BIBLIOTECA NAZIONALE VITT. EMANUELE
12
31 G
9

Digitized by Google

PHILOSOPHIA NATVRALIS CLARAMONTII.

Digitized by Google

Digitized by Google

PHILOSOPHIA NATVRALIS

METHODO RESOLVTIVA
TRADITA
De Principijs, & Communibus affectionibus
Rerum Naturalium
LIBRI VNDECIM.

SCIPIONIS CLARAMONTII
CÆSENATIS.

SERENISSIMO PRINCIPI
IOANNI CAROLO
AB ETRVRIA
S. R. E. CARDINALI.

BIBLIOTECA NAZ.
ROMA
VITTORIO EMANUELE

CARMELITANI SCALZI
DI S. MARIA DELLA SCALA

CÆSENÆ Apud Nerium. M.DC. LII.
SVPERIORVM PERMISSV.

Digitized by Google

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

Digitized by Google

SERENISS.ME PRINCEPS

OPVS hoc meum De naturalium rerum Principijs, & Communibus Affectionibus, vt ſub Nomine tuo (Ampliſſime Cardinalis, Sereniſſime Princeps) emmitterem, multa me adduxerunt. At primum ad id audendum animauit ſumma tua à me experta benignitas, qua exiguum librum, ac reſponſum, De ſede Cometarum libenti adeo animo admiſiſti, itidem Tibi dicatum. Cur ergo diffiderem Opus, tum mole maius, tum Philoſophiæ Naturalis profundiora ſenſa, & dogmata continens non fore, vt ab eodem humaniſſimo Principe exciperetur. Sed iuris, iuſtitiæq; quædam meditatio ad idipſum me addigebat. Labor hic meus eſt ſane ingenij mei fœtus, at Principatus iſtius veſtri beneficium. A Magno Duce Ferdinando fratre tuo ad Academiam Piſanam accerſitus ſum, in ea ſcientiam Naturalem, vt primo loco interpretarer; me ab otio in Patria ſcribendi ad præclarum docendi publicè negotium euocauit, honore, ac honorario amplo decorauit, adeoq; illud accidit, quod alicubi Theophraſtus dicit, Plus Cælum fruges, quam tellurem producere. Ego ager, vos prouocatione, ocaſione, honore, præmijs, ceu radijs quibuſdam virtutem infudiſtis. At ad Te præſertim Cardinalis Princeps animum verti, Sacra enim iſta Purpura, & infulæ Eminentiſſimæ ſapientiam fouent, amant, & requirunt: qui enim tantum inter homines eminent dedecet non eminere altiſſimarum rerum cognitione, & ſcientia. At mirum eſt, quis, & quantus ſit in Te ad præclaras cognitiones feruor, & impetus. Memini cum Piſis Tibi proponerem nouæ Aſtronomiæ compoſitionem, quæ per hipotheſes refractionis phænomena multa, abſq; nouitate motuum tueretur, quam meditabar, & inchoaueram.

Mirum eſt inquam quantum ſis cogitatione delectatus, quantum probaueris propoſitum, quam opem, quod præſidium obtuleris, vt ardentem vſq; voluntatem obſeruationibus aſſiſtendi promiſeris. Diſceſſi Piſis; impedimenta ſucceſſere, quæ abſolutionem inchoati operis vetauere, & nunc deuexa, Ætas ſpem demit omnem: Attamen cum multa meditationis huius principia in libro de Vniuerſo iecerim; præſens hoc opus ad eandem cognitionem ſubſtructionis locum obtinet. Illud demum nunquam animo excidet. Quod tu tantus Princeps demittens celſitudinem tuam in humilem curam conſolationis meę feciſti. Chriſtiana Lothoringia Sereniſſima Auia tua, nunquam ſatis laudata, nunquam ſatis laudanda moriens me deſtitutum ampliſſimo patrocinio, quo potiſſimum nitebar reliquit. Tum ſingularis tua humanitas meam iacturam comiſerans, vltro ſublimis præſidij tui promiſſione dignata eſt conſolari. Nuncupatio ergo hæc id præterea operatur, vt tuam Eminentiſſime Princeps admirandam humanitatem, & meam ingentem obligationem, eiuſq; gratam memoriam in omne æuum (ſaltem, vt ſpero, longum) teſtetur.

Scipio Claramontius.

INDEX AVTHORVM, QVI IN HOC OPERE CITANVVR.

A

Riſtoteles.
Albertus Magnus.
Auicena.
Achillinus.
Alexander Aphro-diſienſis.
Atticus.
Anaxagoras.
Ammonius.
Antonius Andreas.
Argyropolus.
Antonius Mirandulanus.
Aureolus.
Albertus de Saxonia.
Anaximenes.
Anaximander.
Archimedes.
Auempax.
Algazel.
Auctor Academiæ contemplat.
Ægidius.
Alpharabius.
Auicebron.

B

Vccafereus.
Burleus.
Buridanus.
Bartholomæus Spina.
Bernardinus Teleſius.
Bœthus.
Bacco in 2. ſent.
Beſſario.
Bartholomeus Medina.
Buridana.
Burdeus.
S. Bonauentura.
Boetius.

C

Icero.
Collegium Conimbricenſis.
Caetanus Thenenſis.
Capreolus.
Campanus.

D

Vrandus.
Democritus.
Diogenes.
Damaſcius.
S. Dionigius Areopagita.

E

Mpedocles.
Euripides.
Epicurus.
Eudemus.
Euclides.

F

Edericus Pendaſius.
Franciſcus Mairo.
Franciſcus Vicomercatus.
Franciſcus de Vercular.
Franciſcus Suarez.
Franciſcus Bonamicus.
Francſcus Picolomineus.
Ferrarienſis.
Franciſcus Patritius.
Flaminius Nobilius.
Fonſeca.

G

Orgias.
Galenus.
Gabriel in 4. ſent.
Galileus.
Gianninius.
Gregorius Ariminenſis.

H

Ippocrates.
Hyppon.
Heniodus.
Hyeronimus Borius.
Hermolaus Barbarus.
Herueus.

I

Ioannes Gandauenſis.
Iandunus.
Ioannes Grammaticus.
Iacobus Zabarella.
Iulius Scaliger.
Ioannes Vincentius à collibus.
Iauellus.

L

Icophra.
Leucippus.

M

Artinus Inguen.
Marcus Antonius Paſſerus.
Mercurius Trimegiſtus.
Mercenarius.
Marſilius ficinius.
Meliſſus.
Marſilius Inguen.

N

Icolaus Damaſcenus.
Numenius.

O

Cham.

P

Errerius.
Plato.
Plotinus.
Paulus Soncinas.
Porphirius.
Pithagoras.
Plutarchus.
Proclus.
Philoponus.
Protagoras.
Parmenides.
Philippus faber.
Paulus Venetus.
Pericles Lidius.
Paulus Areſius.
Pſellus.
Proclus.
Pomponatius.

R

Iciardus Suiſſeth.
Raphael Auerſa.
Raguſeus.
Ruuius.
Robertus Linconicaſis.

S

Yriacus magnus.
Simplicius.
Scotus.
Sueſſanus.
Simeon Porcius.
Stoici.
Sextus Empiricus.
Strato.

T

Eleſius.
Theophraſtus.
Thomas Caetanus Cardinalis.
Thales.
Themiſtius.
Timeus locrus.
Thomas Gianninus.
Toletus.
S. Thomas.

V

Incentius Pinellius.
Virgilius.
Vitruuius.
Valerus.

Z

Imara.
Zeno.

IN-

Digitized by Google

INDEX INSCRIPTIONVM,

AC PARTIVM, ET ORDINIS EARVM, AC QVARVMCVNQ; CONCLVSIONVM, QVÆ ADDVCVNTVR IN HIS VNDECIM LIBRIS.

De communibus omnium rerum naturalium principijs, & affectionibus.

DE PRINCIPIIS. Lib. I.

Proponitur de quibus principijs ſit agẽdum, & ratio.

Quæſtio prima.

De contrarietate principiorum intrinſecorum generationis.

Poſitio Ariſtotelis in 1. Phiſ. text. 41. ſed potiſſimum tex. 50. in principio.

Principia ſunt contraria. Principia ſcil. generationis rerum naturalium intrinſeca:

Annotatio, & declaratio in qua aperitur ſenſus poſitionis, & qui fuerit in ea ſtatuenda Ariſtotelis progreſſus.

Rationes tres Ariſtotelis.

Examinãtur rationes, & lemmata adducta ad confirmationes earum.

Ratio prima, quæ ducitur ab auctoritate Aut. quorum Philoſophorum ſupplementum rationis tex. 48.

Ratio 2. tex. 42. 1. Phiſic.

Diſtinguuntur confirmationes rationum adductarum in tria lemmata.

Lemma primum tex. 42. ratio eiuſdẽ.

Lemma ſecundum tex. eodem, ratio.

Annotatio. Lemma tertium. Ratio ex tex. 43. & ſequentibus iuxta communem Latinorum expoſitionem.

Examina rerum, & lemmatum.

Annotatio. Quod probabilius de ratione ſentiatur.

Ratio 3. tex. 43. & ſeq. vſq; ad 50. quæ ex tribus ſuppoſitionibus reſultat.

Probat. inductione vtramque ſecundam, & tertiam, lemma tex. 41. duplici ratione firmatur.

Ratio principalis.

Reſolutio Auctoris, & aliorum.

Annotatio, & digreſſio ad maiorem intelligentiam examinum,

Examen primæ ſuppoſitionis,

Secundæ ſuppoſitionis.

Ad rationem lemmatis.

Examen rationis principalis iuxta primam reſolutionem.

Additamentum examinis ſecundę ſuppoſitionis.

Annotatio in qua probabilis diſputationis explicatio continetur.

Quæſtio ſecunda.

De numero principiorum Ariſtot. tex. 50. 1. Phiſ. Poſitio prima Ariſt. tex. eodem. Principia non ſunt vnum.

Ratio ibidem,

Reſolutio rationis ſimplicij.

Annotatio. examen.

Poſitio ſecunda contraria primæ, quæ fuit Parmenidis, & Meliſſi, & quorundam aliorum.

Ratio Meliſſi ex Ariſt. tex. 23. 1. Phiſ.

Examen.

Ratio ſecunda, quæ eſt Parmenidis.

Variè ſtruitur.

Examen.

Tertia ratio.

Ratio eadem, vt ex verſibus Parmenidis colligitur.

Examen.

Concluſio tertia Ariſt. 1. Phiſ. tex. 51. & ſequen.

Textum eiuſdem lib. tex. 50.

Principia non ſunt infinita.

Rationes quatuor.

Examen

Examen ad ſingulas.
Reſolutio rationis quartæ Authoris.
Eiuſdem rationis reſolutiones diuerſorum, tum antiquorum, tum recentiorum.
Examen.
Annotatio vbi quæſtio ipſa determinatur.
Quæſtio ſecunda. Ioannis Gandau. de ſubſt. Orbis q. 5.
De materiæ cognitione.
Qualis ſit Autorum inter ſe diſcrepantia circa illud.
Prima poſitio Platonis, Ariſtotelis, D. Thomæ, & ſequentium Plotini, Simplicij.
Materia neque per ſuam ſpeciem, neque per ſeipſam cognoſcitur.
Adducuntur quattuor rationes.
Annotatio, & examen.
Poſitio ſecunda eſt Scoti, Democriti, & Epicuri.
Materia per ſe ipſam cognoſci poteſt.
Adducuntur duæ rationes; prima ex Democriti, & Epicuri principijs.
Secunda ex Scoto.
Membrum concluſionis ſecundæ, vt proponitur à Scoto.
Materia à nobis cognoſci per ſe ipſam non poteſt.
Annotatio. Ratio. Examen.
Quæſtio tertia.
De modis, atq; vijs cognoſcendæ materiæ.
Introductio ad quæſtionem.
Poſitio prima Ioannis Grammatici, & Simplicij.
Negatio qua ſcilicet omnia negantur de materia, & via ad cognoſcendam eius naturam.
Ratio duplex. Examen.
Poſitio ſecunda contraria primæ Zabarellæ.
Negatio non eſt via ad cognoſcendam materiā, ſed expoſitio iam cognitæ.
Ratio examen.
Poſitio tertia Ariſtotelis, Timei.
Materia analogia cognoſcitur.
Ratio Ariſtotelis.
Annotatio. Examen.
Digreſſio, in qua hæc quæſtio determinatur.
Quæſtio quarta.
De notionibus materiæ.
Quæſtio quinta.
De natura, & ſubſtantia materiæ.
Articulus primus. Vtrum materia ſit ſubſtantia.
Poſitio prima eſt Ariſtotelis, & Alexandri Aphrodiſienſis.
Materia eſt ſubſtantia.
Adducuntur quattuor rationes.
Examina rationum.
Poſitio ſecunda contraria primæ eſt Alberti Magni, Diui Thomę, & aliorum.
Materia non eſt ſubſtantia directe, ſiuè vniuocè.
Rationes duę pro ſyllogiſmis firmatæ.
Examinatum rationum tum pro ſyllogiſmorum.
Articulus ſecundus. Vtrum materia ſit ſua potentia.
Poſitio prima. Potentia materiæ eſt eius eſſentia.
Authoritates Ariſtotelis.
Rationes quattuor.
Digreſſio in qua ſenſus poſitionis explicatur.
Examiaa rationum r
Poſitio ſecunda. Materia eſt in ſe omnis qualitatis expers.
Authoris Poſitiones. Rationes duæ.
Examina rationum.
Poſitio tertia contraria præcedenti.
Materia non eſt inaffecta.
Authores.
Poſitio quarta contraria ſeptimæ.
Potentia non eſt eſſentia ipſa materiæ, ſed aliquid materiæ ipſius eſſentiæ adueniens.
Authores ſententiæ.
Ratio triplex. Examina earum.
Articulus tertius. Vtrum materia habeat aliquem actum.
Poſitio prima. Materia ſecundum eſſe ſoum abſolutū præciſa omni forma, eſt actu.
Authores concluſionis, eiuſque declaratio, & communio.

Ratio

Ratio duplex ex Scoto. Examina rationum,
Poſitio ſecunda contraria primę. Materia per ſe ſumpta non habet actum entitatiuum.
Authores poſitionis, qui in duas ſectas diuiduntur.
Rationes tres. Partionis ſectę. Examina earum.
Rationes ſeptem primæ ſectæ. Examen earum.
Digreſſio in qua probabili arbitrio diſputatio determinatur.
Articulus quartus. Num materia ſit corpus.
Poſitio prima. Materia eſt corpus qualitatis expers.
Annotatio. Multiplex propoſitionis ſenſus, & varij eius Authores.
Rationes tres. Examina rationum.
Poſitio ſecunda eſt Zabarellæ.
Materia eſt corpus illud, quod eſt generaliſſimum in genere ſubſtantiæ.
Ratio, quæ innittitur tribus ſuppoſitionibus, & aliquibus lemmatibus, ad quę probanda rationes adducuntur.
Declaratio ſētētię, & examina rationū.
Digreſſio vbi de probabilitate ſententiarum diiudicatur.
Articulus quintus. Nū materia ſit ignis
Poſitio prima. Materia rerū oīū ignis.
Fundamenta. Examen.
Secunda Poſitio eſt cōtraria præcedēti.
Authores, rationes.
Examen rationum.
Articulus ſextus. Vtrum materia ſit aer, vel aqua.
Poſitio prima Anaximmenis, & Diogenis.
Materia eſt aer.
Probatur tribus rationibus. Eaamen.
Secunda poſitio. Thaletis, & Hipponis.
Materia eſt aqua.
Rationes. Examen.
Poſitio tertia contraria duobus proximis, Ariſtotelis, Platonis.
Annotatio.
Articulus Septimus. Vtrum materia ſit corpus inter elementa medium.
Poſitio eſt Anaximandri.
Eſt corpus mediū inter aerem, & ignē.
Annotatio. Examen
Poſitio contraria præcedenti.
Annotatio. Tres rationes examen earū.
Articulus octauus. Vtrum materia ſit quattuor elementa.
Communis naturalium rerum materia ſunt quattuor elementa.
Annotatio. Examen.
Poſitio contraria præcedenti Ariſtotelis, Platonis.
Annotatio. Connexio.
Articulus nonus. Vtrum materia ſit Athomi.
Affirmatiua poſitio eſt Democriti, Epicuri, Lucretij.
Annotatio. Ratio Lucretij. Examen.
Poſitio negatiua eſt Platonis Ariſt. & Galeni.
Annotatio, in qua ſententia de Athomis clariùs explicatur.
Digreſſio in qua ſententia probabiliſſima legitur.

Quæſtio ſexta.

De poteſtate materiæ.
Opiniones.
Articulus primus. Vtrum in materia detur potentia particularis diſtincta ab vniuerſali.
Poſitio. Quod detur, eſt Auuerrois, & quorundam.
Ratio duplex.
Ad probationem minoris ſecundæ rationis adducuntur quinque lemmata cum rationibus.
Syllogiſmus neceſſarius, qui inde conficitur.
Examen.
Articulus ſecundus. Vtrum ſub aduentum formæ ceſſet potentia ad illam.
Poſitio quod ceſſet eſt Auerrois.
Tres rationes. Examina earum.
Poſitio contraria præcedenti.
Quattuor rationes. Examina.
Digreſſio, quænā ſententia probabilior
Poſitio ſecunda primi articuli.
In materia non datur potentia particularis diſtincta ab vniuerſali.
Ratio triplex. Examen earum.
Digreſſio vtra ſententia probabilior.

Articulus tertius. An referatur potentia vniuerſalis ad formam ſecundum eſſe, vel ſecundum dici.
Poſitio refertur ad eam ſecundum vtrunque,
Ratio prima. Annotatio. Examen.
Quæſtio ſeptima.
De exiſtentia materiæ.
Vtrum materia ſine forma queat exiſtere.
Articulus vnicus.
Poſitio. Materia præcluſa, ac ſecluſa omni forma habet exiſtentiam.
Declaratio. Septem rationes examina earum.
Poſitio ſecunda contraria precedenti eſt D. Thomæ, & ſequentium.
Materia de ſe nullam habet exiſtentiã, nec perfectam, nec imperfectam.
Rationes tres. Examina earum.
Digreſſio.
Quæſtio octaua.
De materiæ vnitate.
Articulus primus.
Poſitio prima. Materia eſt vna numero, & ſcilicet ſub contrarijs formis vna numero perſiſtit.
Duplex ratio. Examen earum.
Poſitio ſecunda contraria præcedenti.
Duplex ratio. Examen. Annotatio.
Poſitio tertia. Materia eſt vna numero priuatiuè, non poſitiuè.
Declaratio Auuerrois.
Rationes duæ ab Acchillino adductæ.
Examen earum.
Poſitio quarta. Materia eſt vna numero poſitiuè.
Annotatio.
Articulus ſecundus.
Poſitio quinta. Materia habet vnitatem aliquam ſpecificam, vel demum vniuerſalem.
Annotatio, & declaratio opinionum variarum.
Duplex ratio. Examen earum.
Poſitio ſexta. Materia nullam ſpecificam genericamue vnitatem habet.
Declaratio.
Duplex ratio Alberti. Examen.
Ratio tertia Zimaræ. Examen.
Articulus tertius.
Poſitio ſeptima Zimarę. Materia prima eſt vna vnitate tranſcendente.
Ratio. Examen.
Poſitio octaua eſt contraria pręcedẽti.
Ratio. Examen.
Poſitio quarta.
Vnitas tranſcendens materię diſtinguitur ab ea vnitate, qua eſt vna numero.
Ratio. Examen.
Poſitio decima. Vnitas, qua materia eſt vna numero, eſt vnitas traſcendentalis eiuſdem materiæ.
Explicatio. Ratio.
Quæſtio nona.
De materiæ bonitate.
Articulus vnicus.
Quæſtio decima.
De quantitate materiæ.
Articulus primus. Vtrum quantitas præcedat formam ſubſtantialem, an cum forma ſubſtantiali inducatur, educaturue.
Poſitio prima. Quantitas præcedit in materia omnem formam ſubſtantialem,
Declaratio. Quinque rationes examina earum.
Poſitio ſecunda contraria præcedenti.
Rationes ſex. Examina earum.
Articulus ſecundus. Vtrum materia ſit ipſamet quantitas ſua.
Poſitio prima. materia non eſt quantitas.
Poſitiones, & digreſſio de ſententia Ariſtotelis.
Ratio duplex. Examen.
Poſitio ſecunda præcedenti contraria.
Annotatio. Ratio duplex. Examen earum.
Articulus tertius. Vtrum quantitas æterna in materia ſit ex forma ſubſtantiali aliqua, an abſq; forma ſubſtantiali.
Poſitio quinta
Quantitas in materia eſt ęterna ex forma ſubſtantiali eidem materię inexiſtenti, & coęterna.
Annotatio. Vbi poſitio. Ratio. Examẽ.

Poſitio ſexta.
Quantitas æterna eſt in materia ante omnem formam ſubſtantialem natura, non tempore.
Annotatio, in qua explicatur ſenſus concluſionis.
Nouem rationes. Examina earum.
Digreſſio, in qua opinio probabilior explicatur.

Quæſtio vndecima.

Vtrum materia ſit alterabilis, an inalterabilis.
Poſitio prima.
Materia eſt inalterabilis, & impaſſibilis.
Declaratio. Poſitiones.
Rationes quinque. Examina earum.
Poſitio ſecunda contraria primæ.
Poſitiones tres Pendaſij. Examen earum.
Poſitio tertia.
Materia in ſuſcipiendis formis accidentalibus, afficitur, & alteratur.
Annotatio.

Quæſtio duodecima.

De appetitu materiæ.
Articulus vnicus.
Poſitio prima. Materia appetit formã.
Declaratio.
Quinque rationes. Examina earum.
Poſitio ſecunda contraria præcedenti.
Materia non appetit formam, neque etiam appetitu naturali.
Duplex ratio Auicennæ. Examen earũ.
Digreſſio, quæ ſententia probabilior.

Quæſtio tertia decima.

De ingenerabilitate, & incorruptione materiæ.
Opiniones de diſputatione.
Poſitio prima.
Materia ſecundum ſe ingenerabilis eſt, & incorruptibilis.
Rationes tres, & examina earum.
Poſitio ſecunda. Materia prima à Deo nullo modo proceſſit, neq; dependet quoad eſſe.
Duplex ratio. Examen.
Poſitio tertia contraria præcedenti.
Materia ab æterno emanat ſecundum eſſe à Deo.
Sex rationes. Examina earum.
Poſitio quarta contraria primæ.
Materia verè generatur.
Tres rationes. Examina earum.
Poſitio quinta eſt Ariſtotelis, & ſequentium.
Materia corrumpitur (ſcilicet, & generatur) per accidens.
Quatenus ſcilicet corrumpitur in ea priuatio.
Annotatio digreſſio.

LIBER III.

De priuatione.
Connexio. Annotatio:

Quæſtio prima.

An ſit priuatio.
Articulus vnicus. Poſitio prima.
Priuatio non eſt in naturali tranſmutatione.
Annotatio.
Poſitio ſecunda contraria præcedenti.
Priuatio eſt apparenter ſolum.
Annotatio. Digreſſio in qua terminatur diſputatio.

Quæſtio ſecunda.

Quid ſit priuatio.
Articulus primus. Vtrum priuatio ſit ens per ſe.
Poſitio prima priuatio non eſt ens per ſe, ſed per accidens ſolum.
Ratio: Examen.
Poſitio ſecunda contraria primæ.
Priuatio eſt ens per ſe.
Rationes tres. Examina earum.
Digreſſio. Quid probabilius verũ ſit.
Articulus ſecundus. Vtrum ſit idem cum materia.
Poſitio prima Priuatio non diſtinguitur à materia, neque re, neque ratione.
Tres rationes. Examina earum.
Poſitio ſecunda eſt Ariſtotelis.
Priuatio eſt idem ſubiecto cum materia, differt ratione.
Rationes ſeptem. Examina earum.
Digreſſio, in qua explicatur probabilior ſententia.
Articulus tertius. Vtrum priuatio ſit negatio omnium formarum in materia.

Digitized by Google

Poſitio prima affirmatiua.
Rationes tres. Annotatio. Examen earum.
Poſitio ſecunda negatiua, & contraria præcedenti.
Rationes tres.
Annotatio, In qua variæ de controuerſia ſententiæ.
Examen rationum. Explicatio ſententiæ probabilioris.
Poſitio tertia.
Priuatio eſt negatio formę in ſubiecto proximo apto ante præuiam alterationem ad formam ſucceſſiuam.
Declaratio. Tres rationes, Examen earum.
Poſitio quarta contraria præcedenti.
Duæ rationes. Examen. Digreſſio. Vtra ſit ſententia probabilior.
Qualis ſit priuatio, ſiue de affectionibus.
Articulus quartus pro illis, qui faciunt priuationem rem poſitiuam.
Poſitio prima.
Priuatio eſt forma corporeitatis.
Annotatio. Duæ rationes examen earum.
Poſitio ſecunda.
Priuatio non eſt forma vlla.
Annotatio, & explicatio ſententiæ probabilioris.
Quæſtio tertia.
De priuatione, vt principium eſt.
Articulus primus. Vtrum ſit principium rerum naturalium.
Poſitio prima. Priuatio non eſt principium rerum naturalium.
Annotatio, & declaratio.
Duæ rationes. Examina earum.
Poſitio ſecunda.
Priuatio eſt principium per ſe rerum naturalium iam genitarum.
Annotatio. Vtra ſententia probabilior.
Articulus ſecundus. Vtrum ſit principium tranſmutationis naturalis.
Poſitio prima affirmatiua.
Annotatio.
Tres rationes. Examen.
Poſitio ſecunda negatiua.
Rationes quinque. Examen earum.
Connexio.
Poſitio tertia.
Eſt principiũ per ſe naturalis tranſmutationis, vt diſponit materiam.
Rationes duæ. Quædam declaratio. Fluxus, & examen.
Poſitio quarta.
Eſt principium per ſe tranſmutationis naturalis, vt eſt terminus à quo.
Duæ rationes. Examen earum.
Articulus tertius.
Vtrum ſit priuatio alter terminus generationis.
Poſitio prima.
Priuatio in naturali tranſmutatione eſt alter terminorum per ſe.
Annotatio. Duplex ratio. Examen.
Poſitio ſecunda contraria præcedenti.
Rationes quinque. Examen.
Digreſſio. Quæ ſententia probabilior.
Quæſtio quarta.
De comparatione priuationis cum materia.
Articulus primus. De nexu priuationis cum materia.
Poſitio prima.
Priuatio non iungitur eſſentiali nexu cum materia.
Tres rationes. Examen earum,
Poſitio ſecunda.
Priuatio eſt iuncta nexu eſſentiali materiæ.
Tres rationes. Examen earum.
Poſitio tertia.
Materia nũquam ſine priuatione eſſe.
Tres rationes. Examen earum.
Poſitio quarta.
Materia poteſt à priuatione ſeparari. Intelligendum eſt de priuatione ſubſtantiali.
Tres rationes examen earum.
Digreſſio quid probabilius ſentiatur.
Connexio.
Articulus ſecundus. Vtrum priuatio ſit cauſa appetitus materiæ.
Poſitio prima.
Priuatio eſt cauſa cur materia appetat formam.
Rationes quattuor. Examen earum.
Poſitio ſecunda.

Priuatio non eſt cauſa appetitus materiæ, quo ipſa formam appetit.
Rationes ſex. Examen earum.
Poſitio tertia.
Priuatio eſt cauſa appetitus materiæ, vt cauſa ſine qua non.
Annotatio, & digreſſio de probabiliori ſententia.

Quæſtio quinta.

De cōparatione priuationis cū forma.
Articulus vnicus.
Annotatio.

Quæſtio ſexta.

Articulus vnicus.
Vnde vnitatem, diſtinctionem, cognitionem, diffinitionē, habeat priuatio.

LIBER IV.

De Forma.

Eruditio de nomine formæ.

Quæſtio prima.

An ſit forma.
Quæſtionis inſtitutio, & diſtributio.
Poſitio prima.
Nulla forma datur in rerum naturaliū, niſi ſcilicet ex noſtra exiſtimatione, quadamque apparentia.
Rationes tres. Examina earum.
Poſitio ſecunda.
Aliqua forma datur in rerum naturalium.
Annotatio, & oſtenſio.
Poſitio tertia.
Non dantur formæ ſubſtantiales, corporum naturalium per quas ſcilicet in ſuam ſpeciem contrahantur.
Poſitio quarta contraria præcedenti.
Annotatio, & confirmatio.
De Philoſophantium conſenſu.
Annotatio.

Quæſtio ſecunda.

Quid ſit forma.
Qualis ſit ſtatus controuerſiarum.
Articulus primus.
Inſtitutio prima controuerſiæ. Vtrum forma eſſentialis rerum naturalium ſit de ſubſtantiæ prædicamento.
Poſitio prima.
Formæ eſſentiales rerum naturalium omnes ſunt in prædicamento ſubſtantiæ reductiuè ſaltem.
Ratio. Examen, & iudicium.
Poſitio ſecunda.
Formæ eſſentiales rerum naturalium non ſunt, directè in prædicamento ſubſtantiæ.
Annotatio de opinionibus.
Rationes quattuor. Examen.
Poſitio tertia.
Formæ eſſentiales ſubſtantiarum naturalium ſunt in prædicamento ſubſtantiæ directè.
Annotatio.
Ratio prima, & ſecunda. Examen.
Ratio tertia, & quarta. Examen.
Poſitio quarta.
Omnis forma eſſentialis rerum naturalium eſt accidens.
Annotatio.
R prima examen. Ratio ſecunda, tertia, quarta examen.
Annotatio.
Poſitio quinta. Forma eſſentialis alicuius naturalis corporis eſt accidens, ſcilicet de prædicamento accidentiū.
Annotatio.
Poſitio ſexta. Nullum accidens poteſt eſſe forma eſſentialis ſubſtantiarum naturalium.
Annotatio. Rationes quattuor examen earum.
Digreſſio, in quo iudicium Autoris.
Articulus ſecundus. Vtrum forma ſit actus Græcè ἐντελέχεια
Poſitio. Forma eſt actus.
Annotatio. Duplex ratio.
Examen, in quo primum annotatio de voce Græca ἐντελέχεια
Examen ſecundæ rationis.
Concluſio contraria. Forma non eſt actus græcè entelechia.
Rationes quattuor. Examen ſingularum.
Authoris iudicium, quæ ſententia, quique dicendi modus probabilior.
Articulus tertius. Vtrum forma ſit rei quidditas opiniones.
Poſitio prima. Eſſentia, & quidditas rei naturalis eſt ſola forma, non autem ingreditur in illā materia vt pars, ſed ſolū vehiculū, ac defetenſ.

Ratione

Rationes quinque. Examen ſingulari.
Poſitio ſecunda. Materia eſt pars quidditatis intrinſeca rerum naturalium.
Rationes ſeptem. Examen earum.
Poſitio tertia eſt Perrerij.
Inter adductas duas poſitiones eſt diſſenſio ſolum in modum loquendi, non in re.
Declaratio eiuſdem Pererij.
Poſitio Zimaræ.
Eſſentia, & quidditas differunt. Eſſentia componitur ex materia, & forma. Quidditas ex ſola forma conſtituitur.
Iudicium Autoris de controuerſiæ determinatione.
Articulus quartus.
Vtrum forma ſit totalitas quædam, an pars potius.
Declaratio controuerſiæ.
Poſitio prima.
Forma partis vocata eſt pars, non totalitas.
Rationes tres. Examen earum.
Poſitio ſecunda, Syriani Magni.
Forma (quę partis ſcilicet dicitur à Latinis) eſt totalitas, non pars.
Rationes duæ. Examen.
Iudicium Authoris, in tres concluſiones diſtributum.

Quæ tertia.

De procreatione formæ ſubſtantialis.
Articulus primus.
Vtrum forma fiat, an ſolũ compoſitũ.
Poſitio prima forma non fit, ſed ſolum compoſitum.
Declaratio.
Duplex ratio. Examen.
Poſitio ſecunda.
Forma non producitur, ſed comproducitur ad productionẽ compoſiti.
Declaratio, & Annotatio.
Poſitio tertia forma fit vt quo, non vt quod.
Ratio. Examen.
Poſitio quarta forma re vera fit.
Declaratio Suarez.
Rationes tres eiuſdem. Examen earum.
Poſitio quinta eſt Gandauenſis.
Forma primo, & per ſe generatur.
Declaratio.
Duplex ratio.
Diſtinctio exactior huius poſitionis diſtributæ in tres concluſiones cum rationibus eiuſdem Gandauenſis.
Annotatio. Examen.
Digreſſio vtra ſententia probabilior.
Adducuntur aliquæ inſtantiæ. Iudicium Authoris.
Articulus ſecundus.
Vtrum aliquid formæ generandæ in materia præcedat.
Poſitio prima. Aliquid formæ generandæ in materia præcedit.
Ratio. Examen.
Poſitio ſecunda.
Formæ præcedere ſecundum eſſe integrum.
Ratio. Examen.
Poſitio tertia. In materia præcedunt inchoationes formarum.
Primus modus poſitionis.
Quattuor rationes communes omnibus modis, & examen earum.
Secundus modus. Tertius. Duplex ratio Examen. Quartus, qui eſt Alberti.
Poſitio quarta.
In materia nihil formæ generandæ præcedit.
Rationes quattuor. Examen earum.
Iudicium Authoris.
Articulus tertius. Quid ſit educi formam ex potentia materiæ.
Annotatio de termino.
Explicationes duodecim eductionis formæ de potentia materiæ.
Cenſura harum explicationum.
Articulus quartus.
Vtrum formæ educantur de potentia materiæ.
Poſitio prima. Formæ naturales educuntur de potentia materiæ.
Expoſitio ſententiæ Auerrois.
Ratio eiuſdem. Examen.
Poſitio ſecunda.
Formæ naturales ſubſtantialis, ſcilicet creantur à forma ſeparata.
Declaratio. Ratio prima ab Auerroe collecta.

Secunda

Digitized by Google

Secunda ratio. Examen.
Tertia poſitio.
Cum generatio alia ſit ab agente vniuoco, alia ab æquiuoco in hac forma creantur ab agente abſtracto, in illa ab agente materiali.
Annotatio.
Poſitio quarta.
Formæ inducuntur, ab agente non inducuntur, attamen nō eſt ea creatio.
Annotatio. Ratio Bonamici. Examen.
Poſitio quinta, D. Thomæ, Suarez.
Forma Subſtantialis ſubſiſtens per creationem producitur, quæ autem dependet à materia educitur ex potentia ipſius.
Rationes vtriuſque membri.
Examen.
Iudicium Authoris. Annotatio.

Quæſito quarta.

De intenſione, & remiſſione formæ ſubſtantialis. Vtrum ſuſcipiat magis, & minus. Opiniones.
Concluſio prima. Nulla forma ſubſtantialis ſuſcipiat magis, & minus.
Rationes ex Ariſtotelis dictis.
Vltra adducuntur quinque rationes.
Examen.
Concluſio ſecunda. Omnis forma materialis ſuſcipit magis, & minus.
Prima ratio. Examen.
Secunda ratio. Examen.
Tertia ratio. Examen.
Quarta ratio examen.
Concluſio tertia.
Aliquę formę elementorum ſuſcipiunt magis, & minus. Reliquæ omnes nequaquam ſuſcipiunt.
Rationes tres. Examen earum.
Iudicium Authoris.

Quæſito quinta.

De cauſalitate formæ. Annotatio.
Articulus primus.
Quæ reſpiciat cauſalitas formæ.
Prima poſitio.
Cauſalitas formæ eſt eſſentialis habitudo eius ad actum, actuationemque tum materiæ, qua ſcilicet ipſam ad actum adducit, tum ad compoſitum qua eſt eius quidditas. Ratio. Exam.
Secunda poſitio.
Cauſalitas formæ nedum reſpicit actum materiæ, & quidditatem compoſiti, ſed etiam vtriuſque exiſtentiā.
Ratio. Annotatio.
Poſitio tertia.
Forma eſt cauſa exiſtentiæ ſolum receptiua, cauſa effectrix eſt ſolus Deus.
Rationes quinque.
Examen ſingulatum.
Poſitio quarta. Forma non eſt cauſa materialis exiſtentiæ.
Ratio Suarez. Examen.
Iudicium Authoris. Quid probabilius ſentiendum.
Articulus ſecundus.
Quæ ſit ratio cauſandi.
Articulus tertius.
De conditionibus, vt ſit cauſa formæ.
Articulus quartus.
Quæ ſit cauſalitas actus.
Articulus quintus.
De effectibus formæ.

Quæſito ſexta.

De ſimplicitate formę remiſſiuè.

Quæſtio ſeptima.

De vnitate formæ.
Annotatio.
Articulus.
Vtrum poſſint eſſe plures formæ ſubſtantiales in eodem compoſito.
Poſitio negatiua.
Rationes quatuor. Examen.
Poſitio affirmatiua.
Annotatio. Ratio.
Examen, & Authoris iudicium.

Quæſtio octaua.

De diſtinctione formæ, in ſuas partes, ac membra.
Articulus primus.
De forma metaphyſica.
Articulus ſecundus.
De forma logica.

Quæſtio nona.

De formis accidentalibus, earumque, ſubiecto.
Præludium.
Poſitio, quæ videtur communis.
Omnes accidentales formæ inhærent immediatè materiæ formatæ, entiq;

in actu, non materiæ primæ.
Articulus primus.
De productione accidentis per naturalem reſultationem, ſiue emanationem.
Quid ſit naturalis emanatio.
Prima poſitio eſt naturalis ſequela abſq; actione media.
Ratio. Examen.
Poſitio ſecunda.
Emanatio naturalis eſt actio.
Ratio prima. Examen.
Ratio ſecunda, & tertia. Examen.
Tertia poſitio. Aliqua emanatiò eſt cum actione, non autem omnis.
Ratio. Examen. Iudicium.

LIBER QVINTVS.

DE natura.
Præludium.

Quæſtio prima.

Quæ ſit, & quanta comprehenſio diffinitionis naturæ hic traditæ.
Articulus primus. Num complectatur animam infra rationalem.
Prima concluſio negatiua.
Sex rationes. Examen earum.
Secunda concluſio affirmatiua.
Senſus concluſionis.
Rationes duæ, & alia ex auctoritate Ariſtotelis. Examen earum.
Articulus ſecundus.
Vtrum anima rationalis ſit natura.
Prima concluſio affirmatiua.
Rationes duæ. Examen earum.
Concluſio ſecunda negatiua.
Rationes nouem.
Teſtimonia Ariſtotelis. Examen.
Articulus tertius.
Vtrum intelligentia mouens Cælum ſit natura.
Prima concluſio affirmatiua.
Rationes ſex.
Examen earum.
Concluſio ſecunda negatiua.
Rationes tres. Examen earum.
Digreſſio, in qua quid ſentiat Author probabilem.

Quæſtio ſecunda.

De indagine definitionis naturæ.
An indago, qua vtitur Ariſtoteles ſit recta, & neceſſaria.
Articulus primus. Vtrum ſit bona.
Annotatio.
Concluſio prima negatiua.
Ratio prima. Examen.
Ratio ſecunda. Examen. Ratio tertia.
Ratio triplex. Examen ad ſingulas.
Concluſio ſecunda contraria primę, eſt Authoris.
Articulus ſecundus.
An ſit hic vlla definitio, an ſupponatur definitio per ſe nota.
Duplex ratio. Examen.
Concluſio ſecunda. Non eſt per ſe nota, nec hic demonſtratur.
Ratio. Examen.
Concluſio tertia. non eſt per ſe nota, & hic demonſtratur.
Ratio. Digreſſio Authoris, in qua probabilior ſententia ſtatuitur.

Quæſtio tertia.

De ſignificatione particularium definitionis naturæ.
Articulus primus.
De ſignificatione principij, & cauſæ, &c.
Concluſio prima Alberti.
Ratio, Examen.
Articulus ſecundus. De ſignificatione motus, & quietis.
Cōcluſio prima Ioannis Grammatici.
Ratio examen.
Concluſio ſecunda Auerrois.
Ratio. Examen.
Concluſio tertia.
Ratio. Examen.
Articulus tertius.
De ſignificatioue vocis primo per ſe.
Concluſio prima Diui Thomæ.
Ratio. Examen.
Concluſio ſecunda contraria.
Primò, & per ſe ſignificant modum inexiſtendi.
Ratio. Examen, & Iudicium.

Quæſtio quarta.

Num bona ſit definitio Ariſtotelis.
Prima concluſio negatiua.
Rationes quatuor. Examen earum.
Secunda concluſio affirmatiua, quod ſit bona.

Ratio.

Ratio. Examen.

Quæſtio quinta.

Vtrum principium motus, quod in definitione naturæ ponitur, ſit actiuum, an paſſiuum, an abſtrahatur ab vtroque.

Prima concluſio.

Eſt ſolum principium paſſiuũ motus.

Rationes octo. Examen earum.

Concluſi ſecunda eſt principium motus, & quietis paſſiuum, & actiuum.

Ratio duplex. Examen, & digreſſio, in qua diſputatio terminatur, &c.

Quæſtio ſexta.

De natura, vt importat regionem rerum naturalium, adeoq; de natura vniuerſali.

Concluſio prima.

Non differt natura vniuerſalis à natura particulari.

Annotatio.

Concluſio ſecunda differt. Annotatio.

Quæſtio ſeptima.

Quæ ſit, & quid ſit natura vniuerſals.

Articulus primus.

Concluſio prima.

Quæ ſit ſecundum Platonicos.

Ratiocinatio eorum. Examen.

Concluſio ſecunda, quæ eſt Auicennę.

Annotatio. Ratio. Examen.

Concluſio contraria duobus præcedentibus.

Ratio. Examen.

Articulus ſecundus.

Vtrum Deus ſit natura vniuerſalis.

Concluſio.

Natura vniuerſalis eſt Deus.

Ratio. Examen.

Concluſio contraria præcedenti.

Ratio. Examen.

Articulus tertius.

Vtrum Cælum, eiuſque motus ſint natura vniuerſalis.

Concluſio affirmatiua.

Ratio. Examen.

Concluſio ſecunda negatiua.

Ratio. Examen.

Articulus quartus. Vtrum formæ particulares, vt ſingulæ conſpiciant ad primum ipſum, & ſecundum bonum ſint natura vniuerſalis.

Concluſio prima affirmatiua. Declaratio. Duplex ratio. Examen.

Concluſio ſecunda negatiua.

Ratio. Examen.

Digreſſio in qua authoris opinio continetur in tres concluſiones deducta.

LIBER SEXTVS

De principijs cauſiſq; externis rerum naturalium.

Quæſtio prima.

Quæ ſit definitio nominalis cauſę.

Quæſtio ſecunda.

De numero cauſarum.

Concluſio prima. Cauſæ ſunt quatuor, nec plures, nec pauciores.

Rationes quinque. Examen earum.

Concluſio ſecunda. Cauſæ rerum ſunt plures, vel pauciores.

Digreſſio, in qua probabilior ſententia aperitur.

Quæſtio tertia.

De cauſalitate cauſarum, quæ ſit, & in quo conſiſtat.

Articulus primus. In quo conſiſtat, vt in præciſa ratione cauſalitas in actu primo.

Concluſio prima eſt præciſè relatio.

Concluſio ſecunda negatiua.

Tres rationes. Examen.

Concluſio tertia. Eſt natura ipſa rei, quæ eſt cauſa.

Rationes duæ. Examen.

Concluſio quarta eſt aliquid abſolutum à natura ſeiunctum.

Ratio. Examen.

Articulus ſecundus.

De cauſalitate actu.

Concluſio prima Suarez.

Ratio duplex. Examen.

Cõcluſio ſecunda Heruei. Declaratio.

Concluſio tertia Fonſecæ. Ratio.

Examen, & Authoris Iudicium.

Quæſtio quarta.

Vtrum omnis cauſa ſit nobilior ſuo effectu.

Concluſio prima Conimbrcenſium.

Ratio. Examen.

Concluſio ſecunda Genniai.

Ratio.

Iudicium Authoris, vbi examen rationum. Annotatio pro connexione.

Quæſtio quinta.

De cauſa efficctrice.
Definitiones efficientes ſecundum Ariſtotelem.

Quæſtio ſexta.

De ſignificatione partiũ definitionis.
Articulus primus. De ſignificatione vocis (Primum.)
Concluſio prima. Primum ſignificat abſolutam prioritatem, adeò vt ſoli primæ cauſæ conueniat. Ratio.
Concluſio ſecunda. Significat non prioritatem ordinis, ſed quod ſuapte vi producit.
Ratio. Examen, & iudicium.
Articulus ſecundus de ſignificatione ly quietis.
Concluſio prima. Quies ſignificat illam, quæ conſequitur motum quemque.
Declaratio. Ratio.
Concluſio ſecunda. Quies hic ſumitur pro quiete ab initio intenta.
Declaratio. Ratio duplex.
Examen, & Iudicium.
Articulus tertius. Vtrum definitio tradita ab Ariſtot. ſit nominis, an rei.
Articulus quartus.
Vtrum definitio ſit bona.
Concluſio prima affirmatiua. Ratio.
Concluſio ſecunda negatiua.
Rationes tres. Examen.
Articulus quintus.
Vtrum cauſæ ſecundæ veram vllam habeant efficientiam.
Declaratio.
Prima concluſio Arabum. Non habent, ſed ſola prima cauſa ad earum præſentiam agit.
Ratio duplex. Examen.
Concluſio ſecunda contraria primæ.
Solæ ſecundæ cauſæ agunt in productione ſingularum:
Declaratio. Ratio prima. Ratio ſecũda cũ probationibus aſſumptorũ.
Examen rationum.
Iudicium Authoris.
Concluſio tertia. Vnaqueque actio à prima, & ſecunda cauſa procedit.
Rationes duæ.
Articulus ſextus.
De inſtrumentis.
Vtrum inſtrumenta ſint cauſa effectrix.
Prima concluſio negatiua.
Ratio duplex. Examen.
Concluſio ſecunda.
Aliqua ſunt cauſa effectrix.
Ratio. Examen.
Tertia concluſio.
Omne inſtrumentum eſt cauſa effectrix.
Articulus ſeptimus.
Quomodo inſtrumentum efficiat.
Articulus octauus.
De cauſalitate efficientis.
Connexio.

Quæſtio ſeptima.

De cauſa finali.
Articulus primus.
Vtrum finis ſit cauſa.
Concluſio prima negatiua.
Rationes tres. Examen.
Concluſio ſecunda affirmatiua.
Ratio duplex.
Iudicium Authoris.
Articulus ſecundus.
Quæ ſit definitio cauſæ finalis.
Definitio finis eſt id cuius gratia.
Concluſio prima.
Ly cuius gratia refertur ad finem cui.
Declaratio.
Ratio duplex.
Examen earum.
Concluſio ſecunda.
Refertur ad finem cuius.
Rationes tres.
Concluſio tertia finis completus ex vtroque componitur.
Ratio. Examen, & Iudicium.
Articulus tertius. Vtrum adducta definitio ſit bona.
Prima Concluſio.
Non eſt definitio, ideoq; neque bona.
Ratio duplex.
Concluſio, & Iudicium.
Declaratio, & probatio.

Arti-

Articulus quartus. De cauſalitate finis in actu primo.
Prima concluſio. Eſt bonitas.
Declaratio, & probatio. Examen.
Concluſio ſecunda. Eſt appetibilitas.
Declaratio, & ratio. Examen. Annotatio. Iudicium.
Articulus quintus. De cauſalitate finis in actu ſecundo.
Concluſio prima. Eſt attractio agentis.
Declaratio. Ratio.
Concluſio ſecunda. Non eſt excitatio agentis in ipſumqi actio.
Rationes quatuor. Examen rationum, vtrarumque concluſionum.
Iudicium Authoris.
Articulus ſextus. Præludium.
Concluſio prima.
Appræhenſio boni, ac finis eſt ratio obiectiua, necdum conditio neceſſaria, vt finis moueat.
Rationes quatuor examina earum.
Concluſio ſecunda.
Si finis habet in cauſis ſuis veram exiſtentiam, vel ſaltem paſſibilem, appræhenſio eſt ſolum conditio, quando non habet, eſt ratio obiectiua.
Ratio duplex. Examen.
Concluſio tertia.
Finis mouet ſecundum eſſe apprehenſum, vt ſecundum conditionem, at ſecundum eſſe reale, mouet vt ſecundum rationem formalem.
Ratio. Iudicium.
Articulus ſeptimus. De effectibus cauſæ finalis.

LIBER VII.
De motu, & mutatione.

PRæludium.

Quæſtio prima.

Num detur motus.
Poſitio prima. Datur. Comprobatio.
Poſitio ſecunda. Non datur. Rationes Zenonis.

Quæſtio ſecunda.

De genere motus.
Articulus primus. Vtrum motus ſit aliquod ſummum prædicamentum.
Concluſio affirmatiua.
Declaratio. Rationes quatuor. Examen.
Concluſio ſecunda negatiua.
Rationes tres.
Tertia concluſio, eſt Alberti.
Motus eſt analogum prædicatum. Ratio.
Concluſio quarta, Motus in tota latitudine ad quattuor prædicamenta. vt ſeiungitur à maturatione ad tria reducitur.
Declaratio. Rationes tres. Examen earum. Iudicium.
Articulus ſecundus. Vtrum forma fluens ſit in prædicamento formæ quies cunctis.
Declaratio. Ratio. Corollarium. Solutio.

Quæſtio tertia.

Vtrum motus ſit deffinitionis capax.
Concluſio prima negatiua.
Ratio duplex. Declaratio. Probatio.
Concluſio ſecunda negatiua.
Ratio. Iudicium.

Quæſtio quarta.

De Deffinitione motus, quæ ſit.
Præludium.
Articulus primus. Quæ ſit deffinitio Ariſtot.
Concluſio prima. Motus eſt actus entis in potentia, quatenus in potentia. Ratio.
Concluſio ſecunda eſt actus mobilis, quatenus mobile.
Ratio duplex.
Concluſio tertia. Eſt actus actiui, & paſſiui quatenus eiuſmodi.
Ratio duplex. Examen. Iudicium.
Pro corrollario. Vtrum mouens ſit de eſſentia motus.
Articulus ſecundus. Quæ ſit ſignificatio particularum deffinitionis primæ.
Articulus tertius. Vtrum Deffinitio Ariſtotelis ſit bona.
Prima concluſio. Negatiua.
Rationes octo. Examen ſingularum.

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE

Secunda concluſio. Affirmatiua.
Ratio Ariſtotelis variè interpretata.
Exam n. Iudicium Authoris.
Articulus quartus.
Aliorum deffinitiones ponuntur, & expenduntur.
Plotini. Platonis. Sexti Empirici. Alexandri.
Examen, & iudicium.

Quæſtio quinta.

Quæ ſub tradita deffinitione compræhendantur. Vbi de motus, qui eſt actus perfecti.
Articulus primus. Vtrum motus localis compræhendatur.
Declaratio.
Concluſio prima negatiua. Tres rationes, examen eatum.
Concluſio ſecunda affirmatiua. Ratio, examen, & iudicium.
Articulus ſecundus. Vtrum motus videatur, & artificialis contineatur.
Prima concluſio negatiua. Rationes tres examen.
Concluſio ſecunda affirmatiua.
Quod contineatur ſaltem ſecundum quid.
Ratio duplex, Examen, & iudicium.

Quæſtio ſexta.

Vtrum terminus ad quem ſit re ipſa motus.
Prima concluſio. Motus differt realiter à forma, ſiue à termino ad quem.
Rationes quatuor, Examem.
Concluſio ſecunda. Differt ſolum ratione, ſed ratiocinata.
Declaratio. Rationes duæ.
Examen, & iudicium. Vbi quomodo motus fiat.
Digreſſio, in qua conciliatio quædam ex contraria de eſſentia, & de prædicamento, in quo motus.

Quæſtio ſeptima.

De terminis notis in vniuerſum.
Articulus primus. Vtrum omnis motus terminos habeat.
Poſitio prima affirmatiua.
Ratio duplex examen.
Poſitio ſecunda. Non omnis motus habet terminos.
Ration. Examen.
Poſitio tertia. Motus qui eſt actus imperfecti habet, qui eſt actus perfecti non habet, niſi ſecundum diſtinctionem rationis.
Examen, & iudicium.
Articulus ſecundus. Vtrum termini debeant eſſe oppoſiti, ſcilicet à quo, & ad quem.
Concluſio prima affirmatiua.
Ratio duplex.
Concluſio ſecunda negatiua. Non omnis motus habet.
Ratio duplex.
Concluſio tertia. Ratio.
Articulus tertius. De diſtinctione termini ad quem.

Quæſtio octaua.

De diſtinctione motus latè accepti, pariterq; mutationes latè acceptæ, in mutationem, & motum preſſius acceptos.
Articulus primus. Vtrum mutatio ſit latior motu.
Concluſio prima. Motus eſt latior mutatione.
Ratio. Examen.
Concluſio ſecunda mutatio eſt latior motu.
Ratio Ariſtotelis. Explicatio controuerſiæ ſecundum Peripateticos. Digreſſio.
Articulus ſecundus. Vtrum mutatio ſpeciatim ſumpta ſit motus propriè ſumptus.
Concluſio prima negatiua.
Declaratio. Rationes duæ. Examen earum.
Concluſio ſecunda affirmatiua.
Ratio. Examen. Iudicium.
Articulus tertius. Fundamentum diſtinctionis ab Ariſtotele poſitæ inter mutationem, & motum. Quis ſit ſenſus diſtinctionis.
Articulus quartus de diſtinctione motus in actiuum, paſſiuum, & tonicum, etiam ſecundum Galenum.
Concluo prima.
Datur motus actiuus ſiuè actio eſt ipſa per ſe motus.

Declara-

Declaratio. Rationes duæ.
Concluſio ſecunda negatiua.
Ratio. Examen, & opinio Authoris.
Concluſio tertia affirmatiua.
Datur motus Tonicus.
Ratio triplex.
Concluſio quarta negatiua.
Ratio. Examen, & Iudicium Authoris.
Articulus quintus.
In quibus prædicamentis reponatur motus.
Annotatio.
Concluſio prima. In omnibus prædicamentis eſt motus.
Annotatio, Ratio duplex. Examen
Concluſio ſecunda motibus ſolis quanti, qualis, vbi eſt.
Motus ſtrictè ſumptus non eſt in vllo prædicamento. Latè ſumptus in omnibus poteſt poni.
Rationes concludentes pro ſingulis predicamentis. Examen earum.
Opinio Authoris, & quid ex Ariſtotele dicendum.
Articulus ſextus.
De reliquis diſtinctionibus motus remiſſiuè.
Articulus ſeptimus. De abiectione termini a quo, & acquiſitione termini ad quem. Remittitur.

Quæſtio nona.

De contrarietate motus.
Annotatio.
Articulus primus de partibus, & terminis motus.
Articulus ſecundus de continuatione motus.
Concluſio prima. Omnis motus, ſeu mutatio, eſt continua.
Rationes tres. Examen earum.
Concluſio ſecunda. Non omnis motus eſt contrarius.
Ratio triplex. Examen earum. Iudicium.

Quæſtio decima.

De vnitate motus.
Preludium. Articulus primus.
Concluſio prima. De vnitate ſpecifica.
Non naſcitur vnitas ſpecifica motus ex ſola vnitate ſpecie ſpecialiſſima termini ad quem.
Ratio prima. Quinque Proſyllogiſmi ad minorem. Secunda, tertia ratio.
Examen rationum, & proſyllogiſmorum.
Concluſio ſecunda contraria.
Ratio duplex. Examen. Iudicium in quo ſtatuitur quid cenſendum tribus concluſionibus probatis. Annotatio.
Articulus ſecundus. De vnitate numerica motus.
Vtrum rectæ tribus illis, quæ Ariſtoteles ponit, conſtituatur.
Concluſio negatiua Rationes quinque, examen earum.
Concluſio ſecunda affirmatiua ex tribus vnitatibus numero, formæ, ſubiecti, & temporis reſultat. Vnitas numerica motus.
Ratio Ariſtotelis Confirmatio. Examen. Iudicium.

Quæſtio vndecima.

De contrarietate motuum.
Annotatio. Quid ſentiat Ariſtoteles.
Vtrum motus, qui eſt actus perfecti ſumat contrarietatem ex contrarietate termini ad quem.
Concluſio prima affirmatiua. Ratio.
Secunda concluſio contraria.
Ratio. Examen. Iudicium.
Articulus ſecundus. Vtrum ex ſola motuum oppoſitione naſcatur interdum contrarietates.
Prima concluſio affirmatiua. Ratio.
Concluſio ſecunda negatiua. Ratio. Examen. Iudicium.

Quæſtio duodecima.

De oppoſitione quietis, motui, & quieti.
Articulus primus. De oppoſitione quietis motui.
Concluſio prima negatiua.
Rationes tres.
Concluſio ſecunda. Quies in termino à quo motus eſt oppoſita motui, oppoſita priuatiuè. Ratio.
Concluſio tertia. Quies in termino ad

†† 4 quem

quem eſt oppoſita motui. Ratio
Examen rationum pro cõcluſionibus, & Iudicium.
Articulus ſecundus. Vtrum quies opponatur quieti.
Prima concluſio affirmatiua. Quies in termino à quo opponitur quieti in termino ad quem. Ratio.

Quæſtio tertiadecima.

De quiete.
Primus articulus. Quid ſit quies.
Prima concluſio. Omnis negatio motus eſt quies.
Declaratio.
Concluſio ſecunda contraria.
Declaratio. Ratio. Examen, & Iudicium.

LIBER VIII.

De ſpeciebus motus, ac mutationis.

PRæludium, vbi connexio ponitur.

Quæſtio prima.

Vtrum generatio, & corruptio ſubſtãtiales dentur.
Prima concluſio non datur generatio ſubſtantialis rerum.
Rationes ſex. Examen earum.
Secunda concluſio affirmatiua.
Rationes tres. Examen: iudicium.

Quæſtio ſecunda.

Quid imponet nomen generationis.

Quæſtio tertia.

Quid ſit generatio.
Articulus primus. De deffinitione generationis accidentium, & corruptionis.
Articulus ſecundus de deffinitione Generationis ſubſtantialis.
Concluſio prima. Generatio eſt mutatio totius nullo re momento ſenſibili, vt ſubiecto eſt Ariſtotelis.
Ratio, & indago ex tribus ſuppoſitionibus examen.
Concluſio ſecunda contraria primæ.
Ratio duplex. Examen.
Concluſio tertia. Verificatur de Generatione quod ſit mutatio, ſed non quidditatiuè.
Rationes tres. Additur quarta ex ijs, qui aliter deffiniunt.
Concluſio quarta. Deffinitio tradita ab Ariſtotele eſt quidditatiua.
Annotatio. Iudicium, & examen.
Articulus tertius. De termino ad quem generationis remiſſiuè.
Articulus quartus. De ſubiecto generationis.

Quæſtio quarta.

De principio effectiuo generationis ſubſtantialis.
Præludium ad quæſtionem.
Concluſio prima, eſt Scoti.
Nullum accidens poteſt attingere productionem ſubſtantiæ, nec vllo modo ſed immediatè producitur à ſubſtantia.
Concluſio ſecunda eſt Diui Thomæ.
Accidens virtutum ſubſtantię, cuius eſt inſtrumentum, attingit productionẽ ſubſtantiæ.
Ratio duplex. Examen.
Concluſio tertia. Accidens attingit virtute ſua vt cauſa, & principium, & proxima.
Ratio Perrerij. Examen eius, & proſyllogiſmorum ad aſſumptum.
Concluſio ſubmonſtrata à Perrerio.
Subſtãtia nullius rei eſt productiua.
Ratio. Examen. Iudicium, in quo per tres concluſiones declaratur quomodo ſubſtantia producat ſubſtantiam.

Quæſtio quinta.

De continuitate Generationis; num fiat in inſtanti, an in tempore.
Annotatio.
Concluſio prima. Generatio ſubſtantialis præciſè ſumpta fit in inſtanti.
Ratio triplex. Examen.
Concluſio ſecunda. Fit in tempore.
Declaratio.
Rationes quinque. Examen. iudicium

Quæſtio ſexta.

De Corruptione.
Annotatio. Concluſio Zabarellæ.
Generatio eſt vna, & eadem mutatio cum corruptione.
Ratio duplex. Examen.
Concluſio ſecunda. Sunt duæ differentes mutationes.
Ratio. examen. Iudicium.

Duæ quæſtiones annexæ.

Prima quæſtio. Vtrum corruptio ſit naturalis.

Duplici concluſione abſoluitur.

Secunda queſtio. Vtrum corruptio ſit per ſe intenta à natura, ſimiliter duplici concluſione terminatur.

Quæſtio ſeptima.

Quomodo generatio vnius ſit corruptio alterius.

Annotatio.

Concluſio prima. Corruptio, & generatio ſunt ſimul tempore. Ratio.

Concluſio ſecunda ex parte efficientis eſt prior natura generatio, ex parte ſubiecti eſt prior natura corruptio.

Declaratio. Confirmatio. Connexio.

Quæſtio octaua.

De abiectione termini à quo, & acquiſitione termini ad quem.

Primus articulus. Vtrum ſint hæc duo motus, ac vnus. Opiniones.

Prima Concluſio. Quod ſint duo ratione, & ſpecie, at vnus ſubiecto. Ratio.

Secunda Concluſio. Sint vnus motus formaliter duo materialiter.

Tres rationes. Examen.

Tertia concluſio. Sunt vnus ſimpliciter motus.

Ratio. Examen. Iudicium.

Articulus ſecundus. An ſit vnica mutatio, an duæ aquiſitio termini ad quem, & abiectio termini à quo, quæ integrent motum.

Prima Concluſio. Sunt vnica mutatio.

Ratio duplex. Examen.

Secunda Concluſio, ſunt duæ.

Tertia Concluſio. Sunt duæ, at non partes motus.

Declararatio. Iudicium.

Connexio.

Quæſtio nona.

Quæ ſit, quidue ſit alteratio.

Statuitur quod ſi accipiatur generico ſit motus ad qualitatem, quæcunqi & ſit intra.

Qualitatis genus, & prædicamentum.

Sed præſertim, & ſtrictè ſumpta eſt motus ad qualitates patibiles, & hoc annotatione quadam, & duabus concluſionibus, ac lemmatibus.

Primum lemma. Rationes. Examen.

Secundum lemma. Rationes. Examen. Iudicium.

Dicendorum diſtributio.

Quæſtio decima.

Vtrum gradus qualitatis ſit pars formæ, an pars radicationis.

Prima poſitio. Tomiſtarum, quod ſint partes radicationis, ſiue participationis.

Ratio. Examen. Ratio Soncinatis. Examen.

Additur diſputatio quædam.

Poſitio ſecunda. Quod ſint partes formæ.

Ratio duplex.

Quæſtio vndecima.

Penes, quid attendatur intenſio, ac remiſſio.

Vtrum ſit ex acceſſu ad ſummũ gradũ, an ex receſſu à non gradu, & per contrarium de remiſſione.

Declaratio.

Ponuntur nouem poſitiones. Rationes adducuntur ad ſingulas, & examina earum. Iudicium.

Quæſtionum annexarum.

Quæſtio prima.

Vtrum quilibet gradus ita ſit intenſus, ſicut remiſſus.

Sunt tres poſitiones.

Adducuntur rationes primæ poſitionis. Quod omnis gradus ſit ita intenſus ſicut remiſſus.

Examina.

Quæſtio ſecunda annexarum.

Vtrum qualitas ſumma ſit remiſſa.

Poſitio affirmatiua. Ratio. Examen. iudicium.

Quæſtio tertia annexa.

De terminis, ac eorum explicationes.

Articulus primus. De voce, & ſignificatione diſtantiæ.

Annotatio. Quatuor concluſiones ponuntur cum rationibus, & quibuſdam corollarijs.

Articulus ſecundus. De diuiſione in partes.

Annotatio.

Annotatio. Concluſio. Corollarium.
Articulus tertius.
Sporodica quędam continet de appropinquatione, & diſtantia.
Concluſio prima. Appropinquare nullo modo eſſe poteſt formalis ratio intenſi.
Ratio. Examen.
Concluſio ſecunda. Diſtare à ſummo nō eſt de intrinſeca ratione remiſſi.
Ratio. Examen.
Concluſio tertia. Intenſio non debet attendi penes diſtantiā à non gradu.
Ratio. Examen.
Digreſſio in qua iudicium diſputationis huius penes, quid intendatur intenſio,& remiſſio. Additio.

LIBER IX.

De Loco, & Tempore.

PRæludium.

Quæſtio prima.

An ſit locus.
Vnicus articulus.
Poſitio prima negatiua.
Locus in rerum natura non datur.
Ratio duplex. Examen.
Poſitio ſecunda affirmatiua.
Triplex ratio. Examen, & Iudicium.
Inſtitutio ad indaginē quidditatis loci,

Quæſtio ſecunda.

De genere loci.
Articulus primus. Vtrum materia ſit locus.
Poſitio prima affirmatiua. Ratio.
Poſitio ſecunda negatiua. Ratio. Examen rationum, & Iudicium.
Articulus ſecundus. Vtrum ſit forma.
Poſitio prima affirmatiua. Ratio duplex. Examen.
Poſitio ſecunda negatiua. Ratio. Examen, & Iudicium.
Articulus tertius. Vtrum locus ſit aliquod corpus ſubſtantiæ.
Poſitio prima affirmatiua eſt Procli.
Ratio. Examen.
Poſitio ſecunda negatiua. Ratio. Examen. Iudicium.
Articulus quartus. Vtrum ſit determinatio poſitionis.
Poſitio 1. affirmatiua eſt Damaſcij.
Ratio. Examen.
Poſitio ſecunda negatiua. Ratio duplex. Examen. Iudicium.
Articulus quintus. Vtrum ſit ſuperficies corporis ambientis.
Prima poſitio affirmatiua. Ratio. Examen.
Secunda poſitio negatiua. Rationes tres. Examen rationum.
Articulus ſextus. Vtrum locus ſit interuallum, & ſpacium inter ſuperficies in quibus locatum continetur.
Prima poſitio negatiua eſt Ariſtotelis.
Rationes ſex. Examen ſingularum.
Secunda poſitio affirmatiua. Annotatio.
Rationes quatuor. Examen.
Poſitio tertia. Interuallum eſt locus non integer, ſed partialis.
Annotatio. Ratio. Examen, & Iudicium.
Articulus ſeptimus. De interuallo.
Num ſit, & an ſit demenſionatum.
Poſitiones quatuor. Rationes, & examina earum.
Iudicium Authoris, additur quid ſit ſentiendum ſecundum Ariſtotelem.
Articulus octauus. Vtrum genus loci ſit relatiuum quippiam.
Concluditur eſſe quantum.

Quæſtio tertia.

De differentijs loci.
Primus articulus. De æqualitate.
Vtrum locus ſit æqualis locato.
Poſitio duplex, altera affirmatiua, altera negatiua. Rationes. Iudicium.
Articulus ſecundus. De immobilitate,
Vtrum ſit immobilis.
Poſitio affirmatiua. Ratio. Iudicium.

Quæſtio quarta.

De cauſali deffinitione, quæ eſt Ariſtotelica iuxta Authorem. Quod ſit terminus primus corporis ambientis immobilis.
Articulus primus. Vtrum ſuperficies ſit ponenda in recto, an in obliquo,
Prima poſitio affirmatiua. Ratio.
Secunda negatiua. Ratio duplex. Examen, & Iudicium.
Articulus ſecundus. Vtrum cuiuſuis

corporis

corporis ſit locare.
Poſitio prima affirmatiua. Ratio.
Secunda negatiua. Ratio duplex.
Examen, & Iudicium.
Articulus tertius. Vtrum omne locatum habeat locum continentem.
Poſitio pima affirmatiua. Secunda negatiua contradictoriè. Examen rationum.
Articulus quartus. Vtrum ſuprema ſphæra ſit in loco.
Adducuntur poſitiones ſex cum rationibus.
Arguitur contra diuerſorum dicta.
Poſitio ſeptima, quod ſit in loco, at non phiſicè.
Declaratio, & confirmatio. Examen, & Iudicium.
Articulus quintus. Integratur deffinitio, & ſit ne vniuoca, an analoga ſtatuitur.

Quæſtio quinta.

De ſpeciebus loci.
Annotatio in qua eliciuntur articuli ſubſequentes.
Articulus primus. De conſeruatione locati, à loco naturali.
Poſitiones ſex cum declarationibus, & rationibus.
Examen. Iudicium, & opinio Authoris.
Articulus ſecundus. De attractione loci.
Prima poſitio negatiua. Ratio duplex. Examen.
Secunda poſitio. Quod attrahat per modum finis, ac immoti.
Declaratio. Rationes duæ. Examen.

Quæſtio ſexta.

Quæ ſint in loco. De tempore.

Quæſtio prima.

An ſit tempus.
Prima poſitio. Quod non ſit.
Rationes duæ. Examen.
Rationes aliæ ſex. Sexti Empirici. Examen.
Secunda poſitio affirmatiua.
Ratio. Examen, & Iudium.

Quæſtio ſecunda.

De indagine deffinitionis temporis.
Annotatio, & præludium ad articulos.
Primus articulus. Vtrum ex conceptione motus imaginationis, cognitionis, demum motus in anima concipiatur tempus.
Poſitio prima negatiua. Ratio duplex. Examen.
Poſitio ſecunda affirmatiua. Annotatio de duabus ſectis in hac poſitione.
Fundamentum Auerrois. Examen.
Fundamentum alterius ſectæ. Examen, & Iudicium.
Articulus ſecundus. Vtrum admiſſis ſumptionibus dictis conſequatur neceſſario tempus eſſe aliquid motus.
Prima poſitio negatiua. Rationes tres. Examen.
Secunda poſitio affirmatiua. Eſt Ariſtotelis.
Ratio. Examen, & Iudicium.
Secunda pars indaginis.
Poſitio prima ex indagine Ariſtotelis firmiter deducitur tempus eſſe numerum motus.
Ratio duplex.
Poſitio ſecunda contraria.

Quæſtio tertia.

De recta expoſitione deffinitionis Ariſtotelis. Præludium ad articulos.
Articulus primus. Vtrum numerum in deffinitione Ariſtot. ſit de numero numerante exponendus, an de numerato.
Poſitio prima Auerrois. De numero numerante eſt exponendus.
Declaratio. Rationes duæ. Examen.
Poſitio ſecũda. De numero numerato.
Ratio duplex.
Poſitio tertia pro vtroque.
Declaratio. Ratio. Examen. Iuditium poſitionum.
Articulus ſecundus. De expoſitione particulæ motus.
Tres poſitiones cum rationibus. Examen. Iudicium.
Articulus tertius. Vtrum in deffinitione hæc ſit etiam ponenda quies, id eſt numerus motus, & quietis ſit dicendus.
Poſitiones duæ, altera affirmatiua, altera

Digitized by Google

tera negatiua. Rationes. Examen, & Iudicium.
Articulus quartus. De particula deffinitionis (ſecundum prius, & poſterius.)
Poſitio prima. Quod ſint temporis. Rationes.
Secunda poſitio. Quod ſint motus. Ratio. Examen, & Iudicium.
Quæſtio quarta.
Quid verè ſit tempus.
Articulus primus De tẽpore intrinſecè
Ponitur deffinitio Ariſtotelis, & à quinque obiectionibus liberatur in prima, & ſecunda poſitione.
Poſitio tertia. Quid ſit ſecundum Platonem.
Ratio.
Poſitio quarta. Quid ſit ſecundum Plotinum.
Declaratio.
Poſitio quinta. Scholaſticorum. Declaratio.
Poſitio ſexta. Cuiuſdam Philoſophi recentioris. Declaratio poſitionis.
Articulus ſecundus. Quid verè ſit tempus extrinſecum.
Poſitio duplex. Rationes. Examen, & Iudicium.
Quæſtio quinta.
De exiſtentia temporis.
Quæſtio ſexta.
De vnitate temporis. Annotatio.
Quæritur vtrum idem nunc ſit in toto tempore.
Poſitiones quatuor, cum rationibus. Examen, & Iudicium.
Quæſtio ſeptima.
Quid ſit eſſe in tempore, & quæ in tempore ſint.
LIBER X.
De Infinito.
Quæſtio prima.
De exiſtentia infiniti actu opiniones.
Concluſio prima Ariſtotelis.
Non datur corpus nullum actu infinitũ.
Adducuntur quinque rationes ex Phiſica, quæ expenduntur, & examinantur.
Secunda concluſio contraria. Infinitum actu datur, & exiſtit.
Tres rationes ex Lucretio. Examen ſingularum.
Quæſtio ſecunda.
De infinito ſpecie, ſiue de infinitis ſpeciebus.
Vtrum dentur infinitæ ſpecies.
Concluſio negatiua.
Rationes tres. Examen.
Quæſtio tertia.
De infinito multitudine.
Num dentur infinita corpora numero.
Prima Concluſio negatiua eſt Ariſtotelis.
Ratio duplex. Examen.
Secunda concluſio. Indiuiſibilium multitudo poteſt eſſe infinita.
Ratio duplex. Examen.
Tertia concluſio Auicennæ.
Infinita multitudo per ſe non datur.
Quarta concluſio poteſt dari per accidens.
Rationes tres. Examen.
Quinta Diui Thomæ. Neque per ſe, neque per accidens datur.
Ratio duplex. Examen, Annotatio.
Quæſtio quarta.
De infiniti actu motu.
Adducuntur quinque concluſiones. Examinantur.
Quæſtio quinta.
De tranſitu infiniti.
Adducuntur concluſiones nouem, cum rationibus, & examinibus.
Quæſtio ſexta.
De infiniti actu, actione, & paſſione.
Adducuntur quinque concluſiones. Rationes earum. Examina. Annotatio.
Quæſtio ſeptima.
De infiniti poteſtate exiſtentia. Concluſio.
Infinitum poteſtate datur.
Rationes tres. Examina ſingulatum. Annotatio.
Quæſtio octaua.
De infiniti poteſtate natura.
Prima Concluſio Ariſtot. Infiniti poteſtate nunquam id, quod elapſum ponitur

ponitur poteſt eſſe infinitum.
Probatio. Examen.
Secunda concluſio eſt Ioannis Grammatici.
Si mundus iuxta Ariſt. ponatur vtrinque æternus.
Infinitum tempus iam præterijt.
Ratio. Examen. Cenſura.
De diuiſione magnitudinis, continuiq; in infinitum.
Declaratio.
Poſitio prima Ariſtotelis.
Nullum contrarium ex indiuiſibilibus componitur.
Septem rationes cum examinibus ad ſingulas.
Secunda poſitio.
Continuum componitur ex indiuiſibilibus ſuis. Annotatio.
Rationes ſeptem.
Examina ad ſingulas.
Poſitio tertia.
Omne concretiuum in infinitum diuiditur.
Annotatio, Ratio. Examen.
Poſitio quarta.
Continuum in indiuiſibilia tandem diuiditur.
Ratio examen, annotatio.

De Indiuiſibili.

Quæſito prima.

De natura indiuiſibilium in articulos diuiſa.
Articulus primus.
Vtrum indiuiſibilia in continuo ſint continua.
Duplex concluſio. Negatiua, & affirmatiua. Annotatio.
Articulus ſecundus.
Vtrum punctum in puncto diuidatur.
Poſitio prima affirmatiua.
Ratio Examen.
Articulus tertius.
De motus indiuiſibilis loco.
Poſitio prima.
Nullum indiuiſibile mouetur per ſe.
Rationes tres ex Ariſtotele.
Examina ad ſingulas.
Annotatio opinionum de veritate propoſitionis ab Ariſtot. aſſumpta.
Omne, quod mouetur paſſim eſt in termino à quo, &c.
Poſitio ſecunda.
Indiuiſibile mouetur per accidens eſt Ariſtotelis.
Ratio examen.
Poſitio quarta.
Indiuiſibile mouetur per ſe loco.
Annotatio. Rationes. Examen.
Articulus quartus.
De actione, & paſſione, indiuiſibilis.
Poſitiones quinque cum rationibus, & examinibus ad ſingulas.
Articulus quintus.
Num puncta poſſint habere grauitatem vllam.
Poſitio negatiua eſt Ariſtotelis.
Rationes. Annotatio.

De ipſo nunc

Poſitio.
Nunc quod primo, & per ſe tale eſt, indiuiſibile eſt.
Rationes tres.
Examen ad ſingulas.

De maximo, & minimo.

Articulus primus, &c.
Concluſio prima.
In rebus naturalibus datur maximum, & minimum quantitatis.
Declaratio.
Auctoritates. Rationes tres,
Examen ad ſingulas.
Concluſio ſecunda.
Eſt Scoti. Non datur in corporibus homogeneis minimum.
Rationes. Examen.
Ad abbundantiorem doctrinam expeditur concluſio Ariſtotelis de ſenſu, & ſenſat. cap.6.
Qualitates ſenſibiles ad diuiſionem continui in infinitum diuiduntur.
Articulus ſecundus.
De maximo.
Poſitio prima, eſt Ariſtotelis.
Datur in rebus naturalibus homogeneis maximum.
Rationes duæ.
Examen ſingularum.
Poſitio ſecunda negatiua.
Rationes. Examen.

Ad.

Digitized by Google

Adducitur alia concluſio.

De minimo motu.

Quæſtio.

Prima poſitio.

Non datur minima pars motus.

Rationes quinque.

Examen earum.

Poſitio ſecunda affirmatiua.

Ratio. Examen.

Summa totius diſputationis de diuiſione continuorum vtrumque componatur ex indiuiſibilibus.

Quæſtio de continuitate motus.

Declaratio terminorum.

Poſitio prima.

Motus omnis eſt continuus.

Rationes tres.

Examina ad ſingulas.

Poſitio ſecunda negatiua.

Rationes tres.

Examina ad ſingulas.

Repetita diſputatio de indiuiſibilibus.

Quæſtio Vnica.

Vtrum indiuiſibilia re ipſa dentur.

Poſitio prima.

Non datur indiuiſibilia, nec terminatiua, quæ ſcilicet claudant continua, nec continuatiua, quæ partes eorum nectunt.

Authoritates.

Rationes quindecim.

Solutiones ſingularum.

LIBER XI.

De motu locali, lationeue, & motore. Pars prima.

Quæſtio prima.

An ſit latio.

Poſitio prima affirmatiua eſt Ariſtotelis.

Poſitio ſecunda negatiua.

Rationes quatuor.

Examen earum ad ſingulas.

Quæſtio ſecunda.

Quid ſit latio.

Articulus.

Vtrum terminus ad quem lationis ſit locus, an vbi.

Quæſtio tertia.

De continuatione lationis.

Articulus primus.

Vtrum in momento temporis, ſiue in ipſo nunc poſint eſſe motus, aut quies.

Poſitio prima.

In ipſo nunc non eſt motus.

Ratio duplex.

Poſitio ſecunda.

In ipſo nunc non eſt quies.

Rationes tres.

Examen vtrarumq; rationum.

Poſitio tertia, eſt Galilei.

In inſtanti eſt motus.

Expoſitio poſitionis.

Ratio. Examen, & Iudicium.

Articulus ſecundus.

Vtrum motus reflexus poſſit eſſe continuus.

Declaratio, & nexus.

Poſitio prima.

Quod non ſit perpetuus.

Rationes quinque.

Examen earum.

Poſitio ſecunda.

Quod aliquando non ſit in reflexionis puncto quies. Ratio.

Poſitio tertia.

Quod ſit perpetuus.

Declaratio, & diſtinctio.

Rationes. Examen, & Iudicium.

Articulus tertius.

Vtrum latio ſuper linea circulari poſſit eſſe perpetuus.

Poſitio prima affirmatiua.

Declaratio. Rationes tres. Examen earum.

Quæſtio quarta.

De eternitate motus.

Opiniones.

Poſitio prima Ariſtotelis.

Motum ſemper fuit, ſiue nuſquam incipit.

Sex rationes.

Examina ad ſingulas.

Poſitio ſecunda.

Motus quandoque incipit ita vt antea moueretur.

Explicatio.

Duæ rationes. Examen.

Concluſio tertia Ariſtotelis.

Nunquam erit vltimus motus.

Ra-

Rationes duæ. Examen.
Concluſio quarta.
Non motus modo eſt, modo non eſt.
Ratio.
Concluſio quinta huic contraria.
Ratio. Annotatio. Iudicium.
Connexio.
Pars ſecunda de motore.

Quæſtio prima.

Num quicquid mouetur ab aliquo moueatur.
Prima concluſio Ariſtotelis.
Omne, quod mouetur ab aliquo mouetur.
Rationes tres, quæ ſingulæ examinantur.
Secunda concluſio.
Aliquid totum à ſe ipſo mouetur.
Duæ rationes cum examinibus.
Annotatio.
Tertia concluſio.
Actione ſpiritali idem poteſt mouere ſe ipſum. Declaratio.
Rationes quatuor. Examen.
Concluſio annexa.
Datur actio, quæ in agente ipſo remanet.
Probatio. Examen.
Concluſio quarta.
Idem agit in ſe ipſum actione reali reflexa.
Probatio examen.
Quinta concluſio. Idem agit in ſe ipſum actione reali æquiuoca.
Rationes tres examina ad ſingulas.
Diſputationis concluſio.

Quæſtio ſecunda.

Num in omni motu deueniatur ad primum mouens.
Concluſio affirmatiua.
Rationes tres, quæ diligenter expenduntur.

Quæſtio tertia.

Num omne mouens in mouendo moueatur.
Concluſio prima omne mouens in mouendo mouetur.
Rationes duę, quę ſingulę examinãtur.
Concluſio ſecunda contraria eſt Platonis. Ratio. Examen.
Annotatio. Vbi ſententia Platonicorum declaratur.

Quæſtio quarta.

Num ex mouente immobili poſſit oriri motus nouus.
Concluſio prima negatiua.
Rationes quatuor. Exam. ad ſingulas.
Concluſio ſecunda contraria.
Rationes duæ. Examen.

Quæſtio quinta.

Vtrum in omni motu deueniatur ad mouens, quod non mouetur ab alio. Vel eſt immotum, vel mouetur à ſe ipſo.
Concluſio affirmatiua. Ratio. Examẽ.

Quæſtio ſexta.

Num omne quod mouetur conſtet ex parte mouente immobili, & ex parte mota.
Concluſio prima affirmatiua.
Ratio. Examen.

Quæſtio ſeptima.

Vtrum in omni motu primum mouens ſit immobile.
Concluſio affirmatiua.
Ratio. Examen.
Quæſtio huic annexa.
Vtrum ſit aliquod mouens æternum, ac immobile per ſe, & per accidens.
Concluſio affirmatiua, eſt Ariſtotelis.
Rationes duæ principales, quæ alijs rationibus fulciuntur, &c.
Omnia examinantur ſingillatim.
Epilogus.

Quæſtio octaua.

Vtrum detur motus vnus numero externus.
Concluſio affirmatiua
Ratio.
Annotatio. Examen.
Concluſio addita.
Quarundem rerum, quoad motum, & quietem.
Viciſſitudo eſt perpetua.
Ratio. Examen, &c.

FINIS.

Digitized by Google

INDEX RERVM NOTABILIVM.

A

Biectio termini à quo, & acquiſitio quomodo ſe habeant ad inuicem. pagina 498. q. 8.
Abſentia priuationis an forma dici queat. 231.
Actio quælibet non eſt à contrario 13. exam. 1.
Actus eſſentiæ, & exiſtentiæ 133. examen.
Accidentia dupliciter conſiderari poſſunt. 188. ratione.
Accidentalium formarum procreatio. 321.
Actio an ſit motus. 442. Concluſ. 1.
Accidens an attingat productionem ſubſtantiæ. 484.
Accidens virtute ſubſtantię an attingat productionem ſubſtantiæ 486. Goncluſ. 2.
Actio alia ſpiritalis, alia realis. 198, declarat.
Actio aliqua an detur, quæ in ipſo agente remaneat. 195. Concluſ.
Accidens quomodo fiat, & producatur. 320.
Accidens tribus modis ſit. 16.
Accidens aliud ſeparabile, & aliud inſeparabile. 253.
Actio contrarietatem ſumit ex principiorum contrarietate. 463.
Actio procedit & à prima, & à ſecunda cauſa. 388.
Actio, paſſio, & motus ſunt idem re, & differunt ſola ratione. 322.
Agens naturale, & voluntarium 819. ratione 4.
Alteratio quæ, & quid ſit. 501. q. 8.
Amor amicitiæ, & beneuolentiæ. 394.
Amor amicitiæ cadit inter ſuppoſita ſolum non autem inter ſuppoſitum, & actionem. 394.
Anima eſt immortalis. 639. exam.
Animæ an ſint finitæ, an infinitæ in numero. 639.
Anima non generatur, ſed animal. 48. exam.
Anima rationalis an ſit natura. 340.
Anima quid ex Ariſt. 326.
Anima quęlibet, pręter intellectiuam eſt natura 328,
Anima rationalis an includatur in definitione naturæ. 330
Anima ex nihilo à Deo producitur immediatè. 331.
Anima rationalis finis humanæ generationis. 332.
Angeli ſeipſis mouentur. 801. Corol.
Appetibilitas eſt cauſalitas finis in actu primo. 397.
Appropinquitas an ſit de ratione formali intenſ. 525 art. 3.
Appetitus naturalis quid? 122.
Appetitus materiæ variæ opiniones. 228.
Appetitus noſter non ſiſtit in eſſe apręhenſo ſed tendit in eſſe reale repreſentatum. 802.
Appetitus naturalis differt à rationali, & quomodo? ibid.
Aqua calida à quo refrigeretur. 797. exam.
Argumentum ab auctoritate non parit ſcientiam. 53 exam.
Athomi an ſint materia pag. 112, Art. 9.
Athomorum generatio. ibid.
Auerroes quid ſentiat de forma corporeitatis. 205.
Auctor quid ſentiat de definitione naturæ. 342.

Digitized by Google

B

BOnitas eſt cauſalitas finis in actu primo. 397. Conc. 1.
Bonum habet vim alliciendi. ibid. declar.
Bonum eſt quod omnia appetunt. ibid.
Bonum apparens, & bonum verum. ibid. exam.
Bonitas dupliciter ſumitur. ibidem.
Bonitas an ſit cauſalitas, an verò appetibilitas. 398. exam.
Bonum qua ratione moueat voluntatem. ibidem.
Bonum agibile quid. 399. ration.
Bonum & malum ſecundum varias apræhenſiones, varia cauſant. 402. ratione prima.
Bonum apræhenſum vt præſens gaudium pario, vt futurum deſiderium ibidem.
Bonitas tribuitur ab apræhenſione, vel per modum diſpoſitionis, vel per modum iudicij. 404.

C

CAlidum & frigidum duo contraria principia in Antiquos. 3. ratione prima.
Cauſalitas formæ. 307.
Cauſalitas formæ quæ reſpiciat. 308. ſecunda pagina.
Cauſandi vis quæ ſit. 312. Arg. 2.
Cauſalitas actu quæ. 313. Arg. 4.
Cauſalitas an ſit actio. 322. exam.
Cauſæ vox quid. 366.
Cauſarum numerus an ſit quaternarius. 368. quæſt. 2.
Cauſalitas cauſarum quæ ſit & in quo conſiſtat. 373. quæſt. 3.
Cauſalitas an ſit relatio. 374. concl. 1.
Cauſalitas in actu primò an ſit natura ipſa. 365.
Cauſalitas actu quid. 376. art. 2.
Cauſalitas an ſit actio. 377.
Cauſalitas cauſarum in quo conſiſtat. 323.
Cauſalitas an ſit præcisè relatio. 324.
Cauſalitas in actu ſecundò quid. 322.
Cauſa an ſit nobilior ſuo effectu, & quomodo. 378. quæſt. 4.
Cauſa efficiens quid. 380. quæſt. 5.
Cauſæ ſecundæ an nihil agant ex ſe independenter à cauſa prima. 385. art. 5.
Cauſæ finalis deſinitio. 393. art. 2.
Cauſæ finalis expoſitio definitionis. 394. art. 2.
Cauſalitas finis in actu ſecundo an ſit excitatio agentis. 398. art. 5.
Cauſa poteſt conſiderari, & ſecundum relationem cauſandi, & ſecundum ſubſtantiam. 328.
Cauſa prima an illa autem ſit efficiens 382.
Cauſæ efficientes infra Deum dantur ex Ariſtot. 382.
Cauſa prima eſt Deus ex Ariſtotele, cauſæ verò ſecundæ omnes ſunt inferiores. 385.
Cauſæ ſecundæ agunt vt ſubordinatæ primæ cauſæ. 382.
Cauſa prima primum agens cauſæ ſecundæ ſecundum. ibid.
Cauſa omnis enus Deus eſt ex Ariſtotelo. 388.
Cauſæ ſecundæ & Deus quomodo differant. ibidem.
Cauſa inſtrumentalis an ſit effectrix. ibidem.
Cauſa effectrix duplex. ibidem.
Cauſa efficiens verè agit. ibidem.
Cauſa effectrix dupliciter accipitur. 389.
Cauſa inſtrumentalis quomodo dicitur effectrix. ibidem.
Cœlum quomodo dicatur animatum. 334. exam.
Cœli forma an ſit intelligentia 335. ratione ſecunda.
Cœli an ſint naturæ vniuerſales. 361.
Cœlum inſtrumentum primarium rerum naturalium. 362.
Centrum an poſſit murari. 560. poſ.
Circulus infinitus non datur. 612. prob.
Circulus maior an effet æqualis minori datis punctis. ratio decima.
Contrariorum nomen quomodo ſumatur.

matur. 3. annot. 1.
Contrarietas eſt perfecta differentia 37. lem. 2.
Contrarietas ſemper eſt vna in vno genere. 37. ſup. 2.
Contrarietas vna duo continet contraria. 39.
Corpus ſubſtantiale quid. 100.
Corpus aliud de genere ſubſtantiæ, aliud quantitatis. ibidem.
Contrarietas motus. 462. quæſt. 11.
Corruptio quid ſit, & quomodo fiat. 494. quæſt. 6.
Corruptio an ſit naturalis 497. quæſt. 1.
Corruptio an ſit per ſe intenta à natura. ibidem.
Corpus infinitum an detur.
Corpus homogeneum infinitum an detur. 605.
Corpus infinitum ſi circulariter moueretur an infinitam diſtantiam pertranſiret, 610.
Corpus infinitum ſi circulariter moueretur an infinitum ſpatium pertranſiret tempore finito. 611. 2. prob.
Corpus infinitum ſi circulo moueretur magnitudo finita ab infinita magnitudine finito tempore abſolueretur. 612. 3. prob
Corpus quod recto motu mouetur non eſt infinitum. 613. 2. lem.
Corpus infinitum ſi daretur an motu infinito moueretur. 643. quæſt. 4.
Corpus naturale eſt ita diuiſibile in infinitum vt ſemper diuidi poſſit. 725. poſ. 3.
Continuum an componatur ex indiuiſibilibus. 671.
Continui definitio. 672.
Continuum an componatur ex indiuiſibilibus finitis. 6 7.
Continuum duplex naturale, & matematicum. 727.
Continuitas motus quid, & quotuplex 737.
Compoſibilitas in actu primo vel in actu ſecundo. 722.
Contrarietas quid, & quotuplex. 633. exam.
Contraria non ſe mutuo appetunt, ſed deſtruunt. 121.
Cognitio duplex intrinſeca, & extrinſeca. 461.
Cognitio quomodo ſit in animalibus ratione carentibus. ibidem.

D

DEfinitio nominalis non poteſt eſſe medius terminus. 12.
Denſitas non facit raritatem 31. rat. 1.
Definitio duplex eſſentialis, & cauſalis. 265. exam.
Deus duplici modo eſt cauſa totius entis. 311.
Deus an ſit natura vniuerſalis, ſeu an natura vniuerſalis ſit Deus. 360. Art. 2.
Definitio cauſæ efficientis an ſit bona. 388.
Definitio triplex eſſentialis, cauſalis, & perfecta. 415.
Definitio loci, an ſit vniuoca, an analoga. 562. Art. 5.
Definitio temporis vera, & adequata. 588. quæſt. 4.
Definitio quid rei, & quid nominis. 303.
Definitio cauſæ finalis tradita ab Ariſtotele an ſit bona. 398.
Deus primum agens. 382.
Deus & cauſæ ſecundæ quomodo differant in agendo. 388.
Deorſum & ſurſum ad quem locum. 623. exam.
Deus an aliquam mutationem admittat. 778 dict. 106.
Dimentio an ſit inanimata prima. 155. poſ.
Differentia tota, & differentia vltima. 246.
Diaphaneitas non eſt cauſa inſtrumentaria illuminationis. 389. rat. 2.
Diſtantia quoad vocem, & ſignificationem. 523. Art. 1.
Diuiſio in partes quotuplex. 524 art 2.
Diſtantia Lunæ à centro Lunæ, à centro mundi. eſt finita. 642. annot.
Diuiſio naturalis, & mentalis. 727. ſumma.

††† 2 Diſpo-

Digitized by Google

Diſpoſitiones moti quæ. 768. annot.
Differentia inter actionem, & paſſionem quæ importet. 448.
Duo contraria non ſufficiunt ad rerũ generationem. 31. ratio 1.
Duo præcipiuntur in ſenſatione. 281. exam.
Duratio quodnam tempus ſit. 585. exam.
Durationum diuiſio. 591. declar.
Duratio non eſt accidentale prædicatum. 592.
Duratio quomodo prædicetur de tempore. ibidem.

E

Eclipſis quid ſit. 188. rat.
Educi de potentia materiæ. 293. Art. 3.
Educi forma de potentia materiæ variè exponitur. 294. 194.
Effectio communis, & effectio per ſe. 276.
Effectus formæ. 314. Art. 5.
Effectus motus. 314.
Elementorum formæ an ſint in mixto. 316.
Elementum an ſit locus alterius elementi. 565. poſ. 4.
Elementum non eſt infinitum. 602.
Elementa an ſint corporis infiniti Ethe rogenei. 505. rat.
Emanatio an ſit naturalis actio. 321. 323.
Emanatio an ſit ſine media actione. 321.
Entis uox quomodo ſumatur. 144. ar. 3
Entia cur ſint. 77. exam.
Entis ſpecificum eſſe. 260. expoſ.
Entia ſucceſſiua, alio modo ſe habent à præmanentibus. 571.
Equiuoca alia à caſu, alia à Conſilio. 347.
Eſſentia rei compoſitæ. 264. rat. 2.
Eſſentia incauſata. 266.
Eſſentia, & quiditas an differant. 267. poſ. 4.
Eſſentia rei eſt indiuiſibilis. 303. exã. 2.
Eſſentia, & exiſtentia, qua diſtinctione differant. 308. annot.
Eſſe in tempore quid ſit 599. quæſt. 7.
Æternum mouens ſemper fuit in actu primo non autem in actu ſecundo. 778. exam,
Exiſtentia includitur in actu extitatiuo. 95.
Exiſtentiæ materiæ ſenſus auctoris. 134.
Extitatio agentis quid ſit, 410. iudit.
Extrinſeca denominatio quid. 442. exam.
Ex quot, & quibus vnitatibus conſtituatur vnitas numerica motus. 461. Concl. 2.
Ex indiuiſibilibus phyſicis, vel mathematicis an componatur magnitudo. 736. ſum.

F

Fieri ab aliquo quomodo ſumatur. 7.
Finis an ſit cauſa. 390. Art. 4.
Finis quando moueatur. 291. exam.
Finis diuiſiones. ibidem.
Finis quando importet deſiderium, & quando complacentiam. 395. exam.
Finis definitio an ſit bene tradita. 396. art. 3.
Finis duplex ſecundum eſſe reale, & appræhenſum. 402. Art. 6.
Finis quando ſit appræhenſionis. 403. concluſ. 2.
Finitum mobile an pertranſeat infinitum ſpatium tempore finito. 647. concluſ. 6.
Formæ nomen. 234.
Forma duplex eſſentialis, & accidentalis. 235.
Forma an detur. 237. poſ. 1.
Forma quid ſit. 242. quæſt. 1.
Formæ an ſint in prædicamento ſubſtantiæ. 243.
Forma an ſit accidens 251. poſ. 5.
Forma an ſit actus. 256. Art. 2.
Forma quiditas rei. 260. Art. 3.
Forma an pars, an verò totalitas. 268.
Forma an fiat. 7.
Forma nequit eſſe ratio vnde deſumatur

matur vniuocatio corporis. 100. lem. 2.
Formæ aliæ formaliter, aliæ materia-liter. ibidem.
Forma elementares an ſit terminus productionis. 162.
Formæ corporeitatis variæ ſententiæ. ibidem.
Formæ corporeitatis ſenſus auctoris. 163.
Forma an compoſitum fiat. 274.
Forma an producatur. 275. poſ. 2.
Forma prim o eſt per ſe terminus generationis. 276.
Formæ generandæ an ſint in materia ta. 284. Art. 2.
Formæ imperfectæ quæ 286. rat. 1.
Forma vt educta dicatur de potentia materiæ an aliquas requirat conditiones. 294.
Forma quomodo educatur de potentia materiæ exemplo oſtenditur. 295.
Formæ naturales an educantur de potentia materiæ. 296. Art. 4.
Formæ ſubſtantiales naturales an creentur à forma ſeparata. 297. poſ. 2.
Forma, & materia ſunt duæ res. 298. rat. 2.
Forma quæ per creationem educatur, & quæ non. 296.
Forma ſubſtantialis an ſuſcipiat magis & minus. 301. quæſt. 4.
Formam nullam ſubſtantialem ſuſcipere magis, & minus. 301. concl. 1.
Forma ſubſtantialis an habeat gradus ſubſtantiales. 302. rat. 4.
Forma an ſit cauſe exiſtentiæ. 309.
Formæ plures ſubſtantiales an poſſint eſſe in eodem ſubiecto. 316.
Formæ multiplex diuiſio. 318.
Forma metaphyſica à forma reali. 328. iudir.
Formæ particulares vt conſpirant ad ſummum bonum an ſint naturales. 372. Art. 4.
Formæ ſpecie differunt. 232.
Forma & ſpecies an idem ſint. 234
Forma aſſiſtens non eſt principium extrinſecum motus. 334.
Formæ ſeparabiles à materia, & quæ mouent & non mouentur non ſunt conſiderationis phyſicæ. 334.
Formæ particulares an ſint, & dici poſſint natura vniuerſalis. 362.
Forma an reſultat ex actu, & potentia 356.
Forma dicit perfectionem, & finem. 256.
Forma equi actuoſa, & otioſa. 289.
Forma ſubſtantialis, alia dependens à materia, & alia non. 299.
Forma vnde ſumatur. 301.
Formæ cauſalitas quid. 302.
Formalis cauſæ conditiones. 313.
Formæ effectus. 314.
Formæ victus. 316.
Formę elementorum an ſint in mixto. ibidem.
Forma ſubſtantialis dat eſſe rei. ibid.
Forma diuiſio alia eſt metaphyſica & alia phyſica. 319.
Forma metaphyſica quid 319.
Forma phyſica quid. 320.
Forma totius & forma partis quomodo differant. 262.
Forma quomodo procreet. 233.
Formæ an anihilentur. 216.
Forma ſit & quando. 224. 225.
Fundamentum potentiæ 75. digeſ.

G

Generatio ſubſtantialis an detur. 472. quæſt. 1.
Generatio quid ſit. 477. quæſt. 3.
Generationis ſubſtantialis definitio ibidem Concl.
Generationem tria integrant. 6.
Generatio indiget ſubiecto. 45. prob.
Generatio alia à ſimili, alia à diſſimili. 298. poſ. 3.
Generationis terminus tem iſſiuè. 481. Art 3.
Generationis ſubiectus. 16 Art 4.
Generatio ſubſtantiæ an fiat in inſtanti an in tempore. 490. quæſt. 5.
Generatio vnius, quomodo ſit corruptio alterius. 497 quæſt. 7.
Generatio, & corruptio an ſint ſimul tempo-

tempore, & in eodem inſtanti. 498. concluſ. 1.
Genus loci an ſit quantigenus. 552. Art. 8.
Gradus tres in materia prima. 159. annotat.
Gradus qualitatis an ſint pars formæ, an pars radicationis. 507. quæſt. 10.
Gradus tributi qualitati an ſint partes formæ. 509. poſ. 2.
Gradus an ita ſit intenſus ſicut remiſſus. 519.
Grauitas maior, & minor. 620.
Grauitas infinita non datur. 622.
Graue, quo ad motum deorſum duplici ratione. 625. inſt.
Grauia, & leuia à quo moueãtur. 626.
Grande vnde generetur. 351.

I

IDem an poſſit agere in ſe ipſum actione ſpiritali. 794. concl. 3.
Idem an agat in ſe ipſum actione reflexa. 796. 4. concl.
Ignis an ſit materia prima. 105. art. 5.
Intelligibile quomodo referat ad res. 121.
Ignis reſultans ex duobus quomodo perfectior ſit. 305. exam.
Indiuiſibilitas duplex. 162. exam.
Inchoationes formarum an præcedant in materia. 285. poſ. 3.
Inchoatio formarum multiplex. 286. annot.
Intelligentia mouens cœlum an ſit natura. 333.
Inſtrumenta an poſſint eſſe cauſæ efficientes. 388. Art. 6.
Intentio, & remiſſio penes quid attendatur. 516. poſ.
Intenſiſſimus motus an detur. 512.
Intentio in quo formaliter conſiſtat. 516.
Interuallum quid. 548. Art. 7.
Interuallum diuerſum à dimenſionibus corporum an detur. 549. poſ. 1.
In loco quæ ſint. 569.
Inſtans duplex. 596. quæſt. 6.
Inſtans an ſit idem in tempore ſecundum ſubſtantiam. 597. poſ. 2.
Infinitum no poteſt totum eſſe graue, aut totum eſſe leue. 607. rat. 5.
Infinitum an detur. 601. quæſt. 1.
Infinitum an ſit diuiſibile. 616. exam.
Infiniti opinio ſecundum Democritum afferentem illud non dari. 634.
Infinitum in numero an detur. 637. quæſt. 3.
Indiuiſibilium multitudo an poſſit eſſe infinita. 638. annot. 3.
Infinita multitudo an poſſit dari per accidens. 640. annot. 5.
Infinitum corpus ſi daretur an moueretur motu circulari. 644. annot. 3.
Infinitum ſi daretur an poſſet alterari. ibidem.
Infinitum an poſſit pertranſire per finitam magnitudinem, & finito tẽpore. 645.
Infinitum ſpatium finito tempore an pertranſiri poſſit. 646.
Infinitum motu momentaneo, momento temporis poſſit pertranſiri. 647. concl. 5.
Infinita magnitudo non tranſit infinitum ſpatium in tempore finito. 648. annot. 8.
Infinitum an pati poſſit à finito in aliquo tempore. 650. annot. 1.
Infinitum ab infinito an pati contingat in tempore finito. 654. annot. 4.
Infinitum ab in finito an poſſit moueri tempore infinito. 654. annot. 5.
Infinitum poteſtate an detur. 656. q. 7.
Infiniti poteſtas quid. 667. quæſt. 8.
Indiuiſibilia an ſint ſibi contigua & continua. 771. lem. 1. 2.
Infinitum duplex actu, & poteſtate. 678.
Indiuiſibile aliud in ordine ad continuum, aliud non. 690.
Indiuiſibilia an ſint in continuo ſibi contigua. 691. Art. 1.
Indiuiſibile an moueatur per, an per accidens 692 Art. 3.
Indiuiſibile ſi eſſet quomodo moueretur. 700.
Indiuiſibilia an agere & pati poſſint. 703. Art. 4.

Digitized by Google

Indiuiſibile an alteretur. ibid. poſ. 3.
Indiuiſibile an alterari poſſit per ſe an per accidens. 709. poſ. 4.
Indiuiſibilitas alia matematica, & alia phyſica. 715.
Ignis an in infinitũ creſſi poſſit. 730. ex.
Indiuiſibilia terminatiua, & continuatiua an dentur. 782.
Indiuiſibilia an afferant vtilitatem aliquam. 742.
Inter indiuiſibilia quid mediet. 744. rat. 2.
Indiuiſibilia an poſſint ſeparari à partibus. 745. rat. 4.
Indiuiſibilia an poſſint conſeruari à Deo deſtructis partibus. ibid. rat. 5.
Indiuiſibilia an ſint in continuo tamquam in ſubiecto. 747. rat. 7.
Indiuiſibilia in continuo quæ tangant. 748. rat. 9.
Indiuiſibilia motus vnius horę an poſſent adæquari inſtantibus vnius anni 750. rat. 12.
Indiuiſibilibus conceſſis an in figura pyramidali latera eſſent æqualia baſi. 750. rat. 13.
Indiuiſibilia an fruſtra ponantur. 751.
In omni motu an deueniatur ad primum mouens. 801. quæſt. 2.
In omni motu an deueniatur ad mouens quod non moueatur ab alio. 821. quæſt. 5.

L

Latio an ſit. 754. quæſt. 2.
Latio quid ſit. 756. quæſt. 2.
Latio ſuper linea circulari an poſſit eſſe perpetua. 765. Art. 3.
Lineæ definitio. 602 exam.
Lineæ inſecabiles an dentur. 665. rat. 4.
Longitudo, latitudo, & profunditas an ſint ſubſtantia. 156. poſ.
Locus an detur in rerum natura 530.
Locus an ſit materia. 533. quæſt. 2.
Locus an ſit forma. 534. Art. 2.
Locus an ſit aliquod corpus ſubſtantiale. ibidem. Art. 3.
Locus an ſit determinatio poſitionis, corporum. 535. Art. 4.
Locus an ſit ſuperficies corporis cõtinentis. 537. Art 5.
Locus an ſit interuallum inter ſuperficiem concauam corporis ambientis. 541.
Locus an ſit ſuperficies in quibus locatum contineatur. ibidem.
Locus an ſit æqualis locato. 553. q. 5.
Locus an ſit immobilis. 554. Art. 2.
Locus omnis an contineat locatum. 557. Art. 3.
Loci ſpecies enumerantur. 563. q. 5.
Locus an ſit conſeruatiuus locati. 564. Articulo primo.
Loca elementorum quomodo conſeruent locata. 565. poſ 3.
Locus naturalis an attrahat ad ſe locatum, vel locandum. 568. Art. 2.
Locus naturalis quomodo attrahat ad ſe corpus. 568. poſ. 2.

M

Materia formata. 44.
Materia prima neque per ipsã, neque per ſuam ſpeciem cognoſcitur. 58. poſ. 1.
Materia quomodo cognoſcatur. 61. quæſtio. tertia.
Materia cognoſcitur negatiuè, & analogia. 62. 63.
Materia non eſt prior cuiuſuis rei ſeipſa. 69. exam.
Materia, & forma præciſè non ſunt in nullo prædicamento. 70. exam. 3.
Materia quomodo ſit ſubſtantia. 67.
Materia non eſt ſubſtantia directè, ſiue ſecundum ſe, ſiue vniuocè. 61.
Materia eſt ſua met potentia. 73. art. 2.
Materia non eſt imperfecta. 84. poſ. 7.
Materia non eſt ſua potentia. 84.
Materia ſecundum eſſe ſuum abſolutum eſt actu. 86. Art. 3.
Materia præciſa à forma non habet actum entitatiuum. 89. poſ. 2.
Materia de ſe ſumpta nullam exiſtentiam obtinet. 95. digeſt.
Materia eſt corpus inaffectum. 96. Art. 4.

Materia quomodo ſit corpus. 97. ar. 4.
Materia eſt corpus illud quod genus genenaliſſimum appellatur ſecundum *Zabarellam*. 99.
Materia an ſit corpus ſententia auctoris. 103. digreſ.
Materia eſt ignis ſecundum Eraclitum 104. art. 4.
Materia prima an ſit aer, & aqua. 108.
Materia prima an ſit corpus inter elementa medium. 109 art. 7.
Materia prima an ſit quatuor elementa. 111. Art 8.
Materia prima ā ſint athomi. 112. Ar. 9.
Materię primę affectiones quot ſint. 117.
Materia prima non poteſt eſſe ſemper ſub vnica forma indiuiſibili. 120. ſ. 2.
Materia prima accipiet in futurum formas infinitas. num. 120.
Materia prima non habet potentiam ad formam quamcumque. ibidem.
Materia ad diuerſas formas habet diſtinctas potentias. 121.
Materia prima ſecluſa omni forma habet exiſtentiam. 130. Art. 1.
Materia prima de ſe nullam habet exiſtentiam, ſiue perfectam, ſiue imperfectam. 132. poſ. 2.
Materia prima non eſt vna n. 137. p. 2.
Materia eſt vna num. priuatiuè non poſitiuè. 139. poſ. 3
Materia an ſit diuiſibilis, vel indiuiſibilis. 139. exam.
Materia eſt vna num. poſ. 140. poſ. 4.
Materia habet aliquam vnitatem ſpecificam. 140. Art. 2.
Materia quinam terminus ſit. 140. An.
Materia nullam ſpecificam, genericāque vnitatem habet. 143. poſ. 6.
Materia eſt vna vnitate tranſendentali. 144. Art. 3.
Materiæ vnitatis opinio Auctoris. 147.
Materia prima eſt bona per ſe, per accidens autem mala. 148.
Materia eſt plena formis ab æterno ſecundum Ariſtot. 151. exam. 1. rat.
Materia nunquā ſine quātitate. 151. ex.
Materia non eſt quantitas. 155. Art. 2.
Materia eſt inalterabilis. 164. Art. vn.
Materia in compoſito dupliciter conſideratur. 165. exam.
Materia in ſuſcipiendis formis ſubſtantialibus an alteretur. 169. poſi.
Materia an ſit ſubiectum accidētiū. Ib.
Materia an appetat formam. 120.
Materia quo appetitu formam appetat 173.
Materia ſecundum ſe eſt ingenerabilis & incorruptibiles. 176. poſ. 1.
Materia prima an dependeat à Deo quo ad eſſe. 178. poſ. 2.
Materia prima an ſit ab æterno à Deo. 278. poſ. 3.
Materia an verè generetur. 181. poſ. 4.
Materia quomodo pēdeat à Deo. 180. exam.
Materia quomodo corrumpatur. 182.
Materia an corrupatur per accidens. 183. poſ. 5.
Materiæ productio ſecundum mentem Auctoris. 184.
Materia ā ſit pars quiditatiua. 263. p. 2.
Materia pars eſſentiæ. 273. concluſ. 3.
Materia dicitur natura. 337.
Malum quomodo ſit finis. 395. exam.
Materia an habeat puncta. 749. 11. rat.
Materia an in generatione præcedat, an præcedatur. 771. exam.
Maximum an detur in naturalibus homogeneis. 728. Art. 2.
Minimum an detur in corporibus homogeneis. 719. poſ. 2.
Minimum an habeat dimidium. 727. exam.
Minima pars motus an detur. 632.
Motus metaphyſicus. 398. declar.
Motus quo ad numerum. 406.
Motus an detur. 497.
Motus an ſit aliquod ſummum genus. 406. Art. 1.
Motus ad quot prædicamenta reducatur. 410. concluſ. 4.
Motus tria dicit terminum à quo, & ad quem, & ſubiectum. ibidem declarat.
Motus an ſit definitionis capax. 413. quæſtion. 3.
Motus variæ definitiones. 414. quæſt. quarta.

Mouens an ſit de eſſentia motus. 417.
Motus definitionis explicatio ſecũdum quamlibet particulã. 417. ar. 2.
Motus Ariſtotelica definitio an ſit bona. ibidem. Art. 3.
Motus variæ definitiones. 422. Art. 4.
Motus localis an includatur ſub definitione motus. 435. quæſtion. 5.
Motus violentus & artificialis an contineantur ſub definitione motus. 428. Art. 2.
Motus an differat realiter à termino ad quem. 430. quæſt. 6.
Motus quomodo differat à forma 431. concluſ. 2,
Motus omnis an habeat terminos 433. quæſt. 7.
Motus omnis an ſit inter oppoſita. 434. Art. 2.
Motus proprietates. 436 Art. 3.
Motus an ſit latior mutatione. 439. q. 8.
Mutatio quatriſaria. 340. Art. 3
Motus actiuus, & paſſiuus. 441. Art. 2
Motus Tonus quid, & an detur. 443. annotar. 3.
Motus ã ſit in omnibus prędicam. 445.
Motus an laté vel ſtricté ſumptus ſit in prædicamentis. 447 annotat. 3.
Motus naturalis, violentus, ſimplex, & mixtus. 449. Art 6.
Motus continuitas. 450. quæſt. 9.
Motus naturalis, & violentus an diſtinguantur ſpecie. 457. exam.
Motus contrarietas vnde ſumatur. 762. concluſione. prima.
Motuum contrarietas an naſcatur ex ſola contrarietate motorũ. 464. ar. 2.
Motus in definitione pro quo motu ſit accipiendus. 585. poſ. 2.
Motus, & mouens an in omni motu detur. 632. ſupl.
Motus omnis ã ſit cõtinuus. 738. poſ. 1.
Motum localem non dari ſecundum Zenonem. 754. 755.
Motus an nunquam inceperit. 767 p. 1.
Motus quãdo neceſſario fiat. 772. exa.
Motus an nunquam finiet. 780 conc. 2.
Motus an modo ſit ã modo nõ. 781. q. 4
Mouẽs, & quod mouetur differũt. 784.
Mouẽs vniuocũ & æquiuocũ. 781. exa.
Mouẽs ã in mouẽdo moueatur. 811. q. 3

N

Naturæ definitio. 353.
Naturę definitio ã ſit bona 239. q5
Naturæ definitio an ſit per ſe nota. 340. Art. 2.
Natura quę eſt principiũ intrinſecũ motus & quæ gubernationẽ rerũ habere dicitur eſt eadem. 356. quæſt. 6.
Natura vniuerſalis quid & quę ſit. 467. quæſtione ſeptima.
Natura vt regimen quid. 258. con. 2.
Natura eſt principium motus & quietis in eo in quo eſt, primo, & per ſe & non ſecundum accidens. 346.
Natura vniuerſalis duo ſignificat. 356.
Natura vniuerſalis an diſtinguatur à particulari. 352.
Natura vox & analoga & communis ex attributione. 336.
Natura principium intrinſecum rerum naturalium. 324.
Naturæ definitio Ariſt. 2. Phyſicorum nõ includit rationalem animam. 326.
Natura dupliciter poteſt cõſiderari 325
Natura & compoſitum quomodo differant. 329.
Natura & anima an differant. 327.
Naturæ ſignificationes. 325.
Natura quandoque ſumitur cum præciſione quandoque cum determinata comprehenſione. 9.
Naturalia, & Artificialia qua ratione diſſeuant. 377.
Naturalia quæ ſint. 342.
Natura & definitio temporis indagatur. 578.
Nadir, & Zenit. 608.
Negatio motus an ſit quies.
Negatio formæ in materia triplicem gradum habet. 186. 187.
Non eſſe quomodo intelligatur 16.
Notiones materię 1. quid & quot. 65.
Nihil otioſum in natura. 250.
Nouus motus an ex mouente immutabiliori poſſit. 815. quæ v. 4.
Numerus in definitione temporis an ſit

ſit intelligendus de numero numerante, an numerato. 592. Art. 1.
Numerus minimus an opponatur maximo. 623.
Nullus motus in tempore finito eſt infinitum. 649. annot. 9.
Nunc an ſit indiuiſibile. 711.
Nunc duplici modo accipitur. 714.
Nunc in rerum natura quid verè ſit. 713.

O

OBſcuratio Lunæ ab interpoſitione lunæ. 300.
Omne eſſe à primo, & ſummo eſſe. 312
Omnis anima infra intellectiuam eſt natura. 328.
Omnia ſunt ex primis contrarijs. 4.
Omne quod fit ex contrario fit. 11.
Omne quod corrumpitur, vel in contrarium vel in medium corrumpitur. 11. lem.
Omnis motus an ſit continuus. 561. Art. 2.
Omne quod eſt in loco eſt ſenſibile, quomodo intelligatur. 630.
Omne continuum an in infinitum diuidatur. 689.
Omne quod mouetur an ab aliquo moueatur. 783.
Omne quod mouetur an ſit indiuiſibile. 782.
Omne quod ſe ipſum mouet an conſtet ex parte mobili, & ex parte mota. 822. quæſt. 6.
Operatio in operante duplici modo contingit. 796.
Operatio diuina per ſimplicem emanationem. 324.
Oppoſitorum quatuor ſunt ſpecies. 2.
Opiniones de quæſtione an forma eſſentialis rerum naturalium ſit in prædicamento ſubſtantiæ. 144. 245. 246
Opiniones de procreatione formæ ſubſtantialis. 224. 225. 226.
Opinio Aricennæ circa formam. 302. 303.
Opinio Aueroïs. 305. 306.
Opinio auctoris circa definitionem naturæ. 340.
Opiniones diuerſæ circa definitionem naturæ. 343.
Opiniones variæ de principio motus quomodo ſit accipiendum. 315. 355.
Opiniones de numero cauſarum. 368.
Opinio falſa de æternitate mundi. 126.
Opinio ſtoicorum de origine materiæ primæ. 233.
Opinio de priuatione. 189.
Opiniones variæ de contrarijs priuatiuis. 209.
Opiniones variæ de appetitu materiæ. 228.
Opinio Platonicorum, & Peripateticorum de diſtinctione motus, & mutationis. 436.

P

PArticula ex in definitione principiorum triplicem ſenſum importat. 6.
Particula ex quo ſenſu ſumatur in definitione principij. 6.
Partes ſubſtantiæ quomodo antecedant partes quantitatis. 157. exam.
Pars alia eſſentialis, & alia integralis. 162.
Partes actu, potentia. 602 exam.
Partes naturaliter, & formaliter ſumptæ. 728. exam.
Partes formæ aliæ ſecundum eſſentiam, & aliæ ſecundum entitatem. 507.
Particulæ definitionis naturæ quo ſenſu accipiantur. 344.
Per ſe duplex. 215. exam. 2.
Potentia materiæ an ſit eius eſſentia. 73. Art. 2.
Potentiæ multiplex ſignificatio. 74. digeſt.
Potentia actiua, & paſſiua. 74.
Potentia quomodo ſit de eſſentia materiæ. 75. digreſ.
Potentia quomodo ſit vna, & quomodo ſit multiplex. 77. exam.
Potentia alia fundamentum, & alia habitudo. 85. exam.

Poten-

Digitized by Google

Potentia vniuerſalis, & potentia particularis. 16.
Potentia vniuerſalis an diſtinguatur à particulari. 119. Art. 1.
Potentiæ ſingulares materiæ quot ſint. 120.
Potentia æterna diſtinguitur à corruptibili. 121.
Poſſibilia plura. 122. exam.
Potentia materiæ ad aduentum formę non expirat. 128. poſ. 4.
Potentia vniuerſalis materiæ refertur ad formas. 128. Art. 3.
Portio materiæ. 136. exam.
Principia alia ſunt rerum genitarum & alia ſunt generations. 1.
Principia alia intrinſeca,& alia extrinſeca. ibidem.
Principia rerum genitarum ſunt priora principijs generationis. ibidem.
Principia ſunt contraria, 2.
Principia quomodo ſint oppoſita. ibid.
Principia ſunt quæ neque ex alijs, neque ex alterutris, ſed ex ipſis omnia. ibidem.
Principia alia ſecundum ſenſum, & alia ſecundum rationem. 3.
Prima contraria non ſunt ex alijs. 4. lem. 1.
Prima contraria non ſunt ex alterutris 4. lem. 2.
Proprietates tres in principijs non rot in contrarijs ſecundum Auerroem. 4. lem. 3.
Prima ſunt in duplici differentia. 8 ex.
Prima contraria, alia prædicationis, alia compoſitionis· ibidem.
Primitas duplex. ibidem.
Productiones quot. & quid ſint. 17. annot.
Principia non ſunt infinita. 24. concl.
Principia oportet ſemper manere. 28. ratio.
Principia ſunt pluta duobus. 31. poſ. 3.
Principia an ſint ſubſtantiæ 33. 36.
Principia non ſunt plura tribus. 36. poſ. 6.
Principium indiuiduationis. 67. exam.
Principium duplex, actiuum, & paſſiuum. 178.
Principium in definitione naturæ an ſit actiuum, an paſſiuum. 348. q. 5.
Principium in definitione cauſæ efficientis, quam prioritatem importet. 381. quæſt. 6.
Principium effectiuum generationis ſubſtantialis. 483.
Principij nomen an dicatur vniuoce de materia forma & priuatione 204.
Prius, & poſterius ibdefinitione temporis quomodo accipiatur. 587. ar. 4
Phyſicus non poteſt tempus perduratione definire. 592.
Primum mouens magis mouet quam vltimum. 806. exam.
Primum mouens datur. 709. rat.
Primum mouens an in omni motu ſit immobile. 824. quæſt. 7.
Priuatio duplex. 186.
Priuatio quid. ibidem.
Priuatio ſignificat negationem formæ. 172.
Priuatio non eſt ſolum apparenter, ſed verè in naturali tranſmutatione. 187.
Priuatio non eſt ens per ſe, ſed per accidens. 188.
Priuatio quando fit non ens. ibidem.
Priuatio an ſit idem cum materia. 189.
Priuatio quomodo differat à materia. 190. 192.
Priuatio an ſit negatio omnium formarum in materia. 195.
Priuatio quando ſit priuatio formæ in ſubiecto. 196.
Priuatio accedit ſubiecto ante pręparationem, & poſt præparationé. 204.
Priuatio qualis an ſit principium rerum naturalium an per ſe an per accidens. 209.
Priuatio cadaueris quando exiſtat. 199. declarat.
Priuatio eſt principium per ſe tranſmutationis vt terminus à quo. 215. poſ. 6.
Priuatio in tranſmutatione eſt alter terminorum. 216.
Priuatio an in cœlo reperiatur, & motui cœli tribui poſſit. 221.

Priua-

Digitized by Google

Priuatio quarum rerum ſit principium. 219. exam.
Priuatio an ſit de eſſentia materiæ. 221 Art. 1. Priuatio an poſſit a materia ſeparari. 223.
Priuatio an ſit cauſa appetitus materiæ. 226. Art. 2.
Priuationis comparatio cum forma. 231.
Priuatio vnde habeat vnitatem, diſtinctionem cognitionem definitionem &c. 232. quæſtione ſexta.
Productiones quot, & quid. 17. an.
Productio materiæ primæ. 176
Puncta an habeant materiam. 50. exa.
Punctum an in puncta diuidatur. 691. Art. 2.
Puncta an habeant grauitatem vllam. 711. Art. 5. vide indiuiſibile.

Q

QVatuor genera cauſarum. 368.
Quatuor elementa an ſint materia prima. 111. Art. 8.
Quantitas an præcedat in materia quamcunque formam ſubſtantialem. 150. Art. 1.
Quantitas quænam in materia. 150. declarat.
Quantitas quare acquiratur in materia 153
Quantitas in materia eſt æterna. 158. Articulo tertio.
Quantitas in materia non conſequitur materiam nudam ab omni forma. 158. lemma.
Quantitatas terminata, & interminata. 159. exam.
Quantitas æterna in materia eſt ante omnem formam natura non tempore. 159. poſitione ſexta.
Quatuor in generatione 288.
Qualitates actiuæ ſunt quatuor. 297.
Qualitas ſũma an ſit remiſſio. 521. q. 1.
Qualitas punctorum finitè, vel infinitè remiſſa an ſit. 708. 2. ratione.
Qualitas actu, & poteſtate. 709. ex
Qualitates ſenſibiles ad diuiſione continui an in infinitũ diuidãtur. 726. c.
Quęcunque ſimpliciter fiunt ex aliquo fiunt. 43.
Quæ aut arte, aut materia fiunt habent materiam. 49. ratione quarta.
Quæ in tempore ſint. 599. quæſt. 7.
Quæcunqde mouentur aut natura aut præternaturã mouentur. 788. rat.
Quies in definitione cauſæ efficientis quid ſignificet. 382. Art. 2.
Quies violenta & naturalis. 373. exã.
Quies an ſit cõtraria motui. 465. q. 12.
Quies an opponatur quieti. 467. art. 1.
Quies quid ſit. ibidem.
Quietis generatio. 469. Artic. 2.
Quieſcere, & ſtare quid importẽt. 470.
Quies & motus an in momento temporis poſſint dari. 758. Art. 1.
Quies quomodo, & quando ſit in motu reflexo. 763. poſitione ſecunda.
Quidquid ſit prius erat. 30. lem. 1.
Quodlibet in quolibet eſt. ibidem.
Quod ſit in Phyſica generatione ſit in aliquo. 279. digreſſion.
Quod ſumatur actu in ſucceſſiuis. 684.
Quod mouetur partim eſt in termino a quo, partim in termino ad quem. 695.
Quod mouetur per æquale tranſit. 697. ratione tertia.
Quot requirantur ad definitionem vt ſit bona. 748.

R

RElatio ſecundum eſſe, & ſecundum dici. 128. annot.
Res quando generetur. 312.
Relatiua tria requirunt. 347.
Rectus motus an poſſit eſſe perpetuus 760. Articulo ſecundo.
Reflexus motus an poſſit eſſe cõtinuus nulla intermedia quiete. ibidem.
Reflexus motus conſtat ex duplici motu. 763. declarat.
Reflectionis motus an ſit ſine vllo motore. 863. ration.

S

Semper idem manens idem natum facere idem. 777. ration. 4.
Similare & diſſimilare quid. 614.
Sphęra qua ratione tãgat in plano.986
Subiectum primum vnicum eſt. 36.
Subſtantia eſt quoddam vnum genus entis. 37. ſuppoſitione prima.
Subſtãtia multipliciter ſumitur. 67. ex.
Subſtantia poſterior quãtitate. 157. ex.
Subiectum inhæſionis, ſubiectum denominationis. 169. annotation.
Subiectum accidentis. 169.
Subiectũ formarũ ſubſtãtiarũ. 320.q. 9.
Subſtantia an attingat productionem formæ, & quomodo. 488. concl. 1.
Superficies in definitione loci an ſit ponẽda in recto, an in obliquo. 555. Articulo primo.
Suprema ſphæra an ſit in ſupremo loco Phyſico. 561. poſitione ſeptima.
Succeſſiua, & permanentia. 667. q. 9.
Si mundus eſſet infinitus hucuſq; elapſum eſſet in infinitum tempus. 669.
Subſtantiæ quæ habeãt maximũ. 731. c.

T

Termini magnitudinis. 159 annot.
Termini productionis quænam forma ſit. ibidem. exam.
Terminus à quo & terminus ad quem generationis. 216. annotat.
Terminus à quo in calefactione eſt frigus. 216.
Terminus per ſe triplex. 277. poſ. 5.
Terminus ad quẽ multiplex. 456. ar. 3.
Terminus motus duplex. 453. exam. 2.
Tempus an ſit. 570. quęſtione. prima.
Tempus quo ad vocem, ibidem.
Tẽpus quomodo accipiatur. 565. ar. 1.
Temporis multiplex diſtinctio. 576. x.
Tempus intrinſecum, & extrinſecum dari probabiliſſimum eſt. 577. ex.
Tempus an ſit, & quomodo ſit motu. 578.
Tempus eſt numerus motus. 580. poſ. 1.
Tẽpus definitionis expoſitio. 582. q. 2.
Tempus ſecundum Platonem. 590. p. 3
Tempus ſecundum Plotinum. ibid.
Tempus ſecundum Scholaſticos. 581. poſitione quinta.
Tempus ſecundum Recentiores. ib. p. 6
Tempus extrinſecum quid. 594. Art. 2.
Tempus minimum an detur. 622.
Terminus ad quẽ lationis quid ſit. 757.
Terminus productionis. 771. exam.
Tempus an ſit genitum, vel ingenitum. 773.
Totũ aliquod ã moueatur à ſeipſo. 792
Totalitas, & pars quomodo differant. 268.
Totum eſſe materiæ primę à Deo, 16.
Transfiguratio quid. 43.
Tranſmutio eſt actio. 54.

V

Vbi, & locus ã differãt realiter. 757.
Velociſſimum mobile an poſſint pertranſire tardiſſimum. 669. rat. 2.
Violentum. 288. examen.
Viciſſitudo Caſtoris, & Polucis. 769.
Vnum non eſt contraria. 18. reſolut.
Vna numero eſt materia prima.
Vnum, & multiplex. 135. ration. 2.
Vnitas tranſendens. 137. examen.
Vnites numeralis quænam tribuatur materiæ primæ. 139. examen.
Vnitas qua materia eſt vna, eſt vnitas tranſendens. 145. poſitione 10:
Vnitas ſpecifica dupliciter accidit. 269. examen.
Vnitas motus. 454. quæſtione decima.
Vnitas motus vnde naſcatur. ibid. ar. 1.
Vnitas numerica motus quibus continuatur. 459. Articulo ſecundo.
Vnitas motoris ã demõſtretur per Ariſt
Vnus numero motus æternus an detur. 837. quæſtione octaua.
Voluntas antiqua. 777. ratione quinta.
Voluntas quod decreuit non poſtponitur electioni. ibidem,

F I N I S.

Digitized by Google

XXIV

Imprimatur.

Io. Bapt. Cioninus Vicarius Gen.

Imprimatur.

F. Io. Dominicus de Roma Vicarius S. Off. Ceſenæ.

Digitized by Google

Digitized by Google

SCIPIONIS CLARAMONTII CÆSENATIS

De Communibus omnium rerum naturalium Principijs, & Affectionibus

LIBRI VNDECIM.

DE PRINCIPIIS

LIBER PRIMVS.

NATVRALIA Principia in duplici diſcrimine ſunt, aut enim ad generationem, productionemq; rerum naturalium, aut ad res ipſas naturales iam cõſtitutas referuntur, & vtroq; modo vel intrinſeca principia, vel extrinſeca quæruntur; ita vt ex hac diuiſione quatuor Diſputationes orirentur. Prior quidem de intrinſecis principijs generationis: ſecunda de externis eiuſdem: tertia de intrinſecis rerum naturalium principijs: quarta de earundem externis. Verum cum effectrix cauſa naturalis non niſi cum motu, atq; mutatione agat, eadem eſt effectrix naturalium rerum, & effectrix generationis earundem cauſa. Finis equidem diuerſus, non ea tamen diuerſitas, vt diuerſas, diſiunctaſq; tractationes expoſcat, quocirca vna erit de cauſis externis tractatio: adeoq; in tria membra diſputatio hæc de Principijs contrahetur. Prior equidem erit de Principijs generationis intrinſecis: ſecunda de intrinſecis principijs rerum generatarum: poſtrema de extrinſecis naturalium rerum principijs. Cur vero non vna, eademq; diſputatione generationis, & rerum genitarum intrinſeca principia ſimus complexi cum principia intrinſeca rerum genitarum eadem ſint quoq; productionis, & generationis earum, ex progreſſu ipſo diſputationis patebit. Interim id animaduertendum eſt, eſſe quidem priora naturæ ordine principia rerum genitarum principijs generationis, facilioris tamen cognitionis gratia hæc prius quam illa ab Ariſtotele explicata: etenim ex generatione rerum in principiorum tum productionis, tum rerum ipſarum cognitionem prouehimur. Dico vero priora eſſe genitarum rerum, quam generationis principia, non quidem ſi hanc, illamue rem ſpectes, ita enim res quæq;

genera-

generatur prius quam ſit, ſed ſi vniuerſitatem rerum, totamq; naturam conſideremus, etenim generatio quæq; rem aliquam aliam actu conſiſtentem præeſſe exigit. Sed tot dicta ſint ad diſtinguendam, ordinandamq; hanc de Principijs naturalibus diſputationem, rem iam ipſam aggrediamur. De principijs vero his generationis in vniuerſum ſumptis duo in vniverſum prius quærere oportet. Contrarietatem eorum ſcilicet & numerum deinde ad eorum particularem conſiderationem deſcendendum eſt.

QVÆSTIO PRIMA.

De contrarietate Principiorum intrinſecorum generationis.

Poſitio Ariſtotelis in primo Phiſ. tex. 41. ſed potiſſimum tex. 50. in principio.

PRincipia ſunt contraria: principia ſcilicet generationis rerum naturalium intrinſeca.

Annotatio, & declaratio.

Senſus poſitionis huius prius aperiri debet, deinde qui fuerit Ariſtotelis in ea ſtatuenda progreſſus, antequam ponantur rationes, & expendantur. Concluſio verò ex terminorum declaratione explicabitur. Principia itaq; hic accipiuntur non rerum generatarum, ſed generationis, neq; quæcunq; ſed intrinſeca: verû & illud addere oportet hic non vniuerſaliter ſumi, ſed, indefinitè vt propoſitio equipolleat particulari ſcilicet Aliqua principia generationis intrinſeca ſunt ſibi inuicem contraria. Dixi vero ſibi inuicem, etenim cum duplex ſenſus eſſe huius contrarietatis poſſit, vel vt principia ſint contraria, ſed rebus alijs, & extra principiorum ordinem collocatis vel vt principia inter ſe contraria ſint; hic ſecundus eſt Ariſtotelis ſenſus. Oportet iam contrarietatis acceptionem explicare. Eſt itaq; breuiter in mentem reducendum. Oppoſitorũ græcè ἀντικειμένων. Quatuor eſſe ſpecies ſcilicet relatiue oppoſita græce ἀντικείμενα ὡς τὰ πρός τι. contraria græce ἐναντία priuatio, & habitus græce στέρησις καὶ ἕξις affirmatio, & negatio, ſiue oppoſita vt affirmatio, & negatio græce ἀντικείμενα ὡς κατάφασις καὶ ἀπόφασις. Principia modo ab Ariſtotele non ſimpliciter oppoſita dicuntur, ſed contraria ſcilicet ἐναντία & tamen fert communior hic interpretum ſententia Principia non verè contraria eſſe, ſed priuatiuè oppoſita, quod & Ariſtoteles poſtea ſubiungit dum alterum contrariorum principiorum priuationem nuncupat. Simplicius cõment. tex. 41. Themiſt. tex. 60. Ioann. Gram. in exp. text. 41. ibi, Harum vero contrariç affectiones propria nomina non habent, ſed communi priuationis nomine appellantur: Auer. in calce comment. 41. [Nomen contrarium, vſitatur hic largè pro contrario, & priuatione, & habitu.] Tutiùs tamen erit expoſitionem Auerrois ſequi, qui contrarietatem hic non reſtringit ad priuationem, & habitum, ſed communem facit tum contrarietati propriè dictæ, tum priuationi, & habitui: ita enim inoffenſior explicatio erit, accõmodabitur ſi quidem illis quoque, qui inter formas ſubſtantiales veram ponunt contrarietatem quiq; idcircò arbitrari poſſunt generationem quoq; poſſe à forma ad formam eſſe nedum à priua-

Ariſtot. in præd. cap. de oppoſ.

priuatione formæ ad formam, quam ſententiarum diuerſitatem fuſiùs infra explicabo. Interim iam Ariſtotelis progreſſum in aſſerenda hac coucluſione videamus, is ergo in tex. 41. eo modò proponit vt propoſitionis ſubiectum ſit, ly contraria prædicatum, ly principia etenim voci contraria articulum tribuit τἀναντία inquit ἀρχὰς ποιοῦσιν quem dicendi modum in initio tex. 42. repetit, vbi præter articuli vſum, quem conſiderauimus adeſt ſecunda conſideratio generis ſubiecti, nempe contraria in neutro genere vſurpari principia in fœminino: verum, ſi ly contraria locum prædicati obtineret, adiectiuè quoq; ſumeretur vox, quomodo cum ſubiecto conſentire debuiſſet, adeoq; dixiſſet Philoſophus τὰς ἀρχὰς ἐναντίας ποιοῦσι & ratio præterea quàm in text. 42. adducit concludit prima ipſa contraria eſſe principia, vt minor extremitas ſit, prima contraria maior ly principia, quod ex reſolutione rationis mox patebit. Verum tamen cum ita proponat Ariſtot. in tex. 41. & 42. concluſionem, eiuſq; confirmationem in ſequentibus text. vſque ad 50. moliatur in textu tamen quinquageſimo concluſionem conuertit eum in modum quo ego hìc eam propoſui; ibi enim & articulum tribuit principijs, & vocem contraria non amplius in neutro genere, ſed in feminino ponit. Verba eius ſunt ὅτι μὲν οὖν ἐναντίας δεῖ τὰς ἀρχὰς εἶναι φανερόν vbi animaduertendum eſt intentam ab Ariſtot. concluſionem eſſe hanc, principia ſunt contraria, ſed cum indefinita colligenda ſit adeoq; virtute, & ſignificatione particularis demonſtraſſe ob maiorem facilitatem conuerſam ipſa contraria (ptima nempe) ſunt principia. Ex huius conuerſione, & illa pendet: aliqua principia contraria eſſe.

Ratio prima Ariſtot. tex. 41. 1. *Phiſic.*

Ducitur ab auctoritate antiquorum Philoſophorum omnes enim ponebant principia contraria, illi quoq; qui id quod eſt, vnum, & immobile conſtituebant, veluti Parmenides. Is enim duo principia contraria conſtituebat calidum, & frigidum, quorum illud ignem, hoc terram vocabat. Democritus, qui principia ponebat infinita, tamen dupliciter contrarietatem in principijs collocabat. primo quidem quoniam inane, & ſolidum adducebat, quæ ſibi mutuo repugnant, vt quod eſt, & quod non eſt. Secundo athomos ipſas poſitione, figura, & ordine differre ſtatuebat, quæ ſingula ſub ſe contrarietates continent poſitio ſurſum, & deorſum. Aliqui ponebant pro principijs rarum, & denſum.

Supplementum rationis text. 48.

Cum omnes à veritate coacti contraria principia ponant, hi tamen priora, illi poſteriora contraria accipiunt, hi ſecundum ſenſum, illi ſecundum rationem, nempe alij calidum, & frigidum, alij humidum, & ſiccum, alij impar, & par, alij litem, & amicitiam.

Ratio ſecunda text. 42. 1. *Phiſ.*

Principia ſunt quæ non ex alterutris, neque ex alijs, & ex ipſis omnia.
Prima contraria non ex alterutris, neque ex alijs, & ex ipſis omnia
Ergo prima contraria ſunt principia. Et per conuerſionem. Aliqua principia ſunt Prima contraria adeoq; contraria. Maior ab Ariſtot. ſupponitur, vt ſcilicet per ſe nota, minor vero probatur quoad priores duas conditiones in textu 42. his rationibus, quas mox ſubiungemus, quoad tertiam non adeo patens eſt probatio, licet omnes ferè Interpretes in hac quoq; conueniant, ſed interim duarum priorum confirmationes in hæc lemmata diſtinguamus.

Lemma Primum text. 42.

Prima contraria non ſunt ex alijs. Lemma hoc, & ratio his verbis ab Ariſtotele comprehenditur „ Ob id quidem quòd prima ſunt, nõ ſunt ex alijs. *Ratio*. Quæ prima ſunt, ex alijs non ſunt. Contraria prima. Sunt prima, Ergo contraria prima ex alijs non ſunt. Vtraque propoſitio, vt per ſe nota accipitur. Vnde pro ſuppoſitionibus hæ ambæ ſecerni, ac ſeponi poſſunt ad mentem Ariſtotelis.

Lemma Secundum text. eod. 42.

Prima contraria non ſunt ex alterutris. Lemma hoc, & ratio his verbis ab Ariſtotele exprimitur. „ Ob id vero, quòd ſunt contraria, nõ ſunt ex alterutris.

Ratio. Nulla contraria ſunt ex alterutris. Prima contraria ſunt contraria. Ergo prima contraria non ſunt ex alterutris. Hæ quoq; propoſitiones ſupponuntur ambæ, prima nempe ex natura contrariorum, quæ ſe deſtruunt, non componunt, ac conſtituunt, ſecunda ex terminis.

Annotatio.

Quoad tertiam verò partem nõ eſt adeo patens in Ariſtot. eius confirmatio. In text. enim 42. vbi priores duas conditiones de primis contrarijs demonſtrat, huius tertiæ demonſtrationem omittit; textum verò 43. in quo & ſequentibus eam ex multorum interpretum ſententia ſubiungit, ita exorditur, vt nouam rationem ſubijcere non, antecedentem perficere velle videatur. Neque fortè ratio etiam, quam Philoſophus ibi ſubiungit, huic tertiæ conditioni probandæ ſatis aptè accõmodatur. Verum tamen in præſentia obſequendo communi fere interpretum opinioni, quaſi ea ſit Ariſtot. mens ex illis textibus conditionis huius demonſtrationem deſumamus, in hocq; lemma transferamus.

Lemma Tertium.

Ex primis contrarijs omnia fiunt,

Ratio text. 43. *& ſequentibus, iuxta communem Latinorum expoſitionem*.

Omnia, quæ fiunt, ex contrarijs fiunt: ſicut & quæ corrumpuntur, in contraria corrũpuntur: ergò omnia ex primis contrarijs fiunt.

Antecedens ab Ariſtotele probatur ex duabus ſuppoſitionibus, prima omnium, quæ ſunt nihil neq; facere natum eſt, neque pati contingens à contingenti. Secũda neq; quodlibet fit ex quolibet: Ex quibus, addita inductione probat quicquid fit ex contrario fieri vel ex medijs. At quæ ex medijs fiunt, etiam ex contrarijs fiunt. Sed hanc antecedentis huius probationem in tertia ratione fuſiùs exponam, & expendam. In præſentia ſolam illationem conſideremus, que ſanè ratione in Cathegoricam redacta hec ipſa propoſitio eſt. Quecunque fiunt ex contrarijs, ex primis contrarijs fiunt, vt tota atque integra ratio ſit: Quæcunque fiunt ex contrarijs, fiunt ex primis contrarijs. Quæcunque fiunt, ex contrarijs fiunt. Ergo Quæcunque fiunt, ex primis contrarijs fiunt. Maior tamẽ hec ſupponi ab Interpretibus omnibus videtur. Imò Themiſtius quaſi vnũ & idem accipere videtur ex contrarijs omnia fieri, & ex primis contrarijs omnia fieri, qua ſententia accepta propoſitio idẽtica eſſet. Quæcunque fiunt ex contrarijs, fiunt ex primis contrarijs, non ſecus atq; cum dicimus homo eſt homo. Bonum eſt bonum. Auerroes quidem vna cum Themiſtio eas propoſitiones confudiſſe videtur. Verba eius ſunt „ Quia
Com. 43. illæ tres proprietates in principijs ſunt manifeſtæ, in contrarijs verò duæ tantum ſunt manifeſtę. Tertia verò ſcilicet quod omnia generentur ex eis

non

non eſt manifeſta per ſe: ideò incepit declarare hoc per inductionem.,,] Hæc Auerroes, at Ariſtototeles inductione probat omnia fieri ex contrarijs, non omnia ex contra rijs primis, quæ erat tertia principiorum conditio, quamobrem pro vno,& eodem accipit Auerroes hoc, & illud concludi, quam quoque ſententiam,& quã ſi differentiæ inter has propoſitiones deſpectum agnoſcet facilè quiſq; in reliquis Interpretibus modo animum aduertat. At adductas, iam probationes examinemus.

Examen argumenti ex auctoritate ducti.

Argumentum ex auctoritate celeberrimi cuiuſuis Philoſophi ductum immò ex auctoritate ſapientum omnium non parit ſcientiam, ſed opinionem, eſt enim ſyllogiſmus probabilis non autem demonſtratio, quod ſuperius iam præfati ſumus. Satis ergo hinc ſoluitur argumentum quippequi ſcientiam hic vnam quæramus non opinionem, & ideo eas ſolas rationes admittamus, quæ ad demonſtratiuum examen pertiterint, illud tamen placet adiungere hanc ſententiam non afferri in præſentia ab Ariſtotele tanquam omnium Philoſophorum communem, ſed tanquam multorum quod verba illa declarant eiuſdem Ariſtotelis. Quod igitur contraria quodammodo *tex. 42.* omnes faciunt principia, manifeſtum eſt, vbi particula illa: quodammodo: expendenda eſt. Id equidem ſcio ab Interpretibus alium in ſenſum eam exponi. Nam Simplicius. Idem ſentit Auerr. Ioan. Grammat. idem ſentit, ad contraria trahi, non ad omnes, & interptetatur principia contraria improprio quodammodo non exacta ſignificatione poni, etenim principia non verè contraria ſunt, ſed oppoſita priuatiuè. Alij dicunt vocem quodammodo adeò *D. Thomas.* interpoſitam ab Ariſtotele, quod non omnes antiqui in aſſerenda contrarietate principiorum eundem modum contrarietatis, eandemq; acceptionem ſequuti ſunt. Ego tamen potius ly quodãmodo voci omnes: adiungo interprætorq; non omnes ſimpliciter, ſed ferè omnes contraria principia poſuiſſe quam interpretationem ſuadent quæ habentur in 1. metaph. ſum. 2. cap. 1. ſcilicet priores illos Philoſophos, & in Philoſophiæ in cunabilis adhuc verſantes vnũ ſolum principiũ, idq; materialè cognouiſſe, quòd ſi principium ſit vnum nihil ſane ſibi ipſi contrarium eſſe poteſt. Ex quorum itaque ſententia principium vnum eſt ex eorumdem ſententia in principijs nulla contrarietas eſſe poteſt. Nec illud quiſquam obijciat quod diſertis verbis in litera hac dicit Ariſtoteles eos quoq; qui dicunt vnum,& immobile eſſe id, quod eſt contraria principia poſuiſſe, quod Parmenidis exemplo confirmat: Nam Parmenides hanc differentiam inter Parmenidem,& reliquos, qui vnum id, quod eſt aſſerebant aſſerit his verbis Ariſtoteles 1. metaph. ſum. 2. cap. 2. [,, Illorum igitur, qui vnum ſolum eſſe dixerunt ipſum vniuerſum nulli contingit talem inſpicere cauſam effectricem, niſi fortaſſe Parmenidi,& huic eatenus, quatenus non ſolum vnam, verum & duas quodãmodo ponit cauſas eſſe.,,] Vnum poſuit id, quod verè eſt, ſcilicet mundum intelligibilem, & à materia ſeiunctum, entia verò ſenſibilia, quæ ipſe opinabilia vocabat plura eſſe aſſeruit, & horum contraria principia fecit calidum, & frigidum, quam ſententiam nunc ſequitur Bernardinus Teleſius: at qui harum ipſarum ſenſibilium rerum principium vnum eſſe credit ſolam ſcilicet materiam his ſanè nullus amplius locus reſtat contraria principia ſtatuendi. Immò neque generationem rerum aſſerere poſſunt, qui ergo fieri poterit vt principia generationis contraria faciant?

Examen rationis ſecundæ.

Ariſtoteles in inducenda hac ratione vtitur hac voce εὐλόγως quæ latinè plura ſignificat, ſcilicet veriſimiliter, rationabiliter, non temerè, iure optimo, rectè D. Thomas probabiliter interpretatus eſt, idcircòq; in initio expoſitionis tex. 42. ;„ Ponit (inquit) probabilem rationem ad oſtendendum quod prima principia ſunt contraria „] Quam D. Thomæ ſententiam mordicus ſequitur Iacobus Zabarella, Pluribuſq; rationibus ad eam confirmandam vtitur. Ioannes Gram. in exp. loci hoc etiam' [„ Atq; id inquit, non iniuria meritò, inquit contraria ſtatuerunt. „] Themiſtius. [„ Videntur, in hi omnes, non ſine ratione in hanc ſententiam diſceſciſſe. „] Ex hac interpretatione ceſſaret labor in præſentia noſter rationem hanc expendendi noſtra enim cura eſt in rationibus demonſtratiuis inquirendis non in Topicis expendendis vti ſum iam proteſtatus verum græcè εὐόγως eum in ſenſum accipipiunt, qui demonſtrationibus etiam congruit, reſtat, ergo vt eam expendentes enitamur, vtra ſit ſententia verior apetire.

In exp. tex. 42.

De figura rationis.

Prima occurrit ſyllogiſmi figura, quæ cum in 2. figura ex duabus affirmatiuis conſtet à ſyllogiſtica procul dubio eſt. verum hæc obiectio facilè tollitur. Maior enim ſimplici conuerſione retrocedit, nedum enim vera eſt propoſitio. Principia non ſunt ex alijs, neq; ex alterutris, & ex ipſis omnia, ſed etiam conuertitur. Quæ non ſunt ex alijs, neque ex alterutris, & ex ipſis omnia principia ſunt, in hoc paſſim Interpretes conſentiunt. At de hac maiore, & potiſſimum ita conuerſa iam agendum eſt.

Alexan. Aphrod. l. 1. quæſt. natural. cap. 16. (meritò) ponit.

De maiore.

Propoſitio hæc, vt ab Ariſtotele proponitur ei ſubeſt difficultati. Quomodo, & quo in ſenſu ex principijs omnia fiant. Cum enim in oratione, quæ dicit fieri aliquid ex aliquo ly ex triplicem ſen ſum faciat, vel vt ex efficiente, vel vt ex parte permanente, & conſtituente, vel vt ex termino. Contra ſingulas acceptiones graues dubitationes emergunt. Si enim interpretemur vt ex efficiente primo de principijs intrinſecis generationis erit falſa de quibus in præſentia agitur, & præterea non conueniet omnibus principijs ea conditio fieri ex ipſis omnia, ſed ſolum cauſę effectrici, non ergo erit propoſitio vniuerſalis, cum tamen & vniuerſalis, & conuertibilis ad figuram ſyllogiſticam eſſe neceſſariò debeat. Si ſenſus ſit vt ex parte permanente, & conſtituente iam conditio, hæc nullo modo priuationi conueniet; quæ neque rem genitam conſtituit, neque in ea permanet: Ariſtoteles idcircò priuationem principium non permanens dicit tex. 59. 1. Phiſ. & ſeq. quod ſi nõ permanet, neque etiã conſtituere poteſt. Probabile tamen eſt vt ex parte componente hic accipi fieri. Ad obiectionem vero de priuatione dicendum. Priuationem eſſe partem componentem non rei in facto eſſe, ſed rei in fieri, hoc eſt ganerationis, quam tria integrant, terminus à quo (qui eſt priuatio) terminus ad quem (quæ eſt forma) & ſubiectum, præterquamquod diſertè Philoſophus dicit, Omne quod fit ex ſubiecto, & forma conſtitui, neque etiam vt ex termino poſſumus exponere quoniam ita explicata condicio rurſus omnibus principijs non conuenit; non enim materiæ, quæ tamen eſt pricipium generationis intrinſecum. Præterea falſa erit eo in ſenſu ſecunda conditio; non fieri ſcilicet principia, vt ex alterutris vt ex termino enim forma ex priuatione procedit, vt idem Ariſt. tex. 43. & ſeq; fusè declarabit.

Tex. 65. 1. phiſ.

Sed

ſed occurret quiſpiam non accipi ly ex, in aliqua particulari ſignificatione, ſed in communi ſolùm, & abſtracta à ſingulis his, particularibuſq; ſignificationibus. Verum hoc effugium ex proximè adducta ratione præcluditur. Si enim fieri ex aliquo in propoſita propoſitione ſumitur, in communi adeo ſenſu falſa erit. Secunda conditio principia ſcilicet nō fieri ex alterutris, vt ex termino mutua earum generatio ſub ea communi affectionis ſignificatione comprehendetur ſecundum quam hic ly ex aliquo fieri ſumi aſſerir. Dubitatio propterea occurrit de prima conditione, Principia ſcilicet non fieri ex alijs. Hæc enim conditio primo ſimpliciter principio, veluti Deo Optimo Maximo conuenit, at ſi inde alijs pendet, his quidem exactius, his verò obſcuriùs eſſe & viuere. Certè principia naturalia ex hoc ipſo ſummo principio ſecundum eſſe pendebunt. At occurret aliquis in ſchola Peripatetica multi credunt æterna non pendere à primo principio vt ab efficiente, ſed vt à fine, & vt perficiente ope primi motus res omnes ſubiectas nō ſecundum eſſentiā eatum, ſed ſecundum operationes, & accidentarias perfectiones. Verum qui ad hanc reſponſionem confugit negare non poteſt in eadem ſchola à multis contrarium credi, & aſſeri, vnde cum in re ambigua atq; ancipiti ſimus non poteſt pro indemonſtrabili propoſitione ſupponi. Principia non fieri ex alijs dum de principijs naturalibus loquimur. Sed hoc idem ſi ad principia ipſa naturalia reſpiciamus fateri cogimur. Etenim inter cætera naturalia principia ſunt priuatio, & forma, at quæ forma eſt rerum generabilium, quæ cum prius non ſit ad eſſe deinceps non deueniat? Sed forte bifariam hæc inſtantia repelletur. Primo quidem quoniam non fieri ex alijs hic accipitur tanquam ex parte conſtituente, non abſolute. verum hęc expoſitio iam reiecta fuit, ita enim conditiones adductę vt omnibus principijs communes non conuenirent priuationi. Quoad tertiam neque eo confugiendum aliter, ly fieri ex aliquo ſumi ab Ariſtot. in prima condicione, aliter in tertia, nam ita turpi æquiuocatione in iiſdem pene verbis, immò in eodem medio termino nos falleret non inſtrueret Ariſtoteles. Secunda ſolutio eſſe poteſt id quod quandoq; docet Ariſtoteles, nempe formas non gigni, ſed compoſitum; hoc ergo modo dicent non generari formam, quæ eſt principium, ſed generari compoſitum, quod eſt effectus. Sed hæc reſponſio in præſentia locum habere non poteſt, quod ex illis, quæ ſubiungit Ariſtoteles palam fiet. Ipſe enim mox text. 43. & ſequentibus docebit calidum ex frigido fieri, & ex immuſico muſicum, & apertiùs text. 58. hæc verba habet. „ Dicimus enim fieri ex alio aliud, & ex altero alterum, aut ſimplicia dicentes, aut compoſita, dico autem hoc ſic eſt enim fieri hominem muſicum, eſt autem & non muſicum, quippiam fieri muſicum, aut non muſicum hominem, hominem muſicum ſimplex igitur dico, quod factum eſt, hominem, & non muſicum, & quod fit ſimplex muſicum compoſitum autem, & quod fit, & quod factum eſt, cum non muſicum hominem dicimus fieri muſicum hominem. „] Hæc Ariſtoteles, qui apertè formam fieri dicit. Eſt enim ſimplex illud, quod fit, ideoq; fieri hoc in loco latius ſumitur, quam alibi ab Ariſtot. hic enim & & formę, & compoſito tribuitur ibi ſoli compoſito. Et hæc ſatis ſit obijeciſſe maiori ex multis, quæ opponi illi conſueuerunt, hæc enim mihi potiora videntur, & quæ ſatis aperte ſuadeāt carere rationem neceſſitate, & intra limites cōſiſtere probabilitatis: attamen minore quoq; cōſideremus, & lēmata, quę ad eius cōfirmationē adducebātur.

Secundæ inſtantia

Primo de Cœlo tex. 100.

Videtur ita ſolue re Alex. Aphrod. 1. *quæſt. Nat. cap.* 16. *Toletus incipit text.* 42.

Cōtra documē nū ipſiuſmet Ariſt. 2. *poſt. analyt. cap.* 8. *in fine* 7. *metaphor. text.* 32. *& l.* 13. *text.* 12. *eodem* 1. *lib. 1 hiſ.*

Exa-

Examen Primi lemmatis.

Prima contraria non ſunt ex alijs.]. Patitur lemma hoc eandem inſtantiam, quam ſupra obieci primæ conditioni maioris propoſitionis, ſi enim quæcunque ſunt infra primum pendent ex primo ſecundum eſſe, & primæ contraria quippe quæ infra ſimpliciter primum ſint ab eo ſecundum eſſe pendebunt, vel ſaltem contraria aſſertio qualis eſt lemmatis ipſius non eſt per ſe nota, at forte ratio, quæ adducitur rem plene demonſtrat. Sed neque hoc verum videtur, etenim ratio apparens potius, quam neceſſaria videtur, exiſtimari poteſt: maior ſiquidem non poteſt ſimpliciter admitti, ſed cum diſtinctione ſolum. Quæ prima ſunt ex alijs non ſunt. Verum hoc eſt de primis ſimpliciter, non de primis in determinato aliquo genere. Secundo verum eſt quoq; de primis in aliquo genere, ſed cum hac reduplicatione ſolum quatenus prima ſunt. Res vno, vel altero exemplo patebit. Triangulum eſt figura prima rectilinea, & qua tale nempe qua figura rectilinea ex nullo componitur, i deſt ex nulla alia figura rectilinea componitur, in nullamq; reſoluitur. Abſolutè tamen falſum ex nulla re componi etenim componitur ex ſuperficie, & ex lineis tribus, Platonici dicerent, vt ex infinito, & ex termino, item de viuente. Planta eſt primum viuens, & ideo ex nullo alio viuentis gradu componitur, non tamen ex nulla ſimpliciter re componitur, cum componatur multis ex partibus, prætereaq; ex elementis quatuor, vt Ariſtotelis ſchola, & Platonis etiam multi, præterea alij aſſerunt. Prima ergo contraria cum ſint, prima non ſimpliciter, ſed in genere contrarietatis non componuntur, aut alio modo ſunt ex contrarijs, & ita quatenus prima ſunt, ex alijs non ſunt, & hoc rectè ratio concludit, at ex nulla alia re penitus eſſe argumenti vi non euincitur.

Examen ſecundi lemmatis.

Prima contraria ex alterutris non eſſe vt parte permanente, & cõſtituente concedetur ſanè, verum vt ex termino repugnat ipſimet Ariſtoteli, vnde falſa erit propoſitio ſi ly fieri ex, ſumatur in ea amplitudine, in qua cõplectitur tres illos particulares modos, quos ſuperius numeraui, nam ita communiter ſumpto ly fieri ex cætera contraria prima fient ex alterutris.

Examen tertii lemmatis.

Vtrum ex contrarijs primis omnia efficiantur. Quæſtio hæc anceps eſt ex ambiguitate ſignifiationis. Non enim ſatis apertum eſt quid hic ſignificetur contraria prima; ſed infra hoc pertractabitur, interim contraria prima duplici modo accipi poſſe videntur, vel ſcilicet ratione prædicationis, vel ratione compoſitionis, dicunt multi contraria eſſe prima, vel primitate cauſalitatis vel primitate communitatis. Erunt prima ratione prædicationis ea contraria, quæ de ſingulis contrarijs tum numero, tum ſpecie prædicabuntur. Erunt verò prima ratione compoſitionis ea, quæ in naturalem compoſitionem rerum omnium ingredietur. Dicuntur prima ratione prædicationis decem ipſa genera, & prædicamenta. Dicitur prima ratione compoſitionis materia prima, quæ nempe in ſua puritate conſiderata non huic, illiue naturali formæ, ſed omnibus prorſus ſubijcitur, in omniq; naturali compoſito reperitur. At verò vter hic ſenſus admittatur ſemper difficultatibus propoſitio hæc ſubijcitur. Si enim ſecundo modo hic prima contraria accipiuntur, tum ea controuerſia oritur, num eadem eſſe poſſint principia omnium cathegoriarum, quam latè diſputat Ariſtoteles 12. diuin. text. 19. & ſequent.

niſi

niſi enim ex ijſdem principijs diuerſorum generum res eſſe poſſint certe
nulla erunt prima contraria, ex quibus omnia ſint, at ſi communione
prima hæc contraria accipiantur ex quibus omnia fiunt, quòd nempe
de omnibus contrarijs prædicentur, ex quibus res naturales generantur
primo hæc communio vniuoca non eſt, ſed ad vnum ſolum, ſiue analogica,
vti vocat Ariſtot. 12. diuin. text. 22. adeoq; eſt communio tenuis admodum,
& extra genus, ſed quod amplius eſt, in ea latitudine primis contrarijs
ſumptis falſa erit propoſitio, nempe principia dontraria non fieri ex alteru-
tris, imò & ex alijs fient. Vel contra falſum erit ex illis omnia fieri rem am-
plius declaro, ſumo autem hoc ex metaphiſica fundamentum ſatis in Ariſto-
telis ſchola probatum, naturam quæ eſt vniuerſalitatis ſubiectum ſumi quan-
doque cum præciſione, quandoq; autem cum indeterminata compræhen-
ſione rerum ſubiectarum, nempe animal vel ſumitur præcíſè, purèq; pro
natura ipſa ſenſus compote præſcindendo cætera omnia quæ huic ipſi natu-
ræ ſuperijciuntur, vel ſumitur cum potentiali quadam incluſione omnium
forma rum ex quibus gradus ſenſitiuus poteſt emergere, nempe ex anima
rationali gradus quoq; ſenſitiuus inducitur, item ex anima bouum, ex ani-
ma aſinorum, atq; idem de reliquis, primo modo de animali ea ſolum
ennunciari poſſunt quæ in eius definitione continentur. Secundo modo ea
omnia animali conueniunt deq; eo indefinite poſſunt ennunciari, quæ ſpe-
ciebus animalis, & particularibus ipſis animalibus congruunt hoc modo de
animali rationalitatem prædicari poſſumus, & irrationalitatem, vtraq; earũ
vera eſt: animal eſt rationale. Animal eſt irrationale, hæc quidem quòd
equus ſit animal, & ſit irrationalis. Illa quod homo ſit animal, & ſit ratio-
nalis. At primo modo falſa vtraque eſt cum in animalis definitione neutra
earum differentiarum includatur. Hoc præſtituto fundamento in ſchola
valde probato propoſitam propoſitionem in vtroq; ſenſu expendo. Vel ergo
prima, ideſt communiſſima contraria ſumuntur præciſè, & hoc modo
falſum erit ex primis contrarijs omnia fieri, non enim in contrariorum,
vel priuatiuè oppoſitorum communi definitione particula hæc, vt ex illis
omnia fiant continetur, quod ſi ſumantur contraria prima alio in ſenſu
ſcilicet cum particulari, & indeterminata compræhenſione ſpecierum con-
tentarum, hoc modo falſum erit contraria prima non fieri ex alterutris, quo-
niam cum de contrarijs ſecundis verum ſit fieri ipſa ex alijs, & alterutris, &
quicquid de ſpeciebus, ſingularibuſq; contentis verum eſt id quod de vniuer-
ſali continente poſſit ennunciari; erit quoq; verum contraria prima, ideſt
communiſſime ſumpta ex alijs fieri, & ex alterutris; vel ſaltem contraria
aſſertio non eſt certæ veritatis, vt poſſit locum habere inter demonſtrationis
propoſitiones.

Rationem verò non expendam, nam antecedens eius ſiue minor, quæ
propoſitio præcipua eſt, in ſequenti ratione, & reponetur, & expendetur.

Annotatio. Quid probabilius de ratione ſentiatur.

Ex his omnibus ego arbitror rationem hanc eſſe probabilem non autem
demonſtratiuam, quod D. Thomas ex Ariſtotelis mente ſenſit, & prior
Ioannes Grammaticus in introit. expoſ. text. 43. Federicus Pendaſius, quoq;
in part. 27. texti phiſic. & Iacobus Zabarella ſententiam enixè defendit,
& hoc idem fuiſſe Ariſtotelis iudicium indicat exordium tex. 43. [„ Sed
oportet hoc, inquit, & in ratione conſiderare qualiter contingat „] Ita
enim

D. Th. de ente, & eſſet. cap. 3. et prior Auirenna lib. 1. metaph. cap. 1. ex quo cæteri.

Et prior Ioannes Grãmat. in introi. exp. text. 43. Sedeue. Pendas quoque inp. 42. text. phiſ.

enim loquitur quaſi rationem couſq; non adduxerit. At ſi rationem latè ſumamus, adduxerat ſanè eam, quam iam expendimus. Significat ergo (ratio) ibi Ariſtot. preſſius quam vt rationem communiter ſumptam, complectatur de ratione itaq; demonſtratiua exponere oportet, atq; ita ſenſus erit à ſe adductam fuiſſe rationem probabilem, modo vero adductum iri rationem neceſſariam, quam ſimpliciter rationem vocat quoniam nomina ſimpliciter prolata in præcipua plerunque ſignificatione accipiuntur hanc eandem interpretationem ſuadet, quod Ariſtoteles articulo vtitur non enim ἐπὶ λόγῳ ſed ἐπὶ τοῦ λόγου dicit qui ſenſus commodè latine in eum caderet: oportet hoc in ipſa ratione conſiderare. At ipſa ratio, cui præcipuam rationem demonſtrationem ſcilicet non ſignificaret? Libet tamen illud ſubiungere minimè mihi probari fundamentum præcipuum Zabarellæ quo vtitur ad probandam rationis huius probabilitatem. Eſt autem quoniam in ea petitur principium, & peti principium oſtendit, quoniam medius terminus eſt definitio eſſentialis maioris extremitatis. Hæc inquam viri ratio nullo modo

1. Elench. cap. 4. mihi probatur. Primo enim ſubintellecta propoſitio, ſcilicet ratio in qua petitur principium dialectica eſt, eſſeue poteſt, falſa eſt. Etenim petitio principij eſt ex locis ſophiſticis extra dictionem, adeoq; rationem ſophiſticam facit, non autem dialecticam, & probabilem. Secundo falſum eſt rationes, quæ definitione pro medio termino vtuntur petere principium, nam locus à

Loco 3. definitione inter dialecticos ſaltem recipitur ab Ariſtotele 2. Topic. at petitio princ pij ſophiſticus locus eſt, vt ex Ariſtot. monuimus, quod interim dixiſſe ſatis ſit, fuſius enim alibi de eadem re agam. Concludo autem hic vt probabiliſſimam ſententiam. Rationem expenſam eſſe probabilem dicendam etiam ex Ariſtotelis ſententia.

Ratio Tertia text. 43. & ſeq. vſq; ad 50.

Suppoſitio prima. Omnium, quæ ſunt, nihil neque facere natum eſt, neq; pati contingens à contingenti. Ideſt nihil eſt, quod in quamcunque oblatam rem agere poſſit, neque quicquam quod poſſit à quacunque pati.

Suppoſitio ſecunda text. eod. 43. Non fit quodlibet ex quolibet niſi ſecundum accidens; nempe ex quauis re non generatur quæuis. Non enim ouum ex ferro. Sed ex contrario, aut medijs res quæq; generatur.

Suppoſitio tertia. Non corrumpitur quodlibet in quodlibet, ſed in contrarium, vel medium, niſi ſecundum accidens.

Probat inductione vtranque ſecundam, & tertiam.

Tex. 43. Primam. In ſimplicibus. Album enim non fit ex muſico niſi ſecundum accidens, ſed ex non albo, neque ex omni non albo. Sed ex nigro, vel ex medijs coloribus, fuſco ſcilicet rubeo; &c. Muſicum itidem fit ex non muſico, neq; ex omni non muſico, ſed ex immuſico, vel ex diſpoſitione, ſi qua eſt inter has duas media.

Tex. 44. In ſimplicipibus. Album non corrumpitur in muſicum niſi forte ſecundum accidens, ſed in non album, & neque in omne non album, ſed in nigrũ, vel in colores medios. Muſicum itidem corrumpitur in non muſicum, & non in omne non muſicum, ſed in immuſicum, & ſiquid eſt medium.

Tex. 45. Probat vtranque ſimul ſuppoſitionem in compoſitis. Idq; difficultatem quandam remouendo, poterat enim quis in compoſitis non credere idem hoc, quod in ſimplicipibus verum eſſe quoniam non adeo in compoſitis, atq; in ſimplicibus patens, & apertum. Occurrit ergo obiectioni, cauſamq; cur

non ſit in his res adeo patens, reijcit in id, quoniam oppoſitæ diſpoſitiones nomine carent tamen ſubijcit inductionem ex qua, modo res diligenter animaduertatur conſtabit, vnamquamq; rem compoſitam, quicunque fuerit compoſitionis modus, ſiue conſonantia quædam, & conſpiratio partium, ſiue ordo, ſiue compoſitio, ſemper ex incompoſitione non quauis, ſed illi oppoſita generari, inductione domus, & ſtatuæ explicite vtitur, & implicite rerum ſimilium. Domus ergo cum compoſitione conſtet fit ex rebus diuiſis, ſed non quomododunq; diuiſis verum ex ſic diuiſis, nempe ex diuiſis particulari hoc modo. Itidem ſtatuę, & quoduis figuratum ex infigurato fit, ex certo nempe, & determinato infigurato.

Lemma text. 47.

Omne quod fit ex contrario fit, omne quod corrumpitur in contrarium corrumpitur.

Ratio ibidem. Omne quod fit ex contrario, vel ex medio fit. Omne quod fit ex contrario, vel ex medio fit ex contrario. Ergo omne quod fit ex contrario fit.

Itidem. Omne quod corrumpitur vel in contrarium corrumpitur, vel in medium. Omne quod in contrarium corrumpitur, vel in medium, in contrariũ corrumpitur. Ergo omne quod corrumpitur in contrariũ corrũpitur.

Vtriuſq; rationis maior confirmatur ab Ariſtot. quoniam media fiunt ex contrarijs nam propoſitio Omne quod fit ex contrario, vel ex medio, fit ex contrario: reſoluitur in illam, quod fit ex medio, fit ex contrario. Et omne quod corrumpitur in medium corrumpitur in contrarium. Probatio ergo maioris eſt. Omne quod ex duobus contrarijs extremis componitur repugnat ambobus extremis. Medium quodq; ex duobus contrarijs componitur. Ergo medium quodq; contrarium eſt ambobus extremis. Scilicet quod componitur ex calido, & frigido vtriq; aduertatur, calido ſcilicet ratione frigidi, quod includit frigido vero repugnat ratione caloris contenti. Ita Ariſt. ipſe probationem hanc complet 5. phiſ. tex. 6. [eſt enim (inquit) quodamodo medium ipſum extrema quapropter, & hoc ad illa, & illa ad hoc quodamodo dicuntur contraria.»

Ratio Principalis.

In omni generatione id quod fit, & id ex quo fit ſunt contraria. Ex lemmate enim quod fit ex contrario fit.

Principia aliqua (ſcilicet intrinſeca generationis) ſunt id quod fit, & id ex quo fit in quauis generatione hæc aliter dicentur terminus à quo, & terminus ad quem. Ergo principia aliqua (ſcilicet intrinſeca generationis) ſunt contraria.

Alia, & ſecunda reſolutio rationis principalis nonnullorum.

Illa ex quibus primis omnes res fiunt, ſunt principia rerum. Prima contraria ſunt huiuſmodi. Ergo prima contraria ſunt principia.

Aliorum reſolutio, & tertia.

Aliqui cum proximam reſolutionem culpent dicunt hic terminorum quamdam tranſumptionem fieri, ac commutationem, nempe ly principia eſſe, atq; ly eſſe id ex quo fit, & quod fit in idem recidunt, ideo Ariſtoteles pro concluſione propoſita ab initio. Principia contraria ſunt. Probat hanc. Quod fit & ex quo fit contraria ſunt ſiue quæ æquipollet: Quicquid fit ex contrario fit. Quicquid corrumpitur in contrarium corrumpitur. Innititur *Iacobus Zabarella in 1. phiſ.*

vero

vero ſententia horum illi præcipuè fundamento, quòd definitio nominalis non poteſt eſſe medius terminus in demonſtratione. At cum ly, id quod fit, & id ex quo fit, ſit definitio nominalis, ex ipſorummet ſententia, principiorum, eſſet in demonſtratione proximo modo conſtituta medius terminus definitio nominalis alterius extremi. Qui igitur ita ſentiunt vnam inductionem in præſenti ratione agnoſcunt, quam eſt inſtrumentum probandi propoſitiones per ſe notas, atq; indemoſtrabiles ex Ariſtot. 2. Poſterior. analyt. cap. vlt.

Annotatio.

Antequam ad examen rationis accedam, libet aliquanto latius digredi de textu 43. & ſequentium varijs explicationibus, atq; inter Interpretes controuerſis. Controuerſiæ tamen punctus, qui mihi hoc in loco tractandus eſt, is eſt præcipuè, num in text. 43. Ariſtot. nouam rationem afferat, an præcedentem expleat. Aliqui duas faciunt tantum hac de re ſententias, alteram latinorum arbitrantium præcedentem rationem profici, alteram græcorum aſſerentium nouam induci, ſed verè tres ſententias ſunt, non duæ, & græci in duas ſententias diuiduntur, & non vnam eandem omnes ſequuntur aliqui, ergo credunt in text. 43. perfici rationem textus 42. cum enim tres propoſitę fuiſſent principiorum conditiones, duæq; priores demonſtratæ ſolum fuerint, tertiam demum oſtendi reputant, ita ſentit Auerroes, D. Thomas, & alij multi. Aliqui verò ſentiunt in text. 43. nouam rationem proponi, quæ ſententia eſt Ioannis Grammatici, qui in aggreſſione text. 43. hæc verba habet. [„ Cum veterum, inquit, teſtimonio contraria eſſe principia probarit idem, nunc ratione confirmat. „] Quaſi ſcilicet ex Grammatici ſententia ratio tex. 42. ex opinione antiquorum propoſitiones duxerit non ſimpliciciter ex veritate. Fueritq; adeo ratio ad hominem, vt vocant. Tertia ſententia ambas illas miſcet; vult enim in textu 43. & nouam rationem proponi, eamq; per cauſam, & præcedentem perfici, ita ſentit Simplicius comm. 43. 1. phiſ. verba eius ſunt. [„ Vult etiam (poſt rationem text. 42.) proprijſſimam cauſam afferre cur principia generationis prima contraria ſint, nam, vt puto, rationem cauſam appellat quin etiam cum ſuperiore ſyllogiſmo notum ſit prima contraria non ex ſe ipſis mutuo fieri, neq; ex alijs, ex alijs inquam nō ſunt quia prima habentur, neq; alterum ex altero quoniam ſunt contraria, deinceps quòd cætera ex his fierent, aliqua ratione, quæ cauſam attuliſſet opus erat, quam nunc proponit afferre. „] Hæc Simplicius, quare nec græci omnes dicunt id quod Ioannes Grammaticus, neq; duæ ſunt ſententię, ſed tres, immo & in plures partes, atq; minutiores controuerſia hæc diuidi poſſet, ſed nunc non ea cura manet. Ego elegi eam ſententiam, quam ſum in reſolutione amplexus, tum quòd verba Ariſtotelis ita ſuadeant, tum quòd rationis, & reſolutionis vis ita cogat. Verba quidem ſuadent: nam initium text. 43. [„ Sed oportet hoc, & in rationem conſiderare qualiter contingat. „] Nullo modo ad tertiam condicionem ommiſſam poteſt referri. primo ex copula (&) etenim indicat hoc quod, & in ratione conſiderare oportet alio iam modo fuiſſe conſideratum, at tertia conditio nuſquam antea conſiderata fuit. Secundo. Series verborum idem aperte docet. cum enim oſtenderit duas conditiones ex tribus de primis contrarijs ſtatim ſubiungſt ea verba, ſed opportet hoc, & in ratione conſiderare. Pronomen ergo hoc vel refertur ad proximam partem, & eſt conditio ſecunda,

ſcilicet

Digitized by Google

ſcilicet non eſſe ex alterutris, vel refertur ad totum ipſum, quod demonſtrandum fuit propoſitum, nempe prima contraria eſſe principia, vel principia eſſe contraria, & nullo modo, ita ad tertiam, & omiſſam conditionem refertur de, qua ſi loqui voluiſſet Ariſtot. dixiſſet potius, ſed oportet tertium, vel aliud, & in ratione conſiderare.

Vis præterea rationis, & reſolutionis ad idem dicendum penè cogit; nam ratio horum textuum ſcilicet 43. & ſequentium non probat omnia fieri ex primis contrarijs, ſed potius contraria ex ſe mutuo fieri: probat enim quicquid fit ex contrario fieri, & ita contrarium eſſe quod fit, et ex quo fit. Sed ſatis ſum extra inſtitutum meum vagatus. Nunc ad examen rationis ſecundum varias eius conſtructiones deſcendamus.

Examen primæ Suppoſitionis.

Prima Suppoſitio. Nihil neq; facere natum eſt, neq; pati contingens à contingēti Maiori cum diligentia ponitur, & confirmatur ab eodem Ariſtot. 1. de ort. & interit. text. 49. Verba eius ſunt. [„ Et omninò alterum, & nullatenus idem ſimiliter (ſcilicet non agit) nihil enim patietur albedo à linea, aut linea ab albedine, præterquam ſecundum accidens puta ſi accidat albam, vel nigram eſſe lineam, non enim extrudunt ſe ipſa à natura quæcunq; neq; contraria, neque ex contrarijs ſunt. „] Hæc ibi Ariſtoteles, quæ verba indicant non eſſe propoſitionem hanc indemonſtrabilem, ſed demonſtrari ex contrariorum definitione. Ratio enim, quę ex adductis verbis reſolutionis vi elicitur, hæc ſanè eſt. Quæ in ſe ipſa agunt, extrudunt ſe à natura. Quæ neque contraria ſunt, neque ex contrarijs, non ſe extrudunt à natura. Ergo quæ neque contraria ſunt, neque ex contrarijs, non agunt in ſe ipſa. Eandem reſolutionem rationis agnouit Ioannes Grammaticus, ſed de hoc latius ſuo tempore differam; interim ſatis ſit monuiſſe non eſſe hanc ſuppoſitionem verè indemonſtrabilem propoſitionem, addam id præterea. Rationem quoq; adductam non videri admodum firmam, nam ſupponit in omni actione id, quod patitur à natura dimoueri, extrudiq; quod tamen in motu locali negat diſertis verbis Ariſtoteles ipſemet text. 59. 8. Phiſ. cum tamen ibi quoque ſit mouens, & motum adeoq; agens, & patiens; & in text. 57. 2. de anima cognoſcit paſſionem quandam, quæ non corruptionem à contrario, ſed ſalutem dicit eius, quod potentia eſt, ab eo quod eſt actu, & profectò ſi Deus in aliquid piam agat, non erit actio à contrario, immo nullum agens abſtractum, abiectumq; à materia contrarium eſt ei, quod patitur, cum res à materia ſeiunctæ procul quoq; ſint ab omni contrarietate. Vnde prudentiores quique Peripatetici facilè ſuppoſitionem Ariſtot. ad agens phiſicum, actionemq; phiſicam coarctabunt, adeoq; ab ea eximent Deum, & genus omne agentium abſtractorum, ſubducent quoq; agens per emanationem in rebus ipſis materiatis, nam ex rationali anima fluit riſibilitas, cum illa ſit ſubſtantia, & hæc accidens vnde effectus ſupremo genere, atq; prædicamento à cauſa diſtinguitur, & à fundamento relationis, quod plerunque eſt accidens aliquod abſolutum, relatio ipſa fluit in ſubiecto, quod eſt ſubſtantia, adeoq; agens per emanationem ſummo genere ab effectu, & à patiente diſtinguitur. Voces hæ, atque agentis diſtinctiones, quid ſignificent, in tractatu infra de agente explicabitur. Concludamus demum de agente à materia ſeiuncto, & de agente per emanationem ſuppoſitionem veritatem non obtinere de phiſico agente; modoq; phiſico interim admitti poteſt ſuppoſitio, ſed

Infra de agente.

infra

infra hoc quoq; expendetur. Interim conſiderandum eſt ad quid hæc prior ſuppoſitio aſſumatur, abſq; enim illa ratio tamen Ariſtotelis æque procederet. Simplicius arbitratur, (ex relatione Zabarellæ, quod tamen eius teſtimonium falſum eſt) primam ſuppoſitionem appoſitam, tanquam ex qua ſecunda demonſtratur verum apparet. Secundam ſupponitur ex inductione ſumi, non ex præcedente ſuppoſitione demonſtrari. Probabilius itaque eſt non ad demonſtrandam ſecundam ſuppoſitionem, ſed ad eam quodamodo illuſtrandam adiectam eſſe, & ſi enim ex inductione oſtenditur ſecunda ſuppoſitio. Tamen forte ex eo quod res quæuis in quamuis non agit lumen quoddam loco à proportione, ſiue loco à coniugatis recipit, nam rationes dia lecticæ principia quoq; prima probant, probabiliter tamen. Cum ergo abſq; prima ſuppoſitione ratio hæc vim obtineat; iam ad cæteras propoſitiones, parteſq; rationis procedamus.

1. tex. c. 1.

Secundæ Suppoſitionis examen.

Non fit quodlibet ex quolibet, niſi ſecundum accidens, ſed ex contrario, aut medijs, &c. Hæc Suppoſitio quoad ſecundam partem non videtur in vniuerſum vera, vel ſaltem certa. Nam demus (quod in via peripatetica multis vſum eſt) ſubſtantias abſtractas, cæteraſq; intelligentias ſecundum eſſe pendere à prima, certè dicendum erit quoque perpetuo eas fieri, vnde paſſim qui ita ſentiunt fatentur conſeruationem rerum à primo omniũ cauſa eſſe perpetuam quamdam creationem, quam ad Ariſtotelis mentem cenſuit Auicenna: Simplicius licet creationem non vocet, productionem tamen eſſe fatetur. At verè productio eiuſmodi ex contrario non eſt, neq; ex medio cum res à materia ſeparatæ careant contrario, adeoq; medio. Et Ariſtoteles ipſe refutauit eorum ſententiam, qui principia immobilium ſubſtantiarum contraria faciebant lib. 14. metaph. cap. 1. Sed de agentibus etiam ſenſibilibus, vt per emanationem agunt non videtur vera ſuppoſitio. Etenim à Sole emanat lux non ſecus, atq; cæteræ affectiones à ſuis formis. Neq; tamen lux ſolaris quippe quæ procedat à Solis ſubſtantia, de tenebris, vel de re quauis media procedit. Ac fortè de rebus phiſicis, deq; phiſica tranſmutatione vera eſt propoſitio, ad eamq; acceptionẽ eſt reſtringenda. Probabilis ſane eſt ita reſtricta propoſitio attamen vtrum neceſſaria, hocquoq; modo ſit, conſideremus ex Ariſtotelis inductione, qua ipſam confirmat. Inductio ergo cum & in formis ſimplicibus fiat, & in compoſitis in Simplicibus per duo tantum ſingularia procedit ſcilicet per generationem albi, quæ ex nigro eſt, vel ex medijs coloribus, & per generationem muſici, quę eſt ex immuſico. In formis verò compoſitis duo quoq; tantum ſingularia inducit, ſcilicet domus generationem, atque ſtatuæ. Cùm itaq; inductio hæc quattuor tantum ſingularia in vniuerſum contineat, ſi tamen ea ſingularia (vocanda ſint) diminuta omninò videtur, & inſufficiens. Ariſtoteles quidem libro 2. cap. 29. prior. analyt. dicit inductionem per omnia eſſe, verba ſunt. [„ Oportet autem intelligere C. ex omnibus ſingularibus compoſitum; inductio enim per omnia. „] Sed nonnulli occurrunt inductionem aliam in materia contingenti aliam in neceſſaria. Eam quæ in contingenti per omnia ſingularia eſſe debere, quæ in neceſſaria ſatis eſt, ſi vnum, vel alterum procedat. Statim enim nexus neceſſarius terminorum conſpicuus redditur menti inducentis. Sed hæc ſententia etiam ſi ſatis vulgata non videtur admodum tuta eſſe, nam ſi ad materiam contingentem reſtrin-

Examen inductionis.

Auerr. 8. phiſ. com. 33. & 2. ph. com. 80.

reſtringamus Ariſtotelis dictum cum inductionem per omnia incedere dicit, eius dogma falſum erit vel certè inane, nam in materia contingenti propoſitiones vniuerſales verę non ſunt; vnde celebre dictum eſt, atq; rudimentis vſque logicis notum contrarias propoſitiones in contingenti materia ambas eſſe falſas. Subcontrariaſq; ſimul veras. Secundo fides huius inductionis minuitur ex ſingularibus ipſis, quę inducuntur non enim album ſemper gigni ex colore nigro, vel medijs, ſed quandoq; ex non colore, vt cum aer, & vapores denſantur, atq; ita albeſcunt, antea enim nulli colori ſubijciebantur, neque enim viſui conſpicui erant, & calor cum ſit extremitas perſpicui terminali perſpicuum omninò traslucidum nullo colore imbutum eſſe poteſt ex peripatetic doctrina. Sed quæ multo maior difficultas eſt. Non videtur procedere inductio per aliquid ſingulare ſubſtantiæ, & tamen de illa præcipuè dubium eſt: quippe quę contrario careat, & potiſſimum ſubſtantia compoſita ex opinione Græcorum: vnde inductio facta in accidentibus nullo modo nexum prædicati cum ſubiecto in mutatione ſubſtantiali aperire nobis poteſt. Sunt tamen qui contendant inductionem etiam per ſubſtantia fieri in text. 45. quæ fuit Themiſtij ſentẽtia (Simplicius quoq; adhærere videtur in comment. 45. ibi „ ceu domo,& homine „ nec Ioannes Grammaticus abhorret) at niſi domus; & ſtatua ſubſtantiæ ſint per quas inductio ea conficitur certè ſubſtantijs non vtitur Ariſtoteles, at forte quiſpiam dicet, licet Ariſtoteles meminerit apertè ſolius domus, atq; ſtatuę tamen ſubiungere verba ea cõmuniſſima „ Et quodlibet aliud fit ſimiliter. „ quibus mutationem quoq; ſubſtantiarum compoſitarum complectitur. Verum & hoc effugium non omninò ſatisfacit. Primo enim Ariſtot. ipſe viſus eſt declarare ly quodlibet aliud ad accidentia reſtringi, cum poſt ea communia verba rurſus ſingularia ſolum accidentium ſubijciat, ſcilicet infiguratas, præterea demus & hanc fuiſſe mentem Ariſtotelis velle nempe comprehendere omnem ſubſtantialem mutationem, quæro num hæc inductio poſſit propoſitam aſſertionem in ſubſtantijs manifeſtam facere, de qua dubium eſt, num ſit in ſubſtantijs inductio, nempe cognitio quam parit inductio eſt clariſſima, nedum claritate ſcientiæ, ſed etiam euidentia intellectus, at cognitionem adeo apertam, vt parere poterit ambigua, adeo inductio vt num fiat in eo ipſo cuius cognitionem afferre debet, ambigamus.

Ioannes Grãmat. in 1. phiſ. in expoſ. tex. 42. Alex.

Ad rationem Lemmatis.

Propoſitio. Omne quod ex duobus contrarijs extremis componitur, repugnat ambobus extremis. Hæc non videtur vera ſi contraria exactè miſceantur, adeoq; medium non contineat actu contraria, ſed poteſtate quadam vt opinio multorum de miſtione fert. Nam forma tum geniti medij, & medium ipſum cum non contineat actu contraria extrema non poteſt ex incluſione vnius contrarij alteri repugnare extremo. Sed vbi de medio agemus hoc clarius expendetur; neque enim poteſtate calidum repugnat actu frigido, multo ergo minus repugnabit illi, quod veluti communis amborum propago exoritur; ſcio equidem multos aliter ſentire, atq; velle in miſtione permanere actu, quæ miſcentur, attamen cum ea ſententia controuerſa ſit vti poterit, quod illi innititur locum obtinere certi, & indemonſtrati principij in ipſis ſcientiæ foribus. Et hæc ſatis ſit adduxiſſe; ſi enim principia hæc nutent rationes, quæ omnes quæcunq; reſolutio accipiatur, illis innituntur, vacillabunt; adijciam tamen examen rationis neceſſariæ, ac principalis iuxta priorem reſolutionem.

Exa-

Digitized by Google

Examen rationis principalis iuxta primam reſolutionem.

In ea ratione propoſitio minor. Principia ſcil. ſunt id, ex quo fit, & id, quod fit, non ſatis certa videtur, nam id, quod fit non principium, ſed effectus videri potius debet. Et qui enim erit effectus niſi ſit id, quod fit? at dicent id, quod fit in præſentia intelligi terminum ad quem generationis, qui vt terminus generationis, iſq; præcipuus eſt eius intrinſecum principium. Et omnem motum, omnemq; mutationẽ ex quodam in quiddam fieri, adeoq; inter duos terminos eſſe à quo, & ad quem Ariſtoteles ſupponit, diſertèq; aſſerit 5. phiſ. tum tex. 5. tum 7. verum nedum ſupponit inter eiuſmodi terminos omnem mutationem confici, ſed eos eſſe ipſius intrinſeca principia, quibus duabus ſuppoſitionibus cum ratio deſcripto modo reſoluta innitatur præſtat hic videre, vt illæ Ariſtoteli conſtiterint, at quoniam hæ ipſę in diſputatione de motu examinabuntur poteſt, qui earum firmitatem ex hoc loco cognoſcere deſiderat, quæ ibi dicuntur in hunc locum quantum ſatis huic rationi ſit, reuocare, interim id præmoneo de mutatione, & motu, qui eſt actus perfecti in dubitationem reuocatum iri num inter terminos à quo, & ad quem. Et ſi ſit num illi ſint contrarij.

Additamentum examinis 2. ſuppoſitionis.

Ariſtoteles hic dicit omne, quod fit, vel ex contrario fieri, vel ex medio. At in 5. phiſ. tex. 6. tertium membrum adiungit nempe mutationem eſſe in contrarijs, & medijs, & in contradictione, quod ſi in contradictione, & ex contradictione eſt mutatio. Homo ergo fiet ex non homine in vniuerſum, vnde ex leone, ex cane, ex arbore, & ex reliquis rebus omnibus, omnia enim ſunt non homo: attamen hæc inſtantia tollitur ex varia vocum acceptione, hic enim contraria latius accipit, vt priuationem etiam complectuntur, ibi preſsius contraria ſumit, & contradictionem quoque vt priuationem ſignificat, ita Auerroes nec incuria interpretatus eſt com. 7. verba autem hic viri referam. [„ Et intelligo (inquit) per non eſſe in actu, quod eſt eſſe in potentia, & vniuerſaliter non eſſe, quod eſt proprium primæ materiæ, non negationem ſimpliciter, negatio enim ſimpliciter ſignificat non eſſe ſimpliciter, & non eſse ſimpliciter non recipit transmutationem.„] Hæc Auerroes, qui ſane Ariſtotelis mentem pulcherrimè expreſſit Themiſtium emulatus, qui in calce text. 7. hæc habet. [„ Voco autem non ens ſimpliciter non id, quod omninò, & vſquequaq; ſit nihil, ſed id, quòd nuda, & mera potentia, cuiuſmodi originalis, & prima materia eſt.„] Verum hac Ariſtotelis explicatione ſuſcepta, vt ceſſat prior inſtantia, ita ſurgit noua dubitatio, an ſcilicet Philoſophus in id vitij incidat, quod ipſe annotauit, vt alteram problematis peccatum in ſecundo Topic. cap. 1. eſtq; impropria locutio. verba ſunt. [„ Determinare autem oportet peccata, quæ ſunt in problematibus, nam ſunt duo, vel in eo, quod falſum dicunt, vel in eo, quod tranſgrediuntur poſitam locutionem. Falſum etenim dicentes, & quicquid non ineſt ineſſe alicui dicunt, peccant, & qui extraneis nominibus res appellant (vt platanum hominem) tranſgrediũtur poſitã nominationẽ.„] Hæc cum ita reprehendat Ariſtoteles ſciſcitabitur quis, cur ipſe pro priuatione contradictionem dicat, & nunc pro priuatiuè oppoſitis, vel pro latius oppoſitis contraria nominet, præſertim cum ipſemet alibi damnet in ſcientijs vſum metaphorarum, at ſpeciem pro genere vſurpare, & ſpeciem pro ſpecie eſt metaphora, vt in Poetica docuit cum quattuor ſpecies metaphorarum

2. poſter. analit. c. 8. prope finem.

rarum m

rarum diſtinxit à genere ad ſpeciem, a ſpecie ad genus, a ſpecie ad ſpeciem, ex propoſitione. Erit ergo metaphora vti, voce, contrariorum pro latius ſumptis oppoſitis, ſcilicet a ſpecie ad genus; eritq; à ſpecie ad ſpeciem cum pro priuatione nomine vtitur contradictionis. Aliæ præterea inſtantiæ eſſent præcipuè contra tertiam analyſim, ſed ſatis ſit hucuſq; euagatum eſſe.

Annotatio in qua probabilis diſputationis explicatio continetur.

Si mutatio hic, & productio in vniuerſum ſumatur principia contraria vt mihi videre videor non habet. Dico autem mutationem in vniuerſum, quæ tria productionis membra complectitur. Primum productionem, quæ Deo, & mētibus abſtractis conuenit, qua ſcilicet agentia illa ſuprema (ſi quicquam producunt, vt ego cum multis in lumine ipſo naturæ arbitror, etiam in Ariſtotelis via) producerent. Secundum productionem, & generationem phiſicam propriam quæ eſt actus imperfecti. Tertium mutationem quæ in naturalibus quidem ſubiectis conſiſtit, attamen eſt actus perfecti non imperfecti hanc motus diſtinctionem habemus ex Ariſt. 7. Eth. cap. 12. & lib. 2. de anima tex. 54. & 3. de anima text. 28. vbi & diſtinctionem ex Ariſtot. mente agnoſcit D. Thomas, & prior Simplicius, alijq; præterea. Verum latius hęc diſtinctio patebit in diſputatione de motu. Interim partitionem ſupponendo, dico ſi productionem late adeo ſumamus non eſſe eius principia in vniuerſum contraria. Et ſi ex lumine ſupernaturali loquamur, certè creationis termini non contrariè opponuntur, neque per modum priuationis, & habitus, ſed repugnant vti affirmatio, & negatio. At lumine ſupernaturali dimiſſo videamus tamen ea accepta ſententia, quæ Deo productionem tribuit, qui forent termini eiuſcemodi productionis, mutationiſq; in via ipſa peripatetica, vtq; rem clariùs percipiamus, apertiuſq; ponamus nobis ob oculos materiam ipſam primam, faciamuſq; eam à Deo ſecundum eſſe pendere, adeoq; perpetuò effluere. Is ſanè effluxus in nullum ſubiectum recipitur alias materiæ primę alia adhuc eſſet materia, quod ſi effluxus materię primę in nullum effundatur ſubiectum, totum, ergo eſſe materiæ primæ à Deo fluit quare nullus alius terminus à quo exco gitari poteſt, quam ipſum ſimpliciter non eſſe, at non eſſe ſimpliciter, & eſſe ſimpliciter rei cuiuſuis non contrariè, vel priuatiuè, ſed contradictoriè repugnant. Cum hæc itaq; ſententia in ſchola peripatetica à magna, nobiliq; factionis parte ſuſtineatur contraria certè ſententia non erit manifeſtè ſaltem, & conſpicuè certa adeo vt inter principia prima, & propoſitiones per ſe notas poſſit reponi. Eſſet autem propoſitio per ſe nota principia generationis contraria eſſe ſi ſola inductione, vt omnium ferè ſentenia fert, probaretur. De productione quoque & mutatione, quæ eſt actus perfecti non eſt adeo certa propoſitio. Nam mutatio eiuſmodi non videtur terminum à quo, & terminum ad quem habere, vel ſaltem inter eos non vt inter eſſentialia principia, ſed potius vt accidentaria conſiſtit. Mutatio verò phiſica, quæ eſt actus imperfecti hæc à terminis à quo, & ad quem vt eſſentialibus principijs pendet, quod inductione facilè conſtat, verum animaduertendum eſt in duas ſententias Peripateticos diuidi quomodo inductio ad fidem de principijs faciendam conferat. Hi volunt ex ea manifeſtari amplus terminos, & terminis ſubiecto, prædicatoq; notis veritatem propoſitionis complexam effulgere quodāmodo, obuiamq; menti in eius ipſius lumine fieri. Alij reputant ex inductione illationis vi concluſionem vniuerſalem, quæ principium ipſum eſt, deduci. Ego in hac

 con-

controuerſia ſententiam non interpono meam. Id tamen arbitror quandoq; iuductionem ad illuſtrandos terminos ſubiectũ,& prædicatum propoſitionis pertinere,atq;ita ſuffragari nobis ad cognitionem veritatis complexæ propoſitionis,tumq;ſubire notam,& officium expoſitionis,& hoc præcipuẽ munus huic præſenti inductioni ego tribuerem. Ex hac enim cognoſcimus quicquid fit ex aliquo non tali fieri, nempe albũ ex non albo,quod enim eſt non fit: videmus itidem fieri ex eo non albo,quod aptitudinem habet ad hoc, vt album efficiatur. Et nõ ex omni non albo. Quocirca intelligimus propoſitionis propoſitę ſenſum eſſe,quicquid fit ex ſui ipſius negatione fieri,cui annexa ſit ſubiecti poteſtas ad id ipſum efficiendum. Et hoc eſt contrarium ex quo res quæq; effici dicitur. In quo ſenſu ſumpta propoſitione nemo ferè in rebus naturalibus de eius veritate dubitaret. Ex his inſtantiæ ſupra adductæ poſſunt cõponi.

Tex. ph. nat. hod. enid. ad primum, & ſecũdum lib. part. 27.

Federicus Pendaſius recens Philoſophus, atque, quoad vixit, celeberrimus longe aliter rationem iam expenſam cõſtruendam cenſet. Sed quoniam eius quoque reſolutioni obſtant quæ primę ſuppoſitioni obiecimus, & opus hoc creſcit in immenſum viri analyſim omnitto.

QVÆSTIO SECVNDA.

De numero Principiorum. *Ariſt. tex. 50. 1. phiſ.*

Poſitio prima Ariſtotelis tex. eodem 50. 1. phiſ.

Principia non ſunt vnum.

Ratio ibidem.

Contraria non ſunt vnum. Principia ſunt contraria ex demonſtratis. Ergo Principia non ſunt vnum. Supponitur ab Ariſtotele, at oſtenditur ab interpratibus, vt infra.

Hæc eſt communior rationis analyſis at Simplicius tamen aliter reſoluit in ſecunda ſcil. figura conſtruit.

Reſolutio Simplicii.

Vnum non eſt contraria. Principia ſunt contraria. Ergo vnum non erit principium. Verba Simplicij ſunt. [„ Quòd autem non ſit vnum ſic ſyllo-
„ giſmo concludit. Vnum non eſt ipſa contraria. Principia autem ſunt con-
„ traria. Ergo non erit vnum principium. „]

Annotatio.

Analyſis ſanè prior, quam & Ioannes Grammaticus, & D. Thomas, & Auerroes ſequuntur eſt pręferenda. Licet Auerroes pro maiore ſcil. contraria non ſunt vnum vſus ſit æquiualente contraria ſunt ſaltem duo. Eſſe verò hanc analyſim illi præferendam apertum eſt in litera Ariſtotelis ſi ex Canone analyſis res expendatur. Propoſitio enim quam nos exprimimus cõtraria non ſunt vnum. Simplicius autem dicit vnũ non eſt ipſa contraria græcè eſt. ὅτι ἓν οὐ τὰ ἐναντία vt articulus voci contraria apponatur. Quocirca ly contraria ſubiectum non prædicatum facit. Quod ſi contendat Simplicius non eſſe ſubiectum, verum prædicatum, non ſimplex autem, ſed cum appoſitione pronominis ipſa totam nempe propoſitionem eſſe vnum

non

non eſt ipſa contraria. Reſpondent quidem ita verba verbis, ſed & noſtro modo accipi poſſunt vt communis verſio habet quæ contraria nominatiuum antecedentem ponit cum verbum eiuſdem numeri cum ipſo faciat, vertit enim contraria non ſunt vnum, non autem vnum non eſt contraria; atque ita eſſe vertendum, quoniam ſi in minore dicamus principia ſunt contraria erit termini variatio, adeoq; ſophiſma pro demonſtratione conſtruemus. Si verò dicamus principia ſunt ipſa, contraria erit falſa propoſitio, nam ipſa contraria cum contrarietatem non diſtributam ſignificent ipſam totam contrarietatem important, ſicut ipſe homo dicit naturam humanitatis totam, vnitamq; vt ponebant eam, qui idæas faciebant, at principia non ſunt adeo contraria vt totam in ſeipſis contrarietatem complectantur, immò multa præter princi pia contraria ſunt. Et Simplicius ipſe quod omnem difficultatem, ſi quæ reſtabat, tollet, non dicit principia ſunt ipſa contraria, ſed principia ſunt contraria, immò & propoſitionem, vnum non eſt ipſa contraria, deinceps commutat in hanc, vnum non eſt contraria, eamq; probari dicit eo, quod contraria non ſunt vnum; non iam amplius pronomen ipſa inſerit, ac vſurpat, at quoniam poſſet quis ipſa contraria pro primis contrarijs accipere, vt ſenſus ſit. Vnum non eſt prima contraria. Principia ſunt prima contraria, ergo; iam oſtendamus neque ita difficultatem effugi. Nam ex Canone demonſtratiuę analyſis cum adeſt copia primæ cauſæ non debet reponi cauſa non prima, vt ſi quis oſtenderet Petrum ſentiendi facultate prædıtum, eo, quòd ſit homo, erraret cum obuium ſit id oſtendere, ac concludere quoniam eſt animal. Ita in præſentia non eſſe vnum conſequitur ipſam contrarietatem in vniuerſum, nihil enim ſibi ipſi contrarium nedum primam contrarietatem addentes alij propoſitionem vnum non eſt contraria, ſiue ipſa contraria eſſe præternaturalem, at contraria non ſunt vnum eſſe prædicationem naturalem adeoq; demonſtrationi commodiorem, ſed nimium huc uſq; multa. Iam ad rationem deueniamus maior oſtenditur communiter, quoniam nihil ſibi ipſi contrarium eſt. Ita Ioan. Grammat. Simplicius, D. Th. ſed in hoc ipſo ſiſtitur probatio D. Th. at Ioannes Grammaticus, & Simplicius vlterius procedentes probant nihil ſibi ipſi contrarium eſſe eo, quòd contraria ſunt relatiua verba Ioannis Grammatici ſunt. [„ Siquidem nihil ſibi ipſi contrarium eſt, ſunt enim ex ijs quę
„ cum aliquo conferuntur. „] Simplicius verò idem ſed diuerſis verbis dicit.
„ [„ Nam ſi contrarium (inquit) contrario contrarium eſt, non erit vnum
„ vni, & ſibimet contrarium. „]

Examen.

Huic rationi eæ obſunt inſtantiæ, quę aduerſum minorem vel minoris probationes adductæ fuerunt. Quoad maiorem verò ea vna difficultas oboriri videtur num idem agat in ſe ipſum, ſi enim idem in ſe ipſum agat videtur idem ſibi ipſi contrarium eſſe poſſe, agens enim, & patiens ſibi ipſis repugnant, vt Ariſtoteles quoque proximè faſſus eſt, & ex eadem propoſitione inſtantia naſcitur aduerſus probationem eiuſdem maioris; cum enim agens, & patiens referantur idem; ergo ad ſeipſum referri videtur: ſed quoniam num aliquid in ſeipſum agat infra latè agimus, quiſq; ad illum locum hinc recurrat. Eſt tamen adhuc inſtantia aduerſus tacitam propoſitionem. Nihil ad ſe ipſum refertur de Deo, cum enim ſeipſum intelligat idem eſt intelligens, & res intellecta. Et in vniuerſum in omnibus rebus à materia ab-

iunctis idē ex Ariſt. 3.de anima tex.15.eſt,quod intelligit,& quod intelligitur. Interim quę ex demonſtrationis Canone obijci poſſunt in mediū adducamus, primo ergo illud conſidero concluſionem hic demonſtratam non eſſe illam, quam verè intendit Ariſtoteles. Ariſtotelis.n.ſenſus eſt principia in vniuerſum non eſſe vnum at ex vi adductę demonſtrationis concludit ſolum aliqua principia non eſse vnum: etenim minor, principia ſunt contraria, particulari huic æquiualet,vt ſuperius dixi,Aliqua principia, ſunt contraria,at ex minore particulari non concluditur concluſio vniuerſalis,neque etiam in ſenſu collectiuo. In præſentia tamen ex concluſione particulari vniuerſalis infertur ratione materię,eo argumētandi modo,quem Ariſtoteles vocat per aſſumptionem 2. Priorum analit. cap. 7. Nempe ſi aliquæ res non ſunt, vnum, eiuſcemodi res ſanè non erunt vnum. Nempe ſi aliqui homines non ſunt vnum multo minus omnes homines erunt vnum: ita etiam in præſentia. Si aliqua principia non ſunt, vnum (nempe, vt intelligemus poſtea formalia) multò minus omnia principia ſimul erunt vnum,ſed aliqua principia nō ſunt vnum vt probatum eſt,ergo omnia ſimul principia non ſunt vnū.Ita neceſſe eſt explere propoſitam ſuperius reſolutionem procul dubio:at ratio per huiuſmodi aſſumptionem nò videtur participare dotes, & conditiones demonſtrationis, vt ab Ariſt. deſcribitur,vt propoſitiones præcipuè ſint per ſe. Nam quomodo Antecedens in conſequentis definitione, vel contra continetur? Quod ſi preterea requiratur propoſitiones primas eſſe, certè in proſyllogiſmo ad aſſumptum nulla eſt propoſitio prima, neque maior eſt prima. Contraria ſcil. non ſunt vnum. Nam multa alia ſunt præter contraria, quæ non ſunt vnum, multitudo ſiquidem eſt genus contrarietatis, non contra. Sed quoniā aliqui cenſent dari propoſitiones etiam primas,quæ nō conuertuntur ex hoc alio capite patebit non eſſe primam, quoniam non eſſe vnum quippe quæ negatio eſt, videtur eſſe multitudinis conſequens, vnde cum multitudo ſit genus contrarietatis hoc ipſum quod eſt eſſe non vnum conueniet contrarietati ratione generis, at non prædicatur primo de ſpecie affectio, quæ conuenit illi ratione generis. Neque enim exempli gr. habere tres æquales duobus rectis prædicatur primo de iſoſchele eo quod conueniat illi ratione trianguli in vniuerſum ſumpti, vt ſæpius docuit Ariſtoteles, at fortè facile hæc inſtantiæ ſoluentur, eo quòd demonſtratio alia ſit notę primariæ, atq; excellentiſſimæ. Alia ſit multo inferioris dignitatis. Ad demonſtrationem primariæ notum omnes eæ conditiones requiruntur, quarum meminit in Analyticis Ariſtot. at demonſtrationi ſecundum totam latitudinem acceptæ ſufficit neceſſitas,modo puram demonſtrationem requiramus, quòd ſi eam cum aliqua admiſtione admittamus ad contingens vt plurimum vſque extenditur, quod ego ad Ariſtotelis mentem alias latiùs explicaui. Penes tamen eos, qui demonſtrationis latitudinem ad eam vnam quam Ariſtot. tot conditionibus circumſepſit cōtrahunt,nō adeo facile inſtantiæ remoueri poterūt.

In lib. de latitudine demōſtrationis

Poſitio Secunda contraria prima, quæ fuit Parmenidis, & Meliſſi, nec non aliquorum naturalium Philoſophorum cum ea tamen diſtinctione, quod illi immobile, hi mobile principium eiuſmodi faciebant.

Principium rerum naturalium vnum eſt. Prima ratio eſt Meliſſi, ex Ariſtotele text. 23. 1. Phiſ. Sed latius ex verbis Meliſſi, quæ refert, & exſcribit Simplicius in expoſitione eiuſdem text. 23.Ariſt. de Meliſſi ratione 1.phiſ.

Quodcunque infinitum eſt, vnum eſt. Id quod eſt, infinitum eſt. Ergo id quod

Digitized by Google

id, quod eſt vnum eſt. Probat maiorem, quoniam alioquin ſi duo, non poſſent infinita eſſe, ſed ſe ſe mutuo terminarent: minorem longiori probat indagine. Hic autem eſt progreſſus.

Quod nec principium nec finem habet infinitum eſt. Id quod eſt, nec principium, nec finem habet. Ergo quod eſt, infinitum eſt. Maiorem proſyllogiſmi ſupponit Meliſſus ex cognitione ſcilicet terminorum. Minorem verò probat, eo quod neque generatur, neque corrumpitur id, quod eſt non generati vero probat, quoniam vel ex ente fieret, vel non ente, ſed ex neutro. Non ex ente: quoniam quod eſt non fit, non ex non ente, quoniam ex nihilo nihil fit. Non corrumpitur itidem ens, quoniam vel in ens, vel in non ens; non in non ens: etenim in non ens nihil abit. Non in ens quoniam adhuc eſſet id, quod corruptum ponitur: eſt ergo tota ratio.

Quod non generatur non habet principium, & quod non corrumpitur non habet finem. Sed id, quod eſt non generatur, neque corrumpitur. Ergo id quod eſt non habet principium, neque finem. Maiorem hanc probat Meliſſus ex conuerſione quadam. Etenim, quod generatur habet principium, ergo, quod non generatur non habet principium. Item quod corrumpitur habet finem, ergo quod non corrumpitur non habet finem: minorem ex iam adductis confirmat.

Examen.

Ariſtoteles huic rationi duobus modis inſtat text. eod. 23. 1. phiſ. primo enim inſtat conuerſioni, ſiue argumentationi, qua vtitur Meliſſus ad probandam propoſitionem, Quod non generatur, non habet principium, erat verò deductio: & conuerſio, Quod generatur habet principium, ergo quod non generatur non habet principium: quod argumentandi genus cum procedat in hypotheticis ab oppoſito antecedentis ad oppoſitum conſequentis nihil concludit ex canone ſyllogiſmorum hypotheticorum. In ſyllogiſmis vero cathegoricis reducitur ad ſyllogiſmum ex minore negatiua in prima figura: qui quoq; inefficax eſt, vt ex logica conſpicuum eſt. Et exemplis apertiſſima fit argumenti tum hypoteticè, tum cathegoricè inutilitas. Nam ſi homo eſt, animal eſt, vera ſanè conſequutio; at non conuertitur ſi non eſt homo non eſt animal. Cum equus, bos, aſinus, homines non ſint, ſint tamen animalia. Item cathegoricè. Omnis homo eſt animal, nullus equus eſt homo, ergo nullus equus eſt animal. Vtraq; propoſitio vera eſt, ſyllogiſmus tamen inefficax, nihilq; concludens. Hæc eſt prima inſtantia Ariſtot. cui non poteſt ea ratione occurri, quod termini ſint conuertibiles. Nam etiam ſunt quæ non generantur, & tamen habêt principia ex opinione ſaltem Ariſtot. 8. phiſ. text. 15. qui ad id confirmandum adducit concluſionem perpetuæ veritatis. Triangulum habet tres æquales duobus rectis, quæ tamen principia, & cauſam habet: patitur itaq; ratio inſtantiam ratione formæ, neque tamen ei defectui quicquam opis fert ratio materiæ. Ariſtoteles vero non proſequitur inſtantiam, ſed ſolum innuit. Secunda inſtantia fertur potiſſimum in ſecundum proſyllogiſmum, quo ſcilicet probatur. Id quod eſt non habere principium: reprehendit vero proſyllogiſmum eum æquiuocationis: nam cum [principium] plura ſignificet, & principium ſcilicet temporis, & generationis, & magnitudinis. In concluſione pro principio magnitudinis accipitur, cum ſcilicet dicitur. Id quod eſt non habere principium. At in maiore eiuſdem ſyllogiſmi propoſitione ly principium pro principio

Digitized by Google

generationis, vel temporis accipitur, eſt enim propoſitio, Quod non generatur non habet principium, ſcilicet generationis, vel temporis. Secus omnes, qui faciunt vniuerſum finitum, & æternum Cœlum negabunt, Quod non generatur non habere principium magnitudinis; neq; ergo contra hos hac in parte poterit propoſitionem ſatis confirmare Meliſſus. Ad eos enim conuincendos opus eſſet demonſtrare, Nullum finitum mole æternum eſſe poſſe. Siue Omne æternum eſſe mole infinitum, quæ propoſitio neque per ſe nota eſt, neque demonſtrari poteſt. Interim ſaltem cum nondum demonſtrata eſt, quicquam certi non exhibet. Cum ergo Meliſſus eam pro dignitate accipiat, videtur ſane principium accepiſſe, & intellexiſſe temporis, & generationis non magnitudinis, moliſq;. At in concluſione principium pro principio molis ſumi patet ex priore proſyllogiſmo, in quo propoſitio illa locum minoris obtinet. Ibi enim principium ſumitur pro illo ex cuius negatione, ſublationeq; infinita mole res efficitur. At certe non quod caret principio temporis infinitum eſt mole, ſed quod caret principio, & fine magnitudinis, id eſt magnitudine, moleq; infinitum. Huic examini illud ſolum adiungere oportet rationem non concludere id, quod proponitur: nam problema erat, num principia ſint vnum, an plura. At concluditur eſſe ens vnū non vero principium vnum, & verè ſi ens ſit vnum videtur potius eſſe id ingenitum, atq; independens, quam vt principium agnoſcat, poſſitq; in eo principium diſtingui; neque ipſum eſſe poſſet principium aliorum cum extrà illud nulla ponantur entia. Quod poſtea ſubiungit Meliſſus ad probandam principij immobilitatem pertinet ad tractationem de motu, non ad præſentem de principijs ſpeculationem.

Ratio Secunda, quæ eſt Parmenidis.

Innuitur hæc ab Ariſtot. 1. Phiſ. text. 25. & excribitur a Simplicio in expoſitione eius loci quales referebat Theophraſtus ex 1. lib. de naturali hiſtoria ex teſtimonio Alexandri Aphrodiſienſis hunc in modum.

Præter ens non ens. Quod non ens nihil eſt. Ergo vnum ens.

Ratio eadem, vt ex Eudemo ſtruebat Alexander, licet aliter de relatione Eudemi ſentiat Simplicius.

Præter ens non ens. Sed etiam vno modo dicitur ens. Ergo vnum ens.

Ratio eadem vt ex Porphyrio refert ibidem Simplicius, qui vtitur ipſiſſimis Porphyrii verbis.

Hæc ergo habet referente Simplicio Porphyrius. „[Si aliquid præter album eſt, illud non album eſt: ſimiliter ſi quid eſt præter bonum, illud non eſt bonum, ita ſi aliquid eſt præter ens, illud non eſt ens, quod autem non eſt ens, eſt nihil, igitur ens ſolum eſt, igitur vnum ens. Etenim ſi vnum non eſt, ſed plura entia, vel eſſe differunt, vel non eſſe, ſed non differunt eſſe, nam ſecundum idem eſſe ſimilia ſunt, & ſimilia, quæ ſimilia non differunt, & entia non ſunt diuerſa; & quæ non ſunt diuerſa vnum ſunt, ergo. Item neque non eſſe differunt nam ea, quæ differunt prius eſſe oportet, quæ autem non ſunt, neque mutuo inter ſe differunt. Si ergo ea, quæ plura ponuntur neque eſſe, neque non eſſe differre queunt, & eſſe diuerſa inter ſe perſpicuum eſt omnia ſint vnum, & hoc ingenitum, & incorruptibile.„] Hæc Porphyrius, ex quibus verbis duæ rationes pro Parmenidis concluſione ſumuntur. Prima hunc in modum.

Quod ſolum eſt vnum eſt. Ens eſt ſolum. Ergo ens vnum eſt. Probat minorem

norem, quoniam. Quod eſt præter ens eſt non ens, quod non ens eſt nihil eſt, ergo, &c. Maiorem proſyllogiſmi probat ea inductione ly quid eſt præter album illud non eſt album ſi quid eſt præter bonum non bonum eſt.

Tertia Ratio. Si plura eſsent entia, vel eſse differrent, vel non eſse. Sed neutro differunt. Ergo plura non ſunt entia. Probat aſsumptum. Quod non differant eſse quoniam ſecundum idem eſse ſimilia ſunt. At ſimilia quæ ſimilia non differunt. Quòd non differant non eſse, quoniam quæ differunt prius eſse oportet, quæ aut non ſunt, neque mutuo inter ſe differunt:

Ratio eadem, vt ex verſibus Parmenidis, quos refert Simplicius colligitur.

Si ens vnum non eſt, idem eſt, & non eſt. Sed non idem eſt, & non eſt. Ergo ens eſt vnum. Conſequentia videtur inde probari, quoniam ens eſt, non ens vero nihil eſt. Vt ſit rationis forte hic ſenſus. Sint duo entia A. B. B quidem erit ens etenim id ponitur, at erit etiam non ens, non eſt enim A. quod ens ponitur, adeoq; præter ens eſt: adeoq; nihil eſt, vel forte in eo verſu nam eſt eſse, nihil vero non eſse. Probat aſsumptum nihil inquam poteſt eſse, & non eſse, nam quod non eſt cum nihil ſit nequaquam id quod eſt poteſt eſse nihil.

Examen. Ariſtoteles inſtat tum veritati propoſitionum, tum validitati ſtructuræ ſyllogiſticæ: inſtat veritati tacitæ eius ſuppoſitionis, quæ eſt ens vniuocum eſse, & non æquiuocum. Omnes enim rationis reſolutiones tacitæ huic ſuppoſitioni videntur inniti, data enim entis æquiuocatione omnes adductas rationes corruere videntur. Inſtat præterea ſtructuræ, ſiue formę, nam etiam ſi ens vnum quid ſignificaret, eſset nempe vniuocum, vt album. Omnia ſiquidem alba ſingularia ſignificantur ab albo in vniuerſum, vt à voce vniuoca attamen, neq; iam concluderet ratio ens eſse vnum, at quomodo inſtet Ariſtoteles formæ non eſt eadem interpretum ſententia. Ioannes Grammaticus ſenſit ea de cauſa non concludere rationem Parmenidis, eo quòd ita ratiocinetur Quicquid eſt præter ens eſt non ens. Non ens eſt, nihil ergo. Ens eſt vnum, at concluſio eſse debebat. Ergo quicquid eſt præter ens eſt nihil. Quòd ſi ex vlteriore deductione, & conuerſione concluſionem eam pendere faciamus, adhuc eſt vitium, nam conuerſio ex oppoſitione ſecus ſe habebat. Cum enim ens, & præter ens, vnum, & nihil opponatur, erat procedendum ex oppoſito conſequentis ad antecedentis oppoſitum, vt eſset concluſio. Ergo vnum eſt ens. Non autem ergo ens eſt vnũ. Ego vero non video vt Ariſtotelis verbis hæc ſolutio accommodetur: crederem itaq; (& id verba Ariſtotelis ſonant) imputare vitium Ariſtotelem variæ termini eiuſdem ſcilicet ly vnum acceptioni varia vero terminorum acceptio quin rationem prauæ, & inutilis formæ reddat, haud dubium eſt. Pro tribus enim terminis plures eoſdem facit contra ſyllogiſmi naturam, & conditionem. At quoniam prior inſtantia ſatis per ſe rationem tollit, ideo in tanta incertitudine nihil amplius addam, & ea potiſſimum ratione, quod hæc eadem ratio repetetur in diſputatione de Ente, in parte tranſnaturali, vbi & Platonis dogmata, quæ præcipuè in ſophiſta reliquit, expendam, & quod ipſe aduerſum Parmenidem docuit: nam ibi Plato reſiſtit rationi huic inſtando propoſitioni Quæ eſt non ens eſse nihil. & non ens reperiri in quatuor reliquis generibus Idem, aliud, motus, ſtatus, demonſtrat, in quibus & ens ſane eſse dicit, ſed participatione ſolum. Interim illud & hic repetatur problema de principijs eſse, at demonſtrationem eſse de ente.

phiſc. 1. tex. 25.

Not. & Ioannem Grãmaticũ duas rationes Parmen. ad hanc concluſionem probandam tribuit in exp. tex. 25. 1. ph.

Num vero quæ Interpretes huic obiectioni reſpondent ex text. 7. ſatis ſint ad dfficultatem tollendam, cæteri iudicent mihi tollere non videntur.

Illi autem Philoſophi, qui naturalibus vtentes ſuppoſitionibus principij vnitatem intulerunt non adduxerunt peculiares rationes ad hanc aſſerendam vnitatem, ſed quatenus hic probabat aquam ſolam eſſe principium ille aerem, alius aliud eatenus ſequebatur principium rerum naturalium vnum eſſe quare dum diſputabimus vtrum aqua, an aer, an quicquã aliud ſit principium, vna ſatisfaciemus rationibus, quæ poſitæ vnitati fauere poſſunt.

Concluſio tertia Ariſt. 1. phiſ. tex. 35. & ſeq. 1. phiſ. nec non lib. eod. tex. 50.
Principia non ſunt infinita.

Ratio prima tex. 35. & tex. 50.

Si infinita eſſent principia naturalia multitudine, & ſpecie res ipſe naturales ignotæ eſſent. Sed non ignotæ res naturales. Ergo infinita non ſunt principia naturalia. Connexum demonſtratur ab Ariſtotele ſupponendo duo, primum quidem compoſitum quoduis tum à nobis ex opinione ipſa noſtra cognoſci, cum cognoſcimus, ex quibus, & quot ſint, ſecundum autem. Infinitum quà infinitum ignotum eſſe, nempe quod numero infinitum eſt, numero ignotum eſt, & quod ſpecie infinitum eſt ſpecie ignotum eſt, &c. pendet ex eiuſmodi ſuppoſitionibus connexum. Etenim ſi infinita ſint principia naturalia numero & ſpecie ignota ſunt numero, & ſpecie.] ex 2. ſuppoſitione. Si principia ignota numero, & ſpecie res ipſæ naturales ex illis pendentes ſunt ignotę.] Ex conuerſione patet vi primæ ſuppoſitionis. Si enim res notæ tum ſunt cum cognoſcitur ex quibus, & quot, nempe cum cognoſcuntur principia earum numero, & ſpecie. Ergo p contra poſitionem. Si principia numero, & ſpecie ſunt ignota & res ex illis conflatæ ignotæ erunt. Ergo ſi principia naturalia ſunt numero, & ſpecie infinita res naturales ignotæ ſunt.

Examen.

Ratio hec demõſtratiui vigoris expers videtur etenim primo tranſilire videtur genus cum per notum, & ignotum procedat, notum verò & ignotũ potius logicum eſt, medium, quam naturale, at faciamus eſse naturale tanquam ad tractationem de anima pertinens adhuc tamen neq; propoſitiones eſſe videntur per ſe, vel enim notũ ſumitur actu, vel ſumitur poteſtate, vt ſcil. ſignificat nõ quod actu cognoſcitur, ſed quod aptum eſt, vt cognoſcatur. Si primo modo certè cognitio actu, ſiue actu cognoſci non ineſt per ſe primo, aut ſecundo modo rebus naturalibus, neque enim res naturales definiuntur per cognitionem, neque cognitio in vniuerſum, immò neque ſcientia definitur per res naturales, neque 6. ethic. cum definitur habitus per demonſtrationem acquiſitus, neque primo poſt. analyt. cum definitur ſcire eſſe rem per cauſam cognoſcere, quòd illius cauſa ſit, & non contingit aliter ſe habere; ſed ſi ſumatur cognitio poteſtate, & aptitudine, & quæ demũ cognoſcibilitas rectius dici queat, neque hoc modo propoſitio per ſe erit, nam cognoſcibilitas cum relationem importet, neque per res naturales, quippe quæ abſolutæ ſunt definitur, neque res naturales poterunt per eam definiri. At videtur præterea neq; veritatem obtinere ratio, vel ſi veritatem obtineat, non minus contra Ariſtotelem ipſum concludere, quam contra Anaxagoram. Vel enim falſum eſt. Tum ſolum res cognoſci cum cognoſcitur ex quibus, & quot ſint. Vel ſi vera hæc ſit propoſitio non minus ignotæ ex Ariſtote-

ſtotelis Theſi, quam ex Theſi Anaxagoræ res omes erunt. Etenim in ſchola peripatetica id eſt vulgatum, & familiare vltimas differentias latere. Quod ſi vltimæ differentiæ latent. Ergo principia ſpecie ignota ſunt cum illę principia formalia adeoq; quã maximè eſſentialia referant. Non videtur prætera verum vel ſaltem, haud certũ eſt, ad cognitionem rerum requiri cognitionem principiorum ſecundum numerum. Nam ſi vera eſſet opinio Epicuri, ſiue Democriti de athomis nonne ſatis res naturales notæ eſſent etiam ſi numerus athomorum vtpotè infinitarum ignoraretur? Satis enim eſſet cognoſcere cætera, quæ de illis traduntur. Nempe vna, cum inani eſſe principia rerum, Eſſe æternas, eſſe ſolidas, deorſum ferri in inani quandoq; de recta decedere unde ictum fieri, vnde reſultũ: à quo complicatio earundem modo minus modo magis impacta ſit. Et reliqua quæ diligentiſſimè tradit Lucretius, ex illis enim (modo hipotheſes admitterentur) ſatis perbellè rationes rerum naturalium effectuumq; naturalium redderentur, qui eſt finis traditionis naturalis ex Ariſtotele ipſo 2. phiſ. tex. 27. quod factum à Lucretio videmus de nobilioribus naturalibus effectibus, in eiuſq; conatu potius ſuppoſitionum falſitatem, quam illis admiſſis inſufficientiam reprehendimus. Probabile ergo potius videtur ad cognoſcendas res naturales principiorum numerum cognoſcendum eſſe quam neceſsarium. Quocirca ratio hæc Ariſtotelis probabilis potius, quam neceſſaria videtur, ac demonſtratiua, &c.

Secunda ratio.

Nulla extrema vnius, & eiuſdem contrarietatis ſunt infinita, ſiue nullius vnius, & eiuſdem contrarietatis extrema ſunt infinita. Sunt enim duo, Principia ſunt extrema vnius, & eiuſdem contrarietatis. Ergo principia non ſunt infinita. Hæ duæ propoſitiones non habentur in Ariſtotele niſi in virtute propoſitionũ poſitarum, quę ad proſyllogiſmos pertinent. Minor oſtenditur ſed in hanc æquiualentem tranſlata. Contrarietas principiorum eſt vna. Contrarietas in omni genere vno eſt vna. (Habetur hæc in litera Ariſtotelis.) Contrarietas principiorum eſt in vno genere. (Hęc non habetur niſi virtute.) Ergo contrarietas principiorum eſt vna. Minor probatur quoniam. Contrarietas, quæ in genere ſubſtantiæ, eſt in genere vno. [Hæc non ponitur, ſed eius confirmatio quoniã ſcilicet ſubſtantia eſt vnum genus.] Contrarietas principiorũ eſt, quæ in genere ſubſtantiæ. [Hæc ommittitur.] Ergo contrarietas principiorum eſt in genere vno.

Examen.

Hæc ratio penes Peripateticos dubiæ eſt, atq; controuerſæ interpretationis, aliter enim Amonius, qui, teſte Ioanne Grammatico, & ſubſcribente, genus accepit non pro prædicamento, ſed pro ſubiecto, nempe genus ſubſtãtiæ interpretatus eſt non prædicamentum ſubſtantiæ ſed materiam primam at alij videlicet Themiſtius, & Auerroes intelligunt hic ſubſtantiæ genus pro ſubſtantiæ prædicamento. Simplicius tertiam ſententiam inuexit nec vult enim pro ſubſtantiæ prædicamento hic genus ſubſtantiæ accipi, ſed totam naturalem ſubſiſtentiam, quæ in mutatione verſatur, quæ naturalis ſubſiſtentia non ſolum ſignificat Simplicio ſubſtantiam corruptibilem, ſed naturam etiam accidentalem, quæ in mutatione verſatur, vt accidentia omnia in naturali ſubſtantia, atq; corruptibili inexiſtentia. In tanta rationis obſcuritate, & interpretationum ambiguitate quis demonſtratiuam neceſſitatem repone-

reponeret? Quæ enim demonſtratiuam obtinent certitudinem in multos ſenſus diduci nequeunt. Probabilitas ſiquidem etiam ad repugnantes propoſitiones diffunditur, vt definierit Ariſtoteles quandoq; dialecticam propoſitionem, quæ ſimiliter vtramuis contradictionis particulam accipit. At veritas, & neceſſitas ad alteram partem determinatur, & inter demonſtrationis notas illa reponitur, vt omnem auferat ſcrupulum ex animo intelligentis, & vt ad rationem comminus deſcendamus. Primo tota ratio id vnum concludit, vt aliqua ſcilicet ex numero principiorum ſint finita numero, non autem vt omnia ſimul principia ſint finita numero, veluti ſi quis concluderet aliquos homines eſſe finitos non ideo probaret multitudinem ſimpliciter hominum eſſe finitam, ita ergo in præſentia. Ariſtoteles enim probat principia eſſe finita, quia ſunt contraria. At propoſitio [Principia ſunt contraria] vera eſt particulariter tantum ſcilicet aliqua principia ſunt contraria, vt ſuperius oſtendi, quocirca concluſio quoq; ab ea pendens erit particularis ſolum cæteris omnibus admiſſis nempe. Aliqua principia ſunt finita, at nihil prohibet ſi aliqua ſint finita, omnia tamen infinita eſſe ſicut & aliqui homines nempe proxime elapſi ſæculi ſunt finiti, omnes tamen homines præteriti ſecundum Ariſtotelem, qui poſuit mundum æternum, ſunt numero infiniti. At forte aliquis pro ratione occurrens fatebitur non concludit ac ratione infinitatem omnium principiorum, ſed formalium tantum. At illis finitis demonſtratis, demonſtratur deinde neceſſario quodam nexu omnium in vniuerſum principiorum finitas. Verum, qui ita dicit neceſſariò quoq; fateri debet non eſſe rationem hanc, vt hic proponitur ſufficientem, & efficacem ſuppleri deinde ex illis, quæ adijcientur, nempe finitis contrarijs vnum ſubiectum, vel ſaltem finita ſubijci ſubiecta. Sed videbimus ſuo loco, neque id ſatis neceſſitatis habere; quamobrem ſequetur rationem hanc, neq; vt hic proponitur, neq; vt poſtea ſupplebitur neceſſariam, ſed probabilem ſolum. Verum adijcio id quoq; non proponi ab Ariſtot. hic propoſitionem, ſiue concluſionem de principiorum finitate reſtrictam ad principia formalia, nam ita proponitur vt excludit Anaxagoræ opinionem, at Anaxagoras non principia formalia, ſed materialia præcipue infinita faciebat omiomeræ enim eius particulæ principium materiale, non formale referebant ex Ariſtot. lib. 1. metaph. ſumm. 2. cap. 1. in fine, & cap. 2. dicit Anaxagoram ſolum materiam, & cauſam effectricem cognouiſſe mentem enim illam ſegregantem ponebat, tanquam effectricem, reſtat ergo vt omiomeria illius ſit cauſa materialis. At reſtat expendere propoſitiones, quarum tamen magna pars ad primam philoſophiam ſpectat, verum ſtrictim aliqua tangamus. Maior ergo propoſitio id ſibi vult [vni rei non eſſe contraria infinita] extrema enim contrarietatis ſunt contraria ipſa. At ex motu locali ſatis aperta inſtantia aduerſus hanc propoſitionem ducitur. Termini enim à quo omnes repugnant termino ad quem ea contrarietate quam hic inducit Ariſtoteles, erit ergo propoſitio vera. Cuiuſcunq; termini ad quem infiniti aſſignari poſſunt termini à quo, illi ſunt contraria infinita. Sed in motu locali alicui termino ad quem aſſignari poſſunt infiniti termini à quo. Ergo alicui termino ad quem in motu locali ſunt infinita contraria. Minor patet ex poſitione; nam ad centrum mundi ex omnibus circumferrentiæ punctis, quæ infinita ſunt eſſe poteſt motus. Verum reſpondebunt, infinita illa puncta, & ita infinitos illos terminos à quo ſub vna communi ratione ipſius ſurſum cõtineri, & ita

1. poſt. à-lit. cap. 2

& ita in vnum terminum à quo reduci à concauo enim Lunæ, vt à ſuperiore loco ad centrum terræ, vt ad locum inferiorem motus eſt. Sed hæc reſponſio vel non debet recipi, vel æque tuetur ſententiam Anaxagoræ, qui infinitas omiomerias, & Democriti, qui ponebat infinitos athomos. Et Anaxagoras enim dicit omiomeras carnis ſub vnica carnis ſpecie, & ligni particulas infinitas ſub vnica ligni ſpecie, & ita cæteras omnes ad aliquid commune reduci, quæ communia, & quæ ſpecies finitæ ſunt non infinitæ idem dicet de athomis Democritus; vel ergo infinitas his numeralis principiorum confutatur, & ratio inſtantiam propoſitam patitur, vel refutatur infinitas generum, vel ſpecierum, & nihil huiuſmodi redargutio Democrito, Anaxagoræq; oberit, & tamen obeſſe & ſentit, & vult Ariſtoteles: eſt præterea minor ſcilicet principia ſunt extrem a vnius, & eiuſdem contrarietatis ſatis dubia etenim ſi generatio hic ſumitur, vt accidentarias etiam mutationes complectitur principia, & contraria vnde res diuerſorum prædicamentorum generantur genere different, vnde quomodo eiuſdem contrarietatis eſſe poterunt? Imò in eodem genere ſubſtantiæ longe alia ſunt contraria, ex quibus generatio hominis conficitur, quam ea ex quibus conficitur generatio plantæ, & generatio ignis. At dicent, licet ſpecie differant immo in prima inſtantia etiam genere tamen omnia ſub eadem contrarietate priuationis, & habitus ſaltem analogicè continetur. Verum vt repetam hic argumentum, quod proxime obieci ſi explicemus ita Ariſtotelis rationem concludet ipſe principia eſſe finita genere ſolum, vel analogicè non numero, neque forte ſpecie ſpecialiſſima, quæ concluſio nihil planè repugnabit ſententiæ Anaxagoræ, aut Democriti; vterq; enim ſua principia genere finita fatebitur, at numero infinita veluti omiomeræ carnis eiuſdem ſpeciei omnes ſunt numero tamen infinitæ. At certum eſt præſentem concluſionem hic ab Ariſtotele aſtrui ad euertendam Anaxagoræ præcipuè opinionem. Sed ſatis ſuperq; euagatus ſum, cæteræ propoſitiones ſuis locis habebuntur.

Ratio tertia Ariſtot. text. eod. 50.

Si finita principia ſufficiunt, præſtat finita ponere, quam infinita. Sed finita principia ſufficiunt. Ergo finita præſtat ponere, quam infinita. Conſequentia ſupponitur. Innititur autem tacitæ ſuppoſitioni, quæ eſt Naturam nihil facere ocioſum, & dicitur etiam fruſtra per plura fieri, quod per pauciora æque bene efficitur. Aſſumptum autem probat Ariſtot. quoniam Empedocles reputat ſe ex finitis omnia aſſignaſſe, ęque ac Anaxagoras ex infinitis.

Examen.

Rationem hanc eſſe probabilem patet ex aſſumpti confirmatione, nam illud probat ex Empedoclis exiſtimatione; at niſi auctoritati cuiuſnis, vel quorumcumq; ad definitionem probabilis pertinet 1. topic. c. 1. Sed conſequentia quoq; ex documento Auerrois probabilis eſt, atq; contingens nequaquam neceſſaria. Doctrina ergo eſt Auerrois in 2. lib. de Cœlo côm. 34. [„ Melius de duobus poſſibilibus in animalibus, quæ ſunt hic eſt contingens, & melius de duobus poſſibilibus in rebus æternis eſt neceſſarium. „] Ex Auerrois itaq; doctrina hæc propoſitio. Si hoc melius eſt hoc à natura efficitur in rebus his corruptibilibus contingens eſt, non neceſſaria; cum ergo in præſentia de principijs rerum generationi ſubiectarum agatur, non eſt propoſitio neceſſaria, ratio ergo probabilis.

Quarta

Digitized by Google

Quarta ratio tex. 50. vt inducitur a D. Thoma.

Verba Ariſtotelis Amplius ſunt alia aliis priora contraria, & ſunt alia ex alterutris, vt dulce, & amarum, & album, & nigrum, Principia autem oportet ſemper manere.

Si principia ſint infinita, omnia contraria erunt principia. Sed non omnia contraria ſunt principia. Ergo principia non ſunt infinita. Vtraque ommittitur in litera. Aſſumptum tamen ex virtute proſyllogiſmi habetur indeque conſequentia. Aſſumptum probatur duplici ratione eodem D. Thoma interprete. Primo quidem quoniam. Principia ſunt contraria prima. Non omnia contraria ſunt prima. [Sunt enim alia alijs priora.] Ergo non omnia contraria ſunt principia. Secundo Principia non ſunt ex alterutris. Aliqua contraria ſunt ex alterutris, vt album, nigrum, dulce, & amarum. Ergo Aliqua contraria non ſunt principia.

Reſolutio mea.

Ego in ſyllogiſmo neceſsario ſuſcipio reſolutionem, & ſtructuram Diui Thomæ, at in proſyllogiſmis recedo ab eo, vnicumq; proſyllogiſmum ad aſsumptum arbitror hic de mente Ariſtotelis conſtituendum. Cuius propoſitiones ambæ ſunt in litera ex æquipollentia. Maior quidem. Principia oportet ſemper permanere. Minor ex ambabus illis reſurgit. Contraria ſunt alia ex alterutris. Sed ad intelligendam vim rationis oportet aperire ſenſum propoſitionis eius. Principia oportet ſempermanere. Cuius ea vera ſententia eſt. In omni mutatione reperiri principia,& nullam eſſe poſſe mutationem in qua principia ipſa nō reperiantur nempe aliqua ex dulcibus amareſcunt in eiuſmodi mutatione contrarietas dulcoris amatoris reperitur at eadem cōtrarietas non reperitur in generatione albedinis, aut nigredinis. Frigiditas fortè,& caliditas in generatione omnium harum qualitatum adeſt. Sed in generatione cuius piam fortè rei non inuenitur iprinci pia in omni mutatione neceſsariò eſse debent. Vnde nullam præſe aliam generationem, contrarietatemue ſupponunt. At albedo, & nigredo quia generantur ex caliditate, & frigiditate (ita liceat exemp. gr. loqui) contrarietatem illam, aliamq; præſe generationem expoſcnut,:erit ergo proſyllogiſmus. Principia nullam præſe contrarietatem, generationemq; ſupponunt. Aliqua contraria aliā m præſe contrarietatem, generationemq; ſupponunt. Vt album nigrum. Ergo aliqua contraria non ſunt principia. An potius. Principia in omni mutatione requiruntur. Aliqua contraria non in omni mutatione reperiūtur. Ergo aliqua contraria non ſunt principia. Reſolutio, quæ in litera pro ſe habet verba, & fiunt altera ex alijs, vt &c. at propoſitio: Principia oportet ſemper manere huic ſuffragatur.

Ratio eadem ſecundum Ioannem Grammaticum.

Si alia alijs priora contraria ſunt, ac principia ſemper manere debent neceſse eſt non ſolum finita eſse principia, ſed ne plura quidem, quam duo. Sed primum eſt. Ergo etiam ſecundum. Connexum probatur ex mente Ioannis Grammatici; quoniam enim principia ſunt prima contraria. Erunt numero determinata, ſecus enim ſi prima contraria infinita cum multo plura ſint contraria, quæ ſub primis compræhenduntur, eſsent contraria, non prima plura quam infinita: & quoniam quis potuiſset occurrere rationi, quòd prima contraria non ſint quidem infinita quatenus ſunt, & conſiſtunt,at quatēus generantur infinita eſſe,ideo aliam propoſitionem ſubiecit,

Prin-

Principia ſemper manere non, ergo generatione infinita ſunt; hæc Ioannes Gramaticus, qui tamen prius ſenſum propoſitionis principia ſemper manere eundem eſſe dixerat, quem ego ſequutus ſum. Verba viri fuerant. [„ No- „ ſtra igitur ſententia eſt, quod ait ſemper manere ſignificare apud Ariſtote- „ lem in omni mutatione inueniri, & mutationem omnem per hæc fieri. „]

Simplicii ſententia.

Simplicius demum id ſtatuere videtur, vt demonſtretur non omnia contraria eſſe principia. At ſi ex eiuſcemodi propoſitione debeat inferri propoſita concluſio principia non ſunt infinita, reſolutio eius in noſtram recidit.

Recentiorum reſolutio, & primo Zabarellæ.

Hæc eſt ad verbum eius reſolutio, ſtructuraque. Maior eſt numerus contrariorum, quam principiorum. Sed numerus minor alio numero non poteſt eſſe infinitus. Ergo numerus principiorum non eſt infinitus. Hæc probatur. Quoniam nonnulla contraria pendent ex alijs prioribus. Quare eiuſmodi contraria non poſſunt vocari principia. Ex rigore ſyllogiſtico minor eſſe debebat. Minor eſt numerus principiorum, quam contrariorum, immo numerus principiorum minor eſt alio numero.

Federici Pendaſii reſolutio.

Syllogiſmus neceſſarius ex huius viri ſententia eſt, quem nos pro 2. ratione harum quatuor extruximus, quòd ſcil. extrema vnius contrarietatis ſint duo. Et principia ſint vnius contrarietatis nempe primæ, extrema. Eſſe verò extrema primæ contrarietatis probatur ex eo, quòd principia oportet ſemper manere. At contrarietates ſecundæ nempe poſteriores primis non ſemper manent, etenim ex alijs efficiuntur. Hæc eſt ſumma ſententiæ præclari huius hominis. Sed fortè non accomodatur analyſis ſatis aptè Ariſtotelis verbis. Verum iam ad examen rationis accedamus.

Examen.

Reſolutiones D. Thomæ Ioannis Grammatici, Simplicij, & Zabarellæ licet variæ ſint attamen eidem omnes principio innituntur. Infinito nihil maius dari poſſe. Reſolutio quidem D. Thomæ tacitè. Connexum tamen inde pendet, at ſtructura Ioann. Grammat. nec non Zabarellæ apertiſſimæ ea ſuppoſitione vtuntur, verum non eſſe eam in concuſſæ veritatis ſatis ſuperque inſtiti in tract. de infinito actu exiſtente, &

Principia verò eſſe contraria prima eas patitur propoſitio hæc inſtantias, quas obieci lemmati tertio in eius examine ſupra de principiorum contrarietate poſitione prima non eſt ergo cur repetantur. *Cocluſio prima in Exam. 2. rationis.*

Annotatio in qua iudicium de quattuor proximis rationibus adducitur.

Ego ſanè ex dubitatis ſentio cum Diuo Thoma rationes adductas probabiles eſſe, ita vir is doctrina, & ſanctitate par docet, eiuſque verba ſunt. „ [„ Conſiderandum autem quod Philoſophus hic diſputatrice procedit ex „ probabilibus, vnde aſſumit ea, quæ videntur pluribus, quæ non poſſunt „ eſſe falſa ſecundum totum, ſed ſunt ſecundum partem vera. „] Hæc Diuus Thomas. At iam contrariam concluſionem, quæ fuit Anaxagoræ, Democritiq; inducamus, & rationes ſi quæ pro illis ſunt expendamus. *1. ph. lec. 11. quæ reſpondet tex. 50.*

Poſitio quarta contraria præcedenti. Fuit hæc Anaxagoræ, & Democriti quiq; Democritum ſequuti ſunt in Athomis aſſerendis.

Principia ſunt numero infinita.

Digitized by Google

Ratio, quæ fuit Anaxagoræ referente Ariſt. 1. phiſ. tex 33. & 34.

Suppoſitio prima ex nihilo nihil fit, ſiue nihil fit ex eo quod non eſt. (In hoc conueniunt naturales omnes.) Suppoſitio ſecunda. Contraria fiunt ex alterutris. Hoc ſcilicet ſenſu patet etenim albū fit ex nigro, vel ex medijs, &c.

Lemma primum tex. 34.

Quicquid fit prius erat.

Ratio. Quicquid fit vel ex eo, quod eſt, ineſtq; vel ex eo, quod nō eſt fit. At nō ex nō eſt ex prima ſuppoſitione, ergo quod fit ex eo, quod erat fit, & quod inerat.

Lemma ſecundum, quod latentius eſt in progreſſu Anaxagoræ intelligi tamen in eo oportet.

Quodlibet eſt in quolibet.

Ratio. Contrarium eſt in contrario. Ergo quoduis in quouis. Argumentum à minori ad maius, innititur autem illi axiomati quod minus ineſse videtur ineſt, ergo & quod magis. Antecedens probatur quoniam Quicquid fit eſt in eo ex quo fit ex lemmate præcedente. Contrarium fit ex contrario. Ergo contrarium eſt in contrario.

Annotatio, & ratio principalis.

Hæc ſolū de ratione Anaxagoræ ab Ariſt. habentur atq; quatenus ad ſecundum lemma pertinet vix. Vt autē ex his deducatur principalis concluſio principia nēpe infinita eſse, vi, canoneq; reſolutionis indagare oportet nulla ergo alia analyſis eſse poſse videtur, quam ſi dixerimus. Ex quibus res generantur ſunt infinita. Ex principijs res generantur. Ergo principia ſunt infinita. Hęc maior autem probatur quoniam. Quæ fiunt ſunt infinita. Ex quibus res generantur, ſunt ipſamet quæ fiunt. (Ex lemmate quicquid fit ex eo, quod inerat fit.) Ergo ex quibus res generantur infinita ſunt.

Examen.

Examen 1. ſuppoſitionis ex nihilo nihil fieri. Prima ſuppoſitio à multis habita eſt propoſitio indemonſtrabilis, ita enim veteres naturales in ea vt in axiomate conueniebant ita teſtatur Ariſtoteles tex. 34. 1. phiſ. attamen alibi idem Ariſtoteles non videtur idem teſtari, neque is etiam videtur eiuſmodi ſententiæ ſubſcribere, locum & verba eius huc referam, locus verò eſt in lib. de Xenoph. zen. Gorg. cap. 1. [,, Neque enim ,, (inquit) vbi demonſtrauit rectam eſse opinionem à qua incipit, neque magis certam, quam de qua demonſtrat, ſumendo diſseruit. Magis ſiquidem ,, ſumitur veriſimile eſſe, vt ex eo, quod non eſt aliquid fiat, quam non multa ſint ea, quæ ſunt. Nam de ipſis his admodum dicitur, & fieri ea, quæ ,, non ſunt, & non multa facta fuiſſe ex ijs, quæ non ſunt, atque hæc non è vulgo quilibet, ſed ex ijs nonnulli aſſeruerunt, qui ſapientes etiam habiti ſunt. ,, Iam verò Heſiodus.

,, *Primum ante omne aliud (inquit) chaos extitit inde patenti.*
,, *Pectore cunctorum ſedes firmiſsima tellus,*
,, *Atq; amor is cunctis ſpecie immortalibus anteit.*

Ex quibus alia ait genita fuiſſe, ipſa autem hæc ex nihilo. Multi præterea alij eſſe nihil ſed fieri omnia aſſerunt. Ex ijs quæ non ſunt omnia ,, quæ fiunt exiſtere affirmantes vt nonnullis videri etiam ex ijs, quæ non ſunt ,, gigni omnia, quæ fiunt perſpicuum iam fit Lucretius quoque in lib. de nat.

lib. 1. parū a principio. ,, rerum. Pluribus hanc propoſitionem confirmat: quo facto oſtendit à ſe non reputari propoſitionem hanc indemonſtrabile principium; verum hoc fuſius intra pertractabo. Interim hoc dixiſſe ad abundantiorem doctrinam ſuffi-

Digitized by Google

ſufficiat,& ad id accedendo,quod ad rationem hanc pertinet.Nihil fieri ex eo, quod nō eſt,duobus modis accipi poteſt,vel ex eo, quod nullo modo eſt,vel ex eo,quod non eſt illud,quod fit,nempe hominem fieri ex nō homine,eſt fieri ex eo, quod non eſt id ipſum, quod fit, at hominem fieri ex nihilo eſt fieri rem ex eo, quod nullo modo eſt: ſuppoſitio ergo primo modo admittenda eſt, ſecundo modo nequaquam vera eſt. Hinc primo lemmati inſtari facilè poteſt: non enim verum eſt, neque rectè probatur: non enim ſequitur quicquid fit ex eo,quod eſt fit,Ergo quicquid fit erat. Fit enim quicquid fit ex eo,quod erat in rerum ſanè natura, non erat tamen id ipſum quod gignitur. Nempe homo fit ex embrione, qui in rerum natura eſt,non tamen homo eſt. Atq; hæc ſatis ſunt ad rationem adductam infirmandam, ſiue ad eius infirmitatem oſtendendam. *Examen 1. lēmatis*

Poſitio Quinta Ariſtotelis 1. 1 hiſ. text. 51.

Principia non ſunt duo tantum. Siue Principia ſunt plura duobus.

Ratio prima eiuſdem Ariſt. ibidem.

Quæcunque præter duo contraria tertium quoddam, vel & plura aggregant, Sunt plura duobus, vel melius. Quælibet inuicem contraria cum tertio aliquo ſubiecto, vel ſubiectis pluribus ſunt plura duobus.

Ptincipia ſunt contraria inuicem cum tertio aliquo ſubiecto, vel ſubiectis pluribus, ergo principia ſunt plura duobus.

Maior inde patet, quod contraria ſunt duo, contrarietas enim quæq; inter duo extrema eſt, quicquid verò duobus adijcitur numerum binario maiorem aliquem facit. Minor verò oſtenditur, ſed in hanc ob maiorem claritatem traducta, duo contraria de ſe non ſufficiunt ad rerum generationem. Probat verò quoniam nullum contrarium poteſt contrarium ſibi efficere, gignereque nempe frigus non producit calorem. Immo neque quicquam ex contrario poteſt efficere nempe frigus ex calore non facit frigus, neq; ipſum reddit frigidum, ſed rem quandam mediam vtpote manum, quæ calida prius erat frigidam facit, hoc verò inductione quadam manifeſtat Ariſtoteles, eſt ergo proſyllogiſmus ad minorem meo iudicio hippoteticus in hunc modum. Si duo principia contraria ſufficerent ad generationem. Contrarium produceret aliud ſibi contrarium, vel ex eo aliquid efficeret. Sed contrarium non producit contrarium,neq; ex ipſo aliquid efficit. Ergo duo principia contraria ad generationem non ſufficiunt. Sed rem potius ambobus ſubiectam mutat. Aſſumptum inductione probat non enim denſitas (inquit) raritatem facere apta nata eſt, neque raritas denſitatem, neque amicitia litem congregat, aut facit aliquid ex ipſa, neque lis ex illa, ſed vtraq; alterum quiddam tertium; quidam autem, & plura recipiunt, ex quibus conficiunt eorum, quæ ſunt naturam.

Annotatio.

Ioannes Grammaticus in hunc modum reſoluere videtur, ſi duo tantum eſſent principia contraria ſola principia eſſent. Sed contraria ſola principia non ſunt. Ergo duo tantum non ſunt principia. Aſſumptum verò eodem modo probatur, quod contrarium non poſſit in contrarium agere, ſed in ſubiectum ſolum, in tertiamq; quandam naturam. Et eandem reſolutionem agnoſcere videtur Simplicius. Themiſtius verò ita rationem ſtruit. Vel duo tantum ſunt principia, vel tertium præterea ſubiectum adijciendum eſt. Sed tertium ſubiectum adijciendum eſt, ergo duo tantum principia non ſunt.

Reſolul-

Reſolutio Zabarellæ ſatis hic detorta eſt. Animaduertendum autem id præterea eſt ab his rationibus vnà oſtendi numerum principiorum maiorem binario, & ſimul dari, repeririq; materiam.

Examen.

Lect. 11. 1 ph. quæ reſpondet tex. 51. & quæ reſpōdet 1. parti tex. 56.

Inter Peripateticos lis eſt de neceſſitate huius rationis D. enim Thomas videtur probabilem facere hanc, & ſequentes. Sequitur D. Thomam ex recentibus Zabarella. Verum Federicus Pendaſius contrariam ſententiam tuetur, atque neceſſarias rationes eſſe ſuſtinet, cuius ratio, ea potiſſimum eſt, quòd niſi hic neceſſario demonſtretur dari ſubiectum, ac materiam primam ſubiectam contrarijs, formalibuſq; principijs, nuſquam alibi neceſſariò id demonſtrabitur, ſed dimiſſis in præſentia aliorum ſententijs, rem nos ex demonſtrationis canonibus expendamus; & proculdubio difficultas tota in ea propoſitione eſt. Duo contraria, ſiue principia contraria non ſufficiunt ad generationem rerum. Quæ propoſitio vel de principijs efficientibus, remq; producentibus intelligitur, vel de principijs intrinſecis mutationis, ſi de externis, efficientibuſq; principijs accipiatur propoſitio, iam tranſilit ratio hæc terminos propoſitę ab initio diſputationis. De Principijs enim intrinſecis hucuſq; actum eſt. Si vero de Principijs intrinſecis rem intelligamus ratio non adeo aperte concludet requiri tertium ſubiectum: tum enim ſenſus erit ex altero contrario, tanquam termino à quo effici reliquum contrarium tanquam terminum ad quem, nempe poſt embrionem generari hominem, nulla re embrionis ſuperſtite, quaſi ſcilicet totus embrio in totũ hominem tranſeat, quod credere is poſſet, qui totum effectum ab agente profundi, quaſi lucem à ſole crederet, neq; ego hæc dico quaſi veram hanc ſentẽtiam in vniuerſum, atq; in phiſica traſmutatione reputem, ſed vt oſtendam nõ eadem ratione concludi non ſufficere duo principia formalia, qua oſtenditur non ſufficere duo principia efficientia contraria. Hoc enim facilius, quam illud confutatur. At dicet quiſpiam, falſum tamen eſt totam rem ab efficiente phiſico profundi materia enim ſubeſt eius actioni, & in eam forma effunditur. Verùm huic reſpondebo hanc falſitatem non eſſe per ſe notam, ſed egere redargutione; vnde neq; hic ſupponi poteſt, neq; ea non ſuppoſita quicquam neceſſario argumentum concludit de formalibus principijs, deq; eorum numero ſupra binarium. Hanc forte ob cauſam Ariſtoteles innuit verbis rationum probabilitatem, earumq; fidem ipſemet imminuit. [„ Dubitabit, inquit aliquis, & non „ facere duo tantum habet quandam rationem. „] Probabilitatem ergo eaſde cauſa potiſſimum in hac ratione agnoſcere, & fateri videtur Ariſtot. quòd tranſeat ex principijs formalibus ad efficientia, quod quidem oſtendit exemplum litis, & amicitiæ, quæ effectrices cauſæ erant proculdubio Empedocli. Quoad opinionem vero, quæ ponit totum effectum ab agente profundi audiamus quis poſuerit ex Auerrois teſtimonio, eiuſq; iudicium, qui rem probabilem potius, quam neceſſariæ veritatis, falſitatiſue ſtatuit. Locus eſt xij. diuin. comm. 18. vbi cum quæſtionem de generatione induxerit, quomodo fiat ita poſtea ſubiungit. [„Et iſta quidem quæſtio eſt valde difficilis, &
„ nos dicemus in hoc ſecundum noſtrum poſſe, & ſecundum propoſitiones,
„ quas habemus de ſententia ipſius Ariſtot. quæ eſt, vt dicit Alexander, mino-
„ ris dubitationis omnium ſententiarum, & magis conueniens, vt ſit vera. „]
Hucuſq; ſatis colligitur, ſententiam, quam ſequuturus eſt Auerroes, ex ipſiuſmet opinione, vt probabilem, non vt neceſſariam propoſitum iri. Sed

iam

Digitized by Google

iam quæ ſententiæ extiterint de propoſita controuerſia Auerroem ipſum audiamus ita, ergo ſubiungit. [„ Dicamus igitur quod omnes dicentes agens
„ aliquod eſſe, & generationem eſſe vniuerſaliter ſunt bipartiti,& valde con-
„ trarij, & habent medios, & quadam eorum ſunt dicentes latitationem, &
„ contrarij eorum ſunt dicentes creationem. dicentes enim latitationem, di-
„ cunt quod quodlibet eſt in quolibet, & quod generatio eſt exitus rerum ab in-
„ uicem, & quòd agens non eſt, niſi extrahens, & diſtinguens eas ab inui-
„ cem, quod autem agens apud eos non eſt niſi mouens,manifeſtum eſt. Di-
„ centes autem creationem dicunt, quod agens creat totum ens de nouo ex ni-
„ hilo, quod non habet neceſſe ad hoc, vt ſit materia, in quam agat, ſed creat
„ totum, & hæc opinio loquentium in noſtra lege, & lege Chriſtianorum,
„ de qua Ioannes Chriſtianus opinabatur, quod poſſibilitas non eſt, niſi in
„ agente, vt Alpharabius narrauit in libro de entibus tranſmutatis. Opiniones
„ autem mediæ inter iſtas duas videntur reduci in duas, quarum vna diuiditur
„ in duas, & ſunt tres, iſtæ autem tres conueniunt in hoc, quod ponunt gene-
„ rationem eſſe tranſmutationem in ſubſtantia, & quòd nihil generatur ex ni-
hilo. „] Hæc Auerroes vt reliqua ad rem hanc non facientia dimittam ſuo deinceps loco reperturus: ſed ſatis ſit opinionem, ex qua ſuperius instituti rationi Ariſtotelis inter cæteras, quæ de generatione habentur computari. Neque mihi in præſentia obeſt quod opinionem Chriſtianam haud germane referat Auerroes: nam ſaltem Mauri ita credidere. Chriſtiani verò ſentiunt equidem ab initio vniuerſum a Deo Optimo Maximo ex nihilo, & ex ſola opificis virtute creatum fuiſſe, ac poſt creationem generationes naturales rerum, quæ ſubinde habentur, non ex ſola efficientis vi, ſed ex materiæ inſuper poteſtate, atq; patibilitate exurgere volunt. Mauri verò, vt dicebam, arbitrati ſunt vnum ſolum eſſe agens rerum omnium, nempe Deum, eas ſine medio operantem; ita clarius narrat Auerroes 9. diuin. com. 7. & diſp. 3. cap. 18. & licet Auerroes reputet eam opinionem non ſanæ mentis, tamen idem ſentit Gabriel 4. ſent. diſt. 1. q. 1. & rationes alicuius apparentiæ affert. Fert ergo hæc ſententia res naturales nihil producere, ſed Deum ad earundem præſentiam operari, rationes verò, quoniam fruſtra fit per plura, quod per pauciora fieri poteſt, at per ſe Deus, ſoluſq; poteſt producere, ergo, &c. Secunda ratio quoniam ſecus agentia naturalia crearent. Formæ enim rerum naturalium creantur. Tot ergo dicta ſint, vt oſtẽdamus primam rationem cum hanc ſententiam contrariam habeat, atq; impedientẽ ipſius progreſſum, neq; eam vllo modo demoliatur, non habere vllam in concludendo neceſſitatem.

Ratio ſecunda tex. 52. 53.

Quæ contraria ſunt ſibi mutuo, & non contraria, ſunt plura duobus. Sed principia ſunt contraria, & non ſunt contraria, ergo principia ſunt plura duobus. Maiorem hanc eiuſq; rationem exprimit Ariſt. in tex. 53. illis verbis,
„ [„ Quocirca ſi quis, & priorem veram putabit eſſe rationem, & hanc
„ neceſſarium eſt, ſi debet ſaluare vtraſque rationes ſubijcere quoddam ter-
„ tium, &c. „] Dicit verò priorẽ rationem, qua demonſtrauerat principia eſſe contraria, dicit hanc, qua ſcilicet demonſtrat (& nos ſubijciemus) mox, principia non eſſe contraria. Cum ergo principia, & contraria ſint, & non contraria tertium illis ſubiectum eſt ſubijciendum, atq; ita plura duobus ſunt.

Minorem verò probat duobus proſyllogiſmis quoad ſecundam partem, quoad primam enim iam demonſtrata fuit.

Proſyllogiſmus prior minoris, vt aliquibus videtur.

Subſtantiæ nihil eſt contrarium. Principium eſt ſubſtantia. Ergo Principio nihil eſt contrarium. Maiorem hanc ſupponit, minorem probat. Quod non dicitur de ſubiecto, ſubſtantia eſt ex definitione ſubſtantiæ in antepræp. cap. 2. Principium non dicitur de ſubiecto. (Hanc probat. Quoniam principij eſset principium (eſt enim ſubiectum principium, & prius prædicato) Ergo principium eſt ſubſtantia.

Explicatio rationis.

Pro intelligentia verò rationis rectè interpretes declarant hic Ab Ariſtotele ſumi, dici de ſubiecto pro eo, quod eſſe in ſubiecto vnde idem eſt, atque ſi diceret Principium non eſt accidens, id enim quod in ſubiecto eſt, accidens eſt. Probaret verò non eſſe accidens, quoniam ſubiectnm accidentis priùs eſt accidente ipſo. Secundo in litera notandum eſt de voce (ſubſtantiæ) quæ in latina verſione habetur græcè eſſe *οὐσίας* quæ & genitui ſingularis, & accuſatiui pluralis eſſe, cũ poſſit ab interprete latino, veluti genitiui ſingularis accepta eſt. Attamen multò aptius in accuſatiuo plurali reponitur, eritq; ſenſus „ [„ Non videmus contraria ſubſtantias eſſe vllius eorum, quæ ſunt.„] Id, prætereà ſciendum eſt reſolutiones huius, & ſequentis proſyllogiſmi diuerſos admodum à diuerſis conficiſaliter enim Alexander reſoluit, quem ſequutus eſt Themiſtius, Aliter Simplicius, & Ioannes Grammaticus. Hic verò cum duplicem reſolutionem prioris proſyllogiſmi eſſe poſſe arbitretur neſcio tamen an hanc præferat alteri.

Refert eius analyſim Simplicius.

Alia reſolutio.

Contraria accidentia ſunt. Hoc ſcil. ſibi vult Ariſtoteles dum dicit nullius rei ſubſtantias eſſe contraria. Principia non ſunt accidentia. Hoc ſignificat Ariſtoteles cum negat principia dici de ſubiecto idq; probat, vt ſuperius reſoluimus. Ergo Principia non ſunt contraia.r Siue verò hæc ſit reſolutoi, ſiue ſequens, re tamen eadem erit, etiam accommodari vtramq; & vtramq; Ariſtotelis verbis magis quam alias iudico. Nulla contraria ſunt alicuius rei ſubſtantiæ hæc habetur in litera. Principia ſunt rerum ſubſtantiæ. Hanc ſumit, & probat dum eam æquiualentem probat. Principia non dici de ſubiecto, ideſt non eſſe accidentia. Ergo principia non ſunt contraria. Reliquas analyſes ommitto ne prolixior ſim, & quod virtute quadam omnes ijſdem innitantur principijs, & illi potiſſimum, quæ eſt contraria eſſe accidentia.

Secundus proſyllogiſmus.

Nulla contraria ſunt ſubſtantiæ. Ariſtotelis verba. [„ Amplius non eſſe „ diximus ſubſtantiam contrariam ſubſtantiæ.„] Principia rerum naturalium ſunt ſubſtantiæ. Ergo principia rerum naturalium non ſunt contraria. Minorem probat deductiuè ſcilicet. Principia rerum naturalium non ſunt ſubſtantię ex Principijs rerum naturalium ſubſtantiæ ipſę ſcilicet naturales conſtituuntur. Ergo aliqua ex quibus ſubſtantiæ conſtituuntur (ſcilicet naturales) non ſunt ſubſtantiæ. Oſtenſiue ergo ita res demonſtrabitur. Omnia ex quibus eſt ſubſtantia, ſunt ſubſtantiæ. Ex principijs eſt ſubſtantia ſcilicet naturalis, ergo Principia ſunt ſubſtantiæ.

Secunda probatio minoris deductiua, & ipſa.

Principia rerum naturalium non ſunt ſubſtantiæ. Principia rerum naturalium ſunt priora ſubſtantijs ſcil. naturalibus. Ergo aliquod, quod non eſt ſubſtantia prius ſubſtantia eſt.

Anno-

Digitized by Google

Annotatio.

Hanc ego reſolutionem cæteris præfero, quoniam videtur magis accedere ad mentem Ariſtotelis, liberè tamen fatebor hac in re ſenſum meum. vellem vt ex litera cogi poſſent hi duo proſyllogiſmi in vnicum proſyllogiſmum tribus rationibus fultum. Et ſi rem non verba ſectemur id fateri cogimur, nam primus, & ſecundus proſyllogiſmus idem penitus eſt. Contraria nō ſunt ſubſtantiæ, principia ſunt ſubſtantiæ, ergo. Ac minor trifariam probatur, quod principia nō dicantur de ſubiecto ideſt non ſint in ſubiecto, quòd ſecus ſubſtantia eſſet ex non ſubſtantijs, & tertio quod non ſubſtantia prior eſſet ſubſtantijs, ſed ad examen iam rationis accedamus.

Examen.

Aliqu hanc rationem probabilem reputauerunt ſequuti in hoc Auerroem, & D. Th. ratione quoq; Auerrois vſi. Auerroes enim rationem hanc ideo probabilem arbitratur, quod ex contradictione concluſionum, quas primo concludit inferat neceſſarium eſſe, vt detur tertium, & inſtat idem Auerroes conſequutioni quæ ex eo, quod principium ſubſtantiæ eſt ſubſtantia infert contraria non eſſe principia. Verba eius ſunt. [„ Et iſte ſermo diſputatiuus eſt, quod contraria non ſunt ſubſtantia alicuius, contraria enim dicuntur in ſubiecto, ſubſtantia autem non dicitur in ſubiecto, ergo contraria non ſunt ſubſtantiæ. Sed principia debent eſſe ſubſtantiæ, quia principium ſubſtantiæ eſt ſubſtantia, ergo contraria non ſunt principia, ſed iſta conſequutio non eſt recta cum apparuerit, quòd prima contraria ſunt priuatio, & forma. „] Hæc Auerroes. At cum non dicat Auerroes in quo peccet conſequutio, niſi admodum implicitè, ideo rem aliquanto clarius explicemus. Multæ propoſitiones inſtantiam patiuntur, nam & maior proſyllogiſmi neceſſarij non videtur, neceſſaria etenim poſſunt duo quæpiā, & contraria eſſe, & non contraria diuerſis rationibus ſumpta, & conſiderata. At clarioribus, & vrgentioribus difficultatibus obijciuntur maior, & minor proſyllogiſmi vtriuſque. Nulla contraria ſunt ſubſtantiæ. Et principia ſunt ſubſtantiæ rerum, nam ex Ariſtotelis definitione in 10. metaph. contrarietas eſt perfecta d'fferentia, & in genere ſubſtantiæ, etiam inter eius differentias erit contrarietas: quod ſi reſtringunt ad contrarietatem phiſicam, vel exactè ſumptam primo hæc diſt nctio aliquibus non probatur, ſecundo accipiendo contrarietatem phiſicam in multas ambiguitates incidimus. Definiunt enim contrarietatem phiſicam cum ſe mutuo expellunt contraria, at hæc contrarietas inter principia formalia, & intrinſeca generationi nullo modo datur. Terminus enim à quo, & ad quem ſubiectumue non ſe expellunt, vt formæ poſitiuæ, & vere contrariæ, de ſubiecto quidem omnes id fatentur de principijs verò formalibus certum quoque eſt, cum priuatio ſiue terminus à quo in Ariſtotelis ſchola non ſit forma poſitiua, vt communiter vocant ſcholæ. Deinde alia naſcitur hac eadē de re dubitatio, nam elementa contraria videntur, & t men ſunt ſubſtantiæ quid amplius? calor, & frigius ſunt verè contraria: phiſicèq; attamen ex opinione multorū ſunt ſubſtantiæ, nempe formæ elementorū ignis, & aquę, &c. at dicet quiſpiam ita quidem Græci ſentiunt, falſo tamen. Verum etſi falſa conceditur hęc opinio nō tamen eſt eius falſitas de ſe nota, vt propoſitio cōtraria inter prīcipia indemōſtrabilia reponatur. Sed neq; ratione neceſſaria ipſa confirmari videtur, contrariéq; falſitas oſtendi, etenim rationibus omnibus quæ cōtra Græcorum ſententiam afferuntur ſatis probabiliter

Com. 52.

Paulus Soncinius

biliter reſpondetur,& fundamentũ cui præcipuè innituntur Grecorum reprehenſores eſt illud. Accidens vni non eſt ſubſtantia alteri. Quæ propoſitio alias non adeo neceſſaria apparebit. Minori propoſitioni multi inſtant,& ei precipuè videtur inſtetiſſe Auerroes. Etenim falſum eſt principia omnia eſſe ſubſtantias rerum. Priuatio enim neque ſubſtantia eſt, non ſcilicet in prædicamenro ſubſtantię reponitur, neq; eſt ſubſtantia nempe eſſentia rerum naturalium,verum hęc inſtantia nihil impedit rationem Ariſtotelis nam ſatis Ariſtoteli eſt ſi propoſitio hęc minor Principia ſunt ſubſtantię Sit particularis,adeoq;non in vniuerſum,ſed ſecũdum partem vera ſit.Hoc.n.ipſum intendit Ariſtoteles,quod aliqua principia cõtaria ſibi mutuo ſint,alia nequaquam ſint contraria,vnde ſi principia aliqua etiam ſi nõ omnia ſint ſubſtantiæ colligitur aliqua principia non eſſe contraria. Quod ſatis eſt Ariſtotelis ea verò principia ſubſtantias eſſe ſumit Ariſtot.ex quibus res ipſæ naturales coaleſcunt, quę principia rerum genitarum intima nedum generationis, dicuntur, reiecta itaq; hac inſtantia alia o ccultior ſanè, ſed vrgentior ſubeſt. Nam tacitè hic ſupponit Ariſtoteles ex pluribus principijs non ex vnico ſubſtantia rerum naturalium conſtitui,nam demus ſubſtantiam rei cuiuſq; naturalis ex vnico principio conſtitui, vt qui materiam ſolam rerum ſubſtantiam faciebant principium quidem, vnde ſubſtantia rerum conſurgit, non erit ſibi ipſi contrarium, nihil enim ſibi ipſi contrarium eſt: At non ideo ſequitur principia eſſe plura duobus,dum duobus conttarijs principijs ſolis receptis ſingula ſanè principia ſibi ipſis contraria nequaquam erunt. At ex vnico ne an pluribus principijs rerum naturalium ſubſtantia componatur, & congregat non niſi cognita materia, earumq;natura poteſt inteiligi vnde hoc argumentum, quod ad queſtionem,an ſit ipſius materię adducitur cognitam ſupponit materię ipſius naturam, quamobrem ratio implexa videtur, nec non ſuſpicione quadam petitionis principij laborare, ea verò ſuppo ſitio Ariſtotelis, quomodo ſubſtantia ex non ſubſtantijs examinatur diligenter infra De natura materiæ ad concluſionem primam in exam.primæ rationis.

Poſitio ſexta Ariſt. 1. phiſ. tex. 56.

Principia non ſunt plura tribus.

Ratio ex mea analyſi eſt vnica duobus innixa lemmatibus.

Lemma primum tex 56. Subiectum vnicum eſt. Ariſtotelis verba ſunt. „ [„ Ad patiendum enim ſufficiens vnum. „]

Annot. in qua varia probationes.

Hanc ego propoſitionem lemma vocaui, licet Ariſtoteles ſupponat eam, nullaq; ratione confirmet. Quoniã omnes interpætes probandam cenſent, tanquam demonſtrabilem, quorum & ego aliquas hic rationes excribam.
Com. 56. Simplicius ergo duabus rationibus rem confirmat, prima quidem quonia m ſi duo fuerunt ſubiecta vel ambo hæc ab eadem, communiq; ſubiecta natura ſuſcipientur, vel ſuſcipientur à diuerſis. Sed neutrum, ergo &c. nõ enim ab eadem, communiq; natura ſuſcipientur, quoniam ita vnicum eſset ſubiectum. Quod ſi non ab eadem, communiq; natura ſuſciperentur different ergo ſuſcipientes naturæ, & differentiæ erunt formæ quocirca ſubiecta non erunt amplius per ſe, ſeorſumq; ſumpta ſubiecta, ſed compoſita, & contrarietati coniuncta. Differentię enim ſecundũ oppoſitionem ſubſiſtunt. Secunda ratio Simplicij eſt. Quemadmodum principium, quod educit prima contraria vnum eſt, ita quoque vnum eſt, quod recipit extrema, ſed princi-

principium, quod educit contraria vnum eſt ergo ſubiectum, quod ea recipit vnum & ipſum erit. Connexum probat quoniam vt principium contraria educens ſecundum cauſam continet contraria ita ſubiectum aptum eſt ad ſuſcipienda ambo contraria. Recentiorum aliqui hanc eſse rationem de Ariſtotelis mente credunt. Quod materia ſit maximè potentialis, quam propoſitionem in tex. 54. dum reiecit opiniones antiquorum formauit. At quod maximè potentiale eſt ad omnia ſuſcipiendum vnum ſufficit ergo, &c. & ſunt qui hanc rationem ideo confirment, quod potentia eadem numero manens vtrumq; contrarium reſpicit. *Iacobus Zab.* *Feder. Tend.*

Lemma ſecundum Ariſt. tex. 56. 1. phiſ.

Contrarietas prima vnica eſt (ſiue) Prima contraria duo ſunt,

Verba Ariſtotelis. Si autem quattuor exiſtentibus duæ erunt contrarietates, oportebit ſeorſum ab vtraque eſſe alteram quandam naturam mediam.,,

Ratio prima tex. eod.

Si plures fuerint contrarietates nempe exempli gr. duæ, quattuor poſitis contrarijs ſingulis, contrarietatibus ſuæ reſpondebunt ſubiectæ naturæ. Sed non reſpondent, (vnica enim eſt natura ſubiecta ex lemmate.) Ergo non plures ſunt contrarietates.

Ratio ſecunda ibidem.

Verba Ariſtotelis. ,, Si autem ex ſe inuicem poſſint generare ocioſa vtiq; ,, altera contrarietatum erit. ,, Si pluribus poſitis contrarietatibus ſingulæ earum poterunt ex ſe inuicem omnia generare reliqua contrarietas, reliquæue contrarietates ocioſæ erunt. Sed pluribus poſitis contrarietatibus ſingulæ earum poterunt ex ſe inuicem omnia generare. Ergo pluribus poſitis contrarietatibus reliqua, vel reliquæ contrarietates ocioſæ erunt. Multi has duas rationes in vnam iungunt Io. Grammaticus, & alij. nonnulli diſiungũt, quos ego ſequutus ſum: licet ad examen hoc an illo modo parui referat.

Annotatio. Aſſumptum ex ea ſuppoſitione pendet, quam ſuperius poſuit Ariſtoteles, nempe Principia ſemper manere oportere: ſi enim ex principijs oppoſitis, & ex contrarijs primis quæq; mutatio fiat. Sintq; duæ oppoſitæ contrarietates A. B. C. D. omnia ergo quæcunq; generabuntur ex A. in B. proficiſcentur vel contra. Pariq; ratione ex C. in D. proficiſcentur, vel contra. Cum ex ſuppoſitione A. B. in omni mutatione reperiri debeant, nec non & C. D. in omni.

Ratio tertia lemmatis eiuſdem quæ duabus ſuppoſitionibus innititur.

Verba Ariſtot. ,, Simul autem, & impoſſibile eſt plures eſſe contrarietates primas.

Prima ſuppoſitio.

Subſtantia eſt vnum quoddam genus entis.

Secunda ſuppoſitio.

Semper in vno genere contrarietas vna eſt: ad quam .ſ. cæteræ redducuntur.

Ratio. His ita ſuppoſitis facilè poſtea ratio nectitur hunc in modum. Contrarietas generis ſubſtantiæ, ad quam cæteræ omnes eiuſdem generis contrarietates reducuntur, vna eſt. Contrarietas prima eſt contrarietas generis ſubſtantiæ. Ergo contrarietas prima eſt vna. Maior probatur ex prima, & ſecunda ſuppoſitione; etenim. Contrarietas cuiuſuis vnius generis, ad quam reliquę generis contrarietates reducuntur, vna eſt. Contrarietas generis ſubſtantię ad quam ratio, eſt contrarietas vnius generis, &c. ex ſecunda ſcilicet ſuppoſitione. Ergo contrarietas generis ſubſtantiæ ad quam, &c. eſt vna.

Annotatio.

Hac ego reſolutione vſus ſum in hac poſtrema lemmatis confirmatione, cum tamen ſciam, idq; liberrimè fatear, longe alias eſſe multorum reſolutiones, verum ſi omnes omnium in hac vna ratione ſtruenda ſententias ennumerare velim fruſtra ero prolixus. Quocirca frugaliore conſilio vſus ſuppoſitionum prius interpretationes ponam, probabilioreſq; ſeligam, deinde potiores rationis conſtructiones recenſebo, earum quæ à mea differunt. Prior itaq; ſuppoſitio ſignificat ſubſtantiam ipſam, vt in prædicamentum cadit, prædicamentumq; efficit ad vnum genus, ac predicamentum totam pertinere. Et genus hoc pro prædicamentaria cohordinatione interpretantur ferè omnes. Alexander Themiſtius, Auerroes, Simplicius tamen ſequutus Porphyrium genus hic pro ſubiecto intelligit, ideoq; interpretatur ſubiectum, nempe materiam vnam eſſe: & hanc eandem interpretationem proſequens, ſecundam pariter ſuppoſitionem de ſubiecto exponit, quaſi eius ſenſus ſit. Vnumquodq; ſubiectum vni contrarietati ſubijci, ſiq; pluribus pateat ijs tamen, vt ad vnam communem reducuntur ſubijcitur: at ſecundum communiorem ſententiam ſenſus eſt in vnico prædicamento vnicam reperiri contrarietatem. At quomodo in vnoquoq; genere vna ſit contrarietas, quamq; hic vnionem interpretari debeamus non eadem eſt Peripateticorũ ſententia. Alij enim vnitatem communitatis, & prædicationis exponunt; etenim quæq; duo eiuſdem contrarietatis extrema ad formam, atq; priuationem reducuntur. Contrarium quidem nobilius formæ locum, ignobilius priuationis, naturam obtinet. Alij vnitatem, & communitatem cauſæ non prædicationis interpretantur. Alij vtranq; communitatem ſuſcipiunt, exponuntq; ſimul, & prædicationis, & cauſæ, ſed in examine ſententiæ hæ ipſæ latius patebunt. Illa quoq; particula, omnes autem contrarietates reduci videntur ad vnam, duas potiſſimum expoſitiones patitur, ſecundum alteram verba ad unum prędicamentum referuntur. Secundum alteram referuntur omnia prędicamenta ad ſubſtantiam. Prior ſenſus eſt, omnes cuiuſuis generis differentias ad aliquam eiuſdem generis cõtrarietatem reduci: vnde, & differentiæ omnes ſubſtantię ad contrarietatem quandam ſubſtantię, à qua omnes continentur, reducuntur. Poſterior ſenſus eſt reliquorum prędicamentorum contrarietates primas reduci ad prima ſubſtantię contraria, veluti reliqua quoq; prędicamenta ad ſubſtantię prędicamentum redigũtur. At aliqui probabiliorem priorem explicationem ideo arbitrantur, quòd Ariſtoteles in litera dicat poſteriora contraria à prioribus non differre genere, cui ego quoq; coniecturę ſubſcripſi. Veniamus ad reſolutiones. Ioannes ergo Grammaticus his verbis analyſim profert ſuam. „ In omni genere
„ vnam eſſe repugnantiam, ſubſtantia autem vnum genus eſt, ergo etiam in
„ ſubſtantia vna erit maxime vniuerſalis contrarietas. Quòd ſi multę repu-
„ gnantię comperiantur omnes ad vnam generaliſſimam redigentur: * quo-
„ circa ſi plures erunt repugnantię, etiam principia rerum proxima ſpecie, non
„ genere different. „ Auerroes, qui verbis aliam reſolutionem à mea profert, at re ipſa eadem vtitur. Prima contraria ſunt primi generis, ideſt ſubſtantiæ. Contraria in quolibet genere vno ſunt vnum par, ergo neceſſe eſt vt
„ prima contraria ſint vnum par. „ Aliter idem Auerroes ita conſtruit. Prima principia contraria ſunt illa, quę ſunt in genere ſubſtantię, prima contrarietas, quę in vno genere eſt vna, ergo prima principia contraria ſunt vnum.

Digitized by Google

vnum. Simplicius hunc in modum, & his verbis ſtruit raciocinium. „ Sub-
„ ſtantia eſt vnum ſanè genus, ſed in vno genere eſt vna contrarietas, cum
„ ergo ſubſtantia ſit primum cęterorum generum, & in primo genere eſt vna
„ prima contrarietas aliarum contrarietatum, quę in cęteris generibus collo-
„ cantur, iure ergo in ſubſtantia erit vna contrarietas prima, cęterarum con-
„ trarietatum, quę in alijs generibus ſitę ſunt. „ Ita Simplicius.

Ratio principalis, atq; Vnica concl. ſextæ.

Quæ vnicum tantum ſubiectum, vnicamq; tantum contrarietatem continent tria tantùmodo ſunt, non plura tribus. Etenim vnica contrarietas duo ſolum continet contraria. At principia vnicum tantum ſubiectum, vnicamq; contrarietatem continent ex lemmatibus, ergo principia tria tantumodo ſunt, non plura tribus.

Varia aliorum analyſis totius rationis.

Ioannes Grammaticus aliter totam rationem reſoluit, diuiſione enim vtitur hunc in modum. Vel vnicum eſt ſubiectum, & vnica contrarietas, vt hic aſſeritur, vel vnicum ſubiectum, & plures contrarietates, vel plura ſubiecta, & vnica contrarietas, vel plura ſubiecta, & plures contrarietates, vel plura ſubiecta, & vnicum ſubiectum, vel plures contrarietates, & vnica contrarietas. Sed duæ poſteriores coniugationes inconſiſtentes ſunt reliquarum quatuor tres vltimæ falſæ; ergo prima ſolum vera relinquitur. Falſæ autem tertia, & quarta, quæ plura ſubiecta eſſe aſſerunt, quoniam ad patiendum ſatis eſt vnum. Falſa ſecunda, quæ vnicum ſubiectum, & plures contrarietates aſtruit, quoniam ſi duæ fuerint contrarietates, vel altera contrarietas ſuo cum ſubiecto omnia producet, & fruſtra reliqua, vel non omnia, & ita mutuam rerum generationem tollemus, cum non quodlibet in quodlibet, ſed contrarium in contrarium mutetur. Simplicius in hanc ferè Ioannis reſolutionem cedit. Auerroes his ipſe verbis ſuam texit. „ Plura autem tri-
„ bus, non, ideſt quia in paſſione, quæ eſt ſecundum generationem ſufficit vna
„ contrarietas. Patiens autem debet eſſe contrarium ei à quo patitur, ergo
„ duo contraria cum ſubiecto ſufficiunt in tranſmutatione, quia patiens eſt
„ quodamodo contrarium, & quodamodo ſimile, & eſt modus quo recipit
„ actionem agentis, & hoc non eſt niſi ex ſubiecto. „ Sed iam ad examen deueniamus.

Fed. Pendaſius eã dem legitur analyſim.

Com. 56.

Examen. Sumit hæc ratio quocunq; modo reſoluatur, propoſitiones magnæ ambiguitatis. Primo enim petit in ſecunda ſuppoſitione arduas admodum diſputationes, quæ de prædicamentis, prædicamentarijſq; cohordinationibus diſputantur. Ideſt vtrum prædicamenta ſint decem, an ens commune ſit omnium prædicamentum. Siq; ſint plura genera vtrum, vt Ariſtoteles diuidenda, an vt Plato controuerſia erit. Si enim vt Platonici neque ſubſtantia erit genus, neque facile in eorum generibus contrarietates ſubinde ordinatas deſignaueris. Præterea vero id quoq; controuerſum eſt num differentiæ reducantur ad communem aliquam contrarietatem, ab eaq; contineantur. Nedum enim extra ſcholam Ariſtotelis Auicenna neuult ſuperiores differentias de inferioribus eſſentiali prædicatione prædicari, ſed in Ariſt. etiam ſchola Scotus, & ſequaces id acerrimè negant, ſub illiſq; verbis. Differētias nempe ſuperiores in inferioribus non includi formaliter; quòd ſi hoc verum ſit differētię, & cōtrarietates, quę in genere ſubſtantię ſunt ad priuationem, & habitum non reducentur. Secus enim priuatio, & habitus de illis

 præ-

prædicarentur contra ſuppoſitionem, quæ non niſi accidentaliter aliquid d differentijs prædicari concedit. Sed dicetur ſtatim pro Ariſtotele eſto has eſſe ſe, quas tu dicis controuerſias. Attamen ſententia Ariſtotelis vera vbiq; eſt, neq; eius veritati quicquam al'orum ſententiarum varietas obeſt. Etenim aliqui etiam contra primi princ'pij veritatem inſurrexerunt, neq; ideo veritas eius imminuta aliquo modo eſt. Sed his ita pro Ariſtotele occurrentibus obijciam decantatum illud argumentum meum; ſcilicet etiam ſi veræ concedantur propoſitiones Philoſophi, cum tamen non ſint per ſe notæ non poſſe hic ſupponi, vt certas antequam demonſtrentur, ac nonniſi in metaphiſica oſtendi poſsunt, vſq; ergo ad poſtremam illam cognitionem remanet incerta veritas huiuſce argumẽti. Accid't hoc quoq; quod in metaphiſica ipſa hę controuerſiæ potius diſputantur, quam determinentur, vt de differentijs inferioribus num ſuperioris includant. fatetur Paulus Soncinas homo alioquin tenacisſimus partium. Illud præterea in hac ratione ambiguum ſupponitur, quod & ſuperius vſurpauit Ariſtoteles, nempe contrarietatem quamq; inter duo extrema contineri, eſseq; quod alibi quoq; docuit Ariſtoteles vnum vni contrarium aſserendo; alibi tamen ſcilicet in ethicis tria extrema eidem ſuppoſuit contrarietati, nam virtuti cuiq; morali duo vitia repugnant, quæ deinceps ſibi ipſis quoq; contraria ſunt. Sed quid de his propoſitionibus dicendum ſit ſuis quæq; locis quærantur at naturalior inſtantia eſt, & phiſicoteros, quæ contra vnitatem ſubiecti fertur, nam ſubiectum dari cum ſit huc vſq; controuerſum, & ambiguũ multo magis eius vnitas, erit incerta adhuc minimeq; poterit ſupponi. Rationes verò Simplicij implicantur obſcuriſſimis altioribuſq; difficultatibus, quam quæ poſſint in præſentia pro principijs admitti. Ratio quoq; recentiorum innititur poteſtati materiæ, quę non niſi cognita materia ſupponi poſse videtur; at eſto ſupponi poſse etiam ignota materia; num tamen hęc propoſitio eſt per ſe nota: quod potentiale eſt omnia contraria vnum exſtens reſpicit? Nam ſi per ſe notum eſt, quid, & quouſq; eadem potentia reſpiciat, notum quoq; erit, num hęc ipſa potẽtia cęleſtem formam, cęleſteſq; contrarietates, ſaltem apparentes lucis, & mobilitatis reſpiciat. At non eſſe hoc per ſe notum apparet cum Ariſtoteles diligentiſſimis rationibus contrarium oſtendat, vtrum autem neceſsarijs poſtea conſiderabimus, tantum ergo abeſt vt ratio horum auctorum in pręſentia propoſitionem aſsumptam apertam reddat, ut vſq; ad partem tranſactam librorum de Cęlo futuri ſimus de eius veritate incerti, immo ſi ratione hic vteremur, quę innitatur ibi demonſtratis, cum rationes ibi poſitę innitantur his, quę de materia, & priuatione traduntur, erit ſatis aperta principij petitio. Alia inſtantia eſt de reductione contrariorum in vnam contrarietatem ex ijs, quę docet Ariſtoteles ipſe aduerſus Platonem primo de partibus animalium cap. 2. & 3. vbi noluit genera bipartita illa diuiſione ſubinde diuidenda, ſed ſtatim pluribus ſcindenda in ſpecies: verba eius ſunt. „ Quapropter generatim ſumere animalia tentandum eſt, vt à vulgo iam authore diſtinctum eſt genus auis, piſcis, cęterorum, quę ſigula multis differentijs deſcribuntur, nec bipertita illa diſtinctione agendum eſt. „ Quod documentum Ariſtoteles vſu ipſo pręſtitit, nam animal exangue ſtatim in quatuor ſpecies partitus eſt in mollia, in cruſtacea inte' acea, & in inſecta. At ſi genera non ſubinde bipartito diuidantur vſq; ad vltimas ſpecies certe non omnes differentiæ ad vnam contrarietatem reducentur.

7. meta. quaſt. 37.

Tex. 20. 1. de cælo

Lib. 4. de hiſt. animal. cap. 1.

Anno

Annotatio in qua ſententia Authoris de toto hoc Ariſt. progreſſu.

Concludo hanc rationem probabilem eſse non demonſtratiuam, quippe quę propoſitionibus non admodum certis innitatur, qua in re cum pręclariſſimis peripateticis Auerroe, & D. Thoma ſentio, quos & etiam multi alij ſequuti ſunt, qui omnes arbitrantur Ariſtotelem huc vſq; dum de principiorum contrarietate, numeroq; diſputauit probabilibus rationibus vſum eſse. Sed Ariſtoteles quoq; ſatis apertis verbis hanc rationum probabilitatem indicauit, tum ſuperius ſepe, tum in text. 57. dum diſputationem perorat: cum enim dixerit. „ Quòd igitur neque vnum ſit elementum, neque plura duobus, vel tribus manifeſtum eſt, „ Statim ſubiungit. „ Horum autem vtrum quemadmodum diximus dubitationem habet multam. „ Et ſi vero verba hæc aliqui interpretes aliter interprætantur facile tamen apparet eo modo potius extorqueri verba, quam explicari. Non poſſum verò hic reticere inſtantiam, quam obijcit Ariſtot. Bernardinus Teleſius, qua ipſum inconſtantiæ redarguit. Sumit ergo Ariſtoteles in hac poſtrema ratione vnicam contrarietatem eſſe ſtatuendam, quoniam ſi plures fuerint, reliquæ ocioſæ erunt. At Ariſtoteles ipſemet lib. 2. de ort. & inter. text. 7. & ſeq. duas primas contràrietates ſtatuit alteram frigiditatis, & caliditatis. Alteram humiditatis, atq; ſiccitatis, quas immediatè primo ſubiecto vniri ſtatuit text. 6. lib. eod. ſed quicquid alij reſpondeant mihi non videtur Teleſius per fores occurrere Ariſtoteli, nam Ariſtoteles in hoc primo lib. phiſicorum principia intima generationis, ac tranſmutationis tractat, eamq; contrarietatem conſiderat, quæ inter terminos à quo, & ad quem reponitur; quam vnicam eſſe ad quam cæteræ omnes particulares inter eoſdem terminos contrarietates reducantur. At in 2. de ortu, & interitu ſumit principia non generationis communis, ſed principia, quibus conſtituuntur elementa ipſa iam genita, & quatuor eſſe primas formas quibus elementa conſtituuntur docet, at hæc non pugnant. Cõtraria ex quibus eſt generatio communis rerum naturalium ſunt duo, & principia quibus conſtituuntur vocata elementa ignis, aer, aqua, terra ſunt quatuor contraria, inter quæ duæ cadunt contrarietates. Sed redeo ad rem. Ariſtoteles igitur hucuſq; de principiorum contrarietate; & numero probabiliter diſputauit, quod inde quoq; deſumitur, quoniam vtrum principia ſint duo, an tria non poteſt certo cognoſci, quouſque non conſtet, an materia, & priuatio vnum ſint, an vero diſtinctæ. Neque certi quoq; eſſe poſſumus vtrum principia formalia, quæ termini à quo, & ad quem ſunt generationis, contraria ſint, antequam priuationem ritè cognouerimus, nam ſi priuatio ſit idem, atq; materia inter priuationem certè & formam nulla intercederet contrarietas. Non eſſet quoq; inter illas contrarietas, ſi priuatio nuda negatio eſſet. Deſcendamus itaq; iam cum Ariſtotele ad particularem ſpeculationem Materiæ Priuationis, & Formæ, particulariaq; earumdem Theoremata pertractemus. Ex illis vero pertractatis habebimus num ſint principia tria, nunque ſint contraria, & quo genere contrarietatis, vel oppoſitionis ſibi mutuo repugnent. Licet autem in principijs generatim conſiderãdis ab oppoſitis, ab illis q; quæ formalia dicuntur ſimus exorti, in præſentia tamen à materia eſt inchoandum.

Teleſii obiectio l. 3. rer. natural. c. 9.

Tex. 56. 1. phiſ.

Teleſius reprehēditur.

Finis Libri Primi.

SCIPIONIS CLARAMONTII CÆSENATIS

De Communibus omnium rerum naturalium Principijs, & Affectionibus

LIBRI VNDECIM.

DE MATERIA, ſeu ſubiecto generationis

LIBER SECVNDVS.

QVÆSTIO PRIMA
An Materia ſit. *Artic. vnic.*

Concluſio prima eſt Ariſtot. text. 51. & 53. & 60. atq; 64. & 7. Metaphiſ. text. 22. 8. Metaph. text. 4. & 12. Metaph. text. 6. Platonis in Timeo Plotini lib. 4. cap. 6. Eneadis. 2.

IN omni mutatione neceſſe eſt aliquid ſubijci tertium.

Prior ratio text. 51. & text. 6. 12. Diuin.

Eſt eadem quæ ſupra quæſt. 2. de principijs ad concl. 5. priori loco adducitur. Ergo parcendum examini.

Secunda Ratio. Eſt eadem, quæ ſupra quæſt. ead. ſecunda de Principijs ad concluſionem 5. ſecundo loco adducebatur. Inde ergo petere opportet examen ſolum. in ſecunda hac ratione mentio eſt adijcienda, atq; deductio ſubiecti, quam ego ſuppreſſi, quippequi cum ad numerum tantum principiorum afferebam: examen tamen idem: cum & in examine ratio in ordine ad hanc concluſionem perpendatur.

Tertia ratio ex partium enumeratione text. 62. 1. phiſ. & 63. Proponitur vero prius tex. 60. peragitur deinde textib. dictis 62. 63.

Primum ennumerationis membrum text. 62.

Mani-

Digitized by Google

Manifeſtum eſt mutationem omnem, quæ in prædicamentis accidentium fit Quanto, quali eſt, ſupponere ſubiectum. Probat Ariſt. his verbis. ,, Propterea, quòd ſola ſubſtantia de nullo alio dicitur ſubiecto, ſed alia omnia de ſubſtantia, vt ſit ratio. ,, Omnium quæcunque ſunt in ſubiecto mutatio ſubiectum ſupponit. Sed omnia accidentia ſunt in ſubiecto. Etenim omnia alia de ſubſtantia. Ergo omnium accidentium mutatio ſubiectum ſupponit.

Secundum ennumerationis membrum tex. eod.

Subſtantia, & quæcunque alia ſimpliciter entia ex ſubiecto quodam fiunt. Verba ſunt Ariſtot. ,, Quòd autem ſubſtantia, & quæcunq; alia ſimpliciter entia, ex ſubiecto quodam fiant.

Probatio ex inductione. In ſingulis enim ſubſtantijs, quæ generantur aliquid ſubijci patet, vt plantis, & animalibus ſemen, ex quo duo hæc genera generantur.

Ratio ad idem tex. 63.

Quæcunque ſimpliciter fiunt, ex ſubiecto aliquo fiunt, At ſubſtantiæ ſimpliciter fiunt, Ergo ſubſtantiæ ex ſubiecto aliquo fiunt. Maior probatur, ſed præſtat prius particulam (Quæ ſimpliciter fiunt) declarare, idq; ex mea interpretatione, poſtea enim aliorum ſententias, & analyſes ſubijciam. ſimpliciter ergo fieri hic ego ex Ariſtotelis mente arbitror, quæ nomen mutant, ac definitionem etiam extra ſubſtantias. Nempe ſi homo ex nigro fiat albus, neque nomen, neq; definitionem aliam ſubit, at ſi ſtrues lapidum, laterũue in domum transferatur aliud nomen, & aliam definitionem conſequetur, item ſi ſphæra vel aurea, vel ænea in cubum commutetur aliter tum dicetur, tum definietur. Quæcunq; ergo hunc in modum mutantur ex ſubiecto aliquo fieri probat, hoc proſyllogiſmo Ariſtoteles.

Quæcunque fiunt vel transfiguratione (vt ex ære ſtatua) vel appoſitione, vt quę augumentantur, vel ſubtractione, vt ex lapide Mercurius, vel compoſitione, vt domus vel alteratione, vt quæ vertuntur ſecundum materiam ex ſubiecto fiunt. Omnia, quę fiunt ſimpliciter aliquo horũ modorum fiunt. Ergo omnia, quę fiunt ſimpliciter ex ſubiecto fiunt.

Explicatio maioris proſyllogiſmi

Transfigurationem ego intelligo hic, quæ fuſa, & in cælatam aliquam formam iniecta, inde figuram ſuſcipiunt, vt æs, ac plumbum, cæteraq; metalla plerunq; effingi videmus, augumentationem hic iure multi docent non eſſe eam intelligendam, quam vox ſonat. Eſt enim ipſa inter mutationes ſecundum quid, non ſimpliciter, quam vero hic exponere oporteat: aliter alij; ego itaq; ea hic ſignificari, quæ ex adiectu eiuſdem, ſimiliſq; materiæ nomen, & definitionem mutant. Nempe ſi terræ, glebæq; aggerantur agger fit, & quæ glebæ prius vocabantur aggeris deinde nomen, & definitionem ſubeunt, ſæpe quoq; eadem in munimentorum naturam tranſeunt, & appellationem qualia nempe illa Troianorum Caſtrorum erant.

Qui intrant portas, atq; ipſis prælia miſcent Aggeribus. *Virgilius*

Hæc igitur, & ſi quę alia eiuſmodi ſunt ex appoſitione ego fieri ſimpliciter interpretor, quę ex ſubtractione fiunt, ſunt hæc ipſa aperta, & clara; & exemplum Ariſtotelis ſatis rem totam aperit itidem, & quæ compoſitione. Vertuntur vero ſecundum materiam, v. gr. cum uel nitrum, vel ſaxa, vel multę res compoſitę, fuſę, ac liquatę in vitrum tranſeunt, cui modus ad res quoq; mutationeſq; naturales pertinere videtur; nam ſemen in hominem tranſit, hic materia in materiam abit, non quidem illã primam, de qua poſtea.

Sed

Sed materia formata, quę rudibus hucuſq; mentibus ſola offertur. Omnia vero quęcunq; aliquo horum modorum generantur ex ſubiecto fieri patet ſenſu, vnde hanc minorem Ariſtoteles, vt ſenſu patentem ſumit. „ Omnia „ autem, quę ſic fiunt (inquit) manifeſtum eſt, quòd ex ſubiectis fiunt. „

Ratio tota. Omnia tum accidentia, tum ſubſtantię ex ſubiecto fiunt. Quicquid fit vel accidens, vel ſubſtantia eſt. Ergo quicquid fit ex ſubiecto fit.

Annotatio.

Placuit præmittere analyſim hanc meam, vt ab alijs fere omnibus ſatis diuerſam, non tamen ſine ratione indulſi in hac diſcrepantia iudicio meo. Cõmuniùs dicitur rationem hanc ex inductione duci, at ego ex ennumeratione partium non ex inductione procedere ſum arbitratus, etenim inductionis membra ſingularia ſunt, & ſenſu conſtant, à ſenſuq; petuntur. At membra pręſentis rationis ſunt vniuerſalia, vnde ſenſu ipſo conſtare nequaquam poſſunt, & ratione probari, palam quoq; eſt. Primum enim, quod eſt de accidentibus, membrum ratione probatur, non à ſenſu immediatè ducitur. Et ſecundum membrum non eſt ſingulare, neque inductionis pars, ſed inductionis concluſio. (Et hoc inductione probari ego non negauerim, & ſi ad hoc ſolum inductionem Interpretes reſtrixiſſent Ariſtotelem non extendiſſent ad cætera, idem eo quod illi ſentirem.) Tertium membrum ratione ex ennumeratione confirmatur, quoniam tamen grauiſſimiq; quique Interpretes aliter Ariſtotelem ſunt interpretati, eiuſq; rationem conſtruxere, ideo iam ſubiungam aliorum, potiores ſaltem reſolutiones.

Reſolutio Alexandri, referente Simplicio, & hucuſq; recipiente.

Quęcunq; fiunt vel ſecundum quid, vt accidentia, vel ſimpliciter, vt ſubſtantię ex ſubiecto fiunt. Ex inductione patet, tum in accidentibus, tum in ſubſtantijs. Omnia quę fiunt alterutro modo fiunt. Ergo omnia, quę fiunt ex ſubiecto fiunt. Ita tamen loquitur Simplicius qui hucuſq; cum Alexandro ſentit, vt dubium forte relinquat, an membrum generationis accidentium inductione, an ratione confirmetur.

Secunda probatio non amplius per inductionem, ſed per inductionem tex. 63. ex Alexandro.

Quæcunque fiunt vel transfiguratione, vt ex ęre ſtatua, vel appoſitione, vt quę augentur propriè, vel detractione, vt ex lapide Mercurius, vel compoſitione, vt domus, vel alteratione, ſiue accidentaria, quę ſcilicet ſecundum qualitatem fit, vel ſubſtantiali, quę ſcilicet ſecundum ſubſtantiam fit. Ex ſubiecto fiunt. Quęcunq; in vniuerſum fiunt aliquo horum modorum fiunt. Ergo quęcunq; in vniuerſum fiunt ex ſubiecto fiunt. Quod dicit Ariſtoteles Simpliciter fieri, vniuerſaliter interpretatur Alexander, tum ſcilicet in accidentibus, tum in ſubſtantijs.

Syriani. Syrianus cum Alexandro ſentire, & conſtruere rationem videtur, referente Simplicio.

Themiſtii. Themiſtius Alexandrum ſequitur, inductionis tamen, quę de ſubſtantia fit, non meminit.

Simplicii. Simplicius in ſola ratione, quę ex text. 63. ducitur diſſentit ab Alexandro, Alexander enim eam communem tum accidentibus, tum ſubſtantijs facit, at Simplicius ad ſolas ſubſtantias reſtringit, & modos generationis ſimpliciter ita ipſe exponit. Eorum quę fiunt ſecundum ſubſtantiam, alia vt ſimplicia producuntur, alia vt compoſita. Compoſita compoſitione fiunt,

Digitized by Google

fiunt, vt domus. Simplicium verò alia fiunt ſecundum profunditatem, alia in ſuperficie, quę in ſuperficie fiunt, transformatione fiunt, vt ex globo ſtatua: (eſt enim hęc ſubſtantialis generatio) Quę verò ſecundum profunditatem generantur alia vniuerſaliter generantur, vt homo ex ſemine alterato, alia particulariter, & horum alia per adiectionem, vt quæ augentur, alia detractione, vt quæ diminuuntur. Quęcunq; vero aliquo horum modorum fiunt ex ſubiecto fiunt. Hęc Simplicius, qui fieri ſimpliciter hic accipit non vniuerſaliter, ſed abſolutè ſecundumq; ſubſtantiam, atq; vt hoc aliquid.

Ioannis Grammatici.

Ioannes videtur ipſe quoque in ſumma ſaltem conſtructionem Alexandri amplecti, nam rationem hanc poſtremam communem facit tum ſubſtantijs, tum accidentibus, non autem ad ſubſtantias coarctat. Et in prima parte inductionẽ agnoſcit, quã ipſe quoq; in ſubſtantijs cõplere tentat, atq; abſoluere.

Auerrois reſolutio.

Auerroes contra probationem ex tex. 63. deſumptam inductioni tribuit, & inductionem vocat, at quę deſumitur ex text. 62. rationem potius ſyllogiſticã arbitratur, progreſſus verò rationis huius ex Auerr. ſententia eſt huiuſmodi. In Accidentium generatione, ſiue in generatione ſecundum accidentia ſubiectum reperitur. Ratio quoniam.

Cum dicimus quantum, quale, aut ad aliquid, aut vbi, aut quando non dicimus niſi quando imaginati fuerimus aliquod ſubiectum vniuſcuiuſque eorum, quoniam iſta dicuntur de ſubſtantijs, ſubſtantia enim ſola non dicitur de ſubiecto. In ſubſtantiarum quoque generatione requiritur ſubiectum.

Probatio.

Expoſitione quadam conſtat ſpermatis in animalibus, & ſeminis in plantis, verbis his vtitur Auerroes. Hinc vero ita probationem deducit Auerroes.

In quacunque re aliquid eſt, cuius proportio ad animal, & ad ſubſtantiam in vniuerſum ex ipſo generatam eſt, ſicur proportio ſubſtantię ſingularis (demonſtratam is vocat) ad accidentia in ea re, eſt ſubiectum ex quo ſubſtantia illa generatur. Sed in ſpermate, & in ſemine (hæc ſcilicet ad expoſitionem quandam ſumuntur, ſenſus vero vniuerſalior eſt, nempe in omni re ex qua quęuis ſubſtantia gignitur) eſt id, cuius proportio ad animal eſt ſicut proportio ſubſtantiæ ſingularis ad accidentia. Ergo in ſpermate, & in ſemine, &c. Subiectum eſt ex quo, ſubſtantia generatur. Maior ſupponitur, minor vero probatur duplici adducta ſimilitudine. Primo quoniam quemadmodum generatio albi, quatenus eſt motus indiget principio oppoſito ei, quòd generatur, ex quo fit motus, & tertio ſubiecto motui idem eſt in alijs generationibus, nempe etiam animalis, & plantæ. Secunda ſimilitudo eſt quoniam ſicut partes oppoſiti ſucceſſiue recedunt à ſubiecto, & fiunt in ipſo partes generati, ſimiliter eſt & in ſubſtantia. Probat vero hoc idem in ſubſtantia fieri, quoniam. In ſpermate apud generationem hominis non ceſſant partes ſpermatis recedere, & partes fieri hominis donec forma humana perficiatur, & hoc ſi forma recipit partitionem, ſi autem non, iſtud neceſſario accidit in accidentibus proprijs formę generatę. Vnde neceſſario alterationem ſequitur generatio. Hæc Auerroes de prima ratione, quam cæteri inductionem aſſerebant. At ſequentem probationem inductioni ipſe totam adiudicat, & totam rem ipſe his verbis comm. 63. complectitur. „ Et apparet „ per inductionem, quod generatio indiget ſubiecto nedum in naturalibus, ſed & *In fine com. 62. et in com. 36.*

„ ſed & in artificialibus: generatio enim aut eſt in qualitate, vt idolum ex cu-
„ pro, aut in quantitate, aut augumentum, & diminutio, aut ſecundum com-
„ poſitionem, vt domus ex lateribus, & lapidibus, aut ſecundum tranſmuta-
„ tionem, quę in ſubſtantia, & hoc intendebat, cum dixit, & quędam per al-
„ terationem, vt illa, quæ mutantur ſecundum materiam, ideſt quorum
„ materia tranſmutatur, & omnia videntur eſſe in ſubiecto. „ Hæc ille.

D. Thomæ

D. Thomas ſentit ſola inductione ab Ariſtot. in naturalibus oſtendi, ipſum dari ſubiectum: at in metaphiſica demum probari ratione. Inductio vero dupliciter fit, primo enim in ijs, quæ generantur, quæ omnia ſubiectum requirunt tum ſubſtantiæ, tum accidentia. Secundo in modis generationis. Alia enim fiunt transfiguratione, alia appoſitione, &c. & quocunq; eorũ modorum res generetur, ſemper ſubiecto eget generatio. Verba D. Thomæ hoc exprimentis ſunt. „Oſtendit quòd in omni factione naturali oporteat eſ-
„ ſe ſubiectum, & hoc quidem per rationem probare pertinet ad metaphiſi-
cum, vnde probatur in 7. metaph. ſed hic probat tantum per inductionem,
„ & primo ex parte eorum quæ fiunt: ſecundo ex parte modorum fiendi. „
Hæc ipſe.

Recentiorum.

Zabarel la lib. 1. de 1. rerum materia cap. 3.

Aliqui ex recentioribus ſolam inductionem verbis præferunt, re tamen ipſa topicam argumentationem, ſcilicet ex proportione interponunt. Hæc enim horum ſententia eſt. Ariſtoteles probaturus dari materiam primam ſubiectam generationi ſubſtantiali, ex accidentali mutatione nos duxit ad idẽ cognoſcendum in generatione ſubſtantiali. Cũ enim vſurus eſſet hac demonſtratione. Vbi eſt mutatio ſubſtantialis, ibi eſt materia illi ſubiecta. At in corpore naturali eſt mutatio ſubſtãtialis, ergo in eodem eſt materia tali mutationi ſubiecta, vidit Philoſophus minorem quidem ſyllogiſmi manfeſtam eſſe, at maiorem adhuc ſubdubiam, ideo à communioribus exorſus quippe quæ notiora ſunt, generationem latiſſimè ſumptam accipit, vt communis eſt tum artificiali, tum naturali mutationi, tum accidentariæ, tum ſubſtantiali. Atq; ita accepta, & conſiderata generatione maiorem primum inductione firmauit, primoq; in accidentibus in quibus cum res clara ſit, ex illis quoq; proportione quadam in ſuſtantijs idem clarum redditur. Hæc enim eſt vis inductionis demonſtratiuæ, vt ex aliquorum particularium ennumeratione in lucem prodeat prædicati cum ſubiecto eſſentialis connexus, vnde cognoſcamus ita eſſe in reliquis, ſemper enim ex eo quod prædicatio eſt per ſe, licet inferre eam eſſe de omni; hæc eſt ſumma huius ſententiæ.

Examen.

Rationem hanc, quam plurimi, & ferè omnes Peripatetici, vel demonſtratiuam, vel ſaltem euidentem reputant. Euidentem inquam non demonſtratiuam illi arbitrantur, qui inductiuam credunt. Attamen inter recentes Federicus Pendaſius minime neceſſariam de ſe reputat, ſed ſubnixam neceſſarijs rationibus præcedentibus (ipſe enim rationes text. 51. & ſeq. neceſſarias arbitratur) problema hoc de materię exiſtentia clarius, atq; teſtatius facere. Inſtat vero rationi huic, vt neceſſariam non eſſe oſtendat ex hoc capite potiſſimum: quòd ſcilicet analogia, & proportione vtitur, quod poſtrema reſolutio quoq; accipit, & fatetur. At argumentum ex proportione nullam neceſſitatem habet; quod viri dictum fouetur auctoritate Ariſtotelis, qui locum à proportione inter Topicos repoſuit; quæ quidem inſtantia ad

Digitized by Google

illos, qui proportionem in ratione Ariſtotelis agnoſcunt, vt poſtrema reſolutio facit, euidens admodum mihi videtur. At non omnes reſolutiones rationum ex proportione ſtruunt, vt illas percurrenti patet, ab altiore ergo initio eſt examen rationis huius repetendum, & primo illud conſiderandum eſt: huic propoſitioni duas ſententias repugnare, ſi hæc in vniuerſum, & latiſſimè ſumatur. Altera ſententia eſt, quæ æternam rerum, totiuſq; eſſe emanationem à Deo ponit. Alteram quæ ponit creationem: vtraq; hæc ſententia refragatur propoſitæ concluſioni, non enim emanatio totius eſſe aliquod ſubiectum ſuponit neque multo minus creatio. Ex poſitione emanationis igitur inſtabimus primo rationi, quæ ad accidentium membrum adducitur. Maior ergo. Omnium, quæ in ſubiecto ſunt mutatio ſubiectum ſupponit eſt fortè vera cum accidens in ſubiecto iã exiſtente producitur, at cùm totum ſubiectum vna cum accidente ſimul efficitur, vt in emanatione totius eſſe, in qua Cælum cum omnibus eius accidentibus ſimul procedit in huiuſmodi inquam productione falſa eſt propoſitio, cùm enim ſubiectum eodem momento quo affectio producatur, quomodo poterit ex ſubiecto affectio produci? & Ariſtoteles in 60. text. vbi omnia ex ſubiecto fieri aſſerit, ibi quoq; dicit ſubiectum permanere idem; nempe, quod erat antequam mutatio accidentis, & formæ ex ipſo eſſet, at in emanatione totius eſſe vbi ſubiectum cum accidente emanat conditio hæc locum habere nullo pacto poteſt. Aduerſus autem inductionem cum ſubſtantiã omnem ex ſubiecto fieri probatur, ex eadem poſitione inſtantia ſuppeditatur. Etenim ſingularia inductionis ſunt de productione, quæ præcedens eſſe ſupponit. (Planta enim, & animalia ſemen ſupponunt, & ſemen quoq; aliud aliquid præſe exigit.) Non de productione totius eſſe. Ratio quoq; adducta ex modis tranſmutationis non amplectitur productionem, & emanationem totius eſſę. Ex creatione quoq; membris omnibus poſſumus iiſdem pene rationibus inſtare. Nam in creatione quoq; tota res, cum accidentibus eodem momento producitur, & pariter reliquis duabus aliqua duo æquè obijci poſſunt, & hę inſtantię æquè obeſſe videntur omnibus reſolutionibus, præterquam reſolutioni Auerrois, de qua ſingillatim agemus. At dicent aliqui, neque emanatio datur, neque creatio vnde inſtantiæ ex labili fundamento ducuntur, ſed qui ita dicunt, probare quoq; aſſertionem ſuam tenentur. Neutrum enim ex ſe manifeſtum eſt, nempe non dari emanationem, quam multi, etiam Peripatetici recipiũt, & non dari creationem: nam productio formarum, ex Auicennæ ſententia, creatio forte eſt, quod ſuo loco diſputabimus, & creationem non dari ea ratione, qua Chriſtiana veritas ponit, nulla ratio naturalis refutat, vt infra vbi de creatione agemus, intelligemus. Sed prætcrea alia oritur inſtantia aduerſus maiorem ſyllogiſmi pro accidentium membro; & eſt ex opinione modo memorara productionis formarum, varijs enim varie hac de re ſenſerunt, vt refert D. Thomas, præter alios multos p.p. q. 45. art. vlt. nam ſi forma tota ab agente procederet, nihilq; eius præſit in materia, hocq; verum ſit quoq; de formis accidentarijs, certe accidentia non ex ſubiecto generabuntur, etiam ſi in ſubiecto ſint, vnde ſubiectum hoc modo non niſi ex accidenti, & per accidens in accidentium generatione ſupponeretur. Auerrois reſolutio in ratione ſecundum alios inductiua, penes ipſum ſyllogiſticè magnas vt mihi videre videor difficultates ſubit, neq; per propoſitiones per ſe notas procedit, licet vt per ſe notas ſupponat. Dimiſſa enim maiore, cui

Cõtra poſtremam reſolutionem.

Aduerſus primum enumerationis.

quid

quid obijci poſſit, ex ſuperioribus deduci poteſt. Minor eiuſq; probatio in multas incidit ſalebras. Etenim ſi exactè minor ipſa expendatur falſa videtur. Nam ſecundum Ariſtotelem id quod generatur eſt non forma, ſed compoſitum, nempe non anima, ſed animal; quod & hic fatetur Aueiroes dum dicit eſſe in ſpermate id, quod proportionem habet ad animal: non verò ad animam, ſicut ſubſtantia ſingularis ad accidentia. Modo inter materiam quæ eſt in ſpermate, & quã ſignificat Auerroes, & formam, ſiue animam, & inter ſubſtatiam indiuidua, & accidentia quandam forte analogiam ponere poſſumus, ac inter materiam, & compoſitum atq; ſubſtantiam, & accidentia nullam ego analogiam reperio. Materia enim eſt pars compoſiti non ſubiectum, at compoſitum ſubiectum accidentis, nulloq; modo pars, probatio verò Auerrois, primo in cõſequentia claudidicat, eſto.n. illas duas ſimilitudines inter ſubiectum accidentium, & id quod in ſpermate latet intercedere, non tamen inde poſſumus inter ea analogiã inferre ſecus omnes penè res eſſent analogię cũ ſint adeo diuerſę inter quas ſimilitudines aliquę nequeant excogitari, quod ſi dicant, omnis ſimilitudo inducit analogiã, niſi ſimpliciter ſatem ſecundum quid ratione ſcilicèt eius ſimilitudinis, his ego obijciam. Tum maiorem cum eiuſmodi extenſione eſse falſam, non.n. vbicunque reperitur aliquid, quod habet ad ſubſtantia genitam eandem ſecũdum quid proportionem, quã ſubſtantia indiuidua ad accidẽtia, reperitur in eo materia. Nam multa excogitare poſſumus, quæ ad ſubſtantiam genitam habeant proportioné ſecundum quid eandem, quam ſubſtantiam indiuidua ad accidentia, neque tamen ſint materia. At ſimilitudines præterea non ſatis conſtant, neq; inoffensè omninò procedunt, prima enim quadam tacitã principij petitione laborat: nã dum ſumit eo modo, quo in accidentibus, & in generatione albi, qua motus eſt requiritur oppoſitum ex quo fit generatio, & tertium ſubiectum pariter vtrumq; in generatione animalis ex ſpermate, & ſubſtantiarum in vniuerſum requiri, hoc forte eſt id ipſum quod quæritur, quod ſi hoc accipiatur non per modum aſſertionis, ſed inſtar illationis, quod nempe ex accidentibus per quandam analogiam idem inferatur de ſubſtantia, primo hoc effugium non reſpondet progreſſui Auerrois, is enim dixerat proportionem, ſiue analogiam eſſe inter ſubſtantiam indiuiduam, accidentia; id quod latet in ſpermate, et animal, adducitque duas ſimilitudines, ſingulæ, ergo ſimilitudines, vt vnica aſsertio ſunt accipiendæ, non vt illatio. Secundo ſi vt illatio accipiatur erit argumentum ex propoſitione quod inter topica reijciendum videtur Secunda ſimilitudo ſeipſam impedit dum, in dubium reuocat num partes ſubſtantiæ ſint ſucceſſiuæ, nempe num omnis ſubſtantia ſit diuidua. Cum verò nititur hoc quaſi rationis, & ſimiltudinis vulnus curare, & explere Auerroes ex ſucceſſione ſcil. præcedentis alterationis rem eo redigit, vt oſtendat in ſubſtantia generanda eſse ſubiectum, accidentium eorum quæ præuia ad generationem mutatione generantur, corrumpunturue non in generatione ipſa ſubſtantiali, quę fit ſecundum formam indiuiſibilem. Ratio ex tex. 63. deſumpta, vt ab Auerroe reſoluitur eodem quo priores examine contenta eſt. Non enim à reliquis diſsentit, vel non adeo ſaltem diſsentit, vt propoſitionibus vtatur, quæ non ſint iiſdem inſtantijs expoſitæ. Poſtrema reſolutio ex ijs, quæ in principio diximus ſatis, & ipſa expenſa fuit, verũ illud vnum adijciam viri expoſitionem præter dicta eſse implicatam. Dicit enim primo Ariſtotelem probaturum eſse, dari materiam primam ſubie-

ctam

Digitized by Google

ctam generationi ſubſtantiali, dicit ſecundã rationẽ Ariſtotelis eſſe, vbi eſt mutatio ſubſtantialis ibi eſt materia illi ſubiecta, in corpore naturali eſt mutatio ſubſtantialis, ergo in corpore naturali eſt materia illi ſubiecta. At huius ſyllogiſmi non eſt concluſio vbi eſt mutatio ſubſtantialis ibi eſt materia illi ſubiecta, ſed eſt maior: concluſio autem eſt in corpore naturali eſſe materiam illi ſubiectam.

Quarta ratio Ariſt. 7. metaph. tex. 21.

Licet hæc ratio potius oſtendat materiam in rebus reperiri, quam generationi rerum ſubijci, conſequitur tamen, idq; etiam includitur.

Verba Ariſtotelis. „ Cuncta verò, quæ aut natura, aut arte fiunt habent „ materiam, poſſibile enim eſt eſſe, & non eſſe eorum vnumquodq; hoc autem „ cuiq; materia. „ Eſt itaq; ratio. Quodcunq; poſſibile eſt eſſe, & non eſſe habet materiam. Cuncta, quæ aut natura, aut arte fiunt, ea omnia poſſibile eſſe, & non eſſe. Ergo cuncta, quæ aut natura, aut arte fiunt habent materiam. Minorem ſupponit Ariſtoteles, maiorem probat illis verbis quoniam, (hoc cuiq; materia) Alexander, vt ſaltem Commentariorum inſcriptio præſefert, interpretatur verba (hoc autem cuiq; materia) in ſenſu cauſali nempe materia cauſa vnicuiq; eſt, tum naturalium rerum, tum artificiaturum, cur poſſit eſſe, & non eſſe. D. Thomas videtur ſenſum formalem tribuere „ verè tamen & ipſe cauſalem aſſignat. Verba ſunt, „ Hoc enim quod in poten- „ tia ad eſſe, & non eſſe eſt materia, eſt enim in potentia ad formas per quas „ res habent eſſe, & ad priuationes per quas habent non eſſe, „ quam eandem ſententiam in Auerroe explicationemq; agnoſcimus, ex horũ ergo virorum interpretatione maioris hic erit proſyllogiſmus. Omne id, in quo eſt potentia ad formas, & ad priuationes habet materiam. In omni poſſibili eſſe, & non eſſe eſt potentia ad formas per quas ſcil. res habent eſſe, & ad priuationes per quas habent non eſſe. Ergo omne poſſibile eſſe, & non eſſe habet materiam.

Examen.

Inſtat huic rationi D: Thomas 1. p. q. 46. art. 1. ad primum inſtat verò maiori ſyllogiſmi, & minori proſyllogiſmi. Diſtinguit ergo primo maiorem quoniam poſſibile eſſe, & non eſſe, aut eſt ſecundum potentiam paſſiuam, aut ſecundum potentiam ſolam actiuam agentis rem ipſam producentis: primo modo maiorem admittit: ſecundo modo negat, at quon am fortè obijcerent Peripatetici ſolutioni, quaſi gratuitæ relationem, inter agens, & patiens, quaſi ſcil. eſſe non poſſit potentia actiua, cui non reſpondeat paſſiua, ideo forte vt ab hac moleſtia apparenti niſi ſimpliciter vera, ſe liberet, inſtat minori proſyllogiſmi ex principijs ipſiuſmet Ariſtotelis; docet enim Philoſophus 5. metaph: cap. 12. poſſibile aliquod eſſe, quod ex potentia intrinſeca phyſica, haud quaquàm dicitur, pendetue, ſed ſolum ex quad im non repugnantia terminorum, aliqui vero potentiam logicam vocant non phyſicam. Verba ſunt Ariſtotelis. Hæc igitur poſſibilia non ſecundum potentiam. „ Sunt autem poſſibilia hęc, quorum contrarium non eſſe neceſſario verum, vt ex non repugnantia terminorum hoc poſſibile oriatur. Ex repugnantia autem oppoſitum illi impoſſibile. [Et hęc inſtantia clarior erit ex illis, quę de poſſibili in metaphiſicis diſputamus.] Eſt pręterea inſtantia ex illis quæ tradit Ariſtoteles 1. de Cæl. tex. 111. & 112. nempe ſunt aliqua, quæ de non eſſe ad eſſe deueniunt ſine generatione, vt tactus, & moueri,

D & ali-

Digitized by Google

& alibi indiuiſibilia inter hoc quoque refert 8. phiſ. tex. 46. & 11. metaph. cap. 2. ibi puncti non eſt generatio. Hæcq; & ſi poſſibilia ſunt eſſe, & non eſſe, cum modo ſint, modo non ſint, tamen non habent materiam neque ſunt in potentia ad formas, per quas habeant eſſe, & ad priuationes per quas non habeant: quæcunq; enim ad formas, & priuationes in potentia ſunt, & inde in lucem emergunt, generantur ex Ariſtotelis ſententia. Sumo ergo indiuiſibile antequam ſit, quod ſit tamen futurum nempe punctum A. vel eſt hoc poſſibile eſſe, & non eſſe. vel non eſt, niſi ſit, falſa erit minor ſyllogiſmi neceſſarij. Si ſit, vt verè erit (ſecus enim impoſſibile eſſet, at impoſſibile eſſe nunquam eſt) non tamen habet potentiam ad formam, & priuationes, & ideo non neceſſariò habet materiam. At hic ſtatim occurrent inſtantiæ multi, etenim fieri eſt verè ſubſiſtentium, non indiuiſibilium. At quecunque ex ſubſiſtentibus ſunt poſſibilia eſſe, & non eſſe hæc ſunt in potentia ad formas, & ad priuationes vti ſumit maior proſyllogiſmi. Verum qui ita reſponderint, obliuiſcentur ſanè partium, quas in reſpondendo ſuſceperint, nam hic ego non quæro Ariſtotelis mentem, ſed rationes neceſſarias earum concluſionum quas protulit ad dignoſcendas probabiles à neceſſarijs, & eas, quæ ſcientiam pariunt ab illis, quæ opinionem inducunt. Ariſtotelis igitur propoſitiones vniuersè proponuntur, & in vniuerſum etiam propoſitæ ſpeciē veritatis obtinent prima fronte, .n. videtur quæcunq; poſsūt eſse, & non eſse potentiā paſſiuā inditam habere ad id, vt efficiantur at potentia paſſiua materiam ponit. Verum ex inſtantia propoſitio ita generatim ſumpta non eſt vera, multa enim ſunt, quæ poſsunt eſse, & non eſse, nullam tamen in ſe potentiam paſſiuam obtinent, quod ſi modo contrahant propoſitionem ad ſubſiſtentia, vt ſit nempe concluſio. Quæcunq; ſubſiſtentium poſſibile ſunt, eſse, & non eſse materiam habent, debent hi conſiderare vnde ſubſiſtentia habeant, vt potentia in illis ad eſse, & non eſse ſit paſſiua, & naturalis; in ſimplicibus, & non ſubſiſtentibus non æque, & quoniam ex potentia ad eſse, & non eſse id ſimpliciter non ſequitur, ſed eſt peculiare ex horum ſententia potentię ſubſiſtentium. Certè non aliunde peculiare hoc illi erit, quam ex eo, quod ſupponunt ſubſiſtentia generari ex aliqua antecedente re, cui potentia illa ineſt, vt in rem, quam generandam concipimus tranſmutetur. At ſi conciperemus hoc ipſum ſubſiſtens totum ſimul produci, nempe in in homine non produci animam induciq; in corpus iam organizatum, ſed ſi conciperemus totum aliquem hominem ſub'to produci, quæ ratio eſt ſimplicium modo, & non ſubſiſtentium, tum eſset ſubſiſtentium quoque, & ſuppoſitorum, & hæc dicunt, qui creationem rerum admittunt, at obijcient creationem non dari, hoc infra diſputabimus vbi de creatione ipſa agemus, & creationem non dari, neq; per ſe notum eſse, neque demonſtrari quoq; in lumine ipſo naturæ poſse apparebit, vnde omnia in vnum contrahendo. Ratio hæc innititur propoſitioni: poſſibile eſse, & non eſse materiam habet. Quæ in vniuerſum ſumpta falſa erit ſicut falſa quoq; eſt alia cui innititur. Quodcunq; poſſibile eſt eſse, & non eſse eſt in potentia ad formam, & ad priuationem. In ſubſiſtentibus verò propoſitio eadem non eſt certa niſi ſupponamus non poſs e aliquod ſubſiſtens creari, quæ ſuppoſitio neq; euidens eſt, neque vlli demonſtrationi; certæue rationi ſubnixa, vt poſtea patebit.

Ratio Ariſtotelis tex. 4. 8. metaph. quæ tertiam redolet.

Verbis his exprimitur. „ Quod autem materia quoq; ſubſtantia eſt patet.

In

„ In cunctis namq; oppoſitis tranſmutationibus eſt aliquod tranſmutationis ſu-
„ biectum, vt puta ſecundum locum quod nunc hic, & rurſus alibi, & ſecundũ
„ augumentationẽ, quod nunc tantum rurſus minus, aut maius, & ſecundum
„ alterationem, quod nunc ſanum rurſum ægrum ſimiliter autem, & ſecun-
„ dum ſubſtantiam, quod nunc in generatione rurſus in corruptione, & nunc
„ quidem ſubiectum, vt quodquid rurſus ſubiectum ſecundum priuationem.„
Hucuſque Ariſtoteles.

Annotatio.

Hæc ratio inductiua procul dubio eſt. Et redolet ferè rationem tex. 62. 1. phiſicorum, licet in accidentibus quoque hæc inductionis ritu procedat, illa ſyllogiſtice. Examen verò ſubit idem quod illa, quà potiſſimum ad inductionem pertinet.

Ratio Ariſt. tex. 6. 12. metaph. quæ ad primam reducitur.

Verba ſunt Ariſtotelis. „ Senſibilis verò ſubſtantia mutabilis eſt, ſi itaq; ex
„ oppoſitis aut medijs mutatio fit oppoſitis verò non omnibus. (Non album
„ enim ipſa vox, verum ex contrario) neceſse eſt aliquid ſubeſse, quod in
„ contrarietatem mutetur, non enim contraria tranſmutantur. „

Annotatio.

Hec ratio conuenit cum ratione prima iam adductarum eſt nempe illa, quę ex tex. 51. 1. phiſ. ducitur. Examen ergo eidem cui illa ſubijcitur.

Alia ratio tex. eod. 6. 12. metaph.

Verba ſunt Ariſtotelis, quæ nectuntur proximè habitis. „ Præterea hoc
„ quidem permanet, contrarium verò non permanet. Eſt igitur aliquod ter-
„ tium præter contraria ipſa materia.„ Hæc philoſophus quaſi ſit ratio. Si quippiam eſt, in tranſmutatione à contrarijs diuerſum, ſiue præter contraria, materia eſt. Sed aliquid eſt in tranſmutatione præter contraria. Ergo materia eſt. Aſsumptum probatur quoniam. Quodcunq; in tranſmutatione permanet eſt id præter contraria. Sed aliquid eſt in tranſmutatione permanet. Ergo aliquid eſt præter contraria.

Annotatio, & examen.

Huius permanentiæ meminit Ariſt. etiam lib. 1. phiſ. tex 59. ſed ad declarandam potius materiam, quam ad illam confirmandam, & aſſerendam licet fortè ex hoc loco videatur, ibi quoq; ex ſententia Ariſtotelis conſtruenda hæc eadem ratio eſse, cuiuſuis concluſio ſit ea, quæ in principio ipſo tex. 60. ſubiungitur ſcilicet „ Determinatis autem his ex omnibus, quæ fiunt, hoc eſt
„ accipere, ſi quis inſpexerit ſicut diximus, quòd oportet ſemper aliquid ſubij-
„ ci quod fit.„ Sed vtcumque res ſeſe habeat. Iam ratio eſt expẽdenda, nuſquam enim hucuſq; expenſa fuit. Qui ergo creationem aſſeuerant inſtabunt aſſumpto proſyllogiſmi, nempe negabunt, verum id in vniuerſum eſſe, vt aliquid in tranſmutatione omni permaneat. Sicut in æterna quoq; emanatione mente ſaltem concipimus nihil eſſe, quod in ipſa permaneat cum enim totum emanet, nihil deſignare poſſumus, quod emanationi ſupponatur, quodq; ſi in tempore ea fieret ſupponeretur: huic prætera rationi inſtantia ex eorum ſententia qui nullam realitatem in compoſito præter vnicam, quæ eſt forma ponunt; eadem enim realitas ſecundum hos eſt materia, & forma, at gradu ſolum differunt. Verum quoniam ex hac eadem ſententia pluribus ex adductis rationibus, & nonnullis ex adducendis inſtari poteſt, ex eademq; nonnulli inſtetere, ideo ſeponam, in vnumq; locum has omnes reijciam inſtantias.

Digitized by Google

Rationes Lucretii.

Rationes Lucretij, quæ probant ex nihilo nihil poſſe creari ad hoc quoq; Theorema de materiæ exiſtentia traduci poſſent, veruntamen quoniam propriè magis ad creationem pertinent, ideo in diſputatione de creatione reponentur, ibiq; examinabuntur.

Annotatio in qua caput inſtantiarum aduerſus multas expoſitarum rationum exponitur.

Aliqui ex noſtris ſcholaſticis fuere, qui in naturalibus corporibus non arbitrantur duas res reperiri ex quibus ipſa coaleſcant materiam, & formam, ſed
Diſt. 12. vnicam eſſe realitatem, vt ipſi vocant, quæ tum materia, tum forma dici
q. 1. queat. Hæc ſententia recenſetur à Scoto 2.ſent. qui & eam deinde confutat verba Scoti referentis, atq; excribentis hanc ſententiam ſunt. „ Hic di-
„ cit vna opinio rem generabilem, & corruptibilem habere in ſe tantum vnam
„ realitatem poſitiuam, & quidam dicunt illam eſſe materiam, & quidam for-
„ mam, & differunt opiniones iſtæ ſolum in voce, non in re. „ Albertus Magnus quoq; ſententiæ meminit cap. vltimo 8.metaph. & Gregorius de Arcon. 2.ſent. diſt. 12. q. 1. art. 2. ſed de opinione ſuo loco latius, vbi de ea agemus, interim ſatis ſit ſi accipiamus hanc ſententiam valde obfuturam rationibus adductis, non enim ſecundum hanc eſt tertium ſubiectum, quod de contrario in contrarium tranſeat, ſed totum eſſe in totum eſſe tranſit. Sa-
text. nat. tis ſit hæc adnotaſſe, vtrum verò inſtantiæ, quæ ex hac ſententia deſumuntur
part. 45. vllam probabilitatem habeant ex ſententiæ huius examine intelligere quiſ-
& 46. que poterit. Inſtantias, quæ ex hac pendet diligenter eſt proſequutus Federicus Pendaſius potiſſimum verò reſiſtit hæc ſententia illis, qui dicunt materiam eſſe in rebus genitis non verò ſubeſſe generationi, vt hucuſq; diſputauimus. At de inexiſtentia materiæ rebus genitis infra in concluſione tertia agemus. Iam ad ſecundam tranſeamus.

Poſitio ſecunda contraria præcedenti.

Aliqua mutatio abſq; vllo ſubiecto fuit, & eſſe poteſt.

Explicatio ſententiæ.

Hæc ſententia eſt Chriſtianæ veritatis. Credimus enim ab initio res omnes à Deo ex nihilo factas, & eiuſmodi productionem ex nihilo creationem vocamus. Poteſt verò Deus, & nunc creare, tamen productio communis, & conſueta rerum, quam quotidie cernimus non amplius creatio eſt, ſed ex certis procedit principijs tum intrinſecis generationis, tum externis. Pſeudo Theologi Mauri, quos refert Auerr. 9.metaph. com.7. credebant omnem generationem quæ nunc quoq; fit, creationem eſſe, Deum nempe ſolum ad præſentiam rerum omnia producere nempe non ignis, comburit, ſed Deus ad præſentiam ignis, quod & quidam ex noſtris ſcholaſticis credidit, vt in diſputatione de creatione exponemus.

Ratio. Tota huius concluſionis ratio innititur poſitioni creationis ideo in diſputationem de creatione eſt reijcienda. *Poſitio tertia.*

Eſt Ariſtotelis 1. phiſ. tex. 64. Platonis in Timæo Plotini in enead. 2. lib. 4. cap. 6. Platonicorum, & Peripateticorum omnium.

In rebus genitis omnibus materia reperitur.

Ratio Ariſtotelis tex. 64. 1. phiſ.

Quoniam in omni generatione eſt ſubiectum ideo quodcunq; fit ex ſubiecto & altero ex contratijs componitur vt ſit ratio.

In cuiuſuis generatione eſt ſubiectum idipſum ex ſubiecto componitur, &c. At in omnis rei quæcunque fit generatione eſt ſubiectum. Ergo omnis res genita ex ſubiecto componitur, &c. Maior ex progreſſu generationis Ab Ariſtotele explicato pendet, eſt enim vt mutatio fiat cum ſubiectum altero dimiſso contrario, alterum ſubeat, quod quidem permanet, ſicut alterum abit, & non manet. Minor ex precedentibus ſupponitur.

Examen.

Ratio hæc inſtantias omnes patitur, quas minor, ſeu rationes minoris patiuntur, & iam adduximus, maior preterea inſtantias patitur ex ea illorum Theologorum ſententia, quam ex Scoti relatione ſuperius meminimus, & id quidem ſi mentem Ariſtotelis reſpiciamus, ſi verba verò nequaquam etenim Ariſtoteles contendit in omnibus rebus genitis reperiri materiam, & illi idipſum fatentur, ſed Ariſtoteles vt tertium quoddam atq; à terminis diſtinctum ſubiectum ponit, illi verò eandem penitus rem materiam cum forma adeoq; cum altero termino faciunt, ſe verò quodammodo tuentur dum rationis differentiam concedunt, re, & ſubiecto differre negant. preſtat interim forte illuc vſq; ſuſpendere opinionis eiuſmodi examen vbi de natura formę, eiuſq; à materia diſtinctione inquiretur.

Ratio ſecunda quæ eſt Platonis in Timæo Interprete Simplicio com. 68. 1. phiſ.

Verba Simplicij. „ Plato autem, & ipſe introducit materiam ex mutatione eorum quæ fiunt, quę debet prorſus fieri circa aliquod commune ſubiectum, quod quidem eſt ſubiectum mutationi. Nam, & eorum quæ mutantur, nihil permanet, qui etiam vocat, ea quæ mutantur, contraria. Nam dicit vnumquodq; eorum quod fit, ceu ignem vel aquam nihilo magis dici poſſe quam aliud quippiam ab illo factum, quoniam fugit, & nō expectat vel eam demonſtrationem, quæ huius hoc, & huic deſignat, vel appellationem, qua demonſtrantur, & deſignātur ea, quæ exiſtunt, & ſtabilia ſunt, ſic ergo inquit, At verò in quo fieri ſingula hæc videmus, & deinde diſſonat ſolum his pronominibus, quibus hoc, & hoc ipſum ſignamus appellandum eſt, qualecunque autem aliquid calidum album, vel aliquid tale contrariorum, atq; omnia ea, quæ ex contrarijs prodeunt non eſt appellandum his pronominibus. Vides itaq; ipſum etiam aſſerere generationem fieri ex contrarijs, atq; contraria non permanere, & ob id ea indigere ſubiecto permanente. „ Hæc Simplicius

Annotatio, & examen.

Verba ergo Simplicij adiunxi, non quòd non ſit in promptu locus ipſe Platonis, ſed vt intelligerent omnes verba, & locum Platonis adduci ab hoc viro, vt rationem ad probandam materiam dari, qua in re multi quoq; ſunt opinionem eius ſequuti, ſed ego potius ad declarandam materiam exiſtentia eius ſuppoſita ea dici à Platone credo, quam ad exiſtentiam aſſerendā, nam concludit Plato, Illud, quod alias aliter formatum videmus non eſſe ignem, ſed igneum aliquid, & ipſum ſolum prominibus hoc. Illud eſse ſignificandum, & appellandum. Hæc concludit non verò concludit prius dari hoc, quod alias aliter formatur ab igne, & ab aqua, & cæteris diſtinctum, at ſi tamen velimus pro ratione cōcludente materiā dari primo ea eſſet vis tota rationis. Quę generantur in natura non eadem perſeuerāt, ergo datur aliquid permanens illis ſubiectum, quæ illatio parum firma, vel ſaltem euidens eſſet, ſecundo iudicium ipſiuſmet Platonis audiamus, qui rationem quæcunque ea ſit probabilem facit non neceſsariam; verba eius ſunt. „ Dum ratio-

Digitized by Google

„ neminchoat Quonam igitur pacto, & qua ratione, & quod probabile in „ huiuſmodi inquiſitione dicemus? Principio id corpus.

Tertia ratio, quæ Platonis eſt interprete Simplicio.

Verba Platonis quæ rationem hanc ex interpretatione Simplicij continent
„ in Timæo. „ Quæ cum ita ſe habeant fateri oportet formam, quæ ſemper
„ eadem ſit ſine ortu, & interitu, quæ neq; in ſe accipiat quicquam aliud aliun-
„ de, nec ipſa procedat ad aliud quicq; ſenſuq; corporis nullo percipiatur,
„ atq; hæc ſit, quæ ad ſolam intelligentiam pertinet, eiuſq; intentionis eſt pro-
„ prium, ſed aliud quoq; eſt, quod nomine eſt ſimile illi ſenſibile genitum quod
„ fertur, & ſuſtentatur ab alio ſemper,& in aliquo loco gignitur rurſuſque
„ inde recedit opinione vnà cum ſenſu compræhenditur. Tertium genus lo-
„ cus eſt, qui interit nunquam ſed omnibus, quæ gignuntur ſedem exhibet hic
„ ſanè tangentis ſenſu tangitur quadam adulterina ratione vix opinabilis. Ad
„ quod ſanè genus eum reſpicimus animo, & ſomniamus quodammodo,&c.
„ Et paulo poſt atq; ea, quæ circa peruigilem, & veram naturam ſunt nos
„ ſomnijs occupati cernere non valemus, neque verum dicere definientes
„ valemus quod imagini quidem poſtquam id ipſum in quo facta eſt non ipſius
„ eſt, ſed ea ſemper feritur alterius ſimulachrum, quocirca conuenit vt in alio
„ quodam ſit atq; ita ſubſtantiæ aliquo modo fiat particeps, & aliter prorſus eſ-
„ ſe non poſſit. „

Annotatio, & examen.

Quæ verba potius dicunt materiam eſſe, quam probent, & ſi ad eam probandam afferantur tot ſumunt incerta, & non euidentia vt non ſit amplius in ea expendenda immorandum.

Rationes Plotini Enne. 2. lib. 4. cap. 6.

Plures ipſe ponit, quæ tamen ad adductas reducuntur multa ex parte primo eſt. Quoniam nihil, quod corrumpitur abit in non ens, nihilq;quod generatur fit ex non ente. Secundo inductio (inquit) teſtatur omne quod diſſoluitur compoſitum eſſe. Tertio reſolutio idem docet. Quarto elementa vel ſunt materia, vel forma, vel compoſitum. Sed neq; materia, neque forma, ergo compoſitum, non forma, quoniam non haberent molem, & magnitudinem, non materia prima quoniam diſſoluuntur; ergo.

Examen.

Prior cum ratione Lucretij vbi de creatione examinabitur, ſecunda,& tertia non poſſunt rem euidenter oſtendere cum materia, & forma ſenſum effugiant, ac inductio ſenſu nititur, nec non & obſeruatio reſolutionis. Quarta ſupponit materiæ primæ perpetuitatem, cum tamen nondum conſtet an materia ſit, cumq; omnis quæſtio ſupponat quæſtionem an ſit. Quæſtio verò de materiæ perpetuitate ad quæſtionem quod pertinet.

Reponitur perr. 1. lib. 5. de reru nat. cap. 4 et prius a Greg. de arim. lib. 2. sēt. diſt. 1. q. 2. art. 1.

Aliæ rationes varia de materiæ exiſtentia in vniuerſum.

Omnis tranſmutatio eſt actio, actio nequit eſſe ſine agente, neque agens ſine patiente cum ſint relatiua ergo in omni tranſmutatione requiritur ſubiectum patiens confirmatur adhuc magis argumentum tacitam reſponſionem remouendo. Generatio eſt actio tranſiens non immanens ſecus ipſum generans generaretur, quare ſimul eſſet, & non eſſet, nam generans quatenus generans,eſt; quod generatur quatenus generatur non eſt, oportet igitur generationem actionem eſſe tranſeuntem in aliquod ſubiectum.

Idem 2.

Tranſmutatio eſt accidens, at omne accidens in ſubiecto aliquo, eſt ergo tranſmutatio in ſubiecto aliquo confirmatur eſt motus,ac motus definitur

Ibiidē 3.

actus

actus entis in potentia quatenus in potentia non eſtq; in mouente,ſed in mo- 4.
bili,ergo eſt in aliquo ſubiecto. *Tolet. refert in l. 1. ph. q. 12.*

Res naturales vt videmus in has aguntiab illis patiuntur, ergo in illis eſt duplex prncipium patiendi, quod eſt materia,agendi, quod eſt forma, & nititur argumentum ei principio præcipuè Ariſtotelis tex. 78. 1. de Gen. conatum igitur vnumquodque,& vnum exiſtens eſt impaſſibile. 5.

Ibidem ſubſiſtere ineſt ſubſtantijs, & non à formis, quæ alijs inſunt, ergo ab aliquo ſubiecto nullo modo alteri inexiſtente, & hoc eſt materia 6.

Omne formatum,& diſtinctum habet ante ſe inorme, & indiſtinctum. Quicquid in rerum natura eſt formatum id eſt ergo ante quoduis in rerum natura exiſtens eſt informè,& indiſtinctum,idq; eſt materia. *Ex Auicebro Alberto 1. rh. tract. 3. cap. 11.*

Hoc Argumentum cum aliqua diuerſitate ab Auicebrone inducebatur, & refertur ab Alberto ad probandum materiam rebus corporeis, & incorporeis ineſſe, at ego ad hanc quæſtionem ita contraxi reliquis amputatis.

Examen.

Prior ratio ſiue eius præcipuum fundamentū agens,& patiens ſunt relatiua non admittitur à Greg. de Aumino niſi cum hac diſtinctione,quod ſcil. potentia actiua cum tranſmutatione refertur ad paſſiuam,non autem potentia actiua in vniuerſum. Potentiæ ergo actiuæ,vt in vniuerſum productiua eſt,non reſpondet ſemper potentia paſſiua,nec ad eam refertur, ſed ad producibile,& agibile. Potentiæ ſanè tranſmutatiuæ potentia ſemper aliqua paſſiua obijcitur,ad quam refertur: cui reſponſioni ego ſubſcribo. Nam ſi actiuā per emanationem poteſtatem accipiamus,faciamuſq; ab ea aliquid ſubſiſtens totū promanare vt concipiunt,qui in peripatetica ipſa ſchola perpetuam à Deo rerum emanationem ponunt,certe huic actioni nullam paſſionem,potentiæq; actiuæ nullam paſſiuam obijcere poſſumus, ſed ad productum ipſum ſolum refertur. Verum propoſitio aſſumpta in diſputatione de actione, & paſſione inter metaphiſicas latius conſiderabitur,examinabiturque. *Secund. ſent. diſt. 1. qu. 2. art. 1.*

Secunda ratio vt aliud ſubiectum poſcit quam ipſum genitum ſoluitur infra in diſputatione de æternitate motus concl. 1. in examine prioris rationis. Præterea falſum eſt tranſmatationem eſſe accidens, ſi enim tranſmutationem ſubſtantialem accipimus cum motus non ſit præter res, erit in prædicamento ſubſtantiæ, quodq; amplius eſt non ſubit hæc definitionem accidentis non enim adeſt tranſmutatio ignis in aquam,igni quin corrumpatur ignis re ipſa ſi re ipſa tranſmutatio eius contingat,vel conſideratione, & definitione ſi conſideratione tantum eiuſmodi tranſmutationem illi affingamus. At rurſus in diſputatione de creatione ratio conſiderabitur. Tertia ratio vtitur definitione motus, vt eſt actus imperfecti, non vt eſt actus perfecti, vt infra vbi de motu; & explicaui quoq; in diſp. de infinito adeoq; non vt amplectitur omnem productionem. Prçterea communis eſt ambabus his rationibus inſtantia. Si quid ex nihilo producatur non eſſe illam tranſmutationem, adeoq; ex tranſmutatione non poſſe quicquam de illa inferri. Sed infra in diſputatione de creatione res explicabitur inde,petatur.

Tertia ratio ſumit id de formis,quod non eſt notum niſi poſt cognitam diſtinctionem materiæ,& formæ, ideoq; non niſi poſt ea,quæ hic inquiruntur.

Quarta ratio nititur principio controuerſo, neque ex eo ipſo etiam ſi admittatur,pendet ſatis aptè. Nam Ariſtoteles adducit principiū ad illud oſtendendum nihil in ſe ipſum agere, at non pari ratione probatur non poſſe

idem ad diuerſa collatum ab hoc pati in illud agere. Sexta ratio. Procedit hęc ex conceptione noſtra ad rem, quæ non ſatis firma illatio videtur in eo ipſo potiſſimum, de quo modo agitur, ſecus enim, & Deum prius concipimus ens, deinde hoc ipſum ens ad ſummam illam perfectionem contractum, quæ Deus eſt, vt hic quoq; quoddam prius informe deinde idem formatum concipiamus, ſed plenior reſponſio eſt ex illis, quæ alibi docuimus conceptioni noſtræ quandoq; ſola interior ſcriptura non verè ſpecies, & ſimul achrum reſpondet. Quo in caſu conceptioni noſtræ mihi reſpondet in re. Sed quoniam ratio metaphiſica potius eſt, ac tranſnaturalis ideo mihi illud cauendum eſt, ne res tranſnaturales priuſquam naturales exponam. Satis ſit non inniti hanc rationem principijs naturalibus, neq; etiam manifeſtis, & per ſe notis in hoc loco, neque etiam alibi, ſed id alibi quoq; ne ordo peruertatur, eſt conſiderandum diligenter; interim ſatis ſit rem innuiſſe.

Annotatio Vbi quæſtio ipſa determinatur.

Materiam in rebus ipſis genitis etiam cõſtitutis eſſe, & Peripatetici, & Platonici, & omnes antiquiores Philoſophi, & poſt omnes Theologi vnico ore fatentur, dico vero in rebus ipſis genitis, nam ſubſtantię abſtractæ ſunt hinc eximendæ. Cœlum quoq; eximere oportet, cum de materia illius non æquè omnes conueniant, nam vt ſuo loco videbimus ſunt, qui contendant in Cælo non eſſe ponendam materiam. Alij verò ponunt ſed diuerſæ rationis à materia ſublunarium, alij ponunt, & eiuſdem. De Cœlo itaque aliqua controuerſia eſt, at de ſublunaribus rebus nulla, vt iam conſtitutæ ſunt videretur itaq; ſtupidi hominis vel pertinaciſſimi in tanta concordia ſe à cæteris diſcordẽ profiteri. De ſubiecto verò, ac materia tranſmutationis non æque res plana eſt ob creationem à noſtris poſitam ex lumine fidei, cui poſitioni rationes quoq; ſuffragantur, quę æternitatẽ mundi demoliuntur, ideo hæc pars rurſus in diſputatione de creatione ad incudem reuocabitur, tamen dimiſſa prima illa rerum, ac vniuerſi productione, quam ex nihilo fuiſſe fides docet productiones in præſentia rerum naturalium ſubiectum habere, & Theologi noſtri, & Peripatetici, & Platonici, & nobiliores quiq; Philoſophi fatentur, & pro naturali accrũia, quę ex diligenti rerum naturalium productionis conſideratione naſcitur eſt euidens veritas in omni generatione naturali ſubiectum aliquod reperiri.

Connexio.

Quæſtioni an ſit quæſtio ipſa quid ſit ſuccedere merito dicitur ab Ariſtotele, & à cæteris; reſtat ergo, vt poſtquã de materiæ exiſtentia in rebus, ſatis diſputaui ad agendum de natura eiuſdem tranſeam, verum quoniam materia eſt ſuffugientis penè cognitionis in aditu huius indaginis, quæ de natura eius eſt, ſolent Philoſophi quaſi exploraturi viam interq; ſentes & vepres multarum difficultatum ſibi facturi callem de cognitione ipſa materiæ differere. Hunc ego morem imitabor; anteaq; de cognitione materiæ diſputationem inſtituam, quam de natura eius pertractem.

QVÆSTIO

Digitized by Google

QVÆSTIO SECVNDA. *Ioan. Gaud. de ſubſt. orbis q. 5.*

De materia cognitione.

MAteriam non cognoſci per ſuam ſpeciem videntur nobiliores Philoſo-
phi ſenſiſſe, ſed varijs ad id exprimendum, & diuerſis loquutionibus vſi *In Pimandro*
ſunt. Mercurius Trimegiſtus, vt hanc materię obſcuritatē ſignificaret vocat eā *ſermone*
vmbram horrore plenam. Plato in Timeo dicit materiam adulterina ſolum *primo.*
cognitione percipi, & nullo modo per ſe comprehendi poſſe, verba ſunt „
„ Sed inuiſibilem poſuit ſpeciem quandam, & informem ſinum omnium ca-
„ pacem, qui modo quodam ambiguo, & vix explicabili diuinæ, & intelligibilis
„ naturæ ſit particeps, ipſe quidem comprehendi per ſe nullo modo poteſt „ &
„ non multo poſt „ tertium genus [de materia loquitur] locus eſt qui interit
„ quidem numquam, ſed omnibus quæ gignuntur ſedem exhibet hic ſine tan-
„ gentis ſenſu tangitur adulterina quadam ratione vix opinabilis. Ariſtoteles
„ 1. phiſ. tex. 69. dicit analogia ſolum cognoſci „ ſubiecta inquit natura ſcibilis
„ eſt ſecundū analogiam „ Quæ quidem analogica materię cognitio cum adulte-
rina illa Platonis ratione „ Simplicio interprete, conuenit. Timeus Locrus in
libro de anima mundi ſiue de natura, qui adhuc extat. Cum Platonem tem-
pore pręceſſerit videtur vtrumq; dicendi modum complexus, verba ſunt „ ma-
„ teriam autem adulterina ratione comprehendi, quod nondum comprehenſa
„ eſt recto tramite, rectoq; proceſſu, ſed per ſimilitudinem, proportionemue.
Pythagoræi hanc, & ipſi cognitionis difficultatem expreſſerunt dicentes
διὰ εὐθυωρίαν intelligi, ideſt recta inſpectione numquam inſpici, ſed contor-
tis quodamodo radijs videri, nam dum alia inſpicimus reflectitur ad hanc ab
illis mentis acies, vt in reflexa viſione contingit. Plotinus Platonicorum ce-
leberrimus intelligentiam materiæ *ἄνοιαν* vocat ad verbum ſcil. in intelligen-
tiam, ideſt priuationem intelligentiæ, atq; orbitatem verba viri ſunt ex verſio-
ne Ficini „ Quę vero intelligentiæ eſſe (materiæ) ſtudet nequaquam intelli-
„ gentia eſt, ſed velut orbitas quædam intelligentiæ, profectò imaginatio circa
„ materiam non eſt legitima, ſed ſpuria partim ex altera non vera, partim cum
„ altera ratione compoſita, ac forſan huc Plato ſpectans ait materiam adulte-
„ rina percipi ratione, quænam igitur ipſa animæ indefinitas eſt? Numquid in-
„ ſcitia integra velut abſentia? Forte potius in quadam negatione, cum affir-
„ matione quadam infinitum conſiſtit „ Hæc Plotinus, qui præterea multa
ſubiungit ad hanc materiæ cognitionem, cognitionis, ceu ex pertem aperien-
dam, ad eamq; diſtinguendam ab illo animæ ſtatu, cum nihil penitus conſi-
derat, atq; intelligit, facit vero ſimilem viſioni tenebrarum, quæ neq; pura vi-
ſionis negatio eſt, neq; tamen quicquid certi cernit. Simplicius vocem Plo-
tini *ἄνοιαν* & ipſe vſurpat, verum licet præſtantiſſimi quicque Philoſophi, vt
vidimus, conſentiant materiam per ſuam ſpeciem, per quæ ſe ipſam non co-
gnoſci duas tamen alias ſententias inter Philoſophantes reperimus alteram
quidem præcedenti aperte contrariam, alteram mediam quodāmodo, & am-
biguā. Prior eſt Democriti, Leucippi, & Epicuri, qui materiā in infinitos atho-
mos illas corporeas, & figuratas diſcernebant, etenim cū materia penes illos
ſpe-

Digitized by Google

ſpeciem haberet ſpecie quoq; ipſa ſua cognoſcebatur, & huic quoq; opinioni hærere eos oportet, qui materiam licet vnam, & continuam faciant aquam tamen, vel aerem, vel ignem, vel aliquid iam formatum arbitrantur, at ſententia Scoti, & Gregorij Ariminenſis medio aliquo modo inter has eſt. Scotus enim ſenſit materiam per ſe ipſam cognoſci poſſe, ac non à nobis, ideſt in ſua natura habet vt cognoſcatur, à nobis tamen comprehẽdi minime poteſt, quam viri ſententiam acertimè ſequaces D. Thomę oppugnant, dixi vero ſententiam hanc Scoti mediam, & ambiguam quaſi enim ſpecie quadam cum prima ſententia conſentit, dum à nobis cognoſci per ſe ipſam poſſe negat, verum re intimius perſpecta Plato Pythagorici, & Ariſtoteles nedum à nobis cognoſci per ſe ipſam materiam poſſe negabant, ſed ſimpliciter eam cognoſci non poſſe aſſerebant, rem enim deducebant ex obſcuritate ipſa materiæ, quæ diuinitatis ſcil. ideæ, & ſecundum Ariſtotelem actus ſit obliquo quodam, & imminuto modo, atq; aliunde particeps, in eo tamen conueniẽt dicendi modo, atque in illa particula [non per ſuam ſpeciem] tertia ſententia cum prima vtraq; enim admittet materiam, quæ omni ſpecie caret, non per ſuam ſpeciem intelligi, atq; in hoc ſecunda ab ambabus his diſſentiet, quippe quæ ſpeciem materię tribuat, verum in illa [non per ſe ipſam cognoſci poſſe] vere prima opinio à tertia, nedum à ſecunda, diſſentit, rem nos breuitatis cauſa in duas concluſiones cogemus, reſtabit deinde alia controuerſia de modis cognoſcendi indirectè, obliqueue materiam, quot ſint, & qui, & præcipue de analogia, quam aſſeruit Ariſtoteles, quid ſcil. ea ſignificet, & ad formam ne an ad res artificiatas, & ad quid demum ſit referenda, hanc totam controuerſiam poſt priores duas concluſiones ſubijciemus.

Secunda ſent. diſt. 12. q. 1. ad 3. arg.

Prima poſitio. Eſt Platonis, Ariſtotelis D. Thomæ, & ſequacium. Plotini, Simplicii, & Ariſtotelis 7. diuin. tex. 35. hæc habet. „ Materia ſecundum ſe ipſam incognita.

Materia neq; per ſuam ſpeciem, neq; per ſe ipſam cognoſcitur.

Ratio prima Platonicorum aliquorum, ducitur ex Platone in Timæo. Vide aliud contemp. Teupol. lib. 7. cap. 9.

Quodcumq; eſt diuinitatis expers, propriaq; idea deſtitutum per ſe ipſum non cognoſcitur, ſed materia, & diuinitatis ſi per ipſam conſideretur eſt expers, & propria idæa priuata, ergo materia per ſe ipſam non cognoſcitur.

Ratio ſecunda. Penes Carpentarium ad Alcin. inſtitutionem cap. 7. ann. 4. & Pauli Soncinatis lib. 8. metaph. q. 2.

Quæ nullam in ſe ipſo ſpeciem, formamq; habet per ſuam ſpeciem per ſe, ipſumq; cognoſci non poteſt. Materia nullam in ſe ipſa ſpeciem, formamq; habet. Ergo materia per ſuam ſpeciem, perq; ſe ipſam cognoſci non poteſt.

Ratio tertia. Eſt Auerrois in 1. phiſ. com. 69.

Quod non eſt aliquid in actu habens quidditatem, non poteſt intelligi per ſe. Materia non eſt aliquid in actu habens quidditatem. Ergo materia non poteſt intelligi per ſe.

Ratio quarta. Pauli Soncinatis o&. metaph. q. 2. & Iauell. q. 1. ibidem.

Conceptus proprius, veruſq; materiæ non poteſt eſſe niſi concipiatur potentia. At conceptus potentię includit actum ad quem refertur, potẽtia enim, & actus referuntur. Ergo conceptus proprius materię includit actum ad quem refertur, ſcil. formam. Adeoq; materia non per ſe, ſed ſolum cum forma concipitur, & intelligitur.

Ann.

Digitized by Google

Annotatio, & examen.

Hæ rationes non poſſunt hoc in loco verè expendi cum multa ſuſcipiant, quæ negotio animaſtico, & tranſnaturali innitatur, alia vero ponunt materiæ naturam cognitam, quæ tamen nonniſi in ſequenti quæſtione inquiretur, & præterea quæ hic propoſuimus de cognitione in vniuerſum materię non ex primario inſtituto nunc quæruntur, ſed ex nexu ſermonis, nam ad modos indagandę materię, atq; methodos pertinent potiſſimum, quæ hic traduntur. Dicamus, tamen primam rationem inniti poſitioni de idæis, quæ cum tam acrem hoſtem nacta ſit Ariſtotelem non poteſt, quod ex illis pendet inter principia *2. ſenl.* certa ſcientiæ cuiuſuis reponi. Sed minori quoq; inſtat Scotus, nam cum co- *diſt.* 89. gnoſcatur à Deo, idæam, & ibi aliquam ſortitur infra in concl. ſequenti viri *1. ad 3.* poſitionem, & rationē exponemus. Secunda ratio ab eodem Scoto obiectionem patitur: ſufficit enim Scoto ad id, vt aliquid cognoſci poſſit per ſe ſi ſit ens abſolutum etiam ſi non formatum, quæ forte opinio illi axiomati nititur. Ens ſcil. & verum conuertuntur, præterea materiam de ſe omni forma deſtitutam eſse, neq; Democritus, & eius imitatores, neq; qui forma illam corporeitatis inſigniunt admitterent. Tertia ratio diſtinctionem videtur admittere; eſse enim in potentia, vel ſignificat rem nondum extra cauſas eſse, & in lucem (vt ita loquar) deuenitse, vel ſignificat rem, quæ in rerum iam natura reperitur naturam capacem, & ſuſceptibilem mutationum, & impreſſionum variarum obtinere, contendet ergo Scotus maiorem in primo ſenſu veram eſse non in ſecundo, ac minorem in ſecundo ſenſu admittet, non in primo; quartę rationi inſtare eſt facile, nam quicquid ſit de potentia certum eſt materiam ens abſolutum eſse ſi in ſe ipſa conſideretur, cum ſubſtantia ſit ex Ariſtotelis ſententia, & omne abſolutum abſq; relatione concipi poteſt, quamobrem ſi ſumatur materia in illo abſoluto eſſe quod omnem eius ad alia habitudinem pręcedit in eo ipſo eſse abſq; vlla relatione concipi poterit. Saltem quoad ipſam pertinet forte nos ſemper aliquam habitudinem adijciemus, at ex imbecillitate noſtra id contingit, nam idem etiam in naturæ conceptione facimus ideoq; Ariſtoteles definiuit principiū motus, &c. idem in formis concipiendis patimur ſemper enim, vel ſaltem ſepiſſimè eas cum incluſione quadam operationum, proprietatumue concipimus ad rationē itaq; vel negabitur pottiam in omni conceptu materiæ etiam in illo abſoluto, & primo includi, vel negabitur ſemper referri in illis ſcilicet cum quorum ſubſtantia vnum, & idem cuadit, vt actiua potentia cum Dei ſubſtantia ex omnium aſſenſu, paſſiuam vero cum ſubſtantia materię ex multorum ſententia.

Poſitio ſecunda. Eſt Scoti 2. ſent. diſt. 12. q. 1. ad 3. Democriti quoq; & Epicuri, & omnium qui materiam non informem faciunt.

Materia per ſe ipſam cognoſci poteſt.

Ratio prima ex Democriti, & Epicuri principiis.

Quod habet propriam, & peculiarem ſpeciem per ſuam ſpeciem cognoſci poteſt, adeoq; per ſe ipſam. Materia habet propriam, atq; peculiarem ſpeciem. Ergo materia per ſuam ſpeciem cognoſci poteſt, adeoq; per ſe ipſam. Minor pendet ex ſuppoſitionibus horum virorum, maior ex eo vulgato axiomate. Ita res ſe ad cognitionem habet ſicut ad eſse.

Ratio ſecunda. Quæ eſt Scoti 2. ſent. diſt. 12. q. 1. in calce.

Omnis entitas abſoluta in ſe eſt cognoſcibilis, & in ſua eſsentia ſecundum ſe. Materia eſt entitas abſoluta. Ergo materia eſt in ſe cognoſcibilis, & in

ſua

ſua eſsentia ſecundum ſe. Probat maiorem (ita ego interpretor,& ratio ipſa id ſuadet) quoniam omnis entitas abſoluta habet ideam in Deo, vel ex parte obiecti, vel ſecundum rationē ex parte eſsentiæ, vt nempe diſcordes ſunt ſententię de modo ponendarum idæarum, quam ipſe Scotus controuerſiam proſequutus eſt primo ſent. diſt. 35. & in reportatis diſt. 36. ſūma ergo eſt quicunq; ſit, modus ponendi idæas omnis entitas abſoluta habet idæam in Deo, omne quod habet idæam in Deo eſt cognoſcibile in ſe, ergo omnis entitas abſoluta eſt cognoſcibilis in ſe.

Membrum concluſionis ſecundæ vt proponitur a Scoto, & in quo differt ab aliis qui in primo concluſionis membro conueniunt.

Materia à nobis cognoſci per ſe ipſam non poteſt.

Annotatio.

Tota concluſio Scoti his eiuſdem verbis cōtinetur „ Dico igitur quod materia ſecundum ſe in ſua eſſentia eſt cognoſcibilis, ſed non à nobis; priorem „ partem probat ratione ea quam vidimus; ſecundam partem probat ſequenti „ ratione, & in hac ſecunda parte diſcrepat à prioribus Philoſophis, quoniam ex „ eorum poſitionibus deducitur materiam nedum ſimpliciter, ſed etiam à „ nobis poſſe cognoſci.

Ratio.

Forma eſt magis cognoſcibilis à nobis, quam materia. At forma non cognoſcitur niſi ex operationibus, ergo neq; materia. Vt ratio innitatur loco topico, ſi cui magis videtur ineſſe, & non ineſt, ergo neq; cui minus, ſed formę magis videtur ineſſe, vt à nobis per ſe ipſam cognoſcatur, neque ineſt, ergo neque materiæ.

Examen.

Non poſſunt rationes adductæ ritè hoc in loco expendi, vt ſum quoque de *1. ratio.* rationibus concluſionis præcedentis proteſtatus, nam ſumuntur multa, quæ non niſi multò poſterius innoteſcent. Verum tamen aliqua dicemus ne rationes adductæ reſtent, abſq; iuſto examine. Prior quidem ratio ad minorem inſtantiam, ab omni ferè nobilioris notæ ſecta patietur, rationibus certè minor eiuſmodi parum firmis innitetur, vt in ſequenti diſputatione intelligemus. Interim omninò negetur. Secunda ratio ſoluitur à cōtrariæ ſectæ homi- *2. ratio.* nibus diſtinctione vocis per ſe ipsā alio.n. modo ſignificat illud per ſe primo, *Paul. ſent. 8. Metaph. q. 2. ad 1.* & ſecūdo modo, quod ab Ariſtotele primo poſteriorum aſſeritur, vt caracter propoſitionū demōſtratiuarum. Alio modo per ſe ſignificat ſeorſum atq; ſolitarie, qui modus tertius videtur eſſe eorum, qui in dicto loco ponūtur ab Ariſtotele. Conceditur, ergo omnem entitatem abſolutā eſſe cognoſcibilem per ſe primo modo, nō autē ſecundo vt ſeorſum ſcil. ſignificat, & ſolitarie, & quoniam ratio Scoti de idæa videtur cōcludere cognoſci per ſe vt ſignificat ſeorſū, & ſolitarie, ideſt vt ſumitur ſecūdo modo nunc recenſitorū, ſupplebo ego, quod video ab his ommiſſum. Negandū ergo materiā, & omnem entitatem abſolutam habere idæam peculiarem. Platonici enim id enixè negarent at D. Thomas concedit materiam habere ideam in Deo verum quæ non ſit alia *p. p. q. 15. art. 3. ad 3.* ab idea compoſiti, & eius ratio eſt cur non habeat ideam ab idea compoſiti ſeiunctam, quoniā ipſa nō habet ſecundū ſe eſſe, neq; eſt cognoſcibilis. Ratio verò pro ſecundæ concluſionis parte dum innititur loco Topico videtur ipſa per ſe ſuam præferre probabilitatem, & ni velimus omnem locum topicum probabilitatem inferre à neceſſitate ſeiunctam ſaltem loca à ſimilitudine, & proportione maiori, vel minori inter quæ eſt (ſi cui ineſſe videtur, &

non

Digitized by Google

non ineſſe) probabilitatem, & non neceſſitatem inducunt. Præterea non ſatis patet formas per ſe ipſas non cognoſci, & potiſſimum ab illis, qui potiuntur intellectu adepto, præterquam quod licet in definiendis formis ſemper nominibus vtamur operationes includentibus ex egeſtate ſcil. nominum, tamen dum intima cognitione ſpecies rerum intellectiuas intuemur, perqi eas, res itum ſpecies intelligibiles formas rerum puras repræſentare videntur, ſed hæc ita in præſentia ad obijciendum dicta ſint, eorum tamen examen in diſputationibus de anima inquiratur.

Hanc nominũ egeſtatem agnouit Ariſtoteles 1. Elench. cap. 1.

QVÆSTIO TERTIA.

De modis, atq; vijs cognoſcendæ materiæ.

CVM inter grauiſſimos quoſque philoſophos conſtet materiam recta indagine, atq; per ſe ipſam à nobis ſaltem cognoſci nõ poſſe, exorta hinc eſt diſputatio de modo, atq; via illam cognoſcendi. Et tres in vniuerſum viæ adducuntur, tranſmutatio, negatio, & analogia. Tranſmutationem poſuit Scotus 2. ſent. diſt. 12. q. 1. ad calcem, & prior Auerroes com. vlt. 1. phiſ. & ante Auerroem Græci omnes Ariſtotelis interpretes idem aſſeruerunt cum in Ariſtotele is modus planè conſtet ex illis, quæ nos ſupra de materiæ exiſtentia diſputauimus: negationem habemus in Ariſtotele 7. diuin. tex. 8. vbi materia negatione definitur. Et inde multi ſumpſerunt, ac intulerunt. Ioannes Grammaticus inter cæteros. Analogia ex Ariſtotele habetur loco adducto tex. 69. 1. phiſ. & ibi omnes eius interpretes paſſim amplectuntur, at in his modis aliqua ſubeſt inter Philoſophos diſcrepantia alij enim omnes acceperunt, alij duos tantum vt Ioannes Grammaticus loco proxime indicato, alij vnum tantum, qui nempe ex analogia eſt; Simplicius inter eos, qui vnicum modum accipere videtur eo quod modum per analogiam & per negationem vnum facit, vel in vnum compingit ad tex. 69. primo phiſ. verum de hac diſcrepantia id animaduertere oportet, dum quærimus modos cognoſcendæ materiæ, vel cognitionem eius vniuerſam aſpicimus, vel reſtrictam ad naturæ, ſubſtantiæq; apprehenſionem. Si vniuerſam cognitionem attendamus vt etiam quæſtionem, an ſit complectitur tranſmutatio quoq; inter modos materiæ indagandæ comprehenditur, neq; id negaret Ioannes Grammaticus, qui agnouit eius exiſtentiam ita ab Ariſtotele inueſtigari in ſuperioribus reſolutionibus, at de reliquis duobus modis dubium reſtat, an ambo ad inueſtigandam materiæ naturam adhibendi ſint. Aliqui ambos ſubijciunt, vt Ioannes Grammaticus alij alterum ſolum ſcil. analogiam vt Zabarella cum quadam tamen diſtinctione, quam deinde ponam. Eſt alia dubitatio, an analogia ad ſolam materiæ naturam manifeſtandam vſurpari debeat, an etiam ad quæſtionem, an ſit adhibeatur ab Ariſtotele idem Zabarella ad vtramq; quæſtionem adhibitam reputat, multi diſſentiunt vt ex ſuperioribus reſolutionibus poteſt intelligi eſt tertia dubitatio analogia ab Ariſtotele vſurpata ad quidnam referatur, an ad formam ſubſtantialem vt latini pleriq; interpretati videntur, an ad compoſitum ſubſtantiale, an ad mutationem accidentalem, & artificiatam, ſiue ad eiuſmodi mutationum ſubiectum,

In comm. text. 66. & ſeq. 1. phiſ.

Indicato loco.

Digitized by Google

biectum, vt græci magis ad Ariſtotelis mentem expoſuerunt, quos eruditiores ex latinis imitati ſunt, at iam ſententias controuerſas, & diſcrepantes in concluſiones partiamur.

Poſitio prima. Ioannis Gram. lib. primo phiſ. in comm. tex. 66. & ſeq. & Simpl. comm. 69.

Negatio, qua ſcil. omnia negamus de materia via eſt, quæ nobis conducit ad cognoſcendam materiæ naturam.

Ratio prima. Ab auctoritate Ariſtotelis, & Platonis.

Ariſtoteles definiuit materiam primam 7. diuinorũ tex. 8. his verbis. „ Dico
„ autem materiam quæ per ſe ipſam, neq; quid, neq; quantum, neq; aliquid aliud
„ quippiam dicitur, quibus ens determinatur. „ Hæc primo dicit, ſubnectit autem, eſt enim quid, de quo ſingula horum prædicantur cui eſſe, ac cuiq; prædicationum diuerſum eſt, cætera namq; de ſubſtantia prædicantur, cætera vero de materia, & tandem integram materiæ definitionem, atq; auctiorem hunc in modum repetit. „ Quod vltimum eſt per ſe, neq; quod, neq; quan-
„ tum, neq; aliquid aliud eſt; neq; etiam negationes etenim hæ quoq; ſecundam
„ accidens erunt. „ Item philoſophus aperte dicit lib. 10. diuin. tex. 24. materiam negatione cognoſci; verba ſunt, „ Materia namq; negatione oſtenditur, „ Plato quoq; materiam negatione cognoſci ſicuti, & Deum aſſerit ſi Ioanni Grammatico credamus, qui hæc ſcribit primo phiſ. „ Scire conuenit Plato-
„ nem ante Ariſtotelem duos modos nobis tradidiſſe, quibus in materiæ cogni-
„ tionem deuenire valeamus, alterum per ablationem cum dicimus materia
„ eſt, quod neq; equus eſt, neq; homo, & omnino quod corpus nullum eſt, ſed
„ aliud quid præter hæc, quod his omnibus ſubijcitur, hoc etiam modo primam
„ cognoſci cauſam ait, cum de ea nihil poſſit affirmari, ſed ipſam per ablatio-
„ nem cognoſcamus vt cum neq; corpus, neq; animam, neq; mentem, neq; aliud
„ quid eſſe dicimus, ed aliud quidpiam præter hæc, quod omnibus eſt ſupe-
„ rius. „ Hæc Ioannes Grammaticus, quæ tamen in Platone nuſquam memini me adeo aperte legere, & Simplicius qui hanc eandem ſententiam Platoni adſcribit non apertam eius auctoritatem adducit, ſed latentem. Eſtq; illa ex Timæo cum dicitur materiam ſine ſenſu tactûs percipi, ibi ſignificat Plato, (Simplicio interprete) materiam non per affirmationem concipi.

Secunda ratio vulgata in Schola.

Sicut nobiliſſimum omnium ens, quod eſt Deus ob ſummam perfectionem nonniſi negatione cognoſcitur, ita infimum omnium ob eius ignobilitatem nonniſi negatione comprehenditur. Sed materia eſt ens omnium infimum, vt prope ad non ens accedat ergo.

Examen. Rationes has ambas eſſe probabiles nemo eſt, qui non videat prima innititur ſolis authoritatibus, ſecunda ex quadam proportione, eaque imminuta procedit, at argumentum ex proportione probabile eſt, dum extra Mathematicas ſcientias ducitur; ſecũdo ſumit propoſitiones ſatis ambiguas, & potiſſimum primam non enim ſatis euidens videtur, qua methodo nobiliſſimum ens cognoſcitur eadem ignobiliſſimum cognoſci verum, neq; qui argumentum adducunt illud vt neceſſarium arbitrantur, neq; ideo eſt cur tempus in re non dubia conterramus, ſed neceſſitate remota probabiliſſimam ſententiam hanc experimur, etenim cum Deus nobis præ luce ſua obſcurus reddatur, & materia propter obſcuritatem tenebricoſæ naturæ ſuæ videtur ex ſublatione rerum occurrentium quaſi auerruncando ſentes, ac dumos facienda

Digitized by Google

cienda nobis via; ſternenduſq; ad vtriuſq; cognitionem aditus, & verè materiam nonniſi ex omnimoda informitate concipimus, & Deum ex ſuper eminenti excellentia, qua in immenſum res omnes excedit.

Poſitio ſecunda contraria proximæ. Eſt Zabarellæ l. 1. de prima rerum materia c. 5.

Negatio (qua ſcilicet omnia à materia auferimus) non eſt via ad cognoſcendam materiam, neque ſecundum exiſtentiam eius in rerum natura, neque ſecundum eſſentiam, & naturam, ſed eſt ſignificatio ſolum, & expreſſio eſſentiæ iam cognitæ. *Ratio eius ibidem.*

Suppoſitio. Definitio non eſt via ad notificandam eſſentiam rei ignotam, ſed eſt ſignificatio ſolum eſſentiæ iam notæ: neque definitiua methodus datur. Hoc idem authorin libris de methodis totis viribus demonſtrare conatus eſt. Duplicem tantum methodum facit, ſicut & duplex demonſtratio, propter quid, & à ſigno. Hinc ita ratiocinatur.

Significatio eſſentiæ iam repertæ materiæ, non eſt via ad eam cognoſcendam. Negatio, quæ in materia deſignanda adhibetur, eſt ſignificatio eſſentiæ iam repertæ materiæ. Ergo negatio, quæ in materia deſignanda adhibetur non eſt via ad eam inueſtigandam. Minor ex ſuppoſitione patet. Eſt enim ea definitio, at definitio non eſt methodus, neque datur methodus definitiua.

Examen.

Non dari methodum definitiuam, & methodum eſſe idem cum demonſtratione nuſquam ſatis demonſtratum fuit à Zabarella, & ego alibi rationibus eius inſtiti in libro de Methodis libro ſecundo, & animaduertendum eſt in hoc negotio de methodis triplicem eſſe ſententiam de methodi ad demonſtrationem habitudine. Duæ quidem ſententiæ extremæ ſunt, altera media. Alij ergo arbitrantur demonſtrationem, & methodum idem omninò re ipſa eſſe. Id ſentit Zabarella, alij arbitrantur nihil commune habere cum demonſtratione methodum, quod defendit Hieronymus Borrius in libro de methodo, alij demum volunt methodum non eſſe demonſtrationem, ſed tamen cum demonſtratione omnino nexam eſſe enim digeſtionem, & applicationem quandam demonſtrationis, rem exemplo ruſticorum inſtrumentorum declarant. Eſto ergo ligo, ligone fodere erit ipſum demonſtrare, at foueam debere eſſe bipedalem, tantæ amplitudinis, tantam inter eas diſtantiam intercedere oportere. Hæc commentatio, & diſtributio methodum repræſentat, quæ neq; eſt ipſa foſſio, adeoq; demonſtratio. Eſt tamen quid foſſioni annexum, & cum ea complicatum, ſicut & methodus, cum demonſtratione, rem itaq; ad propoſitam rationem contrahendo, negatio illa Ariſtotelis, materia non eſt quid, neq; quale, neque quantum non eſt ſane methodus, & via; ſed progreſſio per ſingula negationis membra ad totam negationem eſt methodus ipſa negatiua, qua manifeſtare dicitur materia; dum nempe primo oſtendimus materiam non eſſe quid, deinde non eſſe quantum, mox non eſſe quale, atq; ita de reliquis.

Peripat. docendi diſtet.

Poſitio Tertia. Ariſt. 1. Phiſ. text. 69. & Timæi locri in lib. De anima mundi, qui & Timæus dicitur, & Peripateticorum omnium.

Materia analogia cognoſcitur.

Ratio Ariſtotelis ibidem.

His verbis continetur. „ Subiecta natura ſcibilis eſt ſecundũ analogiam,
„ vt enim ad ſtatuam æs, aut ad lectum lignum, aut ad aliud aliquid habentiũ
„ formam materia, & informe ſe habet, priuſquam accipiat formam, ſic hæc ad ſubſtantiam,

„ ſubſtantiam, & hoc aliquid, & quod eſt ſe habet. „ vt ſit ratio.

Quod ita ſe habet ad ſubſtantiam, & hoc aliquid,& quod eſt ſe habet, vt ad ſtatuam æs, & ad lectum lignum, & ad aliud aliquid habentium formam materia, & informe illud ex analogia cognoſcitur. Materia ad ſubſtantiam, & hoc aliquid, & quod eſt ita ſe habet, vt æs ad ſtatuam, ad lectum lignum, &c. Ergo materia ex analogia cognoſcitur.

Annotatio, & examen.

Hæc analogia variè videtur expoſita, & primo aliqui crediderunt eam conſiſtere in ſola relatione materiæ ad formam, & ſenſus hoc modo Ariſtotelis erit materiam cognoſci ex relatione ad formam. Sed certe hæc expoſitio minus rectè Ariſtoteli hoc in loco accomodatur, etenim analogia ad minimum in tribus terminis conſiſtit, quorum medius bis in ratione ſumitur, vt docet Euclides in 5. Elem. defin. & Ariſtoteles ſuppoſuit 5. Nichem. cap. 3. eſt enim analogia non proportio, quæ inter duos terminos conſiſtit, ſed ſimilitudo proportionum, quæ quattuor expoſcit terminos, vel re, vel conſideratione, dum nempe tribus exiſtentibus terminis, ſecundum terminum bis ſumimus quique eſt conſequens in prima proportione, in ſecunda eſt antecedens, vt cum dicimus ita ſe habere 2. ad 4. vt 4. ad 8. cum vero idem terminis bis ſumitur analogia coniuncta vocatur, cum vero duo ſunt termini diuerſi eſt diſiuncta analogia. Qualem in præſentia eſſe ſine dubio oportet quattuor, ergo terminos analogiæ huius hic deſignare oportet, qui varie à varijs aſſignantur: ſecundum alios enim primus terminus eſt materia rerum artificiatarum. Secundus eſt res ipſæ artificiatæ. Tertius materia rerum naturalium, quæ modo inquiritur. Quartus res ipſæ naturales, compoſita nempe naturalia, quæ eſt Simplicij, at ſecundum Themiſtium quem imitatur Ioannes Grammaticus tres ſanè termini priores ijdem reſtant, at quartus multo fuſior ſtatuitur, nam primo quidem naturalia compoſita complectitur, deinde omnia etiam accidentia, nam vt ſubijcit Themiſtius, & ſequitur Ioannes Grammaticus, cum materia ſit ſubiecta ſubſtantiæ manifeſtum eſt ſubijci debere etiam his, quæ ſubſtantiæ accidunt. Quarta ſententia facit primum quidem terminum materiam rerum artificiatarum, ſecundum formas artificiatas, tertium materiam rerum naturalium, qui tertius terminus idem omnibus præſtat, quartum formas naturales, quinta tres priores terminos tertiæ ſententiæ retinet, quartum vero pro formis naturalibus res ipſas naturales ſtatuit: quæ eſt D. Thomæ, & ſuſcepit Toletus. Auerroes videtur arbitratus poſſe duas ſentẽtias iungi vt ſcilicet, quartus terminus poſſit tum pro ſubſtantia compoſita, tũ pro forma ſubſtantiæ ſumi. Verba ſunt Auerrois, „ Et
„ dicit quod iſta natura dicitur in reſpectu ſubſtantiæ, aut ſubſtantiæ aggre-
„ gatæ, ex vtroq; idest indiuidui demonſtrati, aut formæ, & eſt illud per quod
„ ſubſtantia eſt demonſtrata in actu. „ Iungit, ergo hæc Auerrois ſententia duas opiniones, ſi enim vt quartus terminus, & pro forma ſubſtantiali, & pro ſubſtantia compoſita ſumitur ita, & ſecundus, tum pro forma artificiatorum, tum pro compoſito artificiato ſumatur, iungit primam ſententiam, cum ſecunda, ſi vero ſecũdus terminus pro forma artificiali ſolum accipiatur iunget tertiam, cũ quarta, ſi demũ idem ſecundus terminus pro re artificiata ſuſcipiatur iunget primã ſententiã, cum noua quadam, & à præcedentibus diſcrepãte, poſtrema demum variatio eſt. Si primum terminum faciamus materiam, nedum mutationum artificiatarum, ſed & accidentalium, & ſecundum te-

minum

minum res nedum artificiatas, ſed accidentia etiam ipſa concreta, aut abſtracta. Piget enim me iam rem in ſingula quæq; membra ſub diſtinguere, interim probabiliorem primam ſententiam arbitror, cum ea adiectione vt ex quodam nexu, in ea tertia ſententia contineatur. Erit ergo ex hac ſententia tota analogia hunc in modum. Vt materia artificiatarum ad res ipſas artificiatas, ita materia rerum naturalium ad ſubſtantias naturales, ſcilicet ad compoſita naturalia. In hac analogia virtute quadã hæc alia includitur, vt materia artificiatarum rerum ad formas artificiatas, ita materia rerum naturaliũ ad formas naturales. Verũ quocunq; modo res intelligatur proceſſus hic probabilis ſemper videtur, etenim argumentum à proportione, & analogia extra mathematicas probabile eſt, atq; topicum in argumentoq; à ſimili continetur.

Digreſsio in qua diſputatio de cognitione materiæ determinatur, probabili ſcilicet quodam arbitrio.

Indago materiæ per hos quaſi terminos procedere mihi videtur, primo nempe ſupponitur definitio nominalis, quæ eſt ſubiectum commune amborum terminorum mutationis cuiuſuis ſubſtantialis; inde ſuccedit oſtenſio ipſius an ſit, qua ſcilicet probatur dari ſubiectum eiuſmodi mutationis ſubſtantialis in rerum natura. Mox de hoc ita inuento ſubiecto, cætera ex analogia proxime expoſita inquirimus. Procedimus autem negando potius, & auferendo quam aſſerendo, & aſtruendo, quæ eſt methodus negatiua ſuperius dicta. Vnde firmamentũ, ac nerui indaginis huiuſce materialis eſt analogia. Merito itaq; Ariſtoteles qua fuit ingenij ſagacitate, eius vnius meminit in primo phiſ. quo loci materia ipſa indaganda proponebatur. At in Diuina philoſophia negationis meminit, quoniam ibi potius vt definienda proponebatur, quam vt inueſtiganda, quod factum prius erat in naturalibus. Videtur autem de Ariſtotelis ſententia dicendum indaginem eiuſmodi materię probabilem omnino eſſe, quoniã cum demonſtratio ſola certitudinẽ faciat, nullũ inter demonſtrationes locum argumẽtum ab analogia obtinet. Inter locos dialecticos ſanè ab Ariſtotele recenſetur. Plato apertè cognitionẽ materiæ in opinione reponit, immò in opinione tenui admodum, & infirma verba eius ſunt. „ Adulterina materia quadam ratione vix opinabilis. „

QVÆSTIO QVARTA

De Notionibus materiæ.

Themiſtius in celebri quadam digreſſione, quam ad text. 61. conſcripſit, duplicem materiæ notionem aſſignauit; prima quidem notio eſt, ſecundum quam materia in ſe ipſa abſq; relatione ad alia conſideratur. Secunda notio eſt, cum in ordine ad alia concipitur, nempe materia eſt ſubſtantia, adeoq; ens abſolutum in ea itaq; conſideratione ab omni ad res alias relatione, habitudineq; eximitur, eſt præterea principium rerum naturalium, ad formamq; & ad res naturales refertur, ideo Ariſtoteles dixit materiam eorum, quæ ad aliquid; eſſe text. 26. 2. phiſ. ad aliam enim formam alia materia. Dum itaque materia hoc ſecundo modo concipitur in ſecunda notione conſiderari dicitur. Tamen aliqui fuerunt, qui duplicem hanc notionem negauerint, ea ratione ſcilicet quaſi materia nunquam poſſit abſq;

relatione ad alia & eſſe, & concipi. Recentiores aliqui poſt multam conſi-derationem tandem in ſententiam Themiſtij ſe conceſſiſſe ſcribunt. Hæc vero diſputatio eo pertinet, vtrum materia ſit ens abſolutum, an vero ſemper aliqua cum relatione ſit, & neceſſario concipiatur; nempe qui potentiam faciunt materiæ ipſius ſubſtantiam, hi videntur velle in nulla conceptione poſſe materiam abſq; relatu ad alia intelligi, quod tamen non eſt vſquequaq; verum, neque omninò hoc ab illo pendens: materiæ natura, & ſubſtantia eſt potentia, ergo non poteſt abſq; alterius conceptione intelligi, ſicuti neque ſequitur ex eadem poſitione materiam eſſe ad aliquid, vt infra patebit. Interim ſatis ſit rem ita indicaſſe, atq; hanc de notionibus diſputationem hucuſq; tetigiſſe. Per elementa enim hæc quæ innuimus, diſputatio, hæc ipſa explicabitur ex illis, quæ de natura materiæ mox diſputabuntur; vnde neq; rem in concluſiones diſcerpemus.

QVÆSTIO QVINTA.

De natura, ac ſubſtantia Materiæ.

IN Materiæ natura, & ſubſtantia rimanda, & aſſerenda eæ potiſſimum dubitationes accedunt. Vtrum materia ſit in genere ſubſtantiæ, an in genere relationis. Secundo, vtrum ſit corpus aliquod, an omninò incorporea, & ſententia quæ corpus ipſam facit in quatuor diuiditur. Alij faciunt ipſam trinum illud dimenſum, quæ fuit ſententia Ioannis Grammatici, alij ſtatuunt eſſe corpus, quod in ſubſtantiæ prædicamento eſt genus generaliſſimum, alij formam illi corporeitatis affingunt. Quarti demum aliquod corpus ſenſibile, ignem, aquam, aerem, vel corpus medium, vel omiomerias, vel athomos infinitas ſtatuunt; at ſi materiam incorpoream ſtatuamus ea tum præcipue dubitatio incumbit, an materia ſit potentia, itaut ſcilicet eius eſſentia in ipſamet potentia reponatur, vel ſit eius ſubſtantia aliquid abſolutum, cui poſtea potentia vt proprietas, quædam adueniat. Singulas iam opiniones in totidem concluſiones ſegregemus.

Deſunt tres primę concluſiones. Materia eſt ens. Materia eſt non ens. Materia eſt medium inter ens, & non ens, quę ſubiunguntur infra ad calcem Diſputationis de Materia pro corollario.

Diſputat Iandunus 1. ph. q. 20.

ARTICVLVS primus. Vtrum Materia ſit ſubſtantia.

Poſitio Quarta. Eſt Ariſtot. tex. 2. 2. de anima, & elicitur neceſſario ex text. 52. 1. Phiſ. habetq; 7. diuin. 8. tex. Alex. Aphrodiſ. lib. 2. de anima c. 28.

Materia eſt ſubſtantia.

Ratio prima ex Ariſtot. tex. 52. 1. Phiſ. Eſtq; Auerrois 2. de anima comm. 2. qua his verbis exprimitur. „ Quia eſt vna partium qua cum auferruntur aufertur ſubſtantia, id eſt indiuiduum. „ eſt etiam Auer. cõm. 70. 1. ph.

Omnis pars ſubſtantię, idue ex quo ſubſtantia componitur eſt ſubſtantia. Materia eſt pars ſubſtantię, ex materiave ſubſtantia componitur. Ergo materia eſt ſubſtantia. Maior eſt Ariſtot. dicto text. 52. vbi ea ſupponitur. „ Quomodo igitur ex non ſubſtantijs (inquit) ſubſtantia vtiq; erit. „

Ratio Secunda elici poſſe videtur ex eod. tex. 52.

Niſi Materia ſubſtantia ſit prior eſt non ſubſtantia, quam ſubſtantia ipſa.

Sed

Sed non eſt prior non ſubſtantia, quam ſubſtantia. Ergo ma teria ſubſtãtia eſt. Aſſumptum probatur, quoniam vt dicit Ariſtoteles ſubiectũ eſt prius prædicato. Connexum inde pendet, quod materia, vt fundam entum quoddam formę, adeoq; compoſiti omnia præcedit.

Tertia ratio. Ariſtotelis 7. Metaph. tex. 8.

Id quod detractis accidentibus omnibus de corpore naturali ſupereſt, eſt ſubſtantia. Materia eſt id quod ſupereſt detractis omnibus accidentibus de corpore naturali. Ergo materia eſt ſubſtantia. Maior euidens videtur, cum enim corpus naturale ſit ſubſtantia, quod ſupereſt in eo detractis omnibus accidentibus eſt proculdubio ſubſtantia. Minor expoſitione quadam ab Ariſtotele oſtenditur. *Eadem ratio ex reſolutione Alex. Aphrodiſienſis.*

Quod eſt ſubiectum omnium eſt ſubſtantia. Materia eſt ſubiectum omnium. Hæc minor probatur, quia detractis omnibus ſola materia ſupereſt &c. Ergo materia eſt ſubſtantia.

Quarta ratio. Iand. q. 20. primo phiſ.

Omne quod eſt, aut ſubſtantia eſt aut accidens. Sed materia eſt. Ergo aut ſubſtantia, aut accidens. At non eſt accidens. Probatur non eſſe materiam accidens quoniam omne accidens eſt in ſubiecto. At materia non eſt in ſubiecto. Ergo materia non eſt accidens. Minor. Quoniam cum ſit ipſa ſubiectum primum non poteſt præ ſe aliud habere ſubiectũ. Ergo eſt ſubſtantia.

Examen. Ad rationum vim expendendam oportet prius notionem huius vocis (ſubſtantia) adducere, atq; ſupponere; ſubſtantia itaq; vno modo ſignificat eſſentiam re. alio modo prædicamentum alterum ex decem. Primo modo vox ſubſtantia in accidentaria prædicamenta etiam transfunditur etenim dicimus colorem eſſe de albedinis ſubſtantia, quippe qui vt albedinis genus definitionem eius atque eſſentiam ingreditur, vt vero ſubſtantia pro prædicamento, & cohordinatione ſubſtantiarum accipitur, tribus, ceu notis potiſſimum diſtingui videtur, vt per ſe ſit, & ſtet, vt ſit eſſentia ſubſtantiarum pumarum, ſeu ſingularum, & vt ſit ſubiectum, nempe reliquis ſubijciatur prædicamentis. Primam notam, & ſecundam expreſſit Ariſtoteles 7. diuin. tex. 8. ibi. Etenim ſeparabile, & quodquid maxime videntur ineſſe ſubſtantię, dum ergo ſeparabile materiæ tribuit eam per ſe ſtantem facit, dum quodquid ſecundam conditionem aſſignat, quam clarius expreſſit, licet logicoteros in cap. de ſubſt. in prædicamentis dixit enim ſecundas ſubſtantias eſſe, quæ prædicantur in eo quod quid de primis ſubſtantijs, non enim ſatis eſt prædicari in quid, & eſſe quod quid ad id vt in ſubſtantiæ prædicamento res quæpiam reponatur, ſed oportet prædicari in eo quod quid de ſubſtantijs primis, & earum quod quid eſſe. Tertia nota exprimitur ab eodem Ariſtotele lib. eod. 7. diuin. text. 7. ibi: & quartum ſubiectum; ſubiectum autem eſt de quo cætera dicuntur illud vero non amplius de alio, quod poſtea ſubiectum tripartitur in materiam, formam, & compoſitum; etenim ſubiectum hoc quartaq; hæc ſubſtantiæ appellatio prædicamentum ſubſtantiæ ſignificat. Priores tres acceptiones ſubſtantiæ ab Ariſtotele ibidem ennumeratæ. Quodquid eſt, vniuerſale Genus ſubſtantiam ſignificant, vt in omnia prædica menta protenditur, his ita ex Ariſtotele ipſo præmiſſis iam rationes adductas examinemus. Prior itaq; probatio innititur ei præcipue fundamento, ſubſtantia ex non ſubſtantijs non componitur, quæ propoſitio ſi vniformi acceptione intelligatur, vera non videtur ſi difformi, non neceſſaria; vniformis inquam acceptio erit. Id quod *Examen primæ rationis.*

 per

per ſe ſtat (quæ erat altera ſubſtantiæ acceptio) eſt ex per ſe exiſtentibus , quę procul dubio eſt falſa , nam neq; materia, neq; forma ſeparari poſſunt, & per ſe manere , erit vniformis quoque acceptio , id quod eſsentiam continet ſubſtantiarum ſingularum componitur , nonniſi ex partibus eandem eſsentiam ſignificantibus, quę neq; vera videtur ſaltem non euidens , nam ex Gręcorum , Auerroiſq; ſententia materia ingreditur definitionem ſubſtantiarum compoſitarum non vt pars , neq; vt aliquid eſsentię , ſed vt vehiculum , non etiam videtur vera, tertia acceptio vniformium, id quod eſt ſubſtantia, vt ſubſtantia dicit ſubiectum reliquorum non componitur , niſi ex ijs quę reliquis ſubijciantur, etenim compoſita ſubſtantia ex forma conſtat, quę non videtur ſubijci alijs, vt enim dicit Ariſtoteles primo de anima, anima non miſeretur neq; diſcit, ſed homo anima, immo à nonnullis in ſubiecto ipſa reponitur ab alijs vix ægreq; ab illis quę ſubiecto inſunt dijudicatur, ac diſcernitur . Quod ſi ergo , quod per ſe ſubſiſtit ex non per ſe ſubſiſtentibus . Quod eſsentiam continet ex illis , quę eſsentiam non important . Quod eſt ſubiectum ex aliquo non ſubiecto componitur , quid abſurdi videatur ſi negemus omnem ſubſtantiam ex ſubſtantijs neceſsario componi ? At dicet quiſpiam propoſitionem difformi in ſignificatu eſse ſuſcipiendam , vt nempe ſenſus ſit , quod eſt ſubſtantia, vt per ſe ſubſiſtere ea ſignificat eſt, nonniſi ex ſubſtantijs aliquo trium ennumeratorum modorum , ſeu pluribus ſimul acceptis , hoc ſanè ad Ariſtotelis mentem rectè dicitur , ſed nulla cum neceſſitate penes illos , qui Ariſtot. authoritati non aquieſcunt , ſed rationem pręterea , progreſsumque demonſtratiuum exigunt , quouſq; enim propoſitio in ſenſu vniformi accipitur ipſa conformitas neſcio , quam emphaſim habet , & prima fronte illud verum videtur . Non poſse quod ſubſiſtit ex non ſubſiſtentibus coaleſcere, & eſsentiam ex non eſsentialibus , ac conformitate ea ſemota videtur omnis eius emphaſis expirare . Pręterea vero in ſenſu quoque difformi inſtantiam patitur propoſitio vt nedum ab aſsertoribus non probetur ; ſed impugnari quoq; poſſit ab aduerſarijs , ſumo enim ſubſtantiam aliquam ſingularem adeoq; ſubſiſtentem nempe . Petrum. coaleſcit Petrus ex natura ipſa humana, quæ omnibus ſingularibus hominibus cōmunis eſt, & ex differentijs contrahentibus naturā ipſam fuſam ad Petrum, differentiæ vero hæ cōtrahentes nullo modo ſubſtantia eſſe videntur quocunq; modo ſubſtantia accipiatur ; neq; enim ipſæ de ſe ſubſiſtunt, neq; eſſentiam, ac definitionem ingrediuntur, neq; ſubiectum ſunt . Hoc facile patebit ſingulas ſententias, quæ de differentijs indiuiduantibus ſunt , percurrenti alij enim exiſtentiam faciunt principium indiuiduationis, alij hæcceitatem, alij quantitatem, at nihil horum eſt ſubſtantia aliquo eorum modorum quos ennumerauimus , at forte illi qui materiam , & illi qui formam principium eiuſmodi conſtituunt illud ſubſtantiam faciunt; verū, neq; eæ ſententiæ ſi intimè conſiderentur differentias ipſas indiuiduantes de ſe ſumptas ſubſtantias facient , nam qui materiam ponunt indiuiduationis principiū, præcipueq; D. Th. vult, naturā ex forma, atq; materia conſtitui , & differentiā indiuiduantē dicit quidem eſſe materiam, ſed ſignatam, atq; ſignata materia dicitur ex commenſu quodam eius ad quantitatem, ſumo ergo naturam ex vna parte, & differentiā indiuiduantem ex altera . Quoniam in natura forma, & materia continetur, quod materiæ reſtat pro differentia indiuiduante eſt ille commenſus ſolum materiæ ad quantitatem, qui commenſus relatio eſt , & omnino accidens , qui formam quoque

indiuiduationis

indiuiduationis ponunt,coguntur non formæ ſimpliciter ſumptæ id muneris tribuere,ſed formæ ſub hac,vel ill a conditione ſumptæ.Forma enim iam ipſa in natura continetur;conditio,ergo à qua reſtringitur reſtat pro eo quod extra naturam vt principium indiuiduationis ſeorſum ponitur, nullo itaque modo principium indiuiduationis , ſiue differentiæ indiuiduantes præciſe ſumptæ ſubſtantia ſunt, vel id probabiliſſimum ſaltem apparet. Forte vt cum ſubſtantia, & natura confunduntur ſubſtantiæ dici merentur: verum vt omnino à natura diſtinctæ,altera pars ſubſiſtentis ſubſtantiæ conſiderantur non erunt vllo modo ſubſtantia ex dictis, quare ſubſtantia erit ex aliqua non ſubſtantia, vt ex altera parte componente.

Examen ſecundæ rationis. Erit prior non ſubſtantia, quam ſubſtantia &c. hæc ratio ad vtramq; propoſitionem inſtantiam patitur ad connexum quidem,nam cum materia nunquam à forma ſeiungatur ex Ariſtotelis doctrina non prius portio quæuis materiæ aeris materia euadit, quam formam aeris ſuſcipiat,adeoq; aer ipſe quoq; ſit. vnde non eſt prior tempore materia cuiuſuis rei re ipſa, & idcirco etiam ſi materiam non ſubſtantiam poneremus non tamen tempore prior eſſet non ſubſtantia, quam ſubſtantia ipſa. Sed forte materia aeris dicitur, nedum cum aeris formę ſubeſt,ſed cum ſub aquę forma adhuc latitat,atq; cũ ad aeris formam diſponitur, hæc enim fuit Themiſtij doctrina in digreſſione illa celebri materiam dici vt venturã formam reſpicit,ſubiectum vero vocari vt formã iam præſentem ſuſtinet; quocirca aliter inſtare oportet,quod nempe non inferatur, non ſubſtantiam ſimpliciter, & in vniuerſum priorem eſſe ſubſtantia, ſed aliquam non ſubſtantiam aliqua ſubſtantia ſolum eſſe priorem: nam dicent eſto materiam priorem eſſe compoſito cui deſtinatur, atq;ita non ſubſtantiam ſubſtantia priorem;attamen generans, quod ſubſtantia eſt, iam & ipſum eſt cum materia futura aeris ſub aquæ forma tegitur, & ante omnia dicent eſſe primum mouens, nihil enim horum quo minus aſſeratur ab adducta ratione prohibetur. Præterea illud quoque ex Ariſtotele ſuppetit 8.phiſ.tex. 58. nempe quæ ſunt priora generatione eſſe poſteriora ſubſtantia,& contra quæ poſteriora gen. ratione priora ſubſtantia, vnde in generatione hominis prius fit embrio inſtar plantæ inde animal demum vitam hominis nonniſi multo poſt tempore viuit:diſtinguetur, ergo ex hac doctrina, ſequi ſanè non ſubſtantiam priorem eſſe ſubſtantia prioritate originis non prioritate ſubſtantiæ. Iuxta vero has duas diſtinctiones iam, & aſſumpto inſtabitur, nempe non ſubſtantiam eſſe priorem ſubſtantia ſi aliquam cu m aliqua conferatur, nihil eſſe abſurdi, nam & quæque res genita ab ea alteratione præceditur, ex qua ad generandum præparabatur, at abſurdum eſſet ſi genus non ſubſtantiæ cum ſubſtantiæ genere collatum præcederet.Secunda inſtantia ex ſecunda diſtinctione quoq; manat priori tamen in Peripatetica Schola magis inſiſtendum.

Ad tex. 61. primo phiſ.

Examen tertiæ rationis. Hęc ratio ex D. Th. expoſitione ad aures antiquiorum ratio Ariſtotelis eſt,& ideo ab Ariſtotele ſtatim poſtquam eam concluſit,reprehenditur illis,nempe verbis [at hoc impoſſibile] & vere detractis accidentibus non ſola materia penes Ariſtotelem ſupereſt, ſed ſubſtantia compoſita ex materia,& forma.

Examen quartæ rationis. Quicquid eſt aut ſubſtantia eſt, aut accidens. Hęc propoſitio,cui ratio pręcipue innititur gloſſemata aliqua paſſa eſt,verum non eſt eius conſideratio huius loci, ſed ad diſputationes tranſnaturales pertinet

 tinet

tinet interim illud ſatis ſit in præſentia obieciſſe. Deum, principia prędicamentorum, tranſcendentia, atq; vltimas differentias ſi pręciſe ſumãtur, vtq; aliqui dicunt formaliter non videri ſubſtantiam eſſe, aut accidens, etenim ſubſtantia omnis in prædicamento ſubſtantię reponitur, accidens omne in aliquod reliquorum nouem generum diſtribuitur, at Deus in nullo prædicamento reponitur. Principia itidem prædicamentorum ex frequentiore ſententia reductiue ſolum ad ea ipſa prædicamenta pertinent, nempe materia, & forma ad ſubſtantiam, punctum, & vnitas ad quantitatem, & ſi quæ alia eiuſmodi ſunt, hæc inquam eatenus ad prædicamentum ſubſtantiæ, aut quantitatis ſpectant, quatenus earum principia ſunt, quoniam vero eſſe principium quandam importat relationem ſi eiuſmodi relatione abiuncta ſecundum eſſe abſolutum conſiderentur non erunt materia, & forma in prędicamento ſubſtantię, neq; punctum, & vnitas in prędicamento quantitatis, ac neq; in alijs prędicamentis, in quo enim materia, & forma, niſi in ſubſtantię predicamento ſint, eſſe dicentur? quare materia, & forma pręciſe ſumptę in nullo prędicamento eſſe videntur, adeoq; nec ad ſubſtantiam, nec ad accidentia pertinere: de tranſcendentibus idem iudiciũ, & de differẽtias vltimis multo magis, nã ſint differẽtiæ vltimæ ex prędicamento ſubſtantię A.B. dico A.B. ſi pręciſe ſumantur ſubſtantias non eſſe: ſint enim quoniam ergo in ſubſtantia conueniunt, & tamen non ſunt ęedem erunt differentes non diuerſę quamobrem aliqua differentia diſtinguentur; non ergo vltimę differentię contra hypotheſim, atque hoc modo, vel nunquam in vltimis conſiſtemus differentijs, & erit proceſsus in infinitum, vel ſi conſiſtamus, vltimæ ipſę differentię ſubſtantiarum in prędicamento ſubſtantię non ſunt, neq; vero in aliquo prędicamento accidentiũ, quocirca vltimæ differentiæ, neq; ad ſubſtantiam, neq; ad accidentia attinent, vel probabiliſſimum ſaltem eſt, rem ita ſe habere ita vt propoſitio contraria licet ſatis celebris à neceſſitate nedum, & ab euidentia verum, & à veritate abeſse videatur, ambigua ſaltem eſt, & à caractere demonſtratiuo remota.

Ant. Andreas 4. diu. q. 3. art. 2.

Poſitio Secunda ſubcontraria primæ. Eſt Alberti Magni in 2. de anima, D. Tho. in 5. diuin. tex. 33. Egid. in 2. de anima tex 2. Verba D. Tho. „ Sicut ſpecies & materia ſunt diuerſa genere ſi ſecundum eſſentiam ſuam conſiderentur, nihil enim eſt commune vtriq; Caetanus Thien & Buccaferreus idem ſentiunt.

Materia non eſt ſubſtantia directè, ſiue ſecundum eſſentiam ſuam, ſiue vniuocè.

Ratio Prima.

Quod eſt ad aliquid non eſt ſubſtantia, vel aptius. Nulla ſubſtantia ad aliquid. Materia eſt ad aliquid. Eſſet hic prior ratio [cuius potentia eſt ſubſtantia id eſt ad aliquid, materiæ ſubſtantia eſt potentia. Ergo materia eſt ad aliquid.] Sed quoniam hæc ratio mox in concluſionibus de potentia materię conſiderabitur (ideo in pręſentia omittitur concluſio.) Ergo materia non eſt ſubſtantia.

Minor authoritate Ariſt. nititur 2. phiſ. tex. 26. qui & eam probat. Quoniã &c.

Primus Proſyllogiſmus minoris.

Ad aliam formam, alia materia.

Secundus proſyllogiſmus eiuſdem minoris.

Quod eo ſolo conſilio à natura conditum eſt vt ſit principium, & pars rerum eius eſſe, ac natura reſpectum ad alia includit. Materia eo ſolo conſilio

à natura

à natura, &c. Ergo materia in ſui eſſe, ac natura reſpectum ad alia includit.
Deducuntur ex his quę multi contra duplicem materiæ notionem afferunt.
Ponit Zabarella lib. 1. de rerum materia cap. 6.

Ratio ſecunda ex iis, quæ multi ſentiunt de modo, quo materia ſubſtantia ſit.

Quod eſt reductiuè ſolum in prædicamento ſubſtantiæ, non eſt de ſe ſubſtantia. Materia eſt reductiue ſolum in prædicamento ſubſtantiæ. Ergo materia non eſt de ſe ſubſtan tia. Minor nititur opinioni multorum ad tex. 2. ſecundo de anima. Probatur vero aliquibus rationibus.

Primus proſyllogiſmus eſt Alberti Magni in 2. de anima com. 1.

Principium generis ſeu prædicamenti non eſt in genere ſcilicet vniuocè, aut directe, &c. Sed ante genus. Materia eſt principium generis, prædicamentiue ſubſtantiæ. Ergo materia non in genere ſubſtantiæ ſcilicet vniuocè, ſed ante genus.

Secundus Proſyllogiſmus, qui eſt Egidii.

Nullum totum prædicatur de partibus eſſentialiter. Subſtantia eſt totum, materia, & forma partes. Ergo ſubſtantia non prędicatur de materia, & forma eſſentialiter. Maiorem probat Egidius innixus authoritati Ariſtot. 6. Topic. vbi cum Ariſt. inferat huiuſmodi illationem, ſi genus de diuerſis prædicaretur vnum animal plura eſſet animalia ipſe à ſimili itidem deducit fore vt totum vnum duo tota ſit.

Tertius Proſyllogiſmus, qui eſt eiuſdem.

Suppoſitio. Analogia duplex eſt, alia quę tantum prius, & poſterius habet, alia quæ ſecundum cauſam, & cauſatum eſt illa vniuocationem generis non tollit, hęc tollit.

Ratio. Quæcunque, ad prędicamentum ſubſtantię ſecundum eam analogiam referuntur, quę eſt cauſæ, & cauſati, hęc omnia non ſunt vniuocè ſubſtantia. Sed materia, & forma, & compoſitum ad prędicamentum ſubſtantię referuntur ſecundum eam analogiam, quę eſt cauſę, & cauſati. Ergo non ſunt vniuocè ſubſtantię. Minor probatur, etenim materia eſt ſubſtantia, quia forma talem ipſam reddit; compoſitum verò ſubſtantia eſt propter formam, & materiam. *Examen.*

Hæ rationes non idem concludunt ſi rem ipſam per ſe æſtimemus, at ex conſequenti in idem recidunt, prima ergo ratio id ſibi vult, non eſſe ſcilicet materiam vllo modo ſubſtantiam, reliquę non eſſe ſubſtantiam directè, & vniuocè: eſſe indirectè tamen & reductiuè, verum tamen ſi res amplius deducatur, & ex hac ſecunda concluſione ſequitur materiam per ſe ipſam non eſſe in prędicamento ſubſtantię, quod prior concluſio afferit, & ex prima concluſione non tollitur quominus ſubſtantia ſub aliqua ratione, & aliquo modo, licet non ſimpliciter ad genus ſubſtantię pertineat, quod concluſio ſecunda perhibet. Expendamus iam rationes, ſed breuiter, nam ad alium locum earum conſideratio ſpectat.

Examen primæ rationis. Materia eſt ad aliquid, ergo, &c.

Hęc propoſitio à ſolertioribus Interpretibus non accipitur, eo in ſenſu, quaſi materia ſecundum eſſentiam, at naturam ſuam referatur; neque item forma, ſed alij de materia particulari non prima Ariſtotelem interpretantur. Eſt autem particularis materia, vt ſubeſt particulari potentię ad hanc, illamue formam. Hęc eſt explicatio Themiſtij, quę vna mihi, vt probabiliſſima in preſentia ſufficit, & tum quoq; materia non refertur ad for-

 mam

mam ſecundum ſubſtantiam ſuam, quę particulari poteſtati ſubijcitur ſecundum poteſtatem illam tantum; cęterum ſubſtantia materię non aliter refertur, quam ſubſtantia huius, vel illius patris ad filium. Ita ergo ſatis ſit inſtetiſſe rationi, ex ſententia ipſorummet Peripateticorum. Et eodem modo reſiſtitur primo proſyllogiſmo, eademq; diſtinctione. At ſecundi proſyllogiſmi inſtantia ſimplicior eſt, nempe æquiuocatione quadam vritur, quæ in illis verbis [eo ſolo conſilio] latet; nam conſilium duobus modis capi poteſt, vel vt ſolum finem reſpicit, vel vt ſimul cum fine omnia ordinata ad finem media includit, ex. gr. conſilium naturę in creando homine ſi finem ſpectemus ſolum eſt generare hominem perfectum, huc enim omnes naturę conatus in homine generando collineant, at ſi media etiam complectamur animo, non poteſt natura ad conſtitutionem hominis perfecti deuenire, niſi ad pueritiam prius, & infantiam, & fœtum, & embrionem perueniat. Si conſilium itaq; in pręſenti ratione ad finem arctemus falſa maior eſt, nam etiam ſi finis naturę ſit, vt principium, & pars rei perfectioris exiſtat, tamen non peruenit ad hunc finem (dicent, qui contrarium ſuſtinent) niſi prius rei eidem aliquod eſſe abſolutum tribuerit ſecus enim pura relatio, quæ pars, & quod principium poterit rei alicuius abſolutæ eſſe? at ſi conſilium alio modo accipiatur, tum falſam minorem, & iure merito aſſerent.

Examen rationis ſecundæ, & 1. proſyllogiſmi 1.

[Nullum principium generis eſt in genere.] Hæc propoſitio gratis ſumitur, neq; ratio quæ adducitur, quod ſit ante genus ſatis conuincit, nam qui principia in genere reponunt (vt Alexander vnitatem in genere quantitatis ponit referente Simplicio) dicent principia generis non eſſe principia prædicamenti in tota latitudine ſumpti, ſed partis eius tantum, quę compoſita eſt ſecus enim principia eſſent ſui ipſorum principia, pręterea propoſitio aliam patitur inſtantiam ex principio efficiente, nam homo generat hominem, ſed & principiū vniuerſale hominis ſcilicet Sol, & Cęlum in eodem genere ſubſtantię à multis ſaltem reponetur: non videtur itaq; adeo tuta ea propoſitio in vniuerſum ſumpta principium generis eſt ante genus. Sed prior inſtantia melior, nempe genus in vniuerſum, hoc eſt genus generaliſſimum non habet principium formale, & intrinſecum ſecus definiri poſſet contra ſententiam Ariſtotelis. Aliquod genus proximū primo habere principia poteſt cuius ratione ſubſtantię, aut quantitati, aut qualitati indefinire principia tribuamus.

Examen ſecundi Proſyllogiſmi.

[Nullum totum pręedicatur de partibus ſuis eſſentialiter.] Materia, & forma ſunt partes, & ſubſtantia tota. Hęc ratio, tum ad maiorem, tum ad minorem inſtantias patitur, ad maiorem quidem, nam de toto vti vocant pręedicatiuo, & potentiali falſa eſt, hoc enim de partibus ſuis ſubiectiuis dicitur vt animal de homine, boue, cęteriſq; ſpeciebus. Verū hanc propoſitionem in pręſentia dimittamus, quę altiorem quęrit indaginem, ſed minor eidem inſtantię obijcitur cui proximus patebat Proſyllogiſmus. Nempe falſum eſt genus generaliſſimum ſubſtantię eſſe totum cuius partes ſint materia, & forma, illud enim eſt ſimplex, & caret omni intrinſeca, formaliq; compoſitione hęc inquam probabiliter reſpondebunt contrarię ſententię authores.

Vide D. Th. in lib. de ente, & eſſent. cap.

Examen tertii Proſyll.

[Analogia ſecundum cauſam, & cauſatum vniuocationem tollit.] Hęc propoſitio

propoſitio nullam neceſſitatem habet,quinimo contra,in prædicamento qualitatis ſunt primæ qualitates tangibiles ſcil. calor, frigus, humor, ſiccitas, & ſecundæ, attamen primæ ſunt cauſæ ſecundarum ex omnium ferè ſententia præterea animal eſt principium hominis, vel formale eſt enim pars rationis eius, vel ſi cui id lubeat (mea enim nihil nunc intereſt) materiale, & tamen in eodem genere ambo reponuntur, & homo,& animal.

ARTICVLVS SECVNDVS Vtrum materia ſit ſua potentia nec ne includit quæſtionem Vtrum ſit απαχ conclusio eſt D. Th. tex. 79. primo phiſ. & omnium Thomiſtarum. Alex. videtur eſſe lib. 1. q. nat. q. 24. & lib. 2. q. 7. Auicennæ primo metaph.

Materia eſt ſuamet potentia, ſiue potentia materiæ eſt eius eſsentia.

Authoritates Ariſtotelis.

Ariſtoteles huic ſententiæ aperte fauet ſi verba eius proprie accipiamus, neq; extorqueamus, in ſecundo enim libro de anima tex. 2. dicit materiam eſse potentiam, in recto nempe, non in obliquo cum enim diſtinxerit ſubſtantiam in materiam, & formam, & compoſitum ſingula hæc membra deſcribens ita materiam deſignat, ἔστι δ᾽ ἡ μὲν ὕλη δύναμις quæ verba repetit lib. eod. tex. 25. & materia, ergo, & potentia in nominatiuo ponuntur non autem potentia in obliquo quomodo τῇ δυνάμει dixiſset non δύναμις, & text. 22. 7. metaphyſ. dicit. Potentiale eſſe, & non eſſe eorum vnumquodq; hoc autem vniuiq; materiæ.

Ratio prima eſt D. Th. tex. 79. 1. phiſ.

Verba eiuſdem exſcribam „ Actus, & potentia diuidunt quodlibet genus
„ entium vt patet in nono metaph. & in tertio horum, vnde ſicut potentia ad
„ qualitatem non eſt aliquid extra genus qualitatis, ita potentia ad eſſe ſubſtan-
„ tiale non eſt aliquid extra genus ſubſtantiæ non igitur potentiæ materiæ
„ eſt aliqua proprietas addita ſuper eſſentiam eius, ſed materia ſecundum
„ ſuam ſubſtantiam eſt potentia ad eſſe ſubſtantiale. „ Hæc D. Th. vt ſit ſumma rationis. Potentia ad eſſe ſubſtantiale non eſt extra prædicamentum ſubſtantiæ, nempe eſt ſubſtantia. Potentia materiæ eſt potentia ad eſſe ſubſtantiale. Ergo potentia materiæ eſt ſubſtantia, quam maiorem probat ex eo fundamento. Quodlibet genus entium diuidi ab actu,& potentia, & potentia ad actum eſt in eodem genere in quo actus, nempè potentia ad qualitatem eſt qualitas, Iauellus lib. primo phiſ. q. 33. aliud fundamentum tribuit D. Th. longe diuerſum à ratione deſcripta cui alias ipſe duas rationes ſubijcit.

Ratio ſecunda in qua multi diuerſis licet terminis, & vocibus conuenire videntur.

Si potentia materiæ eſſet proprietas eius ſubſtantiæ addita materia eſſet in potentia ad eam. Sed materia non eſt in potentia ad ſuam potentiam. Ergo potentia materiæ non eſt proprietas addita ſubſtantiæ ipſiuſmet materiæ. Connexum inde pendet, quod materia ex opinione communi eſt ἄποιος ſcil. inaffecta ab omniq; forma, tum ſubſtantiali, tum accidentaria nuda, & de ſe ſeiuncta ad omnes vero in potẽtia eſt, ſi ergo potentia eſt accidens aliquod ad illam quoque potentiam habebit materia. Aſſumptum oſtendetur quoniam ſecus erit progreſſus aliquis in infinitum, nempe eſto materia in potentia ad ſuam potentiam, ſumo eam potentiam per quam ad potentiam ſuam refertur, dicebatur enim in potentia ad potentiam, & quæro vtrum hæc ſit accidens, an eſſentia materiæ ſi eſsentia materiæ iam ab initio, idem de potentia ſtatuere poteramus, ſi ſit accidens rurſus erit materia in potentia ad hanc

potentiam,

Digitized by Google

potentiam,atq; hoc modo vrgendo argumentum rem in infinitũ deducemus.

Ratio tertia ex diſputatione mea de hoc ipſo.

Si potentia eſset proprietas aduenicns, in hærensve ſubſtantiæ materiæ efflueret à materia vt à cauſa effectrice emanante. Sed nihil poteſt effluere à materia vt à cauſa effectrice emanante. Ergo potentia non eſt proprietas adiecta ſubſtantiæ materiæ. Connexum probatur, etenim omnis affectio procedit à ſubſtantia,ab eaq; pendet vt à cauſa emanante. Aſsumptum vero oſtenditur,quoniam omne quod agit, & efficit, ſiue emanando, ſiue aliter agat, agit quatenus actu eſt. Ariſtoteles ſupponit 8. phiſ. tex. 40. At materia non eſt ad eo actu. Ergo materia nihil agit,ſiue emanando,ſiuę aliter. Minor proſyllogiſmi probatur quoniam nunquam à cordato Philoſopho tanta actualitas tributa fuerit materiæ,id potius in dubium reuocatur vtrum actu entitatem ipſa ſuam habeant.

Ratio quarta Iauelli primo phiſ. q. 33.

Si potentia eſset proprietas addita eſsentiæ materiæ, materia non ſuſciperet immediate formam,neq; illi immediate vniretur. Sed immediate vnitur materia formæ. Ergo potentia materia non eſt proprietas addita eſsentiæ materiæ.

Digreſsio in qua ſenſus Poſitionis explicatur.

Iauell. q. 33. 1. ph. Pererius lib. 5. de com. pen. cap. 21. Cap. 12. Cap. 2

Aliæ adhuc rationes pro hac concluſione adducuntur,quarum hæ ommittuntur quòd ſint ex genere ſuo probabiles, hæ quod ad poſitas poſſint quoquomodo reduci. Verum præſtat antequam ad examen rationum accedam concluſionis prius ſenſum aperire. Quæ potentia ſcilicet, & quomodo ſtatuatur eſſentia, ac natura materiæ. Potentiæ multiplicem ſignificationem eſſe aperit Ariſtot. lib. 5. diuin. & 9. quoq;lib. idem repetijt. Potior quidem & prior ſignificatio eſt, cum ſignificat principium motus, & tranſmutationis in altero, quatenus alterum eſt, quę eſt potentia actiua. Huic ſuccedit principium tranſmutandi ab alio quatenus aliud eſt; quæ eſt potentia paſſiua,aliæ pręter has multę ſignificationes ſunt, quæ ex attributione quadam ad primam quoquomodo dicuntur. Verum non eſt cur in pręſentia in longum adeo digrediamur, ſatis enim conſtat omnes qui de potentia materię loquuntur potentiam tum ſemper pro paſſiua accepiſſe. De hac quidem paſſiua quomodo accipienda ſit in hac ipſa diſputatione, prius verò quę ſit ſubtilis, neq; facilis explicatu. Controuerſia tota hæc inter Interpretes vertitur. Primo enim alij collocant potentiã in genere qualitatis, adeoq; ens illam abſolutum eſſe volunt,de quorũ ſententia nullo modo poteſt potentia eſſe ſubſtantia materiæ, ſed proprietas quædam ſolum, affectioq; eius eſſe poteſt. Alij potentiam in prædicamento relationis collocant, atq; hi vt plurimũ conueniunt in eiuſmodi diſtinctione,vel potẽtia materię accipitur pro ipſamet habitudine, vel pro fundamento, & caractere habitudinis, quod enim fundamentum nunc vocant ſcholæ, id antiquiores caracterem vocauerunt, vt ex Simplicio habemus in prædicamentis, ſi ergo pro fundamento ſuſcipiatur potentia ita naturam, & ſubſtantiam materiæ nihil aliud, quam potentiam eſſe dicunt, at ſi pro habitudine hanc ſane effluere ex principijs materiæ dicunt, non autem in materię ſubſtantia reponi; & nedum multi ex Auerrois aſſeclis ita dicunt,ſed aliqui etiam ex Thomiſtis in hanc eandem ſententiam D. Thomam traducunt. Hi verò, qui in diſtinguendo potentiam pro fundamento, & pro habitudine conueniunt in varias adhuc ſen-

Zabarella in lib. 1. de prima rerũ materia.

In cap. ad aliquod. Iand. 1. ph. q. 25. Iauell. q. 1. ph.

tentias,

Digitized by Google

tentias, diuerſoſq; dicendi modos ſcinduntur. Alij enim volunt habitudinem potentiæ non inhære immediate ſubſtantiæ materiæ, ſed potentię prius naturali, quæ eſt de genere qualitatis. (Iandunus in 1. phiſ. q. 25.) ex qua ſententia ſubſtantia materiæ non erit amplius fundamentum, ſiue caracter relationis potentiæ, ſed ipſa ſubiectum erit; fundamentum autem eius erit potentia naturalis. At alij inter fundamentũ potentiæ quod eſt ſecundũ illos ſubſtantia materiæ, & habitudinem nihil medium faciunt; verum, & hi in hoc concordes, adhuc tamen in habitudine à materia diſtinguenda longe diſcrepant, nam quidam volunt re differre à materia, & eſſe reale accidens, [Scotus] & ſubiungunt hanc ipſam habitudinem, quam vocant ipſi formalem potentiam in determinatam diſtingui, & in indeterminatam hæc reſpicit in vniuerſum omne genus formarum illa reſpicit formam hanc, & illam ad quam iam ab agente præuia alteratione diſponitur. Alij habitudinem, ſeu potentiam formalem, vt ipſi appellant, re à materia non diſtinguunt, ſed ratione ſolum, ideſt ope intellectus. [Ocham] alij ratione quidem, (ideſt ipſo eſſe, vt vocat Ariſtot.) & cõnotato. Connotatum nempe ſignificat illis terminum ſcilicet, & formã ad quam potentia refertur. Omnes demũ *3.ph.tex. 21.* hæ ſententiæ in eo conueniunt, quod potentia pro fundamento ſumitur, & pro habitudine. Conueniunt ſecundo potentiam pro fundamento eſſe ſubſtantiam materiæ, licet minus propriè ad hanc ſententiam Iandunus trahatur, qui potius in ſubiecto potentiæ, quam in fundamento debet materiæ ſubſtantiam reponere. Scinduntur vero, quoniã alij habitudinem quoq; faciunt ipſam materię ſubſtantiam. Alij habitudinem affectionem, & proprietatem potius materię arbitrantur. At ab hac longe aliam viam ingreſſi Themiſtius, & multi Themiſtium ſequuti, nulla facta potentię diſtinctione, *In celeb. digreſs. ad tex. 61.1.ph.* materiam ipſam in duas notiones diuiſerunt, in primam, & ſecundam, quã rem ſatis iam ſuperius indicauimus, in prima ergo notione nullo pacto pertinet ad materiam potentia eius. At in ſecunda notione concedunt aliqui [Zimara in Tabula] eſſe potentiam materię ſubſtantiam, & ſimile hoc dicunt eſſe albedini, quę ſimpliciter ad ſubſtantiam hominis non pertinet: *In verbo materia ſubſtantiatur per poſſe.* attamen de ratione hominis albi eſt; qui tamen ſenſus alienus à pręſenti concluſione omnino videtur, in qua ſimpliciter, & abſolutè loquimur, non accidentariè, & ſecundum quid. Illud pręterea ad explicationem quęſtionis placet adijcere. Cum dicit potentiã eſſe de eſſentia materię, vel vt nos eſſentiã eius, eſt animo repetendum materiam eſſe rem ex ſententia Peripateticorum, & Platonicorum ſimplicem, & incompoſitam, vt eius eſsentia quoq; ſimplex eſse debeat, vnde non poterit hac ratione potentia, vel quippiam aliud eſse de eſsentia materię, quin tota illius natura, & eſsentia ſit; & ideo nos ita potius, quam alio modo concluſionem protulimus. Iam ad ſenſus concluſionis ea, quę dicta ſunt colligendo deueniamus. Prior ergo ſenſus eſt ſi dicamus potentiam pro ſubiecto potentię eſse materię ſubſtantiam, qui certe ſenſus patens adeo eſt, vt indignus ſit, qui in diſputationem adducatur: cum enim ſubiectum accidentium ex horum ipſorum ſententia ſit ſubſtantia certe ſubiectum potentię materię (ſi eius accidens ſit) erit ſubſtantia ipſa materiæ, quare dicere ſubiectũ potẽtiæ eſse ſubſtantiam materiæ, eſt atq; ſi dicamus ſubſtantiam materiæ eſse ſubſtantiam materiæ, niſi forte huic aſsertioni, illiſue dubitatio accederet, quod ſubiectum accidentium exiſtentiam includit, forte quæ in rerum ſubſtantiam non *Senſus concluſionis 1.*

ingre-

ingreditur, verum tamen, neq; hæc de exiſtentia cogitatio ab illis qui ita di-
2. *ſenſus.* ſtinguunt attenditur. Secundus ſenſus multo ſubtilior eſt ſi intelligamus ſcil:
fundamentum potentiæ eſſe ſubſtantiã materiæ. Hæc enim poſitio duo includit digna ſcitu & explicatione; potentiam eſſe in relationis genere, ſola enim relatiua fundamentum habent, ſiue caracterem vt Simplicij voce vtar. Continet ſecundo relationis eius fundamentum eſſe ſubſtantiam, quod tamen multi inter Peripateticos negant, vnde non eſt hæc poſitio adeo dubitationis expers, vt eam facit Federicus Pendaſius, qui fundamentum pro ſubiecto accepit rem potius æſtimans ex proprietate latini ſermonis, quam ex vſu Scholæ, contra tamen atq; facere oporteat. Tertius ſenſus, ſi & pro fundamento, & pro habitudine potentiam intelligamus eſſe ſubſtantiam materiam, at potentiam ſcil. indeterminatam, quam alij vniuerſalem quoque alij remotam vocauerunt, qui ſenſus cum duplex eſſe poſſit, & qualis ab antiquis inducitur, & vt recentiores excogitauerunt, rem infra in concluſ. vt aptiori loco diſtinguemus. Quartus ſenſus eſſet, ſi & particularem potentiam de eſſentia, vel eſſentiam materiæ ſtatueremus quæ tamen ſententia communiter à Philoſophantibus reijcitur, conſideremus iam num adductæ rationes aliquem ex his ſenſibus inferant primo vt hebetiori reiecto.

Exam. dogmatis Ariſt. de princip. p. 16 in fine.

Examen rationum. Auctoritatibus Ariſtotelis in fine.

Prior ratio. [Potentia ad actum quemuis eſt in eodem genere in quo actus &c.] Hec inquam ratio, vel non concludit, vel concludit nedum potentiam vniuerſalem eſſe ſubſtantiam materiæ, ſed etiam particularem quæ ſub aduentu formę, quam reſpicit, corrumpitur quod tamen dicendum non videtur à communiq; Schola abhorret D. Thomas quidem videtur velle potentiam ipſam vniuerſalem eandem re atq; ſubiecto eſſe cum potentijs omnibus ſingulisue particularibus differre ſolum ratione, verba eius ſunt. „ Et tamen „ potentia materiæ ſubiecto eſt vna reſpectu multarum formarum, ſed ratione „ ſunt multæ potentiæ ſecundum habitudinem ad diuerſas formas „ Præſtat ergo inſtare rationi, eiuſq; propoſitionibus potius, quam concluſioni, propoſitio ergo, potentia ad actum eſt in eodem genere, in quo actus, multas patitur inſtantias, primo enim potentia ad id vt non facile res ſecetur eſt in genere qualitatis ex Ariſtotele in præd. at facile non ſecari, ſiue ſecari non facile ad prædicamentum paſſionis pertinere videtur, certe non ad prædicamentum qualitatis. Secundo ex ipſomet D. Thoma potentia animæ ſunt in prædicamento qualitatis, at potentia intelligendi eſt ad intellectionem videndi ad viſionem, & omnis potentia ſentiendi ad ſentiendũ: intelligere vero ſaltẽ viſio, ſentire, quæ in vniuerſum ſunt, vel actiones, vel paſſiones non qualitates, ad rationem autem, quod ſcil. actus, & potentia omne genus entis diuidunt ideo in eodem genere eſſe actum, & potentiam ſatis eſt dubia, primo enim propoſitio actus, & potentia omne genus entis diuidunt nititur authoritati Ariſtoteli, nulli præterea certæ rationi, quod ex metaphyſicis diſputationibus petendum eſt, ac faciamus propoſitionem eſſe certiſſimam, non tamen ſequitur neceſſario illatio. Actus, & potentia omne genus diuidunt, ergo quæuis potentia eſt is actus quem reſpicit, antecedentis enim propoſitionis ſenſus eſt indefinitus vt diuiſio aliqua ſingularum cathegoriarum ab actu, & potentia pendeat non vniuerſalis, & diſtributus vt ab omni actu, potentiaq; pendeat. Scotus interpretatur antecedens de potentia obiectiua non ſubiectiua, & materiali ſecundum quem ſenſum concedit conſequentiam quoque, & id conſequitur,

tex. 79. 1. phiſ.

Cap. de qualit.

Digitized by Google

conſequitur,quod ita explicatum nihil ſignificabit aliud, quam hominem potentia in eodem eſſe genere cum homine actu, & Mercurium potentia cum Mercurio actu ſcil. Mercurius nondum exiſtens,ſed quòd exiſtere poteſt cum ſe ipſo poſtea exiſtente. At hoc pacto non ſequetur potentiam materiæ ad formam humanam eſſe ipſam humanam formam genere ſaltem, ſed homo qui in ea potentia continetur,eſse eiuſdem generis cum homine, qui inde in actum deducetur, ſiue formam humanam in potentia eſſe eiuſdem cum ſe ipſa actu, verum ſi antecedens de potentia materiali, & ſubiectiua accipiatur, vt multo aptius accipitur,attamen amplectendo eum dicendi modū, quē ego quandoq; inter mea ſcripta dogmatica iudicaui accipiendū,nihil tamen ſequitur pro D.Th.ſententia,propoſitio ergo actus,& potentia omne genus diſtinguunt eatenùs eſt vera quatenus differētię generis cuinſuis primæ ſunt priuatio,& forma,nempe forma ignobilior, & forma nobilior (Ariſtoteles lib. 10. diuin. tex. 15.) priuatio vero non eſt ſimplex negatio, ſed negatio formæ cum potentia ſubiectiua, & materiali ad illam, forma itaq; ignobilior, quatenus priuatio eſt eatenus potentiam materialem, & ſubiectiuam ad formam nobiliorem, annexam habet: poteſt enim ad formam nobiliorem tranſire ſcil. ſubiectum eius per generationem ſimpliciter dictam, quæ propriè ea eſt, quæ ex forma ignobiliore ad formam tranſit nobiliorem Ariſtoteles primo de ortu,& inter. Hoc ergo modo dogma Peripatheticum,axiomaue[actus, & potentia omne genus diſtinguunt.] probabiliſſime exponitur, quo modo non erit potentia differentia, ſed forma ignobilior merito potentiæ annexæ, concludetur itaq; & ignobiliorem, & nobiliorem formam eiuſdem generis eſſe non autem potentiam ipſam,& formā,& certe cum differentia diſtinguat, & conſtituat,pura potentia non poteſt eſſe differētia: actus enim eſt diſtinguere, & conſtituere, hæc ergo intra Scholam Peripatheticā ſint dicta, extra Scholā vnico verbo argumentum tollitur; axioma adductum auctoritati nititur nulla ratione probatur; ſecus in medium adducantur, neq; experientia, & obſeruatione conſtat, hæc vero in metaphyſicis.

Ego oſtēdi in expoſ. lib. 1. de anima tex. 6.

In eadē expoſitione.

Explicatio propoſitionis.

Actus, & potētia omne genus diſtinguit.

Examen ſecundæ rationis. Si potentia materiæ eſset proprietas eius ſubſtantiæ addita, materia eſset in potentia ad ſuam potentiam,&c. Sed vtraque propoſitio penſiculato examine eget. Connexum ergo ſi voces propriè, & exquiſite accipiantur verum non videtur eſse,etiam ſi materiam ποιον ſiue in affectam ponamus; idq; ex Ariſtotile ipſo ſecundo perhier. & quinto diuin. potentia enim quæ ſemper iungitur actui impróprie potentia eſt, & creat illud poſſibile, quod æquiuoce, vel metaphorice potentiale eſt, vt potentiale Deum eſse, qui ſemper eſt,& neceſſario. Hoc autē potentiale eſse non ſimul veram habet ſubcontrariam potentiale non eſse, quæ ambæ in proprio poſſibili ſimul veritatem obtinent, modo ergo ſi proprie potentia ſumatur non eſt neceſsarium,ſi potentiæ materiæ ſit proprietas eius ſubſtantiæ addita, eſse materiam in potentia ad ſuam potentiam, nam ita ponitur potentia aduentitia materiæ eſsentiæ,vt tamen neceſsario illi ſemper iungatur, vt riſibilitas homini. Aſsumptum quoq; de potentia eiuſ nodi æquiuoca falſum eſt, neque probatio eius quicquam concludit niſi potentiam propriam intelligamus, materiæ enim reſpicit formas potentia propria, ita enim quamuis earum reſpicit vt antea non habeat,& poſtea dimittat, ſi ergo ad hanc potentiam, quæ reſpectu formarum eſt propria potentia, alia quadam potentia propria, & vniuoca potentia ferreretur argumentum procederet, res enim in infinitum

Cap. de modalibus.

Cap. de potentia

Cap. eod. de modalibus.

abiret,

Digitized by Google

abiret, at cum æquiuoca potentia illam reſpiciat ſtatim ceſsat argumentum non enim æquiuoca potentia antecedenti potentiæ, ſed actui, quicunq; ille ſit, innititur vt potentia qua Deum eſse poſſibile eſt, innitur actui ſcil. ipſi exiſtentiæ diuinæ non alicui alteri potentiæ.

Examen tertiæ rationis. [Si potentia eſset aduentitia] effflueret à materia vt a cauſa effectrice emanante. Huius quoque rationis neutra propoſitio ſatis conſtare videtur. Primo enim aliqui ſunt, qui non admittunt connexum ijq; ex familia Peripatetica, neq; enim omni accidenti cauſam effectricem emanantem concedunt, at faciamus verum eſse connexum, aſsumptum vnde certitudinem, & euidentiam ſumit? Prætermittamus eos qui materiam formatam concipiunt; cum illis agamus, qui faciunt informem, certe penes celeberrimos horum materia eſt actu materia adeoq; habet actu ſuam eſsentiam, dicent ergo hunc actum ſatis eſse ad effundendam intimam adeo proprietatem, potentiam ſcil. de qua agimus, dicent enim cum ipſa per ſuam ſubſtantiam non poſſit referri in formas ad generationem rerum, neceſseq; ſit ipſam de ſe talem eſse vt poſſit iam reſpicere formas, quaſiq; illis innecti antequam cum illis congreſsa ſit (intelligo prioritatem naturæ, & rationis non temporis) certe ex ipſamet materiæ eſsentia actu iam eſsentia effluere poterit intima adeo ſequaxq; proprietas; hæc ſi ipſi dicant, & redargutionem expoſcant ſi contrariæ propoſitiones antea propoſitæ debeant pro demonſtratiuis principijs, reputari, non video quanta poterunt neceſſitate confutari, & à nemine huc vſq; fuit pręſtitum. Ad authoritatẽ Ariſtotelis primo obuia eſt communis reſponſio, probabilem eſse rationem quę authoritati nititur, ſed prætereá in eius quoq; Schola vera eſt de agente vniuoco, ita enim quod calefacit calore indito prius ipſum calidum eſt, at cœlum dum calefacit non eſt calidum penes Ariſtotelem; eſt tamen actu aliquid, & ita materia cum ſit actu materia, actuq; habeat naturam, & ſubſtantiam ſuam poterit virtute illius actus effundere potentiam, agens autem emanans æquiuocum eſt.

Examen quartæ rationis.

[Si potentia eſset proprietas ſuperaddita eſsentiæ materiæ. Materia non ſuſciperet immediate formam, neq; illi immediate vniretur.] Connexum rationis huius nullam neceſſitatem obtinet, ſolam quandam apparentiam præſefert, non enim ſequitur materia per potentiam ſuſcipit formam, & potentia non eſt eius ſubſtantia, ergo non recipit materiæ ſubſtantia immediate formam: nam ſi per potentiam reciperet formam tamquam per ſubiectum primum, veluti corpus colorem per ſuperficiem, ratio ſane conuinceret, at non vnitur materiæ forma per potentiam, veluti per primum ſubiectum, ſed per potentiam veluti per diſpoſitionem quandam ſubiecti neceſsariam; res hoc exemplo declarari poteſt. Lana vt melius, ac profundius ſuccos quibus inficienda eſt imbibat, calefit, & exiccatur non vt ariditas ſuccos prius ſuſcipiat, indeq; lanę demandet. Sed ad id ipſum ea diſpoſitio præmittitur vt penitiſſime lana, & intime colores bibat. Hæc ita dicta ſint mollius inſtando rationibus, eoq; conſilio vt Scholæ ipſi Peripateticæ ſint inſtantię probabiles; ſecus enim ſi ſeueritate analytica vtendum eſset, certe propoſitiones aſsumptæ non firma ratione non experientia, & obſeruatione ſtabiliuntur: inter cæteras vero illa ſuppoſitio [Materia eſt ἀποιος ſiue inaffecta] in concluſione, expenſa fuit, quæ concluſio ob errorem ommiſsa, nunc ſubiungitur.

Poſitio

Poſitio quinta. Materia eſt Αποιος ſecundum ſe,ideſt inaffecta, ſiue omnis qualitatis expers. *Authores poſitionis.*

Alexander hoc potiſſimum ſentit, & docet lib. 2. quæſt. natur. cap. 7. & diſtinguit non eſſe quale,ab eo quod eſt eſſe non quale. Primum materiæ tribuit ſcil. non eſſe qualem, ſecundum abnegat ſcil. eſſe non qualem, ad quam diſtinctionem ſtabiliendam ſumit pro fundamento doctrinam Ariſtotelis vlt. cap. primo priorum analyt. diſtinguentis propoſitionem negatiuam ab affirmatiua tranſpoſita,eſſe ergo non qualem accidit materiæ ſicuti eſſe quandoq; talem,at non eſſe qualem ineſt materia per ſe,& in eius natura,atq; ſubſtantia reponitur. Hæc Alexander. Themiſtius in digreſs. celeb. 1. ph. aliter, & forte melius diſtinguit. Diſtinguit enim inter iuſtum, & iniuſtum, nempe inter priuationem ex altera parte,& infinitam, atq; negatam dictionem ex altera, atq; non inſtar exemplo illam inaffectionem, & illud ἄποιον ſignificat quod eſt in natura,atq; ſubſtantia materiæ,ſicut priuatio materię accedit,& in eius ſubſtantia nullo modo eſt. Hanc inaffectionem de ſubſtantia materię eſſe declarauit Ariſtoteles 7. diuinorum tex. 8. eum definiuit materiam eſſe; neq; quid, neq; quantum, neq; vllum aliud prædicamentorum,neq; etiam negatione. Plotinus item non qualem omnino dicit lib. 4. Enead. 2. cap. 5. & demum quicunque informem illam omnino faciunt in hanc inaffectionem omnes veniunt. Plato itaq; aperte hoc ipſum profeſſus eſt in Timæo, dum de materia dixit. „ Huncq; illud ipſum formationis huius gremium bene erit præparatum niſi informe ſit, & ſuapte natura omnibus formis, quas recepturus eſt, careat.„ Simplicius, Ioannes, Grammaticus, & gregatim Peripatetici, atq; Platonici informitatem hanc, atq; in affectione materię laudauere aliqui tamen, dum verbis ſententiam extollunt re videntur ſe ab ea ſubducere, vt qui formam corporeitatis item qui dimenſiones interminatas illi adiudicant,ſed ita ne res ſe habeat,an ſecus modo dimittamus, & rationes iam pro concluſione adducamus, interim illud ſubiungo. Concluſionem duplicem ſenſum habere poſſe,alium quidem ſimplicem, & eſt materiam carere omni qualitate,dum per ſe ipſam conſideratur, alium verò cum quadam adiectione modi,eſtq; vt materia careat omni qualitate, & hęc inaffectio in eius ſubſtantia contineatur,quæ videtur fuiſſe ſententia Alexandri, & Themiſtij, verum ego in primo ſenſu concluſionem diſputo,ſecundus enim potius ad diuinam philoſophiam,quam ad naturalem pertinet,non ceſſabo tamen breuiter digrediendo, quid probabilius dici arbitrer indicare: propoſitio ergo reduplicatiua materia,quatenus materia non eſt affecta, homo quatenus homo non eſt albus, & quęuis huiuſmodi alia reduplicatiua negata duplici modo ſumi poteſt; vel ita vt negatio ſit applicata reduplicationi, vel vt reduplicatione affirmata permanente applicetur dicto. Primus modus ſignificat non contineri in natura,& definitione hominis albedinem, quod eſt verum. Secundus modus ſignificat contineri in definitione hominis excluſionem albedinis, quod eſt falſũ,nullus homo enim poſset eſſe albus,materiã ergo vt materiam eſſe informem, ideſt negatiuo in ſenſu non eſse materiam, qua materia eſt,forma vlla affectam, atq; præditam, vera eſt propoſitio, at affirmatiuo in ſenſu ſcil. materiam in ſui natura, & definitione continere inaffectionem eſt falſa.

Alex. *Ad text. 61.* *Ariſtot.* *Plotinus.* *Plato.* *Digreſſincula.*

Prima Ratio, quæ eſt Platonis in Timæo.

Verba Platonis ſunt. „ Sed ita intelligendum eſt, quod cum eſſe debeat effigies

„ effigies rerum omniformarum varietate diſtincta, nunquam illud ipſum formationis huius gremium bene erit præparatum, niſi informe ſit, & ſua-pte natura omnibus formis, quas recepturum eſt, careat. Nam ſi erit alicuius eorum, quæ in ſe recipit ſimile, cum contrariam eius, cuius ſimile eſt, aut aliam prorſus naturam ſuſcipiet, nequaquam eius ſimilitudinem, & effigiem exprimet, cum præſetulerit ſuam. Quo fit, vt nullam ſibi propriam habeat ſpeciem, quod eſt omnia genera ſuſcepturum, vt qui vnguenta ſua ſuauiter redolentia confecturi ſunt, humidam materiam, quam certo odore condire volunt ita præparant, vt odorem nullum proprium habeat, & qui materijs mollibus, impreſſioniq; cedentibus figuras imprimere aliquas volunt, nullam omnino priorem figuram in eis apparere patiuntur, ſed exactiſſima quadã leuigatione eas poliunt ita illud quod in omnibus paſſim æternorum omnium ſimulachris recte figurandum eſt his omnibus formis natura ſua carere neceſſe eſt. „ Hæc Plato cuius in ſumma ratio eſt. Quod omne genus formarum recte ſuſcipere debet, neceſſe eſt illis omnibus expoliatum eſſe, ſed materia omne genus formarum recte ſuſcipere debet. Ergo neceſſe eſt materiam omni formarum genere expoliatam eſſe. Minor ſupponitur, maior probatur.

Proſyllogiſmus primus. Quod non eſt omni forma ſpoliatum, ſed aliqua ſcilicet affectum, & efformatum contrarias illi, vel omninò diuerſas non poteſt ſi ſuſcipiat exprimere, & repræſentare. Sed quod omne genus formarum recte ſuſcipere debet omnes poteſt exprimere, & repræſentare. Ergo quod omne genus formarum recte ſuſcipere debet, neceſſe eſt illis omnibus expoliatum eſſe. Maiorem rurſus probat,

Proſyllogiſmus ſecundus. Quod præſefert ſuam formam non poteſt alienam repreſentare, ideſt contrariam, & diuerſam. Sed quod eſt aliqua peculiari forma conſtitutum ſuam ipſam præſefert. Ergo quod eſt aliqua peculiari forma conſtitutum non poteſt alienam repræſentare, ideſt contrariam, & diuerſam. Probat præterea maiorem ſyllogiſmi neceſſarij ſimilitudine, atq; analogia vnguentariorũ, & eorum, qui cæra effigies exprimũt.

Secunda Ratio, quæ videtur Ariſtot. vel ex eo elicitur tex. 69. 1. phiſ.

Agnoſcit hanc rationem ex recentioribus Ierrerius lib. 5 de punct. rerum cap. 15.

Sicut ſe habet materia artificiatorum deſumpta ad artificiata, ita ſe habet materia ad ſubſtantiam, & ad reliqua, quæcunq; ſunt. Sed materia artificiatorum de ſe informis eſt, nuda ſcilicet ab omni forma artis. Ergo materia de ſe nuda eſt, & expoliata à forma quauis cuiuſuis prædicamenti.

Hanc videtur occultè exprimere Ariſtot. ibi, & informe ſe habet.

Tertia Ratio. Videtur elici poſſe ex Themiſtio in digreſſione ad text. 61. primæ phyſ. & innuit Simplicius in digreſ. ad eundem text.

Niſi materia de ſe conſiderata omni forma eſſet expoliata, ſed aliqua propria conſtitueretur; aliquid eſſet antequam fieret. Sed nihil eſſe poteſt antequam fiat. Ergo materia de ſe conſiderata omni forma ſpoliata eſt, nullaq; propria conſtituitur. Conexum expoſitione conſtat, obtineat nempe materia vt peculiarem, ſibiq; inditam formam ignis, quoniam ergo videmus ignem quoq; generari, cum is generabitur iam præcedebat, eius enim forma in materia, vt propria ſemper eſſe ſupponitur.

Annotatio.

Hæ ſunt potiſſimæ, vel forſan ſolæ rationes, quibus materiæ informitas, & inaffectio demonſtratur, multi enim inaffectionem viſi ſunt ſupponere.

Plotinus

Plotinus ſanè ex his eſt vt patet ex cap. 2. & ex cap. 7. lib. 4. Enead. 1. Simplicius alicubi videtur ſupponere, & ipſe hanc materiæ informitatem, aliquando tamen (in digreſſione ad tex. 69. 1. ph.) probando aliam concluſionem videtur, & hanc probauiſse. Probabat ibi Simplicius materiam non eſſe compoſitam ex materia, & forma. Eo quod materia eſt ſimplex, & eſt elementum. Eadem ratio æque videtur præſentem informitatis concluſionem aſtruere, nam eſſe formatam materiam, & eſſe ex materia, & forma aliqua conſtitutam idem ſunt, eſt ergo.

Quarta ratio. Nullum ſimplex eſt formatum, adeoq; omne ſimplex eſt informe. Materia eſt ſimplex. Ergo materia eſt in formis.

Eſt quinta ratio. Quæ videtur Ariſtotelis 1. cap. 1. de gen. & corr.

Si materia eſſet corpus, vel haberet aliam formam peculiarem, generatio eſſet alteratio. Sed generatio non ergo, &c. conſequentia inde pendet, quod id, quod aduenit enti in actu eſt accidens.

Examen rationum. Prima ratio, eiuſque aſſumptum proprie ſumpta voce (ſuſcipere) calumniam patietur à Democriticis, atq; Epicuræis, & tandem ab illis, qui materiam non vnam, continuamq; ſed in infinitas diſiectam particulas ponunt, quam ſententiarum diuerſitatem Galenus proſequitur in lib. 1. de elem. & in lib. 1. de faculta. natural. cap. 12. vbi præcipue rem tractat verba totam controuerſiam exprimentia ſunt. „ Altera ſectarum ſubſtantiam *Cap. 2.*
„ eam, quæ generationi, & interitui ſubiecta eſt, totam tum vnitam eſſe, tum
„ alterari poſſe proponit, altera immutabilem, inalterabilemq; & intenuia de-
„ ſectam, tum vacuitatibus quibuſdam interceptam ſtatuit. „ Hanc ſententiam poſtremam quiſque poteſt ex Lucretio plenè, modo lubeat, intelligere, ponit autem hæc particulas illas infinitas materiæ, quas ipſi athomos vocant, & corpora indiuiſibilia dicunt figuris certis quaſq; conſtitutas eſſe, aliæ enim rotundæ ſunt aliæ angulares, & aliæ aliter figuratæ; athomi ergo omnes ſuas ſemper retinent figuras, & ſpecies, at ex concurſu variarum vario diuerſæ emergunt corporum naturalium ſpecies, materia itaque non vere recipit formas, & ſpecies rerum, ſed concurſu ſuo illas potius effingit, & efformat. Concipiunt ergo hi viri generationes rerum inſtar Muſiui, quod vocant, operis quaſi ſcilicet illud accidat. Vt Teſſerulæ omnes. Arte pauimento, atq; emblemate vermiculato. proprie ergo accepta voce [ſuſcipere] negabunt aſſumptum, at improprie ſumpta negabunt connexum, ſed forte ſententia hæc fatua? non videtur tamen euidentis adeo falſitatis, vnde Ariſt. non euiter quaſiq; contemnendo, ſed totis viribus contra magnitudines indiuiſibiles repetita ter diſputatione pugnauit. Præterea vero ſpeciatim quo vi impugnauit athomos, quòd ſi falſitas aſſertionis per ſe nota eſſet, contraria propoſitio, vt per ſe notæ veritatis ſupponeretur non demonſtraretur à philoſopho. At ſi faciamus propoſitionē hanc demonſtrabilem. Materia non eſt in infinitos athomos diſiecta, tum ex hoc vno orietur in Ariſtotelis doctrina magna perturbatio, cum hic ſupponat, quod tanto poſtea eſt demonſtraturus, & forte aliquo modo his ipſis communiſſimis principijs ſuppoſitis. Verum præſtat ad inſtantiam propiorem principijs, tum Platonicis, tum Peripateticis deuenire, occurrent enim forte præcedenti difficultati eamq; auferre nitentur quaſi Ariſtoteles dum in confutanda ſententia Anaxagoræ deſtruxit infinitatem principiorum hanc quoq; athomorum infinitatem confutauerit: propior ergo eſt inſtantia ſi principijs iiſdem innixi ex

6. phiſ. 8. phiſ. & Libell. de lineis inſecab. 1. de g n. & int. 62. & ſeq.

profunda eorumdem conſideratione ipſam hunc in modum deducamus. *2. inſtantia primæ rationis.* Materia ergo ſuſcipit formas omnes naturales, & elementares, & mixtorum, nempe modo ſub aere eſt, modo ſub igne, modo ſub lapide, modo ſub equo, & ita ſub reliquis omnibus formis naturalibus reperitur ſucceſſione quadam, caret itaq; illis omnibus attamen aliquæ ſunt formæ, vel gradus rerum, qui nunquam ab ea abijciuntur, nec viciſſitudine quadam modo ſumuntur, modo deponuntur, veluti gradus corporis, & gradus ſubſtantiæ. Non.n. ſicut portio hæc materiæ,quæ prius ſub ignis forma,erat nunc autem ſub aeris forma non amplius eſt ignis ita in aliqua mutatione ceſſat vnquam eſſe corpus, nec vnquam ceſſat eſſe ſubſtantia. Ex argumentatione ergo Platonis concluditur [eſto id ſi cui lubeat] materiam de ſe carere omnibus formis elementorũ omnibus formis mixtorum, & omnibus demum illis formis,quas in aliqua mutatione ſubit,in alia reijcit, at forma corporeitatis carere ipſam, & forma ſubſtantiæ ex eius vi non colligitur. Voco autem formam ſubſtantiæ eam per quem gradus ſubſtantiæ in materiam inducitur, ſi cui tamen ea forma dari videatur, detur enim, nec ne n'hil ego in præſentia moror,probabile tamen eſt dari duobus ſuppoſitis quarum vtrumq; authores habet, alterum eſt materiam non eſſe directè in prædicamento ſubſtantiæ, alterum eſt genus generaliſſimum ſubſtantiæ continere excepto Deo, cæteras ſubſtantias abſtractas cui ſubſcripſit Porphirius in cap. de ſpecie. His ſuppoſitis iam materia dum formata eſt,eſt directe in prædicamento eſtq; ſubſtãtia directe,gradum ergo illum directæ ſubſtantiæ quem à ſe materia non habet à forma habebit,vnde eorum ſuſcepta ſententia, qui ad multiplicationem eſſentialium prædicatorum multiplicant formas erit forma ea ſubſtantiæ, quam modo dicebamus. At repellet quis inſtantiam falſas dicendo ſententias quibus ea innititur, ſed nihil dicet qui id dicet, nam ſiue falſæ ſint e ſententię,ſiue verę ſatis eſt ex præſenti ratione eas non confutari, & inſtantiam hanc de forma corporeitatis agnouerunt apud Simplicium Pericles Lydius, & quidam poſteriores Stoici. *In digreſs. ad tex.69.1. phiſ.* Inde videmus aliquos in Philoſophia Peripatetica graues viros formã corporeitatis æternã materiæ tribuiſſe,alij interminatas dimenſiones adſcripſiſſe, & ipſas æternas, licet forte vt extra materię ſubſtantiam ab ijſdem anthoribus ponuntur, nihil ad præſentem inſtantiam pertineant. *3.inſtant.* Eſt præterea inſtantia aduerſus maiorem prioris proſyllogiſmi. Quod eſt aliqua forma affectum non poteſt illi contrarias ab eaue diuerſas exprimere,& repræſentare (nam ſi in vniuerſum proferatur, & accipiatur) falſa videtur eſſe: etenim optici demonſtrant idque palam eſt organum viſionis ſimul à varijs, & contrarijs plerumq; ſpeciebus viſibilibus occupari. Præterea ſenſus communis dum differentiam inter album ponit, & nigrum colores contrarios, eos colores vna; eorum nempe ſpecies actu obtinet illiſq; vt ita dicam perfunditur, & tamen vtroſq; diſtinctè cognoſcit,eorum,nempe ſimulacra ambo diſtinctè repræſentant, at reſtringent aliqui propoſitionem ad formas materiales, quæ materiali modo rebus inhærent,inſtantia vero adducta erat de formis ſpiritalibus, ſpiritalique modo exiſtentibus: propoſitionem itaq;ad formas materiales, materialique modo inſitas reſtrictam probat ſequens proſyllogiſmus, & inductio. Sed neq; propoſitio reſtricta adhuc euidentis eſt veritatis, neq;probatio eius ſatis efficax, nam in aqua feruente,ſecundum quoſdam non infimi nominis Peripareticos eſt frigiditas virtualis (ſecus enim affectio propria à re permanente, & incolumi

columi ſepararetur) attamen ea frigiditas in ſummo non prohibet quominus ab aqua ſuſcipiatur, & ſenſui vt ſummus offeratur calor, & feruor quia ſcil. virtualis, tum frigiditas per modum deliteſcentis aquam occupat, nihil ergo prohibet, quin & inde formæ propriæ non impediant contrarias quominus, & adueniant, & appareant, quales omnino ſunt, & applicando reſponſionem materiæ, ex hac inſtantia nihil obſtabit quin materia habeat formas quaſdam intimas, & deliteſcentes, contrarias tamen illis ſuſcipiat, & repræſentet integras ad probationem vero Proſyllogiſmum ſcil. ſecundum minor ex eadem hac inſtantia negabitur, nempe. Quod eſt aliqua forma propria conſtitutum illam præſeferre. Tertio poteſt enim, & obtinere per modum deliteſcentis, inductio vero eſt diminuta duas enim ſolas res, atq; artificiatas complectitur.

Examen ſecundæ rationis. [Sicut ſe habet materia artificiatorum de ſe ſumpta.] Hæc analogia conceditur de formis illis naturalibus, tum ſubſtantialibus, tum accidentarijs, quæ ſucceſſione quadam, & ſuſcipiuntur à materia, & abijciuntur, adeoq; de illis compoſitis, quæ ex earundem formarum complexu cum materia conſurgunt, at de formis quæ viciſſitudinem eiuſmodi nullam in materia ſortiuntur negabitur iure analogia. Immo, & analogia ipſa tota concedi poteſt, & adhuc argumentum nutabit, nempe aſſumptum non ſatis erit certum ſumamus: enim cæram, hæc cum ſit materia omnium formarum, quæ cęra poſſunt ab arte exprimi, nullam earum ſane inditam habet attamen hęc eadem cęra vt materia figurarum omnium eſt, non excludit omnem à ſe diſpoſitionem, & cultum artis, nempe cum ſit cęra figurarum materia ob mollitiem, & lentorem has ipſas qualitates ab arte conſequuta eſt dum ſedimentum faui excoctum, & percolatum in maſſam ipſam cęream traductum fuit. 1. *inſt.* 2. *inſt.*

Examen tertiæ rationis. [Niſi materia eſſet de ſe omni forma ſpoliata aliquid eſſet antequam fieret] Hoc connexum de forma corporeitatis, & de forma ſubſtantię ſi ponatur ineſſe materię vt illi propriæ, nihil omnino habet veritatis, nam eſto in materia corporis forma, nunquam in materia generatur corporeitas, quia nunquam ex non corpore tranſit ipſa in corpus, vt monuit, & probauit ipſemet Ariſtoteles 3. de cęlo tex. 29. forte de formis, quæ modo inſunt modo abſunt, verum id videri poſſet, at de his etiam ipſis inſtantiam ſuſcipit examinis primæ rationis, harum nam & frigiditas ibi virtualis ex adducta illa ſententia patitur generationem frigiditatis actualis, dum aqua ruſus in frigiditatē actu ex caliditate actu tranſit, dicent ergo qui diſentiunt, vel dicere poſſent generari formam manifeſtam vbi inerat, & ineſt deliteſcens, at generari aperte, & manifeſte quod prius erat per modum deliteſcentis nihil abſurdi reputabunt, prior tamen inſtantia ſolidior.

Examen quartæ rationis.

[Nullum ſimplex eſt formatum] Si ly ſimplex hic ſumitur, vt omnem compoſitionem excludit minor eadem cum concluſione eſt, idem enim eſt eſſe inaffectum, & nullius rei admiſſionem, compoſitionemq; habere: negabitur, ergo, & iure in hoc ſenſu minor eiuſq; probatio non erit minoris negocij, quam probatio concluſionis, at ſi ſumatur ſimplicitas reſpectu corporum naturalium, (dico vero corpora naturalia, quæ in ſenſum iam cadunt, generationiq; & interitui ſunt obnoxia) ſenſus erit materiam tunc huiuſmodi corporibus Simpliciorem. Sed eiuſmodi ſimplicitas non excludit aliquam

compoſitionem penitiorem, & occultiorem qualem deſignauimus in proximis inſtantijs ex forma corporeitatis, & ex forma, graduve ſubſtantiæ.

Poſitio ſeptima contraria.

Mat eria non eſt ἄποιος ſcil. non eſt inaffecta.

Authores.

Vt Tolet. Vt Heraclitus. Vt Anaximenes. Vt Anaximander, ſiue Diogenes Apolloniades.

Hanc ſententiam, & concluſionem Democritus, Epicurus, & quicumque athomos ponunt, eas enim figuratas aſſerebant. Lucretius 2. lib. de Nat. rerum. Eandem ſententiam tueri coguntur, qui materiam rerum dicebant, vel aquam, vel ignem; vel aerem, vel corpus medium, vel demum rem, quauis alia forma inſignitam, & conſtitutam. Qui & corpus ipſam faciunt, vel trinum ipſum interuallum vt Ioannes Grammaticus aduerſus Proclum, rationes ergo quæcunq; pto hac negatiua concluſione poſſunt adduci ad ſingulas has concluſiones, quas ſuis locis in hac de materia diſputatione ponemus, quæ cui apta loco erit habebuntur.

Nona poſitio contraria ſcilicet ſeptima.

Materia non eſt ſua potentia, ſiue potentia non eſt eſſentia ipſa materiæ. Sed aliquid materiæ ipſius eſſentiæ adueniens.

Authores ſententia.

Simplicius primo phiſ. tex. 32.

Ita ſentit Themiſtius in celebri digreſſione toties adducta ad tex. 61. 1. phiſ. & ibi citat Bohetum ita Auerroes ſentit com. 70. 1. phiſ. videtur item Alex. 1. lib. quæſt. nat. cap. 24. „ exiſtens materia quidem aliquid ſui natura „ inter recentes Zimara in Tabula in verbo materia ſubſtantiatur perpoſſe, & in contrad. Zabarella in lib. de primo materia.

Ratio prima, quæ eſt Auerrois com. 70. primo phiſ. ſed ducitur ex Themiſtio in digreſſ.

Inter cæteros Anaxagoras omiomeras illas ſuas. Pericles Lydius penes Simplicium cō. 69. 1. ph. in digreſ. & Zabarella in lib. 2. de prima rerum materia.

Nullius rei abſolutæ adeoq; ſubſtantiæ, ſubſtantia eſt ad aliquid. Materia eſt res abſoluta, & ſubſtantia. Ergo materiæ ſubſtantia non eſt ad aliquid. Potentia eſt ad aliquid. Ergo potentia non eſt ſubſtantia materiæ, ſimul confudimus ſyllogiſmum neceſſarium, & Auerroes tamen rationem hypothetice conſtruit nempe proſyllogiſmum, ſi potentia eſſet ſubſtantia materiæ; eſſet materia ad aliquid.

Secunda ratio eiuſdem Auerrois ibidem.

Si potentia eſſet ſubſtantia, ſeu de ſubſtantia materiæ, materia corrumperetur. Sed materia non corrumpitur eſt enim ingenita, & incorruptibilis. Ergo potentia non eſt ſubſtantia, neq; de ſubſtantia materiæ. Connexum probatur, nam cum inducitur in materiam forma, corrumptitur potentia ad illam quam prius obtinebat materia, corrupta itaq; ſubſtantia materiæ, materia ipſa corrumpitur.

Ratio tertia.

Si potentia eſſet eſſentia, ſubſtantiaque materiæ, vel materia ad multiplicationem potentiarum multiplicaretur, vel potentiæ omnes ex vnitate materiæ, in vnam contraherentur. Sed neutrum horum dicendum. Ergo potentia non eſt eſsentia, ſubſtantiaq; materiæ. Connexum inde pendet quòd ſi quæ ſint vnum, & idem, altero multiplicato multiplicatur, & alterum. Aſſumptum vero probatur quoniam materia eſt vna numero id ſupponit cum Ariſtotele vniuerſa Peripateticorum Schola, cuius ſententiæ, etiam Plato fuit, at potentiæ ſunt numero infinitæ, tot enim ſunt quot formæ ad quas adſpirant. Formæ vero ſunt infinitæ, ſupponitur autem ex actibus diſtingui potentias.

Exa-

Examen. Prima ratio neceſſaria hæc eſt, ſi rite reſoluatur. Nullum quod eſt ad aliquid eſt eſſentia, ſubſtantiaq; materiæ, at potentia eſt ad aliquid, ergo potentia non eſt eſſentia, ſubſtantiaue materiæ. Maior probatur quoniam nullum relatiuum eſt ſubſtantia abſoluti. Materia eſt abſolutum ens, & ſubſtantia ergo. Huic rationi aliqui inſtarent negando minorem ſyllogiſmi neceſſarij ſcil. potentiam pertinere ad prædicamentum relationis, volunt enim pertinere ad prædicamentum qualitatis, verum hæc reſponſio præſens forte argumentum declinaret, anſam tamen præbere., & aditum aperiret nouo argumento, vel huic ipſi immutato, nempe. Nulla qualitas eſt ſubſtantia materię. Omnis potentia eſt qualitas, ergo nulla potentia eſt ſubſtantia materiæ, maior vero inde deducetur quoniam materia eſt ſubſtantia, at vero ſubſtantiæ non eſt qualitas eſſentia, licet minori adhuc proſyllogiſmi inſtarent illi qui credunt calorem eſſe formam ignis, frigiditatem aquæ, qua de re ſermo erit vbi de forma agetur, alia ergo eſt reſponſio ex D. Thoma, quæ quoq; inſtat eidem minori propoſitioni D. enim Thomas vt ſupra monuimus vult potentiam paſſiuam ad ſubſtantiam eſſe in genere ſubſtantię, potentiam ad qualitatem eſſe in genere qualitatis, & de reliquis idem negabit, ergo potentiam materiæ vtpote ad ſubſtantiale eſſe in prædicamento relationis reperiri. Sed alij diſtinguunt potentiam in id quod eſt in ea abſoluti, & in id quod in ea reſpectus continetur, nempe diſtinguunt eam in fundamentum, & habitudinem. Concedunt, hi minorem de habitudine, negant de fundamento, & in hanc ſententiã, atque reſponſionem nititur Iauellus ducere D. Thomam. At alius præterea reſpondendi modus qui mihi cæterorum probabiliſſimus quandoq; viſus eſt (in dogmaticis) potentiam nempe paſſiuam identificari (liceat hac voce vti) cum ſubſtantia materiæ ſicut potentia actiua identificatur cum ſubſtantia Dei, adeo vt Ariſtoteles in 12. diuinorum dixerit ſubſtantiam Dei eſſe actionem nedum potentiam actiuam, cum ergo dicitur nullum accidens, nulla qualitas, nullum relatiuum poteſt eſſe eſſentia ſubſtantiæ. Eſto id vt accidens, & qualitas, & relatiuum in ſuis permanẽt cathegorijs, at vero vt ſunt extra genus, nempe vt identificantur ſubſtantiæ ita poſſunt eſſe eſſentia alicuius ſubſtantiæ, vt de potentia actiua dicebamus ad Deum relata. Noto tamen potentiam eſſe ſubſtantiam materiæ, hoc eſſe intelligendum de potentia vniuerſali, & indeterminata non de particulari quæ cum priuatione nectitur, & extra eſſentiam materiæ eſt, vt infra ſuo loco diſputabitur. At reuocemus adhuc rem ad exactiorem trutinam? propoſitio, Potentia eſt ad aliquid non eſt per ſe nota, neq; certa ratione oſtenditur (in diſputationibus metaphiſ.) & incertitudinem quoq; eius controuerſæ ſententiæ, & diſcrepantes patefaciunt, nam alij reponunt potentiam in prædicamento relationis alij in prædicamento qualitatis, alij in prædicamento actus, & modo in prædicamento ſubſtantiæ vt D. Thomas, & Buccaferreus, & alij, alia præterea propoſitio. Nullum accidens eſt eſſentia ſubſtantiæ, cui & illa inniti videtur nullum relatiuum eſt eſſentia abſoluti non videtur per ſe nota, ſed ad diſputationes metaphyſicas eſt recurrendum.

Prima inſtantia, & reſponſio.

Zabarella de prima rerũ materia.

Tertia reſponſio.

Iandun.

Iauell.

In diſputatione de hoc ipſo.

In diſtinct. tex. 79. in 1. phiſ.

in 1. phiſ. lect. 69.

Examen ſecundæ rationis.

Ratio hæc nullam habet neceſſitatem, aut probabilitatem de potentia vniuerſali, quæ nunquam corrumpitur de potentia particulari ſanè cum aliquam haberet de qua nunc non eſt ſermo, tamen D. Th. de particulari etiam potentia ſoluit, illuc enim ſpectant verba eius com. 69. 1. ph. nempe dixi potentias

Ibidem a Buccaferreo adducuntur.

potentias ipſas particulares ſubiecto eſſe potentiam numero vnam, at relatione, & habitudine eſſe pro numero formarũ plures, erit ergo ita ſolutio potentiã materiæ ſubiecto non corrumpi, ſed ratione, at illo modo erat materiæ ſubſtantia, ſed illud eſt præcipuum examen, nempe propoſitiones per ſe notas non eſſe, neq; certas, & illa cui innititur præcipue ſcilicet ad formam potentiam ex aduentu formæ corrumpi, non videtur vera de potentia etiam particulari exemplo, & ex poſitione eius matris, quæ filium comedit, ſanguis qui ex matre ad generationem filij defluxit pars etiam aliqua ſpirituoſa prius ſub forma matris, animaue fuit poſt tamen commeſtionem filij cum is in alimentum matris tranſierit rurſus eadem materia ab anima matris animata fuit. At ſanguis non eſt animatus; primo forte non eſt adeo certum præterea ſpirituoſa pars eſt animata ex nonnullis. Et tamen aliquid ſemper ſpirituoſæ ſubſtantiæ cum ſanguine deſcendit ex matre ad fœtum. Tertio poteſt ex partibus ſolidis aliquid per colliquationem in ſanguinem refluere [ex noſtro tractatu de colliquamento] quod ideo prius fuerit animatum cum itaq; materiæ portio eadem poſſit ad formam ſemel dimiſsam redire, eamq; rurſus ſuſcipere, fateri oportet ex ſuſceptione formæ potentiam ad formam illam non corrumpi. Attamen an potentia particularis ſub aduẽtu formę ceſſet, in diſputatione de potẽtia particulari diſputabitur.

Inſtantia aduerſus celebrem propoſitionem, [materiã ſub aduentu formæ ammittere potenciam ad illam formã.]

Auicenna in 1. ſerm.

Examen tertiæ rationis.

Procedit ratio (ſi procedat vllo modo) de particulari potentia non de vniuerſali, hæ enim multiplicantur non vniuerſalis potentia, ſed illa præterea propoſitio non ſatis eſt certa ſi duo fuerint idem ſubiecto, & ſubſtantia, altero multiplicato, alterum multiplicatur, inſtantiam patitur hæc propoſitio de aſcenſu, & deſcenſu de actione, & paſſione, quæ ſunt eadem res, at genere, & prædicamento vſq; differunt, ſed prior inſtantia in præſentia expeditior.

ARTICVLVS TERTIVS Vtrum materia habeat aliquem de ſe actum.

Poſitio prima.

Materia ſecundum eſſe ſuum abſolutum pręciſa omni forma eſt actu, vt eſſe ſcil. actu dicit eſſe extra cauſas producentes, aliter vt actus opponitur potentię obiectiuę, aliter vt actus ſignificat actum entitatiuum.

Authores concluſionis, eiuſq; declaratio, & connexio.

Si actus hic entitatiuus ſignificaret exiſtentiam materiæ, hęc concluſio proculdubio non pertineret ad hunc locum, ſed ad diſputationem de materię exiſtentia, verum ſecernitur à Scoto queſtio de actu entitatiuo à queſtione de exiſtentia materię, de ipſis enim agit 2. ſent. in queſtionibus diuerſis de actu ſi quidem entitatiuo agit diſt. 12. 2. ſent. q. 1. de exiſtentia vero materię ſeiunctę à forma agit diſt. eadem q. 2. ſenſus modo concluſionis huius declaratur hunc in modum à ſententię authoribus eſſe in potentia dupliciter ſumi poteſt, vel ſcil. vt ſubiectum, vel vt terminum exempl. Grat. in manu mea generari poteſt calor cum forte frigida nunc ſit, duo ergo hic ſunt in potentia ad calorem quem faciamus breui hic actu irigeneratum, ſcilicet manus mea, & hęc eſt ad illum in potentia vt ſubiectum; & calor ipſe qui nunc eſt in potentia, & deinde erit actu, quare, & calor generandus nunc eſt in potentia, & manus, hęcq; eſt in potentia vt ſubiectum, ille vt terminus; hic enim idem calor qui in potentia eſt nunc, erit deinde actu, num vero hę potentiæ ſint vna, & eadem re, ratione vero ſolum diuerſæ, ſique diuerſę quomodo differant non eſt cur hoc in loco pertractem, ſatis enim eſt his aperire

Scotus dicta q. 1. Verſ. eſt igitur videndũ.

ſenſum

ſenſum concluſionis, in ſolutione argumentorum contrariorum, quæ ſcil. ad ſequentem concluſionem adducentur id explicabitur pro modo huius inſtituti, actus ergo qui reſpicit, & perficit potentiam obiectiuam hic dicitur actus entitatiuus, at actus qui perficit potentiam ſubiectiuam eſt actus formalis, actus itaq; entitatiuus nihil aliud ſignificat, quam rem, & terminum ipſum productionis eſſe extra cauſam producentem, & actiuam, dico autem actiuam, ſecus enim compoſitum numquam eſt extra cauſas intrinſecas materialem, & præcipue formalem, vt itaq; calor eſt in potentia, & quouſq; eatenus ſolum eſt, quatenus in cauſis ſuis eſt, & potiſſimum in agente, ita dicitur eſse actu cum iam ab agente productus ab eo quodamodo eſt abſolutus. Declaratæ itaq; hoc modo ſententię author fuit Henricus de Gandauo quol. 4. q. 16. Scotus 2. ſent. diſt. 12. q. 1. Grego. de Arimino 2. ſent. diſt. 12. q. 1. & ſequaces, Scotus varijs in locis, ſed præcipuus author videtur mihi Themiſtius in digreſſione illa celebri. Ego ſequutus ſum hanc ſententiam declarauiq; & probaui in dogmaticis in diſput. num materia habeat de ſe exiſtentiam, ſed alio forte in ſenſu atq; Scotus. Toletus eandem ſequitur in 1. phiſ. q. 13. Zimara poſitionem amplecti videtur Scotis modum tamen reijcit in Tabula in propoſitione, materia ſubſtantiatur per poſſe, & Albertus Magnus, Pendaſius admittit actum entitatis vt ſignificat in rerum vniuerſitate materiam reperiri. In examine dogmat. de princip. p. 19. verba eius ſunt „ propterea ſumpto entitatis actu, vt nihil aliud ſignificat, quam rem in rerum „ ipſarum vniuerſitate actu reperiri quomodocunq reperiatur non negabitur „ quin ſit „ Verum Henricus, & Gregorius vſq; in eiuſmodi ſententia excurrerunt, vt vellent aliquam etiam de ſe exiſtentiam materiam habere, & in actu ipſo entitatiuo aliquid exiſtentiæ repoſuerunt. Scotus autem, an idem ſenſerit dubitant multi, ſi enim ſpectes, quæ in explicatione ipſa ſententiæ dicit actum entitatiuum purum ab omniq; additione præciſum ponit, quædam tamen inter diſputandum ſubiungit, quæ ferè in Henrici eũ ſententiam trahant. Aliqui ſunt qui credant in actu entitatiuo exiſtentiæ actum neceſsario contineri, qua de re in argumentis eorumque examine ſermo erit. Interim vero concluſionem de actu entitatiuo, vt potentiæ obiectiuæ opponitur hic propoſuimus quatenuſq; ſignificat materiam eſse extra cauſas productiuas. Rationes ſubiungamus.

Authores ſententiæ.

Ratio prima eſt Scoti 2. ſent. diſt. 12. q. 1. & ab Antonio Andrea hoc modo expoſita 7 diuin. q. 6.

Quod manet idem ſub vtroq. termino generationis eſt ens, & non nihil eſt ſcil. actu entitatiuo. Sed materia manet, idem ſub vtroq. termino generationis. Ergo materia eſt ens, & non nihil, eſt ſcil. actu entitatiuo. Maior ſupponitur minor probatur, nam traſmutatiò facit ſcire materiam (authoritate Auerrois) omne. n. agens naturale requirit paſsum in quod agat. Sicut ergo in tranſmutatione accidentali tranſmutans tranſmutat aliquid manens idem ab vno termino ad alium? non. n. albedo fit nigredo, ſed aliquod commune quod prius fuit album fit poſtea nigrum. Ita in traſmutatione ſubſtantiali ſcil. in generatione tranſmutans tranſmutat aliquid à forma, in formam, & illud eſt materia. & confirmat rationem authoritate Ariſtotelis cuius ipſã eſſe dicit primo de gen. & cor. Verum aliter ego exponerem de Scoti mẽte. Suppoſitio tacita, ſi materia ſit diſtincta à forma ipſamet eſt ens aliquod. Senſus vero, ac vis ſuppoſitionis in hoc conſiſtit eſse materiam in compoſi-

Digitized by Google

to quo vis naturali ab omnibus conceditur, at ſunt qui negant materiam eſse rem aliquam diſtinctam à forma, ſed ratione tantum. At ſi materia ſit res diſtincta à forma erunt duę res, materia, & forma atq; ita materia de ſe res aliqua erit, non quòd exiſtat abſq; forma, ſed quòd habeat entitatem diſtinctam à formali.

Ratio. Quod manet cum vtroq; termino, & ſub vtroq; termino oppoſito generationis eſt diſtinctum ab vtroq; eorum. Materia manet ſub vtroq; termino oppoſito generationis. Ergo Materia diſtinguitur ab vtroq; termino. Maior probatur nam termini oppoſiti generationis ſimul eſse non poſſunt, ſcil. eet non homo, atq; homo minor probatur. Nam in generatione ex oppoſito fit oppoſitum. At ex oppoſito fieri oppoſitum eſt aliquod commune oppoſitum dimittere aliud ſuſcipere. Ergo in generatione eſt aliquid commune quod ſub vtroq; oppoſito maneat. Quod commune vocatur materia.

Ratio Secunda, quæ eſt Scoti eodem in loco, ſed penes Scotum qui rationes nouem affert, eſt ſeptima, ego vero breuitatis cauſa reliquas omiſi: preterquam quod omnes, ea ſolutione ſoluuntur quod Ariſtotelis authoritati innitantur.

Subſtantia per ſe exiſtens diuiditur in ſubſtantiam ſimplicem, & compoſitam. Sed ſubſtantia compoſita non poteſt eſse per ſe diuiſa contra ſimplicem niſi habeat partem realiter differentē, & realiter diſtinctam à forma. Ergo ſubſtantia compoſita habet partem realiter differentem, & realiter diſtinctam à forma, quę ſcilicet erit materia. Erit itaq; ratio in formam redacta. Suppoſitio tacita, ſi quæ pars in compoſito detur diſtincta, ac differens realiter à forma ea erit materia, quæ ſcilicet idcirco erit realiter à forma diſtincta.

Ratio. In omni ſubſtantia, quæ diſtinguitur, & diuiditur contra ſubſtantiam ſimplicem eſt pars aliqua realiter differens, & diſtincta ab alia parte. Sed ſubſtantia compoſita diſtinguitur, & diuiditur contra ſubſtantiam ſimplicem. Ergo in ſubſtantia compoſita eſt pars aliqua realiter differens, & diſtincta ab alia parte. *Annotatio, & Examen.*

Antonius Andreas aliam rationem adungit ex multis compactam, quæ tamen ſecundum omnes propoſitiones authoritatibus innititur variis. Examen itaq; eius inde petatur, vbi examinabuntur à nobis propoſitiones ibi aſſumptæ. Idem dico de reliquis à me ommiſsis rationibus Scoti. Iam vero ad ſumptarum propoſitionum examen accedamus. Qua in re illud prius mente eſt reperendum ipſum verbum eſt, quandoq; eſſentialem ſolum nexum

In diſputatione de Vniuerſali latius diſtinctionē explicaui.

dicere, quandoq; realitatem quandam, exiſtentiamue ſignificare. Nempe propoſitio hæc. Roſa eſt ſubſtantia, vera eſt quoq; cum roſa nuſquam exiſtit tanquam in ea propoſitione tum nulla ſit ſignificatio exiſtentię in rerum natura, neque tum ſignificemus roſam re ipſa ſubſtantiam eſſe, ſed iure ſolum, nexuq; eſſentiæ: quod ſi dixerimus roſam eſse, vel roſam eſse in in rerum natura ſignificatio tum propoſitionis, & ipſius verbi, eſse, ad realitatem, & exiſtentiam deflectit; adeoq; roſa nuſquam exiſtente falſa propropoſitio vtraque eſſet. Illud ſecundo ſubijcere oportet, dum dicimus rem quampiam extra ſuas cauſas eſſe, tum ly eſſe realitatem ſubindicare aliquā; nam extra ſuas cauſas rem eſse, atq; in rerum natura reperiri idem demum ſignificant. His ita præſtitutis, qui contra ſententiam Scoti ſunt, concedent

materiam

materiam abſq; forma conſideratam, & ſubſtantiam eſſe, & potentiam eſſe, vel vt alij ens in poteſtate eſſe, & cętera omnia prædicata, quæ nexu quodam eſſentiali illi annectuntur eidem tribuent abſq; omni forma conſideratę, hucuſq; enim ly eſſe exiſtentiam, ac realitatem nullo modo includit; at verò cum dicitur materia ab omni forma ſpoliata conſideratione, eſſe extra ſuas cauſas id ipſi negabunt, tum enim ipſum eſſe, realitatem, ac exiſtentiam aliquam ſubindicat. At cum ſecundum illos forma ſit fons omnis eſſe, non poteſt tribui effectus formalis præciſa forma ipſi materiæ. Zimara hanc eandem diſtinctionem affert th. 15. quē reprehendit, adeoq; et noſtram ſolutionem, Franciſcus Picolomineus lib. 1. de mat. cap. 9. ſed non efficacibus rationibus: videndus tamen locus.

Examen primæ rationis. Quod ſanè fundamentum maxima cum probabilitate reſiſtit rationibus Scoti. Cum enim in prima ratione ſupponitur materiam ſi ſit diſtincta à forma eſſe ens aliquod. Suppoſitio concedetur, vt ens ſignificat eſſentiam, ac entitatem quandam prędicamentariam vel directè, vel reductiuè, at quatenus includit aliquam realitatem, ſignificatq; reperiri eam ipſam entitatem extra cauſas, ita negabitur ſuppoſitio ex poſito fundamento; neque contrarium probauit Scotus, eiuſue ſequaces.

Examen Secundæ rationis. Secunda quoq; ratio ex eodem fundamento facile ſoluitur. Maior enim (In omni ſubſtantia, quę diſtinguitur, & diuiditur contra ſubſtantiam ſimplicem, eſt pars aliqua realiter differens, & diſtincta ab alia parte) conceditur. Si partes realiter differentes ſignificent entitates diuerſas, atq; in prædicamento ſubſtantiæ, vel directè, vel reductiuè varijs in ſedibus collocatas. At ſi particula realiter propriè ſumatur, ſitq; ſenſus componi ſubſtantiam compoſitam ex partibus, quarum vtraque de ſe ſumpta, atq; conſiderata abſq; altera, re ipſa ſit, hoc in ſenſu negabitur propoſitio, neque video vt ita declaratam, atq; negatam propoſitionem probauerit, probareq; poſſit Scotus, eiuſq; Schola. At quoniam ex fundamento, diſtinctioneq; actus iam entitatiuus in exiſtentiam ferè prolabitur de exiſtentia infra in peculiari diſputatione agetur, & in eam reijciemus conſiderationem argumenti, quod his duabus ſolutionibus obijci poſſet. Eſt vero ſi materia à forma habet vt extra ſuas cauſas ſit, atq; in rerum natura reperiatur ad interitum huius, illiuſue formæ toties, & ipſa corrumpetur, ibi inquam examinabitur.

Poſitio Secunda contraria Primæ.

Materia de ſe ſumpta, ſiue prēciſa à forma non habet actum entitatiuum.

Authores Poſitionis. D. Thomas p. p. q. 66. in corp. docet materiam de ſe ſine actu omni eſſe idem tuetur Bacco 2. Sent. diſt. 12. q. vnica art. 2. ſequaces D. Th. omnes ad vnum Paulus Sonc. 8. metaph. diſp. 1. in corp. vbi diſertis verbis actum entitatiuum reprobat. Iauellus quoq; ibidem. Herue. quoque idem aſſerere videtur quolib. 6. q. 1. ex recentioribus Zimara in tabula inuehitur in actum entitatiuum non ſimpliciter, ſed vt à Scoto, & ab Henrico ponitur. Zabarella actum entitatiuum ſimpliciter euertit lib. 2. de prima rerum materia cap. 2. Pendaſius in exam. dogmat. Ariſt. de princip. p. 19. admittit entitatis actum, at eo modo, quo à Scoto poſitum, atq; ab Henrico iudicat euertit; ſed quia, is modus exiſtentiam includit, ideo hanc viri ſententiam, eiuſq; rationes in diſputationem de exiſtentia differentur. Hi tamen omnes ita negant à materia actum entitatiuū, vt velint materiam

In propoſitione materia ſubſtantiatur p poſſe.

habe-

ad eſse perfectum traducta. Ergo forma non eſt res à materia diſtincta. Aſſumptum probatur ex Ariſtotele tex. 27. 7. diuinorum, vbi demonſtrat quoniam neque in generatione ſola materia reperitur, quæ eſt æs, neque ſola forma, quæ eſt rotunditas, ſed æs rotundum non eſse terminum ad quem generationis materiam ſolam, neq; formam ſolam ſed compoſitum. Cæterarum rationum, quæ adijciebantur vis, & robur in his quodammodo continetur ideo breuitatis cauſa ommittuntur, cum & earum ſolutio ex ſolutione harum proximè emergat.

Examen rationum Poſterioris ſectæ.

Examen primæ rationis. Hæc ratio vt ad inſtitutum noſtrum pertinet nullius roboris eſt. Indirectè enim tantum propoſitam concluſionem probat, atque inſtando ferè rationi Ariſtotelis qua oſtendit is materiam eſse, atq; in rerum natura dari. Cùm enim Ariſtoteles in ea probet adeo materiam eſse, vt ſimul probet eſse eam à forma diſtinctam. Inſtat præſens ratio huic parti, quæ de diſtinctione eſt materiæ, & formæ: alio præterea nomine debilis hæc ratio eſt. Innititur enim poſitioni dimenſionum interminatarum, atque modi, quo illæ ex interminatis terminatæ reddantur, quæ poſitio in vtroq; capite probabilis ſolum eſt, nititur enim opinioni Auerrois, at nulla certa ratione demonſtratur, multiq; ſunt ſententiæ contrariæ. Bacco tamen accepta adhuc authoritate Auerrois, cui plurimum ipſe defert, rationis, inſtat aſsumpto; ſuſtineri ſcilicet rationem, quà Ariſtoteles ex tranſmutatione demonſtrauit materiam dari, etiam ſi materia eadem res ponatur cum forma: inſtat vero quoniam vt materia poſſit ex gradu imperfecto tranſire ad gradum perfectum, neceſse vt ſub gradu imperfecto excipere poſſit, & ſuſtinere actionem agentis eam ad gradum perfectum molientis traducere. At verò quoniã nulla res poteſt actionem alicuius agentis ſiſtere, niſi ſit actus, vel habeat actum, materia citra formam nullum habet, adeoq; vt ſub gradu imperfecto eſt, non poteſt ſiſtere actionem agentis, quamobrem exemplum dimenſionum interminatarum nullius eſt cum materia paritatis. Dimenſiones enim vt formæ, ſunt actus quidam etiam ſi accidentarius, at materia ſub gradu imperfectionis nullum actum obtinet. Quæ viri inſtantia abundantioris cuiuſdam doctrinæ gratia a me adducta eſt non quòd omnino mihi probetur. *Inſtantia Bacconis.*

Examen ſecundæ rationis.

Bacco ſecundæ rationi inſtat dicẽdo formam ante generationem à materia differre, vt id, quod eſt in potentia materiæ ab ipſa materia; non eſt, tum verò actu ita enim perficeret, & informaret materiam, vt contendebat ratio. Quæ ſit Bacconis ſententia de diſtinctione formæ à materia, vt in potentia eſt ante generationem aperit ipſemet ſecundo ſent. diſt. 18. q. vnica art. 2. ſed quæ differentia ſit inter formam vti potentia ante generationem reperitur, atq; materiam ſuo loco diſputabimus. Interim aſſumptum quoad ſecundam partem falſum eſt, vel certè infirma eius probatio, dicamus enim formam non diſtingui ante generationem à materia, at poſt generationem diſtingui, non ideò ſequitur quidpiam abſurdi, cum enim deducitur ab agente largitum iri multitudinẽ nedum perfectionem, primo aſsertio, quæ id negat nititur authoritati Auerrois quantæ id neceſſitatis eſt? at deducitur etiam ex Ariſtotele 8. diuin. tex. vlt. neq; deductio fortè eſt adeò neceſsaria. Neque etiam ſi id aſseruerit Ariſtoteles argumentum eſt neceſsarium, niſi ratio pre-

Ratio tertia, eſt eiuſdem Bacconis ibidem.

In primo actu nulla eſt potentia, ſcilicet in Deo. Ergo in prima potentia (ſcilicet in materia) nullus eſt actus.

Ratio quarta, eſt eiuſdem Bacconis.

Si eſset in materia aliqua actualitas nō differret ab alteratione generatio. Sed differt generatio ab alteratione. Ergo in materia eſt aliqua actualitas. Conſequentia probatur, etenim ſi materia eſt actu non ammitteret in generatione nomen, & definitionem: at cum ſubiectum mutationis non ammittit nomen, & definitionem eſt alteratio non generatio; ex Ariſtot. 1. de ort. & interit. cap. 1. Auerr. comm. 63. 1. phiſ.

Ratio quinta. Quod eſt in aliquo genere potentiale non eſt in eodem genere actus. Materia eſt in genere ſubſtantiæ potentiale; [eſt enim ſubſtantia in potentia] ex Ariſtot. 2. de anima, & ibi Auerr. Ergo materia non eſt in genere ſubſtantiæ actus, ideſt non eſt actu ſubſtantia.

Ratio Sexta eſt Zabarellæ lib. 2. de prima rerum materia cap. 2.

Suppoſitio. Materia eſt potentia. ex Ariſt. 2. de anima tex. 2. Si materia eſt actu hic eius actus, vel eſt ipſamet potentia, vel ab ea diſtinguitur. Sed neutrum dici poteſt. Ergo materia non eſt actu. Non primum. Quis enim dixerit actum eſſe potentiam, & actualitatem potentialitatem? Non ſecundum, (ita enim materia compoſita eſſet) ex actualitate ſcilicet, & potentialitate rebus ex ſuppoſitione diſtinctis. At materia eſt ſimplex, non compoſita, ergo, &c.

Ratio Septima eſt Zabarellæ ibidem. Actus entitatiuus ſi detur, vel eſt ſubſtantia, vel accidens. Sed neutrum. Ergo actus entitatiuus non datur. Aſsumptum probatur. Non eſt accidens. Probat his ipſis verbis Zabarella.
„ Accidens quidem eſse non poteſt, quia ſecundum Scotum nihil aliud eſt
„ actus entitatiuus, quam entitas realis, entitas autem materiæ nihil aliud
„ eſt, niſi materia ipſa, non poteſt ergo actus entitatiuus materiæ eſse acci-
„ dens, niſi materia ſit accidens, quod quidem Scotus non diceret. „ Non eſt actus entitatiuus ſubſtantia. Etenim; Subſtantia vel materia, vel forma, vel compoſitum. Sed nihil horum, ergo, &c. At non forma; nam & Scotus ipſe diſtinguit; neque compoſitum ob eandem rationem, & præterea ſequeretur in materiæ entitate dari compoſitionem ex materia, & forma, quod neq; Scotus admitteret. Quòd ſi dicamus eſse materiam. Si ipſum quoquomodo à materia diſtinctum concipiamus erit materia materiæ. Si verò idem penitus cum materia faciamus, verum ſanè dixerimus. Ens homo enim eſt homo, & ens materia materia. At incongrua appellatione ita vtamur dum materiæ entitatem actus nomine vocauerimus.

Examen rationum prioris ſectæ.

Rationes hæ omnes ad exactum demonſtrationis examen non perſtant; nam innituntur, authoritati Ariſtotelis, & Auerrois non vſque ad propoſitiones per ſe notas ducuntur; quare hæc vna ſolutio omnes illas tollit, & noſtro inſtituto hæc vna ſufficit. Verum quoniam infirmæ ſunt, etiam ſi quis authoritati hæreat Ariſtotelis, & peripateticam ſectam profiteatur; ideo ad abundantiorem doctrinam eas ſingillatim ſoluere, intraq; ſcholā decreui.

Examen primæ rationis. Prior ergo ratio aſsumptum non ſatis certum obtinet, at quoniam eo dimiſso rationem in præſentia expendere pollicitus ſum ad conſequentiam me reſtringo. Non eſt ergo ea vera, neq; ex poſitione

tione Scoti pendet, quinimò Scotus differant ne potentia obiectiua, & ſu-
biectiua re in rebus naturalibus in dubio relinquit, idq; quomodo ſe habeat
parum ipſe moratur. Verba eius ſunt. „ Et forte eſt eadem potentia, ſed
„ vt comparata ad diuerſa dicitur obiectiua, vel ſubiectiua. „ Non eſt itaq;
neceſſarium connexum. Si actus entitatiuus datur potentiam obiectiuam
re ipſa diſtingui à ſubiectiua, & actiua potentia. Satis enim, inquam, eſt
& Scoto, & rei ipſi ſi ratione diſtinguatur, & demum ſi tribuatur, non
materiæ, aut agenti, ſed rei ipſi producendæ. Nempe cæra eſt in poten-
tia ad Mercurij imaginem. Eſt hæc potentia ſubiectiua. At mercurius quo-
que nondum exiſtens poteſt eſſe, & erit quandoque actu. Hęc potentia, quę
tribuitur Mercurio obiectiua dicitur, & illi ſiue re ipſa differat à ſubiectiua
cęrę, ſiue eadem cum illa ſit reſpondet actus entitatiuus, etenim Mercurius,
qui nunc potentia eſt. Quandoq; in rerum natura erit extra cauſa s ſuas.

Examen ſecundæ rationis.

Actus ſeparat, & diſtinguit; intelligenda propoſitio eſt de actu formali
penes Ariſtotelem, non de actu entitatiuo, immò neque de actu exiſtentiæ,
vt actu notiore vtar. Non enim ego differrò ab alijs eo, quòd ſim, at dif-
fero eo, quod ſim Scipio ob rationes ſcilicet, & differentias indiuiduantes.
Differo à brutis rationalitate differo colore, figura à multis quæ omnia
formæ ſunt ſubſtantiales, aut accidentariæ, vel ſaltem ad actum formalem
aliquo pacto reducuntur. At quatenus ſum actu, ideo non differo ab alijs
exiſtentibus actu, ſed differo ſolum ab illis, quę potentia exiſtunt, & à me ipſo
quatenus potentia quondam eram. Et in tex. 40. 17. loqui Ariſtotelem de
actu formali planum eſt.

Examen tertiæ rationis. In primo actu nulla eſt potentia. Hęc ratio dia-
lectica eſt, nititur enim loco à contrario. Pręterea verò aſſumpto nititur
parum conſtanti, nam in primo actu duplex potentia eſt altera actiua, altera
logica, cui innititur propoſitio modalis poſſibile eſt Deum eſſe, vt Ariſtot.
docet in cap. de mod. 2. periher. quę potentia non ſeiungitur vnquam ab
actu, vnde dicitur quoq; de illa non differre in ęternis poſſe, & eſſe. Sicut
ergo de primo actu potentia, ſaltem logica ennunciatur, cur non pari mo-
do de prima potentia actus, ſaltem logicus ennunciari poſſit? per quem li-
ceat dicere pura potentia nunc reperitur in rerum natura, adeoq; non habet
poteſtatem, vt in futurum ſit, ſed actu in pręſentia eſt. Sunt autem, qui
exiſtentiam quoq; actum logicum arbitrentur. Aliter pręterea in actu pri-
mo datur potentia actiua, cur non in potentia prima datur actus potentia-
lis. Sicut enim ens homo, & homo non differunt, neq; potentia, & poten-
tia ens differenti huiuſmodi itaq; actus cum potentia identificabitur. Sed
ſatis ſit rationem dialecticam oſtendiſſe.

Examen quartæ rationis. Connexum rationis falſum eſt, nedum neceſſa-
rium non eſt. Non enim de quacunque actualitate veritatem connexum
obtinet, neque eius confirmatio, ſed de ſolo actu formali, idq; in Schola
ipſa peripatetica, nam vt res non ammittat nomen, atq; definitionem ab
eo id actu habet, qui nomen tradit, & definitionem, qui actus formalis eſt
non exiſtentię, multo minus entitatiuus ſi hic ponatur adhuc infra exiſten-
tię actum.

Examen quintæ rationis. Quod eſt in aliquo genere potentiale, non eſt in
eodem actus.] Cum actus entitatiuus ſecundum aliquos videatur ab omni
exiſten-

exiſtentia abſtrahere ſecundum aliquos non abſtrahat. Secundum vtranq; propoſitionem ratio hæc inſtantia patitur. In primam quidem, quoniam vera eſt propoſitio in ſchola de actu, qui diſtinguitur à potentia, & potentiali: at actus entitatis non diſtinguitur à re, cui adiungitur, etiam ſi potentiali, ſed identificatur, idem enim eſt homo, & ens homo. Potentia, & ens potentia. Secundum aliam vero poſteriorem poſitionem, cum actus exiſtentię non concludatur in prædicamento, etiam ſi actus exiſtendi tribuatur potentiæ, non idcircò illa erit in prædicamento ſubſtantiæ actus.

Examen ſextæ rationis. Reſpondebunt eſſe re ipſa potentiam, (vt enim dicebam potentia, & ens potentia non differunt) differre tantum ratione: & cum ſubiungit quis dixerit actum eſſe potentiam. Primum reſpondeo in actu primo, hoc à nobis dici: eſt enim actus primum potentia, & cum dicit Ariſtot. in æternis eſſe, & poſſe non differre ſignificat potentiam eſſe in illis actum; eſſe enim dicit actum. Secundo autem reſpondetur non ſequi potentia, & actu re non differunt; ratione differunt, ergo potentia eſt actus hoc nos docuit ipſemet Ariſtot. 3. phiſ. eſtq; in promptu exemplũ de aſcenſu, & deſcenſu. In materia vero eſſe compoſitioné rationis, quid prohibet?

Examen ſeptimæ rationis. Primum dico propoſitionem illam [Quicquid eſt, vel ſubſtantia eſt, vel accidens] non eſſe in ſchola etiam Peripatetica ſatis tutam ſupra ad poſitionem primam, quæſt. de materiæ ſubſtantia, ac natura in exam. quartæ rationis: nàm ſubſtantia prædicamentum alterum ex decem eſt. Accidens in nouem immediatè prędicamenta diſtribuitur, vnde fit, vt quæ extra cathegorias ſunt neq; ſubſtantia vere, neq; accidentia ſint, vt tranſcendentia omnia, vtq; Deus, at dimiſſa hac inſtantia dicent re ipſa ſubſtantiam eſſe, atq; ſubſtantiam materiæ actum entitatiuum. Materia enim, & ens materia non differunt; Verum ratione ſolum diſtinguentur, ex qua differentia rationis fit, vt materiam, eiuſq; entitatem non actum, ſed actu dicamus eſſe, adeoq; nulla incongrua appellatione vtamur. Sed notandum eſt, eam diſtinctionem, quam ego rationis dixi, ab aliquibus vocatum iri ex natura rei. Alij dicunt modalem, vt Raguſęus.

Digreſſio in qua probabili arbitrio diſputatio determinatur.

Vt in hac ſubtiliſſima diſputatione ego aperiam, quid probabilius arbitrer totam ſententiam meam his duabus concluſionibus complector. Prima quidem eſt. In actu entitatiuo, vt potentiæ obiectiuæ opponitur includi exiſtentiam. Secunda, Materia de ſe ſumpta, vt ab omni forma ſpoliata concipitur nullam exiſtentiam obtinet. Hæc ſecunda concluſio magis eſt ad aures Ariſtot. & Platonis, & probabilioribus rationibus nititur. Attamen non eſt neceſſaria, & contraria quoq; concluſio inter Peripateticos defenditur, vt infra in diſputatione de materiæ exiſtentia intelligemus. Interim ſi duas propoſitas cõcluſiones recipiamus pro corellario ſequitur materiam de ſe, atq; ab omni forma ſeorſum conſideratam actu entitatiuo carere, vt potentiæ obiectiuæ opponitur. Harum itaque concluſionum ſecundam in ſignificata diſputatione explicabimus. Interim prima facilè patet ex fũdamẽto adducto pro ſoluendis rationibus Scoti, de actu entitatiuo etenim verbum ſubſtantiuum (eſt) vt ad realitatem ab eſſentiæ, entitatiſue puritate traducitur, exiſtentiam ſemper includit: qui ergo velint actum entitatiuum eatenus ſolum defendere, quatenus opponitur eorum ſententiæ, qui materiam, & formam rem penitus eandem arbitrabantur, hi non debent ex

potentia

potentia obiectiua actum hunc declarare, ſed ex ſede prædicamentali, quòd ſcilicet materia omni forma præciſa ſedem aliquam in prædicamento ſubſtantiæ obtinet diſtinctam à ſede, quam in eodem forma ſibi vendicat ſiue reponantur directè, ſiue reductiuè ſolum in prædicamento. Animaduertendum tamen multos cum hoc vnum de materia ſentiant, imprudentes, clamq; ſeipſis in aliam ſententiam deſcendiſſe, nempe credunt materiam eſſe aliquod de ſe ens abſolutum à forma diſtinctum (hucuſq; autem entitatem ſolum materiæ ſignificant) ſubiungunt verò materiam eſſe actu id quod eſt, atq; in rerum vniuerſitate reperiri, quæ particula iam exiſtentiam includit, atq; ita pro entitate ſola tribuunt etiam exiſtentiam materiæ ab omni forma ſpoliatę, contra tamen, quam reſponſuri ſint ſi de hoc ipſo ſeorſum interrogentur. At dicet quiſpiam ſi materia, quæ per me entitas eſt diſtincta à forma ſeorſum à forma concipiatur, erit ne ipſa hæc eadem entitas actu, an poteſtate, & demum in ea abſtractione conſiderata erit ne poteſtate materia, an actu materia? Reſpondeo, huic interrogationi niſi ſumma cum acriuia reſpondeatur, pronum, & facilem eſſe lapſum. Res ergo quæcunque in eſſe ipſo eſſentiali præcisè conſiderata abſtrahit ab omnibus, quæcunq; in eius quiditate, definitioneq; non continentur, & nedum ab illis, ſed ab eorum quoq; contradictionibus: nempe homo, naturaq; humana in ipſo eſſentiæ eſſe puro, ac præciſo, neque albedinem includit, neque non albedinem, neque riſibilitatem, neque non riſibilitatem. Homo enim quà homo, neq; albus eſt, neq; non albus, neque riſibilis, neq; non riſibilis; ſumendo ly quatenus in hac de riſibilitate propoſitione, vt cauſam præcisè formalem ſignificat. Reſoluuntur enim propoſitiones in has. In hominis definitione non continetur riſibilitas, & in hominis definitione non continetur non riſibilitas, quæ ambæ veræ ſunt; pari modo exiſtentia, eiuſq; actus non concluditur in re ita conſiderata, neque negatio exiſtentiæ, eiuſq; priuatio, vnde potentia, quæ ad exiſtentiam refertur ab eiuſmodi conſideratione repellitur. Hinc ſi de natura humana precisè ſumpta quæreretur exiſtat ne actu, an potentia; totum diſiunctum eſt negandum, neq; ſcilicet actu, neque potentia exiſtit quippe quę in ea puritate ab vtroq; diſiuncti membro abſtrahit, & ſtatim, atq; illi mente actum, vel potentiam exiſtendi adiungimus, ſtatim à præciſo eſſe eſsentiæ iam ad reale eſse deducimus; conſtat ergo quid propoſitæ de materia quæſtioni ſit reſpondendum, non eſse ſcilicet neque actu, neque poteſtate, vt actus exiſtentiam ſignificat.

Auicenna in 5. metaph. D.Th. in libro de ent. & eſſent.

ARTICVLVS QVARTVS. Num Materia corpus.

Poſitio Prima. Materia eſt corpus inaffectum, ſiue qualitatis expers.

Annotatio. Multiplex propoſitionis ſenſus, & varii eius Authores.

Hanc Poſitionem cum multi amplexi ſint, variè tamen varij illam accepere, quam diuerſitatem hunc in modum diſtinguemus. Materia vel adeo eſt corpus vt natura, eſsentiaq; eius in eo ipſo corpore reponatur, vel antequam formam, naturamq; corporis induat, materia iam eſt, verum tamen coæterna quadam corporis forma, tanquam præparatione ad formas ſenſibiles ſubeundas (vt poſtea diſtinguemus) eget. Qui corpus in eſſentia materiæ reponunt in tres potiſſimum ſententias videntur diuiſi. Alij de corpore ſubſtantiali loquuti ſunt, qui rurſus bipartiti ſunt, vel enim materiam ex duplici natura componi crediderunt, quarum illa ceu ſubiectum,

hæc

hæc velut forma ſit, quæ ad corpus ſubiectam naturam contrahat, quam ſententiam Stoicis, & Pericli Lydio tribuiſse videtur Simplicius, ſed forte iniuria. Alij materiam rem ſimplicem concipiunt, & tamen per ſe ipſam corpus eſse arbitrantur, quæ fuit, vt arbitror, Stoicorum ſententia, at certè eſt Iacobi Zabarellæ, qui ſubiungit præterea materiam eſse corpus illud, quod eſt in cathegoria ſubſtantiæ genus generaliſſimum. Hi ergo de corpore ſubſtantiali loquuti ſunt, alij de trino ipſo dimenſu rem interpretati ſunt, volueruntq; materiam eſse trinam ipſam dimenſionem, quæ fuit ſententia Ioannis Grammatici, & Simplicius quoq; cum aliqua tamen declaratione ſuſcepiſse videtur 1. phiſ. & eo referente Porphirius prior defenderat. Verum, qui corporis naturam poſteriorem materia non tempore, ſed natura volunt hi materię formam quandam ſubſtantialem illi coęternam affingũt, cuius beneficio materia ſit quanta indeterminatis quibuſdam dimenſionibus, quæ ex eorundem ſententia non poſsunt ineſse materiæ ab omni forma deſtitutæ. Alij tamen dimenſiones has ipſas indeterminatas coæternas ei tribuunt abſq; præuia forma ſubſtantiali, quæ ſententia eſt Auerrois, ſicut prior eſt Auicennæ; at ſententia Auerrois non ponitur in earum cathalogo, quæ materiæ corporeitatis formam, naturamue tribuunt, ſiue quæ ipſam corpus faciunt. Secundum hoc diſtinctionis membrum reijciam ego in quæſtionem de quantitate materiæ: hoc enim vtraq; opinio & Auerrois, & Auicennæ ſibi poſcit quomodo materia ſit quanta, at tres priores ſententiæ hic ſunt examinandę. Ad naturam enim, ſubſtantiamq; materiæ pertinent, iam vero ad concluſiones, rationeſq; deſcendamus, & ſententiam Periclis Lydij, & Ioannis Grammatici in vnum cogemus concluſionem: quoniam rationibus iſdem vtuntur. Immo Ioannes Grammaticus ſuam ipſe ſententiam cum Stoicorum ſententia eandem facit.

1. digreſ. ad t. 69.
De prima rerũ mat. lib. 2. cap. 7.
Lib. 11. contr. Procl. in digreſſ. ad tex. 69.
De ſubſtantij orbis cap. 1. & 4. 1. ph. com. 63.
In 1. ſuffic. cap. 2.

Ratio prima Periclis Lydii (penes Simplicium) Ioan. Gramatici loco citato.

Quod in omni naturali tranſmutatione manet, id non aduenit materiæ, ſed eſt ipſamet materia, trinum interuallum, corpuſq; omnis qualitatis expers perſeuerat in omni naturali tranſmutatione, ergo trinum interuallum, corpuſq; omnis qualitatis expers non aduenit materiæ, ſed eſt ipſa materia. Maiorem probant ex materię indagine, ea enim ratione ſolum materia reperta fuit, atq; oſtenſa ab omni ſenſibili forma, ſenſibiliq; corpore diuerſa, quod modo huic naturæ ſubſtat modo illa abiecta, alteri ſubiacet. Minorem probant, quoniam nunquam ex non corpore fit corpus, aut ex corpore non corpus gignitur.

Ratio Secunda eiuſdem Periclis penes Simplicium.

Si corpus adueniret materiæ, vt ſubiecto, in eaq; produceretur ex contrario, adeoq; ex non corpore fieret. Sed ex non corpore haud quaquam corpus fit. Ergo corpus non aduenit materiæ, in eaq; producitur. Connexum inde pendet, quod generationes ex contrarijs ſunt.

Ratio tertia eiuſdem penes eundem.

Id quod immediatè ſubijcitur primę mutationi elementorum, ſcilicet in ſe inuicẽ, eſt corpus, prima materia eſt id, quod immediatè ſubijcitur primę mutationi elementorum, ſcil. in ſe inuicem Ergo materia prima eſt corpus. Ratio hęc ex modo, quo propoſitiones eius à Simplicio proponvtur potius in ſecundam figuram ex ambabus affirmatiuis redigenda videretur, ego tamen æquitate quadam in ea conſtituẽda vſus ſum minor vero ſupponitur ex Pla-

tonis,

tonis, Ariſtotelisq; dogmate, ipſi.n. materiã induxerunt ex mutatione prima, ſcilicet elementorum, quæ ſecundum caliditatem, frigiditatem, ſiccitatem, humiditatemq; fit. Maior p;obatur, nam hæ ipſę qualitates mutantur circa corpus, quod probant rurſus, quoniam habent commune ſubiectum corpus, vt ſit totus ad minorem proſyllogiſmus.

Proſyllogiſmus minoris.

Quod immediatè ſubijcitur tranſmutationi mutuæ primarum qualitatum caliditatis, frigiditatis, ſiccitatis, & humiditatis id immedatè ſubijcitur primæ elementorum tranſmutationi. At corpus immediatè ſubijcitur, &c. Ergo & minorem hanc rurſus probant, quoniam. Quod eſt commune ſubiectum qualitatibus illis caliditati, frigiditati, &c. immediatè ſubijcitur tranſmutationi illarum. Sed corpus commune ſubiectum; ergo &c. Licet hic proſyllogiſmus maioris conuerſã potiùs quàm maiorẽ probet. Alię rationes pro hac ſententia adducuntur, quę tamen ex harum ſolutione facilè, & ipſæ ſoluentur, ideoque breuitatis cauſa ommittuntur.

Examen rationum.

Examen primæ rationis. Quod permanet in omni tranſmutatione, rationis huius vtraq; propoſitio repręhenſores inueniet, maior quidem reijcietur ab Auerroe, eiuſq; ſcola, qui ponunt dimenſiones interminatas in omni mutatione manere, neque tamen materia ipſę ſunt, neq; in materię natura reponuntur, vnde concedent ipſi paſſim materiam in omni mutatione permanere; negabunt tamen propoſitionis conuerſam. Quicquid in omni mutatione manet eſſe materiam. Minor quoque à D. Thoma cuiſq; factione negabitur ſi intelligamus in omni mutatione manere corpus aliquod inaffectum numero vnum ſaltem priuatiue vnum. Volunt enim in omni ſubſtantiali tranſmutatione corpus, & quantitatem nouam generari, ſuppoſitionibus ergo nititur ratio parum firmis, admodumq; imbecillibus.

Examen ſecundæ rationis. Secunda quoq; ratio connexum habet ambiguum etenim non ſequitur trinum interuallum extra eſſentiam, ac naturam materiæ eſt, ergo generatur. Poteſt enim eſſe æternum, in materiæ tamen natura non repoſitum, quæ fuit ſententia Auerrois, nec non eorum, qui formam corporis æternam materiæ tribuerunt non alio conſilio, quam vt eidem dimenſiones æternæ poſſent ineſſe. Secundo loco, id quoque parum neceſſario infertur, etiamſi generetur corpus, & trinum interuallum in materia; ex non corpore genitum iri. Si ſcilicet corpus ex non corpore in vniuerſum adeoq; ex incorporeo generatum iri intelligant. At generabitur corpus hoc particulare ex hoc non corpore particulari, nempe corpus aereum ex non corpore aereo ſcilicet ex igneo, quod ſanè abſq; vlla abſurditate conceditur, pari quoq; modo ſubſtantia ex non ſubſtantia in vniuerſum generari, haud poteſt, ſed hæc ſubſtantia ex hac non ſubſtantia generatur procul dubio. Hoc itaq; modo ſolueret rationem D.Th. ego autem eo, quod propoſitionibus vtitur non per ſe notis, neque certis, aut per ſe ipſas, aut per demonſtrationem aliquam.

Examen tertiæ rationis. Ratio tertia maiore ambigua vtitur. Immediatè.n. ſubijci elemẽtorum tranſmutationi duobus modis accipi poteſt, vel ſcil. vt vnum, & idem numero ſubijciatur, vel vt id, quod ſubijcitur non numero, ſed genere ſolum vnum ſit, hoc ſecundo modo ab omnibus ferè ſectis propoſitio negabitur, & in hunc tamen ſenſum minor à D. Th. & multis alijs

ſolum

ſolum concedetur. Neque fortè in primo ſenſu poterit demonſtrari. In primo rurſus ſenſu maior nonniſi cum diſtinctione admittetur ab Auerroe, & id genus philoſophis. Diſtinguent ergo vocem immediate, vt dicit rationem ſubiectionis, & vt dicit cum ratione, etiam conditiones ſubiectionis diſtinctio declarari poteſt exemplo rerum viſibilium. Ratio immediata cur res videri poſſit eſt color illuminatus. Conditiones verò ſunt oppoſitio, remotio ab oculo, & cætera eiuſmodi, quæ recenſent optici: color ergo illuminatus eſt obiectum immediatum viſus, ſi rationem ipſam viſibilitatis ſpectes, At ſi conditiones inſuper conſideres. Non eſt immediatum obiectum, ſed requiruntur remotio ab oculo, oppoſitio, & cæteræ omnes conditiones. Concedetur ergo maior de ratione ipſa ſubiectionis, non de conditionibus, eritque ſenſus id, quod immediatam rationem obtinet ſubiectionis in elementorum tranſmutatione id eſſe materiam. Attamen materiam per ſe ſumptam non poſſe ſubijci actu mutationi eiuſmodi niſi conditiones accedant, inter quas eſt trina dimenſio, ſine qua non poteſt vlli formæ ſubſterni materia, & inde fit, vt corpus ſit immediatum ſubiectum, eo tamen modo, quo declaratum fuit, tranſmutationis elementaris. *Ab. lib. 1. prop. rimer. ruel.*

Poſitio ſecunda, eſt Zabarellæ de prima rerum materia lib. 2. c. 17.

Materia eſt corpus illud, quod eſt genus generaliſſimum in genere ſubſtantiæ. Vel aliter materia ſecundum ſe ſumpta eſt corpus de genere ſubſtantiæ. Eſtq; corpus illud, quod eſt genus generaliſſimũ in ea cathegoria.

Ratio 1. Supp. 1. Corpus latiſſimè acceptũ, quod caduca corpora omnia, & ſola complectitur eſt ſupremum genus vniuocum in cathegoria ſubſtantiæ.

Suppoſitio ſecunda. Corpori huic communi, generiq; generaliſſimo, & vniuoco reſpondere oportet vnam aliquam naturam communem ab omnibus caducis corporibus æque participatam. Probat ſuppoſitionem inductione quadam. Ratio qua viuens eſt viuens, & qua eſt genus vniuocum, eſt anima vegetans. Ratio, qua animal eſt animal, & qua eſt vniuocum eſt anima ſenſibilis. Ratio, qua homo eſt homo, & commune vniuocum eſt anima rationalis. *Sup. 2.* *Sup. 3.*

Suppoſitio tertia. Ratio à qua ſumitur vniuocatio cuiuſlibet generis, vel ſpeciei debet eſſe natura aliqua ſimplex, quę illi extra animam reſpondeat. Probat inductione quadam: ratio viuentis eſt forma quędam ſimplex anima nutriens. Ratio animalis eſt anima ſenſibilis; ratio hominis eſt anima rationalis ergo &c.

Lemma. Nexus formę cum materia non eſt ratio illa communis corporis, quamobrem corpus ſit genus generaliſſimum vniuocum.

Ratio prima Lemmatis, verbis ipſius Zabarellæ expoſita.

„ Ex componentibus incorporeis non poteſt compoſitum prouenire corporeum. At ſecundum eos non minus materia, quam forma eſt incorporea, compoſitum igitur non poteſt eſſe corpus. Maior clara, quia neutrum componentium poteſt alteri dare corporeitatem cum ipſe eam non habeat, quare nulla ratio apparet, cur eorum nexus poſſit facere corpus, immo ratio adeſt manifeſta cur non poſſit.„ Hæc ratio Zabarellę, cuius hęc eſt analyſis. Nullum compoſitum ex ambobus incorporeis eſt corpus: Compoſitum ex materia, & forma eſt (ex aduerſarijs) compoſitum ex ambobus incorporeis. Ergo compoſitum ex materia, & forma non eſt corpus adeoq; neque non corporis.

Digitized by Google

Secunda ratio Lemmatis.

Ratio, à qua ſumitur vniuocatio cuiuſlibet generis, ac ſpeciei, adeoque & corporis, eſt natura aliqua ſimplex. Compoſitum ex materia, & forma, nexuſue materiæ cum forma non eſt natura aliqua ſimplex. Ergo compoſitum ex materia, & forma, ſiue earum nexus non eſt ratio vniuocationis corporis. Immo argumentum hoc ipſe adhuc magis roborat hunc in modum, & his verbis. „ Magis videtur ratio, qua homo, „ eſt homo eſſe compoſitio, vel natura aliqua compoſita, quam ratio corpo- „ ris. Quia ſpecies maiorem habet compoſitionem, quam genus. Attamen „ ratio hominis nō eſt cōpoſitio aliqua, ſed ſimplex forma. „ Ergo multo minus ratio corporis debet eſſe cōpoſitio, ſed debet eſſe natura aliqua ſimplex.

Secundum Lemma. Nulla forma poteſt eſſe ratio, vnde ſumatur vniuocatio corporis late accepti. *Ratio Lemmatis.*

Si forma eſſet ratio eiuſmodi vniuocationis, vel forma generalis eſſet, vel ſpecifica. Sed neutra ergo. Aſſumptum probatur de forma generali, quoniam non datur forma corporis, illa coæterna materiæ, quod in diſputatione de hoc diſputauit Zabarella, & nos infra De quantitate materiæ exponemus. De forma autem ſpeciali probat. Primo quoniam forma ſpecifica non facit corpus abſolutè, ſed tale corpus. At hic corpus abſolutum quæritur. Secundo, quoniam ab vna forma prouenit vnum eſſe, quare ſi anima ſenſibilis tribuit rei ipſam eſſe animal non poteſt eidem tribuere, vt ſit corpus. Tertio Ratio vniuocationis debet vna eſſe, & adæquata. At ex formis ſpecificis non poteſt duci ratio vna, & adæquata corporis latè accepti: ſecus enim omne corpus eſſet animal, ſi anima ſenſibilis eſſet ratio hæc adæquata. Item omne corpus eſſet homo ſi anima rationalis eſſet, ratio ratio hæc adæquata. Quòd ſi quis dixerit aliam corporeitatem prouenire à forma animalis, aliā à forma lapidis iam non erit corpus genus vniuocum.

Ratio prima Poſitionis. Corporis, quod eſt genus generaliſſimum, & vniuocum in cathegoria ſubſtantiæ ex prima ſuppoſitione ratio communis, & natura extra animam. Vnde eius vniuocatio ſumitur (debet autem ſubeſſe hæc ratio, & natura communis, vnde ſumitur ex ſecunda ſuppoſitione) vel eſt materia, vel forma, vel compoſitio ex materia, & forma, vel accidens aliquod, ſed neq; eſt accidens, neq; compoſitio ex materia, & forma, neq; forma. Ergo eſt materia. Aſſumptum quoad tertiam partem conſtat ex lemmate primo, quoad ſecundam, ex ſecundo, quoad primam verò probat quoniam. Accidens non eſt aptum ſubſtantiæ eſſentiam conſtituere. Ergo &c.

Ratio ſecunda poſitionis.

Lemma. Subſtantiale corpus eſt illa ſubſtantia, quæ tribus dimenſionibus ſubiecta eſt.

Ratio lemmatis, & declaratio. Cum duplex ſit corpus aliud de genere ſubſtantiæ, aliud de genere quantitatis neutrum poteſt ab altero diuelli. Neque enim poteſt excogitari corpus vllum de genere ſubſtantiæ, quod dimenſionibus careat. Neque dimenſiones, & corpus de cathegoria quantitatis. Quod nō hæreat corpori ſubſtantiali. Probat hoc ſecundum quoniam. Corpus de genere quantitatis cum ſit accidens expoſcit ſubiectam ſubſtantiam, non autem incorpoream. [Omnis enim ſubſtantia trine dimenſa eſt corporea] ergo corpoream.

Ratio

Ratio Poſitionis. Illud eſt primũ corpus de cathegoria ſubſtantię ordine originis, à quo primo emanat corpus de cathegoria quãti,& in quo primo inheret tanquam proprium illius accidens. Prima materia eſt primum ſubiectum corporis de cathegoria quanti, idque ex ipſius materiæ, natura primo emanat. Prima ergo materia eſt primum corpus de cathegoria ſubſtantiæ. Maior ex lemmate, minor ab eo probata fuit in diſputatione de quantitate interminata, ego verò conſiderabo infra De quantitate materiæ.

Alia quadam Poſitionis eiuſdem confirmatio.

Confirmat prætereà rem euidentia quadam imaginationis. Summa verò eſt, ſi materiam mente contemplemur abiunctam à formis, nihil aliud concipere poſſumus, quam corpus quoddam vaſtum, & indiſtinctum, & molem quandam vacuam, vt dicebat Plotinus, at formam non concipimus, dum illam ſine forma conſideramus, niſi vt quoddam indiuiſibile, & incorporeum, quod poſtea in materia quanta extendatur.

Declaratio ſententiæ, & examen rationum.

Eſt Zabarellæ itaq; ſententia, materiam primam eſſe corpus illud latè ſumptum, quod eſt in cathegoria ſubſtantiæ genus generaliſſimum: differunt tamen ratione quadam materia prima, & genus hoc generaliſſimum, vt enim ſumitur corpus idem commune per modum partis, ita eſt materia, & de nullo corpore naturali prædicatur in recto, vel ſumitur per modum totius, & ità prædicatur de ſubiectis corporibus, eſtque genus, cuius differentiæ radicem profundius adhuc, altiuſque idem vir declarat. Corpus, inquit, aut ſumitur pro corpore perfecto, & exiſtentiæ actum per ſe habente, quod & eſt corpus, & tale corpus, & eiuſmodi corpus ex materia, & forma componitur, aut ſumitur pro corpore indeterminato, & nulli certæ naturæ alligato, quod ſcilicet ſit tantum corpus, ſed non tale corpus. Et eiuſmodi corpus eſt materia, veruntamen acceptio eius duplex eſt adhuc, vel enim ſignificat tum corpus materiam, vt materiam, ſcilicet per modum partis; Et non eſt eo modo genus, vel ſignificat genus, per modum totius, ſcilicet tum ſumitur, & ita ſignificat corpus ſane determinatum, verum iam indeterminatum poteſtate, quatenus eſt poteſtate omnia naturalia corpora perfecta, de q; ijs prædicatur: quamobrem corpus, vt eſt genus indeterminatum, quidem eſt actu, poteſtate tamen determinatum concipitur, at qua materia eſt, fortè ex viri ſententia indeterminatum eſt tum actu, tum poteſtate. Ita eſto ſententia hæc explicata, quæ ni fallor in Stoicorum opinionem recidit. Iam vero ad rationes expendendas deueniamus.

Examen primæ rationis. Suppoſitio ſecunda.

Senſum habere poteſt duplicem, alter quorum omnino falſus eſt; vel enim ſignificat reſpondere debere prædicatis vniuocis, naturam aliquam numero vnam, quæ in omnes ſpecies, aut indiuiduo illius communis prædicati diſpertiatur, & eſt omnino repudianda, & ſane abhorret, à communi philoſophorum ſenſu, vel ſignificat reſpondere illis aliquid in re vnum, ſed vnitate communioni reſpondente, nempe generi aliquid vnum genere, ſpeciei aliquid vnum ſpecie, & hoc modo accipietur propoſitio à ſchola, cum ea tamen diſtinctione, vt hoc quod reſpondet, vel ſit forma, vel gradus formæ. Ponitur ob Diuum Thomam in ſecundo de anima ad textum quartum: non enim omnes credunt omne prædicatum eſſentiale ab aliqua per ſe forma proficiſci, immo hæc ſententia multo infrequentior eſt, &

Digitized by Google

inductio ipſa, qua ſuppoſitio probatur hoc idem oſtendit, non enim anima vegetans, quæ viuentis generi reſpondet eſt vna numero, immo ſecundum communiorem ſententiam, neq; vna ſpeciei qui enim volunt vnicam in omni animali animam eſſe dicere coguntur non reperiri animam vegetalem, niſi in ſingulis illis ſpeciebus à quibus ſpecies viuentium conſtituuntur. Sed quicquid de ſpecifica diſtinctione ſit, de numerica omnes id fatebuntur. Interim de ſpecifica, vt de re dubia in medio relinquetur.

Lemma primum, & ſecundum. Lemma primum. Non eſt nexus formæ] Appellatio hæc ab Ariſtotele reijcitur in 9. diuin. vbi & vinculi, & copulationis voces irridet. Sed mitius eam accipiendo reſponſio communior ſcholæ erit, & ſanè multo probabilior, quam adducta ſumptio. Ratio ſubiecta vniuocationi in præſentia, & erit forma, ſiue gradus formæ, & nexus. Verum animaduertendum in nexu eſſentiali, & per ſe materiæ, & formæ communicari ſemper aliquod eſſe ſubſtantiale, quòd quidem eſt à forma, aut à gradu formæ. Et hæc differentia eſt inter compoſitionem per ſe, & compoſitionem per accidens; vnde corpus exurgit quidem ex nexu materiæ, & formæ, ſed ſecundum eſſe ſubſtantiale corporis à formatum effuſum, vel ſecundum ſe totam, vel ſecundum aliquem ſui ipſius gradum, & hinc ſoluitur ratio prima poſitionis; falſum eſt enim aſsumptum. At ſoluamus modo rationes lemmatum. Propoſitio (Ex duobus incorporeis non reſultat corpus) nedum eſt per ſe nota, & vera, ſed fallax, nam vt ex partibus integrantibus vera erit (dimiſſis interim illis, qui ponunt continuum ex indiuiſibilibus componi) certe vt ex partibus eſſentialibus de corpore potiſſimum ſubſtantiali à tota ſchola exſibilabitur; ſi enim corpus ſubſtantiale eſt, quod ex materia, & forma exurgit Ariſtot. 2. De anima text. 2. neque materia erit corpus, quia non componitur ex materia, & forma, pariter neque forma, at ſimul iunctæ iam faciunt corpus. Interim tamen, vt euidentem eam abſq; vlla probatione Zabarella ſumit. Alia ratio eiuſdem lemmatis inſtantias, & ipſa patitur, ſed interim breuitatis cauſa tota concedi poteſt, nam etiam ſi nexus materię, & formę ponatur ratio vniuocationis, hęc ipſa tamen ratio naturę ſimplici innititur, nempe vel formę, vel gradui illi formę, vnde eſſe ſubſtantiale corporis procedit. Aggrediamur nunc ſecundi lemmatis rationem.

Ratio prima primi Lẽmatis.

Ratio Prima ſecundi lemmatis Primo ergo connexi diſiunctum eo in ſenſu, in quo ab arguente ſumitur diminutum eſt, non enim aut à forma generali eſt, vt forma generalis dicit formam, quæ ſolam corporeitatem nullum præterea aliud eſſe tribuat, neq; à forma ſpecifica, qua ſpecifica eſt, ſed à forma ſpecifica tamen, quatenus gradum communem, & generalem includit, qui corporeitatis eſt; vt qui animam vnicam ponunt, dicent animal conſtitui ab anima rationali in homine, ſed per gradum ſentiendi; & cum dicit à forma vnica vnicum eſſe pendere, multa ſunt gloſsemata, primum de eſse ſpecifico, & poſtremo. Secundum ab eadem forma, ſecundum eundem gradum vnicum eſse proficiſci, at ſecundum varios gradus varia, & plura quoq; eſse proficiſci poſsunt; vt ab anima rationali in homine & eſse vegetabile, & eſse ſenſibile, & demum eſse rationale procedunt. At erunt præterea, qui à forma corporeitatis per ſe corporis eſse procedere volent, neq; rationes demonſtratiuæ eam reſponſionem, ac ſententiam demoliuntur, vt infra de quantitate materiæ conſtabit. Interim tamen ad

rigidium

Digitized by Google

rigidum illud, ſummumq; examen redeundo tot queſo propoſitiones, quas in prima hac ratione Zabarella ſumpſit à qua inductione vel demonſtratione duxit, & duę inductiones pro duabus poſterioribus ſuppoſitionibus adductę, vt ſunt illę infirmę? Quod quiſque melius intelliget, qui ad diſputationes metaphyſicas de vniuerſali pręſentem reuocauerit.

Examen ſecundæ rationis. Ratio hęc infirma eſt. Primo nititur opinioni de dimenſionibus interminatis omnem formam pręcedentibus, quę parum certa eſt, vt infra intelligetur. Pręterea maior quoq; multas patitur inſtãtias, & ceu exceptiones. Nam multi credunt materiam eſſe primum ſubiectum atq; verum omnium accidentium, vt ipſi vocant ſubiectũ inhęſionis, at corpus ſubſtantiale eſſe ſubiectũ denominationis. Ex hac ſententia exceptio hęc oritur, ſubiectum primũ denominationis quantitatis eſt corpus ſubſtantiale, at non inhęſionis. Alia pręterea inſtantia eſt quoniam corpus illud quantum quod eſt genus generaliſſimũ in cathegoria quantitatis nõ eſt per ſe interminatum, ſed abſtrahit ab interminato, & terminato, cum de vtriſq; prædicetur. At terminatum quantum non innititur materię, vt ſubiecto, ſed corpori iam formato ſubſtantiali. At vera inſtantia eſt, quod non ſequitur corpus quantum non eſt abſq; ſubſtantiali, & contra, ergo ſubſtantiale eſt eius primum ſubiectum. Non eſſe enim corpus quantum abſq; ſubſtantiali ſecundum actualem exiſtentiam, verum eſt, ac ſecundum eſſentiam, & naturam id falſum eſt. Vnde & ſi materia ſit ſubiectum quantitatis primum cum tamen ſeparari nequeat actu materia, à forma non idcirco ſeiungetur vnquam corpus quantum à corpore ſubſtantiali, vel cõtra, & cum dicit Zabarella non poſſe excogitari alterum ſine altero, ſi de imaginatione agit, forte verum dicit, at ſi de intelligentia loquitur fallitur. non enim in definitione quanti includitur corpus ſubſtantiale, neq; contra ex Ariſtot. 2. de anima text. 2. Aliqui tamen in corporis ſubſtantialis definitione aliquo modo quantum includunt, quod prudenter eſt intelligendum, ſecus enim prædicamenta ſunt diſtincta, & in quocunq; prędicamento res ſecundum purum eſſe ſubſtantiale, & per ſe abſq; vlla admiſtione eius, quod eſt per accidens collocantur ex Ariſtot. placito, cuius ipſi ſententiam ſequuntur.

Ex 5. metaph. cap. de ente.

Examen poſtremæ confirmationis. Dum vero Zabarella confirmat euidentia illa imaginationis ſanè prauæ methodo innititur; ſi enim captum imaginationis ſequamur æquam rem à ſenſibus noſtris abiunctam rectè intelligemus? Deus quidem nobis corporeus erit, dum enim illum cogitamus ſpectrum quoddam lucidum obuerſatur imaginationi, quamobrem Manichæi in multas inſanias ex hoc vno capite prolapſi ſunt, quos ſanior tandem factus D. Auguſtinus iure merito deridet, & Ariſtoteles methodum hanc ex imaginatione filoſophandi reijcit lib. 3. phiſ. text. vlt.

Digreſsio vbi de porbabilitate ſententiarum diiudicatur.

Erant hic ſubjciendæ contrariæ concluſiones de materiæ incorporeitate, verum ne in immenſum creſcat opus abſtinui cum iuſtas præterea cauſas præſentis breuitatis haberem. Nam concluſio de materiæ inaffectione, atq; ἀπαθότητος opponitur corporeitati quoque; dicit enim Ariſtoteles materiam neque quid eſſe, neque quantum. Sententia verò Ioannis Grammatici peculiarem (illam obiectionem) patitur. Quod accidens non poſſit natura ſubſtantiæ eſſe. Et ſententia Zaberellæ, quod materia prima non ſit natura illa vnde ſumitur genus ſubſtantiæ; verum vtraque hæc ratio, ac diſputatio-

 limites

limites naturales ſupergreditur. Vnde in metaphiſicas diſputationes merito ambę reijciuntur. Inde itaq; petantur, interim tamen aliqua huc congeram, quæ neceſſaria ſint ad propoſitum iudicium interponendum, vnde neq; hæc pars omnino omiſſa erit. Dico igitur primo probabilius multo eſſe. Materiam non includere in ſui natura corpus, ita vt materia ipſa reſultet, & conſtituatur ex duplici natura informi altera, & altera, quæ forma ſit. Adeo, vt ſi forma hæc animo ſeiungatur, non reſtet, quod illi ſubijcitur materia, quæ eſt prior ſententia, qualis ſcilicet Pericli, Lydio à Simplicio tributa videtur. Eſt ergo materia ante omnis formæ aduentum, & nexum ſemper materia ipſa prima. Nam accipiamus animo compoſitū illud ex informi, & forma prima, quod aduerſarijs ipſamet materia eſt, & demamus animo eiuſmodi formā, niſi, quod ſupereſt materia ſit, hoc ideo erit, quòd natura illa informis careat poteſtate paſſiua ad omnes formas, quam demum à ſubingrediente forma obtineat. At hoc dicendum non videtur, nam prima illa ipſa natura habet potentiam ad formam ipſam coæternam, ergo de ſe eſt in potentia paſſiua ad formam ſubſtantialem. Secundo ex communi ſenſu philoſophantium forma tribuit actum ſubſtantialem, non potentiam, quare, & illa forma potius actum, quam potentiam materiæ tribuere poterit. At ſi abiuncta illa forma ſubiecta, & informis, natura habet poteſtatem ad ſubſtantiales formas, quid ei ergo deeſt ad hoc, vt ſit per ſe ipſam materia? non tamen hanc rationem, vt neceſſariam adduco, neque enim omninò refellitur, quominus dici poſſit à forma, illa habente materiam poteſtatem ad formas ſenſibiles. Licet prius de ſe in poteſtate fuerit ad eam ipſam non ſenſibilem formam. Probabilius ſecundo eſt. Materiam non eſt ſe ipſam trinam dimenſionem, neque enim quantitas inter ea accidentia facilè reponenda eſt, quæ identificantur cum ſubſtantia aduerſus hanc Ioannis Grammatici ſententiam diſputat Feder. Pendaſ. in exam. dogmat. Ariſtotelis de princ. part. 29. Simpl. in digreſſ. poſt tex. 22. 1. de Cœl. Zabarella in 2. de 1. rerum materia cap. 16. Auerr. in calce 2. tract. Epit. metaphiſ. Plotini. Probabiliſſimum tertio eſt, an potius certum? Materiam non eſſe genus generaliſſimum ſubſtantiæ, ſiue non eſſe corpus, quod eſt genus generaliſſimum ſubſtantiæ. Ratio verò eſt quoniam cum ſe vnum, & ens conſequantur natura generica vnitatem genericam expoſcit nullo modo numericam, at materia prima eſt vna numero, non ergo poteſt ipſa eſſe natura illa generica, vnde genus ſupremum ſubſtantiæ ducitur. Secundo verò genus predicatur de ſpeciebus ſubiectis ſecundum nomen, & definitionem per modum ſanè totius non partis. Nempe homo eſt corpus ſenſibilis, non eſt natura ſenſibilis, quę predicatio per modum partis eſſet. Pari, ergo ratione natura materię per modū totius ſumpta prędicabitur de ſubiectis ſpeciebus, erit ergo homo informis, non tamen informitas, erit ſpoliatus omni forma, non tamen erit ipſa nuditas, quæ quantæ ſunt abſurditatis? hanc ego ſententiam euidentis fermè falſitatis appellandam arbitror, at dum nitiur probare genus generaliſſimum à materia duci rationum ſolutiones ex diſp. de vniuerſali, petantur interim illud vnum ſatis ſit obieciſſe. Aliqua accidentium genera generaliſſima adeo pendere à forma, vt difficilè ſit fingere quo pacto ducantur à materia. Qualitas. n. ſumma, & ſuprema an materia eſt? & actio? de reliquis idem eſt non tamen adeo forte apertum, atq; de his duobus. Reliqua de materiæ corporeitate conſulto in diſputationem de quan-

Eccle lib. 2. cap. 18

de quantitate materiæ reieci, vbi ad calcem, quæ ſententia ex omnibus magis accedat ad Ariſtotelis mentem, quę itidem ad Platonis nitar indagare.

Galen. in 1. de elemen. & in 1. de cul. nat.

Connexio. Tranſeamus iam ad illos, qui materiā corpus aliquod ſenſibile fecerunt. Hi in duas pręcipuè ſententias diuiduntur. Alij materiam iunctam continuamq; fecerunt, alij in infinitas particulas diſiunctam. Qui continuam fecerunt, Horum nonnulli vnam tantum naturam pro materia ſubiecere, alij plures naturas, quę fuit ſententia Empedoclis, is enim voluit quattuor elementa eſſe materiam, vt Ariſtot. teſtatur lib. 1. metaph. tex. 15. qui vnicam ponunt naturam, inducunt aliqui aliquod ex elementis, nonnulli corpus inter elementa medium, vt Ariſt. retulit in 1. phiſ. elementa verò omnia præter terram authorem repererunt (Ariſt. in 1. phyſ. & in 1. diuin.) aliquem Philoſophum. Terra tamen ab Heſiodo inter Theologos recepta videtur, & ea ſententia vulgo maximè familiaris eſt; vulgares enim homines paſſim dicunt omnia eſſe terram. Ariſtot. in 1. diuinor. tex. 14. aliqui ergo Phyloſophi ignem dixerunt rerum materiam eſſe, vt Heraclitus. Et Hyppatus Metapontinus Ariſtot. lib. 1. diuin. ſum. 2. cap. 1. Alij aerem vt Anaximenes, & Diogenes, alij aquam, vt Hippon, & Thales, quam antiquiſſimorum, & primorum quoq; Theologorum fuiſſe conijcit Ariſtoteles, eo quod dixerint Oceanum, & Thetim generationis eſſe parentes, & Poeta cecinerit. Iuſiurandum Deorum aquam ſtygem eſſe. Qui pro materia corpus poſuerunt, inter elementa medium hi corpus quoddam concepere igne denſius, aere rarius; quam ſententiam aliqui tribuunt Anaximeni, aliqui Diogeni, alij Anaximandro, ſed nemo horum forte hoc vere ſenſit, ſed in præſentia id parui refert. Videamus iam breuiter, expendamuſq; ſententiarum principia, & fundamenta. Dico autem breuiter, nam rationibus vt plurimum, quæ vllius ſint roboris carent.

Aliqui tamē duo elemēta materiā ſtatuere aliq. tria Ariſt. 1. tex. 2. de gen. & corr.
Tex. 32.
Tex. 32.
6. tex. 14.
4. Ariſt. ibidem.
ibidem.
1. ibidem
Nicolaus Damaſcenus, & Porphyrius penes Simp. 1. phiſic. tex. 32.

ARTICVLVS QVINTVS Num materia ſit ignis.

Poſitio prima. Eſt Heracliti, & Hippaſi Meſapontini.

Materia rerum omnium eſt ignis.

Fundamenta. Fundamenta ſententiæ non habentur ex eorum ſcriptis, forte autem fuit illud, cuius meminit Ariſt. in 1. diuin. text. 13. nempe materiam oportere eſſe ſubtiliſſimum corpus, ac minutiſſimarum partium: qualium potiſſimum partium eſt ignis: verba ſunt Ariſtot. „ Id enim apparere poſſit maxime omnium elementale, ex quo primo congregatione
„ fiunt: tale vero illud fuerit profecto, quod partium minutiſſimarum, ac
„ ſubtiliſſimum corporum ſit; quapropter quicunque ignem principium ſta-
„ tuunt maxime conuenienter huic rationi dicent, tale autem cæterorum
„ quoq; quiſq; fatetur elementum corporum eſſe. „ Hæc Ariſtoteles; erit itaque prior ratio. Subtiliſſimum corporum, quodq; partium minutiſſimarum eſt. Materia eſt. Ignis eſt ſubtiliſſimum corporum, & minutiſſimarum partium, ergo. Immo rationem præſtat conuerſam extruere, ſcilicet omne ſubtiliſſimum corporum eſt ignis. Materia eſt ſubtiliſſimum corporum, ergo, &c. Secundum verò fundamentum, & argumentum forte ducebatur ex rerum naturalium obſeruatione, dum videbant omnia caloris beneficio conſtare, à frigore contra lædi, vt dixerit Ariſtoteles frigus non ingredi opus naturæ, neque agere niſi corrumpendo, quod ſi iuuat, id eſt per accidens.

Duo hæc fūdamēta habentur ex Sīplicio in 1. phiſ. in digreſſ. ad tex. 6.

Examen.

Sed fruſtra eſſet tempus admodum ponere in ſoluendis rationibus adeo langui-

languidis. Secunda enim, ſi quippiam concluderet ſolum de cauſa effe-ctrice non de materiali concluderet. Prima vero ſumit materiam eſſe corpus, quod penes multos falſum, penes omnes, haud certum eſt. Præcipuè vero falſa in præſentia propoſitio, ac ſumptio eſt, quoniam dum materiæ ſubtilitatem tribuit ſe ad corpora ſenſibilia reſtringere videtur, qui enim corpus inaffectum materiam faciebant omni illam qualitate ſpoliabant, adeoq; neq; corpori illi ſubtilitatem, aut craſſitiem tribuebant.

Secunda Poſit. contraria 1. Rerum naturaliũ materia communis nõ eſt ignis.

Auth res, & rationes. Reliqui omnes ab Heraclit'cis Philoſophi hanc poſitionem defenderunt, & qui materiam inaffectam poſuerunt cum Platone, Ariſtotele, Stoicis, & qui corpus illam aliquod ex ſenſibilibus ſtatuere. Lucretius præcipuè ſententiam inſectatur primo lib.

Quapropter qui materiam rerum eſſe putarunt
Ignem, atq; ex igni ſummam conſiſtere ſolo
Magnopere a vera lapſi ratione videntur
Heraclitus init, quorum dux prælia primus.

Rationes contra hanc ſententiam præcipuè ſunt, quæ materiam incorpoream, & ſaltem qualitatis omnis ſenſibilis expertem, & ab omni contrarietate ſpoliatam oſtendunt, quod ſi ſunt illæ neceſſariæ, neceſſario quoq; ſententiam hanc euertunt. Sunt prætera peculiares, quòd materia in patiendo concipitur, atq; reponitur, at ignis ſummæ actiuitatis eſt, & potius

2. de gē. & corr. ipſe cæteris pro materia abutitur, quod dixit quandoq; Ariſtoteles. Lucretius nonnullos eodem in loco adducit.

Ratio prima. Ex materia rerum naturaliũm oriri poſſunt tot, tamq; variæ res, quas in vniuerſa natura contineri, quotidieq; generari videmus. At ex igne non poſſunt adeo varię, multæq; res oriri. Ergo ignis non eſt materia (ſcilicet communis) rerum naturalium. Maiorem ſupponit, minorem probat ex poſitione eiuſdem Heracliti. Is enim ex igne per denſitatem ſolam, & raritatem omnia generabat. At ex ſola denſitate, & raritate non poteſt ignis tantam diuerſitatem aquirere, quantam inter multas res naturales videmus: ex denſitate ſiquidem, & raritate id ſolum conſequitur, vt acrius, lenſuſue ferueat: Totam rationem his ipſe verſibus complectitur.

Nam cur tam variæ res poſſent eſſe requiro
Ex vero ſi ſint igni, puroq; creatæ?
Nil prodeſſet enim calidum denſarier ignem
Nec rarefieri ſi partes ignis eandem
Naturam, quam totus habet ſuus ignis haberent.
Acrior ardor enim conductis partibus eſſet
Languidior porro diſiectis, diſq; ſipatis.
Amplius hoc fieri nihil eſt, quod poſſe rearis
Talibus in cauſis nedum variantia rerum
Tanta queat denſis, rariſq; ex ignibus eſſe.

Secunda ratio. Secunda ratio Lucretij ex inani petitur, eſtq; ad eos, qui tollunt de rebus inane inter quos forte Heraclitus videbatur reponendus, dempto ergo inani denſationem etiam rerum atq; rarefactionem tolli profitetur, & ſi contendatur ſublato inani adhuc tamen rarefieri poſſe res, atq; denſari, contra ipſe eo dato, & non conceſſo ignem tamen corruptum iri dicit, quoniam quæcunq; res ſuis ipſa finibus exit corrumpitur. At ſi materia corrumpe-

corrumperetur iam ex nihilo res fierent, contra quam ipſe paulò ſuperius monſtrauerat. Vnde, ſi ſublato inani de rebus poneretur ex ignis denſatione, & rarefactione res generari, & corrumpi. Primo pugnantia dicerentur, non enim ſublato inani poteſt eſſe denſatio, & rarefactio. Deinde eo adhuc conceſſo ignis corrumperetur denſatus, aut rarior factus. [„ Nã quodcunq; „ ſuis mutatum finibus exit cõtinuo hoc mors eſt illius, quod fuit ante. „] Sed ignis corrumpi non poteſt, penes eos qui illũ, ſcilicet materiam ponunt rerũ, ex nihilo enim res generarentur. Ergo ex ignis denſatione, & rarefactione ſublato inani res generari nequeunt.

Tertia raito. Poſitio Heracliti in id recidit, vt omnia ſint ignis. Id enim ex ea ſequitur, & Heraclitus ipſe vltro fatetur, ſed omnia eſſe ignem ſenſibus ipſis repugnat: Ergo, &c. Sequi vero ex ea poſitione, Omnia eſſe ignem, Patet, nam vel ignis corrumpitur in rerum aliarum generatione, & aut nihil eius reſtat. Hocque modo omnia ex nihilo fierent, aut aliquid reſtaret, & illud, non ignis, materia eſſet. Vel ergo reſtat, atq; ita omnia ignis erunt: ſed Heraclitus, vt dicebam, id vltro confitetur. Carmina ſunt Lucretij, quibus præcipuè ratio continetur.

Dicere porrò ignem res omnes eſſe, neq; vllam
Rem veram in numero rerum conſtare, niſi ignem
(Quod facit hic idem) per delirum eſſe videtur.
Nam contra ſenſus ab ſenſibus ipſe repugnat,
Et labefactat eos, vnde omnia credita pendent:
Vnde hic cognitus eſt ipſi, qui nominat ignem.

Examen. Rationes vti dicebam grauiores ſunt, quæ materiam incorpoream, aut expertem ſaltem omnium ſenſibilium qualitatum probant, quarum ſupra meminimus, quod ſi ad eas frontem perfricuerimus multò facilius hæ Lucretij ſoluerentur. Nam primo illam primæ ſuppoſitionem negabunt ex denſatione, & rarefactione non niſi gradus accidentarios rebus eſt præſentia, maioris, minoriſq; caloris accedere. Nam videmus penes multos philoſophos chriſtallum ex concretione aquæ oriri nec non, & adamantem, reliquaſque gemmas etiam ſecundum aliquos. Primo ergo aqua concreſcit in glaciem, quouſq; fortè ab aqua natura non differt. At deinde differt, cum in chriſtallum, & adamantem tranſiuerit natura, & ſpecie. *primæ rationis.*

Hic ipſi ſument concretionis varios eſſe gradus. Et pro varijs gradibus cum differentem. Secundum aliquos gradus, non niſi accidentariam differentiam, & qualitatum maiorem, minoremq; intenſionem afferre, at ſecundum alios ſubſtantialem quoque diuerſitatem adducere. Secunda ratio ambiguæ admodum, & à multis exploſæ propopoſitioni innititur, nempe non eſſe denſationem, & rarefactionem niſi ex inani, qua de re ſermo deinceps erit. *Secunda rationis.* Præterea falſa eſt illa propoſitio. „Quodcunq; ſuis mutatũ finibus exit. Continuo hoc mors eſt illius. „ Nam mutantur res ſecundum multa accidentia, neq; tamen corrumpuntur, vt aqua feruida adhuc aqua reſtat. Tertia ratio magis vrget. Attamen eludi ipſa quoque, & declinari poſſe videtur. Si eos imitemur, qui quatuor in miſtis elementa ponunt ſecundum ſubſtantiales formas integra permanere, quodq; ipſi de illis quatuor nos de vno igne dicamus. Formæ nempe ignis ſuperuenire formas rerum omnium, quæ ex igne generantur adeo vt à ſuperueniente forma res genita ſpecificum eſſe conſequatur non ab ignis forma. At obijcient

enti

Digitized by Google

enti in actu, quicquid ſuperuenit accidens eſse, verum hæc propoſitio; quæ per ſe ipſam nota, haud quaquam eſt in ſchola ipſa peripatetica gloſſemata patitur de actu perfecto, & poſtremo; non de actu, qui veluti via eſt ad ſuperuenientem actum. Et hoc gloſſema maxima pars peripateticorum recipere cogitur. Solus ferè Diuus Thomas qtiq; ab eo ſunt ab hac reſponſione abhorrent. Interim verò, Epicureis qui principijs peripateticis, hocq; ipſo potiſſimum non vtuntur parum ſuffragatur. Hæc ita dicta ſint ad oſtendendam rationum minorem firmitatem, quam vt neceſſariæ eſſe poſſint. Heraclitus forte aliter reſpondiſset, & profectò duras aduerſus illum partes ſuſcepiſset Lucretius, cum enim is contraria ineſse eidem rei vltro fateatur, acrioribus rationibus eſt impetendus, quā quas Epicurea Schola poſſit afferre.

ARTICVLVS SEXTVS Vtrum Materia ſit Aer, aut Aqua.

Poſitio prima. Eſt Anaximenis, & Diogenis penes Ariſtot. lib. 1. diuin. ſum. 2. cap. primo.

Communis re:um materia eſt Aer.

Prima ratio. Eſt Diogenis penes Simplicium in 1. phyſ. in digreſſ. ad tex. 32.

Animalia omnia, quæ inſpirant attrahunt aerem, qui & illis eſt anima, & intelligentia, ſiq; aer diſceſserit intereunt omnia, & intelligentia deficit. Ergo Aer eſt rerum omnium principium. Adeoq; ſcilicet materia, quam ipſe vnicum principium poſuiſse dicitur ab Ariſtotele.

Secunda ratio. Eſt Diogenis penes Simplicium ibidem.

Aer mores, conſuetudines, & leges ſtatuit, ipſe in ſingula ſe ſe miſcet, omnia diſponit, in ſingulis eſt, & nihil eſt, quod non illius ſit particeps. Ergo Aer eſt rerum omnium principium. Adeoq; materia.

Tertia ratio eſt Diogenis penes eundem Simplic. ibidem.

Semen genitale ſpirituoſum, aereumq; eſt, & animal tum fit intelligentiæ particeps, cum aer totum corpus complectitur cum ſanguine per venas. Ergo Aer eſt principium rerum.

Examen. Sed hæ rationes hebetiores ſunt, quam vt concluſionem, vel probabiliter concludant, & antecedentia omnia improbabiles aſsertiones continent, ideoq; neque par eſt tempus in illis expendendis terere.

Poſitio ſecunda eſt Thaletis, & Hipponis.

Communis rerum naturalium materia eſt aqua.

Ratio *prima Thaletis eſt penes Simplicium in digreſſ. ad tex. 6. 1. phiſ.*

Calor humore veluti vehiculo, & pabulo vitæ viuit, & quæ interitura ſunt prius arida euadunt, & ſemina rerum omnium ſunt humida. Ergo aqua eſt materia, & principium rerum omnium.

Ratio ſecunda Thaletis penes Simplicium ibidem.

Omne alimentum eſt ſucci, atq; humidi plenum. At ex quo nutrimur ex eodem ſumus. Siue ex quo ſumus, ex eo nutrimur. Nempe id, ex quo ſumus alimentum eſt. Ergo id, ex quo ſumus eſt humidum, &c.

Examen. Rationes hæ quoque infirmæ ſunt, licet multò, quam rationes Diogenis probabiliores, antecedentia enim ſaltem à ſenſu ſumunt, licet poſtea illationes nutent, ac vacillent, ex antecedentibus: Ex antecedentibus enim poſitis ſolum inferri poteſt humorem, ad rerum generationem, & conſeruationem requiri, ſed non ſolum. Nam, & alimenta, & ſemina cum humidis partibus etiam ſiccas continent. Et cum quæ intereant, arreſcant.

ſcant argumento illud eſt, non ex ex humore ſolum, ſed ex aridis quoque partibus, qua deinde ſuperſunt res conſtare, & ſi humore vt pabulo calor eget iam calor ab humore diſtinguitur, at calore omnia cum foueantur iam præter humorem, calor quoque principium erit. Et ita lenius ſit ſatisfactum Thaletis rationibus, neque enim rudimenta naſcentis tum philoſophia ſunt acri adeo ſtudio repurganda.

Poſitio tertia contraria proximis duabus. Eſt Ariſtotelis Platonis & reliquorum omnium Philoſophorum.

Communis rerum materia neque aer eſt, neque aqua.

Annotatio Placuit concluſionem vnicam ex duabus facere, & nullam aduerſus illam rationem adducere, quod videam abſq; rationibus à reliquis philoſophis dimiſſas profecto rationes, quibus materia oſtenditur qualitatibus ſenſibilibus ſpoliata, hanc omnino reijciunt; vt non ſit opus peculiares rationes excogitare, & adducere. Quæ enim illis reſiſtent, his quoque omnibus quotcunque, & qualeſcunque afferantur, reſiſtent. Has opinones abſque ratione ſimul ambas reiecit Lucretius 1. lib. de rer. natur.

Et qui principium gignendis aera rebus,
Conſtituere aut humorem quicunque putarunt
Fingere res ipſum per ſe, terramue creare,
Omnia, & in rerum naturas vertier omnes,
Magnopere à vero, longeq; erraſſe videntur.

Qui cæteris duabus opiniombos eam qaoque vulgarem de terra adiecit.

ARTICVLVS SEPTIMVS. Vtrum materia ſit corpus inter elementa medium.

Poſitio. Eſt Anaximandri ſecundum Ioannem Grammaticum, ſecundo de Gen. & corrup. in tex. 32.

Communis rerum materia eſt corpus inter elementa medium, ſcilicet inter aerem, & ignem.

Annot. Meminit Ariſt. 1. ph. t. 53. ſolum corporis medij inter ignem, & aerem quaſi nemo poſuerit medium inter aerem, & aquam, quod ita ne, an ſecus ſe habeat, parui refert. At ſane meminit etiam corporis medij inter aerem, & aquam in ſecundo de gen. & corrup. tex. 32. interim pro hac ſententia nulla videtur alia ratio eſſe, quam cuius meminit Ariſtoteles in primo phiſ. Quod ſcilicet ſi corpus aliquod ſenſibile poni materia debeat. Præſtat corpus huiuſmodi eligere vt ſenſibilioribus omnibus contrarietatibus ſpoliatum, quam aliquod ex elementis, quaſi ſit ratio. Si materia ſit corpus aliquod ſenſibile, eſt corpus ab omni ſenſibiliori contrarietate ſpoliatum. Sed corpus ab omni ſenſibiliore contrarietate ſpoliatum eſt corpus medium inter elementa non alterum ex eliméntis. Ergo ſi materia (ſit corpus aliquod ſenſibile) eſt corpus medium inter elementa non aliquod ex elementis.

Examen.

Suppoſitio cui tota ratio innititur cum ruinoſa ſit, rationem quoque ruinoſam facit. Quis enim admittet ex ſanioribus Philoſophis materiam eſſe corpus ſenſibile?

Poſitio decima octaua contraria. Eſt Ariſtotelis, Platonis, & omnium reliquorum Philoſophorum.

Communis reru materia non eſt corpus ſenſibile inter elementa mediu.

Annotatio. Opinio hæc, & poſitio iiſdem rationibus paret, quibus oſten-

Digitized by Google

oſtenditur materiam ab omni ſenſibili qualitate abiunctam. Sunt præterea rationes particulares quibus aduerſus hoc corpus medium vtitur Ariſtot. quas his ergo ſubſcribam.

Prima ratio Ariſtotelis eſt 3. phiſ. tex. 45.

Verba Ariſtotelis. „ Non eſt tale ſenſibile corpus præter vocata elementa, omne namque ex quo eſt etiam reſoluitur in hoc, quare eſſet vtique hic præter aerem, & ignem, & terram, & aquam aliud quippiam videtur autem nullum. „ Si eſſet corpus ſenſibile ſimplex præter elementa corpora, quæ hic corrumpuntur, in illud quoq; reſoluerentur. Etenim omne reſoluitur in id, ex quo eſt. At nullum corpus, quod hic corrumpitur reſoluitur in corpus aliquod præter quattuor elementa. (Nullum enim videtur.) Ergo non eſt corpus ſenſibile ſimplex præter quattuor elementa.

Secunda ratio Eſt Ariſtotelis 2. de gen. & corrup. tex. 32.

Verba Ariſtotelis. „ Erit enim aer. & ignis illud cum contrarietate, ſed prius alterum contrariorum, quare nõ contingit ſolum illud fieri vnquam. „ Varia eſt rationis huius explicatio, & reſolutio penes varios, interpretes attamen vnicam ego, & quam accomodatiorem arbitror ſeligam. Si eſſet corpus aliquod medium inter elementa, exempli gratia inter ignem, & aerem; Illo quidem denſius, hoc verò craſſius; Eſſet id & ignis, & præterea aggregaret ignis contrarietatem, eſſet aer, & contineret aeris contrarietatem. Sed nullum corpus poteſt ignis eſſe, vnaque obtinere ignis contrarietatem, neque poteſt aer eſſe, vnaque obtinere contrarietatem aeris. Ergo non eſt corpus aliquod medium inter elementa, & cætera. Connexum pendet ab illis, quæ proximè iecerat Ariſtoteles omnem ſcilicet generationem eſſe ex contrario. Et ignem eſſe calidum, & ſiccum, aerem verò calidum, & humidum. Cum ergo ex corpore eiuſmodi medio generari ponatur ignis inerit huic contraria igni qualitas, nempe exempli gratia humiditas generatur itidem ex eodem corpore aqua (omnia enim ex eo elementa generari ponuntur) inerit ergo ei ob eandem rationem caliditas, cum itaque ſit calidum, & humidum iam erit aer, & quoniam rurſus ex eo generari ponitur aer; habebit contrarietatem aeris. Erit ergo aer, & vna obtinebit contrarietatem aeris. Idem pari ratione de igne oſtendetur. Quod erat connexum. Aſſumptum probatur. Quoniam alterum contrariorum priuatio eſt, vt ſit ſenſus ex duobus principijs generationis contrarijs termino ſcil. à quo, & termino ad quem alterum eſt priuatio nempe terminus à quo; nempe in præſentia aeris contrarietas. At aer non poteſt eſſe cum ſua priuatione, priuatio ſiquidem aeris includit negationem aeris. Contrarietas aeris eſt eius priuatio. Ergo aer non poteſt eſſe vna cum aeris contrarietate, neque ignis cum contrarietate ignis. Quod erat aſſumptum demonſtrandum.

Tertia ratio.

Tertia videtur ratio 2. de gen. & corrup. tex. 3. Verba Ariſt. „Impoſſibile „ enim eſt ſine contrarietate corpus hoc eſſe ſenſibile exiſtens, aut enim leue, „ aut graue, aut calidum, aut frigidum. „

Examen.

Examen primæ rationis. Prior ratio tota nititur poſitioni aduerſarij, quatenus corpus illud medium ſenſibile facit. Si ergo ſenſibile ſit eiuſmodi corpus in reſolutione corporis ex eo compoſiti ipſum quoq; ſentiretur, maior

interim

interim propoſitio à me omnittitur, vt in diſputatione de miſtione deinceps conſideranda: verum pro ſyllogiſmus ad aſſumptum non ſatis videtur neceſſarius. Etenim etiam ſi ſenſibile eſſet corpus medium inter aerem, & ignem non diſtingueretur ſenſu ab igne, & aere, ſicuti neque in præſentia in cadaueris putredine diſtinguimus aerem ab igne, immò neque à vapore.

Examen ſecundæ rationis. Secunda ratio multa ſumit quæ in diſputatione de elementis haud ſatis conſtabunt, interim tamen vniuerſalis illa propoſitio. Quicquid ex aliquo generatur, illi contrarium eſt, ex illoq; vt ex contrario generatur inſtantiam patitur, de corporibus illis, ex quibus tanquam ex materia, non tanquam ex termino alia corpora gignuntur. Miſta ſiquidem ex elementis generantur. Et tamen ſecundum multos reſtant in illis elementa, pari ergo ratione diceret Anaximander ex corpore medio, vt ex materia reliqua elementa generantur, non vt ex contrario. Vnde cum fuerit aeri erit, tum quidem aer, at non etiam aeris contrarietatem ſuſtinebit, non enim ignis formam, eiuſue qualitates habebit tum, aut aquæ, neq; id ratio Ariſtotelis ex adducta inſtantia concludit neceſſario.

Examen tertiæ rationis. Omne corpus ſenſibile aut graue, aut leue, aut calidum, aut frigidum. Hæc propoſitio patitur inſtantiam de Cœlo penes etiam Ariſtotelem, quid ergo, ſi quod ipſe de Cœlo, id illi de hoc corpore, quod, immortale, & æternum afferunt, dixerint.

ARTICVLVS OCTAVVS Vtrum materia ſit quatuor elementa.

Prima Poſitio. Empedoclis Ariſtoteles refert variis in locis 1. phiſ. 2. de gen. & corrup. primo diuin.

Communis rerum naturalium materia eſt quattuor ipſa elementa ignis aer, acqua, terra. *Annotatio.*

Rationes Empedoclis nullæ extant penes eos, qui ſententiam eius referunt. At duobus præcipuè fundamentis ipſe innixus, vt mea fert coniectura, ſententiam hanc habuit, alterum fundamentum eſt. Quod ex his quattuor corporibus res omnes componantur, in eaſq; reſoluantur. Alterum, quòd ſint immutabilia, quam viri ſententiam retulit Ariſtoteles 2. de ort. & inter. tex. 37. hæc verò duo ſimul iuncta concludunt materiam communem, & primam rerum naturalium eſſe quattuor ipſa elementa. Sunt enim materia quoniam ex illis miſta omnia conſtant. Sunt materia prima quoniam in priorem materiam cum immutabilia ſint non reſoluuntur, verum tamen neque his admiſſis ambobus fundamentis ſatis efficaciter concluderetur concluſio. *Ratio Empedoclis.*

Examen rationis.

Etenim etiam ſi eſſent elemēta immutabilia adhuc tamen ſi componi ponantur ex duabus naturis perficiente, & perfectibili erunt elementa ex materia priore, & ſimpliciore quam ipſa ſint, queque ideo erit materia prima nam, & Cælo in Ariſt. via tribuimus materiam, ex plurimorum ſaltem ſententia, cùm ſit tamen incorruptibile penes omnes Peripateticos, cæterum elementa non eſſe immutabilia ſcil. quattuor hæc corpora, ignem, aerem, aquam, terram in diſput. de elementis intelligemus. *Vide diſputationes de Cœlo.*

Poſitio vigeſima contraria. Eſt Ariſtotelis, Platonis, & aliorum, &c.

Communis, & prima rerum naturalium materia non eſt quattuor elementa ignis, aer, aqua, terra.

Annotatio. Rationes pro hac concluſione duobus ex locis præcipuè ducuntur, primus quidem eſt inaffectio ipſa materiæ. Etenim rationes, quæ illam

illam inferunt, concluſionem, hanc quoque ſanè aſtruunt. Alter locus eſt generatio ipſa corruptioq; elementorum. Si enim ſint hæc quattuor elementa, & corpora generationis, corruptioniſq; viciſſitudini ſubiecta reſoluentur, hoc quoque fundamentum opinionum, earumq; diuerſitatis tetigiſſe videtur Ariſtoteles ſecundo de ort. & inter. tex. 46.(in prin.quoque in commune aliquam materiam) Has omnes vtriuſque loci rationes ommittam ergo breuitatis cauſa, priores enim rationes iam deſcriptæ ſuo loco ſunt. Secunda quoque, vt ſpectat ad generationem, & corruptionem elementorum in diſputatione de elementis deſcribentur. Quoniam verò, innituntur quoque hæ poſteriores proponi huiuſmodi. Quæ generantur, & corrumpuntur materiam obtinent, in eamq; reſoluuntur, & quæ in ſe inuicem mutantur communem obtinent materiam. Hæc ipſa propoſitio & habita eſt ſuperius, atque expenſa, & infra in diſputatione de generatione latius diſputabitur.

Quæſt. de nat. mat. concl.

Connexio.

Aliqui ex illis, qui plura elementa non vnum materiam poſuerunt, duo fecerunt, ignem, & terram) qualis fortè Parmenides) aliqui tria ignem, aerem, & terram, aliqui, vt Empedocles quattuor. Referr ita Ariſt. lib. 2.de ort. & inter. tex. 2. opinionem Empedoclis poſuimus. Reſtaret reliquas duas ponere. Sed quòd obſoletiores ſint, & nullis rationibus nitantur diuerſis ſaltem à iam poſitis, neque peculiaribus rationibus confutandæ ſint, ideo ommitto, & eo potiſſimum, quòd opinio Parmenidis, quæ aliquam præſe particularem diuerſitatem præſefert, quamq; modo excitauit Bernardinus Teleſius non accipit terram, & ignem pro poſita rerum materia, & ipſi informem, & communem ſubijciunt, ſed pro duobus agentibus, quæ dum ſe mutuo alterant, agitantq; rerum omnium ortui aditum præbent, vt deinceps infra ſuo loco apetiam, nunc itaque his ommiſſis iam ad opinionem eorum, qui materiam infinita quædam corpuſcula ponebant deueniamus.

ARTICVLVS NONVS *Vtrum materia corpuſcula infinita, athomi ſcilicet.*

Poſitio prima eſt Democriti, Leucippi, Epicuri, & Lucretii in libro de rerum natura.

Communis rerum naturalium materia, eſt corpuſcula quædam infinita, inſecabilia, quæ ab athomi id dicebantur.

Annotatio. Par eſt prius horum virorum ſententiam declarare deinde eorumdem rationes referre. Credebant hi ergo vniuerſam rerum naturam ex duabus componi rebus ex corpore, & ex inani. Lucretius libro primo.

Omnis Vt eſt igitur per ſe natura duabus.
Conſtitit in rebus nam corpora ſunt, & inane.

Corpoream verò naturam in infinita quædam corpuſcula inſecabilia deducebant, quæ interiectis inanis, ac vacui ſpacijs hæ minoribus, hæ maioribus ſemper tamen imperceptibilibus ſenſu, diſiungerentur. Corpuſcula hæc in inani perpetuo deorſum ferebantur, rectaq; quandoq; tamen, ſed incertis temporum ſpacijs declinabant de recta, ex qua declinatione in ſe ipſa incedebant indeq; plaga efficiebatur, ex plaga reſultus quidam in quo reſultu corpuſcula eadem variè ſibi innectebantur quædam laxius quædam arctius. Ex complexus diuerſitate, prætereaq; ex athomorum ordine, & figura (Ariſtoteles de democrito libro 1. phiſ. tex. 41.& oct.diuin.) tota hæc genenerationis varietas, quam in vniuerſo hoc conſpicimus reſurgebat.

Corpu-

Corpuſcula verò ſolida ponebant, nempe vt inani ſingula circundabantur, ita nullum intra ſe inane continebant, inde æterna. De ſoliditate Lucretius libro primo.

Sunt igitur ſolida, ac ſine inani corpora prima.

Et hanc ſoliditatem cum ſummâ duritie iungit lib. eod. primo.

Hæc neque diſſolui plagis extrinſecus icta,
Poſſunt nec porrò penitus penetrata retexi.

Et in 2. lib.

Duriſſima quæ ſint.
Ponderibus ſolidis.

De æternitate verò

Ergo ſi ſolida, ac ſine inani corpora prima,
Sunt ita vt docui ſint hac æterna neceſſe eſt.

Sunt verò inſecabilia, quod & docet, & probat Lucretius pluribus rationibus lib. eodem primo de rerum natura.

Præterea niſi erit minimum paruiſsima quæque
Corpora conſtabunt ex partibus infinitis.

Ponebant tamen variè figurata, alia enim rotunda, & lenia, alia hamata erant, alia alijs diſtincta figuris. Lucretius libro ſecundo.

Qualia ſint, & quam longè diſtantia formis.
Percipe multigenis, quam ſint variata figuris.

Veruntamen figurarum differentiæ, quibus athomi hæ diſtinguebantur finitæ erant non infinitæ idem Lucretius libro ſecundo.

Quare non eſt, vt credere poſsis,
Eſſe infinitis diſtantia ſemina formis.

Veruntamen omnibus alijs ſenſibilibus qualitatibus ſpoliata ab ijſdem authoribus ponebantur. Quod fusè explicat idem Lucretius libro ſecundo pluribuſq; aſtruere nititur rationibus.

Sed ne forte putes ſolo ſpoliata colore,
Corpora prima manere, etiam ſecreta teporis.
Sunt ac frigoris omnino, calidiq; vaporis,
Et ſonitu ſterilia, & ſucco ieiuna feruntur.
Nec iactant vllum proprio de corpore odorem. &c.

De motibus verò horum ipſorum corporum ex mente authorum, egi in diſp. de indiuiſ. concl. 8. inde petantur. Sed quod primo loco ferè ponendum erat, ſunt hæc corpuſcula ſimpliciſſima, ideoq; non ex partibus eſſentialibus, materia, formaq; compoſita. Ad Simplicitatem hanc ſignificandam, non ſemel repetit Lucretius eſſe ſolida pollentia Simplicitate, *Lib. 1.*

Sunt igitur ſolida pollentia ſimplicitate.

Si tamen hanc ſimplicitatem ſignificauit Lucretius, immo vel agnouit ſchola Epicurea hebbetior ſanè, quam vt ſubtilem adeò diſtinctionem perciperet. Quicquid tamen ſit athomos ipſi vt rem indiſtinctam, & in qua nullam ſubſtantiæ diſtinctionem deſignarent attulerunt. Ita ſit horum opinio explicata, neque tamen volui hic, neque fortè oportuit, quid nam inter Democritum, & Epicurum interſit in ipſamet athomorum poſitione, explicare quidque hic illi, aut adiecerit, aut detraxerit. Adiecit ſanè declinationem, cuius paulò prius memini. Qua de re Cicero. „ Sed Epicurus *In lib. de*
„ declinatione athomi vitari fati neceſſitatem putat. Itaq; tertius quidam *fato.*

illam inferunt, concluſionem, hanc quoque ſanè aſtruunt. Alter locus eſt generatio ipſa corruptioq; elementorum. Si enim ſint hæc quattuor elementa, & corpora generationis, corruptioniſq; viciſſitudini ſubiecta reſoluentur, hoc quoque fundamentum opinionum, earumq; diuerſitatis tetigiſſe videtur Ariſtoteles ſecundo de ort. & inter. tex. 46.(in prin.quoque in commune aliquam materiam) Has omnes vtriuſque loci rationes ommittam ergo breuitatis cauſa, priores enim rationes iam deſcriptæ ſuo loco ſunt. Secunda quoque, vt ſpectat ad generationem, & corruptionem elementorum in diſputatione de elementis deſcribentur. Quoniam verò, innituntur quoque hæ poſteriores proponi huiuſmodi. Quæ generantur, & corrumpuntur materiam obtinent, in eamq; reſoluuntur, & quæ in ſe inuicem mutantur communem obtinent materiam. Hæc ipſa propoſitio & habita eſt ſuperius, atque expenſa, & infra in diſputatione de generatione latius diſputabitur.

Quæſt. de nat. mat. concl.

Connexio.

Aliqui ex illis, qui plura elementa non vnum materiam poſuerunt, duo fecerunt, ignem, & terram) qualis fortè Parmenides) aliqui tria ignem, aerem, & terram, aliqui, vt Empedocles quattuor. Refert ita Ariſt. lib. 2. de ort. & inter. tex. 2. opinionem Empedoclis poſuimus. Reſtaret reliquas duas ponere. Sed quòd obſoletiores ſint, & nullis rationibus nitantur diuerſis ſaltem à iam poſitis, neque peculiaribus rationibus confutandæ ſint, ideo ommitto, & eo potiſſimum, quòd opinio Parmenidis, quæ aliquam præſe particularem diuerſitatem præſefert, quamq; modo excitauit Bernardinus Teleſius non accipit terram, & ignem pro poſita rerum materia, & ipſi informem, & communem ſubijciunt, ſed pro duobus agentibus, quæ dum ſe mutuo alterant, agitantq; rerum omnium ortui aditum præbent, vt deinceps infra ſuo loco aperiam, nunc itaque his ommiſſis iam ad opinionem eorum, qui materiam infinita quædam corpuſcula ponebant deueniamus.

ARTICVLVS NONVS Vtrum materia corpuſcula infinita, athomi ſcilicet.

Poſitio prima eſt Democriti, Leucippi, Epicuri, & Lucretii in libro de rerum natura.

Communis rerum naturalium materia, eſt corpuſcula quædam infinita, inſecabilia, quæ ab athomi id dicebantur.

Annotatio. Par eſt prius horum virorum ſententiam declarare deinde eorumdem rationes referre. Credebant hi ergo vniuerſam rerum naturam ex duabus componi rebus ex corpore, & ex inani. Lucretius libro primo.

Omnis Vt eſt igitur per ſe natura duabus.
Conſtitit in rebus nam corpora ſunt, & inane.

Corpoream verò naturam in infinita quædam corpuſcula inſecabilia deducebant, quæ interiectis inanis, ac vacui ſpacijs hæ minoribus, hæ maioribus ſemper tamen imperceptibilibus ſenſu, diſiungerentur. Corpuſcula hæc in inani perpetuo deorſum ferebantur, rectaq; quandoq; tamen, ſed incertis temporum ſpacijs declinabant de recta, ex qua declinatione in ſe ipſa incedebant indeq; plaga efficiebatur, ex plaga reſultus quidam in quo reſultu corpuſcula eadem variè ſibi innectebantur quædam laxius quædam arctius. Ex complexus diuerſitate, prætereaq; ex athomorum ordine, & figura (Ariſtoteles de democrito libro 1. phiſ. tex. 41. & oct. diuin.) tota hæc genenerationis varietas, quam in vniuerſo hoc conſpicimus reſurgebat. Corpu-

Digitized by Google

Corpuſcula verò ſolida ponebant, nempe vt inani ſingula circundabantur, ita nullum intra ſe inane continebant, inde æterna. De ſoliditate Lucretius libro primo.

Sunt igitur ſolida, ac ſine inani corpora prima.

Et hanc ſoliditatem cum ſummā duritie iungit lib. eod. primo.

Hæc neque diſſolui plagis extrinſecus icta,
Poſſunt nec porrò penitus penetrata retexi.

Et in 2. lib.

Duriſsima quæ ſint.
Ponderibus ſolidis.

De æternitate verò

Ergo ſi ſolida, ac ſine inani corpora prima,
Sunt ita vt docui ſint hæc æterna neceſſe eſt.

Sunt verò inſecabilia, quod & docet, & probat Lucretius pluribus rationibus lib. eodem primo de rerum natura.

Præterea niſi erit minimum paruiſsima quæque
Corpora conſtabunt ex partibus infinitis.

Ponebant tamen variè figurata, alia enim rotunda, & lenia, alia hamata erant, alia alijs diſtincta figuris. Lucretius libro ſecundo.

Qualia ſint, & quam longè diſtantia formis.
Percipe multigenis, quam ſint variata figuris.

Veruntamen figurarum differentiæ, quibus athomi hæ diſtinguebantur finitæ erant non infinitæ idem Lucretius libro ſecundo.

Quare non eſt, vt credere poſsis,
Eſſe infinitis diſtantia ſemina formis.

Veruntamen omnibus alijs ſenſibilibus qualitatibus ſpoliata ab ijſdem anthoribus ponebantur. Quod fusè explicat idem Lucretius libro ſecundo pluribuſq; aſtruere nititur rationibus.

Sed ne forte putes ſolo ſpoliata colore,
Corpora prima manere, etiam ſecreta teporis.
Sunt ac frigoris omnino, calidiq; vaporis,
Et ſonitu ſterilia, & ſucco ieiuna feruntur.
Nec iactunt vllum proprio de corpore odorem. &c.

De motibus verò horum ipſorum corporum ex mente authorum, egi in diſp. de indiuiſ. concl. 8. inde petantur. Sed quod primo loco ferè ponendum erat, ſunt hæc corpuſcula ſimpliciſſima, ideoq; non ex partibus eſſentialibus, materia, formaq; compoſita. Ad Simplicitatem hanc ſignificandam, non ſemel repetit Lucretius eſſe ſolida pollentia Simplicitate, *Lib. 1.*

Sunt igitur ſolida pollentia ſimplicitate.

Si tamen hanc ſimplicitatem ſignificauit Lucretius, immo vel agnouit ſchola Epicurea hebbetior ſanè, quam vt ſubtilem adeò diſtinctionem perciperet. Quicquid tamen ſit athomos ipſi vt rem indiſtinctam, & qua nullam ſubſtantiæ diſtinctionem deſignarent attulerunt. Ita ſit horum opinio explicata, neque tamen volui hic, neque fortè oportuit, quid nam inter Democritum, & Epicurum interſit in ipſamet athomorum poſitione, explicare quidque hic illi, aut adiecerit, aut detraxerit. Adiecit ſanè declinationem, cuius paulò prius memini. Qua de re Cicero. „ Sed Epicurus *In lib. de*
„ declinatione athomi vitari fati neceſſitatem putat. Itaq; tertius quidam *fato.*

H motus

„ motus oritur extra pondus, & plagam, cum declinat atomus interuallo minimo id ap pellat παρέγκλισιν„ Hæc itaque pro recenſenda ſententia ſufficiant, iam ad rationes deueniamus. Progreſſus ergo Lucretij ad conſtruenda, & aſſerenda corpora hæc indiuiſibilia, per hæc eſſe videtur, ex nihilo nihil gigni, quod primo loco fusè demonſtrat. Secundo corpora aliqua ſenſus noſtros effugientia dari probat. Tertio præter corpora inanè quoq; eſſe. Quarto materiam rerum eſſe æternam. Corpora non diuidi in infinitum, indeq; aliqua corpora indiuiſibilia eſſe. Per hæc conficere videtur Lucretius Materiam rerum eſſe corpuſcula indiuiſibilia, qualia iam ex ipſo deſcripſimus. Vt ratio tota hæc eſſe videatur. *Ratio Lucretii.*

Materies rerum naturalium æterna eſt. Corpuſcula indiuiſibilia, & dantur, & ſunt æterna. Ergo corpuſcula indiuiſibilia materies rerum naturalium. Miniorem probat ex eo, quòd nihil ex nihilo gignantur. Verba ſunt Lucretij. Hanc probationem exprimentis niſi materies æterna fuiſſet.

Ante hac ad nihilum penitus res quæq; rediſſet.
De nihilo quæſita forent quæcunque videmus,
At quoniam ſupra docui nil poſſe creari.
De nihilo nequ quod genitum eſt ad nil reuocari. &c.

Minorem verò probat. Et primo ſuppoſitionem eius. Corpora hæc indiuiſibilia dari, ſecus enim in infinitum corpora ſecarentur, quod ipſe multis rationibus improbat. Probat deinde eſſe ipſa æterna, quoniam cum nullam intra ſe inanitatem habeant, neq; collidi, neq; frangi poſſunt, neque diſſipari ſumma rationis hæc eſt,

Ergo ſi ſolida, ac ſine inani corpora prima,
Sunt ita vt docui ſint hæc æterna neceſſe eſt.

Hanc verò conſequentiam his ipſe verſibus eleganter ſanè parum tamen firmè deducit.

Nam neque collidi ſine inani poſſe videtur.
Quicquam nec frangi, nec findi in bina ſecando.
Nec capere humorem, neq; itē manabile frigus
Nec penetralem ignem, quibus omnia conficiuntur,
Et quo quoque magis cohibet res intus inanē
Iam magis his rebus penitus tentata labaſcit.

Examen. Sed hæ rationes, quam infirmæ ſint vix tentandum eſt explicare adeo res ipſa loquitur. Sumit enim corporum diuiſionem in infinitum non procedere, quod ſuo loco diſputauimus, ſed fractionem, & colliſionem, & humefactionem, & calefactionem ex ſolo imbibito inani accidere poſſe, hoc multo incertiſſimum eſt: vt deinde aperietur, ommitto interim rationem vitio ſtructuræ, laborare enim conuertant in ſe ipſam minorem, quæ cum in maiorem tranſiret, at. Quicquid æternum eſt eſſe illa corpuſcula indiuidua in multo maiores difficultates aſſertio eiuſmodi incidet, primo enim penes Epicurum ipſum. Deorum natura eſt immortalis, licet corporea. Lucretius.

Omnis enim per ſe diuum natura neceſſe eſt.
Immortali æuo ſumma cum pace fruatur.

Quòd ſi ad res alias à Deo propoſitionem cōtrahat Lucretius patietur inſtantiā de Cœlo à ſchola peripatetica, & de materia ab Ariſt. ſimul, & à Plat.

Toſitio

Poſitio ſecunda contraria. Eſt Platonis Ariſtotelis cæterorumque philoſophorum, & Galeni acerrimè.

Communis rerum materia non eſt corpuſcula illa indiuiſibilia aliter athomi vocata.

Annotatio, in qua ſententia de athomis clarius adhuc explicatur.

Hæc de athomis ſententia preter id, quod ad hanc concluſionem verè pertinet (ſcilicet facit materiam corpoream) multa continet, quæ à cæteris ſectis reprehenduntur. Sunt autem hæc præcipuè corpora indiuiſibilia dari cum corpus trinè dimenſum ſit. Dimenſum verò omne diuidi poſſit ex mathematicorum ſcito. Secundo corpora hæc ipſa indiuiſibilia magnitudinem inter ſe diſcrepare. Magnitudinem enim tribuebant athomis. Lucretius libro ſecundo poſt alia exempla.

Et quamvis ſubito per colum vina videmus.
Perfluere at contra tardum cunctatur oliuum
Aut quia nimirum maioribus eſt elementis
Aut magis hamatis inter ſe, perq; plicatis,
Atque ideo fit vti non tam diducta repentè
Inter ſe poſsint primordia ſingula quæq;
Singula per cuiuſq; foramina permanare.

Inane præterea rebus immiſcent. Contra qui inane penitus auferunt. Faciunt illud infinitum ſicut, & corpuſcula infinita. Contra qui actu infinitum improbant. Faciunt mundos ſimul infinitos. Contra qui vnicum mundum. Faciunt ſingulos generari, & corrumpi. Contra qui æternum mundum, vel vtrinque, vel in futurum ſtatuunt. Faciunt mundum, Cœlumq; & aſtra fortuitò gigni. Contra qui ſi generentur ex præcipua Dei prouidentia produci aſſerunt. Illa præterea reprehenſio, & iuſta accedit, quod ijdem illi viri cum mundi vniuerſam ſtruem, præcipuaſq; eius partes fortunæ tribuant, res tamen has inferiores eorumq; productiones certis cauſis nequaquam fortunæ adſcribunt. Non enim penes eos ex fortuito athomorum concurſu homo generatur, ſed ex coitu maris, & fœminæ ex ſeminibus eorum admiſſis (etenim fœminæ (ſecundum illos) quoque ſemendant) & in certis fœminæ locis homo naſcitur, & perfectiora animantia eandem generationis normam ſubeunt, in initio mundi aliam obtinuerunt generationẽ nunquam tamen fortuitam etenim terra tanquam mater materna quadam fœcunditate omnia tum animalia, & plantas abſq; alio ſemine peperit Lucretius in libro quinto,

Sic noua tum tellus herbas, virgultaq; primum,
Suſtulit inde loci mortalia ſecla creauit.
Multa modis multis varia ratione coorta,
Nam neque de Cœlo cecidiſſe animalia poſſunt
Nec terreſtria de ſalſis exiſſe lacunis.

Sed poſt primam illam generationem alia ex ſemine oriuntur alia, quæ ex putri certas adhuc cauſas habent, non autem fortuitum ortum nanciſcuntur. De his ergo ita Lucretius.

Multaq; nunc etiam exiſtunt animalia terris.
Imbribus, & calido ſolis concreta vapore.

Hinc Ariſtoteles iure meritò illis tribuit, vt fortuitò generari Cœlum, & aſtra vellent, at inferiora hæc non niſi certis ex cauſis producerent. Minor hic hæ-

Secunda phiſ. tex. 45 primo de part. acciden. tali contra Perrerium l. de com. 1 cap. 9.

Digitized by Google

hic hæſitationē Bernardini,Perrerij,qui videre neſcit,qua ratione voluerint Democritus, & Epicurus certis ex cauſis generari animalia, & has reliquas res inferiores,immo qua ratione id illis, nuſquam aſſerentibus tribuatur ab Ariſtotele. Verba Perrerij ſunt inter cætera. „ Quia neque in ijs, „ quæ de Democrito ſcripſit Laertius, neque in his,quæ vel Epicurus, vel Lu- „ cretius eiuſdem doctrinæ propugnatores in ſcriptis reliquerunt, tale quic- „ quam reperio, ſed potius contrarium. „ Hæc ille, qui certè conniuentibus oculis Lucretium conſiderauit, nam vt vnum ex multis locum eius ſubijciam libro quinto hæc de generatione animalium ſcribit.

Multa videmus enim rebus concurrere debere,
Vt propagando poſsint procudere ſecla.
Pabula primum vt ſint, genitalia deinde per artus,
Semina qua poſsint membris manare remiſsis,
Fœminaq; vt maribus coniungi poſsit habere
Mutua queis nectant inter ſe gaudia vterque.

Non erat ergo cur de veritate dictorum Ariſtotelis hac in parte dubitaret. Verū & Democritus ex placitis eius,quę hucuſq; extant. Non ne certas cauſas horum inferiorum faciebat? volebat diſtinctionem ſexuum oriri ex ſeminum præualentia, vtrum ſcilicet coeuntium præualeret, fœtum in ſui ſexum efformabat. Quod præterea de dentibus docuit idem, idem indicat. Hæc ſufficiat enumeraſſe eorum,quæ in atomorum placito à communiore, vel ſaltem nobiliore Philoſophorum ſchola repræhenduntur. Rationes ergo aduerſum ſententiam, aliæ ſunt, quatenus materiam faciunt formatam, atque corpus, quas in ſuperioribus vniuerſas penè poſuimus; Aliæ ſunt contra inane. Quæ in diſputatione de inani habebuntur; Aliæ ſunt contra infinitatem, quæ petantur ex quæſtione de infinito; Aliæ contra infinitatem, ac pluralitatem mundorum, quæ in diſputatione de mundi vnitate erunt. Aliæ contra mundi generationem, quæ in quæſt. de mundi æternitate expoſita ſunt. Aliæ contra fortuitam mundi, ac Cœli generationem, quę in diſputatione de Dei prouidentia habebuntur. Non placuit ergo hic ſeponere rationes aduerſus ſententiam hanc obſoletam ne in re non admodum difficili, aut dubia prolixi nimium eſſemus. Cum contra ad immenſitatem operis euitandam, multa ſint amputanda, quæ ſecus ad res ſubiectas plenius illuſtrandas facerent.

Penes Ariſtotelē lib. 5. de gen. animal. cap. primo.

penes Ariſtotelē lib. 5. de gen. animal. cap. octauo.

Digreſsio, in qua ſententia cæterarum probabiliſsima legitur.

Ego ſanè opinionem Ariſtotelis, & Platonis cæteris ſemper prætulerim materiam ſcilicet primam informem, & inaffectam, ac ſpoliatam ab omni ſenſibili forma tum accidentaria, tum ſubſtantiali ponendo, neque ipſa poteſt eſſe ipſummet corpus, ac trinum dimenſum ſecus prædicamenta confunderentur, aut prædicamentum quantitatis prius eſſet origine prædicamento ſubſtantiæ. Eſſe verò inaffectam materiam primam ex negatione ipſa rei ferè conuincitur. Nam ſit materia formata, iam eſt forma in ea, & præterea res, quæ formatur. At hæc ipſa res, quæ formatur, cum habeat potentiam ad formam, qua perficitur rationem prius materiæ ſubit, quam compoſitum, quod ex ea ipſa, & prima forma, quæ in ea ſupponitur emergit. Vnde ipſa vocanda eſt materia prima non compoſitum, quod materia prima ab aduerſarijs ſupponebatur quod ſi dixerint non diſtingui in materia prima formam, & rem quæ formatur. Sequetur ergo materiam eſſe ipſam formam,

Digitized by Google

formam,quod præter diſputata,hinc etiam improbabile ſit,quod nedum formæ accidentariæ à ſuis ſubiectis diſtinguuntur,ſed etiam formę ſubſtantiales à ſuis materijs ſecundis nempe anima à corpore, quod perficit,at probabiliſſimum eſt ne euidens dicam formas omnes ſuis materijs, & ſubiectis paritate, ac proportione quadam reſpondere, vt quam ſcilicet rationem forma materiæ ſecundæ ad eam, habet eandem habeat ad materiam primam forma,quæ illam immediatè afficit. Placet præterea mihi ſummoperè materiam eſſe potentiam ſuam, quod in calce ſequentis quæſtionis de potentia, fuſius explicabo.

De affectionibus materia.

Cum iam explicata ea ſint,quæ ad diſputationes de cognitione materię ad quęſtionem an ſit,& ad quidditatem,naturamue eius attinebant,reſtat vt ad quęſtionẽ qualis ſit,deſcendẽtes,iam de omnibus,vel pręcipuis eius affectionibus ſingillatim diſputemus. Erunt autem hæ numero octo. Potentia eius, exiſtentia, vnitas, bonitas, quantitas, alterabilitas, æternitas, appetitus. Potentia quidem nam illi ipſi, qui potentiam dicunt de quidditate, eſſentiaq; immo eſſentiam ipſam materiæ, aliam tamen potentiam, vt plurimum ponunt, quam vel ſecundam, vel propinquam vocant, hancq; aduentitiam eſſe materiæ naturæ, ac quidditati aſſerunt, non autem eius eſſentiam ingredi. De hac itaq; potentia eſt diſputandum. Quæſtio de exiſtentia non erit abſoluta, ſed cum comparatione ad formam, ſenſuſque eius eſt vtrum materia de ſe aliquam exiſtentiam habeat, an omnem obtineat à forma. Quæ diſputatio ad naturam ipſam materiæ aperiendam refluit quodammodo, quæſtio verò hæc ipſa abſoluta ſuperius in quæſtione an ſit, iam explicata fuit.Quartę diſputationis ſenſus eſt,vnde materia quantitatem obtineat, an habeat interminatas dimenſiones omnem formam præcedentes, an habeat à forma corporeitatis, & demũ vnde. Quinta quæſtio ignota ferè latinis eſt, excitauit tamen eam ex authographo quodam græco Federicus Pendaſius vir maximę in philoſophando hac noſtra ætate celebritatis, ſenſus vero eius eſt. Num materia adeo formas recipiat, vt nihil præterea ipſa permutetur nihil patiatur, niſi ipſummet formarum ingreſſum, an in formis recipiendis alteretur preterea, ac afficiatur. Intelligemus varias hac de re, controuerſaſq; ſententias fuiſſe.Sed iam rem ipſam aggrediamur. *In exam. dogmat. Ariſt. de prin. p. 23.*

QVÆSTIO SEXTA

De potentia, ſiue poteſtate materiæ.

Opiniones.

POtentia materiæ (de hac vna in præſentia loquimur) varias penes varios Ariſtotelis interpretes, affectaſq; diſtinctiones habet. Aliqui diſtinguunt potentiam vt ſignificat ſubiectum potens, vtq; ſignificat relationem, & habitudinem, quoniam tamen nulla relatio ex eorundem ſententia immediatè innititur ſubſtantię, ſed fundamentum, vel vt Græci vocant caracterem præſe exigit de cathegorijs accidentium, ideo inter primum, & ſecundum potentiæ ſignificatum interponunt acceptionem potentiæ pro ſe- *Io. Iand. 1. phiſ. q. 25.*

Digitized by Google

cunda ſpecie qualitatis; atq; hoc modo triplex erit ſignificatio potentiæ, atq; acceptio. Pro ſubiecto ergo potente ſumpta eſt ipſamet ſubſtantia materię. Alijs duobus modis accepta potentia extra materiæ eſſentiam, naturamq; eſt; ſubiungunt prætere a potentiam tertio modo acceptam in infinitas diſtingui, vt infinitæ ſunt formæ ad quas potentiam habet materia, & infinitas eiuſmodi potentias ſimul materiæ ineſſe: etenim materiæ quæuis portio
Scotus. nunc habet potentiam ad omnes formas indiuiduas quaſcunq; eſſet infinito poſt tempore ſuſceptura ſi mundus æternus poneretur. Alij diſtinguunt potentiam pro ſubiecto potente, ſiue pro fundamento, & pro relatione, habitudineq; vt primi, vocant autem primam potentiam fundamentalem, ſecundam formalem. Formalis rurſus duplex ab ipſis ſtatuitur alia terminata, alia interminata; interminata eſt, quæ ad formas generatim refertur, terminata, quæ hanc, illamq; ſingularem formam reſpicit. Potentia fundamentalis eſt ſubſtantia ipſa materiæ. Potentia formalis eſt relatio, & habitudo, ideoq; accidens materiæ in vtraq; acceptione. Hoc tamen intereſt inter terminatam potentiam, & interminatam, quòd hæc eſt à materia inſeparabilis, perpetuo enim manet, nec in ſuſceptione formæ huius, illiuſue corrumpitur: at terminata expirat ſtatim, atq; forma ipſa ſingularis ad quā ipſa referebatur, ingreditur, nempe portio materiæ meæ ſtatim atq; ſuſcepit animam, hanc amiſit potentiam ad eam ſuſcipiendam. Alij ſunt qui prima ſignificatione potentiæ pro fundamento reiecta ſtatim diſtinguant potentiam in vniuerſalem, ſiue remotam, ſiue interminatam, & in particularem ſiue proximam, ſiue terminatam; licet in diſtinguenda vniuerſali potentia à particulari poſtea non conueniant, nam hi diuerſas res faciunt, alij ratione ſolum diſtinguunt, quæ opinio eſt D. Thomæ. Vult enim ipſe materiæ potentiam vnicam eſſe re, & ſubiecto, quæ ad formas ſingulares refertur, ratione tantum diſtingui, vt ad diuerſas formas, refertur verba eius. „ Et tamen potentia materię ſubiecto eſt vna reſpectu multarum formarum, ſed ratione ſunt multæ potentiæ ſecundum habitudinem ad diuerſas formas. „ Ex hac ſententiarum diuerſitate triplex potiſſimum controuerſia inter eos, qui potentiam ſubſtantiam materiæ faciunt, excitari poteſt. Singuli.n. eorum potentiam vno modo ſumptam in natura materiæ reponunt, alio modo ſumptam ab ea excludunt. In excludendo igitur triplex ferè controuerſia naſci poteſt, alij .n. potentiam particularem, & ratione habitudinis, & ratione fundamenti extra materiæ eſſentiam reponunt. Et hi ſunt, qui potentias particulares à potentia vniuerſali, & à ſe ipſis re ſeparant. At qui volunt potentias particulares cum vniuerſali re, & fundamento vnam potentiam eſſe, ſolum habitudine diſtingui, vt Diuus Thomas hi potentiam particularem ratione fundamenti in ſubſtantia materiæ reponent, ratione ſolum habitudinis ſeiungent, rurſus verò eorum, qui potentiam vniuerſalem à particulari diſtinguunt alij ratione fundamenti potentiam cum materiæ quidditate idem faciunt, alij fundamento diſtinguunt, vt Iandunus, qui fundamentum vniuerſalis potentiæ non materię ſubſtantiam, ſed ſecundam ſpeciem qualitatis eſſe arbitratur, at qui fundamento non diſtinguunt, potentiam vniuerſalem à natura materiæ hi rurſus, vel habitudine diſtinguunt reali, & ſecundum eſſe. Alij diſtinguunt ſolum ſecundum intellectionem noſtram. Habitudinem enim nullam ſecundum eſſe ponunt, ſed ſolum ſecundum dici. Harum ſententiarum ea, quæ Ianduni eſt, fertq; poten-

Ab Auerroe ducitur 1. de Cæl. com. 12. multi ſequuntur Kim. Ferr. Zabarella.

Primo phiſ. tex. 9.

tiam fundamento diſtingui à materia nedum habitudine. Ex earum numero tollenda eſt, quæ potentiam materiæ eius naturam faciunt, ſubſtantiamq; vt ſuperius monui; dicebam enim aſſertionem illam Ianduni potentiam pro ſubiecto eſſe materiæ ſubſtantiam nihil aliud ſibi velle, quam quod ſubiectum accidentium eſt ſubſtantia, adeòq; accidentia materiæ pro ſubiecto habent naturam, atque ſubſtantiam materiæ, qui dicendi modus, ſi accipiatur, pari ratione dicemus colorem pro ſubiecto eſſe de quidditate animalis, quod cum procul ſit à communi, rectaque ratione loquendi, neque etiam de materia vſurpare, aut admittere debemus: Reſtant ergo duæ aliæ controuerſiæ examinandæ: poſſe æq; enim in quæſt. de Natura materiæ ſatis diſputauimus, vtrum potentia ſit ſubſtantia materiæ. Reſtat vt videamus ſuſcepta ea ſententia, quæ potentiam materiæ ſub aliqua acceptione ſubſtantiam eius facit. Sub quanam acceptione eadem potentia extra naturam materiæ ſit. Controuerſia hæc (vt dicebam) ad duo illa capita reducitur, de potentia particulari, & de habitudine potentiæ vniuerſalis. Prior, quarum ad id reducitur an detur potentia particularis in materia diſtincta ab vniuerſali, & indeterminata potentia. Si enim ſit diſtincta ab vniuerſali certum deinde eſt: non in particulari, ſed in vniuerſali eſſentiam materiæ conſtitutam eſſe. Secunda diſputatio in eo conſiſtit, vtrum potentia vniuerſalis, quæ cum natura materiæ confunditur habitudine ſecundum eſſe, an habitudine ſecundum dici ſolum referatur. Nam ſi ſecundum eſſe; habitudo realis deſignabitur in potentia materiæ diſtincta à fundamento. adeoq; à natura materiæ. Si verò ſecundum dici tantum non diſtinguetur habitubo à natura materiæ, niſi ex conceptione noſtra, immo ex modo noſtro dicendi. Vnde potentia materiæ hoc modo tota cum eiuſdem natura, & ſubſtantia re ipſa confundetur. Nullaq; reali differentia diſtinguetur. Ad rem iam deſcendamus.

ARTICVLVS PRIMVS. Vtrum in materia detur potentia particularis diſtincta ab Vniuerſali.

Poſitio prima. Elicitur ex Auerr. 4. phiſ. com. 120. & 1. de Cæl. com. 120. ſequuti ſunt Zimara in tabula in Verbo. Materia ſubſtantiatur per poſſe. Zabar. in lib. 2 de prima mat. Ferr. de com. prin. lib. 5. cap. 21. Scotus quoq; cognoſcit Iand. 1. phiſ. q. 25.

In Materia ſunt duæ potentiæ à ſe inuicem diſtinctæ; alia vniuerſalis, alia partiularis. Vniuerſalis nempe eſt, qua refertur ad formarum genus in vniuerſum non ad hanc, illamq; formam ſingularem particularis, qua ad ſingularem formam refertur.

Ratio prima, quæ deſumitur ex Auerroe lib. 1. de Cælo com. 120.

Potentia corruptibilis, atq; ceſſans à potentia perpetua, & incorruptibili diſtinguitur re. Potentia ad hanc, illamue formam ideſt potentia particularis corrumpitur. Potentia ad genus vniuerſum formarum, ideſt vniuerſalis perpetua eſt. Ergo potentia particularis, ab vniuerſali re diſtinguitur. Maior videtur per ſe nota. Minor innititur ſuppoſitioni ſatis celebri in ſchola peripatetica, nempe [ſub aduentum cuiuſuis formæ ſingularis expirare potentiam materiæ ad illam ipſam formam.] Secunda vero pars eiuſdem minoris patet, quoniam poſita duratione generationis quæuis portio materiæ retinet ſemper potentiam ad formam in vniuerſum ſane; ſemper enim formæ ſuccedit in materia forma, ſed & ad ſingulas ſpecies formarum,

 nam

nam portio materiæ, quæ modo ſubeſt formæ ignis poteſt & in aerem, & in aquam, & in terram tranſire, & hinc rurſus ob elementorum viciſſitudinem ad formam ignis reſtitui, portio quoq; materiæ, quæ fuit hominis, & modo cadaueris formam ſuſtinet in elemẽta tractu temporis diſſoluitur, quibus rurſus in generationem deſcendentibus miſtorum,& hominis poteſt eadem portio, quæ prius ſubire hominis formam. Ex his facile deducitur potentiam materiæ ad formas in vniuerſum eſſe perpetuam in materia ipſa, & in quauis eius portione.

Secunda ratio. Deducitur ex infinitate potentiarum particularum, quam docet Iandunus 1.ph.q.25. & latius q 26. ſentit eandẽ infinitatem Achillinus.

Potentiæ numero infinitæ ſingulæ differunt à potentia vnica, neq; in plures multiplicabili. At potentiæ ſingulares ſunt infinitæ numero: potentia vniuerſalis, quæ ad genus formarum in vniuerſum refertur eſt vnica, & nõ multiplicabilis. Ergo potentiæ ſingulares, ſingulæ differunt ab vniuerſali. Maior videtur patens minor longiori probatione eget, ideo in lemma illam traducamus. *Lemma.*

Potentiæ ſingulares materiæ, id eſt potentię, quibus materia refertur ad ſingulares formas ſunt numero infinitæ, & in quauis portione, & ſimul.

Ratio Ioannis Gandau. ſiue Ianduni.

Plures ſumptiones, ſeu lemmata præmittit.

Lemma primum. Materia prima non poteſt per ſe ſine alia forma ſubſiſtere.] Adducit pro ſumptione rationem Ariſtotelis 1. de gen. & cor. tex. 19. & Auerr. 2. phyſ. com. 12. quoniam ſcilicet ens pura potentia ſubſiſteret de ſe actu, ſed hanc rationem infra De exiſtentia materiæ ponam, ideo illuc legentes reijcio. *Lemma ſecundum.*

Materia non poteſt perpetuò eſſe ſub vnica forma indiuiduali.]

Ratio. Quoniam ſequeretur corruptibile ſimpliciter perpetuum eſſe, quod eſſe nequacquam,&c. Cõſequentiam probat,quoniam omne compoſitum ex materia, & forma indiuiduali, ſaltem habente contrarium eſt corruptibile per ſe. Aſſumptum vero probat ex demonſtratis ab Ariſtotele 1. de Cælo in poſtrema lib. parte.

Tertium. Materia prima accipiet in futurum formas infinitas numero ſaltem ſucceſſiuè.

Ratio prima. Secus enim generatio non eſſet perpetua,ſed deficeret contra ea, quæ ab Ariſtotele demonſtrantur in lib. de gen. & corrupt. 1.lib.tex. 42.2.tex. 59.

Ratio ſecunda. Probat ex præcedentibus duabus ſumptionibus. Etenim ſumpta aliqua portione materiæ ſub aliqua nempe ſingulari forma exiſtente. Vel forma eiuſmodi quandoque corrumpetur, vel nunquam; non ſecundum repugnat enim ſuppoſitioni, & ſumptioni ſecundæ. Quod ſi primum, vel alia ſuccedet forma, vel nulla non hoc quidem.. Primæ enim ſumptioni repugnat. Quod ſi ſuccedat, de ſuccedente hac forma erit rurſus eadem interrogatio, & vel conuincetur perpetua variatio, & ſucceſſio formarum ſingularium in ſumpta portione, vel alterutra duarum ſumptionum priorum deſtruetur.

Quartum. Materię nunc habet potentiam ad quamcunq; formam, quam recipiet in futuro.

Ratio. Si materia poſt milleſimum annum ſit aliquam formam receptura, vel nunc ad illam formam habet potentiam, vel non habet. Si potentiam

tentiam habet hoc eſt, quod aſſerebatur, niſi habeat potentiam, ergo non poteſt eam recipere, ergo impoſſibile eſt illam recipere, ſed & recipiet ex ſuppoſitione, ergo recipiet quandoq; id, quod impoſſibile eſt ab ea recipi. Quod fieri nequit.

Quintum. Materia ad diuerſas diſtinctaſq; formas habet diſtinctas potentias.

Ratio. Eſto potentia materiæ ad formam aliquam, quam ducenteſimo ab hinc anno receptura ſit dico potentiā hanc diſtingui ab ea, qua refertur ad formam milleſimo non niſi poſt anno ſuſcipiendam. Sit enim eadem, omnino ſimul ergo perficietur, explebiturq; vtraq; hæc potentia, quare ducenteſimo anno iam ſuſceperit formam, quam nonniſi milleſimo ſuſceptura ſupponebatur. *Syllogiſmus neceßarius*.

Materia habet nunc potentias diſtinctas ad omnes formas, quas in poſterum ſuſceptura eſt. At potentiæ diſtinctæ ad omnes formas, quas in poſterum ſuſceptura eſt, ſunt infinitæ. Ergo materia nunc habet potentias infinitas. Maior probatur ex oſtenſis. Quoniam potentiæ ad formas diſtinctas ſunt diſtinctæ: materia verò habet potentiam ad formas infinitas. Ergo habet potentias infinitas. Omnia ex ſumptionibus patent.

Examen. Prior ratio ſupponit ceſſare potentiam ad formam aliquam ſingularem ſub aduẽtum illius ipſius formę, cui propoſitioni inſtiti ſuperius, ſed quoniam ab aliquibus probatur, & ab alijs in cõtrouerſiam reuocatur poſt ſequentem concluſionem, in ſecunda concluſione, & tertia totam hanc controuerſiam ponam. Reſtat interim maiorem intimius conſiderare, atque *7. diuiſ.*
diſtinguere, primo vero illud eſt repetendum. In Ariſtolis ſchola vix dicẽdum eſſe potentiam corrumpi, neque enim affectiones, formarum corrumpuntur penes Ariſtotelem, ſed compoſita, & per ſe ſubſiſtentia. Vnde in eius ipſius via propoſitio. Æternum à corruptibili genere differt, & altera non differunt hæc per accidens, ſed per ſe vix poteſt ex proprietate ſermonis accommodari rebus, quæ vt potentia ex non ente, ad ens deueniunt. Hæc ſit ſecunda argumenti declinatio. Eſt tertia præterea, & ſubtilior. Quam intelligemus ſi prius repetierimus ſententiam eorum, qui potentiam vniuerſalem à particulari ſola ratione, & habitudine diſtinguebant. Volebant ergo hi fundamentum habitudinis materiæ ad hanc, illamue formam ſingularem eſſe ſubſtantiam ipſam, ac eſſentiam materiæ, in qua quoque reponebatur potentia vniuerſalis. Vnde vniuerſalis, & particularis potentia non fundamento, ſed habitudine ſolum diſtinguebantur. Vt eadem potentia vniuerſalis quatenus ad formas ſingulares hanc, illamue refertur particularis potentia efficiatur, hinc oritur diſtinctio quędam, & inſtantia maioris. Etenim potentiam eternam à corruptibili differre re duplici modo intelligi poteſt, altero, vt nedum ſecundum habitudinem, ſed etiam ſecundum fundamentum ſit, altera potentia ęterna, altera corruptibilis. Altero, vt fundamentum perpetuum in vtraque ſit at in corruptibili potentia variet habitudo. Secundum primam acceptionem admittent propoſitionem, non autem ſecundum alteram. At minorem ſecundo modo ſolum admittent, quam reſponſionem probabilem facit conſideratio relatiuorum tertij modi. Sumamus enim intelligibile quoduis puta A. hoc, antequam ego naſcerer, ad me vt intelligibile non referebatur, at poſt meum ortum, mentiſq; profectum iam ad me quoque, vt intelligibile refertur, nulla tamen in intelligibili A. realis differentia hinc oritur quocirca neque habitudo eius

parti-

Digitized by Google

particularis ad me ab eius communi intelligibilitate re differt. Sed ratione ſolum. Confer ergo intelligibilitatem communem ipſius A. cum potentia materię vniuerſali confer habitudinem eius ad me cum potentia materię particulari, & ſenſus, viſq; inſtantię conſpicui erunt.

Examen ſecundæ rationis. Ratio ſecunda multa ſumit non per ſe nota, quę alias difficiles expoſcunt diſputationes. Vnde ex hoc ipſo capite non perſtaret ratio ad huius inſtituti examen. Attamen lenius agentes rem comminus conſideremus atq; intra ſcholam. Prima ergo, patet illi inſtantię, quam contra proximam rationem, tertio loco adduximus ex diſtinctione ſecundum fundamentũ, & ſecundũ ſolam habitudinem. Nam maior propoſitio concedetur de potentia multiplicabili ſecundum fundamentum, nedum ſecundum habitudinem. at de multiplicabili ſolum ſecundum habitudinem non concedetur diſtingui ipſam re à potentia non multiplicabili, ſed ratione ſolum. Quæ reſponſio ex adducto intelligibilis exemplo & intelligitur, & confirmatur. Eſt pręterea minor dubia ne dicam falſa, innititurq; ſumptionibus dubijs. De prima agemus infra, vbi de exiſtentia materię. Secunda rationi ambiguę admodum hęret, vt ſuo loco intelligemus. Tertio, vt ęternitatem generationis ſupponit inſtantias patitur multas, infra de motus ęternitate, at quartam nunc potiſſimum conſiderabo, hęc enim ex natura ipſa potentię, eiuſque declaratione ſoluitur. Eſt ergo ſumptio. [Materia nunc habet potentiam ad qualẽcunq; formam, quam recipiet in futuro.] Quam ita probabiliſſimè poſſumus diſtinguere. Ariſtoteles in libro quinto diuin. capite duodecimo Poſſibilia plura refert, quę à potentia naturali non pendent. Verba eius ſunt. „ Poſſibile itaque vno modo ſignificat, vt dictum eſt, quod non neceſſario falſum eſt, alio vero ipſum verum eſſe. Alio autem contingens verum eſſe. Metaphoricè autem, quę in Geometria potentia dicitur. Hęc igitur poſſibilia non ſecundum potentiam. Quę autem dicuntur ſecundum potentiam, &c. „ Hucuſq; Ariſtoteles, vt reliqua a propoſito noſtro aliquanto aliениora ommittam. Hinc aliqui in Ariſtotelis via potentiam logicam diſtinxere, quam definierunt non repugnantiam terminorum. Quod ſi fortè Ariſtoteles alibi videatur omne poſſibile in potentiam aliquam phiſicam referre, erit eorum, qui id ſibi muneris ſumpſerint philoſophum à repugnantia vindicare: interim de potentia, & poſſibili pertractanti Ariſtoteli oportet magis in metaphiſica credere, quam in logica, aut alibi, etenim in prima philoſophia multò exactius de rebus tractat, quam vſquam alibi, vt indicat idem Ariſt. 1. diuin. c. 2. hac itaq; diſtinctione ſuſcepta. Sumptio iam hoc modo admittetur materia nunc habet potentiam ad formam milleſimo poſt anno ſuſcipiendam, vt potentia ſignificat non repugnantiam terminorum, non vt ſignificat potentiam ipſam naturalem. Ratio verò huius eſt, quòd potentia materiæ, quæ ſecundum eos, qui ita reſpondent, eſt ſubſtantia materiæ nõ refertur niſi ſecundum dici ad formam, at potentia, qua re ipſa refertur ad formam eſt potentia particularis, quæ noniſi poſt priuationem materiæ aduenit, at priuatio in materia excitatur ex actione agentis materiam ad formam hanc, illamue ſingularem præparantis, vt infra in hac eadem quæſtione. Hinc iam reſpondebunt argumento, ſyllogiſmoue neceſſario: inſtabunt autem minori. Materia nunc habet potentias diſtinctas ad formas omnes, quas in futurum ſuſceptura eſt.] Materia enim nunc non habet ad formas futuras

Quomodo materia habeat nunc potentiã ad formas milleſimo poſt anno ſuſcipiendas.

vllam

Digitized by Google

vllam aliam potentiam, quam quæ eſt ſubſtantia ipſa materię, quę ſcilicet vnica eſt eodem modo, atq; materia vna. Potentię verò diſtinctę ad formas ſingulares diſtinctas ſuccedent ſubinde in materia, cum iam agens ad formas ipſas diſponere inceperit, vt deinceps quoq; & latius explicabitur.

ARTICVLVS SECVNDVS. Vtrum ſub aduentum formæ ceſſet potentia ad illam.

Poſitio prima Auerr. 1. phyſ. com. 79. Iand. in q. 25. qui rem diſputat.

Non datur in materia potentia particularis ab vniuerſali diſtincta. Sub aduentū cuiuſuis ſingularis formæ ceſſat in materia potentia ad illā formā. *Deeſt hic Concluſio cōtraria.*

Prima ratio. Quod includit negationem actus ſub aduentum actus corrumpitur. Potentia includit negationem actus. Ergo potentia ſub aduentum actus corrumpitur. Minor inductione probari poteſt, etenim homo potentia dicitur cum nondum genitus eſt, at cum iam fuerit non amplius potentia homo, ſed actu dicitur. *Infra 4. loco ponetur.*

Secunda ratio. Omnes oppoſitæ differentiæ ſe ſe mutuo perimunt, ideſt alter a ſub aduentum alterius corrumpitur. Potentia, & actus ſunt oppoſitæ differentiæ. Ergo potentia ſub aduentum actus corrumpitur. Minor eſt Ariſtotelis, & præterea illud paſſim de quacunque re vſurpamus, vel actu eſſe, vel potentia. *Tertia ratio eſt Ianduni 1. ph. q. 25.*

Oppoſita ſimul eſse nequeunt. Potentia, & actus ſunt oppoſita, ſaltem relatiuè. Ergo potentia, & actus ſimul eſse nequeunt. Vtraq; propoſitio ſupponitur, & minorem Ioannes fulſit authoritate Ariſt. 9. Metaph. com. 2.

Examen. Ad cognoſcendum vtī potentia includat negationem actus repetendum animo eſt ex Ariſtot. id quod fuſius, & aptius infra ſuo loco explicabitur, priuationem à materiæ potentia diſtingui, ſeu potentiam diſtingui à priuatione; eſt enim priuatio negatio formę in ſubiecto potente, adeo vt negatio à potentia formaliter diſtinguatur, licet annecti poſſit, & annectatur; abſcindatur itaq; mente negatio à potentia, dicet tum potentia perfectibilitatem à forma: ad rationem, ergo potentia vt annectitur negationi opponitur actui, vt præciſè ſumitur, atq; pro perfectibilitate non opponitur, niſi relatiuè, nempe perfectibili perfectione perfectibile, & perfectio perfectibilis perfectio; atq; hoc modo minor falſa eſt, nam potentia non includit negationem præciſè ſumpta, annectitur tamen quandoq; quidem, potentia ſubiectiua, quando ſcilicet materia eſt eâ à forma priuata: quando enim materia formæ ſubeſt, non eſt potentia tum iuncta negationi; at potentia obiectiua vel (vt nomen hoc multis ſuſpectum declinem) potentia quatenus non tribuitur ſubiecto, ſed rei producendæ ſemper annectitur negationi ex. gr. tribuitur ſubiecto, potentia cum dicimus, ceram poſse in Mercurij ſtatuam effingi, tribuitur rei producendæ, cum dicimus Mercurij ſtatuam in Iouis ſtatuam poſſe transferri. Hæc ergo potentia ſemper negationem complectitur illa nequaquam; at materia cum ſubeſt alicui formæ, retinetne potentiam ad illam formam? ego quidem non abſonum id arbitrarer, nam materia adhuc eſt perfectibilis à forma, quę eſt eius perfectio, & in oppoſitione relatiua ſimul ſunt relatiua, vt ſcientia non excludit, immo requirit ſcibile. Hanc ſolutionem, quam nonnulli (Ianduno referente) adhibuerunt, ego quoq; ſubieci, vt rem intra ſcholam peripateticam ſoluerem. Cæterum vero minor ſemper eſt incerta, & (dum ab obiectiua potentia, (ita loqui liceat) ad cæteras potentiæ ſignificationes tradu-

traducitur vox) penè falſa, quid enim prohibet quominus materia quando ſubeſt formæ ſemper retineat potentiam ad illam formam, quam ſemper quoq medi.c ctus complectitur, ſicut agens dum agit potentiam actiuam ſemper retinet non ne trahens currum in ipſo trahendi actu robore ad id neceſſario pollet? eſt autem robur mouendi potentia tractu, impulſu, &c. vt Ariſtot. nos docuit in 1. reth. cap. de beatitud. Secunda ratio extra au- *Examen ſecundæ rationis.* ctoritatem Ariſtotelis parum poteſt nam actum, & potentiam eſſe differentias omnium rerum ſi de potentia ſubiectiua loquamur non eſt per ſe notũ, vt ex ſuperius declarato ſenſu patet, quo etiam in ſenſu ſumpta propoſitio nihil in præſentia facit. De potentia obiectiua palam eſt, rem omnem aut actu, aut potentia eſſe, & de ea quoque potentia conceditur, actum ab ipſa excludi, at nihil ad rem præſentem.

Examen tertiæ rationis. Tertia ratio falſa omninò eſt; & in ſchola ipſa peripatetica: in qua relatiua poſita ſe ponunt, & ablata auferunt. Vnde maior de oppoſitis late ſumpta falſa eſt, patitur enim de relatiuè oppoſitis inſtantiam. Oppoſitio quidem relatiua, dum re ipſa referantur, diſtinguit ea, quæ referuntur (vt fatemur quoque in diuinis) at non facit quo minus ſimul eſſe queant. Vt de toto, & partibus patet de cauſa emanante, eiuſq; effectu, &c. Et quoniam Gandauenſis, hac tertia ratione vtitur ad deſtruendam ſolutionem, primæ rationis patet hinc reprehenſionis illius infirmitas.

Poſitio quarta contraria præcedenti. Eſt nonnullorum penes Ioan. Gandau. q. 25. p phyſ. & eſt Buccaferri p. phyſ. lect. 69.

Ad formæ aduentum non expirat, corrumpiturue potentia materiæ ad illam formam.

Prima ratio eſt eorundem penes Ioan. Gandau. ibidem.

Suppoſitio. Quæ in eodem inſtanti ſimul ſunt in materia non ſe corrumpunt, deſtruuntue, vel ad alterius aduentum alterum non ceſſat: ſiue ſi potentia materiæ ad formam aliquam, & illa ipſa forma in eodem inſtanti in materia eſſe poſſint ad alterius aduentum altera non expirat. At potentia materiæ ad formam aliquam, cum illa ipſa forma in eodem inſtanti in materia eſſe conuincitur. Ergo potentia materiæ ad formæ aduentum non expirat. Minor, aut in hypothetica conſtructione aſſumptum probatur ex inſtanti in quo forma educitur de potentia materiæ; tum enim forma iam aduenit materiæ, tum quoq; eſt potentia ad illam ipſam formam in materia, quod ita probabant ad impoſſibile. Non ſit tum potentia in materia ad illam formam, ergo materia non poterit tum ſuſcipere illam formam, etenim à potentia res eſt potens ſicut ab albedine alba, & ſine potentia non poteſt eſſe potens, ſicuti neq; ſine albedine alba; quam ob rem ſuſcipiet tum materia id quod ſuſcipere non poterit, quod eſſe nequit.

Secunda ratio eorundem penes eundem.

Probat iſdem hæc ratio in ipſo inſtanti eductionis potentiam adhuc eſſe in materia, vt potius ſit hæc ratio proſyllogiſmus ad minorem, quam noua ratio, in quo inſtanti in agente, & in generante reperitur potentia actiua in eodem reperitur adhuc in materia potentia paſſiua. Reſpondet enim actiuæ potentiæ paſſiua. At in inſtanti in quo educitur forma eſt in generante adhuc potentia actiua. Ergo in inſtanti in quo educitur forma eſt in materia potentia paſſiua.

Tertia ratio. Eadem numero portio materiæ poteſt ſub eadem numero

formam

formam rurſus reſtitui, rediréq;. Ergo potentia materiæ ad formam quamuis ſingularem poſt eiuſdem formæ aduentum adhuc ſupereſt. Conſequentia conſpicua videtur, & patens. Antecedens vero probatur ex poſitionibus quibuſdam, ſiue quadam inductione; primo ſcilicet de matre illa, quæ filium comedit; quod argumentum ſupra quoq; attuli, ſed eſt præterea alia obſeruatio. Quotidie per inſenſibilem tranſpirationem corpora noſtra diſſoluuntur, & tenues illæ partes in circumſtantem aerem abeunt; nos vero reſpiramus, & ex inſpirato aere ſpiritus producuntur, qui animati ſunt, vnde portio materiæ, quæ vti ſolida, vel ſpirituoſa, etenim ſpiritus quoque diſſlantur, prius animæ meæ, vt formæ ſuberat, rurſus in ſpiritus animales meos mutata ſubeſt eidem animæ meæ. Tertio demus antropofagum (quales modo cānibales aliqui ſunt inter Braſiles) manum ſuam abſciſſam, at pro aliena ſuppoſitam commedere. (Fieri enim id poteſt) non ne materia quæ prius ſuberat animę hominis eius vt formę, rurſus eidem animę, ac formę ſubſternetur? *Quæſt. de nat. mat. cō. in ex. 2. rat.*

Quarta ratio eſt Buccaferrei lect. 69. 1. phyſ.

Relatiua nō ſe deſtruunt. Potentia, & actus ſunt relatiua, ergo nō ſe deſtuūt.

Examen. Prior ratio ſoluitur à Gandauenſe, & poſterior, pluresq; ſoluendi modos adducit, quos quiſq; penes eum legat, ego vero aliter in Ariſtotelis via ſoluerem, nam extra ſcholam, quę ſupponuntur non omnia ad euidentiam vſque ſunt adducta. Si ergo ſupponatur formam in inſtanti produci, toto eo tempore cum nondum forma eſt genita materia eſt in potentia ad illam, at in extremo eius temporis inſtanti, & forma educitur, & educta eſt, & non eſt amplius in potentia materia ad illam, cum actu tum habeat; at ſuſcipiet materia id quod ſuſcipere non eſt potens; dico ſuſcipiſſe ad quod fuit potens ſemper ſuſcipere antequam ſuſceperit, at ſi ſupponatur in tempore induci formam, tum nullus gradus formæ in inſtanti inducetur, ſed in tempore, vnde argumentum ceſſat, tum enim induci, & inductam eſſe formam, quemuiſue eius gradum ſimul non erit, vnde potentia ſupererit in materia quouſq; inducitur, at cum inducta eſt in eodem inſtanti potentia expirabit, & pari modo rationi ex potentia actiua reſpondebitur, etenim in agente perſeuerare dicent potentiam numericam ad formam ſingularem vſquequo eam produxerit expirat, tum quod eandem numero forte generare amplius nequeat; poteſt ergo producere toto tempore, at in extremo inſtanti temporis eam induxit non amplius poteſt producere, aut producit. quod ſi productio ſit in tempore iam facilior eſt ſolutio, atq; eadem illi quam de paſſiua potentia attulimus. Ceterum quam quiſque ſolutionem velit, recipiat; ſatis eſt rationem non eſſe neceſſariam, nam ſi in tempore forma ſubſtantialis producatur, facile tollitur ratio; ſi in inſtanti producatur difficilius tollitur. ſolutio ſcilicet non ęque animum ſedat, ſimul enim tum eſt producere, & produci: attamen tum quoq; recogitandum eſt in inſueta atq; inopina adeo mutatione, neque facile componi, quo pacto res ſimul ſit, & non ſit, nam quod producitur vt producitur nundum eſt; ſecus fieret, quod iam eſt: at quod productum eſt, tum procul dubio eſt; videtur ergo res, quę producitur ſimul, & in eodem inſtanti eſſe, & non eſſe. Vt ergo ſatis eſt Ariſtoteli, & Peripateticis dicere rem, quę in inſtanti producitur in toto tempore non eſſe, in inſtanti vero claudente tempus illud iam eſſe. Ita de potentia dicerę debent, in toto præcedente tempore perſeuerare

Ex Ariſtot. text. 69. 7. ph.

Solutio. ſ. non ęquè animum ſedat.

uerare in materia; at in momento temporis extremo iam formam inductã eſſe, atq; potentiam expiraſſe. Tertia vero ratio non probat ſimul cum forma eſſe potentiam ad illam, ſed ſatis illi eſt, ſi rurſus poſſit poſtquam ſemel expirauerit, redire, atq; reparari; faciamus ſcilicet materiam meam nunc, cum ſubeſt animæ meę omni potentia ad formam hanc ipſam ſpoliatam: at dũ exuitur anima materies ponamus poſſe eandem potentiam reſumere ſatis hoc eſt argumento, adeoq; non concludat ſimul & potentiam,& actum eſſe poſſe, ſed ab actu, & forma non tolli quominus ablata forma non poſſit in materia generari, excitariq; rurſus potentia ad eandem formam. Cum itaque concluſionis hic diſputatæ duplex ſit ſenſus alter ab hac ratione improbatur, alter nequacquam. Concluſio inquam hæc. Potentia materię ad formam ſingularem ceſſat ſub eiuſdem aduentum [duplicem ſenſum habet] alterum quidem quòd potentia adeo deſtruatur, vt nunquam amplius redire poſſit, & hic communiùs accipitur à Peripateticis, vnde reſurrectionem hinc præcipuè damnant. Alter ſenſus eſt non poſſe potentiam ſimul cum forma perſeuerare; non tollit tamen quominus poſſit rurſus in ea excitari potentia ad eandem formam. Contra primam acceptionem, tertia ratio procedit, contra ſecundam nequacquam. Verum demõſtrat ne etiam primum ſenſum eſſe falſum neceſſario, atq; demonſtratiuè? Prima ſanè obſeruatio patitur ſolutionem, quod materia fætui à matre ſubminiſtrata dicetur nunquam fuiſſe animata; neque authoritas Auicennæ de ſpiritibus, neque mea de colliquamento neceſſitatem faciunt. Secunda quoq; obſeruatio multa ſumit, quæ ſunt hucuſq; non manifeſta. Tertia itidem præpoſtera eſt, quatenus ex alimento ducitur, quaſi illud in materiam animæ tranſeat, quod nonniſi multo poſterius patere poterit, interim ſunt, qui id negant, ſentiuntq; alimentum non verti in veritatem humanæ naturæ, qui licet à communi philoſophia diſcedant, ſumptionem tamen ſua diſcrepantia adhuc incertiorem faciant, atq; egentiorem confirmationis.

Examen quartæ rationis. Quarta reſoluetur ſupponendo negationem includi, vel neceſſario, & ſemper annecti potentiæ, atq; tum diſtinguetur maior relatiua, qua relatiua non ſe deſtruunt, at ratione alicuius annexi ſe ſe deſtruent, nempe modo ratione negationis.

Tenes D. Th. p. p. 119. art. 1. in cor. & penes multos Theol. alios 2. ſen. diſt. 30. AEgid. Bona Reſiar. Durand. Iando.

Digreſſio. Quanam probabilior ſententia.

Secunda ſententia, & præcipuè in ſecundo ſenſu mihi magis probatur: Tertia enim ratio penes me magni eſt momenti,& licet effugia ea patiatur, quæ vidimus intra limites ſaltem probabilitatis ſatis cogit: negare enim alimentum tranſire in ſubſtantiam corporis, repugnat nedum obſeruationibus, ſed omnium quoq; vel rudium hominum ſententia, qui ſcilicet à rei natura tracti, id communi ore confitentur. Schola Peripatetica frequens contrariæ ſententiæ accedit, adeo vt à multis pro indubitata aſſertione, atq; per ſe nota ſuſcipiatur. Alexander tamen Aphrodiſienſis potentiam poſt aduentum formæ perſeuerare videtur docere 2. lib. q. nat. q. 7. differentiam enim hanc inter aptitudinem materiæ, & priuationem ſtatuit, quod hæc ſub aduentum formæ pereat, illa permaneat; & Simplicius quoq: in expoſitione tex. 82. dicit potentiam in aduentu formæ permanere, quoniam ſecus ſubſtantia materiæ interiret. Verum Federicus Pendaſius Græcis Interpretibus admodum addictus de potentia vniuerſali ea teſtimonia interpretatur, ſed potentiam particularem vult cum priuatione expirare, verba eius ſunt.

Exam. dogmat. Ariſ. p. 17.

ſunt. „ Quamuis potentia priuationem ſemper habeat comitem, & priua-
„ tionum mutationes potentiarum quoq; diuerſarum aduerſus, & reuerſus
„ ſecum afferant, & paulò poſt, & ſicut priuatio albedinis ipſius aduentu pe.
„ riti ita materia deſinit eſſe cum ea particulari poteſtate ad albedinem. „ Hęc ille. At quicquid de ſententijs aliorum ſit eſto iam hæc ſecunda controuerſia hunc in modum explicata.

Poſitio ſecunda primi articuli. Debet idcirco illuc transferri.

In materia non datur potentia particularis re diſtincta ab vniuerſali.

Ratio prima. Si daretur potentia particularis diſtincta ab vniuerſali re, nulla ſingularis forma ineſſet materiæ immediate, ſed quæuis ſingularis formæ immediate ineſt. Ergo non datur potentia particularis in materia diſtincta ab vniuerſali. Conſequentia inde patet, quòd potentia particularis eſt per quam forma ſingularis vnitur materiæ.

Ratio ſecunda eſt Diui Thomæ.

Potentia paſſiua ad quodlibet genus eſt ex eo genere, adeoq; potentia paſſiua ad ſubſtantiam eſt ſubſtantia. Potentia particularis eſt paſſiua ad ſubſtantiam, ad ſubſtantiale ſcil. eſſe. Ergo potentia particularis eſt ſubſtantia materię, vnde cum vniuerſalis, quoq; ſubſtantia materię ſit, at vero ſubſtãtia materiæ à ſubſtantia materiæ re diſtingui, neque at ſed ratione ſolum. Non poteſt potentia particularis re diſtingui ab vniuerſali.

Ratio 3. Si potẽtia particularis re ab vniuerſali diſtigueretur eſſet aliquod reale accidẽs, atq; ad illã eſſet materia in potẽtia, ſed nõ eſt materia in potẽtia ad ſuam potentiã. Ergo potentia particularis re ab vniuerſali non diſtinguitur.

Examen. Rationes hæ omnes ſupra adductæ fuerunt, cum diſputaretur num potentia in vniuerſum eſſet eſſentia materiæ, vnde & ibi expenſæ fuerunt interim tamen id vnum expendere oportet, quatenus ſcilicet ad particularem potentiam deflectuntur pro qua conſideratione explicandum breuiter eſt, qua ratione particularis potentia ab vniuerſali diſtinguatur. Inter cęteros hic eſt probabiliſſimus poſitionis huius ſenſus. Materia in ſui ſubſtantia habet potentiam ad formã in vniuerſum immo illa potentia eſt ipſamet materię ſubſtantia, at hęc non dicit propenſionem atq; ὀρμὴν in formam, ſed relationem ſecundum dici tantum, verum cum iam agens particulare verbi gratia ignis hic aliquis agit in eam, quę tum fortè ſubeſt aeris formę & accipitur ad ſuſcepptionem formę ignis diſponere, tum potentia particularis excitatur in materia, nempe propenſio in ignis formam in ipſamet materia excitatur ſimulque pro negatione inducitur priuatio (vt infra de priuatigne) eſtque potentia eiuſmodi particularis non amplius ſubſtantia materię, ſed accidens relatiuum, relatioue reali. Cuius character græcè, ſiue vt noſtri vocant fundamentum eſt actio agentis, qua iam pręparat ad formam ſuſcipiendam materiam. Potentia tamen hęc accidentaria radicem habet in vniuerſali, atque in ſubſtantiali nam cum duo includat aptitudinem ad formam ſuſcipiendam, & propenſionem in illam priorem habet ab ipſa ſubſtantia materię, eſtq; illa ipſa ſubſtantia, adeo vt potentia particularis adijciat vniuerſali, quę è ſola aptitudo ſuſcipiendę formæ propenſionem in formam. Quę eſt relatio iam realis, eiq; vt fundamentum ſubſternitur actio agentis materiam pręparantis. Hinc iam particulares ſolutiones rationibus ex alio capite, & in vniuerſum ſolutis accommodemus.

Examen

Examen primæ rationis.

Primę ergo connexum tolletur, quoniam aptitudo ſuſcipiendi formam, quę in potentia hac particulari includitur eſt ipſamet eſſentia materię licet propenſio ſit accidens. Cui verò hęc reſponſio minus placet confugiat ad illam, quam ſuperius huic eidem argumento accomodauimus.

Examen ſecundæ rationis. Secunda ratio de aptitudine in pręſentia admitti, & ipſa poteſt de propenſione nequaquam.

Examen tertiæ rationis. Tertia aſſumpto minimè neceſſario vtitur, nam materia eſt in potentia ad ſuam potentiam particularem, neq; tamen quicquam inde abſurdi ſequitur, vt enim eſt in potentia ad pręuias illas ad formam diſpoſitiones quas in eam imprimit agens, ita eſt in potentia ad conſequentem, & pendentem ex illis ipſis diſpoſitionibus relationem.

Digreſsiuncula vtra ſententia probabilior.

Hęc ſententia in re adeo occulta, & ſuffugiente mihi magis arridet, & in Ariſtotelis via multo eligibilior videtur. Ariſtoteles enim docet appetitum materię ad formam, qui eſt hęc ipſa potentia particularis, ac propenſio non ineſse materię niſi ob priuationem, at priuatio non ſuperuenit materię niſi cum iam proximè diſponitur ad formam, vt infra De priuatione: ideo, neque potentia particularis in materia ſuccedit, niſi cum proximè ipſa diſponitur ad formam. At potentia vniuerſalis, quę ipſamet ſubſtantia materię eſt, ſemper ineſt materię, cum ergo potentia particularis nonniſi in tempore materię accedat, & fundamentum reale aliquod accidens expoſcat, ſortiaturq; & re à ſubſtantia materię diſtinctum ſequitur potentiam particularem ab vniuerſali diſtingui. Illud pręterea pro corellario ſequitur potentiam particularem ſub aduentu formę ſecundum propenſionem expirare, non enim dicitur propenſio ad rem iam obtentam, & pręſentem, ſed ad abſentem. in pręſentem verò potius complacentia quędam oritur, attamen reſtat ſecundum aptitudinem rurſuſq; poteſt ſecundum propenſionem excitari modo agens rurſus agat in illam ad eiuſdem formæ introductionem. Quod ad pręcedentis controuerſię latiorem explicationem pertinet.

ARTICVLVS TERTIVS. Quæſit relatio potentiæ vniuerſalis ad formam ſecundum eſſe, an ſecundum dici.

Poſitio prima, cum qua tres aliæ vniuntur in annotatione.

Potentia vniuerſalis refertur ad formam in vniuerſum ſecundum eſse, nedum ſecundum dici. *Ratio prima.*

Materia ſecundum eſse pendet à forma. Multo magis potentia eius per quam materia ipſa refertur. *Annotatio.*

Hęc de relatione controuerſia longè ſuperat limites naturales, ideo totam in hanc annotationem breuitatis gratia contraxi, animaduertendum ergo, de relatione ſecundum dici, & ſecundum eſse varias eſse ſententias, aliqui credunt differre, ſolum tanquā cauſam, & effectum eo, quod ſcil. ex eo, quod res eiuſmodi eſt, etiam talis dicitur (recta enim, & ſana oratio rem ipſam ſequitur) ex hoc itaq; modo quicquid ſecundum eſse refertur, & ſecūdum dici refertur, atq; contra. Quæ ſententia Syriani fuit, neq; abnuit Simplicius. Alij reputant, relationem ſecūdum dici ampliorem eſse, quam quę ſecundū eſse. Cum.n. vulgus facilè voces transferat, multa quoq; voce referuntur ex vulgi vſu, quę ſecundum rem, & eſse nequaquam referuntur. Tertia demum ſententia fert, relatiua ſecundum eſse definiri quęcunq; ſecundum idipſum quodm

Aegydii 1. phiſ. t. 28.

Digitized by Google

quod ſunt in prędicamento relationis collocantur. Secundam dici verò quęcunque ſecundum id ipſum; quod ſunt in alio prędicamento, quam in relatiône ſunt; at modum relatiuum aliquem participant, vt ſcientia eſt in prędicamento qualitatis, attamen refertur ad ſcibile, ob modum relationis ab ea participatum, & ſecundum hanc ſententiam poſsunt multa referri ſecundum dici, quę tamen re, non referantur, at ex ſecunda ſententia quotieſcunque relatiua ſecundum dici ab ijs, quę ſecundum eſse diſtinguuntur non re, ſed ratione ſolum, atq; ex noſtro dicendi modo referuntur ſi tertiam ſententiam ſuſcipiamus quattuor pręſentis controuerſię membra exoriuntur, duo enim priora. Vtrum ſecundum eſse referatur potentia. An ſecundum dici ſubdiuiduntur, nempe ſi ſecundum eſse, an re, an ratione: ſi ſecundum dici num re, an ratione, poſsunt ergo quattuor proferri concluſiones. Potentia refertur ſecundum eſse, & re. Potentia refertur ſecundum eſse, & ratione. Potentia refertur ſecundum dici, & re. Potentia refertur ſecundum dici, & ratione. Rationes pręcipuè ſunt. Quòd quidem ſecundum eſſe referatur; ea, quam iam poſui, quòd ſecundum dici. Quoniam potentia materiæ eſt eius ſubſtantia. At ſubſtantia ſecundum eſſe non refertur, ſecundum dici tantum. Quod re: quoniam realiter materia pendet à forma. Quod ratione ſolum, non re? nam ſi realis eſſet relatio, mediāte reali eo accidente, materia ſuſciperet formā, non ergo imediatè.

Examen rationum. Quæ tamen rationes non ſunt neceſſariæ. Prior quidem conſequentia vtitur falſa; non enim ſequitur hoc ab illo pendet ſecundum eſſe, ergo ad illud refertur ſecundum eſse, nam ſecundum multos Peripateticos vniuerſa pendent à Deo ſecundum eſse, neq; tamen vniuerſa ſunt relatiua ſecundum eſse: pręterea cauſa effectrix ſubſtantiæ, cuiuſuis ſubſtantiæ, quam producit tribuit eſse, adeoq; e ſubſtantia producta pendet ſuo modo ſecundum eſse à cauſa effectrice, neq; tamen ſubſtantia vlla ſecundum eſse vnquam refertur; deinde falſum, vel non certum antecedēs materia pendet ſecundum eſse à forma, nam forte ſecundum eſse exiſtentię concedetur, & ſecundum eſse formale, ac ſpecificum; verum quatenus eſse dicit entitatem prædicamentalem negabunt, idq; iure: pariter ſoluetur ratio pro tertia poſitione. At ratio pro ſecunda procedit ex ſuppoſitione ſi ſcilicet potentia ſit ſubſtantia materiæ, quod tamen multi negant. Ratio pro quarta poſitione ſoluta virtute quadam eſt in ſolutione rationis quartæ poſitionis. Potentia eſt ſubſtantia materiæ. Ego tamen arbitror ex ijs, quę iam diſputata ſunt probabiliſſimam eſse ſententiam, quæ potentiam ſecundum dici referri dicit (cum probabiliſſimum iam arbitratus ſim potentiam eſse materiæ ſubſtantiam) & ratione referri, non re, nam etiam ſi materia ſublata omni noſtra conſideratione ſit in potentia ad formam, non tamen refertur cum nullam propenſionem includat ad illam vſquequo priuatio non accedit, cuius ope ſecundum Ariſtotelem appetit, qui appetitus propenſio iam eſt materiæ ad formam; & eſt ea potentia particularis, non vniuerſalis, quomodo iam explicauimus. De appetitu vero hoc infra agemus. Potentiam vniuerſalem materiæ non eſse ſecundum ſe, ſed ſecundum dici in Ariſtotelis via rurſus ſuſtinendum eſse, inde patet, quod ſecus daretur potentia tempore infinito ad aliquam formam, quod tamen refutat Philoſophus primo de Cælo tex. 120.

Quæ ſententia probabilior.

QVÆSTIO SEPTIMA.

De exiſtentia materiæ.

QVæſtio hæc de materiæ exiſtentia non eſt abſoluta (ſuperius enim an ſit materia in rerum natura iam fuit diſputatum) ſed eſt comparatiua. Vtrum ſcil. materia ſine forma queat exiſtere. Quam diſputationem ſupra ab ea, quæ eſt de actu entitatiuo diſtinximus: multi tamen inter diſputandum hanc cum illa coniunxere argumenta alterius cum alterius argumentis confundendo.

ARTICVLVS VNICVS.

Poſitio prima. Eſt Gregorii Ariminenſis diſt. 12. 2. ſent. Quæſt. prima & q. 2. videtur in eam ire Scotus. Eſt Perrer. eſt Toleti 1 phyſ. q. 13. ad tertium.

Materia præcluſa, ac ecluſa omni forma habet exiſtentiam.

Declaratio. Qui tribuunt materiæ exiſtentiam, vt ab omni forma ſeiungitur alij diſtinguunt exiſtentiam in perfectã, ac formalem, & imperfectam. & imperfectam tribuunt materiæ, non perfectam. Scotus verò eatenus exiſtentiam materiæ tribuit, quatenus arbitratur ex infinita Dei poteſtate poſſe illam ſpoliatam ab omni forma in natura rerum exiſtere, at hoc pertinet potius ad Theologiam, quam ad naturalem philoſophiam, rationes omnes, quæ ſequuntur penes Perrerium habentur.

Prima ratio. Quæ diuerſam productionem habent, non habent eandem exiſtentiam, ſed materia, & forma diuerſam productionem habent. Ergo materia, & forma non habent eandem exiſtentiam. Minor probatur quoniam materia per creationem ſemel eſt orta, forma per generationem ſubinde producitur. *Secunda ratio.*

Suppoſitio. Quod ammittit exiſtentiam, corrumpitur. Si materia non haberet exiſtentiam niſi à forma ad corruptionem formarum, ipſa quoque corrumperetur. Sed materia ad corruptionẽ formarum non corrumpitur. (Eſt enim ex Ariſtotele ingenerabilis.) Ergo materia non habet omnem exiſtentiam à forma. *Tertia ratio.*

Si materia haberet exiſtentiam omnem à forma, ab adueniente in noua generatione forma non reperiretur, ſed neceſſe eſt materiam ab adueniẽte noua forma reperiri. Ergo materia non habet omnem exiſtentiam à forma. Aſſumptum probatur, nam niſi forma reperiret materiam in illa generari non poſſet. Probatur autem conſequentia, primo quidem quoniam. Si materia habet exiſtentiam à forma. Ergo formę illius diſceſſu amitteret illam. Secundo ſumatur illud inſtans, in quo corrupto aere inducitur forma ignis in materiam, vel ibi tum forma ignis inuenit formam aeris, & duę formę ſimul tanquã poſtremi actus eſſent in materia quod eſſe nequit, & aliter, ergo eadem res ſimul eſſet aer, & ignis, quod fieri nequit; aut non reperit formam aeris, ergo neque reperiet materiam exiſtentem, ergo neq; materiam reperiret omnino. *Quarta ratio.*

Suppoſitio. Prius generatione, ac tempore non exiſtit beneficio poſterioris. Hinc propoſitio. Prius tempore, quam forma non exiſtit beneficio formę.

formæ. Materia eſt prior generatione, ac tempore quam forma. [Eſt enim materia æterna. Forma ſubinde fit.] Ergo materia non exiſtit beneficio formæ.

Quinta ratio.

Quod natura prius eſt, quam recipiat formam id non exiſtit beneficio formæ. Materia eſt prius natura, quam recipiat formam ergo materia non exiſtit beneficio formæ.

Sexta ratio.

Quod in materia præcedit potentiam eiuſdem materię ad formam non procedit à forma. Sed exiſtentia materiæ præcedit potentiam eiuſdem materiæ ad formam. [Quod enim poteſt in ſe aliquid recipere neceſſe eſt, vt actu exiſtat.] Ergo exiſtentia materiæ non procedit à forma.

Septima ratio. Quod de ſe eſt vnum numero non à forma, id à ſe ipſo non à forma exiſtit. Materia de ſe eſt vna numero non à forma. Ergo materia à ſeipſa non à forma exiſtit. Minor eſt Ariſtotelis, & id ipſa euidentia docere videtur ſi ſupponamus vnam, & eandem materiam ſub diuerſis ſubinde formis reperiri. Maior probatur quoniam vnitas numeralis vel ab exiſtentia eſt, vel non ſine exiſtentia.

Examen.

Prioris rationis examen. Prioris rationis maior maxima cũ probabilitate reſtringi poteſt ad ea, quæ diuerſam, & diſtinctã abſolutãq; productionem habent, nempe quę ſeorſum, producantur, at quæ ſimul producuntur, ſicut materia cum forma dicemus non diuerſam, ſed eandem exiſtentiam habere: preterquã quod dum creationi materię innititur limites luminis naturalis ratio ſuperſilit.

Examen ſecundæ rationis.

Quod amittit exiſtentiam corrumpitur. Hæc propoſitio inſtantiã patitur alia enim per ſe exiſtentiam habent (modo cum ſchola loquor) alia ſolum in alio, aut cum alio. Diſtinctionis huius fides ex ſecundis ſubſtantijs naſcitur, quæ ſolum in primis exiſtunt. Quæ in alio exiſtunt non ad exiſtentiæ corruptionem intereunt, niſi ex accidenti, nam ſecundæ ſubſtantiæ penes Peripateticos ſunt æternæ cum quotidie in hoc, illoue indiuiduo exiſtentiam ammittant, pari ergo ratione de materia dicetur nonniſi in alio, nempe in compoſito exiſtentiam habere, & cum alio; ſcilicet cum forma. Et ita ſoluitur quoque ea difficultas, quam ſupra innuimus in controuerſia: de actu entitatiuo. Materia ergo ſecundum hanc priorem inſtantiam non corrumpitur, niſi ſecundum accidens ad interitum formarum, quod omnes vltro faterentur. Alia præterea differentia eſt inter materiæ exiſtentiam, aliarumque rerum, nam aliæ res ſingulæ ſemel exiſtunt, & exiſtentia earum expirata non amplius exiſtunt. At materia hac expirata exiſtentia aliam ſuſcipit, idq; ſubinde ſemper. Ex qua differentia diſtinctio naſcitur propoſitionis: nam quæ ſemel tantum exiſtunt corrupta exiſtentia ſimpliciter pereunt, quæ vero conſequenter aliam poſt aliam exiſtentiam ſuſcipiunt ad exiſtentiæ extinctionem non ſimpliciter ſed ſecundum quid tantum pereunt, quod materiæ conuenit.

1. de nat. materiæ in exam. concluſ. (materia proceſſa omni forma eſt actu.

Examen tertiæ rationis. Conſequentia eius falſa eſt: nullum enim eſt inſtans cum materia ſit abſque forma, adeo abſq; exiſtentia aliqua, & in propoſito argumenti caſu. duplex eſt reſponſio, vt duplex eſt opinio de inductione formæ in materiam, altera nempe fert inductionem formæ ſubſtantialis eſſe in tempore: altera vult eſſe in inſtanti: iuxtà primam ſententiam nulla dubitatio oritur, nam dum ſubinde inducitur forma ignis eſt ibi ſemper forma aeris ſecundum pauciores, pluresue gradus, vt plures pauciores ue

cioreſue gradus ingredientis formæ ſunt in ea geniti, iuxtà ſecundam ſententiam in alteratione præuia aeris ad ſuſcipiendam ignis formam in toto eo tempore, in cuius termino inducitur ex ſententia Ariſtotelis forma ignis ſemper perſeuerat in materia aeris forma, & ita materia habet exiſtentiam ab illa, at in termino, inſtantiq; eius poſtremo ſuccedit forma ignis, & in eodem materia exiſtentiam ab ea recipit, & hoc modo forma ignis reperit materiam aeris exiſtentem; in præuia quidem alteratione exiſtentem ſub forma aeris, in inſtanti introductionis ſuæ exiſtentem à ſe ipſa.

Examen quartæ rationis. Argumentum hoc captioſum eſt, amphibolia ſiquidem illudit: materia enim prior eſt hac, illaue forma quæcunque illa ſit, at non eſt prior forma in vniuerſum ſemper enim ſub aliqua fuit: qua tamen ratione eſt prior forma hac, vel illa ſingulari, ſcilicet cum eſt ſub forma aeris prior eſt ignis forma, quæ deinde ſuccedit ita non exiſtit à forma poſteriore, dum ſcilicet eſt ſub aeris forma non exiſtit ab ignis forma, ſed ab aeris ipſius forma.

Examen quintæ rationis. Materia eſt prius natura, quam recipiat formã.] diſtinctione eadem occurrendum eſt, quam ſuperius in controuerſia de actu entitatiuo poſui: ly eſt. Et eſſe eſſentiæ ſignificat, & eſſe exiſtentiæ. Primo modo vera eſt propoſitio vel concedi poteſt; natura ſiquidem materiæ, eiuſq; eſſentia (ita vocare liceat) prior eſt natura non tempore quauis coniunctione materię cum forma. At ſecundo modo negare oportet, ſenſus enim eſſet exiſtere ſine forma materiã, quod in præſentia diſputatur.

Examen ſextæ rationis. Exiſtentia materiæ præcedit potentiam eius ad formam, de potentia particulari concedetur propoſitio. Prius enim exiſtit materia, quam poſſit hanc, illamue formam ſuſcipere, exiſtit tamen ſub alia forma licet non ſub ventura. De potentia vniuerſali omninò negabunt, qui faciunt illam materiæ ſubſtantiam. Erit enim ea prior natura non tempore exiſtentia ipſa materiæ, ſicut ſubſtantia rei natura prior eſt, quam eiuſdem exiſtentia. *Examen ſeptimæ rationis*.

Materia eſt numero vna. De hac propoſitione infra in q. de vnit. materię, & ex ibi declarandis ſoluetur in Ariſtot. ſchola dubitatio. Extra verò authoritatis Ariſtotelicę cancellos, propoſitio nõ eſt per ſe nota, neq; demonſtrata, neq; fortè vera de vnitate numerica propria, & vera, at de vnitate quadã negatiua etiamſi admittatur propoſitio, negabitur deinceps conſequentia.

Poſitio ſecunda contraria præcedenti. Eſt opinio Diui Thomæ, & omnium ſequacium. Videtur eſſe græcorum, dum negant materiam ſine forma conſiſtere poſſe, ac fortè, neque qui exiſtentiam imperfectam illi tribuunt, volunt poſſe per ſe aptam conſiſtere. Id in præſentia noto. Multos dum contra exiſtentiam materiæ diſputant clam ſe ipſis illi adhærere, inter quos eſt Federicus Tendaſius in exam. dogm. Ariſt. de prin. cap. 29. dum enim ibi acriter vrget rem hanc in hac tamen verba concedit. „Sumpto entitatis actu, vt nihil aliud ſignificat, quam „ rem in rerum ipſarum vniuerſitate reperiri quomodocunque reperiatur nemo „ negabit quin ſit. „ Hæc ille, at in rerum vniuerſitate reperiri includit exiſtentiam ex declaratis ſuperius.

Materia de ſe nullam exiſtentiam habet perfectam, aut imperfectam.

Ratio prima eſt D. Th. quæſt diſp. diſput. 4. art. 1.

Quicquid in rerum natura exiſtit actu eſt. Materia non eſt de ſe actu, ſed ſolum per formam, quæ eſt actus eius. Ergo materia non exiſtit actu, ſcilicet

ſcilicet de ſe, & abſq; forma. Videtur hæc eadem ratio ad impoſſibile formari à D.uo Thoma p.p. q. 66. art. 1. in cor. ſi materia exiſteret, ipſa per ſe, ſequeretur, eſſe ens actu ſine actu quod implicat. Conſequentia probatur nam quod exiſtit, eſt actu. At quod eſt ſine forma, eſt ſine actu. Ergo quod exiſtit ſine forma, eſt actu, ſine actu.

Ratio ſecunda Diui Thomæ ibidem.

Quicquid exiſtit in genere per aliquam generis differentiam ad ſpeciem aliquam contrahitur, ac determinatur. Sed determinari ad aliquem eſſendi modum peculiarem, non poteſt materia niſi per formam. Ergo neque materia poteſt exiſtere niſi per formam. Hæ duæ Diui Thomæ rationes ad eam verè concluſionem ab ipſo adducuntur. Quod materia non poſſit ſine forma re ipſa reperiri, attamen ad hanc adduxi concluſionem, quod ad eam quoque oſtendendam pertineant.

Tertia ratio in dogmaticis.

Prima ſuppoſitio. Emanare dicit actualitatem in emanante, & nedum entitatis, ſed & virtutis. Nempe nedum debet ens iam eſſe id, quod agit, ſed vim faciendi, agendiq; habere, quæ in agente vniuoco eſt forma generenda, nempe in calefaciente calor. At in æquiuoco eſt eminens quædam facultas, vt in ſole non calor, ſed calorifica facultas, & vis, quæ naturę ipſi cæleſti innititur. *Secunda ſuppoſitio.*

Exiſtentia emanat ex rei ipſius natura. Si materia de ſe exiſteret ex materia per ſe ſũpta emanaret eius exiſtentia. Ex ſecunda ſuppoſitione. At ex materia per ſe ſumpta, neq; exiſtentia neq; aliud quippiam emanat. Ergo materia de ſe nõ exiſtit. Aſſumptũ probatur. Id ex quo aliquid emanat eſt actu, nedum actu entitatis, ſed actu quoq; virtutis. Ex prima ſuppoſitione. Materia de ſe nõ eſt actu. Saltẽ virtutis. Ergo ex materia per ſe ſumpta nihil emanat. Confirmatur hæc ratio, potuiſſet enim quis excipere de exiſtentia imperfecta, quaſi ſcilicet exiſtentia perfecta non poſſit à materia emanare, idq; concludat ratio, at imperfecta poſſit à materia emanare, etiam ſi de ſe minus actu ſit. Contra ergo hanc reſponſionem oſtenditur nedum perfectam exiſtentiam, ſed & imperfectam non poſſe emanare à materia. Ratio ergo eſt. Quoniam exiſtentia imperfecta dependet, ipſa quoque ab emanante, immo eo magis, quo imperfectior eſt. Dependere enim ab alio cũ ſit imperfectionis, quo imperfectior eſt res, eo magis dependet. Multas alias rationes varij adducunt, ſed ſatis ſit has adduxiſſe reliquas quiſq; videat penes authores. *Examen.*

Ratio prima Diui Thomæ aliqua ſanè ſumit non per ſe nota, neque certa ſi ad calculos exactę veritatis rem reuocemus. Nam neq; actum omnem materię eſſe formam apertum eſt, neq; inductio probat, neque ratio vlla neceſſaria concludit at rem mitius accipientes videamus, quid rationi intra ſcholam peripateticam poſſit reſponderi rationi. Ergo aliqui multa cum probabilitate occurrunt hunc in modum. Negantes itaq; materiam à ſola forma in vniuerſum habere, vnde ſit actu, diſtinguunt actum, in eſſentię actum, & exiſtentię, & vtrumq; in perfectum, & in imperfectum. Dicunt autem actum eſſentię imperfectum conuenire materię abſq; forma. Et huiuſmodi erat actus entitatiuus de quo ſupra. Actus eſſentię perfectus eſt ſecundum quem materia in certam iam ſpeciem reducitur, qui non conuenit illi, niſi per formam. Actus exiſtentię quoq; imperfectus ex eorum

I 3 ſenten-

ſententia materię ad eſt abſq; forma non perfectus, at in vniuerſum hęc propoſitio omnis actus eſt à forma, neque ſimpliciter, neque in peripatetica via certa videtur. Immo videtur contra doctrinam D. Thomæ eſſe ſi dicatur actum exiſtentiæ eſſe à forma cum ſit à Deo ſecundũ illum nõ à forma cap. 5. de ent. & eſſ. Scotus 2. ſent. diſt. 12. q. 2. diuerſis vocibus idem reſponſum affert. Vnde Caietan. de ent. & eſſ. 1. cum reſponſionem eam, ceu onericam, & indignam, quæ conſideretur nimis, ex partium animoſitate fertur, & immodicum iuuenilis, tum ætatis ſuæ feruorem præfert, ſcripſit enim eum librum adoleſcens.

Examen ſecundæ rationis. Huic rationi intra ſcholam breuiter reſpondeamus extra enim parum haberet roboris. Tot ſumit ambigua, & non euidentia. Diſtinguo ergo modum eſſendi, vel enim latè ſumitur, vel preſsè. Primo modo materiæ conuenit eſſendi modus. Eſt enim entitas potentialis, veluti explicaui ſupra. Et hic modus abſq; forma materiæ conuenit. Modus autem eſſendi præſſius ſumptus eſt ſolum per formam, ſignificatq; is certam, & determinatam generis ſpeciem. Non eſt verò materia in ſpecie aliqua generis niſi cum iam formata fuerit. Verum hoc determinato eſſendi modo ſublato mente, ac conſideratione remanet adhuc eſſendi modus materiæ conueniens. Secundum quem eſt extra genus directe in genere reductiuè, ſecundum alios autem in genere lateraliter, eſtq; ſolum indiuiduum materię. *Examen tertiæ rationis.*

Tertia ratio ſolui poterit ex illis, quæ ſuperius diximus in Quæſt. de nat. mat. in exam. tertiæ rationis ad concl. (Materia eſt ſuamet potentia.) pretcrea in via D. Thomæ, & ſequacium ſecunda ſuppoſitio falſa eſt. Vnde ſaltem cadere videtur à caractere principij demonſtratiui.

Digreſsio. Multò probabilius arbitror materiam de ſe omni exiſtentia ſiue perfecta, ſiue imperfecta, ſpoliatam eſſe, primo enim cum exiſtentia ad id inducatur, vt res per eam in rerum natura reperiatur. Cum ex communi omnium philoſophorum voto materia non reperiatur in rerum natura, niſi per formam, & ſub forma, eodem quoque modo videtur illi tribuenda exiſtentia. Supra hanc verò aliam quoque aſſignare videtur id contra commune axioma. Deus, & natura nihil fruſtra faciunt. Ratio præterea tertia multum cogit me iudice, innititur enim propoſitionibus multo, quam contrariæ probabilioribus, & ad hoc idem ſumma cum probabilitate traduci poteſt id, quod in Parmenide docet Plato in 9. & vltima ſuppoſitione, dum docet. Niſi ſit vnum, alia neque eſſe, neque concipi poſſe. Si illud nempe vnum formis applicemus, vt multi interpretantur platonici, & magna ſanè eſt analogia, inter materiam, & formam, multitudinem, & vnitatem, vt enim multitudo quæque vnitate ſiſtitur, & continetur, ita & materia forma continetur, perficiturq; Quod & Plotinus inter Platonicos ſummus ſuſcepit, ipſe quoq; & docuit En. 2. lib. 4. cap. decimo. καὶ ἐπειδὴ οὐκ ἔμενεν οὐδὲ αὐτὴ ἡ ὕλη ἄμορφος, ἀλλ' ἐν τοῖς πράγμασιν ἐστι μεμορφωμένη idest. Et quoniam non manet materia informis, ſed in rebus eſt formata. Et in libro quinto cap. 4. eiuſd. enead. hæc ex verſione Ficini habet. „ Item quatenus informe aliquid cogitatur non eſt ſpecies, ne-
„ que igitur, in illis quidem velut ens nominabitur ergo, & hac inſuper ratio-
„ ne non ens iudicabitur. Hucuſq; Plotinus. Verum illud liberè fateor ſi Ariſtotelis teſtimonia cum dicit materiam de ſe numero vnam eſſe propriè intelli-

intelligantur in eius ſchola oportebit aliquam exiſtentiam materiæ tribuere præter illam, quam à forma recipit.

QVÆSTIO OCTAVA

De materiæ vnitate.

QVæritur in hac quæſtione illa vnitas, quæ materię ipſi præcluſa omni forma conuenit, in tria verò membra precipuè diſputatio deducitur primum quidem eſt de numerali vnitate, ſit ne vna numero nec ne & quomodo. Nam Ariſt. non ſemel materiam vnam eſſe numero, dixit, vnde interpretes modum eiuſmodi vnitatis excogitauere; Auerroes itaque numeralem vnitatem diſtinxit in priuatiuam, poſitiuamq; & priuatiuam vnitatem non poſitiuam materiæ ex Ariſtotelis ſententia tribuit: Secundum controuerſię membrum eſt De vnitate ſpecifica, communiq; nempe num materia aliquam eiuſmodi vnitatem obtineat. Tertium eſt de vnitate traſcendente vtrum hæc vnitas ſit in materia, vtrunq; ſit ea ipſa numeralis, quæ illi tribuitur an ſit ab ea diſtincta, nam aliqui vnitates has confundunt; Albertus Magnus, & Toletus, alij diſtinguunt Zimara, & Ioannes Gandauenſis. *Tex. 84. 4. phiſ. tex. 74. 1. de gener. et corrup. 12. diui. com. 14.*

ARTICVLVS PRIMVS De Vnitate numerica.

Poſitio prima. Eſt Ariſtotelis 1. phiſ. tex. 66. ſed apertius tex. 84. 4. phiſ. & 74. primo de gen. & corrup.

Materia prima eſt vna numero. Nempe ſub contrarijs formis vna numero perſiſtit.

Ratio prima videtur Ariſt. tex. 84. 4. phiſ. Vtitur Iandun. 1. phiſ. q. 8.

Subiectum tranſmutationis debet idem numero ſub vtroq; termino perſeuerare, ideſt ſub contrar'js terminis. Materia prima eſt ſubiectum tranſmutationis. Ergo materia prima debet eodem numero ſub vtroq; termino perſeuerare, ideſt ſub contrarijs terminis, & formis.

Ratio ſecunda eſt Ianduni, ſiue Ioan. Ganda. 1. phiſ. q. 26.

Suppoſitio. Ens & vnum conuertuntur, ideſt quicquid eſt, vnum eſt.

Lemma. Materia de ſe vna eſt.

Ratio. Quicquid eſt, vnum eſt adeoq; quicquid de ſe eſt, vnum de ſe eſt. Materia de ſe eſt. Ex præcedentibus. Vbi de actu entitatiuo. Ergo materia de ſe vna eſt. *Ratio:*

Quicquid vnum eſt, aut genere eſt vnum, aut ſpecie, aut numero, aut analogia. Materia prima non eſt ſpecie, neq; genere, neq; analogia vna. Ergo materia prima eſt vna numero. *Examen.*

Ratio 1. tota innititur ijs, quę de ſubiecti neceſſitate, in ſchola peripatetica, ſupponuntur quę cõſideratio habetur ſupra in diſput. de materia. Inde petatur num ſcil. neceſſaria eiuſmodi ſuppoſitio ſit. Interim ea accepta ſuppoſitione conſideremus an ratio neceſſaria ſit. Maior ergo adhuc dubia reſtare videtur. Nam etiam ſi ſubiectum concedatur vtrique termino mutationis à quo & ad quem ſubijci. Attamen non erit illud vnum numero neceſſario ex ſe, ſed ex præcedente aliqua, aduentitiaq; conditione; rem intimius

conſideremus, quoniam materia non tota ſimul formam vllam ſuſcipit, ſed p diſtinctas particulas, diſtinctas quoq; & ſingulas capit formas. Conſideremus, primo aliquam eius portionem, particulamq; hanc ergo quam faciamus ſubiectam prius fuiſſe formæ aquæ, deinde aeris vnam, & eandem numero, concedet ſub vtraq; forma eſſe, qui ex aduerſo argumentatur ſi per ſeipſam conſideretur. At qui ita arguit, & contendit iam vertiginem quandam ex tenebricoſæ huius naturæ quaſi profundi gurgitis vertice patitur. Etenim ſi portionem hanc, ipſam per ſe omnino conſideret, & ab omni alia affectione depuret ceſſabit eſſe, hæc portio, quæ hæc portio, ſupponebatur, nam eſſe hanc particularem portionem habet ex præcedente diuiſione, ſiue per quantitatem, ſiue per aliquam formam, vt variè ſunt fortè de hac re ſententiæ. Vt ſi per ſe ipſam omnino conſideretur non ſit ipſa diuiſa à reliqua materia. Sed nihil in ipſa reſtet niſi natura ipſa potentialis materię abſtrahat verò ab omni loco, & ſitu, & demum diſtinctione à reliqua materiæ maſſa. Vnde quouſq; hanc portionem, vt hanc conſideramus adeoq; vt diſtinctam à reliqua materiæ maſſa, eouſq; aliquam ipſi formam, vel habitudinem ad formam ſaltem præcedentem, ſed clam nobis tribuimus. Quod ſi ergo ab omni forma, & nexu formæ profiteamur oblatam materię portionem à nobis mente depuratam. Et tamen quæramus vtrum hæc ipſa materię portio, quę prius ſuberat formę aeris, & modo ſubeſt formę aquę ſit vna numero nec ne: interrogatio, & problema ſe ipſam impedit, nõ enim eſt amplius hęc portio. Et ſi retineatur, vt hęc portio mente retinetur quoque in ea coniunctio, formarum per quarum perpetuam ſucceſſionem à reliqua maſſa diſtincta fuit, & permanſit. Sentio tamen, & fateor aduerſus hanc difficultatem maximam aliã difficultatẽ excitari quaſi in tempeſtate vndam vndæ contrariam. Sentimus enim aliquod vnum in trãſmutatione ſub vtroq; termino permanere, vel ergo id eſt materia ſecundũ ſe ipſam, vel ſecundum diſpoſitionem aliquam à formis ſuſceptam, non ſecundum diſpoſitionem à formis ſuſceptam, quoniam à varijs formis variæ procedunt diſpoſitiones non eædem. Ergo erit materia ſecundum ſe ipſam illud vnum, & idem, quod ſub vtroque termino permanet. Huic obiectioni, qui formam corporeitatis ponunt materiæ coæuam, facilè reſpondebunt. Eſt enim materia ex illa forma, extenſa per quam oſtenſionem hæc materiæ pars ab illa diſtinguitur, opeq; eiuſdem formæ exiſtentiam quamdam, & vnitatem numeralem, ſed imperfectam nanciſcitur. Auerroi quoque per dimenſiones interminatas patebit aliquod effugium. At qui in materia nihil antè ſingulares formas ponunt vix poſſunt obiectioni reſiſtere. Attamen etiam ſi ab his concederetur inſolubilem eſſe rationem, non tenerentur tamen adhærere eius concluſioni, cum contraria ratio non minus vigeat, difficultas enim non tollit difficultatem, veritatem nec explorat, ſicuti neque vnda vndam ſedat, immo ex colliſu tempeſtatis fragor augetur.

Obiectio. Contra ſolutionem

Obiectionis ſolutio.

Secundæ rationis examen. Ratio ſecunda quam magni facit Ioann. Gandau. non adeo tamen neceſſaria videtur relinquamus metaphiſicis diſceptationibus ſuppoſitionem primam An vera ſit. Prima ergo patitur diſiunctum inſtantiam ab ipſomet Gandauenſi: nam is in propoſito materiæ tribuit illi vnitatẽ tranſcendentem diſtinctã à numerali vnitate, atq; à ſpecifica, omniq; alia communi. Inſtabitur ergo diſiuncto tanquam diminuto adeo vt ſupplere ipſum oporteat. Quicquid eſt vnum, vel eſt numero vnum, vel ſpecie, vel

genere

genere, vel analogia, vel vnitate tranſcendente. Hinc dicent materiam, neque vnam eſſe ſpecie, neque genere, neque analogia, ſed neque numero verum vnam eſſe vnitate tranſcendenti, ſi ipſa per ſe ipſam ſpectetur. Vnitas enim tranſcendens eſt, quæ rei entitatem conſequitur, idcircoq; illa de qua in ratione agitur. Verum diſtinguatur ne vnitas tranſcendens à quattuor reliquis vnitatibus, & quomodo diſtinguatur infra in hac eadem diſputatione pertractabitur. Sed inoffenſior fortè reſponſio erit, ſi ex hoc alio capite deducatur. Vnitas rei, ac naturæ præcisè ſumptę non conuenit, adeo vt nulla natura præcisè ſumpta, nempe in puro eius eſſe quidditatiuo vna ſit. Hoc vt probabiliſſimum ex multorum ſapientum opinione ſumo. Adeo vt materia in ipſo ſubſtantiali eſſe ſumpta, neq; vna ſit, neq; multa. Conſequitur tamen vt affectio inſeparabilis vnitas. Vt enim eſſentia cuiuſcunq; rei exempli gratia rationalitas infra certos limites ſe ſiſtit, extra quos reliquas res omnes relinquit, ita vnitatem producit, quæ in quadam indiuiſione rei à ſe, & diuiſione ab alijs reponitur, ſaltem à frequentiori ſchola. Quoniam vero (eſſe) duplici modo ſuperius vſurpari diximus. Pro eſſe eſſentiæ, atq; pro eſſe, exiſtentiæ, vtroque etiam modo vnitas ipſum ens conſequitur. Cum hoc tamen diſcrimine, vt ſecundo modo nedum dicat indiuiſionem naturæ, ſed ſuppoſiti, ac indiuidui, adeoq; vnitatem numeralem inde habeamus. Primo modo ſolum indiuiſionem naturæ, ac eſſentiæ dicat, idcircoq; vnitas ſpecifica, vel generica, & demum communis ſit non numeralis, ac ſingularis hæc modo ratione in examen reuocatę applicando. Dicamus materiæ per ſe ſumptæ, ac primæ conuenire vnitatem non numeralem, cum tum careat exiſtentia, ſed illam, quæ dicit indiuiſionem naturæ, atq; entitatis per quam ſcilicet materia à forma diſtinguitur, & à compoſito, & ab omnibus demum rebus, atque nam eſt hæc vnitas ſpecifica ne, an generica, an ex analogia? reſpondeo talem eſſe qualis eſt natura cuius ipſa indiuiſionem dicit non eſt illa ſpecifica, non generica quippe quæ neque directè in genere ſit; neq; etiam ſupra genera eſt, vt fundet vnitatem ex analogia, quæ verè tranſcendentium eſt, aut rerum, quæ aliqua ratione tranſcendentia imitentur, vt ergo natura materiæ, neque eſſentia, neque quidditas proprio nomine vocatur, ſed importato, atq; translatitio, ita neque eius vnitatem proprio nomine ſignificare poſſumus ſi tamen, vt improprio, atq; coacto velimus ſpecificam vocare licebit per me modo rem teneamus neque patiamur de recta eius intelligentia nos ab vſu alienæ vocis abripi.

D. Th. de ent. & eſſ. cap. 4. Auicen. prior in 5 metaph.

Negant n. franc. macro, et Achill.

Poſitio ſecunda contraria præcedenti. Autoritates Ariſt. pro hac concluſione ſunt lib. 2. de anima tex. 2. materia non eſt ſecundum ſe hoc aliquid, Et primo Phiſ. tex. 69. „Vnum igitur principium hæc materia ſic vnum exiſtens neque ſic ens, vt hoc aliquid.„ Qua ex verborum vue, ac rigore eſt Ferrerii libro quinto de com. rerum principio cap. 17. ad tertium vbi diſtinguent duplicem vnitatem aliam entitatiuam, & tranſcendentalem, aliam formalem qua res dicatur, vel genere, vel ſpecie, vel numero vna, illam tribuit materiæ hanc negat.

Materia prima per ſe ipſam conſiderata non eſt vna numero.

Prima ratio. Si materia per ſe vna numero eſſet portio quæuis materiæ à reliquis eiuſdem portionibus per ſe ipſam numero diſtingueretur, ſed non diſtinguitur numero per ſe ipſam vlla materiæ portio à reliquis eiuſdem portionibus. Ergo materia per ſe vna numero non eſt. Aſſumptum probatur quo-

tur quoniam hæc portio ab illa portione diſtinguitur ratione quantitatis, vel ratione formarum non potentia materiæ, aut natura materiæ, quæ eſt in omnibus portionibus eadem. *Ratio ſecunda.*

Quicquid vnum numero eſt, in rerum iam natura exiſtit: Materia de ſe, & abſq; omni forma in rerum natura non exiſtit. Ergo Materia de ſe, & abſq; omni forma non eſt vna numero.

Examen. Neque hæ rationes neceſſariæ ſunt, prima quidem aſſumpto nititur in ſchola Ariſtotelis parum firmo, repetere autem ex eius ſententia oportet, in quibuſdam non diſtingui: ſuppoſitum à natura, quibus id accidit, vt ſe ipſis, atq; ſuapte natura ſint indiuidua, & ſingularia. In hoc numero reponent, materiam quoq; cum ſit ſimplex. Quod ſi hæc reſponſio, vt materiæ applicatur abſit fortè à ſententia Ariſtotelis. Attamen iuſtam inde inſtantiam interim patitur confirmatio aſſumpti, in aliquibus enim non debet hæc illatio admitti, natura eorum eadem, eſt ergo à natura ipſa non diſtinguuntur numero, in quibus enim natura à ſuppoſito non diſtinguitur ſi plura ſingularia eidem ſpeciei ſubijciamus (quæ fuit in ſchola etiam peripatetica grauium virorum ſententia) natura eadem eſt, attamen ipſa eſt ratio cur ſingularia ſubiecta vnum numero ſint ſingula, à ſeq; mutuo numero diſtincta. Quod ſi oſtendere quis aggrediatur non poſse tamen hanc reſponſionem conuenire materiæ duras is partes ſuſcipiet, neque in tot effugijs, quot ab huius tenebris ſubminiſtrantur poterit quicquam certi demonſtrare, ad maiorem tamen reſponſionis probabilitatem id adijci poteſt materiam ſuapte natura eſse vnam numero non perfecta vnitate quomodo formę à materia abractę ſunt ſe ipſis ſingulæ numero vna. Sed vnitate imperfecta, quę reſpondeat imperfectioni naturę eius, habet vero vnitatem numeralem completam, & perfectam materia à forma in compoſito, & non à ſe ipſa, cum verò dicebatur hanc portionem materię ab illa diſtingui merito quantitatis, aut formę dici poteſt eſse quantitatem, & formam in ordine ad vnitatem hanc materię imperfectam, cauſas ſine qua non, at cauſa, & ratio (vt ita dicam, voceq; abutar) formalis ipſiuſmet vnitatis eſt natura materię modo explicato.

Examen ſecundæ rationis. Secunda ratio ſupponit materiam omni exiſtentia ſpoliatam eſse, ſi per ſe ipſam conſideretur. Quę propoſitio probabilior fortè contraria eſt vt ex pręcedentibus conſtitit, non tamen neceſsaria eſt, vnde reſtat argumentum inter probabilitatis limites, fortè maior quoque propoſitio inſtantiam, reſtrictionemq; patitur in illis, quę ſuaptè natura ſunt vnum numero. Cum enim vnitas in illis à natura pendeat, poſita natura ſtatim illa conſequitur ante quoque exiſtentiam.

Annotatio. Controuerſia hęc tum in Ariſtotelis ſchola, tum extra dubia mihi admodum videtur. Si Ariſtotelis authoritates conſideremus facit is apertè materiam numero vnam ſub diuerſis formis exiſtentem. Vnde Peripatetici paſſim aſsertionem ſuſcipientes de recta eius intelligentia diſputant, & omnes ferè nomine, atq; obtentu vnitatis numeralis longè aliam vnitatem tribuunt communior tamen dicendi modus eſt is, qui ab Auerroe promanauit. Materiam ſcilicet eſse vnam numero priuatiuè, non poſitiuè. Pręſtat ergo ſequentem concluſionem, eiuſq; declarationem ſubijcere ad apertiorem rei explicationem.

Poſitio.

Digitized by Google

Poſitio tertia eſt Auerrois 12. diuin. com. 14. ſequuntur eius aſſeclæ omnes Zim. in tabula. Materia eſt ſecundo vna Ioannis Gandau. 1. phiſ. q. 26. D. Th. re ipſa ſeq. & ipſe videtur etiam p. p. q. 16. art. 7. ad ſecundum.

Materia eſt vna numero priuatiuè, non poſitiuè.

Declaratio Auerrois. Auerroes ita ſe ipſum declarat. In eo quod in potentia (ſecus enim in eo, quod eſt actu) contingit vt idem ſit vnum numero, & ſit commune pluribus, quoniam enim caret differentijs, & formis numero ipſam diſtinguentibus ea ratione vnum numero dicitur. Quoniam verò caret forma ipſum ad vnitatem numeralem contrahente eatenus dicitur commune pluribus adeoque penes Auerroem materia prima, eatenus vna numero eſt, quatenus caret formis ipſam in plura numero ſuppoſita diſtinguentibus. Et ob hanc rationem vna numero priuatiuè dicitur. Vnum verò numero poſitiuè ſunt, quę per formam diſtinguentem, & coarctantem ad numeralem vnitatem reſtringuntur.

Ratio Achill. lib. 1. de elem. dub. 8. Per eius verba.

Vnitatem numeralem poſitiuam cauſat vna forma numero. Nulla autem forma quamlibet materię partem informat. Ergo materia non habet vnitatem numeralem poſitiuam. Minoris ſenſus eſt. Materiam non habere aliquam numero vnam formam, qua tota perficiatur, & informetur. Et rationis ritè reſolutę hęc eſt ſtructura. Quę ſunt vnum numero poſitiuè ab aliqua forma numero vna, tota informantur Materia prima non informatur tota ab aliqua forma numero vna. Ergo materia prima non eſt vna numero poſitiuè (eſt vna priuatiuè.)

Ratio eiuſdem ibidem. Si omnis forma à materia mente tolleretur reſtaret ipſa maſsa vna non informata, ſiue maſsa quædam informis. At omne informe eſt vnum numero priuatiuè. Ergo materia de ſe eſt vna numero priuatiuè. Aliqua præmittit, quæ ad vim rationis, ſubſtantiamq; non videntur neceſsaria.

Examen. Prima ratio ſumit vnitatem numeralem à forma procedere, quod dubium eſt, cum alij materiæ, alij quantitatis, alij alteris cauſis potentiam tribuant, quod ſi materię vnitatem numeralem veluti cauſæ tribuamus, veluti ſæpius fecit Ariſtoteles; videbitur quoque dicendum ipſam prius in ſe numero vnam eſse, quam alijs eandem vnitatem præſtet. Præterea etiam ſi vnitatem numeralem rerum compoſitarum, atq; ſubſiſtentium formæ adſcriberemus non eſset tamen par ratio de vnitate imperfecta qualem materiæ per ſe ſumptæ concedebamus.

Examen ſecundæ rationis. Omne informe eſt vnum numero priuatiue.] Hæc propoſitio non eſt manifeſta, & ſi tribuatur materiæ ea vnitas de qua proxime in exam. rationis primæ ad concl. proximè præcedentem erit materiæ informis vnitas poſitiua, vt declarauimus: & licet ſit ratio ſoluta ad abundatiorem tamen doctrinam id ſubijcio. Materiam ab omni forma abſtractam non recte vt maſsam vnam concipi: non enim concipi poteſt vt aliquid extenſum, & continuum cum ſeparata ab omni forma ſit indiuiſibilis, neque tamen concipi poſse videtur, vt punctus cum ſit ea indiuiſibilis extra genus, vt anima humana ex ſententia tum Theologorum, tum præſtantiorum Philoſophorum, & Deus. At vero neque concipienda eſt vt aliquid re ipſa exiſtens in rerum natura, ſi ab illa omnem exiſtentiam remota forma auferri velimus; vnde neque vnam aliquid numero forte concipere

de hac cō ceptione mate. Vide ... caa. ... temp. lib. 7. cap. 11.

cipere quoq; oportet (non muto tamen, quæ iam explicaui, vel dubitaui potius) & ſi conciperemus vt numero vnam maſſam qualem nobis ſubijcit Achillinus eſſet illa vnitas poſitiua non priuatiua: indiuiſa enim tum actu eſſet materia, atq; re ipſa, vt ratio viri acute conſiderata implicet ſe ipſam.

Poſitio Quarta contraria praecedenti. Eſt Franc. Vicomer. 1. lib. de princ. rer. nat. cap. 25.

Materia eſt vna numero poſitiuè.

Annotatio. Vnitatem poſitiuam materię tribuunt multi, & inter ſequaces Auerrois Zimara, & Ioann. Gandauenſis, ipſi tamen hanc vnitatem tranſcendentem dicunt, eamq; ab vnitate numerali eiuſdem materiæ diſtinguūt at qui vnitatem tranſcendentem cum vnitate numerali in propoſito materiæ confundunt vnitatem numeralem eius poſitiuam, ex hoc capite dicerent. Illi quoque, qui vnitatem numeralem materiæ adſcribunt modo quoniam expoſuimus, vt nempe ſuapte natura eam vnitatem obtineat coguntur materiam vnam numero poſitiuè dicere. Duplex igitur opinio eſt, quæ in vnitate poſitiua materiæ conſentit, quarum poſtremam ſuperius explicauimus primam mox in controuerſia hac eadem pertractabimus, vnde ne toties idem repetamus, interim à rationibus hic ſubijciendis, atq; expendendis abſtinebimus.

ARTICVLVS SECVNDVS. De vnitate ſpecifica, genericaue.

Poſitio Quinta. Videtur eſſe Ariſtot. 12. diuin. text. 27. & 7. diuin. tex. 35. vbi materiæ vniuerſalis meminit. Verba ſunt de vniuerſali agentis. „ Totum quoddam ex hac ratione, & hac materia tanquam vniuerſali ſingulare vero ex vltima iam materia Socrates eſt, „ & lib. eod. tex. 39.

Lib. 1. de elemen. dub. 8. ad tertium. Materia habet vnitatem aliquam ſpecificam, vel demum vniuerſalem.

Annotatio, & declaratio opinionum variarum.

Achillinus tribuit materiæ quandam vnitatem ſpecificam, dicit enim hunc terminum [materia] eſſe terminum ſpecificum ſub genere tamen analogo, & non vniuoco. Toletus, & Ioann. Gandauenſis tribuunt vnitatem ſpecificam, verum negatiuam non affirmatiuam, quatenus ſcilicet caret forma eam ad vnitatem numeralem reſtringente, quę ſententia fuit prius Auerrois, licet is non ſpecificam vnitatem tribuerit, ſed communem, verba eius ſunt lib. 12. diuin. com. 14. loquitur autem de rebus in potentia exiſtentibus, adeoq; de materia. „ Et quia carent forma, qua res dicitur „ eſſe vna numero dicuntur eſſe communes rebus pluribus in numero, non „ quia habent formam communem, ſicut eſt in igne. „ Hæc Auerroes de cuius tamen ſententia id animaduertendum eſt differentiam ab Auerroe ſtatui inter commune, & vniuerſale: in eodem enim loco primo refert nonnullorum ſententiam, qui credebant primam materiam eo quod eſſet communis, habere naturam rei vniuerſalis predicabilis de pluribus, quam ſen-

7. diuin. tentiam ipſe confutat. Auerroem imitatus Paulus Soncinus materiam dicit eſſe communem, at negat eſſe vniuerſalem. Auerrois itaq; ſententia non fauet verè concluſioni præſenti, ſed ſequenti potius, cui, & Albertus ſuffragatur in Porphirium, in quæſtionibus præuijs, vbi tuetur materiam non eſſe vniuerſalem. Zimara in tabula, in verbo [Materia eſt vna numero] diſtinguit materiam in primam, & in ſecundam, ſeu iam formatam, & materiæ ſecundæ concedit vniuerſalitatem, & prædicationem, quam negat

negat omninò à materia prima totam ipſe rem ſub his verbis concludit. Nunquam igitur materia habet rationem prædicabilis, niſi ratione formæ, ,, ſed non ratione ſui in ſe præcisè conceptæ.,, Ariſtoteles tamen multis in locis materiæ vniuerſalis meminit; verum Zimara Philoſophi verba ſemper de materia ſecunda interpretatur. At forte de miſtis ſuam ipſe interpretationem tueri poterit: verum de elementis non adeo, nam ignis in vniuerſum ex forma, & materia vniuerſali iuxta hanc Ariſtotelis autoritatem conſtabit, in igne vero non eſt materia formata, vt ab ignis forma mente ſeiungitur. Illud his præterea ſubiungere libet. Cum de materia quæritur, an prædicetur de pluribus, duobus id modis accipi poſſe, altero quidem an prædicetur de rebus materialibus, atq; compoſitis, altero an prædicetur de portionibus ſingulis, diſtinctiſq; materiæ. Auerroes 1. diuin. comm. 17. vbi negat materiam prædicari, loquitur de illa in ordine ad res materiales, atq; compoſitas, de illiſq; ipſam prædicari negat, eodemq; modo com. 6. 8. diuin. loquutus videtur, & Sueſſanus lib. 12. diuin. com. 14. vnde forte à Zimara diſputante de prædicatione materiæ in ordine ad portiones eius inopportunè locus ille Sueſſani adducitur, atq; cenſetur: controuerſia autem de prædicatione materiæ, eiuſq; vniuerſalitate, vt ad res materiales, & compoſitas refertur minorem; vt ad portiones materiæ ipſius refertur maiorem difficultatem obtinet, illo enim modo vniuerſalitatem materiæ vix vllus tribueret hoc modo non æque omnes abnuerent, ſed iam ſententiarum rationes ſubijciamus.

Ratio prima. Quicquid prædicatur in quid de differentibus ſolo numero eſt ſpecies. Materia prædicatur in quid de differentibus ſolo numero. Ergo materia eſt ſpecies. Maior ex ſpeciei definitione ſupponitur, minor probatur, primo quoniam prædicatur in quid de materia Platonis, & de materia Socratis. Probatur ſecundo (ſed probatio nedum materiæ ſpecificam vnitatem, & communitatem, verum etiam genericam tribuit) materia prædicatur de materia Cæli, & de materia horum inferiorum, quæ ſpecie diſtinctæ videntur.

Ratio ſecunda. Huius materiæ, & illius materiæ aliquod commune datur. At huius materiæ illius materiæ nullum commune præter materiam ipſam dari poteſt. ergo, &c. Indiuiduum enim omne alicuius ſpeciei indiuiduũ eſt. *Pul. Son-ci. 7. diu. q. 39.*

Examen. Prima ratio patitur inſtantiam. Eſt à nonnullis in maiore propoſitione, quæ diſtinguebatur, & negabatur, cum prædicatum in quid dicit tantum naturam partialem: conceditur vero cum dicit naturam totalem, at materia partialẽ naturã dicit, ſed gratis hęc reſtrictio ſumitur, aut importunè. Si enim intelligat prędicatum non debere eſse partem eius, de quo prędicatur, aliquid dicit ſolutio, eſt enim in ſchola ſaltem peripatetica vſurpatum partem non prędicari vniuocè, &c. Sed hoc modo falſum erit, dum materia prædicatur de hac materia prędicatum eſse partem ſubiecti: at ſi intelligat partem alicuius totius nedum ratione illius totius, ſed neque ratione vlla alia poſse vniuerſalem eſse, gratis reſtrictio ſumitur; & videmus animam ſub ſe ſpecies continere, vel ſaltem id à multis creditur, & ratio id ſuadet, nam anima prædicatur ſecũdum nomen de anima ſenſitiua, & de altrice; pręterea verò prędicatur etiam ſecundum definitionem: ſi cui, ergo prior inſtantia minus placeat hũc aliam ſubijciamus. Primo autem id diſtinguere oportet: cum de materię vnitate ſpecifica loquimur, vel intel-

Digitized by Google

intelligimus materiam primam, vt extra conceptionem noſtram inſtar totius integralis ſe habet ad hanc, illamue portionem, vel intelligimus, vt abſtrahitur mente ab hac materia: primo modo materia non poteſt vllam habere vniuerſalitatem; ſecundo modo an habeat in controuerſiam adducitur. Rem ab obſcuriſſima hac natura ad notiorem traducamus. Ignem itaque accipiamus, hunc vel concipimus, vt totum elementum, quod eſt numero vnum, vel concipimus quatenus ſignificat naturam ipſam ignis ab omni ſingulari igne abſtractam. Primo modo ignis non prædicatur de hac, illaue ignis portione. Non enim hic ignis eſt totum ignis elementum. Secundo modo prædicatur. Faciamus ergo materiam ipſam primam eſſe totum ignis elementum hoc modo non prædicatur de hac, illaue portione materiæ, eſſet enim ſenſus, hæc portio eſt tota ipſa materia prima, alio modo num prędicetur in controuerſiam poteſt adduci, & modo adducitur; Videbatur autem prędicari, quoniam hęc propoſitio vera eſt: hęc materia eſt materia attamen ſubtilem inſtantiam illam hęc patitur. Si credamus materię portionem ſingularem reddi nonniſi ex aliqua forma, habitudineue ad formam aut accidentalem, aut ſubſtantialem. Ita enim ſingularis materia non continebitur tota iam materia communiter ſumpta, eo quod materia de ſe ſumpta nullo modo continet formam, vniuerſale vero continet, ſingulare totum indeterminata quadam incluſione non actuali, vt grauiores metaphyſici docent; hinc contrahemus inſtantiam. Hęc materia eſt materia ex rigore veritatis non eſt ſecundum rectum vera, ſed in obliquo, ſcilicet hæc materia includit in ſe materiam, at ob diſiunctionis profunditatem communi in vſu eſt, vſurpaturq; in recto propoſitio, atq; inſtantia confirmetur. Par ferè ratio eſt de hac propoſitione, homo albus eſt homo, non enim prædicatur ſecundum rigorem veritatis in recto homo de homine albo, etenim albedo non continetur in natura humana, vt in potentiali toto, ſed vt in ſubiecto, cui inexiſtit, ex vſu tamen ſermonis rectam prædicationem admittimus. Quod ſi quis contendat verè, & propriè vſurpari prædicationem in recto adhuc conſequentia inſtantiam patitur, quoniam non ſequitur, hic homo albus eſt homo, ergo homo eſt ſpecies, aut genus totius aggregati [huius hominis albi] ideo non ſequitur illatio; hæc materia eſt materia, ergo materia eſt ſpecies, vel genus huius materiæ.

A Pal. Sonc. 7. diuin. q. 39

Examen ſecundæ rationis. Sunt qui concedunt materiam eſſe aliquid commune, at negant eſſe aliquid vniuerſale, quæ reſponſio originem ducit ab Auerroe pr. diuin. comm. 17. verum commune ſecundum prædicationem, cum vniuerſali videtur conuerti, etenim definitur id vniuerſale eſſe, quod de pluribus dicitur 1. perhier. cap. 5. niſi ſit itaq; prædicatio ſolius vocis commune omne ſecundum prædicationem videtur vniuerſale eſſe. Reperiuntur ſanè communia, quæ ab vniuerſalibus differant, velut materia prima, vt in varias portiones diſtributa ſingulis naturalibus compoſitis, atq; ſubiectis inexiſtit: hæc inquam communio longe differt ab vniuerſalitate, & ea præcipue conſideratione diſtinxit Auerroes commune ab vniuerſali in adducto loco; verum in argumento communio prædicationis ſumitur, poteſt ergo alia ratione inſtari, nempe non ſequitur in vniuerſum, hoc eſt ſingulare, ergo aliquod eius commune vniuerſale datur; nam Deus eſt ſingulare aliquid (ſaltem ex multis) neque tamen ſub aliqua ſpecie, genereue continetur, vt celebrior ſententia fert. Aliqua autem, quæ Deo ob ſummam

excel-

Digitized by Google

excellentiam tribuuntur conueniunt etiam materię ob ſummā imperfectionem [vt per negationem definiri] ſatis autem in præſentia ſit non eſſe veram propoſitionem in vniuerſum. Omne ſingulare aliquod vniuerſale habere ſub quo contineatur, neque ratio, quæ adducitur eſt vllius roboris. Quod nempe indiuiduum, & ſpecies relatiua ſint; hoc enim primo non eſt certum. Secundo concluderet ratio de re formaliter ſub relatione ſingularitatis ſumpta, non naturaliter de re ipſa, ſicut pater non poteſt eſſe abſq; filio, vt pater, at petrus, qui eſt pater ſupereſt, filio etiam ablato.

Poſitio ſexta eſt Alberti Magni in prædicabilia Porph. cap. 15. ſequitur Paulus Soncinas 2. diu. q. 39. Alexander Aphrod. lib. 2. quæſt. nat. cap. ylt. Sed conſiderat hic materiam in ordine ad res materiales, non ad portiones materiæ, & in hoc ſenſu Auerr. quoq; eius ſententiæ ſubſcribit pr. diuin. com. 17. Zimara ſententiam ſequitur de materia prima abſolute, in verbo [Materia pr. eſt vna numero.]

Materiā nullam ſpecificam, genericamue vnitatem habet.

Declaratio. Idem eſt materiam nullam ſpecificam, genericamue vnitatem habere, atq; materiam nullam obtinere vniuerſalitatem ſpecificam, aut genericam. Hoc ergo cum neget Albertus, & qui eum ſequuntur, negant etiam materiam vnitatem ſpecificam habere, aut genericam, quod diſputatur in præſentia.

Suppoſitio. Si materia eſſet quippiam vniuerſale eſt vniuerſale ſubſtantiale.

Ratio. Vniuerſale ſubſtantiale dat eſſe, & nomen, & rationem ei cuius eſt vniuerſale. Materia non dat nomen, eſſeue aut rationem ei, cuius eſt, &c. Ergo materia non eſt vniuerſale aliquod. Vtranq; propoſitionem ſupponit Albertus.

Secunda ratio eiuſdem Alberti. Vniuerſale eſt totum in ſingulis. Materia non eſt tota in ſingulis. Ergo materia non eſt vniuerſale aliquod. Minor hæc probatur: etenim materia non eſt communicabilis multis, niſi per diuiſionem, portiones enim diuerſæ in compoſitis diuerſis reperiuntur ſingulæ in ſingulis.

Examen.

Aliæ duæ rationes ab Alberto afferruntur, quas ideo ſuppreſſi, quoniam multo maiores difficultates petunt, qui quæ in præſentia explicari debeant, tantum abſunt à propoſitionibus per ſe notis, in præſentiaq; manifeſtis duæ vero rationes præſentes eam primo cōmunem ſolutionem recipiunt, quod reſpiciunt ipſę materiam in ordine ad res naturales compoſitaq; non ad portiones materiæ ſingulares, hoc enim modo materia non dat nomen, & eſſe rebus in quibus reperitur, at ad materiæ portiones relata nomen illis communicare, rationemq; videtur; etenim ſingulæ portiones, & materiæ ſunt, & ſubiectum primum, præterea ſunt ex quo inexiſtente res fiunt, quæ ſi definitionem materiæ ab Ariſtotele traditam ſuſcipiamus, eſt materiæ ipſius definitio, reperitur etiā prima materia per diuiſionem in rebus naturalibus, ſi accipiatur ipſa pro maſſa illa communi ſecundum ſubiectionem rebus omnibus naturalibus, quomodo concipitur ab hominibus communiter, at ſi concipiatur, vt abſtrahit ab omni ſingularitate, ſingulis portionibus per modum iam totius non per diuiſionem eius in partes integrales ineſt. Sumunt preterea rationes ambę propoſitiones, quę non adeo per ſe notę ſunt, ſed in metaphyſicas diſputationes reijcientur, vt in locum accomodatiorem.

Prima

Prima vero ſuppoſitione vtitur penes Græcos, & Auerroem, falſa, materia enim ſi eſſet vniuerſale aliquod non eſſet vniuerſale ſubſtantiale, vt ſubſtantia ſignificat eſſentiam, eſt enim penes illos non eſſentia rerum, ſed vehiculum materia.

Ratio tertia Zimaræ. Materia prima præcisè ſumpta, nec de ſe ipſa prędicatur, nec de alijs. Ergo materia prima præcisè ſumpta non eſt vniuerſale aliquod. Antecedens probat; quoad primum membrum, quoniam prędicatio eiuſdem de ſe ipſo innaturalis eſt, & in fine omnis abominationis ex auctoritate Auerrois in pr. priorum in digreſſione de 4. fig. Quoad ſecundum membrum. Quoniam forma eſt ſubiectum vniuerſalitatis ex eiuſdem Auerrois ſententia pr. Cœl. cõm. 92. & materia de ſe nullam habet formam, aut rationem formę, neq; genericam, neq; ſpecificam, ergo.

Examen. Ratio hęc tota innititur authoritati Auerrois, quę quantum à neceſſitate, certitudineq; diſtet palam eſt; pręterea vero neque dum dicimus hęc materia eſt materia, prędicatur idem de ſe ipſo, ſicut neq; cum dicimus hic homo eſt homo: prędicatio eſſet eiuſdem de ſe ipſo: ſi diceremus hęc materia eſt hæc materia, quod verò dicit formam eſſe vniuerſalitatis ſubiectum, id concederetur de forma vt ſignificat naturam rei, & quidditatem, quæ definitione exprimitur, materia ergo & ipſa ex natura, & quidditate ſua (eo modo, quo quidditatem, & naturam habet) vniuerſalitatem nanciſcitur; omnes enim, ſingulæq; portiones eius ſubiectum ſunt ex quo primo inexiſtente res fiunt, vel ſi quam aliam materię definitionem recipiamus.

ARTICVLVS TERTIVS. De Vnitate tranſcendente.

Poſitio prima Zimaræ, Pererii, Ioann. Gandauen.

Materia prima eſt vna vnitate tranſcendente.

Ratio. Quodcunq; eſt ens eſt vnum vnitate tranſcendente. Ens enim & vnum conuertuntur, vbi vnum tranſcendens ſumitur. Materia prima eſt ens. Ergo materia prima eſt vna vnitate tranſcendente.

Examen. De vnitate tranſcendente varias video ſententias, hi enim arbitrantur eſſe eandem cum vnitate numerali, alij diſtinguunt: vnitatem autem numeralem voco, non quę ſit principium numeri, & in genere quantitatis reponitur, ſed ſecundum quam vnaquæq; res in rerũ natura exiſtens, ac ſingularis vna numero dicitur, quorum ea præcipua ratio eſt, quòd ſola eiuſmodi numeralis vnitas realis ſit, reliquę verò vnitates ſpecifica, generica, atque ex analogia in mente noſtra conſiſtant, vel ſaltem nonniſi ex mente noſtra proficiſcantur, ſi hanc ſententiam recipiamus vox [ens] in maiore propoſitione intelligenda eſſet de exiſtentia, vel ſaltem cum exiſtentia, vt ſenſus eſſet: quicquid in rerum natura exiſtit vnum eſt vnitate tranſcendente: at in hoc ſenſu minor non admittetur, materia enim de ſe non exiſtit, ſed ſolum per formam, pari modo quoque vnitatem numeralem, adeoq; tranſcendentem ſine forma non obtinebit. Alia ſententia fert vnitatem tranſcendentem abſtrahere ab vnitate numerali ſpecifica, generica, & analogica, adeout quicquid vnum tranſcendenter eſt, aut ſit numero vnum, aut ſpecie vnm, aut genere vnum, aut analogia vnum. Hęc ſane ſententia magis ad aures Ariſtotelis eſt verum ea quoq; ſuſcepta inſtantiam patitur ratio; rurſus enim materiæ primę, vt extra mentem noſtram nulla alia videtur vnitas, conuenireq; numerica, quæ cum exiſtẽtiam ſuppo-

ſupponat. Videtur propoſitio maior in hunc modum reſtringenda. Quicquid eſt [illegible], aut entitate communi, aut exiſtentiæ eſt vnum. Materiæ verò n[illegible] [illegible]orum modorum eſſe videtur quippe quæ neque ſpecies extra [illegible] met [illegible]n noſtram, aut genus ſit. Et præterea abſq; forma non exiſtat: alia ſententia eſt vnitatem tranſcendentem contra diſtingui à quattuor reliquis vnitatibus numero, ſpecie, genere, analogia, quæ videtur in materiæ propoſito Zimaræ, Ioannis Gandauenſis, cuius opinionis fundamentum infra ponemus. Interim inſtare iuxta hanc ſententiam argumento non videtur neceſſarium cum parum ipſa probabilis ſit nedum à neceſſitate diſtet. Sola ergo opinio ſibi ipſi inſtantiæ eſt.

Poſitio octaua. Videtur hoc Platonicorum tamen ſi Marſilio credamus Ficino Vnitatē ipſi quoq; materiæ tribuunt, licet infimam, & ignobiliſsimam in annot.

Materia non eſt vnitate tranſcendente. In Plotin. libro 6. Enead. 3. c. 6.

Ratio. Vnitas tranſcendens eſt terminatio entis, quæ per formam eſt. Ita nonnulli eam definiunt. Materia de ſe nullam habet formam, ideſt in materia de ſe ſumpta non eſt terminatio entis, quæ per formam. Ergo in materia de ſe ſumpta non eſt vnitas tranſcendens.

Examen. Maior propoſitio eſt ſanè Alberti magni 4. metaph. tract. 1. cap. 5. & D. Thomas quoq; aſſerit vnum tranſcendens oriri ex diuiſione formali veruntamen autoritas horum, neque cogit in ſchola peripatetica neq; multo minus extra ſcholā in tenore huius inſtituti noſtri in quo nulla cuiuſuis excellentiſſimi hominis cogit autoritas, neque ipſiuſmet Ariſtotelis. Præterea verò ex alijs eorundem ſcriptorum dictis conijcere licet eos ipſos, dum vnitatem tranſcendentem ad formam reſtrinxerunt non reſpexiſſe id, quod in vniuerſum ſit, conſtringitq; ſed quod præcipuè ſit, noluiſſeq; vnitatem omnem tranſcendentem ea determinatione compræhendere ſed potiorem vnitatem, & perfectiorem. *In t. 68. 7. phiſ.*

Poſitio nona. Eſt Zimara & Ioan. Gandau. locus citatus.

Vnitas tranſcendens materiæ diſtinguitur ab vnitate ea, qua vna numero ipſa dicitur.

Ratio.

Vnitas tranſcendens materiæ eſt poſitiua. Vnitas, qua dicitur vna numero nō eſt poſitiua, ſed priuatiua, & autoritate Auerrois &c. Ergo vnitas tranſcendens &c. Maiorem probant. Quoniam materia habet entitatem quoq; poſitiuam ergo vnitatem quoque poſitiuam Axioma enim vulgatum, ac per manus traditum eſt in ſchola peripatetica vt res omnes pro modo entitatis vnitatem etiam obtineant hinc inſulit Ioannes Gandauenſis vnitatem hanc tranſcendentem materiæ eſſe potentialem eo quòd entitas quoque illius ſit potentialis

Examen.

Ratio eo ipſo probabilis eſt, atq; à neceſſitate cadit, quòd innitatur autoritati Auerrois cum præcipuè ex ſuperioribus liceat materiæ vnitatem numeralem poſitiuam tribuere.

Poſitio decima. Hæc videtur Alberti Magni, eſt ſanè Perrerii & Toleti 1. phiſ. q. 13. ad quintum.

Vnitas, qua materia eſt vna numero eſt vnitas tranſcendens eiuſdem materiæ. *6. de cōterū pri.*

Explicatio, & ratio.

Senſus horum ipſorum virorū eſt cum Ariſt. tribuit materię vnitatem numeralem (vocat ſcilicet illam numero vnam) eſſe explicandum philoſophum de vnitate tranſcendente. Ratio vero huius ſententiæ ea videtur præcipuè. *cipi lib. 5 c. 17. ad tertium.*

præcipuè, quod vnitas tranſcendens comitetur quamcunque entitatem ſiue perfectam, ſiue imperfectam vnitas verò numeralis, & reliquæ vnitates nonniſi perfectis entibus, atq; forma iam conſtitutis accomodentur.

Examen, & digreſsio, in qua probabilior ſentẽtia de autohris opinione exponitur.

Supponit ratio vnitatem manſi à forma procedere entitatiq; perfectæ accommodari, qnod dubium eſt, & non admodum neceſſarium vt ex ſuperioribus conſiſtit. Reſtat nunc iam vt in his controuerſijs de vnitate materiæ iudicium noſtrum interponamus reſtrictum tamen de more intra limites probabilitatis. Vnitas in indiuiſione quadam ab omnibus, idq; verè concipitur, materia ergo qua ratione indiuiſionem per ſe ipſam obtinet, eatenus quoque vnitatem ſuſcipit. Eſt primo indiuiſa ſecundum naturam. Tota enim materia eiuſdem naturæ eſt (excipio materiam cæleſtem de qua nihil in præſentia pronuncio) hæc vnitas proportione reſpondet vnitati ſpecificę rerum compoſitarum: & hanc tranſcendentem vnitatem vocauerunt Zimara, & Gandauenſis, iure autẽ merito tranſcendens dicitur. Etenim omnis vnitas, & numero, & ſpecie, & genere, & analogia tranſcẽdente comprehenditur, vt particulare à communi, quod in metaphiſicis diſputationibus quæratur, ibi enim hæc mea fuit ſententia, eſt autem poſitiua hæc vnitas pro modo ſcilicet entitatis indiuiſæ vnde pendet. Vtrum verò materia actiorem aliquam obtineat indiuiſionem quam ſit hæc naturæ indiuiſio, ſubtilior multo diſputatio eſt, et difficilior explicatu, & in qua paribus ferè momentis in contrarias partes nutare me fateor. Quod enim materia seiuncta ab omni forma vna numero ſit præter Ariſtotelis autoritates videtur id ſuadere & ratio, & communis quædam æſtimatio noſtra. Materiam enim totam ſecluſa omni forma rem quandam nullo modo à ſe ipſa diſtinctam concipimus. Ratio etiam ſuadet ſingulas portiones materię ſub diuerſis formis eaſdem, & natura, & numero permanere, ob naturam, & legem tranſmutationis contra cum vnitas numeralis exiſtentiam vel includat, vel ſupponat, materia de ſe nullam exiſtentiam habet, vt nos pro probabiliori ſententia ſuperius accepimus. Præterea verò diſtinctio materiæ in portiones non niſi à forma procedere videtur, vel à quantitate vnde dũ hanc illamue portionem concipimus iam materiã cũ forma, aut accidente aliquo actu, aut cum habitudine ad ea ipſa concipimus. Si ergo in tanta ambiguitate dubietatis aliquid eſt pronunciandum dicerem retenta ſententia, quæ materiam omni exiſtentia ſpoliat, materiam per ſe conſideratam nullam vnitatem numeralem poſitiuam obtinere ea potiſſimum ratione adductus, quòd exiſtentia careat, ſine qua nihil vnum numero eſſe poteſt: at concipimus materiam totam nullam omninò diſtinctionem à ſe ipſa habere, reſpondeo materiam totam nullam diſtinctionem naturæ habere, at tum neque diſtinctionem numeralem habere neq; identitatem, & vnitatem, Cum enim ab exiſtentia tum præſcindat abſtrahit quoque à numerali vnitate ſimul, & diſtinctione. Verum ideo nos illi etiam per ſe conſideratæ vnitatem quandam numeralem affingimus. Quod non niſi cum exiſtentia eam imaginemur, neque enim imaginatio noſtra quicquam abſq; exiſtentia concipit. Portio verò hæc, & illa materiæ ſub diuerſis formis eadem permanet ſecundũ naturam; nam diuerſæ quæcunq; formæ intimam materiæ ipſius naturam non mutant, cum ſit æterna, vel vt melius dicam ingenerabilis, & incorruptibilis, eadem quoque permanet ſecundum diſtinctionem a

Digitized by Google

nem à reliqua materia prius abſciſca fuit eadem ſub ſucceſſione formarum permanet, licet in minatiores portiones tum diuidi, tum in maiores ex aggregatione aliarum excreſcere poſſit. Verum in hac iam diſtinctione formam aliqua ratione ſupponit, vt monui, ſed dubitatio hic oritur cur Ariſtoteles vocet hanc vnitatem numeralem cum ſit vnitas naturæ, & potius ſpeciei (ſi voce abuti liceat, pręterea verò quomodo hæc naturæ vnitas ſufficiat ad generationem, quę videtur expoſcere ſubiectum numero vnum contenta interim vnitatem terminorum communi, primo ergo reſponſio Auerrois huic difficultati accomodari poſſe videtur. Materiam eſſe vnam numero priuatiuè quatenus ſcil. caret formis eam in plures numero materias diſtinguentibus, non autem poſitiuè. Sed hęc appellationis ratio Auerrois ſequacibus meritò negotium faceſſit nam hac ipſa ratione materia eſt numero diſtincta, eſt vna ſpecie, eſt genere vna, ſed & genere, & ſpecie quoque diuerſa. Nam dicitur vna numero priuatiuè quia caret formis, ipſam in numero portiones ſecantibus. Eadem ergo ratione quoniam caret forma ipſam numero vnam conſtituente erit numero non vna, & ſimiliter cum careat formis eam diſtinguentibus genere, & ſpecie, erit genere, & ſpecie vna. Contra verò quia caret forma ſpeciei generiſue vnitatem largiente erit genere, & ſpecie diſtincta. Arbitror ego itaq; ab hac vnitatis numerica ratione abſtinendum, quæ ſimul & vnam, & non vnam facit materiam tum numero, tum ſpecie, tum genere. Hæc verò longe mihi melior, & aptior videtur. Nempe vnitas hæc naturæ in materia differt ab eadem vnitate naturæ in reliquis rebus, quoniam cum interitu exiſtentiæ, ac ſingularis cuiuſuis rei, petit quoq; natura quatenus in eo ipſo ſingulari conprehenditur nempe cum moritur hic equus natura equi quæ in eo equo continebatur interit perit enim forma eiuſdem equi in qua natura equi (pręcipuè ſaltem) conſiſtit. Et ſi alij equi non reſtarent nulla amplius equina natura in rerum vniuerſitate reperiretur. At ſumpta particulari quauis portione materiæ dum eius exiſtentia, & numeralis vnitas illa, quam à forma obtinet deperit, ipſa tamen ſecundum naturam ſuam ſupereſt. Et etiam ſi nulla amplius reperiretur materiæ portio, in ea ipſa integram materiæ naturam retineremus ob hanc ego rationem arbitror vnitatem naturę in materia vocatam eſſe vnitatem numeralem, & ipſam ſufficere ad generationem, cum tamen vnitas naturæ, vt in alijs rebus eſt, neq; ſufficeret ad generationem ſuſtinendam, neque numeralis vnitas vocaretur, ſed ſpecifica potius. Hinc iam totã controuerſiã his concluſionibus compræhendamus? Materia hinc eſt vna numero, ita tamen vt vnitas eius numeralis ſit vnitas ipſa naturæ: eſt poſitiua vnitas quam numericã in materia vocamus. Cum & vnitas naturæ ſit poſitiua. Eſtq; vnitas ipſa tranſcẽdens nedum quòd vnitas numeralis vnitas tranſcendens vocari poſſit, hoc enim cõmune eſt omnibus rebus, ſed quòd vnitas tranſcendens nulla ſit in materia præter eam ipſam, quam numeralem vocamus. Quarta habet pręterea vnitatem communem quatenus ex hac vnitate naturæ abſtrahimus terminum materiæ, neque reſtrictum ad portionem hanc illamue materiæ, neque ad materiam totam ſiue vt communiter dicitur ad materiæ maſſam, non eſt autem communis ea vnitas verè ſpecifica, aut generica, ſed ex proportione quadam. Abſtrahi verò terminum, ſeu rem communem aut conceptum ea ratio ſatis probabiliter probat quòd veræ ſunt propoſitiones hæc portio materiæ eſt

materia, illa portio mat eriæ eſt materia. Quod ſi recipiatur opinio, quam ego ceteris præfero materiã ſcilicet forma corporeitatis perpetua informari, tum eadem numero portio materiæ ſub contrarijs terminis perſeuerabit.

QVÆSTIO NONA

De materiæ bonitate. Sitne bona materia an mala.

ARTICVLVS VNICVS.

1. phiſ. t. 81. Lib. 8. 1. Enead. c. 10. Stephanus Th. Accad. contemp. lib. 7. c. 11.

DVÆ videntur ſententiæ in hac diſputatione præcipuę altera Ariſtotelis qui materiam nonniſi ex accidenti, & ob priuationem turpem, & malam facit. Altera Platonis forte, ſed Plotini certè, quæ materiam malam per ſe, & ſuaptè natura facit, veruntamen ſunt qui quattuor ſententias faciant. Alteram quæ materiam ſuaptè naturam malam facit, quam Pithagoræ aſcribunt ex relatione Numenij. Alteram, quæ facit materiam neutram, & indifferentem quæ fuit ſententia Stoicorum. Alteram quæ malam ex euentu, eſtq; Ariſtotelis alteram, quæ neque bonam, neque malam facit, Plato materiam neque bonam, neque malam facere videtur in Lyſide in diuiſione ea trimembri aſſerenda, & declaranda. Alia ſunt bona, alia mala, alia neque bona, neque mala. Sed rem neceſſariam, & in bonum ordinatam aſſerit, tribuuntq; Platoni. Verum cum in hac controuerſia ſententię aſſerantur potius, quam confirmentur, probenturq; non eſt cur in concluſiones controuerſiam partiar, concluſioneſq; adducam, & expendam ſolum ergo probabiliorem quam ego arbitrer ſententiam ſeligam, indicaboq; ſententia itaq; Ariſtotelis hac in re mihi probabiliſſima videtur. Eſſe ſcilicet materiam per ſe bonam ſuaptèq; natura, per accidens autem, & ratione priuationis malam, ac turpem. Repetamus autem animo bonum id communiter definiri, & deſignari, quod naturæ congruit, eſtq; hæc conditio præcipua boni, vt materiam rei, & rem ipſam, cui bonum eſt, ſeruet. Conuertunturq; hæc duo, ſeruare naturam rei, & eius bonum eſſe: modo conſideremus per ſe ipſam materiam, natura proculdubio materiæ, materiæ ipſi congruit, eamq; ſeruat, adeout ſi ipſa tolleretur, auferretur quoque materia: dum verò natura ea perſtat, materia quoque ipſa conſeruatur, & perſeuerat. At conſideremus iam materiam in ordine ad res naturales, hac ratione malum eſt materia idq; nonniſi cauſa priuationis. Non eſt autem malum rebus ipſis, quas componit, quinimo cum ſit earum pars, & ſubſtantiam earundem quoquomodo ingrediatur bona illis eſt, quas conſeruat, & ſuſtinet. Eſt tamen eiſdem origo malorum: nempe malum rei cuius vis eſt corruptio eius, vel abſoluta, vel ſecundum partem. Cum ſcilicet deperit aliquid, vel deeſt rei integritati, hoc autem omne ex materia ratione priuationis proficiſcitur. Nempe per potentiam ad formam particularem, quæ in materia præſenti formæ ſuccedere debet, aditum materia præbet corruptioni rei, ſcilicet ob potentiam materiæ aeris ad formam ignis, aer in ignem tandem corrumpitur, potentia verò eiuſmodi particularis nonniſi cum priuatione eſt, vt ſuperius explicuimus, & infra quoq; in diſputatione de priuatione agemus. Verum infra de priuatione quæſt. 2 indigreſſ.

6. de materia in calce.

in digreſſ. paulo ſecius diximus. Oritur quoque ex materia particularis quiſq; defectus dum ſcilicet animal, vel aliqua parte abundat, vel deficit, aut minus integrum eſt viribus, quam par ſit, vel id genus aliqua in vniuerſum patitur. Nam omnia demum hæc oriuntur ex eo, quòd minus apta, & diſpoſita ſit, fueritue materia ad formam illam ſuſcipiendam. Quæ minor diſpoſitio naſcitur ex propenſione aliqua ſaltem ſecundum partem eiuſdem materię ad aliquam aliam formam. Vnde materia ratione priuationis omnis interitus & deprauationis rerum naturalium fons, & origo eſt. Et hęc eſt vera explicatio ſenſus Ariſtotelici in propoſita aſſertione, quæ prima fronte abſurda multis fortè videri poſſit. Ita ſit explicata quæſtio de bonitate materiæ bono tranſcendenter ſumpto At ſumpto intra genus rerum naturalium defendi poteſt ſententia Platonis. Omne enim bonum eiuſmodi, omniſq; naturalis decor à forma procedit, omne malum à priuatione, quarum neutram in ſui natura includit materia, ſed nunc hanc, nunc illam ſuſcipit, & hanc potius ſententiæ partem expreſſit Ariſtoteles in illo tex. 81. 1. phiſ. quam primam partem, ſi profunde intelligatur. Explicationem ego hanc declaro infra de priuatione quæſtione quarta ad concluſionem quintam in prima ratione.

Q. 6. de materia in calce.

Explicatio. Quomodo materia ratione priuationis cauſa eſt interitus rerũ naturaliũ.

QVÆSTIO DECIMA

De quantitate materiæ.

Diſputatio hæc poſcit, vnde materia quantitatem obtineat, quanta que ſit. Qua de re ſententiæ in duo præcipuè capita reducuntur. Alij enim in eſſentia materiæ quantitatem ipſam reponunt, quæ fuit ſententia Ioannis Grammatici veluti ſuperius annotauimus. Ad eamq; reducitur aliquo pacto ſententia eorum, qui materiam corpus ipſum ſubſtantiale, quod eſt genus generaliſſimum in prædicamento ſubſtantiæ aſſerunt. Licet enim quantitatem accidens materiæ agnoſcant, attamen corporeitatem vnde illa proficiſcitur in natura ipſa materiæ collocant. Ambas itaq; has ſententias ſuperius examinaui in quæſt. de natura materiæ. Aliud eſt ſententiæ caput aſſerentium quantitatem omninò extra materiæ naturam reponi, aliundeque illi aduenire. Hæ itaque ſententię in præſenti diſputatione omnes adducentur, & conſiderabuntur, hę tres pręcipuè ſunt. Altera Auicennæ, altera Auerrois, altera Diui Thomæ. Prior vult quantitatem aduenire materię, eſſeq; illi coęternam, ſed intercedere formam ſubſtantialem coęternam, & ipſam materiæ, cuius ductu, & auſpicio quantitatem ſubire, & ſuſtinere materia poſſit. Secunda aſſerit materię aduenire quantitatem coęternam. Verum nulla intercedente ſubſtantiali forma, ſed hęrere dimenſiones illas, quas interminatas vocant. Immediatè materię informi, infra explicatur latius interminatarum dimenſionum poſitio. Tertia opinio in ſingulis corruptionibus ſubſtantialibus corrumpi etiam quantitatem vult. Et ad ſuccedentis formę aduentum nouam inſtaurari, & generari, nos ergo ſingulas has ſentẽtias iã diſtinguamus, & cõſideremus.

In quæſt. de natura materiæ concl. 12.

Digitized by Google

ARTICVLVS PRIMVS. Vtrum quantitas præcedat formam ſubſtantialem, an cum forma ſubſtantiali inducatur, educaturue.

Poſitio prima communis eſt Auicennæ & Auerroi 1. cap. de ſubſt. orbis & fuit Alex. Aphrod. referente Simplicio 3. de Cæl. in tex. 29.

Quantitas præcedit in materia omnem formam ſubſtantialem quęcunq; in generatione acquiritur, atq; in corruptione deperit.

Declaratio. Senſus poſitionis apertior erit propoſita aliqua particulari generatione. eſto ergo cũ aqua ex aere efficitur quantitas pręcedit in materia formam aquę, nempe forma aquę cum in materiam inducitur illam quantã reperit, non ipſa quantum reddit: forma aeris, & aquę forma dicũtur formę, quę in generatione altera aquiritur, altera in corruptione perit, dicũturq; ita ad excludendã formam ſi aliqua ſit ęterna in materia, quę quantitatem pręcederet, non autem præcederetur: rurſus quantitatem generari, non generariq; duplici modo ſumitur, vel enim ſecundum rem, vel ſecundum dimenſionem, eiuſue terminos capiuntur, ſiquidem ſenſus conſtat ſub nouę formę aduentu quantitatem rei nouos terminos ſuſcipere, & deponere veteres, nempe aqua cum tranſit in aerem maiorem molem acquirit, quam cum ſub aquę forma erat, non negat ergo poſitio terminos magnitudinis à formis in materia ſuccedentibus pendere; ſed negat pendere rem ipſam quantitatis, quam rem quantitatis vocant authores materiæ huius dimenſiones interminatas. Materiam enim ipſam facit in omnem partem extenſam in longitudinem, ſcilicet profunditatem, atq; latitudinem, ſed abſq; vlla terminorum præſcriptione, quippe quos à forma ſubinde ſuſcipit.

Prima ratio eſt Auerrois lib. de ſubſt. orb cap. pr.

Niſi quantitas interminata præcederet in materia omnes formas materiam non poſſet neque ſimul, neq; ſucceſſiue plures, quam vnicam formam ſuſcipere. Sed hoc eſt falſum. Videmus enim, & ſimul, & ſucceſſiuè in materia formas plures, & diuerſas reperiri. Ergo quantitas interminata præcedit in materia omnes formas. Conſequentiã probat Auerroes, quoad primam partem, quoniam materia eſt de ſe numero vna; niſi ergo quantitatis alicuius ope diſtinguatur in plures portiones non poterit plures ſimul formas ſuſcipere. Quoad ſecundam autem, quoniam materia ita eſſet vna numero; & non eſſet plura potentia; adeoq; non haberet potentiam ad plures formas.

Ratio ſecunda. Niſi in materia prima præcederent dimenſiones interminatæ corpus fieret ex non corpore, & quantum ex non quanto. Sed hoc eſſe non poteſt. [Eſt Ariſt. 3. de Cœlo tex. 52.] Ergo in materia prima pręcedunt dimenſiones interminatæ.

Tertia ratio. Niſi quantitas eſſet coæterna materiæ, ſed in omni generatione ſubinde generaretur: quantitates ęque ſibi contrariæ eſſent, atq; ſubſtantiales formæ. Sed quantitates non ſunt ſibi inuicem contrariæ. Ergo quantitas non ſubinde generatur, ſed coæterna materiæ ineſt.

Quarta ratio. Sicut materia omnes alias formas ſubſtantiales, & accidentarias recipit, & dimittit, ita quantitatem perpetuo retinet. Ergo concipere debemus eandem numero quantitatem materia perpetuo retinere, ſicuti reliquarum formarum viciſſitudinem patitur.

Quinta ratio in dogmaticis. Si quantitas in omni generatione corrumperetur, & ſubinde generaretur, vel in eodem inſtanti generaretur, quo inducitur

ducitur forma ſubſtantialis, vel in alio. Sed neque in eodem, neque in alio. Ergo quantitas non generatur, & corrumpitur. Ad aſsumpti probationem hęc ſupponuntur. Primo cum ignis ex. gr. forma dimenſiones ignis perſeuerare. Secundo poſt introductionem formæ non amplius generari quantitatem ad eandem formam requiſitam. Tertio. Præparationes, ac præuias ad formam diſpoſitiones in aduentu formæ eiuſdem non corrumpi. Secunda ergo ſuppoſitione ſi probetur quantitatem nō poſse generari, neq; quo temporis momento forma ſubſtantialis inducitur, neque ante ſatis erit aſsumptum ipſum probatum, confirmatumque.

Lemma primum. Non generari antequam inducatur forma. Si antequā forma ſubſtantialis; v. gr. ignis inducatur, generetur quantitas ad ignem requiſita ſub forma aeris, erit quantitas ignis, & perſeuerante forma aeris non perſeueraret quantitas aeris; quæ omnia primæ ſuppoſitioni repugnāt.

Lemma ſecundum. Non generatur in eodem inſtāti in quo inducitur forma ignis: ſi enim generaretur, in corruptione prioris quantitatis corrumperetur præuiæ diſpoſitiones ad ignis formam. Sed non corrumpuntur ex tertia ſuppoſitione, ergo, &c. Conſequentia patet, corrupta enim quantitate corrumpuntur omnia accidentia, quę quanto, ac corpori ipſi inerant; nam corrupta quantitate ad indiuiſibile res ipſa recidit, ſed indiuiſibile accidentia ipſa naturalia ſuſtinere non poteſt, ergo; &c.

Examen. Rationes omnes facili negocio ſoluuntur: nulla quidem earū perſtat ad demonſtratiuum examen. Ea enim ſupponuntur, quæ à caractere principij demonſtratiui longe videantur abeſse; verum intra ſcholam ipſam peripateticam inſtantiam patiuntur, vnde rationes quoq; corruunt.

Examen primæ rationis. Primę rationis conſequentia nihil habet neceſſitatis multis de cauſis: primo quoniam ab ęterno, ſecundum Ariſtot. eſt materia plena formis, vnde etiam ſi quantitas non pręcedat in materia formam, cui ſubeſt, attamen pręcedentis formę quantitas ſubſequentem pręcedit, & ita cum omnis forma aliam prę ſe formā habeat quę materiā quantitate imbutam expoſcit: iam ab ęterno materia in portiones diſtincta eſt. Secundo loco non video quomodo ſequatur neque ſucceſſiue plures formas in materiam inductum iri, ſicut in ſingulas portiones induci videmus, videatq; eadem eſse nunc ratio vnius portionis, quę eſset totius materię ſi indiſtincta maneret: eſt pręterea ſuppoſitio, cui innititur Auerroes ad deducendam illationem: [eſse ſcilicet materiam vnam numero] quam iam ſuperius expendimus, atq; vnitatem illam potius vnitatem eſse naturę, quam vnitatem verè, & propriè numeralem declarauimus.

Examen ſecundæ rationis. Illationi, & conſequentię inſtant ſequaces D. Thomę, tanquam minime neceſsarię, etenim etiam ſi ſubinde generetur in omni generatione quantitas, nunquam tamen ne momento quidem temporis eſt abſque quantitate materia, vt ex non quanta fiat, & imitantur reſponſionem Ariſt. 8. phiſ. tex. 69. de forma ſubſtantiali, is enim vult cum generatur ex igne v. gr. aer. Toto tempore formam ignis in materia reperiri, & in vltimo inſtanti temporis tum demum ſuccedere, & induci formam aeris: ratione, dicunt ipſi, præcedentem quantitatem, cum præcedente forma toto tempore perſeuerari, at in inſtanti temporis vltima cum forma ſuccedente nouā generari, induciq; quantitatem, adeoq; nequacquā ex non quanto generabitur quantum; præterea aſſumptum extra ſcholam

de Cœl. tex. 29. non eſt certum, ratioq; Ariſtot. qua ipſe illud confirmat non videtur, neceſſaria: probat enim, quoniam ſi quantum ex non quanto generaretur daretur vacuum; at vacuum non datur; ſed an vacuum non dari adeo apertum ſit in diſputatione de vacuo intelligemus: interim tamen id ſubiungo non ſe. qui illationem de vacuo ſeparato, qua vtitur Ariſtot. eo loci, niſi ſupponeremus vniuerſum ipſum ex non corpore generari: at de aliquo particulari nō quanto, nihil habet roboris: ad eius enim in quantum mutationem ſatis eſt vacuum imbibitum, cuius ope cætera corpora poſſent in ſe ipſa contrahi, atq; ita contracta locum præbere nouo corpori generato.

Examen tertiæ rationis. Argumentum concedunt, ideſt admittunt illationem, negant aſſumptum, qui ſequuntur D. Thomam, negant nempe quantitates non eſſe ęque ſibi inuicem contrarias, atq; ſunt formæ ſubſtantiales, immo magis contrariæ videntur in Ariſtotelis ipſius via, cum ex eius ſententia reponatur in prædicamento quantitatis verus motus, qui reijcitur à prædicamento ſubſtantię. Quòd ſi quandoq; neget Ariſtot. quantitati aliquid eſſe contrarium, negat veram contrarietatem, non priuatiuam oppoſitionem, quę ad generationem ſufficit ex eius dogmate. *5. phiſic. tex. 9. & tex. ibi 10.*

Examen quartæ rationis. Ad ſummum ratio hęc concludit, non poſſe nos ex mutua generatione, corruptioneq; rerum inferre de quantitate, æquè atq; de alijs formis ipſam in materiam interire. Non tamen concludit ratio non interire. Nempe cum videamus caliditatem reperiri in portione eadem materiæ cum ſubeſt formæ ignis, non reperiri autem ſed eius vice frigiditatem, cum ſubeſt formæ aquæ. Certi ſumus frigiditatem, & caliditatem in materia interire, at cum videamus cōtra tū ignem, tum aerem quantos perſeuerare, & extenſos non eſt pari modo patens, palamq; quantitatem mutari. Non tamen obſeruatio concludit nō mutari, quoniam Diuus Thomas, eiuſq; aſſeclę & obſeruationem ſuſtinent, & quantitatē interire repararìq; oſtendunt. Hæc ſit prima rationis ſolutio. Secūda eſt, ſi rem rectè æſtimemus nihil intereſſe inter quantitatē, & qualitatem reliquaq; formarum genera. Nam ſicuti obſeruatio nos docet ſine quantitate nunquam reperiri materiam, ita docet nunquā ſine qualitate reperiri, nam vt in corporibus naturalibus reperitur (re ipſa autem ſemper reperitur) nunquam ſine aliqua qualitate eſt. Speci es tamen qualitatis mutat quæ modo calida eſt, antea frigida erat; idem ergo & de quantitate dicent. In vniuerſum ſemper eſt cum quantitate materia, non ſemper tamen cum hac, illaq; quantitate eſt, quod & ſenſus ipſe ſuadet, aqua enim aliam quantitatem, cum tranſit in aerem, acquirit.

Examen quintæ rationis. Quinta ratio multa ſupponit, quæ ſuis erunt locis examinanda, interim ſuppoſitio tertia paſſim in dubium reuocatur, & negatur à ſequacibus Diui Thomæ.

Poſitio ſecunda contraria præcedenti. Videtur Plotini lib. 4. Enead. 2. cap. 11. Eſt D. Thomæ in opuſc. 32. de dimenſ. interm. Herueus quol. 2. q. 10. Gaeta. de ent. & eſſent. q. 16. Iauell. 8. diu. q. 2. Paul. Sonc. lib. 8. diu. q. 17.

Quantitas non præcedit in materia formam ſubſtantialem.

Prima ratio D. Thomæ p. p. q. 76. art. 6. in cor. qua probat a nullo omnino accidente præcedi formam ſubſtantialem in materia.

Quod facit eſſe actu materiam, pręcedit in materia quantitatem & omnia accidentia. Forma ſubſtantialis facit eſſe actu materiam. Ergo forma ſubſtantialis præcedit in materia quantitatem, & omnia accidentia Minor ſupponitur:

ponitur: maiorem probat D. Thomas; quoniam non poteſt intelligi materia prius quanta, aut calida quam quod ſit actu; quod probat quoniam cum materia ſit in potentia ad omnes actus ordine quodam oportet id, quod eſt in actibus ſimpliciter primum, in materia primo intelligi, eſt autem, eſſe, primum inter omnes actus.

Secunda ratio. Si quantitas præcederet in materia formam ens ſecundum quid præcederet ens ſimpliciter. Sed non præcedit, ergo.

Tertia ratio. Si quantitas præcederet in materia formam, ens per accidens eſſet prius ente per ſe. Sed non eſt prius, ergo.

Quarta ratio. Si quantitas præcederet in materia formam, adeo ut eſſet coæterna materiæ, magis necteretur materia cum accidente, quam cum forma ſubſtantiali. Sed non nectitur magis, ergo, &c. Conſequentia inde pendet, quod à forma quauis ſubſtantiali poteſt ſeiungi materia, ſed non à quantitate ex poſitione, cum illa coæterna materiæ ponatur, adeoq; à materia inſeparabilis.

Quinta ratio. Si quantitas coæterna eſſet materiæ quattuor eſſent principia rerum naturalium. Sed non ſunt quattuor principia rerum naturaliũ, ergo. Conſequentiam probant, etenim quantitas coæterna eſſet principiũ, ſaltem per accidens cuiuſmodi principium etiam priuatio ponitur, quoniam eſſet iuncta materiæ, adeoq; principio per ſe.

Sexta ratio. Quodcunq; exigit ſubiectum actu, præceditur à forma, non præcedit illam. Quantitas, & quodcunq; aliud accidens exigit ſubiectum actu. Ergo quantitas, & quodcunq; aliud accidens præceditur à forma, non præcedit illam.

Corollarium. Ex hac concluſione ſequitur quantitatem cum forma ſubſtantiali in ſingulis corruptionibus interire in ſingulis generationibus induci, & procreari, quæ eſt opinio D. Thomæ.

Examen. Multæ aliæ rationes pro ſententia hac adduci ſolent, quas conſulto omiſi, ne opus in immenſum creſcat: interim id animaduertendum eſt rationes has omnes contra Auerroem rectam tendere, quippe qui dimenſiones nudæ materiæ imponat non omnes tamen contra Auicennæ ſententiam, & eorum qui dimenſiones æternas materiæ tribuunt, ſed ab æterna forma formatæ prius, & conſtitutæ. Huic ſententiæ ſolum quinta ratio aduerſatur, quod ad abundantiorem doctrinam præmonuiſſe volui; interim iam rationes conſideremus.

Examen primæ rationis. Prima ratio aliqua ſumit extra ſcholam, nedum ambigua, ſed paſſim vt falſa reiecta. Sed rem intra limites peripateticos conſideremus: præcedat autem poſitionis contrariæ explicatio pro fundamento ſolutionis rationum. Eſto ergo prior declaratio. Non ita præcedit in materia quantitas & diſpoſitiones formam vt materia ſub illis diſpoſitionibus ſit, interim vero omni forma ſubſtantiali careat. Hoc enim eſſe non poteſt penes Ariſtotelem, ſed quantitas materiæ, quæ ſuſcipere debet formam ignis, præcedit quidem ignis formam, verum interim materia ſub ligni forma eſt, quod idem de diſpoſitionibus ad ignis formam ſuſcipiendam præuijs accidit: præcedunt enim hæ formam ignis in materia, quæ tamen interim à ligni forma perficitur. Secunda declaratio eſt. Quantitatem in materia ad generationem requiri, atq; ad formæ ſubſtantialis ſuſceptionem non veluti primum ſuſceptiuum, vt ſcilicet in ea primo forma ſuſcipiatur,

per

Digitized by Google

per eamq; materię demandetur, veluti calor primo in ſuperficie ſuſcipitur, indeq; in corpore. Sed tanquam diſpoſitio ſine qua nullo modo induci in materiam forma poſſet. Attamen interea forma immediatè vnitur materię, & imprimitur; v.gr. lana, quę inficienda ſit, vt ſuccos melius imbibat caleſit atq; exiccatur non vt ariditas, ſuccos prius ſuſcipiat, indeq; lanę demandet, ſed vt lana ipſa imbibat penitùs, ac medullitùs interim tamen ad id ea diſpoſitio requiritur. Ad rem modo deſcendamus. Maior itaq; rationis primæ vt à nobis conſtructa fuit inſtantiam patitur ex diſtinctione. Quod enim facit actu eſſe materiam precedit.] Vel comparatio intelligitur, & concipitur de eo, quod facit eſſe actu in vniuerſum, vel de eo, quod facit actu in particulari. Primo modo propoſitio trāſeat: ſecūdo modo falſa eſt penes omnes Peripateticos, nempe materia nonniſi iam actu per aliquam ſubſtātialem formā exiſtens accidens vllum ſuſtinet, atq; ita forma ſubſtātialis ſimpliciter pręcedit in materia omnia accidentia: at hęc, illaq; forma non præcedit omnia accidentia, ſed ab aliquibus ſingulę pręceduntur, vt forma ignis pręceditur à diſpoſitionibus ad ipſam, interim tamen materia aliam formam ſubſtantialem habet nempe ligni. Alia inſtantia ex diſtinctione itidem eſt aduerſum proſyllogiſmum, propoſitionemq; proſyllogiſmi, cum ſit materia in potentia ad omnes actus ordine quodam prius in ea intelligere oportet id, quod eſt in actibus primum.] Ly enim prius duobus modis ſumi poteſt, vel origine, vel ſubſtantia, ſiue perfectione] Ariſtot. 8. phyſ. tex. 56. perfectior actus prius reſpicitur prioritate ſubſtantię non originis, ibidem aperte Ariſtoteles, hocq; in pręſentia contingit, nam materia ſuſcipit diſpoſitiones ignis ad formam ignis ſuſcipiendam, adeoq; cum ſit forma ignis finis, prius à materia ea intenditur, & appetitur, quam diſpoſitiones ad formam.

Examen ſecundæ rationis. Aſſumptum amphibolia quadam eludit, quæ quoque diſtinctione tollitur, nempe ens ſecundum quid in vniuerſum præcedere ens ſimpliciter in vniuerſum falſum eſt. At nihil prohibet quominus aliquod ens ſecundum quid præcedat ens aliud ſimplicem, quod palam eſt. Etenim Cælum eſſe diaphanum eſt ens ſecundum quid attamen præcedit omnia ſingularia naturalia compoſita generationi obnoxia, & interitui. Hoc itaque in ſenſu aſſumptum falſum eſt, & conſequentia vera in primo ſenſu verum aſſumptum, ſed conſequentia falſa. Nam materia quanta in ordine ad ignem ſubeſt prius formæ ligni.

Examen tertiæ rationis. Pari omninò modo ſoluetur ratio tertia de ente per ſe, & per accidens. *Examen quartæ rationis.*

Quarta ratio inſtantiam in conſequentia patitur, nam multa etiam accidentia communia æterno tempore ſubiecto inſunt, neque tamen nexus eorum cum ſubiecto arctus admodum eſt neque intimus, at (dicent) magis tamen nectitur, quam quæ æterno tempore non inſunt. Neque hoc eſt neceſſarium cuius rei argumentum illud eſt, quod non quicquid maiori tempore ineſt intimius, arctiuſq; vnitur, quam quod minus temporis perſeuerat. Etenim intimius vnitur homini ſcientia, quam cicatrix, eo quod ſcientia ſcibile, & intellectus idem ſint tex. 15. tertio de anima attamen cicatrix ſotum vitæ tempus perdurat. Scientia facilè elabitur.

Examen quintæ rationis. Conſequentia ipſa quoque falſæ nititur at probabatur quoniam ſaltem eſſet principium per accidens, vt ſit probatio conſequentiæ. Principium per accidens eſt inter principia numerandum. At

quantitas

quantitas interminata, ſi,&c. eſt principium ſaltem per accidens,ergo quantitas interminata ſi,&c.eſt inter principia numeranda vtraq; propoſitio probatur ex priuatione, quæ eſt principium per accidens, vt iungitur ſcilicet materiæ, & inter principia ab Ariſtotele numeratur. Verum tamen vtraque propoſitio falſa. Neque enim principium per accidens eſt inter principia numerandum ſecus longè plura eſſent principia nec priuatio eſt inter principia quatenus eſt principium per accidens reſpectu compoſiti, & rei genitæ, ſed quatenus eſt principium per ſe ratione generationis, ac mutationis, neque itidem eſt principium ea ſolum ratione quatenus iungitur materię, ſed quatenus eſt terminus à quo mutationis.

Examen ſextæ rationis. Solutio huius patet ex ſolutionibus præcedentium. Maior enim vera eſt, de forma in vniuerſum, præceditur enim ab aliqua omnino forma, ac ab hac, illa ne nulla eſt neceſsitas. Præterea in ſchola Ariſtotelis alia eſt inſtantia ex illorum ſententia ſiui accidentia omnia immediatè ſuſtineri à materia prima volunt, diſtinguuntq; ſubiectum inhæſionis, & denominationis.

ARTICVLVS SECVNDVS Vtrum materia ſit ipſamet quantitas ſua.

Poſitio prima communis tum peripateticæ, tum platonicæ ſcholæ

Auerroes 1. phiſ. com. 63.

Materia non eſt quantitas, neque ipſæ dimenſiones.

Poſitiones, & digreſsio de ſententia Ariſtotelis. *Log.p.d. cap. 44.*

Ioannes Grammaticus aſſerit materiam eſſe trinum ipſum interuallum verum ab hac ſententia omnes ſcholæ receſſiſſe videntur, quæ diſtinguunt quantitatem à ſubſtantia ſolus inter peripateticos Ocham,atq; ſequaces,nonnulli rurſus quantitatem cum ſubſtantia confuderunt,& cum qualitate aliqui tribuunt eandem ſententiam antiquis Stoicis,qui ſanè qualitates, & virtutes, & vitia cæteraque omnia corpora eſſe arbitrabantur. Quocirca quantitatem ſubſtantiæ à ſubſtantia ipſa non diſtinguebant, ſicuti neque quantitatem qualitatis à qualitate, adeout in vniuerſum quantitas cum ſubſtantia non confunderetur, ſed in particulari quantitas ſubſtantiæ cum ſubſtantia ipſa idem eſſet ex Stoicorum ſententia. Verum interim Stoicis dimiſſis id primum conſiderandum num Ariſtoteli ocham ſententia poſſit vllo modo tribui ſentio ego itaq; cum potioribus quibuſq; Interpretibus, qui ſententiam eiuſmodi omninò alienam ab Ariſt. faciunt. Quod hæc eius loca inter cętera docebunt tex. 35. 3. phiſ. hac illatione vtitur. „Si neque magnitudo, neque multitudo, ſed ſubſtantia eſt ipſum infinitum, & non accidens indiuiſibile erit.„ Quibus ex verbis habemus omnem ſubſtantiam de ſe indiuiſibilē eſſe, ſed materia eſt ſubſtantia tex. 7. 7. diuin. ergo materia de ſe indiuiſibilis eſt. Ergo non eſt quantitas, neq; quantitatem in ſui natura includit. Quod ſi quis ſubter fugeret locum Ariſtotelis eſſe exponendum de alia ſubſtantia à materia contra nam vel de ſubſtantia compoſita, vel de forma, vel de materia, ſi de ſubſtantia compoſita, hecq; dicitur indiuiſibilis multo magis materia eſt indiuiſibilis. Eſto enim materia diuiſibilis, ergo quod ex illa componitur, diuiſibile eſt. Non loquitur autem de forma quoniam cum ibi ad diſtinguendas opiniones antiquorum de infinito agat, infinitum verò ab antiquis non ex parte formæ poneretur, ſed ex parte materiæ, vt Ariſtoteles ipſe aſſerit libro eodem textu ſeptuageſimo primo Ariſtoteles confutaturus antiquos oſtendere formam non eſſe infinitum, quod

neque

neque ipſi aſſerebant, de materiaq; id non oſtendere, quam vnam ipſi in-
„ finitum feciſſent, ſi ſubſtantiam aliquam infinitam, de ſe poſuiſſent. Se-
„ cundo Ariſtoteles tex. 8. 7. diuin hæc ſcripta reliquit. „ Longitudo, & la-
„ titudo, & profunditas quantitates quędam, ſed non ſubſtantię ſunt, quan-
„ titas, non eſt ſubſtantia, ſed magis cui primo hęc ipſa inſunt illud eſt ſubſtan-
„ tia, enimuero ablata longitudine profunditate nihil videmus reliquum niſi
„ ſi quid eſt, quod ab eis determinetur vt ita conſiderantibus materiam
„ ſolam neceſſe ſit apparere ſubſtantiam. „ Hęc Ariſtotelis verba clariſſimè docent, quantum ipſe abhorreat ab eorum ſententia, qui ſubſtantiam quantitatem, quiq; materiam quantitatem conſtituunt. Tertio loco eſt tex. 84. 4. phiſ. vbi dicit materiam eandem eſſe magni, & parui, at forte contrarię ſententię fautores poterunt cauillari authoritatem hanc, eamq; de terminis quantitatis non de quantitate interpretari eos æmulati, qui quantitatem interminatam in materia reponunt. Poſtremo Ariſtot. 1. phyſ. tex. 15. hæc ſcribit. „ Si igitur ſubſtantia, & quantum duo, & non vnum id, quod eſt. „ Hæc ſatis ſint ad Ariſtotelis mentem aperiendam, iam ad rationes pro concluſione deueniamus.

Ratio prima. Prędicamenta diſtincta, diuerſaq; ſunt à ſe inuicem. Subſtantia, & quantitas duo ſunt prędicamenta. Ergo ſubſtantia, & quantitas diuerſę ſunt à ſe inuicem. Ergo & materia quæ ſubſtantia eſt à quãtitate diſtinguitur.

Secunda ratio. Eſt Pauli Soncinat. 5. diuin. q. 19.

Omnis ſubſtantia, quę prius non fuit, & nunc eſt per generationem, acquirit eſſe. Quantitas non per generationem acquirit eſſe. Ergo quantitas non eſt ſubſtantia.

Examen. Multæ aliæ rationes ad idem ponuntur, quas penes Paulum ſoncinatem loco memorato videre eſt, & penes Perrerium lib. 10. De cõm. princip. rerum. cap. 1. multas quoq; Ariſtot. authoritates contra ſe adducit Ocham log. p. p. c. 45. quas & ſoluere nititur, quos viros, & locos adeat, qui plura cognoſcere cupit. Interim ſatis eſto duas has rationes expendere: prima ergo maiori innititur in ſchola ipſa peripatetica dubia: etenim actio & paſſio ſunt duo diſtincta prædicamenta, & tamen re nequacquam differunt. Sed ratione ſolum ita ſcilicet fert ſententia communior, at hæc conſideratio negotij potius metaphyſici eſt, quam naturalis, illuc ergo reijciatur, interim id animo repetendum aliter à Plotino cathegorias, generaq; rerum diſtingui, & aliter ab alijs ſectis penes quas non numeratur quantitas inter genera ſuprema,

Examen ſecundæ rationis. Maior itidem ſecundę rationis inſtantiam inter Peripateticos ipſos patitur, quorum nonnulli dicunt in diuiſione rami plures animas pro partium multitudine excitari, ac diuiſio non eſt generatio; anteaq; plures ibi animæ non erant, ſed vnica anima.

Poſitio Secunda præcedenti contraria. Eſt Ioan. Grrammat. eſt ocham, ſed vt continetur in Vniuerſaltori ea ſententia, quæ fert ſubſtantiam eſſe ſuam quantitatem p. p. log. cap. 44. & in tract. de Sacram. altari.

Materia eſt ſuamet quantitas, dimenſioneſq;

Annotatio. Rationes Ioannis Grammatici ſupra poſui, & expendi. Rationes verò ocham, reſtant nec non ad eandem concluſionem ſpectant eorum rationes, qui ante omnem quantitatem concipiunt materiam diuiſam ſi enim huic ſententiæ aliam adiungamus poſitionem; Diuiſibilitatẽ nempe

formalem

Digitized by Google

formalem rat'onem eſſe quantitatis ſequetur materiam ante omnem aduentitiam quantitatem per ſe ipſam quantam eſſe: ſubiungamus igitur duas pro hac ſententia rationes. *Ratio prima eſt Ocham.*

. Subſtantia per ſe habet partes diſtinctas ante aliam aduentitiam qualitatem, diſtanteſq; ſitu. Ergo ſubſtantia eſt per ſe quanta ante aliam aduentitiam qualitatem. Antecedens probatur. Demus enim per ſe non habere ſubſtantiam partes diſtinctas, & diſtantes, ſed per aduentitiam quantitatem, adeout quantitas hoc modo ſit accidens inherens ſubſtantiæ: ſicut ergo quantitas totius ſubſtantiæ ſupponit ſubſtantiam, vt natura priorem pari modo quantitatis partes ſupponent partes ſubſtantiæ, vt priores naturā. Ergo rurſus ante quantitatem ſubſtantiam partes habere conuincitur.

Ratio ſecunda eſt Toleti 1. phiſ. q. 7.

Sumo duo compoſita nempe hominem, & Leonem, & peto an quęlibet ſubſtantia ex his ſit prior omnibus ſuis accidentibus natura: niſi ſit iam ſubſtantia non eſt prior natura accidente; ſi ſit ergo iam ſunt duo compoſitā ante quantitatem, & habebunt non eandem materiam ergo ante quantitatem eſt materia diuiſibilis, & diuiſa.

Examen. Prior ratio antecedente falſo vtitur, eſt enim quantitas ratio formalis, quamobrem ſubſtantia partes habeat integrales. Probatio autem 1.
antecedentis reſponſione Heruei rectè tollitur nempe partes ſubſtantiæ an- 15
tecedunt partes quantitatis quantum ad id quod ſunt ſcilicet quoad ſubſtantiam non quantum ad diuiſionem, quantumq; ad id, quod eſt, eſſe ſic diuiſum, quantitas enim portionis aquæ vnius pedis, & quantitas dimidij pedis eiuſdem aquæ ſupponunt naturam aquæ ſubiectam non ſupponunt autem ſubſtantiam aquæ extenſam adeo vt in illa partes deſignare poſſimus, ſed id ſubſtantia à quantitate demum nanciſcitur. Qua eadem reſponſione tollitur aliud eiuſdem Ocham argumentum. Ablata quantitate partes ſubſtantiæ per motum localem in vnum, atque indiuiſibile contrahentur, quod tamen videtur multa abſurditate refertum. Hoc inquam argumentum tollitur. Si enim mente tollamus quantitatem ab igne pedis vnius iam ſubſtantia ignis indiuiſibilis eſt non per contractionem localem partium, ſed propter ablationem formalem extenſionis ipſius, ſicut ſublata albedine deſinit olor albus eſſe non per contrariam alterationem, ſed per formalem ceſſationem eius ipſius coloris. Fortè tamen preſtat reſpóſionem reducere ad locos ſophiſmatum, argumentum enim peccare videtur captione compoſitionis & diuiſionis: nam ſumit, & proponit ſubſtantiam nobis, vt totam, vtq; in partes diſtinctam. Quod vt quantitati ſubeſt, adeoque in ſenſu compoſito vera propoſitio eſt, in ſenſu diuiſo falſa: vt enim à quantitate ſeiungitur, neque totum eſt, neque partes habet. Tranſit itaq; ratio à compoſitione, ſecundum quam vera eſt ad diuiſionem ſecundum quam falſa eſt. *Examen ſecundæ rationis.*

Secunda ratio peccat vel peccato & ipſa diuiſionis. Sumit enim prius duo compoſita ſimul deinde tranſit ad ſingula vel peccat peccato figuræ dictionis, tranſit enim ab ipſo [quot] ad, quod idest à numero ad ſubſtantiam, & hac viciſſitudine eludit. Sumit enim duo compoſita, quæ iam numerum includunt, hinc tranſit ad ſubſtantiam, dum quærit num ſubſtantia ſit prior omnibus accidentibus. Eſt enim ſubſtantia per ſe, at ſubſtantia ſub numero non eſt prior omni accidente, eſt enim poſterior quantitate, atq; idcirco

duo

Digitized by Google

duo compoſita ſupponunt iam quantitatem, quæ diuiſerit materiam in duas portiones. Quod ſi fallaciam diuiſionis accipiamus. Concludit ratio de ſingulis compoſitis ipſa nempe antecedere omne accidens, ac de duobus ſimul non concludit, arguens tamen tanquam concluſerit infert.

ARTICVLVS TERTIVS Vtrum quantitas æterna in materia ſit ex forma ſubſtantiali aliqua an abſq; forma ſubſtantiali. Includitur diſputatio de forma corporeitatis, & de dimenſionibus interminatis ſecundum Auer. Poſitio quinta, quæ tribuitur a nonnullis Auicennæ, & Alberto eſt verò Gand. 2. metaph. q. 10. qui tribuit quoque Auerroi, & cum ſentiunt idem de ſententia Auerrois, non eſſe tamen Auerrois eam opinionem fusè diſputat Zimara in annot. ad Iand. Perrerius lib. 5. cap. 15. Pendaſius. In exam. dogmatis Ariſt. de princip. p. 25. Zimara rurſus in Theorem. 28. Gandauenſis ipſe contra ſe ſtare videtur l. de ſub. orb. q. 6. ad rationes in oppoſitum.

Quantitas in materia eſt æterna ex forma ſubſtantiali eidem materiæ inexiſtente, & coæterna. *Annotatio vbi poſitio.*

Quantitatem in materia alij ſubinde generari, deſtruiq; voluerunt, vt iam expoſuimus alij æternam in materia perſeuerare, verum in alios, alioſque terminos modo cogi, modo explicari. Qui æternam ergo faciunt alij nudæ illi materiæ imponunt, cuius ſententiæ fuit Auerroes vt in ſequenti concluſione repetam alij materiæ formatæ tribuunt. Formatæ autem forma quadam æterna, quam formam corporeitatis merito vocamus. Hanc formam ſuſcepiſſe videtur Auicenna, Albertus Magnus. Licet non adeo ſeſe explicent num velint ex eiuſmodi ęterna forma pendere dimenſiones æternas, an ponant dimenſiones ſubinde generari formam ſolum corporeitatis ſubſtantialem perpetuam remanere, verum quicquid de horum virorum ſententia ſit. Opinio iuxta quam, concluſio præſens ponitur huiuſmodi eſt. Materia de ſe ipſa, & quatenus materia informis, eſt & nuda ab omni forma, vt verò iam ad formas refertur primo loco ſubijcitur formæ cuidam æternæ, quæ corporeitatis forma congruę dici poteſt hanc verò conſequuntur dimenſiones coæternæ, & ipſę materię, ſed interminatæ certis ſcilicet terminis haud quacquam adſtrictę, etenim pro varijs formis, variam & ipſę amplitudinem modo maiorem, modo minorem conſequuntur. Materia ergo ita formata, & dimenſionibus extenſa iam formas naturales, quibus in certis rerum naturalium ſpeciebus conſtituitur, reponiturq; ſuſcipit: hinc vocauerunt aliqui materiam iam quantam ſubiectum ſecundum quaſi primum ſubiectum ſit materia informis, quę corporeitati, ac dimenſionibus primo ſubijcitur. Subiectum vero ſecundum dicitur cum iam dimenſa eſt, & quanta quod tũ demum naturalibus formis in ea viciſſim exorientibus, intereuntibuſq; ſubijciatur. Hac ſubiecti ſecunda appellatione vſus eſt Alexander Aphrodiſienſis Simplicio referente in 3. de cœlo; verba Simplicij. „Quare ſecundum ipſum (Alex.) corpus non quale, quod ſecundũ ſubiectum vocat, ingenitum eſt.„ Vtrum autem corpus hoc non quale, præter quantitatem includat aliquam ſubſtantialem formam coęternam, an nudam quantitatem vti ſentit Auerroes non aperit ea de re mentem ſuam Alexander, ſed ad rationes iam veniamus.

In prima ſuæ differentia, et 2. met. videatur Albertus 5. meta. tract. 3. cap. 2. in digreſ.

in expoſ. tex. 29.

Lemma. Quantitas non conſequitur materiam nudam ab omni forma. Ratio lemmatis eadem eſt terminis tantum mutatis, quæ tertio loco habet

ſupra

Digitized by Google

ſupra 9. de exiſtentia materię ad concl. ſecundam.

Ratio. Quantitas non conſequitur materiam nudam ab omni forma ex lemmate; non eſt ipſa materiæ ſubſtantia, ex concl. 3. Non generatur, & corrumpitur ſubinde in materia, ſed eſt æterna ex prima concl. Ergo conſequitur materiam forma aliqua indutam, illaq; ęterna. Conſequentia patet ex ſufficiente diuiſione: eſſe verò formam, vnde pendet ęterna hęc quantitas, ęternam ex communi quadam conceptione pendet, quę fert effectum vnicum æternũ ex cauſis eiuſdem generis pluribus,corruptibilibuſq; non pendere. Sunt pręterea alię rationes multæ ad concludendum dari hanc formam ſubſtantialem coęternam materiæ, verum non vt originem quantitatis, ſed vt ſeminarium quoddam formarum naturalium, quamobrem conſideratio eius pertinet ad diſputationem de formis, necnon ad diſputationem de priuatione, nam authores eiuſmodi formę nonnulli eam dixerũt eſſe illam ipſam priuationem quam Ariſtoteles commune principium rerum naturalium ſtatuit: ſuis ergo locis rationes illæ reponentur, interim hanc vnam expendamus. *In exam. tertiæ rationis ad concl. materia eſt ſua potẽtia q. 5. de materia.*

Examen. Patitur ergo inſtantias lemma, quas ſupra adduximus, at forte non ęquę aptè, atq; in illis terminis, tamen confirmabuntur inſtantię aliquaq; probabilitate induentur diſtinguendo quantitatem, & interminatam, & terminatam, adeout terminata quantitas non conſequatur materiam informem, ſicuti neque aliud accidens interminatum, at quantitas interminata cõſequi poſſit, naturam ipſam interminatã materię,quaſi ſcilicet a forma procedat vnio, & à ſimpliciſſima, & puriſſima forma vnitas abſolutiſſima, atq; indiuiſibilitas;à materia ergo procedat extenſio, & diuiſibilitas, nempe quantitas, & moles verum antecedens patitur, præterea inſtantias iam in hac eadem diſputatione ad ſuperiores concluſiones expoſitas. Conſequentia interim breuitatis cauſa dimittatur.

Poſitio ſexta. Eſt Auerrois, & multorum præterea aliorum. Recentiorum ferè omnium: Perrerii, Zabarellæ, Achilli Buccaferrei, & Zimar. *1. ph. cõ. 63. 1 cap. de ſubſt. orbis. Lib. 5. c. 18. lib. 2. de mat. cap. 9. l. de elem. dub. 17. 1. phiſ. lect. 64. in an. ad Iand. 2. metaph. q. 10.*

Quantitas æterna in materia eſt ante omnem formam ſubſtantialem ante (inquam) naturam nõ tempore. Huiuſmodi vero quantitas dicitur paſſim dimenſiones interminatę.

Annotatio in qua explicatur ſenſus concluſionis.

Sententiæ huius ſenſus eſt; in materia diſtinguenda, concipiendaq; tres veluti gradus eius occurrunt: primus eſt materiæ ipſius ſecundum puram eius naturam informem: ſecundus eſt materiæ cum dimenſionibus, adeoq; materiæ extenſę abſq; tamen vlla ſubſtantiali forma: tertius demum gradus eſt materię cum dimenſionibus, & præterea cum forma ſubſtantiali, non eſt autem poſitionis ſenſus, vt materia aliquando re ipſa exiſtat quanta, neque tamen induta ſit ſubſtantiali forma, hoc enim eſſe non poteſt, ſed ſenſus, ac ſignificatio eſt, ſi rem ipſam per ſe æſtimemus primum aduenire materiæ quantitatem, quam formam non prius quidem tempore, ſed prius natura. Quantitatem pręterea dicimus interminatam non quod ſit infinita, adeoq; excludat terminos, ſed quòd apta ſit in omnem amplitudinem diffundi, & in omnem exiguitatem cogi, vt de ſe conſideratur, quatenus verò aduenit iam forma certos tum magnitudinis terminos, atq; figuræ determinatam ſpeciem ſuſcipit. Terminos magnitudinis voco eſſe pedalem,aut bicubitam, ſpeciem vero figuræ eſſe circulatem,aut quadratã:

hos

Digitized by Google

hos figuræ terminos nonnulli extrinſecos vocant: illos magnitudinis intrinſecos. Alij cum eandem diſtinctionem recipiunt, in membris tamen deſcribendis diſcrepant ſiquidem terminos extrinſecos vocant, & ipſi figuram, at intrinſecos lineas, & puncta dicunt, quorum his lineæ, illis ſuperficies terminantur. Quantitas hęc, quam materię tribuimus, interminatamq; vocamus, eſt ęterna, ac materiæ coęua ſi ipſam ſpectes, ſi tamen terminos eius hi ad variationem formarum, variant ipſi quoque, & permutantur. Hęc eſt explicatio ſententię Auerrois, vt penes ipſum in locis adductis, atq; indicatis: pręterea in tractatu ſecundo in calce epitom. librorum metaph. ad rationes modo deueniendum. Rationes vero, quę pro concluſione adducuntur in duplici ſunt diſcrimine: alię probant in materia quantitatem ęternam dari, & qua pręcedatur quęuis naturalis generatio, & corruptio; & hæ cum iam occaſione primę concluſionis fuerint adductę, & conſideratę, non ſunt hic repetendę. Alię probant non reperiri formam vllam coęternã materię, à qua materia conſtituta poſſit dimenſiones ipſas ſuſcipere, & ſuſtinere; & hę adducendę mihi ſunt, & perpendendæ.

Ratio prima Perrerii lib. 5. cap. 16.

Si forma hæc corporeitatis materiæ coæua eſſet aliqua forma materialis, eſſet æterna. Sed nulla forma materialis æterna, ergo. Aſſumptum probatur multis ex locis Ariſtot. nempe materia eſt in potentia contradictionis, & pręcipuè materia horum inferiorum. Ergo nulla forma, quæ materiæ ineſt, æterna eſt.

Ratio ſecunda. Hęc forma corporeitatis, vel eſt ſpecifica, & determinata, vel eſt generica. Sed nihil horum, ergo. Aſſumptum probatur quoad primum membrum, quoniam neq; authores ſententiæ id ſentiunt, non ſecundum quoniam vniuerſalia eſſent actu in rebus. Verum hæc ſecunda membri ratio æquè primum membrum tollit, nam ſi forma eſſet quoq; ſpecifica vniuerſalia iam eſſent actu in rebus; vnde argumenti authores prauè rationem proponunt, & confirmant.

Tertia ratio eiuſdem ibidem. Hæc forma corporeitatis æterna ſi detur, vel eſt naturalis, vel metaphiſica, vel mathematica, ſed nihil horum ergo. Aſſumpti probatio. Non eſt ergo metaphiſica, quoniam formæ metaphiſicæ re, & ratione ſeparatæ ſunt à materia. Non mathematica quoniam formæ mathematicæ non ſunt ſubſtantiæ. Mathematici.n.de ſubſtantia non agunt, niſi fortè aſtrologia, quæ de Cœlo. At hęc forma corporeitatis ſubſtantia ponitur. Non eſt autem naturalis, quoniam ſecus eſſet natura, & principium motus, at omnes differentiæ motuum aſſignatæ ſunt alijs corporibus vel ſimplicibus, vel animatis ergo.

Quarta ratio ibidem. Hęc ipſa corporeitatis forma, aut præcedit in materia dimenſiones interminatas, aut ſequitur: ſi ſequitur. Ergo dimenſiones interminatæ immediatè vniuntur materiæ primæ ante omnem formam. Si pręcedit ergo eſt indiuiſibilis ex doctrina Auerrois in primo de ſubſtantia orbis. *Quinta ratio.*

Omnis forma eſt actus. Hæc formã non eſt actus. Ergo hæc forma non eſt forma, ideſt nullo modo datur. Minor probatur, quoniam forma omnis ſeparat, & diſtinguit. Hęc forma non ſeparat, & diſtinguit, ergo non eſt actus. Minor proſyllogiſmi oſtenditur quoniam ſi ſepararet ſepararet à rebus corporeis. Sed à rebus incorporeis ſeparat materia.

Sexta

Digitized by Google

Sexta ratio. Materia de ſe eſt abſq; omni forma. Ergo non habet formam huiuſmodi coporeitatis coæuam. Antecedens probatur ex analogia ad artificiata tex.69 1.phiſ.ex 2.ph.tex.7.vbi materia dicitur informis per ſe ex eo, quod materia per ſe ignota, at ſi formata de ſe eſſet,nota non ignota eſſet. Præterea 7. diuin. materia non eſt quid, neque quale, neq; quantum.

Septima ratio. Ariſtoteles repræhendit antiquos, qui ponebant ſubiectum generationis eſſe corpus immutabile 1. lib. de gen. & corrup. tex. 1.

Octaua ratio. Ariſtoteles tertio de Cœlo tex. 55. repræhendit eos, qui ponunt corpus aliquod elementis ſimplicius. At hoc eſſet eiuſmodi corpus. Ergo &c. *Nona ratio.*

Ariſtoteles 2. de generat. tex. 3. probat non dari materiam corpoream, quoniam eſſet corpus ſine contrarietate, at ſi daretur forma corporeitatis, & materia eſſet corporea, & corpus ſine contrarietate daretur, ergo non datur forma corporeitatis.

Examen. Omnes hæ rationes facile ſoluuntur ex eo vno capite, quod authoritatibus omnes nituntur, adeoq; limites probabilium rationum non excedunt, vnde in hoc inſtituto non erant conſiderandæ: ad abundantiorem tamen doctrinam libuit eas ſuſcepta Ariſtotelis authoritate expendere, neq; enim intra ſcholæ quoq; peripateticę cancellos multum habent roboris, vel ſaltem neceſſitate carent.

Examen primæ rationis. Primę rationi ſatisfieri poteſt ex ea diſtinctione: quam in diſputatione de pluralitate formarũ in compoſito latius explicabo, ducitur vero ex vltimo c. 7.diuin. Habemus ex eo loco ſi profunde intelligatur formam non veluti partem concipiendam, ſed veluti quandam totalitatem, nempe in ſyllaba AB non eſt forma concipienda vt A, neq; vt B, ſed vt quædam totalitas ambobus illis elementis ceu partibus adueniens, quod ſi res, veluti caro conſtet ex partibus iam formatis, ſcilicet ex igne, & terra totus ignis ibi, & terra tota, adeoq; amborum formæ locum elementorum ſcilicet partium materialium ſuſtinent, illiſq; iam compoſitis, & coniunctis aduenit forma carnis, ceu totalitas quædam. Verba Ariſtotelis ſunt de hoc quod partibus materialibus ſuperuenit. „ Videbitur autem eſſe aliquid tale, & non elementum, ac cauſam, ſed hoc car men, hoc autem ſyllabam eſſe, & ſimiliter de cæteris.„ Hæc ibi Ariſtoteles: colligo inde de viri mente formam poſtremam ſolum formaliter formam eſſe vt in carne formam carnis reliquas autem formas, ſi quæ adeſſe ponantur nempe in carne ſi ponamus ſupereſſe formas ignis, & terræ, &c. eas formas ſanè eſſe; verum materialiter potius, quam formaliter ſe habere: ſuſtinent enim partes materiales, formamq; carnis ceu totum quoddam ſuſcipiunt. Hæc rurſus poſtrema forma, vt poſtrema, eſt terminus generationis, eſt atq; corruptionis, reliquæ nequacquam, ſcilicet in animali poſtrema forma eſt anima, non poſtremæ forma miſtionis, & forma corporeitatis. Dum animal generatur terminus ad quem eſt anima, non illæ aliæ formæ, dum corrumpitur terminus à quo eadem eſt anima non illæ rurſus formæ ſecundum illos, qui plures ponunt in compoſito formas. Rurſus in miſto cum ipſum generatur forma miſtionis eſt terminus ad quem, cum corrumpitur eadem eſt terminus à quo non autem elementorum formæ, quæ eædem ſecundum rem perſeuerant in vtraque mutatione. Sed ſi elementa diſſoluto miſto in ſuam puritatem redeant, dum quatenus elementa permutantur formæ ipſæ elementares

ſunt mutationum termini, cum ſint poſtremę tum formę quales non erant in miſto. Sit ergo hoc conſtitutum fundamentum non omnem formam eſſe terminum generationis, & corruptionis, ſed quę ſolum poſtrema eſt, in re quę generatur, aut corrumpitur. Vnde, & formę elementares, vt ſunt in miſto, non ſunt terminus corruptionis, ſed vt elementis ad puritatem elementarem reſtitutis eędemum poſtremum locum, & vere formalem obtinent: ad rationem modo deſcendamus. Maior itaq; eius. Omnis forma materialis eſt corruptibilis, vera eſt cum hac diſtinctione ſolum ſi forma ſit poſtrema, cumq; poſtrema eſt: modo ad minorem: forma corporeitatis eſt ſane materialis, ſed nunquam poſtremæ locum obtinet, nunquam enim in corpus illud inaffectum corpus naturale recidit, vnde materię ſemper locum obtinet ea forma, ſemper enim ab vlteriore forma determinatur à qua in certa ſpecie naturali reponitur: proinde non eſt terminus ad quē generationis, neq; à quo corruptionis.

Examen ſecundæ rationis. Argumentum ſecundum praue proponitur, primo enim diſiunctum non eſt inter oppoſita: deinde conſequentia abſurda eadem eſt penes vtrunq; membrum, ſiue enim ponatur forma generica ſiue ſpecifica erit vniuerſale in rebus extra animam; at reprehenſione hac rationis dimiſſa, pręſtat eam ex alio capite ſoluere ex quo aperitur aditus explicandę amplius de hac forma corporeitatis ſententiæ; debent ergo meo iudicio, qui probabilius volunt ſententiam hanc tueri eam hunc in modum exponere. Corpus, quod à forma corporeitatis præciſe conſtituitur non eſt in genere directè, ſed reductiuè: præciſe enim ſumptum eſt pars corporis terminati (non terminatur autem corpus niſi aduentu formæ naturalis, ſpecificę, quę & quantitatem ad certos limites reducit, & corpus illud ad certam ſpeciem coarctat) corpus vero, quod in genere ſubſtantię ponitur eſt corpus, quod à terminatis corporibus abſtrahitur, nempe corpus genericū dicit corporeitatem à forma aliqua inductam abſq; præciſione illius formę, ſed cum indeterminatione quadam illius ad omnes perfectiones quaſcunque inferiores formę continent in ſe ipſis formaliter; corpus igitur à forma corporeitatis conſtitutum eſt corpus præciſe ſumptum, & abſq; indeterminata incluſione ſequentium formarum, vnde eſt in genere corporis ſubſtantialis vt eius pars, proximaq; quędam materia ex hoc fundamento reſpondeo argumento formam corporeitatis de ſe neq; ſpecificam eſſe, neq; genericam niſi reductiue, vt vero exiſtit in rebus eſt vna numero, ſed vnitate quadam imperfecta ſicut imperfectam exiſtentiam habet: abſolutam enim exiſtentiam nonniſi ſub alijs obtinet formis.

Examen tertiæ rationis. Tertio argumento reſpondeo, eſſe formam naturalem, ad obiectionem autem dico procedere ipſam de forma naturali ſpecifica, quæ nempe rem in certa ſpecie conſtituat, adeoq; locum quandoq; formalem obtinet, non autē, quæ ſemper materialem, formalē nūquā.

Examen quartæ rationis. Quarto argumento reſpondeo præcedere natura non tempore, ſecum enim defert veluti corpus vmbram, ergo eſt indiuiſibilis. De indiuiſibilitate per ſe concedo ex Ariſtot. tex. 35. 3. phyſ. de indiuiſibilitate per accidens, & ad extenſionem ſubiecti nego, quia ſimul tempore eſt cum ea quantitas in materia, idcircoq; non reperitur ipſa, niſi in materia extenſa; vel dicatur eſſe indiuiſibilem formaliter, at cauſaliter diuiſibilem, quia ſemper ſecum defert, & habet dimenſiones.

Exa-

Examen quintæ rationis. Argumentum quintum plura ſumit, vt ad rem præſentem pertinent falſa. Actus ſeparat, & diſtinguit de actu ſpecifico, & determinato vera eſt propoſitio. Non de actu qui reductiuè tantum ad genus pertinet, hic enim actus conſtituit quidem non tamen propriè diſtinguit, quoniam non habet ſpeciem oppoſitam à qua diſtinguat: largè tamen diſtinguere ſubſtantiam corpoream ab incorporea non negauerim. Secundo dico falſum eſſe materiam diſtinguere res corporeas ab incorporeis, nam neque materia vt materia facit res corporeas, ſecus conſtitueret res in genere determinato, quod potior pars Peripateticorum negaret, prætereà quomodo materia diſtinguit ſi diſtinguere, & ſeparare pertinet ad actum? Item ſi materia ipſa per ſe diſtingueret ab incorporeis, ipſa per ſe eſſet corpus, quod ex ſuperioribus non eſt admodum probabile.

Examen ſextæ rationis. Ratio ſexta nihil ad rem, nam neq; in præſentia affirmatur materiam conſtitui à forma corporeitatis, qua materia eſt, quæ eſt ipſa per ſe informis, ſed quatenus corporea iam, & extenſa.

Examen ſeptimæ rationis. Ratio ſeptima diſparem longe caſum ſumit: Antiqui enim ponebant commune ſubiectum in certa ſpecie conſtitutum, cuius forma locum poſtremæ formæ ſubſtantialis perpetuo retineret.

Examen octauæ rationis. Reſpondeo autem octauæ negari ibi corpus elementis ſimplicius, quod ſit terminus, vel cuius forma poſſit eſſe terminus gnerationis elementorum, vt patet locum conſideranti, habebit itaq; corpus id ipſum formam locum poſtremum, & formalem occupantem, at non ponitur tale corpus hoc à forma corporeitatis conſtitutum.

Examen nonæ rationis. Authoritas poſtremæ rationis ſe ipſam ſoluit. Verba enim ſunt. „Impoſſibile eſt ſine contrarietate eſſe corpus hoc ſenſibile „ exiſtens.„ Expendantur verba [ſenſibile exiſtens] ſignificat Ariſtoteles corpus illud materiale ab antiquis conſtitutum ſenſibile eſſe, at hoc noſtrum de ſe inaffectum eſt, atq; inſenſibile; in alijs ſolum ſentitur, nempe vt à ſuperuenientibus formis ad certas iam ſpecies naturalium rerum contrahitur.

Digreſsio in qua opinio probabilior dijudicatur.

Rem hanc ſummæ ambiguitatis eſſe fateri ſanè omnes debemus, cum eius obſcuritatem conſideramus, & Philoſophorum multiiuges controuerſias, attamen ego adhæſi iam, & huc uſq; adhæreo formæ corporeitatis quomodo in hac diſputatione fuit eius poſitio declarata. Quomodo autem ab alijs inducitur, vt ſit ſeminarium formarum, vt ſit priuatio; longe abeſt à ſententia explicata; ex qua nō poteſt huiuſmodi forma eſſe terminus vllius generationis, corruptioniſue, quare neque poteſt eſſe priuatio. Quatenus verò dicitur ſeminarium formarum infra ſuo loco explicabitur, & diſputabitur opinio. Fundamentum interim huius meæ ſententiæ his duabus propoſitionibus potiſſimum nititur. Quantitas permanet in ſingulis generationibus eadem, & ex materia informi non poteſt fluere accidens aliquod, primam propoſitionem ea mihi ratio potiſſimum ſuadet, quod ſi ponatur ad interitum ſubſtantialis formæ interire quantitatem in omni generatione, & corruptione reſolutio erit vſq; in materiam primam, quod etiam ſi viri grauiſſimi tueantur mihi tamen ſemper & improbabile, & ſenſui repugnans viſum eſt, vt ſuo loco exponam.

Digitized by Google

QVÆSTIO VNDECIMA

Materia ſit ne alterabilis, an inalterabilis; paſſibilis, aut impaſſibilis.

ARTICVLVS VNICVS.

Poſitio prima eſt Plotini lib. 6. 3. Enead. cap. 7. & ſequentibus, inter Peripateticos ſuſtinet Franciſcus Vicomercatus de princip. rerum naturalium lib. 1. cap. 24. Porphirius de occaſionibus Cap. Quid patiatur quid non. Giannonius ſcholæ in Vniuerſum Platonicæ ſententiam tribuit lib. 4. de com. prin. c. 42.

Materia eſt inalterabilis, & impaſſibilis.

Declaratio, & poſitiones.

Federicus Pēdaſius duas ſectas celebres ex hac diſputatione ortas aſſerit, idq; potiſſimum ex antiquo manuſcripto, quod illi oſtendit Vincentius Pinellius vir genere nobilis, at vitæ inſtituto multo nobilior. Hic enim Genuę ortus ex nobili Pinelliorum familia lares ſuos Patauium, veluti quondam Pomponius Roma Athenas tranſtulit, ibiq; cæteris omnibus curis abiectis, abſq; liberorum cura, quod celebs vixerit vni rerum pulcherrimarum cognitione ampliſſima, & exquiſita bibilioteca vndiq; comparata perpetuò vacauit, in eodemq; vitæ tenore ſumma cum morum innocentia, & ſuauitate vſq; ad mortem perſeuerauit. Harum itaq; ſectarum altera dicit materiam inalterabilem eſſe ſecundum ſe, græcè αναλλοιω τον altera verò alterabilem per ſe totam, græcè ὅλην δι ὅλην ἀλλοιωτύν. Prioris ſectæ ſenſus eſt. Formæ, & affectiones, quæ materiæ adueniunt (omnes vero ab illa, vt à primo ſubiecto ſuſtinentur) ab ea tantum recipiuntur, veluti ab extrinſeco inductæ, quæ tamen ab eiſdem ſuſceptis nihil afficitur, ſed eadem prorſus, & immutata ſub quacunq; forma perſeuerat, neq; enim cum calorem ſuſcipit calida fit neq; cum frigus recipit fit frigida. Hanc ſententiam ſequitur, atq; explicat Plotinus, Simplicius quoque ſententiam hanc Plotini recipere videtur in digreſſ. ad text. 3. 3. phyſ. Inter cætera enim dicit. „ Etenim neque materia eſt potentia forma, ſed manens, quod eſt actu „ nata eſt recipere formam. „ Et hoc nedum de formis accidentarijs, ſed etiam ſubſtantialibus ſentiunt, neque enim ab illis quicquam affici materiam ſentiunt, quocirca in præſenti diſputatione alteratio, & alterabile latius ſumi debet, atq; ſoleat in Ariſtotelis ſchola accipi pro ſola affectione ſecundum qualitatem. Alia vero ſecta vult materiam à formis in eam ingredientibus totam affici, & potiſſimum à ſubſtantialibus formis adeo vt in vnum cum illis eſſe non apparenter, ſed re ipſa, aliqui etiam addunt eſſentialiter, coaleſcat. Quæ ſententia re vera eſt Ariſtot. & potiſſimum de formis ſubſtantialibus, de accidentarijs autem diſtinguenda in eius forte ſchola opinio, vt deinde declarabimus in 3. poſitione, modo ad rem deueniamus.

Ratio

Ratio prima eſt Plotini enead. 3. lib. 6. cap. 10.

Si materia ad ingreſſum formarum mutaretur ab illis aliquid paſſa non permaneret ſemper eadem eiuſdem ſcilicet naturæ, communeq; omnium ſuſceptaculum. Sed materia permanet ſemper eadem. Ergo materia ad ingreſſum formarum non mutatur, neque ab illis quicquam patitur. Aſſumptum probatur, eſt enim materia incorruptibilis. Connexum probatur nã ſi materia ex ſuſceptione qualitatum exempli gratia caloris fit calida iam nõ erit in potentia ad omnes formas, impedimentum enim ad multa quandoq; ventura in ſe ipſa conceperit, vt Plotinus ait, non erit ergo amplius commune ſuſceptaculum.

Confirmatio rationis in formis ſubſtantialibus.

Si materia à formis ſubſtantialibus afficeretur, aliquidq; ab illis pateretur aliquod iam eſſe ſubſtantiale contraheret, adeoq; non eadem ſecundum eſſe ſubſtantiale perſeueraret. Secus ſecundum ſubſtantiam mutaretur, adeoq; corrumperetur ſed eadem ſecundum eſſe ſubſtantiale, ſubſtantiamque perſeuerat.

Ratio ſecunda eiuſdem Plotini eſt ibidem, de propria alteratione.

Suppoſitio prima. Quod alteratur ſecundum naturam, ſpeciemque permanens in accidentibus alteratur. Suppoſitio ſecunda. Quod patitur in alteratione non eſt id, quod in alteratione permanet. Si materia ponatur alterari à formis, & affectionibus alterutrum ſequetur, vel materiam alteratam à ſe ipſa diſcedere, vel non diſcedentem non alterari. Sed vtrumq; abſonum: hoc quidem implicat cum antecedente: illud repugnat incorruptibilitati materiæ. Ergo materia non poteſt alterari à formis in eam ingredientibus.

Ratio tertia Plotini eſt. Lib. eod. cap. 8.

Suppoſitio. Suſceptio paſſionum eſt via ad interitum, adeoq; quod patitur corrumpitur. Quod patitur alteraturue corrumpitur. Materia non corrumpitur. Ergo materia non patitur, alteraturue.

Ratio quarta. Eſt eiuſdem Plot. lib. eod. cap. 9.

Omne quod patitur contrarium habet (à contrario enim quæque res patitur) Materia nullum habet contrarium. Ergo materia non patitur.

Ratio quinta eſt eiuſdem Plotini lib. eod. cap. 7.

Quæ penetrant materiam ſunt debilia, & fluxa abſque vlla repercutiendi virtute, materiaq; nullam ſoliditatem habet penetrant itaq; in eam non diuidentia quaſi imagines in aquam perindeq; ac ſi quis in id quod vacuum dicitur quaſi formas immittat. Ergo &c. vt ſit ratio. Ab illis, quæ penetrant non diuidentia, nulla naſcitur actio, paſſioq; in re penetrata. Sed formæ penetrant materiam non diuidentes. Ergo nulla ab illis oritur actio, nullaque fit in materia paſſio. Minor conſtat ex dictis, maior quoque: etenim nulla inde fit repercuſſio.

Examen. Rationes hæ omnes multa petunt, quæ longe abſunt ab euidentia: id vnum vrget, quod ex incorrruptibilitate materiæ ducitur, ſi enim materia ſemper ſuam ipſam naturam retinet, quæ conſiſtit in potentia, & inaffectione, quomodo poterimus eam vnquam concipere formatam, quin ſtatim ceſſet inaffectio, adeoq; potentia illa communis, & fuſa ad omnes formas? videre ergo operę pretium eſt quid his retentis ſit præſenti difficultati reſpondendum. At fortè oritur ex ſenſus coniuncti, diſtinctique varietate difficultas. Materia enim in compoſito duplici modo conſiderari

Digitized by Google

poteſt altero modo vt ſubijcitur formæ, adeoq; vt formata iam eſt. Altero modo de ſe, vtq; mente deputatur à forma, cæteriſq; affectionibus quibus re ipſa ſubſternitur. Illo modo materia formis affecta, neque eſt, neque dici poteſt commune ſubiectum, ac ſuſceptaculum, nam materia vt ignis formæ ſubijcitur, non eſt commune ſubiectum rerum naturaliùm. Licet illa ipſa portio, quæ formæ ignis ſubijcitur ſit commune ſubiectum, at non qua talis, ſed qua per ſe ipſam conſiderata relabitur in ma teriam ſuam ab omni forma nudam, & ſoli potentiæ ſubnixam. Hinc iam ad rationes.

Examen primæ rationis. Primæ ergo connexum falſum, ad probationem vero quoniam ſi materia calida non erit commune ſuſceptaculum, patet ex fundamento reſponſio. In ſenſu coniuncto non eſt commune ſuſceptaculum, attamen eſt in ſenſu diſiuncto. Præterea verò aſſumptum diſtinctione, & ipſum eget. Materiam enim permanere eandem duplici modo accipi poteſt. Altero vero, altero falſo, permanet eadem ſecundum eſſe eſſentiæ (qualem tamen eſſentiam materiæ tribuimus) non permanet ſecundum eſſe exiſtentiæ, quam diſtinctionem ſuperius explicui, ſed eſſentiæ quoque eſſe duplex materiæ conuenit, aliud quidem materiæ de ſe ſumptæ, eſtq; illud eſſe imperfectum, quod in pura potentia ſupra repoſuimus. Aliud eſt perfectum, & ſpecificum, quod conſequitur materia, vt forma iam perficitur, per quodq; in ſpecie certa naturali collocantur, neque hoc eſſe perfectum repugnat eſſe illi imperfecto, ipſumue demolitur, neque enim potentia vniuerſalis materiæ ab actu deſtruitur. Quod vel hoc cæræ exemplo poteſt explicari, cæra ob mollitiem, & ductibilitatem in omnes figuras formari poteſt; faciamus eam formatam eſſe figura exempli gratia Mercurij, non ceſſat ob inductam figuram cæræ mollities, adeoq; facilitas in omnes artis formas tranſeundi, mollities ſane ipſa eſt, quæ quaſi ſuperuenientis perfectionis auida illi nectitur, immo ſi rectius rem æſtimemus, ipſa eſt fons, atq; origo quamobrem artifex ex cæra figuram educat. Pro mollitie ergo in mente noſtra potentiam materiæ reponamus. Pro cæra materiam, pro figura formam ſubſtantialem. Potentia materiæ eſt origo formæ, eius enim ope naturale agens ex materia formam educit, perq; potentiam materia formæ eductæ nectitur, immo propius dixerim alto hauſtu totam imbibit. Non tamen potentia ceſſat, ſed reſtat, vt qui in cæra formata duplex quodam eſſe concipimus, aliud quidem ſecundum quod cæra eſt materia formarum omnium artificiatarum, conſiſtitq; in mollitie, & ductibilitate. Aliud per quod reponitur in certa ſpecie artificiatarum formarum, quod ab hac, illaq; figura conſequitur. Ita in materia eſt eſſe per quod eſt materia rerum omnium communis, idq; potentiæ nititur. Eſt præterea eſſe ſuperinductum, per quod in hac, illaue ſpecie naturali reponitur, quæ duo eſſe ſe tolerant. Hinc iam aſſumptum declarari, & diſtingui poteſt, materia permanet eadem ſecundum eſſe eſſentiæ imperfectum, ac ſecundum eſſe perfectius eſſentiæ aduenientis non permanet eadem, ſicuti neque ſecundum eſſe exiſtentiæ. Soluitur hoc modo prima ratio & pariter confirmatio eius, duplex enim eſſe ſubſtantiale in materia diſtinguimus quorum alterum variat, alterum perſeuerat.

Examen ſecundæ rationis. Suppoſitio ſecunda rationis ſecundæ diſtinguenda eſt; aliud enim patitur vt terminus à quo, idq; aboletur: aliud patitur, vt ſubiectum, & hoc permanet: immo penes Ariſtotelem ſubiectum

propriè

propriè patitur, terminus vix paſſionis nomen recipit. Quod ergo patitur vt terminus à quo id non permanet, hoc in ſenſu vera eſt ſuppoſitio, tum in ſimplicibus, vt immuſicus, tum in compoſitis, vt immuſicus homo. At quod vt ſubiectum patitur, id permanet, & hoc modo falſa ſuppoſitio eſt: vnde ceſſat ſtatim ratio, quæ ſuppoſitioni in hoc falſo ſenſu nititur.

Examen tertiæ rationis. Suppoſitio tertiæ rationis multas exceptiones patitur, cum in Peripatetica ſchola, tum in Platonica Ariſtoteles in 1. lib. de Cælo text. 21. hanc propoſitionem, & ipſe aſſerit. Omne incorruptibile inalterabile, & omne alterabile corruptibile eſſe: iamq; adducta ratione oſtendit. Verum Alexander rationem probabilem arbitratur non neceſſariam, & propoſitio multas inſtantias patitur de cœlo, de anima; Cœlum enim viciſſitudinem patitur luminis, & tenebrarum; communis ergo diſtinctio eſt paſſionis in abiectiuam, vel corruptiuam, & in perfectiuam; & de paſſione ſubiectiua concedunt ſuppoſitionem, de perfectiua negant, omnes vero paſſiones quæcunq; materiæ accidunt perficiunt ipſam, quiuis enim entis gradus perfectionis locum ad materię infirmitatem obtinet: ſed ex alio capite poſſumus quoq; ſatisfacere rationi: etenim frequentior ea eſt ſententia inter Peripateticos; accidentia non inhęrere immediatè primæ materiæ, ſed compoſito ex materia, & forma, vnde aliter diſtingui ſuppoſitio poteſt, de ſubiecto ſcilicet immediato eam concedendo: non autem de ſubiecto mediato, quale ſubiectum materia prima eſt. Concludet hoc modo ratio compoſitum quodq; materiale corumpi, non autem materiam primam, quod vltro concedendum eſt. Veruntamen hoc ipſum quod modo ita trāſigimus ſuo poſtea loco latius, & exactius perſcrutabimur.

Eſt Ariſtotelis de anima t. 57.

Diſtinctio trimembris redditur claus explicatur a D. Thoma p. 2. q. 22. art. 1. in cor.

Examen quartæ rationis. Quartæ rationis maior diſtinctione, & ipſa eget eaq; non vnica prior eſt, quæ ſumitur ab Ariſtotele 2. de anima text. 57. vbi docet paſſionem aliam eſſe à contrario aliam eſſe ſalutem, & perfectionem eius, quod patitur vt ſecundum Ariſtotelem propoſitio vera ſit de paſſione non perfectiua; de perfectiua autem ſit falſa: alia diſtinctio eſt ea ipſa qua proxime vſi ſumus, patitur enim aliud vt ſubiectum, aliud vt terminus. Propoſitio rurſus vera eſt de eo, quod patitur vt terminus ſiue ſimplex, vt immuſicus, ſiue compoſitus vt homo muſicus. At de eo, quod patitur, vt ſubiectum falſa eſt, quod ex indagine materiæ, qua Ariſtoteles vtitur palam fit.

Examen quintæ rationis. Ratio quinta craſſior aliquanto eſt, quam vt opus ſit eam expendere: neque enim pertinet ad paſſionem formalem qualis eſt ea, qua materia à forma perficitur, neq; etiam vera eſt de corpulenta ea paſſione ex cuius intuitu protulit hanc propoſitionem Platonis, non enim qualitates in corpora ab agentibus naturalibus inducuntur, ſed educuntur, ex eorum potentia, ex ſententia Ariſtotelis, licet aliter ſenſerint Democritus, & id genus philoſophi verum de hoc ſuo poſtea loco.

Poſitio ſecunda contraria primæ.

Materia in ſuſcipiēdis formis ſubſtātialib⁹ ab'iiſ q; ſuſceptis patitur, & afficitur

Ratio prima eſt Federici Pendaſij in exam. dogm. Ariſtot. de princip. p. 26.

Ex quo forma ſubſtantialis educitur, eaq; ratione ipſam formam ſubſtantialem recipit, in ſuſcipiendis formis ſubſtantialibus patitur. Ex materia educitur forma ſubſtantialis. Ergo materia in ſuſcipiendis formis ſubſtantialibus patitur.

Ratio

Digitized by Google

Ratio ſecunda. Niſi materia à forma ſubſtantiali afficeretur ſecundum eſſe aliquod ſubſtantiale ex materia, & forma non efficeretur vnum per ſe. Sed efficitur vnum per ſe. (ex Ariſtot. tex. 15. 8. diuinor.) Ergo materia à forma ſubſtantiali afficitur ſecundum eſſe aliquod ſubſtantiale.

Ratio tertia Federici Pendaſij in exam. dogmat. Ariſtot. de princip. p. 26. Quod fit in ſuſcipienda forma aliquid ſecundum ſe totum, à forma ipſa ſubſtantiali afficitur, ac ſecundum ſe totum alteratur. Materia in ſuſcipienda forma fit aliquid ſecundum ſe totam. Ergo materia ſecundum ſe totam alteratur. Supponitur maior, minor probatur. Sed rem altius repetendo: nempe inter cætera, quæ mutantur, & patiuntur, ſunt ea, quæ veluti quædam inchoamenta, & rudimenta mutantur, & demum tanquam, quæ potentia ſunt in id, quod actu, veluti marmor, & æs dicuntur inchoamenta, ac rudimenta ſtatuæ, & ſanguis menſtruus embrionis rudimentũ. Rurſus rudimenta, & inchoamenta formata non tota tranſeunt in rem, quæ fit, ſed aliquid eorum deperit ratione cuius partis depereuntis non ſunt verè rudimenta rei generandæ. At ſeparemus quicquid deperit, quod reſtat, totum iam rudimentum eſt. Hinc patet materiam informem, cuius natura eſt ipſa potentia totam eſſe inchoamentum, & rudimentum rerum generandarum, adeoq; totam tranſire in rem, quæ gignitur. Quod ſecundum ſe totum eſt rudimentum, ſiue potentia id quod gignitur; ſecundum ſe totum fit id quod gignitur. Materia informis, & prima eſt ſecundum ſe totam rudimentum. Ergo materia informis, & prima fit ſecundum ſe totam id quod gignitur.

Examen. Rationes hæ extra cholam Ariſtot. adeoq; ſimpliciter hucuſq; non cogent, in præſentia enim nituntur ſolum poſitioni peripateticæ de eductione formarum: multi autem ſecus ſenſerunt: attamen res infra diſputabitur, vbi de forma, ex qua etiam diſputatione patebit, an ſit neceſſariũ conexum: nempe num ſequatur illatio: educitur de potentia materiæ forma, ergo materia tum patitur. illuc vſq; ergo reijciendum eſt primæ rationis examen, idq; potiſſimum attendendum quidnam ſit hæc formarum eductio, & vtrum neceſſaria ratione concludatur, niſi enim ratio ob quã inducitur ſit ſatis firma: proculdubio hæc ipſa ratio erit probabilis.

Examen ſecundæ rationis. Quæſtio eſt in ſchola peripatetica, num materia ſit pars eſſentiæ rei, an ſit eius vehiculum, Latini communiter illi ſententiæ adhærent, at Græci huic, & Græcis fauet Auerroes; nos infra rem diſputabimus, interim, qui materiam nonniſi vehiculum eſſentiæ credunt negabunt connexum; non enim ſecundum illos materia ineſſe ſubſtantiale rei genitæ adducitur, ſed illud ſolum ſuſtinet, quod etiam prioris ſectæ ſectatores dicent.

Examen tertiæ rationis. Inſtantia proxima huic quoq; rationi obſtabit; Nam ſi materia tranſit in eſſentiam rei genitæ ad eamue eleuatur ſolum vt vehiculum, falſa ſunt, quę de rudimento hic dicuntur, nempe materia non fiet ad quod gignitur, ſed euadet ſuſcepraculum eius, quod gignitur, inde inſtantia oritur aduerſus propoſitionem, omne inchoamentum fit id, cuius eſt inchoamentum; inſtantia inquam oritur, ſaltem particularis. Materia eſt inchoamentum, & rudimentum. Materia non fit id cuius eſt inchoamentum, ergo non omne rudimentum fit id cuius eſt inchoamentum, rudimentumque.

Poſitio

Poſitio tertia.

Materia in ſuſcipiendis formis accidentarijs afficitur, & alteratur. Videtur hæc apertè Alberti Magni 1.phyſ. tract.3.cap.13.ferè in medio ibi. „ Ad
„ id autem, quod dicunt: ſubſtantiam materiæ eſſe antefieri, & eſſe poſt
„ omne corrumpi eodem modo ſe habentem, dico quòd eſt falſum, quoniam
„ ipſa non eodem modo ſe habet cum varietur, & mutetur. „

Annotatio. Diuerſæ ſunt in Ariſtotelis ſchola ſententiæ, quomodo accidentia materiæ primæ inſint; aliqui enim ſentiunt omnia accidentia immediatè hærere materiæ primæ, & quoniam Ariſtoteles videtur ſubieciſſe accidentibus materiam formatam, & ens in actu ideo diſtinguunt ſubiectum inhęſionis, & denominationis, dicuntq; materiam primam eſſe ſubiectum inhæſionis, non autem denominationis; ſed denominationis ſubiectum eſſe compoſitum ex materia, & forma, nempe non dicitur, denominaturue materia calida, ſed ignis, & res demum compoſitæ, inhæret tamen materiæ caliditas, hoc ergo eſt eſſe inhæſionis, non denominationis. Alij nullo modo volunt materiam eſſe ſubiectum vllius accidentis: ſchola D. Thomę id ſentit, quæ pro abſurdo habet, niſi nudæ materiæ, & ante omne accidens inſit forma ſubſtantialis. Alij diſtinguunt accidentia in terminata, & interminata. Hæc immediatè inhærere materiæ primæ volunt illa aduenire ſolum materię iam formatę. Elicitur hæc diſtinctio ex Auerroe de ſubſt.orb. cap.1. Auerroes tamen non affert bimembrem eam diſtinctionem accidentium in terminata, & interminata; ſed his verbis rem explicat. „ Dimen-
„ ſiones igitur ſimpliciter, quæ appellantur corpus ſimpliciter non denudantur
„ à prima materia, ſicut nec alia accidentia communia omnibus corporibus
„ contrarijs, aut duobus eorum, aut pluribus, v. gr. diaphaneitas in qua
„ communicant ignis, & aqua. „ Hæc Auerroes; ego rationes expendendas pro hac poſitione, contraue non adducam, quoniam neq; video rem cum hac diſtinctione à quopiam diſputatam: præterea difficultas hæc ad eam reducitur, quomodo educantur ex potentia materia formæ accidentariæ, quæ infra, vbi de alteratione diſputabitur. Interim ſatis erit probabiliorem ſententiam ſeligere ad Ariſtot. aures. Sentit ergo Philoſophus materiam in potentia eſſe ad omnes formas nedum ſubſtantiales, ſed accidentarias, dum negat eſſe materiam quid, quale, aut quantum, &c. Vbi communis explicatio exponit, non eſſe hæc actu: vnde vt in negatione actus hæc concluduntur in affirmatione pariter potentiæ debent vniri. Hoc ſi cõcedatur concedendum quoq; eſt ex potentia materiæ omnia accidentia educi, vnde cum ex eius, vt ita dicam viſceribus, omnia accidentia emantur ab agente; afficitur ipſa ſanè in ſuſcipiendis accidentibus; quoniam tamen ordine quodam actus, quorum eſt capax reſpicit, primoq; actum ſubſtantialem, quam accidentarios, ideo neq; eſt adæquatum accidentium ſubiectum, neq; ab illis denominatur hinc non eſt calida materia, aut frigida: eſt tamen potentia ſua radix prima ſuſcipiendarum illarum qualitatum: vt forte tota ſententia in hanc concluſionem, quaſi in arbitrariam quandam definitionem poſſit contrahi. Materia in ſuſcipiendis accidentibus afficitur non vt ſubiectum adæquatum, ſed vt ſubiectum primum, vel vt ita dicam, originarium. De formis vero ſubſtantialibus, & immediatè vniuntur materiæ, & ex eius ſola poteſtate educuntur, vnde verè in illis ſuſcipiendis afficitur; non eſt itaq; materia formarum purum ſuſceptaculum, vt dicebat Plo-

Mart. Jaguen. 1. de gen. q. 7. art. 2. ad 1. Tolet. in 1. de gen. 9. & modo ſchola Ieſuitarũ communiter.

Gaetanus de ent. & eßent. q. 17.

Zimara in theor. 47.

Plotinus. Federicus Pendaſius hanc diſputationem hoc modo concludit. citato loco. „ Et quoniam quod eſt inchoatum cũ completur dicitur muta-
„ ri,& fieri ideo ſecundum Peripateticos rectus hic erit loquendi modus,ſi di-
„ camus primum ſubiectum fieri alterari, non quia vel ſecundum totum,
„ vel ſecundum partem deſinat eſſe, quod erat, ſed quoniam adipiſcitur,
„ quod non erat, completur, ac perficitur. Ad differentiam vero particula-
„ rium ſubiectorum dici poteſt ſecundum ſe totum hoc pati, quia cum ſit
„ ſimpliciſſimum nihil eius eſt, quod non efficiatur, illud, quod euadit, licet
„ enim priuatio ad eius formalem rationem reſpiciendo, quæ formæ abſen-
„ tia eſt non fiat illud, quia tamen re vera idem eſt, quod habilitas, & poten-
„ tia: ideo ipſi quoq; qua talis eſt id conueniat. „ Idem tamen Pendaſius in eodem cap. ferè in calce hæc habet. „ Dicitur rectè pati, fieri, formari,
„ ſimulq; impaſſibilis, nunquam enim deſinit eſſe materia. „ Ego hac in re id conſidero, quod eſt huius inexcogitabilis naturæ proprium nimirum, & ſuam naturam, atq; ſubſtantiam obtinere, quam perpetuo eandem retinet, & aduentitiam alterius ſubſtantialis eſſe, capacem eſſe in quod tranſeat adeo vt vnum cum ipſo efficiatur, rurſus tamen illud ipſum dimittere, & aliud ſubinde ſuſcipere nullum eſt aliud ſimile in rebus naturalibus exemplum. Cum ergo ſubinde eſſe ſubſtantiale ammittat, & acquirat materia quis eam impaſſibilem aſſerat, etiam ſi per quod in varia eiuſmodi ſubſtantialia eſſe tranſit, idem ſemper permaneat?

QVÆSTIO DVODECIMA

De materiæ appetitu.

ARTICVLVS VNICVS. Poſitio prima eſt Ariſtot. 1. phyſ. text. 81. & Plotini 2. Enead. lib. 4. cap. vlt. & Platonis aperte videtur in dialogo, qui inſcribitur Lyſis, vel de amicitia.

MAteria appetit formam. *Declaratio.*

Ariſtoteles dicit primo appetere materiam formam ſua met natura. κατα τὴν αυτȣ φυσιν ſubiungit tamen materiam appetere formam, ſicut fœmina appetit marem, & turpe pulchrum: at neq; inquit, materia per ſe turpis, aut per ſe fœmina, ſed per accidens. Secundum accidens ergo appetet quoq; formam nõ per ſe materia. Vnde cum appetitus, & per ſe, & per accidens materiæ tribui poſſit vtro in ſenſu hic tribuat Ariſtoteles non videtur ſatis ab ipſomet diſtingui, aliqui ſub diuerſis rationibus vtroq; modo materiã appetere dicunt. Nempe priuatio accidit materiæ non in primo modo, ſed in ſecundo dicendi per ſe. Materia igitur cum appetat ratione priuationis, appetit per ſe 2. modo appetit vero per accidens, vt cadit à primo per ſe modo. Quæ viri expoſitio non ſatis congruit appellationi conſuetę Ariſt. non enim is per accidens vocat, quæ ſecundo modo per ſe inſunt. Sed ex diſputationis huius parergo hęc repugnãtia fortè tolli poterit; interim appetitus trifariã diſtinguitur in naturalẽ, animalem, & rationalem, ſeu dicamus intellectiuum, dicitur appetitus intellectiuus propenſio intelligentis in bonum mẽte appręhẽſum, appetitus ſenſitiuus, propenſio ſentientis in bonum ſenſu cognitum

A Bucafer. in 1. phiſ. lect. 73.

appetit u

appetitus naturalis propenſio in bonum ex inſtinctu non ex prçuia cognitione expetentis:certum autem eſt materiæ, ſi qui appetitus conueniat non eſſe illum aut rationis, aut animalem. Sed de naturali tota reſtat controuerſia an materia vllo naturali appetitu feratur in formam, deq; appetitu hoc altercatio eſt inter Ariſtotelem, & Auicennam Ariſtoteles aſſerit. Negat Auicenna:iam rationes vtriuſq; conſideremus. Ariſtoteles quidem nullam rationem adducit, licet aliqui ſub intelligant Interpretes, ex eiuſq; eliciant dictis, at forte violentia quadam: nonnulli ſubijciunt rationem non vt ab Ariſtotele poſitam, ſed vt ex eius principijs deductam. Ratio ergo, quam nonnulli videntur elicere ex tex. 81. 1.phyſ. hæc eſt:

Ratio prima elicit ex Franciſ.Vicomercatus lib.1.de princip.rer.nat.cap.19.

Suppoſitio. In generatione rerum naturalium aliquis eſt inter principia appetitus formæ, vtſcilicet perfectionis naturalis, ſiue aliquod ex principijs appetit formam. Vel ergo materia appetit formam, vel forma formam, vel priuatio formam, vel breuiùs id quod appetit formam, aut formam, eſt, aut materia, aut priuatio. Sed neque forma eſt, neque priuatio. Ergo eſt materia. *Proſyllogiſmi.*

Aſſumptum probatur ab Ariſtotele ipſo; non eſſe ſanè priuationem, quæ appetat formam, quoniam contraria non ſe mutuo appetunt, ſed deſtruunt: tota vero, & integra ratio Ariſtotelis eſt. Si priuatio appeteret formam, appeteret ſuam ipſius deſtructionem. Sed nihil appetit ſuam ipſius corruptionem, ergo; conſequentiam probat idem Philoſophus, quoniam contraria ſunt ſui inuicem corruptiua. Secunda pars aſſumptî probatur, itidem ſcilicet formam non appetere ſe ipſam.

Suppoſitio Quod appetit indigum eſt rei, quæ expetitur. Quodcunque appetit formam eſt indigum formæ. Forma non eſt indiga formæ, ſcilicet non eſt indiga ſuipſius. Ergo forma non appetit formam.

Secunda ratio, quæ ſimul probat eſſe appetitum naturalem.

Suppoſitio: Omne perfectibile appetit ſuam perfectionem.

Lemma. Materia eſt perfectibilis à forma. Formaq; eſt perfectio materiæ. Quodcunque eſt in pura potentia eſt perfectibile quodq; facit id eſſe actu ipſius eſt perfectio. Materia eſt in pura potentia, per formam vero eſt actu, Ergo materia eſt perfectibilis, & forma eſt eius perfectio.

Ratio. Materia ex ſui natura, ideſt quatenus eſt ens in potentia propendit in formam. Ergo materia ex ſui natura propendit in formam, ideſt naturali appetitu eam appetit. Antecedens ex lemmate. Etenim materia ex ſui natura, ideſt quatenus ens in potentia eſt perfectibilis à forma, vt ab actu.

Tertia ratio eſt Auerrois com. 81.p.phyſ.

Omnia entia appetunt naturali appetitu aſſimilari primo bono, ac ſummo quam maxime poſſunt. Materia aſſimilatur primo enti, ſummoque bono quam maxime ob participationem, ſuſceptionemq; formæ. Ergo materia appetit participationem formæ, adeoq; formam naturali appetitu: vt ſit ratio recte constructa. Id quo aſſimilatur, quam maxime poteſt materia ſummo, primoq; bono, naturali appetitu à materia prima appetitur. At participatio formę, formaq; ipſa eſt id, quo materia quam maxime poteſt aſſimilatur primo, ſummoq; bono. Ergo &c.

Quarta ratio eſt Io. Grammatici in exp.tex. 81. 1. phyſ.

Materia appetit formam, quoniam ab illa ornatur, accipitq; eſſe Orna-

Digitized by Google

Ornatur autem, quoniam eſt turpis, vt iuncta priuationi.

Quinta ratio eſt Diui Thomæ in exp. eiuſdem tex. 81. 1. phiſ.

Prima ſuppoſitio. Appetitus naturalis eſt ordinatio aliquorum in finem ſecundum propriam eorum naturam. Quod ordinatur ad formam, vt ad finem appetit id naturaliter formam. Materia ordinatur ad formam, vt ad finem. Ergo materia appetit naturaliter formam. Minor probatur quoniam materia ordinatur in formam, vt potentia ad actum.

Examen. Si rigorem demonſtratiuum in rationibus his requiramus, ſintq; illę ad indemonſtrabilia, immediataq; principia reuocãdæ, certè omnes longè deficient, exacto itaq; illo examine dimiſſo mollius ipſas accipiamus, neq; tum ſatis cogent. *Examen primæ rationis*.

Primæ enim ſuppoſitioni nititur ancipiti, quamq; negabit Auicenna, neque firmis admodum rationibus poteſt oſtendi, immo difficile erit in ea probanda (ſi adnitamur) effugere principij petitionem, vix enim aliter ſuppoſitio probabitur, quam ex appetitione materiæ, de qua in præſentia diſputatur. Proſyllogiſmi præterea aliqua ſumunt, quæ ex diſputationibus de amore dubia reddentur ſi enim amor eſt in appetitu reponendus amat quiſq; ſe ipſum, immo animalia omnia ſeſe amant. Sed res quoq; inanimatæ licet abſq; cognitione ſint, tamen naturali quadam appetitione in ſui conſeruationem toto impetu feruntur, ſed inſtantiæ ex hoc capite petitæ alterius ſunt conſiderationis, & in Ariſtotelis ſchola non multum officerent: duplex enim eſt amor amicitiæ, & concupiſcentiæ, vt poſtea vocauerunt Scholaſtici, vterq; includit (id eſto) deſiderium, & appetitionem erit tamen boni obtenti iam, & habiti; ſed boni non habiti, vel quatenus non habet? quod in amore amicitiæ deſideratur perſonæ amatæ, ſiue ſit ipſemet amator, ſiue ſit perſona diſtincta: in amore concupiſcentiæ res ipſa, quæ amatur deſideratur, vnde neque in amore ſuipſius deſiderium ferretur in bonum præſens quodq; iam obtineatur, non tamen ex omnis amor deſiderium includit ex plurimorum ſententia: Scholaſtici diſtinguunt amorem à deſiderio, & præcedit amor, ſequitur deſiderium, licet Ariſtoteles contrarium ſentire videatur 9. eth. cap. de beneuolentia.

Examen ſecundæ rationis. Ratio ſecunda non eſt ad aures Ariſtot. nam concludit materiam eatenus appetere, quatenus in potentia eſt, at materia eſt in potentia ex ſua ipſius natura non ex priuatione, ergo materia appeteret ex ſe ipſa non ratione priuationis, quod tamen repugnat Ariſtoteli, qui dicit materiam non ſecundum ſe ipſam turpem eſſe, & fœminam, ſed ſecundum accidens, ideſt ratione priuationis. Vnde nedum Auicenna, ſed Ariſtoteles quoq; rationem non admitteret. Suppoſitio ergo reſtrictionis eget, nam appetitio naturalis in tendendo ad rem expetitam conſiſtit, & appetitio, quæ formam conſequitur verè hunc impulſum includit, at potentia merè, adeoq; potentiam actiuam paſſiua pro impulſu ſolum determinationem poteſt obtinere, dum ſcilicet quæ de ſe fuſa eſt ad plures formas ad aliquam ex illis determinatur. Hoc ita accepto, atq; poſito fundamento reſtringitur ſuppoſitio cum exceptione hac, ſi tendat perfectibile ad perfectionem, vel ſaltem ad illam determinetur. Applicando modo fundamentum argumento potentia materiæ cum determinatur particularis potentia eſt, quę quidem cum priuatione eſt, iam enim in materia eſt negatio formæ cum potentia ad illam formam; ideo rationis neceſſariæ propoſitio maior nega-

negabitur, ideſt non materia ex ſui natura, quatenus nempe ens in potentia eſt, propendit in formam Sed quatenus ab agente iam determinatur ad hanc, vel illam formam, ita enim obtinet potentiam particularem, quæ naturam materiæ non ingreditur, neq; per ſe ſecundo modo conſequitur illam, ſed illi aduentitia eſt iuncta vero neceſſario priuatione, vt infra cum de priuatione agemus, latius explicabimus.

Examen tertiæ rationis. Ratio hæc quoq; non admitteretur ab Ariſtot. cum enim deducatur ex materia, quatenus ens eſt, ipſa vero ſe ipſa ſit ens, non priuatione, appetet quoq; formam ſuapte natura non ex priuationis nexu: contra Ariſtotelem: negabitur ergo maior rationis neceſſariæ, nam cum appetitus materiam includat, vel ſaltem determinationem ad rem expetitam, quam abſq; potentia particulari non aſſequitur, ex vniuerſali vero, & fuſa non obtinet, ideo non expetet materia de ſe, ſcilicet, & ſuapte natura id quo aſſimilatur primo enti, ſummoq; bono. Auicenna vero requirendo impulſum nedum determinationem, multo magis eidem propoſitioni refragabitur.

Examen quartæ rationis. Maior hæc innititur falſæ, nempe omnis res appetit ea à quibus ornatur. Inſtantia eſt de hominibus ipſis, quorum maxima pars à virtute aliena eſt, à qua tamen maximum ſumit ornamentum, eſt etiam difficultas, vtrum homines naturaliter beatitudinem appetant. Sed ad ſummum reſtringetur propoſitio ad ea, quæ cum formata ſint tendere poſſunt, & propendere in ea, quæ ſunt illis ipſis bona. At in ſchola Ariſtotelis reſtringetur ſaltem ad determinationem in potentia paſſiua, at ornamento videtur eſſe materiæ forma nedum, vt priuatę, ſed etiam vt informi, quamobrem ex hac ratione ſequeretur materiam appetere, etiam antequam priuationi ſubijciatur formam atq; adeo appetere per ſe, & ſuapte natura non merito priuationis, quod abhorret ab Ariſtotele. *Vide ſcot. 4. ſent. diſt. 49. q. 9. Durand. diſt. 49. 4. ſet. q. 8.*

Examen quintæ rationis.

Negabunt aliqui materiam ordinari ad formam, vt ad finem aduerſus rationem autem, quod ordinatur vt potentia ad actum. Primo ſuppetit illa nonnullorum ſententia, qui aſſerunt potentiam opponi actui, ab illoq; corrumpi, falſum itaq; ex horum ſententia erit, quod vt potentia ad actum ordinatur, vt ad finem ordinari ſed potius ordinabitur, vt ad contrarium. Præterea ratio in Ariſtotelis ipſa ſchola nutabit ex eo, quod ſi appetitus ex potentia deducatur appetet materia formam ex ſui natura, non ex priuatione, poſtremo ordinari ad aliquid non eſt appetitus, niſi cum res ipſa ordinetur ab intrinſeco, ſecus ordinatio tota ab extrinſeco eſt, eſtq; potius vis, & coactio, quam appetitus. Res itaque naturales cognitionis expertes ordinantur in finem ignotum ab intelligentia forte non errante, vt dicitur, ſed ea ratione, vt propenſio ipſa conſequatur rei formam, nempe formæ imprimitur quodammodo propenſio, ex cuius impreſſione res ipſa fertur in finem, non autem impellitur, negabit ergo Auicenna materiam vnquam ſuoptè nutu ferri in formam. Concedet tamen ab agente ad illam produci.

Poſitio ſecunda contraria præcedenti. Eſt Auicenna 1. lib. ſuffi. cap. 2. ſequitur Iulius Cæſar Scaliger, & nonnulli alij, quos refert ſuppreſſo nomine Franciſcus Vicomercatus lib. 1. de rerum princip. c. 19.

Materia non appetit formam, neque etiam appetitu naturali.

Ratio prima Auicennæ. Materia non appetit formam, neq; naturali appetitu

appetitu; neq; animali. Ergo materia nullo modo appetit formam. Antecedens probatur quoad ſecundam partem, quoniam materia caret omni cognitione. Appetitus verò animalis nonniſi cum cognitione eſt. Quoad primam partem quoniam: Quod naturali appetitu aliquid appetit habet formam, vel virtutem in illud inclinantem, ſed materia non habet formam, aut virtutem in formam inclinantem. Ergo materia non appetit naturali appetitu formam. Maiorem proſyllogiſmi probat expoſitione grauis in centrum tendentis.

Ratio ſecunda Auicennæ.

Si materia appetat formam, vel appetit quia omni forma careat, vel quia vnica forma non contenta plures expetat, vel quia ſatiata forma præſenti nouam ſubinde deſideret. Sed nihil horum. Non primum quoniam materia ſemper veſtita eſt formis. Non ſecundum quoniam portio eadem materiæ plures ſimul formas nequit obtinere. Non tertium quoniam ſacietas cognitionem ſupponit quoniam ſæpè ad ignobiliorem formam tranſit. Et quoniam ex ſui natura indifferens eſt ad omnes formas. Ergo materia non appetit formam.

Examen. Primæ rationi communiter inſtant negando maiorem proſyllogiſmi ad primam partem antecedentis. Nempe appetitum naturalem à forma aliqua eſſe, aut à virtute inclinante id, quod appetit in rem expetitam. Ratio inſtantiæ penes D. Th. eſt quoniam aliqua ſunt, quæ ordinantur ad finem, non ex ſe, ſed ex ordinatione alicuius cognoſcentis, vt ſagitta dirigitur in ſcopum ex cognitione libratoris, quæ ab alterius cognitione ita diriguntur abſq; intrinſeca virtute inclinante, formane diriguntur & huius generis eſt materia. Ratio inſtantiæ penes alios eſt, quòd vera propoſitio ſit de propenſione, quæ cum actione aliqua eſt non de illa, quæ eſt in pura paſſione qualis eſt propenſio materiæ. Sed verior fortè, vel accommodatior Ariſtoteli reſponſio eſt. Si dicamus appetitionem potentię paſſiuę in determinatione illius ad hanc, illamue formã conſiſtere, ipſamque met determinationem eſſe. Materia vero determinatur ad formam hanc, illamue non à ſeipſa, ſed ab agente ipſam alterante, præuijſq; diſpoſitionibus ad formam iam futuram parante. Excitatur enim ab eiuſmodi diſpoſitione potentia particularis ad formam introducendam cum qua priuatio eſt. Et hoc eſt illud quod Ariſtoteles dicit materiam non per ſe turpem, ſed ſecundum accidens. Ex hac itaq; reſponſione ratio inſtantiæ aduerſus eandem maiorem eſt, quod ſatis eſt ſi determinetur ab aliquo agente ad hanc, illamue formam. Ideoq; neceſſaria non eſt forma aliqua, aut virtus pendens à forma ad appetitionem materiæ tribuendam.

Examen ſecundæ rationis. Connexum non eſt neceſſarium diſiunctum, nempe illud haùd neceſſarium eſt vel appetit quia omni forma careat, vel quia, &c. nihil enim horum eſt, ſed appetit, quoniam ex actione agentis, exſuſcitationeq; in ipſa potentiæ particularis, & priuationis determinatur ad hanc, illamue formam huiuſmodi determinationem vocamus appetitionem, quoniam videtur paſſiua quædam ὁρμή, ideſt paſſiuus impetus. D. Thomas cum & ipſe diſiuncto inſtet alia tamen ratione id facit; appetit enim ex eius ſenięndia materia formam, quatenus ad eam vt ad finem ordinatur, vnde cum ordinetur dum ſubiecta quoq; eſt formis, in ſucceſſuras formas, vt in finem tanquam potentia in actum, adeo hac ratione materia ſubiecta formis appetere dicitur abſentes formas: poſſunt vero duæ hæ

ſen-

Digitized by Google

ſententiæ facile coniungi; determinatio enim potentiæ ad hanc, illamue formam eſt potentia ipſa particularis, ſi ergo D. Thomam loquutum interpretemur de potentia particulari in idem reſponſiones conſpirabunt.

Digreſſio. Quæ ſententia probabilior.

Quod ſuperius monui in diſputatione de potentia particulari materiæ, modo quoque repeto: appetitus hic, qui tribuitur materiæ mihi videtur eſſe ipſamet potentia particularis. Hæc enim re ipſa refertur ad formam, non vt potentia vniuerſalis, quæ ſolum (ex mea ſententia) refertur ſecundum dici præterea determinata iam eſt ad hanc, illamue formam contra quam vniuerſalis, quæ fuſa eſt ad omnes: meretur, hinc itaq; nomen appetitus potentia huiuſmodi particularis; oritur ex prima ratione alia ratio, nam cum propter potentiam hanc particularem referatur materia ad formam reali habitudine, refertur quoq; re ipſa, vt perfectibilis ad id à quo perficitur at relatio perfectibilis ad id à quo perficitur, ſeu ad perfectionem eſt naturalis quidam appetitus ex Ariſtot. 4. de cæl. tex. 24. quæ tamen ratio appellationis potentiæ vniuerſali non accommodatur, eo quod illa haud realiter referatur ad formam, veluti iam dixi. Potentia vero particularis nonniſi cum priuatione eſt immo eſt priuationis tota ferè ſubſtantia, cum enim ſit illa negatio formæ in ſubiecto apto nato recipere, hæc ibi potentia exprimitur: verum nedum hac ratione Ariſtoteles dicit appetitum hunc materiæ à priuatione proficiſci, ſed ea quoq; quod in huiuſmodi (vt ita dicam) tendentia materiæ ad formam, licet paſſiua duo termini concipiuntur à quo, & ad quem, à quo autem eſt ipſa negatio, & priuatio formæ, concurrit ergo ad hunccine appetitum priuatio, & ratione negationis vt terminus, & ratione potentiæ, veluti expoſui, hęc mihi videtur Ariſtotelis ſententia, vel ſaltem ita probabiliſſimè exponitur. At extra Ariſtotelem ſiue ſimpliciter loquendo vtra ſententia probabilior cenſenda eſt Ariſtotelis ne, an Auicennæ? Ego ſanè arbitror litem hanc in nomine potius poſitam, quam in re. Sumit enim appetitum Auicenna pro impulſu, ſiue cum impulſu, ac tendentia actiua in rem expetitam. Ariſtoteles ampliat vſq; ad determinationem paſſiuam: at eſt ne appellatio Ariſtotelis congrua? diſtinguerem ego, vel enim ſumimus vocis hanc accomodationem vniuocè, vel ad vnũ vniuocè appetitus reſtringitur intra terminos Auicennæ, ad vnum autem ſiue ex attributione congrue ampliatur vſq; ad potentiam paſſiuam quomodo extendit Ariſtoteles, vnde hac diſtinctione forte accomodari poteſt lis hæc inter Ariſtotelem, & Auicennam.

QVÆSTIO DECIMATERTIA

De ingenerabilitate, & incorrupt. materiæ.

Opiniones de diſputatione.

IN Diſputatione de Materiæ procreatione, tres in vniuerſum opiniones reperio: alij nunquam, nulloq; modo procreatam materiam volunt: alij volunt procreatam, ſed ab æterno: alij procreatam ab initio temporis. Verum qui procreatam materiam ſtatuunt productiones diſtinguunt, in phyſi-

phyſicam ſcilicet productionem, & in emanationem ſimplicem rei à Deo, quæ dum in tempore fit creatio à ſchola nuncupatur: materiam ergo produci phyſicè omnes negant opiniones; & cum generatio pro prædicta ſit phyſica productio ideo negant quoq; materiam generari: at quicunq; eam procreatam aſſerunt per ſimplicem emanationem, vel creationem à Deo profluxiſſe aſſeuerant: vt cum tres ſint diuerſæ ſententiæ de productione materiæ, omnes tamen in aſſerendo materiam ingenerabilem concurrant. Prior autem ſententia, quæ materiam nunquam productam ne ab æterno quidem aſſerit, videtur eſſe Ariſtot. at certe eſt Auerrois, & eorum omniũ, qui mundum ab æterno ponunt, & à Deo res productas negant: plurimi Peripatetici huius ſententiæ fuerunt. negauerunt enim Deum eſſe cauſam effectricem rerum, ſed finalem ſolum arbitrati ſunt, eamq; in æternis motus non ipſius eſſe. Eiuſdem cum illis ſententię quoad materiam fuerunt Plutarchus, & Atticus, refert Ficinus in Plotin. lib. 4. Enead. 2. c. 2. confutauit autem Porphyrius in Timęo: alij, qui mundum æternum crediderunt, ſed à Deo, vt ab effectrice cauſa profluxiſſe ſententiæ ſecundæ adheſerunt Simplicius in horum numero eſt, & multi Platonici Proclus, Plotinus, Porphyrius, alijq; eiuſdem ſectæ viri. Tertia ſententia placuit Ioanni Grammatico ex Peripateticis, ex Platonicis vero videtur probari aliquibus, at certe Ficinus illam tribuit Platoni. Ariſtoteles tex. 82. 1. phiſ. ingenitam, & incorruptibilem materiam profitetur, & oſtendit, quem locum alij interpretantur latè, ampléq; ſumendo nempe generationem vt productionem in vniuerſum ſignificat, vnde exponunt, materiam nullo modo productam. Alij arctius generationem accipientes dicunt ab Ariſtotele eo loci negatam materiæ generationem ratione temporis non ratione cauſæ, negatam ſcilicet hanc phyſicam generationem non ſimplicem à Deo emanationem, ita expoſuit Ioannes Grammaticus, & ſequutus eſt Simplicius, dicit enim & ipſe. „ Sed quod Ariſtoteles dicat non ingenitum, eo quod non pendet à
„ cauſa, ſed aliquo temporis initio non eſt factum indicat is motus, &c. „ Hæc Simplicius, quibus in verbis non eadem eſt amborum prorſus ſententia, nam Ioannes Grammaticus ſenſit materiam, & mundum vniuerſum haudquaq; æterno tempore præceſſiſſe, at Simplicius contra. Vnde Ioanni Grammatico materiam non eſſe factam ratione temporis ſignificare videtur ante productionem materiæ non præceſſiſſe tempus: prior enim fuit in productione mundi materia motu, adeoq; prior fuit tempore, quod ex motu procedit; ad minus non fuit poſterior. Sed Simplicij ſenſus eſt, materiam ab æterno à Deo emanare, potius quam emanauiſſe. Opiniones itaq; de problemmate intelleximus, iam adducamus rationes.

Poſitio prima eſt Ariſt. 1. phiſ. tex. 82. fuit prius Timæi Platonis, & antea Pytagoreorum.

Materia ſecundum ſe ingenerabilis eſt, & incorruptibilis.

Ratio prima eſt Ariſtotelis ipſius ibidem.

Suppoſitio. Materia eſt primum ſubiectum vniuſcuiuſq; ex quo fit aliquid cum inſit non ſecundum accidens.

Ratio prima partis concl.

Si materia ponatur generari erit materia antequam generetur. Sed nihil eſt, antequam generetur. Ergo materia non gignitur. Aſſumptum ſupponitur probatur autem connexum. Si materia generatur ſubijcitur neceſ-

neceſſario aliquid primū ex quo inexiſtens fiat. At ſubiectū quodq; primū ex quo inexiſtēte aliquid fit eſt materia ipſa prima ex ſupp. Ergo ſi materia generatur præcedit rurſus materia. *Secunda pars poſ.*

Suppoſitio. Materia eſt id, in quod vltimum res queq; corrumpitur. Si materia corrumpi ponetur, erit corrupta antequam corrumpetur. Sed id fieri nequit. Ergo, &c. Connexum ex ſuppoſitione conſtat. Si enim corrumpi ponatur materia in aliquod corrumpetur vltimum. At id in quod vltimū res quæq; corrumpitur eſt materia. Ergo materia in materiā corrūpetur. Nempe poſt materiā erit materia, ſeu materia corrupta adhuc ſuper erit materia.

Ratio ſecunda ſumitur ex Auerroe 1. phiſ. com. 71. iuncto com. 81.

Si materia prima generatur, aut ex ſubiecto generatur, aut ex puro nō ente ex neutro autem. Ergo, &c. Patet connexum. Probatur aſſumptum, quoad primam partem ex proxima ratione. Quoad ſecundam quoniam ſi ex non ente res quæuis generaretur, aut mutatum aliquid eſſet ſine mutatione, aut mutatio in non ente reciperetur. Sed neutrum horum ergo Aſſumptum ab Auerroe ſupponitur, at à nonnullis probatur vtraq; eius pars. Prima quidem quoniam ſicut album non poteſt eſſe abſq; albedine ita mutatum non poteſt eſſe abſq; mutatione. Secunda autem probatur. Etenim ſi in non ente mutatio reciperetur, iam non ens mutaretur. *Franc. Vicomer. 1. de pri. cap. 22.*

Ratio tertia penes Franc. Vicomer. 1. de princ. rerum cap. 22.

Si materia genita ſit aliquid erit magis potentia, quam materia ipſa, ſcil. ſubiectum ex quo genita eſt, ſed nihil eſt magis potentia quā materia. Ergo materia non eſt genita. Connexum probatur. Potentia enim ſubiecti illius præceſſit materiam, ſiue vt eius verbis vtar; potentia fuit antequam gigneretur, & magis, quam poſtquam genita eſt.

Examen. Suppoſitionis primæ neceſſitas an vlla ſit, nec ne ex diſputatis ſupra de materia in quæſt. an ſit, conſtitit interim illud repetendum eſt contra emanationem à primo non poſſe eam vt euidentem propoſitionem, adeoq; vt ſuppoſitionem ſumi. quocirca ratio nihil facit contra illos, qui ab æterno materiam à Deo profluere ponunt. Contra illos quoque qui ſub initio temporis creatam materiam ponunt verè ſuppoſitio adhiberi non poteſt licet contra clamet Auerroes, qui ſententiam de creatione opinionum corruptelām arbitratur ex religione ortam. At quibus rationibus fultus tantopere ſententiam illam deteſtetur Auerroes in diſputatione de creatione intelligemus, & multo plura ipſum ex animoſitate, quam ex euidentia dixiſſe ni fallor intelligemus. Animaduertendum tamen eſt ab aliquibus huic rationi captioſa inſtantia fuiſſe occurſum: eludi enim arbitrabantur poſſe rationem reſpondendo probationi connexi, portionem materię quamuis oblatam generari ex alia portione numero non ex eadem, vnde non ſequi fore materiam antequam generetur, niſi ſpecie, vt cum conſiderando quemuis hominem natum, dicimus ante hunc alium hominem fuiſſe: ſed hæc inſtantia tollitur ex particula illa ſuppoſitionis, cum inſit, nam hoc modo ſi quæuis portio materiæ generari ponatur ex alia in portione genita remanebit portio vnde genita eſt, quæ itaq; erit ſubiectum primum ex quo inexiſtente ſit, vnde erit materia in portione genita præcedens generationem eius. At fortè dicet quiſpiam. Eſto ſane: tamen nihil aliud concludetur, quam in materia genita vt in materia compoſitiore latitare materiam ingenitam. Verum hæc reſponſio locum habere non poteſt, nam agitur *Supra q. 1. de materia in examine tertiæ rationis Poſitione prima.*

hic de materia prima, quæ eſt ſubiectum primum non de materia ſecunda, at ſi conſideraremus materiam ex alia materia compoſitam eſſet materia ſecunda non prima.

Inſtat Ioann. Grãmat. aduer. Proc. co, quod aliqua ex Ariſtotel. etiã generentur ex nihilo vt anima ſentiens, & forma partium, quæ non ex temperamento generantur, ſed ab extrinſeco immittũtur ab vniuerſitate rerum.

Examen ſecundæ rationis. Si ex non ente puro, aut mutatum abſq; mutatione, &c. Ratio Auerrois hac in parte æque concludit contra mutationem inſtantaneam v. gr. contra generationem ſubſtantialem; ſiquid enim in temporis puncto fiat non eſt mutatio ante mutatum eſſe; nam cum inducitur forma ſtatim inducta eſt, neq; prius inducitur, quam inducta ſit. Ex hac formæ ſubſtantialis conſideratione, licet deriuare ſolutionem obiectionis Auerrois, dicam igitur mutationem ex non ente ſimul eſſe cum mutato eſſe, ideoq; eſſe in ea mutatione mutatum eſſe abſq; mutatione præcedente, non tamen abſq; mutatione (ita dicere liceat) ſimultanea; producitur igitur ſimul, & productum eſt, vnde ſubiectum productionis eſt non ipſum non ens, ſed res producta. Aliqui tamen fatentur vltro aliquid mutatum eſſe, vel potius factum abſq; mutatione, vt D. Thomas p. p.q. 45. art. 2. ad 2. quildcirco productionem ex non eſſe haud quaquam mutationem eſſe vult, niſi ſecundum noſtrum modum intelligendi.

Tertiæ rationis examen. Tertia ratio neq; ipſa concludit contra emanationem à primo ente. Verum neq; contra generationem naturali modo procedentem, non enim ea propoſitio ſatis neceſſaria eſt potentia magis eſt potentia, quã poſtquam genita eſt contrarium ſiquidẽ probabiliùs videtur, cum enim genita ſemper, ad imperfectius delabantur, potentiaq; dicat imperfectionem, potentia genita maior videtur futura, quam non genita.

Poſitio ſecunda. Eſt Auerrois, qui ita mentem, & poſitionem Ariſtot. interpretatur: eſt præterea Stoicorum, & Plutarchi, atq; Attici, quos refert Porph. in Timæo, & Ficin. in Plotin. Enead. 2. l. 4. c. 2.

Materia prima à Deo nullo modo proceſſit, neq; dependet quoad eſſe.

Ratio prima ex Auerroe. Eſt quam adduximus pro præcedente poſitione ſecundo loco, ea enim mente ab Auerroe adducitur, vt omnem productionem ex puro non eſſe refutet quæcunque illa ponatur. Examen ergo eodem ex loco haberi poteſt.

Ratio ſecunda. Videtur Stoicorum. habetur autem penes D. Th. p. p. q. 44. art. 2.

Primum principium actiuum, & primum principium paſſiuum ſunt duo principia contra ſe diuiſa, quorum neutrum eſt ab alio. Deus eſt primum principium actiuum, materia primum principium paſſiuum. Ergo Deus, & materia ſunt duo principia contra ſe diuiſa, quorum neutrum eſt ab alio. Ambæ propoſitiones veluti per ſe notæ ſupponi videbantur ab authoribus.

1 p. q. 44. art. 2. ad 2.

Examen ſecundæ rationis. D. Thomas inſtat maiori, immo potius videtur (inquit) primum principium paſſiuum eſſe effectus primi principij actiui, eo quòd paſſio eſt effectus actionis, & omne imperfectum efficitur, & pendet à perfecto, vt à cauſa. Primum autem principium, quod eſt Deus eſſe perfectiſſimum patet ex Ariſtot. 12. diuin. tex. 52.

Poſitio tertia contraria præcedenti. Eſt Porphyrij in Timæo: præterea Procli, & Plotini.

Materia ab æterno emanat ſecundum eſſe à Deo.

Ratio prima deſumitur ex Simplicio in Epitectum. Ponitur a Teupol. in accad. contempl. lib. 7. cap. 10.

Quæcunque bonũ quærunt à bono ſcilicet ſummo, quod eſt Deus pendẽt.

Mate-

Digitized by Google

Materia appetit bonum. [ex queſtione præcedente] Ergo materia à bono ſummo, quod eſt Deus, pendet.

Secunda ratio. Cuicunque abſolutè Bonum dominatur, abſolutè id à bono pendet, ideſt ſecundum eſſe. Materia abſolutè bonum dominatur. Ergo materia abſolutè à bono pendet, ideſt ſecundum eſſe.

Ratio tertia. Quæcunque in vniuerſo ſunt, omneſq; eius partes ab vno, ſcilicet à Deo pendent. Materia in vniuerſo comprehenditur. Ergo materia ab vno pendet, ſcilicet à Deo. Maior ex ea ſuppoſitione pendet: Vnicus eſſe debet vniuerſi princeps, vt ipſum rectè ſe habeat.

Quarta ratio eſt Porphyrij in Timæo.

Si Deus & materia ęque ſint principia neutrumq; eorum ab altero dependeat caſu erunt duo, caſuq; erunt principia. Sed hæc dicenda non ſunt. Ergo materia à Deo pendet ſecundum eſſe. Connexum ita deducitur à Porphirio. Si Deus, & materia ſint ambo principia independentia non erit aſſignare rationem differentiæ, cur materia ſit patiens, & mala, Deus ſit bonus, & agens: cauſa enim huiuſmodi differentiæ neq; ex alterutro ad alterum cum neutrum dependeat ex altero, neq; ex tertio cum nihil illis ſuperius ponatur. At cum non ſit aſſignare cauſam differentiæ, caſu different, caſu ergo erunt duo. Caſu etiam erunt principia, nam eorum concurſu ad hoc ipſum, vt æque principia ſint non eſt ex alterutro ad alterum, non eſt ex tertio aliquo eandem ob cauſam, quòd nihil ſit illis ſuperius, nulla ergo erit cauſa eiuſmodi concurſus, quam obrem caſu erunt principia.

Ratio quinta eiuſdem porphyrij.

Suppoſitio. Materia perficitur, & exornatur à Deo. Materia ex ſe ipſa non eſt ſufferens ad eſſe. Ergo efficitur à Deo. Connexum probatur nam ab eo effici debet à quo perficitur, at perficitur à Deo ex ſuppoſitione, & confirmatio quędã ſubijcitur quoniam cum Deus ſibi ſufficiat nedum ad eſſe, ſed ad bene eſſe, eſt ſuperior materia. Antecedens probatur. Etenim non eſt ſibi ſufficiens ad bene eſſe, ergo neque ad eſſe.

Ratio ſexta eſt Diui Thomæ 1. p. q. 44. art. 2.

Quæcunque cauſa producit totum eſſe rei producit etiam materiam. Cauſa vniuerſalis entium producit totum eſſe rei. Ergo cauſa vniuerſalis entium producit etiam materiam. Probat minorem quoniam. Cauſa vniuerſalis entium eſt cauſa entium, qua entium. At cauſa entium, qua entium eſt cauſa rerum nedum quatenus tales ſunt per formas accidentales; neq; quatenus hæc ab formas ſubſtantiales, ſed ſecundum omne illud, quod quocunque modo pertinet ad eſſe illorum.

Examen. Rationes hę omnes longè abſunt à caractere demõſtratiuo, prçcipue quinq; priores ac rē mollius mòdo cõſiderantes, excipienteſq; ſingulas conſideremus. Quamobrem prior ratio maiori innititur, quæ ſuperius iam expenſa eſt. Maior autem diſtinguenda eſt, quæ bonum quærunt a bono pendere quatenus bonum quærunt. Materia ergo appetit formale bonum, aut ad hanc, illamue formam priuatione determinatur. Et hoc mòdo pendet à bono, at nequacquam ſimpliciter pendet, ſecundumq; intimam ſui eſſentiam, quam præ omni forma obtinet.

Examen ſecundæ rationis. Secundæ rationis minorem facilè negaret Plotinus, ſi enim materia eſt mala, & origo mali omnis non dominatur illi ſimpliciter bonum, quibus enim bonum dominatur ea bona iam reddun-

 tur,

tur, abſolutè autem dominatur bonum materiæ forſan tanquam ſubiecto primo paſſionis omnis, & formæ, eſt enim primum ad omnes formas ſuſcipiendas, quaſcunq; agentia in ipſum imprimere ſtudeant. Et hoc modo etiam à bono abſolutè pendet, cum ſit fons, & origo motus, adeoq; omnis motus, & omnis actionis, ſumma ergo reſponſionis, in excipiendis formis abſolutè ſubeſt materia Bono at non ſecundum eſſe. Sed neque forte illo etiam modo omnino ſubeſt nam monſtra, & peccata naturæ oriuntur ex eo, quòd materia non obedit vſquequaque impreſſioni agentis.

Examen tertiæ rationis. Tertiæ rationis maior diſtinguenda eſt ex Ariſtotelis mente 12. diuin. tex. 52. omnia ad vnum cohordinantur nempe ad Deum; quatenus ſingula aliquid ad vniuerſi perfectionem adferunt. Materia ergo & ipſa paſſibilitatem confert, atq; facilitatem mutandi in omnes formas. Cuius facilitatis ratione omnium rerum dicitur mater, at hinc non ſequitur pendere ipſam à primo ſecundum eſſe, quod ſcilicet perpetuo ab illo fluat ſecundum eſſe, atq; ſecundum ſubſtantiam veluti ponunt illi, qui emanare illam ſecundum eſſe à Deo profitentur.

Examen quartæ rationis. Non dicitur materia nihil omnino pendere à Deo, pendet enim, vt actioni agentium ſubſternitur quorum virtus omnis demũ à primo exoritur, ſed dicitur non pendere ſecundum eſſe, atq; ſubſtantiam quoniam æterna illa eſt, à nulloq; oritur. Ita declarata poſitione connexum corruit, connexique probatio, nempe differentiæ ratio pendet ex natura Dei, & ex natura materiæ, eſt enim Deus bonus, immo ipſum bonum, eſtque agens ex ſui natura: eſt materia mala, & patiens ex ſui natura, neq; ad aſſignandam hanc differentiam eſt neceſſaria alterius ab altero dependentia, neq; eſt neceſſaria tertia alcuius operatio. Simpliciſſima ſe totis diſtinguuntur, ſiue dependeant à ſeipſis ſiue non dependeant. At ratio cur ſint principia alter actiuum, alera paſſiuum ſi habitudinem ipſam ſpectes pendet, & hæc ab intimis amborum naturis nempe à potentia actiua Dei, & à potentia paſſiua materiæ, at ſecundum actum hic concurſus iam reſpicit dependentiam materiæ, vt patientis ab agentibus, adeoq; à primo agente.

Examen quintæ rationis. Falſa eſt ea ſuppoſitio. Quod non eſt ſibi ſufficiens ad bene eſſe, neque ſufficiens ad eſſe. Etenim quiſque noſtrum eſt abſq; ſapientia ſufficiens ad eſſe, at non ad bene, eſſe nempe ad benè, beatèq; viuendum, ſi fœlicitatem noſtram in contemplatione ex Ariſtotelis, Platoniſq; præſcripto reponamus, ſaltem fœlicitatem nobiliſſimam: immo abſq; virtute viuimus, multi enim praui viuunt, non tamen beatè viuimus. Rurſus infœlices homines, miſerabileſq; viuunt, at non beatè viuunt, adeoq; qui ſufficiunt ſibi ad eſſe non ſufficiunt ad bene eſſe.

Examen ſextæ rationis. Eſt in hac ratione ea propoſitio non manifeſta. Cauſa vniuerſalis entium producit totum eſſe eo in ſenſu, vt producat quicquid in re reperitur: neque ratio ſatis cogere videtur. Primo enim dari cauſas entis, quæ entis non eſt niſi ex authoritate Ariſtotelis probatum, ideoq; ſolum probabiliter. Verum admiſſa quoque philoſophi authoritate adhuc non ſequitur neceſſario A eſt cauſa entis quatenus entis, ergo eſt cauſa totius eius, quod pertinet ad eſſe, ſicuti neq; illa neceſſaria eſt: hoc eſt cauſa hominis quatenus homo eſt, ergo eſt cauſa totius eius, quod pertinet ad hominem, ita enim homo, qui generat hominem eſſet quoq; cauſa materiæ, quæ homini ineſt. Ea enim quoq; ad hominem pertinet, præterquam

quòd

quod verborum Ariſt. videtur ex Ariſt. ipſo ea eſſe expoſitio, vt cauſas eſſe entis quatenus entis ſignificet eſſecauſas entis per ſe non per accidens, quam obrem non amplius producent rei cauſę, illę primę, quã cauſę proximę, & per ſe, quę nullatenus attingũt materiã. Verba Ariſt. ſunt de principijs, ſummiſq; „ cauſis. Neceſſe eſt elemẽta eius, quod eſt ens, quatenus ens, & nõ per accidẽs „ eſſe. „ Declaraſſe ergo videtur Ariſtoteles poſtremis verbis ſignificationem priorum: eſt præterea alia eorundem explicatio accomodata admodũ iuxta quam tamen Ariſtoteles non ſignificat primas cauſas, & vniuerſales entis eſſe cauſas totius entis, & omnis rei partis, eſt inquam expoſitio: eſſentia, atq; entitas cuiuſuis rei poteſt conſiderari, vt eſſentia huius, illiuſue rei: v. gr. vt eſſentia hominis, vt eſſeutia animalis, vt eſſentia miſti, vel conſideratur, vt eſſentia ſimpliciter entis, cuiuſpiam. Primo modo conſideratur eſſentia in particularibus ſcientijs: Secundo modo in metaphiſica vnde principia quoque in metaphiſica conſiderata ſunt principia entium, quatenus entium, in reliquis vero ſcientijs conſiderantut principia entium ad hanc illaue ſpeciem contractorum.

Poſitio quarta contraria primæ. Non eſt alicuius ſcholæ poſitio at ponitur ad auferendas rationes contrarias, quæ inſtabant, diſputatur a Ianduno p. phiſ. q. Vlt. Franciſcus Vicomer. de princip. rer. lib. 1. c. 23.

Materia vere generatur.

Ratio prima. Principia rerum generabilium, & corruptibilium ſunt generabilia, & corruptibilia [Ariſtoteles 3. de Cœlo] Materia eſt principium rerum generabilium, & corruptibilium. Ergo materia eſt generabilis, & corruptibilis.

Confirmatio rationis.

Confirmatur, quoniam nedum materia eſt principium rei generabilis, & corruptibilis, ſed etiam eſt cauſa cur res generabilis ſit, & corruptibilis 1. de Cælo tex. 136. Materia eſt cauſa cur res ſint, & non ſint, quamobrem ſubingreditur illud axioma. Vnumquodq; tale, & illud magis.

Ratio 2. Subiectum generationis generatur. Materia eſt ſubiectũ generationis, ergo &c. Maior hęc nititur authoritati Auer. 1. ph. cõ. 6. qui dicit ſubiectum eſſe id quod vere generatur. præterea conſtat ratione, ita .n. ſubiectum generationis ad generationem, vt ſubiectum alrerationis ad alterationem: at ſubiectum alterationis alteratur, ergo ſubiectum generationis generatur.

Ratio tertia, quæ eſt Simplicij in tex. 82. p. phiſ.

Si materia eſt ingenita, & incorruptibilis vel ſecundum communitatem talis eſt, vel ſecundum indiuiduum eſſe, ac ſingulare. At ſi ſecundum communitatem eam ingenitam, & incorruptibilem dicimus, inſufficienter dicimus: nam & forma, & res quæq; hoc modo ingenerabilis eſt, & incorruptibilis. At ſi ſecundum indiuiduum, falſum dicemus, quod duplici ratione hunc in modum oſtenditur. Verba verò Simplicij ſubijciam. „ Sed nun„ quid materia ſu ipte natura indiuiduali ſit ingenita, & incorruptibilis vt mea materia non qua materia nã hoc eſt cõmunitatis ingenita, & incorruptibilis „ ſit? „ Hoc vero refutat duabus rationibus Simplicius; prima quidem ratio eſt. „ At quomodo hæc non fruſtra eſt corrupta mea forma? nam alterius „ formæ non erit materia quatenus mea materia eſt. Secunda vero ratio eſt. Quoniam materia eſſet nobilior forma, & magis ſubſtantia ſi ipſa in indiuiduo eſſe permaneti contra forma ſingularis corrumperetur.

Examen. Nemo eſt, qui non videat has rationes ad examen demonſtra-

tiuum reuocatas palam deficere, aliud igitur vnum nos manet quomodo ſint in ſchola peripatetica excipiendę; non igitur ſunt magni roboris intra terminos quoq; authoritatis Ariſtotelicæ. Primæ rationis maior diſtinguẽda eſt. Diſtinguunt aliqui per ſe, & per accidens, & admittunt principia rerum generabilium, & corruptibilium per accidẽs corrumpi, negant. Corrumpi per ſe. Senſus autem eſt non corrumpi ſecundum ſubſtantiam, aut generari neceſſario principia quæq; rerum corruptibilium, at corrumpuntur ratione effectuum, aut variationis eius, quam ex varia habitudine ad ſe ipſa obtinent: materia enim vt formas variat, corrumpi dicitur, quod in ſequente concluſione intelligemus. Alia diſtinctio eſt proximiorum principiorum, & communium: & concedunt principia proxima rerum generabilium, & corruptibilium corrumpi, & generari, at de principijs communibus, remotiſq; negant, vnde materia proxima rerum naturalium corrumpetur, & generabitur ſane, at remota, & prima nequacquam. Vtraq; diſtinctio eſt meo iudicio probabilis, nam & Ariſtoteles materiam per accidens corrumpi, & generari fatetur, & omnes cognoſcimus materiam proximam cuiuſcunq; rei qua proxima eſt corrumpi, & generari, ideſt ſecundum eam diſpoſitionem à qua contrahitur ad id vt ſit materia huius, illiuſque naturalis corporis. Ad confirmationem vero, variæ huic reſponſiones aſſignantur, aliqui dicunt materiam non ſuapte natura eſſe cauſam cur ſint res generabiles, & corruptibiles, ſed ratione priuationis, & potentiæ adiunctæ, vnde hoc quoq; modo corruptibilis eſt non illo. Alij reſpondent materiam ſubiectiuè cauſam eſſe rerum generationis, & corruptionis: non formaliter, adeoq; non eſſe ipſam capacem corruptionis, atq; ita in cauſa ſubiectiua negant maximam illam propter vnumquodq; tale, & illud magis. Alij intimius cauſam rei aperientes hunc in modum reſpondent: materiam non per ſe ſolam, & nudam eſſe cauſam corruptibilitatis rerum, ſed ratione contrarij, quod ipſam perpetuo comitatur, ſcilicet priuationis; qua ergo materia cuiuſcunq; formæ contrarium ſuſcipit eatenus omnes deponere poteſt, atq; deponit. Sed ex hac eadem ratione ipſa non generatur, aut corrumpitur, quod nullum ipſa contrarium habet, nihil.n.materię ipſi opponitur, at cum hæc ſolutio petat cauſam generabilitatis, & corruptibilitatis rerum naturalium, infra in diſputatione de ea re abundè explicabitur, interim ſatis ſit prima reſponſio iuncta tertiæ, quæ quoq; explicatio potiùs eſt primæ eiuſdem reſponſionis, quam noua reſponſio.

Exam. cõfirm.

Io. Gand. q. vlt. 1. phiſ.

Vicom. 1. de rer. prin. cap. 24.

Examen ſecundæ rationis. Satisfaciunt aliqui diſtinguendo antecedens, etenim ly generari poteſt tribui rei cuippiam velut ſubiecto, vel vt termino ſubiectum, ergo generationis generatur ſane vti ſubiectum, nempe quatenus generationem ipſam ſuſtinet, nempe formas recipit aduenientes, at non generatur, vt terminus, non enim ipſum eſt, quod producitur ea generatione ex. gr. cum ex ære ſtatua generatur. Æs ſane fit ſtatua hoc erat generari vt ſubiectum, at non fit æs, erat enim prius æs, quod ſi æs fieret eſſet id generari, vt terminum. Cæterum totam deinde rationem admittunt, & proportionem præcipuè inter alterationem, & generationem, nàm ſubiectum (inquiunt) alterationis fit, quatenus alterationi ſubijcitur, atq; terminos alterationis ſuſcipit, non fit autem, quod ipſum per alterationem producatur, nempe cum caleſit manus ſuſcipit ipſa calorem, qui producitur, vt terminus ad quem, non autem manus ipſa producitur. Ego tamen admiſſa

Gandau. & Vicomercat. vbi ſupra.

admiſſa in reliquis reſponſione non concederem proportionem, vel analogiam inter ſubiectum generationis, & generationem, interq; ſubiectum alterationis, & alterationem, etenim generatio cum ſimpliciter profertur, ſignificat potius terminum, qui producitur, & conuenit ex vi vocis rei productæ, alteratio contra conuenit potius ſubiecto, nam manus eſt, quæ vere alteratur, non calor, at homo eſt, qui abſolutè, & propriè generatur in humana generatione non menſtruum, quod humanæ generationis materia ab Ariſtotele aſſeritur, ob diuerſam ergo vocum generationis, & alterationis proprietatem non omninò procedit analogia: at ſi vocem generationis ad ſubiectum deflectamus (nam & deflecti poſſe Ariſtot. ipſe indicat 1. phiſ. tex. 58.) tum rectè ſoluitur adducta ſolutione argumentum.

Examen tertiæ rationis. Tertia ratio, ni ego fallor, æquiuocatione vocis [ſecundum communitatem] decipit nos; etenim communitas in materia prima duo ſignificare poteſt vel ſcilicet communitatem abſtractionis, prædicationiſue, vel communitatem cauſæ, ſiue ſubiectionis, hæc enim eſt cauſalitas materiæ. ſubijci. Cum vox [materia] ſumitur vt indifferens ad ſingulas eius portiones tum primo modo communis eſt, at cum materiæ quæuis portio conſideratur ſeiuncta ab omni forma, & in ipſa puritate materiali eſt tum communis ſecundo modo communitatis: nempe portio hæc ipſa mea materiæ, vt eſt portio primæ materiæ eſt communis ſecundum ſubiectionem, quia apta eſt recipiendis omnibus formis, quas & reciperet ſi generatio æterna poneretur. Simplicius ergo tranſit à communitate ſecundum abſtractionem, qua vtitur, cum dicit, ſi materia eſſet ingenerabilis ſecundum communitatem nihil amplius habituram, quam formam ad communitatem ſubiectionis. Cum dicit meam materiam, qua meam materiam non eſſe ingenitam, eſſe ſanè vt materiam, ſed id eſſe communitatis, eſt enim mea materia incorruptibilis, & ingenerabilis, non qua materia mea, ſed qua materia prima, quæ eſt communitas ſubiectionis, nedum qua materia in vniuerſum, quæ eſt communitas abſtractionis, & hoc intereſt inter formam, & materiam, quia forma eſt æterna ſolum ſecundum communitatem abſtractionis. At reſtat ſecunda obiectio Simplicij, quòd hoc modo materia vt æterna eſſet nobilior forma, vt corruptibili, at nihil abſurdi eſt aliquod corruptibile nobiliùs eſſe aliquo æterno, nam accidens æternum eſt ignobilius ſubſtantia corruptibili, cum ſubſtantia preſtet accidentibus, & tamen ex Ariſtot. aliqua ſunt æterna accidentia; aliqui eidem propoſitioni inſtant de anima ſentiente, & corpore cæleſti, quod eſt æternum, & tamen abſq; forma conſideratum, eſt ignobilius anima ſentiente, ſed certè diuturnitas temporis non videtur producere neceſſario, inferreq; maiorem rei nobilitatem. Vnde Ariſtoteles in ethicis dixit à viro probo prælatum iri vitam vnius anni præclariſſimam vitæ multorum annorum gregariæ, & communi, quinimo mallet (inquit) vnam actionem honeſtã, & magnam, quam multas, & paruas. Sed hæc ſufficiant.

Poſitio quinta eſt Ariſtot. 1. phiſ. tex. 82. & ſequentem.

Materia corrumpitur (ſcilicet, & generatur) per accidens, quatenus ſcilicet corrumpitur in ea priuatio.

Annotatio. Non eſt hæc concluſio eius generis, quæ mereatur hinc inde diſputationem, ſed ſatis eſt ſi declaretur in ea mens Ariſtotelis, etenim aliqui dubitant quamobrem Ariſtoteles tribuerit materiæ corruptionem hanc acci-

accidẽtariam potius ratione priuationis, quã ratione formę, etenim in materia corrumpitur priuatio, ſed & corrũpitur forma, & cum à forma obtineat eſſe definitiũ, & ſpecificum, quod cum eius interitu ammittit, videtur potius corrumpi materia ex interitu formæ, quam ex interitu priuationis à qua nihil recipit, immò ea pereunte potius ex aduentu formæ cõpletur. Simplicius affert duas rationes cur hac in re Philoſophus priuationẽ formę pręrulerit, quę tamen non ſatis firmæ habentur. Alij dicunt, & multa cum probabilitate materiam, & priuationem cum ſubiecto non differant amplius ſibi mutuo ſua communicare attributa, quam materiæ formam, aut contra. Hinc enim à priuatione materia habet vt ſit non ens, & priuatio à materia vt ſit aliquo modo ens. Verum probabiliſſimè forſan hoc modo dicemus quomodo etiã intimius res ipſa aperiretur, priuatio cũ ſit negatio in ſubiecto apto includit cum negatione potentiam ad formam proximam, ſcilicet ex ijs, quæ ſuperius ſæpe iam diximus, quæ potentia proxima ſub aduentum formæ corrumpitur, vt in quæſtione de potentia materiæ velut probabiliorem cæteris ſententiam ſuſcepimus, in corruptione itaq; priuationis corrũpitur quoq; potentia proxima materię, quæ cum ſit propago potentiæ communis, ſcilicet ſubſtantiæ ipſiuſmet materiæ primæ, merito ex eius corruptione dicitur corrumpi materia, tanquam cui us ſatis intimum accidens pereat, vel proximus ab eius, natura effluxus à formæ vero interitu non dicitur interire materia, quoniam forma non pertinet ad materiam primam, de qua modo loquimur, ſed ad compoſitum, & ſi quomodo ad materiam pertinet ad ſecundam, quam ex interitu formæ non per accidens, ſed per ſe corrumpitur, at potentia illa proxima etiam ſi non ſit verè in materia ipſa prima; tamen proxime ad eam accedit, cum à potentia vniuerſali, quæ eſt ſubſtantia ipſa primæ materiæ proximè fluat, ſitq; quædam eius propago.

Digreſsio

Reſtat iam vt de tota diſputatione proferam ſententiam meam indicando, quæ nam opinio ex adductis probabilior mihi videatur, ſi ergo veritatem ipſam ſimpliciter requiramus quæ nobis lumine ſupernaturali innotuit. Materia ſane à Deo creata eſt, nempe ex nihilo in ipſo mundi exordio producta fuit, non tamen genita, ideſt per motum, & tranſmutationem producta. Contra quem modum ortus procedit Ariſtotelis ratio; at ſi ſolo naturali lumine vtamur in inſuperabili obſcuritate, atq; obſcuriſſima ambiguitate reſtamus, neque enim ſatis expedire poſſumus num mundus ab æterno præceſſerit, quod ex diſputatione de mundi æternitate conſtat, quod ſi mundus etiam poneretur fuiſſe æternus adhuc tamen procedant ne res à Deo, nec ne ſecundum eſſe eſt ambiguum, & ſi de reliquis etiam rebus fateremur eas à Deo emanare, de materia adhuc tamen peculiaris reſtat difficultas; multi enim, qui rerum omnium proceſſionem à Deo poſuere, materiam tamen omninò improductam arbitrati ſunt, vt Atticus, & Plutarchus. Inter cæteras verò rationes ea non eſt poſtrema, quòd ſi materia à Deo proceſſerit, immediatè ab eo producta erit, ſaltem ante omnem naturam corpoream, vnde vel immediatè à Deo, vel nonniſi à mentibus, ſubſtantiaue aliqua abſtracta, & diuina, at à puriſſimis actibus procedere abſque medio, rem adeo imperfectam, impuram, ac omnis actus expertem non videtur ſatis probabile. Suffragantur huic rationi teſtimonia Platonis in Timæo, & in lib. de legibus fateor me in tanta difficultate hærere,

attamen

attamen mihi ſemper magis probatum eſt pendere à Deo omnia, ſecundum eſſe, ac vniuerſum ipſum, idq; etiam in Ariſtotelis ſchola, apertius enim eſt in Platonica; vnde oportet quoq; materiam à Deo procedere, quæ eſt pars vniuerſi, at procedit non per ſe, neque ante reliqua vti ſumebat contraria dubitatio, ſed ſimul cum reliquis, totum enim eſſe vniuerſi ſimul à Deo pendet, his quidem clarius, his vero obſcurius, vt vniuerſi ratio, & textura exigebat: hoc ergo modo a perfectiſſimo agente pendere rem imperfectiſſimam ſed quæ talis ad vniuerſi conſtitutionem requireretur, nihil abſurdi eſt, immo conſonum, quam maxime diuinæ ſapientiæ, & poteſtati, cui ſit gloria.

Finis Libri ſecundi.

SCI-

Digitized by Google

SCIPIONIS CLARAMONTII CÆSENATIS

De Communibus omnium rerum naturalium Principijs, & Affectionibus.

LIBRI VNDECIM.

DE PRIVATIONE

LIBER TERTIVS.

Connexio.

Ex Ioan. Gram. 1. ph. in ex. tex. 71. Auerroes 4. phiſ. com. 120.

DE Materia iam tranſacta diſputatione reſtat, vt ad priuationem tranſeamus, hec enim iunctiſſima materiæ eſt, vt vix ab antiquioribus diſtinſtæ fuerint, præterea in tranſmutatione primum ordine locum obtinent. Eſt enim termiuus à quo, forma vero cum ſit terminus ad quem locuin occupat poſtremum.

Annotatio. Priuatio alia ſubſequitur formam, alia præcedit. Cum enim ſit communiter ipſa negatio, & abſentia formæ in ſubiecto apto vel hæc abſeniia & aptitudo conſideratur poſtquam aduęnerit forma, receſſeritq; ſeu licet nondum aduenerit, adueniſſe tamen debuerit, vt cum catelli adulti adhuc orbantur viſu, & hæc priuatio ſubſequitur formam, vel conſideratur antequam forma acceſſerit, debueritue acceſſiſſe, & hæc eſt priuatio, quæ dicitur antecedere formam à nonnullis. Hæc priuatio; informis dicitur, eo, quod hęreat naturæ informi ſcilicet materiæ, illa formata vocatur, quod ſubiecto formato inſit: de priuatione ergo (ſiue antecedentem formam, ſiue informem dicamus,) in præſentia agitur, hæc enim vna terminus à quo mutationis eſſe poteſt adeoq; inter principia locum habere de hac ergo tres illæ quoque quæſtiones ſunt inſtituendæ. An ſit. Quid ſit. Qualis ſit. An ſit quidem quoniam qui nihil ex eo, quod non eſt fieri poſſe credebant omnia ex ijs, quæ præexiſtebant, latitabantq; generabant ſecundum quam ſententiam nulla eſſet priuatio niſi apparenter: ad quæſtionem verò quid ſit pertinent hęc omnia, quæ à peripateticis diſputari conſueuerunt. An priuatio ſit aliquid reale, de diſtinctione eius à forma, de diſtinctione eius à materia, & præcipuè à potentia materiæ, & de diſtinctione

eius

eius à negatione vniuerſali formarum, ſiue inaffectione materiæ, qua in re præſertim tota priuationis explicatio continetur. Cum.n.priuatio ſignificet negationẽ formę cum potẽtia materię hęc negatio triplicem gradum habere videtur. Primus quidem eſt in materia in ſe ipſa conſiderata, in ea enim nulla tum forma concipitur. Secundus eſt cum materia refertur ad formas generales. Conſideratur enim vt priuata forma in vniuerſum animalis, & in potentia ad illam. Tertius eſt cum refertur ad formam particularem ad quam tum proximè tendit qualis eſt priuatio humanæ formæ in embrione diſputandum ergo eſt an omnes hi gradus ſub priuatione contineantur an duo poſteriores ſolum, adeo, vt ſecundus ſit priuatio remota. Tertius proxima, an tertius ſolum ſit verè priuationis nomine vocandus. Ad quæſtionem qualis priuatio ſit huiuſmodi diſputationes pertinent, an priuatio ſit principium tranſmutationis an rerum naturalinm an per ſe, an per accidens an termini generationis, & corruptionis ſint priuatio, & forma vtrum nomen prncipij vniuocè dicatur de materia, forma, priuatione ad eandem illa reducitur vnde priuatio cognitionem, diſtinctionem, definitionem, vnitatem habeat. & ſi quę alię eiuſmodi ſunt. Iam verò ad rem accedamus.

QVÆSTIO PRIMA.

An ſit priuatio.

ARTICVLVS VNICVS

Poſitio prima.

PRiuatio verè, & non apparenter ſolum eſt in naturali tranſmutatione.

Annotatio. Senſus concluſionis in præſentia non eſt in omni productione eſſe priuationem, quo in ſenſu demonſtrare nititur Auerroes nihil ex nihilo aut ex non eſſe procedere 4. text. 8. phiſ. & alibi, ſed ad ſolam productionem naturalẽ merito reſtringitur, ita ergo effugimus diſputationem de creatione, vt à fidei noſtræ veritate ponitur: in naturalibus autem, & ſenſibilibus rerum productionibus videmus id, quod generatur antea non eſſe, nempe in ouo non eſt pullus antequam ex illo gignatur, vt poſtea gignitur, quod ſi concedamus ineſſe ouo potentiam ad illam tranſmutationem iam habemus vtramque priuationis conditionem, abſentiam formæ, & potentiam ſubiecti contra ergo hanc ſententiam, quæ priuationem aſſerit duplici ex capite ſolum iri poteſt, ex latitatione formarum vti ſenſit Anaxagoras (ita enim non eſt vere) abſentia, & negatio formæ, ſed apparenter, & ex negatione potentiæ in ſubiecto, quaſi quicquid gignitur id totum à Deo generetur ad præſentiam tamen rei naturalis, ita enim totus effectus à poteſtate agentis pendebit, & non à poteſtate ſubiecti, cuius ſententiæ meminimus in de principijs quæſt. 2. ad Concl. 5. in exam. primæ rationis. Sed hac ſententia, interim ſpreta, vt ab eruditione philoſophica ſatis abhorente ſatis videbitur ad aſtruendam priuationem ſi probetur res de nouo generari, & non latitauiſſe in ſinu rei deficientis: quoniam verò hoc diſputabitur infra. De mutatione ideo inde repetantur anticipenturque rationes ſi cui lubeat eas hic conſiderare, examinareque.

Poſitio

Digitized by Google

Poſitio ſecunda contraria præcedenti.

Priuatio verè non datur, ſed apparenter ſolum.

Annotatio. Rationes illæ hanc poſitionem probant, quæ oſtendunt dari latitationem formarum, & nihil de nouo generari, vt fuit ſententia Anaxagoræ cuius reiecimus fundamenta ſupra q. 2. de princip. ad poſit. 4. eaq; expendimus, & habebuntur infra de mutatione, inde ergo rationes, & ſolutiones petantur ne opus per ſe longum iiſdem repetendis in immenſum creſcat.

Digreſsio in qua determinatur diſputatio.

Moroſiores ſunt, qui priuationem à rerum naturalium generatione remouent quam vt ab æquioribus philoſophis audiri, attendiq; debeant an tamen ſit certa ad rigorem, veritatis ab examine rationum petatur.

QVÆSTIO SECVNDA

Quid ſit priuatio.

ARTICVLVS PRIMVS. Vtrum priuatio ſit ens per ſe, & aliquid reale.

Poſitio prima.

PRiuatio non eſt ens per ſe, ſed per accidens ſolum. Eſt Ariſtotelis 1. phiſ. tex. 75. & 79.

Ratio. Elicitur ex interpretibus, & potiſsimum ex Auerroe com. 79. 1. phiſ. ibi diuidendo priuationem ab eo, quod eſt in potentia Themiſtius ſola ratione ad tex. 61.

Quod formaliter eſt negatio, ex additamento autem aliquid, illud eſt per ſe non ens, ex accidenti ens. Priuatio eſt formaliter negatio, ex additamento aliquid, ergo priuatio eſt per ſe non ens, ex accidenti ens. Ad rationis confirmationem intelligere oportet (id repetendo ex metaphiſicis) in accidentibus duo conſiderari alterum habent in ſe ipſis, ex eo, quo genus eorumdem deſumitur. Alterum obtinent ex ſubiecto eo, ex quo ipſorũ ducitur differentia: hoc ſecundum additamentum vocant exempli gratia eclipſis definitur priuatio luminis in luna, ly (priuatio luminis) in eſsẽtia eclipſis formaliter cõtinetur, eſtq; genus eclipſis, ly in luna ex relatione ad ſubiectum eclipſi oboritur, ideo additamentum vocatur, & differentiam exibet, qua diſtinguitur eclipſis à nocte, quæ quoq; priuatio luminis eſt, in priuatione hac quoque noſtra duo hæc reperiuntur (negatio aut abſentia formæ eſt primum: in ſubiecto apto) eſt ſecundum: ratione primi eſt negatio ergo, & non ens priuatio ipſa, ratione ſecundi eſt ens, cum itaq; primũ contineat formaliter, ſecundum ex additamento videtur eſſe illa non ens per ſe, ens vero per accidens. Hanc rationem expreſſit Auerroes com. 79. dum dicit ens enim in potentia eſt aliquid cui accidit priuatio non in ſua ſubſtantia, priuatio, autẽ ſecundum quod eſt priuatio eſt non ens per ſe, D. Th. quoque eandem innuit dum dicit propterea priuationem eſſe non ens per ſe quod illa de ſe ſignificet infiguratum &c. Examen infra poſt rationes ſequentis concluſionis.

Poſitio

Examen rationis pro poſitione prima.

Non facile cōcedetur maior, nam cum accidentia ex additamento ſuſcipiant differentiam ſpecificam non poteſt id illis ineſſe per accidens, quod ex additamento obtinent, cum differentia magis naturā, & eſſentiā exprimere conſueuerit quam genus, quod ſi dicatur ſecus eſſe in accidētibus, primo hæc reſtrictio non ſatis efficaciter oſtenditur, ſecundo an magis exprimit naturam accidentis, id quod eſt commune illi cum multis, an quod diſtinguit ab omnibus, neq; excipiant falſum hoc eſſe cum dicā ex additamento ſuſcipitur quaſi differentiam ab extrinſeco, atq; à ſubiecto ſuſcepta nō poſſit ſignificare eſſentiam accidentis, nam cum accidentis eſſe ſit ineſſe hæc ipſa ad ſubiectū relatio non poteſt accidentaria eſſe accidenti, adeout quod inde conſequitur per accidens ineſſe illi dicatur. Hæc de maiore, at minor quoque inſtantiam patietur ſi terminus generationis à quo ſtatuatur contrarium, adeoq; forma, & non negatio: priuatio enim hoc modo erit forma poſitiua minus fortè perfecta, & videtur ita accepiſſe priuationem Ariſtoteles 10. diuin. tex. 15. vtrum verò contrarium ſit per ſe terminus in quæſt. ſeq. diſputabitur.

Poſitio ſecunda contraria primæ. Erit Platonis ſi verè Plato confudit priuationem cum materia, vt illi tribuere videtur Ariſtoteles 1. phiſ. tex. 79. diſputat Achill. lib. 1. de elem. quæſt. 27. Perrer. lib. 5. de princ. c. 23. 24. Ianellus 10. diuin. q. 10. videtur ſanè eorum qui priuationem eſſe formam corporeitatis aſſerebant.

Priuatio eſt ens per ſe, aliquidq; reale.

Ratio prima. Quod idem eſt materiæ re ipſa eſt ens per ſe, atq; reale (tale enim ens materia.) Priuatio idem eſt re ipſa materiæ. Ergo priuatio eſt ens per ſe, atq; reale.

Ratio ſecunda. Omne principium realis tranſmutationis eſt ens reale. Videtur hæc per ſe nota. Etenim ens à non ente nequit produci. Priuatio eſt principium realis tranſmutationis. (Eſt Ariſtotelis & videbimus infra.) Ergo priuatio eſt ens reale.

Ratio tertia. Priuatio, eſt forma corporeitatis. Forma corporeitatis eſt ens reale atq; per ſe. Ergo priuatio eſt ens per ſe, atq; reale.

Examen rationum pro ſecunda Poſitione.

Rationum aduerſarum prima facilè ſoluitur, nam priuatio eſt idem cum materia numero non ratione ceu aſcenſus, & deſcenſus idem numero ſunt ſiue ſubiecto, differunt ratione, quæ reſponſio eſt ipſiuſmet Ariſtotelis primo phiſ. tex. 79. verum de identitate materiæ cum priuatione paulo poſt agemus. Secunda ratio ſubtiliorem difficultatem petit in qua ſoluenda non dicunt idem omnes, aliqui diſtinguunt principium per ſe, & per accidens, & maiorem de principio per ſe cōcedunt. negant de principio per accidens, ex quorum ſententa priuatio eſſet principium tranſmutationis per accidens contra ſententiam tamen Ariſtotelis, & melius philoſophantium. Alij, & multo probabilius diſtinguunt inter hęc duo priuationem eſſe realem, & priuationem eſſe ens reale, nempe cecitas eſt priuatio realis, quia priuat hominem aliqua reali facultate, ſcilicet vidēdi, at nō eſt ens reale poſitiuumue, & ſi quid poſitiuum habet, eſt illud ens rationis, quod fingit anima dum has propoſitiones format, cæcitas eſt priuatio viſus, &c. An poſſumus iiſdem inſiſtendo veſtigijs dicere? duo in priuatione contineri, negationem, & ſubiecti potentiam ratione potentiæ, & ratione ſubiecti eſt ens reale priuatio, ac po-

Perrer. lib. 5. de princip. vlt.

ac poſitiuum, immò perſæpe ratione cauſæ ex. gr. cæcitas plerunq; à morbo materiali procedit, adeoq; à cauſa poſitiua, vt cum opticus neruus obſtruuitur, & ſi quid aliud tale contingat, at ratione puræ, præciſæq; negationis priuatio eſt ſane realis etenim in rerum natura ea negatio, priuatiue eſt abſq; operatione mentis,eſt enim homo priuatus facultate videndi,abſq; vllo noſtro cogitatu, at nihil poſitiuæ entitatis, atq; prædicamentariæ continet, & hoc in ſenſu non eſt ens reale. His ita diſtinctis maior conceditur, ſolum cum ampliſſime ſumitur ens reale, vt ſignificat id quod reperitur in rerum natura abſq; operatione intellectus, & habet annexam entitatem poſitiuam realem, licet præciſe, & formaliter non includat. Tertia ratio innititur minori à tota ſchola peripatetica, immo ab omnibus ſcholis reiectæ: infra tamen diſputatur in hac eadem quæſtione.

Digreſsio. Quid probabilius verum ſit.

Probabilius id reputo, quod in proxime ſubiuncta ſolutione continetur, & explicatur,eo ergo modo eſt ens priuatio, & non ens: eſt non ens poſitiuũ, & reale, vt preciſe pro negatione ſumitur, quia ita nihil obtinet poſitiue entitatis,eſt tamen realis tum negatio abſq; vlla ſcilicet opera intellectus; & habet entitatem poſitiuã non incluſam,ſed annexam,qua ratione dicit Ariſtoteles eſſe priuationem ens per accidens,non ens per ſe: reſpiciendo enim entitatem poſitiuam dicit priuationẽ eſſe per ſe nõ ens, quia preciſe ſumpta illam non continet, dicit eſſe per ſe ens, quia eandem annexam habet.

ARTICVLVS SECVNDVS. Vtrum ſit idem cum materia.

Poſitio prima. Quæ tribuitur ab Ariſt. Platoni tex. 79. p. ph. eſt autem Plotini vt videtur Enead. 2. lib. 4. cap. 14.

Priuatio idem eſt cum materia, ſiue à materia non diſtinguitur, neque re, neque ratione.

Ratio prima videtur eſſe Plotini in eod. loco.

Indeterminatio infinitas, & informitas eſt ipſamet materia, & re, & ratione. (Huic propoſitioni atteſtari videtur Ariſtoteles dum definit materiã,neq; quid eſſe, neque quale, neque quantum, neque &c.)Priuatio eſt indeterminatio, infinitas,& informitas. Ergo priuatio eſt ipſamet materia, & re, & ratione.

Ratio ſecunda.

Potentia materiæ idem omnino cum materia eſſe videtur. Priuatio eſt ipſamet potentia materiæ, & viciſſim. Ergo priuatio idem omninò cum materia eſſe videtur. Minor inde patet quod priuatio includit, & negationem formæ, & potentiam ad illam, potentia viciſſim, & potentia includit cum ſit ea ipſa, identicè (vt ſcholæ dicunt, & negationem quoque continet nam potentia actum illum omninò excludere videtur, ad quem tendit, vt fuit ſuperius diſputatum.

Tertia ratio. Eſſe videtur quam tribuit Ariſtoteles Platoni textu 79.
„ „ Mea videtur ipſis ſiquidem numero eſt vna, & potentia tantum eſſe. „
vt ſit ratio. Quod ſunt numero vnum, ſunt etiam potentia, ſeu ratione vnum. Materia,& priuatio ſunt vnum numero. Ergo materia, & priuatio ſunt ratione vnum. Pendet ratio ex logicis principijs. Quicquid enim vnum numero eſt vnum quoq; ſpecie eſt, adeoq; definitione, & ratione.

Examen.

Examen primæ rationis. Maior propoſitio primæ rationis eſt ſatis dubia, immo quam falſam multi arbitrabuntur. Eſſe enim informem non eſt eſ-
ſentia

ſentia ipſa materiæ, ſecus nunquam materia formari poſſet, at eſt in aliquo ſenſu informitatem eſſe materiæ eſſentiam quatenus ſcilicet materia ab eſſentia ſua nullam formam habet. tamen ratione adhuc differret informitas, & materia illa enim ſignificaret per modum formæ cuiuſdam: materia per modum ſubiecti, quæ diuerſa ſignificatio, ſiue diuerſus ſignificationis modus ſatis eſt ad inducendam rationis differentiam. Verum quicquid de maiore ſit minor à tota ferè ſchola peripateticorum reijcietur qua de re infra, ſicut de maiore ſupra egimus.

Examen ſecundæ rationis. Ad ſecundam nunc rationem tranſeamus. De maiore ſatis ſupra egimus, interim tamen repetendum eſt potentiam particularem non eſſe materiæ eſſentiam, priuatio autem particulari non vniuerſali potentiæ iungitur vnde ex hac vna reſponſione tollitur ratio, & tamen adhuc minor ex alio capite falſa eſt nec rectè à proſyllogiſmo infertur, etiam ſi enim potentia negationem incenderet actus, & formæ (quod non vſquequaq; conceſſum fuit ſuperius) attamen non concluderet priuationem idem & re, & ratione cum potentia eſſe ſiquidem priuatio includeret negationem formaliter, & potentiam ex additamento contra potentia includeret potentiam formaliter negationem ex conſequenti: Vnde ratione different.

Tertia ratio. Maiori ineuidentis innititur, & quam Ariſtoteles omninò negaret, multa enim eſſe ſubiecto vnum vult quę ratione, differunt, & rerum natura ei ſuffragatur.

Poſitio ſecunda. Eſt Ariſtotelis 1. phiſ tex. 60. & omnium peripateticorum, & Zabarella potiſsimum Plotinum redarguit libro 1. de mat. c. 7.

Priuatio eſt idem ſubiecto cum materia differt ratione.

Ratio prima. Eſt Ariſtotelis tex. 60.

Quod in generatione permanet differ ſaltem ratione ab eo, quod non permanet. Materia in generatione permanet, priuatio non permanet, probat Ariſtoteles expoſitione immuſici, & hominis, homo enim cum ex immuſico fit muſicus permanet, at immuſicus non permanet, neq; immuſicus homo permanet totum hoc ſcilicet compoſitum.

Ratio ſecunda. Eſt Ariſtotelis in eodem loco. Videtur autem contineri in illis verbis, non enim idem eſt homini, & immuſico eſſe.

Quæ definitione differunt, adeoque eſſe, ratione quoque differunt, Materia, & priuatio definitione differunt probat ex poſitione immuſici, & hominis: illi enim aut eadem definitione definitur. Ergo materia, & priuatio ratione differunt. Aliqui hanc ſecundam rationem non diſtinguunt ab alia ſed confundunt ita, vt hæc ſit potius explicatio quædam poſitionis, illa ſit ratio. Ioan. Grammaticus, Simplicius, & frequentiores interpretes, quibus ſubſcribere me quoque iudice licet.

Ratio tertia ſecundum alios ſecunda. Eſt Ariſtotelis tex. 61. eſtq; ex vſu appellationeq; hominum.

Quæ diuerſis appellationibus, diuerſiſq; ſignificantur dicēdi modis ratione differunt. Priuatio & materia diuerſis appellationibus, diuerſiſq; dicendi modis ſignificantur. Ergo, priuatio & materia ratione differunt. Maior ſupponitur, minor oſtenditur dupliciter primo, quoniam fieri ex aliquo magis priuationi tribuitur, quam ſubiecto, dicimus enim ex immuſico fieri muſicum, & non ex homine fieri muſicum, ſed de homine, & de ſubiecto in rectodicimus

cimus

cimus hominem fieri muſicum, quandoque tamen, ſed raro ex ſubiecto rem fieri dicimus vt ex ære ſtatuam. Secundo quoniam in omnibus priuationibus, vel ſaltem ex Ioanne Grammatico in frequentioribus vtroque dicend. modo vti poſſumus ex immuſico fit muſicus, & muſicus fit muſicus, at in ſubiecto altero tantum vtimur frequentius ſcilicet hoc fit illud, at cum obliquo caſu vtimur (quod rarum eſſe diximus) tum recta appellatione vti non poſſumus, nempe dicimus ex ære fieri ſtatuam, at non dicimus æs fieri ſtatuã

Ratio quarta ſecundum nonnullos habet in tex. 79. 1. phiſ.

Quod eſt per ſe non ens per accidens ens, differt ab eo, quod eſt per ſe ens, non autem per accidens. Priuatio eſt per ſe non ens. Materia per ſe ens per accidens non ens. Ergo priuatio differt à materia diſtinguiturque.

Ratio quinta ſecundum nonnullos ibidem penes Ariſtotelem.

Quod propè ſubſtantia eſt differt ab eo, quod tale non eſt. Materia propè ſubſtantia eſt priuatio nequaquam. Ergo materia & priuatio diſtinguuntur. Vel aliter. Materia prope ſubſtantia eſt. Priuatio non prope ſubſtantia eſt. Ergo priuatio non eſt materia.

Ratio ſexta ſecundum nonullos tex. 80. Ariſtotelis.

Materia eſt cauſa rerum naturalium vna cum forma tanquam mater. Priuatio non eſt cauſa rerum tanquam mater. Probatur hæc minor quoniam aciem mentis intendentibus videbitur potius ad malum tendere, maleficaq; eſſe, & nõ eſſe penitus, tantum abeſt vt entitatem rebus ſubminiſtret. Ergo priuatio non eſt materia.

Ratio ſeptima ſecundum nonnullos tex. 81. Ariſtotelis.

Si priuatio, & materia eſſent penitus idem ſuipſius interitum expeteret. Vel aliter & cathegoricè rationem conſtruamus. Materia appetit formam. Minor hæc oſtenditur quoniam nullum contrarium formæ appetit formam, ſecus enim appeteret ſuum ipſius interitum. Non probatur hæc ſed ex ſuperioribus ſupponitur, quicquid enim fit ex contrario fit. Priuatio non appetit formam. Priuatio eſt contraria formæ. Ergo priuatio non appetit formam. Priuatio non eſt materia. Maior probatur ex duabus ſuppoſitionibus, prima forma eſt appetibilis. Eſt enim diuina, & bona & expetenda. Secunda eſt. Aliquid quod illam appetit, niſi fortè dicamus hanc propoſitionem ex illa duci. Cum enim forma ſit appetibilis neceſſe eſt vt ab aliquo expetatur.

Proſyllogiſmus. Forma vel appetitur à materia vel à ſeipſa, vel à priuatione. Hoc diſiunctum pendet ex ſuppoſitione, cum enim appetatur forma in generatione ab aliquo videtur ab horum aliquo expetenda neceſſario. At neque à priuatione, neque à ſeipſa. Non à priuatione oſtenſum id fuit. Non à ſe ipſa. Non enim ſuipſius indiget, vt hic ſupponatur. Omne quod appetit eius egere, quod appetit. Ergo forma appetitur à materia.

Examen primæ rationis. Quæſt. an ſit.

Examen. Minor primæ rationis inſtantias in vtraq; parte patitur; de permanſione quidem materiæ patitur eaſdem, quæ ſuperius impediebant dari in tranſmutationibus naturalibus. Tertium ſubiectum diſtinctum à terminis, quas ex quæſtionibus de materia eſt repetendum. In ſecunda parte obſtabit ſententia eorum, qui priuationem hanc, quæ tertium eſt principium rerum naturalium dicebant eſſe formam corporeitatis; tribuitur à nonnullis Alberto Magno, ſed non aperto ſatis iure: multi tamen, & recentiores, & antiquiores id ſenſerunt, nos quidem de hac ſententia arbitremur alias

Refert Ferrer. 5 l. de prin. cap. 14.

alias aperuimus: interim illud conſiderandum, an rationes huius ſententiæ euidentiæ ſaltem expenſæ, nunc rationis obſtent: rurſus, qui inaffectionem volunt eſſe priuationē, eatenus negabunt priuationem tolli, quatenus ſemper materia eſt ex ſui natura inaffecta formis omnibus. Secunda ratio manifeſtiori inſtantiæ obijcitur, nam diuerſitas appellationis ſtat cum omnimoda identitate, v. gr. cum hanc propoſitionem conſtruimus Deus eſt Deus, primo loco Deus ſubiectum dicitur, ſecundo loco prædicatum, & tamen idem vbiq; Deus, omniq; ratione ſibi eſt, quod ſi dicent differentiam rationis intercedere quatenus eſſe prædicatum, & eſſe ſubiectum diuerſæ quædam rationes, conſiderationeſq; ſunt, reſpondeo differentiam rationis duplicem eſſe, vt communiter ſchola diſtinguit rationis ratiocinantis, & rationis ratiocinatæ: de hac ſecunda loquitur Ariſtoteles, cuius etiam meminit in 3. phiſ. tex. 21. ſecus enim prima diſtinctione materia ipſa quoq; à ſe ipſa diſtinguitur, vnde hac diſtinctione in principijs vſurpata multo plura eſſent principia, quam tria. *Examen ſecundæ rationis.*

Examen trium ſequentium rationum. Quarta, quinta, & ſexta ratio eandem inſtantiam communiter patiuntur, quam prima de ſubiecto tertio, ſcilicet diſtincto à terminis; quartæ, præterea tertia exponitur inſtantiæ de entitate priuationis per ſe, & non per accidens, qua de re actum eſt in quæſt. proxima præcedente: inſtari quoq; poteſt aliter quintæ, & ſextæ rationi dicendo priuationem ratione negationis non eſſe prope ſubſtantiam, neque eſſe cauſam rerum naturalium, at ratione incluſæ potentiæ, quam dicent eſſe ſubſtantiam materiæ, dicent & prope ſubſtantiam eſſe, & cauſam eſſe rerum naturalium, neque hæc diſtinctio eſt diſtinctio illa rationis ratiocinatæ, quæ in præſentia quæritur, ſed rationis ratiocinantis; ſed inſtantia prior, quo tectior eſt eo fortè difficilior.

Examen ſeptimæ rationis. Maioris inſtantiæ ſupra relatæ fuerunt in quæſt. de materia formam rurſus appetibilem eſſe non adeo patet, & Plato de ideis concederet: de his formis, vel potius vmbris formarum negaret, eaſq; diuinas eſſe haud concederet. At eſto eſſe appetibilem formam, ergo appetitur, non eſt hæc illatio neceſſaria. Vera beatitudo ſecundum ſubſtratum eſt cuicunq; homini expetenda, neque tamen à quocunq; homine ſecundum ſubſtratum expetitur. At expetatur, & illatio non ſit intelligenda in particulari, ſed in ſpecie, dicemus expetitam à compoſito. Homo enim quiſq; expetit animam eodem appetitu, quo vitam, adeoq; diſiunctum erit diminutum; dum enim dicitur forma, aut expetitur à forma, aut à materia, aut à priuatione adijcendum eſt, aut à compoſito, forma eo iam conſtituto, adeoq; illam amante, etq; pertinaciter adhærente.

Digreſſio in qua explicatio probabilioris ſententiæ.

Controuerſia hæc, ſi rem diligentiùs inſpiciamus, tria membra habet, non duo; vel enim ponetur materiam, & ſubiecto, & ratione non diſtingui à priuatione, quæ dicitur ſententia Platonis, vel ponetur ſubiecto vnum eas eſſe, at ratione differre, quæ eſt ſententia Ariſtot. vel ponetur diſtingui eas, & ſubiecto, & ratione, quæ ſententia non eſt ſanè ab aliquo palam deffenſa, tamen ex ſequacitate illationis videtur eorum ſententiæ hærere, qui priuationem eſſe dicunt corporeitatis formam. Quarta ſententia excogitari vix poteſt, vt aliqua ſcilicet diſtinguantur ſubiecto, nec diſtinguantur ratione quomodo hic diſtingui, ac differre ratione accipitur. Vt vero ego

exponam, quam ex his ſententiam probabiliorem reputem, altius aliquanto repetendum eſt, quid ſit differre ratione ſiue vt Ariſtot. quandoq; vocat diſtingui ipſo eſſe. Dico igitur nomina hæc ſubiectum, & ratio, latius quãdoq; ſumi, quandoq; præſſius: latius ſubiectum pro ſuppoſito ſumitur, & hoc modo quæcunque in eodem ſuppoſito ſunt eodem ſubiecto ſunt, quomodo Ariſtot. quandoq; omnia accidentia, quæ in eodem ſubiecto ſunt vnũ ſubiecto, & numero facit, ita vero nedum materia, & priuatio vnum numero, & ſubiecto erunt, ſed materia, & forma, forma, & quantitas, & reliqua demum omnia, quæ in eodem ſuppoſito reperiuntur. Ratio itidem quandoq; ſignificat perfectam, & abſolutam definitionem, & eſſentiam, qualem vere habent ſubſtantiæ completæ, & hoc modo plura ſubiecto diſtincta in eadem ratione conueniunt, vt Petrus, & Paulus in definitione hominis: aliter ſumitur ratio pro conceptione ipſa, vnde quæcunq; ex noſtra conceptione differunt, ratione diſtingui dicuntur: dicitur vero hæc diſtinctio rationis raciocinantis a ſchola potiſſimum Thomiſtarum: ratio aliter ſumitur medio quodam inter hos ſignificatu, qui gradus adhuc habet, vt propius ad alterutrum terminum accedit, vel conceptionis noſtræ, vel definitionis, & eſſentiæ perfectæ, ac abſolutæ, attamen ſemper diſtinctio hęc, vt hoc medio modo ſumitur, abſq; opera intellectus in rerũ natura eſt. Huius ego mediæ ſignificationis extremam latitudinem arbitror poſſe hoc modo definiri. Res duę comparatę, vel ſunt ambę abſq; opere intellectus, vel non abſq; opere intellectus, ſi abſq; opere intellectus, vel diſtinguuntur vt res ſimpliciter abſolutę, vel ex incluſa relatione, ſi vt res abſolutę, vel ſubiecto, et loco diſtinctæ, vel in eodem ſubiecto exiſtẽtes. Vt res abſolutę loco, & ſubiecto diſtinctæ differunt Petrus, & Socrates vt duo abſoluta, ſubiecto tamen non diſtincta Petrus, & eius quantitas: aliqua differunt ex incluſa relatione, vt actio, & paſſio: ſurſum, & deorſum, & hanc differentiam vocat (ipſo eſſe) Ariſtot. non ſubiecto, nempe non ratione abſoluti eſt differentia, ſed ratione incluſi reſpectus eadem enim eſt prorſus linea aſcenſus, & deſcenſus at motus termini mutantur, & qui erat terminus à quo in terminum ad quem tranſit, ita aſcenſus fit deſcenſus, & viciſſim. Id vero notandum eſt, non ex quauis relatione quoquomodo incluſa, rem ad prędicamentum relationis pertinere in ſchola ipſa peripatetica, penes quos ſex poſtrema prædicamenta quandam ſingula relationem ſignificant & tamen à cathegoria relationis diuerſa ſunt. His ita declaratis rem modo explicemus propoſitã. Cum ergo priuatio dicat negationem formæ in ſubiecto apto: potentia materiæ, ac ſubiecti vel eſt ipſa vniuerſalis potentia materiæ, & hæc quia pro fundamento eſt eſſentia materiæ, ideo ſecundum abſolutum non different materia, & priuatio, ſed ſolum ſecundum relationem, adeoq; ſubiecto nõ different, ſed ratione, & ipſo eſſe vt docet Ariſtoteles: at ſi ſit (vt verè eſt) potentia particularis, cui annectitur priuatio rurſus, vel hæc potentia particularis eſt ab vniuerſali ſolum relatione diſtincta, vt fert ſententia D. Thomæ, vel diſtinguitur fundamento, vt ſupra expoſitum fuit in quæſt. 6. De Materia: ſi primo modo rurſus non diſtinguitur à materia ſubiecto priuatio, ſed ratione: differt enim ſolum habitudine, at ſi differt potentia fundamento iam differentia abſoluti alicuius intercedit, ideo diſtinguere oportet materiam; nam vel conſideratur præciſè, & in puro eſſe eſſentiali (vt tamen conuenire illi eſſentiam ſupra ſtatutum fuit) & differet hoc modo à priua-

1. Top. c. 6.

Ad poſ. 4. in ex.

Vt differat priuatio a mat. ſub.

priuatione, nedum ratione, ſed etiam fundamento. Potentia enim particularis includit præter radicem potentiæ vniuerſalis propenſionem, cuius fundamentum à materia diſtinctum ſecundum hanc ſententiam eſt; vt ſupra loco citato explicauimus. Quòd ſi materia accipiatur non pro præciſo eſſe eſſentiæ, ſed in compoſitiore ſignificatu, quatenus iam eſt in ordine ad formam, quoniam materia in eiuſmodi conceptione iam includit potentiam ipſam particularem, idem abſolutũ, quod priuatio, continebit, adeoq; ſubiecto rurſus idem eſt materia, & priuatio (vt materia dicit ordinem realem ad formam) ex hac quoque ſententia, quam ego ſuperius cæteris probabiliorem dixi.

ARTICVLVS TERTIVS. Vtrum priuatio ſit negatio omnium formarum in materia.

Poſitio prima eſſe videtur Plotini lib. 4. 2. Enead. cap. Et Simplicij 1. lib. ph. ad tex. 79. Sueſſanus in diluc. diſp. 4. l. 6. metaph. qui vocat illam priuationem ſimpliciter. Toletus in 1. ph. q. 21. ponit priuationem alteram in materia prima, quæ reſpicit omnes formas, alterum in proxima quaque materia, quæ terminus proximus generationis.

Priuatio eſt inaffectio materię, & generalis negatio omniũ in ea formarũ.

Ratio prima. Negatio formæ in ſubiecto apto eſt priuatio. Inaffectio illa materiæ eſt negatio formæ in ſubiecto apto. Eſſe autem negationem formæ ex ipſa voce apparet, adeo vt propoſitio ſit ex illis in quarum prædicato ſubiectum continetur; eſtq; inaffectio hæc illa negatio. Materia non eſt quid, neque quale, neque quantum; eſſe vero in ſubiecto apto patet, nam materia in ſui illa vniuerſitate potentiam continet. Ergo inaffectio illa materiæ eſt priuatio.

Ratio ſecunda, quæ videtur Sueſſani annotato loco.

Negatio formarum in materia, quæ eſt cum materia ſubiecto vnum, ac numero ratione tantum differt eſt negatio, & inaffectio illa communis, non negatio particularis formæ, cum particulari potentia. Sed priuatio eſt negatio formarum in materia vnum & idem cum ea ſubiecto, & numero exiſtens differens tantum ratione. Ergo priuatio negatio eſt, & inaffectio illa communis non negatio particularis formæ.

Ratio tertia, quæ eſt Perrerij in lib. 5. de princip. cap. 23. ſcil. ex eo loco elicitur.

Omnis potentia materię habet iunctam priuationem. Negatio illa & inaffectio materiæ in vniuerſitatę ſua ſumptæ, & ad vniuerſum genus formarum relatæ iungitur potentiæ communi materiæ, quæ & ipſa ad vniuerſum genus formarum refertur. Ergo negatio illa & inaffectio materiæ eſt priuatio.

Vel rectius,

Negatio, quæ iungitur potentiæ communi materiæ eſt priuatio. Pendet ex ſuppoſitione illa; Omnis potentia materiæ habet priuationem adiunctam. Inaffectio illa communis materiæ eſt negatio, quæ iungitur potentiæ communi materię. Ergo inaffectio illa communis materiæ eſt priuatio.

Annotatio. Perrerius ex ſuppoſitione illa Omnis potentia materiæ ſuam habet adiunctam priuationem; infert cum duplex ſit materiæ potentia remota, & proxima duplicem quoq; eſſe priuationem, alteram remotam, alteram proximam: aliter primam, & ſecundam fatetur tamen priuationem illam, quæ ponitur ab Ariſt. tertiũ generationis principium eſſe priuationem

N 2 hanc

hanc ſecundam, & proximam, nequacquam remotam, & primam.

Examen primæ rationis. *Examen.* Prior ratio maiore vtitur, quæ reſtrictione eget, aptitudo enim, & potentia, quæ ad priuationem requiritur de proxima accipienda eſt, non de remota, atq; hoc modo tollitur ratio, minor enim de remota tantum aptitudine; nullo modo de proxima admittetur. Vel aliter ex Ariſtot. cap. de opp. in prædicamentis ad priuationem nedum requiritur aptitudo, ſed quando, &c.

Examen ſecundæ rationis. Secunda ratio falſa minorem vtetur ex multorum ſententijs, & ex ea quoq; ſententia, quæ magis illi fauet adhuc nonniſi cum diſtinctione vera eſt. Eſt enim vera de materia in præciſo eſſe eſſentiæ, eſt falſa de materia, vt iam eſt in ordine ad formas.

Examen tertiæ rationis. Tertia demum ratio, & ipſa ſoluitur eadem diſtinctione, qua prima nempe non quæuis potentia adiunctam habet priuationem, ſed ſolum potentia proxima, vel requiritur etiam quando; preter aptitudinem, vt in ſecunda eiuſdem primæ rationis ſolutione. Quòd ſi quis contendat ex potentia remota naſci priuationem quandam remotam, niſi proximam, nihil tamen etiam ſi id obtineret pro præſenti poſitione concluderet, quæ de priuatione ſimpliciter eſt, & quę eſt alterum principium rerum naturalium, ſicut enim priuatio late ſumitur, & pro negatione cum potentia generis non ſpeciei. Ariſtot. 5. metaph. cap. 22.

Poſitio ſecunda contraria præcedenti. Eſt Themiſtij in digreſs. magna p. ph. eſt Alex. Aphrodiſ. 2. quæſt. nat. c. 7. Zabarellæ 1. de mat. c. 7. eſt Auerrois lib. 8. ph. comm. 62. alibi explicans terminos traſmutationis ſubſtantialis, ſcilicet eſſe, & non eſſe dicit. „Et non intelligit hic per non eſſe non eſſe ſimpliciter, „ ſed non eſſe alicuius, ſcilicet non eſſe huius generati, vel huius corrupti.„ Hæc Auerroes. eſt Vimercati in 1. de principijs cap. 16.

Inaffectio materiæ, negatioq; communis omnium formarum non eſt priuatio de qua ſcilicet agit Ariſtot. in p. phiſ.

Ratio prima eſt Themiſtij in digreſs. ad tex. 61.

Si inaffectio illa, & negatio communis omnis omnium formarum eſſet priuatio, materia in prima notione eſſet qualis, ſed materia in prima notione non eſt qualis, eſt enim ἄποιος, vt ſupra. Ergo, &c. Connexum ſupponit priuationem eſſe quandam qualitatem, *vel aliter cathegoricè.*

Priuatio eſt quædam qualitas. Inaffectio non eſt qualitas. Probatur hæc minor. Nam. Nulla qualitas contingit materiæ in prima notione [eſſet enim qualis materia non ἄποιος. Inaffectio contingit materiæ in prima notione. Ergo inaffectio non eſt qualitas.

Ratio ſecunda eſt Zabarellæ lib. 1. de rer. materia cap. 7.

Priuatio aduenit, & recedit; etenim ſæpiſſimè dicitur ab Ariſtot. non permanere text. 60. & alibi prætetea tex. 81. diſertè id dicit. Inaffectio non aduenit, & recedit. Semper enim eodem modo materiam in prima notione ſumptam occupat. Ergo inaffectio non eſt priuatio.

Tertia ratio. Priuatio eſt terminus à quo generationis, tranſmutationiſq; naturalis. Inaffectio non eſt terminus à quo generationis, tranſmutationiſue naturalis. Patet hæc minor; nam homo fit ex non homine, non ex negatione omnis formæ, qualis eſt inaffectio, immò annectitur alicui formæ neceſſario illa negatio, ſcilicet embrionis. Ergo inaffectio non eſt priuatio.

Anno-

Annotatio, in qua varia de controuerſia ſententia.

In hac difficultate variæ ſententiæ mihi extitiſſe videntur, licet forte aliquę præter Scriptorum mentem in ſcripta eorum exciderint, verum ad hanc varietatem aperiendam altius aliquanto res eſt hoc modo repetenda. Conueniunt omnes magni momenti Philoſophi, vt ſuperius conſtitit, materiam ſeorſum conſideratam, atq; de ſe ipſa omni forma ſpoliatam eſſe, vnde materiæ in prima notione ſumptæ negatio omnium formarum, & inaffectio ex eorundem ſententia ineſt. Sed iam differentia naſcetur, vt materiæ in prima notione potentia vel tribuitur: vel denegatur. Si enim potentia denegatur negatio ipſa formarum nulli potentiæ innitetur, adeoq; ſimplex negatio erit, in ſecunda notione ſolum ſocietatem potentiæ aſſequetur. Hæc ſententia Themiſtij eſt dicentis. „ Quoniam mehercle inaffecti vocabulum hoc loco non ſignificat priuationem qualitatis, ſed prorſus negationem.„ Et Alex. in 2. quæſt. nat. cap. 7. quem locum expreſſiſſe videtur Themiſtius, at in ſecunda notione, cum iam accedit potentia, & habilitas communis tamen illa, & non determinata priuationem ineſſe materiæ Themiſtius ſentire videtur in his paulo poſt ſequentibus verbis. „ Sed priuatum eſſe dicitur ea ratione, ſecundum quam ei accidit accomodatio, atq; habilitas quædam ad formas omnes ſuſcipiendas. „ At qui potentiæ vniuerſali non iungunt priuationem, hi nolent tum priuationem ineſſe materiæ, ſed negationem: accedere vero priuationem, cum iam potentia eius ad hanc, illamue formam contrahitur, poſſunt ergo hinc tres ſententiæ diſtingui, prior eſt materiam quandoq; ideſt in prima notione negationem formarũ ſubire omni poteſtatis fulchro deſtitutam. Alia eſt ſemper habere iunctam cum potentia vel vniuerſali, vel particulari; ſed horum alij volent negationem, cum potentia vniuerſali priuationem eſſe dicendam, alij nequacquam dicendam priuationem, niſi cum acceſſerit potentia particularis; ruſus qui priuationem vocant negationem cum potentia vniuerſali: horũ alij ſentient eam eſſe priuationem, quæ ſtatuitur principium generationis ab Ariſtotele; alij nequaquam illam eſſe principium volent, ſed priuationem tamen dicendam, alij *a* remotam, alij *b* generaliter, alij *c* ſimpliciter, quas tamen omnes appellationes reprehendunt, qui *d* ſoli potentiæ particulari priuationem annectunt; damnant enim, qui priuationem remotam, vel alio pacto dictam inducunt, verum quid probabilius dicatur ego meam ſententiam infra exponam; interim ex diuerſitate ſententiarum memorata hoc vnum ad præſentem poſitionem colligamus. Inaffectionem non eſſe priuationem duplici modo ſumi potuiſſe, vel ſcilicet de priuatione, quę eſt principium naturalis tranſmutationis, vel de priuatione quoquomodo ſumpta, hanc ob cauſam ego poſitionem ad priuationem, quæ eſt principium, reſtrinxi; de hac enim eſt in præſentia præſertim diſputatio: inaffectio item ſumitur, nedum pro nuda illa negatione ab omni potentia excluſa, qualis eſt Themiſtio in prima notione, ſed etiam vt iungitur potentiæ vniuerſali; iam ad examen deueniamus.

In quæſt. 5. de materia.

Digreſsio ad text. 61.

a Perrerius. *b Achil.* *c Sueſſanus.* *d Zabarella.*

Examen primæ rationis. Prima ratio imbecilla iure merito exiſtimari debet, neq; enim in ſchola quoq; peripatetica quicquam habet roboris: etenim inaffectio, quæ materiæ conuenit ante aduentum formæ naturalis non excludit qualitatem eiuſmodi, cuiuſmodi priuatio eſſet, ſi qualitas poneretur: quicquid enim entitatis habet, priuatio eſt potentia, at potentia, ſaltem

vniuerſalis, eſt in materia ante formam omnẽ ſiue in prima notione, ſiue in ſecunda illi eam tribuamus. Quocirca minor rationis chathegoricæ diſtinguetur, de qualitate naturali iam & ſenſibili concedetur, de qualitate antecedente omnem generationem, & ſenſum negabitur. Et certe inaffectio materię demonſtratur ex tranſmutationibus naturalibus per quas cum materia in omnes formas, & qualitates naturales tranſeat illis omnibus carere debet, quæ ratio de illis qualitatibus, quæ per naturalem tranſmutationem non acquiruntur nullum robur habet: ſed falſa præterea maior dicetur, etenim quid habet qualitatis priuatio? cum neque in genere ponatur aliquo.

Examen ſecundæ rationis. Secunda ratio plus roboris habet attamen dicent, qui contra ſentiunt inaffectionem, & priuationem idem eſſe re penitus, differre ſolum ratione terminorum, nempe inaffectio eſt negatio formę in materia cum potentia, & priuatio eſt idem verum dicitur priuatio, vt ad hanc, illamue formam à nobis refertur, vt idem ſint differant ſolum conſideratione noſtra. Quæ conſiderationis differentia non facit quin idem ſint. Sed aliter minorem diſtinguent, inaffectio non aduenit, nec recedit: dicent in vniuerſum non recedere, at ſingilatim recedere. Etenim cum conſideramus, materiam omni in vniuerſum carere forma, in eadem conceptione continetur ipſam carere hac, & illa forma ſcilicet Petri, & Socratis ſecundum illam ergo vniuerſitatem non perit, at ſecundum hanc ſingularitatem perit.

Examen tertiæ rationis.

Eodem modo ſoluetur tertia. Minor nempe diſtinguetur. Inaffectio non eſt termus à quo generationis verum eſt ſecundum vniuerſitatem; non eſſe alicuius generationis actu iam terminum à quo, at ſecundum ſingularitatem eſt terminus à quo nempe qua caret forma Socratis eatenus eſt terminus à quo generationis illius tamen & abſtrahendo generationẽ ab hac, & ab illa videtur poſſe dici eius terminum à quo eſſe inaffectionem, ſicuti de termino ad quem videmus: nam huius, illiuſue generationis, & demum generationis vt in actu repræſentatur eſt forma hæc, & illa terminus ad quem generationis, tamen in vniuerſum eſt forma in vniuerſum terminus ad quẽ non hæc, illaue forma. Hæc ita intra ſcholam, ac extra ſcholam inſtantiæ ex ijs, quæ de materia diſputata ſunt multæ duci poſſunt, quod alijs præſtandum, ſi quem ea cura tenet relinquo, præcipua vero eſt non dari tertium ſubiectum à terminis diſtinctum, ita enim nulla erit inaffectio à priuatione diſtincta.

Explicatio ſententiæ probabilioris.

Ego probabiliſſimam ſemper arbitratus ſum ſententiam Themiſtij, & eorum, qui diſtinguunt inaffectionem à priuatione, vt priuatio potentiæ particulari innitatur, & ſit negatio determinatæ formæ; hocq; loquendo de priuatione, vt proprie ſumitur, eſtq; principium, ac terminus à quo tranſmutationis naturalis; at ſecunda ratio, deinde tertia proxime adductarum me valde mouent, neque ſolutiones ſatis apte rationibus occurrunt, neque enim inaffectio eſt aliquid per abſtractionem commune, cuius ſingularia diſtinguere poſſimus, ſed eſt aliquid vnum numero, ſicuti materia. Priuatio ſanè, vt aliquid commune abſtrahitur à ſingularibus priuationibus; vt tamen eam definitionem ſemper retineat, eſſe ſcilicet negationem formæ in ſubiecto apto proxima habitudine, vel in ſubiecto apto, quomodo, & quãdo ſuſcipere poteſt iuxtà determinationem Ariſtot. in præd. quæ deffinitio inaffectioni accomodari nequit, nunquam enim proximam illã potentiam *Cap. de oppoſ.*

obtinet

obtinet, & dum dicitur in illa communi negatione omnium formarum, conitnetur negatio huius, illiuſue formæ. Continetur ſanè nam materia de ſe ſumpta, ac in prima notione conſiderata caret mea forma, tamen non habet proximam potentiam ad illam. Prætereà hanc determinatæ formæ negationem non obtinet niſi confusè, & implicitè, at priuatio, & terminus à quo tranſmutationis negationem formæ determinatæ, eamq; explicitam obtinet. Homo enim ex non homine, non autem ex non ente in vniuerſum fit, vt Ariſtoteles apertè nos docet tex. 43. 1. phiſ. & multis prætereà in locis, eſto ergo prima poſitio. Priuatio vt ſignificat principium tranſmutationis naturalis ab inaffectione diſtinguitur: at quoniam aliqui reprehendunt diſtinctionem in vniuerſum priuationis in remotam, & proximam, ideo ſit ſecunda poſitio priuationem ſumptam late in proximam, & remotam optimè ex Ariſtotelis ſententia diſtingui, ita vt nedum inaffectio cum potentia communi ad formas priuatio dici poſſit, ſed etiam pura negatio abſq; vllo potentiæ innixu qualis ex Themiſtio materiæ in prima notione conuenit, priuatio dici mereatur, eſt hæc aperta Ariſtotelis ſententia in 5. diuin. cap. de priuatione. Satis eſt eius verba huc transferre. „ Priuatio (inquit) dicitur vno modo ſi non habeat aliquid eorum, quæ nata ſunt haberi etiam ſi ipſum non ſit natura aptum habere, vt planta dicitur oculis priuari. Alio modo, ſi cum aut ipſum, aut genus eius aptum habere ſit non habeat, vt puta aliter cæcus, homo viſu priuatus, & aliter talpa, hæc quidem ſecundum genus, illa verò ſecũdum ſe. Item ſi cum aptum ſit, & quando ſit aptum habere non habeat. „ Hæc Ariſtoteles, priores ergo duæ ſignificationes altera negationis puræ eſt, altera negationis cum potentia remota. Veruntamen ſi priuatio nedum relata ad principia naturalia, ſed in vniuerſum ſumpta exactè, & abſolutè capiatur non niſi determinatam negationem & proximam, præſentemq; potentiam ſignificat: nam nedum includit ſubiecti habilitatem, ſed quando, quomodo ſecundum, & reliquas circumſtantias complectitur, id Ariſtoteles docuit in præd. ſed fuſius in loco adducto cap. de priuat. 5. diuin. poſt enim exſcripta verba hæc ſubiungit, quibus ea ſupplet, quæ poſtremo dixerat. „ Item ſi cum aptum ſit, & quando ſit aptum habere, non habeat. „ Subiungit ergo. „ Cæcitas namq; priuatio quædam eſt. Cæcus autem non ſecundum omnem ætatem, ſed ſi in qua aptus eſt habere non habeat. Similiter ſi in quo, & ſecundum quod, & quemadmodum aptus ſit natura non habeat. „ Hæc Ariſtoteles, at potentia his conſtricta circumſtantijs proxima procul dubio eſt. Auerroes concedit priuationem remotam com. 120. libro 4. phiſ.

Poſitio prima.

Zabarel. la lib. 1. de rerũ materia cap. 7.

Poſitio tertia.

Priuatio eſt negatio formæ in ſubiecto proximè apto in eſſe quieto, ſiue ante præuiam alterationem, & præparationem ad formam ſucceſſuram.

Declaratio. Priuatio hic ſumitur pro principio, & termino à quo tranſmutationis naturalis, ſupponendo autem illam inniti potentiæ proximæ, quam proximè probabiliſſimam ſententiam diximus, dubium reſtat an priuatio cadaueris ſtatim exiſtat, atq; animal genitum eſt an verò ſolum oriatur cum agens ad mortem animal alterans incæperit in ipſum agere animal ante actionem diſponentem ipſum ad mortem. voco ego in eſſe quieto. Cum ſuſceperit iam ad mortem præparari, eſt in alteratione præuia. Origo vero diſputationis huius non ſatis animaduerſæ hæc eſt. Supponunt generatio-

nem ſubſtantialem præuia alteratione quadam egere à qua materia ad formam ſuſcipiendam diſponatur, nempe vt lignum in ignem mutetur oportet prius ipſum caleſcere, & exiccari deinde forma ſubſtantialis ignis inducitur, cuius ſuppoſitionis veritatem inquiremus infra De Mutatione. Sed ea interim ſupoſita, quoniam ergo tranſmutatio ipſa ſubſtantialis præciſa ſcilicet ex non igne in ignem non poteſt fieri, niſi lignum alteratum prius fuerit. Terminus à quo præciſus mutationis ſubſtantialis videtur negatio formæ ignis in ligno non ſimpliciter, ſed iam alterato, adeoq; præpararo ad formam ignis ſuſcipiendam. Qua ratione duę mutationes in adducto exemplo diſtinguendæ ſunt præuia alteratio, & generatio ipſa ſubſtantialis, prioris terminus à quo erit priuatio accidentium illorum, quæ in ea ipſa mutatione introducuntur. Poſterioris erit priuatio formæ ſubſtantialis ignis, cardo ergo diſputationis totius eſt an priuatio formę ſubſtantialis tunc ſolum oriatur cum fuerit ſubiectum præuia alteratione ad ipſam præparatum, an ante omnem præparationem adſit ſtatim, atq; forma illa imbutum fuerit, cui forma generanda in materia debet ſuccedere. In hac controuerſia varietatem ſententiarum diſtinguere, ac ſignare non poſſumus, nam hæc diſputatio non fuit ex profeſſo ab interpretibus inſtituta, tractataq; eliciendus erit itaque ſenſus eorum ex illis, quæ alia occaſione dixerunt, ni tamen ego fallor maxima pars ſentit priuationem in ſubiecto eſſe ante omnem ad ſequentem formam præparationem, alterationemq; præuiam, aliquorum ergo interpretum loca afferam à recentioribus exorſus. Aliqui recentes ergo ita ſcribunt. „ Priuatio enim formæ humanæ non eſt quælibet eius abſentia, non

Zabarella 1. de materia cap. 7.

„ enim ea, quæ eſt in lapide, ſed ea, quæ eſt coniuncta cum certa quadam „ forma, quæ eſt forma humani ſeminis, hæc enim ſola eſt, quæ conſtituit „ propriam priuationem oppoſitam formæ humanæ, & potentiam proximã „ ad eam. „ Patet hinc ferre ita ſcribentis ſententiam, vt forma humani ſeminis ſola, & per ſe conſtituat priuationem hominis, , & potentiam proximam ad humanam formam, non opus erit itaq; alteratione, pręparationeq; aliqua, vt priuatio excitetur. Alij in eandem ferè ſententiam hæc habent.

Perrer. lib. 5. de com. prin. cap. 23

„ „ Poſterior item priuatio duplex eſt vna remota, ſic terra dicitur habere „ priuationem formæ hominis. Altera proxima ſecundum quam ſemen di„ citur habere priuationem hominis. „ Vnde patet hic quoq; ad priuationem hominis ſolam ſeminis formam abſque aliqua præparatione requiri, at dum ſubiungunt deinceps à priuatione remota ad formam tranſitũ fieri interiectis multis mutationibus à proxima vnica tãtum intercedente, & potentiam proximam præfinito certam aliquam reſpicere videntur neſcio quid aliud requirere. Et præſertim in hoc poſtremo dicto. Non enim ſemen reſpicit præfinito formam hominis cum poſſit in molam verti, in ſpiritum diflari, & alias fortè mutationes ſuſcipere, à præuia tamen alteratione ad hanc, illamue formam contrahitur. Antiquiorum Themiſtius videtur, & ipſe conceſus eſſe ad pruationem ſola materia formæ illi ſubiecta ex qua proximè tranſmutatio ſit in oblatam formam ante omnem præuiam alterationem, & corruptionem ex duobus eius dictis hoc colligitur: primum eſt mate-

Digreſ. magn. 1. phiſ. ſcil. ad te. 61.

riam dici verè materiam vt ad formam futuram refertur, ſubiectum vt ad formam præſentem. Secundum eſt materiam cum verè materia dicitur cum priuatione, & potentia iunctam eſſe. His ita præmiſſis ſubiungit, æs eſſe materiam Mercurij, & in vniuerſum ſtatuæ, erit ergo ex ſecundo dicto

in ære

in aere priuatio Mercurij: at aes ante omnem praeparationem, quae ab agente ad formam Mercurij diſponitur eſt aes, quare ante omnem praeparationem ad formam ſucceſſuram eſt in materia eiuſdem formę priuatio ex Themiſtij ſententia: Ioannes Grammaticus quoque in tex. 42. in digreſſ. idem ſubindicat, verba ſunt. „ Ergo in proxima materia ex qua homo fit hoc eſt
„ in ſemine, & menſtruo quamuis haec vocentur non homo vtpote quae in ſe
„ habeant hominis priuationem, &c. „ Vult ergo Ioannes Grammaticus in proxima materia nempe in ſemine, humoreq; menſtruo priuationem ſtatim reperiri hominis: at menſtruum & ſemen ſunt ante omnem praeuiam diſpoſitionem ad humanā formam talia: demum Ariſtoteles dum in exponenda priuatione ſolum immuſici, nigri, & eiuſmodi conſiſtentium diſpoſitionum nominibus vtitur, praeſefert non exigiſſe ad priuationis conſtitutionem praeuiam alterationem ad formam ſucceſſuram. Rem tamen intractatam, quod ego viderim in poſitiones deductam diſputemus. Verum id ex dictis colligetur pro terminorum declaratione non cadere dubitationem hanc niſi in tranſmutationem ſubſtantialem, quae praeuia alteratione egere ponitur nam in accidentarijs ex ipſo contrario vel priuatione abſq; intermedia alia mutatione mutatio fit ex calidis, ſcilicet frigidi efficimur nulla alia interpoſita alteratione praeter frigefactionem. Alexander Aphrodiſienſis hanc apertè ſententiam ſucipit lib. 2. q. nat. cap. 11. verſus finem, vbi docet vſquequo res eſt cum contrario calidi eſſe cum priuatione caloris.

Ratio prima. Si priuatio ſubſtantialis formae non adeſſet materiae niſi iam praeuia alteratione diſpoſita eſſet materia haec noſtra, quandoque ſine priuatione ſubſtantiali. Sed non videtur vnquam materia haec noſtra eſſe ſine priuatione ſubſtantiali. Ergo priuatio ſubſtantialis formę adeſt materię nulla praeuia alteratione diſpoſitę. Connexum patet, nam quouſq; nulla ad ſucceſſuram formam diſpoſitio in materia excitaretur toto eo tēpore omni priuatione ſubſtantiali deſtitueretur materia. Aſſumptum probatur ex Ariſtotele 9. diuin. tex. 17. vbi materiae huic noſtrae potentiam contradictionis ad eſſe, ſcilicet & ad non eſſe adiungit, at eiuſmodi potentia ſine priuatione eſſe poſſe non videtur potiſſimum ex Themiſtij ſententia, qui dicit materiam à priuatione habere, vt ſit in potentia, ſed infra in quaeſtione peculiari hoc idem aſſumptum probabitur. *Sup tex. 68. phiſ.*

Secunda ratio. Si priuatio nunquam in materia eſſet ante praeparationē eius ad formam à ſuo contrario ipſa produceretur. Etenim cum lignum diſponitur ad formam ignis ſuſcipiendam ab ipſo igne diſponitur. Si ergo priuatio ignis tum inducitur, ergo priuatio ignis ab igne ideſt contrarium à contrario producetur. Sed nihil videtur à ſuo contrario generari, deſtruitur enim potius. Ergo priuatio in materia eſt ante praeparationem eius ad formam.

Tertia ratio.

Proxima materia habet priuationem adiunctam neceſſario. Sed materia ante praeparationem eſt proxima, ſcilicet embrio ante nouam praeparationem eſt proxima materia hominis. Ariſtoteles enim cum ſaepè meminerit proximae materiae ſumit eam ſimpliciter abſq; vlla mentione praeparationis, & nulla requiſita conditione praeuiae alterationis. Ergo materia ante praeparationem habet priuationem adiunctam.

Examen.

Examen primae rationis. Prima ratio, & reliquae duae ad exactum demonſtratiuum

ſtratiuum examen non perſtarent, multaſq; extra ſcholam peripateticam inſtantias paterentur, & præcipue quòd omnes alicui demum authoritati innitantur; at intra ſcholam quoq; nam qui priuationem remotam, præter proximam agnoſcunt, quod ſuperius nos ad Ariſtot. ſententiam eſſe diximus, diſtinguent aſſumptum: dicent enim in materia ſemper eſſe priuationem remotam ſubſtantialem non ſemper proximam: aliqui negabunt forte aſſumptum, inſtabuntq; confirmationi, nam materia ante priuationem eſt in potentia cum potentiam habeat ad formam in ſui ipſius eſſentia ſecundũ multos, ac in ſecunda notione ſecundum alios, ſed cum adhuc eſt ad omnes formas indifferens. Habet ergo potentiam materia ad formas ante priuationem omnem: verum de hoc ipſo aſſumpto infra.

Examen ſecundæ rationis. Aſſumptum ſecundæ rationis diſtinctionem patitur inter cæteras vero per ſe, & per accidens: contrarium enim contrarij ex accidenti cauſa eſſe poteſt, vt in præſentia: deinde connexum quoq; diſtinctionem patitur, nam priuatio duo habet negationem, & potentiam penitus proximam; ratione negationis opponitur formæ, & hæc non producitur à forma ignis, præcedebat enim, at ratione proximæ ad extremum potentiæ producitur, quæ formæ non opponitur, niſi relatiue, at oppoſitũ relatiuè oppoſitum producere, nihil abſurdi eſt. Videmus enim patrem generare filium, & in vniuerſum cauſam effectum. Quoad tertiam vero primo reſpondebitur non admodum attendenda eſſe illa, quæ Ariſtoteles vt exempla materiæ proximæ adduxerit, nam exemplorum veritas non vſq; quaq; attenditur, quod in hac præcipue re in Ariſtotele obſeruamus, qui pro materia hominis proxima menſtruum adduxit non embrionem, vel corpus iam inſtrumentarijs partibus inſtructum: præterea propoſitio maior diſtinctionem recipit, proxima enim materia vel ſumitur, vt id ſolum ſignificat, quod ſubſtantiæ continet, vel ſumitur vt diſpoſitiones præterea omnes aggregat etiam accidentarias primo modo negatur materiam proximam priuationem adiunctam neceſſario habere ſecundo modo conceditur, at minor nequacquam ita vera erit.

Examen tertiæ rationis.

Poſitio quarta contraria præcedenti.

Priuatio proxima ſubſtantialis non adeſt materiæ, niſi cum iam præuia alteratione diſponitur ad formam ſuccedentem, ſiue negatiue. Negatio formæ in ſubiecto alioquin proximo, ſed nondum ad eum præparato non eſt priuatio proxima.

Ratio prima. Negatio formæ in ſubiecto alioquin proximo, ſed nondum præparato præuia alteratione ad illam formam non eſt terminus à quo generationis ſubſtantialis, per quam forma illa inducitur. Sed priuatio proxima ſubſtantialis eſt terminus à quo generationis per quam forma illa inducitur. Ergo priuatio proxima ſubſtantialis non eſt negatio formæ in ſubiecto alioquin proximo, ſed nondum alterato, ac diſpoſito. Maior oſtenditur quoniam mutatio ipſa qua præcisè iam forma ſubſtantialis inducitur, ſiue in tempore id fiat, ſiue in inſtanti non poteſt exordiri antequam ſubiectum iam fuerit præparatum: opus autem eſt ad id præuia alteratione ante illam ergo cum nunquam ſubſtantialis ipſa mutatiò exordiri queat non poteſt etiam aliquis eſſe terminus eius à quo.

Ratio ſecunda. Priuatio eſt ſi propriè, & proximè accipitur, cum ſubiectum eſt aptum quando, & quomodo. [Ariſtot. 5. diu. cap. de priuat.] Sed ante-

Digitized by Google

antequam ſubiectum ſit præuia alteratione diſpoſitũ eſt quando, & quomodo. Ergo antequam ſubiectum ſit præuia alteratione diſpoſitum non adeſt illi priuatio. Minor patet, nam lignum non calefactum haud poterit immediate ſuſcipere ignis formam.

Examen. Hæ duæ rationes ad amuſſim illam demonſtratiuam reuocatæ cum multa ſupponant ex ijs, quæ fuerunt in dubitationem adducta in diſputatione de materia, & authoritati innitantur non retinent integrum caracterem demonſtratiuum, verum tamen adhuc examinentur intra limites ſuppoſitionum peripateticarum: prior ratio diſtinctionem patitur, atq; idcirco inſtantiam particularem, nempe eſſe terminum à quo poteſt dupliciter intelligi. Habitu, & actu; admittent, ergo aliqui minorem habitu, non actu, dicent ſcilicet priuationem ad id vt ſit priuatio ſatis eſſe ſi habitu ſit terminus à quo, non requiri autem, vt ſit actu, ſicuti neque formæ ad id vt ſit forma opus eſt eſſe terminum ad quem actu, ſecus expleta generatione non eſſet amplius forma: minor ergo de termino à quo habitu non actu concedetur: maior de termino à quo actu admittetur nõ de termino habitu. Secundo reſpondebunt generationem, vt ad terminum à quo refertur non ſumi pro præciſa introductione formæ ſubſtantialis, ſed pro toto aggregato, hoc autem modo ſæpiſſime ſumi teſtatur Auerroes ex præuia alteratione, & mutatione ipſa ſubſtantiali, nempe generatio ignis ex ligno intelligitur exorſa ſtatim, atq; lignum igni impoſitum incipit eius actionem ſuſtinere. Hoc ergo modo negabitur maior nedum habitu, ſed etiam actu, & maior ſimpliciter concedetur.

Examen ſecundæ rationis. Secunda ratio ex hac ſecunda diſtinctione & ipſa ſoluitur, nam ſumpta generatione, vt aggregat præuiam alterationem falſa eſt minor: at aliter quoq; reſponderi poteſt Ariſtot. loco ex metaph. importato definire priuationem, quæ ſequitur habitum, non quæ antecedit, vt hæc noſtra, illa eget tot conditionibus, quot requirit Ariſtoteles; hæc contenta eſt negatione formæ in materia, quæ iam informetur forma proxime antecedente formam, cuius priuatio ipſa eſt. Cui reſponſioni ſuffragatur, quod Ariſtoteles nunquam in priuatione antecedente formam tot conditiones requiſiuit.

Digreſſio. Vtra ſit ſententia probabilior.

In ſubtili hac controuerſia fateor me hęrere: tamen huic ſecundę ſententię potius accederem ex illis, quę ſuperius de materia docui. cum enim appetitum materię ibi definiuerim eſſe paſſiuam illam propenſionem, ac determinationem materię ad formam, quę nonniſi ex agentis actione materiam iam pręparante accidit, videtur quoq; aſſerendum appetitum materię ſupponere iam pręuiam eius alterationem ad formam ſucceſſuram: at appetitus ex priuatione ineſt materię ſecundum Ariſtotelem: priuatio ergo non ante materię aduenit, quam pręuia ſit alteratione diſpoſita. At determinari materiam ab agente ad formam patet ex inductione multorum: lignum de ſe ſumptum nedum comburi poteſt, adeoq; in cinerem mutari, ſed poteſt lapideſcere, vt robori accidit in qua diutius immoranti: hoc idem fatetur Ariſtoteles tex. 11. lib. 8. Diuin. „ Contingit autem (inquit) vna exi-
„ ſtente materia diuerſa fieri propter mouentem cauſam, vt ex ligno arca,
„ & lectus. „ Et licet ſubiungat aliqua eſſe, quæ diuerſa cum ſint, diuerſas neceſſario materias expoſcant: ex eadem materia eſſe non poſſint, hoc tamen

men non repugnat, neque prohibet quo minus in vniuerſum materia ab agente determinetur multum enim hæc differunt, materiam fuſam eſſe ad multas formas, & ideo ab agente determinari: atqi aliquas eſſe formas, quæ ex eadem materia educi nequeant: hoc ſecundo loco, illud primo dicit Ariſtoteles, cum ergo priuatio primo, & principaliter ſumpta ſit terminus à quo tranſmutationis ſubſtantialis, eiuſqi præciſe ſumptæ (de principijs enim mutationis eiuſmodi agi præcipuè ab Ariſtotele indicant tex. 52.53. & alia præterea loca) videtur hæc ex rigore veritatis admittenda propoſitio. Priuatio, quæ principium eſt tranſmutationis naturalis, nonniſi poſt præparationem ad ſequentem formam ſubiecto accidit. Mitius tamen aliquanto re conſiderata poſſumus tribuere homini ſtatim genito priuationem formæ cadaueris, tum quod hæc priuatio ſatis accedat ad proximam illam, & vltimam vnde nonniſi ex ſumma quadam acriuia queant diſtingui, tum quod generatio ſæpius ſumitur vt aggregat præuiam alterationem vnde ſubiectũ ad futuram formam diſponitur, at ſumptæ ita generationis materia ſtatim atqi præcedente forma informatur priuatione vera, propriaqi imbuitur: poterit ergo controuerſia hæc arbitrio quodam hunc in modum compo.i. Si res ad ſummam acriuiam reuocetur priuatio primò, ac prnicipaliter ſumpta nonniſi poſt præparationem ſubiecto accidit, at re mitiùs accepta ex quadamqi æquitate ante præparationem etiam illi adeſt ſtatim, atqi forma proxima præcedente imbuitur, nempe priuatio cadaueris hoc modo ineſt materiæ ſtatim, atqi animalis forma perficitur, & quia ſuperius in digreſſione de varietate ſententiarum adductæ fuerunt nonnullæ Ariſtotelis autoritates vbi immuſicum, nigrum, & euiuſmodi alia pro priuationibus adduxerat, quæ affectiones, ſeu priuationes ante omnem alterationem ad muſicã,atqi ad albedinem ſunt tales,ideo reſpondeo his breuiter adducta exempla omnia eſſe mutationibus accidentarijs non ſubſtantialibus, illarum autem mutationum priuationes fuerunt ab hac controuerſia exceptæ.

Qualis ſit priuatio, ſiue de affectionibus, vel quaſi priuationis.

Tranſeundum iam eſt ad quæſtionem qualis ſit priuatio, quæ ad hæc tria capita reducitur. An ſit principium rerum naturaſium, quomodoqi ſit,num per ſe, an per accidens: ſub hac itidem continetur illa Vtrum termini generationis, & corruptionis ſint priuatio, & forma: item illa, Vtrum nomen principij vniuocè de his tribus dicatur materia, forma, priuatione. Secundum caput continet comparationem priuationis cum materia. Vtrum priuatio ſit de eſſentia materiæ, an illi accidat, vtrumque poſſit eſſe materia ſine priuatione. An priuatio ſit materię appetendi cauſa. Tertium verſatur in comparatione eiuſdem cum forma. Vtrum ſint idem realiter. Quomodo priuatio ſub forma comprehenditur. Hæc ſunt quæſtiones comparatiuæ, illud vero caput eſt abſolutum, vnde priuatio habeat cognitionem, diſtinctionem, deffinitionem, vnitatem: licet hoc poſtremum caput quatenus de cognitione, & definitione quærit,potius ad quæſtionem de cognitione pertineret, idqi ſecundo loco, ideſt poſt quæſtionem An ſit ſtatim fuerit collocandum, niſi parui ea momenti eſſet, & in qua parum ſit immorandum.

ARTICVLVS QVARTVS Iroillis qui priuationem rem poſitiuam faciunt.

Poſitio prima. Priuatio eſt forma corporeitatis.

Annota-

Annotatio. Tribuitur hæc Poſitio Auerroi à nonnullis ex com. 15.2.phiſ. vbi dicit priuationem eſſe formam quandam materiæ verba eius ſunt. „ Iſta
„ enim priuatio (exiſtens in prima materia) quodammodo non eſt priuatio
„ ſimplex, immo eſt ſicut forma materiæ. „ Hæc Auerroes ex quo loco præcipuè fautores formæ corporeitatis eam de Auerrois mente eſſe colligunt tribuitur à nonnullis quoq; Alberto, qui pro forma corporeitatis eam potius vocare videtur inchoationem formarum ſiue maiorem huic, quam illi appellationi anſam præbere 1. phiſ. tract. 3. cap. 3. iuncto cap. 15. eiuſdem tract. Verum ſenſerit id ne Albertus nec ne (aliqui enim negant) certè hæc ſententia nonnullorum fuit recentiorum, inter cæteros autem Marci Antonij Paſſeri, dicunt itaq; formam corporeitatis æternam in materia eſſe, quam tum cauſa eſt cur materia quanta ſit, ab æternoq; fuerit. Tum eſt inchoamentum quoddam rudimentumq; formarum adeoq; eſt illa priuatio vnde vt à termino à quo formæ omnes generantur: rationes verò huius ſententiæ ſunt hæ. Animaduertendum verò his eas ſolum rationes adducendas eſſe, quæ priuationis munere fungi eam formam oſtendunt, nam quæ illam neceſſariam eſſe oſtendunt ad quantitatem materiæ largiendam iam fuerunt adductæ ſupra in diſputationibus de materia.

Ratio prima. Id vnde materia appetit formam eſt forma aliqua de genere ſubſtantiæ imperfecta. Priuatio eſt id vnde materia appetit formam. Hæc ex ſuperioribus diſpur. de materia quæſt. ſcil. 12. Ergo priuatio eſt forma aliqua de genere ſubſtantiæ imperfecta. Maior probatur ex his ſuppoſitionibus. Simile appetit ſimile. Materia ex ſui natura eſt diſſimilis formæ immò contraria. Sicuti actus opponitur potentię non poteſt verò ſimilis eſſe niſi per formam ſubſtantialem imperfectam verò hanc eſſe oportet ſecus ſi perfecta eſſet aliam non appeteret: appetitio enim aliquam præſefert indigentiam.

Ratio ſecunda. Niſi formę ex aliqua præexiſtente forma tanquam è ſeminario educerentur adeoq; tanquam ex termino à quo productio quarq; formarum ſubſtantialium de nouo eſſet creatio, ſed non eſt productio formarum creatio. Ergo forma fit ex præexiſtente forma tanquam ex ſeminario, adeoq; tanquam ex termino à quo.

Examen. Hę rationes quantum recedant à nota demonſtrationis cuiq; patet. Nam nimium multa aſſumuntur nondum probata, & à caractere principiorum indemonſtrabilium remotiſſima, immo ſtructura ſyllogiſtica non ſatis ſolida eſt, neq; ſi rota ratio concederetur ſatis ad poſitionem propoſitam apta eſt: primo verò in priore ratione propoſitio illa ſubdola eſt, vel ſubdole vſurpatur. Simile appetit ſimile, non enim ſi concedatur hæc, vera adhuc eſt eius conuerſa quicquid appetit aliquid illi ſimile eſt. Appetitus enim naturæ indigentis eſt rei diſſimilis appetitus naturæ perfectæ, ideſt amor, eſt rei ſimilis. Ariſtoteles lib. 8. eth. cap. 8. dum dic't ex contrarijs fieri amicitiam vtilem, & iucundam exiſtere id docet, honeſtam verò dum eas non includit ex ſimilibus fieri aſtruit. Plato in ſeptimo de legibus rem totam mirè docuit. „ Amicitia, quæ à contrarijs proficiſcitur dura eſt, & aſpe-
„ ra, & ſæpè viciſſitudinem in nobis non habet, quę verò à ſimilibus placida,
„ communiſq; per vitā. „ Sed ſatis ſit nunc pro determinatione veritatis, quę huius loci non planè eſt, inſtantiam ex Euripidis verſibus adducere quos ad eandem atteſtandam difficultatem attulit Ariſtot. 8. Eth. Nich. cap. 1.

Ioannes Gand. de ſtbſt. orb. q. 6. ad rationes in opp.

Refert Zabarella qui ſicut eius diſcipulus lib. 2. de m. t. cap. 120. & prius fuit libro de Luca, vt refert Paul. Sōcin. 7. metaph. q. 28. quæſt. 10.

Paulo ante mediū

Humm-

Humentem amare pluuiam cum terra eſt arida,
Cælumq; ſacrum cum grauatum eſt imbribus.
Telluris arentis cadere in ſinum appetere.

Hanc vnam inſtantiam explicuiſſe ſit ſatis, hinc enim illud relinquitur poſſe materiam etiã ſi diſſimilem formam appetere cæteras inſtantias quiſq; paulo perſpicatior ſecum ipſe reputari poteſt, ſecunda ratio petit quæſtionem de productione formarum num ſit creatio, nec ne quæ infra vbi de forma agemus diſputabitur. vnde interim eam hic ſupponere præpoſterum, eſt interim ſecundum ea eſt communis ambarum rationum ſolutio etiamſi ex forma aliqua formæ generarentur adhuc tamen illam à priuatione differe formaliter ſaltem licet illi iungeretur.

Poſitio ſecunda.

Priuatio non eſt forma corporeitatis, neque forma vlla.

Annotatio, & explicatio ſententiæ probabilioris.

Ad hanc poſitionem pertinet ratio, quæ ſupra probabat priuationem eſſe per ſe non ens, quæ ex deſcriptione priuationis, communiq; eius conceptione ducebatur: ea enim oſtendit priuationem non eſſe in vniuerſum formam, non eſſe autem formam corporeitatis in particulari eæ rationes oſtendunt, quæ formam corporeitatis demoliuntur: poſſunt & hæ, & illæ ex ſuperioribus locis repeti, nec non earum examen: non repetam enim illas breuitatis cauſa, Interim vero ſententiam probabiliorem ſubiungam: priuatio duas habet partes, vt in hac propoſitione ſubijcitur, alteram formaliter incluſam, alteram adiunctam: prior quidem eſt, quatenus priuatio proxima quædam eſt. Secunda quatenus vt principium rerum naturalium ſtatuitur. Primo modo ex notione vocis patet priuationem eſſe negationem in ſubiecto apto, vnde formaliter, & præciſè priuatio non eſt forma aliqua, quatenus vero principium eſt rerum naturalium maiorẽ aliquanto difficultatem patitur, eſt autem vtrum terminus à quo tranſmutationis naturalis ſit forma oppoſita, an priuatio, in motu enim forma ipſa oppoſita eſt. Hęc quæſtio diſputabitur infra eodem hoc titulo Quæſtio tertia, eoq; igitur determinatio reijciatur.

QVÆSTIO TERTIA.

An ſit priuatio principium rerum naturalium, tranſmutationiſq; naturalis & quomodo ſiue de priuatione vt principium eſt.

ARTICVLVS PRIMVS. Vtrum ſit principium rerum naturalium. Poſitio prima, quæ videtur fuiſſe Platonis, & antiquorum, præterea Plotini peripateticorum autem vt in annotatione, & declaratione.

Priuatio non eſt principium rerum naturalium.

Annotatio, & declaratio.

Priuationem aut referimus ad tranſmutationem, generationemq; aut ad res genitas, rerum genitarum non eſſe priuationem principium per ſe faten-

fatentur omnes etiam peripatetici, & eſt Ariſtotelis tex. 66. 1. phiſ. ex communi interpretum voto, mea tamen ſententia non inde elicitur, ſed ex tex. 65. per accidens tamen principium earumdem rerum genitarum dicunt, quod an faterentur quoque Platonici intelligemus ex relatione priuationis ad generationem, ſi enim priuatio ſit principium generationis per ſe diceda quoq; eſt principium per accidens rei genitæ quatenus ſcilicet ad generationem eius concurrit. Ab hac tamen cõmuni ſẽtẽtia, quæ priuationẽ nonniſi per accidens principium rerum naturalium facit eos fortè neceſſarium eſt recedere, qui priuationem formam corporeitatis ſtatuunt, ob eorum itaq; ſententiam ſecundam poſitionem huic contrariam ſtatuam, interim rationes quibus præſens hæc nititur afferamus, id tamen interim repetendum animo eſt hic nos loqui de principijs intrinſecis non de extrinſecis, de quibus nondum inſtitutus eſt ſermo.

Ratio prima. Quod non permanet non poteſt eſſe principium rei permanentis adeoq; rerum naturalium, ſiue omne principium rei permanentis, adeoq; omne principium rerum naturalium permanet generatione abſoluta. At priuatio generatione abſoluta non permanet. Ergo priuatio non eſt principium rerum naturalium.

Ratio ſecunda ex Ariſtot. 1. phyſ. tex. 65.

Ex illis ſolum principijs per ſe res quæq; genita conſtat ex quorum rationibus ratio ipſius coaleſcit, ſiue illa ſolum ſunt principia per ſe rei cuiuſq; genitæ, ex quorum rationibus ratio rei coaleſcit. Ex ratione priuationis nullo modo ratio genitæ rei coaleſcit. Ergo priuatio non eſt principium per ſe rei alicuius genitæ. Minor probatur ex hoc lemmate.

Lemma. Ex ſolius materiæ, & formæ rationibus rei naturalis ratio coaleſcit.

Ratio. In quas rationes ratio rei diſſoluitur ex illis componitur ſolis. Cuiuſcunque naturalis rei ratio in rationes formæ, & materiæ diſſoluitur. Ergo cuiuſcunq; rei naturalis ratio ex ſolis materiæ, & formæ rationibus componitur.

Examen primæ rationis. Priori rationi illi inſtabunt, qui arbitrantur priuationem eſſe formam corporeitatis, negabunt ergo minorem, vel diſtinguent, vt realiter permaneat forma ipſa corporeitatis, formaliter verò deſinat quatenus ſcilicet huic, vel illi formæ, vt terminus à quo obijcitur vnde illa fit, & eodem modo maiorem diſtinguent. Omne principium rei permanentis permanet generatione abſoluta vera eſt propoſitio, cum diſiunctione, vel realiter, vel formaliter: requiritur nempe, vt ſaltem realiter permaneat; at formaliter permanere non eſt neceſſarium.

Examen ſecundæ rationis. Secundæ autem rationis maior propoſitio magnam difficultatem patitur ob materiam, quæ ſecundum multos peripateticos rerum naturalium quidditatem non ingreditur, quod ſi dicatur ingredi materiam etiam ex Græcorum, & Auerrois ſententia definitionem rerum naturalium, vt vehiculum ſaltem, neq; eſſe controuerſiam an ingrediatur, ſed controuerſiam eſſe quomodo ingrediatur vtrum ſcilicet, vt pars eſſentiæ, & quidditatis. Quòd ſi (inquam) id dicatur: maxima dubitatio ſurget aduerſus lemma, nam in definitionem rei nedum accerſuntur principia interna materia, & forma, ſed externa quoq; finis, & efficiens, (ex 1. tex. 1. phiſ.) vnde ſi ly conſtare ex rationibus in argumento intelligamus quacunque ratione id fiat, ſiue extrinſeca, ſiue intrinſeca falſum eſt lemma, non enim

enim ex ſolius materiæ, & formæ rationibus rei naturalis ratio coaleſcit. Si ad rationem intrinſecam reſtringamus; eſt præterea minoris alia inſtantia ex eadem ſententia ponentium formam corporeitatis eſſe priuationem, nam cum res naturalis ex hac eadem opinione conſtituatur à forma corporeitatis in gradu corporeo eatenus etiam ratio rei naturalis ex ratione eius formæ conſurgit.

Poſitio ſecunda.

Priuatio eſt principium per ſe rerum naturalium iam genitarum.

Annotatio. Vtra ſententia probabilior.

Hanc opinionem nemo ex profeſſo ſuſcepit, palamque defendit, quiq; etiam formam corporeitatis priuationem eſſe voluerunt, adhuc tamen noluerunt has ſuſcipere partes, quibus videbant omninò repugnare Ariſtotelem, non eſt itaq; cur nos quoq; huic diſputationi immoremur amplius: palam quoq; eſt vtra ſententia ſit probabilior, & ſimpliciter, & in Ariſtotelis via, ſimpliciter inquam, & abſolutè, quoniam etiam ſi priuatio forma ipſa corporeitatis ſtatueretur, tamen illa met forma, qua priuatio eſſet non componeret, conſtitueretq; rem naturalem vllam, ſiquidem dum aer fit ignis, adeoq; forma ignis induci debet in illam materiam, quam aeris forma occupabat fit ex non igne, vt ex termino à quo, & licet velimus inniti illam negationem, vt inchoamento, ac rudimento cuidam formæ corporeitatis, nō fit tamen ex ea ſecundum id quod eſt, ſed ſecundum id quod non eſt, & ſecundum gradus vlteriores, quibus caret ſi principium illud ſemper retineri debeat. Quod eſt non fieri ſaltem qua ratione eſt: hoc ſi dicamus quoniam forma corporeitatis conſtituit (admiſſa) rem ſecundum gradus, quos habet non ſecundum gradus, quos non habet, & ſecundum hos, quos non habet eſt priuatio, ideo forma corporeitatis, vt priuatio eſt, non conſtituit res naturales. Ariſtoteles vero huic ſententiæ planè adhæret in tex. n. 65. p. phiſ. concludit res naturales ex duobus ſolis principijs per ſe conſtitui forma, & materia: alij communiter hanc ſententiam Ariſtotelis deſumunt ex tex. 66. vbi Philoſophus dicit priuationem, & contrarietatem eſſe accidens, at ego eo in loco hanc ſententiam non agnoſco, longeq; intereſt inter hæc duo priuationem aſſe accidens, & priuationem eſſe principium per accidens; ſed ratio quamobrem communiter Interpretes ita expoſuerint Ariſtotelem, ea fuit, quod cum dixerit. „ Nam hoc aliquid magis (materia) & quod fit nō „ ſecundum accidens ex ipſo fit. „ Subiungit tum. „ Priuatio, autē & con- „ trarietas accidens. „ Vt ergo aduerſatiua particula [autem] in ijſdem terminis aduerſetur videtur id quod in ſecundo membro (accidens) dicit ex eo quod in primo dixerat, non ſecundum accidens, eſſe exponendum. Hęc ni fallor fuit ratio quam ob rem Interpretes in eam expoſitionem communiter abierint: ſed argumentum hoc non multum habet roboris. Duo enim habet, primum membrum de materia, & ipſam eſſe principium non ſecundum accidens, & ipſam eſſe hoc aliquid, & numerabilem, cum ergo vtriq; huic parti non opponatur ſecundum hoc membrum, Priuatio autem, & cōtrarietas eſt accidens, liberum eſt vtilibet opponere, qua in re ſpectanda eſt præcipue verborum proprietas, at quis non videt verborum inſpecta proprietate, priuationem eſſe accidens, aptiſſime propoſitioni illi obijci. Materia eſt hoc aliquid magis, nempe quædam quaſi ſubſiſtens ſubſtantia? neque ita ſunt extorquenda verba, vt quod accidens dicitur eſſe, illud per

accidens

accidens eſſe exponamus. Diſtinguit tamen Auerroes id quod eſt per accidens in neceſſarium & in rariſſimum priuationem ſtatuit illo modo non hoc principium rerum naturalium comm. 66. 1. phyſ. ſenſus Auerrois eſt verus, ſed diſtinctio eget latiore explicatione.

ARTICVLVS SECVNDVS Vtrum ſit principium transmutationis naturalis.

Poſitio prima. Priuatio eſt principium per ſe naturalis tranſmutationis.

Annotatio. Poſitio hæc eſt Ariſtot. tum tex. 67. & 68. iunctis, tum tex. 69.
in tex. 67. concludit tria eſſe principia, quorum tamen duo numero diſtin-
guuntur, tertium tantum ratione, tum ſubiungit initio 68. „Quot igitur
„ principia ſint rerum naturalium, quæ circa generationem, & quomodo tot
„ dictum eſt.„ Vbi monſtrat Philoſophus cuius rei principium priuationem
ſtatuerit: non enim rei genitæ, ſed generationis, & in tex. 69. hæc habet.
„ Vnum igitur principium hæc (materia) non ſit vnum exiſtens, neque ſine
„ ens, vt hoc aliquid vnum autem ratio, amplius autem priuatio.„ Vbi cũ
priuationem principium ſimpliciter dicat, & in eodem ordine cum materia,
& forma conſtituat principium ſane per ſe ſtatuit, quæ per accidens enim
ſecundum quid, non ſimpliciter talia ſunt, prætereaq; à ſcientia reijciuntur
6. diuin. tantum abeſt vt tam enixa cura indagentur, repetitaq; ſæpius ora-
tione ſtatuantur: Peripatetici deinceps communiter hoc ipſum inferunt,
priuationem eſſe principium per accidens rerum genitarum principium per
ſe generationis. Simplicius in expoſitione tex. 65. „Sciendum eſt, inquit,
„ quòd aliud eſt quærere, vt principia, & elementa naturalium ex quibus pri-
mum ſunt per ſe, & non per accidens, & aliud quærere principia mutatio-
„ nis, quoniam primo modo priuatio erit cauſa per accidens, tanquam exi-
„ ſtens in compoſito. Secundo modo cauſa per ſe.„ At Plato, cuius tenuit
Ariſtoteles deſpectum ab eo priuationem, videtur tamen aperte priuatio-
nem ponere principium, ponit certe terminum à quo generationis rerum:
longo enim ſermone in Phædone demonſtrat omnia ex contrarijs fieri, ver-
ba ſunt Socratis cum Cebete. „Ergo vtrum neceſſarium ſit, cuicunque
„ aliquid eſt contrarium, nullo modo aliunde id, quam ex ſuo contrario fie-
„ ri? Veluti quando quid maius efficitur neceſſe eſt ex eo, quod ante fuerat
„ minus, poſtea maius euadere. Ita eſt (inquit Cebes) Nonne & ſi minus ali-
„ quid fiat, ex eo quòd ante maius erat: poſtea fiet minus? Sic omnino (in-
„ quit Cebes) Quin etiam ex robuſtiori debilius, ex tardiori velocius? Pror-
„ ſus, quid vero? Si quid euadat deterius nonne ex meliori? & ſi iuſtius
„ ex iniuſtiori? Quid ni? In omnibus igitur ſatis id exploratum habemus
„ omnia ita fieri, contraria ſcilicet ex contrarijs. Prorſus, inquit Cebes.„
Hæc Plato, & quoniam inter paria contrariorum, quæ ex [illegible]
tur, & intereunt numerat vitam, & mortem, ſomnum, & [illegible]
indicat à ſe contrarietatem latius tum ſumptam, vt ſcilicet oppoſitionem
priuationis, & habitus complectitur.

Auerr. 1. ph. cō. 66.

Ratio prima, quæ mihi videtur eſſe progreſſus Ariſtot. a tex. 41. vſq; per totum 56.

Procedit per hoc veluti adminicula. Principia [illegible] con-
traria, ſupra de contrarietate principiorum. Contrari[illegible]
contrarietas in primo genere, prima ſcilicet in [illegible]
rietas prima ſcilicet ad quam in vnoquoq; genere cæte[illegible]

Digitized by Google

teria diſtinctum tot eſſent multiplicandæ priuationes, quot formæ introducendæ. Sed non videntur tot multiplicandæ ptiuationes, quot formæ introducendæ. Ergo priuatio non eſt principium per ſe tranſmutationis tertium.

Ratio Tertia. Si priuatio eſſet principium per ſe tranſmutationis naturalis dicenda multo magis dimenſio materiæ: potentia eius, & ſi quæ alia ſunt eiuſmodi dicenda eſſent principia per ſe tranſmutationis naturalis. Sed potentia materiæ, dimenſioq; non ſunt per ſe principia. Ergo priuatio non eſt principium per ſe naturalis tranſmutationis. Aſſumptum probatur, quoniam ſecus non tria eſſent principia rerum naturalium, tranſmutationiſue naturalis, ſed plura. Præterea Ariſtoteles nunquam inter principia potentiam, & dimenſiones numerauit, inter principia inquam à cæteris diſtincta. Connexum autem conſtat, quòd priuatio eſt per ſe non ens, at alia ſunt per ſe entia.

Ratio quarta. Principium, & terminus à quo per ſe eſt contrarium, priuatio autem annexa, nonniſi vt contrario iungitur: at quod ita principium eſt per accidens eſt non per ſe, ergo &c.

Ratio quinta. Principium per ſe generationis eſt cauſa. Priuatio non eſt cauſa. Ergo Priuatio non eſt principium per ſe generationis, ſed hæc ratio reponetur in ſequente proxima Poſitione.

Examen primæ rationis. Si primarium meum inſtitutum ſpectetur, non erat cur hæ rationes proferrentur in mediũ, ſaltem duæ poſteriores, nam ſpreta eorum authoritate, quæ in ſchola peripatetica vulgata ſunt, atq; per manus tradita parum illæ roboris retinent. Sed neque intra limites peripateticos ſunt inconcuſſæ veritatis. Priori rationi variæ adhibentur reſponſiones. Gandauenſis, & Achillinus diſtinguunt, & concedunt maiorem de principio per ſe, negant de principio per accidens; at ita priuatio eſſet ſolum principium per accidens contra eorundem ſententiam. Alij, & probabilius diſtinguunt principium rei genitæ, & generationis: de illo concedunt, de hoc negant. Albertus diſtinguit minorem, priuatio eſt non ens ratione negationis: eſt ens ratione aptitudinis. At ego reſponderem diſtinguendo maiorem. Principium enim duplex eſt, aliud quod remanet, aliud, quod abijcitur, ſcilicet terminus à quo, vel aliter aliud principium eſt, vt terminus à quo, aliud vt cauſa; adeoq; inſtar em inſtantia particulari de principio, quod eſt terminus à quo. De alio principiorum genere admitterem. Principium enim à quo per ſe excludit illud ens, quod generari debet, retinet tamen potentiam in ſubiecto ad illud, nempe homo cum generatur ex non homine fit, in quo tamen eſt potentia ad hominem. tanta ergo entitas ſufficit principio, & termino à quo per ſe; diſtinctio præterea Toleti eſt aptiſſima. Principium rei genitæ, & principium generationis de primo vera maior, de ſecundo non item. Prior tamen reſponſio videtur mihi magis petere radicem falſitatis.

Examen 2. rationis. Ratio ſecunda quicquid de connexo ſit, aſſumpto nititur nedũ non demõſtrato, ſed etiam ab ijs, quæ ſuperius probabiliora diximus abhorrenti, ex illis enim nihil abſurdi eſt tot concedere priuationes, quot ſunt formæ introducendæ, cum potentiæ proximæ immitatur priuatio, immò ſi forma, quæ eſt terminus ad quem multiplicatur probabiliſſimum eſt ne dicam certum etiam priuationem, quæ eſt terminus à quo multiplicari: par enim ratio vtriuſq; termini eſſe videtur.

Digitized by Google

Examen tertiæ rationis. Ratio tertia connexo vtitur infirmo: neq; enim per ratio eſt potentiæ per ſe ſumptæ, dimenſionumq; & priuationis. Illa enim concurrunt ad generationem, vt diſpoſitiones materiæ, vnde non habent propriam aliquam principij rationem, & primariam, at priuatio habet peculiarem rationem termini à quo, ratione cuius eſt ipſa per ſe principium à materia diſtinctum; verum de hac ratione quamobrem priuatio eſt principium mox in duabus incluſionibus ſequentibus agemus plenius.

Examen quartæ rationis. Quarta ratio præcipuum authorem habuit Albertum Magnum, qui lib. 1. ph. tract. 3. cap. 3. aſſerit de Ariſtotelis mente in principia generationis formalia eſſe contraria, non autem priuatiuè oppoſita, vt communiùs ſchola aſſerit: rationes autem, quæ preſertim ducunt in hanc ſententiam Albertum ſunt: quoniam vbi Ariſtoteles oſtendit principia eſſe contraria ratione ea vtitur, quod ad agendum ſufficiunt duo. At priuatio, & habitus non agunt; de vere ergo contrarijs ibi loquutus eſt Ariſtoteles. Secundo priuatio nihil eſt, licet in ſubiecto potentiam relinquat, at principium, &c. eſt prior ratio adductarum à nobis. Tertio, dixiſſet Ariſtoteles principia eſſe priuatiuè oppoſita, non contraria, cur enim hæc nominis abuſio? & præſertim cum frequentius contraria pro ſpecie oppoſitorum, & priuatiua oppoſitione pro genere, quam contra ſumantur. At in Ariſtotelis ſchola non eſt cur recedamus à communi ſententia, quæ terminum à quo tranſmutationis ſtatuit priuationem primo & per ſe non contrarium, vt infra poſitione 7. & 8. hac ead. quæſtione ſubijciemus. Interim ergo dicamus contraria ab Ariſtotele in adductis locis vſurpari late, vt complectantur etiam oppoſitionem priuatiuam: rationibus contra adductis ſatisfaciemus ad dictas poſitiones ſeptimam, & octauam.

Connexio. Cum inter Peripateticos conueniat eſſe priuationem, & formã principia tranſmutationis per ſe de ratione, quamobrem priuatio ſit eiuſmodi principium diſcrepant, in duas vero ſententias diſſidium contrahitur? Alij enim volunt rationem hanc formalem, & præciſam eſſe, qua eſt terminus à quo. Alij volunt eſſe, qua diſponit materiam ad ſuſcipiendam formam, vel ad fluxum quemdam præut variè loquuntur in hoc tamen conuenientes, quod vt diſponit materiam priuatio eatenus eſt principium per ſe tranſmutationis: poſterior hæc ſententia eſt Alberti, & Albertum ſequutus eſt Gandauenſis. Prior eſt communior inter Peripateticos: controuerſiam nos hanc in ſequentes duas poſitiones ſecernimus.

Poſitio tertia. Eſt Gandauenſis q. 23. 1. phiſ. & prius Alberti Magni p. phiſ. tract. 3. cap. 10.

Priuatio eſt principium per ſe naturalis tranſmutationis, vt diſponit materiam.

Ratio eſt Gandauenſis d. q. 23.

Suppoſitio. Principij ſignificationes omnes numeratæ ſunt ab Ariſtot. in 5. diuin. cap. 1. Hæc ſuppoſitio propago quædam eſt communis eius ſuppoſitionis, quæ fert nihil diminutum, nihil ſuperuacaneũ in Ariſtotele reperiri.

Lemma. Principium quod priuationi ab Ariſtotele tribuitur eſt aliqua quattuor cauſarum, ſeu ſignificat aliquam quattuor cauſarum cui nulla competit principij. Probatio ſignificatio ennumeratarum ab Ariſtotele in dicto cap. 5. diuin. præter eas, quæ cauſarum ſunt, illi conuenit aliqua earũ [illegible] quæ cauſis conueniunt. Priuationi nulla [illegible] principij

ſignificatio ennumeratarum ab Ariſtotele in dicto cap. p. 5. præter eas, quæ cauſarum ſunt. Ergo priuationi conuenit aliqua earum (Principij) ſignificationum, quæ cauſis conueniunt. Maior ex ſuppoſitione pendet. Minos probatur ab ipſomet Gandauenſe hunc in modum. Priuatio non reducitur ad primum modum, neque ad ſecundum, quorum ille ſignificat primum magnitudinis, hic ſignificat principium, vnde res melius exorditur, neque reducitur ad aliam ſignificationem cum principia ſcientiarum, ſuppoſitioneſq; ſignificat. Ergo reducitur ad ſignificationem cauſæ. Omnis enim cauſa principium, licet non contra omne principium cauſa. Non eſſe autem ſub prima principij ſignificatione priuationem probat; quoniam principium magnitudinis eſt punctus, aut prima pars magnitudinis: at priuatio neq; punctum eſt, neque prima pars magnitudinis, ergo &c. non pertinet ad ſecundam ſignificationem: nam illa ſupponit aliunde rem oriri poſſe, at res naturales nonniſi à priuatione ortum ducere poſſunt, ergo, &c. Non eſſe vero principium ſcientiæ, nempe inter dignitates, & ſuppoſitiones non eſſe reponendam palam eſt: reſtat ergo vt ea principij ſignificatio priuationi accommodetur, quæ ad cauſas pertinet.

Lemma ſecundum. Priuatio non eſt aliqua ipſarummet quattuor cauſarum. Probatio certum eſt de effectrice, & de finali, & de forma, de effectrice ſane, quonam effectrix producit formã, quæ gignitur, at priuatio non producit eam, cui potius aduerſatur; de finali quoniam non gratia priuationis res fiunt; de formali veró. Quoniam priuatio non tribuit rebus naturalibus eſſe, De materia demum oſtenditur. Quoniam ſi priuatio eſſet ipſamet materia ab ea non diſtingueretur at diſtinguitur Ariſtoteles nempe vt principium tertium adeoq; à materia diſtinctum numerat ergo.

Ratio principalis. Quod præcedit ipſum fieri rei naturalis, & neceſſario eſt coniunctum principali, & per ſe principio ſubiectiuo ipſius fieri eſt principium diſpoſitiuum ipſius fieri. Priuatio eſt huiuſmodi. Hanc minorem probat, quoniam materia antequam ſubijciatur formæ oportet eſſe illa ipſa priuatam. Sic enim haberet, non moueretur ad illam ergo.

Secunda ratio, quæ ex Alberto elicitur.

Priuatio vt eſt terminus à quo dicit ſolum ordinem quendam vt hoc poſt illud fiat. Secundo materia non ſubijcitur motu. Et mutationi niſi vt eſt immixta priuationi, eſtq; vna numero cum ipſa. Probat autem quoniam materia ſecundum eſſentiam ſuam non fluit. Secus materia materię eſſet, omnis autem motus, & mutatio eſt ens formale fluens ad terminum, qui eſt perfecti mobilis inquam tum mouetur ad ipſum. Ratione itaq; priuationis vt aptitudo eſt adeoq; inchoatio formarum fluit. Illa enim inchoatio eſt ens formale ad perfectionem formæ abſolutæ tendens. His præſtitutis videtur hinc ſtrui poſſe hunc in modum ratio. Priuatio rationem principij quam ob rem inter principia ab Ariſtotele reponitur aut habet quatenus eſt terminus à quo, aut quatenus eſt diſpoſitio materiæ. Aſſumptum hoc probat, quia vt eſt terminus à quo dicit ſolum ordinem hoc poſt hoc, at ordo eſt tenuis principij ratio nõ primo modo, ergo ſecundo. Confirmatur ratio, nam ſecunda ratio vt eſt diſpoſitio materiæ, ſolida eſt ratio admodum, etenim ab illa habet materia id quod fluit in mutatione adeoq; obtinet vt ſit ſubiectum motus, mutationiſque.

1. phiſ. tr. 3. cap. 10. Tract. eodem cap. 9.

Declaratio fluxus. In calefactione, vt hoc exemplo vtamur. Calor fluit

à minimo gradu ad ſummum quandoque gradum, & calor is fluens calefactio ipſa eſſe videtur, ita generatio ſubſtantialis erit fluxus ſubſtantialis formæ, & primus formæ gradus vnde orditur fluxus, eſt inchoatio illa formę. Alberto quam priuationem eſſe dicit tex. eod. cap. 10.

Examen. Longè abeſſe has ambas rationes à robore demonſtrationis patet ſi cõſideremus inniti eas authoritatibus, & pręcipuæ primam at ad abundantiorem doctrinam expendamus eas intra ſcholæ peripateticæ limites, vt plerunque iam, & de pleriſque rationibus fecimus. Quoad primam vero rationem lemmata parum ei ſuffragantur, & poterant ommitti, vt tamen integer viri progreſſus haberetur appoſui, & quod ad declarationem rationis nonnihil inde refluit præterquam quod licet vt à Gandauenſe constructa eſt ratio nihil à lemmatibus virium mutuetur, vt tamen conſtrui debuiſſet multum ſumeret, præterquam quod quiuis re æſtimata poſſumus eandem ſtructuram tribuere Gandauenſi, eſt vero conſtructio quam dico. Quod eſt principium productionis diſpoſitiuum materiæ, & non eſt alio modo principium illud eſt ſolum principium per ſe generationis, vt diſponit materiam. Priuatio eſt huiuſmodi, ergo &c. ſecundam partem probant lemmata, priorem, ſyllogiſmus quem nos loco neceſſarij ex ipſomet Gandauenſe poſuimus, at propoſitiones conſideremus. Lemma primum, ego ab Ariſtotele alienum arbitror, & in prima ſignificatione principij contineri priuationem arbitror, dicit enim Ariſtoteles principium illud eſſe primum illud rei à quo quis primum mouetur in ordine itaq; ad motum conſiderar principium magnitudinis Ariſtoteles quomodo exhibet principium motus, & vlterius principium temporis, principium verò terminus à quo eſt, ſecus non datur prima pars motus ex Ariſtotele, & hoc quod modo dico, ſcilicet principium magnitudinis eſſe terminum à quo motus non primam motus partẽ de Ariſtotelis mente alibi oſtendam, ſed ſuppoſitio quoque à nonnullis negatur, & adducunt inſtantiam de forma, & de materia quarum non meminit eo in loco Ariſtoteles, meminit ſanè materiæ ſed non materia ſubſtantialis, & verę. At eius tantum meminit quæ eſt vt carina nauis, & fundamentum domus: qui ergo vult ex hoc capite argumento obſtare per me poteſt, & ne videatur Ariſtoteles diminutus: duæ ſunt præſertim excuſationes eius prima quidem quod Ariſtoteles licet expreſsè non numeret omnes vocis principij ſignificationes, ijs tamen verbis quæ pro Epilogo quodam ſubiungit complectitur omnes. Sunt verba. „Omnibus igitur principijs commune eſt „ eſſe primum vnde aut eſt, aut fit, aut cognoſcitur. Horum vero quædam „ intrinſecus, quædam extrinſecus ſunt. „Hæc Ariſtoteles quibus ſupplet ſi quas ommiſerit antea ſignificationes, alia excuſatio in negotio noſtro eſt, quod Ariſtoteles noluerit inter celebres vocis ſignificationes reponere priuationis ſignificationem, quę ab antiquioribus nũquam habita fuerat principij loco, vt ipſe eos reprælendit 1. phiſ. ſub alio tamen capite priuationis meminit in eodem libro cap. ſcilicet 24. de ex aliquo in poſtremo ſignificatu. Fieri enim ex priuatione res ſenſerat Plato in phædone, ac eſſe principium nondum fuerat à quopiam cognitum.

Ariſt. 4. phiſ. tex. 99. 6. ph. tex. 49.

Viicom. in lib. 1. de princ. cap.

Examen ſecundæ rationis. Ratio ſecunda inſtantiam patitur præſertim ad aſſumptum, & ad aſſumpti proſyllogiſmum, nempe terminum à quo dicere ſolum ordinem temporis falſum hoc eſt ex Ariſtotele memorato nunc cap. 24. 5. diuin. in calce. Sunt enim aliqua poſtquam alia fiunt neque tamen

fiunt

fiunt ex illis, vt ex termino à quo nempe cum dicimus ex æquinoctio factã nauigationem quia poſt æquinoctium, & ex bacchanalibus Thurgelia, quia poſt bacchanalia. Terminus ergo à quo nedum dicit ordinem temporis ſed proprium, & intrinſecum terminum mutationis, & hoc ſufficit ad conſtituendum principium per ſe mutationis.

Poſitio ſexta eſt frequentiorum Peripateticorum recentes ferè omnes Acchill. Toletus q. 21. 1. phiſ. Vicomercatus lib. 1. de princ. cap. 18. Zabarella de materia lib. 1. cap. 7.

Priuatio eſt principium per ſe tranſmutationis, vt eſt terminus à quo.

Prima ratio eſt ſecunda ſuperius adductarum ad poſitionem tertiam.

Supponit terminum à quo eſſe principium tranſmutationis, quod videtur vbique ſupponere Ariſtoteles, & in dicto loco primo phiſ. in quinto phiſ. tex. tertio & ſupponit priuationem eſſe terminum à quo tranſmutationis naturalis.

Secunda ratio. Niſi materia eſſet principium per ſe, vt terminus à quo nullo modo eſſet principium per ſe, vel aliter. Priuatio aut eſt principium per ſe, vt terminus à quo, aut vt materiam diſponit. Sed non vt materiam diſponit. Ergo vt eſt terminus à quo. Aſſumptum probatur. Quoniam eſſe rem principium, quæ diſpoſitio eſt alicuius principij eſt eſſe principium per aliud, & non per ſe, & quæ reſpondentur ſunt potius ſuffugia, vt in examine intelligemus.

Examen. Prioris rationis examen ſuperius ad poſitionẽ tertiam, vbi & ratio exiſtit, at diligentius habebitur in diſp. de mutatione infra, vbi an terminus à quo ſit principium motus, & quomodo diſputabimus, & de minore in proximis Poſitionibus ſermo erit.

Examen ſecundæ rationis. At ſecunda ratio inſtantiam patitur præcipuam ex tacita ſuppoſitione. Priuatio eſt principium per ſe: eam enim admittentes difficile poſſunt ſe ſe inde explicare Albertus in hunc modũ ſoluere nititur hiſq; verbis per ſe dicitur dupliciter, quod eſt rei ſubſtantialis, & ſic per ſe opponitur ad per accidens, & per ſe dicitur, quod eſt ſecundum ipſum, & ſic opponitur ad id quod eſt per aliud, & primo quidem modo non per ſe eſt principium priuatio eius, quod mouetur, & fit, ſed potius per accidens, quoniam non manet in eo, quod efficitur, ſed efficitur principium per materiam, cui eſt immixta. Alio autem modo, quod fit per ſe, fit ex priuatione, quoniam id quod eſt ſub priuatione ſecundum ipſum ſubijcitur motui, & non ſecundum aliud: hæc reſponſio tegitur ab æquiuocatione dictionis [ſecundum ipſum] [ſecundum] enim dicit omnem cauſam, 5. diuin. cap. 18. vel ergo eſt cauſa materialis materię priuatio ad ſuſtinẽdam mutationem, vel eſt cauſa formalis, at neutram quis dixerit ſecus, vel materia habet cauſam materialem, vel priuatio erit forma; at dicent non erit forma vt forma dicit eſſentialem ſubſtantiæ partem, ſed erit ratio quædam præciſa, eatenuſq; formalis, quam ob rem materia ſubijcitur mutationi, ſed ſi rectè conſideremus ratio formalis, ſiue ratio præciſa quam ob rem materia mutationi ſubijcitur, eſt potentia, & aptitudo de ſe ſumpta, non autem vt negationem includit; negatio enim potius eſt ad id occaſio, ſeu cauſa ſine qua non, quam ratio præciſa, & formalis, quam ob rem ſequitur aptitudinem potius, & potentiam proximam, quæ à materiæ ſubſtantia ſaltem ratione diſtinguitur eſſe principium hoc tertium, quam priuationem, quod ſi intelligant

Solutio Alberti in digr. ad text. 70. 1. ph.

Digitized by Google

priuationem eſſe cauſam, vt diſponentem materiam, & ſecundum eam non ſecundum aliam diſpoſitionem materiam ſubijci mutationi hoc modo diſpoſitio, quam ſubiectum, quodq; ad ingreſſuram formam à præuia alteratione conſequitur erit principium per ſe mutationis, nam ſecundum illam diſpoſitionem, & non ſecundum aliam ſubijcitur ſubiectum generationi ſubſtantiali,ſuſceptioniq; formæ,ad quam diſponitur. Ego vero interpretatus ſum [ſecundum ipſum] ſecundum id quod eſt ſubijci priuationi, at ſi ſenſus eſſet ſecundum ipſum,ideſt ſecundum materiam ipſam,vt is diceret ideo priuationem eſſe principium per ſe, quia id quod ſubijcitur priuationi, ſcilicet materia ſecundum ſe ipſam; albedo hoc modo eſſet per ſe rationalis, quoniam homo, qui ſubijcitur illi,eſt per ſe rationalis. Gandauenſis aliter ſoluit fatendo priuationem non eſſe principium per ſe principale, ſed eſſe ſolum principium per ſe, vt diſpoſitionem ſubiecti: at hoc modo eſſe diſpoſitionem principij principalis erit ratio formalis, & præciſa, cur aliquid ſit principium per ſe, at plures ſunt aliæ diſpoſitiones ſubiecti præter priuationem, ergo plura hoc modo principia tranſmutationis, quam tria.

ARTICVLVS TERTIVS.

Vtrum Priuatio ſit alter terminus generationis.

Poſitio prima. Priuatio eſt in naturali tranſmutatione alter terminorum per ſe. Voco terminos à quo, & ad quem.

Annotatio. Par hoc primæ, & ſecundæ poſitionis ad ſubtilem controuerſiam aperiendam, neque ſatis vulgarem adducitur. An priuatio ſit terminus cuiuſuis tranſmutationis per ſe, duplici vero ex capite difficultas oritur. Alterum eſt quoniam aliquibus contrarium, vel forma poſitiua videtur terminus non priuatio, nempe ſicut in calefactione terminus eſt à quo frigus, non autem priuatio caloris, ita in generatione equi terminus illis videtur forma ſpermatis, non priuatio formæ equi. Aliquando Ariſtoteles contradictionem terminum facit, quomodo neq; contrarium, neq; priuatio termini erunt, ſed negatio. Hoc eſt itaq; alterum difficultatis caput, alterum autem, & longe mea ſententia difficilius eſt ob corruptionem, cuius terminus ad quem vel eſt priuatio, & ita erit aliqua priuatio abſq; potentia materiæ: erit priuatio, quæ tertium principium numeratur ſequens formam,non illam antecedens; cum tamen frequentiſſimi Peripatetici diſtinguant priuationem in eam, quæ formam ſequitur, & in eam, quæ formam antecedit: & hanc poſteriorem interpretentur eſſe, quam Ariſtoteles inter principia numerat; poſtremo non erit priuatio omnis terminus ex quo. Hæc conſequuntur abſurda, ſi dixerimus priuationem eſſe terminum ad quem corruptionis. At contra ne id dixerimus alicuius mutationis non erit priuatio terminus, neque enim à quo, cum ſit ille forma, neque ad quem iam enim non eſſe eum priuationem ponitur. In primo capite difficultatis Albertus Magnus vult contraria eſſe terminos tranſmutationis naturalis, non priuationem, & habitum. Aliqui diſtinguunt terminos per ſe in primos, & ſecundos per ſe primi termini generationis ſunt priuatio, & forma equi in generatione equi. Secundi per ſe termini ſunt forma ſpermatis, & forma equi, ſed ſatis erit hic conſiderare rationes Alberti ſuperius adductas, & hic reponendas: nam tota hæc diſputatio de terminis mutationis, & motus in Quæſtione de mutatione, & motu erit agitanda. Quoad ſecundum difficultatis membrum Zabarella diſerte dicit priuationem quam ſtatuit Ariſtot. tertium

Lib. 1. ph. tract. 3. cap. 3. *Acchill. lib. 1. de elem. 28. dub.* *Lib. 1. de mat. cap. 7. in princip.*

Digitized by Google

tertium principium rerum naturalium eſſe generationis terminum à quo corruptionis terminum ad quem Achillinus in 1. cap. & in 28. 1. de elem. arbitratur priuationem eſſe terminum ad quem corruptionis, quam tamen dicit ſequi formam, & carere potentia annexa, ſicuti contra quæ eſt terminus à quo generationis præcedit formam, & potentiam ſub'ecti includit, verum licet ita differant duæ huiuſmodi priuationes, ſentit tamen Achillinus eas non eſſe duas, ſed vnicam priuationem. Verba eius ſunt. „Non teneo *Dub.* 28.
„ tamen has eſſe duas priuationes, ſed vnam quomodo in ijs vnitas reperiri 1. *elem.*
„ poteſt, & diuerſam ratione, & ideo vna dicatur ante formam, alia dicatur
„ priuatio poſt formam. „

Ratio prima Ariſt. tex. 58. 1. phiſ. & ſequentibus.

Ex inductione videtur eſſe ex immuſico enim homine fit muſicus, idq; vnde res fit non permanet.

Ratio ſecunda ex tex. 73. & ſeq.

Suppoſitio. Quod fit ex eo quod non eſt per ſe, fit.

Suppoſitio. Quod fit ex eo, quod potentia eſt fit; ſiue potentiam habet vt fiat. Quod cunque fit ex eo, quod non eſt; potentiam tamen includit, vt fiat, ex priuatione fit. [Hæc enim eſt priuationis deſcriptio.] Omne quod fit ex eo, quod non eſt potentiam tamen includit, vt fiat efficitur. Ergo omne quod fit ex priuatione fit. Ideſt tranſmutatio vnde quæuis res gignitur ex priuatione exordium capit, quod eſt eſſe ex illa, vt ex termino.

Examen primæ rationis. Inductio vt de mutatione forte admittetur de motu tamen non recipietur ab ipſiſmet Peripateticis, vnde cum ſub tranſmutatione contineatur motus non complectetur inductio tranſmutationem omnem.

Examen ſecundæ rationis. Secunda ratio maiorem habet, quæ facile reuocabitur in dubium ab aduerſarijs: dicent enim id quod non eſt, potentiam vero includit, vt fiat ſignificare potius materiam, quam terminum, & priuationem. Materia enim eſt, quæ cum actu non ſit potentiam includit, vt omne eſſe ſuſcipiat, terminus autem erit (ita ipſi dicent) forma, quæ materiam afficit cum noua generatio ingruit; terminus enim à quo is videtur qui dum inducitur terminus ad quem abijcitur; at huiuſmodi eſt forma, quæ in materia termini ad quem generationem præcedit, vt concludam ergo reſponſionē negabunt maiorem, quam potius in illam mutatam admittet. Quodcunque fit ex eo, quod non eſt potentiam tamen includit, vt fiat ex materia fit. Sed aliquid ad confirmandam rationem adiungentē maiori particulam [per ſe] quæ in prima ſuppoſitione reponitur, ita enim non poterit propoſitio ad materiam deflecti. non enim materia eſt non ens per ſe, & ideo non poterimus amplius detorquere propoſitionem. Quodcunq; fit ex eo quod non eſt per ſe & potentiam includit, vt fiat ex materia fit. Hæc inquam aliqui forſan ad rationem confirmandam dicent. Sed negabunt aduerſarij ſub eadem reſtrictione minorem, de illis loquor: qui excuſſa Ariſtotelis authoritate, nihil eam faciunt, niſi vt rationi validæ ſubnixā. Concedent enim ipſi potius quicquid fit ex non ente tali fieri, quam ex non ente per ſe, nempe fit equus ex ſpermate, quod eſt per ſe ens, ſed eſt tale non ens, ſcilicet eſt non equus, idq; ſufficit ad id vt equus generari queat. *Inſtantia*
At hæc extra ſcholam, intra ſcholam vero, ratio de generatione tantum *intra ſcho-*
concludit non de motu, & præterea nullo pacto de corruptione, vnde non *lam.*

con-

concludit de tranſmutatione in vniuerſum, quomodo proponebatur Poſitio. Tranſmutatio enim ſub ſe corruptionem quoq; complectitur tex. 7. 5. phiſ.

Poſitio ſecunda.

Priuatio non eſt alter terminorum tranſmutationis naturalis.

Ratio prima eſt Alberti Magni, vel ab eo elicitur 1. ph. tract. 3. cap. 3.

Principia formalia, adeoq; termini tranſmutationis ſunt verè contraria. At priuatio, & forma non ſunt verè contraria. [priuatio enim non eſt res poſitiua.] Ergo priuatio, & forma non ſunt principia formalia (adeoq; termini) tranſmutationis. Ergo priuatio non eſt alter terminorum. Maior probatur hac ab Alberto ratione.

Proſyllogiſmus ad maiorem:

Contraria, quæ in ſe ipſa agunt ſunt verè contraria, ideſt formæ poſitiuę ſeſe extrudentes. At principia ſunt contraria in ſe ipſa agentia. Hæc ex Ariſtotele, qui ad probandum principia eſſe contraria ratione ea vtitur, quòd ad agendum ſufficiunt duo. Ergo Principia ſunt verè contraria.

Ratio ſecunda. Eſt illa, quam ſuperius ego poſui ſecundo loco ad Poſitionem quartam in hac eadem Quæſt. Principium est ens reale, & per ſe, priuatio non eſt ens reale, & per ſe, ergo, &c.

Ratio tertia. Si priuatio, & habitus eſſent principia, & non verè contraria Ariſtoteles dixiſſet principia priuatiuè oppoſita non contraria. [Cur enim hæc nominum abuſio, & præcipuè cum potius contraria ad priuationem, & ad habitum, vt ad generalem oppoſitionem, quam contra reducantur Ariſtot. 10. diuin. tex. 15.] At dixit contraria. Ergo.

Annotatio. Hæ rationes demonſtrant nullius tranſmutationis naturalis principium eſſe priuationem, at ſequentes demonſtrant non omnis eſſe principium.

Ratio quarta.

Termini motus ſunt verè contrarij non priuatiuè oppoſiti ex Ariſtotele 5. phiſ. tex. 7. ſunt enim formæ poſitiuæ ambo. Omnes termini motus ſunt termini tranſmutationis, ideſt omnis motus eſt tranſmutatio. Ergo alicuius tranſmutationis termini non ſunt priuatiuè oppoſiti, ſed verè contrarij adeoq; priuatio, &c.

Ratio quinta. Corruptionis neuter terminus eſt priuatio. Omnis corruptio eſt tranſmutatio. [Patet ex Ariſtotele tex. 7. 5. phiſ. & ex notione tranſmutationis] neuter terminus eſt priuatio. Maior probatur, non enim terminus à quo cum ſit is forma, eſt ſiquidem ex ſubiecto in non ſubiectum. Ariſtoteles tex. eodem 7. 5. phiſ. & notio ipſa corruptionis id indicat neque terminus ad quem de quo tamen contrarium videri poſſet.

Primus proſyllogiſmus ad maiorem de termino ad quem.

Priuatio, quæ ponitur principium rerum naturalium ab Ariſtotele iuncta eſt potentię ad formam. [Definitur à nonnullis negatio formæ cum potentia proxima ad illam.] At terminus ad quem corruptionis excludit potentiam, & abijcit potentiam ad formam. [Inductione cadauer enim excludit potentiam ad formam humanam.] Ergo terminus ad quem corruptionis non eſt priuatio, qua ponitur principium rerum naturalium.

Secundus proſyllogiſmus.

Priuatio, quæ ponitur principium rerum naturalium ab Ariſtotele præcedit formam cuius ipſa priuatio eſt non ſequitur. [Ioannes Grammat. in tex. 71. 1. phiſ. Auerroes com. 120. 4. phiſ. (non tamen ita aperta hæc authoritas)

thoritas) recentes multi. Perrer. lib. 5. cap. 23. Vicomer. de princ. cap. 16.] Terminus ad quem corruptionis ſequitur formam cuius negatio eſt. [Patet expoſitione.] Ergo terminus ad quem corruptionis non eſt priuatio, quæ ponitur principium rerum naturalium ab Ariſtotele.

Tertius proſyllogiſmus ex Ariſtotele tex. 61.

Priuationi, quæ eſt principium rerum naturalium conuenit vtraque appellatio, vt ex ipſa dicatur res fieri & ipſa fieri dicatur. Ariſt. dicto tex. 61. Termino ad quem corruptionis non conuenit appellatio vt ex ipſo quicquā fiat. Ergo terminus ad quem corruptionis non eſt priuatio, quæ eſt principium rerum naturalium.

Examen. Negari non poteſt quin Ariſtoteles in indagine principiorum conſiderauerit, & induxerit contraria tanquam ſe mutuo expellentia inq; ſe mutuo agentia, duo tamen intra Ariſtotelis autoritatem dici poſſunt, primum quidem indaginem illam priorem ad tex. vſq; 57. eſſe probabilem, vt ſuperius declarauimus in diſp. de principijs idcirco, quæ ibi dicit Ariſtoteles non perueniunt ad exactam normam veritatis. Sumpſerat Ariſtot. ex antiquorum ſententia principia eſſe contraria idem ipſe inductione, & ratione aſtruere conatus erat: confusè tamen adhuc, & idcirco contrarietatem in ſignificatu ſumpſit ſenſu notiore. Sunt autem ſenſatiora contraria poſitiua quam oppoſita priuatiua. Ita de calido, & frigido, de nigro, & albo primum induxit. Verum re diligentius deinde elaborata contrarietatem ab initio confusè ſumptam in habitum, & priuationem reducit, à qua oppoſitione contrarietas illa propria continetur, vt alterum contrarium alterius priuationem annexam habet, ſcilicet calor frigoris priuationem, & contra, item albedo nigredinis, & viciſſim albedinis nigredo habet. Secundo loco dicere poſſumus expulſionem, & actionem contrariorum duplicem modo ſumi poſſe formaliter, & efficienter: efficienter quando naturali, & vera actione mutuo ſe deſtruunt. Formaliter quando eandem materiam, eodem tempore afficere nequeunt ob naturæ, & rationis repugnantiam, licet neutrum oppoſitum actiuum ſit, vt albedo & nigredo, formaliter ergo ſe quoque priuatio, & forma extrudunt licet non efficienter.

Examen ſecundæ rationis. Secunda ratio ſuperius poſita fuit, & expenſa.

Examen tertiæ rationis. Tertia ratio ex prima ſolutione primæ rationis ſoluitur, nam Ariſtoteles ideo pro priuatiua oppoſitione contrarietatem vocauit, vt in rudi adhuc indagine, atq; confuſa à notioribus ſenſu exordiretur. Ita primi ordinis rationes ſolutæ ſint: ad alias tranſeamus.

Examen quartæ, & quintæ rationis. Ego ambas vnica reſponſione ſoluendas cenſeo, ſcilicet priuationem eſſe principium non tranſmutationis in vniuerſum, ſed tranſmutationis, vt reſtringitur ad generationem naturalem primo loco ſubſtantialem, & ſimpliciter. Secundo loco accidentariam, & ſecundum quid, ad cuius ſolutionis explicationem illud hoc loco anticipandum eſt ex diſp. de mutatione, & motu, poſtea inſtituenda, vbi latius explicabitur in motu quocunque duplicem mutationem includi introductionem termini ad quem, & abiectionem termini à quo, ſcilicet in calefactioni motu eſt abiectio termini à quo, nempe frigoris, & eſt introductio caloris, qui eſt terminus ad quem. Termini accidentarij introductio, & excitatio in ſubiecto generatio ſecundum quid, & accidentaria vocatur priuatio, ergo eſt principium tum generationis ſubſtantialis; tum accidentariæ, adeoque motus.

Digitized by Google

motus vt accidentariam generationem includit, non aliter, at priuationem principium ab Ariſtotele vocari in ordine tantum ad generationem; patet ex multis eius locis, vbi priuationis meminit, ſemper enim ad id, quod fit refert illam & ex ea id, quod fieri dicitur, ſed ſatis ſit huc adduxiſſe tex. 68. p. phiſ. Verba ſunt: „ Quot igitur principia ſint rerum naturalium, quæ „ circa generationem, & quomodo tot dictum eſt. „ Hæc Ariſtot. Vt ergo ſit principium motus priuatio, vtq; non ſit dictum hoc modo, explicatúq; fuit. Non eſt itaq; corruptionis priuatio principium, niſi ex conſequenti ratione, ſcilicet annexæ cuiq; corruptioni generationis; dum enim corrumpitur homo generatur cadauer, cuius generationis eſt principium, & terminus à quo priuatio: eatenus ergo corruptionis hominis, & ex conſequenti terminus eſt, at præcisè ſumptæ corruptionis non eſt principium, aut terminus priuatio hæc, quę tertium principium in 1. phiſ. numeratur ab Ariſtot. eſt terminus ad quem priuatio alterius ordinis, & longe diuerſa.

Digreſſio. Quæ probabilior ſententia.

In Ariſtotelis Schola probabiliſſima omnium ſententia hæc mihi videtur de tribus proximis controuerſijs priuatio de qua agitur ab Ariſtot. 1. phiſ. terminus à quo generationis eſt ſubſtantialis primo; accidentaria, ſecundo; ex conſequenti vero, eſt principium motus, vt motus quiſq; generationem ſecundum quid includit. Corruptionis autem non eſt principium, niſi vt eſt principium generationis eius, cui annexa eſt propoſita corruptio: hoc oſtendunt proſyllogiſmi ad maiorem quintæ rationis poſtremo loco adductarum, & præcipuè tertius, qui aptiore Ariſtotelis teſtimonio nititur. Alij contra dicunt priuationem eſſe principium generationis, vt eſt principium corruptionis annexæ, ſed fallunt ſi hæc, quæ diximus recipiantur Buccafer. lect. 72. p. phiſ. Eſt præterea principium per ſe generationis naturalis non rei genitæ, quod adductę ſupra rationes oſtendunt ad poſitionem tertiam, & quæ diximus in annotatione ad eandem ad aperiendam Ariſtotelis mentem; quod autem in tertia ratione ſuppoſuimus terminum à quo per ſe, ſcilicet eſſe principium per ſe tranſmutationis, latius de eo agetur infra de motu, & mutatione. Eſſe autem per ſe principium, non vt diſponit materiam, ſed vt eſt terminus à quo patet, primo quidem ſi terminus à quo eſt principium mutationis per ſe, erit priuatio, ergo ea ratione principium per ſe. Secundo probatur præſertim ex ſecunda ratione ad poſitionem ſextam illis adiunctis, quæ in eius examine diximus ad refellendas Alberti, & Gandauenſis ſolutiones; ſumma itaq; eſt. Priuatio eſt principium per ſe generationis naturalis ſubſtantialis primo; accidentariæ, ſecundo vt eſt terminus à quo eiuſdem generationis, non vt diſponit materiam.

Summa triũ controuerſiarum proximarũ.

Vtrum Principium æque dicatur de his tribus Forma, Materia, Priuatione.

Auicenna, Albertus p. ph. part. 3. cap. 10. Ferrer. lib. 5. cap. vlt.

Hanc controuerſiam non ſecernam in poſitiones, neque diſputabo, ſed ſolum indicabo ſententiam Alberti poſt Auicennam, & nonnullorum, qui Albertum deinde ſequuti ſunt: non diſputabo autem, quoniam ſi rectè æſtimemus non eſt problemma naturale, prædicatum enim vel logicum, vel tranſnaturale eſt; ſatis erit indicaſſe controuerſiam, & ſententias ennumerauiſſe. Summa ergo opinionis horum eſt principium dici ſecundum prius, & poſterius de his tribus primum enim dicitur de forma, ad eam enim, vt ad finem tota tendit generatio, & mutatio ex termino à quo conſtituitur, & deno-

denominatur Ariſtot. 5. phiſ. Secundo dicitur de materia, quæ vt ſubiectum concurrit, & ex cuius potentia forma educitur, poſtremo de priuatione, quæ tum non ſit ens, & non permaneat infimum inter principia locum vendicare ſibi videtur.

Vtrum priuatio ſit principium rerum omnium naturalium an etiam in Cælo reperiatur.

Ex proximè declaratis in digreſſione patet quantum ab Ariſtotele in eius ſchola recedant, qui in Cælo priuationem quærunt, quaſi ſint tria hæc principia rebus omnibus communia: at ex his patet eſſe priuationem principiũ generationis, non rei genitæ, niſi ex accidenti, vt eius ipſius generationis eſt principium, quæ ergo non generantur non poſſunt priuationi verè ſubijci, qua ratione tamen eſt motus principium ratione incluſæ mutationis, catenus forte motui Cæli tribui poteſt. Certe ſi quo modo eſt tribuenda Cælo priuatio hoc vno modo tribui poteſt, tribuere tamen oporteat nec ne aſſenſus eſt vſque ad diſputationem de mutatione motuq; ſuſpendendus. An ſcilicet motus omnis etiam qui eſt actus perfecti habeat terminos à quo, ad quem.

QVÆSTIO QVARTA.

De comparatione priuationis cum materia.

DE priuationis à materia diſtinctione, vt vnum numero ſint, rationeq; diſtinguantur in ſecunda quæſtione harum egimus, quod ea conſideratio ad priuationis naturam pertinere videbatur. Nunc ex hac comparatione duæ diſputationes ſuperſunt, an priuatio eſſentiali, neceſſarioq; nexu cum materia iungatur an accidentario, in qua controuerſia illa continetur. vtrum materia poſſit eſſe ſine priuatione, altera diſputatio eſt an priuatio ſit cauſa cur appetat materia formam. Hanc ſupra tetigimus in quæſtione de appetitu materiæ, quam breuiſſimè itaq; hic abſoluetur, aliquid enim dicendum reſtabat ad plenam eius abſolutionem.

ARTICVLVS PRIMVS. De nexu priuationis cum materia.

Poſitio prima. Eſt Themiſtij in digreſ. magna 1. phiſ. „ Nulla igitur ratione „ eſſentia materiæ poteſt in eo conſiſtere, quod eſt priuatum eſſe. „ Alexander 2 quæſt. nat. cap. 7. & frequentiſſimi Peripatetici.

Priuatio non iungitur eſſentiali nexu cum materia.

Ratio prima. Nullum corruptibile eſt de eſſentia incorruptibilis eſt, atque adeo de eſſentia materiæ, quæ incorruptibilis eſt. Priuatio eſt corruptibilis. Ariſtoteles 1. phiſ. tex. 82. Quod enim corrumpitur in hoc eſt priuatio, præterea ſub aduentu formæ ceſſat priuatio eius, quæ eſt abſentia formæ. Ergo priuatio non eſt de eſſentia materiæ.

Ratio ſecunda eſt Themiſtij.

Si priuatio eſſet de eſſentia materiæ non eſſet materia de ſe omni qualitate expoliata. [Priuatio enim qualitas quædam eſt.] Sed eſt materia omni qualitate de ſe expoliata. Eſt enim inaffecta & [illegible]. Ergo priuatio non eſt de eſſentia materiæ.

Digitized by Google

Ratio tertia. Eſt Alex. 7. cap. libro ſecundo.

Si priuatio eſſet de eſſentia materiæ non poſſet ſuſcipere formam. [Nempe ſi eſſe priuatam calore eſſet de eſſentia materiæ nunquam poſſet ipſa fieri calida.] Sed materia ſuſcipit formas omnes. Ergo priuatio non eſt de eſſentia materiæ.

Examen. Poſitionis duplex eſſe ſenſus poteſt alter vt ingrediatur eſſentiam materiæ, alter vt ſaltem de eſſentia eius fluat, ſcilicet vt ſit in primo modo dicendi per ſe, vel in ſecundo, prima, & tertia ratio vtramque ſignificationem impugnant.

Examen primæ rationis. Qui priuationem de materia eſſentia ponunt, ſentient etiam, ac arbitrabuntur priuationem cum inaffectione illa vniuerſali confundi, innitique potentia communi, & indifferenti materiæ, dicent ergo ad primam rationem priuationem corrumpi, vt huic, illiq; formæ obijcitur non ſumptam in communi: qua ratione genus vniuerſum formarum reſpicit.

Examen ſecundæ rationis. Secundæ rationis connexũ inſtantiam patitur, negabunt enim priuationem qualitatem eſſe, cum qualitas forma poſitiua ſit, priuatio nequacquam, vel dicent ſaltem materiam adeo inaffectam dici, quatenus omni qualitate poſitiua ſpoliata eſt; non quod exuatur etiam priuatiuis omnibus.

Examen tertiæ rationis. Tertia ratio difficilior eſt; tamen dicent contrariæ ſententiæ authores priuationem in communi eſſe de materiæ eſſentia, non in particulari illa cum genus ratione formarum, in vniuerſumq; reſpiciat à toto ipſo genere formæ ſolum tollitur. Hæc cum ad ſingulas referatur formas ab hac, illaue forma deſtruitur, ad quam refertur. Ex hoc fundamento reſpondebunt: priuationem communem non deſtrui ab ingreſſu ſingularum formarum, ſed diſtrueretur ab ingreſſu totius formæ generis, ſi vniuerſæ ſimul formæ materiam occuparent, quod non contingit; at ex ingreſſu ſucceſſiuo huius, illiuſue formæ nequacquam communis priuatio tollitur, & hoc modo annexum negatur; nihil enim prohibet quominus, & priuatio communis de eſſentia materiæ ſit, & ſingulæ formæ materiam occupent ſucceſſiuè.

Poſitio ſecunda. Auerr. 1. phyſ. comm 27. „ Ex hoc apparet, quòd omne habens „ materiam eſt generabile, & corruptibile nam in natura materiæ eſt priuatio „ formæ. „ tamen ſubiungit verba, quibus oſtendit non a ſe eſſe eſſentialem nexum materiæ cum priuatione.

Priuatio eſt iuncta nexu eſſentiali materiæ.

Ratio prima eſt Themiſtij in digreſsione.

Poteſtas materiæ eſt de materiæ eſſentia. Ideo (hæc ſubintelligitur, taciteq; ſubinfertur à Themiſtio.) Quod poteſtati materiæ iungitur, eſtq; de eſſentia materiæ. Priuatio iungitur poteſtati materiæ. Niſi enim materia priuata eſſet non obtineret potentiam. Ergo priuatio eſt de eſſentia materię.

Ratio ſecunda. Niſi priuatio iungeretur nexu eſſentiali materiæ, poſſet materia abſq; priuatione reperiri. At non poteſt materia abſq; priuatione reperiri. Hoc eſt in ſchola peripatetica receptiſſimum, verum in proxima poſitionum pari ad maiorem declarationem in dubitationem adducatur. Ergo priuatio iungitur nexu eſſentiali materiæ.

Tertia ratio. Quæ ſunt vnum numero, ſunt vnum ſpecie. Quæ ſunt vnũ ſpecie

ſpecie ſunt eſſentia vnum: priuatio, & materia vnum numero, ergo priuatio, & materiæ eſſentia vnum.

Examen primæ rationis. Prior ratio fluxa omninò eſt, non enim concedetur quicquid iungitur eſſentiæ rei alicuius illud de eſſentia eſſe, ſecus omnia, quæ rei inſunt de eiuſdem eſſentia eſſent, nam omnia eſſentiæ aliquo modo iunguntur, à qua itidem pendent. Item communicabilitas ineſt formæ, quæ vel eſt tota eſſentia, vel præcipua eſſentiæ pars, & tamen non eſt communicabilitas de rei eſſentia, quod ſi reſtringatur propoſitio ad ea, quæ iunguntur eſsentiæ eſſentiali, aut neceſſario nexu tum minor incerta erit, vel etiam ſubibit iuſtam petitionis accuſationem. Qui enim negant priuationem habere neceſſariam cum materię connexionem negabit multo magis priuationem habere connexionem neceſſariam cum illius eſſentia.

Examen ſecundæ rationis. Connexum ſecundæ rationis ab Auerroe, & ſequacibus negabitur. Auerroes enim aliquod per accidens neceſſarium aſtruit 1. phiſ. comm. 66. & ad hoc idem plura habemus ex rerum natura teſtimonia, nam aſtra vt orbibus infixa neceſſario mouentur ad motum orbium, & tamen per accidens eo motu mouentur, & anima ad motum corporis per accidens mouetur, & tamen qualiſcunque is motus ſit neceſſario mouetur ad motum corporis anima: rationes, quæ adducuntur ad oſtendendum omne quod per accidens eſt, non eſſe neceſſarium, ac perpetuum non pertinent ad hunc locum. Cæterum aſſumptum huius eiuſdem rationis in ſequenti controuerſia, proximaq; conſiderabitur.

Examen tertiæ rationis. Quæ ſunt vnum numero ſunt vnum ſpecie. Hæc propoſitio ita diſtinguitur à Scoto. Quæ ſunt vnum numero intrinſecè, vt ſubſtantiæ indiuiduæ ſunt vnum ſpecie. Quæ ſunt vnum numero extrinſecè, vt accidentaria ratione ſubiecti, hæc tamen ſunt vnum ſpecie. Aliqui ſimpliciter excipiunt propoſitionem in accidentibus: vtraq; tamen reſponſio idem re ſibi vult differt vocibus: at rectius Ariſtotelis appellationem ſeruabimus, ſi dixerimus veram eſſe [propoſitionem de primo modo vnicus] numero non de ſecundo, & tertio eorum, quos refert Ariſtoteles ipſemet lib. 1. Topic. cap. 6.

Teſtio Tertia. Eſſe videtur Alberti Magni 1. phiſ. text. 3. cap 13. eſt Achill. p. phiſ. ad tex. 69. ibi enim Auerroes idem dixerat ibi propter mixtionem priuationis cum natura eorum.

Materia non poteſt à priuatione ſeparari, ſiue nunquam poteſt ſine priuatione eſſe.

Ratio Achillini. In omni materia eſt potentia ad contraria. Ergo ad priuatiuam oppoſitionem. Conſequentia probatur, quoniam contraria reſoluuntur in oppoſitionem priuatiuam.

Ratio eadem aliter explicata, & deducitur ex Ariſtotele tex. 17. 9. metaph.

Quod eſt ſemper in potentia contradictionis ſcilicet ad eſse, & non eſse ſubſtantiale. Habet ſemper annexam priuationem. Materia eſt ſemper in potentia contradictionis, ſcilicet ad eſse, & non eſse ſubſtantiale. Ergo materia ſemper habet annexam priuationem.

Ratio tertia. Quæ iunguntur in ſecundo modo docendi per ſe non poſsũt a ſe inuicem ſeparari ex poſterioribus analyticis neque enim riſibile extra rationale eſt, neque rationale abſq; riſibili reperitur. Priuatio & materia iunguntur in ſecundo modo dicendi per ſe. Ergo materia, & priuatio non

poſsunt

poſſunt à ſe inuicem ſeparari. Minor conſtat ex definitione ſecundi modi dicendi per ſe. Etenim materia in definitione priuationis ponitur cum ſit hęc negatio formæ in ſubiecto proximè apto.

Examen. Ex ſuperioribus non infertur priuatio ex quacunque potentia ſed ex potentia proxima ſolum, nam neq; potentia illa communis materiæ, neque potentia alia vlla earum, quæ mult's gradibus à communi ad proximam accedunt priuationem illam inferunt, quæ eſt terminus à quo generationis naturalis. Cõſequẽtia ergo rationis primo modo ſtructę nõ habet vllã neceſſitatem, & pariter maior rationis ſecundo modo conſtructæ. Quod ſi ad potentiã proximam reſtringatur propoſitio tum negabitur in ſecundo minor in primo antecedens, & ſi priuatio ponatur ſolum ineſſe materiæ præuia alteratione ad formam iam diſpoſitæ, certe non ſemper eſt materia in proxima potentia ad eſſe, aut non eſſe. Materia enim ligni nondum diſpoſiti non eſt in potentia proxima ad formam ignis, idem de alijs formis, ideo neque eſt in potentia proxima ad abijcien lam ligni formam adeoq; ad priuationem, & ad non eſſe.

Examen tertiæ rationis. Tertiæ rationis maior eſt à Peripateticis neganda, nam Luna ponitur in definitione eclipſis, & tamen multo ſæpius Luna abſq; eclipſi eſt, quam ſub eclipſi: quod ſi dicatur lapſis tamen quibuſdam temporibus recidere in eclipſim; idem fatebimur de materia. At in hoc ſenſu nõ diſputabatur controuerſia, certum enim eſt, vel ſaltem conceſſum in omni generatione adeſſe priuationem, at dubitatio erat num quæuis materię portio ſemper priuationi ſubſit. Præterea minor quoq; inſtantiam patitur, vel declarationem quandam: etenim materia in definitione priuationis ponitur ratione potentiæ proximæ, quæ illi eſt accidens (vt ſupra probabilius eſſe diximus) non ratione remotæ, & communis, quæ dicebatur eſſe de ſubſtantia, immò ſubſtantia ipſa materiæ: at prior inſtantia tutior, & ſolidior.

Poſitio quarta.

Materia poteſt à priuatione ſeparari, ſiue poteſt quandoq; ſine priuatione eſſe. De priuatione ſubſtantiali intelligenda eſt non accidentium, priuatio enim accidentium ſemper ineſt quomodo declaratum fuit ſuperius.

Ratio prima. Quæ eſſentialiter non iunguntur poſſunt ea ſeparari. Priuatio, & materia eſſentialiter non iunguntur. Ergo priuatio, & materia poſſunt ſeparari.

Ratio ſecunda. Materia Cæli abſq; priuatione eſt, & nunquam illam admittit. Materia Cæli eſt materia. Ergo materia aliqua abſq; priuatione eſt.

Ratio tertia. Materia forma aliqua conſtituta antequam præuia alteratione diſponatur ad formam ſucceſſuram ſæpè multo tempore manet. Ergo materia ſæpè multo tempore abſq; omni priuatione manet.

Examen primæ rationis. Primæ rationis maior, ſupra quoque inſtantiam tulit ex eo, quo aliqua ſint per accidens neceſſaria, perpetuaq; vt diximus proximè ad poſitionem ſecundam in examine ſecundæ rationis, illuc referatur.

Examen ſecundæ rationis.

Secunda ratio non eſt huius loci. Poſitio autem nunc eſt reſtringenda ad materiam rerum generabilium, alias diſputabitur vtrum Cœlo inſit materia, vtunque ſit generabile, & corruptibile.

Examen tertiæ rationis. Tertia ratio ſupponit opinionem eorum, qui priuationem non tribuunt materiæ ante alterationem præuiam, cui refragabuntur

buntur contrariæ ſententiæ aſſertores multo ſanè numero plures, interim autem neutra ſententia neceſſarij rationibus fulcitur.

Digreſsio quid probabilius ſentiatur.

De prima controuerſia vtrum priuatio nexu eſſentiali iungatur materiæ primo diſtinguendus eſt nexus eſſentialis, hic enim iuxta peripateticos duplex eſt alter in primo modo dicendi per ſe qui præcipuus eſt, alter in ſecundo modo. De primo non eſt, quod in dubium res reuocetur ſi priuatio proxima, & quæ verè eſt terminus à quo generationis intelligatur: at ſi accipiatur priuatio remota eo in ſenſu, quo à nonnullibus cum inaffectione confunditur, aliquam dubitationem patitur, quæ tamen ex declaratione ea, quam ſupra in diſputatione de materia ſcripſimus facile tollitur. Summa vero erat propoſitionem reduplicatiuam materia quatenus materia non eſt affecta homo quatenus homo non eſt albus, & omnem aliam propoſitionem reduplicatiuam negatiuam duplici modo ſumi poſſe, vel ita vt negatio ſit applicata reduplicationi, vel vt reduplicatione affirmata remanente applicatur dicto; primus modus ſignificat non contineri in natura, & definitione hominis albedinem, quod eſt verum. Secundus modus ſignificat contineri in hominis definitione excluſionem albedinis, quod eſt falſum, nullus enim homo poſſet eſſe albus, materiam ergo vt materiam eſſe informem, id eſt negatiuo in ſenſu non eſſe materiam, qua materia eſt vlla forma affectam vera eſt propoſitio: at affirmatiuo in ſenſu, vt materia in ſui natura, ac definitione contineat inaffectionem, falſa eſt: ita enim materia nullam poſſet ſuſcipere formam, quin à ſua natura, & eſſentia recederet. Vtrum in ſecundo modo dicendi per ſe cum materiæ eſſentia coniungatur difficilior eſt dubitatio. videtur eſſe, quia materia in eius definitione ponitur, videtur non eſſe, quoniam per potentiam proximam definitionem ingreditur at potentia proxima accidere videtur materiæ non illi per ſe ineſſe. Tutius tamen in via peripatetica videtur accedere affirmatiuæ parti controuerſiæ ob adductam rationem, quod materia priuationis definitionem ingreditur; neque enim ratio contraria obeſt, nam Luna ingreditur definitionem Eclipſis per aliquid extrinſecus accidens ſcilicet ob Solis oppoſitionem è regione in nodis ipſis, vel in partibus propinquis; & tamen ſecundum modum per ſe facit ex Peripateticorum ſententia; rectè, an ſecus in logicis libris petatur. Quoad ſecundam controuerſiam communiori ſententia fert priuationem ſemper ineſſe materiæ, vt nulla vnquam materiæ portio abſq; priuatione reperiatur: at ſuſcepta ſententia, quæ ponit priuationem ſolum excitari poſt præuiam ſubiecti alterationem ad ſucceſſuram formam, oporter aſſerere contrariam dari nempe interualla cum ſingulæ portiones materiæ abſq; priuatione formæ ſubſtantialis ſit. Dico autem formæ ſubſtantialis, quoniam accidentariæ priuationes ſemper ineſſe dictum iam eſt ſupra q. 2. ad poſit. ſeptimam, & octauam, ego qui prætuli eam ſententiam cæteris, quæ facit priuationem oriri ſolum poſt alterationem præuiam: debeo etiam ſentire materiæ portiones ſingulas reperiri quandoq; ſine priuatione proximæ ſubſtantialis formæ, neque quòd per ſe inſit. Secundo modo ideo non poteſt materia ſine priuatione eſſe, vt eclipſis inſtantia oſtendit, & communis diſtinctio eſt ſcholæ, quæ inſunt ſecundo modo, vt actus ſeparari à ſubiecto poſſe de eclipſi conſtat, atq; de tonitru, & eiuſmodi alijs: quæ vero inſunt vt aptitudines ea ſeparari non poſſe: de riſibilitate,

q. ad poſitionem claratio- 5. in declaratione.

Baccaferreus ita ſentit in 1. phiſ. l. 73.

P   tate,

tate, & himnibilitate, cæteriſque eiuſmodi patet.

De materia q. 12.

Connexio. Secunda priuationis ad materiam relatio eſt in appetitione formæ, num ſcilicet priuatio cauſa ſit cur materia appetat formam, rem ita ſe habere ſupra de Ariſtotelis ſententia ſuppoſuimus, & modum etiam attulimus quem nos probabiliorem reputabamus. Attamen cum de modo, quo ſit hic materiæ appetitus à priuatione plures ſententiæ ſint placuit hic diſputationem inſtituere hac ipſa de re.

ARTICVLVS SECVNDVS.

Vtrum priuatio ſit cauſa appetitus materiæ.

Poſitio prima. Eſt Ariſtotelis 1. phiſ. tex. 81. cum enim dixerit materiã appetere formam ſicut fœmina marem: ſubiungit non eſſe per ſe fœminam, ſed per accidens, ſcilicet per priuationem. Omnes Peripatetici ſequuntur. Plato idem docet in Lyſide, ſiue de amicitia.

Priuatio cauſa eſt cur materia appetat formam.

Ratio prima Ariſtotelis eſt eodem loco, ſiue inde elicitur.

Explicatio Ariſtotelis ex Platone.

Ariſtoteles videtur tribuere materiæ appetitum hunc formæ ratione indigentiæ, & perfectibilitatis cuiuſdam, quas conditiones deſignat nominibus turpitudinis, & fœminæ, deinde has eaſdem conditiones eidem per accidẽs ideſt per priuationem tribuit, quem locum a Platone mutuatus eſt Ariſtoteles in Lyſide, quo ex loco hæc Ariſtotelis verba illuſtrantur, alias vix intellecta. Verba Platonis inter cætera ſunt. ,, Morbus quidem malum, medici-
,, næ verò peritia quoddam bonum, & vtile. Sic eſt. Corpus ex eo, quod cor-
,, pus, nec bonum eſt, nec malum. Verum Cogitur autem corpus ex mor-
,, bo quærere, & amare medelam. Apparet. Sequitur, Quod nec bonum eſt,
,, nec malum boni amicum propter mali præſentiam fieri, videtur. ,, Hæc
Plato ex quibus patet, vt ſubiectum appetat bonum ob cõtrarij præſentiam, ſubiungit præterea Plato quomodo malum ſi penitus ſubiectum effi.iat, in ſeq; trahit corrumpit eundem appetitum. Verba ſunt. Si quis comas tuas, quæ flauæ ſunt ceruſſa fucauerit, vtrum albæ fient? an potius videbuntur?
,, Videbuntur. Verumamen albedo illis aderit. Aderit. Nihilo tamen ma-
,, gis albæ adhuc erunt, & præſente candore, neq; candidę erunt, neque ni-
,, græ. Vera loqueris, ſed quando ſenectute caneſcunt, tunc ò amice, tale
,, fuerit quale id, quod aduenit: cani coloris præſentiæ cauſæ. Quidni? Hoc
,, illud eſt, quod quæſiueram, numquid omne, cui tale aliquid adeſt, confe-
,, ſtim tale & ipſum euadat, an potius ſi certo modo adeſt tale fiat, aliter
,, minimè. Hoc modo potius. Eadem ratione, quod nec bonum eſt, nec
,, malum quandoq; præſente malo nondum eſt malum, eſt autem cum iam
,, tale euaſit. Omnino. Quando nondum eſt præſente malo, pręſentia hæc
,, bonum appetere cogit, præſentia vero, quæ malum reddit, & appetitum
,, boni, & amicitiam reijcit, neque enim vlterius neutrum eſt, ſed malum.
,, Amicum vero malum bono, & bonum malo eſſe non poteſt. Non certe. ,,
Huc vſque Plato, ex quibus patet quid ſibi velint Ariſtotelis verba non per ſe turpe, ſed per accidens, neque fœmina, ſed per accidens, exprimit nempe præceptoris hunc locum. Subiectum ex præſentia contrarij appetere bonum, ſi nondum in naturã ipſam contrarij euaſit, at cum euaſit non ex pręſentia eiuſmodi contrarij appetit, immò refutat bonum; præſentiam ergo mali cum nondum ſubiectum penitus affecit vocat Ariſtoteles per accidens cum penitus affecit vocat per ſe. Dicit ergo materiam non eſſe per ſe turpe

nem; ita ſiquidem non appeteret, at eſſe per acc'dens, itaq; poteſt appetere. Notemus ex hac eſpoſitione ly per accidens non ſign'ficare recta priuationem, ſed ſignificare participationem mali, quod nondum in naturam inolcuerit, attamen ex conſequentia, nexuq; quodam ſignificationem priuationis includit. Ea enim tum à fœmineitate, turpitudineq; ſignificatur. Erit ergo ratio Ariſtotelis ex loco Platonis illuſtrata, hæc. Malum, contrariumq; formæ (quam ſcilicet bonum quiddam eſſe fuit ſuppoſitum) cum nondum in naturam ſubiecti tranſiuit cauſa eſt, cur materia appetat formá. Priuatio eſt malum, contrariumq; formæ, nondumq; in naturam materiæ tranſijt, neque tranſibit, ſcilicet vnquam. Ergo priuat'o eſt cauſa cur materia appetat formam. Minor quoq; ſupponitur ab Ariſtotele ibi aliud quidem contrarium ipſi tex. 81. *Tex. 81. Exiſtente .n. quodam diuino, & bono.*

Secunda ratio et Gandauenſis ex Auerroe q. 28. p. phiſ.

Quod eſt materiæ indigentiæ cauſa id eſt cauſa eidem appetendi formam. Priuatio eſt materiæ indigentiæ cauſa. [Probat hanc, quoniam priuatio eſt idem, atq; indigentia.] Ergo priuatio eſt cauſa materiæ appetendi formam. Probat maiorem ex Ariſtotele enim forma non appetit ſe ipſam quia non eſt ſuipſius indiga: ſi ergo non egere cauſa eſt non appetendi, egere ergo cauſa erit appetendi ex ea Ariſtotelis maxima ſi affirmatio cauſa affirmationis, negatio cauſa negationis, & contra.

Tertia ratio eſt Alberti cap. penult. 1. phiſ.

Id vnde materia apta eſt ſuſcipere formam, cauſa eſt materiæ formam appetendi. Priuatio eſt id vnde materia apta eſt ſuſcipere formam. [Ex Alberto enim materia non habet potentiam ad formam, niſi vt eius ſubſtátiæ immiſceatur priuatio.] Ergo priuatio cauſa eſt materiæ formam appetendi.

Quarta ratio, ex illis, quæ diximus ſupra de materia q. 12. in digreſ.

Quod eſt cauſa potentiæ proximæ in materia eſt cauſa appetitus eiuſdem materiæ. [Etenim potentia proxima eſt ipſemet appetitus, ſupra q. 12. de materia.] Sed priuatio eſt cauſa potentiæ proximæ in materia. [Includit enim potentiam proximam priuatio, vt ſui differentiam ex additamento.] Ergo priuatio eſt cauſa appetendi formam materiæ.

Examen. Hæ rationes omnes, & abſolute inſtantiam patiuntur, & in Ariſtotelis via: in hac quidem, quòd non omninò aperte ab ipſo ponuntur, ſed quadam potius coniectura eliciuntur, & ideo text. ille 81. ab Interpretibus grauiſſimis aliter exponitur, atq; à nobis in prima ratione, licet noſtra illa expoſitio mihi videatur ad mentem prorſus Ariſtotelis.

Examen primæ, & ſecundæ rationis. Primæ vero, & ſecundæ rationis maior vnam, & eandem admittit inſtantiam, etenim re corrupta ex. gr. homine indigentia formæ illius ſuccedit, nam à cadauere abeſt humana forma, & tamen non ineſt appetitus. Secundæ præterea rationis minor negabitur, nam inaffectio potius illa communis videtur materiæ cauſa indigentiæ priuat enim illa, & ſpoliat materiam omni forma. Ad proſyllogiſmum autem Ariſtotelis maximam illam. Si affirmatio cauſa affirmationis, & negatio cauſa negationis in ſola demonſtratione propter quid in qua cauſa reciprocatur cum effectu. At quis dixerit ab Ariſtotele in eo contextu demonſtrationem propter quid, & abſolutiſſimam afferri? In demonſtratione verò à cauſa remota non habet maxima locum: non enim conuertitur. Si eſt animal reſpirat: quoniam ſi non eſt animal non reſpirat.

Digitized by Google

3 *ethic. Nich. c. 2.*

Examen tertiæ rationis. Maior tertiæ rationis patitur, ipſa quoq; inſtantiam, primo quidem, quoniam aptitudo ad ſuſcipiendum bonum non eſt ratio propria appetendi ſi quidem nunquam ea appeteremus, quorum incapaces ſumus, & tamen Ariſtoteles dicit voluntatem, quæ eſt appetitus quidam eſſe impoſſibilium. ecundo multorum bonorum capaces ſumus, quæ plerunque non appetimus, nempe virtutum; ſcientiarum eiuſmodiq; aliorum multorum. At minor patet, ipſa quoq; inſtantiæ, nam potentia potius reddit materiam aptam ſuſcipiendæ formæ, quam priuatio, at forte replicabitur priuationem eſſe cauſam potentiæ proximæ, quæ vere dicit tendentiam in formam, primo aliqui ex potentia ipſa communi credent reddi materiam aptam ad ſuſcipiendam formam, ſed an ſit priuatio cauſa potentiæ proximæ pertinet ad ſequentem rationem, quam mox conſideremus.

Examen quartæ rationis. Supponit maior rationis huius quartæ appetitũ eſſe ipſam potentiam proximam, quod licet nos ſupra probabile ſatis arbitrati ſimus, multi tamen non tantæ probabilitatis reputabunt, & præterea ex hoc ipſo, quòd probabile eſt; negabunt ſaltem eſſe neceſſarium, & certum. At minor præterea, eiuſq; proſyllogiſmus dubitationi patere videntur, non enim priuatio cauſa proximæ potentiæ, videtur immo contra potentia priuationis, eſt enim potentia proxima differentia ex additamento, at differentia eſt cauſa accidentis non contra, quod ſi dicatur non eſſe potentiam proximam differentiam ex additamento, ſed ſubiectum in potentia proxima ſequetur hinc potentiam proximam eſſe cauſam priuationis emanãtem, quod quadam expoſitione patet: riſibilitas eſt aptitudo hominis ad ridendum propter rationalitatem. Subiectum eſt homo, à quo differentia ex additamento deſumitur: rationalitas eſt cauſa emanans reſibilitatis pari ratione ſi ſubiectum ipſum eſt differentia ex additamento, potentia proximæ cauſa videbitur priuationis, non ergo priuatio cauſa potentiæ proximę.

Poſitio ſecunda. Eſt Acchillini 1. phiſ. ad tex. 81. eſt Gandauenſis 1. phiſ. q. penult. dubitandi gratia.

Priuatio non eſt cauſa appetitus materię, quo ipſa formam appetit.

Ratio prima. Si priuatio eſſe cauſa appetitur materiæ quandocunque materia priuaretur forma illam appeteret, ſed non quandocunque materia priatur formam illam appetit vt cum priuatur cum poſtquam forma deſinit eſſe in corruptione compoſiti. Egri priuatio nõ eſt cauſa appetitus materiæ.

Ratio ſecunda. Si priuatio eſſet cauſa appetitus materiæ eſſet cauſa inclinationis materiæ in formam. Sed non eſt cauſa inclinationis materiæ in forma, (ſecus enim eſſet cauſa ſui interitus) Ergo priuatio non eſt cauſa appetitus materiæ. Connexum patet quoniam appetitus eſt quædam inclinatio.

Ratio tertia.

Suppoſitio. Contrarium non eſt cauſa appetendi aliud contrarium. Hinc. Contrarium formæ non eſt cauſa appetendi formam. Priuatio eſt contraria formæ. Ergo priuatio non e cauſa appetendi formam.

Ratio quarta. Si priuatio eſſet cauſa appetendi formam, eſſet vel cauſa materialis, vel formalis, vel finalis, vel effectrix. Sed neque materialis, neque formalis, neque effectrix. [Non materialis, neque effectrix, quia non eſt ens actu pruatio. Non finalis, neque formalis, quia non eſt bonum. Ergo priuatio non eſt cauſa appetendi formam.

Ratio quinta. Cauſa appetendi formam non eſt cauſa malefici, ideſt corruptionis,

ruptionis,immo eſt cauſa generationis. Priuatio eſt cauſa maleficij. [Ariſt. tex 80.] Ergo priuatio non eſt cauſa appetendi formam.

Ratio ſexta. Non ens non eſt cauſa alicuius appetitus. Quoniam non ens non eſt cauſa entis. Appetitus eſt ens. Ergo non ens non eſt cauſa appetitus alicuius. Priuatio eſt non ens. Ergo priuatio non eſt cauſa alicuius appetitus formæ. *Examen primæ rationis.*

Inſtant nonnulli connexo primæ rationis diſtinguendo cauſam in veram, & præciſam,& in cauſam ſine qua non,negant ergo connexum de cauſa, ſine qua non; de præciſa, & vera admittunt, at alia eſt diſtinctio, inſtantiaq; priuatio alia vera, & quæ tertium principium numeratur, alia eſt priuatio remota, ſiue priuatio ſequens. Formam,quarum neutra eſt principium, de priuatione vera admittitur conſequentia; negatur aſſumptum, de priuatione alia verum aſſumptum, at nihil ad nos pertinet.

Examen ſecundæ rationis. Secunda ratio & ad conſequentiam patitur inſtantiam, & ad aſſumptum, ad conſequentiam quidem, nam priuatio cum contineat negationem, & potentiam proximam duæ hic ſententiæ ſunt,alij credunt priuationem eſſe cauſam appetitus ratione potentiæ,alij ratione negationis, qui ratione negationis admittenr conſequentiam, qui ratione potentiæ rurſus diuiduntur, alij enim arbitrantur ad ingreſsum formæ potentiam ad illam proximam expirare, alij reſtare credunt, Hi poſtremi ergo negabunt conſequentiam, vel diſtinguent vt priuatio non ſit cauſa interitus ſuipſius ſecundum totum, ſed ſecundum negationem, non autem ſecundum potentiam, ſecundum quam eſt appetendi cauſa, hoc autem abſurdum non eſt, ſed abſurdum eſſet ſi ſecundum idem, ſecundum quod appetit eſſet ſuipſius deſtructiua. At aſſumptum, & proſyllogiſmus ad aſſumptum potentiorem inſtantiam recipit primo de cauſa ſine qua non, nihil enim abſurdi eſt aliquid eſſe ſuipſius deſtructiuum, vt cauſam ſine qua non. Præterea ignis dum ſeipſum interimit dubium reddit vtrum aliquid etiam poſſit ſeipſum vt vera cauſa deſtruere. Item cum homines ſeipſos interficiunt, quis negat enim tum hominem cauſam efficientem eſſe ſuæ mortis? At prima ſolutio de cauſa ſine qua non eſt dubia. Videmus enim & egeſtatem cauſam eſſe cur homines diuitias præcipue appetant, & ægritudinem cur appetamus ſanitatem, & vincula libertatem.

Examen tertiæ rationis. Tertia ratio eaſdem inſtantias ſuſcipit. Plato in Lyſide diſtinguebat, vel enim contrarium ſubiectum occupat,quod adhuc tamen in ſua natura perſeuerat, vel in ſe ipſum, in ſuamq; natu am illud tranſtulit. Primo modo cauſa eſt ſubiecto appetendum contrarij,vt ex ęgritudine, egeſtate, vinculis patuit. At ſecundo modo producit contrarij deſiderium, ſeu potius odium, & horrorem.

Examen quartæ rationis. Quartam ſoluunt aliqui declarando aſſumptum eſt dicunt materialis, ſed reductiuè, & diſpoſitiuè; at præſtat forte negare conſequentiam. Verum enim eſt de cauſa principali, & vera illa quadrimembris diſtinctio, at cauſa ſine qua non ab eadem non comprehenditur. Non refuto tamen priorem ſolutionem.

Examen quintæ rationis. Quinta ratio ſoluitur ab Alberto diſtinguendo tacitè maiorem, & apertè minorem. Cauſa appetendi formam non eſt cauſa maleficij ſecundum idem, ſecundum quod appetit; hoc quoad maiorem, quoad minorem autem diſtinguit eſſe materiam cauſam maleficij

ſecundum negationem, non autem ſecundum aptitudinem, ſecundum quā eſt appetendi cauſa. At poteſt aliter diſtingui, vel priuatio refertur ad formam futuram cuius vere eſt priuatio, vel ad preſentem qui cum reſidet, ratione præſentis eſt cauſa maleficij, dum enim merito priuationis materia tendit in ſucceſſuram formam, & ita eſt generationis principium, & cauſa ſubiecto eiuſdem formæ appetendę, quoad formā pręſentem cauſa eſt interitus, ideoq; maleficij, maior hoc modo diſtinguitur, vt cauſa appetendi formam non ſit cauſa maleficij reſpectu formæ, quæ appetitur, ſed reſpectu alterius nihil abſurdi eſt.

Examen ſextæ rationis. Sexta ratio ſoluta iam eſt ſupra cum dictum eſt, qua ratione ſit principium cum ſit non non ens, & quomodo ſit non ens vtque eius entitas ſatis ſit ad illam conſtituendam in gradu principij q.3.poſ. 4. in exam. ſecundæ rationis, attamen hic inſtantiam ponendo, alij inſtant diſtinguendo cauſam in veram, & præciſam, & in cauſam ſine qua non; de cauſa vera admittunt non ens non eſſe cauſam entis; de cauſa ſine qua non, negant in non ente per ſe, quod tamen per accidens eſt: vt priuationi contingit; alij diſtinguunt priuationem ratione negationis, & ratione aptitudinis, eſt non ens ratione negationis, at ratione aptitudinis eſt ens, & hac ratione eſt cauſa appetitus. Qui vult priuationem eſſe cauſam appetendi ob negationem, priorem inſtantiam ſuſcipiat, qui ob appetitum, ſecundam.

Solutio Alberti.

Poſitio tertia. Achill. ad tex. 84. 1. phiſ. Gand. quæſt. penult. 1. phiſ.

Priuatio eſt cauſa appetitus materiæ, vt cauſa, ſine qua non.

Annotatio, & digreſsio de probabiliori ſententia.

Duplex in vniuerſum ſentētia mihi videtur eſſe de modo, quo priuatio ſit cauſa appetitus materiæ, vel.n. ratione negationis cauſā credimus, vel ratione aptitudinis, & potētię, ratione negationis viſus eſt credere Plato in lyſide loco citato, ratione aptitudinis, ac potētię Albertus Magnus, cui ego sētentię ſupra materia ſuffragatus ſum, potētiā.n. pximā, & appetitū re vnum, & idē eſſe recepi, qui illo modo ſentiunt coguntur credere priuationem eſſe cauſam ſine qua non appetitionis formæ. Eſt enim eatenus priuatio eo modo cauſa quatenus niſi materia priuata eſſet, appetere non poſſet at qui potentiam ſtatuunt ipſummet appetitum eſſe, vel veram appetitionis cauſam, & præciſam ex eorundem opinione priuatio eſt cauſa appetitus vel formalis, vel emanans ratione ſuæ differentiæ, eſt .n. potentia differntia priuationis ex additamento, vnde priuatio ſua differentia erit cauſa appetitus, vel formalis, vel effectrix emanans, qui hanc ſententiam ſuſcipit, quæ meo iudicio eſt ſubtilior commutare debet rationem ſextā poſitionis ſextæ huius quæſtionis in hanc. Quod ſua differentia eſt cauſa formalis, vel effectrix emanans appetitus materiæ eſt vera appetitus cauſa; priuatio eſt ſua differentia cauſa formalis, vel effectrix emanans appetitus materiæ, ergo priuatio eſt vera cauſa appetitus materię. Minor probatur quia potentia proxima eſt differentia ex additamēto, at potentia proxima vel eſt cauſa formalis, vel eſt effectrix emanans appetitus materiæ. Hæc ita dicta ſunt vt maiorem continentia probabilitatem: vt verò neceſſaria nequacquam. Id relinquo ſublimiore ingenio philoſophis, vt ſæpius iam proteſtatus ſum.

q. 12.

QVÆ-

Digitized by Google

QVÆSTIO QVINTA.

De comparatione priuationis cum forma.

ARTICVLVS VNICVS.

Annotatio.

DE comparatione priuationis cum forma tres video controuerſias agitatas num priuatio ſit aliqua forma, ſcilicet forma corporeitatis, quę fuiſse creditur opinio Alberti, hanc ſupra diſputauimus q. 2. harum poſ. 5. & 6. alia diſputatio quomodo priuatio differat à forma in vniuerſum. Cum ſit formæ abſentia, & dicatur ab Ariſtotele alterum contrariorum ſua præſentia, & abſentia ambas partes explere, & formæ, & priuationis. Tertia eſt an ptiuatio ſe ad materiam habeat aliquo modo, vt forma, dixit enim Ariſtoteles ſecundo phiſ. tex. 15. . „ Etenim priuatio (inquit) forma quo- „ dammodo eſt. „ Hanc tertiam ſupra tetigimus in ſolutione, & examine rationis cuiuſdam, *Perrerius cap. 23. 5. de cō. prin.* præterea de comparatione priuationis cum materia ſatis loquuti ſumus, ſecunda ergo reſtat, quæ procul dubio limites excedit naturales, quid nempe entitatis, & realitatis includat negatio ſupra rem negatam, ſiue negatio ſupra affirmationem, at huius duæ particulæ ſunt, quæ magis ad naturalem contemplationem accedunt, cum priuatio ſit abſentia formæ, quę abſentia re idem eſt, quod ipſa forma cur priuatio dicitur potius eſse idem re cum materia, quam cum forma. Secunda eſt cum dicatur ab *Simplic. 1. ph. ad text. 68.* Ariſtotele priuatio abſentia formæ an æque cum priuatio habeat ſuam abſentiam, forma dici queat abſentia priuationis prior ergo dubitatio ſoluitur *Buccaf. 1 phiſ. lect. 67.* hunc in modum ſatis probabiliter, priuatio ratione negationis, nihil dicit reale diſtinctum à forma, quam negat dicit tantum rationem oppoſitam, at ratione potentiæ dicit aliquid reale a forma diſtinctum contra rationem potentiæ cum materia conuenit, ratione negationis nullam oppoſitionem geret cum materia, ſed in illa eſt, illiq; hæret quouſque ſub aduentu formæ corrumpitur. Secunda dubitatio ſoluitur à Simplicio, à quo inducitur, negat enim abſentiam eſſe abſentiæ, ſecus in infinitum eſſet (inquit) proceſſus quæ ſolutio hic declaratione fortè illuſtrabitur præſentia, & abſentia propriè, & præcipuè ad locum pertinent, & ad res quæ in loco collocantur, vnde ea in præſentia noſtra dicuntur eſſe, quæ in loco viſui noſtro expoſito ſunt, & abſentia, quæ alibi ex hoc proprio ſignificatu deflexit vox in negationem, ſiue carentiam alicuius rei poſitiuæ, primo quidem ſubſiſtentis deinde rerum varijs gradibus ab hac recedentibus intra realitatem tamen ſemper conſiſtentium, ad negationes autem, & priuationes vix nomen ab aliquo extenſum vnquam fuit, vt dictum ſit abeſſe non ens etiam eiuſmodi, tamen cum extenditur vt cum dicimus abeſſe cæcitatem, & eiuſmodi tranſlatio tum multo remotior eſt, & extorta, violentaq; primo, & ſecundo modo abſentia, priuationibus ergo, & negationibus non accommodatur, at tertio modo conueniet, verum vi quadam vt diximus, & hoc ni fallor voluit quoque Simplicius.

Tertia controuerſia. De tertia controuerſia iam quædam à nobis dicta

ſuperius profeſſi ſumus vnde non erat, cur aliqu'd ſubiungeremus, & præſertim quod huius inſtituti non eſt explicare Ariſtotelem, ſed eius rationes, cæterorumq; philoſophantium ad immediata principia reſoluere, vel ex albo demonſtrationum expungere, niſi ad indemonſtrabilia verè principia reduci poſſint, ad abundantiorem tamen doctrinam, adq; pleniorem breuis huius quæſtionis abſolutionem placet hęc paricula ſubiungere. Priuatio dicitur ab Ariſtotele quodammodo forma. Explicationes variæ. Aliqui exponunt id eſſe, quod in materia, vt forma quædam inſit quippe quæ eſt eius accidens. Alij propter potentiam, quæ ab ea ſignificatur. Alij formam imperfectam dicunt, ita Auerroes. Alij quòd altera differentia, alterumq; contrariorum habet priuationis rationem. Ita Simplicius, & Philoponus. Alij dicunt formam per accidens quod cum aliqua forma, quæ generandæ contraria eſt ſemper ſit iuncta, vt cum calore ſi frigus ſit inducendum.

QVÆSTIO SEXTA

Perrerius cap. vlt. 5. lib. Iauellus q. 10. 10. diuin.

ARTICVLVS VNICVS.

Vnde vnitatem, diſtinctionem, cognitionem, definitionem habeat priuatio.

Sentiunt Peripatetici priuationem hæc omnia obtinere à forma, cuius priuatio eſt, vnde ſi formæ quarum priuationes ſunt differunt numero priuationes quoque numero differunt, ſi ſpecie, differunt ſpecie, & illæ, ſi genere, & illæ genere, hoc modo priuationes formæ ignis, quę ſunt in duobus lignis, ſunt numero tantum diſtinctæ etenim ad formas numero tantum diſtinctas referuntur, at priuatio formæ ignis, quæ in ligno eſt à priuatione formæ aquæ, quæ eſt in nube differt ſpecie etenim formæ ſpecie differunt, at priuatio caloris, quæ eſt in manu frigida à priuatione formæ cadaueris, quæ in eodem animali reperitur differt genere, quod altera forma ad genus ſubſtantiæ reducatur altera ad accidentium cathegorias pertineat. Ratio verò huius ſententiæ eſt quia cum res inde habeat vnitatem vnde habet eſſe. Priuatio habet eſſe à forma eo, quod non reponatur in cathegoria niſi per formam, quam tollit, quod commune eſt omnibus negationibus, & priuationibus. Habet quoque priuatio à ſua forma definitionem, & cognitionem, nempe non aliter definitur priuatio hominis, quam vt ſit negatio humanæ formæ in ſubiecto apto, & pariter non alio modo cognoſcitur. Ratio eſt, quoniam ita ſe res habet ad ipſum eſſe, atque ad cognoſcendum, ac definiendum, deinde eſt Ariſtotelis aperta autoritas, is enim ſexto Topicorum dicit quædam eſſe genera oppoſitorum, quæ per ſe inuicem definiuntur quàlia ſunt relata alia quorum vnum definitur per alterum, & non viciſſim hoc per illud huiuſmodi ſunt habitus, & priuatio, etenim habitus ponitur in definitione priuationis. Et ratio adducitur ab Ariſt. à qua hoc ipſum quod modo dicimus confirmatur, eſt (inquit 1. de anima tex. 85.) rectum iudex ſui, & obliquum autem neque ſuipſius, neque alterius. Hæc communiter dicuntur, quæ cum reſpiciant ſolum priuationem ex parte negationis non itidem ex parte potentiæ libet adiungere confirmationem communis huius ſenten-

ſententiæ, ex parte quoque potentiæ, nam potentia etiam ipſa ex actu, & obiecto cognoſcitur, vnde cum forma ſit obiectum potentiæ, quæ priuationi adiungitur, priuatio, & ratione potentiæ per formam definitur, & cognoſcitur, adeoque eſt, & diſtinguitur. Hæc ita dicta ſint vt communius, probabiliuſq; in ſchola peripatetica aſſeruntur, diſputatio eorundem naturales limites tranſcendit, vnitas enim, & eſſe metaphiſici negotij ſunt. Ea vna dubitatio hic eſt intra limites naturales, quæ adducetur, breuiterq; explicabitur Ariſtoteles in 1. de hiſt. animal cap. 1. hoc fundamentum aſtruit, partes animalium, quorum ipſe ſunt partes, vt ſi animalia ſpecie differant, eorum itidem partes ſpecie different, ſi genere, genere ex hac propoſitione ſequi videtur accidentia & ipſa pro differentia ſubiectorum differre, verum ad eandem ſpecie formam poſſunt eſſe priuationes in ſubiectis ſpecie differentibus, exempli gratia in ignis, & in aquæ particulis quibuſdam eſt priuatio aeris, & ignis enim & aqua in aerem mutantur ſunt ergo duæ particulæ altera ignis, altera aquæ, priuationes aeris, quæ in illis ſunt ex hac doctrina ſpecie different, etenim ignis, & aer ſpecie differunt, attamen eiuſdem ſpecie formæ ambę erunt, ſequeretur ergo non ex vnitate formę priuationes vnitatem obtinere. An reſpondendum eſt Ariſtotelem loqui de partibus in aſſumpto Theoremmate non de accidentibus, & probat quia eadem eſt ratio totius ad totum, quæ partis ad partem. Quæ ratio accidentibus non accomodatur? An reſpondere poſſumus cum ſubiectum ſecundum id, quod abſoluti habet pertinet ad ſubſtantiam accidentis ſaltem, vt differentia per additamentum, tum ex diuerſitate ſubiecti refluxere in accidentia ipſa diuerſitatem eandem, ſed non ſubiectum in priuationis definitionem per potentiã ingreditur, quæ relatiua eſt, & ex actu, ac forma quam reſpicit, ſolum diſtinguitur, ideo, tota diſtinctio priuationis, & vnitas à forma pendet, at obijciet hic quiſpiam, quod hic ſuppono ab obiecto conſtitui poteſtatem, & diſtingui in dubium reuocari à Peripateticis ipſis in ſecundo de anima reſpondeo id verum eſſe, attamen frequentiorem eſſe penes Peripateticos ſententiam, quam hic amplexus ſum, & hoc ſatis eſt ad probabilitatem, quam hic ſequor, deinde dico ibi id diſputari de facultatibus animæ ad eaſq; diſputationem reſtringi non de potentia paſſiua de qua nunc agimus.

2. de anima te.c. 33.

Finis Libri Tertij.

SCI-

SCIPIONIS CLARAMONTII CÆSENATIS

De Communibus omnium rerum naturalium Principijs, & Affectionibus.

LIBRI VNDECIM.

DE FORMA

LIBER QVARTVS.

EXPLICATA materia, quę eſt ſubiectum generationis, & priuatione, quæ eſt terminus à quo eiuſdem, ad formam demum tranſeundū, quę eſt terminus ad quem. Eadem prorſus methodo in hac quoq; tractanda vtemur, qua in ſuperioribus vſi ſumus. Idem quoq; erit ordo quæſtionum, an ſit, quid ſit, qualis ſit. *Eruditio de nomine formæ.*

formæ nomen græcè Μορφὴ dicitur vetum, vt latinè ea ipſa vocatur ſpecies, ita græcè dicitur εἶδος lib. 2. de anima tex. 1. vt ſynonima de forma profert hæc duo nomina formam, & ſpeciem, formæ nomen legimus nedum apud Platonem, ſed etiam penes Mercurium Trimegiſtum, qui viri nomen ſanè formæ tribuunt ideis: at tribuere quoque vocatis formis à Peripateticis, quæ compoſiti altera pars de Platone ſatis eſt apertum. Verba eius ſunt in timeo vbi de materia agitur. ,, Nunquā
,, illud ipſum formationis gremium benè erit præparatum niſi informæ ſit, &
,, ſuapte natura omnibus formis, quas recepturum eſt, careat. ,, En vt Plato,
quæ quoque in materia recipiuntur, formas vocat Democritus formæ voce μορφῆς Ariſtotele referente lib. 1. de part. animal. cap. 1. vbi hoc Democriti dictum refert. ,, Perſpicuum eſſe qualis forma ſit homo. Mercurius
,, Trimegiſtus in aſclepio, videtur, & ipſe nomine formæ eam appellare, quę
,, in materia recipitur, eſtq; altera compoſiti pars. ,, Et quamuis (inquit) vnū
,, animalis genus omnem ſui generis poſſideat formam in eadem tamen ſui
,, forma, ſingula diſſimilia ſunt. ,, Et rurſus, cum itaque hæc duo, ex quibus
,, conſtat forma, & corpus, incorporata ſint, impoſſibile eſt vnamquamq; for-
,, mam alteri ſimillimam naſci. ,, Quę verba formam corpori non abiun-

ctam

ctam ab omni materia ſignificant contraquam ficinus ſcripſit, ſolis ideis nomen à Trimegiſto tributum. Hæc de primordijs, & antiquitate vocis. Modo quot modis ſit hæc res vocata ſubijciendum. Iam Ergo vidimus tum formam, tum ſpeciem dici; at peripatetici nonnulli alijs præterea nominibus multis ab Ariſtotele appellatam notant: Sunt nomina, quę addunt exēplari phiſ. tex. 28. Ratio ipſius quod quid erat eſſe ibidem, habitus & finis lib. 1. de ort. & inter. tex. 55 actus græcè ἐντελέχεια tex. 2. lib. 2. de anima, terminus lib. 5. metaph. tex. 22. Veruntamen in hac re præcauere errorē oportet, ne credamus quæcunque nomina de re enunciantur eius ipſius rei nomina eſſe: prædicata enim communia conueniunt rei, de qua prædicantur, at nō vt nomina illi impoſita, nempe de homine prędicantur animal, viuentem iſtum, corpus, ſubſtantia, ens, & tranſcendentia omnia at non ſunt ea nomina hominis, neque vt ſynonima huius vocis homo, ea à quopiam numerabuntur, ſed prædicata quoq; conuertibilia non ſunt impoſita rei nomina, verbi gratia riſibile conuertitur cum homine, at non eſt nomen homini impoſitum, ſed aptitudini ad ridendum. Quod ſi interdum riſibilis voce vtamur ad hominem ſignificandum non eſt ex proprietate nominis, ſed ex metonymia ſignificatio, pariter habitus, finis, terminus, non ſunt pro nominibus formę impoſitis habendi, licet de illa enuncientur, immo actus & gręcè ἐντελέχεια communior vox eſt, quam vt ſit nomen formæ, cum & actui primo conueniat, & ſecundo qui ex multorum ſententia, inter quos ego ſum eſt operatio, non forma; reſtant itaque duo nomina verè formæ ſcilicet forma, & ſpecies. Ratio autem ipſius quodquid erat eſſe eſt circumloquutio eiuſdem immo deſcriptio. De exemplaris nomine intelligemus, cum qua ratione ſit forma exemplar ſuo loco agemus, à nomine ad rem tranſeamus.

QVÆSTIO PRIMA

An ſit forma.

Quæſtionis inſtitutio, & diſtributio.

FOrma diſtinguitur in ſchola paſſim in ſubſtantialem, & accidentalem, dicitur à nonnullis autem accidentalis, quæ in cathegorijs accidentium eſt, & de hac, quin ſit à nemine in dubium reuocatum aſſeritur ab iiſdem eaq; ratio adducitur, quod in ſenſuum compræhenſionem cadit. Ex qua ratione fieret, vt omnis à ſenſu æſtimata forma, ac iudicata, ab omnibus ſcriptoribus admiſſa ſit, & admittatur, quod tamen falſum eſt, & de recentioribus, & de antiquis nonnullis. Nunc viuunt, qui calorem, colorem, odorem, & cæteras qualitates ſenſibiles nuda nomina præter ſenſuum paſſiones, ac iudicia, arbitrantur, in re enim in qua creduntur, deinum ſenſu nequaquam reperiri, ex antiquis Pitagoras, qui in ſola apparentia rerum naturam, & veritatem reponebat, nullas dari re ipſa formas etiam accidentales fateri cogebatur. Non etiā fortè ſi formam accidentalem definierimus eſſe eam, quæ in prædicamentis accidentium reponitur ſatis plenè omnia propoſitæ quæſtionis; deque ea opinionum membra complecti poteri.

poterimus. Hoc itaq; modo potius procedamus. Subſtantia, & ſubſtantiale duo ad rem noſtram ſignificant, prædicamentum ſcilicet primum, & quod in eo prædicamento reponitur, & eſſentiam rei, atq; quod eſt de eſſentia. Quæ duo ſignificata longe diſcrepant, nam eſſentia, & eſſentiale in prædicamentis quoque accidentium locum habet, capiendo ergo ſubſtantiam pro eſſentia dicamus ſecundum illos, qui formas ponunt formam aliam eſſe eſſentiam, vel eſſentialem rei, aliam eſſe accidentariam, nempe eam ex qua bos in ſua bouis ſpecie conſtituitur eſſe eſſentialem, adeoq; ſubſtantialem, eam verò quæ ſiue adſit, ſiue recedat æque bos eſſe perſeuerat eſſe accidentariam, & extra bouis eſſentiam, primo ergo loco quęritur, an ſit forma in communi, vt à ſubſtantiali, & accidentaria abſtrahit erit nempe ſenſus vtrum aliqua in rerum natura forma detur, ſiue eſſentialis, & ſubſtantialis rei, ſiue accidentalia iam pytagorici nullam formam re ipſa dari, ſed ſolum nobis videri aſſerent, & de obiectis exteriorum ſenſuum idem aſſerent illi ex recentioribus, de quibus ſupra diximus negantibus prorſus formas, & ij, qui vnum eſſe quod eſt dicunt nempe, qui credant lac exempli gratia vnum, & indiſtinctum eſſe, in quo dulcedo, albedo, & à ſubſtantia ipſa non diſtinguantur niſi ex modo noſtro cognoſcendi. Poſt primam quæſtionem. Vtrum forma detur abſtrahens à ſubſtantiali, & accidentali, erit ſecunda diſceptatio, Vtrum detur forma ſubſtantialis, vel vtrum dentur formæ naturalium ſubſtantiarum, quibus illę ad ſuas ſpecies contrahantur, in eiſq; conſtituantur. Negabunt dari, qui res ad ſuam ſpeciem contrahi credunt ex complexu, & concurſu multarum rerum non ex vna aliqua re, quæ ſane eſſet eo in caſu forma ſubſtantialis, in ſignificato eſſentiæ ita ambæ controuerſiæ ſub eo titulo continebuntur, an ſit forma ſequens verò controuerſia pertinet ad quæſtionem quid ſit forma, dico ſequentem controuerſiam. Huic ſuccedit tertia numero. Vtrum forma eſſentialis ſubſtantiarum naturalium ſit de prædicamento ſubſtantiæ. Quæ rurſus diſputatio aliam ſubtile diſtinctionem exigit, eſtque. Quoniam in prędicamento alia directè ſunt, alia indirectè reductiua ſolum verbi gratia punctum in genere, ac prædicamento quantitatis non eſt directè quoniam neque quantitas de puncto prædicatur; cum ſit indiuiſibile; non poſſumus ſcilicet dicere punctum eſt quantitas, ſiue punctum eſt quantum. At qua punctum eſt principium. Quantitatis ſcilicet lineæ, eiuſq; terminus ad prędicamentum quantitatis redigitur pari ratione principia aliorum prædicamentorum ad ea ipſa reducuntur. Formæ itaq; eſſentiales ſubſtantiarum naturalium quæcunq; illę fuerint erunt reductiuè in prædicamento ſubſtantiæ, vt inter Gręcos, ex altera parte, & latinos, arabeſq; ex altera non poſſit diſſidium eſſe quin formę elementorum ſint de prędicamento ſubſtantię etiam ſi qualitates primę eorum formę ſtatuantur, quia vt formę adeoque principia ſubſtantiarum reductiuè ſunt, neceſſario in earum prędicamento, vt ergo expiſcemur diſcrepantiam veram inter eas ſententias intercedentē, animaduertendum quoq; eſt communem Peripateticorum ſententiam ferre: quod forma non aliter ſit in prędicamento ſubſtantię quam reductiuè, vt ęqu. hac ratione futura ſit in prędicamento ſubſtantiæ caliditas ſi ponatur forma eſſentialis ignis, atq; forma ſubſtantialis, quam ponunt cum Auerroe Diuus Thomas, & frequentiſſimi Latini, vtraque enim ſolum reducti, & erit in eo prædicamento, punctus ergo controuerſiæ in eo vere conſiſtet.

Vtrum quod eſt directè in aliquo nouem prædicamentorum accident'um, poſſit eſſe forma eſſentialis ſubſtant'æ alicuius, his ita diſtinctis iam controuerſias ſingillatim in poſitiones diſcerpamus rationes earum reſoluamus, examen ſubijciamus, appoſito demum vniuſcuiuſq; iudicio noſtro.

Poſitio prima coheret dictis Protag ræ, & ponentium vnum, & indiſtinctum eſſe, quod eſt.

Nulla forma datur in rerum natura uiſi ſcilicet ex noſtra æſtimatione, quadamq; apparentia.

Ratio prima ex illis, qui ponunt vnum eſſe, quod eſt.

Eſt præſertim ratio Parmenidis, quam tertiam ſupra poſuimus quæſtione ſecunda de de principijs ad poſitionem ſecundam. Inde petatur quoq; ſolutio in examine.

Ratio ſecunda ex Protagora dictis, & principijs.

Quicquid ex ſola apparentia eſt illud re ipſa non datur, ſecus non ex ſola apparentia eſſet omnis forma cuiuſcunque generis ex ſola apparentia eſt. Ergo non forma cuiuſcunq; generis ipſa iudicat, & qua datur. Minor probatur. Quicquid dum appareter eſt iudicatur tanrum eſt Ergo omnis forma cuiuſcunque generis non eſt. Minoris deductio ex his pendet. Arbitratur Protagoras quicquid eſt ſenſibile eſſe. Vniuerſum nihil aliud eſſe, quam motum: motum duplicem eſſe actiuum alium, & alium paſſiuum. In actiuo ſenſib'le; in paſſiuo ſenſum reponi. Fit ex his ſimul compoſitis quicquid eſt in ſenſatione conſiſtere. Nam quicquid eſt, motus eſt. At motus omnis in ſenſatione conſiſtit, actiuns in efficienda, paſſiuus in excipienda. Ergo quicquid eſt in ſenſatione, conſiſtit. Fundamentum horum illud eſt. Quæ nobis videntur dulcia, alijs videri amara, & contra vt ſuaue fænum equo; nobis in ſuaue. Non ergo qualitates per ſe ſunt taiæs: omnibus enim eſſent tales: ſedquales apparent, tales ſunt.

Ratio tertia ex ijs qui res ad ſpecies ſuas contrahi non ab vna aliquo ſed ex complexis plurium aſſerunt.

Agnoſcit quidam recentior Scriptor leges, ceu quaſdam in quocunque corpore quibus ad varias operationes aſtringantur cæterum ne vult aliquid vnum dari quod forma verè ſit ſeu vnum quippiam ponunt, qui formam ponunt finitimam huic ſententiam accipient, qui rem quamq; ad ſuam ſpeciem contrahi nonniſi ex complexu plurium differentiarum ſentiunt, exempli gratia hominem non contrahi aliqua vna differentia, ſed plurium complexu nempe mortalitatis, & rationalitatis, etenim animal rationale mortale (iuxta Porphyrium in prædicab. cap. de diff.) conuenit autem cum dæmonibus in rationalitate; at diſtinguitur mortalitate in qua cum irrationalibus animalibus communicat; cui doctrinæ videtur etiam aſſentire Ariſtoteles lib. 2. poſt. cap. 8. qui ita viam indagandæ definitionis inſtituit exemplo adducto terrarij numeri, ac ſi non niſi ex combinatione plurium differentiarum emergeret differentia, quæ cum definito eſt conuertibilis. In ternario enim neq; different ia primi cum eo conuertitur, neque differentia imparis, ſed impar, primus ſimul ſimul combinatæ differentiæ, cum ternario conuertuntur, erit ex his ratio. *Franciſcus de Vercular.*

Ratio. Nihil quod eſt complexus plurius eſt forma, forma.n. concipitur; & aſſeritur, vt aliquid vnum, omne quod à ponentibus formam pro forma adduci-

ducitur eſt complexus plurium. Ergo nihil quod à ponentibus formam pro forma adducitur, eſt forma adeoq; non detur forma. Minor probatur ex dictis, ſiue enim principium agendi accipiamus, ſiue conſtitutiuum eſſentiæ, ac naturæ vtrunq; eſt complexus quidam plurium.

Examen primæ rationis. Ad rationum nunc examen tranſeamus. Primæ iam examen, & ſolutionem indicauimus reſtant ſecunda, & tertia examinandæ.

Examen ſecundæ rationis.

Secunda ergo multis innititur falſis, atque, vt dicam quod minimum eſt, ſaltem incertiſſimis, vt ratio propterea incertiſſima ſaltem reddatur, aſſertio enim iſta quicquid eſt ſenſibile eſſe tollit naturam diuinam,& mentes omnes abſtractas, quarum rerum,& Dei præſertim inſita eſt nobis,communis quædam notio. Sit itaque prima inſtantia negando,quicquid eſt ſenſibile eſſe, quam inſtantiam ſugeſſit Ariſtoteles libro quarto metaph. tex. 22. in princ. Contrauero (inquit) ſola arbitrati ſunt ſenſibilia eſſe, & poſt parua. „ Quare veri ſimiliter quidem, ſed non verè dicunt. „ Sed anima etiam humana, quo ſenſu percipitur, & tamen dari animam humanam quis in dubium reuocet? de natura eius ſanè magna inter varias philoſophorum ſectas eſt controuerſia,at quin detur nemo dubitauit. Illa et am conſequentia,idem obiectum diuerſis diuerſarum qualitatum videtur. Fœnum ſuaue equo:in ſuaue homini. Ergo nullæ qualitates ſunt veræ tales, ſed ſolum quales apparent. Eſt in valida nam ſuppono eandem qualitatem non poſſe diuerſis diuerſam videri cum tamen videamus idem agens in res diuerſimode diſpoſitas diuerſas, imò interdum contrarias operationes edere. Sol idem licet exiſtens pro diuerſitate tamen ſubiectorum cœnum indurat, ceram liquefacit. Pariter poteſt ſapor vini etiam ſi idem ponatur diuerſam ſenſationem in guſtu ſani,& in guſtu ægri excitare. Item color cuiuſuis rei in oculo benè valente,& in oculo arquato. At quid? neq; neceſſarium eſt. Equo alterius ſaporis fœnum,quam nobis videri licet illi ſuaue ſit nobis inſuaue. Sunt quibus vina dulcia nō placent auſtera placēt.Ingermi puer calices amariores. Contra alijs dulcia grata, auſtera inſuauia ſunt,tamen vtriſq; vinum dulce,videbitur dulce, licet non vtriſq; ſuaue. Illa quoq; aſſertio quicquid eſt motū eſſe:abſurda videtur,nā in omni motu eſſe rē,quæ mouetur ſatis patet, verbi gratia homo ambulat. Manus calefit, demum omnis motus ſuum habet ſubiectum. Si ergo omne quod eſt, motus eſt etiam ſubiectum motus erit motus, vt nunc homo erit motus, proindeq; & homo habebit ſuum ſubiectum quod & erit motus,& aliud habebit ſubiectum procedeturque in infinitum, vel erit aliquis motus ſine eo, quod mouetur, quod omnis inductio,atque obſeruatio falſum eſſe indicat. Satis hæc ſint, ex multis ad indicandam incertitudinem, & inefficaciam rationis ſecundæ, tendunt vero inſtantiæ aduerſus minorem ſyllogiſmi neceſſarij non eſſe, vel eam concedendam. *Examen tertiæ rationis.*

Tertia ratio ſatis friuola eſt, nam neque maior conſtat ſiquidem ex pluribus etiam reſultat vnum per ſe eſſe in ſchola Peripatetica,& Platonica,certè penes Peripateticos, vt interim de Platonicis taceam ex genere, & differentia, quæ reſultat, quidditas eſt vnum quippiam. Sed in minorem eruditiores inſtantiæ ſunt,primo enim falſum eſt in Ariſtotelis via non dari differentiam vnam cum re conuertibilem, quæ eſt poſtrema differentia totam rei eſſen-

Digitized by Google

eſſentiam continens, vt is docet in 7. metaph. tex. 43. At exempla monſtrant, at Ariſtoteles aſſentire videtur emergere illum ex complexa & combinatione. Reſpondeo negando ab Ariſtotele id, vt vniuerſale dogma ſtatui, ſicuti neque exempla vim habent id demonſtrandi, at id ſolum indicant differentiam vltimam cum ſit ſæpè occulta, ideo interdum combinatione plurium exprimendam eſſe. Præterea verò ſi quid concluderet (vt nihil concludit) concluderet ſolum de forma eſſentiali, ac rem conſtituente non de cæteris formis, quæ definitione non exprimuntur, vt de figura, de grauitate, deque eiuſmodi alijs, demum eadem minor negabitur, iureq; à ponentibus formas, nedum enim combinationem rationalitatis, & mortalitatis pro forma habebunt, ſed etiam rationalitatem per ſe, & mortalitatem per ſe formas reputant. Sunt enim definitionis partes, vt formæ Ariſtoteles 7. metaph.

Poſitio ſecunda eſt Ariſtotelis, Platonis, & omnium fermè ſcholarum.

Aliqua forma datur in rerum natura.

Annotatio, & oſtenſio.

Poſitio in præſenti abſtractione, à ſubſtantiali, & accidentaria forma debet pro euidenti in naturali philoſophia, acriuiaq; ſuſcipi non demonſtrari, quod enim ſenſus tot modis patefacit velle probare; Eſt, quod dicit Ariſtoteles 1. phiſ. tex. 6. non potentis iudicare, quod per ſe ipſum notum eſt. Repetendum verò eſt ex ſuperioribus dictis de per ſe noto in naturali philoſophia, & ſuſcipienda eſſe, vt vera, quæ ſenſus benè valens in diſtantia debita, ac medio apto iudicat, & euidentiam ineſſe ſentientibus cum ſenſus ipſi rectè adhibeat; ſecuriq; de ipſorum veritate eſſe queamus, quam ſi negemus, nihil amplius certi aſſerere poterimus, & in ſcepticam incertitudinem relapſi fruſtra deinceps mentem philoſophando admouebimus. Eſt euidentia, quam nunc dico cum quiſque ſi de colore iudicandum ſit ad iuſtam diſtantiam tacito quodam naturæ ſuæ monitu accedit, & lumen maius vel minus quærit, & eligit, idq; genus aliaſcunque is æſtimat omnia adeſſe, quæ ad exactam ſenſationem exiguntur, tum pronunciato de qualitate ſenſibili, quam iudicat, verbi gratia ſi offeratur pannus eminus non ſtatim viſu æſtimamus eius colorem pariter ſi ſub dubia luce offeratur, at accedimus ad iuſtam diſtantiam, quam nos ipſi æſtimamus taciti ductu iudicij, item ad lucem, vel maiorem vel minorem admouemus eodem interno monitore vſi. Tum demum qui color apparet eius pannum eſſe aſſerimus. Hanc ſi euidentiam tollamus eſt abijcienda omnis philoſophandi cura, cum enim experientia, ex ſenſatione inductio ab experientia, & ab inductione principia naturalis ſcientię eliciantur negata euidentia ſenſus omnia pariter negabuntur, quippe quæ ab illa pendeant. neceſſe verò eſt ad ſenſatam euidentiā concedere eam quam modo dicebamus qua ſcilicet ſenſus ipſe rectè ęſtimat cū ex diſtantia lumine medio debitis ſentit. Secus cum in varia diſtantia, ac medio, &c. varium offeratur ſenſibile non poſſemus certi eſſe de veritate eius, quod ſenſus indicat, niſi eidem conſtaret cum verè iudicat, adeoq; cum omnia ad veram ſenſationem requiſita ſibi adſunt. Quo ſtatuto fundamento iam ſenſu conſtat multas formas in rerum natura reperiri, verbi gratia figuras varias aſperitatem lenitatem, & qualitates, vt ſanitatem morbum; ſed & calorem, & frigus, dulcedinem, albedinem in lacte, idq; genus alia. At obſiſtet memoratis poſtremo, qualitatibus in ſenſus exte-

riores cadentibus nouitia poſitio, quæ vult (vt antea etiam ſignificauimus) ſenſibiles eiuſmodi qualitates quicquam eſſe præter ſenſationem, & extra ſenſationem; cæterum verè eſſe nuda nomina nempe ignem non eſſe calidum, neque in illo eſſe calorem, ſed ſolum in ſenſatione noſtra, vt Titillatio nihil eſt in manu contrectantis, ſed eſt in ala, vel planta patientis Titillationem. At ſi conſideremus num repugnet opinio hæc euidentibus. Sumo experientiam mihi frequentem, quæ & erit multis communis, dum hieme diutius immoror ſtudijs rigent mihi pedes, & inferius ſuræ, adeo vt ad ignem poſtea (etiam ſi diu ad illum perſtent) non caleſcant imo frigidiſſime tactu permanent, interim tamen ſentiunt eæ partes caliditatem ignis, eumq; vehementem licet gelidæ perſiſtant. Tum ergo eſt in pedibus, & ſuris ſenſatio caloris, at non calor, quia gelidæ ſunt ſi tangantur, conſtat præterea eſſe calidos pedes, & ſuras. At nos non animaduertere eum calorem niſi manu tangamus, vt ſit calor in parte in qua nulla ſit ſenſatio caloris. Iam concludo argumentum. Eſt caloris ſenſatio in parte, verbi gratia in pede, & nullus ibi eſt calor, & eſt calor interdum abſq; vlla ſenſatione caloris, ergo calor non eſt caloris ſenſatio. Sed diſtinguuntur, & differunt, eritq; ratio. Quæcunque duo altero alicubi eſſe ſine altero, & interdum re ipſa eſt: ea non ſunt idem. Sed calor, & ſenſatio caloris poſſunt alcubi eſſe alter, ſine altera, & viciſſim. Ergo calor, & ſenſatio caloris non ſunt idem, &c. Maior euidens, minor ex adductis experientijs conſtat.

Poſitio tertia eſt eorum, qui ex complexu.

Non datur formæ ſubſtantiales corporum naturalium, per quas ſcilicet in ſuam ſpeciem contrahant. Adducuntur aliæ duæ rationes à D. Thoma in quæſt. de formis art. primo.

Ratio tertia poſitionis primæ huc eſt transferenda, eiuſq; examen.

Poſitio quarta.

Dantur formæ ſubſtantiales corporum naturalium, ſcilicet per qeas in ſuã ſpeciem contrahuntur.

Annotatio, & confirmatio.

Dari aliquid vel aliqua per quod, vel per qua corpora naturalia in ſuas ſpecies contrahantur eſt euidens nempe eſſe aliquid, per quod bos eſt bos; homo eſt homo, adeoq; eſſe aliquid, per quod animal quod eſt fuſum ſuaptè natura in hominem, & in bouem, & in cæteras ſuas innumeras ſpecies contrahatur ad hominem. Item aliquod per quod contrahatur ad bouem, pariterq; ad alias ſpecis ſingulas. Nam ſiue bos ſit ipſe per ſe bos, vel per aliquid ſui, vel per quod eſt bos. Vtrum illud negabunt aduerſarij principium eiuſmodi contractiuum, & conſtitutiuum eſſe vnum quippiam, contendentq; potius eſſe cõgeriem quandam multarum rerum proinde non eſſe formam, quam vnum quid eſſe aſſerent Peripateticis etiam conſentientibus, ſi ex his, quæ de toto per accidens, & per ſe dicuntur argumenta deſumere cõtendamus, & eſſe ac vnum eſſe verè ad actum pertinere ſecundo de anima tex. 7 aliaq; id genus multa in ſchola paſſim recepta afferamus, nihil ab illis mouebuntur aduerſarijs placita potius ſcholæ deridentes tanquam inania, & nutantia, placet ergo quærere ex euidentibus argumentum hoc eſt ex generatione rerum naturalium. Iam vidimus de materia ad determinatione ſubiecto, ex de fixa obſeruatione rerum naturalium; productioniſq; earum, quicquid fit ex præcedente aliqua fieri in quod, ea noua

diſpoſitio;

Digitized by Google

diſpoſitio vel quocunque alio nomine vocemus inducitur, & ex ea coniunctione res reſultat, & producitur. Tum capiamus ignis productionem ex ligno, primum lignum ab igne exiccatur, vt ſi fuerit viride, aut aridum humor vſq; effluat, nedum vapores exeant, poſtea exhalat calidus iam factus tenuiorem fumum, demum accenditur. Diſtinguamus itaque tres gradus in ignitione ligni humidi, exiccationem exhalationem, & incenſionem. Certum eſt in primo, & in ſecundo gradu nondum factum eſſe igem, & ſi remoueatur ignis adhuc perſtiturum lignum. At lignum aridum, & facile inflammabile. At cum accedit tertius gradus ſcilicet inflammatio iam fit ignis. Conſideremus, hoc itaque licet primus, & ſecundus gradus in ligno humido, requirantur, ad hoc vt in ignem mutetur, tamen ex ſolo tertio ignem fieri vt vnum ſit (ſcilicet incenſio) cuius aduentu lignum in ignem mutetur. Idem in cæteris generationibus colligemus vnum demũ eſſe cuius aduentu ſubiectum prius quidem diſpoſitum at nondum id, quod gignitur factum, fiat illud ipſum. Vt quid vnum hoc modo principium quo res naturalis quæque ad ſuam ſpeciem contrahitur eſſe colligamus ex generatione naturali eiuſque progreſſu ritè conſiderato. Eadem ratio ſi abſtractione iam facta in modum fermè geometricum adornauerimus, euidentiam non paruam, etiam afferet. Sit generanda exempli gr. caro, cuius ſubiectum, & materia ſit ſanguis, qui iam in aliquem locum confluxerit at ponatur ab aduerſario conſtitutiuũ carnis nõ vnum quid, ſed congeriem eſſe multorum. Sit, verbi gratia congeries ipſorum A B C tum quæro inducto A in ſubiectum ſanguinem, vel iam eſt caro, vel non eſt. Si ſit ergo vnum A eſt conſtitutiuum non congeries, quod ſi non ſit tum aduenit B materiæ ab A iam affectæ quæro, vel B aduentu ſuo facit carnem, vel non, ſi facit B ſolũ eſt conſtitutiuum, ſanguis vero cum A erit materia proxima, quod ſi nondũ ſit caro ex B & demum ex aduentu C conficiatur caro, ergo vnicum C erit principium conſtituens carnem, cuius aduentu, id quod non erat caro caro fit. Ex rerum etiam corruptione euidentia creſcit, iam dum animal moritur, & cadauer factum deſinit eſſe animal conſtat ſanè abitu illius rei, quam animam dicimus animal deſinere eſſe, id quod erat: quo circa animam etiam eſſe per quam animal conſtituitur. Concludo ego pro acriuia natutali eſſe euidens dari in rebus naturalibus formas, quibus ille in ſuas ſpecies contrahãtur dari ſcilicet formas ſubſtantiales rerum naturalium, vt ſubſtantiale ſignificat eſſentiale.

De philoſophantium conſenſu.

Huic euidentiæ dederunt manus omnes fere phyloſophi dogmatici, nam epicurei formas poſuerunt, tum inſeparabiles ſub quibus ſcilicet eſſentiales continentur tum ſeparabiles, illas coniuncta vocauerunt, has euenta.

Ergo præter inane & corpora tertia per ſe
Nulla poteſt rerum in numero natura relinqui,
Nec quæ ſub ſenſus cadat vllo tempore noſtros
Nec ratione animi, quam quiſquam poſsit apiſci
Nam quæcunq; cluent aut his coniuncta duabus
Rebus ea inuenies aut horum euenta videbis
Coniunctum eſt id, quod nunquam ſine perniciali
Diſsidio potis eſt ſe iungi, ſeq; gregari
Pondus vti ſaxi, calor ignis, liquor aquai.

Tactus corporibus cunctis intactus inani
Seruitium contra, libertas, diuitiæq;
Paupertas, Bellum, concordia cæteraquorum
Aduentu manet incolumis natura, abituq;
Hæc ſoliti ſumus, vt par eſt euenta vocare.

Quo ex loco quæ fuerit pariter ſententia Democriti, & Leucippi, quos eſt ſequutus Epicurus ſatis conijcitur. Ariſtoteles quoque fatetur Democritum nouiſſe formam licet non planam eius illi cognitionem tribuit 2. phiſ. tex. 22. Anaxagoras qui ſimilares partes omnes præcedere aſſerebat adhuc tamen ſimilares partes & tota ex illis conſurgentia, vt plantas, & animalia, & produci aſſerebat, cum antea non eſſent vt neceſſe habeamus præter materiam, quæ erat ſimilares partes ponere aliud principium conſtituens genita quod nos dicimus formam. At obijciet quis ſecundum Ariſtotelem non eſſe agnitam formam ab antiquis cum ipſe dicat primo metaph. tex. 9. ab antiquis ſanè aſſignatam materiam, etiam nonnullis efficiens, at formam à nemine aſſignatam videtur dicere verba ſunt. Ipſum aut quid eſt, & ſubſtantiam nemo clare aſſignauit, An reſpondendum non negari ab Ariſtotele quin dixerint antiqui de forma, eamq; induxerint, ſed quin clare dixerint, eam ſcilicet appoſite, & exactè declarauerint. Vnde dicit platonicos qui formas diſertè, & prolixè meminerunt, non vt cauſas motus eas induxiſſe; ſed vt cauſas immobilitatis vnde de forma cum loquuti ſint malè tamen loquutos ſignificat. Cæterum ad quæſtionem ſecundam quid ſit forma eſſentialis rerum naturalium tranſeamus. Quæ ſcilicet ponitur tertium principium generationis rerum naturalium.

Annotatio. Perrerius videtur in eorum ſententiam concedere qui negant poſſe demonſtari quod detur in rebus naturalibus forma ſubſtantialis re diuerſa à materia, & ab accidentibus. poſſe tamen id oſtendi probabilibus rationibus, quas ipſe ſex numero adducit lib. 5. de com. princip. c. 2.

QVÆSTIO SECVNDA

Quid ſit forma

AD quæſtionem quid ſit forma pertinent omnes controuerſiæ; quæ ad naturam eius ſpectant, primo autem loco, quæ de eius genere ac prędicamento eſt. Eſt autem vtrum forma ſubſtantialis ſcilicet eſſentialis rerum naturalium omnis ſit de prædicamento ſubſtantiæ ſemper, an omnis ſit de prædicamento aliquo accidentium; & an ſaltem aliqua ſit eiuſmodi actus etiam & ἐντελέχεια græce inter prędicatu formę quid dicat vox communiter reponitur, quare controuerſia vtrum forma ſit actus ad quæſtionem hanc quid ſit reducetur; quidditas præterea, & eſſentia rei de forma prædicari quidditatiuè videtur ex ſenſu aſſerentiam formam eſſe rei eſſentiam; vel totam, vel præcipuam. Pariter vtrum forma ſit pars eſſentialis rei an totalitas ad quæſtionem hanc (quid eſt) reduci videtur non ſecundum relationem ipſam partis, & totalitatis, ſed ſecundum fundamentum relationū ipſarum, qua de re ſuo infra loco. Has controuerſias omnes ſub hac quæ-

ſtione

ſtione quid ſit forma, contentas, quæue ad eam reducuntur in ſuas ſingillatim poſitiones diſpertiamur. Rationes adducamus earumq; examen, & iudicium deinde noſtrum afferamus.

ARTICVLVS PRIMVS.

Inſtructio primæ controuerſiæ Vtrum forma eſſentialis rerum naturalium ſit de ſubſtantiæ prædicamento.

Prima itaque controuerſia eſt. Vtrum forma eſſentialis rerum naturaliū ſit de prædicamento ſubſtantiæ quam tamen diſtinguendum ſupra monui in plures, & nunc repeto. Vtrum forma eſſentialis rerum naturalium ſit reductiuè in prædicamento ſubſtantiæ nec ne, in qua controuerſia omnes conuenire, qui ſecus diuerſi creduntur reperiremus, affirmatiuę ſiquidem parti neceſſe eſt omnes aſſentire. Secunda controuerſia eſt. Vtrum forma eſſentialis rerum naturalium ſit directè in prædicamento ſubſtantiæ. Tertia Vtrum aliquid eorum, quæ ſunt in prædicamentis accidentium poſſit eſſe forma eſſentialis rei alicuius naturalis. Diſſidium autem Peripateticorum vtrum formæ rerum naturalium ſint ſubſtantiæ, non eſt in prima controuerſia, vt mox dixi; non in ſecunda etiam; ſaltem multi eorum qui diſſentiunt in propoſita quæſtione, in hoc conueniunt, quod forma non eſt directè in prædicamento ſubſtantiæ. In tertio autem membro, ac tertia controuerſia tres diuerſæ opiniones ſunt. Prima eorum qui credunt formam omnem eſſe qualitatem ex Ariſtotelis auctoritate in quinto metaph. textu 19. vbi in prædicamento qualitatis recenſet differentias ſubſtantiarum, adeoque earum formas, & videtur ita ſentire Ammonius in præd. ſubſtantię. Secunda opinio eſt aliquas formas, quæ ſunt in prædicamento qualitatis poſſe eſſe formas eſſentiales rerum naturalium quæ eſt opinio credentium formas elementorum qualitates eſſe primas. Tertia opinio, quæ eſt Auerrois, Diui Thomæ, & antiquæ ſcholæ latinæ vniuerſæ maximæ etiam partis recentiorum, fert nullam formam collocatam in aliquo prædicamento accidentium poſſe eſſe formam eſſentialem rei alicuius naturalis, &c. Certè qui controuerſiā hanc ſub eo titulo tractauerunt. An dentur in rebus naturalibus ſubſtantiales formæ, vt Suarez. diſp. 15. ſect. prima in metaphiſ. diſput. & Thomas Gianinus, &c. multa in vnum confunderunt, vt cum hac noſtra diſtinctione eorum dicta conferentes facilè agnoſcent, iam ad poſitiones ſeponendas accedamus.

Poſitio prima.

Formæ eſſentiales rerum naturalium omnes ſunt in prædicamento ſubſtantiæ reductiuè ſaltem.

Ratio. Omne principium per ſe ſubſtantiæ eſt in prædicamento ſubſtantiæ ſaltem reductiuè omnis forma eſſentialis rerum naturalium eſt principium per ſe ſubſtantiæ, nempe res naturales ſubſtantiæ ſunt ipſę. Ergo omnis forma eſſentialis rerum naturalium eſt in prædicamento ſubſtantiæ ſaltem reductiuè.

Examen, & iudicium.

Non video ego quomodo poſitio poſſit negari, & rationi non dari manus præterquam contentioſis hominibus, nam & reductiuè eſſe in prædicamento definitur cum res oblata ſit eius prædicamenti principium hæc o termini notio paſſim admittitur, & recipitur, & quin forma eſſentialis ſubſtātię ſit principium ſubſtantię negari non poteſt cū ſignificet principiū conſtitutiuū in ſua ſpecie rei naturalis, quæ ſubſtantia eſt nec certè à ſano quouis homine negabitur corpora naturalia eſſe ſubſtantias in hac ergo poſitione tum latini, tum

Comm. 5. in illud cap. poſt medium.

græci velint nolint conuenient nam ponẽtes, etiã qualitates primas eſſe formas elementorum cum illas formas eſſentiales dicant faciunt ſubſtantiæ principia adeoq; coguntur reponere reductiuè in prædicamento ſubſtantiæ. Ita Ammon. in præd. com. 1. in illud cap. poſt medium. Quanti cum dicit caliditatem, & qualitatem ad prædicamentum qualitatis pertinere. Ita verò ignem ſcilicet, vt complectiuum eſt ignis, eiuſq; conſtitutiuum eſſe in prædicamento ſubſtantię. Significat ſcilicet vt eſt principium formale ſubſtantiæ, ita reductiuè eſſe in eo prædicamento, quod idem conuertendo ſermonem poſſumus hoc modo monſtrare. Formæ elementorum, quas latini ponunt ſupra qualitates primas ex prædicamento ſubſtantiæ modo in eo prædicamẽto ponuntur directè ne vt ipſę per ſe ſubſtantię ſint an reductiuè ſolum, vt eatenus ſubſtantiæ, quatenus principia ſunt ſubſtantiæ an directè prædicamentariæ? primum ſanè frequentes negabunt, neque enim directè ſubſtantias faciunt formas. Quatenus ergo principia ſunt ſubſtantiæ eatenus ad prædicamentum ſubſtantiæ pertinent, cum ipſę per ſe, ac præcisè ſumptę ſubſtantiæ non ſint. Nulla ergo eſt in hoc differentia inter latinos, & græcos, ambo ponunt formas elementorum non eſſe ipſas per ſe, & præcisè ſumptas in prædicamento ſubſtantiæ eſſe ſolum quatenus principia ſunt formalia, & complectiua ſubſtantiæ.

Poſitio ſecunda eſt communior ſcholæ Peripateticæ.

Formæ eſſentiales rerum naturalium non ſunt directè in prædicamento ſubſtantiæ.

Annotatio de opinionibus.

Communior, & frequentior ſchola peripatetica hanc poſitionem ſuſcipit: immo hãc etiam vniuerſalior ẽ poſitionem ſtatuit principia generis non eſſe in genere. Vidimus antea quæſtione quinta de materia ad poſitionem quintam, & fundamenta etiam opinionis nam quæ de materia quod non ſit directè in prædicamento ſubſtantiæ adducuntur, Eadem de forma etiam afferuntur, vel magna ex parte eadem. At quod dixi hanc eſſe ſententiam frequentiorem ſcholæ peripateticæ iam videamus. D. Th. 1. p. q. 76. art. 3. ad 2. Hæc habet. „ Formæ non collocantur in genere, vel ſpecie, ſed compoſita ac apertè quæſt. 3. de formis art. 4. in corp. dicit formas, & id genus non eſſe in prædicamento ſubſtantiæ niſi reductiuè. „ Albertus Magnus prior in princip. 2. de anima videtur, hoc idem ſentire dum dicit dubitari aduerſus Ariſtotelem diuidentem ſubſtantiam in materiam, formam, & compoſitum eo, quod principia ſint materia, & forma ſubſtantiæ, at principia generis non ſunt in genere, ſed ante genus tamen ſe remittit metaphiſicę. At Egidius diſertis verbis negat formam eſſe directè in prædicamento ſubſtantiæ. Quoniam principipia non ſunt in genere niſi per reductionem, ideoq; negat prædicari de forma, & materia ſubſtantiam probatq; duplici via. De hac ſententia, atq; contrariâ ſcribit Caetanus in lib. 2. de anima tex. 4. in dubitatione. Tribuit ergo ſententiam quam exprimit poſitio propoſita Egidio, Alberto, & Burleo contrariam autem recentioribus quibuſdam quos non nominat ipſe tamen priorem ſententiam ſuſcipit ſunt eius verba. „ Quare ſequitur, cum ſit compoſitum per ſe in genere quod forma in illo genere non eſt per ſe collocãda patet itaq; quod prima opinio eſt verior & magis tenenda. „ Hæc Caetanus; Iauellus quinto metaph. q. 17. dicit partes ſiue eſſentiales, ſiue integrales non eſſe in prædicamento niſi reductiuè Ioannes Gandauenſis libro 3. metaph. q. 11. in

corpore

corpore vbi inter cætera. „ Sicut forma lapidis eſt ſubſtantia quia eſt prin-
„ cipium lapidis, non quod ſit ſubſtantia, quæ eſt generaliſſimum, & propter
„ hoc directè non ponitur in genere ſed indirectè, & per reductionem. Di-
„ uus Thomas eandem ſententiam ſequitur, & plenius declarat 1.p. q. 9. art.
„ 2. ad ſecundum dicit autem de formis (non enim ſunt) entia quaſi ſint ſu-
„ biectum eſſendi, ſed quia eis eſt aliquid.„ Nunc rationes, quæ pro poſitione propoſita afferuntur intelligamus.

Ratio prima, ſecunda, & tertia.

Sunt hæ rationes eædem, quæ de materia ſupra adductæ fuerunt non eſſe ipſam niſi reductiuè in prædicamento ſubſtantiæ, ſuntq; primus, ſecundus, tertius proſyllogiſmus rationis ſecundæ pro poſitione quinta quæſt. 5. de materia: eſt verò poſitio. Materia non eſt ſubſtantia directè ſiue,&c. examen earum rationum, & inde petatur.

Ratio quarta. Genus non prædicatur vniuocè de ſuis differentijs,proindeq; ſubſtantia pro prædicamēto nō prædicatur de ſuis differentijs; conuertamus propoſitionem in hanc. Nulla differentia ſubſtantiæ, ac generum, ſpecierumq; in ſubſtantiæ prædicamento contentorum eſt ſubſtantia vniuocè directèue. At omnis forma ſubſtantiarum eſt differentia alicuius generis ſpecieiue ſubſtantiæ. Ergo nulla forma ſubſtantiarum eſt vniuocè directèue ſubſtantia. Minor eſt clara, dum ſupponatur non prædicari genus vniuocè de ſuis differentijs, nam ita non eſt vera hæc propoſitio. Rationalis eſt ſubſtantia niſi eo in ſenſu in quo verum eſt, vrinam eſſe ſanam non formaliter vniuocè, non enim vrinæ conuenit definitio ſanitatis, quæ demum exigit liberam, & expeditam functionum in animali facultatem. At nihil tale formaliter in vrina, ſed ſolum ſignificat eiuſmodi in animali facultatem,& diſpoſitionem. Eatenus itaque eſt ſana quatenus ſignificat in animali ſanitatē. At verò propoſitionē ſumptā genus non prędicari vniuocè de differentijs ſuis, ac contentarum ſpecierum multi multis modis probant. At vnam hic ego afferam, quæ eſt Syriani aduerſus Alexandrum quam rationem poſtea amplexus eſt Auic.com.60.iuxta diuiſionē Syriani,& inde Ant.Andreas, & Scotiſtæ. Si de differentijs ſuis genus prædicaretur ſpecies eius eſſent differentiæ. At omnes ſpecies habent differentias quibus ab alijs ſpeciebus diſtinguuntur. Ergo differentiæ habebunt differentias, & ita in infinitum procederetur. Minor autem non aſſumptum inde patet quod notio formę ſubſtantialis eſt id quo in ſua ſpecie conſtituitur data ſubſtantia, at eadem eſt notio differentiæ, vt differentia ſit, vel forma ipſa, vel ſolum ratione differat.

Examen.

Ratio hęc imò rationes hę ad metaphiſicam ſpectant,vt ſupra etiam ſum proteſtatus tamen vt ſuperiores breuiter ita hanc etiam conſiderabo, primo ergo illud obijciēt aduerſarij rationi quod propoſiti illa genus non prędicatur de differentia per ſe,non eſt per ſe nota, imò in ſchola peripatetica controuerſia. Cum Io:Gandauenſis contrarium ſentiat,ac defendat contrarijs rationibus ſolutis. Eſtq; ratio acuta contrarium ſuadens,nam hæc eſt propoſitio ab omnibus propter cōuertibilitatem terminorum admiſſa. Omne rationale eſt homo,eſtq; propoſitio,& neceſſaria,& per ſe ſecundum multos,aliqui enim negāt. Et omnis homo eſt animal, eſt propoſitio neceſſaria per ſe. Ergo omne rationale eſt animal, eſt propoſitio neceſſaria, & per ſe. At eſto genus non prædicari per ſe de differentia, vt ſumitur. per ſe in-

Digitized by Google

Cap. de differen.

poſterioribus analyt. 1. & 2. modo quam ego quoque ſententiam ſuſcepi in metaph. collectionibus non ob hoc tamen ſequitur abſolutè genus non prędicari de differentijs formaliter, & directè: vt ſanum prædicatur de animali directè, & formaliter contraquam de vrina, de qua non prędicatur, niſi ex attributione, & per modum ſigni neq; tamen prædicatur per ſe. Ariſtoteles autem, & Syrianus, & Auicennas prædicationem directam, omnem nedum prædicationem per ſe generis de differentia remouent idq; ratio adducta contendit, vt qui in tex. illum 10. 3. metaph. ſcribentes diſputant, Vtrum genus per ſe prædicetur de differentijs ſuis poſteaq; deflectunt diſputationē ad modos per ſe poſterioriſticos equiuocatione, vel ſe, vel alios eludunt. Nam neque ibi Ariſtoteles particulæ per ſe meminit neq; ſi inſerere quis velit alio in ſenſu ad eum locum accommodato inſerere poteſt quam vtrū genus prædicetur, de differentijs ſeorſum ſumptis, an vt ſolum ſunt cum ſpeciæ complicatæ cum qua ſignificatione non ſatis conueniunt modi duo per ſe poſterioriſtici potius autem tertius modus congrueret numeratorum eo in lib. ab Ariſtotele. At conſideremus rationem Syriani concludentem, nequaquam prædicari directè genus de differentijs, quam rationem aliter alij exponunt hūc in modum. Propoſitio ſecunda ſi de differentijs genus prædicaretur differentiæ eſſent differentes, differens dicitur, quod in aliquo conuenit, in aliquo differt Ariſtoteles 5. metaph. Prima ſi differentia differentes, daretur proceſſus in infinitum. Ergo ſi de differentia prædicaretur, genus daretur proceſſus in infinitum. Prior conſequentia probatur, nam cum differens in aliquo communi conueniat, & aliquo differat omne, differens habebit differentiam. At illa differentia rurſus differens, nam vel commune, quod diſtinguitur prædicatur de ipſa, vel non prædicatur, niſi prædicatur, eadem eſt ratio de primis differentijs, & de genere earum, quod ſcilicet de illis non prædicetur, vel prædicatur commune, & in eo rurſus cōueniet, & aliquo differet, quare habebit differentia differētiam, & ita procederetur in infinitum. Huic rationi extra ſcholam multa obijcerētur, At intra ſcholam. Ego ſum, cū Scoto diſtinguente in differentia totam differentiam, & vltimam differentiam. Sententię meę hęc eſt ſumma. Differētia, exempli gratia hominis nō eſt rationalitas, ſed rationale, quæ eſt ſententia Auicennæ, ſecus differentia non prædicaretur de ſpecie, vt prædicari ponitur non eſt enim homo rationalitas, ſed rationalis. Rationale vero ſumitur per modum totius, neq; enim pars prædicatur de toto, vt ſignificet totum illud, quod ratiocinari aptum eſt quodcunq; ſit illud, quod præter gradum poſtremum rationalitas ad ratiocinandum requiritur nō eſt aliquid aptum ad ratiocinandum niſi in eo præceſſerint gradus ſenſitiuus, tum intus, tum extra item & vegetalis, vt inductione conſtat, & demonſtrare conatus eſt Ariſtoteles in tertio de anima tex. 61. de gradu ſenſitiuo, at de gradu vegetatiuo elicitur ex textu 59. ibidem. Rationale autem includit determinatè facultatem ratiocinandi indeterminatè autem præcedentes requiſitas. At genus contra dicit determinatè præcedentes gradus, ac indeterminatè gradum rationalitatis. Species verò hominis vtroſque ſcilicet præcedentes, ac præparantes gradus, & gradus rationalitatis determinatè importat, & includit. Vt ex his rationale, qua differentia eſt ſit totum indeterminatè includens ſubſtantiam animæ, & gradus vitalem, & ſenſitiuum determinatè autē gradum rationalē idē de differentia (irrationale) dicendum; ſed

pro

pro gradu rationali ſubrogando irrationalem gradum. Hæc itaque differentiæ in eiuſmodi totalitate acceptę conueniunt in aliquo nempe in ſubſtantia, & gradu vegetatiuo, & ſentiente, ac differunt gradus rationalitatis, & irrationalitatis præcisè ſumpti, qui gradus in ea præciſione nihil non includunt niſi id, quod adueniens animæ ſenſitiuę diſtinguunt ipſam animam humanam, & brutorum; præciſi ergo eiuſmodi gradus ſunt differentiæ vltimæ, vt ego aſſero, & interpretor in eandem ſententiam Scotum, quæ differentia non ſuſcipit definitionem Porphyrij, non enim prædicatur de ſubiecta, vel ſubiectis ſpeciebus, niſi obliquè. His præmiſſis modo ad rationem illa conſequentia ſi differentiæ eſſent differentes, daretur proceſſus in infinitum, non eſt vera, ad probationem cum dicitur illa alia differentia habebit differentiam, & ita in infinitum negatur proceſſus. Deuenietur enim ad vltimam, vt nunc ad præciſum gradum rationalitatis, quæ eſt differentia non autem differens hæc pro examine rationis, ſeu proſyllogiſmi, ad maiorem. Quę maior ex proſyllogiſmi examine eſt vera de differentia vltima, nō de differentia diſtinguente re ipſa genus, & conſtituente ſpeciem. At maior vera eſt de differentia conſtituente ſpeciē, & diuidente genus non de differentia vltima, ſcilicet anima rationalis, ex qua rationalis differentia diſtinguens animal deſumitur, eſt tota anima includens gradus etiam præcedentes, ſed indeterminatè illos, ac determinatè rationalem: non eſt autem præciſus gradus rationalitatis, vt forma ſit tota differentia immo fundamentum potius totius differentiæ, nam rationale ſignificat per modum totius, non per modum partis, vt forma propriè non ſit differentia neque tota, neque vltima, & ſi concedatur ſecundum rem, non ſecundum modum tamen. At eſto ſit, eſſet tamen differentia tota, non differentia vltima, vt genus de ipſa prædicari poſſet ſaltem ſupremum ſcilicet ſubſtantia, vt dicit Alexander, nam cætera genera inferiora cum ſit corpus ſupremum, & natura corpori ſubiecta, adeoq; & ipſa corpora nō poſſunt prædicari de forma, at ſubſtantia poteſt, vt quæ quoque communis incorporeæ ſubſtantiæ eſt.

Poſitio tertia.

Formæ eſſentiales ſubſtantiarum naturalium ſunt in prædicamento ſubſtantiæ directè. *Annotatio.*

Hæc propoſitio valde dictis Ariſtotelis congruere videtur; licet Interpretes communiter reijciant nam ipſe diuidendo libro 2. de anima tex. 2. ſubſtantiam in materiam, formam, & compoſitum eo conſilio vt genus animæ inueſtiget idq; in ordine ad definitionem animæ, ſignificat eo modo prędicari de forma ſubſtantiam, atq; genus de definito cuius definitionem, vel vt genus, proximum, vel vt genus remotum ingreditur. Præterea vero primo phiſicorum cum aſſerit ſubſtantiam ſcilicet corpora naturalia ex non ſubſtantijs haud reſultare ſatis demonſtrat ſe principia conſtituentia eiuſmodi corpora reponi in prædicamento ſubſtantiæ adeo vt ipſa per ſe ſeorſum ſint ſubſtantiæ & directè non autem reductiuè ſolum: ſecus enim ratio Ariſtotelis inſulſa eſſet, & tautologia quapiam laboraret, eſſet enim tum ſenſus rationis. Principia ſubſtantiam conſtituentia ſunt reductiuè in genere ſubſtantiæ Præterea 2.ph.tex.11.contra antiquos, qui ſolā materiam pro ſubſtantia rerum hoc eſt conſiſtentia, ac ſubſiſtentia ponebant vt tex. 9. refert Ariſtoteles oſtendit formā quoq; eſſe ſubſtantiam in eodem ſcilicet ſenſu conſiſtentiæ, & demum ſubſtantiæ, vt prædicamentum dicit non vt eſſen-

Digitized by Google

tiam eſt eſſe inter principium generis, quare à primo ad vltimum eſſet ſenſus principia ſubſtantiæ ſunt principia ſubſtantiæ. Peripatetici, qui nunc diſputant vtrum formæ ſubſtantiarum naturalium ſint ſubſtantiæ ſub eo plerunque titulo. Vtrum formæ ſubſtantiales in rerum natura dentur, atque ſubſtantias eſſe frequentiore calculo tum ſentiunt, tum probant, hi pleraſque rationes afferunt quæ directè ipſas ponere in prædicamento ſubſtantiæ videntur, non enim illi cum hac diſtinctione diſputationem tractant, & fortè ſi de hoc ipſo interrogati fuiſſent reſpondiſſent non eſſe directè in prædicamento. At interim rationes ab illis adductæ in hanc partem propendunt vt directè illas eſſe in prædicamento ſubſtantiæ concludant nunc rationes ſelectiores afferamus.

Ratio prima eſt Ariſtotelis tex. 52. 1. phiſ. Alexand. Aphrodiſ. lib. 2. de anima cap. ſecundo.

Ex non ſubſtantijs ſubſtantiæ non conſtant. Ex materia, & forma ſubſtantiæ ſcilicet naturales conſtant. Ergo materia, & forma ſunt ſubſtantiæ. Quod ſi redigatur in formam ratio eſt. Omnia ea ex quibus ſubſtantia conſtant ſunt ſubſtantiæ. Ex materia, & forma ſubſtantiæ conſtant (ſcil. ſubſtantiæ naturales.) Ergo materia, & forma ſunt ſubſtantiæ.

Ratio ſecunda. Omne quod non eſt accidens eſt ſubſtantia. Forma eſſentialis naturalium non eſt accidens. Ergo forma eſſentialis rerum naturalium eſt ſubſtantia. Maior videtur euidens quicquid eſt, vel eſt ſubſtantia, vel accidens. Minor probatur, nam ſi eſſet accidens. Ergo complementum nobilioris entis eſſet ex ordine inferiore, quod prorſus abſonum videtur, & contra inſitam quandam notionem animis noſtris.

Examen. Primæ rationis examen in quæſt. quinta de materia ad poſitionem quartam habetur: illuc reijcio lectorem. Secunda ratio concludit ſolum de ſubſtantia reductiue, quod ſcilicet forma ſit id genus ſubſtantię, nō de ſubſtantia directe etenim propoſitio maior. Omne quod nō eſt accidens est ſubstantia: vel cui illa innititur, omne quod est vel ſubstantia eſt, vel accidens Vera eſt de ſubſtantia communiter ſumpta ſeu directè, ſeu reductiuè. Maior itaq; concedetur vltro à frequentiore ſchola ſcilicet formam naturalem non eſſe accidens, dicentq; eſſe ſubſtantiam tantum, ſed reductiuè, non directè.

Ratio tertia, quæ eſt replicatio aduerſus reſponſionem, quod ſit ſubſtantia reductiue tantum.

Si forma eſſet ſubſtantia tantum reductiue eſset per relationem ſubſtantia, ſed hoc eſse nequit, ergo non eſt forma reductiue tantum in prædicamento ſubſtantiæ, connexum probatur. Eſset enim in prædicamento ſubſtātiæ quatenus eſt principium ſubſtantiæ, & eſse principium dicit relationem; & ſi forte occurreretur eſse relationem quidem, at tranſcendentem contra adhuc, nam relatio tranſcendens eſt ipſa quoq; relatio, & præterea qua tranſcendens non poteſt conſtituere aliquid in prædicamento cum tranſcendentia ad nullum aliquod prædicamentum reſtringantur, adeoq; neque reſtringant. Aſsumptum probatur, etenim abſolutum qualis eſt ſubſtantia præcedit relationem, reſpectumq; omnem tantū abeſt vt ab aliquo reſpectu conſtituatur. *Quarta ratio.*

Suppoſitio. Forma eſsentialis ſubſtantiæ eſt aliquid abſolutum, adeoque præciſa ratione principij, ac relatione eſt aliquid ipſa per ſe, forma præciſa principij, ac relatione eſt aliquod ens, & non eſt accidens ex præcedente

cedente ratione ſecunda; ergo forma præciſa ratione principij, ac relatione (hoc eſt antequam principium ſit, ſaltem prioritate naturæ) eſt ſubſtantia.

Examen. Rationes hæ amt æ eandem fermè ſolutionem admittunt, quæ clarior erit ſi puncto in medium producto ex eo propoſitiones diiudicabimus. Punctum ergo eſt aliquid abſolutum, eſt enim indiuiſibile quidpiam poſitionem habens, & eſt principium lineæ, adeoq; aliquem ad lineam,& quantitatem reſpectum includit, in ſolo tamen prædicamento quantitatis collocatur vtro modo ſumatur, licet eſſe principium quantitatis ſit ratio, quamobrem in eo collocetur, ex hoc ceu exemplo rationum propoſitiones expendamus. Connexum ergo tertiæ rationis cum declaratione hac admittitur, nimirum forma eſt ſubſtantia tantum per relationem, vt per rationem ſecundum quam collocatur in prædicamento, non vt per rationem conſtituentem naturam abſolutam formæ, ſicut eſſe principium quantitatis eſt ratio cur punctum eſt in prædicamento quantitatis, non autem eſt ratio conſtituens punctum ipſum ſecundum eſſe abſolutum ſuum, Notandum vero relationem illam (principium ſubſtantiæ) eſſe tranſcendentem, at non reducere ad prædicamentum, qua tranſcendens, ſed qua iungitur prædicamento alicui, ſcilicet qua principium ſubſtantiæ non qua principium in vniuerſum forma eſt in prædicamento ſubſtantiæ; item punctum eſt in prædicamento Quanti, qua principium quanti, non qua ſimpliciter principium. Nituntur autem ambæ rationes tacito fundamento, quod ſcilicet quæq; res ſecundum eſſe abſolutum ſuum præciſe ſumptum ſit in aliquo prædicamento, quod non videtur admittendum, & certè multi grauiſſimi Viri non admittunt. Itaq; Auicenna negat rationalitatem eſſe ſubſtantiam, aut eſſe accidens, ſcilicet directe neutrum eſt, at reductiue, eſt ſubſtantia.

Poſitio quarta. Omnis forma eſſentialis rerum naturalium eſt accidens. Eſt hæc ſententia Boæthi vt refert Simplicius in præd. ſubſtantiæ com. 1. dixit enim formas eſſe extra prædicamentum ſubſtantiæ. Portij in præd. Qualis, vel quanti, vel aliquo alio, qui formas ſubſtantiarum naturalium facere videtur qualitates inſeparabiles, & animam ipſam, ac certe fuit Antiquorū, quos refert Ariſtoteles 2. phyſ. tex. 1. & ſeq.

Annotatio. Qui volunt differentias eſſe in prædicamento qualitatis moti ex Ariſtot. lib. 5. metaph. cap. de qualitat. hi ſane volent formas eſſe qualitates, adeoq; accidentia, nam omnis differentia, vel forma eſt, vel à forma pendet arctiſſimo nexu, vel vt planius dicam, non differunt forma, & differentia re, ſed ratione tantum. Huius itaque poſitionis ratio hæc eſſe poteſt.

Ratio prima. Quod prædicatur in quale, ſiue à quo ducitur prædicatio in quale eſt qualitas. Omnis forma eſſentialis ſubſtantiarum naturalium prædicatur in quale, ſeu ab ipſa ducitur prædicatio in quale. Ergo omnis forma eſſentialis ſubſtantiarum naturalium eſt qualitas. Maior videtur ex deſcriptione qualitatis cohærere; qualitas eſt ſecundum quam dicimus quale.

Examen. Auctoritas Ariſtot. in cap. de quali 5. metaph. declinatur ab Auerroe in expoſitione d. loci 5. metaph. cap. 14. & a D. Dhoma volentibus differentias ſubſtantiarum eſſe ſubſtantias, quod Ariſtot. in dicto loco metaphyſ. non inducit qualitatem, vt prædicamentum, ſed vt vocem plura ſignificantem, neq; ideo agit de ſpeciebus qualitatis, ſed de illius ſignificatis. Hæc ſunt Auerrois verba. „ Non intendit hic de ſpeciebus quantitatis, & qualitatis ſecundum quod ſunt prædicamenta, ſed ſolum modo intendit numerare

Digitized by Google

„ merare intentiones, quas ſignificant hæ dictiones quantitas, & qualitas, &
„ ideo incipit hic à qualitate, quæ eſt ſubſtantia. „ D. Thomas pariter hæc habet. „ Vno igitur modo ipſa differentia ſubſtantię qualitas dicitur. Hunc
„ aut modum qualitatis Ariſtot. in Præd. prætermiſit, quia non continetur ſub
„ prædicamento qualitatis de quo ibi agebat. Hic autem agit de ſignificatio-
„ nibus huius vocis qualitas. „ Quoad rationem verò propoſitiones eius nõ habent caracterem indemonſtrabilem, at interim intra ſcholam dicent qualis vocem eſſe æquiuocam, vtq; differentijs ſubſtantiarum conuenit longe à prædicamento qualitatis recedere, quinimò ſubiungent adeo vocis huius quale ſignificationem extendi, vt ſecundæ vſiæ ſubſtantiæ ab Ariſtot. quali tribuatur. Significatio in prædicamento tantum abeſt, vt ſignificatio quęcunq; qualitatis, & qualis in prædicamento qualitatis rem conſtituant. Minor quoque multa diſcuſſione eget, ſed ad metaph. reijciatur interim hæc dixiſſe ſatis fuerit. *Ratio quarta.*

Nulla ſubſtantia ſuſcipit magis, & minus, Omne quod ſuſcipit magis, & minus eſt accidens. Si darentur aliæ formæ naturales, quę non eſſent accidentia eſſent otioſę. At nihil otium in natura. Ergo non dantur formę naturales, quę non ſint accidentia.

Ratio ſecunda eſt inter dubitationes Suarez prima obiect.

Si darentur aliquę formę rerum naturalium, quę non eſſent accidentia eſſent ocioſę, ſed nihil in naturam ocioſum. Ergo non dantur formę rerum naturalium, quę non ſint accidentia. Connexum probatur nam formis duo munia tribuuntur conſtituere ſubſtantias naturales, & eſſe actionum principű, at vtrumq; pręſtant formę accidentarię, qualitates enim inſeparabiles conſtituunt rerum naturam, vt calor ignem conſtituit. Suntq; principia actionum qualitates accidentia, cum ſubſtantia ipſa per ſe nihil agat.

Ratio tertia eſt. Nulla ſubſtantia habet contrarium. Omnes formæ naturales habent contrarium, qua in propoſitione ſenſus arguentium eſt; omne habens contrarium eſſe accidens, ſcilicet omnes formæ naturales ſunt accidentia ex ſenſu arguentium. Ergo nullæ formæ naturales ſunt ſubſtantia. Minor probatur etenim principia generationis contraria ſunt, cum generatio ſit ex contrario in contrarium, formæ verò ſunt principia generationis: præterea formarum contarietas in elementis eſt manifeſta, at in lapidibus & plantis, & animalibus ex antipathia, quæ mira inter multos obſeruatur patet. *Ratio quarta.*

Omne quod eſt in ſubiecto eſt accidens (eſt hæc doctrina ſcholæ in Antepræd. cap. 2.) Omnis forma naturalis eſt in ſubiecto. Ergo omnis forma naturalis eſt accidens. Probatur, eſt enim forma in aliquo ſcilicet in materia non tanquam pars ſcilicet materiæ, & non poteſt eſſe ſine eo, in quo eſt ſcilicet ſine materia. Ergo eſt in ſubiecto ex definitione eius, quod eſt eſſe in ſubiecto ſecundum Ariſtotelem in antepræd. c. 2.

Examen. Rationű nunc harű examen aggrediamur. Primè ergo ſed aliter inſtructæ occurrűt nonnulli negando connexum meæ rationis quod ſuæ ipſi faciunt iure ne an incuria minorem, & probationem connexi ſcilicet negant accidentia poſſe conſtituere ſubiectum, & poſſe eſſe principia operationum ſcilicet præcipuorum. At probationi adductę ex elementis, ac eorum qualitatibus variè reſpondent, aliqui dicunt qualitates primas in elementis eſſe ſubſtantiam non accidens. At reſpiciendo formam rationis id erat obijciendum

non

Digitized by Google

non concludi ab eo argumento omnes formas ſubſtantiales futuras otioſas, ſed aliquas tantum ſcilicet elementorum. Verum alij negant qualitates elementorum eſſe earum formas, & negant ab illis elementa conſtitui ſecundũ illorum ſubſtantiam, & negant, nullas alias actiones elementis tribui, quam quas qualitates præſtant imò illas ipſas ab elemẽti forma primo ab ipſa qualitate proximè procedere, productionẽ autem non eſſe caloris, ſed formæ ignis generantis Et hi aptius reſpondent. Verum formiter reſpondendo connexũ eſt falsũ, probatioq; aſſumitur falſa, vel certè dubia, & prorſus incerta tantum abeſt, vt ſit neceſſaria, & euidens. Vnde ipſi habent accidẽtia cõſtituere ſubſtantiã at ex qualitatibus elemẽtorum eſto illud at ex illis poteſt ne ad omnes formas inferri ex particulari ad vniuerſale. Verum qua illi ratione oſtendent qualitates conſtituere elementorum ſubſtantiam nutante ſanè ratione, quod in proxima poſitione intelligemus. Pariter nullas actiones eſſe quæ non ab accidentibus procedant quomodo probant particulari argumento, illoq; prorſus incerto, & ab aduerſarijs, quos illi conuincere tentant prorſus negato?

Examen tertiæ rationis. Propoſitio nulla ſubſtantia habet contrarium extra ſcholam non haberet firmamentum, at in ſchola ipſa carere euidentia videtur, cum & variè diſtinguatur propoſitio ab interpretibus, & in Ariſtotele ipſo aliqua contrarietas colligatur. Nam qui in prædicamentis, & 5. phiſ. tex. 10. dicit ſubſtantię nihil eſſe contrarium in 1. phiſ. tex. 56. aſſerit in genere ſubſtantiæ dari vnã primã contrarietatẽ, ad quã omnes aliæ reducuntur & in 2. de ort. & int. rit. tex. 49. dicit terram aeri eſſe contrariam aquam igni, & in 10. metaph. tex. 24. probat differentiam ſecundum ſpeciem (quæ differentia ſanè cadit in genus, etiã ſubſtantiæ) eſſe contrarietatem. Interpretes etiam diuerſimodè propoſitionẽ hanc negantem contrarietatem in ſubſtantia accipiunt, & limitant, aliqui enim dicunt Auerr. 1. phiſ. com. 52. eſſe veram ratione ſubiecti, & materiæ, non enim ſecundum materiam ſubſtantiæ ſibi repugnant, at ſecundum formam repugnant, & contrariæ ſunt. Alij Vicomercatus lib. 2. de princ. cap. 3. dicunt eſſe ſubſtantias aliquas ſibi mutuo contrarias ratione qualitatum non ſui ipſarum ratione, alij D. Th. 5. phiſ. tex. 10. diſtinguunt contrarietatem vt eſt ſtrictè contrarietas, & latè contrarietas hanc concedunt ſubſtantiæ ex doctrina Ariſt. in metaph. illam denegant ex dictis in 5. phiſ. & in prædicamentis. Non ergo eſt propoſitio caracteris demonſtratiui.. At minor etiam falſa, neque probatio pertingit ad vniuerſalitatem eius demonſtrandam etiã ſi tota concedatur, nam de formis elementorum, & aliquibus miſtorum ſolum eſt, inter quæ miſta antypathia obſeruatur non de omnibus formis, in qua tamen vniuerſalitate proponitur propoſitio: quin contra in vniuerſum negabitur, & iure propoſitio: ac probatio: non enim formæ elementorum ſunt qualitates, neque antipathia naſcitur ex forma, ſed ex temperamento dicent in ſchola frequentiore. Vnde propoſitiones ſumit ratio ſecundum multos falſas (at ſecundum omnes fermè incertas.)

Vtrũ ſubſtantæ ſit aliquid cont.

Examen quartæ rationis.

Quarta ratio minorem ſumit ab omnibus fermè reiectam ad probationẽ eſſe in aliquo ſignificat eſſe in aliquo per ſe exiſtente actu, at materia non eſt per ſe actu, ſed ſolum, vt eſt ſub forma.

Alexan. Aphrod. lib. 1. nat quæſt. c. 17.

Poſitio quinta. Forma eſſentialis alicuius naturalis corporis eſt accidens ſcilicet de prædicamento accidentiam.

Annotaiio. Hanc eſſe oportet opinionem ponentium formas elementorum eſſe qualitates primas, quæ ſunt in prædicamento qualitatis. Item eorum qui dicunt animam eſſe temperamentum; temperamentu mqia accidens aſſeiunt, vt Simon Portius, rationes quas pro poſitione aſſertores adducunt non ſunt hic expendendæ ſed reijciendæ in tractationem de elementis. Satis ſit eas non eſse einſmodi firmitatis quæ conuincat aduerſantes idcirco à communiore ſchola exploduntur.

Lib. meo de Vniuerſo lib. 11. cap. 3

Poſitio ſexta.

Nullum accidens ſcilicet nihil quod ſit ex aliquo accidentium prædicamento poteſt eſse forma eſsentialis ſubſtantiarnm naturalium.

Annotatio. In hac poſitione certè diſsentiunt duæ ſententiæ altera, quæ videtur græcis probata, & in quam propendit Simon Portius. Altera Auerr. & latinæ, vt plurimum ſcholæ. Nimirum græcorum, & Portij ſententia fert aliquid de genere accidētium eſse poſse formas ſubſtātiarum naturalium, veluti qualitates primas caliditatem, frigiditatem poſse eſse aliquarum naturalium ſubſtantiarum formas, at hoc refutant latini, qui illud pro certo habent, non poſse ſubſtantiæ eſse complementum, ac formam quippiam in accidentium prædicamentis collocamus. Iam vero vidimus in ea aſsertione quod formæ elementorum ſint ſubſtantiæ non verè diſsentire ſectas, nam neutra vult ſaltem pro maiori parte eſse directè ſubſtantiam formas, at reductiuè eſse neutra negaret nunc rationes pro poſitione afferamus.

Prima ratio, quæ fuit Proſyllogiſmus rationis ſecundæ ad poſitionem tertiam.

Omnis forma eſsentialis rerum naturalium eſt complementum ſubſtantiæ. At nullum accidens eſt complementum ſubſtantiæ. Ergo nullum accidēs eſt forma eſsentialis rerum naturalium. Minor probatur, quoniam ſecus complementum nobilioris entis eſset ex ordine inferiori, quod prorſus abſonū videtur poteſt etiē probari hoc alio modo fermè geometricas imitaturq; rationes calculatorum. Eſto ſubſtantia completa iam A C in qua diſtinguatur complementum BC ſi BC complementum eſset accidens iam ergo in AC eſset ſolum ſubſtantia A B ergo ſubſtantia A B. complementum B C. verò ſolum accedere poſset vt additum quid & ornamentum fortè at non vt complementum. Cum ſignificet autem complementum hic partem potiorem argumentum hoc includit illud aliud argumentum. Nullum accidens eſt pars ſubſtantiæ forma eſsentialis, &c. eſt pars ſubſtantiæ ergo.

Secunda Ratio. Forma eſſentialis rerum naturalium eſt cauſa cur conſiſtat ſubſtantia, nempe compoſitum naturale. Nullum accidens eſt cauſa cur conſiſtat ſubſtantia. Ergo nullum accidens eſt forma eſſentialis rerum naturalium.

Tertia ratio.

Omnis forma eſſentialis ſubſtantiarum naturalium eſt principium ſubſtantiæ. Nullum accidens eſt principium ſubſtantiæ. Ergo nullum accidens eſt forma eſſentialis ſubſtantiarum naturalium.

Quarta ratio. Omnis forma eſſentialis rerum naturalium eſt terminus generationis ſubſtantialis. Nullum accidens eſt terminus generationis ſubſtantialis. Ergo nullum accidens eſt forma eſſentialis rerum naturalium.

Solutio Portij.

Examen rationis. Prima ratio ſolueretur à Simone Portio diſtinguendo partem, & diſtinguendo accidens. Pars ſubſtantiæ, alia eſt ſecundum conſiſtentiam, alia eſt ſecundum qualitatem, & de hac poſſe concedi maiorem,

ſcilicet

Digitized by Google

ſcilicet forma eſt pars ſecundum qualitatem non conſiſtentiam ſubſtantiæ, adeoq; vocatur ab Ariſtotele qualitas in cap. de qualitate 5. metaph. Accidens rurſus aliud ſeparabile aliud inſeparabile. Concedit maiorem de accidente ſeparabili, at negat de accidente inſeparabili, aſſerendo qualitatem inſeparabilem poſſe eſſe partem ſubſtantiæ ſecundum qualitatem, qualis eſt forma. Hæc Portius, qui ex eodem fundamento, vel ex iiſdem fundamentis inſtaret proſyllogiſmis ambobus, nimirum primo, eiuſq; aſſumpto inſtabit de complemento ſubſtantiæ ſecundum qualitatem, contendet ſcilicet ſubſtantiæ complementum ſecundum qualitatem poſſe eſſe ordinis inferioris. Pariter ſecundo proſyllogiſmo occurret non eſſe EC. complementum deſignandum, vt quid conſiſtens, ſed vt qualitatem inſeparabilem, non extra AB iacentem, ſed ipſi AB adſperſam, & affuſam. At Thomas Gianninius confutat inſtantiam Portij excindendo fundamentum, quod eſt diuiſio qualitatum in ſeparabiles, & in inſeparabiles. Nulla inquit ablata forma ſubſtantiali eſſe poteſt qualitas inſeparabilis, ſed omnes ſeparabiles erunt, omnes enim immediatè erunt in materia, at à materia omnia quècunq; illi aduenniunt ſeparabilia ſunt, cum nihil illi perpetuo hæreat. At certe argumentum hoc parum cogeret Portium; non dicuntur qualitates inſeparabiles ratione materiæ, à qua & non ſunt inſeparabiles formæ ſubſtantiales ſi dentur, & quæcunque à formis pendent; at dicuntur inſeparabiles ratione compoſiti, v.gr. caliditas eſt inſeparabilis ab igne non à materia eius; diceret itaque Portius qualitates, ideo dici inſeparabiles, quod ablatis compoſitum ipſum pereat, e. gr. ab igne remota caliditate ſiue ſit ipſa forma eſſentialis ignis, ſiue præter illam detur forma alia ſubſtantialis ignis ipſe corrumpitur, & ignis eſſe deſinit.

ſolen Portij, quid obyciat Granm.

Temas Gianninius.

Examen ſecundæ rationis.

Terminus ly conſiſtat in ratione ſubſiſtentiam quandam ſignificat, quam in ſubſtantia directè prædicamentaria concipimus. Simon ergo Portius negat maiorem aſſerendo haberi à materia eam conſiſtentiam, quæ ſemper manet, non a forma a qua ſcil. ſolum contrahitur materia ad hanc, illamue ſpeciem: at ſi materia per ſe ipſam non ſit nec quantum, nec quid actu, quomodo conſiſtentiam ipſa de ſe exhibebit; quæ in ſubſtantijs directè prædicamentarijs cum corporeitate concipitur? vel apertius ſi conſiſtentia ſit à materia ipſa per ſe nullatenus à forma, erit materia ipſa per ſe ſubſiſtens abſque vlla forma, quod longe abhorret a ſchola peripatetica, quam profitetur Portius ſed etiam a ſchola Platonica vt ſupra de materia. An forte probabilius occurreretur rationi ſi diceretur formam eſſe cauſam conſiſtentiæ non quod ipſi hæreat, ſed quod materiam determinet ad eam ſpeciem quomodo determinata iam, & in compoſito exiſtet, & corpulentiam habebit, atq; ita conſiſtet: rem ita eſſe principium conſiſtentiæ poteſt quicquid materiam, & rem ad certam ſpeciem determinat, quod præſtari à qualitate inſeparabili poſſe iam contendit Portius, in eoq; ſenſu minor negabitur.

Examen tertiæ, & quartæ rationis. Eadem inſtantia congruenter detorta aduerſus tertiam, & quartam rationem deſeruit Portio, nempe tertiæ minorem pariter diſtinguent eſſe principium ſubſtantiæ, vt eam ad certam ſpeciem determinat inſeparabili qualitate etiam conuenit, atq; in hoc ſenſu, & parte negabitur minor. Quartæ quoque rationis minor diſtinguetur terminus generationis duplex eſt; alius qui, & eſt compoſitum ipſum genitum, nam propriè & adequate non gignitur forma, ſed compoſitum ſecundum

Ariſtote-

Digitized by Google

Ariſtotelem 7. metaphiſ. tex. 31. alius terminus eſt, quo atq; ita dicitur gigni forma, vt ex eius excitatione compoſitum gignitur. Primo ergo in ſenſu accidens non poteſt eſſe terminus generationis ſubſtantialis, at ſecundo in ſenſu poteſt qualitas inſeparabilis eſſe terminus generationis ſubſtantialis; Quod ſi repplicetur inſtantiæ, hac ratione etiam alterationis terminum ſubſtantiam ipſam futuram; nam non gignitur calor (ex eod. tex. 31.) ſed corpus calidum v. gr. manus calida. Reſpondebitur totum illud (manum calidam) eſſe totũ per accidens, cum ſit calor accidens ſeparabile, at ex qualitate inſeparabili, etiam materia fieri vnum ſpecie, adeoq; vnum per ſe.

Replicatio.

Digreſsio, in qua iudicium Authoris.

Extra ſcholam, vt diuiſio prædicamentorum non ſatis eſt recepta: ita neque quæſtio, quæ diuiſioni innititur ſatis aperta erit, neque enim Platonici eodem modo rerum genera diuidunt, neque Peripatetici, qui decem, neque Stoici, qui quatuor. ſcilicet ſubiecta, qualia, quodamodo ſe habentia, quodamodo ad aliquid ſe habentia. Non ergo euidens admodum erit propoſitæ quæſtionis veritas, cum à ſenſu remota ſit; & nexu non adeo neceſſario cohæreat communibus notionibus naturalis, vel etiam tranſnaturalis philoſophiæ. In ſchola quoque Peripatetica non idem vbiq; credi vidimus, attamen, quod verius arbitror iam expono. Poſſe quippiam quod in prædicamentis accidentium ſit eſſe ſubſtantiæ cuiuſpiam eſſentialem formam arbitror tum ab ariſtotele alienum, tum falſum: alienum quidem ab Ariſtot. oſtendi ſupra in Annotatione ad Poſitionem tertiam. At falſum intelligemus, ſi conſideremus dum res naturales à formis ſuis in certa ſpecie conſtituuntur ſtatim, ſimulq; ſortiri vires quaſdam peculiares ad agendum, præteteaq; ad motum, quæ vires non poſſunt reponi in accidente aliquo, niſi quis ob amorem poſitionis præiudicatus rem iudicet. In perfectioribus corporibus res manifeſtior eſt, nempe in animalibus mouentur ipſa motu locali multimodis vario dextrorſum, ſiniſtrorſum ſuſtollunt ſe ſaltu, interdum demittunt, interdum in plano ſe ſe longe iaculant magna licet corpora, ac multæ molis, num accidens poteſt proijcere corpus? quod neque ſeipſum ſuſtinet, ſed eget perpetuo ſuſtentaculo? cognitio præterea animalium, & comminus, & eminus, & quæ mira ſolertia ad ſui, & filiorum ſalutem, & commoditatem ſtruunt tribuere temperamento eſt à iuſta æſtimatione remotum. Dum intenti in res ſpeculemur non autem contradicendi ſtudio iam preoccupati; nam arte poſſumus temperare qualitates in omnem formæ gradum num arte aliquid vnquam efficere valebimus, quod ad aliquem cognitionis vel exiguum gradum accedat? forte credent aliqui, quod de capite ab Alberto Magno conſtructo dicitur, at quis vetet deſipere, quos deſipientia iuuat. Verum me valde mouet ſecunda ratio pro Poſitione ſexta, ſcilicet forma eſt cauſa cur ſubſtantia conſiſtat, at nullum accidens eſt cauſa cur ſubſtantia conſiſtat, quia hic eſt conceptus accidentis in omnibus cuicunque ſubſtantiam, & accidens diſtinguunt, vt ſcilicet accidens per ſe non ſit, nec vllo modo conſiſtat, at ſubſtantia conſiſtat: cum ergo accidens longiſſime abſit à conſiſtentia, immò a regione repugnet quomodo materię poterit tribuere. At reſpondet Pontius materiam de ſe conſiſtentiam habere, & tribuere compoſito, ſed in via hæc Peripatetica, immo & Platonica confutationem non meretur, adeo euidenter diſſonat a principijs earum ſcholarum, & placitis, patuit ſupra in Quæſt. 5. De Materia, ſed extra

Nihil repoſitum in prædicamentis accidentium poteſt eſſe forma eſſentialis alicuius ſubſtãtiæ.

ſcholam

ſcholam ſi rationem hærentem naturalibus obſeruationibus, & naſcenti ex illis iuſtæ exiſtimationi ſequamur improbabilis etiam aſſertio apparebit materiam eſſe de ſe corpus, quod ſi etiam deiut eſſe corpus illud inaffectum, erit ipſa per ſe corpus, quod ponebant aliqui, vt Pericles Lydius Stoici Ioann. Grammat. & Iacobus Zabarella tamen non de ſe illud habebat conſiſtentiam, & videtur habere non potuiſſe nam corpus vt conſiſtat non poteſt non eſſe niſi ſub aliqua differentia earum, quę corpus conſequuntur ſcilicet denſitatis, raritatis, craſſitiei ſubtilitatis, num enim conſiſtere poteſt corpus, quod non ſit aut rarum, aut denſum, aut craſſum, aut tenue? ſi affirmemus poſſe, loquemur ſanè ad exteriorem ſtadio tuendi poſitionē non ad interiorem rationem ſtudio veritatis, ſi ergo corpus id quod materiam dicunt eſt ſiue tenue, ſiue denſum ex ſua natura, vt iam dixerimus iam non poterit in mutationibus naturalibus ad contrariam qualitatem mutari ſecus ex natura ſua abiret, adeoq; corrumperetur. Quod ſi ex ſua natura nullam habeat, ſed aptum ſit recipere ab aduenientibus formis, ergo non ipſum de ſe habet ex quo conſiſtat, ſed recipiet ab aduenientibus formis falſum itaq; erit materiam per ſe habere conſiſtentiam, & ab ea compoſitum non à forma ſtatuatur, ergo hoc primum, vt probabiliſſimum, an etiam certum? Nullum accidens poſſe eſſe formam eſſentialem ſubſtantiæ. Sit ſecunda poſitio forma eſt ſubſtantia nedum reductiuè quod negari non poteſt cum ſit ſubſtantię principium, ſed etiam vniuocè non directè tamen, ſed lateraliter declaro voces. Eſt vniuocè ſubſtantia de quo ſubſtantia ſecundum nomen, & definitionem, vel notionem (non enim generaliſſima definiri poſſunt) prædicatur. Eſt directè ſubſtantia, quod in recta cohordinatione prædicamentali poniur, vt ſubſtantia, corpus viuens animal, homo eſt lateraliter, quod ad latera ponitur directè collocatorum, vt differentiæ (iam enim poſuimus de differentijs prædicari genus) eſt autē diſcrepantia inter eſſe lateraliter, & reductiuè in genere. Quoniam punctum eſt reductiuè in genere ſubſtantiæ: at non eſt lateraliter, non enim, vt differentia neq; vniuocè; neq; enim punctum eſt quantitas. Poſitionem hæc ſuadens, primam partem eſſe ſcilicet reductiuè, quia eſt principium ſubſtantiæ communi voto. Eſſe vniuocè oſtendit ratio dicta quid ſit cauſa conſiſtentiæ, ſubſtantiæ ipſi compoſitæ. Quod ſit lateraliter non indirecta cohordinatione eſt ex cohordinatione ipſa patens, & non eſt in dubium reuocatum, hæc eſt ſumma ſententiæ, quam ego & veriorem & magis, ad aures Ariſtotetelis arbitror qui ſubſtantiam diuidit in membra, inter quæ eſt forma, tum in ſecundo de anima tex. 2. ſubſtantia eſt forma, materia, compoſitum; & 7. metaph. tex. 8. &c. membra autem contradiſtincta (non dico contradiſtinguentia) ſunt ſub genere, & certè non dicimus quantum aliud eſſe punctum, aliud lineam, aliud ſuperficiem, aliud corpus, ſed punctum abijcimus quod non ſit quantum etiam ſi ſit aliquod eius principium, adeoq; reductiuè ad idem prædicamentum pertinens non diuiditur itaq; genus in ea, quæ reductiuè ſolum ſunt in prædicamento, vt in membra contradiſtincta, at repetantur, quæ ſupra quodq; adduxi ad demonſtrandum hanc eſſe Ariſtotelis ſententiam in annot. ad poſitionem tertiam. Hæc mihi probabiliſſimę ſaltem videntur.

Supra in quæ. 5. de materia. n. an. not. ad poſit. 13.

Prima poſitio.

Secunda poſitio.

Appendix. Pro appendice huius diſputationis num formæ ſint ſubſtantiæ videatur Thom. Gianinius lib. 4. c. 16.

ARTI-

roue vocem ἐντελέχειαν in ἐνδελέχειαν quaſi minus aptam in aptiorem, ſed dico vocem ἐνδελέχειαν in ſuo codice ab ipſo ſolum repertam, eamq; in latinum ex græca proprietate vertiſſe, vt error non fuerit itaq; Ciceronis, ſed Codicis Ariſtotelici cuius opera maioribus vel mendis obnoxium, & tempore quo vix è tenebris ſub ſola emerſerunt, veriſimile eſt antequam ſolidiorum peripateticorum opera dum ipſe manibus haberi, atq; tractari cæpit expurgata fuerint. Ego ſanè facilius credam Ciceronem fuiſſe minus profundum peripateticum, quam quod in verſione vocis errauerit, cum præſertim adeo patens ſit etymologia, dum vocem ἐντελέχειαν is ſuo in codice habuerat. At redeamus. verè ἐντελέχεια pro actu ſumitur, eſt enim actus ipſe perfectio, adeoq; ab Ariſtotele opponitur potentiæ, ita enim in annotato loco lib. 2. de anima text. 2. Eſt autem (inquit) materia potentia, forma autem actus, græcè ἐντελέχεια. Nunc rationes expendamus. Primo autem illud eſt diſtinguendum de ſignificatione concluſionis, nempè vocis actus; num ſcilicet ſignificet vox ſubſtantiam, an relationem; ſiquidem Ioannes Grammaticus, Buccaferreus, & multi grauiores Peripatetici ſignificationẽ hãc illi aſſignant, qui idcircò inſeparabilem concludunt eſſe actũ ab eo, cuius eſt actus, eo quòd relatiua ſunt, & relatiuum à relatiuo ſeparari nequeat in hac ſignificatione ſumpto actu concluſio non pertinet ad ſubſtantialia formæ, & non habent in hac nunc parte locum: ſi verò ſumatur ſecundum ſubſtantiam, vt actus ſignificet ſubſtantiam non relationem. Diſiunctum facile negabitur ab illis, qui non niſi cum relatione quapiam potentiam, actumq; concipiunt, nempe illi negabunt prædicamentum ſubſtantiæ diuidi in actum, potentiam, & concretum ex actu, & potentia fatebuntur quidem aduenire ſubſtantijs, & actum, & potentiam ſeorſum, interdũq; iunctas, vt cætera accidentia, etiam illis conueniunt, at dimiſſa hac, alia ſolidior erit inſtantia in minorem, in eius ſcilicet ſecundam partem, quod forma non ſit quippiam reſultans ex potentia, & actu, etenim multa pars Philoſophantium tribuunt formis ipſis abſtractis compoſitionem ex potentia, & actu Auerroes ſane, vt ex re materiæ ſimili, & ex re ſimili formæ, & lib. primo phiſ. com. 1. dicit quæ ſunt præter primam materiam, & vltimam formam eſſe materias compoſitas, & formas compoſitas, D. Thomas, vt ex eſſentia, & eſſe quorum illa in potentia eſt ad eſſe; & eſſe ipſum eſt actus eiuſmodi potentiæ. Demũ omnes conſentiunt ſolum Deum eſſe purum actũ, vt videantur proinde omnes velle formas infra Deũ vniuerſas potentiã actui miſtam obtinere, licet aliter alij, quinimo ex hac, ſententia communi, quòd ſolus Deus ſit actus purus ducitur argumentum pro contraria poſitione.

Examen ſecunda rationis. Ad ſecundam rationem autem eſto maior. Et ſit actus id, quo res eſt actu, at actus alius purus, & ab omni potentia ſecretus alius potentiæ commiſtus, dicetur ergo eſſe quidem formam actum; at potentiæ commiſtum, proindeq; eſſe potius aliquid ex actu, & potentia reſultansq̃ ſolum actum. Minor verò certa ne; ac euidens, an contra, paret ex ſuperioribus proximè dictis.

Concluſio contraria. Forma non eſt actus, græcè ue ἐντελέχεια.

Prima Ratio. Actus excludit potentiam omnem. Nulla forma ſcilicet naturalis, immò nulla forma abſtracta infra Deũ excludit potentiã omnem. Ergo nulla forma naturalis immo nulla forma obſtracta infra Deum eſt actus. Maior innititur oppoſitioni, quæ intercedit inter actum: & potentiam.

ctus, & potētiæ, alia ergo eſt potentia phyſica, ſeu naturalis (noto autem hic, ſermonem eſſe de potentia paſſiua, non actiua) quæ tota materiæ innititur intraque limites rerum naturalium conſiſtit. alia eſt quam metaphiſicam dicere poſſumus quòd ad abſtractas formas pertineat vel per eſſentiam, vel per præciſionem declaro potētia phiſica eſt per quam naturalia corpora ad ſuas perfectiones recipiendas accomodantur aptaque ſunt ex ea nempè elementa ſuas formas receperunt, miſta ſuas, viuentia, & animalia ſuas, at formæ abſtractæ ſublimiorem potentiā habent vel platonice loquendo ad terminum ſua infinitate vel ſecundum Auerroem ad partem formę ſimilem ex parte ſimili materiæ. in anima quoq; humana intellectus poſſibilis eſt in potētia ad agentem non ratione materiæ ſed ipſe per ſe cum præciſione a materia conſideratus. hæc ſecundum Auerroem. aliter ſcotus aliter alij; at interim conueniunt in diſtinctione hac illi quòd formæ infra primam componuntur ex potētia metaphiſica, & actu illi reſpondente non ex potētia phiſica, & actu reſpondente. atq; ita maior diſtinguenda, & coarctanda. Nullum conſtans ex actu, & potentia phiſica eſt actus. hoc ſane modo vera eſt: at falſa de potentia metaphiſica. minor contra vera eſt de potentia metaphiſica; falſa de phiſica. omnes enim formæ infrà Deum reſultant ex potētia metaphiſica, & actu illi reſpondente. at non ex potentia phiſica, & actu phiſico.

Examen 3. rationis. Maior tertiæ rationis videtur dubitationem pati ex violentis motibus, & impreſſionibus quas corpora naturalia interdum ſubeunt. lapis ſurſum proijcitur cū nullam ipſe habere videatur potentiā ad motum ſurſum quippequi ſuapte natura deorſum tendat. præterquam quod ſi potētia ipſe ſua conſpiraret ad motum ſurſum non eſſet is motus violentus nam motus violentus definitur, motus ab externo agente cui nihil confert patiens. aqua itidem ſuſcipit caliditatem ab, igne ad quam ipſa nullam habet potentiā immo pro indita frigiditate prorſus repugnat. At minor pluribus inſtantijs obnoxia eſt. Negant cum D.Th. ſectatores adueniente noua forma præcedentem ſupereſſe. vnicam enim tantum formam in naturali compoſito admittunt ſolum poſterior forma ex eorum ſententia vires, ac facultates præcedentium formarum nanciſcitur: at non ſubſtantiam. At inſtantia communior ſectis varijs, ipſaq; in ſe inoffenſior eſt aduerſus particulam (excipiendi, quòd ſcil. forma præcedens) etiam ſi permanere ponatur, excipiat nouam, & aduenientem poſterius formam, non eſt forma quæ excipit ſed materia illa forma informata neq; a forma obtinet materia potentiā paſſiuā formā excipiendi ſed potentiam potius actiuā futuro, ac generando corpori inde ſuggeritur ex.gr. partium ſimilarium, & diſſimilarium formæ, in animali ſuggerunt inſtrumēta animæ introducendæ per quę poſſit ipſa explicare potentiam ſuam actiuam attraendi alimentum, diſtribuendi, concoquendi.

Exam. 4. rationis. Minor quartæ rationis falſa eſt ſi de vera, ac ſubſtantiali compoſitione loquamur forma enim quæq; hoc modo ſimplex tum ſi phiſicam compoſitionem ſpectemus ex materia, & forma tum etiam ſi compoſitionem ex duabus naturalibus formis attendamus, neutro ſiquidem modo componitur vlla forma phiſica, at compoſitio, quæ formis tribui poteſt eſt facultatum eo, quod ſolicitis facultatibus pluribus inſigniatur & ita Alexander exponendus eſt, & ita ratio ex rebus ducta concludit.

Authoris Iudicium. quæ ſententia, quiq; dicendi modus probabilior.

Si Ariſtotelem. eiuſq; ſcholæ dogmata attendamus, neceſſe eſt fateri formam quamque rerum naturalium eſſe actum, & Entelechiam græcè, ſed actum potentiæ phiſicæ, ac naturalis; nempe actum ipſius materiæ, eiuſq; potentiæ, & ita ſanè loquitur Ariſtoteles, , qui idcirco actum formæ tributum *lib.2.de anim.tex.2.* objicit potentiæ materiæ iam verba eius retulimus. eſt materia quidem potentia, forma autem, actus formæ verò abſtractæ quomodo ſint actus, non eſt huius indaginis. At quid de formis naturalibus extra ſcholam Ariſtotelis ſunt ne dicendæ actus? Reſpondeo ita eſſe nuncupandas, dum ſuſcipiamus formas dari, eaſq; in ſubſtantiæ prædicamento præſertim collocandas eſſe. ex terminis, propoſitio patet, vt idcirco Ariſtoteles prius deinde cæteri peripatetici pro per ſe nota propoſitione eam poſuerint, & qui de eo argumento quæſtionem texuerunt, vt Vicomercatus non id in dubium reuocarunt vtrum includat forma actum, ſed vtrum ſolum actũ includat, an potentiam quoque certè. Alexander, Themiſtius, Simplicius, Philoponus, *lib.1.de anim.c.3.* Auerroes, Diuus Thomas, & cæteri grauiores interpretes formam eſſe actum pro comperto habuerunt in dictum præſertim Ariſt. locum 2. de anima tex. 2. vt ex eorum ſententia nulla opus ſit probatione. Diſtinguitur verò duplex actus primus, & ſecundus, & primus alius eſt ſubſtantialis, alius accidentalis, nam tum calor, tum frigus, tum ſcientia, tum cæteri habitus, idq; genus aliæ accidentariæ formæ ſunt actus primi, proindeq; Ariſtoteles pro actus primi exemplo ſcientiam affert, nunc ergo actus, quem formæ *lib.2.de anim.tex.5.* tribuimus eſt primus, & eſt ſubſtantialis: eſſe primum actum. Ariſtoteles ipſemet aperit dicendo animam eſſe actum, quo pacto ſcientia eſt actus, ſcilicet primus non quo modo contemplatio, quæ eſt actus ſecundus. Eſſe verò actum ſubſtantialem eodem modo euidens eſt, quomodo conſtat ſubſtantiam eſſe, qua de re ad ſuperiora legentem allego.

ARTICVLVS TERTIVS Vtrum forma ſit rei quidditas.

Ariſtoteles definit formam eſſe rationem ipſius quoduuid erat eſſe vt eſſe rei quidditatem pertineat ad eſſentiã (vt ita dicam) formæ, meritò itaq; inter cõtrouerſias reponatur. quæ ad quæſtionẽ hanc quid ſit forma pertinet. Formam verò ad quidditatẽ compoſiti, cuius eſt forma, ſpectare ſupponit ſchola peripatetica, at diſſidium eſt. Vtrum ſit tota quidditas, at pars tantum, nimirum vtrum materia quoq; ſit pars quidditatis, an ſola forma ſit tota quidditas; in qua controuerſia græci interpretes, & poſt illos Auerroes crediderũt ſolam formam eſſe totam rei quidditatem. Albertus quoque Magnus in eadem ſententia. Auicenna, & omnes fermè Latini ſcholaſtici materiam quoque partem eſſentiæ intimam poſuerunt. Peterius verſatus admodum peripateticus mediam ſententiam inuenit per quam vtramq; conciliat præcedentium, reſtat ergo varietatem ſententiarum in poſitiones diſcerpere, earũq; de more rationes afferre, & ſingularum rationum examen ſubiungere. Noto autem hic à me eſſentiam cum quidditate confundi licet non ignorem à nonnullis diſtingui inter quos eſt Zimara, vt in quarta poſitione huius articuli dicam, & Franc. Maioro amplius, & latius diſtingure videtur in formalitate art. 1. at eſt his de nomine quid vtraq; vox importet.

Prima

Prima poſitio, quæ eſt Alex. Afrodiſienſis lib. 2. metaph. in com. tex. 1. 2. Themiſt. in text. 9. com. 1. de an. Simpl. in eund. Auerrois lib. 7. metaph. com. 2. & 34. Auerroiſtarũ plurimorum Alberti Magni lib. 2. phiſ. tex. 28.

Eſſentia, & quidditas rei naturalis eſt ſola forma non autem ingreditur in illam materia, vt pars ſed ſolum, vt vehiculum, ac deferens.

Ratio prima elicitur ex dictis Auerrois com. 21.

Si eſſentia compoſiti naturalis conſtitueretur ex materia, & forma, vt ex partibus intrinſecis, daretur proceſſus in infinitum. Sed non datur proceſſus in infinitum. Ergo eſſentia compoſiti naturalis non conſtituitur ex materia, & forma, vt ex partibus intrinſecis. Probatur conſequentia: nam ita eſſentia, quidditaſue hominis eſſet homo, at homo habet quidditatem, Ergo quidditas habebit quidditatem ſiue eſſentia eſſentiam, & ita in infinitũ.

Ratio ſecunda videtur elici ex lib. 7. metaph. com. 34. ponitur a Caetan. lib. de ent. & eſ. cap. 2. in q. rerum naturalium.

Omnis pars intrinſeca eſſentiæ eſt ſubſtantia declarans, quidditatiue res eas. Sed materia non eſt ſubſtantia declarans, quidditatiuè res naturales. [Minor habet duas partes, alteram quòd non declaret, alteram quòd quidditatiuè. Quod non declaret probatur quoniam eſt per ſe ignota. Ariſtoteles 7. metaph. tex. 35. Ergo non declarat.] Ergo materia non eſt pars intrinſeca rerum naturalium.

Ratio tertia adducitur inter dubit. a Suarez.

Si materia pars eſſet eſſentiæ, pars pariter materiæ eſſet pars eſſentiæ. Conſequentia eſt euidens, ſi enim ſemicirculu, eſt pars circuli etiam dimidium circuli, ſcilicet quadrans eſt pars circuli. Sed hoc eſt abſurdum. Ergo &c. Aſſumptum probatur, etenim brachium quoque eſſet pars eſſentiæ hominis. Quocirca homo mutilus non obtineret integram hominis eſſentiam.

Ratio quarta.

Pars omnis eſſentiæ eſt formalis. Eſt Ariſtotelis 7. metaph. tex. 34. & lib. 5. metaph. tex. 2. At materia non eſt formalis, (eſt euidens. Ergo materia non eſt pars eſſentiæ.

Ratio quinta. Omnis pars eſſentię eſt per quam res eſt talis. Per quod res cõſtituitur talis, per id etiam diſtinguitur ab alijs. At per materiam non diſtinguitur res ab alijs. Ergo per materiam res non fit talis. At materia non eſt per quam res eſt talis. (Minor hæc probatur.) Ergo materia non eſt pars eſſentiæ.

Examen primæ rationis.

Rationes adductæ non multum videntur habere roboris. Primæ rationis conſequentia falſa eſt, nec ſatis congrue probatur, ſed fallacia committitur figuræ dictionis, fit enim tranſitus a re ad modum vel ab ipſo, quod ad quomodo. Homo ſiquidem habet definitionem, vt pro toto confuſo ſumitur, non vt pro toto diſtincto in partes ſuas eſſentiales, & quidditatiuas, ita enim eſt eſſentia non habẽs eſſentiam & ſi ex analitico rigore ſolutionem mutuemus ſyllogiſmus peccat in figura etenim maior non eſt vniuerſalis, ſcilicet vniuerſaliter diſtributa, vt dictum de omni requirit, cui nunc ſyllogiſmus in prima figura innititur, debet autem eſſe. Omnis homo habet eſſentiam, quæ propoſitio non eſt vera, cum enim ſubiectum prædicetur etiam de ſua definitione, quæ eſt eſſentia non autem habens eſſentiam falſa eſt niſi habere eſſentiam accipiamus, in ea latitudine in qua dicitur vnumquodq; ſeipſum habere in quo ſenſu interrumpitur progreſſus in infinitum quem

infert Auerroes cum .n. dicitur eſſentia hominis habebit eſſentiam, & illa eſſentiam aliam &c. negabitur eam eſſentiam habere aliam eſſentiam habet enim ſolum ſe ipſam, & vtroq; hoc modo, & præſertim ſecundo formiter ſyllogiſmo occurritur non ita vero occurrit reſponſio Caetani eidem argumento qui mutat propoſitionem ſyllogiſmi maiorem in hanc quæcunque ſunt idem realiter, quicquid prædicatur de vno prędicatur de altero: at oportet retinere propoſitiones aduerſarij, illiſque occurrere aut rationi, ex illis conſtructæ.

diſt. cō. 2. de ent. & eſſ. in q.

Examen. ſecundæ rationis.

Maior propoſitio ſecundę rationis non eſt admodum euidens, ſique ad exactum examen reuocetur, neq; forſan vera: nam forma ipſa, quæ eſt, niſi tota quidditas ſaltem pars præcipua quidditatis non declarat ipſa perſe quidditatiuè rem niſi, vt ingreditur definitionem, adeoque vt ex ea differentia elicitur, neque .n. intellectus ponitur in definitione hominis, neque de homine prædicatur niſi Platonicam hominis definitionem ſuſcipiamus, cæterum accipiendo definitionem peripateticam. Homo eſt animal rationale, anima humana ipſa per ſe non ingreditur definitionem niſi vt in differentiam tranſit. Minor propterea negabitur iure merito a peripateticis cum Ariſtolis teſtimonium habeant lib. 4. de part. animal cap. 5. vbi hæc ,, habet,, etenim ſanguinem alia habere, alia non habere in ratione ſuſcipitur, ,, quę eſſentiam eorum definiat,, vult ergo partem materialem, qualis eſt ſanguis in eſſentiali definitione recipi, at hominis pars definitionis eſſentialis quidditatiuè declarat rem definitam. Ex ipſomet arguente, ad proſyllogiſmum vero pro minore dicitur, & aptè materiam primam eſſe incognitam; ac materiam ſecundam quæ reponitur in definitione rerum naturalium, non autem prima, non eſſe incognitam. Et p. de anim. tex. 16. Ariſtoteles expreſſionem materiæ tanti facit in definitionibus, vt quæ illa careant dialecticas pronunciet.

eſt Platonis definitio vt ex Alcibiade colligitur, homo eſt anima rationalis mentis capax corpore vtens.

Exam. rationis tertiæ.

Conſequentia tertia rationis videtur æquiuocatione eludere nam pars cum ſit multiplex in præſentia autem alia eſſentialis alia integralis. conſequentia vera eſt de parte vniformi, nempè ſi A. ſit pars integralis alicuius totius, C. pars integralis ipſius A. erit pars integralis totius. quod ſi A. ſit pars eſſentialis potius pars quoque ipſius A. eſſentialis, erit pars eſſentialis eiuſdem totius; at non eſt vera in difformi ſumptione. non enim ſi oculus ſit pars integralis corporis pars eius eſſentialis (forte videndi facultas) eſt pars integralis corporis: in præſentia, ergo bracchium eſt pars integralis corporis, quod vt materia pars eſſentialis hominis ponitur adeo difformiter ſumitur in argumento cum conſequentia de eſſentiali ſit, at pro ſyllogiſmo ad aſſumptum ſumatur pro parte integrali.

Examen. quartæ rationis.

Maior vt ſoli autoritati nititur etiam ſi maximi philoſophi, at ea ipſa propoſitio in Ariſtotelis via eget expoſitione, & diſtinctione eſt enim verbotenus propoſitio pars rationis eſt forma ſcilicet verba ſunt ,, ſed rationis ,, partes, quæ formæ ſolum ſunt,, At alibi Ariſtotiles ipſe materiam in definitionibus rerum naturalium ponendam aſſerit lib. 2. phiſ. tex. 19. & ſeq. clariſſime præterea idem dicit loco antea annotato lib. 4. de part. anim. cap. v. vt negare ſimpliciter nequeat Ariſtoteles materiam eſſe partem rationis, ac definitionis rerum naturalium: verum enim vero Ariſtotiles ipſe declarat ſuam hac de re mentem, totamque rem diſtinguit, vel nobis diſtinguendam relinquit lib. 1. de anim. tex. 16. aſſignat ergo triplicem definitionē

Tex. 35.

alteram

alteram quæ ſolam formam continet, eamque dialecticam appellat: alteram quæ ſolam continet materiam, alteram, quæ materiam ſimul, & formam, & hanc naturalem dicit eidem diſtinctioni alludit lib. 8. metaph. tex. 6. vt de dialectica vocata definitione vera ſit aſſertio Ariſt. quòd partes definitionis ſint ſolum formæ. de omni definitione non ſit vera; falſa .n. de naturali. At obijciet quiſpiam quæ congruentia eſt in metaphiſica de dialectica definitione agere? reſpondeo dialecticam dici ab Ariſtotele definitionem, quæ formam ſolam exprimit. non caractere, ſed vſu declaro dictum; definitio quæ per formam traditur eſt ſecūdū rem ſcientialis, & metaphiſica non autē ex probabilitatibus dialecticis eruta at dicitur dialectica quia dialecticus illa vtitur, vt ſub communiorem cognitionem cadente nam materialis penitiorem cognitionem naturalem expoſcit. Licet vero etiam formali vtatur methaphiſicus, tamen quia dialecticę vſus magis eſt in oculis, & frequentior, ideo denominata notiore vſu eam definitione Ariſtotiles dialecticam.

Quomodo vera propoſitio. Partes rationis sūt formæ ſolū aut formalis.

Quo in ſenſu dicatur dialectica definitio cōtinens formam.

Soncinas aliter reſpondet huic rationi diſtinguendo ſcilicet minorem. materia eſt pars formalis quatenus notificat ipſa quoque definitum, at nimis magna hęc improprietas ſumi formam: pro quocunque notificante inter formæ ſignificationes nuſquam hanc repoſuit Ariſtoteles, meminiſſe vero oportet admonitionis illius Ariſtotelicæ aduerſus improprietatem, quam legimus lib. 2. top. cap. 1. „ Determinare oportet, (inquit) & peccata, quæ
„ ſunt in problematibus, nam ſunt duo, vel in eo quod falſum dicunt, vel in
„ eo quod tranſgrediuntur poſitam loqutionem. „ Maior eget explicatione, ſi enim intelligatur per omnem eſſentiæ partem conſtitui rem talem in ſuo eſſe ſpecifico falſa eſt propoſitio, nam genus ſanè eſt pars eſſentiæ, attamen per genus non conſtituitur res in eſſe ſpecifico: quod ſi intelligatur per omnem partem eſſentiæ conſtitui, compoſitum naturale in aliquo gradu ſubſtantiali vera eſt propoſitio, at falſa, tum minor, nam per materiam ſecundam quæ ſola ponitur in deffinitione res naturalis conſtituitur in aliquo ſubſtantiali gradu, vel corporis, vel miſti.

Resp. Sōcinatis 7. metaph. q. 26

Exam 5. rationis.

Poſitio ſecunda eſt Auicennæ 5. metaph. c. 5. D. Th. De ente, & eſſ. cap. 2. 7. metaph. tex. 33. 1. p. q. 75. art. 4. Scoti. 3. art. diſt. 22. q. vnica art. 1. Ioan. Iand. 7. metaph. q. AEgid. Suar. metaph. diſp. 36. ſect. 2.

Materia eſt pars quidditatis intrinſeca rerum naturalium.

Ratio prima eſt D. Th. lib. de ent. & eſſ. cap. 2.

Eſſentia eſt id, quod per definitionem rei ſignificatur. At definitio rei naturalis continet nedum formam, ſed etiam materiam. Probat ſecus .n. definitiones naturales, & mathematicæ non differrent. Ergo eſſentia rei naturalis continet nedum formam ſed etiam materiam.

Remotio ſolutionis ibidem.

At quoniam dici poterat includi quidem materiam in definitione; ſed non vt partem, verum vt vehiculum, & deferens eſſentiam, & demum tamq̄ aliquid eſſentiæ additum, atque extra eſſentiam poſitum, ac genus, remouet ſolutionem ſubiuncta ratione. Quoniam. Proprium eſt accidentibus definiri per aliquid extra eſſentiam ac genus, nempè per ſubſtantiam quæ eſt eorum ſubiectum, non ergo conuenit ſubſtantijs naturalibus eritque ratio reſoluta in figuram; quicquid definitur per aliquod extra eſſentiam, & genus (dicitur diffinitio per additamentum à nonnullis:) eſt accidens, nulla res

 natu-

naturalis eſt accidens. Ergo nulla res naturalis definitur per additamentum, ſeu per aliquid extra eſſentiam.

Secunda ratio Diui Thomæ ibidem.

Per hæc procedit eſse ſubſtantiæ compoſitæ eſt tum formæ tum materiæ [ſcilicet vtramq; includit] Eſsentia rei compoſitæ eſt, ſecundum quam res dicitur eſse [ſcilicet denominatur eſse]. Quæcunque res ex pluribus principijs conſtituitur, non denominatur ex altero tantum, ſed ab eo, quod vtrunque complectitur. Probat inductione dulcedinis ea ex calore procedit digerente humidum, at non denominatur ex calore, ſed ex ſapore, qui vtrumque principium ſcil. calorem, & humidum continet. Ex his propoſitionibus conſtituitur ratio iuxta canonem analyſis, dum in æquiualentes mutentur ſtructuræ ſyllogiſticæ magis accommodatas. Omne id ex quo denominatur eſſe res conſtans ex materia, & forma eſt compoſitum, ipſum quoque ex materia, & forma. Eſsentia ſubſtantiæ compoſitæ eſt id, ex quo denominatur eſse res conſtans ex materia, & forma, ſcilicet ipſa ſubſtantia compoſita. Ergo eſsentia ſubſtantiæ compoſitæ eſt compoſita ex materia, & forma. Maiorem probat in vniuerſalioribus illis terminis tertiæ propoſitionis. Quæcunque res ex pluribus principijs conſtituitur, non denominatur ab altero tantum, ſed ab eo quod vtrunque complectitur, probat autem inductione vel potius experientia dulcedinis, quę &c. Minor propoſitio, ex nexu conſtat duarum priorum propoſitionum. Caetanus aliter reſoluit, ſed minus aptè ex canone analytico.

Tertia ratio D. Th. 1. part. q. 72. art. 4. in 6.

Quicquid eſt communiter de eſsentia omnium indiuiduorum ſub ſpecie contentorum, id eſt de eſsentia ſpecie. At materia eſt de eſsentia omnium indiuiduorum ſubſtantiæ ſcilicet compoſitæ. Eſt ſiquidem de ſubſtantia huius hominis conſtare ex hac carne, & his oſſibus, ſcil. erit de eſsentia hominis conſtare, ex carne, & oſſibus in communi. Caetanus maiorem rationis in ſenſum conuenientiorem traducit hunc in modum. Quicquid eſt de eſsentia omnium indiuiduorum contentorum ſub ſpecie, vniuerſaliter conceptum eſt de eſsentia ſpeciei. Ergo materia eſt de eſsentia ſpecierum (ſubſtantiæ ſcilicet compoſitæ.)

Quarta ratio penes Scotum 3. ſent. diſt. 22. quæſt. vnica art. 1.

Si materia non eſset pars quidditatis, ſed ſola forma eſset tota quidditas forma ipſa per ſe eſset ſufficiens ratio, quamobrem res eſset. At hoc abſurdum. [Ita enim materia tollitur ſcilicet materia ceſsat eſse cauſa rei neceſsaria.] Ergo materia eſt pars quidditatis. Conſequentia probatur. Etenim eſsentia compoſiti cuiuſuis eſt cauſa ſufficiens circumſcripta quacunque alia re cur compoſitum ipſum ſit.

Quinta ratio Scoti ibidem. Si materia non eſset pars quidditatis rerum naturalium in rebus naturalibus nulla eſſet cauſalitas materiæ. At hoc eſt abſurdum. [Aſſumptum probatur, etenim fruſtrà poneretur materia in rebus naturalibus niſi eſſet earum cauſa.] Ergo materia eſt pars quidditatis. Conſequentia probatur. Etenim. Cuius eſſentia eſt incauſata, ipſum quoque incauſatum. Etenim inconueniens eſſet dicere aliquid cauſatum eſſe, & eius eſſentiam, quæ per realem identitatem eſt ipſi eadem non eſſe cauſatā pariter vtrique adijciendo. Cuius eſſentia eſt incauſata à cauſis intrinſecis ipſum quoque eſt à cauſis intrinſecis incauſatum, & in particulari,

cuius

cuius eſsentia eſt incauſata materialiter, ipſum quoque erit materialiter incauſatum, hoc eſt nulla in eo eſset materiæ cauſalitas, quod erat probandum.

Sexta ratio.

Si materia non eſt pars quidditatis, ſed forma eſt tota, & completa quidditas corporis naturalis, vel corpus naturale eſt ſola forma, vel eſt aggregatum per accidens. Sed neutrum horum [non ſanè ex ſola forma hoc ſupponitur, neque eſt vnum per aggregationem, vt aceruus, quia compoſitum per ſe generatum eſt per ſe vnum per Ariſtotelem 8. metaph. tex. 15. Ergo forma non eſt completa & tota quidditas. Conſequentia probatur. Etenim ens completum in genere nulli alteri vnitum facit cum eo vnum per ſe, ſed vnum ſolum per accidens vel aggregatione. At per formã ponitur eſsentia completa. Ergo forma non poteſt rei cuipiam potentia (materia, vel alij) vniri vt fatiat vnum per ſe. Quocirca compoſitum nullum per ſe reſultare poterit ex forma, ſi vniatur materia. Quod ſi quis diceret non vniri materiæ iam corpus naturale erit ſola forma.

Septima ratio. Si materia non eſſet pars quidditatis non eſſet in genere, nec per ſe, nec per accidens. At hoc eſt falſum. Nam quod non eſt vllo modo in genere, vel eſt Deus, vel nihil. Materia non eſt Deus, ergo nihil. Ergo materia eſt pars quidditatis. Conſequentia probatur, quod non per ſe quoniam in genere per ſe ſunt, quæ includunt quidditatem, vt indiuidua, vel quæ ſunt ipſa quidditas, vt homo, vel humanitas, at materia nihil horum ergo non per ſe. Non per accidens, vel per reductionem, quoniam eſt in genere per accidens, quod includitur in aliquo per ſe exiſtente in genere, ſed materia non includitur in aliquo per ſe exiſtente in genere. Cum non ponatur pars quidditatis vllius, ergo non eſt per accidens in genere.

Examen primæ rationis. Expendamus nunc rationes, primæ ergo maior patitur ſenſum duplicem: alium verum: alium falſum; verus ſenſus eſt; Totam definitionem conſpirare in eſſentiæ declarationem; falſus eſt; ſingulas definitionis partes eſſe de eſſentia definiti declaro diſtinctionem repetitã ex logica doctrina, definitio accidentis alia eſt eſsentialis, quæ eſt demonſtrationis cõcluſio, vt in eclipſi priuatio luminis in luna alia eſt cauſalis, vt in eadem terræ interpoſitio, perfecta verò definitio ex vtraq; reſultat eſtq; priuatio luminis in luna propter terræ interpoſitionem, dico itaq; totam ſtruem definitionis, etiam perfectæ in id tendere vt perfectam cognitionem eſsentiæ accidentis exhibeat, & quoniam non niſi cognita cauſa vnde pendet accidens, eſsentia eius non plenè perſpicitur, ideò cauſa in eius definitione includitur ex quo fit, vt particula illa (ob terræ interpoſitionem) ad expreſſionem eſsentiæ ipſa quoq; conferat attamen non eſt interpoſitio terræ de eſsentia eclipſis, ſed efficiens emanans pariter in definitionibus rerum naturalium (dicent aſsertores prioris ſententiæ ponitur materia vt ad expreſſionem pertinens eſsentiæ non vt pars eſsentialis, ita ergo maior patitur vel inſtantiam, vel diſtinctionem, at quoniam replicatio Diui Thomæ videtur reſponſioni huic obſiſtere, ideo ea nunc replicatio eſt in examen reuocanda. Ex 2. poſt.

Examen replic. Diui Thomæ.

Maior ergo replicationis [quicquid per aliquid extra eſsentiam, & extra genus definitur eſt accidens,] fallaciam redolet plurium interrogationum vt vnius: eſt enim duplex non vnica propoſitio, aliud ſiquidem eſt definiri per aliquod extra eſſentiam, & aliud definiri per aliquod extra genus, admittetur

ſanè

ſane accidentia ſolum definiri per aliquod, extra genus, ſecus ènim ſubſtantia definiretur per accidens, cum quicquid ſit extra genus ſubſtantiæ ſit accidens. At non pariter admittetur, neque paſſim ab omnibus ſolius accidentis eſſe definiri per aliquid extra eſſentiam, & illi, qui ſentiunt in definitione includendas eſſe omnes cauſas, è quorum numero præſertim eſt Franciſcus Piccolomineus, coguntur dicere ſubſtantias quoque definiri per aliquid extra eſſentiam, cum efficiens, & finis ſint extra eſſentiam rei, cuius ſunt cauſæ.

Exam. 2. rationis.

Sumptio illa in tertia ratione. Eſſe ſubſtantiæ compoſitæ tum formam, tum materiam includit: de duplici eſſe accipi poteſt, vel de ipſo eſſe eſſentiæ iuxta quam ſignificationẽ dicimus roſam eſſe ſubſtantiam etiam cum hyberno tempore nuſquã reperitur; vel de, eſſe exiſtentiæ ſecundũ quod dicimus eſſe ſolum quod re ipſa reperitur, ſi hoc ſecundo modo accipiatur eſſe ſubſtantiæ compoſitæ, includet illud ſanè materiam, & formam, nam neque materia ſinè forma, neque forma ſinè materia re ipſa reperitur. de naturalibus formis (vt nunc facimus, agendo. At ſi de eſſe eſſentiæ loquamur ſecundũ quod res quæque in ſede predicamentaria collocatur non conſtat, propoſitiones negabũtur ab aſſerroribus contrariæ ſententiæ, & negationis ſatis iuſta videtur cauſa: eo quòd res in predicamento collocetur per genus, & differentiam, ambo autem ex forma duci, & formam importare videntur, & ab Ariſtotile partes formales idcircò dici, & Auerroes dicit (7. met. cõm. 43.) Genus ex Ariſtotile eſſe formam vniuerſalem: & Iandunus, vt rem indubiam ſupponit, genus eſſe formam vniuerſalem, atque diſtinctionem in qua id ipſum ſupponitur communem, & celebrem fuiſſe tempore Roberti Anglici, eſſeq; veram aſſerit, lib. 3. metaph. q. 11. in corp. videatur quod ly Ariſtoteles alibi genus, a materia pandere aſserere videatur, in text. 15. 8. metaph. ex eiuſmodi dictorum vel vera vel apparente repugnantia, incerta ſaltem redditur propoſitio.

Zimara in Tabul. in verbo genus.

Exam. tertiæ rationis.

Maior etiam vt proponitur a Caetano, veritatẽ non vſquequaque continet, nam hæc ſubſiſtentia eſt de eſsentia huius ſuppoſiti humani; ſcil. huius hominis illa, illius, & tamen ſubſiſtentia in vniuerſum non eſt de eſsentia ſpeciei humanæ, quoad minorem qui negant materiam eſse principium indiuiduationis, eam quoque negabunt.

Ex. 4. rationis.

Quarta ratio, eiuſq; conſequentia eadem ſolutione, ac diſtinctione tollitur, qua ſecunda: nempè ſecundum eſse eſsentiæ compoſitum habet, vt ſit in ſede prædicamentaria: at ſecundum eſse exiſtentiæ non poteſt eſse abſq; materia, proindeq; cum ſecundum eſse reale ingrediatur materia compoſitum, illudque componat, non ceſſat eſſe cauſa; etiam ſi eſsentiam non ingrediatur vt pars præterquã quòd, cum ponatur ab Auerroe, & ſequacibus eſsentiæ vehiculum hoc quoque nomine ſit, vt non ſit inutilis materia, neque omni cauſa honore ſpolietur. Sed hoc dictum ſit pro auctario. ſolidior ſolutio eſt prima.

Exam. 5. rationis.

Maior, cuius eſsentia incauſata, ipſum quoque incauſatum, & artior facta (cuius eſsentia eſt incauſata a cauſis intrinſecis, ipſum quoque incauſatum à cauſis intrinſecis), & arctiſſima (Cuius eſsentia eſt materialiter incauſata, ipſum quoque materialiter incauſatum ideſt nullam in eo cauſalitatem materia obtinet) eſt falſa in vniuerſum cum enim ſecundum eſse exiſtentiæ, ac reale eſt cauſatum, & materiam includit tamquam partem,

com-

Digitized by Google

componentem tum eſt materialiter cauſatum etiam ſi eius eſſentia materia non ingrediatur, ac cauſet.

Conſequentia ſextæ rationis falſa eſt. eſſet ſanè vera ſi ſecundum vtrum- *Exam. 6.*
que eſſe res complete per ſolam formam eſſet, vt dum ſecundum eſſentiam *rationis.*
ſolũ habet à forma completum eſſe; at non ſecundum exiſtentiam quoque demumque ſecundum eſſe quod eius in rerum natura reperitur, falſa eſt nam hoc modo forma quæ eſt actus, cum materia, quæ eſt potentia non vt completum cum extraneo: ſed vt perfectio cum perfectibili iungitur ad compoſitum per ſe vnum promendum.

Septimæ rationis conſequentia non eſt in vniuerſum vera. ſat enim eſt
ad hoc vt ſit materia in genere ſubſtantiæ dum ſit cauſa rei, compoſitique *Exam. 7.*
naturalis, licet non ſit cauſa eſſentiæ. ita enim eſt principium ſubſtantiæ, *rationis.*
cum ſit compoſitum eiuſmodi ſubſtantia, adeoque eſt materia reductiuè ſaltem in genere ſubſtantiæ.

Poſitio tertia. eſt Pererij De com. princip. lib. 6. cap. 8.

Inter adductas duas poſitiones eſt diſſentio ſolum in verbis, & in modo loquendi non in re.

Declaratio eiuſdem Pererij.

Pererius his ipſe verbis ſuam ſententiam explicat „ Si nomen quidditatis
„ ſignificat totum id, quod pertinet ad integritatem ſubſtantiæ, & naturæ
„ ipſius compoſiti (quomodo id nimius eſt in vſu apud recentiores philoſo-
„ phos, & Theologos) ſolum excludendo accidentia non eſt dubium, quin
„ materia habenda ſit pars quidditatis ſin autem vocabulum quidditatis an-
„ guſtius, & preſſuis ſumatur id tantum ſignificans in quolibet compoſito
„ naturali quod eſt eius actuatiuum, diſtinctiuum, denominatiuum, defini-
„ tiuum, intelligibile, determinatiuum, & perfectiuum quomodo ipſum vſurpat antiquioris peripatetici luce ſolis clarius eſt, cum hæc omnia à forma proficiſcantur materiam non eſſe partẽ quidditatis. cum igitur res ipſa conſtet, quiſque vtro maluerit modo loquatur. non enim philoſophum decet re iam explorata, & conſtituta de voculis, & ſylabis diſputationes producere.

Poſitio quarta eſt Zimaræ in contrad. 11. in 3. de anima.

Eſſentia, & quidditas differunt. Eſſentia componitur ex materia, & forma; at quidditas ex ſola forma conſtituitur ex auctoritatibus Auerrois. nititur hic vir in Auerrois doctrina plurimum verſatus, eique vehementer addictus ducere diſtinctionem.

Iudicium Authoris de controuerſiæ determinatione.

Hęc diſputatio meo iudicio reducitur ad eam controuerſiam, vt ad fundamentum quam ſignificat D. Th. lib. 7. metaph. tex. 34. vtrum ſcilicet forma totius, & forma partis ſint idem re ipſa, nam ſi idem illę ſint, cum forma totius totam contineat rei eſſentiam, ac quidditatem, forma partis erit tota quidditas: at ſi differant re, forma partis non erit tota eſſentia deerit ſiquidem illi idem, quod deeſt ad hoc vt ſit forma totius. ſunt D. Th. verba
„ controuerſiam exprimentia „ Quidam enim dicunt, quòd tota eſſentia *quæ forma*
ſpeciei eſt ipſa forma ſicut quod tota eſſentia hominis eſt anima, & pro- *totius.*
pter hoc dicunt quod eadem ſecundum rem eſt forma totius, quæ ſigni- *quæ forma*
ficatur nomine humanitatis, & forma partis, quæ ſignificatur nomine *partis.*
animæ; ſed differunt ſolum ſecundum rationem, nam forma partis dicitur

ſecun-

ſecundum quod perficit materiam, & facit eam eſſe in actu, forma autem „ totius ſecundum quod totum compoſitum per eam in ſpecie collocatur. „ Oportet itaque ex huius diſputationis tractatione, & explicatione illam determinare, quocirca prius ipſam propoſui, & nunc aggredior vtrum forma ſit pars eſſentialis rei, an totalitas, eſt eadem verò vtrum forma partis ſit eadem cum forma totius necne, reuertar poſtea ad interponendum de proxima controuerſia iudicium. Vtrum forma ſit tota rei eſſentia.

ARTICVLVS QVARTVS.

Vtrum forma ſit totalitas quædam an pars potius rei.

13. metaphiſ. pag. mihi 78. Prius declaranda eſt controuerſia, poſtea diſcutienda, declaratur autem optimè exemplo numeri ex doctrina de eo Syriani magni, qui dicit ſeptenarium fieri, & vnitatibus, tot (ſcilicet ſeptem) & ſptennitate, vt ſcilicet ſeptem ipſæ vnitates ſint materia, & ſeptennitas adueniens ſit forma, hoc autem modo cum ſeptennitas ſit totalitas erit forma eius totalitas, non autem pars aliqua, at qui vt Albertus Magnus dicunt poſtremam vnitatem eſſe numero formam hi formam numeri partem non totalitatem faciunt; nititur dictum Syriani, ac ſententia dictis Ariſtotelis, ac de hoc poſtea, ſi ergo concipiamus formam corporis naturalis eſſe ad materiam inſtar ſeptennitatis ad vnitates ſubiectas, concipiemus formam eſſe totalitatem quampiam quæ totam rem formali modo contineat, at ſi concipiamus ſex priores ſeptennarij vnitates eſſe materiam: poſtremam vnitatem eſſe formam, tum concipiemus formam eſſe partem, non totalitatem. Pariter Ariſtoteles dicit ſyllabam A B non eſſe ipſa elementa A B ſed eſſe quid complectens ambo, in vnumq; coercens; quoniam non eſt ſylllaba, vt aceruus. Si ergo concipiamus A B elementa materiam, atque complexionem illis aduenientem formam erit forma quædam totalitas: at ſi elementum A concipiamus, veluti materiam B poſtremum veluti formam; concipiemus, tum formam, vt partem. Vtro ergo modo concipienda eſt forma? quoniam verò forma totius, vt totalitas concipitur: dum quæritur vtrum forma partis ſit totalitas eſt idem, atq; quærere Vtrum forma partis, nempe forma, quæ eſt altera quattuor cauſarum memoratarum, in 2. phiſ. quæ materiam actuæt, & perficit, eadem ſit cum forma totius, duæ itaque eiuſmodi quæſtiones reciprocantur. Diſcerpamus iam in poſitiones controuerſiam.

7. metaph. cap. vlt.

Poſitio prima.

Forma partis vocata eſt pars non totalitas. Eſt communior poſitio Peripateticorum Diuus Thomas dicit com. tex. 34. 7. metaph.

Ratio prima. Quæcunque plura componunt aliquid vnum ſingulum eorum eſt pars compoſita non totalitas. At materia & forma duo. adeoque plura cum ſint, componunt aliquid vnum ſcilicet compoſitum ſubſtantiale; Ergo materia, & forma ſingulæ ſunt pars compoſiti non totalitas.

Ratio ſecunda. Si forma eſſet totalitas, complecteretur etiam materiam. Sed forma non complectitur materiam (ſunt enim contra diſtinctæ.) Ergo forma non eſt totalitas. Anima humana eſt forma hominis, & non eſt eius totalitas. Ergo non omnis forma eſt totalitas, verum videtur hac in re eadem eſſe ratio omnis formæ.

Examen. Exemplo ſeptennitatis declarandum eſt, quomodo accipiatur, totalitas formæ. Totum eſſe ſpecificum ſeptennarij numeri eſt in ipſa ſeptennitate recipitur autem in ſubiectis vnitatibus, at eo modo vt antequam

infor-

Digitized by Google

informentur adueniente ſeptennitate nuſquam conſtet ſeptennarius, ſolum in illis potentia ad ſuſcipiendam eam formam poteſt conſiderari, eſt itaque totalitas ipſius eſſe ſpecifici ea, quam tribuit contraria poſitio formæ. Iam ad rationes accedamus.

Examen primæ rationis. Minor primæ rationis eſt diſtinguenda. Materia & forma componunt aliquid vnum (ſecundum eſſe ſubſiſtentiæ) eſt verũ, at ſecundum eſſe ſpecificum, ac eſſentiæ non, eſt verum, & ſecundum hoc eſſe eſſentiæ, ac ſpecificum forma dicitur totalitas. vt de ſeptennitate iam prę monuimus.

Examen ſecundæ rationis. Conſequentia ſecundæ rationis diſtinctione eget de totalitate ſecundum eſſe etiam ſubſiſtentiæ, vera eſſet conſequentia, ſi ſcilicet eſſet forma totalitas etiam ſecundum illud eſſe: at de totalitate ſecundum eſſe eſſentiæ, quam ſolam tribuimus formæ falſa conſequentia.

Examen tertiæ rationis. Maior huius rationis, ſcilicet propoſitio ſecundo loco poſita (anima humana non eſt totalitas hominis) diſtinguenda eſt, vel enim anima humana conſideratur, vt per ſe ſumpta, vel vt perficiens materiam, vt per ſe ſumpta, ſeiunctaq; à corpore non eſt totalitas hominis vt iuncta materiæ eius, corporiue eſt totalitas, perq; eam conſtituitur homo in eſſe ſpecifico. Quare hæc differentia ſit, infra intelligemus. *In iudicio.*

Poſitio ſecunda eſt Syriani Magni.

Forma (quæ partis ſcilicet dicitur à latinis) eſt totalitas non pars.

Ratio prima. Illud à quo res habet vnitatem ſpecificam, eſt totum non pars. ſed à forma res, quæq; habet vnitatem ſpecificam. Ergo forma eſt totum non pars. Maior probatur ex eo, quod eſſe ſpecificum ſit indiuiſibile, quod inductione numerorum conſtat: etenim quicquid adijciamus, vel detrahamus ſeptennario, ſtatim ceſſat eſſe ſeptennarius, & in aliam numeri ſpeciem tranſit. Cum ergo indiuiſibile ſit eſſe ſpecificum non poteſt eſſe componi. Minor eſt ex conceptione formæ ipſa per ſe nota; nam amteria ipſa per ſe fuſa cum ſit, a forma ad hoc illudq; eſſe contrahitur. Ferrum aptum eſt vt tum cultres, tum forcipis, tum forficis efficiatur, at à forma deinceps hac, illaue ad hanc, illamue ſpeciem contrahitur.

Ratio ſecunda.

Niſi forma eſſet totum, ſed pars componens cum materia totum compoſitum ſubſtantiale, ac per ſe vnum requireretur aliquid materiam cum forma vinciens ad vnitatem eiuſmodi per ſe inducendam ſed nihil tale requiritur. Ergo forma eſt totum non pars compnens &c.

Examen primæ rationis. Rationes tamen adductę non videntur neceſſarię ambę enim propoſitiones rationis primæ diſtinctione egent, habere ſcilicet vnitatem ſpecificam ab aliquo duplici modo accidit, vel vt ab integra cauſa, vel vt à poſtrema perfectione, hoc ſecundo modo concedetur, minor, negabitur maior; priore modo concedetur, maior negabitur minor ex poſitione reſponſionem confirmo, & declaro. Enſis eſſe ſuum ſpecificum obtinet quod in aptitudine ad incidendum, & ſecandum conſiſtit, vt ex integra cauſa, nedum ex figura illa oblonga, & vtrinque acie, ac mucronis acutie, ſed etiam ex ferri duritie, ſecus enim ſi eandem formã in ligno efficeremus non eſſet tamen enſis, niſi æquiuocè, at ſuppoſita materia ferri acumen, & acies, & figura demum fuſam ferri naturam ad ſpeciem enſis contrahit, vt poſtrema ſcilicet perfectio. Ad probationem maioris. Eſſe ſpeci-

ſpecificum eſt indiuiſibile in plura eſſe ſpecifica non aut in partes ad ſpecificum eſſe requiſitas alteram indeterminatam, alteram determinantem idque exemplo ſeptenarij confirmabitur quod pro ſe retorquebit reſponſor, in eo ſiquidèm ſunt vnitates ipſæ coacernatæ quibus ſuperijcitur ſept. nitas illæ ſunt per ſe indeterminatæ, at potentiâ, at accedens illis ſeptennitas, &c. determinat, & actuat, informatque.

Exam. 2. rationis. Conſequentia ſecundę rationis negabitur pari modo, atque ab Ariſtotele negatur lib. 8. metaph. cap. vlt. vt aliquid efficiatur ex eo quod eſt potẽtia, & ex eo quod eſt actu ſimul iunctis nullo opus eſt vinculo, ipſa per ſe in vnum, & idem coaleſcunt quod adeo eſt verum penes Iauellum vt ſit pro principio ſtatuendum, deſpiciendusque qui negat, & cum eo non diſputandum: alias de hoc; at ſatis interim ſit propoſitionem non eſſe euidentem.

Iudicium Authoris.

lib. 8. met. t. 7. Anceps ſanè eſt vtraque precedens diſputatio, cum vtraque tamen in eandem fermè coincidat, anceps inquam eſt ſiue in Ariſtotelis ſchola ſiuè extra eius ſcholam ipſum per ſe controuerſiam agitemus. Attamen quam partem ego probabiliorem arbitrer tum penes Ariſtotelem tum ſimpliciter aperiam breuiter. locus ſanè conuenientior in metaphiſica eſt. Primo ergo diſtinguendum eſt naturale, compoſitum in ſingulare, & ſpecificum. ſcilicet hominis exemplo. eſt Petrus, ac ſingularis quiſque homo, & eſt homo in vniuerſum. cum quęrimus vtrum forma ſit totalitas de hominis non de Petri totalitate quærimus ſicut etiam homo in communi eſt, qui definitur, cuique eſſentiam ſuam, ac quidditatem tribuimus. ſingula res autem homines non aliam quidditatem quamque ſpeciei eſt, obtinent, neque aliam diffinitionem (Ariſtoteles 7. metaph. tex. 53.) ſint modo concluſiones.

Prima concluſio. Prima concluſio. Formam eſſe totalitatem compoſiti ſpecifice ſumpti probabilius eſt quam eius eſſe partem. primo quidem quoniam cum oporteat eſſe continens niſi illud ſit forma difficile eſt aſſignare aliud; at quod

prima ratio. continet totalitatem obtinet non autem eſt pars (continetur ſiquidem pars, non continet) ergo forma totalitatem obtinebit non pars erit. non poſſe aſſignari continens præter formam oſtenditur nam niſi ſit forma vel materia erit vel compoſitum ex materia, & forma nam prima materia continetur non continet vt ex notione materiæ patet, & Ariſtoteles dixit 3. phiſ. nec compoſitum, nam vel compoſitum nihil aliud eſt quam materia, & forma iunctæ, & illæ non continent ſed continentur, vel eſt aliud quippiam a materia, & forma iunctis quod contineat vtramque partem, et non hoc nam cum aliud ſit à partibus iunctis materia, & forma non componitur ex illis ergo non eſt ſubſtantia nam omnis, ſubſtantiam eſt aut materia, aut forma aut compoſita ex illis (Ariſtoteles c. de anim. tex. 2.) ergo non ſubſtantiam adeoq; accidens continebit ſubſtantiam. quod dici nequit iterũ probatur quod continet eſſe formam. Quoniam. Quod continet, vnitatem præbet ipſumque maxime vnũ eſt eorum quæ iunguntur. At maximè vnum eorum quæ in compoſito ſunt eſt forma. ergo quod continet eſt forma. Rurſus quod dat eſse facit vnum. [vnum enim ens conſequitur.] ſed forma dat eſse. ergo forma facit vnum adeoque continet compoſitum. eſt ſiquidem continere vnice, & vnite conſeruare.

Quod eſse ſpecificum actu integrum tribuit compoſito id eſt totum non

non

non pars. ſenſus eſt propoſitionis. eſſe aliud eſt potentia quod in materia re-
ſidet aliud actu quod eſt forma. modo non componitur eſſe ex. Gr. carnis
ex eius eſse in potētia, & eius eſſe actu. ſed eſse potētia carnem in eſſe
actu carneo tranſit eiuſdem eſſe. At forma tribuit eſſe actum ſpecificum
integrum. Nam niſi illa tribuat eſſe actu integrum pars eius eſſe aliqua *prima ratio.*
actu tribuetur ab alio, at hoc non: nam nullum aliud reſtat quam materia,
at hæc nihil tribuit actu. ergo. forma eſt totum non pars. Ariſtoteles quoque
in hanc concluſionem conſentire videtur. nam hoc ſecundum argumen-
„ tum ab illo videtur expreſſum lib. 2. de anima tex. 7. in illis verbis „ vnde
non oportet quærere ſi vnum eſt anima, & corpus, ſicut neque cæram, &
figuram, neque omnino vnius cuiuſque materiam, & id cuius materia
„ vnum enim, & eſſe cum multipliciter dicatur, quod proprie eſt, actus eſt „
Idem præterea philoſophus in lib. 13. metaph. non ſemel dicit. numerum
non eſſe ſuas vnitates niſi potētia ideſt vt materiam. ſed eſſe actu quid præ-
ter illas, ex quo vnum ſunt ſinguli, in vnica ſcilicet ſpecie conſtituuntur: quia
vt ipſe dicit non ſunt vnum vt aceruus. & lib. 8. metaph. tex. 10. dicit
numerū eſſe oportere aliquid quo vnus eſt. at certè illud quo vnus eſt for-
ma eſt numerus. ergo erit (ex modo dicendi Ariſtotelis) forma. ſignificat
nempe formam numero eſſe totalitatem numeri non: partem ſecus vero:
nulla res poteſt dici ſua forma &c. at hunc Ariſtoteles de forma ſenſum quòd
ſit totalitàs quædam latius ex 7. metaph. tex. 60. ducitur. locum adduco,
& expono. noto autem primū in eo capite ab Ariſtotiles de formæ non logicè
ſed ſcientifice pertractari vt conſtabit locum illum acuto, & intentu mentis
obtutu conſideranti quod tamen non paſſim factum videmus ab interpre-
tibus qui potius aliam longè ſententiam Ariſtoteli ibi tribuere: at admone-
re eos poterat textus 11. lib. eod. 7. vbi cum Ariſtoteles proponat ſe de for-
ma, ipſoque quid eſt acturum priuſque logicè indicat ſe poſtea de eodem
quid eſt, & de eadem forma ſcientificè acturum quod poſtea præſtat vlt.
eo textu vbi, de forma agit, vt toto eo capite vltimo in cuius capitis princi-
pio proponit ſe de ſubſtantia acturum explicat ſubſtantiam quæſitam
„ eſſe formam text. 60. verba ſunt „ hæc autem eſt forma, qua aliquid eſt.
„ hæc autem eſt ſubſtantia „ procedit vero in eo loco Ariſtoteles ad inueſti-
gationem formæ ex fundamento quod in ſecundo phiſicor. poſue-
rat tex. 68. eſt autem toties dici cauſam, quoties redditur propter quid
eiuſmodi ergo fundamento innixus ita progreditur „ cum autem, &
habere, & exiſtere (inquit) ipſum eſſe oporteat manifeſtum eſt quod pro-
pter quid eſt; ipſam materiam quæſitam vt puta hæc ſunt domus propter
„ quid? quia hæc exiſtunt quod erat domui eſſe, & homo hoc, aut corpus
hoc tale habens: quare? cauſa materiæ quæritur. hæc autem eſt forma,
„ qua aliquid eſt, hæc autem eſt ſubſtantia „ hæc Ariſtoteles de ſimplicibus in
quibus verbis id verè docet cauſam quamobrem materia dicatur eſse res
ipſa, ac compoſitum eſt forma v. gr. cur ſtrues laterum, & tignorum ſint
domus eſt forma ipſa domus eidem materiæ adueniens tranſit poſtea ad-
miſta vt, ad carnem de ſyllaba quoque dicit, vt huius exemplo amplius,
ac facilius res naturales declaret. dicit miſta, & quæcunque compo-
nuntur ex pluribus vt ſunt aliquid vnum fiat, & non vt cumulus, & acer-
uus non eſse compoſitum ea ipſa componentia ſed quid aliud quod oſten-
dit poſtea eſse formam. verba ſunt. Cum vero quod ex aliquo compoſi-
tum

Digitized by Google

tum itaut vnum totum ſit, non eſt vt cumulus ſed vt ſyllaba. ſyllaba vero
non eſt ipſa elementa nec idem quod B. & A. nec caro ignis, & terra. pro-
,, bat hanc concluſionem Ariſtoteles ſubiunctis verbis ,, diſsolutis namque
hæc quidem amplius non ſunt vt caro, & ſyllaba elementa vero ignis,
,, & terra ſunt ,, in quibus hæc ratio continetur ,, Diſoluto miſto v. gr.
carne, terra reſtat, & ignis nempè in putrefacta carne pars terrea, &
ignea notari poſsunt ,, & tamen non eſt amplius caro, quocirca caro
,, non eſt terra, & ignis ipſa per ſe ,, eſt ergo ſyllaba aliquid non ſolum
,, elementa vocalis, & muta ſed etiam aliquid aliud, & caro non ſolum ignis,
,, & terra, aut calidum, & fiigidum ſed etiam aliud aliquid ,, Præter ele-
menta ergo miſtum vult quippiam aliud eſse. conſequenter ergo quærit
hoc aliud quodnam ſit primoq; eſse non eſse elementum nec ex elementi.
elemeutum vero ibi ſignificat Ariſtotelis partem materialem cum in calce
,, eiuſdem literæ, ita definiat elementum. ,, Elementum eſt in quod exiſtens
,, diuiditur, vt materiam : probato his continetur verbis ,, ſi igitur neceſsa
,, eſt illud quoque aut elementum eſse, aut ex elementis : ſi elemetum qui-
,, dem rurſus eadem ratio erit ex hoc enim, & igne, & terra erit caro, &
,, item alio quare in infinitum progredientur. ſi vero ex elemento patet quòd
,, non ex vno, ſed ex pluribus quam idipſum erit quare iterum de hoc ean-
,, dem rationem dicemus, quam de carne, aut ſyllaba ,, Itaque neque ele-
,, mentum neque ex elementis eſse illud aliud propter quod res eſt id ipſum
,, quod eſt. ſubiungit poſtea quod ſit illud aliud dicit ergo ,, videbitur autem
eſse aliquid tale, & non elementum, ac cauſam ſed hoc carnem : hoc vero
ſyllabam eſse ſimiliter, & de cæteris. Hæc Ariſtotelis verba indicant illud
demum aliud eſse ipſam ſyllabam; eſse ipſam carnem ſcilicet eſse totale
eſse ſyllabæ, & carnis. At eiuſmodi totalitas ad quam nam cauſam reduci-
tur? oſtendit reduci ad formam verba ſunt ,, ſubſtantiam vero cuiuſque
quidem hoc. hoc namque primi ipſius eſse cauſa eſt ,, eſt itaq; concluſio
& ratiotinatio. Eiuſmodi totalitas eſt ſubſtantia. ideſt forma ex ſuperio-
ribus dictis quia eſt prima cauſa ipſius eſse. prima cauſa ipſius eſse .n. eſt for-
ma & forma prima cauſa ipſius eſse. (Ariſtotiles li. 2. de anim. tex. 36.) hec, &
mihi videtur mens Ariſtotelis dicto loco, & valde confirmare propoſitam
ſententiam, atque concluſionem de mente philoſophi.

Secunda concluſio. Secunda concluſio ſit pro priore controuerſia ſi rem exactè, & metaphiſica acriuia conſideremus forma hæc ipſa quæ partis à latinis dicitur eſt tota rei quidditas, eſsentiaue rei. Pendet hæc concluſio ex proxima præcedente. ſi enim forma ipſa partis a latinis dicta ſit totalitas adeoque forma totius certe totam illa eſsentiam ſola continebit. At placet in eandem ſententiam aliquas Ariſtotelis auctoritates ſubijcere, quæ ſignificant hanc fuiſse Philoſophi ſententiam. text. ergo 28. 2. phiſ. dicit formam (definit tum formam partis) eſse, rationem ipſius quodquid erat eſſe, & genera, & partes definitionis. eodem modo formam exprimit 8. metap. tex. 12. vel ergo ſola forma eſt quidditas pertinetue ad quidditatem vel etiam materia pertinet ad eandem ſi primum eſt id, quod contenditur ſi ſecundum male Ariſtoteles definit formam cum definitio conueniat aly, etiam à definito ſcilicet materiæ. præterea tex. 9. tertio de anima dicit rem, & rei eſsentiam differre in rebus, quæ habent materiam: at eſse idem in carentibus materia. ſignificat ergo materiam eſse extra rei eſsen-

Digitized by Google

tiam, ab illaq; non comprehendi, cum cauſa ſit, quamobrem res non ſit eadem cum ſua eſſentia. idem Ariſtoteles repetit 7. metaph. tex. 41. exponere vero locum de materia totus eſt dura expoſitio cum Ariſtoteles ibi opponat(tex.41.)materiam habens immateriali non autem vniuerſali immò materiam habens exemplo vniuerſalis declarat (in tex. n. 9. dicit). caro .n. non ſine materia eſt, non dicit autem hæc caro non ſine materia.

Tertia concluſio.

Tertia concluſio ſit. In naturali philoſofia pro minore eius acriuia materia vt pars eſſentiæ habetur. Patet concluſio ex dictis ab Ariſtotile cap. 5. lib. 4. de parte anim. in princip. Etenim, inquit ſanguinem alia habere alla non habere in ratione recipitur, quæ eſſentiam eorum definiat,, tex. præterea 19. 2. phiſic. & tex. 2. 6. metaph. & tex. 16. p. de anima in definitione rerum naturalium materiã expoſcit. iure autem nam cum ad cognitionem definitio quæratur naturalium rerum affectiones quæ ex reali rerum ſtatu nedum ex eſſentiali procedunt ſi ex ſola forma definitio duceretur, non ſatis eſſet ad cognitionem in naturali ſcientia quæſitam quam rationem ſignificat Ariſtoteles lib. 1. de anim. tex. 11. locoq; indicato tex. 16. 17. Pererius tamen dicit materiam in definitionem rerum naturalium ingredi vt ſubiectum, & additamentum non vt partem; moueturq; exempli ſimi quibus vtitur Ariſtoteles in dictis locis tex. 19. 2. phiſ. tex. 2. 6. phiſ. at quicquid ſit dum laxiorem ſignificationem ſectemur inter eſſentiæ partes, ac cenſeri poterit eamq; formam dicendi ſequitur Ariſtotiles adducto in loco proximè cap. 5 lib. 4. de part. animal.

QVESTIO TERTIA

De procreatione formæ ſubſtantialis.

DVas quæſtiones de forma explicuimus, An ſit, & quid ſit. ſuccedit quæſtio. Qualis ſit, ſeu quòd ab Ariſtotele nuncupata quæremus in ea affectiones formę. erit prior procreatio eius quo modo ſcil. forma procreetur immò procreetur ne, deincepſq; quomodo procreetur. erit alia functio. & operatio formæ vel ex forma eſt .n. functio eius cauſalitas ni ſola. inter affectiones etiam reponitur diſtinctio formæ, ac numerus, & ſi quæ aliæ eiuſmodi ſunt. ſunt qui quærant formæ cauſam etiam effectricem, & finalem, licet inter quærendum ad cauſas rerum naturalium delabantur vt facto ipſi ſuo demonſtrent, vt formæ ad generationem compoſitorum inducuntur ita effectricem, & finalem cauſam compoſitorum potius quam formarum quærendas, & nos illuc inquiſitionem earum differemus. interim tamen eluceſcet efficiens formæ ex diſputatione de procreatione formarum, & finis ex diſputatione de functionibus.

ARTICVLVS PRIMVS

Vtrum forma fiat; an ſolum compoſitum Albert. Mag. in 7. metaph. tr. 2. cap. 7. & 12. D. Th. lib. eod. ſect. 7. Auerroes lib. 7. metaph. tex. 26. 32. & 12. lib. tex. 12. Zimara in contrad. eum tex. dicit. in contrad. ad dict. tex. 12. Iandun. diſputat 7. metaph. qu. 16. Tolet. primo phiſicor. quaſt. 19. Perer. De commen. princ. lib.

Poſitio prima videtur Ariſtoteles 7. metaph. tex. 26. & 32. & phiſ. lib. 5. tex. 3. et. 5.

Forma non fit, ſed ſolum compoſitum. Declaratio. non fit, inquit, ſphæra, ſed ænea ſphæra quam concluſionem in tex. 26. 7. metaph. de ſubſtantiali proponit: at in tex. 32. ad accidentales etiam omnes extendit.

Declaratio ſecunda.

Fit aut ſphæra hoc eſt forma per accidens quia dum fit ænea ſphæra fit etiam ſphæra. verba Ariſtoteles ,, Ita neq; ſphæram facit, niſi ſecundum accidens quia ænea ſphæra, ſphæra eſt ,,

Ratio 1. Ariſtoteles tex. 26. 27.

Omne quod fit, habet intrinſecam materiam. ſed forma non habet intrinſecam materiam ergo forma non fit. Maior rationis probatur ex repetitis generationis partibus, ac progreſſu. eſt enim in generatione, & priuatio ex qua res fit, & materia, quæ fit non quidem ſecundum eſſe materiale; ſed ſecundum eſſe quod ſuſcipit adueniente forma vnde quod fit includit, & materiam recipientem, & formam quæ ſuſcipitur. Minor probatur ſecus enim eſſet proceſſus in infinitum. nam forma habeat materiam intrinſecam habebit etiam formam quæ forma rurſus ſi fiat aliam habebit materiam, & formam, & hæc aliam materiam, ac formam, & ita in infinitum procedetur.

Ratio ſecunda.

Si forma fieret vel ex nihilo fieret, vel ex aliquo. Conſequentia hæc euidens videtur ſed neutrum, ergo. Aſſumptum probatur quoad vtramq; partem nimirum non ex nihilo, quoniam ita crearentur formæ, at non creantur ideſt non datur creatio. ergo non ex aliquo. nam hoc ex quo fit eſt idem cum ipſa forma, quæ fit vel eſt idem cum materia, vel eſt quippiam ab vtraq; diuerſum, ſed nihil horum ergo. non eſt forma producenda quia ipſa eſſet antequam produceretur, non eſt materia quoniam vel materia ipſa fieret forma: quod, dici nequit, vel ex materia forma componeretur, & forma eſſet compoſitum. non, quid tertium nam vel accidens vel ſubſtantia non ſubſtantia quoniam vel materia vel forma, vel compoſitum, & nihil horum ergo [non accidens autem nam fieri formā ex accidente, vt ex ſubiecto acceſſu ex parte componente eſt penitus abſurdum nam ita ſubſtantia reſultaret ex non ſubſtantia non vt ex termino cum ſint contraria contrarietas, eſt ſub eodem prædicamento vt docet Ariſtoteles 6. metaph. contraria ſunt, (quæ ſub eodem genere maximè differunt.

Examen.

Examen primæ rationis. Ad examen accedamus omne quod fit, habet intrinſecam materiam. hæc propoſitio diſtinguetur omne quod fit, vt compoſitum habet intrinſecam materiam, at quod fit, vt ſimplex non habet per ſe intrinſecam materiam, eſt diſtinctio Ariſtotelis lib. 1. phiſic. tex. 58.
,, ,, Dicimus enim fieri ex alio aliud, & ex altero alterum aut ſimplicia dicen-
,, tes aut compoſita. dicto autem hoc ſic eſt enim fieri hominem muſicum

eſt

„ eſt autē, & non muſicū quippiam fieri muſicum aut non muſicum hominē „ hominē muſicū. ſimplex igitur dico quod factum eſt hominē, & non muſicū „ & quod fit ſimplex, muſicum, compoſitum autem, & quod fit, & quod factum eſt. Cum non muſicum hominem dicimus fieri muſicum hominem „ Ariſtoteles igitur agnoſcit, & quod fit ſimplex. nempè in propoſito exemplo muſicum, & quod fit compoſitum ſcilicet homo muſicus. hoc componitur ex ſubiecto vt ex parte intrinſeca illud nequaquam. Ad proſyllogiſmum patet reſponſio. Secunda ratio reijcitur in articulum. Vtrum aliquid formæ generandæ præexiſtat in materia, & de inchoatione formarum &c.

Poſitio ſecunda eſt Tolet. primo phiſ. q. 19. in quinta concluſione.

Forma non producitur, ſed comproducitur ad productionem compoſiti. *declaratet annotatio.*
„ Declarat ſe Toletus his verbis „ quod eſt dicere. actio in ipſum compoſitum „ terminatur primo, & conſequenter, ac velut per accidens in ipſam formam „. „ Vbi patet non differre hanc ſententiam ab Ariſt. ſententia, niſi quod Ariſt. dicit formam fieri per accidens, & Toletus dicit (velut per accidens) vt quod eſt Ariſtoteli, per accidens fieri ad productionem compoſiti illud eſt Toleto (velut per accidens) at vtriq; forma fit quatenus compoſitum fit.

Poſitio tertia. Eſt D. Thomæ 1. p. q. 6. art. 2.

Forma fit vt, quo non vt, quod. Poſitio hæc eſt D. Th. loco indicato. qui eam his verbis ſignificat „ formæ dicuntur inuariabiles quia non poſſunt eſſe ſubiectum variationis ſubijciuntur tamen variationi in quartum ſubiectum ſecundum eas variatur; vnde patet, quod ſecundum, quod ſunt, ſic variantur non enim dicuntur entia, quaſi ſint ſubiectum eſſendi ſed quia eis eſt aliquid vt ratio poſitionis eliciatur eiuſmodi. Quod eſt ſolum vt, quo res naturales ſunt id etiam fit ſolum vt quo. Sed formæ naturales ſunt ſolum, vt quo res naturales ſunt. Ergo formæ naturales fiunt ſolum vt quo.

Examen.

Rationis huius minor negabitur, & iure. cum enim materia, & forma ſint duæ res diſtinctæ, & abſolutæ formæ erit ens præciſa etiam relatione ad materiam, & ad compoſitum, & ita erit nedum quo eſt compoſitum, ſed erit aliquod ens vt, quod. ſaltem propoſitio contraria caret euidentia.

Poſitio Quarta contraria primæ. Ex Suarez. videtur in diſput. 15. metaph. ſect. 2. in principio.

Forma re vera fit. Declaratio eiuſdem Suarezij. Qui negant formam fieri, & ſolum compoſitum fieri aſſerunt differentiam quamdam inducunt verborum potius, & modi dicendi q̄ rei; ſenſus eſt accipi tum fieri reſtrictè non autem in tota ſua ſignificatione, ſecundum quam id verè fieri dicitur, quod cum prius non eſſet poſtea eſt.

Ratio prima ibi Suarez. Quod antea non erat, & poſtea eſt id re vera factum eſt. Forma antea non erat, & poſtea eſt. Ergo forma re vera facta eſt.

Ratio Secunda eiuſdem. Omnis res, ex qua compoſitum fit, facta eſt. [Nō componitur ſiquidem, niſi ex rebus factis.] Forma eſt res ex qua compoſitum fit. [Compoſitum ſcilicet non fit niſi quatenus ex materia, & forma componitur.] Ergo forma facta eſt.

Annotatio. Hæc eſt analyſis rationis, quam ipſe his verbis expreſſit. „ „ Qua compoſitum non fit, niſi quathenus ex materia, & forma compo„ nitur, non autem componitur niſi ex entibus factis.

Ratio tertia. Eo quod ad corruptionem totius tranſit in nihilum, cum antea

Digitized by Google

eſſet aliquid, vere ad generationem totius fit forma ad corruptionem totius tranſit in nihilum, cum antea eſſet aliquid. ergo forma ad generationem totius vere fit.

Examen primæ rationis.

Maior primæ rationis negatur ab Ariſtotele ſecundum, quem id vere fit, quod vere generatur: at non omne, quod prius non erat, & poſtea eſt, verē generatum habemus teſtimonium eius lib. 1. de cęlo tex. 111. verba ſunt, „ Dicitur autem in generabile vno quidē modo ſi fit aliquid nunc, quod prius non erat ſine generatione, & mutatione queādmodum quidam tangi, & moueri dicunt. non. n. generari dicunt id, quod mouetur, & id ꝙ tangitur, „ At quoniā Ariſtoteles ipſe in ſeq. tex. 112. alteram ſignificationum generabilis, ponit eſſe cum res quæ prius non erat poſtea eſt ſiue per generationem ſiue ſine generatione. ideſt ſolidior adhuc reſponſio diſtinguendo prædicatum ſcilicet falſum eſſe, nam aliud fit per ſe; aliud per accidens: in communi ergo ad vtrumq; modum productionis vera eſt maior. Quod antea non erat, & poſtea eſt, id re vera factum eſt: at ſi reſtringatur effectio ad factū eſſe per ſe, falſa eſt maior in vniuerſum propoſita (vt proponitur in ratione.

Examen ſecundæ rationis. Secunda ratio eodem modo ſoluetur. Maior ſiquidem concedetur de effectione communi, & effectioni per ſe, & effectioni per accidens: at de effectione per ſe negabitur propoſitio vniuerſaliter propoſita, vt proponitur nam omnis res ex qua compoſitum fit, facta eſt vel per accidens vel per ſe. at non omnis per ſe facta eſt. addo deinceps falſam ex modo dicendi eſſe propoſitionem non enim facta eſt omnis res ex qua compoſitum fit ſi proprie factum eſſe, accipiamus cum materia non ſit facta ex qua compoſitum exurgit verum Suarezio factum eſſe ſonat eſſe iam, & exiſtere.

Examen tertiæ rationis. Tertia quoq; ratio non concludit niſi de productione per accidens. nempe maior propoſitio omne quod ad corruptionem totius tranſit in nihilum cum antea eſſet aliquid ad generationem totius fit vel per ſe vel per accidens, immo dum dicitur ad corruptionem annichilari admitenda videtur ſolum de comproductione adeoq; de productione per accidens ſed illud præterea eſt controuerſum vtrum formæ annihilentur negat Perrerius lib. 2. de comm. princip. cap. 8. Paulo poſt medium, & D. Th. prior negauerat 1. p. q. 104. art. 4. ad tertium.

Vtrum detur annihilatio formarum &c.

Poſitio quinta multo maximè contraria primæ. Eſt Ioann. Gandauenſis lib. 7. metaph. qu. 16.

Forma eſt prima, & per ſe terminus generationis hoc eſt primo, & per ſe generatur.

Declaratio.

Proponit Ioannes concluſionem primo loco, vt nos hic proponimus forma eſt primi, & per ſe terminus generationis, at oſtendit ſe pro eodem ſumere hæc duo. eſſe terminum per ſe, & primo generationis, & generari per ſe primo & ideo in rationib. quas pro ſua opeinione primū adduci nimirum in ꝰ oppoſitum arguitur (mutat terminum ly eſſe termiuum generationis primo, & per ſe in ly generari primo, & per ſe in rationibus ibi poſitis, quas nos afferemus in præſentia, eſt itaq; prima.

Ratio prima Ioann. Gandau. dicto loco.

Quod primo, & per ſe opponitur termino à quo, illud primo, & per ſe generatur. Forma primo, & per ſe opponitur termino a quo. Ergo forma

ma primo, & per ſe generatur. Maiorem probat loco topico ab eo quod eſt ſimpliciter ad magis &. Generatio eſt inter contraria. Ergo Generatio primo, & per ſe eſt inter contraria primo, & per ſe. Minorem probat ex Ariſtotile primo phiſ. quoniam Prima contraria ſunt forma, & priuatio.

Secunda ratio ibidem.

Quodcunq; non generatur per aliquod alterum ſed quicquid generatur per illud generatur. generatur per ſe, & primo forma non generatur per aliquod alterum, & quicquid generatur per ipſam generatur. Ergo forma generatur per ſe primo. Maiorem ſupponit ex primo lib. poſteriorum analyt. Minorem probat. quoniam forma non generatur per materiam vt, per terminum.hoc eſt omnibus in confeſſo non,etiam per compoſitum quoniam cum compoſitum contra generetur, per formam vt, per terminum eſſet circulus in termino generationis.

Poſitio eadem quinta Gandauenſis diſtinctius propoſita, ac declarata in treſq; concluſiones diſtributa. In corpore ibi qua. ionis.

Diſtinguit ergo primo Gandauenſis terminum, per ſe, & primo in tria ſignificata,treſq; modos primus modus eſt cum per ſe dicitur aliquid eſſe, vel habere cum habet, eſt tale non per partem ſed per ſe totum dicitur enim quod per partem eſſe per accidens ab Ariſtotile interdum hoc modo dicitur non moueri primo, & per ſe rem in tempore, in cuius tantum parte mouetur ſed quod mouetur in eo toto tempore ſecundo modo (dicitur aliquid competere alicui primo, & per ſe quia includit in ſe aliquid, quod eſt preciſa cauſa illius, quomodo dicitur homo eſſe per ſe viſibilis tertio modo dicitur alicui competere aliquid per ſe, & primo non quia includit cauſam præciſam illius ſed quia ipſummet eſt cauſa præciſa illius, & non ineſt illi per partes. ita vnitas eſt per ſe, & primo rationis menſurandi cauſa quia ipſamet, eſt cauſa rationis menſurandi præciſa neq; ineſt ea ratio illi per partes cum ſit indiuiſibilis; hac præmiſſa diſtinctione tres ſtatuit concluſiones duas poſteriores affirmatiuas primam negatiuam. ſunt autem.

Prima concluſio. Primo modo enaratorum compoſitum non eſt terminus generationis.primo, & per ſe ſcilicet primo, & per ſe non generatur,

Ratio. Cuius non omnes partes generãtur id per ſe primo non gignitur, Hæc ex dictis eſt manifeſta. ſed compoſiti non omnes partes generantur. Ergo compoſitum primo, & per ſe non gignitur. Maior probatur non.n. generatur materia. *Secunda concluſio.*

Compoſitum eſt terminus generationis primo, & per ſe ſecundo modo ennarratorum. *Ratio.*

Quod includit formam materialem generatur primo, & per ſe (ſecundo modo ennarratorum). Compoſitum includit formam materialem. Ergo compoſitum primo, & per ſe (ſecundo modo ennarratorum) generatur. Maiorem probat. Quoniam generatio attingit formam materialem vt, quam innouat materiam ſolum attingit vt ſubiectum generationis. ſenſus eſt. forma in compoſito fit, & producitur cum prius non erat; materia nequacquam fit ſolum recipit quod fit erit forma proſyllogiſmi. Quod includit partem quæ fit (vnam ſcilicet cum parte quæ non fit) generatur primo, & per ſe ſecundo modo ennarratorum. Quod includit formam materialem includit partem quæ fit (vnam ſcilicet cum parte, quæ non fit) Ergo quod includit formam materialem generatur primo, & per ſe (ſe-

 cundo

Digitized by Google

cundo modo ennarratorum) *Tertia concluſio*.

Forma eſt terminus generationis primo, & per ſe tertio modo dictorum.

Ratio. Quod terminat generationem non per aliud, nec per ſui partem ſed per ſe totum, eſt terminus generationis tertio modo ennarratorum. forma terminat generationem non per aliud, nec per ſui partem ſed per ſe totam. Ergo forma eſt terminus generationis primo, & per ſe tertio modo dictorum. Probat minorem quoad primam partem. ſcilicet quod non per aliud. ſi enim per aliud vel per accidens vel per materiam, vel per compoſitum. eſt diſtinctio per oppoſita hunc in modum vel per accidens vel per ſubſtantiam, & ſi per ſubſtantiam vel per materiam, vel per formam. ſed per nihil horum. Ergo Non per aliud. aſſumptum probat. non per accidens quia accidens eſt ſane terminus motus ſcilicet alterationis qualitas augumentationis quantitas: motus localis locus, at non eſt terminus generationis. cuius terminus eſt ſubſtantia. Non per materiam. quia materia non generatur licet ſit ſubiectum generationis. Non per compoſitum, quoniam compoſitum contra terminat generationem per formam. quod ſi forma, etiam per compoſitum daretur circulus in cauſalitate termini generationis. *Annotatio, & Examen*.

Exam. minoris rationis concl. 1 Concluſio ſecunda non eſt cur nunc in examen adducatur ſuis cum rationibus nec prima quoq; huius tamen occurrit conſideranda ratio, eius ſcilicet minor propoſitio. tertia concluſio, ac ratio eius noſtram ad ſe conſiderationem aduocat. quoad minorem ergo rationis pro prima concluſione, ac quoad eius proſyllogiſmum petit quæſtionem de materiæ alterabilitate, inalterabilitateq; quam poſuimus ſupra q. 11. De materia ſi enim materia imbibit cum ſui mutatione eſſe ſubſtantiale nouum. iam & ipſa ſecundum eſſe compoſiti ſubſtantiale, ac ſpecificum generabitur licet ipſa per ſe ſecundum eſſe rude, ac potentiale reſſet eadem: & hoc ſibi volebant illi, quorum reſponſionem ponit Gandauenſis in eodem loco, licet non eodem modo exponerent; dicebant enim materiam bifariam conſiderari ſecundum ſe, & vt eſt pars compoſiti. illo modo non generatur, hoc modo generatur: refutat reſponſionem Gandauenſis quoniam eſſe partem compoſiti vel eſt accidens materiæ vel eſt ſubſtantia ſi ſubſtantia idem ergo erit materiam ſecundum ſe gigni atq; gigni, vt eſt pars compoſiti, ſi accidens ergo in termino primo, & per ſe generationis includeretur accidens eſſentialiter: at cum dictum eſt accidens eſſe terminum motus, at generationis eſſe ſubſtantiam eſt enim generatio in prædicamento ſubſtantiæ. At reſpondendo vt ego reſpondi nihil obeſt reſponſioni obiectio. dico materiam gigni vt ſuſcipit nouum eſſe ſubſtantiale ſpecificum (cuius, vt ita dicam) eſt eſſentialiter b'bax. cum potentia, quæ eſt eius natura ad ſubſtantiam ſit attamen illud eſſe primum, materiæ, quod eſt potentia non deperit ſed perſeuerat idem. *Examen rationis pro tertia concluſione*.

At veniamus ad examen rationis tertiæ concluſionis. Maior eius non videtur ſatis conſtans in Ariſtotelis ſchola. in qua non quod conuenit rei vt principio quo conuenit ſemper eidem vt, quod: ſiquidem vt dicit Ariſtoteles anima eſt principium, quo addiſcendi, & iraſcendi, at non anima diſcit, nec iraſcitur, ſed homo ita ergo dici poteſt, & dicitur a D. Thoma forma eſt principium, quo generatur compoſitum: at non ipſa generatur. ad rationem ergo. Maior conceditur de termino, vt quo negatur vt quod, vel

vt

vt qui adeoq; non conuincetur generari formam, ſed compoſitum per formam vt, per terminum, ac principium quo.

Digreſſio vtra ſententia probabilior.

Inſtantiæ aduerſus rationem ex generatione, qua probatur dari tertium ſubiectum, ex quo cum contrario altero, nempe forma generabantur res, ducebantur ex emanatione æterna ſecundum aliquos philoſophos,& ex creatione ſecundum Theologos: verum nullas duximus ex generatione ipſa phiſica, quæ cum ex præexiſtente aliquo fieri ponatur inferri, neceſſario videtur cum ſubiecto formam. Triplex eſt de generatione opinio Ariſtotelis, & Platonis, qui communem materiam ponunt, in eamq; ſuccedere formas. Democriti qui athomos ponebat,ex earumq; complexu res nouas exurgere. Anaxagoræ,qui latitare res omnes, & apparere nouas nunquam generari ponebat. At ſecundum omnes ſententia & ſubiectum,& formam ponendum, ſecundum primam certum; at ſecundum alias quoq; idem dicendum, nam ſecundum ponentes athomos nedum illi athomis varias figuras tribuebant, quæ ſunt formæ.

Percipe multigenis quam ſint variata figuris.

Sed rebus ipſis genitis varias naturas, & formas tribuebant. Quocunque modo illam exurgere varietatem aſſererent. Differunt autem ſecundum illum interuallo, via nexuq; pondere, plaga concurſu, motu. Idem Lucretius. *Semina cum porrò diſtent, differre neceſſe eſt*
Interualla, vias, connexus, pondera, plaga.
Concurſus, motus &c.

Vt athomi ſcilicet eſſent materia corpore rerum naturalium ex quibus ſcilicet, vt ex materia res gignerentur. Attamen ex hæc in ſeminibus varietate res certè exurgunt nedum diuerſæ inter ſe figura, & effigie, ſed qualitatibus, & natura, nempe homo ratiocinari poteſt, nequacquam bos. non poteſt piſcis, at volare,auis ingredi terreſtria, quæ actiones, & ad eas aptitudo, & potentia, diuerſas naturas, ex quibus pendeant. At faciamus nihil concludi de rerum genitarum forma, & natura diuerſa, at athomi ipſæ dum pondere differunt, velocitateq; non ne huiuſmodi differentia aliquam in athomis diuerſitatem ponunt aliam à corpulentia ipſa athomorum,à naturaq; earum communi? Eſſe enim diuerſas a natura athomi figuram, velocitatemq;, & pondus inde conſtat, quod inter ſe differunt figura, velocitas, & pondus, ergo natura athomi ſecus ſi idem cum natura athomi inter ſe quoq; idem. Quoad Anaxagoram. Partes ipſe ſimilares latitare aſſerit non diſſimilares, neque integra animalia, hæc igitur de nouo gignuntur re ipſa non apparenter tantum, cumq; bubalus à boue non ratione ſimilarium partium differat,neq;bos ab homine nam carne ambo, oſſibus, neruis, &c. conſtant. At longe alterius poteſtatis ſunt, & functiones diuerſas habent intelligendi,vim intelligendi, &c. At aliunde rem repetamus.

In phiſica generatione adeo conſtat, quod fit ex aliquo fieri præexiſtente, nihilq; ex nihilo, vt ab inſpectione naturali ducti omnes omnium ſectæ id admittant, id ſolum in dubium duci poteſt, vtrum aliquid præexiſtentis rei ingenitum perſeueret, an tota prima in nihilum abat tota ſecunda de nouo gignatur, ita enim non poteſt argui, rem quæ gignitur ex ſubiecto fieri, at certè ſi reſpiciamus animal dum moritur, & cadauer dum gignitur, & nihil ſupereſſe præcedentis animalis aſſeramus renouatum aſſertio acriuiæ phi-

ſicæ pariter quin animal ſanguineum gignatur ex ſemine maris, & menſtruo matris nemo ex his dubitauit, qui rem ipſam animaduertere, nempe & ſemen à maribus eijci, inq; vuluam emitti, ſed & illud confluere ex femella ſanguinem per vaſa ad id facta, qui ſecuerunt mulieres grauidas inſpexere, & intelligunt etiam, qui abortus obſeruant, Sed ſpagyricæ artis profeſſores quoq; dum metalla fundunt, aut herbas, aut quippiam tale aliud, in omni, & ſi ſæpius iterata mutatione aliquid ſemper priſtini reſtare corporis, eiuſq; naturæ agnoſcunt; dum etiam humore vapor eleuatur, qui rurſus in humorem cogatur, ſemper retinere aliquid priſtini in ſequentibus mutationibus patet obſeruantibus, nam etiã ex in olla vapor, qui ex carnibus, quæ ibi elixantur, extollitur dum rurſus in guttas ad operculum cogitur ſaporem, & naturam iuris multa ex parte retinet: pariter vapores, qui ex calcata vua in lacubus eleuantur tantum muſteæ nature retinens, vt inebrient fermè diutius eos inſpirantes. Demum diligens obſeruatio rerum naturalium manifeſtat ex aliquo præexiſtente, quod reſtat in re ipſa genita quãq; rẽm phiſica generatione produci. Cum ergo in re priore, & poſteriore idem aliquid ſit ipſæ vero inter ſe differant, alteriuſq; longe naturæ ſint iam aliquid in re ſit perſeuerãte vel noua affectio aliqua merito cuius ipſam quid gignit aliud à præexiſtente, atq; corrupto. Hæc qui negat à phiſicæ acriuię gradu recedit, eumq; ſupergreditur dum rationem quærit ad confirmationem eius, quòd obſeruatione fretus intellectus debet abſq; alia demonſtratione agnoſcere. Quid vero ſit hoc ex quo conſtituitur res, quod nos formam dicimus, id quærendum manet. Sit ergo concluſio. Ratio ex generatione concludit euidenter ſecundum acritiam phiſicam, & materiam dari, & id ex quo materia ad certam ſpeciem naturalem contrahitur, quod forma a nobis dicitur nempe pars cum materia compoſitum conſtituens, & aliquo modo a materia diſtincta quicunq; ſit modus diſtinctionis: de quo in ſequentibus. Interim vero non patet euidentia niſi coram intellectu cum verbis ponatur phantaſma generationis huius, vel illius, vt cum de colore agitur neceſſe eſt phantaſma obuerſarij coloris, ſecus in nudis perſtamus nominibus, vt cæcus cum de coloribus diſputat. Quo in caſu ſæpe illud accidit ab Ariſtotele notatum, & repræhenſum. „ Demonſtrare autem manife-
„ ſta per immanifeſta non potentis iudicare, eſt quod per ſe ipſum, & non per
„ ſe notum eſt. Quod autem contingat hoc pati non immanifeſtum eſt ſyl-
„ logizare enim quis poſſit de coloribus, cum à natiuitate ſit cæcus, quare ne-
„ ceſſe eſt talibus de nominibus eſſe ſermonem, nihil autem intelligere. „
Quod ſi Epicurei, & Democratici occurrant non eſſe formam vllam niſi complexum ex illis tam multis, quæ memorauimus.

Interualla, vias connexus, pondera plagas.
Concurſus, motus,

At forma Paripateticis, alijſq; illam ponentibus ſignificat vnum quid: Demonſtro formam aliquam ſaltem eſſe aliquid vnum, accipio duritionem quæ vt ipſi dicunt, eſt ex athomis hametis valde connexis: dico igitur non eſſe duritiem athomos ipſas connexas nam athomi ſunt inſenſibiles ex eorum poſitione, & tales ſemper perſeuerant, qualitatibus enim omnibus ſenſibilibus exutas eſſe athomos diſerte aſſerit.

Omnia ſint a principijs ſeiuncta neceſſe eſt,
Immortalia ſi volumus ſubiungere rebus.

Funda-

Fundamenta quibus nitatur ſumma ſalutis.

Non ergo athomi ipſæ ſunt duræ, nec durities ſunt athomi ipſæ nexæ, licet & colligatæ, nam iam mortales efficerentur, ſed durities ex illis reſultat ita nexis, vt effectus pendens. Hæc ipſa durities eſt quod eſt ex illis varijs reſultans, neq; ipſa erit ex athomorum pluralitate diuiſa cum ſit vnius, ac ſimplicis rationis tota: idem de molitie, idem de cæteris ſenſibilibus qualitatibus reliquis. Non ergo durities ſeu & eiuſmodi aliæ qualitates, quas nos formas dicimus ſunt ea ipſa multorum congeries, ſcilicet interuallorum, ſed ex illa congerie omnium, vel aliquorum eorum vnum quid reſultans; quod eſſe vnum inde probatur. Quoniam Durities ipſa per ſe vnius, & ſimplicis rationis eſt, reſiſtendi ſcilicet ſuapte natura impreſſioni, idemq; de de mollitie, quæ conſiſtit in cedendo impreſſioni idem de reliquis qualitatibus ſenſibilibus. Certe Epicurei accidentia, & formas eiuſmodi reputabant non eſſe corpora, ſed in corporibus reperiri, & eſſe, vocabant autem alia coniuncta alia euenta. Coniuncta, quæ inſeparabilia ſunt, euenta quæ ſeparabilia lib. 1. Lucretius.

Nam quæcunq; cluent, aut his coniuncta duobus
Rebus & inuenies, aut horum euenta videbis.

At inſtabunt alij ſenſibiles nobis dictas qualitates non eſſe affectionem vl- *Inſtantia*
lam corporis ſenſibilis. ſed potius quid in ſentiente, quod eſt natum pati ex *Galilei.*
eo ſenſibili eam ſenſus affectionem; ſenſus eorum eſt. Manus lein; contrectatione alarum, vel plantæ pedum titillationem in contrectato facit; at eadem contrectatio nequacquam in alijs partibus, multo minus in ligno, & in rebus inſenſibilibus titillationem facit. ſimillime ignis dum agit in res inſenſibiles, & in manum aliquid ſane facit, at in manu vbi ſenſus viget, ea paſſio calor ducitur, vt titillatio in alijs verum in ligno nullus eſt calor, eſtq;
ideo calor nudum nomen. Qua ex parte inſtantia arguit neceſſe eſt ineffi- *confutatio.*
caciam concludendi obijcere; deinde confutationem aggrediar concluſionis eiuſdem inſtantiæ Notandũ itaq; eſt in ſenſatione noſtra duo percipi obiectũ ipſum, v. gr. ſonum, colorem, calorem, & affectionem ſenſus conſequentem, voluptatis ſcilicet, aut doloris, aut miſtæ cuiuſpiam affectionis qualis eſt titillatio. Titillatio certe, & voluptas, & dolor in ſolo ſentiente gignitur quia dolor eſt triſtis ſenſatio, & voluptas grata: at de calore frigore, & obiectis eiuſmodi falſum, at non etiam in ſenſibilibus gigni; marmor gelidiſſimum ſi igni admoueatur quem diu excipiat calidum demum ſentiemus, non ſecus, ac manum noſtram v. gr. dextram ſi admota igni caluerit eius calorẽ ſiniſtra manus percipiet, quæ antea illam frigidam percipiebat, quam ergo affectionem ignis in ſentientem partem imprimit eandem in corpus ſenſu carens infert. Sed & hoc notandum ex opinione Galilei, ſequitur nihil ignem aliud in partem ſentientem imprimere, quam ſenſationem, nempe dum ad ignem ſtamus id vnum conſequimur, vt calorem ſentiamus nihil aliud; at hoc falſum, quia poſſumus calorem ſentire abſq; eo quòd pars ſentiens caleſcat, hoc ſanè accidit cum pars frigore rigens igni admouetur diu ibi morabitur, & tamen ſi tangatur frigidiſſima percipietur, id mihi plerunque contigit dum diutius hyeme ſtudio incubui; pedes enim, & cruris pars in ſima inſtar rigentis ferri tangenti frigida occurrit. ad ignem cum diũ expoſui adhuc rigor idem frigoris tactui videtur; eſtq; is caſus cum ex medicorũ monitu oporteret potius immergere aquæ calidæ quã igni exponere

partem

Digitized by Google

partem. Tum ego percipio calorem ignis, at pars ipſa non caleſcit. contra cum non riget, & ſentit calorem ignis, & calida fit quo nomine vocabimus differētiam inter partem ſentientem calorem, & quæ calida ipſa occurit tangenti, & partem ſentientem calorem, at retinentem frigoris rigorem nonnè calorem dicemus a nō eſt is calor calefactionis ſenſatio quæ cum frigore partis manet. ſit iam argumentum contrarium eius quod inſtantia intendit.

Argumentum refellens concluſionem inſtantiæ.

Quæ diſpoſitio præter ſenſationē reſtat poſt actionem agentis par, tum in corpore ſentiente tum in corpore ſenſus experte, eſt aliquid reale, neq; eſt nudum nomen, calor eſt eiuſmodi diſpoſitio reſtans præter ſenſationem reſtans poſt actionem agentis tum in corpore ſentiente, tum in corpore ſenſus experte, ergo calor eſt aliquid reale neq; nudum nomen. Minor probatur. ex dictis nam cum frigida manus incaluerit ad ignem vſquequo igni eā exponimus ſentimus calorem ignis, & durat ſenſatio. at remota manu ab igne, & ſemota ſenſatione adhuc manus eſt calida, cuius caliditatem alia manu vel parte alia corporis ipſam tangendo percipimus. ergo is calor alius eſt à ſenſatione: aliter etiam probatum eſt calorem qui reſtat in parte, & poſt ſenſationem eius partis in ea ab alia parte ſentiente percipi alium a ſenſatione. Quoniam poteſt ſenſatio eſſe caloris parte quam ſenſit adadhuc frigida permanente. Ergo ſenſatio caloris non eſt ipſe calor quem in parte poſt calefactionem ſentimus ſecus non poſſet. eſſe ſenſatio caloris qua pars ſentiens calida efficeretur adeoq; admota alia parte ſentiente quia calida perciperetur. Maior perſe nota eſt, ac de collatione titillationis clarior adhuc redditur expirata ſenſatione non reſtat titillatio neq; aliqua ex ea affectio ſenſibilis, & ſi reſtaret, iam titillatio non in ſola ſenſatione conſiſteret, eſſetq; quid reale, & non nudum nomen.

De ſecunda, & tertia ratione. Inſtantiæ in illas Zabarellæ.

Zabarella non inſtat diſerte his rationibus ſed implicite inſtat ex ijs quæ dicit occurrendo argumentationi. D. Th. quòd cælum componatur ex materia, & forma ſcilicet informante. Eo quod, quicquid eſt extra animam vel, eſt actus vel habens actum. At cælum non eſt actus. Ergo eſt habens actum. quod vero eſt habens actum habet materiam, & formam. ſupponitur ſcilicet in ratione actum eſſe formam. eſſet itaq; ſyllogiſmus neceſſarius.

Omne habens actum habet formam. Quia ſcilicet actus eſt forma.
Cælum eſt habens actum
Ergo Cælum habet formam.

Inſtat Zabarella rationi primæ quoniam Ariſtoteles non colligit formam niſi ex generatione. Ergo ratio omnis alia eſt vana. vt hæc. Secundæ quoniam forma vel ſumitur pro quidditate, & ita vera eſt propoſitio omne habens actum habet formam vel ſumitur pro forma quæ eſt altera pars compoſiti, & ita non eſt vera propoſitio. Prima inſtantia ex auctoritate eſt adeoq; extra ſcholam. Ariſtotelis nullius aut pauci roboris præterea vero non eſt illatio ſatis valida Ariſt. hac ratione vel illa eſt vſus. ergo penes ipſum, nulla alia eſt alicuius momenti. Eſto rationem ex generatione efficaciorem eſſe ceteris vel conuenientiorem primo libro phiſicorum, & indagini trium principiorum generationis ergo omnis alia ratio ad formam inueſtigandam eſt vana. Eiuſmodi illatio non eſt admodum ſolida Ariſtoteles

teles in metaphiſica vſus eſt ratione ad concludendum materiam in omnibus rebus reperiri diuerſa a primo phiſicor. Demum ex methodo inueniēdi: medij termini primo priorum analyt. ſect. ſecunda quorquot ſunt antecedentia formę tot erunt rationes concludentes ipſam reperiri in dato ſubiecto, at Ariſtoteles plura eiuſmodi memorat, & non vnum, nempe Principium primum. operationis quod ponit in ſecundo lib. de anima text. 25. ex quo concludit animam eſſe formam corporis animati quoniam eſt principium primum Quo animalia viuuntin Ariſtotelis ergo via hæc erit propoſitio neceſſaria omne principium primum operationis eſt forma ſubiecti operantis, at in omni re naturali datur principium primum ſuæ operationis ergo in omni re naturali eſt forma ſed Zabarella ipſe hanc propoſitionem admittit vt veriſſimam: omne principum motum actiuum intrinſecum eſt forma, verba ſunt probantis elementa moueri a ſua forma; vult Ariſtoteles naturalia habere in ſe ipſis per ſe principium motus effectiuum. Elementum autem eſt corpus naturale ergo debet in ſe habere principium motus actiuum idq; non poteſt eſſe aliud, quam ſua forma. Aliud antecedens formæ ponitur ab Ariſtotile lib. eodem ſecundo de anima tex. 36. in quo probat animam eſſe cauſam animalis in triplici genere cauſæ effectricis, formalis, finalis probat eſſe formā quoniam anima eſt cauſa ipſius eſſe animalis. ex qua maxima habemus, id quo homo eſt homo eſſe forma hominis id quo caro, eſt caro formam eſſe carnis idemq; de cæteris. vel eiuſmodi popoſitiones maiores veræ ſunt, & ex illis erui argumenta ad concludendum formā dari fateri oportet; vel veræ non ſunt aut non neceſſariæ, & Ariſtoteles obiurgādus qui illis vt neceſſarijs nedum veris vtitur. At veniamus ad aliam inſtantiam, Zabarelle. omne habens actum habet formam. ideſt omnis actus eſt forma quæ eſt pars compoſiti falſa eſt. de forma pro quidditate vera eſt ego recipio hanc propoſitionem. omnis actus eſt quidditas rei cuius eſt actus tum argumētor quidditas rei corpo eæ vel eſt forma altera pars compoſiti ſecundum eos ſcilicet qui totam quidditatem reponunt in forma vel includit formam ſecundum eos nempe, qui faciunt etiam materiam partem quidditatis. quod ſi agamus de rebus abſtractis ſunt illæ formæ ipſe. At dicent materiam etiam habere ſuam quidditatem cum definiatur & non eſſe eam quidditatem formam. verum quanta cum proprietate dicatur materia habere quidditatem ex Ariſtotele conſtat qui negat ipſam eſſe quid. ſed dimiſſa interim hac conſideratione tot, ſyllogiſmo applicanda inſtantia euaneſcit. eſt enim omnis actus eſt quidditas. omnis quidditas eſt forma vel habens formam certe actus de quo dicitur quidditas non poteſt applicari materiæ, ſecundum Zabarellam præſertim vnde quidditatem quam de illi enunciamus poſſumus coercere ſecludendo quidditatem materiæ eritque vera propoſitio ſcilicet omnis actus eſt quidditas actualis. at omnis quidditas actualis eſt vel forma vel includit formam. at inſtant rurſus ita reſtrictæ propoſitioni de cælo eiuſq; orbe. orbis enim cæleſtis ſecluſa intelligentia eſt quidditas vel habet quidditatem, & tamen nullam haber formam ſed eſt merum ſubiectum. & inſtantiam recati etiam Faber in Theorematibus. at certe Zabarella a ſe ipſo recedit, qui nullum alium actum quam formalem admittit: audiamus eius verba contra ſcoti ſententiam de actu
„ entitatiuo lib. 2. de prima mat. cap. 2. „ vanum enim (inquit) ponere alium
„ actum præter formalem„ at ex re ipſa Ariſtoteles definit formam quæ altera

è pars

è pars compoſite rationem eſſe ipſius quodquid erat eſſe, & definitio debet conuerti ergo omnis ratio eius, quodquid erat eſſe eſt forma qui altera pars compoſiti ergo quidditas orbis cæleſtis, & cæli ipſius eſt forma quæ eſt altera pars compoſiti. ſed de cælo, & eius natura agere alterius eſt loci.

Iuditium Authoris.

In hac controuerſia probabilior mihi ſententia videtur quæ ex Ariſtotele eruitur tex. 112. lib. p. de cælo quo ex loco etiam conciliantur loca philoſophi inter ſe pugnantia in d. ergo textu tres ponuntur Generabilis ſignificationes. Prima eſt cum generabile dicitur id quod prius non erat, & poſtea eſt, ſiue per generationem, ſiue abſq; generatione. Secunda eſt cum ſignificet idquod poſſibile eſt eſſe, ſiue poſſibile abſolutè accipiamus, ſiue pro facili ſuſcipiamus. Tertia eſt cum ſignificat id quod ex non ente factum iam eſt vel fieri poteſt per generationem. quæ ſignificatio eſt maxime propria ſignificatio generabilis. modo ad rationem accedamus. Prima concluſio ſi generari, & fieri primo modo accipiamus dubitari non poteſt, quin formæ naturales fiant cum certum ſit cum prius non ſint poſtea eſſe, & hoc modo fieri formam, & ſimplicia dixit Ariſtoteles primo phiſicor. tex. 57. at ſi accipiamus generari tertio modo tum forma non generatur quia non per generationem prodit niſi per accidens ſcil. per generationem compoſiti, & ita loquitur Ariſtoteles 7. metaph. tex. 26. & 32.

A R T I C V L V S   S E C V N D V S.

Vtrum aliquid formæ generandæ in materia præcedat.

Præſens hæc diſputatio eſt diſputationum grauida: in ea enim includitur, quæ de inchoationibus formarum agitatur: item quæ de eductione formæ ex potentia materiæ eſt, dum inquiritur, quid ſit educi formas ex materiæ potentia. Item quæ ad creationem requirantur formarum hoc eſt quid exigatur ad id vt forma dicatur creari quarum quæſtionum ſingulæ in diſtinguendis eius poſitionibus explicabuntur. Iam ergo ſingillatim poſitiones recenſeamus, earumq; fundamenta. Interim tamen illud præcedat non quæri vtrum ad productionem formarum naturaliam requiratur materia præcedens: eam enim requiri omnes admittunt ſed quæri vtrum aliqua intrinſeca pars ipſius formæ præcedat vna cum extrinſeco ſubiecto, ſeu materia ſuſcipiente. eſt ergo prima poſitio.

Poſitio prima. Aliquid formæ generandæ in materia præcedit. eſt multorum tum antiquorum qui generationem tollebant, adeoq; formam totam ſecundum ſubſtantiam præcedere ponebant; ſed vel ex latibulo prodire vt Anaxagoras vel denſatione lungi vel rarefractiore at &: tum peripateticorum non paucorum; Alberti Magni; eorum qui ponunt formarum inchoationes.

Ratio. Niſi aliquid formæ generandæ in materia præcederet, ex nihilo forma generaretur. At non ex nihilo forma generatur nihil .n. fit ex nihilo. Ergo aliquid formæ generandæ in materia præcedit.

Examen Huic rationi variè reſpondetur à fautoribus contrariæ ſententiæ Franciſc. vicomercatus lib. 2. de princip. rei nat. cap. 9. in fine. negat conſequentiam. etiam ſi enim nulla pars præcedat formæ; cum tamen præcedat materia, quæ eſt ad eam formam in potentia ſatis, & eſt ad excludendam creationem, & ad tollendum, quominus forma ex nihilo producatur creatio verè eſt cum nullum ſubiectum ſupponitur. Hanc reſponſionem videtur

Vicomercatus.

tur cum adductione aliqua amplexus Perrerius lib.8. de com. princip. rer. natur. cap. 8. nimirum a creatione non excludi prorſus ſubiectum (quod ob animam noſtram ſecundum Chriſtianam veritatem dixit) ſed excludi ſubiectum per cuius affectiones, & diſpoſitiones, procreetur : ex vtraq; hac reſponſione conſequentia inſtantiam patitur. Toletus inſtat ſuppoſitioni quod ſcilicet forma generetur negat id ex Ariſtotele, at comproduci ſolum aſſeuerat qua de re in præcedēte diſputatione actum eſt verum ex hac quoq; reſponſione oboritur aduerſus conſequentiam inſtantia nempe falſa, & eſt de ijs quæ comproducuntur vt ſi nulla præcedat pars rei eo modo producendæ. res ex nihilo fiat. ſed forte toletus obtendit ſuam inſtantiam aſſumpto vt ſcilicet fateri ipſe velit nihll abſurdi eſſe ſi dicatur eſſe ex nihilo, id quod comproducitur ad alterius generationem At. De eo quod vere genetur eſt id prorſus falſum. *Toletus.*

Poſitio ſecunda fuit Anaxagoræ, & antiquorum aliorum Mercurij trimegiſtii in Pimandro cap. 1. Accedit ad hanc opinionem opinio ſcaligeri qui in ſemine ex.gr. canis vult eſſe animam canis integram, verum otioſam, & non operantem.

Formæ rerum præceſſere Secundum eſſe integrum. ſcil. caro ſemper fuit ſemper oſſa, idemq; de cæteris, & nihil de nouo fit ſed quod latebat emergit.

Ratio. Niſi enim præceſſiſſent, factæ eſſent ex nihilo ipſæ totæ, vel pars quæ de nouo emergeret. ſed nihil fit ex nihilo. Ergo formæ præceſſere ſecundum eſſe integrum. Probatur conſequentia : quoniam factæ eſſent ex non ente, ac non ens & nihil idem: eſſent vero factæ ex non ente quoniam quod de nouo fit non erat ergo quod fit ex non ente fit.

Examen. Rationi huic applicatur ſolutio ab Ariſtotele tex.73. & tex.78. tradita duobus modis primus modus eſt tex.73. ex diſtinctione per ſe, & per accidens. erat autem argumentum antiquorum probantium nih'l poſſe fieri Nam quicquid fit neceſſe eſt vel fieri ex eo, quod eſt; vel ex eo, quod non eſt, ſed ex neutro. quod eſt enim non fit, cum iam ſit. ex non ente vero nihil fit prima ergo ſolutio eſt quicquid fit ex ente fieri ſed per accidens nempe fieri ex ente, at non quatenus eſt; ſed quatenus non eſt ſcilicet lignum *ſolutio 1.*
„ non fit lignum, quod iam eſt, ſed fit id quod non eſt „ ignis, & ita ignis fit ex aliquo ente ſcilicet ex aqua, ſed non quatenus aqua eſt, ſed quatenus habet anexam priuationem ignis; ſcilicet negatione formæ ignis cum potentia ad illam, concludit ergo ex ente per accidens res fieri ſed ex non ente eaſdem fieri per ſe quia ignis fit ex priuatione quæ eſt non ignis, & negatio eius formæ, at inexiſtens ſubiecto in, quo eſt potentia ad formam ignis ſuſcipiendam breuiſſime importat hæc ſolutio non fieri quicquam ex omnino non ente, ſed fieri ex non ente tali. homo non fit ex nihilo ſed fit ex non homine, at in quo (potentia ſit ad ſuſcipiendam formam hominis. Eſt alia ſolutio ex tex. 79. nimirum. aliud ens potentia : aliud actu. ex ente potentia res, & ex non ente actu. res fiunt ſicut contra ex non ente nec actu, nec potentia nihil fit. ex ente actu rurſus non fit res hoc ſcilicet in ſenſu. quod lignum actu, non fit lignum, neq; homo actu fit homo. cum ſitiam hic homo : illud lignum.

Poſitio tertia quæ eſt.

In materia præcedunt inchoationes formarum, eſt.

An-

Annotatio. Hæc poſitio Inchoationis formarum non vno modo exponitur ſed quattuor modis, quos ſingulos afferam, eorumq; rationes, & rationum examen. Ac Thomas Giannînius quinq; modos refert.

Primus modus poſitionis.

Primus ergo modus hæc fert. In materia ſunt formarum generandarum rudimenta ac imperfectæ partes quæ ab externo agente ad perfectũ eſſe adducuntur. interim eædem partes cum agente ad eam productionem conſpirant hincq; eſt generatio naturalis ſecus violenta eſſet. cum ſit violentum cuius principium, eſt extra nihil conferente ei quod patitur. non ſola autem potentia paſſiua ſatis eſt ad violentiam excludendam ſecus enim, & qui trucidatur naturaliter moreretur non vi, eo quod ſit in eo potentia paſſiua eiuſmodi mortis. Ita declaret poſitionem Buridana in 3. eth. q. 7. cuius ſunt verba „ ſed contra quoniam aquam ab igne dicimus naturaliter calefieri „ ipſa tamen ad hoc non coagit: nam per formam aqua non coagit ad calefa- „ ctionem magis enim reſiſteret ei cum caliditas ſit ſibi innaturalis, nec coa- „ git per materiam quoniam illa eſt pure paſſiua igitur videtur ad violentum „ non ſufficere, quod paſſiuum non coagit propter hoc aliqui ponunt in ma- „ teria aliquas formarum naturalium inchoationes, quas vocant priuationes „ & ob hoc Ariſtoteles dicit priuationes eſſe principia rerum naturalium alij „ vocant eas potentias naturales: alij formas incompletas, & dicunt, quod „ per huiuſmodi inchoationes materia naturaliter tendit in huiuſmodi for- „ marum complementa. „ Hæc ille. hæ autem inchoationes, & formæ incompletæ tot ſunt, quot ſpecies formarum ſubſtantialium reperiuntur, ſeu quot formæ reperiuntur ſpecie diſtinctæ hanc declarationem ſubiungit Paulus Soncinas in 7. metaph. q. 28. in expoſitione ſecundæ opinionis rationes pro hac ſententia, ac modo ſunt duæ.

Declaratio Buridana.

Prima ratio. Communis omnibus modis huius poſitionis.

Niſi darentur eiuſmodi inchoationes formarum, ſeu formæ imperfectæ, quæ poſtea in formas perfectas educantur eſſet generatio formarum ex nihilo. ſed nihil fit ex nihilo. Ergo dantur formæ imperfectę in materia.

Secunda ratio. Niſi darentur formę imperfectę quę cooperarentur ſui pſarum abſolutæ generationi nulla generatio eſſet naturalis ſed omnis violenta conſequentia hæc nititur definitione Ariſtotelis quam aſſignat ipſe violenti in 3. eth. cap. 1. eſt autem definitio. violentum eſt id, cuius principium extrinſecum eſt, nihilq; ad id confert ille, qui cogitur. At non omnis generatio violenta, ſed aliqua naturalis. Ergo Dantur formę imperfectæ cooperantes ſuipſarum abſolutæ generationi.

Tertia Ratio. Niſi darentur dictæ inchoationes formarum, non diferrent naturalia ab artificialibus, eo quod naturalia habeant principium intrinſecum, artificialia extrinſecum. Probatur non enim ſatis eſt, ſi dicatur naturalia habere materiam pro principio intrinſeco, nam & artificialia habent materiale principium, ſed hæc eſt differentia naturalium, & artificialium rerum. Ex Ariſtot. lib. 7. metaph. tex. 29. Ergo dantur inchoationes formarum.

Quarta Ratio. Quod educitur ex aliqua re prius in ea re reperitur. Quia nihil educitur de eo, in quo non eſt. Sed formæ educuntur ex materia. Ita paſſim omnes. Ergo formæ prius in materia reperiuntur.

Examen. Prima ratio iam ſatis ſoluta eſt in examine rationis primæ poſitionis.

tionis. Ad examen ſecundæ tranſeamus. Soluit hanc Paulus Soncinas 7. metaph. q. 27. negando conſequentiam, ad probationem autem ex definitione violenti negat ab ea particula [conferri aliquid] id importari, vt quod patitur coagat agenti externo, ſed ſatis eſſe, inquit, ſi habeant naturalem inclinationem ad id, quod agens facit. Quæ ſolutio non ſatis videtur accomodari nunc, nam ſi naturalis inclinatio nunc ſignificet ſolam potentiam paſſiuam in violenta etiam generatione, cum ſcilicet ex combuſto homine gignitur cinis, nam eſt homo combuſtibilis, quod ſi naturalis inclinatio denotet propenſionem formæ, requiritur ergo aliqua forma in materia ante formæ generationem, quæ ad eam ipſam formam propendat, erit eiuſmodi forma inchoatio dictæ formæ. At dimiſſa inſtantia primaria huius libri, *inſtātiaaut* quod ſcilicet innitatur ſoli Ariſtotelis authoritati alia etiam dici poteſt ex Ariſtotelis mente, & eſt particulam [non conferre,] quæ in definitione violenti ab Ariſtotele ponitur ſumendam eſſe contrariè, non contradictoriè, nempe debet id quod violentiam patitur nedum non cooperari agenti externo, ſed etiam repugnare: hocq; de mente Ariſtotelis in eo loco vbi definitionem ponit, ibi enim violentum definit ad actiones humanas reſtrictum cum opponat inuitum ſpontaneo, cui innito ibi ſubijcit violentum, vnde etiam in definitione vtitur genere maſculino, qui cogitur non autem neutro ei, quod cogitur. Eſt autem in humanas actiones violenta illa cui nos voluntate repugnamus, non autem ſi eſſemus indifferentes. Ad hoc ergo vt ſit violentum oportet repugnare materiam formæ generandæ, quod non facit nedum non cooperari. Eſt alia inſtantia ab eadem tamen pendens rurſus in Ariſtotelis viã. Violenti deſinitionem adductam reſtringi ad humanas actiones, vt diximus, & non conuenire omni violento, vt violentum ad res inanimatas etiam extenditur. In his autem violentum deffinitur id eſſe, quod eſt contra naturam 5. lib. phiſ. tex. 57. & 3. de celo tex. 18. nature vero duplex alia vniuerſales alia particulares contra naturam particularem cuiuſq; rei eſt eius corruptio. at ſecundum naturam vniuerſalem eſt adeoq; naturalis corruptio, quæ rei iuxta leges eiuſdem naturæ vniuerſalis conuenit. Eſſet violenta generatio ſi ex homine fieret ſerpens, vt de Cadmo fabulantur Poetæ. At non eſt violenta cum ex homine gignitur cadauer eſt: ſi iuxta animalis naturæ præſcriptum. Sed cogendo reſponſionem ad violentum in ſua tota latitudine excludendum non exigitur cooperatio patientis, ſed ſatis eſſe ſi progreſſus ſit ſecundum curſum naturæ vniuerſalis.

Examen tertiæ rationis. Tertia vero ratio cadit a neceſſitate, cum ſoli auctoritati innitatur; at in Ariſtotelis ipſius via ſoluitur quoq; ratio. Aliqui enim ſoluunt (eſtq; 2. ſolutio Soncinatis) in aliquibus rebus naturalibus eſſe principium intrinſecum vt in semine, & ita diſtinguntur ſecundũ Ariſt. naturalia ab artificialibus, quæ tamen ſolutio non ſatis recta eſt. Pariter enim aliquibus artificialibus eſt principium intrinſecum ex Ariſtot. ibi text. 2. vnde eadem ab arte, & a caſu fieri dicit; verius ergo eſt ibi ab Ariſtotele non poni ex eo differentiam inter naturalia, & artificialia, at potius ex eo diſtingui artificialia inter ſe, quorum alia principium aliquod in ſe habeant, quod agat in materiam ipſam artis, quamobrem fit vt in illis rebus artificioſis interdum effectus artis poſſit caſu quoq; fieri. Videatur Suarezius in metaph. diſp. 15. ſect. 2. n. 8. Verum quoniam Ariſtoteles in 2. phiſ. tex 1. & 2. eam ipſam differentiam inter naturalia ponit, & artificialia, quod illa principium

in ſe

in ſe habens motus: hæc non habeant. ideo ſoluerem ego haberi principiū intrinſecum motus à rebus naturalibus verum eſſe reſpectu motuum rei formatæ accidentium nempe motus localis. alterationis, & augumentationis, ad quos Ariſtoteles ipſe reſtringit lib. 2. phiſ. text. 1. at ad ſui ipſius generationem naturalia, non habent principium intrinſecum niſi merè paſſiuum differunt autem ab artificialibus quoniam cum artificialia ſint tantum in motibus rei formatæ accidentibus tamen non ineſt principium ad illa in ſubiecto. quod eſt ens naturale formatum, & ſi contra diceretur ineſſe aliquando ex Ariſtoteles tex. 29. modo adducto 7. metaph. reſpondeo ſolui ab Ariſtotele ipſa obiectionem. ineſt ſiquidem rei naturali principium motus ab arte intenti, at vt eſt naturalis is motus non vt eſt artificialis. ſcilicet ſaltationis rithmicæ principium eſt in homine qua is motus eſt naturalis nempe qua ſaltatio eſt, at non qua rithmicus, adeoq; quatenus eſt ab arte non exprimit hanc ſolutionem Ariſtoteles dicto loco, & textu ibi „ Multa quidem
„ ſunt poſſibilia a ſe ipſius moueri, ſed non ſic, vt puta ſaltare „

Examen quartæ rationis. Quarta ratio petit quæſtionem quid ſit educi formam ex materia quam rem nos infra explicabimus quo etiam rem reijcimus interim negandum eſt quod educitur ex potentia rei id in ea re priuſquam educeretur extitiſſe. ita enim educi dicitur ex cæræ potentia imaginem Mercurij, quæ non præceſſit in cæra ſed ab artifice inde exprimitur.

Secundus modus poſitionis. Tribuitur Linconienſi in libro de luce a Paulo Soncinate q. 28. lib. 7. metaphiſicor.

„ Sententia hæc fert (exponam eam verbis ſoncinatis) „ quòd forma ge-
„ neranda non præexiſtit in materia ſecundum ſe actu: ſed tantum potentia:
„ præeſtit tamen actu ſecundum formam corporeitatis, quæ eſt eiuſdem
„ generis cum forma generanda, quia forma corporeitatis coagit agenti ad
„ quamlibet formam ſpecialem „

Rationes ac ſolutiones remiſiue.

Rationes pro ſententia hac ſunt quæ aductæ ſunt pro prima poſitione: ſolum enim in eo differunt poſitiones quòd hæc vnam facit formā inchoationem omnium formarum: at illa facit plures formas imperfectas inchoationes adeoq; etiam plures inchoationes ponit. at conſiderare rationes quamobrem conuenientius tribuatur vni formæ corporietatis inchoatio formarum quam pluribus imperfectis non eſt huius loci vbi diſputamus in vniuerſum. Vtrum detur inchoatio propoſita formæ generandæ an nihil eius actu præſit.

Tertius modus poſitionis. Refertur, & reijcitur a Durando 2. ſent. diſt. 18. quæſt. ſecunda.

„ Poſitio his a Durando verbis exponitur „ quidam dicunt, ſquòd in gene-
„ ratione rerum naturalium eſt conſiderare quattuor per ordinem. Primo ip-
„ ſum nihil quod eſt negatio omnis entitatis. Secundo purum poſſibile quod
„ de proxime ſe habet ad nihil. Tertio materiam. Quarto, & vltimo for-
„ mam ſubſtantialem. Generatur ergo aliquid per hoc quod purum poſſibi-
„ le, quod eſt in materia tranſmutatur in naturam formæ non quidem ſua per-
„ fectione tanquam aliud exiſtens ſub forma, & perfectam per formam quia
„ illud eſt materia quæ manet ſub forma rei factæ ſed traſmutatur informam
„ ſua corruptione, nec tamen annihiletur quia manet quodamodo in forma,

ſcilicet

Digitized by Google

„ ſcilicet in virtute. Iſtud autem purum poſſibile multiplicatur in materia ſe-
„ cundum multiplicationem formarum in quas eſt tranſmutabile, & eſt mi-
„ noris actualitatis quam materia, quia materia manet in re facta, purum au-
„ tem poſſibile non manet, vt dictum eſt „ hæc Durandus quæ opinio videtur eadem cum ea quam ſuſcipit poſtea tempora Bacc, qui defendit 2. ſent. diſt. 18. refert idem Durandus duas rationes ita ſentientium quę ſunt.

Prima ratio. Niſi ponatur aliquid, quod in naturam formæ conuertatur dabitur creatio formæ. At non datur creatio formæ nihil enim in natura creatur. Ergo ponendum eſt aliquid quod in naturam formæ conuertatur id autem eſt purum poſſibile dictum.

Secunda ratio. Tot ſunt potentiæ in materia, quot ſpecies rerum generabilium ex doctrina Auerrois in metaph. At pura poſſibilia dicta ſunt eiuſmodi potentia, non autem materia eſt eę ipſæ potentiæ. cum materia ſit vna Ergo poſſibilia ea (ſunt tot quot ſpecies rerum generabilium &c.)

Examen primæ rationis. At prima ratio iam expenſa fuit, & ſoluta ſecunda autem prorſus friuola: nititur ſiquidem authoritate Auerrois præterquam quod ſi tota concedatur, quid adhuc concludat non ſatis apparet: concludet enim tot eſſe poſſibilitates, quot ſunt formæ: at oportet oſtendere poſſibilitates eas in formas mutari ſed adhuc poſſibilitates, & poſſibilia non diſtinguuntur a potentijs, & potentiæ illæ plures, vt ſint in materia explicatum fuit in q. de materiæ potentia: particulares ſiquidem potentiæ excitantur ex actione agentis per quam materia ipſa in termino, à quo cõſtituitur ad formam generandam, & potentia ad formam non fit forma, & actus ſicut alterum oppoſitorum non fit alterum; ſed quod eſt in potentias, fit in actu.

Quartus modus poſitionis. qui eſt Alberti Mag. phiſ. tract. 3. cap. 3.

Eſt poſito eſſe in materia. habitum confuſum formarum ſecundum quem habitum formæ præexiſtunt in materia ſecundum eſſe eſſentiæ: producuntur autem ſecundum eſſe exiſtentiæ atq; ita tota forma eſt ab intus, & tota ab extra. ſecundum eſſe eſſentiæ ab intus, ſecundum eſſe exiſtentię ab extra. Non video rationes ab Alberto adductas pro ſua poſitione præterea vero illud quod ab Alberto dicitur formas ſcilicet in materia præcedere ſecundum eſſentiam declarat Suarezius ex dictis eiuſdem Alberti 5. metaph. tract. 2. cap. 12. de potentiali eſſe cum dicat is dicto loco. Totam formam eſſe ab intus ſecundum eſſe potentiale, & eſſe ab extra ſecundum eſſe actuale.

Poſitio quarta contraria primæ, eſtq; communiſſima Peripateticorum.

In materia nihil formæ generandæ actu procedit.

Prima ratio. Si quicquam formæ generandæ, præcederet, actu vel illud eſſet aliquid formæ actu, vel aliquid formæ potentia. At neutrum horum dici poteſt ab aduerſarijs. Ergo, &c. Conſequentia eſt per oppoſita immediata, vnde nequit declinari. Aſſumptum probatur; & primo, quod non actu, nam ſi actu vel eſt tota forma actu (vt Iulius Cæſar Scaliger dicit in ſemine equi eſſe totam formam equi, ſed otioſam: at in embrione poſtea & demum in fœtu actuoſam euadere. vel eſt pars formæ, at neutrum. Non eſt tota: nam ſequeretur in quaq; portione materiæ eſſe formas nedum plures; ſed etiam oppoſitas, eaſq; integras, nempe dum ex aqua generandus eſt ignis erit inchoatio formæ ignis in aqua, ſcilicet integra forma ignis, ſed otioſa; at eſt ibi forma aquæ integra, ergo duæ formæ integræ contrariorum

T ele-

elementorum aquę. & ignis ibi erunt. Non eſt etiam pars formæ: nam forma, quæ generaretur compoſita eſſet ex parte præcedente, & ex parte facta. Secunda pars primi aſſumpti declaratur, ſi ſenſus ſit formam, quæ fit prius potentia fuiſſe in materia, ex cuius etiam potentia educitur, idem dicerent, hi viri quod reliqui Peripatetici, at ea potentia nihil eſt actu formæ nerandæ, at ſi intelligant eam potentiam eſſe aliquid formæ generandæ, quod ea permanens re ipſa in formam tranſeat, tum contra: nam ly vel ſumitur in ſignificatu potentiæ obiectiuæ, vt dicunt Scotiſtæ, vel in ſignificatu potentiæ ſubiectiuæ. Prior ſignificatus eſt totius mercurij antequam generaretur, qui fieri poteſt; ſecundus ſignificatus eſt cærę in qua potentia eſt forma Mercurij. Secundo modo materia, quæ eſt in potentia ſubiectiua non eſt pars vlla formæ, neque ſic aliquid formæ; primo modo non poteſt potentia ad formam quicquam actu eſſe formæ: neque poteſt illa permanens fieri forma, quia vnum oppoſitum non fit alterum adeo, vt permaneat.

Secunda ratio, quæ eſt Toleti redacta in formam 1. phiſ. q. 19.

Si quid formæ generandæ in materia præcederet, vel illud eſſet idem cum forma, vel non idem: Sed neutrum, ergo. Conſequentia eſt inter contradictoria. Aſſumptum probatur: & primo, quod non idem, nam forma producenda de nouo non fieret. Quod non aliud; nam hoc aliud vel tranſiret in formam ipſam, vel cum alio addito formam componeret, ſed neq; hoc, neque illud; non primum quia tota ſubſtantia in totam non tranſit naturali curſu; non ſecundum quoniam ad hominem arguendo illud additum fieret ex nihilo.

Tertia ratio eiuſdem ibidem.

Si quid formæ genarandæ in materia præcederet, vel id eſt idem cum materia, vel aliud à materia. Sed neutrum dicere poſſunt aduerſarij. Ergo nihil formæ generandæ præcedit. Probatur aſſumptum, quia ſi dicant eſſe idem cum materia, dicerent idem quod negantes inchoationem dicunt præcèdere ſcilicet materiam. Si dicant ſecundum, ante formæ productionem in materia erit compoſitum aliquod, vel per ſe, vel per accidens, quod eſſe nequit.

Quarta ratio eſt D. Thomæ 2. phiſ. tex. 1. eſtq; contra vim agendi, quam tribuunt inchoationibus formarum, earum authores.

Nulla forma ſeu imperfecta, ſeu perfecta habet vim agendi. Inchoationes formarum ſunt formæ ſeu imperfectæ, ſeu perfectæ. Ergo inchoationes formarum non habent vim agendi. Probat maiorem? de imperfectis quidem vel incomplectis vt multi ponunt inchoationes quoniã ponuntur illę aptitudines ad actum non actus: at aptitudines ſcilicet ad actum non ſunt principia actiua. De perfectis autem, & completis. quod non agant in ſuum ſubiectum probat: quoniam forma non agit ſed compoſitum. compoſitum aut neq; poteſt ſe ipſum alterare, niſi ſint in eo duæ partes, quarum altera ſit alterans: altera alterata. Plures aliæ rationes ſunt, quas penes ſoncinatem videre licet 7. metaph. quæſt. 27. 28. penes Gianninium lib. 4, cap. 39.

Examen primæ rationis.

Prima ratio plura ſumit, quæ in controuerſiam adducuntur, vt non ſint idcircò per ſe nota. vt non eſſe plures formas in eodem compoſito qua de re agetur in quæſtione de pluralitate formarum. ſumit ſecundo formam non aduit-

admittere compoſitionem vllam, neq: ex gradibus neq; eiuſmodi aliam, quod antea vidimus controuerſum vt enim forma non admittit compoſitionem in ſe phiſicam ſcilicet ex materia, & forma, ita aliquam admittere compoſitionem poni in ſchola ſufficit, & Auerroes in obſtractis ipſis mentibus compoſitionem admittit ex intellectu agente, & poſſibili ſumit, prǽterea ad formæ, & actus aduentum expirare potentiam quod non eſſe certum, & forte non eſſe verum antea oſtendimus lib. de materia q. De potentia eius.

Examen ſecundæ rationis.

Conſequentia non eſt prorſus tuta neq; enim eſt penitus inter contradictoria ſi rem, non ſolum verba ſpectemus ſunt ſane contradictoria eſſe idem, & non eſſe idem ſi ly idem eodem in ſenſu vtrobiq; recipiatur, at eſſe idem ſecundum totum non eſſe idem penitus non ſunt contradictoriæ propoſitiones ſed contrariæ primæ ſiquidem eſſe ſenſus in nulla vel minima parte differre ea, quæ conferuntur, at negationis ſenſus eſt in nulla prorſus parte, ea conuenire. eſt inter has propoſitiones medium nempe partim conuenire partim differre. qui eſt ſenſus ponentium inchoationem formarum eorum præſertim, qui ponunt inchoationes eſſe formas imperfectas, & incompletas ſecundum ſpecies ſingulas, contradictoria ergo membra ſunt forma eſt eadem ſecundum partem aliquam, & forma non eſt eadem ſecundum vllam partem ſcilicet ſecundum nullam partem eſt eadem in quo ſenſu admittetur conſequentia, at in eodem ſenſu negabitur aſſumptum neq; rationes ad eius confirmationem efficaciam obtinent vt patebit expendentibus. probatur primo pars quoniam ſi idem forma non produceretur de nouo, at hæc propoſitio ſi eſſet idem non fieret de nouo vera eſt de integra identitate ſecundum omnes ſcilicet partes: at non de identitate alicuius partis; fieret enim tum forma de nouo ſecundum reliquas partes. probatio pariter alterius aſſumpti partis non niſi de prorſus non eodem veritatem obtinet. rem conſideremus eſt prima pars probationis, ſi non eadem, ſiue ſi aliud vel tranſiret in formam, & nulla ſubſtantia tota tranſit in aliam intra limites naturæ. hæc propoſitio vera eſt vt ipſamet perhibet ſi tota ſit aliud, at ſi ſecundum partem, aliud, & ſi ſecundum partem idem non eſt abſurdum ſubſtantiæ alicuius partem in aliam tranſire intra limites naturæ. immò id perpetuo fit ſaltem ſecundum eorum ſententiam qui negant reſolutionem omnium vſq; in materiam primam. ita enim pars animalis totum ſcilicet eſſe animatum tranſit in cadaueris ex animem naturam, at eſſe miſti permanet. at quid? data etiam reſolutione in materiam primam nonne pars formalis compoſiti trāſit in aliud formale eſſe, at materia eadem permanet: at ſecunda pars probationis id ſumit quod pars formæ quæ de nouo gigneretur, fieret ex nihilo. verum hæc propoſitio non habet neceſſitatem, & adduco inſtantiam ex interminata quantitate quam ponunt tum aſſerentes formam corporeitatis vt ego, vel negantes vt Auerroes vtraq; poſitio aſſerit eſſe quantitatem in re nullis certis limitibus terminatam ſed ad omnes limites vel latiores vel arctiores pro ſuccedentium formarum exigentia propenſam ac paratam. accipiamus aeris pedem cubicum quantitas quæ tum ſub limitibus vnius pedis cubi continetur in eiuſq; materiæ portione eſt ſunt ſumpte natura fuſa eſt ad maiorem multo molem dum in ignem idem pes cubicus aeris mutetur ex vulgatione ſiquidem opinione in decem ignis pedes itidem cubicos excreſcet conſideremus iam quantitatem vnius pedis

in quantitatem decem pedum excreuiſſe abſque vlla adiectione nouæ quantitatis, ſolum ſunt eius prolatati termini ea tamen prolatatio augumentatio eſt quia talis poniturq; iure merito pro motu in quantitate licet termini ſolum ſint mutati pariter ergo dicere poſsunt aſsertores Inchoationum formarum. Eſse illas formas incompletas quæ ad ſimiles ſubſtantialis integritatis ſuæ ſunt æque apti ac parati, ac quantitas portionum materiæ ad ampliores limites ſub formis rariorum corporum. vtq; limites huiuſmodi quãtatiui accedunt abſq; noua quantitate ita gradus vlteriores perfectionis ſubſtantialis accedunt formarum inchoationibus abſq; adiectione nouæ ſubſtantiæ. ſi ita reſponderent facile eluderent argumentum contrarium qui inchoationes ſuſtinent. at pariter ſolueretur argumentum tertium vt mox applicabimus.

Examen tertiæ rationis.

Ad diſiunctum enim dicerent eſſe aliud a materia ad refutationem autem. quoniam ante generationem formæ eſſet aliquod compoſitum per ſe, aut per accidens dicent ſi de actuali ipſo eſſe, exiſtentię loquantur falſum id omnino eſſe nam nũquam materia eſt ſine forma perfecta, & vltima actuante ipſam, at ſi loquamur de dato aliquo compoſito v.gr. de hoc igne generando conſiderando progreſſum eius originis præcedit ſane ita in materia aliquod compoſitum formam ignis ſed ſubordinatum ad ignem. Secundum Auerroem præcedit compoſitio ex materia interminata quæ eſt accidentis, & ſubſtantiæ item præcedit compoſitum ex materia, & diſpoſitionibus præuijs ad formam ſecundum omnes. ſecundum ponentes formam corporeitatis præcedit compoſitio ex materia, & forma illa quæ eſt ex ſubſtantia, & ſubſtantia ſed ſunt compoſitiones imperfectæ, & ſubordinatæ idem dicent ipſi de compoſitione ex materia, & inchoationibus formarum.

Examen quartæ rationis.

Quarta ratio, ſi tota conc edatur, adhuc tamen nõ demoliuntur inchoatiões formarum niſi qua ex parte actiuæ ponuntur: at poſſunt ſuſtineri non actiuæ, vt ſolum excludant productionem rei ex nihilo æſtimatione eorum qui interpretantur creationem futuram niſi formæ illæ incompletæ præcederent præterea vero duę propoſitiones quas ſumit in ratione D.Th. ſunt dubiæ, & a multis reiectæ primo quidem quod formæ incompletæ agere non poſſint falſa inde videtur quòd forma ſeminis ad animalis, generatiõnem agit, & tamen eſt forma incompleta. nimirum forma ſeminis equi agit ad productionem animæ equi, & tamen forma eius eſt (præ anima ſaltem) imperfecta. ad confirmationem vero quia ſunt eiuſmodi formæ imperfectæ habitudines ad actum, non actus reſpondetur ſi habitudines ad actum pro mere paſſiuis accipiantur verum quidem eſſe quod nullam ipſæ vim agendi habeant. ac ſi accipiantur pro formarũ habitudinibus ad vlteriores formas ſubordinatis negatur propoſitio vt inſtantiam ex forma ſeminis patitur. Secunda propoſitio eſt. formam etiam perfectam non agere in ſubiectum ſed compoſitum fert autem ſententia D.Th. vt ibi ſubiungit motum grauium, & leuium non procedere a forma, vt à principio actiuo, ſed vt à principio paſſiuo. verum hæc ſententia à grauiſſimis philoſophis reijcitur quorum ego quoque ſententiam ſemper ſequutus ſum quade re alibi.

Iudicium Authoris.

Ego in hac controuerſia probabiliſſimã arbitror ſententiam negantium incho-

choationes, rationeſq; quibus illæ confirmantur, admodum infirmas eſſe
duæ illarum potiſſimæ erant quòd ſecus omnis generatio naturalium rerũ
eſſet violenta, & quod formæ crearentur. at vtriuſq; rationis iam patuit
imbecillitas placetq; adhuc ſecundæ ſolutionem explicare latius. formæ er-
go naturales,& ſi nulla earũ pars,præcedat:tamen præcedunt ipſæmet totæ
potentia, vt ex potentia materiæ educuntur at quid eſt educi de potentia
materiæ? ſat ſit nunc exemplo quodam illuſtrari,ſuo deinceps loco ſubtilius
aliquanto exponam.propono cæram, ex qua Mercurius effigietur. effigies
ea elicitur omnis ex potentia cæræ quia cum tota ex depreſſionibus, & pro-
minentijs emergat tum depreſſio ex mollitie cæræ elicitur vt paxillo cogi-
tur tum preminentia vt diducitur, ſigna omnia, & impreſſæ lineę ex cęra
ipſa excuduntur eſt hoc exemplum formę eductæ, at faciamus eſſe bracteã
tenuem in Mercurium curuatam, & efformatam quæ imponatur cærę ſe-
cundum ſuam cauitatem erit effigies bracteæ reſpectu cærę exemplum for-
mæ extrinſecus in materiam inducta ſi ſcilicet bracteam ipſam cum effigie
mente concipiamus; præmiſſa declaratione ſatis eſt ad excludendam crea-
tionem formę Mercurij quod pręexigatur cęra ex cuius potentia mollitie;in-
nixa eruatur ea figura.eſſet quidem creatio ſi forma inſtar bracteæ impone-
retur materię vt concipiunt catholici animam rationalem à Deo in mate-
tiam immitti a ſe de nihilo productam. concludendo itaq; modo præcedat
potentia materia ex qua forma educatur, etiam ſi nulla eius pars actu prę-
cędat (non tamen forma per creationem procedit ex ipſo non eſſe ad eſſe
cum itaq; rationes nullę cogant) ponere inchoationes formarum merito
ſunt a natura a remouendæ in qua nihil fruſtra fieri ponitur, pretereaq; ea
dignitas inter naturales recipitur quod per pauciora fieri poteſt æque bene
non fieri per plura demumq; Non eſſe multiplicanda entia abſque neceſſita-
te cum ergo æquè ſuſtineatur generatio rerum abſq; poſitione inchoatio-
num præſtat eas potius non ponere, quam ponere. Præterea vero rationes
contra inchoationes multo difficilius ſoluuntur, quam quæ pro illis addu-
cuntur etenim non niſi per tricas ſeſe extricant, & per effugia admodum
ſaleboſa euadunt qui illis occurr nt: Attamen non auſim demonſtratiuam
illis certitudinem tribuere cum ſolutiones rationum dentur quę aliquem
probabilitatis gradum retineant Paulus Soncinas prior eandem, quam ego
nunc ſententiam ſuſcepit cum q. 28. 7. metaph. omnes rationes contra in-
choationes formarum ſolui poſſe oſtenderit, at certe ego arbitror funda-
mentum eas ſoluendi, quòd ego ſupra attuli eſſe probabilius ijs, quæ ſunt
cęteri in ſoluendo amplexi.

Articulus Tertius. Quid ſit educi formam ex potentia materia.

Annnotatio De termino,

Terminus educi de potentia materiæ non legitur, quod ego meminerim
in Ariſtotele, at certe legitur in Auerroe lib. 12. metaph. com. 18. verba
ſunt. „ Sed agens apud Ariſtotelem non eſt congregans inter duo in rei ve-
„ ritate, ſed extrahens illud, quod eſt in potentia ad actum.„ & paulo poſt
rurſus de agente. „Extrahit formam ſibi conuenientis ex potentia in actũ.„
& rurſus ait. „ generans igitur animam non eſt dicere,quod ponit animam
in materia, ſed quod extrahit illud quod eſt anima potentia ad eſſe animam
actu. Hinc Schola latina, quæ in primordijs ſuis poſt Ariſtotelem, plurimi

fecit Auerroem, Albertus Maxnus ſanè termini meminit (lib. 1. phiſ.) & poſt illum paſſim.

Prima Explicatio, quæ eſt D. Thomæ p. p. q. 90. art. 2. ad 2.

Eſt autem „ Nihil aliud eſſe extrahi actum de potentia materiæ, quam ali-„ quid fieri actu, quod prius erat in potentia, verba eius ſunt. „ Dicendum, „ quod actum extrahi de potentia materiæ nihil aliud eſt, quam aliquid fieri „ actu, quod prius erat potentia.„

Explicatio Caetani in dicti D. Thomæ locum.

per hæc autem. Explicat Caetanus tum terminum propoſitum cum etiam explicationem D. Thomæ, eamq; in hanc traducit, quod ſcilicet educi de potentia materiæ ſit formam reſultare in materia ex vi tranſmutationis. Per hæc autem procedit eius indago. Eſſe formam in potentia materiæ, eſt eſſe in ea, vt in cauſa materiali, quod eſt habere eſſe dependens ab ea; præteraq; habere in ea eſſe confuſum, nam in materia potentia non habent eſſe diſtinctum forma ignis, & forma aquæ, ſed eſſe vnum, & actus eſt diſtinguere non potentiæ materia vero continet formas ſecundum eſſe potentiale. Modo dum materia tranſmutatur, quod erat in ea confuſum ſubinde adducitur ad eſſe diſtinctum vſquequo abſoluta tranſmutatione, abſolutè quoq; eſſe diſtinctū producit adeoq; forma ipſa.

Explicatio Pererij lib. 5. de principijs cap. 22.

Quinque conditiones ennumerant requiſitas vt forma educta dicatur de potentia materiæ primæ, quarum eſt, Quod formæ tales producantur ab agentibus materialibus per actiones materiales, & per diſpoſitiones materiales hoc eſt hærentes, & infixas in ipſa materia. Secunda quod pendeant in fieri à materia, hoc non poſſint gigni, niſi intra materiam, eiq; copulatæ penitus non enim extrinſecus aduenıunt. Tertia, quod pendeant a materia in eſſe, non poſſint ſcilicet eſſe, niſi in materia ea in qua primo productæ ſunt. Quarta, quod pendeant à materia in operationibus ſuis, ſcilicet operationes non ſint ſubiectiuè in forma, ſed in compoſito. Quinta, quod pendeant à materia quidditatiuè, ſcilicet ſine ea non poſſint definiri, aut perfectè intelligi.

Cenſura. At explicatio hæc Perrerij potius eſt explicatio formæ materialis, quænam illa ſit, quam quid ſit educi formam de potentia materiæ; eodem fermè nomine reprehenditur à Gianninio.

Explicatio Suarezij triplex Diſput. 15. metaph. ſect. 2. n. 14. 15.

Prior explicatio. Educi formam de potentia materiæ, eſt formam ex eſſe potentiali materiæ, in qua materia continebatur educi ad actum virtute agentis concurrente materia. Secunda explicatio. Eſt formam fieri in materia, cum dependentia ab illa in eſſe, & fieri. Tertia explicatio. Eſt formam fieri eadem actione qua fit compoſitum ex præcedente materia, quæ per illam actionem non fit.

Explicatio aliquorum, quos refert, & non recipit Gregorius Ariminen. 2. diſt. 26. 27. q. p. art. p. in ratione 6.

Educi de potentia materiæ nihil aliud eſt, quam imperfectum deduci ad perfectum eſſe, & perfectibile ad actum.

Explicatio Gregorij Ariminen. diſt. 9. & art. ad 6. rationem.

Non omne, quod eſt actu in materia poſtquam fuit in potentia dicitur educi de materia potentia (vt is terminus ſumi ſolet) ſed illud tantum educi dici-

dicitur, quod per naturales tranſmutationes materia per naturale agens exit ad actum.

Explicatio Pauli Soncinatis 7. Metaph. q. 27. ad 6.

Educi formam de potentia materiæ non eſt formam præfuiſſe actu in materia, ſed eſt formam incipere eſſe actu in materia, in qua prius erat tantum in potentia, & à qua dependet, & ipſam materiam trahi ad participandum eſſe formæ.

Explicatio Fonſecæ lib. 5. Metaph. cap. 2. q. 4. ſect. 2.

Educi de potentia materiæ eſt formam fieri dependenter à materia, habente potentiam omninò naturalem ad illam, & tempore, aut natura præexiſtentem.

Explicatio Conimbricenſium lib. p. phiſ. c. 9. q. 12. art. 5.

Educi formam de potentia materiæ duas conditiones exigit. Alteram, quod ſubiectum habeat ad eam formam excipiendam potentiam naturalem. Alteram, quod ea forma non poſſit fieri, & manere abſq; ſubiecti adminiculo.

Explicatio Thomæ Giannini lib. 4 cap. 42.

Educi formam de potentia materiæ eſt fieri formam in materia, cum materiæ alteratione in qua inexiſtebat poteſtate ſolum nullatenus actu, ſucceditq; poteſtati abeunti forma, faciens materiam eſſe hoc aliquid, certam illi ſpeciem tribuens; ita de eductione formæ ſubſtantialis.

At declaramus eductionem formæ, vt abſtrahit ab accidentali, & ſubſtantiali dicit; nihil aliud eſſe formam educi de potentia materiæ, quam ipſas fieri in natura ſubiecta poſt poteſtatem, & poteſtate abeunte, quæ erat in natura ſubiecti ad illas excipiendas, ſic vt non extrinſecus accedant, neque ſine mutatione, aut alteratione infundantur, & imponatur, detrahit ſcilicet ex eductione formarum ſubſtantialium poſtremam illam particulam, quæ erat facere materiam hoc aliquid, & certam illi ſpeciem tribuere.

Explicatio exemplaris terminis.

Placet declarare expoſitione quadam termini ſenſum eſto cæra, in quam figura inducatur, at interim contenti ſimus vnico ligno, lineauæ in cæram ipreſſa. eiuſmodi impreſſio, cauitaſue eſt ab agente, eſtq; a cæra at agens non promit vllam a ſe cauitatem, quam in cæram inducatur ſed ex cæræ mollitie excudit eandem cauitatem pax ilio vel ligneo, vel ferreo vel alterius cuiuſuis materiæ duræ. excogitemus nunc, quam potentiam habet cæra pro ſui mollitie ad impreſſa eiuſmodi ſigna, eandem habere materiam pro ſui ſubſtantiali potentia ad eſſe ſubſtantiale, & ſpecificum excudet ergo agens illud ex materiæ poteſtate, non autem ex ſe ipſo promet, neq; in materia inducet vt ex ſe ipſo promptum: at contra exemplum formæ inductæ erit ſi excogitemus in Mercurij figuram eſſe bracteam aliquam tenuem efformatam deinceps tenuitatem eius mente ita extenuemus vt quaſi ſola figura reſtet quam in cæræ maſſam inducamus ſecundum totam eius cauitatem eſſet cære tum circumpoſita figura inducta in cæram non educta ex cæræ potentia quia tum materia nihil aliud præſtaret formæ impoſitæ, quam ſinum ad ipſam recipiendam patulum, meramq; adeo potentiam receptiuam præberet.

Cenſura. In explicanda aductione formæ de poteſtate materiæ omnes in ea parte conueniunt quod requiratur in materia ad formam eam ipſam poten-

tentia; qua etiam particula viſus eſt contentus fuiſſe D. Th. vt ex primi termini explicatione videtur poſse deduci attamen reliqui fermè omnes aliud, præterea exigunt vt excludant animam rationalem ad quam materia eſt in potentia cum ſit homo ens per ſe vnum, & tamen ex catholica veritate non educitur de potentia materiæ vt eam ergo excludant adduntur variæ à varijs conditiones. a Caietano fieri ex vi tranſmutationis. A Gregorio de Arimino per naturales tranſmutationes materiæ a naturali agente exire ad actum A Paulo Soncinate ponitur ly A qua dependet. A fonſeca ly fieri dependenter a materia. A conimbricenſibus non poſſe fieri, & manere abſq; ſubiecti adminiculo. A Thoma Gianninio fieri cum Materiæ alteratio-
,, ne. ,, Qua in re id animo repetendum eſt, Materiam licet naturam illam ſuam potentialem, immò potentiam exiſtentem in omni mutatione retineat tamen cum immutatione mutari ſubinde in ſuſceptione nouarum formarum ſecundum eſſe ſubſtantiale, & hoc intet inexplicabilia fermè vafra menta huius Protei miſtici eſt præcipuæ difficultatis tum ad explicandum tum ad concipiendum vnde quæcunq; illi forma accedat actuans, & informans ſiue de prompta concipiatur ex eius ſinu, ſiue aliunde inuecta ſubſtantiali alteratione mutabitur vt explicatio ideo Giannini non excludat animam rationalem penes illos qui ponunt eam informantem. conditio etiam conimbricenſium non poſſe fieri ſine ſubiecto non ſatis euidentet remouet nam ſi modus nunc productionis eius recipiatur pro poſſibili eo quod dicunt conimbricenſes certe neq; ex catholica veritate anima rationalis producitur ſine ſubiecto in quod creando infunditur, & infundendo creatur, at alia conditio quod non poſſit ſine ſubiecto manere ſecludit animam rationalem ex catholica veritate.

ARTICVLVS QVARTVS.

Vtrum formæ educantur ex potentia materiæ nec ne.

Poſitio prima. Eſt Auerrois d. comm. 18. lib. 12. diuin. & reliqua deinde poſt eum Schola.

Formæ naturales educuntur de potentia materiæ. Placet exponere ſententiam Auerrois verbis ipſius, ſunt autem. ,, Sed agens apud Ariſtotelem
,, non eſt congregans inter duo in rei vetitate, ſed extrahens illud, quod eſt
,, in potentia ad actum, & quaſi congregat inter potentiam, & actum, ſci-
,, licet intet materiam, & formam ſecundum quod extrahit potentiam ad a-
,, ctum non deſtruendo ſubiectum recipiens potentiam, & tunc efficiuntur in
,, compoſito duo, ſcilicet materia, & forma. ,, Et paulo poſt dicit. ,, Inten-
,, tio igitur ſermonis Ariſtotelis, quod conueniens fit a conueniente, aut pro-
,, pe conuenientem, non eſt quod conueniens agit per ſe, & per ſuam formã
,, formam ſibi conuenientem, ſed eſt dicere, quod extrahit formam ſibi con-
,, uenientẽ ex potentia in actum, & non eſt agens, quia adducit in illam ma-
,, teriam aliquid extrinſecum. ,,

Ratio ibi Auerrois, ſeu quæ videtur inde elici poſſe.

Niſi formę modo dicto extrahantur de potentia materiæ, vel erit creatio, vel erit formarum latitatio. Sed neutrum eſſe poteſt. Ergo formæ extrahuntur de potentia materiæ. Conſequentia probatur, nam vel formam totam præcedere oportet, eſtq; latitatio, vel nihil eius prorſus præcederet, & eſt creatio; vel æliquid inter hęc mediũ, ſcilicet præcedit potentia non actu, & eſt extractio. Aſſumptum probat. Quoniam ſi creatio daretur, fieret ali-

quid

Digitized by Google

quid ex nihilo. Si latitatio, nihil verè de nouo, ſed apparenter ſolum fieret.

Examen. Conſequentia videtur negari poſſe dicendo non eſſe creationem, etiam ſi rota effundatur ab agente forma modo in ſubiectum inducatur potentiam habés ad eandem formam, & ita præcedere potentia paſſiua, ac receptiua formæ eiuſmodi in quam potentia actiua agat. Creationem autem dicent eſſe, cum non ſubeſt ſubiectum, nullaq; eius potentia paſſiua, & ſuſceptiua præcedit qua de re iam ſupra art. 2. poſit. 1. in exam. rationis. D. Thomas p.p.q.77. art.6. ad tertium dicit proprias affectiones emanare ex ſubiecto per naturalem reſolutionem, vt ex vno aliud naturaliter reſultat, vt ex luce color, non per aliquam tranſmutationem, quæ productio nullam videtur admittere formæ eductionem. Eſt enim per tranſmutationem, neque tamen eſt creatio.

Aliæ rationes infra ad Poſitionem Quartam.

Poſitio Secunda. Eſt Auicenna lib. 9. metaph. ſua cap. 5. & eam quoq; illi tribuit Auerroes dicto com. 18. 12. diuin. & eſt Themiſt. ex eodem Auicenna ibidem.

Formæ naturales ſubſtantiales ſcilicet Creantur à forma ſeparata, quæ eam in materia ponit, Ioannes Grammaticus tribuit Deo formarum dationem primo phiſ. in text. 81. verba ſunt. „ Diuinum appellat formam materialem, Diuinam inquam, quoniam ab ipſo procedit. „ Franciſcus Bonamicus tribuit Themiſtio, & Ioanni Grammatico, velle ipſos ex vniuerſa Dimorgia, vocat autem dimiurgiam opificis prima prius officium prodire formas. Vocat formam hanc abſtractam Auicenna Cholcodeam Arabicè, importat autem vox Datricem formarum.

Ratio, quam ex illis colligit Auerroes eod. com. 18. 12. diuin.

Per hæc procedit. Qualitates actiuæ ſunt quattuor caliditas, frigiditas, ſiccitas, humiditas. At non producit formam ſubſtantialem; quoniam forma ex non forma procederet, ſcilicet ſubſtantialis forma ex non ſubſtantiali cum fieri debeat conueniens ex conuenienti forma ſubſtantiales ipſæ per ſe, & ſeorſum ab eiuſmodi qualitatibus nihil agunt. Tum deducitur argumentum. Cum ignis ab igne gignitur forma ignis geniti, vel conſequitur actionem qualitatum actiuarum, ſcilicet actionem nunc caliditatis, & ſiccitatis comburentium, vel fit ex forma ignis generantis, vel fit ab aliqua forma abſtracta formas ſubſtantiales tribuere valente. At non ſequitur actionem qualitatum ex dictis, neque à forma ignis generantis procedit ex ſecunda ſuppoſitione. Ergo prouenit a forma abſtracta, De anima hoc ipſum argumentum videtur adhuc euidentius. Non enim poteſt ipſa procedere ex qualitatibus tangibilibus, earumq; actione ſola ex dictis, non ex anima generantis, quia vt forma ſubſtantialis non eſt actiua, ergo ex anima aliqua abſtracta, quæ ſcilicet conueniens in eo, quod forma ſubſtantialis, & in eo quod anima.

Examen rationis ſecundum Auerroem dicto loco.

Auerroes adductam rationem ex hoc fundamento ſoluit. forma non fit de nouo, generaturue, ſed de potentia ad actum educitur: modo ratio adducta concludit formam non poſſe generari niſi daretur forma abſtracta, quæ formam ex ſe excuderet, eamq; materiæ imponeret, at de extratione, eductioneue formæ ex potentia ad actum nullum habet robur. Satis enim eſſe dicit ad educendam ex potentia in actum formam ſi in educente ſit forma

ipſa

Digitized by Google

ipſa educenda aliquo modo, nempe in potentia. Ita in ſeminibus eſt in potentia anima, non enim ſunt actu animata, ſed potentia ſolum, & eiuſmodi anima in potentia ſufficit ad educendam animam generandi viuentis.

Secunda Ratio, quæ eſt etiam contra ſolutionem proximam Auerrois.

Secunda ratio per hæc procedit. Forma, & materia ſunt duæ res non vna, & eadem, quæ primo potentia cum fuerit poſtea fiat actu ſicut cum dicitur homo, qui erat potentia fit homo actu, quo modo fit actu, & quod erat potentia non ſunt duæ res, ſed vna neq; componitur, quod eſt actu ex duabus rebus, quarum altera ſit homo potentia, altera homo actu. At naturale compoſitum actu exiſtens componitur ex materia, quæ erat in potentia ad formam, & ex forma, quæ eſt actu, vt ex duabus rebus (ex digreſſione ad primam quęſtionem ſupra.) Ex has ſequitur. Potentiam materiæ, ſecundum quam eſt materia in potentia ad formam, vt ipſamet potentia euadat forma, neq; vt ipſamet materia euadat forma, ſed vt materia ſuſcipiat formam, eſſeq; per eam nouum accipiat, & ſubſtantiale. Tum ergo arguitur. Quod de nouo accidit materiæ, vt res diſtincta ab ea ponit in numerum cum ea. Forma de nouo accedit meteriæ vt res diſtincta ab ea. Ergo forma ponit in numerum cum materia. Quæ concluſio eſt contra dictũ Auerrois dicentis „ Sed agens apud Ariſtotelem non eſt congregans inter duo in rei veritate, ſed extrahens illud, quod eſt in potentia ad actum, & quaſi congregat inter potentiam, & actum, ſcilicet inter materiam, & formam ſecundum quod extrahit potentiam ad actum.

Syllogiſmus neceſſarius. Quod ponit in numero cum materia, non ſuſcipit eſſe actu, niſi per productionem nouæ ſuæ entitatis. Forma ponit in numero cum materia. Ergo forma non ſuſcipit eſſe niſi per productionem nouæ entitatis. De qua entitate iam exurgit, & inſtat argumentum, Vel tota de nouo fit, vel aliquid eius pręcedebat.

Examen. Solutio argumenti petetur ex termini exemplari explicatione, (eductionis ſcilicet ex potentia) erat autem ex cæræ impreſſione, dum ergo linea queppiam in cæram imprimitur: cauitas, quæ fit non erat actu in cæra, totaq; eius actiuitas de nouo fit: at erat in potenria, in mollicie ſcilicet cæræ, quæ cedere paxilli impreſſioni apta eſt: ob id neq; rectitudo linearis erat in paxillo, aut ſtylo, qui eam ex ſe promeret, ſed erat in mollicie cæræ, in potentia, ex qua ipſe expromeret actu.

Tertia Poſitio. Eſt Themiſtij, & Alpharabij ſecundum Auerroem com. eod. 18. 12. diuin.

Cum generatio alia ſit à ſimili, ſcilicet ab agente vniuoco, vt ignis ab igne: homo ab homine: alia ſit adſimili, hoc eſt ab agente æquiuoco in generatione hac forma creatur ab agẽte abſtracto in priori ab agẽte materiali.

Annotatio. Conuenit ſententia hæc cum præcedente in eo quòd formæ creentur totæ ſcilicet ab agente efficiantur, inq; materia ponantur, fundamenta ſunt ſuperioris ſententiæ, quod ad creationem ſpectat, quòd ad diuerſitatem verò, ac differentiam agentium non eſt huius loci conſiderare fundamenta.

Poſi-

Poſitio Quarta. Quæ videtur eſſe poſie Franciſci Bonamici lib. 2. de motu cap. 29. & Ponponatij penes eundem Bonamicum ibid. cap. 28. Verba Bonamici cap. 29. parum poſt medium. „Quam ob rem patetq; ſit falſa illa vuulgata propoſitio Formas eductas e ſinu materiæ inducuntur enim non educuntur.

Formæ inducuntur ab agente non educuntur, attamen non eſt ea creatio.

Annotatio. Hanc opinionem, & poſitionem ego multiplico, quoniam nomen hy viri creationis non admittunt Bonamicus reffutat 2. de motu c. 28. & ea ratione declinari nomen, eo quod agens, etiam ſi totam ex ſe formam expremat, materiam tamen accommodatam quærit in quam inducatur, cum creatio nullam materiam exigat, ſed re vera eadem eſt poſitio vtraq; ſolum nomine differunt, & voce; licet neq; Auicenna, & alij creationem appellent (quod meminerim) dationem ipſam formarum, at nominent. Erit vt dicebam differentia nominum verum, non ſecus, ac ſit maior differentia intercederet, conſideremus rationes pro ſententia. Bonamicus cum plura dicat in hoc tamen vnum videtur omnia fundaměta reduci, quod præſertim Ariſtotelis auctoritate firmat. Quòd agens ſolum habet actu formam.

Ratio Bonamici d. lib. 2. de motu cap. 28.

Quod ſolum habet actu formam, ſolum producit formam. At ageus ſolum habet actu formam. Ergo agens ſolum producit formam. Maiorem, & minorem probat auctoritate Ariſtotelis 2. de gener. animal. vbi habet, à corde gigni partes, vt à primo auctore, rationemq; reddit, quoniam ab eo quod eſt actu fieri oportet id, quod eſt potentia; vnde concludit in corde eſſe oportere ſpeciem, & formam. Probat rurſus minorem ex Ariſtotele, qui comparat agens naturale artificiali: at artificiale agens habet formam in ſe actu, vt ædificatur formām domus. Sculptor ſtatuæ, item modus dicendi eſt frequens Ariſtotelis, & frequens interpretibus. Agens afferre formam dare formam. Imponere formam, quod dicit Themiſtius.

Examen. Maior propoſitio de productione ſecundum efficientiam poteſt eſſe vera, dum recte exponatur, at de productione paſſiua, qualis conuenit materiali cauſæ falſa eſt tribuendam vero eſt materiæ cauſalitatem, cum cauſa ſit, certum eſt. Minor vero debet ſano modo intelligi; non enim habet actu formam eandem numero, quam producit agens, ſed agens vniuocum habet eam actu ſecundum ſpeciem, at æquiuocum, neque ſecundum ſpeciem, ſed eatenus actu dicitur habere, quatenus continet, & obtinet poteſtate actiua, non paſſiua, at forma ea numero, quæ producitur non eſt actu in agente. Ad auctoritates vero, & aſſertiones, quod agens det formam, & afferat, & producat, nemo id negat, at dat educendo. Artificis comparatio idem confirmat ſculptor in ſe habens ſimulachrum ſtatuæ, at ex marmore educit ſcalpro non autem ipſe ex ſe ipſo exprompta marmori imponit idem ædificator in extruenda domo.

Poſitio quinta. D. Th. & poſt alios Suarez Diſp. 15. metaphiſ. ſect. 2. n. 10.

Forma ſubſtantialis alia ſubſiſtens, & a materia independes alia materialis prioris ordinis eſt anima rationalis ſecundi ordinis ſunt reliquæ formæ naturales. forma ſubſiſtens per creationem producitur materieq; inſeritur formæ materiales educuntur ex potentia materiæ.

Ratio primæ partis. Ducitur ex fundamento fidei. Nimirum animam

ratio-

rationalem non eſſe antequam in corpus inducatur quo circa non pertinet examen ad hunc locum.

Ratio ſecundæ partis Suarez diſp. 15. ſect. 2. n. 13.

Formæ materiales vel creatione producuntur, vel eductione ex potentia materiæ. Non autem creatione. Ergo eductione ex potentia materiæ. Aſſumptum probatur. etenim. creatio eſt ſubſiſtentium. ac formæ materiales, non ſubſiſtunt. ergo. ſecundo probatur. Quoniam formæ materiales non proprie fiunt ergo nec creantur.

Examen. Creatio vel arcte ſumitur, & ſtricte vel latius vt includit emanationem meram ab agente veluti in corpore ſolis lux ab eius natura, in homine riſibilitas a retionalitate emanant, & obſcuratio lunæ ab interpoſitione terræ atq; ita concipiunt emanationem mundi æternam à Deo in Ariſtotelis via, qui procedere mundum ſecundum eſſe a Deo credunt modo ad argumentum ſi creatio ſumatur primo modo non eſt verum diſiunctum formæ materiales producerentur vel creatione, vel eductione. eſt media inter has emanatio. ſi vero ſumatur ſecundo modo falſum eſt creationem omnem eſſe ſubſiſtentium nam proprietates etiam emanant, quæ neq; ſubſiſtunt neq; ſubſtantiæ ſunt. Pariter ſoluitur ſecunda aſſumpti probatio. eadem enim prorſus reſponſio.

Secunda ratio. Eiuſdem Suarez.

Quæ forma continetur in potentia materię, omnis educitur de potentia materiæ omnis forma materialis continetur in potentia materiæ. Ergo omnis forma materialis educitur de potentia materiæ. Ad confirmationem rationis diſtinguit vt diuerſa, continere formam in potentia, & eſſe in potentia ad formam, primum indicat vim cauſandi formam ſecundum indicat ſolam capacitatem ad recipiēdam formam hanc ſecundā potentiam obtinet materia ad animam rationalem non primam non enim in eius potentiam continetur rationalis, anima ad cuius productionem non concurrit, ſed habet ſolum potentiam recipiendi eam extrinſecus immiſſam, & productam, verum ad formas materiales obtinet primam potentiam; continet ſcilicet eas in potentia ſua.

Examen.

Ratio vtitur minore æque ignota, ac concluſio nimirum qui credunt formas a coelo demumq; ab agente totas produci negabunt ęque formas contineri in potentia materiæ quo in ſenſu declarat Suarez præterea vero ſi aſſignemus materiæ præter potentiam formæ receptiuam aliam potentiam ad formā erit ne hæc potentia actiua an paſſiua? ſi paſſiua ſolum non videtur hæc alia fore quam potentia receptiua impreſſionis agentis. actiuam vero nullam haberi potentiam a materia videntur omnes fateri vt ſupra de materia.

Iuditium Authoris.

In Ariſtotelis, ac peripatetica via longe probabilior eſt meo iudicio de formis ſubſtantialibus hæc quarta ſententia diſtinguens animam rationalem a cæteris naturalibus, eamq; extrinſecus aduenire, has ex materiæ potentia educi aſſerens non æque tamen declarationi adhæreo. De rationali ergo concluſio eſt Ariſtotelis ipſius lib. 2. de gen. anim. c. 3. qui locus eſt celebris ſuntq; verba „ Reſtat igitur, vt mens ſola extrinſecus accedat, eaq; ſola diuina ſit nihil. enim cum eius actione communicat actio corporalis „ Reliquas autem educi ex ſinu, & potentia materiæ deducitur ex iiſdem Ariſtotelis verbis, ſi. n. mens ſola extrinſecus aduenit reliquæ Ergo naturales formæ

formæ intrinſecus adueniunt non autem exrrinſecus accedent. quoniam materia eas ſuſcipiat, vnumq; per ſe cum illis conſtituet eadem enim ratione mens intrinſecus adueniret. oportet itaq; vt intrinſecus ideo adueniant, quoniam ex ſinu materiæ, eiuſq; potentia depromantur, & educantur. quæ præterea dicit Ariſtoteles in primo phiſic. & in aliis de phiſic. auditu libris, & in 7. & 8. metaphiſ. in eandem ſententiam promptius cedunt quam in contrariam, quæ totam effuſionem formæ tribuit agenti ex ſe illam ex promenti, & materiæ aſſignat ſolam potentiam receptiuam, quam etiam priorem ex poſitionem ſchola peripatetica communi voto ſequitur. Non nego tamen in alium quoq; ſenſum Ariſtotelis quoq; verba poſſe de torqueri cum non tanta claritate in eam partem loquatur philoſophus, vt alteram exponem prorſus verba reijciant.

Annotatio. Dixi ex diſputatione de procreatione formæ fore vt eluceſceret cauſa eius effectrix vidimus autem hucuſq; efficiens compoſiti eſſe efficiens formæ ſiue, ea tota ſit extrinſecus ab agente ſiue educatur de potentia materię reliqua modo cognitio eiuſdem efficientis habebitur in Diſp. de gener. q. 4.

QVÆSTIO QVARTA.

De intenſione, & remiſſione formæ ſubſtantialis. vtrum ſcilicet forma ſubſtantialis ſuſcipiat magis, & minus.

Controuertitur inter peripateticos vtrum forma ſubſtantialis ſuſcipiat magis, & minus quodq; idem eſt vtrum intendatur, & remittatur. tres autem in ſumma ſunt opiniones. duæ extremæ altera media. prima fert nullam formam ſubſtantialem ſuſcipere magis, & minus. altera extrema fert omnem formam ſubſtantialem ſuſcipere magis, & minus. Media autem ſententia aſſerit formas elementorum, vt imperfectas ſuſcipere magis, & minus. reliquarum vero nullas ſuſcipere. prior ſententia eſt Auicennæ, D. Thomæ Mercenarij, & Bonamici. Secunda tribuitur Scoto, & Alexandro Aphrodiſienſi, eſt Antonij Andreæ eſtq; Piccolominei inter recentiores, & Gianninij: quæ tamen ſententia declarationes ſuſcipit primo vero reſtringitur ad formas infra rationalem animam, at a nonnullis infra animam. Secundo declaratur formam dupliciter ſumi, ac conſiderari poſſe vno modo ſecundum ſe proutq; eſſentiam ipſam ſpecificam conſtituit, alio modo vt eſt in particularibus, ac in materia. primo modo non recipit magis, & minus forma ſubſtantialis immò ſecundum aliquos neq; forma accidentalis. Secundo modo nedum accidentalis ſed etiam ſubſtantialis ſuſcipit magis, & minus in concluſiones iam ſpargamus opiniones, & ſingularum fundamenta expendamus.

Concluſio prima eſt Auicennæ D. Th.

Nulla forma ſubſtantialis ſuſcipit magis, & minus.

Ratio-

Rationes ex Ariſtotelis dictis.

Rationes multæ ab Ariſtotelis dictis ducuntur penes peripateticos quæ ex ſtatuto ab initio fundamento probabilitatem faciunt, non ſcientiam inuehunt ſunt autem huius generis potiores. Primo ex cap. de ſubſtantia in prædic. vbi aperte dicit philoſophus. ſubſtantiam non ſuſcipere magis, & minus. Secunda, eſt ex lib.8.metaphiſ. tex. 10. vbi aperte negat formam ſubſtantialem habere magis, & minus, & ratione etiam confirmat quia formæ ſunt ſicut numeri de qua ratione poſtea. rationes autem ex re videntur hæ eſſe potiores.

Ratio prima ex re. Propriæ quarto modo affectiones nõ ſuſcipiunt magis, & minus. Ergo multo minus ſuſcipiet forma ex qua ipſæ pendent. Antecedens patet inductione non .n. homo eſt alter altero magis riſibilis indeq; ſumpſit Porphirius c.de dif. conſequentia vero videtur etiam aperta eſt enim principium vnitius effectu adeo vt ſi effectus non admittat gradus multo minus admittat principium.

Ratio ſecunda. Eſſentia rei præſertim ſubſtantialis non ſuſcipit magis, & minus. Porphirio aſſerente ex inductione, forma eſt eſſentia rei complementumue eſſentiæ. ergo forma non ſuſcipit magis, & minus. multo ergo minus ſubſtantia compoſita de qua id paſſim agnoſcunt peripatetici.

Ratio tertia elicitur ex Amm. in præd. ſubſtantiæ.

Suſceptio magis, & minus fit per commiſtionem contrariorum. Ariſtoteles lib. 5. phiſ. tex. 19. Ammonius in pred. ſcilicet Omne quod ſuſcipit magis, & minus miſtionem contrariorum patitur. Nulla ſubſtantia commiſtionem contrariorum patitur quia nulla ſubſtantia habet contrarium. ergo nulla ſubſtantia ſuſcipit magis, & minus. Maiorem Ammonius expoſitione firmat, eſt enim minus album quod maiorem nigredinis portionem ad miſtam ſuſcipit. minorem vt euidentem accipit.

Ratio quarta. Si forma ſubſtantialis ſuſciperet magis, & minus gradus ſubſtantiales haberet. At non habet gradus ſubſtantiales forma ſubſtantialis ergo non ſuſcipit magis, & minus forma ſubſtantialis. Conſequentia videtur ex declaratione terminorum manifeſta eſſet enim forma ſubſtantialis vt albedo in plures gradus primum, ſecundum, tertium, & diuiſa quorum primus tenuior eſt ſecundus aliquanto intenſior, & ſubinde intenſiores alij pariter dum forma ex.gr. auri ſuſcipiat magis, & minus habebit gradus qui ſubinde magis aurum conſtituant. Aſſumptum probatur vel eiuſmodi gradus ad eſſentiam pertinebunt vel ad eſſe. ſed ad neutrum pertinere poſſunt ergo gradus ij non dantur Aſſumptum probatur quoad vtramq; partem. quoad primam quidem quoniam ſi ad eſſentiam ſpectarent (adeoq; ad quidditatem idem enim ſunt eſſentia, & quidditas) eorum varietas vt mutatio varietatem in quidditate induceret ſed hoc non conuenit ea ſcilicet quæ ſuſcipiunt magis, & minus non mutant ſpeciem non enim inteſior albedo in aliam ſpeciem tranſit ab albedine minus intenſa ergo. Probatur ſecunda pars. Quoniam cum forma det eſſe ſpecificum ſi gradus pertineant ad eſſe idem eſt, atq; ſi pertinerent ad eſſentiam.

penes Giãn. lib. 3. c. 4.

Ratio quinta. Si forma ſubſtantialis intenderetur, ac remitteretur ſiue ſuſciperent magis, ac minus motu acquireretur. acquireretur .n. per ſucceſſionem. At non acquiritur motu forma ſubſtantialis ex demonſtratis ab Ariſt 5.phiſ.tex.10.&c. ergo non ſuſcipit forma ſubſtãtialis magis, & minus.

Exa-

Examen. Ariſtotelis teſtimonia inter Peripateticos etiam ſunt, qui varijs gloſſematibus ſemoueant, primum enim ex prædicamento ſubſtantiæ reſtringunt ad ſubſtantiam compoſitam non ad formas extendendum credunt, alij ad ſubſtantias nedum compoſitas, ſed etiam ad formas perfectas extendunt, at a formis imperfectis quales ſunt formæ elementorum remouent ſed fortè ex conſilio ibi ariſtotelis aptior deducitur propoſitionis limitatio. Ibi enim Philoſophus prædicationem præſertim reſpicit, & prædicationis modum; non prædicatur autem ſubſtantia vlla ſecundum magis, & minus de ſubiectis ſibi in eadem latitudine ſpeciebus aut indiuiduis: multo minus de eodem, non ſcilicet homo eſt magis animal, quam equus, neq; Petrus magis homo quam Paulus multo minus Paulus eſt nunc magis, vel minus homo quam antea. cæterum vtrum forma rem conſtituens ſuſcipiat magis, & minus nec ne non pertinebat ad locum Ariſtotelis ſatis eſt illi dum non prædicationem ſecundum magis, & minus inueheat etiam ſi ipſa ſuſciperet. Aliter reſpondet Gianninius de qua reſponſione poſtea. Secundum teſtimonium ex 8. metaph. tex. 10. includere videtur in ſe ipſo ſolutionem ibi [„ Sed ſiquidem eſt ea eſt, quæ ſecundum materiam eſt „] important enim verba formam in ſe ipſa non ſuſcipere magis, & minus, at ſuſcipere vt in materia eſt: quod alias etiam de qualitatibus ipſis dicit Ariſtoteles.

Primus teſtim. et declarat.

Secundum teſtim. Ariſtotelis declarat.

in præd. qualit.

Examen primæ rationis. Prima ratio ex re ſoluitur à nonnullis inſtando conſequentiæ. Pendent proprietates à forma quidem, ſed forma integra, & ſecundum poſtremum apicem, non ſecundum qualēcunq; gradum; eiuſmodi apex eſt indiuiſibilis, & non ſuſcipit magis, & minus, proindeq; poteſt etiam independens proprietas non ſuſcipere, licet forma ſuſcipiat. At cui licet à frequentiore ſchola recedere, licet etiam negare antecedens, vel declarare, non ſuſcipere ſcilicet ſecundum prædicationem, & demonſtrationem, licet ſecundũ veritatem ſuſcipiat, nam quid prohibet (dicent) maiorem huic homini, quam alteri ineſſe habilitatem ad ridendum, & huic Luciniæ, quam illi maiorem aptitudinem, & habilitatem ad canendum; certe non videtur contraria propoſitio per ſe manifeſta eſſe.

Examen ſecundæ rationis. Secundam pariter rationem ſoluunt eodem, eodemq; fundamento. Eſſentia rei conſiſtit, & pendet ex poſtremo gradu, ac apice formæ, adeoq; eſt indiuiſibilis, & expers intenſionis, ac remiſſionis ſicut, & ille apex. Sed fortè alij ex Ariſtotelis dicto, & fundamento 8. metaph. tex. 10. ibi. „ Ita nec definitio, nec ipſum, quid erat eſſe erit am-
„ plius ablato aliquo, aut addito. „ Dicent ergo ex additione, vel ſublatione alicuius differentiæ in definitione poſitæ; variari eſſentiam, at non ex gradu intenſiore, v. gr. ſi accipiatur definitio hominis platonicè tradita, & a Porphyrio memorata. Animal rationale mortale variabit eſſentia, ac ſpecies, ſi auferratur mortalè, vel ſi addatur philoſophum. At non ſi intendatur, vel remittatur gradus mortalitatis, forſan enim magis eſt mortale ephimerum animal, quam animal longęuum.

Examen tertiæ rationis. Vtraq; rationis propoſitio ambigua eſt: nam neq; plures concedunt ex contrariorum miſtione intenſionem, & remiſſionem naſci, neq; ſubſtantiales formas omni contrarietate carere. Piccolomineus diſtinguit contrarietatem in externam, & internam, vocat internam, quæ eſt differentiarum, & hanc dicit conuenire formis ſubſtantialibus, eiuſq; rationeremitti, & intendi, ac externam quam dicit acquiri continuatè per mo-

ex lib. 2. de elem. c. 12.

Rationes ex Ariſtotelis dictis.

Rationes multæ ab Ariſtotelis dictis ducuntur penes peripateticos quæ ex ſtatuto ab initio fundamento probabilitatem faciunt, non ſcientiam inuehunt ſunt autem huius generis potiores. Primo ex cap. de ſubſtantia in prædic. vbi aperte dicit philoſophus. ſubſtantiam non ſuſcipere magis, & minus. Secunda, eſt ex lib. 8. metaphiſ. tex. 10. vbi aperte negat formam ſubſtantialem habere magis, & minus, & ratione etiam confirmat quia formæ ſunt ſicut numeri de qua ratione poſtea. rationes autem ex re videntur hæ eſſe potiores.

Ratio prima ex re. Propriæ quarto modo affectiones nõ ſuſcipiunt magis, & minus. Ergo multo minus ſuſcipiet forma ex qua ipſæ pendent. Antecedens patet inductione non .n. homo eſt alter altero magis riſibilis indeq; ſumpſit Porphirius c. de dif. conſequentia vero videtur etiam aperta eſt enim principium vnitius effectu adeo vt ſi effectus non admittat gradus multo minus admittat principium.

Ratio ſecunda. Eſſentia rei præſertim ſubſtantialis non ſuſcipit magis, & minus. Porphirio aſſerente ex inductione, forma eſt eſſentia rei complementumue eſſentiæ. ergo forma non ſuſcipit magis, & minus. multo ergo minus ſubſtantia compoſita de qua id paſſim agnoſcunt peripatetici.

Ratio tertia elicitur ex Amm. in præd. ſubſtantiæ.

Suſceptio magis, & minus fit per commiſtionem contrariorum. Ariſtoteles lib. 5. phiſ. tex. 19. Ammonius in pred. ſcilicet Omne quod ſuſcipit magis, & minus miſtionem contrariorum patitur. Nulla ſubſtantia commiſtionem contrariorum patitur quia nulla ſubſtantia habet contrarium. ergo nulla ſubſtantia ſuſcipit magis, & minus. Maiorem Ammonius expoſitione firmat, eſt enim minus album quod maiorem nigredinis portionem ad miſtam ſuſcipit. minorem vt euidentem accipit.

Ratio quarta. Si forma ſubſtantialis ſuſciperet magis, & minus gradus ſubſtantiales haberet. At non habet gradus ſubſtantiales forma ſubſtantialis ergo non ſuſcipit magis, & minus forma ſubſtantialis. Conſequentia videtur ex declaratione terminorum manifeſta eſſet enim forma ſubſtantialis vt albedo in plures gradus primum, ſecundum, tertium, & diuiſa quorum primus tenuior eſt ſecundus aliquanto intenſior, & ſubinde intenſiores alij pariter dum forma ex. gr. auri ſuſcipiat magis, & minus habebit gradus qui ſubinde magis aurum conſtituant. Aſſumptum probatur vel eiuſmodi *penes Giãn. lib. 3. c. 4.* gradus ad eſſentiam pertinebunt vel ad eſſe. ſed ad neutrum pertinere poſſunt ergo gradus ij non dantur Aſſumptum probatur quoad vtramq; partem. quoad primam quidem quoniam ſi ad eſſentiam ſpectarent (adeoq; ad quidditatem idem enim ſunt eſſentia, & quidditas) eorum varietas vt mutatio varietatem in quidditate induceret ſed hoc non conuenit ea ſcilicet quæ ſuſcipiunt magis, & minus non mutant ſpeciem non enim intenſior albedo in aliam ſpeciem tranſit ab albedine minus intenſa ergo. Probatur ſecunda pars. Quoniam cum forma det eſſe ſpecificum ſi gradus pertineant ad eſſe idem eſt, atq; ſi pertinerent ad eſſentiam.

Ratio quinta. Si forma ſubſtantialis intenderetur, ac remitteretur ſiue ſuſciperent magis, ac minus motu acquireretur. acquireretur .n. per ſucceſſionem. At non acquiritur motu forma ſubſtantialis ex demonſtratis ab Ariſt. 5. phiſ. tex. 10. &c. ergo non ſuſcipit forma ſubſtãtialis magis, & minus.

Exa-

Examen. Ariſtotelis teſtimonia inter Peripateticos etiam ſunt, qui varijs gloſſematibus ſemoueant, primum enim ex prædicamento ſubſtantiæ reſtringunt ad ſubſtantiam compoſitam non ad formas extendendum credunt, alij ad ſubſtantias nedum compoſitas, ſed etiam ad formas perfectas extendunt, at a formis imperfectis quales ſunt formæ elementorum remouent ſed forte ex conſilio ibi ariſtotelis aptior deducitur propoſitionis limitatio. Ibi enim Philoſophus prædicationem præſertim reſpicit, & prædicationis modum; non prædicatur autem ſubſtantia vlla ſecundum magis, & minus de ſubiectis ſibi in eadem latitudine ſpeciebus aut indiuiduis: multo minus de eodem, non ſcilicet homo eſt magis animal, quam equus, neq; Petrus magis homo quam Paulus multo minus Paulus eſt nunc magis, vel minus homo quam antea. cæterum vtrum forma rem conſtituens ſuſcipiat magis, & minus nec ne non pertinebat ad locum Ariſtotelis ſatis eſt illi dum non prædicationem ſecundum magis, & minus inuehat etiam ſi ipſa ſuſciperet. Aliter reſpondet Gianninius de qua reſponſione poſtea. Secundum teſtimonium ex 8. metaph. tex. 10. includere videtur in ſe ipſo ſolutionem ibi [„ Sed ſiquidem eſt ea eſt, quæ ſecundum materiam eſt „] important enim verba formam in ſe ipſa non ſuſcipere magis, & minus, at ſuſcipere vt in materia eſt: quod alias etiam de qualitatibus ipſis dicit Ariſtoteles.

Primus teſtim. et declarat.

Secundum teſtim. Ariſtotelis declarat. in præd. qualit.

Examen primæ rationis. Prima ratio ex re ſoluitur à nonnullis inſtando conſequentiæ. Pendent proprietates à forma quidem, ſed forma integra, & ſecundum poſtremum apicem, non ſecundum qualecunq; gradum; eiuſmodi apex eſt indiuiſibilis, & non ſuſcipit magis, & minus, proindeq; poteſt etiam independens proprietas non ſuſcipere, licet forma ſuſcipiat. At cui licet à frequentiore ſchola recedere, licet etiam negare antecedens, vel declarare, non ſuſcipere ſcilicet ſecundum prædicationem, & demonſtrationem, licet ſecundũ veritatem ſuſcipiat, nam quid prohibet (dicent) maiorem huic homini, quam alteri ineſſe habilitatem ad ridendum, & huic Luciniæ, quam illi maiorem aptitudinem, & habilitatem ad canendum; certe non videtur contraria propoſitio per ſe manifeſta eſſe.

Examen ſecundæ rationis. Secundam pariter rationem ſoluunt eodem, eodemq; fundamento. Eſſentia rei conſiſtit, & pendet ex poſtremo gradu, ac apice formæ, adeoq; eſt indiuiſibilis, & expers intenſionis, ac remiſſionis ſicut, & ille apex. Sed fortè alij ex Ariſtotelis dicto, & fundamento 8. metaph. tex. 10. ibi. „ Ita nec definitio, nec ipſum, quid erat eſſe erit am-
„ plius ablato aliquo, aut addito. „ Dicent ergo ex additione, vel ſublatione alicuius differentiæ in definitione poſitæ; variari eſſentiam, at non ex gradu intenſiore, v. gr. ſi accipiatur definitio hominis platonicè tradita, & à Porphyrio memorata. Animal rationale mortale variabit eſſentia, ac ſpecies, ſi auferratur mortale, vel ſi addatur philoſophum. At non ſi intendatur, vel remittatur gradus mortalitatis, forſan enim magis eſt mortale ephimerum animal, quam animal longæuum.

Examen tertiæ rationis. Vtraq; rationis propoſitio ambigua eſt: nam neq; plures concedunt ex contrariorum miſtione intenſionem, & remiſſionem naſci, neq; ſubſtantiales formas omni contrarietate carere. Piccolomineus diſtinguit contrarietatem in externam, & internam, vocat internam, quæ eſt differentiarum, & hanc dicit conuenire formis ſubſtantialibus, eiuſq; ratione remitti, & intendi, ac externam quam dicit acquiri continuatè per motum

ex lib. 2. de elem. c. 32.

tum excludit, atq; ita exponit Ariſtoteles, ſed de intenſione,& remiſſione agemus infra vbi de alteratione,& ibi rem hanc conſiderabimus; interim ſi fiat intenſio per radicationem maiorem formæ in ſubiecto, eſt nullam contrariorum commiſtionem exigit.

Examen quartæ rationis. Conſequentię quartę rationis inſtat Bonamicus, qui intentionem, & remiſſionem tribuit non gradibus formę, ſed materiæ vt ita dicam, obici, quæ non momento temporis formam ſuſcipit, quę ſententia in radicationem recidit; aliter Giannınus admittendo gradus ſoluit negat mutatione graduum, nouaq; eorum acceſſione mutari eſſentiam, eo quod non quiuis gradus formæ eſſentiam conſtituat, ſed ſolum vltimus. Prior tamen inſtantia probabilior.

Examen quintæ rationis. Inſtat conſequentiæ Mercenarius non ſequi ex eo, quod ſucceſſiuè fiat acquiſitio formæ ſubſtantialis, ideò acquiri per motum, requiri ſiquidem ad motum præter ſucceſſionem ſubiectum actu eſſe, & terminum vtrumq; poſitiuum, ex Ariſtot. ipſo 5. phiſ.

Concluſio ſecunda extrema penes Giannin. lib. 3. cap. 4.

Omnis forma materialis ſuſcipit magis, & minus.

Ratio prima Antonij Andreæ 11. Metaph. q. art. 2.

Concluſionem hanc Antonius Andreas in hanc aliam deducit. ,, Forma
,, ſubſtantialis habet gradus intrinſecos eſſentiales, ſecundum quos ſuſcipit
,, magis, & minus, & intrinſecam diuiſionem. ,, Hanc ipſe probat primo ex
,, qualitate propria comparata ad ſubiectum. Calidum intenditur, & remittitur. Ergo etiam ignis. Probat conſequentiam, quoniam. Cauſa naturali ſimiliter ſe habente cauſatum ſimiliter ſe habet. Sed calor in diuerſis indiuiduis ignis non ſimiliter ſe habet. Quoniam vnus calor eſt intenſior alio. Ergo ignis, qui eſt cauſa naturalis caloris non ſimiliter ſe habet, ſed vnus, eſt intenſior alio: Probat maiorem, quoniam cauſa naturalis agit quantum poteſt, & ſecundum vltimum ſuæ potentiæ, proindeq; omnis cauſa æque perfecta cauſabit effectum æque perfectum, vnde conuertendo per contrapoſitionem ſiue a deſtructione conſequentis, ſi effectus non eſt æque perfectus cauſa non erit æque perfecta. Occurrit autem tacitæ reſponſioni, quia eſſe poſſet ignis calor per ſe æque intenſum eſſe, at non æque intenſum effectum cauſare propter contrarium aliquod impediens: at redarguit reſponſionem, quoniam ſi ſumantur duo ignes alter maior, alter minor, minor minus calidus erit maiore.

Examen. Sed ratio hæc fundamento nititur falſo. Minor ignis æque calidus eſt, ac maior ſecundum gradus, at non ſecundum potentiam.

Secunda ratio ex qualitate propria comparata ad aliud ſubiectum.

In alteratione præcedente corruptionem aquæ in ignem introducitur calor. Ergo etiam forma ignis non perfecta, ergo remiſſa. Probat primam conſequentiam. Quoniam nullum proprium accidens eſt ſine propria forma ſubiecti. Sed calor eſt proprium accidens ignis, præſertim calor generatus in alteratione ab igne. Quod ſi negatur poterit eſſe totus calor ignis in re ſine forma ignis. Probat ſecundam conſequentiam. Quòd ſit remiſſa, quod duæ formæ ſpecificæ repugnantes non poſſunt eſſe in eodem ſimul ſubiecto.

Examen. Ratio hæc pro fundamento ſuſcipit calorem eſſe propriam ignis affe-

Digitized by Google

affectionem: quod iure negabitur, eſt enim proprietas ſummus calor ignis, non quiuis calor: immò ſi in elementis ſunt ſingulæ qualitates in ſummo, calor etiam ſummus aeri conuenir, vt etiam ex eiuſmodi ſententia, neq; ſummus calor eſſet ignis proprietas, ſed calor ſiccus, & ſummus. Vnde illa etiam conſequentia falſa poſſet eſſe calor totus igneus ſine forma ignis, nam cum calor ad id peruenit iam ſimul ſaltem niſi prius adfuit forma ignis.

Tertia ratio. Omne quod mutatur etiam ſecundum formam ſubſtantialem partim eſt in termino a quo, partim in termino ad quem. Ratione formæ, non ratione ſubiecti. At omne ens quod ſecundum formam partim eſt in termino a quo partim in termino ad quem forma ſuſcipit magis, & minus habet ſcilicet gradus intrinſecos per quos ſuſcipit magis, & minus. Ergo omnis eius quod mutatur etiam ſecundum formam ſubſtantialem forma ſuſcipit magis, & minus. Probatur minor ex Ariſtotelis aſſertione 6. phiſ. tex. 32. & 87. qui ampliat ad mutationem etiam ſecundum contradictionem, & quod diuiſi partitio ſit ſecundum formam eſſe inquam partem in termino a quo partim in termino ad quem probat quia ſi de ſubiecto acciperetur dictum Ariſt. peteret. quia ex eo ipſo infert poſtea omne mobile eſſe diuiſibile demonſtraret ergo a primo ad vltimum idem per idem.

Exam. Hæc ratio nititur dicto, & propoſitione omnino dubia quod mouetur, partim eſt in termino, a quo partim in termino ad quē vt ego alias expoſui. at qui radicationem ponunt negabunt maiorem dicent enim eſſe formam indiuiſibilem at ratione ſubiecti ac materiæ habere gradus adeoq; partitionem impreſſionis.

Ratio quarta. Duo particulares ignes vniti ignem component perfectiorem, & intenſiorem habentem formam ſingulis componentibus duo enim perfecta perfectius aliquid ponunt quam ſingula. Ergo forma ignis intenſionem recipit. *Examen*.

Ignis reſultans ex duobus vel pluribus perfectior erir non ſecundam ſubſtantiam, & eſſentiam ſed mole, & potentia agendi plus enim calefacit maior ignis quam minor, at non eſt magis ignis neq; duo homines habent intenſiorem eſſentiam humanam, & intenſiorem rationalitatem quam vnus homo. Noto prӕterea duas rationes priores probare de elementorum ad ſummum formis non de omnibus formis vt concluſio ponitur.

Concluſio tertia eſt Auerrois lib. 3. de cælo comm. 67.

Aliquæ formæ ſcilicet elementorum ſuſcipiunr magis, & minus reliquæ omnes nequacquam ſuſcipiunt.

Ratio prima penes mercenarium.

Suppoſitio. formæ elementorum manent actu in miſto niſi formæ elementorum refrangerentur hoc eſt ſuſciperent magis, & minus ſiue intenderentur, & remitterentur, generatio miſtorum eſſet alteratio ſed generatio miſtorum non eſt alteratio. Ergo formæ elementorum intenduntur, & remittuntur Aſſumptum ſupponitur conſequentia probatur, nam ſi formæ elementorum integræ permanerent; forma miſti adueniret enti in actu, etenim fotmæ elementorum integre & forma quæuis integra ens in actu conſtituunt. At quicquid aduenit enti in actu eſt accidens: adeoq; facit alterationem non generationem ergo, &c.

Ratio ſecunda quæ vere eſt Auerrois.

Niſi formæ elementorum remitterentur non eſſet miſtum vnum aliquod

V ens

tum excludit, atq; ita exponit Ariſtoteles, ſed de intenſione, & remiſſione agemus infra vbi de alteratione, & ibi rem hanc conſiderabimus; interim ſi fiat intenſio per radicationem maiorem formæ in ſubiecto, eſt nullam contrariorum commiſtionem exigit.

Examen quartæ rationis. Conſequentię quartę rationis inſtat Bonamicus, qui intentionem, & remiſſionem tribuit non gradibus formę, ſed materiæ vt ita dicam, obici, quæ non momento temporis formam ſuſcipit, quę ſententia in radicationem recidit; aliter Giannınus admittendo gradus ſoluit negat mutatione graduum, nonaq; eorum acceſſione mutari eſſentiam, eo quod non quiuis gradus formæ eſſentiam conſtituat, ſed ſolum vltimus. Prior tamen inſtantia probabilior.

Examen quintæ rationis. Inſtat conſequentiæ Mercenarius non ſequi ex eo, quod ſucceſſiuè fiat acquiſitio formæ ſubſtantialis, ideò acquiri per motum, requiri ſiquidem ad motum præter ſucceſſionem ſubiectum actu eſſe, & terminum vtrumq; poſitiuum, ex Ariſtot. ipſo 5. phiſ.

Concluſio ſecunda extrema penes Giannin. lib. 3. cap. 4.

Omnis forma materialis ſuſcipit magis, & minus.

Ratio prima Antonij Andreæ 11. Metaph. q. art. 2.

Concluſionem hanc Antonius Andreas in hanc aliam deducit. „Forma „ ſubſtantialis habet gradus intrinſecos eſſentiales, ſecundum quos ſuſcipit „ magis, & minus, & intrinſecam diuiſionem. „ Hanc ipſe probat primo ex „ qualitate propria comparata ad ſubiectum. Calidum intenditur, & remittitur. Ergo etiam ignis. Probat conſequentiam, quoniam. Cauſa naturali ſimiliter ſe habente cauſatum ſimiliter ſe habet. Sed calor in diuerſis indiuiduis ignis non ſimiliter ſe habet. Quoniam vnus calor eſt intenſior alio. Ergo ignis, qui eſt cauſa naturalis caloris non ſimiliter ſe habet, ſed vnus, eſt intenſior alio: Probat maiorem, quoniam cauſa naturalis agit quantum poteſt, & ſecundum vltimum ſuæ potentiæ, proindeq; omnis cauſa æque perfecta cauſabit effectum æque perfectum, vnde conuertendo per contrapoſitionem ſiue a deſtructione conſequentis, ſi effectus non eſt æque perfectus cauſa non erit æque perfecta. Occurrit autem tacitæ reſponſioni, quia eſſe poſſet ignis calor per ſe æque intenſum eſſe, at non æque intenſum effectum cauſare propter contrarium aliquod impediens: at redarguit reſponſionem, quoniam ſi ſumantur duo ignes alter maior, alter minor, minor minus calidus erit maiore.

Examen. Sed ratio hæc fundamento nititur falſo. Minor ignis æque calidus eſt, ac maior ſecundum gradus, at non ſecundum potentiam.

Secunda ratio ex qualitate propria comparata ad aliud ſubiectum.

In alteratione præcedente corruptionem aquæ in ignem introducitur calor. Ergo etiam forma ignis non perfecta, ergo remiſſa. Probat primam conſequentiam. Quoniam nullum proprium accidens eſt ſine propria forma ſubiecti. Sed calor eſt proprium accidens ignis, præſertim calor generatus in alteratione ab igne. Quod ſi negatur poterit eſſe totus calor ignis in re ſine forma ignis. Probat ſecundam conſequentiam. Quòd ſit remiſſa, quod duæ formæ ſpecificæ repugnantes non poſſunt eſſe in eodem ſimul ſubiecto.

Examen. Ratio hæc pro fundamento ſuſcipit calorem eſſe propriam ignis affe-

Digitized by Google

affectionem: quod iure negabitur, eſt enim proprietas ſummus calor ignis, non quiuis calor: immò ſi in elementis ſunt ſingulæ qualitates in ſummo, calor etiam ſummus aeri conuenit, vt etiam ex eiuſmodi ſententia, neq; ſummus calor eſſet ignis proprietas, ſed calor ſiccus, & ſummus. Vnde illa etiam conſequentia falſa poſſet eſſe calor totus igneus ſine forma ignis, nam cum calor ad id peruenit iam ſimul ſaltem niſi prius adfuit forma ignis.

Tertia ratio. Omne quod mutatur etiam ſecundum formam ſubſtantialem partim eſt in termino a quo, partim in termino ad quem. Ratione formæ, non ratione ſubiecti. At omne ens quod ſecundum formam partim eſt in termino a quo partim in termino ad quem forma ſuſcipit magis, & minus habet ſcilicet gradus intrinſecos per quos ſuſcipit magis, & minus. Ergo omnis eius quod mutatur etiam ſecundum formam ſubſtantialem forma ſuſcipit magis, & minus. Probatur minor ex Ariſtotelis aſſertione 6. phiſ. tex. 32. & 87. qui ampliat ad mutationem etiam ſecundum contradictionem, & quod diuiſi partitio ſit ſecundum formam eſſe inquam partem in termino a quo partim in termino ad quem probat quia ſi de ſubiecto acciperetur dictum Ariſt. peteret. quia ex eo ipſo infert poſtea omne mobile eſſe diuiſibile demonſtraret ergo a primo ad vltimum idem per idem.

Exam. Hæc ratio nititur dicto, & propoſitione omnino dubia quod mouetur, partim eſt in termino, a quo partim in termino ad quē vt ego alias expoſui. at qui radicationem ponunt negabunt maiorem dicent enim eſſe formam indiuiſibilem at ratione ſubiecti ac materiæ habere gradus adeoq; partitionem impreſſionis.

Ratio quarta. Duo particulares ignes vniti ignem component perfectiorem, & intenſiorem habentem formam ſingulis componentibus duo enim perfecta perfectius aliquid ponunt quam ſingula. Ergo forma ignis intenſionem recipit. *Examen.*

Ignis reſultans ex duobus vel pluribus perfectior erit non ſecundam ſubſtantiam, & eſſentiam ſed mole, & potentia agendi plus enim calefacit maior ignis quam minor, at non eſt magis ignis neq; duo homines habent intenſiorem eſſentiam humanam, & intenſiorem rationalitatem quam vnus homo. Noto prærerea duas rationes priores probare de elementorum ad ſummum formis non de omnibus formis vt concluſio ponitur.

Concluſio tertia eſt Auerrois lib. 3. de cælo comm. 67.

Aliquæ formæ ſcilicet elementorum ſuſcipiunt magis, & minus reliquæ omnes nequacquam ſuſcipiunt.

Ratio prima penes mercenarium.

Suppoſitio. formæ elementorum manent actu in miſto niſi formæ elementorum refrangerentur hoc eſt ſuſciperent magis, & minus ſiue intenderentur, & remitterentur, generatio miſtorum eſſet alteratio ſed generatio miſtorum non eſt alteratio. Ergo formæ elementorum intenduntur, & remittuntur Aſſumptum ſupponitur conſequentia probatur, nam ſi formæ elementorum integræ permanerent; forma miſti adueniret enti in actu, etenim formæ elementorum integre & forma quæuis integra ens in actu conſtituunt. At quicquid aduenit enti in actu eſt accidens. adeoq; facit alterationem non generationem ergo, &c.

Ratio ſecunda quæ vere eſt Auerrois.

Niſi formæ elementorum remitterentur non eſſet miſtum vnum aliquod

ens, & compoſitum per ſe ſed eſt vnum per ſe miſtum. ergo formæ elementorum remittuntur ex conſequenti probatur quia ſingulæ formæ integræ compoſitum vnum conſtituerunt ſubſtantiale actu, & hoc aliquid primo de anima tex. 2. vnde miſtum eſſet aliquid vnitum ex quattuor compoſitis actu &c.

Ratio tertia.

Si formæ elementorum in miſto maneant irrefractæ, & integræ vel qualitates remanerent integræ vel remiſſæ ſed neutrum ergo. Probatur vtraq; pars aſſumpti non remanent inquam integræ qualitates v. gr. caliditas, & ſiccitas ignis, & quoniam in compoſito eſſet ignis in actu ignis enim non eſt ignis actu niſi in calore, & ſiccitate, quæ ſit in ſummo. Non remanent autem refractæ ac remiſſe integris exiſtentibus formis ſubſtantialibus. nam ſequeretur poſſe formam ex. gr. ignis exiſtere abſq; vllo gradu caloris probatur conſequentia etenim eadem eſt ratio totius, & partis.

Examen.

Examen primæ rationis. Prima ratio ſupponit elementa reſtare in miſto formaliter quod magna pars peripateticorum negat ego tamen admitto, at altera propoſitio quicquid aduenit enti in actu eſt accidens, inſtantiam, ſeu limitationem ſuſcipit; niſi ſcilicet forma ſubſtantialis præexiſtens ſit ordinabilis ad vlteriorem formam prima diluci. Mercenarius ita reſpondet ego eodem ſenſu forte alijs verbis alias reſpondi ſupra lib. de form. cum ſcilicet aduenit rei formatæ ſed forma formaliter ſe habente non materialiter inde repetatur ſolutio, & declaratio. eadem reſponſione tollitur ſecunda ratio.

Examen tertiæ rationis.

At tertia ratio fallacia diſiuncti, & coniuncti peccat. Eadem eſt ratio partis, & totius in totis homi omeris diſiunctim accepto toto, & diſtributim. ſcilicet quæ ratio vnius partis eadem ſingularum omnium partium, at coniunctim, & collectiue ſumpto toto de eſſentiali, & quidditatiua ratione eſto. at de reali exiſtentia, & coexiſtentia falſum, v. gr. ſine aliqua parte carnis poteſt ad huc viuere animal, at non ſine tota. demum in ſenſu quo vtitur Auerroes eſt Sorites in nullo teruntio conſiſtunt diuitiæ, at non ergo in innumeris miriadibus teruntiorum conſiſtunt diuitiæ eſt hoc falſum ergo. non excludit mea reſpõſio reſponſioen mercenarij, & Giannini immo vniuerſalio modo comprehendit. verum hæc ex formis elementorum obiectio ad diſſertationem de miſtione pertinet, & ibi latius explicabitur.

Iudicium Authoris.

Poſſumus libere pronunciare nullam adductarum concluſionum neceſſariam eſſe neq; ullam pariter pro illis adductam rationem probabiliorem tamen facit primam concluſionem nedum frequentior ſcolæ aſſenſus ſed rei ipſius etiam conſideratio etenim formæ ipſius natura eſt eſſe quidditatẽ per hanc enim ipſa forma ab Ariſtotele definitur, vt vidimus. at quidditas hominis eſt eſſe hominis eſſe inquam eſſentiæ non exiſtentiæ, & quoniam quæcunq; partiuncula rei excogitetur difinitionem ipſam participat. oportet neceſſario quanta lacumq; portio formæ excogitetur ex. gr. humanæ eſſe hominis comportare hoc eſt hominem ipſum conſtituere vnde ad clariorem explicationem rationis excogitetur forma bouis (de humana enim indiuiſibilitate plurimi conueniunt) A.B. & cogitetur diuiſibilis ex repugnã—A.—B. ſuum ſenſu. finganturq; eius quatulacunq, minima portio At cum hæc eſt quidditas, & eſſe humanum adeo hominem iam confecit idemq; de

omni

omni eius particula ſi ponatur diuiſibilis concludetur adeo vt neceſſe ſit indiuiſibile eſſe id, quod primum conſtituit bouem idemq; de cæteris omnibus ſubſtantialibus formis. At qui repugnant credunt formam bouis non eſſe ipſum eſſe bouis, ſed eſſe rem, cui poſtea accedat eſſe bouis v.gr. ſi ſit A B. forma bouis totum A B. ante extremitatem B. non eſſe quidditatem bouis neq; bubile eſſe. ſed quæro ego cum totum illud etiam ante B. ſit forma quomodo non erit quidditas, & quodquid erat eſſe, quæ eſt definitio formæ?.

QVÆSTIO QVINTA.

De cauſalitate formæ.

FOrma ab aliquibus concipitur ſolum ſub ratione cauſandi; ab alijs ſub duplici ratione, & abſoluta ſcilicet qua ſubſtantia eſt, & ſub ratione cauſandi quæ relationem quandam, quæcumq; illa ſit, importat. concipiunt ſolum ſub ratione cauſandi qui formam dicunt eſſe tantum id, quo res eſt: non autem eſſe quidpiam, quod ſit D.Th. 1.p.q.9.art.2.ad 2. non enim ſunt formæ entia quaſi ſint ſubiectum eſſendi ſed quia eis eſt aliquid. ſupra retulimus, & ego in eam inclinaui ſententiam vt vtroq; modo ſit concipienda forma: verum ea eſt inter conceptiones propinquitas ea præterea eſt difficultas concipiendi purum eſſe ſubſtantiale, vt vix aut interdum ne vix ſine aliqua adiuncta ratione aliena concipiatur. hinc Ariſtoteles definit. Naturã referendo ad motum vt eius principium, & cauſam; formam referendo ad compoſitũ cuius eſt quidditas, & eſſentia. hæc ideo dico vt intelligamus quæ ſupra de forma diſputata ſunt in quæſtione Secunda de forma abſoluta includere magna ex parte rationem cauſandi ob neceſſarium connexum non rei quidem ſed noſtre conſiderationis reſpectu. Hinc viſum vtrum ſit actus vtrum ſit quidditas forma quæſiuimus, quæ rationem cauſandi includunt. vnde non erit in hac diſputatione longius immorandum non enim repetenda quæ dicta ſunt; ſolum ea ipſa huic titulo quæſtionis applicanda. forma ergo, & ad materiam refertur, cum qua compoſitum componit, & ad compoſitum ipſum, cuius eſt pars, & ad motum, ac operationes compoſiti verum ad motum, & operationes potius rationem efficientis quam formæ habere videtur. in prioribus itaq; duabus comparationibus eſt præſertim inſiſtendum. Quæritur itaq; primo quæ reſpiciat cauſalitas formæ in materiam, & in compoſitum. Quæritur ſecundo quæ ſit ratio cauſandi. quæritur tertio quæ ſint conditiones cauſandi. quærunt quarto quæ ſit actualis cauſatio. quinto qui ſit effectus.

ARTICVLVS PRIMVS. Quæ reſpiciat cauſalitas formæ.

Poſitio prima videtur Pererij metaph. Diſp. 15. ſect. 5.

Cauſalitas formæ eſt eſſentialis habitudo eius ad actum actuationemq; tum materiæ qua ſcilicet ipſam ad actum adducit. tum ad compoſitum qua eius eſt quidditas.

Digitized by Google

Ratio. Videtur pro ratione adducere definitionem formæ, quam hunc in modum exhibuit. Forma eſt ſubſtantia quædam ſimplex, & incompleta, quæ vt actus materiæ cum ea conſtituit eſſentiam ſubſtantiæ compoſitæ.

Examen. Definitio aliquas pateretur difficultates inter controuerſas opiniones: at eſto veram perfectam eſſe. Attamen etiam ſi ex ea colligerentur eiuſmodi duæ cauſalitates, non tamen concluderetur nullam aliam habere cauſalitatem. Ratio autem inſtandi eſt quoniam tum in materia, tum in compoſito licet conſiderare eſſentiam in hac propriam (in illa minus propriam) & exiſtentiam. Tum conſiderandum num etiam exiſtentia tum materiæ, tum compoſiti pendeat a forma, nam ſi exiſtentia quoq; pendeat, duplex iam cauſalitas tum in materiam, tum in compoſitum formæ erit aſſignanda, & eſſentiæ, & exiſtentiæ. Declaro amplius. Forma erit actus materiæ ſecundum eſſe eſſentiæ, ſecundum ſcilicet illud eſſe formatum, ſecundum quod materia ad determinatas rerum naturalium ſpecies contrahitur, non autem ſecundum eſſe informe. At exiſtentiam prætèrea eidem materiæ tribuet, nullam vero exiſtentiam materiæ ineſſe, niſi à forma ſupra probabilius duxi. Erit quoq; compoſiti cauſa tum ſecundum eſſentiam, tum ſecundum exiſtentiam.

Secunda Poſitio. Cauſalitas formæ nedum reſpicit actum materiæ, & quidditatem compoſiti, ſed etiam vtriuſq; exiſtentiam.

Ratio. De prima parte conuenit cum poſitione præcedente. De ſecunda eſt locus Ariſtotelis 2. de anima tex. 36. vbi habet. Cauſam ipſius eſſe, ſcilicet ipſius exiſtere eſſe ſubſtantiā nimirum quidditatem, & formam, Vnde nfert animam eſſe formam, & ſubſtantiam viuentis.

Annotatio. Diſcrepantia poſitionum pendet ex penitiore fundamento diſtinctionis exiſtentiæ ab eſſentia. Alij enim volunt differre realiter, alij ex natura rei, alij ratione tantum. ſi differant ratione ſolum nullam veram cauſalitatem habere videtur eſſentia ad exiſtentiam. Dico autem ſi differāt ratione ſolum ratiocinante non raciocinata, vt vocant: nam differentia hęc eadem eſt cum differentia ex natura rei. Nullam ergo cauſalitatem veram habere poſſe eſſentiam ad exiſtentiam ſi ſolum ratione diſtinguantur ſentit Suarezius diſp. 31. metaph. ſect. 8. Quod ſi cadat realis diſtinctio, vel ſaltem ex natura rei, tum quæritur adhuc num forma ſit cauſa vllo modo: non eſſet cauſa ſi intelligeretur ab eadem cauſa effectrice compoſiti materialis produci, ſeu cōproduci eſſentiā, & exiſtētiā abſq; vlla cooperatione eſsētiæ in productione exiſtentiæ, Verum hæc opinio aperte admodum repugnat modis dicendi Ariſtotelis, quinimo, & ſcholæ peripateticæ paſſim dicentis à forma procedere eſſe, ideo dimiſſo hoc membro reliquum ſumamus, eſtq; formam eſſe cauſam ipſius eſſe; tum ergo quæritur in quo genere cauſæ. Videtur ergo triplex eſſe opinio, ſi diligenter dicendi modi attendantur. Primus eſt formam, & eſſentiam eſſe cauſam ſolum ſubiectiuam, ac materialem. Secundus eſt eſſe cauſam effectricem per emanationem, ſeu vt dicunt per naturalem reſultantiam. Tertia eſt eſſe vtroque modo cauſam, nimirum tum per emanationem producere exiſtentiam, tum ſibi, & in ſe eam producere. Prior ſententia eſſe aperte videtur D. Thomæ in lib. de ente, & eſſent. cap. 5. & eorum prætèrea omnium, qui Deum arbitrantur proximam cauſam effectricem exiſtentiæ. Secunda ſententia eſt eorum, qui cauſam proximam exiſtentiæ arbitrantur formam; at ſubiectum non eſſen-

eſſentiam, ſed ſuppoſitum, hoc modo rationalitas riſibilitatem, eam enim effundit, at ſubiectum riſibilitatis non eſt anima, ſed homo. Tertia eſt eorum, qui exiſtentiam tribuunt, etiam vt ſubiecto formæ, eandemq; formam cauſam emanantem arbitrantur. Singulas ſententias diſtinguamus, adhuc vbi opus fuerit, & diſcutiamus.

Prima Poſitio. Hanc dicit Thomiſtarum recentiorum Suarezius diſp. 31. ſect. 9. n. 2. tribuit D. Thomæ Scotus 4. Sent. diſt. 1. q. 1.

Forma eſt cauſa exiſtentiæ ſolum materialis, & receptiua; cauſa autem effectrix ſolus eſt Deus.

Prima ratio penes Suarezium ibidem.

Solus Deus, eſt ens per eſſentiam, & omnes creaturæ habent eſſe participatum. Ergo ſolus Deus eſt, qui producit eſſe. Conſequentia probatur. Quoniam virtus cauſatiua exiſtentiæ ſupponit ipſum eſſe in agente. Sed creatura non habet eſſe per ſe, ſed ab extrinſeca cauſa. Ergo non eſt per ſe cauſatiua exiſtentiæ. Confirmatur præterea ſimilitudine aquæ, quæ cum non ſit per ſe calida non eſt per ſe calefactiua.

Secunda ratio. Ibidem. Omnis creatura in ſua actione ſupponit aliquid à ſolo Deo productum. Ergo actio creaturæ ſupponit eſſe. Antecedens probatur. Quoniam creatura non poteſt agere ex nihilo, ſed facit quicquid facit ex præſuppoſito ſubiecto. Ergo non eſt cauſa ipſius eſſe.

Tertia ratio. Ibidem. Solus Deus dat exiſtentiam materiæ primæ. Ergo cauſæ ſecundæ non faciunt exiſtentiam, qua materia prima conſeruatur, & exiſtit. Ergo non faciunt exiſtentiam totius ſubſtantiæ. Antecedens probatur. Nam materia prima à ſolo Deo fieri poteſt, & conſeruari. Prima conſequentia probatur, quia ſecus cauſæ ſecundæ materiam ipſam producerent, & corrumperent. Secunda conſequentia probatur. Quoniam materia non exiſtit niſi per exiſtentiam totius.

Quarta ratio. Ibidem. Niſi Deus ſolus eſſet cauſa exiſtentiæ, ſcilicet eſſe totius entis, ſcilicet tum materiæ, tum formæ, non eſſet verum ſolum Deum eſſe cauſam totius entis. Sed Deus eſt cauſa totius entis. Ergo; &c. Conſequentia confirmatur ex contrarij protenſione. Si creaturæ ſiut cauſæ ipſius eſſe totius dicentur etiam cauſæ totius entis.

Quinta raito. Si ex ſe ipſum, ſcilicet exiſtentia procederet à forma, adeoq; ab eſſentia rei omnes res per eſſentiam eſſent ens. At non omnes res ſunt entia per eſſentiam. Solus n. Deus. Ergo exiſtētia non procedit à forma rei.

Examen. Ratio prima non rectè conſtructa eſt, & propoſitiones cum taxatiuam particulam habeant ſunt reſoluendæ. Antecedens quidem. Deus eſt ens per eſſentiam, & nulla alia res eſt per eſſentiam. Concluſio. Deus producit eſſe, & nulla alia res producit eſſe. Sunt etiàm duæ rationes texendæ, quarum prima concludat Deum producere eſſe. Quoniam eſt ens per eſſentiam. Secunda autem concludat. Nullam rem aliam producere eſſe. Quoniam nulla alia res haber ens per eſſentiam. Nunc primam rationem ommittamus. Poſcit enim quæſtionem magnam vtrum Deus ſit cauſa effectrix, an finalis tantum; ſupponamus nunc Deum producere eſſe cum vera ſententia, etiam ſi in ſchola peripatetica controuerſa. At ſecundam rationem proſequamur, erit illa ex canone reſolutionis in ſecunda figura huiuſmodi. Omne, quod producit eſse eſt ens per eſsentiam. Nulla alia res à Deo eſt ens per eſsentiam. Ergo nulla alia res a Deo producit eſse.

Maiorem probant probando conuerſam per contrapoſitionem: Quod non eſt ens per eſsentiam non producit eſse: quoniam habet ſcilicet non a ſe, ſed a cauſa extrinſeca eſse. Licet hæc probatio peruertatur, cum enim minor extremi as eſse deberet. Quod non eſt ens per eſsentiam, deberet nempe eſse ratio. Omne quod producit eſse habet eſse in ſe. Quod non eſt ens per eſsentiam non habet eſse in ſe. Habet enim ab alio, adeoq; cauſa extrinſeca. Ergo quod non eſt ens per eſsentiam non producit eſse. Suarezius inſtat huic rationi, quaſi ex ipſa deducatur. Quicquid habet aliquid ab extrinſeca cauſa non poteſt illud producere, propoſitioni ergo inſtat, quoniam pariter eſsentiam habet creatura à cauſa extrinſeca, ſcilicet à Deo, & tamen aduerſarij dicunt illam attingi, & produci à forma, & ab eſsentia, ſed non eſt hoc occurrere rationi reſponſione aſtricta verum admodum remota. Exactius ergo reſpondendo. In ſyllogiſmo neceſsario eſt diſtinguẽdum ly ens per eſsentiam; vel enim ſumitur pro eo, quod eſt fluere eius eſſe ab eſsentia, vel pro eo, quod eſse, & exiſtere ſit ipſamet eſsentia. Secundo hoc modo ſolus Deus eſt ens per eſſentiam primo modo etiam ſubſtantiæ aliæ ſunt ens per eſſentiam. Ad confirmationem, minor propoſitio eſt falſa vtro modo ſumatur ly ens per eſſentiam. Falſum nempe eſt. Cuius eſſe non eſt eius eſſentia non habere eſſe in ſe. Falſum eſt quoq; cuius eſſe non procedit ab eius eſſentia non habere eſſe in ſe, nam accidentia, quæ non habent exiſtentiam à ſe, ſed à ſubſtantia habent tamen ſuum exiſtere in ſe. Nam intrinſeca eſt non extrinſeca denominatio albedinis, quæ in hac cartha reperitur dum ipſam exiſtere dicimus, idemq; de cæteris, & in cæteris accidentibus.

Examen primæ rationis. Similitudinis aquæ calidæ.] Argumentum quoque, ſeu confirmatio ex eiuſmodi ſimilitudine potius retorquetur. Nam aqua cal ida calefacit, & per ſe quatenus nihil aliud tum ad calefaciendum exigit. Aqua ſane ipſa per ſe non calefacit, ſed eget calore aliunde immiſſo: at iam calefacta cum ſit, tum calefacit abſq; eo, quod quippiam aliud concurrat.

Examen ſecundæ rationis. Secunda ratio pariter vim nullam habet, ſi reſoluatur, & conſideretur, erit ſyllogiſmus neceſſarius. Nihil cuius actio ſupponit eſſe, ipſum cauſa eſt ipſius eſſe. Creaturæ omnis actio ſupponit eſſe. [ſcilicet eſſe ſubiecti, &c.] Ergo nulla creatura cauſa eſt ipſius eſſe. Hæc ratio fallax, & ipſa eſt. A ſecundum quid enim ad ſimpliciter procedit. Supponit enim eſſe ſubiecti præcedentis non eſſe ſubiecti a ſe conſtituti, ex. gr. forma ignis, quando aduenit ligno combuſto, ſupponit eſſe ligni, in quod, vel in cuius reliquias inducitur, at eſſe ignis à ſe conſtituendi non ſupponit ipſa; ſed ſimul inducit, & vna eſſe materiæ ex antea dictis in diſputationibus de materia. Ipſa enim nullam aliam exiſtentiam habet, quam quæ à formis ſubinde inducitur. Procedit ergo ratio quaſi dicamus à forma procedere eſse ipſum ſimpliciter, & indiſtributum non hoc, illudue eſse eiuſmodi ferme fallaciam Ariſtoteles præſtringit pr. phyſ. tex. 72.

Examen tertiæ rationis. Tertia ratio pluribus falſis nititur. eſset ipſa. Quod non dat exiſtentiam materiæ primæ non dat exiſtentiam totius compoſiti nulla ſecunda cauſa dat exiſtentiam primæ materiæ ergo nulla ſecunda cauſa dat exiſtentiam totius alicuius compoſiti minorem probant quoniam ſolus Deus eſt cauſa eſse materiæ primæ pro ſyllogiſmi vtraq; propo-

ſitio

ſitio falſa. Maior quidem quoniam qui dant materię exiſtentiam illam ſuam imperfectam non intelligent tamen exiſtentiam compoſiti componi ex duabus exiſtentijs materiæ, & formæ, ſed quæ formæ aduenit eandem eſse compoſiti nempe hominis exiſtentia eſt illa perfecta exiſtentia quã ſecum affert anima ralionalis per quam homo exiſtit homo. At ex ſuperioribus neganda minor. nam materia prima nullam ipſa in ſe habet exiſtentiam ſed omnem ſuſcipit a forma. Ad probationem autem falſum eſt ſolum Deum eſse cauſam (proximam ſcilicet de qua nunc agitur materiæ primæ.) nam materia prima non habet exiſtentiam niſi in compoſito per formam vt per cauſam proximam. Deus quidem ſecundum veritatem catholicam ſolus creauit materiam primam ſecundum eius entitatem, at non creauit illam præexiſtentem a forma ſeiunctam ſed ſubiectam formæ adeoq; exiſtentem per formam ipſam.

Examen quartæ rationis. In quarta ratione ly Deum eſse cauſam totius entis diſtinguendum eſt alio modo vt cauſam primam alio modo vt cauſam proximam vt cauſa prima Deus eſt cauſa omnium, & eſſentiæ, & exiſtentiæ quia ſecundum etiam Ariſtotelem me iudice omnia emanant ſecundum eſse à Deo vt lumen a ſole eſtq; hæc emanatio conſeruatio perpetua, ac iugis rerum. vt vero cauſa proxima nequacquam Deus eſt cauſa totius entis,nam agentia particularia ſuos effectus habent, & hoc modo formæ effectus eſt exiſtentia compoſiti naturalis.

Examen quintæ rationis. Quintæ rationis examen idem fere cum examine primæ ly eſſe ens per eſſentiam, & habere eſſe per eſſentiam dupliciter accipitur. vel quod eſſe ſiue exiſtere ſit idem cum eſſentia vel quod eſſe, & exiſtere procedat ab eſſentia,ac forma.primo modo ſolus Deus eſt per eſsentiam ens ideſt exiſtens. Secundo modo omnes ſubſtantiæ naturales ſunt ens per eſsentiam quatenus earum exiſtentia a forma profluit.

Poſitio ſecunda. Eſt Suarezij dict. diſp. 31. ſect. 8. n. 3.

Forma non eſt cauſa materialis exiſtentiæ.

Ratio Suarezij. ibid. num. 4.

Vel forma eſt cauſa materialis exiſtentię vt iam actu ipſa eſt,vel vt eſt ſolũ in potentia obiectiua ſed neutro modo ergo. forma non eſt cauſa materialis exiſtentiæ. Diſiunctum ſupponit aſsumptum probat quoad vtramq; partem. Non vt eſt ſolum in potentia obiectiua. Quoniam ita nihil eſt. at quod nihil eſt non poteſt eſse cauſa materialis cuiuſpiam. Non vt actu iam eſt. nam ita includit in ſua intima ratione exiſtentiam. at ſubiectum receptiuum non includit in intima ſua ratione id cuius eſt receptiuum ergo.

Examen Aliqua ſumit argumentum falſa vel fallacia. Diſiunctum .n. primo loco non videtur admittendum. nam cum natura precise ſumitur in præciſo ſcilicet eſſe quidditatiuo neq; eſt actu neq; in potentia obiectiua. præſcindit enim ab exiſtentia, & ab oppoſito. at certe dum nunc ſuminius eſsentiam ſumimus in eſse eiuſmodi præſcindente in ſecundo ſigno vt vtar diſtinctione Mayronis. Secundo loco falacia ſubeſt in particula ly (vt) in eodem diſiuncto nam vel ſumitur pro cauſa, vel pro conditione, & modo. pro cauſa ſi ſumatur falſum diſiunctum neq; enim ab eo quod exiſtat actu neq; ab eo quod exiſtat potentia habet quamobrem exiſtentiam promat ſed habet forma, & eſsentia a ſe ipſa vt exiſtentiam promanet, & effundat ex.gr. anima habet ex intima ſui natura vt eſse communicet animato. quod

Digitized by Google

ſi quæratur conditio, & modus operandi non effundit eſse niſi actu nam hæc ſeſe conſequuntur eſse actu, & effundere eſse. diſiunctum ergo. de cauſa nõ eſt verum de modo, & conditione eſt verum, at argumentum concludit de cauſa vt ſit tranſitus à modo ad cauſam adeoq; ſit fallacia ſecundum figuram dictionis.

Iudicium Authoris. Quæ probabilior opinio in diſputatione.

Quid probabilius dici queat ex generatione ipſa conſideremus. Res generatur ex Ariſtotele dum forma in materiam ab agente inducitur vel ab ea educitur ex forma autem in materiam inducta eſsentia rei ipſa per ſe emergit eſsentiam ergo actio agentis primo reſpicit attamen eam ipſam actionẽ rei exiſtentia conſequitur cum ſtatim atq; forma in materiam inducitur ſtatim res ipſa etiam exiſtat. Non alia autem actione quam ipſamet inductione formæ in materiam vel eductione exiſtentiam agens procreat vel ergo eadem prorſus res eſsentia, & exiſtentia quæ ex adem actione procedunt vel ſi ſint diſtinctæ (vt diſtinctas eſse iam dictum eſt) altera alteram conſequitur. non autem eſsentia conſequitur exiſtentiam. exiſtentia ergo eſsentiam conſequitur qua ex conſideratione fit, vt exiſtentia conſequatur eſsentiam verum vt eſt ipſamet eſsentia terminus realis productionis, & actionis agentis non autem quã eſsentia, eſt, non inquam qua eſsentia eſt nam conſtat concipi eſsentiam abſq; exiſtentia. procedit ergo re ipſa ab agente exiſtentia. attamen quia ordo eſt inter eas, & exiſtentia eſsentiam ſequitur ea ratione ab eſsentia procedere exiſtentiam dici poteſt. Maiore tamen cum proprietate dicitur exiſtentia ab agente procedere, & quoniam Deus in omni actione concurrit vt primum agens adeoq; præſtantiore, & potentiore modo, ideo recte etiam dicunt qui exiſtentiam à Deo produci aſseuerant. immediate, etiam immediatione ſcilicet ſaltem virtutis. hoc modo ſi dicamus, ceſſant obiecta multa. Adducitur Nihil producere ſe, ipſum ab ijs qui ab eſsentia proficiſſi exiſtentiam negant, & vere dicunt procedit re ipſa, & vera productione ab agente non ab eſsentia exiſtentia. pendet tamen ab exiſtentia ratione ordinis. Dicebatur ab alijs. omne eſse procedere ab ipſo primo, & ſummo eſse, & hoc, etiã verum eſt cum procedat exiſtentia à Deo vt à primo agente. Dicebatur contra animam eſse cauſam ipſius eſse animalis, ac viuere. eſt hoc quoq; verum modo expoſito, quia eſsentiam viuentis, animamq; ipſam exiſtentia conſequitur. Diſputationem ipſam iam determinemus. quæ ſcil. reſpiciat cauſalitas formæ. Primo ergo, & per ſe reſpicit eſsentiam, & quidditatem tum materiæ modo declarato, tum compoſiti. ſecundario vero vt includit etiam rationem qua eſt terminus realis productionis agentis reſpicit exiſtentiam.

ARTICVLVS SECVNDVS.

Quæ ſit ratio Cauſandi.

Placet in tanta rerum mole diſputationem hanc vix agitatam non diducere in membra. Suarezius dicit eſse ſubſtantiam, ac entitatem ipſam formæ, quoniam ad vnionem ſui eſsentialem cum materia, ad actumq; illi ſubſtantialem communicandum non eget potentia ſupradicta, atq; à ſui ſubſtantia diſiuncta ſed per ſuam id ſubſtantiam operatur. ego hac in re ita philoſophandum arbitror, & diſtinguendum. cum referimus cauſalitatẽ ad eſsentiã, & cum ad exiſtentiam primo illo modo ita procedamus. Cauſalitas relationem importat verum relatio tria includit habitudinem; fundamentum, ſeu

cau-

caracterem vt vocat ſimplicius,& ſubiectum. ſi habitudinem ſpectemus certe non eſt cauſalitas ſubſtantia formæ nam ſubſtantia formæ eſt abſolutum quid vt ante probabilius duximus habitudo relatio. At fundamentum, & caracterem conſiderando quærendum eſt vtrum ipſamet ſubſtantia formæ ſit fundamentum qui credunt ſubſtantiam non poſſe eſſe fundamentum relationis id ſane negabunt. at probabiliorem credo ſententiam aſſerentium. hacq; in re arbitror ſubſtantiam formæ eſſe fundamentum neq; aliter differre ſubſtantiam vt in ſe ſumptam atq; vt fundamentum niſi ratione, non autem re neq; ex natura rei. Qua ex conſideratione naſcitur conciliatio eorum qui formam ſolum eſſe vt quo dicunt, & eorum qui, etiam vt quod concipiunt nam eadem prorſus eſt ſubſtantia formæ, & id quo materia actu conſtituitur; & compoſitum nullaq; eſt differentia niſi rationis differunt ergo ratione, & non re hoc ergo modo ſententia Suarezij, & mea conueniunt. Dum vero cauſalitatem referimus ad exiſtentiam tum ſane ratio cauſandi non eſt entitas ipſa, & ſubſtantia formæ ipſa per ſe ſed vt ab efficiente cauſa re ipſa procedens vtq; eius productionis terminus.

ARTICVLVS TERTIVS.

De conditionibus cauſæ formæ.

Tres conditiones aliqui proponunt neceſſarias vt poſſit forma effectum ſuum formalem producere ſunt autem actualis exiſtentia formæ, præſentia, & intima propinquitas entitatis formæ cum entitate materiæ. Tertia diſpoſitio accomodata ex parte materiæ, quam forma requirit, vt ſuum effectum formalem conferrre poſſit. Hac ego in re id conſidero plurimum intereſſe inter formalem, & effectricem cauſam, quoad conditiones; præcedit ibi cauſa effectrix conditiones agendi: prius eſt ignis, immo, & ligna quam debita eorum propinquitas ad agendū, & patiendum, prior eſt it idem ignis, immo, & ex calefactio, & exiccatio ligni ab igne, quam introductio formæ ignis in lignum: at vero in cauſa formali, eiuſq; cauſalitate non procedit forma cauſationem (ita dicere liceat) formalem. Excipio diſpoſitionem materiæ, quam diſpoſitionem interpretor potentiam, particularem iuxta q. ſextam de materia poſitione quinta in Annotatione. illuc reijcio Lectorem. Ipſa ſane præcedit formalem effectum etiam origine reliquarum duarum prima eſt ſuſcipienda, vt diſpoſitio conſectanea, quam præcedens ſup. art. 1. in Exam. rationis ſecundæ poſitiouis. Secundam vero conditionem potius pro effectu, quam pro conditione habendam arbitror, nam propinquitas formæ, & materiæ eſt vnio, quæ eſt ipſamet actuatio materiæ per formam ex Ariſtotele tex. vlt. 8. metaph.

ARTICVLVS QVARTVS *Quæ ſit cauſalitas actio.*

Cauſalitas actu, quam cauſationem dixi proxime ex ſimilitudine cauſæ efficientis poteſt explicari. cauſa effectrix alia ſolam actionem exhibet: alia præter actionem opus præterea relinquit. eſt diſtinctio Ariſtotelis primo eth. capitulo primo, & libro primo magnorum moral. capitulo 33. cantor ſolam actionem cantu edit. ædificator præter ædificationis actionem ædificium ipſum conſtructum relinquit, cauſatio modo eſt ipſamet actio agentis ſiue relinquat ſiue non relinquat opus, & eſt influxus agentis proindeque cauſalitas actu actio autem eſt ipſamet motio, vt ab agente ſicut paſſio eſt eadem, motione vt in patiente ſuſcipitur. applicando nunc formæ eiuſque cauſalitati. actio formæ

cum

cum ſit actuatio materiæ ac informatio eſt eius cauſalitas actualis. Imitatur autem forma agens quod relinquit opus nam informatio eſt actio, compoſitum eſt opus quod ab actione reſultat. exiſtentia vero eſt effectus conſectaneus iuxta iam declarata.

ARTICVLVS QVINTVS.
De effectu, effectibuſue formæ.

Conſtat ex dictis qui ſit effectus, immò qui ſint effectus formæ effectus enim vt actio eſt informatio, actuatio. effectus vt opus eſt compoſitum ipſum verum hac in re diſſenſit Suarezius is primo arbitratur vnionem formæ cum materia non eſſe effectum propriæ formæ. ſed impropriè ſolum vt actio impropriè eſt effectus agentis. ego ſane non dixi vnionem eſſe effectum ſed actuationẽ, & informationem. at quoniam declaraui idem eſſe vtramq; ex Ariſtotele ideo nulla habita vocum ratione fundamentum Suarezij reprobo cui innititur non eſſe ſcilicet actionem propriè effectum agentis nam ſequeretur Agens verum, & proprium eſſe ſine effectu propriè dicto. nam agens non relinquens opus non niſi pro effectu actionem haberet quæ ex Suarezio eſt impropriè effectus. Rationem modo conſideremus Suarezij pro ſuo fundamento eſt autem quoniam actio propriè eſt via ad effectum non effectus. at reſpondeo non ſemper actionem eſſe viam ad effectum ſed eſſe effectum ipſum cum ſcilicet nullũ ex ea opus relinquitur. cum autem relinquitur etiam opus eſt actio via ad opus quatenus illud producit & ideo opus eſt effectus principalius intentus. ſed non ſequitur non eſſe actionem etiam propriè effectum licet ad effectum alium principaliorem dirigatur. Agentia infra primum ſunt propriè agentia licet non ſint principalia. Fines infra vltimum ſunt ipſi quoq; propriè fines ex Ariſtotele dici cap. primo, & ſecundo p. eth. ſed finis vltimus ſolum eſt principalis. Secundo loco Suarezius effectus formales duos primo loco agnoſcere videtur cõpoſitum, & materiam ſcilicet actuatam deinceps comparando effectus dicit compoſitum eſſe proprium, & primarium effectum præ alio ſcilicet præ materia poſtremo fatetur non erit duos effectus materiam, & compoſitum ſed vnicum effectum in re ſolum ratione diſtingui. Hoc tertium dictum mihi probatur nam materia informata, & actuata a forma, & compoſitum quonammodo differunt? vnde neq; pro effectibus diſtinctis ſunt numerandi ſed ſunt vnus effectus quem præcedit actio informationis ſicut ædificatio factum ædificium. Hæc de primarijs effectibus reſtat ſecundarius ſcilicet exiſtentia compoſiti in eoq; materiæ. Nunc vero ſatis ſit hos effectus indicaſſe cæterum autem de ipſis agere non eſt huius loci cum de informatione, & actuatione materię ſatis iam ſit dictum pariter, & de exiſtentia materiæ vt a forma procedat. De compoſito autem ſuo ſit loco agendum poſtquam de principijs egerimus.

Alius effectus motus. At aliter præterea effectum eſſe tribuendum formę ſuadet communis ſcholæ conſenſus. eſtq; motus dicitur enim communiter formam tribuere rei eſſe, & motum vnde Ariſt. naturam (quæ præſertim forma eſt) definit per motum eſt enim definitio. Natura eſt principium, & cauſa motus, & quietis in eo in quo eſt primo, & per ſe, & non per accidens.

QVÆ-

QVÆSTIO SESTA.

De ſimplicitate formæ remiſſiue.

INter affectiones formę inquirendas eſt ſimplicitas. ſit ne forma omnis ſimplex vult omnem eſſe ſimplicem vicomercatus lib. 2. de princ. cap. 4. Diſputaui ego quatenus ad hanc tractatione pertinebat ſupra quæſt. 2. art. 2. inde petatur.

QVÆSTIO SEPTIMA.

De vnitate formæ.

DE vnitate formæ agendum pariter videtur ſicuti etiam egimus de vnitate materiæ, at non ex eiuſdem rationis impulſu. in materia enim occaſionem conſiderationis præbet quod eadem materiæ portio quæ ſub corrupto erat ſub genito quoq; perſeuerat, at formas variare, & ſuccedentem à præcedente diuerſam eſſe paſſim concipimus. At ea in formis, & de formis ſubeſt dubitatio vtrum in quouis naturali compoſito, vnica tantum ſit forma, an plures inter ſe ſubordinatæ eſſe poſſint. Naſcitur dubitatio hæc de miſtis corporibus inter eaq; præſertim de animatis, ac viuentibus. Ambigitur enim vtrum in viuente ſit vnica tantum forma anima, an ſint prætereа formæ elementorum, atq; prętet illas forma miſti quibus vt vltima forma, vtq; complementum ſpecifici eſſe propoſiti viuentis adueniat anima loco poſtremo. cum qua controuerſia alia complicatur redolens quoquopacto diſputationem de vnitate materiæ. eſtq; vtrum aliqua forma poſſit eadem perſeuerare in genito quam in corrupto. Nimirum ſi forma miſti reperiatur in animali præter animam videtur in cadauere eadem reſtare quæ erat in animali miſti forma. Naſcitur alia præterea dubitatio pro formæ pluralitate in eodem compoſito ex formis partium diſſimilarium in animali vtrum ſcilicet bracchia, crura, & reliquæ diſſimilares partes habeant formas ſubſtantiales, inter ſe diſtinctas ſunt enim qui velint; partes eiuſmodi diſtinctis formis ſubſtantialibus ſeiungi. partes ſimilares ſunt veluti caro, & neruus diſſimilares veluti manus bracchium Caput. Tertia demum dubitādi occaſio eſt ex prædicatis eſſentialibus ex. gr. Homo eſt ſubſtantia eſt corpus, miſtum, eſt animal, eſt rationale ſunt qui credunt ſingula prædicata ex ſingulis formis inter ſe ſubordinatis naſci. has omnes difficultates hic pertractare eſset peruerſio ordinis, nam de miſtis, & de miſtione agere inter principia prima rerum naturalium eſt mera ordinis confuſio. ſuis ergo ſingulæ controuerſiæ locis agitabuntur. hic ſolum rationes communes pro pluralitate, vel pro vnitate adducentur, & expendentur. Interim tamen de

ſin-

Digitized by Google

ſingulis diſputationibus varietatem ſententiarum, & loca, in quibus agitatæ à ſcriptoribus ſunt indicabo. Vtrum ſecundum prædicata eſſentialia ſint plures formæ in compoſito In hac controuerſia Ioann. Gandauenſis parti affirmanti ad hæret primo de anima q.8. & 2.metaphiſ.q. 10.Paul.etiam venet.7.metaphiſ. contrarium ſenſit frequentior ſchola D.Th. 1.p. q.76. art.4. & ibi Caetan. & ſequuntur Thomiſtæ. Greg. de Ariminen.Egidi. Herueus Hæc ſecunda ſententia vult ex vnica forma plura prædicata eſſentialia pendere, & naſci quòd in poſteriore forma contineantur ſuperiores gradus. Suarezius pro prima ſententia eſt.

Vtrum in miſto ſint formæ elementorum. &c.

In hac controuerſia ſententiæ ſunt plures ad duas tamen capitales reducuntur. altera quarum vult reſtare ſecundum ſubſtantiam formas. altera ſolum ſecundum virtutes in prima ſententia ſunt licet modo diſcordi Auerroes, Auicenna. In ſecunda reponuntur Alex.& Ioann.Gramm.D.Th.1 p. q.76.art.4.& alij plurimi. Diſputant late Toletus primo de gen.& corupt.qui varietatem etiam ſententiarum diligenter exponit. Suarezius, Fonſeca, Zabarella, Piccolomineus Faber.

Vtrum partes organicæ, ac diſſimilares diſtinguantur formis ſubſtantialibus.

Habere formas ſubſtantiales diuerſas, & diſtinctas arbitratur Ant. Andreas 7.metaph. qu. 17. Paulus Veneti ſumi de anima cap.5.Sueſſ. primo de gen.tex.78. contra D.Th. adducto loco, & ſequacet. Suarezius dicta diſp. metaphiſ. ſect.10. nu.62.

Articulus in Quæſtione eadem ſeptima diſputatus. Vtrum poſſint eſſe plures formæ ſubſtantiales in eodem compoſito.

Poſitio prima. eſt D. Th.

In vno, & eodem naturali compoſito vnica ſolum forma ſubſtantialis eſſe poteſt.

Ratio prima. Ferrar. in ſecundum cont.gent. cap.58.

Cuiuſcunq; rei eſt vnicum eſſe ſubſtantiale, eius eſt vnica forma ſubſtantialis cuiuſcunq; naturalis compoſiti eſt vnicum eſſe ſubſtantiale. Ergo cuiuſcunque naturalis compoſiti eſt vnica forma ſubſtantialis. Minor probatur etenim vnicum eſſe ſpecificum ſingulæ enim res in ſpecie aliqua ſtatu ſunt, ac determinata.

Ratio ſecunda D.Th. p.p.q.74. art.4. in corp.

Quæcunq; forma aduenit materiæ iam formatæ non dat eſſe ſimpliciter rei omnis forma ſubſtantialis dat eſſe ſimpliciter rei. Ergo nulla forma ſubſtantialis aduenit materiæ iam formatæ, adeoq; materiæ præcedente forma imbutæ,

Ratio tertia eſt contra formas ſubordinatas.

Si plures eſſent formæ in compoſito ſubordinatæ v.g. forma miſti, & deinceps anima ſequeretur prædicata ſuperiora prædicari per accidens ſcilicet miſtum de viuente. ſed non prædicantur per accidens verum per ſe primo modo, ex Ariſtotele primo poſt text.9. Ergo plures non ſunt formæ in compoſito ſubordinatæ. conſequentia probatur. Quia quæ ſecundum diuerſas formas tribuuntur eidem rei prædicantur de ſe inuicem per accidens ſiquidem prædicatur per accidens album de muſico quoniam Socrati accidit albedo, & muſica.

Ra-

Digitized by Google

Ratio quarta Contra formas ſubordinatas.

Si plures eſſent formæ in compoſito ſubordinatæ ſequeretur vel dari genus ſine ſpecie vel oppoſitum generis prædicari de ſpecie ſed vtrumq; falſum. Ergo. conſequentia probatur ſumatur enim in animali quod generatur miſtum quoniam ponit opinio prius generari miſtum quam viuens. conſideratur in eo priori miſtum, & quæritur num ſit in aliqua ſpecie necne ſi in nulla ergo erit genus in nulla ſpecie. vel eſt in aliqua ſpecie, & vel erit miſtum animatum, vel innanimatum non animatum nam nondum ponitur introducta anima non innanimatum nam tunc miſtum innanimatum prædicaretur de viuente, ac animato.

Examen. Expendamus nunc rationes. Priori rationi dupliciter occurrit Scotus, & ſubtiliter inſtantias viri ambas redarguere conatur Ferrarienſis in ſummam cont. gent. cap. 58. non vacat nunc vtramq; diſputationis partem proſequi ego numeri exemplo à Magno Syriano deſumpto tum ſoluo rationem tum ſolutionem declaro idem quoq; ſupra queſt. ſecunda de forma art. quarto, & eo libentius quo Ariſtoteles formas numeris comparat, & celebris eſt penes peripateticos, atq; omnino vſurpata comparatio. Alias declaraui ex Ariſtotele formam numeri non eſſe vltimam vnitatem, vt aliqui peripatetici credunt ſed ſeptenarij ex. gr. numeri ſeptenitatem. Quod ſi ſeptenario addatur quaternarius efficiaturq; vndenarius tum forma numeri reſultantis eſt vndenarietas (liceat nomen fingere) in quo numero ſeptenarij incluſi forma, & quaternarij non ſunt inſtar formarum ſed per modum materiæ ſe habent ad formam ſuperuenientem vndenarij adeo vt ſola hæc poſtrema forma formæ vicem ſubeat, reliquæ nequacquam quocirca materialiter ſe habere incluſas eiuſmodi formas dicamus formaliter autem ſolum poſtremam. Illud etiam ſubijciendum vnicam eſſe ſpeciem vndenarij ex poſtrema ſua forma pendentem non autem ex præcedentibus, & incluſis ſeptenarij, & quaternarij; his præmiſſis reſpondetur argumento. vnicum eſſe ſcilicet ſpecificum eſt cuiuſcumque compoſiti, & illud ab vnica forma formaliter ſcilicet ſeſe habente, & ita gloſſo ego tum maiorem tum concluſionem. quod ſi de formis etiam materialiter ſe habentibus maior proponatur nullam neceſſitatem obtinet quod ex contrarium ſentientibus etiam euincitur. nam ſumo ergo animal, & quæro num miſtum quoq; ſit, adeoq; in ipſo miſti eſſe reperiatur, & cum reperiri ſit euidens vtrum illud ſit ſubſtantiale, an accidentarium, quæro. certe non accidentarium dixerint ergo in animali eſt eſſe ſubſtantiale miſti, & eſt præterea eſſe ſubſtantiale animalis quod ſi dicant eſſe vnum eſſe animalis in quo contineatur eſſe miſti, & idem, & nos dicimus vnicum eſſe ſpecificũ animalis, vere, ac formaliter formale in quo contineatur eſſe miſti ceu materialiter in eo contentum. 8. *metaph.*

Examen ſecundæ rationis. Pariter ſecunda ratio ſoluitur, quicquid aduenit materiæ formatæ poſtrema forma ſubſtantiali, ſiue forma, quæ formaliter ſe habeat in compoſito. Eſt accidens, eſt enim extra eſſentiale, ac ſpecificum eſſe.

Examen tertiæ rationis. Solutio tertiæ rationis eſt ex Ariſtot. 2. cap. 2. periherm. quæ eidem tribuuntur, ex alijs vnum non fit ex alijs fit vnum. Ex quibus vnum non fit ea prædicantur per accidens, ex quibus vnum prædicantur per ſe. Modo cum formæ præcedentes, ac ſubordinatæ ad ſubſequentes, & ad poſtremam præſertim omnes ſe ſe materialiter habent, adeq;

in po

in potentia, ab illis, & à poſtrema præſertim actum poſtremum ſuſcipiunt, vnumq; ea ratione ex omnibus reſultat.

Examen quartæ rationis. Huic rationi reſponſio, quæ accomodari poſſit elicitur ex ijs, quæ ſupra De forma corporeitatis diximus quæſt. 10. De materia in exam. 2. rationis, earumq; formam corporeitatis demoliebantur.

Poſitio ſecunda. Plures ſunt formæ in aliquo composito, ſcilicet in viuente, ac animato ſaltem, &c.

Annotatio. Rationes pro hac poſitione ſunt multæ, quarum aliæ ex prędicatis eſſentialibus diſtinctis, & ſubordinatis pendent. Aliæ à miſtione, aliæ à partibus organicis, quæ in ſuis ipſis diſputationibus afferendæ, & conſiderandæ ſingulæ ſunt; ego hic vnicam adduco ex ſenſuum obſeruatione petitam, quæ apud me plurimum ſemper momenti habuit.

Ratio. Si vnica eſſet forma in omni compoſito v.g. etiam in animali in ſingulis corruptionibus reſolutio fieret in materiam vſq; primam v. gr. in morte hominis omnes eius formæ, & miſti, & partium carnis nerui capillorum interirent, & vna materia prima reſtaret. At repugnat hoc ſenſui ergo. Aſſumptum probatur nam reſtat eadem effigies reſtat corona capillorum in capite clerici reſtat ciatrix in carne. Quod ſi dicatur non reſtare ſed de nouo generari in inſtanti repugnat hæc reſponſio naturali omni criterio. generari in inſtanti naturales partes, & res generari ab agente non ſuo v. gr. caro gignitur à calore in animali, ac in cadauere nullus ibi calor ſed generari prætерea res artificiales à nullo artifice citatricem coronam capillorum ſtigma aliquid immo ſcripturam ſi in fronte aut manu moribundi aliquid ſcriptum ſit, illud a nullo ſcribente ibi reſcribi ſuperant hæc omnia iudicium, & fidem naturalis criterij.

Examen, & Iudicium Authoris.

Quid reſpondeant Thomiſtæ præſertim argumento petatur ex Paulo Soncitate, & Bartholomeo Spina in annotationibus ad D.Th. 7.metaphiſ. ego tamen video recedere reſpõſiones à norma criterij naturalis quam nobis præſcribit Ariſtoteles 2. phiſ.tex.6.lib.3.de gen. animal.cap. 10. ſunt Ariſtotelis verba de apibus ſequentia. generatio apum ita ſe habere videtur tum ratione. tum etiam ijs quæ in earum genere euenire viſuntur, non tamen ſatis adhuc explorata quæ eueniunt habemus quod ſi quando ſatis cognita habebuntur tunc ſenſui magis erit quam rationi credendum. Rationi etiam fides adhibenda eſt ſi quæ demonſtrantur conueniunt cum ijs, quæ ſenſu perſpiciuntur rebus.

QVÆSTIO OCTAVA.

De diſtinctione formæ in ſuas ſpecies, ac membra.

ARTICVLVS PRIMVS. De forma metaphiſica.

Formæ ſolet pluribus fariam diuidi prima diuerſio eſt in formam phiſicam, ſeu naturalem metaphiſicam, logicam, alia diuiſio eſt in ſubſtantialem, & accidentariam: in hac ego diuiſionibus partem aliquam tangam aliam referſ-

ſeruabo metaphiſicæ. De prima ergo diuiſione ſolum terminos explicabo vt communiter ſuſcipiuntur ab illis qui eos adhibent. Forma phyſica, & naturalis eſt hucuſq; explicata in præmiſſis quæſtionibus de forma. forma metaphiſica vero ſignificat formam aliter vocatam totius. Appellatio hæc ita declaratur. compoſitio alia eſt naturalis,& phyſica quæ ex materia, & forma. alia metaphiſica potius quæ ſubdiſtinguitur in compoſitionem ex natura, & ſuppoſito vbi natura totum eſſe ſpecificum continet ſuppoſitum differentias ſolum indiuiduantes, & totum quod ad ſingularitatem ſpectat in ſubſtantijs. exemplum huius in Socrate eſt humanitas hæc eſt natura, & Socrateitas hæc ad ſuppoſitum ſpectat. alia compoſitio eſt ex genere, & differentia: alia ex eſſentia,& eſſe prima compoſitio quæ ex natura, & ſuppoſito, eſt forma hæc totius, & forma metaphyſica quæ ſcilicet natura eſt humanitas nempe, igneitas, & cæteræ eiuſmodi in compoſitione pariter ex eſſe, & eſſentia eſſentia ipſa refert formā totius, & formam eandem metaphyſicam. in compoſitione vero ex genere, & differentia vtrumq; ſane componens forma eſt ex Ariſtotele nam partes definitionis ſunt partes formales 7. metap. at ſunt partiariæ formæ ideoq; nomen illis formæ metaphyſicæ non niſi imperfectiore modo tribuitur vel ſecundum rationem vocant ſcilicet formam metaphiſicam ſecundum rationem, at perfecte, & ſimpliciter naturæ ipſi, ac integræ eſſentiæ tribuitur. addunt etiam aliam differentiam quod differentia inter naturam, & ſuppoſitum eſt differentia rei differentia inter genus, & differentiam eſt differentia rationis. Quoniam vero formæ cuiq; ſua materia obijcitur, id eo formæ metaphyſicæ totius materiam ſubijciunt totius quæ eſt ſingularitas, ac differentiæ ipſæ indiuiduantes ſicut formæ partis ſubijciunt materiam partis materiam ſcilicet phiſicam.

Iudicium Authoris. Formam metaphiſicam ſignificare formam totius penes eos, qui hanc appellationem formæ metaphiſicæ adhibent certum eſſe debet. Vtrum vero detur forma eiuſmodi diſtincta à forma naturali in eam quæſtionem recidit, Vtrum forma naturalis, & phyſica ſit pars quæpiam, an ſit totalitas, quam controuerſiam examinauimus ſupra in quæſtione ſecunda de forma art. 4. vbi tamen id conceſſimus in naturali phyloſophia pro minore eius acriuia diſtingui formam partis à forma totius, contra quam in metaphiſica pro eius maiore, & abſolutiore acriuia. Vnde etiā ſi re ipſa non differrent forma materialis,& formæ totius, adeoq; metaphyſica, in naturali tamen philoſophiæ, eiuſq; ſcientiæ conceptione diſtinctionem eſſe admittendam. Illud nunc ſubijcio non proponi, ac dici recte compoſitionem ex natura ex ſuppoſito, nam ſequeretur dari terminum aliquid reſultans ex ambobus, quod neque natura, neque ſuppoſitum eſſet. Suppoſitum ipſum eſt, quod ex natura, & differentijs indiuiduantibus, ſubſiſtentiaue reſultat, non autem ex natura, & ſuppoſito aliquid tertium reſultat, vnde rectius dicitur differre ſuppoſitum in rebus materialibus à natura, vt dicit Ariſtot. 3. de anima, quam ex ſuppoſito, & natura quicquam componi cætera ad metaphyſicam reijcienda. Subijcio tamen non eſſe hanc compellationem formæ metaphyſicæ, & logicæ in hoc ſenſu antiquam, neque enim in Ariſtotele, aut in Græcis, nec etiam in Auerroe reperio ego, quod meminerim mentionem.

Digitized by Google

ARTICVLVS SECVNDVS.

De forma logica.

Formę logicę nomen tribuitur præſertim differentiæ, ſed etiam imperfectiore modo generi, ac definitioni, etiam aſſignatur. Ita vt eandem faciāt formam logicam, & formam metaphyſicam ſecundum rationem vocatam. Verum notandum eſt id intercedere diſcriminis inter metaphyſicam formam, ſecundum rationem, & logicam, quòd differentia vt eſt pars rei, & quidditatis, immo vt complementum, eſt metaphyſica. Vt vero fundat intentionem logicam eſt logica. Hæc mihi accomodata prorſus videntur communiori ſcholæ conceptioni. De intentionibus autem his logicis quid ego ſentiam expoſui in diſputatione de ente rationis.

QVÆSTIO NONA.

De formis accidentalibs, earumq; ſubiecto.

QVÆ de formis accidentalibus quæruntur alia ad primam philoſophiā pertinent, alia ad naturalem; hæc in præſentia ſola (illis dimiſſis) conſiderabo in præſentia. De ſubiecto ergo naturalium accidentium illud primo loco quæritur. Vtrum inhæreant materiæ primæ, an vero materiæ formatæ, ſiue compoſito. De procreatione deinceps earundem formarum agemus. Tertio de ipſarum vi, & actione. Quoad primam ergo controuerſiam cum paſſim accidentia tribuantur compoſito, entiq; in actu, non enti in potentia, quale ens materia eſt negari non poteſt quin ſubiectum accidentium ſit ens actu. Vnde qui arbitrantur accidentia immediate inhærere materiæ primæ coguntur diſtinguere, vt cum aſſertione ipſorum Ariſtotelis, & ſcholæ auctoritates componi poſſint. Dicunt ergo ſubiectum accidentium duplex eſſe, aliud inhæſionis, aliud denominationis. Subiectum denominationis dicunt de quo ennunciatur ipſummet accidens. v.gr. mollities de cęra non materia ceræ enunciatur, non enim dicimus cærę materiam, ſed cęrā ipſam mollem. Contra durities de metallis, non de aqua, quæ materia eorum eſt ſecundum Ariſtotelem dicitur. Dicitur huiuſmodi ſubiectum denominationis, at ſubiectū inhæſionis concipiunt eſſe id in quo ipſummet accidēs primo inheret, & immediatè, hancq; ſtatuūt mām primam poſſe vero dari ſubiectum denominationis, quod non ſit in hæſionis demonſtrant in entibus, etiam actu. Actio enim denominat agens, ſcilicet calefactio denominat calefaciens puta ignem, at non eſt in igne calefactio, ſed in eo, quod calefit, vt docet Ariſtoteles 3. Phyſ. Hæc eſt ergo diſtinctionis declaratio modo poſitiones afferamus, & rationes pro illis, atq; examen. Tres vero poſitiones diſtingui poſſunt. Prima eſt. Omnes accidentales formas inhærere immediatè ma teriæ formatæ, entiq; in actu. Secunda eſt, Omnes accidentales formas inhærere immediate materiæ primæ. Tertia eſt, Aliquas inhærere materiæ primæ, vt dimenſiones interminatæ, quas materiæ formatæ, &c.

Prima

Digitized by Google

Prima Poſitio videtur commun.

Omnes accidentales formæ inhærent immediate materiæ formatæ, entiqi a & u non materiæ primæ.

QVÆSTIO DECIMA.

De procreatione accidentalium formarum.

TRES modi concipiuntur, & diſtinguuntur, quibus accidens fiat, & producatur. Vno modo per actionem phyſicam, vt cum calidum calefacit rem non calidam. Secundo modo per naturalem reſultationem, vt vocat D. Thomas p.p. q. 77. art. 6. ad 3. aliqui dicunt per emanationem, vel per demanationem. Tertio modo per concomitantiam. Primo nos loco de ſecunda productione, quæ ſcilicet eſt per naturalem reſultationem, vel emanationem agamus.

ARTICVLVS PRIMVS. De productione accidentis per naturalem reſultationem, vel emanationem. Quid ſit naturalis emanatio.

Prima Poſitio Caetani p.p. q. 54. art. 3. & q. 77. art. 2. & 3.

Naturalis emanatio, ſiue naturalis reſultatio eſt naturalis ſequela abſq; actione media.

Ratio. Videtur is inniti auctoritati D. Thomæ aſſerentis notato loco p. p. q. 77. art. 6. ad 3. ibi, D. Thomas ſecludit naturalem reſultationem à tranſmutatione, immo oppoſita membra facit, vt ſuppoſitio eliciatur. Naturalis reſultatio non eſt tranſmutatio, nec tranſmutationem includit. Tum elicitur ratio. Omnis actio eſt tranſmutatio, vel includit. Naturalis reſultatio, ſiue emanatio non eſt tranſmutatio, neque includit. Ergo naturalis reſultatio non eſt actio. Maior autem probatur ex tex. 45. lib. p. de gener. & corrupt. vbi Ariſtot. dicit mouere vniuerſalius eſſe, quam agere, ideſt mouens, quam agens, & motum quam actionem, vnde ſequitur omnem actionem eſſe motum, ſaltem includens motum; at omnis motus eſt tranſmutatio 5. phyſiſ. tex. 7. ergo omnis actio tranſmutatio.

Examen. Maior propoſitio non eſt vera abſolutè, nam actio immanens non eſt motus. Ariſtoteles ipſemet intellectionem non eſſe motum monſtrauit in pr. de anima. Quoad Ariſtotelis auctoritatem actio vno modo ſumitur pro ea, quæ per qualitates tertiæ ſpeciei tranſigitur alio modo latius, vt in omnem motum diffunditur, tertio modo latiſſimè, vt etiam immanentes actiones complectitur primo modo latius eſt motus actione, & ita loquitur Ariſtoteles tex. 45. addit ſecundo modo reciproca ſunt motus, & actio, ſcilicet actio infert motum, & viciſſim, formiter tamen differunt, quia motus potius eſt paſſio, & verius includit actionem, & paſſionem. Tertio modo ſumit actionem Ariſtoteles cum intellectionem Dei eius operationé vocat. Hæc tranſigendo diſputationem per auctoritates cæterum in re ipſa propoſitio aſſumpta non eſt euidens.

Poſitio ſecunda eſt communior. Suarez. diſp. metaph. 18. ſect. 3. n. 4. ſupponit Zabarella.

Emanatio, ſeu reſultatio naturalis eſt actio.

Ratio prima ex inductione. Hæc aſſertio inductione, & expoſitione probari ac euidens reddi videtur: propriæ affectiones à formis, vt riſibilitas à rationali anima, non niſi per emanationem hanc procedunt, & agnoſcimus cauſalitatem in anima reſpectu riſibilitatis, hocq; indito, ceu lumine, & iudicio. At probatio eſt in promptu, nam. Niſi affectio propria, proprietaſue a forma, vt a cauſa procederet res aliena ad eſſe (cum antea non eſſet) procederet abſque cauſa vlla propria. At non poteſt hoc eſſe. Ergo. Conſequentia probatur, nam riſibilitas niſi a rationalitate prodiret, vt ita a forma, vt à propria cauſa vel prodiret à cauſa alia interna, vel externa, vt a propria. Sed a neutra, ergo. Aſſumptum probatur, nam ſi ab interna, vel à materia, quod nemo dixerit, vel ab aliquo accidente, & hoc falſum, nullum enim accidens immediatius eſt formæ, & naturæ proprietatibus ipſis. Non ab externa autem; quoniam homo generans, ſcilicet efficiens proximum, & particulare facit hominem proximè, at quæ conſequuntur hominem mediatè; efficientia autem vniuerſalia, vt Sol, & Deus non facit hominem ipſum proximè, nedum conſequentia hominem. Inductio autem per lucem emananrem à Sole, & à luminoſo in Solem, & luminoſum ipſum procedit, pariter extendit Zabarella, & ſumit à Scoto ad omnem cauſam extendit, quæ medius terminus fit in demonſtrationem propter quod ita interpoſitio terræ cauſa eſt eclipſis Lunæ, & id genus omnes aliæ cauſæ, reductio aquæ a caliditate cum calefacta eſt ad naturalem frigiditatem ad eandem emanationem reducunt Suarez, & prior Caetanus, qui Caetanus emanationē etiā reijci ſiue reſultationem, motū grauis in ſuperiori loco geniti ex grauitate, &c. Hæc duo ſi ad emanationem pertineant certe in illis erit actio, cum ſit motus, & mutatio aperta; at de hoc in poſitione ſequenti.

Examen. Negabitur agnitio illa cauſalitatis, quæ aſſeritur. Ad rationē autem aſſumpto inſtabunt ex illis, quæ cum prius non eſſent poſtea ſunt abſq; generatione ex Ariſtot. 1. de Cælo text. 111. aliter alij inſtabunt tacitæ conſequentiæ eſt cauſalitas, ergo eſt actio.

Secunda Ratio eſt Suarez d. loco, & ſect. n. 4. bis notato.

In reſultatione eſt vera efficientia. At in vera efficientia vera actio. Ergo in reſultatione vera actio. Minor probatur, quoniam vel in reſultatione eſt vera efficientia, vel nulla. Non datur medium. At non ſecundum. Ergo primum. Aſſumptum probatur. Nam alias non eſſet naturalis ſequela cauſalis (at illatiua ſolum) vnde neque vera reſultatio, & emanatio.

Examen. Si eſſe veram cauſalitatem effectricem, ſcilicet & eſſe actionē ſe ſe omnino conſequuntur, erit petitio principij in ratione, & ſcilicet quam dicit Ariſtoteles 2. prior. analyt. cap. de petit. ibi ſi conuertuntur. At inſtabunt ſane aſſertores contrariæ ſententiæ diſiuncto, eiuſq; probationi. Si nō eſt ſequela cauſalis non eſt vera reſultatio. Hoc ipſum eſt, quod negant; volunt poſſe eſſe veram reſultantiam, abſque vera vlla efficientia. Suarezius refert alios inſtare diſiuncto, vel eſt vera efficientia, vel nulla. Dicunt enim dari medium, quod eſt quædam quaſi efficientia, declarantq; eiuſmodi quaſi efficientiā eſſe eò, quod cauſa ipſa efficiens ſubſtantiæ, ac rei ſit cauſa proprietatum ad earum productionem ob eadem rei ſubſtantia determinata; vnde reſultat à ſubſtantia non aliter, aliaq; de cauſa, quam quod determinat ſubſtantiam cauſam efficientem ad eas ſibi proprietates elargien.

reſul-

das. At ipſe refutat præter alias rationes, quoniam ſaltem emanatio, & reſultatio includet eam agentis actionem, qua ipſas producit proprietates.

Tertia ratio eſt eiuſdem Suarezij ſuppoſitiones.

Prima productio per emanationẽ alia fit tota ſimul: alia fit ſucceſſiuè de hac poſteriore emanatione probat ex reſtitutione aquæ calefactæ ad priſtinam ſuam frigiditatem, quæ eſt emanatio, at fit in tempore, & per gradus paulatim enim frigeſcit, & ad integram ſuam frigiditatem reſtituitur: item ex Caetano motus grauis ex loco ſuperiore, ibi geniti deorſum eſt per emanationem. *Prima.* Reſtitutio aquæ ad priſtinam frigiditatem eſt vera actio, ſeu per veram actionem. *Secunda.* Quoniam ibi incipit eſſe quod antea non erat, idq; abſque productione alterius rei. Ergo incipit eſſe per aliquam efficientem cauſam, & propriam actionem.

Ratio. Quod de emanatione in qua eſt productio ſucceſſiua accidit, id etiam eſt exiſtimandum de emanatione tota ſimul, & momentanea. Nam ſimultas in duratione non tollit diſtinctionem. Sed eſt cum vera actione. Ergo etiam ſecunda eſt cum vera actione, adeoq; omnis emanatio demum erit cum vera actione.

Examen. Negabunt maiorem rationis, idem ſcilicet eſſe dicendum de emanatione ſucceſſiua, & inſtantanea. Ad probationem. Eo quod ſimultas non tollit diſtinctionem. Nihil illa ad hanc rem facere videtur. Nam non ex ſimultate procedit negatio, quinimmo vtrobiq; eſt ſimultas emanationis cum productione, vt procedit ex eo quod eſt altera cum motu, mutationeue, altera ſine motu, ac mutatione ſic inſtantanea. Illud præterea eſt conſiderandum vtrum ſit emanatio reſtitutio aquæ ad frigiditatem, & demum, quæ fit in tempore, & ſucceſſiuè. Quod nunc conſiderabitur in ſequenti Poſitione.

Tertia Poſitio. Aliqua emanatio eſt actio, vel cum actione: non autem omnis.

Ratio. Mutatio, qua aqua calefacta reſtituitur ad frigiditatem priſtinã eſt actio cũ actioneue. Mutatio, qua aqua calefacta reſtituitur ad frigiditatẽ eſt emanatio. Ergo aliqua emanatio eſt actio cum actioneue. Maior probatur, vt in ſuperioris poſitionis tertia ratione. Minor ſupponitur. Eſt autem ſenſus reſtitui ad frigiditatem aquam calefactam à ſua forma ſubſtantiali emanante frigiditatem, vt proprietatem ſuam non ſecus, ac rationalitas emanat riſibilitatem.

Examen. Aquam reſtitui ad priſtinã frigiditatem à ſua forma mihi quoq; probatur, attamen aliqui aliam cauſam agnoſcunt. Caetanus p. p. q. 54. art. 3. eſtq; in aqua aliquibus in partibus ſemper remanere intenſum frigus à quo frigore reſtituatur aqua tota ad frigiditatem ſuam. Iandunus aut reſtitutionem fieri, ait à qualitate ſuperioris ordinis, adeo vt fundamentum nõ ſit euidens ex hac parte. At alia eſt ratio inſtandi, quoniam emanationis à forma videtur effectus perpetuo inhærere rei quouſq; inheret forma, vt riſibilitas perpetuo ineſt homini, obſcuratio perpetuo conſequitur interpoſitionem terræ, & ſtatim, atq; interpoſitio fit, & quouſq; perſeuerat. Præterea, quæ tempore fit mutatio, phyſica mutatio, phyſicuſue motus videtur potius quam per emanationem productio. etenim cum contrarietate eſt, quarum illa impediri poteſt ex reſultante materia, aut ex contrarietate agentis: hæc non poteſt.

Digitized by Google

SCIPIONIS CLARAMONTII CÆSENATIS

De Communibus omnium rerum naturalium Principijs, & Affectionibus.

LIBRI VNDECIM.

DE NATVRA

LBER QVINTVS.

DE tribus hucuſq; internis principijs generationis quorum duo ſunt interna rerum ipſarum genitarum, ac naturalium materia, & forma tertium priuatio internum generationis, at non rei genitæ diſſeruimus ſuccedit natura antequam ad externa principia tranſeatur. quæ videtur inter vtrunq; principiorum genus veluti nexus interpoſita. vt enim importat principium ex quo res naturales conſtituuntur, quod etiam definietur principium motus, & quietis in eo in quo eſt, ad principium internum ſpectat, vt vero importat regimen rerum, & productionem ad externum potius principium pertinet. Quæ diſtinctio vt clarior reddatur varias Naturæ ſignificationes in medium afferre prĕſtat. Ariſt. ergo ſex ſignificationes vocis affert 5. metaph. c.4. verũ vt ad rem noſtram magis facit ita ego diſtinctionem contraham. Natura vno modo rei eſſentiam ſignificat vt cum naturam diuinam, naturam cæleſtẽ dicimus, & hoc modo quomodo cuicunq; rei eſſentiam tribuimus, pariter tribuimus naturam, vt accidentia etiam ita naturam habeant operi pariter artificiato natura tribuitur. Alex. Aphrod. *5. metaph. c. 5.*
„ „ Quamobrem forma, quæ per artem efficitur, quia ſubſtantia eſt operum
„ artificioſorum Natura appellatur atq; ita forma ſcamni natura eſt ſcamni „
Natura alio modo ad res naturales contrahitur in ordineq; ad eas dicitur, & hoc bifariam primo vt eas conſtituit ac naturales eſſe ut intrinſecum principium facit. qua ratione ſumitur, & definitur Natura in 2. phyſ. ab Ariſtotele aliter ut regimen ſeu rectricem ſubſtantiam omnium naturalium rerum importat quem ſignificatum eſſe naturæ vniuerſalis infra intelligemus. hocq; modo ſumpſit Ariſtoteles Naturam. cum Naturam nihil fruſtra facere, & Naturam quæ meliora ſunt ſemper intendere, ac preſtare dicit, & his ſimilia, vt ab intrinſeco conſtituit res naturales principium ſane intrinſecum eſt.

vt vero regimen importat, & productionem facere ſcilicet quod optimum non facere fruſtra extrinſecum principium importat. Hæc de diſtinctione vocis vt ſatis in præſentia. præterquam quod ſignificatio aliqua, quæ græcæ voci conuenit latinæ non accomodatur germinationem, ac viuentium generationem quam græcę ſignificat φύσις non ſignificat latina vox Natura. ego itaq; in diſputationem deducam, quæ de natura ut principium intrinſecum rerum, & ſubſtantiarum naturalium eſt diciturq; natura particularis & quæ de natura uniuerſali quærri ſolent iuxta ſuperiorem methodum rem tranſigendo. erit uero ordo de natura particulari. De amplitudine definiti in Ariſtotelis definitione tex. ſcilicet 3.2. phiſ. ſecundo De indagine definitiones tertio De ſignificatione particulatum eius quarto Vtrum bona definitio. quinto Vtrum principium motus in definitione ſignificet actuum an paſſiuum &c. Secundo loco de Natura uniuerſali. primo Vtrum ſit natura uniuerſalis, diſtincta ſcilicet à particulari, ſecundo Quæ ſit, & quòd ſit natura uniuerſalis Vtrum uita illa Platonica. Vtrum colchodea Auicennæ Vtrum Deus Vtrum cælum cæliq; motus. Vtrum formæ particulares ut ordinantur, & conſpirrant ad ſummum bonum.

QVÆSTIO PRIMA.

Quæ ſit, & quanta comprehenſio definitionis naturæ, ſcilicet naturæ hic definitæ.

ARTICVLVS PRIMVS. Vtrum natura hic definita complectatur animam infra rationalem.

Prima Concluſio ſimplicis in com. text. 16. 2. phyſ. Alberti Magni in eundem lib. tract. 1. cap. 2.

NAtura ab Ariſtotele definita in 2. phyſ. non complectitur animam, etiam ſi mortalium.

Ratio prima. Quoniam anima aduenit corpori iam habenti naturam ex definitione Ariſtotelis Anima eſt actus primus corporis naturalis organici en vt aduenit corpori naturali anima, adeoq; a natura diſtincta eſt. ratio erit reſoluta quæcunq; perfectio aduenit corpori habenti iam naturam non eſt natura eſt ſcilicet perfectio ſuper addita naturæ. Anima eſt perfectio adueniens corpori habenti naturam. ex definitione animæ actus ideſt perfectio corporis naturalis. Ergo anima non eſt natura.

Ratio ſecunda. Quoniam omnia animata habent cauſam in ſe nutriendi, augendi, & procreandi ſibi ſimilia, ac non omnia naturalia habent eiuſmodi in ſe cauſam. ergo Anima non eſt natura. hanc rationem quæ de ſe paralogiſmus eſſet interpretatur mitius Zabarella atq; in hâc commutat. Quorum diuerſæ ſunt definitiones ea ſunt diuerſa. Naturæ, & animæ definitiones diuerſæ ſunt. ergo Natura, & anima ſunt diuerſæ. Minorem probat ex illis Simplicij dictis, dum dicit etiam corpora ſimplicia vt ſimilarium elementa eſſe naturalia, at vero anima eſt actus ſolum corporis organici,

melius

melius Perrerius reſoluit lib. 7. cap. 11. & ego reſolutionem eius adhuc reſtringo. Natura eſt principium commune omnibus rebus naturalibus Anima non eſt principium commune omnibus naturalibus quia non omne corpus naturale animatum ergo anima non eſt natura.

Ratio Tertia. Verba ipſa Simplicij. Omne corpus naturam habet. etenim artificialium quædam ſunt naturalia ſeu ſtatuæ æs, & lecti lignum. At non omne corpus animatum ergo. Anima non eſt natura.

Ratio quarta. Anima eſt principium motus actiuum. ſcilicet ipſius mouere. Natura non eſt principium motus actiuum ſed paſſiuum ſcil. ipſius moueri. ergo Anima non eſt natura. Probat minorem ex verbis Ariſtotelis in definitione dicit enim. Naturam eſſe principium, & cauſam ipſius moueri. non ipſius mouere, neq; etiam motus. verba ſunt græca. ἐστὶ τοῦ κινεῖσθαι concludit ex his ſimplicius, Animam non eſſe naturam; ſed perfectionem, & actum ſupradditum naturæ examinemus nunc rationes.

Ratio quinta Alberti Magni. Natura eſt determinata ad vnum. at anima indeterminata, & ad oppoſita ſe habet ergo. Anima non eſt natura.

Ratio ſexta Alberti Magni. Natura definitur principium motus per ſe, ideſt immediate, & ſine inſtrumentis. Anima non mouet niſi per inſtrumenta corporea Ergo Anima non eſt natura.

Examen primæ rationis. Prima ratio, eiuſq; maior nititur huiuſmodi maximæ. Quicquid aduenit alicui non eſt illud ipſum ſiue differt ab illo. Quæ propoſitio multas inſtantias patitur nam in intenſione qualitatis v. gr. caloris, gradus caloris qui adueniunt, & gradus quibus addantur ſunt calor ſinguli. idem in albedinis intenſione, pariter tempus aduenit tempori vt in noſtra dum viuimus ætate. Demum ea eſt diſtinctione, & limitatione opus differre ſane quod aduenit ab eo cui aduenit, vel numero vel ratione non enim poteſt aliquid aduenire ſibi ipſi ſed non neceſſario differt ſpecie multo minus genere. ſecundum opinionem ponentium permanere formam miſtionis in aduentu animæ. forma aduenit formæ non tamen eadem forma pariter natura aduenit naturæ ſed non eadem numero neq; etiam ſpecie vltima ſed tamen in genere naturæ conſiſtens. eſt natura quidem forma infra animam, & eſt natura anima ſed in præſtantiore gradu re ipſa: hæc de maiore. minor vero inſtantiam patitur ab illis qui reſolutionem ponunt in materiam primam formarum nam non adueniet ſecundum hos anima corpori habenti naturam ſed adueniet materiæ nudæ cui primo tribuet gradum naturalis deinde animati D. Th. in 2. de anim. tex. 4. at ſecundum ponentes plures formas ſubordinatas ceſſat inſtantia. Perrerius ſoluit aliter diſtinguendo ſignificatus naturæ, ac nulla neceſſitas.

Examen ſecundæ rationis. Secunda ratio vt à Zabarella proponitur declarationem, & diſtinctionem expoſcit ſcilicet naturam, & animam differre, vt communius, & minus commune ſicut, & definitiones. omnis nempe anima mortalium eſt natura. at non omnis natura eſt anima ſicut definitio naturæ cõuenit omni animæ eſt. n. omnis anima principiũ motus, & quietis, at non omnis natura eſt actus corporis phyſici organici vt vero reſoluit Perrerius; ſoluitur ratio ab eodem Perrerio. res naturales ſunt naturales non propter aliquam ſubſtantiam communem omnibus ſed propter rationem communem omnibus quę eſt principium eſſe, & cauſam motus rei ſed in eo deficit ſolutio quod non reſpicit cauſam falſi vt reſpicere monet Ari-

Ariſtoteles in 8. topic. nam ita probare poſſumus. hominem non eſſe animal quoniam. animal eſt commune omnibus ſenſum habentibus homo non eſt communis omnibus ſenſum habentibus ergo homo non eſt animal cauſa ergo falſi eſt ſtructura ſyllogiſmi quę eſt ex indefinita propoſitione maiore pro vniuerſali, & loco vniuerſalis qualem eſſe oportet maiorem in ſecunda figura in qua nunc eſt ratio: quod ſi vniuerſalis efficiatur propoſitio. omne animal eſt commune omnibus ſenſum habentibus falſa eſt. pariter ergo de ratione nunc ſimplicij, Natura eſt principium commune omnibus rebus naturalibus ſi reddatur vniuerſalis eſt falſa, omnis ſcilicet natura eſt principium commune omnibus rebus naturalibus.

Ratio tertia. Tertia ratio nihil concludit niſi ergo aliquod naturam habens non eſt animatum. nam negatiuam oportet in tertia figura eſſe maiorem adeoq; ly animatum eſſe maiorem extremitatem, & prædicatum in concluſione vt ea ſit ergo aliquod naturale nõ eſt animatum quod qui negauerit? pariter etiam de natura verum eſt aliquam naturam non eſſe animam ſed non verum eſſet aliquam animam mortalium non eſſe naturam.

Quarta rationis. Quartæ rationis examen in diſputationem. reijcitur quæ eſt de hoc ipſo argumento vtrum natura ſit principium actiuum an paſſiuum.

Quinta rationis examen. In quinta ratione maior indefinite accipietur ab authoribus contrariæ concluſionis, at vniuerſaliter non admittetur. nempe grauia mouentur deorſum ſolum non etiam ſurſum, at animalia mouentur ad contrarios terminos dextrorſum, & ſiniſtrorſum, ante, retro, plures dicent naturam interdum auctius ſumi, & ita eſſe ſolum infra animam, interdum in ſuo communi ſignificatu, & ita complecti etiam animam. ſcilicet in tota latitudine proprietatis complectitur animam mortaliam ſaltem, infra intellectiuam. at in arctiore ſignificatu reſtringi ad formam infra animam ita ſoluit Perrerius, & Zabarella.

Sexta rationis. Ad ſextam rationem non ea eſt ſignificatio ly per ſe quem aſſerit Albertus ſed quem nos expoſuimus, & exponemus quod ſcilicet principium motus ſit per ſe in eo quod mouetur ad differentiam potentiæ, quæ eſt extra motum, mobileue, & ad differentiam artis, quæ poteſt eſſe in eo quod mouetur ſcilicet medicina in eo, qui curatur, ſed per accidens.

Concluſio ſecunda frequentioris ſcholæ.

Omnis anima infra intellectiuam eſt natura.

Senſus Concluſionis.

Eſt ſenſus concluſionis tum vegetatiuam tum ſenſitiuam animam, & huius motiuam eſſe naturam certè: de intellectiua vero relinquit in ſuſpenſo vtrum natura ſit. ſuccedet tertia concluſio quæ ad intellectiuam etiam animam concluſionem ampliat. ſuccedet quarta quæ ab intellectiuo remouebit. at quinta etiam ad intelligentiam cæleſtem extendet. ſexta repugnabit ſuccedet diſputatio de Deo recens. vtrum ſit natura in articulos vero diſtribuimus, & hæc erit ſeries. erit articulus ſecundus vtrum intellectus humanus ſit natura. Tertius vtrum intelligentiæ orbium cœleſtium ſint natura Quartus vtrum Deus ſit natura. Tertia, & quarta Concluſio erunt ſecundi articuli quinta, & ſeſta erunt tertio .. quartus, & ipſe habebit duas.

Ratio prima quæ videtur Ariſtotelis in 8. phiſ. tex. 27.

Omne principium, & cauſa motus, & quietis in eo in quo eſt primo, & per

per ſe eſt natura ex definit. Ariſtotelis omnis anima infra intellectiuā eſt principium, & cauſa motus, & quietis &c. ergo omnis anima infra intellectiuam, eſt natura. minor probatur de motu quidem progreſſiuo conſtat animal moueri a principio intrinſeco. pariter de augumentatione, & diminutione. item de alteratione ſenſitiua.

Ratio ſecunda. Naturalia ſumuntur vt diſtinguuntur ab artificiatis. ideoq; & natura, vt diſtinguitur ab arte ſed anima ſane diſtinguitur ab arte. ergo anima eſt natura. eritq; ratio omne principium motu ab arte diſtinctum eſt natura. Anima infra intellectum eſt principium motus ab arte diſtinctum. ergo. Anima eſt natura. Minor de omni anima conſtat quoad diſtinctionem a natura. at reſtringitur ad animam infra intellectiuam quia non videtur intellectiua præciſe eſſe principium motus, de quo poſtea ſuo loco.

Rationes ex locis Ariſtotelis.

Sunt poſtea rationes ex Ariſtotelis teſtimonijs. In 2. phiſ. tex. primo enumerans res naturales eaſq; diſtinguens a non naturalibus, ex quo mox colligit definitionem naturæ, commemorat plantas, & animalia, & alibi quoq; in commemoratione rerum naturalium ferme idem. Item lib. p. de partibus animal cap. p. naturali philoſopho agendum eſſe de anima aliqua ſcil. quæ eſt infra intellectum concludit ex eo quia ſit natura. alia prætere ſunt Ariſt. loca *lib.* idem importantia quæ penes Perrerium ſunt. ego vero breuitatis cauſa ommitto. ſat ſit addere tex. 27. 8. phyſ. *Examen.*

Examen primæ rationis. Dum argumenta ab auctoritate ducuntur, ceſſat in eis neceſſitas. examen vero ſumpte propoſitionis, ac definitionis infra in quæſtione quid ſit natura, afferetur illuc vſq; itaq; differatur neceſſitatis approbatio, vel reprobatio interim dum ſola auctoritate Ariſtotelis nititur, propoſitio probabilis reſtat ſi veritatem abſolutam quæramus de quæſtione vtrum anima ſit natura. at ſi quæramus reſtricte ad Ariſt. ſententiam poteſt eſſe neceſſaria, & vere neceſſaria erit ſi euidens ſit hanc eſſe Ariſt. ſententiam quod omne principium, & cauſa motus, & quietis intrinſecum ſit natura. quæ ſane videtur ſententia philoſophi ex text. præſertim 28. tertio de cœlo vbi diſtinguit naturam a potentia quòd illa eſt principium motus in ipſo, & illa eſt principium motus in alio, quatenus aliud eſt, quod adhuc planius in in digreſſione ad calcem huius quæſtionis, & præterea in explicatione definitionis. Interim in via ipſa peripatetica inſtat propoſitioni Albert. Magnus vt in ſeſta ratione vidimus. impor are ſcilicet ly per ſe ſeiunctionem ab omni inſtrumento vt ſit exponenda propoſitio De principio motus, & quietis abſq; inſtrumentis operante, & anima eſt inſtructa inſtrumentis perq; ea mouet. *Examen ſecundæ rationis.*

Secundæ ratio tacito demum princ pio nitur. omne principium motus contradiſtinctum ab arte eſt natura. quod non eſt verum: nam Intelligentia mouet, & non eſt natura proprie ſumpta natura non ſaltem eſt certum vt pro neceſſaria propoſitione accipi poſſit.

Auctoritates Ariſtotelis. Auctoritatum Ariſtotelis ſolutio in eius via adhibetur à ſimplicio primæ eſſe plantas, & animalia naturalia quia continent in ſe elementa, & corpora inanimata, quæ ſunt naturalia, & vere habent naturam. ad reliquas duas, & ſimiles natura latius ſumitur, vt diſtinguitur à potentia, & ita includit animam. at vt definitur in dicto loco ſecundo phyſic. excludit etiam animam nimirum principium motus organicum.

Hæc

Hæc dicent qui contrariam in Ariſtotele ſententiam tuentur, iudicium autem meum in digreſsione.

ARTICVLVS SECVNDVS. Vtrum anima rationalis ſit natura, vt hic definitur ab Ariſtotele.

Concluſio prima eſt Ruuij cap. p. q. 3. & eſt Alexandri penes Simplicium tex. 3. 2. de Anima.

Anima rationalis eſt natura. Ruuius addit eſſe naturam perfectiſſimam etiam ſecundum gradum ſupremum rationalitatis, eiq; conuenire definitionem naturæ ab Ariſtot. traditæ 2. phyſ. tex. 3.

Ratio Prima. Omnis forma naturalis, & vera corporis cum ipſo corpore, conſtituens compoſitum naturale eſt vera natura. Anima rationalis eſt naturalis forma corporis, cum quo conſtituit compoſitum naturale; quod ſcilicet eſt homo. Ergo anima rationalis eſt vera natura. Hæc eſt prior ratio Ruuij ab ipſo tamen enthymematicè propoſita.

Ratio Secunda. Omnis forma participans definitionem naturæ ab Ariſt. traditæ, eſt verè natura. Anima rationalis ſecundum gradum poſtremum, ſeu ſupremum rationalitatis participat eam definitionem. Ergo anima rationalis ſecundũ gradum poſtremũ, ſeu ſupremum rationalitatis eſt natura.

Confirmatio ex teſtimonio aliorum.

Confirmat ſententiam, ac concluſionem teſtimonijs aliorum Philoſophorum, D. Thomæ, Alexandri, Simplicij, Toleti q. 2. proem. in p. lib. de anim. Conibricenſium, Suarezij 8.

Examen. Expendo ſingulas comprobationes, prima quidem controuerſa omninò penes Peripateticos vtrum anima rationalis ſit forma informans vt ratio innixa non poſſit eſſe certa, euidentiamq; demonſtratiuam obtinere, præterea vero non excludit refugium Simplicij, qui fatetur eſſe compoſitum naturale hominem, ſed non ratione qua intellectum habet, immo neq; qua animam habet, ſed quatenus habet formas in ſe elementares, & formam miſtionis, vnde maiorem quoque reſtringet, & gloſſabit veram eſſe, cum conſtituit compoſitum naturale per ſe, ac præcisè, cum ſcil. compoſitum eſt naturale præciſe propter illam formam, non autem per formam aliam adiunctam. Quoad ſecundam recurret inſtantia aduerſus maiorem rationis primæ pro concluſione præcedente.

Examen ſecundæ rationis. Ad teſtimonia falſum eſt Simplicium id aſſerere, qui ad formam infra animam reſtringit naturam: cæteri quoque, quos allegat Toletum ſcilicet, & Suarezium potius cõcludunt eſſe naturalis conſiderationis, quam eſſe naturam animam, & intellectum, licet in præſentia teſtimonijs teſtimonia contraria opponere liceat, vt ad ſequentem concluſionem.

Concluſio ſecunda. Eſt Simplicij 2. phyſic. in 3. tex. (contraq; dicat Riccius) mens vero Simplicij latius ibi a Ferrerio explicata lib. 7. cap. 12.

Intellectus, ſiue anima rationalis non eſt natura, vt natura definitur, ſcil. ab Ariſtotele in 2. phyſ.

Ratio prima. Natura non eſt per ſe actus corporis organici; eſt enim actus primo, & per ſe corporis ſimplicis, & anima eſt actus per ſe corporis organici. Ergo anima non eſt natura.

Secunda ratio. Natura vel eſt ſubiectum, vel in ſubiecto. Anima non eſt ſubiectum, neque eſt in ſubiecto. Ergo anima non eſt natura. Maior eſt

eſt Ariſtot. text. 4. ſubiectum enim quoddam, & in ſubiecto eſt natura ſemper. Maiorem probat, quia eſſe ſubiectum ſpectat ad materiam, eſſe in ſubiecto conuenit formæ inſeparabili, at intellectus eſt ſeparabilis. Ariſt. 3. de anima.

Tertia ratio. Natura eſt principium motus in eo, in quo eſt ex definitione. Anima non eſt principium motus in eo, in quo eſt. Ergo anima non eſt natura. Maiorem probat, quoniam non eſt in corpore moto vt in ſubiecto.

Quarta ratio. Natura non eſt ſeparabilis à corpore. Ariſtoteles text. 12. 2. phyſ. Anima eſt ſeparabilis à corpore. Ergo anima non eſt natura. Minorem probat, quia ex Ariſtotele habet actiones ſeparabiles à corpore, in lib. de anima.

Quinta ratio a Perrerio ſubiuncta.

Natura eſt forma, quæ educitur de potentia materiæ per generationem, eſtq; terminus generationis. Anima intellectiua non educitur de materiæ potentia, neque eſt terminus generationis. Ergo anima intellectiua non eſt natura. Minorem probat ex Ariſtotele 2. de gen. animal. c. 3. dicente mentem eſſe diuinam, & extrinſecus venire.

Sexta ratio Pererij. Omnis forma, quæ natura ſit producitur per motum phyſicum. At anima rationalis non producitur per motum phyſicum, ſed per creationem ex nihilo. Ergo anima rationalis non eſt natura.

Ratio ſeptima. Omnis forma, quæ natura eſt producitur ab efficiente naturali aliquo immediatè. Sed anima rationalis non producitur ab efficiente naturali immediate, ſed à Deo immediate. Ergo anima rationalis non eſt natura.

Octaua ratio. Inter formam, quæ eſt natura, & corpus ipſius eſt proportio phyſica. Inter animam rationalem, & eius corpus non eſt proportio phyſica. Ergo anima rationalis non eſt natura. Maiorem ſupponit, minorem probat, quoniam rationalis ſuapte natura eſt immortalis, corpus autem mortale.

Nona ratio. Omnis formæ, quæ natura ſit, propria operatio per ſe, & ſecundum ſubſtantiam eſt motus naturalis. Animæ rationalis propria operatio non eſt motus naturalis per ſe, & ſecundum ſubſtantiam. Ergo anima rationalis non eſt natura. Maiorem ex definitione naturæ videtur ſupponere. Minorem probat. Quoniam propria operatio animæ rationalis eſt intellectio; at intellectio per ſe, & ſecundum ſubſtantiam quemadmodum Philoſophi loquuntur, non eſt motus naturalis.

Sunt etiam teſtimonia Ariſtotelis.

Primo libro, & primo cap. De partibus animalium, vbi intellectum excludit à naturali conſideratione, ob ipſumq; enunciationem illam profert, non omnis anima eſt natura; eſtq; ibi eius ratio celebris, & agitata in Schola ſi intellectus ad philoſophiam naturalem pertineret nulla eſſet præter naturalem ſcientia. Nam quæ intellectum conſiderat omnia etiam intelligibilia conſiderat. Eſt aliud teſtimonium in 2. phiſ. tex. 64. vbi diſtinguit, quæ caſu fiunt, & quæ fortunâ, quod caſus in iis, quæ natura ſunt cōſiſtat; fortuna in ijs, quæ ab intellectu. Ergo intellectus contra diſtinguitur à natura.

Examen. Adductæ rationes cum omnes demum nitantur auctoritati Ariſtotelis inter probabiles permanent poſt definitionis naturæ explicationem, cũ quæ illi innitūtur neceſſario innitatur fundamento patere poterit interim.

ergo

ergo inter limites peripatericorum dogmatum cenſura, & examen conſiſtet Prima ratio ſtructuræ vitioſæ eſt maior enim in ſecunda figura eſt indefinita non (vt eſſe oportet) vniuerſalis, at vniuerſalis ſi redatur eſt falſa ſaltem dubia omnen ſcilicet naturam eſſe actum corpus ſimplicis falſa eſt apud aſſerentes animam etiam naturam eſſe, vt propter controuerſiam ſit, ſaltem in ſchola dubia propoſitio auctoritates Ariſtotelis dum aliquam animam eſſe naturam aſſerit multo potius alienam ab ipſius dogmate quam illi conſentaneam ſuadent.

Examen ſecundæ rationis. Minor repugnat dictis Ariſtotelis in ſecundo de anima tex. 4. vbi animam eſſe in ſubiecto ſupponit, ad confirmationem autem quod ſolæ formæ inſeparabiles in ſubiecto ſint propoſitio hæc non conſtat in Ariſtotele dum eſſe in ſubiecto ad formas etiam ſubſtantiales extenditur. vt ad formam accidentale reſtringitur conſtat inſeparabilitas ex Ariſtotele eſſe enim in ſubiecto inter ceteras conditiones habet non poſſe eſſe ſine eo, in quo eſt, ſunt enim tres, eſſe in aliquo, non tamquam partem, & non poſſe eſſe ſine eo, in quo eſt.

Examen tertiæ rationis. Tertia ratio eidem fundamento innititur non eſſe animam in ſubiecto.

Examen quartæ rationis. Quarta ratio validum obtinet in Ariſtotile teſtimonium eſſe ſcil. naturam inter formas quæ re ipſa inſeparabiles ſunt ſolum autem ratione ſeparabiles. vt in eius ſchola obtinuerit diſtinctio ſignificationis Naturæ vt in Ariſtotele ipſo alias fuſior, alias præſſior ſit illo modo intellectum etiam comprehendit hoc modo non comprehendit immo aliqui nolutn etiam in præſſiore ſignificatione comprehendi animam ſed ſolum inanimatorum formas. cuius reſpoſionis dupplex eſſe poteſt ſenſus alter quidem naturam eſſe vocem ex attributione, & primam ſignificatum eſſe formam elementorum, & innanimatorum. animam vero eſſe ex attributione tantum naturam qui dicendi modus in opinionem ſimplicij recideret. alter ſenſus vero erit ſi naturam quidem vocem ex attributione credamus ad intelligentias forte orbium motrices, & ad materiam, at primum membrum attributionis complecti formas omnes informantes etiam rationalem (ſi informare ponatur) nedum animas infra rationalem: verumtamen inter formas inferiores, & rationalem animam eſſe analogiam, quam vocant ordinis per prius ſcilicet, & poſterius quæ analogia non infringit vniuocationem vnde participare omnes definitionem naturæ ab Ariſtotile poſitam, at per prius formas reliquas; poſterius animam rationalem quæ opinio à ſimplicij ſententia recedet. at iuxta hanc ſententiam ſoluuntur argumenta etiam ex teſtimonijs Ariſtotelis ducta 2. phyſ. & primo cap. 1. de parte animal. eſt intellectus vniuoce natura, at non eſt natura priore loco, & gradu accepta, & ita exponitur dictum tex. 12. 2. phyſ.

Examen quintæ rationis. Nititur ratio dicto Ariſtotelis in 5. phyſ. cap. de ,, natura Ibi ,, & forma, & ſubſtantia hæc autem eſt generationis finis ,, verum etiam ſi anima rationalis extrinſecus aduenìat adhuc tamen generationis humanæ finis erit quoniam non niſi poſt eius aduentum eſt homo abſolutus, ac genitus.

Examen ſextæ rationis. Forma vix produci dicitur, & gigni gignitur enim compoſitum ex Ariſtotele 7. metaphyſ. tex. 32. præterea neq; generatio eius præciſa eſt motus phyſicus cum ſit mutatio momentanea, at eſt motus phy-

ſicus

ſicus cum præuia alteratione accepta, & hoc modo introductio animæ rationalis eſt motus phyſicus etiam ſi ponatur ſecundum Chriſtianam veritatem creari ipſa ſiquidem creatio præciſe ſumpta non erit motus phyſicus ſed cum præuia alteratione accepta motum phyſicum refert.

Examen ſeptimæ rationis. Eodem modo ſoluitur ratio ſeptima.

Examen octauæ rationis. Octaua ratio nititur minore falſa eſt enim propoſitio phyſica: eſt autem proportio phyſica eſſe ſuſceptiuum corpus eſſe ſuſceptibilem formam. eſt vero ſuſceptiuum corpus cum organis ſit inſtructum ad animæ operationes exhibendas ex Ariſtotele 2. de anim. tex. 24. 25. cum, & anima ſit actus corporis organici. non autem proportio requirit ſimilitudinem, ac vniformitate corruptibilitatis, & incorruptibilitatis ſecus materia, quæ incorruptibilis, & forma quæ corruptibilis non poſſent in vnum conuenire, & componi.

Examen nonnæ rationis. Ad nonam operatio intellectus duplex eſt alia intellectio alia volitio. quæ eſt ipſa quoq; operatio animæ rationalis; eſt ſiquidem voluntas appetitus boni cum ratione intellectio adhuc duplex ſpeculatiua, & practica hæc intellectio vna, & volitio ſunt cauſa motus progreſ-
„ ſionis in homine Ariſtoteles tex. 49. 3. de anim. „ Quare rationabiliter hæc
„ duo videntur mouentia appetitus, & intelligentia actiua „ Rationes ex duplici Ariſtotelis teſtimonio iam ſunt ſolutæ.

ARTICVLVS TERTIVS. Vtrum intelligentia mouens Cælum ſit natura, vt hic definitur ab Ariſtotele.

Concluſio prima eſt Antonij Mirandulani in opere de euerſ. ſingul. certaminis.

Intelligentia mouens Cælum eſt natura, vt definitur ab Ariſtot. in 2. phyſ.

Ratio prima. Omnis anima eſt natura eius, cuius eſt anima. Sed intelligentia eſt anima Cæli. Ergo intelligentia eſt natura Cæli. Minorem probat. Quoniam Cælum eſt animatum vere ex Ariſtot. 2. de Cælo tex. 13. præterea & ratione, nam animatum eſt nobilius inanimato, at Cælum eſt nobilius corporibus ſoblunaribus, quorum multa ſunt animata ergo. At non poteſt eſſe animatum Cælum anima ſenſitiua, neque vegetatiua, ergo intellectiua ſolum, adeoq; intelligentia erit eius anima.

Ratio ſecunda. Omnis forma immaterialis eſt intelligentia. Cæli forma eſt forma immaterialis. Nam ſi materialis eſſet corruptibilis. Ergo Cæli forma eſt intelligentia. Maior ſupponitur ab arguente. Minor vnum ſupponit, aliud enunciat. Supponit Cælum formam habere, vt partem componentem enunciat autem de eiuſmodi forma immaterialitatem, probatq; vt notauimus, quoniam ſi materialis eſſet corruptibilis probat, quod ſupponit. Eo quod Cælum non eſt materia tantum, nec forma tantum. Omne tale compoſitum eſt ex materia, & forma. Ergo Cælum eſt compoſitum ex materia, & forma. Probat minorem, quoad primam partem. Quoniam non ageret in hæc inferiora, non haberet determinatam exiſtentiam, & quantitatem: non haberet lucem, & multa alia accidentia eiuſmodi. Quoad ſecundam partem pariter probat non eſſe ſcilicet tantum formam. Quia non moueretur per ſe.

Ratio tertia. Cui conuenit definitio tota naturæ eſt natura, Intelligentiæ motrici orbis Cæleſtis conuenit definitio tota naturæ. Ergo Intelligentia motrix orbis cæleſtis eſt natura. Minorem probat applicando ſingulas deffinitionis particulas intelligentiæ.

Ratio quarta. Si intelligentia eſſet forma aſſiſtens ſolum, & non informans, adeoq; vera forma motus ab ea Cæli eſſet violentus. At motus Cæli non eſt violentus: cum ſit perpetuus, & nullum violentum perpetuum. Ergo intelligentia non eſt forma ſolum aſſiſtens. Conſequentiam probat. Eſſet enim motus extrinſecus, & motus extrinſecus ex Ariſtot. eſt violentus, motus ſcilicet ab alio tex. 10. 7. phyſ. qui motus ab alio diuiditur ibi in tractum, pulſionem, vectionem, volutationem.

Ratio quinta. Mobile, à ſe prius eſt, ac nobilius eo quod mouetur. Sed Cælum eſt primum, ac nobiliſſimum omnium mobilium, & mouetur ab intelligentia, ergo intelligentia non eſt extra Cælum, ſed intra Cælum, vera eius forma agens.

Ratio ſexta. Cæli motus eſt naturalis, ex Ariſtotele apertè 1. de Cælo tex. 8. & ſeqq. Ergo principium vnde pendet, ſcilicet intelligentia eſt natura.

Examen. Perrerius vnica reſponſione occurrit omnibus rationibus. Diſtinguit ergo ſi Cælum ſumatur pro aggregato ex orbe, & intelligentia dici quodamodo ita animatum, atq; ita nobilius eſſe corporibus ſublunaribus, & moueri à ſeipſo, & intelligentiam eſſe principium illi intrinſecum, non ex rinſecum. At diſtinctius ſequentem in modum ſoluentur. Prima quidem ſoluetur vt à Perrerio; ſecunda vero non concludit omnibus conceſſis, niſi intelligentiam eſſe formam Cæli, adeoq; eſſe naturam Cæli, vt natura importat eſſentiam, at vero vt importat naturam, vt his definitur ab Ariſtotele 2. phyſic. non æquè concluditur, v. gr. qui vt D. Thomas dicunt formam Cæli informantem facere quidem ipſum in actu: at vero motum eius circularem, non ab ea forma, ſed ab intelligentia pendere, erit ſecundum eos forma Cæli eſſentia; at non erit principium eius motus, adeoque non erit natura ab Ariſtot. definita in 2. phyſic. ſed contra reſponſionem erit, non poſſe dari formam aliam, quam intelligentiam, nam ſi forma alia ſit, vel erit materialis, tumq; Cælum corruptibile, ſi immaterialis, ergo intelligentia. Soluit D. Thomas diſtinguendo materiale, & materiam. Materiam enim horum inferiorum reddit res corruptibiles. At nō materia Cæleſtis. Qua de re in lib. de Vniuerſo latius egi repplicationem Zabarellæ ſoluendo. Tertiæ rationis minor à diuerſis diuerſas inſtantias ſuſcipit. Aliqui ergo dicunt non conuenire totam definitionem, qua non eſt intelligentia principium motus, & quietis, non enim in Cælo quies, neque vere conſiſtentia Cæli in eodem à centro ſitu eſt quies, ſed immobilitas: non interim in hac inſtantia conſiſtamus. Quarta ratio inſtantiam patitur ad conſequentiam. Forma aſſiſtens non eſt principium extrinſecum motus, licet ſit extrinſeca quoad eſſentiam; nam ponitur conſtituere ipſam per ſe ſubiectum in gradu motus, ſubiectum vero eſt ipſum per ſe ad illum motum propenſum, ex qua vtraq; ratione ſit, vt non ſit motus eiuſmodi violentus. Cum definiatur violentum cuius principium extra nihil ei conferente patiente. Rationis quintæ ſolutio eadem eſt cum præcedente non eſt extrinſecum principium motus forma aſſiſtens, licet ſit extrinſeca ad eſſentiam. non eſt autem extrinſeca loco, aut munere. Rationis ſextæ ſolutio ex eodem fundamento Cęlum mouetur à ſe ipſo eadem ratione, qua intelligentia eſt intrinſecum, non extrinſecum principium eius motus. ſeptimę rationis. Eſt naturalis motus ratione propenſionis corporis Cæleſtis vt ita

Solutio prima, & 2.

Tertia rationis.

Quarta rationis.

Quinta rationis.

Digitized by Google

vt ita moueatur; non quia intelligentia mouens ſit natura, alij dicunt intelligentiam eſſe naturam ex attributione.

Concluſio ſecunda eſt Perrery lib.7.cap.8. prius autem Simplicij & frequentior ſchola.

Intelligentia mouens cœlum non eſt natura vt definitur ab Ariſtotele in 2. phyſ. *Ratio prima Perrerij.*

Si intelligentia eſſet natura conſideratio eius quidditatiua ſpectaret ad naturalem philoſophiam. ſed non pertinet ergo non eſt intelligentia natura. Conſequentia probatur nam omnis forma, quæ eſt natura eſt phyſica, & qui conſiderat materiam debet conſiderare formam Ariſtoteles 2. phiſ. Aſſumptum probatur ex Ariſtotele tex.71. & 73. vbi habet formas ſeparabiles a materia, quæq; mouent, & non mouentur non eſſe conſiderationis phyſicæ ſed primæ philoſophiæ. idem confirmat in 6. metaphyſ. ea vna ratione ſeparationis a materia diſtinguens ſubiecta philoſophiæ primæ ac metaphiſicæ a philoſophia naturali.

Ratio ſecunda. Si intelligentia eſſet forma cœli moueretur per accidens ſaltem ad cæli motum ſed non mouetur neq; per ſe neq; per accidens ex Ariſtotele ergo. intelligentia non eſt forma cœli.

Ratio tertia. Si intelligentia eſſet forma cæli vel eſſet propter ipſius eſſe, vel propter ipſius propriam operationem vel propter cæli motum ſed propter nihil horum. ergo intelligentia non eſt forma cæli. Conſequentia probatur quoad ſingulas eius partes non propter eſſe intelligentiæ ipſius quia ipſa per ſe ſubſiſtit, cum ſit immaterialis. non propter ipſius operationem; quia operatio ipſius eſt intellectio penitus immaterialis non egens corpore neq; ſubiectiue neq; obiectiue ſcil. propter phãtaſmata quomodo eget corpore intellectio noſtra: non propter motum. quia ad motum ſufficit ſi ſit aſſiſtens.

Examen. Rationes hæ omnes cadunt a neceſſitate, cum potius nitantur vt plurimum auctoritate, & propoſitiones præterea accipiant non per ſe notas, nec ſatis demonſtratione fultas in Ariſtotelis tamen via non parum firmitatis obtinerent. attamen non prorſus certe ſunt ſumptæ in eius quoq; ſchola propoſitiones.

Examen primæ rationis. Primæ rationi inſtantia ex eorum placito immineret qui volunt quidditates in particulari omnes ad metaphiſicam ſpectare adeo vt qui definiũt in particularib. ſcientijs id faciant habitu metaphiſico induti quod de intelligentijs non ſit ſed metaphiſicæ prorſus reſeruantur. vbi ſane luculentius conſiderantur.

Examen ſecundæ rationis. Rationis ſecundæ aſſumptum videtur penes Ariſtotelem inſtantiam, & limitationem pati tex.52. 8. phiſ. moueri ſiquidẽ per accidens vt ibi dicitur, eſt tum a ſe ipſo, tum ab alio a ſe ipſo corruptibilibus ſolis conuenit, & moueri per accidens ab alio conuenit aliquibus cæleſtibus principijs. qui vero ſit ſenſus non eſt huius loci: ſuo deinde loco exponam. *Examen tertiæ rationis.*

Conſequentia non eſt vſquequaq; tuta, ac ſufficiens poteſt enim dici ad perfectionem Cæli adeoq; vniuerſi cuius eſt Cælum potiſſima pars. dotatum fuiſſe illud forma nobiliſſima, ac diuina vnde merito ab Ariſtotile interdum diuinum vocatur. quoad aſſumptum autem inſtabunt aduerſarij ſatis non eſſe formam, & intelligentiam aſſiſtentem ſed oportere eſſe informantem quomodo ipſi contendunt oportere, ſecus non eſſe principium intrin-

trinſecum; ſecus requiri aliam formam infermantem quæ eſſet materialis quæ licet ipſi non probauerint tamen neq; contrarium ſatis eſt probatum vt poſſit pro certo ſumi.

Digreſsio. in qua exponitur quid probabiliſsimum in ſingulis adductis controuerſiis ſit ex auth. ſententia.

Probabiliſſimum mihi videtur in Ariſtotelis via id quod ſupra innui Naturam vocem analogam eſſe, & ex attributione communem cuius primum membrum vniuoce participans definitionem ab Ariſtotele aſſignatam ſit forma informans corporis generabilis, & corruptibilis in ſe ipſo habentis principium motus primo, & per ſe, principium inquam actiuum vt, & in quæſtione ſequenti, & quoniam eorum mihi ſententia probatur qui animam rationalem formam informantem arbitrantur. ad animam vſq; rationalem, humanumq; intellectum vniuoca primæ Naturæ ſignificatio exporigitur. reliquæ formæ ſcilicet intelligentiæ motrices orbium vt non informantes neq; corporum corruptibilium, ac generabilium exiſtentes, ſunt, & ex attributione natura. verba Ariſtotelis naturam in primo ſignificatu determinantis nec non naturam vocem analogam, & ex attributione profitentis ſunt 5. metapyſ. cap. 4. hæc poſtquam dixit, & generationem, &
„ materiam nuncupari naturam „ Forma etiam inquit, eſt ſubſtantia, eſt au-
„ tem hæc generationis finis. Metaphora autem iam, propter hanc & omnis
„ omnino ſubſtantia natura dicitur, quia & ipſa natura ſubſtantia ſit quæ-
„ dam. Ergo ex ijs, quæ dicta ſunt prima, & quæ proprie natura dicitur ſub-
„ ſtantia eſt eorum, quæ in ſe ipſis, quatenus ipſa ſunt, motus principium
„ habent. „ Hæc Ariſtoteles, ex quibus verbi, hæc de eius mente pateſcunt. Naturam eſſe vocem analogam, vt dicit Schola, licet minus proprie, at vere ex attributione; ex ea voce metaphora dici, & ex illis prima, & quæ proprie dicitur, eſſeq; primum attributum formam ſubſtantialem quæ tres conditiones habeat ſit finis generationis, ſit forma informans, ſit ſcilicet ſubſtantia, ac eſſentia rei: ſitq; forma ſubſtantialis corporis habentis in ſe ipſo principium motus, & quietis, quatenus ipſa ſunt. Intelligentia ergo, quæ non eſt corporis generabilis prima conditione caret, quod ſcilicet terminus generationis caret etiam alia, quod ſit forma informans, vt verior, communiorq; ſententia fert. Anima vero noſtra dum forma informans in Ariſtotelis Schola ponatur, quod mihi probatur (controuerſum, quam maxime tamen fateor) omnes definitionis particulas ſuſcipit dum recte exponantur, ob quam controuerſiam non æque in ſchola peripatetica probabile exiſtimabitur, atq; de cæteris inferioribus animabus, & formis non æque ſcilicet neq; tot peripateticis probabitur, at de inferioribus animabus non video (quicquid aliqui dicant) cur non omnibus animabus infra rationalem integra conueniat definitio. ſint ergo ex mea ſententia concluſiones. Prima quidem Natura, vt definitur in 2. phyſic. vniuoce prædicatur de omni forma corporum corruptibilium vſq; ad animam rationalem incluſiue. Secundæ intelligentiæ orbium motrices non niſi ex attributione ſunt natura. non enim tota definitio conuenit cum non ſint principium motus, & quietis etiam, vt importare definitionem intelligemus. ipſæ præterea non ſunt terminus vllius generationis, nec ſunt corporis generabilis, & corruptibilis &c. Tertia concluſio licet tum inferiores formæ tum anima rationalis ſint vniuoce natura inq; primo eius membro reponendæ, tamen eſt inter eas

ana-

analogia ordinis, vt dicit ſchola ſcilicet prioris, & poſterioris: prius enim de inferioribus formis poſterius de anima rationali dicitur adeo; tamen vt prioritas, & poſterioritas non tollant vniuocationem. in eiuſmodi vniuocatione primum adhuc locum obtinere videtur forma infra animam, de qua illud Ariſtotelis. Natura eſt determinata ad vnum, vetitatem obtinet quam opinionem vtiq; in prima quæſt. de anima concludit in examen quintæ rationis tex. 14. ex huiuſq; dictis concluſionum probabilitas eminet, at poſt definitionis explicationem, & hæc clariora erunt, & ad veritatem ipſam aliquis erit conatus noſter.

Hæc de formis nomen naturæ participantibus. participat autem etiam materia vt Ariſtoteles dicit tum 2. phyſicorum tex. 4. & memorato cap. De Natura quinto metaphyſ. vbi etiam rationem indicat quamobrem materia dicatur natura. quoniam eſt ſuſceptiua formæ quæ ſcilicet primo loco eſt natura. ita etiam generatio viuentium natura dicitur græce φύσις quòd ſcilicet ab eiuſmodi forma prodeat vt dicto loco metaphyſices. vel ad eam tendat vt in 2. phyſic. ſunt igitur ex attributione natura hæ; non autem vniuoce neq; ideo definitionem formaliter, & directe participant. iam accedamus ad ea, quę de definitione contreuertuntur. ſed nectitur de intelligentia, & cælo ex Ariſtotele dubitatio uidebitur enim ex reſponſione nutare in lago eius primo de cælo. Naturæ ipſius cæleſtis ſi definitio naturæ non conueniat cæleſti formæ niſi ex attributione. Hæc dubitatio altiorem petit difficultatem de cæleſti natura, interim tamen dicamus ex proximitate attributionis indaginem Ariſtotelis recte procedere eſt vero propinqua attributio. quia intelligentia eſt principium intrinſecum aggregati, & in ordine ad motum. licet non in ordine ad eſſentiam vel dicere etiam poſſumus naturam in cælo eſſe formam informantem præter intelligentiam qua de re in diſputationibus de cælo.

QVÆSTIO SECVNDA.

De indagine definitionis, num recta ſit, & neceſſaria qua eſt Ariſtotele vſus in 2.phyſ.tex.1.2.3.

ARTICVLVS PRIMVS. Vtrum indago Ariſtotelis a multis ſupponitur hic adhiberi ſit bona.

INdago Ariſtotelis qua definitionem inueſtigat naturæ procedit ex conſideratione differentiæ inter res naturales, & alias conſideratq; differentiam eam intercedere quod res naturales habent in ſe ipſis principium motus, & quietis. cæteræ vero, qua non naturales ſunt, quatenus ſcilicet alterius coordinationis puta artificiąles non naturales eatenus nullum habent ad motum inſtinctum, & ſi quem inſtinctum habent illum habent, quatenus corpus naturalem includunt v.gr. lectus quatenus includit lignum. ſtatua includit lapidem, vel ferrum concludit idcirco Naturam eſſe principium illud motus, & quietis intrinſecum quod rei ipſi ineſt per ſe non quatenus

Digitized by Google

aliam includat vt ſtatua includit æs. erit itaq; ratiocinatio. Idipſum, quo differrunt res naturales à non naturalibus eſt natura. At principium intrinſecum per ſe motus, & quietis ideſt id quo differunt res naturales à non naturalibur ergo Principium intrinſecum per ſe motus, & quietis eſt natura. At dubitatio ex oritur multiplex primo vero aduerſus ſtructuram ſyllogiſticam oportet ſiquidem maiorem eſſe vniuerſalem ſenſumq; ideo diſtributiuum habere. at eſt indefinita, & ſi vniuerſaliter proponatur. omne id quo differunt res naturales a non naturalibus eſt natura. eſſe falſa videtur. res exemplo clarior erit. Idipſum quo homo differt a brutis eſt rationalitas. eſt hoc verum. at ſi dicamus omne id, quo differt homo a brutis eſt rationalitas erit falsũ nã ſtatura etiã, & forma corporis differt homo à brutis, & nõ eſt illa rationalitas. Quod ſi reſtringatur maior ad eſſentialẽ differentiam vt omnis eſſentialis differentia inter res naturales, & alias ſit natura. Tum minor non amplius recte ſumetar ab Ariſtotele ſumitur enim ex inductione, at inductio non notificat eſſentiale, neq; quod eſſentialiter. aut non eſſentialiter eſt. ſed id ſolum quod ſenſus exhibet ita ſcilicet ſe habere rem aut non ſe habere, moueri ſcilicet res naturales ex intrinſeco principio, & non moueri ita res artificiales. cæterum vtrum ſit ea differentia eſſentialis necne non aſſequitur ſenſus neq; inductio, ſunt aliæ quoq; aduerſus minorem inſtantiæ, at eſt præterea ſubtilior adhuc dubitatio. dum diſtinguit Ariſtoteles entia, quòd alia ſint natura, alia propter alias cauſas vel enim Ariſtoteles recipit cauſas producentes, & extrinſecas; vel intrinſecas, & conſtituentes ſi intrinſecas falſum eſſe artificiata conſtitui ab arte tanquam a cauſa formali, ars enim eſt artificiatorum cauſa effectrix non formalis. ſi vero extrinſecas quomodo deducetur naturam eſſe principium motus intrinſecum eo quòd aliqua entia producantur a natura efficienter. non enim conſequentia hæc efficaciam vllam haberet Natura eſt effectrix cauſa eorum, quæ in ſe principium motus, & quietis habent ergo natura eſt principium motus, & quietis in eo, in quo eſt præterea vero ſi cauſam extrinſecam, & effectricem ſpectemus nonne res etiam naturalis poteſt interdum ab arte procedere. certe ſanitas eſt res naturalis, & tamen ab arte hæc interdum procedit vt Ariſtoteles ſubindicat
„ 2. phyſic. tex. 55. ibi „ ſed ſanitatis aut ſpiritus, aut eſtus, ſed non detonderi, „ quod ſcil. detonderi quod eſt artis ſit interdum cauſa ſanitatis quæ eſt naturalis. quam etiam a fortuna procedere eſſe verba ibi, ſpiritu, & æſtu ſignificant. Diſpertiamur ergo obiectiones in totidem concluſiones, ac rationes, eaſq; de more expendamus.

Concluſio prima. Indago Ariſt. præſens definitionis naturæ non eſt bona.

Ratio prima. Quonam ſtructura Ariſtotelicæ rationis non eſt bona profatur vero nam. Maior indefinita in prima figura vitiat ſyllogiſmum. ex Ariſtotele ipſo in primo prus analyt. At rationis huius Ariſtotelicæ eſt maior indefinita vt uidimus, & non poteſt ad vniuerſalem reduci ſeruata veritate ergo ratio licet Ariſtotelis mala. Maior confirmatur præter auctoritatem Ariſtotelis re ipſa nam dum ſenſus diſtributus ceſſat plurima naſcuntur abſurda v.g. ipſum Animatum ſenſitiuum eſt definitio animalis. animal rationale eſt animatum ſenſitiuum. ergo animal rationale eſt definitio animalis, & id genus multa alia v.g. Animalis definitio eſt ſubſtantiam animata ſenſitiua. Homo eſt animal ergo hominis definitio eſt ſubſtantiam animata ſenſitiua.

Exa-

Examen. Certum eſt maiorem ſyllogiſmi in prima immò, & in ſecunda figura oportere vniuerſalem eſſe, & ſenſum diſtributum habere, non ſatis eſſe ſi ſit indefinita. Quod ſi interdum indefinita vſurpetur ſum id fieri cum indefinita in vniuerſalem mutari veritate retente poteſt quæ mutatio nequacquam locum habet, cum propoſitio ſenſu diſtributo caret. in potentia itaq; contendendum eſt, poſſe propoſitionem in vniuerſalem mutari reſtrictionem vero ſubintelligendam. vniuerſaliter, ſiue communiter vt ſit ſenſus propoſitionis omne id quo vniuerſaliter differunt naturlia à non naturalibus eſt natura nullo autem eſt conſtitutio corporis communis qua differant naturalia à non naturalibus cum nulla conſtitutio corporis ſit naturalibus omnibus communis vt habere principium intrinſecum motus eſt naturalibus omnibus corporibus commune. Aliter reſpondebit Auerroes ſcil. rationem Ariſtotelis eſſe hypotheticam non cathegoricam; non probari definitionem; ſed ſupponi, vt per ſe notam ſolumq; idcirco hypotetico ſyllogiſmo probari poſſe quo per ſe nota manifeſtari poſſunt, at vicomercatus, & ipſe per ſe notam dicit vt Auerroes, at nulla ratione probari vult neq; cathegorica, & neq; hypotetica de qua ratio vt 2. art.

Ratio ſecunda. Quoniam minor falſa ſi cum reſtrictione maioris ſuſcipiatur v. g. vniuerſaliter Ergo. Antecedens probatur nam non omnia naturalia habent principium intrinſecum motus elementa enim mouentur motu locali ab extrinſeco motore generante ſc l. vel remouente prohibens ex Ariſtotele: alterantur pariter ab extrinſeco agente, & generantur atq; corrumpuntur &c.

Examen. Sed hæ obiectiones pertinent ad examen definitionis, & ita ad quæſtionem quid ſit natura ſi ratio eſſentialiter adhibita ad hanc ipſam diſputationem pertinuiſſet.

Tertia ratio. Si tota ratio Ariſtotelis admittatur non adhuc concluditur principium motus, & quietis &c. eſſe definitionē naturæ. At id intendebat colligere Ariſt. ergo diminuta. indago vt ratio reſoluta ſit. Nulla indago rei alterius quæ nō concludit etiam ſi tota admittatur, inueſtigatum orationem eſſe definitionem rei ipſius eſt ſufficiens, indago. Indago adducta Ariſtotelis non concludit orationem illam principium, & cauſam &c. eſſe definitionem naturæ ergo Indago adducta non eſt ſufficiens.

Examen. Hæc obiectio magnam quæſtionem inducit, in eamq; relabitur vtrum definitiones particulares ſint omnes metaphyſicæ an ſingulæ ſingularum ſcientiarum. vt enim definitionem eſſe conſtet oportet conſtare num eſſentiam rei importet genus ſcilicet eius, & differentias contineat quæ conſideratione metaphyca eſt non naturalis aut ſcientiæ alterius particularis. videmus itaq; in naturali philoſophia Ariſtotelem cum etiam diligentiorem curam in definitione ponit intra eos terminos conſtitiſſe, quod conueniat definito omni, & conuertatur. ita de loci definitione, & temporis videmus alijſq; verum etiam proprium id ipſum habet; illudq; quo ij proprium quod Ariſtoteles proponit in topicorum lib. 1. cap. 1. & lib. 8. vbi proprium hominis facit non riſibile ſolum: ſed Animal riſibile eſt vero deſcriptio non definitio eſſentialis. Quid ergo dicendum? reſpondeo rationi cedendum definitiones hanc, & reliquas memoratas ex indagine ipſa naturali non vltra conditiones deſcriptionis, adeoq; definitionis altius ſumptæ conſtare. dico ex naturali indagine quòd ſi phyloſophus velit vt eſſentialiter definitionem de-

Digitized by Google

ducere, & oſtendere neceſſe eſſet inducere habitum metaphiſicum, quod non ſepe facit Ariſtoteles, & cum induit poteſtatur etiam ſe inducere vt in primo phiſ. contra Parmenidem, & Meliſſum intra eiuſmodi terminos ſat eſt oſtẽdiſſe principium, & cauſã motus eſſe naturam naturamq; omnem eſſe quippiam tale vt conſtet eſſe definitionẽ eius in ea latitudine: dico autẽ, & naturã omnem eſſe quippiam tale conſtat eiuſmodi conuerſa inquam etenim ex inductione in ijs quæ non naturalia ſunt non reperitur eiuſmodi principium intrinſecum, & vbicunq; reperitur ibi eſt natura ſunt enim illa entia naturalia.

Concluſio ſecunda Contraria primæ quæ eſt authoris.

Indago hæc Ariſtotelis vt ducit ad definitionem a definitione eſſentiali, & deſcriptione abſtrahente eſt accomodata.

Ratio. Quoniam deducitur ex ea, propoſitionem principium motus intrinſecum &c. eſt natura eſſe conuertibilem vt quæq; natura ſit principiũ eiuſmodi, & omne principium eiuſmodi ſit natura.

ARTICVLVS SECVNDVS. Vtrum ſit vlla hic definitionis indago an ſupponatur definitio vt per ſe nota.

Concluſio prima in Auerrois comm. 3. lib. 2. phyſ. & Franciſci Vicormati.

Naturæ definitio eſt per ſe nota.

Ratio prima eſt Auerrois vel ex eius dictis elicitur.

Quæ enunciatio non confirmatur niſi ſyllogiſmo hypotetico eſt per ſe nota ſed hæc definitio. Natura eſt principium, & cauſa motus, & quietis &c. non confirmatur niſi ſyllogiſmo hypotetico. Ergo hæc definitio. Natura eſt principium, & cauſa motus &c. eſt per ſe nota. Maiorem probat ex analyticis prioribus vbi habetur ſyllogiſmo hypothetico non confirmari aliquod ignotum ſed ſolum confirmari aliquod per ſe notum. Minorem probat reſoluendo ſyllogiſmum Ariſtotelis hunc in modum. ſi naturalia ſunt illæ, quæ habent principium, quo mouentur, & quieſcunt ex ſe, & per ſe, & non per accidens, & natura eſt illa qua mouentur, & quieſcunt. neceſſe eſt vt natura ſit principium quo mouetur, & quieſcit illud in quo eſt per ſe & primo, & non ſecundum accidens. Antecedens (inquit ille) eſt per ſe notum, & etiam conſequens.

Ratio ſecunda eſt Vicomercati.

Quæ ab Ariſtotele ſine probatione vlla ponuntur ſunt (ex eius ſcil. ſententia) per ſe nota ſed definitio hæc ab Ariſtotele abſq; vlla probatione ponitur ergo definitio hæc eſt per ſe nota. Argumentatur definitionem ſine probatione afferri ab Ariſtotele quia in ſtatuenda definitione in initio tex. 3. philoſophus non vtitur illatione, & particula illatiua ergo. Natura eſt principium, & cauſa &c. ſed particula comparatiua, tamquam, dicit .n tanquam Natura ſit principium, & cauſa &c.

Examen primæ rationis. Videtur potius Auerroes ſupponere definitionem hanc eſſe per ſe notam, quam probare, & quam ego pro ratione adduxi eſſe potius ſolutionem obiectionis. Quod ſcilicet Ariſtoteles eam ſyllogiſmo hypothetico, non cathegorico; ſyllogiſmo autem hypothetico probantur etiam, quæ per ſe nota ſunt. At quicquid dicamus de forma progreſſus Auerrois certum eſt tamen vtranque propoſitionem ab Auerroe afferri, ſyllogiſmo ſcilicet hypothetico per ſe nota confirmari poſſe, & definitionem

naturæ ſyllogiſmo hypothetico quemadmodum conſtituit Auerroes probari à Philoſopho. Quarum vtraque non eſt vſque quaq; vera; non prima, niſi ſano modo accipiatur, cæterum aliquæ etiam hypotheticæ probantur non ſemper ſupponuntur, vt cum Ariſtoteles 2. de Cælo probat ſi terra ſit, etiam ignem eſſe; quoniam ſi alterum contrariorum ſit, oportet eſſe quoq; alterum; & in ſenſu tranſeunte (videatur lib. 3. meus de method.) æque veritatem participant v.gr. omnis homo eſt animal, & ſi eſt homo eſt animal; adeut ratio omnis homo eſt animal, Petrus eſt homo, ergo Petrus eſt animal, & hypothetica; ſi eſt homo eſt animal, Petrus eſt homo, ergo Petrus eſt animal videantur æque neceſſariæ. Fateor quidem euidentiam cathegoricæ clariorem eſſe quippe pendeat immediatè à dicto de omni; non hypotheticus niſi vt reducitur, verum hoc non tollit neceſſitatem, ſed euidentiam frangit, ac minuit. Si enim tolleret neceſſitatem pariter ſyllogiſmi ſecundæ, & tertiæ figuræ neceſſitate carerent contra ſyllogiſmi definitionem. Ad Ariſtotelis autem auctoritatem in primo prior analyt. „ Namq;
„ non ſunt (inquit) oſtenſi per ſyllogiſmum, ſed per compoſitionem confeſ-
„ ſi omnes. „ Dicendum arbitror, verum eſſe dictum formaliter ſumptum cum ſcilicet ex conditione, atq; ex conuentione cum reſpondente accipitur ſi hoc mihi concedas illud ſequitur. At non abſolute nulla propoſitio hypothetica ſyllogiſmo probatur, cum videamus ſecus ab Ariſtotele ipſo factum, at eſt prætерea inſtantia aduerſus minorem, non enim procedit probatio hypotheticæ, vt reſoluit Auerroes, ſed cathegoricè, vt nos cathegoricè quidem reſoluit Simplicius, & reſoluit etiam ſi propius intueamur Themiſtius. D. Thomas apertè quoq; nec reſolutiones à propoſita à me re ipſa differunt. Ratio autem Vicomercati, ac fundamentum eius ex voce, & particula [tanquam] pro particula [igitur] quod ideo nulla ſit ratiocinatio Ariſtotelis non multum habet roboris, nam dum ambæ propoſitiones ab Ariſtotele adductæ vere rationem forment. Ligantur enim duæ extremitates communi medio termino, & vim habeant ita connexæ inferendi pro concluſione definitionem, qui non credat agnitam ab Ariſtotele eam vim ad cōcludendum id quod ipſe intendebat, & ad eum finem induxiſſe; at non vtitur particula illatiua, quaſi Ariſtoteles ſe ad exactam vocum vbiq; proprietatem reſtrinxerit, & non quandoq; prouocet meutium acumen aliquali obſcuritate dictionis.

Concluſio ſecunda. Eſt Auicennæ penes Auerroem.

Definitio hæc naturæ non eſt per ſe nota, nec demonſtratur hic.

Ratio. Si nota per ſe eſſet definitio naturæ notum eſſet omnia naturalia habere intrinſecum principium motus; ſed non eſt hoc notum de omnibus naturalibus; ergo non eſt per ſe nota definitio hæc naturæ. Aſſumptum probatur, etenim de elementis, & inanimatis non conſtat an habeant principium motus, nam Ariſtoteles in 7. & 8. phyſ. cum demonſtrat omne motum habere motorem, dicit tamen hoc ſolum de ſimplicibus corporibus eſſe dubium; ergo non eſt per ſe notum ea corpora naturalia habere principium motus, neque hic demonſtratur.

Examen. Reſpondet Auerroes probationi aſſumpti non eſſe dubium vtrū corpora ſimplicia habeāt motorem, & etiam intrinſecum, ſed vtrum motor diſtinguatur à re mota; verum etiam ſi non diſtingueretur mouens in eis à mobili, & a moto tamen eſſet in eis principium intrinſecum motus,

immò eo magis intrinſecum, quo eſſet illi prorſus idem.

Concluſio tertia frequentior.

Definitio hæc non eſt per ſe nota, & hic monſtratur à Philoſopho.

Ratio. Hanc concluſionem ſtatuere coguntur quicunque indaginem Ariſtotelis adductam pro demonſtratione habent, nam & ita demonſtrabitur definitio illa,& ideo non erit per ſe nota quia per ſe nota non poſſunt ſaltem à priore demonſtrari.

Digreſſio in qua quid Authori probabilius videatur ſtatuitur.

Vt in tota hac diſputatione de indagine Ariſtotelis propoſita aperiam ſententiam meam. Primum aperiam quid credam magis Ariſtoteli probatum, deinde quid ex rei natura ſit aſſerendum, quoad mentem itaq; Philoſophi is ſane pro per ſe noto habet naturam eſſe principium motus intrinſecum. apparet eius inde ſententia, quod naturam eſſe pro per ſe noto habet tex. 6. 2. phyſ. & ratio eius eſt; quoniam pateat eſſe plura entia, qualia ipſe deſcripſerat, deſcripſit autem naturalia eſſe, quæ habent in ſe principium motus & ſecundum naturam eſſe, quæ illis inſunt, vt pro definitione nominali naturæ ipſe ſuppoſuerit partem definitionis huius, ſcilicet principium motus intrinſecum, & certe definitio quid nominis præcedit cognitionem an ſit, ſecundum partem igitur definitio naturæ eſt per ſe nota, & materialiter, nõ formaliter, hoc eſt non vt definitio ſumpta etiam definitione, vt abſtrahit ab eſſentiali definitione, & à deſcriptione, quoniam ad aſſerendam eiuſmodi in latitudine definitionẽ oportet oſtẽdere conuertibilitatẽ, quæ oſtẽditur, eo quòd principium motus ſit idipſum, quo res naturales à non naturalibus differunt. cuius Demonſtratio duas partes continet alteram, res omnes naturales habere in ſe principium motus: alteram non naturales non habere in ſe; quæ pars eget conſideratione, & explicatione, vt innoteſcat: ſed etiam ſi vtraq; propoſitio per ſe nota eſſet, concluſio tamen, quæ ex duabus propoſitionibus per ſe notis concluditur, non ideo eſt per ſe nota; Concludo igitur definitio Naturæ tradita ſecundum partem priorem. Principium motus, & quietis intrinſecum eſt per ſe nota, at neque ſecundum totum, neque formaliter, ſed materialiter ſolum: idq; ſatis eſt ad hoc vt Naturam eſſe ſit per ſe notum, vt fert Ariſtotelis ſententia. At ab Ariſtotelis placito ad rem ipſam, ac rei principia traducendo conſiderationem videretur Indago ex hoc alio principio deducenda. Res ſcilicet naturales eſſe, quæ à natura ipſa abſq; humano opificio prodeunt, cuiuſmodi ſunt quas Ariſtoteles tex.p.2. phyſ. memorat; animalia, eius partes, plantas, corpora ſimplicia terram, ignem, aerem, aquam, & eiuſmodi, ſcilicet inanimata mixta. Eiuſmodi igitur corpora omnia, quæ à natura ipſa abſq; noſtra opera ſunt, ſunt naturalia; hocq; vt per ſe notum ab Ariſtotele ponitur, verum hæc habere in ſeipſis principium motus intrinſecum non videtur æque notum ob terræ in centro ſecundum propinquas illi partes quietem perpetuam à locali motu, vtrum autem etiam alteretur eſt valde ambiguum, vt videatur potius pro differentia naturalium à non naturalibus ſumenda productio rei à natura, non autem principium motus in re iam genita. Attamen retinenda eſt (vt probabiliſſima ſaltem) Ariſtotelis progreſſio. Nam naturales res in ſcientia naturali eo modo accipiendæ, quo ſcientiæ illius conſiderationi ſubijciuntur; at res aliquæ ſunt, quæ licet exiſtant abſq; opera humana, attamen ſcientiæ naturali non ſubijciuntur, vt intelligentiæ, & Deus.

Quo

Quocirca circunſcriptio illa rerũ naturalium ex ſola productionis humanę carentia non eſt ſatis ad res naturales naturali philoſophiæ ſubiectas determinandas. at contra ex eo quod mobiles ſunpte natura ſint recte, & appoſitè determinantur. ad obiectionem vero de partibus terræ centro propinquis ſunt illæ etiam mobiles licet actu non moueatur, mobiles locali motu deorſum ob grauitatem etiam ſitum impeditæ actu non moueantur loco. idem de alteratione forſan reſponderi poteſt ſed aliàs conſiderabitur. Quoad dubitationem vero Auicennæ recte Auerroes. non demonſtrat Ariſtoteles omne corpus naturale habere principium in ſe motus: ſed in omni motu diſtingui mouens, & motum: vt nihil totum moueat ſe totum, & quoniam in elementis, & inanimatis non videtur verum; quomodo id etiam ſit verum profunde declarat multos tamen effigit ſubtilitas. reſponſionis ſuo deinde loco explicanda. ſed quoniam contraxi ego productionem rerum ad naturã, & ad opificium noſtrum, adeoq; ad artem quaſi dico ſolum genera cauſarum producentium agnoſcerem, at eſt etiam violentia inter cauſas ex qua violenti motus procedunt. reſpondeo de rebus naturalibus hic agi, quæ habent naturam adeoq; corpora ſunt compoſita ex materia, & forma vt Ariſtoteles in quarto tex. dicit; eiuſmodi vero corpora nonniſi ab agentibus naturalibus producuntur formam ſua in ſubiectum imprimentibus vt ignis in maximis incendijs ignita reddit quæ occupat adeo is ex natura ſuã agit licet res violenta interim corruptione pereant. eſt violenta ſane corruptio, at res genita ex adiuncta generatione eſt corpus naturale quis enim neget ſpongioſos lapides ex ætlineis caminis eructatos eſſe naturalia corpora, cum habeant intrinſecum, & ipſa principium motus deorſum &c.

QVÆSTIO TERTIA.

De ſignificatione particularium definitionis naturæ.

DEfinitio naturæ eſt Principium, & cauſa ipſius moueri, & Quieſcendi in eo in quo eſt primo per ſe, & non ſecundum accidens. φύσις ἐστὶ ἀρχή τις καὶ αἰτία τοῦ κινεῖσθαι, καὶ ἠρεμεῖν ἐν ᾧ ὑπάρχει πρώτως, καθ' αὑτὸ καὶ μὴ κατὰ συμβεβηκός.

ARTICVLVS PRIMVS. De ſignificatione ly principij, & cauſa.

Expoſitio harum vocum varia eſt, Alberti Magni principium priuationem ſignificat. cauſa materiam, & formam opinio al[i]iorum penes Perrerium. Principium pro cauſa effectrice qualis eſt forma. cauſa pro materia. alij (ibidem) principium pro materia, & forma cauſa pro fine, D. Thomæ expoſitio. Principium ad ſignificandum ordinem cauſa ad ſignificandum influxum; contrahamus in concluſiones.

Concluſio prima. Alberti Magni in 2. phyſ.

Principium ad priuationem complectendam ponitur. cauſa pro materia, & forma.

Ratio. Tum materia, & forma ſunt natura. (tex. 4. 2. phyſ.) tum priuatio ex text. 15. eiuſd. lib. ergo debeat omnes à definitione comprehendi. ſed priuatio non niſi voce (Principij) ſignificari poteſt non eſt enim cauſa priuatio, at principij appellatio ei conuenit. Cauſam vero importare materiam, & formam oportet cum vtraq; earum ſit natura, & vtriq; cauſam eſſe conuenit ex tex. 28. 2. phyſ.

Examen. Ratio ſupponit tria hæc, eſſe vniuoce naturam ſingula, at Ariſtoteles, vt vidimus in prima quæſtione ex attributione vult eſſe materiam naturam. ſolamq; formam eſſe vniuoce naturam. vnde non neceſſe eſt in definitione contineri formaliter, & directe ſed ſolum vt referuntur ad eam veluti vrina ſana continetur in definitione ſanitatis vt eius ſignum nō quòd ſcilicet ſit habitus ad naturales functiones expeditus ſed quoniam illum ſignificet. pariter de priuatione (ſi naturam dici concedatur) eſt aſſerendum at tex. ille 15. non ſatis dici probat neq; inter ſignificationes Naturæ priuatio reponitur ab Ariſtotele cap. De Natura v. metaphyſ. vbi late memorat vocis ſignificationes.

Concluſio ſecunda eſt D. Th.

Principium, & cauſa eandem hic rem ſignificant, ſed ſub diuerſa ratione principium vt dicit ordinem, cauſa vt dicit influxum.

Ratio. Ratio ea vna eſſe videtur, quæ ab Ariſtotelis dictis in 5. metaph. cap. 1. & ſecundo elici poteſt ibi enim cum principium commune ſtatuatur, & cauſis, & principio magnitudinis, ac viæ non niſi in eà amplitudine prioritas illi conuenit, cauſæ vero vt a principio diſtinctæ præter ordinem influxus conuenit per quem principium late ſumptum ad cauſã contrahitur.

Examen. Iuſtum non eſt inſtare probabilitati, quæ euidenter adeſt, nec neceſſitati, quæ euidenter abeſt. At eſt alia diſceptatio de ſignificatione ly principij ſubtilior, atq; pluribus obnoxia difficultatibus vtrum ſcilicet principium actiuum, an paſſiuum ſignificet, at reijcimus in quæſtionem quartam.

ARTICVLVS SECVNDVS. De ſignificatione motus, & quietis &c.

Concluſio prima. Eſt Ioannis Grammatici, & Porphyrij.

In oratione motus, & quietis copula, & accipienda eſt pro alternatiua, vel, vt ſit ſenſus eſſe naturam principium eſſe motus, vel quietis.

Ratio. Si acciperetur pro copula eſſet natura in omnibus iunctim principium motus, & quietis ſed hoc eſſe non in omnibus eſt natura principium motus, & quetis ergo non eſt accipienda particula (&) pro copula. Conſequentia ex ſe clara videtur. aſſumptum verò probatur: etenim non omnia corpora naturalia modo mouentur, modo quieſcunt vt cælum quod ſemper mouetur, & nunquam quieſcit adeo vt non ſit in ſingulis rebus naturalibus motus, & quietis.

Examen. Conſequentia vera eſſet, ſi definitio omni naturæ, omnibuſq; eius partibus membriſue vniuoce conueniret, at ſi conueniat ſolum omnibus ſecundum communionem ex attributione, & ſoli formæ rerum corruptibilium vniuoce non procedit, ſicuti non poteſt inferri ex definitione ſanitatis. habitus expeditus exercendi functiones omnes naturales, animales in omnibus rebus ſanis eſſe habitum eiuſmodi expeditum, functionesq; animales non enim in vrina ſana ſunt, neq; in pharmaco ſano. ſed vrina

eſt

Digitized by Google

eſt ſignum eiuſmodi habitus, & pharmacum cauſa reſtituens &c.

Concluſio ſecunda eſt Auerr. & D.Th.

Copula, &c. indicta definitione eſt copulatiue accipienda ſed ſecundum ſuppoſitionem, & expoſitionem accomodam. ſenſus eſt naturam eſſe principium motus, & quietis in quibus, & motus, & quies reqeritur. eſſe vero principium ſolum motus in quibus ſolum reperiturimotus eſſe principium tantum quietis, in quibus eſt ſola quies.

Ratio. Ratio videtur eſſe ex vi vocis, (&) quæ copulam per ſe, & ex ſe ſignificat, traducere vero in ſignificationem alternatiuam eſt cum violentia non parua.

Examen. Ex proprietate vocis ſemper interpretari Ariſtotelem non eſt tutum; interdum enim forte ad excitanda ingenia verborum ſignificationem deflectit quocirca Proclus vocauit eum tenebrioſi. Dæmonis filium loca eius plura id ipſum teſtantur.

Concluſio tertia.

In dicta oratione, ac definitionis parte particula, & copulatum ſenſum facit ſimpliciter, & abſq; alia ſuppoſitione accomoda.

Ratio. Omnis forma corporum naturalium corruptibilium eſt principiū in illis motus, & quietis iunctim. At natura cui poſita definitio vniuoce conuenit eſt forma corporum naturalium corruptibilium. ergo natura cui poſita definitio conuenit eſt principium motus, & quietis iunctim in quibus reperitur. Maior patet quia res corruptibiles omnes mouent eædem, & quietis ſunt capaces. in ſolutione obiectionum aduerſus veritatem definitionis magis conſtabit. Minor vero ex quæſtione prima ducitur.

Examen. Dum definitam hac naturam eo in ſignificatu accipimus, in quo Ariſtoteles repoſuit Naturam primam, & proprie dictam 5. metaphyſ. cap. 4. neceſſe eſt hoc ipſum fateri quod concluſio pertendit qui idcirco inſtare velint eos neceſſe eſt diuerſam acceptionem vocis interpretari in 2. phyſicorum non me tamen authore vt iam indicaui ſententiam meam.

ARTICVLVS TERTIVS.

De ſignificatione vocis primo per ſe.

Non eadem eſt interpretum expoſitio, at ad duas præſertim reducitur: alij enim exponunt referri voces ad modum quo natura eſt principium motus. alij ad modū quo eiuſmodi principium in mobili reperitur primum modum amplectitur D.Th. alterum modum Themiſtius, & multi. concluſiones ergo ſunt duæ.

Prima Concluſio D.Th.

Voces primo, & per ſe referuntur ad modum principiandi.

Ratio. Niſi referrirentur, etiam inſtrumenta continerentur in definitione, & cauſæ quoq; per accidens eſſent ſcilicet tum inſtrumenta, tum cauſæ accidens natura. At hoc inconueniens eſt. Ergo &c. probatur cōſequentia etenim inſtrumenta ſunt in eo ipſo, in quo eſt motus. item cauſæ per accidens poſſunt eſſe in ipſo mobili quare tū definitionem naturæ participarent ſumptis vocibus ſolum pro ſignificandibus modum inexiſtendi.

Examen. Non eſt neceſſaria conſequentia, neq; neceſſaria eius comprobatio negandum enim eo etiam in ſenſu comprehendi inſtrumenta, & cauſas per accidens ab ea definitione excluduntur ſiquidem a vocibus ipſis Principium, & cauſa. cauſa enim ſimpliciter ſumpta, vt in definitionibus

ſumere

ſumere oportet non prædicatur de inſtrumento, multo minus de cauſa per accidens, quæ ſolum ſecundum quid cauſa eſt ideo Ariſtoteles in cap. de cauſis 2. phyſicorum inter cauſas quattuor non reponit inſtrumenta &c.

Concluſio ſecunda contraria.

Primo, & per ſe &c. ſignificant modum inexiſtendi &c.

Ratio. Patet hoc ex Ariſtotelis ipſius explicatione exemplo medici, & artis medici vbi ars medica qua curatur ægrotus eſt in medico quidem per ſe, at non in ægroto qui curatur, niſi per accidens quatenus adiunctam habet medicinam adeoq; ipſi accidit eſſe medico, & exemplum ſtatuæ quæ habet nutum deorſum, at is nutus non ineſt ſtatuæ ſed ſaxo ex qua efformatur primo. vtrumq; exemplum modum inexiſtendi non modum principiandi reſpicit.

Examen, & Iudicium.

Cum de ſententia hic Ariſtotelis inquiratur videtur mihi hæc ratio ab eius declaratione petita multo efficacior adeoq; concluſio ab ea nexa, & pendens recipienda.

QVÆSTIO QVARTA.

Num bona ſit definitio Ariſtotelis.

MVlta ſunt, quæ definitioni Ariſtotelis obijciuntur partim reprehendẽdi gratia partim dubitandi quæ omnia in hanc quæſtionem cogemus ſit ergo concluſio aduerſantium Ariſtoteli primo loco poſita.

Prima Concluſio aduerſus Ariſtotelem.

Definitio Naturæ ab Ariſtotele poſita. Principium, & cauſa motus, & quietis in eo in quo eſt primo, & per ſe, & non ſecundum accidens non eſt bona.

Ratio prima

Æquiuoca non ſunt in ſua latitudine definienda ſed diſtinguenda, & membra poſtea diſtincta definienda. Natura eſt vox æquiuoca. ex Ariſtotele 5. metaphyſ. cap. 4. Ergo. Natura non eſtat in ſua latitudine definienda vt facit nunc Ariſtoteles ſed diſtinguenda.

Ratio ſecunda. Eſt Ioann. Gramatici.

Abſolutum male definitur per relatiuum. At Natura eſt ens abſolutum ex Ariſtotele ipſo cum ſit ſubſtantia ergo Natura male definitur per relatiuum. definitur autem cum definiatur per principium, & cauſam, ac vtrumque eſt relatiuum.

Ratio tertia. Principium vnum, & idem non poteſt cauſa contrariorum eſſe ſed natura vna eſt. Ergo Natura non poteſt eſſe cauſa contrariorum ſcilicet motus, & quietis.

Ratio quarta. Definitio bona conuertitur cum definito ſed hæc non conuertitur cum definitio ſcilicet cum natura. Ergo definito hæc non eſt bona. Minor probatur. etenim conuenit etiam alicui arti cantandi ſcilicet, & ſonandi.

Exa-

Examen rationum.

Primæ rationis vtraq; propoſitio diſtinctione eget maior quidem eo quod æquiuoca alia ſunt æquiuoca a fortuna,vt à multis appellãtur: alia a conſilio qualia analoga ſunt quibus nunc ſubijciuntur quæ ab vno, aut ad vnum dicuntur, & demum ex attributione. Definitio etiam duplici modo eſt communis omnibus definitis, communione vniuoca cum ſcilicet directe de omnibus prædicatur, & communione attributionis cum de altera parte, de primo ſcil. membro directe. de reliquis oblique; veluti definitio ſanitatis oblique prædicatur de vrina quæ eſt ſignum ſanitatis animalis non autem ipſa ſana eſt: pariter, & pharmacum &c. Maior ergo de æquiuocis a fortuna vera ſimpliciter, de æquiuocis a conſilio non vera niſi cum diſtinctione.non eſt ſcilicet quærenda definitio communis communione vniuoca, directeq; at poteſt quæri definitio communis communione ex attributione cuiuſmodi eſſe communio definitoni præſentis. Minor pariter vera eſt de æquiuocatione a concluſio non a fortuna.

Secundæ rationis. Secunda ratio ſoluitur ab Alberto, & D.Th. Abſolutum vt importat aliquem ordinem poſſe aliqualem relationem in ſua definitione continere ex qua non efficitur ipſum eſſe relationem neque vere relatiuum ſed aliquid importar. relationis. Huiuſmodi eſt Natura, quæ eſt forma vt eſt cauſa motus compoſiti adeoq; dicit ordinem ad motum quæ tamen reſponſio non leuem dubitationem patitur nam ſubſtantia vt dicit ordinem ad aliud importat compoſitum aggregatumue ex ſubſtantia, & relatione: at vero eiuſmodi aggregatum omne videtur vnum per accidens eſt ex Ariſtotelis aſſertione 5. metaphyſ. adeoq; non definibile. quid ergo ſi dixerimus relatiuum tria habere, & exigere ſubiectum, fundamentum à græcis caracterem dictum, & relationem ipſam; quorum duo priora abſoluta ſunt tertium relatiuum, & ipſa relatio v. gr. Pater exigit ſubiectum perſonam ipſam v.g. Anchiſem, fundamentum ſcilicet generationem actiuam alterius, & relationem poſtremo paternitatis. modo plerunq; fundamentum non poteſt exprimi niſi habitudine ipſa vt ſignificatio tum ſit rei abſolutæ ſed per relationem quod idem nunc naturæ definitioni, & ſignificationi accidit per principium, & cauſam ſunt quidem hæc relatiuæ voces ſed nunc fundamenti, adeoq; abſoluti ob vocum egeſtatem ſignificatiuæ.

Tertiæ rationis. Ratio hæc reſoluitur in ſyllogiſmum neceſſarium, & proſyllogiſmum ad minorem, rite enim ea reſoluta eſt ſyllogiſmus neceſſarius. Omnis cauſa motus ſimul, & quietis eſt cauſa contrariorum. Natura non eſt cauſa contrariorum. Ergo Natura non eſt cauſa motus ſimul, & quietis. Maior ſupponitur minorem probat eo proſyllogiſmo. Principium vnum, & idem non poteſt eſſe cauſa contrariorum. Natura eſt vna &c. Maior ergo ſyllogiſmi neceſſarij quæ ſupponitur, falſa eſt nam motus naturalis, & quietis naturalis ſcilicet motus lapidis deorſum, & quies deorſum non ſunt contraria quinimo quies eſt finis motus. Ariſtoteles videatur 5. phyſ. tex. 54. vbi motui contraria eſt quies violenta non naturalis ſcilicet quies in termino à quo non in termino ad quem. Proſyllogiſmi quoq; maior falſa eſt niſi reſtringatur vt non poſſit eadem ratione eſſe cauſa contrariorum, at diuerſa ratione poteſt adeoq; Ariſtoteles tex. 30. 2. phiſ. abſolute dicit, & profert hanc propoſitionem eadem eſt cauſa contrariorum.

Quartæ rationis. Minor falſa, & falſa probatio dici non ſine ratione poteſt ſi falſũ ſiquidẽ artẽ

fal.

ſaltandi eſſe cauſam ſaltationis, & artem cantandi cantus. vterq. motus eſt a natura, at modus eorum motuum eſſe ſcilicet rithmicum, eſſe conſonum eſt ab arte. ſaltat homo abſq; arte per ſolam naturam, at ab arte habet vt decenter, & rithmice ſaltem idem de canti.

Concluſio ſecunda pro Ariſtotele.

Definitio eſt bona.

Ratio. Quæ conuenit naturæ, & conuertitur eſt bona definitio. Hæc conuenit naturæ, & conuertitur. Ergo Hæc eſt bona definitio. Maior ſupponi videtur. minor probatur quia eſt id quo differunt naturalia corpora à cæteris. Ergo conuenit naturalibus, illiſq; ſolis.

Examen. Maior non eſt prorſus vera ex Ariſtotele ipſo. Definitio enim præter hæc debet dicere quidditatem, & eſſentiam rei; Quoad minorem vero vtrum euidenter conſtent particulæ definitionis ex ſuperioris dictis facile deducitur Nempe naturalia habere propenſionem intimam ad motum localem omnia, ſenſu, & obſeruatione conſtat de cæteris motibus alteratione, & augumentatione re eſſe quidem illis ex natura ipſa obnoxia etiam patet, at vtrum ſolùm paſſiue ſe habeant ad motum, & id ſatis ſit, an etiam actiuum includant principium idq; requiratur, vt ſint corpora naturalia non æque ex obſeruatione conſtat vt ad diudicandam hanc concluſionem, & rationem, neceſſe ſit diſputationem ſuperius indicatam inſtituere. vtrum principium pro actiuo ſumatur in definitione; an pro paſſiuo, an pro communi actiuo, & paſſiuo poſtea iudicium ſubijciam meum.

QVÆSTIO QVINTA.

Vtrum principium motus, quod in definitione naturæ ponitur ſit actiuum, an paſſiuum, an abſtulens ab actioo, & paſſiuo.

SVnt in hac diſputatione tres ſententiæ. eſſe ſcilicet principium actiuum ſecunda eſſe principium tum actiuum tum paſſiuum. tertia eſſe principium tantummodo paſſiuum. in ſingulis concluſionibus repoſitas, & collocatas expendamus rationibus quibus confirmantur in rutinam reuocatis prima concluſio ſitter ia opinio.

Prima concluſio eſt D. Thomæ prius ſimplicij Thomæ Gianini ex recentioribus.

Natura eſt principium tantummodo paſſiuum motus.

Ratio prima Gianini lib. 5. cap. 14.

Principium quod ab artefactis rebus tollitur, eſt. principium paſſiuum. Principium per quòd definitur natura eſt principium, quod ab artefactis tollitur. Ergo Principium per quod definitur natura eſt principium paſſiuum. Minorem ſupponit, maiorem probat quoniam orme ſcilicet græce ὁρμὴ eſt principium paſſiuum. At principium quòd ab artefactis tollatur eſt

orme

omne ὁρμή. Ergo principium, quod ab artefactis tollitur eſt principium paſſiuum. Maiorem videntur confirmare ex eo quod orme ſignificet propenſionem; & inclinationem, & appetitionem innatam motus verba ſunt „ ὁρμή qua voce ſignificatur inſita appetitio, ſiue naturale incitamentum, innataue propenſio, & impetus innatus; naturalis propenſio ad motum & ad quietem eſt principium motus, & quietis paſſiuum „ Minorem verò deducere videntur ex Ariſtoteles 2. phyſ. tex. 2. verbis vbi de artefactis agent dicit ἐδεμίαν ὁρμὴν ἔχει μετα βολῆς ἔμφυτον ſcilicet nullam ormen habent ad motum innatam.

Ratio ſecunda eiuſdem.

Principium motus actiuum non eſt in eo corpore, quod mouetur Natura eſt motus in eo, in quo eſt, vt ipſum ſcilicet moueatur. Ergo Natura non eſt principium motus actiuum. Minor ex definitione naturæ conſtat. Maiorem probat ex Ariſtotele 5. metaph. tex. 17. & 9. metaph. tex. vbi potentiā definit principium tranſmutationis in alio, quatenus aliud, & 8. phyſ. dicit mouens diuiſum eſſe ab eo, quod mouetur: ad idem adducitur tex. 13. lib. 1. metaph. & tex. 28. 3. de cælo.

Ratio tertia eiuſdem.

Primum mouens ab Ariſtotele dicitur non eſſe naturale mouens, quia non mouetur non habet ſcilicet principium motus paſſiuum. Ergo natura eſt principium motus paſſiuum. quia natura eſt ex cuius excluſione res non eſt naturalis.

Ratio quarta eiuſdem.

Ariſtoteles tex. 28. 8. phyſ. dicit dubium eſſe a quo mouentur grauia, & leuia. ergo non mouentur à natura ſecus eſſet certum à quo moueantur.

Ratio quinta ſimplicij.

Ex definitione Ariſtotelis naturæ in qua dicitur Natura principium, & cauſa ipſius moueri ſcilicet græce τὸ κινεῖσθαι non autem dicit ipſius mouere, ſcilicet græce τὸ κινεῖν Ergo ſignificat principium paſſiuum.

Ratio ſexta ſimplicij.

Ariſtoteles aperte tex. 32. 8. phyſ. dicit, & concludit elementa habere in ſe ipſis principium motus non mouendi, & faciendi, ſed patiendi.

Ratio ſeptima.

Si Natura adeoq; forma eſſet principium actiuum motus, idem moueret ſe ipſum. ſed non poteſt idem mouere ſe ipſum ergo.

Ratio octaua.

Examen.

Examen primæ rationis. Primæ rationis maior iure negabitur cum, & ratio pro illa informa ſit cum maior proſyllogiſmi ſcilicet ormen eſſe principium paſſiuum non ſit vniuerſaliter vera, vt oportebat nam non omnis ormes omniſue inſtitutus ſit principium paſſiuum nam vt in diſſertatione mea de inſtinctu declaraui, & ad actiuam, & ad paſſiuam potētiam inſtrinctus pertinet quin imo hoc ipſum inferunt dicta arguentis ex aduerſo dum dicit eſſe inſitam appetitionem motus, at appetitio pertinet ad cauſam efficientem motus ex Ariſtotele tertio de anima tex. 52. & 54. hac eadem ſolutione ſoluuntur rationes Scoti à Fabru adductæ Th. 33. cap. 1.

Examen ſecundæ rationis.

Secūda ratio propoſitione, & ipſa maiore falſa nititur falſum .n. eſt nullū prin-

principiũ actiuũ motus eſſe in eo ꝙ mouetur de anima inſtãtia eſt nã licet is autor ſingularẽ ea de re ſententiam habeat non eſſe animã actiuum principiũ motus, ſed paſſiuum ſolum non eſt cur in opinione ſingulari, & ratione nulla valida firmata immoremur. Proſyllogiſmus ad maiorem ex locis ſcilicet Ariſtotelis dictus in quibus Ariſtoteles definit potentiam principium tranſmutationis in alio quatenus aliud, laborat æquiuocatione nam potentiã ibi ſumit Ariſtoteles, & definit vt eſt principium ſuapte natura motus violenti cum ſcilicet duplex motus naturalis, & violentus: motus naturalis principium, eſt natura, at motus violenti principium ſtatuit ibi atq; vocat potentiam atq; ita eam ibi definit, eſt ſcilicet ea principium motus violenti ipſa per ſe, per accidens tamen interdum eſt principium motus non violenti cum ſcilicet in eam partem impellit mobile in quam vergit ſuapte natura vt ſi mouens proijciat graue directe deorſum ita Ariſtoteles ſe explicat tex. 28. 3. de cælo vt aliqua cum cura locum intuentibus patere liquido poteſt non ergo definit quodcunq; mouens actiuum, & quãcunq; potentiam actiuam ibi Ariſtoteles ſed quæ eſt contra principium motus naturalis diſtinguitur ita ſe declarat Ariſtoteles 9. metaph. tex. 13. vbi dicit etiam principium eſſe naturam eiuſdem generis cum potentia in tex. 2. definita ſ vtrumq; ſcilicet eſſe principium actiuum ſed potentiam principium in alio, naturam in ſe ipſo quatenus ipſum.

Examen tertiæ rationis.

Ratio tertia ſatis incondita eſt in ſtructura. Ariſtoteles negat quod non mouetur aſſe naturale, & recte nam ſi natura eſt principium motus in eo in quo eſt neceſſe eſt omne naturale moueri eſſe ſcilicet ſubiectum motus, qui prodit à natura, ſecus non eſſet natura in eo: quod mouetur ergo in re naturali eſt principium motus paſſiuum: ſi principium paſſiuum intelligemus eſſe ſubiectum motus, neceſſe eſt ſane eiuſmodi principium eſſe, at eſt illud natura nulla eſt illatio in progreſſione animalis corpus mouetur eſtq; ſubiectum motus ergo anima, quæ mouet animal, eſt corpus nulla eſt conſequentia.

Examen quartæ rationis.

Reſolueretur ratio hypothetice ſi natura eſſet principium actiuum motus non eſſet dubium quod nam eſſet motus eius principium actiuum. At eſt hoc dubium ex Ariſtoteles teſtimonio. Ergo natura non eſt principium motus actiuum. Conſequentia rationis expoſcit limitationem ſi natura eſſet principium actiuum motus idq; conſtaret non eſſet dubium ſed aſſumptum declarationem poſſit in eiuſq; declaratione conſiſtit ſolutio. motus greuus, & leuis duplex eſt pars quarum vtramq; exemplo ſaxi in edito conſiſtentis v. g. in culmine tecti alicuius ipſum firmiter ſuſtinentis declaro. prima ergo ſaxi motus pars eſt dum a loco in quo quieſcit ad oram tecti ad aerem iam liberũ defertur. ſecũda pars eſt qua an ad aerẽ liberũ deductus in eo deorſum cadit pars prima eget motore extrinſeco 2 pars nullo impulſore eget, ſed ipſũ per ſe deorſum tendit. ob duplicitatem eiuſmodi motus. Ergo incertum eſt ante declarationẽ quodnã ſit principium actiuum totius motus, at ſingillatim de motu deorſũ in aere libere qui eſt naturalis eſſe à natura, & forma grauis nõ eſt dubium, ſi quis recte, & defixe rem intueatur. rurſus in ſolutione ſexta.

Examen quintæ rationis.

Giannïnus reſpondet argumento verbum ly κινεῖσθαι æque poſſe infini-

finitum verbi medij cuius ſignificatio eſt communis tum ſcilicet actiuæ, tum paſſiuæ, ego retinerem in ſignificatione paſſiua neq; tamen quicquam inde concludi concederem nam principium quantumuis actiuum motus neceſſario eſt principium ipſius moueri cum enim motus ſit in moto non in mouẽte principium actiuum motus eſt principium ipſius moueri in moto, & debet potius dici ipſius moueri quam ipſius mouendi principium motus quoniam vt dicebamus motus eſt in moto non in mouente, & natura multo magis appellationem eam expoſcit.quoniam motus eius eſt immanens præterea, & clarius aliud eſt eſſe principium paſſiuũ,aliud eſt eſſe principiũ paſſionis,motus in mobili, ac moto eſt paſſio ex 3. phyſ. tex. 20. vt principium etiam ſi actiuum motus ſit principium paſſionis. pariter extrinſecus motor, at principium motus violenti vt proijciens ſaxum eſt principium paſſionis ſcilicet motus in ſaxo qui motus eſt paſſio, & tamen eſt principium actiuum ex omnium confeſſione.

Examen ſextæ rationis.

Sexta ratio ex ſolutione quartæ ſoluitur ſi motum grauis aut ſecus totum ſpectemus vt vtramq; ibi dictam partem paſſiua includit principium,ac primordium eius non eſt a natura vt a principio actiuo, ſed ab extrinſeco mouente ab eo ſcilicet mouente a quo in loco liberi deſcenſus quoad graue, vel liberi deſcenſus quod graue, vel liberi aſcenſus quoad leue. ponitur duplex vero eſſe iuſmodi primum mouens. auctorem ſcilicet primordij motus Ariſtoteles acutiſſimæ coniecit ſcilicet generans, & impedimentum remouens generans quidem ſtatuit mobile in loco liberi motus cum generat illud in loco præter naturali v.g. grando generatur a cauſa ſua effectrice in aere, & nube adeoq; in loco vnde libere deſcendat,aer dum hic fit in loco aperto, pariter, & ignis in loco liberi aſcenſus ipſi quoq; a ſuis effectoribus ſtatuuntur, at vero in rebus genitis iam grauibus, & leuibus dum in loco præternaturali detinentur ſiue a fulchro ſiue à vinculo cauſa primaria, & primordij motus eſt remouens impedimentum dum vel funem ſcindit, vel fulchrum ſubſtrahit vel transfert a loco impedito in locum non impeditum, & hæc eſt ſumma eorum quæ ibi dicit Ariſtoteles motum ſcilicet grauium, & leuium eſſe a generante, vel remouente impedimentum, & in grauibus, & leuibus eſſe potentiam patiendi non faciendi.

Concluſio ſecunda. Eſt frequentior ſcholæ. Zabarella De Natura.

Natura eſt principium motus, & quietis tum actiuum, tum paſſiuum.

Ratio prima eſt frequentior in ſchola eſt Zabarellæ etiam lib. de natura cap. 2.

Natura eſt tum forma, tum materia. At forma eſt principium actiuum motus; materia eſt principium paſſiuum. Ergo natura eſt principium tum actiuum tum paſſiuum.reſolutio rationis eſt. cui conuenit eſſe tum formam, tum materiam conuenit eſſe tum principium actiuum motus,tum paſſiuum. Sed naturæ conuenit eſſe tum formam,tum materiam. Ergo Naturæ conuenit eſſe tum principium actiuum, tum paſſiuum motus.

Ratio ſecunda. eſt Zabarellæ lib. de natura c. 7.

Forma eſt tum principium actiuum, tum paſſiuum. Natura eſt forma. Ergo natura eſt tum principium actiuum, tum paſſiuum. Maiorem probat quoad vtrumq; partem quod ad primam quidem rationibus quas ad tertiam concluſionem referemus quod ſecundam partem autem auctoritate,

Ari-

Ariſtoteles, qui dicit tex. 32. 8. phyſ. eſſe in grauibus, & leuibus tantummodò patiendi non faciendi vel ergo intelligit eiuſmodi principium eſſe materiam & ſequeretur formam non eſſe principium vllius motus, ſi materia tantum eſſet principium motus, adeoq; formam non eſſe naturam. de forma ergo eſt exponendus Ariſtoteles quæ vt dicit Auer. in comm. tex. 28. 3. de cælo, & comm. 22. 1. de cælo mouet vt forma nouetur vt eſt in materia. probat ad huc principium paſſiuum motus quod eſt in re naturali vt ibi dicat Ariſtoteles non eſſe materiam qua materia eſt indifferens ad motus oppoſitos, at res naturalis eſt coarctata ſecũdum propenſionem ad alterum motiuum oppoſitum v. g. grauia deorſum, leuia ſurſum.

Ratio tertia Zabarellæ ibid. cap. 2.

In cælo eſt natura eſtq; tantum principium paſſiuum motus ergo.

Examen.

Examen primæ rationis. Prima ratio nititur propoſitionibus ambabus controuerſis, & quarum etiam oppoſitæ probabiliores ſunt ſaltem oppoſita minoris. maior quidem ſupponens formam eſſe principium actiuum à viris grauiſſimis negatur, at eſto ipſa tamen probabilior oppoſita, at materiam eſſe principium (proximum ſcilicet) paſſiuum motus cuius vnius debet in definitionis cenſura haberi conſideratio non eſt verum, nam non eſt principium motus determinati ipſa per ſe, at minor falſa ſi natura vere forma, corruptibilis corporis, cui vni conuenit vniuoce naturæ definitio, & nomen non eſt ita materia natura, neq; principium in definitione poſitum materiæ congruit niſi ex attributione, & ad vnum vt ſcilicet eſt principij ſubiectum non vt ſit ipſa principium.

Examen ſecundæ rationis. Secunda tota auctoritatibus nititur neq; etiam ſatis cõcludentibus primo enim præbet aditum retorſioni adducta auctoritas ſi enim ſimpliciter, & abſolute accipiatur concludetur nullum principium actiuum eſſe in grauibus, & leuibus ſi ſolum in ſit principium patiendi, & non faciendi vt ibi dicitur. deinde vtitur teſtimonio Auerrois dicentis formam moueri vt eſt in materia, at eſt id moueri per accidens vt de anima ad motum corporis dicit Ariſtoteles non eſt id eſſe principium motus deinde verior expoſitio fert Ariſtotelem loqui de prima parte motus quæ eſt interdum à motore extrinſeco motum vero tum corpus ſe paſſiue ſolum habet non de ſecunda parte motus ſcilicet de deſcenſu grauis in aere libero, qui eſt à natura, & à forma vt à principio actiuo vt expoſuimus. Ad rationem vero quòd motus elementi eſt determinatus ad alteram partem adeoq; motus paſſiuus eſt determinatus. Ergo à forma ſupponit argumentum omnem propenſionem eſſe paſſiuum quod ſupra negauimus, & in propoſito noſtro determinatur graue ad motum deorſum hæcq; eſt eius propenſio, at propenſio hæc in grauitatione ipſa conſiſtet, quæ actiue agit v. g. in manum vel in humerum ſuſtinentis agit, & præmit vt ſi præualeat viribus ſuſtinentis interdum hominem conterat vel quod vis aliud impar fulchrum non pertinet ergo propenſio graue &c. ad principium paſſiuum ſed ad actiuum penes vero Galenum in graui leuiue diceretur motus tonicus de quo alias. Rationes pro prima parte concluſionis quod ſcilicet ſit principium actiuum vt proteſtati ſumus ad ſequentem concluſionem ſpectant, ideoq; ei ſubijcientur.

Exa-

Examen tertiæ rationis. Eſt ea ſi reſoluatur. Natura in cælo eſt paſſiuum principium Natura, in cælo eſt vera natura ergo aliqua vera natura eſt paſſiuum principium: Huic rationi facile eſt occurrere ex ſuperiore diſtinctione in cælo eſt natura ex attributione non autem vniuoce, & ideo non eſt natura vt definita ab Ariſtotele niſi ex attributione hoc, itaq; modo minor inſtantiam patitur; maior pariter inſtantiam patietur. natura enim in cælo erit intelligentia quæ eſt principium actiuum ſed ex attributione erit natura. An potius tamen dicendum eſſe naturam in cælo formam informantem ipſius cæli? quæ etiam ſi ſit principium ſolum paſſiuum motus nihil afficiet definitioni quam non niſi ex attributione participat.

Concluſio tertia eſt Auicennæ.

Natura eſt principium motus actiuum tantum.

Ratio Auicennæ.

Principium motus intrinſecum quod tribuitur naturalibus rebus, eſt quod excluditur ab artificialibus. at ab artificialibus excluditur principium actiuum excluditur enim ab illis vt intrinſecum principium effectionis quod eſt effectiuum, adeoq; actiuum. ergo principium motus intrinſecum, quod tribuitur naturalibus eſt actiuum ergo.

Ratio ſecunda. Forma eſt principium actiuum motus, & non paſſiuum Natura eſt forma ex dictis in quæſtione prima Quodnam ſit definitum hic. Ergo Natura eſt principium motus actiuum, & non paſſiuum.

Examen, & digreſsio in qua de tota diſputatione authoris ſententia ponitur.

Rationes adductæ paſſim ſoluuntur à contrariæ ſentiæ authoribus ad primam Giannin. diceret non excludi principium actiuum ab artificialibus ſolum ſed etiam propenſionem intimam quam obtinent naturalia ad. ſecundã vtraq; propoſitio contradictores paſſim habet ſcilicet formam non eſſe principium actiuum motus, & naturam non eſſe formam adeo vt non ſit etiam materia: quocirca inſtabunt minori vniuerſaliter acceptæ omnis natura eſt forma; concedent particulariter Aliquam naturam eſſe formam, & ita fautóres ſecundæ concluſionis concedent Naturam, quæ eſt forma, eſſe principium actiuum: at contendent Naturam, quæ eſt materiam eſſe principium paſſiuum. verum eſt res altius repetenda vel ergo controuerſiam ex Ariſtotelis dictis tranſigimus, vel ex rei ipſius principijs ſi ex Ariſtotelis dictis aliqua ſunt quæ principium actiuum denegare videntur præſertim tex. 32. 8. phyſ. alia corpora, quæ principium actiuum dant lib. 9. metaphyſ. tex. 13. & 4. de cælo tex. 24. ibi „ niſi quod hæc quidem in ſe ipſis videntur habere principium mutationis dico quippe graue, & leue, illa autem non, ſed extrinſecus, vt ſanabile, & augumentabile „ verum loca in quibus Ariſtoteles denegare videtur principium actiuum intrinſecum motus grauibus, & leuibus, ac inanimatis vt ad rectam intelligentiam ducta non refragentur principio actiuo. At ex rei ipſius natura acutæ hinc inde rationes vrgent ſolum potiſſimas hic proſequar. eſt ergo contra principium actiuum quoniam ſi elementa ex. gr. ſe ipſa mouerent idem eſſet mouens, & motum neque enim eſt ibi diſtinguere mouens à moto. at non idem eſt mouens, & motum, eaq; diſtinguere neceſſe eſt ergo elementa, idem de cæteris innanimatis, non habent in ſe principium actiuum motus: roboratur argumentum præſertim in ſimplicibus ex maiore eius explicatione nam nullæ ſunt in eis

p

partes præter materiam, & formam quarum ſi forma ſit mouens, materia erit pars mota, at non poteſt eſſe illa pars mota quia quod mouetur iam eſt actu: huic argumento aliter reſpondetur à Perrerio ex Auerrois fundamentis: aliter reſpondetur a Scoto, & Scotum ſequuto Zabarella. ſolutionem hanc ego etiam probabiliorem iudicio; eſt vero; motum alium à mouente ſecundum tranſmutationem alium à mouente per emanationem: aliqui mouens vniuocum illud, hoc æquiuocum vocant. alij dicunt primum mouens phyſicum ſiue phyſico modo. dicitur per emanationem produci riſibilitas à rationalitate, lumen effundi à luminoſo. ego appellationem hanc retineo vt aliud efficiens phyſico modo efficiat aliud per emanationem, & idem de mouente reſpondetur. ergo mouens phyſico modo diſtinctum eſſe opportere re ipſa à moto. at mouens per emanationem non niſi ratione ſit neceſſe diſtingui eſt autem diſtinctio rationis quod dum terra. ex. gr. deorſum mouetur, eſt mouens. tota quidem ratione formæ eſt mota tota ſed ratione materiæ qua ratione etiam aqua calida ad priſtinam ſe frigiditatem reducit emanando ex forma frigiditatem vt proprietatem conſequentem: forma enim promanans in materia ipſa eſt, & ita æmanat neq; ipſa per ſe emanaret, neq; exiſteret ſicut neq; materia reciperet qualitatem niſi informata hæc eſt reſponſio tota igitur frigiditatem emanat ſed ratione formæ tota recipit ſed ratione materiæ Hæc eſt reſponſio contra quam tamen acuta ratio inſurgit, etenim in ijs quæ emanatione efficiuntur ſtatim poſita cauſa ponitur effectus vt poſita rationalitate ſtatim ponitur riſibilitas, at non ſtatim poſito graui ponitur deccenſus vt videmus in grauibus multis quieſcentibus. epiſtylium ſuper columna. Huic non vulgatæ difficultati reſpondeo quæ emanatione fiunt alia intrinſecus recipi, alia extrinſecus procedere priora immediate ſequuntur poſteriora impedimentum quandoq; recipiunt. exterius effunditur lumen à corpore luminoſo, & lumen ab opaco ne procedat vlterius impeditur: pariter in præſentia quod eſt intrinſecus emanat à forma grauis eſt grauitatio, cuius impreſſio, & momentum ſentitur ab animali ſuſtinente etiam ſi reluctetur, & nuſquam cedat, at quod extrorſum procedit eſt progreſſio motus deorſum quæ recipit impedimentum ab obſiſtente ſi ſit parium in reſiſtendo virium quod ſi imparium facit ſibi aditum graue repellendo, & ſuperando reſiſtentiam, & hæc reſpexit Auerroes, & ſequutus Perrerius dum dicunt reſpondendo argumento priori graue mouere per ſe aerem in eumq; per ſe agere, & mouendo aerem eumq; detrudendo ſeſe conſequenter deorſum detrudere. attamen graue per ſe nutat deorſum ex eoq; nutu aerem, ac medium ſubiectum repellit deſcendendo; vtrumq; per ſe graue facit deſcenſum, vt primo, & per ſe intentum, detruſionem medij vt diſpoſitionem, & præparationem neceſſariam: erat ergo hæc ratio quæ pro negatiua parte vrgebat, a pro affirmatiua eſt quia motui cuiq; actu aſſignare oportet mouens per ſe actu proximumq; at nullum aliud eſt aſſignare ſi intrinſecum aſſignemus ergo oportet intrinſecum eſſe mouens principiumq; ideo actiuum. argumentum eſt niſi principium actiuum proximum motus ex. gr. deſcenſus lapidis in aere libero ſit intrinſecum ipſi lapidi, vel erit generans, vel remouens impedimentum, vel cælum, vel aer, vel centrum. tot enim ſunt quæ dicuntur, & quæ concipi poſſunt. At nihil horum. Ergo principium actiuum proximum, & per ſe eſt intrinſecum. Aſſumptum probatur quoad ſingulas partes multis, at præſtat tres vltimas

partes

partes abſq; probatione relinquere, vt ferme per ſe conſtantes. certum enim eſt quidem finis, at efficiens motus proximum qui eſſe poteſt cum ſit adeo remotum: aer adiuuat vt dicunt motum naturalem ipſum intendendo at non eſt primus autor motus cum iuuet ſolum dum eſt iam in motu cęlum eſt cauſa vniuerſalis non propria, & particularis quæ particularis motus quæritur. reſtant duæ magis iactatæ, remouens impedimentum, & generans. De remouente impedimentum non eſt cur multa dicamus nam dimiſſa etiam atteſtatione Ariſtotelis qui aſſerit eſſe cauſam per accidens, certum eſt qui dimittit lapidem abſq; vllo impulſu in aere libero, vel ſecat funem à qua detinebatur nec aliter impellit lapidem, non mouere lapidem deſcendentem per aerem liberum efficienter, & per ſe cum neq; tangat neque tetigerit neq; impellat, neq; impulerit ſed mouere ſolum vt cauſam ſine quo non &c. at de generante longiorem eſſe oportet ſermonem ob fautorum grauitatem ſit ergo hæc concluſio vt rei ipſi correſpondens generans non eſſe cauſam deſcenſus ipſius in graui cum ſcilicet in aere iam libero, & demum in medio non impedito deſcendit idemq; de leuis libero aſſenſu non eſſe inquam cauſam, & principium actiuum proprium, & per ſe. Nam mouens proximum, ac principium efficiens motus eſt vna cum motu, eiq; contiguum vel ſe ipſo, vel inſtrumento quo actu, & præſens tum impellat vel virtute in eo ipſo motu influxu immiſſa. v. gr. cum manus baculo mouet lapidem dico autem principium efficiens motus quia de hoc agitur nunc de principio enim actiuo diſputatur, & vt ſeparem cauſam motus tanquam finem dico autem virtute immiſſa in eo ipſo motu vt in proiectorum motu accidit in quibus proijciens vim influit ſiue in mobile, ſiue in medium aerem. hoc modo non moror ſed in ipſo motu in proiectione ſcilicet ipſa influit, at generans plerumq; nihil horum obtinet, non eſt cum re mota quia longe abeſt vt fodina à ferro, quod mouetur, ac deſcendit neq; vim influit in motu illo, & in rem motam quia longe abeſt. & interdum etiam eſt generans extinctum, ac quoniam reſpondent virtutem immiſſam, & infuſam in ipſa generatione quod effugium eſſe facile patet nam virtus infuſa alicui rei vel eſt vt ſeminalis virtus in emmiſſo ſemine ab animali vel vt virtus infuſa rebus inanimatis v. g. ignis in Thermis calorem in aerem infundit, qui etiam extincto vel remoto igne aliquandiu ſecundum aliquem gradum in aere perſeuerat. hoc modo calor infuſus remoto agente quod infudit calefacit quidem immediate, ac ignis vnde hauſit calorem nonniſi mediate, ac remote. virtus autem ſeminalis operatur quidem, & per eam etiam primarium agens immediate ſed nonniſi ad tempus perſeuerat, & procedente aliquo tempore debilitatur. At virtus mouens deorſum graue perſeuerat ſemper ſemper, durante graui remotoq; generante, immò in mouendo intenditur cum motus deorſum intendatur verſus finem quocirca non mouet generans graue immediate virtute ab initio indita &c. præterea vero ſæpe generans grauia non habet virtutem mouendi deorſum quare neq; poteſt eam tribuere alteri antecedens conſtat nam generans lapidem ſæpe eſt calor humiditatem ex maſſa ſiui, & humidi exprimens vt in lapide in veſica animalis vel in renibus aut vaſibus vreterijs calor uero non habet uim mouendi deorſum ſed potius mouendi ſurſum. Argumentum hoc de virtute immiſſa, & infuſa a generante ab explicatione ipſa robur ſuſcipit. Nam virtus eiuſmodi,

tex. 8. phyſ tex. 45. & 64. primo de gen. & cor.

vel accidentalis erit, vel eſſentialis: ſi accidentalis tum agens in agendo re patiatur ex atteſtatione Ariſtotelis, & ſcholæ præterea videmus calorem manus calefacientis quippiam aliud remitti ex repaſſione; eiuſmodi quoque virtus in exercendo motum, & impulſum remitteretur; at non remittitur: nam graue quouſque perſeuerat eſſe graue ſemper æque deſcendendi vim habet; ſi vero eſſentialis, vel ergo forma, vel qualitas ab ea effluens. Sed alterutrum detur forma erit principium proximum motus, vel enim per ſe, vel per qualitatem ab ea immediate emanantem primo mouet.

QVÆSTIO SEXTA.

De natura vt importat regimen rerum naturalium, adeoq; de Natura vniuerſali.

VIdimus ſignificationem Naturæ, vt ad res naturales pertinet duplicem præſert in eſſe. Vno modo ſignificare internum aliquod principium, ex quo res naturales conſtituantur, ex quo ſcilicet corpora reddantur naturalia. Alio modo ſignificare aliquid à quo res naturales regantur, earumq; productio, & ordinatio pendeat; cuiuſmodi natura vniuerſalis dicitur, vel naturæ vniuerſalis pars, ſi forte in plures ea partes diuideretur. De eiuſmodi natura potiora, quæ diſputantur extra quoq; ſcholam peripateticam ſolita methodo tranſigamus. In quæſtione ergo an ſit dubium offertur ex Ioanne Grammatico, quod natura vniuerſalis non detur diſtincta à natura particulari diffinita ab Ariſtotele, etenim Grammaticus vtranque naturam in definitionem ſuam compingit, quam definitionem poſtea conſiderabimus, interim in ea ponit & regimen, quod ad vniuerſalem ſcilicet pertinet, & principium motus in quo eſt primo, quod eſt naturæ particularis, conſtituentis, ſcilicet intrinſecè res naturales. Eſt enim definitio eius. „ Natura „ eſt vita, ſeu vis, quæ per corpora diffunditur eorum formatrix, & guberna- „ trix; initium motus, & quietis, in quo eſt primo, & per ſe. „ Sit ergo concluſio Ioannis Grammatici facto potius, quam verbis ſtatuta.

Concluſio Ioannis Gramatici.

Eadem eſt natura, quæ eſt principium intrinſecum motus, & quæ gubernationem, & regimen rerum habere dicitur, ac concipitur.

Annotatio. Non adducit rationem Ioannes Grammaticus, qui etiam nullam videtur aliam gubernationem intelligere, quam quæ facultate tributa rei ipſi adminiſtratur, dum ſcilicet ſe mouet, aut motum excipit localem, aut alterationis. Hippocrates, & Galenus naturam hanc gubernatricem, ſed intimam rei agnouiſſe videntur. Dum Hyppocrates ſcilicet Naturam ſignificat eſſe vim quandam corporibus inſitam, & inhabitantem, qua ipſa reguntur, & Galenus naturam aſſerit eſſe omnem facultatem, quę animal vel nutu voluntatis, vel citra hunc regit, & gubernat. In eadem

ferme

ferme opinione verſati ſunt, qui calorem naturalem naturā dixere eo quod ſcilicet ipſum reputauerint omnium operum naturalium authorem,& arbitrum, pariterq; intimum animalium principium.

Concluſio Secunda.

Natura datur, quæ regimen importat, & ordinationem rerum, eaque diſtincta à Natura particulari, quæ eſt principium intrinſecum motus, & quietis, & eſt vna quæq; forma huius, illiuſue naturalis corporis.

Annotatio. Hæc opinio eſt ſanè Platonicorum, ſed vt vidimus etiam Ariſtotelis; primam vero partem concluſionis, dari ſcilicet naturam, vt importat regimen vidimus etiam agnoſci, & aſſeri à Medicis. Vtrum autem diſtincta à natura particulari ab Ariſtotele dicta, ſcilicet à forma, & à principio intrinſeco motus; at Platonici certè diſtinguunt, nam ipſi naturam vniuerſalem arbitrantur eſſe, quæ ex complexu animæ mundi cum mundo ipſo reſultat in eaq; pro rationibus quibus ſculpitur anima, ſunt rationes ſeminariæ, & demum natura eiuſmodi communis eſt vis ſeminaria materiæ à mundi anima infuſa. Natura vero particularis duplex ab illis ſtatuitur alia propriè, & verè dicta, & eſt vis ſeminaria ab anima hac vel illa in materia ſua excitata. Eſt hæc vere natura particularis; eſt alia infra hanc particularis itidem natura, quæ potius vmbra dici meretur naturæ, quam natura vere; & eſt materiata quæuis forma adeo vt Platonici nedum diſtinguant naturam vniuerſalem a forma quauis particulari, quæ natura eſt Ariſtotelis, ſed naturam etiam aliam particularem, quam propriè illi naturam dici affeuerant: quæ pro hac diſtinctione comprobanda adduci poſſint ex ijs, quæ in ſequenti mox quæſtione afferentur, intelligemus.

Rationes remiſſiue. Rationes quamobrem detur natura vniuerſalis reijcio in digreſſionem poſtremam huius de natura vniuerſali diſputationis.

QVÆSTIO SEPTIMA.

Quæ ſit, & quid ſit natura vniuerſalis.

ARTICVLVS PRIMVS.

Opiniones Platonis, & Auicennæ.

Concluſio prima Platonicorum.

NAtura vniuerſalis eſt ſubſtantia ſimplex ex præſentia animæ, ac adſiſtentia materiæ mundi emergens, quæ eſt vita, ac vitalis facultas ſeminarijs rationibus inſtructa.

Declaratio. Ponunt ipſi ex nexu animæ cum corpore oriri mediam quandam formam, quam animæ ſimulachrum potius quam animam appellant; idem arbitrantur ex nexu animæ mundi, cum eius materia accidere, quæ emergens ſubſtantia ſit vita, & omnis vitæ fons, & hæc ſit ipſa natura vniuerſalis: ſicut vero ex anima mundi, &

 mate-

Digitized by Google

materia Mundi natura vniuerſalis procedit ita ex cuiuſq; animati anima, & eius materia natura particularis gignitur, quæ, & ipſa vita eſt, & ſeminarijs rationibus prædita ſed ſeminarijs rationibus ad hanc illamue formam contractis v. gr. ad formam Leonis quæ in Leonis materia eſt non generat autem Natura vniuerſalis Leonem vt immediatum principium, ſed per mediam naturam particularem Leoninam.

Ratiocinatio Platonicorum.

Ratiocinatio Platonicorum videtur per hæc procedere primum quidem Plato arbitratur quotieſcumq; anima cum corpore congreditur ad animal perficiendum vnam ſuo concurſu formam parere ita ipſe in epanomide
» ,, Veriſſime animal ſecundum naturam tunc affirmamus, cum vna animæ
» corporiſq; conſtitutio vnam ſuo concurſu formam parit ,, formam hanc ex eiuſmodi complexu exurgentem vitam appellant. Aliud quod ipſi ponunt eſt. Dari animam mundi eſſe ſcilicet mundum Animal vnum adeoq; ab vna forma conſtitui quæ anima erit cum animalis forma nonniſi anima ſit. volunt præterea animam omnem eſſe immortalem adeoq; ipſam per ſe corpori non eſſe miſtam proinde operationes omnes animalis, quæ cum corpore fiunt eſſe mediæ illius vitæ ſentire ſcilicet ſenſibus ſaltem duobus inferioribus item generare, ut vero anima cognoſcit ſpeciebus ſibi inditis quas rationes vocant, ſicut ideæ obijciuntur menti ita vita hæc pro rationibus vtitur ſeminarijs virtutibus in ſitis ad functiones ſuas exercendas hæc ipſa vita itaq; natura à Platonicis dicitur ſicut anima mundi eſt totius mundi forma, ita vita, quæ ex ipſius cum mundo complexu eſt natura vniuerſalis quæ vero formæ, ac vitæ cum ſeminarijs ſuis rationibus in coitione particularium animarum cum ſuis corporibus reſultant, ſunt naturæ particulares, quæ animalis illius functiones exercent, quas coniuncti eſſe Ariſtoteles agnouit, & aſſeruit quæ tamen particularis natura non eſt iuxta multos Platonicos natura, quæ ab Ariſtotele definitur. quæ ſunt ſecundum formas inanimatorum conuenit ita cum ſimplicio, Beſſario, & Picolomineus.

Examen. Hæc eſſe videtur progreſſio Platonicorum expeditior, ſcio duci etiam progreſſum poſſe a primis deſcendendo ſcilicet a bono, & vno ad ens primum ad mentem ad principia ad Ideas ad animam ad rationes ad primã vitam, ac naturam, & inſerta ſemina. verum, & hæc progreſſio totam fere Platonicam doctrinam continet, & prior magnam eiuſdem partem vt in hoc quaſi philoſophiæ initio non poſſint quæ ſumuntur in examen deduci. Vtrum enim detur anima mundi immò vtrum mundus habeat vnicam, a qua conſtituatur formam. eaq; vtrum ſit anima, necne hinc iudicium abſolutum abeſt cum neq; de anima adhuc vere quicquam diſtincta cognitione conſtet, at confuſa quæ habetur cognitio non ſatis eſt ad concluſionem propoſitam concludendam vt iudicium demum hac in re certitudinis expectet de mundo tractationem.

Secunda Concluſio quæ videtur tribui poſſe Auicennæ in poſitione Colcodea, & tribuitur, etiã themiſtio ab Auerroe lib. 12. metaph. comm. 18.

Natura vt regimen, & productionẽ importat eſt ſubſtantia a materia ſeiuncta datrix formarum.

Annotatio, & Ratio.

Senſus opinionis eſt, ac fundamentum productio eius explicatur ex illis, quæ dicit Auerroes 7. metaph. comm. 31. Et vniuerſaliter inquit iſta

quæſtio

quæſtio fundatur ſuper propoſitiones,quarum vna eſt quod illud, quod eſt in potentia non exit in actum niſi ab aliquo extrahente ſuæ ſpeciei, aut generis, & quòd formæ ſubſtantiales materiales neq; ſunt actiuæ, neq; paſſiuæ eſſentialiter, & quòd actiuæ, & paſſiuæ ſunt primæ qualitates, & ex iſtis ſequitur vt agens iſtas formas ſit principium non naturale, & ideo quia Auicenna obedit iſtis propoſitionibus credidit omnes formas eſſe ab intelligentia agente, quam vocat datorem formarum ſubiungo ego quoniam.ergo Datur forma aliqua abſtracta omnium formarum naturalium effectrix productionum omnium rerum naturalium erit cauſa, & quoniam generationem, & corruptionem rerum ita librare apparet, vt perpetua ſucceſſio non perturbetur neceſſe erit hanc vnam ſubſtantiam tum productionis rerum naturalium,tum regiminis earum cauſam eſſe,& arbitram adeoq; eſſe naturam vniuerſalem. Roboratur ratio a nonnullis reſtringendo illam ad animalia. nam etiam quæ ſemine generantur cum ſemen non contineat animam niſi potentia oportet generando animali animam tribui ab aliquo habente eam animam actu aliquo ſecundum ſpeciē vel ſecundum genus, adeoq; tribui ac gigni à ſubſtantia aliqua abſtracta quæ ſit anima ergo, Roboratur ab alijs reſtringendo ad animalia, quæ non generantur ex ſemine. vnde enim his anima orietur niſi ſubſtantiam abſtractam ponamus animam actu vel in genere aliquo eodem cum anima,ſed præſtantiore verum alterutro modo ſe habeat ſit animarum fęcunda.

Examen. Fatetur Auerroes in huiuſmodi diſputatione multum ineſſe difficultatis, & in iudicio ſcilicet aſſumptarum Propoſitionum veraq; eſt eius atteſtatio:ſingulæ tamen rationes inſtantias facile patiūtur propoſitio enim qualitates primæ agunt, & patiuntur, & formæ ſubſtantiales materiales non agunt neq; patiuntur,ergo diſtinctione egent vt ſupra quoq; actionē diſtinximus alia eſt actio phyſica motuq; phyſico alia eſt actio quæ motu per emanationem expeditur prima cum reactione, & repaſſione fit. ſecunda abſq; reactione vlla ita ſpecies ſenſibiles ab obiecto ſenſibili vt lumen à corpore luminoſo effunditur eodem pariter modo forma ſubſtantialis v. gr. ignis cum egerit in lignum ipſum calefaciendo,& exiccando,demumq; præparando ad formam ignis vt nihil iam amplius exigatur, quam ſubſtantialis ipſius formæ inductio vel eductio ſit hæc per emanationem abſq; vlla reactione, & in inſtanti vt frequentior ſchola credit. ita ergo reſpondebunt primæ rationi:reſtrictioni vero ad animam, & ad generationem ex ſemine reſpondebunt, qui Auerroem ſectantur iuxta quæſtionem ſupra tertiā De forma art. quarto in poſitio ſecunda in examen rationis primæ ad confirmationem ex reſtrictione ad formas, & animas genitorum ex putri. erit reſponſio eſſe eam productionem, vel eductionem ab agente æquiuoco à cælo ſcilicet per calorem huc influxum.

Concluſio tertia contraria duabus præcedentibus.

Natura, aut regimen,& productionem importat formarum naturalium non eſt ſubſtantia peculiaris aliqua abſtracta præter intelligentias ſcilicet orbem mouentes eiuſmodi muneri vacans.

Ratio. Si eſſet aliqua talis ſubſtantia vel in materia hæc eſſet, in quam formas produceret vt ponere videntur platonici vitam illam ſuam vel eſſet ſeorſum vt videtur ponere Auicenna. ſed neutrum horum. ergo &c. aſſumptum probatur quoad primam partem quia eſſet iniuncta materiæ horum

 cor-

Digitized by Google

corruptibilium etiam ſi non materialis. unde eſſet corruptibilis. Quoad ſecundam partem probatur: etenim ſi ita abſtracta ergo intelligens, & intelligentia, at intelligentiæ omnes orbibus cæleſtibus aſſiſtunt ex Ariſtotelis ratiocinio &c.

Examen. Aſſumptum negabunt, & eius probationibus inſtabunt aduerſarij. Nimirum etiam ſi vita illa Platonica in materia eſſet, at non ex materia non idcirco eſſet corruptibilis: eſſet enim in ſe ipſa reſidens, & ſubſiſtens quomodo ponunt multi rationalem eſſe animam etiam ſi in corruptibilem in materia: quinimò, & informare. Si uero ſeorſum ergo erit intelligens, admittetur: at ergo una ex intelligentijs orbes cæleſtes mouentibus; negabunt conſequentiam cum plures ſubſtantias abſtractas, & intelligentes ponant tum platonici, tum aliæ ſcholæ quam motrices orbium nec uidetur in Ariſtotele eſſe ratio efficax. quæ contrarium probetat.

ARTICVLVS SECVNDVS.

Vtrum Deus ſit natura vniuerſalis.

Concluſio prima.

Deus eſt natura uniuerſalis ſiue potius natura uniuerſalis eſt Deus.

Ratio. Natura uniuerſalis extendit etiam curam regimenq; & conſtitutionem ad cælum. At omne curans, regens, atq; producens cælum eſt Deus Ergo Natura vniuerſalis eſt Deus. Secunda propoſitio, quæ eſt modo maior probatur præcedente hac declaratione quòd productio cæli nunc non ſignificat nouam productionem ſed æternam emanationem iuxta illud Ariſtotelis dictum „vnde, & alijs pendet his quidem clarius; his vero obſcurius eſſe, & viuere primo de cælo tex. 100.„ 2. metaphyſ. autem tex. 4. rationem reddit quamobrem poſſit confirmari propoſitio. Quòd eſt ſcilicet in quouis genere primum, ac ſummum eſſe cauſam alijs, vt id ipſum participent Ignis eſt calidiſſimus proinde cauſa eſt cur reliqua ſint calida pariter ergo. Primum, & ſummum ens eſt cauſa cur cætera omnia ſint. reſoluetur pſolylogiſmus. Quodcunq; eſt cauſa cur reliqua omnia ſint eſt primum, & ſummum ens. Primum, & ſummum ens eſt Deus Ergo. Quodcunq; eſt cauſa cur reliqua omnia ſint eſt Deus multo magis quod nedum cauſa eſt cur res ſint: ſed eas regit præterea, & curat eſt Deus, quæ erat maior propoſitio. Prior autem propoſitio, quæ minor eſt ab Ariſtotele certe admittitur qui in
„ primo de cælo tex. 20. cum dicit, „ Rectè videtur Natura, id quod futurum
„ erat in generabile, & incorruptibile exemiſſe à contrarijs, „ Tribuit ergo Ariſtoteles Naturæ conſtitutionem (æternam) ſcilicet cæli abſq; vlla contrarietate ſed ratio quoq; adeſſe videtur ad confirmandum præualida. Nam cum cælum ſit naturale corpus, & motus eius naturalis, & ſinguli motus, & conſpiratio eorum in vnum ad ordinationem cæleſtium, erit à natura non particulari inquam huius illiuſq; orbis (de conſpiratione omniũ loquendo) ſed à natura omnes ſimul orbes curante, eorumq; omnium ordinationi conſulente, quod eſt munus Naturæ vniuerſalis.

Examen. Quod eſſe debeat in Ariſtotelis ſchola de hac ratione iudicium ad calcem totius diſputationis in digreſſione exponam. iterim extra ſcholas multos contradictores pateretur, in ſchola .n. Platonica primum Ens non eſt Deus. ſed Deus eſt ipſum vnum, & ipſum bonum. primum autem ens eſt mundus archetypus ab ipſo bono promicans. Præterea mundus hic corporeus cuius nunc natura quæritur, non immediatè à Deo, & ipſo vno

pro-

procedit: verum neq; immediate ab ipſo ente immediate ſed per interpoſitā animam eiuſq; rationes imo per interpoſitam vſq; vitam, & ſeminarias rationes corpoream ſaltem, & corruptibilem partem producit. Auicenna vero vult à Deo vnum ſolum immediate procedere ſcil. primam intelligentiam reliquarum, quæ poſtea intelligendo Deum producit ſecundam intelligentiam, intelligendo ſe vt eſt actu, & actus producit animā ſui orbis, qui eſt ſupremus intelligendo ſe vt eſt potētia, habet ſcilicet aliquid potentialitatis producit eundem orbem primum. Auicenna .n. ne vult à Deo moueri efficienter orbem primum vultq; omnibus orbibus præter intelligentiam aſſiſtentem ineſſe animam. idemq; progreſſus eſt in ſequentibus intelligentijs, ac animabus cæleſtibus atq; orbibus. nimirum. ſecunda intelligentia intelligēdo Deum producit tertiam intelligentiam intelligendo ſe ipſam ſecundum id, quod eſt actu: producit animam ſui orbis, ſecundum id quod eſt potentia producit orbem eundem ſuum ſcil. ſecundum in ordine ſecundum ergo ſententiam hanc Auicennæ naſcitur inſtantia, aduerſus maiorem ſyllogiſmi neceſſarij concedetur. Deum forte habere curam, & productionem omniū rerum ſed non immediate, at naturam dici, quæ immediate res producit.

Concluſio quinta contraria præcedenti.

Deus non eſt natura vniuerſalis. ſeu Natura vniuerſalis non eſt Deus.

Ratio. Natura vniuerſalis eſt proprium, & immediatum principium productionis, & regiminis rerum naturalium ſed Deus non eſt proprium, & immediatum principium reru m naturalium ſed commune potius, & remotum ergo Deus non eſt natura vniuerſalis, & vice verſa.

Examen. Deum eſſe principiū commune, & mediatū diſtinctionē patitur duplex .n. eſt immediatio eſſe dicitur alia virtutis, alia ſuppoſiti Deus primā immediationem erga res omnes obtinet ſecundam nequacquam. primā vero ſufficere facile arbitrabuntur concluſionis aſſertores.

ARTICVLVS TERTIVS. Vtrum cælum eiuſq; motus ſint natura vniuerſalis.

Concluſio prima eſt Alberti Magni lib. 2. phyſ. cap. 5.

Cælum, & cæli motus vt ſunt periodus vna, omniū particulariū naturarū ſunt natura vniuerſalis, *Declaratio, & ratio.*

Varietas, & inconſtantia rerum ſublunarium a periodo cæleſti in quandā vniformitatem, & vnitatem reducuntur modo ſcilicet frigus ſæuit, modo calor incēdit ex propinquitate, & abſentia ſolis per obliqui circuli motum omnis hæc temporum æſtiui, & hyberni varietas naſcitur, ac æſtate ſemper calor vigeat hieme frigus atq; ita inconſtantia qualitatum conſtans redditur licet hinc ita argumentari.

Ratio. Quæ omnium inferiorum commutationes continet, atq; vt communis cauſa producit, ad ordinationemq; reducit, vniuerſalis natura meretur vocari. Cælum, eiuſq; motus vt ſunt hi vnica periodus omnium particularium naturarum omnium inferiorum commutationem continet, eamq; vt communis cauſa producit, & ad ordinationem reducit. ergo cælum eiuſq; motus vt ſunt hi vnica periodus particularium naturarum mereantur dici natura vniuerſalis.

Examen. Maior propoſitio eget declaratione, & diſtinctione in ea præſertim particula (vt communis cauſa) cauſa ſcilicet communis prima meretur natura vocari. at cauſa ſecundaria, & inſtrumentum nomine.

meretur niſi naturam pro inſtrumento naturæ dicamus motus quidem cæleſtes hæc inferiora commouent, & regunt, at cauſa prima ſunt motores ipſorummet orbium, certe enim motus quiſq; cæleſtis pendet a ſuo motore ſic motus cæleſtes non poſſint eſſe cauſa prima ſed ſolo motores cæleſtes.

Concluſio ſecunda contraria præcedenti.

Cælum, & cæli motus vt hi etiam conſpirant in periodum vnam omnium particularium naturarum non ſunt natura.

Ratio prima. Cælum, & motus eius ſunt res naturales. Naturales res non ſunt natura. ergo cælum, & motus eius non ſunt natura.

Ratio ſecunda. Cælum quoq; naturæ vniuerſalis conſtitutioni ſubijcitur, & regimini cum dicatur ab Ariſtotele cælum ipſum à Natura exemptum eſſe ab omni contrarietate. Ergo non eſt natura vniuerſalis, ſed ſub natura vniuerſali.

Examen. Poteſt vtraq; ratio vnica reſponſione tolli. Cælum ſcil. eſſe, & dici naturam vniuerſalem quatenus, eſt primarium eius inſtrumentum.

ARTICVLVS QVARTVS. Vtrum formæ particulares vt ſingulæ conſpirant ad primum ipſum, & ſecundum bonum ſint natura vniuerſalis.

Concluſio prima.

Formæ particulares vt ſingulæ conſpirant ad primum ipſum, & ſumum bonum natura vniuerſalis dici merentur, & ſolent.

Declaratio, & Ratio.

Duplex ab Ariſtotele bonum vniuerſi, eiuſq; perfectio ſtatuitur exemplo exercitus cuius alia eſt perfectio ſeparata eſtq; imperator: alia eſt ordinatio ipſa, & ſtructura exercitus, quæ eſt perfectio indita, & inſita, pariter dicit vniuerſi bonum aliud eſſe ſeparatum, eſtq; Deus aliud eſſe inditum, eſtq; ordinatio ipſa atq; ordo ſingularum rerum ad Deum hinc ducitur ratio.

Ratio prima. Si ſit natura vniuerſalis Deus vt ſeparata natura par eſt ſingulares formas vt ordinatas ad Deum eſſe naturam vniuerſalem rebus inditam. At Deum eſſe naturam vniuerſalem ſeparatam videtur probatum. Ergo par eſt formas ſingulares vt ordinatas ad Deum eſſe naturam vniuerſalem.

Ratio ſecunda. Principium motus aquæ ſurſum in hyphonibus ne detur ſcilicet vacuum eſt natura vniuerſalis forma aquæ ipſius vt ad ſummum vniuerſi bonum ordinatur eſt principium motus eius ſurſum ne detur vacuum. Ergo forma aquæ ipſius vt ad ſummum vniuerſi bonum ordinetur eſt natura vniuerſalis. Maior probatur cum enim perfectio ita fiat neceſſe eſt naturale non violentum ſimpliciter eſſe, vel melius neceſſe eſt in ipſo naturale præſtare violento nullum .n. violentum perpetuum, & non eſt ſecundum naturam particularem aquę quæ deorſum fertur ergo eſt ſecundum naturam vniuerſalem. Minor oſtenditur nam cum ratio vacui ſit cauſa finalis requiritur inſuper cauſa efficiens motus, ac præſens. verum nulla alia eſſe poteſt tum in aqua quam forma æquæ vt patet conſideranti ergo forma aquæ eſt cauſa illius motus non ſecundum particularem ſuum inſtinctum qui eſt deorſum ſed ex inſtinctu in commune bonum cui vacuum repugnat.

Examen.

Examen primæ rationis. Prima ratio non conuincet Platonicos qui neq; Deum eſſe naturam vniuerſalem neq; inditum vniuerſi bonum ordinem ad pri-

primam ſed vel animam mundi vel, & potius vitam ex anima mundi, & materia eius reſurgentem, quam naturam vocari ab illis diximus, multi etiam ex ſchola vix admittunt in eiuſmodi ordine ad primuum mundi naturam, & perfectionem conſiſtere præterea neq; conſequentia nunc vt neceſſaria propon'tur.

Examen ſecundæ rationis. Quoad ſecundam Aliqui arbitrantur non eſſe formam aquæ in ſyphonibus cauſam efficientem motus eius ſurſum ſed eſſe aërem attractione, attrahit vero ratione vacui.

Concluſio ſecunda contraria præcedenti.

Formæ particulares vt etiam ſingulæ conſpirant ad primum non ſunt natura vniuerſalis.

Ratio. Natura vniuerſalis importat aliquid vnum, ad quod ſpectat regimen rerum ſed dicant etiam aliqui ſi velint, ad quod ſpectat conſtitutio vniuerſi quaſi ſit illa forma vniuerſi. At formæ particulares ſunt plures non vna ex poſitione ipſa etiam vt conſpirant ad primum ergo formæ particulares etiam, at ſingulæ conſpirant ad vnum non ſunt natura vniuerſalis. Quod ſi dicantur eſſe vnum vt ad idem principium omnes referuntur erit Vnitas relatiua, & per accidens, at natura uniuerſalis importare uidetur ſubſtantiam, non aliquid accidentariam.

Examen. Natura uniuerſalis poteſt importare vnum inſtar harmoniæ cum natura etiam uniuerſalis uideatur in complexu eſſe omnium rerum naturalium vt vero harmonia eſt vnica qualitas ex pluribus qualitatibus à cumine, grauitate &c. reſurgẽs, ita natura vniuerſalis poterit eſſe vnica ſubſtantia ex pluribus ſubſtantijs reſurgens. at obijcietur vnum ſolum ex relatione fieri: at vnum ex relatione non poteſt eſſe vna ſubſtantia reſpondeo in relatiuis eſſe tria habitudinem. fundamentum græcis ſimplicioq; caracterem, & ſubiectum quorum fundamentum poteſt interdum eſſe ſubſtantia vt aliqui in ſchola ſentiunt Caietanus p. p. q. 28. art. p. ad ſecundum, & Iauell. in quæſt. ad eund. locum D. Th. & Mairo fundamentum itaq; eiuſmodi relationis, ac conſpirationis erit gradus ſubſtantiæ in quibuslibet formis impreſſus per quem ad ſummum bonum tendunt, & vniuerſi ordinem conſtituunt, & ratione hac diuiſæ formæ in vnam ſubſtantiam coaleſcunt ſicut diuiſæ qualitates vocum in vnam qulitatem, quæ eſt harmonia conueniunt.

Digreſsio in qua authoris opinio continetur.

In hac ego multiplici diſputatione quæ ſequuntur vt probabiliora aſſero primam quidem naturam vniuerſalem dari nedum ex Ariſtotelis ſententia ſed etiam ex rerum ipſarum principiis ac conſideratione. 2. Naturam vniuerſalem primario eſſe Deum 3. Naturam uniuerſalem ut inſtrumentum eius primum eſſe cælum, cæleſteſq; motus. 4. Naturam uninerſalem ut importat diſpoſitionem rerum obnoxiam influxui, ac regimini naturæ uniuerſalis, primo modo acceptæ, eſſe formas naturalium corporum ut ad primum & ſummum bonum referuntur. Naturam quidem uniuerſalem ex Ariſtotelis ſententia dari declarant quæ dicit tex. 20. primo, & tex. 56. ſecundo de cælo, tex. quidem 20. recte, inquit uidetur natura id, quod futurum erat ingenerabile, & incorruptibile exemiſſe à contrarijs. natura, quæ exemit cælum ab omni contrarietate non eſt natura aut forma rerum harum inferiorum. neq; forma cæleſtis: nam natura quæ cælum eximere poſita fuiſſe

con-

flecti contra pariter propenſionem naturalem; ſaltem ex Ariſtotelis placito (ſcio autem contra ſentire grauiſſimos viros, nec improbabile reputo, ſed minus probabile placitum) ideo oportet habere res ipſas propenſionem ſequendi naturæ vniuerſalis impulſum, vel influxum, vel demum ordinationem repugnante etiam ſua particulari natura. Hanc ego inditam propenſionem exequendi ſuperioris illius naturæ tum intimantis ordinationem naturam vniuerſalem etiam dici poſſe arbitror, & ita nuncupo; vnde & ignem in orbem natura moueri, vniuerſali inquam non particulari dicimus, & naturalem mortem dicimus animalis, cum exolutione caloris naturalis fit, non ſecũdũ naturã quidẽ particularem animalis morientis, ſed ſecundum vniuerſalem, de qua tex. 56. 5. phyſ. ſicut contra cum ex combuſtione moritur, præternaturalem dicimus. Cælum autem eſſe vniuerſalem Naturam dixi iam, vt natura ſcilicet vniuerſalis ſumatur pro inſtrumento primario. *Concluſio tertia.*

†

Finis Libri Quinti.

ſcilicet ipſas per ſe ſolum eſſe aliquas res in quibus propter rei tenuitatem confunduntur vt in præſentia facile accidit ſed id ipſum experiamur. hęc autem mihi videtur accomodata indago ad tentandum quid ſit nobis per ſe notum. accipiamus aliquem ſenſibus obnoxium effectum v. gr. Domus videmus hanc ex lateribus, lignis, tegulis reſultare vt conſtet eſſe ipſius ex eiuſmodi rebus vt ex cauſa quadam proficiſci materiali. videmus etiam ex conſtitutione ipſummet domum exurgere ſecundum quam ſcilicet fundamenta ſubſunt, parietes attolluntur, aquea aria, & tecta tegunt, ac operiunt, quæ eſt forma domus. at ab ædificatore domum fieri vt à cauſa prorſus conſpicua manifeſta cuiq; eſt. eiuſmodiq; cauſam eſſe effectricem paſſim agnoſcimus. at cum domus conſtruatur vt perſonas noſtras, & noſtrorum, ac ſuppellectilia fortunaſq; ab aeris, & hominum iniurijs, ferarumq; violentia, tueamur, & ob vnum hunc finem, & ædificator, & dominus; ille operam, hic pæcuniam impendat agnoſcimus etiam ex eiuſmodi fine tanquam ex principio, & cauſa pendere ipſius domus eſſe, vt ſingulæ cauſæ memoratę domus. materialis ſcilicet formalis, effectrix, & finalis eſſe eius aliquod, & aliqua ex parte conferant; vnde hæc cauſæ notio ipſa per ſe nota videatur. Quod ſcilicet det eſſe rei, & hoc acute vidit Auerr. 6. metaph. cap. primo verum licet ſingulæ cauſæ eſſe tribuant tanta tamen cum diuerſitate illud præſtāt vt vix quicquam commune poſſit ſingulis ipſius eſſe tributis membris excogitari, licet ea omnia congrue entitatis, & ipſius eſſe nomine appelari agnoſcamus. hæc pro notione vocis cauſæ. eſſe ſcilicet. Quod tribuit eſſe. quòd ſi definitionem amplius exprimere velimus aliquid pro genere quærendum illud autem vt per ſe notum aſſignat Ariſtoteles ſcilicet Principium omnis enim cauſa principium eſt, at non omne principium cauſa. nam principium magnitudinis ex. gr. punctum lineæ, eſt principium: at non cauſa. cauſam vero omnem importare principium paſſim ex intimo quodam eſſe agnoſcimus: erit itaq; tota definitio nominalis cauſæ Principiũ rei illi eſſe tribuens. At quæſtio indicata vt primo loco occurrens ſuboritur. Vtrum nominalis eiuſmodi definitio ſit etiam eſſentialis ac definitio rei, & eſſe quoq; eſſentialem arbitror cum quicquid in tam tenui entitate generis vicem, & differentiæ referre poſſit videam in ea incluſum, & hoc idem ſentire viſi ſunt ſcriptores præcedentes nam definitionem cauſæ communẽ inquirentes ita procedunt vt nullam præmittant nominalem quaſi nulla ſit præ illa quam ipſi vt eſſentialem tradunt. Eſt autem diuerſa diuerſorũ definitio: at omnes perſequi inutile. aliqui ergo definiunt cauſam eſſe, Principiũ influens eſſe in aliud. ſed verbum influere euidentem metaphoram importat, & non accomodatur omnibus cauſis præſert in materiæ. Gianninus qui alias omnes reprehendit hanc ipſe affert. cauſa eſt principium quod eſt per ſe ens, ac per ſe, & primum ſuam operam confert ad quippiam efficiendũ, ſed particula efficiendum, cauſæ effectricis eſt non aliarum non ſaltem materiæ, & ly quod eſt per ſe ens ſuperuacaneum, ponitur enim ob priuationem, at priuatio excluditur ex alijs particulis præterea eſt falſum: non enim fine conuenit qui cum cauſa eſt nondum abſolute eſt ſed ſolum in eſſe cognito vt ſuo loco intelligemus. noto autem à Giannino dici efficientiam, quam reliqui vocant cauſalitatem. ſed non ſatis is propriè appellationem mutat retineo ergo traditam definitionem, & ſoluo quod illi obijcit Gianninus. eſt autem Dare eſſe vel ſumitur late, vel præſſe. Alterutro mo-

5. metap. c. primo.

Definitio nominalis.

Variotas definitionũ penes Giãninũ lib. 5 cap. 31.

obiectio.

Digitized by Google

do conuenit cauſæ definitioni Ergo non recta definitio eſt ſcilicet ratio recte conſtructa. Si bona eſſet definitio oporteret ly dare eſſe ſumi vel late, vel præſſe ſed neutro modo ſumi poteſt ergo non eſt bona definitio. aſſumptum probat quoniam ſi late conueniret priuationi etiam definitio dat enim eſſe priuatio late ſumptum ſi ſtricte conuenit ſolis formæ, & efficienti nequacquã materiæ, & fini. At ſoluo negando aſſumptũ aſſerendo ſumi late ad probationẽ autẽ à quoniã dare eſſe late conuenit etiã priuationi nego conuenire nã eſſe rei productæ non exhibetur à priuatione niſi omnino per accidens, at aliud eſt eſſe late, & eſſe per accidens, ſed neq; generationis ipſius eſt priuatio cauſa, niſi vt ſine qua non quatenus ſcil. niſi eſſet materia priuata aliqua forma non poſſet gigni quia iam genita eſſet cæteræ definitiones verum poſſint cum hac conuenire cæteri iudicent. Definit. Piccolom. indefinitionibus dupliciter. Perrerius, Fonſeca, Conimbricenſes, Suarezius.

QVÆSTIO SECVNDA.

De numero cauſarum.

DE numero cauſarum plures fuerunt phyloſophantium ſententiæ: primi enim eorum dum rudis adhuc philoſophia erat vnicam arbitrati ſunt ſcilicet materialem ita teſtatur Ariſtoteles primo metaphyſ. ſumma ſecunda (vt eſt communis diuiſio) cap. primo. at procedente indagine addiderunt, qui ſequuti ſunt cauſam effectricem id ipſum ſcribit Ariſtoteles cap. ibi ſecundo, tandem formam ipſam, & quodquid eſt attigere: ſed ſub vmbra vt Plato ſumma ead. cap. 5. vel (vt aliter etiam diuiditur) tex. 10. Tres ergo ſunt enumeratæ ſententiæ ab Ariſtotele antiquorum. prima vnicam ponit cauſam materialem. Secunda duas ſtatuit materialem, & effectricem. tertia tres materialem effectricem, & formalem; erit Quarta Ariſtotelis ipſius ſtatuens materialem, effectricem, formalem, & finalem verum his quattuor duas platonici inſtrumentalem, & exemplarem addere dicuntur, non placet ſingillatim opiniones ſingulas ſeponere in concluſiones. ſed ſatis duas ſtatuere prima cauſarum quaternarius numerus eſt ſuſcipiendus; ſecunda, & oppoſita cauſarum quaternarius numerus non eſt ſuſcipiendus. ſit ergo prima.

Concluſio prima eſt Ariſtotelis, & communis ſchola.

Cauſarum numerus quaternarius eſt ſuſcipiendus. ſiue cauſæ quattuor ſunt nec plures nec pauciores.

Ratio. Ariſtotelis 2. phyſ. tex. 68.

Quoniam tot numero ipſum propter quid comprehendit, ſcilicet. Quos quot eã ſunt, quæ ipſum propter quid comprehendit. totidem ſunt cauſæ. ſed quattuor ſunt quæ ipſum propter quid comprehendit. Ergo quattuor ſunt cauſæ. Maior ſupponitur. Minor probatur. nam aut reducitur ad formam ſcilicet ad ipſum quid eſt vt in mathematicis in quibus plerumq; demonſtrationes vt ad vltimum ſcilicet in reſolutione principium ad definitionem aliquam reducuntur v. gr. ad definitionem, recti aut commenſurabilis recti-

rectitudo autem hic anguli intelligitur ad definitionem enim anguli recti reducitur Demonſtratio 11. & aliæ multæ. qui lineam rectam interpretantur non ſunt potes aſſignare quæ demonſtratio mathematica ad id principium reducatur. vel ad efficiens. exemplo confirmat. propter quid exortum eſt bellum? ſolutiur quoniam altera pars depopulata eſt alterius agrum eſt hæc cauſa effectrix iniuriæ ſcilicet illata accendit animos ad ſumenda arma. at rurſus ſoluitur per cauſam finalem quare intulit princeps imbecilliori bellum, vt illis dominaretur, at in generatione, & de generatione rerum præſertim cauſa materialis affertur, cur frequens adeo pluuia quoniam plenus vaporibus aer, &c.

Secunda ratio Simplicij 2. phyſ. comm. tex. 30.

Cauſæ rerum naturalium aliæ complent, & conſtituunt ipſas, & ſunt materia, & forma. aliæ earum generationis ſunt cauſæ. omnia enim naturalia & materialia generantur, & cauſa generationis eſt mouens, & efficiens extra rem quæ gignitur, nihil enim generat ſe ipſum, at vero cum naturale efficiens non efficiat temere, ob finem operatur. adeoq; finis eſt cauſa.

Tertia ratio eſt Alberti magni lib. 2. phiſ. tract. 2. cap. 7.

Omne influens in id quod efficitur in quaternario numero continetur eſt ſcilicet vel materia, vel forma, vel efficiens vel finis. omnis cauſa influit in id quod efficitur. Ergo omnis cauſa in numero quaternario continetur eſt ſcilicet vel materia vel forma vel efficiens, vel finis. Maior probatur etenim vel influit vt intus incluſum vel vt extra poſitum, ſi vt intus incluſum vel vt poteſtas, & id, quod perficitur, eſtq; materia vel vt actus, & id quod perficit eſtq; forma: ſi extra vel eſt mouens vel id quod eſt mouenti oppoſitũ. hoc ſcilicet finis illud efficiens: cum vero duo influentia interna, & duo externa ſimul omnia ſunt quattuor. Ego ita reſolui rationem, at ſimplicius exponitur in modum enthymematis ab Alberto.

Ratio quarta eſt Piccol. in comm. 2. phyſ.

Cauſæ vel ſunt externæ vel internæ internarum alia ſubiectum, & eſt materia alia in ſubiecto, & eſt forma. externa alia præcedit effectum, & eſt efficiens, alia ſequitur ſecundum eſſe proprium, & eſt finis.

Ratio quinta eiuſdem Piccol.

Cauſa vel eſt eſſentia rei effectæ, & eſt forma, vel eam ſuſtentat, & eſt materia, vel eam producit, & eſt efficiens, vel eam deniq; abſoluit, & eſt finis.

Examen.

Examen primæ rationis. Prima ratio eam controuerſiam ſubit vtrum ſcilicet à quæſtionibus ducatur quod ſcilicet ſint quattuor quæſtiones an à ſolutionibus quæſtionum quòd ſcilicet quæſtio propter quid quattuor modis ſoluatur nimirum demonſtrationis quæſtione illi ſat ſacientes quattuor ſint medij termini genera interpretatur Gianninus, Conimbricenſes, & Fonſecam de quæſtionibus intellexiſſe rationem quo nomine eos reprehendit, & certe de ſolutionibus quæſtionis agit Ariſtoteles, & ex illis arguit verum forte rigide nimis dict. Conimbricenſium, & Fonſecę exponuntur interrogationum ſane, & quæſtionum ipſi nem. nerunt, at reſpiciendo ſolutiones, & ſcientias ad quas illæ referuntur tot enim quæruntur, quot ſciuntur, at non improbarem exactam in ſcientijs loquutionem, neq; qui eam exigunt, niſi principes ipſi phyloſophorum interdum eiuſmodi diligentiæ renuncia- *princip. 2. poſt.*

rint. modo veritatem examinemus, ac vim rationis: admiſſa ergo maiore minorem negabunt, qui vel plures, vel pauciores cauſas proferunt. alij ſcil. negabunt quattuor illa comprehendi ab ipſo propter quid. antiqui olim de forma negabant ex Ariſtotelis teſtimonio 2. phyſ. tex. 9. negabunt forte qui influxu cauſæ recepto non iudicabunt quicquam materiam influere ſed ſolum recipere quæ ab alio influuntur. at negabunt ex aduerſo ea ſola quattuor comprehendi qui præter ea etiam exemplar, & inſtrumentum inter cauſas reponunt quæ negationes vel aſſertiones non videntur efficaci prorſus demonſtratione poſſe repelli.

Examen ſecundæ rationis. Secunda ratio vt proponitur non eſt rectè conſtructa non eſt inquam efficacis conſtructionis; at ad normam, & figuram tertiæ reducta propoſitionibus adhuc nititur incertis: erit enim ratio. quæ ad eſſe rerum concurrunt vel componendo vel producendo in quaternario numero continentur. At cauſæ omnes ad eſſe rerum concurrunt, vel componendo, vel producendo. Ergo cauſæ omnes in quaternario numero continentur. Inſtabunt maiori tum qui credebant formam eſſe diſpoſitionem quandam accidentariam non partem ſubſtantiæ rei naturalis iuxt. tex. 9. 2. phyſ. paulo prius memoratum. tum qui contra ſentiunt materiam non eſſe partem eſſentiæ ſed vehiculum, & ſuſtentamentum: quod ſi non eſt pars contendent neq; componere vt eſſe poſſit componendo cauſa. qui etiam aſſerunt mām, & formam rem vnicam eſſe, differre ſolum ratione negabunt duas eſſe res, adeoq; cauſas cōponentes: inſtabunt alij de fine non ſcilicet ipſū quicquam producere, cum contra potius producatur &c. cum autem non videantur eſſe rationes eiuſmodi dicta neceſſario demolientes. non videtur etiam ratio excedere probabilitatem.

Examen tertiæ rationis. Eaſdem inſtantias patitur tertia ratio, & eo magis, quo vox influere non ſatis apte accomodatur materiæ. de fine etiam poteſt eſſe dubitatio.

Examen quartæ rationis. Rationes Piccolominei potius ducũtur ex opinione Ariſtotelis iam ſuſcepta, & ſtatuta quam vt eas confirmandi, & probandi contra reluctantes vim habeant. obijcit rationi Gianninus quartæ quod finis non ſequitur rem effectam vt eſt cauſa, ſed prægreditur. vt mouet efficiens: ſed forte ly ſecundum eſſe proprium depellit obiectionem nam finis ſecundum eſſe reale ſequitur non præcedit, at præcedit ſecundum eſſe cognitum, quod non eſt eius eſſe reale, ac proprium. laborat conualeſcens, & ambulat vt ſanitatem aſſequatur. ſanitas intenta ſecundum reale, ac proprium eſſe ſequitur non præcedit, præcedit ſecundum eſſe cognitum, & conceptum. At obijcit Quintæ quod finis qui eſt cauſa non abſoluit neq; eſt abſolutio operis. ſenſus eſt abſolutio operis eſt finis durationis in operando, at non eſt finis qui eſt cauſa. quod de fine agentis rectè dicitur, & obijcitur nam abſolutio picturæ non eſt finis pictoris qui vel ad vtilitatem, vel ad gloriam pingit attamen eſſe videtur finis operis: perfectio ſiquidem operis eſt ipſius operationis finis in effectiuis in actiuis autē perfectio operationis. ſed hæc digreſſionis inſtar,

Concluſio ſecunda contraria prima.

Cauſæ rerum non ſunt quattuor. ſunt ſcilicet vel pauciores, vel plures quattuor.

Ratio prima. Quoniam ſunt pauciores. ſunt autem pauciores quoniam ma-

materia non videtur eſſe poſſe cauſa Non forma non etiam finis. harum quæcumq; tollatur numerus quaternario Minor redducitur multo minor ſi plures earum ex albo cauſarum detrahantur. Sed proſyllogiſmi de ſingulis cauſis ſeu contra ſingulas cauſas infra in ſingularum conſideratio ponentur & examen.

Ratio ſecunda ex cauſa exemplari.

Præter memoratas quattuor materialem formalem effectricem, & finalem eſt etiam cauſa exemplaris: ergo plures quam quattuor cauſæ. eſſe exemplar cauſam patet nam imago ſocratis idem ſima ex.gr pingitur quoniam exemplar ſocrates ipſe eſt talis.

Aliter. Simplicius comm. 30. 2. phyſ. omnis participatio eſt ſimilitudo participati qua etiam participatum, & ad quam participans aſſimilatur, At naturalis, & generabilis forma eſt participatio formæ in materia. Ergo naturalis,& generabilis forma eſt ſimilitudo participata. Ergo eſt ibi cauſa exẽplaris. exemplar enim nihil aliud importat quam id ad cuius ſimilitudinem aliud efficitur. Plato in timeo ponit cauſam exemplarem, & demonſtrat vnitatem mundi ex vnitate exemplaris.

Ratio tertia ex cauſa inſtrumentaria.

Eſt etiam præter dictas cauſas inſtrumentaria. Ergo plures quam quattuor cauſæ. Probat ſimplicius. Quoniam efficiens eſſe conuenit ſolum immobili cum definiatur efficiens (Primum vnde motus) mouens vero mobile non eſt primum vnde motus, cum ipſum quoq; moueatur. vnde mouentia mota, quæ ad rerum generationem concurrunt adeoq; ſunt cauſæ non ſunt tamen cauſæ efficientes; ſed cauſæ ab efficiente motæ quod importat eſſe cauſam inſtrumentariam.

Ratio quarta ex obiectis ſenſuum.

Obiecta ſenſuum ſunt cauſæ ſenſationum, ac nulla earum quattuor non materialis, non formalis quia ſunt in re. at obiecta ſunt extra ſentiens. non finis non enim obiectum eſt finis ſed cognitio obiecti. neq; efficiens etenim anima ſenſitiua eſt cauſa efficiens ſuarum functionum adeoq; ſenſationum.

Examen.

Examen primæ rationis, Argumenta pro numero cauſarum minore quaternario ſoluentur ſingula in ſingularum explicatione.

Examen ſecundæ rationis. De cauſa exemplari. Reſpondet Toletus procedere in arte; at in natura nequacquam in qua nullum aliud eſt exemplar quam forma ipſa generantis. Quæ reſponſio non videtur recipiendo primo enim Ariſtoteles loquitur ſane de cauſis rerum naturalium at exemplis etiã ad arteficiata extendit, & communis ſcriptorum æſtimatio etiam quæ artis ſunt ad eundem cauſarum numerum paſſim contrahit: præterea quod de rebus naturalibus dicit explicatione eget: forma enim eſt exemplar reſpectu rei generandæ non generantis, & reſpectu rei generandæ non eſt formalis cauſa, ſed effectrix qua ratione exemplar cũ effectrice cauſa cõcurret et nõ cũ formali & ita interpretari oportet Toletum. Gianninus inſtat cauſam exemplarem non multiplicare cauſas ſed reduci aut ad formam aut ad efficiens interdum ad finem vt in pictura cut enim ſima eſt imago Socratis. Quonia ſimul is fuit. eſt ob cãm finalem: fuit .n. propoſitus is finis pictori vt imago ſcilicet Socrati omnino ſimilis eſſet. At ego exemplarem cauſam ad effectricem in vniuerſum reduco ex Ariſtotele 7. metaphyſ. tex. 20. ibi „ ab arte fiunt quorum formæ in anima „ nimirum forma, & exemplar quod *Inſtanti*.

eſt, & anima eſt cauſa effectrix artificiati. exemplar domus, ac ſimulachrum quod eſt in animo artificis cauſa effectrix eſt quæ extra conſtituitur, at in rebus naturalibus non datur exemplar proxima cauſa forma enim ignis generantis ex ligno ignem, quæ eſt proxima cauſa non eſt vere exemplari licet ſit ibi ſimilitudo non enim ſimilitudo cognita cognitionem vero proprie ſumptum exemplar requirit. Quod ſi concederemus ſimplicio efficere hæc agentia inanimata ſolum vt directa à ſuperiore cauſa cognoſcēte ideoq; habente impreſſum ſimulachrum formæ generandæ, eſſet eiuſmodi ſimulachrum cauſa remota rei, & formę gignendæ non proxima Ad argumentationem Platonis, atq; illationem vnitatis mundi ex vnitate exemplaris Gianninus ſentit ipſam inualidam: nam ex vnico exemplari poſſunt plura prodire eiuſdem ſpeciei, at diuerſa numero opificia videmus eiuſdem hominis plures ab eodem Pictore imagines deſcribi, ac effingi Plato tamen confirmat illationem ſuam ſubtiliore ratione, quam ad libros De Vniuerſo reijcio.

Examen tertiæ rationis. Tertiæ rationis tum illationi tum antecedenti vt enthymematice proponitur: illationi quidem nam non procedit inſtrumentum, & cauſa inſtrumentaria eſt cauſa. ergo datur aliqua cauſa præter dictas quattuor. Quoniam inſtrumentum reducitur ad cauſam effectricem gladius, & homo vulnerant, & vtroſq; efficientia quadam, at hic abſoluta ille dependente, & reductiua. eſt etiam inſtantia antecedenti ſub inſtrumētum eſſe cauſam. nam cum cauſa ſit principium, & principium ſit primum vnde quippiam aut eſt, aut fit, aut Cognoſcitur; inſtrumentum non eſt primum vnde res fiat, ac ſumma reſponſionis ex vtraq; inſtantia eſt inſtrumentum non eſſe cauſam ſimpliciter, ſed cauſam inſtrumentariam, & reduci ad effectricem cauſam vt ad primariam à qua pendet, & quam ſuo modo imitatur. ſed vtrum etiam ad materiam reducatur inſtrumentum infra. De cauſa effectrice.

Examen quartæ rationis. Ducitur hæc ex re multo inferius cognoſcenda: at breuiter ſunt cauſa efficiens. ad rationem quòd ſcilicet anima ſit cauſa efficiens reſpondetur. duplex in ſenſatione eſt actio alia eſt impreſſio ſpeciei ſenſibilis ex obiecto, & in hac anima patitur, & eſt obiectum cauſa efficiens. alia eſt operatio vitalis animæ poſt ſuſceptam ſpeciem per quam iudicat, & huius anima eſt cauſa efficiens, & ſpecies ad formalem quoquo pacto reducitur.

Digreſsio in qua probabilior ſententia aperitur.

Numerus quaternarius cauſarum præter conſenſum tot illuſtrium philoſophorum, ex inſtinctu quodam nobis per ſenſum, & obſeruationem innoteſcere. quod ſcilicet dicimus conferre ad eſſe, ac tribuere eſſe in tanta diuerſitate cauſarum materialis, formalis, effectricis, finalis potius inſpiciendo, & obſeruando agnoſcimus, quam vt valeamus in ſua communione exprimere, ex obſeruatione accurata, inquam, innoteſcit nobis, & æs conferre ad ſtatuam quæ ex illo componitur, vt ſit, & figuram eius per quam ſtatua eſt, & ſtatuarium qui operando ipſam conficit, & finis qui mouet ſtatuarium ad operandum adeo vt eo remoto non operaretur. videtur itaq; eiuſmodi cognitio iuxta naturalem accriuiam, laxiorem inquam illam eſſe per ſe nota.

QVÆ

QVÆSTIO TERTIA.

De cauſalitate cauſarum quæ ſit, & in quo conſiſtat.

HANC multi diuiſim tractant, in ſinguli s ſcilicet cauſis, quæ ſit ſingularum cauſalitas, Gianninus tractat in vniuerſum qui efficientiam pro cauſalitate dicit, & ego hic pariter tractabo. Iam de forma particulatim ego in diſputationibus de forma. Eſt autem præſens conſideratio in duas partienda. Vel enim quærimus, vnde cauſa conſtituatur cauſa in potentia; vel vnde conſtituatur in actu, ſed præſtat vocare cauſalitatem in actu primo, dico cauſalitatem in potentia, quam ignis obtinet producendi alium ignem, & demum, qua eſt productiuus. eſt autem ſemper productiuus, cauſalitas vero in actu, ſiue melius in actu ſecundo eſt, qua eſt producens actu, quam tum ſolum habet cum actu producit ignem. Quæritur ergo in quo vtraq; cauſalitas conſiſtat, quæ ſcilicet ſit præciſa ratio vtriuſq; ſenſus diſputationis clarius adhuc hoc modo explicabitur. Ignis comburens lignū eſt cauſa effectrix ignis, qui in ligno gignitur: quæritur num natura ipſa ignis generantis ſit cauſalitas, ſit ratioue vnde is ignem generet, an aliud quippiam ſit eiuſmodi ratio, verum de cauſalitate in actu primo hoc quæritur, certum eſt enim efficiens quodq; ſeruari plerunq; a productione, cum ſcilicet obnoxium non eſt accomodatum patiens, & tamen ſemper habet naturam ipſe ſuam. De cauſalitate ergo huiuſmodi erit prima diſputatio, deinceps de cauſalitate in actu ſecundo agetur.

ARTICVLVS PRIMVS. In quo conſiſtat vt in præciſa ratione cauſalitas in actu primo.

Ea præſertim ratio diſſenſionis in hac inquiſitione eſt; Quoniam cum oporteat cauſalitatē, vel eſſe rem abſolutam, vel relatiuam ſunt rationes, quæ in abſoluta cauſalitatem reponant, & ſunt rationes, quæ reponant in relatiua, at poſitio, quæ in abſoluta adhuc ſubducitur, alij enim credunt eiuſmodi rem abſolutam diſtingui à natura ipſa, & ſubſtantia agentis v.gr. per quam ignis efficitur productiuus alterius ignis, eſſe diſtinctā à natura ignis. At alij volunt eſſe naturam ipſam ignis; & clarius hoc modo explicabitur diſſidium inter ſententias. In relatiuis tria ſunt ſubiectum, fundamentum, & habitudo; vt in Sophroniſco patre, eſt ſubiectum ſcilicet ſophoniſcus ipſe; eſt fundamentum (vocat Simplicius caracterem) ſcilicet generatio actiua; eſt habitudo ſcilicet paternitas, quæ eſt ipſamet relatio: Poſtquam ergo cauſalitas non ſumitur pro relatione, & habitudine, ſed pro re abſoluta, quā oportet eſſe fundamentum, & caractetem, quæritur num eiuſmodi fundamentum, & caracter ſit ſubſtantia ipſa ignis, an quicquam ſuperadditum illi; abſolutum tamen. Diſpertiamur nunc poſitiones in tot concluſiones.

Digitized by Google

Concluſio prima.

Cauſalitas eſt præciſè relatio.

Ratio. Relatiui omnis debet præciſa ratio eſſe relatio. Cauſa eſt relatiuum quidpiam; eſt enim cauſa cauſari cauſa. Ergo cauſę præciſa ratio (eſt hæc cauſalitas) debet eſſe relatio.

Examen. In propoſitione maiore latet fallacia, addere ſcilicet oportet reduplicationem, quatenus relatiui v. gr. Sophoniſci patris Socratis, qui fuit ſophoniſcus, quatenus relatiui præciſa ratio eſt paternitas; at qua generantis, aut qua genuit ratio eſt generatio actiua; qua Sophoniſcus ratio eius eſt humanitas; immo ſubiungo etiam relatiuum, qua relatiuum, & relatione quidem formaliter conſtitui, at à fundamento vt à cauſa vera, & abſoluta, proindeq; ſe habere in eo rem, vt in accidentibus ex. gr. in eclipſi; cuius duplex cum ſit definitio, eſſentialis priuatio luminis in Luna, & cauſalis interpoſitio terræ, ab hac tamen magis pendet, quam ab illa, & ab hac magis, quam ab illa cognoſcitur. Ad argumentationem ergo cauſa eſt relatiuum eſto, ſed & naturam abſolutam, tum vt ſubiectum, tum vt fundamentum continet, quarum ratio præciſa non eſt relatio.

Concluſio Secunda contraria frequentioris Schola.

Cauſalitas non eſt relatio.

Ratio prima penes Gianninum lib. 5. cap. 22.

Relatio eſt poſterior re effecta. Scilicet paternitatis relatio eſt poſterior filio genito. Cauſalitas non eſt poſterior re effecta, cum aperte ſit ea prior. ergo cauſalitas non eſt relatio. Maiorem probat, quoniam res effecta eſt abſolutum quippiam dum per ſe conſideratur, at abſolutum eſt prius reſpectu, ac relatione.

Ratio ſecunda ibidem. Fundamentum relationis non eſt relatio. At cauſalitas eſt fundamentum relationis, ſcilicet ipſius cauſæ. Ergo cauſalitas non eſt relatio. Maiorem vt ab omnibus conceſſam ſumit, minorem probat ex eo quod relatio effectus, reiue effectæ habet pro fundamento rationem, qua efficitur.

Ratio tertia. Si cauſalitas, & ratio demum cauſæ eſſet relatio, ſequeretur relationem producere ſubſtantiam, & res abſolutas. Sed relatio non poteſt producere res abſolutas. Ergo cauſalitas non eſt relatio.

Examen.

Examen primæ rationis. Prima ratio æquiuoco nititur; relatio enim ad effectum in actu eſt poſterior effectu, at relatio ad effectum, in potentia non eſt poſterior effectu. Huiuſmodi eſt relatio ſcibilis ad ſcientiam ſcibilitas autem non eſt poſterior ſcientia, at relatio ad ſcientia actu, eſt poſterior ſcientia ipſa per ſe, hæc enim vt abſoluta res prior eſt ſe ipſa, vt relata nos hic quærimus cauſalitatem in potentia.

Examen ſecundæ rationis. Sumit fermè ratio id, de quo quæritur. Cauſalitatem ſcilicet eſſe fundamentum relationis cauſæ. Qui enim credit cauſalitatem eſſe ipſam relationem adeo vt hoc ſumere abſq; vlla ratione pro principio rationis aduerſus illos ſit principium potius petere quam eos conuincere.

Examen tertiæ rationis. Tertiæ rationis conſideratio in digreſſionem, ac iudicium diſceptationis differtur.

Con-

Digitized by Google

Concluſio tertia.

Cauſalitas in actu primo eſt natura ipſa, & ſubſtantia abſolutæ rei, quæ eſt cauſa.

Ratio prima. Supponitur in ratione, cauſalitatem eſſe aliquid abſolutum non autem relationem. Tum eſt argumentatio ſi illud abſolutum, quod eſt cauſalitas ſupponitur, ſit à natura diſtinctum, vel erit cauſa, vel effectus. At neutrum eſſe poteſt, non cauſa ſcilicet neque effectus. Ergo illud abſolutum, quod eſſe cauſalitatem ſupponitur; non eſt à natura, & ſubſtantia rei, quæ cauſa ſtatuitur, diſtinctum. Conſequentia ſupponitur eo quod ſcilicet euidens videatur quicquid eſt cauſam eſſe, vel effectum. Aſſumptum probatur, nam ſi cauſa; oportebit huic ineſſe ſuam rationem cauſandi cauſalitatemue de qua idem quæretur ſit ne cauſa, an effectus, & ſi cauſa rurſus eius cauſalitas quæretur quænam ſit, & vel erit proceſſus in infinitum, vel deueniemus ad cauſam cuius ratio cauſandi non diſtinguatur ab eius natura, quod ſi de vna aliqua cauſa id concedatur, cur non de omnibus pariter? non poteſt vero dici cauſalitatem, ac rationem cauſandi eſſe effectum, primo quidem, quoniam cum nihil efficiatur abſq; efficientia, & cauſalitate recurrit eadem quæſtio de cauſalitate eiuſmodi; ſit ne eadem cum natura cauſæ nec ne, adeoq; recurrit proxima argumentatio tota. Præterea vero eſt omnino abſonum rationem producendi eſſe productum ipſum, idq; euidens per ſe videtur.

Ratio ſecunda.

Si cauſalitas eſſet res abſoluta à natura, & ſubſtantia ipſius diſtincta, vel eſſet ſubſtantia, vel accidens ſed neutrum eſſe poteſt. ergo cauſalitas non eſt res abſoluta à natura ſubſtantia cauſæ diſtincta. Conſequentia vt per ſe nota ponitur. aſſumptum applicitum materiæ, & formæ probatur. ſi cauſalitas enim eiuſmodi adeoq; res abſoluta eſſet diſtincta à ſubſtantia materiæ, & formæ, ſequeretur eas non eſſe ſimplices, ſed compoſitas vel ex natura ſua, & ſubſtantia addita, vel ex natura ſubſtantiaq; ſua, & accidente illo abſoluta.

Examen.

Examen primæ rationis. Primæ rationi forte occurrent, & inſtabunt exēplo vnitatis. cum quæritur vtrum ſit vna. videtur enim neceſſe eſſe vnum aut plura. non plura. Ergo vnum. at contra ſi vna erit aliqua vnitate erit vna ex definitione vnitatis. Ergo vnitas habebit aliam vnitatem de qua rurſus idem recurret argumentum atq; ita proceſſus abibit in infinitum. reſpondetur ergo vnitatem eſſe vnam, & quo non vt quod eſt ſcilicet quo ſingula ſunt vnum non quę vna ipſa ſit, ac denominetur. pariter dicent cauſalitatem illam eſſe cauſam vt quo non vt quod atq; ita ſiſtetur argumentum. præter inſtantiā ſuperius alias adductam propoſitioni illi. quicquid eſt vel eſt ſubſtantia vel accidens.

Examen ſecundæ rationis. Secundæ rationi inſtabunt ex eorum ſententia, qui dicunt potentiam materiæ non eſſe eius eſſentiam ſed de eius eſſentia fluere. ponunt illi ergo compoſitione in materia ex eius ſubſtantia, & accidente. quidpiā tale dicent de accidēte quod ſit fundamentum relationis cauſalitatis. immò dicent eſſe eandem potentiam idem fundamentum nec horrebunt eiuſmodi compoſitionem materiæ in ſecunda notione doctrinam celebrem Themiſtij in digreſſione ad tex. 62. p. phyſ. ſequuti.

Concluſio quarta.

Cauſalitas eſt aliquid abſolutum à natura, & ſubſtantia cauſæ ſeiunctum.

Ratio. Fundamentum relationis non eſt ſubſtantia, & vniuerſaliter nullum fundamentum relationis eſt ſubſtantia ſed accidens aliquid ſubſtantiæ additum. Cauſalitas quæ nunc quæritur eſt fundamentum relationis. Ergo cauſalitas quæ nunc quæritur non eſt ſubſtantia ſed accidens aliquod ſubſtantiæ additum.

Examen. Supponit ratio id quod controuerſum eſt in ſchola inter grauiſſimos; & acutiſſimos ſcriptores non poſse ſubſtantiam eſse fundamentum relationis vnde primæ inſtantia erit nitti argumentum propoſitione nequacquam euidente. ego hac in re tum potius cum illis qui in ſubſtantia etiam ponunt immediatum fundamentum relationis quod ſentiunt Caietan.p.p.q. 28.art.p.ad ſecundum Iauell. in quæſt.editis in p. p. q. 28. art. 4. Franciſci de mairone lib.p. ſent.diſt. 31.q.1.in princip. p.art.

ARTICVLVS SECVNDVS.

De cauſaltiate actu.

Contraho de cauſalitate actu diſputationem cauſalitas actu eſt, qua cauſa actu, eſt cauſa.eſt actu cauſa, cum actu cauſas, at quid eſt cauſare actu? nihil aliud ſane in efficiente quam actu efficere v.gr. in igne quam ignire; in forma quam actu conſtituere:in materia quam actu formari, hæc vero ſunt functiones ipſarum cauſarum. liceat eas omnes comprehendere(etiamſi minus proprie) nomine actionis. cauſalitas ergo actu eſt actio ipſa ab ea ſcilicet cauſa redditur actu cauſa. non natura nec ſubſtantia cauſæ:nam ſubſtantia cauſæ eſse poteſt abſq; eo quod cauſet de efficiente agendo, & fine cum finis eſt rei conſequutio non productio. finis grecorum fuit occupatio Ilij. Ilium præceſſit deliberationem græcorum illius inuadendi. de materia pariter portio eius quæ ſubijcietur igni generando iam præcedit generationẽ eius:de forma non idem dici poteſt: præcedit tamen natura. At dubitatio occurrit. quoniam actio eſt effectus cauſæ non ergo cauſalitas ipſa, cum opponantur relatiue ſaltem, effectus, & cauſa; præterea cauſa actu in ſubſtantijs producit ſubſtantiam, at actio cum ſit accidens non producit ſubſtantiam ergo actio non eſt cauſalitas actu in rebus naturalibus, & rerum naturalium, & rerum naturalium. ſoluuntur tamen obiectiones primæ itaq; reſpondeo. cauſalitatem actu importare cauſam in actu ſecundo adeo vt operatio,& cauſatio ipſa (ita liceat appellare) ſit tamquam conſtitutiuum cauſæ in actu. cauſa ergo ipſa per ſe ſit cauſa ſuæ operationis, & functionis in ſuo genere cauſæ; efficiens, efficientis: materia materialis forma. formalis &c. at cauſa vt operans conſtituatur ab operatione formaliter diuerſa. ergo ratione poſſe idem cauſam, & effectum eſſe conſtabit præſertim infra cum diſputabimus vtrum poſſint cauſæ eſſe ſibi inuicem cauſæ. Ad ſecundam Ammitto diſputationem illam agitatam vtrum accidens attingere poſſit ſubſtantiam, eamq; producere ſed cedendo opinioni negantium reſpondeo tamen actionem pertingere ad productionem ſubſtantiæ vt quo generans enim generatione generat erit ergo concluſio.

dubitationes.

ſolut. prima.

Concluſio prima.

Cauſalitas actu ſecundo eſt ipſamet functio. De efficiente conſenſit D.Th. dum dicit efficiens eſt cauſa inquam tum agit, late, & docte Suarez. diſp.18.metaphyſ.ſect.10. qui Albertum etiam magnum adducit, & vere,&

... metaph. ...

&

& multos potiores recentiores teſtatur qui efficaciter refutat Soncinatem diuerſa dicentem, dicit autem non eſſe actionem ſed eſſe efficere aut dare eſſe.

Ratio prima.

Eſt adducta ſcil. cauſa actu eſt quæ cauſat actu. at cauſare actu in efficiente eſt efficere. efficere autem eſt actio ergo in efficiente cauſalitas actu eſt actio.

Ratio ſecunda Suarezij.

Cauſalitas actu eſt id quod accedens, & adueniens potentiæ reddit cauſam actu cauſantem. At ſola actio eſt, quæ adueniens potentiæ facit cauſam actu cauſantem ergo ſola actio eſt cauſalitas.

Examen. Pro inſtantijs aduerſus has rationes ſunt ſequentes concluſiones diuerſa ſentientium.

Concluſio ſecunda Pauli Soncinatis 5. metaphyſ. q. 4. & Herues &c.

Cauſalitas non eſt actio (in cauſa efficiente) ſed efficere. ſiue dare eſſe.

Declaratio.

Arbitrantur hi viri actionem ipſam per ſe eſſe effectum agentis adeoq; non poſſe eſſe cauſalitatem cum ſit effectus præterea actio eſt in patiente, vt in ſubiecto: calefactio enim manus ab igne eſt in manu ex Ariſtotele 3. phyſ. at quod eſt in patiente non poteſt eſſe ratio, cur agat agens, adeoq; ſit cauſalitas. quocirca non eſt actio ſed efficere cauſalitas, & quod idem eſt, in efficientia ſubſtantia eſt dare eſſe.

Concluſio tertia Fonſecæ 5. metaphyſ. 2. q. 5. & 12.

Cauſalitas non eſt actio (in cauſa efficiente) ſed eſt influxus. quo a cauſa efficiente aliquid à poteſtate ad actum traducitur.

Ratio. Ex eodem fundamento quòd actio non ſit cauſalitas quoniam eſt effectus non itaq; ratio cauſandi deducit eſſe non actionem, & effectum ſed influxum, & in effectum

Examen. & Iudicium Authoris.

Ego arbitror ſententias potius nomine differre quam re repeto ex Ariſtotele idem eſſe re actionem paſſionem, & motum; differre autem ratione
nimirum calefactio, & eſt actio, & paſſio, & eſt motus ſed ratione diuer- *ex Ariſt.*
ſa. eſt actio vt procedit ab agente, eſt paſſio vt recipitur in patiente, eſt mo- *tex. 20. 3.*
tus vt ambas rationes includit procedendi ab agente, & recipiendi in patien- *phyſico. &*
te exprimit Ariſtoteles dicendo eſſe actum huius in hoc, & huius ab hoc. *tex. 22.*
Cauſalitas ergo efficientis (ex hoc cæteras intelligemus cauſas, & cauſalitates) eſt actio formaliter, & ſub præciſa ratione vt eſt ab agente, & hoc ſignificat Soncinati, & Herueo (efficere), & Fonſecæ influxus in effectum, non eſt autem ſub ratione qua eſt in patiente, adeoq; qua eſt paſſio neq; qua vtramq; rationem includit, & ita concipiunt ipſi actionem dum dicunt eſſe in patiente, atq; ita negant eſſe cauſalitatem. ſumma ergo concluſio eſt Cauſalitas efficientis eſt actio præciſe qua actio qua ſcilicet importat actum ab ipſo non autem vt importat actum in patiente. hocq; modo opiniones conueniũt; modi dicendi diſcrepant. Quod de cauſa efficiente eiuſq; actione & effectione dicimus idem oportet de reliquis cauſalitatibus dicere, & modo eodem cauſalitatem in actu ſecundo eſſe ipſam functionem late ſumpta voce functionis. vt etiam paſſiuo actui cauſæ accomodatur cauſalitas eſt formæ conſtitutio compoſiti, & informatio formæ non vt ſuſcipitur in materia ſed vt eſt à forma, idem de materia, & fine De cauſalitate tamen formæ ſupra lib. 4. de forma.

QVÆ-

QVÆSTIO QVARTA.

Vtrum Cauſa omnis ſit nobilior ſuo effectu.

SEcundo loco propoſuimus quæſtionem de cauſis in communi. Vtrum quæq; cauſa ſit nobilior ſuo effectu. Sunt in hac diſputatione tres dicendi modi, ad quos ſaltem omnes alij reduci poſſunt. Alter eſt Zimaræ Theor. 10. falli theorema de cauſa materiali, ſiue melius dicamus excipi cauſam materialem, & cauſam integralẽ eiuſdem rationis, cuiuſmodi ſunt partes quantitatiuæ reſpectu totius. Secundus modus eſt Conimbricenſium: cum cauſa relationem quandam importet ſecundum relationem ipſam præcisè cauſandi eſt in vniuerſum nobilior effectu ſuo ſecundum ſubſtratum. Non eſt omnis cauſa nobilior ſuo effectu, ſed aliqua ignobilior vſq; , vt materialis. De forma eſt controuerſia, ſed & de efficiente. At eſt tertius modus Giannini, qui neque ſecundum præciſam rationem cauſandi vult eſſe cauſã omnem nobiliorem effectu, verum materialem, & formalem cauſam ſecundum eandem cauſandi rationem vult eſſe ignobiliorem effectu. Primus, & ſecundus modus ſunt verè inter ſe repugnantes; tertius facilè cum iis componitur in concluſiones ſententias ſeparemus.

primus dicendi modus. *ſecundus modus.* *tertius modus.*

Concluſio prima Conimbricenſium 2. phyſ. cap. 7. q. 5.

Cauſa ſi conſideretur ſecundum relationem ipſam cauſandi eſt nobilior quæq; ſuo effectu; ſi vero conſideretur ſecundum ſubſtratum aliqua eſt ignobilior ſuo effectu.

Ratio. Nobilius eſt dare eſſe, quam recipere in tota ſui vniuerſitate; ſicut non pendere ab alio, quam pendere. At cauſa, qua cauſa tribuit eſſe ſicut effectus, & quod producitur qua tale ſuſcipit, & pendet a cauſa, ergo cauſa qua cauſa, & ſecundum rationem cauſandi eſt nobilior in tota ſui vniuerſitate, quam effectus.

Pro ſecunda parte.

Materia ſecundum ſe, ac ſecundum naturam ſuam eſt ignobilior compoſito; præterea efficiens etiam, at generans ignis non eſt ſecundum naturam igne genito, nec Sophoniſcus fuit nobilior Socrate filio.

Examen.

Reijcitur in conſiderationem dictorum Gioannini.

Concluſio Secunda eſt Giannini lib. 5. cap. 26. De comm. princip. Ariſtot.

Cauſa non omnis eſt nobilior effectu etiam ſecundum præciſam rationem cauſandi.

Ratio. Materia, & forma, demum cauſæ intrinſecæ, quoniam eſſe in gratiam alterius, & eſſe naturam eius ſcilicet productio dimidiatam importat præ eiuſmodi productio imperfectionem, & minorem nobilitatem. At eſſe cauſam per modum materiæ, & formæ eſt eſſe in gratiam producti, atq;

atq; eius dimidiatam naturam. Ergo eſſe cauſam per modum materiæ, & formæ importat præ producto, atq; effectu imperfectionẽm, & minorem nobilitatem. Hac ipſa ratione vtitur Gianninus pro inſtantia aduerſus rationem Conimbricenſium, negando quamcunque contributionem ipſius eſſe importare nobilitatem. Secundo inſtat negando omnem cauſam dare eſſe.

Iudicium Authoris, vbi & examen rationum.

Ego breuiter probabiliorem arbitror ſententiam Conimbricenſium, cauſam ſcilicet præciſe pro cauſa ſumptam, non pro ſubſtrato importare nobilitatẽ maiorem effectu eadem ratione, & præciſione pro effectu accepto, & ratio Conimbricenſium id ipſum concludit. Eſt vero præciſa ratio cauſæ. Ly tribuere eſſe non conſiderando, & includendo modum contribuendi. hoc ergo modo, & ſecundum præciſam hanc rationem tribuendi eſſe nobiliorem, eſſe cauſam communis omnium ſenſus fert, ex quo parentes ab omnibus digni habentur, qui à filijs honorentur ea præſertim, & paſſim ratione, quod eſſe tribuerunt, ſiue actiuè, vt patres, ſiue paſſiuè vt matres, licet ſecundum perſonam multi filij ſint meliores, & perfectiores parẽtibus, vt ſcilicet communis hac in re ſenſus ſit id quod eſſe tribuit eo ipſo dignius eſſe, quam quod recipit, neque quod obijcit Gianninus inſtando ſoluit rationem, neq; quod obijcit impugnando cogit. inſtantia vt vidimus duplex primo negat omnem cauſam tribuere eſſe ſed hoc iam antea reiectum. ſecunda eſt quoniam dare eſſe per modum formæ, & materiæ importat imperfectionem quia importat eſſe aliquid alicuius, at accipere importat eſſe aliquid conſiſtens per ſe, & integrum atq; perfectum non dimidiatum. Hæc inſtantia non militat contra præciſionem tribuendi eſse ſed contra modum tribuendi. tribuere eſse dicit ſemper perfectionem: at modus tribuendi importat interdum imperfectionem. reſtitutio per ſe ſanitatis ſemper bona: at modus reſtituendi cum arte magica reſtituitur eſt malus. medica arte bonus: diuina ope, & miraculo optimus, & admirandus. Ratio vero quæ impugnat dictum eſt quoniam eſse cauſam per modum formæ, & per modum materiæ importat eſse comparatum gratia illius, quod efficitur, ad ipſumq; ordinatum eſse: prætereaq; importat naturam dimidiatam, &c. at ſoluitur ratio. Dum ſumitur ly eſse cauſam cum præciſione nihil aliud importat quam tribuere eſse quod nullam aliam ſubordinationem per ſe includit quam cæleſtium ad inferiora: Dei ad omnia. quæ ſubordinatio ſi tamen ſit hoc nomine appellanda perfectionem importat fæcunditatis, ac naturæ fæcundæ, at dum adiicitur conſideratio modi ea ratione poteſt includere, & interdum includit imperfectionem.

Annotatio pro connexione.

Duæ reliquæ quæſtiones communi cauſarum Theoriæ conuenientes differentur poſt ſingularum cauſarum explicationem quoniam expoſcunt peculiarem particularium cauſarum cognitionem inſtar eorum, quæ communia ſunt omnibus vel pluribus prædicamentis quorum alia ante ſingulorum prædicamentorum explicationem traduntur, & à pluribus ante prædicamenta vocantur. alia poſt eorum explicationem tractan ur, & poſt prædimenta appellantur. De cauſis autem interioribus materiali, & formali iam ſatis, ſuperq; actum eſt. De materiali ſolum cauſa ea eſt dubitatio vtrum materia eſse poſſit cauſa eo quod cauſa omnis ſit nobilior effectu, at materia *Vtrum materia poſsit eſſe cauſa.*

Digitized by Google

ſit ignobilior. verum iam ſoluta eſt difficultas in præcedenti proxima quæſtione cæterum cum ſit ipſa principium, ex quo res reſultat, adeoq; principium ipſius eſſe rei quocirca cauſa eſt ex definitione cauſæ ſup. q. prima.

QVÆSTIO QVINTA.

De cauſa effectrice.

DE cauſa effectrice plura quæruntur quæ ex quæſtionum ipſarum conſideratione facilius diſtinguentur quærimus ſcilicet de re incomplexa an ſit poſtea quid ſit, at omnem quæſtionem præcedit ſignificatio nominis ſiue nominalis definitio. Efficiens græce ποιοῦν (Ariſtoteles tex. 29. 2. phyſ.) videtur ſignificationem ſuam à productione duxiſſe, vt quod producit ipſum ſit efficiens, atq; efficiens dicatur. ita quiſq; vel rudis interrogatus de enſis efficiente fabrum ferrarium indicabit, & de efficiente caloris in aprico ſolem: & de efficiente fætus, patrem. notio vero eius ex opificibus præſertim vulgo ducitur quotus quiſq; enim vel vulgo non agnoſcit non appellat fabrum lignarium arcæ effectorem, & ædificatorem domus, ſed in naturalibus quoq; generans generati vt ignem qui lignum comburit ignis, qui ex ligno gignitur. cum ergo aliquid producit, & quod producitur poſt productionem reſtat, vt domus poſt ædificationem, & filius poſt patris concubitũ ea potiſſimum effectio dicitur, & ibi efficiens, & grece ποιοῦν ex Ariſtotele ipſo lib. primo mag. moral cap. 33. & alibi attamen extenditur deinceps vlteriore meditatione notio etiam ad principium motus omnis, & mutationis vnde κινοῦν quoq; appellatur ab Ariſtotele tex. 70. 2. phyſic. at forte præſtat pro notione ſola nominis. in ea perſiſtere quæ omnibus abſq; vlla controuerſia apparet. ſequitur quæſtio (an ſit) quæ in tanta euidentia non eſt agitanda ſed pro ſuppoſitione ſtatuendum Dari efficiens, & cauſam effectricem, vtrum autem in omnibus, & quomodo, alia deinceps eſt inquiſitio. Hæc duo me iudice ſunt per ſe nota, at controuerſum quid ſit, & quomodo operetur.

Definitiones efficientis ſecundum Ariſtotelem.

Ariſtoteles definit efficiens in ſecundo phyſic. tex. 29. vnde principium mutationis primum, aut quietis. græce ὅθεν ἀρχὴ τῆς μεταβολῆς ἡ πρώτη ἢ τῆς ἠρεμήσεως eandem definitionem repetit 5. metaphyſ. cap. 2. quam definitionem Ariſtoteles ſumit non deducit. aliqui mutauerunt pro mutatione actionem ſubijciendo aliqui etiam aliter vt inter diſputandum de bonitate definitionis Ariſtotelicæ ponam. Quoad declarationem itaq; definitionis Ariſtotelicæ ſi rigorem verborum ſequamur hic eſſet ex ordine, quo Ariſtoteles vtitur, ſenſus. Efficiens eſt illud à quo principium primum motus aut quietis procedit, adeo vt principium non ſignificaret cauſam influentem ſed initium ipſum motus non enim dicitur in definitione principium primũ vnde mutatio &c. ſed vnde eſt principium primum mutationis, principium ergo hic ſumptum eſt quod aliunde eſt, non vnde aliud eſt ex ſerie verborum. immò ex ſtructura ſi enim principium ſignificaret cauſam

non

non initium mutationis oporteret ly mutationem eſſe in caſu recto. ſcilicet principium vnde mutatio non in genitiuo (principium mutationis) eſt ergo principium mutationis quod inde eſt non autem eſt vnde eſt mutatio, & hoc modo principium nō ſumeretur vt prædicatur de efficiente ſed vt prædicatur de prima parte mutationis, eiuſq; primordio. Attamen interpretes paſſim principium interpretantur pro cauſa, & exempla Ariſtotelis id ipſum ſuadent. pro exemplo enim principij eiuſmodi adhibet conſultorem, & patrem filij, at pater eſt principium filij vt cauſa, non vt primordium, & initium eius ortus, quale primordium videtur præſertim eſſe generatio cordis neq; ego ab interpretatione recedo licet verba vt dixi in priorem expoſitionem potius propendant ſi rigorem verborum ſpectemus quem tamē paſſim obſeruare in exponendo Ariſtotele non expedit præterquam quod etiam verba accomodari ſenſui indicato poſſunt dum ly a quo non referatur ad mutationem ſed ad principium vt eius differentia cum ſit primū mutationis aliud ſit in quo aliud efficiens eſt a quo. Dicitur autem mutationis non motus principium quoniam mutatio amplius ſignificat generationem ex qua præſertim ducitur nomen efficientis veluti prius monuimus. mutatio autem in ſua latitudine complectitur motum omnem. ac motus propria ſignificatione non ſignificat generationem. contraho mutatio proprie, & ſtricte ſumpta ſignificat generationem late accepta ſignificat cum generationem tum reliquos motus. at motus late ſumptus ſignificat quidem etiam generationem præſſe tamen, & ſtricte ſumptus non ſignificat generationem hanc itaq; ob cauſam Ariſtoteles pro motu mutationem dixit ſed etiam quietis principium aſſerit vtrum autem quies hic græce ἠρέμησις comprehendat etiam ἀμεταβλησίαν ab Ariſtotele dictam 5. phyſic. tex. 55. hoc eſt immutabilitatem. erit deinde conſiderandum, ac vox Primum præbet non leuem diſputationis occaſionem immo diſputationum. Vtrum cauſæ ſecundæ poſſint eſſe, & dici effectrices. pariter vtrum inſtrumenta in albo cauſarū effectricium poſſint reponi necne. Noto interim qui diſputant vtrum primum hic ſit aduerbium an nomen ex ignorantia linguæ græce texere diſputationem græce enim eſt aperte adiectiuum, & generis fæminini voci etiam fæmininæ ἀρχὴ ſcilicet principium adiunctum ἡ ἀρχὴ ἡ πρώτη iam dicta, & dicenda in controuerſias deducamus quærentur autem ſignificatio partium definitionis. quæ controuerſæ. ſunt: vtrum definitio Ariſtotelis ſit rei, an nominis: vtrum ſit bona. vbi cæterorum definitiones exponentur.

QVÆSTIO SEXTA.

De ſignificatione partium definitionis.

ARTICVLVS PRIMVS.

De ſignificationis vocis primum.

Concluſio prima eorum qui ſolam primam cauſam efficientem poſſe dici aſſerunt penes Giann. lib. 5. cap. 29.

PRimum ſignificat abſolutam prioritatem. adeo vt ſoli primæ cauſæ conueniat non etiam ſecundis.

Ratio.

Ratio. Mouebantur forte quod verba ſunt ſimpliciter accipienda præſertim in definitionibus.

Concluſio ſecunda, eſt Giannini.

Primum ſignificat hic præcipuum, & princeps, & quod ſuapte vi producit. non autem prioritatem ordinis.

Ratio ea videtur.

Conſultor deliberationis, & pater filij ſunt cauſa efficiens. adeoq; primum principium vt ponitur in definitione efficientis. At conſultor, & pater non ſunt cauſa ſimpliciter prima, quota eſt ſolus Deus. Ergo primum quod in definitione ponitur non reſtringitur ad Deum.

Examen, & iudicium.

oportet in Ariſtotelis ſchola, & in rei veritate efficientes cauſas infra Deũ etiam ſtatuere. exempla Ariſtoteles, & vbiq; compellationes efficientis cauſæ adhibitæ mentem eius hac in re prorſus apertam reddunt æ nempe conſultorem affert, & patrem, quorum neutro eſt Deus paſſim vero ſumi cauſas hic pro efficientibus tum naturales, tum artificiales conſtat, & antea accepimus, at reſpondent contrariæ concluſionis aſſertores argumento huic ab exemplis Ariſtotelis ducto. exempla ea adducta non ad explicandam definitionem ſed ad perficiendã in prima enim parte ſola prima cauſa, ac Deus continebatur. ſubiunxit ideo ſecundam partem conſultoris, & patris, vt etiam ſecundas cauſas complecteretur. Quã ſi ſcilicet tota ſit definitio efficientis modo Principium primum mutationis, & quietis vt conſultor cauſa, & pater filij. ſed non eget aliena adeo opinio conſideratione ad rationem vero pro prima concluſione dicitur: Primi etiam pro principio indito, & non aliunde accepto influxus eſſe abſolutam ſignificationem.

ARTICVLVS SECVNDVS.

De ſignificatione ly quietis.

Concluſio prima nonnullorum penes Giannınum.

Quies hic ſignificat illam quæ conſequitur motum quemq; ſeu mutationem quamq;

Declaratio, & ratio.

Motus nullus infinitus dempto ſcilicet ſecundum Ariſtotelem cæleſti quocirca quiſq; excipitur à quiete fert ergo hæc opinio efficiens idem eſſe cauſam motus mutationis, & quietis conſequentis illam mutationem proindeq; ab Ariſtotele per vtramq; definiri efficiens, & per mutationem antecedentem, & per quietem conſequentem.

Concluſio ſecunda frequens ſchola.

Quies hic non ſumitur pro quiete conſequente ſed pro quiete ab initio intenta. *Declaratio.*

Eſt quies ab initio intenta veluti cum conſultor pacem intendit & efficit, quod exemplum à Ioann. Grammatico deriuit.

Prima ratio. Opinio contraria vera eſſet ſemper ab eodem efficiente mutationis penderet quies conexa. At non ſemper pendet ab efficiente motus conſequens quies ergo opinio non vera pones Giann.

Quies conſequens motum, ſeu mutationẽ non ſemper pendet, ac vniformiter ab efficiente mutationis. quies in definitione poſita debet ſemper, & vniformiter pendere ab efficiente. Ergo quies in definitione poſita non eſt

eſt quies conſequens mutationem, &c. Probatur aſſumptũ nam ſi ſaxum ſurſum proijciatur atq; ibi ne deorſum recidat, à quopiam detineatur non idem erit efficiens motus, & quietis.

Ratio ſecunda Giannin.

Si quies hic intelligeretur conſequens motum deberent copula, (&) iungi mutatio, & quies non diſiunctiua aut diſiungi ſed diſiunguntur particula aut. Ergo Non intelligitur hic quies conſequens motum, mutationemue.

Examen, & Iuditium.

Ego arbitror quietem hic accipi latius quam ad conſequentem contrahatur, vel vt conſequentem excludat. abſtrahit ergo meo iuditio ab vtraq; acceptione. nam, & quies naturalis conſequens motum naturalem eſt à natura tanquam ab efficiente, & quies violenta quæ non conſequitur ex ſe motum violentum, ſed aliud efficiens exigit: ab efficiente ipſa quoq; eſt ac procedit. dicamus ergo, tum quietem naturalem eſſe ab efficiente quod eſt natura, vt ſupra de natura vidimus tum quietem moralem intrinſecam in animo eſſe ab efficiente virtute tum externam, & publicam eſſe à conſultore, & ſuaſore vt ab efficiente. tum violentam eſſe ab efficiente potentia vt potentia ſumitur ab Ariſtotele 3. de cæl. tex. 28. & 9. metaphyſ. tex. 2. ſub qua comprehenditur ars. ex qua quies lapidum, & tignorum, & tegularum in edito vt ab efficiente procedit, & eiuſmodi quietes reſpexiſſe Ariſtotelem interpretor. at non immutabilitatem græce ἀμεταβλησίαν. quæ potius à forma eſt vt actuante, & continente materiam quam vt aliquid efficiente, & operante. Rationes hinc inde adductæ aduerſus quietem in propoſita communione, & abſtractione acceptam nihil concludunt: aduerſus contractas concluſiones aliquid concludere videri poſſunt. ratio pro prima concluſione penes meam poſitionẽ, quòd ſcilicet natura importat principium actiuum ſane vim habet concludendi quietem naturalem hic etiam comprehendi, at non ſolam. neq; etiam includitur vt quies conſequens. quaſi eatenus a natura efficiatur quatenus ſequitur motum à natura inceptum nam contra quies ipſa naturalis à natura intenditur, & magis etiam quam motus cum motus ad eam quietem, ceu ad finem dirigatur. ſatis ſit ita reſpondiſſe rationi longe ab acriuia recedenti quæ ſcilicet ſtructuram parum aptam obtinet. Rationes etiam Giannini non concludunt contra noſtram ſententiam prima quidem concludit contra opinionem, & concluſionem primam, at non contra noſtram qui non dicimus omnem conſequentem quietem pendere ab eodem agente à quo mutatio ſed naturalem ſolum neq; etiam contendimus eſſe ab eodem efficiente vt conſequentem motum ſed ipſam per ſe intendi, & produci. ad ſecundam ſi ad ſolam conſequentem quietem reſpiceret, & vt conſequentem præciſe Ariſtoteles debuiſſet copulatiua vti, non diſiunctiua, at cum quietem etiam non conſequentem reſpiciat iure diſiunctione vtitur.

ARTICVLVS TERTIVS. Vtrum definitio ab Ariſtotele tradita ſit nominis, an rei.

Rem in ſummam contraho, nec in diuerſas concluſiones, & opiniones diduco. videtur ergo prima facie eſſe nominalis nam diximus notionem nominis nullam eſſe aliam quam quod aliquid producit, & facit, at hoc ipſum eſt principium primum mutationis; nam quod fit per mutationem fit tamen contrariam eſt verum eſſe nempe diuerſam à definitione nominali, &

eſſe quid rei, nam facere, & efficere arctius eſt anguſtiaſq; quam mutare: in motu ſi quidem locali nulla proprie eſt factio: ex qua propria factione, & efficientia naſcitur nomen, ac nominis notio, ac ſubtilius re conſiderata intelligimus in vniuerſum mouens, & mutans eſſe cauſam eiuſdem motis cum cauſa producente, & aliquid generante vt ipſum pariter ſub efficientis cauſæ compellatione poſſit iure reponi. vnde Ariſtoteles qui principium mutationis non effectionis definiuit declarat hunc progreſſam conceptionis Ariſtoteles dum ad declarationem definitionis dicit „ & omnino faciens facti, & mutans mutati „ ſignificat ſcilicet primo efficiens cognoſci, & determinari ex factione deinde vero poſteriore, & ſubtiliore ex mutationem eſſe vero definitionem rei vt in eiuſmodi definitio habere locum poteſt inde deducitur quod genere conſtat, & differentijs, genere quidem. nam principium eſt genus differrentiæ autem omni efficienti communes ſunt quæ ſequuntur particulæ vt in ſequente quæſtione.

ARTICVLVS QVARTVS.

Vtrum definitio bona.

Conſiderandum tertio eſt, & querendum vtrum definitio Ariſtotelis bona ſit qua occaſione etiam diſcutientur aliorum nonnullorũ definitiones ſint Ergo ſeiunctæ concluſiones.

Concluſio prima Ariſtoteles, & ſequacium.

Definitio efficiens eſt principium ptimum a quo, mutationis, & quietis: eſt bona.

Ratio.

Ratio nulla adducitut ab Ariſtotele quaſi ſit per ſe nota definitio, ac eius rectitudo, & certe per ſe notum eſt, vt antea diximus efficiens eſſe id, quod efficit, & facit, ex quo dum effectio intimius conſideratur, & diſtinguitur pendet vel facile elicitur nonniſi cum mutatione eſſe vt ideo in mutationem Ariſtoteles effectionem mutauerit. progreſſus ergo hoc modo ad indagandam definitionem traditam erit. Principium in quauis rei productione aliud eſt à quo, aliud eſt in quo fit, & ex quo conſtituitur v. gr. in productione arcæ eſt a quo faber lignarius, eſt in quo lignum, & ex quo cum figura arca conſtituitur. ſumit efficiens dici non in quo, & ex quo non ſcilicet lignum & figuram ſed à quo ſcilicet fabrum, at principium a quo v. gr. nunc faber eſt tum principium rei ſcilicet arcæ tum principium fabricationis eius. ac non omne efficiens rem facit, ſed omne facit operationem, actionemue, nam cantor cantum edit, qui eſt actio, at poſt actionem nullum opus reſtat ideo non definitur efficiens per rem, & opus factum ſed per effectionem ipſam quæ eſt in vniuerſitate ſua mutatio. ſed quoniam eſt interdum etiam operoſa quies vt ſuſtinere graue in edito, ac ſublimi ideo neceſſe fuit ſubijcere poſt mutationem quietem.

Concluſio ſecunda contraria primæ.

Definitio dicta efficientis non eſt bona.

Ratio prima.

Omnis definitio deficiens eſt mala. ſeu nulla definitio deficiens eſt bona dicitur deficiens quæ deſtituitur aliqua neceſſaria differentia, ideoq; amplior eſt quam definitum. Defitio allata, ac propoſita eſt defficiens. Ergo definitio propoſita non eſt bona. Minor probatur quia conuenit etiam principio paſſiuo materiæ, & formali, ſeu formæ nam etiam materia, & magis forma ſunt principium à quo, mutationis ab illis enim profluit ſuo modo mo-

motus & mutatio, vt ſunt ſcilicet cauſa, & ſi imparticula primũ vis fiat (reſpondendo) non eſſe principia prima contra de materia eſt enim ipſa prior etiam efficiente quia efficiens in operando ſupponit ſubiectum.

Examen. Minor, ac eius confirmatio falſa penes Ariſtotelem non enim cauſa omnis eſt principium à quo propriè ſumpta particula, à quo, vtque Ariſtoteles dicit gręce ὅθεν. ſed materia eſt principium in quo. vel ex quo vt ex dicit partem componens in qua in ſignificatione etiam formæ compellatio eadem conuenit.

Ratio ſecunda. Nulla definitio excedens eſt bona dicitur excedens, quę differentiam aliquam ſuperuacaneam. vnde anguſtior eſt, & cõtractior quam vt toti conueniat definito. Propoſita definitio eſt excedens. ergo Propoſita definitio non eſt bona.

1 minor probatur, etenim abundat particula, Primum, quoniam excluduntur cauſę ſecundę omnes quę tamen (aliquæ ſaltem earum) ſunt efficientes.

2 Item excluduntur inſtrumenta. quæ tamen efficienti cauſę ſubijciuntur ab Ariſtotele ipſo libro primo de part. animal. capitulo vltimo, vbi inſtrumentum omne eſſe gratia actionis eſſerit adeoq; inſtrumentum omne eſt agens, & actiuum.

3 Item excluditur creatio, & creans ex particula mutationis, quoniam creans, & principium actionis non mutationis creatio. ſcilicet eſt actio, at nõ mutatio.

4 Item ex eadem particula excluditur productio operationis agents iam perfecti v. g. viſionis à facultate viſiua. intellectionis ab intellectu. cum tamen ſint actiones. & facultas producens ſit efficiens.

Examen. Singulæ hę obiectiones, ſeu ſinguli proſylogiſmi ſeiunctas queſtiones ex poſcunt. in quas idcirco reijcietur examina, erunt autem vtrum cauſæ ſecundæ quicquam efficiant, an prima ſolum. vtrum inſtrumenta quicquam efficiant &c.. vtrum creatio ſit mutatio &c. vtrum operatio ſit mutatio, adeoque vtrum operans ſit efficiens.

ARTICVLVS QVINTVS. Vtrum cauſæ ſecundæ veram vllam habeant efficientiam.

Declaratio. Cauſa prima hic Deus intelligitur atque, vt Ariſtoteles in phyſicis vocat primum mouens. ſecundæ cauſæ omnes inferiores hanc Ariſto-
,, teles ferme diuiſionem innuit primo meteor. capit. ſecundo illis in verbis ,, eſt
,, autem ex neceſſitate continuus quodamodo iſte ſuperioribus lationibus,
,, vt omnis ipſius virtus inde gubernetur vnde omnis motus principium (eſt
,, autem hoc Ariſtoteles ſane primum ipſum mouens) illam cauſam putan-
,, dum primum ,, quæritur ergo vtrum prima ſola cauſa efficiat, an etiam cauſæ ſecundæ v. g. vtrum generationis ignis ex ligno ſit cauſa ignis cui lignum imponitur, vel apponitur, an ſola prima cauſa ſuo influxu in diſputatione opiniones ſunt diuerſæ, quattuor autem numerantur; quas in tres concluſiones contraham fateor tamen non eſſe hunc locum queſtioni tantę accomodatum in quo nihil adhuc de Deo, eiuſque operatione conſtat paucis igitur attingam. & dimiſſis theologicis fundamentis ſola naturalia adhibebo.

Prima concluſio eſt Arabum quorumdam penes auerr. lib. 9. com. 7. & annuit Gabriel 4. ſent. diſt. p. q. p. art. 3.

Cauſæ ſecundæ nihil agunt ſolum prima cauſa ad præſentiam earũ agit.

Prima ratio penes Toletum. Fruſtra fiunt per plura, quæ poſſunt fieri per pauciora: tot Deus poteſt ſe ſolo omnia producere. ergo fruſtra cauſæ ſecũdæ operarentur.

Secunda ratio. Si cauſæ ſecundæ poſſent formas producere, poſſent creare; ſed non poſſunt creare nihil enim preter Deum creare poteſt. ergo cauſæ ſecundæ non poſſunt formas producere &c.

Examen. Vtraq; hæc ratio longe abeſt ab euidentia, & à propoſitionibus per ſe notis, & in ſcola peripatetica minor primæ rationis (licet non ſit ea in formam reducta) & ambæ propoſitiones ſecundæ rationis ſunt valde controuerſæ. prior ratio penes Theologos minore certa vtitur. Deum ſcillicet poſſe omnia ſe ſolo producere, ac maioris locum obtinens, at potius fundamentum, vnde maior limitatione vulgata eget fruſtra fieri ſcilicet per plura quod fieri poteſt per pauciora, dum æque bene fiat applicando autem limitationem rationi non æque bene ſe haberet vniuerſi huius ſtructura ſi res à Deo productæ vi omni producendi, & quicquam efficiendi carerent: longe decentior eſt machina hæc cum res ſingulæ ſuis refertę, ac cumulatę virtutibus ſint ab authore productæ.

Secunda ratio conſequentia vtitur à ſchola ferme omni exploſa reiciuntur dicto lib. 4. q. 3. art. ſecundo poſit. in examine.

Concluſio ſecunda contraria p. eſt durandi 2. ſent. diſt. 1. q. 5.

Cauſæ ſecundæ, particulares ſiue ſolæ agunt in productione rerum ſingularum prima cauſa tum nihil agit ſcilicet imediate.

Declaratio. Supponit author opinionis a Deo omnia eſſe, & conſeruari & hac ratione dum ignis particularis particularem ignem gignit eam actionem à Deo etiam eſſe ſed vt cauſa remota quatenus ignem ipſum produxit, & conſeruat. at immediate, & proxime actio illa ab igne particulari generante eſt nihil ad id agente immediate Deo.

Ratio prima Durand. n. 3.

Si Deus immediate ageret omnis actio creaturæ ſuperflueret ſed hoc eſt inconueniens. ergo.

Ratio ſecunda eiuſdem num. 11.

Si Deus immediate ageret ad productionem cauſæ ſecundæ vt cum ignis generat ignem aut ageret eadem actione, qua creatura aut alia. ſed neutrum. ſcilicet nec eadem actione, nec alia. ergo Deus non agit immediate ad productionem cauſæ ſecundæ. Conſequentiam vt per ſe notam ſupponit, aſſumptum probat quoad vtrumq; membrum, quoad primum autem duabus rationibus vtitur.

Prima ratio primæ partis aſſumpti. Non eadem actione.

Quoniam ſi eadem eſſet fruſtra eſſet actio Dei. Nam ſuppoſita conſeruatione cauſæ ſecundæ, & eius virtutis poteſt illa abſq; alio influxu operationem ſuæ ſpeciei conuenientem expedire. Nihil autem fruſtra ergo.

Secunda ratio. Nulla eadem numero actio poteſt à duobus agentibus in quibus non ſit ead. virtus numero prodire immediate ab vtroq; & perfecte, ſeu melius reſoluendo rationẽ. Nulla duo agentia, in quibus non eſt eadem virtus numero poſſunt eandẽ actionẽ numero præſtare immediate, & perfecte. Deus, & creatura ſiue cauſa prima, & ſecunda ſunt duo agentia, in quibus eadem numero virtus non eſt. Ergo Deus, & creatura ſiue &c. non poſſunt eandem numero actionem præſtare immediate, & perfecte. Minor

ſup-

ſupponitur vt manifeſta, maior ab eo probatur. quoniam mediate quidem eadem actio numero prodire poteſt ab alio agente quod ſcil. virtutem contulit cauſæ immediatæ operandi eandem actionem producit; ſed remote, & mediate: imperfecte adhuc poſſunt duæ immediatę cauſę eandem actionem producere ſed non perfecte vt cum duo trahunt eandem nauem, vel duo lumina illuminant idem cubiculum. imperfecte enim vtrumque agens agit non perfecte eandem illuminationem. Secunda pars aſſumpti quod non alia actione.

Ratio. Si alia eſſet actio, primæ, & ſecundæ cauſæ, vel vtraque actio eſſet ſimul vel altera prior; ſed neutrum horum ergo. prima pars aſſumpti. Non eſt altera prior. ſcilicet altera non attingit prius productum altera.

Ratio. Si prius attingeret altera actio productum v.g. actio Dei prius attingeret productum perfecte ſcilicet, & totum. nihil reſtaret, quod creatura produceret. idemque ſi præcederet actio creaturæ perfectæ adeoque integram rem producens fruſtra eſſet operatio Dei. Secunda pars aſſumpti. non eſt vtraque ſimul actio. Quia altera ſuperflueret cum vna ſufficiat ad totum producendum.

Secunda ratio. Ordo agentium correſpondet ordini finium. at eiuſdem rei non poſſunt eſſe duo fines immediati, & perfecti ergo neque poſſunt eſſe duo agentia immediata, & perfecta.

Examen.

Examen primæ rationis. Prior ratio ferme à ſequentibus confirmatur attamen ſeorſum reſpondendo conſequentia diſtinguitur. immediate, & perfecte agere, vel cum ſubordinatione, vel ſine ſubordinatione accipitur ſi abſque ſub ordinatione tum certe ſuperfluit agens agendo quod iam immediate, & perfecte aliud agens egit. at ſi cum ſubordinatione veluti nunc cũ neque cauſa ſecunda abſque prima ageret, neque prima propoſito modo operandi abſque ſecunda, tum nec prima cauſa ſuperfluit, neque ſecunda cauſa, licet idem immediate, & perfecte agant. D. Th. 1. p. q. 105. art. 5. ad primam reſpondet Deum ſufficienter operari admodum primi agentis adeo non eſſe ſuperuacaneam operationem ſecundarum cauſarum, quæ operantur admodum ſecundi agentis

Examen ſecundæ rationis. Secundæ rationis aſſumptum in vtraque parte caret euidentia vnde in diuerſis poſitionibus vtraque pars inueniet contradicentes primæ parti quòd non ſit eadem actio repugnat D. Th. qui p. 1. q. 105. art. 5. ad ſecundum dicit vnam actionem non procedere à duobus agentibus eiuſdem ordinis; ſed nihil prohibere quominus vna, & eadem actio procedat à primo, & ſecundo agente. ab alijs negabitur non poſſe eſſe diuerſas actiones ea ratione, quòd actiones diſtinguntur ratione principiorum, & hic ſunt duo diuerſa principia prima cauſa, & ſecunda ratione etiam dependentiæ, actio .n. Primi eſt independens, actio ſecũdi agentis eſt dependens. vnde ad rationem pro ſecunda parte quòd non poſſint eſſe duæ actiones dicent proceſſiuram fuiſſe, ſi actiones eſſent duæ etiam reſpectu termini. at nondũ diſtinguntur ſolum ratione principij. Eſt alia ſolutio ex diſtinctione celebri immediationis. aliam ſcilicet eſſe immediationem virtutis aliam ſuppoſiti. hanc non conuenire primæ cauſæ; ſed ſecundæ, & particulari, at immediationem aliam ſcilicet virtutis conuenire tum primæ cauſę tum particulari cum vtraque attingat totum effectum. De diſtractione, ac immediationis

 plura

Digitized by Google

plura quæ dicenda eſſent alia reijciuntur.

Iudicium authoris.

Ego hac in re ita phyloſopharer. Deus eſt cauſa omnis entis, vt Ariſtoteles tex. 100. p. de cœlo, & in metaphyſ. vnde actio etiam quoque cum ſit ens à Deo procedit. procedere vero actionem v. g. productionẽ ignis à primo agente poſſumus duplici modo concipere, vel quòd initium actionis, & productionis attingat, cæterum actionem ipſam agens particulare ignis, ſcilicet ipſe abſoluat, vel quod primum agens proſequatur totam entitatem productionis. adeoque totam productionem attingat, & expleat. non poteſt effici productio ipſa ignis, quia ignis ipſemet efficiatur. adeoque tum prima cauſa, tum ignis ignem producunt, ſi rationem tamen agendi diſtinguamus primo agenti vt vniuerſali cauſæ rationẽ entitatis aſſignabimus igni particularem rationem, & reſpectũ termini generandi, tribuemus. ſingulas res, & ſingularum rerum productiones attingit Deus, & operatur, particulares etiam cauſæ ſuas actiones, & operationes producunt, at diuerſa ratione ob quam diuerſitatem, & diuerſe actiones dici primæ, & ſecundæ cauſæ operationes, & eadem poſſunt cum res eadem, & tota ab vtraque efficiatur ſit hinc tertia, & verior Concluſio.

Concluſio tertia communis ſcholæ.

Nec ſola prima cauſa agit, nec ſolæ particulares cauſæ. ſed vnaqueque actio, & à prima cauſa procedit, & à ſecunda.

Ratio prima. Eſt ex dictis.

Ratio ſecunda. Si Deus ſolus ageret, neque monſtra, neque aliud eſſet peccatum vllum in rerum natura. ſed ſunt monſtra, & peccata in rerum natura. ergo Deus ſolus non agit. verum etiã ſecundæ cauſæ, ex quarum defectu ſcilicet peccata naſcuntur.

ARTICVLVS SEXTVS. De inſtrumentis.

De inſtrumentis duo quæruntur. Vtrum ſint cauſa effectrix, & quomodo ſint cauſa. prior autem quæſtio ſubdiuitur. vel. enim ſenſus eſt vtrum vlla inſtrumenta poſſint cauſa effectrix eſſe. cuius cõtradictio eſt nulla inſtrumẽta eſſe poſſunt cauſa effectrix. vel ſenſus eſt vtrum omnia inſtrumẽta ſint cauſa effectrix, cuius contradictio eſt aliqua inſtrumẽta non ſunt cauſa effectrix. vtrãq; diſputationẽ in vnicam contrahimus tribus concluſionibus diſpertitam.

Primus Art. vtrum ſint vlla cauſa inſtrumenta cauſa effectrix.

Secundus Art. erit, quomodo ſit inſtrumenta cauſa.

Prima concluſio. videtur eſſe Platon. ſeiungentiũ cauſã inſtrumentariã ab effectrice.

Nulla inſtrumenta poſſunt eſſe cauſa effectrix.

Ratio prima. Omnis cauſa effectrix eſt principium primum ex definitione Ariſt. nullũ inſtrumentum eſt principium primum. ergo nullum inſtrumentum eſt cauſa effectrix minor per ſe clara videtur.

Ratio ſecunda penes giann. eund. lib. 5. cap.

Cauſa vere effectrix eſt quę vere agit inſtrumentum non vere agit, ſed coagit. ergo inſtrumentum non eſt cauſa vere effectrix, ſed concauſa, & ad effectricem ſolum reducitur.

Examen. Prior ratio auctoritate Ariſtoteils nititur quam id circo eleuabunt diſſencientes, inſtabuntque præſſe nimium eſſe definitum efficiens, at in Ariſtotelis ſchola dicetur. cauſam effectricem, aliam eſſe ex arte talem aliam reductiue, maiorem propoſitionem primo modo verum eſſe, non ſecũdo

eo modo minor autem ſecundæ negabitur; nam cur non vere agit ignis in emmolliendo ferrum qui tamen, eſt inſtrumentum artificis ad opus ex ferro conficiendum.

Concluſio ſecunda eſt Zimare Theor. 85.

Non omnia inſtrumenta ad cauſam effectricem pertinent.

Ratio. Aliqua inſtrumenta pertinent ad cauſam materialem. ergo non omnia ad cauſam effectricem ſpectant Antecedens probatur ex diaphaneitate hunc in modum diaphaneitas ad mālem cauſam reducitur, & non effectricem Diaphaneitas eſt cauſa inſtrumentalis ad id, vt aer illum netur ergo aliqua cauſa inſtrumentalis perinet ad cauſam materialem, & non ex effectricem.

Examen. Gratis ſumitur diaphaneitatem eſſe cauſam inſtrumentariam illuminationis eſt ſane diſpoſitio, vt mollities cæræ eſt diſpoſitio ad effingendas imagines ex cæra. at verum inſtrumentum eſt paxillus, quo artifex vno effingit.

Tertia concluſio communior ſchola penes Gian. lib. 5. cap. 30.

Omne inſtrumentum pertinet ad cauſam effectricem.

Ratio. Ratio videtur duci ex quandam notionẽ vocis ex qua Ariſtoteles inſtrumenta artis factiua aſſerit primo polit. cap. 3. ibi quæ igitur inſtrumẽta dicuntur factiua ſunt inſtrumẽta vero ciuilis vitę actiua Ariſ. inquit poſſeſa inſtrumentum ad acquirendum actiuum, & ſeparabile. in naturalibus autem partes organicas hoc eſt inſtrumentarias eſſe gratia actionis alicuius in primo libro de part. animal cap. vltimo; ſed & quarto meteor. cap. vltimo, vbi dicit omnia eſſe terminata opere.

Iudicium. Poſtrema hæc concluſio multo eſt probabilior, & proprior veritati, hac tamen cum declaratione accipiendo cauſam effectricem eſse bifariam contigit, vel proprie, & exacte, vel reductiue tantum. inſtrumentum non eſt primo modo cauſa effectrix. ſecundo modo eſt. non eſse primo modo ratio prima pro prima concluſione probat quę nedum Ariſtotelis auctoritate nititur; ſed natione quadam, & conceptione communi, à qua ductus Plato cauſam effectricem ab inſtrumentario deſtinxit, dum ſcilicet exacte, & exquiſite efficiens ſumatur.

Septimus articulus. Quomodo inſtrumentum efficiat.

D'ſputatio hæc ad eam ferme contrahitur. vtrum ſingula inſtrumenta aliquam propriam actionem habere oporteat ſeorſum ab actione, quam tribuit illis principale agens. qua in re D. Thomas ſentit omne inſtrumentum non aliter participare actionem principalis agentis quam quoniam per aliquid proprium operatus diſpoſitiue ad effectum principalis agentis ex exemplo ſecuris: hæc enim per formam ſuam acutã ſcilicet ac in materia dura ſcindit lignum. eſt hæc operatio propria, at diſponens ad formam ſcamni introducendam quæ operatio pendet, & influitur à principali agente. tria ergo in ſententia D. Th. (ſi ſingula diuidantur) continentur inſtrumentum aliquid proprium habere. per illud proprium operationem exhibere aliam ab operatione primarij agentis. 3. quæ tamen operatio diſpoſitiua ſit ad operationem principalis agentis Scotus in primo conuenit. habere ſcilicet inſtrumentum aliquid proprium. in duobus reliquis diſſentit. habere nempe inſtrumentum, qua inſtrumentum operationem non influxam a principali agente, & habere inſtrumen tum omnem operationem diſpo-

1. p. q. 45. art. 5.

4. ſen. Giã. 1. q. 1.

ſponentem, ac diſpoſitiue ſe habentem ad operationem principalis agentis declaio viri ſententam hoc exemplo. Ignis eſt inſtrumentum præcipium vitiarij artificis ad effingendas phialas cæteraque vaſa. at habet is præterea actionem calefaciendi, & tundendi, quarum actionum non eſt inſtrumentaria cauſa; ſed principalis vnde non eſt illarum inſtrumentum proindeque non vt inſtrumentum ipſas efficit. eſt hic Scoti in prima diſſenſione ſenſus. in alia vero ea eſt eius ratio quòd non omnis actio inſtrumentaria diſponit ad actionem principalis agentis; ſed aliqua attingit ipſa per ſe illius actionem, & actionis terminum. probatque inductione aliquarum artium cuſoris ſcilicet pæcuniæ, & ſigillum in cæram inducentis vtr que ſignum, imprimentapplicatione ipſa ſua abſque interpoſita inter aplicationem, & imaginis impreſſionem vlla diſpoſitione: hæc eſt ſuma ſententiæ Scoti, & ſuma controuerſiæ, vel controuerſiarum inter hos præclariſſimos ſapientiæ proceres. in e uſmodi vero diſſenſu prodit pro D. Th. Caetan. ſubtiliterq; diſtinguens potius componit meo iudicio ſententias quā vt Scoti refutet diſtinguit igitur ly inſtrumentum exigere actionem propriam, poteſt ſiquidē intelligi duas eſſe actiones quæ ad diuerſos terminos ferantur. veluti in generatione carnis calor naturalis, qui eſt inſtrumentum, & calefacit, & generat carnem quæ duæ actiones diſtinguntur terminis: habent enim pro terminis res diuerſas calorem, & carnem, & poteſt intelligi eſſe vnicam actionem ratione termini, & rei productæ quæ tamen diſtinguatur quoniam vt eſt ex inſtrumento aliquid preuium ordine naturæ faciat ei, quod facit prout eſt ab agente principali. tum cōcludit primo in ſignificatu recte negari a Scoto vbique, & ſemper inſtrumentum habere actionem propriam, & in ſecundo rectè loqui D. Th. & rationem adducit. quoniam omne inſtrumentum habet aliquam virtutem actiuam, & omni habēti aliquā virtutem actiuam, omnique virtuti actiuæ aliquid reſpondet per eam factibile. ergo omni inſtrumento aliquid reſpondet per eam factibile. maiorem probat, quoniam ſecus inſtrumentum fruſtra aſſumeretur. maiorem probat. quoniam ſecus virtus illa eſſet actiua nihili. quoad diſpoſitionem vero vtrum actio ſemper inſtrumenti diſpoſitiue ſe habeatur ad actionem principalis agentis diſtinguit pariter tum poſſe, vt importat in vniuerſum aliquid præuium actione agentis principalis ſiue ſint illa duo multæ res, ſiue vnica res diſtincta ſolum, vt res, & modus vel quoquomodo aliter. hocqi modo interpretatur ſententiam D. Th. non autem de diſpoſitione realiter diſtincta quam non eſt perpetuo verum ab inſtrumento produci, ac præſtari. hæc Caetanus verum ego interpretor his potius tacite declinare ad ſententiam Scoti Caietanum quā vt eam improbet præterea non ſatis proprie, & vere dicitur omne præuium naturæ ordine eſſe diſpoſitiue agere, ſecus actio primæ cauſę qua cōcurrit ad rei alicuius cum cauſa particulari generationem diſpoſitiuæ non perfecte ageret, neque proprie dicitur inſtrumentum habere actionem propriam ab actione principalis agentis diſtinctam, quia eandem ipſum actionem inſtrumentarie agat quam agens primam principaliter agit. ſed habet eandem actionem modo diuerſo.

ARTICVLVS OCTAVVS. De cauſalitate efficientis.

Remittitur diſputatio ad q. tertiam ſupra art. præſertim ſecundo

Connexio Hæc de effectrice cauſa dixiſſe ſufficiat in his communioribus ac priorib⁹ libris. cætera enim quæ quæruntur de cauſa eadem vtrum accidentia

pro-

producant ſubſtantiam &c. ad inferiores partes pertinebunt. Nunc ad cauſam finalem tranſeundũ. De cauſa finali primo quæritur an ſit. deinde quid ſit, poſtea cætera, que ad quæſtionem quale ſeu quod reducuntur. hunc etiam nos ordinem retinebimus. ea vero tantum hic tractabimus, que ad eiuſmodi cām in vniuersũ ſpectant nã quę ad cām eandẽ in voluntatis noſtræ actionibus ſpectant non ſunt huius loci, & ego in lib. 2. primæ partis meorum curaturiorum moral. egij. Primus articulus vtrum finalis cauſa detur vtrum ſcilicet finiis ſit cauſa. quæſtio hæc vel abſoluta proponitur, vel reſtricta: reſtricta vero eſt cum quæritur vtrum res naturales finem habeant quam diſputationem agitat Ariſtoteles ſecundo phyſicæ nunc primo modo proponitur, & tractatur.

Concluſio prima qua tamen non habet fautorem.

Finis non eſt cauſa non poteſt ſcilicet cauſare.

Ratio prima. Si finis ſit cauſa, vel erit cauſa, quando eſt, vel quando non eſt; ſed neutro modo eſſe poteſt cauſa. ergo finis non eſt cauſa. Probatur vtraque aſſumpti pars non eſt cauſa, quando eſt. quoniam ſtatim, atque finis productus eſt ceſſat motus: habititbus enim præſentibus in materia ceſſat motus, & quoniam finis mouet quatenus amatur, & deſideratur, at deſiderium eſt rei abſentis, & nondum habite. Plato in conuiuio. non eſt cauſa, quando non eſt. quoniam quod non eſt non poteſt mouere quod probatur dupliciter. Primo quoniam quod moues actu eſt. quod non eſt non eſt actu ſecundo quoniã finis ſi moueat, mouet ratione boni, ac quod non eſt non eſt bonum. Bonũ enim, & eus conuertuntur ergo finis nõ mouet, quando non eſt. *Ariſtoteles primo de gen. et corrup. tex. 35.*

Ratio ſecunda. Si finis eſſet cauſa, vel eſſet cauſa efficientis, vel eſſet cauſa rei effectæ. atneq; cauſa efficientis, neque cauſa rei effecte. ergo finis non eſt cauſa. Prima pars aſſumpti probatur. quoniam finis contra ipſe efficitur ab efficiente. Secunda pars autem oſtenditur. quoniam ſecus finis eſſet cauſa ſui ipſius, quoniam ipſe eſt res effecta.

Ratio tertia. Nulla cauſa eſt poſterior effectu, finis eſt poſterior effectu ipſi tributo. ergo finis non eſt cauſa.

Examen.

Examen primæ rationis. Ad primam rationem dicitur finem mouere quãdo non eſt, & ad propoſitionem quod non eſt nihil efficit vel nullius rei cauſa eſt dicunt multi excipiendum eſſe de cauſa finali: ita Fonſeca, & Giannius à verum notandum eſt diſtinctionem Fonſenæ reſpicere id quod eſt actu non autem ens ſimpliciter negateq; quod actu non eſt non poſſe eſſe cauſam in genere cauſæ finalis. coincidit reſponſio cum illis qui dicunt non ens actu, & potentia non poſſe cauſam eſſe. at non ens actu, ſed potentia exiſtens poſſe cauſam eſſe. Alij diſtinguunt finem et q; diſtinctio Ariſtotelis, & frequentiſſima ſcholæ in finem cuius, & in finem cui finis cuius gratia eſt veluti honor, qui quæritur finis cui eſt perſona, cui honor quæritur cum v. g. pater quærit honorem filio, filius eſt finis cui. dicunt ergo finem cuius mouere ante quam exiſtat quærimus enim honorem non dum habitum. [illegible] t finẽ cui præexiſtere. cum deſideramus nobis honorem [illegible] iam ſumus: cum deſideramus filio, is quoq; eſt vtraq; inſtantia confutationem patitur prima quidem quoniam finis actu mouet primo habet etiam, & neceſſario actu potentiam mouendi, & excitandi agens, at quod habet actu potentiam mouendi excitandiue agens neceſſaria eſt ens aliquod actu: v. gr. conſultus ho-

not excitabat, & ſtimulabat Marium nondum conſulem. illa excitatio erat actu. obiectum ergo excitans actu habeat potentiam excitandi: faciamus enim tum nullam habuiſſe ergo neq; tum excitare potuiſſet: ſecus implica non habuiſſe potentiam excitandi, & potuiſſe excitare. ac quod habet actu potentiam aliquam actiuam, actu etiam eſt aliquod ens. ſecunda etiam obiectionem patitur primo enim non tuetur finem Cuius, eſſe cauſam, & tamen Ariſtoteles tribuit illi cauſam eſſe in exemplis adductis, ſanitatis ſcilicet tex. 29. ſecūdo phyſicorum tribuit eſſe cauſam ambulandi diætæ pharmatiæ &c. autem ſanitas abſque dubio finis cuius reſpectu memoratorum, ac vero neque ſemper finis cui præexiſtit nam multi etiam nondum coniugati, at coniugandi multa parant ingratiam nondum genitorum liberorum, vt dites, & honorati ſint poſtquā ad lucem venerint, & adoleuerint. ſunt alij qui dicunt eſſe actu aliud eſſe realiter, aliud ſecundum apprehenſionem, ſiue aliud ſecundum eſſe reale: aliud ſecundum eſſe cognitum, & apprehenſum finem hoc modo eſſe actu, cum mouet agens. Hæ ſunt inſtantiæ aduerſus propoſitionem, quod non eſt actu, cauſa eſſe non poteſt, eſt alia propoſitio quod non eſt actu non eſt bonum. eaſdem exceptiones patitur. quod eſt ſcilicet potētia bonum aliquod eſt. Item quod nondum eſt poteſt bonum in apprehenſione eſſe hoc eſt apprehendi bonum non quidem ipſum non eſſe, vt bonum apprehendimus; ſed res ipſa cui non eſſe cōtingit, vt bona concipitur. honor ſcilicet, & diuitiæ nondum parata at infra ad calcem art. 4. in iudi tio.

Secunda ratio conſequentia vtitur ambigua eſſe cauſā efficientis ſumi poteſt pro cauſa ipſiuſmet eficientis, vel pro cauſa eius actionis. primo modo non eſt cauſa efficientis; ſed eſt ſecundo modo. vnde triplex membrum debuiſſet eſſe propoſitionis non duplex tantum, vel ſcilicet eſt cauſa efficienti ipſius, vel cauſa actionis eius, vel cauſa rei effectæ. quoad aſſumptum autem deficit in vtroque membro probatio in primo quidem quoniam id em poteſt eſſe eiuſdem cauſa, & effectus; ſed ſub diuerſa ratione cauſæ, ita materia, & forma ſunt ſibi mutuo cauſæ, atque ita finis, & efficiens: ambulatio eſt cauſa ſanitatis efficiens. at ſanitas eſt cauſa finalis ambulationis: ad eam enim obtinendam ambulamus. deficit etiam probatio alterius partis. quod non ſit cauſa rei effectæ æquiuocatione enim illudit; nam conſulatus .n. quē ſibi finem præſituebat Marius non erat cauſa ſui ipſius; ſed erat cauſa militarium laborum quos ille ſuſtinuit, & prehenſationum, & concionis aduerſus nobilitatem, & reliquorum, quæ is ad conſequendum conſulatum egit

Examen Tertia rationis

Propoſitio maior eget diſtinctione. Nulla cauſa eſt poſterior effectu, ſecūdum cauſalitatem eſto, at ſecundū ex eſſentiam falſum eſt: certe antequā effectus ſit, cauſa quænis ſuam cauſalitatem exercuit atque ita finis mouit agens (quicumque is motus, ac excitatio ſit) conſulatus mouit Marium antequam à Meteſſo receſſerit, & romam venerit ad illum procurandum, at ſecundum exiſtentiam poſtrema fuit conſulatus conſequtio.

Concluſio ſecunda communis ſcolæ. Ariſtoteles 2. phyſ. tex. 29. & 5. metaphyſ. cap. 2. & alibi.

Finis eſt cauſa.

Ratio Ariſtotelis d. tex. 29. 2. phyſ.

Omne id, quod quæſtioni propter quid ſatisfacit, eſt cauſa, at finis quæſtioni propter quid ſatisfacit. ergo finis eſt cauſa. Maiorem ſupponit, mi-

no-

norem probat Ariſtoteles expoſitione, ac inductione ſanitatem ſiquidem quæ eſt finis maior, & purgationis, & pharmaci adducendo cauſam arbitramur adduxiſſe purgationis quamobrem ſcilicet purgati ſumus quamobrē mairem quæſui ſumus, pharmacum cæperimus &c.

Ratio ſecunda. Eſt quam in quæſt. prima de cauſ. ſcilicet quæſt. de defin. nominali. Quæad eſſe rei in ſuo genere proxime conferunt ſunt cauſæ ſeu. Quodcumq; ad eſſe rei prima in ſuo genere confert, eſt cauſa rei finis ad eſſe rei proxime confert in genere ſuo ergo finis eſt cauſa rei.

Iuditium Authoris.

Ego facile admitto has rationes pro Euidentibus euidentia phyſica vt in dicta quæſt. prima.

ARTICVLVS SECVNDVS. Quæſit definitio Cauſæ finalis.

Succedit quæſtioni an ſit quæſtio quid ſit. quæramus ergo quid ſit finis Ariſtoteles definit eſſe id cuius gratia. cuius definitionis quærendus eſt ſenſu, & vna expendenda veritas. ſenſus varij qui tribuunt definitioni Ariſtotelicæ in diuiſas concluſiones diſpergentur. Diuerſitas primi ſenſuum diſtinguenda naſcitur autem quoniam vel refertur ad efficiens vel ad rem. iterum vel refertur ad bonum quæſitum vel ad ſubiectum cui bonum quærimus horum autem hoc dicitur finis cui illud finis cuius, vt iam explicuimus ſint modo concluſiones.

Concluſio prima videtur ochani 2. ſentent. q. 3. art. 1. Henrici q. 2. art. 1.

In definitione ly cuius gratia refertur ad finem cui.

Declaratio. Qui ſcilicet credunt finem cui eſſe vere, & ſimpliciter finem credere etiam coguntur finis definitionem abſolute, & vere conuenire fini cui. at fini cuius ſolum ſecundum quid, & per participationem. Ratio vero cur finis cui ſolum ſit ſimpliciter finis eſt quæ ſequitur.

Ratio. Ille eſt ſimpliciter, ac vere finis in quo ſiſtit intentio agentis. ſed in fine cui ſiſtit intentio agentis. ergo finis cui, eſt ſimpliciter, & vere finis. Et ad exactiorem ſtructuram. Id in quo ſiſtit intentio agentis eſt vere, & ſimpliciter finis. finis cui eſt in quo ſiſtit intentio agentis. ergo finis cui eſt vere & ſimpliciter finis. Probant maiorem nam cætera, in quibus non ſiſtit intentio agentis habent potius rationem mediorum. Probant minorem [illegible] ad finem cui cætera omnia ordinatur cum illi omnia procurentur. vnde ſicut medium ſolum amatur vt eſt accomodatum fini ita aliis cuius ſolum amatur, & quæritur, vt eſt accomodatus fini cui, ac proportionatus.

Secunda ratio. Finis debet amori amore amicitiæ ſeu ſaltem beneuolentiæ. At ſolus finis cui, eo amore amatur. materia finis cuius amatur amore concupiſcentiæ. Ergo ſolus finis cui eſt finis.

Ratio tertia ex auctoritate D. Th.

D. Thomas 1. 2. q. 26. art. 4. dicit cui bonum quæritur amari ſimpliciter, at bonum quod illi quæritur amari ſecundum quid. ergo &c.

Examen.

Examen primæ rationis. Prior ratio concludit quidem admiſſis propoſitionibus finem cui eſſe finem vere, ac non excludit finem cuius eſſe finem vere niſi prius ſupponatur vnum ſolum eſſe poſſe vere finem, & ſecundum vnicam rationem. quod negant aduerſarij nam tum finis cui, tum finis cuius gratia ſiſtunt intentionem ſed diuerſa ratione terminandi, & ideo (Suarezius

rezius Fonſeca) probationi minoris occurrunt dum negant etiam ſi finis cuius ſubordinetur fini cui ideo eſſe medium, & inter media locandum nam, & in effi ientibus cauſis eſt ſubordinatio inter primam, & ſecundas attamen & illla, & hæc ſunt cauſæ vere effectrices.

Examen ſecundæ rationis. Secundæ rationis propoſitio illa finis debet amari amore amicitiæ, vel ſaltem beneuolentiæ iure negari poteſt, & debet nam ſecundum Ariſtotelem felicitas humana eſt finis ſupremus hominis neq; tamen amari debet omne amicitiæ cum amor amicitiæ cadat ſolum inter ſuppoſita non inter ſuppoſitum, & qualitatem vel inter ſuppoſitum, & actionem.

Examen tertiæ rationis. Ad D. Thomam poſtquam iam remiſimus rigorem deſpiciendi probabilitatem dicitur, amorem, & latius ſumi vt complectitur deſiderium, & ſtrictius vt ad amorem ſuppoſiti, & rei ſubſiſtentis præſertim hominis reſtringitur. quomodo ſumptus definitur ab Ariſtotele ſecundo Retor. Amare eſt velle alicui bonum &c. vt ergo Amor hoc ſecundo modo ſumitur a D. Th. conſideratur ibi, qui etiam definitionẽ dictam Ariſtotelis adhibet ex eaq; concluſionem ibi ſuam colligit: vlteriuſue dico amorem ſimpliciter prolatum ad eiuſmodi amorem reduci proindeq; duplicem illum reſpectum includere quem dicit D. Th. at vero vt amor ad deſiderium extenditur non amari ſecundum quid omne bonum concupitum præſertim ſupremum felicitatem ſcilicet non enim ſecundum quid deſideratur ſed ſimpliciter, ac deſiderantur ſecundum quid quæ ſolum in gratiam finis alicuius concupiſcuntur.

Concluſio ſecunda eſt Giannini lib. 5. cap. 32.

In definitione ly cuius Gratia refertur ad finem cuius.

Ratio prima ex multis Ariſtotelis auctoritatibus collecta.

Ariſtoteles vbiq; teſtimonia pro fine cuius ſunt. eumq; ab Ariſtotele intelligi, & adhiberi pro cauſa, & definiri demonſtrant lib. 2. phyſic. tex. 29. pro exemplo definiti ibi finis. ſanitatem adducit, quæ eſt finis cuius, adductæ eodem loco ambulationis. idem exemplum ſanitatis repetit tex. ;o. tex. 60. eodem lib. exemplum finis itidem adducens belli eſſe dicit imperium, at imperium eſt finis pariter cuius. cum etiam text. 70. lib. eodem ſecundo generantis finem eſſe formam geniti aſſerit finem cuius adduccit: eſt enim forma finis cuius idem ſane ſemper feciſſe legimus Ariſtotelem vt exemplum finis, cuius adduxerit in tota diſputatione, vtrum natura propter finem operetur.

Secunda ratio eiuſdem.

Eſt ſecunda ratio pariter ex dictis Ariſtotelis deducta, ſed alio progreſſu. Dicit Philoſophus dum finem cui deſignat, illum eſſe quodamodo finem. dicit enim de fine eiuſmodi loquens, eſſe nos quodamodo finem. Sit ergo finis cui eſt quodamodo finis, non eſt ſimpliciter finis. Confirmo ergo rationem quoniam Ariſtoteles in lib. eth. in quibus de finibus præſertim agit cum ſupremo tum intermedijs ſolum fines cuius adduxit, felicitatem ſcilicet, & virtutes, & inſtrumentaria bona, quæ omnia ſunt fines; cuius.

Tertia ratio eſt Giannini.

Is eſt vere finis ad cuius normam agens actionem ſuam accommodat. Finis cuius eſt ad cuius normam agens actionem ſuam accomodat. Ergo finis cuius eſt verè finis. Maior videtur plana. Minor facilis eſt probationis

nis

nis, nam ad ſcientiam aliquam aſſequendam vtitur ſtudens libris eidem ſcientiæ accomodatis, non vero libris alterius ſcientiæ, quibus ſit magis inſuetus, idemq; de cæteris.

Concluſio tertia eſt Suarezij, & Fonſeca.

Ad vtrunque fines, & cui, & cuius refertur ly cuius gratia in definitione. Scilicet vterq; finis eſt verè finis, & verè participat eam definitionem.

disp. 22. metaph. ſect. 2. lib. 5. metaph. c. 2. q. 10. ſect. 3.

Ratio Suarezij. Quodcunque poteſt per ſe mouere voluntatem poteſt eſſe verè finis. Tum finis cui, tum finis cuius poteſt per ſe mouere voluntatem. Ergo tum finis, cui poteſt eſſe verè finis. Maiorem ſupponit. Minorem probat expoſitione quadam; cum homo quærit ſanitatem, & diligit ſe ipſum propter identitatem qua ſibi ipſi coniungitur, & diligit ſanitatem vt perfectionem quandam; en vt vterq; finis, & cui ſcilicet homo, & ſanitas ipſe per ſe voluntatem excitet.

Concluſio quarta eſt Suarezij pro corollario.

Finis verus, & completus eſt, qui ex vtroq; fine & cui, & cuius componitur.

Ratio. Quoniam is vnus vtranq; rationem finis veri complectitur, & obtinet. Ergo eſt is verus, & completus, ac integer finis. Confirmatur ex poſitione ratio, non enim deſideramus honorem in abſtracto, ſed vt habeatur, vel à deſiderante, vel ab aliquo, quem amat deſiderans, neque etiam intentio tum fertur ſimpliciter in illum, cui deſideratur bonum hoc eſt non abſolute, & præcisè cadit affectus voluntatis in illum, ſed ſolum vt illi propoſitum bonum volumus.

Examen, & iudicium.

Ego in hac diſputatione conuenio cum ſecunda ſententia. Ariſtotelem in definiendo reſpexiſſe finem cuius, quem etiam vnum reſpexit in quærendo fine ſupremo humano in lib. ethic. & de ly, cuius gratia, vt ad vtrunque finem cuius, & cui extenditur dico non eſſe vocem purè æquiuocam; in fine enim cui qui ſaltem eſt exquiſitè finis cui, importare complacentiam, in fine cuius importare deſideriū; ad id enim mouemur, ꝙ deſideramus, amor vero vt dicit complacentiam potius importat quietem Ariſt. atteſtatur, dum finem quem mouere, & non moueri aſſerit vocat græcè [illegible] autem appetitionem, & deſiderium importat; moueri vero agens à fine, & ad finem pro per ſe euidenti ſupponi debet; vnde finis cui cum potius ametur, quam deſideretur alia ratione, & minus exacta dicitur finis, quam minorem proprietatem indicauit Ariſtoteles, ea nota improprietatis, quam ſecunda ratio pro ſecunda concluſione adducit nunc expendamus rationes tertiæ, & quartæ Concluſionis. Ratio ergo pro tertia concluſione vtitur falſa maiore enim. Quicquid poteſt per ſe mouere voluntatē eſt finis, cum malum etiam voluntatem, ſiue appetitum moueat, ſed ad fugiendum, & abhorendum non ad proſequendum; eſt itaque reſtringenda maior ad motum deſiderij, dum finem propriè dictam reſpiciamus; quod ſi finem latius capiamus, vt etiā extenditur ad finē cui, erit exponendus motus amoris, verū vt inc udit deſiderium vel actu, vel virtute, v. gr. in actu amoris diuini, quo viri Sancti in Deum feruntur non eſt ibi locus deſiderandi actu bonum aliquod Deo, qui nullius eſt indigus, at eſt deſiderium virtuale, quatenus ſi opus haberet pro eius bono amator vitam profunderet. Sed fortè quis dubitabit, quoniam perfectior eſt actus cum Deum ipſum amamus per ſe, quam cum amamus nobis illum deſidreando, quod eſt deſiderium æternæ

bea-

beatitudinis noſtræ. Ergo finis ſupremus includit amorem, non deſiderium. Reſpondeo eſſe quidem perfectiorem actum, & perfectiorem amorem cum Deum per ſe ipſum amamus, quā cum nobis ipſum expetimus, licet vterq; actus ſit circa finem. At aliud eſt eſſe aliquem perfectiorem actum circa finem, & aliud elucere magis rationem finis in actu. Ad rationem pro quarta concluſione eadem eſt comparatio, cum accidens abſtractum cum concreto comparamus albedinem cum ſubiecto albo; eſſentialius (ita dicere liceat) eſt albedo abſtracta, albedo, & calor, quam ſubiectum album, quoniam hoc aliquid per accidens admiſcet, illa nihil. At ſecundum exiſtentiam eſt hoc illa completius; pariter finis cuius eſt eſſentialius finis, at aggregatum eſt finis completior.

Rōnis pro 4. concl.

Articulus tertius. Vtrum adducta definitio ſit bene tradita.

Articulus precedens verſatus eſt in explicatione diffinitionis Ariſtoteles adeoq; termini (cuius gratia) nunc conſiderandum num ſit ea bona definitio immo num ſit definitio diſpergatur. ergo inquiſitio in concluſiones.

Prima concluſio. Non eſt definitio quæ ab Ariſtotele traditur. ideo neq; bona definitio.

Rō prima. In omni definitione debet eſſe genus, & differentia vel q; genus diferentiā referant in preſente oratione Ariſt. id cuius gratia. non eſt genus, & differentia, neq; quæ ipſa referant. ergo Præſens Ariſtoteles oratio (id cuius gratia) non eſt definitio. Minor patet. nam duæ ſunt particulæ (Id) quæ particula tranſcendens, cum importet, non habet tranſcendens locum vllo modo generis. altera particula (cuius gratia) non videtur poſſe obtinere locum differentiæ: quoniam non eſſe pure vniuocam oſtendimus.

Secunda ratio ex additionibus illi factis.

Si eſſe definitio eſſet adhuc imperfecta. nam Ariſtoteles eam perficit primo de part. animal cap. quinto additione hac. finis eſt cuius gratia quicquā, vel conſtat, vel genitum eſt, alij addunt Ariſtotelis definitioni cætera fiunt vt ſit tota definitio. Id cuius gratia cætera fiunt. Alij Piccolomineus varias definitionum formulas aggerat. finis eſt id cuius gratia ſunt cætera primum in intentione agentis vltimum in executione item. finis eſt cauſa cuius gratia agens operatur excitans illud ad permutandam materiam pro educenda forma. & alias præter has ponit.

Concluſio, & iudicium.

Si dictam Ariſtotelis definitionem rigide accipiamus non eſt definitio, ſi ſcilicet verba, ea ſola id cuius gratia. conſideremus non formant definitionem, at ſi cum alijs ibi dictis ab Ariſtotele iungantur definitionem verā componunt, cuius ipſa ſunt complementum.

Declaratio, & probatio.

Ariſtoteles cauſas quattuor diſtinguens ſingularum genus exhibet cauſam ſcilicet ipſam erit ergo tota definitio cauſa cuius gratia. vt cauſa ſit genus. cuius gratia ſit bifferentia. quam ſi libeat amplius explicare. importat ad eius conſequutionem, vel ſcilicet ſibi, vel alteri operari agens, eritq; tota definitio, finis eſt cauſa, ad cuius conſequutionem, vel ſibi, vel alteri agit agens quæ definitio erit directe finis cuius. at continebit indirecte finem cuij. conueniet autem definitio omnifini tum generationis ſcilicet, tum rei ingenitæ, & æternæ. finis enim generationis eſt forma rei generandæ, ad quam tendit operatio agentis, vt ſcilicet tribuat rei quam generare intendit. conuenit etiam

am fini rei genitæ. v.g. hominis geniti finis eſt felicitas,& ad eam conſequendam homo operatur, vel explicite, vel implicite, vel recte, vel apparentia decæptus. Immobilia etiam definitionem participant, nam cum agant immo Deus ſit actio habet pro fine actionem ipſam, quæ eſt ipſemet Deus in Deo, & in quibuſcunque ponatur ipſa eſſe ſubſtantia actionem.

Articulus quartus. De cauſalitate finis in actu primo.

Abſq; cauſalitatis cognitione nõ videtur eſſe integra cognitio naturæ, cauſæ ideo de cauſalitate finis agendum inherendo tamen illis, quæ antea de cauſalitate in vniuerſum dicta ſunt in hoc, ipſo lib. vbi duplicẽ cauſalitatẽ diſtinximus aliam in actuprimo, quam aliqui cauſalitatem in potẽtia vocant, aliã in actu ſecundo: de cauſalitate in actu primo. primo concluſiones proponentur.

Prima concluſio. Bonitas eſt cauſalitas finis in actu primo.

Declaratio, & probatio.

Cauſalitas in actu primo eſt ob quam finis obtinet aptitudinẽ, & vim alliciendi ad ſe etiam ſi actu non alliciat. at vero, vt malum habet vim ipſum perſe reijciendi & à ſe, abſterrendi. ita bonum ſolum habet vim alliciendi erit itaque ratio. quodcunque dat rei, vt vim alliciendi habeat eſt id cauſalitas finis in actu primo, Bonitas eſt quod dat rei, vt vim alliciendi habeat. ergo Bonitas eſt cauſalitas finis in actu primo. Maior vt per ſe nota ſumitur. Minor probatur ex definitione, vel deſcriptione boni. Bonum eſt quod omnia appetunt. confirmatur ex natura mali quod reijcere apparet à ſe. omnia ſcilicet malum fugiunt, dum vt malum concipiunt.

Examen. Hic cum Ariſtotele ſupponitur. Malum, vt malum non poſſe appeti vetum, quoniam Ocham contrarium diſſeruit, & viſus eſt ſcotus anceps ego diſputationem tranſegi in prima parte moralium lib. 2. cap. 3. conſiſtam ergo intra hos limites, quod ſcilicet malum, vt malum non poſſit appeti, at ſolum res ſub ratione boni appetatur, quæ eſt doctrina Ariſtotelis cap. 4. 3. eth. at ex iuſta æſtimatione ſenſus humani deducta iuxta quam hęc ſunt diſtinguenda. Bonum verum ſub ratione boni apprehenſum. Bonum verum ſub ratione mali apprehenſum. malum verũ ſub ratione boni apprehenſum. malum verum ſub ratione mali apprehenſum. tertium membrum vocatur ab Ariſtotele Bonum apparens primum bonum verum. & hæc duo ſolum appetitum excitant, primum proborum hominum. tertium improborum ſaltem non proborum. duo reliqua nominum non ſecundum quidem proborum, quoniam probi non iudicant bonum verum malum. non quartũ ex fundamento quod malum, qua malum fugitur non appetitur. ex his rationis hæc eſt trutina. minoris ſcilicet eius Bonitatem dare rei quamobrem alliciendi vim habeat poſſe dupliciter intelligi, vel ipſam per ſe, vel cum relatione inſuper ad id quod allicitur; primo modo propoſitio ſimpliciter vera eſt ſecundo modo eſt adijcienda vox apparens, vt ſit propoſitio. Bonitas apparens dat rei vim alliciendi eius cui apparet, vel potius exprimamus. diſtinctionem puram. ac putam Ariſtotelis. Bonitatẽ ſcilicet ſimpliciter dare rei, vt vim ſimpliciter alliciendi habeat ſiue, vt ſit voluntatc appetibilis at eſſe appetibile huic, & illi procedere ex apparente huic, & illi bonitate.

Concluſio ſecunda.

Appetibilitas eſt cauſalitas finis in actu primo

Declaratio, & ratio.

Videtur hæc opinio quam memorat Ariſtoteles dicentium voluntatem mo-

moueri ab apparenti bono eſtq; ratio quoniam ſi bonum, qua bonum non qua apperet aptum eſſet mouere voluntatem, omnes homines ad bonum moucrentur. At non omnes ad bonum mouentur. ergo bonum appaiens non bonum, qua bonum aptum, eſt mouete voluntatem. Aſſumptum probatur ex improbis, qui non bonum ſcilicet honeſtum quod eſt vere bonum; ſed turpe, at ſpecie boni ſectantur. videtur vero idem eſſe appetibile, & apparens bonum.

Examen. Conſequentia non eſt paſſim admittenda; ſed hunc in modum ſolum. ſi bonum qua bonum non qua apparens bonum aptum eſſet mouere voluntatem omnes bene conſtituti homines ad bonum mouerentur ſicuti odor ſuauis cum ſit natus mouere, & delectare odoratum, non delectat perpetuo odoratum praue coſtitutum, vel alio modo vitiatum, ſunt enim, qui odores non percipiant, vt Ceſar Vianus phyloſophus de ſe profitebatur. ſunt etiam, quos odor roſæ lędat non delectet. eſt hæc diſtinctio, & reſtrictio Ariſtotelis dicto loco.

Annotatio.

c.4.3. eth. Sunt qui credant malum etiam poſſe mouere voluntatem, & qui modeſtiùs credant ab indifferẽtibus poſſe moueri. ex eiuſmodi opinionibus concluſio proxima trigemina efficitur prima Appetibilitas, vt eſt communis bono & malo eſt cauſalitas finis in actu primo 2. Appetibilitas, vt eſt communis bono, & indifferenti eſt cauſalitas finis in actu primo 3. Appetibilitas, vt ad bonum reſtringitur eſt cauſalitas finis in actu primo videantur concluſiones penes Riccium lib. 2. phyſ. tract. 5. De cauſ. finali q. 2.

Iudicium.

Tutior eſt doctrina Ariſtotelis Bonitatem eſſe cauſalitatem finis id ipſe ſibi vult, cum dicit voluntatem ipſius finis eſſe, & nonaulli videri eſſe boni, quã opinionem ipſe ſuſcipit ea diſtinctione qua diximus in examine rationis pro concluſione ſecunda. vtrum vero potius dicendum Bonitatem eſſe cauſalitatem, an appetibilitatem nunc diſcutiamus. pronuncio aptiorem eſſe quæ apponatur, vocem Bonitatis quam appetibilitatis. appetibilitas enim includit effectum finis in potentia ſaltem ſicut appeti includit effectum finis actu. at cauſalitas debet ſolam cauſam importare. qualis eſt bonitas, quæ reddit rem appetibilem. quòd ſi bonum per appetibile definitur. vt Ariſtoteles primo eth. eſt definitio à poſteriori deſcriptio ſcilicet loco definitionis eſſentialis

c.4.3. phyſ.

cap. 1.

ARTICVLVS QVINTVS.

De cauſalitate finis in actu ſecundo.

De cauſalitate finis in actu ſecundo duplex dubitatio naſcitur vtrum ſit vnica, & quæ ſit de vnitate vero, inde naſcitur difficultas. quod nedum mouet efficiens finis; ſed eſt cauſa etiam. intermediorum. ſanitas nempe nedum cauſa inclinationis eſt in ſanitatem quærente, vel operante; ſed eſt etiam cauſa ſumptionis pharmaci ſectionis venæ, & cæterorum eiuſmodi. verum quæ ſit cauſalitas eiuſmodi quærendo cætera etiam occurrunt.

Concluſio prima eſt frequentioris ſchola, & videtur ipſumet Ariſt.

Cauſalitas finis in actu ſecundo eſt attratio agentis. quæ eſt motus metaphoricus.

Declaratio. Dum finis aliquis offertur ex. gr. ſanitas mouet ipſa appetitum noſtrum motu ſcilicet ſpiritalis ad ſe attractionis. qui motus eſt metaphoricus quidam motus eſt autem motus deſiderij, & appetitionis. ex quo agen & ope-

& operans ad ſanitatem operatur quæcumq; ad eius conſequutionem requirũtur. hæc ergo eſt cauſalitas finis excitare agens attractione eiuſmodi ſpiritali ad agendum.

Ratio. Ariſtoteles rem hunc in modum deſignare plane videtur lib. 3. de anima tex. 54 hæc ſtatuit Bonum agibile. quod mouet, & non mouetur. appetitus qui mouetur à bono ipſo agibili vt in intellectu, aut imaginatione receptum. at mouet corpus ipſum animalis. eatenus ergo mouet, & cauſat bonum agibile eſt vero id finis quatenus mouet appetitum declarat vero motum appetitus eſſe appetitionem ipſam „ mouetur enim (inquit) quod appetit „ eiuſmodi vero motum vocat metaphoricum idem Ariſtoteles lib. primo de gen.& corrup.tex.55. cauſat ergo finis vt mouet, at mouet ſolum vt appetitum excitat, & rapit, adeoq; vt appetitiuum commouet. vt ſit ratio omnis actio fini eſt excitatio agentis an illudq; actio omnis cauſalitas finis eſt aliqua actio finis. ergo omnis cauſalitas finis eſt excitatio agentis. Hæc ratio nititur auctoritate. attamen videtur etiam ex rei ipſius notitia pendere quid enim eſſe poteſt cauſare niſi aliquid agere. operariue quam vero aliam actionem in fine excogitare valemus.

Concluſio ſecunda contraria primæ, & Giannini, & aliorum penes Ruuium.

Cauſalitas finis non eſt excitatio agentis in ipſumq; actio.

Ratio prima. Ratio ſine qua finis non cauſaret non eſt cauſalitas finis, quæ nunc quæritur. At actio finis in appetitum agentis adeoq; in agens eſt cauſa ſine qua non. Ergo Actio finis in appetitum, adeoq; in agens eſt cauſalitas finis. Probat minorem fatendo quidem efficiens moueri à fine, ac efficientiam finis eſſe reſpectu moueri mediorum quæ quidem ſine motione efficientis à fine non efficerentur, at non eſt is motus vera, & proxima cauſalitas. in quo etiam motu finis potius cauſæ effectricis tamquam obiectum in facultatem quam finis rationem ſuſtinet comfirmatq; conſiderando vt motus appetitus ſit poſterior actione finis dicta quam cum vt rationem diuerſam alij penes Ruuium ducant ego etiam pro ſecunda ratione numerabo.

Ratio Secunda.

Finis vt finis non mouet niſi, vt amatur, & expetitur. at amor eſt poſterior actione boni obiecti in ipſum agens eſt autem eiuſmodi impreſſio cognitionis an facultatem cognoſcentem quam poſtea ſequitur amor in appetitu qui eſt cauſalitas: excitatio ergo agentis à bono agibili præcedit cauſalitatem finis non eſtq; ideo ipſa cauſalitas.

Ratio tertia. Cauſalitas finis debet aptari omnibus propter finem agentibus; ſed excitatio dicta agentis a fine non poteſt aptari omnibus propter finem agentibus. ergo excitatio dicta agentis non eſt cauſalitas finis maior ſuponitur. minor probatur. quia excitatio dicta aptatur ſolum operantibus cũ cognitione, ac operari propter finem conuenit omnibus naturalibus etiam inanimatis ex ſecundo phyſ.

Ratio quarta. Cauſalitas finis non poteſt eſſe per modum, & ſpeciem efficientis. cum ſint cauſæ plurimum diuerſæ excitatio agentis a bono agibili oblato, & per modum, & ſpeciem efficientis. ex Auerroe, & communiter baneum in mente efficienter mouet. ergo excitatio agentis non eſt cauſalitas finis.

Exa-

Examen.

Examen primæ rationis. Prima ratio duas quæſtiones promouet quę ſint, & quot effectus finis, & qui ſit progreſſus actionis finis in animum. Secunda in rationes examine tangetur prima quæſtionem ſeorſum expoſcit, at licet Rationem ſoluere intactis eiuſmodi quæſtionibus in ſubordinatis, & connexis certa conſequentia effectibus ſat eſt afferre cauſalitatem primi effectus ad cognoſcendam cauſalitatem cauſæ in præſentia prior effectus, ex quo cæteri conſequuntur omnes eſt excitatio, & actuatio agentis, quam ſatis eſt afferre, vt in ſequentes omnes actiones ſeſe virtute effundentem.

Examen rationum vtriuſq; concluſionis.

Ratio pro prima concluſione ſumit propoſitiones quarum maior falſa eſt, & minor amphibologica. exordior à minore. omnis cauſalitas finis eſt actio finis. ſi actio proprie ſumatur falſa eſt propoſitio quoniam actio eſt agentis, & efficientis non reliquarum cauſarum, non materiæ, non formæ, non finis. ſi vero actio ſumatur latè, & æquiuocæ vt ad cuiuſuis cauſæ effectum extenditur, & pertinet, tum admittenda eſt propoſitio, at maior eo in ſenſu vt falſa refutabitur. ſaltem à contrarie ſentientibus. expono ſententiam. Bonum agibile vt offertur homini (ad hunc nunc ſermonem reſtringamus) primo ſui ſpeciem imprimit in facultatem cognoſcentem, quæ rem vt bonum cognoſcit inde exſuſcitatur appetens, ad appetendum ad appetitionem ſcil. adducitur. priorem impreſſionem ipſi cõtendent eſſe excitationem agentis, at de eiuſmodi impreſſione falſum eſt omnem actionem finis in ea impreſſione conſiſtere: immò ne vllam quidẽ actionẽ finis, qua finis in ea conſtare aſſeuerabunt. ſed in appetitione ſequente verum eſt ſubtilior adhuc diſtinctio quam in meis moralibus latius expoſui oſtendi in appetitiua facultate à boni ſpecie qua boni apprehenſa gigni primum in ipſamet facultate affectionem quam paſſiua voluptatem vocaui, à qua paſſiua voluptate excitatus appetitus effundit vitalem effectum, vel amoris, aut deſiderij dum bonum nondum habetur, vel voluptatis dum habetur: eſtq; præſens, duplex ergo eſt actio ab, obiecto bono in agens quarum neutra eſt cauſalitas vere finis: nam videtur cauſalitas eorum, quæ ad finem aguntur eſſe amor, & deſiderium finis, hæc pro inſtantia ad maiorem. in quam inſtantiam conſpirant prima, & ſecunda ratio pro ſecunda concluſione.

Examen primæ rationis pro ſecunda concluſione.

Prima ratio pro ſecunda concluſione duas quæſtiones promouet, qui ſunt & quot effectus finis, & qui ſit progreſſus actionis finis in animum. de quo progreſſu nunc diximus in proxime poſito examine. prima quæſtionem ſeorſum expoſcit, at licet rationem ſoluere intactis eiuſmodi quæſtionibus in ſubordinatis, & neceſſario nexis effectibus ſat eſt cauſalitatem afferre, vnde promanat primus effectus, ex quo cæteri omnes conſequuntur. qualem dicent nunc eſſe excitationem, & attractionem agentis, quæ ſcilicet ſeſe in ſequentes omnes actiones virtute effundit.

Examen ſecundæ rationis.

Ratio ſecunda non recte conſtruitur attamen nunc materiam non formã penſemus, eſto finẽ primo excitare agens, & deinceps ſuccedere amorem: at amor etiam à fine inducitur, & de hac actione dicitur eſſe ipſam cauſalitatem finis. quam actionem inducit in efficiens finis. reducamus nunc conſequentiam ad formam erit Amor qui eſt cauſalitas finis eſt poſterior actio-

ne

ne finis in efficiens ergo non eſt actio finis in efficiens cauſalitas.&c.fallit, & fallitur. eſt amor poſterior aliqua actione finis in agens ſcil. prima excitatione, at non eſt prior omni actione finis in efficiens nimirum non eſt prior ſe ipſo amore, qui eſt actio itidem finis in efficiens.

Examen tertiæ rationis. Soluitur communiter tertia ratio. diſtinguendo cognitionem in rebus propter finem operantibus duplici modo reperiri vel ſcilicet intrinſecam in ipſamet re, vel extrinſecam in dirigente.in animalibus eſt ob cognitionem,& cum cognitione intrinſeca in inanimatis eſt cum cognitione extrinſeca dirigentis rem ipſam cognitionis expertem ad ſuas fines dicitur eiuſmodi dirigens,eſſe intelligentia non erans, communiter in ſchola. quam tamen ſententiam acriter impugnat Giannînus,qui neq; Ariſt. credit probari dari mẽtem abſtractam aſſiſtentem innanimatis,quã ea regat, atq; ad ſuos fines ducat. neq; ſi daretur moueretur a fine nam non mouetur ab obiectis,ſed intelligit per eſſentiam abſtracta quoq; mens. verum ſi prouidentia hæc inferiora adminiſtrantur oportet eſſe mentem,prouidentem, quæ hæc cognoſcat, & dirigat qua de re alius erit locus diſputandi. quo ad vero motionem in intelligendo. etiam ſi mentes abſtractæ intelligere per eſſentiam ponantur cum tamen res ipſas extra ſe exiſtentes intelligant eatenus a rebus extra exiſtentibus, & ab ipſis intellectis motu metaphorico moueri dicere poſſumus.

Examen quartæ rationis.

Minori occurritur. excitatio agentis quoad cognitionem eſt per modum agentis, at quod attractionem appetitus eſt per modum finis.

Iudicium Authoris.

Probabile mihi videtur cauſalitatem finis præcipuam eſſe non excitationem agentis ad cognitionem per impreſſionem phantaſmatis, vel ſpeciei, eſt enim illa actio vt obiecti non vt finis, neq; etiam paſſiua voluptas cognitionem conſequens,ſed attractio ad vitalem ſpirationem amoris, aut deſiderij qui amor, quodue deſiderium efficienter precedit à facultate appetente, at ab obiecto vt bono oblato procedit ſolum per modum allectantis, & illicis vnde agenti liberum poſt paſſiuam illam appetitus affectionem ad huc poteſt non producere amorem, aut deſiderium. allicit ergo, ſed non efficaciter,& efficienter ducit, eſtq; eiuſmodi illicium cauſalitas finalis cauſæ. clarius hæc ediſſeruntur à me in meis Moralib. curatorijs. ac quid de efficientibus non liberis, vt de brutis, & multo magis de agentibus inanimis, & abſq; cognitione operantibus? certe animalia bruta patiuntur violentiam ab obiecto, vt in dicto opere morali declaraui, & cum re ipſa non diſtinguatur attractio finis ab impulſu,ideo finem preſentem, & cognitum neceſſario ſequuntur attamen diſtinguuntur attractio, & impulſu ſaltem ratione, ex qua diſtinctione dicere licet,non ex attractione, qua attractione neceſſitatem,ſed ex attractione quatenus cum impulſu confunditur nasci,m ilto autem minus re diſtinguuntur in inanimis attractio, & impulſus. Hinc patet exceptio propõnis, quod non eſt.non eſt cauſa, excipiebatur à multis de cauſa finali, & iure merito ex dictis cum .n. cauſalitas finis cuius,ſit excitatio deſiderij. deſiderium qua tale eſt futuri non præſentis, & boni nondum habiti, quod ſcilicet vel nondum eſt vt cum orbus adhuc deſiderat filios, vel eſt,ſed non vera eius obtinetur poſſeſſio, vt qui deſiderat prædium vini

Acab Nabotis no tandū tamen quod ita nondum eſt re ipſa eſſe tamen ſecundum apprehenſionem, at non ſiſti appetitum in ipſo eſſe apprehenſo ſed tendere in eſſe reale repreſentatum ſimillime quod dicitur de ſpecie intelligibili vel ſiſti conſiderationem in ſpecie ipſam, vt in tractatione de ſpeciebus in ſcientia animaſtica, vel tendere in rem repreſentatem Cardinalis qui deſiderat pontificatum mouetur à pontificatu quem apprehendit, & nondum habet, at fertur deſiderio in pontificatum realem non in eius ſiſtitur phantaſmate.

ARTICVLVS SEXTVS.

Quæritur deinceps de fine cum duplici modo concipiatur ſecundum eſſe reale, quod habet extra animam, & ſecundum eſſe apprehenſum, quod habet in anima apprehendente tantum. vtrum eſſe ſit cauſa finalis, & moueat agens, mouere ſecundum eſſe appræhenſum ſuadet, quod non poteſt mouere, niſi quatenus eſt; at cum mouet non eſt niſi ſecundum eſſe appræhenſum. contra vero facit, quoniam ſecundum illud eſſe mouet ſecundum, quod deſideratur, & ſecundum quod appetitum ſiſtit, & terminat quietumq; reddit, ac ſecundum eſſe reale id præſtat. fameſcens enim non acquieſcit cōceptioni ſibi appræhenſi, ſed comeſtioni cibi realis. hac in diſputatione duæ ſunt ſententiæ, altera frequentior ſcholæ, eſtq; appræhenſionem eſſe conditionem naceſſariam, vt finis moueat agens, adeoque eſſe conditionem ſine qua non. altera eſt Medinæ eſſe rationem obiectiuam mouendi, non autem conditionem ſine qua non. Sint ergo concluſiones.

Concluſio prima. Pauli Soncinatis 5. mataphyſ. q. 3.
Bart. Medina in 1. 2. q. 1. art. p.

Appræhenſio boni, ac finis eſt ratio obiectiua nedum conditio neceſſaria, vt finis moueat.

Ratio prima.

Bonum, & malum ſecundum diuerſas appræhenſiones intellectus cauſant varias virtutes, & operationes. ergo appræhenſio boni, & mali, eſt ratio obiectiua mouendi agēs, & animi deſideriū. Probatur antecedens. etenim bonum appræhenſum, vt præſens gaudium gignit, vt futurum deſiderium. malum, vt præſens facit dolorem; vt futurum timorem. præterea bonum appræhenſum ſenſu facit voluptatem bonum appræhenſum, intellectu facit gaudium ex D. Th.

Ratio ſecunda immo confirmatio.

Hoc differt appetitus naturalis ab animali, quod ille appetit ſine cognitione: hic non niſi cum cognitione. pariter differt animalis à rationali, quod is eſt ac procedit à cognitione ſenſitiua hic ab intellectiua. ergo cognitio eſt ratio obiectiua, non ſolum conditio ſine qua non.

Ratio tertia.

Bonum etiamſi verum ſit, tamen vt malum concipiatur, & eligatur redit actionem malam. ergo conceptio, & apprehenſio eſt ratio obiectiua, non conditio ſine qua non.

Ratio quarta penes Soncinatem lib. 5. mataphyſ. q. 3.

Finis, vt eſt extra iam eſt productus ab agente. at finis iam productus ab agente, nullam habet cauſalitatem. ergo finis, vt eſt extra nullam, habet cauſalitatem. adeoq; neq; mouet tum agens. Maior quæ eſt ſecunda nunc propoſitio

poſitio probatur varijs argumentis. iam enim tum mouit, non mouet cauſam effectricem. item cauſalitas finis pręcedit productionem ab agente factam. at finis ſecundum eſſe reale non pręcedit productionem ab agente factam; ſed eam ſcilicet conſequitur. ergo cauſalitas finis non eſt finis, ſecundum eſſe reale. *Examen.*

Examen primæ rationis.

Prima ratio nititur conſequentia æquiuoca; dum obiectum pro fine, & viciſſim ſumit obiecti quidem ratio formalis eſt ſecundum appræhenſionem, & hinc diuerſitas ſcientiarum naſcitur ex diuerſitate rationis formalis, ſub qua res conſideratur. at finis formalis ratio eſt ſub qua amatur, & deſideratur, deſideratur vero finis ſecundum eſſe reale, cibum, nempe realem deſideramus, non cibum conceptum, vel conceptionem cibi. vnde non procedit conſequentia in apprehenſione, conſiſtit ratio formalis obiecti. ergo in appræhenſionem conſiſtit ratio formalis finis, & hinc etiam excluduntur rationes adductæ de gaudio, & de cupiditate. deſtinguntur eiuſmodi effectus, & paſſiones ex bono vt ex obiecto. non ex bono, vt ex fine nam bonum, vt finis cuius, ſolum poteſt deſiderium gignere.

Examen ſecundæ rationis.

Eadem eſt ſolutio ſecundæ rationis, & diſtinctio eſt, vt ex ratione obiecti, non vt ex ratione finis. *Examen tertiæ rationis.*

Ead. ſolutio, eſt tertię v.g. ſputũ in Eccleſia conceptum pro peccato. eſt obiectum actionis, non finis ideoq; malitia ea naſcitur, vt ex obiecto, non vt ex fine, vt cum eleemoſinam damus puellæ, vere inopi, & ex noſtra, non ex aliena pecunia, ſi demus, vt eam corrumpamus.

Examen qurtæ rationis.

Quarta ratio eſt falax, & falatia nititur. conſiſtit vero in eo falacia, quod ly ſecundũ eſſe reale, poteſt dupliciter accipi, & referri, vel ſcilicet ad rem deſideratam, vel ad tempus: ſi ad rem deſideratã ſenſus eſt nos deſiderare cibum realem, eiuſq; realem comeſtionem. ſi ad tempus ſenſus eſt nos deſiderare illum, cum iam realiter comedimus, quod eſt falſum non eſt, tum deſiderium; ſed voluptas

Examen quintæ rationis, Eadem eſt ſolutio quartæ.

Concluſio ſecunda nonnullorum Pænes Ruuium tract. de cau. finali q. 5.

Quando finis habet in ſuis cauſis veram exiſtentiam, vel ſaltem, poſſibilẽ eſt appræhẽſio ſolum conditio, at quando non habet exiſtentiam, vel veram, vel poſſibilem in cauſis, tum eſt ratio obiectiua.

Ratio prima. Impoſſibili exiſtente fine nulla eius erit bonitas, niſi quam tribuit illi appræhenſio. ergo appræhenſio erit ratio formalis eius bonitatis, &c. *Ratio ſecunda.*

Impoſſibili exiſtente fine nihil reale eius erit præter appræhenſionem qua appræhenditur poſſibilis, vnde mouere poſſit voluntatem, & eſſe id cuius gratia. ergo appræhenſio erit, tum ratio formalis mouendi, vel finis non erit cauſa realis. conſequentiam probat. Nam cauſa realis eſſe non poteſt, niſi per aliquod reale. *Examen.*

Examen primæ rationis.

Eſt in prima ratione etiam exquiuocatio nã tribui ab appræhenſione

bonitatem duplicem habet ſenſum, vel ſcilicet tribui per modum affectionis, & diſpoſitionis vel per modum iudicij, & per modum affectionis, & diſpoſitionis, eſt veluti cũ roſeus color, diffuſus per puellę genas eam pulchriorem reddit per modum iudicis eſt cũ udicamus ſi ſubalbide puellæ roſeus colori apueniret pulchriorẽ futurũ modo ad rẽ ab apprehenſione tribui bonitatẽ p modũ affectionis, & diſpoſitionis eſſet ſi apprehenſio ipſa tribueret bonitatẽ, & tũ non poteſt tribuere bonitatem, niſi ſpeciei conceptæ, vel phantaſmati. at vero per modum iudicij poteſt tribuere, & rei extra animam, & ſpeciei, ac phantaſmati verb. gr. cum intelectus iudicat hominem eſſe animal diuinum, tribuit bonitatem homini reali. illi enim adiudicat bonitatẽ, at dum iudicat phantaſma forte hominis occurrens eſſe recte diſpoſitum. aut id de ſpeciei iudicat, tribuit bonitatem per modum iudicij ſpeciei, aut phantaſmati applicando fini impoſſibili; ſed vt extra anima, tribuit bonitatem decepta mens cum illum poſſibilem credit, non autem tribuit finis eiuſdem ſpeciei, & phantaſmati. ideoque ſemper finis eſt, & deſideratur ſecundũ eſſe extra ſi ra tiquis fatuus deſideraret fieri inſtar Glauci Deum Marinum. deſiderium eius caderet ſuper Deitatem exteriorem, non ſuper ſpeciem, & phantaſma deitatis.

Examen ſecundæ rationis.

Nihil ſane eſt reale verum: ſed illud falſum, quod animus deceptus deſiderat, deſideratur ſecundũ eſſe reale. hoc eſt eius eſſe reale, deſideratur nõ eius ſpecies, aut phantaſma.

Concluſio tertia, & communior ſcholæ.

Appræhenſio eſt conditio, non ratio formalis quamobrem finis mouet, ſiue aliter, finis mouet ſecundum eſſe appræhenſum, vt ſecundum conditionẽ at mouet ſecundum eſſe reale, vt ſecundum rationem formalem.

Ratio. Eſt ratio quam in apparatu articuli poſuimus finis ſecundum illud eſſe mouet, ſecundum quod deſideratur, dum non, habetur, ſiſtit appetitum dum habetur, vel dicamus illud eſſe finẽ ſecundum quod deſideratur, dum, non habetur ſiſtit appetitum, dum habetur, eſt ratio formalis, quamobrem is mouet; ſed eſſe reale finis eſt, ſecundum quod deſideratur, dum non habetur, & ſiſtit dum habetur. ergo eſſe reale finis, eſt ratio formalis quamobrem is mouet &c.

Iudicium.

Probabilior ſane eſt tertia concluſio, & rationes contrariarum aliquid fallaciæ, continent fallacia vero præſertim in eo conſiſtit, quod ſit tranſitus à rappræſentatione ad terminationem, quomodo explcuimus nõ repeto dicta.

ARTICVLVS SEPTIMVS.

de effectibus cauſæ finalis.

Poſt cauſalitatem declaratam videntur declarandi effectus finis Ariſtote-
„ les autẽ ennumerat ſecundo phyſ. tex. 29. verba reffero „ præterea, vt finis
„ hic autẽ eſt cuius ambulandi ſanitatis propter quid .n. ambulat. dicimus, vt ſa-
„ nũ ſit, & ita loquuti opinamur aſſignaſſe cãm: & quæcunq; iã mouẽte alio in-
„ termedio ſunt ipſius finis, vt ſanitatis macies, aut purgatio, aut medica-
„ menta, aut organa, omnia enim hæc finis gratia ſunt, differunt tamen ab in-
„ uicem, quia alia quidem ſunt opera: alia vero ſunt organa „ ex his finis effe-
„ ctus in duplici primum diſcrimine poſiti videntur primo, in excitatione agẽtis, eiuſq; actione prima. deinde in ijs, quæ inter eiuſmodi actionem, & finis

com-

Digitized by Google

comparationem interijciuntur, quæ ſubdiſtinguit in opera, & inſtrumenta. quæritur quæ horum ſint veri, & primarij effectus agentis. aliqui ijq. plures credunt eſſe motionem agentis, vtq; ego dicebam deſiderium quo agens ad finem fertur, at Gianninius credit eſſe intermedia: ea enim a fine fieri, at agentis motionem eſſe cauſam ſine qua non, at longe probabilior eſt contraria opinio. Vt enim agens, & cuius deſiderium eſt primarium efficiẽs, ita commotio eius à fine erit primario actio cauſæ finalis ſibi enim hæ mutuo reſpõdet cauſa effectrix, & finalis primariæ, ſcil. primarijs, & inſtrumẽtariæ inſtrumẽtarijs. hinc vt probabiliorem ſententiam ſuſcipio non deducta in varias concluſiones diſputatione ob breuitatem in opere prolixo.

(∴)

Finis Libri Sexti.

Digitized by Google

QVESTIO PRIMA.

Nam detur motus.

Poſitio prima. Eſt communiſſima ſcholarum peripatetica, & Platonica

MOtus datur.

Comprobatio.

Hanc vt per ſe notam ſupponendam autumat Ariſtoteles primo phyſ. tex. 11. adeoq; ſola inductione confirmandam, verba ſunt, nobis autem ſupponatur; quæ natura ſunt, aut omnia, aut quædam moueri. Confirmauit hoc facto ſuo Diogenes, qui arguenti aduerſus motum, facto non verbis reſpõdit, ambulatione ſiquidem cetærum tacens ſoluit argutationem.

Poſitio ſecunda contraria prima Zenonis.

Motus non datur.

Rationes Zenonis.

Rationes Zenonis intelligentur infra vbi de continuo vtrum componatur ex indiuiſibilibus cum diſputatum fuerit. interim Zenonis rationes pendeant ex ſuppoſitione, quod continuum ex indiuiſibilibus non componatur; ſed in vnaquaq; minima particula continui ſint infinita indiuiſibilia forte ſenſus eius fuit ideo ex ea hypotheſi deducere motum non dari, vt cum ſit euidens motum dari ex falcitate euidente conſequentis inferatur falſitas antecedentis non componi ſcilicet conſpicuum ex indiuiſibilibus erit nempe ſylogiſmus hipotheticus in ſecundo modo. Si continuum ponatur non componi ex indiuiſibilibus non dabitur motus, ſed datur motus, vt euidens eſt. ergo continuum componitur ex indiuiſibilibus.

lib. 11. de motu locali q. 1.

QVESTIO SECVNDA.

De genere motus.

POſt queſtionem an ſit, ſuccedit quid ſit quæ primo loco continet. Quæſtionem de genere, ac prædicamento motus, ſi enim definiri poſſit motus oportet in genere eſſe. plure ſunt de controuerſia opiniones aliqui conſtituunt ipſum per ſe genus, & horum alij genus ſeorſum à numeratis prædicamentis. quam ſententiam refert, & refutat Alb. Magnus videtur Plotinis. immo Platonis. alij autem conſtituunt, faciuntq; genus vnum ex decẽ memoratis, aliqui quidem paſſionem alij actionem. in tot ſententias diſpergitur ea quæ facit motum ipſum per ſe genus, & videtur atteſtari ſententiæ Ariſtoteles qui in poſt prædicamentis diuidit ipſum in ſpecies, tamq; genus. eſt e diuerſo ſententia, quæ in genere ponit, non genus ipſum facit, quæ videtur tamen ad hanc reduci, quod ſcilicet in pluribus prædicamentis ſit motus in illis inquam in quibus ſunt formæ, quæ ſunt termini ad quem in motu

v. g. Alteratio reducitur ad prædicamentum qualitatis, quæ eſt terminus ad quem alterationis eſt enim alteratio motus ad qualitatem: idem de augumentatione, idem de motu locali aſſeritur in prædicamentis illam uantitatis hanc vbi reponi. ſe cernamus ergo in articulos ſententias ita melius eas diiudicabi mus, & diſtinctius etiam intellig emus.

ARTICVLVS PRIMVS.
Vtrum motus ſit genus aliquod ſummum.

Concluſio prima Affirmatiua. Plotin.

Motus eſt genus aliquod ſummum prædicamentum.

Declaratio.

Concluſio hæc probata eſt aliquibus peripateticis, & omnibus Platonicis Platonem ſequutis; ſed diuerſo in ſenſu Peripatetici aliquod ex decem prædicamentis aliqui ſtatuunt, vt qui paſſionem, vel actionem faciunt. aliqui diuerſum à cæteris decem ſtatuunt, quod motum appellant ſuaſq; illis ſpecies ſubijciunt, de quibus vt cætera prædicamenta de ſuis prædicantur. huius opinionis meminit Albertus Magnus, at Platonici ſua quinq; genera, interquæ vnum eſt motus non conſtituunt inſtar prædicamentorum ſpecies habentia, de quibus vniuoce prædicentur; ſed potius inſtar principiorũ.

Prima ratio peripateticorum dictorum penes Albertum Magnum lib. 3. phyſ. tract. 1. cap. 3. & poteſt ſuppleri.

Quod habet ſub ſe ſpecies veras, de quibus ſcilicet vniuoce prædicetur eſt genus. Motus habet ſub ſe ſpecies veras de quibus ſcilicet vniuoce prædicatur. ergo motus eſt genus. Minorem probat. habet enim alterationem, motum localem, & augumentationem quas etiam vocauit ſpecies Ariſtoteles in poſt præd. cap. 4. vt autem probetur eſſe ſummum genus ita ſupplere poſſumus. Quoniam de ipſo motu nullum aliud genus, neq; quicquã vniuoce prædicatur.

Secunda Ratio ex eorum placito, qui motum dicunt eſſe ipſummet Paſsionis prædicamentum.

Paſſio eſt genus ſupremum, ac prædicamentum. motus eſt ipſa paſſio. Ergo motus eſt genus ſupremum, ac prædicamentum. Maior ex communi ſchola. pariter minor ex Ariſtotelis principijs quia calefactio ex. gr. vt eſt ab igne agente eſt actio; vt afficit ſubiectum recipiturue in ſubiecto eſt paſſio, & pariter eſt motus, eſt ſiquidem motus in mobili, & ſi vera reperiatur definitio motus quod ſit actus entis in potentia, &c. neceſſe erit idem dicere actus enim eſt in eo cuius eſt actus.

Tertia ratio ex eis qui dicunt motũ eſſe actionem.

Quod fluit ab agente in patiens eſt actio. At motus fluit ab agente in patiens, ſiue à mouente in motum ergo motus eſt actio.

Quarta ratio ex ijſdem.

Quicquid commune duobus eſt, eſt id quod fluit ab vno in alterum. Motus eſt communis duobus mouenti ſcilicet, & moto ergo motus eſt quod fluit ab agente in patiens, ſed quod fluit ab agente in patiens eſt actio. ergo motus eſt actio &c.

Examen.

Examen primæ rationis. Prior ratio minore falſa certe dubia etiam pluri-

mis

mis ſuſpecta qui credunt prædicari analogicè, non vniuocè. Ariſtoteles in poſtprædicamentis popularius loquitur.

Examen ſecundæ rationis. Motum eſſe paſſionem non facile admittendum ſed neq; admitteret Ariſtoteles qui potius dicit in motu contineri actionem, & paſſionem quam eſſe præciſe paſſionem dicit enim tex. 22. motu ineſſe actionem, & paſſionem „ cui hæc inſunt, motus „ at vero ſi motus eſſe debeat genus ipſum paſſionis, oportet motum eſſe præciſe paſſionem. eſt alia præterea inſtantia de motu, qui eſt actus perfecti qui non videtur eſſe paſſio ſed actio, & operatio potius de quo poſtea.

Examen tertiæ rationis. Tertia ratio ſi ad rigorem ſtructuræ reuocetur peccat pro vniuerſali indefinitam maiorem contra Ariſtotelis præcepta ſumens. neq; ſane vera eſſet vniuerſalis quicquid fluit ab agente in patiens eſt actio. nam fluit quoq; forma quæ eſt terminus ad quem motus. quæ non eſt actio ſed vel qualitas, vel quantitas, vel locus imo neq; vere actio eſt; quod fluit ſed id quod actione inducitur. verum qui eductionem, non inductionem ſequuntur, & amplectuntur, negabunt, & reppellent modum dicendi. at magis ad aures Ariſtotelis quod fluit ab agente in patiens eſt actio, non eſt propoſitio ſimpliciter admittenda, ſed cum diſtinctione. eſſe ſcilicet idem actionem vt ab agente procedit. at; eſſe paſſionem, vt a patiente recipitur; vnde motus erit paſſio vt in mobili conſideratur atq; eſt actio vt ab agente procedit.

Examen quartæ rationis.

Pariter ſoluitur quarta ratio vtrum tamen motus ſit actio ipſa. vtrum ſit paſſio in concluſionibus ſeorſum.

Concluſio ſecunda contraria frequentior ſchola.

Motus non eſt genus aliquod ſummum, ſiue prædicamentum aliquod vnũ Hæc concluſio tum ab illis producitur, qui motum in pluribus prædicamentis reponunt tum qui ipſum analogum; prædicatum, non vniuocum reputant. horum fundamenta conſideremus nunc: illorum ad concluſionem tertiam reponemus.

Ratio. Omne commune prædicatum cuius membrum, & inferius aliquod pro ſpecie aſſignatum eſt æquiuocum ipſum multo magis æquiuocum eſt. At motus aliqua ſpecies aſſignata eſt æquiuoca, vt motus ipſe localis, ergo motus eſt æquiuocum aliquod. Minor probatur de motu, locali quem æquiuocum eſſe patefacit illa maxima ab Ariſtotele, etiam poſita cum alteri parti eſt aliquid; alteri nullum eſt contrarium quod de vtroq; prædicatur æquiuocum eſt, at motuum localium. rectus habet contrarium circularis non habet. vt Ariſtoteles diſerte in primo de cælo. ergo motus localis eſt æquiuocus.

Secunda ratio Alb. Magni 3. lib. phyſ. tract. 1. cap. 2.

Omne vniuocum in ſua communitate ſumptum habet naturam vnã eiuſdem eſſentiæ. At motus in ſua communitate ſumptus vt eſt ſcilicet communis, attributis illi ſpeciebus Alterationi. Augumentationi, motui locali non habet naturã aliquam vnam eiuſdem eſſentiæ. ergo motus non eſt vniuocus. Probatur minor. quoniam motus non habet naturam vnam decurrentem per prædicamenta varia, in quibus Alteratio Augumentatio, motus localis reponũtur. ſcil. Qualitas quantitas vbi. Non habet autẽ nam eiuſmodi

decurrentem quoniam nulla eſt natura, quæ decurrat per varia prædicamenta, ac diuerſa.

Ratio tertia ibidem Alberti.

Si motus eſſet genus ad lationem, alterationem, augumentationem oportet vel dictas ſpecies eſſe in vnico genere, vel motum vnicum licet genus exiſtentem, eſſe in diuerſis generibus. ſed neutrum eſſe poteſt. ergo. Non probat aſſumptum ſed pro manifeſto ſumit neq; enim diuerſorum generum ſpecies poſſunt eſſe in eodem prædicamento, neq; vnum prædicamentum diſpergi in prædicamenta plura.

Tertia concluſio corollaria Alberti Magni dicto loco.

Motus eſt analogum prædicatum.

Ratio eiuſdem ibidem.

Quoniam non eſt vniuocum prædicatum vt iam demonſtrauit, neq; eſt æquiuocum à fortuna vt infra ſe oſtenſurum pollicetur. eſt ergo analogum. quod ſcil. cum æquiuoco à conſilio confunditur.

Concluſio quarta.

Motus in tota latitudine ad quattuor prædicamento reducitur, vt vero à mutatione ſe iungitur. ad tria. ſciticet qualitatis quantitatis vbi.

Declaratio.

Senſus opinionis eſt motum in eodem eſſe predicamento, in quo terminus eius ad quem reperitur non ſemel fuit antea neceſſe termini ad quem mentionem facere: breuiter tamen nunc repetamus in motu tria eſſe terminum à quo; terminum ad quem, ſubiectum in calefactione ex. g. manus eſt frigiditas, a qua receditur eſt caliditas, quæ acquiritur, eſt manus quæ caleſcit frigiditas eſt terminus, à quo receditur manus. caliditas eſt terminus, ad quem eſt ſcilicet ipſa, quæ acquiritur, & manus eſt ſubiectum motus. Auerroes opinatur, & multi cum eo calefactionem eſſe caliditatem ipſam eſſentialiter, licet ſecundum eſſe differat, vt eiuſdem ſententiam declarat Albert., ac Auerroes rem his explicat. Motus vt eſt perfectio, ad quam tendit, neq; ab ea differt, niſi ſecundum magis, & minus eſt in eodem prædicamento, in quo perfectio illa ſeu forma. v. g. calefactio in prædicamento qualitatis, in quo eſt calor. ſi quidem motus non eſt aliud quam generatio partis perfectionis poſt partem, ad quam tendit, vt vero motus eſt via ad perfectionem; quoniam via ad perfectionem eſt aliud à perfectione, ita motus eſt genus per ſe neceſſario, & ita eſt genus paſſionis. in eoq; reponitur ab Ariſtotele in prædicamentis. verum hic modus conſiderandi motum, vt viam eſt famoſior. at conſiderandi, vt perfectionem eſt verior, proinde Ariſtoteles in prædicamentis, vbi popularius loquitur in prædicamento paſſionis repoſuit, at in lib. phyſicorum, vbi ad veritatem loquitur reponit in prædicamentis perfectionis, ſcilicet formæ, & termini ad quem. hæc Auerroes quem multi ſequuntur. licet Auerroes aliter loqui videatur 5. phyſ. com, 17. nam dicit motum ſecundum materiam reponi in predicamentis, in quibus perfectio, & terminus ad quem, at quatenus eſt forma in hac materia ita conſtituere prędicamentum paſſionis, qui dicendi modus non abhorreret à modo Auicennæ qui dicit motum ſecundum materiam eſſe in prædicamento termini, at motum præciſe ſumptum eſſe prædicamentum paſſionis, at nunc ad rationes pro concluſione propoſita deueniamus.

lib. 3. phyſ. tex. com. 4.

Ratio.

Ratio prima quæ videtur eſſe Auerrois com. 4.

Quod non differt à perfectione, ac forma aliqua, niſi ſecundum magis, & minus eſt in eodem cum ipſo prædicamento. Motus non differt à perfectione, & forma (ad quam ſcil. vadit) niſi ſecundum magis, & minus. ergo motus eſt in eodem cum forma (ad quam ſcilicet vadit) prædicamento. Minor probari ab eodem Auerroe videtur eo quod motus nihil aliud ſit, quam generatio partis poſt partē perfectionis, ad quam intendit donec perficiatur.

Ratio ſecunda penes Albertum dicto lib. 3. phyſ. tract. 1. cap. 3.

Forma permiſta potentiæ eſt in eodem prædicamento cum forma pura, ſcilicet albedo ſex gradium cum Albedine, octo graduū at motus eſt forma permiſta potētię. ergo motus eſt in eod. prædicamento cum forma pura. Minor ferme ſupponitur eſt .n. in calefactione calor permiſtus potentiæ ad vlteriores gradus quouſq; integer aduenerit.

Ratio tertia. Per id quod eſt eſſentiale res quæq; ponitur in prædicamento quocirca reſtringendo ad motum. Per id quod eſt eſſentiale motui motus ponitur in prædicamento eod. ſcil. prædicamento in quo eſt id ipſum eſſentiale. At terminus ad quem, & forma eſt eſſentialis motui. ergo per terminum ad quem, & formam motus reponitur in prædicamento. eod. ſcilicet in quo eſt is ipſe terminus. Probat minorem. Id per quod ad aptatur definitio motus, ſpeciæbus motus, ſcilicet alteratione, motui locali augumentationi eſt eſtentiale motui non adaptatur ſcilicet definitio rebus, niſi per eſſentiale rebus. At terminus ad quem eſt per quem ad aptatur definitio motus ſpetiebus illius. ergo terminus ad quem motus eſt eſſentialis motui. Minor probatur definitio enim motus aptatur alterationi per qualitatem definitur ſiquidem motus ad qualitatem. Augnmentatio per quantitatem, latio per locum, aut vbi.

Examen. Prima ratio vtitur minore falſa negari ſiquidem debet nedum poteſt differt ſecundum magis, & minus ſolum imperfecta forma; ſed quæſtionis à forma perfecta. & integra. v. g. calor inpreſſus, & quieſcens quattuor graduum à calore octo graduum: ſed calor quattuor graduum adhuc fluens differt à calore integrorum octo graduum, etiam fluxu, & hinc naſcitur diſtinctio prædicamentaria vt infra in calce, & iudicio.

Examen ſecundæ rationis.

In ſecunda ratione maior eſt diſtinguenda. forma præmiſta potentiæ, ſcil. quieſcens, & in eodem prædicamento, at non forma adhuc fluens. albedo inquam quinq; graduum eſt in eodem prędicamento cum albedine octo graduum. at non albedo fluens.

Examen tertiæ rationis.

Tertiæ rationis maior cum diligentia eſt conſideranda, eſſentiale ſiquidem vno modo ſumitur pro omni eo, quod eſt in definitione rei reponitur alio modo ſolum pro eo quod eſt pars intima eſſentiæ. Hæc duo in accidentibus præſertim differrent. Nam differentia ex additamento, quæ in horum definitione ponitur, vt Luna in definitione eclipſis non eſt pars intima eſſentiæ: de eſſentiali ergo primo modo eſſe vera propoſitio, ac de eſſentiali ſecundo modo falſa eſt: nam eclipſis non ponitur in prædicamento ſubſtantiæ in quo ponitur luna.

Iudicium Authoris.

In proferendo de ſubtiliſsima diſputatione, quid probabilius arbitrer præmitto

mitto. vt præambulum ad iuſtam veritatis æſtimationem concluſionem eã Auicenæ quam impugnat Auerroes. ego autem probabiliorem contraria arbritror ſcilicet.

ARTICVLVS SECVNDVS.

Vtrum forma fluens ſit in prædicamento formæ quieſcentis.

Concluſio præambula.

Formæ quieſcentes non fluentes ſunt in prædicamento formæ tributo.

Declaratio.

Albedini tribuitur prædicamentum qualitatis, & vere dico in eo prædicamento eſſe albedinem tantum quieſcentem; non albedinem fluentem ſcilicet eſſe albedinem non dealbationem, neq; vt dealbatio actiuę ſumitur pro eius productione, neq; vt paſſiue ſumitur pro eius receptione à ſubiecto quod dealbatur. hæc fuit opinio Auic. cui ego ſubſcribo hac præſertim ratione.

Ratio. Si forma fluens, & quieſcens eſſent in eodem prædicamento duo prędicamenta actionis,& paſſionis non eſſent diſtincta ſcilicet à cæteris v.g. à prædicamento qualitatis, præſertim,& quantitatis, & vbi. At ſunt ex communi ſchola, & ex ſententia Auerrois, & aſſerentium formam fluentem, & quieſcentem eſſe in eod. prædicamento. ergo forma fluens, vt quieſcens non ſunt in eod. prædicamento, Conſequentia probatur, calefactio, vt paſſionem importat, demũq; vt eſt in prædicamento paſſionis, cum tota in calore ipſo recepto conſiſtat, eius calor differt à calore, qui eſt in prædicamento qualitatis triplici differentia. ſcilicet imperfectione. potẽtia, & fluxu: eſt enim calor, vt adhuc paſſionem facit, adeoq; ſubinde imprimitur in patiens infra gradus octo ſemper; octauo enim,& poſtremo gradu ingrediente ceſſat omnis motus, eſt præterea in potentia ad vlteriorem gradum. & dum ſubinde imprimitur ſubinde fluit. tribus ergo differentijs à calore perfecto, & puto diſtinguitur. quarum neq; imperfectio, neq; potentia excludit à prædicamento qualitatis; nam calor quinq; etiam graduum quieſcens eſt in prædicamento qualitatis facit ſiquidem quale ſubiectum. calor autem quinq; graduum, & imperfectionem includit, & potentiam. ergo ſola differentia fluxus conſtituit in prædicamento paſſionis. fluxus inquam in ſuſcipiens. ſicut fluxus ab effundente conſtituet prædicamentum eandem ob rationẽ actionis.

Corollarium. Quod antea in ſoluendis contrarijs argumentis dixeram nunc confirmatur: rationem fluendi, & fluxus conſtituere prædicamentum aliud á prædicamento quieſcentis formæ. Hæc præuia concluſione ego dicerem motum, ſi ſit ſolum actus imperfecti eſſe, ac conſtituere prædicamẽtum paſſionis. at ſi etiam ſit aliquis motus actus perfecti (qua de re poſtea) notum implere duo prædicamenta actionis, ſcilicet & paſſionis, quæ ſola formam fluentem continent. vtrum autem motus ſit, & perfecti, & imperfecti actus, & ſi ſit motus paſſio, vtrum tamen inter ipſum, & paſſionem differentia intercedat, & quæ in ijs, quæ ſequuntur erit diſſerendi locus interim conſtitui à motu prædicamentum paſſionis, eſt cohærens dicti. vtrum autem illud ſolum conſtituat, diſceptabitur. conſequens vero eſt Auicennæ opinionem Auerrois opinioni præferendam eſſe, at ſunt aliquæ rationes contrariæ ſoluendæ, quæ præſertim penes Toletum ſunt. Non eſt forma fluens motus. quoniam eſſet ens per accidens motus. At non eſt ens per accidens, ergo motus non eſt forma fluens. Conſequentiam probat. quoniam forma fluens duo includit formam, ſcilicet & fluxum.

ſolu-

Solutio. At ſoluitur ratio fluxus formæ non eſt res alia à forma; ſed modus eius: compoſitio autem ex re; & modo non facit ens per accidens ſaltē, non admittentilli, qui ens in prædicamenta modis contrahi dicunt, qua de re alias. certe albedo cum ſuis gradibus non conſtituit ens per accidens.

QVÆSTIO TERTIA.

Vtrum motus definitionis ſit capax.

Concluſio prima.

Motus eſt definitionis capax, & compos.

Ratio prima ex auctoritate.

Ariſtoteles eum definit eſſe ſcilicet actum entis in potentia, quatenus in potentia. ergo eſt definitionis capax.

Ratio ſecunda. Cuicunque competit oratio continens genus, & differentiam, aut differentias, vel quæ vicem ſupplent ei competit definitio, At motui competit oratio continens genus, & differentiam, ſeu differentias, vel que vicem ſupplent. ergo motui competit definitio.

Declaratio, & probatio.

Dicitur cui competit genus, & differentia, vel quæ vicem ſupplent generis. & differentiæ, vt ſaltem conuincatur motum definiri inſtar analogorum probatur ergo ita declarata minor ex indagine, non amplius ex auctoritate Ariſtotelis eſt enim motus (actus) eſt hic inſtar generis, entis in potentia; eſt hæc differentia, vel loco differentiæ (quatenus in potentia) eſt alia differentia, vel vicem ſupplens differentiæ.

Concluſio ſecunda.

Motus non eſt definitionis capax.

Ratio. Cuius nullum eſt genus. ſupra quod ſcilicet nullum eſt genus id nō eſt definitionis capax. Supra motum nullum eſt genus. ergo motus non eſt definitionis capax. Maior videtur plana, dum definitio conſtare debeat ex genere, & differentia. Minor autem conſtat. Quoniam motus. vel eſt genus ſupremum, ſi ſit paſſio, vel ſupra, & extra genus, ſi tum actio, tum paſſio, ſini motus, vel ſi tria prædicamenta occupet qualitatis. quantitatis, & vbi, vel etiam ſubſtantiæ, dum motus ad generationem extendatur.

Iudicium. In hac controuerſia diſtinguenda definitio in vniuocam, & analogam, vt vocant, accipiuntq. nunc ſcholæ, dicendumq; motum analoga definitione poſſe definiri non autem vniuoca, cuius etiam concluſionis declarandus eſt ſenſus; duplex enim eſſe poteſt, vel enim intelligimus non, eſſe vniuoca prædicata ipſa per ſe, quæ in propoſitione ponuntur, vel non eſſe vniuoca reſpectu totius definiti. ſecundus hic ſenſus, verus primus non æque admitendus v. g. ſanitatis definitio ſymetica ſcilicet, calidi, frigidi, humidi ſicci, vt definit Galenus ex vniuocis prædicatis, & partibus conſtat. at ad omnia quæ dicuntur ſana, non eſt vniuoca definitio, non enim de ſanitate vrinæ, non de ſanitas pharmaci vniuoce dicitur. Motus ergo definitionis hoc modo annalogè eſt capax, & ita ſchola, & Ariſtoteles priceps ſcholę arbitrati ſunt motum definiri, id concludunt rationes, hinc inde adductæ.

QVÆ-

QVÆSTIO QVARTA.

De definitione motus, quæ ſit, ſeu quid ſit motus

SVccedit quæſtio, quæ ſit definitio motus, & demum quid ſit motus. qua in re illud ſane conſtat Ariſtotelem multo diligentius præcedentibus phyloſophis adornaſſe inquiſitionem motus: potius enim reliqui motus comprę. henſionem, & ſignificationem ſuppoſuere cæterum ſpecies earũ ſunt proſequti. Plato autē videtur etiam attigiſſe cauſam potiuſquam eſſentiam motus. Ariſtoteles ergo miro acumine agnouit potentiæ ; ſcil. paſſiuæ, & poſſibilitati duplicem actum reſpondre v. g. calefactibilitati, & calefactibili duplicem reſpondere actum, alter quorum eſt calefactio, alter eſt calor iam acquiſitus. nam calefactabilitas cum importet potentiam, vt calefiat, dum calefit ad actum quemdam peruenit potentia ; alter actus eſt calor acquiſitus, & abſolutus, ac quieſcens, nam tum poſtremum, & abſolutum actum potentia incaleſcendi ſuſcipit cum res plene calida facta eſt. Horum duorum actuum poſtremus non eſt motus immo cum is aduenerit, ceſſat omnis motus. Cum enim res plenè calefacta eſt, nullum habet in calore, & ad calorem progreſſum, ſed ſub acquiſito calore quieſcit. Non eſt etiam miſtus, cum potentia abſq; omni actu perſiſtit, nempe cum calefactibile nullum calorem adhuc acquiſiuit, vel ad eum tetendit. quieſcit in ſua potentia caleſendi. Tum ergo ſolum eſt motus cum calefactibile ſubinde calefit, nondumq; eſt plenè calefactum. In eiuſmodi ergo actu ſtatuit motum Ariſtoteles, quem actum vocat primum Themiſtius, non vt dicitur primus, qui importat formam, & diſtinguitur à ſecundo, qui dicit operationem, ſed vt primum in ſubiectum ſuccedit, & non niſi per ipſum, & poſt ipſum ſuccedit a ctus perfectus: non niſi ſcil. per eũ poſt calefactionem ſuccedit in re calor abſolutus, & demum calefactum eſſe. Eiuſmodi itaque actum vt exprimeret Ariſtoteles vocat actum entis in potentia, quatenus in potentia eſſe actũ entis in potentia, conuenit etiam calori eſt is in quoq; actus calefactibilis. At eſſe actum entis in potentia quatenus in potentia conuenit, ſolum calefactioni, ea enim eſt adeo actus calefactibilis, vt perſeueret adhuc eſſe calefactibile, ſed videtur prima fronte adhuc diminuta explicatio, actus huius, quem pro motu aſſignat Ariſtoteles, ſcilicet calefactionis, nam non ſecernit eam ab imperfecto calore acquiſito, cum eſt abrupta, impeditaue vlterior calefactio eſto res calefacta, vſq; ad gradum quintum caloris, & remoto calefaciente non amplius calefiat. Adhuc tamen eſt res in potentia ad tres vlteriores gradus, vt imperfectus is calor ſit actus entis in potentia quatenus in potentia, quia adhuc perſeuerat potentia, ſed reſeruetur difficultas explicationi definitionis Ariſtotelicæ. Interim tamen ex conſideratione diſcriminis inter perſeuerantiam potentiæ, ex imperfectione actus, & inter perſeuerantiam potentiæ in ipſamet calefactione conijciemus ſolutionem nimirum in calefactione perſeuerat potentia ex intrinſeca eius ratione, dum enim adhuc res calefit includit vlteriorē progreſſũ ſecus nō calefit ſed calefacta eſt at imperfectione actus non conſiſtit abſolute, & per ſe potentia ad vlteriorem

rem gradum ſed ſolum cum relatione ſubiecti, & ad ſubiectum. nam quinque gradus caloris in aliquo ſubiecto potentiam relinquent ad vlteriorem gradum in alio nequacquam nam pleraq; res naturales non pertingunt ad gradum octauum niſi corrumpantur vt cum igniuntur. Hæc in ſumma eſt doctrina Ariſtotelis de motu modo, quæ pro his, aut contra dicantur diuiſis concluſionibus immo diuiſis articulis exponamus.

ARTICVLVS PRIMVS. Quæſit definitio Ariſtotelis.

Concluſio prima, & communiter ſcholæ.

Definitio Ariſtotelis eſt, Motus eſt actus entis in potentia, quatenus in patentia.

Ratio.

Quoniam Ariſtoteles hanc definitionem multis præmiſſis adornat in indagine motus eamq; & ponit, & multa verborum ſerie accurate in ſingulis partibus probat, ideo hanc pro definitione motus peripatetici paſſim admittunt, ac ſuſcipiunt, vt ab Ariſtotele traditam: ſolum in explicatione diſſentiunt, & in græca appellatione actus quem ἐντελέχειαν Alexander, & Porphyrius, & cæteri fermè omnes. ac ἐνέργειαν vocandum, & exprimendum vult ſimplicius, verum hanc eſſe definitionem ab Ariſtotele poſitam, ac elaboratam, vt veram, & præcipuam, conſentiunt. ſuppoſitiones, ceuq; principia præmittit textubus 3. & 4. definitionem deducit tex. 6. eam probat expoſitione tex. 7. declarat in ſingulis partibus tex. 8. 9. 10. confirmat tex. 11. directe. at indirecte reprobando aliorum definitiones, deſcriptioneſue tex. 12 13. 14. 15. cum hæc omnia ergo ad vnam dictam definitionem ordinentur conſequens eſt, hanc eſſe definitionem ab Ariſtotele intentam. *lib. 3. phyſ.*

Concluſio ſecunda Vicomercatus. Prior D. Dh. Perrerius de comm. prin. lib. 13. cap. 5. dub. 3.

Definitio motus eſt actus mobilis, qua mobile Ariſtoteles tex. 16. eodem lib. 3. phyſ.

Ratio prima. Hanc definitionem deducit ex prima Ariſtoteles eſt ergo perfectior. iuxta illud. Poſteriores curæ.

Ratio ſecunda. Quoniam exprimit magis ſubiectum motus eſſe ſcilicet quod mouetur, non quod mouet, & ſubiectum in definitionibus accidentium conſtituere videtur differentiam, differentiam ſcil. per additamentum.

Concluſio tertia. Perrerij eod. in loco.

Motus eſt actus actiui, & paſſiui quatenus huiuſmodi. Ariſtoteles 3. phyſ. tex. 23.

Ratio prima. Ponitur poſtremo loco ab Ariſtotele eamq; notiorem vocat, vt reliquæ tanquam minus notæ cadant a conditione definitionis, inter præcipua repoſita ab Ariſtotele 6. Topic. loc. 5.

Ratio Secunda. Definitio perfecta præſtat imperfectæ. at perfecta definitio accidentis eſt, quæ cauſalem cum eſſentiali iungit, quod facit hæc tertia, coniungit enim mouentis actum, qui eſt cauſa motus.

Corollario. Vnde, & pro definitione videtur, & accipi poſſe oratio tex. 9. „ eius autem, quod potentia exiſtit actus, cum actu exiſtens agit quatenus mobile motus eſt.

Examen, & iudicium.

Controuerſia hæc naſcitur ex eo principio quod vnius rei vnica ſit definitio quæ tamen maxima exceptiones habet prima enim in accidentibus triplex definitio reperitur eſſentialis, cauſalis. & perfecta, quæ ex ambabus il-

lis

lis integratur vnde maxi ma eſt diſtinguenda. Vnius rei vnica eſt definitio eſſentialis: vnica definitio cauſalis, vnica definitio perfecta. Alia eſt limitatio eſſentialis ipſius definitionis eſſe nempe vnicam in eadem ſcientia, at in varijs ſcientijs variari poſſe definitiones, aliter enim in metaphyſica interdum definiri rem, aliter in naturali philoſophia, vnde Perrerius primam motus definitionem metaphyſicam vocat, ſecundam naturalem. Sed de hac poſtrema diſtinctione alias. Ex definitionum ergo multiplicitate, non ſubſiſtit illatio, Ariſtoteles aliter etiam definit motum, quam quod ſit actus entis in potentia, quatenus in potentia, ergo non eſt ſecundum Ariſtotelem hæc eius definitio, etenim poteſt plures definitiones iuxta diſtinctionem allatam ſuſcipere, ſed ea tamen quæſtio permanet. Quæ ex adductis definitionibus ſit acceptior Ariſtoteli definitio, & quæ magis exprimat naturam motus. Controuerſia vero ſolum eſſe poteſt inter primam, & ſecundam definitionem, quæ ambæ ſunt eſſentiales, cæterum enim, quæ & cauſalem, & eſſentialem continet, eſſe perfectiorem, altera tantum, atq; ab Ariſtotele magis eam probatam, non eſt cur in dubium reuocet quicunq; quæ in analyticis poſterioribus tradit viderit. Communior ergo ſententia fert primam definitionem eſſe potiorem, & ſunt etiam qui eam pro definitione non agnoſcāt, vt Toletus, qui interpretatur ibi Ariſtotelem declarare, ſolum vtrius ſit actus motus mouentis, an mobilis? & concludere eſſe mobilis. Ego hac in re probabilem arbitror communem Scholæ ſenſum, qui primam definitionem magis exprimere naturam motus fert, vt diſtinctiorem ſcilicet cognitionem ipſa tradat, at ſecunda confuſam, cum motum definiat per mobile, quod ad ſui cognitionem, iam ſupponit motum. Non nego ego importari ab ea hunc actum medium inter puram formam, & actum perfectum, etenim calefactio non tollit, ſed tolerat calefactibilitatē, vt actus mobilis, qua mobile, ſcil. perſeuerante mobilitate, ſit hic ipſe actus, in quo cōſiſtit motus: at à poſteriori. ſignificatur quia mobile ſupponit ad ſui cognitionē, cognitionē motus. At prior definitio diſtinctā in ſuo genere notitiā aperit huiuſmodi actus, & diſtinctiones actus in duos indicat. eſſe ſcil. actū, qui pām nō exhaurit totā; ſed partē relinquit. Cū contra conſtet eſſe actū aliquē, qui totam potentiam ſedando ipſam abſumit. Sit ergo concluſio prima inter definitiones eſſentiales præſtat prima Ariſtotelis definitio, quia ſcilicet ſecunda eſt à poſteriori, adeoq; non eſt ſimpliciter definitio, cum motus definiatur per mobile, quod non niſi per motum intelligitur. Nec ſatisfacit reſponſio Alex. eſſe ſcilicet motum, & mobile relatiua; adeoq; neceſſario ſe mutuo definire falſum enim eſt relatiua eſſe motum, & mobile non enim relatiuum. efertur ad ſubiectum; ſed ad terminum, vt pater ad filium, non ad perſonam ſubiectam paternitati, & mobile refertur ad motiuum, & viciſſim, non ad id, quod mouetur, vnde ea procedit communis aſſertio reſpectum, ad, non reſpectum, in, facere, ac conſtituere relationem. Attamen pro definitione ſecunda eſt, quod prior ex vi verborum non reſtringitur ad potentiam paſſiuā, & tamen motus ſecundum Ariſtotelem, eiuſq; ſenſum in præſenti motus indagine ad potentiam paſſiuam ſpectat id, quod ſecunda definitio omnino exprimit. Vt videatur hæc ad prioris, vel emendationem, vel ſaltem explicationem adhibita: Ariſtoteles ſane in priore definitione explicanda patefacit ſe de paſſiua potentia loqui, & de potentia mobilis, vt tex. 9. ibi (& potentia quadam mobili) apertum fit: verum quoniam verba primæ defini-

tionis ex ſe non ad paſſiuam arctantur ideo mutata definitione reſtrinxit ad paſſiuam Ariſtoteles ad potentiam mobilis cogendo, aut ſententia, quæ hanc præfert, ſit ipſa quoq; valde probabilis, cum reciprocatio ſit neceſſaria conditio definitionis, niſi dicamus id quod probabiliſſimè dicitur potentiam hic ſumi ad ipſummet actum, quæ eſt potentia paſſiua: dum vero contrahatur potentia ad paſſiuam, tum nulla eget reſtrictione definitio prima in Ariſtotelico ipſo ſenſu, conſequenterq; ipſam eſſe præferendam. Sit deinde ſecunda concluſio tertia definitio, & quam etiam quarto loco, ideſt in corollario poſuimus eſt potior prima, & ſecunda: cum eſſentialem, & cauſalem aggreget, vt in examine poſtea.

Quoad rationes autem concluſionum. Erat pro prima concluſione quòd ad primam definitionem eliciendam, & aſtruendam Ariſtoteles multa molitur, & peculiari diligentia vtitur, quam non adhibet ad ſecundam, & ad reliquas; ſed facile eſt reſpondere. Ad ſecundam deſeruit pro ſuppoſitione prima ipſa definitio, vt quæ illi deſeruiunt etiam ad ſecundam dirigantur. Pro ſecunda definitione erat fundamentum, quod ſubiectum accidentis definitionem requiritur pro differentia ex additamento. Reſpondetur verũ id eſſe de accidentibus proprijs, deq; illis id ab Ariſtotele aſſertum, at de accidentibus communibus nequaquam. *Examen rationum.*

Pro corollario. Vtrum mouens ſit de eſſentia motus.

Poſſumus ex dictis illam breuiter quæſtionem ſoluere. Vtrum mouens pertineat ad eſſentiam motus, videbatur autem pertinere cum eius aliquam definitionem ingrediatur: ſed ceſſat ratio, & dubitatio, ſi repetamus mouens includi in definitione perfecta, & integra motus, vt definitionem cauſalem, ſicut interpoſitio terræ ingreditur definitionem eclipſis, vt cauſalis non vt pars definitionis eſſentialis.

ARTICVLVS SECVNDVS.

Quæ ſit ſignificatio ſingularum partium definitionis Ariſtotelicæ primæ.

Tres ſunt particulæ in definitione Ariſtotelis Actus entis in potentia. Quatenus in potentia; immo ſecunda ſubdiuiditur. Entis in potentia. De prima particula, prima naſcitur dubitatio, que vox græca pro latina [actus] reponi debeat ἐντελέχεια an ἐνέργεια in varijs .n. codicib. græcis vtraq; reperitur. Simplicius autem energiæ præfert, Alexander entelechiam. Simplicius autem videtur eo codice vſus, in quo definitio ipſa energiam non entelechiam continebat, immo nullum alium dicentem vidiſſe videtur, proindeq; arbitratur Alexandrum entelechiam repoſuiſſe; quod videret in ſequentibus poſt definitionem verbis Ariſtotelem voce deinceps entelechiæ vſum; ſed codices noſtri entelechiam vbiq; & in definitione, & præ, & poſt habent; vt codices ſint pro Alexandro, & pro entelechia. Eſt etiam ratio, nam energia ſignificat operationem cum ἀπὸ τοῦ ἔργου ergo procedat, ergon autẽ græcè ſignificat opus: at operatio procedit ab habitu, & à forma, motus vero eſt ad acquirendam formam, proindeq; actum imperfecti importat at operatio importat actum perfecti: procedit enim à forma: quam operans habet actu. ſit ergo concluſio, & ſcribi, & ſcribendam eſſe entelechiam, non energiam, ſignificareq; adeo actum ad quem tenditur, vt nondum habitum, vel non plene habitum, non autem actum iã actu obtentum, qui ex ſe alium fundat.

Entis in potẽa. Secũda particula [entis] nõ eſt accipiẽda, vt ibi ẽs ſignificet ens

tranſcendens, omnia prædicamenta implens, ſed vt exiſtentiam importat iunctam ſequenti ly in potentia, non ſeorſum ſumptam. dicent aliqui non ſumi pro nomine, ſed pro participio; eſt itaq; coniungenda vox cum ſequenti in potentia, vt ſit ſenſus eius, quod in potentia eſt, exiſtitue: verum non eſt abſolutè hoc adeo accipiendum, vt intelligatur ad ſubiectum, cuius eſt actus, non eſſe neque exiſtere niſi potentia. Sed referenda eſt potentia ad ipſum actum, vt ſignificet eſſe actum eius, quod eſt in potentia ad illum ipſum actum: ſecus contrarium eſt verum, eſſe ſcilicet actu non potentia ſubiectum motus, quam conditionem ad diſtinguendum motum à mutatione interponit Ariſtoteles.

Quatenus in potentia. Poſtrema particula [quatenus in potentia] non ſignificat ſolum rationem ſpecificantem v.gr. calidum actu eſt in potentia ad frigus, non ad calorem, vt frigoris ratione ſit in potentia calidum actu, ſicut ratione caloris eſt actu non potentia, ſed ſignificat hic perſeuerantiam potentiæ, vt ſcilicet ſit eiuſmodi actu, qui toleret potentiam perſeuerare ſecum, quod ſuperius declaraui in aggreſſione quæſtionis huius quartæ, addendo eiuſmodi potentiæ perſeuerantiam eſſe abſolute, & per ſe, non autem ex accidenti, ſeu ex relatione ad ſubiectum veluti ibidem declaraui.

ARTICVLVS TERTTIVS. *Vtrum definitio Ariſtotelis ſit bona.*

Conſideremus nunc quibus confirmatur definitio hæc Ariſtotelis, & quibus improbatur: concluſiones. ergo ſecernamus.

Concluſio prima dubitandi gratia a peripateticis proponitur.

Motus definitio prima tradita ab Ariſtotele non eſt bona. ſcilicet. motus eſt actus entis in potentia quatenus in potentia.

Ratio prima Iand.

Actus entis in potentia quatenus in potentia eſt potentia. motus non eſt potentia. Ergo motus non eſt actus entis in potentia quatenus in potentia. Minor probatur: nam ſecus motus eſſet potentia etiam actus. adeoq; eſſet potentia, & non potentia, & actus, & non actus quæ implicant.

Ratio ſecunda Iand. Mobile, & quod mouetur eſt ens actu non ens in potentia. ex Ariſtotele 5. phyſ. tex. 8. Motus eſt actus mobilis (vt Ariſtoteles) ipſe tex. 16. Ergo motus eſt actus entis in actu non entis in potentia.

Ratio tertia Iand. Si motus eſſet actus entis in potentia quatenus in potentia eſſet actus omnis entis in potentia. At non, eſt actus omnis entis in potentia v. gr. materia eſt ens in potentia: at non eſt eius actus motus. Ergo motus non eſt actus in potentia quatenus in potentia. Conſequentia probatur quoniam ex dicto quatenus ipſum conſequitur dictum de omni. Homo quatenus homo eſt rationalis, & omnis homo eſt rationalis.

Ratio quarta. Si motus eſſet actus entis in potentia &c. ſequeretur motũ eſſe actum mobilis qua mobile vt Ariſtoteles illam definitionem in hanc mutat At hoc eſt falſum ergo &c.. Aſſumptum probatur quoniam ſi motus eſſet actus mobilis. non poſſet eſſe mobile niſi moueretur actu. at hoc eſt falſum nam dicimus manum calefactibilem etiam antequam incipiat calefieri.

Ratio quinta Giann. Anima eſt actus corporis potentia vitam habentis. At anima non eſt motus. Ergo motus non bene definitur actus entis in potentia

Ratio ſexta. Definitio quæ non continet ſubiectum mala eſt. At hæc definitio quæ non continet ſubiectum motus non enim continet corpus. Ergo hæc definitio mala.

Ratio ſeptima. Motus definitio boni debet contineri terminum ad quem. Hæc definitio non continet terminum. Ergo Hæc definitio non eſt bona. Minor ſupponitur maior probatur, vt per terminum ad quem conſtituitur motus. *Ratio octaua.*

Conuenit definitio alij à definito ſcilicet formæ imperfectæ quieſcenti. non eſt bona. Antecedens probatur. nam calor ex. gr. quicumq; gradum relinquit in calefactibili in potentia ad vlteriorem calefactionem tamen ea forma imperfecta non eſt motus dum quieſcit.

Examen.

Examen primæ rationis. Primæ rationis ſolutio penes Iand. eſt inſtando maiori quod ſcilicet omnis actus entis in potentia quatenus in potentia ſit pura potentia: poteſt enim eſſe actus imperfectus modo expoſito. at mihi diſtinquendus videtur ſenſus æquiuocus in voce (actus) alio enim modo ſumi poteſt pro ratione formali ob quam, & per quam res ipſa conſtituitur quęcumq; illa ſit, & ita potentia erit actus entis potentialis: conſtituitur enim ens potentiale a potentia quam habet. alio modo actus ſumitur pro termino ad quē tendit, & refert potentia. propoſitio. Ergo maior vera eſt in prima ſignificatione. at definitio Ariſtotelis ſumit actum entis in potentiali, & ſecundo modo. quomodo actus eſt motus, & vlterior actus, ac perfectus eſt forma, quæ eſt terminus motus.

Examen ſecundæ rationis. Secunda ratio ſoluitur ab eodem mobile diuerſa ratione eſſe actu, & potentia adeoq; motum eſſe entis in actu ſed non quatenus in actu; ſed quatenus potentia æs eſt actu per ſuam formam. at eſt in potentia ad calorem cum actu frigeſcit. motus ergo ſcilicet calefactio eſt actus æris non quatenus eſt æs ſed quatenus eſt calefactibile.

Examen tertiæ rationis. Tertia ratio ex varia acceptione ly quatenus procedit. vno quidem modo quatenus conuerſionē, & reciprocationem importat, at alijs modis etiam pluribus non importat reciprocationem nunc multo minus cum ſignificat perſeuerantiam potentiæ modo expoſito varias ſignificationes ly quatenus alias expoſui.

Examen quartæ rationis. Aſſumptum quartæ rationis, ac probatio aſſumpti patitur ad conſequentiam inſtantiam eſt autem cōſequentia ſi eſſet actus mobilis non eſſet mobile niſi moueretur actu. Gianninus reſpondet mobile eſſe, & quod nondum mouetur, & quod actu mouetur nam adhuc dum perſeuerat motus eſt mobile, eſt autem motus actus mobilis ſecundo hoc modo ſumpti non primo modo. ſed ſolutio etiam ſi occurrat falſo non occurrit cauſæ falſi. vt occurrere ex Ariſtotelis dogmate oportet. potior eſt ſolutio Landuni ſi ſenſum ſpectemus licet voces non æque claræ. diſtinguit ergo actum in eum qui formaliter talis ſit, & in eum, qui finaliter. concedit conſequentiam de actu formaliter accepto non de actu finaliter ſumpto, & ſenſus eſt. diſtinctionis, quem nos in ſolutione primæ poſuimus, Nimirum actum ſumi poſſe tum pro ratione formali qua res conſtituitur tum pro termino ad quem tendit, & refertur potentia. primo modo procederet conſequentia ſecundo modo non procedit non enim ſi mobile refertur, & tendit vt ad ſuam perfectionem ad motum ſtatim atq; eſt mobile ſtatim habet motum ſicu neq; ſtatim atq; ſenſibile aliquod eſt, ſtatim actu ſentitur, & ſtatim atq; aliqui eſt docilis, ſtatim docetur.

Examen quintæ rationis. Quintæ reſpondet Gianninus diſcrimen eſſe int.

eſſe potentia quod tribuitur animæ, & eſſe in potentia, quod tribuitur motu hæc enim potentia refertur ad actum ipſum, qui properatur nempe ad motum: at potentia quæ ponitur in definitionę animæ non refertur ad actum in definitione poſitum, ſed ad alium ſcilicet ad operationem vitalem, & vitā At reſpondendum videtur peccare nempe rationem in forma adeoq; prorſus inefficacem eſſe. ita enim ex modo proponendi reſoluetur. Anima eſt actus corporis naturalis poteſtate vitam habentis. Anima nō eſt motus. ergo motus non eſt actus entis in pōa quatenus in potentia. Concluſio eſſe debet aliquis actus corporis naturalis poteſtate vitam habentis: non eſt motus, quæ nihil habet cōmertij cum concluſione intenta in dubitationibus motus non eſt actus entis in potentia. neq; enim poteſt eſſe. ergo motus non eſt actus corporis naturalis poteſtate vitam habentis, quæ neſcio quid nexus habereticum ea concluſione quoniam ſyllogiſmus eſſet in 3. figura ex minore negatiua.

Examen ſextæ rationis.

Maior falſa eſt de accidente communi conced' debet de proprio, cuius differentia ex ſubiecto ſumitur differentia idcirco ex additamento vocata minor quoq; falſa, dum vniuerſaliter ſumatur motus vt ſcilicet generationem compræhendit: nam ſubiectum eius non eſt corpus; ſed materia. At Gianninus aduerſus Piccolomineum, qui idem dixit, in urget: eo quod materia non ſubijcitur generationi, niſi vt eſt formata, adeoq; eſt corpus. Sed repugnat Ariſtoteli, & veritati Gianninus? ſubiectum generationis ab Ariſtotele materia primo phyſ. non corpus aſſignatur, & profecto forma ſubſtantialis recipitur à materia non à corpore. at non patitur materia, niſi ſub forma. Reſpondeo id quod eſt formatum eſſe terminum à quo, vel ad quem compoſitum corruptionis, aut generationis. Lignum in quod agit ignis ad comburendum non eſt ſubiectum, quod ſuſcipiat formam ignis, ſed hæc à materia ſuſcipitur, eſt quidem ſubiectum alterationis præparantis: at non eſt ſubiectum generationis ſubſtantialis.

Examen Septimæ rationis. Septimæ maior negatur à multis, quia in tota communitate motus non datur terminus, qui obijciatur motui: at minor iure merito negatur; etenim ly actus exprimit terminum ad quem potentiæ explicitè quidem proximum, qui eſt motus; at implicitè etiam formam, quæ eſt vltimus terminus ad quem, & à quo, non diſtinguitur motus, niſi eo modo, quo infra exponetur.

Examen octauæ rationis. Octauæ rationi iam fuit reſponſum in aggreſſione quæſtionis quartæ, & fuit repetita, ſed remiſſiuè in Articulo ſecundo in explicatione particulæ ly Quatenus in potentia. Ruuius reſpondet diſtinguendo relinquere potentiam poſitiuè, & negatiuè. Negatiuè eſt non plene actuare potentiam, quod conuenit etiam formæ imperfectæ. Poſitiuè vero importat vltra diminutam actuationem, ordinationem, alteriorem, quę conuenit motu, non formæ imperfectæ.

Concluſio ſecunda communis Scholæ Peripateticæ.

Definitio motus primo ab Ariſtotele tradita, ſcilicet motus eſt actus entis in potentia, quatenus in potentia, eſt bona.

Ratio Ariſtot tex. 7. 3. phyſ. ex Temiſtio, & Simplicio ipſum ſecuto.

Ædificatio eſt motus. Ædificabilis quatenus ædificabilis actus eſt ædificatio. Ergo ædificabilis, quatenus ædificabilis actus motus eſt. Intelligunt vero hi viri parem eſſe in cæteris rationem in medicatione, ſaltatione, volu-

Digitized by Google

tatione, & demum in cæteris motibus, itaut procedat, ex inductione hunc in modum. Ædificatio, volutatio, medicatio ſunt motus. Actus autem in potentia quatenus in potentia eſt alteratio volutatio ſaltatio &c. Ergo actus quatenus in potentia eſt motus.

Ratio ex Auerroe.

Eſt inductio, quæ ſententia, & reſolutio videtur cum nunc poſita conuenire Themiſtij.

Ratio ex reſolutione D. Thomæ.

D. Thomas arbitratur text. eo ſeptimo non demonſtrari ab Ariſtot. definitionem traditam motus, quod ſcilicet motus ſit actus entis in potentia, quatenus in potentia, ſed ſolum demonſtrari, quod ſit actus, at totam definitionem concludi in text. 11. cuius hanc rationem eſſe interpretatur.

Omne quod eſt in potentia contingit quandoq; id eſſe in actu. Sed ædificabile eſt in potentia. Ergo contingit aliquem actum eſſe ædificabilis, inquam tum ædificabile. Hæc autem eſſe vel domus, vel ædificatio. Non domus, quoniam cum facta eſt domus non ædificatur. At actus ædificabilis, quatenus ædificabile eſt cum ædificatur, reducitur ſcilicet in actum cum ædificatur. Ergo eſt ædificatio actus ædificabilis, quatenus ædificabile. Ædificatio autem eſt motus quidam. Ergo motus eſt actus entis in potentia, quatenus eiuſmodi.

Ratio Ariſtotelis aliter reſoluta, vterq; ſcilicet text. 7. & 11. coniungitur.

Singuli motus, nempe ædificatio, volutatio, ſaltatio, medicatio, &c. ſunt actus entis in potentia, quatenus in potentia. Ergo motus in vniuerſum eſt actus entis in potentia, quatenus in potentia. De ædificatione hūc in modum probat, pariterq; de cæteris probari poſſe ſupponit. Omne id, quo ędificabile, quatenus ædificabile eſt actu, eſt actus entis in potentia, quatenus in potentia. Ædificatio eſt id quo ædificabile, quatenus ædificabile eſt actu. Ergo ædificatio eſt actus entis in potentia, quatenus in potentia. Huius ſyllogiſmi ſola minor ab Ariſtotele ponitur apertè in illis verbis [„ Cum enim
„ ædificabile, quatenus tale ipſum dicimus eſſe, actu fuerit, ædificatur, &
„ hoc eſt ædificatio.] Ipſam vero probat text. 11. qnoniam Actus ædificabilis, quatenus ædificabile, vel eſt ædificatio, vel domus. Sed non eſt domus. Ergo eſt ædificatio, &c. Probat aſſumptum. Quoniam cum domus eſt non eſt amplius ædificabile, vt rationis vis hæc ſit ſi reſoluatur. Nullum, quod cum eſt, tollit ædificabile, eſt actus ædificabilis, quatenus ædificabile. Sed domus cum eſt, tollit ædificabile. Ergo domus non eſt actus ædificabilis, quatenus ædificabile. Vt vero magis adhuc confirmet ædificationem eſſe ædificabilis actum monet ædificationem non tollere ædificabile, ſcilicet cum ædificatione ædificabile manere in illis verbis [ædificatur autem ædificabile.]

Examen.

Examen primæ rationis. Minor inſtantiam patitur, cum enim oporteat eſſe vniuerſalem, eo quod ad definitionem, quæ vniuerſalis eſſe debet tendat ſyllogiſmus non videtur vniuerſaliter vera eſſe. Omnem ſcilicet actum entis in potentia, quatenus in potentia eſſe ædificationem, nam eius, quod eſt potentia calidum quatenus eiuſmodi potentiam habet actus nedum eſt calefactio, ſed etiam calor, quia calor perficit manum, ex. gr. frigidam, quę ideo eſt eſt in potentia ad calorem, non qua eſt in potentia ad albedinem, aut nigredinem, ſed quatenus eſt in potentia ad calorem, id eſt qua calefactibilis.

Examen ſecundæ rationis. Eadem inſtantia officit reſolutioni Auerroes; quatenus cum priore conſentit.

Examen tertiæ, & quartæ rationis. Si rigorem ſyllogiſticum ſeruemus videtur progreſſus tertiæ rationis à ſyllogiſtica norma recedere, at quoniam reduci forte poteſt, ideo conſideremus ſolum veritatem propoſitionum, quod examen cum quartæ examine conueniet, ad huius itaque propoſitionis examen reducamus. Syllogiſmus ergo neceſſarius etiam ſi totus admitteretur tamen non concluderet ſufficienter ad definitionis indaginem. Oportet ſiquidem conuerti eam cum definito, oportet ſcilicet nedum omnem ædificationem eſſe actum entis in potentia, quatenus in potentia, ſed etiam conuerti omnem ſcilicet actum entis in potentia, quatenus in potentia eſſe ædificationem in propoſita tamen materia ædificabilis, Supplet ergo proſyllogiſmus, qui nedum probat ædificationem eſſe id quo ædificabile, quatenus ædificabile eſt actu, ſed omnē ædificabilis, qua ædificabile actum eſſe ædificationem. quoniam vel ædificatio vel domus ſed non eſt domus actus. verum cum ex inſtantia aduerſus primam rationem non concederetur aſſumptum, eius probatio affertur nunc conſideranda. Nullum quod cum eſt tollit ædificabile eſt actus ædificabilis qua ędificabile ex cuius rationis maior patitur inſtantiam nam contra actus tollit potentiam quæ ad ipſum eſt. ſaltem eſt is communior ſcholæ ſenſus vnde.

Iudicium Authoris.

Acceptanda eſt definitio hæc. Actus entis in potentia quatenus in potentia at cum explicatione iam aſſignata particulæ quatenus. in potentia, quòd ſcil. importet perſeuerantiam potentiæ ſunt ita omnia euidentia. nimirum euidens eſt ex. gr. calefactibilis duplicem eſſe actum, & calefactionem, & calorem. calefactionem inquam quoniam cum res calefit iam potentia, vt calefiat in actum deducitur. calorem autem cum iam res incaluit, eſſe actum potentiæ eiuſdem, eſt ſane apertum. in calefactione autem conſiſtere motum, & non prius cum ad huc res ſub frigiditate quieſcit, neq; poſterius cum perfecte caluit, eſt id quoq; planum animaduertiſſe vero mediū eiuſmodi actum inter puram potentiam, & integrum actum, ac abſolutum fuit acriuiæ, ac ſubtilitatis Ariſtotelicæ. ceſſant ita inſtantiæ aduerſus rationes dum ly quatenus in potentia pro perſeuerantia potentiæ accipitur.

ARTICVLVS QVARTVS. *Aliorum definitionis ponuntur, & expenduntur*.

Aliorum definitiones motus nunc afferantur ita etiam clarior apparebit iam aſſertæ concinnitas. Plotinus duplicem videtur attuliſſe lib. 3. De gener. entis cap. 22. p. eſt.

Definitio prima Plotini. dicto loco.

Exitus ex potentia in illud quod poſſe dicitur.

Declaratio.

Non videtur tamen pro exacta definitione afferre. verba) eius ſunt. eſto itaq; motus, (vt de hoc figura quadam ſummatim loquamur exitus ex potentia in illud quod poſſe dicitur.

Confutatio.

Definitio motus per exitum eſt definitio motus per motum. etenim exitus eſt motus quidam.

Definitio ſecunda Plotini ibidem verſus calcem capitis meminit eius etiam Ariſtoteles tex. 12.

Motus eſt alteritas perpetua. ſcilicet perſeuerans, & non interrupta, quieſcenſue.

Probatio eiuſdem.

Dum adeſt motus res quæ ſubiecta motui non eſt in eodem in quo antea erat, ſed ſemper ad aliud perducitur adeoq; comitem ſemper alteritatem habeat. *Confutatio prima.*

Confutat Ariſtoteles ipſe hanc definitionem eo quod eſt in multis alteritas & non eſt motus ergo alteritas non eſt eſſentia motus. vt reſoluta ratio ſit. omnis eſſentia motus eſt ſemper cum motu Alteritas non eſt ſemper cum motu. Ergo Alteritas non eſt eſſentia motus.

Confutatio ſecunda eiuſdem Ariſtotelis tex. 13.

Non magis eſt motus ex alteritate vt ex termino ſcilicet. a quo, vel ad alteritatem. vt ad terminum ad quem quam ex oppoſito vel ad oppoſitum. ergo alteritas non eſt eſſentia, & natura motus. vt ſit ratio. eſſentia motus eſt ſemper vel terminus ad quem, vel terminus à quo Alteritas non eſt ſemper ad quem, aut terminus à quo. Ergo alteritas non eſt eſſentia motus. ratio hæc fauet volentibus motum non diſtingui à forma, ac termino ad quem.

Definitio tertia vel potius notio tributitur Platoni in timeo

Motus eſt inæqualitas ſiue in inæqualitate reponitur.

Ratio. Niſi vires mouentis ſuperent mobile non eſt motus. at non ſuperant vires mouentis mobile niſi ſit virium inæqualitas. Ergo niſi ſit uirium inæqualitas, non eſt motus.

Annotatio.

Videtur hæc opinio Pythagoreorum qui in coordinatione in qua ſetragonū longum adeoq; inæquale reponebant motum.

Confutatio Ariſtotelis ipſius duplex.

Confutatur hæc opinio inæqualitatis ab Ariſt. iiſdem fundamentis quibus eſt aduerſus alteritatem vſus.

Definitio quarta vel potius notio.

Motus eſt non ens vel in non ente reponendus.

Declaratio.

Opinio hæc Platonis eſt in ſophiſta, at non pro definitione motus ſed pro communi quadam notione, quæ motui conuenit vna cum eodem. Diuerſo, & ſtatu quinq; ſiquidem genera ponit Plato. ens Idem, Diuerſum, Statum, & Motum. quæ in ea præciſione conſtituit, vt de ſe inuicem non prædicentur formaliter hoc eſt Idem. Diuerſum, ſtatus, motus non ſunt ens formaliter ſed participatione quadam vt ſunt cum eo colligata. Hæc ergo. Motus eſt non ens non eſt pro definitione penes Platonē ſed eſt prædicatio quædam communis, & motui, & reliquis tribus generibus veluti dicebam.

Confutatio.

Ariſtoteles vero confutat aſſertionem duplici eadem ratione qua aduerſum alteritatem, & inæqualitatem eſt vſus.

Definitio quinta penes ſex. Empiricum lib. 9. aduerſus Dogmaticos.

Motus eſt tranſitus à loco ad locum.

Definitio ſexta. Quam aliqui penes eundem Empiricum emendarunt, vt etiam motum in orbem complecteretur dicendo eſſe. Tranſitum eſſe à loco

ad locum, vel totius corporis, vel partium eius.

Definitio ſeptima Alexandri penes Simplicium 3. phyſ. com. 3.

Motus eſt prima mutatio eius, quod eſt poteſtate.

Examen, & iudicium.

Definitiones vel notiones adductæ omnes vel ad motum non coarctantur vel per motum, vel per ſpeciem motus procedunt, per ſpeciem motus procedunt prima definitio, & quinta, & ſexta, immo hæ duæ eo alio nomine peccant, quod ad motum localem reſtringuntur. Quarta ſecundum Platonem ipſum tribus alijs generibus conuenit. Secunda, & tertia vel tacite per motum ſunt vel non motui etiam conueniunt. Alteritas enim alia eſt in ipſo fieri ſicut, & inæqualitas, & dum ita accipitur eſt ſpecies motus vel eſt in facto eſſe primam alteritatem deſignauit Plotinus quam definiuit motum definiuit ergo motum per ſpeciem motus. at alteritas in facto eſſe eſſe côuenit, & rebus extra motum vt albedo, & nigredo quæ ſunt in oculo hæc pupillæ illa coniunctiuæ alteræ à ſe inuicem ſunt nullus tamen ob id in oculo motus &c. idem de inæqualitate quod de alteritate dicendū, & diſtinguendū. at de inæqualitate illud præterea eſt quod quomodo exponitur, & inducitur à Platone pertinet ad cauſam non ad eſſentiam motus reſtat. vltima definitio Alex. penes ſimplicium comm. 7. 3. phyſ. quam ſimplicius reprehendit nam vel mutatio eſt communis omni motui ſiue æque, ac motus extenſa, & definitur motus per motum, vel eſt ſpecies, & definietur motus per ſpeciem, at illud membrum addere poſſumus vel eſt ſpecies motui côtradiſtincta &c. definietur ſpecies aliqua per ſpeciem contradiſtinctam vt homo per brutum quod eſſe nequit Gianninius tueri conatur definitionem diſtinguendo mutationem latiſſimam in eam, quæ eſt ad actum impurum, & potentiæ mixtum & in eam quæ eſt ad actum purum. illam eſſe primam, & in ipſa conſiſtere motum ſed, & hunc ſibi velle definitionem Alexandri per hancq; tradi: ſed quærerem ego vtrum hæc communiſſima mutatio contineatur ſub ea vniuerſali aſſertione Ariſt. tex. 7. 3. phyſ. omnis tranſmutatio eſt ex quodā in qđdā niſi contineatur falſa erit vniuerſalis illa Ariſtotelica ſi verū continetur vt etiam ratio ibidem ab Ariſtotele ſubiuncta conuincit ex nomine græco μεταβολη metabolis quæ ſignificat poſt aliud, aliquid, & aliud quidem prius aliud poſterius; tum conſequitur id quod deducit Ariſtoteles mutatum iri quod mutatur quadrifariā, & compoſſibiliter vt loquuntur ſcholæ trifariā ex non ſubiecto in ſubiectum quæ eſt generatio aut ex ſubiecto in non ſubiectū, quæ eſt corruptio aut ex ſubiecto in ſubiectum qui eſt motus ſpeciatim ſumptus. quocirca mutatio ea communis nullas alias ſpecies continebit quam mutatio ibi ab Ariſtotele adducta, quæ cum motu ſecundum adductam in tertio definitionem, & nunc expenſam definito conuertitur, quocirca motus per motum definitur quod contendit ſimplicius. Perterius tuetur Alexandrū non definitionem reputando in definitione mendum debere ſcilicet pro mutatione eſſe actum quæ coniectura reprehenditur à Giannino. Ego vero tueor Alexandrum, & Alexandri dictum quod integrum non mutilum debet, afferri. Dictum Alexandri ita refertur à ſimplicio „ At Alexander inquit, poteſt quis ex dictis mutando dicere motum eſſe primam eius, quod eſt in potentia mutationem, vel primam entelechiam dico igitur poſtremam particulam vel primam entelechiam corrigere primam ſcilicet primam mutationem, & non eſt nouum ſcriptorem ſe ipſum corrigere vel dicamus

Perterius.

com-

commutationem Alexandri, non eſſe in ordine ad nouam definitionem, ſed ad nouam terminorum ſignificationem. nec et ergo actum entis in potentia, quatenus in potentia, importare primam mutationem, eam ſcilicet quam diſtinguit Giannimus, & importare primam entelechiam. vt antea ego etiam declaraui. non adeo tamen vt pro definitione debeant ita commutatæ orationes ſumi.

QVÆSTIO QVINTA.

Quæ ſub tradita definitione comprehendantur vbi De motu qui eſt actus perfecti.

IN definitione naturæ prius definiti amplitudinem quæſiuimus nunc contrarium fecimus ob maiorem definiendi motum difficultatem. quæritur ergo hic amplitudo motus definiti, qui ſcilicet motus, & quot ſub definitione tradita comprehendantur quæritur ergo de his nimirum de mutatione momentanea. De motu violento, de motu in orbem, & de motu locali ſed prima quæſtio ad diſputationem de proprietatibus motus differetur vbi ſcilicet de continuitate motus nunc præſertim de motu locali, eo ſcilicet qui eſt actus perfecti; vtrum ſub definitione comprehendatur diſputabo; ſub quo motus circularis continetur, & de motu violento. motus qui eſt actus perfecti meminit Ariſtoteles tertio de anima tex. 28. & ibi D. Thomas, & rurſus. Hæc diſtinctio motus in eum qui eſt actus perfecti, & in eum qui eſt actus imperfecti: videatur penes D. Thomam prima parte q. 14. art. ſecundo ad ſecundum.

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrum motus localis, qui eſt actus perfecti ſub definitione comprehendatur.

Declaratio.

Motus omnis per quem aliqua forma acquiritur ab indigo eius formæ, eſt actus imperfecti ad explendam enim indigentiam is pertinet: at vero qui ab habente formam dum in actum erumpit, & operationem ipſius formæ, procedit, eſt actus perfecti: procedit enim ab habente non acquirente formam. v. gr. dum ignarus alicuius ſciētiæ eā addiſcit, eſt ea diſciplina actus imperfecti, indigentiam enim ſcientiæ explet. at qui callens ſcientiam eam alium docet, non acquirit, ſed fundit acquiſitam olim cognitionem proindeq; eſt perfecti eiuſmodi doctrina: at ſit exemplum aliud in motu locali, dum elementum graue à ſuperiore loco in quo detinebatur, liberum factum deorſum fertur, eſt is actus imperfecti: acquirit enim locum ſibi naturalem, cuius ad ſui conſeruationem eget. at dum animal robuſtum, & viuidum ſaltillat vt nouella præſertim animalia, quæ (Lucretius Ludibunda ſecla) mouentur ea non ad hunc illumue locum quaſi eorum indiga æque .n. commode in eo mouent. vnde feruntur atq; in eo ad quem feruntur immò terminus plerumq; ambulationis, eſt is vnde exortus, eſt motus, & demum guſtus ex motu, non locus ali-

aliquis eſt tum finis motus, ac terminus De hoc motu ergo qui ex robore, & firmitate naturæ, non ex indigentia naſcitur quæſtio eſt vtrum ſub præſenti definitione comprehendatur, & quoniam eiuſmodi ſane videtur eſſe motus circularis orbium cæleſtium in quibus nulla creditur indigentia idcirco is etiam in hac quæſtione continebitur.

ARTICVLVS PRIMVS. Vtrum motus localis qui præſertim, eſt actus perfecti ſit ſub definitione tradita

Concluſio prima.

Motus localis qui eſt actus perfecti non continetur ſub definitione.

Ratio prima. Nullus motus localis continetur ſub definitione, Ergo multo minus, qui eſt motus localis actus perfectus. Antecedens probatur. In omni motu eſt forma aliqua fluens ſeu fluxus formæ. In motu locali nulla forma fluens aut fluxus formæ. Ergo motus localis non eſt motus definitus. Maior ex dictis antea patet, minor probatur: namneq; locus fluit ſed permanet: neq; forma ipſius mobilis fluit, permanet enim.

Ratio ſecunda.

In motu, qui eſt actus perfecti, nulla eſt perfectio niſi egreſſus formæ, in operationem ſuam ſiue ita ordinetur ratio. Nullus egreſſus formæ in operationem ſuam eſt motus hic definitus, omnis perfectio motus qui eſt actus perfecti eſt egreſſus formæ in operationem ſuam. Ergo nulla perfectio motus qui eſt actus perfecti eſt motus hic definitus. Ergo nullus motus qui eſt actus perfecti eſt motus hic definitus, qualis eſt motus animalis vegeti, & robuſti ad ſpatiandum. Maior eſt Ariſtotelis ipſius ſecundo de anim. tex. 57.

Ratio tertia *De motu locali circulari cæleſti.*

Motus hic definitus eſt mutatio late accepta quam Ariſtoteles in mutationem ſpeciatim ſumptam, & motum diuidit 5. phyſic. tex. 9. at mutatio late accepta eſt ex quodam in quiddam, vt oporteat motū hic definitūm eſſe ex quodam in quiddam ſcilicet à termino à quo ad terminum ad quem determinatum, at motus circularis cæleſtis non eſt ad terminum ad quem diſtinctum à termino à quo, ac determinatum. non diſtinctum quidem quia ad eundem terminum redit completa circulatio: non etiam determinatum ob infinitatem temporis ſeu ob perpetuitatem vt ſit ratio. Motus hic definitus eſt à termino à quo ad terminum ad quem diſtinctum, & determinatum. Motus circularis præſertim cæleſtis non eſt à termino à quo ad terminum ad quem diſtinctum, & determinatum. Ergo motus circularis, & præſertim cæleſtis non eſt motus hic definitus. Maior probatur quia eſt mutatio, & mutatio, omnis eſt a quodam in quiddam. Minor probatur. non eſſe ad diſtinctum terminum ad quem quia completa circulatio reuertitur ad eundem terminū à quo (eſt hoc commune omni motui circulari) non eſt ad determinatum terminum ad quem motus cæleſtis, & perpetuus quoniam ad eum terminum quieſceret.

Examen.

Examen primæ rationis. Non poteſt negari quin in omni motu ſit aliquis fluxus formæ, vel forma fluens. ſed eſt etiam in motu locali aliquis fluxus non quidem loci ipſius per ſe ſed ipſius vbi: fluit ſiquidem in locali motu locatio mobilis adeoq; vbi.

Examen ſecundæ rationis. Secunda Ratio accurata diſtinctione eget, ad quam declarandam adducto doctrinæ, & diſciplinæ exemplo vtar dum qui

habitu

habitu ſcientiæ pollet, imperitum docet. Actus perfecti eſt docere, actus imperfecti eſt doceri. verum docere in ipſomet addiſcente ſuſcipitur, qua doctrina ab ipſo docente effuſa in addiſcentem tranſit, & funditur non in docētem: vnde idem eſt actus re ipſo docere, & doceri; ſed ratione differunt. Verum non ſubiecto: vterq; enim, in addiſcente fit, ac ratione diſtinguitur, vt enim a docente pendet eſt actio, & doctio, & actus perfecti: vt ſuſcipitur in addiſcente eſt paſſio, & motus, & actus imperfecti. Concludo rem actus perfecti, qua talis eſt actio, & non motus. Ac eſt motus, vt in addiſcente vtq; actus imperfecti cum ſcilicet actio tranſit in ſubiectum diciturq; proinde actio tranſiens. Ac cum in eodem ſubiecto permanet, vt ſaltatio, tum res eſt diligentius conſideranda. Nam, vel terminus ipſe, ac forma eſt in eodem ſubiecto, vel in externo. v. g. in ſaltatione locus, & vbi eſt extra ſaltans: in contemplatione eſt in ipſamet anima, quicquid ad eam actionem ſpectat. Hoc ſecundo modo non eſt ſub definitione motus tradita primo modo eſt; ſed ſemper, vt actus imperfecti. In ſaltatione ex gr. eſt facultas motiua: huius reſpectu ſaltatio eſt actus perfecti, ac eſt mobile, & corpus quod mouetur, & huius ratione eſt actus imperfecti, & hac ratione, & paſſio, & motus. Verum actus per ſe, & perfectio, in quam motus hic conſiſtit eſt deduci ad actum ſecundum, & operationem, ex primo actu, & ex poteſtate. At alia perfectio eſt reſpectu termini, ad quem exterioris, ſcilicet loci, dum ſaltans modo attolitur, modo deſcendit, adeoq; modo ſuperiorem locū modo inferiorem attingit. Eſt hæc perfectio ratione ſubiecti per accidens, & non intenta, non imperfectio naſcitur ſubiecti ex locis mutatis cum æque recte ſe habeat in loco quem occupat ante ſaltationem, at ratione motus, qui ex huiuſmodi locorum viciſſitudine diſtinguitur, & conſtituitur.

Examen tertiæ rationis.

Tertia ratio eadem ferme ſolutione tollitur motus circularis cęleſtis eſt actus perfecti, cuius finis, & perfectio non pendet ex termino, ad quem loci, ſed ex mutione ipſa, vt ex actu ſecundo cęli, ſiquidem perfectio. v. g. primi mobilis non pendet ex eo quod ad occaſum ex ortu moueatur occaſus, ſcilicet locum aſſequatur; ſed ex volutatione ipſa, quæ eſt perpetua operatio, & perpetuus actus ſecundus virtutis motricis infatigabilis illius orbis. Vnde puncta circuli, quem girando pertranſit ſunt, ceu per accidens ab orbe illo intenta. Deſigantur tamen termini à quo, & ad quem non totius motus ſed partium eius, vt eas partes diſtinguentes non vt per ſe mouente orbe intentos. Proindeq; fit, vt ſi integram circulationem aliquam conſideremus idem punctum ſit terminus à quo, & ad quem ſola ratione differens.

Concluſio ſecunda contraria primæ eſt communis ſcholæ.

Motus localis ſub definitione tradita continetur.

Ratio. Ex Ariſtotelis ſententia id patet, qui ſaltationem ſub ea definitione ſtatim poſuit. Præterea vero localem motum dicit eſſe primum 8. phyſ. & primum omnium circularem ibidem. Ergo maxime hic motus naturam, & definitionem participare debet. Præterea motus localis eſt, qui euidentius pro motu ab omnibus cognoſcitur· vnde definitio motus ex ipſo potiſſimum deduci eiq; potiſſimum accomodari debet.

Examen, & iudicium.

Certe negari non poteſt, quin ex Ariſtotelis sētentia motus localis ſub motus definitione contineatur; ſed id in examen deducendum cum definitio ea

ſit

ſit analoga, vtrum ſub primo, vt dicunt analogato vniuoce contineatur, an ſolum ex analogia illud participet. qua de re hanc ego vt probabiliorem profero ſententiam. Motus, qui eſt actus perfecti, non eſt primum analogatum, neq; ſub eo vniuoce continetur. Eſt autem primum analogatum motus, qui eſt actus imperfecti, repeto vero ex Ariſtotele de motu agendum ea potiſſimum de cauſa, quod in definitione naturæ contineatur, per ipſumq; natura cognoſcatur. Adeo vt is motus primum analogatum exiſtimari debeat, qui eſt vere, & præcipue naturalis, qui ſcilicet procedit à natura propriæ, & præcipue dicta, erat autem ex ſuperioirbus forma rerum naturalium infra animam à qua motus localis procedens tendit ad locum vt ad perfectionẽ mobilis. ita grauia ad locum deorſum, leuia ad locum ſurſum feruntur, à quibus locis conſeruantur, & ideo perficiuntur. Soluuntur hinc rationes ſecundæ huius concluſionis. Saltatio eſt vniuoce ſub definitione, & ſub primo analogato, eſt enim à potentia motrice, quæ animæ eſt infra rationalem. At motus circularis eſt ſolum analogice ſub definitione motus, cum procedat ab intelligentia, quæ ſolum eſt analogice natura ex ſuperius dictis. Patet hinc etiam ſolutio tertiæ continetur motus localis inanimatorum, & animaliũ ſub definitione vniuoce, ac circularis analogice. neq; prioritas, ac dignitas facit, vt æquali proprietate definitionẽ participet, ſicuti neq; intelligentiæ digniras facit, vt æquali proprietate natura dicatur.

3. phyſ. tex. primo

Ariſt. 4. phyſ. tex. 48. & 49. Tererius lib. 13. c. 5. dub. 7.

ARTICVLVS SECVNDVS. Vtrum motus violentus, & artificialis contineatur ſub definitione.

Concluſio prima.

Non continetur motus violentus &c. artificialis ſub tradita definitione.

Ratio ex auctoritate.

Motus qui hic definitur eſt naturalis ex connexione Ariſtotelis in principio, quæ fert de motu agi, quia eius principium eſt natura ad intelligendam, taq; eiuſmodi definitionem de motu agendum aſſerui. Violentus motus, non eſt naturalis. Ergo violentus motus hic non definitur.

Ratio ex re.

Motus hic definitus eſt actus entis in potentia &c. Motus violentus non eſt actus entis in potentia. Ergo motus violentus non eſt hic definitus. Probatur minor. Etenim nulla ineſt ei, quod mouetur potentia ad eiuſmodi motum. Nam ſi eſſet in potentia ad eiuſmodi motum, eſſet motus is naturalis.

Præterea. eſt Tererij.

Si quod mouetur haberet potentiã ad motum violentum ſequeretur idem habere potentiam. ad contraria ſi nempe graue, quod violentia fertur ſurſum; haberet ad eum motum potentiam cum ſit in potentia ad motum naturalem deorſum haberet potentiam ad duos motus contrarios ſurſum, & deorſum, ſed eſt hoc inconueniens. *Præterea.* actus dicit perfectionem, at motus violentus nullam dicit perfectionem, imo contrarium, ergo motus violentus non eſt actus.

Examen.

Examen primæ rationis. Prima ſi reſoluatur nititur conſequentia eiuſmodi. Definitio motus hic indagatur ad cognoſcendam naturam, quæ eſt principium motus naturalis. Ergo non definitur niſi motus naturalis. Nam poteſt, immo debet etiam definiri motus communis naturali, & non naturali, quoniam clarius cognoſcitur ſpecies, cum prius cognoſcitur genus.

Ex

Examen ſecundæ rationis. Secunda ratio in proſyllogiſmo ſuo ſumit, quod mouetur non habere potentiam ad motum violentum, quod negari nedum poteſt, ſed etiam debet. Nam hæc eſt vera Poſſibile eſt lapidem moueri ſurſum, & cum omne poſſibile alicui potentiæ innitatur, quod potentiæ innititur ſemper & coniunctæ actui: nititur potentia æquiuoca, vt quod innititur potentiæ non ſemper coniunctæ actui nititur potentia propria, & non æquiuoca, facitq; poſſibile ad vtrumlibet, ſed pro potentia poſſibile eſt lapidem moueri ſurſum nititur potentia non ſemper coniuncta actui, ergo lapis habet potentiam propriam, & non æquiuocam ad motum ſurſum ex fundamentis Ariſtotelicis, quibus Perrerius, & Simplicius adhærent, quorũ eſt ratio adducta. Simplicius videtur in dubio relinquere num aliquid ſit in potentia ad violentiam. Ad rationem, ſi haberet potentiam eſſet motus naturalis conſequentia negatur, non enim potentia ipſa paſſiua facit naturalem motum, ſed forme, & inclinatio, & quod dicitur aptum natum eſſe. Lapis non habet inclinationem ad motum ſurſum, liceat habeat potentiam excipiendi impulſum ſurſum à proiciente ſuperante eius contrariam propenſionem, ac reſiſtentiam.

Examen tertiæ rationis. Fundamentum autem, quod non poſſit quippiam habere potentiam ad contrarios motus, falſum eſt veritatem ſolum obtinet de inclinatione, & propenſione. Actus reſpectu potentiæ dicit potentiæ eius deductionem ad actum qualiſcunq; ea ſit deductio, & hoc modo corruptio eſt actus corruptibilitatis, quia in corruptione ea potentia ad actum perducitur, ita etiam mobilitas illa mere poſitiua ſurſum in graui ad actum in motu ipſo violento ſurſum adducitur. In aliquo tamen violento ſcilicet in artificiali eſt etiam perfectio quædam mobilis, vt ædificatio importat in genere artis perfectionem ædificabilis.

Concluſio ſecunda eſt Perrerij, & videtur communis ſcholæ.

Motus violentus continetur ſub definitione, ſaltem ſecundum quid.

Ratio ex Ariſtotelis auctoritate.

Ariſtoteles ſane id ſignificat dum pro exemplo traditæ definitionis ædificationem adhibet, & medicationem ſunt ambæ motus artificiales, & voluntationis, quæ eſt motus violentus.

Ratio ex re. Omne quod eſt motus capax, vel mouetur (dato quouis tempore) vel quieſcit. Quod vi mouetur eſt motus capax. [Dicitur hoc quia, quod omnino immobile non verè quieſcit ex Ariſt. text. 16. 3. phyſ. at quod vi mouetur iam non eſt immobile.] Ergo quod vi, mouetur, tum vel mouetur, vel quieſcit. Non quieſcit vt planum eſt. Ergo quod vi mouetur, mouetur. Ergo motus violentus eſt motus, & ex conſequenti ſub definitione motus in vniuerſum comprehendendus.

Examen, & Iudicium.

Si quæ antea diximus ſuſcipiantur cum primum analogatum ſit motus naturalis, vt natura infra animam eſt. Motus certè violentus non eſt ſub primo analogato vniuoce, at ſub definitione tamen analogicè continetur, cum eam aliquo modo participet, vt in ſolutione proſylogiſmi poſtremi. Apparet hinc vt mox adductæ rationes ſuſcipi poſſunt.

QVÆ-

QVÆSTIO SEXTA.

Vtrum terminus ad quem ſit re ipſa motus.

AD diſſertationem de natura, & eſſentia motus pertinet diſputatio inter Peripateticos agitata vt verè ſcil. eſſētia motus ſit forma, q eſt terminus motus. Auerr. 3. phyſ. cō. 4. dicit ſecūdū veriorē modū motū eſſe formā ipſam ſecundū famoſiorē eſſe viam ad formam; primoq; modo eſſe in prædicamento formæ, ſecundo modo eſſe in prædicamento paſſionis, at Auicenna, vt vidimus, vult præcisè, & formaliter eſſe veram, lanè, & fluxum materialiter verè eſſe formam, qui dicendi modus vſurpatur etiam ab Auerroe 5. phyſ. tex. 9. licet tamen ibi quoq; repugnet Auicennæ. At ex dictis in quęſtione de genere motus nos in ſententiam Auicennæ deflexímus. Verum aliter etiam hæc quæſtio proponitur, & alio in ſenſu, vtrum ſcilicet motus differat realiter à termino ad quem, poſſunt autem aliqua inter ſe diſtingui eſſentia, & non differre realiter, vt materia, & priuatio. In hoc ergo ſecundo ſenſu eſt controuerſia inter Aureolum, & Paulum Venetum ex vna parte, & inter Soncinatem Buridanum, & Toletum ex altera.

Prima Concluſio Pauli Veneti, & nunc communior ſecundum Ruuium.

Motus differt realiter a forma, ſiue à termino ad quem. Scilicet calefactio à calore realiter differt.

Ratio prima. Quæcunque duo ita ſe habent, vt vnum poſſit eſſe ſine altero, immo quando alterum eſt alterum eſſe nequit, ea inter ſe realiter differunt. Motus, & terminus ad quem ita ſe habent, vt vnum poſſit eſſe ſine altero, immo quando alter eſt non poteſt alter eſſe. Ergo motus, & terminus ad quem realiter diferunt. Maior ſupponitur, minor probatur: nam cum eſt motus nondum eſt terminus ad quem, & cum eſt terminus ad quem non eſt amplius motus.

Ratio ſecunda. De ijs, quæ ſunt idem realiter vera eſſe non poſſunt prædicata contradictoria. Sed de motu, & termino ad quem verificantur prædicata contradictoria. Ergo motus, & terminus ad quem non ſunt realiter idem. Minor probatur. Nam motus eſt ens ſucceſſiuum non habens partes ſimul, vt calefactio. At terminus ad quem eſt ens permanens, & non ſucceſſiuum, & habet partes ſimul, vt calor, ergo, &c.

Ratio tertia. Proprietates motus non conueniunt termino ad quem, ergo non ſunt idem realiter. Eſt enim motus proprietas, continuitas, velocitas, tarditas; diſtinguitur præterea per mutata eſſe, &c.

Ratio quarta. In motu locali non eſt idem motus, & terminus ad quem. Nam motus eſt in mobili, & quod acquiritur per motum localem, eſt ſpacium, ſeu locus, qui eſt extra. *Examen.*

Examen primæ rationis. Inſtat Pererius maiori propoſitioni de materia, & priuatione quæ ſunt idem re, & ſola ratione differunt, & tamen poteſt materia eſſe ſine priuatione. idem de quantitate, & figura de ſubiecto, & relatione. At inſtantia forte non eſt appoſita: nam non poteſt ſaltem priuatio eſſe ſine materia, nec figura ſine quantitate, nec relatio ſine ſubiecto, præte-

rea

rea non continet inſtantia ſecundam partem quod altero exiſtente alterum eſſe nequeat. eſt ergo melior inſtantia ad minorem. nam non eſt calefactio abſq; calore licet imperfecto. neq; eſſe poteſt, & hoc eſt quod aſſerit Ariſtoteles in toto motu mobile eſſe partim in termino à quo, partim in termino ad quem. loquitur ſcilicet de termino ad quem ſecundum eſſe imperfectum.

Examen ſecundæ rationis. Inſtantia ſecundæ rationis in diſtinctione eius, quod eſt eſſe realiter conſiſtit. aliter enim ſignificat differentiam inter duo inter cedentem ante omne opus mentis noſtræ realiter ſignificat differentiam duorum per ſe in rerum naturæ conſiſtentium vt inter Socratem, & Platonem. In ſecunda ſignificatione vera eſt maior, in prima non vera ex Ariſtotele 3. phyſic. actio ſiquidem, & paſſio docere, & addiſcere contradictoria prædicata ſuſcipiunt, & tamen differunt abſq; opere intellectus noſtri eadem ferme inſtantia eſt aduerſus tertiam poſſunt ſcilicet quę non differunt realiter ſecundo modo.

Examen quartæ rationis. Quarta ratio ſupponit locum abſolute eſſe terminum ad quem motus localis: at eſt vbi ſcil. locatio corporis mobilis quæ eſt in mobili mobile ſiquidem eſt quod locatur.

Concluſio ſecunda eſt Sencinatis.

Motus differt ſolum ratione ſed ratiocinata non ratiocinante.

Declaratio.

Ratio ratiocinans vocatur quæ ex conſideratione noſtra tota prodit. ratio ratiocinata quæ ante operationem, & abſq; operatione mentis noſtræ reperitur, vt inter actionem, & paſſionem veluti docere, & doceri aſcenſum, & deſcenſum de qua differentia Ariſtoteles 3. phyſ. qui vocat differentiam ipſam eſſe græce *τῷ εἶναι.*

Ratio. Si calefactio eſſet res à calore diſtincta produceretur productione ſcilicet alia à productione caloris. At non producitur calefactio productione ſcilicet alia à productione caloris. Ergo calefactio non eſt res à calore diſtincta. Conſequentia probatur nam calefactio ſita eſſet res à calore diſtincta, quæ procederet ab ipſo non eſſe ad eſſe. Aſſumptum probatur etenim vel per ſe ipſum produceretur, vel per alium motum. ſed non per ſeipſum fieri enim non poteſt, vt aliquid producat ſe ipſum. non per alium motum ſecus enim daretur proceſſus in infinitum.

Praeterea. Si calefactio per calefactionem produceretur eſſent duę calefactiones producens, & producta, & duo calores cum calefactio quæq; non ſine ſuo calore ſit.

Ratio ſecunda. Si motus localis produceretur vel per alium motum, vel per ſe ipſum. ſed neutrum. Ergo Aſſumptum probatur non per ſe ipſum ex modo dictis non per alium motum localem quia daretur proceſſus in infinitum non per alium alterius generis motum. quoniam tum motus localis eſſet poſterior eo motu, at Ariſtoteles omnibus priorem probat 8. phyſ.

Examen Iudiciumq; Vbi quomodo motus fiat, & Vtrum motus motu fiat.

Tota vis rationum eſt quomodo motus procedat ad eſſe, & per quod in quo æquiuocatio latet id enim per quod res procedit ad eſſe vel ſignificat agens. vel ſignificat id quo agens agit. quod aliud eſt potentia agendi aliud actio ipſa ſecundum primam ergo ſignificationem motus procedit à mouente. Secundo modo à potentia motrice. Tertio modo motus localis animalium à ſpiritibus neruis, & flexib. &c. at quarto modo ab actione, qua à motu

non

non differt,niſi ratione cum ergo dicitur nihil generare ſe ipſum,verum eſt primis tribus modis, at non quarto in motu, & ſucceſſiuis, dum diſtinctionem rationis non attendamus,ſed ſolam rei, vt inter duas res conſiſtentes intercedit. ex hoc vno fundamento ambæ rationes, & aliæ nonnullæ eiuſmodi tolluntur. Ego itaq; huic ſecundæ concluſioni, vt probabiliori adhæreo.

Digreſsio in qua conciliatio quædam ponitur in controuerſia num terminus ad quem ſit vere eſſentia motus, vt etiam per ipſum vere motus in prædicamento ponatur inter Auicennæ opinionem & Auerrois.

In controuerſia de eſſentia motus,& de collocatione eius in prædicamento adheſi ego Auicennæ, potius quam Auerroi: re ſcilicet cum omni actiuia conſiderata, adeoq; metaphyſica ſubtilitate cum quæſtio de prædicamento rei, atq; de eſſentia,ſit vere de ſe ipſa metaphyſica, at vero ſi diſputatio contrahatur ad conſiderationem naturalem, & modo naturali Auerroes, recte dicit.fundamentum aſſertionis meæ ex Ariſtotele ducitur 8. metaphyſ. tex 6. vbi definitiones naturales vult per materiam procedere, & lib. 1. de anima tex 16. & vocat dialecticas definitiones, quæ materia carent dum itaq; hoc modo reſtricto, ſcilicet ad conſiderationem naturalem diſputationem propoſitam tractamus materia, quæ eſt terminus ad quem, & forma(in hoc autem conueniunt Auicenna, & Auerroes) ingreditur, & conſtituit eſſentiam motus per eamq; is in prædicamento conſtituitur. Vnde Ariſtoteles 5. phyſic. vnitatem generis in motu ex vnitate, & identitate formæ, ac termini, ad quem generica aſſerit oriri. Alteratio ſcilicet omnis eſt vna genere, quoniã qualitas, quæ eſt eius cõmunis terminus eſt vna genere.Secundũ ergo actiuiã metaphyſicã vera eſt opinio Auicẽnæ ſecundum conſiderationẽ naturalem recte loquitur Auerroes. Qui etiam vindicari poteſt ab inſtantia, & repugnantia in comm. 9. 5. phyſ.vbi habet. „ & ſecundum hunc modum „ eſt verum dicere, quod motus eſt in genere,in quo eſt illud, ad quod eſt mo- „ tus ſcilicet ſecundum ſuam materiam: ſecundum vero quod motus eſt for- „ ma in hac materia exiſtimandum eſt quod motus eſt per ſe prędicamentum,„ videtur ergo in his verbis quædam inconſtantia, ſi præſertim conferantur cum dictis eiuſdem Auerrois com. 4. lib. 3. vbi vult ſecundum veritatem eſſe motum in prædicamento termini ad quem: at ſecundum (vt ipſe dicit) famoſitatem eſſe in prędicamento paſſionis, vt ſcilicet eſt via ad terminum, primo ergo, ſi ſecundum materiam eſt in prædicamento, in quo terminus ergo non ſecundum eſſentiam, & formaliter ſecundo loco ſi eſt ſecundum veritatem in prædicamento termini, & formæ, vt dicit in tertio libro com. 4 ergo non ſecundum materiam, vt dicit in 5. at tollitur omnis repugnantia eſt ſecundum materiam in prædicamento termini. ergo ſimpliciter, & eſſentialiter. Eſt illatio in conſideratione naturali admittenda,non in metaphyſica.

De terminis motus.

Poſtquam de definitione motus in communi actum eſt. nunc de terminis motus in communi quoq; eſt agendum. Dico autem in communi; nam in ſingulis deinceps ſpeciebus eſt de ſuis agendum terminis. Termini enim prope eſſentiam ſunt, vel eam integrant, vt proxime expoſuimus. poſtremo loco de proprietatibus,agendum,inter quas diſtinctionem in ſummas ſpecies primo loco ponemus. eſt de terminis id primo loco præaccipiendum, quod tamen non ſemel antea ſuppoſuimus huius eſſe motus, & mutationis termi-

nos

nos à quo, & ad quem dum graue deſcendit terminus à quo eſt locus ſurſum, terminus ad quem eſt locus deorſum. de his terminis multa quæruntur. Decem ſcilicet quærit Perrerius; nos vero contrahemus.

QVÆSTIO SEPTIMA.

De terminis motus in vniuerſum.

ARTICVLVS PRIMVS. Vtrum omnis motus terminos habeat.
Poſitio prima communis ſcholæ penes Perrerium lib. 13. cap. 9. q. 1. eſt Ariſt. 5. phyſ. tex. 7. & 6. phyſ. tex. 91. & 1. de cæl. tex. 86.

Omnis motus, & omnis mutatio, eſt ex quodam in quidam. ſcilicet ex termino, a quo ad terminum ad quem.

Ratio prima eſt Ariſtotelis 7. tex. 5. phyſicorum. Ex Etymologia nominis.

Mutatio græce μεταβολη ſignificat aliquid poſt aliquid (μετα ſcilicet grece ſignificat poſt) At aliquid poſt aliud importat, aliud prius eſſe; aliud poſterius. Ergo omnis mutatio importat aliud eſſe prius. aliud poſterius, in quod ſcilicet ex priore deueniatur.

Ratio ſecunda Ariſtotelis tex. 91. 6. phyſic. ex inductione,

Mutatio, quæ inter contradicentia, & quæ inter contraria eſt inter terminos, à quo ſcilicet, & ad quem. omnis mutatio eſt inter contradicentia, aut inter contraria. Hanc ſupponit. Ergo omnis mutatio eſt inter terminos, à quo, & ad quem. Maior probatur, quia mutatio inter contradicentia habet pro terminis affirmationem, aut negationem; generatio quidem habet affirmationem id ſcilicet quod eſt pro termino, ad quem. Corruptio id quod nõ eſt adeoq; negationem. Mutatio inter contraria habet pro terminis contraria ipſa. veluti alteratio eſt ex contrarijs. v. g. dealbatio eſt ex nigredine ad albedinem, aut viciſſim, idemq; de alijs alterationibus calefactione &c. Augumentatio pariter diminutio illa enim procedit ad conuenientem magnitudinem perfectam, hæc ad tollendam, & minuendam eiuſmodi perfectã magnitudinem tex. 29. Motùs vero localis non eſt omnis inter contraria loca, at omnis eſt ad terminum aliquem determinatum. ad interminatum autem nihil poteſt moueri. quoniam nihil ad id mouetur, quod impoſſibile eſt aſſequi.

Examen.

Examen primæ rationis. Prima ratio ex etymologia infirma ſuapte natura eſt, & dum affirmatiuè concludit falſa eſt; ſecus ferium eſſet lapis cum etymologia lapidis ea aſſeratur [ledens pedem] verum eſto veram eſſe ex etymalogia rationem, eſtoq; omnem mutationem importare aliquid poſt aliud, & ideo ex priore eſſe proceſſum ad poſterius: attamen non erit concluſio de termino ad quem determinante, & perficiente, & actuante, non eſt enim eiuſmodi terminus in motu, qui eſt actus perfecti, neque niſi per deſignationem terminus ad quem, præſertim in circulari, vt quæſt. 5. dictum.

Examen ſecundæ rationis. Secunda ratio videtur poſſe retorqueri, nam ibi fatetur Ariſtoteles motus localis terminos non eſſe contrarios, neque contradicentes, inquit, latio ſiquidem non omnis finita; i non enim omnis

in contrarijs .n. fatetur,,Fatetur ergo Ariſtoteles lationem aliquam non eſſe in contrarijs, vt aliquam eſſe indicet, aliquam non eſſe. Eſt autem in contrarijs motus omnis grauium, & leuium in quo mobile fertur ad locum ſuum naturalem, vt ad perfectionem. Non eſt motus, qui eſt actus perfecti, vt cũ homines & animalia, ſpatiantur, & præſertim motus circularis cęleſtis.

Poſitio ſecunda. Non omnis motus habet terminos à quo, & ad quem.

Ratio. Motus, qui eſt ab eodem ad idem, non habet terminos à quo, & ad quem. Motus circularis, & motus ſpatiandi, eſt ab eodem, ad idem. Ergo motus circularis, & motus ſpatiandi, non habet terminos à quo, & ad quem. Ergo aliquis motus non habet terminos à quo, & ad quem. Maior probatur, etenim terminus ad quem dicitur is, qui acquiritur, at motus ab eodem, ad idem nullum terminum acquirit, non eum à quo mouetur. nam iam habet, non eum ad quem mouetur, nam eſt idem cum eo à quo mouetur, & quem iam habet, ergo. Minor oſtenditur, nam circulatio integra redit ad idem punctum vnde exorta eſt; motus etiam ſpatiandi reuertit tandem homo, animal, ad domum vnde diſceſſit.

Examen. Ariſtoteles videtur inſtare minori de motu circulari text. 87. aſſerens enim vniuerſæ quidem, & integræ circulationi nihil eſſe contrarium; attamen ſi puncta ſecundum diametrum oppoſita ea ratione eſſe quodamodo circularem motum ad oppoſita, verba ſunt. Quandoquidem & qui circulo (ſcilicet motus) quodammodo oppoſita ea, quæ ſecundum diametrum; vniuerſo autem (ſcil. motui) circuli non eſt contrarium quicquam quare, & his aliquo modo motus eſt ad oppoſita.

Poſitio tertia. Motus omnis, qui eſt actus imperfecti habet terminos à quo & ad quem re ipſa, atq; diſtinctos. At motus qui eſt actus perfecti, non habet terminos, niſi ſecundum conſiderationem, & diſtinctionem rationis.

Examen, & iudicium. Hæc mihi probatur concluſio, & fauet Ariſtoteles dum in explicatione terminorum, & diſtinctionis eorum notis vtitur improprietatis tex. 87. 1. de cælo ly aliquo modo, & text. 92. 6. phyſ. fatetur, non omnem lationem eſſe inter oppoſita, quem locum proxime tetigimus. in hac quæſtione in examine ſecũdæ rationis ad primam concluſionem, fauet inquam ſecundæ parti cõcluſionis pro qua dicta in quæſtione quinta multam efficacitatem habent. Prima vero pars probatur rationibus adductis præſertim ſecunda ratione, pro prima concluſione, at ex definitione motus rationem validam elicere poſſumus: nam cum ſit ad actum, & perfectionem eſt ea terminus ad quem, cum ſit in potentia, & includat potentiam, importat ea terminum à quo ſcilicet priuationem perfectionis nondum, obtentæ ſaltem plenè obtentæ ad quam tenditur.

ARTICVLVS SECVNDVS. *Vtrum termini debeant eſſe oppoſiti ſcilicet a quo, & ad quem.*

Concluſio prima, quæ pluribus in locis eſt Ariſtotelis 8. *phyſ. tex.* 62.

Omnis motus eſt inter oppoſita.

Ratio perrerij capite eodem 9. *q.* 5.

Termini duo motus vel ſunt eiuſdem ſpeciei, vel differunt ſpecie, ſiq; ſpecie differunt, vel ſunt oppoſiti, vel non oppoſiti, ſed diſparati, vt lignum, & lapis. At neque eiuſdem ſpeciei eſſe poſſunt, neq; alterius, & diſparati. Ergo reſtat vt ſint alterius ſpeciei, & oppoſiti. Diſiunctum ſupponit, probat vero aſſumptum, quoad vtranque partem, & primo non eſſe eiuſdem ſpeciei

ciei. Quoniam ſequeretur in motu locali ambos eſſe naturales: vel ambos eſſe violentos; v.gr. ſint duo loca A. B. termini motus eiuſdem ſpeciei, v.gr. ambo ſurſum; motus ergo leuis ab A. ad B. ſicut motus à B. ad A. A._____B. erit naturalis: nam vterq; erit ſurſum; at graui erit motus vterque violentus, cum graue non moueatur ſurſum niſi violentia. Secundo ſi eſſent eiuſdem ſpeciei termini ex introductione termini ad quem non abijceretur terminus à quo. At ex introductione termini ad quem neceſſario abijcitur terminus à quo; ex inductione dum fit ſubiectum nigrum ammitiit albedinē.ex.gr. Conſequentia probatur, nam abijcere terminum à quo, & introducere terminum tum eſſent actiones contrariæ. At mouens, & agens idem in eadem re non facit contraria.

Secunda ratio ex induſtione, ſiue enumeratione partium, & inductione Ariſtotelis tex. 62. dist.

Generatio, & corruptio habent pro terminis oppoſita ens, & non ens. Alteratio habet pro terminis contrarias paſſiones augumentatio, & diminutio magnitudinem, & paruitatem, ſiue perfectionem magnitudinis, & imperfectionem. Ergo omnis motus, & mutatio habet pro terminis oppoſitæ.

Concluſio ſecunda contraria.

Non omnis motus, ac mutatio habet pro terminis oppoſita.

Ratio. Motus, qui eſt actus perfecti non habet terminos oppoſitos, quia neq; habet vere, ac realiter terminos, ex dictis. Oīs motus, qui eſt actus perfecti eſt motus. Ergo aliquis motus non habet terminos oppoſitos.

Secunda ratio. Motus circularis non habet terminos oppoſitos. Motus circularis eſt motus, ergo aliquis motus non habet terminos.

Concluſio tertia. Motus qui eſt actus imperfecti habet verè oppoſitionem in terminis, at motus, qui eſt actus perfecti non habet re vera oppoſitionem, niſi ſecundum deſignationem noſtram, & deſtintionem rationis.

Ratio pro prima parte. Motus qui eſt actus imperfecti procedit ex potentia ad actum. Omne quod procedit ex potentia ad actum, procedit ex oppoſito ad oppoſitum. Ergo omnis motus, qui eſt actus imperfecti, procedit ex oppoſito ad oppoſitum: Maior probatur nam cum procedat ex potentia ad actum procedit ex eo quod actu non habet ad id, quod habet poſtea actu, & ita procedit, ex negatione, at ex negatione actus, ad quem eſt in potentia. vt ſit negatio formæ cum potentia ad illam eſt autem hæc oppoſitio priuatiua quomodo ſcilicet complectitur, & priuationē veram, ac proprie dictam & contrarietatem: iuxta declarationem in primo phyſic. communem interpretum. Pro ſecunda parte faciunt quæ ad concluſionem tertiam præcedentis articuli dximus ſubijcienda declarationem hanc quòd ſcilicet Ariſtoteles eam contrarietatem tribuit ſed ſecundum quid quæ intercedit inter extrema puncta diametri (tex. 87. primo de cælo,) quæ tamen oppoſitio eſt ſecundum rectam lineam, non ſecundum circularem ſecundum quam non menſuratur diſtantia. tribuatur etiam oppoſitio illa terminis integræ circulationis, qui ſunt idem punctum, à quo incipit, & inquem deſinit circulatio: ea inquam oppoſitio ſola ratione tribuitur, quatenus altero modo eſt principium, altero modo finis Hæc mihi probabilior opinio videtur.

Corollarium Vtrum diſtinguantur ſpecie termini.

Pendet hinc etiam determinatio alterius diſputationis. vtrum termini diſtin-

ſtinguantur ſpecie, vt diſtingui Ariſtoteles tradit tex. 86. primo de cælo pari .n. diſtinctione vtendum eſt.

ARTICVLVS TERTIVS. De diſtinctione termini ad quem.

Eſt aliquorum diſtinctio terminum ad quem, diuidentiū in terminum vltimum, atq; extremum, & in terminum ad quem adæquatum. terminus ad quem extremus ex. gr. calcfactionis eſt completa aſſequutio caloris, quam conſequitur quies, vel dicamus eſſe vltimum mutatum eſſe motus, ſi nempe ſit calefactio ad gradum vſq; quintum caloris, extremum quinti, gradus eſt terminus ad quem poſtremus eius calefactionis, poſt quem ceſſat calefactio at terminus ad quem adæquatus eſt caloris totus, qui acquiritur ſcilicet calor quinq; graduū, de quo termino verum eſt mobile, dum durat motus eſſe partim in termino à quo, partim in termino ad quem: forma itaq; tota quæ motu acquiritur eſt terminus ad quem adæquatus, quia adęquat motum, at poſtremum gradus vltimi acquiſiti eſt terminus ad quē vltimus, & extremus.

Tertia pars. De proprietatibus motus.

Proprietates motus aggrediamur, ac mutationis; interq; proprietates liceat diſtinctionem eius in ſua membra numerare, dico autem membra pro ſpeciebus cum in eam ſententia magis propendi oſtenderim, quòd motus in ſua vniuerſitate ſit analogum prædicatum, non vniuocum. varia eſt autem motus late accepti partitio. in mutationē, & motum ſtricte acceptum, vno modo diuiditur, quæ fuit diuiſio Ariſtotelis in 5. metaphyſ. tex. 9. alio modo diuiditur in naturalem, & violentum tex. 9. primo de cælo, & ibi tex. 14. alio in regularem, & in regularem tex. 45. 5. phyſ. alio in ſimplicem, & mixtum primo de cælo tex. 7. alio demum modo diſtinguitur ſecundum genera formarum: quæ ſunt terminus ad quem eius, at hoc in loco primum tantum, & poſtremam diſtinctionem attingam.

QVÆSTIO OCTAVA.

De Diſtinctione motus late accepti pariter mutationis latę acceptæ in mutationem, & motum præſſius acceptos.

ARTICVLVS PRIMVS. Vtrum mutatio grace μεταβολη ſit latior motu grace κίνησις an contra, an æqualis ambitus.

Concluſio prima Plotini eſt lib. 3. de gener. ent. c. 21. & Platonis pene Simplicium in digreſsione.

Motus latior eſt mutatione.

Ratio eiuſdem.

Omnis mutatio importat aliud pro alio fieri, & demum aliquid extra ſe ponere. At non omnis motus importat aliud pro alio fieri, & aliquid extra ſe

ſe ponere. Ergo non omnis motus mutatio. At omnis mutatio motus. probatur autem nam niſi mutatio omnis motus eſſet quia generatio non eſſet motus eo quòd non entis non eſt motus parca eſſet dicere de mutatione ſcilicet ipſam non eſſe non entis ſed entis cum itaq; omnis mututio ſit motus, & non omnis motus mutatio ergo latior eſt motus mutatione. Minor primo proſyllogiſmi ſcilicet non omnem motum importare aliud pro alio fieri, aliquidue extra ſe ponere probat ex motu qui ſit ex habitu, vt pulſatio citharæ. Maiorem autem ſumere videtur ex nominis etymologia μεταβολη. μετα ſignificat (poſt.)

Examen. In ſyllogiſmorum hac ſerie negabitur propoſitio omnis mutatio motus rationeq; id ab Ariſtotele deductæ quod generatio non ſit motus, eo quòd motus non ſit non entis dum vero reſiſtit, & retorquet rationem Plotinus quaſi pariter conueniat mutationi. negabitur neq; certe adducit probationem dicti Plotinus.

Concluſio ſecunda eſt Ariſtot. text. 5. phyſ.

Mutatio, eſt latior motu.

Ratio ex Ariſtot. eodem loco.

Quæ progreſſio eſt ex terminis poſitiuis, tum ex priuatiuis eſt latior ea quę eſt ſolum ex poſitiuis mutatio eſt tum ex poſitiuis, tum ex priuatiuis ; motus ſolum ex poſitiuis. Ergo mutatio eſt latior motu. Maior ex ſe nota. Minor probatur, nam, quæ progreſſio eſt etiam ex terminis priuatiuis eſt ex quodam in quoddam : eſtq; ibi qnoddam, poſt quoddam id quod importat vox ipſa mutatio, ſcilicet græcè μεταβολη. metauole.

Explicatio controuerſiæ ſecundum Peripateticos.

Penes Peripateticos ſunt æqualis ambitus mutatio, & motus μεταβολη & κίνησις dum latè ſumuntur, proindeq; in 3. phyſ. motui late ſumpto ſubijcit Ariſtoteles generationem, & corruptionem. In 5. autem libro mutationi latè ſumptæ ſubijcit vt ſpeciem quandam, motum. Dum vero arctius accipiantur voces, ſunt ſpecies e diuerſo diſtinctæ : mutatio ſiquidem reſtringitur vt ſit à termino poſitiuo ad priuatiuum, vel contra à priuatiuo ad poſitiuum: motus vero vt ſit à poſitiuo ad poſitiuum.

Digreſſio. Vt inter Plotinum, & Peripateticos dijudicetur id eſt conſiderandum, & determinandum vtrum motus, qui eſt actus perfecti ſit mutatio, illiq; mutationis nomen conueniat, negat ſiquidem Plotinus, nam ſi eiuſmodi motui non conueniat mutationis nomen, cum ſit motus certè plura ſignificabit motus, quam mutatio ; nam a motu ſignificari etiam generationem poſſe in 3. phyſ. patet, quod ſi motui, qui eſt actus perfecti, & demum exitus ab actu primo in ſecundum non poſſit aptari nomen mutationis cunceretur latius ſignificationem motus extendi, quam mutationis ; at non video ego ſi is motus vocetur, cur non etiam mutatio poſſit appellari, nam quis non dixerit mutari eum, qui ex otioſo in actum prodit, & qui non contemplabatur, & mox contemplatur non ne mutatum palam omnes vocabunt? Sed etiam eſt aliquid poſt aliud, primo quidem eſt actio poſt, ſed actio ipſa niſi ſit momentanea (qua de re poſtea) habet partem poſt partem ; vt hac ratione fundamentum Plotini diſtinguens motum à mutatione, quod ille ſit exitus ab habitu in actum, non autem mutatio, vt gratis ſumitur gratis negari queat.

ARTICVLVS SECVNDVS. Vtrum mutatio ſpeciatim ſumpta ſit motus proprie ſumptus.

Concluſio.

Mutatio ſpeciatim ſumpta non eſt motus propriè dictus.

Declaratio. Mutatio ſpeciatim ſumpta ad generationem, & corruptionem ab Ariſtot. reducitur, diuidit tamen generationem, & corruptionem in eas, quæ ſimpliciter tales, & in eas quæ ſecundum quid tales ſunt. Generatio ſimpliciter eſt generatio ſubſtantiæ bouis ex non boue: generatio ſecundum quid albi ex non albo; que generatio, vt in motu ſpeciatim ſumpto contineatur, poſtea videbimus. interim ergo concluſio ſuperior in hanc reſoluitur.

Concluſio eadem Ariſtotelis tex. 8. 5. phyſic., & communis ibi interpretum.

Generatio, & corruptio non ſunt motus proprie dictus.

Ratio prima Ariſtotelis ipſius ibi.

Quod non eſt actu non mouetur, motu ſcilicet propriè dicto, ac ſimpliciter. Quod generatur non eſt actu. Ergo quod generatur non mouetur motu, ſcilicet propriè dicto. Hanc conuerſionem ex ipſiſmet Ariſtotelis verbis elici conſtat alij per conuerſionem reſoluunt, nec eſt improbanda reſolutio.

Reſolutio Perrerij. Omne quod mouetur eſt actu. Quod generatur nõ mouetur: Ergo quod generatur nõ mouetur generatio non eſt motus. Maiorẽ probat, quod mouetur ſcil. eſſe actu. Quoniam omne quod mouetur eſt in loco. Quod non eſt actu non eſt in loco. Ergo quod non eſt actu non mouetur. Perrerius tres rationes interpretatur, & nunc adductum proſyllogiſmum pro ſecunda ratione interpretatur, & ſumit ex D. Thoma; at propoſitiones ab Ariſtotele ſecundo hoc loco exhibitę omne quod mouetur eſt in loco, & quod non eſt non eſt in loco concludunt, quod non eſt non moueri, quæ maior propoſitio ſyllogiſmi antecedentis, non autem eſt eius concluſio; quocirca proſyllogiſmus non autem alter ſyllogiſmus ad eandem concluſionem.

Secunda ratio Ariſtot. tex. 10. Perrerio tertia.

Omnis motus proprie eſt inter contraria. Generatio ſimpliciter non eſt inter contraria. Quia à ſubſtantia, cuius eſt ſolius generatio ſimpliciter non habet contrarium. Ergo generatio non eſt motus.

Examen. De corruptione autem idem probat Ariſtoteles. Quoniam motus eſt contrarius motui, aut quies; poteſt ratio & cathegoricè reſolui, & hypotethicè, ſed tranſumendo propoſitiones, expeditius autem erit hipotetice, ſi corruptio eſſet, contrarium eius generatio, eſſet motus autem quies ſed neque motus, neque quies; ergo corruptio non eſt motus.

Examen.

Examen primæ rationis. Prior ratio, ſiue rationis eius maior. Quod non eſt actu non mouetur, reijcitur facile à diſſentientibus, nam cum definiatur motus entis in potentia, & ſubiectum etiam in potentia vt materia ipſa, dum ad actum adducetur, erit is actus entis in potentia, quatenus in potentia; & hoc ſi ſyllogiſmo ly, quod generatur, ſumatur pro ſubiecto ſuſcipiente formam ad quam ex priuatione tendit generatio. Quod ſi accipiatur pro termino ad quem, quomodo in generatione ignis. Eſt ignis, quod generatur ignis autem eſt terminus ad quem compoſitus ex materia, & forma, quæ inducitur, &c. Si hoc inquam modo accipiatur, quod genratur; vera qui-

quidem eſt propoſitio Quod generatur non eſt, ante completam ſcilicet generationem, ſed falſum eſt eo ipſo modo Quod mouetur eſſe actu, nam quod dealbatur non eſt album actu, niſi completa dealbatione, ſed durante dealbatione eſt potentia album. Vnde proſyllogiſmus quoq; ex hac inſtantia, maiore vtetur falſa, ſcilicet omne quod mouetur, eſſe in loco. Cum enim ſatis ſit ſubiecto motus in ea latitudine, in qua definitur eſſe ens in potentia, non omne ens in potentia eſt in loco ſuapte natura.

Examen ſecundæ rationis. Secunda ratio vere ad propoſitam concluſionem non adducitur ab Ariſtotele, ſed ad concludendum in prædicamento ſubſtantiæ non eſſe motum, ideoq; proſyllogiſmus eſt eo in loco ſyllogiſmus neceſſarius: attamen quoniam ad hanc concluſionem deflectitur, ideo in examen adducatur: huius igitur. vel in hanc inſtantia pendet ex inſtantia proxima, quod ſatis eſt ſubiecto motus eſſe ens in potentia. Nam ſatis etiam erit terminus, ſi ſit alter à quo eorum alterius negatio in ſubiecto apto, & potentiam ad illum habente. Eiuſmodi autem oppoſitio priuatiua eſt in prædicamento quoq; ſubſtantiæ cum generatio ſubſtantiæ hanc exigat oppoſitionem ex Ariſtotele ipſo 1. phyſ. & in ſequenti rurſus articulo.

Concluſio ſecunda oppoſita primæ. Et Platonis loco, ante dicto.

Mutatio ſpeciatim ſumpta, ſcilicet generatio eſt propriè ſumptus motus.

Ratio. Cui conuenit definitio motus, id eſt motus propriè. Sed generationi conuenit definitio motus. Ergo generatio eſt propriè motus. Idem ergo de corruptione dicendum.

Examen. Maior propoſitio vera eſt ſanè in definitionibus vniuocis, ſed in analogis non eſt vera; neque enim vrina proprie eſt ſana licet ei modo ſuo conueniat definitio ſanitatis. tamquam ſcilicet ſigno. Dicent ergo generationi conuenire definitionem motus analogice tantum.

Iudicium. In ſchola peripatetica arbitrarer ita dicendum. hunc ſcilicet eſſe Ariſtotelis ſenſum. Definitio motus actus entis in potentia, quatenus in potentia eſt analoga. analoga attributionis, ſiue ad vnum, vt vidimus, vt multis conueniat indirecte, veluti ſanitas vrinæ, vt ſigno dictæ, vt conſeruanti, at indirecta etiam participatione habet analogiam ordinis, adeoq; gradus maioris, & minoris proprietatis. generatio & corruptio participant definitionem traditam motus participatione directa eſt ſiquidem hæc vera generatio eſt actus in potentia, quatenus in potentia, at diſpari ſecundum analogiam ordinis vnde diſtinctio hæc naſcitur vt proprietas vel ſumitur vt importat ſolum participationem directam, vel vt importat in analogia ordinis primum analogatum. Primo modo eſt propriè generatio motus; at ſecundo modo non eſt propriè, & exactè motus. componentur hoc modo rationes contrariæ. Rationes enim Ariſtotelis pro prima concluſione reſpiciunt motum ſecundo hoc modo, & exactè ſumptum. At ratio pro ſecunda concluſiooe concludit de motu primo modo accepto. Hæc interim ſint dicta, at infra demum cum diſputabitur Vtrum generatio ſit in tempore firmius explicabo ſententiam meam. At quòd ad diſcrimen inter Platonem, & Ariſtotelem aliud ad nomen pertinet, eiuſq; ſignificationem, quæ eſt lis de nomine, in qua non multum momenti Plato ponit, neque ponendum exiſtimat; aliud ad rem ſpectat. Primum eſt an græcè κίνησις ſignificat etiam mutationem ſubſtantialem, an ſolum mutationem, quæ fit in accidentibus perſeuerante mobili, & motu eodem ſpecie, & numero, Negat Ariſtote-

es, contendit. Plotinus, at in proprietate linguæ græcæ plus tribuerem Ariſtoteli quam Plotino, tum quod ille vixit florente magis lingua græca, ac in maior eius puritate: at Plotinus cum in Romani Imperij commercio commistionem iam aliarum linguarum, & latinæ præſertim patiebatur, tum quod eloquentiæ ſtudijs, & ſtylo etiam poetico magis Ariſtoteles, quam Plotinus indulſit. At diſcrimen, & controuerſia in re eſt, num actio ipſa per ſe ſit motus, & ſub motu ipſa per ſe, ac præciſè contineatur, quam diſputationem antea tetigimus, at mox inſtituemus, & tractabimus. Simplicius ad conciliandos Platonem, & Ariſtotelem, dicit Ariſtotelem de motu egiſſe, vt eius notio, & conceptio hominum cognitioni, obuia eſt, at Platonem reſpexiſſe id quod ſimpliciter eſt, atq; ita motum extendiſſe ad quemuis exitum potentiæ in actum etiam ſi actio ſubſtantia ſit, vt actio intellectus penes etiam Ariſtotelem (ita ipſe interpretatur) 3. de anima, ſed in propoſita diſputatione de hoc pariter.

ARTICVLVS TERTIVS. Fundamentum diſtinctionis ab Ariſtotele poſitæ inter mutationem, & motum quis ſit ſenſus diſtinctionis.

Ariſtoteles diſtinguit mutationem late acceptam quadrifariam quia aut ex ſubiecto in ſubiectum aut ex non ſubiecto in non ſubiectum aut ex non ſubiecto in ſubiectum aut ex ſubiecto in non ſubiectum declarat ſubiectum à ſe vocari id quod affirmatione monſtratur exemplis vero declarat ſubiectum eſſe vt album non ſubiectum autem vt non album. horum autem proceſſum ex non ſubiecto ad non ſubiectum nullum eſſe neq; quicquam ex eo conſtitui.. at ex non ſubiecto ad ſubiectum eſſe generationem, ex ſubiecto ad non ſubiectum eſſe corruptionem, ex ſubiecto ad ſubiectum eſſe motum. duo ergo ex eiuſmodi membris mutationi ſpeciatim ſumptæ tribuit vnum tantum motui. hæc eſt diſtinctio philoſophi. quæritur nunc quid ſibi velit ſubiectum, & quid non ſubiectum clariore explicatione. Aliqui enim interpretari videntur ſubiectum pro ſubiecto ipſo motus, ac mobili alij pro termino ad quem poſitiuo quem vocat Ariſtoteles affirmat vin non ſciungã concluſiones quoniam ſenſum hic peripateticum, ac Ariſtoteles ſolum quærimus, ſum cum communi ferme omnium expoſitione hic ſubiectum ſumi pro termino poſitiuo vt album, dulce & c. ſiue ſit terminus ad quem, ſiue terminus à quo, non autem pro mobili ita ſe declarat Ariſtoteles in litera, vt non ſit dubitationi locus tum cum dicit ex ſubiecto in ſubiectum autem, nam ex clare importat terminum à quo (in) vero terminum ad quem non ſubiectum, & mobile niſi forte incluſum in termino quomodo tum eſt terminus compoſitus ad quem vel à quo pariter compoſitum tum etiam exemplis albi & non albi quæ ſunt exempla terminorum non autem ſubiecti, at mobilis.

Quid ſubiectum.

Quid non ſubiectũ.

At de voce (Non ſubiecto) maior aliquanto dubitatio cum enim terminus non poſitiuus poſſit eſſe contradictorius, & priuatiuus ex Ariſtotelis dictis anceps redditur vtro modo ſit accipiendus. eſſe enim accipienda pro contradictorio verba, & exempla Ariſtotelis ſuadent. nam ſubiectum, & non ſubiectum, quæ ipſe dicit contradictorie opponuntur vt affirmatur, & negatur: confirmatur quoniam ipſemet declarat ſubiectum dici id quod affirmatione exponitur ergo intelligit opponi vt affirmatum, & negatum. ſed validius adhuc ex tex. 9. eodem quinto libro phyſicorum vbi cum repetat motum eſſe qui ex ſubiecto in ſubiectum declarat ſubiecta eſſe

con-

contraria media, & priuatiue oppoſita verba ſunt,, neceſſe eſt eam, quæ ex
,, ſubiecto in ſubiectum eſt mutationem, motum eſſe ſolum]ſubiecta autem
,, aut contraria ſunt aut media, etenim priuatio ponatur contrarium,, ita ergo priuatiua ſub ſubiectis reponit vnde cum (Non ſubiectum) ſit aut priuatiuum, aut contradictorium, & non eſt priuatiuum qua priuatiuum ab Ariſtotele reponitur ſub oppoſito ſcilicet ſubiecto ergo eſt cōtradictorium, amplius autem confirmatur argumentatio ſi quæ præcedunt verba nunc excripta iungantur ſunt autem,, Quoniam autem omnis motus mutatio quædam eſt, mutationes autem tres, quæ dictæ ſunt harum autem eæ quæ ſe-
,, cundum generationem ſunt facit,& corruptionem nō ſunt motus hæ autem
,, ſunt quæ ſecundum contradictionem ſunt,, Iam ergo aperte Ariſtoteles oppoſitionem terminorum generationis, & corruptionis contradictionem neqitura eſt reſponſio, quæ à plurimis adhibea ur facit contradictionē hic priuatiuam oppoſitionem importare nam ſtatim vt vidimus reponit priuatiue oppoſitiue ſub ſubiectis ideſt ſub affirmatis non ſub negatis vnde Piccolomineus in primum de cælo in tex. 20. inter annotationes conſideratione tertia dicit contradictorie opponi terminos generationis, & corruptionis. Attamen non poſſumus dubitare quin ſecundum Ariſtotelem termini generationis priuatiue ad ſummum opponantur non autem contradictorie cum id Ariſtoteles pro euidente, at per ſe noto acceperit primo phyſic. tex. 43. ibi, fit quidem ex non albo ſed non ex omni ſed & cidcirco vniuerſa ſchola eſt in hoc concors, at reſtat dubitationem ex Ariſtotelis verbis naſcentem tollere ſoluit hanc obiectionem ſimplicius duobus modis prior ſolutio eſt priuationē aliam eſſe accidentium aliam ſubſtantiarum quæ accidentium (cum accidentia requirant ſubiectum actu) affirmatione ſignificatur, quæ ſubſtantiarum, negatione: cum non ſit ens actu ſubiectum. Secunda ſolutio eſt priuationem ſignificari hic ab Ariſtotele, quæ in terminis ipſis contrarijs includitur. nam cum ex nigro, fit album. fit etiam album tum ex non albo ſed quod in potentia ſit ad albedinem D. Th. interpretatur non vniuerſaliter hoc dictum. Quod ſcilicet priuatio ſemper affirmatione monſtretur ſed interdum vt in nudo eſt enim nuditas priuatio veſtimenti, & tamen affirmatione ſignificatur, & album, & nigrum eſt ſcilicet nigrum priuatio albi ex Ariſt. tex. 5. 3. lib. phyſ. & tamen vtrūq; affirmatione ſignificatur. ego itaq; in hanc ſolutionem propendens dico priuationem interdum ſumi pro contrario imperfectiore reſpectu perfectioris, vt nigrum reſpectu albi, ſurſum reſpectu, deorſū Ariſtoteles dicto tex. 5. 3. phyſ. interdum ſumi pro priuatione quæ eſt mera negatio formæ in ſubiecto ipſo recipere Ariſtoteles nunc cum ponit inter ſubiecta priuationem primo eam modo non ſecundo accipere atq; hunc eſſe eius ſenſum demonſtrat exemplum adhibitum albi, & nigri quod idcirco non fruſtra poſitum fuit, licet non omnes hanc dicti vim, & miſterium agnoſcant, & hæc ſatis dixiſſe in præſentia, cum mens ſola Ariſtotelis quæritur.

ARTICVLVS QVARTVS. *De diſtinctione motus ſecundum aliquos in actiuum, & paſsiuum, alij addunt etiam Tonicum, vt Galenus.*

Sunt vero qui duplicem motum agnoſcant actiuum ſcilicet, & paſſiuum. Sic plerunque Galenus, qui addit etiam motum tonicum: quæ diſtinctio inde pendere videtur. Quod tum actio, tum paſſio ſit motus; actio itaq; erit motus actiuus, paſſio motus paſſiuus. Eſt præterea reſiſtentia, quæ neq; pro-

propriè actio, neq; paſſio eſſe videtur: in hac conſiſtere dicitur motus Tonicus; v. gr. bracchium extenſum deorſum nutat ex pondere ſuo, at virtus animalis ſuſtinet ne decidat. Hæc reſiſtentia virtutis prohibentis brachij deſcenſum motus tonicus à Galeno vocatur. Diſtinguamus in concluſiones, ſiue aſſertiones.

Concluſio prima eſt Galeni lib. 1. de met. med. cap. 6. & alibi ſæpius.

Datur motus actiuus, ſiue quod idem importat. Actio eſt ipſa per ſe motus.

Declaratio. Actio v. gr. calefactio manus ab igne eſt ſane motus in manu in qua recipitur, at quatenus recipitur eſt paſſio non actio; vnde hoc modo actio eſt motus non ipſa per ſe, ſed quatenus. Fit paſſio. hec eſt opinio frequentior peripateticorum; at qui ſecus ſentiunt volunt actionem ipſam per ſe eſſe motum.

Ratio. Omnis progreſſio eſt neceſſario motus ipſa per ſe. Omnis actio eſt progreſſio. Ergo omnis actio eſt motus ipſa per ſe. Maior videtur ipſa per ſe euidens, quatenus enim progreditur, certè non quieſcit, ſed mutationem quandam includit. Minor vero etiam aperta eſt, nam actio quæuis in tempore cum influxum ponat à parte in partem, influxus procedit vnde progreſſionem importat. Et hoc eſt quod Platonici dicunt, & præſertim Plotinus omnem exitum potentiæ in actum eſſe motum.

Ratio ſecunda. Motus qui eſt actus perfecti non eſt niſi actio. Aliquis motus eſt actus perfecti. Ergo aliquis motus non eſt niſi actio.

Concluſio ſecunda contraria primæ.

Non datur motus actiuus, ſiue actio ipſa per ſe non eſt motus.

Ratio. Si actio ipſa per ſe eſſet motus omne agens in agendo, & mouens in mouendo moueretur. At non omne agens, mouenſq; in mouendo mouetur. Ergo actio ipſa per ſe non eſt motus. Conſequentia eſt euidens cum agens omne habeat actionem, ergo ex hypotheſi motum. Aſſumptum probatur, quia eſt aliquod mouens immobile, vt poſtea oſtendetur de mouente primo, immo, & de animabus animalium.

Examen, & opinio Authoris.

Poſſumus ſequi in hac controuerſia diſtinctionem in ſchola frequentem habere, ſcilicet aliquid bifariam contingere, vel ſecundum intrinſecam participationem, vel ſecundum extrinſecam denominationem. Intrinſeca participatio dicitur cum forma, vel accidens in ſubiecto ipſo ineſt. Extrinſeca denominatio eſt cũ non eſt in ipſo, ſed vel ex ipſo, vel ad ipſum, primo modo
Re. prima rationis. agens, & mouens ex actione non habet motũ, ſed ſecũdo modo habet habet
ſcil. eo quod mouet quod importat nõ habere in ſe ipſo motũ ſed in alio face-
Re. 2. rõnis re. Si .n. haberet in ſe ipſo motum v. gr. ignis calefactionem, quæ eſt motus, ergo calefieret: ac habet eo quod calefacit aliud. ſoluuntur hinc, & componuntur rationes aduerſæ. Maior ergo rationis pro prima concluſione ſuſcipit declarationem, & diſtinctionem. Eſt ergo actio progreſſio in aliquo in quo recipitur, non enim eſt progreſſio in nullo, eatenusq; motus eſt, quatenus in aliquo recipitur. Ad ſecundam, motus eſt, qui eſt actus perfecti non eſt niſi actio. hæc propoſitio non niſi cum declaratione ſuſcipienda: ſimpliciter enim falſa, nam ſaltitatio ex. gr. ludibundi animalis continet etiam partium corporearum agitationẽ paſſiuã, ex qua dicitur is motus, & agnoſcitur pro motu. Idem motus actus perfecti, vt ex vi motrice erumpit, abſq; eo quod aliam formam cuius indiga virtus, viſue motrix eſſet, acquirat nul-

lius

ſius enim eget, & ita ratio pro ſecunda concluſione recte procedit hæc in via Ariſtotelis dicenda, & probabiliſſimè dicuntur. Non cadit tamen ab omni probabilitate opinio Simplicij, qui vult actionem, & exitum omnem potentiæ ad actum Secundum præciſè ſumptum, eſſe motum ſi rem ipſam in ſe, & ſecundum acriuiam contemplemur: At ſi ſecundum notionem communem hominū ex qua naſcitur rei nomenclatura, quam ſequendam docet Ariſt. ita eſſe ſolum paſſionē motum intrinſeca ſcilicet, & formali denominatione.

Opinio Authoris. Vel dicamus coniungendo Ariſtotelem, & Platonem; vel rem conſideramus metaphyſica acriuia, vel naturali conſideratione ſi metaphyſica acriuia, actio enim cum præciſione ſumpta eſt progreſſio ipſa per ſe, adeoq; motus: ſi ſecundum naturalem conſiderationem quæ rem ſecundum eſſe reale conſiderat non ſecundum metaphyſicam præciſionem vt actionis progreſſio non eſt niſi in aliquo ſuſcipiente, vnde neque eſt motus niſi vt in ſuſcipiente, & ita ſolutio Simplicij ferè concidet. In naturali philoſophia habet pro dialectica Ariſtoteles definitionem, & conſiderationem, quæ à materia, ideoq; ab eo quod materiam refert, abſtrahit. Galenus conſideratione medica, adeoq; minus exacta diſtinguit motum actiuum, & paſſiuum. Definit enim motum actiuum, qui ab ipſo editur. Paſſiuum, qui ab alio extrinſecus poſito excitatur: volatio ſcilicet, & ingreſſus animalium motus actiuus: proiectio lapidis, vel motus lapidis proiecti paſſiuus, & hoc ſat medicis: at Philoſophus comparat in moto ipſo animalis corporis, & partium agitatarum motum, & virtutis motricis, immo partis mouentis (ſiue ſit ea anima, ſiue cum anima aliqua inſtrumenta corporea) actionem.

Concluſio tertia Galeni lib. p. de motu muſculor. cap. 8.

Datur motus Tonicus.

Ratio contra ibidem Galeni, ac probatio.

Expoſitione quadam Galenus concluſionem probat. Sit, qui trahat ad ſe lignum, vel quippiam inanimatum. Sit ſecundo, qui trahit ad ſe quippiam tale, quod tamen in oppoſitam partem alter trahat, ſed inæqualibus, & minoribus viribus. Sit tertio qui trahat quod alter in contrarium æquis viribus trahit. Secundus trahet quidem, & verſus eum mouebitur id, quod trahitur. At tanto minus quantum importat vis in contrarium trahentis. At tertius nihil dimouebit de loco, ſed in eo prorſus loco res tracta preſtabit. comparat tum quietem rei inter duos trahentes æquis viribus, & quietem eiuſdem cum nullo trahente, vel aliter de loco dimouente quieſcit. Hoc modo certè nullus in re deſſignari poteſt motus, at illo modo aſſerit motum duplicem concipiendum, ex quorum paribus momentis re ipſa quieſcat. Et hoc potius arbitratur licet idum ſicut in aue in edito aere ſe ſuſtinente ex vi ſcilicet elæ ſuſtinentis, & altius tollentis contra corporis grauitatem ſiue viciſſitudo interſit exiguorum motuum, & non conſpicuorum ſurſum, & deorſum ſiue ſit omnimoda in locum quies poſſe ex his videtur hoc elici ratiocinium ſingulorum trahentium tractio eſt motus. At duorum æquis viribus in contrarium trahentium ſingulorū conatus eſt tractio. Ergo duobus æquis viribus in contrarium trahentium conatus eſt motus.

Secunda ratio propria in animalibus.

Vbicunq; labor ibi motus. At in obnixu contrariorum impellentium vel in reniſu contrariorum trahentium, in animalibus eſt vtriuſq; labor ergo obnixus contrariorum impellentium reniſus contrariorum trahentium in anima-

malibus vtriuſq; labor. Ergo obnixus contrariorum impellentium, & reniſus contrariorum trahentium in animalibus eſt motus. Maior oſtenditur etenim, tum labori, tum motui opponitur quies, vt quiete, ſcilicet tollitur motus, ita quiete tollitur labor. De fatigatorum, ſiquidem vnicum remedium quies.

Tertia ratio communior.

Vbicunq; eſt actio, & actionis ſuſceptio, ibi eſt motus. At in ſuſtentatione grauis à fulchro reſiſtente Eſt actio ſcilicet grauis grauitantis, & ſuſceptio grauitationis a fulchro. Ergo in ſuſtentatione grauis à fulchro eſt motus. Minor probatur, nam videmus interdum poſt longam grauitationem, & longam ſuſtentationem fulchri rumpi, demum, & frangi fulchrum. Ergo eius, ibi perpetua actio grauis, & perpetuus obnixus fulchri, quod ſi in dictis caſibus ſit motus, cum nulla ſit mutatio loci eſt. ergo motus tonicus.

Concluſio quarta contraria.

Non datur motus tonicus.

Ratio. Si daretur motus tonicus, eſſet is motus localis: At non eſt is motus localis: Ergo non datur motus tonicus. Conſequentia probatur. Etenim eſſet is tractio, vel impulſus, at vterque eſt motus localis Ariſtotele 7. phyſic. Aſſumptum probatur. Etenim, at ibi nulla penitus eſt mutatio loci. ergo nullus motus localis.

Examen, & Iudicium auctoris.

Diſtinguendum in hac quæſtione mihi videtur momentum motus à motu dico momentum motus ex. gr. grauitationem. dico motum deſcenſum ipſum grauis. In tractione autem ab animali exercita momentum eſt conatus animalis ad trahendum. Tractio eſt appropinquatur rei tractæ ad trahens ob vim trahentis. Motus quem tonicum vocat Galenus eſt momentum motus localis, non autem motus ipſe localis. Conatus ſcilicet animalis ad trahendum eſt momentum ad trahendum, non autem eſt tractionis motus, cum impeditur tractio, appropinquatio ſcilicet tracti ad trahens ipſum, vel ad alterum, vt contingit in motu trocleæ, per quem graue ſurſum trahitur ſæpè ab eo, quod deorſum exiſtit, prohibito progreſſu mobilis nõ eſt motus localis qui eſt neceſſario mutatio loci; ſed reſtat tamẽ dẽ conatus trahentis, aut impellentis quem iure merito appellamus momentum motus hoc eſt propenſionem nutumq; quo graue deorſum, annititur demoueri ex hinc facile eſt ſoluere contrarias rationes.

Examen primæ rationis.

Prima quidem pro tertia concluſione maiorem ſumit expoſitionis indigũ ac diſtinctionis poteſt enim eſſe ſenſus reſtrictus ad tractionem cum mobile vincitur à trahente, & ducitur, & in eo ſenſu eſt vera, & poteſt eſſe ſenſus vniuerſalis, & communis, tum non proſequente mobili conatum mouentis, tum proſequente, & hoc modo non eſt vera propoſitio; nam non proſequẽte mobili ductum trahentis eſt momentum motus, non motus localis.

Examen ſecundæ rationis.

Secunda pariter ratio maiorem ſumit, quæ requirit declarationem, & diſtinctionem: motus enim, vel ſumitur late, tum pro motu alterationis, & locali quocunq; vel ſumitur pro motu locali per externum ſpatium quod ſcilicet tranſit res tracta à loco, vbi erat ad illum, ad quem trahitur. dum ſumitur hoc modo motus, falſum eſt vbi labor ibi ſemper eſſe motum. At cum ſumitur motus communiter in labore ſane eſt motus nempe alteratio, cum

ſit

ſit laſſitudo Immodica calefactio in muſculis, & articulis ſi Galeno credemus, eſt etiam motus aliquis localis ſpirituum ad partem exercitam confluentium.

Examen tertiæ rationis. Maior tertiæ etiam eandem limitationem ſuſcipit vel eſt motus, vel momentum motus, vbi eſt actio, non ſemper motus, & localis. in, animalibus in actione, & paſſione, quæ per motuum momenta fiunt, eſt motus alterationis, & plerumq; confluxus, & motus localis ſpirituum.

Examen rationis pro quarta Concluſione.

Ratio pro quarta concluſione concludit pro ſententia declarata, & ſuſcepta, vt probabiliſſima.

Corollario Non erit ergo inter Galenum, & hanc ſententiam differentia, niſi nominis dum ipſe vocat motum tonicum, quem nos momentum motus dicimus, eo in ſenſu quo ponderi momentum tribuimus, ex quo ſignificatu ad conatum animalium transfertur.

ARTICVLVS QVINTVS. De diſtinctione motus ſecundum prædicamenta, quibus reperitur forma ſeu terminus ad quem motus, ſcilicet in quot prædicamentis reponatur motus.

Non hic quæritur quæ ſit diſtinctio motus ex varietate, & diſtinctione forma, & termini, ad quem vtrum ſit eſſentialis, ac formalis, an potius materialis. iam hanc tractauimus; ſed quærimus in quot prędicamentis motus reperiatur, & quoniam motus, & late ſummitur, vt comprehendit mutationem etiam in ſpecie ſumptam, & anguſte, vt ab ea diſtinguitur ab Ariſtotele in hac ſtrictiore acceptione in tribus ſolum prædicamentis reponitur qualitate quantitate, vbi: ſecundum latiorem in quattuor, in ſubſtantia, & in tribus modo dictis, at dubitatur in via ipſa Ariſtotelis: vtrum in reliquis etiam prędicamentis ſit motus. hoc eſt collocetur terminus ad quem motus. nec vero hic quæritur vtrum in prædicamento paſſionis ſit motus iam id tractauimus; ſed vtrum paſſio poſſit eſſe terminus, ad quem motus: vtrum ſcilicet motus eſſe poſſit ad paſſionem, item ad actionem, vtrum ad relationem, ad quando, ad ſitum, ad habere. in Ariſtotele ipſo videntur eſſe contraria dicta. In 5. enim phyſicorum in tribus tantum prædicamentis collocat, ſiue terminum, ad quem motus ſtricte ſumptum: at in tertio tex. 5. dicit tot eſſe mutationis ſpecies, quot entis. Ens vero, tum diuiſerat in omnia prædicamenta. Simplicius diſputat, inq; hanc partem propendit, quod ad omnia prædicamenta ſit motus, eandemq; ſententiam in Eudemo, & Theophraſto interpretatur.

Concluſio prima eſt Simplicij, & ſecundum illum Eudemi & Theophraſti in digreſſ. ad tex. 5.

In omnibus prædicamentis eſt motus, ſcilicet ad omnia prædicamenta, contentaq; in illis eſt motus.

Annotatio. Placet hic verbis ipſiuſmet Simplicij, & eius ſententiam, & Eudemi, ac Theophraſti referre. ſunt autem eius verba. Equidem noui quod videtur eſſe proteruum, & temerarium emittere vocem contrariam Ariſtoteli; ſed donec poterimus cognoſcere diligenter cauſam talis eius conſtitutionis ſententiæ contenti ſumus patrocinio Eudemi ad corrobarationem noſtram, quod dictum eſt de ipſo prædicamento, quando, immo patrocinio Theophraſti, qui plane motum, & mutationem conſiderauit in omnibus prædicamentis.

Ratio ex auctoritate.

Ariſtoteles dicto ſupra tex. 5. aperte dicit tot eſſe ſpecies motus quot entis.

Ratio ex re. In quibuſcunq; prædicamentis locum habet actus, & potentia. habet locum motus, vel melius in quibuſcunq; prædicamentis datur actus entis in potentia, quatenus in potentia habet locum motus. In omnibus prædicamentis habet locum actus, & potentia, ſiue habet actus entis in potentia, quatenus in potentia. Ergo in omnibus prædicamentis habet locum motus. Maior ex definitione. Minor ex inductione. de prioribus quatuor iam admittitur. de reliquis autem inducitur (de quando) quidem ego ſcribi nunc hoc anno 1637. menſe octobris die quarta, hora duodecima antea eram in potentia nunc actu hac hora ſcribo, & videtur reſtare adhuc potentia, quia hora nondum completa, & ego continuo ſcriptionem. Item ad aliquid dum ſum adextris Statuæ ſum in potentia, vt euadam à ſiniſtris. fac me vertere ex potentia in actum deuenio, dumq; ſubinde deuenio reſtat adhuc potentia, & ita erit actus in potentia, quatenus in potentia.

Examen.

Examen primæ rõnis. Ratio ab auctoritate primo loco conſidereturpoſtq̃ in peripatetica ſchola tanti eſt momenti hanc peripatetici ipſi gloſſant fere omnes, tot ſcilicet eſſe ſpecies motus, quot entis in prædicamentis illis, in quibus reponitur motus. quæ quattuor ſunt, dum motus late ſumatur ſubſtantia, qualitas, quantitas, vbi, & quoniam ſingula illa bitecantur in formas perfectiores, & in oppoſitas illis imperfectiores ideo ſpecies rerum in illis octo, & pariter ſpecies motuum. Hanc gloſſam ſimplicius ipſe ſuggeſſit, & prior Ioan: Grammatius, & Themiſtius, & ſequutus eſt D. Th., dum ipſe quoq; declarationem dicti intra quattuor eadem prædicamenta reſtringit, ac diſertis verbis multi alij.

Examen ſecundæ rationis. At ratio ex re ducta eſt diligentius conſideranda. hanc Penda ſius paucis ſoluit inſtando, ſcilicet maiori, vt primo modo proponitur. In quibuſcunq; locum habet actus, & potentia habet locum motus: admittit eius conuerſam, non autem prepoſitam. In quibuſcunq; ſcilicet prædicamentis eſt motus, in illis eſſe actum, & potentiam: at non conuerti, quę ſolutio ſecundo modo propoſitæ proponi non accomodatur. nam ita neceſſarium eſt conuerti cum definitio, & definitum conuertantur alia inſtantia eſſe videtur, quam ex aliorum placito proponit Simplicius, quod ſcilicet oporteat nedum eſſe potentiam, & actum; ſed inſuper etiam requiri contrarietatem. Reprobat inſtantiam Simplicius. quoniam ſaltem eſſe poteſt mutatio, etiam ſi non adſit contrarietas, vt contigit in ſubſtantia, in qua non eſt contrarietas, & eſt mutatio. ac aliam præterea confutationem adducit; nam ſaltem in prædicamento ad aliquid eſſet motus, quia ibi eſt contrarietas ex Ariſtotele in prædicamento; nam virtus, & vitium contraria, & ignorantia ſcientiæ, eſt aliorum inſtantia requiri præter actum, & potentiam quod vtriuſq; ad motum concurrentis ſit motus, non autem alterũ tantum moueatur altero conſiſtente, quod in relatione euenit: nam dextera fit columna ex ſiniſtra ad aliquem hominem, ſi is quieſcente columna ex ſiniſtro loco ad dextrum tranſeat. reprobat Simplicius eo quod vtriuſq; mutetur ſimul, & ſemel relatio, etiam ſecundum localem, non ſit vtriuſq; mutatio.

Concluſio ſecunda contraria Ariſtotelis 5. phyſic.

In ſolis tribus prædicamentis quanti, qualis, vbi, eſt motus preſſe ſumptus

at

at latuis ſumptus, vt etiam ad mutationem extenditur eſt præterea in prædicamento ſubſtantiæ, adeoq; in ſolis 4. prædicamenti.

Ratio Pendaſis in lib. 3. enodationis phyſicæ part. 9.

Nulla rei noua denominatio, quæ abſq; vlla ſui motu, ac mutatione fit eſſe poteſt motus, aut mutatio. At ſecundum ſex alia prædicamenta, quæcunq; fit nouitas, eſt noua denominatio rei abſq; vlla mutatiune eius. Ergo ſecundum ſex alia prædicamenta, quæcunq; fit nouitas, non poteſt eſſe motus, neq; mutatio.

Concluſio tertia eſt Fonſecæ lib. 5. metaphyſ. cap. 13. q. 9. ſect. 4.

Motus proprie ſumptus, vt definitur in 3. phyſic. non eſt in vllo ſex aliorum prædicamentorum, ſcilicet &c. ſed late ſumptus pro qualicunq; mutatione, vt quandoq; ſumitur, poni poteſt, & admitti in omnibus prædicamentis.

Ratio. cur non proprie &c. ibidem. De prædicamentis ad aliquid. Actione, paſsione. quando concludat.

Nulla acquiſitio formæ, cuius pars prius accepta, non permanet. eſt motus propriæ ſumptus, vt definitur in tertio phyſic. At mutatio quæ accidit in prędicamentis ad aliquid actione. paſſione, & quando, eſt acquiſitio formęcuius pars prius accepto nõ permanet. Ergo mutatio quæ accidit in prædicamẽtis ad aliquid, actione paſſione, & quando, non eſt motus proprie acceptus, vt definitur in 3. phyſic. Maior pendet; quia motus proprie ſumptus eſt acquiſitio continua, ſcilicet in dealbatione acquiritur albedo, ſucceſſiue dum poſt primum gradum, & permanentem acquiritur ſecundus, & ita ſubinde in toto motu. in quo cum forma perfecte acquiſita reſtant partes prius acquiſitæ. Minor probatur, quia in motu, adeoq; in actione, & paſſione, prior pars, non expectat ſecundam, ſed labitur. idemq; in tempore, adeoq; in quãdo.

Ratio concludens de ſitu ibidem.

Quoniam prædicamentum ſitus concidit cum prædicamento vbi, & ſolum vulgari exiſtimatione ſe iuncta prædicamenta habentur, ex quo forte dicto poteſt hæc ratio elici. Quod pertinet ad prædicamẽtum ſitus. quatenus ſolum eſt id prędicamentum cum prædicamento, vbi re ipſa idem, non eſt prædicamento, vbi ad prædicamentum ſitus transferendum. Sed motus ad prædicamentum ſitus pertinet. quatenus ſolum eſt predicamentum ſitus, idẽ cum prædicamento vbi. Ergo motus non eſt ex prædicamento, vbi ad prędicamentum ſitus transferendum.

Ratio concludens de ipſo habere ibidem.

Si ad habere eſſet motus, vel eſſet; vt habere eſt compoſitum reſultans ex ſubſtantia, & qualitate figuræ vel eſt ſola ſubſtantia circumpoſita. Sed neutro modo. ergo Ad Habere non eſt motus. Probatur aſſumptum quoad primam parteminam ad compoſitum eiuſmodi non poteſt eſſe terminus alicuius motus, quia non eſt vnus actus entis in potentia. Quoad ſecundam, quia eſſet motus localis, vel ad localem reduceretur, vel ſubſtantiæ, quæ induitur ad extrinſecam, vt cum pes induitur crepida immota, vel contra ſubſtantiæ circumpoſitæ ad eam quæ induitur, vt pileus imponitur capiti immoto, vel vtriuſq; vt in induendo chirotecha, & manus mouetur, & chirotecha.

Ratio cur impropria ſaltem dicatur.

Quoniam eſt in acquiſitione relationis, & in cæterorum etiam prædicamentorum ſex acquiſitione aliqua varietas, eſt hoc euidens varietatem eſſe relationem eius, qui dexter erat cum ſit ſiniſter.

Exa-

Examen.

Examen primæ rationis. Rationis demum primæ ſeu primæ eius partis fundamentum, eſt: præcedentem in motu formæ partem acquiſitam remanere huic inſtat Simplicius primo quia motus ex liceo in accademiam etiam ſi liceum corrumperetur adhuc eſſet motus localis. Ergo non neceſſe eſt permanere in motu partes præcedentes ad hoc vt ſit motus. ſecunda inſtantia quia in motu ex albo in nigrum perit ſubinde album, & tamen eſt motus, ſed in ſecunda inſtantia eſt æquiuocatio: nam non dicunt aduerſarij perſiſtere partes termini à quo, vt tum partes albi, ſed partes termini ad quem vtrum nigri primo quoq; adducit inſtantiam non ex progreſſu ipſius motus petitam, ſed ex alterius motus aduentu, vt in dealbatione perſtant ex vi illius motus primi albedinis inducti gradus. ſecus non procederet motus ex imperfecta ad perfectam acquiſitionem termini ad quem. at progrediente dealbatione ſi quis offunderet nigrorem, vt attramentum, tum ex motu eiuſmodi effuſionis perirent priores gradus albedinis non ex motu dealbationis; ſed ex ſuperueniente motu denigrationis etiam ſi poſtea agens dealbationem proſequeretur motum, quoad ſe ſuum exemplum clarius in calore agat ignis in manum eam calefaciendo iamq; impreſſerit quinque gradus caloris. at perſiſtens in eadem ab igne diſtantia manus niue aſpergatur, & obducatur peribunt gradus ij caloris: attamen ignis proſequetur actionem ſuam effundendi calorem. at inſtantia planior eſt de motu locali, nam priores loci partes non retinentur, nec priores (dicerent terminiſtæ) vbicationes. quod reſpondet Fonſeca videtur eſſe prorſus effugium quod quem locum totalem priores partes ingreſſæ ſunt, eundem ingrediuntur poſteriores nondum egreſſis prioribus, at non eſt hoc retinere eandem partem prius occupatam loci, nã neq; pars anterior, cum ſucceſſit poſterior in priorem partem loci eam amplius retinet, neq; poſterior cum in eam partem ingreſſa eſt, retinet partem ſpatij, quam ante initum motum occupabat:

Examen ſecundæ partis. Secunda pars rationis accipit fundamentum alienum à ſchola non eſſe veram diſtinctionem prædicamenti ſitus à prædicamento vbi, & altiorem ſane indaginem querit quam, vt poſſit in veſtibulo ferme philoſophiæ naturalis ſupponi, ſi inter actionem, paſſionemq; ſola differentia rationis, quæ intercedit duo diſtincta prædicamenta, ac realia, facit cur non differentia inter eſſe in hoc loco, & eſſe erectum, aut proſtratum aut ſedens pariterq; differentiæ inter hæc ipſa ſedere, aut ſtare &c. non poteſt ad prædicamentum aliud pertinere, at occurrit Fonſeca eſſe eos modos exiſtendi in loco, modos autem ad idem predicamentum pertinere quocirca ſitum pertinere ad prædicamentum vbi. ſed propoſitio modus pertinet ad idem prædicamentum, diſtinguenda eſt, & limitanda, ſi modus non egrediatur formalem rationem prædicamenti. at in præſentia egreditur ſitum eſſe nam (vbi) eſt relatio, vel ex ſola relatione ad locum: at ſitum eſſe eſt formaliter præterea ex relatione partium inter ſe.

Examen tertiæ partis. Qui ponunt habere eſſe verum prædicamentum agnoſcunt in ea compoſitione, & ex ea compoſitione formalitatem aliquam vnam reſurgere ad quam dicere poſſent eſſe motum, aut ſaltem mutationem adeoq; motum in ea latitudine ſumptum; in qua definitur 3. phyſ.

Quid

Quid ex Ariſtotele dicendum ad tollendam omnem difficultatem opinio Authoris.

Ego hac in re quomodo ex Ariſtotelis fundamentis ſit explicanda controuerſia ad omnem effugiẽdam difficultatem, ſentio ex diſtinctione generabilis, quam ponit Ariſtoteles tex. 112. primo de cælo eſſe procedendum. Diſtinguit ibi Ariſtoteles generabile trifariam vno modo id eſſe generabile dicit, quodcunq; cum prius non fuerit poſtea eſt, ſiue per generationem ad eſſe procedat ſiue abſq; generatione. alio modo quod poſſibile eſt, eſſe, tertio modo quod ex non eſſe ad eſſe per generationem procedit &c. ad duos ego modos primum, & tertium ſermonem reſtringens rem totam ita compono Ariſtoteles de motu agens in phyſic. 3. & 5. cum motum, & eam mutationem ſolum reſpexit, quæ eſt rei per generationẽ ad eſſe procedentis nam, & in motu proprie productio termini ad quem eſt generatio ex Ariſtotele ipſo tex. 7. 5. phyſicor ſicut abiectio termini à quo eſt corruptio, proceſſus vero ad eſſe non per generationem non includitur ab Ariſtotele, ſed excluditur a conſideratione ſua phyſica de motu ſit ergo.

Concluſio prima.

Motus, & mutatio generationem includens vel importans eſt in ſolis quattuor prædicamentis ſubſtantia quantitate, qualitate, vbi, ſumpto ſcilicet motu in ea latitudine in qua definitur 5. phyſ.

Concluſio ſecunda.

Mutatio quæ ẽt abſq; generatione eſt ſiue quæ cõmunis eſt proceſſui rei ab ipſo eſſe, ad non eſſe vel à nõ eſſe ad eſſe ſiue per generationẽ ſiue, nõ per generationẽ procedat. reperitur in omnibus prædicamẽtis. Secũda hæc concluſio conſtat quia in omnibus prædicamentis, & ſecundum omnia prædicamenta eſt proceſſus ex non eſſe ad eſſe. ex vna ſcilicet relationẽ in aliam, vt ex deſtro ad ſiniſtrum ex ſeſſione ad ſtandum, ex nudo ad veſtitum, ex non agendo ad agendum, ex non patiendo ad patiendum, ex hoc tempore, adeoq; ex hoc quando ad aliud quando. ergo ſecundum omnia prædicamenta eſt mutatio. prima autem concluſio quoniam generatio etiam in accidentibus eſt per inductionem formæ in ſubiecto (ſiue ſit illa eductio) potente recipere, & quæ recipit per actionem agentis in patiens, vnde patiens etiam, ac ſuſcipiens formam re ipſa patitur eiuſmodi paſſio non eſt ſine motu reali patiẽtis, vt Ariſtoteles aſſerit proindeq; repellit à relatione motum eſtq; ratio abſq; petitione principij, de quo tamen peccato fuere aliqui ambigui.

ARTICVLVS SEXTVS. De reliquis diſtinctionibus motus remiſſiue.

Aliæ diſtinctiones motus erant in naturalem, & violentum in ſimplicem, ac miſtum, quæ ſi plenius explicari debeant requirunt maiorem vniuerſi, ac partium eius explicationem quam, quę in hoc ſcientiæ naturalis veſtibulo tradi iure, & ex methodi præceptis queat. in partem ergo quæ de vniuerſo inſtituẽtur reijcietur tractatio in vniuerſaliore. in hac parte eatenus ſolum explicabuntur, & tractabuntur quatenus erit ad agitandas controuerſias interdũ neceſſarium, eſt poſtea diuiſio motus in partes quantitatiuas, quæ poſt diſſertationem, de continuo, & de indiuiſibilibus ſolum agitanda eſt, tum autem agetur de diuiſione motus ratione temporis, ratione ſpatij, ac formæ, & ratione mobilis.

ARTICVLVS SEPTIMVS. De abiectione termini a quo, & acquiſitione termini ad quem partibus motus.remiſsiue.

Diſtinguitur aliter motus præſſe acceptus in duas mutationes quæ ſunt altera abiectio termini à quo, altera acquiſitio termini ad, quem verum quoniã diuiſio eiuſmodi eſt motus ſtricte accepti non late, præterea vero dictæ partes ac mutationes ſunt generationes quædam ideo reijcitur conſideratio in ſequentes, partes cum de ſpeciebus motus agemus.

QVÆSTIO NONA.

De motus continuitate

EST inter cæteras de motu diſputationes ea magna, nec facilis, quæ de continuitate eius agitatur. non quæritur autem hic de continuitate, vt continuum opponitur diſcreto: ſed, vt opponitur indiuiſibili; & momentaneo, quæ diſputatio ad ſuperiorem de diſtinctione motus eatenus adiungi poteſt quatenus de diſtinctione in partes quantitatiuas vnam quærit. partes autẽ quantitatiuæ motus ex triplici fonte naſcuntur, ex forma quæ acquiritur in motu, & ex tempore, & ex mobili. forma quæ acquiritur in motu, eſt in motu locali ſpatium per quod fit motus huius motus exemplo clarior reddetur memoratarum partiũ diſtinctio. ſit linea A.B. ſpatium per quod fit motus à termino A. ad terminum B. diuiſumq; ſit ſpatium in tres partes A C. C D. D B. erunt

A C D B

etiam tres partes motus non interrupti ab A. ad B. ſcil. motus per A C. motus per C D. ſecunda pars motus per D B. tertia pars naſcuntur. ergo hæ partes ex partibus ſpatij ex tempore autem ponatur mobile à puncto A. ad B. pertranſiſſe tempore vnius horæ motus tertiæ horæ partis confectus erit hac ratione tertia pars motus, idemq; de reliquis duabus tertijs partibus, at ratione mobilis ſit mobile ſi in quod collocatũ in ſpatio occupet A E B C puncto N. ipſum A. & puncto M. ipſum E. ſi totum mobile debeat tranſire totum ſpatium, oportebit punctum N. peruenire ad B. tumq; punctum M. erit egreſſum ex linea A B. ad æqualitatem lineæ N M. ſi c æqualis B C. erit M. in C. & ita motus diuidetur in motum AB. & motum EC. & ſi diuiſerimus N M. quotquot erunt eæ diuiſiones tot motus inſtar ipſius E C. multiplicabuntur; ſed inter motus A B. & E C. intercept. de ſingulis his diuiſionibus eſt controuerſia. quæritur ſcil. vtrũ oĩs forma quæ in motu acquiritur ſit diuiſibilis, an aliqua indiuiſibilis, eſt vero indiuiſibilitas formę duplex, alia extenſione, vt ſpatiũ in motu locali, quantitas in augumentatione. alia intenſione, vt qualitates in gradus. in motu ex. gr. calefactionis primo inducitur vnus caloris gradus, deinde duo, &c. atq; ita intẽſior redditur, & pariter partes habet calefactio, at quæritur vtrum aliqua forma ſit etiam ſecundum gradus indiuiſibilis qualis eſſe videtur forma ſubſtantialis. Quæritur ſecundo vtrum omnis motus ſit in tempore an aliquis in inſtanti qualis videtur generatio ſubſtantialis, & illuminatio eſſe. Quæritur tertio vtrum indiuiſibile poſſit moueri, quod diſputat Ariſtoteles 6. phyſic.

& re-

& reprobat poſſe moueri tex.32.& 86.& de alteratione primo de ort. & intu tex.64.ſed hæc de indiuiſibili diſputabuntur in parte infra de indiuiſibili, & annexis, at quoad primam quæſtionem notandum eſt non eſſe idem formam eſſe diuiſibilem ſecundum gradus,& motum eſſe ob id diuiduū, ſi enim gradus ſimul omnes acquiri poſſint, erit motus indiuiduus, & forma diuiſibilis ſimul autem oēs acquirentur, ſi ſubſtantia formæ ſtatim, atq; eſt oēs gradus ſecum ferat v. gr. iuxta opinionem ponentium in anima rationali gradum ſenſitiuū & vegetatiuum volent ſtatim atq; anima rationalis exiſtit omnes illos, ſimul gradus habere,non poterit ratione graduum ferari motus,vt in acquirenda albedine diuiditur propter gradus ſucceſſiue acquiſitos. non ſatis itaq; eſt formam habere gradus ad hoc, vt motus diuidatur,ſed oportet adhuc gradus non eſſe origine ſimultaneos;ita dicere liceat. vnde quæſtio de gradibus ſubſtantialis formæ poteſt hic declinari.reſtat quæſtio de tempore vtrum omnis motus ſit in tempore, an aliquis in indiuiſibili, ſcilicet momento temporis; quam etiam Ariſtoteles in diſſertationem de tempore reijcit. nunc itaq; communius, & à particularibus abſtrahendo diſputemus De continuitate motus in vniuerſum.tres autem articuli ſint. Primus de partibus, & de terminis motus.Secundus de continuitate ipſa. Tertius de cauſis continuitatis.

ARTICVLVS PRIMVS. De partibus, & terminis motus.

Proponitur hic articulus non ad excutiendum.infra [De continuo] diſcutietur;ſed, vt ſupponatur interim, quæ hic aſſerentur. exemplo lineæ vtamur repetendo quod De continua quantitate traditur, continuam ſcilicet eſſe, cuius partes communi termino copulantur, in linea partes ſunt v. gr. medietates tertiæ, quartæ, & ſunt termini indiuiſibiles,ſcilicet puncta, quæ continuant partes, & quæ ſunt extremitates lineæ; hæc nunc ſupponantur.infra diſputabuntur, & diſcutientur. In motu itaq; etiam hæc duo diſtinguuntur partes, & termini: partes motus ſunt motus, & ipſæ, & diuiſibiles; termini ſunt mutata eſſe, & hæc indiuiſibilia omnino ſupponantur.

ARTICVLVS SECVNDVS. De continuatione motus. Hæc quoq; diſputatio de continuate motus rurſus infra diſputatur poſt diſputationem ac continui compoſitione, ac diuiſione.

Sunt in hac controuerſia duæ in vniuerſum ſententiæ altera affirmatiua: eſtq; omnem motum eſſe continuum. Altera negatiua non omnem motū eſſe continuum.Sed prima ſubdiuiditur: alij enim credunt continuitatem eſſe de eſſentia motus. alij credunt eſſe proprietatē conſequentem in duas nunc Concluſiones controuerſiam diſtribuamus.

Prima Concluſio. Eſt Auerrois 3. phyſ. tex. com. 7. eſt Bonamici lib. 2 de motu cap. 14. eſt Giannini lib. 6. cap. 18. Volunt hi generationem etiam ſubſtantialem eſſe ſucceſſiuam, ac continuam in temporeque.

Omnis motus, ſiue omnis mutatio eſt continua.

Ratio prima eſt Auerrois, vel ex Auerroe.

Oīs actus entis in pōa quat.in pōa eſt continuus, ſiue continuationē habet omnis motus eſt actus entis in potentia, quatenus in potentia. Ergo omnis motus eſt continuus, ſiue continuationem habet. Ita ego rationem ex ſententia Auerrois, qui dicit ex definitione apparere continuationem deduco. Maior autem videtur inde manifeſta, quod duratio potentiæ exclu-

 dit

dit momentaneum actum: ſecus enim non duraret cum actu potentia, vt ſi calefactio eſſet in temporis momento, quomodo quod calefit, dum calefit duraret adhuc calefactibile? eſſet enim iam calefactum, adeoq; calefactio eſſet calefactum eſſe.

Ratio ſecunda Pererij lib. 14. cap. 6.

Omne ſucceſſiuum eſt continuum. omnis motus eſt ſucceſſiuus. Ergo omnis motus eſt continuus. Maior probatur; nam niſi eſſet continuum partes eius quę ſuccedunt eſſent indiuiſibiles. Sed non ſunt indiuiſibiles ſecus componeretur illud exindiuiſibilibus contra id quod infra oſtendetur in tractatione de continuo &c. ergo ſucceſſiuum omne eſt continuum. Minor probatur. Nam ſi eſſet permanens non moueretur, ſed quieſceret. quoniam quies nil aliud eſt quam rem ita ſe habere, vt prius.

Ratio tertia ex teſtimonijs Ariſtoteles.

In 3. phyſic. tex. 1. motus videtur continuorum eſſe in 4. phyſ. tex. 99. motũ continuum eſſe, & tempus, & magnitudinem aſſerit, & idem de motu ſupponunt. quæcunq; demonſtrat in 6. phyſic.. Philoſophus.

Examen.

Examen primæ rationis. Quòad primam rationem vidimus duplicem eſſe actum, alium excludentem potentiam. vt calefactum eſſe, aliam retinentem potentiam, vt calefactionem, quæ retinet adhuc potentiam, vt amplius calefiat. in ſucceſſiuus. ergo motibus actus excludens potentiam, & retinens differunt re ipſa ratione, ſaltem ratiotinata, vt dicunt. at in momentaneis differunt ſolum ratione ratiocinante. & ita ſoluent rationem aduerſarij. In mutatione inſtantanea. Mutatio, & mutatum differunt ſolum ratione, & ita pariter participat inſtãtanea mutatio definitionem ratione quadam, & conſideratione mentis noſtræ. non itaq; conuenit definitio vniuoce mutationi inſtantaneæ; ſed analogice ſolum, quatenus enim mutationem eſſe concipimus, ita etiam ratione quadam potentiã, quandam affigimus.

Examen ſecundæ rationis. Secunda ratio maiorem ſumit veram ſed contra contentioſos diſtinguendam cum alternatione, vel ſcilicet eſſe continuum, vel ex pluribus indiuiſibilibus compoſitum. at in proſyllogiſmo ad minorem eſt falacia cum enim infert partes. ergo eius futuras indiuiduas ſupponit habere partes, at hoc eſt quod negat cõtraria poſitio habere ſcilicet partes. dicit ſiquidem omnibus carere partibus, & tamen eſſe mutationem, quoniam aliter ſe habuit in toto præcedenti tempore, & aliter in termino temporis.

Secunda Concluſio.

Non omnis motus eſt continuus. Dum ſcilicet motus ſumitur in tota latatitudine, vt complectitur definitionem, vtq; definitur in 3. phyſic.

Ratio. Illuminatio. Generatio ſubſtantialis, & huiuſmodi aliæ non ſunt continuæ. Illuminatio, & generatio, &c. ſunt motus iuxta declarationem. Ergo aliquis motus non eſt continuus. Maior probatur ſunt enim momentaneæ, inſtantaneæue. De illuminatione ſenſu conſtare videtur. De generatione probatur pluribus rationibus, at ſufficiat.

Prima ratio. Omnis mutatio inter contradictoria eſt in inſtanti; nam niſi in inſtanti eſſet medium inter contradictoria, in quo poſt exitum ex termino à quo ante ingreſſum termini, ad quem moueretur res. omnis generatio ſubſtantialis eſt inter contradictoria. Ergo omnis generatio ſubſtantialis eſt in inſtanti.

Secunda ratio. Omnis mutatio, quæ eſt terminus motus eſt indiuiſibilis, & in inſtanti omnis generatio ſubſtantialis eſt mutatio, quę eſt terminus motus. Ergo omnis generatio ſubſtantialis eſt indiuiſibilis, atq; in inſtanti. Maior ex præcedenti articulo ponitur infra tamen ſuo loco diſputanda. Minor probatur ex inductione quadam, ex qua apparet generationem ſubſtantialem eſſe terminum alterationis præcedentis eductio, ſcilicet formæ ignis eſt terminus calefactionis, & exiccationis præcedentis ligni.

Tertia ratio. Omnis mutatio, quę fit in tempore eſt ad formam ſuſcipientem magis, & minus, ſed generatio ſubſtantialis non eſt ad formam ſuſcipiētē magis, & minus forma, ſcil. ſubſtantialis non ſuſcipit magis, & minus. Ergo generatio ſubſtantialis non fit in tempore.

Examen primæ rationis. Rationis neceſſariæ maior ſane negabitur a diſſentientibus reſtat itaq; conſiderare proſyllogiſmos, quoad illuminationem dicent fieri in tempore, vt dicit Alexander; ſed imperceptibili ſenſum, ſcilicet effugiente. quoad generationem autem ſingulæ iam rationes excutiantur. Primæ ergo maior eam inſtantiam communiter patitur. Quod, vel ſumitur mutatio ipſa inter contradictoria præciſe, & conceditur: vel cum præparatione neceſſaria, & negatur. ratione ſiquidem eius præparationis eſt in tempore. Quoad minorem autem vtrum ſit inter contradictoria, an inter priuatiuos terminos alias diſputabitur, vbi de generatione ſcorſum agetur interim ex primo phyſicor. inter priuatiuè oppoſitos non contradictorie eſſe dicendum eſt. Album ſiquidem, vt ibi dicitur ex non albo, ſed non ex quouis non albo, &c. *Examen.*

Examen ſecundæ rationis. Secundæ rationis maior diſtinctione eget. Poſſumus enim duplicem concipere terminum motus intrinſecum alium, & alium extrinſecum: vel dicamus alium eſſe per ſe alium per accidens, vel ex conſequenti vtamur exemplo generationis ignis ex ligno. Eſt alteratio pręparans calefaciendo, & exiccando vſq; ad introductionem formæ ſubſtantialis. huiuſmodi alterationis. Terminus extrinſecus, & de conſequenti eſt introductio formæ ſubſtantialis ignis. De termino per ſe, & intrinſeco vero propoſitio eſt ipſum indiuiſibile eſto de termino extrinſeco, & conſequenti non eſt perpetuo, ac neceſſario verum. v. g. motus localis quo vſibile ad ignem protrahitur, vel igni imponitur terminus, ac mutatio conſequens eſt calefieri, & demum igniri, non eſt eiuſmodi motus indiuiſibilis, ſed diuiduus. Ita ergo eſt diſtinguenda maior, & minor declaranda quod ſcilicet generatio eſt terminus motus, id eſt alterationis præcedentis terminus extrinſecus, & ex conſequenti, non intrinſecus, & per ſe.

Examen tertiæ rationis. Tertiæ rationi inſtantia eadem accomodatur, quę primæ obijciebatur, nimirum maior, omnem mutationem, quæ fit in tempore eſſe ad formam ſuſcipientem magis, & minus, ſi ipſa per ſe fit in tempore, at ſi ex mutatione antecedente fit in tempore etiam ſi ipſa præciſè ſumpta ſit momentanea, non neceſſe eſt formam ſuſcipere magis, & minus, &c. At Franciſcus Bonamicus aliter inſtat non omnem retardationem formæ quin momento eodem tota inducatur eſſe ex diuiſione formæ, ſed etiam eſſe formæ indiuiſibilis eo quod gradatim à materia participetur, verba viri refero. „ Iam enim oſtenſum eſt (inquit) à nobis duo eſſe initia, vnde plus, & minus in mutatione ſumatur, neque ſolum ex permiſtione formarum contrariarum, verum etiam ex natura materiæ, quæ gradatim à

„ à non ente procedit ad ens, & à prima. remotaque poteſtate, ad
„ vltimam, & proximam, quæ non niſi temporis interuallo ſuccedunt. „
At Gianninus admittens maiorem, minorem negat volens formam ſub-
„ ſtantialem ſuſcipere magis, & minus, lib. 3. cap. 4. „ Hæc ita relata ſint, quę in tractatione de generatione, partim de intenſione, & remiſſione formarum diſcutiemus.

Iudicium. Arduum eſt de Ariſtotelis mente inter tantos interpretes diſſentientes decernere; ſed quod difficilius eſt loca Ariſtotelis, contrariaq; eorum momenta componere, & iuſta lance penſare. Sunt quæ difficultatem ingerunt aduerſus continuitatem motus illuminatio, auditio, viſio, & generatio ſubſtantialis præſertim, ego in diſſertatione de ſpeciebus ſenſibilibus ſententiæ Alexandri adhæſi; fieri illuminationem in tempore, non in momento, & inſtanti temporis; in tempore tamen effugiente ſenſum. De generatione autem ſubſtantiali diſputabo infra in parte de generatione ipſa. Eſt alia controuerſia, ſiue difficultas de motu acretionis ſecundum Auerroem, & de motu alterationis ſecundum Iauellum, quam ego controuerſiam tracto infra poſt diſſertationem de continuo, & indiuiſibilibus, inmo etiam de Maximo, & minimo.

QVAESTIO DECIMA.

De vnitate motus.

PRoprietas proxima naturæ motus eſt vnitas eius; vnitas autem triplex memoratur ab Ariſtot. genere, ſpecie, & numero, & de ſingulis à quibus conſtituantur, decernit. Vnitatem genericam motus in generica vnitate termini ad quē, ſeu formæ, quæ per motum acquiritur, reponit. Quocirca omnis latio omni lationi genere vna eſt, quia [vbi] quod motu eiuſmodi acquiritur, eſt vnius predicamenti, & vnum predicamentum; at vnitatem ſpecificam in vnitate pariter ſpecifica, ſed ſpecie ſpecialiſſima termini ad quem collocat. Vnitatem vero numericam ex triplici vnitate reſultare, oſtendit, ex vnitate mobilis, ex vnitate formæ, ac termini, qui acquiritur, & ex vnitate temporis. Ex vnitate inquam ſingulorum numerica. Singula nunc in articulos, & concluſiones diducamus, quæ dubitationem patiuntur; dubitatur autem de vnitate ſpecifica, ac numerica de generica vix aut ſolide ne vix.

ARTICVLVS PRIMVS. De vnitate ſpecifica.

Concluſio prima Alberti de Saxonia 5. phyſ. q. 6. Burd q. 2. penes Ruuium lib. 5. phyſ. cap. 4. q. 1.

Non naſcitur vnitas ſpecifica motus ex ſola vnitate ſpecie ſpecialiſſima termini ad quem.

Ratio prima. Vnitas requirens etiam vnitatem termini à quo, non naſcitur tota ex vnitate termini ad quem ſpecifica vnitas motus ſpecifica requiritur vnitatem termini à quo. Ergo vnitas ſpecifica motus non naſcitur tota ex vnitate termini ad quem ſpecifica.

Prima

Primus Proſyllogiſmus ad minorem.

Minor pluribus probatur. Primo, Quoniam tum terminus ad quem, tum terminus à quo ſunt intrinſeci motus, adeoq; motus ex ambobus vt intrinſecis principijs reſultat. At ex quibus rei natura, & eſſentia reſultat ex illis pendet etiam vnitas ſpecifica ob nexum intimum eſſentiæ, & vnitatis; ergo etiam ex termino a quo pendet vnitas motus.

Secundus Proſyllogiſmus.

Si ex ſolo termino ad quem penderet motus vnitas ſpecifica motus contrarij aliqui eſſent ijdem ſpecie. At non ſunt motus contrarij ijdem ſpecie. Ergo ex ſolo termino ad quem non pendet motus ſpecifica vnitas. Aſſumptum probatur, quia contraria ſpecie differunt, ergo, &c. Conſequentia probatur inductione plurium. Motus ex albo in fuſcum, & motus ex nigro in fuſcum; ſunt ad eundem terminum ad quem ſpecie; motus ex albo ad fuſcum, & motus ex nigro ad fuſcum ſunt contrarij (ſicut ex calido ad tepidum, & ex frigido ad tepidum ſunt contrarij, cum ille ad refrigerationem pertineat, hic ad calefactionem) Ergo aliqui motus contrarij ſunt ad eundem terminum ad quem ſpecie: adeoq; ijdem ſpecie ex poſitione: motus ignis ad locum aeris, qui eſt ſuccenſus, & motus aquæ ad locum aeris, qui eſt accenſus eſſent ijdem ſpecie, ergo, &c.

Tertius Proſyllogiſmus.

Si ex ſola vnitate termini ad quem naſceretur vnitas ſpecifica motus, eſſent motus circularis, & rectus ijdem ſpecie. At non ſunt motus circularis, & rectus ijdem ſpecie. Diſtinguuntur ſiquidem ſpecie ex lib. de Cælo, ergo ex ſola vnitate termini ad quem non naſcitur vnitas ſpecifica motus. Conſequentia probatur nã eſto recta linea A. B. diameter circuli ACB. motus à puncto A ad B per rectam AB. & motus ab A. ad B. per peripheriam ACB. ſunt ad eundem terminum B.

Quartus Proſyllogiſmus.

Si ex ſola vnitate termini ad quem naſceretur vnitas ſpecifica motus, motus ab albedine ad nigredinem per colorem viridem, & motus ab albedine itidem ad nigredinem per colorem rubrum eſſent ijdem ſepcie. At non ſunt ijdem ſpecie cum rubrum effici, & viride effici ſint alterationes diuerſæ. Ergo ex ſola vnitate termini ad quem non naſcitur.

Quintus Proſyllogiſmus.

Quæ ex ſola differentia termini à quo diſtinguuntur ea non à ſola vnitate termini ad quem vnum ſunt. At aliqui motus ex ſola differentia termini à quo diſtinguuntur. Ergo aliqui motus non ſunt vnum ex ſola vnitate termini ad quem. Probatur minor, nam mutatio, & motus propriè ſumpti, cum ad eundem terminum ad quem procedunt à ſolo termino à quo diſtinguuntur, quod motus ſit à termino poſitiuo mutatio à termino priuatiuo. Ergo aliqui motus ex ſola differentia termini à quo diſtinguuntur.

Ratio ſecunda. Quæ requirunt ad vnitatem ſpecificam etiam vnitatem motoris non ex ſola vnitate termini conſequuntur ſpecificam vnitatem. At motus requirit ad vnitatem ſpecificam etiam vnitatem motus. Ergo motus non ex ſola vnitate termini ad quem conſequitur ſpecificam vnitatem. Minor probatur quia ſecus motus violentus, & motus naturalis non di-

ſtinguerentur etenim non aliter diſtinguuntur motus ſurſum ignis, & motus ſurſum lapidis quam, quia huius principium eſt vis externa, ac potentia, & illius eſt natura.

Ratio tertia. Quæ requirunt ad vnitatem ſpecificam præter terminum, etiam modum, non ex ſolo termino vnitatem acquirunt, ſecus volutatio, & ingreſſus rectus, & volatio ad eundem locũ non diſtinguerētur ſpecie. Motus requirit, ad vnitatē ſpecificā præter terminũ etiā modũ. Ergo motus nõ ex ſolo termino ad quē vnitatē acquirit. *Examen.*

Examen primi proſyll. Primus proſyllogiſmus multa ſumit, vel falſa, vel dubia prima autem propoſitio. terminus a quo, & terminus ad quem ſunt intrinſeci motus indiſtinctè ſumpta falſa eſt, diſtinctioneq; eget eſſe intrinſecum .n. vel ſecundum realem compoſitionem, vel ſecũdum eſſentialem ſumi poteſt. Primo modo ſunt ambo termini intrinſeci motui. Secundo modo nõ eſt terminus à quo intrinſecus, ſed ſolum terminus ad quē vnde denigrationis motus eſſe poteſt, tum à viriditate, tũ à rubedine, & ſemperq; erit denigratio, Vnde falſa quoq; eſt in vniuerſum accepta propoſitio latens ex omnibus principijs intrinſecis eſſentiam rei reſulta re. ſaltem à multis non admittetur, vt ab Auerroe penes quem materia non ingreditur eſſentiam rei, ſed eſt eius tantummodo vehiculum, at etiam penes D. Th. principium indiuiduationis materia ſignata eſt principium intrinſecum ſuppoſiti, at non eſſentiæ pars, quia indiuiduum, quã indiuiduum caret definitione: non enim Socrates aliam definitionem habet, quam hominis definitionem.

Examen ſecundi proſyll. Secundus proſyllogiſmus eodem ferme modo à peripateticis ſoluitur fuſcum, quod eſt terminus, ad quem dictorum motuum ex albo, & ex nigro eſt idem re ipſa color ſecundum ſpeciem, attamen ex duobus, & contrarijs principijs reſultat ex Albo ſcilicet, & nigro ipſum componentibus, vt vero ſit alteratio ex albo ad fuſcum eſt ratione nigredinis fuſcum: tum terminus ad quem, vt vero eſt ex nigro in fuſcum eſt fuſcum terminus ad quem ratione contentæ albedinis. Eodem modo locus aeris, & rationem inferioris loci obtinet reſpectu ignis, & rationem ſuperioris reſpectu aquæ; adeoq; contrarias rationes includit ob quas poteſt contrariorum motuum eſſe terminus ad quem.

Examen tertij proſyll. Tertio proſyllogiſmo inſtantia obijcitur ex Ariſtotele deſumpta licet idem punctum finiat motum rectum, & circularem, attamen id in quo fit motus ſcilicet ſpatium differre ſpecie, circularem lineā & rectam, at quoniam ſolutio non videtur ſoluere argumentum, nam ſi ſpatium non ergo terminus ad quem conſtituit ſpeciem ideo aliqui reſpondent eſſe terminos diuerſos, qui recta, & qui circulari latione acquiritur, diuerſas enim rationes ſubit, etiam ſi idem ſit punctum, at reſpondeatur, & melius terminum ad quem duplicem eſſe alium extremum, & vltimum alium, adæquatum, vt ſupra diſtinximus. conſtitui vnitatem ſpecificam motus, ex termino adæquato ex tota ſcilicet forma, quæ acquiritur, nõ ex vltimo ſolum, & id exprimit Ariſtoteles cum formam quæ acquiritur motu, dicit, eſt quo 5. phyſ. tex. 34. præterea terminum ad quem dicit formam. forma autem eſt terminus adæquatus cum toto motu acquiratur.

Examen quarti proſyllogiſmi. Quarto proſyllogiſmo aliqui inſtant negando a ſſumptum negant ſcilicet non eſſe eundem ſpecie motum, qui eſt ab albedine ad nigredinem per viriditatem, & qui per rubedinem, etenim in vtroq;

pro-

progreſſu, ac motu fit denigratio, omnis autem denigratio omnis denigrationi eſt eadem ſpecie ex Ariſtotele tex. ibi 31. hic diſputatur. vtrum colores medij ſint eiuſdem ſpeciei cum extremis, an alterius ſpeciei, qua quæſtione interim dilata, vtrum detur eius pars reſponderi poteſt obiectioni nimirum, ſi ſint eiuſdem ſpeciei eſſe ergo eundem motum, & niſi ſint eiuſdem ſpeciei eſſe diſtinctos motus, qui ex albedine ad viriditatem, & qui ex viriditate ad nigredinem, & non eſſe continuos, vt idcirco non ſit motus vnus, qui ex albedine ad nigredinem per viriditatem, & qui ex albedine ad nigredinem, per rubedinem, ſed binos, quorum qui ex albedine ad viriditatẽ, & qui ex albedine ad rubedinem ſunt ſpecie diſtincti, forte vero alij duo, qui ex rubedine ad nigredinẽ, & qui ex viriditate ad nigredinem, vt ambo denigrationes, ijdem ſunt.

Examen quinti Proſyllogiſmi. Poteſt reſponderi quinto proſyllogiſmo diſtingui quidem mutationem arcte ſumptam à motu ſtrictè ſumpto authore Ariſtotele, quoniam arctatio eſt ex non ſubiecto, vt dicit Ariſtot. ſcilicet ex priuatiuo termino. motus ex ſubiecto, ideſt ex poſitiuo, ſed quatenus in hac differentia alia includitur, termini ipſius ad quem, quæ, eſt terminum ad quem motus, eius eſſe naturæ, & conditionis, vt habeat contrarium, at terminum ad quem mutationis eius eſſe naturæ, & conditionis, vt careat contrario, adeo, vt prior differentia ad hancq; aliam reducatur, ab ipſaq; ſumat diſtinguendi, & vnitatem tribuendi vires. quam etiam cauſam aſſignat Ariſtoteles cur in ſubſtantiæ prædicamento nõ ſit motus in reliquis tribus ſit.

Examen ſecundæ rationis. Secunda ratio ſoluitur à nonullis aſſerendo motum violentum, & naturalem non diſtingui ſpecie qua motus ſunt, at quatenus tales motus diſtingui, quæ reſponſio videtur inanis eſſe; idem enim eſſet, ac dicere hominem, & equum, quatenus animalia ſunt non diſtingui ſpecie; at diſtingui quatenus talia animalia, & quis aliter dicat; Immo neq; denigratio, & calefactio differunt ſpecie, qua motus ſunt. Porphyrius docet in primordijs Logicæ plures homines particulares eſſe vnum participatione ſpeciei. Accomodatior videtur reſponſio, ſi dixerimus eſſe terminũ ad quem importare eſſe actum, & perfectionem ex definitione motus, eſſe vero perfectionem vere, & proprie dicitur, cum perficitur inde mobile, at cum ſolũ importat abſolutionẽ motus, vt in violenti moti eſſe rum actum, & perfectionẽ analogicæ, proindeq; differentiam inter ſe terminũ ad quẽ motus naturalis, & motus violẽti, eſſe nedũ ſpecie, ſed latiorẽ, quã ſpecie cũ analogia conueniant, non genere ſaltẽ proximo licet materialiter ſint idem terminus.

Examen tertiæ rationis. Eadem à nonnullis, quæ ſuperiori argumento adhibetur ſolutio, qua motus, & qua talis motus, quam confutauimus ſi perſiſtamus in diſtinctione motus in eũ, qui eſt actus perfecti, & in eum, qui eſt actus imperfecti, ſoluetur aptius ratio, vt mox in iudicio de cõtrouerſia meo.

Concluſio ſecunda contraria, quæ eſt Ariſtotelis 5. phyſ. tex. 31. & 35. Verba Ariſt. Horũ autẽ genere aut ſpecie eſſe vnum eſt in, re in qua mouetur.

Vnitas ſpecifica motus ex vnitate termini ad quem ſpecifica pendet, ſicut vnitas generica ex vnitate generica termini eiuſdem.

Probatio. Ariſtoteles non monſtrat concluſionem, ſed potius tamquam per ſe notam ex inductione probat. Dealbatio enim omni dealbatio, denigratio denigrationi eſt ſpecie eadem.

Ratio ex Auerroe, &c.

At ex Auerrois ſententia duci ratio poteſt omne, quod eſt eſſentia ipſa motus

motus tribuit illi vnitatem ſpecificam. At terminus ad quem eſt ipſa motus eſſentia ergo terminus ad quem tribuit motui vnitatem ſpecificam.

Examen.

Examen primæ rationis. Obiectiones multæ, quæ aduerſus concluſionem ſunt, videntur repugnare euidentiæ propoſitionis,& indicare non eſſe ipſam per ſe notã,& præſertim quæ ex volutatione, volatione,& greſſu ad eundem locum ducitur, qui ſunt motus differentes etiam ſi ad eundem locum tendũt terminum idcirco ad quem eundem obtineant.

Examen ſecundæ rationis. Ratio vero ex Auerrois dogmate retorqueretur cum terminus ad quem ex dictis non ſit formaliter motus ſed materialiter ſolum. *Iudicium.*

Ego diſtinctionem motus ſuperiorem in eum, qui eſt actus perfecti, & cum qui eſt actus imperfecti retinendum cenſeo, & ex ea controuerſiam præſentem ſtatuendam iuncta præterea diſtinctione conſiderationis ſecundum acriuiam metaphiſicam, & ſecundum laxiorem philoſophiæ naturalis determinationem quam etiam diſtinctionem antea notauimus hinc tres concluſiones ſtatuerem, ex ſuperius dictis.

Prima Concluſio.

Motus qui eſt actus perfecti ex principio efficiente motum non ex termino vere determinatur. Ratio autem quoniam motus eiuſmodi potius ex parte actionis ſe tenet quam ex parte paſſionis cum actus perfecti ſit agere non pati. habet præterea is terminum ad quem ſecundum diſtinctionem potius rationis quam ſecũdum rem, & ſecundum realem perfectionem ab ipſo procedentem. ſupra queſt.7.art.1.ad tertiam concluſionem. & qu. 5. art. 1. in Exam. tertiæ rationis. *Secunda Concluſio.*

Motus, qui eſt actus imperfecti ſecundum acriuiam metaphyſicam non ſortitur vnitatem ſpecificam a termino ad quem. Ratio: Nam terminus ad quem ſecundum illam acriuiam materialiter non formaliter ſe habet. at eſſentia rei eſt ex partibus formalibus adeoq; etiam vnitas ſpecifica non ex partibus materialibus reſultat.

Tertia Concluſio.

Motus, qui eſt actus imperfecti ſecundum naturalem conſiderationem ſpecificam vnitatem conſequitur ex termino ad quem qui ſit vnus ſpecie vltima. *Ratio.*

Quod eſſentiale eſt motui ſecundum conſiderationem naturalem, eius vnitatem ſpecificam conſtituit ſecundum eandem conſiderationem. Terminus ad quem eſt eſſentialis motui ſecundum conſiderationem naturalem. Ergo terminus ad quem vnitatem ſpecificam motus conſtituit ſecundum conſiderationem naturalem. Minor probatur quoniam conſideratio naturalis & definitiones naturales includunt materiam, at quod includitur in definitione eſt eſſentiale definito, at terminus ad quem eſt conſtituens motum materialiter, vt ſuperius diximus inde repetantur. Ariſtoteles autem de motu eo loquitur, quem potiſſimum in 3 phyſ. definiuit eſt is, vt primum analogatum motus qui eſt actus imperfecti atq; conſiderationem ſuam præſertim intra naturalem modum cogit: proinde iure merito vnitatem ſpecificam vnitati ſpecie ſpecialiſſima termini ad quem tribuit, cum vero terminus ad quem, vt etiam diſtinximus alter ſit tota forma, quæ motu acquiritur: alter extremus gradus eius formæ, qui extremus gradus motum claudit vocauimus hunc ter-

terminum ad quem vltimum. vocauimus illum terminum ad quem adæquatum, terminum ad quem vnde pendeat vnitas ſpecifica intelligit philoſophus adæquatum non vltimum quod exprimit ipſe tex. 33. dum dicit diſtingui motus ſpecie dum id in quo fit motus eſt ſpecie diſtinctum declarans autem quid ſit id in quo fit motus tex. 35. & aſſerit eſſe formam, at forma, vt calor in calefactione eſt terminus ad quem Toti motui adæquatus quoniam in tota calefactione fit ſemper calor.

Annotatio. Dictum eſt autem ad vnitatem ſpecificam motus requiri ſpecificam ſpecie ſpecialiſsima vnitatem termini eſt id documentum Ariſtotelis tex. 31. 5. phyſic. qui oſtendit exemplo diſciplinationis græce dicitur *μάθησις* hæc cum ſcientiæ acquiſitionem importet ſi ſcientia ſtatuatur genus ſcientiarum cum ſit eadem ſpecies exiſtimationis babebit pro termino ad quem ſpeciem ſubalternam quæ eſt ſcilicet genus eadem, & ſpecies: quamobrem diſciplinatio, quæ eſt motus ad eam erit ſpecie ſolum ſubalterna vnus motus, vnus ſcilicet ſpecie, & vnus genere adeoq; non vnus ſimpliciter ſpecie, quæ dicta ſint ad exprimendam Ariſtotelis mentem.

ARTICVLVS SECVNDVS. *De vnitate numeri ea vtrum rectè tribus illis, quæ ponit Ariſtoteles conſtituatur.*

Concluſio dubitandi gratia a Peripateticis poſita.

Non rectè tribus illis, quæ ab Ariſtotele ponuntur, determinari motus numericam vnitatem.

Ratio prima, eſt dubitatio Themiſtij in text. 36. 5. phiſic.

Non datur motus numero vnus. Ergo non rectè tanquam detur tribus illis conditionibus determinatur. Antecedens probatur. Quoniam quæuis portio motus non interupti conſtat ex partibus elapſis iam corruptis, & præſentibus non corruptis: at corruptum, & non corruptum non poſſunt continua eſſe, neque idcirco quod ex illis componitur eſſe poteſt continuum.

Ratio Secunda ex dubitatione eiuſdem Themiſtij text. ibi 37 contra conditionem vnitatis numericæ ſubiecti.

Non datur vllum ſubiectum motus, mobileue naturale vnum numero perſiſtens. Ergo non poteſt vnitas numerica ſubiecti poni pro conditione vnitatis motus. Antecedens probatur; etenim omnia corpora naturalia ſunt fluxa, pariter & omnes qualitates, vt ſanitas, &c.

Ratio Tertia contra eandem conditionem vnitatis numericæ ſubiecti.

Nulla conditio, qua ablata poteſt eſſe vnitas numerica motus, debet pro neceſſaria eius conditione ſtatui, ſed numerica ſubiecti vnitas eſt conditio, qua ablata poteſt eſſe vnitas numerica motus. Ergo numerica ſubiecti vnitas non debet pro neceſſaria conditione vbitatis numericæ motus ſtatui. Minor probatur. Ruat canis ex edita ſpecula, & in progreſſu motus intermedio moriatur erit is motus continuus, & vnus numero: attamen ſubiectus canis poſt mortem non eſit idem numero, cum ſe ipſo viuo.

Ratio Quarta contra vnitatem numericam termini ad quem.

Motus ignis non interruptus à centro ad circonferentiam Lunæ locum ſuum eſt motus numero vnus. At motus ignis non interruptus à centro ad circumferentiam Lunæ, eſt ad plures terminos ad quem. Ergo aliquis motus numero vnus poteſt eſſe ad plures terminos non neceſſario ad vnum ad quem terminum. Maior probatur, eſt enim primo ad concauum æris, deinde ad concauum ignis,

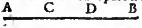
ARTICVLVS SEPTIMVS. De abiectione termini a quo, & acquiſitione termini ad quem partibus motus.remiſsiue.

Diſtinguitur aliter motus præſſe acceptus in duas mutationes quæ ſunt altera abiectio termini à quo, altera acquiſitio termini ad, quem verum quoniã diuiſio eiuſmodi eſt motus ſtricte accepti non late, præterea vero dictæ partes ac mutationes ſunt generationes quædam ideo reijcietur conſideratio in ſequentes, partes cum de ſpeciebus motus agemus.

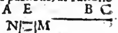
QVÆSTIO NONA.

De motus continuitate

EST inter cæteras de motu diſputationes ea magna, nec facilis, quæ de continuitate eius agitatur. non quæritur autem hic de continuitate, vt continuum opponitur diſcretto: ſed, vt opponitur indiuiſibili; & momentaneo, quæ diſputatui ad ſuperiorem de diſtinctione motus eatenus adiungi poteſt quatenus de diſtinctione in partes quantitatiuas vnam quærit. partes autẽ quantitatiuæ motus ex triplici fonte naſcuntur, ex forma quæ acquiritur in motu, & ex tempore, & ex mobili. forma quæ acquiritur in motu, eſt in motu locali ſpatium per quod fit motus huius motus exemplo clarior reddetur memoratarum partiũ diſtinctio. ſit linea A.B. ſpatium per quod fit motus

à termino A. ad terminum B. diuiſumq; ſit ſpatium in tres partes A C. C D. D B. erunt etiam tres partes motus non interrupti ab A. ad B. ſcil. motus per A C. motus per C D. ſecunda pars motus per D B tertia pars naſcuntur. ergo hæ partes ex partibus ſpatij ex tempore autem ponatur mobile à puncto A. ad B. pertranſiſſe tempore vnius horæ motus tertiæ horæ partis confectus erit hac ratione tertia pars motus, idemq; de reliquis duabus tertijs partibus, at ratione mobilis ſit mobile ſi in quod collocatũ in ſpatio occupet

puncto N. ipſum A. & puncto M. ipſum E. ſi totum mobile debeat tranſire totum ſpatium, oportebit punctum N. peruenire ad B. tumq; punctum M. erit egreſſum ex linea A B. ad æqualitatem lineæ N M. ſic æqualis B C. erit M. in C. & ita motus diuidetur in motum AB. & motum EC. & ſi diuiſerimus N M. quotquot erunt eæ diuiſiones tot motus inſtar ipſius E C. multiplicabuntur; ſed inter motus A B. & E C. intercept. de ſingulis his diuiſionibus eſt controuerſia. quæritur ſcil. vtrũ oĩs forma quæ in motu acquiritur ſit diuiſibilis, an aliqua indiuiſibilis, eſt vero indiuiſibilitas formę duplex, alia extenſione, vt ſpatiũ in motu locali, quantitas in augumentatione. alia intenſione, vt qualitates in gradus. in moto ex. gr. calefactionis primo inducitur vnus caloris gradus, deinde duo, &c. atq; ita intẽſior redditur, & pariter partes habet calefactio, at quæritur vtrum aliqua forma ſit etiam ſecundum gradus indiuiſibilis qualis eſſe videtur forma ſubſtantialis. Quæritur ſecundo vtrum omnis motus ſit in tempore an aliquis in inſtanti qualis videtur generatio ſubſtantialis, & illuminatio eſſe. Quæritur tertio vtrum indiuiſibile poſſit moueri, quòd diſputat Ariſtoteles 6. phyſic.

& reprobat poſſe moueri tex. 32. & 86. & de alteratione primo de ort. & int. tex. 64. ſed hæc de indiuiſibili diſputabuntur in parte infra de indiuiſibili, & annexis, at quoad primam quæſtionem notandum eſt non eſſe idem formam eſſe diuiſibilem ſecundum gradus, & motum eſſe ob id diuiduũ, ſi enim gradus ſimul omnes acquiri poſſint, erit motus indiuiduus, & forma diuiſibilis ſimul autem oẽs acquirentur, ſi ſubſtantia formæ ſtatim, atq; eſt oẽs gradus ſecum ferat v. gr. iuxta opinionem ponentium in anima rationali gradum ſenſitiuũ & vegetatiuum volent ſtatim atq; anima rationalis exiſtit omnes illos, ſimul gradus habere, non poterit ratione graduum ferari motus, vt in acquirenda albedine diuiditur propter gradus ſucceſſiue acquiſitos. non ſatis itaq; eſt formam habere gradus ad hoc, vt motus diuidatur, ſed oportet adhuc gradus non eſſe origine ſimultaneos, ita dicere liceat. vnde quæſtio de gradibus ſubſtantialis formæ poteſt hic declinari. reſtat quæſtio de tempore vtrum omnis motus ſit in tempore, an aliquis in indiuiſibili, ſcilicet momento temporis; quam etiam Ariſtoteles in diſſertationem de tempore reijcit. nunc itaq; communius, & à particularibus abſtrahendo diſputemus De continuitate motus in vniuerſum. tres autem articuli ſint. Primus de partibus, & de terminis motus. Secundus de continuitate ipſa. Tertius de cauſis continuitatis.

ARTICVLVS PRIMVS. De partibus, & terminis motus.

Proponitur hic articulus non ad excutiendum. infra [De continuo] diſcutietur; ſed, vt ſupponatur interim, quæ hic aſſerentur. exemplo lineæ vtamur repetendo quod De continua quantitate traditur, continuam ſcilicet eſſe, cuius partes communi termino copulantur, in linea partes ſunt v. gr. medietates tertiæ, quartæ, & ſunt termini indiuiſibiles, ſcilicet puncta, quæ continuant partes, & quæ ſunt extremitates lineæ; hæc nunc ſupponantur. infra diſputabuntur, & diſcutientur. In motu itaq; etiam hæc duo diſtinguuntur partes, & termini: partes motus ſunt motus, & ipſæ, & diuiſibiles; termini ſunt mutata eſſe, & hæc indiuiſibilia omnino ſupponantur.

ARTICVLVS SECVNDVS. De continuatione motus. Hæc quoq; diſputatio de continuate motus rurſus infra diſputatur poſt diſputationem de continui compoſitione, ac diuiſione.

Sunt in hac controuerſia duæ in vniuerſum ſententiæ altera affirmatiua: eſtq; omnem motum eſſe continuum. Altera negatiua non omnem motũ eſſe continuum. Sed prima ſubdiuiditur: alij enim credunt continuitatem eſſe de eſſentia motus. alij credunt eſſe proprietatẽ conſequentem in duas nunc Concluſiones controuerſiam diſtribuamus.

Prima Concluſio. Eſt Auerrois 3. phyſ. tex. com. 7. eſt Bonamici lib. 2 de motu cap. 14. eſt Giannini lib. 6. cap. 18. volunt hi generationem etiam ſubſtantialem eſſe ſucceſſiuam, ac continuam in tempore que.

Omnis motus, ſiue omnis mutatio eſt continua.

Ratio prima eſt Auerrois, vel ex Auerroe.

Oĩs actus entis in põa quat. in põa eſt continuus, ſiue continuationẽ habet omnis motus eſt actus entis in potentia, quatenus in potentia. Ergo omnis motus eſt continuus, ſiue continuationem habet. Ita ego rationem ex ſententia Auerrois, qui dicit ex definitione apparere continuationem deduco. Maior autem videtur inde manifeſta, quod duratio potentiæ exclu-

dit momentaneum actum: ſecus enim non duraret cum actu potentia, vt ſi calefactio eſſet in temporis momento, quomodo quod calefit, dum calefit duraret adhuc calefactibile? eſſet enim iam calefactum, adeoq; calefactio eſſet calefactum eſſe.

Ratio ſecunda Pererij lib. 14. cap. 6.

Omne ſucceſſiuum eſt continuum. omnis motus eſt ſucceſſiuus. Ergo omnis motus eſt continuus. Maior probatur; nam niſi eſſet continuum, partes eius quę ſuccedunt eſſent indiuiſibiles. Sed non ſunt indiuiſibiles ſecus componeretur illud ex indiuiſibilibus contra id quod infra oſtendetur in tractatione de continuo &c. ergo ſucceſſiuum omne eſt continuum. Minor probatur. Nam ſi eſſet permanens non moueretur; ſed quieſceret. quoniam quies nil aliud eſt quam rem ita ſe habere, vt prius.

Ratio tertia ex teſtimonijs Ariſtoteles.

In 3. phyſic. tex. 1. motus videtur continuorum eſſe in 4. phyſ. tex. 99. motũ continuum eſſe, & tempus, & magnitudinem aſſerit, & idem de motu ſupponunt. quæcunq; demonſtrat in 6. phyſic.. Philoſophus.

Examen.

Examen primæ rationis. Quòad primam rationem vidimus duplicem eſſe actũm, alium excludentem potentiam, vt calefactum eſſe, aliam retinentem potentiam, vt calefactionem, quæ retinet adhuc potentiam, vt amplius calefiat. in ſucceſſiuus. ergo motibus actus excludens potentiam, & retinens differunt re ipſa ratione, ſaltem ratiotinata, vt dicunt. at in momentaneis differunt ſolum ratione ratiocinante. & ita ſoluent rationem aduerſarij. In mutatione inſtantanea. Mutatio, & mutatum differunt ſolum ratione, & ita pariter participat inſtãtanea mutatio definitionem ratione quadam, & conſideratione mentis noſtræ. non itaq; conuenit definitio vniuoce mutationi inſtantaneæ; ſed analogice ſolum, quatenus enim mutationem eſſe concipimus, ita etiam ratione quadam potentiã, quandam affigimus.

Examen ſecundæ rationis. Secunda ratio maiorem ſumit veram ſed contra contentioſos diſtinguendam cum alternatione, vel ſcilicet eſſe continuum, vel ex pluribus indiuiſibilibus compoſitum. at in proſyllogiſmo ad minorem eſt falacia cum enim infert partes. ergo eius futuras indiuiduas ſupponit habere partes, at hoc eſt quod negat cõtraria poſitio habere ſcilicet partes. dicit ſiquidem omnibus carere partibus, & tamen eſſe mutationem, quoniam aliter ſe habuit in toto præcedenti tempore, & aliter in termino temporis.

Secunda Concluſio.

Non omnis motus eſt continuus. Dum ſcilicet motus ſumitur in tota latitudine, vt complectitur definitionem, vtq; definitur in 3. phyſic.

Ratio. Illuminatio. Generatio ſubſtantialis, & huiuſmodi aliæ non ſunt continuæ. Illuminatio, & generatio, &c. ſunt motus iuxta declarationem. Ergo aliquis motus non eſt continuus. Maior probatur ſunt enim momentaneæ, inſtantaneæue. De illuminatione ſenſu conſtare videtur. De generatione probatur pluribus rationibus, at ſufficiat.

Prima ratio. Omnis mutatio inter contradictoria eſt in inſtanti; nam niſi in inſtanti eſſet medium inter contradictoria, in quo poſt exitum ex termino à quo ante ingreſſum termini, ad quem moueretur res. omnis generatio ſubſtantialis eſt inter contradictoria. Ergo omnis generatio ſubſtantialis eſt in inſtanti.

Secunda ratio. Omnis mutatio, quæ eſt terminus motus eſt indiuiſibilis, & in inſtanti omnis generatio ſubſtantialis eſt mutatio, quę eſt terminus motus. Ergo omnis generatio ſubſtantialis eſt indiuiſibilis, atq; in inſtanti. Maior ex præcedenti articulo ponitur infra tamen ſuo loco diſputanda. Minor probatur ex inductione quadam, ex qua apparet generationem ſubſtantialem eſſe terminum alterationis præcedentis eductio, ſcilicet formæ ignis eſt terminus calefactionis, & exiccationis præcedentis ligni.

Tertia ratio. Omnis mutatio, quę fit in tempore eſt ad formam ſuſcipientem magis, & minus, ſed generatio ſubſtantialis non eſt ad formam ſuſcipiẽtẽ magis, & minus forma, ſcil. ſubſtantialis non ſuſcipit magis, & minus. Ergo generatio ſubſtantialis non fit in tempore.

Examen primæ rationis. Rationis neceſſariæ maior ſane negabitur a diſſentientibus reſtat itaq; conſiderare proſyllogiſmos, quoad illuminationem dicent fieri in tempore, vt dicit Alexander; ſed imperceptibili ſenſum, ſcilicet effugiente. quoad generationem autem ſingulæ iam rationes excutiantur. Primæ ergo maior eam inſtantiam communiter patitur. Quod, vel ſumitur mutatio ipſa inter contradictoria præciſe, & conceditur: vel cum præparatione neceſſaria, & negatur. ratione ſiquidem eius præparationis eſt in tempore. Quoad minorem autem vtrum ſit inter contradictoria, an inter priuatiuos terminos alias diſputabitur, vbi de generatione ſeorſum agetur interim ex primo phyſicor. inter priuatiuè oppoſitos non contradictorie eſſe dicendum eſt. Album ſiquidem, vt ibi dicitur ex non albo, ſed non ex quouis non albo, &c. *Examen.*

Examen ſecundæ rationis. Secundæ rationis maior diſtinctione eget. Poſſumus enim duplicem concipere terminum motus intrinſecum alium, & alium extrinſecum: vel dicamus alium eſſe per ſe alium per accidens, vel ex conſequenti vtamur exemplo generationis ignis ex ligno. Eſt alteratio pręparans calefaciendo, & exiccando vſq; ad introductionem formæ ſubſtantialis. huiuſmodi alterationis. Terminus extrinſecus, & de conſequenti eſt introductio formæ ſubſtantialis ignis. De termino perſe, & intrinſeco vero propoſitio eſt ipſum indiuiſibile eſto de termino extrinſeco, & conſequenti non eſt perpetuo, ac neceſſario verum. v. g. motus localis quo vſibile ad ignem protrahitur, vel igni imponitur terminus, ac mutatio conſequens eſt calefieri, & demum igniri, non eſt eiuſmodi motus indiuiſibilis, ſed diuiduus. Ita ergo eſt diſtinguenda maior, & minor declaranda quod ſcilicet generatio eſt terminus motus, ideſt alterationis præcedentis terminus extrinſecus, & ex conſequenti, non intrinſecus, & perſe.

Examen tertiæ rationis. Tertiæ rationi inſtantia eadem accomodatur, quę primæ obijciebatur, nimirum maior, omnem mutationem, quæ fit in tempore eſſe ad formam ſuſcipientem magis, & minus, ſi ipſa per ſe ſit in tempore, at ſi ex mutatione antecedente ſit in tempore etiam ſi ipſa præciſè ſumpta ſit momentanea, non neceſſe eſt formam ſuſcipere magis, & minus, &c. At Franciſcus Bonamicus aliter inſtat non omnem retardationem formæ quin momento eodem tota inducatur eſſe ex diuiſione formæ, ſed etiam eſſe formæ indiuiſibilis eo quod gradatim à materia participetur, verba viri refero. „ Iam enim oſtenſum eſt (inquit) à nobis duo eſſe initia, vnde plus, & minus in mutatione ſumatur, neque ſolum ex permiſtione formarum contrariarum, verum etiam ex natura materiæ, quæ gradatim à

„ à non ente procedit ad ens, & à prima. remotaque poteſtate, ad
„ vltimam, & proximam, quæ non niſi temporis interuallo ſuccedunt. „
At Gianninus admittens maiorem, minorem negat volens formam ſub-
„ ſtantialem ſuſcipere magis, & minus, lib.3.cap.4.„ Hæc ita relata ſint, quę in tractatione de generatione, partim de intenſione, & remiſſione formarum diſcutiemus.

Iudicium. Arduum eſt de Ariſtotelis mente inter tantos interpretes diſſentientes decernere; ſed quod difficilius eſt loca Ariſtotelis, contrariaq; eorum momenta componere, & iuſta lance penſare. Sunt quæ difficultatem ingerunt aduerſus continuitatem motus illuminatio, auditio, viſio, & generatio ſubſtantialis præſertim, ego in diſſertatione de ſpeciebus ſenſibilibus ſententiæ Alexandri adhæſi; fieri illuminationem in tempore, non in momento, & inſtanti temporis; in tempore tamen effugiente ſenſum. De generatione autem ſubſtantiali diſputabo infra in parte de generatione ipſa. Eſt alia controuerſia, ſiue difficultas de motu acretionis ſecundum Auerroem, & de motu alterationis ſecundum Iauellum, quam ego controuerſiam tracto infra poſt diſſertationem de continuo, & indiuiſibilibus, immo etiam de Maximo, & minimo.

QVAESTIO DECIMA.

De vnitate motus.

PRoprietas proxima naturæ motus eſt vnitas eius; vnitas autem triplex memoratur ab Ariſtot. genere, ſpecie, & numero, & de ſingulis à quibus conſtituantur, decernit. Vnitatem genericam motus in generica vnitate termini ad quē, ſeu formæ, quæ per motum acquiritur, reponit. Quocirca omnis latio omni lationi genere vna eſt, quia [vbi] quod motu eiuſmodi acquiritur, eſt vnius predicamenti, & vnum predicamentum; at vnitatem ſpecificam in vnitate pariter ſpecifica, ſed ſpecie ſpecialiſſima termini ad quem collocat. Vnitatem vero numericam ex triplici vnitate reſultare oſtendit, ex vnitate mobilis, ex vnitate formæ, ac termini, qui acquiritur, & ex vnitate temporis. Ex vnitate inquam ſingulorum numerica. Singula nunc in articulos, & concluſiones diducamus, quæ dubitationem patiuntur; dubitatur autem de vnitate ſpecifica, ac numerica de generica vix aut ſolide ne vix.

ARTICVLVS PRIMVS. De vnitate ſpecifica.

Concluſio prima Alberti de Saxonia 5. phyſ. q.6. Burd q.2. penes Ruuium lib.5.phyſ. cap.4.q.1.

Non naſcitur vnitas ſpecifica motus ex ſola vnitate ſpecie ſpecialiſſima termini ad quem.

Ratio prima. Vnitas requirens etiam vnitatem termini à quo, non naſcitur tota ex vnitate termini ad quem ſpecifica vnitas motus ſpecifica requiritur vnitatem termini à quo. Ergo vnitas ſpecifica motus non naſcitur tota ex vnitate termini ad quem ſpecifica.

Prima

Primus Proſyllogiſmus ad minorem.

Minor pluribus probatur. Primo, Quoniam tum terminus ad quem, tum terminus à quo ſunt intrinſeci motus, adeoq; motus ex ambobus vt intrinſecis principijs reſultat. At ex quibus rei natura, & eſſentia reſultat ex illis pendet etiam vnitas ſpecifica ob nexum intimum eſſentiæ, & vnitatis; ergo etiam ex termino a quo pendet vnitas motus.

Secundus Proſyllogiſmus.

Si ex ſolo termino ad quem penderet motus vnitas ſpecifica motus contrarij aliqui eſſent ijdem ſpecie. At non ſunt motus contrarij ijdem ſpecie. Ergo ex ſolo termino ad quem non pendet motus ſpecifica vnitas. Aſſumptum probatur, quia contraria ſpecie differunt, ergo, &c. Conſequentia probatur inductione plurium. Motus ex albo in fuſcum, & motus ex nigro in fuſcum; ſunt ad eundem terminum ad quem ſpecie; motus ex albo ad fuſcum, & motus ex nigro ad fuſcum ſunt contrarij (ſicut ex calido ad tepidum, & ex frigido ad tepidum ſunt contrarij, cum ille ad refrigerationem pertineat, hic ad calefactionem) Ergo aliqui motus contrarij ſunt ad eundem terminum ad quem ſpecie: adeoq; ijdem ſpecie ex poſitione: motus ignis ad locum aeris, qui eſt ſuccenſus, & motus aquæ ad locum aeris, qui eſt accenſus eſſent ijdem ſpecie, ergo, &c.

Tertius Proſyllogiſmus.

Si ex ſola vnitate termini ad quem naſceretur vnitas ſpecifica motus, eſſent motus circularis, & rectus ijdem ſpecie. At non ſunt motus circularis, & rectus ijdem ſpecie. Diſtinguuntur ſiquidem ſpecie ex lib. de Cælo, ergo ex ſola vnitate termini ad quem non naſcitur vnitas ſpecifica motus. Conſequentia probatur nã eſto recta linea A. B. diameter circuli ACB. motus à puncto A ad B per rectam AB. & motus ab A. ad B. per peripheriam ACB. ſunt ad eundem terminum B.

Quartus Proſyllogiſmus.

Si ex ſola vnitate termini ad quem naſceretur vnitas ſpecifica motus, motus ab albedine ad nigredinem per colorem viridem, & motus ab albedine itidem ad nigredinem per colorem rubrum eſſent ijdem ſepcie. At non ſunt ijdem ſpecie cum rubrum effici, & viride effici ſint alterationes diuerſæ. Ergo ex ſola vnitate termini ad quem non naſcitur.

Quintus Proſyllogiſmus.

Quæ ex ſola differentia termini à quo diſtinguuntur ea non à ſola vnitate termini ad quem vnum ſunt. At aliqui motus ex ſola differentia termini à quo diſtinguuntur. Ergo aliqui motus non ſunt vnum ex ſola vnitate termini ad quem. Probatur minor, nam mutatio, & motus propriè ſumpti, cum ad eundem terminum ad quem procedunt à ſolo termino à quo diſtinguuntur, quod motus ſit à termino poſitiuo mutatio à termino priuatiuo. Ergo aliqui motus ex ſola differentia termini à quo diſtinguuntur.

Ratio ſecunda. Quæ requirunt ad vnitatem ſpecificam etiam vnitatem motoris non ex ſola vnitate termini conſequuntur ſpecificam vnitatem. At motus requirit ad vnitatem ſpecificam etiam vnitatem motus. Ergo motus non ex ſola vnitate termini ad quem conſequitur ſpecificam vnitatem. Minor probatur quia ſecus motus violentus, & motus naturalis non di-

ſtinguerentur etenim non aliter diſtinguuntur motus ſurſum ignis, & motus ſurſum lapidis quam, quia huius principium eſt vis externa, ac potentia, & illius eſt natura.

Ratio tertia. Quæ requirunt ad vnitatem ſpecificam præter terminum, etiam modum, non ex ſolo termino vnitatem acquirunt, ſecus volutatio, & ingreſſus rectus, & volatio ad eundem locũ non diſtinguerẽtur ſpecie. Motus requirit, ad vnitatẽ ſpecificã præter terminũ etiã modũ. Ergo motus nõ ex ſolo termino ad quẽ vnitatẽ acquirit. *Examen.*

Examen primi proſyll. Primus proſyllogiſmus multa ſumit, vel falſa, vel dubia prima autem propoſitio. terminus a quo, & terminus ad quem ſunt intrinſeci motus indiſtinctè ſumpta falſa eſt, diſtinctioneq; eget eſſe intrinſecum .n. vel ſecundum realem compoſitionem, vel ſecũdum eſſentialem ſumi poteſt. Primo modo ſunt ambo termini intrinſeci motui. Secundo modo nõ eſt terminus à quo intrinſecus, ſed ſolum terminus ad quẽ vnde denigrationis motus eſſe poteſt, tum à viriditate, tũ à rubedine, & ſemperq; erit denigratio, Vnde falſa quoq; eſt in vniuerſum accepta propoſitio latens ex omnibus principijs intrinſecis eſſentiam rei reſultare, ſaltem à multis non admittetur, vt ab Auerroe penes quem materia non ingreditur eſſentiam rei, ſed eſt eius tantummodo vehiculum, at etiam penes D. Th. principium indiuiduationis materia ſignata eſt principium intrinſecum ſuppoſiti, at non eſſentiæ pars, quia indiuiduum, quà indiuiduum caret definitione: non enim Socrates aliam definitionem habet, quam hominis definitionem.

Examen ſecundi proſyll. Secundus proſyllogiſmus eodem ferme modo à peripateticis ſoluitur fuſcum, quod eſt terminus, ad quem dictorum motuum ex albo, & ex nigro eſt idem re ipſa color ſecundum ſpeciem, attamen ex duobus, & contrarijs principijs reſultat ex Albo ſcilicet, & nigro ipſum componentibus, vt vero fit alteratio ex albo ad fuſcum eſt ratione nigredinis fuſcum: tum terminus ad quem, vt vero eſt ex nigro in fuſcum eſt fuſcum terminus ad quem ratione contentæ albedinis. Eodem modo locus aeris, & rationem inferioris loci obtinet reſpectu ignis, & rationem ſuperioris reſpectu aquæ; adeoq; contrarias rationes includit ob quas poteſt contrariorum motuum eſſe terminus ad quem.

Examen tertij proſyll. Tertio proſyllogiſmo inſtantia obijcitur ex Ariſtotele deſumpta licet idem punctum finiat motum rectum, & circularem, attamen id in quo fit motus ſcilicet ſpatium differre ſpecie, circularem lineã & rectam, at quoniam ſolutio non videtur ſoluere argumentum, nam ſi ſpatium non ergo terminus ad quem conſtituit ſpeciem ideo aliqui reſpondent eſſe terminos diuerſos, qui recta, & qui circulari latione acquiritur, diuerſas enim rationes ſubit, etiam ſi idem ſit punctum, at reſpondeatur, & melius terminum ad quem duplicem eſſe alium extremum, & vltimum alium, adæquatum, vt ſupra diſtinximus. conſtitui vnitatem ſpecificam motus, ex termino adæquato ex tota ſcilicet forma, quæ acquiritur, nõ ex vltimo ſolum, & id exprimit Ariſtoteles cum formam quæ acquiritur motu, dicit, eſt quo 5. phyſ. tex. 34. præterea terminum ad quem dicit formam. forma autem eſt terminus adæquatus cum toto motu acquiratur.

Examen quarti proſyllogiſmi. Quarto proſyllogiſmo aliqui inſtant negando aſſumptum negant ſcilicet non eſſe eundem ſpecie motum, qui eſt ab albedine ad nigredinem per viriditatem, & qui per rubedinem, etenim in vtroq; pro-

progreſsu, ac motu fit denigratio, omnis autem denigratio omnis denigrationi eſt eadem ſpecie ex Ariſtotele tex. ibi 31. hic diſputatur. vtrum colores medij ſint eiuſdem ſpeciei cum extremis, an alterius ſpeciei, qua quæſtione interim dilata, vtrum detur eius pars reſponderi poteſt obiectioni nimirum, ſi ſint eiuſdem ſpeciei eſse ergo eundem motum, & niſi ſint eiuſdem ſpeciei eſse diſtinctos motus, qui ex albedine ad viriditatem, & qui ex viriditate ad nigredinem, & non eſſe continuos, vt idcirco non ſit motus vnus, qui ex albedine ad nigredinem per viriditatem, & qui ex albedine ad nigredinem, per rubedinem, ſed binos, quorum qui ex albedine ad viriditatē, & qui ex albedine ad rubedinem ſunt ſpecie diſtincti, forte vero alij duo, qui ex rubedine ad nigredinē, & qui ex viriditate ad nigredinem, vt ambo denigrationes, ijdem ſunt.

Examen quinti Proſyllogiſmi. Poteſt reſponderi quinto proſyllogiſmo diſtingui quidem mutationem arcte ſumptam à motu ſtrictè ſumpto authore Ariſtotele, quoniam arctatio eſt ex non ſubiecto, vt dicit Ariſtot. ſcilicet ex priuatiuo termino. motus ex ſubiecto, ideſt ex poſitiuo, ſed quatenus in hac differentia alia includitur, termini ipſius ad quem, quæ, eſt terminum ad quem motus, eius eſſe naturæ, & conditionis, vt habeat contrarium, at terminum ad quem mutationis eius eſſe naturæ, & conditionis, vt careat contrario, adeo, vt prior differentia ad hancq; aliam reducatur, ab ipſaq; ſumat diſtinguendi, & vnitatem tribuendi vires. quam etiam cauſam aſſignat Ariſtoteles cur in ſubſtantiæ prædicamento nō ſit motus in reliquis tribus ſit.

Examen ſecundæ rationis. Secunda ratio ſoluitur à nonullis aſſerendo motum violentum, & naturalem non diſtingui ſpecie qua motus ſunt, at quatenus tales motus diſtingui, quæ reſponſio videtur inanis eſſe; idem enim eſſet, ac dicere hominem, & equum, quatenus animalia ſunt non diſtingui ſpecie; at diſtingui quatenus talia animalia, & quis aliter dicat; Immo neq; denigratio, & calefactio differunt ſpecie, qua motus ſunt. Porphyrius docet in primordijs Logicæ plures homines particulares eſſe vnum participatione ſpeciei. Accomodatior videtur reſponſio, ſi dixerimus eſſe terminū ad quem importare eſſe actum, & perfectionem ex definitione motus, eſſe vero perfectionem vere, & proprie dicitur, cum perficitur inde mobile, at cum ſolū importat abſolutionē motus, vt in violenti moti eſſe tum actum, & perfectionē analogicæ, proindeq; differentiam inter ſe terminū ad quē motus naturalis, & motus violēti, eſſe nedū ſpecie, ſed latiorē, quā ſpecie cū analogia conueniant, non genere ſaltē proximo licet materialiter ſint idem terminus.

Examen tertiæ rationis. Eadem à nonnullis, quæ ſuperiori argumento adhibetur ſolutio, qua motus, & qua talis motus, quam confutauimus ſi perſiſtamus in diſtinctione motus in euū, qui eſt actus perfecti, & in eum, qui eſt actus imperfecti, ſoluetur aptius ratio, vt mox in iudicio de cōtrouerſia meo.

Concluſio ſecunda contraria, quæ eſt Ariſtotelis 5. phyſ. tex. 31. & 35. verba Ariſt. Horū autē genere aut ſpecie eſſe vnum eſt in, re in qua mouetur.

Vnitas ſpecifica motus ex vnitate termini ad quem ſpecifica pendet, ſicut vnitas generica ex vnitate generica termini eiuſdem.

Probatio. Ariſtoteles non monſtrat concluſionem, ſed potius tamquam per ſe notam ex inductione probat. Dealbatio enim omni dealbatio, denigratio denigrationi eſt ſpecie eadem.

Ratio ex Auerroe, &c.

At ex Auerrois ſententia duci ratio poteſt omne, quod eſt eſſentia ipſa

motus

terminum ad quem vltimum, vocauimus illum terminum ad quem adæquatum, terminum ad quem vnde pendeat vnitas ſpecifica intelligit philoſophus adæquatum non vltimum quod exprimit ipſe tex. 33. dum dicit diſtingui motus ſpecie dum id in quo fit motus eſt ſpecie diſtinctum declarans autem quid ſit id in quo fit motus tex. 35. & aſſerit eſſe formam, at forma, vt calor in calefactione eſt terminus ad quem Toti motui adæquatus quoniam in tota calefactione fit ſemper calor.

Annotatio. Dictum eſt autem ad vnitatem ſpecificam motus requiri ſpecificam ſpecie ſpecialiſsima vnitatem termini eſt id documentum Ariſtotelis tex. 31. 5. phyſic. qui oſtendit exemplo diſciplinationis græce dicitur *μάθησις* hæc cum ſcientiæ acquiſitionem importet ſi ſcientia ſtatuatur genus ſcientiarum cum ſit eadem ſpecies exiſtimationis habebit pro termino ad quem ſpeciem ſubalternam quæ eſt ſcilicet genus eadem, & ſpecies: quamobrem diſciplinatio, quæ eſt motus ad eam erit ſpecie ſolum ſubalterna vnus motus, vnus ſcilicet ſpecie, & vnus genere adeoq; non vnus ſimpliciter ſpecie, quæ dicta ſint ad exprimendam Ariſtotelis mentem.

ARTICVLVS SECVNDVS. De vnitate numeri ca vtrum rectè tribus illis, quæ ponit Ariſtoteles conſtituatur.

Concluſio dubitandi gratia a Peripateticis poſita.

Non rectè tribus illis, quæ ab Ariſtotele ponuntur, determinari motus numericam vnitatem.

Ratio prima, eſt dubitatio Themiſtij in text. 36. 5. phiſic.

Non datur motus numero vnus. Ergo non rectè tanquam detur tribus illis conditionibus determinatur. Antecedens probatur. Quoniam quæuis portio motus non interrupti conſtat ex partibus elapſis iam corruptis, & præſentibus non corruptis: at corruptum, & non corruptum non poſſunt continua eſſe, nequeidcirco quod ex illis componitur eſſe poteſt continuum.

Ratio Secunda ex dubitatione eiuſdem Themiſtij text. ibi 37 contra conditionem vnitatis numericæ ſubiecti.

Non datur vllum ſubiectum motus, mobileue naturale vnum numero perſiſtens. Ergo non poteſt vnitas numerica ſubiecti poni pro conditione vnitatis motus. Antecedens probatur; etenim omnia corpora naturalia ſunt fluxa, pariter & omnes qualitates, vt ſanitas, &c.

Ratio Tertia contra eandem conditionem vnitatis numericæ ſubiecti.

Nulla conditio, qua ablata poteſt eſſe vnitas numerica motus, debet pro neceſſaria eius conditione ſtatui, ſed numerica ſubiecti vnitas eſt conditio, qua ablata poteſt eſſe vnitas numerica motus. Ergo numerica ſubiecti vnitas non debet pro neceſſaria conditione vbitatis numericæ motus ſtatui. Minor probatur. Ruat canis ex edita ſpecula, & in progreſſu motus intermedio moriatur erit is motus continuus, & vnus numero: attamen ſubiectus canis poſt mortem non eſit idem numero, cum ſe ipſo viuo.

Ratio Quarta contra vnitatem numericam termini ad quem.

Motus ignis non interruptus à centro ad circonferentiam Lunæ locum ſuum eſt motus numero vnus. At motus ignis non interruptus à centro ad circumferentiam Lunæ, eſt ad plures terminos ad quem. Ergo aliquis motus numero vnus poteſt eſſe ad plures terminos non neceſſario ad vnum ad quem terminum. Maior probatur, eſt enim primo ad concauum aeris, deinde ad concauum ignis.

Ratio quinta. Deficit quoniam non includit inter conditiones vnitatem motoris ab Ariſtotele tamen ipſo requiſitam 8.phyſ.tex.49. vt videre.

Examen.

Examen primæ rationis. Inſtat Themiſtius pro ſyllogiſmo dicendo motum dici vnum numero cum inter partem præcedentẽ,& ſequẽtem nulla intercedit quies quaſi dicat cum ſumitur non poſſe continuam eſſe partem corruptã,& nõ corruptã motus quia corruptũ, & non corruptũ non poſſunt eſſe continue negari id in motu in quo ſatis ad continuitatem eſt ſi non interpollet inter partes motus quies, at forte clarior erit inſtantia,ſi dicatur in permanentibus id verum eſſe quod corruptum, & non corruptum, continua eſſe non poſſint,at in ſucceſſiuis vbi nulla pars perſiſtit,ſed ſingulæ fluunt, quæ fluxit ſcilicet præterita cum fluente,ſcilicet præſente continua eſſe poteſt,& re ipſa eſt.

Examen ſecundæ rationis. Secunda ratio conſequentiæ huic tacitæ innititur ſi corpora ſint fluxa nullum corpus permanere per vllum temporis interuallum numero vnum, quæ falſa eſt eſto enim aliquid ſemper, è corpore ſubinde fluere, at non tantum fluat, vt ſtatim eſſe idem numero ceſset. nam etiã digitus, excindatur reſtat tamen homo idem numero imo, & ſi bracchiũ

Examen tertiæ rationis. Tertia ratio magnam quæſtionem poſſit vtrum in quauis corruptione reſoluatur compoſitum in primam vſq; materiam; niſi enim reſoluatur,ſed reſtet ex.gr. forma miſti in quo miſto grauitas, prædominatur reſtabit ſubiectum idem numero,motus nempe miſtum numero idẽ licet non reſtet idem numero animal.eſt autem ſubiectum motus deorſum miſtum,in quo præualet graue elementum non autem animal qua animal, quæ opinio eſt probabilior altera, vt ſupra ego iudicaui lib. 4. q. 7. ad calcem articuli diſputati.

Examen quartæ rationis. Quartæ autem aliqui reſponderent terminum ad quẽ lationis eſse poſtremum non intermedium locum, quocirca motus ignis à centro terminum,ad quem non eſse concauum aeris, ſed locum ipſum ignis at qui dicimus terminum ad quem in motu determinantem motum atq; eius vnitatem eſse adæquatum non poſtremum terminum, neceſse eſt agnoſcere pro termino totum interuallum verum, vt ab extremo formalitatem accipiens declaro dictum. terminum adæquatum in motu ignis eſt interuallum, vt ſurſum includit, verum in motu ignis ſurſum incluſum determinatur ex reſpectu ad ſurſum ſimpliciter,ſicut in motu aeris determinatur reſpectu ad ſurſum ſecundum quid. ad argumentum ergo fertur ſemper formaliter ignis is toto intermedio interuallo ſurſum, vt includit relatione ſaltem ſimpliciter ſurſum. non fertur autem ad locum aeris,niſi per accidens.

Examen quintæ rationis. Soluitur quintæ Ariſtoteles non poſuit inter conditiones vnitatem motoris.quoniam plures motores poſsunt vnum numero motum producere, vt cum plures partiarij motores mobile idem impellunt, vel trahunt multi boues currum,verum eſt iam, ſi ad totalem motorem reſtringamus dictum,vt intelligit Ariſtoteles tex.49. 8.phyſ. adducto.cum ergo in vniuerſum non ſit verum, neq; erat pro conditione vnitatis motus in hac communi de motu doctrina ſtatuenda motoris vnitas.ita Ganninius,vel dicamus in vnitate numerica termini ad quem, & formæ contineri vnitatem motoris,nam,vt idem Ariſtoteles dicit 3.phyſ.tex.17. à formam ſemper affert aliquam id, quod mouet, adeoq; forma numero vna ab vnico numero motore totali ſcilicet neceſse eſt prouenire, vt vnitas motoris totalis contineatur

atur in vnitatis formæ conditione poſita, partiarij vero motoris vnitas non requiratur, & non ſit vera conditio.

Concluſio Secunda eſt Ariſtotelis tex. 34. & 35. & totius Scholæ.

Ex tribus vnitatibus numero formæ, ſubiecti, & temporis, reſultat vnitas numerica motus.

Ratio Ariſt. text 35. Quicunque motus habet ea omnia, ex quibus reſultat motus ſingula, numero vnum eſt ſimpliciter, adeoq; numero vnus. Omnis motus, qui vnam numero formam, vnum numero ſubiectum, vnum numero tempus; habet omnia ex quibus reſultet motus ſingula numero vnum. Ergo omnis motus, qui vnam numero formam, vnum numero ſubiectum, vnum numero tempus, eſt numero vnus. Maior vt per ſe nota accipitur, minor probatur, quia tria ſunt circa quæ verſatur motus. Quod ſcilicet mobile. In quo ſcilicet forma. Quando ſcilicet tempus.

Confirmatio. Confirmat indirectè progreſſum oſtendendo quodcunq; horum eſſe numero ceſſet, perire vnitatem numericam motus. Faciamus enim deeſſe vnitatem numero mobilis, vt ſi duo homines eodem lippitudinis morbo ſanentur; non erit vnus numero motus, ſed ſpecie ſolum, non enim vna ſanatio, ſed duæ; immo etiam ſi ſit vnitas per accidens; non erit vnus motus numero; vt ſi Coriſcus ambulet, & albus qui ſit idem Coriſcus nigreſcat, ſi etiam deſit vnitas formæ, vt ſi Socrates ambulet, & ſanetur ſunt duo numero motus, non vnus ex diuerſitate formæ, & ſi Socrates aliqua alteratione alteratur, & poſt triduum eandem alterationem patiatur ſunt duæ numero alterationes ſpecie tantum vna: non ſatis etiam ſi tempus motuum continuum ſit, & non interruptum, nam ſi curſus Petri excipiatur à curſu Pauli abſq; eo quod nullum intercedat tempus, ſunt tamen duo motus non vnus.

Examen, & iudicium. Succeſſiua, & permanentia in eo differunt, quod perſiſtentem hæc habēt naturam: illa fugacem adeo vt potius fieri iure dici poſſint, quam eſſe: at permanentibus eſſe conuenit, quod in eſſentia eſt diſcrimen, idem etiam eſt in vnitate, hæc quoq; ſcilicet labitur, & partes ſuæ continuitatis habet fugaces. Vnde non perit continuitas ex eo quod præcedentes pareant partes, ſed ex eo quod inter præcedentes, & ſequentes intercedat quies, cum aliter non diſtinguantur motus ſcilicet ex ſubiecti, vel ex formæ diuerſitate, vnde is motus verè vnus, cuius cōtinuitas abſq; vlla intermiſſione fluit. Hunc neceſſe eſt vnius eſſe mobilis ſecus inceſſus Petri, & Pauli poſſunt eſſe ſimul, vel contigui, ſi nullum inter ipſos tempus intercidat, at non continui, vt notat Ariſtoteles, neque motus ad diuerſas formas, etiam ſi idem mobile tum inter ſe continui, non enim continuus eſt motus poteſt ambulatio, & dealbatio poſſunt eſſe ſimul, ſed non ijdem motus, & continui; at certum eſt non eſſe continuum motum ſi Socrates dealbetur mane, & poſtea ceſſante dealbatione veſpere rurſus dealbetur. Sicut enim in continua magnitudine, & corpore ſi lignum bipedale continuum afferatur, diuiſum illud poſtea bifariam, non amplius partes ſectæ ſunt continuæ, quæ continuæ erant in inſecto. Summa eſt motum continuum eſſe numero vnū; non eſſe autem continuum motum, niſi ſit vnius mobilis numero, & formæ, conſequi vero, vt niſi motus ſit interruptus etiam tempus eius nullam patiatur interruptionem, vt ex his conditiones vnitatis ab Ariſtotele requiſitę conſtent, & ſufficiant. Ariſtoteles etiam has conſequentias admittit, & aſ-

ſerit

ſerit ſi continuus eſt motus, eſt ſimpliciter ideſt numero vnus, & ſi vnus eſt ſimpliciter, eſt etiam continuus.

QVAESTIO VNDECIMA.

De contrarietate motuum.

Contrarietatem motuum, & mutationum ex terminis vniuerſam inueſtigat Ariſtoteles: cum ergo ſint duo termini à quo, & ad quem, & in motu ſtrictè ſumpto ambo poſitiui, in mutatione ſtricte accepta altertantum poſitiuus rem tamen philoſophus hunc in modum deducit. Motus contrarij ſunt altero ex his quinque modis, vel ſcilicet contrarius eſt is qui recedit ab eo termino, ad quem alter accedit, aut qui ex terminis à quo contrarijs ſunt, vt qui habet terminum à quo ſanitatem ei qui habet terminum à quo morbum, aut qui ad terminos ad quem ſunt contrarios, vt qui ad ſanitatem ei, qui ad morbum autem qui ex contrario ei, qui in contrarium, vt ei, qui eſt ex ſanitate, ei qui eſt in ægritudinem aut qui ex terminis à quo contrarijs ſunt in terminos ad quem contrarios vt qui ex ægritudine in ſanitatem ei, qui ex ſanitate in ægritudinem. mox has ſubijcit concluſiones prima concluſio motus, qui ex contrario eſt motui, qui ad contrarium non eſt contrarius imo idē eſt motus ſcil. motus ex ęgritudine idē eſt motui ad ſanitatē, differunt vero ratione, vt ſi ſcil. ſiſtamus motū à termino à quo in abectionem eiuſdē termini, v.g. in abiectionē ægritudinis, & motū ad terminū ad quē ſcilicet ad ſanitatem reſtringamus ad acquiſitionem eiuſdem ſanitatis progreſſum ſcilicet concipiamus vnum hunc a non ſanitate ad ſanitatem ſunt autem mutationes abiectio termini à quo, & adeptio termini ad quem ex quibus integratur motus ſtricte ſumptus v.gr. Alteratio ex morbu in ſanitatem integratur ex duabus mutationibus abiectione termini à quo ægritudinis, & adeptione termini ad quem ſanitatis ſecunda aſſertio.

tex. 46. 5. phyſ.

Concluſio Secunda tex. 48.

Secunda Concluſio Motus qui ex contrarijs terminis à quo non ſunt contrarij. ratio Ariſtotelis eſt quoniam motus ex contrarijs poſſunt eſſe ad idem medium, vt motus à calore, & motus à frigore ad tepidum. verum quoniā alias mediū habere rationē contrarij ad vtrumq; extremū docu't ideo alio differt argumenti expenſionem. Tertia concluſio motus ad contrarios terminos ad quem, ſunt contrarij potius enim quā ex contrarijs q; dupplici ratione. Prima quoniam dum ex contrarijs procedit liberatur ab eo ſcilicet abijcitur ea contrarietas: abijcitur .n. terminus à quo, at terminus ad quem ſuſcipitur adeoq; contrarium ad quod tenditur cum ſcilicet receditur à morbo morbus abijcitur cum tenditur ad ſanitatem ſanitas ſuſcipitur. Secunda ratio. Quoniam motus quiſq; potius denominatur à termino ad quem, vt ſanatio dicitur quæ ad ſanitatem tendit; ægrotatio, quæ ad ægritudinem. Quarta concluſio Motus qui ex contratijs, & ad contraria tendunt, ſunt contrarij. patet quia ſunt ad contraria, & videntur prætera omnes motus, qui ad contraria, eſſe etiam ex contrarijs attamen ratione differunt eſſe ad contraria, &

eſſe ex contrarijs imò late ſumendo motum vt mutationem etiam includit, & continet adeptiones terminorum contrariorum, vt ſanatio, & ægrotatio, non ſunt ex terminis contrarijs ſed ex priuatiue oppoſitis ex non ægro, & ex non ſano. Ariſtotelis notat in principio tex. 51. Quinta Concluſio mutationes ſubſtantiales ſunt contrariæ quæ ab eodem recedit ad quod altera tendit vt quæ ad formam hominis tendit ſcilicet generatio humana contraria eſt ei quæ à forma hominis recedit, quæ eſt corruptio hominis. Non enim harum contrarietas poteſt eſſe ex contrarietate terminorum cũ non habeant termini contrarietatẽ. Hæc eſt ſumma eorũ, quæ tradit de contrarietate Ariſt. motuũ, & mutationũ. Non interpono hic diſceptationẽ de dictis videtur enim per ſe notum. motus eſſe contrarios, qui contrarias formas inducunt, vt ſanatio ægrotationi, calefactio frigerationi, &c. At hæc duo quæruntur. Primum vtrum ex motorum oppoſitione naſcatur motuum contrarietas, naſci autem videtur quoniam nulla alia differentia inter naturalem, & violentum motum quam ex differentia motorum cum ex eodem termino ad eundem terminum motus procedunt, ex.gr. ignis portio moueatur à centro ad concauum ignis. moueatur pariter, ac projiciatur lapis, vel fingamus projici à centro ad idem concauum, vterq; motus erit ex eodem termino à quo ad eundem terminum ad quem, & tamen contrarij ſunt cum alter ſit violentus alter naturalis. Secundum eſt vtrum motus, qui eſt actus perfecti ipſe quoq; ex terminorum ad quem contrarietate contrarietatem capiat: ab hac exordiamur. *tex. 51. in 2 parte.*

Concluſio prima.

Motus etiam, qui eſt actus perfecti ſumit contrarietatem ex contrarietate termini ad quem.

Ratio. Probatio pendet ex inductione expoſitioneue nam volitiones ipſæ quæ ſunt actus perfecti ex rebus volitis contrarietatem ſuſcipiunt nempe volitio honeſta volitio turpis contrariæ ex contrarietate, rerum volitarum.

Concluſio contraria.

Motus, qui eſt actus perfecti contrarietatem ſumit ex contrarietate principiorum.

Ratio. Motus, qui eſt actus perfecti naturam actionis participat. Actio vero contrarietatem ſumit ex principiorum contrarietate. Ergo motus quoq; qui eſt actus perfecti contrarietatem ex principiorum contrarietate ſumit.

Examen, & Iudicium.

Ratio pro prima concluſione ſumit contrarietatem volitionis honeſtæ, & turpis ex ſola obiectorum contrarietate pendere, at inſtabunt imo pendere potius ex contrarietate principiorum ſcilicet vitij, & virtutis, ex quibus contraria obiecta eliguntur ſaltem ex contrarietate diſpoſitionum bonæ, & malæ turpis, & honeſtæ.

Examen ſecundæ rationis. Ratio pro ſecunda non ſatis firmæ ſtructuræ innititur, at eam conſiderationem nunc ommittens dici ad eam poteſt redolere quidem motum hunc qui eſt actus perfecti naturam actionis verum cum actio ipſa in ſubiecto recipiatur, & ita motus euadat, ideo à terminorum contrarietate contrarietatem ſumere.

Iudicium. Arbitror tamen probabilius eſſe, ſi dicamus motũ qui eſt actus prefecti prius, & potius ex principiorum contrarietate ſumere contrarietatem, quam ex termino, ad quem ſunt, naturam obtinet ſuam, & ſpeciem

po-

potius ex principijs, quam ex terminis ex prius dictis. Annecti quidem interdum contrarietatem ex terminorum contrarietate ex conſequenti.

ARTICVLVS SECVNDVS Vtrum ex ſola motorum oppoſitione naſcatur interdum contrarietas.

Concluſio prima affirmatiua.

Motuum contrarietas naſcitur interdum ex ſola contrarietate motorum.

Ratio. Probatur ex motu naturali, & violento ab eodem termino, & ad eundem; quæ opponuntur ex ſola contrarietate motuum nullo pacto ex terminorum contrarietate.

Concluſio Secunda contraria.

Ex ſola motorum contrarietate non opponuntur motus.

Ratio. Ex ijs enim naſci ſolum poteſt contrarietas per ſe, & non per accidens motus ex quibus natura motus reſultat, & motus diſtinctio. Sed hec eſt ex terminis ad quem. Ergo,&c.

Examen, & iudicium.

Examen Primæ Rationis. Primæ concluſionis ratio ſoluitur à Perrerio; motum naturalem, & violentum qua motum non diſtingui,& opponi, ſed qua naturalem, & violentum; quæ reſponſio vt ſupra notaui videtur inanis rigide accepta, nam nullum commune prædicatum qua tale differentiam præſtat ſubiectis ſuis ſpeciebus, membriſue, animal qua animal non exhibet vnde homo, & bos diſtinguantur, neq; pariter in eo quòd motus,& quatenus motus diſtinguuntur ſpecies, ac membra motus æquius tamen acceptum dictum poteſt hunc in modum exponi differentias ſcilicet naturalis, & violenti non eſſe eſſentiales, & ſpecificas differentias, ac per ſe,ſed per accidens forte inſeparabiles, vt vocat Porphyrius, eiuſmodi contrarietatem naſci ex motoribus, ac eſſentiales, ac per ſe à terminis ad quem.

Examen ſecundæ rationis. Sumit ſecunda ex illis pendere contrarietatem, ex quibus pendet natura, & eſſentia rei. Quod non eſt vniuerſale de phyſica contrarietate loquedo, nam ſubſtantiæ non ſunt contrariæ per ſe, & ex natura ipſa ſua, ſed ex adiunctis qualitatibus; idem de quantitate. Immò rem applicando motui. qui formaliter motum conſiſtere in fluxu aſſerunt,& in forma materialiter dicent pariter contrarietatem motus, dum pendere dicamus à terminorum cõtrarietate,non pendere ex eſſentia ipſa: ſed quicquid de hoc poſtremo ſit in præſentia ſat erit non eſſe vniuerſalem propoſitionem aſſumptam cui innititur obiectio.

Iudicium

Ego non arbittor oppoſitionem motuum naturalis, & violenti naſci ex contrarietate mouentium, qua enim contrarietas inter naturam, quæ mouet graue deorſum. & animam, quæ mouet ſurſum in proiectione? natura, & anima item natura, & vis motrix animæ, & animalis non ſunt contrariæ; contrarietas vero, quæ conſtituit motum violentum eſt contrarietas propenſioni naturali: nam motus ſurſum repugnat propenſioni grauis. Quocirca motus lapidis deorſum à proiciente non eſt contrarius deſcenſui in quem tum etiam grauitas lapidis connititur, qui eſt motus naturalis, licet ſint alter à natura, alter à virtute motrice; vnde videtur potius contrarietas inter naturalem,& violentum motum naſci ex contrarietate propenſionum; motus ſiquidem ſurſum mobilis propenſionem habentis ad locum deorſum eſt violentus, motus vero ſurſum habentis propenſionem ad eundem locum eſt

Digitized by Google

eſt naturalis. Vnde inſiſtendo doctrinæ Ariſtotelis in 7. metaphyſ. qui differentiam inter marem, & feminam neuult eſſe ſpecificam, ſed materialem appellat. poſſumus dicere differentiam pariter naturalis motus, & violenti eſſe materialem non ſpecificam, & pendere à differentia mobilis non à contrarietate terminorum ad quem.

QVÆSTIO XII.

De oppoſitione quietis motui, & quieti.

MOtui nedum opponitur motus, ſed etiam quies; opponitur ſiquidem motui lapidis deorſum nedum motus ſurſum, ſed etiam quies ſurſum, & quies lapidis ſurſum nedum opponitur motui eius deorſum, ſed etiam quieti eiuſdem deorſum: quies autem deorſum lapidis motui eius deorſum non eſt contraria, quoniam ad eam quietem hic motus tanquam ad finem tendit: at quies etiam quieti contraria eſt, quies ſcilicet in termino à quo quieti in termino ad quem; quies nimirum lapidis ſurſum quieti lapidis deorſum. Hæc tradit Ariſtoteles, & Schola vnanimis, verum vt dubitationes quæ contra ſunt, tollantur diſpertiantur Articuli, & Concluſiones.

ARTICVLVS PRIMVS. De oppoſitione quietis motui.

Concluſio prima. Non eſt contraria quies motui.

Ratio prima. Cuicunq; contrarius eſt motus non eſt etiam contraria quies. Motui eſt contrarius motus. Ergo motui non eſt contraria quies. Maior probatur ex maxima ſatis recepta vnum vni contrarium. Minor ex præcedenti quæſtione.

Ratio Secunda. Omnia inter ſe contraria ſunt poſitiuę formæ, vel poſitiuas ortinas habentia, ſed motus, & quies non ſunt ambo poſitiua: quies enim poſitiua non eſt, ſed priuatio motus; ergo motus, & quies non ſunt contraria.

Ratio tertia. Neque quies in termino à quo, neque quies in termino ad quem eſt contraria motui. Omnis quies eſt aut in termino a quo, aut in termino ad quem. Ergo nulla quies eſt contraria motui. Maior probatur. Non quies in termino à quo, quoniam illa eſt principium motus. At principium motus non eſt contrarium motui; nõ quies in termino ad quem, nam motus ad eam ipſam quietem dirigitur, at contrarium non dirigitur ad contrarium.

Concluſio ſecunda eſt Ariſtot. text. 54.

Quies in termino à quo motus eſt oppoſita motui. Oppoſita ſcilicet priuatiuè, vt ſe declarat Philoſophus text. 53. ratio.

Suppoſitio. Non opponitur quies motui ad diuerſum terminum exiſtenti exemplo, & inductione conſtat. Non enim quies in albedine eſt contraria motui in ſanitatem. Quies contraria motui vel eſt quæ in termino à quo vel quæ in termino ad quem. Sed non eſt, quæ in termino ad quem. Ergo eſt contraria quies, quæ in termino à quo motus. Aſſumptum probatur: etenim motus eſt potius generatio quietis in termino ad quem, quaſi id dicat dum mouetur ex morbo ad ſanitatem animal dum ſubinde mouetur, ſubinde acquirit ſanitatem, quæ eſt terminus ad quem, in quo termino abſolu-

to motu quieſcit vt ergo quieſcit ſub reſtituta ſanitate, ita dum reſtituitur à quodam partiario modo quietem acquirit.

Annotatio. Vocat Ariſtoteles græcè quietem ἠρεμίαν; at quietationem & generationem quietis dicit ἠρέμησιν.

Tertia Concluſio, quæ aliquo pacto aſſeritur à Ioann. Gandauen. 5. phiſ. q. 13.

Quies in termino ad quem eſt oppoſita motui.

Ratio quæ ex eo elicitur. Quia negatio motus, eiuſue remotio eſt oppoſita motui vel contradictorie, vel priuatiue. Sed quies in termino ad quem eſt negatio, ac remotio motus. Ergo quies in termino ad quem eſt oppoſita motui. Minor probatur, etenim ſtatim, atq; quies illa aduenit ceſſat motus.

Examen.

Examen primæ rationis. Prima ratio maiorem ſumit, & minorem diſtinctione egentes. Maior enim inſtantias patitur, & de virtute, ac vitijs; ſingulæ enim virtutes duo contraria vitia habent, vnde penes Peripateticos limitationes varias ſortitur; at cum Ariſtotelis auctoritate res ipſas, & quod vſu venit in rebus concilient. At ego ex contrariorum definitione propoſitionem diſtinguerem. Contraria definiuntur, quæ ſub eodem genere maximè diſtant. Hæc definito duo tantum contraria exacte ſumpta admittit; duo enim tantum maxime interſe diſtare poſſunt. At dantur alia contraria non ſumme, & exacte contraria ſed participatione quadam plus minuſue contrarietatis, & hoc modo plura eſſe poſſunt contraria, at in præſentia admiſſa etiam maiore, tamen reſtaret falſa minor; nam non eſt vere contrarietas inter motum, & quietem; ſed priuatiua oppoſitio, vt ipſemet dicit Ariſtoteles, cuius verba,, opponitur enim, & quies priuatio enim eſt. Eſt autem, vt quemadmodum priuatio contraria dicatur.

Examen ſecundæ rationis. Secunda ratio eadem reſponſione tollitur.

Examen tertiæ rationis. Tertiæ rationis maior neganda, eſt prima ſcilicet eius pars, non eſſe quietem in termino, à quo contrariam motui, ſcilicet oppoſitum priuatiuè, & proſyllogiſmus ad eam maiorem falſa maiore vtitur nimirum principium, vt terminum, à quo non eſſe oppoſitum priuatiue illi quod ſit, ac formæ, quæ inducitur, aut educitur.

Examen rationis pro ſecunda Concluſione.

Ratio pro ſecunda Concluſione ſupponit quietem aliquá eſſe oppoſitam motui quod forte negarent aduerſarij. Cæterum occluditur ex ſuppoſitione effugium dicendi neutram quietem, neq; in termino à quo neq; in termino ad quem motus opponi ipſe; ſed quietem alterius motus.

Examen rationis pro tertia Concluſione.

Ratio pro tertia Concluſione magnam poteſt impreſſionem facere: ſoluit Gandauenſis, ſi motus pro materiali parte conſideretur, quæ eſt forma, quæ acquiritur. ita quies in termino ad quem, quæ eſt acquiſitio integræ formæ perficit motum non opponitur motui. Si vero conſideretur, vt fluxus ipſe quem quies ipſa in termino ad quem ſiſtir, ita opponitur. Ipſa quoque priuatiue.

Iudicium. Probabilis eſt reſponſio Gandauenſis, neq; ego abſcedo à reſponſione longius. Repetendo ergo diſtinctionem ſuperiorem conſide rationis naturalis, & metaphyſicæ. Quoniam naturalis ex ſubiecta forma, quæ acquiritur in motu iure conſtituit, & diſtinguit motum. Pariter ex illa quoq; diſtinguit, & conſtituit quietem, cum autem quies ſit in forma perfe-

cta

cte acquiſita. Motus in eadem forma imperfecte, ſed ſubinde acquiſita ideo ſecundum naturalem pragmaticam, & conſiderationem quies in termino, ad quem perficit non oppugnat motum ad eandem formam. at ſi acriuia, & abſtractione metaphyſica conſideremus motum formaliter, qui eſt fluxus, & in fluxu, ita omnis quies etiam in termino, ad quem opponitur motui, quem ſiſtit, & finit, adeoq; tollit.

ARTICVLVS SECVNDVS.

Vtrum quies opponatur quieti.

Prima Concluſio Ariſtotelis.

Quies in termino, à quo opponitur quieti in termino ad quem.

Ratio Ariſtotelis. Quoniam ſi motus ad eos terminos ſunt contrarij etiam quietes in eiſdem terminis contrariæ ſunt. At motus ad eos terminos ſunt contrarij. Ex dictis ergo quietes in eis terminis ſunt contrariæ conſequentiã Ariſtoteles ſupponit, non probat.

Secunda Concluſio.

Priuatio in termino à quo non opponitur priuationi in termino ad quem.

Ratio Prima. Si priuationes dictę ſibi mutuo opponerẽtur vel opponerentur priuatiuè, vel cõtrariè. Sed neutro modo opponuntur. Ergo priuationes dictæ ſibi mutuo nõ opponuntur. Cõſequẽtia videtur plana nõ .n. alię duæ oppoſitiones poſſunt aſſignari. Aſſumptum autem quoad vtranq; partem probatur; non enim contrariæ, quia ambo contraria poſitiua; hæc autem neutra priuatio poſitiua, neque etiam priuatiuę, quia oppoſita priuatiuè alterum eſt habitus, alterum eſt priuatio.

Ratio Secunda. Si priuatio contrarij eſſet oppoſita priuationi alterius contrarij ſequeretur idem poſſe eſſe ſibi oppoſitum. Sed hoc eſt abſurdum, ergo. Conſequentia probatur, nam priuatio caloris eſt in tẽpore ſicut priuatio frigoris: ergo tepor ſibi ipſi contrarius.

Examen, & Iudicium.

Prima ratio nititur conſequentia non probata, quam etiam aliqui negabunt eſſe per ſe notã, adeoq; ſupponi potuiſſe, qua de re tamẽ in iudicio mox. Reſponderi poteſt primæ rationi pro ſecunda concluſione, reduci ad priuatiuam oppoſitionem, licet ipſa primo, & principaliter conſiſtat inter habitum, & priuationem. Secunda conſequentia eſt diſtinguenda. Priuationes contrariorum ſunt formaliter contrariæ, priuatio ſcilicet frigoris, & priuatio caloris, priuatio ægritudinis, & priuatio ſanitatis, probationi autem obuia eſt inſtantia. Nullum abſurdum in eodem ſubiecto eſſe poſſe contraria, vt in tepido calor eſt, & frigus, & in medijs cæteris per cõmiſtionẽ.

QVÆSTIO XIII.

De Quiete.

AD complementum diſceptationis de motu, de oppoſitione motus motui, & quietis quieti egimus. At nunc reſumpto ſermone de quiete ipſa agamus. Ad duo autem reſtringetur hæc diſputatio, quid ſit quies, & quomodo generetur.

PRIMVS ARTICVS Quid ſit quies.

Quies, quæ græcè ἠρεμία, & μονὴ dicitur ab Ariſtotele in quadam negatione motus ab omnibus reponitur. At num omnis motus negatio ſit quies eſt conſiderandum.

Concluſio Prima.

Omnis negatio motus eſt quies.

Galileus de dupl. ſyſtemate.

Declaratio.

Hæc opinio eſt eorum, qui non dubitandi gratia, ſed ſerio reprehendunt Ariſtotelem definientem naturam eſſe principium motus, & quietis, & reprehenſio in eo conſiſtit, quod non poſſit idem eſſe principium contrariorũ adeo rerum motus, & quietis, vt eorum ſit ratio. Contrarij effectus non poſſunt ex eodem proficiſci principio. Motus, & quies ſunt contrarij effectus. Ergo motus, & quies non poſſunt ex eodem proficiſci principio. Cui rationi olim reſpondi ſupra lib. 4. quæſt. 4. Prò horum tamen ſententia poteſt hæc ratio adduci. Niſi omnis negatio motus eſſet quies aliqua eſſent, quæ neque mouerentur, neque quieſcerent. Sed hoc videtur eſſe contra communem ęſtimationem hominum. Ergo omnis negatio motus eſt quies.

& in defenſione adita Gal. par. 2. cap. 17.

Concluſio Secunda contraria eſt Ariſtot.

Non omnis negatio motus eſt quies.

Declaratio. Rerum aliæ ſunt ſuapte natura capaces motus, aliæ omninò incapaces, v. gr. Deus, & quæ alia ſunt penitus immobilia ſecundum Ariſtotelem, quæ ſunt immobilia horum ceſſantio à motu, & negatio in illis motus non eſt penes Ariſtotelem quies ἠρεμία, ſcilicet vel μονὴ; ſed eſt immobilitas græcè ἀκινησία à Philoſopho vocata, vtq; mutationis negationem importat dicitur ἀμεταβλησία. Supponit vero Ariſtoteles quietem, ſiue ἠρεμίαν opponi motui non contradictoriè, ſed priuatiuè. Hocq; ſumit, vt euidens, non probat vero; ſiquidem phyſ. tex. 53. dicit. Opponitur autem motui, & quies; priuatio enim eſt. Erit itaq; ex hoc fundamento ratio.

3. phyſ. tex. 6.

Ratio. Nulla priuatio motus eſt in ſubiecto pęnitus in capaci motus. Quies eſt priuatio motus. Ergo Quies non eſt in ſubiecto incapaci motus. Maior conſtat ex definitione communi priuationis. eſſe ſcilicet ipſam negationem formæ in ſubiecto apto ipſam percipere. Minor eſt ex ſuppoſitione.

Examen, & Iudicium. Controuerſia hæc ad litem pertinet de nomine, vel ergo quæritur ex vſu Ariſtotelis, ac ſenſu, & debet omnino dici quietem eſſe priuationem motus non negationem, & ad ea ſolum pertinere, quę ſunt ſuapte natura capacia motus, cum ab eo ceſſant. Vel quæritur abſolutę, &, crederem tamen, tum græca nomina, tum latinum. Quies, vere, & propriè ijs accomodari, quæ carent motu, at ſunt motus capacia. Verum cum nomina quæq; translationem patiantur transferri interdum ad rei pœnitus immobiles. Hinc ad rationes.

Examen primæ rationis. Ratio ergo pro prima concluſione, dum ſumit omnia, aut quieſcere neceſſario, aut moueri ſupponit quietem, & motum opponi contradictione, quod nagat Ariſtoteles, & negandum etiam ſimpliciter videtur, dum propriè loquamur D. oppoſitis autem priuatiue non eſt verum disiunctum, aut eſt hoc, aut illud enim niſi de ſubiecto apto nato. vt par, aut inpar de numeris ſolis, non de omnibus. Idemq; de alijs. Quoad rationem pro ſecunda Concluſione. Concludit propriè loquendo, non autem

Digitized by Google

ARTICVLVS SECVNDVS. *De Generatione quietis græce* ἵστασθαι.

Eſt de generatione quietis diſputatio propoſita ab Ariſtotele tex. 61. 5. phyſ. Vtrum omnis quietis, quæ non ſemper ſit. Generatio ſit. Et pro cauſa dubitandi adducit quietem præter naturalem. v. g. lapidis ſurſum, vbi quieſcit, illuc a proijciente proiectum. Vocat autem ibi phyloſophus generationem quietis ipſum ſtare, græce ἵστασθαι quæ vox, immo potius ſignificat ſiſti. Quæramus quid ſit hoc ἵστασθαι. vel ἠρεμίζεσθαι vtroq; enim modo dicitur.

Concluſio prima. Opinio olim mea.

Eſt hoc ἵστασθαι, ſeu ſtare, ſeu ſiſti, quod pro generatione quietis ponitur illa viciſſitudo motuum quæ fieret, ſi foramine terræ excogitato hinc vſq; vltra centrum à dimiſſo graui, dum primo vltra centrum excurreret poſtea recideret citra, & ita viciſſim ſemper imminuto motu alternaret, vſquequo in centro quieſceret. Pariter in folle; dum ex alto recta cadit alternat reſultus ex terra, & deſcenſus quouſq; quieſcat.

Ratio. Generatio quietis videtur eſſe cum ſubinde magis, ad quietẽ acceditur ex imminutione motus in eiuſmodi alteratione reſtare, vel eſt generatio quietis ex Ariſtotele. ergo ſtare, &c. Eſt cum ſubinde magis ad quietem acceditur ex immutatione motus in eiuſmodi alternatione, &c.

Concluſio ſecunda.

ἵστασθαι, ſeu ſtare eſt ipſemet motus naturalis, vel ei pænitus annexum.

Declaratio. Senſus eſt, motum eſſe acquiſitionem formæ, & termini ad quẽ qua acquiſitione perfecta ceſſat motus, & ſuccedit quies, cum ergo motus nihil ſit, niſi acquiſitio ſubinde formæ, & acquiſitio abſoluta formæ ſit quies generatio formæ, nihil aliud eſt re ipſa quam motus, ſcilicet generatio acquiſitionis formæ integræ, ſit non niſi per acquiſitionem ſubinde formæ. Hoc eſt per motum. idem ergo re eſt generatio quietis, & motus ratione ſolum differunt. Exponenda videntur Ariſtoteles verba aut accidere ſimul.

Ratio. Generatio formæ integræ non eſt, niſi generatio partium omnium, aut graduum illius formæ. qui eſt motus. Generatio ſcilicet ἵστασθαι quietis ſub ἵστασθαι eſt generatio formæ integræ. Ergo generatio quietis non eſt, niſi generatio partium omnium, aut graduum formæ. qui eſt motus. Videtur hęc minor confirmari ab Ariſtotele duabus illis de ἵστασθαι obſeruationibus. prima quarum tex. 61. eſt. Importare motum, qui ſemper velocior fiat, cuius ſcilicet ſemper intendatur velocitas. Secunda autem de cõmuni appellatione eius propriè, ſcilicet dici ἵστασθαι in eo. quod ſecundum naturam in ſuum locum feratur, vt pari ratione. Videatur in alijs etiam motibus, qui naturales ſunt cum ipſo ἵστασθαι confundi, vel ſaltem omnino coniungi. Vnaq; quoniam ex communi vulgi vſu ſignificatio vocis eſt ſumanda in præſentia quoq; vox ἵστασθαι eſt pro motu ipſo naturali ſumenda.

Concluſio tertia.

Motus omnis, ſiue naturalis, ſiue violentus eſt generetio quietis, ſiue ἵστασθαι.

Ratio. Nam niſi motus violentus etiam eſſet generatio quietis ſequeretur quietem violentam nouiter factam, cum ſcilicet antea non eſſet, eſſe abſq; eo quod fieret, ac generaretur. At hoc nulla tenus dicendum. Ergo Conſequentia patens. Aſſumptum etiam. nam quod prius non erat, & poſtea eſt, factum eſſe oportet.

Examen, & iudicium.

Græcè id quod latinè dicimus ſtare, & quieſcere ipſi actiuo verbo ſignificant ἱστάναι non paſſiua ἵστασθαι, quæ vox paſſiua ferè in meditatiui infiniti ſignificationem delabitur. Erit itaq; eius ſignificationis proportio ad actiuam ſignificationem ἱστάναι, & ἠρεμεῖν, ſcilicet quieſcere, quæ eſt inter caleſcere, & calere, frigeſcere, & frigere; quorum caleſcere ſignificat progreſſum ad ſuſcipiendum calorem, at calere ſignificat calorem iam recipiſſe; idem de frigeſcere, & de frigere, importat ergo ita ἵστασθαι non quieſcere, ſed tendere ad quietem; quæ ſignificatio tendendi ad quietem verè conuenit motui mobilis, quod motu naturali fertur, non ei quod fertur motu violento, non enim motus violentus eſt cauſa cur quieſcat mobile niſi per accidens, quatenus in locum proiecerit vbi impediatur à deſcenſu. Cæterum eſt grauitas, ex. gr. mobilis, quæ annititur ad quieſcendum à motu ſurſum violento; non eſt motus violentus, qui ad eam quietem conſpiret, immo quouſq; durat vis impreſſa à mouente reſiſtit, quieti. Hoc primo loco pono, vt prorſus probabile. Secundo vero loco diſtinctionem generationis ab Ariſtotele traditam primo de Cælo text. 112. repero, antea etiam adhibitam. Generatio ergo vno modo tribuitur illi, quod cum prius non eſſet, poſtea eſt, etiam ſi ſine generatione eſſe acquirat: at alio modo ſolum conceditur illis, quæ per phyſicam, & phyſico modo generationem ex non eſſe ad eſse veniunt. Tum ergo dicendum arbitror generationem quietis naturalis dari, & eſse, at quietis violentæ non eſse generationem propriè, ſed ſolum in primo ſenſu quo tribuitur acquirentibus eſse etiam abſq; generatione. Generatio vero propria, & naturalis motui conuenit ſecundum conſiderationem phyſicam, quæ materialem partem includit ſcilicet formam, quæ motu acquiritur, ſecundum quam conſiderationem motus eſt forma nondum perfecta: quies forma perfecta: forma vero perfecta non niſi per acquiſitionem ſubinde graduum formæ comparatur, hoc eſt per motum. Vnde ſecunda concluſio, quæ eſt Ariſtotelis, eſt præferenda reliquis duabus, quarum conſideremus rationes.

Examen rationis pro prima Concluſione. Ratio primæ maiore falſa vtitur, conceditur quidem eius prima pars eſse generationem quietis, cum ſubinde ad quietem acceditur: at illud ex imminutione motus iure merito negatur; non etiam prorſus admittitur ly magis, toto motu nedum poſtrema parte tenditur ad quietem: alternatio autem illa motuum, vt cum naturali motu miſcetur quædam violentia, ita etiam ratio ipſius ἵστασθαι imminui.

Examen rationis pro tertia concluſione. Ratio pro tertia concluſione iam eſt ſoluta.

Finis Libri Septimi.

SCI

SCIPIONIS CLARAMONTII CÆSENATIS

De Communibus omnium rerum naturalium Principijs, & Affectionibus.

LIBRI VNDECIM.

DE SPECIEBVS MOTVS, *Ac mutationis.*

LIBER OCTAVVS.

DE motu in vniuerſum cum egerimus ad motus nunc ſpecies accedamus. ſpecies autem primæ erant mutatio ſtricte accepta, & motus ſtricte acceptus cuius ſpecies tres motus localis alteratio, & augumentatio, vel vniuerſalius dicamus motus ad quantitatem primo itaq; loco de mutatione dicendum ſtrictè ſumpta. De ea vero quæri ſolet vtrum ſit propriè motus nos autem diſputauimus quæſt. 8. art. 2. Quæritur etiã quodnam ſit fundamentum diſtinctionis eius à motu ſed diſputauimus iam q. eadem art. 3. Inde petantur quoniam vero mutatio hæc ad generationem reſtringitur, & corruptionem, cum ſit mutatio hæc vel ex non ſubiecto ad ſubiectum, vel ex ſubiecto ad non ſubiectum illa generatio hæc corruptio habet etiam locum tum in ſubſtantijs tum in accidentibus ſed in ſubſtantijs eſt ſimpliciter generatio. in accidentibus autem ſecundum quid, vocat hanc Ariſtoteles quandam, & cuiuſdam. primum ergo de generatione, & corruptione ſubſtantiarum deinde de generatione, & corruptione accidentium diſceramus: ſequendo ergo quæſtionum ordinem prima erit vtrum generatio ſubſtantialis detur.

tex. 7. 5. phyſ.

QVÆSTIO PRIMA.

Vtrum generatio ſubſtantialis detur pariter, & corruptio ſubſtantialis.

De productione rerum à primis philoſophiæ incunabulis quæſitum eſt: at inueſtigationis difficultas plurimos inquirentium in ſyrtes abduxit, vt aliqui victi rationibus nihil produci aſſeruerint, ſed quod eſt vnum eſſe immobile, & improductile, atq; æternum, principij ſcilicet, & finis res omnes exortes eſſe alij euidētia mutationis, rerum victi eſſe quidem aliquam productionem, ſed non ſecundum ſubſtantiam, qui diuiſi ſunt alteri enim re vera quidem res mutari, ſed ſecundum accidentia, ſolum ita opinati ſunt, qui ſolum materiam rerum ſubſtantiam eſſe crediderunt, cuius opinionis meminit Ariſtoteles in metaphyſ. lib. 1. ij enim ponebant idcirco perſeuerante ſubſtantia rerum ſolum paſſionibus, & accidentibus mutari, alij vero nihil vere mutari, ſed ſolum apparenter, qui ſcilicet latitationem rerum omnium in ſingulis rebus ponebant, prout q; apparebant, ita rem denominari, quæ fuit opinio Anaxagoræ. at alij poſtea arbitrati ſunt produci etiam ſubſtantiam, & res ſecundum ſubſtantiam produci, at per creationem totam ſcilicet rem ab agentis virtute effundi, vt radij emanare videntur à ſole; at poſtrema opinio Ariſtotelis, & Platonis per generationem etiam, ſecundum ſubſtantiam res naturales gigni licet in modo deinceps inter ſe diri ſumi diſcrepent. nos hic cum in naturali philoſophia verſemur ad duas oppoſitas concluſiones, contrahemus generationem ſcilicet rerum naturalium ſecundum ſubſtantiam non dari; & eandem dari.

Concluſio prima fuit antiquiorum phyloſophorum refert Ariſtoteles 1. phyſ. Generatio ſubſtantialis rerum naturalium non datur.

Ratio prima. Subſtantia ipſa eſt inuariabilis. Ergo nulla eius, vel ſecundum illam generatio. Antecedens probatur iiſdem fere rationibus quibus vnum eſſe ens præſertim Parmenides probabat quas retulimus lib. 1. qui ſcilicet eſt de principijs q. 2. ad concluſionem ſecundam.

Ratio ſecunda. Si generatio ſubſtantialis eſſet, vel generaretur res ex eo quod eſt, vel ex eo, quod non eſt, ſed neutrum ergo. Aſſumptum probatur quoad vtramq; partem. Non fit res ex eo quod non eſt quoniam ex nihilo nihil fit. Non fit ex eo quod eſt: nam iam eſt, & ſequeretur etiam rem eſſe antequam generaretur.

Ratio tertia. Omnis materia eſt ingenerabilis, & incorruptibilis. Omnis ſubſtantia rerum naturalium eſt materia, ergo omnis ſubſtantia rerum naturalium eſt ingenerabilis, & incorruptibilis. Maior eſt etiam Ariſt. & rationibus confirmatur, quas adduximus lib. 2. qui eſt de materia q. 13. Minor fuit antiquorum, quorum rationem affert Ariſtoteles 2. phyſ. tex. 7. & ſeqq.

Ratio. Quod in permutatione rei permanet id eſt ſolum ſubſtantia rei cætera enim, quæ tranſeunt ſunt accidentia. At materia eſt quæ in permutatio-

ne permanet. Ergo materia ſola eſt ſubſtantia rei,&c. Minorem probat quoniã lectus defoſſus germinat non lectum,ſed lignũ,vt lignum ſit quod permanet, & ſubſtantia; figura lecti ſit accidens,lignum autem eſt materia lecti.

Ratio quarta elicitur ex tex.1.p.de gen.& corrup.

Quæcunq; ex vnico principio conſtituuntur, eorum non eſt ſubſtantialis generatio. Naturalia omnia ex vnico principio conſtituuntur. Ergo Naturalium nullorũ eſt generatio ſubſtantialis. Maior hæc probatur quoniã oportet illud vnũ ſubiectũ ſemper manere,tollatur ſcil.Illud iã nulla res reſtabit:cũ omnis rei illud vnum ſit conſtitutiuum principium, quod iam ablatum ponitur, ſit clarius, ſi vnica, ſit ſimplexq; adeo rei ſubſtantia neceſſe eſt vel totã perire, ſi pereat, vel totam reſtare niſi pereat, ſi tota permaneat nulla eſt ergo generatio neq; corruptio, ſi tota pereat, res ad nihilum reducetur. contra euidentiam cum enim perit lignũ ſuccedit ignis permanente ergo ſubſtantia Poteſt ſolum eſſe mutatio in accidentibus, quæ non eſt generatio ſubſtantialis.

Ratio quinta. Si ſit generatio ſubſtantialis,adeoq; generatio ſubſtantiæ,vel generabitur ſecundum eſſentiam, vel ſecundum exiſtentiam, ſed neutrum eſſe poteſt ergo &c. Aſſumptum probatur. quod non ſecundum eſſentiam, quia eſſentiæ ſunt perpetuæ, non ſecundum exiſtentiam. Quoniam exiſtentia, vel accidens, vel modus, at neuter, eſt ſubſtantia etiam ſi ſit ſubſtantiæ.

Ratio ſexta. Si generaretur ſubſtantia fieret ex nihilo, ſed nihil fit ex nihilo ergo. Conſequentia probatur. etenim, ſi generaretur ſubſtantia,generaretur ens ſimpliciter ſubſtantia enim eſt ens ſimpliciter, at ens ſimpliciter fit ex ente ſimpliciter, & non ens ſimpliciter eſt nihil, vt ſit ſumma progreſſus; Quod fit ex non ente ſimpliciter ex nihilo fit, ens ſimp iciter fit, ex non ente ſimpliciter. Ergo ens ſimpliciter fit ex nihilo.

Examen primæ rationis. Prima ratio cum nitatur expoſitis ante rationibus locis annotatis indidem earum examen petatur. Examen ſecundæ habetur ſupra De principijs q. 2.ad concl.4.in exam.p.lemmatis.contraximus autẽ ſolutionem Ariſtotelis ab ipſo poſitam 1.phyſ.tex.73.& ſeqq.& tex.78.duplici ex capite ductam primo ex diſtinctione entis per ſe, & per accidens, fit ex eo quod eſt non per ſe,ſed per accidens.eſt fieri per ſe ex ente,fieri ex eo quod eſt. quatenus eſt fieri ex ente per accidens eſt fieri ex eo quod eſt, ſed non quatenus eſt.ex.gr.ignis fit ex ligno quod eſt ſiue lignum fit ignis,ſed non fit lignum non fit ſcilicet id quod eſt ſed fit quod non eſt, nempe ignis, & ita ignis fit vere, & per ſe ex priuatione ſua hoc, eſt ex negatione ignis,ſed cum potentia ſubiecti ad eius formam ſuſcipiendam: at fit per accidens ex ligno quatenus in eo eſt priuatio ignis aliud caput ſolutionis eſt diſtinctio entis in potentia, & actu;ens dicit ergo fieri quod fit ex ente, & ex non ente,ſed ex ente potentia, & ex non ente actu.

Examen tertiæ rationis. Tertia minorem ſumit exibilatam jã ſcholis ad confirmationem autem maior diſtinguenda eſt, & ideo inſtantiam particularem patitur Permutatio,alia eſt retinente adhuc ſubiecto nomen, & definitionem ſuam,alia eſt ſubiecto ammittente nomen, & definitioaem v.gr.Homo etiam ſi ex calido fiat frigidus,ex paruo magnus in adoleſcẽtia: ex magno paruus in ſenectute tamen permanet homo. idq; quod permanet eſt ſubſtantia, & per quod permanet homo per materiam ſcilicet, & formam, & per hanc præſertim. at in ſecunda permutatione perit etiam ſubſtantia ſcilicet, forma, per quam res ſuam naturam, & eſſentiam retinet, & habet, & quoniam indu-

ctio

ctio lecti defoſſi annititur ad probandam ſolam materiam eſſe rei eſſentiam reſpondet Ariſtotele id quidem contingere in lecto: quia, vt rei artificialis eius forma ſcilicet figura lecti eſt accidens, at in rebus naturalibus ſecundum formam fit generatio: homo ſcilicet generat hominem, &c.

Examen quartæ rationis. Minor omnino reijcitur à melioribus philoſophis qui duplicem partem materiam, & formam in rebus naturalibus agnoſcunt, qua de re ſupra in lib. 2. &4.

Examen quintæ rationis. Ratio quinta ſupra naturalem philoſophiam inſurgit vtrum rerum eſſentiæ ſint æternæ qua de re in metaphyſica petenda diſputatio, immò in Theologia latius diſſeritur. at in præſentia dicendum, & eſſentiam, & exiſtentiam in particulari quaq; re naturali gigni ſcilicet in boue qui gignitur (gignitur vero ſolum particularis bos) & eſſentiam eius, ac ſubſtantiam formam ſcilicet in ſubiecta, & præparata materia gigni cum exiſtentia totus ſuppoſitis ad proſyllogiſmo autem eſſentia. eſſe æternas verum eſt ſuppoſita æternitate ſpecierum, vt eſt æterna ſpecies bouina ita eſt æterna eſſentia bouis, quod ſi obijciatur naturam ipſam per ſe, ac eſſentiam bouis, vt in eodem exemplo perſiſtamus, ſcilicet bouinitatem non eſſe ipſam per ſe particularem ideoq; nec ipſam per ſe produci, ac gigni vnde ipſam per ſe ingenerabilem eſſe, ac incorruptibilem adeoq; æternam; reſpondeo ſubeſſe fallaciam ſecundum quid, & ſimpliciter. eſſentia non generatur nec generari poteſt præciſe ſumpta quia ita etiam præſcindit ab exiſtentia, & realitate nihil autem non exiſtens, & reale poteſt generari, & ita eſſentia non poteſt generari eo modo: ergo non poteſt ſimpliciter generari eſt fallacia. ita etiam non poteſt generari animal præciſum ab omni ſua ſpecie ergo animal non poteſt generari, eſt pariter fallacia ſecundum quid, & ſimpliciter. de æternitate vero veritatis propoſitionum eſſentialium eſt alterius, vt dicebam loci: attamen id interea certum eſt cum veritas ſit conformitas intellectus, & rei oportet rem ab æterno præceſſiſſe talem ſi æterna ſit veritas: præceſſiſſet vero ſi ab æterno fuiſſet ſpecies, at non poſita æternitate præceſſit ſolum res in mente diuina ſtatuente ita rem futuram, ex eiuſq; decreti ſuppoſitione quod poſtea ex productione facta agnoſcimus aſſeremus ſemper fuiſſe veram propoſitionem eſſentialem, at in mente Dei prædicata illa eſſentialia ſunt Deus ipſæ non autem eſsentia alicuius ſpecies.

Examen ſextæ rationis. Sexta ratio nititur æquiuocatione: ens enim ſimpliciter ſignificat ens totum, ac totam entitatem, & ſignificat ſubſtantiam, quæ præ accidente, quod eſt ens ſecundum quid dicitur ens, ſimpliciter. primo modo eſt nihil. ens ſimpliciter ſecundo modo ſignificat non ſubſtantiam: poſſumus vero vno modo concedere ſubſtantiam fieri ex non ſubſtantia, quia vere fit ex priuatione, quæ eſt non ſubſtantia, at alio modo fit ſubſtantia, ſcilicet ignis ex non ſubſtantia, hoc eſt ex non igne, ſed ligno quod eſt ſubſtantia, at non ſubſtantia, quæ gignitur.

Concluſio ſecunda contraria primæ, eſtq; Ariſtotelis, Platonis, & frequentiſsima Philoſophorum.

Generatio ſubſtantialis rerum naturalium datur.

Ratio prima Ruuij lib. 1. de Gener. cap. 4. tract. 1. q. 2.

Tribus vtitur principijs, vt ipſe vocat, vt certiſſimis. Primo. Res naturales compoſitæ ſunt ex duobus principijs nempe materia, & forma quorum primum ſe habet tanquam potentia, forma tanquam actus. Secundo. Ma-

Materia non eſt producibilis per generationem, quia eſt primum ſubiectum, ſed à Deo ſolum per creationem ex nihilo. Tertio. Omnes formæ educuntur è potentia materiæ præter animam rationalem, quæ creatur a Deo in eadem materia diſpoſita ab agente. Ex his nectit rationem ſatis implicatam, quæ tamen ita poſſe reſolui videtur. Mutatio ſubſtantialis materiæ à priuatione formæ ad eandem formam, & ad compoſitum ex vnione reſultans eſt generatio ſubſtantialis totius nouæ ſubſtantiæ; adeoq; eſt generatio ſubſtantialis. Eductio formæ de potentia materiæ cum qua ſubſtantiale compoſitum conſtituit eſt mutatio ſubſtantialis materiæ à priuatione formæ ad eandem formam, & ad compoſitum ex vnione reſultans. Ergo eductio formę de potentia materiæ cum qua ſubſtantiale compoſitum conſtituit eſt generatio ſubſtantialis. Sed ſcilicet datur eiuſmodi eductio ex tertio principio. Ergo datur ſubſtantialis generatio maiorem probare ea ratione videtur, quod forma dum educitur acquirit nouum eſſe ſcilicet eſſe actuale, & compoſitum etiam quod prius non erat exurgit.

Secunda Ratio eiuſdem. Inductione vel potius expoſitione procedit. Granum frumenti terræ commiſſum, & conditum putreſcit, & corrumpitur, tur, & ex ipſo corrupto generatur ſpica, & alia grana ſubſtantia nedum accidentibus differentia a primo.

Tertia ratio. Productio rei diuerſas operationes, & paſſiones habentis à priore ex qua dimanauit eſt generatio ſubſtantialis; generatur ſcilicet ſubſtantia differens, quia differentia operationis importat differentiam ſubſtantiæ. At datur in rerum natura productio rei diuerſas operationes, & paſſiones habentis. Ergo datur in rerum natura generatio ſubſtantialis. Maior probatur, mortuo enim animali, & generato cadauere, cadauer caret operationibus animalis, & paſſionibus ſentiendi, motus &c.

Examen.

Examen primæ rationis. In prima ratione requiro (ſit pace eius dictum) prudentiam arguentis, etenim quæ ipſe pro principijs ponit ad aſtruendum dari generationem primo longe abſunt à conditione propoſitionum per ſe notarum, adeoq; conditione principiorum, nam ea ipſa longa indagine quæruntur, præſertim primum quod ab Ariſtotele vix concluditur text. 65. primo phyſic. ex præcedentibus multis. Tertium autem eſt adhuc controuerſum Vtrum formæ educantur, an inducantur, & immittantur ab agente. Secundum autem demonſtratur ab Ariſtotele, vt concluſio demonſtrabilis non ſumitur vt princip um, ſed ſupponendo id quod in primo principio accipitur. Quod vero anima rationalis à Deo creatur quis pro principio per ſe noto in naturali philoſophia ponatur? Ommitto ſtructuræ rationis conſiderationem, in qua multa notaret?

Examen ſecundæ rationis. Secunda ratio non conuincit proteruos, qui ſcilicet non concedent particulare, & ſingulare granum differre ſubſtantia ab alio ſingulari frumenti grano. Negare etiam poterunt corruptionem grani, ſati, & occati contendendo in eo reſtare formam frumenti, etiam ſi marceſcat, vt dicitur à nonnullis in ſemine animalis eſſe animum actu: adeo tranſitus à grano per granum ſatum, & germinans ad granum natum ſita proceſſu per granum actu ad granum actu.

Examen tertiæ rationis. Pariter ratio eluderetur, & cum maiore etiam apparentia, nam non eſt in vniuerſum verum defectum operationis importa-

re diuerſitatem eſſentiæ ſiquidem cæcus, qui caret viſu non eſt diuerſæ ſubſtantiæ a ſe ipſo olim vidente, nec ambulandi impos à ſe ipſo prius ambulāte.

Iudicium.

Ego arbitrarer hanc concluſionem. Generatio ſubſtantialis in rerum natura datur non eſſe demonſtrabilem, ſed per ſe notam iis, qui principia naturalia ſumunt, at qui negant non eſſe redarguendos rationibus iuxta axioma logicum contra negantes principia non eſſe diſputandum: vnde Ariſtoteles generationem dari ſupponit in primo phyſicor. nedum accidentium, ſed etiam ſubſtantiar um tex.62. & ex ea ſuppoſitione materiam dari, diſtinctamq; ab ea formam deducit; fieri quidem res in vniuerſum vbiq; ſuppoſuit, & ſtatim ab initio 1.phyſ. text. 11. motum in rerum natura eſſe accepit, vt naturale principium. Conſtat quidem ſenſu, & frigidum, quod erat calidum euadere, & quod molle, vt lutum, fieri durum, vel à Sole exiccante, vel à frigore cogente, atq; ita fieri calorem, & calidum, & gigni duritiem, ac durum: idemq; de cæteris. Conſtant hæc inquam ex ſenſu, indeq; per inductionem. Quod ſi ſignificationem ſubſtantiæ conſtituerimus, vt in omni diſputatione, neceſſe eſt, dicamuſq; nomine eo hominem ſignificari, & ſemen, & corpora quæq; ſenſui expoſita, quod præſertim aduerſus proteruos faciendum eſt, & facit Ariſtoteles aduerſus negantes primum principiū in 4. metaphyſ. certum tū ex ſenſu, & inductione erit multas eiuſmodi ſubſtantias naturales generari: videmus enim hominem fieri ex ſemine, & cætera item animalia ſanguinea, pariter plantas ex ſemine ſuo: videmus etiam lignum incenſum totum in ignem mutari, adeoq; fieri ſubſtantiam ignis, quæ prius non erat, & idcircò ſubſtantiam eam generari. Quamobrem hæc propoſitio ex inductione patet Aliquas ſubſtantias generari, & aliquam generationem ſubſtantialem dari, proindeq; generationem dari ſubſtantialem cum particulari enim propoſitione vera quoq; indefinita eſt. Generatio ſubſtantialis datur. Qui itaq; propoſitionem hanc per ſe notam volunt demonſtrare in eam reprehenſionem incidunt, quam notat Ariſtoteles 2. phyſ. tex. 6. Nō poſſe ſcilicet iudicare, quod per ſe ipſum, & non per ſe ipſum notum. principia eiuſmodi ſolum indirectè probantur contrarias ſcilicet obiectiones tollendo, & hoc preſtat Ariſtoteles dubitationes ſoluendo, quibus ligati antiqui generationem ſubſtantialem demoliebantur.

QVÆSTIO SECVNDA.

Quid importet nomen generationis.

Generatio videtur ex communi notione importare, cum ex non eſſe fit ad ipſum eſſe. tranſitus in manu mea non erat calor, at deinceps calor inducitur, & calida fit hæc vt generatio caloris concipitur, qui cum prius nō eſſet deinde ibi eſt: attamen generatio propriè ſumpta rerum naturalium non ſatis habet ſi ab ipſo non eſſe ad hoc, vt ſit, tranſeat: verum exigit inſuper vt alicuius naturam agentis actione prodeat, eſſeq; acquirat. hoc ſibi voluit Ariſtoteles primo de cælo tex. 112. diſtinctione generationis quam ſupra notauimus, non hic repeto. accipiamus ergo pro ſignificatione vocis huius ge-

ne-

neratio, importare tranſitum ex non eſse ad eſse ſiue ſubſtantiæ ſiue accidentis exactione alicuius agentis in mobile defecit hæc poſterior conditio in mutatione columnæ ex deſtra in ſiniſtram, quoniam ex motu locali eſt hominis non columnæ, ideoq; ſecundum relationem mutatio eſse poteſt abſq; actione vlla in mutationis ſubiectum multo magis deficit in creatione iuxta poſitionem, & appellationem Theologorum.

QVAESTIO TERTIA.

Quid ſit generatio.

SVccedit quæſtio quid ſit generatio, quæ ſcilicet ſit eius definitio, videtur autem triplex quærenda definitio, ſcilicet generationis in communi, acceptæ, vt generationem accidentium, & generationem ſubſtantiæ complectitur: generationis accidentium. generationis ſubſtantiæ; verum generatio ſn communi tantæ eſt tenuitatis, vt nullam aliam definitionem ſuſcipiat, quã quæ ad nominis explicationem adducta fuit ſi ſolum prò genere mutationem opponamus dicendo eſſe mutationem cuiusuis rei ex non eſse ad eſse per actionem agentis in rem, quæ mutatur.

ARTICVLVS PRIMVS. De definitione generationis accidentium, & corruptionis.

Cum iam diſtinxerimus mutationem à motu propriè a ccepto, & mutatio explicata ſit ex non ſubiecto in ſubiectum, vel contra ex ſubiecto in non ſubiectum, ſcilicet ex termino priuatiuo in poſitiuum, vel ex poſitiuo in priuatiuum motus autem ſit ex ſubiecto in ſubiectũ ſeu ex termino poſitiuo in poſitiuum oportet generationem quoq; accidentium eodem modo ſe habere, ſcilicet alterum terminum poſitiuum alterum priuatiuum eſse hinc in motu duas mutationes agnoſcimus quarum altera eſt generatio quædam, altera corruptio, eſt hæc abiectio termini à quo, illa adeptio termini ad quem, in motu ſcilicet ex frigore ad calorem, & abijcitur frigoris terminus à quo, & acquiritur calor, terminus ad quem quorum eſt hæc generatio caloris, illa corruptio frigoris. At eſt ne ſeorſum à motu generatio accidentium, ac corruptio? & eſſe apparent aliquam, colores enim herbarum, & florum cum ex humore, & vapore incoloratis gignantur patet fieri ex non coloribus ex Priuationeq; coloris, non autem ex contrarijs coloribus, aut medijs, erit itaq; admiſſis Ariſtotelis principijs Generatio accidentium. Mutatio ad formam accidentalem ex priuatione eius, & corruptio: contra mutatio ex forma accidentali ad eius priuationem. ſatis ſit ita rem hanc abſoluiſſe ex Ariſtotelis mente, cui tamen reſpondet res ipſa, dum mentis acies intendatur.

ARTICVLVS SECVNDVS. De definitione Generationis ſubſtantialis.

At maiore diſcuſſione opus eſt in definitione, & de definitione generationis ſubſtantiali. articulum hunc ergo in concluſiones diſpertiamur; primo autem loco concluſiones erunt de veritate orationis; ſecundo loco de conditionibus definitionis.

Concluſio prima eſt Ariſtotelis lib. de Gen. & corrupt. tex. 23.

Generatio eſt mutatio totius nullo remanente ſenſibili vt ſubiecto.

Declaratio. Noto à pluribus dici mutationem totius in totum nullo remanente ſenſibili vt ſubiecto cum Ariſtoteles illam particulam [in totum] nequaquam meminerit.

Ratio, & indago. Ratio, & indago Ariſtot. per hæc in eod. tex. 23. procedit.

Prima Suppoſitio. Eſt ſubiectum, & eſt paſſio, ſcilicet qualitas, & forma nata de ſubiecto dici. Declarat Ioannes Grammaticus ſubiectum, ideſt ſubſtantia; paſſio ideſt accidens. Dici de ſubiecto, ideſt eſſe in ſubiecto.

Secunda Suppoſitio. Vtrunque horum tranſmutatur: tum ſcilicet qualitas, & forma, tum ſubiectum. Senſus eſt & tranſmutari ſubſtantiam, & tranſmutari accidens.

Tertia ſuppoſitio. Quando manente ſubiecto ſenſibili fit in paſſionibus eius tranſmutatio, ea eſt alteratio. Ioannes grammaticus declarat ſubiectum ſenſibile ſignificare compoſitum ſubſtantiale. Ex his infert generationem eſſe, vt definit, mutationem totius nullo remanente ſenſibili, vt ſubiecto, hæc igitur vna eſſet rationis analyſis. Omnis mutatio eſt vel alteratio vel generatio. Mutatio totius nullo remanente ſenſibili, vt ſubiecto non eſt alteratio. Ergo mutatio totius nullo remanente ſenſibili, vt ſubiecto eſt generatio. Maior vt vera ſit penes Ariſtotelem neceſſe eſt alterationem latius hic ſumi, vt complectatur omnem mutationem ſubiecti, & ſubſtantiæ ſecundum accidentia inexiſtentia nedum, ſcilicet ſecundum qualitates, ſed etiam ſecundum quantitatem. Minor autem ex tertia ſuppoſitione pendet.

Examen.

Rationis maiorem eſſe falſam, diminutam ſcilicet eſſe diſtinctionem ſi alterationis nomen propriè ſumitur, vidimus, quod ſi extendamus vocis ſignificationem ad motum etiam ſecundum quantitatem; Minor non ſatis eſſet conſpicua: non enim conſtat ſi ex non quanta res fieret quanta, tum ſubiectum mutationis ſenſibile futurum, immò contra abſq; quantitate nulla eſſe poſſet qualitas: quia ex Ariſtotele indiuiſibile non eſt actu quale, neq; eſſe quale poteſt.

Concluſio ſecunda contraria primæ.

Generatio non eſt mutatio totius nullo remanente ſenſibili, vt ſubiecto.

Ratio Prima. Si generatio eſſet mutatio totius, etiam materia prima mutaretur, & corrumperetur. Sed non corrumpitur materia prima ex ſuperioribus. Ergo non eſt generatio mutatio totius.

Ratio Secunda. Si generatio eſſet mutatio totius eſſet, in omni generatione reſolutio in materiam primam. Sed non eſt in omni generatione reſolutio in materiam primam. Nam in generatione ex. g r. cadaueris mortuo animali reſtat forma miſti abolita anima, & iuxtà ponentes formam corporeitatis reſtat in omni generatione, & corruptione, ea forma. Ergo eſt generatio mutatio totius &c.

Examen.

Examen primæ rationis. Reſpondent Peripatetici eodem fermè ſenſu omnes, licet non iiſdem verbis. Senſus verò eſt totam bifariam ſumi coniunctim, & diſiunctim, at antiquiores Scholaſtici, quos Latiniores, immeritò, Sophiſtas vocant, cum eorum potius ſit acuta ſubtilitas, ſed ſermo rudis, exprimunt idem diſtinctione cathegorematicè, & ſyncathegorematicè. Totum diſiunctim, ſeu ſyncategorematicè ſumptum importat ſingulas partes, & in numero ſingulas vnitates, quomodo corruptio totius ſignificat

cor-

cõrruptionẽ ſingulariũ omniũ partiũ, & in numero ſingulariũ omniũ vnitatum; & hoc modo numerus decenarius ouium totus corrumperetur, ſi ſingulæ eius oues pereant: at totum coniunctim, & cathegorematice importat integritatem totius, & dicitur corrumpi totum, cum ceſſet integritas, v.gr. in exemplo decenarij totus decenarius corumpetur, cum vel vna auferatur vnitas, nouem ſiquidem vnitates non ſunt numerus decenarius. Hoc ergo modo ſumitur in definitione Ariſtotelis ly totius: ceſſat ſcilicet totalitas, quæ eſt per quam in ſua ſpecie reponitur res, & eſt forma ſpecifica rei. Conſequentia ergo patitur inſtantiam particularem ex diſtinctione totius, nõ eſt ſcilicet vera in ſignificatione [totius] cathegorematica, ſiue coniũcta.

Examen ſecundæ rationis. Secunda quoque ratio ex eadem inſtantia, & ſolutione tollitur. Importat ſcilicet ly totius mutatio, ſolum mutationem poſtremæ, ac ſpecificæ formæ, in animali ſcilicet animæ per quam conſtituitur animal: at ſi præſtituerentur aliæ formæ in eodem compoſito animæ non, hæc ex definitione perirent, vt definitio ipſa ipſa per ſe, neque importet nullam præcedere formam, neq; præcedere aliquam. Hæc autem controuerſia Vtrum præcedat aliqua forma formam poſtremam, ac ſpecificam pertinet ad diſputationem De pluralitate formarum, quam diſcuſſimus in lib. De forma (lib. ſcil. 4.) q.7. Iam vtrum quiditatiua ſit accerſantur concluſiones.

Concluſio Tertia.

Hæc oratio. Mutatio totius nullo remanente ſenſibili, vt ſubiecto eodem, etiam ſi verificetur de generatione, non tamen eſt eius eſſentialis definitio, ac quidditatiua.

Ratio prima. Definitio corruptionis non eſt definitio generationis. Definitio enim conuertitur cum definito, neque conuenit alij à definito. Sed mutatio totius &c. eſt definitio corruptionis. Ergo mutatio totius &c. nõ eſt definitio generationis. Minor probatur: totum enim id quod mutatur nullo remanente ſenſibili, &c. eſt totum quod corrumpitur, non eſt totum, quod generatur: eſt enim totum, quod præcedit, non quod ſequitur, & conficitur.

Ratio ſecunda. Definitio generationis debet tradi per terminum ad quem eius. At oratio hæc [Mutatio totius &c.] non traditur per terminum ad quẽ. Ergo oratio hæc [Mutatio totius &c.] non eſt definitio generationis. Quod ſi dicatur tradi per terminum ad quem ſi addatur ly in totũ, vt communiter adſunt, ſitq; tota definitio. Mutatio totius in totum nullo remanente ſenſibili, vt ſubiecto eodem. Tum duo obſtant. Primum addi id quod ab Ariſtotele ommiſſum eſt quocirca vitioſam eius definitionem fuiſſe, cui oportuit aliquid addere: eſt enim dogma eius, definitioni nihil eſſe addendum, vt bona ſit, & laudabilis, ſecus eſſe vituperandam. Secundo obſtat, quod addendo ly in totum conſtituemus definitionem generationis per terminos à quo, & ad quem ambos poſitiuos: particula enim [mutatio totius] ſignificat compoſitum, quod mutatur: quod ideo eſt terminus à quo poſitiuus, qui terminus poſitiuus ſoli corruptioni tribuitur, quæ eſt ex ſubiecto in non ſubiectũ 5. phyſ. ly autem in totum eſt terminus ad quem poſitiuus, adeoq; generatio erit ex termino poſitiuo ad poſitiuum: neque dici poteſt ly totum ſignificare ſubiectum non terminum à quo, nam cum importet compoſitum non eſt compoſitum ſubiectum generationis, neq; corruptionis; ſed huius terminus & à quo, illius ad quem.

Ka-

Ratio tertia.

Vnica eſt vnius rei definitio eſſentialis, at definitio eſſentialis generationis ſubſtantialis, de qua modo agitur eſſe debet mutatio ad ſubſtantiam ex eius priuatione. Ergo Mutatio totius &c. non eſt definitio eſſentiali generationis ſubſtantialis. erit ratio melius ſtructa. Definitio eſſentialis generationis ſubſtantialis eſt hæc oratio mutatio ad ſubſtantiam ex eius priuatione. Mutatio totius nullo remanente ſenſibili vt ſubiecto eodem non eſt hæc oratio mutatio ad ſubſtantiā ex eius priuatione ſcil. non eſt eadē cū illa oratio. Ergo tatio totius nullo &c. non eſt definitio eſſentialis generationis ſubſtantialis. Maior probatur ex progreſsu Ariſtotelis in 5. phyſ. in diſtinguenda mutatione primo ſecundum genus accepta, & poſtea in diſtinguenda mutatione ſtricte acceptæ. diſtinguit mutationem ſecundum genus acceptam, ea differentia quod ſcil. ſit ex vtroq; termino poſitiuo à quo, & ad quē, & eſt motus vel ex altero poſitiuo, & altero priuatiuo, & eſt mutatio ſtricte accepta hunc vero diſtinguit in generationem, & corruptionem ſimpliciter, & in generationem, corruptionem ſecundum quid eſt generatio ſimpliciter cum ex non ſubſtantia ſcilicet ex priuatione eius in ſubſtantiam, generatio ſecundum quid cum ex non accidente ad accidens ſcilicet ex non albo ad album ſcilicet ex priuatione albi ad albū. vnde per eiuſmodi differentias procedendo erit definitio eſsentialis generationis qualem in minore accipimus. mutatio in ſubſtantiam ex eius priuatione &c.

Aliæ rationes penes Ruuium 1. de gen. & corr. cap. 4. tract. 1. q. 2.

Sunt penes Ruuium rationes aliæ, quæ aduerſus genus acceptum inſurgūt oſtendentes non eſse mutationem ſed potius productionem verum fundamentis vtuntur, ac medijs non ex naturali philoſophia, ſed ex Theologia, & ex fide petitis, quæ ſunt idcirco Theologiæ relinquenda, & non in naturalem ſcientiam contra methodi regulas intrudenda.

Ratio 4. ex ijs, qui aliter definiunt.

Quicumq; aliam definitionem pro eſsentiali ponunt, vel hanc ipſam ſed mutatam eam pro definitione eſsentiali non accipiunt: ſunt autem nonnullæ, quæ ſubijciuntur.

Eorum qui penes Ruuium.

Generatio eſt actio eductiua formæ ſubſtantialis, vel vnionis eius cum materia.

Ruuij ibidem.

Generatio ſcilicet ſubſtantialis de qua hic ſemper agimus eſt mutatio à priuatione formæ ſubſtantialis ad eandem formam ſubſtantialem, & ad compoſitum.

Anuerſæ q. 37. ſect. 3.

Generatio eſt productio termini vel compoſiti ſubſtantialis dependenter à ſubiecto apta naturaliter exerceri.

Franciſci Piccolominei in definitionibus in def. generat.

Mutatio ex non toto in totum nullo ſenſibili manente in ſubiecto eodem. Hi omnes cum vel aliam definitionem ab Ariſtotelica (ſecundum multos) definitione tradant, vel Ariſtotelicam emendent eam certe non reputant eſſentialem definitionem veram generationis. examen in Iudicium ipſum differam.

Con-

Concluſio quarta contraria tertiæ.

Oratio hęc. Mutatio totius nullo manente ſenſibili, vt ſubiecto eodem eſt definitio eſſentialis Ariſtotelis Generationis.

Annotatio. Hæc communior eſt peripateticorum ſententia, vnde ſatis vere Auuerſa dixit eam potiſſimum pro abſoluta generationis definitionẽ apud peripateticos circumferri, eam tamen cum additione profert (in totum) vt ſit mutatio totius in totum nullo remanente ſenſibili, vt ſubiecto eodem Zabarella prima fronte non videtur pro eſſentiali definitione eam accipere cum nominalem eſſe dicat attamen is vir in accidentibus nominalem eſſẽ eſſentialem reputat, & de hac ipſa definitione id expreſſit lib. 1. de gen. & corrup. cap. 11. verba ſunt. nulla namq; alia eſt generationis forma quam ipſius eſſentia, quæ per definitionem iam declaratam ſignificatur (eſt definitio modo expoſita) eiuſmodi enim ea definitio fuit quam eſſentialem ſeu nominalem vocari diximus. Zimara pro definitione eſſentiali agnoſcit ſed generationis ſolum elementorum Theor. 20. Verum nulla eſt alia confirmatio quã illa quam nos ad primam concluſionem ex Ariſtotele poſuimus cæterum autem interpretes quatenus mihi nunc memoria ſuppetit ſolum indirecte probant tollendo ſcilicet contrarias obiectiones. ita Zabarella.

Iuditium, & Examen.

In hac controuerſia ego non arbitror orationem poſitam mutatio totius nullo &c. eſſe definitionem generationis, & neq; ab Ariſtotele pro definitione traditam qui ibi ſolam differentiam alterationis à generatione exponit ſumitq; à ſubiecto formarum, quæ in vtraq; inducuntur ſeu fiunt diſtinctionem permanet in alteratione idem ſcilicet nomine, & definitione, & hoc vocat permanere totum: at non manet in generatione idem ad diſtinguendas igitur has duas mutationes ſatis fuit hanc vnam differentiam ponere, vt eas diſtinctas agnoſcere poſſimus neq; neceſsarium ad id erát omnes alias ponere non eſse autem vere definitionem, generationis rationes, quæ pro tertia concluſione poſitæ ſunt ſatis mihi perſuadere videntur prima præſertim, & ſecunda Quoad confirmationem autem quartæ concluſionis indago ab Ariſtotele adducta non concludit eſse eam orationem definitionem cum quidditatiuam eſſe ne tentet quidem ex ea deducere. quoad vero definitiones aliorum traditas. Qui pro genere ſumunt actionem vt prima memorata definitio eorum qui penes Ruuium, & Auuerſæ recedunt à dogmate Ariſtotelis qui ſub paſſione potius in paſſioneq; reponit motum, & mutationem omnem quia de re antea ſuo loco lib. hoc de motu, & mutat. definitio Piccolominei ex nõ toto in totum ſcilicet ex priuatione ſubſtantiæ huius vel illius in eam ipſã ſubſtantiam vt ipſe ſe declarat ſuperuacaneo poſtea vtitur dum apponit nullo remanente ſenſibili vt ſub eodem. ſatis eſt ad definiendam generationem, & ad eam conſtituendam ſi ſit mutatio ex priuatione ſubſtantiæ alicuius ad eam ipſam. Vnde qui etiam addunt (in totum) orationi Ariſtotelicæ vt Zabarella, & cæteri communiter eodem quoq; nomine ſunt reprehendi nam pariter ſuperflua eſt pars, nullo remanente ſenſibili. Concluderem itaq; tum rebus ipſis tum Ariſtotelis doctrinæ magis congruere ſi negemus Ariſtotelem voluiſſe definire dicto tex. 23. primo de gen. & corrupt. generationem, & ſi definitionem deducamus ex tex. 7. 5. phyſic. dicendo eſſe mutationem ad compoſitum ſubſtantiale ex eius priuatione. in hac clariores voces mutando Ariſtotelicas ibi (ex non ſubiecto) & ad ſubiectum.

ARTICVLVS TERTIVS. De termino ad quem generationis remiſsiue.

Ad pleniorem intelligentiam eſſentiæ generationis, ac quidditatis, præſtat de termino ad quem eius latius aliquanto diſſerere. Sunt enim varij de hac re modi dicendi: alij enim terminum ad quem faciunt formam ſubſtantiadem, alij compoſitum, alij vnionem formæ cum materia. verum hæc fermè quæſtio concidit cum quæſtione Num forma producatur, & quomodo, quę in tertia quæſt. ſupra De forma articulo primo diſcuſſa eſt, illuc ergo recurratur. Quoad terminum autem vnionis, quem recentiores Peripatetici intrudunt non redolet is doctrinam Ariſtotelicam, ſed potius Licophronis, & id genus, quem reprehendit Ariſt. tex. vlt. 8. metaphyſ. vnio actus. & potentia eſt actus ipſe, non autem debemus, vt duo actum, & potentiam excogitare, quibus superueniat vnio, qua vnirentur, & continerentur vnita: at actus eſt qui continet, & forma; eſt ſiquidem vnum eſſe in compoſito, quo continetur compoſitum, quod eſſe eſt formæ, vt Ariſtoteles ipſemet dixit tex. 7. 2. de anima, præter dicta in text. adducto vlt. 8. metaphyſ. Sed reuocentur huc dicta etiam diſputata lib. eod. de forma q. 2. art. 4. Si enim forma ſit pro totalitate concipienda non pro parte erit ipſa, quæ vni &, & continebit. Perſiſtamus ergo in communiore, & probatiore ſententia formam eſſæ terminum ad quem generationis, vt quo, & compoſitum eſſe terminum vt qui. Ariſtoteles autem rem eandem alijs vocibus exprimit 1. phyſ. tex. 58. diſtinguit, ſcilicet terminos generationis, an ſimplices, & compoſitos ſimplex terminus, ad quem eſt forma, ſcilicet muſicus, & ſimplex terminus, à quo eſt priuatio, ſcilicet immuſicus. Compoſitus autem eſt cum forma iungitur ſubiecto, vt homo muſicus. Vel priuatio cum ſubiecto, ſcilicet homo immuſicus vtimur terminis ſimplicibus, cum dicimus ex immuſico fieri muſicum. Vtimur compoſitis, cum dicimus ex homine immuſico fieri hominē muſicum. Ex qua philoſophi dictione intelligimus formā fieri, vt ſimplicē terminū, adeoq; eſſe terminū, ad quē ſimplicem, & compoſitū eſſe terminū ad quē compoſitū, & vtrumq; eiuſmodi terminum ab Ariſtotele agnoſci.

ARTICVLVS QVARTVS. De ſubiecto generationis.

De ſubiecto generationis, poſtquā de terminis, ad quem diximus; nos ad dicendum prouocat nonnullorum conſideratio. Cæterum enim materiam eſſe generationis ſubiectum ex prius dictis ſatis conſtat, & cogit ratio; nam ſubiectum mutationis illud eſt, in quo forma, quæ per mutationem acquiritur, recipitur, forma verò ſubſtantialis in materia abſq; dubio ſuſcipitur, vt in ſubiecto, adeoq; generationis, & ipſa eſt ſubiectum. Hoc ipſum præterea diſertis verbis dicit Ariſtoteles lib. 1. de gen. & cor. tex. 24. ijs verbis eſt autē, & materia maximè quidem, & propriè ſubiectum generationis, & coruptionis ſuſceptibile, materiam verò primam accipere debemus, quoniam etiam ſi formæ aliquæ materiam ſecundam expoſcant attamē in primam imprimūtur, & ab eius potentia imbibuntur immediate. Hæc ex ſuperioribus diſputationibus reuocentur; ne actum agamus in opere prolixo. Ex ijſdemq; petatur iudicium veritatis, an probabilitatis. Sed recentium diſtinctio eſt, penſanda in ſubiectum denominationis, & inhæſionis. Addunt, & tertium mēbrum, circa quod exercetur generatio. Dicuntq; materiam non eſſe ſubiectum denominationis, quia materia non dicitur generari, neq; inhæſionis generatio enim accidens, at nullum accidens in materia informi inhæret. Eſt

ſo-

ſolum ſubiectum circa quod exercetur generatio; ita illi. At eſt in generatione, ſiue ſubſtantiali, ſiue accidētali hoc coſiderandum, quod generari, & fieri conuenit ſolum termino ad quem eſt is, qui non ſubiectum, multo minus terminus à quo. ignis, qui in combuſtione ligni generatur, non materia ignis eſt muſica, quæ fit, non homo. Quare, neq; poſſumus tribuere nomine generationis, neq; quod generetur ſubiecto; ſed ſolum termino ad quem, vnde cum ſolus is denominationem ſuſcipiat, negari non poteſt, quin ſit denominationis ſubiectum, adeoq; primum eorum dictum ſuſcipiendum. at non eſſe mām ſubiectū in hæſionis generationis. Hoc nequaquā verū quærere ergo quid ſit generatio. Si ſit eductio formæ, vel imiſſio formæ quodnā aliud q̄q; materia eductioni, vel impreſſioni ſubijcitur? ad rationem contrariam non eſſe materiam ſubiectum, vllius accidentis, ſiue completi ſiue incompleti. Negabunt qui interminatas dimenſiones ponunt, at qui potentiam materiæ præter eſſentiam faciunt, non ne coguntur, & ipſi negare? quid vero priuatio non ne materiæ ineſt ipſi, & tamen eſt accidens? Hoc quoad maiorem rationis quoad minorem vero qui motum eſſe terminum, ad quem volunt, negabunt eſſe accidens generationem ſubſtantialem; ſed generatio ipſa per ſe à termino differat, ac forma; differt tamen ratione tantum, vt non poſſit re ipſa forma quoquomodo aduenire, quin ſimul adueniat generatio. Vnde quatenus cum ſubſtantia re ipſa conuenit, etiam exit ex nota, & conditione accidentium, & materiæ merit non ſui; ſed formæ cui adhæret merito. Hoc dici pōt ſed aptius, & euidentius ita ſoluetur ratio accidens ineſſe materiæ bifariā ſumi poteſt, vel quod inſit materiæ ab omni forma ſpoliatæ re ipſa. Vel quod inſit materiæ ipſi, ſed re ipſa formæ alicui ſubiectæ. v. g: anima bouis eſt in ſua materia formata, attamen immediate inhæret materiæ primæ. eſto primo modo nullum accidens ineſſe materia, at ſecundo modo ineſſe poteſt, & ineſt. Et hoc modo generatio ineſt materiæ, nam non eſt generatio, niſi inducatur, vel educatur forma ſubſtantialis, vel pars eius, ſi ſit diuidua educta, vel tota, ſi ſit indiuidua, qua de re Paullo poſtquoad præparationē autem quæ etiam ſub nomen cadit generationis ob ſubordinationem, tamquam acceſſorium. Ea aduenit materiæ formatę forma præcedenti.

Annotatu. In his articulis ſat habui declarare opinionem meo iudicio ſcholæ peripateticæ.

QVÆSTIO QVARTA.

De principio effectiuo generationis ſubſtantialis.

AD cognitionem accidentis non ſatis eſt nouiſſe definitionē eius eſſentialē, ſed cauſalis etiā definitio requiritur ex poſterioribus analyticis. Definitio vero eiuſmodi per cauſæ proximæ, & per ſe inueſtigationem obtinetur, Eiuſmodi causā nūc quærimus. Ea vero prima, & præcipua diſcuſſio occurrit. Vtrum formæ ſubſtantialis, quæ producitur. Cauſa ſit forma ſubſtantialis agentis, an qualitates, per quas agens agit, an forma ſubſtantialis, ſed per qualitates. prima poſitio importat formam ſubſtantialem eſſe principium primum, & proximum. Secunda poſitio importat eſſe qualitates principium proximum, & primum quæ eſt opinio Pererij. Tertia poſitio importat eſſe

 prin-

principium primum formam ſubſtantialem, proximum qualitates, quibus agit præparando ſubiectum, quæ eſt opinio D. Thomæ, ſicut prima poſitio eſt Scoti; & Ocham, & Durandi. Hæc controuerſia, eiuſq; membra in eam recidunt, vtrum accidens poſſit attingere productionem ſubſtantiæ, in qua tres poſitiones ſunt Scoti, Non poſſe vllo modo attingere nec primario, nec inſtrumentaliter. D. Th. Non poſſe primario, ſed poſſe inſtrumentaliter. Tertia Perrerij poſſe nedum inſtrumentaliter, ſed primario diſp ertiantur ergo poſitiones, concluſioneſue.

Concluſio Prima: eſt Scoti 4. Sent. diſt. 12. q. 3

Nullum accidens poteſt attingere productionem ſubſtantiæ neque primario, neque inſtrumentariè, ſed immediatè, ſcilicet producitur à ſubſtantia.

Declaratio. Senſus concluſionis, ac ſententiæ eſt dum ignis ex. gr. ex ligno generat alium ignem, primo quidem calefacit lignum, & exiccat, quod qualitatibus caloris, & ſiccitatis, vel caloris ſolius facit, atq; per qualitates diſponit, & præparat lignum ad ſuſcipiendam formam ſubſtantialem ignis. At vero formam ignis ſubſtantialem, quam imprimit in materiam iam præparatam non per qualitates imprimit, ſed per formam ſubſtantialem, quæ ex ſe ipſa formam nouam effundit: ſunt itaq; ibi duæ actiones præparatio, ac præuia diſpoſitio materiæ, & productio ſubſtantialis formæ illa per qualitates fit hæc per ſubſtantialē formam, & à ſubſtantiali forma ignis. Rationes ſunt.

Ratio prima Scoti. Omne agens, vel eſt nobilius effectu, vel æque ſaltem nobile, & contrahendo. omne agens, ac producens ſubſtantiam eſt, vel nobilius ſubſtantia, vel æque nobile ſed nullum accidens eſt nobilius ſubſtantia, vel æque nobile. Cum ſit ignobilius. Ergo nullum accidens eſt agens, aut producens ſubſtantiam. Maior probatur. Agens, vel eſt vniuocum, vel equiuocum. Vniuocum eſt à quo nobile. Agens enim vniuocum eſt eiuſdem ſpeciei cum producto. adeoq; æque nobile. Agens æquiuocum eſt diuerſum ſpeciē, & eſt nobilius. Eſt autem hæc propoſitio [Agens equiuocum eſt nobilius effectu] ſecundū Scotū per ſe nota ſiue æquipollens virtute. Nullum ſimpliciter imperfectus ſecundum ſpeciē, vel ſecūdū genus pōt eſſe principiū totale actuū reſpectu perfectioris, qua negata adi tus aperitur proteruis reſiſtendi progreſſui ad indagandam, & confirmandā nobilitatem ſubſtantiarum abſtractarum, & quod primum ens ſit nobiliſſimum. Probat tamen, vt ipſe profitetur aliquo modo. Quatuor rationes adducit, quarum poſtremam numero. Hic ſolum adducam. Eſt autem, ſi reducatur in formam eiuſmodi. Si cauſatum eſſet nobilius ſimpliciter cauſa eſſet aliqua pars, vel gradus ipſius cauſa, quod eſſet à ſe ipſo, vel à nullo. Sed vtrunq; inconueniens. Ergo cauſatum non poteſt eſſe ſimpliciter nobilius cauſa actiua totali, &c. Conſequentia probatur nam diuidamus mente cauſatum, etiam ſi ſimplex (nihil enim prohibi) in eam partem vel portionem, vel gradum ſecundum quem eſt paris cum cauſa nobilitatis, ſit A. & in eum quo excedit, qui ſit B. Dicitur B. futurum ſine cauſa vlla, niſi ſe ipſum producat, nam cauſa totalis poſita non aget vltra A. quod eſt effectus eius adæquatus. *Secunda Ratio eſt Ocham lib. 2. ſent. q. 23.*

Si ſubſtantia non poſſet ſubſtantiam producere, vel id eſſet ob perfectionem eius, vel ob imperfectionem. Sed propter neutrum eſſe poteſt. Ergo ſubſtantia poteſt producere ſubſtantiam. Aſſumptum quoad vtranq; partē probatur. Non .n. propter perfectionem, quia Deus qui eſt perfectiſſimus

pro-

producit. Non propter imperfectionem quia accidens, quod eſt imperfectum ens, producit, ſcilicet calor calorem.

Ratio tertia. Niſi ſubſtantia produceret ſubſtantiam nullius ſubſtantiæ generatio eſſet vniuoca. Sed hoc eſt contra communem aſſertionem. Ergo ſubſtantia producit ſubſtantiam. Conſequentia patet, nam generatio vniuoca importat rem fieri à ſimili, ſiue ab eodem ſpecie; at niſi ſubſtantia fiat à ſubſtantia non fiet à ſimili ab eodemue ſpecie, cum & differant, ſiue diuerſa ſint accidens, & ſubſtantia.

Ratio Quarta. Forma, & quidditas rei ſubſtantialis producit ſuas affectiones, vt rationalitas, riſibilitatē, & non per potentiam paſſiuam, verum per actiuam: nam potentia paſſiua eſt ad vtrumlibet ad eſſe ſcilicet non eſſe. At vero rationalitas non poteſt non producere riſibilitatem.

Examen.

Examen Primæ Rationis. Rōni Scoti inſtat Perrerius, ac occurrit dupliciter. Ipſe verò rationē aliter reſoluit vt ſumma ſit. Nullū imperfectius pōt perfectius producere. Accidens eſt imperfectius ſubſtantia, ergo accidens non poteſt producere ſubſtantiam. Inſtantia modo eſt duplex prima diſtinguendo imperfectius, vel in ratione entis ſumi, vel in ratione productiui, & producibilis. Primo modo poteſt produci perfectius ab imperfectiore. Secundo modo non poteſt. accidens vero eſt quidem primo modo imperfectius ſubſtantia ſcilicet in ratione entis: at non ſecundo modo in ratione nempe productiui, & producibilis; ita enim eſt inter ſubſtantiam, & accidens proportio. Eſt ſiquidem producibilis ſubſtantia, & productiuum accidens. Quę reſponſio ſub velamine diſtinctionis demum eſt abſoluta negatio propoſitionis à Scoto ſumptæ, non poſſe ſcilicet perfectius ens ab imperfectiore ente, vt ab efficiente totali produci. Hoc enim importat eſſe proportionem inter productiuum, & producibile, & non in entitate, aliam ergo ſubiungit inſtantiam diſtinguendo effectum in intrinſecum, & extrinſecum: intrinſecus effectus v. gr. caloris ignis eſt calefacere, extrinſecus eſt, qui conſequitur, ſcilicet raritas, & tenuitas: idem in propoſito qualitates, ſcilicet caliditas, & ſiccitas ignis calefaciunt, & exiccant, eſt is effectus intrinſecus: conſequitur forma ſubſtantialis ignis, eſt is effectus extrinſecus. At dū ambigit Perrerius vtrū imperfectius agens poſſit ſua primaria vi attingere productionē perfectioris, immò potius negat: neceſſe quoque habet, negare poſſe producere conſectanea ceu virtute. At videtur aptior inſtantia eorum, qui ſentiunt poſſe accidens attingere productionem ſubſtantiæ in virtute agentis principalis, quod ſit ſubſtantia, ſcilicet qualitates ignis productionem ignis, eiuſq; formæ attingunt virtute formæ ignis efficientis.

Examen ſecundæ rationis. Secundæ vero rationi inſtant occurrendo diſiuncto; aut ſcilicet importare perfectionem, aut imperfectionem, adijciunt ipſi importare contrarietatem, vt debeat eſſe trimembre diſiunctum, aut ſcilicet importare perfectionem; aut imperfectionem, aut contrarietatem. Non producit autem forma ſubſtantialis quicquam, quia ſubſtantia non habet contrarium, niſi per accidentia adiuncta, vt non niſi per ea producat: quæ tamē reſponſio videtur potius tueri poſitionē. D. Th. quam ſuam, quæ neuult ſubſtantiam accidens producere, vt inſtrumentum ſubſtantiæ, ſed vt principale agens.

Examen tertiæ rationis. Inſtant tertiæ rationi; eo quod ad generationem

vni-

vniuocam ſatis eſt ſi (agens quod) ſit ſimile: non autem (agens, quo) præterea requiritur ſimile. Ignis ergo producit ignem, & hoc facit generationem vniuocam, at agens quo ſunt qualitates, at non requiritur earum ſimilitudo.

Examen quartæ rationis. Quartæ inſtant non eſſe cauſam quidditatem effectiuam ſed ſolum paſſiuam, & ſubiectiuam, & rationẽ afferunt: at certe ratio vnum ſumit quod eſt falſum ſi in vniuerſum ſumatur ſcilicet potentiam paſſiuam eſſe ſolum ad eſſe, & non etiam ad non eſſe: potentia enim paſſiua, quæ ſemper eſt iuncta actui eſt ſolum ad eſſe, vt orbis cæleſtis ad ſuam quantitatem &c. ſed ipſi qui arguunt non negant quidditatem etiam habere potentiam ſubiectiuam, & paſſiuam ad ſuas affectiones &c.

Concluſio ſecunda eſt D. Th. & frequentior Schola parte prima q.77. art.p. ibiq; Caietanus.

Accidens virtute ſubſtantiæ, cuius eſt inſtrumentum, attingit productionem ſubſtantiæ.

Ratio. Accidens aliquod producit ſubſtãtiam, vt lumen ſolis ex ſpeculo concauo ignem. At accidens non poteſt virtute ſua attingere productionem ſubſtantiæ, quia ignobilius non producit nobilius, Ergo producit virtute ſubſtantiæ.

Annotatio. Ratio hæc ita conſtructa cadit à ſtructura ſyllogiſtica neq; .n. medius terminus poteſt concluſionem ingredi, neq; prædicatum concluſionis reperitur nunc in vlla propoſitionum concluſioq; nulla alia eſſe poſſet quam ergo Aliquod producens ſubſtantiam non poteſt virtute ſua attingere productionem ſubſtantiæ oporteret autem rationem. ita conſtrui hypotetice præmiſſa ſuppoſitione quod accidens aliquod producat ſubſtantiam ex adductis experimentis. Accidens quod producit ſubſtantiam vel producit virtute ſua vel virtute ſubſtantiæ, cui annectitur: ſed non virtute ſua ex adducta ratione. Ergo virtute ſubſtantiæ, cui annectitur.

Ratio ſecunda per quandam expoſitionem.

Calor animalis, & qui in ſemine ſuapte natura tantum calefacit, at vero quatenus inſtrumentum animæ producit carnes, & oſſa, quæ ſunt ſubſtantiæ ergo accidentia attingunt productionem ſubſtantiæ, vt inſtrumenta ſubſtantiæ.

Examen.

Examen primæ rationis. Ab authoribus contrariæ ſententiæ negatur ſubſtantiam produci ab accidente niſi diſpoſitiue. ad experimenta dicunt formam tum ignis produci à cælo, vel à Deo non autem à radijs niſi diſponendo, & præparando, & poteſt reſponſio confirmari, ex generatione animaliũ ex putri: eorum enim animas num dicemus ex calore vnde putredo eſt, generari? ad quam reſponſionem videtur detorqueri poſſe locus Ariſtotelis de calore animali, & quod omnia ſint animæ plena lib. 3. de gen. animal cap. 11. ſi præſertim iungatur cap. 3. lib. 2. vbi calorem animal proportione reſpondere dicit elemento ſtellarum.

Examen ſecundæ rationis. Secunda autẽ ratio ſupponit colorem, & qualitate ſeminis, & animalis generare carnem, & ſubſtantiam partium &c. at negabunt dicentes generari ab anima, vt à cauſa æquiuoca in animali, de ſemine autem maior eſt diſputatio, & plura poſſent quam vt in his primodijs explicari queat. *Concluſio tertia Ferrerij.*

Accidens virtute ſua attingit productionem ſubſtantiæ, vt cauſa, & principalis, & proxima.

Ra-

Ratio Perrerij lib. 8. cap. 12. Supponit hæc ratio ſubſtantiæ alicuius productionem attingi ab accidente, tum vero ſunt argumenta. Accidens producit ſubſtantiam, & non virtute ſubſtantiæ eſſet reſolutio hypothetice diſiuncto vel producit virtute ſua accidens vel virtute ſubſtantiæ, at nõ virtute ſubſtantię Ergo producit ſuamet virtute. Non producere virtute ſubſtantiæ plures ſunt proſyllogiſmi. Primus. Qualitates primæ non poſſunt agere, & producere virtute ſubſtantiæ. Quoniam præcedunt ordine, & origine formas ſubſtantiales immediate inhærendo materiæ primæ. Secundus. Aut ignis producit ignem per actionem aliquam ſubſtantialem diſtinctam à calefactione, aut per calefactionem, non per actionem ſubſtantialem diſtinctam à calefactione. Recideret enim opinio Scoti, quam falſam, proclamat, ergo per calefactionem producit ignem. Ac callefactio attingitur à calore ſua virtute, ergo productio ignis ab igne eſt per calorem virtute ipſius caloris. Tertius accidens agere in virtute ſubſtantiæ eſt dictum inſulſum, Ergo abijciendum. Antecedens probatur. Vel. enim ſignificat accidens moueri, ac dirigi à ſubſtantia, vel ſignificat ſubſtantiam influere aliquam virtutem accidenti, per quam fiat potens ad producendam ſubſtantiam, vel quod accidens ſit naturalis, & proprie virtus, & propria ſubſtantiæ ab ea dependens, eiq; à natura tributa, tanquam inſtrumentum ad obeunda ſ eius actiones. Sed nihil horũ Ergo inſulſum eſt dicere accidens agere in virtute ſubſtantiæ. Probatur prima pars diſiuncti. Quoniam dirigi accidens à ſubſtantia, ſicut forte ſecuris ab homine ne fingi quidem poteſt. Probatur ſecunda, quia eſt etiam ipſa figmentum, nam eiuſmodi virtus influxa, cum ſit accidens, vel habet ex ſe virtutis producendi ſubſtantiam. Ergo accidens ex ſe producit, vel non niſi a ſubſtantia habet, at quæretur per quem alium influxum habeat eiuſmodi virtutem, & erit proceſſus in infinitum. Probatur tertia pars; nam totum id nihil aliud importat, quam relationem quandam accidentis ad ſubſtantiam, at relatio, ſicut non poteſt eſſe terminus per ſe primæ actionis; ita nec eius principium. Quartus Proſyllogiſmus ignis gignitur à calore aeris. Ergo non agit is calor, ac producit ignem in virtute ignis, adeoq; in virtute ſubſtantiæ alicuius. Antecedens deſumitur ex Ariſtotelis doctrina in ſecundo de generatione, vbi dicit fieri ex ſymbolis elementis aere, & terra ignem coaleſcentibus in vnum calore aeris, & ſiccitate terræ. Quintus gignitur ignis à motu, & lumine, quæ non agunt à virtute alicuius ignis.

Examen.

Ex confeſſione ipſa Perrerij argumenta ſupponunt falſam opinionem Scoti, vt qui eam ſuſtinent paratam habeant aduerſus hos argumenta ferè omnia inſtantiam, attamen proſyllogiſmos etiam ſingillatim expendamus.

Examen Primi Proſyllogiſmi. Qualitates primas immediate hærere materiæ primæ falſum eſt, inhærent immediatè materiæ formatæ, qua de re ſuo loco.

Examen ſecundi Proſyllogiſmi. Ignis producit per actionem ſubſtantialem hoc eſt per emanationem à ſubſtantia dicent Scoriſtæ. Ignis producit per calefactionem, ſed fæcundam virtute influxa dicit communiter Schola ſaltem Thomiſtica.

Examen tertij Proſyllogiſmi. At tertius Proſyllogiſmus opponitur: verum nihil prohibet omnia diſiuncti membra aſſerere, & ſoluere contrarias obiectiones. Dicamus primò dirigi, ſed declaremus. Securis nedum ſcindit, quæ eſt eius actio dum vibratur, & eſt veluti calefactio caloris, ſed facit ar-

 cam,

cam, & menſam, quam virtutem aſſequitur à ſimulachro in artificis imaginatione exiſtente. Ita caloris actio propria eſt calefactio, eamq; à ſe habet, ſed producere ſubſtantiam habet a ſubſtantia, cuius eſt inſtrumentum, vt ſecuris imaginationis. Habet etiam virtutem influxam, quæ eſt id quo agit ſubſtantiã immediatè, neque eſt proceſſus in infinitum, ſicut de vnitate; non eſt qua ſit vna, an alia vnitate, eſt enim vna vt quo, non vna vt quod. Poteſt etiam dici tertium membrum; eſt relatio, at non agit relatio, vt importat habitudinem: ſed vt importat fundamentum. Eſt autem fundamentum eadem virtus influxa.

Examen quarti, & quinti Proſyllogiſmi. Deberent probare proſyllogiſmi non poſſe ignem procedere in eiuſmodi productionibus ab aliqua ſubſtantia, vt à principio æquiuoco, poſtquam non datur vniuocum; ſecus carent neceſſitate rationes.

Concluſio ſubmonſtrata à Perrerio.

Subſtantia nullius rei eſt productiua.

Ratio. Omne faciens eſt contrarium patienti; adeoq; omne agens habet contrarietatem, eſtq; alicui contrarium. Nulla ſubſtantia eſt alicui contraria. Ergo nulla ſubſtantia eſt agens, & producens. Maior eſt Ariſtotelis, præſertim pr. de gen. & corrupt. tex. 50. in inor in prædic. & 5. phyſ. tex. 10.

Examen.

Duplex eſt productio alia phyſico modo per mutuam actionem, & paſſionem, alia per emanationem, dicunt multi per reſultantiam, vt effuſio luminis à lucido; de prima loquitur Ariſtoteles non de ſecunda. At præciſè ſumpta productio formæ ſubſtantialis, ſecluſa ſcilicet præuia diſpoſitione ſe habet per emanationem.

Iudicium.

In ardua hac controuerſia non poſſum non improbabilem iudicare Perrerij ſententiã, quod accidens ſua virtute poſſit ſubſtantiam, vt primarium ſcilicet, & proximum ſimul agens producere; & efficiens eſſe nobilius effectu ratione productionis ſi ſit agens vniuocum, adeoq; eiuſdem cum producto ſpeciei, quod agens eſt ſecundum ſubſtantiam ſi ſit ſubſtantia, vel entitatis ſi ſit accidens paris nobilitatis, cum producto, dignitate tamen efficiendi nobilior, vt ſi fuerit agens æquiuocũ eſſe nobilioris et entitatis, & ſubſtantiæ ſi ſit ſubſtantia. cũ Scoto arbitror ſupponendũ potius, quam probandum, multo minus eſſe negandum. Quod ſi accipiamus ea ſolum controuerſia reſtat: Quomodo ſubſtantia producat an immediatè, an ſolum per intermedias qualitates, & demum accidentia aliqua, quibus, vt inſtrementis in ſimilis ſubſtãtiæ productione vtatur. Ego igitur procedo in tota controuerſia per has concluſiones

Prima Concluſio.

Formæ ſubſtantiales rerum generabilium, & corruptibilium ſunt productrices formarum ſubſtantialium ſimilium in generatione vniuoca. Eſt ratio ex Ariſtotele patens, vt in eius via deuiet poſitio Perrerij. Ariſtoteles ergo tex. 70. 2. phyſ. vbi cum de cauſis agat, eaſq; quatuor eſſe concluſerit, tum ſubiungit. „ Veniunt autem tres in vnam plerunq; in ipſum enim quid „ (eſt ſcilicet forma) & cuius gratia vna eſt. Ipſum vero vnde motus primũ „ ſpecie eadem eſt hic, homo enim hominem generat, „ Secundum ergo Ariſtotelem effectrix cauſa eſt eadem ſpecie cum forma: Forma nempe ge-

ne-

nerantis eſt eadem ſpecie cum forma rei genitæ: ergo forma ſubſtantialis eſt generans ſecus ſi eſſet accidens longe differret forma generans, & forma geniti: differrent enim prædicamento. Nec vero obijciat quiſpiam poſtrema verba [Homo enim hominem generat] quaſi velit, & dicat Ariſtoteles efficiens ſuppoſitum, ſiue efficiens, quod eſſe idem cum producto ſuppoſito nō autem efficiens quo, cum producto quo . quæ eſt diſtinctio Perrerij, quæ occurrit argumento ex generatione vniuoca petito. Nam ſolutio non accomodatur, cum apertè Ariſtoteles loquatur ibi de forma, cum quã dicit conuenire ſpecie efficiens: declarat autem, & confirmat adducendo hominem generantem, & genitum, quorum ſcilicet formæ ſunt ſpecie eædem. At eſt adhuc alius locus idem confirmans, & excludens reſponſionem Perrerij de principio quo: vult ſcilicet Ariſtoteles principium quo apertè eſſe formam ſubſtantialem text. 17. 3. phyſ. ſemper inquit formam afferet aliquam id, quod mouet, aut hanc ſcilicet ſubſtantialem, vt in generatione, aut talem, ſcilicet qualitate, at in alteratione; aut tantam ſcilicet quantitatem, vt in augumẽtatione. Eſt ergo vt Ariſtoteles principium quo ingeneratione facit, & vult eſſe formam ſubſtantialem. Quod ſi requiratur ratio ex natura rerum eam ego afferrem; quam præmiſi, non poſſe ignobiliorem entitatem nobiliorem entitatem ſuapte virtute, ac primo, & per ſe producere, & in hac vniuerſaliori parte in ea conſiſterem. ex animæ productione aliquid amplius dici, poteſt, & argui. Scotus arbitratur non poſſe aſſignari certam rationem, qua demonſtretur à priori aliquam formam ſubſtantialem eſſe actiuã, vel nõ eſſe actiuam: ego etiã nullam hic demonſtrationem à priori agnoſco.

Secunda Concluſio.

Secunda concluſio ſit ſubſtantialis forma non poteſt producere formam ſubſtantialem immediatè immediatione ſuppoſiti, dicitur autem immediatio ſuppoſiti, cum res ſua entitate, & ſubſtantia ſuamet ſubſtantiã rem in quam agit attingit.

Ratio. Ratio autem in promptu eſt. Nam forma ſubſtantialis non eſt extra compoſitum, quod informat; vnde neque poteſt attingere externum aliquod corpus, etiam ſi contiguum; niſi per ſuperficiem corporis ſui: multo minus attingit corpus diſtans, non enim in medium intercectum ſe ipſam diffundet, neque aliam eiuſdem ſpeciei formam, ceu ſui propaginem, inſtar caloris ignis, qui calorem in intermedio aere gignendo tandem pertingit ad manum diſtantem calefaciendam; non ita inquam forma, quæ non niſi in ſubiectum aptum, quod informet ennititur, vel in eo educitur ex materiæ potentia.

Concluſio Tertia.

Forma ſubſtantialis producit aliam formam per medias qualitates, tanquã per inſtrumenta.

Ratio. Ratio eſt; quoniam ad productionem requiritur in agente aliqua immediatio ſuppoſiti forma ſubſtantialis agens, & producens formam non eſt immediatum agens immediatione ſuppoſiti, niſi per qualitates; non enim per ſe ipſam ex concluſione præcedente; ergo per qualitates agit; at non per eas, vt per primarium agens ex concluſione prima, hoc eſt in virtute ipſarum: ergo agit per eas vt per inſtrumenta.

Declaratio. At quæritur modus v. gr. ignis producit ex ligno ignem, forma per me ignis agentis producit formam ignis ex ligno producti, at per ca-

lorem, & ſiccitatem, vt per inſtrumentum, quæritur vtrum productio formæ alia ſit actio, quam calefactio, & exſiccatio, an ſit eadem. Si alia vel per aliam qualitatem, vel per ſe ipſam, non per ſe ipſum, nam non eſt immediata immediatione ſuppoſiti, non per aliam per quam enim ſi dicatur per vim productiuam. Vis productiua eſt in ipſomet agente, vt facultates in ſubiecto, cuius ſunt, vt facultates animæ in anima, nec effunduntur. Non enim facultas videndi effunditur in aerem: at ſi ſit eadem, erit ipſa calefactio, quæ eſt à calore, vt proximo nedum, ſed vt primo agente, adeoq; ad ipſiuſmet virtute. Sed etiam reſpondi implicitè ſaltem in proxima examine, exemplo ſecuris, & arcæ productionis per ſecurim, vel per ſerram in fabricanda arca nulla eſt actio, quam ſectio per ſecurim. Sed aptiori exemplo vtamur exculptionis ſtatuæ inſtrumentum eſt ſcalprum, inq; ea exculpenda nulla alia eſt actio, quam excauatio per ſcalprum. Attamen ea excauatio habet ab artificioſa imaginatione artificis vt ſtatuam, ac imaginem humanam, vel alterius rei reddat, & effingat. Pariter in productione ignis ſola eſt calefactio, verum productionem attingit ſubſtantiæ, vt eſt inſtrumentum formæ ignis, eſt ergo eadem actio realiter, at ratione diſtinguitur. Sed hic Scotus negat neceſſitatem immediationis ſuppoſiti, vt communem omni productioni, poſſe ſcilicet vult aliquam productionem eſſe in patiente omninò diſtante: qua de re iam dixi ſupra De cauſa efficiente, probabilioremq; multo ſum arbitratus contrariam ſententiam, & ſi conſulamus Ariſtotelis doctrinam, & ſi ſpectemus naturalis conſiderationis acriuiam, dico naturalis conſiderationis, vt ad naturales generationes me reſtringam, interea ſupernaturales res dimittendo.

QVÆSTIO QVINTA.

De Continuitate generationis: ſiuè num Generatio ſit in inſtanti, an in tempore.

QVæritur poſtremo, an generatio ſubſtantialis ſit in inſtanti, an in tempore.

Annotatio.

Differui de continuitate motus ſupra. Indicaui aliam differtationem poſt diſputationem de indiuiſibili, & de maximo, & minimo, at etiam in ſequenti diſputatione de hac ipſa re, recepi me de generatione hoc ipſum inquiſiturum. Vtrum ſit in inſtanti, an in tempore, in recentiorum ſubtilitate, & copia potius ſunt multa amputanda, quam aliqua adiungenda. Reſtringam ego diſſertationem ad tres dicendi modos. Alij enim dicunt generationem ſubſtantialem fieri in inſtanti; dicunt fieri in tempore, & bipartiuntur. Hi enim dicunt conſiderandam, & coniungendam generationem, & inductionem, aut eductionem formæ ſubſtantialis cum alteratione præuia, ac præparante, & ratione alterationi præuiæ eſſe in tempore, licet ipſa per ſe, & præcisè ſit in inſtanti. Hi vero dicunt ipſam etiam per ſe, ac præcisè eſſe in tem-

tempore, & damnāt coniunctionem alterationis, & generationis in vnum, qui tamen tres dicendi in duas oppoſitas poſitiones contrahuntur. Generationem ſcilicet ſubſtantialem ipſam per ſe, & præcisè ſumptam fieri in inſtanti, & ipſam per ſe, ac præcisè ſumptam fieri in tempore. Vtrum verò coniungenda ſit conſideratio generationis formas ſubſtantiales, & alterationis præuiæ, quod impugnat Gianninus, & plures Peripatetici probant, dimitto in præſentia ſint ergo ſeiunctæ poſitionum concluſiones.

Concluſio prima quæ eſt frequentiori Scholæ.

Generatio ſubstantialis præcisè ſumpta fit in instanti.

Ratio ex authoritate Ariſtotelis 1. phiſ. tex. 23.

Supponere enim videtur Ariſtoteles contra Meliſſum mutationem dari momentaneam, ibi tanquam non momentanea facta mutatione.

Ratio prima ex re. Si generatio ſubſtantialis eſſet in tempore daretur medium inter contradictoria. At non datur medium inter contradictoria. Ergo generatio non fit in tempore. Conſequentia probatur, nam dum ex. gr. ex non igne tanquã ex termino à quo fit ignis, tanquam terminus ad quem, ſi intercedat tempus inter receſſum ex non igne, & adeptionem ignis in eo tempore, neq; erit non ignis ab eo enim iam receſſit, neque erit ignis: nondum enim eſt ignis factus, ergo dabitur mediũ per negationem inter ignem, & non ignem. Supponit ſcilicet ratio generationem inter contradictoria eſſe inter ens ſcilicet, & non ens.

Secunda ratio. Si generatio ſubſtantialis eſſet in tempore, forma ſubſtantialis ſuſciperet magis, & minus, At ſubſtantialis forma non ſuſcipit magis, & minus. Nõ enim ſubſtantia ſuſcipit magis & minus. Ergo generatio ſubſtantialis non fit in tempore. Conſequentia probatur, nam diu datur tempus, quo ponatur formam ignis induci in materiam, vel educi, & diuidatur eſt enim tempus omne diuiſibile. in prima Ergo parte temporis nondum erit tota forma inducta, vel educta; ſed pars tantum, ſi enim tota. Cum eſſet cõpleta eius eductio contra ſuppoſitionem. Si nulla pars eſſet inducta, vel educta, nondum ergo eſſet inchoata generatio contra ſuppoſitionem.

Tertia ratio. Omnis introductio formæ in ſubiectum nihil prorſus reſiſtens fit in inſtanti. Generatio eſt introductio formæ in ſubiectum nihil prorſus reſiſtens, ſcilicet introductio formæ ſubſtantialis in materiam primam, quæ nullatenus formæ reſiſtit. Ergo generatio fit in inſtanti.

Examen. Nulla controuerſia magis, ac controuerſa, adeo in principijs rationum diſcrepant ſcriptores v. gr. altera pars ſupponit formam ſubſtantiatialem, non ſuſcipere magis, & minus pro euidenti in ſchola peripatetica. Aduerſarij ponunt, vt veriſſimum ſuſcipere magis, & minus, ad examen particulatim deueniamus.

Examen primæ rationis. Primæ ergo rationis inſtant conſequentię eam negando etenim ſupponit conſequentia generationem inter contradictoria eſſe & eſſe inter priuationem, & habitum. Hoc eſt inter priuationem non contradictione oppoſita, ac replicabitur eſſe, etiam priuatiue oppoſita eſſe immediata: At in ſubiecto nondum apto eſt mediatio animalis negatiua, & in ſubiecto iam apto eſt in videns, & cæcum obnubilata viſio, vt ſecundum naturalem captum ſit.

Examen ſecundæ rationis. Secundæ inſtant aſſumpto medium licet ſecundũ metaphyſicam non ſit quia eſt viſio etiam ſi conturbata ipſum penitus negã-do.

do. Ant. Andreas Giannius, qui aſſerunt formas ſubſtantiales ſuſcipere magis, & minus intendi, ac remitti, &c. at Bonamicus inſtat conſequentiæ dicendo productionem in tempore ex duobus capitibus naſci, vel ex forma, quæ ſuſcipiat magis, & minus, vel ex materia, quæ gradatim ex non eſſe tendat ad eſſe, & in propoſito de generatione ſubſtantiali, ita rem ſe habere. non forma, ſuſcipit magis, & minus; ſed materia gradatim ex non eſſe ad eſſe pergit, indeq; fit generatio in tempore.

Examen tertiæ rationis. Maior tertiæ iuſtam inſtantiam patitur; nam nedũ remoratur introductionem totius rei alicuius reſiſtentia ſubiecti; ſed etiam diſtinctio partium, quæ non poſſunt, ſimul omnes introduci, velluti ferrum etſi acutiſſimum, quod nullum in cæra reſiſtentiam reperit: Attamen ob extenſionem partium non poteſt totum ſimul penetrare Erunt autem in forma partes graduales illis, qui dicunt ſuſcipere magis, & minus, aut data impartibilitate formæ eſt partibilitas ſinus materiæ, in cuius penetralibus recipi debet. At magis adhuc ad Ariſt. aurem erit reſponſio, ſi dicatur productionem omnem impediri, quominus ſit in inſtanti à natura ipſa motus, & mutationis, quæ omnis tempore menſuratur.

Concluſio ſecunda.

Generatio ſubſtantialis præciſè ſumpta fit in tempore.

Declaratio. In generatione poſſumus concipere intenſionem, & extenſionem. Eſt extenſio cum ignitur lignum, quod per partem ignitur, non totum ſimul. Concipitur vero intenſio, ſi pars, quæ ſimul ignitur formam ignis non totam ſimul, ſed per gradus ſubſtantiales ſubinde reciperet. Secundũ extenſionem in tempore lignum igniri fatentur omnes. At ſecundum intenſionem prior poſitio negat poſterior hæc aſſerit. Eius autẽ rationes ſunt.

Prima Ratio. Omnis mutatio, quæ fit ex aliquo in aliquid fit in tempore. Generatio ſubſtantialis eſt mutatio, quæ fit ex aliquo in aliquid. Ergo generatio ſubſtantialis fit in tempore. Maior probatur ab Ariſtotele ipſo hac ratione deductiua. Non enim fit in tempore, ſed in inſtanti mutatio ex aliquo in aliquid, v.gr. ex A in B vel ergo in eo inſtanti, quo erit in A mutatur, vel in alio. Sed in neutro; ergo non in inſtanti. Non in eo, in quo eſt in A nam ſimul eſſet in A, & in B, quod nemo dixerit; non in alio, non enim in nunc contiguo, quia non ſunt indiuiſibilia contigua; ergo intercedit tempus, vnde mutatio ex A in B facta erit in tempore. Non poſſe autem quicquam in eodem eſſe in A & in B, ſcilicet in termino à quo, & ad quem non probat Ariſtoteles text. 32. eod. 6. phyſic. At aliqui probant, quoniam ſecus idem mutatum eſſet, & non mutatum in termino enim à quo non eſt mutatum: in termino ad quem eſt mutatum. Ergo ſi ſimul in vtroq; termino, ſimul erit mutatum, & non mutatum. Siquidem ipſum mutari, vel eſt in tempore, & eſt quod proponitur; vel fit in alio inſtanti, & adhuc inter duo inſtãtia, eſt tempus, ergo, &c.

Secunda Ratio. Omnis mutatio in qua mutatum eſſe præexigit mutari eſt in tempore generatio eſt mutatio in qua mutatum eſſe præexigit mutari. Ergo generatio eſt in tempore. Minor hæc ab Ariſtotele ponitur, & rationem adducit.

Tertia Ratio. Omnis mutatio fit in tempore. Generatio, etiam præciſè ſumpta eſt mutatio. Ergo generatio præciſè etiam ſumpta eſt in tempore. Maior probatur ratione Ariſtotelis tex. 29. Quoniam cum contingat nunc

ve-

velocius, & tardius moueri, ſequeretur nunc eſſe diuiſibile. Sint duo mobilia alterum velocius, alterum tardius, quorum velocius moueatur in ipſo nunc per lineā AB. tardius non mouebitur per AB. in eodem nunc ex diſtinctione velocioris, & tardioris, ſed per minorem motum ſit per AC. velocius AC. tranſibit in minori, tardius interuallo, quocirca in minori, quam totum nunc, ergo nunc diuiſibile.

A. C. B.

Quarta Ratio. Se ſe mutuo conſequuntur diuiſibilitas mobilis, temporis, & formæ, quæ acquiritur motu, mutationeue. At mobile, ac mutabile non eſt diuiſibile. Ergo neque tempus, quo fit motus, aut mutatio eſt diuiſibile, adeoq; non fit in inſtanti motus, neque mutatio.

Quinta Ratio. Eſt quinta ratio, quæ demonſtrat Non omnem ſaltem generationem ſubſtantialem eſſe poſſe in inſtanti, nimirum generationem compoſitorum ex partibus etherogeneis, vt animalia ſunt, & plantæ, in quibus pars alia prius, alia poſterius generatur ea non generantur in inſtanti. In animalibus, & plantis pars alia prius, alia poſterius generatur. Ergo animalia, & plantæ non generantur in inſtanti. Maior euidens ex ſe videtur, minor quoque patet: nam in animali primum cor gignitur, inde reliquæ partes, in plantis radices, inde truncus, & rami.

Examen.

Examen primæ Rationis. Prior ratio inſtantiam aduerſus maiorem patitur ex mutationibus, quæ in inſtanti fieri apertè videtur, & Ariſtoteles fatetur alicubi, vt ipſemet tū anſam præbeat negandi maiorem, quam nunc profert. Quoad probationē autē maioris eadē inſtantia vrget, ſi .n. in inſtanti fit mutatio, in eodem ergo inſtanti erit in termino a quo, & in termino ad quem neceſſario, at abſurdum conſequitur eſſe ſimul mutatum, & non mutatum, quæ implicant. At reſpondebunt Aduerſarij mutuantes ab Ariſtotele reſponſionem tex. 69. 8. phyſ. non eſſe in eodem inſtanti in termino à quo, & ad quem, ſed in toto tempore fuiſſe in termino à quo, at in inſtanti terminante tempus illud eſſe in termino ad quem.

Examen ſecundæ Rationis. Secunda ratio eidem fermè inſtantiæ obnoxia eſt. Primo autem minor negabitur, & certè ea propoſitio ſupponit non dari mutationem momentaneam, vel ponit vt probatam fundamento modo adducto, & ſoluto.

Examen tertiæ Rationis. Maior tertiæ rationis ſanè negabitur, & probationi obuia eſt inſtantia, in tempore ſcilicet in quo mutatio momentanea fit poſſe tardius etiam moueri, ac mutari, ſcilicet quo tempore lux fertur ab ortu ad occaſum, ſcilicet in inſtanti in eodem inſtanti ferri poſſe tardius, neceſſe ſiquidem eſt ſolum velociſſimum poſse momento moueri.

Examen Quartæ rationis. Quarta ratio nititur quidem teſtimonio Ariſtotelis, at nulla certa ratione probatur, dum permittitur aliquam mutationem momento temporis fieri: tum enim tempus eſt indiuiſibile: at diuiſibile ſpatium, vt in illuminatione, & diuiſibile etiam lumen, ideoq; & dictum Ariſtotelis interpretationem ſuſcipit, & rationes etiam, quas de condiuiſione temporis motus, & ſpatij adducit text. 5. 6. 7. 8. 6. phyſ. declinantur.

Examen Quintæ rationis. Quinta pariter ratio facilè ſoluitur generatio animalis, & plantæ, quæ inſtantanea dicitur eſt quā inductione, vel eductione animæ animal fit animal, planta fit planta, non autem includitur primordiū, & præcedens textura partium in embrione; ſed cum textura ad id peruenit, vt

vt formæ ſubſtantiali iam ſit paratum corpus, tum dicitur in inſtanti ani mal gigni, & pariter plantam.

Iuditium. Nulla forte controuerſia æqualibus probabilitatis momentis in contrarias partes nutat; at cum pendeat huius fermè determinatio ex determinatione diſputationis Vtrum forma ſubſtantialis ſuſcipiat magis, & minus, egoq; vt probabiliorem ſuſceperim ſententiam, quæ negat ſuſcipere. Cohærens eſt momentaneam facere generationem ſubſtantialem præciſè ſumptam, attamen occurrit ſententia Bonamici ponentis formam remiſſionis, & intenſionis incapacem attamen generationem temporaneam ob materiæ reſiſtentiam quampiam facientis obſtaculum, ſed videtur dictum à principijs naturalibus potius abhorrere. eſt principium; materiæ potentiam eſse ad actum formæ, totamq; ipſam per ſe patulam eius ſuſceptioni eſse. Verum remouendas ab ea formæ inexiſtentis diſpoſitiones, & alias induceret, quæ aduenturæ formæ ſint accommodatæ: totum hoc in præuia præparatione per qualitates conficitur, cum vero ſola materiæ potentia reſtat implenda, nulla ibi reſiſtentia excogitanda eſt, immò mira ad ſuſcipiendum ſui actum promptitudo. Congruunt hæc Ariſtotelis dictis text. poſtremo 8 Metaphyſ. qui nihil ad vnionem materiæ, & formæ requiri aliud aſſerit; ſatis eſſe hoc ipſum, quod materia ſit potentia, & forma actus, ſitq; materia, & forma idem hæc actu illa potentia ſit ſcilicet materia bouis eſse bubile potentia, & forma eius ſit eſse bubile actu; neque probat voces copulæ, & participationis, & coniunctionis, & compoſitionis ad eiuſmodi vnionem exprimendã, quocirca neq; participationis nomen admitteret; ſatis ſit hæc dicta vt probabiliora.

QVÆSTIO SEXTA.

De Corruptione.

GEnerationi ſubſtantiali opponitur corruptio ſubſtantialis de qua An ſit, & quid ſit ex ijs, quæ de generatione dicta ſunt quid poſſit probabilius dici conſtare videtur, attamen de termino eius ad quem naſcitur dubitatio. Vtrum ſit priuatio, quæ inter principia rerum naturalium, atq; pro altero trium principiorũ ſtatuitur ab Ariſtotele, & à Schola. Ratio autem eſt dubitandi, quoniam priuatio, quæ eſt principium generationis rerum naturalium eſſe dicitur negatio formæ in ſubiecto in potentia ad eam recipiendam. At vero corruptio terminatur in negationem quidem formæ, ſed in ſubiecto nõ amplius potentiam habente ad eam formam ſi communi placito peripateticorum adhæreamus, qui volunt ſuſcepta ſemel forma omnem ad eam potentiam in materia euaneſcere, qua de re tamen antea diſputauimus. At illud omnibus probatum videtur priuationem, quæ inter principia naturalia ponitur, eſſe illam, quæ præcedit habitum, & formam, non quæ ſequitur, & adhuc potentiam quæ remanet poſt formæ abolitionem non eſſe proximã ad eandem formam; ideoq; Ariſtoteles principia inueſtigauit generationis non corruptionis; idipſum ipſe expreſſit text. 68. „ Quot igitur principia „ ſint rerum naturalium quæ circa generationem.„ Cum ergo corruptio ipſa per ſe non ſit generatio ſed habeat generationem annexam ipſa

per

per ſe non eſt priuatio, quæ eſt principium rerum naturalium, ſed ratione generationis adiunctæ ex priuatione, quæ eſt principium rerum naturalium v. gr. Cum aqua corrumpitur ſuccedēte in materiam forma aeris. Corruptio aquæ habet pro termino ad quē deſitionem formæ aquæ, quæ eſt negatio illius formæ, ſed non cum proxima ad eam recipiendam potentia, at cum immediatè conſequatur forma aeris, & ignis generatio in hac terminus à quo eſt priuatio formæ aeris, quæ eſt negatio formæ in ſubiecto apto recipere, ſeu cum potentia ſubiecti ad eam recipiendam: terminus ad quem eſt forma aeris. Sed quoniam Zabarella longe alterius ſententiæ patrociniū ſumit rem in diſquiſitionem adducamus. Viri ergo ſententia duo præſertim continet, corruptionem ſcilicet formæ, vel ſubſtantiæ præcedentis cum generatione ſuccedentis eſſe vnam mutationem non duas: verba eius ſunt.
„ Ego vero hæc omnia vana eſſe exiſtimo, & eos omnes eſſe deceptos in eo,
„ in quo conſenſerunt, quod duæ ſint mutationes, puto enim vnam eſſe nu-
„ mero mutationem, quæ duorum terminorum reſpectu dicatur alterius in-
„ teritus, & alterius generatio. „ Aliud vero, quod ſupponit, & accipit eſt terminos generationis v. gr. aeris, & corruptionis v. gr. aquæ in aerem, eſſe ambos poſitiuos, ſcilicet aquam terminum à quo, & aerem terminum ad quem. Verba ſunt. „ Vna enim eſt mutatio aquæ in aerem; quæ eſt aquæ interitus, & aeris generatio. „ Sit igitur concluſio Zabarellæ.

Concluſio Zabarellæ lib. de commun. generat. & interitu cap. 5.

Generatio eſt vna & eadem mutatio cum corruptione, quæ eſt a forma præcedente vt à termino à quo ad formam ſuccedentem, vt ad terminum ad quem.

Ratio prima eiuſdem. Si ignis, inquit, in aquam agens mutet eam in aerem eſt ea interitus aquæ, & generatio aeris, at vna mutatio quia eſt ab eodem agente igne per eandem actionem calefactionis. At ab vno quatenus vnum non omnis mutatio facta ab eodem agente per eandem actionem eſt vna mutatio. Generatio, & corruptio ſunt mutatio facta ab eodem agente per eandem actionem. Ergo generatio, & corruptio ſunt vna mutatio. Maiorem probat, quoniam ab vno, quatenus vnum non prouenit niſi vnum. Minorem probat ex poſitione. Ignis mutet aquam in aerem, quod calefactione facit eſt ea mutatio, & corruptio ſimul aquæ & generatio ignis, eſtq; ab eodem agente per eandem actionem calefacionis.

Secunda Ratio. In omni mutatione inter duos terminos concluſa vnius termini amiſſio, & alterius acquiſito ſunt vna mutatio, Generatio, & corruptio inter eoſdem terminos concluſæ ſunt vtrius termini amiſſio, & alterius aquiſitio. Ergo generatio, corruptioq; inter eoſdem terminos, ſunt vna mutatio. Probat maiorem, licet eius negationem fatuitatis manifeſtæ arbitretur ex motu locali. Lapidis deſcenſus a ſumma turri deorſum eſt vnus motus, imo eſt ſimplex. At eiuſmodi deſcenſus eſt receſſio eiuſdem ſcilicet mobilis ex altero loco, & acceſſio ad alterum. Ergo receſſio ex altero loco, & acceſſio ad alterum eiuſdem mobilis ſunt vnius motus. Maiorem probat ex conditionibus omnibus motus localis numerò vnius illi inexiſtentibus; eſt enim idem mobile idem ſpatium, vnum tempus, & idem mouens.

Examen. Prior ratio vtraq; propoſitione vtitur non admodum firma. Certè debebat Zabarella diſtinguere mutationem à motu, & agnoſcere in motu vno duplicem mutationem, abiectionem ſcilicet termini à quo, & acqui-

acquiſitionem termini ad quem, qua de re infra, de motu quidem poteſt propoſitio admitti, eſſe ſcilicet eundem motum, qui per eandem actionem agentis, in eodem ſcilicet ſubiecta eodem tempore producitur, at de mutatione non æquè admittenda: nam abiectio termini à quo, & adeptio termini ad quem procedunt quidem ab eadem actione, non eadem mutatio, etiam ſi idem motus. At poteſt etiam in dubium verti Vtrum ſit calefactio reſpectu abiectionis frigoris, & introductionis caloris, eadem actio an differat ratione ſaltem: ratione inquam ratiocinata, vt dicunt, non ratiocinante, cum abijcere frigus, & inducere calorem non ſit idem ratione, & in contrarijs mediatis non eſt idem re abijcere vnum, & inducere alterum, vt non eſt idem abijcere nigredinem, & inducere albedinem, cum nigri humores, qui ex vi caloris in vapores mutantur nigredinem abijciant, at neque albedinem, neque medium colorem acquirunt cum vapores euadant incolorati, ſed id præterea ſumit Zabarella omninò repræhendendum generationem aeris ex aqua pro termino à quo habere aquam, & pro termino ad quem aerem, nam hoc modo generatio haberet ambos terminos poſitiuos, adeoq; non eſſet ex non ſubiecto in ſubiectum; pariter corruptio ex eius dictis eſſet ex ſubiecto in ſubiectum. Minor pariter cenſuram iuſtam ſuſcipit, non enim generatio, & corruptio ſunt mutatio, ſed ſunt mutationes factæ quidem ab eodem agente per eandem actionem re, ſed non ratione, cum duas rationes includat calefactio, & abijciendi frigoris, & inducendi caloris.

Concluſio ſecunda. Generatio, & corruptio non ſunt vna mutatio, ſed duæ differentes mutationes.

Ratio. Mutationes quæ diuerſos habẽt terminos ad quẽ non ſunt vna mutatio. Generatio, & corruptio habent diuerſos terminos ad quem. Ergo generatio, & corruptio non ſunt vna mutatio. Maior ex ſuperioribus conſtat, at minor probatur, nã in exemplo à Zabarella adducto generationis ſcilicet aeris ex aqua: terminus ad quem generationis eſt forma aeris, vel ſi quis id malit aer ipſe. At terminus ad quem corruptionis aquæ eſt non aqua, eiuſue priuatio: quis enim dicat corruptionis aquæ terminum ad quem eſſe aeris formam. Eſſet enim corruptio ex ſubiecto in ſubiecto, ideſt ex termino poſitiuo ad terminum poſitiuum, non ex ſubiecto in non ſubiectum.

Examen, & Iuditium.

In hac diſputatione videtur mihi ratio hæc pro ſecunda concluſione in Schola ſaltem Peripatetica euidentibus vti propoſitionibus, proindeq; concluſionem eſſe recipiendam, & contrariam Zabarellæ reijciendam, qui cum mordicus fatuitatis clamnet qui contrarium ſentiunt, ipſe potius ſe iuſtæ illi reprænhenſioni ſubijcit, Bonum quandoq; dormitare Homerum.

DVÆ QVÆSTIONES ANNEXÆ.

DVO alia quæruntur de Corruptione, Vtrum ſit naturalis, & vtrum ſit per ſe intenta à natura in quibus multa dicuntur, quæ ommittere non eſt inutile, vt vtilioribus tempus reſſeruemus, breuiter ergo de vtraque queſtione.

PRI-

PRIMA QVÆSTIO ANNEXA.

Vtrum corruptio ſit naturalis.

Prima ergo diſputatio Vtrum corruptio ſit naturalis, duplicem habet ſenſum, aut enim de corruptione actu, aut de corruptione potentia, ſcilicet de corruptibilitate, quis ambigat eſſe naturalem, cum hac, ſeu communi differentia ſublunares omnes res conſtituantur, & cum naturæ ipſa materiæ inſit, quæ ab Ariſtotele per poſſibile eſſe, & non eſſe definietur: & poſſibile non eſſe eſt corruptibile eſſe. At quod principij intrinſeci naturalium rerum ineſt naturæ, vel ex ea emergit, vt iniuncta proprietas eſt ſanè naturale, tum vt naturale ab artificiali diſtinguitur, tum vt diſtinguitur à violento: Violentū enim non innititur naturę principiorū internorū, ſed illi repugnat. 1. *Concluſ.* 7. *metaph. text.* 22.

Secunda Concluſio. De corruptione vero actu concluſio ſit, aliam eſſe violentam, aliam naturalem, & violentam, aliam eſſe ab arte, aliam abſq; arte. Mors à venefica arte eſt violenta, & eſt ab arte: mors à mucrone enſis, vel pugionis eſtidem violenta, & poteſt eſſe abſq; vlla arte. At mors ſenis ex reſolutione caloris eſt naturalis quod innuit Ariſt. 5. phyſic. At occurrit dubitatio. Animali, & animato vita eſt natura ipſius, quomodo ergò mors contraria vitæ poteſt etiam in ſeme extremo naturalis: præterea ſenes in humana ſpecie æg e ferunt etiam decrepiti, mortem ergo vt violentam non vt naturalem aſpiciunt. Eſt communis ſolutio, & amplectenda, & naturalis eiuſmodi mors ſecundum naturam vniuerſalem, non ſecundum naturam particularem mouentis. *Dubitatio.* *Solutio.*

SECVNDA QVÆSTIO ANNEXA

Vtrum ſit Corruptio per ſe intenta à natura.

In hac Quæſtione rurſus diſtinguenda eſt corruptio actu, & corruptibilitas, & ſint concluſiones. Natura vniuerſalis intendit corruptibilitatem per ſe rerum ſublunarium. Quoniam intendit duo eſſe rerum genera aliud incorruptibilium, quod ideo eximit à contrarijs, vt Ariſtot. dicit text. 20. 1. de Cælo, aliud corruptibilium, quod ex contrarijs, & materia componitur: Quæ autem rerum genera intendit Natura earum etiam intendit differētias.

Secunda Concluſio. De corruptione autem actu eam naturam non intendit niſi in ordine ad perpetuitatem generationis, non enim poſſet perpetua eſſe generatio niſi annectaretur illo iugiter corruptio.

Annotatio. Ariſtoteles in text. 57. lib. 5. phyſ. generationes fato factas, intelligit factas ſecundum normam naturæ vniuerſalis.

QVÆSTIO SEPTIMA.

Quomodo generatio vnius ſit corruptio alterius.

Pendet fermè ex hac diſputatione alterius determinatio. Quomodo dicatur ab Ariſtotele generationem vnius eſt corruptionem alterius, vtrum ſcilicet propoſitio formaliter intelligatur, an ſolum coherenter, cæteri coherenter Zabarella formaliter ex dictis in præcedente quæſtione interpretari propoſitionem videtur. at ex noſtra poſitione cohærent eſt exponenda cum ſint duæ, non vnica mutatio:

eſt vnicus fluxus. tertia opinio fert duas eſſe mutationes non motus abiectionem termini à quo, & acquiſitionem termini ad quem ex illiſq; reſultare, & componi motum: at Toletus addit quartam ſcilicet eſſe quidem duas mutationes abiectionem, & acquiſitionem, ſed non ex illis componi, vt ex partibus motum verum acquiſitionem termini ad quem eſſe cum motum idem abiectionem vero termini a quo, non eſt intrinſeca motui adeoq; non eſt eius intrinſeca pars. Sed debet addi opinio Zabarellæ iam examinata, qui vult vnicam eſſe mutationem vel ſaltem videtur velle ſecernamus in concluſiones quæ ad primum articulum pertinent deinde quæ ad ſecundum.

Prima Concluſio D. Th. & Auerr.

Abiectio termini a quo ſcilicet abiectio nigredinis, & acquiſitio termini ad quem ſcilicet acquiſitio albedinis ſunt duo motus ratione; at ſpecie, at vnus motus ſubiecto.

Ratio. Fluxus diuerſarum formarum ſunt diuerſi motus formaliter, & eſsentia, vt ſpecie. At abiectio termini à quo ex. gr. Nigredinis. & acquiſitio termini ad quem v. g. albedinis ſunt fluxus diuerſatur formatur, ergo abiectio termini à quo, & à conſtitutio termini ad quem ſunt diuerſi formaliter, & eſsentia motus. Maior pendere videtur ex natura motus, qui eſt in fluxus quodam. Minor verò videtur eſſe euidens.

Examen.

Inſtantia Toleti penes ipſum quæratur ego vero iuſto maiori ex fundamento, quod motus præſse ſumptus ſit à termino poſitiuo ad poſitiuum non ſatis eſse, ſi fluxus ſunt diuerſarum formarum ad diuerſitatem formarum ad diuerſos motus efficiendos, niſi inſuper accedat conditio vtriuſque termini, & à quo, & ad quem poſitiui, at verò fluxus termini à quo ipſe per ſe eſt ad terminum ad quem non poſitiuum, & acquiſitio termino ad quem eſt à termino non poſitiuo.

Concluſio ſecunda ex Pauli Veneti.

Abiectio termini à quo, & acquiſitio termini ad quem; ſunt vnus motus formaliter, duo motus materialiter.

Ratio prima. Vbi eſt vnicus terminus ad quem ibi eſt vnus motus ſub formaliter. At cum albedo deperditur, & negredo acquiritur eſt vnicus terminus ad quem ſub negredo ergo cum albedo deperditur, & negredo acquiritur, eſt ibi vna eſt motus, &c. Maiorem ſupponit, minorem probat quoniam, & deperditio albedinis, & acquiſitio nigredinis, ad nigredinem tendunt.

Ratio ſecunda. Si duo motus eſsent deperditio albedinis, & acquiſitio nigredinis ſequeretur vnum motum duos habere motus contrarios. Sed hoc inconueniens eſt, ergo. Probat conſequentiam, nam ſi duo motus eſsent, acquiſitio albedinis baberet pro contrario deperditionem albedinis, & acquiſitionem nigredinis.

Ratio tertia. Si duo motus eſſent, ſequeretur quod idem duobus contrarijs motibus moueretur, ſed id inconueniens eſt ergo, &c. Conſequentiam probat probando eſse contrarios motus deperditionem albedinis, & acquiſitionem nigredinis. Eo quòd ſunt ad contrarios terminos primam ad albedinem, ſecundam ad nigredinem.

Examen.

Examen primæ rationis. Inſtat Toletus rationi primæ aſserendo deperditionem nigredinis non eſse motum, ſed mutationem: at non per fores rationi

occurrit neutri enim propoſitioni obſtat, at vtraq; propoſitio inſtan iam pá titur, primò quidem, & maior. Eo quod non ſatis eſt ad vnitatem motu præſſe ſumpti ſi terminus ad quem ſit vnus, ſed requiri præterea vnitatem etiam termini à quo poſitiui. Præterea verò debet terminus ſumi intrinſecus non vlterior. Hinc eſt ad minorem inſtantia. eſt nigredo terminus ad quem deperditionis albedinis vlterior non intrinſecus. eſt autem intrinſecus non albedo.

Examen ſecundæ rationis. Conſequentia falſa eſt, nec probatio vera deperditio ſiquidem albedinis, & acquiſitio nigredinis non contrariæ. neque habent terminos contrarios, ſed ſubordinatos, ſcilicet non albedo ipſi negredini ſubordinatur; Eadem eſt ſolutio tertiæ rationis.

Concluſio tertia. Abiectio termini à quo, & acquiſitio termini ad quem ſunt vnus ſimpliciter motus.

Ratio. Omnis vnia tendentia à termino poſitiuo ad terminum poſitiuum, eſt vnicus motus præſſe ſumptus motus à contrario ad contrarium eſt vnica tendentia à termino poſitiuo ad terminum poſitiuum, ergo motus à contrario ad contrarium eſt vnicus motus præſſe ſumptus. Maior conſtat etenim motus præſſe ſumptus non eſt niſi tendentia à termino poſitiuo ad terminum poſitiuum: à ſubiecto, ſcil. ad ſubiectum, vt dicit Ariſtoteles, & eſt hæc iam poſitio termini: Minor expoſitione conſtat, nam ab albedine ad nigredinem tendentia eſt lune ad terminum poſitiuum à termino poſitiuo ad terminum poſitiuum. Cæteræ autem incluſæ ab albedine ad non albedinem à non nigredine ad nigredinem alterum terminum non poſitiuum habent.

Examen, & iudicium. Ratio hæc ſuppoſita termini, & motus ſignificatione cogit adeoque concluſio intra eandem ſuppoſitionem eſt recipienda.

ARTICVLVS SECVNDVS.

Vtrum ſint vnica mutatio, an duæ abiectio termini à quo, & acquiſitio termini ad quem, quæ integrent motum, necnon.

Concluſio prima ex Zabarellæ. Abiectio termini à quo, & acquiſitio termini ad quem ſunt vnica mutatio. Hanc ſuſtinet Zabarella dum generationem, & corruptionem vnicam eſſe mutationem ſuſtinet. Cuius opinionis examen in quæſtione præcedente 18. illuc reijcio lectorem, quoniam verò Perrerius quædam dicit, quæ videntur eidem concluſioni ſuffragari ea in medium adducamus.

Ratio prima ex Perrerij dictis. Omnis mutatio fit in inſtanti remiſſio frigoris
lib. 13. q. 7 (idem de obiectione frigoris) non fit in inſtanti. Ergo remiſſio frigoris, (idem de obiectione frigoris) non eſt mutatio.

Ratio ſecunda ex iiſdem. Si remiſſio frigoris (idem de abiectione) eſſet mutatio etiam acquiſitio caloris eſſet mutatio non motus appoſitorum enim eadem eſt ratio. At acquiſitio caloris eſt motus non mutatio hanc ſubiectione ergo remiſſio frigoris, & obiectione non eſt mutatio.

Examen.

Examen primæ rationis. Maior primæ rationis in qualitatibus, & accidentibus iure merito negari poteſt, & debet in ſubſtantijs autem quid dicendum, iam expoſuimus, quòd probabilius arbitremur, abiectio albedinis cum procedat per gradus ſubinde enim gradus deficiunt vſque quo tota auferatur, fit etiam in tempore.

Examen ſecundæ rationis. Secunda autem conſequentia data, & non con-

ceſſa aſſumptum negari iure poteſt: nam & acquiſitio caloris, vt conſideratur eſſe ex non calore ad calorem eſt mutatio, eſt enim ex termino non poſitiuo ad poſitiuum: at vt eſt ex frigore ad calorem ex termino nempè poſitiuo ad poſitiuum eſt motus.

Concluſio ſecunda communior ſcholæ concluſio.

Abiectio termini à quo, & acquiſitio termini ad quem ſunt duæ mutationes. Hanc concluſionem, vt euidentem, vel quaſi euidentem, Toletus firmat, eo quod inquit in omni motu datur generatio vnius extremi, & corruptio alterius ad eiuſque confirmationem, quæ dicta ſunt in 18. quæſtione de corruptione repetantur.

Concluſio cum Addictione Toleti.

Sunt duæ mutationes abiectio, &c. acquiſitio, & non partes motus, ſeu tus ex illis non componitur.

Declaratio. Sentit Toletus abiectione termini à quo eſſe extrinſecam motui, ſolum autem acquiſitionem termini ad quem eſſe intrinſecam motui; ideo Ariſtotelis contrarietatem motuum ex contrarietate terminorum ad quem pendentem facit non ex terminis à quo, acquiſitio autem termini non differt realiter à motu, ideo non eſt pars.

Iudicium: Non placet dilatare diſputationem, ſed fallitur Toletus, dum negat eſſe partem motus abiectionem termini à quo: nam ſi motus ceſſat eſſe motus, niſi ſit à termino poſitiuo adeoque intercapedo motus tota ſit à termino poſitiuo ad poſitiuum, à nigredine ad albedinem, quicquid in ea intercapedat ſit, pertinet ad integritatem motus in ea autem eſt abiectio termini à quo: quòd verò eſſentia, & ſpecies motus ſit à termino ad quem non tollit, quin termininus à quo pertineat ad integritatem ſaltem adeoque ſit eius pars ſicut bracchium pertinet ad integritatem hominis eſtque eius pars at non eſſentia, non differre autem acquiſitionem termini ad quem à motu adeo, vt poſſit eſſe eius pars falſum eſt: ſi enim complectitur integritas motus etiam terminum à quo, & eius abiectionem certum eſt acquiſitionem termini ea ratione a toto motu differre. *De alteratione.*

De motus propriè, ſtrictèue ſumpti ſpeciebus acturo videtur iure merito prius de alteratione agẽdum hæc enim propior eſt generationi de qua actum eſt proximè cum de mutatione ageretur, vnde Ariſtoteles de eius differentia à generatione agit tanquam, quæ à prioribus philoſophis non diſtingueretur; quod indicat aliquam inter eas ſimilitudinem intercedere ex qua minus exculta philoſophiæ ſæcula decipiebantur, vt eaſdem arbitrarentur. de alteratione ergo primò agam. Verum cum eo de his, & de reliquis duabus ſpeciebus temperamento, vt quæ vlteriorẽ cognitionem exigant illuc differantur, hic verò quæ communiora ſunt exponantur ſolum. Primò itaque loco, quænam ſit ſeu quidnam, alteratio quæratur.

QVÆSTIO VIIII.

Quæ ſit, quidue ſit alteratio.

ALterationem ſignificare motum ad qualitatem antea non ſemel ſuppoſuimus pro quadam ſcilicet eius nominali definitione. videamus num

pro eſſentiali poſſit definitione poni, & certè ſi alteratio pro quacunque muta tione ad qualitatem nulla alia requiſita conditione ſuſcipiatur, erit ea ipſa eſſentialis definitio cum per terminum ad quem definiatur, & genus; quæratur ergo vtrum alia præterea conditione ſit reſtringenda definitio. Ariſtotiles ergo videtur in 7. phyſic. reſtringere ad qualitates patibiles, quæ ſcil. ſunt in tertia ſpecie qualitatis, ad quam concluſionem per duas progreditur concluſiones, ſunt autem. Neque ad figuram eſſe alterationem, neque ad habitum in prædicam. numerauit philoſophus quatuor ſpecies qualitatis, quarum prima erat habitus, & diſpoſitio. Secunda naturalis potentia, & impotentia. Tertia paſſio, & patibilis qualitas. Quarta figura, & forma. Ariſtotiles ergo oſtendit neque ad primam ſpeciem eſſe alterationem, neque ad quartam indeque infert eſſe ad ſolam tertiam ſpeciem, vt ſit eius progreſſus tacitus ſaltem. Motus ad qualitatem, vel eſt ad ſolam tertiam ſpeciem, vel eſt ad aliquam aliamue ſpeciem, ſed non eſt ad vllam aliamue ſpeciem. Ergo eſt ad ſolam tertiam ſpeciem, probat verò aſſumptum non eſſe, ſcil. ad vllam aliam ſpeciem, quia neque ad quartam, neque ad primam idque diſtinctis his concluſionibus, vel potius lemmatibus.

Prima concluſio, ſeu primum lemma tex. 15. & 16.

Non eſt alteratio ad figuram formamue.

Ariſtotelis Verba. Ariſt. vtramq; concluſionem hanc, primam, & ſecundam ſequentibus verbis exponit. „ Aliorum enim maximè vtique quis exiſtimaret in figuris, & formis, & in habitibus, & in horũ acceptionibus, & depoſitionibus
„ alterationem eſſe in neutris autem eſt. „ Quorum verborum ea vis eſt, ſi alte-
„ ratio ad figuras & c. eſſet, non eſſet ipſa ſane figura, vel forma non inquam figura eſſet alteratio, ſed terminus ad quem alterationis verum acquiſitio figuræ eſſet alteratio, vt adeptio termini: & eius interemptio eſſet alteratio, vt abiectio termini. Ariſtotelis ergo ad ampliorem concluſionis declarationem negat nedum figuram eſſe alterationem, ſed etiam adeptionem, & amiſſionem figuræ. Noto etiam in græco Codice eſſe vocem ἐν οὐδετέροις non autem [illegible] ideoque vertendam vocem in neutris non in nullis, vt vertit Vicomercatus: & vertendo iuxta proprietatem vocis ſignificabit Philoſophus ea, quæ numerat figuras, formas habitus reduci ad duas res, ſcil. ad duas ſpecies qualitatis primam, & quartam: hæc pro explicatione, nunc rationes pro prima concluſione Ariſtotelis adducamus.

Ratio prima tex. 15. Omne Quod alteratur poſt mutationẽ retinet nomẽ primum, adeo vt ſubiecto tribuamus nomen affectionis, & viciſſim affectioni nomen ſubiecto, quod figuratur non retinet poſt mutatione nomen primum, ergo, quod figuratur non alteratur. Probat maiorem inductione quadam nam æs factum humidum dicitur humidum, & illud idem humidum dicitur æs, idem ſi æs factum ſit durum, vel molle, vel calidum. Minorem probat itidem inductione cum æs eſt figuratum, factum ſcil. ſtatua, tum non dicitur æs, ſed ſtatua non dicitur æs, at denominatiuè dicetur, ærea vel ænea, idem ſi ex ligno ſit lectica, vel ex Cæra Pyramis non lignum dicentur, aut cæra, ſed lignea, & cerea.

Ratio ſecunda tex. 16. Perfectio rei non eſt eius alteratio. At figuratio eſt perfectio rei, ergo figuratio non eſt alteratio. Maiorem Ariſtoteles videtur probare inductione quadam non enim homo dum abſoluitur, non pariter domus dum abſoluitur dicendi ſunt alterari, abſurda ſiquidem videretur appella-

pellatio, quam abſurditatem adhuc amplius aperit tex. ſequentę 17. Maiorem videtur etiam probare tex. eod. 17. dum impoſitio faſtigij, quæ eſt abſolutio conſtructionis domus, vt perfectio rei adducitur, atque complementum figurationis, ac formationis. *Examen.*

Examen primæ rationis. Propoſitiones primæ rationis videtur D. Th. expoſitione ſua robuſtiores reddere in has enim exponit. In figuris, & formis non æqualiter dicitur materia cum figura, & forma in principali, & recto, ſed denominatiue tantum. In his autem, quæ alterantur ſubiectum, & paſſio æqualiter de ſe inuicem prædicantur ergo in figuris, & formis non eſt alteratio. Attamen ita reducta ratio infirma apparet, & dubia, nam vel ſumatur vtrobiq; in concreto prædicatio, vel vtrobiq; in abſtracto, pariter res incedere videtur. at ſi variet acceptio fallacia quædam committi videtur. ſi inquam vtrobiq; in abſtracto ſumatur prædicatio, vt falſum eſt dicere æs figuram. ita falſum eſt dicere æs humiditatem. in concreto contra vtraq; vera prædicatio æs ſcilicet eſt figuratum ſicut æs eſt humidum lignum durum &c. An pro Ariſtotele, & D. Th. reſpondeamus argumentum Ariſtotelis de prædicatione figuræ, & formæ procedere in ſpecie non in genere. de cubo ſcil. de Pyramide, de ſtatuæ figuræ, quæ ſunt ſpecies figuræ, & formæ, non de figura, & forma in vniuerſum adeoq; de figurato, & formato. Pyramis. ergo, & cubus, quæ ſunt concreta non tamen prædicantur in recto, & principali de ære, & materia &c. At inſtantia potior erat aduerſus vniuerſitatem propoſitionis maioris. in omni ſcilicet alteratione prædicari paſſionem de ſubiecto, & viciſſim prædicatione recta, & principali qui enim priorem Ariſtotelis circumſcriptionem qua alterationem deſcripſit in 5 phyſic. retinendam cenſebunt inſtabunt, modo terminus ad quem ſit qualitas ſiue poſtea prædicetur in recto, & ſiue non prædicetur alterationem tamen eſſe vocandam.

Examen ſecundæ rationis. Pariter ſecundæ inſtabit quis vniuerſitati maioris. inſtabit inquam etiam ſi qualitatis acquiſitio ſit perfectio, attamen alterationem eſſe, modo qualitas acquiratur. nec repugnat appellationi Ariſtoteles lib. 2. de anim. tex. 58. dum dicit aut duos eſſe modos alterationis, & eam quæ ad priuatiuas diſpoſitiones eſt, & eam quæ ad habitus, & naturam.

Concluſio ſecunda, ſeu lemma ſecundum.

In habitibus non eſt alteratio ſcilicet ad habitus non eſt alteratio &c. Probat autem per quandam partium enumerationem ſunt enim habitus alij corporis, alij animę, & horum, alij partis appetentis, vt morales virtutes alimentis, vt virtutes intellectiuæ. in ſingulis vero partibus ſunt cum virtutibus vitia ſua: habitus .n. hi virtutes hi vitia. Non eſſe in habitibus corporis alteratione.

Ratio prima tex. 17. Nulla perfectio eſt alteratio, & nulla remotio pariter Abſurdum enim ſi dicamus cum domus faſtigium, & tegulam accipit alterari, & non potius perfici. At acquiſitio habitus eſt perfectio, ſi fuerit virtus: acquiſitio autem vitij, remotio. Ergo acquiſitio habitus non eſt alteratio pariter nec remotio, virtutem eſſe perfectionem proindeq; perfici quod virtutem ſuſcipit probat quod maxime ſecundum naturam ſe habet, tum eſt perfectum. Quod ſuam virtutem eſt aſſequutum maximæ ſecundũ naturã ſe habẽt. Maiorẽ probat inductione ſiue expoſitione. Circulus eſt perfectus cum maxime circulus factus fuerit ſcil. naturam circuli maxime obtinuerit. ergo Quod ſuam virtutem eſt aſſequutum maximæ perfectum eſt. Vitium contra ſe habet, eſt imperfectio, & remotio ideoq; non eſt alteratio.

Secunda ratio tex. 18. Eius quod eſt ad aliquid non eſt altera tio, neq; generatio ex 5. phyſ. Habitus omnis eſt ad aliquid. Ergo nullius habitus eſt alteratio neq; generatio. non ſcilicet eius acquiſitionis, & abiectionis habitus Minorem probare videtur dupliciter. primo quoniam in commenſuratione eorum, ex quibus cōſtant conſiſtunt. Secundo quoniam ad proprias actiones bene, vel male diſponunt. Non eſt in habitibus animæ appetentis. ſcilicet non in virtutibus, vitijſq; moralibus.

Ratio. Rationes eædem ſunt. enim ad aliquid, & ſunt perfectiones virtutes ſcilicet, & ſunt amotiones vitia.

Annotatio. Notat tamen Ariſtoteles virtutes morales ab aliqua alteratione prodire, etiam ſi non ſint alterationes, omnes.n. circa voluptates, & dolores corporis ſunt quæ a ſenſu prodeūt, ac ſenſationi, vel præſente, vel expectata, vt in ſpe, vel memorata, vt in memoria, at vero ſenſatio omnis eſt alteratio, &c.

Prior ratio. Tertia pars non eſt in habitibus mentis. Quoniam ſcientia maxime eſt in ijs, quæ ad aliquid. Non enim naſcitur ex motu rei ipſius, ac ſubiecti; ſed ex alieno motu, ſiue aliquo ſuggerente non ſecus, ac columna fit dextra, non ſuo ex motu; ſed ex alieno. Alienus autem motus, vnde ſcientia oritur eſt ſingulorum rerum experiētia, ex quibus experientijs coaceruatis naſcitur ſcientia, vt in 2.lib.analyt.poſt cap.vlt.

Secunda Ratio. Nec operatio ex habitu ſcientiæ, nec eius ab initio acquiſitio eſt alteratio. Ergo nullo modo in ſcientia eſt altetatio, &c. Non primum quia multo magis ſenſuum actiones eſſent generationes, alterationesue vt aſpectus, & tactus, at non ſunt: in illis enim nihil producitur efficiturue, &c. Non ſecundū quoniam ſciētia ipſa gignitur quieſcentibus ſingularibus, eorumque experientijs, &c. Concluditur hinc ratio ad concluſionem, quod in ſola tertia ſpecie qualitatis ſit alteratio. Quoniam non eſt in vlla alia ſpecie, non eſſe autem in vlla alia ſpecie probat. quoniam non eſt neque in prima ſpecie, neque in quarta vt ſit tota ratio. Omnis motus ad qualitatem, qui non eſt neque ad primam ſpeciem qualitatis, neque ad quartam eſt ad ſolam tertiam. At alteratio eſt motus ad qualitatem, qui neque ad primam ſpeciem qualitatis, neque ad quartam ergo alteratio eſt ad ſolam tertiam. Cuius rationis minor quomodo probetur vidimus, at maior eam ſubit dubitationem, quòd nulla ſit ſecundæ ſpeciei mentio. Reſpondet D. Tho. nixus literæ, ſed vitiatæ. Quòd ſcil. quod ex præcedente aliqua alteratione naſcitur non ſit alteratio: idcirco non dubitari vtrum in ſecunda ſpecie habeat locum alteratio, quoniam certum eſt potentia, & impotentiam naturalem non mutari qualitates, ſcil. ſecunda ſpecie, niſi ex precedente alteratione naturæ, Simplicius, quia non eſt certum ipſas eſſe qualitates, adeo ſunt earum receptione & ammiſſiones occultæ.

Iudicium. In hac quæſtione conueniunt interpretes alterationis nomen, & latius ſumi, & anguſtius, late ſcil. ſumpta omnem mutationem ſecundum quancumque qualitatem amplectitur: ſtrictioris vero ſignificationis non eadem eſt omnium acceptio. aliqui cum Ariſtotele hic reſtringunt ad qualitates patibiles, alij addunt ad maiorem reſtrictionem, quòd ad ſtatum deteriorem tendant, non autem ad perfectionem, & ad naturam. anſam dedit opinioni, reſtrictioniq; Ariſtoteles lib. 2. de anima tex. 58. & amplius lib. 5. Metaphiſ. cap. 21. ibi alio modo horum actiones iam, & alterationes. Item harum magis, quæ noxiæ alterationes, & motus, & maximè, quæ triſtes, & noxiæ

„ xiæ ſunt. Apparet ex his de Ariſtoteles ſententia, quam confirmat, vſus loquendi. Alterationem varijs ſumi modis, qui latitudine inter ſe differunt. Vno ſcilicet modo alteratio eſt motus ad qualitatem, & omnis alteratio eſt vnius generis cum quauis alia. At quoniam alteratio diſtinguitur à generatione, eo quòd hac mutatur res ſecundum ſubſtantiam. Illa ſecundum qualitatẽ. alteratio requirit permanẽtiã ſubiecti, hinc mutationes qualitatũ, quarũ mutatione res præcedens nomen ammittit, nouumque ſuſcipit, non habentur pro alterationibus adeptionis eſt, & ammiſſiones, hinc figuræ mutatio nõ habetur pro alteratione, quia ſecundum eam res mutat in mathematicis ſpeciem, in naturalibus nomen; nimirum cæra ex Pyramidis figura dicitur Pyramis, ex cubica cubus, ex forma pariter in nomen aliud tranſitur, dum admodum exorbitet, monſtra non ſemel ex forma in humana ſpecie naſcuntur. Habitus quoque nomen quoquo pacto aliud tribuere in hominum vſu videntur. Philoſophi nomine Ariſtotelem cognoſcimus, & ſignificamus Poetæ nomine Virgilium, & demũ in humana, ac ciuili æſtimatione habitus virtutũ, & vitiorũ quaſi aliud faciant non alterum hominẽ fermè, concipimus; vt neſcio quid generationis, & corruptionis alliniatur conceptui noſtro, nõ ſolum autẽ illius generationes, quæ eſt adeptio termini ad quem, & corruptionis, quæ eſt abiectio termini à quo, quæ duæ in omnẽ motũ ſe ſe inſinuant, ſed generationis, & corruptionis quę verę generationis, & corruptionis ſubſtãtialis quadã rappreſentationẽ noui nominis, & naturæ. Imaginem præfefert poſſumus his rationibus ex ambitu alterationis non illius communis, ſed aſtrictioris detrahere, atque ita detraxit in 7. Phyſic. Ariſtoteles. Adſtringemus magis ſi ad perniacioſam reſtrinxerimus alterationis appellationem, nec appellationi habebimus Ariſtotelem repugnantem, nos etiam vulgo non dicimus ægrum alteratum dum ægritudo recedit, ſed cum inuadit acceſſio, at in naturali philoſophia præſtat in ea appellatione, & ſignificatione per ſtare ad quam Ariſtoteles in 7. phyſic. coarctat, ad tertiã ſcilicet ſpeciem qualitatis terminum ad quem cogendo, tum vero alteratio illam aliam conditionem obtinebit inter contrarias qualitates conſiſtendi. Hæc de iudicio concluſionis nunc rationes Philoſophi in examen adductas pariter cenſeamus. breuiter ergo non concludunt ſi de alteratione in vniuerſum capta intelligantur, vt in examine patet, at de alteratione, quæ ab omni generationis, & corruptionis propiore repreſentatione abſit veluti nunc explicuimus egregiè concludent.

Summa. Alteratio in generica ſua communione, eſt motus ad qualitatem quecunque ea ſit intra qualitatis genus, ac prædicamentum. Huius ſpecies eſt, quæ ad ſolas qualitates tertia ſpeciei tendit, quæ nomen alterationis, præcipuo modo obtinet, adeoque Ariſtoteles ad eiuſmodi ſignificationem, lib. 7. phyſic. reſtrinxit. Eſt reſtrictior ſignificatio cum ad priuatiuam, & detrimentoſam reſtringitur, vt nonnulli interdũ faciunt ſicuti monuimus, at in naturali philoſophia preſertim ſenſatiore ſatis eſt reſtrictio ad qualitates patibiles.

Dicendorum diſtributio.

Quæ de alteratione dicenda reſtant hunc in modum diſquiri, & diſtribui poſſunt præter definitionem eſſentialem, quæ quæſtioni quid eſt, ſatisfacit. quærenda eſt in accidentibus definitio cauſalis, quæ ſatisfacit quæſtioni propter quid. ſuccedit queſtio quòd, quę in multas ſpargitur. queſtio propter quid includit, quomodo fiat alteratio. Sed clarius dicamus quæſtio propter quid cauſam poſſit, & actionem cauſæ dum res, quæ producitur non ſit ipſamet

actio,

actio,ad alterationem applicemus. Cauſa alterationis alia eſt efficiens, alia finalis,alia forma, alia materia: harū forma eſt per definitionem eſſentialem explicata:cauſa efficiens eſt alterans: cauſa finalis tantū videtur ipſamet forma: forma enim, & finis in naturalibus coincidunt: cauſa materialis, eſt ſubiectum,de quo quæritur vtrum ſit materia ipſa prima: an compoſitum, ſed harum diſputationem aliæ iam explicatæ, aliæ aliorſum ſpectant: nunc inquiramus de actione cauſæ: erit quæſtio quomodo alteratio efficiatur in quæſtione hæc continentur: vtrum ſit in inſtanti,an in tempore: vtrum continua, an per minima: verum ſi ſupponatur in tempore,& continua, quæ ſit continuitas partium. Certum eſt gradum ſuccedere gradui, quæ eſt intentio, & hic eſt difficultas de continuantibus partes vtrum ſint aliqua indiuiſibilia, & quæ deinde de gradibus vtrum ſint partes formæ,an ſint maior radicatio formæ,quæ ſit indiuiſibilis ipſa per ſe,& vtrū gradus ſint inter æquales: per quid demum attendantur intentio,& remiſſio: vtrum per acceſſum ad ſummum & receſſum ab eodem, an per acceſſum ad non gradum, & receſſum ab eodem, an viciſſim. His quæſtionibus ſi ſimpliciter ſit reſpondendum. Alteratio,quæ per qualitates patibiles,eſt in tempore alteratio,eſt continua, non per minima cum interquiete. Tertia ſunt indiuiſibilia continuantia, & ſunt mutata eſſe, quæ etiam terminatiua ſunt. gradus ſunt potius partes formæ. Gradus non ſunt æquales cum ſequentes contineant præcedentes; ſcilicet ſecundus primum, & ita ſubinde. Intentio demum attenditur penes receſſum à non gradu: remiſſio penes receſſum à ſummo vbi eſt ſummum. verum quoad quæſtionem de indiuiſibilibus illud accedit difficultatis, vtrum qualitas ipſa in intenſiua ſua quantitate habeat indiuiſibilia continuatiua, & terminatiua, & hanc difficultatem tractant, in hacq; verſantur recentiores.

Recepta continuitate alterationis ſequitur ipſam conſiſtere in intentione qualitatis aduenientis, quæ ſcilicet, eſt terminus ad quem,& in remiſſione qualitatis recedentis, quæ eſt terminus à quo, vt de intenſione, ac remiſſione ad explicandam alterationem ſit agendum. Qualitas enim quæ aduenit ſubinde maior fit quouſque terminum ſit motus conſequutus, & qualitas, quæ recedit ſubinde minuitur, eſt hęc remiſſio, & illa intenſio: intenſionis quantitas, & incrementum in gradus diuiditur, ſicut etiam remiſſionis demenſio: gradus vſque ad ſummum octo numerantur a philoſophis, quattuor à medicis, penes illos ſummè calidum, octo caliditatis gradus obtinet: penes hos quattuor dicitur, & in gradu quarto iſte ſicut illi in octauo. De gradibus eiuſmodi plura quæruntur. Qua in re noto non videri mihi reuocandum in dubium, vtrum gradus ſint admittendi, nam quotuſq; eſt, qui vel ex medicis, vel ex philoſophis qualitatibus non aſſignet gradus dum qualia, vel in octauo,& ſummo, vel in medio aliquo conſtituit,& medici pariter in quarto, vel in minore aliquo: non hoc igitur eſt in controuerſiā adducendum, vtrum gradus dentur, quod videtur facere Ruuius, ſed quid ſint gradus vtrum ſcilicet partes formæ, an partes radicationis formæ dum vel magis radicata ſit, vel minus. ſit hæc prima diſputatio: vtrum gradus ſit pars radicationis, an pars formæ. In qua continetur illa vtrum intenſio fiat per additionem partis ad partem nec non,&c.

QVÆ-

QVAESTIO X.

Vtrum gradus qualitatis ſit pars formæ, an pars radicationis.

SVnt in hac controuerſia duæ capitales opiniones altera ſcilicet partes formæ aſſerit, quæ communior videtur altera, facit partesr adicationis, quæ licet minus frequens ſit, magnam tamen habet ſectatorum multitudinem. vniuerſa enim Thomiſtarum Schola, ita ſentit D. Thom. 1. 2. q. 52. art. 2. & ibi Caetanus, & Medina, Soncinas, & Iauellus in metaphyſicis, & alij præterea, &c. ambæ tamen ex vario exponendi modo adhuc diſtinguuntur, diſpergamus in concluſiones poſitioneſue.

Prima poſitio eſt Scholæ Thomiſticæ.

Gradus qualitatibus tributi non ſunt partes qualitatis, ſed radicationis. D. Th. aliter dicit participationis.

Ratio ex D. Th. Si gradus tributi qualitati eſſent partes qualitates ex earum additione qualitas mutaret ſpeciem. At qualitas ex additione graduum non mutat ſpeciem intelligatur calorem quattuor graduum eiuſdem ſpeciei caloris cum calore trium graduum. Ergo gradus tributi qualitati non ſunt partes qualitatis. conſequentia probatur. Quoniam formæ ſunt ſicuti numeri ex Ariſtotele octauo metaphyſic. numerum vero, quęuis additio facit ſpeciei variationem.

Examen. Inſtant aliqui rationi diſtinguendo partes formæ in partes ſecundum eſſentiam, & in partes ſecundum entitatem; partes ſecundum eſſentiam variant ſpeciem additæ, at non partes ſecundum entitatem, in qua fundantur prædicata eſſentialia, hoc eſt ſi prædicata eſſentialia addantur mutatur ſpecies definitio enim mutatur ex eiuſmodi additione: certè differentias additas mutare ſpeciem planum videtur, vt quæ ſecundum partes entitatis dictæ non ſatis obuium. An reſpondere clarius poſſumus retinendo primam partem diſtinctionis. Differentias ſcil. additas, vel detractas, adeoque partes, quæ ſe habent, vt differentiæ, & ſunt differentiæ additas, & ſubtractas mutare ſpeciem, at differentias ipſas, quæ diuiduæ ſint ex ſuarum partium eiuſmodi additione, vel ſubtractione non variare ſpeciem eſt differentia albedinis diſgregare viſum, vel eſſe natam diſgregare viſum eſt eiuſmodi diſgregatiua poteſtas diuidua. magis enim poteſt diſgregare albedo niuis intactæ, quã niuis liueſcentis & albedo quattuor graduum quã trium: partium eiuſmodi additio non mutat ſpeciem, ſubminiſtrat diſtinctionem ipſemet Ariſtotel. text. 10. metaph. 8. vbi ponit numeri exemplum. & quemadmodum inquit de numero ablato, aut addito aliquo ex quibus numerus eſt, non eſt amplius idem numerus, ſed diuerſus etiam ſi minimum auferatur, aut addatur. Ita nec definitio, nec ipſum quid erat eſſe, aut amplius ablato aliquo, aut addito. Id ergo variat ſpeciem, quod variat definitionem aliqua ſcilicet differentia, at gradus differentiæ, vbi dantur, & ſi dentur non variat definitionem ſcilicet dummodo co-

do color diſgreget viſum ſi plus diſgreget, & ſi minus id non variat differentiam,hoc eſt non detrahant,aut addit differentiam.

Ratio Soncinatis, 8. Metaph. quaeſ. 21.

Notandum autem ſe conſequi ſi gradus ſint partes formæ, fieri intenſionem per additionem partis ad partem. Si intenſio fiat per additionem partis ad partem, ſequitur in aeris eadem parte eſſe infinitum lumen. Sed non eſt infinitum lumen. Ergo intenſio non fit per additionem partis ad partem. Conſequentiam probat ſit luminoſum cauſans lumen in aerem B in p. inſtanti A approximetur autem luminoſum in toto tempore approximationis ſubinde augebitur lumen, ac intendetur, vt in ſingulis inſtantibus eius temporis rantundem luminis accedat quantum in A. inſtanti ab initio acceſſit. at ſunt in tempore approximationis infinita inſtantia. Ergo infinitæ partes luminis æquales erunt in lumine genito &c. Et ſi reſpondear in inſtantibus ſequentibus cauſari minus luminis, quam in primo illo. Tum arguit. ſignetur inſtans intermedium A. conſtat inquit etiam per reſpondētem in inſtantibus ante. A produci earūdem luminis quantum in primo licet, in ſequentibus producatur minus, & minus. at in tempore ante inſtans. A. ſunt infinita inſtantia. Ergo infinitæ partes luminis æqualis productæ. at ex infinitis partibus æqualibus reſultat infinitum.

Examen.

Sed ratio hæc in multis peccat, at ſat ſit principale falſum obijcere. Falſum eſt in inſtanti, quicquam produci, quia in inſtanti neque eſt motus, neque quies ex Ariſtoteles. At in inſtanti eſt, mutatum eſſe ſolum enim vt actionis eius, quæ in præcedenti proximo tempore facta eſt: At aduerſus reſponſionem inſurgit Soncinas hac præſertim ratione. In quolibet inſtanti approximationis eſt magis diſpoſitus aer ad lumen. Ergo in quolibet inſtanti magis inducit lumen. At eſt fallax ratio eſſe in quolibet inſtanti eſſe magis diſpoſitum aerem ad ſuſcipiendum lumen, at non eſt diſpoſitus ad ſuſcipiendū in inſtanti, ſed per mutatione in rempore. Ex his autem reſponſionibus, ac fundamento earum Toletus quicquid ſubiungit in eodem falſo fundamento perſiſtens Soncinas. at premit quoniam illuminatio fit in inſtanti, vt Aueroes, & multi, at non cogit, potius alij probabilius ſentiunt eſſe in tempore, ſed effugiente ſenſum. Eſt ſecunda inſtantia contra infinitum augumentum ex approximatione agentis? Quod ſcilicet cum patiens ad ſummum qualitatem ſuſceperit non eſt capax vlterioris gradus v.gr. ſi ignis ex aliqua diſtantia inflammauit materiam aridam, adeoque calidam octo gradus effectus, etiam ſi attendat ad vlteriorem caliditatem non poteſt promouere, quia ſcilicet nulla ſit in ea relicta potentia ad calorem. cum neque ſit aliqua amplius frigiditas actu, vt eſſe appareret ex fundamento Ariſtotelis 3 phyſic. text. 8. vnde numeratur, vſque progreſſus tetendiſſet, vt octo gradus qualitatis inducti, aut educti eſſent, nihil amplius agerent approximatum ageret. Supponit autem argumentum ſemper augeri facultatem.

Diſputatio addita. At de veritate diſtinctionis quæritur: vt enim à calore ad frigus eſt motus, & eſt à non frigore ad frigus mutatio, & à calore ad non calorem pariter. ita in ſubſtantia exempli gratia in aere etiam à quo generatione eſt à forma, aut ad formam aquæ, & à forma aeris ad non aerem, & à non aqua ad formam aquæ. cur non ergo tranſitus à forma poſitiua aeris ad formam poſitiuam aquæ eſt motus cum ſint ambo termini poſitiui? quod ſi ſe-

ſi ſeparandas mutationes dicamus à forma ad non formam, & viciſſim. cur nō, & in motu ex calore ad frigus diſtinguamus eas mutationes, & pariter, vt in ſubſtantia nominemus. Dicunt aliqui terminos poſitiuos eſſe terminatos, ac determinatos in accidentibus, non in ſubſtantijs: nigredo fit ex albedine ſemper (aliqua ſaltem, vt in coloribus medijs) at non in ſubſtantijs fit enim aer ex aqua nedum, ſed etiam ex igne, &c. Sed non videtur ratio indeterminationis tollere rationem termini à quo nam ad generationem cuiuſq; loci, & ab oriente poteſt eſſe motus, & ab occidente: nū perit ibi ratio termini à quo? præterea in animalib. eſt determinatus terminus, à quo embrio ergo erit generatio eorū motus. Dicunt aliqui in accidentibus abiectionē termini à quo, & acquiſitionē termini ad quē non eſſe, niſi cū motu, & in motu. v. gr. abiectio caloris non eſt, niſi in motu refrigerationis, &c. At primo nō eſt hoc verum de omnibus accidentibus. Nā in coloratione cum ex vapore, vt in generatione florū, cōgreſcente gignitur. Color vel purpureus, vel ſaphirinus, vel albus non eſt ex nigro, aut ex contrario colore, ſed ex non colore prioris.

Poſitio ſecunda. Gradus tributi qualitati ſunt partes formæ.

Ratio. Super gradus calori tribuuntur maiores, cum ſcilicet calidius ſubiectum eſt, ac magis calefacit. Qualitas creſcit, vel per extenſionem, vt cum maior corporis pars ſubinde occupatur à qualitate, vel per intenſionem eſtq; tum in eadem prorſus parte tamen intenſior fit qualitas. Si calor auctus in ſubiecto non fit ob graduum additionem partium, ſcilicet nouarum caloris, eſſet ſolum ob participationem, vel radicationem maiorem, vt fert contraria ſententia. Sed non poteſt ob radicationem, ac participationem maiorem ergo eſt ob additionem partium nouarum caloris. Probatur aſſumptum, nam radicatio, & participatio maior, vel eſt, quia profundius, & altius recipiatur, vel eſt, quia ex potentia ſubiecti magis ſit, educta. Si primam eſt extenſio in profundum non intenſio in eadem prorſus circumſcripta parte non ſecundum. Quod enim educitur de potentia eſt actus vero de potentia caliditatem educi eſt caliditatem, quæ erat in potentia fieri actu. Tum ergo cum augetur caliditas, iam eſt caliditas cui accedit augumentum, ſit hæc A augumentum, quod huic accedit dicitur educi de potentia rurſus materiæ? Erit ergo hoc ipſum actus: nam A quod educitur eſt actus, at actus eſt forma ſcilicet nūc qualitas ipſa v. g. in calefactionis auctione caliditas ergo præter primā caliditatem eductam noua educetur atq; ita aucta caliditas aggregatam erit ex priſtina, & ex adiuncta caliditate, quod proponebatur. At dicent educi nō nouam qualitatem, ſed nouum modum, & exiſtendi. at contra potentia eſt ad actum non ad modum actus; niſi vt conſequitur modus actum, cui ſimul & ſemel iungitur. addo per eiuſmodi modum magis actuaretur potentia; at vero vt potentia ſimpliciter actuatur ab actu, & forma ita magis actuatur à maiore actu, vt auctiore forma. At clarius hoc ipſum. Auctio, & incrementū caloris non eſt niſi per motum, at motus latè ſumptus eſt ad actū non ad modū actus. Eſt enim actus entis in potentia quatenus in potentia, vt quouſq; durat motus, eouſque duret inductio, vel eductio actus non modi.

Ratio Secunda. Si qualitas non haberet partes graduales, ſed eſſet ipſa in ſe indiuiſibilis tota ſimul induceretur, vel educeretur. Sed tota ſimul non educitur, duciturue. Ergo qualitas habet partes graduales. Conſequentia patet: nam non ſit educta tota qualitas tota v. gr. caliditas ergo educta erit tātum pars ergo habebit partes. Aſſumptum probatur ſit aliquid frigidū quod

pr. ſuppō.
2. ſupp.

quod incaleſcere debeat. tamquam incaleſcet ſi tota ſimul caliditas acceſſerit, ergo tota frigiditas abijt ſimul eius ſimul eſſent integra caliditas, & frigiditas, vnde dum intensio procedit caliditatis nulla amplius eſt in ligno frigiditas: ſed hoc contra ſenſum; experimur enim adhuc ſenſationem frigiditatis in bracchio adeoque ipſam adhuc ſuper eſſe. Præterea experientia, etiam docet antequam aboleatur qualitas eius remiſſionē præcedere. at remiſſio non videtur poſſe contrarium radicationis procedere, quæ enim eſſet eiuſmodi eradicatio: neceſſe ergo eſt eſſe per partis poſt partem abolitionem quocirca habebit partes abolenda qualitas. Ergo omnis qualitas. omnis enim qualitas interdum abolenda, & aboletur.

QVÆSTIO XI.

Penes quid attendatur intenſio, ac remiſſio.

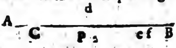
COnſequitur diſputatio penes quid attendatur intenſio, & remiſſio naſcitur hæc ex ſubtilitate calculatoris Riciardi ſcilicet Suiſſeth. eſt autem diſputatio vtrum intenſio ſit ex acceſſus ad ſummum gradum an ex receſſu à non gradu quicquid ſcilicet ad ſummum accedit à non gradu recedit, & viciſſim attamen formaliter differunt acceſſus ad ſummum gradum, & receſſus à non gradu. De remiſſione pariter quæritur vtrum ſit per receſſum à ſummo an per acceſſum ad non gradum. Singillatim hæc diſputemus in eiſq; ſubtilitatem calculatoriam deſpiciamus quam ſubtiliora ingenia ſuſpexerunt; minus ſubtilia deſpexerunt barbariem obijcientes ſeparemus poſitiones, & ſingularum fundamenta diſcutiamus.

Declaratio. Intenſio ſumi poteſt vel pro motu ipſo intenſionis, vel pro qualitate qua mediante aliquando eſt intenſum. Hoc modo nunc intensio ſumitur; deq; ea quæritur.

Prima poſitio eſt Suiſſeth. in tractatu de intenſ. &c. aduerſus opinionem nonnullorum quos non nominat ac confutat.

Intensio non attenditur penes appropinquationem ad gradum ſummum, ſiue intensiſſimum eius latitudinis, neq; remiſſio penes diſtantiam à gradu intensiſſimo.

Ratio prima. Si intensio attendatur penes appropinquationem ad gradum ſummum, &c. eſſet gradus ſummus infinitè intenſus; ſed gradus ſummus non eſt infinitè intenſus. Nempe non datur infinita intenſio. Ergo intenſio non attenditur penes appropinquationem ad ſummum gradum. Conſequentiā probat facta expoſitione intendatur caliditas vſq; ad ſummum ſpatio horę erit [inquit] illa intenſior aliqualiter, & duplo intensior, & ſic in infinitum, etenim erit propinquior in eo progreſſus gradu ſummo, & duplo propinquior, & quadruplo propinquior, & ſic in infinitum. Explico ego deſcriptione. Sit non gradus A. B. ſummus gradus, caliditatis propoſitæ, quæ ponatur approximata ſummo grad. B. vſq; ad C. diuidatur diſtantia C B. reliqua à ſummo bifariam

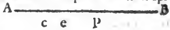
in

In d. erit in d. qualitas duplo propinquior ſummo grad. B. quam in C. ob bipartitã ſectionẽ. Et ſi diuidatur D B. bifariam in E. erit in E. quadruplo propinquior quam in C. etſi E B. ſecetur bifariam in F. erit octuplo propinquior, & ita ſemper. At diuiſio bifaream procedit in infinitum. Ergo infinite augebitur approximatio, ergo inſinite augebitur intenſio. Spatioq; horæ in B. ſumum gradum perueniet ergo caliditas ſpatio horæ infinitam auctionem ſuſcipiet. Hæc fuit meo iudicio ſententia Suiſſeth. in ſecunda conſequutione confirmãda, quã tamen ipſe confirmationẽ omiſit, & alijs cõijciendã reliquit.

Examen. Ratio hæc æquiuocatione vtitur ab auctione enim per partem proportionalem, ab eiuſq; infinitate ad infinitatem actualem tranſit. Infinitas enim per partem proportionalem nunquam finitam quantitatem tranſit. eſto nempe linea octo pedum, quæ diuidatur bifariam erunt vtrinque partes quatuor pedes, altera modo medietas ſubdiuidatur bifariam erunt ſingulæ partes duorum pedum. In tertia vnius pedis, eſt quarta diuiſione ſemipedis, & ita ſubinde partes erunt ſemper dimidiæ diuiſi, quæ ſimul aggregatæ non pertingent ad integros octo pedes tantum abeſt, ait huiuſmodi infinito per partes proportionales diuiſio infinitatem quantitatem faciat, & hæc ſolutio ſupponendo per geometricam proportionem procedere diſtantiam, ac ſectionem eius in hoc negotio, at erit alia ex proceſſu per proportionem aritmethicam infra.

ſecunda ratio Suiſſeth.

Si intentio attenditur penes appropinquationem ad ſummum gradum nõ erit aliquis gradus intenſio ſit duplo minor gradu medio illius integræ qualitatis ſummæ, &c. Sed hoc eſt inconueniens. Datur enim gradus, cuius intenſio duplo minor eſt gradu medio illius qualitatis ſummæ. Ergo intenſio non attenditur penes approximationem ad ſummum, &c. Probatio conſequentiæ vni, & declaratio rationis videtur hoc eſſe ad mentem Suiſſeth. Sit caliditas integra octo graduum, & repetita figura præcedente ſit ſumma eiuſmodi caliditas in B. atque A ſit non gradus. Sit vero in P. media caliditas, vt & media appropinquatio ad ſummum erit itaq; ibi grad. 4. tum ergo arguit Suiſſeth. nullum eſſe gradum qualitatis minorem duplo P. etenim approximatio ipſius P. ad B. eſt dimidia approximationis ipſius. Non gradus ad B. vt ſe habeat intentio in P. ad non gradum contra quam diſtantia P B. ad diſtantiam A B. eſt ſcilicet hæc ſubdupla, illa dupla. At intenſio in P. ad non gradũ maiorem habet proportionem, quam intenſio eiuſdem P. ad quantulacunque gradum ex prop. 8. 5. elem: eſt ſiquidem. Non gradus minor quantulacunq; gradus parte. Ergo ad quantulũcunq; gradum habet medius gradus minorem proportionem dupla. At aſſumpti hæc eſſe videtur penes eundem ſcriptorem. probatio in ſecetur A P. bifariã in E. & A E. bifariam in C & ita deinceps erit approximatio P. ad B. dupla approximationis E P. at quadrupla approximationis C E. Erit ergo intenſio in P. quadrupla intenſionis in C. & ſi ſecetur A C. procedendo in infinitum, in infinitum etiam creſcet proportio intenſionis in P. ad intenſionem in ſectionibus ipſius A C. vel aliter probatur aſſumptum. Sit quiuis gradus A. quoniam, vt aliqua quantitas, ſiue alicuius quantitatis concipitur. Ergo eſt diuiſibilis, & ex diuiſibilibus reſultans diuidatur ergo bifariam, & ſubdiuidatur in quacunq; libuerit proportione conſtituemus ad medium gradum, & ad quecunq; aliũ minorem medium.

Probatio cõſequẽtiæ

Probatio aſſumpti

Examen Secunda ratio nititur falſæ poſitioni prorſus præcauendæ haberê ſcil. gradum ad non gradum, quantum ad non quantum proportionem geometricam finitam aliquam .v. g. linea ad punctum nullam habet proportionem finitam ponatur proportio, vt ad centeſimã milleſimam partem, & lineæ datæ capiatur eadem centeſima milleſima pars ob diuiſibilitatem in infinitum lineæ, habebit ergo eandem proportionem linea illa ad centeſimam milleſſimam partem, & ad punctum. Quare æquale eſſet punctum centeſimæ milleſimæ parti eiuſmodi hoc eſt punctum lineæ, cum tamen in quauis minima parte lineæ ſint infinita puncta. Item de quantulacunq; particula alia inferetur. nullam ergo finitam proportionem geometricam habet quantum ad non quantum, & gradus ad non gradum. Habet tamen quantum ad non quantum proportionem arithmeticam. Ad cuius diſtinctionis intelligentiam notandum eſt proportionem geometricam conſiſtere in continentia. Nimirum bina 2 is habet ad vnitatem proportionem duplam: quoniã bis eam continet, idemq; de ſingulis proportionibus eſt. At arithmetica proportio conſiſtit in exceſſu non in continentia, proindeq; ex paritate exceſſus efficitur arithmetica proportionalitas. v. g. 3. 4. 5. 6. 7. ſunt in proportionalitate arithmetica, quia eſt idem ſemper exceſſus vnitatis pariter inter 3. 5. 7. 9. eſt arithmetica proportionalitas, quia idem exceſſus binarij perſeuerat. cum ſit itaq; proportio arithmetica in exceſſu, conſiſtit etiam inter quantum, & non quantum, quia quantum excedit non quantum tota ſua quantitate. v. g. linea pedalis excedit non quantum pede, & hoc modo gradus non gradum gradu, & octo gradus non gradum, excedunt octo gradibus eſt hæc proportio arithmetica, quæ nõ procedit in infinitum, cum procedat per exceſſum æqualem non proportionalem. At rationem ergo falſa eſt conſequentia ad probationem autem falſum eſt, ita ſe habere e conuerſo intenſionem in P. ad non gradum, vt A B. ad P E. ſcilicet duplam eſſe falſum id eſt P. enim intenſio ad non gradum habet proportionem eſt infinitam non duplam. Cupla enim proportio ad geometricam proportionem ſpectat.

Ratio tertia. Si intenſio attenderetur penes ſummum gradum ſequeretur quemlibet motus gradum eſſe infinite remiſſum. Sed non eſt quilibet motus gradus infinite remiſſus. Ergo conſequentiam probat etenim omnis gradus motus per infinitam diſtantiam diſtat à gradu infinito motus. At nullus eſt gradus intenſiſſimus, adeoq; ſummus motus citra infinitum gradum motus. Ergo omnis gradus motus per infinitam diſtantiam diſtat à ſũmo ſuæ latitudinis.

Examen. Fundamentum, cui ratio innititur eſt non dari intenſiſſimum motum, & gradum eius, niſi ſit infinita intenſio eius. At falſum eſt hoc in motu naturali, de quo agitur habet enim gradum determinatum, & definitum. vnde in vniuerſitate rerum datur motus, qui eſt menſura eſt minima, & hoc quoad velocitatem. Si vero accipiamus de intenſione pro forma, & qualitate falſum eſt eſſe ſummam qualitatem infinitam, vt in ſequenti ratione latius. At replicabitur dari motum in inſtanti veluti illuminationem. Sed multi non concedunt, cum quibus ego ſentio. Sed fit in tempore inſenſibilia, quo omnis gradus finite diſtat. Pomponatius occurrit aſſumpto, e' uiq; tacitæ abſurditati, ſcilicet futuros omnes gradus motus æquales cum omnes infinite, adeoq; æqualiter à ſummo diſtent. Diſtinguendo ſecundum comparationem, & relationem ad ſummum futuros æquales gradus; at ſecum

comparatos alterum, altero intenſiones futuros exempli Dei comparando res ad eius infinitam entitatem omnia entia infinite recederæ, adeoq; æqualis receſſu, at inter ſe comparata angelum nobiliores anima; animam corpore, at videntur etiam ſubiuncta ſolutio ad quintam nunc rationem.

Ratio quarta. Si attenderetur intenſio penes approximationem, &c. Sequeretur quamlibet caliditatem citra ſummam eſſe infinite remiſſam. Sed non eſt, &c. ergo. Probat conſequentiam. Vel enim ſummus gradus eſt infinite intenſus, vel finite, ſi infinite diſtabit. Ergo quis gradus citra ſummum infinite. Nam omnis gradus citra ſummum erit finitus. Et omnis gradus finitus infinite diſtat à gradu infinito: Si Vero eſt finite intenſus gradus infinitus adhuc omnis gradus citra ſummum erit infinite remiſſus; nam ſit quiuis gradus citra ſummum A. quantulumcunq; diſtet à ſummo diſtantia illa infinitam diuiſionem ſuſcipit, vt approximatio quoq; infinita reddatur.

Examen. At ſi hic ſit ſenſus Suiſeth. vt non video, qui poſſit alius eſſe de infinitate potentiali concluder, quæ non auget intenſionem vltra præfinitũ gradum, vt ſupra dixi in ſolutione primæ rationis.

Ratio quinta. Dico ſecundo ſequeretur dari caſum cum duo inciperent a non gradu intendi, & æque velociter continue intendens, atamen alterum, altero erit infine infinite intenſius. Sed hoc inconueniens eſt, &c. ergo. Conſequentiam probat ſit A. caliditas, quæ incipiat à non gradu intendi. Sit B. motus, qui ſimul cum A. incipiat à non gradu intendi, & æque velociter, & continue intendantur. Intendantur autem caliditas ad ſummum erit itaq; in fine intentionis caliditas ſumma. At motus, tum erit in in infinitum remiſſus: Quoniam per infinitum diſtantia gradu infinito. Non probat hoc, & innititur [credo] tertiæ rationi.

Examen quinta rationis.

Soluitur quinta ratio ex dictis in ſolutione tertiæ rationis. intenſio motus, vel eſt ratione formæ quomodo calefactio dicitur intendi, vt ſcilicet agens impenſius, ſiue intenſius calefacit, vel ratione velocitatis, vt velocius acquiritur caliditas, primo modo æqua prorſus eſt intenſio caliditatis, & calefactionis, & cum integra caliditas acquiſita fuerit ſimul ceſſat intenſio caliditatis, & calefactionis, vel de velocitate accipitur, & de hac falſum etiam eſt in infinitum intendi, vt ſupponit argumentatio, at conceſſa etiam infinitate intenſionis velocitatis dari ſcilicet motum momentaneum tamen intenſio qualitatis, & intenſio velocitatis non ſe conſequuntur, niſi per accidens ide qua accidentaria conſequutione, nil abſurdi eſt concedere, quod pro abſurdo habet Suiſſeth. in poſito caſu Aliter inſtat Pomponatius, ex Ariſtot. 7. phyſ. De comparatione, & ijs, quæ in comparationem cadunt. non poſſe ſcilicet comparari caliditatem, & motum neque in caliditate, neque in motu. Quod ſi comparentur in qualitate, vt in aliquo communi tum ſumma caliditas, non erit ſumma qualitas, ſed remiſſa ſicuti, & motus erit in remiſſa qualitas.

Secunda Poſitio, qua tribuitur a multis Ariſtoteli penes Pomponatium De intenſ. & remiſſ. form. cap. 1.

Intenſio attenditur penes appropinquationem ad ſummum gradum ſuæ latitudinis, & remiſſio penes receſſum ab eo.

Ex Ariſtotelis teſtimonijs.

Ariſtoteles pluribus in locis videtur atteſtari opinioni, in cap. de ſubſtantia lib. præd. probat ſpeciem eſſe magis ſubſtantiã generei quoniam propin-

quior eſt primæ ſubſtantiæ, quæ eſt maximè ſubſtantia: & primo poſter. analyt. præfert demonſtrationem vniuerſalem particulari quoniam magis accedit ad principia, quorum eſt euidentia maxima, & ſecundo de cęlo. tex. 62. & quod eſt propinquius ſummo bono melioré diſpoſitionem tribuit, & tex. 66. melius eſt, quanto propinquius fuerit optimo text. etiam 4. 2. Metaphyſic. videtur id ipſum velle ex eo ſcilicet, quod eſt primũ in genere ſcilicet ex calidiſſimo cætera calida æſtimari, & eſſe, & text 7. 10. Metaphyſ. vnum quoque in omni genere eſſe menſuram, quod vnum in genere ſubſtantiæ Auerroes interpretatur eſſe Deum ibi in commm.

Ex teſtimonijs aliorum.

Platonis in Philebo, vbi durum cognoſci ex duriſſimi conſideratione aſſerit: teſtatur eam eſſe ſententiam Platonis Ficinus in lib. 11. Thelog. Dioniſij Areopagitæ, qui ordinat Angelos in perfectione penes acceſſum ad primum.

Ratione. Primum, & ſummum in vnoquoque genere eſt primo tale, & cauſa, quare omnia illius generis ſint talia, ergo ſecundum, quòd aliquid illius generis magis participat illud, atque appropinquat ad illud eſt magis tale.

Examen. Auctoritates ſolum probabilitatem faciunt. Ratio autem non videtur neceſſario concludere aliud enim eſſe cauſam, aliud eſt eſſe menſuram. dieſis eſt menſura in muſica, at non cauſa conſonantiarum, & harmoniæ.

Tertia Poſitio. Tribuitur à Suiſeth. nonnullis ſuppreſſo nomine, at repetitur infra poſt examen opinionis Suiſeth.

Intentio attenditur penes diſtantiam à non gradu, & remiſſio penes diſtantiam à gradu intenſiſſimo. Rationes poſitionis videbuntur infra.

Poſitio quarta contraria Suiſeth. hanc quoque probat.

Intenſio non attenditur penes diſtantiam à non gradu, & remiſſio non attenditur penes diſtantiam à gradu inter.

Ratio Prima Suiseth.

Sequeretur nullum gradum eſſe duplo remiſſionem gradu medio. At datur gradus duplo remiſſior, & quadruplo. ſicut quantitas data quantitate duplo minor alia quadruplo minor. Conſequentiam probat: quoniam nullus gradus duplo amplius recedit à ſummo qu am gradus medius.

Examen. Eadem ſolutio, quæ ſecundæ rationis aduerſus primam poſitionem.

Ratio Secunda.

Sequeretur aliqua eſſe æqualiter intenſa, quæ non æqualiter remiſſa; Sed hoc eſt inconueniens ergo. Probat aſſumptum. Quoniam quæ ſunt æqualiter magna ſunt æ qualiter parua. Ergo quæ ſunt æqualiter intenſa ſunt æqualiter remiſſa. Probat conſequentiam. ſumatur motus, qui tantum diſtet à non gradu motus, quantum ſumma caliditas à non gradu caliditatis erunt motus, & caliditas eiuſmodi æque intenſa. æque enim diſtant à non gradu. at non æque remiſſa non enim æque diſtant à gradu ſummo. nam caliditas eſt in gradu ſummo. at motus recedit à gradu ſummo in infinitum.

Examen. At eadem eſt ſolutio, quæ tertiæ, & poſtea quintæ rationis primæ poſitionis.

Ratio Tertia. Eadem eſt, quæ adducebatur contra primam poſitionem eademque ſolutio.

Ra-

Ratio quarta.

Sequeretur omnem gradum caliditatis citra ſummum eſſe infinite remiſſum. Sed eſt hoc falſum ergo.

Præmonſtratum. Caliditas ſumma eſt finitè remiſſa. Ratio quoniam finitè intenſa, vt ſit ratio omne finitè intenſum eſt remiſſum, caliditas ſumma eſt finitè intenſa. Ergo caliditas ſumma eſt remiſſa. maiorem probat omne enim quantum finitum paruum ergo omnis gradus finitè intenſus eſt remiſſus. Probat inde conſequentiam primam ſequi ſcilicet, quòd omnis gradus citra ſummum ſit infinitè remiſſus. Sit A latitudo caliditatis infra ſummam, quæ latitudo diuidatur in partes proportionales verſus ſummum. Tunc per infinitum minus diſtat aliqua pars à gradu ſummo quam A quoniam in infinitum propinquior eſt aliqua eiuſmodi partium proportionalium gradui ſummo quam ſit A. ob ſectionem ſcilicet infinitam in partes proportionales.

Declaratio. Declaro rationem. Sit tota latitudo caliditatis ſummæ C B. vt B ſit ſummus gradus ſignetur autem A citra ſummum gradum, diuidaturque A B. in partes proportionales quoniam diuiſio illa in infinitum procedit deuenietur demum ad partem infra B quæ infinito propior erit ipſi B. quam ſit A.

Exam. At plana hic fit fallacia Suiſeth. dũ tranſit à parte proportionali, eiuſq; infinitate proportionali ad infinitatem actualem. eſto nem, e A infra B. vnico gradu ex diuiſione infinita ipſius A.B. non efficitur, vt A. diſtet à B. amplius quã aliqua pars interſecta infinitis gradibus, ſed ſolum parte aliqua vnius gradus, at ſubinde ſemper minore, quo amplius proceſſerit diuiſio. Si nẽpè diuidatur bifariam A B. in I. aberit A. ab ipſo B. integro gradu, at I aberit ab eodem B. ſolum dimidio gradu. Quòd ſi rurſus diuidatur I. B. bifariam in O. diſtantia ipſius O. erit quarta pars gradus, & ſi ſecetur O B, erit diſtantia octaua pars gradus atque procedente diuiſione erit ſemper, quæ ſequetur dimedia pars præcedentis. Et nunquam diuiſio deueniet ad partem indiuiſibilem, ſed ad diuiſibilem ſemper. non enim ex indiuiſibilibus reſultat diuiſibile. Falſum eſt præterea quodcunque eſt finite intenſum, id eſſe finite remiſſum. Intentio enim ſumma finia eſt, at nihil remiſſio, ſecus non eſſet ſumma intentio ad probationem. Omne finitum eſt paruum negatur. Homo maximus intra humanam latitudinem eſt finitus, at non paruus: mundus finitus: at non paruus.

Poſitio Quinta eſt Suiseth. integra opinio.

Intentio attenditur penes diſtantiam à non gradu, & remiſſio penes appropinquationem ad non gradum.

Probatio primæ partis.

Sicut quo plus aliquid diſtat à non quanto dicitur maius, ita quo plus diſtat à non gradu ſuæ intenſionis dicitur intenſius.

Probatio ſecundæ partis.

Remiſſio opponitur intenſioni. At intentio attenditur penes diſtantiam à non gradu. Ergo remiſſio attenditur penes acceſſum ad non gradum.

Probatio ſecunda eiuſdem ſecundæ partis.

Remiſſio, vel attenditur penes diſtantiam à non gradu, vel penes diſtantiam à gradu ſummo, vel penes acceſſum ad gradum ſummum, vel penes acceſſum ad non gradum. Sed neque primum, neque ſecundum, neque

 ter-

tertium. Ergo penes acceſſum ad non gradum. Aſſumptum probatur. Quoad primum, quoniam ex probatione nunc primæ partis attenditur penes diſtantiam eiuſmodi à non gradu intenſio. non ſecundum ex argumentis contra primam poſitionem. Non tertium, quoniam vt aliquid ad ſummum gradum accedit, dicitur intenſius non remiſſius.

Examen. Primæ partis ratio in eo primum defecit, quod non ſatis eſt oſtendere nunc ea, quæ intenduntur recedere à non gradu: nam etiam qui intenſionem in acceſſu ad ſummum reponunt, vltro fatebuntur ibi eſſe receſſum à non gradu, ſed oportet oſtendere in eiuſmodi receſſu formaliter conſiſtere intentionem, quod non præſtat, cum præſertim denominatio ſit potius per acquiſitionem termini ad quem, quã per receſſũ à ſummo à quo, vt calefactio ab acquiſitione caloris non ab ammiſſione frigoris. Suiſſeth. loco, ſecũda poſitio, quo plus aliquid diſtat à non quanto dicitur maius. non prorſus vera ſumitur enim non quantum dupliciter, & priuatiuè, & contradictoriè. Non quantum contradictoriè complectitur, etiam quæ extra genus ſunt, vt intelligentias. & Deum, non quantum priuatiuè conſiſtit intra genus adeoque reſtringitur ad indiuiſibilia generis quanti; ſcilicet puncta, & vnitates. modo alterutro modo accipiatur non quantum propoſit o non eſt abſolutè vera: Nam ſi accipiatur. Non quantum priuatiuè pro punctis certè intelligentiæ ſubſtantiæ nobiliſſimæ valdè ab illis recedunt, & tamen non ſunt maiores, cum nullam quantitatem habeant. Si verò accipiatur non quantum contradictoriè falſum eſt dictum. nam in Deo, qui eſt non quantum contradictoriè maximè recedit materia, quæ tamen eſt non quanta, ex meliori poſitione Scholæ. Aſſumptum primæ rationis ſecundæ partis. Iam vel confutatum, vel dubium redditum. Pariter ratio ſecunda ſecundæ partis ſumit demonſtratam eſſe tertiam poſitionem contra quam iam oſtendereſmus.

Poſitio ſexta quam cæteris annumerat, vt probabilem Pomponatius ſect. 1. cap. 7.

Intenſio attenditur penes appropinquationem ad ſummum; remiſſio penes appropinquationem ad non gradum.

Ratio prima. Summus gradus eſt cauſa omnis intentionis. Quoniam primum in omni genere eſt cauſa omnium, quæ ſunt illius generis. Et non gradus, vt ſummum remiſſum eſt cauſa omnis remiſſionis ob eandem cauſam. At penes cauſam intenſionis debet attendi intenſio, & penes cauſam remiſſionis remiſſio. Nam res ita ſe habet ad eſſe, vt ad cognoſci, 2 metaphyſ. Ergo penes ſummum gradum ſcilicet appropinquationem ad ipſum intenſio attendi debet; & penes non gradum remiſſio.

Ratio Secunda. Vt ſe habent propoſitiones affirmatiuæ cæteræ ad primã affirmatiuam Et negatiuæ ad primam negatiuam debent ſcilicet ad eas reduci omnes ita gradus intenſi ad ſummum intenſum, & remiſſi ad ſummum remiſſum ſcilicet ad non gradum. At propoſitiones menſurantur per acceſſum ad primas affirmatiuæ ad affirmatiuam, negatiuæ ad negatiuam. Ergo intenſi gradus, & intenſio debent per ſummum menſurari; & remiſſi per non gradum. Suffragatur conſenſus Philoſophorum. Id eſſe perfectius, quod actui puro proximus eſt. id eſſe imperfectius, quod proximius eſt puræ potentiæ.

Examen. Cognitio, & æſtimatio intenſionis alia eſt intrinſeca, alia extrinſeca, ſiue alia per intrinſeca, alia per extrinſeca. declaro exemplo eclipſis di-

ſtin-

inſtrumenti. Obſcuritas eclipſis menſuratur per digitos, & per colorem obſcuriorem, & minus obſcurum. Eſt æſtimatio vtraque intrinſeca, at æſtimatur etiam per appropinquationem ad nodum maiorem minoremue lunæ, vt in prædictionibus aſtronomicis, ac calculis, quæ eſt extrinſeca eſt enim per cauſam, quæ fit medius terminus demonſtrationis non per formalem rationem, quæ eſt in concluſione, & concluſionis. Ratio eſt de cognitione primo modo, deque eius cauſa: ita ſumpto concludit non de intrinſeca, & formali ratione. Secunda eandem patitur reſponſionem. Tertia præterquam quod nititur opinioni multorum, adeoque eſt probabilis, adhuc non eſt appropinquatio formalis ratio perfectionis neque intrinſeca, neque per participationem intrinſecam &c. neque enim Deus qui eſt actus purus participatur intrinſecè: vel vt pars intrinſeca à rebus.

Poſitio ſeptima. Intenſio attenditur penes receſſum à non gradu, & remiſſio penes receſſum à ſummo gradu, vbi datur ſummus.

Declaratio. Receſſus à non gradu non eſt ſine acceſſu ad ſummum ex concomitantia neceſſaria, & receſſus à ſummo non eſt ſine acceſſu ad non gradum: attamen formaliter differunt, ideoque quæritur vtrum per ſe, & primo intenſio pendeat à receſſu à non gradu, an ab acceſſu ad ſummum. Vtrumque remiſſio ſit per receſſum à ſummo, an per acceſſum ad non gradum. Poſitio autem præſens importat intenſionem primo, & per ſe pendere à receſſu à non gradu, & remiſſionem à receſſu à ſummo gradu.

Ratio. Diſtantia à non gradu importat exceſſum, quo gradus diſtans ſuperat non gradum, nempe importat eum gradum, & totam eius quantitatem ver. gr. quatuor gradus excedunt nō gradum ſe totis quattuor gradibus idemque de cæteris. At receſsus à non gradu eſt diſtantia ab illo. Ergo receſſus à non gradu importat quantitatem totam gradus recedentis, & maior receſsus, ac progrediens receſsus importat progreſsum ad maiorem quantitatem graduum: At progreſsus ad maiorem quantitatem graduum eſt intenſio. Ergo receſsus à non gradu eſt intenſio, &c. Nititur propoſitio. Diſtantia à non gradu importat exceſsum quo gradus, &c. Nititur dictis in examine ſecundæ rationis pro prima poſitione, qua de re in iudicio.

Poſitio octaua. Intenſio attenditur penes minorem admiſtionem cum ſuo contrario, & remiſſio penes maiorem admiſtionem.

Teſtimonia ex Ariſtotele.

Libro 5. Phyſic. tex: 19. magis autem, & minus eſt ex eo, quia plus, aut minus contrarij ineſt, & non, & lib. 3. Topicorum cap. 4. loco 9. Et quæ contrarijs ſunt impermiſtiora. Magis talia, vt albius quidem nigro impermiſtius.

Poſitio prima contraria penes Pompenatium referentem.

Intenſio, & remiſſio non attenduntur penes maiorem, minoremue, admiſtionem cum contrario.

Ratio prima. Non omnia quæ ſuſcipiunt magis, & minus habent contrarium, vt lumen.

Ratio ſecunda. Si admittatur ratio hæc admiſtionis maioris, minoriſue contrariorum daretur circulus in cauſa tradenda intenſionis, & remiſſionis. At non permittitur circulus, &c. Ergo conſequētia probatur. Nam ſi albedo, cui miſcentur duo gradus nigredinis eſt intenſior, quam cui miſcentur quatuor gradus nigredinis. pariter quæretur cur intenſior ſit nigredo, quatuor graduum quam quæ duorum reſpondendum, quæ erit eiſe cauſam,

 quod

quod nigredini duorum graduum admiſcentur ſex gradus albedinis, & nigredini quatuor gradum admiſcentur ſolum quatuor gradus albedinis. Supponit autem hæc ratio, quod paſſim ponitur qualitates contrarias cum commiſcentur ſuis inter ſe gradibus iunctis octo gradus æquare.

Ratio tertia. Si per minorem admiſtionem contrarij eſset intenſio, ſequeretur intendi qualitatem in infinitum. v.g. Duo gradus albedinis, vel album, vt duo intenderetur infinite perueniendo ad ſummum gradum, ſiue ad octo gradus. Sed non eſt infinite intendi ergo, &c. Probatur conſequentia, quia minor admiſtio contrariæ albedinis cum ad non gradum peruenire debeat, infinitatis habet progreſsum.

Ratio quarta. Subſtractio poſitiui à poſitiuo, quorum alterum non ingrediatur alterius conſtitutionem non facit maius, quod reſtat, neque mole, neque virtute poteſt quidem facere purius, ac non maius. Exemplo frumenti commiſti v.g. cum eruo, aut ordeo. Ex detractione id aliorum granorum redditur purius, at non maius. At contraria ſunt duo poſitiua quorum alterum non ingreditur conſtitutionem alterius. Ergo ex ſubſtractione contrarij reliquum contrarium non poteſt fieri maius neque mole, neq; virtute.

Examen. Prior ratio facile ſoluetur ab aliquibus negando lumini non eſse contrarias tenebras. Sed contrarietatem eſse in genere viſibili non in genere tangibili: ideoque minus notam, & excidentem ex nota integra contrarietatis tangibilis. Secunda ratio ponit circulum, vt impoſſibilem ſemper datur tamen in relatiuis, & in cauſis præterea diuerſi generis atque id genus, & in præſentia pariter videmus, & à nigredine reddi impuram albedinem, & ab albedine impuram nigredinem, neque eſse circulum vitioſum. Tertia ratio falſa conſequentia vtitur, & falſa conſequentiæ probatione. Etenim falſum eſt, vt iam diximus à gradu ad non gradum infinitam diſtantiam cum diſtantia ſit per exceſsum, & importet arithmeticam proportionem eſt infinita ſane proportio geometrica gradus ad non gradum, at diſtantia non importat proportionem geometricam, vt antea diximus, ſed arithmeticam, quæ eſt finita. Aliqui ſoluent, idem eſse qualitatem eſse puram, & eſſe ſumme intenſam. Alij conſequi conſequentia naturali ex qua quot gradus vnius contrariæ qualitatis abeunt tot alterius contrariæ ſubierint.

Iudicium. Vt ab initio diximus cum Suiſeth ipſo intenſio dupliciter ſumitur, & pro qualitate intenſa, ſeu pro qualitate, qua mediante aliquid eſt intenſum, & pro progreſſione ipſa, vel ad intenſiorem, vel adminus intenſum gradum: intenſio ergo, & remiſſio, vt dicunt progreſſionem ipſam, ſe ſe ita conſequuntur, vt receſsus à non gradu ſit acceſsus ad ſummum, & receſsus à ſummo ſit acceſsus ad non gradum reipſa, intercedat tamen differentia rationis, ſiue formaliter differant, at de qualitate ipſa nunc conſideremus. Qualitas intenſa dicitur, quia multum ſui obtinet. v.g. caliditas intenſa, quæ multum caliditatis obtinet multos ſcilicet gradus caliditatis. menſuratione, verò quadam eiuſmodi multitudo indicatur; at menſura plurium gradum eſt gradus is repetitus, qui metitur ſicut vlna panni quantitatem repetita menſurat. Hucuſque menſura repetita pluries intenſionem exibere videtur abſque vlla comparatione, vel ad ſummum, vel ad non gradum, nequaquam tamen verum hoc eſt, nam non quæris multitudo facit intenſum. ſicut, nec quæ vis multitudo perticarum facit magnum agrum, intenſio verò importat quandam magnitudinem intenſam ſcilicet non extenſam. Nos

in

In miſtione contrariarum qualitatum albedinis ſcilicet, & nigredinis dicimus album cum prçualeat gradus albedinis contrarijs nigredinis gradibus, vt videatur tum primum dici, quale intenſum, cum medietatem graduum deſtinatorum qualitati excedit: numerum ſcilicet excedit quaternarium, quo verò magis excedit eo magis intenſum dicetur. Cum itaque exceſſus medietatis ſaltem ad intenſum qualitatem exigatur. Et dimidium ad duplum dicatur. Duplum verò eſt ſummum omnes ſcilicet gradus continet, ita demum intenſum non niſi ex ſummo, & ad ſummum æſtimatur. remiſſum contra dicitur, quod infra medietatem continetur, vel eam ſaltem non excedit, & hoc ſi intenſũ, & remiſſum ſimpliciter dicamus, at ſi ſolum in comparatione ad alterum. Sic quiuis gradus præ minori eſt intenſus præ maiore remiſſus. Calidum ſex gradibus erit ſimpliciter intenſum, ac ſecundum comparationem ad ſeptem gradus erit remiſſum. His ita diſtinctis. Intenſum ſimpliciter in ordine ad dimidium æſtimatur. vt illud excedit, vt verò dimidium non niſi ex duplo, adeoque ſummo æſtimatur: ita ex ſummo intenſum quoque habetur, & elicitur. Idem de remiſſio eſt: at intenſum ſecundum comparationem hoc eſt intenſius. pendet ex remiſſiore quodcunque, & quantumcunque illud ſit, & remiſſum ex intenſiore quantuluſcunque ſit. naſcuntur hinc duo modi dicendi. De ſimpliciter intenſo, aliter & nouus, eſtque ſi immediationem [ita dicere liceat] ſuppoſiti ſpectemus penes dimidium latitudinis attenditur ſcilicet penes eius exceſſum. Si immediationem virtutis, penes ſummum attenditur, ex cuius ſolum Conceptione dimidium æſtimamus. Remiſſum pariter à dimidio æſtimatur ſcilicet ex deficientia ab ipſo. immediate: at à ſummo cuius virtute dimidium æſtimatur: ideoque immediatè etiam ab ipſo immediatione virtutis. Obiectiones contra erunt multæ. Prima ſi omnis gradus, ita ſit intenſus, vt remiſſus. Secunda ſi ſumma qualitas ſit remiſſa. Quæ tamen viri obiecta falſa eſſe, vel minus probabilia ex ſequentibus diſputationibus conſtabit.

QVAESTIONVM ANNEXARVM.

VTrum quiuis gradus: ita ſit intenſus ſicut remiſſus: ſunt in hac quæſtione tres poſitiones, duæ extremæ. Prima omnis gradus: ita eſt intenſus ſicut remiſſus. ſecunda nullus gradus: ita eſt intenſus ſicut remiſſus. tertia, & media aliquis gradus: ita eſt intenſus ſicut remiſſus: at ad obiectionem aduerſus ſententiam propoſitam ſatis eſt rationes primæ propoſitionis expendere, & ſoluere. Sunt autem penes Suiſeth. *Prima.*

Prima Ratio. Intenſio attenditur penes diſtantiam à non gradu, & remiſſio penes acceſſum ad ſuum non gradum; ſed omnes gradus æqualiter diſtat à non gradu, ſicut ipſe eſt propinquus non gradui. Ergo omnis gradus æque intenditur, ac remittitur. Probat minorem. Quoniam realiter non differunt propinquitas non gradui, & receſſus ab eodem ſicut eadem eſt propinquitas realiter aliquorum ad inuicem, & diſtantia inter illa.

Examen. Dato, & non conceſſo intenſionem attendi penes diſtantiam à non gradu, & remiſſionem penes acceſſum ad illum, quod tamen repudiamus, ratio tamen claudicat, nam etiam ſi diſtantia ab eodem, & acceſſus

ad illud ſint idem re differunt tamen ratione ratiocinata, vt dicitur à multis,& Ariſtoteles vocat ipſo eſſe 3. phyſ. veluti differunt via Athenis Thebas. & Thebis Athenas, & in eodem monte aſſenſus ab imo ad ſummum, & deſcenſus à ſummo ad imum, quæ differentia ſatis ad producendos motus nedū differentes, ſed etiam contrarios. imo actio, & paſſio ſunt idem motus differens ſolum relatione varia hæc ad patiens ille ad agens, & tamen ipſæ differunt prædicamentis pariter acceſſus ad non gradum, & receſſus differunt in acceſſu, enim eſt non gradus terminus ad quē gradus diſtans terminus à quo in receſſu eſt terminus à quo non gradus, & gradus diſtans eſt terminus ad quem. inde etiam fit vt contrario modo computentur intenſio, & remiſſio: nam cum diſtantia gradus à non gradus fuerit parua facit remiſſionem magnam, & intenſionem paruam, at cum diſtantia fuerit à non gradu magna cum ſit intenſio magna, & remiſſio parua.

Secunda Ratio. Quæ ſunt eidem rei eadem realiter illa ſunt inter ſe eadem Intenſio, & remiſſio ſunt eidem rei eadem realiter ſcilicet caliditati ipſi. Ergo intenſio, & remiſſio ſunt inter ſe eadem. Minorem probat multipliciter in quo tamen progreſſu abutitur appellatione maioris, & minoris. Prima probatio eſſe ſcilicet intenſionem caliditatis ipſam met caliditatem. probat enim primo loco de intenſione. Caliditas eſt intenſa ergo mediante aliqua intenſione. Sed non mediante intenſione alia a caliditas. Ergo intenſio caliditatis eſt caliditas. Probat non eſſe mediante intensione alia à caliditate. Quoniam cum detur etiam intensio intenſa. Si intensio intensionis eſſet alia ab intensione, eſſet proceſsus in infinitum. at non datur proceſsus in infinitum ergo, &c. Quod ſi reſpondeatur alicubi consiſtere, vt intensio intensionis ſit ipſamet intensio, eſt consiſtendum in primis vt ſcilicet intensio caliditatis ſit ipſamet caliditas. Conſequentia autem quod daretur proceſsus in infinitum patet: nam eſsent infinitæ intensiones ex conceſſione. At non dari proceſsum eiuſmodi in infinitum in præſentia; monſtrat dari enim proceſsum aliquem in infinitū ſcil. in ſubordinatis per accidens conceditur, at non in ſubordinatis per ſe demonſtrat in præſentia eiuſmodi proceſsum non futurum poſſibilem. Quia eſsent infinitæ per ſe cauſæ ſubordinatæ, & quoniam rederetur intenſum infinite intenſum. Probatio prima intenſio. prima eſſet cauſa cur caliditas eſſet intēſa, & intēſio. ſecunda cur prima intenſio fuiſſet intenſio; & tertia intenſio cur ſecunda idq; per ſe, & ſubinde ſuper ergo eſſent infinitæ cauſæ per ſe ſubordinatæ quod ſcilicet non conuenit. Probatio ſecunda intenſio quæ cauſa eſt quamobrem caliditas ſit intenſa, eſt vel magis intenſa quam caliditas, vel ſaltem æque intenſa cum ſit cauſa, immo potius primum ob axioma propter vnum quodq; tale, & illud magis infinitæ. ergo eſſent intenſiones ſaltem æquales in eodem ergo illud infinitè intēſū.

Examen primæ probationis.

Propoſitio maioris rationis, ex ſyllogiſmi neceſſarij falſa eſt ex proxime dictis, & diſtinctione eget. Quæ ſunt eadem eidem re, & ratione ſunt inter ſe eadem non autem quæ ſunt eadem re ſolum ex Ariſtotelis doctrina memorata 3. phyſ. tex. 21.

Examen prima probatio minoris.

Ad probationem minoris cum dicitur intenſione dari intenſam, non eſt verum intēſionem eſſe intenſam, niſi vt quo, non autem vt, quod vt de vnitate dicitur quæ definitur eſſe id quo vnum, quodq; vnum dicitur. re ergo vnitas

quoq;

quoq; erat vna aliqua vnitate, & illa alia vnitate ergo procedetur in infinitũ reſponſio eſt vnitatem non eſſe vnam niſi vt quo non autem vt quod: proindeq; non vere dici vnitatem vnam, pariter intenſio non eſt intenſa: ſed eſt id quo aliquid intenſum dicitur. Ceſſant ex hoc vno fundamento conſequentię.

Secunda probatio minoris.

Intenſio caliditatis non eſt in alio prædicamento quam in prædicamento qualitatis, & non eſt alia qualitas à caliditate ergo &c. primum probat ex enumeratione nimirum, non eſt in prædicamento ſubſtantiæ, non quantitatis, non relationis &c. Secundum probat. Quoniam caliditas a nulla alia qualitate denominatur. At denominatur ab intenſione. Ergo inteſio non eſt vlla alia qualitas. Maiorem probat inductione non enim denominatur à frigiditate, nec ab humiditate. Deinde probat ratione per hoc lemma. Si A caliditas denominatur à qualitate B qualitas B eſt caliditas A.

Ratio. Non enim ſit B A. vel pars ipſius A. ad corruptionem Ergo B. nõ corrumpetur itaq; A. & ſuperſit A. erit adhuc caliditas intenſa, & non denominabitur à, B, quia tunc B. non etir tres ab aliqua qualitate, alia à ſe ipſa denominabitur, quoniam ad corruptionem B. non ſequitur aliquam aliam qualitatem de nouo denominare ipſum A. denominabitur ergo A. corrupto B. intenſum à ſe ipſo. Igitur tunc erit A. intenſio ſui ipſius, Quo circa ita quoq; à principio. Secus enim A. corrupto B. non diceretur intenſum. Cuius oppoſitum ſatis patet.

Examen. Intenſio caliditatis eſt in prædicamento qualitatis; ſed reductiuè, vt modus qualitatis, non directè; denominaturq; A.B. caliditas, vt à modo, non vt à qualitate. Hinc ſoluitur proſyllogiſmus ad maiorem. Qui etiam ex alio capite ſoluitur, ex defectu ſcilicet progreſſus ſyllogiſtici. Nam proponit concluſionem vniuerſalem, ſiue lemma vniuerſale. ſi caliditas A. denominatur à qualitate B. qualitas B. eſt caliditas A. at in progreſſu reſtringit A. ad caliditatem intenſam, & B. ad intenſionem, vt lemma ſit idem cum priore concluſione, adeoq; ſubſit ſuſpicio petitionis principij. Addo ſecundum quod ſumit ſcilicet non denominari caliditatem ab alia qualitate, non ſatis cohærere philoſophorum nuncupationi, qui caliditatem ignis ſiccam, caliditatem aeris humidam aſſerunt, & hæc de intenſione pro qualitate intenſa nam pro mutatione ex ſuperioribus placitis eſſet potius reponenda in prædicamento paſſionis.

Tertia probatio eiuſdem minoris.

Intenſio caliditatis non eſt qualitas differens à caliditate nec ex genere primarum, nec ex genere ſecundarũ. Ergo intenſio caliditatis eſt ipſamet caliditas. Non eſt alia qualitas prima quoniam non intenditur qualitas prima ex alia qualitate prima ſcilicet caliditas ab humiditate, vel à frigiditate, &c. Non eſt qualitas ſecunda intenſio. cum enim qualitas ſecunda naſcatur ex primis etiam commiſtis non intenderetur qualitas prima niſi poſt primam commiſtionem. Quod abſurdum eſt.

Examen. Non eſt intenſio qualitas nec prima nec ſecunda ſed modus qualitatis, vt dictum eſt.

QVÆ-

Digitized by Google

QVÆSTIO II.

Annexarum. vtrum qualitas ſumma ſit remiſſa.

Poſitio prima affirmatiua eſt Suiſſeth.

QValitas ſumma omnis eſt remiſſa.

Ratio poteſt eſſe.

Omnis qualitas finita eſt remiſſa. Qualitas ſumma eſt qualitas finita. Ergo qualitas ſumma eſt remiſſa. Maiorem autem ita probatur Omne quantum finitum eſt paruum. Omnem paruum remiſſum ergo. Omnem quantum finitum eſt remiſſum.

Examen. Propoſitio. Omne finitum eſt paruum falſa Gigas enim infra latitudinem humanam non eſt paruus: at eſt finitus non eſt autem paruus Gigas, quia eſt homo maximus. Mundus itidem eſt finitus at non paruus.

Inditium. Repugnant meo iudicio qualitatem eſſe ſummam, & eſſe remiſſam, cum ſumma qualitas ſignificet ſumme intenſam qualitatem, at ſume intenſum, & remiſſum repugnant. vel ergo non datur ſumma qualitas ſi ſcilicet intenſionem in infinitum cogitaremus procedere, vel ſi datur ſumma ea non eſt remiſſa ſumma vero datur phyſice, & naturaliter non mathematice ſicut etiam magnitudo maxima datur naturaliter, tum ſimpliciter: eſtq; magnitudo vniuerſi vel in data ſpecie, & eſt maximus homo in humana ſpecie: at mathematice concipitur infinita auctio magnitudinum ex lib. 10 elem. in poſtulato pariter gradus intenſionis mathematice poſſumus augere duplicando, vel aliter multiplicando. at naturaliter conſiſtit ex. gr. inter octo gradus ad quos cum peruenit, eſt ſumma, dicamus ergo (eritq; probabiliſſimũ) naturaliter datur ſumma qualitas v. g. ſumma caliditas qualis eſt ignea & hæc nullam remiſſionem patitur, at mathematice quatenus in nobis eſt multiplicare gradus quotquot fuerit, & in infinitum multiplicando procedere. hoc modo poſſumus qualitate naturaliter ſumma maiorem excogitare; adeoq; illam, & minorem non tamen remiſſam dici poſſe arbitror cum ad intenſionem ſatis ſit exceſſus dimidiorum graduum. hocq; ſi ſimpliciter intenſum accipiamus, at ſi comparatiue nihil obſtat dicere ſummam minus intenſam qualitate ſexdecim graduum ſi aliqua talis detur, aut potius concipiatur.

QVÆSTIO TERTIA.

Annexa de terminus ac eorum explicatione.

MAgnum ſane accipient firmamentum dicta ex declaratione vocis, diſtantiæ, impropoſito ex diuiſione reliquorum terminorum in hac controuerſia de intenſione, & remiſſione ſumptorum.

ARTICVLVS PRIMVS.

De voce, & ſignificatione diſtantiæ.

Cum receſſus importet diſtantiam, & ſubinde diſtantiæ augumentum acceſſus verò, & appropinquatio diſtantiæ diminutionem. Oportet prius declarare, quæ poſſit eſſet diſtantia inter non gradum, & gradum, & quomodo eſſe poſſit. Conſiderat Pomponatius diſtantiam proprie dici inter ea, quæ ſunt in loco proprie enim diſtant, quæ ſecundum locum ſimul non ſunt. ſicut ſimul eſſe dicuntur, quæ in eodem loco ſunt primo. Vnde proprie diſtant inter quorũ loca ſpatiũ intercedit. Hæc Pomponatius. lib. de int. & rem. ſect. 2. c. 1. at non rectè vtitur dicto Ariſto. de ipſo ſimul, non. n. Ariſt. 5. phyſ. loco indicato de finir ſimul in vniuerſum, ſed ſimul loco verba ſunt. „ Simul igitur dicuntur eſſe ſecundum locum, quæcunque in vno loco ſunt primo: imo Ariſtoteles in poſt prædicamentis inter ſignificationes vocis, huius nullam huiuſcemodi localis ſimul mentionem fecit. Vnde melius idem Pomponatius cap. eod. quart. modo quamlibet quantitatem ſaltem continuam diſtantiam facere. Ego hac in re dicerem, ſi ſummam proprietatem attẽdamus. Spatiũ inter duo quanta pōne habentia vel eorũ terminos interiacens eſt diſtantia. Attamẽ ſecũdo etiam loco in ijs, quæ poſitionem non habent diſtantia agnoſcitur: nimirum horam primam à ſexta diſtare quinque interpoſitis horis dicimus, & motum ſolis per arietem; finem ſcilicet eius, & principium motus per Cancrum interponi motum per Taurum, & geminos eoque inter ſe diſtare aſſerimus. at vero in tota latitudine vocis cum proprietate acceptæ interuallum etiam quantitatis diſcretæ continet quis enim non ſentit binarium à ſenario diſtare tribus interpoſitis numeris ternario, quaternario, & quinnario. Propiè hoc modo licet inæquali proprietate inter quaſcunque duas quantitates non inter ſe continuas quæcunque intercedit quantitas earum diſtantia eſt: dico autem quæcunque continuæ non ſunt: nam inter duas inter ſe continuas partes nulla diſtantia eſt. ſit linea

a b c d

a.d in partes ab. bc. cd. diuiſa. Ita rũ inter Ab. bc. continuas], & terminas nulla diſtantia intercedit: at inter ab. cd. diuulſas intercedit bc. Eaque eſt earum diſtantia: Huiuſmodi diſtantia non poteſt concipi inter non quantum, & quantum. ſiue non quantum negatiuè ſumatur, ſiue ſumatur pro indiuiſibili termino quantitatis. Se ponamus, & probemus concluſione.

Concluſiones.

Concluſio prima. Secundam propriam ſignificationem diſtantiæ non diſtat: non quantum à quanto.

Ratio. Sit quantum A B. ſeu linea, ſeu aliud quantum continuum. Dico non diſtare ipſum proprie à non quanto; neque etiam ab indiuiſibili eius termino. A. qui terminus ipſe quoque, vt indiuiſibilis eſt non quantum. Quoniam inter A B. & non quantum negatiue, & inter A B. & A. terminum nullum quantum intercedit: cum neque aliud ibi quantum ab ipſo A B. ſit fingere: Ergo nulla intercedit proprie diſtantia.

Coroll. Hinc etiam non gradus à gradu: & gradus à non gradu, non diſtantia propria diſtantia. Quoniam nulla inter ipſos quantitas (intenſiua ſcilicet) intercedit: qua ſola quantitate intenſiua poſſunt ipſi diſtare.

Concluſio Secunda. Pars à toto, & contra totum à parte non diſtant propria diſtantia.

Ratio. Sit bipedale A C. in duos pedes A B. B C. ſectum.

Dico

Digitized by Google

Dico totum à neutra parte propria diſtantia diſtare. nam pars AB eundem terminum habet cum toto ſcilicet. A principium, & adeoque eſt continua pars toti, & non diuulſa, aliquaque diſtantia diſiuncta. Idem de parte B.C.

Concluſio tertia. Differt tamen totum A C. à parte A B. exceſſu B C. vt hoc modo: ſi diſtantia attribuitur toti, & parti diſtantia importet exceſſum: & eadem diſtantia exceſſum importante intercedit inter gradum, & non gradum: diſtat enim gradus à non gradu exceſſu, qui eſt quantitas ipſiuſmet gradus, nempè gradus excedit non gradum tota ſua quantitate.

Concluſio quarta. Diſtantia hæc ſecunda ſcilicet exceſsus inter gradum. & non gradum: totum, & partem non præbet proportionem geometricam: ſed arithmeticam tantum.

Ratio. Præbere proportionem arithmeticam certum eſt, cum conſtet ipſa in exceſsu: at non præbere geometricam, neque admittere. Eſto A B. octo graduum, vel partium quaruncumque, & ponatur in quacunque libeat proportione ad non gradum, aut ad non quantum. Ponatur in octupla proportione, quæ videtur ſententia Suiſseth & accipiatur eiuſdem A B. octaua pars habebit ad eiuſmodi partem proportionem octuplam, at habent eandem proportionem octuplam ad non gradum, vel ad non quantum. Ergo non quantum, & octaua pars erunt æqualia. Ad quæ enim idem habet æqualem proportionem ſunt æqualia. prop. 9. 5. elem.

A B

Corell. Concluditur hinc quantum ad non quantum habere proportionem infinitam: Statuatur enim quæuis finita puta millepla ex.gr. & accipiatur datę A B. pars milleſima, vt eſt quantitas continua in infinitum diuiſibilis. habebit ergo A B. ad eiuſmodi partem proportionem milluplam, ac eandem habet proportionem ad non quantum. Ergo pats milleſima. hoc eſt quantum aliquod, & non quantum erunt æqualia. Idemque concludetur quantumumque proportionem: tribuamus quanto ad non quantum.

ARTICVLVS SECVNDVS.

De diuiſione in partes.

Diuiſio in partes, vel eſt in partes æquales, vel in partes proportionales. diuiſionem in partes ęquales non procedere in infinitum omnes facile fatentur, & Ariſtoteles aſseruit in 1 phyſic. ac de diuiſione in partes proportionales naſcitur error in aliquibus, qui credũt ex eiuſmodi infinita diuiſione, & ex partibus: ita diuiſis reſultare infinitã quantitatẽ: ita plerumq; Suiſ. ſit cõcluſio.

Concluſio. Diuiſio continui in partes proportionales procedit quidem in infinitum, ſed non facit quantitatem, niſi finitam, & minorem toto diuiſo. Sit A B. Quantum continuum octo pedum diuidatur bifariam in C. deinde C B. bifariam in C. EB. in F. F B. in G. & ſubinde in infinitum. nunquam tamen partes diuiſæ ſimul aggregatæ octo pedes ſuperabunt: imo neque ad eos pertingent: nunc ſcilicet AC. erit quatuor pedum. C E. duorum E F. vnius FG. dimidij, quæ partes ſimul pedes 7. dim. faciens. reliqua verò. FG. diuiſa, & ſubdiuiſa non excedet dimidium pedem quanta ipſa eſt: imo neque æquabit, quia ob infinitatem diuiſibilitatis alquid ſemper citra B. reſtabit, vt nunquam integrum ſemipedem expleat diuiſio.

Corol. Quocirca, qui ex diuiſione infinita in partes proportionales, quæ infinitum potentia facit, arguit infinitatem actu. Sophiima committit, vt Suiſſeth. interdum.

Digitized by Google

ARTICVLVS TERTIVS.

Sporadica quædam continet de appropinquatione, ac diſtantia, &c.

Appropinquatio, vel dicit motũ ipsũ, vel ſpatiũ propĩquus factũ nõ agimus hic vt de motu, ſed vt de ſpatio propinquiore facto. Conſidero quædã Põpon.

Pomponat. De intenſ. & remiſſ. ſumm. 3. cap. 4.

Concluſio. Appropinquare nullo modo poteſt eſſe formalis ratio intenſi.

Ratio. Appropinquare, vel ſignificat negationem diſtantiæ ſecundum totum, aut ſecundum partem, vel ſignificat negationem differentiæ ſecundum totum, aut ſecundum partem, vel ſignificat minus diſtare; Sed ſecundum nullam harum ſignificationum appropinquare poteſt eſſe ratio formalis intenſi: ergo appropinquare nullo modo poteſt eſſe ratio formalis intenſi: Probat aſſumptũ ſecundũ ſingulas partes: Si appropinquare, ſecundũ negationẽ *2. primam.* hominis diſtantiæ à ſummo eſſet rõni formalis intenſi, ſolũ ſũmũ eſſet intensũ At non ſolũ ſummũ eſt intensũ. Ex omniũ ſentẽ, ergo appropinquare ſm̃ negationẽ. Si appropinqure, vt ſignãt negationẽ partis diſtãtiæ à ſũmo eſſet rõ *2. ſecundã.* formalis intenſi nihil eſſent intenſum, niſi vt conſideraretur in habitudine ad ſummũ: ſed hoc eſt falſum ergo. Probat aſſumptũ, nam poteſt concipi qualitas quatuor gradũ intenſa ad qualitatem, vt duorũ graduũ abſq; vlla relatione ad ſũmũ. Nam ſi vt negationem omnis differentiæ ſignificat appropinquatio *2. tertiam.* eſſet ratio formalis intenſi ſolum ſummum eſſet intenſum. At non ſolum ſummum eſt intenſum, &c. ergo, &c. Quoniam etiam ſi nihil ſit intenſum, *2. quartã.* niſi vel ſimpliciter, vel ſecundum quid, quid conueniat cum ſummo non ſequitur tamẽ quod conuenire cum illo ſit ratio formalis intenſi. ſicut etiam ſi nihil eſt homo aſſimiletur Deo tamen Deo aſſimilari non eſt eius ratio formalis. Appropinquare, vt ſignificat minus diſtare non eſt ratio formalis *2. quintam* intenſi. Quoniã ſummũ tũ nõ eſſet intensũ. Quoniã etiam ſi intenſum, quod *Ratio prima.* non eſt ſummũ minus diſtet à ſummo quã aliud intenſum datum tamen ob id minus diſtare eſt eius ratio formalis, cum poſſit intrinſecè aliquid cognoſci *Ratio ſecunda.* eſſe minus intenſum quantũ, qũ non dignoſcatur ſit minus diſtare à ſummo.

Examen. Excluſio ſecundæ ſignificationis ſiue appropinquationis ſecundum, ſecundam ſignificationem acceptæ non eſt valida conſequentia ſiquidem malè nititur, & aſſupmto æquiuoco. Conſequentia inquam claudicat cum à re ad conſiderationem transferatur. Oportebat autem eſſe. Si appropinquare, vt negat diſtantiam ſecundum partem à ſummo. eſſet ratio formalis intenſi non eſſet intenſum, niſi in habitudine ad ſummum à ſimili ſi ratio formalis hominis eſſet animal rationale, non eſset homo, niſi animal rationale daretur, at non ſequeretur, ſi ratio formalis hominis eſset animal rationale, non eſset homo, nisi consideraretur animal rationale, nam faciamus à nemine conſiderari animal rationale nonne adhuc eſset homo? Aſsũptum quoque æquiuocationem patitur tranſit enim ab intenſo ad intensius, at differunt, vt antea quoque monui. q. 22. in iudicio, & nunc exemplo inſuper declaro. Magni, & maioris eſt aliquis pygmæus, alio pygmeo maior, at nullus pygmæus magnus, cum sit quiſque pygmæus in ſua ſpecie ſcilicet humana paruus, at etiam ſi concluſio admitteretur pro vera, ratio tamen infirma.

Concluſio ſecunda Pomponatii.

Diſtare à ſummo non eſt de intrinſeca ratione remiſſi.

Ratio. Si diſtare à ſummo eſset formalis ratio remiſſi, vel eſset, ac diſtare ſignificat intercedere medium inter ipſum, & ſummum, vel vt ſignificat diffe-

differentiam à ſummo, vel vt ſignificat maiorem diſtantiam à ſummo reſpectu alterius remiſſi, ſed nihil horum ergo. Probat aſſumptum, quoniam licet omne remiſſum diſtet à ſummo omnibus dictis modis attamen non eſt ea diſtantia ratio formalis remiſſi. Quoniam ſcimus gradus duos eſſe remiſſos præ gradibus quatuor abſque eo, quod referamus ad ſummum gradum.

Examen. Tranſit argumentum à remiſſo ad remiſſius quocirca æquiuoco vtitur. videatur iudicium quæſt. 22. in calce.

Concluſio tertia Pomponatij.

Intenſio non debet attendi penes diſtantiam à non gradu, dum diſtantia ſumatur abſolutè, & abſque relatione ad aliud minus diſtans.

Ratio. Quoniam diſtantia à non gradu non poſſit capi, niſi comparatiuè ſcilicet pro magis diſtare alterius altero à non gradu. v. gr. intenſum magis diſtat à ſuo non gradu, quam remiſſum ab eodem.

Examen. At falſum eſt diſtantiam à non gradu non poſſe hic capi, niſi pro eo, quod eſt magis diſtare. Significat enim abſolutè diſtare, vt diſtare dicit exceſſum veluti ſupra notauimus, nempè vnumquodque diſtat à non gradu, quot gradibus excedit non gradum. excedit autem toto ſe ipſo vnumquodque non gradum ſuum. v. g. qualitas ſex graduum excedit non gradum tota ſui quantitate ſcilicet ſex graduum, & eius pariter intenſio eſt ſex graduum quæſt. hac art. 1. concl. 3.

Digreſſio in qua iudicium diſputationis huius penes, quid intendatur intenſio, & remiſſio aſſertur.

Nunc quod probabilius in tota hac controuerſia arbitrer, breuiter expono. iam quoque iudicium meum multa in parte expoſui ad Calce quæſt. 22. non muto, ſed declaro, & locupleto. Erat iudicium intenſam qualitatem exigere, vt medietatem ſaltem qualitatis exciperet. verum iudicium medietatis à ſummo, vt à primo pendere. Dicamus nunc diſtinctam cognitionem medij, & exceſſus, ac quantitatis pendere à ſummo. nam eſto cognoſci aliunde quantitatem graduum qualitatis. ſint ſex, ſint ſeptem ni conſtet, quot ſint ſummæ caliditatis gradus non cognoſcimus vtrum ea graduum quantitas magna, ac multa ſit, vtrumque ex ea qualitas intenſa conſtituatur: nam ſi ſumma qualitas eſſet centum ex. gr. graduum ſeptem gradus remiſſum fuerint: at ſi ſumma intra octauum gradum contineatur. facit intenſam: hoc itaque modo intenſio ex ſummo ſolum diſtinctè cognoſcitur, & remiſſio pariter. nam paucitas graduum non ſatis per ſe declarat remiſſam qualitatem, niſi conſtet multo pluribus gradibus ſummam potiri, adeoque ipſam ab ea longè recedere. Ex quo fundamento conſtat opinionem dimittendam, quæ mihi quondam placuit. intenſionem deſumi ex receſſu à non gradu. Et ratio erat, quia receſſus à non gradu, ac diſtantia ab eo importat gradus diſtantis. vnumquodque enim diſtat à non gradu tot, quot habet, gradibus ex proximè dictis. attamen non ſufficit ad dignoſcendam intenſionem nouiſſe quantitatem graduum; ſed oportet inſuper cognoſcere quantum ij gradus abſint à ſummo pro diſtincta cognitione. Contrariæ autem rationes Suiſſeth. iam ſolutæ ſunt, & fundamenta ſolutionis omnium eiuſmodi rationum duo ſunt alterum quod. Diſtantia à non gradu non admittit proportionem finitam geometricam inter gradum, & non gradum. Sed ſolam arithmeticam. at ex geometrica proportione, eiuſque ſuppoſitione procedunt; aliquæ eius

rationes.

rationes. Alterum fundamentum eſt non reſurgere ex infinita diuiſione in partes proportionales quantitatem vllam infinitam actu; ſed ſemper minorem eo toto, quod einſmodi diuiſione diuidendum ſumpſimus; vt ſi fuerit illud octo pedum nunquam infinita diuiſio ad octo pedes pertingere poſſit. hæc duo fundamenta rectè adhibita omnes viri rationes ſoluunt.

Additio. Dum dixi data qualitate ſeptem graduum non conſtare adhuc de eius ntenſione, & remiſſione, niſi conſtet quot graduum ſit ſumma qualitas, centumne, an &c. declaro non ſupponi tum à mediationem octo graduum communem Scholæ, vt enim conſtaret, quæ ſit ſummæ intenſa qualitas, nec aptari gradus à me ſumi, tum pro eiuſmodi gradibus, ſed pro partibus incertis quantitatis intenſiuæ ſupponens; etiam incertam adhuc ſummam intenſionem numerumque quot eiuſmodi gradus eam conſtituant.

De motu locali remiſſiue, & de accretione.

De motu locali, vt ritè agatur prius de loco agendum; illuc ergo reijciemus poſtquam ſcilicet de loco egerimus, & de tempore, &c. Accretio autem propria pertinet ad animata; vt differendo quoque ſit eius explicatio.

Finis Libri Octaui.

SCI-

SCIPIONIS CLARAMONTII CÆSENATIS

De Communibus omnium rerum naturalium Principijs, & Affectionibus.

LIBRI VNDECIM.

DE LOCO, ET TEMPORE.

LIBER NONVS.

EGimus de motu in vniuerſũ, ac mutatione, ac de eius ſpeciebus; diſtulimus motum localem poſt loci, & tẽporis explicationem, ſine quorũ cognitione non poteſt is tradi ſicut etiam alio de argumentatione diſſertationẽ ab eo loco reiecimus nunc ergo de loco, poſteaq; de tẽpore agam: ordinem ſcilicet Ariſtot. imitando qui poſt locum tempus expoſuit. Dubitationes de loco, totaq; de eo doctrina ardua eſt, & multis implicata difficultatibus, vt nedum Ariſtoteles dogmata inter ſe pugnare videantur: ſed res ipſa ex diuerſis partibus concepta repugnantes inter ſe notiones exhibere argumentum difficultatis præbet opinionem diuerſitas nedum in diuerſis ſcholis, ſed in ſchola ipſa peripatetica inter grauiſſimos interpretes. ea quæ loco ineſſe videntur euidentia quadam phiſica, adeoq; ab Ariſtotele pro principijs ſumpta ſunt. locatum contineri à loco, ita vinum contineri ab amphora, quæ inſtar loci eſt piſcem ab aqua, ſunt autem duo loci communis, & proprius. communis qui nedum datum corpus continet ſed plura cum illo. Ceſena ex. gr. nedum me continet, ſed alios Ceſenates eſt itaq; Ceſena locus Communis, at proprius mihi locus eſt hæc pars cubiculi quam modo occupo cum aere, qui me circuendo vndiq; tangit de proprio concipitur cum contento corpore æqualitas, niſi enim æqualis, aliquid præter me comprehenderet contra ſuppoſitionem aliud præterea de loco conſpicitur ad illum ferri corpora, ad ſua ſcil. quæq; corpora loca terram deorſum, ignem ſurſum, feruntur, quæ præterea locali motu feruntur quin ſint in loco non vĩdetur poſſe in dubium reuocari, at contra hæc ipſa inter ſe pugnare videntur aduerſus enim continentiam facit terræ locus quem centrum vniuerſi paſſim dicunt, at centrum, & punctum

non

non continet corpus repugnat præterea ſupernæ ſphera, quæ cum ſit in loco mouetur locali motu non tamen ab alio corpore continetut in Ariſtotelis ſecundum plurimos inter præſertim dogmate qui neuult inane illud quod à corpore locato impleri videtur multis, vllo modo dari illudq; eſſe locum. Quo dogmate recepto alia ſurgit dubitatio quomodo poſſit locus proprius eſſe æqualis locato ſcilicet ſuperficies ambiens corpore nulla enim inter crine dimenſum, & ſuperficiem æqualitas duabus ſolis dimenſionibus conſtantem. Hæc, & alia nonnulla ſunt, quæ loci cognitionem implicatam reddunt cumq; corpora ad ſua loco moueantur videntur ab illis vel perfici, vel conſeruari, at quæ conſeruatio à corpore continente v.gr. aquæ ab aere, aeris ab igne cum aer in aquam agat perpetuo, & ignis in aerem eumq; ſi præſtet viribus in ſe conuertat? immobilis videtur de ſe eſſe locus ſecus ſi mobilis eſſet, contingeret locatum corpus quieſcens, & immotum tamen mutare locum adeoq; moueri loco, at quidnam eſt corpus continens ſiue aqua ſit ſiue aer, quod à ventis vel alio mouente non moueatur vt contentū aliquod corpus, & quieſcens alia mox, & alia ſua parte, & ſuperficie occupet, & tangat. Hæc ſi dicamus ſuperficiem corporis ambientis eſſe locum, at ſi dicamus eſſe illud interuallum trine dimenſum inter continentis corporis ſuperficiem vel volumus eſſe ſubſtantiam adeoq; corpoream ſubſtantiam & duo corpora ſe penetrarent locatum, & locum vel volumus eſſe accidens, & erit aliquod accidens abſq; ſubiecto trinum enim illud interuallum, & ſpatium abſq; locuto nulli ſubiecto inerit. cum tot ergo difficultates obſtruant ad obſcuræ huius rei cognitionem aditum eas ſingillatim aggrediamur iuxta methodi canones at præmitto declarans amplius, quod tetigit, ſcilicet de natura, & eſſentia loci controuerſiam ad duo præſertim capita reduci vtrum ſit trinum interuallum an ſit ſuperficies concaua corporis continentis exemplo vaſis hanc de loco controuerſiam explico ſit amphora vel aliud vas vinarium vino repletum concipitur cum ſuperfices concaua vaſis, ſiue ligneum ſit, ſiue teſtaceum, & concipitur inter eam ſuperficiem intercapedo ac trinum interuallum, quòd metiuntur geometræ ad diudicādum quantum vini continere poſſit aut continuerit eſt ergo præcipua dubitatio, & quæſtio vtrum vini locus ſit concaua illa ſuperficies an interiectum trinum interuallum. ſuperficiem concauam locum eſſe aſſerit Ariſtoteles at interuallum Ioannes Grammaticus, & alij multi; Nunc diſputationem in quæſtiones, & articulus diuidamus procedet autem quæſtio. An ſit. ſequetur quæſtio quid ſit; poſtrema erit qualis ſit.

QVÆSTIO PRIMA.

An ſit locus vnicum articulum continet.

Poſitio prima. Quæ tamen nullius fuiſſe videtur cum Ariſtoteles. dicat omnes dixiſſe locum eſſe at Zenonis ſolum dubitandi (arbitror) cauſa obiecit aſſerentibus dari.

LOcus non datur in rerum natura.

Ratio prima, quæ eſt Zenonis penes Ariſt. 4. phyſ tex. 12.

Si omne quod eſt in loco eſt; erit etiam locus ſi ponatur locus eſſe, in loco ſed non eſt ſcilicet locus in loco, nam & ille locus in alio loco, atq; ita in infinitum. Ergo non omne quod eſt, eſt in loco.

Ratio ſecunda ibi penes Ariſtotelem tex. 14.

Si omne corpus eſt in loco, & in omni loco eſt corpus ſed non in omni loco eſt corpus. Ergo non omne corpus eſt in loco. Supponit arguens conſequentiam, & probat aſſumptum ſi in omni loco eſt corpus hoc eſt ſi omnis locus plenus ſit, non poterit id quod augetur locum habere in quem extendatur. Sed quod augetur habet locum in quem extendatur vt plantæ, & animalia. Ergo non in omni loco eſt, ſiue non omnis locus plenus eſt corpore.

Examen. Hæ rationes non probant vere nuſquam locum dari, neq; nullum locum dari ſed probant non eſſe omnia quæ ſunt in loco ita prima ratio non omne corpus eſſe in loco: ſecunda attamen cum dicat philoſophus in calce eiuſdem tex. 14. „ Propter hæc ergo non ſolum quid eſt ſed etiam ſi eſt dubitare neceſſe eſt, „ Locum habent in hac quæſtione, & rationes, & ſolutiones earum: cum præſertim falſis vtantur. Prima ergo ratio in antecedente conſequentiæ tranſcendit non enim dicitur omne quod eſt eſſe in loco ſed omne corpus eſſe in loco ideoq; concluſio eſt vera non omne quod eſt eſſe in loco. n. accidentiam non ſint in loco: & hoc importat reſpōſio Ariſtotelis tex. 28. dicit enim locum eſſe quidem in aliquo ſed vt color in corpore accidens ſcilicet in ſubiecto non vt in loco. imo etiam partes corporis non ſunt in loco actu ſed in toto vt clarius poſtea ſuo loco. Secunda ratio patitur inſtantiam ad conſequentiam proſyllogiſmi falſa enim eſt cum corpus replens locum poteſt denſari adeoq; in minorem contrahi locum, aliamq; partem concedere corpori aucto ita aer plantis, & reliquis animalibus, aqua maritimis D. Th. poſt Auerroem alias rations in Ariſtoteles pro hac negatiua locis poſitione interpretantur, quas ſcilicet Ariſtoteles habet tex. 8. 9. 10 11. at ſimplicius, & Philoponus eas ſuſcipiunt pro dubitationibus aduerſus poſitiones quidditatis quibus ego adhereo potius nam ſingulæ rationes aduerſus loci exiſtentiam non ſunt ſed omnium ſimul congeries quocirca pro vnica ratione fuiſſent exponendæ reſultante ex pluribus membris ac Ariſtoteles eas diſtinguit diſtinctæ autem naturam loci difficilem cognitu reddunt non autem eius exiſtentiam demoliunt.

Poſitio ſecunda communis ſchola, & ſcholarum ex Ariſt. tex. 16. lib. eod. Dicunt enim omnes aliquid eſt locus.

Locus datur in rerum natura Ariſtoteles pluribus rationibus concluſionem probat in eod. lib. 4. in initio.

Prima

Prima ratio Ariſtot. tex. 3. d. lib. 4.

Eſt ex tranſlatione corporum, vbi enim nunc aer eſt, illuc ſuccedit aqua, & viciſſim. Cumque locus permaneat diuerſis corporibus egredientibus, & ingredientibus neceſſe eſt locum à corporibus eiuſmodi eſſe diuerſum, vt ratio hæc colligatur. Quod idem permanet diuerſis in illud corporibus ingredientibus, & egredientibus exiſtit à corporibus eiuſmodi aliud. At locus diuerſis corporibus ingredientibus, & egredientibus ; idem permanet. Ergo loco exiſtit alius à corporibus eum ingredientibus, & egredientibus. Maiorem ſupponit: minorem probat quoniam, vbi nunc eſt aer, ibi deinceps ſit aqua, ibidem inquam, vt reſtet locus idem etiam ſi corpora varia ingrediantur, & egrediantur.

Secunda ratio tex. 4.

Ad cuius diuerſas partes corpora diuerſa mouentur ſuapte natura illud, & re ipſa exiſtit, & diuerſam in diuerſis partibus virtutem habent. Ad loci diuerſas partes diuerſa corpora ſuapte natura feruntur. Ergo locus reipſa exiſtet, & diuerſas in diuerſis partibus virtutem obtinet. Minorem probat etenim ſurſum, & deorſum ſunt diſtinctæ, & diuerſæ loci partes, & ſurſum hæc corpora feruntur ſcilicet leuia: deorſum feruntur alia ſcilicet grauia. Notat vero Ariſtoteles ſurſum, & deorſum, dextrum, & ſiniſtrum, ante, & retro, & dici reſpectu noſtri, & ſecundam poſitionem, qua ratione idem ſurſum eſſe poteſt, & deorſum ſcilicet, qui in montis appendice reperitur eſt ſurſum reſpectu exiſtentium in valle, at deorſum reſpectu eorum, qui in vertice, & dici, & eſſe determinata in natura. Surſumque ita eſt illud, quo feruntur leuia, & præſertim ignis: deorſum quo grauia, & præſertim terra, & terrea, quæ determinata ſunt in natura ſurſum, & deorſum ſunt vero ſpecies, & differentiæ loci.

Tertia ratio tex. 6. ex aliorum auctoritate.

Ponentes vacuum ponunt locum cum ſit vacuum locus priuatus corpore. Heſiodus etiam videtur chaos pro loco poſuiſſe. Primum enim chaos conſtituit deinde illuc motam aſſerit terram. Quaſi ſcilicet prius oportuerit eſſe receptaculum rebus.

Examen, & iudicium.

Has rationes omnes Auerroes dialecticas arbitratur non demonſtratiuas. Idque etiam profitetur Tolerus, & ego ſubſcribo de tertia ex opinione admittentium vacuum, & Heſiodi dicto nemo dubitare poteſt, quin probabilis ſit deſtituta caractere demonſtratiuo: præcedentes etiam duæ ſupponunt locum eſſe non demonſtrant. Prima enim dicit in eodem loco ſuccedere varias ſibi corpora aerem, & aquam, ſupponit ergo ratio id in quo ſibi ea corpora ſuccedũt eſse locũ: non autẽ probat, at probat, ſuppoſitum eiuſmodi locũ diſtingui à corporibus in ipsũ ingrediẽtibus, ab eoq; recedẽtibus. Secũda quoq; dum ſupponit ſurſum, & deorſum eſse ſpecies loci, eaq; dari non etiam ſupponit locum eſse, cuius illa ſunt ſpecies? Quid ergo dicendum? Eſse ſcilicet per ſe manifeſtum locum eſse per ſe autem manifeſta ſenſu ipſo conſpiciuntur, & obſeruantur, atque ita obſeruamus locum ſenſu: eſt in loco res, & nomen, rem ipſam voco corporum naturalium eſse receptaculum. Marmor ex. gr. non recipit intra ſe hominem, aut aliud corpus ſi in illud penetrare contendat: at aer recipit. Vbicumque manet homo in aliquo receptaculo eſt vel aeres, vel aquę idemq; de omni alio naturali corpore.

Eſſe itaq; omne corpus naturale in aliquo receptaculo eſt per ſe manifeſtum. quoad nomen autem ex vſu vocatur locus latine, græce τόπος, & alibi aliter, quæ nomina receptaculum dictum ſignificant. Rem itaque à nomine ſignificatam eſſe receptaculum ſcilicet corporum naturalium eſt euidens: nec probandum ne per ſe notum per non per ſe notum probetur contra Methodum, & admonitionem Ariſtot. 2.Phyſic.tetx. 6.

Inſtitutio ad indaginem quidditatis loci.

Tranſeundum nunc eſt poſt quæſtionem, an ſit ad quæſtionem, quid ſit quæ in plures partes ſpargitur. Primum quidem in duas in indaginem ſcilicet generis, & in indaginem differentiarum, at vtraque harum in minutiores ſtenditur. Indago enim generis, ac de eo diſputatio bipartitur alij enim genus eius ſubſtantiam faciunt, alij accidens: ſubſtantiam quidem qui cum materiam faciunt, Et qui formam, & qui corpus ſubſtantiale, vt Proclus. Accidens verò genus conſtituens, qui faciunt ipſum trinum interuallum ab omni ſubſtantia abiunctum; & qui faciunt ſuperficiem, vt Ariſtoteles, & qui in diſpoſitione collocant, vt Damaſcius. Indago pariter differentiarum multiplex eſt pro numero differentiarum, ac opinionum de illis diuerſarum diſtinguemus quæſtiones, & deinceps articulos.

Quæſtio ergo, quid ſit in duas ſecabitur in quæſtionem generis loci, & in quæſtionem de differentijs. Prima in tot articulos ſecabitur, quot ſunt poſitiones præcedentiam Scriptorum ſunt autem ſex, ex tribus quarum redigitur locus ad prædicamentum ſubſtantiæ; & ſunt locum eſſe materiam. Secunda locum eſſe formam. Tertia locum eſſe corpus ſubſtantiale, quæ videtur neceſſariò eſſe Procli Licij aſſerentis eſſe corpus animatum: ex alijs tribus in prædicamentum aliquod accidentale reducitur ſuntque. Locum eſſe poſitionis corporum definitionem, ac determinationem, quæ fuit opinio Damaſcij: locum eſſe ſuperficiem corporis ambientis, quæ eſt Ariſtotelis, & locum eſſe interuallum intra ſuperficiem ambientem, quæ eſt Ioannis Grammatici, & aliorum, tum terminatio poſitionis eſt accidens, tum ſuperficies, tum interuallum trinæ dimenſum. Quanta ſunt, ac in prædicamento quantitatis collocantur; quæſtio itaque de genere loci in ſex articulos ſecabitur. Vtrum materiæ ſit locus. Vtrum forma ſit locus, vtrum locus ſit corpus animatum: at quoniam Scoti videtur eſſe opinio, quam & illi ſequaces nonnulli tribuunt eſſe relationem hanc ſententiam art. 8. tangemus interponetur autem articulus ſeptimus ad maiorem de interuallo controuerſiæ diſcuſſionem. Vtrùm determinatio poſitionis ſit locus. Vtrum ſuperficies corporis ambientis ſit locus. Vtrum interuallum trinum intra ſuperficiem continentem ſit locus ſing illatim ipſos diſcutiamus demum probabili iudicio determinantes, quod nam genus, ac prædicamentum ſit loci.

QVÆSTIO II.

Eſt de genere loci.

PRIMVS ARTICVLVS.

Vtrum materia ſit locus.

Annotatio.

TRibuit hanc opinionem Ariſtoteles, Platoni in Timæo, quòd ſcilicet is ſentiat materiam eſſe receptaculum, qua de re poſtea. poſitio ergo. Prima eſt hæc, quæ Platoni tribuitur. Locus eſt materia.

Prima poſitio.

Locus eſt materia.

Ratio. Penes Ariſtotelem tex. 15.

Interuallum magnitudinis eſt materia. Locus eſt magnitudinis interuallum. Ergo locus eſt materia. Maiorem probare videntur: ſumendo indefinitum, & indeterminatum eſſe materiam: at interuallum magnitudinis eſt indefinitum, & indeterminatum: ergo interuallum magnitudinis eſt materia.

Secunda poſitio contraria: quam ſequitur Ariſtoteles, & Peripatetici omnes, at etiam verè platonici.

Locus non eſt materia, neque materia eſt locus.

Ratio. Locus eſt ſeparabilis à corpore locato abſque corporis corruptione, materia non eſt ſeparabilis à corpore, abſque corporis corruptione. Ergo materia non eſt locus, ſeu locus non eſt materia. Maior in primo modo concludendi planiſſima eſt: nam cum in motu locali corpus mobile ex hoc loco in aliud moueatur abſque vlla ſui corruptione, certum eſt locum ſeparari à corpore, & viciſſim corpus à loco: materiam verò non ſeparari à re abſque eius interitu ex ſuperioribus conſtat.

Examen, & Iudicium.

Ratio pro parte affirmatiua, in pro ſyllogiſmo ad maiorem ſumit, vt vniuerſalem propoſitionem omne indefinitum, & indeterminatum eſſe materiam. quod eſt falſum. indefinitum quidem, & indeterminatum ad formas, & ſpecies ſubſtantiales, indeque ad accidentarias eſt materia, at indefinitum ad quæuis differẽtias determinantes non eſt materia, nam genera omnia, etiã accidentaria; ita ſe habent ad ſuas differentias. Quale genus eſt magnitudo quæ à ſuis terminis determinatur, vel ſecundam ſpeciem, vt ſuperficies à lineis à quibus, vel in triangulum contrahitur, vel in quadri laterum, vel &c. vel vt linea à punctis, vel vt ſolidum à ſuperficiebus in Pyramidem, in cubum, in octedrum, &c.

Examen rationis pro ſecunda propoſitione.

At ratio pro ſecunda poſitione. ratione nititur ex ambabus propoſitionibus pro actiuia Phyſica certis adeoque talis concluſio. Quoad Platonem autem non facit ipſe materiam receptaculum corporum, ſed formarum, & locum potius trinum interuallum interiectum intra ſuperficiem corporis ambientis ſtatuit, vt in ſexto articulo amplius declarabimus.

ARTICVLVS SECVNDVS. Vtrum forma ſit locus.

Poſitio. aliquorum penes Ariſtotelem tex. 14. & 35.

Forma eſt locus.

Ratio text. 14. Locus terminat magnitudinem, ſeu materiam magnitudinis. Forma eſt cuius vis rei terminus. ergo forma eſt locus.

Ratio tex. 35. Quod continet eſt forma. Hæc tamen propoſitio non ita proponitur, ſed conuerſa, forma continet; Locus continent ergo locus eſt forma.

Examen. Rationes ſtructura vitioſa continentur. Secunda enim verè eſſet in ſecunda figura ex duabus affirmatiuis, prima variationem aliquā includit terminorum. at reſponſionem. Ariſtotelis tex. 35. ſatis ſit modo afferre. Forma inquit, & locus ambo continent, & ſunt ambo termini; ſed non eiuſdem: forma enim eſt terminus rei: at locus eſt terminus ambientis, & continentis corporis.

Poſitio contraria. Forma non eſt locus.

Ratio Ariſtotelis tex. 17. eadem quæ reprobat materiam eſſe locum.

Locus eſt ſeparabilis à re. forma nō eſt ſeparabilis. ergo forma nō eſt locus.

Examen, & iudicium.

Ratio hæc pro actiuia phyſica eſt certa, & concluſio proinde eius.

ARTICVLVS TERTIVS.

Vtrum locus ſit corpus aliquod ſubſtantiale.

Proclus eiuſmodi ſententiam tuetur, ac prodit penes Simplicium, dicit enim locum eſſe corpus immobile, indiuiſibile, & immateriale, at animatum eſſeque lucem, duaſque ſphæras concipiendas monet inter ſe æquales. alteram lucis, alteram corporum omnium mundum conſtituentium in eiuſmodi luce, vt in loco recubantium progreſſus verò Prodi, vt à Simplicio refertur eius ipſius verba ex ſcribendo, hæc eſt ſumma ſupponit à ſe demonſtratum locum, non eſſe materiam, neque formam, neque ſuperficiem ambientis concludit: itaque eſſe interuallum concluſum ſuperficie continentis. Sicut vniuerſi mundi, vniuerſus locus eſt vniuerſum mundanum ſpatium. De huiuſmodi ergo ſpatio quærit. vtrum ſit aliquid, an nihil, non poteſt autem eſſe nihil, quia motus localis eſſet à nihilo in nihilum, &c. eſt ergo aliquid, aut ergo corpus, aut in corporeum. non in corporeum, quoniam in corporeum non poteſt æquale eſſe corporeo; cuiuſmodi ſcilicet eſt locatum. ergo corporeum. ſi corporeum, vel mobile, vel immobile, non mobile quoniam præter auctoritatem Ariſtotelis, & Theophraſti: ita aſſerentium, ſi moueretur locus egeret loco, in quo moueatur. Si ergo immobile, vel eſt diuiſibile, vel indiuiſibile à corporibus, quæ adueniunt: nam ita partes diuiſę cedent loco, & videbuntur, &c. Indiuiſibile ergo, vel itaque materiatum, vel materiæ expers non materiatum, nam non eſſet indiuiſibile materiæ ergo expers. Colligit itaque locum eſſe corpus immobile, indiuiſibile, materia expers: proſequitur autē cū ſit expers materię ad incorporea amplius accedit; quam ignis, at ignis licet ergo eiuſmodi corpus, vt multo igne purius, & puriſſimū ſit lumen erit eiuſmodi lumen locus; probat eſſe animatum quoniam melius eſt, ijs quæ ſunt in ipſo animata, ergo animatum inanimata namque ignobiliora animatis; hæc in ſumma deducit alijs, quæ interponit demptis ob breuitatem; patet ex his locum ergo eſſe corpus ſubſtantiale, animatum, cum ſit omne enim animatum eſt ſubſtantiale, ac ſubſtantia: eſt ergo poſitio prima in hoc tertio articulo ſubiecta.

Poſitio

Poſitio prima, quæ eſt Procli.

Locus eſt corpus aliquod ſubſtantiale.

Ratio. Corpus animatum eſt corpus ſubſtantiale. Locus eſt corpus animatum. Ergo locus eſt corpus ſubſtantiale. Minor probatur à Proclo expoſito progreſsu deductionum, ac illationum.

Examen. Progreſsus non conſiſtit: eſt locus interuallum: Eſto interuallumq; eiuſmodi eſt aliquid nam cum ſit de genere quanti eſt aliquid, vel ergo corpus, vel incorporeum; latet hic æquiuocatio, corpus, vel ſumitur pro puro trinedimenſo, vt conſiderant Matematici, vel pro trinedimenſo vna cum ſubſtantia, ſi primo modo ſumatur corpus eſt trinum interuallum corpus: immo ipſummet corpus. ſi ſumatur, ſecundo modo corpus; vt eſt incorporeum; atque ita abrumpitur progreſsus; quod ſi lubet etiam interrogationes huic corpori pro puro trinedimenſo applicare, cum quæritur ſit ne mobile, an immobile: eſt immobile indeque pendet loci immobilitas: eſt ne diuiſibile, an indiuiſibile à corporibus aduenientibus: eſt diuiſibile, quia pars extra partem: at non diuiſibile, ſquod pars diuellatur à parte; vt linea A B. diuiditur bifariam in C. non tamen pars A C. diuellitur à parte C B. cuiuſmodi diuiſio non facit partes cedere loco, nec moueri: num ſit materiata, an expers materiæ: eſt expers materiæ ipſum per ſe vnde in eius definitione nulla materia includitur, attamen in rerum natura abſque ſubiecta materia, ac ſubſtantia non exiſtit.

A C B

Poſitio ſecunda contraria.

Locus non eſt corpus vllum ſubſtantiale, ſeu de genere ſubſtantiæ.

Ratio. Si locus eſset aliquod eiuſmodi corpus, duo corpora eſsent in eodem loco, ſeu ſe penetrarent duo eiuſmodi corpora. Sed duo eiuſmodi corpora non poſsunt eſse in eodem loco; ſeu penetrare ſe; ergo locus non aliquod corpus ſubſtantiale de genereue, vt ſubſtantiæ.

Examen, & iudicium.

Dicitur corpora eiuſmodi ſcilicet ſubſtantialia non poſse in eodem loco eſſe, quoniam purum trinedimenſum poteſt cum corpore aliquo ſubſtantiali in eodem loco forſan eſse res infra diſcutietur, vt de duobus corporibus ſubſtantialibus verè exiſtentibus, quomodo vniunt cum ſubſtantia trinedimenſum penes naturales Philoſophos habet pro per ſe noto non poſse eſse in eodem loco ſcilicet proprio, nec ſe penetrare. Quocirca ratio hæc pro accriuia Phyſica eſt certa, & certa concluſio. Dico pro acriuia Phyſica reſtringi enim debet concluſio, & aſsumptum ad vires naturæ ſecus enim de ſupernaturali potentia Dei; vt concludunt Theologi ex fidei noſtræ myſterijs.

ARTICVLVS QVARTVS.

Vtrum locus ſit determinatio Poſitionis iuxta Damaſcium.

Damaſcius arbitratus eſt locum eſse determinationem poſitionis corporum, at menſuram. progreſsus eius eſt ſi ſuccinte exponatur, quæ excidunt ex natura impaſſibili, hoc eſt ab omni materia abſtracta dimentionem habent duplicem alteram, ſecundum ſubſtantiam, alteram ſecundam actionem. ſecundam ſubſtantiam, autem alia eſt dimenſio qualitatis, alia eſt magnitudinis; In differentia verò, & diſtantia ſecundam magnitudinem. Hanc verò ſecundam magnitudinem diſtantiam, ac dimenſionem neceſsario ſequitur poſitio: quia partes magnitudinis ſunt inter ſe loco diſtinctæ, & diſcluſæ, eſt autem poſitio duplex altera connata, eſtque ex ordine partium, quod caput

impoſitum ſit collo, hoc pectori, &c. quæ poſitio continua eſt: alia eſt aduentitia: vt quod modo homo ſit domi, modo ſit in foro: actiones ſuam habent diſtantiam, & dimenſionem, non enim ſunt ſine motu. Cum ergo dimenſiones infinitæ eſſe non debeant, neceſſe eſt ſingulas ſua menſuta determinari. Pluralitas ergo numero menſuratur, & terminatur: magnitudo menſuris cubitali ſcilicet actio tempore: at poſitio non niſi loco. Eſſe verò circa poſitionem locum, vtque ipſe concluſionem proponit.,, Quod verſetur circa poſitionem, & ſit aliquid poſitorum locus probat, quoniam in loco eſſe dicimus quæcumque poſitionem habent, & quoniam ſurſum, & deorſum, cum poſitiones ſint etiam ſpecies locorum ſunt. Quòd verò locus ſit materia terminans, menſurans, atque ordinans poſitionem probat. Quoniam ob locum benè ſingulæ partes, benè conſtitutæ, & ordinatæ ſunt: ſi v. g. caput in hominis corpore ſurſum pedes deorſum he par in dextris, cor in medio, & oculi quibus videntes procedimus ante, ſcapulæ vero, & dorſum in quo pondera ferimus retro: quæ differentiæ ſunt propter locum. Hæc eſt ſummar progreſsus. Damaſcij, vt ſit ergo poſitio.

Poſitio prima Damaſcij ſcilicet.

Locus eſt determinatio poſitionis.

Ratio, vel rationes ex progreſſu expoſito.

Examen. Parum efficax ratiocinatio multis enim falſis nititur, at penſitemus potiores propoſitiones: eſt itaque locus determinans poſitionem, quoniam ob locum ſunt partes rectè, & ordinatè diſpoſitæ, aut ſecus: ſi caput ſcilicet ſit ſurſum, & pedes deorſum. Hæ autem poſitiones ſunt loci differentiæ, ac ſpecies his illud primum obijcitur, qūod partes corporis ſunt in toto, non ſunt in loco, cum locus ſit diuiſus à locato, continuæ: ideo partes non ſunt in loco, ſed diuiſæ, vt ex res principio iure merito dicit Ariſtoteles, id amplius dico cum dicitur caput eſſe ſurſum duplici modo intelligi poſſe, vel ſecundum poſitionem animalis, vel ſecundum poſitionem vniuerſi, ſecundam poſitionem animalis, id eſt ſurſum, quod eſt principium, vel vbi eſt principium alimenti. Vnde radices arborum vis pars ſuperior ſecundum Ariſtotilem, in ordine autem ad vniuerſum eſt relatio non locus: motus enim localis, qui eſt ad locum non eſt ad relationem: at eſto ex ordine ad locum determinari poſitionem: attamen eſſentia loci non conſiſtit in hac ordinatione, ſed in eo, quod ſit receptaculum, ac contineat, & cum eſt locus proprius, vt ſit æqualis locato, nihil ſcilicet amplius in eo contineatur, hæc enim ſunt de ordinatione per ſe non de loco: at verò ordinatio eiuſmodi ad locum ſuperiorem ſcilicet ad Zenith, nullam per ſe importat continentiam, aut receptaculum, & multo minus æqualitatem; nam vſque ad cœlum appropinquatio, & ordinatio Zenith, exteditur: dimitto ad alia ſatis ſit hæc tetigiſſe.

Poſitio ſecunda contraria eſt communis Thomas Giannin. &c.

Locus non eſt determinatio poſitionis, ſaltem in hoc non conſiſtit eſſentia loci.

Ratio prima. Motus localis non eſt ad relationem, quia neq; ad relationem eſt motus, ad tria .n. ſola ponit Ariſtoteles 5. Phyſic. tex. 10. ibi neque quod ad aliquid determinatio eiuſmodi propoſitionis eſt relatio, adeoque hæc nectitur propoſitio. Quod eſt ad determinationem eiuſmodi poſitionis eſt, eſt ad relationem. Ergo motus localis non eſt ad determinationem eiuſmodi

poſi-

poſitionis. At motus localis eſt ad locum: ergo aliquod eſt ad locũ, & non eſt ad determinationem poſitionis. Proindeque locus non eſt ipſa determinatio poſitionis ſecus, quod eſt ad locum eſſet ad determinationem poſitionis, & viciſſim.

Ratio ſecunda. Locus dicit, importatque continentiam, & æqualitatem, &c. determinatio dicta non importat continentiam neque çqualitatem: Ergo determinatio dicta non eſt locus, & viciſſim locus non eſt eiuſmodi continentia.

Examen, & iudicium.

Rationes pro à criuia phiſica ſatis validæ, & opinio reicienda Damaſcij. attamen prima ratio conſiderabitur infra in artic. 8. vtrum ſcilicet genus loci ſit relatio.

ARTICVLVS QVINTVS.

Vtrum locus ſit ſuperficies corporis continentis.

Ariſtoteles hanc ſententiam ſuſcipit, & probat eodem lib. 4. tex. 35. & ſeqq. & ergo Poſitio.

Poſitio prima Ariſtotelis.

Locus eſt ſuperficies, corporis ſcilicet ambientis.

Ratio ibidem. Locus vel eſt materia, vel forma, vel ſuperficies corporis contigui continentis, vel interuallum intra eiuſmodi ſuperficiem contentum ſed non eſt materia, neq; forma, neq; interuallum illud, &c. Ergo locus eſt ſuperficies corporis ambientis. Minorem de materia, & forma iam probauit: de interuallo autem probat. quoniam nullum datur eiuſmodi interuallum intra ſuperficiem ambienrem preter dimenſiones corporum ingredientium aquæ, aeris, &c.

Examen Maior ſeu potius diſiunctum accipitur ab Ariſtotele pro ſufficiente licet Damaſci ſ opinio addat aliud, at certe hoc aliud reſtrictum diſiunctum, vt ſufficiens ſuſcipitur à nonnullis, & iure ſupponendum locum eſſe receptaculum locati, ac ipſum continere. Corporis, & locati receptaculum, ac continens, vel eſt ſuperficies concaua corporis ambientis, vel eſt ſpatium interuallum, intra eam ſuperficiem incluſum. Sed eſt locus receptaculum corporis locati ac continens. Ergo locus vel ſuperficies concaua corporis ambientis, vel interuallum interiectum, ſed non eſt interuallum. Ergo eſt ſuperficies concaua corporis ambientis. Tota igitur difficultas in eo conſiſtit. vtrum ſit locus interuallum inter ſuperficiem corporis ambientis interiectũ necne hoc eſt ergo diſcutiendum, quod in ſequente articulo cum adiecto pertagetur.

Poſitio contraria.

Locus non eſt ſuperficies corporis ambientis.

Ratio prima. Præmittuntur ſuppoſitiores de loco, quæ per ſe notæ ſaltem certæ videntur. Locum eſſe immobilem. nam ſi ſit mobilis res locata etiam ſi immota locali motu perſeueret, tamen ſi locus moueatur mutabit ipſa locum: adeoq; motu locali mouebitur. quod implicat eſſe immotum locali motu, & eod. motum moueri. Secunda ſuppoſitio Locus proprius eſt æqualis locato ad differentiam ſcilicet loci communis. Tertia corpus ad ſuum locum moueri, terram deorſum ignem ſurſum ſuperficies corporis ambientis eſt mobilis motu locali. Locus non eſt mobilis. Ergo Locus non eſt ſuperficies corporis ambientis. Maior probatur ponatur turris ambiens eam

cor-

corpus.eſt aer.hic a ventis impellitur, vt qui Turrim ambiebat alio transferatur, & noua pars eius in prioris locum ſuccedat. Ergo mutauit turris ſuperficiem continentem quare, & locum.

Ratio Secunda. Locus eſt æqualis corporis locato. Superficies ambientis non eſt æqualis corpori locato, immo neq; cadit comparatio in magnitudine inter ſuperficiem, & corpus ſicut inter lineam etiam, & ſuperficiem. Ergo locus non eſt ſuperficies ambientis neq; ſuperficies. Maior ſcilicet ſuperficies non eſt ęqualis corpori, neq; linea ſuperficies eſt mathematicis, vt certa a eneceſſaria probata, nam quotquot afferantur pedes lineares non ſunt æquales vnico pedi ſuperficiali, cum nullam illi ſuperficiem efficiant, & pariter infiniti pedes ſuperficiales non conſtituunt vnicum pedem cubum.

Ratio tertia. Quo fertur terra motu naturali ſuo, vel eius partes non eſt ſuperficies. eſt enim centrum mundi, adeoq; punctum non ſuperficies. Quo fertur terra motu ſuo naturali eſt locus. ergo aliquis locus non eſt ſuperficies Satis vero eſt hoc ad excludendum ſuperficiem ex loco generis loci, & demum ex incluſione in definitione, vt in ea reponit Ariſtoteles. At eſt etiam contra ſuppoſitionem continentiæ: punctum, enim non continet corpus, & contra æqualitatem neq; enim punctum eſt æquale corpori.

Examen.

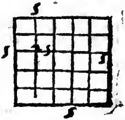
Examen primæ rationis. Primæ rationi variæ accomodantur a peripateticis reſponſiones. Themiſtiu tex. 41. dicti 4. lib. interpretatur immobilitatem (vt videtur) eo quòd ſuperficies non eſt per ſe mobilis. mouetur enim ſolum ad motum corporis Auerroes eo quòd non moueatur neceſſario ad motum locati corporis ſaltem eodem motu Scotus ſecundo ſent. diſt. 2. q. 6. interpretatur immobilitatem loci per æquiualentiam, eſt autem æquiualentia quod etiam ſi ex motu variæ ſuperficies aeris ad corpus continendum ſuccedant; illæ tamen ſuperficies motum inter ſe localem compati non poſſunt, velut inter terminos a quo ſcilicet, & ad quem cum nulla ſit inter eos diſtantia eaq; ratione ſunt inſtar vnius, & eiuſdem termini numero. Perrerius aliter reſpondet definitio Ariſtotelis, ſolum reſpicit loca vniuerſitatum elementorum, & illis ſolis accomodatur immobilitas non autem loca particularium corporum animalium, plantarum ac miſtorum aliorum. at nulla harum reſponſionum ſeruat immobilitatem quam ſeruandam moſtrauimus in loco ne ſcilicet corpus locatum prorſus immotum locali motu, tamen mutet locum, nam ſiue per accidens moueatur ſuperficies vt Themiſtius dicit, ſiue non ad motum locati ſed ad motum ſui corporis mutata ſit ſuſſicies vt Auerroes, ſemper tamen locatum erit in alio, & alio loco licet quieſcens, ac immotum locali motu pariter æquiualentia Scoti non facit quominus ab alia, & ab alia ſuperficie contineatur locatum, adeoq; locum mutauerit. Perrerius pariter in particularibus mobilibus non tuetur quominus ipſa quieſcentia non mutent locum adeoq; vt eodem motu locali immota ſint, & mota ſimul & ſemel. reſtat reſponſio D. Th. qui pro ſua perſpicacia videns difficultatem vrgentem diſtinguit in loco duo eſſe materiale aliud, & aliud formale materiale eſt ſuperficies formale eſt diſtantia a puncti cæli fixis centro ſcil & polis locus eſt immobilis reſpectu formalis, non reſpectu materialis eſt ſcilicet immobilis reſpectu diſtantiæ dictæ non reſpectu ſuperficies, quæ mutatur ſed reſtat adhuc difficultas nam cum materiale mutatur non poteſt idem numero perſeuerare locus (imo a materia pendet vnitas numeralis in eius dog-

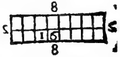
maet

mate) quod ſi non perſeuerat idem numero locus, ergo locatum adhuc in alio, & alio loco licet quieſcat reperitur addo aliam dubitationem nam ſi in ſuperficie terræ incedat animal per arcū circuli paralleli, vt contingere poteſt & interdum contingit, ſemper retinebit eandem diſtantiam a polis, quoniam puncta eiuſdem paralleli a polis in eadem diſtantia ſunt, & etiam à centro: nam puncta ſphæræ æque diſtant à centro, & tamen non erunt idem locus cum ad eos, & ab eis iam ſit localis motus.

Auerroes reſpondet rationi diſtinguendo æqualitatem in æqualitatem dimenſionis, & æqualitatem continentię ſuperficies ambientis eſt æqualis corpori locato æqualitate continentiæ, non æqualitate dimenſionis. Soluitur hinc ratio; vt quæ varietate ſignificationis æqualitatis vtatur maior enim ſuperficies ambientis, non eſt æqualis locato cörpori, vera eſt de æqualitate dimenſionis, non de æqualitate continentiæ: at minor locus eſt æqualis locato corpori vera eſt de æqualitate continentiæ non de æqualitate dimenſionis. Hæc ex Auerroe inſtantia, at diſtinctio ſupponit dari æqualitatem continentiæ, abſque æqualitate dimenſionis, quod omnino falſum eſt, ſi res intimè conſideretur. Hoc autem Lemma præmicto.

Lemma. Non ſatis eſſe ad continendum corpus ſi ſuperficies continens ſit æqualis ſuperficij corporis contenti conuexæ; ſcilicet vt etiam in planis, non ſatis eſt ad continendam ſuperficialem aream ſi linea, quæ continere debeat ſit æqualis lineæ conuexæ, at terminanti ipſam ſuperficiem. Sit ſuperficies plana quadrata vigintiquinque pedum quadratorum. Eius latus erit pedes quinque lineares, & totus ambitus erit pedes viginti lineares. Continetur enim quatuor lateribus quorum ſingula ſint quinque pedes. Sint modo quatuor lineæ quarum duæ ſint octonorum pedum, duæ binorum; hæ non poſſunt continere vigintiquinque pedes, ſed ſexdecim ſolum planos, ac quadratos, vt in figura. Idem in ſolidis corporibuſque non ſatis eſt æqualitas ſuperficierū continentiū, vel ſuperficies cōtinentis contiguarum, vel contigue, cum ſuperficiebus; vel ſuperficie corporis, vt illud contineat. Sit ſphæra cuius diam. e. 7. ex. g. pedum. eius circuli maximi circumferentia 22. ſuperficies autem continens ſphæram vniuerſam erit pedum quadratorum 154. area autem eius ſolida pedum ſolidorum 179. $\frac{2}{3}$ dimenſione Archimedis quam exponam ſeorſum ad calcem articuli ne retardem amplius interim rudes Mathematicarum. Quòd ſi ſuperficies pedum 154. flectatur in ſuperficiem cubicam continetur autem cubus ſex planis quadratis, & æqualibus, vt debeant pedes 154. diuidi in ſex plana æqualia. eruntque ſingula pedum quadr. 25. & $\frac{2}{3}$ & area ſolida pedum cuborum ſolidorumue 131. [illegible] proximè eſt ergo æqualis ſuperficies hoc cubica ſphericę, & tamen [illegible] non eſt ęqualis continentię, ſed multo minoris.

Coroll. Oportet ergo, vt ſuperficies continens, vel continentis præter æqualitatem ſuam flectantur in figuram candem, verbi gratia. ſphæricam, vel cubicam: quam ſcilicet ſua cauitate efforment, & contineant; at figura omnis ſolida ſpatium continet trinis dimenſionibus conſtitutum. Requiritur ergo æqualitas dimenſionem trinarū in incluſa figura præter ęqualitatem ſuper-

perficiet continentis ad æqualitatem continentiæ: vt ad æqualitatem continentiæ requiritur neceſſario æqualitas dimenſionum.

Alberti reſponſio differt ob hac Auerroes verbis, at fortè non ſenſu: diſtinguit ergo æqualitatem in æqualitatem dimenſionis, & æqualitatem extenſionis: dicitque locum, ac ſuperficiem ambientis eſſe æqualem corpori contento extenſione non dimenſione ſignificando ſcilicet æqualitatem ſuperficies corporis ambientis, ſuperficies corporis contenti: quæ reſponſio eandem patitur confutationem quo modo aduerſus Auerroem attulimus: addit prꝑterea aliqua ratione etiam locum habere tres dimenſiones duas quidem ratione ſuperficies continentis tertiam rationem virtutis conſeruatricis, quæ penetrat vſque ad meditalium corpus locatum. at aliud eſt æqualitas virtutis aliud æqualitas continentiæ molis corporeæ de qua in loco agitur.

Examen Tertia. Tertia ratio, quæ nedum impugnat locum eſſe ſuperficiem, ſed etiam impugnat continentiam: plures nacta eſt reſponſiones potiores autem ſunt Alberti, Ianduni, & Iauelli. Alberti reſponſio eſt corpora non moueri ad locum, quaquā eſt is ſuperficies, ſed quaq; virtutem obtinet conſeruandi locatum: modo uis conſeruandi terram non eſt in ſuperficie aquæ, ſed in centro ob maximam, ibi frigiditatem: maxima enim eſt diſtantia centri à cœlo: vt ſumma reſponſionis ſi applicetur ſit inſtando propoſitionis: omne corpus mouetur ad ſuū locum, vel eam declarando moueri ſcilicet corpus ad ſuum locum, non qua ſuperficies eſt, ſed quà habet, vim conſeruandi, & illuc vbi eam vim maiorem obtinet: ob idque mouetur terra ad centrum. Iauellus diſtinguit locum in locum quo, & in locum qui eſt locus, quo ratio ipſa locandi; locus qui eſt locus ipſe; locus qui terræ eſt ſuperficies aquæ locus quo eſt certum mundi, etiā vt ad huiuſmodi locum mouentur terra: Ianduni autem reſponſio eſt limitando propoſitionem omne corpus mouetur ad ſuum locum: Eſtque limitatio, niſi prohibeatur; modo terra ne moueatur ad ſuperficiem concauam aquæ prohibetur à virtute centri ad ſe ſcilicet trahentis ad clariorem autem ſententiæ huius intelligentiam credit ipſe in locum à cœlo influi in locum vim locati conſeruatricem, hanc autem potius ab ambiente corpore recipi, indè verò corpori ipſi locati communicari: non æque tamen à toto corpore virtus hæc conſeruatrix participatur: ſed à purioribus eius partibus magis, quæ etiam remotiores ſunt à contrarijs deſtruentibus, quo fit vt partes terræ centro proximæ, vt in centro ſint multo efficacius vim hanc ſuſcipiant, obtineantque vis ergo eiuſmodi magis participata à partibus circa cenſum præpollet atque ad ſe trahit terram impeditque idcirco ne ad ſuperficiem aquæ ferantur: hæ ſunt reſponſiones, quæ inualidas reprehenſiones incidunt contra Albertum enim facit: quoniam in quo collocari poſſit eiuſmodi virtus conſeruans: & trahens ad ſe terram, non apparet: non enim in terra ipſa, terra enim moueretur ad ſe ipſa contra Ariſtotelem text. 22. & 23. 4. de cœlo non in interuallo, & ſpatio intra ſuperficiem aquæ contento: nam ex Ariſtotele adeoque ex Alberto etiam non datur, & ſi daretur non eſſet capax alicuius qualitatis: hæc ratio etiam contra Iandunum militat contra quem adhuc militat Ariſtotelis in eodem tex. 22. dictum: quòd ſcilicet ſi terra in orbe lunæ poneretur, glebæ hic reſidentes non ad terram mouerentur, ſed ad centrum, & tamen ibi eſſet virtus conſeruandi in partibus terræ reſidens, & eo maior, quo cœlo

eam

eam influenti eſſent tum partes terræ propiores eſtq; Ianduni ſententia in eadem queſtione partes propiores influenti magis eam virtutem recipere, ſi æque ſint ad eam recipiendam diſpoſitæ; præterea vis conſeruandi locatum eſt incontinente non in locato: ex Ariſtotele tex. 48. lib. eod. & enim actiua, & paſſiua ſunt contigua non continua: at conſeruatio eſt actio non deſtruens, ſed iuuans. Aduerſus autem diſtinctionem Iauelli eſt Ariſtotelis, cuius ipſe doctrinam profitetur is enim tit. 22. 23. 4. de cęlo redditurus rationē quamobrem corpora ferantur in ſua loca eam affert, quòd ibi perficiantur, eſt hæc igitur ſecundum Ariſtotelem ratio locandi, & locus quo at cur ibi perciuntur quoniam continens eſt, inquit, ceu forma locati: ita Philoſophus ex ipſo igitur continens, qui eſt locus, qui ipſummet eſt, quod cum ſit ceu forma, adeoque perfectio locati eſt pariter ratio locandi, & locus quo ſaltem ſi ratione differant locus qui, & locus quo, non tamen re, & ſitu differunt. Ego igitur aliter ſoluerem mutuata, ex Ariſtotele ipſo ſolutione lib. 2. de cœlo tex. 107. Grauia non feruntur ad centrum vniuerſi ſecundum omnes ipſorum partes; ſed ſecundū centrum grauitatis tantum: ad id grauia tendunt, vt centro grauitatis ſuo centrum vniuerſi occupent; nec aliter conſiſtent; at verò ſphæræ terræ occupare centrum vniuerſi ſuo centro; Eſt extrema ſua ſuperficie, at conuexa eſſe contiguam ſuperficiei concauæ aquæ actu, & potentia: tunc ſcilicet voco aquam potentia proxima orbem vaporum qua ratione interpretatur Ariſtoteles illud antiquum dictum; quòd Oceanus ſit flumen errim dans vniuerſam terram eo quod vapores; qui proximè ſunt aqua vniuerſam occupent, quæcumque eſt ab aqua detecta.

Calculus in Lemmate memoratus.

Sphæra, cuius diametros eſt (7) circulum maximum habet periphæriæ pedum 22. ex Archimede de dimenſione circuli; aream autem eiuſdem circuli pedum quadratorum 38. & med. ibidem cumque ſuperficies conuexa ſphæræ ſit quadruplum circuli ſui maximè, ex Archim. de ſphæ. & Tyllos erit ped. 154. Area autem ſolida erit pedum cuborum 179. ⅔ vt hoc modo deducetur ex eodem Archimede. Cylindrus cuius baſis circulus pedum 38. & med. & axis ped. 7. obtinet aeram ſolidam pedum cuborum 269. & med. ex eſt autem Cylindrus ſeſquialter ſphære cuius circulus maximus ſit ped. 38. & med. & diametro 7. quocirca ſphæra eiuſmodi ped. cuborum nunc 179. duæ tertiæ partes ſcilicet pedum 269. & med.

3 *ARTICVLVS SEXTVS. Vtrum locus ſit interuallum, ac ſpatium intra ſuperficiem concauam corporis ambientis, vel ſuperficies in quibus locatum continetur.*

Ariſt. eod. lib. 4. phyſ. tex. 36. negat vllum ſpatium eſſe intra concauitatem ſuperficiei, vel ſuperficiorum continentium corpus præter dimenſiones corporis contenti, & in motu locali ſub ingredientium ſubinde corporum ſit pro exemplo vas in hoc ingrediatur aqua, atque expellat aerem in exiſtentem: poſt aquam loci in vaſe tamen nullæ ſunt dimenſiones, in eiuſque intercapedine præter dimenſiones primi aeris, poſtea aquæ, poſtea lactis, demumque ſuccedentis, ac replentis corporis; hanc ſententiam Philoſophus probat text. 37. duabus, vt multi interpretantur rationibus quas tamen non eodem modo exponunt obſcura enim eſt ibi Ariſtoteles dictio, & Ioannes Grammaticus dicit in intelligibilem futuram niſi ea quæ poſſet de vacuo ſcribit lucem aliquam præbuiſſent. Poſitio ergo Ariſtoteles eſt non eſſe locum

cum ſpatium inter ſuperficiem concauum, vel ſuperficies ambientis concluſum.

Poſitio prima eſt Ariſtotelis.

Non eſt locus interuallum, aut ſpatium inter ſuperficiem, aut ſuperficies continentis corpus locatium.

Ratio prima. Quoniam non datur eiuſmodi interuallum ſcilicet nullum eſt interuallum intra ſuperficiem ſuperficieſue ambientis. Ergo neque locus eſſe poteſt eiuſmodi interuallum: Eſſet ſcilicet locus nihil: cum non ſit eiuſmodi ſpatium. Antecedens probatur ab Ariſtotele duabus rationibus, vt fert communis fermè interpretum ſententia. eſt prima ratio, ſeu primus proſyllogiſmus ad antecedens eſt.

Secundum Ioannem Grammaticum.

Si interuallum eiuſmodi daretur diuerſum à dimenſionibus ſcilicet corporis contenti infinita eſſent loca, ſed non ſunt infinita loca: Ergo non datur eiuſmodi diuerſum à dimenſionibus corporis contenti. Probatur conſequentia quoniam vt tota aqua cum in locum aliquem fertur per vniuerſum loci interuallum penetrat, & ambo interualla æquantur, ſic etiam partes corporis ſingulæ eius partem occupabunt interualli, adeoque locum ſibi proprium vindicabunt, vt tota vindicat; at partes ſunt infinitæ, ergo eorum loca infinita. Toletus explicat amplius probationem, & egregiè vt mihi videtur, non eſſe dicit partem in loco per ſe quoniam non poteſt vndique ambiri loco, quoniam pars eſt continua cum toto, nullaque ſuperficie loci circumſcribit, quod ſi ambiretur, vtique per ſe in loco eſſent ſingulæ partes. Quòd ſi ergo datur interuallum, quod ſe penetrat cum locato, vtique omnes ipſius locati particulæ ambirentur vndique atque per ſe in loco eſſent, quæ cum infinita ſint erunt loca infinita per ſe vnius totius, quod impoſſibile eſt, &c.

Secundum Gianninium.

Gianninus reprehendit expoſitionem Ioannis Grammatici, eo quòd infinita loca ab Ariſtotele dicta interpretatur indefinita non infinita. Eſtque ſenſus conſequentiæ, quòd quando ex. gr. in vas fertur aqua ipſa vna illuc ad indefinita loca moueretur. At mouetur ad vnicum locum non ad indefinita, &c. Conſequentiam probat eodem quo cæteri conſequentiam de infinitate, quòd ſcilicet ſingulæ partes eſſent per ſe in loco. Ergo eſſent indefinita loca, multa ſcilicet, licet infinita, ad quæ ipſæ cum toto, & totum cum illis moueretur.

Secunda ratio. eodem tex. 37. ibi ſimul autem erit locus mutatus.

Si daretur eiuſmodi ſpatiũ, quod aſſignatur pro loco mutaret locus: ſed nõ mutatur locus. ergo nõ datur eiuſmodi ſpatiũ, quòd aſſignatur pro loco. Cõſequẽtia probari poteſt, quoniã vas ſuum intra ora interuallũ haberet, quod trãslato vaſe neceſſario trãsferretur, & cum interuallũ vaſis ſit locus aquę, vel aeris quibus repletur vas. Ergo locus is mouebitur loco, &c. & ſi vas in alio vaſe ponatur multiplicaretur abſurdum. Aſſumptum probatur quoniam ſi locus moueatur loco, erit loci alius locus, erit ſcilicet in eo loco ad quem motu ſuo perrexit. Eruntque plura loca ſimul nempè locus motus, & locus occupatus.

Tertia ratio. Ex ijs, quæ Ariſtoteles ducit de Vacuo.

Militat autem ratio etiam ſi ſupponatur dari interuallum eiuſmodi; Nam ſi interuallum eiuſmodi reperiretur non eſſet tamen locus; probatur.

Nam.

Nam ſi interuallum eſſet locus nullus ad illud eſſet motus localis. At ad locum eſt motus localis. ergo locus non eſſet interuallum, vel ita conſtruatur ratio. Nullum ad quod eſt motus localis eſt interuallum. Ad locum eſt motus localis. ergo locus non eſt interuallum, &c. Probatur maior. nam cum interuallum ſit de ſe omni qualitate ſpoliatum nulla eſt ratio cur naturales res ex loco ad locum moueantur, & cur ex loco, in quo ſunt ad alium tranſeant.

Quarta ratio eſt Perrerij.

Si interuallum detur erit corpus: Probatur hoc connexum. quoniam ponitur habere trinam dimenſionem omne autem tale eſt corpus, ſed non poteſt eſſe corpus. Ergo interuallum non datur. Probatur, quia vel eſſet corpus Mathematicum, vel naturale: ſed neutrum; ergo aſſumptum probatur. Prima pars aſſumpti, quòd non Mathematicum, quia eſſet imaginarium tantum, & ideo non exiſteret; præterea non erit naturalis locus corporis; præterea eſſet in loco, nam Mathematica ſunt in loco. Secunda pars. Quoniam ſi corpus naturale erit mobile, & erit in loco: at aſſertores eius, neque in loco ponunt, neque mobile faciunt, ſed immobile.

Quinta ratio Perrerij.

Si daretur eiuſmodi interuallum trinedimenſum, in quo locata corpora ſuſcipiantur eſſet penetratio corporum. Et quoniam reſpondetur non penetrare ſe dimenſiones materiatas non autem non materiatas, ſed à naturali materia abſtractas: nam probatur repugnare penetrationem ratione dimenſionum: nam materia ipſa per ſe nullum occupet ſpatium ſicut neq; forma, eſt ergo repugnantia ratione dimenſionum ipſarum. Penetrarent ſe ſcilicet dimenſiones interualli, & dimenſiones corporis locati. At non datur penetratio corporum, ac dimenſionum. ergo non datur eiuſmodi interuallum, &c.

Sexta ratio eiuſdem.

Locus eſt nobilior locato. Ariſtoteles 4. phyſic. tex. 46. eſt enim locus, & continens contentum, & locatum, vt materia. Interuallum non eſt nobilius corpore locato: immo multo ignobilius, cum ſit accidens quoddam (ſi ponatur, quantum poſitiuum) aut mere priuatiuum: ergo interuallum non eſt locus: Hæ videntur potiores rationes contra interualli poſitionem, tum quòd ſit aliquæ, non quod ſit locus, aliæ etiam ſi eſſet. Alia tamen differtur ad articulum proximè ſequentem, quæ robuſtiſſima videtur. Nam cum trinedimenſiones, ac interuallum eiuſmodi coniuncatur eſſe accidens, erit accidens ſine ſubiecto.

Examen rationum.

Ratio prima Ariſtotelis primuſque eius pro ſyllogiſmus. Si detur interuallum futura infinita loca: variè inſtat Ioannes Grammaticus, quem quiſque adire poteſt. mea ſententia: ita contrahenda ſolutio, & ex hoc fundamento ſicut ſi per lineam, lineæ extendatur æqualis vna fit linea; immo infinitæ ſuper extenſæ, vnam lineam efficiunt eiuſdem cum prima longitudinis, abſque altitudine, ac latitudine, & ſi ſuperficies ſuperficiei æquali ſuperponatur, fit vna ſuperficies nullam altitudinem, ac profunditatem habens; pariter ſi trinedimenſo ex cogitemus trinum dimenſum impoſitum fit vnum trinedimenſum, vt cum in ſphæra conſideratur à Geometria, Stereometraue inſcriptum Icoſædrum trinedimenſum ipſius Icoſædri, & pars ſphærę ab eo occupata

pata ſunt, idem tunc dimenſum, neque ex coniunctione duplicatur; immo nihilum quidem augetur eiuſmodi tunc dimenſum. Idem dicunt, qui interuallum ponunt, & in eo corpus dimenſiones interualli, & dimenſiones corporis locati vnum fiunt, & non ſunt re ipſa diſtinctæ, & actu, ſed ratione, & potentia tantum: ſi ſeparentur enim erunt diſtinctæ. Data igitur penetratione dimenſionum interuallo in dimenſiones locati (de qua poſtea diſputabimus, interim autem in Ariſtotelis argumento ſupponitur) vnum re ipſa, & actu ſunt dimenſiones vacui, & pleni, applicemus modo argumento; vt dimenſiones locato ſunt continuæ, & non diuiſæ actu, ſed potentia tantum, quatenus diuiſibiles, ita dimenſiones vacui, & interualli erunt actu indiuiſæ, potentia ſolum diuiſæ, vt diuiſibiles. Vnde erunt infinita loca potentia non actu. At eadem eſt ratio totius, & partis, eſt totius locus actu ergo, & partium negatur identitas rationis. Dimenſiones enim totius locati ſua extremitate actu terminantur, atque ita vacuum coæquale, at eius dimenſiones cum dimenſionibus locati vnum exiſtentes ſunt ea ratione terminatæ, at dimenſiones partium nequaquam actu terminatæ, proindeq; non per ſe locus, ac loco ſunt. Nec difficilius ſoluitur Giannini ratio, indefinita loca potentia erunt non actu, nihil abſurdi eſt mobile, quod neceſſario eſt diuiſibile moueri ratione partium indefinitarum moueri ad loca indefinita potentia, at ad vnum actu, & per ſe.

Examen Secundæ Rationis.

Secunda ratio conſequentia nititur aliena à ponentibus. Conſiderant enim ipſi ſpatium illud in quo mundus cum vniuerſis corporibus celeſtibus, & elementaribus continetur, & quod vacuum reſtaret ſi vniuerſa corpora auferrentur eiuſmodi ſpatium, & vacuum locum tantummodo ſtatuunt: ad probationem conſequentiæ dicunt, vas non eſſe ex Ariſtotele locum, vt neque ipſum. neque eius intercapedo locus ſtatui poſſint, neque ergo ex eius intercapedinis motu concludi poteſt moueri locum.

Examen Tertiæ Rationis.

Tertiæ rationi. Inſtantia hæc obijcitur ab ijs quos memorat Gianninus, moueri etiam in interuallo corpora non ex qualitatibus continentis corporis neque ad eas, ſed ad capeſcendum ordinem ſibi debitum in vniuerſo, hinc leuia ferri ſurſum, grauia deorſum, nec ſatis valide confutatur reſponſio: at ſi dicatur locum naturalem conſtare, & ex ſpatio, vt ex parte materiali, & ex ratione conſeruandi locatum, quæ eſt in continente, vt ex contrahente differentia ad locum naturalem, & phyſicum (qua de re poſtea) facilius argumento occurretur.

Examen Quartæ Rationis.

Quarta rationi. vltro conceditur eſſe corpus qua ratione definitur ab Euclide corpus; ex trina dimenſione eſt autem corpus Mathematicum, vt per ſe conſideratur, & ſeorſum nullam enim materiam habet, niſi intelligibilem, quo eſt quantitas continua, &c. at ergo immaginarium infert Perrerius reſpondeo, non eſſe immaginaria, ſed realia, verum ex abſtractione conſiderata ſunt, enim mathematica corpora, & ſuperficies, & lineæ in rebus ipſis naturalibus ſecundum realem exiſtentiam, vt ſecundum rationem propriam abſtrahilia à materia ſenſibili, vt Mathematicus abſtrahit cōſiderando ſcilicet non conſiderata materia, conſiderat circulum, qui vel in auro, vel in ferro vel alio naturali corpore eſt, non conſiderata tamen eiuſmodi materia vlla, quæ

quæ abſtractio non importat figmentum, ſed relinquit reale, id quod abſtrahit ſecus Mathematicæ ſcientiæ non eſſent reales, hæc eſt pura puta doctrina Ariſtotelis tex. 18. 2. phyſic. Dico igitur ſpatium eiuſmodi eſſe corpus ſolum trinedimenſum ſecundum eius rationem, & ita nihil aliud habere corporis, quã quod tribuit corpori Geometra longitudinem, latitudinem, & profunditatem. Dico ſecundum eius rationem, at ſecundum realem exiſtentiam non reperitur, niſi in corporibus, quę in eo ipſo ſpatio reperiuntur aere, aqua exemplo materiæ poteſt explicari in rebus naturalibus, hæc eſt per ſe ipſam informis, nuſquã tamen, & nunquam conſiſtit, niſi ſub forma, & in corpore formato. Eſt enim materia prima realis non fictitia, nec imaginatio eam facit, ſed ante omnem imaginationem eſt in rerum natura.

Quintæ Rationis. Daretur penetratio corporum ſi eſſet eiuſmodi ſpatium locus, & vacuum: conceditur penetratio dimenſionum non materiatarum æqualeſque dimenſiones, adeo ſe penetrarent, vt nihil enim ex earum penetratione amplius, & maius reſurgeret; veluti prædiximus de lineis, & ſuperficiebus ſuperpoſitis, & ipſis ſolidis, at refutabatur reſponſio, quoniam neque materia per ſe reſiſtit penetrationi, neque forma; ſimul enim hic ſunt at tamen locum materia, & formæ; ergo oportet impediri penetrationẽ ex ſolis dimenſionibus. At obuia inſtantia non procedit illatio ſingula non reſiſtunt, ergo iuncta non reſiſtunt, ſicut materia ex ſe non habet grauitatem, nec leuitatem, nec forma, nec quantitas: attamen iunctæ ſimul materia, forma, & quantitas, habent leuitatem, vel grauitatem.

Sextæ Rationis. Locus eſt nobilior locato. Primo illud obijcio ſuperficiẽ, quę eſt quanta, & quanti ſpecies non eſſe nobiliorem corpore contento, quod eſt ſubſtantia: at facile eſt repetere modo dicta. Locum pro materiali habere ſpatium; pro formali quatenus naturalis habere continens, in quo eſt vis conſeruans, quod etiam ea ratione eſt nobilius locato.

Secunda Poſitio eſt Ioannis Grammatici, & Stratonis, & Syriani Magni penes Simplicium indig.

Locus eſt interuallum ſpatiumue inter ſuperficiem continentis locatum corporis, vel ſuperficies contentum.

Annotatio. Hæc poſitio, quam effixe defendit Ioannes Grammaticus in 4. Phyſic. digreſſ. de loco; priores ſtrato, & Platonici multi, & præſertim Syrianus, apud Simplicium: Epicurei paſſim; verum eſt in hac poſitione admittentium interuallum diuerſitas ſententiarum; nam alij volunt totam loci rationem in interuallo conſiſtere, nihil aliud ſcilicet eſſe locum quam interuallum ipſum, alij volunt interuallum eſſe partem loci non autem totum locum, quæ etiam ſententia in diuerſos ſaltem dicendi modos diuiditur. Primo nunc loco poſitionem iam propoſitam. Locum eſſe interuallum interpretemurque eſſe, & conſiſtere in interuallo totum locum.

Ratio prima Ioannis Grammaticis.

Locus, vel eſt materia, vel forma, vel ſuperficies, vel interuallum, non eſt materia, neque forma, neque ſuperficies corporis continentis; ex ſuperioribus rationibus. ergo eſt interuallum.

Ratio ſecunda, antea tacta ex immobilitate.

Locus eſt immobilis adeoque, vt eſſe nequeat, mutatio loci immoto locato, locali ſcilicet motu. At nihil eſt, ita immobile præter interuallum; ergo nihil eſt locus præter interuallum: alia eſt aptior conſtructio: ſcilicet omnis

locus, adeo immobilis, vt locatum in eo non poſſit mutare locum, dum immotum permanet; ergo omnis locus eſt interuallum. Minor probatur, ex eo, quod antea conſideratum, cum mutatio loci, ſit locus motus, ſi immotu locali mutaret locum immotus motu locali moueretur locali motu, quæ implicant. Maior probatur, nam ſuperficies ſiue aeris, ſiue aquæ poteſt cum corpore aeris, & aquæ expelli, & depelli à corpore locato, vt illud à noua ſubinde ſuperficie contineat; quòd ſi exponatur immobilitas æqualis diſtantia à punctis mundi fixis centro, & polis: at cum ſuperficies ſubinde ſuccedentes ſe differant non poterit locus eſſe idem numero, etiam ſi æqualis ſit diſtantia.

Proſequor argumentum: ſi æqualitas diſtantiæ à punctis fixis mundi, variantibus etiam punctis, quæ diſtant faceret locum eundem numero; ſcilicet in motus per eundem parallelum nullus eſſet: at verè eſt motus diurnus. Ergo æqualis diſtantia à loco fixis mundi centro, & polis non facit eundem numero locum: connexum probatur etenim puncta ſingula eiuſdem paralleli à polis æque diſtant Theod. lib. 1. ſphæri à centro autem mundi omnia cœli eiuſdem puncta æque diſtant ex defin. ſphær.

Tertia Ratio ex æqualitate.

Antea ratio expoſita eſt. nunc contraham. Nullum receptaculum eſt æquale corpori locato niſi trinedimenſum, ſeu conuerſa omne receptaculum æquale corpori contento eſt trinedimenſum: locus eſt receptaculum æquale corpori locato: ergo locus eſt trinedimenſus. Sed omne trinedimenſum in loco præter corpus locatum eſt interuallum: nullumque aliud ibi trinedimenſum, præter corpus locatum poteſt excogitari: ergo locus eſt interuallum, &c. Probatio propoſitionum ex ſuperioribus repetatur.

Ratio quarta. Niſi ponatur locus interuallum occupatum à corpore, non poteſt aſſignari locus octauæ ſphæræ. At aſſignare oportet: ergo locus eſt interuallum ipſum à corpore locato occupatum. Conſequentia probatur; etenim ſuperficies nulla eſt corporis ambientis, quæ poſſit eſſe locus, cum nullum corpus ambiat, vt ſolum poſſit illi aſſignari interuallum ab ipſo occupatum: aſſignare enim corpora ſubiecta, vt Themiſtius aſſignat, eſt peruertere poſtulata de loco ab Ariſtotele præmiſſa, vt rectè obijcit Ioannes Grammaticus; at ſi interuallum dicatur locus ſuprema ſphæra habet pro loco ſpatium, quod occupat, & in hoc erit eius locus congeneus, loco reliquorum corporum: at cum non egeat loco conſeruante, & corpore conſeruante, quę reliqua ipſa corpora conſeruat caret loco Phyſico ſuperficie, & corpore continente. Multę alię rationes ſunt, quę penes Io. Gram & Anu. legi poſſunt.

Examen. Quid reſpondeant prioribus tribus rationibus ij, qui interuallum, & ſpatium omnino extrudūt ex articulo quinto fermè patet, quoad quartam rationem eius infra conſideratio habebitur: at qui interuallum pro loci parte, non pro integro loco habent, Reſpondebunt, primæ quidem negando non includere vna cum interuallo ſuperficiem à loco; ſecunda quæ, & tertiæ reſpondebunt, & æqualitatem, & immobilitatem habere locum, ab interuallo, & ſpatio, at conſeruationem habere ab ambiente, cuius conſeruationis ratione ad locum ſuum quoque feruntur corpora. Quartę varijs modis reſpondetur, at non ſatisfacientibus. verum infra conſiderabitur in quæſtione de motu.cauſali art. 3. de continentia.

Poſitio Tertia. Spatium, & interuallum eſt locus non integer, ſed partialis.

Annotatio. Recentiores multi hanc poſitionem amplexi ſunt, ſed diuerſis inter ſe modis. alij diſtinguunt locum in extrinſecum, & intrinſecum interuallum: dicunt locum intrinſecum eſſe; at ſuperficiem cõtinentis corporis eſſe locũ extrinſecũ; quam diſtinctionẽ loci intrinſeci, & extrinſeci deducunt nonnulli ex Simplicio in digreſſione de loco: alij volunt locum duplici ex parte integrari ex materiali, & formali; formalẽ eſſe ſpatium, ac interuallum meritò cuius à punctis fixis ſemper æque diſtat. in qua diſtantia reponit D. Tho. formalem partem loci; ſuperficies autem eſt pars materialis; alij contra formalem eſſe in corpore continente materialem in ſpatio, ac interuallo, ſat ſit has numeraſſe opiniones.

Ratio. Supponitur in ratione dari ſpatium, & interuallum iuxta rationes adductas, illudque à loco includi, at non ſufficere ad locum conſtituendum demonſtratur, ratione memorata in ſuperioribus, quoniam integer locus habet vim conſeruandi locatum. Interuallum, & ſpatium ipſum per ſe non habet vllam eiuſmodi vim; ergo interuallum ipſum per ſe non eſt integer locus. Præterea ad locum mouentur corpora naturalia, alia ad alium: at in ſpatio nulla eſt ratio, cur ad hanc illamue partem corpus aliquod potius moueatur quam ad aliam.

Examen, & iudicium.

Quid his etiam rationibus indiſſentientibus vijs reſpondeatur ſatis apparet ex præcedentibus: conſeruandi enim vis à nonnullis habet pro qualitate extra eſſentiam, non autem eſſentiali loco, quod pertinet ad ſolutionem prioris rationis ſoluunt autem ſecũdam rationẽ negando moueri corpore ad locũ, qua locum, ſed moueri qua ordinem ſibi debitum obtineant in vniuerſo. Verum hic ego exponam in tota controuerſia, quod probabilius, probabiliſſimumue arbitrer. Si fundamenta, & rationes ſpectemus; nam ſi opiniones, ac ſententias ſectemur nullum eſt dubium, quin ſententia, quæ Ariſtoteli communi voto tribuitur non ſit à pluribus, & grauiſſimis viris ſuſcepta. Ego itaque ſpatium interiectum, atque intra ſuperficiem ſuperficieſue ambientis corporis contentum locum arbitror, hocque eſſe receptaculum, illud in quo conſiſtit locus, vt in genere interuallum, vero hoc dico partem illius interualli, & ſpatij mundani in quo mundus, ac vniuerſa eius corpora locantur, & continentur. Et ſi imponatur corpus concauum, vt dolium, quod etiam intra ſuam cauam ſuperficiem continet interuallum capax vini, aquæ, quæ in eodem ſpatio mundano, & ſolidam circumferentia vaſis, & interpoſitum ſpatium recipitur, dimenſiones, tum ſolidi, tum ſpatij impoſiti, cum dimenſionibus æqualibus ſpatij mundani, & ipſi confundi ntur ratione ſolum ſeiungi. Ea tamen eſt ſe iunctionis ratio, vt poſſint ſingula corpora ſpatio impoſita, & eorum intercapedines à ſpatij mũdani parte, in qua erant ſeparari, numquam vero eiuſmodi ſpatium, abſque aliquo ſubingreſſo corpore ſubſtantiali, ac locato reperitur, ac reperiri poteſt. eſſet enim accidens abſque ſubiecto. Exemplo materiæ poteſt hoc, quod de ſpatio dicimus manifeſtari; materia eſt ſuapte natura, ac ratione informis, numquam tamen & nuſquam abſque forma reperitur, nec ipſa, nec quæuis eius minima particula: adhuc tamen ſub formis retinet naturam ſuam, & rationem informitatis; ſimilliime ſpatium mundanum, ac trinum interuallum ipſum de ſe, ac ſuapte natura eſt abſque ſubſtantialibus corporibus, & abſque dimenſionibus ſubſtantia aliqua imbutis; at ſecundam exiſtentiam numquam eſt ab il-

lis ſeiunctum, à quibus exiſtentiam omnem ſuſcipit ſicut materia à forma, nullamque per ſe habet, neque obijciatur futuram; ita tranſmigrationem de ſubiecto in ſubiectum inam accidens hoc interuallum ſcilicet immotum manet: at ſubiecta ſubſtantia mutatur, ſubindeque aliud ſubiectum, alij ſuccediti quod idē accidit lumini. Eſto lumen per feneſtrā in cubiculum immiſſum, per quod tranſeant ſubinde: homines lumen nunc hunc, nunc illum occupabit, nec ipſum, ſed homines mouebuntur. Verùm in accidentibus definitio eſſentialis, quæ ex genere ſcilicet, & differentijs conſiſtit minus exprimit, & minus docet, quam cauſalis ex Ariſtotelis lib. 2. dogmate in analiticis, ideo definitio cauſalis definitioni eſſentiali loci eſt adiungenda, vel præſertim quærenda. Hocque potiſſimum in loco, qui cum virtutem phyſicam obtineat & activitatem in locatum eam non obtinet virtute interualli, nec differentiarum eius æqualitatis, & immobilitatis, ex quibus intelligemus definitionem eſſentialem eius integrari; ſed ratione continentis corporis ab eo enim eſt virtus conſeruandi; (ſi que detur) attrahendi cum locus eſt naturalis, & perdendi ſi locus ſit præternaturalis, ac repellendi. qua de re poſtea. Ariſtoteles hanc cauſalem definitionem potiſſimum ad ornauit; & fundamentum eſt phyſicum contactum eſſe inter corpora ſolum diſtincta, & inter ſe motiua, & mobilia cum vltima ſimul ſunt ſcilicet ſuperficies ſimul ſunt. Ariſt. verba,, de gen. & cor. tex. 44.,, Quapropter manifeſtum, quòd hæc tangere nata ſunt ſe inuicem, quorum diſtinctis magnitudinibus ſimul vltima ſunt exiſtentibus motiuis, & mobilibus ad inuicem, vt itaque Ariſtoteles exprimeret actiuam hanc loci in locatum virtutem; tactam eorum inter ſe ſignificauit, dum dixit eſſe ſuperficiem primam ſcilicet contiguam locato, vel qua locans eſt contiguum locato. definitio itaque Philoſophi terminus primus corporis ambientis, &c. eſt hoc modo cauſalis, at de ſententia Ariſtotelis poſtea interim colligo ex mea ſententia definitionem loci, quam de differentijs amplius explicabo. Eas ſcilicet diſcutiam interuallum, immobile, (vt ſignificemus interuallum mundanum, & excludatur interuallum vaſis, quod eſt mobile ad motum vaſis) æquale, vt excludatur locus communis; ſuccedit definitio cauſalis, quæ phyſicam conſiderationem integrat; terminatur ſcilicet interuallum ad ſuperficiem attiguam locato corporis ambientis, adeoque ſcilicet actiui, & conſeruanti, vt tangentis, & conſeruantis. Eatenus vero cauſalis eiuſmodi definitio cauſę rationem ad eſſentialem quatenus ipſum reddit receptaculum Phyſicum, quod ipſum per ſe potius Mathematicum interuallum eſſet, adeoque impote conſeruandi locatum, & motum localem eccitandi, vel ſiſtendi. Eſt nempè meo iudicio, hæc Ariſtotelis definitio, vt inter definitiones eclipſis, interpoſitio terræ, & inter definitiones animæ principium, quo viuimus Ariſtot. text. 24. 2. de anim. Supponimus: hic conſeruari à loco naturali locatum: perdi autem à præternaturali, attamen infra confirmabitur, ampliuſque elucebit. Hæc eſt, vt mihi videtur probabiliſſima de loco ſententia.

ARTICVLVS SEPTIMVS.

De interuallo.

Reſumo de interuallo ſermonem, de quo an ſit quæritur (rationes aliquot adduximus hinc inde in præcedente articulo, & quid ſit. Quoad an ſit multi nunc concipiunt eiuſmodi interuallum tandem ponendum; verum negant, illud poſitiuum, & dimenſionatum; at eſſe concedunt priuatiuum, at potentiale

ſentiale ad ſuſcipiendum dimenſiones ſuæ capacitati æquales. Scotus in quodl. q. 11. artic. 2. in 9. Ad primum vbi loquendo de argumento Ariſtotelis 4. Phyſic. tex. 37 contra interuallum erat autem quoniam daretur loca infinita, hæc habet, „ non tenet, ſcilicet conſequentia Ariſtotelis, niſi ponendo „ vacuum eſſe ſpatium dimenſionatum, licet non habeat qualitates naturales; „ quandiu enim ponitur ibi dimenſio in actu, ſemper remanet ratio ſecundum Philoſophum, quare non compatitur ſecum aliud corpus, niſi vnum „ diuidat alterum. ſed vacuum iſtud, quod ponitur poſſibile Deo in iſto membro non eſt, aliquod ſpatium habens dimenſiones poſitiuas; ſed tantummodo „ eſt ibi poſſibilitas ad tantas dimensiones cũ carentia cuiuſcunq; dimenſionis „ in actu. „ Anuerſa admittit ipſe quoq; eiuſmodi ſpatium 1. to. phyl. q. 27. ſec. 2. „ Dicit autem „ dico primo admittendum neceſſario eſt ſpatium, quòd detur „ aliquo modo à parte rei ſine fictione intellectus non ſolum ſimul cum hoc „ mundo, vbi de facto realiter corpora exiſtunt, ſed etiam extra mundum in „ infinitum. Hæc eſt ſine dubio communis ſententia, &c. at paulo poſt de eo „ dicit. „ Hoc ſpatium non eſt, quicquam reale, & poſitiuum, neque ſubſtantia, neque accidens, neque extenſio, ſeu magnitudo „ & paulò poſt adhuc dicit non eſſe ſubſtantiam, neque accidens; non eſt autem accidens, quoniam vel eſſet accidens ſine ſubiecto, vel ſubiectaretur in alia ſubſtantia, &c. Sit ergo huius articuli pars duplex altera, nam ſit aliquod eiuſmodi interuallum; altera num ſit dimenſionatum; ſi enim ſit dimensionatum erit quantum adeoque aliquid reale.

Prima Poſitio.

Interuallum eiuſmodi aliud à dimenſionibus corporis locati non datur. Rationes ſupra adduximus in articulo præcedenti: ſunt autem duo pro ſyllogiſmi rationis primæ pro poſitione prima eſt præterea quarta ratio, quinta ſunt aliæ, quæ non confutant omnino interuallum, ſed confutant eſſe locum, ac eſt alia ratio.

Ratio addita. Si daretur eſſe interuallum intra ſuperficiem concauam aliud à dimenſionibus corporis locati eſſet accidens ſine ſubiecto. Ac nullum accidens ſine ſubiecto: ergo non datur eiuſmodi interuallum. Conſequentia conſtat excogitemus ex. gr. ex vaſe extractum vinum, & non ſucceſſiſſe aerem, ſi ibi ponamus trinum interuallum erit ipſum accidens, eſt enim quantum nulli ſubſtantiæ, vt ſubiecto innixum; cum nulla ibi mediet ſubſtantia.

Examen. Cæteræ rationes ſatis iam ſuperque expenſæ ſunt, ac ſolutę, hęc autem poſtrema ratio ſoluta eſt in iudicio proximè articuli in dicto 5. & 6. Additio.

Secunda Poſitio contraria.

Datur trinum interuallum mũdanum diuerſum à dimenſionibus corporũ, à quibus occupatur. Ratione inquam ratiocinata non re, & exiſtentia. Rationes ſuperius inductæ in præcedenti articulo pro ſecunda poſitione ſunt meo iudicio admodum efficacis. At pro ſecunda parte articuli ſint tertia, & quarta poſitio.

Tertia poſitio eſt Scoti, & ſequacium Anuerſa, &c.

Interuallum dictum datur, quidem ſed non eſt dimenſionatum, nec aliquid poſitiuum, neque ſcilicet quantitatis.

Ratio eſt penes Fonſecam lib. 5. metaphyſ. cap. 13. quæſt. 7.

1. Si eſſet quantum, ac dimenſionatum, iam plura corpora ſe penetrarent. 2. Spatium trinedimenſionatum eget alio ſpatio. ergo eſſet proceſſum in infinitum. 3. Non eſſet eiuſmodi interuallum ſpecies diſtincta à corpore.

Examen. Ad primam rationem iam diximus dimenſiones ab omni materia de ſe exemptas, & ex ſui ratione ſe penetrare. Ad ſecundam falſum eſt omne ſpatium dimenſionatum egere alio ſpatio, vt loco. Eget ſolum alio trinedimenſo, vt ſubiecto. Ad tertiam non eſt ſanè trinum interuallum ſpecies diſtincta à corpore quatenus corpus definitur ab Eucl. in 11. lib. de elem ac eſt aliud à corpore materiato, quale eſt corpus locatum.

Nec replicaciones eius aduerſus Ioann. Grammat. dicta hæc noſtra demoliuntur.

Poſitio quarta eſt Ioanni Gramatici.

Interuallum eiuſmodi quod datur eſt dimenſionatum poſitiuumq; adeo, & quantum ſuppoſitio interuallum eiuſmodi capax eſt corporum, quæ ſunt aliquot pedum cubicorum.

Ratio prima. Corpus decem ex. gr vel quotcumq; pedum ſolidorum, cuborumue non poteſt capi a receptaculo cuius cauitas non ſit totidem pedum, vel plurium. At quod eſt decem, vel quotcunque pedum cubicorum eſt dimenſionatum, ac trinedimenſionatum, ergo receptaculum capax aliquor pedum cubicorum eſt trinedimenſionatum. Aptius receptaculum corporis quotuis pedum ſolidorum, interuallum obtinet totidem pedum cuborum ſolidorum, hoc ipſum Anuerſa diſt. q. 27. Vbi nunc eſt corpus palmare neceſſario intelligimus ibi ſpatium palmare, in quo eſt tale corpus, & ſi maius, maius. Quodcunque eſt aliquorum pedum ſolidorum cuborumue eſt trinedimenſionatum: ergo receptaculum corporis quotuis pedum cuborum eſt trinedimenſionatum, omne interuallum autem dictum eſt receptaculum corporis aliquot pedum cuborum: ergo omne interuallum dictum eſt trinedimenſionatum.

Ratio 2. Conſideremus ſpatiũ intra concauã lunæ ſuperficiem ſiue intercapedinem, vt ipſi vocant nonne neceſſario diſtant appoſita puncta? Fateri oportet, ſecus ſe tangerent. Summo eiuſmodi diſtantiam, & quæro ſit ne finita, an infinita, non infinita eſt ergo finita, at finita aliquo certo numero pedum, ve aliarum menſurarum determinatur. Ptolemæus facit diametrorum terræ 33.33. at longitudo quæuis præſertim menſurata, & determinata eſt dimenſio. Tres enim dimenſiones longitudo, latitudo profunditas ſunt dimenſiones, ergo intercapedo eiuſmodi eſt dimenſionata. Idem de omni alia intercapedine adeoque interuallo dicendum, vt ſit ratio. In omni intercapedine eſt inter puncta oppoſita, ſeu diuerſa diſtantia. Omnis diſtantia inter duo puncta eſt linea recta, ac longitudo adeoque dimenſio; ergo in omni intercapedine eſt dimenſio. Solius longitudinis memini, quoniam ſatis eſt ad inferendam aliquam dimenſionem, at vero cum intercapedo, inter ſuperficiem vnicam concauam, vel inter plures locatum continẽtes ſint quaquauerſum puncta oppoſita, ſit vt longitudo intercedat etiam ſecundum latitudinem, & profunditatem ideoq; reſultet dimenſionatum ſolidum, ex. gr. intercapedo inter concauã lunæ ſuperficiem, cum ſit ſecundũ longitudinem inter duo puncta poſita diametrorum terræ 33.33. erit circulus, cuius eſt diameter dicta longitudo earumdem terræ diametrorum 234.51. ſecundum peripheriam

tiſphęriam, cuius periphærię planities interpoſita eſt, ac contenta coniungit cum longitudine latitudinem, puncta autem eiuſdem ſuperficiei concauæ lunaris planitiei imminentia reddent profunditatem tertiamque iam dimenſionem.

Iudicium totius controuerſiæ ſi rem ſpectemus, ac penſemus.

Iudicium totius controuerſiæ ergo meum eſt, quod ad calcem præcedentis articuli per ſcripſi.

Iudicium ſecundum Ariſtotelis ſententiam.

Subjicio modo iudicium ſecundum Ariſtotelis ſententiam: hanc ſi interpretamur, vt exponunt communiter interpretes, atque grauiſſimi, certè aliena eſt ab hoc meo de interuallo dogmate, at ſi dicta Ariſtotelis diligentur penſitemus, conferamus cum alijs eius dictis facilè ſummus hic Phyloſophus conciliabitur huic poſitioni tum exponendo verba eius text. 37. Tum conferendo ea, quæ dicit alibi verba tex. 37. „ εἰ δ' ἦν τι τὸ διάστημα τὸ πεφυκὸς, καὶ μένον ἐν τῷ αὐτῷ τόπῳ ἄπειροι ἂν ἦσαν τόποι ex voce πεφυκὸς, quæ magnam emphaſim obtinet vertit Vicomercatus linguæ grecæ admodum peritus hoc modo orationem. „ Quòd ſi interuallum aliquod ſit, quod „ per ſe eſſe, & in eodem loco manere „ natura ſua aptum ſit, infinita profe„ cto loca erunt. „ Simplicius, ēt exponit „ ſi locus quædam interualli ſeor„ ſum permanentis, & non inſidentis in aliquo corpore natura eſt. „ Quæ verſiones cũ ex proprietate vocis πεφυκὸς ducant originē, & ſuſcipiendæ ſunt & indicant illud interuallum ab Ariſtotele refutari, quod habere per ſe exiſtentiam, & per ſe, ac ſeorſum exiſtere concipiatur: quod ſanè interuallum non à me ſuſcipitur, & recipitur veluti ex dictis meis patet. interuallum enim quod ergo pono, & aſſero eſt accidens, neque exiſtit niſi in corporibus ipſum replentibus ratione ſolum ſua ab illis ſeiungitur. exiſtentia non ſeiungitur, quam ipſum per ſe non habet, & ſolum ab ijs corporibus nanciſcitur. Contra vero ſpatium, & interuallum inter concauam ſuperficiem corporis continentis locatum agnoſci ab Ariſtot. qui fuit omnium, & Mathematicorum peritiſſimus. Ratio ſuadet nam Mathematici cum dolij capacitatem metientes, & puteorum, eamque tot pedum cubicorum inueniunt num vinum & aquam, & aerem dimetiuntur, an capacitatem ipſam? immò aerem non poſſunt ex dimenſa capacitate exactæ dimetiri, nam pro eius maiore, aut minore raritate, poteſt etiam maior minorue adimplendum dolium concurrere; hæc ſanè, quod leues quique Mathematici noſcunt multo magis nonit Ariſtoteles verum apparet ex tex. 27. 2. de cęlo agnouiſſe eiuſmodi interuallum, & intercapedinem dum probat cœlum eſſe ſphæricum vltimum ſcilicet cœlum quoniam ſecus ſi recti linea figura eſſet non eandem regionem ſemper occuparet, nam quæ prius plena erat exiſtentibus ibi angulis, ijs reſidentibus eſſet vacua, & contra quæ vacua erat ad latera, ſuccedentibus „ angulis plena euaderet, verba ſunt „ nam recti lineum, quod circulariter „ vertitur, nunquam eandem occupabit regionem; ſed vbi prius erat corpus, „ nunc non erit, & vbi nunc non eſt, iterū erit propter permutationē angulorū: „ ſimiliter autem, & ſi quæ alia figura fiat non æquales habens eas, quæ ex „ medio, lineas, vt oualis, aut lenticularis: in omnibus enim accidet, & locum „ & vacuum eſſe extra lationem „ quænam eſt (inquam ego) hæc regio, quę modo eſt plena corpore, modo vacua? certè non dimenſio ipſius cœli,

quod mouetur, nam hæc ſemper plena ergo alia ab ipſo corpore ſeparabilis per partes ſaltem eſtque hoc id interuallum, quod ego pono præterea ſumit aperte, & ſupp onit eiuſmodi ſpatium: Ariſtoteles tex. 41. 1. de cœlo cum cęlum infinitum immotum ponit in quo cœlum mobile mouetur: certè non eſt cœlum, eiuſmodi immotum, niſi interuallum, & ſpatium in quo cœlum mobile continetur, & in quo mouetur verba, & argumeutum Ariſtotelis
„ continentia ſunt hæc. „ Præterea ſi infinitnm ſit cęlum, moueatur autem
„ circulo, in tempore finito infinitum erit pertranſiens. Sit enim celum qui-
„ dem quod manet infinitum, quod autem in hoc mouetur æquale, quare ſi
„ tanſit circulariter, infinitum cum ſit, infinitum æquale ſibi pertranſiuit in
„ tempore finito, ſed hoc erat impoſſibile. „ Non ergo diſcendit Ariſtoteles à ſpatio, & interuallo, loci ipſius, at negat eſſe eiuſmodi ſpatium, & eius dimenſiones per ſe exiſtentes, vultque ſolum ratione differre; non exiſtereque niſi in corporibus locatis cum quorum dimenſionibus re ipſa hę confunduntur: iuxta iam dicta: at cur Ariſtoteles non definiuit locum per interuallum, ſed per ſuperficiem, & ambiens? iam reſpondi, ideo id factum ab Ariſtotele, vt definitionem cauſalem loco eſſentialis afferret, vt magis in accidentibus exprimendum naturam eorum, & ad intimiorem cognitionem mentem noſtram ducentem.

ARTICVLVS OCTAVVS.

Vtrum genus loci, ſit relatiuum quippiam, & concluditur genus loci eſſe quantigenus.

Hucuſque de genere loci egimus, vt de re abſoluta cum tamen viri grauiſſimi in relatione collocent, Scotus, vt videtur in quodlib 11. & ratio eſt, quoniam formale loci videtur eſſe ipſum continere, & ipſa continentia: cum etiam Ariſtoteles definiat ſuperficiem corporis ambientis. Præterea locus eſt terminus motus localis, at terminus motus localis eſt vbi; vbi autem includit relationem. Ergo & locus includit relationem. quæritur autem vtrum locus includat continentiam actu, an contineat potentia ſolum; quomodo tamen relationem includeret, vt ſcibile adhuc non ſcitum: non diduco diſputationem, at id primum dicendum, etiam ſi vbi eſſet genus loci, ad quem vt ad terminum motus eſt realis, attamen non eſt relatio etiam ſi includit relationem ſecus prædicamenta, vbi quando agere pati ad prædicamentum. Aliquid reducerentur. Secundo dico terminum motus localis, eſſe locum ſi terminum accipiamus, vt quo, qui eſt veluti forma ſubſtantialis in generatione qualitas in alteratione, quantitas in accretione ab eiuſmodi enim termino ſpecificatur motus ſicut terminus. poſtea qui in generatione eſt compoſitum genitum, & in alteratione quale, & in augumentatione quantum atque. Ita in motu locali, vbi nunc de continentia, in definitione loci includitur, dico ipſam exponendam eo modo quo in definitione naturæ principium motus, &c. ſcilicet pro fundamento relationis, non relatione ſecus eſſet relatiua natura, & non ſubſtantia, ita ergo continentia, cum dicitur corporis ambientis importat fundamentum continentiæ non relationem ipſam adeoque locus reſtat abſoluta res. Eſt ergo genus loci, quod ſupremum, ſeu prædicamentum repetendo dicta, locus interuallum pro parte materiali, vel analogiam habens ead materiam, & eiuſmodi eſt genus proportione enim reſpondet materia, vt dicit Porphyrius in prædicibilibus. at interuallum eſt quantum. locus itaque pro genere ſupremo habet quanti prædicamentum

tum in quo, & illum reponit Ariſtoteles in prædicamentis: pro propinquiore interuallum trinum.

QVÆSTIO TERTIA.

De differentijs loci.

POſt genus loci ſunt differentiæ quærendæ. vidimus hucuſque duas differentias ab Ariſtotele ſuppoſitas à nobiſque interuallo applicatas æqualitatis, & immobilitatis: æqualitatis, vt ad locum proprium reſtringatur; immobilitatis, vt interuallum in quo locus reponitur (eſt autem interuallum mundanum) diſtinguatur ab interuallo vaſorum, vel eiuſmodi aliorum corporum concauorum mobilium: quorum motu interualla etiam contenta mouentur loco: hucuſq; locus in Mathematica quadam fermè ratione conſiſtit, ad naturalem verò reſtringitur dum finitur corpore aliquo naturali continente locatum, & terminando æqualem locato portionem interuallo: terminatio verò eiuſmodi eſt à ſuperficie corporis continentis, non à corpore continente, quia corpus continens aliam partem occupat ſpatij, & non reſtringitur ad ſpatium à corpore locato occupatum, neque illud finit virtus autem conſeruandi pendet à corpore ipſo ambiente, quod corpus ambiens naturale intelligere oportet; adeoque actiuum ad conſeruationem, & ad perditionem ſi pro naturali loco fuerit præter naturalis. Hæc fermè ex ſuperioribus pendent, at diſtinguamus in articulos, vt quæ ad ſingulas differentias ſpectant, vel amplius diſcutiantur, vel hic eo, quæ ſuperius diximus ſingulis apponantur.

PRIMVS ARTICVLVS.
De æqualitate.

Vtrum locus ſit æqualis locato. Locus ſcilicet proprius.

Poſitio prima ad dubitandum.

Locus proprius non eſt æqualis locato.

Ratio. Continens eſt maius contento. Locus eſt continens: ergo locus eſt maior contento ſcilicet locato eſt alia ratio ſuperius poſita, quæſt. præced. art. 5. ratio ſcilicet ſecunda.

Poſitio ſecunda communis Schola.

Locus proprius eſt æqualis locato.

Ratio. Niſi locus proprius eſſet æqualis locato ea pars, quæ à locato non occuparetur, vel eſſet vacua, vel alio corpore impleretur. At neutrum horum verum ergo. Non primum, non enim datur vacuum, non ſecundum, quoniam ſi aliud, etiam corpus contineret et non eſſet locus proprius.

Dictorum remmemoratio, & indicium.

De loci proprij æqualitate repetantur, quæ in præced. quæſt. artic. 5. in ſecunda ratione, & in eius examine diximus, vbi & diſtinctionem Auerroes in æqualitatem dimenſionis, & æqualitatem continentiæ, nec non, & Alberti in æqualitatem dimenſionis, & extenſionis diſcuſſimus tetigimus etiam artic. 6. in ratione tertia. Eſt verò æqualitas ſuſcipienda, vt concludit ratio pro ſecunda poſitione, at æqualitas dimenſionis ad eum interuallum ſit

trinu-

trinedimenſum ad rationem primam pro prima poſitione, continens eſt maius contento de continente contiguo verum eſt poſtulatum ſecundum corpus non ſecundum cōtiguam, ſuperficiem ad reliquam rationem repetantur, dicta in quæſt. præced. art. d. art. 5. in exam. eiuſd. rationis ſecundæ.

ARTICVLVS SECVNDVS.

De immobilitate.

Vtrum locus ſit immobilis.

Poſitio communis, ſed variè expoſita.

Locus eſt immobilis.

Ratio. Secus enim contingeret quieſcens corpus ab omni motu locali adhuc loco moueri, quod implicat.

Rememoratio, & iudicium.

Tetigimus eandem rationem in apparatu ſermonis de loco: de acceptione varia immobilitatis loci repetant dicta in art. 5. præced. q. in ex. primæ rationis. Item quę in art. 6. in ratione ſecunda, hic dicam iuxta ſententiam, at interualli poſitionem eo tamen modo, quo poſui non per ſe exiſtens facilè tuemur, & æqualitatem loci, & immobilitatem in quibus tuendis reliquæ poſitiones laborant, & præſertim, quæ totum locum in ſuperficie continente conſtituit. Erit enim vera æqualitas dimenſionum cum æque locus ſcilicet interuallum, atque locatum trinam dimenſionem obtineat immobilitas pariter, abſque difficultate ſuſtinetur quoniam ſpatium mundanum, & ſingulæ eius portiones, ſunt omnino immobiles, eandemque ſemper ſingulæ diſtantiam ad polos, & centrum mundi retinent, & denum in eodem numero poſitis ſemper perſeuerant; & hoc videntur, quæ D. Th. de immobilitate loci dicit ob æqualem diſtantiam à dictis punctis fixis collineare. Saltem facilè poſſunt huic ſententiæ accommodari.

QVÆSTIO QVARTA.

De cauſali definitione, quæ eſt Ariſtotelica definitio iuxta Auctorem.

SVccedit conſideratio definitionis Ariſtotelicæ, quam cauſalem aſſerui; eſt autem cauſa quamobrem interuallum ex receptaculo fermè Mathematico in Phyſicum, ac more Phyſico receptaculum tranſeat. conſideremus, itaque particulas. Terminum primum corporis ambientis immobilis terminus importat ſuperficiem quoniam corpus terminatur ſuperficie, vel vnica, vt ſphæra, & figura oualis, vel pluribus, vt Pyramis, cubus, & reliqua corpora planis ſuperficiebus contenta. Verum nunc ſuperficiem concauam importat non conuexam locus, v. gr. Igni eſt concaua ſuperficies non conuexa orbis lunaris locus. Primus autem, ſeu prima ſuperficies ſignificat contiguam ſuperficiem corpori contento, ac locato, quæ eſt prima recedentibus à corpore contento, at eſt vltima procedentibus à corpore continente ad locatum: Eſt autem eiuſmodi ſuperficies ſiue prima, ſiue vltima dicatur attigua corpori contento, vt locato ſiue eſt qua corpus continens tangit

locatum

locatum, vt eiuſmodi dictio importet ea corpora ſe tangere: interpretemur autem corporum phyſicorum tactum phyſicum, & certè in phyloſophia naturali ſunt res naturali, & phyſico concepto concipiendæ tactus autem „ phyſici, hæc eſt apud Ariſtotelem deſcriptio 1. de ort. & int. text. 44. „ Hæc „ tangere nata ſunt ſe inuicem, quorum diſtinctis magnitudinibus ſimul vlti- „ mo ſunt exiſtentibus motiuis, & mobilibus ad inuicem „ oportet ergo, ex Ariſtotele corpora naturalia, quæ ſe tangunt actiua inter ſe, ac paſſiua eſſe, adeoque tactum phyſicum, hoc importare: vt idcirco debeamus ex definitione, hac idem de corporibus locante, & locato interpretari, quod ad definitionis ipſius intelligentiam oportebat admonere. Corporis autem vox, phyſicum corpus ſignificat ab dictam nunc rationem, & quoniam ſumus in ſcientia naturali in ſcientijs autem voces ſunt iuxta ſcientiæ, cuiuſque tenorem accipiendæ, (Ambientis,) vtitur Ariſtoteles ſingulari numero ad expeditiorem nuncupationem, at non perpetua locata vnico corpore cōtinentur. Terra enim partim ab aqua partim ab aere, ſiue atmos ſphæra circundatur; nos à terra qua parte inſiſtimus, & ab aere in reliquis partibus continemur: at ſiue ab vnico ſiue à pluribus corporibus locatum contineatur: contineri tamen ab aliquo ex definitione oportet. (Immobilis) eſt hæc particula iuxta ſententiam à me ſuſceptam definitionis eſſentialis potiuſquā cauſalis: non enim ſuperficies eſt immobilis, ſed mundanum interuallum, & non eſſe ſuperficiem attiguam immobilem, ver gr. nauis aquæ attiguam ſuperfi- „ ciem ipſemet Phyloſophus monet tex. 41. vbi habet. „ Vult autem immobi- „ lis eſſe locus, quocirca totus magis fluuius locus eſt, quia immobilis totus „ eſt, „ fortè Ariſtoteles monnuit nos inſtione huius particulæ non attinere ad eſſentiam loci ſuperficiem, cum ſit hæc mobilis ille immobilis, adeoque eſſe cauſalem definitionem quam per ſuperficiem tradit, ſed cauſalem ſcilicet ad agendum autē, & conſeruandum non requiritur perſeuerantia eiuſdem numero particulæ ſuperficie, ſatis eſt ſi eiuſdem corporis ſint, ijſdem qualitatibus præditi: modo quæ ex dictis ſunt in diſcuſſionem accerſcenda in articulos diducamus.

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrum ſuperficies ſit ponenda in recto, an in obliquo.

Poſitio prima. Superficies ſiue terminus ponendi ſunt in recto.

Rationis. Eſt primo loco auctoritas Ariſtotelis, qui ita ponit. Eſt 2. loco Ratio: quoniam ſuperficies eſt, quę terminat, & ſiſtit locum proprium: corpus enim continens excedit illum ſua corporeitate.

Poſitio contraria. Superficies ponenda eſt in obliquo.

Ratio prima. Si ſuſcipiatur definitio, vt cauſalis ponenda eſt in obliquo, vt interpoſitio terræ ponitur indifinitione eclipſis. Priuatio enim luminis in luna (definitur) propter terræ interpoſitionem, vt ſit ratio. Definitio cauſalis in tota definitione, ſeu integra definitione, & perfecta ponitur in obliquo, vt de interpoſitione terræ dictum eſt in definitione eclipſis. Item in definitione conſonantiæ: eſt ſonus gratus auribus propter rationem numerorum in acuto, & graui eo ſcilicet, quòd acuta vox, & grauis pro proportionem inter ſe habeant, quam numerus ad numerum, vt ſit ratio. Omnis definitio cauſalis eſt in integra definitione ponenda in obliquo ſuperficies primæ corporis ambientis, ambientis eſt definitio cauſalis loci; ergo ſuperficies prima eſt ponenda in obliquo in integra, &c.

Ratio

Ratio ſecunda. Si etiam acciperetur definitio pro eſſentiali, tamen ſuperficies non eſt, id quod tangit, ſed quo corpus tangit ſecus ſuperficies ageret ipſammet, & calefaceret, & perficeret at ſunt hæ corporis actiones non ſuperficiei niſi, vt quo.

Examen, & iudicium. Definitio cauſalis, & in ea cauſa cum ſeorſum ponitur in recto ponitur, vt terræ interpoſitio in definienda eclipſi, eſt ſcilicet eclipſis terræ interpoſitio cum ſeorſum per eiuſmodi definitionem interrogationi, quid eſt, eclipſis reſpondetur, at cum reſpondetur perfecta definitio cōſtans ſcilicet ex definitione eſſentiali, & cauſali, tū ponitur in obliquo cauſa: quid eſt eclipſis. Priuatio luminis in luna propter terræ interpoſitioné. Vnde vtraque poſitio ver. ad rationē auctoritas Ariſtotelis fauet reſponſioni, nam Ariſtoteles eam definitionem ponit ſeorſum ab eſſentiali, ad rationem ſuperficies pertinet ad definitionem cauſalem non eo, quòd ſiſtit interuallum, nam interuallum ſiſtitur, & terminatur verè à ſuo termino intrinſeco quod cum intrinſeco termino dimenſionum locati, confunditur; ſed quatenus tangit locatum, vel per eam locans corpus tangit inde enim eſt ſuperficies cauſa actionis, & conſeruationis, & demum cauſa quamobrem receptaculum reddatur ex ferme mathematico phyſicum: Ad rationes etiam pro ſecunda poſitione pariter dicitur: definitionem cauſalem in definitione integra poni in obliquo, at ſeorſum in recto: ad ſecundam diximus accipi pro cauſali; præterea definitio Ariſtotelis quam affert de tactu eſt corporum tangentium, non ſuperficierum tangentium. Eſtque ſenſus corpora quacunque ſe tangunt ſunt inter ſe actiua, & paſſiua, ſeu motiua, & mobilia, vt non procedat conſequentia ſuperficies ſe tangunt; ergo ſunt inter ſe actiuæ, & paſſiuæ, vt infert ratio.

ARTICVLVS SECVNDVS.

Vtrum cuiuſuis corporis ſit locare, ſeu pro loco continere, continere corpus.

Cum Ariſtoteles voce corporis vtatur in definitione dicendo locum ſuperficiem corporis, quæritur vtrum quoduis corpus intelligat, num ſcilicet etiam veſtis vniuerſam corpus obtegens locus intelligatur, eius ſcilicet intima ſuperficies corpus ſtringens locus ſit, pariter & arma corpus circundantia ſint ne locus.

Poſitio prima. Omne corpus eſt intelligendum, atque pro omni corpore eſt exponenda vox corporis etiam ſcilicet pro veſt., & pro armis.

Ratio. Niſi pro omni corpore exponeretur vox fuiſſet diminutus Ariſtoteles, qui nulla reſtrictione vocem eam coarctat. Sed non videtur eiuſmodi culpæ reus faciendus, ac damnandus Ariſtoteles. Ergo conſequentia probatur, vox corporis ipſa per ſe omne corpus complectitur. Quod ſi reſpondeatur ſubintelligendum eſſe vocem naturalis, ſeu phyſici ad differentiam corporis artificialis; tum contra difenſionem eiuſmodi Ariſtotelis, eſt Ariſtoteles ipſe, qui damnat opus eſſe aliqua ſubintellectione in definitione.

Poſitio ſecunda, at contraria primæ.

Non omne corpus intelligendum eſt, non enim veſtis, neque arma vniuerſum etiam corpus obtegentia.

Ratio prima. Quoniam ſi in eodem loco exiſtentes mutemus veſtem, non dicimur moueri loco, neque mutare locum; pariter ſi in eodem loco armis induamur.

Ratio

Ratio ſecunda. Veſtiri, vel armari ad prædicamentum habere pertinet, non ad locum, aut ad vbi. *Ariſtot. in præced. c. 5*

Examen, & iudicium. Acceptior multo eſſe debet ſecunda poſitio, & eius ratio firmior, & certè in philoſophia naturali corpus pro naturali accipi debet, niſi aliter exprimatur in ſcientijs ſiquidem voce ſunt ſecundum ſingularum ſtylum accipiendæ, & rationale apud Geometras ſignificat, id quod aliquo numero exprimitur, vel longitudine, vel potentia, at in Philoſophia naturali, id quod ratione vtitur, vt inter animalia homo rationale dicitur: Prima itaque poſitio potius reijcienda: Secunda ſuſcipienda. ad rationes pro prima vox corporis in philoſophia naturali ſimpliciter pro lata, corpus naturale ſignificat, ad ipſumque reſtringitur, ſicut in Geometria ad mathematicum, ita pariter ſoluitur ſecunda ratio. nulla ſubintellectione opus eſt, ſed vox ipſa ex ſcientia naturali in qua profertur ſignificationem ſuam ad corpus naturale reſtringit, vt corpora artificialia excludantur, idem ſuadet, quod hic dicta Ariſtotelis importare contactum corporum. diximus adeoque inter ſe actiua ac eſſe paſſiua. Motiuaue, & mobilia. at eiuſmodi ſola ſunt corpora turalia, non artificialia, niſi quatenus naturalia includunt. *In. 1. elem. Eccl.*

ARTICVLVS TERTIVS.

Cum ergo definitio hæc Ariſtotelis importet locantis, & continentis corporis in contentum, & locatum actionem, ſiue agendi facultatem dubium eſt, an conſeruet, an perficiat, an quicquā aliud agat in locatum locus. Num ipſum perficiant, num attrahat, attamen hæc munia non tribuuntur loco in uniuerſum, ſed loco naturali, nam præternaturalis contraria præſtat: ideo non conuenit eorum munium conſideratio huic parti, vbi de loco in vniuerſum agimus, ſed de ſpeciebus tractationi cum ſcilicet de loco naturali, qui preternaturali opponitur, differetur. eraū ergo conditionū, quæ in vniuerſum loco conueniunt, reſtat continentia, quæ ſcilicet in voce (ambientis) vel (continentis) includitur de hac continentia quædam attigimus quæſt. 2. art. 5. in ex im. tertiæ rationis præſertim, ſed etiam in examine ſecundæ non nihil: & art. 6. in quarta ratione pro ſecunda poſitione repetantur ea loca, & rurſus poſitiones diſtringuntur.

Poſitio prima Ariſtotelis, & communis philoſophantium.

Omnis locus continet locatum.

Confirmatio. Ariſt. hāc pōnem pro per ſe nota accipit, eod. lib. 4. phyſ. tex. 30. verba ſunt, accipiamus autem de ipſo quæcunque videntur verè ſecundum ſe in eſſe ipſi. cenſemus igitur locum eſſe primum continens illud cuius eſt locus, & nihil ipſius eſſe. Quam poſtremam particulam, ideo ſubiungit, vt excludat ſuperficiem ipſam corporis exteriorem, quæ continet ſane corpus ſuum, quod etiam terminat, at eſſe eiuſdem corporis extremitas, non ergo eget demonſtratione poſitio, ſed eſt vt per ſe nota ſuſcipienda, ex Ariſtotelis ſententia: ita enim eius ſonant verba, & certe ſi receptaculum eſſe omnino eſt loco attribuendum, eſt per ſe manifeſtum à receptaculo immiſſum corpus contineri.

Poſitio ſecunda, & contraria.

Non omnis locus continet locatum, ſiue non omne locatum habet locum ipſum continentem.

Ratio prima. Minor terra eſt locatum Maior terra non continetur à loco ſuo: ergo non omne locatum continetur à loco ſuo. Maior probatur, quo-

niam

niam locus terræ eſt centrum vniuerſi, at centrum cum ſit punctum non continet terram, quę eſt corpus.

Ratio ſecunda. Superna ſphæra eſt in loco: mouetur locali motu ſuprema ſphæra à nullo alio corpore continetur. ergo aliquod in loco exiſtens non continetur ab alio corpore, neque ideo à ſuperficie corporis quocirca, neque à loco, &c.

Examen. Primæ rationis examen repetatur, ex quæſt. 2. art. 5. in exam. tertiæ rationis pro poſitione ſecunda. At ſecundę rationis conſideratio longiorem ſermonem expoſcit: qui enim definitionem Ariſtotelis pro eſſentiali ſuſcipiunt, vt ſe ab hoc argumento extricent in diuerſas reſponſiones abeunt, vt iuſtum ſit. De hac ipſa controuerſia articulum proponere: ac diſputare.

ARTICVLVS QVARTVS.

Vtrum ſuprema ſphæra ſit in loco.

Poſitio prima fuit Alexand. apud Simplicium, & eſt Auicennæ ſecunda ſufficientiæ, cap 8.

Suprema ſphæra non eſt in loco vllo modo.

Ratio. Eſt ſcilicet, quia nullum datur corpus, adeoque ſuperficies exterior ipſam continens, & quoniam contra ſententiam videtur eſſe, quòd ſuprema ſphæra locali motu mouetur, negabat hoc Auicenna, ſed dicebat moueri ad ſitum non ad locum: qui autem motus ab Alexan. aſſignaretur, dicit Simplicius non fuiſſe ab eo declaratum.

Poſitio ſecunda Auempacis, & Apharabij penes Auerroem comm. 43. d. lib. 7.

Suprema ſphæra eſt in loco, ſed alio à loco conueniente corporibus recto motu mobilibus quorum locum definit verè Ariſtoteles.

Declaratio, & confirmatio ſententiæ.

Nititur ſententia hoc fundamento. Longè diſcrepant motus per lineam rectam, & per circularem ſicut diſcrepant lineæ: eſt autem diſcrepantia, quòd linea recta per ſe imperfecta eſt, & additionem ſuſcipit, circularis contra perfecta, & nullam ſuſcipit additionem, vnde extrinſeca terminatione eget hæc nulla. inde fit, vt locus aſſignatus motui per lineam rectam egeat termino extra, aſſignatus motui circularij non egeat extra termino, ſed intra ſolum, qui terminus eſt conuexum contenti corporis, vt octaui orbis. Conuexum Saturni. Saturno autem conuexum Iouis ſit, vt ratio ſit. Nullum corpus, cuius motus linea eſt per ſe perfecta, ac terminata eget corpore continente, ſed contento ſolum. At corporis circulo mobilis linea eſt perfecta, ac terminata talis ſcilicet eſt circularis, ergo nullum corpus circulo mobile eget corpore continente, ſed contento ſolum contra verò. Cuius motus linea eſt imperfecta eiuſmodi corpus eget alia extra terminante, motus recti linea eſt imperfecta, ergo mobile motu recto eget corpore extra terminante.

Poſitio tertia Auerrois comm. 43. 4. phiſic.

Suprema ſphæra eſt in loco per centrum: eſt ſcilicet in loco, quia eius centrum eſt in loco.

Ratio. Per id eſt in loco corpus quodcumque, per quod quieſcit in loco ſiue per cuius quietem quieſcit in loco. At corpus cęleſte per centri quietem quieſcit in loco, ergo corpus cęleſte eſt in loco per centrum. Intelligit

autem

autem Ariſtoteles quieſcere in loco corpus cęleſte, quod non recedat à loco ſecundum totum ſcilicet à loco quem occupat non recedit ſecundum totum, vel ante, vel retro, vel ſupra, vel infra: at in loco ſemel occupato perpetuo voluitur, appellat autem Auerroes mutare locum ſecundum materiam, quod mutat ſecundum totum, quod verò mouetur in eod. loco dicit mutare ſecundum formam. *Poſitio quarta T hemiſ ij 4. eodem Phyſic. tex 45.*

Verba eius. Circulus vltimus, qui innerrabilis eſt, vt potè arcens, & continens cæteros ſimpliciter in loco non eſt, ſed penes interna, quæ ambit tangit enim orbem Saturni, hæc ergo ſententia illi tribuitur ſupremam ſphæram eſſe in loco per conuexum Saturni quod tangit.

Ratio hæc videtur T hemiſ ij.

Præmittitur. vniuerſum non eſſe abſolutè, & per ſe in loco cum à nullo contineatur, ſed ſolum per partes, per contentos ſcilicet orbes, & corpora, quæ ſunt in loco, at eſſe totum in loco per partes eſt per accidens eſſe in loco; ſicut partes eſſe in loco, eſt eſſe in loco in potentia: at accedit, neque omnes partes vniuerſi eſſe in loco cum ſupremus orbis, & ſuprema ſphæra, non continea tur ab vllo. His præmiſſis ſtruitur ratio, vel ſtrui hæc videtur.

Qua ratione eſt in loco vniuerſum eadem eſt ſuprema eius pars, ſeu ſuprema ſphæra. At vniuerſum eſt in loco ſolum per interna corpora: ergo ſuprema quoque ſphæra eſt ſolum in loco per interna corpora: ſcilicet per internum orbem Saturni quem tangit.

Poſitio quinta Pſelli, & D. T hom.

Sphęra ſuprema non eſt in loco, niſi ſecundum eius partes continuas, quatenus hæ ſunt in loco.

Declaratio. Declarat ſententiam ſuam Pſellus: partes ſupremæ ſphærę ſunt in loco ſcilicet altera earum eſt in altera, ſibi continua, non actu tamen ſed potentia: cum enim non ſint diuiſæ, non ſunt in loco actu D. Th. pariter ita ſe declarat text. 43. & 45. Ratio autem per hæc procedit.

Ratio D. T hom. tex. 45.

Sphæra ſuprema non eſt in loco per ſe, & ſimpliciter, quia à nullo continetur ſcilicet: Quod à nullo corpore continetur non eſt in loco ſimpliciter, ac per ſe: ſphæra ſuprema à nullo corpore continetur: ergo ſphæra ſuprema non eſt in loco ſimpliciter, & per ſe. At ſphæra ſuprema ſecundum quod mouetur locali motu, eſt etiam in loco. At mouetur per partes partibus ſcilicet ſibi ſuccedentibus inuicem: ergo per partes eſt in loco. Partes autem ſunt in loco potentia ita etiam ſphęra ſuprema eſt in loco potentia. Eſt etiam in loco per accidens: quoniam per partes eſt in loco per accidens autem in loco ſunt, quæ per partes in loco ſunt.

Poſitio ſexta Ioannis Grammatici, & ponentium ſpatium.

Suprema ſphæra eſt in loco, & per ſe.

Ratio. Quoniam eſt in ſpatio, quod occupat, & in quo voluitur.

Rationum cumulus. Sunt ſcilicet rationes, quibus opiniones aliæ, & ſinguli modi dicendi reprehenduntur.

Contra negantes cælum eſſe in loco. Alexandrum ſcilicet Auicennam, & Simplicium, &c.

Quodcumque mouetur locali motu eſt in loco. Cœlum mouetur locali motu: ergo Cęlum eſt in loco. Maior probatur ex natura motus, qui nedum formam exigit, quæ eſt terminus ad quem motus: ſed videtur eſſe

ipſumet

ipſamet forma fluens qua de re antea; at certum eſt ſine qualitate non eſſe alterationem, non ſine quantitate eſſe augumentum, aut decrementum ſine ſubſtantia non eſſe generationem, nec ſine loco lationem, ac motum localem. Minor eſt in Ariſtotele euidens, & primo de cęlo, tex. 5. & ſeqq. tex. 5. motum ſecundum locum diuidit in circularem, & in rectū, & in miſtū, & circularem poſtea aſſignat corpori alicui ſimplici, tex. 8. quod diuinius corporibus, quæ motu feruntur recto colligit tex. 13. & æthera appellat tex. 22.

Ratio ſecunda eſt Toleti 4. phyſic quæſt. 7.

Eſt contra Auicennam ratio, qui negans eſſe localem cęli motum, dicit eſſe ad ſitum, at ſitus ſupponit locum: vt ſcilicet ſi ſit ſitus, ſit locus: ergo ſi non eſt locus, non eſt ſitus.

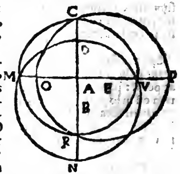
Contra Alpharabium, & Auempacem.

Ratio. Si admittatur ſententia horum virorum, quod ſcilicet corpus circulo mobile habeat pro loco corpus contentum multę ſuppoſitiones de loco vt per ſe notæ habitæ, & ſuſceptæ pereunt; ſed eſt id abſonum: ergo non admittenda ſententia. Conſequentia probatur, nam tollitur ſuppoſitio, quod locus contineat: continebitur enim ex horum ſententia. Item tollitur ſuppoſitio, quod locus ſit æqualis locato nam octaua, quæ eſt locatum reſpectu ſphærę Saturni eſt maior ſphæra Saturni. Ad hæc orbis lunæ eandem ob cauſam locus erit orbis ignis, at contra ignis locus eſt orbis lunæ, vt Ariſtoteles tex. 46. dicit.

Contra Auerroem.

Ratio per hæc procedat. Centrum non eſt cauſa cur cęlum non mutet locum, ſed in ſemel occupato permaneat, ſed cęlum ipſum eſt cauſa cur centrum non mutetur, ac varíet.

Ratio. Non poteſt mutari centrum, niſi ſit motus cęli aliquis rectus, vel ante, vel retro, vel ſurſum, vel deorſum, vel dextrorſum, vel ſiniſtrorſum. Sit circulus C. M. V. circa centrum A. non poteſt eius centrum transferri ex. gr. in B. niſi punctum. C. circuli in primo ſitu deſcendat in D. totuſque circulus in ſitum D. M. N. & pariter non poteſt mutari, ac transferri A. in E. niſi punctum M transferatur in O. & totus circulus expoſitu in O R. P neque dicatur centrum A. eſſe, quod per ſe mouetur in B. vel in E. nam centrum ex ſe eſt punctum, & indiuiſibile, ac punctum non mouetur per ſe, ſed ſolum per accidens ad motum corporis. Cęli non moueri motu recto, miſtoue, ſed moueri ſolum circulo habet à ſua natura, & ſubſtantia ex Ariſtote e primo de cęlo non à puncto, extra ſe collocato: progreſſus Ariſtotelis in primo de cęlo, id ſane oſtendit. Verba tex. 8. eſſe aliquod corpus ſimplex, quod natum eſt ferri circulari motu ſecundum ſuam ipſius naturam: non ſcilicet per partem, immo per punctum exter niecum habet cęlū moueri ſolum circulari motu non recto, ex his ratio nectitur. Non poſſe moueri motu recto vllo modo cælum, vel dicamus omnis cœlo repugnantia ne moueatur motu recto eſt à natura ipſa cęlo non à centro: addamus adhuc omne quod præcisè pendet ab hac repugnantia eſt à natura ipſa cęli,

ſed centri quies pendet præciſè ab hac repugnantia : ergo centri quies pendet à natura ipſa cæli: non contra cæli, quies à centro : ex his nunc ratio.

Ratio. Si centrum eſſet, id per quod cęlum eſt in loco, vel eſſet ipſemet locus, vel cauſa cur quieſceret in ſuo loco. At neutrum horum. ergo. Non primum, nam indiuiſibile, & punctum non poteſt eſſe locus corporis. Non ſecundum nam eſt iam hoc confutatum.

Ratio ſecunda. Ratio ſecunda videtur præterea reprehendendus Auerroes, vt ad rem non loquens; nam quæſtioni quomodo ſit cœlum in loco reſpondet, id per quod eſt in loco. ſimile videtur, ac ſi quærenti locum terræ, & quomodò ſit in loco, reſponderet eſſe grauitatem: eſto per grauitatem eſſe in ſuo loco : at non ſatisfacit reſponſio quæſtioni : ſed dicetur ſatisfacere quæſtioni, dum concludit ex dictis eſſe per accidens in loco.

Ratio tertia. At ſit tertia ratio æque contra omnes qui ponunt, & ſtatuunt, locum haberi à ſuprema ſphæra per accidens. Nam quod eſſentialiter pendet à loco, ab eoque ſpecificatur non poteſt habere locum per accidens. Motus localis qualis eſt cęleſtis pendet eſſentialiter ex loco : ergo motus localis qualis cęleſtis non poteſt habere locum per accidens. At locus, in quo fit motus cęleſtis eſt locus ipſius cęli : ergo locus cęli non eſt per accidens: Fortè reſpondebitur locum non eſſe per accidens motui cęleſti, at eſſe per accidens cęlo ipſi, at contra ſi motui locus eſt per ſe : ergo eſt in mobili, qua mobile, at cęlum eſt mobile per ſuam naturam ex Ariſtotele . ergo locus cęlo ſecundum eius naturam non erit per accidens.

Contra Pſellum, & D. Thomam ponentes cœlum eſſe in loco in potentia, ſcilicet per partes.

Ratio. In motu locali actu acquiritur locus actu ſecus niſi acquiratur actu, erit motus ſine actu: cum tamen ex definitione ſit actus entis in potētia quatenus in potentia, & dum eſt alteratio ad calorem. Ideſt calefactio acquiritur ſemper neceſſario aliquid caloris actu, &c. idem in alijs. At locus partium non eſt locus actu : adeoque vbi acquiritur locus partium ſolum non acquiritur locus actu : Ergo vbi acquiritur locus partium ſolum non eſt motus localis: Variæ hic reſponſiones, ſed coactæ videntur omnes.

Ratio ex opinio Themiſtij text. 45.

Themiſtius contra neuult partes cęli eſſe in loco potentia, ratio autē Quoniam partes in potentia ſunt, quæ poſſunt ſeparari à toto. Tum enim ſunt actu in loco. At partes cęli ob eius æternitatem ſunt inſeparabiles à toto: ergo partes cęli non ſunt in loco potentia.

Poſitio ſeptima Anuerſa.

Suprema ſphæra eſt in loco, at non phyſico.

Declaratio, & confirmatio.

Eſt in loco, vt in ſpatio : quoniam inquit, ſupremum cęlum, & omne corpus, & omnem actu exiſtentem eſſe in loco ſumpto pro ſpatio, eſt ſimpliciter neceſſarium omnibus. Non eſt in loco phyſico : quoniam à nullo corpore, à nullaque diuiſa ſuperficie continetur.

Examen, & iudicium.

Qui ſupponunt definitionem Ariſtotelis loci eſſe eſſentialem definitionem, & cum loco penitus conuertibilem hi certè coguntur negare ſupremam ſphæram eſſe in loco cum nullum corpus, nullamque habeat ſuperficiem extra ſe; cui negationi adhæſere Alexander, Auicenna, Simplicius, & alij

viri graues: ſed cum auferre ab ea motum localem ſit Ariſtotelis dictis admodum repugnans: concedere autem motum localem, & non concedere locum ſit violentum, ideo varia effugia à concedentibus ſupremæ ſphęræ locum quæſita ſunt: ob quas difficultates inſultat poſitioni Ariſtotelicæ de ſuperficie ambientis, & extollit interualli ſpatijq; poſitionem Io. Grammaticus. Ego quidem cum Ioanne Grammatico ſentio, vt declaraui locum eſſe interuallum, vel interualli mundani portionem locato æqualem verum non integrari inde locum phyſicum, qui non ſine vi agendi in locatum conſtituitur, phyſicuſque euadit: habet verò eam ab ambient ei ideoque dixi definitionem Ariſto. per ſuperficiem corporis ambientis, &c. primam eſſe cauſalem ex qua, & eſſentiali integratur perfecta definitio loci, vt in ſequenti articulo amplius exponemus: poſitio ergo mea exponetur iiſdem fermè verbis, quibus vtitur Anuerſa ſuprema ſphæra eſt in loco ſuo, & vero, qui eſt interuallum ab ipſa occupatum, quod eſt verus, vt dicebam locus, & proprius, at non phyſicus adhuc: quia deſtituitur omni vi agendis ipſum per ſe, neque verò aliunde habet, quia non eſt corpus vllum ambiens, quod illi ipſam tribuet: quod ſi quæratur ratio differentiæ, iuſtiſſima offertur. ſupremus enim orbis non eget perfectione, conſeruationeque ab alio corpore. Cum pleniſſimam perfectionem ipſe inter corpora obtineat, & cæteris communicet; iure itaque fuit ab omni externo corpore continente exemptum: at contenti ab ipſo orbes perfectiones ab eo ſuſcipiunt, motus ſanè diurni ab illo pendente; eo tamen modo, quem poſtea exponam in libro de Vniuerſo. Vicomercatus fatetur ex huius difficultatis conſideratione, multos ad poſitionem interualli, idque pro loco ſtatuendum deueniſſe relicto Ariſtotele nos tamen conati ſumus conciliare tantum Phyloſophum huic ſententiæ; quod ſi tamen ſint, quibus conciliatio non probetur, ſciant illi Ariſtotelem. ſaltem in eo mihi patrocinari, quod monet non eſſe petendam ſcientiam rerum à cuiuſuis ſapientiſſimi hominis opinione, ſed à re ipſa, eiuſque principijs ad quod ſum ego annisus, & annitar ſemper, propoſito ſanè laudando, vtrum pariter ſucceſſus laudem mereatur eſto Doctorum, qui ad cognitionem rerum liberi non addicti contendunt, iudicium: & quoniam conciliationem cum Ariſtotele melior, eſt reſpondendum aſſertione Ariſtotelis, quæ difficultatem facit. tex. 45. cum dicit, cęlum eſſe in loco per accidens. ſumma rationis eſt quoniam partes quodammodo omnes ſunt in loco, ideo totum per eas dicitur eſſe in loco, at ipſum per ſe verè non eſt in loco; quoniam nihil habet extra: hic non diſcutio vtrum partes, quas dicit Ariſtoteles ſint orbes cęleſtes inter ſe diſtincti, an partes continuæ orbium, & præſertim ſupremæ ſphærę. Conſidero autem ly non habere extra ſe aliquod ex orbibus cæleſtibus ſoli ſupremo conuenit, dicoque conſentire cum mea ſententia dictum Ariſtotelis illi orbi ſupremo applicatum eſt is per accidens in loco phyſico, & enim virtus actiua per quam locus phyſicus conſtituitur ineſt ipſi non à corpore externo, ſed per ſuam ſubſtantiam, & ſuas partes, adeo rationem loci phyſici non habeat niſi à ſeipſo, at locare ſeipſum eſt omnino per accidens, quia inter ſuppoſitiones eſt locum, & locans eſſe ſeparatum diſtinctumue à locato.

ARTICVLVS QVINTVS.

Integratur definitio, & ſit ne vniuoca, an analoga ſtatuitur.

Supereſt, vt demum extremam manum imponam definitioni loci, ex dictis ergo huc vſque meis ſtabilire oportet definitiones ſeorſum eſſentialem, & cau-

& cauſalem, eaſque ſimul componere in definitionem integram, & perfectam. Erat ergo definitio eſſentialis loci proprij interuallum immobile, æquale locato, verum adhuc perſiſtebat definitio in mathematico fermè conceptu, adiungere oportet ex dictis vim agendi in idem locatum, eritque tota interuallum immobile æquale locato cum vi agendi in ipſum, an definitio cauſalis erat Ariſtotelica ſuperficies prima corporis ambientis. in qua iam diximus ly ſuperficiem primam importare ſuperficiem contiguam. Componendo autem hanc definitionem cum eſſentiali erit tota definitio loci proprij, ac perfecta. Interuallum immobile æquale locato cum virtute agendi in ipſum promanante à corpore ambiente per ſuperficiem eius attiguam, eidem ſcilicet locato. Quæramus nunc vtrum definitio ſit communis loco communione vniuoca, an analogica, aut ex attributione: quæſtionem ego ſimpliciter abſoluam. Concludoque non eſſe vniuoca communione communem, ſed ſolum ex analogia. Primumque analogiæ membrum eſſe corpora, quæ mouentur motu recto. Secundum eſſe corpora cœleſtia infra ſupremum cœlum. Tertium, & vltimum eſſe ſupremum ipſum cęlum. Locum ergo corporum recto motu mobilium eſſe primum analogiæ membrum, tum ſuadet indago loci, quæ eſt ex translatione græce ἀντιμεταστάσεως, eſt autē translatio cum ex altero res loco in alterum transfertur: hæc ſolum conuenit ijs, quæ motu recto mouentur: nam quæ circulo, in eodem loco perpetuo vertuntur: vt fuerint viri etiam graues, qui eum motum, abſque loco fieri dicerent, vt proximè vidimus. Sed idem participatio definitionis commonſtrat. Quæ recto motu mouentur nedum interuallum mundanum, (ſemper immobile ſibi æquale occupant) ſed in quo virtus eſt agendi ad conſeruationem, vſque ac perditionem ipſorum à continente corpore promanans; nam cum ſint hæc generabilia, & corruptibilia à loco naturali conſeruantur in eſſe ſuo, & à contrario perimuntur. At corpora cęleſtia infra primum, & interuallum quidem occupant, & à corpore continentur ambiente: ſed à quo virtus agendi in locatum non ad conſeruationem, neque perditionem emanet, cum ſint ſingula ea corpora æterna ipſaque ſe in eſſe ſuo conſeruent, à nulloque perimantur aliquid tamen qualecunque illud ſit recipiunt. alia præterea differentia intercedit, quòd in loco cęleſtium non eſt differentia ea, poſitionum ſurſum, & deorſum, quam in loco eſſe Ariſtoteles aſſerit, & grauium, ac leuium motu determinat; non eſt hoc in cęleſtiū orbium loco. ſupremum verò cęlum illud vnam definitionis participat vetè, quod æquale ſibi interuallum occupat cæterum à nullo corpore continetur nullamque idcirco virtutem locus eius ab ambiente acquirit, ſed à ſe habet omnem, vt in hac parte definitionem non participet, niſi accidentario quodammodo, vt declarauimus in articulo præcedente.

QVÆSTIO QVINTA.
De ſpeciebus loci.

Ad ſpecies loci deueniamus eius diſtinctio. alia eſt ex poſitionibus ſurſum deorſum, ante, retro, dextrorſum, ſiniſtrorſum. Alia in naturalem, & præter naturalem; diuiſio autem in communem, & proprium iam fuit

expoſita,eſtque ea expoſitione contenta ſicut,quæ in phyſicum,& non phyſicum.hoc eſt ferme mathematicum eſt ex dictis ſufficienter explicata. Sati ergo eſt duas nunc propoſitas diſtinctiones proſequi. Prima eſt, quæ expoſitionibus.poſitiones verò,aliç ſunt loci animaliũ.poſitiones loci ſunt termini motus,vt leuium motus, ſurſum,grauium deorſum. poſitiones verò animalium ſunt principia motus,quod docet Ariſtoteles in 2.de cęlo, & in lib. de inceſſu anim. eſt autem dextrum principium motus localis,& oppoſitum ſiniſtrum,ibidem quod principium tribuit Ariſtoteles orienti in cælo.nunc de poſitionibus loci dicendũ eſt; quæ rurſus diſtinguntur in poſitiones ſimpliciter, & ſecundũ naturã. Et in poſitiones reſpectu noſtri dicuntur, quę reſpectu ea pro varia noſtra poſitione etiã variant,nam quæ prius ſunt à dextris ſi nos ipſos vertamus, euadent à ſiniſtris, at poſitiones ſecundum naturam determinatæ ſunt ſurſum, & deorſum. Surſum eſt quo ignis, & leuia feruntur. Deorſum quo grauia, & terrea: at ſecundum poſitionem noſtram ſurſum ſunt, quæ ſupra caput noſtrum ſunt, deorſum, quæ infra pedes. Reliquæ poſitiones ante, retro: dextrum,ſiniſtrum non ſunt, vt poſitiones loci natura determinatæ,dico,vt poſitiones loci; nam vt poſitiones animalium ſunt determinatæ, & hoc modo in cęlo ipſo ſunt ſecundum Ariſtotelem determinatæ. Fit ex his, vt ex poſitionibus duæ ſolum loci ſpecies oriantur. Locus ſurſum, & locus deorſum, de quibus tamen agere non pertinet ad hunc locum in libro de cælo agit Ariſtoteles, vbi & de leuibus, & de grauibus. Ego in libro de vniuerſo lib. 12.Sermonem itaque ad aliam diuiſionem naturalis, & pręternaturalis.reſtringamus locus naturalis cuiuſuis corporis eſt ad quem corpus ſuopte nutu fertur, vt grauia, ac terrea deorſum, ſicut & aqua. Surſum quo leuia ignea nempe, ac ignis, &c præternaturalis locus eſt, qui naturali opponitur, vt locus deorſum. præternaturalis eſt igni, cui naturalis eſt motus ſurſum. Contra terræ eſt præternaturalis locus ſurſum, cui eſt naturalis locus deorſum.ſatis ſit hæc abſque diſcuſſione ſignificauiſſe, quæ diſcutienda autem. de his locis ſunt ad duo præſertim rediguntur, ad conſeruationem locati, & ad attractionem eius de loco naturali.Contraria vero his loco præternaturali tribuuntur, ſcindetur ergo de loco naturali diſcuſſio in duos articulos. Primus de conſeruatione. Secundus de attractione.

ARTICVLVS PRIMVS.

De conſeruatione locati à loco naturali.

Poſſet articulus in duos diuidi, vtrum conſeruet, & quomodo conſeruet. verum cum diſputatio, quomodo conſeruet eas rationes, & dubitationes contineat, quæ conſeruationi ipſi obſtant, ideo eos confundam. ſit ergo prima poſitio.

Poſitio prima dubitationis gratia adduci ſolita.

Locus non eſt conſeruatiuus locati.

Ratio. Locus vnius elementi,eſt aliud elementum ipſum continens,vt terræ aqua,aquæ aer,aeris ignis.Ariſtoteles paſſim. ſed elementum continens non conſeruat elementũ contentum.Ergo locus elementi non conſeruat ipſum. Probatur maior.nam elementa in ſe mutuo agunt, alterum ad ſui naturam, alterum,ſi præpolleat, adducendo,at hoc importat mutuam corruptionem, non conſeruationem.ergo &c.Vt huic rationi occurrant peripatetici,& conſeruationem locati à loco naturali tueantur in varias poſitiones deuenere,eſt poſitio D.Thomæ.

Poſitio ſecunda eſt D. Th. 4. Phyſ. lect. 8. in fine.

Corpus continens, ac locans eſt locati, & contenti conſeruatiuum; vt ignis aeris, aer aquæ, ſecundum formas ſubſtantiales non ſecundum qualitates actiuas, & paſſiuas.

Declaratio. Declarant ſententiam D. Th. eiuſdem verba vtramq; & ſolu-
„ tionem argumenti pro prima poſitione ſunt autem „ Conſiderandum eſt
„ quòd philoſophus hic loquitur de corporibus ſecundum formas ſubſtantia-
„ les, quas habent ex influentia corporis cæleſtis, quod eſt primus locus, &
„ dans virtutem locatiuam omnibus alijs corporibus: ſecundum autem qua-
„ litates actiuas, & paſſiuas eſt contrarietas inter elementa, & vnum eſt cor-
„ ruptiuum alterius „ In quibus verbis, & continetur ratio cur non ſecundum qualitates actiuas, & paſſiuas.

Quoniam. Secundum illas eſt contrarietas inter elementa, & vnum eſt corruptiuum alterius. At ſcilicet ſecundum quas eſt corruptio, ſecundum illas non eſt conſeruatio. Eſt, & ratio cur ſecundum formas ſubſtantiales. Quoniam loca hæc eas habent ex influentia cæli quod eſt primus locus.

Poſitio tertia Alberti Magni in lib. De natura locorum ſumm 1. *cap.* 4.

Loca elementorum conſeuant locata non ex qualitatibus ſed ex diſtantia eorum a cælo.

Declaratio. Vt per ſummam propinquitatem cælum ignis calorem ſiccũ gignit, ita in ſecunda diſtantia produci calorem humidum ideoq; aerem quem, & conſeruat in tertia diſtantia aquam in 4. & poſtrema terram.

Poſitio quarta eſt Egidij 4. phyſ. poſt expoſitionem tex. 48.

Elementum eſt locus alterius elementi ratione ſymbolæ non ratione contrariæ qualitatis, nec ratione formæ ſubſtantialis.

Declaratio. Elementa ex communi poſitione ſcholæ duas ſingula qualitates habent quorum: altera eſt cum contiguo element ſymbola conſentiens ſcilicet v. g. terra habet frigiditatem, & ſiccitatem, aqua frigiditatem, & humiditatem, frigiditas eſt in his conſentiens, & ſymbola qualitas: ſiccitas, & humiditas contrariæ in aere ſunt caliditas, & humiditas, humiditas eſt in aere, & aqua, qualitas ſymbola caliditas, & frigiditas, contrariæ: aer contra & ignis ambo calidi, ac alter humidus alter ſiccus. aqua ergo eſt locus terræ ratione frigiditatis ſymbolæ qualitatis, non ratione contrariarum ſiccitatis, & humiditatis. aer pariter eſt locus aquæ ratione humiditatis non ratione caliditatis, & ignis locus aeris ratione caliditatis non ratione ſiccitatis, ſecundum quam illi aduerſatur. Rationes modo cur non ſecundum formas ſubſtantiales, & cur non ſecundum qualitates contrarias. Sit locus naturalis ſcilicet adeoq; conſeruet.

Ratio cur non ſecundum formas ſubſtantiales.

Secundum formas ſubſtantiales non eſt alteratio. Inter locatum, & locum eſt alteratio, vt Ariſtoteles dicit ex Ariſtotele tex. 48. Omnis ratio quamobrem per ſuam ſuperficiem corpus continens eſt contenti locus, vim inter eos alterandi ponit. At formæ ſubſtantiales vim alterandi inter corpora contigua nullam ponunt. Ergo formæ ſubſtantiales non ſunt, rat o quã obrem corpus continens ſit contenti locus cur autem non ſecundum qualitates contrarias eſt ratio. Quoniam ſunt cauſa corruptionis mutuæ ob contrarietatem ergo &c.

Poſitio quinta. Elementa contigua ſunt contenti elementi naturalis locus

ſecundum, etiam contrarias qualitates ob earum temperiem, ac remiſſionem. Eſt Perterij lib. 11. de comm. p. cap. 1.

Declaratio, & confirmatio. Aer prope aquam, eſt prope aquam: eiuſmodi enim ſunt vapores aer prope ignem ob tenuitatem ad ignem fere accedit, & ignis contra prope aerem quoquo pacto videtur, ob igneo ſuo vigore recedere, & aliquatenus ad aerem declinare ab eiuſmodi ergo temperiem, & remiſſionem facile ſe mutuo tolerant, & conſeruant.

Poſitio 6. ex Ariſtotele 4. phſ. tex. 48. 49. 4 de cal. tex. 23.

Locus conſeruat locatum, quoniam eſt vt forma locati, vt materia eſt autem vt forma locus quia eſt ſuperior locato in elementis ſcilicet tex. 23. 4. de cælo, quoniam aqua eſt potentia aer ſcilicet locatum in potentia id quod locat. Quoniam continet quod continet enim eſt formæ tex. 35. 4. de cælo.

Examen. Rationi pro poſitione prima quas inſtantias adducant peripatetici diuerſi diuerſas in ſequentibus poſitionibus recenſendis indicauimus poſitioni D. Th. opponitur obiectio Egidij, ſecundum formas ſubſtantiales non eſſe actionem, ac alterationem. Rationi vero eius quod cælum quidem concutrit vt cauſa vniuerſalis, at quæritur cauſa proxima conſeruationis aduerſus autem poſitionem Alberti eſt non reddi ex ea cauſam conſeruationis, ſed potius corruptionis: nam ex proxima diſtantia ignem fieri calidum, & ſiccum, & ſequenti fieri aerem calidum, & humidum non eſt ratio cur ignis ſit locus conſeruatiuus aeris, ſed cur ſit corruptiuus ex contraria ſiccitate; præterea ſecunda diſtantia genitrix, & conſeruatrix aeris non eſt in igne, ſed in aere, erit itaq; aer conſeruatiuis ſuipſius non ignis. rationi vero aduerſantur inſtantiæ contendentium elementa habere ſuas qualitates de eſſentia ſua, vel ab eſſentia vt à cauſa proxima non à cælo, niſi vt a cauſa vniuerſali. Poſitioni quartæ Egidij obiectio eiuſdem aduerſus D. Th. quòd ſcilicet locus, & locatum ex Ariſtotele inter ſe agũt obſtat eo quod elementa ſecundum ſymbolas qualitates inter ſe non agunt, ergo non ſecundum ſymbolas qualitates locant locatum. Poſitioni quintæ obſtat quòd cum elementa ſe viciſſim tranſmutent qua ſe tangunt, ſe tranſmutant ergo quà ſe tangunt ſunt inter ſe potiſſimum actiua, & paſſiua. Ratio in antecedente ſiue in minore patitur inſtantiam non enim locus eſt forma, ex Ariſtotele ipſo neq; ſe habet vt forma hoc eſt rationes id aſtruentes facile tolluntur. prima quod eſt ſuperius habet rationem formæ, de ſuperiore ſecundum locum falſa eſt ſi vniuerſaliter promatur v. g. ſecunda regio aeris non eſt vt forma primæ, neq; tertia ſecundæ, ſecunda quod eſt potentia aer eius aer, eſt forma, eſto eo reſpectu ſe habere vt formam, at viciſſim aqua ſe habebit ad aerem vt formam, quoniam aer eſt in potentia ad aquam. Tertia quod continet eſt vt forma Ariſtoteles ipſe hanc propoſitionem reſtringit ac, limitat de continentia ſecundum ſubſtantiam non ſecundum molem.

Iudicium, & opinio Authoris.

Vt interponam iudicium meum de probabiliore ſententia id præmitto: nullam rem in hac ſphæra actiuorum, & paſſiuorum vbicumq; ponatur, adeo conſeruari poſſe, vt quicquam non patiatur, & ad interitum poſt determinatam periodum non tendat, vt nos qui in aere hoc, (& potiſſimum ſi purum fuerit) ſaluberrime degimus perpetuo tamen ab ipſo aliquid patimur, in eumq; ſemper aliqua ex parte diſſoluimur ſpiritus ſcilicet, & inſenſibiles tranſpirationes in eum coabeant ab intrinſeco quidem calore, ſed aere etiam adiu-

adiuuante in aliquo ergo loco conſeruari eſt non magis ab illo pati quam vt ad determinatam periodum res perduret, peruenia tq; periodi enim rerũ omnium ſunt determinatæ, vt recte admonet Ariſt. lib. 4 de gen. animal. cap. vlt. Quod ſi res extra ſua loca naturalia degerent, multo citius, & citra terminum naturalis periodi corrumperentur, ex hoc fundamento poſitio 5. probabilis admodum redditur agit locus in locatum qualitatibus ſuis contrarijs ijs, quas locatum obtinet, at non excedit actio adeo loci qualitatem, vt eam expellat, ſed intra latitudinem eius naturalem relinqui, modo diminutam, modo ex antiperiſtaſi auctam, vt in animalibus hieme, interior calor intenditur ex æſtatis reſolutione laxatur: verum probabilitas maior redditur ſi ſecundam poſitionem aliqua ex parte adiungamus nimirum influxus cęleſtes qui per corpus continens in contentum, vt propius illud cælo hoc remotius immittuntur. hic vero meus eſt de influxibus in præſentia ſenſus. Ad ſalutem rerum naturalium, & præſertim viuentium temperamentum quodam qualitatum exigitur, quod non niſi alternatione quadam efficitur videmus aliquibus annis pluuias excedere, aliquibus, ariditatem alijs æſtum, alijs frigus, eſt nempe viciſſitudo eiuſmodi ad temperamentum qualitatum oportuna, atq; ad ſalutem rerum, at quænam viciſſitudinis eiuſmodi cauſa? nulla alia certe eſſe poteſt quam cauſa communis aliqua, & continens, & iuxta naturæ prouidentiam harmonica quadam proportione modo huc, modo illuc inclinantem. Illa ſane ſolidiſſima Ariſtotelis aſſertio 8. phyſic.
„ tex. 47. eſt ab omni ſano philoſopho toto animo admittenda „ Manifeſtum
„ eſt igitur (inquit) quod quamuis decies Millies aliqua principia immobilium
„ quidem, mouentium autem, & multo eorum, quæ ſe ipſa mouent, cor-
„ rumpantur; alia vero inſuper generentur, & hoc quidem immobile exi-
„ ſtens hoc mouet; alterum autem hoc, at nihilominus aliquod eſſe, quod
„ continet, & hoc præter vnum quodq; eſſe id quod eſt cauſa, vt alia quidem
„ ſint, alia non, & continuæ mutationis, & hoc quidem his hæc autem alijs
„ cauſa motus ſint „ Hæc ibi ſumma ſapientia dicuntur, at quodnam eſt continens proximum harum rerum, & mutationum. Idem Ariſtoteles indi-
„ gitat immo vox naturę perſonat „ Eſt autem ex neceſſitate continuus quo-
„ damodo iſte ſuperioribus lationibus, vt omnis ipſius virtus inde guberne-
„ tur „ Cælum ergo influxibus ſuis iuxta naturæ prouidentiã modo aereas qualitates, & aerem auget, modo aqueas, & aquam modo terreas, & terram, modo igneas, & ignem ad inferioris huius regionis temperamentum pro conſeruatione miſtorum, & viuẽtium, & primorum ipſorum corporum ſed de influxibus alijs poſtea interim hic ſupponantur, vt ſupponantur etiã D. Th. in memorato proxime loco. Eſt ergo ſumma ſententiæ quam vt probabiliorem ſuſcipio locans elementum conſeruat locatum, adeoq; & locus in vniuerſum locatum contrarijs etiam qualitatibus agendo ſed quarum actio intra latitudinem naturalem ad periodum conuenientem requiſitam ob qualitatum ipſarum temperamentum, & ſi quandoq; ex naturali latitudine dimoueatur locatum, tum ad reſtitutionem eius ad naturalem latitudinem locans influxibus cæleſtibus agit. reſtat modo obiectionibus ſatisfacere. Eſt prima obiectio quoniam qualitates elementorum ſunt in ſummo gradu ergo ſumme agunt non remiſſe, vt ponit opinio. Secundo ſi intra latitudinem naturalem relinqueretur elementum a contiguo elemento nunquam corrumperetur ab elemento elementum, neq; generetur ex

Digitized by Google

elemento elementum, at hoc eſt contra ſcholam, & euidentiam. Soluo

Solutio 1. ambas primam quidem quonam non vera eſt abſolute illatio qualitates elementorum, ſunt in ſummo gradu, ergo ſumme agunt. Ad ſummam enim actionem requiritur nedum ſummus gradus ſed etiam ſumma potentia in flama ſcilicet ex palea eſt ſummus gradus æque, ac inflamma ex quercu, at

Replicatio. non par potentia ideoq; lenius agit illa flamma, at hæc intenſius: in confinio ergo, & mutuo contactu elementorum ſaluis gradibus potentia remittitur.

Solutio replicationis, & 2. obiect. at viget replicatio ſi quà ſe tangunt elementa eſt adeo remiſſa potentia, numquam ſe mutuo corrumpent: nam in contactu eſt eorum maxima actio, & intentiâ ſi cubi maxime. Soluo qua ſolutione ſoluetur etiam ſecunda ratio, elementa non ſe corrumpunt in communi ſtatu licet ſe alterent, at intra latitudinem naturalem verum in incremento magno alicuius eorum ex conſilio naturæ tum elementum, cuius virtus ex cœleſti influxu augetur elementum contiguum in viciniore ſibi parte ad ſui naturam ducit pro, qualitate aucta .v. gr. ſi ex influxu intenditur potentia caliditatis in aere aqua contiguam partẽ in aerem commutat: at ſi humiditas intẽdatur ex influxu ſecundum potentiam. In aerem mutat contiguam partem ignis. Ariſtoteles de reſpirat cap. 13. hæc habet natura in proprijs maximè ſeruatur locis.

ARTICVLVS SECVNDVS.
De attractione loci.

Eſt alia controuerſia vtrum locus attrahat ad ſe corpus, cuius eſt naturalis locus.

Prima poſitio Ioannis Grammatici in digreſſione de interuallo.

Locus naturalis non attrahit ad ſe locatum, vel locandum corpus. Verba eius ſunt. Dicere autem locum ipſum habere per ſe vim valde rediculum eſt.

Ratio prima. Si corpora expeterent locum, expeterent ſuperficiem iuxta Ariſtotelem. At non expeto corpora ſuperficiem. Hoc aſsumptum probat; nam grauia expetunt centrum, quod eſt punctum non ſuperficies. ergo non expetunt locum corpora, &c.

Ratio 2. Quæ ad ordinem ſeruandum vniuerſi à ſummo Deo præſcriptum mouentur, non mouentur ad hanc illamue ſuperficiẽ; adeoq; ad locum ſecundum Ariſtotelem. At corpora mouentur ad ordinem ſeruandũ vniuerſi. Leuia ſcilicet, vt ſint ſupra, grauia infra, ſiue ignis, vt emineat cæteris, aer vt ſecundam poſitionem obtineat, aqua vt tertium, terra, vt infimum. ergo corpora non mouentur ad locum, &c.

Examen. Primæ rationi iam antea reſpondimus. Secundæ autem nunc reſpondeo duas ipſa propoſitiones ſumit ambiguas, amphybologia quadam, quæ mouentur ad loca ab Ariſtotele præſcripta tuentur etiam ordinem vniuerſi conſequenter. Eſt ergo dubium vtrum primo, & per ſe moueantur ad loca ſua corpora, an ad ordinem. Philoponus interpretatur moueri ad ordinem, & ob ordinem, at Ariſtoteles vult motum localem primo, & per ſe tendere ad locum, qui eſt eius terminus ad quem, conſequenter verò tueri ordinem.

Secunda poſitio Auerrois 7. phiſic. tex. comm. 10.

Locus naturalis attrahit corpus per modum finis, ac immoti.

Declaratio. Attractio alia eſt ab attrahente cum attrahentis conatu, & motu, vt cum trahitur nauis ab hominibus, & machinis: alia eſt ab attrahente

hente immoto, vt famelicus à cibo. Locus attrahit corpus hoc modo non primo, & in hoc etiam ſecundo modo eſt diſtinctio; cum enim tractio hæc fiat per aliquem appetitum, & appetitus alius ſit animalis, alius naturalis attractio loci eſt per appetitum naturalem non animalem, eſt autem appetitus naturalis, ceu materia reſpectu formæ quem illi appetitum tribuit Ariſtoteles 1. phyſic. tex. 81.

Ratio ex authoritate Ariſtotelis tex. 22. 4. de cæl.

Hæc ſententia ſane eſt Ariſtotelis 4. de cęlo, tex. 23. vbi dicit: ſingula corpora ad ſua loca ferri eſſe ad ſuam formam ferri, quem ſcilicet appetitum tribuit materiæ reſpectu formæ eundem, tribuit corpi reſpectu loci naturalis.

Ratio ex re. Grauia habere naturalem appetitum ad locum deorſum maxima concitatio, quo illuc feruntur indicat: at verò, vt grauia ad locum deorſum; ita leuia ad locum ſurſum. Par ſcilicet eſt ratio vnius corporis ad ſuum locum naturalem, quæ reliquorum ad ſua loca, vt ſit ratio. Si grauia appetitu naturali feruntur ad locum ſuum, eodem etiam appetitu ferentur leuia, & cætera corpora ad ſuum, ſed grauia feruntur appetitu naturali ad ſuum locum. Id demonſtrat maxima concitatio, qua illuc feruntur. ergo leuia, etiam & omnia corpora appetitu naturali feruntur ad ſuum locum.

Examen. Ratio hæc validè ſuadet appetere naturali appetitu corpora locum ſuum, adeoque ab illo attrahi ſicut res appetita trahit appetens.

QVÆSTIO SEXTA.

Quæ ſint in loco.

SVccinte hanc abſoluam quæſtionem. Corpora naturalia elementaria, vel ex elementis coalita omnes admittūt. & admittere oportet ex dictis. Corpora cęleſtia ſiue orbes cæleſtes infra primum eſſe in loco plures admittunt aliqui cum aliqua improprietate ſolum, at nos eſſe verè in loco, vt in ſecundo gradu analogiæ. De ſupremo orbe omnes fermè à verò loco, & per ſe dicto remouendo conſenſere; ego verò eſſe ſane, in loco vere arbitratus ſum: at non phyſico: naturalia ergo corpora omnia ſunt in loco corpora; inquam diuiſa à cæteris proprioque termino circundata, & contenta ad differentiam ſcilicet partium, quæ non ſunt in loco, niſi potentia quatenus ſi ſeparentur à toto: tum locum proprium obtinebunt, & actu. Cæterum ſunt interim in toto non in loco actu. Quæritur vtrum corpora mathematica ſint in loco Ariſtoteles quandoque in loco repoſuit; quandoque remouit. Zimara repugnantiam ſedat; quiſque ipſum adeat. Ego ita componerem controuerſiam. Corpus mathematicum occuparet locum, quatenus occuparet ſpatium ſibi æquale, at quoniam cum occupato ſpatio penitus confunderetur, nec amplius ſeparari poſſet ſicut linea ſuppoſita à linea ſubiecta, non poteſt, ita non eſt in loco. Locus enim vel eſt ſeparatus, vel ſeparabilis, vt penes nos dimenſio materiata à dimenſione ſpatij. Reſtat de ſubſtantijs ſimplicibus, & præſertim abſtractis; nam forma, & materia rerum compoſitarum partes cum ſint partes non ſunt in loco, & præſertim partes, quæ neque ſeparari poſſunt, & ſeparatæ conſiſtere. De ſubſtantijs immaterialibus

ſat ſit

ſat ſit dicere non eſſe in loco hic conſiderato, & definito ab Ariſtotele, & à nobis in præſentia, qui ſolum corporibus naturalibus conuenit. Diſtinguunt communiter naturales eſſe abſtracta, intelligentias ſcilicet, in loco definitiuè non circumſcriptiuè. Declarant definitiuè eſſe, quæ ideo eſſe alicubi dicuntur quoniam ibi operantur, vel aliter dicunt definitiuè eſſe in loco ſit, vt ſit ibi præſens ſecundam ſuam propriam ſubſtantiam; attamen ſubiungunt eſſe præſentem ſecundam ſubſtantiam, vbi operatur; circumſcriptiuè verò in loco ſtatuunt, quæ continentur à loco, cum eoque commenſurantur. Solum itaque corpora ſunt hoc modo in loco: at abſtracta illo: ſcilicet intelligentiæ definitiuè ſolum; Deus autem nec circumſcriptiuè, nec definitiuè. ſed de his alius locus interim faceſſat Auerrois impia, & craſſa ſententia, qui Deum vbique eſſe aſſerentes puerilitatis accuſat, & deſtruere ordinem cauſarum, & cauſatorum dicit, an non ipſe potius Diuinam Maieſtatem intra Concellos anguſtæ ſuæ Conceptionis coarctat.

Quæſtiones duæ ad Theologiam reiectæ.

Quæſtiones duæ de loco præcedentibus annectuntur. Vtrum in eodem penitus loco, ac proprio poſſint duo corpora eſſe, exiſtereque corpora, quæ naturalia, ſubſtantialiaque, quæ ad eam reducitur, immò ea ipſa. eſt vtrum corpora naturalia ſe penetrare poſſint; & vtrum idem corpus poſſit ſimul, ac ſemel in pluribus locis eſſe proprijs ſcilicet, & adęquatis; quæ diſputationes ambæ potius ex myſterijs fidei naſcuntur, quam vt vllam in naturali ipſa philoſophia anſam nactæ ſint: ſuperant enim vires naturales, vel in eodem loco proprio duo, vel plura corpora locare; & idem corpus in pluribus conſtituere locis; inter naturales ſuppoſitiones de loco habentur locum proprium æquale eſſe locato, vt neque ſcilicet locus alia continere poſſit, neque corpus implere alium locum. Remitto igitur ad Theologos diſputationes; & hæc de loco dicta ſint.

DE TEMPORE.

POſt locum tempus iuxta propoſitionem in libro huius initio factam occurrit explicandum, quid vox hæc ſignificet tempus latinis ... græcis ſatis apertum eſt, ac de re ſignificata à voce, quæ in ſcientijs quæri ſolent, an ſit, quid ſit, qualis ſit, non æque apertum. nos ſingulas eiuſmodi quæſtiones quo ordine tractari ſolent agitemus.

QVÆSTIO PRIMA.
An ſit tempus.

HAnc diſputationem. An tempus ſit, inducit lib. 4. phyſic. tex. 87. illis verbis „ Vtrum ſit eorum, quæ ſunt, an eorum quæ non ſunt „ in text. autem 88. ſequente rationem adducit probantem non eſſe, & aliam tex: ſequenti, at tempus eſſe omnes ſane concedunt, vt rem euidentem, ſed de modo eſt diſſenſus. vtrum abſque anima totum. vtrum, totum ab anima: vtrum partem ab anima, partim extra animam ſit. Hic an ſit ſimpliciter quærimus modus autem exiſtendi poſt eius explicatam naturam quæritur: ſit ergo prima poſitio quam dubitandi cauſa ponit Ariſtoteles dicto loco.

Prima

Prima poſitio Ariſtotelis dubitandi gratia 4. phyſic. text. 88.

Tempus non eſt. Licet moderetur Philoſophus concluſionem ſubiungendo, aut vix, & obſcure; ſunt enim verba „ quod igitur omnino non ſit, aut vix, & obſcure „.

Ratio prima tex. eodem. Quod ex hijs, quæ non ſunt componitur non eſt ens, tempus componitur ex eis, quæ non ſunt, ſcilicet ex præterito, quod fuit, non eſt, & ex futuro, quod quidem erit, at non eſt. Ergo tempus non eſt ens.

Ratio ſecunda tex. 89. Supponitur tempus diuiſibile, quæ ſuppoſitio euidens cum diuidatur in annos, menſes, dies horas, ac minuta omnis diuiſibilis, quod exiſtit partes, vel omnes, vel aliquæ exiſtunt. ſupponitur, hæc propoſitio: At temporis partes neque omnes, neque aliquæ exiſtunt. ergo tempus non exiſtit.

Minor probatur: non exiſtit præteritum; quia iam fuit non eſt: non exiſtit futurum, quoniam nondum aduenit, adueniet autem. Nunc autem præſenſue non eſt pars temporis, quoniam pars, & menſurat totum, & totum ex partibus componitur, at non componitur ex ipſis nunc tempus.

Examen. Ad ſoluendā rationem conueniunt omnes ferè in eo fundamento, quod entia ſucceſſiua alio modo eſſe habent, quam permanentia: eſt tamen in applicatione aliqua differentia, tres ergo reſponſiones referuntur à Capreolo prima, quæ communiſſimè recipitur ab Albertoque ponitur. Entia ſucceſſiua non conſtare ex partibus actu exiſtentibus, ſed ſatis illis eſſe ſi pars poſt partem fluat, atque ſit actu continuatiuum inſtans nempè, & præſens, quod præteritum nectit, atque futurum. Hanc etiam reſponſionem reſpectu inſtantis continuantis ſuſcepit Bacco: Perrerius eandem etiam reſponſionem re ipſa ſuſcepit: diſtinguit enim etiam ipſe entia in ſucceſſiua, & permanentia; ſucceſſiua autem ſat habere dicit, ad ſui entitatem ſi partes habeant non ſimul actu; ſed in ſucceſſione: ita vt nulla earum actu vnquam actu reperiatur; ſed ſolum indiuiſibile, quod illas partes nectit, & continuat. Ens contra permanens partes ſuas actu exiſtentes requirit vel omnes, vel plures. Quod ſi ens ſucceſſiuum partes ſuas ſimul habere, deberet actu nulla differentia inter ſucceſſiuum ens, & permanens intercederet, eſt alia reſponſio penes eundem Capreolum non omnis pars temporis eſt præterita, vel futura, ſed aliqua eſt præſens. Eſt tertia reſponſio refertque Capreolus, idem ex Auicenna lib. 2. ſufficientiæ, cap. 13. Tempus eſſe præſens licet non ſit præſens in hoc inſtanti. videtur autem duci reſponſio ex Ariſtotele lib. 4. phyſic. tex. 121. vbi Philoſophus dicit. Nunc ſumi, vel pro indiuiſibili ipſo temporis, vel pro tempore propinquo, vt nunc cœnaui, vel nunc cœnabo: Ego primam reſponſionem in diſtinguendo ſucceſſiuum ſcil. ens, & permanens, ſuſcipio, dicoque ſucceſſiuum nul um aliud eſſe habere fieri, catenus ſcilicet ſunt quatenus fiunt, quod fieri miro modo eſſe cum non eſſe coniugit, vt idcirco non poſſint dici eſſe ſucceſſiua, ſed ſolum fieri: hoc præmitto ceu lemma. Tempus cum ſit ſimul tranſit, adeòque perit, declaro, & probo ſumendo horam, ex. gr. decimam nonam. hæc ſit, & in ſeipſa tranſit. non expectat ſcilicet hora decima nona vigeſimam horam, vt in ea deſit, ſed in ingreſſu vigeſimæ horæ iam tranſierat, etiam prima eius medietas in ingreſſu ſecundæ medietatis, iam tranſierat. Pariter prior quarta eiuſdem horæ in ingreſſu ſecunda quartæ, iam tranſierat: idem de priori octaua parte de prio-

re, de-

viri graues: ſed cum auferre ab ea motum localem ſit Ariſtotelis dictis admodum repugnans: concedere autem motum localem, & non concedere locum ſit violentum, ideo varia effugia à concedentibus ſupremæ ſphęræ locum quæſita ſunt: ob quas difficultates inſultat poſitioni Ariſtotelicæ de ſuperficie ambientis, & extollit interualli ſpatijq; poſitionem Io. Grammaticus. Ego quidem cum Ioanne Grammatico ſentio, vt declaraui locum eſſe interuallum, vel interualli mundani portionem locato æqualem verum non integrari inde locum phyſicum, qui non ſine vi agendi in locatum conſtituitur, phyſicuſque euadit: habet verò eam ab ambiente: ideoque dixi definitionem Ariſto. per ſuperficiem corporis ambientis, &c. primam eſſe cauſalem ex qua, & eſſentiali integratur perfecta definitio loci, vt in ſequenti articulo amplius exponemus: poſitio ergo mea exponetur iiſdem fermè verbis, quibus vtitur Anuerſa ſuprema ſphæra eſt in loco ſuo, & verò, qui eſt interuallum ab ipſa occupatum, quod eſt verus, vt dicebam locus, & proprius, at non phyſicus adhuc: quia deſtituitur omni vi agendis ipſum per ſe, neque verò aliunde habet, quia non eſt corpus vllum ambiens, quod illi ipſam tribuet: quod ſi quæratur ratio differentiæ, iuſtiſſima offertur. ſupremus enim orbis non eget perfectione, conſeruationeque ab alio corpore. Cum pleniſſimam perfectionem ipſe inter corpora obtineat, & cæteris communicet; iure itaque fuit ab omni externo corpore continente exemptum: at contenti ab ipſo orbes perfectiones ab eo ſuſcipiunt, motus ſanè diurni ab illo pendente; eo tamen modo, quem poſtea exponam in libro de Vniuerſo. Vicomercatus fatetur ex huius difficultatis conſideratione, multos ad poſitionem interualli, idque pro loco ſtatuendum deueniſſe relicto Ariſtotele nos tamen conati ſumus conciliare tantum Phyloſophum huic ſententiæ; quod ſi tamen ſint, quibus conciliatio non probetur, ſciant illi Ariſtotelem. ſaltem in eo mihi patrocinari, quod monet non eſſe petendam ſcientiam rerum à cuiuſuis ſapientiſſimi hominis opinione, ſed à re ipſa, eiuſque principijs ad quod ſum ego annisus, & annitar ſemper, propoſito ſanè laudando, vtrum pariter ſucceſſus laudem mereatur eſto Doctorum, qui ad cognitionem rerum liberi non addicti contendunt, iudicium: & quoniam conciliationem cum Ariſtotele melior, eſt reſpondendum aſſertione Ariſtotelis, quæ difficultatem facit. tex. 45. cum dicit, cęlum eſſe in loco per accidens. ſumma rationis eſt quoniam partes quodammodo omnes ſunt in loco, ideo totum per eas dicitur eſſe in loco, at ipſum per ſe verè non eſt in loco; quoniam nihil habet extra: hic non diſcutio vtrum partes, quas dicit Ariſtoteles ſint orbes cęleſtes inter ſe diſtincti, an partes continuæ orbium, & præſertim ſupremæ ſphærę. Conſidero autem ly non habere extra ſe aliquod ex orbibus cæleſtibus ſoli ſupremo conuenit, dicoque conſentire cum mea ſententia dictum Ariſtotelis illi orbi ſupremo applicatum eſt is per accidens in loco phyſico, & enim virtus actiua per quam locus phyſicus conſtituitur ineſt ipſi non à corpore externo, ſed per ſuam ſubſtantiam, & ſuas partes, adeo rationem loci phyſici non habeat niſi à ſeipſo, at locare ſeipſum eſt omnino per accidens, quia inter ſuppoſitiones eſt locum, & locans eſſe ſeparatum diſtinctumue à locato.

ARTICVLVS QVINTVS.

Integratur definitio, & ſit ne vniuoca, an analoga ſtatuitur.

Supereſt, vt demum extremam manum imponam definitioni loci, ex dictis ergo huc vſque meis ſtabilire oportet definitiones ſeorſum eſſentialem,

& cau-

& cauſalem, eaſque ſimul componere in definitionem integram, & perfectam. Erat ergo definitio eſſentialis loci proprij interuallum immobile, æquale locato, verum adhuc perſiſtebat definitio in mathematico fermè conceptu, adiungere oportet ex dictis vim agendi in idem locatum, eritque tota interuallum immobile æquale locato cum vi agendi in ipſum, an definitio cauſalis erat Ariſtotelica ſuperficies primi corporis ambientis. in qua iam diximus ly ſuperficiem primam importare ſuperficiem contiguam. Componendo autem hanc definitionem cum eſſentiali erit tota definitio loci proprij, ac perfecta. Interuallum immobile æquale locato cum virtute agendi in ipſum promanante à corpore ambiente per ſuperficiem eius attiguam, eidem ſcilicet locato. Quæramus nunc vtrum definitio ſit communis loco communione vniuoca, an analogica, aut ex attributione: quæſtionem ego ſimpliciter abſoluam. Concludoque non eſſe vniuoca communione communem, ſed ſolum ex analogia. Primumque analogiæ membrum eſſe corpora, quæ mouentur motu recto. Secundum eſſe corpora cœleſtia infra ſupremum cœlum. Tertium, & vltimum eſſe ſupremum ipſum cęlum. Locum ergo corporum recto motu mobilium eſſe primum analogiæ membrum, tum ſuadet indago loci, quæ eſt ex translatione græce ἀντιμεταστάσεως, eſt autẽ translatio cum ex altero res loco in alterum transfertur: hæc ſolum conuenit ijs, quæ motu recto mouentur: nam quæ circulo, in eodem loco perpetuo vertuntur: vt fuerint viri etiam graues, qui eum motum, abſque loco fieri dicerent, vt proximè vidimus. Sed idem participatio definitionis commonſtrat. Quæ recto motu mouentur nedum interuallum mundanum, (ſemper immobile ſibi æquale occupant) ſed in quo virtus eſt agendi ad conſeruationem, vſque ac perditionem ipſorum à continente corpore promanans; nam cum ſint hæc generabilia, & corruptibilia à loco naturali conſeruantur in eſſe ſuo, & à contrario perimuntur. At corpora cęleſtia infra primum, & interuallum quidem occupant, & à corpore continentur ambiente: ſed à quo virtus agendi in locatum non ad conſeruationem, neque perditionem emanet, cum ſint ſingula ea corpora æterna ipſaque ſe in eſſe ſuo conſeruent, à nulloque perimantur aliquid tamen qualecunque illud ſit recipiunt. alia præterea differentia intercedit, quòd in loco cęleſtium non eſt differentia ea, poſitionum ſurſum, & deorſum, quam in loco eſſe Ariſtoteles aſſerit, & grauium, ac leuium motu determinat; non eſt hoc in cęleſtiũ orbium loco. ſupremum verò cęlum illud vnam definitionis participat verè, quod æquale ſibi interuallum occupat cæterum à nullo corpore continetur nullamque idcirco virtutem locus eius ab ambiente acquirit, ſed à ſe habet omnem, vt in hac parte definitionem non participet, niſi accidentario quodammodo, vt declarauimus in articulo præcedente.

QVÆSTIO QVINTA.
De ſpeciebus loci.

AD ſpecies loci deueniamus eius diſtinctio. alia eſt ex poſitionibus ſurſum deorſum, ante, retro, dextrorſum, ſiniſtrorſum. Alia in naturalem, & præter naturalem: diuiſio autem in communem, & proprium iam fuit

expoſita,eſtque ea expoſitione contenta ſicut,quæ in phyſicum,& non phyſicum.hoc eſt ferme mathematicum eſt ex dictis ſufficienter explicata. Satis ergo eſt duas nunc propoſitas diſtinctiones proſequi . Prima eſt, quæ expoſitionibus.poſitiones verò,aliæ ſunt loci animaliũ.poſitiones loci ſunt termini motus,vt leuium motus, ſurſum,grauium deorſum. poſitiones verò animalium ſunt principia motus,quod docet Ariſtoteles in 2.de cęlo, & in lib. de inceſſu anim. eſt autem dextrum principium motus localis,& oppoſitum ſiniſtrum,ibidem quod principium tribuit Ariſtoteles orienti in cælo nunc de poſitionibus loci dicendũ eſt; quæ rurſus diſtinguntur in poſitiones ſimpliciter, & ſecundũ naturã. Et in poſitiones reſpectu noſtri dicuntur, quę reſpectu ea pro varia noſtra poſitione etiã variant,nam quæ prius ſunt à dextris ſi nos ipſos vertamus, euadent à ſiniſtris, at poſitiones ſecundum naturam determinatæ ſunt ſurſum, & deorſum. Surſum eſt quo ignis, & leuia feruntur. Deorſum quo grauia, & terrea: at ſecundum poſitionem noſtram ſurſum ſunt, quæ ſupra caput noſtrum ſunt, deorſum, quæ infra pedes. Reliquæ poſitiones ante, retro: dextrum,ſiniſtrum non ſunt, vt poſitiones loci natura determinatæ,dico,vt poſitiones loci; nam vt poſitiones animalium ſunt determinatæ, & hoc modo in cęlo ipſo ſunt ſecundum Ariſtotelem determinatæ. Fit ex his, vt ex poſitionibus duæ ſolum loci ſpecies oriantur. Locus ſurſum, & locus deorſum, de quibus tamen agere non pertinet ad hunc locum in libro de cælo agit Ariſtoteles, vbi & de leuibus, & de grauibus. Ego in libro de vniuerſo lib.12.Sermonem itaque ad aliam diuiſionem naturalis, & pręternaturalis.reſtringamus locus naturalis cuiuſuis corporis eſt ad quem corpus ſuoptè nutu fertur, vt grauia, ac terrea deorſum, ſicut & aqua. Surſum quo leuia ignea nempe, ac ignis, &c præternaturalis locus eſt, qui naturali opponitur, vt locus deorſum. præternaturalis eſt igni, cui naturalis eſt motus ſurſum. Contra terræ eſt præternaturalis locus ſurſum, cui eſt naturalis locus deorſum.ſatis ſit hæc abſque diſcuſſione ſignificauiſſe, quæ diſcutienda autem. de his locis ſunt ad duo præſertim rediguntur, ad conſeruationem locati, & ad attractionem eius de loco naturali.Contraria vero his loco præternaturali tribuuntur, ſcindetur ergo de loco naturali diſcuſſio in duos articulos. Primus de conſeruatione. Secundus de attractione.

ARTICVLVS PRIMVS.

De conſeruatione locati à loco naturali.

Poſſet articulus in duos diuidi, vtrum conſeruet, & quomodo conſeruet, verum cum diſputatio, quomodo conſeruet eas rationes, & dubitationes contineat, quæ conſeruationi ipſi obſtant, ideo eos confundam. ſit ergo prima poſitio.

Poſitio prima dubitationis gratia adduci ſolita.

Locus non eſt conſeruatiuus locati.

Ratio. Locus vnius elementi,eſt aliud elementum ipſum continens,vt terræ aqua,aquæ aer,aeris ignis. Ariſtoteles paſſim. ſed elementum continens non conſeruat elementũ contentum. Ergo locus elementi non conſeruat ipſum. Probatur maior.nam elementa in ſe mutuo agunt, alterum ad ſui naturam, alterum, ſi præpolleat, adducendo,at hoc importat mutuam corruptionem, non conſeruationem. ergo &c. Vt huic rationi occurrant peripatetici,& conſeruationem locati à loco naturali tueantur in varias poſitiones deuenere,eſt poſitio D. Thomæ.

Poſitio

Poſitio ſecunda eſt D. Th. 4. Phyſ. lect. 8. in fine.

Corpus continens, ac locans eſt locati, & contenti conſeruatiuum; vt ignis aeris, aer aquæ, ſecundum formas ſubſtantiales non ſecundum qualitates actiuas, & paſſiuas.

Declaratio. Declarant ſententiam D. Th. eiuſdem verba vtramq; & ſolu-
„ tionem argumenti pro prima poſitione ſunt autem „ Conſiderandum eſt
„ quòd philoſophus hic loquitur de corporibus ſecundum formas ſubſtantia-
„ les, quas habent ex influentia corporis cæleſtis, quod eſt primus locus, &
„ dans virtutem locatiuam omnibus alijs corporibus: ſecundum autem qua-
„ litates actiuas, & paſſiuas eſt contrarietas inter elementa, & vnum eſt cor-
„ ruptiuum alterius „ In quibus verbis, & continetur ratio cur non ſecundum qualitates actiuas, & paſſiuas.

Quoniam. Secundum illas eſt contrarietas inter elementa, & vnum eſt corruptiuum alterius. At ſcilicet ſecundum quas eſt corruptio, ſecundum illas non eſt conſeruatio. Eſt, & ratio cur ſecundum formas ſubſtantiales. Quoniam loca hæc eas habent ex influentia cæli quod eſt primus locus.

Poſitio tertia Alberti Magni in lib. De natura locorum ſumm 1. *cap.* 4.

Loca elementorum conſeuant locata non ex qualitatibus ſed ex diſtantia eorum a cælo.

Declaratio. Vt per ſummam propinquitatem cælum ignis calorem ſiccũ gignit, ita in ſecunda diſtantia produci calorem humidum ideoq; aerem quem, & conſeruat in tertia diſtantia aquam in 4. & poſtrema terram.

Poſitio quarta eſt Egidij 4. phyſ. poſt expoſitionem tex. 48.

Elementum eſt locus alterius elementi ratione ſymbolæ non ratione contrariæ qualitatis, nec ratione formæ ſubſtantialis.

Declaratio. Elementa ex communi poſitione ſcholæ duas ſingula qualitates habent quorum: altera eſt cum contiguo element ſymbola conſentiens ſcilicet v. g. terra habet frigiditatem, & ſiccitatem, aqua frigiditatem, & humiditatem, frigiditas eſt in his conſentiens, & ſymbola qualitas: ſiccitas, & humiditas contrariæ in aere ſunt caliditas, & humiditas, humiditas eſt in aere, & aqua, qualitas ſymbola caliditas, & frigiditas, contrariæ: aer contra & ignis ambo calidi, ac alter humidus alter ſiccus. aqua ergo eſt locus terræ ratione frigiditatis ſymbolæ qualitatis, non ratione contrariarum ſiccitatis, & humiditatis. aer pariter eſt locus aquæ ratione humiditatis non ratione caliditatis, & ignis locus aeris ratione caliditatis non ratione ſiccitatis, ſecundum quam illi aduerſatur. Rationes modo cur non ſecundum formas ſubſtantiales, & cur non ſecundum qualitates contrarias. Sit locus naturalis ſcilicet adeoq; conſeruet.

Ratio cur non ſecundum formas ſubſtantiales.

Secundum formas ſubſtantiales non eſt alteratio. Inter locatum, & locum eſt alteratio, vt Ariſtoteles dicit ex Ariſtotele tex. 48. Omnis ratio quamobrem per ſuam ſuperficiem corpus continens eſt contenti locus, vim inter eos alterandi ponit. At formæ ſubſtantiales vim alterandi inter corpora contigua nullam ponunt. Ergo formæ ſubſtantiales non ſunt, ratio quã obrem corpus continens ſit contenti locus cur autem non ſecundum qualitates contrarias eſt ratio. Quoniam ſunt cauſa corruptionis mutuæ ob contrarietatem ergo &c.

Poſitio quinta. Elementa contigua ſunt contenti elementi naturalis locus

ſecundum, etiam contrarias qualitates ob earum temperiem, ac remiſſionem. Eſt Petretij lib. 11. de comm. p. cap. 1.

Declaratio, & confirmatio. Aer prope aquam, eſt prope aquam: eiuſmodi enim ſunt vapores aer prope ignem ob tenuitatem ad ignem fere accedit, & ignis contra prope aerem quoquo pacto videtur, ob igneo ſuo vigore recedere, & aliquatenus ad aerem declinare ab eiuſmodi ergo temperiem, & remiſſionem facile ſe mutuo tolerant, & conſeruant.

Poſitio 6. ex Ariſtotele 4. phſ. tex. 48. 49. 4 de cæl. tex. 23.

Locus conſeruat locatum, quoniam eſt vt forma locati, vt materia eſt autem vt forma locus quia eſt ſuperior locato in elementis ſcilicet tex. 23. 4. de cælo, quoniam aqua eſt potentia aer ſcilicet locatum in potentia id quod locat. Quoniam continet quod continet enim eſt formæ tex. 35. 4. de cælo.

Examen. Rationi pro poſitione prima quas inſtantias adducant peripatetici diuerſi diuerſas in ſequentibus poſitionibus recenſendis indicauimus poſitioni D. Th. opponitur obiectio Egidij, ſecundum formas ſubſtantiales non eſſe actionem, ac alterationem. Rationi vero eius quod cælum quidem concurrit vt cauſa vniuerſalis, at quæritur cauſa proxima conſeruationis aduerſus autem poſitionem Alberti eſt non reddi ex ea cauſam conſeruationis, ſed potius corruptionis: nam ex proxima diſtantia ignem fieri calidum, & ſiccum, & ſequenti fieri aerem calidum, & humidum non eſt ratio cur ignis ſit locus conſeruatiuus aeris, ſed cur ſit corruptiuus ex contraria ſiccitate: præterea ſecunda diſtantia genitrix, & conſeruatrix aeris non eſt in igne, ſed in aere, erit itaq; aer conſeruatiuis ſuipſius non ignis. rationi vero aduerſantur inſtantiæ contendentium elementa habere ſuas qualitates de eſſentia ſua, vel ab eſſentia vt à cauſa proxima non à cælo, niſi vt a cauſa vniuerſali. Poſitioni quartæ Egidij obiectio eiuſdem aduerſus D. Th. quòd ſcilicet locus, & locatum ex Ariſtotele inter ſe agũt obſtat eo quod elementa ſecundum ſymbolas qualitates inter ſe non agunt, ergo non ſecundum ſymbolas qualitates locant locatum. Poſitioni quintæ obſtat quòd cum elementa ſe viciſſim tranſmutent qua ſe tangunt, ſe tranſmutant ergo quà ſe tangunt ſunt inter ſe potiſſimum actiua, & paſſiua. Ratio in antecedente ſiue in minore patitur inſtantiam non enim locus eſt forma, ex Ariſtotele ipſo neq; ſe habet vt forma hoc eſt rationes id aſtruentes facile tolluntur. prima quod eſt ſuperius habet rationem formæ, de ſuperiore ſecundum locum falſa eſt ſi vniuerſaliter promatur v. g. ſecunda regio aeris non eſt vt forma primæ, neq; tertia ſecundæ, ſecunda quod eſt potentia aer eius aer, eſt forma, eſto eo reſpectu ſe habere vt formam, at viciſſim aqua ſe habebit ad aerem vt formam, quoniam aer eſt in potentia ad aquam. Tertia quod continet eſt vt forma Ariſtoteles ipſe hanc propoſitionem reſtringit ac, limitat de continentia ſecundum ſubſtantiam non ſecundum molem.

Iudicium, & opinio authoris.

Vt interponam iudicium meum de probabiliore ſententia id præmitto: nullam rem in hac ſphæra actiuorum, & paſſiuorum vbicumq; ponatur, adeo conſeruari poſſe, vt quicquam non patiatur, & ad interitum poſt determinatam periodum non tendat, vt nos qui in aere hoc, (& potiſſimum ſi purum fuerit) ſaluberrime degimus perpetuo tamen ab ipſo aliquid patimur, in eumq; ſemper aliqua ex parte diſſoluimur ſpiritus ſcilicet, & inſenſibiles tranſpirationes in eum coabeant ab intrinſeco quidem calore, ſed aere etiam adiu-

adiuuante in aliquo ergo loco conſeruari eſt non magis ab illo pati quam
vt ad determinatam periodum res perduret, perueniatq; periodi enim rerũ
omnium ſunt determinatæ, vt recte admonet Ariſt. lib. 4 de gen. animal.
cap. vlt. Quod ſi res extra ſua loca naturalia degerent, multo c tius, & citra
terminum naturalis periodi corrumperentur, ex hoc fundamento poſitio 5.
probabilis admodum redditur agit locus in locatum qualitatibus ſuis contra-
rijs ijs, quas locatum obtinet, at non excedit actio adeo loci qualitatem, vt
eam expellat, ſed intra latitudinem eius naturalem relinquit, modo diminu-
tam, modo ex antiperiſtaſi auctam, vt in animalibus hieme, interior calor
intenditur ex æſtatis reſolutione laxatur: verum probabilitas maior redditur
ſi ſecundam poſitionem aliqua ex parte adiungamus nimirum influxus cæle-
ſtes qui per corpus continens in contentum, vt propius illud cælo hoc remo-
tius immittuntur. hic vero meus eſt de influxibus in præſentia ſenſus. Ad
ſalutem rerum naturalium, & præſerim viuentium temperamentum quo-
dam qualitatum exigitur, quod non niſi alternatione quadam efficitur vide-
mus aliquibus annis pluuias excedere, aliquibus, ariditatem alijs æſtum,
alijs frigus, eſt nempe viciſſitudo eiuſmodi ad temperamentum qualitatum
oportuna, atq; ad ſalutem rerum, at quænam viciſſitudinis eiuſmodi cauſa?
nulla alia certe eſſe poteſt quam cauſa communis aliqua, & continens, &
iuxta naturæ prouidentiam harmonica quadam proportione modo huc,
modo illuc inclinantem. Illa ſane ſolidiſſima Ariſtotelis aſſertio 8. phyſic.
,, tex. 47. eſt ab omni ſano philoſopho toto animo admittenda „ Manifeſtum
,, eſt igitur (inquit) quod quamuis decies Millies aliqua principia immobilium
,, quidem, mouentium autem, & multo eorum, quæ ſe ipſa mouent, cor-
,, rumpantur; alia vero inſuper generentur, & hoc quidem immobile exi-
,, ſtens hoc mouet; alterum autem hoc, at nihilominus aliquod eſſe, quod
,, contineat, & hoc præter vnum quodq; eſſe id quod eſt cauſa, vt alia quidem
,, ſint, alia non, & continuæ mutationis, & hoc quidem his hæc autem alijs
,, cauſa motus ſint „ Hæc ibi ſumma ſapientia dicuntur, at quodnam eſt con-
tinens proximum harum rerum, & mutationum. Idem Ariſtoteles indi-
,, gitat immo vox naturę perſonat „ Eſt autem ex neceſſitate continuus quo-
,, damodo iſte ſuperioribus lationibus, vt omnis ipſius virtus inde guberne-
,, tur „ Cælum ergo influxibus ſuis iuxta naturæ prouidentiã modo aereas
qualitates, & aerem auget, modo aqueas, & aquam modo terreas, & ter-
ram, modo igneas, & ignem ad inferioris huius regionis temperamentum
pro conſeruatione miſtorum, & viuẽtium, & primorum ipſorum corporum
ſed de influxibus alijs poſtea interim hic ſupponantur, vt ſupponantur etiã à
D. Th. in memorato proxime loco. Eſt ergo ſumma ſententiæ quam vt pro-
babiliorem ſuſcipio locans elementum conſeruat locatum, adeoq; & locus in
vniuerſum locatum contrarijs etiam qualitatibus agendo ſed quarum
actio intra latitudinem naturalem ad periodum conuenientem requiſitam
ob qualitatum ipſarum temperamentum, & ſi quandoq; ex naturali latitu-
dine dimoueatur locatum, tum ad reſtitutionem eius ad naturalem latitudi-
nem locans influxibus cæleſtibus agit. reſtat modo obiectionibus ſatisface-
re. Eſt prima obiectio quoniam qualitates elementorum ſunt in ſummo
gradu ergo ſumme agunt non remiſſe, vt ponit opinio. Secunda ſi intra
latitudinem naturalem relinqueretur elementum a contiguo elemento
nunquam corrumperetur ab elemento elementum, neq; generetur ex

elemento elementum, at hoc eſt contra ſcholam, & euidentiam. Soluo *ſolutio 1.* ambas primam quidem quonam non vera eſt abſolute illatio qualitates elementorum, ſunt in ſummo gradu, ergo ſumme agunt. Ad ſummam enim actionem requiritur nedum ſummus gradus ſed etiam ſumma potentia in flama ſcilicet ex palea eſt ſummus gradus æque, ac inflamma ex quercu, at *Replicatio.* non par potentia ideoq lenius agit illa flamma, at hæc intenſius: in confinio ergo, & mutuo contactu elementorum ſaluis gradibus potentia remittitur. *ſolutio repli-cationis, & 2. obiect.* at viget replicatio ſi quà ſe tangunt elementa eſt adeo remiſſa potentia numquam ſe mutuo corrumpent: nam in contactu eſt eorum maxima actio, & intenſa ſi cubi maxime. Soluo qua ſolutione ſoluetur etiam ſecunda ratio, elementa non ſe corrumpunt in communi ſtatu licet ſe alterent, at intra latitudinem naturalem verum in incremento magno alicuius eorum ex conſilio naturæ tum elementum, cuius virtus ex cœleſti influxu augetur elementum contiguum in viciniore ſibi parte ad ſui naturam ducit pro, qualitate aucta. v. gr. ſi ex influxu intenditur potentia caliditatis in aere aqua contiguam partẽ in aerem commutat: at ſi humiditas intẽdatur ex influxu ſecundum potentiam. In aerem mutat contiguam partem ignis. Ariſtoteles de reſpirat cap. 13. hæc habet natura in proprijs maximè ſeruatur locis.

ARTICVLVS SECVNDVS.

De attractione loci.

Eſt alia controuerſia vtrum locus attrahat ad ſe corpus, cuius eſt naturalis locus.

Prima poſitio Ioannis Grammatici in digreſſione de interuallo.

Locus naturalis non attrahit ad ſe locatum, vel locandum corpus. Verba eius ſunt. Dicere autem locum ipſum habere per ſe vim valde rediculum eſt.

Ratio prima. Si corpora expeterent locum, expeterent ſuperficiem iuxta Ariſtotelem. At non expeto corpora ſuperficiem. Hoc aſsumptum probat; nam grauia expetunt centrum, quod eſt punctum non ſuperficies. ergo non expetunt locum corpora, &c.

Ratio 2. Quæ ad ordinem ſeruandum vniuerſi à ſummo Deo præſcriptum mouentur, non mouentur ad hanc illamue ſuperficiẽ; adeoq; ad locum ſecundum Ariſtotelem. At corpora mouentur ad ordinem ſeruandũ vniuerſi. Leuia ſcilicet, vt ſint ſupra, grauia infra, ſiue ignis, vt emineat cæteris, aer vt ſecundam poſitionem obtineat, aqua vt tertium, terra, vt infimum. ergo corpora non mouentur ad locum, &c.

Examen. Primæ rationi iam antea reſpondimus. Secundæ autem nunc reſpondeo duas ipſa propoſitiones ſumit ambiguas, amphybologia quadam, quæ mouentur ad loca ab Ariſtotele præſcripta tuentur etiam ordinem vniuerſi conſequenter. Eſt ergo dubium vtrum primo, & per ſe moueantur ad loca ſua corpora, an ad ordinem. Philoponus interpretatur moueri ad ordinem, & ob ordinem, at Ariſtoteles vult motum localem primo, & per ſe tendere ad locum, qui eſt eius terminus ad quem, conſequenter verò tueri ordinem.

Secunda poſitio Auerrois 7. phyſic. tex. comm. 10.

Locus naturalis attrahit corpus per modum finis, ac immoti.

Declaratio. Attractio alia eſt ab attrahente cum attrahentis conatu, & motu, vt cum trahitur nauis ab hominibus, & machinis: alia eſt ab attrahente

hente immoto, vt famelicus à cibo. Locus attrahit corpus hoc modo non primo, & in hoc etiam ſecundo modo eſt diſtinctio; cum enim tractio hæc fiat per aliquem appetitum, & appetitus alius ſit animalis, alius naturalis attractio loci eſt per appetitum naturalem non animalem, eſt autem appetitus naturalis, ceu materia reſpectu formæ quem illi appetitum tribuit Ariſtoteles 1. phyſic. tex. 81.

Ratio ex authoritate Ariſtotelis tex. 22. 4. de cæl.

Hæc ſententia ſane eſt Ariſtotelis 4. de cęlo, tex. 23. vbi dicit: ſingula corpora ad ſua loca ferri eſſe ad ſuam formam ferri, quem ſcilicet appetitum tribuit materiæ reſpectu formæ eundem, tribuit corpi reſpectu loci naturalis.

Ratio ex re. Grauia habere naturalem appetitum ad locum deorſum maxima concitatio, quo illuc feruntur indicat: at verò, vt grauia ad locum deorſum; ita leuia ad locum ſurſum. Par ſcilicet eſt ratio vnius corporis ad ſuum locum naturalem, quæ reliquorum ad ſua loca, vt ſit ratio. Si grauia appetitu naturali feruntur ad locum ſuum, eodem etiam appetitu ferentur leuia, & cætera corpora ad ſuum, ſed grauia feruntur appetitu naturali ad ſuum locum. Id demonſtrat maxima concitatio, qua illuc feruntur. ergo leuia, etiam & omnia corpora appetitu naturali feruntur ad ſuum locum.

Examen. Ratio hæc validè ſuadet appetere naturali appetitu corpora locum ſuum, adeoque ab illo attrahi ſicut res appetita trahit appetens.

QVÆSTIO SEXTA.

Quæ ſint in loco.

SVccinte hanc abſoluam quæſtionem. Corpora naturalia elementaria, vel ex elementis coalita omnes admittũt. & admittere oportet ex dictis. Corpora cęleſtia ſiue orbes cæleſtes infra primum eſſe in loco plures admittunt aliqui cum aliqua improprietate ſolum, at nos eſſe verè in loco, vt in ſecundo gradu analogiæ. De ſupremo orbe omnes fermè à verò loco, & per ſe dicto remouendo conſenſere; ego verò eſſe ſane, in loco vere arbitratus ſum: at non phyſico: naturalia ergo corpora omnia ſunt in loco corpora; inquam diuiſa à cæteris proprioque termino circundata, & contenta ad differentiam ſcilicet partium, quæ non ſunt in loco, niſi potentia quatenus ſi ſeparentur à toto: tum locum proprium obtinebunt, & actu. Cæterum ſunt interim in toto non in loco actu. Quæritur vtrum corpora mathematica ſint in loco Ariſtoteles quandoque in loco repoſuit; quandoque remouit. Zimara repugnantiam ſedat; quiſque ipſum adeat. Ego ita componerem controuerſiam. Corpus mathematicum occuparet locum, quatenus occuparet ſpatium ſibi æquale, at quoniam cum occupato ſpatio penitus confunderetur, nec amplius ſeparari poſſet ſicut linea ſuppoſita à linea ſubiecta, non poteſt, ita non eſt in loco. Locus enim vel eſt ſeparatus, vel ſeparabilis, vt penes nos dimenſio materiata à dimenſione ſpatij. Reſtat de ſubſtantijs ſimplicibus, & præſertim abſtractis; nam forma, & materia rerum compoſitarum partes cum ſint partes non ſunt in loco, & præſertim partes, quæ neque ſeparari poſſunt, & ſeparatæ conſiſtere. De ſubſtantijs immaterialibus ſat ſit

Prima poſitio Ariſtotelis dubitandi gratia 4. phyſic. text. 88.

Tempus non eſt. Licet moderetur Philoſophus concluſionem ſubiungendo, aut vix, & obſcure; ſunt enim verba „ quod igitur omnino non ſit, aut vix, & obſcure „.

Ratio prima tex. eodem. Quod ex hijs, quæ non ſunt componitur non eſt ens, tempus componitur ex eis, quæ non ſunt, ſcilicet ex præterito, quod fuit, non eſt, & ex futuro, quod quidem erit, at non eſt. Ergo tempus non eſt ens.

Ratio ſecunda tex. 89. Supponitur tempus diuiſibile, quæ ſuppoſitio euidens cum diuidatur in annos, menſes, dies horas, ac minuta omnis diuiſibilis, quod exiſtit partes, vel omnes, vel aliquæ exiſtunt. ſupponitur, hæc propoſitio: At temporis partes neque omnes, neque aliquæ exiſtunt. ergo tempus non exiſtit.

Minor probatur: non exiſtit præteritum; quia iam fuit non eſt: non exiſtit futurum, quoniam nondum aduenit, aduenïet autem. Nunc autem præſenſue non eſt pars temporis, quoniam pars, & menſurat totum, & totum ex partibus componitur, at non componitur ex ipſis nunc tempus.

Examen. Ad ſoluendā rationem conueniunt omnes ferè in eo fundamento, quod entia ſucceſſiua alio modo eſſe habent, quam permanentia: eſt tamen in applicatione aliqua diffcrentia, tres ergo reſponſiones referuntur à Capreolo prima, quæ communiſſimè recipitur ab Albertoque ponitur. Entia ſucceſſiua non conſtare ex partibus actu exiſtentibus, ſed ſatis illis eſſe ſi pars poſt partem fluat, atque ſit actu continuatiuum inſtans nempè, & præſens, quod præteritum nectit, atque futurum. Hanc etiam reſponſionem reſpectu inſtantis continuantis ſuſcepit Bacco: Perrerius eandem etiam reſponſionem re ipſa ſuſcepit: diſtinguit enim etiam ipſe entia in ſucceſſiua, & permanentia; ſucceſſiua autem ſat habere dicit, ad ſui entitatem ſi partes habeant non ſimul actu; ſed in ſucceſſione: ita vt nulla earum actu vnquam actu reperiatur; ſed ſolum indiuiſibile, quod illas partes nectit, & continuat. Ens contra permanens pattes ſuas actu exiſtentes requirit vel omnes, vel plures. Quod ſi ens ſucceſſiuum partes ſuas ſimul habere, deberet actu nulla differentia inter ſucceſſiuum ens, & permanens intercederet, eſt alia reſponſio penes eundem Capreolum non omnis pars temporis eſt præterita, vel futura, ſed aliqua eſt præſens. Eſt tertia reſponſio refertque Capreolus, idem ex Auicenna lib. 2. ſufficientiæ, cap. 13. Tempus eſſe præſens licet non ſit præſens in hoc inſtanti. videtur autem duci reſponſio ex Ariſtotele lib. 4. phyſic. tex. 121. vbi Philoſophus dicit. Nunc ſumi, vel pro indiuiſibili ipſo temporis, vel pro tempore propinquo, vt nunc cœnaui, vel nunc cœnabo: Ego primam reſponſionem in diſtinguendo ſucceſſiuum ſcil. ens, & permanens, ſuſcipio, dicoque ſucceſſiuum nullum aliud eſſe habere fieri, eatenus ſcilicet ſunt quatenus fiunt, quod fieri miro modo eſſe cum non eſſe coniugit, vt idcirco non poſſint dici eſſe ſucceſſiua, ſed ſolum fieri: hoc præmitto ceu lemma. Tempus cum ſit ſimul tranſit, adeòque perit. declaro, & probo ſumendo horam, ex. gr. decimam nonam. hæc ſit, & in ſeipſa tranſit. non expectat ſcilicet hora decima nona vigeſimam horam, vt in ea deſit, ſed in ingreſſu vigeſimæ horæ iam tranſierat, etiam prima eius medietas in ingreſſu ſecundę medietatis, iam tranſierat. Pariter prior quarta eiuſdem horæ in ingreſſu ſecunda quartæ, iam tranſierat: idem de priori octaua parte de priore, de-

Solutio primæ rõnis.

re decima ſexta de priore trigeſima ſecunda, & de cæteris ſubinde partibus in infinitũ, vt in ſe ipſa tranſeat, ſimul ergo fit, & tranſit, quod eſt mirandum dictis eſſe itaque temporis ipſius nullum aliud eſt quam fieri, & ſimul tranſire ad argumentum ergo primum. Maior eget additione, quod ex ijs, quæ non ſunt, & non fiunt componitur non eſt ens, ſed entia ſucceſſiua ex ijs, quæ fiunt componuntur. Secunda pariter ratio ſoluitur; maior ſcilicet eget declaratione, ſecus falſa eſt omnis diuiſibilis; quod exiſtit partes, vel omnes, vel aliquæ exiſtunt. In ſucceſſiuis enim falſa eſt propoſitio, niſi addatur aliquid vt ſit omnis diuiſibilis, quod exiſtit, vel fit omnes partes, vel aliquæ exiſtunt, aut fiunt. Aliqui tertiam rationem interpretantur eſſe, quæ de ipſo nunc, & inſtanti Ariſtoteles adducit tex. 9. at non eſt ratio ad id adducta, ſed eſt de ipſo nunc alia quæſtio ad quam eſt locus is Ariſtotelis remittendus.

Rationes aliæ ſexti Empirici, lib. 3. Pyrrhoniarum hypotheteſeon, cap. 17.

Prima Ratio ſexti Empirici.

Si tempus eſt vel finitum, vel infinitum, ſed neutrum dicendum. ergo tempus non eſt. Probatur aſſumptum. Non eſt finitum, quoniam aliquando cepiſſet eſſe in aliquo tempore, & in aliquo tempore deſineret. ergo eſſet tempus antequam genitum tempus, & poſtquam corruptum ſit adhuc eſſet tempus. Non eſt infinitum, quoniam cum tempus dicatur aliud præteritum, aliud futurum, aliud præſens aliud futurũ, vel futurum, & præteritum ſunt, vel non ſunt, ſi non ſunt, ſolum præſens relinquetur; at præſens eſt finitum, & adeo breue, vt nihil breuius. At ſi ſint præteritum, futurum; erunt præſens illud quod eſt, & ſolum eſt. ergo præteritum, & futurum non erunt hoc eſt nec præteritum erit preteritum: nec futurum erit futurum.

Secunda ratio eiuſdem. Si tempus eſt, aut eſt partibile, aut impartibile, ſed neutrum. ergo tempus non eſt. Aſſumptum probat, quoad vtramque partẽ: non enim impartibile, quia diuiditur in præſens, præteritum futurum, non partibile, quia partibile menſuratur aliqua ſui parte: at non poteſt aliqua ſui parte menſurari tempus: nam ſi præſens metiatur præteritum erit in preterito, adeoque præteritum, ſi futurum erit in futuro, adeoque futurum & ſi futurum metiatur reliqua duo erit eadem ratione præſens, & preteritum idemque ſi præteritum metiatur reliqua duo.

Tertia ratio. Si tempus eſſet aliqua eius pars ex tribus eſſet, vel omnes eſſent præteritum ſcilicet futurum, & præſens, at nulla horum partium eſt, ergo tempus non eſt. Non eſt præſertim neq; futurum quia ſi eſſent, præſentia eſſent, non præterita, aut futura, non eſt etiam præſens, quia vel partibile, vel impartibile, non impartibile quia in impartibili nihil fit, at tempore præſenti mutantur quæcumq; mutari dicuntur, non partibile, quoniam vel ſecaretur in præſentia, vel in præteritum, & futurum, non in præſentia, quia ptopter velociſſimum fluxum præſens elabitur antequam nos cogitatione ipſum aſſequamur, non in præteritum, & futurum, quia in illis partibus non eſſet præſens.

Quarta ratio.

Si tempus eſt aut genitum, & corruptibile eſt, aut ingenitũ, & incorruptibile ſed neutrum ergo. Non ingenitum, & incorruptibile; ſiquidem pars præterita iam præſtreijt, adeoque perijt pars futura generabitur, neceſſaro. Non genitum, & corruptibile, quia quicquid gignitur, ex aliquo ente gignitur, & quicquid corrumpitur in aliquod ens corrumpitur, at ſi tempus gignatur

gignatur oportet fieri, ex futuro, quod non eſt, & ſi corrumpatur in præteritum corrumpi, quod neque eſt, cum iam pręterit. ergo ex nullo ente gigni poteſt, & in nullum ens corrumpi. Quod præterea gignitur, in tempore gignitur, & in tempore corrumpitur: at tempus non poteſt corrumpi in tempore, neque fieri ergo. Minor probatur, nam, vel fieret in ſeipſo, vel in altero tempore. Non in ſe ipſo, nam eſſet non eſſet, quatenus enim fit nondum eſt, quatenus fit in ſeipſo iam eſt; non in altero, quia ſi fieret præſens in præterito eſſet præteritum, ſi in futuro, futurum, & contra. Non ergo fit in tempore. ergo, &c.

Examen rationi ſexti. Sunt hæ rationes fallaces. Prima ſoluetur à Peripateticis aſſerendo eſſe infinitum ſecundum totum, non ſecundum partes; quia nunquam cępit, nunquam finiet: de infinitate autem antrorſum temporis præteriti per ſe ſumpti eſt diſputatio alibi à me agitata.

Secunda ratio deficit in diſiunctio præteritum menſurabitur, aut præſenti, aut futuro; nam menſurabitur præterito præteritum. Et futuro menſurabitur futuro. verbi gratia. tempus à Chriſto nato menſuratur annis præteritis. ver. gr. die mox futura 25. Decembris menſurabitur anno millies ſexcenties quadragies, & ſemel, ingrediēte totum in tempus. menſuratur etiā diebus, & horis, ſed præteritis non futuris, aut præſentibus dicimus ſcilicet præteriiſſe annos 1641. & præteriiſſe dies cum biſeſtilibus 599367. horas autem 14384808.

Tertia ratio ſoluta iam eſt ex ſolutione primæ rationis primo loco adductarum; Quarte rationi reſpondebitur eſſe ingenitum, & incorruptibile à peripateticis, & etiam à Theologis, ſed diuerſo ſenſu. Illi enim dicent eſſe ingenitum, quia nunquam habuit principium, at hi dicent eſſe ingenitum, quia non per generationem, ſed per concreationem productum: peripatetici incorruptibile, quia nunquam habebit finem. Theologi incorruptibile, quia non per corruptionem verè, ſed alio modo deſinet. ſoluerent ergo Theologi argumentum (quod eſſet genitum in tempore eſſe ſcilicet creatum, vel concreatum in inſtanti; & non quod in eo inſtanti fuerit tempus, ſed quod in eo inſtanti fuerit principium temporis. Alberti Magni de quatuor coæuis, qu. 3. artic. 17.

Secunda poſitio. Tempus datur in rerum natura. ſupponunt hoc naturales philoſophi, qui de eo tractant in naturali philoſophia Ariſtoteles in 4. phyſ. à tex. 87. vſq; per totum librum agunt autem de eo non, vt de re fictitia de ente ue rationis.

Ratio. Hora, dies, menſis, annus; horumq; ſumma aggregatioue. datur in rerum natur. tempus eſt hora, dies, menſis, annus, & horum ſumma aggregatioue. ergo tempus datur in rerum natura.

Examen, & iudicium. Recurrit id, quod in initio diximus. Omnes concedere tempus eſſe vt rem euidentem, ſed de modo nō conuenire. Vtrum ſcilicet ſit abſq; anima totum, an totum ſit ab anima, an partim ab anima, partim extra animam; adeo vt ratio non videatur concludere dari tempus, niſi cum eiuſmodi indifferentia, & ad rationem eam, quod naturales philoſophi de tempore agunt poſſet etiam dici æque illos agere de vacuo, & de infinito, quæ tamen non dantur in rerum natura, deq; iis egiſſe aliquos antiquorum philoſophorum non vt de re fictitia, enteq; rationis. At certe non ita eſt impreſſa notio vacui, & infiniti in animis hominum, vt notio temporis,

temporis, atq; temporis menſuratio, & menſuratio motus per tempus, v dari tempus, ſit meo iudicio inter euidentia phyſica reponendum.

QVAESTIO SECVNDA.

De indagine naturæ, ac definitionis temporis.

INdago naturæ temporis: alia videtur magis phyſica, quam adhibuit
Ariſtoteles alia magis metaphyſica: quã ſcholaſtici multi ſunt proſequuti
illa ſcilicet procedit ex motu, ex nexuq; cum motu. hæc ex duratione, ac
eius ſpeciebus, at videtur tertia quædam ex cauſis, quam proſequutus eſt
Plato in Timæo dum ab æuo, æternitate ſcilicet ipſi, vt fluentem imaginem
„ ductum à ſummo opifice tempus dicit „ Idcirco (inquit) imaginem æui
„ mobilem effingere decreuit, ac dum cælum exornaret, fecit æternitatis in
„ vnitate manentis æterna quandam in numero fluentem imaginem, quam
„ nos tempus vocamus „ Proſequor in naturali hæc tractatione Ariſtotelicam indaginem. Ariſtoteles ergo proponens inquirendum quid ſit tempus tex. 93. „ Quid autem eſt tempus, & quæ ipſius natura ſimiliter. Primo ponit opiniones antiquiorum. aliqui dicebant eſſe vniuerſi motum. alij eſſe ſphæram ipſam vniuerſi, confutat vtramq; poſitionem. Primam quidem Quoniam pars circulationis eſt tempus, & pars circulationis non eſt circulatio, ergo aliquod tempus non eſt circũlatio D. Th. hypotheticã facit ſi tempus eſſet circulatio vniuerſi, oportet partem circulationis eſſe circulationem at non eſt pars circulationis circulatio ergo non eſt tempus circulatio conſequentia probatur, quoniã tẽporis pars eſt tẽpus. Secunda ratio quoniã ſi tẽpus eſſet circulatio eſſent ẽt plura tempora ſimul, at non ſunt multa tẽpora ſimul (hæc ſupponitur) ergo non eſt tempus circulatio. conſequentia probatur quoniã plures ſunt orbes, qui circumferuntur adeoq; plures circulationes. at cur Ariſt. conditionali vtitur ſi plures ſunt cæli? quoniam nondũ de cælo egit neq; de cælorum numero. Secundã vero poſitionem tamquam abſonam, & ſtultam abſq; alia redargutione repudiat; ſed etiam ratio qua ipſam confirmabant auctores erat imbecilla, erat enim in ſecunda figura ex duabus affirmatiuis. In vniuerſi ſphæra omnia continentur in tempore omnia continentur, ergo tempus eſt vniuerſi ſphæra. Secundo loco hæc ceu lemmata probat Tempus non eſſe motum. Tempus non eſſe abſq; motu. Tempus eſſe aliquid ipſius motus. Primũ probat duabus rationibus. Prima motus nõ eſt extra id, quod mouetur, mutaturue. Tempus eſt extra id quod mouetur mutaturue, ergo tẽpus non eſt motus. Minor probatur quoniã tempus ſimiliter vbiq; & apud omnia eſt. Secunda ratio eſt. Quoniã omnis motus tardior, aut velocior eſt tempus neq; velocius, neq; tardius eſt. ergo tẽpus nõ eſt motus. Minorem probat quoniã tardũ, & velox definitur tempore, velox .n. eſt quod in pauco tẽpore motum conficit ſpatij; tardũ quod in multo tẽpore parum conficit, at tempus non definitur tempore neq; quatenus quantum eſt, neq; quatenus quale. Secundum prædemonſtratum eſt tempus non eſſe abſq; motu mu-

tatio-

tationeue. Quoniam cum non mutamur ſecundum intelligentiam nihil concipimus ſcilicet nos mutari, tum non videtur fuiſſe tempus. confirmat exemplo eorum qui in Sardo dicuntur à poetis apud Heroas dormire, qui cum expere&ti ſunt credidere idem adhuc eſſe tempus quo ſe dedere ſomno, at ſæcula tranſierant. Vt ergo ſi vnum, & idem inſtans eſſet, nullum eſſet tempus, ita ſi inter duo inſtantia id quod inter fluxit inſenſibile eſſet, nullum perciperetur tempus contra vero cũ percipimus mutationẽ adeoq; inſtantia diuerſa, tempus, concipimus. Ergo non ſine motu aut mutatione eſt tempus. Tempus eſt aliquid motus. Ratio. Quoniam concepto motu concipitur tempus, & viciſſim concepto tempore concipitur motus. Ergo tempus eſt vel motus, vel aliquid eius motus, at nõ motus ex primo prædemonſtrato, ergo aliquid eius aſtruit vero priorẽ partẽ concepto ſcil. motu concipi ſtatim tempus eo quòd etiam ſi ſint tenebræ (adeo ſcilicet vt viſu nullam varietatem obſeruemus,) & nihil per corpus patiamur, motus autem quidam in anima inſit, confeſtim videtur factum fuiſſe tempus aliquod. ex his demum infert Ariſtot. tempus eſſe menſuram motus ſecundum prius, &c. de qua definitione deinceps: at nunc de indagine ſolum quæritur. habet autem quæſtio duas partes: num ſumptiones Ariſtotelis ſint veræ, & num ex illis verè deducatur tempus eſſe numerum motus ſecundum prius, & poſterius. erunt ergo duo articuli. Primus, quoad veritatem ſumptionum vtrum verum ſit, quod Ariſtoteles ſumit ex conceptionis motus imaginatione, cogitationiſue concipiatur tempus. Secundus vtrum admiſſis ſumptionibus, quod ſcilicet conceptu motu concipiatur tempus, & concepto tempore concipiatur motus ſequatur tempus eſſe aliquid ipſius mo tus.

PRIMVS ARTICVLVS.

Vtrum ex conceptione motus imaginationis, cogitationiſue demum motus in anima concipiatur tempus.

Poſitio prima. In Schola hac potius dubitandi loco.

Non concipitur tempus ex conceptione motus imaginationis cogitationiſue, & demum ex conceptione motus in anima.

Ratio prima. Tempus ex ſolo motu cœleſti pendet, efficiturque. Motus imaginationis motuſue in anima non eſt motus cœleſtis. ergo, &c. ve melius omnis motus, ex quo concipitur tempus eſt motus, ex quo tempus pendet manetque. Ex motu imaginationis, ac animæ non pendet tempus. ergo ex conceptione motus imaginationis, ac animæ non concipitur tempus. Minorem probant, quoniam ex motu cœleſti pendet tempus: hic duo ſupponuntur. Motum omnem ſecundum durationem ſcilicet menſurari tempore, quod ſane conſtat. menſuratur enim horis, vel diebus ſecundum horam, & diem eſſe motum cœleſtem, vel ex motu cœleſti; quod etiam manifeſtum videtur, ex ſole enim, & cœleſti demum motu hæc conijciuntur vulgo, definiuntur à doctis.

Ratio Secunda. Si ex cõceptione motus in anima conciperetur tẽpus, multo magis conciperetur, ex conceptione cuiuſuis motus extra animam. Ac non concipitur. nam ſi conciperetur, adeoque procederet ex motibus omnibus extra animam eſſent plura ſimul tempora, at non ſunt: nam præter teſtimonium Ariſtoteles negantis pluralitatem temporum, curſus huius, & ambulatio illius ſi ſimul fiant, eodem tempore fiunt, verb. gratia, hora vigeſima non autem alia eſt hora vigeſima curſus, & alia ambulationis.

Ex amen

Examen primæ rationis. Tempus à multis diſtinguitur, & diſtinctiones variant nominatione non ſenſu: alij enim dicunt diſtingui tempus in propriè, & impropriè ſumptum: alij dicunt principaliter primarioue, & ſecundario ſumptum, alij formaliter, & materialiter, alij vocant tempus extrinſecum, & intrinſecum, & ducit appellatio originem à D. Tho. opuſc. quadrageſimo octauo, & à multis nunc ſuſcipitur diſtinctio, hæc in extrinſecum, & intrinſecum. extrinſecum vocant illud, quod eſt communis menſura omnium hora, dies, annus, eſt hoc tempus ex motu cœleſti. intrinſecum eſt, quod in ſingulis motibus menſuratur à moto cœleſti, vel à tempore ex eo procedente: hora, die, &c. duratio nempè ampulationis per integram horam eſt tempus intrinſecum, quod menſurat tempus extrinſecum, non ſunt autem plura tempora extrinſeca, at ſunt plura intrinſeca ad multiplicationem, ſcilicet motuum menſuratorum: & hoc tempus concipitur ex conceptione motus in anima, & ſingulorum aliorum motuum, confusè tamen concipitur, quouſque non adiungitur conceptio horæ, vel diei, adeoque temporis motus cœleſtis.

Examen ſecundæ rationis. Et hæc eſt ſecundæ rationis ſolutio. De hac diuiſione temporis in extrinſecum, & intrinſecum: paulo poſt.

Poſitio ſecunda. Ex motus imaginationis cogitationiſque, & demum motus, qui fit in anima conceptione concipitur tempus.

Annotatio. In hac poſitione duæ ſectæ conueniunt, & Auerrois, & ſequacium, qui vnicum tempus cœleſti ex motu agnoſcunt, & eorum qui tempus ponunt intrinſecum præter extrinſecum, quod intrinſecum ad motuum, ac temporalium multiplicationem multiplicatur, at diuerſis fundamentis.

Fundamentum Auerrois, quod D. Thom. & Aegidius ſuſcepere omnes in tex. 98. 4. phiſic.

Omnem motum, ex cuius conceptione concipimus nos eſſe in eſſe tranſmutabili conſequitur conceptio motus cœleſtis, adeoque temporis eum conſequentis. Ex motus imaginationis conceptione, & demum motus, qui in anima concipimus nos eſſe in eſſe tranſmutabili. ergo motum imaginationis, &c. conſequitur conceptio motus cęleſtis, adeoq; temporis eum conſequentis. Maior probatur, quoniam eſſe transmutabile noſtrum pendet ex motu cœleſti. Etenim ſi poſſibile eſſet motum celeſtem quieſcere, poſſibile eſſet nos non eſſe in eſſe transmutabili.

Examen. Ratio hæc in vtraque propoſitione obiectionem validam patitur, & hanc præſertim in pro ſyllogiſmo maioris. Nos ſumus in eſſe tranſmutabili ex motu cęleſti. ergo concepta tranſmutabilitate noſtra concipimus motum cœleſtem, non eſt hoc vniuerſale, vt concepto effectu concipiamus cauſam ſecundum ſubſtratum: nimirum concipimus concepto aliquo effectu, eius eſſe aliquam cauſam: at quæ cauſa ſit non neceſſario concipimus. Rudes homines videndo eclipſim, aliquam eſſe eius cauſam concipiunt, & ipſi etiam pro ſuo captu aliquam affingunt: at eſſe interpoſitionem terrę ſolum aſtronomi iugi indagine cognoſcunt. Sed neque verum eſt ex motu in anima cognoſcere noſtram tranſmutabilitatem ſecundum eſſe, ac ſubſtantiam, at cognoſcimus tranſmutabilitatem ſecundum operationem, eiuſque ſucceſſione. Verum etiam cœleſtium motus eſt ſucceſſiuus; non tamen ſunt ſecundum ſubſtantiam, ac eſſe tranſmutabilia.

Funda-

Fundamenta alterius ſectæ rationeſue.

Prima ratio per expoſitionem eſt D. Thom. dicto tex.98.

Si fiat aliquis motus in anima puta ſecundum ſucceſſionem cogitationum & imaginationum videtur nobis,quod fiat aliquod tempus,, etiam ſi ſcilicet nullũ motum in corpore ſentiamus ẽtq; nullũ extra viſũ percipiamus, quod ſimus in profundis tenebris: hæc ratio communis eſt alteri etiam ſectæ.

Secunda Ratio. Menſura debet eſſe congenea menſurato Ariſtoteles 4.phyſ. & res ipſa docet.perticaſquæ eſt menſura, v.gr.agri metitur metiendo perticalem longitudinem, quæ eſt in agro menſurato, & vlna menſoria pannum per vlnam,vlnaſue in eo exiſtentes. Tempus menſurat motum, ſcilicet hora menſurat ambulationem. ergo per horam, & tempus exiſtens in ipſa ambulatione. Eius ſcilicet durationem: erit ratio ad formam redacta. Omne quod menſuratur tempore extrinſeco cęleſti ſcilicet habet in ſeipſo tempus omnis motus, & omne temporale menſuratur tempore extrinſeco,& cœleſti ſcilicet hora,die, &c. ergo omnis motus, & omne temporale habet in ſe ipſo tempus; maior conſtat ex eo quod menſura debet eſſe congenea.

Tertia Ratio. Ex retortione rationis Auerroes. Ex motu,qui in anima concipitur tempus, & non concipitur tum tempus extrinſecum, & cœleſte motus contra quam contendat Auerroes. ergo tempus tum motus, qui in anima eſt aliud à tempore motus cęleſtis.

Examen, & iudicium,

Dari tempus intrinſecum,& extrinſecum probabiliſſimum arbitror,& rationes nunc adductæ ſecunda, & tertia,& ſecunda præſertim, at probabilitatem addit conſenſus multorum virorum grauiſſimorum; poſt D.Th. opuſc. 48. de prædic. quando, & multi poſt cum, & Scotus, & Schola eius; ac videtur, apertè atteſtari Ariſtoteles tex.118.4.phyſic.dum dicit menſurari motum, & quietem à tempore, vt quanta:quædam quantitas enim quæuis inhæret quanto ſuo,at quantitas eiuſmodi nulla alia eſt quam duratio eiuſdem motus, ac quietis. Secundum, quod & ipſum probatur obſeruatione eſt tempus, quod intrinſecum nunc dicimus:alij minus proprium vocauerunt, alij confuſum, verè eſſe confuſum antequam menſuretur tempore extrinſeco hora ſcilicet vel die, vel, &c. nam dum ſumus in altis tenebris, vt cœlum, ac Solem, Stellaſque videre nequeamus,& in remoto loco, vt nullum horologium audiamus, agnoſcimus quidem tempus lapſum eſſe: at quantum illud fuerit non conſtat, vt virè merito improprium dici quæat quoniam cum tempus exactum,& abſolutè tale menſura importet;eiuſmodi tempus menſurabilitatem potius quàm menſuram importat; hac poſſit à diſtinctione ex imaginationis,& cogitationis motu concipitur in profundis tenebris,&c. tempus ſed intrinſecum: quod minus proprium tempus eſt, ac confuſum: at tempus extrinſecum, ac diſtinctum nequacquam quod tempus cum ex motu cœleſti pendeat, ipſique hæreat nonniſi ex eo ipſo motu, vel eius indicibus, vt horologijs pulſantibus, & clepſidris aqueis, vel pulueralentis cognoſcitur. Vnde ad rationes, & de rationibus pro ſecunda poſitione, id dicere poſſumus probabilitate maxima niti; ſicut & poſitio ipſa nititur:declarando tamen tempus accipi ſecundum minus exactam, ex qui ſi tanquam eius acceptionem.

ARTICVLVS SECVNDVS.

Vtrum admiſſis ſumptionibus, quod concepto motu concipiatur tempus, & concepto tempore concipiatur motus, conſequatur neceſſario tempus eſſe aliquid motus.

Poſitio prima negatiua. Dubitandi gratia in Schola.

Non conſequitur neceſſario tempus eſſe aliquid motus ex ſumptionibus. Satis eſt ad inſtandum conſequentiæ neceſſitati, ſi oſtendatur pendere eam ex fundamento non vniuerſali. Fundamentum nunc Ariſtotelis eſſe videtur motua conceptio; ex motu ſcilicet temporis, & ex tempore motus: at mutua conceptio non infert vniuerſaliter identitatem rerum ſecundum rem, & eſſentiam, vt altera ſcilicet de altera prædicetur in quid, demumque non eſt ex nexu rerum ſemper, ſed interdum ex modo concipiendi. Patet hoc de phantaſmate, & ſpecie intelligibili, non enim ſpecies intelligibilis, ſine phantaſmate concipitur. Et concepto etiam phantaſmate in viris ſaltem doctis concipitur ſpecies intelligibilis; at ſunt inter ſe res admodum diſiunctæ.

Secunda Ratio, vel inſtantia.

Quies etiam menſuratur tempore, & concepta quiete concipitur tempus, vel enim quieuimus horam, vel duas horas, vel &c. ergo concepto tempore non ſemper concipitur motus verum concipitur interdum quies.

Tertia Ratio, vel inſtantia.

Concipiunt durationem aliqui homines etiam vulgares Dei, abſque mutatione; multi enim è vulgo homines credunt Deum omnino immutabilem: & tamen concipiendo eius durationem concipientur tempus. verbi gratia concipiunt duraſſe toto anno, anno 1641. & durare hoc anno 1642. ergo concipitur tempus etiam abſque motu.

Examen. Hæ duę poſteriores rationes non faciunt ad rem, non enim impugnant conſequentiam, ſed impugnant antecedens, ſiue aſſumptum, concepto ſcilicet motu concipi tempus, & concepto tempore concipi motum, cum & concipiatur ex argumento, quies & contra pertinent hæ ad quæſtionem. vtrum tempus ſit aliquid motus, immo pertinebant ad quæſtionem de veritate ſumptionum in tertio prædemonſtrato: attamen admittatur etiam earum examen poſt examen primæ inſtantiæ: ad primam ergo inſtantiam, aliqui dicent aliud eſſe mutuam conceptionem: aliud mutuam illationem, mutua illatio non ſufficit ad oſtendendum eorum, quæ ſe ſe inferunt, alterum eſſe aliquid alterius eſſe ſcilicet ſpeciem, aut partem eſſentialem rationale enim & riſibile ſe mutuo inferunt, at non ſunt inter ſe partes, nec eiuſdem naturæ: cum alterum ſit ſubſtantia, alterum accidens: at cum conceptio rei ſit conceptio eſſentiæ, & naturæ eius, ſi vera ſit conceptio, oportet quod ad conceptionem pertinet, & in ea includitur ad rei naturam pertinere, ad argumentum autem de phantaſmate, & ſpecie: non eſt mutua conceptio, non enim ſi phantaſma concipiamus ſtatim, & ſpeciem concipimus intelligibilem, vt idcirco phantaſma ſit aliquid quod præexigitur ad ſpeciem non aliquid ſpeciei, nec ſpecies aliquid phantaſmatis.

Examen ſecundæ rationis. Ad ſecundam rationem: cum concipimus quantitatem, & durationem quietis concipimus finem præcedentis motus, & principium ſequentis; & ita concipimus quantitatem quietis ex motibus inter quos interponitur, confuſam ſaltem. at ſi diſtinctam oportet menſuratam

tam eſſe hora, vel horis, vel parte horæ, at hora eſt cum conceptione motus.

Examen tertiæ rationis. Duratio Dei vulgo concipitur cum tempore: conceptio enim æternitatis non eſt vulgi: at ſapientum hominum, qui tamen agnoſcunt concepi eius permanentiā à nobis cū coexiſtentia fluxus tēporis.

Secunda Poſitio eſt Ariſtotelis, & Scholæ.

Poſitis ſumptionibus dictis colligitur tempus eſſe aliquid motus.

Ratio. In conceptione rei, quæ concipiuntur ad eius naturam ſpectant: dum ſit vera rei conceptio, vel dicamus in mutua conceptione, ergo, &c.

Examen, & iudicium.

Conceptio rei ex alterius conceptione, vel eſt, vt ex parte intrinſeca, vt cum ex rationalitate concipimus hominem, vel vt ex re extrinſeca, ſed proxima, vt cum ex riſibili concipimus hominem in hunc ſenſum eſt exponenda conſequentia Ariſtotelis; nunc hoc eſt in ſenſum communem extrinſecæ, & intrinſecæ rei, non in reſtrictum ad intrinſecam. Secus enim motus non eſt pars temporis, nec contra, ſed tempus, vt quod potius ex motu reſultans ipſumque conſequens; præſertim tempus extrinſecum, quod conſequitur motum, vt menſura omnium temporalium: patet hinc vtriuſque partis rationum ſolutio: non enim vt pars conceptus intrinſeca concipitur motus temporis, nec contra. vnde ſolutio in examine primæ rationis poſitionis, nunc primæ emandationem recipit; differunt ſane conceptio, & illatio mutua cum conceptio per ſola intrinſeca procedit, at cum procedit etiam per propinqua non differunt; ſed æque extenduntur.

Eſt ergo ſumma. Colligitur ex dictis tempus eſſe aliquid motus abſtrahendo tamen ab eo, quod ſit pars eius intrinſecè, vel ſit aliquid extrinſecum, ſed ipſum inferens, vel viciſſim: reliquam indaginis partem proſequamur.

Secunda pars indaginis.

Cum collegerit, ergo philoſophus hucuſque tempus eſſe aliquid motus: nunc colligere annititur eſſe numerum motus ſecundum prius, & poſterius.
,, Hic verò eſt progreſſus. ,, Tempus (inquit text. 100.) cognoſcimus cum
,, definiuerimus motum prius, ac poſterius definientes: atque tum dicimus
,, fuiſſe tempus, quando prioris, ac poſterioris in motu ſenſum cęperimus. ,,
,, At quomodo prioris, ac poſterioris ſenſum capimus?) ,, determinamus in-
,, quit, aliud, & aliud ipſa exiſtimando, & medium quippiam inter ipſa alte-
,, rum ,, & ergo habere ſenſum prioris, & poſterioris in motu duo diſtinguere
momenta, ac inter ea quippiam medium intelligere: at verò qua ratione
conſtat cum ſenſum modo explicato prioris, ac poſterioris in motu habueri-
,, mus, tum nos concipere tempus? id ita probat Ariſtoteles.) ,, Cum enim
,, inquit extrema altera à medio intelleximus, duoque dixerit anima ipſa, nunc,
,, hoc quidem prius, illud verò poſterius, tunc & hoc dicimus eſſe tempus ,,
,, (at verò hoc idē qua ratione cōſtat? ſubiungit Ariſt. probationē) ,, Quod enim
,, inquit determinatur ab ipſis nunc tempus eſſe videtur, & ſupponatur ,, Erit
,, ergo ex hac expoſitione totus Ariſtotelis eiuſmodi progreſſus. Quod cognoſcitur ex perceptione prioris, & poſterioris in motu, eſt numerus motus ſecundum prius, & poſterius. Tempus cognoſcitur ex perceptione prioris, & poſterioris in motu. ergo tempus eſt numerus motus maior ab Ariſtotele non probatur, ſed declaratur, & ex ea declaratione videtur confirmari. quoniam inquit perceptio prioris, & poſterioris in motu eſt diſtinctio quædam duorum nunc, ac medij cuiuſdam inter ea conceptio, hæc verò diſtin-

ctio eſt numeratio quędam vnde patere videtur ex terminorum ipſorum declaratione maior: minor autem probatur ab Ariſtotele, quoniam quod cognoſcitur, cum extrema altero à medio intellexerimus, duoque dixerit anima ipſa, nunc hoc quidem prius illud poſterius; illud ex perceptione prioris, & poſterioris in motu cognoſcitur, ſed tempus cognoſcitur cum extrema altera à medio intellexerimus, duoque dixerit anima ipſa nunc prius, & poſterius; ergo tempus cognoſcitur ex perceptione prioris, & poſterioris. Minor adhuc huius ſyllogiſmi probatur. Quoniam quod determinatur ab ipſis nunc, tempus eſſe videtur, ac ſupponitur. Quare ex canone reſolutionis erit pro ſyllogiſmus. Quod determinatur ab ipſis nunc, cognoſcitur cum anima extrema altera à medio intellexerit, duoque dixerit ipſa nunc, hoc quidem prius, illud poſterius. Quod determinatur ab ipſis nunc ex tempus. ergo tempus cognoſcitur cum anima extrema altera à medio intellexerit, duoque dixerit ipſa nunc, hoc quidem prius, illud poſterius. Sed hic ſyllogiſmus cum ſit in tertia figura non concludit vniuerſaliter. Quocirca ne Ariſtoteles obratiocinetur, dicendum eſt minorem eſſe conuertibilem, atque ita concluſio vniuerſalis colligetur. Ita ego ex reſolutionis canone reſoluendum hunc Ariſtotelis progreſſum cenſeo: multi longè aliter interpretantur, ſed cum aliqua (vereor) ſuſpicione petitionis principij. Ægidius tamen vult ab Areſtotele tres particulas, quæ ſunt in definitione probari nimirum tempus habere dependentiam à motu, probat hanc text. 99. ſecundam habitudinem eius determinari per prius, & poſterius. Tertiam in huiuſmodi habitudine rationem numeri reperiri. probat ſecundam particulã tex. 100. tertiã, tex. 101. Ita tamen poſtea in ea diſtributione rem ex Ariſtotele explicat, vt potius rem ab eo ſupponi, quam demonſtrari declaret. Ita ergo deducit definitionem Ariſtotelis tempus ſcilicet eſſe numerum &c. Subiungitque text. 102. rationem à ſigno. Expendamus eas diſputatione inſtituta: vtrum ex præmiſſis deducat firmiter Ariſtoteles tempus eſſe numerum motus ſecundum prius, & poſterius.

Poſitio prima Ariſtotelis, & Scholæ.

Ex indagine Ariſtotelis firmiter deducitur tempus eſſe numerum motus, &c.

Ratio prima ex mea analyſi.

Quod cognoſcitur ex perceptione prioris, & poſterioris in motu eſt numerus motus ſecundũ prius, & poſterius: tempus cognoſcitur ex perceptione prioris, & poſterioris in motu. ergo tempus eſt numerus motus ſecundum prius, & poſterius. Maior declaratur, & ex declaratione confirmatur. Minor autem probatur, vt vidimus in expoſitione indaginis.

Secunda Ratio eiuſdem Ariſtotelis tex. 102 Eiuſdem lib. 4. phyſic. ad oſtendendum: tempus eſſe numerum motus.

Verba ſunt Ariſtotelis „ Signium autem eſt plus enim, & minus diſcernimus numero: motum autem plurem, & minorem tempore numerus, itaque quidam eſt tempus „ ita vt ſit ratio ex canone analyſis; omne id, quo diſcernimus motum plurem, & minorem eſt numerus motus tempus eſt, quo diſcernimus motum plurem, & minorem: ergo tempus eſt numerus motus. Maiorem probat propoſitione plus, & minus diſcernimus numero, vel potius eſt hęc eadem propoſitio, ſed contracta quomodo erit potius applicatio, quam demonſtratio.

Poſitio

Poſitio ſecunda contraria: dubitandi gratia.

Ex indagine Ariſtotelis non deducitur firmiter tempus eſſe numerum motus, &c. Ratio eſt ex inſtantijs ad rationes Ariſtotelis ad priorem quidem, quoniã æque videtur, ex eiuſmodi indagine concludi poſſe lineã eſſe numerum prioris puncti; & poſterioris in longitudine, nam ſi concipiuntur duo puncta, vt diſcreta ſpatium inter ea neceſſario intercedet, quod erit lineanam quod determinatur à duobus punctis linea eſt verum itaque erit dicere. Quod cognoſcitur ex perceptione prioris, & poſterioris in longitudine, eſt numerus prioris, & poſterioris in longitudine, ſed linea cognoſcitur ex prioris, & poſterioris perceptione in longitudine, ergo linea eſt numerus prioris & poſterioris in longitudine. An poſteriorem verò rationem, & ad propoſitionem plus, & minus diſcernimus numero inſtantia eſt, ſi rem ſpectemus non eſt ſimpliciter vera, ſi ſpectemus modum, eſt vera. Declaro dictum. Diſcernimus cuiuſque rei quantitatem menſura ſua, & quoniam continuæ magnitudinis, menſura eſt magnitudo itidem continua linea lineę ſuperficies ſuperficiei, corporis corpus ex. gr. pes linearis lineæ: pes quadratus ſuperficiei: pes cubus corporis idcirco maior, minorue magnitudo continua diſcernitur magnitudine continua non numero. Quod ſi modum ſpectemus numerus commiſcetur menſuratio etiam conficitur conſiderando, quoties menſura magnitudinem menſuratam ingrediatur, verbi gratia, expoſitæ lineæ pes linearis quantitatem oſtendet videndo, quoties pes ipſam ingreditur decies, an vicies, an centies, &c. tum enim pronũciabimus eſſe decem pedum lineam, aut viginti pedum, aut centum pedum aut, &c. concurrit, ergo numerus ſanè ad magnitudinis menſurationem, ſed non vt menſura; cum pes ipſe menſura ſit, eſt enim menſura congenea, vt dicit Ariſtoteles, 4. phyſic. tex. 133. ex his conſideremus nunc, & expendamus argumentum, eiuſque fundamentum: omne id quo diſcernimus plurem, & minorem motum eſt numerus motus, & demum plus, & minus diſcernimus numero, ſi intelligamus concipi numero, vt menſura non eſt verum in magnitudinibus, & in quantis continuis, at eſt ſolum verum, vt per ipſum applicatur menſura, vel vt numerat applicationem menſuræ. Modo tempore determinatur maior, minorue motus, vt menſura, non vt applicationes menſuræ numerat, vt menſura inquam metitur, vt Ariſtoteles docet tex. 133. 4. phyſic.

„ numeratur inquit vnumquodque vno quodam cognito, vnitates vnitate,
„ equi verò, quo ſic, & tempus tempore quodam finito. Menſuratur autem
„ ſicut diximus, & tempus motu, & motus tempore, &c. at hoc modo concludetur tempus eſſe menſuram non numerum. clarior erit vis inſtantiæ ſi ad lineam pedemque linearem deflectamus argumentum omne id quo maiorem minoremque lineam diſcernimus, eſt numerus lineæ, pede maiorem minoremque lineã diſcernimus. ergo pes eſt numerus lineæ; at eſt concluſio falſa, tum quod pes eſt quantitas continua non diſcreta, tum quod menſura habet rationem vnitatis non numeri ex Ariſtotele 10. metaphyſic. At verò reſpondebitur ab Ariſtotele numerum non numerantẽ, ſed numeratum ſumi. Si nẽpè linea A, B. viginti pedum ſit, ipſimet viginti pedes ab Ariſt. ſumuntur, intelliguntur que, vt ſit Ariſtotelis ſenſus, quo diſcernimus lineam maiorem minoremue eſſe pedes ipſos in linea numeratos, & ità de æteris quantitatibus. Cognoſcimus verò rum plene rei quantitatem cum pedes ita numeratos cognoſcimus. Eſt verò quantitas ipſa pedes numerati differunt tamen

 ratione;

ratione. hoc modo ſi ſumamus propoſitionem eſt vera ſane maior illa, at minor eo in ſenſu ſumpta falſa videtur; nam tempus fit, & concipitur (vt Ariſtoteles ipſe hic ſumit) ſtatim atque duobus nunc conceptis, conſideramus inter ea aliquid intericctum; Tum verò nondum cognoſcimus menſuras numeratas ipſius motus. ſolum enim confuſa cognitione tempus factum cognoſcimus: at quantum ſit non cognoſcimus, quot ſcilicet horarum &c. niſi menſura aliqua horologij, vel &c. cognoſcamus. Hæc ita de indagine dubitata ſint nunc ad definitionem accedamus. Primum autem de expoſitione, rectaue intelligentia definitionis Ariſtotelis agamus.

QVÆSTIO TERTIA.

De recta expoſitione definitionis Ariſtotelis.

TRes ſunt particulæ definitionis Ariſtotelis de quarum ſingularum intelligentia eſt inter interpretes contentio. Definitio Philoſophi eſt. Numerus motus ſecundum prius, & poſterius: particulæ tres. Numerus motus ſecundum prius, & poſterius. De ſingularum intelligentia eſt diſſenſio. De numero, vtrum numerum numerantem ſignificet, an numeratum. De motu, vtrum illi ſit adiungenda quies ſitque definitio numerus, motus, & quietis, &c. & de quo motu ſit exponendus Ariſtoteles, num de motu in vniuerſum, an de ſolo motu cœleſti, ac primo. De tertia particula, Num prius, & poſterius ſignificent prius, & poſterius motus, an prius, & poſterius temporis; in quatuor ergo articulos quæſtio hæc ſecunda ſcindetur: quorum primus. vtrum numerus ſignificet Ariſtoteli numerum, numeratum, an numerantem.

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrum. Numerus in Ariſtotelis definitione ſit de numero numerante exponendus, an de numerato.

In hac diſputatione eſt controuerſia præſertim inter Auerroem, & Græcos. Auerroes numerum numerantem exponit, Græci numerum numeratum, at tertia ſententia acceſſit, quæ vtramque expoſitionem diuerſis rationibus accipi poſſe aſſeuerat poſitiones deſtinguamus, earumque rationes, expendamuſque ſingulas.

Poſitio prima Auerrois tex. comm. 101. 4. phiſic. Perrerius facit communem Latinorum lib. 12. de commun. principijs, cap. 2. licet Egidius tex. 101. 4. phiſic. contra ſentiat conſpicuus inter Latinos.

Numerus in definitione temporis poſitus, eſt numerus numerans.

Declaratio ſententiæ.

Declarat Auerroes ſuam ſententiam dicto loco hunc in modum. Tempus eſt numerus numerans, & numerus numeratus: at eſt numerus numeratus per accidens; numerus autem numerans per ſe; quare hic poſtremus ſenſus eſt in definitione accipiendus.

Ratio

Ratio prima Auerr. Si numerum numeratum intellexiſſet Ariſtoteles non dixiſſet tempus eſſe numerum motus, ſed eſſe motum numeratum. At non dixit eſſe motum numeratum, ſed numerum motus: ergo intellexit numerum numerantem.

Ratio ſecunda. Numerus quo cognoſcimus plurem, minoremue motum eſt numerus numerans. At numerus in definitione ab Ariſtotele poſitus eſt numerus quo cognoſcimus plurem, minoremue motum, vt ex ſerie, ac indagine eius conſtat: ergo numerus in definitione ab Ariſtotele poſitus eſt numerus numerans.

Examen. Priorem rationem ſoluit hunc in modum Themiſtius hiſque verbis. „ Neque perturbari, quem velim quoniam cum numeratas partes in „ motu tempus eſſe dicimus, non tamen numeratas res modo, ſed numerum „ in definitione locauimus; nam res numeratæ ſolent interim numerus dici, „ quemadmodum enim duplex ſignificatio menſuræ eſt: nam & quod menſurat, vt olla, vt cadus, vt modius; & quod menſuratur, vt triticum in mo„ dio, vt vinum in cado, vtrumque nomine menſuræ communicat: dicimus „ enim eſitaſſe modium non lignum, & bibiſſe cadum non ipſam vegetem „ æneam „ Hæc Themiſtius: verum conſtat inſuper numerum diſtingui etiam à Scriptoribus calculorum in mathematicum, & naturalem. eſt matematicus numerus non applicatus rebus. eſt naturalis numerus applicatus, vt decem homines, decem equi: ſicut denarius ipſe numerus per ſe ſumptus, eſt non applicatus, & mathematicus.

Examen ſecundæ rationis. Ad ſecundam rationem ex ſuperioribus, quid dici poſſit obuium ex plus, & minus diſcerni numero nedum numerante, ſed etiam numerato. Immo plus, & minus continui diſcerni numerato non numerante, quantitas enim milliarij intelligitur, non ex numero millenario abſoluto, ſed ex numero millenario applicato paſſibus, quod ſcilicet ſit mille paſſuum.

Poſitio ſecunda Græcorum, Themiſtij Alexandrum ſequuti, & Simplicij poſt Themiſtium, ſequitur Perrerius de comm. princip. lib. 12. cap. 2.

Suſcipiendus ac exponendus numerus numeratus.

Ratio prima, ex auctoritate aperta Ariſtotelis.

Ariſtot. apertè, ita ſe exponit d. tex. 102. & tex. 110. tex. n. 102. Quoniam autem numerus eſt duplex (etenim quod numeratur, ac numerabile numerum dicimus, & quo numeramus) tempus autem eſt, quod numeratur, eſt autem aliud quo numeramus, & quod numeratur. „ & textus 110. dicit. „ Tempus autem, numerus eſt, non quo numeramus, ſed qui numeratur.

Ratio ſecunda ex re. Numerus exiſtens in partibus motus eſt numerus numeratus. Tempus eſt numerus exiſtens in partibus motus. Ergo tempus eſt numerus numeratus.

Poſitio tertia. Poteſt numerus in definitione ſumi, & pro numerato, & pro numerante.

Declaratio. Diuerſis tamen rationibus numerus, ſcilicet numeratus ratione motus, cui vt ſubiecto ineſt, numerus autem numerans ratione aliorum motuum, quos ab extrinſeco metitur.

Ratio ex Ariſtotelis locis. Eſſe numeratum, vt ab Ariſtotele aſſeratur plaſis verbis vidimus nunc, at de numero etiam numerante eſt locus. tex. 110.

vbi licet in initio dicat tempus eſſe numerum numeratum: in progreſſu tamen principia exhibet, quibus demonſtretur numerans. Numerus inquit „ vnus, & idem eſt centum equorum, & centum hominum: quorum autem „ numerus eſt, altera ſunt, equi ſcilicet ab hominibus, ex Ariſtotele ergo, vbi „ numerans eſt diuerſorum idem, at numeratus eſt diuerſus „ hic ſubiungamus nos, at tempus diuerſorum non eſt diuerſum, ſed vnum, & idem tex. 132. Ergo tempus non eſt numerus numeratus; ſed numerans. vt tota ſit ratio. numerus, qui eſt diuerſorum vnus, & idem eſt numerans. Tempus eſt numerus vnus, & idem diuerſorum. Ergo tempus eſt numerus numerans.

Examen, & iudicium poſitionum.

Breuiter expedio examen, & iudicium. Græcorum opinioni in explicatione, hac Ariſtotelis adhæreo, eſt numerus de numerato intelligendus: ita ſe ipſum explicat notatis locis, text. ſcilicet 102. & 110. & ratio cogit; nam cum numerus ſit applicatus ipſis priori, & poſteriori motus. Qua in re notandum eſt. non idem eſſe quærere vtrum numerus ſumatur pro numerante, an numerato; & vtrum ſumatur actiuè, an paſſiuè; nam ſi per numerum decem equorum metiamur multitudinem magnam equorum, videndo ſcil. quoties is numerus totam eam multitudinem ingrediatur. Eſt vterque numerus, nam denarius numeratus ipſe eſt applicatus equis at tamen denarius ex quo numeramus, & actiue ſumitur multitudo paſſiuè, at in propoſito noſtro prius, & poſterius motus ſunt à nobis numerata, non numerant quomodo enim duo inſtantia (ſunt inſtantia enim prius, & poſterius) poſſunt metiri, ac numerare motus ſunt ipſamet conſiderata, & numerata, indeque cognitum intercedere ſpatium, ac interuallum motus confusè tamen ex hoc ipſo, & non diſtinctè, ac menſuratè: ad rationem poſterioris poſitionis. Eſto tempus cęleſte menſurare reliquorum motus, vt verè metitur; at & eſt numeratus numerus, nam applicatus, iam motui cęleſti; vel ſcilicet horæ, vel diei, &c. præterea verò definitio non in eo ſenſu accipit, nam prius, & poſterius, quod concipimus in motu imaginationis refertur ad eum ipſum motum non ad alienos, & ex eo motu procedit Ariſtotelis indago, vt vidimus ita ergo probabiliſſimè concluderem. ſi numerus numeratus accipiatur pro numero naturali applicato, ſcilicet vt diſtinguunt calculatores, numerans autem pro mathematico, & abſtracto; eſt concludendum numerum in definitione poſitum eſſe numeratum, cum ſit applicatus motui, ſeu cęleſtis is exponatur ſiuè alius, at ſi intelligamus numerũ numeratum, & numerantem pro numero actiuè, & paſſiuè ſumpto, eſt quidem tempus cęleſte menſura actiuè aliorum motuum, & reliqui motus paſſiuè ad eiuſmodi menſuram ſe habent. attamen adhuc definitio ſumit numerum paſſiuè, non actiuè ex dictis.

ARTICVLVS SECVNDVS.

De expoſitione particulæ motus.

Vtrum explicandus ſit, hic motus pro motu cæleſti ſolum, an pro omni motu. Tres poſitiones diſtingui videntur, eſſe ſcilicet de motu cęleſti ſolum exponendum hic motum: eſſe exponendum de omni motu: at prima poſitio ſubtiliter conſiderata diuiditur, duos enim patitur ſenſus, prout definitio accipitur pro vniuoca, aut pro analoga ſi pro vniuoca, & motus de cæleſti exponatur, erit tempus omne numerus motus cęleſtis, & non dabitur

tempus

tempus, quod ſit numerus alterius motus quam cæleſtis, at ſi pro analoga & iidem de motu cæleſti exponatur erit ſenſus primum, & præcipuum tempus eſſe numerum motus cæleſtis, at alia tempora dari quæ menſura,& numerus ſint aliorum etiam motuum ſegregentur, ergo poſitiones.

Poſitio prima eſt Auerrois.

Motus in definitione exponendus, & accipiendus eſt pro motu celeſti.

Ratio. Si de motu in vniuerſum exponeretur eſſent plura tempora ſimul. At non ſunt plura ſimul tempora. Ergo non eſt de motu in vniuerſum accipienda definitio, ac particula motus. Aſſumptum eſt vbiq; Ariſtotelis,& confirmatus ex aſtronomis eſto enim. Sol in principio arietis, & inde moueatur quindecim gradus, ſit tum hora, tum in Italia, tum penes antipodas, tum in vniuerſo orbe: idem de eclipſibus lunæ. cum luna eclipſatur in aliquo hemiſphærio eclipſatur ſingulis eiuſdem hemiſphærij locis v. g. Romæ, & Aliſſiponæ eadem vero penitus hora fieri vtriq; loco ſupponitur, & inde diuerſitas longitudinis deſumitur.

Secunda Poſitio. Motus in definitione accipiendus eſt pro motu communi in communi, ac in vniuerſum.

Ratio. Ex indagine Ariſtotelis qui vtitur motu vſq; imaginationis, &c.

Poſitio tertia. Tempus diſtinguitur in proprium, & in improprium, in extrinſecũ & intrinſecũ &c. propriũ tẽpus ſiue extrinſecum eſt cæleſtis ſolũ motus: improprium, & intrinſecum, vt eſt omnium motuum.

Ratio. Ex comprobatione duplicis eiuſmodi temporis ducitur. Comprobatur autem præterea diſtinctio hac ratione. Quoniam omnis duratio eſt tempus aliquod, at omnis motus quicumq; ille ſit durationem obtinet. Ergo omnis motus tempus habet, & continet vel ipſe à tempore continetur.

Examen, & iudicium.

Quoad poſitiones videtur ex dictis multo probabilior. Secunda poſitio, motum ſcilicet in vniuerſum ſignificari ex indagine ipſa Ariſtotelis, ex qua prima poſitio excluditur. Tertia etiam non habet hic locum natura non poteſt in vtroque ſenſu vox in definitione ſumi, ſecus definitio per æquiuoca, ſaltem per ancipitia traderetur. Contra dogma definiendi: oportet ergo ad alterum reſtringi ſignificationem vocem non extendi ad ambas. Quoad fundamenta, quæ de vnitate temporis, & de duratione ſumuntur ſunt latius infra exponenda interim autem accipiantur, at cum diſtinctione. Vnitas temporis, vera eſt de tempore extrinſeco, non de intrinſeco. Durationem verò omnem eſſe tempus verum eſt de intrinſeco non de extrinſeco tempore. Id interim declaro de vnitate temporis ſimul in vniuerſo orbe, quod de eclipſibus dixi lunaribus. Cum Romæ Luna, exempli gratia, eclipſatur tunc ſimul eclipſatur, tum Orientalibus, tum Occidentalibus Populis, à quibus conſpicitur Hoc ſanè ſupponitur, & ab aſtronomis, & æſtimatione communi ab omnibus, & inde coniiciunt, quæ ſit ſingulorum locorum inter ſe longitudinis differentia, nam licet idem tempus concipiatur eſſe non tamen eodem eſt ſecundum denominationem hora, nam ſi Romæ ſit hora noctis ſecunda erit in loco Occidentaliore hora prima noctis, & demum minor, quam ſecunda pro maiore, minoreue ad Orientem acceſſu in ob Orientaliore, autem erit hora tertia, vel quarta, vel &c. pro maiore, minore illorſum receſſu ab vrbe; ſi ſit hora differentia concludunt aſtronomi diſtare inter ſe loca ecundum longitudinem, grad. 15. neceſſarioque id ſequi ſupponunt, &

verè

verè neceſſario ſequitur ob temporis re ipſa identitatem licet non denominatione.

ARTICVLVS TERTIVS.

Vtrum in definitione hac temporis ſit etiam ponenda quies, vt ſit tempus.

Numerus motus, & quietis ſecundum prius, & poſterius, &c.

Ex relatione Simplicij fuerunt, qui antiquitus ponendam crediderint, quos confutauit Alexander, & Alexandrum ſequitur Simplicius: ſunt ergo duæ poſitiones.

Poſitio prima antiquorum, quos refert Simplicius in comm tex. 118.

Ponenda eſt quies ad integritatem definitionis.

Ratio. Niſi addatur quies, vt ſit tempus numerus motus, & quietis non conuertetur definitio cum definito; ſed conuerti debet ex communi omnium dogmate. Ergo addenda eſt quies. Conſequentia probatur etenim tempus eſt menſura etiam adeoque numerus quietis ex Ariſtotele tex. 118.

Poſitio ſecunda Alexand. & Simplicij.

Non eſt ponenda quies in definitione, vt dicatur tempus numerus motus, & quietis.

Ratio Alexand. ibi ex Simplicio.

Tempus eſt numerus ſecundum prius, & poſterius: hoc eſt tempus, eſt numerus eorum, quæ habent prius, & poſterius, & demum quorumcunq; tempus eſt numerus ea habent prius, & poſterius; quies non habet prius, & poſterius; quia ſcilicet eſſet cum mutatione, & eſſet mutatio quædam. ergo tempus non eſt numerus quietis.

Ratio Simplicij, qui non ſatis probat rationem Alexandri, vt in Examine.

Quod per accidens non ponitur in definitione. Tempus eſſe numerum quietis eſt per accidens. Ergo tempus eſſe numerũ quietis non ponitur in definitione, &c. Minorem hanc probat Simplicius; quoniam quies, etiam ſi ipſa habeat durationem ſuam extenſam, in qua eſt ſucceſſio partium, adeoque prioris, & poſterioris, tamen menſuratur à tempore, non vt quies eſt, ſed vt tranſit ipſa quoque, adeoque mutationi ſubiecta eſt.

Examen, & iudicium.

Inſtat rationis pro prima poſitione Alexander conſequentiæ ad probationem autem eo, quod tempus ſit menſura quietis, aliud eſſe dicit, eſſe numerum quietis ſecundum prius, & poſterius, & eſſe menſuram quietis. eſt tempus menſura quietis, idque dicit Ariſtoteles, at non eſt numerus ſecundum prius, & poſterius, quia quies non habet ſucceſſionem prioris, & poſterioris, eſſet enim motus, aut mutatio quædam. Cæterum ſubiungit eſſe menſuram conuenit tempori per accidens, at per ſe eſſe numerum motus ſecundum prius, & poſterius: ideo hoc in definitione ponitur non autem eſſe menſuram; quippiam tale ego antea dixi: prius ſcilicet, & poſterius, eorumque numerum non exibet diſtinctam cognitionem quantitatis motus, & temporis; ſed ſolum confuſam quandam cognitionem, quod motus intercesserit, & tempus; at menſura motus exhibet diſtinctam cognitionem motus, & temporis ſi ſcilicet menſura indicet tres horas duraſſe, diſtinctè cognoſcimus quantitatem temporis, eſſe ſcilicet trium horarum, & motus primus, quidem eſſe grad. 45. æquinoctialis reuolutos. At Simplicius repugnat Alexandro

Digitized by Google

xandro quatenus negat quietem habere prius, & poſterius, quia partes ergo quietis non eſſent inter ſe diſtinctæ, & indiuiſibili nunc continerentur; inſtat ergo is rationi quietem per accidens menſurari à tempore, quoniam menſuratur, non qua quies, ſed qua mutationi ſubiecta; cum itaque per accidens menſuretur non eſt reponenda in definitione: Ego arbitror non adeo diffidere horum virorum inſtantias, vt non poſſint conciliari aliquo pacto; profundior tamen modus dicendi eſt Alexandri ponentis diſcrimen inter eſſe numerum motus ſecundum prius, & poſterius, & eſſe menſuram motus; numeratio ſi quidem ea non importat menſuram, vt diximus. vtrum autem quies habeat prius, & poſterius, dico ſane habere, vt dicit Simplicius, ſed non habere obſeruabilia ab anima, quod facilè ſibi volebat Alexander, niſi quatenus cum motu imaginationis cogitationiſue concipitur, eo quies quod fortè importat mutationi ſubiectam eſſe, quod dicit Simplicius: ſit ergo inſtantia. Conſequentiam falſam eſſe, & probationem eius infirmam non enim inferri ex menſura numerum ſecundum prius, & poſterius, vt dicit Alexand. ſed & minus ſcrupuloſa inſtantia erit ſi dicamus cum Simplicio, & Pertterio menſurari per accidens quietem, quietem tempore menſuratur, enim ex motibus quos ipſa intercedit, verbi gratia, quia ceſſauimus moueri in fine horę decimę nonæ incepimus rurſus moueri in principio horæ vigeſimę primæ. Cognoſcimus quietem fuiſſe vnius horæ. Ratio Alexandri pro ſecunda poſitione, ſi ſecundum rigorem verborum ſumatur falſa eſt minor, at rectè intellecta vera eſt, vt declarauimus. Ratio Simplicij, vt declarata eſt, ſuſcipienda eſt poſitio quam concludit, ſcilicet ſecunda eſt in expoſitione definitionis Ariſtotelis recipienda. Non eſſe apponendam quietem.

ARTICVLVS QVARTVS.

De particula definitionis ſecundum prius, & poſterius.

Quæritur vtrum prius, & poſterius, quod ponitur in definitione temporis, ſit prius, & poſterius ipſium temporis, an prius, & poſterius motus: etenim ſicut ex priori, & poſterioris magnitudinis oritur prius, & poſterius motus: ita ex priori, & poſteriori motus; oritur prius, & poſterius temporis, ex Ariſtotele quæritur ergo vtrum de priori, & poſteriori motus ſit accipienda definitio, an de priori, & poſteriori temporis.

Poſitio prima eſt Galeni penes Themiſtium tex. 102.

Prius, & poſterius in definitione temporis ab Ariſtotele poſita ſunt prius, & poſterius temporis. Hinc ſumit anſam Galenus redarguendi: Ariſtotelem, quod ſcilicet definierit tempus per tempus.

Ratio poſitionis Galeni.

Quoniam cum plura ſint prioris, & poſterioris ſignificata, ſolum ſignificatum prioris, & poſterioris tempore poſſunt accommodari huic definitionis: Quomodo autem deduxerit ſolum ſignificatum prioris, & poſterioris tempore conuenire definitioni, non explicat Themiſtius, neque ad ſunt libri de demonſtratione Galeni, vbi eiuſmodi diſputatio continebatur.

Ratio ex dictis Ariſtotelis.

At poteſt etiam addi ratio pro Galeno ex Ariſtotelis dictis ſunt autem „ Duoque dixerit anima ipſa nunc hoc quidem prius; illud autem poſterius. tunc & hoc dicimus eſſe tempus. „ Hæc philoſophus, ex quibus ſumitur prius & poſterius definitionis eſſe duo nunc aliud prius, aliud poſterius; nunc autem ſunt temporis, non motus.

Poſitio

Poſitio ſecunda D. Thomæ tex. comm. 10 1. Egidij, & communior Peripateticorum.

Prius, & poſterius definitionis temporis ſunt prius, & poſterius motus.

Ratio ex Ariſtotelis dictis.

Ariſtoteles in text. 100. apertè id dicit. Verba ſunt „ atque tunc dicimus
„ fuiſſe tempus, quando prioris, & poſterioris in motu ſenſum cęperimus „
„ Hęc Ariſtoteles, ex quibus cùm mox inferat definitionem temporis. (Numerus motus ſecundum prius, & poſterius) neceſſe eſt definitionem eiuſdem ſenſus eſſe, cuius ſunt propoſitiones, ex quibus deducitur, ac infertur.

Ratio ex progreſſu Ariſtotelis, eiuſque reſolutione.

Ex progreſſu etiam, ac reſolutionem eius idem patet. Erat verò inter cæteras ratio. Quod cognoſcitur ex perceptione prioris, & poſterioris in motu eſt numerus motus ſecundum prius, & poſterius. Tempus cognoſcitur ex perceptione prioris, & poſterioris in motu. ergo tēpus eſt numerus motus ſecundū prius, & poſterius. ita ergo ex priore, & poſteriore in motu procedit, ratio, & indago Ariſtotelis, & in propoſitione, quod cognoſcitur ex perceptione prioris, & poſterioris in motu eſt numerus motus ſecundum prius, & poſterius, oportet eandem eſſe ſignificationem prioris, & poſterioris in prædicato, quæ eſt in ſubiecto ſecus in eadem propoſitione eſſet æquiuocatio, in ſubiecto autem apertè dicitur prius, & poſterius in motu.

Examen, & iudicium.

Hæc ſecunda poſitio eſt ſatè ad mentem Ariſtotelis ex dictis; at Galenus ad carpendum Ariſtotelem aliam ſumpſit, carpebat autem eo, quod definitio eſſet temporis per tempus, quam illationem admittunt paſſim interpretes Ariſtotelis, nimirum ſi definiretur tempus per tempus malam futuram definitionem; negant autem aſſumptum ſolus Themiſtius videtur non
„ admittere conſequentiam, dicit enim, ſed concedatur Galeno prius, & poſte-
„ rius in motu nihil aliud ſignificare, quam prius, & poſterius temporis. Quid
„ tum poſtea?,, hæc ille, at tutior eſt aliorum peripateticorum conceſſio. Eſt verò quæſtio: vtrum prius, & poſterius motus ſint, idem atque prius, & poſterius temporis, & quænam identitas, at differo diſputandam poſt ſequentem quæſtionem de definitione temporis, quæ ſit ſcilicet vera, & abſoluta eius definitio.

QVAESTIO QVARTA.

Quid verè ſit tempus.

ARTICVLVS PRIMVS.

De tempore intrinſeco.

QVid ſit ſecundum Ariſtotelem tempus vidimus appoſita etiam explicatione definitionis traditæ, nunc quærimus, vtrum ea definitio vera ſit, & vtrum alia detur, quæ magis temporis naturam explicet, atque intimius aperiat continet hæc quæſtio. Vtrum definitio Ariſtotelis ſit bona, adeoque conſiderationem obiectionum, quas patitur, & conſiderationem definitionum aliorum, qui diuerſas ab Ariſtotelica inuexerunt.

Poſitio

Digitized by Google

Definitio vera, & bona temporis eſt. Numerus motus ſecundum prius, & poſterius.

Declaratio, & probatio.

Prima poſitio Ariſtotelis, & Scholæ.

Declaratio definitionis, eiuſque particularum in precedente proxima queſtione ex poſita eſt probatio autem ac ratio eius ex diſcuſſione indaginis patefcit.

Secunda poſitio, qua dubitandi gratia in Schola Peripatetica inducitur ac ſerio. Galeni eſt, & Stratonis penes Simplicium, in digreſſ. ad calcem lib. 4. phiſic.

Definitio Ariſtotelis dicta multas obiectiones patitur. ergo, &c.

Prima obiectio. Nulla quantitas continua eſt numerus, contra diſtinguuntur ſcilicet quantitas continua, & diſcreta. Tempus eſt quantitas continua. ergo tempus non eſt numerus.

Examen. Solutio Auerrois, & Egidij: & alia adducitur.

Soluit Auerroes, & ſequitur Egidius. Tempus eſt formaliter numerus: „ at materialiter quantitas continua verba viri ſunt. „ Continuatio igitur acci- „ dit ei gratia materiæ; diſtinctio verò, ſcilicet numerus gratia formæ funda- „ mentum verò Auerrois eſt motum ſolum extra mentem reperiri; qui dum „ ab anima numeratur, & diſtinguitur efficitur tempus materia. ergo tempo- „ ris eſt motus, & hic eſt continuus. forma eſt diſcretio, ac numerus „ alij aliter ſoluunt continuam ſcilicet quantitatem non eſſe numerum numerantem; ſed numerum numeratum poſſe eſſe quantitatem continuam, vt linea viginti, exempli gratia, perticarum eſt viginti perticæ, adeoque eſt is numerus numeratus: vtraque ſolutio difficultatem patitur prior quidem quod tempus non ſit extra animam, qua de re poſtea. Secunda, quod aliud eſt quantitatem continuam ſuſcipere numerum numeratum aliquarum partium, aliud eſt per eiuſmodi numerum poſſe definiri; quod ſcilicet ſit eiuſmodi numeratio ei eſſentialis.

Secunda obiectio. Numerus non eſt abſque anima numerante. Tempus abſque anima numerante. ergo tempus non eſt numerus.

Examen. Huic rationi pro varia poſitione interpretum diuerſimodè reſpondetur: alij dicunt, vt Auerroes: tempus materialiter eſſe extra animam: at non formaliter, eſſe autem numerum formaliter; alij dicunt numerum numeratum actu non eſſe extra animam, ſicut neque abſque anima eſt numeratio. numerum, vt numerabilem eſſe extra animam, & abſque anima, ſicut ſcientia non eſt niſi in anima, adeoque ſcitum non eſt ſine anima, at ſcibiles res ſunt, abſque anima, & præcedens ſolutio, & præſens quærit diſceptationem, vtrum tempus ſit extra animam, & ſine anima.

Quarta obiectio. Nullum abſolutum definiri debet per relationem. Tempus eſt abſolutum. ergo non debet defeniri per relationem: definitur autem per relationem ab Ariſtotele, dum definitur per prius, & poſterius, quæ ſunt relatiua. Præterea ſenſus definitionis videtur is eſſe. Quod tempus ſit menſura, vt Ariſtotele ſe declarare videtur: eſſe verò menſuram importat relationem; ergo tempus definitur per relationem.

Examen. Soluunt aliqui prius, & poſterius poſſe dupliciter ſumi. vno modo formaliter pro ipſa prioritate, & poſterioritate, alio modo pro ſubſtrato, & materialiter pro partibus ipſius motus priore, & poſteriore, primo modo

prius,

prius,& poſterius relationem dicunt, importantque ſecundo modo non important relationem, & ita nunc in definitione adhibentur; ſed videtur non verè dici, quod pro ſubſtrato, & materialiter tantum ponantur in definitione prius,& poſterius; nam ex conceptione prioris, & poſterioris hoc modo materialiter, & ſecundum ſubſtratum ſolum non concipitur tempus.ex.gr. qui dormierūt in ſardo perceperunt,tū nunc poſtremū antequam obdormierint, & perceperunt etiam illud primum cum experrecti ſunt; verum cum perciperint prioritatem, & poſterioritatem eorum inter ſe non agnouerunt tempus interceſſiſſe; oportet ergo percipere prioritatem, & poſterioritatem formaliter ad agnoſcendum tempus, adeoque oportet eas in definitione poſitas eſſe, ad integritatem definitionis, videtur autem aliter poſſe reſponderi relatiuum cum tria includat ſubiectum fundamentum, ſeu caracterem, vt vocat Simplicius, & habitudinem, ac relationem ipſam, interdum pro fundamento poni, & hoc modo principium, & cauſa ponuntur in definitione naturæ; nec faciunt definitionem eam relatiuam, ac malam.

Quinta obiectio. Nulla definitio, in qua committitur circulus, bona eſt. In definitione hac committitur circulus. ergo non eſt bona; minor probatur, nam prius, & poſterius important tempus. ergo definitur tempus tempore.

Examen. Non definitur per prius, & poſterius temporis, ſed per prius,& poſterius motus; quæ non ſunt prius, & poſterius temporis; ſed & producunt, vel ſaltem præcedunt.

Poſitio tertia Platonis in Timeo.

Tempus eſt Æternitatis in vnitate manentis fluens in numero ęterno imago; verba ſunt Platonis,,Illius quidē animalis æterna natura eſt, quod genito „ opere congruere omnino non poteſt: idcirco imaginem æui mobilem effingere decreuit: ac dum cœlum exornaret fecit æternitatis in vnitate manentis æternam quandam in numero fluentem imaginem.

Ratio. Nulla alia adducitur, quam quæ elici poteſt ex hypotheſibus eius viæ dari ſcilicet æternitatem, eamque eſſe permanentem, & abſque ſucceſſione, id quod importat ipſam in vnitate manere eius ſcilicet inſtans non fluit, ſed vnum, & idem permanet; dum verò fluit inſtans ab vnitate diſcedit, adeoque numerum facit, ſicut ex mundo archetypo impartibili procedit hic ſenſibilis; partibilis, & dimenſus, ac materialis.

Poſitio quarta Plotini in lib. de æternit. & tempore, cap 10.

Tempus eſt actus animæ in tranſitorio quodam motu ex alia vita in aliam perpetuo procedens.

Declaratio. Senſus definitionis eſt ex Platonico conceptu. Diſtinguunt illi mentem, quæ eſt immmobilis per ſe ab anima, quæ eſt per ſe mobilis, vnde definitur, quoque numerus ſe mouens. Conſiſtit nempè mens in vnitate cum eadem ſemper prorſus perſeueret: at anima in numero cum actiones, & operationes cum ſucceſſione procedentes edat, adeoque inter ſe aliquatenus diſtinctas,& varias. In mente eſt æternitas, quæ in vnitate manet in anima motus,qui in numerum: ex vnitate delabitur; notandum autem à motu animæ,qui eſt primigenius procedere tempus,quoque primigenium; quod dicitur imago æternitatis: at tempus hoc mundanum, quod Ariſtoteles tractat eſſe temporis primi Idolum, adeo vt tempus primum, ſeu primigenium ſit imago æternitatis. Tempus autem hoc noſtrate,& ſecundum ſit Idolum temporis primi. rem, & diſtinctionem, explicat Proclus libro de

anima

„ anima, & corpore, vbi tempus eſt duplex vnum cum naturali vita, corpore-
„ que vniuerſi motu natum, alterumque per incorpoream vitam procedens.
„ Hoc igitur diuinarum, quoque animarum circuitus dimetitur, rurſuſque
„ animarum noſtrarum actiones perficit etiam ſeparatus: ſecundum verò
„ tempus vna cum naturali vita, porrectum vitam, quidem noſtram vna cum
„ corpore actam metitur: vitam autem ipſam animæ ſecum ipſa viuentis nullo modo.„

Quinta Poſitio, cui videntur Scholaſtici in diuiſione durationis arridere.

Tempus eſt duratio ſucceſſiua motus, & eorum quæ ſub ſunt motui.

Declaratio. Maxima pars Scholaſticorum ex durationis diſtinctione tempus etiam conſtituit. Conſtituunt ſcilicet æternitatem, æuum, & tempus ex durationis diuerſitate actu non eodem modo procedunt. alij enim diſtinguunt durationem in vtrinque infinitam, & à principio, & ad finem; ſiue à parte anteriore, & à poſteriore, & infinitam à parte anteriore, & infinitam à parte poſteriore, & in vtrinque finitam. Primam æternitatem vocant. Secundam æuum. Tertiam tempus. Notandum tamen hanc diſtinctionem non pertinere ad durationem ipſam, ſed ad res durantes, at perſeuerantes ſi Peripateticorum placitum retineamus: nam ſecundum illos tempus eſt vtrinque æternum: at res ſubiectæ temporis ſunt vtrinque finitæ. Verum ſecundum Theologos, & de duratione, & de rebus ſubiectis vera eſt diſtinctio; nam ſecundum illos ſola æternitas, & principia caruit, & fine carebit: æuum habuit principium, & carebit fine; tempus incępit, & finiet; tempus hoc inquam noſtrate. Alij diſtinguunt penes differentiam permanentiæ, & ſucceſſionis. Nimirum alia eſt duratio, quæ eſt rei permanentis, & in ſe permanens; alia eſt duratio rei permanentis, at non in ſe permanens, ſed ſucceſſiua. prior facit æternitatē, ſiue eſt æternitas, ſecunda eſt ęuum; vt alia duratio ſucceſſiua in ſe, & rei ſucceſſiuæ eſt; hæc eſt tempus. Duratio alia eſt rei inuariabilis, tàm ſecundam ſubſtantiam, quàm ſecundam omnes eius perfectiones, & operationes intrinſecas, & hæc eſt æternitas; alia eſt rei inuariabilis ſecundum ſubſtantiam, & variabilis ſecundum perfectiones, alias & operationes, & hæc eſt æuum: alia eſt rei variabilis ſecundum ſubſtantiam, & ſecundum perfectiones operationes, & hæc eſt tempus. Duratio alia eſt rei, quæ ſemper neceſſario fuit, nec vnquam deficere vllius cauſæ vi poteſt, ac poterit, & hæc eſt æternitas; alia eſt rei, quæ naturaliter non poteſt deficere, at ex ſuperioris cauſæ vi deficere poteſt, & hæc eſt æuum; alia eſt rei, quæ neceſſario ſemper deficit, & hæc eſt tempus. Suſceptis duobus prioribus membris proximè diſtinctis emendatur tertium in huncque reformatur. Duratio alia rei, quæ poteſt deficere, & nata eſt deficere; & hæc alia ſemper, ac ſubinde deficit, vt motus, & ſucceſſiua; alia non ſemper deficit, at deficiet tandem, vt ſubſtantiæ corruptibilis, vtraque eiuſmodi, duratio eſt tempus.

Sexta Poſitio recentioris Philoſophi.

Definitio temporis phyſicè tradita procedit iure per motum numeratum, ſiue per numerum motus per prius, & poſterius. Definitio temporis metaphyſicè tradita procedere debet per durationem congruentibus differentijs aſtrictam.

Declaratio poſitionis.

Declaratio poſitionis altius repetita pendet, ex Ariſtotelico Canone definiendi

„ mendi loco præſertim 18.6.Top. vbi Ariſtoteles habet.„ Simpliciter igitur
„ melius per priora poſteriora tentare cognoſcere; nam magis ſcientificum
„ tale eſt. Verum ad eos,qui impotentes ſunt cognoſcere per talia neceſſarium
„ fortè per ea, quæ illis cognita ſunt, facere orationem.„ Ex quo Canone
„ conſideratio hęc ducitur. Temps res eſt exiguę entitatis Ariſtoteles „ Quòd
„ igitur tempus non ſit, vel vix, vel obſcure.„ Accedit,quod phyloſophia naturalis à poſteriore incedit primo phyſic. vt cum huic eius inſtituto adiungatur tenuitas entitatis, temporis multo magis ſirà poſteriore procedendum in eius definitione; & ab eo, quod noſtræ cognitionis ſit magis obuium, & familiare;vnde Ariſtoteles ex conceptione ipſa noſtra temporis proceſſit couſiderando quomodo,& qua ratione concipiamus tempus. Concipimus autem cum in motu, mutationeue ſcilicet aliqua prius, & poſterius notamus, obſeruamuſue. Accedit præterea, quòd per durationem phyſicus,qua phyſicus non poteſt tempus definire quoniam phyſica duratio etiam ęternorum, & Dei cum extenſione concipitur, & cum coextenſione temporis; æterna enim eterno tempore durare concipit, & æternam eorum durationem æterno coextensã tempori, at metaphyſicus æternitatem Dei ipſummet; Deum
„ eſſe deducit; proinde vnã cum ipſo,Deo non extenſam; ſed totam ſimul. „
„ Ariſtoteles habet.„ Dicimus itaque ſempiternum, optimumque viuens eſſe.
„ Quare vita,& ęuum continuum,& ęternum Deo ineſt.Hoc enim eſt Deus „
„ hæc ille eſt: ergo æuum ſiue æternitas ipſe Deus; at Deus indiuiſibilis nulloque modo habet partem poſt partem. Ergo, & eius æuum, ac æternitas (æuum enim ſignificat Græcis æternitatem)eſt indiuiſa, nec partem habet poſt partem, ſed tota ſimul. Hæc pro prima aſſertione, pro ſecunda autem. Definitionem ſcilicet temporis metaphyſicè traditam per durationem procedere debere hunc in modum colligitur. Tempore menſurari durationem rerum ex ſe patet, quantum ſcilicet durauit bellum Troianum? Reſpondemus decem annos, quantum vixit Cæſar? 58. annos, quantum durauit concio?Horam hoc ipſum agnouit,& docuit Ariſtoteles cum dixit motum menſurari, quatenus quantus eſt, & prius dixerat menſurari motum, & quietem tempore, quanta quædam.hoc ex naturali philoſophia etiam eiuſque obſeruatione conſtat, & ſupponi debet: hoc aliud etiam In naturali philoſophia poſuit Ariſtoteles; at potius ex Superiore ſcientia in metaphiſica enim de menſura loquutus eſt:menſuratur vnumquodque per congeneum ſcilicet longitudo per longitudinem, vt perticæ per perticam, vel partem perticæ: nempe perticæ longitudinis viæ merſuratur per perticam ligneam, quæ ſubinde viæ applicatur, & quoties ea poteſt applicari tot terræ ipſi ac vię perticas ineſſe rotq;perticas longam eſſe viam aſſerimus,niſiq; terræ ipſi terreæ perticæ ineſſent non poſſet per perticam ipſam ligneam fieri dimenſio viæ. Deducitur hinc cum duratio motus, &c. per tempus menſuretur oportere tempus eſſe durationem, ſicut perticam eſſe oportet illud lignum, vel partem perticæ per quod viæ menſuratur longitudo. Huc vſque ergo deducitur tempus eſſe durationem, & durationem non eſſe accidentale prædicatũ, neq; etiam inſtar proprij, quoniam accidens, propriumq; prædicantur non in abſtracto, ſed in concreto de eo, cui inſunt. Non enim nix eſt albedo, ſed alba, neque rationalitas, aut rationale eſt riſibilitas, ſed rationale eſt riſibile. Cum ergo duratio prædicetur de tempore oportet durationem illi, neque vt accidens ineſſe, neque vt proprium: inerit ergo,vel vt genus, vel vt diffe-

vt differentia conuertibilis, rationale ſoli homini; ſed non vt conuertibile prædicatum, nam ex metaphyſica duratio, alia etiam à duratione temporis datur ſcilicet æternitas. Eſt ergo duratio vel vt genus temporis, vel vt cõmune prędicatum (vt etiam prædicatum analogum complectar) ad tempus, ergo per ipſam tempus definiendum apparet. At ſunt differentiæ eruendæ, adiungendeq; vidimus varias ea de re ſententias, quarum aliæ cum ex Theologico fundamento procedant, non cadunt in examen naturalis ſapientiæ: mundum ſcilicet creatum eſſe, cum eoq; Angelos. Tempus pariter habuiſſe initium. Nam ſi intra lumen naturale conſiſtamus prior diſtinctio durationis in eam, quæ caret principio, & fine, & eſt æternitas: in eam quæ habet principium, & caret fine: eſtq; æuum, & in eam, quæ habet principium, & finem, & eſt tempus, non conſtat: nam tempus vtrinque eſſe infinitum Ariſtoteles ſentit, & licet id non demonſtrauerit vere, attamen neque contrarium ex demonſtratione conſtat, ſed ſolum ex fide certum ſit. Reliquæ diſtinctiones non diſtinguunt durationem ipſam per ſe, ſed ſolum ratione ſubiecti, ſiue rei durantis: eſt quidem in accidentibus differentia poſtrema, quæ eſt per additamentum, ex ſubiecto vt definitio eclypſis obtinet pro differentia Lunam. Attamen prius proſequi oportet differentias affectionis ipſius ſi adſunt, vt in præſentia adſunt: nam eſſe ſecundum ſe totam, ac inextenſam durationem, & ex ſe extenſam, habereq; partem poſt partem ſunt differentiæ ipſiuſmet durationis. Certum eſt autem tempus non eſſe durationem ſimul totam, & inextenſam, ſed habentem partem poſt partem, & extenſam. Vtrum autem alia differentia addenda? Theologi, qui æuum diſtingunt ab æternitate, & tempore coguntur aliam differentiam adijcere, vidimus autem diuerſas de eiuſmodi differentia ſententias in poſitione 5. eiuſq; declaratione ſunt autem qui diſtinguunt durationem ſimul totam & non extenſam in non extenſam per ſe, & per vllam aliam rem, ac rationem, & in durationem non extenſam per ſe ſed extenſam ratione tranſmutationis cuiuſpiam adiunctæ hæc eſt duratio æui ſecundum D.Th. at duratio extenſa per ſe adeoq; hærent ſubiecto mutabili, & corruptibili eſt temporis At D.Bonauentura vult durationem æui eſſe extenſam, & habere partem poſt partem, at ſine innouatione, & veteratione; reprehenditur à D. Thoma quoniam non conſentiunt habere prius. & poſterius, & non adeſſe innouationem, & inueterationem implicant enim contradictionem hæc inter ſe verum ſi de duratione ipſa formaliter, eiuſq; partibus formaliter ſumptis ageretur eſſet implicatio, neceſſe enim eſt, vt pars recedat, & pars ſuccedat durationis: at ſi de innouatione, & inueteratione rei ſubiectæ durationi intelligatur dictum, non eſt implicatio contradictionis: at hanc tamen expoſitionem alio ex capite redarguit D.Th. quoniam ideo duratio, & menſura habet prius, & poſterius ſeu partem poſt partem in ſe ipſa quoniam res durationi ſubiecta, ac duratione menſurata habet eſſe tranſmutabile ex Ariſtotele 4.phyſ.tex.120. ſoluitur tamen ratio ex Ariſtotele .n. ibi colligitur. Nullum intranſmutabile eſſe in tempore, & omne quod eſt in tempore eſſe tranſmutabile, at non colligitur intranſmutabile non poſſe eſſe ſub duratione alia à tempore, etiam ſi extenſa, & demum concedatur D.Th. omne tranſmutabile ſub duratione habente prius, & poſterius eſſe at non ſequi. Intranſmutabile non poſſe eſſe ipſum quoq; ſub duratione habente prius, & poſterius non enim ab oppoſito antecedentis ad oppoſitum conſequentis eſt ne-

Digitized by Google

neceſſaria, & vniuerſalis illatio. Probabilior ergo mihi videtur poſitio quinta. Tempus ſcilicet eſſe numerum motus ſecundum prius, & poſterius in ordine ad noſtram cognitionem, vt definit Ariſtoteles, at ſimpliciter, & abſolutè eſſe durationem ſucceſſiuam (idem eſt dicere extenſam, ſeu habentem partem poſt partem) motus, & rerum mutabilitati ſubiectarum. At naſcitur difficultas cur additur particula (motus, & rerum motui ſubiectarum) videtur enim duratio ſucceſſiua ex dictis conuerti cum tempore, &c. Reſpondeo cum Ariſtotele 8. metaphyſic. definitiones naturales, & phyſicas cum materia, quoque tradendas: ideoque addendas, quibus ſucceſſiua duratio in ſit. At eſt alia reſponſio ſi lubeat cum frequenti Schola reſtringere ſignificationem temporis eximendo ab ea res, & ſubſtantias æternas particula eiuſmodi motus, & rerum motui ſubiectorum eius differentia ex additamento, adeoque poſtrema. Cæterum de duratione diſputatio excedit, vt dixi limites naturales inter cæteras verò de ea controuerſias eſt, vtrum duratio rerum permanentium infra Deum ſit ſucceſſiua, ſentit eſſe D. Bonauentura negant plurimi; immò omnes pene Scholaſtici teſtante Perrerio lib. 12. cap. 12. ego verò D. Bonauentura ad hæreo.

ARTICVLVS SECVNDVS. Quid vere ſit tempus extrinſecum.

In ſecunda queſtione art. primo in exam. & iudicio acceptum fuit, tempus intrinſecum ipſum per ſe confuſum eſſe, at ab extrinſeco diſtingui, & declarari. poſitiones adductæ, ad tempus intrinſecum ſpectant potius extrinſecum vero, cum ex cæleſti motu pendeat, metiaturq; omnes durationes tempori ſubiectas eam primum controuerſiam patitur: vtrum menſura ſit de eius eſſentia, an aliquid conſequéns eſſentiam.

Poſitio prima. Tempus extrinſecum eſt formaliter duratio ipſa motus cæleſtis, motus ſcilicet primi mobilis partiumue eius, ſcilicet hora duratio aſcenſionis quindecim graduum æquinoctialis, &c. Menſura vero quà ſcilicet metitur motus, & durationes, alias omnes non eſt formaliter ea duratio, ſed ipſam conſequitur.

Declaratio. Qui de tempore in vniuerſum vt ſcilicet intrinſecum etiam complectitur: ſentiunt ipſum non eſſe formaliter abſq; anima numerante, eo quod tempus ſit numerus, ij etiam certe concipient eatenus tempus ipſum cæleſte tempus eſſe, quatenus metitur durationes alias omnes ita ſcilicet ſentiet Auerroes facile, qui tempus formaliter non eſſe abſq; anima aſſerit: at materialiter eſſe abſq; anima ſentit, alij autem volunt tempus, & formaliter eſſe abſq; anima: non enim tempus eſſe numerum, actuue numeratum, ſed numerabile, numerabile autem eſſe poſſe abſq; numerante, ſicut ſcibile abſq; ſcientia: at latius infra in queſtione hac ipſa. vtrum tempus ſit abſq; anima. interim hęc dixi ad indicãdas poſitiones. ſit pro hac prima poſitione ratio.

Ratio. Aſcenſio quindecim graduum æquinoctialis eſt ipſa per ſe hora, adeo que tempus. Aſcenſio quindecim gradum æquinottialis ipſa per ſe non eſt menſura. ergo tempus ipſum per ſe non eſt menſura. Maior probatur, etenim menſura includit applicationem ſui ad rem aliam ſcilicet menſuratam, ſed aſcenſio quindecim graduum æquinoctialis ipſa per ſe non eſt applicata rei alteri: ergo aſcenſio quindecim graduum non eſt menſura.

Poſitio

Poſitio ſecunda eſt Auerſæ.

Tempus extrinſecum includit in ſui rationem menſuram aliorum.

Ratio. Tempus extrinſecum includit in ratione ſua ordinem ad alios motus, reſue motui ſubiectas. At nullum alium ordinem ad ea habet, quam vt metiatur. ergo tempus extrinſecum includit in ratione ſua, vt motus alios, & res motui ſubiectas metiatur.

Examen, & iudicium.

Motus cœleſtis. Primi in eoque æquinoctialis aſcenſio quindecim graduū habet ſuam durationem, quæ eſt ex dictis tempus intrinſecum motus eiuſdem, & refertur ad alia omnia, quæ tum fiunt, aut durant: quorum nihil aliud eſt, quam quod ſit eorum menſura, eo quod regularis ſit, & maximè nota duratio, ex Ariſtotelis ipſius dogmate probabile ad modum iu dico; menſuram includi in ratione temporis extrinſeci in actu ſaltem primo. In eiuſmodique ſenſu veram eſſe opinionem Auerrois, quod tempus formaliter non ſit abſque anima de tempore extrinſeco loquendo, de tempore inquam extrinſeco non de tempore cęleſti in vniuerſum. tempus enim cęleſte, vt duratio motus cęleſtis eſt tempus eius intrinſecum, & eſt abſque animæ noſtræ conſideratione, vel exiſtentia: at verò, vt eſt extrinſecum, alia reſpicit, non reſpicit autem, niſi vt menſura. Saltem in actu primo. Poteſt ergo vtraque opinio defendi. Tempus formaliter non eſt, abſque anima, & eſt abſque anima: illa vera eſt de tempore extrinſeco, vt extrinſecum hoc eſt de tempore cœleſti, qua extrinſecum, hæc de tempore intrinſeco, tum cęleſtium, tum reliquarum rerum.

QVÆSTIO QVINTA.

De exiſtentia temporis.

POſt quæſtiones de natura, & eſſentia temporis ſunt quæſtiones de eius exiſtentia, & de eius vnitate. De exiſtentia quidem. vtrum exiſtat extra animam, ſitque etiam ſublata anima humana, &c. duplex autem rationum ordo occurrit contra realem eius exiſtentiam. aliæ ſunt ex eo, quòd nullæ eius partes vnquam exiſtant, quas in quæſtione prima, quæ erat, an ſit tempus conſiderauimus, & ſoluimus. Aliæ petuntur ex eo, quod ſit numerus pro indeque non niſi ex actu animæ numerantis eſſe queat, quas, vel quam proximè ſoluimus. Non eſt ergo cur alia adijciamus.

QVÆSTIO SEXTA.

De vnitate temporis.

QVæſtio de temporis vnitate ex dictis etiam explicationem ſuam ſuſcipit. Tempus extrinſecum eſt vnum, tempus intrinſecum plurificatur ad motuum, & mutabilium diſtinctionem. Tempus ſcilicet extrinſecum, quod eſt motus primi: eius nempè partium duratio, vt menſurans omnes alios motus eſt vnum: quoniam omnes motus, & mutationes ſimul exiſtentes vnum, & idem metitur: hora ſcilicet hæc decima tertia metitur durationes omnes horarias, nunc exiſtentes ſiue in Europa, ſiue in Aphrica, ſiue in Aſia, ſiue in America.

Queſtioni huic de vnitate temporis annectitur quæſtio de vnitate inſtantis. vtrum ſcilicet in toto tempore ſit vnū, & idem inſtans, an vero plura inſtātia.

QVAESTIO SEXTA.

De vnitate ipſius nunc. Vtrum ſcilicet idem nunc ſit in toto tempore.

QVæſtio hæc penes peripateticos originem duxiſſe videtur, ex Ariſtotelis dicto tex. 104. lib. 4. phyſi. vbi Ariſtoteles hanc ipſam diſputationem proſequitur, ac determinat diſtinguendo hunc in modum „ Ipſum „ autem nunc eſt quidem, vt idem eſt vero, vt non idem: Quatenus enim in „ alio, & alio eſt diuerſum hoc autem erat ipſi nunc. Quatenus vero eſt id, „ quod eſt ipſum nunc, idem eſt „ poſitiones examinemus.

Prima poſitio frequens Thomiſtarum. Iauelli 4. phyſic. quæſt. 25. Capreol. 2. ſent. diſt. 2. quæſt. 2.

Inſtans, ſeu nunc duplex eſt intrinſecum, & extrinſecum: intrinſecum nunc eſt aliud, & aliud extrinſecum eſt, idem in toto tempore.

Declaratio. Concipiunt aſſertores poſitionis punctum in linea, duplex extrinſecum, ſcilicet quod ſuo fluxu generat lineam, & intrinſecum: ſunt aut intrinſeca puncta, quæ terminant lineam, vt puncta extrema, & quæ eam continuant, vt media: concipiunt pariter duplex nunc aliud, quod fluxu ſuo imaginario tempus producit, & hoc eſt nunc penes illos extrinſecum, & aliud quod terminat, & continuat tempus, & hoc eſt nunc intrinſecum; id verò intereſt inter nunc extrinſecum in tempore, & punctum extrinſecum in linea, quod punctum extrinſecum in linea fluxu ſuo producit quantitatem continuam permanentem, at nunc extrinſecum in tempore producit quantitatem continuam ſucceſſiuam. Quòd ſi quæratur, quid nam ſit nunc extrinſecum, vtrum ſcilicet ſit ſubſtantia ipſa primi mobilis reſpondetur non eſſe ſubſtantiam eam immediatè eius ſcilicet punctum aliquod mobile, ſeu pars, quæ vt indiuiſibilis concipiatur, ſed eſſe eiuſmodi ſubſtantiam, vel partem ſubſtantiæ punctumue, vt eſt ſub vbi fluente. Rationes autem pro poſitione ſunt.

Ratio prima pro vnitate inſtantis extrinſeci. Penes Iauellum.

Si non eſt inſtans extrinſecum vnum tantum in toto tempore, vel ei ſuccedit aliud inſtans, vel pars tẽporis; ſed neutrũ. ergo: aſſumptũ. Quoad vtramque partem probatur: non ſuccedit aliud inſtans, quia inſtans non continuatur alij inſtanti, nec indiuiſibile indiuiſibili: non ſuccedit pars, quia nulla pars temporis exiſtit; cum ſit de genere ſucceſſiuorum.

Ratio ſecunda eiuſdem.

Sicut ſe habet mobile ad motum, ita nunc ad tempus ſecundum Ariſtotelem. At mobile in toto motu eſt idem ergo, & nunc idem in toto tempore

Ratio pro pluralitate inſtantium intrinſecorum.

Quæque pars temporis duobus inſtantibus terminatur realiter diſtinctis, & in continuo plures poſſunt partes diſtingui, vereq; diſtinguuntur, quæ ſingulæ duobus diſtinctis nunc terminantur, ergo plura inſtantia in tempore.

Examen

Examen. Primæ rationi facilè eſt occurrere ſuccedit inſtanti immediatè non inſtans, ſed pars temporis, cuius illud inſtans eſt principium, at pars temporis non exiſtit. Eſto: at fit. partes enim ſucceſſiuorum non aliter exiſtunt, quam quod realiter ſubinde fiunt, vt antea diximus, & certè fit realiter, & hora, & dies, annus. Ad ſecundam autem rationem non eſt, vt mobile ad motum, ita inſtans ad tempus, ſed vt mutatum eſſe ad motum, ita inſtans ad tempus, nec Ariſtoteles id dicit, quod tribuit Iauellus, ſed dicit nunc ſequi punctum mobile de quo dicit Ariſtoteles (punctum enim aut lapis, aut aliquid eiuſmodi) ex eius enim poſitu; hic & ibi procedit inſtans, vt ex motu tempus, diuerſimodè tamen: nam non procedit immediatè ex mobili puncto nunc, ſed mediatè: interponitur enim mutatum eſſe.

Poſitio ſecunda, quæ eſt Scoti 3. metaph. tex. 17. & 2. ſent. diſt. 2. q. 2. ſequitur Toletus 4. phyſic. quæſt. 13.

Nunc non eſt, idem ſecundum ſubſtantiam in toto tempore, ſed aliud, & aliud. Multæ ſunt rationes Scoti dictis locis, & præſertim 2. ſententiarum, diſt. 2. q. 2. verſic. „Illam inſtantiam,„ quarum aliquæ concludunt pluralitatem ipſorum nunc inſtrinſecorum, vt vocat Iauellus, & Schola, quam ipſe ſequitur. Idcirco ab aduerſarijs Scoti concederentur vltro; at contra nunc extrinſecum, vel potius contra eius poſitionem non contra vocem, & appellationem (quæ tempore Scoti non erat adhuc inducta) videntur eſſe, quæ nunc ſubijciuntur.

Prima Ratio. Si nunc eiuſmodi extrinſecum daretur perſeuerans, idem in toto tempore, idem illud nunc eſſet, tum principium, tum finis dati temporis. verbi gratia datę, horæ. At non poteſt idem nunc eſſe principiũ horæ, exempli gratia, decimæ nonæ, & finis eiuſdem. Ergo non datur nunc eiuſmodi extrinſecum perſeuerans, idem in toto tempore. Quod ſi reſpondeatur. Idem nunc, & re, & ratione non poſſe eſſe principium, & finem eiuſdem temporis, at nunc idem re; ſed ratione, & ipſo eſſe differens poſſe eſſe principium, & finem, contra Scotus duplici replicatione.

Replicatio prima. Si nunc idem ſecundam ſubſtantiam ob diuerſa eſſe, quæ ſubiret, eſſet terminus, & principians, & finiens tempus: eiuſmodi nunc per accidens eſſet terminus temporis, quia ſcilicet eſſet terminus per aduenientia illi eſſe. At nullum nunc eſt per accidens terminus principians ſcilicet finienſque, & continuans continuum cuius eſt. Ergo nunc idem ſecundam ſubſtantiam perſeuerans non poteſt eſſe terminus per aduenientia eſſe, &c.

Replicatio ſecunda. Si eiuſmodi eſſe darentur, quorum ratione nunc perſeuerans idem terminat, & continuat, vel ſunt indiuiſibilia de genere quantitatis, vel indiuiſibilia de alio aliquo prædicantur: ſed neutrum horum. ergo. Aſſumptum probatur, quoad vtramq; partẽ: non ergo de genere, quantitatis nam ipſa illa eſſe poſſent terminare, & continuare per ſe continuum, atſque nunc ſecundam ſubſtantiam, quod tamen nemo (inquit) diceret, non autem ex alio prædicamento; nam ſi verbi gratia, ex prædicamento qualitatis, ergo qualitas eſſet per ſe ratio continuandi continuum de genere quantitatis, quod eſt falſum.

Secunda Ratio principalis. Ibidem.

Si daretur illud extrinſecum fluxu ſuo generans tempus, &c. ſequeretur tempus componi ex indiuiſibilibus. Sed nullum continuum, adeoque tem-

pus componitur ex indiuiſibilibus ex demonſtratis ab Ariſtotele in 6. phyſic. cap. 1. ergo non datur nunc extrinſecum fluxu ſuo, &c. Conſequentia demonſtratur, ex Ariſtotele 6. phyſic. text. 89. vbi probat indiuiſibile nullum moueri poſſe, quoniam ſecus oſtenderetur continuum illud ſcilicet ſpatium per quod tranſit componi ex indiuiſibilibus.

Examen.

Examen primæ rationis. Ratio prima Scoti eluderetur ab aduerſatijs: nunc enim extrinſecum non terminat, & continuat, ſed nunc intrinſecum ea formaliter præſtat munia. Extrinſecum verò ſolum, quoquo pacto effectiuè præſtat: ita ceſſat argumentum, & prima replicatio: ad ſecundam autem replicationem. Plura ea eſſe ſunt nunc ipſa intrinſeca, quæ ad quantitatem ſpectant, vt eius indiuiſibilia, ac terminant, & continuant continuum, ipſa per ſe nunc autem extrinſecum effectiuè ſolum terminat, & continuat, vt intrinſeca producit.

Examen ſecundæ rationis. Secunda ratio ſoluitur à me infra, De Indiuiſibili concluſ. 5. ad rationem ſecundam in examine, immo Scotus etiam in
„ 2. ſent. diſt. 2. q. 9. ad tertium principale. Cum dicit „ dico quod ſemper, ideſt
„ in quolibet indiuiſibili eſt in ſpatio, ſibi æquali non autem ſemper, ideſt in quacumque parte temporis. „

Poſitio tertia ſecundum verba ipſa Ariſtotelis tex. 104. lib. 4. phyſic.

Id quod eſt nunc eſt idem, ideſt ipſum autem eſſe alterum.

Senſus ſecundum D. Thom. 1. par. q. 10. art. 4. ad 2. & prius Themiſtij.

Nunc eſt idem ſubiecto in vniuerſo tempore differt ratione.

Scotus, & Prior Simplicius ſequitur Toletus, qui tamen aliam ſententiam tribuit Scoto 4. phiſic. q. 13.

Nunc de ſeipſo eſt idem nullam ſcilicet diſtinctionis rationē ipſum per ſe, & in ſe habet; at vero vbi ad partes temporis refertur differt; eſt enim præcedentis finis ſequentis principium.

Recentior poſitio. Si definitionem cauſalem reſpiciamus, quæ in accidentibus potiſſimum attenditur, ex Ariſtotele 2. poſterior. analytic. idem eſt nunc toto tempore; eſt enim mobile ipſum, quod locatione ſua nunc conſtituit, & fundit: perſeuerat hoc ipſum per ſe idem: at ratione varietatis locorum differentiam patitur, quæ dicitur ab Ariſtotele ipſo eſſe: ideſt ratione ratiocinata, vt communius vocant Scholæ. vt ergo interrogati, quid ſit eclipſis, reſpondemus vere eſſe priuationem luminis in luna: ita aptius, & exactius, reſpondemus eſſe interpoſitionem terræ 2. poſter. analyti. pariter, quid eſt nunc? Reſpondere licet eſſe indiuiſibile temporis ipſum continuans, & terminans: at exactius ſi punctum ipſum mobile ex cuius ſituatione (ita liceat dicere) ſit reſpondeatur. Noto autem Ariſtotelem, ibi egiſſe, & dixiſſe de tempore extrinſeco, ex motu ſcilicet primo prodeunte, cuius punctum mobile, punctum arietis, punctum poteſt ſtatui ſecus de intrinſeco ob eius pluralitatem non poteſt intelligi, quæ ſingula ſuum mobile ſeorſum habent à reliquis. Eſt autem vnicum mobile, & vnum punctum mobile, quod ſingula motus primi nunc effundit.

Examen, & iudicium.

Poſtrema hæc expoſitio dicti Ariſtotelici probabilior omnino videtur, & ideo eam ſuſcipio arbitrorque inſtans extrinſecum illud Thomiſtarum plurium, vel eſſe imaginationis merum fætum, vel nihil aliud eſſe, quam pun-

ctum

,, ctum mobile explicatum, vt Ariſtoteles, etiam verbotenus exponit. ,, Hoc au-
,, tem (inquit) ſecundum id quidem, quod eſt idem eſt: punctum enim, aut
,, lapis, aut aliquid eiuſmodi eſt ,, & in quo conſiſtat identitas differentia, au-
,, tem in quo conſiſtat, ſubijcit ,, ratione autem aliud eſt: ſicut Sophiſtæ accipiunt diuerſum Coriſcum in Lyceo eſſe, & Coriſcum in foro: eſt ergo idem nunc quoniam punctum mobile eſt idem ſemper, vt principium, exem. grat. arietis ſemper idē. at eſt aliud, & aliud quatenus pūctū mobile mutat locū, vel ſitum: ſed punctum mobile eſt ne ipſum nunc? Reſpondeo non eſſe idem formaliter ſicut, neque interpoſitio terræ eſt formaliter eclipſis: at eſt cauſaliter, & ſecundum emanationem: qui modus in accidentibus eſt potior ad explicandam eius naturam. Propoſuimus ab initio tres eſſe, de quaque re (in complexa ſcilicet) quæſtiones. An ſit, quid ſit, quale ſit ſingula ſumus proſequuti ſub tertia enim ſunt: vtrum ſit in anima, an extra animam, & quæ de vnitate eius, ac inſtantis quæruntur: adhuc tamen ad eandem meritò reducitur. Quid ſit eſſe in tempore, & quæ verè in tempore ſunt. Hanc modo diſputationem ineamus.

QVÆSTIO SEPTIMA.

Quid ſit eſſe in tempore, & quæ in tempore ſunt.

ESſe in tempore, vel latiore in ſignificatu ſumitur, & non proprio, & ſignificat cohexiſtere tempori, verbi gratia, Deus ipſe coexiſtit huic anno 1642. ſed coh·xiſtit etiam annis præteritis omnibus, & cohexiſtet omnibus futuris, alio modo in exacto, & proprio ſignificatu ſumitur: & ita Deus non eſt in tempore, ſed in æternitate veluti, antea indicauimus: quid ergo· Eſt eſſe propriè in tempore, poſtq nam non eſt eſſe cum ſit tempus? tres conditiones affert Ariſtoteles, & ſunt menſurari à tempore. Superari à tempore poſſe ſcilicet accipi tempus maius, eo quod eſt in tempore, & pati à tem-
,, pore. Prima conditio ponitur in tex. 115. verba ſunt ,, manifeſtum eſt, quod
,, & alijs hoc eſt ipſum ,, in tempore eſſe, menſurari ipſorum eſſe à tempore ,,
Secunda tex. 117. accipietur (inquit) aliquod maius tempus omni eo, quod
,, eſt in tempore. Tertia conditio text. eodem verba ſunt. ,, Et pati itaque ali-
,, quid à tempore, ſicut, & dicere conſueuimus, quod tabefacit tempus, &c.
,, ex quibus infert text. 120. ,, Non eſſe in tempore quæcumque non poſſunt
,, aliter ſe habere. ,, Eſſe autem in tempore quorum eſſe menſurat tempus. ,,
Quorum autem eſſe menſurat tempus ipſorum eſſe, eſſe in quiete, aut motu & ideo quæcunque corruptibilia, & generabilia ſunt, & omnino quæcunque aliquando quidem ſunt: aliquando autem non, in tempore eſſe neceſſario. Hæc propè modum Ariſtoteles: Cæterum ex ijs, quæ de duratione, deque tempore per durationem definito diximus, hæc potiſſimum dubitatio naſcitur, vtrum ſubſtantię ipſę, etiam ſi motui ſubiectæ ſint ſubiectę tempori. v. g. ſubſtantia ignis; motus enim ignis localis, eiuſque actio in calefaciendo, &c.

Subijciuntur ſane tempori, neque id in dubitationem reuocatur, ſed de ſubſtantia ipſa ignis iuſta eſt controuerſia. Scotus enim ſubſtantiam à temporis
„ ſubiectione eximit, lib 3.metaphyſic text.17. verba ſunt. „ Non quidem
„ mobile, vt abſolutè præcedit mutationem, quoniam hoc modo non eſt tem-
„ pus menſura eius, nec aliquid pertinens ad tempus: ſed fortè, vt ſic æuum
„ eſt menſura eiuſdem. „ Fundamentum autem præcipuum difficultatis eſt vtrum duratio ſubſtantiæ ipſius ſit tota ſimul, an extenſionem habeat, quam difficultatem tetigi ſupra ad calcem, quæſt. 3. ſi enim ſucceſſionem habeat nullam eius duratio, non pertinet ſanè ad tempus: at ſi habeat ſucceſſionem, aliquibus videbitur ſubijci tempori cum hac vniuerſalitate, vt quicquid durationem habet ſucceſſiuam ſubijciatur menſurationi temporis, non tamen omnia actioni temporis: æterna enim, & incorruptibilia, vt ſubſtantia cęli, nullam à tempore noxam patiuntur: at corruptibiles ſubſtantiæ, & menſurantur à tempore, & patiuntur. Alijs tamen aliqua ſunt quorum duratio eſt ſucceſſiua attamen non ſubiecta tempori; ita ſentire D. Bonauentura cogitur, qui vult æuum eſſe durationem, ipſam quoque ſucceſſiuam conuenireque Angelis, at à tempore diſtingui. Multæ hic diſputationes includuntur de duratione, quas inſurgere ſupra limites naturales monui. Vtrum ſubſtantiæ duratio conueniat, an ſoli eius exiſtentiæ, & quoniam ſoli exiſtentiæ; vtrum exiſtentia, & duratio ſint idem, an differant: differant autem re, an ſolum ratione. Vtrum duratio rei permanentis ſit permanens, an ſucceſſiua: ſicut motus eſt proculdubio ſucceſſiua. Frequentior enim opinio fert rerum ſecundum ſubſtantiam immutabilium durationem non eſſe extenſam, ſed eſſe ſimul totam; ita D.Thom. & Schola frequens. Ego ſupra quæſt.3. adhæſi D.Bonauenturæ, & reſpondi rationibus contrarijs. Qua opinione retenta omnia infra Deum eſſent ſubiecta tempori, cū hoc tamen diſcrimine, quod æternę ſubſtantiæ ſubiectę ſint ſecundum menſuram tantum: at non ſecūdum vllam paſſionem, ac mutationem in ſe licet duratio earū ſucceſſiua ſit: at corruptibilia, etiam ſecundum menſuram, & ſecundum paſſionem, ac intrinſecam mutationem. Quod ſi placeat reſtringere vocem temporis, eiuſque ſignificationem ad durationem rei in ſe ipſa mutabilis; definitio ſuperius tradita temporis; & retinenda erit, & particulæ ſubiectæ differentiarum locum retinebunt, & munus exercebunt. Duratio ſucceſſiua motus, & rerum ſubiectarum mutabilitati, vt iam dixi loco indicato, quæſt.3. ad calcem. Concludendo, aut quæ ſubſint tempori, & ſint in tempore. Suberunt motus, & mutationes omnes. Et ſubſtantiæ corruptibiles omnes, vt ſentit D.Thom. repugnat autem Scotus; declaro tamen mutationes momentaneas eſſe ſub tempore, quatenus ſunt ſub inſtanti, quod eſt temporis terminus, vel nexus, & continuatio. Motus autem æternus cęli eſt ſub tempore non ratione totius, ſed ratione partis cuiuſuis, & quantæuis eius. Hæc interim ſatis ſint de re ſupra limites naturalis philoſophiæ inſurgente.

Finis Libri Noni.

SCI-

SCIPIONIS CLARAMONTII CÆSENATIS

De Communibus omnium rerum naturalium Principijs, & Affectionibus.

LIBRI VNDECIM.

DE INFINITO.

LIBER DECIMVS.

INfinitum aliud actu, aliud poteſtate dicitur de infinito poteſtate infra, interim de infinito actu agatur eſſet, vero infinitum actu ſi aliqua moles, magnitudoue in rerum natura, vel aliqua multitudo actu reperiretur infinita, & nullis conſtituta, ac coercita terminis.

QVÆSTIO PRIMA.

De exiſtentia infiniti actu opiniones.

ARbitrati ſunt infinitum actu eſſe Democritus, Leucippus, & ſequaces inde Epicureorum ſchola idem ſenſit Xenophanes præterea, & alij eiuſdem ſententiæ fuerunt. Negauit contra Ariſtoteles, & prior Plato. Ariſtoteles autem rem enixè diſputauit 3. phyſ. à tex. 24. vſq; ad calcem, & primo de cælo à tex. 35. vſq; ad 76. in ambobus locis contra infinitum multas rationes adducit mihi in præſentia in animo eſt ſingulas hinc, & inde rationes adducere, & expendere. Primo autem loco ſententiam Ariſtotelis, & eius rationes in medium adducamus.

Concluſio prima Ariſtotelis 3. phiſ. tex. 40. & ſeq.

Non datur corpus vllum actu infinitum.

Ratio prima tex. eod. 40. Nullum terminatum eſt infinitum. Verba Ariſtotelis rationem hanc exprimentia ſunt, „ Logice igitur ſpeculantibus ex huiuſmodi videbitur vtiq; non eſſe „ Si enim eſt corporis ratio planitie termina-

minatum non vtiq; erit corpus vllum aut intelligibile, aut ſenſibile infinitũ. Omne corpus eſt terminatum. Ergo nullum corpus eſt infinitum. Maior ſupponitur, minor autem probatur: quoniam corporis definitio ideſt de corporis definitione eſt planitie terminatum.

Examen. Ratio hæc iure merito logica ab Ariſtotele vocatur. nempe probabilis, falſa enim eius minor eſt necnon minoris confirmatio, ſiquidem corpus in vniuerſum ſumptum terminum in definitione non ſuſcipit ſicuti neq; linea ſuſcipit, neq; ſuperficies, nam lineam communis abſtrahit à terminata, & ab interminata, quarum vtraq; à mathematico conſideratur terminata ſcilicet in decima propoſitione primo element. interminata in prop. eiuſd. lib. 12. quocirca Euclides prius definit lineam abſq; vlla termini mentione. linea eſt longitudo lãtitudinis expers: deinde in definitione ſequenti terminatam lineam deſignat termini lineæ ſunt puncta: idem facit in definienda ſuperficie: prius enim ſimpliciter definit ſuperficiem longitudinem cum latitudine, deinde ſuperficiem terminatam deſignat in ſequenti definitione, cuius termini ſunt lineæ. Hoc idem facit in definiendo corpore: definit enim ipſum abſq; incluſione termini. ſolidum eſt quod longitudinem, latitudinem, ac profunditatem habet poſtea corpus terminatum deſignat ſolidi vero termini ſunt ſuperficies. Concludo ergo reſponſionem negando minorem, & ad proſyllogiſmum nego eam eſſe definitionem corporis ſimpliciter, ſed eſſe definitionem corporis terminati. Nonnulli ſanè antiquorum definitioni corporis ſimpliciter definitionẽ corporis terminati adiungebant, quam poſtea ſententiam ſuſcepit Campanus, & qui arabicam eius traditionem ſunt è noſtris ſequuti D. Thomas, & Auerroes huic examini ſubſcribere ambo videntur.

Ratio ſecunda. Eſt phyſica, ſiue naturalis hæc ratio, nempe ex naturalibus principijs conſtituitur per has vero procedit ſuppoſitiones. Primus Elementa ſunt plura. Secundus ſuntq; numero finita. Tertia elementa ſunt contraria. Quarta contraria æquantur Primam ex ſenſu deſumere videtur, Secundam forte ex eo quod non datur infinita multitudo actu quam concluſionem demonſtrat Ariſtoteles eod. tex. 40. nos autem reijcimus in diſputatione de infinita multitudine infra. Quarta probatur. [Ne alterũ omnino ab altero aboleatur.] Ad hæc tertia lemmata demonſtrat tex. 42. 43. 44. Primum eſt eſſe non poſſe alterum elementorum infinitum alijs nempè finitis exiſtentibus. Secundum omnia elementa, vel plura ſimul infinita eſſe non poſſe. Tertium. Non eſſe corpus vllum præter elementa infinitum.

Ratio primi lemmatis tex. 42. Si alterum elementorum eſſet infinitum reliquis finitis exiſtentibus non æquarentur contraria, ſed æquari debent contraria. Nempe ex ſuppoſitione. Ergo alterum elementorum non poteſt eſſe infinitum reliquis finitis exiſtentibus. Connexum probatur, & notare oportet æqualitatem, & inæqualitatem, quam hic conſiderat Ariſtoteles ad qualitates attinere actiuas, & paſſiuas, non ad quantitatem. mox ergo ſi corpus à corpore in infinitum mole ſuperatur, etiam ſuperabitur qualitate licet corpus infinitum remiſſiorem multo qualitatem, quam finitum obtineat. demus enim corpus finitum A eſſe calidum vt octo; corpus infinitum B. eſſe frigidum, vt vnum, adeoq; virtutem agendi in A. eſſe octuplicem virtutis agẽdi corporis infiniti B. ſi ſumatur tantũ corporis infiniti B. quantũ octuplo maius ſit corpore finito A. ſit vero hæc pars C. tantæ actiuitatis erit C. quan-

tæ

tæ A. etenim exceſſus magnitudinis, qualitatis, virtutiſq; exceſſum compenſabit quicquid ergo ſumetur ipſius B. vltra C. id agendi virtute præpollebit ipſi A. vnde totum corpus B. in infinitum erit actiuius valentiuſq; quam A. Demonſtratio ſecund. lemmatis tex. 43. ſcilicet non poſſe omnia plurauc elementa ſimul eſſe infinita. Omne corpus infinitum eſt vndequaque in infinitum extenſum. Plura corpora ſimul non poſſunt eſſe in infinitum vndequaque extenſa. Ergo plura corpora ſimul non poſſunt eſſe infinita. maior vel quæ loco maioris eſt probatur ab Ariſtotele eo quòd. Infinitum eſt in infinitum extenſum. Corpus eſt vndequaq; extenſum. Ergo corpus infinitum eſt vndequaq; in infinitum extenſum. minor ommittitur ab Ariſtotele adeoq; ſupponitur etenim vel daretur locus maior infinito, vel duo corpora in eodem loco reperirentur, ſeq; mutuo penetrarent quod eſſe nequit Demonſtratio tertij lemmatis tex. 45. & ſeq. Non eſt corpus aliquod ſimplex præter elementa. Primo Quoniam non datur corpus aliquod ſimplex præter elementa tex. 45. Nam ſi eſſet corpus aliquod ſimplex præter elementa illud conſpiceretur hic, ſed nullum hic conſpicitur corpus ſimplex præter elementa. Ergo non eſt corpus aliquod ſimplex præter elementa Connexum probat nam in elementorum diſſolutione corpus illud vtique] appareret: ponunt enim ipſum tamquam ex quo elementa ipſa generentur, at omne quod ex aliquibus componitur in ea ipſa vnde coaleſcit, reſoluitur. quocirca ſicut in corruptione miſti ac diſſolutione elementa apparent, nempè terra, &c. ita in corruptione cuiuſuis elementi mediū illud corpus emergeret 2. tex. 47. Neq; corpus id medium ſi daretur, infinitum eſſe poſſet. nam Nullum corpus habens contrarium eſt infinitum. Corpus id medium ſi daretur haberet contrarium. Ergo corpus id medium ſi daretur non eſſet infinitum. Maiorem probat. Nam contrarium infinitum cætera omnia in ſui naturam abſumeret: hoc ſupponit tex. 46. & auctoritate Heracliti veluti declarat dicentis omnia fieri quandoq; ignem. Minorem (ita vocare liceat) probat nam omnem id, ex quo quippiam generatur habet cōtrarium, ſit n. ex contrario generatio. Sed ex hypotheſi ponentium. ex corpore eiuſmodi medio aliquid generatur nempè elementa, Ergo corpus illud medium ſi daretur haberet contrarium.

Ratio ſecunda pro concluſione primaria primoq; inſtituta.

Nullum corpus aut compoſitum, aut ſimplex poteſt eſse infinitum. Omne corpus aut compoſitum, aut ſimplex eſt. ergo nullum corpus poteſt eſſe infinitum. Minorem ſupponit maiorem probat de corpore ſimplici per ea quæ iam expoſuimus, at de corpore compoſito ſupponendo elementa, ac corpora ſimplicia eſſe numero finita, ſicuti prius demonſtrauit eſſe finita magnitudine, vt tacita ſubſit ratio. Quicquid ex finitis numero, & magnitudine componitur eſt finitum. At omne corpus compoſitum ex finitis numero, & magnitudine conſtat. ergo omne corpus compoſitum eſt finitum.

Examen. Prima ratio hæc ſupponit elementa numero eſſe finita, quæ propoſitio neq; per ſe nota eſt, neq; huc vſq; demonſtrata, non per ſe nota, quoniam multi philoſophi contrarium opinati ſunt, ceu Anaxagoras, Democritus, Leucippus, Epicurus, & ſequaces: at hæc ſententiarum diuerſitas notioni propoſitionis per ſe notæ repugnat veluti Ariſtoteles ipſe fatetur lib. 1. poſt analyt. cap. 2. prætereà neq; ſenſu deprehendi poteſt eius veritas, neque ex terminorum intellectione patet 2. loco ſupponit omne corpus ſimplex

plex habere contrarium ipſe tamen ſentit, & demonſtrabit cælum non habere contrarium, & in præſentia certum eſt ſi quod corpus eſſet infinitum, illud corpus ipſum cæleſte non aliquod contentorum corporum futurum, vnde D. Thomas fatetur ratione hanc antiquorum opinioni inniti, qui omne corpus cum contrarietate coniungebant contra quam poſtea ſit in libris de cœlo demonſtraturus Ariſtoteles, quocirca ratio non eſt ſimpliciter vera, ſed ad hominem tantum. Cum verò Philoſophus demonſtrauerit cœlum eſſe ab omni contrarietate exemptum, ſtatim alijs rationibus, hanc eandem concluſionē demonſtrandā rurſus aſſumet, & licet hæc inſtantia, ſatis rationi per ſe obſtet tamē duas alias ſubiungam. Tertia ergo eſt de ratione, qua probat Ariſtoteles corpus infinitum, vndequaque in infinitum extendi ea enim, & falſum concludere videtur, & parum firma eſſe; nam quid fortè fortuna prohibeat ſi corpus infinitum detur poſſe illud ſecundum longitudinem infinitum eſſe, non ſecundum latitudinem, & craſſitiem, vel contra vt arbitratus eſt de terra Xenophanes, qui ſecundum longitudinem, & latitudinem finitam illam reputabat, at ſecundum profunditatem infinitam. Ratio verò, vt proponitur, non eſt vllius roboris ſi figuram ſpectemus, quod ſi ad ſyllogiſticam normam reducere nitamur, eſt ex maiore falſa erit enim maior. Quodcunque componitur ex duobus, componitur etiam ex rationibus iunctim eorum; quæ prima fronte vera, at intus, & extus conſiderata falſa eſt. etenim corpus eſt, quod omniquaque extenditur, & album eſt, quod viſum diſgregat, neque tamen corpus album erit, quod omniquaque extenditur cum facultate diſgregandi viſum ſiquidem cignus ſecundum profunditatem, & intus albus nequaquam eſt, neque ibi conſpectus viſum diſgregaret. Quarta demum inſtantia ad id eſt, quod ſupponit Philoſophus non poſſe locum infinitum maiorem eſſe loco infinito, & demum non dari infinitum maius infinito, quod vel falſum, vel ambiguum ſaltem videtur: etenim ſi concipiatur, aliquod infinitum, aut corpus, aut ſpatium fateri oportet dari infinitum maius infinito; nam cum infinitum ſit de genere quantitatis, ex Ariſtotele 3. phyſ. tex. 35. ideoque diuiſibile; abſcindatur mente ab infinito; ita concepto pars quæuis, & quantauis finita B. quod ſupereſt, vel eſt finitum, & ex duobus finitis reſultaret finitum, vel eſt infinitum; & ita parte eiuſmodi infinita, eſt totum infinitum maius; Albertus Magnus à vi tractus veritatis fatetur, ipſe quoque partem aliquo tam infiniti eſſe infinitam 8. phyſic. ſumm. 1. cap. 12. Sed hoc idem latius infra ſuo loco conſiderabitur.

Tertia Ratio. Quod non detur infinitum actu corpus. tex. 48. 3. phyſic.

Ratio his ſuppoſitionibus, & deinceps Lemmatibus innititur. Suppoſitiones ſunt tres. Prima omne corpus ſenſibile aptum eſt alicubi eſſe nempè in aliquo loco natura eſt. Secunda omni corpori aliquis determinatus locus conuenit, verbi gratia, terræ locus deorſum; igni ſurſum. Tertia idem eſt locus naturalis totius corporis, & cuiuſcumque eius partis; nempè idem eſt naturalis locus totius terræ, & cuiuſuis glebæ. Has propoſitiones veluti indemoſtrabiles ſumit Philoſophus, deinceps verò quinque hæc Lemmata ſubijcit, atque probat.

Primum Lemma. Si eſſet corpus aliquod homogeneum infinitum, & ipſum; & omnes eius partes, aut ſemper mouerentur, aut ſemper quieſcerent; nihil eius erit, quod modo moueatur, modo quieſcat.

Ratio

Ratio. Pars quæuis dati corporis infiniti non maiore ratione ex altera loci parte mouebitur, quam ex alijs, nec maiore ratione in altera loci parte quieſcit, quam in altera. Quæcumque ex omnibus loci partibus æque mouentur, vel in omnibus æque quieſcunt, vel in eo loco ſemper quieſcent, vel in eo ſemper mouebuntur. Ergo pars quæuis corporis infiniti adeoque, & totum, vel ſemper quieſcet in infinito eo loco, vel ſemper mouebitur. Aliaque rationis propoſitio hinc pendet; modo gleba terræ ex aere cadit deorſum, quoniam aer non eſt locus illi naturalis, at locus inferior eſt illi naturalis; at verò parti acceptæ infiniti corporis totus, infinitus locus eſt congeneus ex tertia ſuppoſitione, & naturalis; non ergo magis ex hac parte, quam ex illa recedet, neque magis hic quam ibi quieſcet, quare ſi ponatur alicunde moueri ex omnibus æque infiniti illius ſpatij partibus mouebitur, & nuſquam quieſcet, vel ponitur alicubi quieſcere, & non erit cur in aliquem alium locum moueatur. Notandum tamen, & aliam hic ſuppoſitionem tacitè contineri, vel reperiti, ſcilicet extra infinitum locum, locum alium non dari.

Lemma. Secundum tex. 48. 3. phiſic.

Non datur corpus homogeneum infinitum.

Ratio. Si daretur corpus homogeneum infinitum, aut tolleretur è rerum natura motus, aut tolleretur quies. Sed neque, hæc neque ille tolli poteſt è natura. Ergo non datur corpus homogeneum infinitum. Connexum pendet ex proximo Lemmate; aſſumptum patet, quoniam natura eſt principium motus, & quietis ideoque in natura ſupponi debent quies, & motus; ſed ab Ariſtotele hæc probatio aſſumpti dimittitur.

Lemma. Tertium tacitè accipitur in tex. 49.

Corporis infiniti etherogenei non poſſunt elementa eſſe finita ſpecie, & mole.

Ratio, quæ & tacitè Potius ſupponitur in eodem textu 49.

Quoniam ex finitis mole, & numero finitum conſtituitur non infinitum.

Quartum Lemma. Elementorum non poteſt vnum infinitum eſſe mole reliquis finitis exiſtentibus, tex. eodem 49.

Ratio. Ibidem quæ & ſuperius in proxima ratione, &c.

Quintum Lemma. Non poſſunt infinita ſpecie elementa eſſe. tex. eod. 49.

Ratio ibidem. Si eſſent infinita ſpecie elementa infiniti, quoque eſſent numero, ac ſpecie loci; ſed non ſunt infiniti numero, at ſpecie loci. Ergo non ſunt infinita ſpecie elementa. Vtraque propoſitio veluti per ſe nota ſupponitur ab Ariſtotele.

Ratio quarta primaria, atque ad Concluſionem ab initio inſtitutam.

Nullum corpus homogeneum, aut & herogeneum eſt infinitum. Omne corpus, vel homogeneum, vel etherogeneum. Ergo nullum corpus infinitum. Maior quoad primam partem ex ſecundo Lemmate patet; quoad ſecundam partem probatur. Nam ſi corpus aliquod etherogeneum infinitum eſſet, vel componeretur ex elementis ſpecie, & numero infinitis, vel ex finitis ſpecie, ſed plura eorum eſſent infinita mole, aut aliquod ſaltem eſſet infinitum, vel componeretur ex ſpecie, & mobile omnibus finitis; ſed nihil horum. Ergo nullum corpus etherogeneum eſt infinitum. Aſſumptum conſtat ex demonſtratis; non poteſt enim infinitum corpus conſtitui ex elementis ſpecie, & mole finitis ex tertio Lemmate; non poteſt aliquod eſſe infinitum, mole reliquis finitis exiſtentibus, ex quarto Lemmate, non poteſt

com-

plex habere contrarium ipſe tamen ſentit, & demonſtrabit cælum non habere contrarium, & in præſentia certum eſt ſi quod corpus eſſet infinitum, illud corpus ipſum cæleſte non aliquod contentorum corporum futurum, vnde D. Thomas fatetur ratione hanc antiquorum opinioni inniti, qui omne corpus cum contrarietate coniungebant contra quam poſtea ſit in libris de cœlo demonſtraturus Ariſtoteles, quocirca ratio non eſt ſimpliciter vera, ſed ad hominem tantum. Cum verò Philoſophus demonſtrauerit cœlum eſſe ab omni contrarietate exemptum, ſtatim alijs rationibus hanc eandem concluſionẽ demonſtrandã rurſus aſſumet, & licet hæc inſtantia ſatis rationi per ſe obſtet tamẽ duas alias ſubiungam. Tertia ergo eſt de ratione, qua probar Ariſtoteles corpus infinitum, vndequaque in infinitum extendi ea enim, & falſum concludere videtur, & parum firma eſſe; nam quid fortè fortuna prohibeat ſi corpus infinitum detur poſſe illud ſecundum longitudinem infinitum eſſe, non ſecundum latitudinem, & craſſitiem, vel contra vt arbitratus eſt de terra Xenophanes, qui ſecundum longitudinem, & latitudinem finitam illam reputabat, at ſecundum profunditatem infinitam. Ratio verò, vt proponitur, non eſt vllius roboris ſi figuram ſpectemus, quod ſi ad ſyllogiſticam normam reducere nitamur, eſt ex maiore falſa erit enim maior. Quodcunque componitur ex duobus, componitur etiam ex rationibus iunctim eorum; quæ prima fronte vera, at intus, & extus conſiderata falſa eſt. etenim corpus eſt, quod omniquaque extenditur, & album eſt, quod viſum diſgregat, neque tamen corpus album erit, quod omniquaque extenditur cum facultate diſgregandi viſum ſiquidem cignus ſecundum profunditatem, & intus albus nequaquam eſt, neque ibi conſpectus viſum diſgregaret. Quarta demum inſtantia ad id eſt, quod ſupponit Philoſophus non poſſe locum infinitum maiorem eſſe loco infinito, & demum non dari infinitum maius infinito, quod vel falſum, vel ambiguum ſaltem videtur: etenim ſi concipiatur, aliquod infinitum, aut corpus, aut ſpatium fateri oportet dari infinitum maius infinito; nam cum infinitum ſit de genere quantitatis, ex Ariſtotele 3. phyſ. tex. 35. ideoque diuiſibile; abſcindatur mente ab infinito; ita concepto pars quæuis, & quantauis finita B. quod ſupereſt, vel eſt finitum, & ex duobus finitis reſultaret finitum, vel eſt infinitum; & ita parte eiuſmodi infinita, eſt totum infinitum maius; Albertus Magnus à vi tractus veritatis fatetur, ipſe quoque partem aliquo tam infiniti eſſe infinitam 8. phyſic. ſumm. 1. cap. 12. Sed hoc idem latius infra ſuo loco conſiderabitur.

Tertia Ratio. Quod non detur infinitum actu corpus. tex. 48. 3. phyſic.

Ratio his ſuppoſitionibus, & deinceps Lemmatibus innititur. Suppoſitiones ſunt tres. Prima omne corpus ſenſibile aptum eſt alicubi eſſe nempè in aliquo loco natura eſt. Secunda omni corpori aliquis determinatus locus conuenit, verbi gratia, terræ locus deorſum; igni ſurſum. Tertia idem eſt locus naturalis totius corporis, & cuiuſcumque eius partis; nempè idem eſt naturalis locus totius terræ, & cuiuſuis glebæ. Has propoſitiones veluti indemoſtrabiles ſumit Philoſophus, deinceps verò quinque hæc Lemmata ſubijcit, atque probat.

Primum Lemma. Si eſſet corpus aliquod homogeneum infinitum, & ipſum; & omnes eius partes, aut ſemper mouerentur, aut ſemper quieſcerent; nihil eius erit, quod modo moueatur, modo quieſcat,

Ratio. Pars quæuis dati corporis infiniti non maiore ratione ex altera loci parte mouebitur, quam ex alijs, nec maiore ratione in altera loci parte quieſcit, quam in altera. Quæcumque ex omnibus loci partibus æque mouentur, vel in omnibus æque quieſcunt, vel in eo loco ſemper quieſcent, vel in eo ſemper mouebuntur. Ergo pars quæuis corporis infiniti adeoque, & totum, vel ſemper quieſcet in infinito eo loco, vel ſemper mouebitur. Aliaque rationis propoſitio hinc pendet; modo gleba terræ ex aere cadit deorſum, quoniam aer non eſt locus illi naturalis, at locus inferior eſt illi naturalis; at verò parti acceptæ infiniti corporis totus, infinitus locus eſt congeneus ex tertia ſuppoſitione, & naturalis; non ergo magis ex hac parte, quam ex illa recedet, neque magis hic quam ibi quieſcet, quare ſi ponatur alicunde moueri ex omnibus æque infiniti illius ſpatij partibus mouebitur, & nuſquam quieſcet, vel ponitur alicubi quieſcere, & non erit cur in aliquem alium locum moueatur. Notandum tamen, & aliam hic ſuppoſitionem tacitè contineri, vel reperiri, ſcilicet extra infinitum locum, locum alium non dari.

Lemma. Secundum tex. 48. *3. phiſic.*

Non datur corpus homogeneum infinitum.

Ratio. Si daretur corpus homogeneum infinitum, aut tolleretur è rerum natura motus, aut tolleretur quies. Sed neque, hæc neque ille tolli poteſt è natura. Ergo non datur corpus homogeneum infinitum. Connexum pendet ex proximo Lemmate; aſſumptum patet, quoniam natura eſt principium motus, & quietis ideoque in natura ſupponi debent quies, & motus; ſed ab Ariſtotele hæc probatio aſſumpti dimittitur.

Lemma. Tertium tacitè accipitur in tex. 49.

Corporis infiniti etherogenei non poſſunt elementa eſſe finita ſpecie, & mole.

Ratio, quæ & tacitè Potius ſupponitur in eodem textu 49.

Quoniam ex finitis mole, & numero finitum conſtituitur non infinitum.

Quartum Lemma. Elementorum non poteſt vnum infinitum eſſe mole reliquis finitis exiſtentibus, tex. eodem 49.

Ratio. Ibidem quæ & ſuperius in proxima ratione, &c.

Quintum Lemma. Non poſſunt infinita ſpecie elementa eſſe. tex. eod. 49.

Ratio ibidem. Si eſſent infinita ſpecie elementa infiniti, quoque eſſent numero, ac ſpecie loci; ſed non ſunt infiniti numero, at ſpecie loci. Ergo non ſunt infinita ſpecie elementa. Vtraque propoſitio veluti per ſe nota ſupponitur ab Ariſtotele.

Ratio quarta primaria, atque ad Concluſionem ab initio inſtitutam.

Nullum corpus homogeneum, aut & herogeneum eſt infinitum. Omne corpus, vel homogeneum, vel etherogeneum. Ergo nullum corpus infinitum. Maior quoad primam partem ex ſecundo Lemmate patet; quoad ſecundam partem probatur. Nam ſi corpus aliquod etherogeneum infinitum eſſet, vel componeretur ex elementis ſpecie, & numero infinitis, vel ex finitis ſpecie, ſed plura eorum eſſent infinita mole, aut aliquod ſaltem eſſet infinitum, vel componeretur ex ſpecie, & mobile omnibus finitis; ſed nihil horum. Ergo nullum corpus etherogeneum eſt infinitum. Aſſumptum conſtat ex demonſtratis; non poteſt enim infinitum corpus conſtitui ex elementis ſpecie, & mole finitis ex tertio Lemmate; non poteſt aliquod eſſe infinitum, mole reliquis finitis exiſtentibus, ex quarto Lemmate, non poteſt

componi ex elementis ſpecie infinitis ex quinto Lemmate.

Examen. Hæc quoque ratio multis inſtantijs patet. Primo loco ſuboritur ſuſpicio cuiuſdam petitionis principij, hic enim ſupponit cuiuſuis corporis naturalis aliquem eſſe locum determinatum, atque naturalem, hincque probat non eſſe corpus infinitum, at verò aliquem eſſe locum determinatum, ac naturalem cuiuſcunque corporis naturalis, probat 3. de cœlo, tex. 19. eſtque ratio quoniam cum quieſcit terra in medio, vel ſponte quieſcit, vel ab alio vi detinetur; quod ſi detinetur, hoc ipſo detinente cogitatione ablato, vel res aliquo mouebitur, & ibi quoque quo mouebitur, natura quieſcet, vel in infinitum mouebitur, & hoc fieri nequit; infinitum enim non poteſt pertranſiri, at quod impoſſibile eſt, non fit; probat ergo Ariſtoteles propoſitam concluſionem. Nullum eſſe corpus infinitum ex hac propoſitione, quoniam cuiuſcunque naturalis corporis locus aliquis naturalis, ac determinatus eſt, at verò eſſe naturalem aliquem locum cuiuſcunque naturalis corporis, probat, quoniam ſecus eſſet motus in infinitum, adeoque infinitum tranſiretur; videtur ergo hic nulla excuſatio à petitione: probat enim non dari infinitum, quia ſecus daretur, aliquid infinitum ſcilicet motus infinitus. An nulla eſt petitio? nam probando nullum dari corpus infinitum, quoniam infinitum pertranſiri non poteſt non eſt probatio eiuſdem per idem: attamen non videtur ſatis firma eſſe ratio illa tex. 19. 3. de cœlo; ſiquidem tranſitus ille infiniti ad quem deducit ratio non actu eſt, ſed poteſtate, quo etiam modo in infinitum fluit, ex Ariſtotele tempus, ſed fuſius huius rei examen aptiori loco relinquatur.

Secunda inſtantia.

Interim ſecunda inſtantia offertur etenim in probatione primi Lemmatis videtur diminutus Ariſtotelis probatio, ſiquidem ea procedit ſolum de motu, qui eſt actus imperfecti motus; enim qui eſt actus perfecti, vt motus animalium poteſt eſſe ex eodem loco, & in eundem locum quoniam pendet ex impulſu mouentis, & moti non ex natura loci, & terminorum diuerſitate.

Tertia inſtantia.

Alia præterea ad idem inſtantia eſt de motu circulari, qui cum in eodem loco perpetuo fiat non repugnaret corpori infinito; & ratio adducta excludit ab eo motum rectum ſi vim eius ſpectemus non autem circularem.

Quarta inſtantia.

Quarta probatio ſecundi Lemmatis eiuſque probationis conſequentia falſa videtur, vel ſaltem parum neceſſaria; quod ita conijciemus ſi qui corpus aliquod infinitum ponerent proculdubio cęlum illud eſſe crederent, vel corpus aliquod extra vniuerſum, at eiuſmodi poſitioni, quid hæc Ariſtotelis officeret ratio, nam ſi cœlum infinitum poneretur illud quidem in perpetuo motu eſſet corpora tamen hæc inferiora motum, & quietem viciſſim participarent, quid ſi extra vniuerſum corpus illud infinitum reponeretur, multo minus è natura quietis, ac motus viciſſitudo ob poſitionem tolleretur. Poſtrema inſtantia, quæ vna rationem impedire valet eadem huic obſtat, quæ ſuperiori obſtitit, atque proximę; nempè Ariſtoteles in quarto Lemmate, eiuſque oſtenſione ſupponit omni corpori aliquod eſſe contrarium corpus, quod tamen non eſt verum in ipſiuſmet Ariſtotelis Schola, in qua cœlum contrarium non habet, & tamen ſi cui corpori tribueretur infinitas, ea potiſſimum cęlo aſcriberetur. Concludo ergo rationem non eſ-

ſo-

ſe ſimpliciter veram, neque in Ariſtotelis ipſius Schola conſtare, ſed eſſe ad hominem contra enim illos Philoſophos vim habere poſſet, qui corpus omne contrarijs qualitatibus induebant.

Quinta Ratio tex. 53 Innititur his hypoteſibus; omne corpus ſenſibile eſt, vel graue, vel leue. Secunda corpus graue fertur natura ad medium. Tertia corpus leue fertur natura ſurſum: ex his ita ratio conſtruitur. Corpus infinitum, neque totum graue eſſe poteſt, neque totum leue, neque partim graue, partim leue. Omne corpus ſenſibile, aut eſt totum graue, aut totum leue, aut partim graue, partim leue. Ergo nullũ corpus ſenſibile eſt infinitum Emendatio rationis, ſed verè hic eſt pro ſyllogiſmus, ſyllogiſmus autem neceſſarius pro medio termino vtitur. [Non eſſe in loco,] vt ratio ſit. Infinitum non eſt in loco; omne corpus ſenſibile eſt in loco. ergo, &c. Maiorem modo probat eo proſyllogiſmo, quem nos pro neceſſario ſyllogiſmo induxeramus. Minor verò ex prima ſuppoſitione tertiæ rationis conſtat. Maior modo proſyllogiſmi probatur, quoniam infinitum non diuiditur. Quomodo inquit diuides? Et quod in infinito non eſt aſſignare ſurſum, & deorſum, quoniam neque medium, neque extremum. puto ego, ita ex illis rationem conſtitui. Non poteſt totum infinitum eſſe graue, aut totum eſſe leue, quoniam totum eſſet in extremo (ſi nempè leue) aut totum eſſet in medio, ſi nempè graue. Nempè in infinito loco eſſet, aut extremum, aut medium; quorum neutrum eſſe poteſt, & iam ſuppoſuit corporis infiniti locum eſſe neceſſario infinitum; æquale enim locatum loco. Neque poteſt pars infiniti eſſe grauis pars eſſe leuis. Quomodo enim, inquit Ariſtoteles, diuides? proſequitur, & latius deducit hanc rationem Ioannes Grammaticus. Quoniam inquit, vel vtraque pars eſt finita, & totum erit finitum; vel vtraque infinita, & multiplicabitur infinitũ, vel altera finita altera infinita, & augebitur infinitum; ſcilicet infinita pars ex finitæ adiunctione ſuſcipiet incrementum.

Scholium. Ariſtoteles tamen videtur probare illis verbis, aut quomodo infiniti erit, hoc quidem ſurſum illud deorſum, aut vltimum, aut medium, nempè videtur probatio eſſe. In infinito non eſt aſſignare extremum, aut medium, ideoque neque ſurſum, & deorſum.

Examen primæ inſtantiæ. Omne corpus graue, vel leue? hæc ſuppoſitio penes Ariſtotelem ipſum falſa eſt, qui in primo libro de cęlo demonſtrabit. Cęlum neque grauum eſſe, neque leue quocirca hæc vna inſtantia ſatis demonſtrat rationem hanc non eſſe, niſi ad hominem veram, quod ſi tamen libeat ad vberiorem nocturnam, vel ad excitanda ingenia alias adiungere inſtantias.

Secunda inſtantia. Secunda ſuppoſitio nondum conſtat: ſed ab Ariſtotele ſolum in primo vſque de cęlo, tex. 86. & 88. probabitur quamobrem hic propoſitione vti tanquam indemoſtrabili, cuius tandiu differenda eſt demonſtratio, vel ſuſpitionem præbet petitionis, vel argumento eſt vſurpari, hic propoſitionem minus notam quam ſit concluſio: præterquam, quod probatio quam tex. 86. 88. primo de cęlo afferet non ſatis firma ſuo loco videntibus apparebit. Tertia inſtantia oritur quoniam ſupponit ſurſum eſſe, id quod in extremo, quod tamen haud per ſe notum eſt, & ab Epicureis, ac Democrito, idque genus hominibus omnino negatum. Quarto, ſupponit infinitum non diuidi, at ſupra nos ex natura infiniti inſtetimus in examine ſecundæ rationis, & infinitum maius infinito dari ibidem oſtendimus,

Ta-

Proſyllogiſmus ſecundus, & tertius ad eandem maiorem.

Interpretes ferè communiter veluti primarias rationes hos duos Proſyllogiſmos agnoſcunt, adeoque ſextam, & ſeptimam rationem adiungunt, ſed ego quintam, ſextam, ac ſeptimam rationem in vnam contraho, cuius tres ſint Proſyllogiſmi omnes eam vnam propoſitionem probantes, ſcilicet non eſſe infinitum in loco; iam primum Proſyllogiſmum vidimus nunc reliquos duos expendamus.

Secundus Proſyllogiſmus tex. 54.

Omne quod eſt in loco habet poſitiones, & differentias natura determinatas, ſurſum, & deorſum; ante, retro; dextrum; & ſiniſtrum. Infinitum non habet has poſitiones,& differẽtias natura determinatas. Ergo infinitum non eſt in loco. Minor hæc videtur probata ex ſuperiore proximo textu, vbi refutat in infinito eſſe ſurſum, aut deorſum; ex ſequentique, vbi dicit ſingulas has poſitiones eſſe terminos; At tum infinito non ſe aſſignare terminos.

Tertius Proſyllogiſmus. tex. 55.

Omne quod eſt in loco eſt, vel ante, vel retro, vel in dextra parte, vel in ſiniſtra, vel ſurſum, vel deorſum. Maiorem hanc probat; quoniam quod eſt in loco, eſt in aliqua ſpecie loci neceſſario ſicut, quod eſt quãtum eſt etiam ſub aliqua eius ſpecie; ſcilicet bicubitum, aut tricubitum, &c. Infinitum in nullo horum eſſe poteſt: Ergo infinitum non eſt in loco. Minorem probat etenim vnaquæque eiuſmodi poſitionum eſt terminus, at infinitum non eſt in termino.

Examen prima inſtantia. Ad hoc Proſyllogiſmos negabunt contra ſentientes poſitiones loci determinatas eſſe natura; ſed ex nobis deſumi contendent; eſſe ſcilicet deorſum, quod infra nos eſt: ſurſum autem quod ſupra nos, vt ex horum omnium perſona, Lucretius, dicit eos deteſtando, qui in vniuerſi me-
„ dio deorſum reponebant.„ Nam medium nihil eſſe poteſt vbi inane, locuſque
„ infinita. Ad vim ergo, roburque rationis huius neceſſe eſſet, id demonſtrari, deorſum in vniuerſo eſſe medium vniuerſi.

Secunda inſtantia. Secunda inſtantia eſt aduerſus, id quod Ariſtoteles ſumit poſitiones nempè ſurſum, deorſum, ante, retro, dextrorſum, ſiniſtrorſum, eſſe natura determinatas; demptis enim duabus prioribus ſurſum, & deorſum, ecquid, & quomodo reliquæ poſitiones ante, retro, dextrum, & ſiniſtrum, ſunt natura determinatæ? quod ſi dicamus dextrum eſſe Orientem; ſiniſtrum Occidentem; ante Zenith, retro Nadir, vt Arabes vocant, quod demonſtrauit Ariſtoteles in ſecundo de cęlo; ſi inquam ita dicamus profectò loci poſitiones cum animalis poſitionibus egregie confundemus, quantum verò differant poſitiones loci, & poſitiones animalis, hinc conſtat Ariſtoteles de inceſſu animalium cap.4. Quod poſitiones vt ſunt, in animalibus ſunt principium motus, & cauſa eius effectrix ſaltem inſtrumentaria non termini à quo, vel ad quem motus, & loci in quo motus perficitur, neque enim animal mouetur à dextra parte, vt à termino motus; ſed vt à nota, & à parte per quam primo expeditur motus impulſus; at poſitiones loci ſunt termini ipſi motus, ac loci in quo motus perficitur. apertum autem eſt poſitiones, quas cælo aſſignat in libris de cęlo: Ariſtoteles lib. 2. tex.8. & ſeq. aſſignari illi, vt animato; ac vt animali tex. ibid. 13. ſecundo de cęlo; Sed hinc etiam patebit longè differre poſitiones, quæ cœlo vt animato tribuuntur à poſitionibus loci; etenim definitionis earum ſunt admodum diuerſæ, ac notiones

ſiones. ſurſum vt poſitio loci definitur extremitate, ac concauo Lunæ, deorſum definitur medium vniuerſi; at ſurſum; vt eſt cęli poſitio eſt polus antarcticus; deorſum hac eadem ratione eſt polus arcticus. Vnde expoſitio D.Th. in tex. 54. 3. phyſic. non eſt meo iudicio retinenda licet Ioannes Grammaticus eam prior attulerit. & eo peius Ioannes, quòd forſan memoriæ lapſus Septentrionem dixit eſſe ante, & auſtrum retro cum Ariſtoteles non ante, ſed deorſũ Septentrionẽ appellet, auſtrũ ſurſũ. Simplicius eadẽ quoq; expoſitione vſus eſt, nec non etiam Auerroes, qui præterquam, quòd vnà cum cæteris, vtraque poſitiones in vnum commiſcet illud inſuper addit poſitiones omnes eſſe in omni loco, & in omni corpore etiam in animato ſicuti in animalibus tamen intereſſe, quòd in animalibus ſunt diſtinctæ naturaliter: at non in cæteris corporibus, intelligamus tamen in animalibus perfectis, quoniam in imperfectis non omnes ſunt diſtinctæ. in Cancris enim dextrum, & ſiniſtrum ſunt confuſa in quibuſdam ante, & retro, in alijs ſummum, & ante in aliquibus ſurſum, & deorſum, vt in mollibus ſecundum itaque Auerroem in omni corpore etiam animato ſunt naturaliter ſex poſitiones omnes: attamen non ſunt naturaliter diſtinctæ, niſi in animalibus, illiſque perfectis, atque ita ſoluit dubitationem à me ſuperius excitatam Auerroes: quærebam inquam quomodo eſſent poſitiones ſex in loco, ideoque in hac regione elementari. Reſpondet Auerroes eſſe quidem, ſed non diſtinctas à ſe mutuo Verum, hæc ſolutio, vt iam præmonui in id recidit, quod ego confutabam, nempè poſitiones, animalium cum poſitionibus loci confundit. Eas verò differre præter adductas rationes, hac quoque tertia oſtendo, & deſumitur ex confuſione, quam hic conſiderat Auerroes: poſitiones ergo animalis poſſunt confundi etiam contrariæ, nempè poſitio ſurſum cum poſitione deorſum: poſitio dextri cum poſitione ſiniſtri, nam in mollibus videmus partem vnde ſumitur cibus ſcilicet os, cum ea coniungi vnde excrementum emittitur, vt docet Ariſtoteles lib. 4. de part. animal. At poſitiones loci contrariæ nunquam conuenire poſſunt; etenim medium, & centrum per quod definitur deorſum nunquam conuenit cum extremo, & peripheria per quam definitur ſurſum. Ergo poſitiones loci non ſunt poſitiones illæ, quæ animali, & cęlo attribuuntur, vt animato ab Ariſtotele. Colligendo ergo reliquę quatuor poſitiones ante, retro, dextrorſum, ſiniſtrorſũ, non ſunt in loco à natura, quod, & hinc conſtare poteſt: nam quemcunque locum in vniuerſo, & in regione potiſſimum elementari conſideramus is, vel eſt in medio, vel a medio, & nihil diuerſum ab his interijcitur, at quod eſt in medio, deorſum eſt, quod à medio ſurſum quare duæ tantum poſitiones in loco natura ſunt; ſurſum, nempe, & deorſum. reliquæ nequacquã neque ſanè ratio vlla aſſignatur, qua ante, retro, deſtrum, & ſiniſtrum, vt poſitiones loci definiantur.

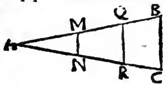
Rationes ſequuntur pro eadem prima concluſione qua in primo libro de cælo ab Ariſt. ponuntur a tex. 35. & ſq; ad 76.

Connexio. Ariſtoteles in 3 phiſicorum non refutauit dari infinitum actu niſi ex ea ſuppoſitione, quòd omnia corpora contrarium aliquod habeant, & quòd moueantur motu recto, quæ hypotheſes præcedentium philoſophorum fuerunt qui omnia corpora, vel elementa eſſe, vel ex elementis componi ſtatuerunt, & idcircò omnia grauia eſſe, vel leuia reputauerunt, cum itaq; in primo de cælo aduerſus inueteratam aliorum ſententiam, cælum eſſe diuerſæ naturæ ab elementari demonſtrauerit rurſus hoc idem infinitatis argumen-

gumentum in manibus ſumpsit atq; alia abſolutioreq; via demonſtrauit, neq; contrarietati, neq; vni motui recto innixus rem, ergo in hunc modum demonſtrat, & per has ſuppoſitiones, ac lemmata. Suppoſitio prima. Omne corpus aut ſimplex eſt aut compoſitum. Hinc deducit corpus infinitum ſi daretur vel ſimplex, vel cōpoſitū neceſſario futurū. 2. Omne corpus ſimplex aut circulo mouetur, aut recta. 3. ex finitis magnitudine, & multitudine reſultat finitum. ſuppoſitio hæc tertia ab Ariſtoteles his verbis exponitur tex. eod.
„ 34. „ Quod enim ex finitis, & multitudine, & magnitudine componitur
„ finitum eſt, & multitudine, & magnitudine: tantum enim erit quanta ſunt
„ ex quibus eſt compoſitum „ poſſunt hæc verba Ariſt. rationem continere, &
„ poſſunt continere declarationem propoſitionis, ſi rationem continerent eſ-
„ ſet propoſitio inter lemmata non inter ſuppoſitiones reponenda. Sed quo-
„ niam verba illa „ tantum enim erit quāta ſunt ex quibus eſt compoſitum „ Potius declarant quam probent, ego inter ſuppoſitiones recipi declarat ergo Ariſtoteles naturam additionis repetendo ſumma enim ex his tribus numeris 6. 8. 12. tanta eſt, (eſt vero 26.) quanti ſunt tres illi numeri ſimul iuncti placet autem mihi potius pro declaratione, quam pro ratione hanc ſumere eſt .n. ratio. compoſitum ex finitis.] Eſſe finitum quoniam finita ſimul iuncta conſtituunt finitum non infinitum: at ly. [Componitur ex finitis.] Et ly [Quod conſtituunt finita ſimul iuncta] certe idem ſunt: vt ratio, quæ medio illo termino vtatur. ſit petitio principij potius quam ratio, at ſi dicamus eandem propoſitionem ad clariorem explicationem traduci, vt ſit illuſtrior veritas, ita omnem petitionis ſuſpitionem auferimus. Lemmata modo quibus vtitur ſunt quattuor. Primum omne corpus, quod circulo mouetur eſt finitum text. 35. [eod. primo lib. de cælo.] Secundum nullum corpus recto motu mobile eſt infinitum tex. 44. Tertium non ſunt corpora ſimplicia ſpecie, infinita tex. 57. eod. lib. Quartum non ſunt corpora ſimplicia infinita numero tex. 59. eod. lib.

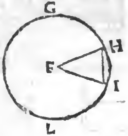
Prima Oſtenſio Lemmatis primo tex. 35.

Si aliquod corpus quod circulo mouetur eſſet infinitum diſtantiam infinitam pertranſiret. Sed diſtantia infinita pertranſiri non poteſt ergo. Nullum corpus quod circulo mouetur eſt infinitum; adeoq; per contrapoſitionem omne corpus, quod circulo mouetur eſt finitum. Aſſumptum ſupponitur, probat vero connexum his præacceptis. Linearum angulum facientium ſi protrahantur in infinitum diſtantia vltra quam non eſt aliam accipere infinita eſt. ſunto duæ lineæ A B. AC. ad angulum iunctæ, quarum diſtantia aliqua ſit. M N. ſed vltra ipſam eſt aliam rurſus diſtantiam accipere, nempe. BC. ac demus vltra B C. nullam aliam accipi poſſe, erit B C. infinita: ducta enim quęuis Q R. paralella ipſi MN. ſit vt AQ. ad AM. ita QR. ad MN. pari ergo ratione, ita BC. ad MN. vt AB. ad A M. ſed A B. infinities continet AM. ergo B C. infinities continebit M N. quocirca infinita eſt B C. infinitis exiſtentibus A B. A C. Ariſtoteles tamen videtur conuerſam propoſitionem collegiſſe

ſcilicet ſi B C. diſtantia finita ſit lineas, quoque A B. A C. futuras finitas, ex qua tamen per contrapoſitionem colligitur ſi A B. A C. ſint infinitæ B C. quoque futuram infinitam. Alterum quod præaccipit eſt infiniti corporis, quod

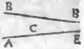
quod circulo mouetur, ſemidiametros eſſe infinitas; ex quibus pendet quarumuis duarum ſemidiametrorum diſtantiam eſſe infinitam. ſit circulus infinitus F G I L. ſint duæ ſemidiametri F H. F I. erunt infinitæ, & ducta linea H I. ipſa quoque erit infinita, quod ſi aliquid ſuper centro F. reuolutum circumferentiam G I. ſuo motu deſignet, ac pertranſeat neceſſe eſt, vt ex I. demum ad H. deueniat quocirca infinitam H I. diſtantiam pertranſibit, quod erat connexum rationis pro primo Lemmate adductæ, eratque modo demonſtrandum.

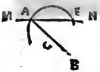
Secunda probatio eiuſdem Lemmatis, tex. 36.

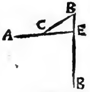
Ad eandem abſurditatem rem deducit, ſed eo auctiorem, quod demonſtrat nedum infinitum pertranſiri, ſed tempore inſuper finito, ſed præſtat rationem ipſam explicare.

Si corpus infinitum circulo moueretur infinitum ſpatium pertranſiretur tempore finito, ſed hoc eſſe non poteſt. Ergo corpus infinitum circulo non mouetur. Conſequentia probatur his ſuppoſitionibus. Primò ſi à tempore finito auferatur tempus finitum, quod ſupereſt eſt finitum. Secundò, tempus integræ reuolutionis cœleſtis eſt finitum [videmus nempè viginti quatuor horarum ſpatio integram cœli circumuolutionem perfici.] Tertio, ſi tempus motus habet principium, & motus ipſe habet principium, & magnitudo ſuper qua eſt motus itidem habet principium: his acceptis conſequentiam hunc in modum probat. Eſto linea à centro corporis infinita, finita quidem ad centrum, at in contrariam partem infinita A C E. Eſto autem centrum C, ipſaque ſuper centro. C. moueatur, ſit deinceps linea vtrinque infinita B B. linea A C E. dum voluitur antequam integrum orbem expleat in B B. lineam incidet, cum enim ſit infinita C E. nulla ipſam diſtantia effugiet, percurret; ergo eam antequam orbem perficiat quocirca lineam infinitam pertranſibit, atque tempore finito: tempus enim totius reuolutionis eſt finitum, at ab eo aufertur tempus cum nondum linea C E. in linea B B. incidit. Ergo tempus quo linea B B. à linea C E. pertranſitur eſt, atque multo magis finitum: ſed cuius fortè de rationis vi dubitabit, ſit enim linea A B. quæ in puncto C. defixa voluatur circumferentiamque

deſcribat A F. quę à linea recta M A F N. ſecetur in punctis A F. linea ergo A B. percurret ſuo motu linea. M N. ſed non totam, verum partem eius. A F. ſolam ita ergo quis poſſet de linea B B. excogitare, vt ab infinita C E. non totam percurratur, ſed ſecundum aliquam eius tantummodo partem; ſed notandum eſt, hoc effugium excludi ob infinitatem lineæ C E. ſit enim ob infinitatem eius, vt punctum illud lineæ B B. in quod primum incidit nullum præ ſe aliud punctum in eadem linea B B. habeat. ponatur enim aliquod præeſſe punctum ita vt punctum E. lineæ B B. in quod primum ſua reuolutione incidit A C E. ante ſe habeat punctum B. ducaturq; linea C B. erit linea C B. maiorque C E. ſi enim C E.

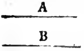

 æqualis

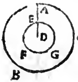
æqualis, vel maior qua C B. in ſitum lineæ C B. reuoluta punctum B. vel ipſo E. puncto occupaſſet, vel penictiore puncto, atque inter C E. puncta intercepto: Eſt ergo maior C B. quam C E. at C E. infinita ponitur; ergo linea dabitur maior quam infinita, non ergo ante punctum lineæ B B. in quod primum incidit A E. eſt aliquod aliud in ipſa B B punctum eodem pacto neque poſt vltimum in quod incidet. Ergo quocirca tota B B. infinita a linea C E. integrè reuoluta percurrit.

Tertia Probatio eiuſdem Lemmatis, tex. 37. 38

Si corpus infinitum circulo moueretur magnitudo finita ab infinita magnitudine finito tempore abſolueretur. ſed hoc eſſe non poteſt. Ergo corpus infinitum circulo non mouetur. Aſſumptum probat, eo

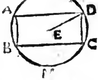

quod idem eſt magnitudinem finitam pertranſiri, abſolui que ab infinita, atque infinitam pertranſiri à finita, quod ex poſitione probat duarum linearum finitarum. ſint ergo AB. lineæ, & iuxta quieſcentem. A. feratur B. ita vt demum illam abſoluat, quo tempore B. abſoluerit A. eodem A. abſoluet B. non ergo corpus infinitum poterit, vel exiguam partem pertranſire lineæ ſemper enim ſequeretur ab eadem lineæ ſpatijque exigua particula, tum percurſum fuiſſe infinitum corpus. Connexum probat, ibi. „ At verò cœlum circumit, &
„ vertit totum circulo in tempore finito, „ quare circumit circuli totum, quæ intus eſt, vt A B. finitam, quæ verba ſat'is ſanè ob curam à me hunc in ſenſum explicantur. Eſto circulus cœli infinitus ABC. centrum autem D. & circa idem centrū ſit circulus terreſtris EFG. finitus ducta que à centro recta DE. A. ſecet terram in E. cœlum in A. punctis, quoniam circa D. mouetur cœlum, & terra quieſcit in reuolutione integra cœli linea D.A. per BC. in A. reſtituta ſimul ex E. per F. G. reſtituetur in E. adeoque ſingulas partes, & vniuerſa demum E F G. pertranſibit; & ideo punctum A. in eadem reuolutione circumibit eandem integram peripheriam. E F G. at qua ratione punctum A. vniuerſam E. F. G. circumit eadem ſingulæ partes, & tota demum circumferentia A. B. C. eam circuit. Ergo infinita peripheria A. B. C. finitæ E. F. G. circumit in tempore finito, nam reuolutionem ſuam punctum A. cœlum ſcilicet tempore finitio abſoluit: & hoc erat connexum demonſtrandum, & hoc ſibi vult in adductis verbis Ariſtoteles.

Quarta probatio eiuſdem Lemmatis, tex. 39.

Si corpus infinitum circulo moueatur eſt circulus aliquis infinitus; ſed non datur circulus infinitus. Ergo corpus infinitum circulo non mouetur. Conſequentiam ex contrapoſitione ſumit, illamque probat, eſt ergo contrapoſitio, niſi ſit circulus aliquis infinitus non mouetur corpus infinitum circulo. Ergo niſi ſit circulus infinitus non mouetur corpus infinitum; ſenſus autem Ariſtotelis; ita deſcriptione quadam geometrica apertior erit, ſit corpus, quod circulo moueatur cuiuſuis figuræ, ponamus autem recti lineę (nam ſi fuerit figuræ circularis conſpicua de ſe eſt conſequentia Ariſtotelis). ſit ergo corpus quadrilaterum A B C D. quod moueatur circulo ſuper centro, atque à puncto E. centro motus ducatur ad remotiorem angulum lineæ E D. deſignabit ſa-

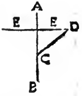

cor-

nè corpus ſuo motu circulum D X M. cuius ſemidiameter erit E D quid ſi ergo circulus D X M. non ſit infinitus, & ſemidiameter E D. erit finita, qua cæteræ omnes E A. E B. E C. cum ſint, vel minores, vel non maiores erunt omnes finitæ; adeoque corpus finitum. Præterea, & aliter cum quadrilaterum A B C D. contineatur à circulo X D M. finito (ſemediameter enim eius finita) erit quoque A B C D. finitum. Aſſumptum autem probatur ab Ariſtotele, quoniam nullum cuius eſt finis ſcilicet quod fine, & termino aliquo coercetur eſt infinitum ſicuti non datur pedale finitum; omnis figura habet fines, & terminos. Nempè definitur figura, quæ vno, vel pluribus terminis continetur. Ergo nulla figura, ideoque, neque circulus, neque ſphæra eſt infinita.

Quinta probatio eiuſdem Lemmatis, tex. 40.

Supponit probatio hęc huiuſmodi deſcriptionem. ſit centrum motus infiniti C. perque ipſum ducatur infinita hinc inde linea A B. & ad A B. extra centrum C. ducatur perpendicularis infinita. E E. poſtea ducatur linea. C D. infinita verſus D. nunquam ergo linea. C D. pertranſibit lineam E E. ſiue vt Ariſtoteles dicit nunquam linea C D. abſoluetur à linea E E. eo quod linea E E. ſit infinita. ergo motus circularis corporis infiniti non abſoluetur tempore infinito, vt ſit ſumma rationis. Si corpus infinitum moueretur circulo linea infinita pertranſiret aliquam lineam tempore finito; ſed linea infinita non poteſt abſoluere finitam lineam tempore finito. ergo corpus infinitum non mouetur circulo connexum ex deſcriptione patet.

Sexta Demonſtratio eiuſdem Lemmatis tex. 41.

Si corpus infinitum circulo. moueretur infinitum percurreretur tempore finito; ſed hoc eſſe nequit. Ergo corpus infinitum non mouetur circulo. Connexum probatur mente concipiẽdo ſpatium illud immotum in quo corpus, quod mouetur volui reputatur: dico autem reputatur, nam ſecundum Ariſtotelem non datur ſpatium eiuſmodi ni fortè dicamus ſubeſſe ſpatium, hoc poteſtate eo modo, quem ego expoſui in libro de loco ad Ariſtotelis mentem Auerroes aliter; ſed nihil ad rem præſentem.

Secundum Lemma. Nullum corpus, quod recto motu mouetur eſt infinitum: Probat Ariſtoteles hoc Lemma à tex. 43. vſque ad 53. primo de cęlo.

Tertium Lemma. Non ſunt corpora ſimplicia ſpecie infinita. Probat Ariſtoteles eod. lib. tex. 57.

Quartum Lemma. Non ſunt corpora ſimplicia eorumue partes infinitæ numero. Probat Ariſtoteles tex. 59. eod. lib.

Annotatio. Diſtuli ego vero trium horum Lemmatum rationes ne nimia ſuſpenſione Legentium animi ſecundum comicum enicarentur; ſubiiungam ergo rationem integram quam ex eiuſmodi Lemmatibus conſtituitur. Prima, quæ eſt ad concluſionem principalem probandam [nempe infinitum actu corpus non dari] eatum quæ in primo libro de cęlo adducuntur. Concluſio principalis repetita. Corpus actu infinitum non datur.

Prima ratio, integratur ex textibus 56. 57. 58. 59. Prima etiam quam in libro primo de cælo, at ſexta ad ductarum. Proponitur vero primo loco ab Ariſtotele text. 34.

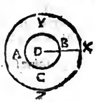
Nullum corpus ſimplex, aut compoſitum eſt infinitum actu, omne corpus, aut ſimplex, aut compoſitum: vocat Ariſtoteles, ſimilare, & diſſimilare. Ergo nullum corpus eſt infinitum. Minorem ſupponit, eſtque prima ſuppoſitio. Maiorem, quoad primam partem ex duobus partes Lemmatibus iuncta ſecunda ſuppoſitione probata eſt, atque confirmata. Etenim nullum corpus, quod circulo mouetur, aut recto motu eſt infinitum ex Lemmatibus, omne corpus ſimplex, aut circulo mouetur, aut motu recto, ex ſuppoſitione ſecunda. Ergo nullum corpus ſimplex eſt infinitum. Quoad ſecundam partem inde conſtat, quoniam omne corpus compoſitum infinitum, vel conſtat ex infinitis mole elementis, vel ex finitis omnibus mole, ſed infinitis ſpecie, vel ex finitis mole, & ſpecie, ſed infinitis numero; ſed nullum corpus compoſitum ex infinitis conſtat mole elementis, quoniam hæc non dantur ex proxima demonſtratione, neque ex finitis mole infinitis ſpecie, aut infinitis numero, ex duobus vltimis Lēmatib. Ergo nullū corpus cōpoſitū eſt infinitum. Ita ego expono Ariſtotelem; ſcio in locis ijſdem per me adductis aliam tribui mentem Ariſtoteli, & potiſſimum à D. Th. attamē certè in hanc rationem mecum conueniant neceſſe eſt, niſi vt ab Ariſtotele expreſſam tamen vt ſubindicatam, & potiſſimum tex. 34. verumqui diligenter Ariſtotelis progreſſum expenderit. reputo eum facile in meam omnino expoſitionem venturum. Interim modo ſuppoſitiones, & Lemmata, duo prima, quæ quiſque in Ariſtotele agnoſcit expendamus.

Examen prima, ſecunda, & tertiæ rationis pro primo Lemmate.

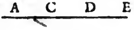
Suppoſitiones primo expendamus tranſibimus deinde ad Lemmata. Secunda ergo ſuppoſitio non eſt admodum certa, neque ab Ariſtotele certis, adeo rationibus confirmata includit enim aliam; omne nempè corpus moueri; ſaltem omne corpus ſimplex, quæ propoſitio, eiuſque confirmatio plures inſtantias patitur, vt in hoc ipſo Theoremate [omne corpus naturale mouetur] eiuſque examine exponam, vnde illis admiſſis corruit fundamentum primum rationis, huius Ariſtotelis; ſed tranſeamus ad duo priora Lemmata, eorumque rationes. Primum Lemma negatur à Gregorio Ariminenſi, qui & rationibus pro eo inſtat, inſtat verò præcipuè principio illi. Infinitum pertranſiri non poteſt, diſtinguit itaque propoſitionem duplicemque illi ſenſum tribuit, alium verum; alium vt ipſe reputat falſum. Eſt ſenſus verus. Non pertranſiri adeo infinitum, vt aliqua pars corporis pertranſeuntis ſe ſe infinitis partibus accomodet ſpatij ſubiecti, quarum altera primo, altera deinceps pertranſeatur, alius ſenſus eſt, vt quæuis pars corporis pertranſeuntis ſe ſe finitis partibus ſpatij accommodet, non infinitis. Verum quæcunque pars ſumatur corporis pertranſeuntis, quæ quotcunque partibus ſe ſe accommodet ſpatij, quod conficitur, eſſe aliā adhuc partem, quę pluribus ſpatij eiuſdem partibus ſe ſe accommodet; & ita in infinitum procedi, neque vnquam ſumi poſſe partem, qua non alia adhuc plures pertranſeat partes ſemper tamen finitas. Primo ergo modo infinitum pertranſiri non poteſt. Secundo modo poteſt: & rationes Ariſtotelis 6. phiſic. adductę primum ſenſum refellunt non ſecundum: hæc Gregorius tradit, qui proinde arbitratur non

poſſe

poſſe ſumi duo puncta, quæ infinitè à ſe mutuo diſtent, & à centro, quoniam daretur linea infinita vtrinque terminata. Sed Gregorius hac in re ſe ipſum meo iudicio implicat, in præſenti enim diſputatione non de infinito in vniuerſum; ſed de infinito actu, vt ab infinito poteſtate differt, & diſtinguitur, diſputatur; at infinitum actu ſignificat integram ipſius, & actu reperiri (vt ita dicam) infinitatem. accretio enim, & accretio illa, nunquam ſiſtitur, at-attamen nunquam ad infinitatem peruenit; ad infinitum poteſtate pertinet, ex Ariſtotelis ipſius acceptione, c ius ſenſus in ſententia ipſius diſcutienda neceſſario retinendus eſt: hoc itaque præmiſſo, cum Gregorius dicit non dari in eo mo tu partem, quæ ſe ſe accomoder, aptetque partibus ſpatij ſucceſſiuè infinitis, ſed omnes accommodari finitis; verum quauis data parte, aliam adhuc eſſe, quæ ſe ſe accomoder pluribus verbis infinitum actu ponit, ſed re ipſa tollit, atque infinitum poteſtate ſuſ ponit; quod adhuc apertius declarat, cũ in Themate linearum ex cẽtro infinitarum: ita illas ponit infinitas, vt diſtantia quæuis inter ipſas ſit finita; ſemper tamen illa poſſit alia ſubinde maior accipi, & à centro remotior finita tamen ſemper verum ſi nulla eſt actu infinita diſtantia inter ductas à centro lineas, duæ etiam illæ lineæ non ſunt actu infinitæ, nam duæ illæ lineæ actu infinitæ diſtantiam etiam inter ſe infinitam neceſſario, & actu continent, quare per contrapoſitionem, ſi non eſt vlla eiuſmodi diſtantia actu infinita, neque etiam lineæ à centro ductæ erunt infinitæ actu: apertè ergo colligimus Gregorij ſententiam dum verbis infinitum actu prætendit re ipſa infinitum poteſtate ſubijcit: Vnde cum inſtat Ariſtoteli infinitum actu tollenti, ponentique infinitum poteſtate, idem quod Ariſtoteles, cui inſtat ſentit, & re niſi verbis docet; ſed ego aliter propoſitioni inſtarem duplici ex capite; ex infirmitate rationis, qua Ariſtoteles probat 6. phiſic. infinitum non poſſe pertranſiri, quæ procedit, vt videbimus in motu recto tantum non etiam in circulari, & præterea ex conſideratione motus circularis, cuius ea eſt conditio, vt ſi corpus aliquod eſſe infinitum videretur futurum, vt pari tempore, quo finitum exiſtens ſuum abſolueret orbem, eodem infinitum exiſtens abſolueret ſuum. A ſecundò itaque capite exordiens eſto circulus A B C. cuius centrum D. ſuperque eo ponatur verticirculum ducatur deinde linea D B. atque vſquequo libeat protrahatur in X. centrum eſt quo tempore punctum B. abſoluit circulum B A C. eodem abſolutum iri X Y Z. à puncto X. quoniam verò circumferentia X Y Z. ad circumferentiam A B C. eandẽ habet proportionem quam ſemidiameter DX. ad DB. quantò maior eſt DX. ipſa DB. tantò amplius mouebitur punctum X. quam punctum B. & in quantamcumque amplitudinem protrahatur D X. idem ſemper erit, quare ſi protrahatur eſt in infinitum punctum ipſius, quod infinite aberit à centro D. infinitum motum abſoluet: hæc itaque eſt natura circularis motus. Quod ſi quis obijciat à nulla potentia, tum corpus motum iri ſi D X. fuerit in infinitum protracta; iam ex pura conſideratione motus tranſimus ad circumſtantiam potentiæ; at hæc ipſa ſi ponatur infinita, vt multi Philoſophi etiam in Ariſtotelis Schola ſentiunt eandem habebit ad corpus infinitum mouendum proportionem, quam potentia finita ad corpus finitum habet. Iam ad ſecundum caput inſtantiarum tranſeamus; expendamus ſcilicet rationes, quibus

vtitur Ariſtoteles in 6. phiſ. ad probandam propoſitionem aſſumptam. Infinitum pertranſiri non poteſt. Philoſophus ergo tex. 60. & ſequentibus, has concluſiones veluti nexu quodam à ſe ſubinde pendentes demonſtrat. Prima concluſio eſt. In tempore infinito non poteſt pertranſiri magnitudo finita. Secunda in tempore finito non poteſt eſſe motus per magnitudinem infinitam. Tertia finita magnitudo non poteſt pertranſire infinitam magnitudinem tempore finito. Quarta infinitum non pertranſibit finitam magnitudinem tempore infinito. Quinta infinitum non pertranſibit magnitudinem infinitam infinito tempore. Singulæ hæ concluſiones, vt probentur, quatenus tamen ad rem noſtram facit modo conſideremus. Prima concluſio in hunc modum oſtenditur, ſi finita magnitudo infinito tempore pertranſiretur idest per finitam magnitudinem eſſet infinito tempore motus non repetitus, (ita enim poteſt eſſe, quod patet in motu circulari) ſed ſemel. Eſto illa finita magnitudo A B. quę diuidatur in quatuor æquales partes A C. C D. D E. E B. motus per partem A C.

tempore abſoluetur finito, quoniam motus per totam ſit tempore infinito, at pars minori tempore abſoluitur, quam totum. Tempus verò, quod minus eſt infinito eſt finitum, [hoc ſupponit Ariſtoteles] vel ergo per reliquas partes æquè veloci motu fertur mobile, & quadruplo temporis eius, quo fertur per A C. mobile tota, A B. abſoluitur, at tempus finitum quater ſumptum (ſicut etiam quouis finito numero ſumptum) eſt finitum, ergo tempus, quo tota A B. abſoluitur eſt finitum, non vt prius ponebatur infinitum, quod ſi non æquè velociter per omnes illas partes mobile feratur, adhuc tamen quoniam finito tempore ob adductam rationem ſingulas partes mobile percurrit, eſt ex quatuor finitis temporibus, quantacunque illa fuerint, finitum reſultat non infinitum: ergo hoc etiam modo tempore finito ſpatium, finitum pertranſiri patet; erit verò ſumma rationis. Omne tempus, quod ex finitis temporibus finities ſumptis componitur eſt finitum: at tempus, quo quæuis finita magnitudo à quouis mobili pertranſitur ex finitis temporibus finities ſumptis componitur. Ergo tempus quo quæuis finita magnitudo à quouis mobili pertranſitur eſt finitum. Minor probatur, quoniam ſecta finita ea magnitudine in quotcunque partes actu (erunt autem finitæ ſemper) ſingulæ illæ partes finito tempore abſoluuntur à mobili.

Examen ſecundæ rationis.

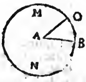
In Examine ſecundæ rationis earum, quæ ex 3. phyſic. adducuntur ad hanc eandem concluſionem non dari infinitum; ſed tota hæc demonſtratio illi ſuppoſitioni innititur: quicquid ſumitur minus aliquo infinito eſſe finitum. Ego vero iam inſtiti huic propoſitioni ſupra: demonſtraui cum infinitum ſit diuiſibile ex Ariſtotele ipſo tex. 35. 3. phyſ. Eſt enim quantum ſi daretur illud actu, ſanè diuideretur diuiſibile enim eſſet: diuideretur verò (ſi daretur inquam) in partes infinitas non finitas. ſi enim in partes finitas diuideretur, ex finitis reſultaret finitum non infinitum; nempè ſi dimidium infiniti, vel ſextans, vel triens, vel quadrans ſit finitum ex finito bis ſumpto, vel ter, vel quater, vel ſexies finitum reſultat, non infitum. Eſſet ergo pars quæque infinita, at pars omnis minor eſt toto ergo infinitum erit minus infinito, infinita nempè pars minor erit toto infinito contra ſuppoſitionem Ariſtotelis, ex hac ratione conſtat ne ſi infinitū ſi daretur diuiſum iri in partes infinitas; ſed in par-

tes

tes diuiſibiles, atque ita ſemper adhuc in infinitas, nam ponatur poſt quamcunque diuiſionem,& ſubdiuiſionem in partes diuidi finitas nempè poſt centeſimam, vel milleſimam, vel centies milleſimam ſubdiuiſionem ex partibus ſemper finitis,finities ſumptis reſultabit finitum.

Secunda Concluſio. In tempore finito non poteſt pertranſiri ſpatium infinitum. Sit tempus finitum quodcunque eiuſque ſumatur, quæuis pars ex.gr. quarta in ea parte motus erit per ſpatium finitum non infinitum. Minus enim ſpatij temporis, quam in toto tempore pertranſitur, at ſpatium minus, quam infinitum eſt finitum ex hypoteſi,idemque erit de ſingulis reliquis tribus temporis partibus; ſiue æqualis, & vniformis ſit per omnes partes motus,ſiue inæqualis, & irregularis. Semper enim motus per ſingulas eas partes erit finiti temporis. Ergo quod in toto eo tempore pertranſitur erit finitum non infinitum,ex finitis enim quatuor partibus ſpatij per quas fit motus in omnibus dati temporis partibus reſultat finitum ſpatium, quod toto eo tempore abſoluetur, non infinitum.

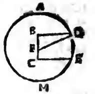
Examen. Hæc demonſtratio innititur ipſa quoque principio iam reiecto. Non eſſe quidpiam minus infinito infinitum: idcirco qui contra Ariſtotelem hac in re ſentiunt.dicent in quauis accepta temporis parte infinitum ſpatium abſolui, non finitum: idque ſatis probabiliter; in circulari tamen motu multo probabilius. Eſto linea infinita A B. quæ ſuper centro A. deſcribat circulum motus infinitum. BMN. ſumaturq; eius quęuis minima pars BO. ducaturq; recta. AO. erit ipſa infinita, ſemidiameter enim infiniti circuli eſt infinita. Si enim finita ſemidiameter eſt circulus neceſſario finitus, ex demonſtratis per Archimedem in lib. de dimenſ. circuli: ergo & diſtantia arcuſque B O. infinitus ex demonſtratis ſupra ad hanc eandem rationem Ariſtotelis,

idemque erit ſi particula adhuc, vel minima ipſius B O. ſumatur erit,nempè & ipſa infinita; quocirca quæuis pars temporis accipiatur eius,quo totus circulus B M N. à mobili abſoluitur, ea quoque temporis parte infinitus arcus, percurretur, & nunquam finitus: & ideo hac ratione nunquam poterimus aſſignare motus infiniti partes ratione ſpatij finitas. Alia tamen ratione finitas partes aſſignare licebit. Etenim puncta omnia lineæ A B. quæcunque finitè ſolum à centro A. diſtant, deſignant circulos finitos; motumque finitum non infinitum abſoluunt, at ex hac partium finitate nihil roboris ſumit progreſſus Ariſtotelis,& ita ſoluta ſit prima ratio. Sed cum ſecunda quoque, & tertia ratio eidem hypoteſi innitantur non poſſe infinitum pertranſiri: & ſecunda id addat non poſſe pertranſiri infinitum tempore finito inſtantia adducta ambabus his etiam obſiſtit potiſſimum quoniam inſtando amplexi ſumus nedum propoſitionem, quæ negat infinitum poſſe pertranſiri; ſed & quæ negat infinitum poſſe pertranſiri tempore finito.

Examen quartæ Rationis pro primo Lemmate.

Erat quarta ratio ſi corpus infinitum circulo moueatur erit aliquis circulus infinitus; ſed non eſt circulus infinitus; ergo nullum corpus infinitum circulo mouetur. Gregorius Ariminenſis inſtat conſequentiæ, & inſtantiæ eius ratio eſt, quoniam poteſt etiam corpus non circulare moueri circulari motu: Eſto corpus quadrilaterum B C E D. quod circa punctum F. veluti circa centrum motu voluatur deſcribetur [illegible] E A B. Cuius ſemper

ſemidiameter linea F D N. ergo; vt poteſt eſſe circularis motus, abſque vllo circulo corpus enim eſt recti lineum, non circulare; ſed habitur hac in re Gregorius, & Ariſtotelis ſenſum vir alioquin acutiſſimus non percepit: non enim Ariſtoteles intelligit circulum corporis, ſed circulum illum imaginarium, quem in præſentia deſcripſimus E A M. quique ab eo corporis moti puncto deſcribitur, à centro plurimum diſtat: vt modo à puncto. D. hic ergo circulus. ſi ſemidiameter motus ſit infinita (in præſentia ſcilicet F D.) eſt infinitus, ſi verò finita, finitus: at nihil terminatum infinitum, atque hoc pacto ſubingreditur ratio Ariſtotelis. Connexo ergo rationis huius nullo modo, verò inſtare poſſumus ſi enim corpus infinitum circulo feratur, circulum deſcribet proculdubio infinitum. reſtat ergo vt conſideretur aſſumptum, quod quidem non videtur mihi, abſque diſtinctione verum Contineri enim & terminari duplici modo contingit ſcilicet ratione formę, & ratione magnitudinis, & has duas terminandi rationes eſſe formaliter diſtinctas, & diuerſas ex hac conſideratione meo iudicio colligitur: ſunto plures circuli, & inęquales, verbi gratia, hic pedalis ille, dipedalis tertius tripedalis. Singuli eiuſmodi circuli à peripheria terminantur, tum ratione figuræ, ab ipſa enim peripheria circularem formam aſſequuntur ad circulariſque figuræ ſpeciem rediguuntur) tum ratione magnitudinis. primus enim circulus ab eadem peripheria intra pedalis magnitudinis limites cogitur. Secundus intra bipedalis. Tertius intra tripedalis. Verum hæ duas terminationes in eo differunt, quod prior ad eandem eſt ſpeciem in omnibus circulis, circulus enim illi omnes ſunt, at circulus eſt ſpecies figuræ ſpecialiſſima: at ſecunda terminatio ad ſpecies eſt diuerſas, nam ma magnitudo pedalis eſt diuerſas ſpecies, magnitudinis à bipedali, & bipedalis à tripedali: ergo teminatio ad figuram formaliter differt à terminatione ad magnitudinem cum illa in eadem ſpecie perſeueret, hæc tranſeat in diuerſas. Dico ſecundo terminationem quæ in definitione figuræ continetur cum dicitur figura eſt, quæ vno, vel pluribus terminis continetur eſſe terminationem ratione figuræ, non ratione magnitudinis, ſecus autem circulus non eſſet ſpecies ſpecialiſſima figurę; ſed infinitas ſub ſe ſpecies contineret ſicuti infinitos intra ſuam ſpeciem habet terminos magnitudinis: concludit ergo ratio circulum infinitum eſſe terminatum terminatione figurę, ac ſpeciei eſt enim in ſpecie figurę circularis, non recti lineæ, non autem concludit eſſe terminatum terminatione magnitudinis, qui terminus repugnat infinito. Quòd ſi dicatur ad terminum figuræ ſe qui magnitudinis terminum, id quidem verum eſt in magnitudine finita, attamen cum altera terminatio in alterius terminationes ratione non continetur, & terminus magnitudinis conueniat magnitndini finitæ, iam ac determinatæ. figura, vt abſtrahit à finita, & infinita recipiat terminationem primam, & abſtrahet à ſecunda, quæ à finita figura, iam ſuſcipietur, & reicetetur ab infinita, ſi in rerum natura reperiretur. interim autem ab ea reijcitur, vt mente concipitur.

Examen quintæ, & ſextæ Rationis.

Quintæ, & ſextæ rationis examen, idem quod prioribus tribus accomodatur eidem enim innituntur hypotheſi infinitum non pertranſitur

Lemma ſecundum. Iam Lemmata repetamus, quæ ad præcedentem rationem

tionẽ pertinebant a me vero ad confuſionem euitandam fuerunt in poſteriorem hunc locum reiecta. Secundum ergo Lemma erat. Nullum corpus recto motu mobile eſt infinitum tex. 44. primo de cælo.

Ratio prima tex. 44. lib. eodem.

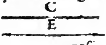
Quorumcunq; corporum loca determinata ſunt, & ipſa ſunt finita. Sed corporum omnium quæ recto motu mouentur, loca determinata ſunt. Ergo corpora omnia, quæ recto motu mouentur ſunt infinita. Maiorem ſupponit Ariſtoteles minorem per has hypotheſes deducit. Suppoſitio prima quod deorſum fertur, ad medium fertur, quod ſurſum à medio. ex principio huius libri primi de cælo ſupponit, adeoq; ſupponit, vt voces in præſentia, vt & plerumq; commutet pro eo quod eſt moueri ſurſum dicat moueri à medio pro eo quod eſt moueri deorſum, dicat moueri ad medium ſuppoſit o ſecunda contrarias eſſe lationes, quæ, ſurſum, & quæ deorſum. Tertia contrarias lationes ad loca contraria eſſe. Ex his duabus ſuppoſitionibus ſequitur. Locum ſurſum loco deorſum contrarium eſſe. Quarta ſuppoſitio ſi alterum contrariorum determinatum ſit, & alterum determinatum eſſe. Quinta medium determinatum eſſe. hoc non ſimpliciter ſupponit, ſed probat, probatio vero eſt quoniam ſi grauia vndecunque ferantur nõ tranſeunt vltra medium, ex his poſtremo deducit duo; primum eſt locum ſurſum eſſe determinatum. Ratio vero ſi alterum contrariorum eſt determinatum eſt alterum determinatum eſt locus deorſum eſt determinatus ergo contrarius ei locus ſcilicet locus ſurſum eſt determinatus. Secundum quod deducit eſt tex. 45. Ly loca ſurſum, & deorſum ſunt definita, & locus inter hæc interiectus definitus eſt. Ratio autem quoniam. niſi locus inter locũ ſurſum, & deorſum interiectus eſſet definitus, motus infinitus eſſet: ſupponitur enim corpus graue quandoq; in loco Superiore poſitum deorſum ferri, & corpus leue contra ſurſum, ſed motus infinitus non eſt, vt iam ſe oſtendiſſe dicit ergo locus inter locum ſurſum, & deorſum eſt definitus. Hoc ergo modo loca omnia corporum recto motu mobilium eſſe definita, ac determinata colligit Ariſtoteles quæ erat minor ſyllogiſmi neceſſarij.

Secunda ratio pro eodem lemmate tex 46.

Si corpora recto motu mobilia infinita eſſent, vel aliquod eorum eſſet infinitum, infinita grauitas eſſet, vel infinita leuitas, ſed non infinita grauitas, neq; leuitas ergo nullum corpus recto motu mobile eſt infinitum. Probat connexum tex. 47. 48. 49. 50.

Ratio itaq; tex. 47. Niſi infiniti corporis infinita ſit grauitas æqualis erit grauitas finiti, & infiniti corporis, quin etiam maior grauitas finiti corporis quam infiniti conuincetur, & præterea inæqualium magnitudinum eadem eſſet grauitas. Sed nihil horum eſſe poteſt ergo infiniti corporis infinita eſſe grauitas, & quod de grauitate dicitur idẽ eſt de leuitate dicẽdũ. Aſſumptũ ſupponitur probatur autem connexum deſcriptione quadam expoſitioneque quaſi geometrica ſit corpus infinitum A B. eiuſq; finita grauitas ex aduerſarij poſitione ſit C. ſumatur in infinita magnitudine AB. quæuis finita B D. eius grauitas ſit (E) erit ergo grauitas E vt grauitas partis minor grauitate C. vt grauitate totius minoris enim corporis (ſcil. & eiuſdem ſpeciei) minor eſt grauitas ponatur ergo E. metiri C. quoties lubeat toties ſumatur finita DB. (nam

poſ-

& ex infinita A B. quantamcunque lubeat finitam ſumere poſſumus (ſitque ea B F. ergo erit, vt E. grauitas ad C. ita D B. magnitudo ad magnitudinem finitam ſumptam B F. & quoniam proportionales videntur grauitates magnitudinibus, vt ſcilicet duplæ magnitndinis (eiuſdem nempè naturæ dupla ſit grauitas, & dimidiæ, dimidia; & trip'æ, & tripla) vt ergo eſt E. grauitas magnitudinis. D B. ita C. erit grauitas finitæ magnitudinis B F. at ponebatur eadem C. grauitas infinitæ magnitudinis A B. ergo infinitæ magnitudinis A B. & finitæ G B. eadem erit grauitas, quod erat primum abſurdum. Quod ſi ſumatur in eadem infinita magnitudine A B. magnitudo B G. maior magnitudine B F. erit grauitas B G. magnitudinis maior grauitate ipſius B F. nempè grauitate C. quæ eſt infiniti corporis grauitas, quare grauitas finiti corporis maior conuinceretur grauitate corporis infiniti, quod erat ſecundum abſurdum. Et quoniam oſtenditur eadem grauitas infinitæ magnitudinis A B. & finitæ F B. inæquales verò ſunt infinita, & finita magnitudo, id circo inæqualium magnitudinum æqualis eademque grauitas eſſet, quod erat tertium abſurdum.

Supplementum confirmationis huius connexi. tex. 48.

Quoniam ratio ſuppoſuerat grauitatem. C. infiniti corporis menſurari à grauitate, E, ſumptæ partis D B. non eſt verò id neceſſarium: poteſt enim, & incommenſurabilis eſſe, idcirco ſupplet rationem etiam cum E. & C. fuerint incommenſurabiles; incommenſurabilia verò dicuntur, quorum nulla eſt communis menſura, quod in numeris non conting t, quos ſaltem vnitas communiter metitur; at in magnitudinibus contingit, vtique veluti docet Euclides in 10. elem. prop. 2. Et ſunt exempli gratia lineæ incommenſurabiles latus cuiuſuis quadrati, quod ponamus pedum duorum, & diameter eiuſdem quadrati, quæ erit radix. 8. hoc enim nomine nuncupatur, neque poteſt aliter numeris, vel integro, vel cum fractionibus exactè exprimi. Licet verò l'nea duorum pedum incommenſurabilis. ſit longitudine lineæ rad. octo ped. attamen cum ſit rad. octo ſit minor aliquantulo quam linea 3. ped. certum eſt lineam duorum pedum bis ſumptam exced. ped. octo : hoc etiam modo in præſentia procedit Ariſtoteles eſſe inquit E. incommenſurabilis grauitati, C. faciamus tamen eandem ter, vel quater, vel millies ſumptam, & demum quouis al'o numero finito ſuperare. C. hoc enim incommenſurabilibus qu'buſuis magnitudinis, modo finita fuerunt neceſſarium eſt: toties ergo ſumpta. E. excedet ipſam. C. vnde, & toties ſumpta pars. B C. producet magnitudinem finitam cuius grauitas maior erit grauitate. C. atque ita procedet connexum.

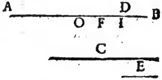
Supplementum ſecundum, tex. 49.

Adhuc tamen oſtendit poſſe nos per commenſurabiles grauitates, & magnitudines procedere in eodem connexo probando: ſi deductionem eius ex diuiſione grauitatis inchoauerimus: nempè diuidamus prius grauitatem. C. in quotlibeat partes, vel quartas, vel centeſimas: deinceps vero in infinito corpore A B. deſignemus partem eius: cui pars ſumpta grauitatis. C. Reſpondeat, deinde verò in qua proportione eſt E. ad C. in eadem. faciamus partem corporis A B. deſignatam ad portionem eiuſdem corporis A B. quæ ſane portio erit finita, atque ita reſpondebit grauitas. C. quocirca grauitas infiniti corporis eadem erit finiti, atque ita connexum procedet per commenſurabiles grauitates, ac magnitudines.

Sup-

Supplementum tertium tex. 50.

Proceſſit in hac connexi deductione nu uſque Ariſtoteles quaſi corpus, quod hic ſupponitur fuerit vniformis grauitatis proindeque ſimilaris naturæ in præſen ia declarat ſimilare ne, an diſſimile corpus ſuppoſuerimus, nihil tamen ad demonſtrationem referre: vt verò clarior Ariſtotelis, hac in re mens depræhendatur, repetamus proximam, tex. 49. deductionem eamque cum deſcriptione, & expoſitione; ſit rurſus infinitum corpus A B. finita eius grauitas, C. ſumamus verò quamlibet partem ipſius, C. ſcilicet quartam quæ ſit. E. atque deſignemus in A B. partem B D. cuius grauitas ſit æqualis grauitati. E. quod ſi A B. eſſet ſimilare corpus, atque vniformis grauitatis pars æqualis ipſi DB eſſet eiuſdem grauitatis, cuius BD. & idcirco ſi ſecaretur, ex A B. corpore infinito portio, quæ quater contineret. BD. haberet grauitatem æqualem ipſi. C. at quoniam non eſt neceſſe corpus A B. eſſe in omnibus partibus vniformis grauitatis, idcirco demonſtrat in præſentia Ariſtoteles, idem concludi etiam ſi corpus diſſimilare fue-

,, rit, & difformis omnino grauitatis, quoniam ſemper inquit eſt aſſumere
,, æque grauia corpora ipſi. B D. ab infinito quantauis, aut auferendo, aut
,, addendo.,, Senſus verò Ariſtotelis eſt ſi pars ex reliquo AD. æqualis ipſi B D. magnitudine ponamus D F. non ſit illi æqui grauior, vel grauior ſane erit, vel minus grauis ſi grauior auferamus ex D F. partem æque grauem ipſi D B. v. gr. D I. ſi fuerit, minus grauis addatur ei tantum reliqui A F. vt efficiatur æque grauis ipſi B D. ſit exempli gratia, (DO.) ſiue ergo D I. ſiue D O. fuerit æque grauis ipſi D B. procedamus accipiendo partem aliam æque grauem ſiue minor, ſiue maior fuerit ea parte præcedente: quoniam enim infinitum eſt, quod ſupereſt, atque ita procedamus, quouſque partes numero æquales acceperimus illis in quot C. diſtribuitur æquales ipſi E. demũ enim concludemus; Totum id quod ex A B. hoc modo aſſumpſerimus eſſe finitum, & eſſe æquè graue infinito A B. eius enim grauitas erit grauitas C. quocirca, &c.

Aſſumptum ſecundæ Rationis pro eodem Lemmata eſt verò aſſumptum.

Non datur infinita grauitas, quod idem intelligendum eſt de infinita leuitate.

Præmittit ſuppoſitiones, tex. 51.

Prima ſuppoſitio. Si finita grauitas per tantum ſpatium in tanto tempore mouetur grauitas, quæ eſt tanta, & amplius ſcilicet grauitas maior tantundem ſpatij in minori tempore tranſibit: nempè ſi pondus duarum librarum actitudinem decem pedum motu deorſum abſoluat. Pondus quatuor librarum eandem actitudinem minori tempore pertranſibit.

Secunda ſuppoſitio. Proportio quam obtinet grauitas ad grauitatem eandem, ſed contra habent tempora motuum: verbi gratia, ſi grauitas A. ſit dupla grauitatis B. tempus quo A. motum abſoluit eſt dimidium temporis, quo B. idem ſpatium pertranſit.

Tertia ſuppoſitio. Finita grauitas lineam quamuis finitam finito tempore pertranſit.

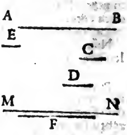
Ratio tex. 51. Si grauitas quæpiam infinita eſſet, ſequeretur eam mouerí

ſequi

ſimul, & non moueri, ſed nihil poteſt ſimul moueri, & non moueri contradictio enim vera eſſe non poteſt. Ergo grauitas infinita non datur. Connexum probatur ab Ariſtotele etenim moueretur infinita grauitas ex prima ſuppoſitione. Si enim grauitas tanta, & amplius mouetur, atque in tempore finito: infinita grauitas cum qualibet finita comparata eſt tanta, & amplius ergo infinita grauitas mouetur peridem ſpatium per quod finita quęuis mouetur, atque in minori tempore. Sequeretur verò non moueri ex ſecunda ſuppoſitione cum enim eſt motus quam proportionem habet tempus motus ad tempus motus eam contra habere debet grauitas ad grauitatem. At infinita exiſtente grauitate non eſt eiuſmodi conuerſa proportio. Ergo infinita exiſtente grauitate non eſt motus. Connexum ex ſecunda ſuppoſitione patet. Aſſumptum probat tacitè ſupponendo, omnem motum quantumuis exiguum in tempore aliquo fieri. ſuppenit ſecundo, ſed verbis nedum mente: tempus quoduis ad tempus proportionem aliquam habere, idque confirmat, quoniam non datur minimum tempus, ſed quouis exiguo tempore tempus minus datur, ex his rem deducit. Tempus cuiuſuis motus ad tempus alterius proportionem aliquam habet, at infinita grauitas ad finitam grauitatem nullam habet proportionem: ergo infinita exiſtente grauitate, non eſt inter grauitates, & motuum tempora conuerſa proportio.

Supplementum Rationis, tex. 53.

Dixerat non dari minimum tempus quaſi huic ſuppoſitioni inniteretur ratio adducta: at in præſentia oſtendit etiam ſi minimum tempus dare concederetur adhuc tamen motum eſſe non poſſe. Secus enim inæquali tempore per æquale ſpatium mouerentur finita, & infinita grauitas, quod eſſe non poteſt; ad quam conſequentiam intelligendam, eiuſque percipiendam deductionem animaduertendum eſt, ſi tempus minimum poneretur in eadem ipſum ratione ad tempus fore, in quo eſt vnitas ad numerum; nam & vnitas eſt minima pars, at indiuidua numeri: quemadmodum, ergo vnitas ad quemuis maximum numerum proportionem certam obtinet: nempe ad numerum centenarium centeſimam eſt ſcilicet eius centeſima pars; ita minimum tempus ad quoduis finitum tempus aliquam proportionem habebit hoc ita accepto: iam infinita grauitas A B. tranſeat finitum ſpatium C. in minimo tempore E. at quæuis alia finita grauitas D. tranſeat. C. in quocũque finito tempore ex tertia enim ſuppoſitione finita grauitas, finitam quamuis lineam finito tempore tranſit: ſit ergo tempus F. quo D. pertranſit C. & quoniam E. ad F. aliquam proportionem habet, ſecundam propotionem E. ad F. faciamus D. grauitatem ad grauitatem. M N. ex ſecunda ſuppoſitione, quem motum abſoluit D. in tempore F. eundem conficiet grauitas MN. in tẽpore ergo DE. vero in tempore. F tranſibat. C E. & M N. in tempore. E. tranſibit eandem. C. ſed & A B. eandem C. tranſibat in E. ergo in eodem tempore finita D. & infinita grauitas A B. eandem lineam C. tranſibit, quod connexum erat demonſtrandum.

Annotatio eodem tex. 53. Notat vero Ariſtoteles, eodem tex. 53. hoc quod demonſtratum eſt modo in eodem tempore per æquale ſpatium motum iri grauitatem finitam, atque infinitam ſequuturum eſſe nedum ſi tempus minimum

nimum ponamus,ſed etiam ſi in quantouis tempore finito(atque tum multo magis) ponamus infinitam grauitatem moueri.

Examen.

Examen primæ rationis. Primæ rationis examen contrahetur à me ad propoſitiones huic ferè loco peculiares;nam quæ ſuis locis ſunt,vel expenſæ,vel expendendæ poterunt in illis locis ſi cui id curæ erit videri. Prima ergo, & ſecunda propoſitio in tractatione de loco conſiderentur, vbi vtraque expenditur. Tertia itidem expendetur interim tamen occaſione eius, quod deducit ex duabus poſterioribus Ariſtoteles, quo in ſenſu probabilius admittendæ ſint eſt aperiendum. Cum ergo Ariſtoteles in 10.metaphyſic.definierit contrarietatem eſſe perfectam differentiam, & ſecundum eam definitionem in omnibus generibus potiſſimumque genere ſubſtantiæ contrarietatem collocauerit, coacti ſunt peripatetici diſtinguere contrarietatem, aliqui in metaphiſicam, & phiſicam: aliqui in perfectam, & imperfectam; quidam inter perfectam, & imperfectam, quam & communem vocant, quendam gradum interiecere contrarietas; ergo omnibus numeris abſoluta tres conditiones aggregat, nempè maximam diſtantiam formarum ſub eodem genere. Secunda eiuſmodi formas ſucceſſione,quadam aquiri, nec in indiuiſibili ipſas conſiſtere, neque momento temporis in ſubiectum induci. Tertia eaſdem formas in ſe mutuo agere. Contrarietas imperfecta, & communis ſola prima conditione contenta eſt: media vero contrarietas duas prioris requirit,poſtrema caret.Loco,& loci differentijs mediam contrarietatem nonnulli tribuunt:nemo certè ſane iudicij. Tertiam conditionem mutuæ actionis tribuit, niſi ex accidenti, & per aliud. Ego vero id ipſum dico in Ariſtotelis via omnino ſentiendum cum enim locus deorſum ſit ad centrum vniuerſi locus ſurſum ſit ad concauum Lunæ, quo tendit ignis,qui eſt ſupremus elementorum;certè concauum ignis nullam in centrum terræ actionem destructiuam intendit immo perficit potius influxu,& lumine. Suſceptis ergo ſuppoſitionibus Ariſtotelis (de quarum tamen neceſſitate alibi agemus)non vlterius loci ſurſum, & deorſum contrarietatem tribuere poſſumus, quam vt duas priores conditiones continet, vel certè, vt tertiam excludit: in hoc ergo ſenſu ad ſummum vera erit tertia ſuppoſitio, & in hoc ſenſu verum erit,quod deducitur locum ſurſum,loco deorſum contrarium eſſe, ſed in hoc eodem non amplius neceſſaria videtur, ac vera quarta ſuppoſitio, nempè ſi alterum contrariorum finitum, & alterum finitum eſſe. de contrarietate quidem actiua, & paſſiua admittenda videtur; nam ſi eſſet infinita caliditas abſumeret, ac deſtrueret omnem frigiditatem, & idem eſſet de cæteris contrarijs abſolutis, & ſecundam contrarietatis rationem perfectis quam rationem adduxit, eique potiſſimum innixus eſt Ariſtoteles 3. phiſ. in diſputatione contra infinitum: at in contrarijs imperfectis tertiamque illam conditionem excludentibus non militat amplius ratio, non enim alterum poteſt deſtruere alterum ſi iam agendi ratio ab eis abiungitur, & præterea in contrarijs eiuſmodi nonnullæ inſtantiæ ſunt in propatulo aduerſus propoſitionem Ariſtotelis in numero enim vnitas, & maximus numerus oppununtur, vel ſaltem binatius, vt dicit paucum numerum opponitur maximo numero, vt dicit multum, & exceſſum ex Ariſtotele ipſo lib. 10. diuin. tex. 20. Et definitio contrarietatis, idem concludit: nam ſi contraria ſunt, quæ maximè diſtant in eodem genere certè numerus minimus, vt binatius, & maximus pluri-

plurimum diſtant; verum tamen numerus ex parte paucitatis eſt definitus; at non ex parte contraria ſcilicet multitudinis, & exceſſus: quare non ſi alterum contrarium eſt determinatum (communiter ſumpta contrarietate) & alterum determinatum erit. Secunda inſtantia eſt ex magnitudine, quæ in peripatetica potiſſimum via ex amplitudinis parte eſt determinata, at ex parte paruitatis, exiguitatiſque determinata non eſt, cum in infinitum diuidi queat. ſatis ſit adduxiſſe in præſentia, at latius veritatem propoſitionis eiuſque qualitatem in tractatu de contrarietate in hac ipſa propoſitione conſiderabo: illuc reijcio lectores. Id verò adiungo principium hoc commune, vt potè, quod ex contrarietate deſumatur, at demonſtratio ex propoſitionibus communibus non eſt verè demonſtratio: ſed alibi vocatur ab Ariſtotele ſyllogiſmus communis alibi ſophiſticus, vt primo libro elench. cap. 10. vbi Ariſtoteles vocat ſyllogiſmum Briſonis, qui communibus vtebatur, ſophiſticum (ſuppoſitio). Medium ſcilicet eſſe determinatum, ſiue quod idem eſt locum deorſum eſſe determinatum maximam quæſtionem poſcit, quam in tractatu de loco habui, vbi quomodo id Ariſtoteli innotuerit, & per quę principia, illaque an aduerſus Democritum, & Epicurum cæteroſque contrarium ſentientes ſatis firma ſint, diſputaui: Eſt poſtremo aſſumptum rationis, quam ſubiungit ad probandam, loci inter ſurſum, & deorſum intericcti finitatem, quod quidem aſſumptum erat, non dari motum infinitum, id quc à ſe ſuperius demonſtratum proſtebatur Philoſophus. Ego tamen inſteti ſuperius in examine rationum contra infinitatem corporis circulo moti: probatio ergo ab Ariſtotele hic indicata continebatur illis propoſitionibus. In tempore infinito non poteſt pertranſiri magnitudo finita. In tempore finito non poteſt eſſe motus per magnitudinem infinitam: finita magnitudo non poteſt pertranſire infinitam magnitudinem tempore finito: Infinitum non pertranſibit finitam magnitudinem tempore infinito. Et aliæ duæ quæ ſequuntur, ex illis enim iunctis efficitur motum infinitum eſſe non poſſe: quia motus infinitus, vel eſt infinitus ratione ſpatij infiniti, quid pertranſitur, vel ratione temporis infiniti, quod in eo motus etiam ſi ſuper finitam magnitudinem, ponitur, at neutrum horum datur ex propoſitionibus illis. Ergo. verum iam nos ſupra inſtitimus propoſitionibus, ac propoſitionum demonſtrationibus, quocirca aſſumptum omni confirmatione ſpoliatum reſtat.

Examen ſecundæ Rationis.

In examine ſecundæ Rationis aſſumptum eſt ad examen reuocandum, nam connexum non poteſt, niſi cum aliqua pertinacia nimiæ ſubtilitatis, nota in dubitationem reuocari. At alicui fortè plana videbitur obiectio eo, quòd Plato non admittebat graue, & leue veluti diſtinctas in vniuerſo poteſtates, ſicuti neque ſurſum, & deorſum diſtincta agnoſcebat, vt in Timęo declarat, atque ſententiam refert, refutatque Ariſtoteles, quarto de cęlo tex. 4. Verum tamen neque in præſentia obſtaret ſententia Platonis etiam ſi reciperetur; ſiue enim ea propenſio ad ſuum locum corporis mobilis grauitas, ſiue leuitas vocetur, ſiue neutro appelletur nomine adhuc tamen ea ipſa propenſio in corpore infinito, infinita eſſe demonſtrabitur, quod ſatis eſt, Ariſtoteli, ſed illud fortè quiſpiam obijciet, non omnem motum rectum ex grauitate, pendere, vel leuitate, adeoque non omne recto motu mobile graue eſſe, vel leue, & inſtantia erit dicto animalibus, quæ incedentia

tia recta mouentur, neque tamen is motus eſt à leuitate grauitateue; ſed ab anima impellente, & neque grauiora animalia, neque leuiora velocius feruntur, aliqua enim videmus minoris molis, & ponderis velocius ferri, quam maiora veluti lepus: boue, aliqua contra maioris corporis velociora ſunt, minoribus veluti accipiter is potiſſimum, quẽ vulgo falconem vocamus, eſt velocior turdo, quare in animalibus, neq; ſimpliciter ex grauitate, neq; ſimpliciter ex leuitate; maior pendet velocitas, quòd ſi motus rectus in vniuerſum à leuitate, grauitateque, vt à principijs non pendet, non erit propoſitio per ſe nota omne recto motu mobile eſt graue, vel leue; nam ex ſubiecto non pendet per ſe prædicatum: & ſi in his inferioribus non inuenitur ſubiectum abſque prædicato, id erit ex accidenti, quòd ſcilicet omnia corpora hic exiſtentia grauia, vel leuia ſunt, verum ſi corpus aliquod à grauitate, leuitateque exemptum ponatur, poterit in eo eſſe motus rectus, abſque grauitate, leuitateue, ad cuius inſtantiæ confirmationem illud eſt ex primo poſter. analytic. repetendum propoſitiones per ſe eſſe quarum, vel prædicatum in ſubiecti definitione, vel ſubiectum in prædicati definitione includitur haſque neceſſarias eſſe cæteras omnes per accidens, & minimè neceſſarias. Satis ergo hæc inſtantia officiet connexo ſi propoſitionem neceſſariam minimè eſſe conuincet. Peripatetici ſanè inſtantiæ occurrent de motu ſimplici in præſentia eſſe propoſitiones Ariſtotelis, nam de motu corporis ſimplicis erat minor, Ariſtotelis ſupra in ratione principali (erat enim omne corpus ſimplex, aut recto motu mouetur, aut circulari) inſtantia verò eſt de motu corporis compoſiti. Præterea verò dicent non eſſe motum animalis, etiam ſi per rectam, verè motum, rectum; nam ex circularibus componitur; ſunt enim circulares motus, qui in tractu impulſuque membrorum animalis fiunt; quocirca contrahent conſequentiam, ac connexum illud hunc in modum: ſi corpora ſimplicia recto verè motu mobilia infinita eſſent infinita grauitas eſſet, vel &c. Sed num propoſitio ita contracta adhuc ſit per ſe, ſitque per ſe nota dubium eſſe poteſt, & illis potiſſimum, qui credunt cœlum non eſſe leue: attamen ſi per id quod fieri nequit, in loco ignis pars eius poneretur, illam motum iri recta in ſuum locũ: qui ita dicunt inſtant virtute, & implicitè connexo Ariſtotelis, nam erit corpus aliquod ſimplex quatenus habet ad ſuum locum, ſi inde remoueretur propenſionem recto motu mobile, neque tamen erit leue, aut graue; ſi hæc itaque recipiantur, vt obſtantia conſequentiæ profecto non erit eius veritas nota, quouſque omnes hæ propoſitiones, quæ in inſtantia adducebantur, non fuerint explicatę, & non fuerit earum contrarias, notas eſſe per ſe demonſtratum ſuis verò quæque locis conſiderentur.

Inſtantia, & examen aſſumpti.

Sed ad aſſumptum tranſeamus: primæ ſuppoſitioni, & ſecundæ, non ſatis fauet obſeruatio, & experientia. Ergo enim accepi duos lateres alterum vndecim librarum, alterum duarum, & ſemis, eoſque ex ſatis conſpicua altitudine demittendos curaui eodem temporis momento. Obſeruantes ergo iudicauerunt, vel ambos ſimul terram attigiſſe, vel quod potius credebant, minorem laterem priuſquam maior deſcendiſſe: attamen ex proportione quam in ſecunda ſuppoſitione ponit Ariſtoteles cum maior lapis primus terram attigit adhuc à terra duas, & amplius altitudinis partes debebat abeſſe later minor; ita vt ſatis conſpicua apparere debuiſſet inter eorum

motus differentia, maiorisque mobilis præceſſio: non poſſum itaque non reprehendere Auerroem, qui has Ariſtotelis ſuppoſitiones à ſenſu dicit deſumptas cum tamen ſenſus minimè illis faueat veluti ex adducta obſeruatione diximus, quocirca apparet, huic experientiæ minimè dediſſe operam Auerroem. Simplicius non dicit, vnde ipſe opinetur has ſuppoſitiones ab Ariſtotele deſumptas: attamen cum eas dicat tanquam dignitates hic accipi videtur, idem quod Auerroes ſentire nempè ex inductione eas deduci, vnde dignitates, & propoſitiones per ſe notæ deſumuntur. D. Thomas verò, vt demonſtrabiles propoſitiones agnoſcere videtur, etenim primam ſuppoſitionem ipſe hac ratione demonſtrat,, quoniam (inquit) quanto virtus motiua
„ eſt fortior, tanto motus eius eſt velocior, & ita pertranſit æquale ſpatium
„ in minori tempore, vt probatum eſt in 6. phiſic.,, hæc D. Thomas, quæ verba in hanc rationem reſoluuntur cum proſyllogiſmo. Omne mobile, velocius pertranſit æquale ſpatium in minori tempore; ſed omne id cuius maior eſt grauitas, eſt velocius mobile: ergo omne id, cuius maior eſt grauitas pertranſit æquale ſpatium in minori tempore. Maior ſupponitur 6. phiſic. tex. 23. quaſi ſit hæc ipſa velocioris definitio. Tranſire æquale ſpatium in minori tempore. Minor oſtenditur à D. Thoma; quoniam cuius virtus motiua eſt maior, ipſum eſt velocius: at cuius maior eſt grauitas eius virtus motiua maior eſt. Ergo cuius maior eſt grauitas ipſum eſt velocius; verum cum duplex ſit opinio de principio actiuo motus grauium, & leuium in Ariſtotelis Schola ſecundum vtramque ſententiam oboritur huic rationi inſtantia eius ſcilicet proſyllogiſmo; aliqui ergo ſentiunt grauia, & leuia non moueri ab intrinſeco principio actiuo, ſed in ſe ipſis tantum habere principium paſſiuum motus, quod vel eſt generans, vel id quod impedimentum remouetur, & in numero eorum, qui ita ſentiunt præcipuè eſt, D. Thomas; alij credunt moueri ab intrinſico actiuo principio grauia, & leuia, qui diſtinguunt (ſaltem qui ex ijs probabilius loquuntur) principium motus actiuum in illud, quod phyſicè mouet, & in illud quod per quandam emanationem impellit. Phyſice mouet manus lapidem dum impellit, vel expellit etenim, & duo ſunt ibi corpora ſe ſe tangentia, & eſt in actione mutua quædam reactio; ita ignis agit in lignum, & demum quoduis corpus naturale in aliud naturale corpus phyſicè agit, vel ſecundum tranſmutationem, vt alij vocant; at ſecundum emanationem ex forma hominis riſibilitas procedit, & demum quæuis proprietas conſequitur formam à qua pendet, ab eaque in id ſubiectum effluit, quod ab eo ipſa forma perficitur, hoc etiam modo ab interpoſitione terræ Lunæ obſcuratio procedit. his ita diſtinctis ſententijs ſecundum vtranque videtur minor proſyllogiſmi euidenti inſtantia patere. Secundum enim primam vera eſt ſolum de principio paſſiuo motus, at dicto principio paſſiuo motus, non eſt vera eiuſdem proſyllogiſmi maior: nempè cuius virtus motiua eſt maior, ipſum eſt velocius, ſed de actiua virtute motrice ſolum videtur præſeferre veritatem; validius ſiquidem bracchium longius, ac velocius proijcit ſaxum, quam bracchium minus validum, quod ſi paſſiuam potentiam conſideraremus, minus quidem reſiſtit violentiæ proijcientis lapis exiguus, quam magnus attamen lapillus minus proijcitur, quam lapis maior qui tamen non ſuperet vim motricem proijcientis: de principio ergo motus paſſiuo nullam veritatem ratio obtinet, verum neque de principio actiuo in vniuerſum non enim veritatem habet ſaltem conſpicuam de principio actiuo.

actiuo per emanationem. Cum de eiuſmodi principio multæ ſubijciantur inſtantiæ, nam & in maiore per extenſionem homine, non maior riſibilitas, ex ejus forma influit, neque in maiore equo, maior hinibilitas licet, hæc forma maiorem molem perficiet, ac informet; neque item maior caliditas habet minor mole ignis, quam maior, vtriuſque enim caliditas octo graduum eſt ſecundum peripateticos, quod idem de cæterorum elementorum principibus qualitatibus confitentur; ſed vt aliquantum hic digrediamur ab inſtituto noſtro dicet quiſpiam ſentimus apertè grauitatem maiorem magis prçmere ſi à quopiam ſuſtentetur, quam minorem, vt pondus omnino excellens, vel conterat, & opprimat nos, cum tamen minor grauitas nihil lædat nempè plumbum bilibre humero impoſitum facilè à nobis ſuſtinebitur, at plumbum centum millium librarum ſanè opprimeret & contereret, & idem de maiore minoreque portione terræ conſtat; quocirca magis graue maiorem ad motum deorſum propenſionem habere patet. verum prçſtat hanc dubitationem, & obiectionem ad pleniorem rei intelligentiam examinare: Dico ergo graue quoad motum deorſum duplici ratione referri vno modo actione phyſica, alio modo per emanationem. ſi conſideremus effluuium propenſionis ad motum ex forma grauis in ipſum graue, eſt id ſecundum emanationem, & hoc modo effluuium in imparibus, et mole grauibus eſt par ſicut dicebamus, hincque illud ſequeretur, ſi in vacuo grauia imparia ponerentur mouerentur, hæc ſanè cum æquali propenſione, & æqualiter ſolum enim ibi effluuium motus ex forma conſiderari poſſet, quod par, & æquale ſuppoſuimus: at ſi conſideremus idem graue ratione corporum ſubiectorum, verbi gratia, aeris, vel animalis, aut alterius cuiuſuis fulchri ſuſtinentis in huiuſmodi corpora agit phyſice, & hoc modo maius graue magis agit in ſubiecta, neque hoc tamen in vniuerſum adhuc eſt verum, nam alia corpora facilè diuiduntur, & diuiſim nempè pars quæuis abſque diuiſionem totius aperitur: aliud verò non niſi totum ſcinditur in corpore primis generis non omnino maius graue magis mouetur, verbi gratia, maius plumbum quam minus, nam licet maius plumbum de ſui natura in ſubiectum corpus magis agere poſſit, quam minus tamen cum minus contra plumbum minorem aeris portionem maius verò maiorem occupet. Compenſatur minor grauitas plumbi minoris in agendo ex minori aeris ſubiecti quantitate, quę premit, ac ſcinditminor .n. aeris quantitas minus et eſt reſiſtit ne diuidatur Ariſtoteles quarto de cęlo tex. vlt. atque hoc modo minor ſupra laterculus æque mouebatur deorſum, & in æquali tempore, atque laterculus maior; in corpore verò, quod per partes non diuiditur, vt ſunt animalium corpora magis ſanè patiuntur, hæc à maiori pondere, quam à minori, quoniam in æquali a ea pondera in totum animalis corpus agunt, totum enim corpus eius ad partem quamque à diuiſione defendendam conſpirat: hæc digrediendo diximus interim in ſummam, quæ diximus contrahendo. Minor proſyllogiſmi propoſitio nempe [Cuius virtus motiua eſt maior eius velocior eſt motus] patitur in leuibus, & grauibus inſtantiam tum ſecundum opinionem eorum, qui nolunt ea habere intrinſecum principium motus actiuum tum ſecundum eos, qui volunt. Modos inſtantiæ expoſuimus verum illud inſtantiam maximè confirmat, quod monſtrat obſeruatio, & experientia minorem ſcilicet lapidem æquali velocitate deſcendere, atque maiorem. Secunda inſtantia aduerſus eam tacitam ſuppoſitionem eſt nullum motum

 fieri

fieri in inſtanti, quod tamen inter peripateticos ipſos controuerſum videmus. Gregorius de Arimino ſentit non repugnare motum fieri in inſtanti lib. 2. de ſentent. diſtinct. 6. at omnes præter Alexandrum videntur concedere aliquas mutationes fieri in inſtanti, vt communem vocat ſententiam Auerroes 6. phyſic. comm. 32. at quæ rationes faciunt, vt poſſint aliquæ mutationes eſſe in inſtanti eædem etiam facere videntur, vt poſſint in aliquo trium prædicamentorum, in quibus propriè motus reponitur eſſe mutationes, ac motus in inſtanti, vt latè in tract. de loco concl. videre eſt. quòd ſi ergo detur motus in inſtanti, quam proportionem habebit infinita grauitas, ad finitam eandem contra habebit tempus motus inſtantanei, qui ſecundum Ariſtotelem conueniret grauitati infinitæ ad motum, in tempore finitæ grauitatis. Duo itaque lemmata rationis primæ, qua contra infinitum vtitur, in primo de cęlo Ariſtoteles explicata ſunt eorumque rationes conſideratæ, duo alia reſtant. Tertia, non ſunt corpora ſimplicia ſpecie infinita. Quarta, non ſunt corpora ſimplicia numero infinita: Quæ ob prolixitatem poſſumus ſeponere, & in alium locum reijcere, conſiderareque ea proprijs, ac peculiaribus locis infra vbi de infinitate ſpecie corporum: deque infinitate multitudine ſeorſum, poſt infinitatem molis agemus, & hucuſque ſatis ſit primam Ariſtotelis rationem ex primo libro de cęlo induxiſſe, ac expendiſſe interim verò ad reliquas accedamus.

Secunda Ratio principalis pro concluſione [*non datur infinitum.*]

Duabus propoſitionibus innititur, hæc ratio, altera ſuppoſitioni inſtar, quę ſumitur à ſenſu: omne corpus ſenſibile, aut agens eſt tantum, aut patiens, aut agens, & patiens. Secunda propoſitio. Corpus infinitum (ſi daretur) nec agere poſſet, nec pati. Primam ſupponit tex. 68. Secundam demonſtrat à tex. 64. vſque per totum 67. tota ergo ratio in hunc modum conſtituitur. Corpus infinitum neque agere poſſet, neque pati omne corpus ſenſibile, aut agit, aut patitur. Ergo nullum corpus ſenſibile infinitum. Maiorem probat totis textu 64. 65. 66. 67. verum probationem nos referemus infra de actione infiniti concluſione nona; quæ hæc ipſa erit (Infinitum non agit, neque patitur.) Minorem ſupponit, at quoniam potuiſſet, quis rationem concedere vniuerſam adhuc tamen inſtare Ariſtoteli, quaſi non in vniuerſum demonſtrauerit non dari corpus infinitum; ſed ſolum non dari corpus ſenſibile infinitum, eſſe forſan extra mundum corpus, aliquod non ſenſibile, ideo Ariſtoteles rationem ſupplet text. 69. demonſtrando omne corpus quodcunque, & quomodocunque ponatur extra cœlum ſenſibile eſſe; immo & ex vi rationis quodcunque ponitur intra mundum ſenſibile demonſtrat. *Supplementum rationis, tex. 69.*

Omne corpus, quod eſt in loco eſt ſenſibile: omne corpus etiam ſi intelligibile ponatur extra mundum, eſt in loco: omne corpus etiam ſi intelligibile ponatur extra mundum, eſt ſenſibile. Maior ſupponitur, hic ab Ariſtotele. Minor verò probatur, quoniam extra, & intra locum ſignificant: ſed ex vi rationis non minus probatur corpus extra mundum poſitum eſſe ſenſibile, quam corpus intra mundum; ſi enim extra, & intra locum ſignificant, pari ergo ratione, & quæ intra, & quæ extra mundum ſunt, in loco erunt, ideoque erunt ſenſibilia.

Annotatio. Non ignoro tamen aliter eum textum induci ab Auerroe, non enim concluſionem ipſe facit, omne corpus etiam ſi extra mundum pona-

tur.

tur, eſſe ſenſibile, ſed corpus extra mundum infinitum non dari: cui præterea ſubinfert aliam nempè extra cęlum nullum omnino corpus dari. Simplicius verò, non vt confirmationem præcedentis rationis, quod tamen ſentiebat Auerroes, ſed vt nouam rationem accipit, ac vniuerſaliorem. D.Th. cum Auerroe conuenit in reputando hanc rationem confirmationem eſſe, ſupplementumque præcedentis cum aliqua tamem diuerſitate incedit, ſed ne ab inſtituto meo longius digrediar, ego ſane intelligo duas concluſiones ab Auerroe memoratas, hic ab Ariſtotele poni, & deduci attamen, dico priorem ad abundatiorem doctrinam hic repeti poſteriorem vero pro corollario inferri attamen concluſionem hic primò, ac præcipuè intentam eſſe, quam ego poſui ſcilicet omne corpus vbicunque ponatur etiam ſi extra cęlum, eſſe ſenſibile; ex hac autem concluſione iam ſequitur in vi præcedentis demonſtrationis. Nullum corpus extra cęlum eſſe infinitum demonſtratum ſiquidem fuit nullum corpus ſenſibile eſſe infinitum. Præterea verò pro corollario vlterius ſequitur: nullum corpus, vel finitum eſſe extra cęlum: ſi enim quodcunque corpus ponatur extra cœlum in loco eſſe oſtenditur: at extra cęlum non eſt locus ergo, neque corpus vllum eſt extra cęlum: hic ergo eſt Ariſtotelis progreſſus verum ea ſolum pars à me inducitur, quæ ad ſupplendam ſuperiorem rationem pertinet, quam quoque partem Auerroes agnouit verba
„ verò eius ſunt „ videtur mihi, quod inducit hunc ſermonem poſt illam de-
„ monſtrationem, & fundauit illum ſuper duas propoſitiones, quarum altera
„ eſt, quòd omne corpus, quod eſt in loco eſt ſenſibile. Secunda, quòd corpus
„ quod eſt extra mundum eſt in loco: ergo corpus, quod eſt extra mundum
„ eſt ſenſibile „ hæc Auerroes. reſtat, iam vt ad examen tranſeamus.

Examen. Propoſitionis maioris examen illuc reijciemus, quo etiam probationem eius dixi nos dilaturos. Minor itidem, vel ad libros de anima ſpectat, ſi formaliter ſumatur, vel ad diſputationem de rebus naturalibus, ſi realiter ſumatur, atque concomitanter: interim tamen id vniuerſum monere poſſumus, non accipi à peripateticis ſaltem omnibus minorem in ea communitate, in qua hic poni videtur, ſed reſtringunt cum adeſt agentis adæquati, & apti, itidemque patientis copia, & occaſio, quod ab Ariſtotele de ſumpſerunt 8.phyſ. tex. 8.& 9. inde ſentiunt aliqui non ignobiles ex peripateticis: ſi corpus aliquod corruptibile poneretur in vacuo nunquam illud interiturum, quoniam deeſſet agens, atque corrumpens, qua ſententia admiſſa facile Ariſtoteli inſtabimus. Agit ſane omne ſenſibile corpus, aut patitur modo adſit copia agentis, patientiſque; Quocirca & infinitum corpus si adeſſet agens contrarium ſufficientis virtutis pateretur, & ageret si patiens daretur, quod poſſet vim eius excipere, & quodammodo ſuſtinere, ac neutrum adeſt neque enim agens, neque patiens proportionatum infinito corpori daretur. At fortè hoc effugium ab Ariſtotele præcluditur, dum demonſtrat, neque infinitum poſſe in infinitum agere, tex. 66. videtur enim infinitum infinito proportionatum eſſe, niſi & aduerſarius hic illud obijciat non agere æquale, in æquale, ſed maius in minus, & validius in minus, validum, at violentiores inſtantiæ aduerſus ſupplementum rationis faciunt, tum contra maiorem, tum contra minorem propoſitionem, eiuſque comprobationem.

Omnia hic notata linea transferenda fuiſſe videntur ad diſputationem de loco.

» Propoſitio equidem [omne quod eſt in loco eſt ſenſibile.] Primò videtur
» habere Ariſtotelem alio in loco repugnantem 4. ſcilicet phyſ. tex. 76. vbi aper-
» tè corporis mathematico tribuit locum, & Auerroes comm. 77. eodem libro
» idem diſertis verbis docet, & primo de gen. comm. 44. vbi hæc habet „ Locus
» ergo inſeparabilis eſt à corporibus Mathematicis ſiue fuerint abſtracta, vt
» aliqui dicunt in Sermone, & in eſſe, ſiue fuerint abſtracta in Sermone tan-
» tum ., Zimara nititur repugnantiam conciliare in libro Sol. contrad. libro
» 4. phyſ. comm. 76. duplicemque ſolutionem affert quas ambas quiſque po-
» teſt penes illum legere, quoniam verò prima dimiſſa, ſecundæ adhæret, quæ
» ex Auerroe ſumitur, 4. phyſ. comm. 47. hanc conſideremus. eſt ergo. Locum
» conuenire Mathematicis ſecundum imaginationem non reipſa; at hæc ſolu-
» tio minimè conuenit tex. citato 76. Ariſtotelis 4. phyſ. ibi enim ex hoc ipſo,
» quòd locus Mathematicis conueniat deducit ſi vacuum poneretur abſurdum
» illud ſequuturum eſſe, quòd plures dimenſiones, ſimul eſſent adeoque ſe
» penetrarent, ſi ergo ſecundum interpretationem Zimaræ ſenſus eſſet Ari-
» ſtotelis in antecedente locum conuenire Mathematicis ſecundum imagina-
» tionem abſurdum etiam eodem modo conſequeretur, vt plures dimenſiones
» ſecundum imaginationem ſe penetrarent non verè, at quid hoc abſurdi? cum
» imaginatio montes aureos concipiat, infinitum ſpatium extra cęlum, & ple-
» raque falſa ad libitum confingat, ſi etiam penetrationem dimenſionum Stoi-
» cos imitata concipiat? ſi ergo deductio Ariſtotelis firma eſſe debet ſecun-
» dum rem, non ſecundum imaginationem loquitur; ſed auctoritatibus Phi-
» loſophi dimiſſis interim ad re natura deſcendamus nulla ſenſibilis qualitas ra-
» tio eſſe videtur, cur ſit in loco corpus. Primò id inductione quadam oſten-
» ditur non ergo ratio huius ſunt, calor frigus ſiccitas, humiditas, ſapor, odor,
» cæteroque qualitates ſecundæ, nam cœlum Lunæ, aut Solis, & demum
» cæteri orbes infra primum non eſſent in loco, ex Ariſtotelis ſententia, qui
» nullam eiuſmodi qualitatem cęlis tribuit, neque grauitas, & leuitas, nam
» cęlum neque graue, neque leue, at forſan lux. Verum terra non eſſet in
» loco, quæ minimè luminoſa eſt. Per inductionem ergo nulla qualitas ſenſi-
» bilis eſt ratio cur corpus in loco ſit, ſed fortè poteſtas mouendi ſecundum
» locum actiua, vel paſſiua erit ratio, cur res in loco ſit? hæc ſententia prima
» fronte probabilis apparet, atque hoc poſitio ratio conſtituendi rem in loco
» eſſet in ſecunda ſpecie qualitatis: tamen eſt falſa. Primò quidem quoniam
» moueri ad locum eſt effectus rationis eius quamobrem res eſt in loco: quo-
» niam enim terra in loco inferiori nata eſt, eſſe ideo deorſum mouetur, non
» autem quoniam deorſum mouetur, ideo nata eſt eſſe in loco inferiori. Locus
» enim cauſa finalis eſſe motus ad locum non contra. Secunda ratio, verò eſt
» quoniam vltima ſpæra mouetur ſecundum locum verèque eſt eo mo-
» tu mobilis non tamen eſt in loco, niſi ſecundum accidens ex doctrina Ariſto-
» telis, at faciamus hanc rationem non repugnare, quominus qualitas aliqua
» ſenſibilis non ſit ratio locandi, vel potius dixerim, locabilitatis rei videtur,
» tamen conuincere propoſitionem contrariam minimè eſſe per ſe notam, at
» ſi quis aggrediatur demonſtrationem ipſam attendamus. D. Thomas de-
» monſtrat, quoniam locus non quæritur, niſi propter motum non mouentur
» autem niſi corpora ſenſibilia, & naturalia, ergo, &c.

Sed

Sed demonſtratio patitur inſtantias iam expoſitas. tranſeamus ad minorem, quæ multo efficaciorem inſtantiam patitur. probatur enim quoniam extra, & intra ſignificant locum, at verò ex Ariſtotele ipſo facilè eſt deducere ab his differentijs ſignificari non ſemper locum realem, ſed quandoque imaginarium, & in hoc ipſo propoſito cum extra mundum dicimus: nam ſi extra ſuum locum ſignificat realem erit, ergo extra mundum locus realis, contra Ariſtotelem, vbique & in hoc ipſo tex. 69. vbi negat extra cęlum eſſe locum. Cum Ariſtoteles hucuſque rationes adduxerit contra infinitum ex principijs naturalibus modo quaſdam communes ſubiungit quas Logicas, ideo appellat. cum autem rationes communes ab Ariſtotele ipſo de numero demonſtrationũ tollantur non eſſet fortè, cur hic reſoluantur, & expendantur; ad abundatiorem tamen doctrinam, ſed breuiter vtrunque præſtabo.

Ratio tertia prima autem logicarum tex. 70.

Omne corpus aut circulo mouetur aut recto motu. Sed infinitum neq; circulo moueri poteſt, neq; motu recto hæc ē maior; ergo nullum corpus infinitũ. Maiorē probat quoad primā partē quoniā. Quod circulo non mouetur. habet mediũ quoniā circa mediũ mouetur, ſed infinitũ nō hēr mediũ ergo infinitũ circulo nō mouetur. Quoad ſecũdā partē probat quoniā. Si corpus infinitum recto motu moueretur duo eſſent loca infinita duo quidem alterum nempè ſecundum naturam in quod fertur, alterum præter naturam à quo fertur infinita vero quoniam tantus eſt locus quantum eſt corpus nempè locus eſt æqualis corpori infinitum vero ponitur corpus ergo infinitus locus.

Examen. Quod circulo mouetur habet medium non neceſſario in ſe, & ſuæ magnitudinis ſed ſat eſt ſi habeat extrinſecum, & à ſe alienum intra tamen corporis concauitate comprehenſum exemplo cæli ipſius quod mouetur circa centrum terræ non eſt autem illud in cæleſti corpore neque ideo cæleſtem magnitudinem mediam diuidit medium vero hoc modo non repugnaret corpori altera ex parte finito, & ex altera infinito veluti ſi cælum infinitum ex parte ſuperiore poneretur: haberet enim medium, et centrum citima ſaltem cauitatis præterea ſi vera ſunt quæ de Infiniti diuiſibilitate in infinita dixi poterimus etiam afferere infiniti dari alio modo medium, ſcilicet medium magnitudinis, vt ſit linea AC. ponatur vtrinque à puncto B. infinita ita enim in B. puncto bifaria ſecaretur. Sed ſatis in præſentia, ſit prior reſponſio. Supponit prærerea non dari duo loca infinita ſed ex ſuperius quoque habitis nihil id repugnare videtur: ſicuti enim infinitum in duo pluraq; infinita diuidi poſſe dicebamus ita locum infinitum in plura loca infinita quominus diuidatur nihil prohibet, & potiſſimum ſi loca hæc infinita ex altera parte finita ex altera infinita ponantur, ſed ſufficiens prorſus eſt prior ſolutio, & ob eam potiſſimum Ariſtoteles qua erat ingenij ſolertri rationem communem, & pene ſubdolam iudicauit, aſſeruitq;.

A　　　B　　　C

Ratio quart a, & ſecunda probabilium tex. 71.

Si corpus daretur infinitum, & moueretur motu recto ſiue volentia moueretur, ſiue natura duo eſſent corpora infinita. Sed non poſſunt eſſe duo infinita. Ergo non datur corpus infinitum quod moueatur ſcilicet motu recto. Connexum probatur ab Ariſtotele quoniam erit facultas mouendi infinita. Etenim facultas, quæ mouet corpus infinitum eſt infinita: at virtus, & facultas infinita conuenit tantum corpori infinito, vt demonſtrauit in

Digitized by Google

octauo phyſicorum quocirca erit mouens infinitum nedum virtute, ſed mole quoque erunt itaque duo infinita nempè, & corpus mouens, & corpus, quod mouetur. *Supplementum rationis tex. 72.*

Poſſet quidem aliquis concedere dari mouens, & motum in omni motu negare tamen ſemper mouens eſſe corpus diſtinctum à corpore moto, vt exemplo conſtat animalium, quæ à ſe ipſis mouentur, nempè à principio indito non à corpore aliquo ſeiuncto: ideo huic reſponſioni occurrens proximum roborat argumentum: nempè connexum contrahit, & confirmat etat connexum. ſi corpus aliquod infinitum motu recto moueatur ſunt duo infinita: quoniam verò ſi infinitum eiuſmodi corpus moueretur à ſe ipſo id falſum eſſet: at ſi moueatur non à ſe ipſo, ſed ab alio eſt verum. oſtendit, ergo non poſſe moueri à ſe ipſo infinitum corpus: ratio autem, quoniam ſi corpus infinitum moueretur à ſe ipſo, eſſet animal; ſed nullum eſt infinitum animal. Ergo corpus infinitum non mouetur à ſe ipſo. Conſequentia ſupponit; aſſumptum itidem; quomodo inquit poſſibile eſt infinitum eſſe animal, D. Th. „ verò probationem aſſumptum ſubiungit, quam ſumpſit à Simplicio „ non „ eſt, inquit poſſibile dare animal infinitum, quoniam omne animal habet de„ terminatam figuram, & determinatam proportionem partium ad totum „ hæc D. Thom. at Auerroes probat, quoniam omne animal ſentit, at omne ſentiens habet ſenſibilia ab extra, quæ ipſum ambiunt, hæc Auerroes.

Examen. Primò ſi hæc ratio tota concedatur non concludit in vniuerſum non dari infinitum, ſed non dari infinitum recto motu mobile; at mouebitur motu circulari, vel non mouebitur, vt poſtremo poſuit Copernicus de ſtellata, octauaque ſphæra; & hic rationis defectus ni fallor cauſa eſt quamobrem Ariſtoteles rationem hanc communem reputauit licet D. Thom. aliam rationem huius adducat ſicut, & in prima ratione, à quo ego diſſentio: verum & progreſſus ipſe per propoſitiones per ſe notas non eſt, neque neceſſarias: duæ vero propoſitiones potiſſimum huius nota non ſunt. Prima ſi mouetur à ſe ipſo eſt animal. Secunda ſi mouetur ab alio, mouetur à mouente quod eſt corpus. Prima inquam vt moueri à ſe ipſo dicit moueri à principio inſito, & contradiſtinguitur ab eo, quod mouetur ab alio eſt falſa: nam moueri hoc modo à ſe ipſo conuenit etiam elementis, & inanimatis corporibus, vt deorſum, vel ſurſus remoto impedimento feruntur nempe lapis, dum deorſum mouetur ſublato impedimento à ſe ipſo cadit, non à quopiam impellitur, vnde ſi infinito motus eiuſmodi infinitus tribueretur, qualis ab Epicuro tribuebatur, athomis ſemper in inani deſcendentibus moueretur infinitum à ſe ipſo, & non eſſet neceſſario animatum. Secunda, quoque conſequentia mouetur ab alio. Ergo à mouente corporeo non eſt ſi generatim conſideretur, vſquequaque certa; nam quid prohibet (dixerit aliquis) moueri infinitum ab anima, menteue ſubſiſtente: atque corpori illi adſiſtente, non autem ipſum perficiente, ac informante. erit is motus ab alio non tamen à corpore, quomodo etiam cęlum ab intelligentijs moueri ponitur, quòd ſi quiſpiam dicat non poteſt intelligentia mouere motu recto, ſed ſolum motu circulari reſtat, vt id demonſtretur interim propoſitio incerta de ſe reſtat, & in vniuerſum conſiderata. Tres ſequuntur rationes quas ex integro contra infinitum accipiunt, & interpretantur D. Thom. Auerroes, & Simplicius. Alexander autem in quatuor rationes diſtinguebat omnes, vt ipſe reputabat contra infiniti poſitionem principales: ſed ego non video, vt prima ratio contra

contra infinitum ſit. verum in vniuerſum eſt contra poſitionem Democriti & Leucippi, qui athomos ſolis figuris diſtinguebant, vnde omnia eſſent grauia, vel omnia leuia. At hæc ratio æque concludit ſi cæteris retentis vniuerſum finitum ponatur, atque ſi ponatur infinitum; ſed ſi inhærentes dictorum interpretum ſententijs rationes ex ipſorum expoſitione reſoluamus, quod modo dico, clarius percipiemus.

Ratio quinta, & tertia probabilium. tex. 73.

Si infinitum daretur non continuum, ſed vacuo inſerto diſtinctum, vt ponebant Democritus, & Leucippus, in partes figuris diuerſas, ſed natura eaſdē, omnia eſſent grauia, vel omnia eſſent leuia, probat hanc conſequentiam, quoniam quo vna gleba, & tota terra fertur, ſed neque omnia grauia, neque omnia leuia, verum aliqua grauia, aliqua leuia. Ergo non datur infinitum, &c.

Examen. Ratio hæc peccat captione non penes hoc; nam ſi tollamus ex antecedente connexi infinitatem, reliquis relictis, idem conſequetur penitus. nempè dicamus ſi vniuerſum non continuum eſſet, ſed vacuo inſerto diſtinctum in partes figuris diuerſis, natura eaſdem omnia æque eſſent grauia, vel omnia æque leuia: æque vera hoc modo eſt propoſitio, & æque ſequitur etiam ſi ly infinitum ſubtraxerimus, & ratio qua probatur pariter locum habet, nempè quo vna gleba, & tota terra fertur.

Sexta Ratio, & quarta probabilium. tex. 74.

Si infinitum eſſet, graueque, vel leue eſſet: daretur medium infiniti, aut extremum, ſed neque medium datur, neque extremum. Ergo non datur infinitum graue, aut leue. Aſſumptum non confirmatur ab Ariſtotele, ſed vt per ſe notum ponitur. Conſequentia probatur, quoniam 1. Ni daretur medium, aut extremum non daretur ſurſum, neque deorſum. 2. niſi verò ſurſum, & deorſum non daretur lationis locus. 3. Ni detur lationis locus non eſt motus. tacitè verò ſubintelligit. niſi ſit motus, & propenſio ad motum, non eſſe graue, & leue. Concipimus enim grauitatem, & leuitatem non niſi cum propenſione ad motum. Tertiam conſequentiam probat Ariſtoteles, quoniam omnis motus, aut ſecundum naturam eſt, aut præter naturam, at motus ſecundum naturam eſt ad locum proprium, & naturalem. Motus præter naturam eſt ad locum alienum, & præter naturalem.

Examen. Si ratio tota admittatur adhuc non deſtruit infinitum, ſed concludit ſolum non dari infinitum leue, vel graue, atqui ponerent infinitum, ponerent potiſſimum cęlum, quod neque graue, eſt neque leue: at ſi dicamus rationem eſſe ad hominem ſcilicet ad Democritum, & Leucippum, qui omnia pariter grauia ponebant, primum noſtra nihil interrerit, qui partes Democriti defendendas non ſuſcepimus. ſequaces verò Democriti illi illationi inſtabunt, niſi ſit medium non dari deorſum; nam locum deorſum ipſi infinitum concipiunt, & medium omnino deteſtantur, ſed hæc inſtantia in tract. de loco concl. conſideratur: præterea hęc ratio non excludit vacuum adeoque corpus mathematicum, quod immobile eſt, infinitum non excluderet, etiam corpus illud immobile Procli in quo naturam loci reponit, quod eſt immobile luminoſum, animatum, [ſed ſatis ſit prior inſtantia potiſſimum in ratione probabili.]

Septima Ratio, & quinta probabilium. tex. 75.

Si hæc ratio, vt contraria infinito, eique repugnans debet reſolui hunc ſolum

lum in modum explicari poſſe mihi videtur. Si daretur infinitum eo modo, quo ponit Democritus, & Leucippus quicquid eſt graue eſſet, vel quicquid eſt, leue eſſet. Sed neque omnia leuia, neque omnia grauia: verum aliqua leuia ſunt, & aliqua grauia. ergo non datur infinitum quomodo ponit Democritus, & Leucippus. Aſſumptum probat ſupponendo ex inductione locum, qui alicui eſt præter naturam eſſe alteri ſecundum naturam, & contra: nempè lapidem manere ſurſum vi, moueri verò deorſum natura contra ignem deorſum manere vi, natura ferri ſurſum: Si ergo aliqua mouentur natura deorſum, & aliqua ſurſum: ſunt etiam quædam grauia, & quædam leuia quare &c.

Examen. Ratio hæc ad hominem eſt non ad poſitionem: ſed neque ad hominem ſimpliciter concludere videtur ratio, etenim propoſitio illa locus, vbi aliquid preter naturam manet eſt ſecundum naturam alicui alij non poteſt ex inductione ſatis liqueſcere, nam cum lapis deorſum cadit ſecundum naturam ſanè moueri dicetur à Democritus, at cum aer ſurſum fertur, ſiue ignis non natura illuc moueri dicunt, ſed prætèter naturam, & per extruſionem grauiorum, quæ dum præueniunt in deſcenſu minus grauia illa quoque ſurſum extrudunt: ſicut in confluxu hominum ad anguſtum aliquem ingreſſum, qui allos præueniunt alios quoque repellunt. Hanc verò ſententiam inductio non poteſt redarguere, ſed ratione opus eſt, vt videmus factum ab Ariſtotele tex. 89. hoc eodem lib. vbi & hanc ſententiam refert, & eam non inductione, ſed ratione confutat, & hæc ratio eſt, cur dicat credibile eſſe ex inductione, non autem neceſſarium Ariſtoteles eo, quod ſcilicet inductio propoſitionem hanc non ſit potis neceſſario oſtendere, & apertè declarare. Ita explicat ſint, & reſolutæ rationes Ariſtotelis contra exiſtentiam infiniti actu. Modo opinionem contrariam eiuſque rationes adducamus, & examinemus.

Secunda Concluſio contraria.

Quæ eſt Democriti, Leucippi, & Epicuri: hi enim non minori ardore pro infinito pugnauerunt, atq; contra infinitum inuectus ſit Ariſtot. nunc opinio eorum philoſophorum, nec non & rationes, apud Lucretium lib. 1. habentur. Infinitum actu datur, ac exiſtit.

Ratio prima, libro primo Lucretij.

Omne finitum habet extra ſe aliquid. Vniuerſum non habet extra ſe aliquid. Ergo vniuerſum non eſt finitum, ſed eſt ſcilicet infinitum. Minorem probat, quoniam vniuerſum id eſt, quod omnia continet, nihil itaque extra ipſum: illud enim iam non contineretur ab vniuerſo. Maiorem probat eo, quod. Quicquid finitum eſt habet extremum. Quicquid habet extremum etiam aliquid vltra ſe, quod ipſum finit. Ergo quicquid finitum eſt, habet aliquid vltra ſe, quod ipſum finit. Tota hæc ratio his à Lucretio verſibus explicatur, quos ad leniendam quodammodo hanc diſputandi ſeueritatem, non inutile duxi adducere, lib. 1. de rerum naturæ.

Omne quod eſt igitur nulla regione viarum,
Finitum eſt, namque extremum debebat habere.
Extremum porro nullius poſſe videtur,
Eſſe niſi vltra ſit, quod finiat, vt videatur.
Quod non longius hac ſenſus natura ſequatur,
Nunc extra ſummam quoniam nihil eſſe fatendum eſt,
Non habet extremum, caret ergo fine, modoque.

Examen

Examen. Maiori, & iure merito inſtabit Ariſtoteles, ac proſyllogiſmo ad maiorem, hic enim rurſus mecum falſa nititur, nempe omne, quod habet extremum habere extra ſe, à quo finiatur. Si quidem finitur ſphæra ſacundum Ariſtotelem octaua, vel ſecundum Ptolemæum nona, vel ſecundam recentiores decima, vel ſecundum Theologos cælum empyreum extima ſuperficie. Quinnimo omne corpus terminatum ſecundum mathematicos à ſuperficie, vel ſuperficiebus, quibus obducitur terminatur. Eſſe verò præterea ab alio ambiente corpore conprehenſum non conuenit id in vniuersũ corpori terminato, vt terminato; ſed vt contento, & certè quam aſſumit. Lucretius propoſitionem nulla ratio demonſtrat; neq; ipſa per ſe eſt ſenſu cõſpicua, & quod dicit Lucretius ſenſu conſtar, quod corpus finitum ab alio ettineatur, eſt id verum de corporibus his inferioribus, non de ſupremis quorum finis ſenſui non ſubijcitur.

Secunda ratio. Lucretio ibidem, & ſimili ratione vtebantur Stoici probaturi vacuum eſſe extra mundum, quam ponit Simplicius. lib. 1. de cælo com. 96. ſecundum eius ſectionem.

Si vniuerſum ponatur finitum, & quis ad extremam vſq; ſuperficiem excuriſſe ponatur mente. Iacuitq; inde telum extra, vel procedet telum, & erit extra vniuerſum corpus, vel ſpatium ſaltem, per quod ferri telum poſſit. Vel non procedet, & aliquid reſiſtet erit ergo extra cælum corpus obſiſtens. Rurſus ergo ad extremum illius ſpatij, vel corporis procedentes quæremus idem de telo, & ita nuſquam poterimus conſiſtere quin aliquid, vel corporis ſit vltra, vel ſpatij. Hæc ſunt Lucretij.

Carmina. *Præterea ſi iam finitum conſtituatur*
Omne quod eſt ſpatium, ſi quis procurrat ad oras
Vltimus extremas, iaciatque volatile telum
Inualidis vtrum contortis viribus ire,
Quod fuerit miſſum maius, longèque volare,
An prohibere aliquid cenſes, obſtareque poſſe
Alterutrum fatearis enim, ſumaſque neceſſe eſt,
Quorum vtrumque tibi effugium præcludit, & omne
Cogit, vt exempta concedas fine patere;
Nam ſiuè eſt aliquid, quod prohibeatque, faciatque
Quo minus, quo miſſu ſi', veniat, finique licet ſe,
Siue foras fertur non eſt a fine profectum
Hoc pacto ſequar, atque oras, vbicumque locaris
Extremas quæram, quid telo denique fiet,
Fiet vti nuſquam poſſit conſiſtere finis,
Effregiumque fuga prolatet copia ſemper.

Vt ſumma rationis ſit omne id extra, quod & extra omnes illi circumpoſitos terminos ſemper eſt, vel ſpatium, vel corpus, infinitum eſt. Sed vniverſum huiuſmodi eſt ergo, &c.

Examen. Quidam adducunt hanc rationem; ſed inſolutam dimittunt niſi forte in ſolutione cuiuſdam antecedentis argumenti, & huius ſolutionem incluſerit. Eſſet verò ſolutio. Proceſſiorum ſanè ex ſuppoſitione telum, verum extra vniuerſum tum futurum, non vt in loco. Hæc ſolutio nihil reſiſteret argumento; nam niſi telum ſit extra mundum, vt in loco erit, vt in inani, atq; vti in ſpatio, & hoc concludetur eſſe infinitum. Ego itaq; aliter

ob-

motus differentia, maioriſque mobilis præceſſio: non poſſum itaque non reprehendere Auerroem, qui has Ariſtotelis ſuppoſitiones à ſenſu dicit deſumptas cum tamen ſenſus minimè illis faueat veluti ex adducta obſeruatione diximus, quocirca apparet, huic experientiæ minimè ded iſſe operam Auerroem. Simplicius non dicit, vnde ipſe opinetur has ſuppoſitiones ab Ariſtotele deſumptas: attamen cum eas dicat tanquam dignitates hic accipi videtur, idem quod Auerroes ſentire nempè ex inductione eas deduci, vnde dignitates, & propoſitiones per ſe notæ deſumuntur. D. Thomas verò, vt demonſtrabiles propoſitiones agnoſcere videtur, etenim primam ſuppoſitionem ipſe hac ratione demonſtrat, „ quoniam (inquit) quanto virtus motiua „ eſt fortior, tanto motus eius eſt velocior, & ita pertranſit æquale ſpatium „ in minori tempore, vt probatum eſt in 6. phiſic. „ hæc D. Thomas, quæ verba in hanc rationem reſoluuntur cum proſyllogiſmo. Omne mobile, velocius pertranſit æquale ſpatium in minori tempore; ſed omne id cuius maior eſt grauitas, eſt velocius mobile: ergo omne id, cuius maior eſt grauitas pertranſit æquale ſpatium in minori tempore. Maior ſupponitur 6. phiſic. tex. 23. quaſi ſit hæc ipſa velocioris definitio. Tranſire æquale ſpatium in minori tempore. Minor oſtenditur à D. Thoma; quoniam cuius virtus motiua eſt maior, ipſum eſt velocius: at cuius maior eſt grauitas eius virtus motiua maior eſt. Ergo cuius maior eſt grauitas ipſum eſt velocius; verum cum duplex ſit opinio de principio actiuo motus grauium, & leuium in Ariſtotelis Schola ſecundum vtramque ſententiam oboritur huic rationi inſtantia eius ſcilicet proſyllogiſmo; aliqui ergo ſentiunt grauia, & leuia non moueri ab intrinſeco principio actiuo, ſed in ſe ipſis tantum habere principium paſſiuum motus, quod vel eſt generans, vel id quod impedimentum remouetur, & in numero eorum, qui ita ſentiunt præcipuè eſt, D. Thomas; alij credunt moueri ab intrinſeco actiuo principio grauia, & leuia, qui diſtinguunt (ſaltem qui ex ijs probabilius loquuntur) principium motus actiuum in illud, quod phyſicè mouet, & in illud quod per quandam emanationem impellit. Phyſice mouet manus lapidem dum impellit, vel expellit etenim, & duo ſunt ibi corpora ſe ſe tangentia, & eſt in actione mutua quædam reactio; ita ignis agit in lignum, & demum quoduis corpus naturale in aliud naturale corpus phyſicè agit, vel ſecundum tranſmutationem, vt alij vocant; at ſecundum emanationem ex forma hominis riſibilitas procedit, & demum quæuis proprietas conſequitur formam à qua pendet, ab eaque in id ſubiectum effluit, quod ab eo ipſa forma perficitur, hoc etiam modo ab interpoſitione terræ Lunæ obſcuratio procedit. his ita diſtinctis ſententijs ſecundum vtranque videtur minor proſyllogiſmi euidenti inſtantia patere. Secundum enim primam vera eſt ſolum de principio paſſiuo motus, at dicto principio paſſiuo motus, non eſt vera eiuſdem proſyllogiſmi maior: nempè cuius virtus motiua eſt maior, ipſum eſt velocius, ſed de actiua virtute motrice ſolum videtur præſeferre veritatem; validius ſiquidem bracchium longius, ac velocius proijcit ſaxum, quam bracchium minus validum, quod ſi paſſiuam potentiam conſideraremus, minus quidem reſiſtit violentiæ proijcientis lapis exiguus, quam magnus attamen lapillus minus proijcitur, quam lapis maior qui tamen non ſuperet vim motricem proijcientis: de principio ergo motus paſſiuo nullam veritatem ratio obtinet, verum neque de principio actiuo in vniuerſum non enim veritatem habet ſaltem conſpicuam de principio

actiuo

actiuo per emanationem. Cum de eiuſmodi principio multæ ſubijciantur inſtantiæ, nam & in maiore per extenſionem homine, non maior riſibilitas, ex eius forma influit, neque in maiore equo, maior hinibilitas licet, hæc forma maiorem molem perficiet, ac informet; neque item maior caliditas habet minor mole ignis, quam maior, vtriuſque enim caliditas octo graduum eſt ſecundum peripateticos, quod idem de cæterorum elementorum principibus qualitatibus confitentur; ſed vt aliquantum hic digrediamur ab inſtituto noſtro dicet quiſpiam ſentimus aperte grauitatem maiorem magis premere ſi à quopiam ſuſtentetur, quam minorem, vt pondus omnino excellens, vel conterat, & opprimat nos, cum tamen minor grauitas nihil lædat nempè plumbum bilibre humero impoſitum facilè à nobis ſuſtinebitur, at plumbum centum millium librarum ſanè opprimeret & contereret, & idem de maiore minoreque portione terræ conſtat; quocirca magis graue maiorem ad motum deorſum propenſionem habere patet. verum pręſtat hanc dubitationem, & obiectionem ad pleniorem rei intelligentiam examinare: Dico ergo graue quoad motum deorſum duplici ratione referri vno modo actione phyſica, alio modo per emanationem. ſi conſideremus effluuium propenſionis ad motum ex forma grauis in ipſum graue, eſt id ſecundum emanationem, & hoc modo effluuium in imparibus, et mole grauibus eſt par ſicut dicebamus, hincque illud ſequeretur, ſi in vacuo grauia imparia ponerentur mouerentur, hæc ſanè cum æquali propenſione, & æqualiter ſolum enim ibi effluuium motus ex forma conſiderari poſſet, quod par, & æquale ſuppoſuimus: at ſi conſideremus idem graue ratione corporum ſubiectorum, verbi gratia, aeris, vel animalis, aut alterius cuiuſuis fulchri ſuſtinentis in huiuſmodi corpora agit phyſice, & hoc modo maius graue magis agit in ſubiecta, neque hoc tamen in vniuerſum adhuc eſt verum, nam alia corpora facilè diuiduntur, & diuiſim nempè pars quæuis abſque diuiſionem totius aperitur: aliud verò non niſi totum ſcinditur in corpore primis generis non omnino maius graue magis mouetur, verbi gratia, maius plumbum quam minus, nam licet maius plumbum de ſui natura in ſubiectum corpus magis agere poſſit, quam minus tamen cum minus contra plumbum minorem aeris portionem maius verò maiorem occupet. Compenſatur minor grauitas plumbi minoris in agendo ex minori aeris ſubiecti quantitate, qué premit, ac ſcindit; minor .n. aeris quantitas minus et eſt reſiſtit ne diuidatur Ariſtoteles quarto de cęlo tex. vlt. atque hoc modo minor ſupra laterculus æque mouebatur deorſum, & in æquali tempore, atque laterculus maior; in corpore verò, quod per partes non diuiditur, vt ſunt animalium corpora magis ſanè patiuntur, hæc à maiori pondere, quam à minori, quoniam in æqualia ea pondera in totum animalis corpus agunt; totum enim corpus eius ad partem quamque à diuiſione defendendam conſpirat: hæc digrediendo diximus interim in ſummam, quæ diximus contrahendo. Minor proſyllogiſmi propoſitio nempe [Cuius virtus motiua eſt maior eius velocior eſt motus] patitur in leuibus, & grauibus inſtantiam tum ſecundum opinionem eorum, qui nolunt ea habere intrinſecum principium motus actiuum tum ſecundum eos, qui volunt. Modos inſtantiæ expoſuimus verum illud inſtantiam maximè confirmat, quod monſtrat obſeruatio, & experientia minorem ſcilicet lapidem æquali velocitate deſcendere, atque maiorem. Secunda inſtantia aduerſus eam tacitam ſuppoſitionem eſt nullum motum

fieri in inſtanti, quod tamen inter peripateticos ipſos controuerſum videmus. Gregorius de Arimino ſentit non repugnare motum fieri in inſtanti lib.2. de ſentent.diſtinct. 6.at omnes præter Alexandrum videntur concedere aliquas mutationes fieri in inſtanti, vt communem vocat ſententiam Auerroes 6.phyſic.comm.32. at quæ rationes faciunt, vt poſſint aliquæ mutationes eſſe in inſtanti eædem etiam facere videntur, vt poſſint in aliquo trium prædicamentorum, in quibus propriè motus reponitur eſſe mutationes, ac motus in inſtanti, vt latè in tract. de loco concl. videre eſt. quòd ſi ergo detur motus in inſtanti, quam proportionem habebit infinita grauitas, ad finitam eandem contra habebit tempus motus inſtantanei, qui ſecundum Ariſtotelem conueniret grauitati infinitæ ad motum, in tempore finitæ grauitatis. Duo itaque lemmata rationis primæ, qua contra infinitum vtitur, in primo de cęlo Ariſtoteles explicata ſunt eorumque rationes conſideratæ, duo alia reſtant. Tertia, non ſunt corpora ſimplicia ſpecie infinita. Quarta, non ſunt corpora ſimplicia numero infinita: Quæ ob prolixitatem poſſumus ſeponere, & in alium locum reijcere, conſiderareque ea proprijs, ac peculiaribus locis infra vbi de infinitate ſpecie corporum: deque infinitate multitudine ſeorſum, poſt infinitatem molis agemus, & hucuſque ſatis ſit primam Ariſtotelis rationem ex primo libro de cęlo induxiſſe, ac expendiſſe interim verò ad reliquas accedamus.

Secunda Ratio principalis pro concluſione [*non datur infinitum.*]

Duabus propoſitionibus innititur, hæc ratio. altera ſuppoſitioni inſtar, quę ſumitur à ſenſu: omne corpus ſenſibile, aut agens eſt tantum, aut patiens, aut agens, & patiens. Secunda propoſitio. Corpus infinitum (ſi daretur) nec agere poſſet, nec pati. Primam ſupponit tex. 68. Secundam demonſtrat à tex. 64. vſque per totum 67. tota ergo ratio in hunc modum conſtituitur. Corpus infinitum neque agere poſſet, neque pati omne corpus ſenſibile, aut agit, aut patitur. Ergo nullum corpus ſenſibile infinitum. Maiorem probat totis textu 64. 65. 66. 67. verum probationem nos referemus infra de actione infiniti concluſione nona; quæ hæc ipſa erit (Infinitum non agit, neque patitur,) Minorem ſupponit, at quoniam potuiſſet, quis rationem concedere vniuerſam adhuc tamen inſtare Ariſtoteli, quaſi non in vniuerſum demonſtrauerit non dari corpus infinitum; ſed ſolum non dari corpus ſenſibile infinitum, eſſe forſan extra mundum corpus, aliquod non ſenſibile, ideo Ariſtoteles rationem ſupplet text. 69. demonſtrando omne corpus quodcunque, & quomodocunque ponatur extra cœlum ſenſibile eſſe; immo & ex vi rationis quodcunque ponitur intra mundum ſenſibile demonſtrat. *Supplementum rationis, tex. 69.*

Omne corpus, quod eſt in loco eſt ſenſibile: omne corpus etiam ſi intelligibile ponatur extra mundum, eſt in loco: omne corpus etiam ſi intelligibile ponatur extra mundum, eſt ſenſibile. Maior ſupponitur, hic ab Ariſtotele. Minor verò probatur, quoniam extra, & intra locum ſignificant: ſed ex vi rationis non minus probatur corpus extra mundum poſitum eſſe ſenſibile, quam corpus intra mundum; ſi enim extra, & intra locum ſignificant, pari ergo ratione, & quæ intra, & quæ extra mundum ſunt, in loco erunt, ideoque erunt ſenſibilia.

Annotatio. Non ignoro tamen aliter eum textum induci ab Auerroe, non enim concluſionem ipſe facit, omne corpus etiam ſi extra mundum pona-

tur, eſſe ſenſibile, ſed corpus extra mundum infinitum non dari: cui præterea ſubinfert aliam nempè extra cęlum nullum omnino corpus dari. Simplicius verò, non vt confirmationem præcedentis rationis, quod tamen ſentiebat Auerroes, ſed vt nouam rationem accipit, ac vniuerſaliorem. D.Th. cum Auerroe conuenit in reputando hanc rationem. confirmationem eſſe, ſupplementumque præcedentis cum aliqua tamem diuerſitate incedit, ſed ne ab inſtituto meo longius digrediat, ego ſane intelligo duas concluſiones ab Auerroe memoratas, hic ab Ariſtotele poni, & deduci attamen, dico priorem ad abundatiorem doctrinam hic repeti poſteriorem vero pro corollario inferri attamen concluſionem hic primò, ac præcipuè intentam eſſe, quam ego poſui ſcilicet omne corpus vbicunque ponatur etiam ſi extra cęlum, eſſe ſenſibile; ex hac autem concluſione iam ſequitur in vi præcedentis demonſtrationis. Nullum corpus extra cęlum eſſe infinitum demonſtratum ſiquidem fuit nullum corpus ſenſibile eſſe infinitum. Præterea. verò pro corollario vlterius ſequitur: nullum corpus, vel finitum eſſe extra cęlum: ſi enim quodcunque corpus ponatur extra cœlum in loco eſſe oſtenditur: at extra cęlum non eſt locus ergo, neque corpus vllum eſt extra cęlum: hic ergo eſt Ariſtotelis progreſſus verum ea ſolum pars à me inducitur, quæ ad ſupplendam ſuperiorem rationem pertinet, quam quoque partem Auerroes agnouit verba
» verò eius ſunt, » videtur mihi, quod inducit hunc ſermonem poſt illam de-
» monſtrationem, & fundauit illum ſuper duas propoſitiones, quarum altera
» eſt, quòd omne corpus, quod eſt in loco eſt ſenſibile. Secunda, quòd corpus
» quod eſt extra mundum eſt in loco: ergo corpus, quod eſt extra mundum
» eſt ſenſibile, » hæc Auerroes. reſtat, iam vt ad examen tranſeamus.

Examen. Propoſitionis maioris examen illuc reijciemus, quo etiam probationem eius dixi nos dilaturos. Minor itidem, vel ad libros de anima ſpectat, ſi formaliter ſumatur, vel ad diſputationem de rebus naturalibus, ſi realiter ſumatur, atque concomitanter: interim tamen id vniuerſum monere poſſumus, non accipi à peripateticis ſaltem omnibus minorem in ea communitate, in qua hic poni videtur, ſed reſtringunt cum adeſt agentis adæquati, & apti, itidemque patientis copia, & occaſio, quod ab Ariſtotele de ſumpſerunt 8. phyſ. tex. 8. & 9. inde ſentiunt aliqui non ignobiles ex peripateticis: ſi corpus aliquod corruptibile poneretur in vacuo nunquam illud interiturum, quoniam deeſſet agens, atque corrumpens, qua ſententia admiſſa facile Ariſtoteli inſtabimus. Agit ſane omne ſenſibile corpus, aut patitur modo adſit copia agentis, patientiſque; Quocirca & infinitum corpus ſi adeſſet agens contrarium ſufficientis virtutis pateretur, & ageret si patiens daretur, quod poſſet vim eius excipere, & quodammodo ſuſtinere, ac neutrum adeſt neque enim agens, neque patiens proportionatum infinito corpori daretur. At fortè hoc effugium ab Ariſtotele præcluditur, dum demonſtrat, neque infinitum poſſe in infinitum agere, tex. 66. videtur enim infinitum infinito proportionatum eſſe, niſi & aduerſarius hic illud obijciat non agere æquale, in æquale, ſed maius in minus, & validius in minus, validum, at violentiores inſtantiæ aduerſus ſupplementum rationis faciunt, tum contra maiorem, tum contra minorem propoſitionem, eiuſque comprobationem.

Omnia hic notata linea transferenda, viſſe videntur ad diſputationem de loco.

Propoſitio equidem [omne quod eſt in loco eſt ſenſibile.] Primò videtur habere Ariſtotelem alio in loco repugnantem. 4. ſcilicet phyſ. tex. 76. vbi apertè corporis mathematico tribuit locum, & Aueroes comm. 77. eodem libro idem diſertis verbis docet, & primo de gen. comm. 44. vbi hæc habet „ Locus ergo inſeparabilis eſt à corporibus Mathematicis ſiue fuerint abſtracta, vt aliqui dicunt in Sermone, & in eſſe, ſiue fuerint abſtracta in Sermone tantum. „ Zimara nititur repugnantiam conciliare in libro Sol. contrad. libro 4. phyſ. comm. 76. duplicemque ſolutionem affert quas ambas quiſque poteſt penes illum legere, quoniam verò prima dimiſſa, ſecundæ adhæret, quæ ex Auerroe ſumitur, 4. phyſ. comm. 47. hanc conſideremus. eſt ergo. Locum conuenire Mathematicis ſecundum imaginationem non reipſa; at hæc ſolutio minimè conuenit tex. citato 76. Ariſtotelis 4. phyſ. ibi enim ex hoc ipſo, quòd locus Mathematicis conueniat deducit ſi vacuum poneretur abſurdum illud ſequuturum eſſe, quòd plures dimenſiones, ſimul eſſent adeoque ſe penetrarent, ſi ergo ſecundum interpretationem Zimaræ ſenſus eſſet Ariſtotelis in antecedente locum conuenire Mathematicis ſecundum imaginationem abſurdum etiam eodem modo conſequeretur, vt plures dimenſiones ſecundum imaginationem ſe penetrarent non verè, at quid hoc abſurdi? cum imaginatio montes aureos concipiat, infinitum ſpatium extra cęlum, & pleraque falſa ad libitum confingat, ſi etiam penetrationem dimenſionum Stoicos imitata concipiat? ſi ergo deductio Ariſtotelis firma eſſe debet ſecundum rem, non ſecundum imaginationem loquitur; ſed auctoritatibus Philoſophi dimiſſis interim ad rem natura deſcendamus nulla ſenſibilis qualitas ratio eſſe videtur, cur ſit in loco corpus. Primò id inductione quadam oſtenditur non ergo ratio huius ſunt, calor frigus ſiccitas, humiditas, ſapor, odor, cæteroque qualitates ſecundæ, nam cœlum Lunæ, aut Solis, & demum cæteri orbes infra primum non eſſent in loco, ex Ariſtotelis ſententia, qui nullam eiuſmodi qualitatem cęlis tribuit, neque grauitas, & leuitas, nam cęlum neque graue, neque leue, at forſan lux. Verum terra non eſſet in loco, quæ minimè luminoſa eſt. Per inductionem ergo nulla qualitas ſenſibilis eſt ratio cur corpus in loco ſit, ſed fortè poteſtas mouendi ſecundum locum actiua, vel paſſiua erit ratio, cur res in loco ſit? hæc ſententia prima fronte probabilis apparet, atque hoc poſitio ratio conſtituendi rem in loco eſſet in ſecunda ſpecie qualitatis: tamen eſt falſa. Primò quidem quoniam moueri ad locum eſt effectus rationis eius quamobrem res eſt in loco: quoniam enim terra in loco inferiori nata eſt, eſſe ideo deorſum mouetur, non autem quoniam deorſum mouetur, ideo nata eſt eſſe in loco inferiori. Locus enim cauſa finalis eſſe motus ad locum non contra. Secunda ratio, verò eſt quoniam vltima ſpæra mouetur ſecundum locum verèque eſt eo motu mobilis non tamen eſt in loco, niſi ſecundum accidens ex doctrina Ariſtotelis, at faciamus hanc rationem non repugnare, quominus qualitas aliqua ſenſibilis non ſit ratio locandi, vel potius dixerim, locabilitatis rei videtur, tamen conuincere propoſitionem contrariam minimè eſſe per ſe notam, at ſi quis aggrediatur demonſtrationem ipſam attendamus. D. Thomas demonſtrat, quoniam locus non quæritur, niſi propter motum non mouentur autem niſi corpora ſenſibilia, & naturalia, ergo, &c.

Sed

Sed demonſtratio patitur inſtantias iam expoſitas. tranſeamus ad minorem, quæ multo efficaciorem inſtantiam patitur. probatur enim quoniam extra, & intra ſignificant locum, at verò ex Ariſtotele ipſo facilè eſt deducere ab his differentijs ſignificari non ſemper locum realem, ſed quandoque imaginarium, & in hoc ipſo propoſito cum extra mundum dicimus: nam ſi extra ſuum locum ſignificat realem erit, ergo extra mundum locus realis, contra Ariſtotelem, vbique & in hoc ipſo tex. 69. vbi negat extra cęlum eſſe locum. Cum Ariſtoteles hucuſque rationes adduxerit contra infinitum ex principijs naturalibus modo quaſdam communes ſubiungit quas Logicas, ideo appellat. cum autem rationes communes ab Ariſtotele ipſo de numero demonſtrationũ tollantur non eſſet fortè, cur hic reſoluantur, & expendantur; ad abundatiorem tamen doctrinam, ſed breuiter vtrunque præſtabo.

Ratio tertia prima autem logicarum tex. 70.

Omne corpus aut circulo mouetur aut recto motu. Sed infinitum neq; circulo moueri poteſt, neq; motu recto hæc ē maior; ergo nullum corpus infinitũ. Maiorē probat quoad primã partē quoniã. Quod circulo non mouetur. habet mediũ quoniã circa mediũ mouetur, ſed infinitũ nõhēt mediũ ergo infinitũ circulo nõ mouetur. Quoad ſecũdã partē probat quoniã. Si corpus infinitum recto motu moueretur duo eſſent loca infinita duo quidem alterum nempê ſecundum naturam in quod fertur, alterum præter naturam à quo fertur infinita vero quoniam tantus eſt locus quantum eſt corpus nempè locus eſt æqualis corpori infinitum vero ponitur corpus ergo infinitus locus.

Examen. Quod circulo mouetur habet medium non neceſſario in ſe, & ſuæ magnitudinis ſed ſat eſt ſi habeat extrinſecum, & à ſe alienum intra tamen corporis concauitate comprehenſum exemplo cæli ipſius quod mouetur circa centium terræ non eſt autem illud in cæleſti corpore neque ideo cæleſtem magnitudinem mediam diuidit medium vero hoc modo non repugnaret corpori altera ex parte finito, & ex altera infinito veluti ſi cælum infinitum ex parte ſuperiore poneretur: haberet enim medium, et centrum citima ſaltem cauitatis præterea ſi vera ſunt quæ de Infiniti diuiſibilitate in infinita dixi poterimus etiam aſſerere infiniti dari alio modo medium, ſcilicet medium magnitudinis, vt ſit linea AC. ponatur vtrinque à puncto B. infinita ita enim in B. puncto bifaria ſecaretur. Sed ſatis in præſentia, ſit prior reſponſio. Supponit præterea non dari duo loca infinita ſed ex ſuperius quoque habitis nihil id repugnare videtur: ſicuti enim infinitum in duo pluraq; infinita diuidi poſſe dicebamus ita locum infinitum in plura loca infinita quominus diuidatur nihil prohibet, & potiſſimum ſi loca hæc infinita ex altera parte finita ex altera infinita ponantur, ſed ſufficiens prorſus eſt prior ſolutio, & ob eam potiſſimum Ariſtoteles qua erat ingenij ſolertia rationem communem, & pene ſubdolam iudicauit, aſſeruitq;.

A B C

Ratio quarta, & ſecunda probabilium tex. 71.

Si corpus daretur infinitum, & moueretur motu recto ſiue volentia moueretur, ſiue natura duo eſſent corpora infinita. Sed non poſſunt eſſe duo infinita. Ergo non datur corpus infinitum quod moueatur ſcilicet motu recto. Connexum probatur ab Ariſtotele quoniam erit facultas mouendi infinita. Etenim facultas, quæ mouet corpus infinitum eſt infinita: at virtus, & facultas infinita conuenit tantum corpori infinito, vt demonſtrauit in octa-

Digitized by Google

octauo phyſicorum quocirca erit mouens infinitum nedum virtute, ſed mole quoque erunt itaque duo infinita nempè, & corpus mouens, & corpus, quod mouetur. *Supplementum hab. com. tex. 72.*

Poſſet quidem aliquis concedere dari mouens, & motum in omni motu negare tamen ſemper mouens eſſe corpus diſtinctum à corpore moto, vt exemplo conſtat animalium, quæ à ſe ipſis mouentur, nempè à principio indito non à corpore aliquo ſeiuncto: ideo huic reſponſioni occurrens proximum roborat argumentum: nempè connexum contrahit, & confirmat erat connexum. ſi corpus aliquod infinitum motu recto moueatur ſunt duo infinita: quoniam verò ſi infinitum eiuſmodi corpus moueretur à ſe ipſo id falſum eſſet: at ſi moueatur non à ſe ipſo, ſed ab alio eſt verum. oſtendit, ergo non poſſe moueri à ſe ipſo infinitum corpus: ratio autem, quoniam ſi corpus infinitum moueretur à ſe ipſo, eſſet animal; ſed nullum eſt infinitum animal. Ergo corpus infinitum non mouetur à ſe ipſo. Conſequentia ſupponit; aſſumptum itidem; quomodo inquit poſſibile eſt infinitum eſſe animal, D. Th.
„ verò probationem aſſumptum ſubiungit, quam ſumpſit à Simplicio „ non
„ eſt, inquit poſſibile dare animal infinitum, quoniam omne animal habet de-
„ terminatam figuram, & determinatam proportionem partium ad totum „
hæc D. Thom. at Auerroes probat, quoniam omne animal ſentit, at omne ſentiens habet ſenſibilia ab extra, quæ ipſum ambiunt, hæc Auerroes.

Examen. Primò ſi hæc ratio tota concedatur non concludit in vniuerſum non dari infinitum, ſed non dari infinitum recto motu mobile; at mouebitur motu circulari, vel non mouebitur, vt poſtremo poſuit Copernicus de ſtellata, octauaque ſphæra; & hic rationis defectus ni fallor cauſa eſt quamobrem Ariſtoteles rationem hanc communem reputauit licet D. Thom. aliam rationem huius adducat ſicut, & in prima ratione, à quo ego diſſentio: verum & progreſſus ipſe per propoſitiones per ſe notas non eſt, neque neceſſarias: duæ vero propoſitiones potiſſimum huius nota non ſunt. Prima ſi mouetur à ſe ipſo eſt animal. Secunda ſi mouetur ab alio, mouetur à mouente quod eſt corpus. Prima inquam vt moueri à ſe ipſo dicit moueri à principio inſito, & contradiſtinguitur ab eo, quod mouetur ab alio eſt falſa: nam moueri hoc modo à ſe ipſo conuenit etiam elementis, & inanimatis corporibus, vt deorſum, vel ſurſus remoto impedimento feruntur nempe lapis, dum deorſum mouetur ſublato impedimento à ſe ipſo cadit, non à quopiam impellitur, vnde ſi infinito motus eiuſmodi infinitus tribueretur, qualis ab Epicuro tribuebatur, athomis ſemper in inani deſcendentibus moueretur infinitum à ſe ipſo, & non eſſet neceſſario animatum. Secunda, quoque conſequentia mouetur ab alio. Ergo à mouente corporeo non eſt ſi generatim conſideretur, vſquequaque certa; nam quid prohibet (dixerit aliquis) moueri infinitum ab anima, menteue ſubſiſtente: atque corpori illi adſiſtente, non autem ipſum perficiente, ac informante. erit is motus ab alio non tamen à corpore, quomodo etiam celum ab intelligentijs moueri ponitur, quòd ſi quiſpiam dicat non poteſt intelligentia mouere motu recto, ſed ſolum motu circulari reſtat, vt id demonſtretur interim propoſitio incerta de ſe reſtat, & in vniuerſum conſiderata. Tres ſequuntur rationes quas ex integro contra infinitum accipiunt, & interpretantur D. Thom. Auerroes, & Simplicius. Alexander autem in quatuor rationes diſtinguebat omnes, vt ipſe reputabat contra infiniti poſitionem principales: ſed ego non video, vt prima ratio

contra

Digitized by Google

contra infinitum ſit. verum in vniuerſum eſt contra poſitionem Democriti, & Leucippi, qui athomos Solis figuris diſtinguebant, vnde omnia eſſent grauia, vel omnia leuia. At hæc ratio æque concludit ſi cæteris retentis vniuerſum finitum ponatur, atque ſi ponatur infinitum; ſed ſi inhærentes dictorum interpretum ſententijs rationes ex ipſorum expoſitione reſoluamus, quod modo dico, clarius percipiemus.

Ratio quinta, & tertia probabilium. tex. 73.

Si infinitum daretur non continuum, ſed vacuo inſerto diſtinctum, vt ponebant Democritus, & Leucippus, in partes figuris diuerſas, ſed natura eaſdē, omnia eſſent grauia, vel omnia eſſent leuia, probat hanc conſequentiam quoniam quo vna gleba, & tota terra fertur, ſed neque omnia grauia, neque omnia leuia, verum aliqua grauia, aliqua leuia. Ergo non datur infinitum, &c.

Examen. Ratio hæc peccat captione non penes hocinam tollimus ex antecedente connexi infinitatem, reliquis relictis, idem conſequetur penitus. nempè dicamus ſi vniuerſum non continuum eſſet, ſed vacuo inſerto diſtinctum in partes figuris diuerſis, natura eaſdem omnia æque eſſent grauia, vel omnia æque leuia: æque vera hoc modo eſt propoſitio, & æque ſequitur etiam ſi ly infinitum ſubtraxerimus, & ratio qua probatur pariter locum habet, nempè quo vna gleba, & tota terra fertur.

Sexta Ratio, & quarta probabilium. tex. 74.

Si infinitum eſſet, graueque, vel leue eſſet: daretur medium infiniti, aut extremum, ſed neque medium datur, neque extremum. Ergo non datur infinitum graue, aut leue. Aſſumptum non confirmatur ab Ariſtotele, ſed vt per ſe notum ponitur. Conſequentia probatur, quoniam 1. Ni daretur medium, aut extremum non daretur ſurſum, neque deorſum. 2. niſi verò ſurſum, & deorſum non daretur lationis locus. 3. Ni detur lationis locus non eſt motus. tacitè verò ſubintelligit. niſi ſit motus, & propenſio ad motum, non eſſe graue, & leue. Concipimus enim grauitatem, & leuitatem non niſi cum propenſione ad motum. Tertiam conſequentiam probat Ariſtoteles, quoniam omnis motus, aut ſecundum naturam eſt, aut præter naturam, at motus ſecundum naturam eſt ad locum proprium, & naturalem. Motus præter naturam eſt ad locum alienum, & præter naturalem.

Examen. Si ratio tota admittatur adhuc non deſtruit infinitum, ſed concludit ſolum non dari infinitum leue, vel graue, atqui ponerent infinitum, ponerent potiſſimum cęlum, quod neque graue, eſt neque leue: at ſi dicamus rationem eſſe ad hominem ſcilicet ad Democritum, & Leucippum, qui omnia pariter grauia ponebant, primum noſtra nihil interrerit, qui partes Democriti defendendas non ſuſcepimus. ſequaces verò Democriti illi illationi inſtabunt, niſi ſit medium non dari deorſum; nam locum deorſum ipſi infinitum concipiunt, & medium omnino deteſtantur, ſed hæc inſtantia in tract. de loco concl. conſideratur: prӕterea hęc ratio non excludit vacuum adeoque corpus mathematicum, quod immobile eſt, infinitum non excluderet, etiam corpus illud immobile Procli in quo naturam loci reponit, quod eſt immobile luminoſum, animatum, [ſed ſatis ſit prior inſtantia potiſſimum in ratione probabili.]

Septima Ratio, & quinta probabilium. tex. 75.

Si hæc ratio, vt contraria infinito, eique repugnans debet reſolui hunc ſolum

Examen. Maiori, & iure merito inſtabit Ariſtoteles, ac proſyllogiſmo ad maiorem, hic enim rurſus mecum falſa nititur, nempe omne, quod habet extremum habere extra ſe, à quo finiatur. Siquidem finitur ſphæra ſacundum Ariſtotelem octaua, vel ſecundum Ptolemæum nona, vel ſecundam recentiores decima, vel ſecundum Theologos cælum empyreum extima ſuperficie. Quinnimo omne corpus terminatum ſecundum mathematicos à ſuperficie, vel ſuperficiebus, quibus obducitur terminatur. Eſſe verò præterea ab alio ambiente corpore conprehenſum non conuenit id in vniuersũ corpori terminato, vt terminato; ſed vt contento, & certè quam aſſumit. Lucretius propoſitionem nulla ratio demonſtrat; neq; ipſa per ſe eſt ſenſu cõſpicua, & quod dicit Lucretius ſenſu conſtar, quod corpus finitum ab alio ettineatur, eſt id verum de corporibus his inferioribus, non de ſupremis quorum finis ſenſui non ſubijcitur.

Secunda ratio. Lucretio ibidem, & ſimili ratione vtebantur Stoici probaturi vacuum eſſe extra mundum, quam ponit Simplicius. lib. 1. de cælo com. 96. ſecundum eius ſectionem.

Si vniuerſum ponatur finitum, & quis ad extremam vſq; ſuperficiem excuriſſe ponatur mente. Iacuitq; inde telum extra, vel procedet telum, & erit extra vniuerſum corpus, vel ſpatium ſaltem, per quod ferri telum poſſit. Vel non procedet, & aliquid reſiſtet erit ergo extra cælum corpus obſiſtens. Rurſus ergo ad extremum illius ſpatij, vel corporis procedentes quæremus idem de telo, & ita nuſquam poterimus conſiſtere quin aliquid, vel corporis ſit vltra, vel ſpatij. Hæc ſunt Lucretij.

Carmina. *Præterea ſi iam finitum conſtituatur*
Omne quod eſt ſpatium, ſi quis procurrat ad oras
Vltimus extremas, iaciatque volatile telum
Inualidis vtrum contortis viribus ire,
Quod fuerit miſſum mauis, longèque volare,
An prohibere aliquid cenſes, obſtareque poſſe
Alterutrum fatearis enim, ſumaſque neceſſe eſt,
Quorum vtrumque tibi effugium præcludit, & omne
Cogit, vt exempta concedas fine patere;
Nam ſiuè eſt aliquid, quod prohibeatque, faciatque
Quo minus, quo miſſu ſt', veniat, finique licet ſe,
Siue foras fertur non eſt a fine profectum
Hoc pacto ſequar, atque oras, vbicumque locaris
Extremas quæram, quid telo denique fiet,
Fiet vti nuſquam poſſit conſiſtere finis,
Effregiumque fuga prolatet copia ſemper.

Vt ſumma rationis ſit omne id extra, quod & extra omnes illi circumpoſitos terminos ſemper eſt, vel ſpatium, vel corpus, infinitum eſt. Sed vniverſum huiuſmodi eſt ergo, &c.

Examen. Quidam aducunt hanc rationem; ſed inſolutam dimittunt ni forte in ſolutione cuiuſdam anteceddntis argumenti, & huius ſolutionem incluſerit. Eſſet verò ſolutio. Proceſſiorum ſanè ex ſuppoſitione telum, verum extra vniuerſum tum futurum, non vt in loco. Hæc ſolutio nihil reſiſteret argumento; nam niſi telum ſit extra mundum, vt in loco erit, vt in inani, atq; vti in ſpatio, & hoc concludetur eſſe infinitum. Ego itaq; aliter ob-

obſtandum reputo. diſtinguendum nempè eſt impedimentum in contrariũ, in priuatiuum, & in contradictorium declaro diſtinctionem. Non videtur ſaxum poſitione parietem, paries enim ſua opacitate viſionem intercludit eſt hoc impedimentum contrarium. Non videtur acus in aere libero ſi diſtet mi le paſſus, vel ſi tenebræ adſint, eſt impedimentum priuatiuum. Non videtur vox neq; anima eſt hoc impedimentum contradictorium nempè ex pura negatione viſibilitatis, quæ animæ ineſt, atq; voci neutra poteſt earum videri applicando nunc diſtinctionem argumento telum non procedet. ergo prohibetur, concedo: at ab aliquo corpore reſiſtente: nego; Eſt enim ibi impedimentum ſolum contradictorium, quoniam ſcilicet deeſt locus, aut vacuum per quod exerceri poſſit localis motus. Simplicius comm. 96. primo de cœlo duas ſolutiones adducit, ex Alexandro, quæ licet Stoicorum argumento opponantur, quod de exporrectione bracchij non de iactu te'i eſt, huic tamen æq; aptantur. Prima eſt impoſſibilem eſſe caſum non enim quempiam ad cęli ſuperficiem poſſe peruenire: corpus enim impaſſibile cęlum eſt, & nullum aperire poſſit; aditum corpori alieno ipſum penetranti, ſed hæc ſolutio ab ipſomet Simplicio confutatur multæ enim ſuppoſitiones, quæ nequeunt eſſe in ſcientijs ponuntur, ac admittuntur. Exempla quædam ex Platone, & Ariſtotele innumerat. Ariſtoteles quidem inter cætera terram in locum ignis translatam ſupponit, quidque inde ſequeretur conſiderat. Secunda itaque ſolutio eſt quam ſuſcipit Simplicius, hoc argumentum totum errori phantaſiæ, niti imaginamur, nempè extra vniuerſum aliquid eſſe. Sicuti etiam imaginamur nos quandoque extra Ciuitatem, vel Romæ, vel Venetijs eſſe, vt nobis libuerit; ſed hæc ſolutio ni aliud ſubiungat inſufficiens eſt: non enim innititur ratio imaginationi noſtræ, eo quòd ſcilicet non poſſumus non concipere aliquid extra cęlum: verum nititur rationi per propoſitiones ſatis vehementes procedenti; vel telum enim procedet, vel non procedet; eſt hoc diſiunctum per contradictoria membra; niſi procedet ab aliquo corpore repelletur; ſi procedet per ſpatium locumue procedet, his propoſitionibus innititur ratio, & has diſtinguere, explicareque oportet non autem phantaſiam ſolum cauſari, ac reprehendere. D.Thom. ſolutionem hanc ſecundam Alexandri, &c. cepit hancque in modum interpretatur; non poſſet homo in extrema ſuperficie conſtitutus manum extra extendere non ob extrinſecum impediens, ſed quoniam de natura omnium corporum naturalium eſt, quòd contineantur infra extremam circumferentia cęli.,, Hæc D.Thomas, quaſi ſcilicet impediretur ab extenſione bracchium, vel à natura particulari animalis, vel ab vniuerſali, quæ eo modo motum extenſionis, tum retardaret, quomodo aquam à deſcenſu quandoque prohibet, ne detur vacuum D. Th. verò naturę particulari adhęrere videtur, at non eſt adeo certum euis impedimentum in mouente voluntario, vt non ſit certior, vel ego fallor, ſolutio à me adducta.

Tetia Ratio. Lucretij ibidem.

Si vniuerſum eſſet finitum, adeoque ſpatium finitum, iam omnes athomi deorſum fluxiſſent, & nullus amplius eſſet eorum motus. Sed hoc eſt abſurdum omnis enim generatio iam ceſſauiſſet. ergo, &c.

Examen. Procedit ratio ex ſuppoſitione athomorum, & opinionis Epicuri de principijs, ac natura rerum, quæ iure merito exploditur ab omnibus in tractatu tamen de principijs; hæc quoque ſuis locis expenditur.

QVÆ-

QVÆSTIO SECVNDA,

De Infinito ſpecie, ſiue de Infinitis ſpeciebus.

VTrum detur infinitum ſpecie, ſiue num dentur infinitæ ſpecies actu?

Prima Concluſio Ariſtotelis tex. 57. primo de cælo.

Non datur infinitum ſpecie, ſiue non dantur infinitæ ſpecies actu in corporibus tamen ſimplicibus, ad hæc ſe reſtringit Ariſtoteles.

Ratio tex. eod. Suppoſitiones autem hæ ſtatuuntur. Primò finiti ſunt ſpecie motus ſimplices. Secundò ſimplex eſt motus ſimplicis corporis. Tertiò omne corpus naturale habet motum: his ita præmiſſis. Si finiti ſunt motus ſimplices, ſunt etiam finitæ ſpecies corporum ſimplicium, ſed finiti ſunt motus ſimplices. Ergo finitæ ſunt ſpecies corporum ſimplicium. Aſſumptum ex prima ſuppoſitione patet. Connexum patet ex ſecunda ſuppoſitione, cuius tamen is ſenſus eſſe debet, quem aliàs profert in eodem primo libro de cœlo, vnum ſcilicet motum ſimplicem eſſe vnius corporis ſimplicis. Si ergo vnus motus eſt vnius corporis, finiti motus finitorum ſpecie corporum erunt: & quoniam inſtare quis poſſet. non omnia corpora moueri, ſed aliqua nulla motus ſpecie affici, ac diſtingui tertia ſuppoſitio, hoc effugium claudit, ponit enim omnia corpora moueri.

Examen. Primò non excludit, hæc ratio in vniuerſum infinitatem ſpecierum, ſed infinitatem ſolum corporum ſimplicium. Præterea ſuppoſitiones quibus innititur aliquas inſtantias patiuntur, quas ſuis locis in examine ipſarũmet ſuppoſitionum videre eſt in promptu: illuc enim legentes reijcio.

Ratio ſecunda, & tertia, &c. Eſt quæ tollit infinitatem numeralem corporum, etenim ſi ſpecies infinitæ eſſent, numerum earum eſſet infinitus: quocirca rationes omnes pro ſequenti concluſione, ad hanc etiã pertinebunt.

QVÆSTIO TERTIA.

De infinito multitudine, ſiue num dentur infinita corpora numero.

Prima Concluſio Ariſtotelis. Latiſſimè 3. phyſic. tex. 49. pro quarumcunque rerum multitudine arctius autem tex. 59. primo de cælo pro multitudine elementorum: Vigor tamen rationis ad omnia corpora extenditur.

NOn datur numerus actu infinitus.

Ratio prima, quæ de numero in vniuerſum concludit, tex. 40 3. phyſ.

Nullum infinitum numerabile. Omnis numerus eſt numerabilis, omneq; habens numerum numerabile. Ergo nullus numerus nullumque habens numerum

merum infinitum. Minorem ſupponit, maiorem probat. Quoniam quod numerari poteſt, illud etiam pertranſiri poteſt quocirca infinitum pertranſiri poſſet contra notionem ipſam infiniti.

Examen. Ratio hæc non eſt neceſſaria, vt rectè ad illum locum Ariſtotelis monuit D. Thomas ſi eam ita accipiamus, quaſi in vniuerſum concludat non dari infinitam actu multitudinem ad cuius rei pleniorem intelligentiam animaduertendum eſt in Ariſtotelis Schola multitudinem, & numerum differre tanquam genus, & ſpeciem. Multitudo enim genus eſt, & numerus eſt multitudinis ſpecies contrahitur verò multitudo ad numerum differentia hac ſ (vno menſurabilis) verba hæc ſunt Ariſtotelis 10. diuin. text. 21. „
„ Multitudo autem quaſi genus numeri eſt, numerus enim eſt multitudo vno
„ menſurabilis. „ Si quis ergo poſuerit multitudinem aliquam infinitam eſſe negabit eam eſſe numerum, adeoque numerabilem, & negationi aliquo modo ſuffragabitur Ariſtoteles.

Secunda Ratio, quæ arctior eſt, demonſtratque ſolum non dari infinitam multitudinem elementorum.

tex. 59. primo de cælo.

Si infinita ſunt elementa numero: ex illis reſurget corpus mole infinitum; ſed non datur corpus mole infinitum ex oſtenſis: ergo non ſunt elementa numero infinita.

Examen. Ratio hæc videtur etiam auferre multitudinem infinitam nedum elementorum, ſed omnium præterea corporum: nam ex illis reſultaret vniuerſum mole infinitum: huic rationi ea ſolum obijci poſſunt, quæ aſſumpto iam ſupra obiecimus interim ratio in totum admiſſa non repugnat multitudini infinitæ rerum in corporearum. Et ita ſentiunt nonnulli demonſtrationes Ariſtotelis non ſolum hanc, ſed etiam primam concludere ſolum de multitudine rerum naturalium, & materialium: ita D. Thomas 2. cont. gentes, cap. 81. ſequutus eſt Iauellus lib. 3. de anima quæſt. 3.

Annotatio. De infinitate multitudinis variæ ſunt ſententiæ Philoſophorum, quas operæ pretium eſt hic breuiter recenſere, aliqui ergo reputauerunt de Ariſtotelis mente poſſe multitudinem eſſe actu infinitam rerum, non materialium, & indiuiſibilium. rerum verò materialium nequacquam; ita ſentit. Toletus lib. 3. phiſ. q. 6. & ſenſit prior Iauellus: alij dicunt multitudinem, vel per ſe ſumi, vel per accidens. Eſt verò infinita multitudo per accidens eorum, quæ nullum ad ſe inuicem ordinem neceſſarium habent: Eſt infinita multitudo per ſe eorum, quæ ad ſe mutuo neceſſarium ordinem obtinent: at alij arbitrantur nullo modo multitudinem actu infinitam dari poſſe, neque per ſe, neque per accidens, quæ fuit ſententia D. Thomæ par. 1. q. 7. art. vlt. quiſque verò concluſiones ſuas rationibus fulcit, diuidamus, ergo concluſiones, & rationes ſingularum afferamus.

Tertia Concluſio. Iauelli, Toleti locis citatis.

Indiuiſibilium (in quibus; & abſtracta reponuntur) multitudo poteſt eſſe infinita: & in Ariſtotelis Schola prorſus eſt.

Prima Ratio. Animarum humanarum multitudo eſt infinita. Hæc maior pendet ex duabus ſuppoſitionibus. Animæ humanæ ſunt immortales, & ad numerum ſubiectum diſtinctæ, generatio à priori iam fuit æterna. Animę humanæ ſunt abſtractæ. Ergo aliquorum abſtractorum multitudo eſt infinita.

Secunda

Secunda Ratio. Puncta realiter ſunt, exiſtuntque actu in rerum natura. Puncta ſunt infinita. Ergo aliqua exiſtentia actu in rerum natura ſunt infinita.

Examen. Hæ duæ rationes maiores petunt difficultates, quam vt in Ariſtotelis Schola poſſint eſſe perſpicuæ, & indubitatæ; nam controuerſa eſt veritas immortalitatis animæ humanæ, & qui ponunt immortalem aliqui vnà faciunt vniuerſo orbi humano aſſiſtentem, vt Auerroes. Themiſtius, & Theophraſtus: alij (ſed hi è peripatetica Schola exeunt) ponunt animas immortales,& diſtinctas. verum in certo quodam numero illas conſtituunt voluntque per manus in varia corpora eandem viam ingredi, ideoque à finitis animabus infinitam poſſe generationem humanam ſuſtineri, & ſi Ariſtotelis etiam Scholâ egrediamur, ſuppoſitiones non videntur (ſi ſupernaturalem cognitionem relinquamus, adeo certæ, vt ex illis certam in lumine puro naturæ cognitionem deriuare poſſimus: & præterea generationem æternam præceſſiſſe ſicut falſum veritate fidei cognoſcimus; ita neque rationibus naturalibus adeo inconcuſſis fulcitur, vt in concluſione de æternitate motus expendimus. Si ergo naturale lumem attendamus multæ ſunt in prima ratione, ſuppoſitiones dubiæ; ſi verò veritate ſimpliciter, quam nos lumen ſupernaturale docuit duæ ſuppoſitiones priores, vel duæ partes prioris ſuppoſitionis ſunt veræ, at falſa poſtrema ſuppoſitio: nempè verum eſt animas humanas eſſe immortales; verum eſt eas ad diuerſitatem ſingulorum hominum eſſe diſtinctas: at falſum eſt æternam generationem præceſſiſſe: tamen examen prioris ſuppoſitionis in tractatu de anima fuſius, & explicatius erit: Secunda Ratio, eiuſque potiſſimum maior controuerſa admodum eſt inter reales, nominaleſq; vt in tractatu de indiuiſibilibus in concl. hæc ipſa latius. ocham, Gregorius de Arimino, negant puncta, lineas, ſuperficies in rerum natura reperiri; ſed continuum ſolum verè, actuque eſt, cetera verò mente tantum noſtra diſtingui, atque animæ veluti opera eſſe contra ſentiunt, qui reales vocantur, hanc eandem ſententiam videtur, ſuſcepiſſe Ariſtoteles,& contrariam tribuiſſe Platoni 1. metaphiſ. tex. 43. licet aliter poſtea dixerit, cap. nempe 6. ſumm. 2. & 3. metaphiſ. Verum in tract. de indiuiſ. vt dixi hæc quiſque videat interim etiam ſi conceſſerimus puncta realiter exiſtere, atque in rerum natura reperiri; attamen non erunt actu diſtincta ſuntque ipſorum comprehenſione terminata: qua ratione etiam Ariſtoteles partes animalium non niſi pôa eſſe dixit 7. metaphiſ. vnde cum puncta hoc modo ſatiſque probabiliter dicere poſſimus eſſe actu ſecundum entitatē, at non eſſe actu, ſed potentia ſecundum propriam compræhenſionem, circumſcriptionemque numerus, quoque ipſorum infinitus ſanè non erit, ſed potentia; quatenus actu poſſunt mente infinita ſignari, & diſtingui actu tamen indiſtincta inq; continui ipſius compræhenſione contenta.

Quarta Concluſio prima Auicennæ.

Infinita multitudo per ſe non datur. Si infinita multitudo eſſet eorum, quæ ad ſe inuicem neceſſarium ordine habent generatio, quæ ab illis penderet, nunquam abſolueretur, ſed omnis generatio quandoque abſoluitur. Ergo non eſt infinita multitudo eorum, quæ ad ſe inuicem neceſſarium ordinem habent. Ad intelligentiam rationis ſunt per ſe, & ad ſe inuicem neceſſario ordinata, verbi gratia in fabro primo ars in anima, ſecundo manus mouens, inde malleus, hæc ſunt per ſe ordinata, ideoque per ſe ordinata dicuntur, quod

quod ad generationem operis fabrilis omnia requiruntur, ad eoque multitudo per ſe ordinata eſt, quæ ad eundem effectum tota requiritur. Ex hac declaratione patet connexi veritas nempe non abſolueretur generatio effectus ex illa infinita rerum multitudine pendentis, quoniam non eſt tranſire infinita. Aſſumptum autem ſupponitur.

Quinta Concluſio Auicennæ, & Algazelis.

Infinita multitudo per accidens dari poteſt.

Rationes. Sunt quæ proximè pro concluſione Iauelli, & Toleti adduximus nempe de animalibus animabus, & de punctis. Aliqua etiam fides ex declaratione oritur: nempe multitudo per accidens infinita eſt veluti, ſi infiniti ponerentur mallei penes eundem fabrum; non tamen omnes exigerentur ad eundem effectum, ſed ſinguli, vel caſu quo prior frangeretur vnus, & alter ſufficerent ad vnicum opus.

Tertia Ratio. Eſſe poteſt, quæ de infinitis diebus, infinitiſque hominibus tranſactis (ſi generatio æterna ponatur) adduci ſolet ex nos infra de mundi æternitate adduximus, & expendimus.

Examen. Rationes pro ſecunda concluſione iam fuerunt ſuis, quoque in locis expenſæ; ex prima verò nihil aliud in dubium reuocari poteſt, quam ſuppoſitio illa infinitum nequit pertranſiri, vel non eſt per tranſire infinita, ſcilicet tempore finito, & alia prætereà omnis generatio abſoluitur tempore infinito. Prima quarum infra de motu infiniti, in hac ipſa concluſione. Secunda de motu, & mutatione; vbi de infinitate motus, ac mutationis.

Sexta Concluſio. D. Thomæ par. 1. quæſ. 7. art. 4. & Vlt.

Nulla multitudo, neque per ſe, neque per accidens, eſt infinita.

Ratio prima. Nulla ſpecies numeri eſt infinita. Probat hanc maiorem. Quoniam omnis ſpecies numeri eſt multitudo menſurata vno. Omnis multitudo ſiue per ſe, ſiue per accidens eſt ſpecies numeri. Ergo nulla multitudo, ſiue per ſe, ſiue per accidens eſt infinita. Probat minorem: quoniam omnis ſpecies multitudinis eſt aliqua ſpecies numeri. Verba D. Thom. ſpecies multitudinis ſunt ſecundum ſpecies numerorum, omnem autem multitudinem oportet eſſe in aliqua ſpecie multitudinis. Omnis multitudo eſt aliqua ſpecies multitudinis. Ergo omnis multitudo eſt aliqua ſpecies numeri.

„ *Secunda Ratio ibidem*. Progreſſus D. Thomæ verbaq; eius ſunt. „ 1. Multi-
„ tudo in rerum natura exiſtens eſt creata. 2. Et omne creatum ſub aliqua
„ certa intentione creantis compræhenditur. 3. Non enim in vanum agens ali-
„ quod operatur. 4. Vnde neceſſe eſt, quòd ſub certo numero omnia creata
„ comprehendantur: impoſſibile ergo eſt eſſe multitudinem infinitam in actu,
„ etiam per accidens. „ Reſolutio ergo huiuſmodi eſſe videtur. Omne, quod compræhenditur ſub aliqua certa intentione creantis, ſub certo numero continetur. Omnis multitudo num. actu exiſtens ſiue ſcil. per ſe, ſiue per accidens compræhenditur ſub aliqua certa intentione creantis. Ergo omnis multitudo actu exiſtens, ſiue ſcilicet per ſe, ſiue per accidens ſub certo numero continetur. Maior ſupponitur minor probatur: quoniam omne creatum ſub aliqua certa intentione creantis comprehenditur. omnis multitudo actu exiſtens eſt creata. ergo, &c. Probat rurſus maiorem, quoniam nullum agens inuanum operatur.

Examen. Prima ratio inſtantiam patitur, tum ex re ipſa, tum ex auctoritate D. Thomę, qui rationem hanc eandem in Ariſtotele tex. 40. 3. phyſ. minimè neceſſa-

neceſſariam indicauit, vt paulò ante nos diximus, & adnotauimus verba ta-
,, men placet huc importare D. Thomæ citato loco. ,, Similiter, qui diceret,
,, aliquam multitudinem eſſe infinitam non diceret eam eſſe numerum, vel nu-
,, merum habere. addit enim numerus ſuper multitudinem rationem men-
,, ſurationis, eſt enim numerus multitudo menſurata per vnum, vt dicitur in
,, 10. metaphyſ. & propter hoc numerus ponitur ſpecies quantitatis diſcretæ,
,, non autem multitudo, ſed eſt de tranſcendentibus. ,, Hæc D. Thomas quare
ex eius præſcripto non valet, hæc eſt multitudo. Ergo eſt ſpecies aliqua nu-
meri, quare, neque neceſſario ſequitur ipſam eſſe vno menſuratam. Gaeta-
nus, qui primam hanc D. Thomæ rationem quoquomodo fulcire nititur
aliter reſoluit: non ergo ſecundum ipſum ratio ad id deducitur, vt omnis ſpe-
cies multitudinis ſit aliqua ſpecies numeri; ſed infert omnem multitudinis
ſpeciem proportionalem eſſe ſpeciebus numeri, vnde ſicuti non eſt ſpecies,
aliqua numeri infinita, ita neque multitudinis. ita Gaetanus, qui multitudi-
nis ſpecies, & non numeri interpretatur velut numerum intelligentia-
rum, rerumque abſtractarum. Verum neque rectè, vt mihi videtur con-
ijcit is mentem D. Thom. neque ſi conijciat, ratio quam adducit eſt neceſſa-
ria. Primò enim quam habet neceſſitatem propoſitio illa omnis ſpecies mul-
titudinis eſt ſecundum aliquam ſpeciem numeri: nempè vt Gaetanus intelligit
eſt proportionalis illi? qui enim ſentit dari poſſe multitudinem infinitam ne-
gabit, eam ad aliquem numerum proportionem habere. Et iam vniuerſalem
propoſitionem in præſenti quæſtione petitionis cuiuſdam principij inſimula-
bit, neque Gaetani probatio quicquam neceſſitatis habet dicit enim cum
multitudinis ſpecies nobis notæ, ſint omnes ſecundum aliquam ſpeciem nu-
meri ſatis ex arte fore ſi vniuerſalis propoſitio conſtituatur. Omnis multitu-
do eſt ſecundum aliquam numeri ſpeciem; at probabilis fortè eſt deductio
neceſſaria nequaquam, & præſertim cum de infinita multitudine diſputatur
darique eam poſſe creditur. Præterquam quòd dum Gaetanus negat ſpecies
multitudinis eſſe ſpecies numeri. verum illis eſſe proportionales videtur mihi,
quòd negat aſſerere. Si enim ſpecies quæuis multitudinis ad ſpeciem nume-
ri aliquam habet proportionem. Eſto ſpecies multitudinis: ſpecies numeri
B. qui numerus in præſentia ſit ſenarius: quoniam ergo
A. ad B. proportionem habet, vel A. multiplicatus exce-
dit B. vel B. multiplicatus excedet A. B. ergo centies mul-
tiplicatus excedat A. at B. centies multiplicatus facit nu-

A
B. . . . .

merum 600. erit ergo A minor numero 600. ſit ergo, vel 599. vel quiuis alius
infra 600. quoniam quemlibet eorum metitur vnitas erunt ſinguli eorum
numeri, quamobrem. A. quoque multitudo erit numerus quare, &c. Quo-
circa ſenſus D. Thomæ fuit omnem multitudinis ſpeciem eſſe ſecundum ali-
quam ſpeciem numeri nempè numerari aliquo numero, vel centenario ſci-
licet, vel millenario, vel quouis alio. Secunda ratio verò quatenus creatio-
ne vtitur limites naturalis cognitionis ſi propriè creationem vſurpat, tran-
ſgreditur. Etenim creatio licet lumini naturali non repugnet, non eſt tamen
ex eius principijs euidentis cognitionis, atque conſpicuæ, at demus eſſe crea-
tionem dicam, quoque infinitam illam multitudinem a creante compræhen-
ſam, neque Creatori enim ex D. ipſo Thoma repugnat cognitio infinitorum
nedum ſcientiam ſimplicis intelligentiæ, ſed neque etiam ſcientia viſionis.
Compræhendetur, quoque ſub certa intentione ſpeciei, non ſub certa quan-

titate, certoque ac determinato numero, niſi priuatiuam determinationem intelligamus. ita (enim determinatus eſt numerus infinitus) determinata eſt multitudo infinita; quatenus finitatem omnem, & finitas quaſuis ſpecies numerum excludit cætera verò, quæ obijciuntur à Gaetano, & ſoluuntur interim ego ommittam illud vnum monebo, ea quæ ibi afferuntur pro ſolutionibus, vt fortè reſiſtere poſſent impugnanti, ita certam cognitionem non poſſunt afferre dubitanti, atque veritatis neceſſaria indagatori.

Annotatio. Reſtat iam, vt de infinito actu, tum multitudine, tum mole meam ipſe ſententiam aperiam, non ea verò mente reſtiti Ariſtotelis rationibus quaſi contrariæ ſententiæ adhærerem, ſed vt neceſſitatem earum pertentarem, quæ licet nobis non conſtiterit. (Conſtabit fortè acutioribus me hominibus) poſſum tamen quid probabiliſſimum ſaltem reputem exprimere: diſtinguo itaque infinitum mole, & infinitum multitudine, haſque duas pono concluſiones, probabiliſſimum eſt nullo pacto dari actu, in rerum mue natura, exiſtere quicquam mole infinitum præaccipio ad certum, ac determinatum punctum omnia grauia moueri, quod in tractatu de loco ad concluſ. Medium eſt determinatū in quod feruntur grauia oſtendi tanquam neceſſarium in hoc mundo, ſimpliciter verò probabiliſſimum. Inde fit locum grauium infinitum eſſe non poſſe, & quoniam aſtronomi oſtendunt diſtantiam Lunæ, nec non & Solis à centro mundi, finitam eſſe regionem infra cęlum contentam confiteri oportet eſſe finitam. (de cęlo reſtat dubium) at Ariſtoteles ea ratione cęlum finitum monſtrauit, quòd corpus circulo mobile non poteſt eſſe infinitum, inſtetimus tamen rationi, vt non neceſſariæ: verum non auſerim ego, non ſummæ eam probabilitatis confiteri: ſed adhuc ſtellarum, vel fixarum diſtantia finita apparet, & multis quoque rationibus finita conuincitur, vel ergo ſupra cęlum ſtellatum ſunt aliæ ſphærę, vel altera ſaltem molis infinitæ, vel mundus hic eſt finitus; ſed extra aliquod eſt infinitum corpus, vel plura corpora finita, ſanè ſingula magnitudinis, ſed numero infinita, at ſupra cælum ſtellatum non eſſe infinitam aliam ſphæram, ſiue mobilem, ſiue quieſcentem inde fit probabiliſſimum, quòd cum mirus conſenſus, & concentus huius vniuerſi, eiuſque partium ex rerum naturalium obſeruatione depræhendatur nullus poteſt concentus, & conſpiratio eſſe finiti, & infiniti corporis. Extra mundum autem nihil eſſe, quam ſit probabile in tractatu de Vniuerſo. Conſtabit rationes, quæ contra adducuntur pro infinitate leuiores, multo ſanè ſunt, quam quæ pro finitate, & contra infinitatem afferuntur. Secunda concluſio eſt. Numerum infinitum actu non dari, non vincit æque probabilitate contrariam ſiue contradictionem dari nempè actu infinitum, atque vincit probabilitate negatio: hęc non datur infinitum mole actu affirmationem oppoſitam. Datur infinitum mole actu, & potiſſimum ſi propoſitionem de poſſibili (vt aiunt) non de inexiſtenti ſumamus, nam pro infinitate facit. Quòd poſita æterna generatione tempus infinitum iam pertranſiuit: ergo infiniti dies numero fuerint, enim numero finiti tempus; ergo præteritum erit finitum: at ſi finiti lapſi ſunt, hucuſq; dies ſi ſingulæ vnitates fuerint in intellectu tenaci, ac æterno notatæ erit is numerus infinitus actu; ſed facilè eluderetur, hoc argumentum etenim dicent non ſingulas vnitates ſingulis caracteribus repræſentari, ac diſtinctis; ſed vnico etenim vnico caractere, & vnica ſpecie. volunt multi concipi ab abſtractis mentibus omnia eiuſdem ſpecciei ſingularia; ideo aliter

confir-

Digitized by Google

confirmemus. videtur ergo Deus ſingulis diebus ſingulas ſaltem animas producere poſſe; quare poſſibile fuerit infinitis diebus elapſis infinitas animas à Deo productas, neque eſt impedimentum, cur à ſingulis, & finitis ad omnia, ac infinita tranſeamus, non enim numero formaliter ſumpto repugnat quominus ſit infinitus, ſi enim infiniti dies, iam pertranſiuerint numerus, & numeratio infinita ex ſe datur, neque repugnat ex parte animarum, quoniam cum ſint incorporeæ non ſe ſe impediunt. Iterum deque inexiſtenti loquendo ſi mundus finitus molle ponatur conſequens. eſt finita eſſe numero etiam abſtracta concentus enim & harmonia vniuerſi id fortè requiri. Rationes tamen contra infinitatem pro finitate non ſunt admodum efficaces.

QVAESTIO QVARTA.

De Infiniti actu motu.

Prima Concluſio. Ariſtotelis ſupra Lemmate ſecundo ad rationem.
Contra infinitum actu exiſtentiam.

NVllum corpus actu infinitum recto motu mouetur, (nempè ſi reperiretur non moueretur.)

Rationes ſupra pro eodem Lemmate. Secunda concluſio, & contraria.
Epicurei, Democriti, Leucippi, Lucretius, lib. 2.

Corpus infinitum, vel ſaltem moles infinita in partes moles finitas, ſed numero infinitas diuulsa deorſum mouetur.

Declaratio. Ponebant hi mundos numero infinitos mole tamen ſingulos finitos, qui cum omnes ſinguleque eorum partes ex ſolido, & inani conſtituerentur athomi infinita ſemper deorſum ferebantur recta quandoque tamen de recta via decedebant, tunque fiebat plaga, ſimulque complicabantur ad generationem rerum. Infinitas ergo athomos perpetuo ferri: his docet verſibus Lucretius lib. 1.

At nunc nimirum requies data principiorum,
Corporibus nulla eſt, quia nihil eſt funditus imum,
Quo quaſi confluere, & ſedes vbi ponere poſſint
Semper, & aſſiduo motu res quæq; geruntur,
Partibus in cunctis, æternaq; ſuppeditantur,
Ex infinito cita corpora materiai.

Moueri verò athomos ſuaptè nutu deorſum, idem Lucretius lib. 2.

» *Nec tamen hæc quantum eſt in ſe, dubitamus, opinor,*
» *Quin vacuum per inane deorſum cuncta ferantur.*

Quandoque tamen de recta decedere, ſed incertis temporibus, lociſque athomos, idem Lucretius lib. itidem 2. Ita ſcribit.

» *Illud in his quoque te rebus cognoſcere auemus*
Corpora cum deorſum rectum per inane feruntur,
Ponderibus proprijs incerto tempore fermè,
» *Incertiſque locis ſpatio decedere paulum,*
» *Tantum quod minimum mutatum dicere poſſis.* »

Hæc fuit Democriti; Leucippique, & Epicuri potiſſimum ſententia, quæ

quæ iam duobus prioribus adiecit, vt licet ex Plutarcho cognoſcere, exq; alijs qui huic rei, antiquarumq; opinionum ennumerationi operam dedere.

Rationes verò vnde ſententia hęc ſingillatim probatur pédent ex principijs ab Epicuro, eaq; ſecta receptis, quæ cum longe abſint à ſenſu communi philoſophantium, omittam ſingulas eorum conſiderare rationes. Principia tamen eorum, placitaq; ſuis quæq; locis conſiderabo. Nõ dari infinitum actu ſpatium, &c. ſupra poſui, rationeſq; pro ea ſententia, quas adducerent, & adduxi, & ſolui. Ita etiam principia rerum eſſe athomos, & inane in tractatu de principijs habuimus.

Tertia concl. Ariſt. 1. de cælo. Vt ſupra lem. 1. ad primam demon. concluſionis.

Non datur infinitum corpus actu de exiſtentia infiniti actu.

Nullum corpus actu infinitum circulari motu mouetur.

Rationes in citato loco.

Ibiq; earum examen.

Quarta concluſio, & contraria. Videtur hæc Ariſtotelis quarto de cælo tex. 62., & lib. de Zenon. Xenoph. & Gorgia cap. 1.

Infinitum corpus ſi daretur moueri poſſet circulari motu, Siue motu ſaltem in eodem loco,

Ratio Ariſtotelis lib. de Xenoph. Zen. Gorg. cap. 1.

Verba ſunt Ariſtotelis, quid enim prohibet, quin in ſe ſe mutuo ferantur, & „ deuoluantur omnia dum hoc in aliud, atq; aliud in aliud, atq; ita deinceps „ ſemper traſmutatur quoad primum vltimum redierit.

Examen. Sed ſanè hæc ratio Ariſtotelis ſimpliciter non concludit, neq; etiam concluſio ab ipſo abſolutè ponitur, verum ea tantum conditione, & ratione, quod antiqui credebant infinitum motum non iri, quoniam non eſſet vacuum extra locum à corpore infinito occupatum. At huic rationi obſiſtens Ariſtoteles nihil prohibet inquit ex eiuſmodi ratione infinitum moueri. Nam poteſt eſſe motus in eodem penitus loco cum ibi corpus vertitur, vt in circulari motu contigit non ergo ſimpliciter aſſerit Ariſtoteles moueri infinitum neq; id abſolute probat. Sed dicit, & probat ſolum non ab antiquorum ratione id excludi. Secus autem cum dicit Ariſtoteles in ratione. Quid prohibet, &c. multa ſane prohibent infinitum moueri circulo, adeoq; in eodem loco. Quæ imepdimenta ſuperius ipſe retulit. Neq; ergo Ariſtoteles ſibi ipſi repugnat, licet ſpecie contraria dicat.

Quinta concluſio quæ videtur eſſe Ariſtotelis tex. 14. 1. phiſ. & de Zenon. Xenoph. Gorg. cap. 1.

Infinitum ſi daretur alterari poſſet.

Verba Ariſtot. Aduerſus Meliſſum ſunt „ deinde, & propter quid eſt immo- „ bileſi vnum eſt? ſicut enim, & pars vna cum ſit hæc aqua mouetur in ſe ipſa „ quare, non & totum? poſtea alteratio propter quid. non erit? „ & aduerſus „ Xenophanem primo cap. eius libelli aliquid ſimile dicit verba ſunt „ quid „ enim prohibet quin in ſeſe mutuo ferantur, & deuoluantur omnia, dum „ hoc in aliud, atq; aliud, in aliud, atq; ita deinceps ſemper tranſmutatur, „ quoad primum vltimum redierit? Quin etiam forma rei licet in eodem loco „ permaneat mutationem, vel alterationem, cum alij, tum ille ipſe aſſerit, „ vt ex ijs etiam quæ ab ipſo dicuntur, nihil obſtet quo minus res, dum ex albo „ nigrum, vel ex amaro dulce fit moueantur „ Hæc ibi Ariſtoteles.

Sexta

Sexta concluſio, & contraria, quæ verè eſt Ariſtotelis ex primo de cælo text. 63. 64. &c. vſq; ad 67.

Infinitum ſi eſſet actu non alteraretur, neq; enim ſecundam Ariſtotelem infinitum pati, quicquam poteſt, neque à finito, neq; ab infinito in illis textibus, vt infra de paſſione infiniti conſiderabimus.

Annotatio. Hæc verè ſententia Ariſtotelis eſt, & cum locis ſupra notatis contrarium dicere videtur non is eſt eius ſenſus, qui fortè prima fronte appareret; ſed cum Meliſſus, & Xenophanes ea ratione infinitum immobile demonſtraret, quòd extra infinitum non ſit locus, aut vacuum, neque plenum aditum præſtet per ſe ipſum cuipiam rei ipſum penetranti. Ariſtoteles huic rationi occcurrit, & ab ea nihil prohiberi declarat, quominus infinitum moueri poſſet; nam motus localis aliquis eſt, qui extra locum, aut vacuum non deſiderat, & præter locales motus, alteratio nullum omnino extra locum de ſe exigit, ad hominem ergo loquitur Ariſtoteles, vt amplius ſe ſe declarat in citato aduer. Xenophanem, &c. libro. ibi enim ſe ex alienis placitis loqui ſatis apertè indicat.

QVÆSTIO QVINTA.

De tranſitu infiniti.

ARiſtoteles 6. phyſic. demonſtrat, neque infinitum pertranſiri poſſe à finito, infinitoue, neque contra finito ab infinito poſſe pertranſiri, atque abſolui. Concluſiones ergo hac de re eius in præſentia diſtinguere, ac ſeorſum conſiderare, earumque rationes expendere aggrediar ſupplendo, quæ hac eadem de re ſupra tetigi in examine primi lemmatis ad rationem. pro prima concluſ. (De exiſtentia infiniti actu) in eo enim Lemmate demonſtrando Ariſtoteles in aliquaq; ad id ratione innititur his de infiniti tranſitu tanquam principijs.

Concluſio prima. Ariſtotelis tex. 60. 6 phyſic.

Per finitam magnitudinem infinito tempore non poteſt eſſe motus: Ideſt motus per finitam magnitudinem non repetitus non durabit tempore infinito. Repetitus enim durare poteſt de Ariſtotelis mente, qui poſuit motum circularem æternum.

Ratio. Ibidem tex. ſcilicet 60. & 61.

Ego hanc ſupra digeſſi de exiſtentia infiniti; eiuſque examen citato loco.

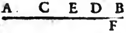
Concluſio ſecunda ſub contrariâ, quæ Zenonis eſt ex ſuppoſitione tamen.

Si ſupponatur magnitudo in infinitum diuiſibilis finita quæuis magnitudo non niſi infinito tempore poterit pertranſiri.

Ratio Zenonis quam ponit Ariſtoteles 6. phyſic. tex. 77. Ego autem conſidero. De diuiſione magnitudinis in infinitum, ibi inſpiciatur. Tertia Concluſio. Contraria prima, quæ tamen videtur eſſe Ariſtotelis.

Aliquis motus per lineam finitam durare poteſt tempore infinito, immò neceſſario duraret.

Ratio. Nempè ſi motus actu procederet per partes proportionales ſpatij ſubiecti, ſiue per diuiſiones ſpatij ſubiecti in partes proportionales infinito, nonniſi tempore conficeretur per magnitudinem finitam; ſed poſſibile eſt motum procedere per diuiſiones ſpatij in partes proportionales. Ergo poſſibile eſt aliquem motum per magnitudinem finitam, nonniſi tempore infinito abſolui. Ad rationis autem confirmationem, ſit linea A B quæ diuidatur bifariam in C. C B. verò diuidatur bifariam in E. E B. rurſus bifariam in D. D B verò bifariam in F. atque ita in infinitum.

Intelligatur ergo mobile per A B. finitam magnitudinem, ita ferri, vt actu per diuiſiones C. E D. F. & reliquas inter F B. procedat. Quid ſit actu per eas diuiſiones procedere Ariſtoteles dicit obſcurè tamen 8. phyſ. tex. 68. Ego verò latius eius mentem aperui infra. De diuiſione magnitudinis in infinitum conclusione ſecunda, in examine primæ rationis. Connexum verò eſt Ariſtotelis citato tex 68. 8. phyſ. immo, & idem connexum admittere videtur 6. phyſ. tex. 79 in illis verbis (In vtriſque enim accidit non peruenire ad terminum diuiſa quodamodo magnitudine) & intimus quidam veritatis ſenſus videtur eiuſmodi propoſitioni planè atteſtari: nam infinita tranſire, aliqua licet finita diſtantia diſtincta non videtur contingere, niſi tempore infinito, hæc propoſitio per ſe nota videtur. Aſſumptum verò de agente voluntario videtur per ſe notum, vt enim numerando, & deſtinguendo mente poſſumus proportionali ea diuiſione procedere cur non & motu itidem procedere poterimus.

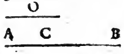
Examen. Ratio hęc ſe ipſam ſoluit nam procedere per diuiſiones proportionales actu eſt, ex declaratione memorata Ariſtotelis inſiſtere in illis diuiſionibus, & demum ibi interquieſcere, at nihil abſurdi eſſet motum per finitam magnitudinem infinito tempore durare, ſi quietibus infinitis interrumpatur: at hic non eſt ſenſus Ariſtotelis in prima concluſione, ſed de motu continuo, nonque interrupto ibi loquitur.

Concluſio quarta. Ariſtotelis 6. phyſic. tex. 62.

Infinitum ſpatium finito tempore pertranſiri non poteſt, ſiue motus ſit re-
» gularis, ſiue irregularis verba Ariſtotelis ſunt „ & quod neque infinito tem-
» pore per infinitum poſſibile eſt moueri, aut quieſcere, ſiue regulariter moueatur, ſiue irregulariter „ de quiete ego poſtea agam.

Ratio in eodem textu. Supra de exiſtentia infiniti actu in examine memorati Lemmatis primi. Examen.

Examen. Quoque ibidem polui; ijs tamen, quæ tum in expendenda ratione dixit, adiungo hæc alia instituti tum ſuppoſitioni. (Quicquid minus eſt infinito eſt finitum) modo alteri inſto. (Motus & mutatio omnis eſt in tempore, necnon, & huic maiori tempore maius ſpatium abſoluitur, nempè eodem, vel æque veloci motu; Dico enim motum momentaneum dari: quod in tract. de motu concl. ipſa diſputaui, tetigi quoque infra de indiuiſibili concluſione. Indiuiſibile non mouetur, quòd ſi motus momentaneus datur falſa eſt, quoq; ſecunda ſuppoſitio maiorem magnitudinem, in maiori tempore pertranſiri. Eſto enim magnitudo A B. Cuius tertia pars. A C. moueaturque mobile. O. ex A. in B. motu momentaneo, quoniam vnico temporis momento mobile O. totam A B. percurrit,

non

non plus temporis ponit in A B. tranſeunda, quam in conficienda parte. AC. ſecus enim momentum eſſet diuiſibile.

Concluſio quinta contraria præcedenti.

Admiſſo in rerum natura motu momentaneo infinitum momento temporis poteſt pertranſiri.

Ratio ex ſuppoſitionibus Ariſtotelis.

Momentum momento contiguum haud datur.

Proportio aliqua eſt inter tempora duorum motum & ſpatia, quæ conficiuntur. Eſto mobile P. quod momentaneo, ac ſubitario motu tranſeat. A C. cui

-P-
A C E B

adijciatur in directum. C E. dico ſi extendatur motus ipſius P. eodem momento pertranſire, etiam C E. non enim eodem momento. Ergo vel alio momento, vel tempore. Non tempore ſecus nulla eſſet proportio inter tempora motuum, & ſpatia: nam momentum ad tempus nulla rationem obtinet, at ſpatium obtinet ad ſpatium. Non autem alio momento; ſecus momentum momento contiguum eſſet contra priorem ſuppoſitionem. Et hoc idem erit alia quauis addita magnitudine ipſi A E. hocque ſemper, & in infinitum, & ſuppletur ratio, non enim videtur poſſe vnquam deficere virtus, motrix in mobili momentaneo; etenim à motu ad quietem non videtur eſſe poſſe tranſitus, niſi per mediam illam quietationem, quam ſtare vocat Ariſtoteles 5. phyſ. tex. 61. 6. phyſ. tex. 67. demonſtrat, quod ſtat moueri, at cum inquietatione iam remittatur motus rurſus in eam abſurditatem recidemus, quod non erit inter tempora motuum ratio, ac proportio vlla, erit tamen inter ſpatia contra ſecundam ſuppoſitionem: nam quietatio eiuſmodi, vel erit in tempore, & nulla erit proportio inter tempus, immo momentum motus, & tempus quietationis, vel dicitur eſſe, & quietatio in momento, & tum æque velox quietatio erit, atque motus: contra naturam quietationis; in qua iam motus remittitur, & præterea momentum momento contiguum erit: nempè momento motus momentum quietationis.

Examen. Hæc ratio primum nonniſi ex ſuppoſitione motus momentanei procedit, quem tamen multi negabunt, & nulla certa ratio videtur aſtruere, at ſuppoſito etiam ſubitario motu, ac momentaneo non tamen ratio, vim habet etenim ſupponit, cum motus illius momentanei effundi in infinitum, quod tamen cùm virtus illa ſit finita iure merito negandum eſt; ad confirmationem vero, quòd abſque intermedia quietatione nullum mobile quieſcit: hoc adeo vniuerſaliter dictum nulla certa ratione probari poteſt, & de momentaneo motu omnino eſt negandum, cum motus enim momentaneus vnico momento abſoluatur, notio ſiquidem motus momentanei id ſignificat: non poteſt nonniſi eodem momento ad exitum, & ad omnimodam quietem perduci: præterea ratio non magis demonſtrat in infinitum extendi motum, quam nunquam dari eius quietem contra quam videmus: videmus enim illuminationem momentaneam datæ quartæ terreſtris ſiſti, ac terminari, licet ex conſequente continuoq; ſolis motu in alio, & alio inſtanti illuminatio varios terminos ſuſcipiat in eo tamen momento, certos, determinatoſque limites ſuſcepit.

Concluſio ſexta Ariſtotelis tex. 62. 6. phiſic.

Finitum mobile non pertranſit infinitum ſpatium in tempore finito.

Ratio ibidem Ariſtotelis. Quod in vnaquaque parte finiti temporis magni-

tudinem finitam tranſit in toto tempore, tranſit finitam non infinitam ; Sed mobile finitam tranſit in vnaquaque parte temporis magnitudinem finitam. Ergo mobile finitum in tempore finito magnitudinem finitam tranſit non infinitam. Maior ſupponitur pendet verò ex principio illo. Quod ex finitis magnitudine, & numero partibus reſultat finitum eſt. Minor duabus innititur ſuppoſitionibus altera quidem eſt ſuppoſitio demonſtrationis ad impoſſibile, quam ego in oſtenſiuam conuerti ; nempè concluſio eſt finitum mobile non pertranſire infinitum ſpatium in tempore finito. Suppoſitio eſt tranſeat enim finitum mobile infinitum ſpatium in tempore finito. Secunda ſuppoſitio eſt quodcunque minus eſt infinito finitum eſt. Si ergo mobile finitum quoduis tranſeat ponatur infinitum ſpatium in tempore finito, in parte quauis eius temporis tranſibit partem finitam propoſiti ſpatij infiniti ex ſecunda ſuppoſitione.

Examen. Huic rationi inſtantia obeſt, quam ſæpius ſecundæ ſuppoſitioni obiecimus, tum in vniuerſum, tum ſpeciatim in motu circulari in de exiſtentia infiniti actu in examine rationis in ea parte, vbi expenditur, quarta ratio, primi Lem. ad eandem rationem; etenim partem infiniti infinitam oſtendimus, & motus potiſſimum circularis infiniti partem ; quanque eſſe infinitam.

Concluſio ſeptima, tex. 64. Infinitum mobile non tranſit finitum ſpatium in tempore finito.

Ratio ibidem. Si infinitum mobile tranſiret finitum ſpatium in tempore finito, contra quoque finitam magnitudo tranſiret infinitam in tempore finito. Sed finita magnitudo non tranſit infinitam in tempóre finito. Ex demonſtratis. Ergo infinitum mobile non tranſit infinitum ſpatium in tempore finito. Connexum probatur ab Ariſtotele expoſitione quadam. Eſto infinitum A eſt finitum B. & ponatur A. tranſire B. in dato tempore. dico contra quoque ab ipſo B tranſiri A. Eſto enim in initio motus, vt punctum D. reſpondeat puncto V & ſecentur æquales ipſi D. C. D. E C. F E. & ita ſemper. primo. ergo pars C D. tranſit B. inde E C. reſpondebit ipſi B. inde E F. neque hæc ſucceſſio partium ceſſabit, quouſque punctum. Primum ipſius A. in directam puncto poſtremo ipſius B. ſteterit. Verum cum hoc factum fuerit, tum quoque B. totum A. præterierit ſe habebunt enim lineæ, vt in ſecunda figura. Monet autem Ariſtoteles pertranſiri magnitudinem à aliquapiam magnitudine duobus contingere modis aut motu, aut commenſuratione, dicitur, nempè magnitudo pertranſire magnitudinem ſi ſingulas eius partes ſubinde metiatur, & hoc modo B. pertranſit A. licet enim non moueatur tamen metitur.

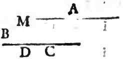
Examen. Inſtantia, quæ obfuit præcedenti, huic quoque obeſt, quæ illi innititur.

Concluſio octaua, tex. 65. Ariſtotelis 6. phiſ.

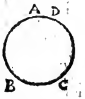
Infinita magnitudo non tranſit infinitum ſpatium in tempore finito.

Ratio prima, tex. eod. Si infinita magnitudo tranſiret infinitum ſpatium in tempore finito eadem infinita magnitudo tranſiret finitum ſpatium in tempore finito. Sed infinita magnitudo non tranſit finitum ſpatium, ex precedenti

cedenti. Ergo infinita magnitudo non tranſit infinitum ſpatium in tempore finito. Connexum probatur ab Ariſtotele his verbis „ ineſt enim infinito finitum,„ſenſus nempè eſt infinitũ A. tranſeat infinitum B. tranſibit prius partem quamuis in B. ſignatam D C. at pars infiniti finita ex principio toties ab Ariſtotele aſſumpto.

Examen. Aſſumptum innititur præcedenti propoſitioni, cui iam reſtitimus, ſed connexum quoque inſtantiam patitur; eſto enim circulus motus infiniti, adeoque & ipſe infinitus A B C. ſumatur qæuuis eius circumferentiæ particula A D. dico eam eſſe infinitam ex ſuperius oſtenſis, ex Ariſtotele ipſo primo de cęlo, tex. 35. quamobrem ſi mobile infinitum circulati motu deſignet infinitum circulum, A B C. ſecundum quam ſui partem deſcribit eius periphæriam, ſecundum illam nullam vnquam particulam finitam tra ſibi, contra connexum hoc Ariſtotelis.

Ratio ſecunda tex. eod. Ratio eſt ad impoſſibile. Tranſeat enim magnitudo infinita ſpatium infinitum tempore finito. Et diuidatur in partes quas ſuis tempus id finitum. Quoniam in ſingulis illis partibus tranſibit partem ſpatij finitam (quod enim minus infinito finitum) partes verò ſunt numero finite. Ergo in tempore dato tranſibit mobile infinitum, aliquid finitum. Ergo in eodem tempore idem mobile tranſibit finitum, & infinitum, quod nullo modo eſſe poteſt.

Eamen. Innititur toties reiecto principio omne quod eſt minus infinito, eſt finitum.

Concluſ. 9. tex. 66. Nullus motus qui in tempore finito eſt infinitus.

Ratio. Omnis motus infinitus eſt ſuper magnitudine infinita eamque abſoluit. Nullus motus qui in tempore finito eſt ſuper magnitudine infinita, eamque abſoluit. Ergo nullus motus qui in tempore finito eſt infinitus. Minor ex demonſtratis. Maior autem oſtenditur ab Ariſtotele, quoniam vteruis ſit infinitus motus, aut locus alterius, quoque infinitatem expoſcit; quoniam omnis latio in loco eſt.

Examen. Quicquid de maiori ſit, quæ de motu non repetito, & continuo ſatis aperta videtur, minor cum ſuperioribus demonſtrationibus innitatur, eaſdem inſtantias quas illæ patitur.

QVAESTIO SEXTA.

De Infiniti actu actione, & paſſione.

ARiſtoteles in primo de cęlo, tex. 63. & ſeq. vſq; ad 67. demonſtrat infinitum, neque pati à finito in tempore finito, neque ab infinito, & contra neque infinitum agere infinitum vllo tempore, finito tempore, neque loco ſcilicet mouere, neque alterare, neque alio motu mouere, & præterea, neque infinitum agere, neque patià finito, infinitoue in tempore infinito.

Vnde

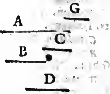
Vnde concludit ſi infinitum corpus daretur illud omni facultate tum agendi, tum patiendi cariturum. Cui tamen doctrinæ videtur alibi repugnare Ariſt. conc.u.iones. ergo hic omnes ſeponam, rationes conſiderabo expendam.

Prima Concluſio. tex. 63. primo de cælo.

Infinitum à finito nihil omnino pati poteſt in aliquo tempore.

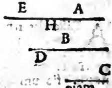
Suppoſitiones Rationis ibidem. Suppoſitiones quibus ratio innititur ſunt. Prima. Rationis pars infiniti, eſt finita, & omnino, quod eſt minus infinito eſt finitum. Hæc tacitè ſupponitur. Secunda. in eodem æqualiue tempore minus mouens, mouet minus mobile: æquale mouens, æquale mobile mouet. Maius mouens, maius mouet mobile. Tertia. quam proportionem habet maius mouens ad minus mouens eandem habet mobile maius, quod à maiori nempè mouente in eodem tempore mouetur, ad minus mobile, quod à minori mouente mouetur. Quarta ſuppoſitio. Infinitum nullam habet ad finitum rationem.

Declaratio ſuppoſitionum. Secundæ ſuppoſitionis ſenſus eſt de maiore, & minore mouente. Primò quidem ſecundum virtutem. Secundò verò ſecundum molem, vera inquam ſuppoſitio eſt primo, & principaliter de mouente cuius eſt virtus agendi maior, minorue, aut æqualis, agens enim minoris virtutis agit eodem tempore in minus mobile, quam ſit id in quod maioris virtutis mouens agit. Secunda tamen, & de minori ſecundum molem veritatem aſſequitur in præſentia, cum enim Ariſtoteles capiat in demonſtratione partes eiuſdem mouentis, ideoque minorem facultatem habeat minus mouens neceſſario, quam maius ipſum mouens.

Minori quoque mouenti minorem ineſſe mouendi facultatem ſupponit. Tertia verò ſuppoſitio, hoc ſibi vult. ſit mouens maius A. quod in dato tempore G. moueat mobile C. eodem vero tempore B. minus mouens mouet D. mobile Et ſit A duplo maiuſquam B. (ſecundum ſcilicet virtutem mouendi, & ſi eiuſdem fuerint, ac homogeneæ naturæ, etiam mole) dico C. mobile maius, & ipſum duplo eſſe quam D. virtute ſcilicet, & ſi eiuſdem fuerint naturę, mole quoque.

Ratio tex. eodem & 64. Si infinitum à finito quouis motu (communiter ſumpto motu) in vllo tempore moueretur, patereturq; in eodem tempore finitum ab eodem mouente finito moueretur, patereturque, ſed ab eodem mouente eodem tempore moueri finitum, & moueri infinitum, id fieri nullo modo poteſt. Ergo infinitum à finito nullo modo quicquam vllo in tempore patitur. Aſſumptum conſtat ex ſecunda ſuppoſitione æquale enim mouens eodem in tempore in ęquale non in maius mobile agit, multo ergo minus agere poteſt in infinitum quod eſt infinito exceſſu maius mobile quouis finito. Connexum expoſitione conſtat iunctis ſuppoſitionibus præmiſſis.

ſit infinitum corpus A. finitum verò B. tempus vero in quo ponitur ab aduerſario B. agere in A. ſit C. ſumatur in ipſo B. pars D. quæ in eodem tempore C. moueat aliquid ipſius A ſitq; illud E. erit ſanè E. minus toto A. ex 2. ſuppoſitione, eritq; ideo finitum ex prima ſuppoſitione, ex tertia ergo ſuppoſitione ſi quam proportione habet D. ad B. in eadem conſtituatur E. ad quop-

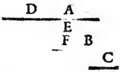
piam

piam aliud ipſius A. in eodem tempore B. mouebit, hoc ipſum quod ſit, H. in quo D. mouet E. nempe in tempore C. at eſt finitum quod enim habent proportione ad finitum eſt finitum ex conuerſione per contrapoſitione quar tæ ſuppoſitionis. ergo eodem in tempore C. B. mouebit H. finitum, & A. infinitam. quod erat connexum demonſtrandum.

Examen. Suppoſitio iam prima ſæpius reiecta fuit, at ipſa ablata tota corruit ratio. ſi enim dicamus partem E. ab infinito ſectam eſſe infinitam nihil amplius progredietur argumentum. ſubiungamus particulam quamquam ipſius B. in partem ipſius A. infinitam acturam; nempè in partem ad quam A. eandem proportionem habeat, quam B. ad aſſumptam habet, at pars quæuis aliquota infinita eſt infinita, ex habitis ſuperius.

Secunda Concluſio tex. 65. Infinitum nullo tempore agit in finitum.

Ratio ibidem. Si infinitum vllo in tempore infinitum ageret, eodem in tempore aliquid finitum ageret in idem finitum. Sed hoc eſſe non poteſt, vt ſcilicet in quo tempore infinitum agens in patiens finitum agit in eodem finitum agens agat in idem patiens finitum. Ergo nullum infinitum vllo in tempore infinitum agit. Aſſumptum ex ſecunda ſuppoſitione conſtat ſuperioris rationis; Etenim ex ea maius mouens mouebit, idem mobile in minori tempore. Si enim in eodem mouet maius mobile minus: ergo mobile mouet in minori tempore. Connexum probat expoſitione penè geometrica hunc in modum. Sit infinitum A. quod mouere ponitur finitum B. in tempore C. ſumatur verò pars D. ipſius A. quæ in tempore C. moueat F. partem ipſius B. mouebit enim D. minus in eodem tempore C. quam moueat A. quam autem rationem obtinet B F. ad F. eandē habeat D. ad D. ex

tertia ergo hypotheſi, quo tempore D. mouet F. eodem E. mouebit F B. totum at D. mouet F. in tempore C. & in tempore ergo C E. mouebit F B. totum, at in eodem tempore C A. mouebat idem totum F B. ergo in quo tempore infinitum A. mouet F B. in eodem E. finitum mouebit idem F B. quod erat connexum demonſtrandum. Eſſe verò E. finitum eodem modo, quo in ſuperiori oſtenditur, quoniam ſcilicet propoſitionem habet ad finitum. D. eſſe verò finitum D. ex prima ſuppoſitione præcedentis rationis deducitur.

Supplementum Rationis. Quoniam videbatur prior ratio ſe ad tempus finitum reſtringere ad infinitum tempus ipſe rationem extendit: nempè noua ratione membrum infiniti temporis excludit. eſt ergo ratio nihil, quod fit in infinito tempore habet finem. Omnis actio, & paſſio, adeoque mouiſſes, & motum eſſe habet finem. Ergo nulla actio, & paſſio, adeoque mouiſſe, & motum eſſe fit inf nito tempore.

Annotatio. Maior conſpicua eſt, minor autem variè probatur, & inducitur ab interpretibus Ariſtoteles enim ſuam hic de illa mentē non aperit. D. ergo Thomas eam probat; quoniam „ nihil agit (inquit) aut patitur, niſi vt „ perueniat ad aliquem finem. „ Simplicius verò rem aliter probat verba eius „ ſunt; ſed fortè infinitum in infinito tempore mouebit finitum, ſed & hoc im- „ poſſibile, aut alteratum eſſe, aut motum eſſe, quod non contingit factum „ eſſe „ hæc quidem Simplicius, qui ſe licet interpretatur Ariſtotelem ex ijs, „ quæ docuit ipſemet Ariſtoteles tex. 58. primo de cœlo, vbi & neque (inquit) „ quod deorſum fertur in infinitum poſſe, neque quod ſurſum ſecundum eandem

„ dem rationem impoſſibile eſt enim id fieri, quod non contingit factum eſſe
„ ſimiliter in ipſo tale, & tantum, & ipſo vbi. Dico autem ſi impoſſibile eſt
„ factum eſſe album, aut cubitale, aut in Ægipto eſſe, & fieri aliquid horam
„ impoſſibile eſt. Impoſſibile eſt igitur, & ferri illuc quo nullum, quod fertur
„ peruenire poteſt. „ Hæc ibi Philoſophus. quæ ſane rectè accomodantur, huic loco vnaque refellunt expoſitionem Auerrois. Auerroes enim ſentit, hic Ariſtotelem non loqui de motu, vt continuum motum complectitur, ſed quatenus ſolum continet motum, qui perficitur, & abſoluitur, quales ſunt omnes motus extra localem, ſed errat (vt dicebam) nec rectè mentem Ariſtotelis aſſequutus eſt Auerroes, nam in eo tex. 58. Complectitur etiam motum illum deorſum infinitum quem athomis tribuebant Democritus, & Leucippus, qui non eius generis erat, vt finiretur, & abſolueretur. Præterea & in litera tex. 63. verbis vtitur motum communiſſimè ſumptum comprælıendentibus, Albertus Magnus ex definitione motus procedit (non eſſet, inquit Endelechia) quod tamen falſum, propemodumque ab Ariſtotelis mente alienum eſt, etenim actus is, qui motui tribuitur, etiam locum habet cum nondum abſolutus eſt motus, immo tum ſolum habet locum. Concludo. ergo aptiorem eſſe huius loci explicationem Simplicij.

Examen. Ratio prima citra ſupplementum innititur ſuppoſitioni, & ipſa toties reiectę. Quicquid nempè minus infinito eſt, finitum eſſe. Ex eiuſmodi enim hypotheſi pendet partem D. eſſe finitam. Secus enim ſi D. ſumeretur finita ex arbitrio arguentis. negàretur ab aduerſario partem quamuis ipſius B. eodem tempore motum iri à parte finita ipſius, quo mouetur totum B. ab infinito A. quam. n. rationem habet B. ad partem motam in tempore. C. eandem habet A. ad partem mouentem in tempore. C. at pars aliquota infiniti A. eſt infinita non finita. Reliquæ ſuppoſitiones in. De proportione motuum examinantur interim tamen ſecunda ſuppoſitio tertiaquè vix motui naturali accomodari poſſunt. Etenim cum dicitur maius mobile, & minus mobile. ſi intelligamus, id quod mole maius, minuſue eſt, tum erit ſenſus maiorem mole lapidem à validiore motore eodèm tempore moueri deorſum, quo minor lapis ab imbecilliore motore mouetur. At hic ſenſus falſus ſine dubio erit, nam cum lapis maior maiorem habeat propenſionem deorſum quam minor, vt æquali tempore, atque minor deorſum feratur non eget validiore motore, ſed motore minus valido. Præterea verò, vel principium inditum motus naturalis intelligimus, nempè naturam. vel principium extrinſecum ſcilicet potentiam. Ariſtoteles videndus tertio de cœlo, tex. 28. & 9. metaphyſ. cap. 2. Si potentiam intelligamus iam falſa erit ſuppoſitio à minori enim potentia deorſum velocius impelletur, ſi remotum iam fuerit impedimētum graue maius, quā minus graue, vel certè à maiore validioreq; proportionatim motore velocius pelletur deorſum maius graue, ob maiorem ſui propenſionem quam minus graue à minore potentia. Si verò intelligamus naturam ipſam. quæ maior in maiore lapide erit, & mole ſecundum accidens, & virtute. Maior lapis ab in exiſtente natura ſcilicet maiore in eodem tempore amplius mouetur, quam minor lapis à minore natura inexiſtente. Reſtat ergo, vt de violento ſimpliciter motu ſolum ſuppoſitio ſit vera de eoque ſolum concludat ratio. non itaque excludit, quominus mouens infinitum naturali motu moueat corpus finitum, vt potentia, vel vt natura quatenus natura complectitur, quoduis principium intrinſecum

cum

cum motus, ſi tamen infinitũ mouens intelligeremus ſecundum facultatem mouendi non ſecundum molem, qui ſenſus ab Ariſtotele verè in præſentia alienus eſt. Vnde primo modo ſolum mouens, hic accipitur ſcilicet, vt potentiam ſignificat infinitum enim hic mole conſideratur, quoad ſupplementum inſtantia eſt de motu circulari æterno ſecundum Ariſtotelem, quid Auerroes reſpondeat monui ſupra, videat quiſque Gaietanum, Thien. latius, Auerrois mentem explicantem, & difficultatem hanc pertractantem.

Tertia Concluſio, & contraria ex Ariſtotele ipſo 3. phiſic. tex. 44. & 49.

Si infinitum eſſet aliquod elementũ cetera omnia contraria corrumperet. Hæc Ariſtoteles. At quod aliquid corrumpit in illud agit. Ergo infinitum ſi eſſet in contrarium ageret adeoque ageret.

Alia Auctor tex. 30. 3. *phiſic.*

„ Verba ſunt philoſophi. „ Rationabiliter autem, & principium ipſum ponunt „ omnes; Neque enim fruſtra poſſibile ipſum eſſe, neque aliam ipſi ineſſe „ potentiam, niſi vt principium, omnia enim aut principium ſunt, aut ex prin- „ cipio. „ Hæc Ariſtoteles, qui ſanè cum infinito principij dignitatem tribuit, ipſi quoque facultatem actiuam adſcribit neceſſario; nam quam potentiam tribuat illi poſtea ſubiungit, & continere omnia, & omnia gubernare.

Ratio prima ex citato tex. 30. 3. *phiſ.*

Si infinitum eſſet actu, omnique facultate agendi, & patiendi exueretur fruſtra eſſet. Sed infinitum ſi daretur actu fruſtra non eſſet. ergo, &c.

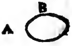
Ratio ſecunda. Si pars alicuius totius facultate aliqua agendi pollet multo magis totum eandem facultatem obtinet: Sed pars infiniti actu ſi daretur, puta infiniti ignis portio quæuis finita agendi vi polleret. Totus ergo ignis, ac infinitus multo magis eam facultatem obtineret.

Ratio Tertia. Multa præterea abſurda ſequerentur: nempè infinito igni iniectam guttam aquæ non conſumi, & exiguam quoque ſtuppam illi appoſitam non comburi.

Examen. Quæ ſit mens verè Ariſtotelis in hac controuerſa re in annotatione infra tentabo indagare interim, vt ſatisfieri his poſſit breuiter videamus auctoritatibus. Ergo Ariſtotelis fortè illud quis opponere poſſit ad hypotheſes antiquorum illas fuiſſe enunciatas, & certè ſecunda auctoritas ſolum rationabiliter dicit, id ab antiquis ennunciatum non autem veritatem, & neceſſitatem propoſitioni aſſignat: attamen ea iuſta eſt, regiaque reſponſio à nobis modo non probabilem cognitionem quæri, quæ virorum illuſtrium auctoritati nititur, ſed certam, ac neceſſariam, quæ demonſtratione conficitur in euidentiaque, ac indemonſtrabilia principia reſoluitur: ad rationis itaque deueniendo primæ videntur connexum nonnulli admittere, & rationem eam reddunt, quod cum motus omnis ſit in tempore, idque ob reſiſtentiam, vel ſaltem ob finitam proportionem mouentis ad mobile infinitum finita proportione caret, adeoque motu, ſed fortè illi principio inſtare oportet, nihil vnquam fruſtra eſſe poſſe, quod in de caſu, & fruſtra) conſideretur, ſed in præſentia potiſſimum, & peripateticorum, quoque auribus accomodatiſſimam inſtantiam patitur: nam demus nihil vnquam fruſtra fieri, id intelligendum eſt cum res ſecundum naturæ ordinem ſe ſe habent, at ſi infinitum fortè fortuna daretur non, iam res ad præſcriptum naturæ conſtarent, vnde fortè nihil abſurdi eſſet, ſi ſum fruſtra aliquid in rebus eſſet. Secundæ rationis connexum quoque inſtantiam patitur, nam totum ſanè qua facultate

dari

pars eius pollet,& ipſum magis pollet. Si naturã conſideremus,cui vis agendi innititur, vt ſubiecto : at ſi conditiones, & circumſtantias agendi conſideremus pars quandoque illis inſpectis agere poſſet: totum minimè,exempli gratia. Eſto oculus A. eſto ſaxum B. poteſt videri,at ſi ſaxum augeri adeo ponatur, vt ad oculum vſque extendatur, ipſumque tangat totum minimè in viſum aget in quem tamen pars eiuſdem ageret in præſentia. Ergo infinitus ignis careret conditionibus, & circumſtantijs agendi, nempè debita proportione ad id, quod patitur.

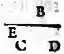
Tertia rationi per hæc eadem occurritur, nempe abſurdum non eſſet ex defectu conditionis, & debitæ proportionis infinitum ignem non agere in apta alioquin ſubiecta : vel dicamus ſi infinitum daretur, nihil extra illud futurum, vnde omnes propoſiti caſus ſuppoſitioni repugnant, hæc inquam ex Ariſtotele,& ſequacibus,qui nihil extra infinitum dari ſentit, neque quicquam maius infinito.

Concluſio quarta Ariſtoteles tex. 66. primo de cælo.

Infinitum ab infinito pati non contingit in tempore finito.

Ratio. Suppoſitio prima ab eodem agente in minori tempore mouetur, quod minus eſt. Suppoſitio ſecunda ab eodem agente maius mobile in maiori tempore,minus in minori mouetur: ita vt quam proportio habeat mobile ad mobile eandem habeat tempus ad tempus. Sit nempè idem agens A. quod moueat mobilia C. D. inæqualia.C. verò duplum ſit ipſius D. moueatque C. horæ ſpatio mouebit D. hora dimidia. Si infinitum poneretur agere in infinitum in tempore aliquo finito in eodem tempore. Idem infinitum ageret in partem finitam mobilis infiniti; Sed in eodem tempore non poteſt idem mouens mouere infinitum,ac finitum. Ex prima ſuppoſitione. ergo infinitum non poteſt agere in infinitum in tempore aliquo finito. Connexum probat. Eſto A. agens infinitum B. mobile infinitum ponatur. verò A. mouere B. in tempore finito. C D. Accipiatur pars finita mobilis infiniti. E. hæc mouebitur ab A. tempore in minori quam C D. moueatur. Ergo in eius parte. D. fiatque vt D. ad totum tempus C D. ita E. ad aliquid aliud. erit hoc ipſum finitum. infiniti enim ad finitum nulla proportio quocirca ex ſecunda ſuppoſitione A. mouet hoc ipſum ad quod. E. eſt in data proportione in tempore. C D. ſed in tempore. C D. ponitur A. mouere totum, ac infinitum B. ergo idem mouens. A. eodem tempore moueret finitum, & infinitum, quod erat connexum monſtrandum.

A. agens infinitum.
B. mobile infinitum.
C. Tempus finitum.

Concluſio quinta, Ariſtotelis tex. 67. primo de cælo.

Infinitum ab infinito non mouetur in tempore infinito.

Ratio. Quod fit tempore infinito non habet finem, omnis motus habet finem. Ergo nullus motus fit tempore infinito.

Annotatio. Sed fortè magis ad mentem Ariſtotelis erit reſolutio ſi concluſiones has duas in vnam coegerimus dicendo. Infinitum mouens non mouere infinitum mobile in vllo tempore ratioque ſit quoniam, neque in tempore finito, neque in infinito. Non in finito autem probat text. 66. non in infinito probat tex. 67. adducta proximè ratione. Lucidior tamen fuit prior analyſis, atque explanatior.

Examen.

Examen. Illud prius animaduertendum eſt progreſſum Ariſtotelis à parte ad totum non eſſe, niſi ex ſuppoſitione, & poteſtate quadam intelligendum, nempè ſi ſepararetur à toto B. pars E, moueretur ea ab A. tempore minore, quam moueatur totum B. at verò, vt eſt in ipſo toto actu. Non minore tempore mouetur, quam B totum, nam continui vnus eſt motus. Ratio itaque non concludit abſurdum, quod actu ſit, ſed quod eſſe poſſit. Inſtantia, quæ potiſſimũ rationi obſtat eſt A. in partem finitam E. non acturum eſſe aliquo in tempore, ſed ſolum in momento temporis: ita verò impeditur ratione amplius progredi poſſit. Cæteræ ſuppoſitiones in. de propor. motu: Conſiderabuntur, quoad rationem tex. 67. de motu locali, hæc patitur à motu circulari æterno inſtantiam, vt de ſuperiori, quoque monuimus. tamen euitabit inſtantiam facilè Ariſtoteles contrahendo propoſitionem ad motum non iteratum, de quo vere hic loquitur, vt ego quoque ſuperius monui. Motus ergo non repetitus ad finem peruenit, quod tamen negarent de motu athomorum deorſum Epicurei, non bene quidem nam locus deorſum eſt determinatus, vt de loco, &c.

Annotat. 2. Quid verè in Ariſtotelis via ſentiendum ſit de actione infiniti non eſt admodum apertum, nam ſi hæc accipiamus, quæ tanto ſtudio demonſtrat, hic philoſophus nulla videtur actio infinito tribuenda. Si tamen quæ in 3. phyſ. induxit contemplemur contrarium ſanè dicendum ſuccurret. Auerroes rem hanc, & controuerſiam ex profeſſo non tractat quædam tamen dicit, quę anſam cuiuſdam concordiæ tribuere videntur. verba eius ſunt, „ Cuius ſanè falſitas ſequitur, ex hoc quòd aſſeruimus aliquod infinitum agere „ tempore finito, oporteret quidem eius actionem eſſe ſine tempore, eo quod „ inter finitum & infinitum nulla eſt proportio, niſi qualis eſt inter punctum, „ & lineam inſtantiſque ad tempus. „ Hæc Auerroes, quæ verba in eam ſententiam poſſunt traduci, vt infinitum ſi eſſet ageret, quidem in inſtanti, non ageret, aut in tempore, cum itaque Ariſtoteles negat infinitum agere non negat, id ſimpliciter, ſed negat ſolum agere ipſum in tempore. At cum alibi aſſerit agere in inſtanti intelligit ipſum acturum. Quæ tamen reſponſio, licet ſatis ſit probabilis duas tamen difficultates patitur. Prima eſt, quoniam ex hac interpretatione non concluderet Ariſtoteles infinitum prorſus ex vſum vi agendi, & patiendi; ſed priuatum ſolum vi agendi patiendique in tempore. tamen in text. 67. virtutem ſimpliciter actiuam, paſſiuamque videtur ab infinito remouere non ad circumſtantiam temporis coarctatam. Secunda difficultas eſt, quoniam plerumque Ariſtoteles negat motum momentaneum. Si ergo motus momento temporis eſſe nequit dicere infinitum acturum eſſe momento temporis eſt dicere ipſum nullo modo acturum. Gaetanus Thenenſis ſentit nihil omnino acturum infinitum tamen auctoritates contrarias Ariſtotelis vir alioquin addictus non conſiderat: rem quiſque in Ariſtotelis Schola ſecum deputet. Ego autem ſimpliciter probabilius reputo, ſi dicamus infinitum acturum. in inſtanti tamen: ita enim omnes contrariæ rationes ceſſabunt. idque ratio ſuadet, ſi enim proportio inter tempora motuum, & virtutes, ac facultates agentium eſſe debet proportio infiniti agentis ad finitum non eſt temporis vllius ad tempus, ſed temporis ſolum ad momentum. Et ſi obijciatur non poſſe agens, abſque præuia diſpoſitione introducere formam in patiens, hoc ipſum argumentum retorqueri poteſt: videmus enim maximum ignem in lignum viride parumque diſpoſitum

rum ſententiæ meminit licet ad aliud D. Thomas par. 1. quæſt. 14. art. 12. in corp. ac D. Thom. alterius eſt ſententiæ eodem in loco, ſed quoniam hæ controuerſiæ inſurgere videntur ſupra lumen naturæ, ideo Theologis diſſoluendas relinquo.

QVÆSTIO OCTAVA.

De Infiniti poteſtate, Natura.

ARiſtoteles tex. 57. 3. phyſ. quænam ſit poteſtas in infinito vſurpata in hunc ferè modum declarat. Non oportet (inquit) infinitum poteſtate, ita interpretari quaſi ſicut ſtatua, dicitur potentia, quæ ſtatua quandoque erit actu, ita ſit infinitum potentia, quod erit quandoque infinitum actu: hoc inquam modo non datur poteſtate infinitum, ſed ſicut dies, quæ adeo poteſtate eſt, vt nunquam tamen ſit tota, & perfecta dies actu, verum eſt tantummodo ſecundum partes modo hanc, modo illam. ad totam autem Ariſtotelis mentem clarius intelligendam repetere animo oportet, eorum quæ ſunt alia permanentia eſſe, alia ſucceſſiua. In eo autem hæc duo entium genera differunt, quod permanentia tota quandoque fiunt, atque integra exiſtunt, ſucceſſiua verò nunquam tota ſimul reperiuntur. Semper præcedentes partes ad ſuperuentum ſequentium deſinunt, vt hora primo die ad ſecundæ ſuperuentum effluit, & ſecunda ad aduentum tertiæ, idem eſt de motu. Hoc tamen quod eſt non ſimul eſſe omnes partes, ſed aliquas ſolum non adeo proprium eſt rerum ſucceſſiuarum, vt non aliquo pacto aliquibus permanentibus conueniat non fortè tamen, qua permanentia ſunt, nempè magnitudo in magnitudines diuiditur, & hæc in alias ſubdiuiduntur ſecundumque Ariſtotelem, & Mathematicos in infinitum diuiſio, hæc procedit parteſque diuiſæ ſemper remanent, nunquam tamen ad id deuenitur, vt deuiſio ſecundum omnem poteſtatem expleatur, adeoque partes diuiſæ ſint ſimul omnes, nempè *infinitæ*. Ita vt hæc rerum diuerſitas, ita poſſit ad duo capita reſtringi. rerum aliæ totæ ſimul eſſe poſſunt, aliæ nonniſi ſecundum aliquas partes exiſtunt: quod ſecundum genus adhuc diuiditur, vel enim partes priores intereunt; vt in tempore motu, rebuſque demum ſucceſſiuis, vel permanens, vt in diuiſione magnitudinis in infinitum, adeoque in appoſitione. Infinitum ergo poteſtatem eam in vniuerſum naturam obtinet, vt non niſi ſecundum aliquas partes eſſe poſſit: nunquam integram reperiatur. Si itaque infinitum poteſtate dicimus tempus ſenſus eſt tempus ſemper futurum, & poſt quoduis, & quantumcunque vis tempus aliud futurum, & non dari temporis partem, poſtquam noua non ſuperueniat pars temporis. nunquam tamen id quod elapſum eſt, erit infinitum. Idem eſt in numero; ad quamcunque enim multiplicationem numerum produxerimus adhuc eius auctionis reſtat locus. Is tamen numerus, qui poſt quamcunque, & quantamcunque multiplicationem emergit ſemper finitus, neque enim multiplicando ad infinitum vnquam numerum deueniemus. Hæc eſt ſumma ſententiæ Ariſtotelis de infiniti poteſtate natura: hæc ergo eſt de mente eius concluſio.

Concluſio Ariſtotelis tex. 57. & 58. 3. phyſic.

Infiniti poteſtate nunquam id, quod elapſum ponitur poteſt eſſe infinitum.

Probatio, vel Declaratio.

Hanc concluſionem, aſſertionemue Ariſtoteles non probat, ſed expoſitione quadam ſumit, ideoque videtur propoſitionem indemonſtrabilem facere verba eius ſunt 3. phyſ. tex. 57. „ Aliter autem, & in tempore manifeſtum „ eſt ipſum infinitum, & in hominibus, & in diuiſione magnitudinum omnino enim ſic eſt infinitum, vt ſemper aliud, atque aliud accipiatur, & acceptum quidem ſemper finitum ſit, ſed ſemper alterum, atque alterum., Hæc Philoſophus, quæ potius propoſitionem ſupponi ſignificant, quam demonſtrari. Niſi fortè dicamus concluſionem ſatis confirmatam eſſe, dum demonſtrauit non dari multitudinem, magnitudinemue actu infinitam, ſi enim infinitum poteſtate ad actum deduceretur, vt id quod eius elapſum eſt infinitum ſit, numerus ſaltem actu infinitus, vt ſi infiniti homines pertranſierunt iam, infinitus eorum numerus dari videtur is enim ex ſucceſſione tandem ad infinitum perueniт.

Examen. Sed vtrumuis horum accipiamus, admittamuſque, vel nempè concluſionem ſupponi, vel ea ratione probari ſatis titubare videbitur Ariſtotelis opinio, eiuſque confirmatio, ſi enim expoſitioni innitatur, & propoſitionem indemonſtrabilem ſupponat; repugnabit vrgens ratio, quæ ex mundi æternitate proximè adducetur, ex quo fit, vt ſaltem hæc propoſitio tempus hucuſque elapſum non eſt, infinitum non ſit, per ſe nota etiam ſi concederetur vera de eo enim, quod per ſe notum eſt non tot exoriuntur lites, & controuerſiæ, adeoque implicatæ, quot de temporis præteriti infinitate ſunt, vt paulò poſt exponam. Interim non tot lites excitari, adeoque implicatas dictis rebus per ſe notis, id Ariſtoteles apertè docet primo poſteriorum; cap. 2. propè finem. „ Habiturum inquit ſcientiam, quæ eſt per demonſtrationem „ non ſolum oportet principia magis cognoſcere, & magis ipſis credere, „ quam ei quod monſtratur, ſed neque aliud ipſi credibilius eſſe, neque notius „ his, quæ ſunt oppoſita principijs, ex quibus erit ſyllogiſmus falſæ deceptionis. „ Huc vſque Ariſtoteles præterea propoſitio per ſe nota inductione cognoſcitur, ex inductione enim comparatur intellectus, qui eſt habitus principiorum 2. poſt. cap. vlt. At hęc propoſitio tempus præteritum eſt finitum non concipitur, neque cognoſcitur ſenſu, non enim mundi ortus, vel æternitas in ſenſum cadit, quod ſi tempus æternum præceſſerit num in eo numerus dierum infinitus includatur, nec ne id non ſenſu, ſed ratione dijudicatur, vt appoſitum ſit hic illud Lucretij.

Non radij Solis, neque lucida tela diei
Diſcutiant, ſed natura ſpecies ratioque.

Non eſt itaque propoſitio hæc per ſe nota tempus elapſum non eſt infinitum: ſiue tempus non poteſt ad infinitatem vſque effluere. Quòd ſi quis diceret eſſe per notam ex æſtimatione imaginationis ſicuti per ſe nota videntur eſſe principia mathematica ſaltem aliqua reſpondebo imaginationem plerumque falli, vt Ariſtoteles ipſe fatetur 3. ph. tex. 75. pręterea hæc eadem imaginatio, ſicuti ſi in futurum proſpiciat, atque temporis futuri curſum æſtimet nunquam infinitum excurrere poſſe opinatur: ita dum ſe in præteritum vertit contrariam æſtimationem ſubit, nam & tempus præteritum infinitum concipit, & ipſum iam tranſijſſe non ambigit cum præteritum ſuppo-

nat

nat, quod ſi concluſio innitatur rationi ex infinito actu, ea iam ratio expenſa fuit.

Secunda Concluſio contraria, quæ è Ioannis Grammatici contra Proclum.

Si mundus (iuxta Ariſtotelem) ponatur vtrinque æternus tempus hucuſque elapſum eſt infinitum, ſiue infinitum tempus iam præterijt.

Ratio. Tempus præteritum ad hoc vſque momentum, vel infinitum eſt, vel finitum, ſi infinitum eſt, id quod contenditur, ſi finitum ſit illud quantumcunque nempè centies millies millium annorum mundus ſemper ab aliquo tempore incepit contra ſuppoſitionem.

Examen. D. Thomas par. 1. quæſt. 46. ea ratione dubitationi occurrit, quod tranſitus ſemper intelligitur à termino in terminum, at ſumpta quauis die præterito, vt termino à quo ab ea ad diem hanc infiniti dies non interfluxere quaſi ſit D. Thomæ ſenſus, cum negatur infiniti tranſitus intelligitur, poſito termino non poſſe pertranſiri, quare ſi hæc Ariſtotelis explicatio accipiatur, non negat is ſimpliciter poſſe pertranſiri infinitum, ſed negat ſolum ſumpto quouis termino à quo non poſſe ab eo in infinitum procedi, quæ ſanè ingenioſa reſtrictio eſt, ſed neſcio, an ad Ariſtotelis aures ſit, vel ſaltem an eius progreſſui ſatis accomodetur. Cum enim de infiniti poteſtate in vniuerſum loquatur, quæque ſit hæc eius poteſtas aperiat, abſque vllo diſcrimine eam quomodo vidimus explicat, vt nunquam poſſit ad infinitum progreſſum deuenire, ſed finitum ſemper. quocirca cum tempus elapſum poteſtate infinitum fuerit Ariſtotelis vniuerſalis, & indiſtinctus ſermo poteſtatem temporis hucuſque præteriti, eiuſque infinitatis complectitur. Verum tempus præteritum à termino dato dum totum eius fluxum concipimus non procedit, non ergo Ariſtotelis declaratio rectè ad terminum datum reſtringitur. Quòd ſi quis interprætaretur D. Thomam: ita vt quod ex termino ad terminum non procedit nullo modo tranſiſſe dicendum ſit eſſet, id omnino falſum, & extortum. qui enim negaret tempus præteritum iam præterijſſe, id negaret, quod aſſerit præteritum enim eatenus eſt præteritum, quatenus præterijt: at præterire tempus eſt ipſum tranſire, & tranſire eſt præterire, eſt enim præter.ire, idem quod tranſ.ire. Summa itaque eſt: vel D. Thomæ ſenſus. Hunc primum ſenſum tribuere, videtur Capreol. ſecund. ſenten. diſt. 1. quæſt. 1. ad vlt. non pertranſire totum tempus elapſum, eo quod non fluxit ex dato termino, & hanc reſponſionem confutat vis ipſa nominis, immo eſſentia termini ſumpti ſcilicet temporis præteriti tempus enim præteritum pertranſiuit neceſſario, quatenus eſt præteritum, at præteritum eſt totum, idque ex poſitione æternitatis mundi infinitum, vel ſenſus eſt non negari ab Ariſtotele tranſitum infiniti, niſi ex dato termino, & hoc videtur non ſatis conuenire progreſſui Ariſtotelis, & præterea rationi, quæ afferri ſolet, quod daretur infinitum actu; hæc enim ratio pariter demoliri videtur temporis infiniti effluxum ex dato termino, & non ex dato. Alij reſpondent infinitum per ſe effluere non poſſe, at per accidens poſſe, quæ fuit reſponſio Auicennæ: nullum itaque eſt ex hac opinione abſurdum, ſi dicamus infinitos iam præceſſiſſe homines ſunt enim ſingulares homines, qui ſe ſucceſſiuè generant cauſæ per accidens ſubordinatæ, ſed hanc opinionem ego (omiſſis, quæ à multis dici ſolent, neque enim admodum cogunt) confutare ſoleo; Quoniam ſequeretur tempus vtrinque infinitum, & generationem vtrinque infinitam poſſe tandem deficere: connexum autem probo, nam ſi infinitum

Tt 2 per

per accidens per ipſos deficere poteſt, ac per tranſire, & hac ratione generatio infinita à parte anteriore pertranſiuit ergo generatio futura infinita à parte poſt pari ratione tranſibit quoniam nempe, & ipſa eſt per accidens, & futuri homines in ſuccedentibus ſubinde generationibus erunt per accidens, (ſicut, & priores) cohordinati quare tota generatio, quæ vt præteritam generationem,& futuram includit, vtrinque infinita eſt, tandem deficiet, quod extra captum infiniti, & eorundem mentem eſſe videtur, nemo enim extitit, qui tempus, & durationem vtrinque infinitam non etiam vtrinque æternam poſuerit. Alia reſponſio eſt, quam ego quandoque probaui, licet non huic penitus quęſtioni applicatam eſt verò infinitum,quatenus infinitum non pertranſiri,& qua ex parte eſt infinitus tempus. Ergo præteritum infinitum eſt à parte priori, at à parte poſteriori finitum non poteſt modo ad partem anteriorem pertranſiri ad quam eſt infinitum, at ad partem poſteriorem, ad quam eſt finitum tranſiri poteſt. Futurum verò tempus cum ſit ex parte poſteriore infinitum ex priore finitum ad eam partem ſuperari nequit, at ad hanc ſuperatur. *In exp.oct. phyſ.in diſ. de mot. æt.*

Cenſura. Inter has ſententias minus improbabilis mihi videtur, quæque minori difficultate defendi poſſit ſententia. D.Th. reliqua enim grauioribus vrgentur difficultatibus, hæc tamen ſuas, & ipſa ſubit obiectiones quas potuimus ſupra leuiores, illæ tamen ſunt contrarijs. Vnde declaremus, Ariſtotelis dictum. Infinitum poteſtate pertranſiri non poſſe, verum eſſe ex dato termino. deoque reſtringendum eſſe,vt ex dato termino infinitum poteſtate abſolui,ſuperarique non poſſit. Vtrum verò ex non dato termino pertranſiri infinitum, queat diſputet, cui id otij eſt aliqui ſanè non admittunt, quoniam ſequeretur ſemper aliquod infiniti principium, & ſi infiniti homines. Eo modo effluxerint eorum tamen aliquem adhuc fuiſſe primum; alij contrarium ſentiunt, & profeſſo, qui reſtringunt profeſſionem ad tranſitum ex dato termino hi ſentire hoc ipſum coguntur; ſed rem iam alijs diſputandam, immo ab alijs prolixè diſputatam interim relinquamus. *Tol.q.2.8. phyſ.*

De diuiſione magnitudinis, continuique in infinitum.

INter ea, quæ poteſtate infinita ſunt, recenſet Ariſtoteles magnitudinis diuiſionem, in infinitum enim illa eſt, nec vnquam ad indiuiſibile, aliquod ſiſtitur Hoc ipſum dogma eſt in præſentia expendendum, eruendaque prima illa fundamenta, quibus innixus Ariſtoteles, & eum ſequuta Schola id credidit, atque promulgauit; De temporis verò infinitate infra vbi de motus æternitate agemus. numeri autem infinitas ex magnitudinis diuiſione naſcitur, vel ea ſaltem videtur ſententia, ex opinione D.Thomæ in exp.tex.68. & 69.3.phyſ. Ariſtotelis 3. phyſ. tex. 68. hæc itaque ratio eſt quamobrem de hac vna ſpecie infiniti poteſtate agam in præſentia.

De-

Declaratio. Diſputatio de continui diuiſione in infinitum eadem eſt, vel iungitur ſaltem cum diſputatione de continuo, vt ex indiuiſibilibus reſultet, hęc vero intelligi poteſt, vel de indiuiſibilibus: vt ita dicam homogeneis, vel de non homogeneis, & vel finitis, vel infinitis declaro voces. Indiuiſibilia homogenea voco ſi fuerint lineæ quædam inſecabiles, quæ lineam diuiſibilem componant, & ſuperficies quædam indiuiſibiles, quæ ſuperficiem conſtituant diuiſibilem, & corpuſcula indiuiſibilia, quæ corpus reddant diuiſibile: in hunc ſenſum ex indiuiſibilibus principijs athomis nempe corpora omnia Democritus, Leucippus, Epicurus conſtituebant. Hoc modo rem conſiderat, ac diſputat Philoſophus in libello de lineis inſecabilibus non homogenea indiuiſibilia appello, ſi quis dixerit lineas ex punctis componi, & ſuperficies ex lineis, & corpora ex ſuperficiebus contra quam ſententiam diſputat potiſſimum Ariſtoteles 6. phyſ. Prima ergo ſententia fert lineas diuiduas ex indiuiduis conſtare, & indiuiduas lineas ex punctis, ita nempe tradit Ariſtoteles in eo libello. verba ſunt „ ex his autem, quæ ſubijcientur, manifeſtum „ euadit numero, è punctis, quidem componi lineam poſſe, quam inſecabilem „ affirmant „, præterea dum ex indiuiſibilibus continuum componimus, vel finita reputamus indiuiſibilia, ex quibus continuum componitur, vel ex infinitis ſolum indiuiſibilibus continuum coaleſcere poſſe credimus. Ariſtoteles enim, & eius Schola etiam ſi infinita puncta iungerentur, nihil diuiduum reſultaturum eſſe arbitrarentur, ita vt tres in hac parte ſententiæ fingi poſſint. Primò ex indiuiſibilibus ſimul iunctis etiam ſi infinitis nihil reſultat diuiſibile. Secundò ex indiuiſibilibus infinitis ſimul iunctis reſultat aliquod continuum, & diuiſibile. Tertiò ex indiuiſibilibus finitis reſultat diuiſibile, & continuum quam amplexus eſt Zeno, Democritus, Leucippus, atque id genus homines conclusiones modo, & rationes ſeorſum expendamus.

Poſitio Ariſtotelis 6. phyſ. tex. 1. in libell. de inſecabilibus.

Nullum continuum ex indiuiſibilibus componitur. Lemmatibus duobus ratio innititur. Primum quidem. Indiuisibilia non ſunt continua. Secundum indiuiſibilia non ſunt contigua.

Lemma primum. Indiuiſibilia non ſunt ſibi continua. Ariſtoteles 1. text. 6. phyſic.

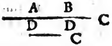
Ratio. ibidem. Omnium continuorum extrema ſunt vnum. Supponit hanc etiā continuorum definitionem. Continua ſunt quorum extrema ſunt vnum 5. phyſ. t. x. 26. Indiuiſibilium nullorum extrema ſunt vnum; Ergo indiuiſibilia non ſunt continua. Probat minorem eo, quod indiuiſibilis non eſt, hoc quidem extremum, illud verò alia quæpiam pars ipſius indiuiſibilis; ideſt indiuiſibile, non habet aliquid vltimum à reliquo ſui diſtinctum, neque enim in eo ſignari poteſt principium, finis, ac medium, &c. quoniam ita in indiuiſibili diſtinguerentur vltimum, & id cuius vltimum.

Lemma ſecundum, eod. tex. Indiuiſibilia non ſunt ſibi contigua.

Prima Ratio. tex. eodem. Omnium contiguorum, ſiue ſeſe tangentium extrema ſunt ſimul. Indiuiſibilium extrema non ſunt ſimul. ergo indiuiſibilia non ſunt contigua. Maior ex definitione contigui ſupponitur, eſt verò definitio contigui. Contigua, ſiue ſe tangentia ſunt quorum extrema ſunt ſimul. 5. ph. tex. 26. Minorem probat, quoniam indiuiſibile nō habet extremū.

Ratio ſecunda, tex. 2. lib. eod. Si aliqua indiuiſibilia ſe ſe tangerent, vel totum tangeret totum, vel pars partem, vel pars totum; ſed neque totum

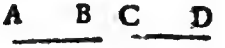
totum, neq; pars partem, neque pars totum tangere poteſt. Ergo indiuiſibilia non ſe tangunt. Connexum ex ſufficienti partium enumeratione conſtat. Aſſumptum verò probatur, quoad ad duas poſtremas partes, non enim indiuiſibile habet partem. Quoad primam partem autem oſtenditur. quoniam ſi totum tangeret, totum nullum inde reſultaret continuum, ac diuiſibile, hoc autem huiuſmodi expoſitione declarabitur. Sint duæ lineæ A B. D C. quorum termini. B D. vniantur lineis A B. D C. indirectum poſitis reſurget, ex duabus illis lineis, quædam continua linea A B. D C. quoniam ſicut terminus B. à termino D. occupatur, ita reliquæ partes A B. D C. in diuerſum abeunt, neque reliqua occupatur à reliqua. Quòd ſi duo, quæ iungerentur ſe ſe tota occuparent, & ſecundum longitudinem, & ſecundum latitudinem, & ſecundum craſſitudinem, nihil amplius ex ambobus iunctis, quam ex altero ſeorſum reſultaret: ita vt ex duobus indiuiſibilibus, nihil amplius quam quantum vnum indiuiſibile, neque ex pluribus, immo neque ex infinitis reſultaret.

Suppoſitiones infra poſt ſecundum Lemma.

Suppoſitiones ergo, hic ab Ariſtotele ſumptæ, vt indemonſtrabiles ſunt. Prima definitio continui. Continua ſunt, quorum extrema ſunt vnum. Secunda definitio contigui. Contigua ſunt, quorum extrema ſunt ſimul. Suppoſitio tertia partes, ex quibus continuum reſultat ſe tangunt. Suppoſitio quarta partes, ex quibus continuum reſultat ſecundum alterum extremum ſe tangunt, ſecundum reliquas partes in diuerſum abeunt.

Declaratio. Suppoſitio tertia ex notione terminorum conſtare poteſt, nam ſi duę partes disiunctę loco conſiderentur nullum ex illis continuum componitur. Cum continuum dicatur, id cuius partes ſimul omnes vnitę ſunt, vnde ſi vel rudi homini duæ lineæ proponantur, ac diſiunctæ ſentiet is ſane lineam A B. eſſe continuum, quid nec non, & C D. non tamen ex ambabus A B. C D. lineis quicquam reſultare continuum concedet. Quarta ſuppoſitio fuit iam expoſitione declarata.

Ratio principalis. Omnes partes ex quibus continuum componitur, vel ſibi continuæ ſunt, vel ſaltem ſe tangunt. Indiuiſibilia neque continua ſibi mutuo ſunt, neque ſe tangunt. Ergo indiuiſibilia non ſunt partes, ex quibus continuum componitur. & demum ex indiuiſibilibus continuum non componitur continuum.

Examen. Huic rationi occurrebat antiquorum ſententiæ adhærens Franciſcus Patritius definitiones continui, & contigui ab Ariſtotele traditas negando, neque enim admittit continua eſſe in vniuerſum, quorum extrema ſunt vnum, aut contigua, quorum extrema ſunt ſimul, & certè, cui ſententias tueri veterum profitetur non poteſt eas definitiones concedere; ſed quoniam in præſentia, id non agimus, vt ad poſitionem cuiuſpiam loquamur, ſed ad veritatem. Conſiderare oportet, an definitiones illæ continui, & contigui ſint per ſe notæ, & in continuis diuiſibilibus, id certè ſenſus quidam indicat, ac in indiuiſibilibus cum ſenſum omnem effugiant nunquid ex diuiſibilibus continuis lumen ad illa refulget; vt illorum quoque hac in re diſpoſitio per ſe nota efficiatur. Ego ſanè per ſe notas definitiones concredo: adducor autem quoniam aerem, aquam, terram, &c. corpora continua

eſſe

eſſe concipimus omnes; attamen vtrum pori quidam inter ſolidas particulas interijciantur, vbique adeoque ab imbibito vacuo ſolidum omne paſſim diſtinguatur, an ſolidum vbique ſibi, ac vndique adhæreat nullo vacui interiectu ſeparatum non eſt per ſe notum, ſed cum diuerſæ, ac contrariæ ſententiæ Philoſophorum fuerint Ariſtoteles vacuum non interponi reputauit, accepitque, non vt per ſe notam propoſitionem, ſed veluti demonſtrabilem, multiſque eam rationibus confirmauit, cum ergo, nõ niſi ex ſuppoſitione opinionis Ariſtotelicæ de vacuo verę ſint hæ definitiones illaque ſententia ſit demonſtrabilis multo magis, quod ab illa dependet erit demonſtrabile. quod ſi rationes contra interiectionem diſceminat, vacui non ſint validæ adeoque ſententia non admodum certa, quæ illis innititur, definitiones quoque incertæ erunt, planèque nutabunt, hæc eſt ergo prima inſtantia. quæ pendet ex opinione ponentium corpora omnia ex minutis quibuſdam corpuſculis, ac vacuitatibus interiectis conſtare, verbi gratia, aer conſtat ex minutis quibuſdam aereis corpuſculis inter quæ inania quædam, & ipſa exigua compræhendantur. veluti videmus arenam ex minimis illis arenæ particulis, inter quas aer in minutiſſimas, & ipſę partes interpoſitus, coaleſcere. Integra ergo & abſoluta rei huius explicatio habebitur in diſputatione de vacuo. Secunda inſtantia eſt contra has definitiones ſi per ſe notæ ponerętur, eo quòd ſub ſenſu non cadunt, dum ad indiuiduas partes eas extendimus, immo dum extendimus, ad per quam minutas hæ enim ſenſum noſtrum effugiunt, vt ex vino diluto patet, in quo cum minimæ vini partes minimis aquæ partibus apponuntur, non tamen nos poſſumus particulas vini ab aquæ particulis ſenſu diſtinguere: quoniam ergo propoſitiones per ſe notæ ſunt, quarum ſingulares ſenſu cognoſci poſſunt, ex Ariſtotelis ſententia, qui propoſitiones per ſe notas inductione ſolum indagari ſensit; non ſunt hæ definitiones per ſe notę etenim ſingulares earum non ſubijciuntur ſenſibus, ex declaratis. Verum aduerſus hanc ſecundam inſtantiam ſatis munuiſſe videtur rationem Ariſtoteles, dum probat indiuidua non ſe tangere eo argumento, quoniam vel totum tangeret totum, vel pars partem, vel pars totum. In vniuerſum ergo, ſi ex punctis adeo reſultat linea, vt continua ipſa ſit, illa ſe tangent, vt tangere tum continua, tum contigua amplectitur, non enim ſe tangant puncta ex aduerſariorum, hypotheſi proxima: ergo linea non continua, ſed diuulſa erit, quòd ſi puncta ſe tangant, ex eo argumento ſequetur, adeo illa ſe tangere, vt totum toti congruat, & neutrum quicquam vſpiam promineat, quomodo infinita puncta ſimul poſita nullam quantitatem conſtituent, ſed aliquid ſolum indiuiſibile: Huic itaque ſecundæ inſtantiæ ſatis occurrit argumentum illud Ariſtotelis, at verò hoc ipſum argumentum ſi abſolutè conſideretur innititur hypotheſibus non per ſe notis, nam particulas continui ſe tangere æquè ex prima inſtantia, vel incertum redditur, vel non per ſe notum oſtenditur. Dicent enim qui ſententiam illam de imbibito vacuo ſequuntur continuũ ex particulis conſtare nequacquam ſe tangentibus, ſed diuulſis, & interiecto vacuo diſterminatis. Tertia inſtantia eſt aduerſus, definitionem continui, ex alia continui definitione, & hac recentiores, refert Toletus 6. phyſ. in 2. cap. in append. quæſt. 1. quidam vtuntur, qui negantes definitionem Ariſtotelis ipſi aliam aſſignant. Continuum eſt cuius vna actu eſt quantitas: hocque modo duo indiuiſibilia ſunt continua, quoniam vnicam actu quantitatem faciunt, & faciunt vnicam actu quantitatem, quoniam

partes eiuſmodi quantitatis inter ſe non habent plures actu terminos, nam in diuiſibile terminans vnam medietatem non diſtinguitur re ab ipſa quantitate altera, niſi cum ab illa ſeparatur. Quarta inſtantia aduerſus rationem Ariſtotelis, quòd indiuidua non ſe tangunt. Eo quòd vel totum totum, vel pars partem, vel pars totum. Inſtant ijdem refert idem Tol et. loco eodem, diſtinguendo indiuiſibilia in ſe penetrantia, vel non penetrantia. Dicunt ergo puncta ſecundum ſe tota tangere verum ea ſe tota tangere duplici modo contingit, vel vt ſe penetrent, vel vt ſe non penetrent, ſed immediata ſint. Primo modo cum ſe tota tangunt non poſſunt extenſam magnitudinem facere: at ſecundo modo poſſunt, & hunc ſecundum modum declarant exemplo orbium cœleſtium quorum exima inferioris ſuperficies ciſimam ſuperioris tangit, neque tamen ſunt vna ſuperficies, at hæc inſtantia à ratione, cui inſtat; planè refellitur: nam duo indiuiſibilia non ſe penetrantia, vel totum ſecundum tangunt ſe adeo, vt nihil eorum à contactu promineat, & vnicum efficietur mole indiuiſibile, vel prominebit à contactu aliquid, & non ſe tota tangent; quæ enim in diuerſa prominebant ea non ſe tangent; Sed vera fortè inſtantia: a moderatio adductarum rationum habetur ex illis, quæ pro totius huius diſputationis peroratione contraximus ad calcem diſputationis de continuitate motus tem ergo ibi quiſque videat.

Secunda Ratio, quæ eſt libelli de inſecabilibus prima ex ordine Mathematicarum.

Progreſſus Ariſtotelis inſecabilis linea ab aduerſarijs inducta, non eſt linea, quoniam neque eſt linea ſimpliciter, neque eſt linea recta. Ratio verò quoniam non competit illi definitio lineæ ſimpliciter, neque lineæ rectæ, neutra autem non competit definitio, quoniam inſecabilis, neque eſt media aliquorum ſcilicet punctorum, neque ipſa medium habet. Tota itaque ratio reſoluta per propoſitiones æquiualentes ad maiorem claritarem, eſt: Nulla linea ſimpliciter, aut recta linea eſt inſecabilis. Omnis linea quæcunque ſit, aut eſt ſimpliciter linea, aut linea recta. Ergo nulla linea eſt inſecabilis. Maiorem probat etenim nullum inſecabile ſuſcipit definitionem lineæ, vel ſimpliciter, vel rectæ. Sed ſi vera fateri oportet additio, aut rectæ eſt fruſtra, niſi enim ſit linea, neque recta erit. Satis ergo videtur eſſe, ſi ita ſimpliciter proponatur ratio Nullum inſecabile ſuſcipit definitionem lineæ, omnis linea ſuſcipit definitionem lineæ. Ergo nulla linea eſt inſecabilis, probat maiorem, quoniam nullum inſecabile inter duo puncta eſt, vel à duobus punctis terminatur (id ſignificat Ariſtoteles cum dicit inſecabilem non eſſe medium duorum punctorum.

Examen. Supponit Ariſtoteles (terminari à duobus punctis) eſſe partem definitionis lineæ, quod ramen à Geometris reiectum modo paſſim videmus. diſtinguunt enim illi, & ſeparant ly. Cuius termini ſunt duo puncta à definitione lineæ ſimpliciter in vniuerſumque ſumptæ, at definitionem lineæ terminatæ conſtituunt, quod ſi obijceretur lineam omnem per partes ſumptam à punctis ſaltem terminari, reſponderi poſſet lineam omnem, quæ diuiſibilis ſit per partes finiri à punctis, lineam quoq; eiuſmodi integram terminatam poſitiuè finiri à punctis, at lineam inſecabilem terminari ſolum negatiuè (quod de puncto etiam dicimus) non poſitiuè.

Tertia Ratio. Si darentur lineæ inſecabiles, vel ſi lineæ ex indiuiſibilibus componerentur omnes lineæ commenſurabiles eſſent, nullæ incommenſurabiles

rabiles: ſed aliquæ lineæ incommenſurabiles ponuntur à geometris. Ergo non componitur linea ex indiuiſibilibus: poteſt hoc etiam argumentum ad ſuperficies, & ad corpora traduci. Connexum patet cum enim inſecabilis, pars ſit communis menſura ambarum quarumcunque ſumptarum linearum inter quaſcunque lineas erit proportio numeri ad numerum. Aſſumptum ex Mathematicis patet.

Examen. Aliqui Philoſophi recentiores, Tolet. 6. phyſ. cap. 2. Prima inſtantia diſtinguunt partes cõtinui in primas, & ſecundas primę partes ſunt, quæ non vlterius ſunt reſolubiles. Secundæ in alias reſoluuntur numerorum exemplo poſſunt hæ quoquomodo explicari. Primæ ergo partes, & irreſolubiles ab vnitatibus referuntur. Secundæ à ternario in nouenario. Ternarius enim eſt nouenarij pars, ſed quæ in vnitates, vt partes primas reſoluatur dicunt. Ergo lineas commenſurabiles incommenſurabilesue dici non ex primis partibus, ſed ex ſecundis, quæ enim lineæ aliquam ſecundam partem communẽ habent commenſurabiles, quæ nullam ſecundam partem habent communem ſunt incommenſurabiles: etiam ſi à primis commenſurentur. Sed hæc inſtantia nulla eſt modo velint ex primas partibus componi, ſecundas illiſq; finitis, nam poterit proportio quaruncumq; datarum linearum numeris exprimi: at omnes lineæ, quæ habent inter ſe proportionem, quam numerus ad numerum ſunt commenſurabiles, quare omnes lineę ſi primas partes communes aliquas habent, erunt commenſurabiles, & nulla incommenſurabilis alteri. Alia inſtantia eſt ſi connexo inſtemus non enim verum eſt; ſi ponantur lineæ, quidem indiuiſibiles, ſed infinitæ numero componere lineam diuiſibilem, omnes lineas eſt commenſurabiles; nam vt ſint lineæ commenſurabiles oportet eas habere proportionem, quam numerus ad numerum; ſed communis duarum linearum menſura, quæ non niſi infinities ſumpta totas lineas componat non facit, vt inter eas ſit numeri ad numerum proportio. Verum & hæc inſtantia in præſentia ceſſat, quoniam ex finitis indiuiſibilibus continuum antiqui illi Philoſophi conſtituebant. Alia aliorum erit inſtantia negando lineas incommenſurabiles, quaſi potius ex ſuppoſitione, quam ex demonſtratione eas inducant geometræ ſuppoſitione enim in principio 10. lib. procedere videtur Ariſtoteles, at rueret hoc modo magna pars geometriæ; ſed & vltima demonſtratio decima inter cæteras, incommenſurabiles aliquas lineas eſſe omnino probari videtur. Quartò ergo loco verè inſtamus, ſi diſtinguamus compoſitionem hanc continui ex indiuiſibilibus in compoſitione ex indiuiſibilibus phyſicè, & in compoſitionem ex indiuiſibilibus mathematicè quam diſtinctionem infra in 2. ſol. 2. rationis. Zenon. Declaro latius. lineæ verò incommenſurabiles aliquæ ſunt mathematicè non phyſicè, quod & ita conſtabit ſummatur eiuſdem quadrati diameter, & latus, & primo latus ex diametro ſubtrahatur, indeid quod diametri ſupereſt detrahatur ex latere, quoties eſt detractioni locus, quod verò relinquitur, detrahatur, ex eo quo diameter excedebat latus. Procedenteſque in eiuſmodi mutua ſubductione demum ad partem deueniemus, tum inſtrumento, tum ſenſu indiuiſibilem, quæ communis idcirco menſura erit omnium præcedentium ſectionũ, & demum duarum integrarum linearum lateris, & diametri.

Quarta Ratio, ex eodem libro inſecabilia.

Si fuerint aliquæ lineæ inſecabiles ſequetur aliquam inſecabilem lineam bifariam ſecari: ſed hoc eſſe nequit. Ergo non ſunt aliquæ lineæ inſecabiles Aſſum-

Aſſumptum conſtat. Connexum probatur, quoniam iunctæ ad angulum tres lineæ inſecabiles treangulum efficerent illumque æquilaterum, at in omni triangulo æquilatero ducta ab angulo ad oppoſitum latus perpendicularis bifariam illud ſecat. Ergo linea indiuiſibilis bifariam diuidetur.

Examen. Si ratio hæc ad indiuiſibilia phyſicè extendatur, vt falſa ſit, facileque ſoluatur infra patebit. De minimo ad ſecundam concluſionem, in Examen primæ rationis, non enim ad angulum iungi poſſit.

Quinta Ratio. Ibidem. Si aliqua linea inſecabilis eſſet, daretur linea minor inſecabili. Sed hoc eſſe non poteſt: ergo non eſt aliqua linea inſecabilis. Connexum probatur primo, hoc modo eſto linea inſecabilis BD. eius quadratum ſit BA. ductaque diametri BA. CD. ſe ſecent in O. erunt anguli ad O. recti quadratum. ergo B D poteſt quadrata ex B O. & ex O D quare quadratum ex B D. maius eſt ſingulis quadratis B O. O B. linea ergo B D. maior itidem ſingulis BO. O B. quare BO. linea demonſtrata eſt minor linea. B D. inſecabili, quod erat connexum.

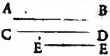

Aliter idem connexum. Idem connexum demonſtratur poſita illa propoſitione geometrica quadratum ex diametro duplum eſt quadrati ex latere, hæc enim poſita, ſi ex diametro latus detrahatur, quod diametri ſupereſſe minus eſt latere detracto. Secus enim ſi æquale ei eſſet, quadratum diametri quadruplum eſſet quadrati lateris non duplum, vt ponebatur.

Examen. Hæc ratio adusque confirmationes ſi ad lineas phyſicè indiuiſibiles extendantur eaſdem patitur inſtantias, quas ſuperior ratio, non enim quadratū poteſt ex eiuſmodi lineis deſcribi cum neq; ad angulū iungi poſſunt.

Sexta Ratio. Ibidem. Omne indiuiſibile ab indiuiſibili in vnico tangitur puncto. Nulla linea lineam in vnico tangit puncto. Ergo nulla linea indiuiſibilis. Minorem probat, nam si linea tota totam tangat, duobus etiam terminis eius terminos tangit duo ſcilicet ſunt omnis lineæ termini.

Examen. Intelligenda eſt ratio cum duæ lineæ ſe tangunt ſecundum longitudinem totam: ita enim ſecundum duos terminos ſe tangunt, ſiue æquales fuerint, vt A B. C D. appoſitis enim ſecundum longitudinem lineis C. tanget A. & D. tanget B. ſiue fuerint inæquales, vt E F. C D. abſciſſa enim D I. æquali ipſi E F. tanget E F. C D. ſecundum duos terminos D I. cum verò lineæ in directum iunguntur vnico ſe puncto tangunt; ſed hæc ratio parum cogere videtur: nam linea indiuiſibilis non haberet duos terminos inſtar lineæ diuiſibilis poſitiuè, ſi quidem illa non terminaretur, ſed negatiuè: at rationem ad indiuiſibilia phyſica extendo dico illa non ſe tangere omnibus vndique terminis, ſed altero termino, nempè ſuperficie, qua ex altera parte terminantur. Reijcio verò hinc legentem ad ex locum in proximis examinibus indicatum. Eatenus tamen duo phyſicè indiuiſibilia ſe tota tangere dicentur, quatenus non vt duo ſuis terminis diſtincta ſignati poterunt; ſed vt vnum al. quod paulò ſenſatius minimum conficientia, vt ibidem declaraui.

Ratio ſeptima ibidem. Si lineæ inſecabiles lineam abſolutam, atque diuiſibilem conſtituerent, contingeret lineam quandoque inſecabilem ſecari, ſed hoc eſſe non poteſt. Ergo connexum probatur, ſi nempè linea ex paribus

numero

numero lineis inſecabilibus compoſita in partes tres ſecaretur: dicit autem priores hic numero lineas Ariſtoteles, quæ ſunt pariter pares, verbi gratia, numerum octonarium: ſi ergo linea ex octo inſecabilibus lineis conſtituta in tres partes ſecet vtique linea aliqua inſecabilis ſecabitur neceſſario.

Examen. Si ratio hæc ad indiuiſibilia phyſicè extendatur facilè ſoluetur; etenim linea ex octo indiuiſibilibus phyſicis conſtituta non diuidetur in tres partes ſimpliciter æquales, ſed æquales ſolum ad ſenſum etenim duæ lineæ, quæ nonniſi minimo differant æquales prorſus erunt.

Aliæ rationes ab Ariſtotele afferuntur, quarum aliquæ inter ſextam, ſeptimamque hic à ſignatas interijciuntur, aliquæ ſeptimam ſequuntur, ſed in eadem principia cum iam expoſitis reducuntur, vnde idem etiam examen ſubeunt.

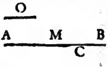
Secunda poſitio. Contraria Zenonis, Democriti, Leucippi, & inter recentes Franciſci Patritij.

Continuum componitur ex indiuiſibilibus finitis.

Annotatio. Ad hanc Concluſionem pertinent rationes Zenonis, non omnes illæ quattuor, quas ter re petijt diligenterque conſiderauit Ariſtoteles, & vix in illis ſoluendis, ſibi vnquam ſatisfecit, ſed duæ tantum: has ergo, hic reperamus ſolutioneſque earum conſideremus, animaduertendum verò eſt Zenonis concluſionem fuiſſe motum non dari; ſed ſuppoſita diuiſione continui in infinitum, quod ſi motum dari ſupponamus rationes eius concludent magnitudinem, continuumque in infinitum non diuidi: concludent, id inquam duæ rationes ex illis quatuor, prima nempè, & ſecunda, quæ potiſſimum ex diuiſione continui in infinitum procedunt. Has ergo primo deinde alias, quæ offerri ſolent conſideremus.

Prima Ratio. Quæ Zenonis, refertur ab Ariſtotele 6. phyſic. tex. 77 & 8. phyſic tex. 67. & in lib. de inſecab.

Suppoſitio: omne quod mouetur, priuſquā ad finē ſpatij, ſuper quo mouetur perueniat ad medium eius venit, & ſumpta quauis eiuſdem ſpatij parte priuſquam ad finem partis eius deueniat ad medium eiuſdem peruenit: hocque ſubinde ſemper erit partem partis accipiendo: ſit mobile O. ſit ſpatium motus A B. antequam deueniat O. ex A. in B neceſſe eſt, vt in quoduis intermedium punctum. C. perueniat, quòd ſi rurſus diuidatur. A C. verbi gratia in M. rurſus antequam moueatur ad C. prius attinget M. idemque A M. diuiſa erit, & demum in infinitum ſubdiuiſione protracta idem ſemper colligetur.

Ratio paululum ab inſtituto Zenonis detorta.

Niſi magnitudo ex indiuiſibilibus, illiſque finitis componeretur, in motu quouis finito, adeoque in tempore finito infinita pertranſientur. Sed infinita in tempore finito non poſſunt pertranſiri. Ergo magnitudo ex indiuiſibilibus illiſque finitis componitur. Connexum probabat Zeno ex poſito fundamento Eſto enim linea A C B. per quam fit motus, in tempore finito, eaque non ſit ex indiuiſibilibus compoſita finitis, ſed vel infinita ſint indiuiſibilia, ex quibus reſultat, vel in vniuerſum in infinitum ſit diuiſibilis (vt ponit nempè Ariſtoteles) & diuidatur bifariam prius A B. in C. deinde A C. in E. rurſus A E. in X. idq; in infinitum ſingulas eiuſmodi diuiſiones

prius

prius pertranſibit mobile quam in B. deueniat, at ſunt hæ diuiſiones infinitæ, ex ſuppoſitione. ergo pertranſibit infinita mobile priuſquam A B. conficiat, in tempore finito, quæ erat conſequentia demonſtranda.

Examen. Solutio prima, Ariſtoteles hanc rationem prius ſoluit, 6. phyſ. text. 19. ſoluit verò negando aſſumptum cum hac diſtinctione infinitum duplex eſt actu, & poteſtate. Infinitum actu poteſt pertranſiri in tempore finito actu, ſed infinitum poteſtate tranſiri poteſt tempore actu finito, poteſtate verò infinito; hanc eandem ſolutionem in examen reuocans Ariſtoteles lib.8. phyſ. tex.68. dicit ad interrogantem eam eſſe, vnde Zenonem ab ea probè impediri, at verò ad rei veritatem non ſatis eſſe. Eſt inquam ad interrogantem. cum enim aſſumptum ſit. In tempore finito non pertranſiri infinita, rectè ſanè huic aſſumpto illa diſtinctione infiniti occurritur in infinitum actu, & infinitum poteſtate. Quòd ſi de aſſumpto particula detrahatur ly tempore finito: proponaturque ſimpliciter. Infinita pertranſiri non poſſunt: tunc diſtinctio infiniti, & finiti temporis actu, & poteſtate, nihil rationem rerardabit, ſi quidem de tempore ipſo difficultas, & dubitatio procederet, vt ſcilicet ipſius infinitæ illæ diuiſiones poſſint effluere. Soluit ergo in adducto loco aliter Ariſtoteles diſtinguendo nempè tranſitum ifiniti, ac ſectionum illarum infinitatum. Diuiſiones ergo, & ſectiones; immò melius dixerim termina, & nexus continui duobus modis ſumi, ac conſiderari poſſunt, actu, & poteſtate, quid ſit actu, quid poteſtatem in hunc modum, declarat Ariſtoteles ſi magnitudo diuidatur in quouis puncto is, qui diuidit puncto, vt duobus vtitur, nempè vtitur, vt principio partis ſequentis, vſque finem præcedentis, qui verò ita diuidit, & numerat neceſſario ibi inſiſtit, adeoque motus deuellitur, & continuus non amplius perſeuerat: actu ergo ſunt demum partes cum punctum eas iungens, vt duo vel motu, vel mente ſumitur, vt principium nempe partis ſequentis, & finis præcedentis. Cum verò punctum iungens partes tranſcurritur mente quidem, vel motu; ſed vt vnum ipſum poteſtate accipitur, & partes lineæ in ipſo iunctæ poteſtate, & ipſæ ſumuntur, neque motus ſcilicet, neque mens inſiſtit, ac diuidit, ex hac diſtinctione ſoluit rationem Ariſtoteles infinitæ partes, infinitæque ſectiones, & demum infinita tranſiri nequeunt: hanc ergo ipſe propoſitionem diſtinguit; nempè infinitæ, & infinitæ partes, & ſectiones actu ſumptę tranſiri nequeant, at infinitæ poteſtate acceptæ poſſunt pertranſiri. Hæc Ariſtoteles ad cuius ſenſum plenius aperiendum. Eſto linea A B. & debeat mobile ab A. ad B. moueri. biſariam diuidat in C. prius ergo deueniet mobile in C. quam in

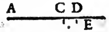

B. diuidatur C B. in E. prius in E. veniet rurſus quam in B. ſubdiuidatur E B. idque in infinitum. Si actus has ſectiones adminiſtremus ſiue motu, id faciamus, ſiue mente cum ſint infinitæ numquam rem abſoluemus, vt deueniamus in B. & infinitæ enim more interponentur ſiue motu, ſiue cogitatione partes diſtinguamus, vtroque enim modo inſiſtemus neceſſario, at ſi AB. tranſcurramus nuſquam inſiſtendo, abſoluemus ſanè illam, vt abſolui omnem finitam lineam motu quotidie cernimus, prætergrædimurque, tum infinitas quidem diuiſiones, ſed poteſtate non actu ſumptas, & exiſtentes, quocirca ad aſſumptum Ariſtoteles, non vt proponitur; ſed vt proponi poteſt (infinitum tranſiri non poteſt, adeoque infinitæ partes tranſiri: nequeunt) reſpondet infinitas partes actu ſumptas non poſſe pertranſiri, at poteſtate

teſtare ſumptas poſſe. Ita ergo ſecundo ſoluit Ariſtoteles citato loco 8.phyſ. tex.68. at in libello de lineis inſecabili vtramque ſolutionem vnite viſus eſt, & præterea multorum inſuper imbecillitatem redarguere, verba Philoſophi
,, apponam rem enim eandem aliqua verborum diuerſitate expreſſit.,, Zeno-
,, nis (inquit ratio) ſibi ipſa non conſonat cum non ſic vno modo velit finito
,, in tempore rem motam tangere infinita, atqui tempus, & linea ſimili modo
,, finita, & infinita dicuntur, ac totidem vtraque diuiſiones ſuſcipiunt. Huc-
,, uſque Philoſophus primam videtur ſolutionem expreſſiſſe, ſtatim verò ſub-
,, iungit ſecundam cum dicit,, Neque numerare eſt ſingulas infiniti particulas
,, animi cogitatione tangere etiam ſi quis ita nos cogitatione ſingula infiniti:
,, puncta tangere concedat, quod quidem fortaſſe fieri non poteſt, non enim
,, in rebus continuis, & ſubſtratis cogitationis motus conſiſtit, ſicut earum
,, quę feruntur rerum; ſed ſi quis animi cogitationem, ſic etiam ferri conſen-
,, tiat; non erit is motus numerus numerare, non niſi interpoſita quiete abſol-
,, uitur.,, Hæc Ariſtoteles, qui ad ſedandos eorum animos, quibus Zenonis
,, ratio non adeò ſoluta videatur hanc admonitionem ſubiungit.,, Verum ab-
,, ſurdum eſt fortaſſe quempiam præ ignauia ſuccumbere propterea, quod non
,, videat oblatas argumentationes diſſoluere, atque ſic imbecillitatem ſuam
,, fouendo grauioribus inſuper fallacijs ſe decipere.,,

Secunda Ratio Zenonis.

Secunda Zenonis Ratio ad eam abſurditatem rem deducit, vt velociſſimum mobile nunquam poſſit tardiſſimum quoduis conſequi, verbi gratia, Achilles prægredientem minimo licet interuallo teſtudinem non poterit, vel citatiſſimo curſu conſequi, hæc verò eſt rationis geometrico more expoſitio. Eſto Achilles in A. eſto teſtudo in C. ſitque intercapedo A C. decem paſſuum ponatur decuplo velocior Achilles teſtudine, & ponatur

tur tum Achilles, tum teſtudo perpetuo moueri. Quando ergo Achilles ex A. peruenerit in C. teſtudo, quæ decuplo tardior eſt Achille eodem tempore ſpatium progreſſu erit, quod decimæ parti ipſius A C. æquale ſit eſto, hæc pars C D. Achilles ergo in C. erit, & teſtudo in D. at iam ad eam conſequendam moueatur Achilles ex C. in D. quo tempore hic motus peragitur teſtudo, iam progreſſa erit decimam partem ipſius. C D. ſit D E. cum Achilles. Ergo fuerit in D. teſtudo erit in E. quòd ſi moueatur Achilles ad E. iam progreſſa erit teſtudo punctum E. decima ipſius DE. parte, atque ita ſemper procedetur, ſi magnitudo in infinitum diuiſibilis ponatur, cuiuſcunque enim etiam ſi minimi ſpatij pars adhuc decima capietur, & decimæ illius decima, adeoque in infinitum res pari modo procedet, quocirca ex hac ratione poſtquamtumuis motum adhuc teſtudo prçcedet Achillem decima ſcilicet antecedentis proximè diſtantiæ parte.

Examen. Ariſtoteles hanc rationem eo modo, quo primam ſoluendam arbitratur, vtraque enim procedit per diuiſionem proportionalem. Prima quidem per proportionem duplam procedit. Secunda verò proportione quidem vtitur ad certam tamen proportionis ſpeciem non ſe reſtringit, velocis verò, & tardi adiectio eſt veluti quoddam rationis velamen ad tragicam quandam admirationem Ariſtotelis iudicio inductum ſoluitur. ergo eadem ſolutione, qua prior ſecundum Ariſtotelem 6.phyſ. tex.79. ſolutionem verò primam ſignificat, quam tex.19. eod. lib. præmiſerat quare cum illa procedat

diſtin-

diſtinguendo infinitatem diuiſione, & extremis, ſiue longitudine eodem pacto, & hæc procedet, ſi ſcilicet in motu procederetur ſecundum infinitatem diuiſionis (quæ & infinitas poteſtate dicitur) intelligenda verò eſt diuiſio per partes proportionales nunquam mobile præcedens à ſequenti, etiam ſi velociſſimo attingeretur, at ſi procedamus per diuiſionem in partes æquales cum finita quæque longitudine, & actu magnitudo tandem abſoluatur motu velocius mobile hoc modo tardius conſequetur. Verum quoniam correxit, Ariſtoteles tex.68.8 phyſ. priorem ſolutionem in priori ratione dicendum eſt eandem quoque ab ipſo, quoad ſecundam rationem eſſe correctam. Soluatur ergo ratio Zenonis ſecunda, vt nempè ſi actu per diuiſionem proportionalem procederetur vera ea eſſet, ſed quoniam per eaſdem quidem partes proceditur; ſed poteſtate ſumptas, ideò ratio non concludit connexo enim falſo innititur: & ad ampliorem ſolutionem declarationem animaduertendum eſt in propoſito Zenonis Themate proceſſum duplicem eſſe poſſe, vel vt proſequutus eſt Zeno. Cum ſcilicet velocius mobile, ac ſequens paſſum confecerit mobile præcedens, ac duplo tardius dimidium paſſum motum eo tempore ſit; atque ita in infinitum. Alter verò proceſſus erit. ponamus mobile decuplo velocius abeſſe à tardiori mobili, quod præcedat decem paſſibus faciamuſque mobile velocius eſſe eius velocitatis, vt horæ ſpatio conficit tria millia paſſuum tardius: ergo mobile ex ſumpta proportione, non niſi trecentos paſſus eodem tempore conficiet quamobrem poſt integram horam motus mobile velocius, quod à tardiorem decem paſſibus præcedebatur, contra illud præcedet paſſibus duobus millibus ſexcentis nonaginta. prior proceſſus per partes proportionales eſt, poſterior per æquales. Quoniam ergo Ariſtoteles ſolutione hac partium proportionalium, & partium æqualium vtitur; aliam nos in eo interpretamur, ideò expendamus quam ipſe apertè tradit. Ariſtoteles ergo id fatetur, ſi per partes proportionales procederetur nunquam præcedens mobile à ſequenti appræhenſum iri, at per partes proportionales, procedi negat proceditur verò per æquales, ſed ambiguum in duorum mobilium comparatione mihi videtur non eſſe per partes proportionales progreſſum. Sit rurſus velocius, quoduis mobile A. tardius B. ſitque ſpatium motus linea M V. ſitque A. in M. & B. in N. ita vt linea M N. ſit decem paſſuum, ſitque A. decuplo velocius mobili. B. certum eſt cum A. peruenerit in punctum N. tum B. decuplo nempè tardius motum iri per paſſum eſto. N O. paſſus, decima nempè pars interualli. M N. & non peruenerit in O. B. quo tempore A. confecerit. M N. ſed ſit citra O vel vltra: ſi ergo citra O. iam mobile A. nedum decuplo erit velocius quam B. ſed amplius ſi N. B. tum confecerit dimidiam ſolum partem ipſius. N O. erit viginttuplo (licet ita loqui) velocius non decuplo A. at ſi B. vltra. O. proceſſerit minus quā decuplo velocius erit A. ipſo B. contra ſuppoſitionē. Quòd ſi quis dicat hāc progreſſionē, & diuiſionē in N. actu non futurā, certè ſi actu intelligatur quaſi in puncto N. inſiſtat, & moretur mobile non erit actu progreſſio erit, tamen adeò actu, vt cum A. fuerit in N. neceſſario B. erit in O. atque ita ſemper etenim proportio velocitatis, & tarditatis mobilium in proportionem illam ſubinde ſpatia motus diuidet, & hanc progreſſionem proportionalem dari, præter hanc rationem, ſumunt etiam aſtronomi in ſuperatione motus lunaris ſupra ſolarē ſupputanda, vt a Ptolomæo

in 6.

in 6. magn. comp. cap. 4. dum applicatio nempè vera luminarium inquiritur, & Regiomont. in 6. lib. Epitome prop. 5. ad finem videndus eſt.

Diceremego itaq; aliter nempè lineā in infinitū diuidi mathematicè verum eſſe nō naturaliter adeoq; ſumptionē in infinitū partis proportionalis mathematicè non naturaliter procedere, nempè in proxima deſcriptione eſto. NO. decima pars ipſius MN. & eſto linea OT. decimę pars ipſius NO. altera diuiſione, vel tertia ad eam exiguitatem deueniemus, vt cuſpis circini craſſior ſit diſtantia ipſa, cuius decima pars quæritur, quod ſi circinus non poſſit ſectionem hanc longius protrahere, multo minus quoduis mobile poterit, quod & corpus naturales eſt, & craſſius circini cuſpide, cum ergo mobile deuenerit ad partem iam ex craſſitie mobilis, & ex natura lineæ materialis indiuiſibilem, tum mobile velocius conſequitur præcedens, inde verò pro velocitatis propoſitione ſuperat. Et hinc non omnino idem eſt primum Zenonis argumentum cum ſecunda, nam etiam ſi vtrumque proportionali parte, ac diuiſione vtitur: tamen in prima non eſt comparatio: in ſecunda eſt, & ex comparatione eſt neceſſario quoque progreſſio per partes proportionales.

Tertia Ratio. Quæ eſt Democriti, & ponitur ab Ariſtotele primo de gen. & corrup. tex. 8.

Vtebatur hac ratione Democritus ad oſtendendum dari indiuiduas magnitudines, & corpora indiuidua, ex quibus diuiduas magnitudines, at naturalia corpora componi non ex punctis aſſeuerabat, at quoniam ad concluſionem, vt modo proponitur probandam non requiritur ea indiuiſibilium diſtinctio in indiuiſibilia corpora, & in puncta, ſed ſatis eſſet, ſi probaretur in vniuerſum corpus ex indiuiſibilibus componi, ſiue illa puncta ſint, ſiue corpora indiuiſibilia præſtat: ergo ratione vti paululum detorta, & contracta, eam quoque contraxit Scotus in 2. ſentent. diſt. 2. q. 9. Omne quod diuiditur in indiuiſibilia ex indiuiſibilibus componitur. Omne continuum diuiditur in indiuiſibilia. Ergo omne continuum ex indiuiſibilibus componitur. Minor oſtenditur per has ſuppoſitiones. 1. Continuum eſt omniquaque diuiſibile. 2. Quod omniquaque eſt diuiſibile, ſi ponatur omniquaque diuiſum nullum impoſſibile ſequitur, hæc ſecunda ſuppoſitio pendet ex eo penes Ariſtotelem axiomate. Poſſibili, tanquam exiſteret accepto poteſt, quidem falſum inde ſequi nullum tamen impoſſibile, præterea eſt Lemma.

Lemma: Quod omniquaque diuiſum eſt in indiuiſibilia diuiſum eſt. Non enim indiuiſibilia diuiſum ſit; ſed in diuiſibilia cum hæc rurſus in alia diuidi queant, non eſt adhuc omniquaque diuiſum. Ex his minor oſtenditur hunc in modum. Omne quod eſt omniquaque diuiſum in indiuiſibilia diuiditur; Sed continuum eſt omniquaque diuiſum. Hoc enim ſi ponatur, falſum eſſe poterit, non tamen impoſſibile: ergò continuum in indiuiſibilia diuiditur.

Examen. Ariſtoteles his verbis rationis ſolutionem aſſignat. „ Quoniam „ enim non eſt punctum puncto contiguum eſſe omniquaque diuiſibile eſt, „ quidem, vt ineſt magnitudinibus eſt autem, vt non. „ Quæ verba Ioannes Grammaticus in hunc modum interpretatur. Punctum puncto eſſe contiguum eſt abſurdum illud, quod ſequeretur ſi magnitudo omniquaque omnino diuiſibilis eſſet, at diuiſioni; cuique diuiſio contigua, ac immediata eſſet: dum verò ſubiungit Philoſophus eſſe quidem, vt ineſt omnimoda diuiſibilitas magnitudini eſſe verò, vt non ineſt tum ſoluit, ſed obſcurè rationem contrariam, & ſolutionis ſenſus eſt omnimodam diuiſibilitatem duplici

modo

modo ſumi poſſe vel actu, vel poteſtate, vt de infinito diſtinxit Ariſtoteles 3. phyſ. hic ergo diuiſibilitas omnimoda poteſtate intelligitur, ſi quamlibet ſectionem adhuc in minutiores partes ſecari poſſit, & nunquam quieſcat diuiſio: attamen partes ſemper diuiſibiles erunt, & quæcunque, at quotcunque ſumptæ fuerint ſemper erunt numero finitæ numquamque ad infinitam multitudinem excreſcent: diuiſibilitas verò omnimoda actu eſſet, ſi tota diuiſio in omnes omnino partes, iam perfecta explicataque actu poneretur. Primò ergo modo nempè poteſtate magnitudo eſt omniquaque diuiſibilis, non ſecundo & actu. Ego quidem non reprobo ſolutionem Ioannis Grammatici eadem enim re eſt cum ea, quam ſequor ſolo dicendi modo differt, at Ariſtotelis expoſitionem ab eo aſſignatam non laudo Ariſtoteles: ergo dum punctum puncto contiguum eſſe negat, ſolutionis ipſius vim, ſubſtantiamque tradit, nam cum diuiſio lineæ ſit in puncto, idem eſt punctum puncto non eſſe contiguum, atque diuiſionem non eſſe contiguam diuiſioni, ſenſuſque Ariſtotelis eſt: in quauis parte lineæ etiam ſi minutiſſima; immò & partis eius particula, & punctum ſignari, & diuiſionem poſſe: nempè ſumpta milleſima, exempli gratia, lineæ parte adhuc ad milleſimam eiuſdem milleſimæ punctum ſignari, ibique linea diuidi poteſt; & quod hac de parte dixi, idem in multo minutiſſimas poteſt traduci. id vnum fieri non poteſt, vt poſt punctũ immediatè punctũ,& poſt diuiſionẽ,immediatè diuiſionẽ accipiatur, hoc itaq; modo dicit Ariſtot.& diuiſibilem omniquaq; eſſe magnitudinem,& omniquaq; diuiſibilem non eſſe eſt enim omniquaq; diuiſibilis,vt omniquaq; dicit partes,vel partiũ ordinem: non eſt omniquaq; diuiſibilis; vt omniquaq; dicit indiuiſibilium ordinem. Hæc tamen diſtinctio cum Ioannis Grammatici diſtinctione conſentit, ſed hæc cauſam cur diuiſibilitas poteſtate accipiendo ſit non actu aperit, illa ſolam rem explicat, & hoc modo reſpondendi accepto ceſſare mihi videntur omnes dubitationes, quas aduerſus ſolutionem Ioannis Grammatici, quam & Scotus recipit citato loco, ipſemet Scotus adducit, licet (aliquo tamen cum negotio) ſoluat.

Quarta Ratio. Niſi continuum componeretur ex indiuiſibilibus in infinitum diuideretur; ſed non diuiditur in infinitum: ergo, &c. Aſſumptum probatur his acceptis. Diuiſio Ariſtoteles 5. metaphyſ. cap. 13. quantitatis eſt in partes, quæ inſunt. Hæc ſuppoſitio eſt: ſubiungitur Lemma.

Lemma. In continuo non præexiſtunt partes diuidendæ infinitæ. Probatio, ſi enim exiſterent quantumcunque exiguæ ponerentur, infinitum aliquod actu, & mole exhiberent. Sed non datur infinilum mole; connexum verò expoſitione patet ponatur enim partes illæ infinitæ vnciariæ, vel ſemunciariæ infinitæ tamen ſemunciæ infinitam molem facerent, idemque eſſet ſi minimæ multo partes acciperentur: ex his modo aſſumptum rationis primariæ hunc in modum oſtenditur. Si continuum diuideretur in infinitum infinitæ in eo partes præexiſterent. At non præexiſtunt infinitæ: vt ex Lemmate. Ergo continuum in infinitum non diuiditur. Conſequentia probatur, vel enim partes finitæ præexiſterent, vel infinitæ non finitæ; nam finitæ partes finita diuiſione abſoluentur. ergo infinitæ.

Examen. Solutio vulgaris eſt præexiſtere partes potentia infinitas, ſed actu finitas: verum hæc ſolutio facilè in præſentia arguitur. Si enim partes poteſtate infinitæ ſignificent partes, quæ ante diuiſionem non infiniti; ſed in diuiſione de nouo producantur, eſt contra ſuppoſitionem, quæ fert diuiſionem quanti

quanti eſſe in partes, quæ inſunt, quòd ſi partes hic poteſtate ſignificent partes in re quidem exiſtentes; non tamen diuiſas, nihil à reſponſione impedietur argumentum, quominus molem actu infinitam dari concludat: nam ex partibus infinitis, etiam ſi non diuiſis infinitum mole reſultat, niſi illæ ſepenetrate dicantur, quod ab Ariſtotele ſaltem contra cuius poſitionem modo diſputatur, non dicetur. Verior ergo ſolutio ducitur, ex recta intellectione opinionis, eorum qui ex indiuiſibilibus continuum componi negant: ex his autem duobus potiſſimum ſententia eorũ declaratur. Primò quidẽ partes infinitæ poteſtate in continuo ponuntur, hoc in ſenſu, vt pars quæcunque, poſt quamcunque diuiſionem, adhuc ſit diuiſibilis, & ſi in minutiores partes diuidatur, adhuc illæ ſint diuiduæ; & ita in infinitum proceditur, nunquam tamen diuidendo in partes numero infinitas deuenimus, ſed ſemper finitas. Secundò, id etiam præſtituendum eſt. eſto linea AB. quæ diuidatur bifariam in C. vtraque rurſus pars A C. C B. ſubdiuidatur in E. F. & factæ rurſus particulæ ſecentur bifariam in G. H. I. K. partes omnes in quas linea diuiſa, iam ponitur ſcilicet. A G. GE. EH. HI. I F. FK. K B. non excedunt quantitatem lineæ ab initio diuiſæ A B. idemque ſemper erit, etiam ſi in minutiores diuiſiones deſcendamus: partes enim, numero, ſanè multo plures, quantitate tamen ſimul iunctæ æquales erunt ipſi A B. ex hoc Corollarium veluti, quoddam ducitur: partes in quas continuum in infinitum diuiditur ſecundum quantitatem, quidem omnes in continuo præexiſtere, nam quantitas A G. in linea A B. præexiſtebat ſecundum rem ante diuiſionem tamen indiſtincta, atque ita poteſtate inerant poſt verò, diſtincta, & actu. ſecundo loco pro Corollario, itidem duci poteſt partes, quo amplius numero multiplicatæ, eo etiam quantitate ſingulas minores ex proportione reddi, nempè in præſentia deſignatæ partes A G. GE. E H. H C. C I. I F. F K. K B. octo ſunt adeoque ad lineam A B. ſecundum numerum proportionem habent, quam octo ad vnum, at quantitate contra A B. ad ſingulas eas partes proportionem octuplam obtinet. Modo quę dictæ ſunt argumento applicentur, reſtat verò ſolum occurrere replicationi aduerſus reſponſionem, & diſtinctionem infinitatis actu, & poteſtate. Cum ergo obijcitur partes infinitę poteſtate, vel ſignificant partes, quæ ante diuiſionem non inſunt, ſed de nouo generantur, vel partes inexiſtentes, quidem ſed non diuiſas reſpondeo hic eſſe fallaciam. Terminus, & dictio (poteſtate) transfertur ad partes cum debeat in præſentia applicari in infinitati, non enim hic poteſtas ad partes refertur, vt nempè ſignificetur, quomodo partes in continuo ſint, ſed refertur ad infinitatem, vt explicetur, quomodo partium hic infinitas accipiatur: accipitur itaque infinitas in potentia, vt in 3. phyſ. vt nunquam diuiſio quieſcat, ſed poſt quamcunque diuiſionem, adhuc partes ſint diuiduæ, & partes in omni diuiſione ſint finitæ numero, attamen in plures adhuc queant diſtingui, at argumentum procedit, ac ſi partes infinitæ numero tandem ſumerentur, & poſtea dicto illis quæri, vt poteſtate in continuo contineantur. Hæc eadem re ipſa eſt Toleti ſolutio, attamen in ea illud vnum dictum reprehendo. „ Item concedimus, inquit, omnes partes eſſe diſtinctas actu tamen non ſequi molem debere eſſe infinitam, aut infinitum ſpatium occupare, quia ſemper ſunt minores, & minores; & ita occupant minus, & minus ſpatium. „ Hæc Toletus, quod eius dictum

non recipio, ratio enim cur infinitum ſpatium non occupetur à partibus non eſt, quoniam ſemper efficiantur minores; ſed quoniam nunquam infinitæ actu ſumuntur, nam ſi infinitæ vnquam numero eſſent quantulæcunque exiguitatis ponerentur modo eſſent alicuius magnitudinis, infinitum ſemper compoſitum redderent. Eas tamen effici ſemper, ac ſubinde minores ratio eſt; cur cum excreſcunt finito partes numero maius ſpatium quam prius non occupent. Solutio autem Perrerij multo deterior eſt; quæ tota in hoc conſiſtit, quod partes infinitæ ſint indeterminatæ quantitatis, quæ per diuiſionem ſemper minores efficiuntur. Reprobanda ergo eſt quantæcunque enim exiguitatis etiam infinitę numero partes modo quantitatis alicuius eſſent, & non indiuiſibiles ſemper infinitum aliquod componerent. Sed fortè præſtat ſolutionem alio modo exponere: cum ergo dicitur partes, vel præexiſtunt, vel generantur, vel ſunt finitæ, vel infinitæ diſtinguo, vel enim quantitate moleque partes accipimus, vel numero ſi ſecundum quantitatem loquimur, partes exiſtunt, & ſunt finitæ. Si verò de numero agimus. ſunt illæ numero infinita poteſtate inquam, & non inexiſtunt, ſed in diuiſione ſubinde generantur.

Perrerij ſolutio, et confir. lib. 9. de com. princ. c. 4. ad ſextũ.

Quinta Ratio. Tres iam rationes ſequuntur, quæ demonſtrare annituntur diuerſimodè tamen, indiuiſibile indiuiſibili contiguum, & immediatum eſſe: hoc enim ſi detur, iam continuum ex indiuiſibilibus conſtabit, & ideò, qui contrariam poſitionem tuentur, id vnum contendunt, non eſſe contiguum indiuiſibile indiuiſibili: licet autem poſſent, hæ tres rationes in vnam contrahi hypotheticam, cuius aſſumptum trifariam probetur: attamen ad maiorem examinis diſtinctionem, eas ſeponam. Primum verò argumentum eſt de ſucceſſiuis ſcilicet de tempore, ac motu, ſed quod de tempore dicitur, id poteſt ad omnia extendi.

Lemma. In tempore nihil eſt actu ſumere præter nunc indiuiſibile. Probatio. Quod actu ſumitur temporis eſt ſolum præſens. Præſens eſt nunc ipſum indiuiſibile. Ergo, quod actu ſumitur temporis eſt, nunc indiuiſibile.

Lemma idem vniuerſalius à Scoto propoſitum.

In ſucceſſiuis nihil eſt ſumere præter indiuiſibile. Probatio. ſi aliquid diuiſibile in ſucceſſiuis eſſet actu, id ſimul, & ſucceſſiuum eſſet, & non ſucceſſiuum. Sed hoc eſſe nõ poteſt. ergo &c. conſequentia verò hæc probatur in am vt ſucceſſiuum ponitur eſt ſucceſſiuum, vt autem ſimul totum eſt, ſucceſſiuum non eſt.

Ratio. Si indiuiſibile indiuiſibili contiguum eſt, ac immediatum continuum ex indiuiſibilibus componitur; ſed in ſucceſſiuis indiuiſibile eſt contiguum, immediatumque indiuiſibili. ergo ſucceſſiua continua ex indiuiſibilibus componuntur. Connexum ſupponitur aſſumptum p obatur. Sumpto quouis nunc v el illi ſuccedit immmediatè aliud nunc, vel ſuccedit tempus non nunc. Si nunc iam duo ſunt immediata nunc. Si tempus ſuccedere dicatur, ſuccedit tum quoque nunc nihil enim eſt actu temporis præter nunc ex Lemmate.

Examen. Communiter ratio ſoluitur, nunc ſumpto non ſuccedere immediatè aliud nunc, ſed tempus, & cum arguitur nihil temporis eſſe actu prę ter nunc, aliqui negant nihil eſſe temporis præter nunc: alij de quorum numero eſt Scotus nunc tantum ex tempore eſſe actu. attamen partes temporis intereſſe poteſtate, non tamen id apertè dicit Scotus; ſed verba eius in ſoluenda difficultate ſunt, non eſſe vniformiter, quidem ſemper tempus, vt ſem-

ſemper diſtribuit, & pro partibus, & pro terminis, ac indiuiſibilibus difformiter, nempè ſe habet in partibus ab eo, quod in terminis; at ſi conferamus ipſum ad ſolos terminos, vel ad ſolas partes ſe habet ſemper vniformiter, cum autem adduxerit prius in argumento ſolum indiuiſibile actu reperiri in ſucceſſiuis, & in ſolutione id non neget; ſed vniformitatem ſolum, & difformitatem cauſetur, videtur eam ipſi difformitatem afferre, qua partes ſunt poteſtate, & indiuiſibilia actu, & hanc ſolutionem etiam viſus eſt ſuſcipere Albertus non ad hanc quæſtionem explicandam, ſed ad exponendam temporis, partiumque eius exiſtentiam. Ego quod alia occaſioni dixi, hic etiam repetendo inſtarem Lemmati, nam in tempore, & in ſucceſſiuis non ſolum inſtantia, & indiuiſibilia eſſe dixerim, ſed & partes eorum diuiſibiles. Ly eſſe enim bifariam ſumitur, vel reſtrictè, & pro præſenti tantum accipi poteſt, vel cum ampliatione, & ad futurum quoque tempus, atque præteritum extenditur, qua in ampliatione ſumitur verbum eſt, in propoſitionibus neceſſarijs (vt homo eſt animal) ſignificat enim hominem, & eſſe, & fuiſſe, & futurum eſſe animal: at cum reſtrictè ſumitur ſignificat tempus ſolum; immò momentum præſens verum ſi alienis omnino placitis dimiſſis, quid probabiliſſimum reputem, aperire debeam; ita ego explico dubitationem. Nunc quod actu fluit eſt nunc, quod puncto mobili reſpondet, ſiue mobili ipſi vt in varijs ſubinde locis reperitur; at verò mobilis locatio, non eſt indiuidua ſimpliciter. Secundum ſenſum tamen eſſe poteſt, & nedum totius mobilis locatio, ſed neque puncti naturalis locatio eſt indiuiſibilis; nec enim atramento ſcriptorio, aut alia quauis materia, adeò tenue punctum poteſt deſignari, vt non ſit adhuc diuiſibile; cum ergo nunc ſcilicet illud, quod in tempore variatur, & fluit ſit ex mobilis, vel ſaltem alicuius puncti naturalis locatione, & eiuſmodi locationes omnino indiuisibiles non ſint, ſed ſolum ad ſenſum non eſt abſurdum, ex his momentis ſubinde tempus componi ſicuti ex materialibus, naturalibuſque punctis ſubinde poſitis linea reſultaret. Summa ergo ſolutionis eſt, nunc duplex eſt aliud naturale dicere poſſumus, aliud Mathematicum, naturalia momenta contigua, & immediata ſunt, Mathematica nequaquam naturale momentum locationis naturalis puncti reſpondet; momentum mathematicum reſpondet locationi puncti mathematici: quoniam verò punctum naturale eſt, quod verè locatur, non enim mathematicum; ideò & nunc quod verè, actuque fluit eſt nunc naturale: naturalia verò hæc momenta contigua, & immediata ſunt, ſicut & puncta naturalia, & ex illis momentis tempus componitur, ſicut ex his punctis conſtant magnitudines naturales: cum itaque quæritur ſumpto momento, vel momentum ſuccedit, vel tempus. dico momentum ſuccedere naturali nempè momento naturalem momentum: nam & quæſtio eſt de naturali, & reali ſucceſſione, quæ per naturalia eſt momenta, cum reſpondeat naturali motui, quòd ſi quæſtio reſtringeretur ad mathematicum momentum, quoniam tunc ſucceſſio non eſſet verus, ac naturalis fluxus temporis: ſed quæ ex conceptione noſtra diſtingueretur, certè momento, quod in eiuſmodi noſtra conceptione fingimus non momentum, ſed tempus immediatum facimus quòd ſi replicarent tempus non eſſe actu, ſed poteſtate, at ſolum nunc actu, Reſponſio in promptu eſt: nunc naturale actu eſſe; at mathematicum nunc non minus, quam temporis interualla poteſtate, quoniam ex mentis noſtræ actione conſurgit, dum à naturali materia puncta, & magnitudines, adeo-

que ſucceſſionem motu à temporis à naturali motu, & fluxu abſtrahimus.

Sexta Ratio. Demonſtrantur puncta contigua ex motu ſphæræ in plano, eſtque hoc celebre argumentum ſupponitur. ergo ex Theod. 1. ſphæric. prop. 3. Sphæram non tangere planum, niſi in puncto. Tum ergo moueatur ſphæra ſuper planum, quoniam nunquam tangit, niſi in puncto continua ſucceſſio motus illius in ſpatio erit ſubinde per puncta ergo linea, quam deſignabit motus is ex punctis ſolis tota coaleſcet.

Examen. Huic argumento varij varia reſponderunt, quas varias reſponſiones quærat, quiſque apud Scriptores, qui de hoc ipſo diſputauere: at cum reſponſiones variæ fuerint adhibitæ potior tamen vſu eſt reſponſio Scoti, eamque communius ſchola amplectitur. Reſpondet ergo A. ſphæra quidem tangi planum in puncto dum ſphæra quieſcit, & etiam dum in motu eſt ſi in inſtanti, tum rem æſtimemus, verum ſi in tempore id conſideremus, non tangit in puncto, ſed in linea nã quantuncunq; tempus concipiemus in eo motus diuiſibilis conficitur: motus autem omnis ſuper linea ſpatioque diuiſibili eſt: cum ergo motus tempore non inſtanti menſuretur, ideò ſphæra ſuper planum mota lineam continuam non punctorum ſeriem deſcribit. Huic reſponſioni obijcit Egidius hunc in modum ponamus ſphæram, quæ ab omni verſione immunis ſeruetur recto tamen motu rei per planum protrahatur: Eodem hæc ſui puncto, quo primum punctum, & terminum à quo tangebat ſubeſſe ſemper plano puncto occupabit nunquam lineam. At ſoluit idem Egidius ex eodem fundamento. Punctum enim ſphæræ, quod ſubiectum planum tangit, vt quieſcens conſideratur, vel vt in inſtanti motus, & non niſi ſubiecti plani punctum occupat, at verò, vt in fluxu motus, atque in tempore conſideratur, ita non puncta, ſed lineam deſignat: nam & punctum fluens lineam producere dicitur, & quicunque, & quantuſuſcunque motus diuiſibilis eſt, & ſpatium diuiſibile percurrit.

Annotatio. Hæc ſolutio re mathematicè conſiderata, vt ſcilicet tempus, motus, & magnitudo in infinitum diuiduntur, ſuſcipiendo eſt ſecundum quam ſolutionem etiam illud eſt ex Ariſtotele repetendum, neque dari primum mutatum eſſe in motu, neque duo mutata eſſe immediata, vnde penes Ariſtotelem, & hanc viam cum ponitur ſphæra quieſcens tangere planum in puncto, verbi gratia, (A) non datur poſtea, neque primum ſphæræ punctum poſt A. quo ſphæra iam mota tangit planum, neque datur primum plani punctum, vbi à ſphæra iam mota prima tangatur, & rurſus ſignato in motu puncto ſphæræ, & puncto plani, vbi ſe tangant, non eſt ſignare primum huius, illiuſque punctum, vbi ſe rurſus tangant.

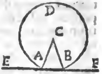
Alia ſolutio. Sed prior ſolutio inſtitit conſequentiæ, alij verò inſtant antecedenti, & ego quoque illud non niſi cum diſtinctione, quadam concedendum aſſero. Sphæra ſimpliciter, & mathematicè conſiderata in puncto ſimpliciter, & mathematico planum tangit, at ſphæra naturalis tangit planum in puncto naturali, quod ſiue in cęlo conſideratur, ſiue in inferioribus ſemper tamen eſt diuiſibile modo ſit in aliqua materia. punctum autem naturale naturali puncto contiguum eſſe poſſe, & ex punctis ita naturalibus ſubinde poſitis lineam conſtitui, iam dicebam, & in ſequenti ratione clarius explicabo, quoniam itaque motus per naturalia ſolum corpora expeditur, adeoque naturalis puncti ſolum poteſt haberi in motu naturali, non imaginarioi ratio, nihil eſt abſurdi ſi concedamus ex naturalibus punctis lineam compon

non

non tamen mathematicis, ſunt autem naturalia puncta indiuiſibilia ſecundum ſenſum; ita & ſecundum quid non ſimpliciter.

Progreſſio. An ſphæra naturalis tangat planum in puncto.

Sed quoniam hæc reſponſio in eam videtur incidere, quam negat corpus naturale ſphæricum tangere planum in puncto; vt monuit etiam Auerroes, primo de cælo comm. 32. in fine videamus num rationes quibus multi contra illud Auerrois dictum inſurgunt meam quoque hanc reſponſionem reijciant: conſideranda verò eſt potiſſimum ratio Theodoſij, qua is probat planum à ſphæra in puncto ſolum tangi, hinc enim conſtat, num ea ſphæram quoque naturali materiæ concretam complectatur ratio ergo eſt. Sit ſphæra, quæ tangat planum in pluribus punctis ſphæra, nempè D A B. tangat planum ſubiectum in duobus punctis A B. ductis à ſphærę centro C. duabus lineis. C A. C B: perque eas extenſo plano faciemus in ſuperficie ſphærę circulum, D A B. & in ſubiecto plano rectam lineam. E A B F. quoniam ſubiectum planum tangit ſphæram, linea quoque E A B F. in eodem plano extenſa eandem ſphæram adeoque, & circulum D A B. tanget non ergo intra eundem circulum cadet, ſed tota extra. rurſus quoniam in circumferentia circuli D A B. ſumpta ſunt duo puncta. A B. linea recta illa coniungens, intra circulum cadit, quare eadem linea cadet intra circulum, & extra quid eſſe non poteſt. Hæc eſt Theodoſij ratio. conſideremus ergo, an idem concludat argumentum ſi A B. ponamus eſſe punctum naturale, diuiſibile enim cum ſit mathematicá conſideratione in ipſo, & lineam ſignare, & duo extrema puncta mathematica poſſumus quamobrem ratio, hæc æquè contra facere videtur. Attamen notare oportet rationem hanc ſententiæ meæ nihil officere ad rei verò clariorem explicationem figura hæc præſignetur. K H A B C D E F G I L M N O P Q. polygona quidem, ſed quæ ob laterum exiguitatem proximè accedat ad circularem ducatur poſtea recta. GI. quæ vtrinque in directum ſit linea GI. ergo tanta ſit deſignatorum laterum exiguitas, vt eorum longitudo, & anguli viſum effugiant figura pro polygona circularis: videbitur, & linea G I. circulum tangere credetur. G I. ergo punctum reputabitur, & à centro ad eam vnica linea naturalis nempè, & ad ſenſum ducetur non duæ alteri nempè ad G. altera ad I. duci poterunt deſcriptione inquam naturali, ſed mathematica ſanè ducentur: patet hinc itaque vt nihil contactui naturali præſens, hæc Theodoſij officiat demonſtratio; ſed inſtabit quis rurſus non dabitur; ergo corpus vllum naturale ſphæricum, neque cęlum ipſum. Reſpondeo corpus naturale ſphæricum, ſi exactè ſphæricum ſit nullam aliam ſphæricitatis interruptionem pati, quam quantum punctum naturale ſua mole poteſt interrumpere; nempè quoad ſenſum nihil; & ita cęlum eſt perfectè ſphæricum, ſcilicet ſphæricitate phyſica. Cætera verò corpora potiſſimum terra nedum ſecundum molem punctum naturalium à ſphæricitate diſcedit; ſed etiam ſecundum ſenſibilem rectitudinem, vel enormitatem laterum, vt in terra montes conſpicimus, qui licet ad totam terram exiguam, & nullius conſiderationis proportionem retineant, per ſe tamen ſenſui ſubijciuntur, ac cęli

ſphæricitas à nulla vnquam enormitate, ſenſibilique rectitudine læditur, & deformatur. Alia obiectio contra ſolutionem meam eſt, quòd ſaltem ex reſponſione hac mea non ſeruatur, quomodo ſphæra ex ſui natura, nempè qua ſphæra ſuper plano, qua planum eſt moueri poſſit, nam ſolum qua materiam continet moueri ex reſponſione defenditur, at ſphæra, qua ſphæra, & planum, qua planum non includunt materiam; hoc enim de mathematicis ſæpius dixit Ariſtoteles. Reſpondeo aliam modo eſſe quæſtionem. vtrum mathematica de ſe mouerentur non ratione principij motus, ſed ratione habilitatis figuræ, ac materiæ intelligibilis, quam non eſt cur diſputem. argumento verò ſatis eſt, ſi de motu naturali non imaginario occurram, ipſi enim volunt oſtendere continuum conſtare ex ſimpliciter indiuiſibilibus, & argumentantur ex motu ſphærę; vel ergo vtuntur motu, quem ſenſu ipſo confirmare poſſint; & hic motus eſt naturalis, cui ſatis hucuſque occurrimus, vel vtuntur motu nunquam ſenſibili, ſed ſolum imaginario imaginando ſcilicet mathematica pura moueri, qui motus, cum non ſit ſenſu conſpicuus, neque ratione demonſtratus nullius roboris argumentum exhibere poteſt negari; enim poteſt motus mathematicarum rerum, vt re ipſa non mouentur; Sed num ex ſuppoſitione ſi eſſet ſphæra, abſque materia, & poneretur mobilis ſubſtantiæ: vtrum ea ratio, quòd tangeret planum in puncto omnino indiuiſibili prohiberet, quominus ipſa moueretur, hæc quæſtio alias diſputanda reliquatur; tangetur autem infra vbi de indiuiſibili, ad concluſionem indiuiſibile per ſe non poteſt moueri Interim ex priori ſolutione huius ipſius examinis aliquo modo enituit.

Septima Ratio. Oſtendit ſeptima hæc ratio punctum puncto contiguum in corporibus autem id contiguis. Sunto nempè duo corpora contigua, exempli gratia, duæ ſphærę cœleſtes Lunæ ſecundum curuum. Mercurij ſecundum concauum, atque ducatur à centro mundi linea, quæ per vtramque ſphæram tranſeat, & notemus punctum conuexi lineæ, & punctum concaui Mercurij per quæ linea tranſit: tum eſt ratio, vel duo eiuſmodi puncto ſunt contigua, vel intercedit inter ea ſpatium, vel ſunt vnum punctum. Sed neque ſpatium intercedit, neque ſunt vnum punctum. Ergo ſunt contigua. Aſſumptum probatur, non ſunt vnum punctum; quoniam ita duæ ſphærę eſſent vna ſphæra, & continua non duæ contiguæ: definitio enim continuorum eſt, quorum terminus eſt vnus. Non intercedit verò ſpatium inter puncta, etenim non eſſent contiguæ illæ ſphæræ: eſt autem definitio contiguorum quorum termini ſunt ſimul.

Examen. Quidam argumentum adducunt, ſed non eodem modo explicatum, & ſoluunt non duo puncta eſſe, ſed vnum punctum in quo linea ambas ſecat ſuperficies; ſed non ſentiunt difficultatem, neque ſoluiunt, qua ratione non erunt illa corpora vnum corpus, & continuum. Reſpondeo itaque lineam illam, ſi vt naturale conſideremus in duobus punctis naturalibus, atque contiguis vtramque ſuperficiem perforare, at ſi lineam mathematicè productam conſideremus in vno eodemque mathematico puncto tangit. Sphærę ergo illæ, duæ ſunt ſphærę, & contiguæ non continuæ, at mathematicè corpus vnum, & continuum ſunt: quoniam termini corporum cum vnus, & idem terminus ſint neceſſario non datur verè corpus contiguum à continuo diſtinctum terminos verò duorum contiguorum corporum vnum, & eundem eſſe mathematicè conſideratos ex traditis ab Ariſtotele: ita

Digitized by Google

ita facilè deducetur. Sunto enim duo corpora ſuperpoſita, & contigua, vt duæ ſphærę cœleſtes, & concipiamus extremas ambarum ſuperficies, ſed cum mathematica indiuiſibilitate, cum enim ſe tangant, vel ſecundum totum ſe tangent, vel ſecundum partem, ſi ſecundum totum. ergo vnica ibi eſt extrema ſuperficies, ac extremitas, ſi ſecundum partem. ergo erunt illę ſuperficies ſecundum altitudinem diuiſibiles. contra ſuppoſitionem ſupponitur enim cũ mathematica indiuiſibilitate ſumptę: definitio ergo continui, vt corporibus naturalibus applicatur debet etiam intelligi de terminis naturalibus, & phyſicè non mathematicè ſumptis, vt ſit ſenſus corpora ea naturalia continua ſunt; quorum naturales termini ſunt vnus, & idem neque enim ſatis ad eorum continuitatem eſt ſi termini earum mathematici ſumpti ſint vnus terminus, & communis.

Poſitio tertia. Omne continuum in infinitum diuiditur. Ariſtoteles 3. phyſ. tex. 1. & 6. phyſ. tex. 3.

Annotatio. Hæc non concluſio in Ariſtotelis via, ſed ſuppoſitio videtur eſſe, nam in principio tertij phyſicorum veluti continui definitionem hanc
» aſſignat. verba eius ſunt. „ Quapropter, & definientibus continuum acci-
» dit, vti ſæpè numero ratione infiniti, cum in infinitum diuiſibile continuum
» ſit, & 6. phyſ. tex. 3. ex eo, quod continuum eſt diuiſibile in ſemper diuiſibilia: hoc enim ſupponit demonſtrat non conſtitui continuum ex indiuiſibilibus. D. Thomas in hanc ſententiam concedit, & pro ſuppoſitione in Ariſtotelis via recipit. Ego tamen conſiderans diuiſionem in ſemper diuiſibilia, nunquam in indiuiſibilia, procedere ex eo, quod ex indiuiſibilibus continuum non coaleſcit, & quòd puncta, indiuiſibiliaque ſibi ipſi contigua eſſe non poſſunt, & non contra, quocirca non eſſe ſibi contigua indiuiſibilia, & non componi ex indiuiſibilibus continuum eſt cauſa huius, quod eſt continuum in ſemper diuiſibilia diuidi; vnde hoc per illud, vt per cauſam demonſtrabitur, & à priori; primum verò per ſecundum non niſi à priori demonſtratur, quod ſi Ariſtoteles veluti definitionem continui illam ſuſcepit, ibi non veram definitionem, ſed deſcriptionem intellexit, cum verò 6. phyſ. tex. 3. ex diuiſione in infinitum demonſtrat, non componi continuum ex indiuiſibilibus demonſtratione, ibi à poſteriori vtitur, vnde ibidem animaduertendo regreſſu vtitur. ſubiungit enim demonſtrationem diuiſibilitatis in infinitum ex eo, quod indiuiſibilia, ſibi ipſi contigua non ſunt, ita nempe demonſtrationi à poſteriori demonſtrationem à priori ſubnectendo. vnde concluſionis propoſitæ, hæc eſt ratio,

Ratio. Niſi continuum diuiſibile ſit in ſemper diuiſibilia erit indiuiſibile indiuiſibili contiguum. Sed non eſt indiuiſibile indiuiſibili contiguum. ergo continuum eſt diuiſibile in ſemper diuiſibilia. Connexum probatur, nam niſi continuum in ſemper diuiſibilia diuiditur, diuidetur in indiuiſibilia: at quod in indiuiſibilia diuiditur, ex indiuiſibilibus componitur; ſupponit nempè Phyloſophus.

Suppoſitio. Ex quibus eſt vtrumque in ipſa diuiditur.

Examen. Hæc ratio cum innitatur primę concluſioni ex eius perpenſione, & hæc iam fuit expenſa.

Poſitio quarta. Continuum in indiuiſibilia tandem diuiditur. Hæc Democriti, Epicuri eſt, &c.

Ratio. Quoniam ex indiuiſibilibus componitur, nempè ex præcedente ratione retorta ducitur.

Examen. Idem ergo eſt huius rationis examen, quod fuit rationum pro concluſione ſecunda.

Annotatio. Placet ex his, quæ de diuiſione magnitudinis in infinitum, vt probabiliter poſſit inter Ariſtotelem, & antiquos controuerſia componi aperire: antiqui ergo aliqui dixerunt ex punctis lineam reſultare, alij ex lineis indiuiſibilibus non ex punctis ſicut corpora, ex corporibus indiuiſibilibus non ex punctis. Puncta verò ſecundum hanc poſteriorem ſententiam articuli vocabantur indiuiſibilium illarum magnitudinem non partes lineæ, aut corporis. Ariſtoteles verò neque ex indiuiduis corporibus inſecabilibuſue lineis, neque ex punctis componi cenſet continuum: dico itaque poſſe hanc litem iuſto quodam arbitrio hunc in modum dirimi punctum aliud naturale, aliud mathematicum eſt punctum, quidem mathematicum eſt omnino inſecabile, at punctum naturale eſt verum corpus quiddam, ſed ſenſu, & re ipſa inſecabile; adeò vt naturaliter non poſſint partes ſeorſum conſiſtere, neque ſignari: dico naturaliter ſignari, cum vel inſtrumento aliquo, vel motu, vel ſenſu diſtinguuntur: inſtrumento diſtinguuntur veluti circino motu cum mobile per partem alicuius continui motum eſt per alteram partem nondum. ſenſu verò diſtinguuntur, cum nempè partem à parte ſenſu aliquo diſcernimus punctum, itaque naturale nullo horum modorum diuiditur; & hoc voto non diuidi naturaliter: hæc verò naturalia puncta ſeſe quibuſdam articulis mathematicè indiuiſibilibus tangunt, qui ergo antiquorum dicebant ex punctis continuum coaleſcere de puncto naturali intelligebant, qui verò ex corpuſculis indiuiduis componebant, quorum puncta articulos eſſe dicebant hæc corpuſculis indiuiſibilibus puncta, hæc naturalia ſignificabant articulos verò intelligebant puncta mathematica, vel aliquid ſaltem indiuiſibile mathematicum Ariſtoteles autem dum negauit, vel lineas indiuiſibiles, corporaue indiuiſibilia dari, vel ex punctis componi continuam rem mathematicè conſiderauit punctaque ipſa mathematica intellexit: corpuſcula ergo alijs indiuiſibilia ſunt, quæ Ariſtotelis minima homogenea dicuntur ponunturque in quam appellationem, & opinionem Democritum, & Epicurum, Lucretius traduxit, dum dixit.

Præterea niſi erit minimum paucissima quæque.

Dum ergo minimæ pro indiuiſibili vſurpat, has voces confundi ab illis authoribus pro eodemque ſumit ſignificati.

DE INDIVISIBILI.

AD clariorem intelligentiam eorum, quę de continui diuiſione dicuntur de indiuiſibilibus quædam ſunt ſubijcienda, quocirca de indiuiſibili, hic agendum ſumpſi: cum verò indiuiſibilia, alia ſint in ordine ad continuum, alia nullam ad continuum relationem habeant, vt vnitates de eo ſolum, quod ad continuum refertur indiuiſibili erit ſermo. De vnitate ſiquidem, & vno in metaphyſicis.

QVÆ

QVÆSTIO PRIMA.

De Natura indiuiſibilium, in articulos diuiſa.

NAtura horum indiuiſibilium in controuerſiam ducitur, nam aliqui entia poſitiua reputant, & extra animam, abſque operæ mentis noſtræ, alij in anima ſolam, & ex animæ operationis oriri aſſerunt huius ſecundæ ſententiæ ſunt Ocham. in Logic. in Catego. quantitatis. in tract. de Euchar. c. 1. & 2. Gregorius Ariminenſis, in 2. ſent. diſt. 2. q. 2. in art. 1. in expl. 3. concl. & nominales duci in vniuerſum eandem tueri ſententiam videntur. Contrariam defendunt communius Peripatetici, Perrerius de comm. pun. lib. 10. c. 3. Busleus in 1. phyſ. tex. 15. Paulus Soncinas 5. lib. metaph. q. 20. in Ariſtotele, tamen ſunt contrariæ authoritates, ſed quoniam diſputatio, hæc limites naturalis philoſophiæ tranſcendit, ideò in metaphyſicos libros reijciatur. Cætera verò, quæ ad phyſicam magis conſiderationem pertinent expendantur.

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrum indiuiſibilia in continuo ſibi contigua.

Prima Poſitio. Indiuiſibilia ſibi ipſis contigua in continuo, eſſe non poſſunt. Ariſtoteles 6. phyſ. tex. 1.

Rationis. Supra in tractatu de diuiſione continui in infinitum concluſ. 1. Inde ergo petantur, nec non, & Examen.

Poſitio ſecunda. Contraria primæ eſt Democriti, Epicuri. Non video qua ratione dixerim athomos de Democriti, & Epicuri mente contiguas, cum potius ipſi vacuitates interponant. Indiuiſibilia ſibi ipſis contigua in continuo ſunt.

Rationes ſupra in tract. eodem ad concluſ. 2. 5. 6. & 7. Ibi ergo conſiderentur.

Annotatio. Rationis, quæ pro prima concluſione adducuntur non eam habent vim, vt in vniuerſum duo ſe puncta tangere non poſſe oſtendant, ſed cum ea reſtrictione; Solum vt non ex eiuſmodi contactu continuum reſultet. Secus enim cum per centrum circuli plures diametri ducuntur ſingularum diametrorum puncta in centro ipſo confunduntur eam tamen lege, vt ex omnibus non niſi vnicum mole punctum reſultet, & hoc modo tribuit Ariſtoteles quoque tactum punctis lib. 11. metaphyſ. tex. vlt. qui & eam differentiam, & inter punctum, & vnitatem ſtatuit. Contra verò ſecunda concluſio, eiuſque rationes, in ſibi volunt eſſe nempe indiuiſibilia adeò contigua, vt ex illis continuum componatur, ac reſurgat, & hunc ſenſum confutat: vbique Ariſtoteles, & pro eiuſmodi contactu indiuiſibilium facit, quod punctum in puncta diuiditur, quam rem modo conſideremus.

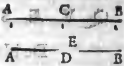
ARTICVLVS SECVNDVS.

Vtrum punctum in puncta diuidatur.

Poſitio tertia. Videtur prima fronte paradoxa.

Punctum in puncta diuiditur.

Ratio.

Ratio. In quauis linea AB. ſignemus punctũ, quoduis medium. C. deinde actu diſiungantur partes, A C. C B. ſintque ex partes actu diuulſæ A D E B. quoniam D E. ambo ſunt puncta ex 2. def. 1. elem. vel ergo. alterutrum eorum punctorum erat ipſum. C. & alterum extra illud, vel ambo in ipſo C. inerant, ſi hoc dicatur iam C. punctum in duo puncta D E. diuiditur ſi alterum erat D. & alterum extra C. erat ſit, quod C. ipſum D. quod extra ipſum E. vel ergo E. erat in A B. linea antequam diuideretur, vel ex diuiſione acceſſit: non ex diuiſione acceſſit, quoniam diuiſio quantitatis eſt in ea, quæ actu inſunt erat, itaque ante, vel ergo contiguum ipſi C. vel diſtantia aliqua diſiunctum, ſed neutrum: non contiguum, quoniam ita duo puncta contigua, neque ſe tota tangerent, non ſecundum quoniam in diuiſione pars ea magnitudinis, quæ puncta intercedebat, interiret; adeoque duæ partes A D. E B. ſimul ſumptæ totam A C B. non æquarent, quod eſt contra rationem diuiſionis quantitatis continuæ.

Examen. An fortè quantitatem diuidi in ea, quæ actu inſunt eſt de partibus verum non de indiuiſibilibus, terminiſque qui poſſunt ex diuiſione multiplicari? hoc fortè reſponderi poteſt, & obijci attamen contrarium longè probabilius. Ariſtoteles tamen ſenſit punctum in diuiſione de nouo generari, 3. metaph. ſumm. 2. cap. 6. verba eius ſunt, & diuiſi ſunt, cum antea non eſſent punctum namque indiuiſibile non eſt diuiſum in duo, videatur locus.

Poſitio ſecunda. Contraria, & videtur communis Schola, & eſt Ariſtotelis lib. 3. metaph. ſumma 2. cap. 6. verba ſunt „ punctum indiuiſibile non eſt diuiſum in duo. „

Punctum in puncta non diuiditur

Ratio. Nullum omniquaque indiuiſibile in aliqua diuiditur. Punctum eſt omniquaque indiuiſibile. Ex definit. ergo punctum in aliqua; non diuiditur, adeoque neque in puncta.

Examen. Punctum indiuiſibile eſſe in partes quantitatiuas eſt accipiendum; at punctum in puncta non diuiditur, vt in partes potiſſimum quantitatiuas, & eum eſſe ſenſum definitionis, hinc conſtat: corpus cum triplici dimenſione potiatur definitur etiam habere longitudinem, latitudinem, atque profunditatem ſuperficies cum duplicem obtineat tantum, ideò longa tantum, & lata dicitur. Linea longa ſolum punctum verò quod his omnibus careat indiuiſibile definitur progreſſus. ergo de diuiſione dimenſiua definitionem intelligendam declarat. Prior tamen ſententia mihi probabilior videtur, nam plures lineæ ſe in vnico puncto ſecantes idem oſtendere videntur. Sed de indiuiſibili eam agamus poſitionem ſcilicet habente in ordine ad motum.

ARTICVLVS TERTIVS.

De motus indiuiſibilis loco.

Poſitio prima. Ariſtotelis 6. phyſ. tex. 32. & 86.

Nullum indiuiſibile mouetur per ſe. Mouetur tamen per accidens. Secundum accidens moueri dicitur indiuiſibile, quòd moto corpore in quo eſt mouetur, vt pars ad motum totius, & id quod in naui ad motum nauis, non moueri per ſe.

Ratio prima ſecundum meam reſolutionem. tex. 87. 6. phyſ.

Quod in toto tempore in quo ponitur moueri eſt in eodem ſemper loco.

non

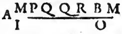
non mouetur. Indiuiſibile in toto tempore in quo ponitur moueri eſt in eodem ſemper loco, nempè in termino à quo. ergo indiuiſibile non mouetur. Maiorem probat Ariſtoteles ex definitionis quietis verba eius ſunt. „ In eodem enim eſſe tempore quoddam quieſcere eſt.„ Minorem probat ex diſiuncto. Indiuiſibile in toto tempore, in quo moueri ponitur, vel eſt in termino à quo, vel in termino ad quem, vel partem in termino à quo partim in termino ad quem. Sed neque in termino ad quem, neque partim in termino à quo, partim in termino ad quem. Ergo indiuiſibile eſt in termino à quo. Aſſumptum probat, quoad vtramque partem.

Prima pars. Non eſſe quidem in termino ad quem. Ratio omne quod eſt in termino ad quem eſt mutatum, non autem mouetur. Indiuiſibile dum moueri ponitur non eſt mutatum, ſed mouetur. Ergo indiuiſibile dum mouetur non eſt in termino ad quem.

Secunda pars. Non eſſe partim in termino à quo, partim in termino ad quem.

Ratio. Quod eſt partim in termino à quo partim in termino ad quem eſt diuiſibile. Indiuiſibile non eſt diuiſibile. ergo indiuiſibile non eſt partim in termino à quo partim, in termino ad quem. Ariſtoteles tamen ad impoſſibile vtramque hanc aſſumpti probationem deducit, ego verò cathegoricè ad explicatiorem reſolutionem. Propoſita reſolutio fortè magis ad verba, at hæc ad mentem Ariſtotelis. Omne quod mouetur partim eſt in termino à quo partim in termino ad quem. Indiuiſibile partim non eſt in termino à quo partim in termino ad quem. Ergo indiuiſibile non mouetur. Maiorem probat. Nam vel partim in termino à quo partim in termino ad quem, vel totum in termino à quo, vel totum in termino ad quem; Sed neque totum in termino à quo.

Annotatio, & Examen. Ad vim rationis percipiendam intelligere oportet, quid terminus à quo, quid terminus ad quem ſignificent, & quomodo hic accipiantur. eſto linea A B. ſuper qua feratur ab A. in B. mobile M. ibi locum

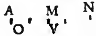
ſibi æqualem occupet: transferatur deinceps mente in B. ibique, & locum æqualem occupare cogitetur locus, quem occupat mobile in A. poſitum eſt terminus à quo extremus, locus quem occupat in B. eſt terminus ad quem extremus; ſit ergo locus in A. occupatus à mobili. A I. occupatus verò in B. ſit B O. totam linea I B. dicitur terminus ad quem proximus mobilis in A I. collocati, & linea A O. dicetur terminus à quo proximus reſpectu mobilis in O B poſſumus prӕterea, & intermedio ſpatio terminos rurſus à quo, & ad quem deſignare, exempli gratia, deſignentur loci æquales mobili. P Q. Q R. erit locus P Q. terminus à quo, & Q R. terminus ad quem. Sibi inuicem, & proximi hi autem proximi termini in toto ſpatio, & in qualibet eius parte poſſunt deſignari, & deſcribi; his ita præmiſſis ſenſus, iam propoſitionis. Quod mouetur partim eſt in termino à quo, partim in termino ad quem, patet non enim eſſe poteſt, neque eſt de terminis extremis, vt exempli gratia, quod mouetur partim ſit in A I. partim in O B. ſiquidem M. mobile in P Q. poſitum, neque in A I. eſt neque in O B. neque qui Cæſena, Romam vadit partim Cæſenę eſt, partim Romæ, neque etiam ita accipienda eſt propoſitio, quaſi ſimul mobile debeat eſſe in termino à quo extremo, nempè in A I. & in termino ad quem proximo, nempè in I B. ſecus

enim

enim ſtatim, atque mobile totum ex A I. egreſſum eſſet in reliquo toto ſpatio I B. non moueretur amplius, tum enim nihil eius amplius in A I. reperiretur ſicque ſenſus itidem eſſe poteſt, vt partim ſit in termino à quo proximo, & termino ad quem extremo, nam eo accepto ſenſu, quouſque mobile in ſpatio A O. non eſſet non moueretur, nondum enim eſſet partim in O B. reſtat. Ergo, vt vera ſit rantumodo de locis, & terminis proximis, vt P Q. Q R. Et quicumque alij huiuſmodi conſiderantur,& cogitatione ſtatuuntur, etiam ſi penes A I. locus ipſi æqualis ſtatuatur, & penes O B. itidem, vt ſenſus hoc modo Ariſtotelis ſit dum mobile mouetur nunquam in loco ipſi æquali poſſumus illud mente ſtatuere; ſed quibuſcunque excogitatis duobus proximis locis, & terminis à quo, & ad quem partim in hoc,partim in illo erit,nempè mobile, vt eſt in motu inter puncta. P R. non poſſumus illud ſtatuere,neque in P Q. neque in Q R. ſed cogitare idem oportet,vt ex P Q. loco æquali iam ſecundum partem,egreſſum partem occupat ipſius. Q R. & ad illum totum occupandum tendit, nondum tamen occupauit. Occupato ſiquidem eo non amplius erit motus is, qui inter P R. puncta concipitur, ſed erit mutatum eſſe: hic videtur neceſſarius propoſitionis ſenſus contra tamen hanc explicationem duæ dubitationes ſunt altera, quidem de mente Ariſtotelis,altera de veritate ſenſus aſſignati: de mente quidem Ariſtotelis ea ſubit dubitatio,quid videtur ipſi de locis terminiſque extremis locutus non intermedijs ſecus enim non veræ eſſent eæ deductiones, & conſequentiæ, quibus ipſe hic vtitur ſcilicet non eſt mobile totum in termino à quo, quoniam quieſceret, neque totum in termino ad quem, quoniam etiam quieſceret: etenim conſequentiæ de Solis extremis terminis à quo, ad quem locum obtinent. Secunda dubitatio eſt, quoniam contrarium potius verum videtur, nempè in toto motu, locum ſubinde æqualem à mobili occupari, vel enim erit in P Q. vel in Q R. vel ſi partim in P Q. partim in Q R. adhuc erit in loco æquali. Parte ſiquidem tertia ponatur mobile egreſſum, ex P Q. partem quoque tertiam ipſius Q R: occupabit, adeoque locum ſibi æqualem implebit. Prima ergo dubitatio multi ſanè momenti eſt, & fortè hinc multi credent. Ariſtotelem in ea aſſertione pronuncianda reſpexiſſe non motum in vniuerſum; ſed alterationem, quæ fuit opinio. Aut pace vocatque hanc diuiſionem, diuiſionem ſecundum formas, ſicut aliam, quæ quantitatis eſt; vocat ſecundum vltima penes Auerro. in digreſſ. ad tex. 32. 6. phyſ. ſecundum quam ſi mobile in calorem alteretur, non poteſt in alteratione ipſa eſſe omnino frigidum, neque pute calidum, ſed partim calidum, partim frigidum erit pro quantitate, & proportione motus, quod ſi dixerimus: propoſitio particularis, non vniuerſalis erit, at de ſecunda dubitatione diſtinguere oportet in motu partes motus, & mutata eſſe, ſicut in tempore partes temporis, & inſtantia, momentaue in vnoquoque ergo momento temporis, adeoque mutato eſſe motus mobile locum ſibi æqualem occupat, atque mente in loco æquali ſtatui poteſt, at dum mobile non in mutato eſſe, ſed in motu reponimus, tum nunquam ipſum, vt in loco æquali poſitum concipere debemus, ſed ſemper vt repens ex æquali in æqualem, & hanc diſtinctionem nos docuit Ariſtoteles cum rationem Zenonis ſoluit argumentantis omne, quod mouetur quieſcere, quoniam, quod eſt in æquali loco quieſcit, at mobile eſt in omni inſtanti in æquali loco reſpondet rationi Philoſophus eſſe quidem mobile in æquali ſibi loco in omnibus temporis momentis, verum tempus non componi

poni

poni ex inſtantibus. Hæc ad explicandam Ariſtotelis rationem. Scotus in alium quendam ſenſum deflectit verba Ariſtotelis rationem 2. ſenten. diſt. 2. quæſt. 9. ad tertium principale. Modo ipſam expendamus. Sumptio ergo, omne quod mouetur partim eſt in termino à quo, partim in termino ad quem falſa, omnibus modis videtur, ſiue de terminis extremis accipiatur, ſiue de extremo, & proximo nempè in propoſita deſcriptione falſum eſt, ſiue intelligatur de terminis AI. & O B. ſiue de terminis AI. & I B. ſiue de AO. & OB. at neque verum videtur de terminis proximis, verbi gratia, P Q. Q R. vt hinc conijci poteſt, cum dicitur mobile partim in termino à quo, eſſe partim in termino ad quem, tum neceſſario commenſuratur mobile ſpatio, & loco: at commenſuratio quæuis loci, & locari eſt cum eorum æqualitate, nam locus, & locatum æquantur, ex Ariſtotele 4. phyſ. quocirca, vt præcisè mobile ſecundum locum ad locum refertur loco coæquatur: de terminis ergo proximis agendo cum in intermedio ſpatio ſint hi liberi nempè omnes loci æquales mobili ſint modo termini, à quo modo termini ad quem, & in quacunque commenſuratione mobilis ad ſpatium ſit mobile in loco ſibi æquali erit æquè in termino à quo totum: æquè totum in termino ad quem, & æquè partim in termino a quo partim in termino ad quem.

exempli gratia, ſint duo loci mobili æquales in intermedio ſpatio. A M. M N. interſcindatur ab eiſdem medius locus æqualis, & ipſe mobili. O V. cum itaque mobile fuerit in O V. & totum erit in termino à quo reſpectu ſequentis partis, & totum in termino ad quem reſpectu præcedentis, & partim in termino à quo partim in termino ad quem reſpectu locorum. A M. M N. quos interſcindit locus. O V. Et huius tertij ratio eſt, quoniam duo loca A M. MN. ſunt diuiſibilia, ſi enim fortè indiuiſibilia forent medius locus. O V. non interijceretur: hac ita præmiſſa declaratione ſumma inſtantię eſt: ſumptionem illam, ſanè falſam eſſe. Omne quod mouetur partim eſt in termino à quo, partim in termino ad quem, mobile enim de ſe commenſuratur loco æquali, qui in intermedio ſpatio ſumptus, & terminus à quo eſt, & terminus ad quem diuerſa ratione, ſed partem termini à quo partem termini ad quem obtinere: non ſequitur id in vniuersũ ratione motus, ſed rationẽ diuiſibilitatis ſpatij, atque mobilis. Vnde quis inſtabit Ariſt. ſumptionẽ. cui innititur nõ eſſe admittendã, niſi in mobili diuiſibili, at in pręſentia, vbi id ipsũ quę ritus, vtrum omne mobile ſit diuiſibile non eſt ſumptio eiuſmodi proponenda, atque concedenda. Quod ſi hæc maior ex inſtantia non oſtenditur falſa tamen cum propoſitio ſit non per ſe nota probationi partem formæ inniti videtur. Diſiunctum enim quod proponitur eſt diminutũ nam ſi de terminis loquamur, extremis diminutum eſt pro trimembri enim quadrimembre eſſe debuit: ſcilicet omne quod mouetur, vel partim eſt in termino à quo partim in termino ad quem, vel totum in termino à quo, vel totum in termino ad quem, vel in neutro, neque ſecundum partem, neque ſecundum totum: cum nempe fuerit in intermedio ſpatio. Quòd ſi eſt de proximis, tum reſpondemus tria membra ſimul eſſe poſſe, immò dum mobile fuerit in intermedio ſpatio duo ſunt ſimul neceſſario vera: nempè mobile idem totum eſt in termino à quo, & totum in termino ad quem diuerſis tamen rationibus. Tertium autem cum reliquis duobus conuenit non neceſſario, tamen niſi iam mobile ſupponatur diuiſibile eſſe, tum enim mobile, & totum eſt in termino à quo, &

totum

totum in termino ad quem, & partim in termino à quo partim in termino ad quem, de terminis nempè proximis loquendo diſiunctio. ergo mala cuius membra confunduntur, & præterea membra confuſa; quartum conſtituit à tribus ſimplicibus diſtinctum. Noto adhuc cum dicitur mobile eſſe partim in termino à quo, partim in termino ad quem, ſi referatur ly partim ad formam eſſe veram propoſitionem, ſi refertur ad mobile eſſe tot difficultatibus, quot iam vidimus expoſitam, vt ergo partim refertur ad formam, omne quod mouetur, dum mouetur eſt in termino, qui altera ratione ad quem dici poteſt, altera ratione à quo, verbi gratia, dum manus à frigore in calorem alteratur, quicunque manus ſtatus in alteratione concipiatur habet ad frigiditatem rationem termini ad quem, ad vlteriorem caliditatem habet rationem termini à quo. Sed hic ſenſus ad alterationem contractus non poteſt Ariſtoteli tribui in præſentia. Primò enim ex eo non poſſet deduci indiuiſibilis diuiſibilitas. Secundo verba Ariſtotelis tex. 87. 6. phyſ. eiuſmodi reſtrictioni repugnant, quæ omnem motum amplectuntur. „ Mutetur enim (inquit) ex A B. in B C. ſiue ex magnitudine in magnitudinem, ſiue ex forma in formam, ſiue ſecundum contradictionem. „ Tertia inſtantia ducitur, ex illis, quæ peripatetici diſputant ad tex. 32. 6. phyſ. naſcitur verò ex mutationibus momentaneis, quæ nempè in inſtanti fiunt; huiuſmodi verò aliquas dari materia ſcholę pars ſenſit; at ſi vlla momentanea mutatio datur, non erit ſanè mobile partim in termino à quo, partim in termino ad quem. Sed repente in termino ad quem erit, atque totum non ſecundum partem: aliqui ergo dixerunt Ariſtotelem loqui de ſolo motu locali non de reliquis motibus, & potiſſimum de generatione, atque corruptione; dum ergo probat diuiſibilitatem mobilis ad eamque probandam vtitur propoſitione: omne quod mouetur eſſe partim in termino à quo, partim in termino ad quem de motu ſolo locali Ariſtotelem accipiunt. Sed hanc reſtrictionem verba Ariſtotelis ſuperius adducta excludūt, quę de accretione, alteratione, & generatione, corruptioneque priuatim loquuntur, & diſtinctè. Aliqui ergo dixere nullam mutationem eſſe in inſtanti. Alij aliter reſponderunt, expenditur verò res de motu, in concl. Motus non fit in inſtanti, ſiue omnis motus in tempore fit. Interim ſatis eſt, ſi motus aliquis in inſtanti ſit propoſitionem Ariſtotelis non eſſe in vniuerſum veram: at dari motum momentaneum eſt, ne dicam verum, probabiliſſimum ſanè. Ergo propoſitio cui innititur modo expenſa ratio Ariſtotelis nedum certa non eſt, ſed falſitatis ſpeciem apparentem admodum præfert.

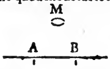
Secunda Ratio. Ariſtotelis tex. 89. 6. phyſ.

Si indiuiſibile moueretur linea componeretur ex punctis; ſed non componitur linea ex punctis. Ergo conſequentiam probat Ariſtoteles, & probatio eius poteſt in hunc modum reſolui: omne mobile cuius in motu progreſſus eſt per puncta lineam ex punctis compoſitam deſcribit. Indiuiſibilis progreſſus in motu eſt per puncta. Ergo indiuiſibile lineam ex punctis compoſitam deſcribit. Minorem ex his propoſitionibus probat. Prima omne quod mouetur priuſquam feratur per maius, ſe ipſo per minus, aut per æquale, ſibi ſpatium fertur. Secunda, indiuiſibile non fertur per minus ſeipſo; nihil ſcilicet eſt indiuiſibili minus. Tertia, quæ ſubintelligitur; indiuiſibili æquale in magnitudine non eſt, niſi punctum. Maiorem verò probat, quoniam punctum hoc modo lineam omnem menſurabit; at quod totum menſuratur à pun-

à puncto ex punctis coaleſcit. Supponitur autem hæc: omne quod mouetur tranſit ſpatium illi ſe ſubinde commenſurando quam propoſitionem Auerroes, quoque in reſolutione expreſſit.

Examen. Hic duæ potiſſimum propoſitiones ſunt in examen reuocandæ. Prima indiuiſibilis progreſſus in motu eſt per puncta. Secunda omne quod loco mouetur ſpatium tranſit illi ſe ſubinde commenſurando. Prima ergo falſa videtur, neque ratio, quæ ad eius confirmationem adducitur ſatis concludit, ex falſa enim æſtimatione tum concluſio, tum ratio procedit, & eodem modo rationi occurritur, quo argumento ſuperius, de contin. diui. in infra concl. 2. ad rationem ſextam, adducto de motu ſphæræ ſuper plano. Reſponſio verò Scoti præſenti potiſſimum rationi eſt applicanda, & ſumma eſt, vel in tempore motus accipimus mente momenta, vel accipimus partes eius. Si momenta in omni proculdubio inſtanti eſt indiuiſibile in puncto. Sed ſi reputamus animo partes temporis indiuiſibile in quauis temporis parte per lineam fluxit, neque indiuiſibili in ea ſe commenſurat.

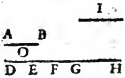
Secunda inſtantia. Secunda itidem propoſitio, omne quod mouetur loco, ſpatium tranſit ſe ſe illi commenſurando non videtur omnino neque etiam ad Ariſtotelis aures vera. Eſto enim mobile. M. atque deſignetur ſpatium illi æquale, AB. cum mobile M. in A B. ſecundum totum fuerit, adeoque ſe illi commenſurabit, id in inſtanti: non enim, ſed amplius, quam per inſtans ſe ſe commenſuret, cum ſit ex Ariſtotele inter inſtantia tempus. mobile M. per tempus aliquod in AB. commorabitur quare quieſcet cum tamen ponatur continuè moueri commenſurat: ergo ſe quoduis mobile ſingulis æqualibus locis in inſtanti, quocirca ſi ponatur mobile tranſire ſpatium totum ſeſe illi ſubinde commenſurando per inſtantia erit motus, quod repugnat Ariſtoteli, vnde penes Ariſtotelem, quoque dicere oportet. Si conſideremus mobile ſecundum partes temporis non ſe commenſurare ſpatio: at ſi ſecundum inſtantia, ac momenta temporis ſeſe illi commenſurare. Ita quoque ſoluebat Scotus in

» 2. ſent. diſtin. 2. q. 9. ad tertium princip. Verba viri ſunt. „ Dico quod ſemper
» idest in quolibet indiuiſibili eſt in ſpatio, ſibi æquali non autem ſemper, ideſt
» in quacunque parte temporis. Hæc ibi Scotus. Attamen ſuſcepta poſitione mea de inſtantibus phyſicis contiguis ſiue immediatis aliter, etiam poteſt argumento occurri, eo pęne modo, quo ſupra de ſphæræ motu ſuper plano reſpondi.

Tertia Ratio Ariſtotelis tex. 90. 6. phiſic.

Suppoſitiones prima omnis motus eſt in tempore, nullus in inſtanti. Secunda omne tempus diuiſibile. Tertia, quæ tacitè ſupponitur: omne quod mouetur per æquale ſibi tranſit, verbi gratia, mobile vnus pedis diſtantiam quoque, & amplitudinem vnius pedis inter mouendum percurrit; eſto mobile A B. ſignentur in ſubiecto ſpatio partes DE. E F. FG. GH. æquales ipſi AB. dico A B. prius tranſire. D E. deinde. E F. & reliquas demum æquales ſibi partes, hæc eſt tertia ſuppoſitio. Quarta ſuppoſitio. In minori tempore, idem ſcilicet mobile per minus ſpatium mouetur, ex his aliud oſtenditur, quod tanquam Lemma poteſt ſeparari.

Lemma

ſphæricitas à nulla vnquam enormitate, ſenſibilique rectitudine læditur, & deformatur. Alia obiectio contra ſolutionem meam eſt, quòd ſaltem ex reſponſione hac mea non ſeruatur, quomodo ſphæra ex ſui natura, nempè qua ſphæra ſuper plano, qua planum eſt moueri poſſit, nam ſolum qua materiam continet moueri ex reſponſione defenditur, at ſphæra, qua ſphæra, & planum, qua planum non includunt materiam; hoc enim de mathematicis ſæpius dixit Ariſtoteles. Reſpondeo aliam modo eſſe quæſtionem. vtrum mathematica de ſe mouerentur non ratione principij motus, ſed ratione habilitatis figuræ, ac materiæ intelligibilis, quam non eſt cur diſputem. argumento verò ſatis eſt, ſi de motu naturali non imaginario occurram, ipſi enim volunt oſtendere continuum conſtare ex ſimpliciter indiuiſibilibus, & argumentantur ex motu ſphærę; vel ergo vtuntur motu, quem ſenſu ipſo confirmare poſſint; & hic motus eſt naturalis, cui ſatis hucuſque occurrimus, vel vtuntur motu nunquam ſenſibili, ſed ſolum imaginario imaginando ſcilicet mathematica pura moueri, qui motus, cum non ſit ſenſu conſpicuus, neque ratione demonſtratus nullius roboris argumentum exhibere poteſt negari; enim poteſt motus mathematicarum rerum, vt re ipſa non mouentur; Sed num ex ſuppoſitione ſi eſſet ſphæra, abſque materia, & poneretur mobilis ſubſtantiæ: vtrum ea ratio, quòd tangeret planum in puncto omnino indiuiſibili prohiberet, quominus ipſa moueretur, hæc quæſtio alias diſputanda reliquatur; tangetur autem infra vbi de indiuiſibili, ad concluſionem indiuiſibile per ſe non poteſt moueri Interim ex priori ſolutione huius ipſius examinis aliquo modo enituit.

Septima Ratio. Oſtendit ſeptima hæc ratio punctum puncto contiguum in corporibus autem id contiguis. Sunto nempè duo corpora contigua, exempli gratia, duæ ſphærę cœleſtes Lunæ ſecundum curuum. Mercurij ſecundum concauum, atque ducatur à centro mundi linea, quæ per vtramque ſphæram tranſeat, & notemus punctum conuexi lineæ, & punctum concaui Mercurij per quæ linea tranſit: tum eſt ratio, vel duo eiuſmodi puncto ſunt contigua, vel intercedit inter ea ſpatium, vel ſunt vnum punctum. Sed neque ſpatium intercedit, neque ſunt vnum punctum. Ergo ſunt contigua. Aſſumptum probatur, non ſunt vnum punctum; quoniam ita duæ ſphærę eſſent vna ſphæra, & continua non duæ contiguæ: definitio enim continuorum eſt, quorum terminus eſt vnus. Non intercedit verò ſpatium inter puncta, etenim non eſſent contiguæ illæ ſphærę: eſt autem definitio contiguorum quorum termini ſunt ſimul.

Examen. Quidam argumentum adducunt, ſed non eodem modo explicatum, & ſoluunt non duo puncta eſſe, ſed vnum punctum in quo linea ambas ſecat ſuperficies; ſed non ſentiunt difficultatem, neque ſoluiunt, qua ratione non erunt illa corpora vnum corpus, & continuum. Reſpondeo itaque lineam illam, ſi vt naturale conſideremus in duobus punctis naturalibus, atque contiguis vtramque ſuperficiem perforare, at ſi lineam mathematicè productam conſideremus in vno eodemque mathematico puncto tangit. Sphærę ergo illæ, duæ ſunt ſphærę, & contiguæ non continuæ, at mathematicè corpus vnum, & continuum ſunt: quoniam termini corporum cum vnus, & idem terminus ſint neceſſario non datur verè corpus contiguum à continuo diſtinctum terminos verò duorum contiguorum corporum vnum, & eundem eſſe mathematicè conſideratos ex traditis ab Ariſtotele:

ita facilè deducetur. Sunto enim duo corpora ſuperpoſita, & contigua, vt duæ ſphæræ cœleſtes, & concipiamus extremas ambarum ſuperficies, ſed cum mathematica indiuiſibilitate, cum enim ſe tangant, vel ſecundum totum ſe tangent, vel ſecundum partem, ſi ſecundum totum. ergo vnica ibi eſt extrema ſuperficies, ac extremitas, ſi ſecundum partem. ergo erunt illæ ſuperficies ſecundum altitudinem diuiſibiles. contra ſuppoſitionem ſupponitur enim cũ mathematica indiuiſibilitate ſumptæ: definitio ergo continui, vt corporibus naturalibus applicatur debet etiam intelligi de terminis naturalibus, & phyſicè non mathematicè ſumptis, vt ſit ſenſus corpora ea naturalia continua ſunt: quorum naturales termini ſunt vnus, & idem neque enim ſatis ad eorum continuitatem eſt ſi termini earum mathematici ſumpti ſint vnus terminus, & communis.

Poſitio tertia. Omne continuum in infinitum diuiditur. Ariſtoteles 3. phyſ. tex. 1. & 6. phyſ. tex. 3.

Annotatio. Hæc non concluſio in Ariſtotelis via, ſed ſuppoſitio videtur eſſe, nam in principio tertij phyſicorum veluti continui definitionem hanc aſſignat. verba eius ſunt. „ Quapropter, & definientibus continuum accidit, vti ſæpè numero ratione infiniti, cum in infinitum diuiſibile continuum ſit, & 6. phyſ. tex. 3. ex eo, quod continuum eſt diuiſibile in ſemper diuiſibilia: hoc enim ſupponit demonſtrat non conſtitui continuum ex indiuiſibilibus, D. Thomas in hanc ſententiam concedit. & pro ſuppoſitione in Ariſtotelis via recipit. Ego tamen conſiderans diuiſionem in ſemper diuiſibilia, nunquam in indiuiſibilia, procedere ex eo, quod ex indiuiſibilibus continuum non coaleſcit, & quòd puncta, indiuiſibiliaque ſibi ipſi contigua eſſe non poſſunt, & non contra, quocirca non eſſe ſibi contigua indiuiſibilia, & non componi ex indiuiſibilibus continuum eſt cauſa huius, quod eſt continuum in ſemper diuiſibilia diuidi; vnde hoc per illud, vt per cauſam demonſtrabitur, & à priori; primum verò per ſecundum non niſi à priori demonſtratur, quod ſi Ariſtoteles veluti definitionem continui illam ſuſcepit, ibi non veram definitionem, ſed deſcriptionem intellexit, cum verò 6. phyſ. tex. 3. ex diuiſione in infinitum demonſtrat, non componi continuum ex indiuiſibilibus demonſtratione, ibi à poſteriori vtitur, vnde ibidem animaduertendo regreſſu vtitur. ſubiungit enim demonſtrationem diuiſibilitatis in infinitum ex eo, quod indiuiſibilia, ſibi ipſi contigua non ſunt, ita nempe demonſtrationi à poſteriori demonſtrationem à priori ſubnectendo, vnde concluſionis propoſitæ, hæc eſt ratio,

Ratio. Niſi continuum diuiſibile ſit in ſemper diuiſibilia erit indiuiſibile indiuiſibili contiguum. Sed non eſt indiuiſibile indiuiſibili contiguum. ergo continuum eſt diuiſibile in ſemper diuiſibilia. Connexum probatur, nam niſi continuum in ſemper diuiſibilia diuiditur, diuidetur in indiuiſibilia: at quod in indiuiſibilia diuiditur, ex indiuiſibilibus componitur; ſupponit nempè Phyloſophus.

Suppoſitio. Ex quibus eſt vtrumque in ipſa diuiditur.

Examen. Hæc ratio cum innitatur primæ concluſioni ex eius perpenſione, & hæc iam fuit expenſa.

Poſitio quarta. Continuum in indiuiſibilia tandem diuiditur. Hæc Democriti, Epicuri eſt, &c.

Ratio. Quoniam ex indiuiſibilibus componitur, nempè ex præcedente ratione retorta ducitur.

Examen. Idem ergo eſt huius rationis examen, quod fuit rationum pro concluſione ſecunda.

Annotatio. Placet ex his, quæ de diuiſione magnitudinis in infinitum, vt probabiliter poſſit inter Ariſtotelem, & antiquos controuerſia componi aperire: antiqui ergo aliqui dixerunt ex punctis lineam reſultare, alij ex lineis indiuiſibilibus non ex punctis ſicut corpora, ex corporibus indiuiſibilibus non ex punctis. Puncta verò ſecundum hanc poſteriorem ſententiam articuli vocabantur indiuiſibilium illarum magnitudinem non partes lineæ, aut corporis. Ariſtoteles verò neque ex indiuiduis corporibus inſecabilibuſue lineis, neque ex punctis componi cenſet continuum: dico itaque poſſe hanc litem iuſto quodam arbitrio hunc in modum dirimi punctum aliud naturale, aliud mathematicum eſt punctum, quidem mathematicum eſt omnino inſecabile, at punctum naturale eſt verum corpus quiddam, ſed ſenſu, & re ipſa inſecabile; adeò vt naturaliter non poſſint partes ſeorſum conſiſtere, neque ſignari: dico naturaliter ſignari, cum vel inſtrumento aliquo, vel motu, vel ſenſu diſtinguuntur: inſtrumento diſtinguuntur veluti circino motu cum mobile per partem alicuius continui motum eſt per alteram partem nondum. ſenſu verò diſtinguuntur, cum nempè partem à parte ſenſu, aliquo diſcernimus punctum, itaque naturale nullo horum modorum diuiditur; & hoc voto non diuidi naturaliter: hæc verò naturalia puncta ſe ſe quibuſdam articulis mathematicè indiuiſibilibus tangunt, qui ergo antiquorum dicebant ex punctis continuum coaleſcere de puncto naturali intelligebant, qui verò ex corpuſculis indiuiduis componebant, quorum puncta articulos eſſe dicebant hæc corpuſculis indiuiſibilibus puncta, hæc naturalia ſignificabant articulos verò intelligebant puncta mathematica, vel aliquid ſaltem indiuiſibile mathematicum Ariſtoteles autem dum negauit, vel lineas indiuiſibiles, corporaue indiuiſibilia dari, vel ex punctis componi continuam rem mathematicè conſiderauit punctaque ipſa mathematica intellexit: corpuſcula ergo alijs indiuiſibilia ſunt, quæ Ariſtotelis minima homogenea dicuntur ponunturque in quam appellationem, & opinionem Democritum, & Epicurum, Lucretius traduxit, dum dixit.

Præterea niſi erit minimum paruiſſima quæque.

Dum ergo minimæ pro indiuiſibili vſurpat, has voces confundi ab illis authoribus pro eodemque ſumit ſignificati.

DE INDIVISIBILI.

AD clariorem intelligentiam eorum, quę de continui diuiſione dicuntur de indiuiſibilibus quædam ſunt ſubijcienda, quocirca de indiuiſibili, hic agendum ſumpſi: cum verò indiuiſibilia, alia ſint in ordine ad continuum, alia nullam ad continuum relationem habeant, vt vnitates de eo ſolum, quod ad continuum refertur indiuiſibili erit ſermo. De vnitate ſiquidem, & vno in metaphyſicis.

QVÆ

QVÆSTIO PRIMA.

De Natura indiuiſibilium, in articulos diuiſa.

NAtura horum indiuiſibilium in controuerſiam ducitur, nam aliqui entia poſitiua reputant, & extra animam, abſque operæ mentis noſtræ, alij in anima ſolam, & ex animæ operationis oriri aſſerunt huius ſecundæ ſententiæ ſunt Ocham. in Logic. in Catego. quantitatis. in tract. de Euchar. c. 1. & 2. Gregorius Ariminenſis, in 2. ſent. diſt. 2. q. 2. in art. 1. in expl. 3. concl. & nominales duci in vniuerſum eandem tueri ſententiam videntur. Contrariam defendunt communius Peripatetici, Perrerius de comm. pun. lib. 10. c. 3. Busleus in 1. phyſ. tex. 15. Paulus Soncinas 5. lib. metaph. q. 20. in Ariſtotele, tamen ſunt contrariæ authoritates, ſed quoniam diſputatio, hæc limites naturalis philoſophiæ tranſcendit, ideò in metaphyſicos libros reijciatur. Cætera verò, quæ ad phyſicam magis conſiderationem pertinent expendantur.

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrum indiuiſibilia in continuo ſibi contigua.

Prima Poſitio. Indiuiſibilia ſibi ipſis contigua in continuo, eſſe non poſſunt. Ariſtoteles 6. phyſ. tex. 1.

Rationis. Supra in tractatu de diuiſione continui in infinitum concluſ. 1. Inde ergo petantur, nec non, & Examen.

Poſitio ſecunda. Contraria primæ eſt Democriti, Epicuri. Non video qua ratione dixerim athomos de Democriti, & Epicuri mente contiguas, cum potius ipſi vacuitates interponant. Indiuiſibilia ſibi ipſis contigua in continuo ſunt.

Rationes ſupra in tract. eodem ad concluſ. 2. 5. 6. & 7. ibi ergo conſiderentur.

Annotatio. Rationis, quæ pro prima concluſione adducuntur non eam habent vim, vt in vniuerſum duo ſe puncta tangere non poſſe oſtendant, ſed cum ea reſtrictione; Solum, vt non ex eiuſmodi contactu continuum reſultet. Secus enim cum per centrum circuli plures diametri ducuntur ſingularum diametrorum puncta in centro ipſo confunduntur eam tamen lege, vt ex omnibus non niſi vnicum mole punctum reſultet, & hoc modo tribuit Ariſtoteles quoque tactum punctis lib. 11. metaphyſ. tex. vlt. qui & eam differentiam, & inter punctum, & vnitatem ſtatuit. Contra verò ſecunda concluſio, eiuſque rationes, in ſibi volunt eſſe nempe indiuiſibilia adeò contigua, vt ex illis continuum componatur, ac reſurgat, & hunc ſenſum confutat: vbique Ariſtoteles, & pro eiuſmodi contactu indiuiſibilium facit, quod punctum in puncta diuiditur, quam rem modo conſideremus.

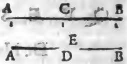
ARTICVLVS SECVNDVS.

Vtrum punctum in puncta diuidatur.

Poſitio tertia. Videtur prima fronte paradoxa.

Punctum in puncta diuiditur.

Ratio.

Ratio. In quauis linea AB. ſignemus punctũ, quoduis medium. C. deinde actu diſiungantur partes, A C. C B. ſintque duæ partes actu diuulſæ A D E B. quoniam D E. ambo ſunt puncta ex 2. def. 1. elem. vel ergo. alterutrum eorum punctorum erat ipſum. C. & alterum extra illud, vel ambo in ipſo C. inerant, ſi hoc dicatur iam C. punctum in duo puncta D E. diuiditur ſi alterum erat D. & alterum extra C. erat ſit, quod C. ipſum D. quod extra ipſum E. vel ergo E. erat in A B. linea antequam diuideretur, vel ex diuiſione acceſſit: non ex diuiſione acceſſit, quoniam diuiſio quantitatis eſt in ea, quæ actu inſunt erat, itaque ante, vel ergo contiguum ipſi C. vel diſtantia aliqua diſiunctum, ſed neutrum: non contiguum, quoniam ita duo puncta contigua, neque ſe tota tangerent, non ſecundum quoniam in diuiſione pars ea magnitudinis, quæ puncta intercedebat, interiret; adeoque duæ partes A D. E B. ſimul ſumptæ totam A C B. non æquarent, quod eſt contra rationem diuiſionis quantitatis continuæ.

Examen. An fortè quantitatem diuidi in ea, quæ actu inſunt eſt de partibus verum non de indiuiſibilibus, terminiſque qui poſſunt ex diuiſione multiplicari? hoc fortè reſponderi poteſt, & obijci attamen contrarium longè probabilius. Ariſtoteles tamen ſenſit punctum in diuiſione de nouo generari; 3. metaph. ſumm. 2. cap. 6. verba eius ſunt, & diuiſi ſunt, cum antea non eſſent punctum namque indiuiſibile non eſt diuiſum in duo, videatur locus.

Poſitio ſecunda. Contraria, & videtur communis Scholæ, & eſt Ariſtotelis lib. 3. metaph. ſumma 2. cap. 6. verba ſunt „ punctum indiuiſibile non eſt diuiſum in duo. „

Punctum in puncta non diuiditur

Ratio. Nullum omniquaque indiuiſibile in aliqua diuiditur. Punctum eſt omniquaque indiuiſibile. Ex definit. ergo punctum in aliqua, non diuiditur, adeoque neque in puncta.

Examen. Punctum indiuiſibile eſſe in partes quantitatiuas eſt accipiendum; at punctum in puncta non diuiditur, vt in partes potiſſimum quantitatiuas, & eum eſſe ſenſum definitionis, hinc conſtat: corpus cum triplici dimenſione potiatur definitur etiam habere longitudinem, latitudinem, atque profunditatem ſuperficies cum duplicem obtineat tantum, ideò longa tantum, & lata dicitur. Linea longa ſolum punctum verò quod his omnibus careat indiuiſibile definitur progreſſus. ergo de diuiſione dimenſiua definitionem intelligendam declarat. Prior tamen ſententia mihi probabilior videtur, nam plures lineæ ſe in vnico puncto ſecantes idem oſtendere videntur. Sed de indiuiſibili eam agamus poſitionem ſcilicet habente in ordine ad motum.

ARTICVLVS TERTIVS.

De motus indiuiſibilis loco.

Poſitio prima. Ariſtotelis 6. phyſ. tex. 32. & 86.

Nullum indiuiſibile mouetur per ſe. Mouetur tamen per accidens. Secundum accidens moueri dicitur indiuiſibile, quòd moto corpore in quo eſt mouetur, vt pars ad motum totius, & id quod in naui ad motum nauis, non moueri per ſe.

Ratio prima ſecundum meam reſolutionem. tex. 87. 6. phyſ.

Quod in toto tempore in quo ponitur moueri eſt in eodem ſemper loco.

non

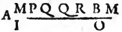
non mouetur. Indiuiſibile in toto tempore in quo ponitur moueri eſt in eodem ſemper loco, nempè in termino à quo. ergo indiuiſibile non mouetur. Maiorem probat Ariſtoteles ex definitionis quietis verba eius ſunt. „ In eodem enim eſſe tempore quoddam quieſcere eſt. „ Minorem probat ex diſiuncto. Indiuiſibile in toto tempore, in quo moueri ponitur, vel eſt in termino à quo, vel in termino ad quem, vel partem in termino à quo partim in termino ad quem. Sed neque in termino ad quem, neque partim in termino à quo, partim in termino ad quem. Ergo indiuiſibile eſt in termino à quo. Aſſumptum probat, quoad vtramque partem.

Prima pars. Non eſſe quidem in termino ad quem. Ratio omne quod eſt in termino ad quem eſt mutatum, non autem mouetur. Indiuiſibile dum moueri ponitur non eſt mutatum, ſed mouetur. Ergo indiuiſibile dum mouetur non eſt in termino ad quem.

Secunda pars. Non eſſe partim in termino à quo, partim in termino ad quem.

Ratio. Quod eſt partim in termino à quo partim in termino ad quem eſt diuiſibile. Indiuiſibile non eſt diuiſibile. ergo indiuiſibile non eſt partim in termino à quo partim, in termino ad quem. Ariſtoteles tamen ad impoſſibile vtramque hanc aſſumpti probationem deducit, ego verò cathegoricè ad explicatiorem reſolutionem. Propoſita reſolutio fortè magis ad verba, at hæc ad mentem Ariſtotelis. Omne quod mouetur partim eſt in termino à quo partim in termino ad quem. Indiuiſibile partim non eſt in termino à quo partim in termino ad quem. Ergo indiuiſibile non mouetur. Maiorem probat. Nam vel partim in termino à quo partim in termino ad quem, vel totum in termino à quo, vel totum in termino ad quem; Sed neque totum in termino à quo.

Annotatio, & Examen. Ad vim rationis percipiendam intelligere oportet, quid terminus à quo, quid terminus ad quem ſignificent, & quomodo hic accipiantur. eſto linea A B. ſuper qua feratur ab A. in B. mobile M. ibi locum

ſibi æqualem occupet: transferatur deinceps mente in B. ibique, & locum æqualem occupare cogitetur locus, quem occupat mobile in A. poſitum eſt terminus à quo extremus, locus quem occupat in B. eſt terminus ad quem extremus; ſit ergo locus in A. occupatus à mobili. A I. occupatus verò in B. ſit B O. totam linea I B. dicitur terminus ad quem proximus mobilis in A I. collocati, & linea A O. dicetur terminus à quo proximus reſpectu mobilis in O B poſſumus præterea, & intermedio ſpatio terminos rurſus à quo, & ad quem deſignare, exempli gratia, deſignentur loci æquales mobili. P Q. Q R. erit locus P Q. terminus à quo, & Q R. terminus ad quem. Sibi inuicem, & proximi hi autem proximi termini in toto ſpatio, & in qualibet eius parte poſſunt deſignari, & deſcribi; his ita præmiſſis ſenſus, iam propoſitionis. Quod mouetur partim eſt in termino à quo, partim in termino ad quem, patet non enim eſſe poteſt, neque eſt de terminis extremis, vt exempli gratia, quod mouetur partim ſit in A I. partim in O B. ſiquidem M. mobile in P Q. poſitum, neque in A I. eſt neque in O B. neque qui Cæſena, Romam vadit partim Cæſenę eſt, partim Romæ, neque etiam ita accipienda eſt propoſitio, quaſi ſimul mobile debeat eſſe in termino à quo extremo, nempè in A I. & in termino ad quem proximo, nempè in I B. ſecus

enim

Digitized by Google

enim ſtatim, atque mobile totum ex A I. egreſſum eſſet in reliquo toto ſpatio I B. non moueretur amplius, tum enim nihil eius amplius in A I. reperiretur ſicque ſenſus itidem eſſe poteſt, vt partim ſit in termino à quo proximo, & termino ad quem extremo, nam eo accepto ſenſu, quouſque mobile in ſpatio A O. non eſſet non moueretur, nondum enim eſſet partim in O B. reſtat. Ergo, vt vera ſit tantummodo de locis, & terminis proximis, vt P Q. Q R. Et quicumque alij huiuſmodi conſiderantur, & cogitatione ſtatuuntur, etiam ſi penes A I. locus ipſi æqualis ſtatuatur, & penes O B. itidem, vt ſenſus hoc modo Ariſtotelis ſit dum mobile mouetur nunquam in loco ipſi æquali poſſumus illud mente ſtatuere; ſed quibuſcunque excogitatis duobus proximis locis, & terminis à quo, & ad quem partim in hoc, partim in illo erit, nempè mobile, vt eſt in motu inter puncta. P R. non poſſumus illud ſtatuere, neque in P Q. neque in Q R. ſed cogitare idem oportet, vt ex P Q. loco æquali iam ſecundum partem, egreſſum partem occupat ipſius. Q R. & ad illum totum occupandum tendit, nondum tamen occupauit. Occupato ſiquidem eo non amplius erit motus is, qui inter P R. puncta concipitur; ſed erit mutatum eſſe: hic videtur neceſſarius propoſitionis ſenſus contra tamen hanc explicationem duæ dubitationes ſunt altera, quidem de mente Ariſtotelis, altera de veritate ſenſus aſſignati: de mente quidem Ariſtotelis ea ſubit dubitatio, quid videtur ipſi de locis terminiſque extremis locutus non intermedijs ſecus enim non veræ eſſent eæ deductiones, & conſequentiæ, quibus ipſe hic vtitur ſcilicet non eſt mobile totum in termino à quo, quoniam quieſceret, neque totum in termino ad quem, quoniam etiam quieſceret: etenim conſequentiæ de Solis extremis terminis à quo, ad quem locum obtinent. Secunda dubitatio eſt, quoniam contrarium potius verum videtur, nempè in toto motu, locum ſubinde æqualem à mobili occupari, vel enim erit in P Q. vel in Q R. vel ſi partim in P Q. partim in Q R. adhuc erit in loco æquali. Parte ſiquidem tertia ponatur mobile egreſſum, ex P Q. partem quoque tertiam ipſius Q R: occupabit, adeoque locum ſibi æqualem implebit. Prima ergo dubitatio multi ſanè momenti eſt, & fortè hinc multi credent. Ariſtotelem in ea aſſertione pronuncianda reſpexiſſe non motum in vniuerſum; ſed alterationem, quæ fuit opinio. Aut pace vocatque hanc diuiſionem, diuiſionem ſecundum formas, ſicut aliam, quæ quantitatis eſt; vocat ſecundum vltima penes Auerro. in digreſſ. ad tex. 32. 6. phyſ. ſecundum quam ſi mobile in calorem alteretur, non poteſt in alteratione ipſa eſſe omnino frigidum, neque pure calidum, ſed partim calidum, partim frigidum erit pro quantitate, & proportione motus, quod ſi dixerimus: propoſitio particularis, non vniuerſalis erit, at de ſecunda dubitatione diſtinguere oportet in motu partes motus, & mutata eſſe, ſicut in tempore partes temporis, & inſtantia, momentaue in vnoquoque ergo momento temporis, adeoque mutato eſſe motus mobile locum ſibi æqualem occupat, atque mente in loco æquali ſtatui poteſt, at dum mobile non in mutato eſſe, ſed in motu reponimus, tum nunquam ipſum, vt in loco æquali poſitum concipere debemus, ſed ſemper vt repens ex æquali in æqualem, & hanc diſtinctionem nos docuit Ariſtoteles cum rationem Zenonis ſoluit argumentantis omne, quod mouetur quieſcere, quoniam, quod eſt in æquali loco quieſcit, at mobile eſt in omni inſtanti in æquali loco reſpondet rationi Philoſophus eſſe quidem mobile in æquali ſibi loco in omnibus temporis momentis, verum tempus non componi

poni ex inſtantibus. Hæc ad explicandam Ariſtotelis rationem. Scotus in alium quendam ſenſum deflectit verba Ariſtotelis rationem 2. ſenten. diſt. 2. quæſt. 9. ad tertium principale. Modo ipſam expendamus. Sumptio ergo, omne quod mouetur partim eſt in termino à quo, partim in termino ad quem falſa, omnibus modis videtur, ſiue de terminis extremis accipiatur, ſiue de extremo, & proximo nempè in propoſita deſcriptione falſum eſt, ſiue intelligatur de terminis AI. & OB. ſiue de terminis AI. & IB. ſiue de AO. & OB. at neque verum videtur de terminis proximis, verbi gratia, PQ. QR. vt hinc conijci poteſt, cum dicitur mobile partim in termino à quo, eſſe partim in termino ad quem, tum neceſſario commenſuratur mobile ſpatio, & loco: at commenſuratio quæuis loci, & locari eſt cum eorum æqualitate, nam locus, & locatum æquantur, ex Ariſtotele 4. phyſ. quocirca, vt præcisè mobile ſecundum locum ad locum refertur loco coæquatur: determinis ergo proximis agendo cum in intermedio ſpatio ſint hi liberi nempè omnes loci æquales mobili ſint modo termini, à quo modo termini ad quem, & in quacunque commenſuratione mobilis ad ſpatium ſit mobile in loco ſibi æquali erit æquè in termino à quo totum: æquè totum in termino ad quem, & æquè partim in termino a quo partim in termino ad quem.

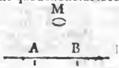
exempli gratia, ſint duo loci mobili æquales in intermedio ſpatio. AM. MN. interſcindatur ab eiſdem medius locus æqualis, & ipſe mobili. OV. cum itaque mobile fuerit in OV. & totum erit in termino à quo reſpectu ſequentis partis, & totum in termino ad quem reſpectu præcedentis, & partim in termino à quo partim in termino ad quem reſpectu locorum. AM. MN quos interſcindit locus. OV. Et huius tertij ratio eſt, quoniam duo loca AM. MN. ſunt diuiſibilia, ſi enim fortè indiuiſibilia forent medius locus. OV. non interijceretur: hac ita præmiſſa declaratione ſumma inſtantiæ eſt: ſumptionem illam, ſanè falſam eſſe. Omne quod mouetur partim eſt in termino à quo, partim in termino ad quem, mobile enim de ſe commenſuratur loco æquali, qui in intermedio ſpatio ſumptus, & terminus à quo eſt, & terminus ad quem diuerſa ratione, ſed partem termini à quo partem termini ad quem obtinere: non ſequitur id in vniuerſũ ratione motus, ſed rationẽ diuiſibilitatis ſpatij, atque mobilis. Vnde quis inſtabit Ariſt. ſumptionẽ. cui innititur nõ eſſe admittendã, niſi in mobili diuiſibili, at in præſentia, vbi id ipſũ quæritur, vtrum omne mobile ſit diuiſibile non eſt ſumptio eiuſmodi proponenda, atque concedenda. Quod ſi hæc maior ex inſtantia non oſtenditur falſa tamen cum propoſitio ſit non per ſe nota probationi partem formæ inniti videtur. Disiunctum enim quod proponitur eſt diminutũ: nam ſi de terminis loquamur, extremis diminutum eſt pro trimembri enim quadrimembre eſſe debuit: ſcilicet omne quod mouetur, vel partim eſt in termino à quo partim in termino ad quem, vel totum in termino à quo, vel totum in termino ad quem, vel in neutro, neque ſecundum partem, neque ſecundum totum: cum nempe fuerit in intermedio ſpatio. Quòd ſi eſt de proximis, tum reſpondemus tria membra ſimul eſſe poſſe, immò dum mobile fuerit in intermedio ſpatio duo ſunt ſimul neceſſario vera: nempè mobile idem totum eſt in termino à quo, & totum in termino ad quem diuerſis tamen rationibus. Tertium autem cum reliquis duobus conuenit non neceſſario, tamen niſi iam mobile ſupponatur diuiſibile eſſe, tum enim mobile, & totum eſt in termino à quo, &

totum

à puncto ex punctis coaleſcit. Supponitur autem hæc: omne quod mouetur tranſit ſpatium illi ſe ſubinde commenſurando quam propoſitionem Auerroes, quoque in reſolutione expreſſit.

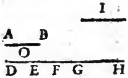
Examen. Hic duæ potiſſimum propoſitiones ſunt in examen reuocandæ. Prima indiuiſibilis progreſſus in motu eſt per puncta. Secunda omne quod loco mouetur ſpatium tranſit illi ſe ſubinde commenſurando. Prima ergo falſa videtur, neque ratio, quæ ad eius confirmationem adducitur ſatis concludit, ex falſa enim æſtimatione tum concluſio, tum ratio procedit, & eodem modo rationi occurritur, quo argumento ſuperius, de contin. diui. in infra concl. 2. ad rationem ſextam, adducto de motu ſphæræ ſuper plano. Reſponſio verò Scoti præſenti potiſſimum rationi eſt applicanda, & ſumma eſt, vel in tempore motus accipimus mente momenta, vel accipimus partes eius. Si momenta in omni proculdubio inſtanti eſt indiuiſibile in puncto. Sed ſi reputamus animo partes temporis indiuiſibile in quauis temporis parte per lineam fluxit, neque indiuiſibili in ea ſe commenſurat.

Secunda inſtantia. Secunda itidem propoſitio, omne quod mouetur loco, ſpatium tranſit ſe ſe illi commenſurando non videtur omnino neque, etiam ad Ariſtotelis aures vera. Eſto enim mobile. M. atque deſignetur ſpatium illi æquale, AB. cum mobile M. in A B. ſecundum totum fuerit, adeoque ſe illi commenſurabit, id in inſtanti: non enim, ſed amplius, quam per inſtans ſe ſe commenſuret, cum ſit ex Ariſtotele inter inſtantia tempus. mobile M. per tempus aliquod in AB. commorabitur quare quieſcet cum tamen ponatur continuè moueri commenſurati ergo ſe quoduis mobile ſingulis æqualibus locis in inſtanti, quocirca ſi ponatur mobile tranſire ſpatium totum ſeſe illi ſubinde commenſurando per inſtantia erit motus, quod repugnat Ariſtoteli, vnde penes Ariſtotelem, quoque dicere oportet. Si conſideremus mobile ſecundum partes temporis non ſe commenſurare ſpatio: at ſi ſecundum inſtantia, ac momenta temporis ſeſe illi commenſurare. Ita quoque ſoluebat Scotus in 2. ſent. diſtin. 2. q. 9. ad tertium princip. Verba viri ſunt. „ Dico quod ſemper idest in quolibet indiuiſibili eſt in ſpatio, ſibi æquali non autem ſemper, ideſt in quacunque parte temporis. Hæc ibi Scotus. Attamen ſuſcepta poſitione mea de inſtantibus phyſicis contiguis ſiue immediatis aliter, etiam poteſt argumento occurri, eo pene modo, quo ſupra de ſphæræ motu ſuper plano reſpondi.

Tertia Ratio Ariſtotelis tex. 90. 6. phiſic.

Suppoſitiones prima omnis motus eſt in tempore, nullus in inſtanti. Secunda omne tempus diuiſibile. Tertia, quæ tacitè ſupponitur: omne quod mouetur per æquale ſibi tranſit, verbi gratia, mobile vnus pedis diſtantiam quoque, & amplitudinem vnius pedis inter mouendum percurrit; eſto mobile A B. ſignentur in ſubiecto ſpatio partes DE. EF. FG. GH. æquales ipſi AB. dico A B. prius tranſire. D E. deinde. E F. & reliquas demum æquales ſibi partes, hæc eſt tertia ſuppoſitio. Quarta ſuppoſitio. In minori tempore, idem ſcilicet mobile per minus ſpatium mouetur, ex his aliud oſtenditur, quod tanquam Lemma poteſt ſeparari.

Lemma

Lemma. Omne quod mouetur per æquale ſibi ſpatium mouetur, etiam per minus quam ſibi æquale.

Oſtenſio. Moueatur A B. per æquale ſibi ſpatium D E. mouebitur etiam per minus; nempè per aliquam partem ipſius. D E. Sit enim tempus, quo A B. per D E. fertur I. motus enim per D E. erit in tempore ex prima ſuppoſitione; & quonia tempus omne diuiſibile eſt ſumatur, quæuis pars ipſius I. in eiuſmodi parte per minus ſpatium, quam D E. mouebitur A B. nempè per minus quam ſibi æquale.

Demonſtratio principalis. Si indiuiſibile moueretur, daretur ſpatium minus quam indiuiſibile; ſed non datur ſpatium minus quam indiuiſibile. Ergo indiuiſibile non mouetur. Conſequentia deducitur ex poſitis: moueretur enim per æquale ex tertia ſuppoſitione, quare & per minus ex Lemmate.

Annotatio. Hæc quidem reſolutio ad mentem ſanè Ariſtotelis eſt, at ſi verborum rigorem ſpectemus aliter eſſe debuit, nempè ſi indiuiſibile mouetur, erit tempus minus eo, quo per ſibi æquale ſpatium indiuiſibile tranſit. Sed non poteſt eſſe minus. Ergo. conſequentia probatur, ex ſecunda ſuppoſitione; omne enim tempus diuiſibile: aſſumptum autem oſtenditur, quoniam ita indiuiſibile in minori eo tempore minus quam ſibi æquale ſpatium tranſiret, quare eſſet aliquod minus indiuiſibili. Supponitur nempe ſpatium indiuiſibili æquale eſſe indiuiſibile.

Examen. Multæ hic ſunt propoſitiones dubiæ. Prima quidem; omne quod mouetur moueri in tempore, & nihil in momento temporis: negatur ſanè à ponentibus mutationem ſubitariam, ac momentaneam. Præterea illa falſa eſt indiuiſibile moueri per ſibi æquale, non enim indiuiſibile tranſit æquale ſibi motu; ſed ſolum mutato eſſe ſicut, & diuiſibile ſeſe commenſurat ſpatio, ſibi æquali in inſtanti non in tempore, vt proximè docui; tranſit quidem mobile diuiſibile ſpatium ſibi æquale in tempore non in inſtanti.

Annotatio opinionum de veritate propoſitionis; omne quod mouetur, partim eſt in termino a quo, &c.

De veritate propoſitionis ab Ariſtotele ſumptæ: omne quod mouetur partim eſt in termino à quo, partim in termino ad quem controuerſia eſt inter interpretes, tum de interpretatione, tum de acceptione propoſitionis. Sed in præſentia acceptiones ſolum recenſebo, quibus nempè modis, & ſecundum quam acceptionem vera reputetur; de hac verò re potiſſimum diſputant interpretes ad tex. 32. 6. phyſ. vt ibi videre eſt penes Auerroem. D. Thomam, & antiquiores Simplicium, ac Themiſtium. Prior ergo ſententia fuit ex horum teſtimonio Alexandri Aphrod. qui propoſitionem, vt Simpliciter veram accipiebat, tum nempè in motu locali, tum in alteratione, tum in omni demum mutatione, neque enim ipſe vllam mutationem momento temporis fieri concedebat. Hanc ſententiam vniuerſa ferè peripateticorum ſcola reiecit; Ratio verò quamobrem explodatur, ex quibuſdam apertis Ariſtotelis 1. phyſ. tex. 23. auctoritatibus pendet. Contra Meliſſum enim ad id abſurditatis ipſum adducit, quod ſequeretur non dari mutationem momentaneam. Libro autem 8. phyſ. tex. 23. hæc habet verba. „ Ob „ id & alteratio; ſed vniuerſa ſimul fit, ſæpè ſicut congelatio „ ſecunda ſententia fuit Themiſtij Ariſtotelis concluſionem, adeo ut rationem tex. 32. 6. ph. Non pertinere ad mutationes momentaneas, ac ſubitas, ſed ad mutationes ſolum, quæ in tempore fiunt clarius huius viri ſententiam aperio Ariſtoteles citato

citato text. 32. demonſtrat omne quod mouetur eſſe diuiſibile, quam concluſionem, ex contrapoſitione conuerſam demonſtrat tex. 86. & ſeq. eodem libro, probat verò eandem concluſionem, vtrobique eadem ratione inter ceteras, quòd omne quod mouetur partim eſt in termino, à quo partim in termino ad quem. dicit ergo Themiſtius non ſumi, neque proponi concluſionem demonſtrandam in ea amplitudine, qua momentaneas mutationes complectatur; ſed reſtrictam ad mutationes temporaneas ſenſus; ergo concluſionis Ariſtotelis, interprete Themiſtio, eſt omne quod mouetur in tempore eſſe diuiſibile, quare propoſitio quoque minor eodem modo eſt reſtringenda omne ſcilicet, quod mouetur in tempore partim, eſt in termino à quo partim eſt in termino ad quem. Quòd ſi quæratur à Themiſtio nonnè etiam id, quod ſubito mouetur in inſtanti eſt diuiſibile? id quoque diuiſibile eſſe, reſpondet: ſed ab Ariſtotele, eius diuiſibilitas non demonſtratur, eo quòd ex terminis ipſi conſtat, nempè ex definitione ſubitæ mutationis, quæ quidem definitur, cum omnes ſimul partes mobilis mutantur, quòd ſi hæc eſt definitio, certum eſt etiam quodcunque ſubito mouetur eſſe diuiſibile: habet enim ex definitione partes. Hæc eſt Themiſtij doctrina. verum illi repugnat, quod coſiderat, & obijcit Auerroes, nempè problematis vniuerſalis demonſtrationem particularem non eſſe adhibendam ſecus in vniuerſali peccatur, ex Ariſtotelis præſcripto primo poſt. analyt. cap. 5. ſed illud quoque adiungi poteſt non eſſe definitionem momentaneæ mutationis, illam quam aſſignat Themiſtius, ſed hanc nempè mutatio momentanea eſt, quæ fit in inſtanti temporis, vel mutatio momentanea eſt, quæ fit tota ſimul, vbi totum non adeò ad mobile pertinet, vt non poſſit etiam ad formam, ad quam eſt motus, vel ad ſpatium ſuper quò fit pertinere. Quomodo in indiuiſibilis momentaneo motu acciperetur ab aduerſarijs definitio. Sed non eſt in præſentia meus hic ſcopus, vt ſingulorum ſententias refutem; ſed vt eas ad abundantiorem doctrinam recenſeam. Alij reputauerunt ad ſolum localem motum eſſe reſtringendam, concluſionem, ac rationem: at huic ſententiæ repugnat Ariſtoteles, qui tex. 87. 6. phyſ. ad omnem mutationem, ac motum apertis verbis rationem, & concluſionem extendit. Quarta opinio, quæ eſt Auempacis propoſitionem. Omne quod mouetur partim eſt in termino à quo partim in termino ad quem reſtringit ad diuiſibilitatem formæ, quoniam non omnes gradus formæ per motum inducendæ ſimul introducuntur. Sed hæc Auempaci reſtrictio, vt accomodatur propoſitioni, ita concluſioni nullo modo aptari poteſt. Auerroes quinto loco, rem hunc in modum diſtinguit. Motus, & mutationes aliæ per ſe ſunt, aliæ non per ſe, ſed ab alijs dependent primæ mutationes ſunt, quæ ex quiete ad quietem tendunt, ſecundæ, quæ ſunt fines alterius motus. exemplum, primi generis ſunt omnes ferè mutationes calefactio accretio motus localis, Secundi illuminatio, & ſi qua eiuſmodi, hæc enim conſequitur alium motum ſcilicet allationem candelæ. de motibus ergo per ſe eſt Ariſtotelis, propoſitio non de motibus ab alio modo pendentibus, adeoque per accidens; nam ea, quæ per accidens ſunt non conſiderantur in ſcientia: D. Thomas dubitationem, quaſi non vnica ſolutione contenta ſit duplici reſponſione tollit. Prior quidem reſponſio eſt: veram eſſe propoſitionem, omne quod mouetur partim eſſe in termino à quo partim, in termino ad quem, vel ratione ſuæ, vel ratione alicuius adiunctæ mutationis, nempè in mutationibus quarum termini immediati ſunt veluti in generatio-

ne corruptioneque res ſi habeti mobile in illis partim in vno termino, partim in alio eſt ratione adiunctæ alterationis, ac præparationis, nempe ratione calefactionis cum lignum in ignem mutatur. Secunda reſponſio eſt de alteratione ſpeciatim, aliquæ enim alterationes, vt congelatio fiunt in inſtanti. Soluit ergo dicendo demonſtrationem Ariſtotelis conuenire propriè motui, vt eſt continuus, at verò continuitas primo, & per ſe, & prope motui locali conuenit. Cæteris verò motibus non æque, vnde hæc demonſtratio proprio motui locali conuenit. Cæteris verò non niſi imperfectè, & quatenus continuitatem aliquam participant; & ideò congelatio, quæ primo fit in ſuperficie ſcilicet aquæ tota fit in inſtanti, at vt in profunditatem aquæ amplius protenditur ea ratione aliquam obtinet continuitatem: nam pars primo congelata eandem affectionem continuæ parti aquæ, ſed debiliorem transmittit atque ita ſubinde. Hæc D. Thomas; ſed in Ariſtotelis via, quiſque ſententiam probabiliorem dijudicet mihi ſanè ea, quæ Auerrois eſt ſatis arridet, quid autem extra Ariſtotelem obijci poſſit aperui.

Poſitio ſecunda. Ariſtotelis citato tex. 86. 6. phyſ.

Indiuiſibile mouetur per accidens.

Declaratio, & oſtenſio, eodem tex. 86.

Hanc ſola declaratione patefacit Ariſtoteles eodem numero, inquit modo mouentur indiuiſibilia ad corporis, in quo ſunt motum ſicut ad motum nauis is, qui in naui, ſedet facis tamen ſubeſt ratio, & probatio nempè. Quacunque ſunt in corpore ad motum corporis mouentur: Indiuiſibilia, verbi gratia, puncta ſunt in corpore. Ergo indiuiſibilia ad motum corporis mouentur.

Examen. Supponit in minore ratio indiuiſibilia in nobis reperiri puncta, ſcilicet, &c. at hoc negant, qui nihil in rerum natura, niſi continuum ipſum atque corpus credunt eſſe cætera verò ex mentis noſtræ opera exiſtere, quam ſententiam nominales ſuſcepere, vt ſupra, in princ. tract. de indiuiſ. monui ſecundo loco cōſiderandum, num ea propoſitio. Mota re mouentur quæcunque in re ſunt ſit per ſe nota pendet, hæc ſanè ab exiſtimatione noſtra videtur enim ſi corpus, quod prius Cæſenę erat deinde Romam transferatur materiæ formam eius accidentiaque omnia prius, & ipſa Cæſenę fuiſſe deinde Romę, quocirca ad corpus motum, locum & ipſa mutauiſſe. Sed num iudicium, hoc exiſtimationis noſtræ ſit certum, & abſolutum, an nos decipiat, vt plerumque imaginationis iudicia. Cæteri conſiderent; nam ſuadent e imaginatione non poſſumus non aliquid ſupra cœlum, vel ſolidi, vel ſaltem ſpatij concipere, & tamen id falſum eſt; fateor tamen nullam contra inſtantiam interim ſuppetere.

Poſitio tertia. Contraria ſexta Gregorij Ariminenſis 2. ſent. diſt. 2. quæſt. 2. art. 1. ad tertiam Concluſionem.

Indiuiſibile ſi eſſet non poſſet moueri nedum per ſe, ſed neque per accidens.

Annotatio, & rationes Gregorij.

Gregorius Ariminenſis ſenſit non dari puncta, neque reliqua indiuiſibilia extra animam inter cæteraſque rationes hanc adducit, quod indiuiſibilia nedum per ſe, ſed neque per accidens moueri poſſunt, & mouetur ad eiuſmodi ſententiam, eo quod rationes Ariſtotelis, quæ probant indiuiſibilia non moueri per ſe æque motum eorum per accidens tollunt, conatur verò de

ſingulis

ſingulis Ariſtotelis rationibus, id declarare Gregorius. Summa verò ea eſt, quid principia ab Ariſtotele ſumpta de indiuiſibili per ſe moto, eadem vera ſunt de indiuiſibili per accidens moto: nempè ſumit Ariſtoteles indiuiſibile ſi moueretur, non moueri per maius, quin prius moueretur per æquale: at ſecundum Gregorium, hæc propoſitio æque vera eſt de indiuiſibili per accidens moto: atque ita per æquale ſubinde menſurare magnitudinem. Nam hoc per æquale prius mouebitur, quam per maius, & per æqualia commenſurabit magnitudinem. Præterea erat conſequentia, ſi indiuiſibile moueatur ſuper ſpatio, & linea erit linea ex punctis. Etenim indiuiſibile ſe ſe toti lineæ per puncta commenſurabit; at hæc illatio æque vera eſt ſecundum Gregorium ſi indiuiſibile moueatur per accidens, nam & æque ſe ſe lineæ per æqualia, & indiuiſibilia commenſurabit.

Examen. Aliqui reſpondent; punctum per accidens motum non numeraturum eſſe puncta plani ſubiecti, quoniam non mouetur per ſe nec actu, nec potentia; at partes mobilis, quæ licet actu non moueantur, moueri tamen poſſunt actu ſi à toto nempè ſeparentur hæ partes ſubiecti ſpatij numerant, ſeque illis commenſurant: non reprehendo ego ſolutionem, ſed poterat multis inſtantijs firmari, ex quibus patet rei per accidens motæ, qua tali non conuenire commenſurationem, id eſt non eſſe neceſſariam commenſurationem. Mouetur enim anima hoc anima hoc modo, mouentur qualitates albedo, dulcedo, docilitas, neque tamen ſe ſe loco commenſurant; dum ergo ſumit Gregorius indiuiſibile æque commenſurare ſe plano ſubiecto ſi per accidens moueatur, atque ſi per ſe falſum ſumit, vel ſaltem aſſertioni innititur gratis ſumptæ, & quam multæ inſtantiæ demoliuntur, oſtendentes condictionem per accidens liberare, & eximere à neceſſitate commenſurationis. At extra Ariſtotelem ſi rationes adductæ non ſatis prohibent quominus, indiuiſibile per ſe moueatur multo minus probant non motum iri per accidens.

Poſitio quarta; Contraria quinctæ eſtque communis Theologorum.

D Thom. par. 1. q. 53. Scotus, Gregorius 2. ſent. diſt. 2.

Indiuiſibile mouetur per ſe loco.

Annotatio. Indiuiſibile de genere quantitatis eſt veluti punctum: vnitas; at extra genus quantitatis indiuiſibile eſt veluti intelligentia anima potiſſimum rationalis: de angelis ergo, & de animabus rationalibus ſentiunt omnes Theologi loco moueri: attamen quoniam fundamenta ex reuelationibus fidei ducuntur non eſt cur ea, huc importemus, vbi ſolum ſecundum naturale lumen loquimur, ſat fuerit indicaſſe hic ſententiam, & auctores, atque locos, at de indiuiſibili ſecundum genus reductiuè ſaltem Democritus, Leucippus, & Epicurus arbitrati ſunt, idem nempè ipſum per ſe moueri crediderunt, ita ipſi ſenſere de athomis, quas ſecundum genus indiuiſibiles reductiuè ſaltem dico, quoniam ſunt principia magnitudinis naturalis. has ergo athomos moueri reputauerunt deorſum concitatiſſimo motu recta; ſed & quandoque incertis tamen temporibus decedere de recta exiſtimauit Epicurus, vt plaga eſſe poſſet, in qua athomorum plaga tertius motus iſque omnifarius reſurgebat reſiliebant enim athomi, in quo reſultu demum rerum generatio efficiebatur, Lucretius ſuaui, vt ipſe quoque dicit carmine, hæc omnia complexus eſt: ego ſupra carmina eius aliqua ex parte recenſui: moueri ergo per ſe corpuſcula illa prima apertè hoc protulit carmine.

Prima mouentur enim per ſe primordia rerum.

Mo-

Mouentur autem deorſum rectâ ex ſui naturâ, quoniam corpora omnia deorſum feruntur; vt ipſe demonſtrare nititur.

» *Nunc locus eſt, vt opinor in his illud quoque rebus*
Confirmare tibi nullam rem poſſe ſuaui,
Corpoream ſurſum ferri, ſurſumq; meare.

Et ſubiungit poſt paucos verſus rationem.

Pondera quantum in ſe eſt cum deorſum cuncta ferantur.

Verum quandoque athomos in deſcendendo de rectâ decedere, ſed incertis temporibus, & ſpatijs hunc in modum explicat.

Corpora cum deorſum rectum per inane feruntur,
Ponderibus proprijs incerto tempore fermè,
Incertiſq; locis ſpatio decedere paulum,
Tantum quod minimum mutatum dicere poſſis.

Cur autem fuerit, hæc athomorum declinatio adiungenda his ſubnectit.

Quòd niſi declinare ſolerent, omnia deorſum,
Imbris vti gutta caderent per inane profundum.
» *Nec foret offenſus natus, nec plaga creata,*
» *Principijs: ita nil vnquam natura creaſſet.*

Rurſus verò hanc declinationem principiorum incertis temporibus, ac locis fieri.

» *Declinamus item motus, nec tempore certo,*
» *Nec regione loci certa; ſed vbi ipſa tulit mens.*

Ex plaga verò reſilire principia.

» *Nam cita ſupernè.*
» *Obuia cum fluxere fit, vt diuerſa repentè,*
» *Diſsiliant, neque enim mirum duriſsima, quæ ſint,*
» *Ponderibus ſolidis, neque quicquam à tergibus obſtet.*

In eiuſmodi verò reſultu omnigeneos motus à principijs ſuſcipi, & edi.

» *Sed quia multa modis multis mutata per omne,*
» *Ex infinito vexantur percita plagis*
» *omne genus motus, & cœtus experiundo*
» *Tandem deueniunt in tales diſpoſituras.*

Rationes. Hæc eſt ſumma ſententiæ horum virorum de indiuiſibilium motu, quòd, ſi rationes quæramus fundamenti eorum potiſſima, hæc ſunt. Quòd Vniuerſum ex duobus conſtet, ex ſolidis his, atque indiuiduis principijs, atque ex inani infinito: Quòd ex complexu principiorum res omnes generentur, ex eorumque ſeparatione corrumpantur. Quibus admiſſis neceſſe eſt, motum tribuere ſanè principijs. Et quòd grauia ponantur deorſum, vt complicari poſſint interponenda eſt quandoque declinatio, vt fiat plaga, & ex plaga reſilienda laxius, denſiuſue pro rerum modo complicentur. Nam

» *Partim interuallis magnis conſulta reſultant.*
» *Pars etiam breuibus ſpatijs nexantur ab ictu*
» *Et quæcunque magis condenſo conciliatu*
» *Exiguis interuallis conuexa reſultant.*
» *Indupedita ſuis perplexis ipſa figuris,*
» *Hæc validas ſaxi radices, & fera ferri,*
» *Corpora conſtituunt, & cætera de genere horum.*

» *Pan-*

» *Paucula, quæ porrò magnum per inane vagantur,*
» *Cætera diſsiliunt longè, longèq; recurſant,*
» *In magnis interuallis, hæc aera rarum,*
» *Sufficiunt nobis, & ſplendida lumina Solis.*

Examen. Suppoſitiones duæ quibus præcipuè totus rationis progreſſus innititur à communi philoſophorum captu abhorrent, vt in tractatu de principijs ſuis locis clarius explicuimus. Inde ergo res repetatur.

ARTICVLVS QVARTVS. De paſsione, & actione indiuiſibile deq; eius alteratione ſpeciatim. Poſitio prima eſt Ariſt. tex. 64. 1. de ort. & interit.

Indiuiſibilia quicquam pati non poſſunt, neque quicquam agere.

Annotatio. Ob hanc Ariſtotelis concluſionem ſciſſa eſt ſchola peripatetica de alteratione indiuiſibilium in duas ſententias cum enim omnes ferè in eo conueniant, quod indiuiſibilia per ſe alterari nequeunt diſſident tamen, poſſint ne alterari per accidens. Et aliqui alterari poſſe credunt, aliqui negant. Paulus Venetus, Buccaferreus, & maior Peripateticorum pars ſenſiunt indiuiſibilia per accidens alterari poſſe. Marſil. de Inguen. Albertus de Saxonia neque per ſe, neque per accidens alterari defendunt. Antiqui quoque extraque ſcholam Ariſtotelis de indiuiſibilium alteratione diſſenſiſſe videntur etenim Epicurus omnem ab eis qualitatem, adeoque alterationem amouebat Lucretius pluribus verſibus, ac verbis rem proſequutus eſt lib. 2. cumque docuerit omni priuata colore eſſe, idem de omnibus qualitatibus dicendum eſſe ſubiungit.

» *Sed ne fortè putet ſolo ſpoliata colore,*
» *Corpora prima manere, etiam ſecreta teporis,*
» *Sunt ac frigoris omnino, calidiq; vaporis,*
» *Et ſonitu ſterilia, & ſucco ieiuna feruntur,*
» *Nec iaciunt vllum proprio de corpore odorem.*

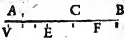
At Democritus ex Ariſtotele videtur tribuiſſe illis qualitates primo de gen. tex. 64. & ſeq. Epicurus tamen, & Lucretius athomis duritiem tribuerint, at his dimiſſis ad peripateticam controuerſiam, quæ ſubtilioribus nititur rationibus deueniamus.

Poſitio ſecunda, quæ nonnullorum peripateticorum (quoniam tamen apertè Ariſtoteles negat, tex. 69. & 79. primo de ort. & int. ipſi occurrunt Ariſtotelem, ibi loqui ſecundum communem modm dicendi) eſſe videtur ſecundum Buccaſerreum ad tex. 67. primo de gen. & corr.

Indiuiſibilia poſitionem ſcilicet habentia per ſe qualitatum ſuſceptiua ſunt, ac alterabilia.

Ratio prima, ac præcipua. Refert ibi Buccaſerreus.

Progreſſus eius geometricus ferè eſt. Eſto corpus vniformiter difforme in calore (ego autem geometrica expoſitione vtar ad faciliorem explicationem) A B. & quoniam vniformiter difforme corpus eſt, quod partes ſubinde ſemper minoris caliditatis, & qualitatis habet, vel maioris, verbi gratia, diuidatur corpus A B. in quattuor æquales partes A E. EC. C F. F B. AE. ſit exempli gratia, graduum ſex erit E C. paucorum ſit fortè quinque E F. erit minorum, & ipſa graduum ſecundum eandem proportionem quam grad. VF. partis EC. obtinebant ad gradus partis AE. erit nempè grad. 4. $\frac{1}{6}$ & pars FB. ob eandem proportionem erit

dicerem itaque ſuperficiem non omnino eſſe indiuiſibilem. Sed ſecundum profunditatem ſolum: videtur ergo, & eſt colorata, qua diuiſibilis non qua indiuiſibilis, nam ſi ſecundum profunditatem oculo obuertetur non videretur vllo pacto, ſicuti neque colorata eſt, cum ſecundum eam dimenſionem penitus indiuiſibilis ſit.

Poſitio tertia contraria, ſecundæ quæ eſt Ariſtotelis. Prima ratio Iuccaferreus cit. loco ad tex. 67. Vtrum indiuiſibile alteretur.

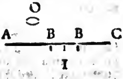
Nulla ſubſtantia trine quanta eſt indiuiſibilis. Omnes & cuiuſuis accidentis ſubiectum eſt ſubſtantia trine quanta. Ergo nullius accidentis ſubiectum eſt indiuiſibile. Maior certa. Minor autem inde pendet, quòd materia eſt ſubiectum omnium accidentium, & hæc dimenſiones habet omnino ſequaces, ſiue ſit ipſa trinum interuallum, ſiue dimenſiones interminatas in ſe habeat, ſiue etiam à forma obtineat, ita enim quoque ſicuti nunquam forma deſtituitur, ita nunquam & deſtituetur quantitate.

Examen. Minor ſi ſimpliciter loquatur eſt falſa, nam ſecundum peripateticos materiales aliquæ ſubſtantiæ accidentibus ſubijciuntur, neque tamen ſunt trine quantæ, nempè anima rationalis intelligit, vult (ſed quoniam reſtringitur) vt ad pręſentem quæſtionem pertinet, ad accidentia corporea, & naturalia, quæ nempè rebus conueniunt naturalibus; ita etiam reſtricta non videtur per ſe nota, nam ſumo ratiocinandi facultatem, quæ accidens eſt, & eſt ex eorũ numero, quæ ſubſtanſtijs his naturalibus, nẽpè homini conueniunt. Supponamus verò animam rationalem non in toto corpore diffuſam, ſed in puncto indiuiſibili conſiſtentem, quæ fuit opinio Alberti Magni: ſumo tum punctum illud anima informatum, & huic inerit facultas ratiocinandi in actu primo, adeoque accidens, quòd ſi occurratur, hæc quæ ſuppoſuimus eſſe falſa. Eſto ſanè, ſed falſitas eorum non per ſe nota, ſed demonſtrationibus redarguenda eſt, neque redargui poteſt, niſi propoſitionibus, longè hac ipſa, quæ hic proponitur poſterioribus vnde reſtat hucuſque in medio, atque in certa concluſionis præſentis veritas.

Secunda Ratio eſt Ariſtotelis cap. Vlt. ferè in fine de ſenſ. & ſenſil.

Suppoſitio prima omne viſibile ex aliqua inſtantia primo ſentitur, vltra quã ſentiri non poteſt citra verò poteſt. Secunda diſtantia ex qua fit viſio cum ea ex qua non fit, communi termino, & indiuiſibili iungitur, qui quidem eſt vltimum partis, in qua viſibile non videtur, & primum eius ex qua videtur.

Annotatio. Ariſtoteles quidem ſecundam propoſitionem pro ſuppoſitione accipit attamen verè demonſtrabilis eſt, & loco Lemmatis potius, quam ſuppoſitionis accipienda, licet autem non demonſtretur ab Ariſtotele demonſtratur ab Alexand. Aphrod. in exp. lib. & loci Ariſtotelis, hunc in modum, ſed pręſtat expoſitione geometrica viri oſtenſionem illuſtrare: ſit diſtantia, A B. in qua vbicunque ponatur viſibile O. conſpiciatur ab oculo in A. collocato. ſed vltra B. non amplius: at A B. vlterius producta in C. in B C. collocatum viſibile O. ab oculo in A. non amplius videatur. erit B. terminus communis in diuiſibilis, non enim, ſed ſit diuiſibilis, & diuidatur in B I. I B. vel ergo oculus videt O. vſque per totum B I B. & vltra B. videbit contra ſuppoſitionem, vel non videbit, & ita nedum in B C. non videbit; ſed etiam citra B. per totum B I B. contra ſuppoſitionem, vel vſque quia B I.

 vide-

videbitur, & per I B. non videbitur, & rurſus vltra. A B. videbitur O. & citra I. B C. contra vtramque ſuppoſitionem. Ego reperio, hoc idem Lemma à me vniuerſalius demonſtratum antequam in hunc Alex. locum inciderem eadem penè demonſtratione.erat verò Lemma. Communis terminus partium magnitudinis naturalis contradictoriè affectarum eſt indiuiſibilis.

Ratio. His ita præmiſſis ratio in hunc modum ſe habet: ſi indiuiſibile aliquod ſenſibile ſit,puta viſibile collocetur in communi termino diſtantiarum. A B. in qua videtur,B C. vnde non videtur,quoniam ergo B. eſt terminus diſtantię A B. adeoque eſt in A B. in qua tota ponitur videri viſibile, ideò & in B. videbitur. Iterum quoniam eſt B. in BC. in qua tota ponitur nō videri, non videbitur ibi viſibile, quare ſimul videbitur in eodem loco ab eodem oculo, & non videbitur,quod fieri nequit, vt ſit ſumma rationis. Si aliquid ſenſibile indiuiſibile eſſet,idem ſimul in eodem loco ab eodem oculo videretur,& non videretur; ſed hoc eſſe nequit. Ergo. conſequentia patet expoſitis.

Examen. Soluitur hæc ratio ſi æmulati Ariſtotelem 8.phyſ. tex. 69 dicamus, quod ipſe alia occaſione deſtinxit: dari nempè primum vnde videtur viſibile non dari vltimum vnde non videtur, nempè tota linea, & diſtantia B C. non videtur, at in puncto B. iam videtur: ſicuti dicit Ariſtoteles dari, primum eſſe rei non autem vltimum non eſſe etenim toto tempore res non fuit, ac in ipſo nunc, terminoque temporis res iam poſt primumque eſt.

Poſitio quarta, eſt Pauli Veneti Buccaferrei, primo de gen. & corrup. ad tex. 67. Toleti in eund. lib. quæſt. 16.

Indiuiſibile per accidens alteratur non per ſe.

Ratio Buccaferrei ibi.

Quæcunque eidem accidunt ſunt eadem per accidens. Sed punctum, & calor, exempli gratia, eidem corpori puta corpore calefacto accidunt. Ergo punctum, exempli gratia, corporis calefacti eſt calidum per accidens, quare & alteratur eodem modo.

Examen. Quæ eidem accidunt inter ſe eadem per accidens eſſe, deque ſe ipſis prædicari in concreto, deque concretis prædicationibus verum eſt, de abſtractis nequaquam, nempè eidem homini inſit albedo, & muſica non poſſumus in de ennunciare albedinem de muſica, vel contra quaſi muſica ſit albedo, vel albedo muſica: at in concreto poſſumus, nempè muſicum eſſe album aſſerentes, & album muſicum ſenſuſque eſt eum hominem, qui albedini ſubijcitur muſicæ quoque ſubijci diſtinctionem modo applicemus argumento, ſi ex eo, quòd ſubiecto eidem, & punctum accidit, & albedo diximus punctum eſſe album abſtracta erit ratione puncti prædicatio (concreta enim eſſet habens puncta eſt album. Quod & exemplo pilorum poteſt declarari. Petro accidit muſica, & præterea inſunt pili non poſſumus tamen inde aſſerere pilos eſſe muſicos, ſed habentem pilos muſicum eſſe.

Secunda Ratio. Quæ eſt Tolet. quæſt. 16.

Quæcunque re ipſa in continuo, ac toto quali ſunt vnita, & indiſtincta, ſolo autem intellectu diſtinguuntur ſunt, & ipſa qualia. Indiuiſibilia corporum naturalium ſunt in continuo, & toto quali vnita, & indiſtincta, ſolo autem intellectu diſtinguuntur. Ergo indiuiſibilia corporum naturalium ſunt qualia. At quæ ſuſceptiua ſunt qualitatum, ſunt alterabilia quoque. Maior inde videtur vera quoniam ſi totum eſt quale. Ergo quicquid eſt in eo & potiſſimum ab eo indiſtinctum eſt quoque quale.

Examen.

Examen. Maior admitti poteſt de ijs, quæ ſunt in toto, quaſi vnita, & indiſtincta, vt partes, non vt termini; ly enim totum diſtribuit pro partibus non pro terminis. Secus & puncta auri eſſent grauia, contra Ariſtotelem tertio de cœlo tex. 9. Eo quod totum aurum eſt graue, immò & per ſe grauia puncta terræ, & leuia per ſe puncta ignis, quoniam tota terra per ſe eſt grauis, & ignis totus per ſe leuis eſt: at puncta neque grauia, neque leuia eſſe demonſtrat Ariſtoteles loco indicato, & infra tangam.

Tertia Ratio, quæ eſt eiuſdem.

Sicut ſe habent indiuiſibilia ad motum, ſecundum locum, ex motu locali totius, ita videntur ſe habere ad alterationem ex alteratione totius, par enim videtur in vtroque motu ratio, ſed ex motu locali totius, & ipſa moueri dicuntur ſecundum accidens. Ergo ex alteratione totius alterantur quoque per accidens.

Examen. Proportio illa, & ſimilitudo, quæ in connexo ſupponitur, negatur iure merito à multis, ab Alberto de Saxonia, & à Marſilio, & verè neganda eſt, nam ex motu locali totius indiuiſibilia modo hic modo illa verè ſunt, licet non vt per ſe in loco: etenim puncta, quę in me ſunt dum ego Cæſenę moror ſunt Cæſenę, & ipſa neceſſario, dum ego verò ſum Romæ ſunt, & ipſa Romæ, nullo autem modo Cæſenę, at non eſt eadem in alteratione neceſſitas, vt ſi ego ſim calidus ſint, puncta mea calida non eſt, itaque par ratio in motu locali, & in alteratione præterea, cum hæc procedat per locum topicum certum eſt, eam intra terminos probabilitatis conſiſtere, non ad neceſſitatem vſque peruenire.

Quarta Ratio, quæ eſt eiuſdem Toleti loco eodem.

Niſi puncta, & indiuiſibilia eſſent qualia, non eſſet continuum quale, ſed continuum quale eſt. Ergo puncta ſunt qualia. Conſequentiam probat, quoniam ſicuti, niſi puncta, & indiuiſiblia eſſent non eſſet continuum quantum, ita niſi eſſent, qualia non eſſet continuum quale.

Examen. Hæc ratio non amplius probabilis eſt verum eſt ſophyſtica eſtquę ab eo quod eſt ſimpliciter ad ſecundum quid in probanda conſequentia. Procedit enim ab exiſtentia abſoluta indiuiſibilium in prima conſequentia ad exiſtentiam eorundem contractam, niſi inquit indiuiſibilia eſſent: non eſſet continuum quantum ergo niſi eſſent, qualia non eſſet continuum, quale. rectum fuiſſet argumentum, eiuſque ſecundum figuram proceſſus, ſi ita ſe habuiſſet: niſi indiuiſibilia eſſent quanta non eſſet continuum quantum. ergo niſi eſſent qualia non eſſet continuum quale, at prior conſequentia falſa: non enim indiuiſibilia ſunt quanta, & tamen continuum quantum.

Poſitio quinta. Eſt Alberti de Saxonia in primum de ort. & inter. quaſt. 17. & Marſilij de Ingrien. quaſt. 20.

Indiuiſibilia poſitionem habentia, neque per ſe alterantur, neque per accidens. Indiuiſibilia poſitionem habentia ſunt veluti puncta lineæ, dicuntur verò ad differentiam indiuiſibilium abſtractorum intelligentiarum ſcilicet.

Lemma. Indiuiſibilia poſitionem habentia: nullo modo ſunt qualitatum ſuſceptiua.

Prima Ratio. Si indiuiſibilia eſſent vllo modo qualia, eſſent finitæ ſimul, & infinitæ qualitatis, ſed non poteſt idem ſimul finitæ qualitatis eſſe, & infinitæ. Ergo indiuiſibilia non ſunt vllo modo qualia. In conſequentia probanda per multas ſumptiones ſub demonſtratas proceditur; Si tota qualitas

verbi

verbi gratia, caliditas corporis vniformiter calidi in medietatem eiuſdem corporis congeretur, ac reſtringeretur dupla redderetur. Eſto (ad faciliorem intelligentiam) corpus vniformiter calidum. A C. quatuor ſcilicet vbiqi graduum diuidatur qi bifariam in B. atque tota caliditas corporis AC. reſtringatur mente in AB. erit A B. medietas duplo calidior, quam tota A C. probant autem Marſ. & Alber. eo quod caliditas A C. ſecundum extenſionem eſt dupla caliditatis. A B. ergo, & reſtricta in A B. duplo intenſior erit caliditate AB. antecedente, erat verò caliditas AB. eiuſdem intenſionis, atque tota A C. antequam cogeretur in A B. ergo, & caliditas in A B. reſtricta duplo intenſior, ac maior eſt caliditate A C. quod ſi diuidatur A B. rurſus bifariam in A E. E B. & in A E. cogatur tota caliditas in A B. reſtricta erit ob eandem rationem caliditas tum A E. quadruplo maior, ac intenſior caliditate prius A C. idque in infinitum.

A E B C

Ex his ſequitur, ſi indiuiſibili aliqua qualitas etiam ſi parua ponatur ipſam futuram infinitam. Nam ſumpta quæuis, exempli gratia, caliditas duorum graduum in pedali aliquo corpore: hæc ad dimidium pedis contracta erit duplo maior ad quartam, adhuc maior, & ita ſemper quocirca in indiuiſibile contracta erit infinita: puncti enim ad magnitudinem nulla eſt proportio; hac ergo ratione erit qualitas in quouis puncto infinita; ſed & erit finita, nam qualitas, quæ ſumitur in extenſo ſubiecto eſt finita.

Examen. Suppoſitio, quæ fert qualitatem totius alicuius corporis in medietatem contractam eſſe duplo maiorem, quam ſit in totum diffuſam, magnæ ſanè conſiderationis eget, neque eſt ita leuiter concedenda verum non eſt hoc in loco penſanda, ſed infra de intenſione, & remiſſione qualitatum. In præſentia verò progreſſui argumenti, eiuſque ſtructuræ inſtandum eſt, etenim fallacia peccat, ab eo quod eſt ſecundum quid, & ſimpliciter concluderet, ſi argumentum infinitam eſſe quantitatem in indiuiſibili, ſi in illud per diuiſionem proportionalem cuiuſuis continui qualis contraheretur, non tamen ſimpliciter concludit eſſe infinitam, ſi ſcilicet abſque eiuſmodi progreſſu, & diuiſione in indiuiſibili qualitatem collocemus exemplo rem plenius declaro, ſi ſumatur decem pedalis ignis, & in decimam eius partem totius caliditas contrahatur pedalis eiuſmodi ignis decuplo intenſionem qualitatem expoſitione obtinebit quam totus is ignis prius obtineret, at non hinc ſimpliciter poſſumus concludere, quemque pedalem ignem decuplo maiorem caliditatem habere, quam decempedalis, cum vniformis ſit caliditas totius ignis, & cuiuſuis eius partis ſi gradum ſpectemus eſt enim vtraque octo graduum. Contrahendo ergo reſponſionem eſt fallacia dum arguitur: ſi in indiuiſibile contraheretur qualitas per diuiſionem proportionalem alicuius continui qualis, eſſet infinita. Ergo in indiuiſibili eſt ſimpliciter qualitas infinita. Sicuti etiam fallacia eſſet argumentari, ſi in ignem vnius pedis contraheretur calor ignis decempedum, eſſet calor eius decuplo maior. ergo in vniuerſum calor ignis vnius pedis decuplo maior eſt calore ignis decempedum.

Secunda Ratio. Si punctum eſſet quale, vel eius qualitas eſſet in infinitum remiſſa, vel infinita ſanè, ſed non in infinitum remiſſa; ſed neutrum. ergo: Aſſumptum probat, non in infinitum quidem remiſſa, quoniam non datur qualitas in infinitum remiſſa, non finita in infinitum non remiſſa, quoniam

ita

ita eſſet æqualis, vel comparabilis alicui qualitati ſubiecti quanti, cuius qualitas in indiuiſibile contracta infinita eſſet ex argumentatione ſuperiori.

Examen. Probat non dari qualitatem in infinitum remiſſam, quoniam non ageret; quoniam non eſſet qualitas: ſe haberet ad qualitatem enim vt punctum ad magnitudinem quoniam ſicuti non datur minima quantitas, ita neque minima qualitas. Ego verò non conſidero hanc ſuppoſitionem, neque rationes eius, quoniam ad tractatum de qualitatibus pertinet: ſed inſto argumento, quoniam alterum aſſumpti membrum, probat ex ratione præcedente, dum concludit non poſſe dari finitam qualitatem in indiuiſibili, at rationi illi ſatis ſuperque iam inſtetimus; adiungo id præterea non hic defendere nos qualitatem per ſe in puncto, quæ proculdubio ſi puncto ſeorſum ineſſet, nihil ageret, ſed defendimus qualitatem in puncto per accidens, quæ idcirco non poteſt tribui puncto, vt ſeorſum exiſtenti; ſed vt in continuo, & præterea qualitatem per accidens in infinitum remiſſam nihil agere, quid abſurdi eſſet; at verò prima inſtantia ſufficit hoc in loco, vbi de qualitate eiuſque intenſione, & remiſſione nondum agendum eſt.

Tertia Ratio. Si punctum aliudque indiuiſibile qualitatem haberet, eſſet ea in infinitum remiſſa: (probat quoniam pars ad tantam diſtantiam non agit ad quantam totum. ergo punctum cum omni careat magnitudine ad nullam agit.) Sed non datur qualitas in infinitum remiſſa. ergo pūctum non obtinet qualitatem.

Quarta Ratio. Si puncta qualitatem participarent corpus vniformiter, quale infinitam virtutem agendi obtineret, nempè corpus vniformiter calidum infinitam virtutem calefaciendi, ſed hoc eſſe nequit. ergo. Conſequentiam probat, etenim cum in quocunque corpore infinita ſint puncta, & ſingula puncta vim agendi aliquam obtineāt erit, quidam infinitus cumulus poteſtatum agendi.

Quinta Ratio. Omne calidum (idem de cæteris qualitatibus) habet vim calefaciendi, ſed punctum non habet vim calefaciendi: idemque in vniuerſum eſt de cæteris actionibus. ergo punctum non eſt calidum, & idem de cæteris qualitatibus. Probatur minor; etenim agentis ad patiens aliqua eſt proportio, at puncti ad magnitudinem nulla, neque punctum agere poteſt in punctum, neque enim immediatum punctum puncto, ex Ariſtotele 6. phyſ. neque poteſt punctum agere in punctum remotum, nam cum intercedat ſemper inter duo puncta ſpatium, ageret punctum in magnitudinem prius intermedium, quod eſſe nequit ex proximè adductis.

Ratio principalis. Ex his integratur ratio principalis: omne quod alteratur, alterarìuè poteſt capax eſt qualitatis; ex definitione alterationis . . . . . . Sed nullum indiuiſibile capax eſt qualitatis, eſt Lemmate. Ergo nullum indiuiſibile alteratur, alterarìuè poteſt.

Examen. Illi qui puncto qualitatem tribuerent fundamento, ac diſtinctioni Ariſtotelis, qua ipſe vtitur in libro de ſenſu, & ſenſi, cap. 6. probabiliſſimè innixerentur: diſtinguit ergo, is qualitates actu, & poteſtate nempè partes maiores continui qualis qualitatem actu habent, at exiguę, & imperceptibiles partes poteſtate tantum: id verò habet actu qualitatem, quod per ſe, atque ſeorſum eandem retinet, ſecundumque illam agit; at id habet poteſtate, quod ſeorſum poſitū illam qualitatē non ſeruaret, neq; ſecūdum illam vllo modo ageret; at vt alijs iunctum qualitatem repręſentat, ſecundumque illam

illam agit, verbi gratia, granum milij in terram cadens ſonum actu nullum exhibet poteſtate tamen, nam ſi ſaccus milij in terram effundatur ſonus, qui ex ſingulorum granorum percuſſione reſultat aures ferit, ex hoc vno fundamento omnes rationes poſterius adductæ tolluntur. Tertia quidem nam ſi actu intelligatur qualitas eſſet ea remiſſa in infinitum in indiuiſibili, at dum poteſtate accipitur, vt verè accipienda eſt in præſentia non eſt in infinitum remiſſa, reliquit enim iuncta actionem; & ita obtinet pari ratione quarta corruit, nam fortè ſi actu ſingula indiuiſibilia qualitatem obtinerent infinita fortè ex eorum omnium qualitatibus reſurgeret qualitas: at quoniam non niſi poteſtate eam habent non poteſt reſultare infinita qualitas. Vtrum tamen ſi actu haberent omnia puncta qualitatem, infinita inde totius qualitas reſurgeret, eſt diſputandum potius quam liberè concedendum. Secundum enim gradum falſa eſt omnino propoſitio; nam ignis etiam magnus, & ex multis partibus conſtitutus non ampliorem qualitatem obtinet, quam graduum octo: quot graduum cuiuſuis partis eius caliditas reperitur: ſecundum potentiam, et non creſcit qualitas ſecundum magnitudinis proportionem ſecus humiditas fluminis multo amplius quam fontis humefaceret, quod tamen non videmus. Quinta quoque, & poſtrema ratio eodem modo ſoluitur, nam maior vera eſt de calido actu per ſe, & ſeorſum de calido poteſtate, vt alijs partibus iunctum, vt ſit ſenſus calidum poteſtate habet vim calefaciendi, non vt ſeorſum ab alijs; ſed vt reliquo corpori iunctum; quo modo minor falſa erit. Ex his verò rationis principalis ſolutio conſpicua redditur, nempè omne quod alteratur capax eſt qualitatis vera ſanè eſt; at cum hac diſtinctione, vt quod per ſe alteratur capax ſit qualitatis actu, quod per accidens non niſi poteſtate eius ſit ſuſceptiuum.

Annotatio. Libet hic adiungere quid probabilius in hac diſputatione arbitrer, & indiuiſibilia poſitionem habentia non eſſe qualitatis per ſe ſuſceptiua, id ſanè probabiliſſimum mihi videtur, ne dicam neceſſarium; at diſputantes nam per accidens ſaltem qualitatibus afficiantur eaq; de re diſcrepantes poſſunt multa cum probabilitate ni fallor hunc in modum componi indiuiſibilia. Ergo qualitatis ſuſceptiua eſſe, vel intelligitur actu, & formaliter, (vt ſcholæ voce vtar) & hoc modo qualitates non ſuſcipiunt indiuiſibilia, neq; vllo modo alterantur, non enim actu qualitates obtineat, ex cap. 6. de ſen. & ſenſ. & ibi demonſtratis, vel ſumitur non formaliter, ſed ex attributione, vt cum dicitur vrina ſana non quod formaliter ſanitatem participet, ſed quoniam illam ſignificat, & pharmacum dicitur ſanum ex eo, quod illam producat & exercitatio, quod conſeruet, hac ergo ratione, & puncta calida, frigidaque dicentur, vt connectunt partes calidas frigidaſque continui. Eadem quoque ratione alterabilia dicentur, ex attributione ſcilicet ad alerabilitatem continui: qui ergo dicunt indiuiſibilia, qualia eſſe poſſe, & alterari ſaltem per accidens de alteratione per attributionem vera dicunt, vel ſimillima veris, qui negant ea alterari de alteratione actu, & formaliter, ſi exponantur aptiſſimè loquentur; ita enim nullo modo neque per ſe, neque per accidens, & qualitatem ſuſcipere poſſunt, & alterari.

ARTICVLVS QVINTVS.

Num puncta poſsint habere grauitatem vllam.

Poſitio Ariſtotelis tertio de cælo tex. 9.

Puncta non poſſunt grauitatem vllam habere neque leuitatem.

Rationes in eodem tex. & ſeq. Annotatio.

Verum quoniã rationes multæ ſumunt inferius declaranda, ideò in tractatum de qualitatibus reijci poteſt tota hæc diſputatio. Satis interim fuerit indicaſſe locos inter ea verò ad indiuiſibilia quædam ſpeciatim deſcendendum eſt, ad ea nempè indiuiſibilia, & ad eas de ipſis tractationes, quæ ex ſuperioribus pendent potiſſimum, ad eaſque illuſtrandas pertinent: agemus de indiuiſibilitate ipſius. Nunc vt præſens dicit, de minimo, & maximo, rerum naturalium, & tertio de minimo motu vtrum detur.

DE IPSO NVNC.

Poſitio prima, ex tex. 24. 6. phyſic.

Nunc, quod primo, & per ſe tale eſt, indiuiſibile eſt.

Ratio. Vt primo exponi videtur à Simplicio.

Quod vnum, & idem, eſt vltimum præteriti temporis, & principium futuri eſt indiuiſibile. Nunc primo & per ſe, vnum & idem eſt vltimum præteriti temporis, & principium futuri. Ergo nunc primo, & per ſe: eſt indiuiſibile. Maior hiſce ſuppoſitionibus innititur vltimum præteriti temporis, poſt quod nihil eſt præteriti. Vltimum futuri temporis ante quod nihil eſt futuri. Hæ exprimuntur, ſed tertia eaque tacita ſubeſt. Quicquid temporis eſt poſt præteritum illud eſt futurum, & quicquid eſt ante futurum illud eſt præteritum. Ex his ergo ſuppoſitionibus, his poſitis veluti probatam maiorem dimiſit Ariſtoteles eſſet verò ratio quod vnum, & idem non habet ante ſe futurum: neque poſt ſe præteritum tempus, illud eſt indiuiſibile. Quod vnum & idem eſt vltimum præteriti temporis, & principium futuri: id non habet ante ſe præteritum, neque poſt ſe futurum, ergo.

Vel. Præſtat ad impoſſibile conficere, & deductiuè: ita enim Ariſtoteles in fine tex. 28. nempè niſi quod vnum, & idem eſt vltimum præteriti, & principium futuri ſit indiuiſibile erit, aliquid præteriti in futuro, & futuri in præterito. Sed hoc eſſe non poteſt ergo, &c. conſequentia patet ex ſuppoſitione. Minor autem probatur, quoniam niſi nunc vnum, & idem eſt principium futuri, & finis præteriti ſint ergo duo: igitur inter ea tempus intercedet indiuiſibilia enim non ſunt contigua; ſed nunc indiuiſibilia. ergo nunc non ſunt contigua. Si verò tempus intercedit erit aliquid præteriti in futuro, & futuri in præterito.

Examen. Mirabiles eſſent rationis huius anfractus, ac replicationes: vult enim Ariſtot. probare. Nunc primo, & per ſe tale eſſe indiuiſibile, vtiturque hoc medio, quòd idem nunc finit præteritum, & ex orditur futurum hanc verò propoſitionem probat, quoniam nunc eſt indiuiſibile: itaque non poteſt non videri principij hic petitio. Præterea ſuppoſitio illa. quod eſt poſt præteritum eſt futurum, & quod eſt ante futurum eſt præteritum æque immanifeſta videtur eſſe, atque concluſio, & quæ non concederetur à negantibus

tibus concluſionem, qui enim aſſerit nunc eſſe diuiſibile, vt Ariſtoteles ſupponit, dicet etiam inter futurum, & præteritum intercedere præſens, quod diuiſibile ſit, vtpotè cum ſit nunc, quod diuiſibile aſſeuerat.

Annotatio. Sed D. Thom. non reputat hanc eſſe rationem Ariſtotelis, qua probat nunc ipſius indiuiſibilitatem, ſed hæc eſt præmiſſa quædam declaratio conſequentium quorundam ad præmiſſa fundamenta, quare non ſimpliciter ratiocinatur Ariſtoteles, ſed quibuſdam tum ſuppoſitis. Verba ſunt
„ D. Thomæ in loci explicatione. „ Oſtendit quoddam conſequens ad præmiſ-
„ ſa, & circa hoc duo facit primo oſtendit ſuppoſito, quod nunc ſit indiuiſibile,
„ quòd oportet, idem nunc eſſe, quod eſt terminus præteriti, & terminus fu-
„ turi ſecundo oſtendit, quòd eſt conuerſo, ſi eſt idem vtrumque nunc opor-
„ tet, quod nunc ſit indiuiſibile. „ Hæc D. Thom. quæ ſententia optimè Ariſtotelem à petitione vindicat Themiſtius etiam aliam reſolutionem agnoſcit.

Analyſis ſecundum D. Thom.

Ratio prima, eſt in poſtrema parte tex. 26. ita D. Thom. antea ſiquidem Ariſtoteles nondum demonſtrare eſt aggreſſus propoſitam ſimpliciter concluſionem. Prima ergo ratio eſt, ibi (ſi autem diuiſibile eſt ipſum nunc.)

Ratio prima. Si nunc ſit diuiſibile erit, aliquid præteriti in futuro, & futuri in præterito; ſed hoc eſſe non poteſt. ergo. Conſequentia probatur ab Ari-
„ ſtotele. „ Secundum enim quòd diuidetur, hoc terminabit præteritum, & fu-
„ turum tempus. „ Senſus autem probationis; eſto ſit tempus A B. ſignetur in eo nunc diuiſibile M N. hoc diuidatur, vbi licet in V. quicquid eſt ante V. præteritum eſt, & quicquid poſt V. futurum quare M V.

A M V N. B

præteriti temporis portio eſt, & V N. futuri. at quorum A M. tempus præteritum in M. finiri ponebatur, & N F. futurum in N. ex ordiri quare M V. erit, & præteritum, & non præteritum; & V N. futurum, & non futurum: Ariſtoteles verò dicit præteritum, & futurum, ſcilicet M V. & futurum, ac præteritum, ſcilicet V N. hic ſunt tacitæ ſuppoſitiones plures. Prima, quicquid eſt ante præſens eſt præteritum, quicquid eſt poſt præſens eſt futurum. Secunda, quicquid eſt poſt præteritum eſt futurum, quicquid eſt ante futurum eſt præteritum. Tertia vbicunque ſecetur tempus, quicquid temporis ſectionem eam præcedit eſt præteritum quicquid ſequitur eſt futurum. At D. Thom. hæc tacitè ſupponi interpretatur, ſcilicet vult hanc eſſe vim, ſeriemque rationis. Nunc totum eſt in futuro, & totum eſt in præterito: probat quoniam omne extremum eſt in eo, cuius extremum, vt punctum in linea, & nunc eſt extremum præteriti, & principium futuri. ergo nunc totum eſt in præterito, totum in futuro. Simplicius etiam rationem eandem ſtruiſſe, quoad extremam deductionem abſurditatis videtur. Secundo, ſi nunc diuidi ponatur, eius diuiſio determinat præteritũ, & futurũ. probat quoniã omniũ partũ temporis vna comparatur ad aliam vt preteritũ, & futurũ. Tertio, ipſius nũc ſi diuidi ponatur aliquid erit in præterito, aliquid in futuro, nẽpè quod ante diuiſionem in præterito, quod poſt in futuro, at totum nunc ponitur, etiã eſſe in futuro, & totum in præterito: ergo aliquid futuri erit in præterito, aliquid præteriti in futuro. *Secunda Ratio Ariſtotelis x. 27. ex D. Thom.*

Si nunc ponatur diuiſibile non erit nunc ſecundum ſe ipſum, ſed ſecundum alterum; ſed hoc eſt contra hypotheſim: agitur enim de eo nunc, quod per ſe, & primo nunc eſt. ergo. Conſequentia probatur, quoniam nunc per ſe,

& pri-

Digitized by Google

& primo eſt ipſa temporis diuiſio, at diuiſibile non eſt ipſa diuiſio.

Ex Simplicio. Simplicius aliter, nempè quod tempus præſens non eſt ipſum per ſe nunc, quoniam temporis eſt diuiſio, non ipſius per ſe nunc.

Tertia Ratio. tex. 28. Si nunc ſit diuiſibile non erit idem ipſum nunc, ſed idcirco eſt ipſum nunc. ergo. Conſequentia probatur ab Ariſtotele, quoniam ſi nunc diuiſibile diuidetur in præteritum, & futurum. Præteritum autem, & futurum non ſunt, idem & tempus multipliciter eſt diuiſibile.

Examen. In quo Ariſtotelis progreſſus exponitur.

Placuit omnes rationes coniungere, iuntimque quathenus licebit examinare, quoniam omnium examen eidem ferè innititur fundamento. id ergo primo loco eſt conſiderandum, vt accipiatur in præſentia nunc, de quo indiuiſibilitatem oſtendit Ariſtoteles, ſi enim ſumitur pro termino temporis partes coniungente, nec non, & diſtinguente, expeditæ res demonſtrationis videtur, nã terminus primus. & per ſe cuiuſuis continui eſt indiuiſibilis, quod facillimè oſtenditur, & de huiuſmodi nunc, iam Ariſtot. ſuppoſuit ipſum eſſe indiuiſibile 4. ph. maioris ergo moli demonſtrationibus vſus eſſet, Ariſtoteles quam in adeo expedita re par fuiſſet: reſtat ergo, vt cum Auerroe dicamus ab Ariſtotele hic ſumi nunc, vt dicit præſens, illud ſcilicet, quod inter præteritum tempus, & futurum interijcitur: hoc ergo demonſtrat Ariſtoteles indiuiſibile. Idque præſumit, quoniam præſens inter futurum, & præteritum ſtatuitur mente concipiamus, vtriuſque temporis præteriti, & futuri. Primo terminos, vel hi duo ſunt vnus, & idem terminus, vel ſunt contigui, vel ſunt diſiuncti, & medio tempore intercepti. Si primo modo ſe ſe habent, iam quod inter præteritum, & futurum interijcitur erit indiuiſibile erit enim vnus, & idem indiuiſibilis terminus: non poſſunt autem eſſe contigui, ijdem termini, aut diſiuncti non contigui, quod indiuiſibilia non componunt continuum, non autem diſiuncti, eo quod intercedet tempus, atque ita præſens eſſet diuiſibile, quod nequaquam eſſe tribus rationibus, iam demonſtratur. Et hic animaduertendum eſt, quæ hucuſque dicit Ariſtoteles non ad probationem, demonſtrationemque concluſionis ab eo dici. Secus idem demonſtraretur per idem; ſed ad eiuſdem declarationem: hinc enim ob oculos ponitur, de quo indiuiſibilitas quæratur de eo ſcilicet, quod inter præteritum, & futurum interijcitur, hoc nempè tempus eſt, ac diuiſibile confutatur, idque tribus rationibus, quas iam poſuimus, interim conſideremus eas ſingillatim, in quarum examine illud eſt commune, quid de præſenti, ideſt de nunc, vt præſens ſignificat, communis hominum ſenſus conceptioque tacitè ſupponat: nam vt res, quæ ſunt omnino extra animam ex natura ipſa inductione æſtimantur, hincque principia ſcientiarum deſumuntur, ita in his quæ à conceptione noſtra pendent, vel tota, vel aliqua ex parte ab ipſamet noſtra etiam conceptione diligenti excuſſione deſumuntur, in præſentia verò tempus, & nunc aliquo modo à noſtra opinione, & conſideratione pendent, ſed potiſſimum ſecundum definitionem nominalem, quid nempè ipſo nunc, vt pro intermedio præteriti, & futuri ſumitur, ſignificemus vnuſquiſque: ergo noſtrum ſeipſum excutiendo, ita facilè intimum vocis huius ſenſum, & ſignificatum deprǣhendet. Faciamus aliquem prandere, ſi quæramus ab eo, quid faciat, nunc prandeo iure meritò reſpondebit, at quoniam prandium, & pulmentum, & carnem, & bellaria ſæpè complectitur numquid tu hæc omnia nunc voras ſimul, adeoque nunc prandes,

quod

Digitized by Google

quod totũ prandiũ ſimul in hoc ipſo nũc voras interrogatus? ſanè ſe omnia in eo ipſo nunc vorare negabit, at fortè tum pulmentũ ſorbere, & ideo prandet quathenus pulmentum, quod eſt pars prandij, ſorbet; quid verò totum etiam pulmentum in hoc ipſo nunc ſorbuiſti, an fortè primam eius partem aut poſtremam, aut intermediam aliquam? & ſe partem ſorbuiſſe tum non totum ſimul pulmentum dicet; & ita nunc pulmentum ſumpſi reſpondebit, quathenus partem eius accepi: rurſus verò, cum & ſorbitio partis pulmenti pluribus quibuſdam functionibus contineatur; nam primum cucleari ex ſcutella haurimus: inde in os ingerimus, ex quo in ventriculum voramus, & quandoque niſi ſit, adeò iurulentum, dentibus prius conterimus, ac conficimus; quid tu omnia hæc in hoc ipſo nunc expediſti, an aliquod horum tantum? certè ſe alterum horum non omnia ſimul in eo ipſo nunc præſtaſſe fatebitur, & eatenus primam partem hauſiſſe dicet, quathenus fortè tum in os iniecit, & ne rem longius protraham eatenus ſe in aliquo nunc fatebitur aliquid feciſſe ratione partis, quatenus res ipſa, quæ ſit diuiſionem tecipiet: ex hac conſideratione videtur mihi ab Ariſtotele deſumpta propoſitio ſecundæ rationis. Eius quod eſt per ſe non eſt diuiſio, ſcilicet ipſius nunc per ſe non ſecundum alterum, ac per alterum non eſt diuiſio; nempè nunc in quo dicebatur prandeo, eſt ſecundum alterum non ſecundum ſe, erat enim vt tunc ſumebatur pulmentum, & hoc rurſus, ex hac conſideratione non facilè reciperem reſolutionẽ D. Th. interpretabatur. n. D. Th. nunc per ſe diuiſionẽ eſſe tẽporis; atq; ita transferebat rationem Ariſtotelis ad nunc, vt eſt terminus communis partium temporis, non vt dicit intermedium præteriti, & futuri temporis; Simplicij reſolutio in meam ſententiam trahitur; ſed ita ſimpliciter prolata in petitionem Ariſtotelem duceret, nam demonſtrare nunc per ſe eſſe indiuiſibile, quoniam ipsius nunc per ſe non eſt diuisio, idem eſt monſtrare per idem; niſi res amplius declaretur modo ſcilicet expoſito: aliud quod ex hoc eodem intimo noſtro ſenſu, & haberi poteſt, & deſumpsiſſe, ac ſuppoſuiſſe hic videtur Ariſtoteles huiuſmodi eſt; quæuis minuta pars temporis, ac diuiſio ſumatur, quod antrorſum ex ea parte proſpicitur eſt præteritum, quod retrorſum eſt totum futurum: exempli gratia, in eodem exemplo prandij perſiſtendo accipiamus eam prandentis actionem cum poſteriorem partem pulmenti ſumit nonnè ad illud momentum reliqua pulmenti, ſumptio iam præterijt; & carnis inſtans commeſtio, ac bellariorũ futura eſt? res ſanè ita ſe ex omnium confeſſione ſe habebit: quinnimo ſi hoc ipſo hauſtu poſtremæ pulmenti ſotbitiunculæ diuidamus, ac ſignemus iniectum rei in os ad hanc functionem præterita, iam erit portionis eiuſdem cochleari ex ſcutella ſumptio, & futura in ventriculum deglutitio: hanc ergo propoſitionem ſumpſit Ariſtoteles in prima ratione ibi. (Secundum quod enim diuidetur hoc terminabit præteritum, & futurum tempus) & ex his duobus principijs, iam habitis patet vis, & ſenſus primæ, ac ſecundæ rationis Ariſtotelis. Tertia verò ratio ei fundamento innititur, quòd nempe nunc ſit totum, ſibi ipſi idem non in differentes, ac differentes partes diſperſum. Quod quidem ex indiuiſibilitate concepta pendet. Si enim indiuiſibile nunc, ea quoque ratione totum eſt ſibi ipſi, eidem non in partes differentes diuiſum. Hæc de Ariſtotelis rationibus explicandis, lociſque ac fontibus vnde ſumantur aperiendis; ſed infra latius iam expendentur; interim autem quæ ſententia huic contraria haberi poſſit inſpiciamus melius enim ex eius ipſius ſententiæ conſideratione

occur-

occurrent, quæ reſpondere poſſint, & obiectum rationibus Ariſtotelis aduerſarij.

Quæ ſententia haberi multa cum probabilitate poteſt contraria Ariſtoteli. eidem declaratur ſententia infra de minimo motu in calce.

Nunc cum per ſe ſumitur aliqua cum indiuiſibilitate concipi, niſi certum dicatur probabiliſſimum tamen eſſe nemo negauerit, ſed cum indiuiſibilitas alia ſit mathematica, alia phyſica, ac naturalis illa ſimpliciter, hæc ad ſenſum diuiſionem effugit Ariſtoteles indiuiſibilitatem mathematicam de nunc demonſtraſſe videtur: dico autem de nunc, vt præſens dicit, idque quod inter futurum, ac præteritum interijcitur, de hoc ergo mathematicam indiuiſibilitatē demonſtratam ab Ariſtotele facilè patebit, ſi prius illud animo repetamus de nunc, quod eſt terminus, ac diuiſio temporis nullum eſſe dubitationem, quin ex Ariſtotelis mente ſit mathematicè indiuiſibile, & ex 4. lib. phyſ. & ex 6. vbi apertè aſſerit ex ipſis nunc tempus non componi, hæc verò ſunt indiuidua mathematica, ex quibus continuum non reſultat, poteſt ergo eſſe contraria ſententia nunc quidem indiuiſibile eſſe, ſed phyſicè non mathematicè, quæ opinio multo probabiliſſima videtur: nam ex Ariſtotele ipſo ſe ſe conſequuntur magnitudo motus, & tempus, 4 phyſ. tex. 99. nec non indiuiſibile magnitudinis indiuiſibile motus, ſiue mutatum eſſe, ac indiuiſibile temporis, tex. 4 & 5. 6 phyſ. qua ergo ratione datur indiuiſibile motus, & indiuiſibile magnitudinis in natura, eadem ratione datur indiuiſibile temporis, iam verò probabiliſſimum erat (vt in concluſione continuum non componi ex indiuiſibilibus vidimus) indiuiſibile motus, & punctum ipſum naturale eſſe diuiſibile mathematicè, ac mente, re ipſa autem, & quoad ſenſum nequaquam. hinc itaque fit. Et nunc quod commenſuratur mutato eſſe, ac puncto naturali eſſe indiuiſibile, nonniſi phyſicè, mathematicè verò diuiſibile. Et id ſemper animo eſt repetendum motum non effici, niſi in corporibus naturalibus, ac magnitudinibus; & vt in ipſa natura: vndè illam verè indiuiſibilitatem ſubit quam natura ipſa, ac res naturales patiuntur, & ex hac ſententia ex ipſis nunc componeretur tempus: eſt verò hoc nunc per ſe, & ſimpliciter nunc, quod enim reſpondet puncto ſimpliciter in rerum natura, & mutato eſſe ſimpliciter eſt nunc, ſimpliciter.

Expenduntur rationes Ariſtotelis.

Non concludunt, niſi indiuiſibilitatem phyſicam nam principia illa ex obſeruatione petita nonniſi, vſque ſenſibilem indiuiſibilitatem pertingunt, nam obſeruatio ſenſilis iiſdem neceſſario terminis, quibus ſenſus ipſe continetur. Ita ergo, & nunc indiuiſibile colligitur, & ad quamuis ſectionem præteritum, ac futurum tempus coniunguntur, & nunc ſibi ipſi idem eſt, & ita ab bonum aliquo modo ſenſum reduceretur eorum ſententia, qui dicebant aliquam temporis partem eſſe præſentem, refert Capreol. 2. ſent. diſt. 2. qu. 2. in 2. qu adam ibi opinione.

Corollarium. Licet nunc, vt dicit præſens diſtinxerimus ſupra ab ipſo nunc vt nectit partes temporis in Ariſtotelis diſputatione, attamen reuera vnum, & idem ſunt ratione tantum diſcrepant: nam quod nunc iam præterijt connectere tamen conſideratur partes temporis præteriti, id fuit quandoque præſens: nunc ergo quod verè, & in rerum natura fluit eſt nunc illud ſimpliciter, quod reſpondet naturali puncto, & reali mutato eſſe non puncto mathematico, & hoc nectit partes temporis ſecundum ſenſum, & ad ſenſum re

ipſa verò eſt temporis pars ſicut phyſicum punctum lineæ, hoc tamen eſt nunc, quod vt dicebam verum fluit, & ex cuius fluxu reſultat tempus; quæ ſibi ipſis conſequentia ſunt etenim non ſimpliciter, & mathematicè indiuiſibilia ſunt. Vnde ſit hoc pro Corollario, ex ipſis nunc per ſe, & ſimpliciter tempus componitur.

Item. Ipſa nunc per ſe,& ſimpliciter ſunt ſibi ipsis contigua,vt contiguum tamen etiam continuum complectitur.

DE
MAXIMO, ET MINIMO
In duos articulos diuiſa diſceptatio.
ARTICVLVS PRIMVS.
DE MINIMO.

Concluſio prima. Ariſtotelis 1.phyſ. tex.36. ſecundo de anima, tex.41.
In rebus naturalibus datur maximum, & minimum quantitatis.

Declaratio. Minimum dari in rebus naturalibus eſt dari quantitatem eamq; determinatam ſub qua ſpecies illa naturalis eſſe poteſt; ſub minore, autem non poteſt. hoc eſt minimum. maximum verò dari eſt,ſi quantitas datur ſub qua ſpecies naturalis conſiſtere poſſit,non autem ſub maiore. Dari verò minimam quantitatem duplex eſt ſenſus, alter, vt per ſe, & ſeorſum exiſtere queat ideſt ſub ea poſſit ſeruari ſpecies,alter eſt, vt in continuo non poſſit pars illa minor deſignari primum ſenſum,& ſignificatum recipiunt eumque Ariſtotelis verbis tribuunt in vniuerſum Peripathetici. Secundum nequacquam, ſunt præterea à Latina Schola potiſſimum Pariſienſi hæc vocabula inducta. Maximum quòd ſic, maximum quòd non. Minimum quod ſic. minimum quod non. Maximum quod ſic eſt quantitatis is modus ſub quo ſpecies oblata conſiſtere poteſt, non autem ſub maiore. Maximum quod non.eſt quantitas ſub qua ſpecies conſiſtere, nequit at ſub maiore iam poteſt. Minimum quod ſic eſt ea quantitatis menſura ſub qua poteſt ſpecies reperiri ſub minore non poteſt.Minimum quod non eſt quantitas ſub qua ſpecies conſtare nequit ſub minore iam poteſt.

Auctoritates. Nititur hæc concluſio in Peripathetica Schola potiſſimum apertis Ariſtotelis auctoritatibus: eſt autem auctoritas 1. phyſ. text.36. vbi ſupponendo dari minimum in etherogeneis, ex hoc ipſo concludit in homogeneis, quoque minimum dari, hæc eius concluſio. „ Manifeſtum eſt igi„ tur, quòd impoſſibile eſt carnem, aut os, aut aliquid aliud quantacunque „ eſſe magnitudine, aut in maius, aut in minus. 2. rurſus de anima text. 41. „ Natura autem conſtantium omnium terminus eſt,& ratio magnitudinis,& augu-

5 argumenti . 5. auctoritas eſt 7. polit. cap. 4. verba ſunt . „ Sed eſt quædam menſura magnitudinis ciuitati quemadmodum , & aliorum omnium animalium plantarum , inſtrumentorum ; nam horum ſingula , neque parua nimium , neque magnitudine exceſſiua ſuam potentiam retinebunt ; ſed aut deſtituta omnino erunt à natura , vel male ſe habebunt . 4. auctoritas eſt lib.4.de gen.animal,cap. 4.verba ſunt . „ Sed vt perficiendi , cuiuſque animalis certa eſt magnitudo , tum ad maius, tum ad minus, quem terminum non ſupergrediuntur , vt vel maiora , vel minora euadant , ſed in medio magnitudinis ſpatio exceſſum , defectumque inter ſe capiunt „ alia præterea auctoritas ſatis cogens eligitur , ex lib de ſenſ.& ſenſ. cap. 6.dicitur ibi non diuidi qualitates ſenſibiles in infinitū, ita ad diuiſionem ſubiecti; ita vt actu ſuperſint,ex quo loco,ita poteſt deduci ratio . Eſto ignis,& diuidatur ad eam vſque portionem ad cuius vlteriorem diuiſionem expirant qualitates ſenſibiles caliditas , & ſiccitas , vel ergo ponetur portio , ea ignis adhuc in ignes diuidi , & ſequetur dari ignem abſque caliditate , & ſiccitate , vel non diuidetur amplius in ignes ; & ita minimus is erat ignis, & in alios ignes non amplius diuiſibilis. Contrariæ tamen aliquæ auctoritates poſtea adducentur in contraria concluſione .

Ratio prima . Rationes verò : omne agens requirit determinatam inſtrumentorum quantitatem ad agendum omnis forma naturalis agens eſt : ergo omnis forma naturalis requirit determinatam inſtrumentorum , id eſt partium corporearum quantitatem ad agendum . Ergo omnia corpora naturalia . omnia enim conſtant forma determinatam partium corporearum quantitatem exigunt .

Ratio ſecunda . Omne corpus naturale conſtat forma determinata. omne quod conſtat forma determinata accidentia , quoque omnia determinata habet , & inter hæc quantitatem ; ſiquidem formam determinatam accidentia determinata conſequuntur,& formam enim accidentia ſequuntur.ergo omne corpus naturale determinatam quantitatem obtinet .

Aliter maior probatur . Aliqui probant maiorem aliter nempè , quoniam formæ in maiori aliquo ſubiecto deductæ exiles fiunt .

Aliter. Aliqui probant ex inductione , nam aqua dum fit aer mole augetur contra cum aer fit aqua.certæ ergo formę certas quantitates expoſcunt certoſque quantitatis limites.

Ratio tertia . Datur minimus motus ; ergo minima pars motu acquiſitæ .

Examen auctoritatibus . Quoad auctoritates ſepè iam proteſtatus ſum opinionem ex illis generari non ſcientiam quocirca ſatis hoc vno omnibus occurritur. Scotus tamen , qui contrariam ſententiam in Ariſtotelis etiam Schola tuetur illis ſatisfacere conatur , ſed primam ſanè extorquet,quæ eſt ex 1.phyſ. 2 quæ ex lib.de anima ritè exponit,& ſoluit;poſtremam quæ ex lib. de ſenſ. & ſenſil. ſpecie quadam probabilitatis conturbat , duas reliquas non tangit . Verum quæ ex lib. de gen. animal. facilè tollitur , ibi enim Philoſophus ad animalia ſe reſtringit , quare de partibus homogeneis , carne , oſſe , & elementis, de quibus dubitatio præcipuè eſt,nihil illa conuincit; auctoritas ex lib. politicis de rebus , & ipſa , corporibuſque etherogeneis eſt; ad animalia enim plantas, & inſtrumenta ſe reſtringit Ariſtoteles , at inſtrumenta ſunt corpora diſſimilaria . Præterea etiam ſi loquutus eſſet de omnibus tamen

verba poſtrema effugium in eius via aperirent contrariè ſentientibus: dicerent enim adeo eſſe determinatam rerum naturalium magnitudinem, vt niſi præſtituti limires ſeruentur, vel ſpecies non conſiſtat, vel ſe male habeat. Vtrumlibet ſcilicet horum contingat: at ipſi ex propoſitis poſtremum accipient membrum, vt nempè malè ſe habeat; atque ſenſus hoc pacto Ariſtotelis erit, niſi intra conſuetos quantitatis limites, quoque ſpecies conſtiterit, ipſam non ſe benè habituram. Sententia ergo Scoti ea eſſe videtur, vt in partibus, & corporibus homogeneis non detur minimum, non datur ſcilicet minima caro: non minimus ignis, ac in animalibus, & plantis, & in reliquis etherogeneis dari minimum non videtur ab eo negatum.

Rationis primæ Examen. Concludit ratio de animatis, hæc enim inſtrumentis vtuntur ad operandum, non de inanimatis, quæ abſque inſtrumentis operantur, quocirca & Ariſtoteles ſolam animam definiuit eſſe actum corporis organici phyſici potentia vitam habentis. propoſitio verò illa: omne agens requirit inſtrumẽtorum determinatam quantitatem ad agendum, &c. (reſtringenda eſt ad agens, quod inſtrumentis vtitur.)

Rationis ſecundæ Examen. Formam determinatam conſequitur, determinata quantitas: propoſitio hæc vſquequaq; non vera videtur inſtantia enim eſt ex igne, qui cum ſit determinatæ formæ in omnem tamen quantitatem modo adſit materia, adoleſcit ad rationem verò, qua ea ipſa propoſitio probatur, quod ſcilicet formam ſequitur quantitas ergo determinatam formam determinata quantitas. Primo non eſt id compertum ex formã pendere quantitatem: aliqui enim quos ego ſequar libentius credũt à forma reperiri quantitatem non induci in compoſito. Limites quidem quantitatis à forma præſcribuntur cum aduenit; ſed hoc modo, vt in data eadem portione materiæ à varijs formis, varij quantitatis fines exigantur, non verò vt vlla ipſarum præſcribat finem vltra quem non liceat nouus eiuſdem corporis aggenerari portiones, aggregarique, exempli gratia, ſumatur portio aliqua aquæ, & mutetur primo in aerem maioris euadet molis quã cũ aqua foret: ar eadẽ ponatur in terram mutari minoris efficietur molis, quam cuius antea: hucuſque ergo formæ variæ quantitatem vario modo præſcribunt; at quominus pedalis ignis ſubiuncta materia bipedalis, tripedalis, & in infinitum excreſcat, hoc forma ignis non prohibet, qui nemo quam maximè adiuuat. Ita reſpondebunt, & probabiliter admodum qui contra ſentient.

Secunda probatio eiuſdem maioris, quod ſcilicet exiles fiunt formæ in maiori ſubiecto deductæ metaphoræ innititur, non enim exilitas formæ ſubſtantiali propriè, & ritè tribuitur, ſed accidentibus veluti ſi forma ſubſtantiales eſſet calor: verum neque ita omnino vera eſt propoſitio, niſi cum hac diſtinctione. forma, vel abſque vlla accretione in maiori ſubiecto deducitur, vel cum incremento. Primo modo exilis fit, non ſecundo, exem. gratia, accipiatur calor, vt duo in furno, hic alicuius erit ſenſibilitatis, at idem calor in cubiculo ſenſum vix, vel ne vix mouebit, at verò faciamus ignem pedalem: poſtea ad bipedalem augeamus vna cum igne creſcit etiam calor, & in maiori, ita ſubiecto deductus calor non minuitur, ſed creſcit, neque exilior eſt, ſed in operando efficacior.

Tertia probatio, quæ ex inductione in primæ probationis expenſione, & ipſa conſiderata fuit. In eadem ſcilicet portione materiæ variæ formæ, variam magnitudinis menſuram expoſcunt; at vt nouæ portionis, vſque in infinitum

finitum aggenerentur, hoc nulla forma prohibere videtur.

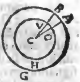
Tertia ratio. de minimo motu, latè à Scoto conſideratur, & ſoluitur negando ſcilicet minimum motum, quæ res cum longioris egeat indaginis; in concluſione peculiari conſiderabitur.

Annotatio. Aliud minimum eſſe videtur, de quo modo diſputatur, aliud quod ſuperius vſurpabam in ſoluendis rationibus Zenonis, & in conſiderando ipſius nunc indiuiſibilitatem. Hoc enim quod modo quæritur eſt ratione formæ, quæritur enim num forma, vt conſeruari poſſit ſtatam magnitudinem, & in maius, & in minus exigat. Illud verò minimum, quod conſiderabam prius eſt ratione materiæ ob materiam enim eſt cur dum atramento punctum ſigno non ſit punctum indiuiſibile omnino, ſed corpulentiæ aliquid habeat, retineatque ſemper hinc enim tenuiſſimæ illæ Apellis, Protegeniſque lineæ adhuc diuiſibiles mathematicè erant, quocirca etiam ſi forma fortè nullos ſibi quantitates limites præſcriberet, attamen adhuc daretur, aliquid naturaliter indiuiſibile, ac minimum, ſed mathematicè diuiſibile.

Poſitio ſecunda contraria, quæ eſt Scoti 2. ſent. diſt. 2. quæſt. 9.

Non datur in corporibus homogeneis minimum.

Prima Ratio. Minimum hoc naturale ſi detur, vel poſſet præcisè terminare lineam ſimpliciter indiuiſibilem, vel interciperetur inter duas lineas indiuiſibiles; ſed neutro modo. ergo. Aſſumptum probat, nam si præcisè terminat lineam simpliciter indiuisibilem erit, hoc minimum punctus mathematicus, & indiuisibilis, simpliciter, & ita pro minimo simpliciter indiuisibile induxerimus. Neque inter duas lineas indiuisibiles intercipitur. Ponatur enim id contingere. Sit minimum B A. (rem aliquanto amplius atque Scotus explico) quod inter rectas C B. C A intercipiatur, atque centro C. & interuallo vtrauis C B. C A. deſcribatur circulus B A G. atque centro eodem C. & interuallo breuiori CO. deſcribatur circulus minor O V H. vel (inquit Scotus) lineæ C B. C A. intercipient in minori circulo minimum aquæ atque in minori, vel ambæ per idem indiuisibile simpliciter ducentur.

Si primum ergo tot erunt minima in circulo minori, quot in maiori quare circuli æquales, maior minori, quod eſſe nõ poteſt, vel per idẽ indiuisibile trãsibũt, duę rectę lineę ab eod puncto exeũtes circũferẽtiam in eod. pũcto ſecabunt, ꝙ eſſe nõ poteſt. Hãc vero abſurditatẽ ita deducit Scotus, sint duo circuli circa idẽ centrũ, nẽpè A B C. D E F. circa idem centrum H. atque à centro H. ducantur rectæ lineæ quæ cum per idem punctum E. circuli minoris tranſeant dehiſcunt deinceps atque in duo A B. circuli maioris diſpersiuntur. ducatur linea M E. tangens circulum minorem ad punctum E. faciet M E. cum linea. E H. angulos rectos, quare anguli M E A. M E H. itidem anguli M E B. M E H. ſunt bini æquales duobus rectis, quare sibi ipsis æquales duo ſcilicet. M E A. M E H. duobus M E B. M E H. detracto ergo communi M E H. duo reliqui M E A. M E B. sibi ipsis æquales maior minori, quod eſſe nequit.

Aliud abſurdum, ex eadem deſcriptione.

Sit rurſus circulus A B C. cuius centrum H. atque à puncto H. ductæ duæ rectæ lineæ H A. H B. intercipiant minimum A B. Si ergo ab extremo A. alterius lineę ad B. extremũ alterius lineę ducatur recta poterit ea diuidi bifariã, at ęadem linea eſt ęqualis minimo posito ergo dabitur aliquid minus minimo.

Alio modo. Conſtituatur eadem figura in qua eſt triangulus A H B. atque à puncto quolibet lineæ A H. ducatur linea M N. paralella baſi A B. erit M N. minor baſi A B. ex quarta 6. elem. vt enim AH. ad M H. ita AB. ad MN. quare dabitur aliquid rurſus minus minimo.

Examen. Ad conſiderandas has deductiones illud eſt prius determinandum, quid naturale minimum minimo adiunctum efficiat, num ſcilicet duo diſtincta minima ſe ſe in puncto contingentia, quaſi duos circulos ſe ſe tangentes iunxerimus, an in vnum, & confuſum paulò ſenſatius minimum coaleſcant, certum ergo, & experientia, ſi rem obſeruauerimus, & ratione ſi animum aduerterimus eſt in vnum confundi, nam ſi punctum contactus à reliquo diſtingueretur, iam non indiuiſibilia ſenſui ſed diuiſibilia eſſent; hoc ita præſumpto modo, atque ſi diſtincta eſſent minima negotium conſideremus. ad centrum; ergo G. ducamus lineam rectam. H G I. paralellam chordæ arcus. A B. ducamuſque lineas H A. I B. quæ in circulo minori circa, idem centrum comprehendant arcum D E. modo ſi ipſi A B. æqualem B C. poſuerimus. ducamus duas H B. I C. duæ ergo H A. I C. in maiori circulo. A C. continebunt: in minori verò. D F. faciamus HI. eſſe minimum erunt. A B. DE. minima, & A C. duo minima, & D F. maius minimo non tamen duo, vſque minima eſſet. Ratio ergo Scoti non concluderet bimembris, etiam ſi diſtincta ſumi poſſent minima A B. B C. ſcilicet in circulo minori duas lineas totas per idem minimum. Communicarent quidem in eodem minimo partim ambæ, partim verò per diuerſa agerentur, nempè in O E. communicarent, at altera per D O. altera per E F. diuerſa tranſirent. Concluderet ergo potius Scotus eſſe diuiſibile minimum. D E. quod fortè aliqui concederent, hoc repręſentato modo. nam diſtinctio ea à pluribus vſurpatur, vt minimum naturale non ſit diuiſibile; ita vt actu partes ſeorſum valeant conſiſtere: per deſignationem tamen partium diuiſibile dicunt, aliqui aliter idem exprimentes dicunt eſſe diuiſibile potentia, non actu. Verum non hanc diſtinctionem facilè recipio dico igitur, ex iacto fundamento aliter: fundamentum autem illud ſtatutum fuit duo minima naturalia coniuncta, nõ duo aliqua ſe contingentia repræſentare, ſed vnum confuſum efficere: hinc eſt ſi calamo, exempli gratia, attramento intencto, vel aliquo eiuſmodi minimum idem rurſus tangamus; aliud ibi minimum relinqui, vnde minimum prius ſenſatius, magiſque conſpicuum redditur. Si ergo à centro circuli ad minimum circuli maioris prius linea ducatur, deinde minimo eidem aliud minimum apponatur, atque à centro ad illud linea ducatur non poteſt id phyſicè fieri, nempè lineę eiuſmodi materia aliqua ſignatæ duci non poſſunt, quin & in centro aliud minimum prior minimo adiungatur, neque enim duci poteſt linea à centro, niſi centrum rurſum, vel calamo, vel aliquo eiuſmodi tingatur; hoc autem modo in minori circulo totidem, quot in maiore deſcribuntur, nec quicquam ſequitur abſurdi, quod ex figura patebit, ſi diametro ſemicirculi minoris ducta diſtincta in ea puncta notemus ad clariorem rei perceptionem, atq; lineas ad circumferentiam circuli maioris per minorem ducamus paralellas, tot enim puncta in minori, quot maior intercipient non tamen ſequetur

æqua-

æqualem eſſe circumferentiam maiorem minori in maiore enim reſtabunt arcus A B C. D E F. à lineis per minorem ductis intactæ, modo applicemus. primum ergo argumentum ex dictis ſatis eſt ſolutum ſcilicet linea quęque ducta in vtraq; circumferentia maioris, & minoris circuli per ſingula puncta tranſibit, neq; tamen, &c. verum, vt ad fundamentũ difficultatis altius perueniat reſponſio: dum petit Scotus, vel minimum naturale terminat præcisè lineam indiuiſibilem, vel inter duas indiuiſibiles interciperetur. Reſpondeo interciperetur inter duas lineas ſimpliciter indiuiſibiles non eas terminaret: lineæ autem phyſicè non ſunt ſimpliciter indiuiſibiles, ſed mathematice, dum verò probat non poſſe, id eſſe ducatur enim inquit lineę intercipientes, &c. dico ſi actu, & verè ducantur, hæ lineæ eas fore phyſicas, ideoque non eſſe ſimpliciter indiuiſibiles, & ab his non interceptum iri minimum naturale, ſed totum comprehendi, ac impleri, at ſi mathematicè eædem lineæ, ac mente ducantur, hoc modo iam minimum, non eſt minimum, ſed eſt aliquid in infinitum diuiſibile, neque itaque abſurdum eſt, hoc pacto minimum, quod ponebatur diuidi in minori circulo, & dari minus minimo. Et hoc modo ſoluuntur etiam reliquæ duæ difficultates. Secunda, nam duci lineæ ad extremo minimi non poſſunt, niſi mathematicè, phyſicè verò nequaquam eſt enim per totum minimum vnica linea. & mathematicè ergo baſis eſt diuiſibilis non phyſicè. Tertia, quoque difficultas pari modo ſoluitur, nempe efficitur ibi triangulum ſi lineæ mathematicè ducantur, atque hoc modo datur baſis minor baſi, ac ducta linea phyſicè nullum eſt, ibi triangulum, ſed vna linea.

Replicatio Scoti. Sed Scotus aduerſus hanc diſtinctionem diuiſibilitatis mathematicè, & phyſicè inſurgit oportet, itaque expendere acutiſſimi viri acutas rationes, diſtinctio verò eadem ſanè diuerſis tamen vocibus exprimitur; nam pro eo, quod eſt phyſicè, & mathematicè dicebatur, quantum vt quantum eſſe diuiſibile in infinitum, non quantum, vt naturale. modo expendamus rationes.

Auctoritates. Innititur primo auctoritati Auerrois comm. 60. 3. phyſ. qui vult lineam, & magnitudinem etiam naturalem, naturaliterque ſumptam eſſe diuiſibilem in infinitum; Licet contrarium dixerit, quarto phyſic. comm. 71. idem Auerr. nititur autem concordes reddere locos Zimar. in contradicto ad tex. 60. 3. phyſ. Alia auctoritas, cui innititur eſt Ariſtotelis de ſenſ. & ſenſ. cap. 6. ibi enim id determinare videtur qualitates ſenſibiles ad diuiſionem continui diuiſibiles eſſe potentia in infinitum, quod idem de linea mathematica dicitur, & magnitudine mathematica. quod ſi qualitates ſenſibiles potentia diuidantur in infinitum cum qualitates ſenſibiles nonniſi in continuo naturalis ſint, naturale continuum in infinitum neceſſario diuidetur; hæc auctoritas ſanè multum in Ariſtotelis via cogit.

Ratio. Cuicunque conuenit ratione quantitatis eſſe diuiſibile illud eſt ſimpliciter diuiſibile. Minimo naturali per poſitionis contrariæ fautores conuenit eſſe diuiſibile. Ergo minimum naturale eſt ſimpliciter diuiſibile. Probat maiorem ex Axiomate, quando aliqua paſſio alicui præciſè conuenit ſecundum aliquam rationem, cuicunque conuenit æqualiter ſecundum illam rationem ei ſimpliciter conuenit. At (nempè ſubintelligamus) diuiſibilitas ineſt præciſè rebus ſecundum rationem quantitatis, quamobrem cuicunque rei competit ſecundum rationem quantitatis illis ſimpliciter competit.

Examen. Proſyllogiſmus, vel maxima proſyllogiſmi non omnimodam veritatem participant: nam ly æqualiter in maximi, vel ſignificat puritatem naturæ, & definitionis, vel ſignificat intentionem effectus: primo modo falſa eſt propoſitio, ſecundo modo eſt vera, ſed tum minor; quæ ſubiungitur falſa. rem clarius declaro. Calor procedit ex formali ratione ignis, ponatur titio ex altera parte, ſed ad minimam extenſionem incenſus eſt in ligno ignis, æqualiter ſecundum puritatem naturæ, atque in titione omnino incenſo: at ſecundum effectum calefaciendi non æqualiter ab vtroque titione participatur ignis; applicando itaque ratio diuiſibilitatis in minimo naturali, non eſt æque ſecundum effectum, atque in corpore, & magnitudine naturali, licet ſecundum puritatem rationis ſit æque, at dices quem effectum hic intelligis quantitatis? effectum determinationis, eum ſanè, vt ſcilicet in aliquibus ratio quantitatis afficiat etiam materiam naturalem, illique ſuam diuiſibilitatem tribuat reddendo ipſam quoque diuiſibilem: quandoque id non valeat, vt in minimo naturali non valet vnde neque minimum poteſt tum denominari diuiſibile, & huc ſpectat aliquo modo, id quod docuit Ariſtoteles 2. Top. cap. 1. in accidentibus non fieri ſemper conuenſionem denominationis, non enim ſemper ſequitur in A. eſt albedo ergo A. eſt album, quia ibi licet ſit forma, & ratio accidentis non tamen afficit in ſuique naturam, vt ita dicam ſit his reliquum.

Replicatio. Huic vero reſponſioni aliquo modo Scoti replicatio officit, qua ipſe vſus quidem fuit ſed aduerſus ſolutionem eiuſdem argumenti, aliam tum ideo illam quoque expendamus eſt, ergo ſumma. quoniam ſi minimum naturale indiuiſibile poneretur, vt naturale, neq; etiã vt quantum eſſet diuiſibile, atq; ita implicaretur ſolutio; probat verò conſequentiam quoniam, neque eſſet quantum, non eſſet, autem quantum. id probat, ſupponendo vel quantitatis eſſe naturam ipſammet diuiſibilitatem, vel eſſe per ſe ſecundo, modo ſecundo id ſupponit ſi, quæ per ſe conſequentia, ſunt incompoſſibilia, neque ea, ad quæ conſequuntur, ſunt compoſſibilia, & potiſſimum ſi conſequentia fuerint per ſe, primo modo. ſi ex his, ergo quoniam eſſe diuiſibilitas ponitur incompoſſibilis minimo naturali. Ergo & illi incompoſſibilis erit quantitas, non erit Ergo quantum.

Solutio, & Examen. Reſpondeo in compoſſibilitatem eſſe conſequentis vel actu primo, vel actu ſecundo, actu primo ſi ſit vera eſt maxima Scoti non autẽ ſi actu tãtumodo ſecũdo: in præſentia. ergo diuiſibiliatis quantitatis in actu primo reſtat, non in actu ſecundo ob impedimentum materiæ, aliter negari poteſt in compoſſibilem eſſe diuiſibilitatem cum materia minimi eſt enim in compoſſibilis diuiſibilitas non quantitatis eiuſdem minimi, quę ſemper reſtat, ſed diuiſibilitas eiuſdem materię quæ non poteſt à quantitatis diuiſibilitate affici ex. grat. in miſto calor ignis non deſtruit frigus terræ, ſecus animal non perſiſteret. at non tamen ab eo afficitur, atq; frigeſcit hoc genus incompoſſibilitatis admittitur incompoſitis ſimile aliquid eſt modo, diuiſibilitas quantitatis non tollitur de quantitate à materia minimi, ſed ſolum recipitur ab eadem materia: præterita poteſt diuiſibilitas materię concedi ſed mathematico modo, non reali vt infra ad concl. Qualitates ſenſibiles ſunt in infinitum diuiſibiles.

Aliter idem Scotus. Omne quod eſt ex partibus eſt diuiſibile. Omne quantum, in quacumque ſit materia, & quantumcumque ex partibus eſt.

Ergo

Ergo, omne quantum, in quacumque, & quantacumq; ſit materia eſt diuiſibile. Minor ſumitur à Scoto non enim intelligi poteſt aliquid eſſe quantum quin ſit ex partibus. Maior verò probatur quoniam nihil eſt partibus niſi, & pars ſit minor toto.

Examen. Sed hæc ratio ex iiſdem ſoluitur omne quantum eſt ex partibus & eſt diuiſſibile qua ratione iam dicebamus ſcilicet ratione ſui non ratione materiæ, & quantitas ipſi diuiſibilis reſtat in minimo non autem minimum eſt diuiſibile.

Poſitio 3. Scoti adhuc primæ repugnantior.

Corpus naturale adeo eſt diuiſibile in infinitum vt qualibet minima parte alia adhuc minor eſſe poſſit quæ ſeorſum, & per ſe conſiſtat.

Annotatio. Multi credunt ex peripatetica familia dari minimum naturale actu, potentia tamen magnitudinem, quamque naturali eſſe in infinitum diuiſibilē quocirca ſecundū illos data quæuis pars in naturali corpore poteſt diuidi, deſignatione quadam ita nempe vt partes in eodem reſtent continuæ non ſeiungantur actu, at ſi de disiunctione actuali loquamur datur, in quaque ſpecie rerum homogenearum minima pars, qua minor ſub ea forma nequit conſiſtere, at Scotus vult poſſe diuidi in infinitum magnitudinem, adeo vt partes diuiſæ ſeorſum conſiſtere de ſe, & ab intrinſeca ratione poſſint, & hæc eſt ſecunda declaratio. dico autem ab intrinſeca ratione quoniam dari minimum, & maximum in rebus naturalibus, duabus id rationibus contingere poteſt, vel à natura ipſa rei, quæ vlteriore diuiſionem non patitur, vel ab alijs, & extrinſecis rebus quæ particulas minores ſtatim corrumperent, prima ratio dicitur ab intrinſeco, ſecunda ab extrinſeco. Scotus ergo hic minimum ab intrinſeco refellit.

Ratio. Quantitas eodem modo eſt diuiſibilis ſub forma, ac in materia naturali quomodo ſi per ſe ſolo eſſet. Sed per ſe ſola diuiſibilis eſt in infinitum in partes etiam per ſe, ac ſeorſum exiſtentes. Ergo quantitas in materia, & ſub forma naturali eſt diuiſibilis in infinitum tum in partes etiam per ſe, & ſeorſum exiſtentes. Minorē probat Scotus quoniā ſicut eſt eſſentiale quantitati poſſe diuidi in partes, ita eſt eſſentiale eidem ſingulas partes, in quas diuiditur poſſe eſſe hoc aliquid, hoc rurſus probat, vt videtur quadrupliciter. Primo quoniam quæuis particula diuiſa eiuſdem eſt rationis, & quoad materiam, & quoad formam cum toto: igitur poſſunt per ſe habere exiſtentiam, vt etiam totum; erit ergo ratio. Quæcunque, & cuiuſcunque partes ſunt eiuſdem rationis, quoad materiam, & quoad formam cum toto poſſunt eandem habere exiſtentiam per ſe quam totum; ſed partes (ſupplere oportet quantitatis, at Scotus ſubiungit homogenearum ſubſtantiarum) eiuſdem ſunt rationis, quoad materiam, & quoad formā cum toto, ergo. &c.

Secunda Ratio. Quodcunque habet in ſe vnde poſſit eſſe indiuiduum alicuius, hoc etiam habet vnde poſſit de ſe ſimpliciter eſſe; Sed partes (ſupplet Scotus ſubſtantiarum homogenearum) habent in ſe naturam vnde ſunt indiuidua illius ſpeciei, cuius totum eſt indiuiduum. Ergo partes poſſunt de ſe ſimpliciter eſſe.

Tertia Ratio. Quibuſcunque non repugnat contradictorie propria eſſe duratione, aliquo illis non repugnat eſſe, abſque illo toto, ſed partibus non repugnat contradictoriè eſſe priores duratione toto. Ergo partibus non repugnat eſſe ſimpliciter abſque toto: probat maiorem ex quadam contrapo-

ſitione

ſitione nam totum, cui repugnat contradictoriè prius duratione eſſe partibus. hoc non poteſt eſſe ſimpliciter abſque partibus.

Quarta probatio minoris, ponatur aqua ex aduerſarijs minima huius ſi ponatur habere partes potentia, ac ſecundum deſignationem partes, vel aliquid ſunt, vel nihil ſi aliquid, vel ſunt aqua, vel non aqua, ſi non aqua conſtabit aqua, ex non aquis; ſi ſint aqua diuidatur; accepta aquæ portio in illas partes, vel ſupererunt eæ partes, & habet Scotus quod contendit, vel non remanent, atque ita aqua illa ex ſola diuiſione circumſcripto omni corruptiuo, corrumpitur quod etiam non poteſt. præterquam quod non repugnat paruitas illa formæ aquę iam enim ante diuiſionem ſub ea conſtabat.

Examen. Gaetanus qui rationes has Scoti licet non omnes conſiderat, & ſoluit, hanc ſoluit quoque dicendo corruptam iri aquam ex vlteriori diuiſione; immò & annihilari: licet enim diuiſio vt diuiſio non corrumpat, vt talis tamen diuiſio ſcilicet, vt diuiſio minimi corrumpit. hæc Gaetanus; ſed verè id negandum mihi videtur ſcilicet ad diuiſionem poſſe deueniri naturalem, ac phyſicam minimi; naturalis verò diuiſio eſſe debet ſi particulas ſeorſum conſtare oportet; cum ergo dicit Scotus diuidatur minimum, hoc, ego reſpondebo. tacitè petit, id enim ipſum eſt, quod ego fieri non poſſe contendo, qui minimum phyſicè indiuiſibile autumo, at ibi ſunt partes per deſignationem: per deſignationem ego mathematicam diuiſionem, ac mente conceptam deſignatamque intelligo non realem deſcriptam, neque oculis, aut ſenſu aliquo perceptibilem; nam cum intelligitur, quoduis quantum, & quæuis diſtantia, & dimidium habere eam concipimus, & ita in infinitum, ſed vt oculis in minimo naturali deſignemus partes (nedum manu ſecemus) hoc fieri nullo modo poteſt, & hoc repugnat poſitioni ipſi eſſe ſcilicet minimum.

Sed ſolutio obiectionis eſt, eſſe corpus nãle diuiſibile in infinitum diuiſione, & ipſum mathematica non autẽ phyſica, adeo vt per ſe neq; poſſint ſtare, neq; poſſint, vllo modo actu diſtingui. Ad ſecundam rationem, quodcunque habet natura, vnde ſic non eſt ſimpliciter vera niſi, & habeat conditiones requiſitas; Carent verò debita, & requiſita quantitate, ſed minor prætereà negari poteſt; nam vel intelligit naturam ipſam, cui accidit indiuiduatio, & hoc modo falſa eſſet maior: nam, & ſpecies habet naturam eiuſmodi, vel naturam hic dicit rationem indiuiduationis, & id vnde indiuiduum eſt indiuiduum, & hoc modo falſum eſt partes eas minimi mathematicè ſumptas habere, id vnde ſunt indiuiduæ: cum careant comprehenſione reali naturalique. Maiorem autem probat ſola quadam expoſitione, vel declarat. Quoniam inquit ſicut forma naturalis non tollit à toto naturali; quin ita ſit totum ſemper diuiſibile per quantitatem, ſicut quantitas eſſet, ſi ſola eſſet, ita etiam non tollit, quin quodlibet diuiſum poſſit eſſe per ſe, quantum ex ſe eſt, & ex parte ſui ſicut poſſet quælibet pars quantitatiua, in quam diuideretur quantum.

Examen. Rationis huius maior negaretur iure merito ab aduerſario, ſaltem quoad actum ſecundum actualemque diuiſionem, vt ex dictis patuit. Prætereà minor non ritè probatur cum enim probatio eius ad partes quantitatis tendere deberet, à Scoto ad ſubſtantias homogeneas, earumque partes, cum quadam rationis implicatione traducitur; præterquam quòd peterent aliquomodo probationes ſi de ſubſtantijs ſint homogeneis, & ad eas earum

partes

partes transferatur, quæ ab alijs minimæ ponuntur. Semper enim hæ rationes ſupponunt cuiuſuis aſſumptæ ſubſtantiæ partes eſſe, & hoc eſt, quod de minimo naturali poſito negatur ab alijs, & demonſtrari ab ipſo non ſupponi debet: verum tamen notandum à Scoto nullam petitionem admitti. ſupponit enim ipſe iam demonſtratum, magnitudinem naturalem eſſe in infinitum diuiſibilem: id ſolum in præſentia quærit, vtrum partes in quas ſubinde diuiditur poſſint per ſe, ac ſeorſum eſſe.

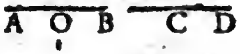
Alia ratio pro concluſione prima, ſcilicet non dari minimum in homogeneis.

Non datur in homogeneis maximum. Ergo neque minimum, vt ſit ratio. In quibuſcunque non eſt determinatio, ac finis magnitudinis ad maximum non eſt, etiam determinatio diuiſionis ad minimum. In homogeneis naturalibus non eſt determinatio, ac finis magnitudinis ad maximum. Ergo neque in illis eſt determinatio diuiſionis ad minimum. Minor oſtenditur, ex igne, qui in infinitum augeretur, vt ad ipſum ſpectat, ſi combuſtibile in infinitum illi apponeretur, & eſt præterea ad idem auctoritas Ariſtotelis, 2. de
„ anima text. 41. „ ignis (inquit) augumentum in infinitum abit, quouſque fuerit combuſtibile.

Examen. Huius rationis verè maior non eſt admittenda, nam inſtantia eſt ex numero, qui in infinitum augetur, non tamen in infinitum minuitur, non eſt ergo ea vniuerſalis, at ex particulari maiore, quicquam non concluditur omnes tamen inſtant minori, qui huic rationi reſiſtunt. Iandunus. Flaminius nobilius eorum ſententiam in concluſionibus de maximo intelligentur, & quouſque opus fuerit examinabuntur.

Alia ratio, ex Ariſtotele 3. de cælo tex. 9. & ſeq. detorta.

Si daretur minimum naturale, graue componeretur ex non grauibus, ſed hoc eſſe non poteſt. ergo. Conſequentia ex his dependet. Prima corpus naturale omne componitur ex minimis, ſi minima dentur. Secunda minimum non eſt graue, aut leue: hoc autem probatur iiſdem rationibus, quibus oſtendit Ariſtoteles id de puncto nempe. Omne graue eſt diuiſibile. Nullum minimum eſt diuiſibile. Ergo nullum minimum eſt graue. Probat maiorem, quoniam. Omne graue eſt grauius aliquo. Omne grauis aliquo eſt diuiſibile. Ergo omne graue eſt diuiſibile: rurſus conſtat maior ſimilitudine, quadam omne enim magnum eſt maius aliquo non tamen omne maius eſt magnum ſiquidem multa ſunt, quæ cum ſint parua ſimpliciter maiora quibuſdam alijs ſunt. Minorem verò probat, nam omne graue eſt grauitate grauius, vt ſit ſenſus, & explicatio. eſto graue A B. grauius C D. excedit autem AB. ipſum C D. grauitate quadam nam grauius eſſe, aliquo, eſt grauitate illud excedere in A B. ergo grauiore deſignetur A O. grauitatis æqualis ipſi C D. erit O B. grauitas, qua A B. excedit. C D. quamobrem A B. grauius diuiditur in grauitatem æqualem grauitati minori, & in grauitatem, qua ea exceditur, ideſt in exceſſum.

Examen. Ratio non concludit diuiſibilitatem phyſicam eſt enim omne graue diuiſibile deſignatione quadam, ac conceptione mathematica, & ita concludit progreſſus rationis ſi rectè expendatur. Prӕterquam quod neque ſatis probatur maior. Omne graue eſt diuiſibile, neque enim ea propoſitio: omne graue eſt grauius aliquo. Vſquequaque videtur probari, ſiquidem exemplum, ac ſimilitudo magni æquiuocatione quadam laborare videtur. Etenim

vel magnum ſumitur exceſſum quendam magnitudinis, adeoque vt opponitur paruo, vel opponitur, vt dicit ſimpliciter extenſionem, adeoque vt opponitur indiuiſibili, ac non extenſo, ſi primo modo ſumitur magnum verum quidem eſt omne magnum eſſe maius non contra, ſed tamen non admodum accommodatur propoſitioni ad cuius probationem inducitur: nam ibi ſumitur graue non vt dicit exceſſum; ſed vt ſignificat ſimpliciter grauitatem: quod ſi acciperetur magnum, vt opponitur in diuiſibili, tum falſum diceret Ariſtoteles cum negat omne maius eſſe magnum etenim, quæ quoque ſunt ſimpliciter parua, ſunt tamen hoc modo magna, & quod hic ego de magnitudine, & magno diſtinguo, & dico, prior de multitudine, & multo diſtinxit Ariſtoteles, ac docuit 10 metaphiſ. tex. 20. non probari autem diuiſibilitatem phyſicam inde patet, quod ſi ponatur minimum terræ grauius, minimo aquæ, atque adeo mente poſſit de maiori grauitate illius detrahi, queat minor huius grauitas, non tamen inde ſequitur poſſe in minimo terræ partem neceſſario diuidi, ac realiter, quæ ſit æque grauis minimo aquæ, neque ratio id cogit. Iandunus aliter ſoluit 1. phyſ. q. 16. omne graue eſt aliquo grauius. Propoſitio vera. (De graui ſeorſum exiſtente, non in continuo) ſolum, & alteri graui coniuncto.

Minimum non eſt graue. Secunda Ratio, tex. 10.

Omne graue denſum. Nullum indiuiſibile denſum. Ergo nullum indiuiſibile, adeoque minimum graue.

Tex. 79. Omne graue molle, aut durum. Minimum nullum graue, aut durum. Ergo minimum nullum graue.

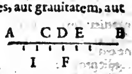
Examen. De grauitate, & cæteris qualitatibus minimi in concluſionibus peculiaribus latius eſt quærendum interim tamen hoc ſubſtantiale graui, & leui hic ennunicat Ariſtoteles ſcilicet denſum, & molle, ac durum non ex eius ſententia, ſed ex antiquorum placitis accipio. Denſum enim, & rarum graui, & leui tribuiſſe antiquos. primo, & ex quarto de cœlo, vbi ſententiam refert, atque confutat Ariſtoteles, & attributionem quoque duritiei, ac mullitudinis graui non eſſe de mente Ariſtotelis patet, nam aqua eſt grauis, neque tamen eſt dura, aut mollis 4. meteorum ſumm. 2. cap. 1.

Ad abſolutiorem pertractationem concluſionis huius de minimo num detur concluſio inducatur de diuiſibilitate qualitarum ſenſibilium in infinitum.

Concluſio Ariſtotelis, de ſenſu, & ſenſi, cap 6.

Qualitates ſenſibiles ad diuiſionem continui in infinitum diuiduntur.

Prima Ratio. Non diuidantur in infinitum qualitates ſenſibiles ad diuiſionem continui ſenſibile reſultabit, ex non ſenſibilibus. Sed non reſultat ſenſibile ex non ſenſibilibus; non enim ſenſibile, ex mathematicis. Ergo diuiduntur in infinitum qualitates ſenſibiles. Probat conſequentiam Ariſtoteles, niſi enim diuidatur in infinitum qualitates ad diuiſionē continui erit cum ad partes continui deueniemus, nullum colorem habentes, aut grauitatem, aut aliam paſſionem eiuſmodi ſenſibilem, ſed ex illis partibus reſultat cōtinuum. Ergo, &c. res clarius expoſitione aperietur. Sit continum AB. ſenſiblie, quod ſecundum qualitates diuidatur, vſque in particulas AC. CD. DE. ſed in vlteriori diuiſione non reſtent qualitates. diuidatur. Ergo AC in AI. IC. neutra AI. IC. erit ſenſibilis, at ex illis reſultat pars ſenſibilis AC. & demum totum continuum AB.

AB. Ergo ſenſibile ex non ſenſibilibus.

Examen. Multi reſpondent argumentum procedere de partibus, vt ſunt ſimul, & in continuo quæque enim pars ſenſibilis, ita eſt in infinitum diuiſibilis, at ſi pars ſeorſum ab alijs conſideretur, & ponatur, non ſunt, ita ſenſibiles qualitates in infinitum diuiſibiles. Sed de partibus, vt in continuo ſunt expendamus rationis huius neceſſitatem, nam cum de minimo homogeneo tres ſint concluſiones. 1. Minimum homogeneum non datur, neque per ſe exiſtens, neque vt exiſtens in continuo. 2. Minimum homogeneum non datur in exiſtens in continuo, ſed per ſe exiſtens datur. 3. Minimum homogeneum datur per ſe exiſtens, & exiſtens in continuo. Prior concluſio eſt Scoti. 2 communior peripateticorum. 3. mihi videtur veriſimilior, ad hanc ergo ſeruandam, & tuendam videamus non poſſit Ariſtotelis rationibus ſatisfieri; dico ergo hic ſupponi in antecedente conſequentiæ, ac connexi ab Ariſtotele continuum in infinitum diuidi. verum iam ego diſtinxi continuum, qua continuum, adeoque mathematicè conſideratum eſſe in infinitum diuiſibile, qua naturale autem non eſſe. cum verò inſint qualitates ſenſibiles continuo vti naturali, & idcirco diuidantur ad diuiſionem continui naturalis, ceſſat ſtatim argumentum; ſed ad penitiorem conſiderationem illud eſt conſiderandum cum in corpore naturali ſit quantitas, quæ eſt continuum mathematicum, vt hæc ſit diuiſibilis in infinitum ceſſante ad aliquem terminum diuiſione continui, ac corporis naturalis? Sumamus ſcil. minimum naturale, quod naturaliter amplius ſecari non poteſt, hoc tamen cum ſit adhuc quantum; vel habebit dimidium, verbi gratia, minimum ignis, vel habebit dimidium, vel nullam habebit partem. Si dimidium, vel hoc eſt ignis, vel non ignis, non hoc autem: nam ſi non ignis, vel eſt aliqua alia ſubſtantia, ſed ſiue elementaris, ſiue miſta; elementum ignis erit miſtum, non ſimplex elementum. Ergo vel eſt accidens, & ſubſtantia ex accidentibus, vel nullam habet partem; & ita erit inextenſum corpus, & quantum contra naturã quanti. Si autẽ habet partẽ, & pars illa ignis ſequetur continuum non minus, vt quantum quam vt naturale in infinitum diuidi. Hanc ergo ob rationem concludit frequentior ſchola continuum etiam naturale, vt naturale in infinitum diuidi, quatenus partes tamen in continuo, & toto coniunctæ reſtant.

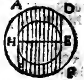
Summa. An diſtinguere oportet rurſus hoc ipſum, quod eſt diſtingui, ac diuidi corpus naturale in infinitum, quatenus naturale, vel intelligi, id poteſt de re in quam ſit diuiſio, vel de modo diuiſionis; cum dicimus ergo diuidi corpus naturale mathematicè non naturaliter, tum modum diuiſionis exprimimus non rem in quam ſit diuiſio, ſcilicet minimus ignis diuiditur non naturali phyſicaque diuiſione, vt vel re ipſa partes diducantur, vel ſenſili deſignatione diſtinguantur, ſed mente ſolum. Cogitationeque hac tamen mentali diuiſione in partes non mathematicas, ſed naturales corpus naturale diſtinguitur. Atque ita cum negaui minimum diſtingui poſſe, & habere partes hoc modo negaui, ſcilicet naturalem diuiſionem, nedum indiſiunctas; ſed etiam in coniunctas partes ſenſibiliter tamen deſignatas repudiaui: at diuiſionem, & diſtinctionem mentalem, adeoque mathematicam concederem, & hanc ita explicatam ſententiam reputo probabiliſſimam. Argumentum modo Ariſtotelis concludit qualitates ſenſibiles in infinitum diuidi ſecundum rem, non ſecundum modum phyſicum, & ſenſibilem.

idem-

Alio modo. Conſtituatur eadem figura in qua eſt triangulus A H B. atque à puncto quolibet lineæ A H. ducatur linea M N. paralella baſi A B. erit M N. minor baſi A B. ex quarta 6. elem. vt enim AH. ad MH. ita AB. ad MN. quare dabitur aliquid rurſus minus minimo.

Examen. Ad conſiderandas has deductiones illud eſt prius determinandum, quid naturale minimum minimo adiunctum efficiat, num ſcilicet duo diſtincta minima ſe ſe in puncto contingentia, quaſi duos circulos ſe ſe tangentes iunxerimus, an in vnum, & confuſum paulò ſenſatius minimum coaleſcant, certum ergo, & experientia, ſi rem obſeruauerimus, & ratione ſi animum aduerterimus eſt in vnum confundi, nam ſi punctum contactus à reliquo diſtingueretur, iam non indiuiſibilia ſenſui ſed diuiſibilia eſſent; hoc ita præſumpto modo, atque ſi diſtincta eſſent minima negotium conſideremus. ad centrum; ergo G. ducamus lineam rectam. H G I. paralellam chordæ arcus. A B. ducamusque lineas H A. I B. quæ in circulo minori circa, idem centrum comprehendant arcum D E. modo ſi ipſi A B. æqualem B C. poſuerimus. ducamus duas H B. I C. duæ ergo H A. I C. in maiori circulo. A C. continebunt: in minori verò. D F. faciamus HI. eſſe minimum erunt. A B. DE. minima, & A C. duo minima, & D F. maius minimo non tamen duo, vſque minima eſſet. Ratio ergo Scoti non concluderet bimembris, etiam ſi diſtincta ſumi poſſent minima A B. B C. ſcilicet in circulo minori duas lineas totas per idem minimum. Communicarent quidem in eodem minimo partim ambæ, partim verò per diuerſa agerentur, nempè in O E. communicarent, at altera per D O. altera per E F. diuerſa tranſirent. Concluderet ergo potius Scotus eſſe diuiſibile minimum. D E. quod fortè aliqui concederent, hoc repræſentato modo. nam diſtinctio ea à pluribus vſurpatur, vt minimum naturalè non ſit diuiſibile; ita vt actu partes ſeorſum valeant conſiſtere: per deſignationem tamen partium diuiſibile dicunt, aliqui aliter idem exprimentes dicunt eſſe diuiſibile potentia, non actu. Verum non hanc diſtinctionem facilè recipio dico igitur, ex iacto fundamento aliter: fundamentum autem illud ſtatutum fuit duo minima naturalia coniuncta, nō duo aliqua ſe contingentia repræſentare, ſed vnum confuſum efficere: hinc eſt ſi calamo, exempli gratia, attramento intencto, vel aliquo eiuſmodi minimum idem rurſus tangamus; aliud ibi minimum relinqui, vnde minimum prius ſenſatius, magiſque conſpicuum redditur. Si ergo à centro circuli ad minimum circuli maioris prius linea ducatur, deinde minimo eidem aliud minimum apponatur, atque à centro ad illud linea ducatur non poteſt id phyſicè fieri, nempè lineæ eiuſmodi materia aliqua ſignatæ duci non poſſunt, quin & in centro aliud minimum prior minimo adiungatur, neque enim duci poteſt linea à centro, niſi centrum rurſum, vel calamo, vel aliquo eiuſmodi tingatur; hoc autem modo in minori circulo totidem, quot in maiore deſcribuntur, nec quicquam ſequitur abſurdi, quod ex figura patebit, ſi diametro ſemicirculi minoris ducta diſtincta in ea puncta notemus ad clariorem rei perceptionem, atq; lineas ad circumferentiam circuli maioris per minorem ducamus paralellas, tot enim puncta in minori, quot maior intercipient non tamen ſequetur

æqua-

æqualem eſſe circumferentiam maiorem minori in maiore enim reſtabunt arcus A B C. D E F. à lineis per minorem ductis intactæ, modo applic emus. primum ergo argumentum ex dictis ſatis eſt ſolutum ſcilicet linea quæque ducta in vtraq; circumferentia maioris, & minoris circuli per ſingula puncta tranſibit, neq; tamen, &c. verum, vt ad fundamentũ difficultatis altius perueniat reſponſio: dum petit Scotus, vel minimum naturale terminat præciſè lineam indiuiſibilem, vel inter duas indiuiſibiles interciperetur. Reſpondeo interciperetur inter duas lineas ſimpliciter indiuiſibiles non eas terminaret: lineæ autem phyſicè non ſunt ſimpliciter indiuiſibiles, ſed mathematicè, dum verò probat non poſſe, id eſſe ducatur enim inquit lineę intercipientes, &c. dico ſi actu, & verè ducantur, hæ lineæ eas fore phyſicas, ideoque non eſſe ſimpliciter indiuiſibiles, & ab his non interceptum iri minimum naturale, ſed totum comprehendi, ac impleri, at ſi mathematicè eædem lineæ, ac mente ducantur, hoc modo iam minimum, non eſt minimum, ſed eſt aliquid in infinitum diuiſibile, neque itaque abſurdum eſt, hoc pacto minimum, quod ponebatur diuidi in minori circulo, & dari minus minimo. Et hoc modo ſoluuntur etiam reliquæ duæ difficultates. Secunda, nam duci lineæ ad extremo minimi non poſſunt, niſi mathematicè, phyſicè verò nequacquam eſt enim per totum minimum vnica linea. & mathematicè ergo baſis eſt diuiſibilis non phyſicè. Tertia, quoque difficultas pari modo ſoluitur, nempe efficitur ibi triangulum ſi lineæ mathematicè ducantur, atque hoc modo datur baſis minor baſi, ac ducta linea phyſicè nullum eſt, ibi triangulum, ſed vna linea.

Replicatio Scoti. Sed Scotus aduerſus hanc diſtinctionem diuiſibilitatis mathematicè, & phyſicè inſurgit oportet, itaque expendere acutiſſimi viri acutas rationes, diſtinctio verò eadem ſanè diuerſis tamen vocibus exprimitur; nam pro eo, quod eſt phyſicè, & mathematicè dicebatur, quantum vt quantum eſſe diuiſibile in infinitum, non quantum, vt naturale. modo expendamus rationes.

Auctoritates. Innititur primo auctoritati Auerrois comm. 60. 3. phyſ. qui vult lineam, & magnitudinem etiam naturalem, naturaliterque ſumptam eſſe diuiſibilem in infinitum; Licet contrarium dixerit, quarto phyſic. comm. 71. idem Auerr. nititur autem concordes reddere locos Zimar. in contradicto ad tex. 60. 3. phyſ. Alia auctoritas, cui innititur eſt Ariſtotelis de ſenſ. & ſenſ. cap. 6. ibi enim id determinare videtur qualitates ſenſibiles ad diuiſionem continui diuiſibiles eſſe potentia in infinitum, quod idem de linea mathematica dicitur, & magnitudine mathematica. quod ſi qualitates ſenſibiles potentia diuidantur in infinitum cum qualitates ſenſibiles nonniſi in continuo naturalis ſint, naturale continuum in infinitum neceſſario diuidetur; hæc auctoritas ſanè multum in Ariſtotelis via cogit.

Ratio. Cuicunque conuenit ratione quantitatis eſſe diuiſibile illud eſt ſimpliciter diuiſibile. Minimo naturali per poſitionis contrariæ fautores conuenit eſſe diuiſibile. Ergo minimum naturale eſt ſimpliciter diuiſibile. Probat maiorem ex Axiomatè, quando aliqua paſſio alicui præciſè conuenit ſecundum aliquam rationem, cuicunque conuenit æqualiter ſecundum illam rationem ei ſimpliciter conuenit. At (nempè ſubintelligamus) diuiſibilitas ineſt præciſè rebus ſecundum rationem quantitatis, quamobrem cuicunque rei competit ſecundum rationem quantitatis illis ſimpliciter competit.

Examen. Proſyllogiſmus, vel maxima proſyllogiſmi non omnimodam veritatem participant: nam ly æqualiter in maximi, vel ſignificat puritatem naturæ, & definitionis, vel ſignificat intentionem effectus: primo modo falſa eſt propoſitio, ſecundo modo eſt vera, ſed tunc minor; quæ ſubiungitur falſa. rem clarius declaro. Calor procedit ex formali ratione ignis, ponatur titio ex altera parte, ſed ad minimam extenſionem incenſus eſt in ligno ignis, æqualiter ſecundum puritatem naturæ, atque in titione omnino incenſo: at ſecundum effectum calefaciendi non æqualiter ab vtroque titione participatur ignis; applicando itaque ratio diuiſibilitatis in minimo naturali, non eſt æque ſecundum effectum, atque in corpore, & magnitudine naturali, licet ſecundum puritatem rationis ſit æque, at dices quem effectum hic intelligis quantitatis? effectum determinationis, cum ſanè, vt ſcilicet in aliquibus ratio quantitatis afficiat etiam materiam naturalem, illique ſuam diuiſibilitatem tribuat reddendo ipſam quoque diuiſibilem: quandoque id non valeat, vt in minimo naturali non valet vnde neque minimum poteſt tum denominari diuiſibile, & huc ſpectat aliquo modo, id quod docuit Ariſtoteles 2. Top. cap. 1. in accidentibus non fieri ſemper conuenſionem denominationis, non enim ſemper ſequitur in A. eſt albedo ergo A. eſt album, quia ibi licet ſit forma, & ratio accidentis non tamen afficit in ſuique naturam, vt ita dicam ſit his reliquum.

Replicatio. Huic vero reſponſioni aliquo modo Scoti replicatio officit, qua ipſe vſus quidem fuit ſed aduerſus ſolutionem eiuſdem argumenti, aliam tum ideo illam quoque expendamus eſt, ergo ſumma. quoniam ſi minimum naturale indiuiſibile poneretur, vt naturale, neq; etiã vt quantum eſſet diuiſibile, atq; ita implicaretur ſolutio; probat verò conſequentiam quoniam, neque eſſet quantum, non eſſet, autem quantum. id probat, ſupponendo vel quantitatis eſſe naturam ipſammet diuiſibilitatem, vel eſſe per ſe ſecundo, modo ſecundo id ſupponit ſi, quæ per ſe conſequentia, ſunt incompoſſibilia, neque ea, ad quæ conſequuntur, ſunt compoſſibilia, & potiſſimum ſi conſequentia fuerint per ſe, primo modo. ſi ex his, ergo quoniam eſſe diuiſibilitas ponitur incompoſſibilis minimo naturali. Ergo & illi incompoſſibilis erit quantitas, non erit Ergo quantum.

Solutio, & Examen. Reſpondeo in compoſſibilitatem eſſe conſequentis vel actu primo, vel actu ſecundo, actu primo ſi ſit vera eſt maxima Scoti non autẽ ſi actu tãtummodo ſecũdo: in præſentia. ergo diuiſibiliatis quantitatis in actu primo reſtat, non in actu ſecundo ob impedimentum materiæ, aliter negari poteſt in compoſſibilem eſſe diuiſibilitatem cum materia minimi eſt enim in compoſſibilis diuiſibilitas non quantitatis eiuſdem minimi, quę ſemper reſtat, ſed diuiſibilitas eiuſdem materię quæ non poteſt à quantitatis diuiſibilitate affici ex. grat. in miſto calor ignis non deſtruit frigus terræ, ſecus animal non perſiſteret. at non tamen ab eo afficitur, atq; frigeſcit hoc genus incompoſſibilitatis admittitur incompoſitis ſimile aliquid eſt modo, diuiſibilitas quantitatis non tollitur de quantitate à materia minimi, ſed ſolum recipitur ab eadem materia: prætereà poteſt diuiſibilitas materię concedi ſed mathematico modo, non reali vt infra ad concl. Qualitates ſenſibiles ſunt in infinitum diuiſibiles.

Aliter idem Scotus. Omne quod eſt ex partibus eſt diuiſibile. Omne quantum, in quacumque ſit materia, & quantumcumque ex partibus eſt.

Ergo

Ergo, omne quantum, in quacumque, & quantacumq; ſit materia eſt diuiſibile. Minor ſumitur à Scoto non enim intelligi poteſt aliquid eſſe quantum quin ſit ex partibus. Maior verò probatur quoniam nihil eſt partibus niſi, & pars ſit minor toto.

Examen. Sed hæc ratio ex iiſdem ſoluitur omne quantum eſt ex partibus & eſt diuiſſibile qua ratione iam dicebamus ſcilicet ratione ſui non ratione materiæ, & quantitas ipſi diuiſibilis reſtat in minimo non autem minimum eſt diuiſibile.

Poſitio 3. Scoti adhuc primæ repugnantior.

Corpus naturale adeo eſt diuiſibile in infinitum vt qualibet minima parte alia adhuc minor eſſe poſſit quæ ſeorſum, & per ſe conſiſtat.

Annotatio. Multi credunt ex peripatetica familia dari minimum naturale actu, potentia tamen magnitudinem, quamque naturali eſſe in infinitum diuiſibilẽ quocirca ſecundũ illos data quæuis pars in naturali corpore poteſt diuidi, deſignatione quadam ita nempe vt partes in eodem reſtent continuæ non ſeiungantur actu, at ſi de diſiunctione actuali loquamur datur, in quaque ſpecie rerum homogenearum minima pars, qua minor ſub ea forma nequit conſiſtere, at Scotus vult poſſe diuidi in infinitum magnitudinem, adeo vt partes diuiſæ ſeorſum conſiſtere de ſe, & ab intrinſeca ratione poſſint, & hæc eſt ſecunda declaratio. dico autem ab intrinſeca ratione quoniam dari minimum, & maximum in rebus naturalibus, duabus id rationibus contingere poteſt, vel à natura ipſa rei, quæ vlteriore diuiſionem non patitur, vel ab alijs, & extrinſecis rebus quæ particulas minores ſtatim corrumperent, prima ratio dicitur ab intrinſeco, ſecunda ab extrinſeco. Scotus ergo hic minimum ab intrinſeco refellit.

Ratio. Quantitas eodem modo eſt diuiſibilis ſub forma, ac in materia naturali quomodo ſi per ſe ſolo eſſet. Sed per ſe ſola diuiſibilis eſt in infinitum in partes etiam per ſe, ac ſeorſum exiſtentes. Ergo quantitas in materia, & ſub forma naturali eſt diuiſibilis in infinitum tum in partes etiam per ſe, & ſeorſum exiſtentes. Minorẽ probat Scotus quoniã ſicut eſt eſſentiale quantitati poſſe diuidi in partes, ita eſt eſſentiale eidem ſingulas partes, in quas diuid tur poſſe eſſe hoc aliquid, hoc rurſus probat, vt videtur quadrupliciter. Primo quoniam quæuis particula diuiſa eiuſdem eſt rationis, & quoad materiam, & quoad formam cum toto: igitur poſſunt per ſe habere exiſtentiam, vt etiam totum; erit ergo ratio. Quæcunque, & cuiuſcunque partes ſunt eiuſdem rationis, quoad materiam, & quoad formam cum toto poſſunt eandem habere exiſtentiam per ſe quam totum; ſed partes (ſupplere oportet quantitatis, at Scotus ſubiungit homogenearum ſubſtantiarum) eiuſdem ſunt rationis, quoad materiam, & quoad formã cum toto, ergo. &c.

Secunda Ratio. Quodcunque habet in ſe vnde poſſit eſſe indiuiduum alicuius, hoc etiam habet vnde poſſit de ſe ſimpliciter eſſe; Sed partes (ſupplet Scotus ſubſtantiarum homogenearum) habent in ſe naturam vnde ſunt indiuidua illius ſpeciei, cuius totum eſt indiuiduum. Ergo partes poſſunt de ſe ſimpliciter eſſe.

Tertia Ratio. Quibuſcunque non repugnat contradictorie propria eſſe duratione, aliquo illis non repugnat eſſe, abſque illo toto, ſed partibus non repugnat contradictoriè eſſe priores duratione toto. Ergo partibus non repugnat eſſe ſimpliciter abſque toto: probat maiorem ex quadam contrapo-

ſitione

ſitione nam totum, cui repugnat contradictoriè prius duratione eſſe partibus. hoc non poteſt eſſe ſimpliciter abſque partibus.

Quarta probatio minoris, ponatur aqua ex aduerſarijs minima huius ſi ponatur habere partes potentia, ac ſecundum deſignationem partes, vel aliquid ſunt, vel nihil ſi aliquid, vel ſunt aqua, vel non aqua, ſi non aqua conſtabit aqua, ex non aquis; ſi ſint aqua diuidatur; accepta aquæ portio in illas partes, vel ſupererunt eæ partes, & habet Scotus quod contendit, vel non remanent, atque ita aqua illa ex ſola diuiſione circumſcripto omni corruptiuo, corrumpitur quod etiam non poteſt. præterquam quod non repugnat paruitas illa formæ aquæ iam enim ante diuiſionem ſub ea conſtabat.

Examen. Gaetanus qui rationes has Scoti licet non omnes conſiderat, & ſoluit, hanc ſoluit quoque dicendo corruptam iri aquam ex vlteriori diuiſione; immò & annihilari; licet enim diuiſio vt diuiſio non corrumpat, vt talis tamen diuiſio ſcilicet, vt diuiſio minimi corrumpit. hæc Gaetanus; ſed verè id negandum mihi videtur ſcilicet ad diuiſionem poſſe deueniri naturalem, ac phyſicam minimi; naturalis verò diuiſio eſſe debet ſi particulas ſeorſum conſtare oportet; cum ergo dicit Scotus diuidatur minimum, hoc, ego reſpondebo. tacitè petit, id enim ipſum eſt, quod ego fieri non poſſe contendo, qui minimum phyſicè indiuiſibile autumo, at ibi ſunt partes per deſignationem: per deſignationem ego mathematicam diuiſionem, ac mente conceptam deſignatamque intelligo non realem deſcriptam, neque oculis, aut ſenſu aliquo perceptibilem; nam cum intelligitur, quoduis quantum, & quæuis diſtantia, & dimidium habere eam concipimus, & ita in infinitum, ſed vt oculis in minimo naturali deſignemus partes (nedum manu ſecemus) hoc fieri nullo modo poteſt, & hoc repugnat poſitioni ipſi eſſe ſcilicet minimum.

Sed ſolutio obiectioniseſt, eſſe corpus nãle diuiſibile in infinitum diuiſione, & ipſum mathematica non autẽ phyſica, adeo vt per ſe neq; poſſint ſtare, neq; poſſint, vllo modo actu diſtingui. Ad ſecundam rationem, quodcunque habet natura, vnde ſic non eſt ſimpliciter vera niſi, & habeat conditiones requiſitas; Carent verò debita, & requiſita quantitate, ſed minor prætereà negari poteſt; nam vel intelligit naturam ipſam, cui accidit indiuiduatio, & hoc modo falſa eſſet maior: nam, & ſpecies habet naturam eiuſmodi, vel naturam hic dicit rationem indiuiduationis, & id vnde indiuiduum eſt indiuiduum, & hoc modo falſum eſt partes eas minimi mathematicè ſumptas habere, id vnde ſunt indiuiduæ: cum careant comprehenſione reali naturalique. Maiorem autem probat ſola quadam expoſitione, vel declarat. Quoniam inquit ſicut forma naturalis non tollit à toto naturali; quin ita ſit totum ſemper diuiſibile per quantitatem, ſicut quantitas eſſet, ſi ſola eſſet, ita etiam non tollit, quin quodlibet diuiſum poſſit eſſe per ſe, quantum ex ſe eſt, & ex parte ſui ſicut poſſet quælibet pars quantitatiua, in quam diuideretur quantum.

Examen. Rationis huius maior negaretur iure merito ab aduerſario, ſaltem quoad actum ſecundum actualemque diuiſionem, vt ex dictis patuit. Præterea minor non ritè probatur cum enim probatio eius ad partes quantitatis tendere deberet, à Scoto ad ſubſtantias homogeneas, earumque partes, cum quadam rationis implicatione traducitur; præterquam quòd peterent aliquomodo probationes ſi de ſubſtantijs ſint homogeneis, & ad eas earum

partes

partes transferatur, quæ ab alijs minimæ ponuntur. Semper enim hæ rationes ſupponunt cuiuſuis aſſumptæ ſubſtantiæ partes eſſe, & hoc eſt, quod de minimo naturali poſito negatur ab alijs, & demonſtrari ab ipſo non ſupponi debet: verum tamen notandum à Scoto nullam petitionem admitti. ſupponit enim ipſe iam demonſtratum, magnitudinem naturalem eſſe in infinitum diuiſibilem: id ſolum in præſentia quærit, vtrum partes in quas ſubinde diuiditur poſſint per ſe, ac ſeorſum eſſe.

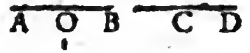
Alia ratio pro concluſione prima, ſcilicet non dari minimum in homogeneis.

Non datur in homogeneis maximum. Ergo neque minimum, vt ſit ratio. In quibuſcunque non eſt determinatio, ac finis magnitudinis ad maximum non eſt, etiam determinatio diuiſionis ad minimum. In homogeneis naturalibus non eſt determinatio, ac finis magnitudinis ad maximum. Ergo neque in illis eſt determinatio diuiſionis ad minimum. Minor oſtenditur, ex igne, qui in infinitum augeretur, vt ad ipſum ſpectat, ſi combuſtibile in infinitum illi apponeretur, & eſt præterea ad idem auctoritas Ariſtotelis, 2. de
» anima text. 41. » ignis (inquit) augumentum in infinitum abit, quouſque fuerit combuſtibile.

Examen. Huius rationis verè maior non eſt admittenda, nam inſtantia eſt ex numero, qui in infinitum augetur, non tamen in infinitum minuitur, non eſt ergo ea vniuerſalis, at ex particulari maiore, quicquam non concluditur omnes tamen inſtant minori, qui huic rationi reſiſtunt. Iandunus. Flaminius nobilius eorum ſententiam in concluſionibus de maximo intelligentur, & quouſque opus fuerit examinabuntur.

Alia ratio, ex Ariſtotele 3. de cælo tex. 9. & ſeq. detorta.

Si daretur minimum naturale, graue componeretur ex non grauibus, ſed hoc eſſe non poteſt. ergo. Conſequentia ex his dependet. Prima corpus naturale omne componitur ex minimis, ſi minima dentur. Secunda minimum non eſt graue, aut leue; hoc autem probatur ijſdem rationibus, quibus oſtendit Ariſtoteles id de puncto nempe. Omne graue eſt diuiſibile. Nullum minimum eſt diuiſibile. Ergo nullum minimum eſt graue. Probat maiorem, quoniam. Omne graue eſt grauius aliquo. Omne grauis aliquo eſt diuiſibile. Ergo omne graue eſt diuiſibile: rurſus conſtat maior ſimilitudine, quadam omne enim magnum eſt maius aliquo non tamen omne maius eſt magnum ſiquidem multa ſunt, quæ cum ſint parua ſimpliciter maiora quibuſdam alijs ſunt. Minorem verò probat, nam omne graue eſt grauitate grauius, vt ſit ſenſus, & explicatio. eſto graue A B. grauius C D. excedit autem AB. ipſum C D. grauitate quadam nam grauius eſſe, aliquo, eſt grauitate illud excedere in A B. ergo grauiore deſignetur A O. grauitatis æqualis ipſi C D. erit O B. grauitas, qua A B. excedit. C D. quamobrem A B. grauius diuiditur in grauitatem æqualem grauitati minori, & in grauitatem, qua ea exceditur, ideſt in exceſſum.

Examen. Ratio non concludit diuiſibilitatem phyſicam eſt enim omne graue diuiſibile deſignatione quadam, ac conceptione mathematica, & ita concludit progreſſus rationis ſi rectè expendatur. Præterquam quod neque ſatis probatur maior. Omne graue eſt diuiſibile, neque enim ea propoſitio: omne graue eſt grauius aliquo. Vſquequaque videtur probari, ſiquidem exemplum, ac ſimilitudo magni æquiuocatione quadam laborare videtur. Etenim

vel

AB. Ergo ſenſibile ex non ſenſibilibus.

Examen. Multi reſpondent argumentum procedere de partibus, vt ſunt ſimul, & in continuo quæque enim pars ſenſibilis, ita eſt in infinitum diuiſibilis, at ſi pars ſeorſum ab alijs conſideretur, & ponatur, non ſunt, ita ſenſibiles qualitates in infinitum diuiſibiles. Sed de partibus, vt in continuo ſunt expendamus rationis huius neceſſitatem, nam cum de minimo homogeneo tres ſint concluſiones. 1. Minimum homogeneum non datur, neque per ſe exiſtens, neque vt exiſtens in continuo. 2. Minimum homogeneum non datur in exiſtens in continuo, ſed per ſe exiſtens datur. 3. Minimum homogeneum datur per ſe exiſtens, & exiſtens in continuo. Prior concluſio eſt Scoti. 2 communior peripateticorum. 3. mihi videtur veriſimilior, ad hanc ergo ſeruandam, & tuendam videamus non poſſit Ariſtotelis rationibus ſatisfieri, dico ergo hic ſupponi in antecedente conſequentiæ, ac connexi ab Ariſtotele continuum in infinitum diuidi. verum iam ego diſtinxi continuum, qua continuum, adeoque mathematicè conſideratum eſſe in infinitum diuiſibile, qua naturale autem non eſſe. cum verò inſint qualitates ſenſibiles continuo vti naturali, & ideirco diuidantur ad diuiſionem continui naturalis, ceſſat ſtatim argumentum; ſed ad penitiorem conſiderationem illud eſt conſiderandum cum in corpore naturali ſit quantitas, quæ eſt continuum mathematicum, vt hæc ſit diuiſibilis in infinitum ceſſante ad aliquem terminum diuiſione continui, ac corporis naturalis? Sumamus ſcil. minimum naturale, quod naturaliter amplius ſecari non poteſt, hoc tamen cum ſit adhuc quantum; vel habebit dimidium, verbi gratia, minimum ignis, vel habebit dimidium, vel nullam habebit partem. Si dimidium, vel hoc eſt ignis, vel non ignis, non hoc autem: nam ſi non ignis, vel eſt aliqua alia ſubſtantia, ſed ſiue elementaris, ſiue miſta; elementum ignis erit miſtum, non ſimplex elementum. Ergo vel eſt accidens, & ſubſtantia ex accidentibus; vel nullam habet partem; & ita erit inextenſum corpus, & quantum contra naturā quanti. Si autē habet partē, & pars illa ignis ſequetur continuum non minus, vt quantum quam vt naturale in infinitum diuidi. Hanc ergo ob rationem concludit frequentior ſchola continuum etiam naturale, vt naturale in infinitum diuidi, quatenus partes tamen in continuo, & toto coniunctæ reſtant.

Summa. An diſtinguere oportet rurſus hoc ipſum, quod eſt diſtingui, ac diuidi corpus naturale in infinitum, quathenus naturale, vel intelligi, id poteſt de re in quam ſit diuiſio, vel de modo diuiſionis; cum dicimus ergo diuidi corpus naturale mathematicè non naturaliter, tum modum diuiſionis exprimimus non rem in quam ſit diuiſio, ſcilicet minimus ignis diuiditur non naturali phyſicaque diuiſione, vt vel re ipſa partes diducantur, vel ſenſili deſignatione diſtinguantur, ſed mente ſolum. Cogitationeque hac tamen mentali diuiſione in partes non mathematicas, ſed naturales corpus naturale diſtinguitur. Atque ita cum negaui minimum diſtingui poſſe, & habere partes hoc modo negaui, ſcilicet naturalem diuiſionem, nedum indiſtinctas; ſed etiam in coniunctas partes ſenſibiliter tamen deſignatas repudiaui: at diuiſionem, & diſtinctionem mentalem, adeoque mathematicam concederem, & hanc ita explicatam ſententiam reputo probabiliſſimam. **Argumentum modo Ariſtotelis concludit qualitates ſenſibiles in infinitum diuidi ſecundum rem, non ſecundum modum phyſicum, & ſenſibilem idem-**

Digitized by Google

idemque concludit ſecunda ratio, ſcilicet.

Secunda Ratio. Niſi qualitates in infinitum diuiderentur: partes aliquæ continui eſſent omnino, & quæcunque potentia imperceptibiles; ſed hoc eſſe nequit. ergo. Probat conſequentiam, nam partes omni ſenſibili qualitate deſtitutæ, iam ſenſum non ſubeunt quare, neque intelligibiles erunt, nam quicquid externorum in intellectum cadit prius in ſenſum venerat.

Examen. Hæc inquam ratio eodem modo ſoluitur, nempè partes omnes continui ſunt naturales, adeoque ſenſibiles licet non in ſe, tamen in toto ſcilicet; caro minor minima igni, minor min m non eſt ſenſibilis in ſe, eſt tamen in parte conſpicua ignis ſenſibilis: ex actæ tamen hæc ratio non habet robur aſſumptū enim falsū ſi ſimpliciter ſumatur, materia eſt extra nos, & non ſentitur, ſi cum diſtinctione, vel per ſe, vel per aliud: verum aſſumptum, ſed argumentum euaneſcit.

Annot. Concludit ex his Ariſt. partes adeo exiguas rerum naturalium eſſe ſenſibiles potentia non actu; intelligit ſcilicet in ſe non eſſe ſenſibiles, vt alijs tamen coniunctas ſenſum inferre: non ſunt autem in ſe ſenſibiles, nedū quoniam ſi per ſe eſſent non inferrent ſenſum, ſed quoniam neque per ſe vllo modo eſſe poſſunt.

ARTICVLVS SECVNDVS. De Maximo.

Concluſio Ariſtotelis in 1. phyſic. tex. 36.

Datur in rebus naturalibus homogeneis maximum.

Ratio Ariſtotelis, ibidem. Supponit primo, vt notius, & conſtantius: animalis, & plantæ magnitudinem eſſe ad paruitatem amplitudinemque determinatam; ex hinc arguit. Si corpora homogenea in amplitudinem nullo fine ſiſterentur animalia quoque, & planta in infinitum poſſent augeri; Sed non poſſunt in infinitum augeri: ideſt habent terminum ad amplitudinem. ergo. Conſequentiam probat Ariſtoteles, nam ſi partes in infinitum magnę, vel maiores, totum quoque maius in infinitum erit.

Examen. Si partes in infinitum creſcunt. Ergo totum quoque. propoſitio hæc duplicem ſenſum habere poteſt, vel enim ſumitur pars materialiter, ac pro ſubſtrato, vel formaliter nempè, vel conſideratur intelligiturque carnem ſimpliciter poſſe creſcere in infinitum, vel intelligitur carnem, quæ actu eſt pars huius, vel illius animalis in infinitum extolli, ſecundo modo conſequentia vera eſt; nam ſi caro mea in infinitum magna eſſet, & ego quoque in infinitum eſſem magnus, at quod caro ſimpliciter creſcere poſſit in infinitum; niſi caro mea ponatur tantum aucta non ego ero magnitudinis infinitę, quod etiam ita ſenſu conſtat os cruris creſcit ad eam magnitudinem actu, eamque molem quam in Elephante videmus non tamen hinc ſequitur crus meum ad eam magnitudinem deuenire licet os ſimpliciter tantum eſſe poſſit; at fortè quis ad confirmandam pro Ariſtotele. Conſequentiam aduerſus inſtantiam dicet, argumentabiturque dicet, quidem non eſſe conſequentiam accipiendam; ita vt actione carnis in infinitum quodque animal carneum poſſit in infinitum augeri; ſed quod ſaltem aliquod animal in infinitum augebitur, conſequentia verò, ita reſtrictam probabunt, nam cum omnis potentia naturalis debeat, aliquod in indiuiduo ſaltem ad actum reduci: potentia hæc ad augumentum eſt potentia naturalis: Ergo debet in aliquo ſaltem indiuiduo ad actum reduci, quare ſequitur aliquod animal in infinitum augeri contra ſumptam ſuppoſitionem; ſed hæc replicatio innititur propoſitioni nimium vniuer-

vniuerſali, & cuius reſtrictior debet eſſe intellectus, quàm vigor ipſe verborum ferat, in propoſito verò eſt inſtantia: nam ignis poteſt augeri in infinitum, vt Ariſtoteles 4.2.de anima, & infra videbimus, & tamen mundus, cuius pars eſt ignis non eſt in infinitum auccilis, adeoque cum vnicus ſit mundus potentia hæc in actum nullo modo ducitur; ſed latius hoc in concluſionibus de potentia. Conſiderari id inſuper poteſt, vt ſuppoſitio Ariſtotelis ſit per ſe nota, etenim ſenſu quidem conſtat animal nullum vltra quendam magnitudinis terminum produci, & augeri; nempè Balena fortè eſt maximum animal, & vlta eum magnitudinem nullum animal extenditur, & explicatur. In paruitatem etiam extremum locum, ex Ariſtotele Acari animal obtinet, has itaque animalium fines, eorumque magnitudines limites conſpicimus: Sed vtrum potentia ſit in toto animalium genere, vel ad ampliorem magnitudinem, vel ad minorem, hoc ſenſus non dijudicas, neque enim poteſt eiuſmodi potentia ſub ſenſum cadere, ſubque iudicium ſenſus: at fortè ex ratione pendet, & hæc videtur meus Ariſtotelis 7.polit. cap 4.in illis verbis „ neque parua nimium, neque magnitudine exceſſiua ſuam potentiam retinebunt „ quoniam ſcilicet quæque, & cuiuſcunque rei inſtrumenta ſunt certæ magnitudinis, at partes animalium viuentium ſunt inſtrumenta. Sunt certę magnitudinis, maior fortè patet quoniam vt docet Vitruuius ſi terebra excedat ſemipedalem diametrum non amplius munere terebrandi fungitur, ita quoque de inſtrumentis his animatis dicendum videtur. Si manus enim fortè fuerit tantæ prolixitatis, quantę Titij manus eſſe debuiſſet non videtur fungi potuiſſe munere potiſſimum concludendi; vt enim noſtra communis manuum magnitudo, ac digitorum prolixitas efficit ne pugnus compreſſus exiguam admodum rem continere poſſit, verbi gratia, pulicem ita ex proportione magnitudo manus Titij non comprehenderet ouem. An fortè non eſt vniuerſalis propoſitio maior, quæque & cuiuſcunque rei inſtrumenta ſunt certæ magnitudinis, neque probatio ex terebra rem vniuerſaliter concludit, nam ſi de terebra, id eſt non tamen de malleo eſt: malleus enim quantumuis magnus modo vires vtentis adeſſent ſemper officio mallei, quoad percutiendum fungeretur, & ad argumentum manus de pulice, dico etiam ſi prolixa illa Titij manus non caperet, neque comprehenderet ouem, & noſtra ria hæc animalia caperet tamen res, ſi quæ eſſent eius magnitudini proportionales, quod ſi non eſſent cum ratio cur animal adeo magnum ſuis deſtitueretur functionibus eſſet non ab intrinſeco, ſed ab extrinſeco ſcilicet ex defectu obiecti.

Secunda Ratio. D.Thom. 1.par. quaſt. 7.art. 3.

Omnem formam determinatam accidentia, determinata conſequuntur, adeoque quantitas determinata, ſed omnia corpora naturalia formam determinatam obtinent. Ergo omnia corpora naturalia quantitatem determinatam obtinent, non ergo in maius infinitam.

Examen. Hæc ratio ſuperius ſoluta fuit in concluſio prima de minimo.

Poſitio ſecunda. Contraria prima. Non datur maximum in homogeneis.

Auctoritas. Eſt auctoritas Ariſtotelis de igne ſi de anima, tex.41. „ ignis (inquit) augumentum in infinitum abit „ quouſque fuerit combuſtibile.

Ratio. Eſt præterea argumentum ex igne, ignis enim in infinitum augetur, ignis eſt corpus homogeneum. Ergo aliquid corpus homogeneum in infinitum creſcit.

Examen.

Examen. Huic rationi varij, variè reſponderunt, aliqui ergo negauerunt ignem in infinitum creſcere etiam ſi in infinitum adfuerit combuſtibile, ac pabulum: alij dixerunt ignem ſumi poſſe bifariam, vel pro indiuiduo igne per ſe vno, vel pro quadam plurium eiuſmodi ignium, quaſi aggregatione: primo modo ignis vnus eſt particula quædam ignis quaſi primogenea, ac multæ cum eiuſmodi particulæ componuntur, & congregantur, tum efficitur ignis congregatione vnus: primo ergo modo ignis, & ipſe eſt ad maximum determinatus: ſecundo modo nequacquam eſt ab intrinſeco terminatus ignis, ſed ab extrinſeco ob finitam mundi comprehenſionem. Hæc eſt reſponſio Gaetani, quam ſuſcipiens multa ex parte Flaminius nobilius dicit ignis idem eſſe minimum, & maximum. Sicut, & cæterorum homogeneorum interpretatus ſcilicet ignem illum verè indiuiduum Gaetani eſſe minimam ignis partem. Fatetur ergo hæc ſecunda reſponſio ſi in infinitum apponatur pabulum igni, illam in infinitum auctum iri; at eſt hæc auctio per aggregationem, quæ non tollit quominus ignis per ſe verè ſumptus non ſit ad maximum terminatus; qui verò negant ignem etiam per aggregationem in infinitum creſcere non diſtinguendo ignem per aggregationem ab igne per ſe vno dicunt ignem, ideo in infinitum creſcere (& hoc ea ratione ab Ariſtotele dici) quatenus in valde magnam quantitatem augetur, & ad quantam nullum anima adoleſcit, & ita exponunt Ariſtotelem tex. 41. 2. de anima dum ignem in infinitum creſcere dicit, & hæc reſponſio eſt Gregor. Arimin. 1. ſent. diſt. 17. q. 2. art. 3. at obijcitur huic ſententiæ. detur ergo ea ignis quantitas ſupra quam non poteſt augeri, & huic iam maximo igni pabulum adijciatur, combuſtibilene, vtrum comburet ignis obiectum pabulum necne, an non comburet. Reſpondent quidam non combuſtum iri ab igne combuſtibile, ratio autem quoniam tum ignis appetet ſui interitum: alij dicunt, eſtque Buccaferreus, comburet quidem ignis obiectum pabulum, ſed quantum ex ea combuſtione creſcet tantum ex alia parte, ac oppoſita à contrario elemento deſtruetur; natura enim vult conſeruationem harmoniæ inter elementa, reſque naturales. Has ego reſponſiones non eligerem, non primam Gaetani: nam cum ignis ſit continuus: continuum eſt vnum numero ſimpliciter, & non aggregatione: non ſecundam Gregorij, neque tertiam: nam negare ignem maximum combuſturum, etiam ſi pabulum adſit eſt id aſſerere, quod ſenſus in præſentia, iuſtaque ex ſenſu orta æſtimatio refutat: videmus enim ignem, quo maior eſt eo magis, efficacius que comburere, & ratio illa, quam prætendunt à naturali ipſa obſeruatione refellitur in naturali enim appetitu, id non videmus, vt res aliqua à naturali ſua operatione, ac propenſione deſiſtat propter imminens, & conſequens interius periculum, nam lapis ex alio & libero loco in ſubiectum ignem cadet etiam ſi maximum, & etiam ſi ibi deſtruetur, ac igneſcet, & aqua itidem in ſubiectum ignem etiam ſi magnum, ac præualentem, à quo proculdubio deſtruetur. Reſponſio Buccaferrei comentitia videtur, præterquam quod admiſſa poſitionem non tuetur; nam ſi ideo maximus ignis non datur, quod vniuerſalis natura proportionem, ac harmoniam rerum æquali interitu tuetur non ab intrinſeco. Ergo ignis magnitudo determinatur, ſed ab extrinſeco à natura ſcilicet vniuerſali. Ego igitur dicerem hoc argumentum non concludere vniuerſaliter de omnibus homogeneis, ſed particulariter ſolum, & concluſionem hanc in modum contractam haud facilè declinari, ſi quis tamen

adhuc

adhuc ſententiæ contrariæ hæreret, id probabiliter dicere poſſet: ignem bifariã conſiderari poſſe, vel ſecundum ſe ipſum, vel vt eſt pars vniuerſi, dum ſe ſecundum ſe ipſum conſideratur, forma eius ad ſuipſius tantum bonum tendit, dum conſideratur, vt pars vniuerſi, tum forma eadem in vniuerſi bonum, vt pars quædam effecta vniuerſalis naturæ conſpirat, & hinc motus ſurſum grauium rerum id vacuum excludendum, & alia multa, quæ fuſius alibi declaraui, hoc itaque modo maximus ignis non combureret, vt pars vniuerſi ab intrinſeco, quia ſcilicet ex forma ſua, vt ad vniuerſi bonum conſpirat, & hinc etiam ſi à cæli comprehenſione, ac ſuperficie continuè, non cogeretur ignis tamen ex forma ſua. Et qua dixi ratione conſiderata non augeretur, hæc probabiliter ſint dicta, & probabilitas ſententiæ amplius conſtabit, ſi ea conſpiciantur, quæ alibi de natura vniuerſali ſcripsi ad Ariſtotelis mentem, at ſi ad examen apodicticum reuocamus, non concludet, hoc argumentum de omnibus corporibus homogeneis, non concludet enim de carne, de oſſe, de neruo, deque alijs omnibus ſubſtantijs, quę nullum alium in natura locum habent, quam in quibuſdam alijs totis, atque compoſitis: at de elementis rectè quidem concludet ſi elementa in puris ipſorum naturis, ac particularibus conſiderentur. Ratio enim quæ de igne concludit, idem concludit de alijs licet ſit in igne teſtatio.

Summa. Et quoniam ratio Ariſtotelis ſuperius adducta de maximo non niſi de partibus viuentium concludit, ideo id in eius via probabiliſſimum arbitror, ſi tres has concluſiones ſtatuamus. In ætherogeneis datur maximum in homogeneis illis ſubſtantijs, quæ nõ niſi, vt partes in cõpoſitis reperiuntur.

Tertia Concluſio. Quæ ſubſtantiæ homogeneæ per ſe exiſtunt extra etiam alia compoſita, ac miſta non habent maximum ab intrinſeco, & potiſſimum elementa: hac verò eſſe Ariſtotelis mentem inde elicitur, quod ex homogeneis partes ipſe ſolum adducit, quæ non niſi, vt partes reperiuntur, 1. phyſ. tex. 36. verba eius ſunt, (neque partium quamlibet) & 2. de anima, tex. 41. dicendo natura conſtantium omnium eſſe terminum, & rationem magnitudinis; cum ab hoc numero excluſerit ignem, declarat, quæ ſint hæc natura conſtantia, inquit ergo (hæc autem animalia ſunt, ſed non ignis) ſecundum ergo Ariſtotelem ea, quæ habent ſenſum terminum magnitudinis à natura ſunt anima ſcilicet ſunt partes viuentis, quæ omnes perficiuntur ab anima. Præterea ratio Ariſtotelis adducta in tex. 36. ex eo quod animal eſt terminatum, & viuens eſſe terminata homogenea, & partes non concludit, niſi de partibus formaliter, vel ſaltem, vt reſpectum quoque includunt, ex Ariſtotelis autem doctrina caro: oſſa, &c. non ſunt vniuocè talia, niſi vt ab anima informantur, ac perficiuntur, 4. meteor. cap. vlt. quare caro non eſt vniuocè, caro niſi vt reſpectum includit partes de his; ergo & ratio Ariſtotelis accipienda, quoniam de his ſolum; quæ formalem partes habitudinem includunt vera eſt, & efficax. Eatenus ergo extendenda eſt concluſio Ariſtotelis, quatenus extenditur vis rationis eius. Præterquam quod rationes contrariæ, Tertiam concluſionem ſatis concludunt, ne dicam, neceſſario probabiliter. Hoc ergo modo, caro, neruus, os, fibræ, cortex, folium, matrix in ligno: Lignum ipſum terminum magnitudinis ad maximum habent, ac aurum, ferrum, metalla demum, & ſi quæ eiuſmodi ſunt, & elementa præcipuè terminum maximum non habent. Hæc ſecundum Ariſtotelem, & extra illum quoque hanc eandem ſententiam reputo probabiliorem.

DE MINIMO MOTV.

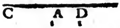
QVÆSTIO.

Ariſtoteles 6. phyſic. Scotus 2. ſent. diſt. 2. quæſt. 9.

P*rima Poſitio*. Non datur minima pars motus.

Ratio. Vel hæc pars minima motus eſt diuiſibilis, vel indiuiſibilis, ſed neutrum. Aſſumptum probatur non diuiſibilis habebit enim ita partes ſe ipſa minores. Ergo non erit minima. Non indiuiſibilis autem, ex Ariſtotele tex.46. 6.phyſ. Si partes motus eſſent indiuiſibiles, indiuiſibilia; ſibi ipſis eſſent contigua; ſed non ſunt contigua indiuiſibilia. ergo. Conſequentia ſupponitur, deducitur autem ex natura partis. Partes enim continui ſe ſe tangunt, ſecus continuum, non eſſet continuum ſi ſpatium inter partes intercederet.

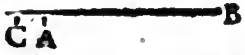
Secunda Ratio, ex eodem tex.

Sit C A. ſpatium quietis. A D. verò prima pars motus indiuiſibilis. Quoniam ponitur mobile toto tempore C A. quieſcere etiam in A. quieſcet, at ponitur A D. prima pars motus, & indiuiſibilis. Ergo in ea mouetur, quieſcet ergo, & mouebitur, idem mobile in eodem indiuiſibili temporis.

Secunda principalis Ratio ad concluſionem, ex tex. 50. & ſeq.

Prima Suppoſitio. Omne quod mutatur, in tempore mutatur. Suppoſitio ſecunda. Omne tempus eſt diuiſibile. Tertia mutari in tempore eſt, vt in tempore primo, & vt in tempore non primo, ſed ſecundum alterum. in tempore non primo eſt, quando adeo mouetur aliquod in anno, quia in die aliqua eius anni mouetur. Hinc ita deducitur ratio. In nulla mutatione ſecundum quam, quod mouetur motum eſt prius, & ita ſuper aſſignare eſt minimam eius partem. Omnis motus eſt eiuſmodi, vt ſcilicet quod ſecundum eum mouetur motum eſt prius. Ergo in nullo motu eſt aſſignare minimam eius partem. Maior nempe conſtat. ſit enim motus. A B. minima pars. A C. quoniam in A C. mobile mouetur, & quod mouetur motu. A B. prius ſemper motum eſſe ſupponitur; Ergo, à parte.

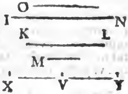
A C. prius motum erit mobile quocirca A C. pars diuiſibilis erit, cum ponatur minima. Minor autem probatur ab Ariſtotele præmiſſo Lemmate. In quo prima mouetur, aliquid in toto eo, & in qualibet eius parte mouetur cuius Lemmatis demonſtratio hæc eſt.

De-

Demonſtratio. Moueatur mobile in tempore I K. primo diuidatur tempus I R. in K. Omne enim tempus diuiſibile, vel ergo mobile mouetur in vtraque.

parte I K. K R. vel in neutra, vel in altera tantum. Si in neutra ergo in toto I R. quieſcet, ac ponebatur in toto moueri, & ſi in altera tantum parte mouetur. Mobile ergo non in toto mouetur. I R. primo, ſed in parte illius. ergo. Hoc ita præmonſtrato, ita iam concluſionem oſtendit. Mobile quoduis (O) in tempore. I R. primo magnitudinem quampiam K L. tranſierit. Sumaturque mobile M. æque velox ipſi. O. & ſimul, atque cæpit moueri per magnitudinem. I R. incipiat M. moueri per magnitudinem X Y. in dimidio temporis I R. quo. O. totam N L. tranſit mobile. M. lineam tranſibit dimidium ipſius NL. tranſibit M. lineam æqualem dimidiæ KL. ſit hęc linea X V. at quo

tempore mobile M. æqueuelox pertranſiuit X V. eodem O. pertranſiuit lineam ei æqualem nempe dimidiam K L. quare O. quod in toto tempore I R. ponitur moueri per totam K L. primo antea tamen & in parte temporis. I R. motum eſt per partem. K L. & ita in infinitum oſtendetur, quod mouetur prius eſſe motum.

Confirmatio amplior rationis. tex. 55. & ſeq.

Sed ratio ſuperior inde confirmari poteſt, quod nedum ante moueri eſt mutatum eſſe, ſed quod ante quodlibet mutatum eſſe eſt moueri.

Lemma, tex. 55. Omne quod ex quodam in quoddam mutatum eſt in tempore mutatum eſt. mutatum ſit aliquid ex A. in B.

Ratio. Nam cum enim primo mutatum ſit aliquid ex A. in B. in quo inſtanti eſt in A. nondum eſt in B. mutatum. Secus enim eſſet in eodem inſtanti in A. & in B. in alio ergo, & in alio inſtanti, at inter quælibet inſtantia eſt tempus. ergo tempore ex A. ad B. tranſit mobile.

Ratio. Quoniam ergo omne quod mutatum eſt, in tempore mutatum eſt, tempus verò omne diuiſibile in dimidio aliud mutatum erit, & rurſus in illius dimidio aliud atque ita ſemper quare mutabatur prius.

Aliter. De motu locali, tex. 57.

Mutatum ſit aliquid ſuper magnitudine. C D. ex C. in D. quoniam punctum C. non poteſt eſſe contiguum puncto D. neceſſe eſt inter C D. magnitudinem intercedere, Omnis autem magnitudo in infinitum diuiſibilis quare in partibus, & ſecundum partes huius magnitudinis, quod mutatur primo mutabatur.

Idem de reliquis motibus, tex. 58.

De motu, vel mutatione inter contradictoria, & contraria demonſtratur ratione temporis quo enim modo in illis ex magnitudine proceſſione, ita ex tempore argumentum: eſt enim tempus in infinitum diuiſibile, æque ac magnitudo.

Examen. Hæ rationes omnes ex eo vno fundamento procedunt, quod indiuiſibilia non ſunt contigua, & quod ſunt continua in infinitum diuiſibilia, ita concludit Ariſtoteles in calce text. 58. verba ſunt. „ Cauſa huius eſt „ non eſſe impartibile impartibili contiguum in infinitum enim diuiſio ſit, vt „ in ijs, quæ augentur, & diminuuntur lineis. Quocirca ad illud diſputatio

reuoluitur, & quomodo, & ſub qua ratione magnitudo motui ſubijciuntur. Quomodo magnitudo ſit in infinitum diuiſibilis eſt autem in infinitum diuiſibilis non phyſicè, ſed mathematicè, idest non reali vlla diuiſione poteſt diuidi, ſed mente ſolum, cum itaque corpus naturale non poſſit diuidere magnitudinem ſuper quam inſiſtit in infinitum, atq; ex corporis realis naturaliſque habitudine ad ſpatium motus conficiatur hinc fit, vt motus ſit ſuper magnitudine non vt in infinitum diuiſibili, adeoque & ſit in tempore non vt in infinitum diuiſibili; ſed vt ex minimis partibus, & hoc, & illa conſtantibus; qua tamen ratione magnitudo in infinitum diuidat ſcilicet mente, eadem ratione, & motus, & tempus in infinitum cogitatione diuiduntur, quoniam tamen re ipſa ex naturali magnitudine oriuntur, idcirco re ipſa non diuiduntur in infinitum, ſed ad minimas partes vtriuſq; diuiſio ſiſtitur: hoc dixit quoque vt poſtea videbimus Auerroes, ſed alijs verbis, 8. phyſ. comm. 23.

Tertia Ratio, ex Scoto 2. ſent. diſt. 2. quaeſt. 9.

In motu non eſt ſumere minimum, vt eſt quantum. Succeſſio motus localis eſt ratione quanti, vel ex ratione alicuius in quantum quanti. Ergo in motu locali non eſt ſumere minimum.

Examen. Succeſſio motus localis eſt ex ratione alicuius in quantum quanti: hæc propoſitio non vſquequaque vera eſt, nam motus quidem localis eſt ad locum locus verò eſt quantitas, ſed quantitas naturalis, vnde in eo ſunt virtutes conſeruandi, & deſtruendi, & definitur ab Ariſtotele ſuperficies corporis ambientis, vt ex hac differentia (corporis ambientis) intelligeremus eſſe ſuperficiem corporis alicuius naturalis, naturale enim corpus eſt ambiens illius ergo rurſus recidimus: eſſe motum localem magnitudinem naturalem, quæ vt ſit in infinitum diuiſibilis iam aperimus.

Quarta Ratio. Omne ſucceſſiuum habet partem poſt partem fluentem: pars minima motus debet eſſe ipſa eſſe ſucceſſiua. Ergo pars minima motus habebit partem poſt partem.

Examen. Hæc ratio plurimum apparentiæ obtinet attamen ritè expenſa iiſdem ſoluitur fundamentis, ſiquidem pars minima motus non eſt phyſicè ſucceſſiua, nam & ſuper parte indiuiſibili magnitudinis conficitur, at mente ſucceſſio in ea conſideratur ſicuti in minima naturali diuiſio in infinitum deſignatur. Succeſſio ergo motus non eſt ex ſucceſſione, quæ in minimo ipſo motus conſideretur, ſed ex ſucceſſione partiũ minimarum ſibi inuicem.

Quinta Ratio. Agens prius afficit proximiorem partem, at minimum, exempli gratia, carnis vt quantum ſecundum aliquam partem eſt proximius igni. Ergo ſecundum eandem partem prius calefcit, & ita infinitum, non datur ergo minima alteratio.

Examen. Ratio hæc admiſſa concluderet, non dari minimam alterationem ratione alterabilis non autem ratione formæ; ſed non eſt admittenda: nam minimum naturale eſt quantum quidem ſimpliciter, ſed phyſicè indiuiſibile, quocirca neque naturale agens poteſt diſtinguere; vnde agens omne æque totum minimum attingit, vt ſenſu, & re ipſa inter ſectionem eius in parte minimi nulla ſit differentia.

Secunda Poſitio contraria. Auerrois 8. phyſic. comm. 23. Iauellus q. 22. 23. in eundem librum. Iandunus ibidem.

Motus minima pars datur. Auerroes autem concluſionem reſtringit ad motum augmentationis, & alterationis, excludit à motu locali, licet in alijs

alijs eiuſdem commenti verbis, & motum localem complecti videatur:

Ratio. Si datur minimum eius, quod motu acquiritur datur etiam minima pars motus: ſed datur minimum eius, quod motu acquiritur. Ergo datur pars minima motus. Conſequentia verò probatur: nam eſto. A. minima, exempli gratia, caro quæ haberi re, & actu, atque conſiſtere poſſit, & hæc acquiratur, motu augumenti. vel accretio qua A. acquiritur eſt minima, quæ non poſſit in partes diuidi reales accretionis, vel diuidi in minutiores poteſt partes. Eſto ergo accretio qua A. acquiritur B. & diuidatur B. in partes. C D. D E. quoniam C D. eſt pars ipſius B. non acquiritur accretione CD. tota caro A. ſed eius aliqua pars. diuidetur ergo A. & in partes actu conſiſtentes natura: pars quæ primo acquiritur accretione. C D. actu in rerum natura reperitur antequam tota caro. A. ſit inducta, & acquiſita: erit ergo caro minor minima contra hipotheſim. Idem eſt de alteratione, ſi detur minimus gradus qualitatis intenſiuè: eadem ratio ſuffragatur, etenim partes minimi gradus erunt; ſed idem eſt etiam de motu locali ex ſuperius demonſtratis: nam datur minimum magnitudinis nedum per ſe conſiſtens, ſed etiam vt in tota magnitudine conſideratur ea ratione, quod neque in tota magnitudine poteſt deſignari actu, & reali deſignatione pars minor minima: pars verò magnitudinis, quæ motu acquiritur reali deſignatione, ac ſenſili deſignatur, motus enim naturaliter diuidit, & realiter, non mente ſolum.

A B

C D E

Sit ergo magnitudo ſuper qua fit motus localis. A B. ac notetur eius minima pars. A C. adeo vt hac minor non poſſit re ipſa ſignari: moueatur verò mobile per A C. ſitque motus quo AC. tranſit D. dico D. tempus eſſe minimum, & indiuiſibile re ipſa motum: diuidatur enim in partes I O. O V. parte ergo motus IO. mobile non tranſit totum minimum A C. ſed eius ſolum aliquam partem ergo A C. diuidetur à mobili, & per motum. eſt autem mobile naturale corpus, etiam motus naturalis functio: diſtinguit autem motu; nam ita pertranſiuit: partem ipſius A C. vt aliam adhuc eius partem non attigerit. Eſt ergo phyſica eiuſmodi diuiſio minimi, quæ ex hypotheſi non habet locum in minimo.

A C B

D O

I V

Examen. Qui huic argumento reſpondere velit, oportet eum negare aſſumptum, atque ita ad argumenta, quibus minimum dari probatur, eſt recurrendum, an verò recepta poſitione minimi poteſt declinari præſens argumentum? qui veritatem rerum ex ſolo auctoritatum momento æſtimat, facilè vt mihi videtur, poterit reſpondere argumento admiſſo etiam aſſumpto. Erit autem diſtinctio, minimum dupliciter conſiderari poſſe, vel in eſſe quieſcente, & hoc modo nequit conſiſtere eius pars, vel in eſſe fluente, vt pendet ſcilicet adhuc à cauſa, & à mouente, quod vlterius proſequitur actionem; & hoc modo dicent minimi partem per ſe conſiſtere. Ego verò aperui, quid probabilius arbitrer, ſcilicet minimum nulla reali phyſicaque actione adminiſtratione poſſe diuidi, quoniam tamen neutram hucuſque ſententiam, vt neceſſariam adduxi. erit etiam per me liberum cuique vtri velit ſententiæ adhærere.

Digitized by Google

Summa totius diſputationis de diuiſione continuorum vtrumque componantur, ex indiuiſibilibus.

Contraſio hic quæ diſiunctim à me diſputata ſunt de ſubtiliſſima hac re ab antiquiſſimis vſq; philoſophis, ad hæc vſque tempora promanatis, controuerſijs, nec adhuc ſedatis ſit ergo hæc ſumma ſententiæ meæ, quam multis probabiliorem arbitror; non neceſſariam tamen, & euidentem profiteor. Componitur magitudo ex indiuiſibilibus phyſicè, quæ communius minima dicuntur naturalia, non verò ex indiuiſibilibus mathematicis, & mathematicè continuum vllum reſultare poſſit, at perſiſtamus in magnitudine. de ipſa repeto componi ex indiuiſibilibus phyſicè partibus. Sunt hæ inquam partes magnitudinis, corporiſque minimæ, quæ in minutiores partes non poſſunt diuidi, neque etiam per ſe, & ſeorſum conſiſtere, quinimo nec in continuo ipſo poſſunt phyſica aliqua notatione ſeorſum diſtingui, & deſignari: dico autem deſignationem, & diſtinctionem phyſicam, quæ naturaliter, ideſt naturali aliqua re, vel corpore, vel actione efficitur; hac inquam naturali diuiſione, non poteſt naturale minimum vllo modo diuidi; circini nempè acumen quantæ vis ſubtilitatis non aſſequitur minimi naturalis tenuitatem, tanto minus poſſumus ad minimum ipſum diuidendum vti operatione propoſit. 10. 1. elemen. quæ circino ſolum expeditur, ſeu non niſi circino; hac inquam naturali diuiſione non poteſt minimum naturale vllo modo, neque in compoſito, neque extra compoſitum diuidi in partes, aut partes deſignari, at diuiſione mathematica illud ipſum minimum eſt diuiſibile, (cum ſit corpus) in infinitum: adeoque ex mathematicè indiuiſibilibus nullo modo conſtituitur. Naturalia indiuiſibilia, minima ſcilicet mathematicis indiuiſibilibus veluti communibus terminis nectuntur. Quoniam verò magnitudo, motus, ac tempus ſe ſe in diuiſione conſequuntur, & ſuper magnitudine naturali, non ſuper mathematica motus realis efficitur, neceſſe eſt motum, quoque ex indiuiſibilibus phyſicè motibus conſtare, quos mutata eſſe etiam vocare poſſumus. ſunt autem qui ſuper indiuiſibilia phyſicè minima ſinguli expediuntur. Tempus quoque ex temporibus indiuiſibilibus phyſicè; quæ ſcilicet reſpondebunt minimis magnitudinis, & minimis motus phyſici, ſunt verò hæc naturalia inſtantia, ac nunc realia, ac re ipſa in natura contingentia, &c. & confirmatur, quoniam reſpondet nunc, ac inſtans puncto mobili in loco; at punctum mobile in loco eſt naturale, vt motus etiam naturalis, non mathematicum, ſuntque ſibi ipſis continua, & communi termino mathematicis inſtantibus nectuntur, atque ita tempus componunt, quod & continuum ideo reſultat. verumtamen eſt eiuſmodi inſtantia phyſica immediatè ſe ſe conſequi, & poſt vnum aliud eſſe, & primo ſecundum hærere, itaque ſubinde rem ſequi. De his phyſicè indiuiſibilibus, vera eſt antiquorum ſententia aſſerentium ex indiuiſibilibus conſtare magnitudinem, & quodque continuum. De mathematicis indiuiſibilibus vera eſt Ariſtotelis, & communis Scholæ ſententia deque mathematicis eiuſmodi indiuiſibilibus concludunt rationes, quas Ariſtoteles in 6. phyſ. & in libro de inſecabilibus attulit.

Ex inſtantium horum phyſicorum poſitione, quæ ſequantur.

Quoniam ergo inſtantia, ſunt vera inſtantia, in illiſq; indiuiſibiles motus, ac mutata eſſe phyſica expediuntur, quæ de mathematicè ſumptis inſtantibus negat, iureque Ariſtoteles de his phyſicis erunt ea vniuerſa vera. ſunt nempè con-

contigua (vt contiguum prædicatur de contiguo ſpeciatim ſumpto) & datur primum eſſe rei productæ, & vltimum eſſe eius, quæ corrumpitur, quæ duo inſtantia ſunt contigua, ac immediata, nec inter ipſa tempus vllum intercedit. Datur etiam vltimum non eſſe rei, quæ generatur, nam inſtans idem phyſicum, in quo corrumpitur forma aeris eſt vltimum non eſſe ignis, qui ſubinde, ac immediatè gignitur; in nunc autem, & inſtanti phyſico mutata eſſe conficii inde patet, quod mutata eſſe, ſunt ac fiunt in natura, ideoque indiuiſib'lia naturalia ſunt, ac non poſſunt phyſicè diuiſibilia eſſe. Ergo in inſtanti phyſico ſunt eiuſmodi mutata eſſe, non in inſtanti mathematico.

Ex indiuiſibilium horum naturalium in continuo poſitione, quæ ſequantur.

Indiuiſibilia phyſica, hæc in continuo, quæ minima quoque vocantur ſunt indiuiſibilia phyſica; at diuiſibilia mathematicè, quæ diſtinctio non rem, ſed modum in præſentia oſtendet, non enim ſenſus eſt; minimum naturale diuidi mathematicè ſolum, ideſt in partes magnitudinis diuidi, quæ puræ quantitates ſint abſque vlla ſubſtantia naturali; ſed ſenſus eſt, diuidi ſolum mente non re, ac ſenſibili vlla adminiſtratione phyſicaue, modo tamen mathematico: cum diuiduntur in ſubſtantias naturales, verbi gratia, ignis minimum in ignis partes diuiditur mente tamen non re, neque phyſica vlla diuiſione, naturalique diſcrimine, ideſt partes minimi non poteſt alia calida eſſe, alia frigida, hæc nigra, illa alba, atque hoc modo vniuerſas qualitates percurrendo hinc ſequitur, non poſſe ab aliquo naturali agente partem minimi attingi, & non totum. Secundo ſequitur in motu reali non diuidi ſpatium ſuper quo eſt in infinitum, neque æquali, neque proportionali diuiſione. Inde ſoluitur Achilles, Zenonis, quo impugnabat motum. Tertio ſequitur ſphæram moueri ſuper plano per puncta ſemper, ſed phyſica, quæ ſibi ipſi ſunt contigua. Quarto ſphera Iouis cum ſphæra Martis, illa ſcilicet ſecundum concauum, hæc ſecundum conuexum ab eadem recta linea perforatæ in punctis ad eam phyſicis ſe ſe tangunt, in linea nempè ducta ſe ſe tangent punctum concaui Iouis, & punctum conuexi Martis. Continua verò phyſica erunt, quæ, quę corpora extrema eodem puncta phyſica diſtincta non habeant; ſed in vnum confuſa mathematicè verò non diſtinguunt corpora continua, & contigua: ambo enim contigua communi termino connectuntur, verbi gratia, dictæ duæ ſphæræ communi mathematica ſuperficie; non enim ergo duo indiuiſibiles termini mathematicè, ſibi contigui erunt, vt nunc duæ ſuperficies ſecundum profunditatem, ſecundum quam ſunt indiuiſibiles.

QVÆSTIO.

De continuitate motus.

HVc reiecta in quæſtione. De motus continuitate lib. 7. art. 2. in Rubrica illis verbis. „ Hæc diſputatio rurſus infra diſputatur poſt diſputationem de continui compoſitione, ac diuiſione.

Declaratio terminorum. Continuitas motus dupliciter ſumi poteſt, altero modo, ita dicere liceat extra: altero modo intra: extra intelligo, cum cuius

parti motus:alia rurſus addi poteſt ſiue vlterior continuari, vnde continuitas hoc modo cum perpetuitate concurrit, & hac ratione ſolum motus circularis eſſe ex communi Peripateticorum ſententia poteſt. Continuitatem intra intelligo: cum motus vnus numero ſumptus, intraque ſuos terminos conſtitutus habet partes omnes inter ſe continuas, non ſe iunctas, & communi termino iunctas. In præſentia de ſecunda hac continuitate eſt quæſtio inter Peripateticos in plures diducta: aliqui enim volunt omnem motum eſſe continuum; alij de locali motu concedunt; de accretione verò, & alteratione negant. verum has ex pluribus mutatis eſſe componi, & conſtitui aſſerunt, eſt huius ſententiæ Auerroes, ſicut prioris videtur eſſe Ariſtoteles; verum hæc de accretione, & alteratione pars poteſt adhuc diſtingui in eam, quæ ſentit vtramque eſſe motus diuulſos, & diſiunctos, & in eam quæ accretionem continuam, alterationem diſcretam, & diſiunctam ponit: poſitiones diſtinguamus, & penſemus rationes.

Poſitio prima Ariſtotelis eſſe videtur.

Motus omnis eſt continuus.

Authoritates Ariſtotelis. Lib. 3. phyſ. text. 1. habet, videtur autem motus continuorum eſſe, lib. 4. phyſ. text. 99. Et motus eſt continuus, quia vero motus, & tempus. Præterea in toto 6. phyſ. hanc continuitatem motus, vel aſtruit, vel ſupponit.

Ratio prima eſt Ariſtotelis 4. phiſic. tex. 99.

His autem verbis exponitur, ſequitur magnitudinem motus: quia ſi magnitudo continua eſt, & motus eſt continuus, eſt ratio ſi reſoluatur, ſi eſt continua magnitudo eſt continuus motus, ſed eſt continua magnitudo. Ergo eſt continuus motus. Conſequentiam probat, quoniam (ſunt hęc eius verba) quod mouetur, mouetur ex quodam in quoddam, & omnis magnitudo continua eſt, ſequitur magnitudinem motus, vt ſit ratio.

Proſillog. Ex cōtenuitate magnitudinis ſequitur continuitas motus, quoniam eſt ex termino magnitudinis motus ad terminum magnitudinis.

Examen. Hæc ratio in ſolo motu locali habet locū vt in eo etiā textu interpretes animaduerterunt, & res ipſa docet, nam ſolus motus localis ſuper magnitudinem eſt; motus autem accretionis eſt ad magnitudinem, ſuper magnitudinem autem nequacquam quocirca ratione admiſſa, adhuc non niſi de locali motu concluditur continuitas; ſed vtrum etiam ex ratione, hac continuitas motus localis efficaciter concludatur, eſt conſiderandum. Auerroes in comm. 23. 8. phyſ. diſtinctionem quandam affert, quæ pro inſtantia particulari eſt aduerſus, hanc rationem. diſtinguit ergo motum, vt eſt potentia, atque, vt eſt actu, & generatus; ſecundum quod eſt potentia ad magnitudinis infinitam diuiſionem, & ipſe diuiditur; quathenus verò eſt actu, & generatus, ſcilicet in rerum natura verè productus, eatenus non diuiditur in infinitum. Conſideremus fundamentum Auerrois eo vſque in præſentia quouſque pro inſtantia adduci queat. Datur ſecundum Auerroem prima pars etiam motus localis: at prima hæc pars in inſtanti excidit, ſecus diuiſibilis eſſet; non ergo prima pars motus eſſet, hæc omnia ſi ſumantur, obſtant argumento Ariſtotelis, nam propoſitio. Motus ſuper magnitudine continua eſt continuus, patitur exceptionem; vt ſcilicet eſt motus potentia nimirum, vt mente concipitur eſt continuus, vt verò, vt actu ſumitur, & in rerum natura, non eſt continuus, quoniam magnitudo ea ratione ex minimis partibus

tibus componitur, quæ minimæ partes ſingulæ ſingulis acquiruntur inſtantibus: hæc dicta ſint pro prima quadam inſtantia: ſed vrgentior inſtantia eſt ex mutationibus inſtantaneis, ac ſubitis, vt illuminatione: lumen enim proijcitur, ex ortu ad occaſum temporis momento cum tamen continua ſit magnitudo, ac diſtantia ab ortu ad occaſum, per quam lumen tranſit; eſt ergo is motus inſtantaneus licet magnitudo continua, vt ſuper magnitudine continua poſſit eſſe motus, mutatione non continua, quæ enim momento fit, partibus caret, adeoque continuitate. Vnde propoſitio motus per magnitudinem continuam, eſt continuus non videtur euidens eſſe quocirca aliqui reſponderunt illuminationem eſſe mutationem non motum, proindeq; non rectè duci ab ea inſtantiam aduerſus propoſitionem de motu: at verò nititur probatio Ariſtotelis fundamento, quòd motus ſit ex termino magnitudinis, ſcilicet continuæ ad terminum eiuſdem magnitudinis, vt à quo ſcilicet, & ad quem, & hoc totum congruit etiam illuminationi.

Secunda Ratio vniuerſalior, ex text. 8. 6. phiſic.

Supponatur hoc. Niſi motus eſſet continuus, quomodo hic continuitas accipitur, ipſum componi ex mutatis eſſe indiuiſibilibus Si enim ex partibus diuiſibilibus, ſed disiunctis, illæ ipſæ partes eſſent ſingulæ motus numero vnus, & continuus: ſit modo ratio. Omnis motus non continuus eſt ex mutatis eſſe. Nullus motus eſt ex mutatis eſſe. Ergo nullus motus eſt motus non continuus. Maior ex ſuppoſitione. Minor autem ab Ariſtotele demonſtratur, quoniam ſequeretur, aliquid eſſe motum nunquam tranſiens, ſcilicet ſequeretur aliquid tranſiſſe, nunquam tranſiens; conſequentia, verò rurſus probatur ex eo fundamento, quod ſecundum mutata eſſe res non mouetur, ſed mota eſt, ac mutata.

Examen. Fundamentum cui tota innititur ratio, eſt quoniam non poteſt aliquid tranſiſſe nunquam tranſiens, ſed huic propoſitioni rurſus obſtat inſtantia ex motu momentaneo, nempè illuminatione: illuminatum enim eſt hemiſphærium totum, neque tamen vnquam illuminabatur, non ergo eſt, vſquequaque abſurdum, impoſſibileq; aliquid tranſiſſe nunquam tranſiens; nam & lux ſolaris illuminauit; nunquam illuminans, niſi vt iam illuminauit.

Tertia Ratio, ex demonſtratis, tex. 55. & 56. 6. phiſic.

Omnis mutatio, cuius viciſſim ante quodlibet mutatum eſt mutatio, & ante quamlibet mutationem eſt mutatum eſſe, atque ita ſemper, eſt continua. Omnis motus eſt eiuſmodi mutatio. Ergo omnis motus eſt continuus. Maior conſtat, quia ex proximè declaratis, niſi motus ſit continuus, ex mutatis eſſe componi oſtendimus. Minor oſtenditur per eas rationes, quibus in quæſtione. De minimo motus, non dari minimam partem motus oſtendi ſolet, videatur q. 5. 2. partis huius lib. 11. in 3. ratione principali præſertim.

Examen. Expenditur hæc ratio dicta nunc q. 5. 2. partis, ad tertiam eandem rationem locus videatur, illuc differo examen.

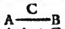
Poſitio ſecunda contraria, ex Auerroe comm. 23. 8. phiſic.

Non omnis motus eſt continuus. Auerroes verbis ad accretionem reſtringit concluſionem in calce commenti, at re videtur in omnem motum extendere.

Suppoſitio, vel Lemma. Omne naturale minimum in inſtanti producitur ratio; non enim producatur in inſtanti, ſed in tempore, in parte ergo eiuſmodi temporis pars eiuſdem minimi producetur; Ergo pars exiſtet minimi

reipſa,

re ipſa, & actu contra hypotheſim communem de minimo naturali, ac phyſico, de ſolo minimo per accretionem producto proponitur ab Auerroe, hoc Lemma; attamen etiam de minimo per alterationem inducto, ſi id minimum dari ſupponatur, & de minimo magnitudis, quod motu locali pertranſitur, verum eſt; modo id accipiatur, quod ego demonſtraui. Nedum ſcilicet minimum ſeparari, & conſiſtere actu non poſſe; ſed neque actu ſignari poſſe, & re ipſa in continuo; verũ mente ſolum poſſe diuidi. Si hoc ſuſcipiatur, ratio Auer. de accretione æquè de omni alio motu eſt vera, & inter cæteros de motu locali. Nam eſto magnitudo. AB. ſuper qua ſit motus, & minimũ eius eſto. AC. & moueatur mobile ex A. in C. dico moueri in inſtanti; non enim ſed in tempore; ergò in parte temporis pars minimi. A C. pertranſibitur; quare à mobili, quod eſt naturale corpus diuidetur, A C. motu, qui eſt functio naturalis; erit enim pars aliqua, A C. iam tranſacta, cum alia adhuc tranſacta motu non ſit, quocirca minimum, A C. erit phyſicè diuiſum contra hypothesim; hinc texitur ratio.

Ratio prima. Nulla mutatio, quæ eſt ex partibus in inſtanti confectis, eſt continua, ſed accretio eſt (ſecundum Auerroem) at omnis motus (ſecuncundum rationem inductam) eſt mutatio ex partibus in inſtanti confectis. Nullla ergo accretio (ſecundum Auerroem) vel nullus motus (ſecundum rationem adductam eſt continuus.) Maior conſtat; nam partes indiuisibiles non poſſunt termino connecti, quæ eſt definitio continui. Minor autem ex Lemmate patet. Omne enim minimum indiuisibili motu acquiritur, tranſigiturue, at vno acquisito minimo cætera pariter singula eodem modo pertranſeuntur acquirunturue, ſubindeque ita procedit res.

Examen. Ratio hæc illi potiſſimum innititur fundamento, quod fert minimum omne in inſtanti produci, acquiriue; verum non eſt, id simpliciter verum; ſed cum hac diſtinctione ſolum inſtans temporis duplex eſt, aliud naturale inſtans, quod eſt physicè indiuisibile, neque re ipſa poteſt, & actu diuidi, aliud eſt, quod mente diuiditur, ac diuisibile eſt, aliud eſt mathematicè, ideſt mente quoque indiuisibile, nedum re; minimum naturale, verbi gratia ignis, aeris, &c. in inſtanti naturali non mathematico fit, acquiriturque, & de hoc inſtanti naturali loquendo eſt falſum; non componi ex inſtantibus eiuſmodi, aliquod continuum, communi enim termino, etiam ipſa nectuntur; & mutata eſſe, quæ illis reſpondent, pari modo continuum motum conficiunt, vt ſuperius fuit vberius declaratum, in ſecunda ſolutione ſextæ rationis ad poſitionem. Continuum ex indiuisibilibus componitur.

Annotatio. Hac eadem diſtinctione ſoluitur argumentum Iauelli de alteratione in 8. phyſ. q. 7. in argumento pro prima concluſione. Tota illa pars debet simul alterari ſupra quam totam, simul obtinet alterans, & ſub minore non poteſt ſeruari qualitas ſenſibilis ſeorſum, & diuiſa; ſed minima pars, Ergo, &c. Soluitur inquam ex eadem diſtinctione, ſuper minimam partem, æquè poteſt alterans, & in eodem phyſico inſtanti ea fit alteratio, non autem in inſtanti mathematico, & pars eiuſmodi minima, eſt indiuiſibilis phyſicè, adeo vt exempli gratia, ſub, & in dimidia parte minimi, ſi dato caſu ſepararetur non conſiſteret, neque ſeruaretur qualitas, quæ ſeruabatur in toto eo minimo, neque eſt in minimo ſecundum conſiderationem mathematicam ſumpto, vera minor totum, ſcilicet æquè diſtare ab agente; nam cum sit ita diuisibile in infinitum habet autem partes poſt partes, adeoque

non

non pariter æquidiſtantes ſecundum præciſam conſiderationem mathematicham.

Ratio ſecunda, & Iauelli 4. phyſ. q. 6.

Accretio non eſt motus continuus, adeoq; non omnis motus eſt continuus probat is accretionem non eſſe motum continuum.

Ratio. Cuiuſuis rei productæ permanentis eſt dare primum eſſe. Quantitas eſt res permanens. Ergo quantitatis datur primum eſſe.

Subſumit. At ſi accretio adeoq; acquiſitio quantitatis eſſet motus continuus. non daretur eius primum eſſe quantitatis productæ. Ergo accretio non eſt motus continuus.

Examen. Primi proſyllogiſmi, ac maior propoſitio. Nimirum cuiuſuis rei productæ permanentis dari primum eſſe; quam vt Ariſtotelicam adhibet Iauellus non eſt ſane Ariſtotelica cum Ariſtoteles oppoſitum doceat in 6. .n. phyſic. diſtinguit philoſophus primum motus, & primum mutatum eſſe dupliciter dici vel ſcilicet primum in quo incipit motus, vel primum in quo abſolutus eſt, & perfectus motus, hoc ſecundo modo primum dari docet, at altero modo dari confutat. dari autem primam partem quantitatis productæ in accretione eſſet dari primum motus, eo modo quo dari negat Ariſtoteles non eo modo, quo fatetur,, verba ſunt Ariſtotelis,, Dicitur autem id, in
» quo primo mutatum eſt, dupliciter aliud, quidem in quo primo perfecta eſt
» mutatio, tunc enim verum eſt dicere, quòd mutatum eſt, aliud vero in
» quo primo cæpit mutari. Quòd igitur circa finem mutationis primum di-
» citur, exiſtit, & eſt, contigit enim per mutationem perfici, & eſt mutatio-
» nis finis, qui iam, & oſtenſus eſt, indiuiſibilis eſſe, propter ea quod finis
» eſt, quod autem ſecundum principium eſt, omninò non eſt, non .n. &c.,,

Tertia ratio Iauelli, ac 2. poſitio.

Alteratio non eſt motus continuus, ergo &c. probant antecedens, & quoniam diuiſio, & continuitas alterationis duplex eſt: alia ratione ſubiecti alterabilis: alia ratione gradus formę, quæ inducitur. probat neque ratione graduum poſſe alterationem continuam eſſe. pręmittit autem conſiderationem hanc, expoſitionemque. Sumatur prima pars aeris propinqu or igni, quæ tota ſimul calefiat ab igne, & ponatur ex aliorum poſitione continue, & interrupte eam alterationem fieri, & calefactionem per integram horam; ita vt in fine hora vltimus gradus ſit inductus. dicit alterationem eiuſmodi horariam non poſſe continuam eſſe alterationem inquam eiuſmodi à primo ad vltimum gradum. ratio eſt. Si alteratio eiuſmodi horaria continua eſſet, in fine horę calor eſſet infinitus, ſed non poteſt calor eſſe infinitus. Ergo alteratio eiuſmodi non poteſt eſſe continua. Conſequentiam probat ſupponendo aerem in quolibet inſtanti ſemper futurum calidiorem. cuius ſuppoſitionis probatio ad hoc principium veluti primum reducitur. Quantum caloris ignis impreſſit in principio horæ ignis, tantumdem imprimet in ſingulis inſtantibus, ſed inſtantia ſunt infinita. Ergo impreſſio caloris creſcet in infinitum.

Examen. Hæc quoque ratio eſt fallax in peripatetica via, per quam vnam incedere profitetur Iauellus, & primum id eſt repetendum incrementum duplex eſſe, aliud per partes æquales, aliud per proportionales, incrementum auctioue: per partes æquales rem auctam infinitam facit: auctio autem per partes proportionales in infinitum protenſa non facit rem infinitam;

ſed

ſed neque duplam partis, quæ primo poſita fuerit, ſit linea A C. diuiſa bifariam in b. ſitque prior pars A b. quattuor pedes B C. in infinitum per partes proportionales diuiſa, & diuiſiones ipſi A B. ſcilicet quatuor additæ nunquam conficient octo: B C. enim diuiſa, partes erunt ſingulæ 2. pars 2. diuiſa facit vtrinque prima pars, prima diuiſa faciet $\frac{1}{2}$ & $\frac{1}{2}$ faciet $\frac{1}{4}$ & $\frac{1}{4}$ faciet $\frac{1}{}$ & ita ſemper procedendo, ac in infinitum nunquam partes ipſius B C. euadent 4. ad argumentum; ergo conſequentia admitti poteſt de auctione per partes proportionales, adeoque per infinitatem potentialem, quæ non facit infinitum actu: non autem admitti debet de auctione per partes æquales, ſed hanc reſponſionem volens fortè, fortè euitare Iauellus, probat conſequentiam æqualitate partium æqualium, vel ad id contendit ratio eius, dum dicit æqualem in ſingulis inſtantibus calorem induci, atque in prima parte: ſed hic errat etiam: nam ſecundum eos, qui motum continuum faciunt, & ſecundum Ariſtotelem, cuius principijs in demonſtratione innititur non eſt motus in inſtanti, neque vlla caloris auctio; ſed accretio omnis, auctioque caloris fit ſolum in tempore, quod inter inſtantia quæuis duo concipitur non in inſtantibus ipſis; ſicut neque in inſtanti fit vlla ab initio caloris impreſſio.

A 4 b c

REPETITA DISPVTATIO
DE
INDIVISIBILBVS.

HVic repetitæ diſputationi de indiuiſibilibus occaſionem dedit recentiorum nonnullorum ſubtilitas.

QVAESTIO VNICA.

Vtrum indiuiſibilia re ipſa dentur.

VTrum dentur re ipſa indiuiſibilia puncta inſtantia, an ſolum conſideratione noſtra maxima fuit inter antiquos, & durat inter recentiores controuerſia; opinionis vide varias penes Raſhaelem, Auerſam tomo 1. Phyloſoph. q. 22. de quantitate ſect. 4. Iandunus tractat. 6. phyſ. q. 2.

Poſitio prima. Non dantur indiuiſibilia, nec terminatiua, quæ ſcilicet claudunt continua, nec continuatiua, quæ partes eorum nectunt. Eſt Raſhaelis Auerſ. dicto loco, concluſione prima, adducit pari conſentiente, Durandum, Gregorium, Ochamum, & Paulum Areſium, hi conſtanter conſentiunt, at non conſtanter Perrerius, qui adhæret lib. 10. cap. 6. at in contrariam nutat ſententiam lib. eodem cap. 3. & 4. ſubdubie Valeſius controuerſ. 33. dicit præterea alios recentiores non paucos, idem ſentire quos non nominat. Proba primo auctoritatibus. Idem Auerſa dicto loco, Ariſtoteles lib. 8. metaphyſ tex. 14.

„ tex. 14. verba ſunt, „ Cum autem quædam, abſque generatione, & corru-
„ ptione ſint, & non ſint, vt potè puncta ſi ſint quidem. „ En vt in dubium reuocet vtrum puncta ſint, non concludit ratio, hæc Ariſtoteles ſubdubie de indiuiſibilium exiſtentia loquitur. Ergo ea negat. præterea, neque valet Ariſtoteles in dubitationē reuocat, vtrum dentur indiuiſibilia. Ergo ipſe re vera dubitat; vtrum dentur cum poſſit dubitanter, aliquid aſſerere in gratiam aliorum, qui ea de re aliud ſentiunt, cum quibus tum diſputare non ſit locus, & ita exponuntur verba ibi Ariſtotelis. Secunda auctor. lib. 3. metaphyſ. text. 17. dixit ſuperficies, ſic etiam lineas, & puncta non eſſe reuera in corpore ſolido, indicat autem eſſe in potentia, at non voluit ſignificare Ariſtoteles fieri poſſe, vt ea realiter ſint, cum enim actu non ſint, non poſſunt etiam vnquam eſſe, at potius ſignificauit eſſe aliquo modo ſecundum mentis noſtræ conſiderationem. At is locus nihil ad rem facit. primo in 3. libro Ariſtoteles dubitat non ſoluit, ſed dubitationes affert, quas eſt in reliquis libris explicaturus. Secundo non negat ibi Ariſtoteles indiuiſibilia eſſe actu, neque quærit vtrum ſint actu, ſed vtrum ſint ſubſtantia ipſa rerum, & re dubitandi eſt, quia nulla alia ſubſtantia eſſe videtur præter corpora, at verò ſuperficies, & lineæ, & puncta videntur adhuc magis ſubſtantia eſſe quam corpora.

Tertia auctoritas. 1. metaphyſ. tex. 43. docet contra Platonem magnitudinem non conſtare ex ſuperficiebus lineis, & punctis, nec docere ſolum voluit, non conſtare ex ſolis indiuiſibilibus: non enim Plato oppoſitum affirmabat; ſed abſolutè voluit illa negare. Longè aliud ibi docet Ariſtoteles, quam hic argumentator interpretetur, vt ibi exponit Alexander reſponſio, itaque eſt negando, id ibi dici, quod hic aſſerit. immò Ariſtoteles ſupponit in calce tex. dari puncta, dum pro abſurdo deducit ex dictis Platonis, quæ refert, & reprobat ea non dari, ſed pro illis lineas indiuiduas, at verò inquit Ariſtoteles. ſi dantur lineæ indiuiduæ cum terminus lineæ ſit punctus erit etiam ibi punctus.

Quarta auctoritas. Punctum, & omnis diuiſio, ſic etiam indiuiſibile monſtratur, vt priuatio. At certè monſtratur punctus, vt priuatio cum definiatur, etiam negatione partium: ratio verò eſt, quia ipſum per ſe phantaſmate caret, vt non niſi in phantaſmate magnitudinis repræſentetur, vt ipſa carens, ac etiam materia negatione repræſentatur, quinimo, & Deus ob eius ſublimitatem, iuxta D. Dionyſ. Areopag. altius negatione cognoſcitur non tamen vera erit illatio, ſi inferatur materiam non eſſe, multoque minus, ſi inferatur Deum non eſſe.

Quinta auctoritas. Libro de comm. animal mot. cap. 2. Ariſtoteles dicit, nullam eſſe ſubſtantiam punctorum, vbi per ſubſtantiam intelligit veram, & realem entitatem. At falſum eſt per ſubſtantiam ibi intelligi veram, & realem entitatem, ſed intelligit ſubſtantiam mouendi vim habentem, quam negat ineſſe punctis; proindeque polis

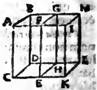
Rationes pro eadem poſitione ibidem collecta.

Prima Ratio. Indiuiſibilia nullam vtilitatem afferunt, ſiue ad nihil deſeruiunt, continuo; ergo indiuiſibilia non ſunt ponenda. Conſequentia ſcilicet inde, quoniam nihil fruſtra. Antecedens probatur quoniam. Neque requiruntur ad continuandas vniendaſque partes inter ſe, neque ad terminandas. Probat primam partem.

Quoniam ſatis eſt ſi intelligamus partem cum parte immediatè vniri, abſ-

que

que eo, quod ipſæ vniantur cuidam indiuiſibili medio. Item ſi eiuſmodi indiuiſibilia continuantia darentur, deberent ipſamet per aliū modum vnionis coniūgi partibus; nam nō ſunt modi partium, ſed noua quædam entia media inter partes. At non coniunguntur. Ergo continuantia eiuſmodi indiuiſibilia nō dātur. Probat ſecundam partem, non requiri ſcil. indiuiſibilia terminantia, quoniam ſatis eſt, ſi intelligatur quantitatem finiri, & terminari, per hoc quòd non vlterius protendatur, neque præter hoc debet addi alius terminus poſitiuus vltra partes ipſas quantitatis. Solutio antecedens falſum; probatioque vtriuſque partis imbecillis, immò falſa, requiruntur indiuiſibilia, & ad vnionem, & ad terminationem; probatio contraria. Prima falſum ſumit immò implicans præterea, & fallaciter expoſitum. exordior, ex hoc tertio, non debet dici partes vniri cuidam indiuiſibili medio, ſed inter ſe vniri quodam indiuiſibili medio; non enim partes lineæ intelliguntur vniri ipſi puncto medio, ſed ipſas inter ſe vniri in eo puncto. Quoad aliud de falsitate, & implicatione; falſum eſt, & implicans intelligere partem, cum parte immediatè vniri, abſque eo quod vniantur indiuisibili medio; nam eſto ſolidum A L. cuius partes G C. G k. immediatè vniantur; vniantur autem in F E G H. vel F E H G. eſt ſecundum craſſitudinem diuisibile, vel indiuisibile. Si indiuisibile habemus, quod intendimus si diuisibile; ergo partes G C. G K. non immediatè vnientur, cum inter eas intercedat portio diuisibilis; ſecundumque eius craſſitudinem à ſe ipsis diſtent. Item probatio ſecundæ partis falſa pariter eſt, & implicans, & fallaciter expoſita.

Incipio hinc. fallaciter exponitur, dum dicitur, addi alium terminum poſitiuum vltra partes quantitatis eſt enim terminus intrinſecus corporis, & eius quantis non extrinſecus, nā ſuperficies corporis extima cubi, ex. g. eſt iniuncti cubi: terminus extrinſecus eſt ſuperficies concaua corporis ambientis, vt extima ſuperficies ignis eſt eius terminus intrinſecus. Concaua Lunæ eſt terminus extrinſecus. Quoad falsitatem, autem & implicationem implicat intelligere non vlterius protendere corpus, & non excogitare terminum indiuisibilem: ipſum ſiſtentem; nam corpus terminatum (quæram ego) vel habet vltimum, vel non habet vltimum, nisi habeat vltimum non erit terminatum, si habeat vltimum, vel eſt diuisibile, vel indiuisibile ſecundum craſſitudinem, si diuisibile ſecundum craſſitudinem pars eius craſſitudinis propior corpori nō erit, adhuc vltimum corporis habet enim poſt aliam craſſitudinem, quæro de hac, & vel deuenietur ad indiuisibile, vel nunquam deuenietur ad vltimum.

Secunda Ratio. Si darentur indiuisibilia, tunc signato aliquo indiuisibili, vel inter ipſum, & aliud indiuisibile mediaret pars sine alijs indiuisibilibus, vel nonnisi cum alijs indiuisibilibus, ſed neutrum, ergo. Probatur aſſumptum, quoad primam partem; nam si eſſet ea intermedia pars sine indiuisibilibus, cum & ea pars sit continua; non ergo ad continuitatem indiuisibilia requirerentur. Ergo sicut in ea parte, neque in alijs erunt indiuisibilia. Probatur, quoad ſecundam partem. Etenim concipi non poteſt, quo pacto poſt primum indiuisibile ſequatur pars, quæ quantumuis minor, & minor includat ſemper, includat alia, & alia indiuisibilia; ita enim tota prorſus reſolui videtur in indiuisibilia, vt eſſe videatur ratio. Si pars intermedia eſſet cum alijs

indiui-

indiuiſibilibus reſolueretur tota quantitas in indiuiſibilia; Sed non reſoluitur quantitas in indiuiſibilia. Ergo pars intermedia noneſt cũ alijs indiuiſibilibus.

Solutio. At ratio hæc nihil cogit: reſpondetur autem ad conſequentiam mediare partem cum alijs indiuiſibilibus: ad probationem contrariam, quæ eſt ſecundæ partis aſſumpti, negatur conſequentia, neque ea probatur, ex eo quod minor, & minor ſemper eſt pars, immò ex hoc ipſo, quod eſt diuiſibilis in infinitum quantitas colligitur, nunquam deueniri ad indiuiſibilia, quia tum ceſſaret diuiſio, demum negatur conſequentia hæc vltima.

Tertia Ratio. Si dentur indiuiſibilia, inter primum indiuiſibile ſcilicet inter terminum inchoantem continuum, & omnia alia eiuſdem continui collectiuè ſumpta, vel mediat aliquid, vel non mediat: ſed neutrum dici poteſt; ergo non dantur indiuiſibilia. Aſſumptum probatur, quoad primam partem, ſcilicet mediare, nihil nã ſi inter diuiſibile primũ, & cætera omnia, nihil mediat totum continuum ex indiuiſibilibus conſtabit; ſed non ex indiuiſibilibus conſtat continuum. Ergo inter indiuiſibile primum, & cætera, aliquid mediat. Probatur ſecunda pars, nam ſi mediat aliquid inter primum, & cætera omnia indiuiſibilia collectiuè ſumpta erit illud pars, quædam abſque omni indiuiſibili; ſed non poſſunt eſſe ex aduerſarijs ſine indiuiſibile partes vllæ; ergo. Vel conuertendo, si dantur partes aliquæ abſque indiuiſibili, omni ergo aliquod continuum eſt, abſque indiuiſibili; quod nunc contenditur, & quod de vno poſſit dici de omnibus.

Solutio. Ratio nititur falſæ ſuppoſitioni, poſſe ſcilicet omnia pũcta ſimul actu concipi, & proponi ſicut falſum eſt omnes partes per ſubdiuiſionem proportionalem infinitam generabiles ſimul actu ſumi, ſiquidem ſi ponerentur, ſumptæ quæro eſſent ne illæ diuiſibiles, an indiuiſibiles, non indiuiſibiles ſecus ex indiuiſibilibus componeretur continuum diuiſibiles: Ergo quare præter ſumptas adhuc aliæ partes erunt. Quod ſi partes non poſſunt ſumi ſimul ergo, nec indiuiſibilia, quæ in diuiſionibus ſingulis ſemper rurſus emergunt. Conumbricenſes negant, quicquam inter punctum illud, & alia puncta intercedere, at eſt cõtra Ariſtotelem, qui punctum puncto immediatum non eſt.

Quarta Ratio. Si dentur indiuiſibilia dicendum, vel ea poſſe ſeparari realiter à partibus, & viciſſim partes ab illis per Dei potentiam, vel non poſſe; Sed vtrum dicatur inconuenientia ſequuntur. Ergo non dantur indiuiſibilia. Aſſumptum probatur, nam ſi dicatur non poſſe ſeparari ſequetur indiuiſibilia non eſſe realia, neque realiter diſtincta. Si dicatur poſſe ſeparari, iam partes, vel reſtabunt indiuiſibiles, & continuum componetur ex indiuiſibilibus, vel diuiſibiles erunt ipſæ continuæ, abſque vllis indiuiſibilibus continuantibus.

Solutio. Partes continui non poſſunt ſeparari ab indiuiſibilibus, quia in definitione continui continetur indiuiſibile, ſcilicet communis terminus, in quo vniuntur partes eius, at implicat ſeparari rem à ſua eſſentia, aut à partibus eſſentiæ. Et ita non poſſunt ſeparari partes, & indiuiſibilia à ſe inuicem, vt ſcilicet partes ſuperſint ad probationem negatur eſſe ea diſtincta, niſi vt pars eſſentiæ diſtinguitur à re quomodo non poteſt res ſeparata perſiſtere.

Quinta Ratio, vel quarta aliter propoſita ex argumentante ipſo.

Vel puncta omnia continui alicuius poſſunt à Deo conſeruari deſtructis partibus, vel non poſſunt. Vtrum detur inconuenientia ſequuntur; ergo. Probatur aſſumptum, ſcilicet poſſe conſeruari.

Quoniam

Quoniam ſi negetur, quæ eſt prior pars aſſumpti.

Partes eſto includere puncta, adeoque non poſſe conſeruari ſine punctis; at puncta non includunt partes. Ergo poterunt ſine illis conſeruari, & conſeruari in eadem inter ſe diſtantia in qua reperiebantur partibus adhuc extantibus. Si affirmetur quę eſt altera pars aſſumpti, tum vel partes nō conſtabant, ex alijs partibus, & totum continuum conſtabat ex ſolis indiuiſibilibus. Vel partes conſtabant, ex alijs partibus, & cum illis erunt etiam deſtructa indiuiſibilia contra hypotheſim.

Item. Si remanent puncta realia in eodem ſitu priori, vel inter puncta, & puncta remanent ſolum partes indiuiſibiles ſpatij, & in illis erunt etiam puncta, vel partes diuiſibiles, & ſic cum in illis non eſſent puncta, neque erant prorſus in toto continuo.

Solutio. Ratio hæc ſatis claudicat in progreſſu ipſo ſyllogiſtico, at primum propoſitiones conſideremus earumque veritatem, ac falſitatem. Ad diſiunctum; ergo vtrum omnia puncta vnius continui poſſint à Deo conſeruari deſtructis partibus, dico probabilius eſſe non poſſe. Etenim partes continuæ, quales ſunt partes continui, nequeunt aboleri, quin tollatur continuatio in qua includitur punctum, vt eius eſſentia, vel de eſſentia; vel dicamus idem aliter: partes continuæ ſunt vnitæ in indiuiſibili, & ſi remoueantur partes vnitæ in indiuiſibili, iam certè remouetur, neceſſario indiuiſibile ipſum; implicat ergo remoueri, & deſtrui partem continuam, & non deſtrui continuantes terminos intermedios. Ad rationem quoniam puncta non includunt partes: reſpondeo non procedere argumentum de re eadem numero, ſed de re eadem ſpecie, vel genere, declaro negationem; homo includit animal, non animal hominem; ergo animal poteſt ſeparari ab homine. vera eſt illatio de animali ſecundum genus: poteſt enim eſſe animal, quod non ſit homo, vt equus, & bos, at de eodem animali numero, quod eſt in hoc vel illo homine, poſſe ipſum ſeparari ab eo, & corrupto illo homine poſſe ſupereſſe animal, quod in ipſomet erat; non id conſequitur, neque eſt verum; nam vnica eſt anima rationalis in homine in cuius ſubſtantia ſunt potentiæ omnes radicatę non poteſt autem eſſe animal, abſque anima, & non poteſt tolli anima rationalis Petri, & remanere anima animalis cum ſit vnica anima quam tolli, & adhuc ſupereſſe implicat: poteſt quidem Deus, tum producere animam ſenſitiuam in eo cadauere ipſumque viuificare, ſed non erit eadem anima. Ac eſto poſſe Deum conſeruari omnia puncta abſque partibus. At falſum eſt poſſe conſeruari in eodem ſitu, & eadem diſtantia, in qua prius: Detracta enim parte intercedente inter indiuiſibilia, verb. gr. inter indiuiſibilia. A B. pars ipſa. A B. niſi intelligamus ſublata interiecta magnitudine inter A B. aliud

illi continuum ſubſtitutum, ſed nullam prorſus amplius magnitudinem intercedere inter A. B. Ergo A B. ſimul erunt, & indiuiſibilia non poſſunt eſſe contigua, neque continua erunt vnum, & idem indiuiſibile, & ita omnia indiuiſibilia conſeruata erunt in vno, & eodem indiuiſibili. Niſi intelligamus ſubſtitutum aliud continuum, & tunc indiuiſibilia conſeruata erunt in partibus continui ſubiecti ſicut prius in continuo deſtructo. Vnde ad interrogationem poſterioris rationis, vel inter puncta, & puncta remanent ſolum partes indiuiſibiles ſpatij, vel partes diuiſibiles; dico ſi ſubſtituatur aliud continuum remanere inter quæuis data puncta partes diuiſibiles. Niſi ſubſtitua-

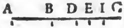
Digitized by Google

ſtituatur, neque remanere diuiſibiles, neque indiuiſibiles, ſed omnia ea eſſe vnum indiuiſibile, ſicut in vno puncto poſſunt eſſe infinita puncta.

Alter. Non poſſunt indiuiſibilia ſimul collectiuè ſumi, & actu ex ſolutione tertiæ rationis, quare neque poſſunt ſeorſum à partibus omnia continui cuiuſpiam puncta conſeruari.

Sexta Ratio. Si conſiderentur ſaltem abſtractione mentali omnia puncta præciſa à partibus, vel aliquid adhuc ſupereſt in continuo, vel nihil. Sed vtrum detur, abſurda conſequuntur. Ergo non poſſunt abſtrahi puncta abſtractione etiam mentali. Ergo non dantur, ſecus abſtrahi poſſent abſtractione mentali, niſi ſciundi queant ſeparationi reali.

Solutio. Negandum poſſe de facto puncta omnia continui alicuius abſtrahi à partibus; hoc eſt puncta ſingillatim conſiderari, abſque partibus, nam puncta continuatiua ſingula ſunt nexus datarum partium, verbi gratia, punctum B. nexus partium AB. BC. punctum D nexus partium. BD. DC. punctum E. nexus partium DE. EC. punctum I. nexus partium EI. IC. vt concipit ſingillatim puncta B. D. E. I. non poſſint niſi concipiatur partes, quas connectunt, neque enim aliter diſtinguuntur puncta D. E. niſi quia D. continuat partes BD. DC E. continuat partes. DE. EC. & quoniam partes omnes non poſſunt diuidi neque re, neque mente; ideoque neque puncta omnia poſſunt concipi, vt falſum ſit ea poſſe concipi omnia ſcilicet ſingula, & poſſe abſtrahi à partibus ſcilicet concipi ſine conceptione nexus partium in quo nexu conſiſtunt puncta ſingula continuatiua. Adhuc ſupponit ratio poſſe collectiuè ſumi, & conſiderari omnia punpuncta, quod eſſe falſum antea conſtabat in ſolutione tertiæ rationis.

Septima Ratio. Si datentur indiuiſibilia continui, & in continuo, eſſent in ſubiecto. Eſſent enim accidentia vera. At non poſſunt eſſe in ſubiecto; ergo indiuiſibilia continui, & in continuo non dantur. Aſſumptum probatur confutando modos ponendi indiuiſibilia in ſubiecto; neque enim in partibus continui, quas connectunt, vt aliquorum eſt, ſententia. Neque ſunt in indiuiſibilibus ſubſtantiæ illis ſubiectis, vt dicunt Iandunus 6. phyſic. quæſt. 2. Suarez diſput. 40. metaphyſic. ſect. 5. à nu. 50. & alij. Refutat primum modum dicendi, quoniam indiuiſibile non poteſt recipi in ſubiecto quanto. Item refutat ſecundum modum etenim ad nouam diuiſionem continui ſequeretur noua ſubſtantiæ creatio ſcilicet nouorum indiuiſibilium ſubſtantialium.

Solutio. Vtraque propoſitio inſtantiam patitur. Conſequentia quidem in accidente, eſt accidens ipſum, verbi gratia, in albedine lactis eſt albedo ipſa, & ſunt albedinis partes ſcilicet gradus, & termini, & modi, verbi gratia, eſſe extenſam, &c. Accidens ipſum eſt in ſubiecto propriè, & actu, & immediatè; at reliquia ſunt in ſubiecto potentia, mediateue; nam gradus albedinis intentior eſt in ſubiecto lacte, quatenus eſt in albedine, & albedo eſt in lacte, & ita mediatè; eſtque potentia in ſubiecto, quia ſicut pars corporis non eſt in loco, niſi potentia non enim habet propriam compræhenſionem, pariter gradus, vt indiſtincti in accidēte non ſunt in ſubiecto, niſi potentia, vt partes intenſiuè accidentis in ſubiecto exiſtentis. Indiuiſibilia hoc modo ſunt in ſubiecto potentia ſcilicet, & mediatè, vt ſunt in quantitate, quæ eſt in ſubiecto propriè, & actu, & immediatè, ſunt autem in quantitate, vt eius termini,

vel te rminatiui, vel continuatiui. Ad rationem nunc contrariam. Indiuiſibile non poteſt eſſe in quanto Reſpondeo diſtinguendo non poſſunt eſſe, vt commenſurata, at poſſunt eſſe, & ſunt vt terminantia, & continuantia.

Octaua Ratio. Si darentur indiuiſibilia continuatiua, & terminatiua in diuiſione continui ſcilicet corporis deperderetur prius ſuperficies continuatiua & de nouo acquirerentur duæ ſuperficies terminatiuæ: & contra in coniunctione. At eſt hoc abſurdum. Ergo, probat conſequentiam declarando, & reſtringendo, nempè in diuiſione continui ſi dicatur ſuperficies prior continuans ſupereſſe, neceſſe tamen erit alteram de nouo produci. Item in vnione neceſſe eſt alterã ſaltẽ deperire; multi autem dicunt perire ambas, & gigni ambas. Probatur aſſumptum, quia non poteſt commodè aſſignari cauſa gignens, & corrumpens, & præſertim de indiuiſibilibus ſubſtantiæ, ſi ponantur; eſſet enim ea creatio, & annichilatio, quæ non poſſunt procedere à virtute creata; at recurrere ad Deum eſt irrationabile. Præterquam quod diuiſio continui fit à virtutibus paſſim creatis, vt patet.

Solutio. Nonnulli reſpondent negando eſſe creationem eiuſmodi indiuiduorum productionem etenim indiuiſibilia illa ex eorum numero, quæ abſq; generatione ad eſſe procedunt, Ariſt. 1. de cęlo, tex. 111. pariter etiam non creantur. At notandum eſt, & infinita puncta poſſe in eodem puncto includi, & infinita puncta poſſe ex vnico puncto educi. al as hoc demonſtrari, et circulus per eius centrum poſſunt infinitæ diametri excogitari, quæ ſe omnes ibi ſecabunt ſingulæque ſuum punctum habebunt, vt neceſſe ſit in vno, & eodem centro infinita puncta reperiri, & rurſus ſi ſingulæ auferantur, reſtat tamen idem centrum. Hinc etiam rem concipiamus, ſi puncto punctum adiungamus, ex ratione Ariſtotelis in 6. phyſ. vnum punctum effici tuo; pariter ſi tertium addamus, & quartum, & in infinitum, & tantumdem eſt omnium aggregatum, quantum vnicum punctum; ex hoc fundamento, in ſuperficie punctum quoduis intermedium potentia infinita puncta continet, vt infinitę per ipſum lineæ tranſeunt pariter in corpore linea, quæque continet potentia infinitas lineas, vt tranſeunt per ipſam infinitæ ſuperficies, hoc eſt, vt patitur per eandem lineam ſectiones infinitas. Ad rationem nunc in diuiſione corporis ſuperficies duæ, quæ reſultant, ſunt potentia in vnica ſuperficie, vt punctum in puncto; dico eſſe potentia non ſecundum entitatem, ſed ſecundum compręhenſionem, vt pars in toto, in carne bilibri ſunt duæ portiones librales potentia, vt partes indiſtinctæ, non habent proprios terminos, at ſi ſecetur caro iam fiunt actu. vt actu ſuas ſingulæ compręhenſiones habent diſtinctas, terminoſque diſtinctos, quod verò eſt eo modo potentia, fieri actu, non eſt creatio, nec generatio, ſed ſecretio ſola, & ſectio, nam præcedunt ſecundum entitatem licet, non ſecundum diſtinctionem, & compræhenſionem propriam; huiuſmodi vero diſtinctio fit à diuidente vt partes etiam à diuidente diſtinguuntur in proprias ſuas compræhenſiones, ac terminationes. Ceſſant difficultates, quæ aliter reſpondentibus negotium faceſſunt; pariter ſoluitur argumentum ex diuiſione hoſtiæ, & vini conſecrati.

Nona Ratio. Si darentur indiuiſibilia in continuo, verbi gratia, puncta in linea tangerent ea, vel lineam, ſeu lineę partem, vel puncta. At neutrum eſſe poteſt. Ergo non dantur indiuiſibilia in continuo. Aſſumptum probatur non enim puncta, quoniam non dantur puncta contigua: non partem, quia

quia ipſa eſt diuiſibilis, & extenſa ſecundum longitudinem. Variæ adducuntur reſponſiones, & confutantur.

Solutio. At ego reſpondeo propriè ſumptis vocibus punctum, neque continuum eſſe, neque contiguum, at latè ſumpta voce, vt immediationem ſignificati reſpondeo tangere lineam totam, cuius eſt principium, ac terminus. ad rationem quoniam punctum indiuiſibile linea, diuiſibilis ſecundū longitudinem; ergo non poteſt punctum tangere lineam, ideſt indiuiſibile non poteſt tangere diuiſibile, negatur hoc quinimo principium diuiſibilis eſt indiuiſibile: at non poteſt commenſurari indiuiſibile diuiſibili. Reſpondeo non neceſſariam eſſe commenſurationem contiguorum in poſita latitudine ſumpta voce contigui principium enim non commenſuratur dimenſioni, cuius eſt principium, ſed in contiguis etiam proprijs non eſt commenſuratio neceſſaria tangitur enim ignis ab orbæ Lune cum maior ſit hic illo, & ſi dicatur commenſurari reſpectu ſuperficierum immediatarum; Reſpondeo etiam punctum commenſurari lineæ, inde procedenti ſecundum latitudinem, ſecundum quam linea eſt indiuiſibilis ſicut punctum, ac non ſecundum longitudinem: & linea commenſuratur ſuperficiei, cuius principium ſecundum longitudinem non latitudinem, & ſuperficies corpori ſecundum longitudinem, & latitudinem non profunditatem.

Additio. Addo non eſſe abſtrahendum punctum à linea, cuius eſt principium, vt ſeiunctum à ſeiuncta; nam ita linea ſeiuncta eſſet ſine principio, vel haberet principium punctum, cui fuiſſet contiguum punctum ſeiunctum oportet ergo conſiderare lineam cum puncto, vt intrinſeco eius termino, & principio à quo termino ſtatim ſequatur linea non aliud punctum.

Decima Ratio. Si darentur indiuiſibilia eſſet circulus palmaris æqualis circulo, vel cœleſti circa idem centrum. At hoc eſt impoſſibile: ergo. Probant conſequentiam, nam ſi à punctis maioris circuli ſingulis ducantur lineæ ad centrum tranſibunt per totidem puncta minoris circulo adeoque, &c.

Solutio. Hæc ratio peccat ex imaginatione falſa, quaſi puncta ſint immediata; nam dum puncta ſumantur interuallo aliquo diſiuncta intercipientur circumferentiæ inter ductas lineas tum in maiori, tum in minori circulo, quę circumferentiæ inter ſe erunt inæquales proportionaleſque ſemidiametris ſuis, vt demonſtrant geometræ.

Vndecima Ratio, ex rarefactione, & condenſatione.

Si darentur indiuiſibilia in rarefactione eadem puncta materiæ, quæ minoris quantitatis punctis ſubijciebantur accomodarentur punctis longè auctæ quantitatis. At hoc eſt incongruum: & inexcogitabile. Ergo non dantur indiuiſibilia.

Solutio. Procedit conſequentia cum vitiata imaginatione materiæ, quaſi materia ipſa per ſe conſiderata præciſa quantitate, cui ſubijcitur habeat puncta, at ipſa per ſe, vt omnis ſubſtantia eſt indiuiſibilis, ex Ariſtotele 3. phyſ. tex. 35. neque includit idcirco dimenſiones, neque terminos dimenſionum. Materia verò habet puncta, vt iam ſubijcitur dimenſionibus quorum ſunt termini puncta, cæteraue indiuiſibilia materiæ verò puncta reſpondere punctis dimenſionum eſt materiam ipſam eſſe in potentia ſuſcipiendi, & ſuſcipere, ac ſuſtinere dimenſiones, & terminos dimenſionum. At aſſumptum falſum depoſita praua imaginatione ſcilicet materia non poſſe ſuſcipere. & accomodari tum punctis maiorum, tum punctis minorum dimenſionum

Digitized by Google

æque enim illis accomodatur, vt accomodatur eadem maioribus, & minoribus dimenſionibus.

Additio. Addo negatum iri ab Ariſtotele plura puncta eſſe in maiore linea, quam in minore linea: cum enim puncta ſint ſingula in ſectionibus lineæ, & æque in infinitum diuidatur minor linea, atque maior, non plura erunt puncta in maiore, quam in minore pariterque de omnibus alijs indiuiſibilibus, idem eſt dicendum, & augetur vis argumenti, quoniam penes Ariſtotelem non datur infinitum maius infinito.

Eadem Ratio relata ad locum.

Si darentur indiuiſibilia in continuo in rarefactione eadem puncta materiæ accomodarentur punctis maioris loci, quæ accomodabantur prius, punctis loci multo minoris; ſed hoc eſſe non poteſt. Ergo, &c.

Solutio. Soluitur pari modo procedit ex vitiata imaginatione punctorum materiæ &c.

Duodecima Ratio, ex velocitate, & tarditate motus in tempore.

Si darentur indiuiſibilia in tempore: ſequeretur indiuiſibilia motus vnius horæ adæquari inſtantibus vnius anni, quæ prius adæquabantur inſtantibus vnius horæ: poteſt enim idem motus, verbi gratia, vnius milliarij, & confici vnius horæ ſpatio ab homine, & ſpatio vnius anni ab animali Indico, quod Hiſpani pigritiam vocant; ſed hoc eſt inconueniens; ergo non dantur indiuiſibilia in tempore.

Solutio. Motus procedit per partes non per indiuiſibilia, ac per mutata eſſe niſi vt inſiſtit alicubi, ex Ariſtotele 8. phyſ. tex. 69. at motum per æquale ſpatium poſſe commenſurari maiori, & minori tempori pro maiore, minoreque velocitate nihil abſurdi eſt.

Ratio tertiadecima, ex pyramidali figura, ac ſimili.

Si darentur indiuiſibilia, ſequeretur in figura perfectè pyramidali, vel aliquid partis inferioris non coopertum à ſuperficie proxima, vel aliquid ſuperioris, quod excederet ſuperficiem proxima inferiorem, ſed vtrumque eſt falſum: non enim eſſet figura perfectè piramidalis: ergo non dantur indiuiſibilia.

Simile argumentum.

Sit ſuperficies triangularis. ABC. ductis qarallelis baſi DE. F G. certum eſt (vt à baſi ad apicem ſemper reſtringitur ſuperficies) lineam D E. eſſe longiorem inferiori parte breuiorem ſuperiore. Tum ergo ſequitur partem ſub D E. immediatam eſſe maiorem D E. vnde aliquid eius partis ſuper eſſe quod non tegatur à linea D E. pariter aliquid eſſe partis ſuperioris, quod ſit vltra. D E.

Solutio. Eſt ratio vtraque fallax concipit enim partem ſuperiorem immediatam lineæ D E. eſſe propriorem apici A. quam D E. & rurſus D E. eſſe illi propiorem, quam partem immediatè ſubiectam. Vtrumque falſum cum enim linea DE. nullam latitudinem habeat, tantundem diſtat DE. ab A quantum proxima illi pars tum inferior, tum ſuperior quartum partium ipſa eſt communis terminus non enim æque diſtent, verbi gratia, diſtet linea DE. à puncto A. decem pedes. Eſt pars proxima ſuperior diſtet, minus diſtet, v. g. minus milleſima parte pedis, & pars inferior diſtet plus milleſima parte pedis: erit ergo linea D E. duæ milleſimæ partes ſecundum latitudinem, at eſt ſecundum latitudinem indiuiſibilis, idem dixerit ad primum argumentum

de

de ſuperficie quippè, quæ ſit indiuiſibilis ſecundum craſſitudinem. Argumentum ergo ſe ipſum inuoluit dicit enim partem propiorem baſi, eſſe ampliorem partem propiorem cuſpidi eſſe arctiorem: deinde applicat argumentum ſuperficiei, & lineæ partibus vſque illis immediatis, quæ à cuſpide, & baſi æque diſtant ob indiuiſibilitatem: procedunt vt plurimum argumenta ex vitiata imaginatione indiuiſibilium in quorum ſeparatione partes, cuius ſunt termini concipiunt eorũ phantaſmata non ſecus, ac habentiũ dimenſionem.

Ratio decima quarta, contra continuatiua indiuiſibilia.

Si darentur indiuiſibilia continuatiua ſuperficies connectens continuum, cuius parte ſint diuerſæ ſubſtantiæ (verbi gratia, ramum cuius pars viridis, ſit adeoque viua alia arida, adeoque mortua. Item in ligno cuius pars ſit lapidificata, pars lignum reſtet.) vel erit eiuſdem formæ, & naturæ, vel diuerſarum; ſed neutrũ eſt verum. Ergo non dantur indiuiſibilia continuatiua.

Solutio. Varij hic varia reſpondent. At ego reſpondeo, vt ſupra ſuperficiem illam ipſum per ſe nulla forma informari: quoniam indiuiſibile in continuo, neque eſt quale, neque eſt ſubſtantia, ex Ariſtotele, qui naturalium minimum aſſerit, at indiuiſibile eſt infra minimum: eſt verò indiuiſibile, verbi gratia, carnis caro non formaliter, ſed reductiuè, vt ſcilicet eius terminus ad argumentum ſuperficies connectens formaliter, & præcisè neutram formam obtinet, at reductiuè ſcilicet vt terminus vtrumque obtinet, nec eſt abſurdum, vt non eſt abſurdum eſſe vtriuſque terminum.

Ratio decimaquinta, contra indiuiſibilia terminatiua.

Illud fruſtra pro termino ponitur, quos ſeparato adhuc res terminata permaneret; ſed ſublatis indiuiſibilibus terminatiuis per Diuinam potentiam, adhuc res terminata permaneret, & finita. Ergo indiuiſibilia terminatiua fruſtra ponuntur. Aſſumptum probatur etenim tanta remanet linea ſublato puncto quanta erat cum puncto, & exiſtimare, quod deberet extra fluere in infinitum eſſet fatuum, ex ſententia Durandi 2. diſt. 2. q. 4. nu. 12.

Solutio. Ego nẽgo aſſumptum: implicat enim ſublatis terminis reſtare rem terminatam, & in propoſito noſtro corpus omne finitum eſt terminatum: terminum autem eſt indiuiſibile ex dictis in ſolutione primæ rationis. Ariſtoteles quoque docet punctum eſſe de eſſentia lineæ, nimirum lineæ terminatæ eſt de eſſentia punctum terminans. Vnde Euclides definiens in 2. definitione lineam terminatam dicit terminos lineæ eſſe puncta. At lineæ in vniuerſum, vt continuæ eſt de eſſentia punctum continuans, cum definiatur continuum, cuius partes communi termino copulantur. Ad probationem contrariam, non dico fluere corpus phyſicè, quaſi inſtar aquæ ebullientis dilabatur, ſed eſſentialiter cadere à terminato cum deficiat terminus eſſentialis, qui eſt indiuiſibile, at aduerſarij concipiunt indiuiſibile, vt terminum extrinſecum cum ſit intrinſecus terminus, & eſſentialis; quippè qui in definitione includatur, vt patet in defin. 3. 1. elem. & 6. Item defin. 2. 11. elem. at ex vi terminorum ſequitur, ſi corpus deſit eſſe terminatum oportere eſſe infinitum, quoniam ſunt differẽtiæ oppoſitæ corporis terminatũ, ſeu finitum, & infinitum, tex. 24. 3 phyſ. At replicatur, ſi ſuperficies detrahatur reſtat, eadem magnitudo corporis; reſpondeo ſuperficiem duo habere dimenſionem, & terminationem ratione dimenſionis cum careat craſſitudine omni, nihil addit quantitati corporis, at ratione terminationis, quam eſſentialiter facit: detracta ipſa corpus, ex eo quod ſub differentia terminati erat, tranſit

 ſub

ſub differentiam infiniti inter quas non eſt medium ? Sed argumentum procedit, ex vitiata imaginatione concipit detractionem ſuperficie inſtar cutis ſi degluberetur homo : tum autem reſtaret alia ſuperficies cum cutis ſit corpus, at ſub ſuperficie non eſt ſuperficies, & ſi Deus pro ſua infinita potentia ſuperficiem detraheret aliam quoque ſuperficiem ſubſtitueret ſecus corpus omni ſubſtracta ſuperficiem ſubſtitueret ſecus corpus omni ſubtracta ſuperficie exueretur etiam omni termino, & interminatum euaderet, adeoque infinitum ex nexu hypotheſeum, & ſublata omni ſuperficie falſum eſt poſſe adhuc corpus videre ſic, vt ſupponit arguens.

(?)

Finis Libri Decimi.

SCI-

Digitized by Google

SCIPIONIS
CLARAMONTII
CÆSENATIS

De Communibus omnium rerum naturalium Principijs, & Affectionibus.

LIBRI VNDECIM.

DE MOTV LOCALI, Lationeue; & Motore.

LIBER VNDECIMVS.

PARS PRIMA.

IN calce lib. 8. differendā propoſui diſſertationem de motu locali poſtquam de loco, & tempore actum fuiſſet: etenim ex loco præſertim localis motus cognitio, vt ex termino; ſed & vt ex ſpatio naſcitur; at cum locus ſit continuus, ex cuius continuitate motus, quoque is continuitatem ſuſcipit, & diuiſibilitatem, interpoſui quæ de infinito, de continui diuiſione in infinitum, de indiuiſibilibus, quæ continuum nectunt, & quæ ipſum iuxta nonnullos componunt, ſed falſo in lib. 10. nunc iam localem motum aggrediamur, cuius ſermonis nexus, & continuatio ad æternitatem motus primi diſcutiendam, & ad primum motorem, eiuſque quoque perpetuitatem adducet conſiderandam. Motus ergo localis, qui latio dicitur græcè φορα, Ariſtoteles impoſuit nomen lationis motui locali in vniuerſum, vt excludit tamen extenſionem ſolam, quæ fit in augumentatione; impoſuit inquam nomen hoc lationis, tex. 18. 5. phyſ. & retinuit tex 5. primo de cęlo, & alibi licet fateatur. Lationem proprię conuenire illis, quæ non ipſa ſe ipſa mouent, d. tex. 18. & idem dicit 4. Topic. loco 19. notandum enim motum etiam localem quendam in extenſione, & ampliatione eorum, quæ augentur concipi, & aſſeri ab Ariſtotele, qui tamen motus à latione diſtinguitur. De latione ergo agemus, deque motu locali, vt ad hanc reſtringitur: ordinem autem quæſtionum ſequemur. An ſit quid ſit, &c.

QVÆSTIO PRIMA.

An ſit latio.

PRopoſuimus antea in li. 7. quæſtionem latiorem: vtrum detur motus, at quoniam rationes pro negatione, quæ fuerunt Zenonis reſpiciebant præſertim localem motum, prætereaque ex diuiſione continui ex eiuſque ab indiuiſibilibus compoſitione, nec ne pendent, in hunc locum poſtquam de loco, tempore continui ſectione, & indiuiſibilibus actum eſt, reiecimus diſputationem, nunc ergo adducamus Zenonis rationes antea nonnullas expendimus, & ſoluimus ad compoſitionem continui, detortas ſed modo, vt aduerſus motum, & à Zenone, & ab Ariſtotele inductæ ſunt, conſideremus, ac ſoluamus.

Poſitio prima, Ariſtotelis, & Platonis, & Scholarum omnium ſerio philoſophantium, vt ſupra lib. 7. quæſt. 1.

Motus datur, & inter cæteros localis. Hæc poſitio, vt euidens ponitur ab Ariſtotele 1. phyſ. tex. 11. vt antea loco modo notato dixi, vbi & facto Diogenis confirmaui, de motu vero locali præſertim, & Ariſtoteles dixit, tum & Diogenes egit.

Poſitio ſecunda contraria Zenonis, quam Ariſtoteles refert, rationeſque eius tex. 75. & ſeqq. 6. phyſic.

Prima Ratio. Penes Ariſtotelem 6. phyſic. tex. 18. & 77.

Verba Ariſtotelis exprimentia rationem ſunt lib. 6. tex. 19. „Quapropter, & „ Zenonis ratio falſum dicit non eſſe poſſibile infinita pertranſire, aut tangere „ infinita ſecundum vnumquodque finito in tempore. „ Et tex. 77. his com„plectitur rationem non dari in quam motum. „ Propterea quod prius ad me„dium oportet peruenire, quam ad medium, quod fertur. Si daretur motus localis, tempore finito infinita pertranſirentur. At non pertranſeuntur tempore finito infinita. Ergo non datur motus localis. Conſequentia probatur, quoniam oportet prius peruenire ad medium. Senſus autem probationis eſt. moueatur mobile per lineam A B. ex A. ſcilicet in B. & diuidatur A B. bifariam in C. oportet mobile, quod ex A. recedere ponatur prius peruenire in C. quam in B. ac ſecetur A C. bifariam in D. oportet mobile prius peruenire in D. quam in C. at rurſus diuidatur. A D. in E. oportet prius peruenire in E. quam in D. atque ita ſubinde tempus; eſt autem linea diuiſibilis in infinitum erant ergo infinita ex diuiſione media, quæ tranſiri à mobili oporteret antequam ex A. in B. perueniret.

Examen. Hæc prior ratio ſoluitur ab Ariſtotele in diuerſis locis diuerſimodè: in tex. 19. 6. phyſ. diſtinguit infinitum ſecundum quantitatem, & ſecundum diuiſionem, ſcilicet actu denium, & potentia. infinita quantitas, & infinitum actu pertranſiri non poteſt in tempore finito, at infinitum diuiſione, ſeu potentia poteſt pertranſiri tempore finito, quia tempus etiam finitum actu eſt infinitum potentia, eo quod tempus diuiſibile eſt in infinitum ſicut etiam linea; adeo vt infinitum potentia pertranſeatur in tempore æque po-

tentia

tentia infinito, at in lib. 8. phyſ. aliter ſoluit, pariter in lib. de inſecabilibus, quæ omnia expoſui ſupra inde repetantur.

Secunda Ratio, itidem Zenonis penes Ariſtotelem 6 phyſ. tex. 78.

Si daretur motus nunquam velociſſimum mobile aſſequeretur tardiſſimum, quod quantolucumque interuallo antecederet. Sed hoc abſurdiſſimum, ſi ſcilicet Achilles nunquam aſſequi poſſet teſtudinem, duos ſolos paſſus antecedentem ambobus perpetuo motis: videatur ratio, & examen ſupra dicto loco.

Tertia Ratio, itidem Zenonis penes Ariſtotelem dicto lib. 6. tex. 80.

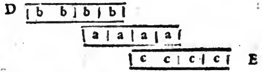
„ Verba ſunt Ariſtotelis. „ Si ſemper enim quieſcit, aut mouetur cum eſt
„ ſecundum æquale: eſt autem ſemper id quod fertur in ipſo nunc ſecundum
„ æquale, immobilem eam ſagittam, quæ fertur. „ Eſt autem ratio reſoluta. omne quod in omni nunc quieſcit nunquam mouetur: omne mobile in omni nunc quieſcit. ergo omne mobile nunquam mouetur. Maior ſupponitur ab aduerſario. minor probatur, quoniam omne quod eſt ſecundum æquale, quieſcit, at omne mobile in omni nunc eſt ſecundũ ęquale: ergo omne mobile ſemper quieſcit, adducit pro exemplo mobilis ſagittam; quæ ſcilicet velociſſimè ferri dicitur. & tamen non mouere. monſtratur dicta ratione. Fundamentum verò totius rationis eſt, quod moue ur partim eſſe in termino quo, partim in termino ad quem; adeo vt quicquid eſt in ęquali, ſibi ſpatio quieſcat adhuc, ponit autem diſiunctum, aut quieſcere, aut moueri cum intelligat reſtringi ad quietem. ita D. Thom.

Examen. Soluit rationem Ariſtoteles inſtando maiori, omne quod in omni nunc quieſcit nunquam mouetur. Eſſe enim oporteret propoſitionem omne quod in omni parte temporis quieſcit nunquam mouetur, at nunc non eſt pars temporis, nec tempus enim ex indiuiſibilibus nunc componitur.

Quarta Ratio. eiuſdem Zenonis penes Ariſtotelem tex. 81.

Eſt inquit Ariſtoteles de ijs, quæ in ſtadio contra mouentur ęqualibus magnitudinibus iuxta æquales hæ quidem à fine ſtadij: illa verò à medio æquali velocitate, ex quibus deducere nititur Zeno æquale eſſe tempus dimidium duplo: videtur itaque fuiſſe ratio.

Ratio. Si daretur motus, ſequeretur ex ijs, quæ in ſtadio contra mouentur tempus dimidium æquale eſſe duplo. ſed non poteſt dimidium eſſe æquale duplo: ergo non datur motus. Ratio Zenonis non eodem modo ab omnibus inducitur, neque expoſitio Ariſtotelis eodem modo exponitur. Ego hunc in modum expono, quæ Simplicij propè eſt expoſitio. Sint quatuor magnitudines inter ſe ęquales a a a a fixæ, & immotæ. ſint aliæ quatuor ipſis a a a a. æquales, & mobiles verſus E.

b b b b. quarum prima, quæ ſcilicet verſus E. vergit ſit ſupra ſecundam a; ſint aliæ quatuor magnitudines, itidem ipſis a. æquales, & mobiles, ſed verſus D. c c c c. prima autem c. eiuſque extremitas verſus D. ſit ſub vltimo a. eiuſque extremitate: moueant autem tum b b b b. tum c c c c. æquali velocitate motibus aduerſis cum b. primum fuerit ſupra vltimum a. adeoque motu ſuo percurrerit duo poſteriora. a. tum primum c. erit ſub medio a. à quo ſcilicet receſ-

receſſerat b. Ratio autem quoniam motus ipſius b. æque velox ponitur motui ipſius c. ex hypotheſi, at motus ipſius b. duo tantum a. percurrit ſtabilia ſcilicet illa; ergo & primum c. duo tantum a. ſtabilia, & ipſa percurrit non autem quattuor, vt multi exponunt, & videtur prima fronte dicere Ariſtoteles. Verum quoniam ſi, vt magnitudines aaaa. ſtabiles ponuntur, ita etiam bbbb. magnitudines ſtabiles eſſent prima magnitudo. c. eſſet ſub primo b. vt eſſet ſub prima magnitudine a. at quoniam mouentur bbbb. eſt ſub b. magnitudine media non prima eſt enim ſub prima ergo c. pertranſiuit duas magnitudines a. a. & duas magnitudines b. b. ſunt autem æquales magnitudines b. b. a. a. Ergo ſimul ſumptum duæ a a. & duæ b b. quas c. tranſiuit erunt æquales ipſis quatuor a a a a. & hac ratione c. tranſiuit quatuor. a a a a. hoc eſt quatuor magnitudines ipſis quatuor aaaa. æquales. b. autem duas tantum tranſiuit a a. duplum ergo ſpatium c. confecit eius quod confecit b. & ſunt æque veloces motus duplo; ergo tempore tranſiſſe oportet c. atque tranſiuit. b. & tamen ſupponitur, quo tempore b. tranſiuit duas magnitudines a a. c. pariter tranſiſſe eaſdem duas a a. magnitudines. ergo tempus duplum erit pariter æquale tempori, quo mota eſt b. magnitudo.

Examen. Soluit rationem Ariſtoteles inſtando propoſitioni (poni duplum tempus in tranſeundo duplam magnitudinem) concidit autem dum magnitudo, quæ pertranſitur ſit manens, & ſtabilis; non autem ſi alter motus, ſit ſtabilem magnitudinem alter ſit per magnitudinem, quæ contra moueatur, vt nunc reſpectu magnitudinum b b b b. quæ contra mouentur, præ magnitudinibus a a a. quæ manent. Idcirco Eudemus, apud Simplicium vocauit hanc quartam Zenonis rationem ſtultiſſimam.

QVÆSTIO SECVNDA.

Quid ſi latio.

EX dictis de motu in communi facilè elicitur definitio lationis. lib. ſcilicet 7. & præſentim ex quæſt. 5. art. 1. in quo diſtinguitur motus localis in eum, qui eſt actus perfecti, & in eum, qui eſt actus imperfecti in vniuerſum autem motus localis, ac latio eſt motus ſecundum locum. Sicut alteratio ſecundum qualitatem; accretio ſecundum quantitatem; generatio ſecundum ſubſtantiam: at ed olatior definitio requirit differentiam, qua diſtinguatur à mutatione loci, quæ fit in accretione, ex. grat. plantæ mutat enim ea locum dum ampliatur in locum enim ampliorem ex anguſtiore tranſit, huc fortè pertinet ea à nonnullis poſita differentia de vno in alium locum dicunt enim motum localem eſſe, quo res tranſit ex vno in alium locum: videtur enim reijci ſic motus, qui retinet præcedentem locum, & extenditur ſolum: attamen neque etiam differentia eiuſmodi poteſt in tota lationis vniuerſitate accomodari: nam circularis motus non tranſit verè ex vno loco in alium, ſed in eodem loco permanet totum ſaltem locum non mutat: ibi itaque concluſimus non eſſe vniuocam definitionem etiam motus localis, nam latio, quæ eſt actus imperfecti vniuocè ſub definitione motus (actus entis in potentia, quathenus in potentia) continetur ſub primoq; eius analogato, at latio, quæ

eſt

eſt actus imperfecti non continetur vniuocè: vidimus etiam motum, qui eſt actus perfecti non habere verè terminum ad quem, niſi ſecundum conſiderationem,& diſtinctionem rationis. Motus ſcil. grauis deorſum leuis ſurſū eſt ad locum, vt ad ſuam perfectionem,& actum: vnde eſt verè actus entis in potentia ſcilicet paſſiua, at quathenus in potentia eiuſmodi, at motus circularis cœleſtis,& in his inferioribus motus animalis vegeti ad ſpatiandum eſt potius actus ſecundus prodiens ex potentia actiua, vt longè inter ſe lationes eiuſmodi diſtent natura, & definitione ſi definitio vniuoca quæratur latio, quæ eſt actus perfecti, & latio, quæ eſt actus imperfecti. Quoniam verò ſub definitione communi motus actus entis in potentia, quathenus in potentia verè, & vniuocè latio, quæ eſt actus imperfecti continetur, & motus eo modo definiti communi ſcil. ea definitione natura, & eſſentia ex termino ad quem pendet naſcitur, inde quæſtio ad eſſentiam lationis pertinens. Vtrum ipſa ſit ad locum; an ad vbi vti proprium terminum ad quem.

ARTICVLVS. Vtrum terminus ad quem lationis ſit locus, an Vbi.

Dubitationem facit, quoniam & dicitur communiter motum localem eſſe ad locum, vnde etiam denominatur, & eſſe datur in prædicamento, vbi hic dicendi modus terminum ad quem ipſum vbi conſtituit; ille conſtituit locum. Vtrum ergo dicendum? diſputatio hæc ad ſubtilitatem metaphyſicam redacta illam primo poſceret. Vtrum vbi & locus differant realiter necne: at intra limites naturales conſiſtendo breuis, erit controuerſiæ explicatio. Vbi cum importet corpus in loco, ſiue exiſtentiam corporis in loco: erit vbi reſpectu loci veluti compoſitum quippiam, & locus erit veluti forma eiuſmodi compoſiti: adeoque ſicut in generatione ſubſtantiali eſt forma ignis, quæ producitur, & ignis ipſe genitus, quorum ignis eſt terminus generationis qui, & forma eſt terminus, quo, ita in motu locali, locus eſt terminus quo, & vbi eſt terminus qui; quoniamq; forma non fit, ſed compoſitum, vt alibi docet Ariſtoteles 7. metaphyſ. tex. 32. ideo potior terminus ad quem generationis eſt compoſitum, quod gignitur, non forma genita. Pariter in latione terminus ad quem potior eſt, & is, qui, terminus, qui, vocatur ipſum vbi. Locus autem terminus quo, hinc reponitur latio in prædicamento, vbi ab Ariſtotele 5. phyſ. tex. 18. & à Schola, concluſio ergo fit. Terminus ad quem lationis eſt tum locus, tum vbi, at vbi potior, & qui terminus, qui vocatur, & locus eſt terminus quo.

QVÆSTIO TERTIA.

De continuitate lationis.

DE continuitate motus in vniuerſum egimus antea lib. 7. q. 9. & rurſus lib. 10. q. 13. vbi de lationis,& continuitate nonnihil tetigimus repetantur, vbi dicta quoniam verò inter cæteras ſuppoſitiones pro continuitate motus eſt indiuiſibili tempore ſiue in momento temporis nullum fieri motum: imo ſecundum Ariſtotelem, neque fit quies articulum hunc ſubijcio. Vtrum in momento temporis, ideſt in ipſo nunc fit motus.

ARTICVLVS PRIMVS.

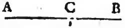
Vtrum in momento temporis ſiue in ipſo nunc poſſit eſſe motus, aut quies.

Poſitio prima, eſt Ariſtotelis tex. 29. 6. phyſ. & Procli in elem. phyſ. Theor. 17. & communis Schola Peripatetica.

In ipſo nunc non eſt motus.

Ratio ibi Ariſtotelis, & Procli, ita reſoluitur.

Si in ipſo nunc eſſet motus: eſſet nunc diuiſibile. At non eſt nunc diuiſibile (ſupponitur enim indiuiſibile.) ergo in ipſo nunc non eſt motus. Conſequentia probatur. Si in ipſo nunc eſt motus moueantur ergo duo alterum velocius, alterum tardius, mobile moueaturque velocius per lineam A B. mouebitur tardius per lineam A C. minorem ſcilicet in eo ipſo nunc, at velocius per A C. mouebitur minori tempore quam per A B. ergo nunc erit diuiſibile erit ſcilicet partem eius accipere.

Ratio eadem Procli paulò ſerius expoſita.

Sit motus in ipſo nūc per ſpatium AB. ſitq; primum is motus tardioris mobilis, at velocius mobile idem ſpatium tranſibit in minore tempore. Ergo ipſum nunc diuiſibile. Faciamus nunc velocius mobile tranſire dictum ſpatium A B. in ipſo nunc, vel eſt partibile ſpatium A B. vel indiuiſibile, at non indiuiſibile oſtenſum enim eſt non dari lineam indiuiſibilem. diuiſibile ergo, diuidatur in C. tardius autem mobile eo ipſo nunc, quo velocius tranſit totum A B. tranſeat A C. at velocius tranſibit minori. A C. ergo in minore quam nunc ierit ergo nunc diuiſibile.

Poſitio ſecunda, Ariſtotelis 6. phyſic. tex. 30. 31. Procli Theoremate 18.

In ipſo nunc non eſt quies.

Ratio Ariſtotelis tex. 30. & Procl. Theor. dicto.

Quo tempore aut momento natum eſt quippiam quieſcere, eo natum eſt moueri. Sed momento temporis, nihil natum eſt moueri. Ergo neque momento temporis natum eſt quippiam quieſcere. Maior eſt ex definitione quietis quieſcere inquit Ariſtoteles dicitur, quod aptum natum eſt natura moueri, & non mouetur, quando aptum natum eſt, & vbi, & quopacto moueri.

Ratio ſecunda Ariſtotelis tex. 31. & Procl. dicto Theor.

Moueatur aliquid, exempli gratia, per horam deinceps quieſcat: cum moueatur tota hora mouebitur etiam extremo horæ momento ex poſitione aduerſarij, & cum quieſcat, deinceps quieſcet etiam in primo ſequentis temporis momento ex aduerſarij poſitione, eſt verò idem momentum finis præteriti, & principium ſequentis temporis: ergo eodem prorſus momento, idem mouebitur, & quieſcet, quod eſſe nequit: erit itaque analyſis. Si in ipſo nunc eſſet quies: idem mobile ſimul, & ſemel quieſceret, & moueretur, at hoc eſſe nequit: ergo non eſt quies in ipſo nunc, ſicut neque motus.

Ratio tertia Ariſtotelis tex. eodem 31. quam tamen dimittit Proclus quaſi non probet.

Quieſcere in aliquo tempore eſt, ita ſe rem, ac eius partes ſe habere, atque prius. At in ipſo nunc non eſt rem, ac eius partes, ita ſe habere, vt prius quoniam in ipſo nunc, non eſt prius. Ergo in ipſo nunc, non eſt quieſcere.

Examen rationum contra motum.

Examen primæ rationis, & ſecundæ. Prior ratio ſupponit ad diuiſionem ſpatij diuidi motum, at poſitio contraria cogitur, id negare contende-

reque

Digitized by Google

reque quandam ſimilitudinem intercedere inter animam perfectorum animalium, quæ eſt tota in toto, & tota in qualibet parte, idcirco non eſt maior in toto quam in ſingulis partibus ob ſuam indiuiſibilitatem, & inter motum in ipſo nunc factum, non eſt maior motus illuminationis ſuper toto horizonte, & ſuper parte idem de ſecunda ratione pro denegatione motus.

Examen rationum contra quietem.

Prima ratio ſupponit non dari motū in ipſo nūc: at id non concedet, contraria poſitio ex modo dictis; ad ſecundū autē facilè dicet in extremo nūc prioris temporis eſſe illud ſtare, de quo antea, quod ex mixtione quadam motus, & quietis poteſt eſſe finis motus, & principium quietis ad tertiam non neceſſe eſt ad quietem, ita ſe habere rem, vt prius in partibus ipſius nunc; ſed vt prius in tempore præcedente, in ipſo nunc ſcilicet res ita ſe habet, vt ſe habebat in tempore præcedente; ita enim dicetur in ipſo nunc, etiam quieſcere.

Poſitio tertia. Inter cæteros Gal. de duobus Syſtem. pag. 14.

In inſtanti eſt motus, in ſingulisque momentis nouus gradus acquiritur velocitatis.

Expoſitio poſitionis. Ponatur quiuis gradus motus ſecundum velocitatem, tarditatem, exempli gratia, ſit ea velocitas, vt ſpatio horæ deſcendat graue centum perticas. Supponitur autem motum realem ſemper intendi, adeo vt ſi in fine horæ motus ad eum gradum peruenit, vt ſecundum eam centum perticas pertranſiret ad dimidium horæ gradus multo minoris velocitatis eſſet, vt ſecundum eum gradum tempore horę motus minor multo eſſet, quam vt centum perticas tranſiret, & ad quartam horæ partem minor adhuc eſſet velocitatis gradus, ſecundum quem idcirco minorem multo lineam horæ ſpatio tranſiret, adeoque ſubinde ſemper, idem mobile minoris velocitatis gradum ſuſciperet, & maioris tarditatis; credit ergo poſitio ſingulis momentis intendi gradum velocitatis, & quoniam in quouis tempore ſunt infinita momenta quantuluncunque ſit tempus idcirco in quouis exiguo tempore, ac minimo per infinitos gradus velocitatem motus intendi, adeoque contra per infinitos gradus tarditatis quemque motum procedere.

Ratio. Quo propriùs eſt mobile principio ſui motus adeoque remotius à centro mundi (de graui ſcilicet, & eius deſcenſu loquimur) eo tardius mouetur. At differentia quæuis, & quantulacunque diſtantiæ infinita puncta continet, & differentia quantulacunque temporis infinita inſtantia. Ergo differentia quantulacunque motus per infinitos gradus tarditatis procedit.

Examen, & Iudicium. Soluitur hæc ratio eodem prorſus modo, quo ratio tertia Zenonis ſoluitur. Sunt infinita ſane inſtantia in quouis, vel minimo motu, at in inſtanti non eſt motus, neque quies, ſed in parte aliqua temporis, at non ſunt infinitæ partes actu temporis, & diſtantiæ, ſed potentia tantum. Rationes autem contra poſitionem ſunt præcedentium duarum poſitionum præſertim primæ. Hinc non poſſum ego non mirari conatum auctoris memorati aduerſus Ariſtotelem, & Scholam Peripateticam, dum vtitur aduerſus eam rationibus, quas Ariſtoteles ipſe conſiderauit, & ſoluit nulla habita ratione ſolutionis tanti Philoſophi, quam nec impugnauerit, nec meminerit: neque (arbitror) præ contemptu viderit, ac impugnare ſupremum hominem, & non vidiſſe eius dogmata non multam meretur laudem.

Additio. Sententiam hanc reprehendi ego antea in Italica mea defenſio-

ne aduerſus auctorem duorum maximorum Syſtem. parte 4. pagina autem 274. ratioque fuit mea. Dicit auctor quoduis mobile tum tardum, tum velox ab eodem gradu velocitatis exordiri motum, hoc eſt à quiete, quæ eſt infinita tarditatis, cumque ad augumentum velocitatis inde procedat, omnem velocitationis gradum momento temporis tranſit. Sunt autem infinita momenta, hæc ille contra quæ ita argumentatus ſum. Sumantur duo mobilia falco, & teſtudo, quæ ſpatiò horæ mota ſint: horum vtrunque ab eodem gradu tarditatis motum incæpit à quiete ſcilicet, & in pari numero infinitorum inſtantium, momentorumue infinitos gradus velocitatis acqui ſiuit ergo in fine horæ parem velocitatem adepta erunt dicta mobilia, & parem motum confecerunt, quod tanquam portentum habere oportet.

Annotatio. Si per inſtantia procederet motus, non eſſet ſanè continuus, ſicut neque inſtantia ſibi continua ſunt attamen non conuertitur, ſi non ſit per inſtantia motus eſt continuus. Si enim ſit per minimas partes, vel ſpatij, vel formæ, vel quanti erit non continuus motus videatur, lib. præced. quæſt. 5. poſition. 2.

ARTICVLVS SECVNDVS.

Vtrum motus rectus. Latio ſcilicet per rectam lineam poſſit eſſe perpetuus reducitur verò quæſtio ad eam. Vtrum motus reflexus poſſit eſſe continuus. Declaratio, & nexus.

Continuitas motus alia eſt intrinſeca, alia extrinſeca. Intrinſecam voco, ſi ſit motus localis per rectam A B. continuitatem, quæ eſt motus à termino A. ad terminum B. ſi nullatenus eo in ſpatio abrumpatur motus, at cogitemus

A ———————— B

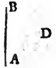
in termino B. alium continuari motum præcedenti: voco eiuſmodi continuitatem extrinſecam in motu autem per rectā non poteſt additio fieri in infinitum; adeo ſcilicet vt poſſit additio linearum in infinitum fieri cum finita ſit diſtantia ſpatij in quo locum habet motus rectus, cum vel vniuerſi mundi ſit finita magnitudo. Poſſet itaque ſolum eſſe perpetuus motus rectus ſi motus per rectam A B. infinities interaretur, ex B. in A & inde ex A. in B. & ita ſemper, dum tamen motus ex B. reflexus in A. eſſet priori ex A. in B. continuus: eſſet autem continuus, ſi nulla in B. intercederet quies; hoc ergo in præſentia quæritur. Vtrum motus eiuſmodi reflexus poſſit eſſe continuus vt nulla intermediet quies. Notandum autem de motu reflexo aliud eſſe quærere; vtrum eius partes reflexus ſcilicet cum præcedente motu ſint continuus motus, an ſint inter ſe contigui: vix enim quis dixerit in Peripatetica Schola eſſe motum continuum, quoniam motus continuus; qui & vnus eſt numero tres conditiones requirit vnitatem ſpecie, ex Ariſtotele lib. 5. phyſ. tex. 41. & phyſ. tex. 64. at vnum eſſe ſpecie motum exigit vnitatem ſpecie termini ad quem in motu autem reflexo termini ad quem differunt ſpecie, ver. gr. ſi graue proijciatur rurſum indeque ex naturali impetu recidat deorſum terminus ad quem aſcenſionis eſt locus ſurſum terminus ad quem deſcenſus eſt locus deorſum differunt verò ſpecie; cum & contraria ſint loca ſurſum, & deorſum, & hæc eſt ratio contra continuitatem Ariſtotelis tex. 64. 8. phyſ. at de contiguitate poteſt eſſe altercatio iuſta erunt verò contigui motus, ſi nulla intercedat quies. Ariſtoteles ergo tex. 65. ſubiungit rationem eam quod inter motum præcedentem, & motum reflexum intercedat quies.

Ratio.

Ratio prima, & potiſſima Ariſtotelis.

Eſt ratio ſi reſoluatur. Quotieſcunque mobile aliquod in quopiam puncto adfuit, & abſuit ibi quieſcit. Quod mouetur reflexe in reflexionis puncto adfuit, & abſuit. Ergo quod mouetur reflexe in reflexionis puncto quieſcit. Maior, ita conſtat: ſit mobile D. quod in puncto B. fuerit, indeque poſtea receſſerit, vel in eodem inſtanti, in quo adeſt recedit, vel in alio, at non in eodem, nam ibidem tum affuiſſet, & abfuiſſet; ergo in diuerſo, ſed inter omnia inſtantia tempus ergo tempus eſt intermedium in quo D. ab ipſo B. non abeſt, & ita ibi quieſcit. Minor probatur, quoniam quod reflexe mouetur vtitur actu, vt principio ſequentis motus, & fine præcedentis puncto reflexionis, at quod vtitur actu eodem puncto, vt fine præcedentis motus, & principio ſequentis ad illud accedit, ab eoque recedit. Siquidem qua puncto, vt fine vtitur ad illud accedit, qua vtitur, vt principio ab eo recedit. Ergo quod reflexe mouetur puncto reflexionis adfuit, & abſuit ab eo.

Secunda Ratio Ariſtotelis tex. 70.

Ad cuius declarationem eſto D. Mobile. eſto A B. ſpatium per quod motus, ſit autem A. Deorſum B. ſurſum, arguit ergo Ariſtoteles. Mobile dicitur moueri ad terminum ad quem ſui motus nedum cum fuerit propè eum terminum, ſed ſtatim atque recedit à termino, à quo ſuo; ſi ergo Mobile D. moueatur, ex A. in B. & inde reflexe ad A. ponaturque is motus continuus, ſtatim atque ex A. receſſerit mobile D. dicetur moueri ad A. quod eſt terminus ad quem poſtremus totius eius motus eſtque deorſum, at tum quoque mouetur ad B. ſurſum ſcilicet ergo ſimul, & ſemel mouebitur ſurſum, & deorſum Mobile D. eodem motu. Alij hanc rationem commutant, vel potius aliam ſimilem adducunt, vt poſſit haberi pro tertia ratione ſit ergo.

Tertia Ratio. Si motus reflexus nulla quiete interrumpi in puncto reflexionis ponatur; idem mobile mouebatur ſimul contrarijs motibus. At hoc eſſe nequit. ergo. Conſequentia probatur; moueatur mobile ab A. ad B. & abſque vlla quiete intermedia retrocedat ex B. ad A. ergo in extremo B. mouebitur motibus oppoſitis, & ex A. in B. & ex B. in A.

Quarta Ratio Ariſtotelis tex. 71.

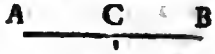
Quod mouetur aliquo motu, quo non antea mouebatur, prius oppoſita illi quiete quieſcebat; ſed quod reflectitur à B. in A. non mouebatur prius ab ipſo B. in A. hoc eſt ſecundum proximam deſcriptionem non mouebatur deorſum. Erat ſiquidem B. ſurſum. A deorſum adeoque mobile tum non mouebatur deorſum, ſed ſurſum ab ipſo A. in B. Ergo quod reflectitur à B. in A. quieſcit prius quiete appoſita motui eidem à B. in A. ſed quies eiuſmodi motu à B in A. appoſita eſt quies in termino à quo, nimirum in B. tex. 59. 5. phyſ. Ergo quod reflexe mouetur quieſcit prius in reflexionis puncto.

Quinta Ratio, tex. 72. Deſumitur ratio ex abiectione termini à quo, & adeptione termini ad quem; fiat aliquod album tum ſimul corrumpitur terminus à quo ſcilicet. Non album, & fit terminus ad quem ſcilicet album. His præmiſſis, ſi fiat aliquid album ex non albo, atque nulla facta quiete reflectatur, ex albo in non album alteratione continua. Ergo in eodem inſtanti corruptum erit non album terminus à quo prioris alterationis, & factum erit non album terminus ad quem motus, & alterationis ſequentis, quæ implicant.

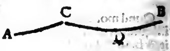
Examen.

Examen. Hæ rationes à nonnullis habentur pro non neceſſarijs,& iure metito conſideremus ſingulas ſit pro conſideratione, & examine funndamentum, hoc ab Ariſtotele antea ſtatutum, & in præcedente articulo conſideratum, & confirmatum. In inſtanti non eſt motus, nec quies. Secundo loco conſideretur reſponſio Ariſtotelis tertię rationi, Zenonis in omni nunc mobile eſt ſecundum æquale. Ergo ſemper quieſcit, reſpondet Ariſtoteles argumento: non rectè inferri, ex eo quod in omni nunc ſit ſecundum æquale, ſed oportuiſſe arguere ex eo, quod in omni parte temporis ſit ſecundum æquale ad inferendum, quod ſemper mobile quieſceret: his præmiſſis ex Ariſtotele ipſo expendamus argumenta.

Examen 1. Maior primum diſtinguitur adeſſe,& abeſſe ab eodem puncto vel abſolutè ſumitur, vel ſumitur cum inſiſtentia, adeo vt adeſſe ſit inſiſtere. Si primum negari non poteſt, quominus mobile per puncta quælibet media tranſeat, adeoque adſit ſingulis, & inde abſit, at ſi cum inſiſtentia, iam inſiſtentia importat quietem: eritque ſenſus propoſitionis ſi mobile inſiſtat in aliquo puncto ibi quieſcere, quod nemo ſanè negarit: at negaret tamen in puncto reflexionis inſiſtere cum ſit, id quod quæritur, ad rationem dicitur, eandem haberi difficultatem de puncto quouis medio, vt in linea A B. de puncto C. in directo, & continuo motu ab A ad B. nam certum eſt, dum mobile ab A. ad B. continuo motu fertur prius attingi. C. deinde dimitti, ac deſeri, quæram vtrum in eodem inſtanti mobile attigit. C. & dimiſit, vel in diuerſis inſtantibus, ſi in diuerſis iam intercedit tempus ſi in eodem. in eodem ergo aduenit, & receſſit: tutior ergo erit reſponſio cum accedere, & recedere importent motum neque accedere, neque recedere in inſtanti, ſed in tempore, ſicut neque in inſtanti quieſcere: non enim in inſtanti quies.

Examen 2. Terminus ad quem alius poſtremus, alius intermedius: proficeſcenti Romam Cęſena, eſt terminus ad quem poſtremus Roma, at prioris partis motus eſt terminus ad quem Ariminum, & deinceps Piſaurum eri pariter in motu reflexo terminus poſtremus ad quem eſt locus deorſum, dum ex A. ad B. procedens inde reuoluitur mobile ad A. at terminus ad quem partiarius eſt locus ſurſum terminus, ſcilicet motus ex A. ad B. nec abſurdum eſt motus alicuius eſſe partem aſcendere, partem deſcendere, vt in motu continuo, per viam inæqualem A C D B.

Examen 3 Tertia argumenri conſequentia falſa; in puncto enim reflexionis, atque in inſtanti ibi motus, nullus erit motus ex fundamento præmiſſo; non ergo contrarij motus.

Examen 4. Quarta atque maior diſtinctione eget, in integro motu cum ſcilicet ex omnimoda quietè ad motum tranſitio eſt ſimpliciter vera propoſitio, at in partiario motu, ſeu in parte motus, verbi gratia, in proxima figura motus, ex C. in D. quieſcebat mobile quiete ſecundum quid quatenus, ſcil. motus ex A. in C. quo mouebatur non erat motus ex C. in D. vnde quod ſubſumitur: quietem ſcilicet oppoſitam eſſe in termino à quo, non eſt verum niſi rectè intelligatur: quies enim præcedens eſt in tempore præcedente, non in inſtanti, niſi quatenus eſt terminus temporis quietis; & ita ſentit Ariſtoteles dict. tex. 59. 5 phyſ. & in præſentia quies ſecundum quid oppoſita motui

ex

ex C. in D. eſt motus per A C. qui eſt in tẽpore, non quies in C. quæ ibi nulla eſt.

Examen 5. arg. Quintæ rationis; ſolutio fermè patet ex dictis, in propoſito exemplo terminus ad quem primæ partis alterationis eſt album, ſecundæ partis non album, quod & erit totius alterationis poſtremus terminus ad quem, qui terminus in prima parte eſt ſolum ex conceptione continuitatis motus non ex priuatione, & ablatione albedinis adeoque non ſimul re ipſa introducitur, & abijcitur non album.

Secunda Poſitio. Eſt Toleti 8. phyſ. in tex. 65. in calce. Iauelli in q. 12.

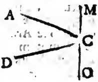
In motu reflexo non eſt in reflexionis puncto, quies dum reflexus motus fiat ex occurſu potentioris mobilis in oppoſitum ſe mouentis, at quando non eſt reflexio ex eiuſmodi occurſu, ſemper intercedit quies.

Ratio. Pro prima parte eſt caſus proijciatur ſurſum faba, & occurret graue ſaxum deorſum ruentis, & pondere ſui fabam rapienti, certè nulla ibi erit quies neque enim poterit à grano fabæ ſuſtineri, vel per momentum temporis ne deſcendat; at ruat deorſum: ſecus debiliſſimum agens, quale eſt faba occurrens, cohiberet motum immenſi ponderis. Pro ſecunda autem parte ſunt rationes proximè adductæ, quas tamen probabiles non neceſſarias iudicat Toletus 6. phyſ. tex. 62. in calce primæ partis.

Tertia Poſitio. Neque in caſu occurſus valentioris mobilis neque ſine eiuſmodi occurſu in motu reflexo intercedit quies puncto reflexionis.

Declaratio, & diſtinctio.

Motus reflexus conſtat ex duplici motu. vocemus Primum inſtar catoptricorum motum incidentem; vocemus. Secundum reflexum moueatur, exempli gratia, mobile ex A. in C. per lineam A C. inde reflectatur in D. per C D. motum per A C. incidentiæ dicemus; motum per C D. reflexionis. Modo motus eiuſmodi reflexus, vel eſt vtrobique violentus, tum ſcilicet in incidentia, tum in reflexione, vel alter eſt violentus, alter naturalis, & diſtinguitur, vel enim motus incidentiæ eſt violentus; reflexionis naturalis, vel motus incidentiæ naturalis reflexionis violentus. declaro ſingula membra. eſt vterque violentus cum iacta ad parietem pila inde retrocedit ex reſiſtentia parietis. Eſt violentus motus incidentiæ, reflexionis naturalis cum proijcitur ſurſum graue, quod ſuoptè nutu deinde deorſum relabitur. Eſt contra naturalis motus incidentiæ alter violentus cum graue veluti præſertim globus leuis deorſum cadit, & ex duritiæ ſubiecti plani, eiuſque leuis reſilit ſurſum.

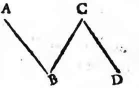

Ratio in primo, & tertio membro.

Si eſſet quies in puncto reflexionis, motus reflexionis eſſet, abſque vllo motore. At nullus motus abſque motore. Ergo non eſt quies in puncto reflexionis. Aſſumptum ſupponitur hic. Conſequentia probatur. Nam niſi motus reflexus ſit ex impetu motus incidentiæ, adeoque ex vi motoris eiuſdem motus non poteſt fingi alius motor. Paries enim reſiſtit ne vlterius progrediatur mobile non autem pellit in aduerſum pariter terra in caſu grauis non repellit in altum, ſed impedit quominus vlterius deſcendat: at ſi ...terponitur, nonniam impetus primi motus eſt cauſa ſecundi, adeo ...tor primi non eſt motor reſilientis, ac reflexi motus: quieuit ſiqui... iam vis, & impetus primi.

Ratio in ſecundo membro. Si intercederet quies graue corpus quieſceret ſurſum, ſuopte nutu. At hoc repugnat corpori graui. ergo. Probatur conſequentia, nam quies ea non eſſet ex vi mouentis violenti, quia eius iam ceſſauit impetus cum quieſcere ponitur, reſtat ergo ſola natura grauis arbitra ſui motus,& quietis. ergo natura ſua quieſceret ibi graue,quod eſt contra eius naturam.

Secunda Ratio ab experientia. Sint fiſtulæ, vel Syphones inſtar A B C D. conglutinatæ, & ex orificio A. pleno ductu influat in Syphones aqua,experientia monſtrat, ex poſtremo orificio.D. aquam effluere continuo fluxu non interpollato. At ſi in punctis reflexionis B. C. intercederet quies interpollaretur, motus, ex interpoſitis quietibus; ergo non intercedunt quietes in reflexionis punctis.

Examen, & indicium. Rationes adductæ propoſitionibus ſingulæ ſolutionem nactæ ſunt à diuerſa ſentientibus de prima poſitione vidimus. Ratio pro prima parte ſecundæ poſitionis,licet videatur inaffectæ,& liberæ æſtimationi euidens, ac neceſſaria ſunt tamen, qui declinare eam conentur. Federicus Pendaſius reſpondet. Lapilluſque proiectus, cui molaris occurrit, quamuis reſpiciendo ad motum, vt per ſpatium ſit nihil quieſcat, tamen quantum ad inhęſionem in molari, & quantum ad eius contactum reperitur aliquantulum quieuiſſe, & ideo ſi lapillus ſit coloratus molarem quoque colorabit, quod eſſe non poteſt, niſi intempore: hæc Pendaſius inter Peripateticos vir magnus, qui ſanè non ſuſtinet quieſcere motu locali molarem de qua quiete loquitur Ariſtoteles, & qui illi opponunt, ideoque vt ſerio ab obiectione Ariſtotelem tueatur, diſtinguit motum in motum ſecundum ſe, & motum ab extrinſeco, gloſſatque dictum Philoſophi, ac reſtringit ad motum ſecundum ſe, excipitque motum ab extrinſeco; nimirum in motu ſecundum ſe, quies in reflexionis puncto intercipitur: at in motu ab extrinſeco qualis eſt caſus molaris, eiuſque occurſu nulla eſt quies localis. Neque tamen reſtrictio, eiuſmodi tuetur Ariſtotelis rationem, quæ ſi vera ſit,æque concludit in motu ab extrinſeco eſſe quietem in puncto reflexionis, nam æque conuincetur lapillum in eo reflexionis puncto moueri, tum ſurſum ex primo ſcilicet iactu, tum deorſum ex molaris cadentis vi; quæ repugnant, etiam ſi ſit alter motus ex aliena vi; poteſt ſiquidem vis maior cogere mobile deorſum tendens, vt ſurſum feratur, vel ſurſum tendens, vt deorſum moueatur, ſed efficere, vt ſimul ſurſum, & deorſum recta feratur nulla vis efficere poteſt.

Indicium. Ego itaque inſiſterem in ſententia, quæ fert in puncto reflexionis non eſſe motum, aut quietem. Sed mutatum eſſe, quod eſt vltimum eſſe motus primi ſiue incidentiæ: motum autem reflexionis non incipere ex primo ſui eſſe, ſed ex vltimo non eſſe, adeo vt idem mutatum eſſe, quod eſt finis motus incidentiæ ſit principium motus reflexionis; ſed diuerſa ratione, vt diuerſa ratio eſt finiti per terminum intrinſecum, & incipere [illegible] minum extrinſecum. Vltimum eſſe eſt terminus intrinſecus. Vltim[illegible] eſſe eſt terminus extrinſecus, non repugnat autem quod idem mutatu[illegible] ſit terminus intrinſecus precedentis motus,& terminus extrinſecus ſe[illegible]

adeoque

adeoq; præcedens, & ſequens ſint vnus motus continuus, eodem mutato eſſe, vt communi termino nexus. At quid ad Ariſtotelem? num mendacij tantum Philoſophum inſimulabimus, quod deteſtatur Pendaſius? Reſpondeo, neque mirum eſſe ſummos quandoque homines hallucinari in tanta caligine rerum in tantoque veritatis in profundum receſſu ſecundo; dico neq; ex impugnatione dictorum, nunc Ariſtotelis imputari mendacium tanto Philoſopho, aliud enim probabiliter diſputare, aliud falſitatem tradere: in ſcientijs enim ipſis rationes probabiles afferuntur, nõ ad ſententiam aſſerendam, ſed ad intellectum excitandum ad veritatem ipſam aſſequendam; iuxta Ariſtotelem 1. Topic. cap. 2. & ibi latè Auerroes; cum ergo Ariſtoteles demonſtrare anniteretur motum perpetuum non poſſe eſſe ſuper rectam lineam, ſed ſuper circularem, tantum inter rationes demolientes ſuper recta eſſe poſſe motum perpetuum pro ratione probabili vtitur, quæ ex reflexione motuum ducitur; at analytica ratione, confirmat text. 76. eiuſdem lib. 8. phyſ. eſt autem motus ſuper rectam eſſe intra terminos determinatos à quo, & ad quem, vnde & à quiete incipere, & quiete terminari. Contra quam in motu circulari contingat, vbi termini ſunt indeterminati, cum & ab eodem incipiat, & in eundem relabatur, & ſingula puncta circuli poſſint eſſe principium, & deſignari pro principio motus, & pro fine: & quod ego nunc; dico ſibi voluit Toletus, & cæteri, qui rationes has de motu reflexo Ariſtotelis pro probabilibus non pro neceſſarijs habuere.

ARTICVLVS TETIVS.

Vtrum latio ſuper linea circulari poſſit eſſe perpetua.

Poſitio Ariſtotelis 8. phyſic. tex. 75. & 76. &c.

Latio ſuper linea circuli poteſt eſſe perpetua.

Declaratio. Non eſt ſenſus, motum circularem omnem eſſe perpetuum; adeo vt circularem motum ſemper conſequatur perpetuitates, ſed ſenſus eſt aptam; eam figuram eſſe ad ſuſcipiendum perpetuitatem motus ſi ea ſit materiæ aptitudo, ac vis mouentis linea autem recta ipſa per ſe perpetuitati, repugnabat, vt vidimus. non repugnare ergo circulari ipſi per ſe perpetuitatem, & continuitatem extrinſecam, ſubiunctis ac ſubnotatis rationibus, probat Ariſtoteles.

Ratio prima tex. 76. Qui motus ſemper eſt in principio, medio, & fine poteſt ex ſe eſſe perpetuus ſiue non repugnat illi eſſe perpetuus. At motus circularis ſemper eſt in principio, medio fine. Ergo motus circularis ipſe per ſe poteſt eſſe perpetuus, ſiue illi non repugnat eſſe perpetuum. Probatio maioris. videtur eſſe quoniam motus circularis non eſt ad aliquid, vt ad terminum, ſed circa aliquid, vt circa centrum, quod eſt principium, medium, & finis magnitudinis.

Ratio ſecunda. Qui motus ſolus eſſe poteſt regularis, ſolus poteſt eſſe perpetuus, ſolum circularis eſſe poteſt regularis; non enim rectus poteſt eſſe regularis cum naturalis ſemper velocior fiat. violentus contra remittat velocitatem. Ergo ſolus circularis poteſt eſſe perpetuus. Quæ concluſio aliquid addit præcedenti.

Ratio tertia Omnis motus perpetuus eſt primus. Omnis motus primus eſt circularis. Ergo omnis motus perpetuus eſt circularis. Ergo aliquis motus circularis eſt perpetuus: non ergo motui circulari repugnat eſſe perpetuum. Maior omnis motus primus eſt circularis potius conuerſa probatur ab Ariſt.

probatur ſcilicet circularem motum eſſe primum, quia eſt menſura reliquorum motuum, vt in 4. lib. eam tradiderat conuerti autem oſtendit motum eſſe primum, & eſſe menſuram, adeo vt motus primus ſit menſura, & motus, qui menſura reliquorum ſit primus.

Examen, & iudicium. Rationes adductæ ſunt, prima quidem ad concluſionem comprobandã de motu circulari præciſè tendit reliquæ potius ad refutandam perpetuitatem motus recti procedentes. Prima itaque ratio eatenus concludit, quatenus excludit à motu circulari eam motus ſpeciem, quę eſt actus imperfecti: quæ quidem ſpecies motus ad determinatum terminum aſſequendum tota conſpirat, quo obtento neceſſario ceſſat, vt ideo motus circularis ipſe per ſe ſit motus, qui eſt actus perfecti, qui potius eſt actus ſecundus quam primus; hoc eſt operatio perfectæ formæ, vel compoſiti perfecta forma formati: ad perpetuitatem autem motus tria hæc exiguntur. Non repugnantia lineæ, per quam fit motus, ſpecies motus, qui eſt actus perfecti, & tertia mouentis indefeſſa virtus, nam ſi mouens fatiſcat, non poteſt ſanè eſſe motus perpetuus. Hæc dixiſſe in præſentia de re in natura ſatis conſpicua ob motus cęleſtis conſpicuitatem ſufficiat dimiſſa ſolita ad partes diſcuſſione. Nunc de æternitate motus ſecundum actum, non ſecundum habilitatem, diſputemus ad æternitatis motus diſcuſſionem procedit Ariſtoteles per multa de Motore Theoremata, ſed rem hunc in modum diſtinguamus. Æternitas motus, vel quæritur de motu in vniuerſum ſumpto, vel quæritur de motu vno numero. Primo modo quæſtio importat, vtrum motus ſemper fuerit, ſiue eiuſdem ſpeciei, at generis, ſiue diuerſi ſemper tamen aliquis fuerit, ac futurus ſit; at ſecundo modo importat, vtrum aliquis numero vnus motus ab æterno fuerit, & ſit in æternum futurus, verbi gratia, motus cæleſtis aliquis, & præſertim primus motus, ac diurnus. priorem quæſtionem in prima octaui libri parte paucioribus expedit Ariſtoteles, at poſteriorem laborioſius proſequitur per multaque interpoſita Theoremata, nunc interim de motus æternitate primo modo ſcilicet in vniuerſum quæram.

QVÆSTIO QVARTA.

De æternitate motus in articulos diuiſa.

OPiniones de motus æternitate multæ fuerunt, ac diuerſæ, ad tres tamen omnes reducuntur, alij motum ſemper fuiſſe, ſemperque futurum eſſe ſentiunt, alij motum ab aliquo hinc tempore cæpiſſe, ſed perpetuo duraturum reputant, alij motum ſemper fuiſſe, atque ſemper futurum eſſe eo in ſenſu dicunt, vt ante omnem motum alius motus fuerit, & poſt omnem alius ſit futurus. verum interrumpi interpoſitiſque quietibus interpollari aſſerunt, quarum interpoſitarum quietum tempore nihil omnino moueatur. Prima ſententia eſt Ariſtotelis, & eſt etiam eorum, qui mundos infinitos ponebant, eoſque generabiles, & corruptibiles, de quibus dicit Ariſtoteles 8. phy. tex. 1.
» Sed quotquot quidem infinitos mundos, & eſſe dicunt, & quoſdam quidem
» fieri, quoſdam autem corrumpi mundos ſemper dicunt eſſe motum: neceſ-
» ſarium enim eſt generationes, & corruptiones ipſorum eſſe cum motu. »

Se-

„ Secunda ſententia fuit Anaxagoræ, vt de eo dicit Ariſtoteles tex. 2. 8. phyſ. „ ibidem. „ Anaxagoras, inquit, ſimul omnibus exiſtentibus, & quieſcentibus „ infinito tempore mentem feciſſe motum, & diſgregaſſe. „ Tertia ſententia fuit teſtante Ariſtotele Empedoclis. Chriſtiana veritas motum incępiſſe ſtabili fide profitetur; motum quoque naturalium corporum cœli, ignis, aeris, aquæ, terræ finiturum, non tamen motus omnis finiet, ſiquidem corpora glorioſa loco etiam mouebuntur, poſt dum iudicij, & corpora damnatorum motu ſaltem alterationis mouebuntur: patientur enim quocirca ex Theologorum ſententia, & motus incæpit, & nunquam finiet diuerſo tamen modo atque Anaxagoras poſuit in hac tamen abſtractione rei, & communitate verborum conueniunt cum Anaxagora Theologi motum ſcilicet incæpiſſe; & nunquam ceſſaturum eſſe. Æternitas autem abſoluta motus tria exigit. Motum nunquam incæpiſſe, motum nunquam finiturum, & nunquam interpollatum iri. Caruiſſe inquã principio. Cariturum fine, & cariturum intermedia quiete omnimoda. Erunt itaque tres quæſtionis articuli. 1. Vtrum nunquam incæperit. 2. Vtrum nunquam finiet. 3. Vtrum interpoſitionem aliquando omnimodæ quietis ſit paſſurus.

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrum motus incæperit vnquam.

Poſitio prima Ariſtotelis 8. phyſic. tex. 4 vſque ad nonum.

Motus ſemper fuit, ſiue nunquam incæpit, contra Anaxagoram.

Ratio prima ex dicto tex. 4. locis Ariſtotelis.

Suppoſitio. In omni motu eſt mobile, ideſt omnis motus mobile exigit, in quo efficiatur. Gręci interprętantur prius eſſe mobile quam motum, & Ioannes Grammaticus aduerſus eiuſmodi ſuppoſitionem inſurgit de prioritate enim temporis accipit, at ego probabiliorem Auerrois expoſitionem arbitratus ſum. In omni motu reperiri mobile, ex qua pro corellario deducitur ea quã ſequuntur Græci, & ſanè quod ad præſentem facit conſiderationem ſatis eſt ad rationem Ariſtotelis. Si mobile in motu, & cum motu ſit, adeoque à motu non præcedatur tempore licet non præcedat, probat autem Philoſophus, tum ratione à definitione petita: Eſt enim motus actus mobilis, quatenus mobile. ergo non niſi ſit mobile poteſt eſſe motus. Probat ſecundę inductione, ibi & ſine etiam motus deſinit, &c. Ampliat inductionem etiam ad motiuum, quod ſit prius motu combuſtiuum combuſtione.

Suppoſitio ſecunda. Mobile & mouens, aut perpetua ſunt; aut cum prius non eſſent facta aliquando ſunt.

Suppoſitio tertia. Quicquid ſit per aliquem motum, aliquamque mutationem ſit.

Suppoſitio quarta. Si mouens, & mobile rectè fuerint inter ſe apta, & diſpoſita, tum neceſſario fit motus: mouens ſcilicet mouet, & mobile mouetur, & conuerſim. Si mouens non moueat mobile cum tamen ambo exiſtant; vel ambo, vel alterum eorum caret aliqua diſpoſitione ad motum requiſita. Prædemonſtratum, vel Lemma, ſi mobile, vel mouens generentur, vel ambo, vel alterutrum motus quiuis communis eorum ab aliquo motu, mutationeue præceditur. Dico motum communem, qui & ab illo mouente, & ab eo mobili iunctim proficiſcitur.

Ratio prædemonſtrati primus. Omnis motus mouentis, mobiliſue generati à ſui ipſius mobilis mouentiſue generatione præceditur; ſed quod à genera-

tione cu uſuis rei proceditur, ab aliquo motu, mutationeue præceditur. ergo omnis motus mouentis, mobiliſque generati ab aliquo motu, mutationeue præceditur. Maior ex tertia ſuppoſitione patet. Si enim quicquid generatur ſecundum aliquem motum mutationemue gignitur Ergo quicquid præceditur ab alicuius rei generatione, ab aliquo motu præceditur, mutationeue. Minor conſtat ex prima ſuppoſitione: ex ea enim non poteſt eſſe motus aliquis antequam ſit eius ipſius mobile, aut mouens. Prædemonſtratum, vel Lemma ſecundum. Si fuerint mouens mobileque, quæ prius quieſcant à motu, deinceps ſe moueant, antequam motum aggrediantur præcedente aliqua mutatione neceſſario mouebuntur, expoſitio. Eſto mouens A. mobile B. & prius quieſcant, deinceps ſe moueaut, dico antequam A. moueat B. aliqua præcedente mutatione, vel A. moueri, vel B. ve. ambo.

Ratio prædemonſtrati ſecundi. Omne quod à non debita admouendum diſpoſitione ad debitam diſpoſitionem tranſit per aliquam mutationem tranſit, adeoque omne quod prius quam moueat à non debita diſpoſitione ad mouendum ad debitam tranſit. id priuſquam moueat aliquam mutationem ſupponet. Omne quod prius non mouebat, quieſcebatque poſtea mouet à non debita diſpoſitione ad mouendum ad debitam diſpoſitionem tranſit. Ergo omne, quod prius non mouebat, poſtea mouet aliquam mutationem ſupponit. Idem eſt de eo quod mouetur cum prius non moueretur. Minor conſtat ex quinta,& ſexta quæ ſuppoſitione, cum enim iam mouet, eſt in debita diſpoſitione ad mouendū,& cum nō mouebat non erat in debita diſpoſitione. Fuerit enim in debita diſpoſitione: ergo iam mouet ex quinta ſuppoſitione.

Annotatio. Debitæ diſpoſitiones ſunt propinquitas, & mouentis ſupra motum potentiæ exceſſus: à maiore ſiquidem proportione eſt actio. Maior probatur, quoniam vbi relatio aliqua noua acquiritur per mutationem, motumue alterius relatiuorum inducitur, quaſi ſit ratio. Debita diſpoſitio, ac aptitudo inter mouens, & mobile eſt relatio quædam, at omnis relatio per mutationem, vel amborum relatiuorum, vel alterutrus acquiritur, ergo erat. Maior oſtenditur inductione quædam, ſi lignum exempli gratia, quinque pedum non eſt duplum ligni trium pedum, vt euadat duplum oportet, vel ipſum augeri pede, vel alterum decreſcere ſemipede.

Ratio pro primaria poſitione deductiua.

Si motum incepiſſe ponatur ante primum quemuis poſitum motum conuincitur alium fuiſſe motum; ſed ante primum motum non eſt alius motus; non enim eſſet primus ſi alius præcederet. Ergo motus non incepit. Conſequentia ex præcedentibus patet; nam faciamus incæpiſſe motum, vel mobile, & mouens ſunt æterna, vel ſunt facta, aut ambo, aut alterutrum; ſed vtrum detur ante quemuis datum motum erit motus, ergo. Probatur aſſumptum hoc; nam ſi mouens, & mobile generentur, vel ambo, vel alterum tantum erit ante motum eorum alius motus mutatioue, & ita ſemper. Si verò vtrunque fuerit æternum, ante motum quoque eorum erit mutatio, ſeu motus quo præparantur ad motum, Placet reſoluere Cathegorice ex norma Ariſtotelis 2. priorum analyt. cap. 15. Nullum ſucceſſiuum, cuius ante quamlibet partem aliquid ſemper eiuſdem eſt, vnquam incæpit. Motus in vniuerſum, ac generatim ſumptus eſt ſucceſſiuum ante cuius quamlibet partem eſt ſemper aliquis motus adeoque aliquid eius, conſtat eſt prædemonſtratis. Ergo motus nunquam incæpit.

Anno-

Annotatio, & confirmatio.

At dicet, quis eſto ante motum mouentis, mobiliſque eſſe aliam mutationem, vel per quam producta illa fuerint, vel per quam ad mouendum præparata. Verum ante hanc præcedentem mutationem non erit amplius mutatio, & ita erit ea prima mutatio, ante quam non erit prior. Verum notandum eſt, vim rationis huius Ariſtotelicæ maiorem eſſe, quam vt debili, adeo obice retardetur; in infinitumque procedere ſuapte natura poteſt: nam ſummam præcedentem illam mutationem, per quam genita ſunt, vel præparata ad motum, & quoniam omnis motus mutatione, & mouens obtinet, & mobile, ſumptæ ergo mutationis mouens, & mobile vel ambo ſunt æterna, vel alterum, aut ambo facta: vtrum verò detur eadem recurret argumentatio, idque in infinitum: idem erit ſi mouens, & mobile non fuerint facta, ſed præparata per præcedentem mutationem; dico autem præparata per præcedentem mutationem non facta cum mobile mouenſque præexiſtentia quieſcant á motu, deincepſque moueant, quæ prius nullum efficiebant motum; non erant ergo cum quieſcebant prorſus diſpoſita ad motum, & cum iam mouens diſpoſita ſunt, hic tranſitus à non integra diſpoſitione ad integram eſt mutatio per quam mouens, & mobile præparata redduntur ad motum. Summo hanc ipſam mutationem, habebit ea quoque mobile, & mouens ex prima ſuppoſitione; vel ergo mouens eius, & mobile ſunt facta, vel æterna. Si facta datur, iam mutatio prior, ea mutatione, qua mouens, & mobile præparantur ad motum ab initio conſideratum; ſed eam ipſam mutationem, per quam facta ſunt mouens, & mobile, accipiamus hæc rurſus monens, & mobile vel æterna erunt, vel facta, & ſi facta idem recurret ſemper argumentum, at faciamus æterna eſſe mouens, & mobile mutationis illius, per quam ad motum ab initio deſignatum præparata redduntur mouens, & mobile eius ipſius motus. Si ergo æterna, cum prius, non mouerint ad præparationem, ideſt preparata non rediderint, & poſtea reddant; ergo prius non erant diſpoſita, & poſtea diſpoſita redduntur; hic ergo præceſſit alia mutatio, cuius rurſus accipientur mouens, & mobile, & hæc vel facta, vel æterna: Eritque proceſſus idem in infinitum. quamobrem ratio Ariſtotelis in nulla mutatione ſiſtitur, quin vlteriorem, & priorem quæcunque data non admittat, imo nos non ducat neceſſario ductu ad illam.

Corollarium primum, quod ſequi pariter agnouit Auerroes. com 6.

Illud præterea, ea ex his deduco refutari etiam ab hac ratione poſitionem Empedoclis. Quod ſcilicet prius motus ſit deinde ſuccedat omnimoda quies; tertio reuiuiſcat motus, in hacque veluti Caſtoris, & Pollucis viciſſitudine progreſſio totius æui conſiſtat; hæc inquam ſententia ab huius ipſius rationis vi conuellitur; dico ſcilicet ab omnimoda quiete omnium rerum quantulumcunque temporis ea ſit non poſſe amplius ad motum perueniri; quieuerint enim res omnes per mediam ſolam horam; dico ex vi rationis huius non poſſe illas ad motum amplius reſtitui: ponantur enim in fine medię horæ moueri rurſus, vel res omnes, vel aliquam, mouens & mobile eius motus diſpoſita erunt in fine illius mediæ horæ, cum per totam mediam horam diſpoſita non fuerint, quando ſcilicet non erat motus, quocirca ante finem mediæ illius horæ neceſſario mouens, & mobile, vel alterum eorum à diſpoſitione non ſufficiente ad integram, ſufficientemque diſpoſitionem tranſiuit, at tranſitus eiuſmodi non niſi per mutationem; eſt ergo in ipſa media hora ante finem

eius fuerit aliquis motus, mutatioue contra ſuppoſitionẽ ſupponebatur.n.omnimoda eo tempore omnium rerum quies. Si ergo in fine dati temporis aliquid quodcunque ſit mouetur, continuè ad eum motum præcedit mutatio, per quam mouens, & mobile apta ad mouendum redduntur: nam ſtatim atque apta ſunt motus fit, & cum motus fit, apta ſunt ex præmiſſis ſuppoſitiobus, & hæc mutatio rurſus ab alia mutatione præceditur immediatè, per quam mouens, & mobile apta ad præparationis mutationem efficiuntur, idque in infinitum. Quocirca motus ratione temporis eſt continuus, ideſt non datur tempus vllum etiam ſi minimum, in quo nullus omnino ſit motus, etiam ſi enim quiſcant mobile, & mouens, mouetur tamen aliud quippiam ad diſponenda, hæc ipſa ad motum. Eſto ſcilicet ignis accenſus, eſto lignum à foco ſemotum, neque lignum tum ab igne patietur, neque ignis aget adeoque erit tum ab eiuſmodi motu quies, at ad excitandum eum motum præcedet forte cog., motus ad lignum in ignem importandum, vel ignis ipſius per appoſitam aliquam materiam combuſtibilem ad lignum acceſſus, & demum eiuſmodi aliquis motus ad diſpoſitionem ad agendum mouentis, aut mobilis ad patiendum exigitur.

Corollarium ſecundum.

Hinc patet, etiam ſi ratio Ariſtotelis pręſens de motu in vniuerſum, ac ſecundum genus ſumatur, vt verior eſt eius interpretatio, & communior adhuc tamen ab ea probari, motum ſemper eſſe in rerum natura, vt neque intermediæ quietes Empedoclis dentur. Vt his omnibus, quæ hic ſupponit philoſophus receptis iure merito is intulerit tex.45. 8.phyſ. veluti in hoc loco demonſtratum, oportere motum ſemper eſſe, & nunquam (omnimoda ſcilicet quiete) intermitti. Vnde qui contra in Ariſtotelis via ſentiunt, non planè videantur Ariſtotelis mentem aſſequuti, & Auerroes, qui ſentit hac eadem ratione demonſtrari æternitatem primi motus, cognoſcit tamen à rationis vi etiam ſi ſumatur motus in vniuerſum, & ſecundum genus excludi tamen interpoſitionem quietum omnimodam, adeoque reijci ſententiam Empedoclis. comm.6. 8.phyſ. Admiſſis ergo ſuppoſitionibus, hoc in loco Ariſtotelis æque ſententia Empedoclis, atque Anaxagoræ.

Examen. Multæ ſunt propoſitiones in ratione hac prima philoſophi, quæ inſtantiam patiuntur, dum in vniuerſum conſiderantur prima ſane eſt, in omni motu, & mutatione eſt, mobile hæc autem, vt ad eas mutationes, motuſue reſtringitur, quæ ſenſu. Conſtant, & ideo quæ inductione colligi poſſunt, certa eſt: nam in omni eiuſmodi motu ſubiectum videmus adeoq; mobile. Sed quoniam ſenſus ad generationem ſubſtantialem phyſicam non ſatis peruenit ad productionem autem ſi qua datur ſupra naturæ limites nullo modo pertingit, ideo in hac vniuerſalitate propoſitio ſumpta non amplius certa ſed incerta, & in lumine fidei falſa. In lumine etiam naturæ à multis peripateticis, iiſq; non ignobilioribus falſa exiſtimatur. Sed rem aliquanto latius explicemus, & primo differentiam conſideremus inter ſubſtantialem generationem, ac cæteros motus. In reliquis motibus eſt, ens actu, & perſeuerat actu idem. Nam manus, quæ caleſcit eſt manus, & poſtquam caluit, adhuc manus eſt, idem eſt de locali motu, & de accretione, decretioneque nam homo qui mouetur homo eſt, & antequam moueretur homo erat, & poſtquam ad quietem homo adhuc perſeuerat, at in generatione ſubiectum, vt ſubiectum per ſe conſideramus non eſt actu, ſed potentia ſolum

ſolum nam dum ex embrione fit homo, quod homo fit, vt ſubiectum per ſe generationis non eſt embrio, deſtruitur enim embrio in hominis generatione ſed eſt materia prima, ſubiectum, quæ materia prima ens in pura potentia ponitur hæc omnia inquam ex peripateticorum decretis. Quoniam vero, quod ſit, & generatur, eſt ens actu: non enim materia ea ratione generatur vt denominationem ſuſcipiat generationis, aut nempe dici poſſit generatur materia, ſiquidem ponitur ingenerabilis: at generatur homo generatur bos, & hoc quod generatur nondum eſt, cum generatur, ſed ſolum cum genitum iam eſt. Concludamus modo, quæ diximus ſi mobile accipiatur, vt etiam mutabile, adeoq; generabile comprehend't non omnino verum eſt, in generatione eſſe generabile, id ſcilicet quod gignitur ſed ex generatione reſultat, & poſt generationem eſt. Quare generabile idue quod fit ſe habet ad generationem, vt terminum, non vt ſubiectum, & vt quid poſterius, non vt præcedens aut ſimul exiſtens. Eſt autem ſubiectum in generatione ipſa materia quidem, & hæc generationem, potius præcedit quam præcedatur, at hoc ſubiectum potius ratione, & longa indagine, vt 1. lib. phyſicorum, quam inductione cognoſcimus faciamus. modo aliquid totum produc: nedum ſecūdum formam, ſecundū etiā materiam, & deinum ſecundum totum eſſe, vel facia i us materiam produci vel aliquid aliud ſimplex hac in productione nullum erit ſubiectum, ſed totum quod producitur, eſt productionis terminus, at verò nondatur (quippiam dixerit) productio hæc totius rei, vel totius eſſe, neque datur productio materiæ, aut rei, ſubſtantiæue alterius ſimplicis; ſed quid ſibi volunt tot Ariſtotelis loca, 4. methaphyſ. tex. 1. ſupremas cauſas eſſe principia, & cauſas entis, vt ens eſt, 1. de cælo tex. 100. & principio pendere his, quidem clarius, h's verò obſcurius eſſe, & viuere, & aliæ præterea multæ auctoritates, quæ ſignificant totum eſſe pendere à primo, & idem docet fundamentum, illud 2. metaph. tex. 4. Ariſtotelis in vna quoque genere, quod eſt maximè, tale id cauſa eſt omnibus alijs cur talia ſint, quare & primum ens ac maximè ens eſt cauſa cæteris omnibus cur entia ſint, at faciamus poſſe has auctoritates aliter accipi, vt aliter exponunt, qui primo ſolum motum primum attribuunt, verum tamen, & extortæ videntur illæ aliæ expoſitiones, & non maioris ſaltem probabilitatis, quam hæ ipſæ, quæ ex verborum ſono colligūtur, vt vel in Ariſtotelis via certum ſit omnia alia pendere à primo ſecundum eſſe, vel ſit probabile ſaltem non minus, quam contraria ſententia, quare dari aliquam productionem, cuius nullum ſit ſubiectum apud Ariſtotelem, vel eſt certum, vel ſaltem probabile admodum quare contradictio. Omnis productio habet ſubiectum, vel eſt in mobili, non eſt vera, vel non eſt certa; vnde pro ſuppoſitione ſcientiali haud haberi poteſt. Suppoſitio alia eſt, quæ in diſquiſitionem eſt accerſcenda. Quicquid fit per aliquam mutationem fit. Hæc ſuppoſitio non admitteretur à Theologis multis, qui creationem mutationem eſſe negant, ſed in ſola relatione conſiſtere dicunt; ita D. Thom. p. 1. q. 45. art. 3. & alij multi, qua de re in tract. de motu, & mutatione, at verò in præſentia, & creationem inter mutationem recipere poſſumus. Et ſuppoſitionem hoc modo diſtinguere quicquid fit per aliquam mutationem fit vera eſt propoſitio, ſi per mutationem ſignificemus productionem ipſam, per quam res producitur, at ſi aliam mutationem adiunctam nequaquam; verum hæc ipſa mutatio eſt mutatio non qualem deſcripſit in phyſicis Ariſtoteles, ſed qualem potius agnouit in metaphyſicis

dam

dum productionem totius entis admiſit. Suppoſitio quinta, ſi mouens, & mobile rectè fuerint diſpoſita, tum neceſſario ſit motus. Hæc propoſitio in mouentibus facultatis plenitudine omnem effectum excedentibus non eſt, vbiquequaque vera, vt ex habitis ſupra ad concluſionem. Nouus motus ex mouente immutabili oriri non poteſt, in examine ſecundæ rationis. Eiuſmodi enim agentia, nunquam ab aliqua diſpoſitione contrahuntur ad operandum; communior tamen reſponſio eſt, quæ ab Ariſtotele ipſo in tex. 8. deſumitur agens aliud voluntarium eſſe, aliud naturale agens autem voluntarium à ſe ſolum actu voluntatis ad motum determinari: agens naturale determinari ab adiecta diſpoſitione: agens itaque voluntarium non ſtatim, atque diſpoſitum eſt aptumque ad mouendum mouet, ſed ſolum cum vult, nempè ego modo poſſum præſentem librum proijcere, neque tamen proijcio neceſſario, quod proicere non elegerim. velle præterea duplici modo contingit, vel enim nunc ego eligo aliquid facere nunc, & nunc id operabor, vel nunc quidem eligo facere, idem ſed nonniſi multo poſt tranſacto tempore, & licet ego nunc eligam facere non tamen nunc faciam, ſed multo poſt tempore, quod electio actionis non cadat in hoc tempus, ſed in futurum actio deſtinetur. His ita expenſis ad rationem modo propius accedamus. Rationis ergo hypotheticè propoſitæ connexum negatur ad probationem verò: quoniam vel mouens, & mobile facta ſunt, vel ambo æterna, &c. per interemptione, dico ſupponi in omni mutatione eſſe mobile, vt ſubiectum, quod in primæ ſuppoſitionis examine non conſtitit, conceditur ergo in prima mutatione mouens æternum mobile nullum in ea fuiſſe, vt ſubiectum: fuiſſe tamen vt terminum per eam enim productum fuit; ſi dicatur ergo per aliam mutationem mobile productum fuit, negatur immò per eam ipſam mutationem, cuius eſt terminus, productum fuit: dum verò arguitur ſi mouens æternum, & nunc mouet antea non mouebat; ergo prius non erat diſpoſitum, nunc eſt diſpoſitum. Nego ego illationem; nam per me cum mouens ſua plenitudine facultatis effectum omnem excedat nulla diſpoſitione ad illum contrahitur, at communius reſpondetur: mouens æternum, voluntarium agens eſſe, & voluiſſe ab æterno ſemper tum producere: vnde abſque vlla ſui mutatione, tum temporis produxiſſe, tum ſe ab æterno producturum deſtinauerat; ſumma itaque examinis rationis huius eſt; vt ad eas mutationes reſtringitur, quæ inductione poſſunt obſeruari acris admodum eſt, & efficax; at vt ad productiones etiam ſupra ſenſum ampliatur manifeſtas patitur inſtantias; at hic illud pro prima ſuppoſitione occurrit, adeoque pro toto argumento. in motu eſſe mobile, & motum eſſe in mobili ex definitione motus nedum ex inductione colligitur, at definitio motus omni motui quicunque is ſit, congruit: ergo de omni motu verum eſt in mobili, vt in ſubiecto reperiri, at hęc ratio ſoluitur ex diſtinctione motus ſuperius habita ad concluſionem omne quod mouetur ab aliquo mouetur. In examine tertiæ rationis: ibi enim diximus motum alium eſſe actum perfecti, alium eſſe actum imperfecti. Hic vnus ab ea definitione complectitur illę alius, vt talis nequaquam in ea definitione continetur, neque enim ipſe eſt potentiæ paſſiuæ actus, ſed actiuæ facultatis effuſio quædam, & explicatio. Aliæ verò adducuntur contra reſponſionem, quæ infra in ratione reponentur, & ibi examinabuntur: ſunt autem quę probare videntur non poſſe antiquā voluntatem ad effectum nouum deuenire, niſi per aliquam mutationem, vel agentis, vel rei externæ.

Ratio.

Digitized by Google

Ratio ſecunda. Ariſtotelis 8.phyſ.tex.10. & 11.

Si tempus ingenitum eſt, & motus ingenitus eſt, ideſt nunquam incæpit; ſed tempus ingenitum eſt. Ergo motus ingenitus, ideſt nunquam incæpit. Connexum probat Ariſtoteles, quoniam tempus, vel eſt motus quidam, vel numerus motus, vel ſaltem affectio quædam motus. Aſſumptum verò probatur, quoniam ante quamlibet partem acceptam temporis eſt tempus. Ita vt ſit ratio. Nullius rei ante cuius quamlibet acceptam partem, alia eſt pars, extitit vnquam principium, ſed ante quamlibet acceptam temporis partem eſt alia temporis pars. Ergo temporis nunquam extitit principium. Minor oſtenditur dupliciter ſecundum communiorem ſententiam, ac ſecundum Themiſtium vnica ratione, cui & ego ſubſcripſi, at ad præſens inſtitutum præſtat vtramque reponere, examinareque probationem. Prima quandocunque eſt prius, tum quoque eſt tempus, ſed ante quamlibet acceptam temporis partem eſt prius. Ergo ante quamlibet acceptam temporis partem eſt tempus. Vtraque propoſitio eo in loco ab Ariſtotele ſine probatione ponitur, at maior in 4.phyſicorum, probatur ab Ariſtotele tex. 129. Quam rationem ſupra de tempore poſuimus, &c. Minor verò vt per ſe nota dimittitur, etenim accepta quauis temporis parte adhuc prius quippiam illa cogitamus, ſaltem enim prius non fuit poſtea ſucceſſit. Secunda probatio, & ex ipſo nunc. Supponitur autem primo ab ipſo nunc omne tempus ſingulaſque eius partes initium ducere; ita vt principium cuiuſuis acceptæ partis temporis ſit nunc. Suppoſitio ſecunda, nunc eſt medium inter futurum tempus, & præteritum; eſt enim principium futuri temporis, & finis præteriti, vt hinc ante quodlibet nunc ſit tempus (ſcilicet) præteritum.ratio ergo ex his eſt. Ante quodlibet nunc eſt aliud tempus.Scilicet præteritum: omnis partis temporis principium eſt nunc. ergo ante cuiuſlibet partis temporis principium, adeo ue ante quamlibet temporis partem eſt aliud tempus.

Exam. Exam.rationis huius ad duas illas propoſitiones cõtrahitur.Quandocunque eſt prius, & poſterius eſt tempus, & ante quodlibet nunc eſt tempus, prior autem inſtantiam hunc in modum pati videtur. Prius & poſterius in tempore (hoc in loco ſupponam dogmata Ariſtotelis de tempore, 4 phyſic. tex. 99. quæ in tractatione ipſa de tempore examinabo) oriuntur ex priori, & poſteriori in motu, & prius ac poſterius in motu ex priori, & poſteriori in magnitudine, ac loco. Ex his Ariſtotelis principijs, non quicquid nos prioris & poſterioris mente deſignamus tempus, id neceſſario infert, ſed ſolum cum prius, & poſterius deſignata motum adiunctum obtinent. ſuſcipiamus modo ſententiam eam à nobiliſſimis, ſanè quibuſq; Philoſophis receptam. aliam præter tempus, durationis menſuram dari, quæ vocatur æuum, vel æternitas hæ duæ voces enim idem ſignificant ſi vim vocum ſpectes: ea vna intercedit differentia, quod æuum (à Græco oriunda eſt, qui αἰὼν dicunt æternitas) Latina eſt. Theologi tamen rem fortè magis quam vocum vim æſtimantes aliud æuum, aliud æternitatem fecere, & D.Thomas uol.5 q.4. ſiue art.7. dicit ex ignoratione linguæ græcę profectam eſſe diſtinctionem eui ab æternitate; ſed ſiue æuum, & æternitas diſtinctę ſint menſurę, adeoque vltra tempus due alię reperiantur durationis menſurę, ſiue vna ſint, eadem ue menſura, & ideo duę ad ſummum menſurę durationis ſint, tempus, & æternitas, nihil refert in pręſentia: ſatis ſit vnam pręter tempus menſuram dari, nedum ex rationis decretis, ſed ex Ariſtotelis quoq; opinione 12.diuin.tex.39.

eſt

eſt verò æternitas menſura haud ſucceſſiua, ſed vnita, vt ſimul tota, vt definierit eam Boetius. Interminabilem vitæ totam ſimul, & perfectam poſſeſ-
„ ſionem. Ariſtoteles verò æternitatem dixit eſſe ipſum Deum. „ Quare vi-
„ ta, & æuum continuum, & æternum Deo ineſt, hoc enim eſt Deus. „ Hac ita recepta de æternitate ſententia, quod nos mente Deo tribuimus prius, & poſterius, id nullo pacto tempus ſignificat, ſed æternitatem, non enim eſſe Dei, ac vita tempore menſuratur. Et ſi imaginationi noſtræ videtur ſucceſſionem prætendi ab excogitato illo priori, poſteriorique id non ex re ipſa oritur, ſed ex lapſus imaginationis res diuinas corporeo more æſtimantis; cum ergo id reputamus ante quodcunque acceptum tempus Deus erat, viuebatque & eo adhuc prius; & ita in infinitum tractus illæ prioris, & poſterioris tempus imaginarium eſt ex vi imaginationis noſtræ indiuiſibili, ac ſtanti momento æternitatis coexiſtenti; ac reſpondenti. Quibus præſtitutis iam ſuppoſitionem examinemus, & hinc rationem quandocunque eſt prius, & poſterius, eſt tempus: vera eſt propoſitio de priori, & poſteriori, quibus reſpondet ſucceſſio motus aliqua, at de priori, & poſteriori à nobis mente deſignatis, quibus reſpondeat momentum ſtans æternitatis haud vera eſt propoſitio; cum verò in minori aſſeritur ante quamlibet acceptam temporis partem eſſe prius: hæc propoſitio in præſenti diſputatione de priori, & poſteriori imaginarij illius temporis poteſt ſolum inoffenſè ſumi; nempè diſputatur. vtrum tempus quandoque incæperit, qui temporis æternitatem aſtruere nititur ad principio temporis ex poſitione aduerſarij tempori principium adſcribentis, recurrit atque contend t. prius ergo eo ipſo principio, & ante illud principium non fuiſſe tempus; at prius dicit tempus: ergo ante principium temporis fuit tempus; videamus nunc quod prius ab arguente poſſit ſumi, & quod aduerſarius cogatur admittere, & certè ante principium temporis (prius) illud acceptum momento æternitatis reſpondebit non motui alicui, & quis enim adeo bardus ſit, qui tempus nondum factum afferat, & tunc tamen motum aliquem ponat? conceditur ergo prius dari ante principium temporis, at prius temporis imaginarij non veri, quod reſpondet momento æternitatis ſtanti non fluenti temporis; & ita prior ratio ex fundamentis ipſiuſmet Ariſtotelis ſoluitur.

Examen. Secundæ propoſitionis, vel ſecundi proſyllogiſmi, ex ipſo (nunc) in hac ratione illud vnum difficultatem præcipuè patitur, quod in ſecunda ſuppoſitione ponit Ariſtoteles, nempè nunc quodlibet eſſe principium futuri temporis, & finem præteriti; ob hanc ſuppoſitionem inſimulauit, Ioannes Grammaticus, Ariſtotelem in digreſſ. ad text. 11. petitionis principij, quam tamen ab eo notam nititur remouere Simplicius, Ioannes verò Grammaticus, rem in hunc modum conſiderat, quoduis nunc à priori aliquo tempore præcedi non ponetur, niſi ab ijs, qui æternum tempus fatentur, ita enim quoduis nunc à præterito alio tempore præcedetur; at faciamus tempus generari ſimamuſque primum eius principium, quod erit nunc; & inſtans, an qui ſenſit tempus habuiſſe principium admittit ante primum illud nunc tempus fuiſſe? immò qui opinionem eiuſmodi confutaturus ante illud nunc tempus fuiſſe acceperit manifeſtam principij petitionem videbitur admiſiſſe, quo nomine accuſat Ariſtotelem Philoponus. Ego tamen à petitionis calumnia abſoluerem Ariſtotelem, ſed rationem eadem qua ſuperior reſponſione tolli dico. Non petit inquam Ariſtoteles, quoniam ſtatuto principio tem-

temporis, adeoque accepto illo nunc à quo ponitur tempus exorſum eſſe, petet quiſque num tẽpus antea fuerit necne; quod ſi non fuiſſe reſpondeatur, ſciſcitabitur rurſus num illud (non fuiſſe) iam præterierit, quod ſi præterijt eſt ergo ante illud ipſũ nunc aliquid præteritũ: & eadem ratione ante omne nunc præteritum aliquod fuiſſe conuincetur; non ergo ex æternitate temporis deducitur ante quoduis nunc præteritum aliquod tempus eſſe, ſed ex natura ipſa nunc, & ſucceſſionis. Verum vt Ariſtoteles non petit principium, ita ratione non neceſſaria vtitur, quod enim dicitur ante nunc etiam illud primum præteritum aliquod extitiſſe de præterito, ac de tempore imaginario, quod æternitati reſpondet, verum eſt, de verò tempore nequaquam: etenim non eſſe temporis, quod præterijſſe conuincitur eſt pura contradictio: tranſitus verò contradictionis nullum fluxum nullumque motum dicit ſi ex ſe, & precisè ſumatur; pura enim negatio, qua talis nihil poſitiui dicit, & includit, at in præſenti poſitione, ac diſputatione non habebit motum adiunctum quoniam qui tempus ortum eſſe dicunt ante eius principium, nihil fuiſſe aſſerunt: immò ex eorum materia non eſſe ipſius nunc, & temporis, quod temporis initium præceſſit, reſpondebit ſolum menſuræ æternitatis, & ideo nullam ſucceſſionem, niſi ex noſtra concipiendi modo obtinebit. Hæc inquam ex ſolidis philoſophiæ fundamentis poteſt opponere Ariſtoteli huicque eius rationi, qui tempus ortum ponit: nec vt hæc reſponſionis fundamenta auelli poſſint ſatis video, ſaltem Simplicius, & reliqui, qui pro Ariſtotele propugnauerunt, id non præſtitere: ſunt qui hanc reſponſionem, & diſtinctionem temporis imaginarij, & veri confirment ſimilitudine loci; accipiunt (extra) quod eſt loci differentia ſicut (prius) eſt differentia tẽporis, & conſiderant cum extra mundum nihil eſſe dicimus neque corporis, neque loci, tum ijdem obijciunt: cum dicimus extra mundum nihil eſſe, & neque locum eſſe: implicatio quædam eſt; nam cum extra dicat locum, cum extra, tranſmittendi limites ponimus, locum etiam ibidem ponimus neceſſario. Reſpondent verò ly extra in præſentia locum imaginatium deſignare non verum: transferunt, itaque reſponſionem ad prius cum illud ante primam temporis originem concipimus eſt (inquiunt) imaginarium non ſecus, ac extra cum trans mundi fines reponebatur mente.

Tertia Ratio ex Ariſtotele, tex. 15. 8. phyſ.

Si motus incæperit, ponaturque mouens æternum, mouens poſtquam infinito tempore quieuerit poſtea mouebit; Sed hoc eſſe non poteſt, dicendumque non eſt; Ergo motus non incæpit. Conſequentia ſupponitur ab Ariſtotele, at certa eſt nam à quantocunque tempore (modo finito) exordiamur motum ſemper tempus ante illam originem, infinitum erit; ponitur enim mouens æternum; aſſumptum verò probat philoſophus quoniam. Nihil eorum quæ natura fiunt, & ſecundum naturam inordinatum eſt: At infinito tempore mouens quieſcere, poſtea mouere eſt inordinatum. Ergo mouens infinito tempore quieſcere poſtea mouere non eſt in natura. Maiorem demonſtrat. quoniam natura eſt cauſa ordinis, id autem conſtat, quoniam quæ natura fiunt, vel eodem modo ſemper ſe habent, vel ſi diuerſimodè, ratio ſubeſt quamobrem modo, ita ſe habeant, modo aliter ſemper quidem ignis ſurſum fertur. Minorem probat his hypotheſibus. Ordo eſt ratio (id eſt proportio.) Infinitum ad infinitum nullam rationem obtinet. Nulla præterea ſubeſt ratio, cur mouens quieſcat (ſi infinito tempore quieſcat) & poſtea mo-

moueatur, nullaque eſt driam in mouente, quamobrem ea accedat in effectu diuerſitas.

Examen. Aliqui reſpondent non eandem eſſe exigendam rationem in voluntarijs agentibus, ac liberis, quæ in naturalibus, & ex neceſſitate naturæ operantibus, vt applicando reſponſionem argumento videatur minor illa diſtingui. (Infinito tempore mouens quieſcere, poſtea mouere eſt inordinatum) nempè conceditur de mouente ex neceſſitate naturæ, ex norma que naturalium agentium, at de mouente ex libertate voluntatis negatur, verum ſi inſtantia ex apparentibus peti debeat. hic in agentibus, quoque voluntarijs. Ratio ſem per eſt quamobrem hoc faciant modo; antea non fecerint, ſi fuerint prudentia, non autem ſtulta, at ſapientiſſimum ponitur, abſque dubio ab omnibus mouens illud diuiniſſimum; aliter itaque iidem videntur, reſpondere nempè ſubeſſe rationem, quidem cur primum illud mouens quieuerit, & poſtea mouerit, at eſſe illam occultam incertamque nobis, neque tum ob id negandam eſſe motus nouitatem, licet cauſa ignoretur, quoniam & multi alij effectus paſſim à nobis recipiuntur, quorum cauſa latet. At mihi placet ad conſolationem puerilitatis in diuinis noſtræ adducere rationem co mmunem, eam quidem auctario tamen quodam locupletiorem redditam; dico igitur mouens illud à mouendo antea quieuiſſe, quod decentius reputauit effectum non habere coæuum. maluitque anciſtare effectui nedum dignitate verum etiam tempore; at quoniam ſtatim quæſtio illa ſubijcitur, cur autem tandiu diſtulit, cur non prius mouit potuit enim inchoare motum, (etiam ſi non ab æterno produxerit) immenſo antea tempore. Reſpondeo ego audaci huic, & temerariæ quæſtioni præmittendo ex Ariſtotelis dogmatibus hoc fundamentum. Non potuiſſe Deum ceſſare ab æternitate, vel tantillum à motu, quin infinito tempore ceſſaret; ita vt neceſſariũ fuerit, vel motum à Deo exorſum eſſe ab æterno, vel Deum antequam mouerit infinito tempore ceſſaſſe; nihil datur medium rem verò declaro. Ponatur Deum exorſum fuiſſe motum tempore ab hinc finito quantumcunque illud fuerit; dico illud temporis principium ab æternitate tempore infinito præcedi (tempore inquam imaginario) nam ſit præſens nunc A. temporis, ac motus initium

B. ita vt tempus AB. ſit finitum dico B. ab æternitate tempore infinito recedere non enim, ſed finito ſitque illud B C. quoniam ergo AB. eſt finitum, & BC. finitum ergo totum A C. eſt finitum, ac ponitur nos per A C. ad æternitatem deueniſſe, quare æternitas nos ſolum præcedit tempore finito; ideſt æternitas ante hac ſolum finito tempore fuit, quod implicat duratio enim æterna infinita ſtatuitur ab omnibus, & ad idem clarius demonſtrandum ponatur AE. præcedens æternitas ſitque A. præſens nunc, dico quantumluncunque recedatur

ab E. aduerſus A. illud ſemper eſſe infinitum ſumatur enim C. dico C E. eſſe infinitum; ſit enim finitum, vel A C. quoque eſt finitum, & rurſus æternitas erit finita, vel eſt infinitum, & primo quod fit in C. erit æternum; quod enim infinito antea tempore fuit ęternum eſt. Secundo quoniam A C. eſt infinitum, & A E. eſt infinitum, at maius ipſo A C. erit ergo aliquid maius infinito (ad partem infinitatis) contra Ariſtotelem vbique, quare neceſſario. CE. eſt infinitum, & idem ſemper oſtendatur de quocunque à puncto E. receſſu; ipſum, eſſe infiitum; ſi ergo debebat Deus præcedere motus exordium

dura

Digitized by Google

duratione non poterat non præcedere duratione infinita. Hæc eſt itaque ratio, cur Deus cum infinito tempore quieuerit, poſtea mouit, quocirca eſt ratio quamobrem quieuerit, & eſt ordo, non qualis finitas naturæ leges decet; ſed qualis conuenit infinitæ agentis illius, ac mouentis præſtantiæ. Declaro autem cum dico infinito tempore præcedi aggreſſionem motus, non intelligo tempus verè; ſed imaginarium eſt autem, imaginarium tempus coëxiſtentia quædam æternitati non re tamen, verum ex mentis noſtrę conceptione.

Quarta Ratio, ex tex. 53. 8. phyſ. & lib. 2. de gen. tex. 56. elicitur.

Hypotheſis. idem manens idem, ſemper natum eſt facere idem. Secunda ſuppoſitio ex aduerſarijs. mouens illud primum, & primi motus eſt immobile per ſe, & per accidens. Hanc ſuppoſitionem non meminit Ariſtoteles ibi, ſed ad conuertendum eius in hanc rem argumentum eam ponendum eſt. Motus à mouente pęnitus immobili eſt, idem ſemper ac æternus, non idcirco modo eſt, modo non eſt; nam mouens, quod à quiete ponitur ad motum excitari in ſolutione prioris rationis eſt æternum, ac immobile, &c. ita enim concluſioni huic, & rationibus repugnantes ipſimet fatentur. Ergo motus is primus eſt, idem ac æternus.

Examen. Infra ratio hęc adducetur, & expendetur in ratione, ad concluſionem, motus nouus non poteſt eſſe à mouente immobili per ſe, & per accidens. Cæterę rationes, quæ ex Ariſtotele adduci ad hanc concluſionem poſſent rectius, ac prius ad mundi æternitatem pertinent, indeque ad ęternitatem motus extenduntur, vnde ad concluſionem de mundi æternitate conſiderabuntur.

Quinta Ratio. Auerrois in 8. phyſ. comm. 15.

Hypotheſes. Prima exequutio eius, quod voluntas decreuit, non poſtponitur voluntatis electioni, neque differtur, niſi quod aliquid eouſque in re electa deficit, & ſaltem præſentia temporis, quod eligens actioni deſtinauit. Declaratio. Ego eligo proficiſci Romam ni ſtatim ab electione proficiſcar, id procedit ab alicuius conditionis ad iter defectu, vel nempe nondum adeſt pęcunię copia, vel non æqui, vel non ſocij, vel demum profectio ab electione ipſa fuit in aliquod tempus dilata, quod nondum aduenit, nempe ſi ſtatuerem nonniſi poſt menſem me iturum; ante temporis eius aduentum non ibo. Secunda hypotheſis. Ante exequutionem voluntatis antiquæ nihil penitus eſt. Declaratio exequutio voluntatis antiquæ, hic dicitur. Prima illa aggreſſio motus, de qua ſupra ante hanc ergo primam aggreſſionem, qui nullum antea motum fuiſſe aſſerunt; dicunt etiam nihil fuiſſe præter mouens, & vt vno verbo concludam. Qui mundum à Deo factum aſſerunt ante mundi creationem nihil fuiſſe; neque tempus, ſed vnum præceſſiſſe Deum ponunt, ex hac ergo aduerſariorum poſitione ſecundam ſuam hypotheſim ſumit Auerroes. Tertia hypotheſis, quam tacitè ſupponit Auerroes, & aduerſarij omnino aſſerunt ab æterno, primum mouens voluit motum.

Ratio. Cum nullum eſt impedimentum, nullusque fluxus temporis voluntas æterna producit decretum effectum ab ęterno. Sed ante primam aggreſſionem motus ex aduerſariorum placito; nullum erat impedimentum, nulla temporis ſucceſſio. Ergo ante primam aggreſſionem motus ab aduerſarijs poſitam, voluntas æterna producit effectum ab ęterno. Ideſt ex tertia ſuppoſitione primum mouens producit ab ęterno motum. Minor ex ſecunda

hypo-

hypotheſi. Maior verò ex prima. effectus enim non differtur à voluntate, vbi nullum eſt impedimentum, & nulla temporis ſucceſſio proindeque expectatio eius.

Examen. Ex hijs, quæ ad tertiam rationem dicta ſunt patet etiam huiuſce rationis ſolutio; nam erat ante primum expectatio, ſed negatiua temporis, ideſt ea vna expectatio fuit, vt motus non eſſet coæuus mouentis quæ expectatio non inferebat, neque infert ſucceſſionem poſitiuam temporis, ſed negatiuam includit, ſcilicet non coexiſtentiam eius integram, & omnimodam æternitati.

Sexta Ratio. *Auerrois in lib. deſtr. deſtruct. diſput. 1. in 2. replic.*
Auerroes, & lib. 8. phyſic. comm. 15.

Neceſſe eſt in Deo aliquam mutationem factam ſi cum prius non mouerit poſtea mouet, cum enim aliqua diſpoſitio, & proportio eſt mouentis ad motum, quæ prius non erat, &c.

Exam Hæc ratio, iam ſoluta fuit, ex ſolut. ſecundæ rationis ad concl. Motus nouus ex mouēte immutabili oriri nō poteſt. Cætere Auerrois rationes quippè quæ recta in mundi creationem feruntur in concluſione de mundi æternitate conſiderabuntur. Rationes quoque Procli pro mundi æternitate propugnant, etiam inde pro æternitate motus, ideo ad concluſionem de æternitate mundi reijciantur; ex illis tamen hoc poteſt argumentum elici, quod nonnulli etiam Ariſtoteli adſcribunt, tex. 30. 12 diuin. cum tamen ibi Ariſtoteles non demonſtret, ſed ſupponat æternitatem motus: verum eſt tamen multorum Peripateticorum, qui id dubitandi gratia adduxerunt, & maximi eſt prima ſpecie roboris. Omnis cauſa actu motus ſemper mouet. Sed æternum mouens eſt cauſa actu motus. Ergo æternum mouens ſemper mouet. Maior patet etenim cauſa actu ponit effectum actu ſicut cauſa poteſtate, effectum poteſtate Minor autem quoniam æternum eſt ſubſtantia actus, & quod non eſt actu ab alio aliquo, quod actu ſit in actum deducitur, & eſſe in potentia dicit imperfectionem, eſſe actu perfectionem.

Examen. Placet mihi ea in propoſito diſtinctio potentiæ in potentiam ad habitum, & in potentiam ex habitu, de qua potentia alias; præterea actus duplex primus, & ſecundus. Æternum ergo mouens fuit ſemper in actu primo non in actu ſecundo, ad actum itaque ſecundum fuit in potentia, ſed potentia ex habitu non ad habitum; nonnulli vocant potentiā ad habitum eſſentialem, & ex habitu, accidentalem: in modo rationem conſideremus. Maior vera eſt de cauſa actu ſecundo non primo; nam cauſa actu primo non ſemper ponit effectum in actu, at minor vera de actu primo eſt non ſecundo quod ſi quis dicat ex ſuppoſitionibus, & proſyllogiſmis concludi minorem etiam de actu ſecundo. modo id conſideremus omne Æternum (inquit) eſt ſubſtantia actus: propoſitioni huic inſteti in tractatu de ſubſtantijs abſtractis. Secunda ratio eſt quoniam quod non eſt actu ab alio aliquo quod actu eſt in actum deducitur. Hoc eſt verum de potentia ad habitum non ex habitu qualis ponitur in æterno mouēte, nēpè ego ex habitu geometriæ ad contēplationem geomet. non ab alio adducor, ſed per me ipsū moueor, abſq; extrinſeco Doct. cōtra qui nondum geometriā didicit Doct. eget. Tertia ratio eſſe in actu dicit perfectionē eſſe in potētia dicit imperfectionē vel minorē ſaltē perfectionē: hęc equidē ratio vera eſt etiā de actu ſecūdo maioris perfectionis eſt quā eſſe in actu primo. at in poteſtate ad actum ſecūdum. nempè eſſe in actu ſecundo

actum

actum ſecundum verum tamen repetenda eſt diſtinctio agentis, mouentiſque ex determinatione inhærentis alicuius diſpoſitionis, & agentis non determinati, ſed facultatis plenitudine excedentis; longè effectus omnes quos molitur: hoc enim agens, quippè quod nihil ex agendo acquirat nullamque inde affectionem ſubeat, nullam quoque aduentitiam perfectionem ex agendo acquiritur concludo. Quod eſt in actu ſecundo perfectiori modo ſe habet, quàm quod eſt in actu primo de agentibus his mutabilibus, quæ inductioni noſtræ ſubſunt concedatur, at de agente omnino immutabili, quale etiam aduerſarius ponit, & nobiliſſimi quique Philoſophi fatentur falſa eſt. hoc enim cum nihil ſuſcipere omnino poſſit, & in agendo immutabile perſeueret, nihil etiam vlterioris perfectionis ex actione conſequetur: hoc verò ita dictum ſit, non vt ego probem dari agens, quod in actione non ſit nobilius ſe ipſo ocioſo, ſed vt oſtendam contrarium in vniuerſum non probari ab aduerſarijs, & contra ſentientibus in am vt id vniuerſè oſtendant, oportet eos rē etiā ad agens immutabile extendere, vt ſcilicet agens immutabile in agendo ſit perfectius ſe ipſo occiſo, quod neque inductione probare poſſunt, neque ratione: immo ratio contra illos eſt, ex vi, & ſignificatione vocum ducta: ſi enim agens eſt immutabile in agendo, nihil ex actione mutatur, neque ergo maiorem ex ea perfectionem acquirit.

Secunda Concluſio contraria. Anaxagoræ, Henrici de Gandauo, Durandi, & aliorum.

Motus quandoque incæpit, ita vt antea nihil moueretur.

Explicatio. Illi qui motum, & mundum incæpiſſe ponunt in duas ſententias diſtrahuntur, alij ſiquidem credunt mundum eſſe à Deo factum, adeoque motum inchoatum, nihil tamen repugnaſſe, quin ab æterno moueret, alij verò ſentiunt, adeo mundum, & motum incæpiſſe, vt ab æterno eſſe ijs omnino repugnauerit. priorem ſententiam, fortè ſuſcepit Anaxagoras; ſed certè ita ſentit D. Thom. & plurimi Theologi. Secunda ſententia fuit, Ioannis Grammatici contra Proclum. Henrici de Gandauo, Durandi, & aliorum Theologorum nonnullorum, qui tamen in conditione ſententiæ adhuc inter ſe non conueniunt, verum quoniam opiniones hæ, earumque controuerſia de mundi non motus æternitate, aut nouitate primario inſtituuntur, ideò in diſputationem de mundi æternitate res reijcietur, hic interim eæ ſolum rationes recenſebuntur, quæ mundi æternitatem ex motu ipſo impugnabant, ſunt verò duæ potiſſimum.

Prima Ratio. Ioannis Grammatici contra Proclum.

Si motus ſemper fuerit, vel nunquam incæperit infinitum, iam pertranſiuerit, ſed infinitum pertranſiſſe non poteſt. Ergo motus ſemper non fuit. Conſequentiam probat, nam niſi infinitus motus pertranſierit, ergo finitus ſolum; ergo tempore ab hinc finito incæpit motus contra ſuppoſitionem. Præterea probatur eadem ex tempore. Tempus enim infinitum neceſſarium erit pertranſiſſe. Aſſumptum eſt Ariſtotelis 3. phyſ. & quoniam nonnulli diſtinguunt infinitum actu, & infinitum poteſtate, quæ ſanè eſt diſtinctio Ariſtot. dicunt verò infinitū actu non pertranſiri, at infinitum poteſtate pertranſiri ſanè: at non animaduertunt, qui ita dicunt ab Ariſtotele ſe recedere, qui de infinito poteſtate ſenſit non poſſe illud tranſire iadeo vt pars iam effluxa infinita ſit, ſed quicquid tranſijt ſemper finitum eſt.

Secunda Ratio. Si motus ſemper fuerit infinito aliquid maius, & daretur

iamque pertranſiuiſſet, ſed non datur aliquid maius infinito. ergo.

Examen. Sed rationes hæ ſatis expenſæ, iam fuerunt ſupra de infinito poteſtate, in annexa concluſione; ſi mundus ponatur vtrinque æternus tempus hucuſque elapſum eſt infinitum.

Concluſio tertia. Ariſtotelis tex 12. & 13. 8. phyſ.

Motus nunquam finiet, ita vt nullus poſtea motus futurus ſit (vel) nunquam erit vltimus motus.

Prima Ratio. Quæ elicitur, ex textibus 10. & 11. eiuſdem libri.

Quandocunque erit tempus, erit motus; ſed tempus ſemper erit, & nunquam finiet. Ergo motus ſemper erit, & nunquam finiet. Maior conſtat, quoniam tempus eſt numerus motus, & demum quædam paſſio motus. tex. 12. Minor autem probatur eadem ratione, ſed inuerſa, qua probabatur motum carere principio. Erit ſcilicet ratio; nullius rei poſt cuius quamlibet partem alio adhuc eſt eius pars, finis vllus eſt, ſed poſt quamlibet temporis partem adhuc eſt alia temporis pars. Ergo temporis nunquam finis erit. Minor probatur ex poſteriori. Quandocunque enim eſt poſterius eſt tempus. poſtquamlibet temporis partem eſt poſterius. Ergo poſt, &c. ſicut ſupra de priori arguebamus. Probatur itidem ex nunc. eadem penè ratione, qua ſuperius probabatur ex eodemmet nunc tempus caruiſſe principio.

Examen Ratio hæc eidem animaduerſioni ſubijcitur, cui ſuperior dum ex tempore probabamus motum caruiſſe principio, quocirca huius examen inde repetatur.

Secunda ratio. Ex tex. 12. Si motus finiret, vel ita poneretur, ſequeretur poſt vltimum motum dari adhuc poſteriorem, ſed poſt vltimum motum non datur motus poſterior. Ergo motus nunquam finiet. Probat connexum per has ſuppoſitiones. 1. Poſt motum remanet mobile, & mouens. 2. corruptio eſt mutatio. progreſſus hinc probationis eiuſmodi eſt. ponatur quinis vltimus motus, huius ſupererit mouens, & mobile (ſat verò eſſet ſi alterum etiam tantum ſupereſſet) ſit mobile A. mouens B. (Hæc ego latius ad vberiorem explicationem Ariſtotelis expono) corrumpi verò poſt debeant. A. B. ſed ſat eſt ſi alterum ſolum corrumpatur; ergo A. erit hic corruptiuum, & præterea A. dum corrumpitur mutatur quocirca poſt vltimum ſuppoſitum motum erit, hic corruptio ipſius A. ſed res adhuc vlterius, ac in infinitum protrahetur: nam ſit corruptiuum ipſius A. D. hocque rurſus corrumpi debeat, erit mutatio eius corruptionis poſterior mutatione ipſius A. præterea verò & eius aliud erit corruptiuum, quod corrumpetur, deinceps atque ita in infinitum procedemus.

Examen. Ratio hæc ad motum ſe reſtringit cuius mobile, mouenſque corruptibilia ſint, at quoniam poſſet, quis obijcere motum vltimum in mobili æterno eſſe, & à mouente æterno procedere, ideo ſubijt, hæc difficultas quomodo ratio deduci poſſit, ſi mouens, mobileque æterna ponantur. Auerroes primo videtur, hoc modo rem proſequi verba eius ſunt. „ Ideſt quo-
„ niam ſi primus motus quieuerit quiete in qua impoſſibile erit, vt illud, quod
„ mouebatur, moueatur poſt neceſſe eſt, vt poſt quietem moti fiat in eo aliqua
„ diſpoſitio, quæ faciat ipſum non moueri poſt, & ita diſpoſitio neceſſario eſt
„ motus, aut aliquid ſequens motum, & ſit poſt primum motum, erit motus, quod eſt impoſſibile. „ Hæc Auerroes quo in loco primum motum ſumit pro motu cæleſti, at primo mouente immediatè profluente, cum ſentiat demon-

ſtrari

ſtrari ab Ariſtotele æternitatem motus illius, non motus ſecundum genus, at rationem ad noſtram ſententiam traducendo pro primo motu vtendum eſt vltimo motu in ea explicanda aliter adhuc, idem membrum mouentis, & „ mobilis æterni, proſequitur Auerroes, verba eius ſunt. „ Ergo neceſſe eſt, vt „ illud, quod mouetur vltimo motu ſit æternum, & cum fuerit motum æter- „ num, & motor æternus neceſſe eſt, vt motus illius ſit incorruptibilis ſicut fuit „ ingenerabilis, & ſi non qua de cauſa ceſſabit à motu illud, quod ſemper fuit „ in motu? & iſta expoſitio eſt vera. „ Themiſtius dicit hoc membrum, ſi motor æternus ponatur, & mobile eadem ratione confutari qua cum motus incæpiſſe ponitur; & mouens, ac mobile dicuntur ab æterno præceſſiſſe; qua enim ratione (inquit) cum hæc moueri illa vim mouendi obtineant infinitum tempus ſtatura, ſeſſuraque ſint, & cur cum prius mouerent, hæc illa mouerentur, nunc neque moueant hęc, nec illa moueantur. Ego verò arbitror multo efficaciorem eſſe rationem quæ motore, ac mobili æternis exiſtentibus, probat motum non incæpiſſe, quam quæ probat non eſſe finiturum: nam aduerſus principium motus (niſi motor modum mouendi phyſicum excedat) habet vim demonſtrationis, at aduerſus finem motus habet tantumodo probabilitatem, ſiquidem aduerſus principium facit, quoniam præcedens diſpoſitio ad mouendum requiritur, & tranſitus ad diſpoſitionem eſt motus; at poſito fine motus nihil tale eſt: nam cum fine motus vltimi ceſſat (ex vi ſuppoſitionis) & diſpoſitio integra ad illum motum. Ceſſet enim A. mouere B. dico ceſſare diſpoſitionem ad illum motum, cum motu: ſi enim ſupereſſet diſpoſitio, adhuc moueret: cum n. mouens, & mobile requiſitas ad mouendum conditiones habuerint ſtatim, & ſemper ſit motus, ex hypotheſibus ſuperiobus, quocirca ex diſpoſitione ad mouendum non poſſumus aduerſarium cogere ad ponendum alium motum poſt vltimum reſtat, ergo illa ratio quam vſurpat Themiſtius, & fuit Ariſtotelis ſupra tex. „ 7. ſed probabilis, ab Ariſtotele verò ijs fuit verbis expoſita. „ Si autem quæ „ ſunt, ante erant ſemper motu non exiſtente irrationabile quidem videtur, „ etiam ijs, qui à ſe ipſis ſciunt. „ at hanc rationem non eſſe neceſſariam, idem „ Ariſtoteles declarat verbis, quæ proximè ſubiungit. „ At verò magis vltra „ progreſſis hoc neceſſarium eſt accidere „ vocat ergo rationem quam ex diſpoſitione ſubiungit neceſſariam Ariſtoteles indicando pręcedentem non neceſſariam eſſe, quæ verò ſumit poſt motum reſtare mobile: itidemque mouens, de mobili in omni mutatione phyſica patens eſt in ſenſu d ſiuncto. reſtat ſcilicet aliquid eius, quod erat mobile, vt in combuſtione reſtat aliquid eius quod erat combuſtibile. nulla enim mutatio phyſica in nihilum tranſit; de mouente aliquæ inſtantiæ offeruntur, quæ in tractatione de motu habebuntur.

Concluſio quarta. Ariſtotelis tex. 13. 8. phyſic.

Non motus modo eſt, modo non eſt.

Ratio. Vt hæc concluſio probetur vis rationis eiuſdem, qua oſtenditur motum carere principio ſupra declarataui in explicanda ratione prima concluſionis. Motus nunquam incæpit. Corell. inde ergo petatur, & ratio, & examen.

Concluſio contraria. Empedoclis ex Ariſtotelis teſtimonio tex. 2. & tex. 14. 8. phyſic.

Motus quandoque eſt quandoque omnimoda quiete interrumpitur.

 Ratio.

gatio. Nulla ſecundum Ariſtotelem. Ratio adducebatur huius concluſionis ab Empedocle præter illam vnam, quod ita aptę natura erant amicitia, & lis modo mouere, modo quietem inducere.

Annotatio. Notandum autem non apertam fuiſſe hanc in Empedocle ſententiam, ſed eam in eius dictis interpretatur Ariſtoteles tex. 2. 8. phyſ. idque ex interpretatione à ſe dictum fuiſſe, Ariſtoteles ipſe declarat in tex. eo. 2. 8. ph. in fine verba ſunt. „ Hoc enim quatenus permutatur hinc illud dicere ipſum putandum eſt. „ At ſi hæc verè fuerit ſententia Empedoclis, & ratio eius, quam adducit Ariſtoteles non opus eſt ſolutione; nam gratis ſumit, quæ demonſtranda ſunt. Verum Simplicius in 8. phyſ. tex. 2. Ioannes Grammaticus, in 1 phyſ. comm. 6. Syrianus in 3. metaph. longè aliter viri ſententiam interpretantur.

Iudicium. Hæc Ariſtotelis progreſſio ad æternitatem motus demonſtrandam. Si intra limites agentium naturaliter operantium conſiſtat eſt admodum neceſſaria, at ſi ad agentia voluntaria transferatur, vel extendatur non adeo certa etiam ſi ad agentia voluntaria, noſtratia traducatur; nam ſunt aliqui (inter quos Albertus Magnus) qui volunt voluntatem noſtram poſtquam ſexcenties intellectus iudicauerit, nunc eſſe bonum aliquid facere poſſe tamen ſe ab ea functione abſtinere: immò cum & ipſa decreuerit ſe facturam poteſt tamen rurſus non facere; nunquam ergo voluntas noſtra habet ſe neceſſario, & determinatè ad Actionem quam operatur, quocirca de agente voluntario non eſſet, ex hac ſententia verum, id quod ſupponit Ariſtoteles cum fuerit agens diſpoſitum, & patiens ſtatim ſequitur actio. non eſt inquam id verum de voluntate ex hac ſententia Alberti, at de agente immutabili excedenteque ſua plenitudine omnem effectum, &c. ſuadet ratio ſuppoſitionem falſam.

Connexio.

Poſt hanc de motus in genere ſumpti æternitate diſputationem Ariſtoteles inſtituit diſputationem de motus vnius numero in natura rerum ęternitate in lib. 8. phyſicorum ad cuius motus indaginem per ſequentia de motore Theoremata procedit, quæ nos in quæſtiones deduximus; poſtque eas: vtrum ſit motus aliquis numero vnus æternus diſputabimus. Sunto ergo de motore, ac mouente ſequentes diſputationes.

1 Vtrum omne quod mouetur ab aliquo moueatur.
2 Vtrum in omni motu deueniatur ad primum mouens.
3 Vtrum omne mouens in mouendo moueatur.
4 Vtrum ex mouens immobili oriri poſſit motus nouus.
5 Vtrum in omni motu deueniatur ad mouens, quod non mouetur ab alio. ideſt ad mouens, quod vel eſt immotum, vel ſe ipſum mouet.
6 Vtrum omne quod ſe ipſum mouet, conſtet ex parte mouente immobili, & ex parte immota.
7 Vtrum detur aliquod mouens ęternum, ac immobile per ſe, & per accidens.
8 Vtrum detur motus vnus numero æternus.

PARS

PARS SECVNDA
LIBRI VNDECIMI.
DE MOTORE.

QVÆSTIO PRIMA.

Num quicquid mouetur ab aliquo moueatur.

Prima Concluſio. Ariſtotelis 7. phyſic. tex 1. 8. phyſ. tex. 28. & ſeq. (ibi interpretes Proclus elem. phyſic. Theor. 20.

OMne quod mouetur ab aliquo mouetur.

Ratio indirecta ex tex. 1. Omne quod habet principium motus vel extra, vel in ſe ipſo ab aliquo mouetur. Omne quod mouetur, vel extra principium motus habet, vel in ſe ipſo. Ergo omne quod mouetur ab aliquo mouetur. Maior probatur, & ſi principium fuerit extra, clara tum eſt diſtinctio motoris à re mota, at cum fuerit principium in ipſomet moto, haud res demonſtratur, ſed ſolum ſimilitudine quadam contrariæ opinioni reſiſtit, poſſet ergo quis credere animal totum ſe, totum mouere, quod nulla ſenſu depræhendatur inter mouens; & motum diſtinctio. Ariſtoteles huic credulitati occurrit. Eſto EF & DE. moueat E F. at eo quod non cognoſcatur, vtrum D E. moueat

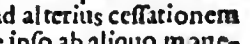
crederet quis totum D F. ſe ipſum mouere. idem eſt in animali, dum credimus ſe mouere totum.

Demonſtratio directa. tex. 2. ſuppoſitio 2.

Omne quod mouetur eſt diuiſibile.

Suppoſitio prima. Quod à ſe ipſo mouetur non quieſcet ad alicuius alterius rei ceſſationem à motu.

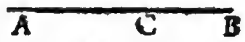
Demonſtratio. Omne quod ab alterius ceſſationem à motu quieſcit ab aliquo mouetur. Omne quod mouetur etiam à ſe ipſo ad alterius ceſſationem à motu quieſcit. Ergo omne quod mouetur etiam à ſe ipſo ab aliquo mouetur. Maior ex conuerſione primæ ſuppoſitionis per contrapoſitionem patet. Si etenim quod à ſe ipſo mouetur nullo modo ad alterius quietem quieſcit: ergo conuertendo ſi quid ad alterius quietem quieſcit à ſe ipſo non mouetur, ideſt ab aliquo mouetur. Minor oſtenditur ex ſecunda ſuppoſitione. omne enim quod mouetur diuiſibile ſupponebatur diuidatur ergo in partes. ad partis ceſſationem totum quieſcere demonſtratur, atque ita ad alicuius alterius ceſſationem quieſcit.

Sit quod à ſe ipſo mouetur A B. diuidatur in C. dico B C. quieſcente quieſcere, & A B. non enim quieſcente C B, totum quieſcat

A B. moueatur ergo, vtique mouebitur. A C. quieſcente enim C B. ſi totum A B quieſcat reliqua A C. pars mouebitur, quare A B. totum non mouebitur per ſe Primo contra ſuppoſitionem. Summa itaque rationis eſt. Nullum quod mouetur à ſe ipſo primo, ideſt totum toto moueri poteſt. Quoniam nullum quod à ſe ipſo primo mouetur ad alterius quietem quieſcit: at omne quod mouetur ad alterius ſcilicet ad partis quietem quieſcit: etenim quod mouetur eſt diuiſibile.

Declaratio. Oportet prius declarare ſenſum, & progreſſum Ariſtotelis, deinceps rationem expendere. Ariſtoteles ergo adeo demonſtrat, quicquid mouetur ab aliquo moueri, vt eius ſenſus ſit non omnino eſſe idem quod mouet, & quod mouetur, quod latius demonſtrabit, tex. 40. 8. phyſ. differre ergo mouens, & quod mouetur in ijs, quæ ab exteriore motore ſubiectoque diſtincto mouentur apertum eſt, at in ijs, quæ mouentur à ſe ipſis veluti in animalibus res eſt non ſatis aperta, & conſpicua, quamobrem ipſe demonſtrandam aggreditur, & hoc eſt, quod hic molitur in illis, quæ ab intrinſeco mouentur non eſſe mouens, & motum idem penitus, ideſt non totum mouere ſe totum probat. ergo quoniam ſi totum mouet ſe totum hoc idem eſt, ſe primo mouet, non debet ad alterius quietem quieſcere, quocirca quod ſi ad alterius quietem quieſcit non mouet ſe primo, ſed omne quod mouetur cum ſit diuiſibile habet partes, & ad partes alicuius quietem quieſcit. Ergo nullum quod mouetur ſe primo mouet parte verò quieſcente totum quoque quieturum, probat Ariſtoteles deſcriptione illa. eſto A B. quod ſe ipſum moueat diuidatur in C. ponaturque C B. quieſcere. totum quoque quieſcet A B. non enim quieſcat mouebitur ergo A C. quieſcente C B. quare A B. non ſe primo mouebit, ſed per A C. partem. hic eſt verè Ariſtotelis progreſſus, qui etiam ab Alexandro amplectitur, & ab Auerroe, licet Simplicius aliter rem interpretetur, vt poſtea videbimus, interim rationem ita reſolutam examinemus.

Examen. Eſt ergo primo ſuppoſitio, quod à ſe ipſo mouetur non quieſcet ad alicuius alterius ceſſationem à motu: hæc ita generatim prolata vera non eſt, nam demus quodcunque ſe ipſum mouens, quoniam localis motus eſt in loco naturali oportet, vt corpus ambiens cedat corpori motu ſecus non eſſet motus, vel eſſet penetratio corporum, quocirca ad quietem ambientis quieſcet neceſſario, quod ſe ipſum mouet quocunque modo ſe moueat, & tamen certum eſt ab aere non moueri corpus, quod ita liceat degrediendo admonere. Hanc inſtantiam ſenſit Auerroes eique occurrit reſtringendo propoſitionem adiectione ly eſſentialiter, vt tota ſit propoſitio. Quod à ſe ipſo primo ſcilicet mouetur non eſſentialiter quieſcit ad alicuius alterius ceſſationem à motu: ita ergo propoſitione reſtricta ceſſat inſtantia etenim ad ambientis quietem, ceſſat motus corporis contenti non per ſe, & eſſentialiter, ſed
,, per accidens, verba ſunt Auerrois ,, & cum poſuit hanc propoſitionem, ſcili-
,, cet dicentem quod omne, quod non mouet ab aliquo omnino non ceſſat à
,, ſuo motu per ceſſationem alterius, & hoc per ſe non per accidens. ,, Hæc Auerroes; & inferius quoque in eodem commentu eandem exceptionem latius explicat, & cum poſuit quod omne, quod quieſcit per quietem alterius eſſentialiter mouetur ab illo, &c. ſed hæc Auerrois reſtrictio, num in examen reuocata ipſa quoque perſtet, iam eſt conſiderandum. Primo ergo inſpiciamus, num vera ſit propoſitio hoc modo reſtricta, ſcilicet omne quod ad

alterius

alterius quietem eſſentialiter ceſſat à motu mouetur ab aliquo cum enim hic eſſentialiter ſignificet per ſe ex declaratione Auerrois per ſe duplicem ſignificationem habet præſſiorem alteram cum & ab eo, quod eſt per accidens diſtinguitur, & ab eo, quod ſecundum partem. alteram ampliorem cum à ſolo eo, quod per accidens eſt diſtinguitur primo modo per ſe idem cum eo, quod eſt primo. ſignificat, ſecundo modo latius eſt quam quod primo, & complectitur, etiam quod ſecundum partem eſt; nempè quod ſecundum partem eſt, per ſe laro modo eſſe dicitur: cum ergo Auerroes reſtringit propoſitionem ad id quod per ſe, vel per ſe primo intelligit, vel per ſe non primo, ſi per ſe non primo, non videtur vera propoſitio, & potiſſimum; vt deinceps proponitur ab Auerroe cum dicit, & cum poſuit, quod omne quod quieſcit per quietem alterius eſſentialiter mouetur ab illo, nam in motu ad genu primo mouetur Tibia tota vna cum pede: attamen ſi pes alicui fimo retinaculo alligetur, & ipſe quieſcet, & quominus aliquid tibiæ moueri poſſit prohibebit, neque tamen à pede tibia mouetur eo à genu motu, at ſi per ſe primo accipiatur, vera ſanè erit propoſitio, at falſa poſtea ſubſumetur quieſcente parte quieſcere totum primo neque cum hac reſtrictione propoſitio illa ab Ariſtotele demonſtratur, neque rationis eius ea eſt vis, æquidem ita procedit Ariſtoteles, vt demonſtret ſimpliciter ſolum quieſcente parte, quieſcere totum non autem quieſcente parte quieſcere totum per ſe primo poſtea in examinanda inſtantia repetitur ea parte demonſtrationis Ariſtotelicæ res clarius manifeſtabimus. Interim ergo quoniam ad partis quietem ſimpliciter ſolum totum quieſcere abſque reſtrictione oſtenditur, idcirco inſtarem ego propoſitioni. Quod ad partis ceſſationem à motu quieſcit mouetur ab aliquo vno enim modo hanc propoſitionem habebimus in ſerie ſyllogiſſimorum alio modo habebimus (& ego hanc reſolutionem ſequutus ſum) quod ad alterius quietem ceſſat à motu, mouetur ab aliquo, quæ adhuc propoſitio eandem inſtantiam patitur quatenus in ea amplitudine ly alterius accipitur, vt etiam partem complectatur: non ergo concedendum videtur, ex eo, quod parte quieſcente totum quieſcit totum non ſe mouere totum: nam ob rationem continui, cuius vnus eſt motus non poſſumus ſiſtere partem, quin ſiſtamus neceſſario totum, etiam ſi centies millies ſe primo mouere poneretur. At Galenus referente Auerroe inſterit minori nempe, quod à ſe ipſo mouetur veluti animal ad partem quietem ceſſare à motu, etenim de fixa eius aliqua parte; verbi gratia, tibia reliquæ tum partes, vel omnes, vel aliquæ mouebūtur; & fortè inſtantia, ſi hęc eſt Galeni, id ſibi vult non eſſe corpus animalis continuum, ſed contiguum potius, & ex partibus ad articulos iunctis conſtitui non abſque flexu non poteſt eſſe motus, vt demonſtrat Ariſtoteles in lib. de animal. inceſſ. cap. 7 & præterea demonſtrauit Ariſtoteles text. 30. 8. phyſ. Nullum continuum ſe ipſum mouere, ſed contiguum eſſe, & ex contiguus, ſi quod ſe ipſum mouet; at niſi corpus ſit continuum non etiam ad partis quietem totum neceſſario animal quieſcit: cum ergo non quieſcat totum animal ad quietem partis, reliquæ enim partes mouentur, non ſequitur animal, ex. gr. moueri ab aliquo, & ad confirmandam dubitationem Galeni totum quieſcere, totum non moueri dupliciter ſumi poteſt, vel (vtar verbis ſcholæ) Cathegorematicè, vel Syncathegorematicè. Primus ſenſus eſt integrum tum animal, & tum omnes partes non moueri. Secundus ſenſus eſt nullam animalis partem moueri. Ariſtotelis ergo ſenſum, Syncathego-

rematicum ſumit: eſtque ſenſus quod ſecundum omnes partes quieſcit ad quietem alicuius partis ab aliquo mouetur, non cathegorematicè, & ideo excludit totum illud A B. quieſcente B C. ſecundum A C. moueri: verum in expenſione proſyllogiſmi ad minorem vis rationis Galeni clarius conſtabit, ad eam itaque conſiderationem deuenio. Interim noto ſuppoſitioni ſecundæ inſt..ri poſſe ex ſuperius habitis, neque enim omnino conſtitit indiuiſibile non poſſe moueri, & ſatis eſt etiam ſi indiuiſibile naturaliter moueatur, nam in indiuiſibili quoque naturali impeditur progreſſus Ariſtotelis præſentis rationis ſiquidem eius pars ſumi nequit; modo verò ad minoris probationem expendendam deſcendamus: eſto inquit A B. quod moueatur, quoniam diuiſibile eſt: diuidatur in C. (quieſcente autem C B. quieſcet totum A B.) Auicenna, ex D. Thoma huic inſtat propoſitioni, vel ſuppoſitioni (quieſcat ſcilicet C B.) quaſi hoc eſſe nequeat, vt eius quod ſe totum mouet pars vlla quieſcere poſſit; nam cum quod ſe totum mouet à natura habeat, & ſe mouere ſecundum totum, & ſecundum partes, non poteſt ſupponi partem vllam quieſcere, quin ſuppoſitio non ſit impoſſibilis, at ex ſuppoſitione impoſſibili, nihil abſurdi eſt ſequi impoſſibile illud, quod deducitur, quod ſe primo mouere ponitur, non ſe primo mouere. Huic inſtantiæ dupliciter Auerroes occurrit, at ſecundam reſponſionem accipit D. Thom. eſt autem non ſupponi in argumento ab Ariſtotele partem aliquam ſimpliciter quieſcere, ſed ex ſuppoſitione ſolum. Si pars quieſcat, & totum neceſſario à motu ceſſaturum, non eſt autem abſurdum ex antecedente, & conſequente impoſſibili veram conſequentiam, ac conditionalem componi, vt ſi quis diceret. Si homo volat, habet alas. inſtantia; at ego ſuſpectum, hac in re habeo proceſſum ſyllogiſticum; vult Ariſtoteles concludere hanc omne quod mouetur ab aliquo moueri: ideſt à ſe ipſo primo non moueri, & vtitur medio termino, quod ad alterius quietem quieſcit: eſt ergo maior extremitas mouere ſe primo medius terminus (quieſcere ad alterius quietem) minor extremitas, quod mouetur minor ergo ex his duobus reſultat terminis omne quod mouetur; & (quieſcit ad alterius quietem) at in probanda hac ipſa minore ita progreditur: facit diuiſibile mobile, dicit quieſcente parte totum quieſcere; probat quoniam niſi quieſcat mouebitur altera pars: ergo non primo totum ſe mouebit, ſed per partem, at ponebatur primo mouere, hic eſt progreſſus, ſed quæſo vbi ſupponitur (primo mouere ſe) in minori quam vnam præſens hic progreſſus demonſtrare nititur, nam minor eſt; omne quod mouetur (ad alterius quietem quieſcere) non omne quod primo mouetur, ad alterius quietem quieſcere, nam ſi eſſet, quod primo mouetur, eſſet totus ſyllogiſmus, omne quod ſed alterius quietem quieſcit non à ſe primo mouetur omne quod à ſe primo mouetur ad alterius quietem quieſcit, ergo omne quod ſe à primo mouetur, non à ſe primo mouetur, at non eſt hæc concluſio Ariſtotelis omne quod à ſe primo mouetur, non à ſe primo moueri; ſed omne quod mouetur ab aliquo moueri: ideſt non moueri à ſe ipſo primo, verba ſunt Ariſtotelis. Neceſſe eſt omne quod mouetur moueri ab aliquo, an fortè aliter eſt conſtituenda ratio, vt ſit ad impoſſibile, & ſit ſenſus Ariſtotelis omne quod mouetur, ab aliquo mouetur; niſi enim ſequeretur, quod primo ſe mouere poneretur non ſe primo mouere. Conſequentiam demonſtrat adducta ratione. ſit A B. quod mouetur ſcilicet quod ſe primo mouet: An hæc non poteſt eſſe rationis reſolutio: nam non ita procedit Ariſtoteles, ſed propoſitam concluſionem

omne

omne quod mouetur ab aliquo moueri, probat quoniam omne quod mouetur ad alterius quietem quieſcit, ſcilicet ad quietem partis, idque probat adducta deſcriptione. At oportet ſupplere rationem Ariſtotelis multa ſubintelligendo, vt ſenſus Philoſophi ſit: omne quod mouetur ad alterius, quietem ceſſat à motu; niſi enim ſequetur quod ſe primo mouet non ſe primo mouere: ponatur enim A B. quod mouetur, vel hoc mouetur ab alio, vel à parte ſui, vel à ſe toto, ſi ab alio certum eſt quieſcente motore, ipſum quieſcere, ſi à parte, adhuc quieſcente ea parte quieſcet hoc quoque certum, at de eo, quod à ſe quod primo mouere ponitur res dubia eſt, & de hoc ipſo, idem demonſtratur, nempè ſi ad quietem partis non quieſcet totum, quod ſe primo mouere ponitur non ſe primo mouere: probat itaque Ariſtoteles, conſequentiam adducta toties ratione, & deſcriptione.

Summa inſtantiarum, &c.

Hæc ergo vna inſtantia mihi videtur earum, quæ aduerſus propoſitionum veritatem adducuntur reſtare; ſcilicet quæ aduerſus maiorem adducebatur. omne quod ad alterius quietem à motu ceſſat, inſtabatur. n. quod ratione continui parte ceſſante ceſſat totū, vnde ſi ly alterius in ea latitudine accipiatur ſecundum quam, partem etiam complectitur, falſa eſt propoſitio. Notandum autem ſi quicquam ſe totū mouere poneretur eatenus totum mouere totum, vt prima totum reſpiciat, ac moueat. Secundario partes, quod ſi ergo ſiſtatur pars quieſcet totum ſi continuum ponatur, ſed ſecundario ad quietē partis, at ſi ponatur ex contiguis partibus, & ad flexum coniunctis compoſitum reliquas partes poterunt moueri non prima tamen vnde neque ſequetur Ariſtotelis conſequentia ſi quieſcente C B. moueatur. A C. non amplius A B. ſe primo mouere. mouebit enim A B. ſe totum primo, at mouebit A C. ſe totam ſecundario; ſed tamen id fatendum eſt, ſi quid ſe totum primo moueat illud eſſe continuū, & ad quietem partis C B. totum A B. ceſſaturum à motu.

Summa, & Vis rationis ſecundum D. Thom.

Diuus Thomas interpretatur vim huius rationis pendere ex demonſtratis in 6. lib. phyſ. tex. 45. & ſeq. demonſtrat ibi non dari in motu primum, neque ratione temporis, neque ratione mobilis, neque ratione ſpatij. Ex ipſorumque diuiſibilitate. Non poteſt enim inueniri primum, cuius motus non pendeat ab aliquo priore. Motus ſiquidem totius dependet à motibus partium, & in eos diuiditur, ex 6. lib. phyſ. Hunc ergo in modum (ex D. Thom.) Ariſtoteles oſtendit cauſam quamobrem nullum mobile mouet ſe ipſum, quia non poteſt eſſe primum mobile cuius motus non dependeat à partibus, & dependet à partibus, quia ſi pars non mouetur, totum non mouetur.

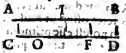
Inſtantia. Sed aduerſus hunc D. Thom. progreſſum oriuntur plures inſtantiæ primo aduerſus, id in vniuerſum, quod ob diuiſibilitatem non datur primū, & in ſecundo diuiſibili nō datur primum, nam de diuiſibilitate ſubiectiua falſum id eſt ſiquidem. Animal primo eſt ſenſile, & tamen non poteſt ſenſile in animal reperiri, quin vel in homine ſit, vel in boue, & demum in aliqua animalis ſpecie. Inexiſtentia itaque ſenſus animali pendet ex ſpeciebus animalibus, quatenus niſi ſit in aliqua earum in animali ipſo non reperietur, quod vero dicit Diu. Thom. motum totius pendere à motibus partium & motum totius pendere à motibus partium, & motum partium à motu totius diuerſimodè tamen; nam motus totius pendet à motibus partium ſecundario; at motus partium à motu totius primario. exempli gratia,

vitam

vitam pro motu conſideremus. Vita partium ſcilicet manuum, crurium, &c. pendet à vita latius, vt aliquid ſecundum primo, at vita totius pendet à vita manuum crurium, &c. vt aliquid primum à ſecundo ad propoſitionem: ergo D. Thomæ. Cuius motus pendet à motibus partium is non eſt primus, vera eſſet propoſitio is. primo penderet non ſecundario: Secundario tamen pendet in præſentia, ad Ariſtotelem ex 6. phyſ. primitas duplex, vt in præſentia eſt, alia cauſę, alia deſignationis. primitas cauſæ eſt, ſi quid ſe ipſum moueat nulla alia cauſa motrice intercedente primitas deſignationis eſt cum poteſt pars deſignari mota ante aliàs omnes: hæc primitas ab Ariſtotele confutatur in 6. phyſ. idque ob diuiſibilitatem, & continuitatem mobilis, temporis, & ſpatij, at primitas cauſæ à demonſtratis eo in loco non tollitur, ſed poſtea in 40. tex. 8. phyſ. conſideratur præterea primitas etiam hæc deſignationis non tollitur ſimpliciter, ſed ſolum conſideratione mathematica; nam naturaliter datur prima pars motus eſt D. ipſe Thomas fatetur veluti ſuperius vidimus.

Simplicij reſolutio. Simplicius eam ipſe quoque doctrinam ſequutus videtur quam poſtea ab eo D. Thom. deſumpſit, vt ratio nempè cur non detur, quicquam ſe primo mouens ſit diuiſibilitas: nam ſi totum (inquit) ex ſe ipſo moueretur, & nō ab aliquo, ſed idē eſſet mouens, & id quod mouetur neceſſe foret, vt totum toti cohęreret, & indiuiſibile eſſet, quo poſito, ita in ſecundam figuram redigit Ariſtotelis rationem. Quod per ſe, & primo mouetur ſi fuerit diuiſibile quieſcente parte totum quieſcit. At id quod ex ſe ipſo mouetur non quieſcit quieſcente parte. Non enim habet talem partem. Ergo quod per ſe, & primo mouetur ſi fuerit diuiſibile non à ſe ipſo mouetur; ideſt ab aliquo mouetur.

Examen. Hæc reſolutio non eſt ad Ariſtotelis mentem; nam probat; quod ex ſe ipſo mouetur non quieſcere quieſcente parte eo quod, quod ita ſe ipſum mouet non habeat partem, quod verò deducit Simplicius; ſi totum ex ſe ipſo moueretur indiuiſibile eſſet non omnino procedit in oſtenſę; dum enim arguit, quoniam totum toti cohæreret, & idcirco indiuiſibile. Totum toti cohærere concedetur eo modo, quo quæuis res ſibi ipſi cohæret nullo intercedente, ac mediante, ac quoniam Simplicius intendit. totum toti chohærere eo in ſenſu, quoniam quodnis eius cuiuſuis alteri parti cohæreat, hoc inquam in ſenſu propoſitio negabitur. Eſto totum A B. totum ſibi toti cohæret, quod nihil intercedit, at non totum toti cohæret quaſi AO. pars partibus ſingulis OI. I F. F B. tota totis cohæreat, cohæret tamen illis quatenus cum ſint omnes partes vnitæ, & in toto coniunctæ eſt totius in totum conſpiratio, & confluxus, vt dicebat Hippocrates ſatis itaq; erit hæc cohærentiæ partium ad hoc vt quippiam ſe totum moueat, ac primo, at ex hac non ſequitur indiuiſibilitas mobilis.

Secunda Ratio, ex Ariſtotele 8. phyſic. tex. 27. & ſeq. & poteſt tex. 33.

Quæcunque mouentur aut natura, aut præter naturam, & vi ab aliquo mouentur, omnia quæ mouentur, aut natura mouentur, aut præter naturam, & vi; ergo omnia, quæ mouentur, ab aliquo mouentur. Maior probatur ſingillatim ab Ariſtotele. De his, quæ vi mouentur; certum eſt natura motor in his extra eſt, & hinc definitur violentum cuius principium eſt

extra

extra. Quæ natura autem mouetur ipſa quoque ab aliquo mouentur: natura.

Ratio. Quæ natura mouentur, vel à ſe ipſis mouentur, vt animalia, vel non à ſe ipſis, vt grauia, & leuia. Quæ à ſe ipſis mouentur, & quæ non à ſe ipſis vt grauia, & leuia ab aliquo mouentur. Ergo, quæ natura mouentur ab aliquo mouentur. Maioris probat vtrunque membrum, & primo de animalibus in hunc modum, verba adducam., „ Non enim hoc eſt immanifeſtum, an „ ab aliquo mouentur, ſed quomodo oportet accipere id ipſius, quod mouet, „ & id quod mouetur. Videtur enim vt in nauibus, & in ijs, quæ non natura „ conſtant ſit, & in animalibus id eſſe diuiſum quod mouet, & id quod moue„ tur, & ſit totum ipſum ſe ipſum mouere., „ De his, quæ non à ſe ipſis mouentur, vt grauia, & leuia cum multa Ariſtoteles dicatur à tex. 29. vſque ad 33. tandem vniuerſam diſputationem hunc in modum concludit moueri grauia, & leuia, vel à remouente impedimentum, vel à generante, quaſi ſit ratio. Quæ mouentur à remouente impedimentum, vel à generante ab aliquo mouentur, ſed grauia, & leuia mouentur à remouente impedimentum, vel à generante, &c.

Ratio eadem ferè à Proclo immutata, lib. 2. elem. phyſic. Theo. 20.

Quod mouetur, vel ſecundum naturam mouetur, vel præter naturam, ſi ſecundum naturam, ipſa natura erit motor. Sin autem præter naturam, id quod vim facit motor eſt, omnis enim motus, qui præter naturam ſit violentus eſt.

Examen. Primo loco concluſio ipſa eſt aperiẽda, vel enim ſenſus eſt ſimpliciter eſſe in omni motu motorem, vel motorem eſſe à re mota diſtinctum. Primo in ſenſu concluſio eſt aperta, & à nemine negata; nam qui volũt etiã aliquid ſe totum, ſeque primo mouere hi quoque fatebuntur eſſe motorem, aliquem ſcilicet id ipſum quod mouetur eſſe motorem. Etenim dum dicunt, aliquid ſe ipſum mouere, & quod mouet ponunt, & quod mouetur. hoc ergo modo nullum eſt dubium, quin omne quod mouetur ab aliquo moueatur. Senſus ergo Ariſtotelis is ſit opus eſt, omne quod mouetur ab aliquo diſtincto motore moueri hunc in modum acceptam concluſionem vti demonſtret ratio Ariſtotelis conſideremus. Minor ergo quicquid mouetur, vel vi, vel natura moueri; fortè patietur inſtantiam de cęlo, quod penes aliquos Peripateticos, neque vi ab intelligentia moueri videtur neque naturaliter, ſed hæc concedatur, ſub illis enim quæ à ſe ipſis mouentur reponi hæc poterunt. Maior diligentioris examinis eget. Tres ipſa in membra ſubdiuiditur, in ea quæ mouentur à ſe ipſis, in ea quæ natura vt grauia, & leuia, in ea quæ violẽtia de ſingulis ſiſs, vt conſtet ea à diſtincto moueri motore examinemus, de „ animalibus inquit, „ videtur vt in nauibus, & in ijs, quæ non natura con„ ſtant ſic, & in animalibus id eſſe diuiſum quod mouet, & id quod mouetur; „ & ſit totum ipſum ſe ipſum mouere. „ Videtur ergo Ariſtoteles veluti ſenſu notum in animalibus facere diſtinctionem partis mouentis à parte mota, ac certè non eiuſdem ſententiæ eſt in tex. 40. 8. phyſ. vbi inſtructiſſima demonſtratione nititur demoſtrare quomodo aliquid ſe ipſum moueat adeoque qua ratione ſe ipſum moueat animal num totum, totum, an partem pars, an pars totum, an totum partem, &c. à parte ergo diſtincta partem moueri eaque ratione animal mouere ſe ipſum id non recipitur ab Ariſtotele veluti per ſe notum, ſed tanquam propoſitionem demonſtrabilem. vnde recurrendum

eſt

eſt pro examine præſentis propoſitionis ad conſiderationem quomodo aliquid moueat ſe ipſum: infra verò in tertia ratione ad hanc eandem concluſionem res conſiderabit grauia, & leuia mouentur ab aliquo.

Declaratio. Summa progreſſus Ariſtotelis eſt, moueri ea à generante, vel à remouente impedimentum, & quoniam in peculiari hac de re diſputatione amplius res explicabitur, idcirco ſatis erit in præſentia ſummatim, & Ariſtotelis ſenſum aperire, & ad illum rationis vim expendere; duplex ergo ſenſus eſſe poteſt propoſitionis huius grauia, & leuia mouentur ab aliquo, vel ſi intelligimus eam de motu lapidis ex.grat.cum in aere libero poſitus deorſum ſtiopte nutu abſque alieno impulſu ruit, vel de eo progreſſu intelligimus quo lapis à loco impedito ad locum liberum transfertur, dum vel mouetur, vel impedimentum tollitur, exem. gr. eſt lapis aliquo retinaculo impeditus ne cadat, ſi retinaculum amputetur lapis iam ex impedito non impeditus ad motum redditur: poſſumus autem hunc progreſſum duplicem ita diſtinguere, vt primus ſit à quiete ad principium liberi motus. Secundus ſit à principio liberi motus ipſamet motus proſequutio. à quiete ergo ad principium vſque motus liberi non excitatur graue, aut leue à ſe ipſo, ſed vel à generante cum in loco libero generatur, vt grando in aere, vel ab eo, quod impedimentum remouet, vt ſi quis retinaculum reſcindit, vel fulchrum tollit, quod graue à motu prohibet. Rationes Ariſtotelis, quas adducit tex. 29. & 30. de progreſſu ſecundo ſunt, non de primo, vt poſtea ſuo loco expendemus. Hinc licet iam Ariſtotelis rationem examinare non concludit ea itaque motum lapidis dum deorſum ruit à diſtincto eſſe motore, ſed excitari ſolum à quiete ad principium liberi motus à motore diſtincto, at motus verè lapidis eſt eius diſcenſus, de quo inducta ratio nihil concludit, vnde neque in vniuerſum concludit? omnem motum à diſtincto motore eſſe.

Examen Rationis Procli.

Procli ratio dubiæ maiori, minorique innititur. Maior tacita ea erat, quicquid vel à violento motore, vel à natura mouetur à diſtincto motore mouetur: hæc de natura dubia eſt, natura enim non eſt diſtincta à re naturali, niſi ratione ex Ariſtotele tex. 12. at minor adhuc magis ambigua: nam quod natura mouetur, non mouetur à natura, niſi vt à principio quo, at principium quod, eſt non forma, ſed ſuppoſitum quod Ariſtoteles docuit primo de anima tex. 64. anima enim non iraſcitur, non miſeretur, ſed homo anima. multo magis id erit in motu, & multo magis in formis infra animam. quocirca non forma lapidis mouet verè lapidem, ſed lapis ipſe ſe ipſum. vnde multo adhuc minus diſtinguitur motor à re mota.

Tertia Ratio. Ex Ariſtotele 8. phyſic. tex. 40.

Suppoſitio omne quod mouetur eſt diuiſibile in ſemper diuiſibilia; ſiquidem omne quod per ſe mouetur eſt continuum.

Ratio. Si quid moueret ipſum ſe ipſum, ſiue ſi quid totum ſe totum moueret, eodem penitus motu idem moueret, & moueretur; nempè idem calefaceret, & calefieret, idem doceret, & doceretur eandem penitus cognitionem, ſed hoc eſſe nequit. ergo. Aſſumptum primo veluti inductione quadam confirmat, ſecundo loco ratione.

Probatio Aſſumpti. 1. Omne quod mouet actu eſt ſecundum formam, quæ in motu inducitur. 2. Quod mouetur eſt potentia, non actu. Primam declarat & confirmat expoſitione. quod calefacit eſt actu calidum. pari ratione

ſecunda

ſecunda propoſitio declararetur: nam caleſit, quod nondum eſt calidum actu, ſed potentia tantum. omne quod ſecundum eundem motum moueret, & moueretur idem actu eſſet, & non eſſet, & ſecundum idem. Nulla res idem eſt & non eſt actu. ſecundum idem. ergo. Nulla res ſecundum eundem motum mouet, & mouetur. Maior conſtat ex duabus propoſitionibus. Minor patet, nihil enim idem eſt calidum, & non calidum, frigidum, & non frigidum: ſecundum eandem partem, vt in præſentia totum enim ſecundum totum eſſet calidum atque frigidum quoque.

Examen. Huic rationi prima illa inſtantia occurrit, quæ ab Ariſtotele ipſo ſumit in litera tex. 40. adducti originem. Duplex ſcilicet mouent eſt aliud vniuocum, aliud æquiuocum. vniuocum eandem formam actu habet quam in motu imprimit, vt ignis calorem in obiecta re inducit, & calorem ipſe habet actu; æquiuocum non habet actu, ſed virtute, vt ſol (ſi Ariſtoteli credimus) non habet actu caliditatem, quam in rebus his inferioribus producit, non eſt enim ſol calidus, cum ergo non omne mouens habeat actu formam quam inducit, inſtare poſſumus propoſitioni, cui ratio innititur. omne quod mouetur actu habet formam, quam inducit; ſed huic inſtantiæ præcluditur facilè aditus ex huiuſmodi conſideratione. Mouens æquiuocum eſt, quod formam imprimit, cuius non eſt capax, verbi gratia, cœlum caloris, at in præſentia cum ponatur, idem ſeipſum mouere ſecundum datam formam; mouens eſt capax formæ non ſecus, ac motum: quocirca non videtur hic eſſe locus mouenti æquiuoco, ſed ſolum vniuoco, vnde propoſitio poteſt ad mouens vniuocum reſtringi, ita enim erit vera, & ita quoque reſtricta præſenti ſufficiet demonſtrationi. Illud tamen conſiderandum num mouens capax alicuius qualitatis actu poſſit eandem virtute obtinere, vt ea ratione queat ſe ipſum mouere, & ex Theologorum præſcripto id eſſe palam fit: nam Angelus ſe ipſum mouet certum autem eſt virtutem illam qua ſe ipſum mouet, Angelus non eſſe motum localem, vel acquiſitionem ipſam loci, ſed virtus motrix eſt qua ſe ipſum Angelus mouet loci verò acquiſitio eſt id, quod in motu inducit in ſe ipſum. Angelus ergo capax eſt locationis illius, quam per motum adipiſcitur, neque tamen mediante ea ſeipſum mouet, ſed alia virtute ſcilicet motrice quamobrem erit mouens æquiuocum; ſed à motore etiam corporeo ſumi poteſt inſtantia; nam facultas motrix mouet mediante corporeo inſtrumento animal, neque tamen habet actu. motum pars mouens, ſed virtute dum tamen motum in reliquam corporis influit etiam pars inſtrumentaria ad mouendum mouetur loco. Etenim pars quæ motum progreſſionis efficit ad totius corporis motum ipſa quoque mouetur. Eſt ergo illa pars corporea capax progreſſionis localis, neque tamen mediante progreſſione, vel locatione motum producit, ſed longè alia ratione, & alia virtute; ſed inſtantia efficax, quæ præcedentem quoque continet eſt, quoniam motus eſt duplex alius actus imperfectus, & imperfecti, alter actus perfecti. actus imperfecti eſt in potentia in mobili, & actu in mouente, at actus perfectus eſt virtute ſolū in mouente, vt actus ſcilicet ſecūdus in primo, neque ad acquiſitionem formæ hic tendit, ſed potius ad effuſionem; & excitationem virtutis; motus ſiquidem animalis laſciuia quadam exultantis non ad loci acquiſitionem fit; ſed ad virtutis motricis exercitationem; ſecus eſt de motu grauium, & leuium, hic eſt enim actus imperfecti. De hac diſtinctione vide ſupra de motu concl. Alia propoſitio, vel ſuppoſitio. omne quod mo-

uetur

uetur eſt continuum,& diuiſibile in ſemper diuiſibilia, non omnino hæc propoſitio perſtitit ad examen ſuperius in concluſione ind'uiſibile non mouetur, & ſi indiuiſibile ſe moueret certum eſt totum ſe mouere totum, ſecus enim pars moueret partem, vel pars totum, vel totum partem, adeoque diuideretur indiuiſibile.

Secunda Concluſio contraria Ariſtoteli.

Concluſio aliquid totum mouetur à ſe ipſo.

Teleſius lib. 1. cap. 2. & lib. 4. cap. 17 & ſeq.

Ratio. Sentit hic vir calorem eſſe ſui natura mobilem, adeoque motum propriam eius operationem eſſe ſicut contra frigus ſuaptè natura immobile eſt ratio verò non vna adducitur.

Prima Ratio. Quod eſt propria ſedes caloris nunquam ceſſante, & longè rapidiſſimo motu mouetur. Ergo calor eſt ſuaptè natura mobilis; vt ratio cathegorica ſit. Omne id cuius propria ſedes nunquam ceſſante motu, & longè rapidiſſimo mouetur eſt ſuaptè natura mobile; at calor eſt cuius propria ſedes nunquam ceſſante motu, & longè rapidiſſimo mouetur. Ergo calor eſt ſuaptè natura mobilis. Minorem probat, quoniam. Sol nunquam ceſſante motu,& longè rapidiſſimo mouetur, & Sol eſt propria caloris ſedes. Ergo, propria caloris ſedes nunquam ceſſante motu, & longè rapidiſſimo mouetur.

Examen. Ratio hæc deb'lis admodum eſt. Primo enim maior ſyllogiſmi iure merito negabitur, nempè id cuius propria ſedes inceſſante motu mouetur eſt ſuaptè natura mobile; ſed concedetur potius ipſum eſſe ſuaptè natura cauſam motus, ſicut etiam primum ſubiectum animæ alentis nutritur, neque tamen anima ipſa nutritur, & albedo non eſt alba, licet album ſit ſubiectum albedinis; præterea alio modo propoſitio falſa, vel ſuſpecta redditur, quod in ſubiecto illo motus poteſt concurrere nedum calor, exempli gratia, quæ facimus auctorem motus, ſed alia præterea forma, vel res vnde ſubiectum illud conſequatur motum; oporteret ergo id oſtendere, ſcilicet in ſubiecto illo non concurrere quippiam aliud, vnde motus pendere poſſit, ex. gr. homo quæ eſt proprium ſubiectum rationalitatis. eſtque bipes non tamen ſequitur rational'tatem eſſe bipedem ſuapte natura, præterea minor quoque falſa eſt ad probationem verò eius adducitur proſyllogiſmus ex propoſitionibus ipſa fortè conc uſione ignotior'bus. ſolem enim eſſe primum ſubiectum caliditatis, hoc eſt controuerſum admodum à peripateticis autem omnino exploſum. Vnde non debet pro per ſe nota propoſitione ſaltem ſumi. præterquã quod maior et'am falſa videtur, non. n. Sol citatiſſimo motu mouetur, ſed quieſcit in orbe ad orbis, verò ſolum motum mouetur ex Aſtronomis, ſol autem non orbis ſolar's eſt præcipua caloris ſedes Teleſio lib. 1. c. 1. & ſi loquamur de motu diurno velocius mouentur aſtra ſuperiora tum fixa, tum errantia. Iuppiter, Saturnus, Marſ. ſi de ſolari ipſo ſub æcliptica motu. ęque velox eſt Mercurius præterea,& venus Soli, an hoc poſtremum haud verum eſt, nam minores ſunt orbes inferiores Veneris, & Mercurij ſuperiore Solis.

Secunda Ratio. Quod donatum eſt facultate laxandi ſummamque intenuitatem redigendi occupatam molem, id ſuaptè natura mobile eſt. calor eiuſmodi facultate eſt donatus. Ergo calor ſuaptè natura mobil's eſt. Maiorem probat. Quod enim præcipuè moueri debet, vt id potiſſimum conſequatur tenui ſe moli,& quaſi incorporeæ, adeoque leuiſſimæ indere debet; hæc ratio

ſi ex

ſi ex rigore verborum reſoluatur in hanc euadet. Quodcunque ſuaptè natura mobile eſt tenui ſe moli, & quaſi incorporeæ, adeoque leuiſſimæ indere debet. Quod donatum eſt facultate laxandi, ſummamque in tenuitatem redigendi occupatam molem, tenui ſe moli, & quaſi incorporeæ, adeoque leuiſſimæ indere debet. Ergo quod donatum eſt facultate laxandi, ſummamque in &c. Quę ſyllogiſmi ſtructura peccat, eſt enim in ſecunda figura ex duabus affirmatiuis, at fortè quis æquius rem accipiendo dicet propoſitionem illam Teleſij, vt moueri queat longè tenuiſſimæ, & velut incorporeæ proindeque, & longè leuiſſimæ moli ſe ſe indat, &c cauſam adæquatam continere, adeoque conuerti in ſe ipſam, vt ſit vera quoque. Quod tenuiſſimæ, ac leuiſſimæ moli ſe ſe indit ſuaptè natura mobile eſt, atq; hoc modo in primã ſyllogiſmus figuram redigetur; ſed tum propoſitiones non ſatis firmam veritatem obtinent; nam maior, quod leuiſſimæ moli ſe ſe indit ſuaptè natura mobile eſt, negabitur facilè etenim tenuiſſima, et leuiſſima moles ipſa erit quę mouebitur, at id quod inditur moli illi non ipſum mouebitur, ſed cauſa erit motus occupato ſubiecto, quod & aſſerere Teleſio eſt neceſſarium, vt mox videbimus. Interim eadem maior alia ratione ab Ariſtotele negaret ſecundum ipſum enim leuiſſima materia non eſt mobilior, quam grauiſſima, vt enim illa concitatiſſimo motu ſurſum fertur, ita hæc non minus concitato deorſum. Ego tamen alias probabile declaraui; motu qui eſt perfecti actus mobile eſſe leue, immobile graue; motu qui eſt actus imperfecti, & graue, & leue æque mobilia eſſe. Minor deinceps neque ipſa in vniuerſum vera eſt; nam calor exem. gr. qui in carbonibus accenditur facultate, & ipſe extenuandi donatur hinc enim ollam aquæ impoſitam ebullientem reddit; adeoque in vapores extenuantur partes aquęę, vel ſaltem vapores craſſiores in tenuiores rediguntur, neque tamen calor carbonum in tenuiorem materiam immigrat, perſeuerat is in materia prius occupata, at per noui caloris generationem in circumiectas moles effunditur.

Animaduerſio. Teleſius hac in re non per fores, vt dicitur Ariſtoteli occurrit etenim ſi ſententiam viri ſpectemus, & eius principia vniuerſum eius progreſſum admittere poſſumus, neque tamen adhuc ab Ariſtotele hac in re verè diſcrepabit; nam Ariſtoteles, vt declaraui, dum dicit quicquid mouetur, ab aliquo moueri, non intendit loco, & ſubiecto mouens, atque quod mouetur diſtinguere; nam inter cætera membra, id quod ſe ipſum mouet reponit veluti animal, in animali verò pars motrix, & mota non diſtinguuntur ſubiecto, & penes ſaltem aliquos interpretes inter motorem, & motum in animalibus nulla alia intercedit differentia, quam quæ formæ ad materiam; anima enim eſt motor: at Thelesius quoque velit nolit, & motorem facit, tantum ni magis à re mota differre, vult is, calorem eſſe authorem omnis motus, & motum cap. 2. lib. 1. eſſe ipſius propriam operationem, vult prætereà, cap. 3. calorem eſſe rem incorpoream, adeoque ibidem egere corporea mole cui inſit, hæc autem corporea moles eſt de ſe expers omnis actionis, & motus quocirca quicquid mouetur, nempè Sol, flamma ex duplici re conſtat, ex calore, & ex corporea mole, & harum calor eſt mouens; corpus verò non mouens, ſed motum; vel ergo facimus calorem rerum calidarum formam, & moueri à ſe ipſo, id erit Teleſio, vt forma ſit motor corpus ipſum, quod mouetur; at hoc nõ eſt idem totũ ſe totũ mouere, quod negat, & cõfutat Ariſt. quod ſi faciamus adhuc maior erit inter mouẽs, & rem motã diſtinctio.

Tertia

Tertia Concluſio eſt Scoti, Gregorij de Arimino, Marſilij Ingueñ, Zimaræ: eamque ad mentem etiam Ariſtotelis tuentur Buccaferreus, Iauius, & ab Ariſtotelis mente alienam refutat.

Actione ſpiritali idem poteſt agere in ſe ipſum, adeoque mouere ſe ipſum.

Declaratio. Ad concluſionem hanc, & ſequentes de hac re intelligendas duo prænotare oportet; aliud quidem eſt diſtinctio quædam actionis in ſchola peripatetica vſurpata, aliud verò, vt actio ſe habeat ad motum; actio igitur hunc in modum diuiditur, ſubdiuiturque: alia eſt ſpiritalis, alia realis. ſpiritalis dicitur, quæ nullam ex parte materiæ diſpoſitionem requirit, vt intelligere, & velle. actio realis, quæ materiam, & materiæ diſpoſitionem includit ſubdiuiditur in rectam, & reflexam; & recta in æquiuocam, & vniuocam. reflexa eſt actio veluti cum nos ipſos in ſpeculo videmus, vel melius dicam reflexa actio eſt cum animal ſe ipſum per veſtiméta calefacit illis enim primo calorem tribuit, & à veſtimentis rurſus ad animal retrocedit. actio recta æquiuoca, & vniuoca quæ ſit ſuperius, iam in prima concluſione declaratum fuit. vt verò actio ſe habeat ex peripateticorum ſententia ad motum, ita breuiter declaretur. actio trifariam ab Ariſtot. vſurpatur, primo modo latiſſimè. qua in amplitudine actionem etiam immanentem amplectitur; & ita ſumit vocem hanc Ariſtoteles lib. 9. metaphyſ. tex. 16. ſecundo modo, & arctius actio ſumpta cum motu phyſico in tota eius amplitudine cõuertitur, quæ acceptio vocis huius fuit lib. 3. phyſ. tex. 17. & ſequentibus: tertia vero ſignificatio, eaque arctiſſima vocis eſt, qua vſus fuit Ariſtoteles lib. 1. de gen. & corrupt. tex. 45. cum ſcilicet reſtringitur ad actionem, quæ per qualitates tertiæ ſpeciei ſcilicet patibiles exercetur. Secundo modo itaque ſumpta actio quæ quoq; acceptio communior videtur cum motu actio conuertitur, vt eo in ſenſu, idem ſit quærere vtrum aliquid ſe ipſum mouet, & vtrum aliquid in ſe ipſum agat; ſed & latiſſimè actio ſumpta cum motu conuenit; nam motus etiam latius quandoque ſumitur quam Phyſicus, vt ſcilicet motum quoque metaphyſicum complectitur, hoc itaque modo etiam idem erit quærere; vtrum aliquid ſe ipſum moueat latiſſimè motu accepto, & vtrum aliquid in ſe ipſum agat, latiſſimè ſumpta actione, & hoc in ſenſu præſens concluſio. Proponitur ſequentes autem de actione ſecundo modo, & de motu phyſico erunt. iam ad rationes deueniamus.

Ratio prima. Omne agens actione immanente agit in ſe ipſum. Intelligens volens, &c. agunt actione immanẽte. ergo. Intelligens, volens, &c. agunt in ſe ipſum. Maior conſtat in Ariſtotelis ſchola ex tex. 16. metaph. 9. actio enim immanens reſtat in ipſomet agente; ſed & ſimpliciter vera eſt in definitione enim ſubiecti prædicatum includit; nam actio immanens hæc ipſa eſt, quę in ipſomet agente reſtat. Minor verò patet.

Ratio ſecunda. Intellectus ſe ipſum intelligit, tex. 8. 3. de anima. Quodcunque ſe ipſum intelligit, ſe ipſum mouet; vt enim intelligit mouetur, vt intelligitur mouet. ergo. Intellectus ſe ipſum mouet.

Ratio tertia. In quibuſcunque idem eſt, quod intelligit, & quod intelligitur ea ſe ipſa mouent, vt in præcedente ratione. In his quæ ſunt ſine materæ idem eſt, quod intelligit, & quod intelligitur, tex. 15. 3. de anima. Ergo ea, quæ ſunt ſine materia, ſe ipſa mouent.

Ratio quarta. Voluntas ſe ipſam mouet. ergo. Antecedens probatur;

ſecus

ſecus enim liberum arbitrium non daretur; nam ad libertatem arbitrij non ſufficeret, ſi ſolum à ratione voluntas moueatur, & ab appetibili; nam intellectus iudicium eſt determinatum ad alterũ partem, neque enim poteſt, quod bonum ei videtur malum iudicare, vel contra ergo voluntas quoque determinata ad alteram partem eſſet non ad vtramque libera.

Annotatio. Sed præſtaret omnes has rationes ad vnam neceſſariam reſtringere, reliquas verò vt ad eandem proſyllogiſmos reponere; vel ad duas ad ſummum rationes neceſſarias ſcilicet omne intelligens mouet ſe ipſum. omne intelligens eſt aliquid. ergo. Aliquid mouet ſe ipſum. Item voluntas mouet ſe ipſam voluntas eſt ens. ergo aliquod ens mouet ſe ipſum, proſyllogiſmi verò adducti ſunt.

Examen. Buccaferreus his omnibus rationibus inſtat, & primo propoſitioni maiori primæ rationis omne agens actione immanente agit in ſe ipſum inſtat diſtinguendo agens ab operante. agens vocat principium actionis, operans ſubiectum actionis. ex. gr. in intellectione agens eſt phantaſma, & ſpecies intelligibilis in viſione agens eſt obiectum. operans verò dicitur homo, qui intelligit, & animal quod videt, cum ergo dicitur actio immanens eſſe, quæ in agente reſtat, perſeueratque interpretatur Buccaferreus de operante, vt ſit ſenſus actionem immanentem eſſe, quæ in operante manet, non autem eſt de agente propriè intelligenda propoſitio. Alijs verò rationibus, quæ ob intellectu ſe ipſum intelligente à voluntatem ſe ipſam mouente procedunt; reſpondet ipſe motum illum eſſe improprium. Sed hæc poſtremo ſolutio Buccaferrei nihil impedit aduerſariorum progreſſum, idem enim, & ipſi dicunt mouere ſe intellectum, & voluntatem motu metaphorico, quoad primam ſolutionem noua mihi diſtinctio videtur inter agens, & operans quatenus operans ab agente eximitur; ſed hæc argumenta non ſunt in præſentia examinanda, quæ tractatione de anima ſupponunt in parte verò; quæ de anima aget tum intelligetur, num anima ſe ipſam intelligat, & voluntas ſe ipſam moueat, & vtrum ſe intelligere ſit ſe mouere, vel à ſe moueri vtrunque intellectus in intelligendo agat, an tantum patiatur, idem de tertia ratione dicendum eſt; nam ſupponit dari ſubſtantias abſtractas, quæ neque ſenſu conſtant, neque hucuſque ratione conſtitere. præterea propoſitio maior ea ſupponit, quæ ſolum in tractatione de anima poterũt examinari, ſola ratio de actione immanente videtur huius eſſe loci, quocirca mox veluti annexam concluſionem hanc examinemus. Interim in examine probabiliter conſtabit actiones immanentes non in eodem ipſo actionis principio reperiri; ſed in eodem cum principio ſubiecto contineri; quamobrem propoſitio modo, propoſita omne agens actione immanente agit in ſe ipſum, non eſt vera de ſe ipſo toto, vt totum agat in totum, adeoq; neque totum mouebit totum, ſed pars partem, quod iam ſuperius ſupponebatur.

Concluſio annexa. Datur actio, quæ in agente ipſo remanet. Ariſtoteles lib. 9. diuin. tex. 16. Ariſtoteles hanc concluſionem ita ponit, deincepſq; confirmat; diſtinxerat autem prius actionem, & operationem in illam, quæ relinquit poſt ſe opus, & in illam, quæ nullum relinquit opus. cunque dixerit actionem à qua relinquitur opus in eo, quod fit recipi poſtea de ea, quæ opus non
„ relinquit hæc habet. „ Quorum verò non eſt aliud quoddam opus præter
„ actionem in ipſiſmet actio eſt „ vt concluſio ab Ariſtotele in hunc modum
„ ſtatuatur „ omnis actio aqua nullum relinquitur opus in agente ipſo remanet, „

„ met „ probatio verò per inductionem eſt. verba eius ſunt „ vt viſio in vidente, & ſpeculatio in ſpeculante, & vita in anima, quare fælicitas etiam: vita enim quædam eſt: ſumma ergo inductionis, & probationis eſt.

Inductio, & probatio. Quoniam viſio eſt in vidente, ſpeculatio in ſpeculante, vita in anima, & hæ ſunt operationes; ergo aliquæ operationes ſunt in operante.

Examen. Eſſe operationes in operante dupliciter contingit vno modo, vt id ipſum quod principium actionis eam etiam in ſe ipſo ſuſcipiat, vt ſi anima ipſa, quæ eſt principium iraſcendi, iraſceretur alio modo operatio in operante erit, ſi ſcilicet in eodem ſubiecto perſtet operatio in quo eſt principium operationis, vt animal ſe ipſum mouet, & motus ideo animalis eſt in ipſo mouente non præcisè inquam; ſed vt in eodem ſubiecto continetur, vel aliter idem exponamus: agens in ſchola peripatetica (cum peripateticis enim peripatetice eſt agendum) duplici modo ſumitur vno modo pro agente adæquato alij vocant agens quod, alio modo pro agente principio actionis, vocant agens quo, agens quod in calefaciendo eſt ignis, agens quo, eſt calor. de agente quod illud axioma intelligitur. actiones ſunt ſuppoſitorum. eſſe ergo actiones in agente, quatenus in eodem ſubiecto ſint, in quo eſt principium actionis, id facilè admittent omnes, & iam de animalis locali motu ferè conſtat, at ita in agente eſſe actionem, vt in ipſomet actionis principio ſuſcipiatur hoc negabunt facilè multi, & in huiuſmodi ſenſu non probatur propoſita concluſio ab Ariſtotele vt modo inductionem expendentibus patebit. Viſio (inquit) eſt in vidente ſpeculatio in ſpeculante. vita in anima. viſionis principium eſt anima ſenſitiua, vel facultas viſiua; at anima non videt, ſed homo quod & de vita dicendum eſt, & de ſpeculatione fortè: verum ſpeculatione in præſentia dimiſſa, vt re dubia, ancipitique de reliquis ita eſſe dicendum ſe ipſum interpretatur Ariſtoteles primo de anima, tex. vulgato 64. vbi

„ hæc eius verba ſunt. „ Dicere autem iraſci animam ſimile eſt, ac ſi quis dicat eam texere, vel ædificare, melius enim fortaſſis eſt non dicere animam

„ misereri, aut addiſcere, aut cogitare, ſed hominem anima; hoc autem non

„ tanquam motu in illa exiſtente, ſed aliquando quidem vſque ad illam,

„ aliquando quidem ab illa „ quo ergo in ſenſu veræ ſint propoſitiones inductionis quare quo etiam in ſenſu accipienda ſit Ariſtotelis concluſio ex illis deducta patet: eſt itaque ſenſus concluſionis. Aliquas operationes eſſe in agente. ideſt in eodem ſubiecto in quo reperitur actionis principium.

Quarta Concluſio. Idem agit in ſe ipſum actione reali reflexa. Scotus, &c.

Probatio. Ex viſione pendet reflexa. oculus enim in ſpeculo videt ſe ipſum. Item animal calorem veſtibus communicando inde rurſus calefit.

Examen. Oculus videt ſe ipſum ergo mouet ſe ipſum hæc illatio ſupponit, id quod videtur agere, idque quod videt pati ab obiecto, quod in præſentia nondum poteſt examinari, id tamen in præſentia notare poſſumus non eſſe idem penitus in oculo quod mouet, & quod mouetur, vel quod videt, & quod videtur, licet in eodem ſubiecto oculo vtrunque reperiatur, quod enim videtur eſt color, & extima ſuperficies, at principium videndi eſt facultas videndi, & ſi etiam ſenſorium ipſum, vel viſorium conſideremus, id eſt in parte intima oculi ſcilicet chriſtallinus humor, vel vt vult Alazenus locus, vbi nerui optici concurrunt etenim ex viri huius inter opticos authores primatis chriſtallinus humor ad ordinandas ſpecies viſibiles deſeruit

at vi-

at viſio ipſa in concurſu opicorum neruorum celebratur, ſiue autem hęc opinio optineat ſiue illa, quæ chriſtallinum humorem ſenſiterium facit ſiue quæ ſpiritum viſorium qui per opticum neruum defertur quæcunque inquam ex his ſententijs amplectatur ſemper ſenſiterium, & id quod videt eſt in profundo cum contra, id quod videtur in ſuperficie exſtima potiſſimum conſiſtat; hinc ergo non concludit, idem penitus mouere ſe ipſum, ſed ſolum in eodem ſubiecto contineri, quod mouet, & quod mouetur. Secundum argumentum ex calore, qui à veſtibus reflectitur. Magnam quæſtionem petit, quomodo ſcilicet calor è corpore effundatur, & reflectatur itidem, an per ſolam qualitatis emanationem, an per qualitatis ſimplicis ſuccedentem generationem, an effluit qualitas vnam cum halitu, qui ex reflexione denſatus maiorem, quam prius impreſſionem in corpus faciat animalis: ſi hoc poſtremum membrum recipiamus quis non ſentit corruere argumentum: nam ex corpore quidem animalis exit halitus calidus, & hic idem in corpus remeat eiuſq; calorem intendit, at hic agens eſt diſtinctum à patiente ſcilicet halitus à ſolido animalis corpore, quod calefacit alijs etiam modis calefaceret animal, aer à corpore prius animalis calefactus, & ex reflexione amplus intenſus, atque ita quoque mouens, & agens à te mota, patienteque diſtingueretur.

Quinta Concluſio. Scotus 9.diuin.q.14. Antonius Andrea 9.diuin.q.1.
Idem in ſe ipſum agit actione reali æquiuoca.

Ratio prima. Aqua calefacta ſub dio poſita tandem ſe ipſam ad frigiditatem priſtinam reſtituit. Quod ſe ipſum ad frigiditatem priſtinam reſtituit ſe ipſum mouet. Ergo aqua calefacta ſub dio poſita ſe ipſam mouet. Maior ſupponitur etenim frigefactio eſt alteratio, adeoque motus in minori probanda tota eſt difficultas: ſumma verò probationis eſt, quoniam. Aqua vel à ſe ipſa reſtituitur ad frigiditatem, vel ab aere ambiente. Non ab ambiente. Ergo à ſe ipſa. Minorem probant: etenim aqua ad maiorem frigiditatem reſtituitur, quam quæ in ambiente reperiatur.

Examen. Ratio hæc vix expendi hoc in loco poteſt, etenim vt aqua refrigeretur petit, vtque caleſcat, an ſcilicet in totam ſubſtantiam aquæ promanet calor, an ſolum tenuiores partes igneſcant, quatum ob contactum reliquę etiam craſſiores partes caloris æque ſenſum repræſentent; ſi enim hoc modo res efficeretur, tum facilè ſolueretur dubitatio etenim partes tenuiores calefacte ſurſum aſcendunt in tenuemque halitum exhalant; atque ita reſtaret aqua ſecundum frigidas partes. Poſſumus etiam dicere ab ambiente aquam refrigerari, & cum occurritur eo quod frigidior redditur aqua atque aer ſit ambiens, reſponſio eſt nonnullorum. aquam eſſe frigidiorem tum potentia, non gradu ob ſubiecti enim denſitatem qualitas eadem in aqua efficacius operatur magiſque in ſenſum imprimit, quam vt in aere reperitur, an dicendum verius frigiditatem, vt proprietatem aquæ fluere à forma ipſa aqua veluti riſibilitas à rationalitate fluit impeditur verò prius à vaporibus in ipſamet aqua accenſis, qui vt efflauerint omnes, tum non impedita forma promanat frigiditatem priuſque labefactatam reſtituit: hoc tamen modo non idem penitus mouet ſe ipſum: nam forma eſt principium actionis materia verò recipit paſſionem; quod ſi obijciatur reſponſioni materiam non recipere frigiditatem, niſi vt iam per formam eſt conſtituta quocirca forma in ſe ipſam frigiditatem effundet, & conſequentia non eſt neceſſaria, & antecedens nondum conſtat: ſupponit enim materiam de ſe non eſſe conſtitu-

 tam,

tam, quod qui corpus eam ponunt non ſatis admittent res ergo non ſatis nota eſt, ſed in concluſionibus de materia, perpendatur in præſentia verò dum dicitur aqua ſe ipſam refrigerat in eo ſenſu admittetur, vt ſcilicet in eodem ſubiecto refrigerans, & quod refrigeratur conueniant, at vt idem penitus ſint refrigerans, & refrigeratum non conſtat ex argumento alij verò, vt vidimus negant etiam in ſubiecto eodem eſſe refrigerans, & refrigeratum.

Secunda Ratio. Petitur ſecunda ratio ex circum obſiſtentia, ſiue antiperiſtaſi, eſt autem antiperiſtaſis cum ex circumiecto contrario contrarium intenditur, vt manus quæ niuem contrectauerit, inde caleſcit: & aqua putei ob circumſtantem aeris caliditatem æſtate frigidior redditur: ita vt ſit ratio.

Ratio. Omne quod ex circumobſiſtentia vel caleſcit, vel frigeſcit à ſe ipſo alteratur, ac mouetur. Aliqua ex circumobſiſtentia caleſcunt, frigieſcuntue. Ergo aliqua à ſe ipſis alterantur, ac mouentur. Minor de manu ex niue calefacta, de aqua putei in æſtate patet.

Examen. Hoc etiam argumentum quæſtionem petit longè ab hoc loco remotam verum maiori abſque dubio non ſatis conſtanti innititur: nam eſto ex circumſtante calore aquam puteorum refrigerari in æſtate; id erit fortè quod calidi vapores ab ambiente calore attrahuntur, vnde relinquitur, aqua ſuæ ipſius frigiditati; vel aqua ad reſiſtendum inimico calori magis cogitur qualitas verò in denſiore ſubiecto amplius ſentitur, vel partes intraneę terræ à calidis vaporibus deſtituuntur: ij ſiquidem ad congeneum calorem tendunt terra itaque naturali relicta frigiditati contentam aquam frigefacit, vel calidi itidem vapores in terræ ventre continentur, qui æſtate ab aeris calore illecti in liberiorem aerem eleuantur, antea verò cum ibi continerentur aquas contentas calefaciebant; at egreſſi aquam ipſiuſmet puritati relinquunt, adeoq; frigitati, vel frigiditas non augetur in aqua ſecundũ gradum; ſed ſecundũ potentiam ex vnionem; vnionis autem agens eſt; cum ergo adeo maior nutet, non eſt cur amplius rationi huic inſiſtatur. Res tamen in parte de aqua amplius declarabitur.

Tertia Ratio. Scoti lib. 9. diuin. q. 14. vocatur Achilles Anton. Andrea lib. 9. diuin. q. 1.

Suppoſitio prima. Quodlibet actiuum reſpicit paſſiuum tale non hoc vel illud paſſiuum. verb. grat. tàm calefactiuum in communi; quàm diſtributè, hoc vel illud, & demum quodlibet calefactiuum reſpicit calefactibile in communi non hoc, vel illud calefactibile determinatè. Secunda ſuppoſitio. Omne & quoduis calefactibile reſpicit calefactiuum in communi non hoc, vel illud. Hinc pro corollario deducit, quodlibet contentum ſub primo obiecto alicuius eſſe per ſe obiectum eiuſdem. his ita conſtitutis tum eiuſmodi inſurgit ratio. Quodlibet actiuum reſpicit quodlibet tale paſſiuum pro per ſe obiecto. v. g. quodlibet calefactiuum, quodlibet calefactibile pro per ſe obiecto reſpicit. Sed poſſibile eſt aliquid eſſe actiuum ſecundum A. eo modo quo aliud eſt actiuum ſecundum A. (ſignificat verò A. formam producibilem) & idem paſſiuum eſſe ſecundum A. ſicut quodcunque aliud eſt ſecundum A. paſſiuum. Ergo idem in rationem actiui habet ſe ipſum in ratione paſſiui pro obiecto ſicut quodcunque aliud. Ergo ita poteſt in ſe ipſum agere ſicut in quodcunque aliud. &c. hæc ratio non eſt perfectè admodum in figuram redacta reſolutaque poteſt tamen reſolui hunc in modum. Omne quod ſecundum

cundum eandem formam ſiue ratione eiuſdem formæ (puta calíditatis) actiuum eſt, & paſſiuum agit in ſe ipſum; ſed aliqua ſunt ratione eiuſdem formæ, & ſecundum eandem formam actiua, & paſſiua. ergo. Aliqua agunt in ſe ipſa. Minorem probat, quoniam aliqua ſunt nata produci ab agente æquiuoco. v.g. leuitas ignis à virtute leuificante ſiue ſit illa forma ignis, ſiue alia quæppiam qualitas, & quoniam principium hoc leuitatis effectiuum præcedit leuitatem natura non implicat contradictioně, ſi ſtatuamus ignem, cum hac virtute leuificatiua nondum tamen producta leuitate. Erit tum ignis leuificatiuus, & leuificabilis idem: Maiorem probat ex eo principio. Quodcunque actiuum reſpicit quodcunque tale paſſiuum pro per ſe obiecto. vt ſit proſyllogiſmus ad maiorem. Omne actiuum, quod ſe vt paſſiuum pro per ſe obiecto reſpicit in ſe ipſum agit. Omne quod ſecundum eandem formam eſt actiuum, & paſſiuum, ipſum vt actiuum reſpicit ſe, vt paſſiuum pro per ſe obiecto. Ergo omne quod ſecundum eandem formam eſt actiuum, & paſſiuum in ſe ipſum agit. Maior hæc contracta vera, quoniam abſoluta illa vera eſt: omne actiuum in omne paſſiuum, quod pro per ſe obiecto reſpicit, agit. At quoniam hæc eadem propoſitio negaretur, non enim ſemper agens in obiectum agere poteſt, niſi circumſtantiæ ad ſint propinquitas ſcilicet, &c. quod monuit Ariſt. 8. phyſ. ideo aduerſus hanc reſponſionem inſurgit Scotus reſponſio verò eſſe (inquam) poſſet, non poſſe agens in obiectum agere, niſi adſint circumſtantiæ, atque conditiones omnes inter quas eſt diſtinctio agentis ab eo, quod patitur contra hanc reſponſionem inſurgit Scotus. Quoniam diſtinctio hæc non requiritur. Nam ſi præſentia ad actionem requiritur vtiliſque eſt ergo maxima præſentia ad actionem maximè vtilis erit; ſed maxima præſentia eſt eorum inter quæ nulla cadit diſtinctio. Ergo inter quæ nulla cadit diſtinctio ea maximè ad agendum mutuoque patiendum nata.

Examen. Zimara in loco ſæpè memorato hoc Scoti argumentum ſoluit cuius ibi ſolutionem quiſque conſideret, ego verò maiori (vt à me reſoluta fuit ratio) ſyllogiſmi neceſſarij potiſſimum inſtarem, idque multiplici nomine. Primo quoniam, vel propoſitio intelligitur de actione in ſe ipſum præcisè, atque formaliter, vel intelligitur de actione in ſe ipſum quatenus in ſubiecto communicant agens, atque patiens, hoc ſecundo modo accepta propoſitio vera eſſe in vniuerſum forſan poteſt. alio modo nequacquam neque enim ſi ratione virtutis motricis eiuſque ſubiecti eſt motiuum animal, atque ratione reliqui corporis eſt mobile; ideo idem penitus ſe ipſum mouet ſed mouens, atque motum in eodem collocantur ſubiecto; at ſi cum hac reſtrictione concedatur argumentum, nihil concludit aduerſus concluſionem ab initio hic inſtitutam; concludit tamen aduerſus concluſionem, vt in primo de gen. & corrup. diſputatur ibi enim nullum continuum in ſe ipſum agere proponitur; aduerſus hoc ratio Scoti etiam reſtricta procederet reliquum eſt, vt videamus vtrum in reliquis etiã vera ſit ratio, vereq; eius propoſitiones. probabat, itaq; eam maiorẽ Scot. eo quod. Quodlibet actiuũ quodlibet paſſiuũ reſpicit, vt per ſe obiectũ; hæc maxima facilè negaretur, & quoniam videtur probari ex proportione quadã, & æquiparantia, quoniã enim actiuũ in communi reſpicit tale paſſiuum in communi pro per ſe primoque obiecto. ergo actiuum quodlibet reſpicit paſſiuum quodlibet pro per ſe obiecto: quoniam hæc (inquam) videtur eſſe probatio Antonij Andreæ; ideo ſoluenda hęc ipſa

eſt, ſoluitur autem quoniam non procedit, hæc illatio ex ſimplici ſuppoſitione ad diſtributam, diſtributo etiam prædicato; nempè non eſt vera illatio. Triangulus habet tres angulos æquales duobus rectis. Ergo quilibet triangulus habet per ſe quoslibet tres angulos æquales duobus rectis; ſiquidem triangulus æquilaterus habet tres adeo æquales duobus rectis, vt ſinguli eorum ſint duæ tertiæ vnius recti: non habet autem eiuſmodi tres triangulus ſcalenus; præterea potentia viſiua habet viſibile primo: pro obiecto; at non quælibet potentia viſiua, quodlibet viſibile per ſe; nam potentia viſiua noctuæ non habet pro per ſe obiecto ſolem, qui eſt viſibilis. Item motiuum habet mobile pro primo obiecto; at non quodlibet motiuum, quodlibet mobile per ſe; cum enim hommuncio ſit motiuus. Cælum mobile, reſpiceretur quoque cælum, vt per ſe obiectum ab homine, vt à motiuo; ſed fortè reſtringent Scotiſtę ad mobile eiuſdem ſpeciei ideſt cum obiectum eſt ſpeciei ſpecialiſſime. ver. gr. calefactibile eſt ſpeciei ſpecialiſſime quatenus calor eſt vnius ſpecialiſſimæ ſpeciei; at neque ita reſtricta propoſitio verè videtur: Secus enim cum calefactiuum reſpiciat calefactibile, vt obiectum primo non quodlibet calefactiuum reſpicit, quodlibet calefactibile pro per ſe obiecto. Secus calor vnius gradus reſpiceret frigidum ſex graduum, vt per ſe obiectum; atque ita actio eſſet à minori contra commune dogma: vnde ex communi ea ſententia iuſtam patitur inſtantiam maxima Scoti, vel eius deductio, etiam ad eandem ſpeciem ſpecialiſſimam reſtricta; ſed admiſſâ rurſus minore hac proſyllogiſmi adhuc eiuſdem maior difficultatem patitur; non enim ſatis eſt ad actionem ſi agens ſit, atque ſit obiectum; ſed requiruntur præterea conditiones propinquitatis, diſtinctionis, &c. at Scotus huic inſtantiæ occurrebat; nam in propoſito vnius diſtinctionis conditio deeſſe videtur, ſed oſtendit diſtinctionem non requiri: cum contra maxima præſentia maximè videatur conferre ad actionem: ſed hic etiam deductione vtitur Scotus fallaci; nempè præſentia ad actionem vtilis eſt; ergo maxima præſentia ad actionem maximè vtilis; idem eſſet de viſibili viſioneque arguere ad viſionem requiritur viſibilis præſentia: ergo maxima viſibilis præſentia, maximè vtilis. Conſequentia falſa, nam iniectum, impoſitumque oculo viſibile (quæ præſentia maxima eſſet) nullo modo videretur. Zimara inſtar minori ſyllogiſmi neceſſarij; quæ ſanè ſi admittatur eo tantum in ſenſu admittenda eſt, vt in eodem ſubiecto ſint virtus agendi, & facultas patiendi, vel ad rem magis; vt ſecundum eandem formam ſit idem actiuum, & paſſiuum; ſed non ſecundum eandem rationem partemque ſubiecti; dico autem partem, vt ſignificat nedum integrantes partes; ſed eſſentialem etiam, & facultatiuam.

Diſputationis Concluſio.

Quid certi hac in diſputatione dici poſſit cæteri viderint quibus tantum eſt ingenij, atque acuminis, vt probabilitatem nedum; ſed certitudinem etiam in hic mortali caligine inſpicere queant; mihi ſatis erit, quid probabilius reputem ex hinc, inde diſputatis, aperire. Diſtinxi ſuperius motum in eum, qui eſt actus perfecti, & in eum, qui eſt actus imperfecti; de motu ergo qui actus eſt imperfecti, verum ſanè arbitrarer; non poſſe aliquid ſeipſum mouere, at de eo qui crederem aliquid poſſe ſe ipſum mouere: cum hac diſtinctione tamen nulla ſe ſe natura effundere poteſt, niſi cum ſubſiſtit, vtique ſubſiſtit, formæ verò aliquæ non ubſiſtunt, niſi vt ſunt in compoſito, quocirca neque ſe effundunt, niſi in compoſitum,

poſitum, & coniunctum in his: ergo non idem penitus in ſe ipſum agit; atqui nam principiũ ſaltẽ primũ actionis ſcil. forma differt à primo paſſionis principio ſcil. materia: licet agens adæquatũ, & patiẽs adequatũ ſint idem. Idem .n. ſuppoſitum eſt agens, & patiens etenim actiones ſunt, ſuppoſitorum; aliæ formæ verò per ſe ſubſiſtunt ſcilicet formæ ſimplices, cum ipſamet ſe effundit, neque in ſubiectum adiunctum effundit, quocirca in ſe ipſam conuertit, eſt actus perfecti eſtque veluti effuſio quædam naturæ perfectæ, dum ſe ab actu primo ad ſecundum prouehit, effundit enim in ſe ipſam vbertatem ſuæ naturæ, hæc verò effuſio eſt quædam rei ſupra ſe conuerſio. Vnde merito communi: quidam ore rebus nobiliſſimus tribuitur, vt in ſe ipſas, ſupraque ſe ipſas conuertantur.

Coroll. Hoc modo nihil eſt abſurdi ſi Angelis ſe ipſos mouere tribuamus, nempè ratio nulla neceſſaria Theſim refutat, id tamẽ illis conuenire nulla itidem naturalis ratio obſeruatioque ſatis conuincere videtur; at diuinitus inſpirata, traditaque doctrina facit manifeſtum. Multos enim Angelos ad terram allapſos hicque à loco ad locum progreſſos legimus; ſed ſacris in præſentia literis demiſſis ad rem noſtram redeamus, & cum expenderimus propoſitionem; omne quod mouetur ab aliquo mouetur. modo quæ ex hac propoſitione nexu quidam pendent in medium adducamus.

Additio. Et hoc eſt quod dicunt, & diſtinguũt multi peripatetici actionem phyſicam, & actionem emanantem eſt enim; hæc naturæ effuſio actio illa emanans quam ipſi dicunt; & exemplũ eius habetur in effluxu proprietatum è formis, vt riſibilitatis à rationalitate, & cum dicit Ariſtoteles continuum non agere in ſe ipſum de actione phyſica, verum id eſt, quæ innititur motui qui eſt actus imperfecti, at de actione emanante haud quaquam nam perpetuo forma effectus ſuos in corpus influit, vt anima vitam rationalitas riſibilitatem: vt enim Solem lux, ita effectus hi emanantes ſinguli ſuas formas, natureſque conſequuntur.

DE MOTORE.

QVÆSTIO SECVNDA.

Num in omni motu deueniatur ad primum mouens.

Concluſio Ariſtotelis tex.3. 7. phyſ. tex.34. & ſeq.

IN omni motu deuenitur ad primum mouens. Auerroes interpretatur, ad quod non mouetur ab alio, & extrinſeco, quam ego expoſitionem ſuſcipio.

Ratio Ariſtotelis, & progreſſus in 7. phyſ. tex.3. & ſeq.

Ariſtoteles ſe ad motum localem reſtringit in demonſtratione. Niſi in omni motu deueniretur ad primum aliquod mouens, quod ſcilicet ab alio, extrinſecoque motore non moueretur infinitam magnitudinem contingeret finito in tempore moueri; ſed infinita magnitudo in tempore finito non mouetur. Ergo in omni motu deuenitur ad primum aliquod mouens, quod ab alio ſcilicet

licet extrinſecoq; motore non mouetur. Conſequentiam probat Ariſtoteles expoſitione quadam, & his ſuppoſitionibus.

Suppoſitio prima. Tex.4.

Niſi deueniretur ad primum aliquod mouens quod ab alio, extrinſecoque motore non moueatur, erit proceſſus in infinitum. Supponitur hæc ab Ariſtotele patet autem; nam cum omne quod mouetur ab alio moueatur, & hoc aliud extrinſecum ponatur; illud ergo mouebitur, & alio, & hoc aliud ab alio, adeoque erit in infinitum progreſſio.

Suppoſitio ſecunda. Tex.4.

Cum aliquid ſuo motu mouet ſimul mouetur mouens, & id, quod mouetur; nempè ſi manus ſuo motu moueat baculum ſimul tempore manus mouetur, & baculus; ſequitur hinc ſi plura mouentia ſe ſe ſubinde moueant: quo tempore vnius motus ſit eodem penitus tempore omnes omnium motus fieri ſint A B C. mouentia: quo tempore B. mouetur C. itidem mouetur, at B. tempore A. ergo A B C. eodem tempore omnia mouentur.

Tertia ſuppoſitio. Tex.4. & 5.

Etiāſi infinita mouentia mobiliaque ſubordinata ſint vniuſcuiuſque tamen motus finitus eſt, ac numero vnus; probat vero hanc ſuppoſitionē, vel potius dixerim Lemma; repetendo qui ſit vnus numero, qui vnus ſpecie, qui vnus genere motus; eſt autem motus vnus numero, qui eſt ex eodem termino ad eundem terminum numero ſitque in eodem tempore; ſed (ſuppleto) motus ſingulorum mouentium ſubordinatorum eſt ab eodem ad eundem terminum in eodemque tempore. ergo. *Suppoſitio quarta. Tex.8.*

Id quod mouet motu locali corporeo: ideſt omne corpus mouens primo aliud locali motu eſt corpori moto, vel continuum, vel contiguum: hoc ex inductione ſumit, videmus enim id in omnibus mouentibus primis proximis ſcilicet (manus nempè tangit baculum; at ipſa eſt continua bracchio.) Hinc modo expoſitio, ita ſequatur, & ratio. Sunto mouentia infinita ſubordinata. A.B.C.D. ſingulorumque mouentium notentur ſingillatim motus E F G H. ſumi autem poſſunt omnes motus omnium mouentium, ſingillatim ex tertia ſuppoſ. Quoniam verò ſe ſe tangunt ſubinde mouentia A B C D. vt vnum totum omnia ſumantur: eſt enim hoc poſſibile etiam ſi fortè falſum. Totum mouebitur eodem tempore, nec maiori eo quod mouetur, vnum quoduis eorum. ex.gr. A. eſto autem illud tempus. K. tempore ergo K. totum mouebitur, ex ſuppoſ. ſecunda; at totum eſt infinitum: ergo infinitum mouebitur, tempore finito contra demonſtrata in ſexto libro: neque enim infinitum poteſt moueri per finitam magnitudinem, neque per infinitam tempore finito. 6.phyſ. tex. 64. 65. Quod ſi quis dicat inſtetque argumento eo, quod falſæ innititur ſuppoſitioni, nempè ex omnibus illis mouentibus vnum fieri; ac totum, infirmat Ariſtoteles reſponſionem: Quoniam quod deducitur abſurdum eſt impoſſibile nedum falſum, at ſuppoſitio licet falſa tamen eſt poſſibilis, at ex falſo poſſibili nullum ſequitur falſum impoſſibile: quocirca non ex ſuppoſitione illa ſequitur impoſſibile, ſed ex alia ſcilicet. Dari proceſſum infinitum in mouentibus.

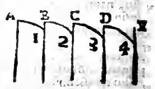
Annotatio: Vbi exponitur locus Ariſtotelis obſcurus.

Noto autem in Ariſtotele dubiam hanc rationem reddi ex illis verbis tex.8. (refert autem nihil finita ſit, an infinita) de quo enim tum loquatur Ariſtoteles certum non eſt. Simplicius intelligit de eo toto, quod reſultat ex mouentium

uentium compoſitione ſupponit tamen motum ſemper infinitum; & ſenſus eius ſiue totum ſit finitum, ſiue infinitum cum motus tamen ſit infinitus ſemper impoſſibile ſequitur confici motum infinitum tempore finito, ſiue mobile finitum ponatur, ſiue infinitum, & ſanè verba præſentia accomodantur expoſitioni Simplicij, at rationis progreſſus prorſus repugnat; etenim ratio procedit ex ea ſuppoſitione tanquam ex baſi, quod datur proceſſus in infinitum in mouentibus, at hoc proceſſu recepto quomodo iam mouentia infinita totum finitum facere poterunt? Prætereа qui hic erit motus infinitus ſi mouentia ſint finita atque vbi ſupponitur? tempus equidem finitum ponitur, & ſi mouentia ſtatuantur finita magnitudine, & numero totumque idcirco ex illis reſultans finitum, vnde ſequitur deinceps ex poſitis, & ex progreſſu hoc vel minima ſuſpicio infinitatis ſpatij, per quod ſit motus. D. Tho. videtur interpretari de ſingulorum mouentium finitate, vt diſiunctionis hæc ſint membra, vel eſt magnitudo infinita, vel reſultat ex finitis quantitate numero infinitis; ſed hæc expoſitio non ſatis verbis accomodatur Ariſtotelis; nam eſt verborum extorſio ſi interpretemur (finita, vel infinita) pro eo quod eſt magnitudo, vel eſt infinita, vel conſtat ex finitis magnitudinibus. Ego igitur ſuſpicor deeſſe aliquid verbi gratia, in Græco propoſitio *δια*, vt ſit græce *δια ἢ πεπερασμενου ἢ ἀπειρου* ideſt ſiue per finitum, ſiue per infinitum ſcilicet ſpatium ſit motus; nam demonſtratum eſt in 6. phyſ. infinitum, neque infinitam diſtantiam, neque per finitam moueri tempore finito, ſed hic idem ſenſus nulla adiectione ſubintellecta adhuc poteſt exponi, dicit enim enim Ariſtoteles *διαφέρει δ'ουδεν ἢ πεπερασμενον ἢ απειρον ειμοιος εν πεπερασμενῳ τῷ κ. κινηθησεται ἢ ἄπειρον ἢ πεπερασμένον* verbum modò *κινηθήσεται* vel intraſitiuè accipi poteſt, & erit communis verſio, nempè „ Nihil autem differt ſiue finitum, ſiue infinitum. Similiter „ infinito K. mouebitur „ ſiue finitum, ſiue infinitum, ſed poteſt ſumi quoque tranſitiuè tumque accuſatiuum, quoque illum reget, ſiue finitum, ſiue infinitum eritque verſio nihil autem differt, ſiue finitum, ſiue infinitum. Similiter infinito ipſo K. tranſit, vt ſenſus ſit nihil differt, ſiue mobile tranſire ponatur infinitum ſpatium, ſiue finitum: vtroque enim modo in tempore finito tranſit finitum, vel infinitum illud ſpatiū: at vtrumq; eſt abſurdum, nempè tum infinitam diſtantiam, tum finitam tranſiri à mobili infinito in tempore finito, ex demonſtratis in 6. tex. 64. 65. reſtat vt demonſtremus verbum, *κινουμαι* ita quandoque ſumi, & conſtrui, vt regat accuſatiuum *κινουμαι σταδιον* moueor per ſtadium, vel tranſeo ſtadium.

Examen. Quid de propoſitione illa. Poſſibile ſi ponatur in eſſe nullum ſequitur impoſſibile in concluſionibus de potentia, & de poſſibili quętendum. Interim tamen illa propoſitionis reſtrictio offertur: veram eſſe propoſitionem cum reduplicatione non ſimpliciter: ideſt poſſibile ſi ponatur ineſſe quatenus poſſibile eſt, nullū infert impoſſibile: non tamen id ſimpliciter verum eſt Animaduertendū verò eſt ad actionem requiri paſſiuam potentiam patientis, actiuam agentis; præterea circumſtantias ſcilicet horum propinquitatem, proportionem, &c. ſi ſubiectum per ſe conſideres eiuſque paſſiuam potentiam poteſt illud ſemper actionem ſuſcipere, & poſſibile idcirco eſt ex. grat. lignum poſſibile ſemper eſt comburi, ſi lignum ipſum ſpectes, & ignem itidem poſſibile eſt comburere ſi ignem ſeorſum conſideres: verum ſi combuſtio.

ſtionem iam ipſam, eiuſque exequutionem conſideres non ſemper eſt poſſibile eam ligno accedere, ex defectu, vel agentis, vel circumſtantiarum, ſi lignum poneretur in terræ centro adhuc eſſet, vt ad ipſum ſpectat combuſtibile; combuſtibilitas enim ligni naturam conſequitur; attamen ſi poneremus ipſum in eo loco comburi, vnde tantum diſtat ignis impoſſibilem ſane rem poneremus non ratione ligni, ſed ratione defectus agentis, circumſtantiarumque. propoſitio, itaque Ariſtotelis vera eſt ſecundum quid ſcilicet ratione, vel ſubiecti, vel agentis, at non ſimpliciter non enim ratione effectus, qui plerumque impoſſibilis eſſe poterit. Logicæ dicunt in ſenſu diſiuncto, & in coniuncto, & ibi ſenſus diſiunctus magis attenditur, at naturaliter ſenſus coniunctus eſt potior: nam cum realem actionem naturalis conſideret, hæc non niſi ex coniunctione agentis, patientiſque, & circumſtantiarum debitarũ concurſu fit. Modo ad ſingulas poſitiones expendendas tranſeamus. Prima ergo niſi deueniatur ad primum mouẽs, quod ab alio, extrinſecoq; motore non moueatur erit proceſſus in infinitum. Hæc ſuppoſitio nõ eſt omnino vera; nam poteſt dari circulus in motoribus, mobilibuſq; dico poteſt rem ipſam matematica quadam abſtractione conſiderando ſunto mouentia, & mobilia ſubordinata A. B. C. D. E. vt A. moueat B. hoc, C. C. vero moueat D. D. autem E. vt poſt A. moueri ab ipſo E. vt ſit inter ea circulus: hoc vt dicebam rem mathematica quadam abſtractione conſiderando: vtrum autem & conſideratione phyſica eſt res longioris indaginis: interim Ariſtoteles circulum in phyſicis admittit 2. poſt. analytic. adeo vt contrarium non ſit, adeo ſaltem notum, vt pro dignitate poſſit in naturali philoſophia ſupponi, quod tamen videtur his facere Ariſtoteles. Secunda verò ſuppoſitio falſa videtur poſſumus enim aſſignare mouentia, quæ motu ſuo moueant, neque tamen ſimul moueatur mouens, & motum ſint lateres A. eo modo diſpoſiti, quo ſæpè ludendi cauſa conſtituuntur, vt ex prioris deiectu cæteri omnes deijciantur impellatur; ergo A. qui B. impellat, atque ita ſubinde vſque ad extremum. A. ergo antequam in B. incidat mouebitur per arcum A I. cum demum impellet B. qui rurſus mouebit per arcum B. antequam deueniat ad C.

& hic per arcum C 3. antequam deueniat ad D & ſic per arcum D 4. antequam deueniatur ad E. adeoque antequam E. moueatur. ponamus ergo ad euidentiorem intelligentiam motum per arcum A I. octauæ horæ parte confici & æquali tempore ſingulos arcus B 2. C 3. D 4. pertranſiri; non ergo eadem octaua horæ parte, neque eodem tempore, quo mouetur A. mouetur E. ſed tribus octauis horæ partibus motus ipſius A. præcedit motum ipſius E. quod ſi mouentia infinita eſſent tempus tum motus in infinitum augeretur; tantum abeſt, vt eodemque confici poſſet: ſed hæc inſtantia facile in præſentia euitatur, eluditurque nam Ariſtoteles ſupponit mouentia ſubordinata contigua, vel continua eſſe, at contiguis exiſtentibus mouente, ac moto quo tempore mouetur, mobile eodem mouetur mouens; nempè ſtatim atque A. tetigit B. peruenit ſcilicet in I. motus, quo B. impellit ſimul cum motu ipſiuſmet B. accidit. quare poſitis mouentibus, mobilibuſque ſubinde contiguis ſit modo ſupponit Ariſtoteles, ſuppoſitio ſecunda eſt vera, at tum. quarta ſuppoſitio eſt falſa exemplo laterum adducto, niſi forte in actu ipſo mouendi

vt

vt motus non ſimul eſt vniuerſus quocirca ſuppoſitio in eo ſolum ſenſu eſt vera, vt mouens proximum actu mobili dum actu mouetur ſit contiguum, at hoc modo tota ſeries non ſimul eſt contigua, ſed ſucceſſione quadam, & per partes: prætereà ſupponit Ariſtoteles in demonſtratione poſſibile eſſe ex mouentibus, & mobilibus omnibus vnum quoddam effici: hoc non videtur verum (dubitationem quoque ſenſit D. Thom.) nam ex elementis, cælo demumque ex vniuerſi corporibus vnum quoddam continuum effici non eſt poſſibile, ſed impoſſibile potius; ideſt ſoluit D. Thomas difficultatem, & ſoluit mobilia, & mouentia omnia continua eſſe, & vnum ex illis effici, poſſibile eſſe, ſi conſiderentur in communi, at ſi conſiderentur ſecundum naturas determinatas, & particulares nequaquam; ſed hæc ſolutio non ſatis videtur tueri Ariſtotelem: nam motus realiter ſumptus non niſi in particularibus, ac determinatis mouentibus eſſe poteſt quocirca de realiter, ac phyſicè ſumpto motu, falſa erit propoſitio; quare concluſio Ariſtotelis. In omni motu deueniri ad primum mouens non demonſtratur in motu phyſico; qua erg oratione infra in 8. lib ex hac eadē concluſione philoſophus poſſet ad indagandum primum motorem extolli, &c. illa prætereà dubitatio hic emergit; nam alibi Ariſtoteles pro per ſe nota abſurdo exiſtimauit dari proceſſum in infinitum; at hic non pro per ſe noto abſurdo, ſed pro abſurdo demonſtrabili agnoſcit in eam enim abſurditatem demonſtrandam totus inſurgit.

Ratio ſecunda, ex tex. 33 & 34. 8. phyſic.

Suppoſitio prima. Mouens aliud mouet per ſe ipſum; aliud non per ſe ipſum, ſed per alterum motū ab ipſo mouēte. Exēplum primi, vt homo ſi mouet lapidem immediatè; exemplum ſecundi, eſt baculus, ſi baculo moueat homo lapidem; baculus enim adeo lapidem mouet, vt prius ipſe moueatur à manu; intermedia verò hæc mouentia, inſtrumentaque motus aliquando plura ſunt, vt ſi homo moueat manu, baculoque lapidem; homo enim mouet manu; manus baculum lapidem.

Suppoſitio ſecunda. Siue potius Lemma. Horum mouentium primi, & vltimi (ſiue intermedij) magis mouet, primum quam vltimum, duas affert rationes. Quoniam primum vltimum mouet, & non contra, vt ſit ratio. Quorumcunque duorum mouentium alterum mouet alterum, & mouetur ab eo, illud quod mouet magis, mouet quam id quod mouetur; ſed primum mouens, & vltimum eiuſmodi ſunt, vt primum moueat; vltimum & non contra. ergo primum mouens magis mouet, quam vltimum.

Secunda Ratio. Quoniam primum ſine vltimo mouet non contra, vt ratio. Quorumcunque duorum mouentium alterum mouet ſine altero non contra. illud quod ſine altero mouet. magis mouet; ſed primum & vltimum mouens eiuſmodi ſunt, vt primum moueat ſine vltimo non contra ergo.

Examen. Prior ſuppoſitio duplicem difficultatem habet; alteram ex acceptione Ariſtotelis; alteram in ſe ipſa ex acceptione quidem Ariſtotelis, quoniam mouens per ſe ipſum hic non ſignificat Ariſtoteli mouens vllo modo, inanimatum, verb. grat. dum lapis deorſum fertur, tum ab intrinſeco, inditoque principio moueri diximus, quocirca ſi pro ſequutionem ipſam motus ſpectemus lapis mouetur à ſe ipſo, & per ſe ipſum, neque tamen Ariſtoteles hæc ſub membro mouentis per ſe ipſum complectitur; ſecus enim nunquam ex mouente eiuſmodi per ſe ipſum deduceret indaginem ad primum ſimpliciter mouens, vt in progreſſu facit; cum itaque grauia, & leuia (ſi motum ipſum

ipſum in loco iam libero contemplemur) non moueantur per alterum; ab altero ue, neque tamen ſub membro mouentium ſe ipſa contineantur; non videtur præſens Ariſtotelis diſtinctio mouentia omnia complecti, quare falſum eſt diſiunctum ſi mouens ſe ipſum non etiam grauia, & leuia ad ſuos relata motus complectatur. Noto tamen ab Ariſtotele hac in re accuratè procedi reſpicit enim is in præſentia motum, quo res excitatur à quiete, at excitari à quiete non conuenit grauibus, & leuibus per ſe ipſa, ſed ab alio, vt ſupra fuit declaratum; non tamen inutile fuit, hæc annotaſſe non eſſe veram propoſitionem, & diſtinctionem, de proſequutione motus ſeruato in acceptione terminorum ſenſu Ariſtotelis alia difficultas eſt de re ipſa; nam ſi motus hic ſimpliciter, & in vniuerſum accipiatur, non videtur membrum mouentis per ſe ipſum poſſe ſupponi. inductio enim vel expoſitio ab homine adducta oſtendit dari mouens, quod non ab alio conſpicuo locali motu impellatur, ſed hoc ipſum mouens non alterari prius, & ab alio aliquo quadam ſpecie motus non excitari nedum non eſt conſpicuum, ſed eſt falſum: nam deſiderij aliquo motu fertur prius homo: at in deſiderium ab aliquo exteriore obiecto adducitur, & moueri animalia eiuſmodi motibus ab extrinſeco mouente Ariſtoteles ipſe fatetur tex. 51. 8. phyſ ita vt velit, ibi quoque atque concedat motu ipſo locali non moueri animalia omnino à ſe ipſis, verba eius ſunt.,, Hoc autem oportet accipere quod ſecundum vnum motum ipſa mouent, & quod ſecundum hunc non propriè, non enim ex ipſis eſt cauſa, ſed inſunt alij motus naturales animalibus, ſecundum quos non mouentur per ſe ipſa.,, Quare ſi motum generatim, ſumamus membrum mouentis ſe ipſum non conſtat ſenſu, neque idcirco ſupponi poteſt. Auerroes fortè hanc difficultatem ſubodorans rem ad motum localem reſtringit; at ita reſtricta ſuppoſitio non videtur deſeruire ſatis demonſtrationi ſequenti, quæ ſi adeo arctè intelligatur non ſuffragabitur Ariſtotelis inſtituto, ac propoſito, vt ibi poſtea expendemus; ſed de motu etiam locali conſideremus, an ſupponi poſſit membrum mouentis ſe ipſum; nam ſi animal mouet ex appetitione, & hæc à cognitione excitetur, conditio verò ab obiecto conſiderandum eſt num cognitio prius ſenſitiua deinde intellectiua fiat manifeſto abſque motu locali; nam Epicuri ſententia, qui defluxum influxumque imaginum adducit ad cognitionem nonniſi cum motu locali eam admittet, quod ſi conſideremus, iam animal ab extrinſeco motu etiam locali percuteretur, at dices falſa tamen eſt, hęc Epicuri ſententia, & merito exploſa. Ego contra; at hæc reſponſio non tollit inſtantiam non enim ſatis eſt ſi opinio ſit falſa ad hoc vt ſupponi contrarium eius queat: ſed oportet eſſe manifeſto falſam atque hoc ipſo in loco; ſecus enim ſi eius ſolum falsitas in libris de anima poteſt oſtendi non poterit contraria ſententia hoc in loco, vt per ſe nota ſupponi, vnde multæ propoſitiones ad libros de anima ſpectantes deducuntur.

Secunda ſuppoſitio. Primum mouens magis mouet, quam vltimum duabus rationibus innititur. Primo quidem quoniam primum mouet ſecundum & non contra, quod inductione hominis, baculi, lapidis oſtendit; at hæc inductio non adeo ſimilis eſt reliquorum membrorum inductioni; nam ſumamus grandinem hæc deorſum mouetur à ſe ipſa, at à generante conſtituitur in loco liberi motus, quocirca generans eſt, quod ducit grandinem ad initium liberi motus, at generans in præſentia eſt aeris circumiecti frigiditas, num magis mouet frigiditas aeris quam forma ipſa grandinis deorſum cadentis?

dentis? ſe fortè Ariſtoteles, vt etiam ſuperius dixit. Reſpicit in inanimatis in præſentia non motus proſequutionem, ſed excitationem eorum ad initium liberi motus. quæ modo tota erit à generante; ſed in excitatione ipſa rem cenſeamus, æſtimemuſque. non ergo in hac ipſa videtur Ariſtotelis dogma vniuerſale: nam eſto lapis fune appenſus valido, & à quo integro ſuſtineatur. Secet verò quis funem ad eam vſque partem, quæ lapidem diu ſuſtinere nequeat, ſed temporis tractu à pondere, abrumpatur tota. Lapidis ergo excitatio à quiete ad principium vſque liberi motus eſt partim à ſecante funem partim à pondere lapidis, vt à ſecundo mouente, ab vtro autem magis excitatio pendet? non videtur à primo magis; ſaltem ſemper; nam fieri poteſt, vt pars funis, quæ & pondere abrumpitur; maior ſit parte exciſa ab incidente, & de his mouentibus, verum non eſt à primo moueri ſecundum. An verò falſum, eſt hic quoque à primo ſecundum non moueri, non cum motus in præſentia intelligatur excitatio ad principium liberi motus non eſſet excitatio à grauitate, niſi prius ſcinderetur ad eam vſque partem funis ab incidente quare incidens excitat grauitatem ad vniuerſam deinceps diſtractionem funis. Quoad ſecundam rationem maior eius non eſt in vniuerſum vera; nam adeſt inſtantia machinarum mouentium. v.gr. vectis. homo per vectem mouet pondus immenſum. Vnde illud Archimedis da vbi conſiſtam, & terram mouebo, quod ſine vecte nullo modo moueretur, licet homo ſit primum mouens, & vectis ſit mouens motum, atque vltimum.

Ratio Ariſtotelis.

Ratio Ariſtotelis per has propoſitiones manifeſtas procedit reſolutio verò eius variat penes interpretes, propoſitiones ſunt. 1. Omne quod mouetur ab aliquo moueri (fuit hoc ſupra demonſtratum.) 2. Mouens à quo mouetur, mobile, aut mouetur, & ipſum ab alio, aut non ab alio mouetur. 3. Si mouetur, quod mouetur à mouente, quod mouetur neceſſe eſt deuenire ad aliquod primum mouens, quod non ab alio. 4. Si datur hoc primum mouens non neceſſe eſt eſſe alterum. 5. Impoſſibile enim in infinitum abire mouens, & ipſum quod mouetur ab alio. 6. Infinitorum enim nihil eſt primum. 7. Si ergo omne quidem quod mouetur ab aliquo mouetur. Primum autem mouens mouetur quidem non autem ab alio, ideſt ſi primum mouens moueri ponatur, & non ab alio, mouebitur à ſe ipſo; Hæc eſt ſeries propoſitionum ab Ariſtotele aſſumptarum; quæ vt in ſyllogiſmum cogi debeant non ſatis inter interpretes conſtat. Themiſtius in ratione ſolum propoſitiones. 1. 2. 3. & 5. includit, quas vt videre videor ex inductione, vel expoſitiones omnes ſumptas ſenſit: expoſitione inquam illa hominis, manus, baculi, & lapidis. ibi enim homo eſt primum mouens, & non mouetur ab extrinſeco amplius motore, & non datur proceſſus in infinitum; nam in hominem ipſum poſt interiecta mouentia baculum, & manum deuenitur. At Simplicius includit etiam ſextam, & ſumma probationis ſecundum eum eſt ſequens concluſio verò ſecundum eundem rationis eſt. Neceſſe eſſe dari mouens, quod non mouetur ab alio extrinſeco motore, ſed à ſe ipſo. Si enim non, ſed omne quod mouet ab aliquo extrinſeco ſemper mouetur, proceſſus erit in infinitum ſed non eſt proceſſus in infinitum. Ergo non omne quod mouet ab aliquo extrinſeco, &c Aſſumptum probat, nam ſi datur proceſſus in infinitum non erit primum mouens. Si non eſt primum mouens non eſt vltimum, ſi non eſt primum, & vltimum, non eſt mouens. Si non eſt mouens non eſt motus.

quare ſi

quare ſi datur proceſſus in infinitum non eſt motus. Auerroes in hūc eundem modum cum aliqua tamen diuerſitate rationem interpretatus videtur, ſed reſolutionem eius penes ipſum per legatur, qui rationem ex duobus ſyllogiſmis hypotheticis diuiſiuo ſiue diſiunƈto, primo altero connexiuo componit, conſtituitque D. Thomas ita reſoluit, vt Simplicius ſi rationem ipſam neceſſariam ſpectes, at ſi proſyllogiſmos, ſique ſuppoſitiones non eodem prorſus vtitur progreſſu: eſt ergo ſecundū D. Th. hæc Ariſt. progreſſio intendit philoſophus demonſtrare dari aliquod primum mouens immobile, ad hoc verò tendit demonſtrando primum deueniri ad aliquod primum, quod vel ſit immobile, vel moueat ſe ipſum, & ad hoc incedit oſtendendo non procedi in infinitum aliquid ab alio moueri. Ratio verò ſi ſit proceſſus in infinitum non erit primū mouens, ſed oportet eſſe primum mouens. Ergo non eſt proceſſus in infinitum. Connexum probatur ibi quoniam infinitorum nihil eſt primum Aſſumptum probatur ex præmiſſis, niſi enim ſit primum mouens, niſique primum moueat, neque ſecundum mouet vltimum, ideoque nullum erit mouens.

Examen. Hæ omnes reſolutiones in quandam principij petitionem Ariſtotelem ducere videntur Ariſtoteles enim vult id demonſtrare dari ſcilicet primum mouens, idque facit demonſtrando non quicquid mouetur ab alio, & extrinſeco motore moueri, at modo id probat in his reſolutionibus, eo quod datur primum mouens; quare probabit tandem philoſophus dari primum mouens, eo quod datur primum mouens, & verba ipſa Ariſtotelis hanc petitionem præſeferunt; dicit enim neceſſe eſt aliquid eſſe primum mouens, quod non ab alio, & mox ſubiungit rationem. Impoſſibile enim in infinitum abire mouens, & ipſum quod mouetur ab alio, infinitorū enim nihil primum. verba ergo, hæc id præſeferunt demonſtrari ab Ariſtotele primum mouens per primum ipſum mouens. Auerroes fortè huic petitioni occurrit; rem enim ita ipſe diſtinguere videtur; dum dicit. Neceſſe eſſe primum aliquod mouens, quod non ab alio, hoc ex induƈtione ſumit cum verò dicit Ariſtoteles, ac ſubdit quoniam non datur proceſſus in infinitum; non enim daretur primum in infinitis, tum Ariſtoteles non probat dari primum mouens, ſed primo ſuppoſito, occurrit ſi quis inter primum, & vltimum infinita media poneret mouentia; hanc ergo ſeriem infinitorum mouentium tollit Ariſtoteles, quoniam non daretur primum contra hypotheſim ipſam ſi infinita intermedia ponerentur; hanc quando reſolutionem Auerrois ſum etiam ipſe ſequutus, reſolui ergo hanc in modum.

Reſolutio mea. Concluſio in omni motu deuenitur ad moueus, quod non ab alio mouetur.

Ratio. In omni motu deuenitur ad mouens primum. Vbicunque deuenitur ad mouens primum deuenitur ad mouens, quod ab alio non mouetur; Ideſt nullum primum mouens ab alio mouetur. Ergo in omni motu deuenitur ad mouens, quod ab alio non mouetur. Minor probatur. quoniam in omni motu deuenitur ad mouens, quod ab alio mouetur, vel ad mouens, quod non ab alio. Quodcunque reducitur, vel ad mouens, quod ab alio mouetur, vel ad mouens, quod non ab alio mouetur, ad mouens primum reducitur. Ergo in omni motu ad mouens primum deuenitur. Maior probatur, quoad vtramque partem, & quoad primam eſt per e nota, nam quod non mouetur ab alio mouetur a ſe ipſo, vel eſt mouens immotum. Secunda

pars

pars propoſitionis probatur, ſcilicet quod mouetur ab alio reduci ad mouens primum probatur inquam ex Theoremate ſuperius ab Ariſtotele accepto, ſcilicet cum fuerint plura mouentia ſubordinata non mouere vltimum, niſi moueat primum; non eſt ergo mouens ab alio, niſi ſit id quod primo in ea ſerie mouet. Quod ſi quis diceret intercedere, interponique infinita mouentia ab alio mota, & ita eſſe proceſſum in infinitum: redarguit id. quoniam ſi hoc diceremus, non daretur primum mouens, infinitorum enim nihil eſt primum. Summo demum probationis, ac deductionis qua primum mouens dari oſtenditur ex varietate interpretationum duplex eſt, alia quidem innititur proceſſui in infinitum, qui non datur, alia quod niſi primum moueat in ſubordinatis mouentibus, neque vllum aliud mouebit; ſed vtramque progreſſionem per hæc capita expendemus; num omnino non detur proceſſus in infinitum, & communis eſt diſtinctio in accidentaliter ordinatis dari proceſſum in infinitum; in ordinatis eſſentialiter non dari in accidentaliter, quidem ordinatis dari ex Ariſtotelis mente patet; nam pater me genuit, patrem auus. auum abauus. abauum tritauus, & hoc in infinitum; quare hic progreſſus in infinitum ſaltem ex ſui natura non impedit, quominus motus fiat, mutatioque ſicuti, neque in adducto exemplo generatio ab infinitate prohibetur. reſtat, vt conſideremus, an hæc ſubordinatio mouentium poſſit ad ſubordinationem per accidens reduci; nam ſi reducatur, in ſchola ipſa Peripatetica proceſſus Ariſtotelis offendet, quod ſi ad ſolam eſſentialem ſubordinationem res referatur, tum veritas adhuc propoſitionis, in parte de proceſſu in infinitum eſt perpendẽda: videtur ergo ad ſubordinationem accidentariam res reduci quandoque. Eſto enim cum grando deorſum mouetur, vt proſequutio motus eſt à grandinis ipſius grauitate, at deductio grandinis ad principium liberi motus eſt à generante, nempè ſecundum Ariſtotelem à circumiecti frigiditate aeris, frigiditas hæc à calore ambientis per antiperiſtaſim ſecundum Philoſophum efficitur, at ita res iam ad ſucceſſionem generantium, & producentium reducitur, quæ eſt ſubordinatio per accidens de hac ergo ſubordinatione falſæ ſunt ſuppoſitiones Ariſtotelis, ſcilicet dari primum mouens, ſiue niſi primum mouens moueat non mouere vltimum, & primum magis mouere, quam vltimum; nam non datur in his primum ſimpliciter: datur in accepta progreſſione, ac ſucceſſione finita, verb. grat. accepta ſerie generationis meæ vſque ad centeſimum annum eſt primus à bauus, ſecundus auus, tertius pater: at non magis in his generauit abauus auum quam pater me, & de hoc etiam primo mouente verum non eſt, niſi primum moueat non mouere vltimum, ſed niſi primum mouerit vltimum non mouere hoc quidem verum eſt: redeamus ergo ad rationem Ariſtotelis. In infinitum progreſſus non datur, hoc non eſt ſimpliciter verum, non enim in ea progreſſione mobilium, & mouentium verum id eſt, in qua eſt ſubordinatio per accidens, ſed ratio inſtat, quoniam infinitorũ nihil primum, &c. at id in eadẽ cohordinatione accidentaria concedã non dari primum mouens ſimpliciter, & cum ſubiungitur ſui primum mouens moueat non eſſe motum, hoc negabo in cohordinatis per accidens, in ijs enim cum detur primum ſimpliciter, neque vera poteſt eſſe in ijſdem ſuppoſitio. datur quidem primum ſecundum quid ideſt in accepta parte ſucceſſionis, & de hoc primo mouente vera eſt ſuppoſitio non in præſenti, niſi moueat, ſed in præterito, niſi mouerit, nempè niſi generauerit meus abauus auum neque ego poſſem modo

gene-

generare filios. *Ratio tertia. Ariſtotelis tex. 35. 8. phyſic.*

Eadem eſt ratio cum præcedente, ſed inuerſa. in præcedente enim ex rē mota procedebat, ad mouens in hac ex mouente ad rem motam tendit, vel melius in ea ex vltimo mouente tendebat ad primum in hac ex primo tendit ad vltimum. quatuor propoſitionibus in litera manifeſtis tota innititur Ariſtotelis ratio: Primo omne mouens, & aliquod mouet,& aliquo. Secundo mouens, vel ſe ipſo mouet, vel alio. Tertio mouens, quod ſe ipſo mouet, non eget alio, quo moueat. Quarto id quo mouens mouet, reducitur tandem ad mouens ſe ipſo, aut erit proceſſus in infinitum.

Examen. Non aggrediar reſolutionem, quoniam ſat eſt inſtare propoſitioni alicui ad totam impediendam rationem. Non dari ergo proceſſum in infinitum, iam admiſimus non concedendus de cohordinatione eſſentiali, at de accidentaria negaui ex dogmatibus ſcholę ipſius peripateticæ. Eſto ergo cum grando cadit motum illum eſſe à grandinis forma: adeoque grandinem tum mouere ſe ipſa, quod ſi reſpiciamus excitatione à quiete, vel collocationem grandinis in principio liberi motus eſt ea à frigiditatie aeris, vt à generante ſe ipſa forte (non enim hoc in præſentia ad exactam conſiderationem reuoco) quid tum autem ſi ratio hæc nos in grandinem, vt in mouens ſe ipſo, vel in frigiditatem aeris, vt in ſe ipſo generans deducat? at ſi progreſſus Ariſtotelis eo ſpectet, quod frigiditas aeris, quæ modo producit grandinem antea non producebat ab quo ſit, vel genita nunc, vel aucta ſupra priſtinum gradum; ſit agens frigiditatis calor ad auctus, qui antiperiſtaſi frigiditatem aeris cogat. Calor ruſus intentior in præſentia factus ab aliquo agente, id eſt aſſequutus. Sit propior forte acceſſus Solis hic iam motus ab aliquo eſt mouente in moto,&c. Si hæc inquam ſit tacita Ariſtotelis progreſſio, eiuſque profunda mens, iam in progreſſionem, cohordinationemque per accidens incidimus, in qua progreſſus in infinitum admittitur.

Addo præterea tum Ariſtoteles ex eo quod deuenitur ad mouens ſe ipſo concludit deueniri ad mouens ſe ipſum falſam omnino eſſe illationem nedum eam ratione, quam tangunt, & ſoluunt interpretes, quod ſcilicet mouens primum ſecundum Ariſtotelem, vel mouet ſe ipſum, vel eſt immotum; ſed quod datur mouens ſe ipſo, quod & eodem genere motus (late ſumpto motu) mouetur ab alio licet non tum, & non mouet ſe ipſum. ex gr. in generatione pater generat ſe ipſo filium, & ipſe quoque ab alio fuit genitus, neque generat ſe ipſum, vt in exemplo adducto grandinis; dum ad grandinis generans deuenimus; illud ſe ipſo generat, adeoq; mouet grādinem,& ab alio fuit tamen genitum, & non mouet ſe ipſum. Quod ſi quis reſpondeat pro Ariſtotele (& eſt ſententia Auerrois) loqui hic Ariſtotelem de ſolo motu locali, iam primum mouens in motu grandinis, vel erit ipſamet forma grandinis, vel frigiditas generans, at quid quæſo ex hoc primo mouente colliget deinceps Ariſtoteles de primo ſimpliciter motore cum neque ad animam, vſque animalium hic nos progreſſus deducat.

Digitized by Google

QVÆSTIO TERTIA.

Num omne mouens in mouendo moueatur.

Prima Concluſio. Ariſtotelis 8. phyſic. tex. 36. & ſeq.

Non omne mouens in mouendo mouetur. Huic concluſioni repugnat Plato, vt infra in contraria concluſione intelligemus.

Ratio tex. 36. & 38. Si omne mouens in mouendo mouetur, vel per accidens id eſt, vel per ſe & neceſſario; ſed neque per accidens, neque neceſſario. Ergo non omne mouens in mouendo mouetur. Aſſumptum probat ſecundum vtranque partem, & ſecundum primam. Si omne mouens in mouendo mouetur per accidens contingit nihil vnquam eorum, quæ ſunt moueri; ſed hoc eſſe nequit. Ergo non omne mouens in mouendo mouetur per accidens ſiue contingenter. Connexum probatur, ex his. 1. Si mouetur per accidens id, quod mouet; non neceſſe eſt in mouendo moueri. 2. Si non neceſſe moueri contingens non moueri (hoc nempè ex conſecutionibus modalibus. 3. poſſibile ſi ponatur in eſſe nullum ſequitur impoſſibile: ex his ergo ponatur nullum mouens moueri. Eſt enim id poſſibile. nullum ſequi debet impoſſibile, at ſi nullum mouens moueatur, iam nullus erit motus ergo, &c. at motum non eſſe eſt impoſſibile, vt conſtitit contra Empedoclem infra in conclusione. Neceſſe eſt motum ſemper eſſe. Probat ſecundam aſſumpti partem. ſcilicet non ex neceſſitate moueri omne mouens. Si omne mouens in mouendo neceſſario moueretur, vel eadem ſpecie motus qua mouet, vel alia moueretur; ſed neutrum. ergo, &c. Probat non eadem ſpecie motus primo inductione ſingillatim per ſpecies procedente; nempè qui geometricum problemma docet, non idem problemma tum diſcit, neque qui proijcit lapidem ſurſum. Eodem ipſe quoque proijcitur. Seundo ratione, ſi enim eadem ſpecie motus, qua mouet moueretur, ſequeretur idem habere aliquid, & non habere. Sed hoc eſſe nequit; non enim idem homo habet ſcientiam ſcilicet geometriæ, & non habet eandem. ergo, &c. Conſequentiam probat, quoniam ex. gr. docere eſt habere ſcientiam, & diſcere eſt non habere. Probat non diuerſa, quoniam vel ſemper proceditur per diuerſas ſpecies motus, vel reuertitur, & reflectitur ad eaſdem rurſus ſpecies; ſed neutrum. ergo. Non per diuerſas ſemper, vt quod fert augeatur, quod auget alteretur, nam ſpecies motus ſunt finitæ, ideoque non poteſt in infinitum procedi. non reflectitur autem, vt ſcilicet quod fert alteretur, quod alterat augeatur, quod auget rurſus alteretur; nam rurſus ad idem redimus, vt ſecundum eandem ſpeciem motus moueat, nempè cum plura ſunt mouentia ſubordinata, quo mouentur motu ſuperiora eodem mouentur inferiora omnia; quare quod fert feretur, &c.

Examen. Concluſio vel eſt de motu principali, ita liceat vocare, vel de motu ex reactione, de motu ex reactione, nihil concludit ratio ſanè, nam & mouentia phyſica ſub ſenſumque cadentia in agendo, ac mouendo repatiuntur, vt infra in concluſionibus de reactione, & contra hunc motum non facit ratio, vt hinc cognoſcemus ipſam expendendo, dum dicitur ergo,

vel per accidens, vel neceſſario mouens mouetur. Reſpondendum neceſſario, & dum quæritur, vel eadem, vel alia. Reſpondebimus alia, nempe contraria, calefaciens enim frigeſcit, neque datur proceſſus in infinitum, nam patiens quod reagendo mouet non mouetur ab alio præterquam ab ipſo mouente, ex reactione mouetur, at dicet quiſpiam non omne mouens reactioni exponi, veluti mouens immateriale, cui illud reſpondebimus ei, qui aliquid demonſtrat non ſatis eſſe ſi propoſitiones ab aliquibus exiſtimatas adducat, ſed oportere eum inniti propoſitionibus euidentibus, vel quæ ſaltem, ex euidentibus poſſint deduci, at qua inductione quis immateriale mouens, dari quod non repatiatur oſtendet? verum neque ratione vlla hucuſque etiam poteſt oſtendi, neque enim ex iactis hucuſque principijs poteſt concluſio eiuſmodi oſtendi: quinimo ſi ex ſuppoſitione ſubſtarum abſtractarum ratio hęc vllo modo fulciretur, peteretur principium, etenim per hanc eandem rationem, ad ſubſtantias abſtractas extollimur. Hæc ſi quis rationem extenderet ad motum quoque ex reactione, at de motu primario agendo (voco primarium qui à motu ex reactione diſtinguitur) rationem rurſus expendamus. Primo ergo inſtantiam patitur, eo quod innititur propoſitioni ſuperius expenſę. omne quod mouetur ab aliquo diſtincto mouente mouetur, quam propoſitionem non ſatis probari ſuperius intelleximus. Rationem verò hanc ad ſecundam partem aſſumpti inniti propoſitioni illi, ita facilè intelligemus: dum enim dicit, arguitque Ariſtoteles, vel eadem ſpecie motus mouetur, qua mouet, vel alia. Reſpondebimus eadem, at hoc eſt aliquid habere idem, & non habere iam ſoluta fuit, hæc obiectio, eadem ſuppoſitio quoque in ſecundo membro probationis inſidet; nam probat Ariſtoteles non diuerſa ſpecie motus mouere mouens, quoniam vel infinitus eſſet proceſſus, vel eſſet reflexio, at infinitum fore proceſſum non aliter deduceret Ariſtoteles quam ſupponendo; omne quod mouetur ab alio moueri: demus enim ſubordinata eſſe tria A.B.C. & B. moueat C. moueatur autem alia ſpecie motus, quam quo mouetur C. moueatur inquam ab ipſo A. A. verò dum mouet. B. moueatur, & ipſum alia ſpecie motus, ſi A. moueatur ab aliquo alio, quod moueat, & ipſum aliaque ſpecie motus, atque ita ſemper erunt ſanè ſpecies infinitæ motus, at ſi dixerimus A. moueri ſanè diuerſa ſpecie motus quam moueantur. B. C. verum à ſe ipſo ſtatim ceſſat progreſſus in infinitum; hæc ſanè erit reſponſio Platonicorum, cum enim motus reducatur ad ſemobile, vt ad proximum, immediatumque principium motus. omne ſanè mouens proximum, ac immediatum. ſe ipſum mouebit, atque idcirco mouebitur. Sunt propoſitiones in primo membro, & in ſecundo, quæ in examen reuocari [illegible] at aliæ in tractatione de poſſibili, & neceſſario, aliæ in alijs ſuis, ſi[illegible] gulæ locis quærantur.

Ratio ſecunda. eiuſdem ex tex. 37. 8. phyſ. & 12. diuin. tex. 35.

Propoſitiones quibus ratio innititur. Prima tria ſunt in motu. Mo[illegible] quo mouet, & quod mouetur mouens vt homo, quo mouet vt [illegible] quod mouetur vt lapis. Secunda id quod mouetur non neceſſario ſ[illegible] liud mouet ſicuti neceſſario ſanè mouetur. Tertia id quo mouet ([illegible] ſtrumentarium mouens, & mouet neceſſario, & mouetur, nem[illegible] infert ex his, dari mouens, quod non mouetur. Datur enim quod mouet, & mouetur. Datur quod mouetur, & non mouet. Dabitur ergo quod non mouet, & non mouetur ſubintelligitur autem propoſitio, quæ & ex reſolu-

tione

ctione educitur, ſi duo fuerint ſimul iuncta, quorum alterum diſiunctum ab altero reperiatur, & reliquum diſiunctum ab altero conſiſtet. At in præſentia ſunt duo mouere, & moueri ſimul iuncta (in inſtrumento ſcilicet) & alterum nempè moueri abſque altero ſcilicet abſque eo quod eſt mouere reperitur (ſcilicet in re mota) ergo & alterum ſcilicet mouere abſque altero ſcilicet moueri reperietur.

Examen. Ratio hæc non multi examinis eget; nam Ariſtoteles ipſe eam profitetur probabilem (probabile inquit, eſt ne neceſſarium dicam) & verè propoſitio (ſi duo fuerint iuncta ſimul) quorum alterum multas inſtantias patitur. Simplicius de vocali inſtat, & conſonante; nam & hæ iunctæ in ſyllabis reperiuntur in prolatione, & vocalis ſeorſum pronunciatur, at conſonans ſeorſum proferri nequit. Inſtantia quoque eſt de materia, & forma, hæc portio materiæ iungitur cum hac forma modo huius ignis, & ſeparabitur, hæc materiæ portio ab hac forma nunquam tamen hæc ignis forma ab hac materia ſe iungetur.

Secunda Concluſio contraria.

Omne mouens neceſſario mouetur. Hanc concluſionem tribuunt Platoni multi videtur eius eſſe in Phædro, & in 10. de legibus.

Ratio elicitur. Ex his hipotheſibus, totius motus primum eſt principium id, quod ſe ipſum mouet. Quod cum ab alio moueatur, moues ſecundo gradu, ac loco eſt. Omne quod mouetur, vel à ſe ipſo, vel ab alio neceſſario mouetur. Omne mouens, vel à ſe ipſo mouetur, vel ab alio. Ergo omne mouens neceſſario mouetur. Maior de ſe nota. Minor verò ex hypotheſibus deducitur. Eſto enim A. mouens motu C. & non moueat ſe ipſum, neque ab alio moueatur, ergo motus C. non reducetur in id quod ſe ipſum mouet, quocirca non erit totius motus primum principium id, quod ſe ipſum mouet contra primam hypotheſim.

Lemma. Totius motus primum principium eſt id, quod ſe ipſum mouet. Plato in 10. de leg. & in Phæd.

Ratio. Id à quo primo, ſi omnia quieſcerent excitarentur res ad motum eſt totius motus principium, quod ſe ipſum mouet eſt id a quo ſi omnia quieſceren: res primum excitarentur ad motum. Ergo quod ſe ipſum mouet eſt totius principium. Maior à Platone ſupponitur, minor vero oſtenditur, quoniam motus dependens ab alio non prius incidet quam quædam ipſis incide... mutatio, quaſi ſit ratio, vel ab eo, quod ſe ipſum mouet, vel ab eo, mouet ab alio motum res ſi quieſcerent excitarentur ad motum, ſed ab eo quod mouet ab alio motum, motus enim dependens ab alio non... is, &c. Ergo id quod ſe ipſum mouet, &c.

Examen. Tota vis rationis, in Lemmate conſiſtit, huius itaque probatio ...endatur, & potiſſimum diſiunctum, cui innititur, vel ab eo, quod ſe ... mouet, vel ab eo, quod mouet ab alio motum res ſi quieſcerent, ex...ntur ad motum, hoc in præſenti diſputatione ſuſpicione quadam petitio principij laboraret; nam hoc eſt, quod peripatetici autumant eſſe ter... num mouens, & omnium primum ſcilicet quod mouet immotum ab hoc autem ſi omnia quieſcerent, res primum excitarentur ad motum ſecundum Ariſtotelem; nam cœlum primum omnium moueretur, quod mouetur à mouente immoto.

Annotatio. Vbi ſententia Platonicorum declaratur.

Motum omnem in id, quod ſe ipſum mouet reduci, adeoque in animam: Cuius hæc ipſa eſt definitio mouere ſe ipſam profitetur vtique Plato, & Platonici ſequuntur, ſed niſi diſtinguatur ſignificatio vocis huius (motus) æquiuocatione impediemur, quominus huius ſcholæ ſententiam intelligamus. Motũ ergo duplicẽ penes Platonẽ reperimus ali corporeũ aliũ incorporeum atq; ſpiritalem. hanc diſtinctionem legimus penes Platonem in 10. de legibus, „ verba ſunt. „ Vniuerſa ergo quæ in cælo ſunt, quæ in terra, quæ in mari ſuis „ motibus anima ducit: quibus nomina ſunt velle, conſiderare, curare, con„ſulta re rectè, & non rectè opinari, lætari, dolere, audere, metuere, odiſſe, „ diligere, & cæteris prætérea motibus omnibus qui horum affinites primiq; „ ſunt, qui & ſecundos corporum motus ſuſcipientes omnia in augumentum „ decrementumque perducunt, concretionem, vel condenſationem, & diſcre„tionem, vel rarefactionem, & in ea, quę iſta ſequuntur caliditates, frigiditates „ grauitates, &c. „ Enut Plato hic duo genera motuũ ponat, nẽpè genus motuũ animæ, & genus corporeorũ motuum, quos & ſecundos motus vocat. Cum ergo Plato dicit omnes motus reduci in mouens, quod ſe ipſum mouet, motus quos reduci dicit corporeos intelligit; motũ quo mouens ſe ipſum mouet animarium motum ſignificat. Platonici tamen tertium adhuc motum addi dere, nempè motum mentis; nam & in mente motum reponunt, vt Plotinus in 2. de gen. entis cap. 7 nam in primo intellectu quinque genera reponit ſcilicet ens, ſtatum, motum, idem, alterum. Eſt autem motus primi intellectus, prima ipſa vita, qui motus ab animario motu eo differt, quòd motus mentis in ſe ipſo vnitus, ac minimè diuiduus. contra motus animæ, cum progreſſione eſt, & cum explicatione quadam, quis autem dixerit motum mentis vltra motum animæ ab Ariſt. Agnitum Plato in Epinomide, vbi ideo Aſtrorum animal mentem habere probat, quod eadem ſemper agunt, & per eadem ſemper, & ſimiliter proficiſcuntur, quem Platonis locum æmulatus Plotinus, ac ſequutus dum motum qui in mente eſt deſcribit, hęc ait. „ „ ibi namque uiget, quod dici ſolet ſecundum eadem; eodemque modo, & „ vna ratione ſe ſemper habere „ aliqui, & quartum adijciunt motum, qui ſcilicet eſt materiæ, qui à Platone deſcibitur dum in timeo dici. Ante mundi conſtitutionem materia fluctuaſſet, inconſtanti, inordinatoque motu motam eſſe, iam verò hæc omnia propoſitæ diſputationi applicemus. motus omnis corporeus in animam idque quod ſe ipſum mouet, motu ſcilicet animario; vt in primum principium reducitur ac proximum. Immobile tamen motum etiam animario ſcilicet mens eſt principium motus corporei; ſed re motu, & mediante anima, quod in Epinomide ſenſiſſe videtur Plato, dum animata aſtra à mente moueri aſtruit; anima ſcilcet immediatè, & proximè mouet, remote verò mens, & non niſi intermedia anima: hoc idem in Platonis Schola ſenſit Proclus Diadochus; nam elem. Theol. prop. 4. hoc „ eſt Corollario vſus. „ Ex his ſanè etiam illud clarum, quod eorum quæ „ mouentur ſe mobile primum eſt: mouentium verò immobile. „ hoc tamen immobile interpretemur nos mentem, quæ ſcilicet motu animario, ac explicato eſt immobilis, at motu illo vnito, comglobatoque eſt mobilis, eſt enim ſubiectum motus; quinti ſcilicet illius generis rerum. Concludamus hinc cum Simplicio in hac concluſione: motus ad immobile mouens reducitur, non diſcrepare à Platone, Ariſtotelem; nam immobile hic ſumit Ariſtoteles

motu

motu corporeo. Et hoc ipſo motu ſemobile, illud Platonis eſt immobile, num tamen in conſtituendo animatu immobilem motu illo animario conueniant (conuenire arbitratur Simplicius, negat auctor Acchad.contempl.lib.4. cap.4.) hoc in tractatione de anima videbimus; interim illud eſt in diſputationem reuocandum; vtrum mouens motus de nouo poſſit excitari à mouente immobili motu nedum corporeo, ſed etiam animario. Hac in re duæ ſunt, contrariaque ſententiæ; altera Procli id negantis, altera Ioannis Grammatici aduerſus Proclum id aſſeuerantis præcedat, ergo concluſio Procli. Rationes eius atque rationum examen.

QVÆSTIO QVARTA.

Num ex mouente immobili oriri poſſit motus nouus.

Concluſio Procli in lib. de ætern. mund. argum. 6 Vel quæ inde elicitur: eſtque Auerrois in 8. phyſ.

MOtus nouus ex mouente immutabili oriri non poteſt: vel quæ ex contra poſitione æqualis. Motus qui ex mouente immutabili oritur eſt æternus, ſemperque vniformis, vel motor motus noui mobilis eſt.

Prima Ratio Procli.

Quodcunque tranſit ex non faciente ad faciendum mutatur. Omnis auctor motus noui tranſit ex non faciente ad faciendum. Ideſt ex non mouente ad mouendum, ergo omnis auctor motus noui mutatur. Subſumit rurſus Proclus. Omne quod mutatur mouetur; omnis enim mutatio, vel eſt motus, vel non ſine motu. Ergo omnis auctor motus noui mouetur.

Secunda Ratio. Alia eiuſdem ratio poteſt ab eo Proclo colligi ex argumento 20.

Quod ſemper idem, & ſimiliter affectum eſt non interdum facit interdum non facit, ſed vel ſemper facit, vel nunquam facit. ideſt vel ſemper mouet, vel nunquam mouet. Mouens immutabile ſemper idem, & ſimiliter affectum eſt. Ergo mouens immutabile non interdum facit, interdum non facit, ſed vel ſemper facit, vel nunquam facit. Ideſt vel ſemper mouet, vel nunquam mouet.

Annotatio. Hæc Procli concluſio quam mordicus ſuſcepit Auerroes videtur apertè quoque Ariſtotelis lib. 8.ph.tex.52. vbi concludit ex eo, quod primus motor eſt immobilis per ſe, & per accidens motum ab eo promanantem eſſe inceſſabilem, æternumque. Ratio verò eius eſt, quoniam principio manente neceſſe eſt; omne manere continuum exiſtens principio: at primus omnium idem ſenſit, & docuit Mercurius Triſmegiſtus in Aſclepio, ibi enim demonſtrans motum æternum, rationem hanc adducit, quoniam ſcilicet voluntas Dei; vnde pendet eſt omnino immutabilis, eademque ſemper perſeuerat, quare ſenſit effectum, & motum ab immutabili cauſa inuariabilem promanare, non varium, & inconſtantem, at Ioannes Grammaticus ſenſit à cauſa omnino immobili nouum effectum emanare poſſe in libro aduerſus Proclum in fol. 6. argum. & vniuerſa Theologorum Schola idem ſenſit.

Etenim Deus cum ſit ſimpliciter immutabilis perſeque, ac per accidens, tamen mundum non ab æterno, ſed in tempore produxit. Auerroes contra pugnauit totis viribus tum in 8. phyſ. tum in diſputationibus aduerſus Algazelem; ſingulorum iam rationes adducamus, expendamuſque primoque iam adductas Procli.

Examen primæ Rationis.

Maior primæ Rationis ſupponitur à Proclo, at videamus num iure merito ſupponatur: ſupponi ergo debet propoſitio per ſe nota; hæc nũ per ſe nota ſit hinc conſideremus: propoſitio per ſe nota videtur omnis ex inductione poſſe cognoſci ex Ariſtotelis præſcripto lib. 2 poſt. analyt. cap. vlt. is enim modus cognoſcendorum principiorum, vt communis omnium adducitur; at ſi recipiatur hæc conditio propoſitionis indemonſtrabilis, propoſita ſanè propoſitio in vniuerſum ſumpta non poterit inductione cognoſci; nam agentia ſeparata, & à materia abiuncta adeoque à ſenſu longè remota; quomodo ſenſu obſeruabuntur? vtrũq; mutentur in tranſitu à nõ faciendo ad faciendum dijudicabitur? de corporeis agentibus, ac ſenſibilibus eſto id obſeruari, at qua ratione idem ad agentia à ſenſibus ſubducta quoque extendemus? At alij dicent hanc propoſitionem eſſe per ſe notam; eo quod ex indita quadam cognitione, ac innata omnes cogimur mente, velimus, nolimus eam fateri, licet ore liberum ſit ob proteruiam negare, quæ conditio propoſitionis primæ videtur ab Ariſtotele aſſignari, ac adduci 1. poſt. analyticorum,
„ cap. 10. in illis verbis primis. „ Non eſt autem ſuppoſitio, neque petitio, quod
„ neceſſe eſt eſſe propter ipſum, & videri neceſſe non enim ad extrinſecam ra-
„ tionem demonſtratio, ſed ad eam, quæ in anima, quoniam neque ſyllogiſ-
„ mus: ſemper enim eſt inſtare ad extrinſecam rationem ad intrinſecam non
„ ſemper. „ Hæc ibi verba Ariſtotelis, at quis non intima quadam vi ad aſſentiendum propoſitioni adducitur. Quod ex non faciendo ad faciendum tranſit, mutatur? Sed & hæc conſideratio inſtantiam patitur, & Ariſtoteles ipſe id nos monuit 3. phyſ. tex. vlt. intima enim, hæc aſſenſio noſtra ſæpè ex imaginatione procedit, quæ corporeis vndiq; imbuta ſimulachris per hæc etiam incorporea falſo iudicat, ita ibi caſtigabat Ariſtoteles eos, qui infinitum magnitudine ponerent in rebus; eo quod poſt vltimum cælum aliud adhuc corpus cogitabant, vel ſaltem inane, & ſubinde aliud vſque in infinitum ad id ab intimo imaginationis impulſu ducti. Caſtigat inquam hanc facilitatem
„ aſſentiendi nobis ipſis tum Philoſophus eiuſque hæc verba ſunt. „ Intellectio-
„ ni autẽ credere inconueniens eſt; nõ enim in re ſuperabundantia, & defectus
„ eſt, ſed in intellectione. „ Hoc idem ſanè poſſumus Proclum monere ſi huic intimo iudicio inniteretur; nam imaginationis hoc eſt iudicium ex corporeis & ex ſe ipſa in corporea agentia longè à nobis ſe mota, metientis, æſtimantiſque; ſed quæſo latius aliquanto digrediendo exemplo noſtro, errorem noſtrum apertius deprehendamus. Huc omnes acceſſo rerum Mathematicarum ignaros, & quæro ab illis fieri ne poſſit, vt duorum prædiorum quorum alterius ambitus ſit millies millẽnum paſſuum, alterius verò mille tantum, maius ſit illud, cuius ambitus eſt paſſuum mille tantum, illudque minus cuius ambitus eſt millies millẽnum. Omnes ſanè interrogationi veluti ſomnino abſonæ reclamabunt, & nemo erit mathematicæ rei rudis, qui cogitare queat, quæ ratione hæc duo componi poſſint minor ambitus, & maius prædium; attamen hoc fieri poſſe geometræ certa, & apertiſſima demonſtra-

ſtratione nos docebunt ſenſiat vnuſquiſque quæſo quantum erret intima hæc noſtra æſtimatio nedum in diuinis, & à noſtra adeo inſpectione ſubductis, ſed in illis, etiam quorum ſumus capaces, & in quibus ex accidentis cuiuſdam ſcilicet ſcientialis habitus conſequutione errorem noſtrum deprehendimus, & corrigimus, ad reuocetur ad penſum oratio. Tertio poterunt alijque occurrere eſſe hanc immediatam, ac per ſe notam propoſitionem eo, quod ex terminorum cognitione eius veritas pateat, hoc autem contingit, cum prædicatum eſt de definitione ſubiecti: dicent ergo ſubiectum propoſitionis, ſcilicet tranſitus de non faciente ad faciendum per prædicatum definiri, nempè per mutationem; eſt enim tranſitus eiuſmodi aliqua ſanè mutatio, & hæc meo iudicio eſt robuſtior confirmatio ſumptæ propoſitionis: attamen animaduertamus, quomodo illi inſtet Ioannes Grammaticus, & Schola Chriſtiana: id autem præcipere oportet mutationem aliam eſſe rationis, aliam realem, & mutationem realem, aliam eſſe per ſe, aliam per accidens. Mutatio realis in præſentia mouentis eſt, cum mouens ipſum mutatur re ipſa ſiue per ſe, ſiue ex accidenti. mouetur ſecundum accidens anima noſtra ad motum corporis, quia ipſamet in alio loco, eſt modo in alio loco erat prius. verb. grat. anima mea modo eſt Cæſenę, quoniam & hic corpus meum, quæ quondam erat Romę, quoniam & ibi ego dego, mutatio rationis eſt cum res non niſi cum mutatione concipitur, his declaratis conceditur. Quod tranſit de non faciente ad faciendum mutari ſaltem mutationem rationis, at de mutatione reali non admittitur duplex verò eſt inſtãtia, alia Ioannis Grãmatici, aliam ego in interpretando Ariſtotele quondam adduxi. Prima ergo eſt non eſſe veram de tranſitu ab habitu ad actum, ſed de tranſitu à potentia ad actũ tranſit à potentia ad habitum, qui cum rudis ſit geometriæ ad eius demum habitum tranſit: tranſit ab habitu ad actum, qui peritus iam geometriæ ex non contemplando ad contemplandum mutatur hunc ſecundum tranſitum, abſque reali mutatione inſtat eſſe Ioannes Grammaticus ſicut primus cum mutatione neceſſario eſt: diuerſitatis verò ea eſt ratio, quòd qui tranſit ex potentia ad actum eget aliquo eum à potentia ad actum deducente, qua in re is, qui deducitur verè patitur, adeoque ibi verus eſt motus, at qui ex habitu tranſit ad actum non eget deducente, ſed per ſe ipſum tranſit, quod expreſſit Ariſtoteles 3. de anima tex. 8. vbi docet, cum quis adeptus ſit intellectum in actu per ſe ipſum operari poſſe, & vniuerſalius 2. de anima tex. 58. non rectè ſe habere dicit, vocare ſapientem cum ſpeculatur alterari, ſicut nec ædificatorem cum ædificat. ſecunda inſtantia (inquam) erat mea. mouens ergo aliud cum ſui mutatione aliqua mouet, aliud abſque omni mutatione mouet. Mouens quod abſque omni mutatione mouet agnoſcitur ab Ariſtotele 1. de gen. & corr. tex. 53. ibi enim docet mouens à materia abiunctum in mouendo quicquam non moueri; & primum mouens ex eodem Ariſtotele 8. phyſ. tex. 52. cum immobile ſit per ſe, & per accidens inceſſabili motu mouet, eſt ergo inſtantia de mouente omnino immobili: eiuſmodi ſcilicet mouens tranſeundo ex non mouente ad mouendum non mutatur; nam cum in mouendo æquè immutabile perſeueret, atque cum non mouet tranſiret ex non mouendo ad mouendum, abſque omnimoda eius mutatione erit, vel ſaltem hoc ita aſſerere probabilius, quam contrarium eſt: Videmus enim in his agentibus, ac mouentibus ſenſui obnoxijs magis ea moueri, ac pati in agitatione motus quam in aggreſſione, & ipſa excitatione à quiete ad

motum. ex. grat. qui nauim impellit magis patitur in ipſo impulſu, quam in intermedia progreſſione à quiete ad impulſum. Idemque de cæteris, quod ſi ergo in mouendo nihil mouens moueatur patiaturque multo minus in tranſeundo à quiete ad motum mouebitur. Summa itaque reſponſionis eſt propoſitionem. Quodcunque tranſit ex non faciente ad faciendum mutatur, excipiendam eſſe, ac remouendam à mouente, quod abſque vlla ſui mutation mouet; tranſibit etenim hoc mouens, abſque ſui mutatione reali mutabitur ſolum ratione; at ſi quis obijciat, illud tritum argumentum, vel hoc mouens natura mouet, vel voluntate, &c. expectet eius ſolutionem infra inter rationes pro hac eadem concluſione Auerrois.

Examen ſecundæ Rationis.

Quod ſemper idem & ſimiliter affectum eſt non interdum facit, interdum non facit multifariam, huic propoſitioni inſtant Scholaſtici Theologi. Scotus 2. ſent. diſt. 2. q. 2. ad 3. Limitat de agente naturali non ſcilicet de voluntario. Voluntarium enim agens voluntate antiqua poteſt effectum nouum producere, vt in reſponſione ad primum latius, idem Scotus dicit, quam reſponſionem multi ſuſcepere. Scotus autem propoſitionem illis verbis proponit, quibus vtitur Ariſtoteles in 2. de gen. tex. 56. Idem manens, idem ſemper natum eſt facere idem. Ego verò inſtarem propoſitioni in agente penitus immobili. Si enim agens abſque vlla ſui mutatione producit, & immutabile non minus eſt agendo, quam non agendo. idem exiſtens, & penitus immutatum aget, & non aget. Eſto A. quod abſque vlla ſui mutatione mouet, & dum mouet ponatur in diſpoſitione B. dico in eadem diſpoſitione fore, etiam ſi non moueat: non moueat enim, & ſit in alia diſpoſitione, ponamus in C. ſequetur ergo mouens A. mouendo moueri: tranſit enim ex diſpoſitione C. in diſpoſitionem B. Idem ergo & penitus immutabile idem exiſtens poterit, & mouere, & non mouere coniunget enim in ſua ſimplicitate: plures & contrarias facultates: ſicuti etiam vt ſimilitudine res ſupra captum noſtrum declaremus, & probabiliter confirmemus vnitas in ſe ipſa, & numerum, & dignitates omnes complectitur, vt Algebratice loquar eſt enim radix quadrata, & quadratum, & ſolidum, & ſur ſolidum, &c. At hic erit quæſtio ſi agens A. modo motum producit modo quietem. non ex ſe ergo indifferens erit ad motum, & ad quietem quocirca ab aliqua ſuperaddita diſpoſitione ad hoc illudque faciendum contrahetur, & hæc diſpoſitio ergo erit, quæ mutabitur in agente, ſiue ſecundum quam mutabitur agens, & ad agens ita diſpoſitum neceſſario conſequetur effectus, nam agente, & patiente diſpoſitis in debitaque proportione collocatis, ſtatim ſequitur, & neceſſario actio. Ego huic rurſus rationi inſtarem primo quidem quod veluti, quoque ſuperiores omnes procedit, ex intima noſtra æſtimatione, aſſenſioneque, quæ ex imaginatione noſtra procedit imbuta obſeruatione, & inductione corporeorum, ac naturalium agentium, de quibus veriſſima eſt propoſitio: præterea inſtare concedendo eam in agentibus ex determinatione operantibus, at in agentibus plenitudinem facultatis ſuæ omnem effectum quem operantur excedentibus, nullumque vt adæquatum reſpicientibus obiectum, haud admitterem; nam & inductio in illis ſolis procedit, & vis ipſa terminorum, ita rem ſe habere exceptionemque hanc ipſam ſuadet: hoc inquam ſuadet ſcilicet.

Lemma. Si fuerit mouens ſimpliciſſimum penituſque immutabile ad effe-

Cumque referatur quem ſua poteſtate excedit ad illum nulla diſpoſitione, nulloque modo determinatur, voco autem determinari, ita ad effectum referri, vt in ſenſu diuiſo non poſſit, non tunc illum producere. Eſto mouens A. quod ſit ſimpliciſſimum; omnino immutabile, & ad effectus M.N.O. refertur quos ſingulos ſua poteſtate excedat: dico mouens A ad nullum horum effectuum vlla diſpoſitione determinari. Non enim; ſed à diſpoſitione. B. determinari ponatur A. ad M. ergo quandocunque fuerit A. affectum diſpoſitione B. ſemper producet M. vel ergo A. ſemper diſpoſitione B. afficitur, vel non ſemper, & ſi ſemper, vel cum diſpoſitione B. afficitur alias prætereà ſubit diſpoſitiones, quibus ad N. O. effectus determinetur; adeo vt ſimul ad ſingulos effectus M.N.O. à ſingulis diſpoſitionibus v.gr. B.C.D. determinetur, vel ſola diſpoſitione B. afficitur, ſed nihil horum non ſola diſpoſitione B. ſemper afficitur, nam ad ſolum effectum M. ſemper determinaretur, eumque ideo ſolum reſpiceret, quare non ad plures M N. O. neque ſingulos poteſtate excederet, quòd ſi plures diſpoſitiones ſimul obtineat. B. C. D. ergo non erit ſimpliciſſimum, ſed ex pluribus ſaltem accidentibus conſtabit, at ſi non ſemper ſub diſpoſitione eadē, ſed modo ſub hac, modo ſub illa, iā A. quod ponitur immutabile per ſe, & per accidens, mutabitur reali aliqua mutatione ſaltem accidentaria. At dicet quiſpiam determinari agens ad ſingulos motus M.N.O. à ſua ipſa eſſentia; ſed ſi hoc dixerint non ergo idem A. manens, idem producit, idem cum producat M. N. O. qui effectus inter ſe ponuntur diuerſi, quod ſi ergo idem, vt idem poteſt diuerſos producere effectus quid prohibebit, quominus idem poſſit producere M. & non producere, nam productio M. & non productio ipſius M. non amplius different quam productio, M. productio N. quæ productio vt rei ab ipſo M. diuerſæ concludit in ſe ipſa præcisè non productionem ipſius M.

Coroll. Hinc iure merito docet Sacra Theologia Deum Opt. Max. ad extra operari libera nunquam neceſſario; & ideo ſimpliciſſimo, & immutabile mouente ad effectus relato, qui ſint infra eius poteſtatem non eſt ea maxima vera. Agente, & patiente diſpoſitis in debitaque proportione collocatis neceſſario ſequitur effectus, ſed vera eſt ſolum in agentibus, quæ determinationem poſſunt ſuſcipere.

Tertia Ratio, quæ eſt Ariſtotelis tex. 52. 8. phyſic.

Principio manente neceſſe eſt omne manere continuum exiſtens principio &c. Cuius propoſitionis ſenſus eſt, vt ego modo interpretor: ſi mouens, vel agens omnino immotum permaneat actionem, quæ ab ipſo immediatè fluit ſubiectumque in quo actio recipitur eodem ſe modo ſemper habiturum.

Examen. Sed examen propoſitionis huius ad proximè ſuperioris examen reducitur: ſenſum enim eundem habet agens ſcilicet omnino idem permanens non niſi idem poſſe producere, quod vt ſit verum iam vidimus, intelleximuſque.

Ratio quarta, inducitur ab Algazele ad ſoluendum tamen in lib. deſtruct. deſtruct. diſput. 1.

Si agens immutabile motum nouum producit, vel per modum voluntatis producet, vel per modum naturę; ideſt vel erit agens voluntarium, vel naturale; ſed neque per modum voluntatis, neque per modum naturæ. ergo non per modū naturæ; nam agens naturale pro diſpoſitione, quam obtinet neceſſario operatur, quocirca vel agens eodem ſemper modo moueret ageretque

& ita

& ita motum nouum non poſſet producere, vel agens immutabile mutaretur contra ſuppoſitionem. Non per modum voluntatis, quoniam ſi nunc moueret, & non antea vult ergo nunc mouere cum antea non vellet, adeoque mutatus eſt motor voluntate, cum tamen ponatur omnino immutabilis.

Examen. At reſpondetur, non neceſſario mutatum eſſe voluntate mouens, ſed antea ſemper voluiſſe mouere tunc. exem. grat. ego volo nunc primo die ſequentis anni proficiſci Romam etiam ſi toto hoc anno, domi permaneam, & illatantum die proficiſcar non tamen tum voluntate mutor cum eadem ſemper fuerit voluntas mea non niſi ea die proficiſci. Ita ergo mouens immutabile potuit ab antiquo voluiſſe, non niſi tum exordiri motum cum poſtea fuit exorſum, & nulla eo modo accidet mutatio voluntatis. Licet autem Auerroes contra hanc reſponſionem inuehatur tamen eius obiectio habet ſolum locum ſi vltra concluſionem hanc illud præterea ſupponatur, extra mouens antequam aggrediatur motum nihil omnino moueri, neque mobile, neque aliud quippiam. Conſiderabimus itaque argumentationem eius infra cum de mundi æternitate, atque de vtrum à Deo procreatus in temporeque fuerit diſputabitur, prærerea aliter inſtari poteſt diſiuncto. & videtur inſtantia Auerrois in lib. deſtruct. deſtruct. diſput. 1. cap. 1. de hac di-
„ uiſione agentis in naturale, & voluntarium; ita ibi ſcribit. „Et quis ſit an hec
„ ſit hæc diuiſio agentium ſufficiens, aut inducet demonſtratio ad agens, quod
„ nõ aſſimilatur agenti naturaliter, neq; agẽti volũtariè, quod nobis appareat.„
Hæc Auerroes, qui ita diſiunctum illud haud certum eſſe reputatur pro certoque admittit, & ſumamus voluntarium vniuocè, & naturale vniuocè cum noſtris non detur agens illud immutabile voluntarium, naturaleue eſſe, nam agens voluntarium hic determinatur à ſe ipſo ad actum, vt multi ſaltem reputant, at illud non determinatur, neque à ſe ipſo, neque ab alio ex habitis.

Concluſio contraria. Theologorum, Scholaſticorum, Algazelis in lib. deſtruct. deſtruct. Vt refert Auerroes. Ioannes Grammaticus aduerſus Proclum.

Ab agente omnino immutabili voluntario poteſt effectus, ac motus nouus procedere.

Ratio prima. A Deo proceſſit mundus in tempore, adeoque motus nouus. Deus eſt agens immutabile voluntarium. Ergo ab aliquo agente immutabili voluntario motus nouus proceſſit.

Examen. Hæc ratio infra expendetur cum de mundi æternitate, productioneque diſſeremus.

Ratio ſecunda. Si agens voluntario ab æterno deſtinauerit, ſe non niſi tali tempore rem aliquam facturum etiam deſtinato tempore rei procreationem aggrediatur motũ nouũ, abſq; ſui mutatione producit; ſed poſſibile eſt eſſe agẽs voluntarium, quod ab æterno deſtinauerit, ſe non niſi tali tempore rem aliquam facturum, & poſtea deſtinato tempore rei procreationem aggrediatur. Ergo poſſibile eſt agens voluntarium motum nouum abſque ſui mutatione producere.

Examen Ratio hæc concluſionem cum modo poſſibilitatis concludit non vt inexiſtentem (vtar autem vocibus Logicis) ſed aſſumpti examen ad diſputationem de mundi procreatione reijciatur, connexum interim non videtur verum; nam cum voluntatis actus (dicamus illum volutionem) duplex ſit virtualis, & actualis; antiqua voluntas ad effectum nouum virtualis eſt, ne-

ceſſa-

ceſſarium ergo erit, vt agens actualem volitionem ad aggreſſionem noui actus eliciat, at modo actu velle, antea non actu, eſt ſecundum voluntatem quædam mutatio: non ergo videtur poſſe ab agente voluntario antiqua voluntate effectum nouum produci, niſi noua volitio accedat antiquæ. Hoc inquam poſſet connexo obijci; ſed occurretur virtualem ab actuali volitione diſtingui in nobis quorũ facultates in varios ſubinde actus transferuntur, & errumpunt, at in quibus actus vnus, & idem omnino perſeuerat toto æuo. in his non diſtinguitur virtualis ab actuali voluntate. Hæc ſi quis dixerit obiecerítque non probantis, & demonſtrantis, ſed reſpondentis officio fungetur; ſed onus probandi tamen ei incumbit, qui hæc producit; hæc ergo petantur, ex tract. de Deo, & de abſtractis: ibique inſpiciatur, num hæc indagine naturali certo conſtent.

QVÆSTIO QVINTA.

Vtrum in omni motu deueniatur ad mouens quod non mouetur ab alio, ideſt quod vel eſt immotum, uel ſe ipſum mouet.

Concluſio. Ariſtotelis 8. phyſic. tex. 39.

IN omni motu diuenitur, vel ad id, quod ſe ipſum mouet, vel ad id, quod eſt immotum.

Ratio. Omne quod ab alio non mouetur, vel mouetur à ſe ipſo, vel à nullo mouetur. In omni motu deuenitur, ad id quod ab alio non mouetur. Ergo in omni motu deuenitur ad mouens, quod mouetur à ſe ipſo, vel quod à nullo mouetur. Minor ex demonſtratis. Maior ex ſe ipſa patet; nam quod non mouetur ab alio, vel non mouetur, vel mouetur; ſi non mouetur ergo à nullo mouetur, ſi moueatur quoniam non ab alio, mouebitur à ſe ipſo neceſſario.

Examen. Hæc demonſtratio innititur minori, cuius iam rationes expendimus, quoad maiorem autem pars disiũcti ly (à nullo moueri) vel de motu actu accipitur, vel de poteſtate, ſcilicet vel ſenſus eſt mouens, tum cum mouet non moueri, vel ſenſus eſt eſſe immobile mouens, & nedum tum cum mouet non moueri, ſed nunquam, ſi de motu actu intelligeretur propoſitio concedenda ſanè eſſet, at de poteſtate nequaquam; nam & minoris prædicatum adeoque medius terminus eſt de motu actu non poteſtate, quod rationes pro ea minore adductas recolentibus conſtabit. Ratio autem ſecunda, vt efficacior rurſus reuocetur ad examen, & ad exemplum compoſiti motus contrahatur. Eſto ergo motus deorſum grandinis: grando mouetur deorſum, & principium motus loquendo de excitante eſt generans, nempè aer frigidus ſecundũ Ariſtotelem, aer autem frigidus in generando grandinem non mouetur neceſſario loco, neque etiam alteratur, niſi ex reactione quam non excludi à rationibus Ariſtotelis pro minore ſuperius, quoque conſtitit, aerem

Digitized by Google

ergo frigido ſi quęratur vtrum immotus perſeueret, an ſeipſum moueat, loquendo de motu actu immo tūc perſeuerāte. at agendo de motu poteſtate, neque ſe ipſum mouet, neque eſt immobilis quis enim negaret aerem frigidum moueri, & mobilem eſſe? Quod ſi de motu actu maior, adeoque pręſens concluſio accipiatur, tum non ex ea Ariſtoteles nos ad mouens immobile deducet, vt infra tertia ab hac concluſione nitetur.

QVÆSTIO SEXTA.

Num omne quod mouetur, conſtet ex parte mouente immobili, & ex parte immota.

Prima Concluſio Ariſtotelis tex 40.

OMne quod ſe ipſum mouet, conſtat ex parte mouentę immobili, & ex parte mota.

Ratio Ariſtotelis, ex Auerrois reſolutione. tex. 40.

Niſi quod ſe ipſum mouet conſtaret ex parte mouente immobili, & ex parte mota. idem moueret ſe ipſum totum, ſed nihil idem ſe ipſum mouet totum. Huius aſſumpti rationes petendæ ſunt ſuperius in tertia ratione Concluſionis (omne quod mouetur ab aliquo mouetur) Ergo quod ſe ipſum mouet conſtat ex parte mouente immobili, & ex parte mota. Connexum non probatur ab Ariſtotele, ſed nobis probandum relinquit probatur autem quoniam niſi ſit pars mouens immobilis, ſed omnis pars æque moueatur, vel ergo mouens eſt ipſum totum, quod etiam mouetur, vel mouens eſt pars, quæ moueatur in vtroque autem caſu idem ſe ipſum mouebit totum. In primo enim caſu totum mouebit ſe, in ſecundo pars tota mouebit ſe totam, Hucuſque ſufficit ſecundum Auerroem progreſſus Ariſtotelis ad probandum conſtare, quod ſe ipſum mouet ex parte mouente immota per ſe, & ex parte mota, at quoniam quis potuiſſet credere moueri ſaltem partem mouentē per accidens, quod eſt falſum hoc refutat in tex. 41. certum autem in textu 41. ab Ariſtotele demonſtrari. Id quod ſe ipſum mouet non diuidi in partes ſe viciſſim mouentes, quatuor verò rationes ad id probandum adducit. in tex. 41. Prima Ratio ſi vtraque pars ſe viciſſim moueret; nullum daretur primum mouens; ſed datur in omni motu primum mouens, ex demonſtratis. Ergo vtraque pars ſe viciſſim non mouet. Connexum probatur, quoniam primum mouens magis eſt cauſa mouendi, magiſque mouet, quam ſequens, quę ratio in Cathegoricam ſicut, & connexum poteſt mutari hunc in modum. Primum mouens magis eſt cauſa mouendi, magiſquę mouet, quam quod ab eo mouetur. Nulla pars viciſſim mota magis eſt cauſa mouendi, magiſque mouet, quam quod ab ea mouetur. Ergo nulla pars viciſſim mota eſt primum mouens. Secunda Ratio eiuſdem connexi ſecundum multos, ſecundum alios ad probandam maiorem proximi ſyllogiſmi, quæ interpretatio verbis Philoſophi magis accomodatur. Probatur ergo primum mouens ma-

gi

gis mouere, eſſeque magis cauſam repetendo in ſeriè mouentium eſſe, quod ſe ipſo mouet, idque quod mouetur ab alio; prætereaque in eadem ſeriè illud mouens rationem magis habere principij, quod longius abeſt à re poſtremo mota. Sunt enim in ſeriè mouentium, id quod mouet ſe ipſo, id quod mouet ab alio motum, & res poſtremo mota horum verò magis abeſt à tertio, quod mouet ſe ipſo erit ergo ſeries, progreſſuſque rationum. Quod mouet ſe ipſo eſt magis cauſa mouendi. Primum mouens mouet ſe ipſo: ergo primum mouens eſt magis cauſa mouendi. Maior meo iudicio inde probatur quòd, Illud quod remotius eſt à re poſtremo mota rationem principij magis ſubit, nempè magis eſt cauſa mouendi. At quod mouet ſe ipſo remotius abeſt à re poſtremo mota: ergo quod mouet ſe ipſo magis eſt cauſa mouendi. Adducit præterea tres alias rationes. Secunda eſt, quoniam non neceſſe eſt moueri mouens ab alio, niſi ſecundum accidens, at quod per accidens poteſt non eſſe, & ſi ſumatur non eſſe; nullum erit impoſſibile: ergo poni poteſt abſque vlla impoſſibilitate mouens aliquod eſſe immobile, & ab eo tamen aliquid moueri. Tertia ratio eſt, niſi mouens neceſſario ab alio mouetur, (non ſufficit autem vel à ſe ipſo moueri, vel immobile eſſe) motus non erit æternus; ſed motus æternus. ergo, &c. Quarta Ratio ſequetur idem eodem moueri motu, quo mouet; ſcilicet calefiet, id quod calefacit, ſed hoc eſſe nequit.

Examen. Tres rationes poſteriores conſideratæ fuerunt ſupra in concluſione. Non omne mouens in mouendo mouetur; nam & illæ rationes fuerunt huc importatæ, vt rectè animaduertit, hic D.Thom. præterea 4. expoſa fuit in 3. ratione ad concl. omne quod mouetur, ab aliquo mouetur: quoniam verò rationes illæ non concludunt ſaltem mouens immobile motu reactionis, idcirco & præſens concluſio ſi admittatur in cæteris excipienda ſaltem eſt à reactionis motu, ſiue motus reactionis ab ea eſt excipiendus, vt ſenſus ſit: omne quod ſe ipſum mouet conſtare ex parte mota, & ex parte mouente immobili motu primario, qui ſcilicet ab alio motore non ex reactione partis motæ procedit, hic enim reactionis motus non tollitur ab inductis rationibus confutaturue: prætereaque concluditur immotum eſſe, tum mouens non autem eſſe immobile, exemptumque eſſe à potentia mouendi.

Secunda Concluſio contraria.

Antiquorum omnium Philoſophorum videtur referente Ariſt. 1. de anima, tex. 20. & ſeq. omnes enim animam faciebant, vel corpus, vel aliud quippiam ſummopere mobile. vnde animal, quod eſt ſe ipſum mouens, vel ex ſententia Ariſtotelis faciebant, conſtituebant ex anima, parte mouente mobili non immobili. Quod ſe ipſum mouet (veluti animal) componitur ex parte mouente mobili, & ex parte mota.

Ratio. Referente Ariſtotele tex. 20. primo de anima.

Omne quod mouet mouetur. Nihil enim mouet, quod non mouetur. Adde omne quod conſtat ex parte mouente, conſtat ex eadem mobili. Id quod ſe ipſum mouet (vt animal) conſtat ex parte mouente. ergo conſtat &c.

Coroll. Et quoniam anima maximè mouebat ex eodem principio eam faciebant, quoque maximè mobilem, hinc alij ignem eam dicebant, & calorem alij ramenta ea, quæ ſunt in aere alij aliud. quomodo autem arbitrarentur priores illi Philoſophi ab anima moueri corpus hunc in modum declarat eorum ſententiam præcipuè Democriti Ariſtoteles. „Quidam autem „ mouere animam dicunt, corpus in quo eſt ſicut ipſa mouetur, vt Democritus

ſimi-

„ ſimiliter dicens Philippo Comœdiarum magiſtro: refert enim Dædalum mo-
„ bilem feciſſe ligneam Venerem infundendo argentum fuſile ſimiliter autem
„ & Democritus dicit motas enim inquit indiuiſibiles ſphæras per ea, quod ap-
„ tæ ſunt, nunquam manere contrahere, & mouere corpus omne.„

Examen. At propoſitio maior ſyllogiſmi negatur vbique ab Ariſtotele, ſed verè innititur ſolum imaginationi, ac æſtimationi hominum corporea tantum intuentium exque corporearum rerum menſura omnia æſtimantium, quæ menſura fallax eſt dum ad rerum principia transfertur.

QVÆSTIO SEPTIMA.

Vtrum in omni motu primum mouens ſit immobile.

Concluſio. Ariſtotelis 8. phyſic. tex. 44.

PRimum mouens in omni ſerie motus eſt immobile. Verba Ariſtotelis ſunt
„ cum primo concluſionem proponit. „ Manifeſtum eſt igitur, quod eſt
„ primum mouens immobile. ad cum eandē colligit rem melius his verbis de-
„ clarat. „ Accidit vtique, id quod primum mouet in omnibus eſſe motis immobile.„

Ratio. Omne quod mouetur, vel ab immobili, vel à ſe ipſum mouente, reducitur tandem ad primum mouens immobile. In omni ſeriē motus, quod mouetur, vel ab immobili mouetur, vel à ſe ipſum mouente. Ergo in omni ſeriē motus, quod mouetur reducitur tandem ad primum mouens immobile. Maior patet, nam cum mouetur ab immobili, iam primum quod mouet eſt immobile; cum mouetur autem à ſe ipſo mouente, quod ſe ipſum mouet mouetur à parte mouente ex immobili ex proximè demonſtratis.

Examen. Si maneant, quæ nos ſupra expendimus proceſſus hic nos ducit ad mouens immobile actu, id eſt ad mouens, quod dum mouet in eo ipſo actu non mouetur, ac non ad id quod omnino eſt à motu exemptum, immobilitatiſque iure donatum exemplo ſuperius plerumq; vſus ſum grandinis, & aeris frigid', qui eſt veluti primum mouens cum grando deorſum fertur ſupra rem clarius explicui, hoc eodem modo ferrum attractum à magnete habet pro primo mouente magnetem, qui immotus ſanè eo in motu perſeuerat, at nō eſt immobilis, hæc ſint gratia exempli dicta, ſed exactiorem explicationem, quis ex ſuperioribus repetat: ſcio autem magnetem eſſe primum mouens ſi conſideremus exequutionem motus, at ſi conſideremus excitationem ad motum altius eſt primum mouens repetendum; nam quod vel ferrum magneti, vel magnetem ferro admouit, illud eſt primum mouens, vel ad primum mouens, accedit magis. Summa ergo totius inſtantiæ aduerſus: progreſſum hunc Ariſtotelis ad primum mouens immobile eſt, quoniam ſi de executione motus agamus, quandoque motus reducitur in mouens immotum; ſanè tum ſed non immobile, vt cum magnes attrahit ferrum quandoque mouetur res à ſe ipſa, ſed non ita vt animal à ſe ipſo, nempè vt poſſit

ſuam

etiam quod ita ſe mouet pro arbitrio quieſcere, ſed mouetur re à ſe ipſa, vt ea, quæ natura ad ſua loca mouentur, ſcilicet lapis deorſum in aere libero, &c. at de his ſe ipſa mouentibus non agit Ariſtoteles, vt eius progreſſio facit manifeſtum monuitque Aueroes ad tex. 44. 8. phyſ. in calce expoſitionis.
„ verbo verò eius ſunt. „ Et dixit eſt illud, quod mouet ſe, & facit ipſum quie-
„ ſcere, quia iam accepit in diſcriptione moti ex ſe, quod eſt illud, quod habet
„ quieſcere ex ſe, & in hoc differt motum ex ſe, ſecundum ſuam opinionem,
„ & à motibus corporum Simplicium cum iſta exiſtimatur moueri per ſe. „ Hæc Auerr. Si ergo loquamur de exequutione proſecutioneue ipſa motus diſiunctum Ariſtotelis falſum eſſet; nam mouens ducetur, quod neq; immobile eſſet, neque ſe ipſum moueret eo modo, quo mouet ſe ipſum animal, at verò ſi agatur de excitatione ad motum res, tum ad ſeriem mouentium per accidens reducitur ſeries autem, & ordo per accidens in infinitum protendi poteſt, at Ariſtotelis præcipuum fundamentum erat, non procedi in infinitum, quod daretur primum mouens; præterquam quòd non tollitur per has rationes, quominus mouens in mouendo non repatiatur, atque hoc pacto moueatur ab eo ipſo, quod mouetur, vt in examine ac inſtantijs patuit, ad hoc autem examen multo magis nutabit, ratio hæc vt à D. Thom. contracta proponitur par. 1. q. 2. art. 3. in C. eſtque prima via.

Connexio. Hic ordinem Ariſtotelis ſequendo cum de mouente ſit ſermo oportet concluſionem ſubiungere. Deueniri ſcilicet neceſſario ad primum mouens æternum perſeque, & per accidens immobile; ſed quoniam in ea demonſtratione eius concluſionis ſupponitur æternitas motus, ideo diſputatio hic de motus æternitate eſt interponenda.

DE MOTORE
AVTEM SEPTIMA.

Vtrum ſit aliquod mouens æternum, ac immobile per ſe, & per accidens.

Concluſio. Ariſtotelis tex. 45. & 46. in princ.

Est aliquod mouens æternum, ac immobile per ſe, & per accidens.

Ratio prima tex. 46. & 47.

Motus ſemper fuit, eritque & nunquam intermittit, vt dicebat Empedocles ſupponit id Philoſophus in ſuperioribus demonſtratum.

Alia generantur, alia corrumpuntur, & hoc continuè fit.

Annotatio. Hæc ſuppoſitio vnde Ariſtotelis hucuſque conſtet conſiderandum eſt; nam demonſtrauit motũ ſemper eſſe in communi, at non ſecundum hanc, illamue ſpeciem motus: modo ergo ſuppoſitio, hæc perpetuitatis generationis, & corruptionis non pendet ex illa concluſione (motus ſemper fuit, eritque) an fortè ex inductione, ac obſeruatione ſumpſit, ſed fortè inductio in præſentia nullam vim haberet, nam inductio de tempore præſenti ſolum eſſe poteſt, at ſuppoſitio eſt de tempore, & præſenti, & præterito, & futuro?

ſed

„ ſed ni fallor ſumit in illis verbis. „ Sit autem ſi quis velit, in quibuſdam con- „ tingens eſſe, vt & ſit aliquando, & non ſit (illuc vſque vt igitur alia quidem „ generentur, aliaue corrumpantur.) D.Thom. aliter verba interpretatur, vt „ quaſi Ariſtoteles reijciat rationem, quam ad fauorem propoſitæ concluſionis „ poſſet quis afferre, at Philoſophus fallacia auxilia ſpernit: illud non tacebo rationem, quam authore D.Thom. reijcit Ariſtoteles eſſe abſonam ab omni ſyllogiſtica ſtructura: est enim omne quod poteſt quandoque eſſe, quandoque non eſſe non eſt perpetuum: ideſt nullum quod poteſt quandoque eſſe, quandoque non eſſe eſt perpetuum. Primum mouens cum immobile ſit, non poteſt quandoque eſſe, quandoque non eſſe: ergo primum mouens eſt perpetuum, ſed hæc ratio peccat contra communes ſyllogiſmorum regulas, quod eſt ex duabus negatiuis, & quod concluſio eſt affirmatiua, adeoque non ſequitur deteriorem partem: peccat in primam figuram: eſt enim minor negatiua: at ad rem redeamus. Mea ſententia in his verbis argui ab Ariſtotele ſuppoſitionem perpetuitatis Generationis, & corruptionis; hæc verò eſt eius tacita progreſſio, niſi detur mouens immobile perpetuum, prima illa mouentia omnia, quæ immobilia demonſtrata modo erunt, modo non erunt, monet tamen nos interim Philoſophus non inferri mouentia ea corruptibilia eſſe, & generabilia ex eo quod deductum ſit modo eſſe, modo non eſſe: etenim aliqua ſunt quæ de non eſſe ad eſſe deueniunt, abſque generatione, & in non eſſe cum ſint, abeunt abſque corruptione, ſunt verò eiuſmodi impartibilia, quod & apertius explicauit 1. de cælo text. 111. non ſatis ergo eſt ad oſtendendam ſucceſſionem generationis, & corruptionis demonſtraſſe aliqua modo eſſe, modo non eſſe, idque in perpetuum; nam & perpetuus eſt motus ex prima ſuppoſitione; ſed oportet oſtendere ea eſſe præterea diuiſibilia, quæ modo ſunt, modo non ſunt. Sumit ergo mouentia ſe ipſa; nam mouentia immobilia, quæ hucuſque demonſtrata ſunt in mouente ſe ipſum conſiſtunt, vt plurimum ſaltem, atque mouent ſe ipſa diuiſibilia ſunt; nam quæcunque mouentur ſunt diuiſibilia, ex 6. phyſ. quæ mouent ſe ipſa mouentur; ergo quæ mouent ſe ipſa diuiſibilia ſunt, horum ergo vel aliqua ſunt perpetua, vel omnia modo ſunt, modo non ſunt, non illud primum ex aduerſario, qui ponit nullum mouens immobile perpetuum, at in mouente ſe ipſum eſt mouens immobile, quod incorruptibile eſſet, ſi tale eſſet mouens ſe ipſum: ergo nullum mouens ſe ipſum incorruptibile ex aduerſario: reſtat ergo vt omnia hæc mouentia ſe ipſa modo ſint, modo non ſint, idque perpetuo, ſicut perpetuus eſt motus, at quod modo eſt, modo non eſt partibileque eſt illud generatur, & corrumpitur; ergo mouentia ſe ipſa generantur, & corrumpuntur, idque perpetuo: Hæc inquam videtur mihi eſſe ſuppoſitionis illius, alia generantur, alia corrumpuntur, idque perpetuo fit, ex Ariſtotele.

Lemma ſecundum. Perpetuitatis generationis, ac corruptionis: ideſt perpetuæ ſucceſſionis, corruptionis, ac generationis cauſa non poteſt eſſe vnum vel aliud mouens immobile quidem, ſed non perpetuum.

Ratio. Eodem tex. 46. ex interpretatione D. Thom. poſt Simplicium.

Omne quod ſemper eſt adeoque continua ſucceſſio generationis, & corruptionis eſt, quoddam perpetuum, atque neceſſarium; ſed nullum perpetuum, & neceſſarium eſt à mouente immobili non ſemper exiſtente: ideſt à cauſa non ſemper exiſtente. Ergo continua ſucceſſio generationis, & corruptionis

non eſt à mouente immobili non ſemper exiſtente, vtraq; propoſitio ab Ariſtotele ſupponitur à Simplicio verò demonſtratur, maior tanquam ex definitione cauſæ: nam ea (inquit) non exiſtente effectus erit: quaſi ex conuerſione definitionis cauſæ. Quo exiſtente res eſt. ergo non exiſtente non debet eſſe res eadem quod ſi ſit res aliquo non exiſtente hoc ipſum, quod non exiſtit non erit eius cauſa.

Lemma tertium. Perpetuitatis generationis, & corruptionis cauſa non ſunt omnia ſimul mouentia immobilia, ſed non perpetuo exiſtentia, quæ ſcilicet, & ipſa perpetua ſeriè ſibi ſuccedunt.

Explicatio. Non poſſunt. verbi gratia, perpetuæ ſucceſſionis animalium, eſſe cauſa animæ animalium, quæ ſubinde ad ortum animalium, & ipſæ ſubcreſcunt, & ſubſequentia animalia generant, ſimul ſumptæ.

Ratio. Omnia mouentia immobilia, & non ſemper exiſtentia. infinita ſunt, & non ſunt ſimul omnia effectus perpetui, adeoque perpetuæ generationis cauſæ, non ſunt infinitæ. Et ſunt ſimul. ergo omnia mouentia immobilia, & non ſemper exiſtentia, non ſunt cauſa perpetuæ generationis. Aliter ego quandoque conſtruxi rationem. Quæcunque plures cauſæ ſunt vnius motus continui ſunt ſimul, omnia hæc mouentia non ſemper exiſtentia non ſunt ſimul. Ergo omnia hæc mouentia non ſemper exiſtentia non ſunt cauſæ vnius continui motus. Minor probatur, quoniam ſunt infinita, hæc omnia mouentia, at infinita non ſunt ſimul.

Ratio integra, vt ſubiungitur à Themiſtio, & verè ſubintelligi debet.

Succeſſionis perpetuæ, atque continuæ generationis, & corruptionis, vel cauſa eſt: vnum aliquod numero perpetuumque, ac immobile mouens, vel aliquod mouens immobile non perpetuo exiſtens, vel omnia mouentia immobilia, ſed non perpetua in infinitum, ſibi ſuccedentia ſimul conſiderata. ſed neque ſecundum neque tertium: ergo primum. Aſſumptum patet ex prædemonſtratis.

Examen. Summa demum rationis huius eſt eſſe aliquod mouens primum æternum, eo quod ſucceſſio generationis, corruptioniſque æterna eſt, & continua, at verò continuitas non poteſt procedere ab aliquo mouente immobili, non ſemper exiſtente, neq; ab omnibus non ſemper exiſtentibus ſimul ſumptis: quoniam infinita ea ſunt, & non ſunt ſimul. Verum qui intimius perſcrutatus fuerit, & ſignificationem, in qua ſumitur modo ly infinita, & quonam pacto ſe habeat effectus perpetuitas certè vehementer dubitabit de Ariſtotelis illatione, vel ſi cathegoricè reſoluatur ratio, vt ego reſolui: de maiore; nam mouentia ſimul ſumpta non ſunt infinita actu, ſed potentia. Infinitum autem potentia dicitur aliquid non quod poſſit tantum augeri, vt vnquam infinitum actu fiat, ſed quod eius auctionis terminus nullus ſit, ſed poſtquamlibet auctionem adhuc augeatur, cuius rei teſtis adducendus eſt Ariſtoteles; is ergo lib. 3. phyſ. tex. 57. hæc ſcribit; omnino enim ſic eſt infinitum, vt ſemper aliud, atq; aliud accipiatur. Et acceptum quidem ſemper finitum ſit, ſed ſemper alterum, atque alterum, & in eodem textu paulò ſuperius dixerat. Non oportet autem quod potentia eſt accipere; quæmadmodum ſi poteſt, hæc ſtatua eſſe, quod & erit hoc ſtatua, ſic & infinitum aliquod, quod erit actu, ſed quoniam multipliciter, &c. Ita igitur mouentia non ſemper exiſtentia infinita ſunt, quod in hac mortalium rerum perpetua ſucceſſione poſtquemlibet animalium, animarumque numerum; aliàs rurſus

ſus cum animalibus animas ſumere erit, hæc eſt ſignificatio infinitatis in hac ratione. Generationis autem perpetuitas eſt, non quod eadem numero generatio perpetua ſit, ſed quod poſt quamlibet generationem alia rurſus, & alterius rei eſt generatio,ita vt generatio quoque potentia infinita ſit, vt mouentia non ſemper exiſtentia eſſe dicebamus: in hac ſignificatione, ergo & eadem cum ſumantur infinitas mouentium omnium,& æternitas generationis non facilè credam conceſſum iri propoſitionem ab Ariſtotele ſumptam. Infinita, & non ſimul exiſtentia rei æternę ſucceſſione, & non poſſunt eſſe cauſa, hoc eſt.(Res quarum ſucceſſio eſt perpetua, rerum quarum ſucceſſio eſt perpetua cauſa eſſe non poſſunt.)

Quinimmo omnes alteri parti potius adhærebunt, niſi enim infiniti potentia cauſa ſit infinitum potentia, vel ergo erit finitum, vel infinitum actu, ſed actu infinitum non datur; ergo finitum erit,quod fortè abſurdum videatur: at eſto nihil eſſe abſurdi attamen his duobus propoſitis. infiniti potentia cauſa eſt infinitum potentia,& infiniti potentia cauſa eſt finitum actu, & potentia (ſumpta in eodem ſignificatu ly potentia) probabilius fortè multo erit primum, quam ſecundum, & huic opinioni, ac probabilitati ſuffragatur obſeruatio quædam ſenſilis. Nemo enim non videt cauſa generationis animalium, animalia eorumque animas eſſe, ſiquidem auus genuit patrem, pater filiũ filius nepotem.Quod ſi ſucceſſionis harum quatuor generationum cauſa ſunt hæ quatuor animalia ſingulũ ſingulę;ergo totius ſucceſſionis omnia animalia, omniumue animalium animæ cauſa erunt. At fortè quis pro Ariſtotele dicet eſſe ſanè ſingula animalia cauſas quodamodo ſucceſſionis æternę generationis, quatenus hoc ab illo, atque ita ſubinde producitur; verum tamen non eſſe cauſam eius perpetuitatis ſufficientem, ſed requiri prætereа cauſam continentem, atque eas particulares, & diuulſas coercentem: hoc ita aliqui credidere, vt ad maiorem fortè confirmationem rationis huius Ariſtotelicæ interpretati ſint ab Ariſtotele, id oſtendi in text. 47. oſtendi inquam, quod requiratur præter cauſas particulares, cauſa continens. Simplicius tamen quem D.Thom. ſequitur interpretatus eſt ab Ariſtotele,id non demonſtrari in eo tex. ad confirmationem præcedentis rationis,ſed potius ex ea ratione pro Corollario deduci: verum tamen ſequamur nos illam aliam interpretationem, & rationem hanc nouam Ariſtotelis, vt à varijs variè pro illo inducitur expendamus.

Appendix ſiue Articulus ſecundus.
*(Concluſio, ſiue Lemma.) ex tex.*47. 8. *phyſic.*

Præter cauſas particulares ſubindeque ſibi ſuccedentes ad perpetuitatem generationis, & corruptionis requiritur cauſa continens.

Verba Ariſtotelis, tex. 47.

» Inducamus verò primum Ariſtotelis ipſius verba. » Manifeſtum eſt igi-
» tur, quod quamuis decies millies aliqua principia immobilium quidem mo-
» uentium autem, & multa eorum, quæ ipſa ſe ipſa mouent, corrumpantur,
» alia verò inſuper generentur, & hoc quidem immobile exiſtens hoc mouet,
» alterum verò hoc; at nihilominus aliquid eſſe, quod continet, & hoc præter
» vnumquodque eſſe, id quod eſt cauſa, vt alia quidem ſint, alia verò non &
» continuæ mutationis, & hoc quidem his,hæc autem alijs cauſa motus ſint.»

Declaratio. Hæc quidem verba alij pro Corollario præcedentis rationis ſtatuunt, alij pro firmamento quodam eiuſdem; erit ſecundum priores ſen-

ſus

ſus Ariſtotelis, poſtquam demonſtrauit non poſſe infinita mouentia ſubinde deficientia, cauſam eſſe perpetuæ generationis, corruptioniſque requiri præter ea mouentia cauſam aliquam eiuſdem perpetuitatis vnam, & communem, quæ illis ipſis cauſa ſit nexus, ſucceſſionis, & conſpirationis demum ad perpetuitatem generationis producendam, & hæc vocatur cauſa continens, hæc ſententia quæ fuit Simplicij, & ſequutus eſt D.Tho. at ſecundum hanc expoſitionem nihil formitatis ſuperior ratio ex hoc loco recipit. Auerroes itidem velle videtur, non nouam hic rationem adduci, ſed concluſionem ſuperioris rationis reponi, quaſi vt nobis in mentem reducatur: at verò aliquorum fert ſententia, hic ab Ariſtotele oſtendi non ſatis eſſe cauſas illas, & mouentia, quæ ſubinde corrumpuntur, niſi ſit inſuper communis cauſa actiones ſingularum cauſarum veluti vnciens, atque ligans. Ego verò non credo hic pro Corollario quicquam deduci; ſed rationem ſuperiorem perfici non noua confirmatione roborari, nempè cum Ariſtotele demonſtrauerit in ſuperiori tex. perpetuitatem generationis pendere non poſſe à ſingulos mouentibus pereuntibus, non ab omnibus iiſdem ſimul ſumptis: reſtabat ad perficiendam rationem, vt concluſionem rationis, quam hic præcipuè quæris ſubiungeret; nempè pendere; ergo à mouente vno in omnè perpetuitatem vigente, quod vocat hic cauſam continentem: hæc mihi videtur aptior textus illius inductio, quoniam tamen nonnulli alij interpretes, vel ex eo, vel eius occaſione rationem eliciunt ad magis confirmandam elapſam rationem idcirco rationes, vt ab illis afferuntur in medium inducamus.

Inductio prima, quæ eſt Zabarellæ.

Omne tale per accidens reducitur ad tale per ſe, & ita omnis cauſa per accidens reducitur ad cauſam per ſe; ſed ſeries illa cauſarum infinitarum ſibi ſuccedentium eſt per accidens; ergo ſeries illa cauſarum infinitarum reducitur ad cauſam per ſe.

Examen. Hæc ratio primo in repræhenſionem illam incidit, quod communibus principijs innititur non proprijs; nam per ſe, & per accidens termini metaphiſici ſunt non naturales, atque rationem, quæ propoſitionibus ſcientiæ alterius vtatur vocat nedum communem, & non demonſtratiuam, ſed falſam vſque Ariſtot. 8. Top. loco 79. ſed & amplius videtur in ratione quædam variatio terminorum: nam maior propoſitio eſt: omnis cauſa per accidens reducitur ad cauſam per ſe, minor autem, at ſeries illa cauſarum eſt per accidens: ergo. at variantur termini: cauſæ particulares generationum particularium non ſunt cauſæ per accidens, ſed per ſe, vt docet Ariſtoteles, tum 2. phyſ. tum 12. diuin. in ſeriè ergo illa cauſarum non eſt per accidens cauſalitas, vt ita dicam, ſed ordo ſolum in illis per accidens dicitur, at ex ordine per accidens non infertur cauſa per ſe, ſed ordo per ſe, cauſa vero per ſe infertur, ex cauſa per accidens, qualis non eſt particularis cauſa ad effectum collata ſuum, particularemque præterea per accidens plura ſignificat, vt in metaphyſica penes diſputatores ibi videre eſt, at in præſentia ſatis ſit varietatem diſtinguere eius, quod eſt per accidens, vt ad cauſam refertur, alio ergo modo dicitur per accidens cum ad effectum per ſe aliquid ſequitur, quæ ſequacitas quandoque eſt neceſſaria, vt quodcunque mouet aliquem hominem, mouet etiam neceſſario eius colorem tamen per accidens color mouetur, alio modo dicitur per accidens id quod fortuitum eſt: modo fortuitum in cauſam, per ſe non reducitur penes Ariſtotelem licet aliter alij crediderint,

 vnde

Digitized by Google

vnde Ariſtoteles 6.metaph.tex.7.ita vult quædam in cauſam per accidens reduci, vt nulla præterea vlterior cauſa ſit. Secus omnia ex neceſſitate efficerentur, ſi omnia in cauſam per ſe reducerentur, vt ibi deducit, idem Ariſtoteles, & 2. etiam phyſ. ne vult fortunam in cauſam aliquam certam, ac determinatam, adeoque per ſe reduci, vel ſaltem dubia eſt in Ariſtotele ſententia vtrum quæ caſu, & fortuita fiunt in cauſam certam, & per ſe reducantur, quocirca neque indemonſtrabile erit in eius via certumque principium, hæc conſequentia; omnis cauſa per accidens reducitur in cauſam per ſe; cum fortuita cauſa ſit per accidens, neque tamen reducitur in cauſam per ſe; at eſto eam reduci in cauſam per ſe, vt innititur cauſæ per ſe nempè inuentio Theſauri innititur foſſioni, quæ erat per ſe cauſa colendæ vineæ non inuentionis Theſauri: Eſto inquam hoc, at in præſentia quoque ſeries per accidens cauſarum innititur cauſalitati (ita loquar) per ſe dicitur enim Petrus per ſe producit Paulum filium, qui adoleſcente ætate erit ipſe quoque aptus producendo filio per ſe, ex hac inquam per ſe cauſalitate ſit ſeries cauſarum per accidens, atque ita illud per accidens innititur alicui per ſe.

Secunda induſtio rationis.

Omnis multitudo ad aliquam continentem vnitatem reducitur; ſeries illarum infinitarum cauſarum eſt multitudo quædam; ergo ſeries illarum infinitarum cauſarum ad aliquam continentem vnitatem reducitur. Maior ab Ariſt. ſupponitur in 1.lib.de anima cap.vlt.ſi plures ſint autem partes vult eas ab vno aliquo contineri,eſtque Platonis in Parmenide eamque Proclus in elem. Theologicis geometricè ferè demonſtrat. Quoniam multitudo quæque cum plures partes contineat ſingulæ partes non ſunt multorum partes; ſed totius cuiuſdam,ſi enim multorum eſſet pars quæque pars,etiam ſuipſius pars eſſet; eſt ergo omnis multitudo vnitate quadam comprehenſa: alio præterea modo vnitate multitudo continetur,quoniam nempè quæque pars multitudinis ſaltem minima pars vna eſt, nam niſi vna eſſet pars, ſed multitudo daretur proceſſus in infinitum; nam rurſus huius multitudinis particulæ eſſent multitudines, & ita in infinitum.

Examen. Hæc ratio non concludit,niſi de vnitate arithmetica,vel ad ſummum de vnitate formali, nempè multitudo ſenaria, numeruſue ſenarius ad vnitatem ſpecificam ſenarij ipſius numeri reducitur, quæ vnitas formalis à multis dicitur, & appoſito ſatis vocabulo. Vnitas verò partium, quæ concluditur arithmetica videtur, ſed quoniam aliqui Auicennam ſequuti vnitatem arithmeticam à formali, tranſcendenteque non diſtinguunt præſtat hoc reſpondendi modo dimiſſo, & hac vnitatum differentia, idem alijs verbis dicere; dicamus ergo probari vnitatem quandam intrinſecam dari formalem, aut numericam; ſed dari aliquid vnum extrinſecum, à quo multitudo contineatur,hoc non concluditur; nempè conuincit hæc ratio quemuis exercitum, vel armatam hominum multitudinem ad aliquam numeri ſpeciem reduci, atque ita vnitate quadam numerica cenſeri; at dari Ducem vnum, & communem multitudinis non ea ratione conuincitur. Præterquam quod demonſtratio hæc procedit ex propoſitionibus arithmeticis, quæ naturalem ſcientiam non debent ingredi, quod ſi arithmeticæ non aſſerantur, ſed metaphyſicæ alienæ tamen adhuc à demonſtratione naturali ſunt.

Tertia Rationis induſtio.

Si detur per ſe nota eſſe propoſitio. Vbi nempè ſunt multæ particulares cauſæ

cauſæ, atque diſiunctæ datur communis cauſa illas continens. Audiamus rei huius pleniorem deductionem ex diligenti rerum naturalium obſeruatione hæc cauſalis continentiæ conſtat, eaque idcirco per ſe nota eſt, vt reputauit Auerroes. Quotus enim quiſque eſt modo, vel leuius animum ad moueat, qui cauſas particulares à communi contineri non videat triticum modo ſatum generat triticum aliud, quod rurſus occatum aliud producet, atque ità in infinitum. Sunt hæ cauſæ particulares, at quis non cognoſcit triticum, hoc ſatum ad nouum triticum producendum aptis anni, cœlique tempeſtatibus egere, vt ſolis potiſſimum calore foueri, ita vt ex vario huius influxu ex varioque aeris ſtatu modo vbertiſſimam meſſem, modo ſterilem omnino habeamus. Quocirca in communi adagio agricolarum ſitum eſt (quod refert quoque Theophraſtus.) annum non tellurem ruſtificare, non quod tellus non conferat, ſed quod cęlum multo magis conferat; concludendo ergo hæc propoſitio. Cauſæ particulares, earumque ſucceſſio eget cauſa vniuerſali continente eſt per ſe nota; nempè pater ex mundani huius progreſſus diligenti obſeruatione.

Examen. Certè non niſi ex obſeruatione naturali philoſophia ducitur, & obſeruatione, cui innitamur. ſpreta in garrulitatem quandam dialecticam, ex naturali philoſophia prolabimur. Et obſeruatio naturalis nos certè ducit ad præſagiendam eiuſmodi continentiam, an verò ad apertè, ſatiſque cognoſcendam ſim hucuſque anceps; nempè in aliquibus cauſis hæc continentia deprehenditur, at in alijs conijcitur fortè ex naturalis cuiuſdam prudentiæ æſtimatione non certo inſpicitur. Res ergo hæc in conſideratione, ac tractatione de cauſis amplius conſideretur.

Secunda Ratio, vel prior Ratio principalis aliter confirmata,
tex. 49. 8. phyſic.

Ad eandem concluſionem; eſt aliquod mouens primum æternum immobile per ſe, & per accidens.

Annotatio, & explicatio Ariſtotelis.

Aliqui ſentiunt in tex. 49. ab Ariſtotele demonſtrari vnitatem motoris, poſtquam demonſtrauit æternitatem; ſed ego ſentio demonſtrari æternitatem eadem ratione qua ſuperius vſus erat; ſed fortè elaboratiore progreſſus, ergo Ariſtotelis hic eſt, ex æternitate motus ad æternitatem motoris, at conſequentia non eſt vera, niſi æterna illa, perpetuaque ſucceſſio ab vno motore numero pendeat, nam ſi ab infinitis ſimul, vel à pluribus demon, & corruptibilibus mouentibus tota ſucceſſionis ęternitas penderet non admitteretur, neque vera eſſet conſequentia, & demum niſi vnus numero motor ſit totius motus, eiuſque æternitatis cauſa ex perpetua generationis ſucceſſione non poteſt æternus motor inferri, ac deduci; demonſtrauit; ergo Philoſophus vnitatem excludendo. infinita mouentia ſubindeque ſibi ſuccedentia cauſam eſſe perpetuitatis motus; nec non excludendo poſſe eandem perpetuitatem ab vno aliquo non æterno mouente proficiſci; par eſt ratio non poſſe pendere à pluribus mouentibus non perpetuis. Reſtat ergo vt ab vno aliquo perpetuo; roborauit rationem demonſtrando ſecundum aliquos dari cauſam continentem; at in pręſentia ad eandem motoris numeralem vnitatem acrius oſtendendam inſurgit, hoc alio fundamento, adeoque rationem totam repetit inſtructioremque reddit; ſed ſit ne an ſecus, hoc Ariſtotelis in textu conſilium, certum tamen eſt poſſe inde rationem ad motus æternitatem elici

quoniam ergo p—pono.

Ratio. expoſitio prima. Motus ſemper eſt.

Suppoſitio ſecunda. Quod ſemper eſt continuum eſt.

Suppoſitio tertia. Si continuus eſt motus, eſt vnus. (ſcilicet numero.)

Suppoſitio quarta. Quod conſequenter eſt non eſt continuum.

Lemma (ſiue) Prædemonſtratum motus continuus eſt. Quod ſemper eſt continuum eſt. motus ſemper eſt; ergo motus continuus eſt.

Lemma, Siue prædemonſtratum. Motus vnus numero eſt ab vno numero motore.

Ratio. Omnis motus qui eſt à pluribus motoribus eſt conſequenter: non continuus. At motus vnus: eſt continuus non conſequenter, ergo motus vnus non eſt à pluribus motoribus, ſed ab vno ſcilicet &c.

Ratio. Omnis motus vnus eſt ab vno motore numero. Motus æternus eſt vnus; eſt enim continuus. Ergo motus æternus eſt ab vno motore numero. Quoniam ergo motor à quo æternus proficiſcitur motus eſt vnus numero. Alia ratio ad idem ex tex. 56. 8. phyſ. Alia ex tex. 61. 2. lib. de gen. & corrupt. infra in examine huius ipſius. Omnis verò motor vnus numero à quo æternus motus pendet eſt æternus: patet hæc de ſe, & ſuperius fuit oſtenſa, æternum non eſt neceſſarium, ex neceſſitate. ergo (datur aliquis motus æternus) ſed hypothetice reſoluenda eſt ratio. Si eſt motus vnus numero cauſa æterni motus eſt motor aliquis æternus; ſed eſt motor vnus numero cauſa æterni motus ergo, &c.

Examen. Duplex conſequentia in hac Ariſtotelis ratione eſt dubia ſed præcipue illa ſi motus eſt ſemper, eſt cotinuus. Nam eſto motum in genere ſemper eſſe, & nulla vnquam quiete intercipi adeo ſcilicet, vt non ſit tempus aliquod cum nihil moueatur. Erit ita ſemper motus eo modo, non tamen continuus. ex Ariſtotele enim motus non poteſt eſſe continuus motui niſi eiuſdem ſit mobilis, vterque, dari vero in Ariſtotele ipſo motus ſuccedentes immediatos ita, vt nullum intercedat tempus quos tamen non continuos, ſed contiguos vocat, & conſequenter. Multa ſunt in Ariſtotele loca hoc exprimentia primo in 5. lib. phyſ. tex. 40. vbi hæc ſcripta reliquit „ contigui igitur,
„ erunt, & qui neque ijdem ſpecie, neque genere poſtquam enim cucurrit
„ aliquis ſtatim febricitare poteſt, & veluti lampas ex ſucceſſione latio, eſt
„ contigua, continua autem non ponantur enim continua quorum vltima
„ vnum ſunt quare contigui, & conſequenter ſunt, quia tempus vnum eſt,
„ continuum autem eſt, quia motus amplius autem tex. 41. oſtendit dari motum vnum ſolum ſpecie, cuius tempus vnum ſit, & continuum, & abſque intermiſſione, certum autem, eſt motum continuum eſſe vnum numero, adeoque qui non eſt, vnus numero non eſſe continuum, vnde poteſt eſſe motus ſemper, id eſt nulla ūquā intermiſſione interruptus attamē nō eſſe continuus. requiritur quidem ad vnitatem numericam, & ad eius continuitatem temporis non intermiſſio nulla interiectio quietis, at non ea ſufficit ad motum continuum efficiendum, hæc inquam is Ariſtotelis ipſius doctrina aperta ſunt prætetea 8. lib. phiſ. tex. 56. rurſus aperta eſt auctoritas verba ſunt, „ Quare quoniam motum quidem neceſſe eſt eſſe continue, erit autem continue aut qui continuus, aut qui conſequenter „ qui vero ſit motus continuè declarauit 5. phyſ. tex. 23. requirit vero, vt nihil intermittatur temporis, ex his ergo redditur conſequentia Ariſtotelis dubia videturque in eius ip-

ſius

ſitus via falſa, neque vero ratio cui conſequentia innititur ſatis conſiſtit probabatur autem quoniam. Quod ſemper eſt continuum eſt, motus ſemper eſt ergo motus continuus eſt, at maior propoſitio falſa eſt ſi de rei continuitate intelligatur, ex adductis proxime ex Ariſtotele ipſo, at ſi de continuitate temporis accipiatur propoſitio vera ea ſanè eſt, nihil tamen ad rem præſentem quæ vero de minore dicta fuerunt ex ſuperioribus repetantur Ariſtoteles itaque hanc eandem conſequentiam duabus alijs rationibus probauit licet ex adducendis eadem forte videatur cum hac ipſa ratione hic adducta non tamen inutilem conſiderationis diuerſitatem præbebit.

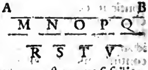
Ratio ex tex. 56. 8. phyſ. Verba ſunt Ariſtotelis „ Quare quoniam motum quidem neceſſe eſt eſſe continuè erit autem continue aut qui continuus eſt, aut qui conſequenter magis autem, qui continuus eſt, & melius eſt continuum quam conſequenter eſſe quod autem melius, eſt ſemper arbitramur in natura eſſe ſi poſſibile eſt, poſſibile autem eſt continuum eſſe, demonſtrabitur autem ſuperius nunc autem hoc ſupponatur, & hunc nullum poſſe, niſi lationem „ hæc ergo eſt ratio Ariſtotelis cuius hæc ſumma. Quod continuè id eſt ſemper eſt, & poſſibile eſt ipſum eſſe continuum. ponendum eſt eſſe continuum. Motus ſemper eſt, & poſſibile eſt eſſe continuum, ergo motus ponendus eſt continuus. Maior probatur ex his. Quod melius eſt id in natura ponendum eſt modo ſit poſſibile. Quod continue eſt erit aut continuum, aut conſequenter. Quod continuè eſt præſtat eſſe continuum, quam conſequenter. Erit ergo pro ſyllogiſmus maioris, quod melius eſt eſſe continuum, quam conſequenter, & poteſt continuum eſſe, id ponendum eſt eſſe continuũ. Ex prima ſuppoſitione. Quod continue eſt, & poſſibile, &c. id melius eſt eſſe continuum quam conſequenter, & poſſibili. ergo, quod continuè eſt, & poſſibile eſſe continuum: ponendum eſt eſſe continuum &c. Minor hic ſecundum vtramque partem ſupponitur, ſed altera pars poſſibile eſſe motum, eſſe continuum probatur ab Ariſtotele in lib. 8. phyſ. tex. 73. at hæc ratio in tract. de motu quæratur.

Examen. Id interim ad rationis huius examen noto: Rationem illam ex tex. 73. etiam ſi tota admittatur non concludere tamen poſſibilitatem continuitatis motus, niſi ratione figuræ, at ratione ſubſtantiæ nequacquam nempè demonſtratur circularem motum, vt ad figura circularem attinet poſſe continuum eſſe, nihilque illi continuitatem repugnare, at hoc idem corpus ſecundum ſubſtantiam eſſe perpetuum, adeo vt a perenni illa agitatione nihil atteratur, de ſtatuque dimoueatur, id ibi non demonſtrauit. Solum in primo de cœlo eſt aggreſſus, quocirca hęc ratio non niſi ex ratione in primo de cœlo tex. 20. allata perficitur. At interim in natura id ſemper fieri, quod melius eſt probabile, fortè non conſpicuum, & per ſe notum eſt: immo Ariſtoteles ſect. 10. probl. 44. multa contra hanc ſententiam differit. „ Natura (inquit) etiam prauè omnia facit, & plura praua quam proba, proba verò pauciora præſtare non omnia poteſt. „ Et ſi quis fortè dicat ex obſeruatione rerum naturalium patere quam artificioſa, prouidaque ſit natura. reſpondebo ex eadem obſeruatione etiam conſtare quandoque naturam impedire quo minus exactè, & probè ad exitum omnia ducat, vt demonſtris, cæteriſque id genus conſtat. Tertio num ſit melius motum eſſe continuum, vt ſit ſemper, an conſequenter non eſt fortè per ſe notum: nam vel mouens ex perpetuo motu defatigari poteſt, vel ſaltem moleſtia affici, & non eſſet melius

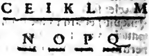
motum eſſe continuum, vel indefaticabilis ſupponitur motor, quique nullo modo ex illo perpetuo opere impediatur, quominus vita beatiſſima perfruatur, & hoc nondum conſtitit, neque per ſe notum eſſe, quare neque per ſe nota propoſitio, quæ huic tacitè ſaltem innititur.

Ratio ex tex. 61. 2. de gen. & corrupt.

„ Verba ſunt Ariſtotelis. „ Continuo autem exiſtente tempore neceſſe mo-
„ tum continuum eſſe, ſiquidem impoſſibile tempus ſine motu eſſe, continui igitur alicuius numerus tempus, circularis, ergo, &c. Ex hoc ergo loco infertur motus continuitas ex eius æternitate, & ex eo, quòd ſemper eſt, quoniam ſcil. ſic tempus continuum erit, at ſi continuum tempus continuus, quoque motus. rationis Ergo progreſſio hæc erit. Si motus ſemper eſt, continuum tempus eſt; nempè ipſum ſemper eſt tempus continuum, at ſi continuum tempus eſt, continuus quoque motus eſt. Ergo ſi motus ſemper eſt continuus motus eſt, Probat conſequentiam hanc (ſi continuum tempus eſt continuus quoque motus eſt) quoniam impoſſibile eſt tempus eſſe ſine motu, quaſi ſit ratio. eſto tempus continuum A B. motus verò interim abruptus ſit. M. N. O. P. Q. ita vt ſinguli motus. M. N. O. P. Q. quibuſdam hiatibus, ac interuallis diſtinguantur, tempus ergo aliquod, & his interuallis reſpondebit, & quoniam tum nullus eſt motus, ſed omnimoda quies: ergo erit tempus cum non eſt motus ſi ſcilice, continuo exitente tempore ponatur motus non continuus.

Examen. Sed intimius re perſpecta vtraque conſequentia laborare videtur, neque ſatis ſubſiſtere, non prima quidem, ſiue quæ locum maioris obtine proportione quadam, quoniam non ſequitur, ſi continuum ſit tempus continuum eſſe motum ſecus dari tempus ſine motu. ſufficiet enim ſi motus vbique contigui ſint, etiam ſi in totum aliquod continuum non conſpirent, nempè in deſcriptione propoſita ſi interualla alijs motibus explcantur diuerſis tamen à propoſitis, Sint verò R. S. T. V. qui ita ergo tempori A B. omnique eius particulæ ſemper aliquis motus reſpondebit, non ſatis præterea conſtat altera conſequentia. ex diſtinctione ſuperius poſita temporis naturalis, & imaginari eſt naturale verò cui reſpondet motu, eſt imaginariũ, cui nullus reſpondet motus; ſed ſola cohexiſtentia æternitatis; ſi poneretur ergo ſeries motus diuulſa, atque diſtracta tempus, & ipſum naturale diſtraheretur. Eius tamen interualla explerentur tempore imaginario; vnde ipſum ſemper procederet, ſanè non vniforme tamen ſed ex partibus naturalis temporis, & ex partibus imaginari compoſitum, & conſtitutum; nempè. eſto ipſum ſemper C M. motus verò diuulſi. N. O. P. Q. ponatur verò motui N. reſpondere portio ipſius ſemper C E. interuallo verò inter N. O. reſpondeat portio E I. rurſus motui O. pars I K. & ſequenti interuallo reſpondeat K L. erit C E. tempus naturale, ac E I. imaginarium. I K. tempus naturale. K L. tempus imaginarium, qui verò dicunt non demonſtrari hic re vera continuitatem motus, ſed ſupponi demonſtrarique infra cum Philoſophus oſtendit circularem motum eſſe continuum hi nihil dicunt; nam Ariſtoteles non demonſtrat ſimpliciter, & in vniuerſum motum circularem eſſe conti-

nuum

Digitized by Google

nuum, ſed illi ratione figuræ terminorumque non repugnare ſecus non omnis motus circularis perpetuus eſt, vt ſenſu patet, & ea ratio non probat perpetuitatem ſubſtantiæ corporis ipſius mobilis, ſine qua tamen perpetuitate non poteſt eſſe motus vllus æternus, quod etiam ſuperius tetigi.

Secunda Ratio principalis, ex tex. 50. 51. 52. ex D. Thom. expoſitione.

Ad concluſionem ſcilicet primariæ. Datur aliquod primum mouens æternum immobile per ſe, & per accidens.

Progreſſus Ariſtotelis. in tex. 50.

Ariſt. repetit quæ demõſtrauit eo vſq; ſunt vero 1. Omne quod mouetur ab aliquo moueri. 2. Mouens verò, aut immobile eſſe, aut moueri, 3. Et mouẽs q mouetur, aut à ſe ipſo moueri, aut tandẽ ad mouẽs immobile reduci. 4. Et eorũ quæ mouẽtur principiũ quidem ac primum mouens, eſt quod mouet ſe ipſum. Omniũ verò ſimpliciter eſt mouens immobile tex. 51. Ex ſenſu accipit. 5. Animata, & animalia mouere ſe ipſa. 6. Hęc verò non perpetuo ſe mouẽt, ſed modo mouentur modo quieſcunt. 7. Animalia, vt ſe mouere dicuntur ſecundum motum localem, ita aliunde mouentur ſecundum alios motus, ſcilicet alterationis, augumentationis, diminutionis reſpirationis. 8. At ex ipſis his motibus ſecũdum quos mouentur ab alijs excitantur, per accidens ſecundum quoque ad motum localem ſecundum quem à ſe ipſis moueri dicuntur, probat id expoſitione quadam Ariſtoteles; nam dum alimentum concoquitur, dormiunt animalia, & quieſcunt; at expleta concoctione expercifcuntur, & mouentur, ex his demonſtrat, cur animalia modo moueantur, modo quieſcant, quoniam, ſcilicet aliunde mouentur, & excitantur ſecundum accidens ad motum ipſum localem. Prædemonſtratum cur animalia modo moueantur, modo quieſcant. Quorum mouens mouetur per accidens, modo mouentur, modo quieſcunt, neque ſemper mouentur. Animaliũ mouens mouetur per accidens, Ergo animalia modo mouentur, modo quieſcunt. Jam verò Ariſtoteles demonſtrationem concludit. Nullum mouens, quod mouetur per accidens perpetuo continueque mouet. Aliquod mouens immobile perpetuo continueque mouet: eſt enim ineffabilis quidam, & immortalis motus. Ergo aliquod mouens immobili, neque per accidens mouetur.

Annotatio. Diuus Thom. priorque fortè Auerroes ita interpretantur Ariſtotelem, vt hæc ratio tex. 51. & 52. ad eandem concluſionem demonſtrandam ab Ariſtotele adducatur, quam ſuperius quoque in 46. 47. 48. 49. demonſtrauerat, ſcilicet aliquod mouens primum æternum eſſe, at alij ſentiunt diuerſam eſſe rationis illius prioris concluſionem, atque huius poſterioris: animaduertendum verò eſt, atque repetendum animo concluſionem quam Philoſophus demonſtrandam proponit in tex. 45. eſſe bimembrem, eſt enim primum aliquod mouens æternum eſſe, & immobile per ſe, & per accidens, vt poſtea in tex. 46. ſe clarius explicat; eſt ergo ſententia nonnullorum quos ego ſequor primam partem concluſiones ſcilicet æternitatem mouentis demonſtrari prima ratione, & ſecundam partem ſcilicet immobilitatem per ſe, & per accidens (immo per accidens, nam immobilitas per ſe iam fuit oſtenſa) demonſtrari ſecunda ratione, & verè hæc ratio ſecunda immobilitatem concludit non æternitatem, niſi quatenus ex immobilitate omnimoda etiam pendet æternitas, at quicquid ſit, & vtrum dicendum ſit iam ratione m expendamus.

Examen. Proſyllogiſmus ad maiorem propoſitionem, qui ex Ariſtotelis

littera

animalium quæ per accidens mouentur, & perpetuo non mouent ratio d-
„ ducatur verba eius ſunt. „ Ex hoc igitur, quod apparauit in motoribus non
„ motis, quæ ſunt in animalibus ſcilicet quæ ſunt mota per accidens erit homo
„ certus in hoc, quod aliquid ſi ponatur mouere ſe totum, & ponatur cum hoc
„ moueri per accidens ſicut animæ animalium, quod motus totius non erit
„ æternus. „ An fortè pro Ariſtotele adduci poteſt id, quod docet ipſemet Ari-
„ ſtoteles in eo tex. 52. dum diſtinguit per accidens verba ſunt. „ Et aliquid mo-
„ ueri per accidens ex ſe, aut ex alio non eſt idem; moueri enim ab alio, &
„ eorum, quæ ſunt in cœlo quibuſdam principijs ineſt, quæ ſecundum plures
feruntur lationes; alterum autem corruptibilibus ſolum, ex his itaque verbis reſtringitur ab Ariſtotele concluſio: Nullum mouens per ſe immobile per accidens mobile mouet perpetuo motu reſtringitur inquam propoſitio ad mouens mobile per accidens ex ſe ipſo; & eo demum modo, qui ſolum corruptibilibus inſit, at hoc modo ratio erit tuta: etenim erit tota. Nulla anima animalium mouet perpetuo motu. Omnis anima animalium per ſe immobilis, & mobilis per accidens modo corruptibilium: ergo. Nullum mouens per ſe immobile, per accidens mobile modo corruptibilium, mouet perpetuo motu. Concludit inquã ratio nam minor conuertitur, omne ſiquidem mouens per ſe immobile, mobile per accidens modo corruptibilium eſt anima animalium, ſed fortè hucuſque procedet ratio irrepræhenſa; verum non ſufficit concluſio Ariſtoteli, qui eam immobilitatem per accidens concludit, ex qua ſequatur perennitas, & vniformitas omnimoda motus. Eiuſmodi enim immobilitas eſt, vt dicat (principio enim manente neceſſe eſt omne manere continuum exiſtens ad principium.)

Epilogus. Concludo ego progreſſum hunc Ariſtotelis ad primum motorem æternum, ac omnino, & per ſe, & per accidens immobilem; vt plurimum ingenij, acuminiſque continet ita non multum retinere neceſſitatis deficiunt verò potiſſimum in duobus demonſtrandis continuitate ſcilicet, ac vnitate numerica motus ex eius perpetuitate, & immobilitate per ſe. & per accidens. primo mouentis arbitrarer ego indaginem, quæ rato ex ordine rerum, atque ordinatiſſima æquabilitate procedit maioris eſſe vis, efficaciæque non aduerſus peruicaces, ſed aduerſus obſeruatores rerum naturalium, adeoque ad veritatis quacunque ſemina attentiores, ex tam ordinata enim, & æquabili rerum adminiſtratione omnium conſpiratione in rectoris vnius ſummam vim, atque incredibilem prouidentiam ſapientiamque deuenimus; at rectorem tantæ poteſtatis, atque ſapientiæ eſſe diuiniſſimum quis non credat? ſed ego in præſentia partes demonſtrandi non ſumpſio reſoluendi aliorum demonſtrationes ſumpſi, quod an præſtiterim aliorum eſto iudicium.

QVÆSTIO OCTAVA.

Vtrum detur motus vnus numero æternus.

Concluſio Ariſtotelis, tex. 53. 8 phyſic.

Est aliquis motus vnus numero æternus. in hanc abducitur. Corpus aliquod mouetur æterno, ac vniformi motu; etenim. Corpus, quod à primo ſimpliciter mouente immediatè mouetur, vno & eodem, ac perpetuo motu mouetur. *Ratio.*

Ratio. Quod à mouente æterno, immobili, & per ſe, & per accidens mouetur vno, eodemque motu æterno mouetur. Corpus quod à primo ſimpliciter mouente immediatè mouetur à mouente immobili per ſe, & per accidens mouetur. Ergo corpus, quod à primo ſimpliciter mouente immediatè mouetur. Vno eodemque motu, ac æterno mouetur. Maiorem probat Ariſt. quoniam mouens, & per ſe, & per accidens immobile nihil mutatur ,, ad id quod mouetur, verba eius ſunt ,, tanquam nihil ipſum mutetur ad id, quod mouetur.

Annotatio, & examen.

Ariſtoteles propoſitiones à me poſitas haud ipſe ponit, ſed æquiualentes, nempè pro maiore à me ſumpta ipſe eam ponit (immobile enim eodem, & vno motu ſemper mouebit, licet in fine textus expreſſerit magis propoſitionem. Immobile autem vt dictum eſt, tanquam ſimpliciter, & eodem modo, & in eodem permanens ſecundum vnum, & ſimplicem mouebit motum.) in concluſione præterea nedum proponit perpetuitatem motus; ſed etiam perpetuitatem mobilis; verum ratio iam expenſa ſatis fuit ſupra ad concl. num motus nouus à mouente omnino immobili procedat; &c. Notandum tamen hunc eſſe illum celebrem in Ariſtotelis ſchola regreſſum cum iam demonſtratione propter quid oſtenditur motum dari perpetuum ex mouente æterno, omninoque immobili; prius autem mouens æternum, ac immobile ex motu æterno collegerat; verum variè varij hanc demonſtrationem conſtituunt,& hypotheticè quidam nonnulli cathegoricè,& ſunt etiam quidam quo ex mouente æterno motum æternum colligant nulla habita ratione immobilitatis eius per ſe, & per accidens, cui tamen præcipuè innititur Ariſtoteles, vt conſtitit ex illis verbis ad confirmationem maioris tanquam nihil ipſum mutetur, ad id quod mouetur.

Concluſio addita, ex eodem tex. 53.

Quarundam rerum quoad motum, & quietem viciſſitudo eſt perpetua, vel apertius. Res quæ à primo, & vniformi motu iam pendent, vel dicamus à mobili iam à primo moto mouentur, perpetuo viciſſitudine modo mouentur, modo quieſcunt.

Ratio. Quæ mouentur à mouente aliter, atque aliter ſe habente, at in contrarijs locis, atque formis exiſtente, iam non vno eodemque motu mouentur, ſed modo mouentur, modo quieſcunt. Res quæ à primo mobili mouentur, mouentur à mouente aliter, atque aliter ſe habente, at in contrarijs locis, atque formis exiſtente. Ergo res quæ à primo mobili mouentur, modo mouentur, modo quieſcunt.

Examen. Maior propoſitio non videtur vera patitur enim inſtantiam ex rebus ipſis, ſiquidem nona ſphæra mouetur à decima ſcilicet à primo mobili motu diurno, at non modò quieſcit, modo mouetur nona ſphæra, & tamen ex Ariſtotelis maxima neceſſarium, id eſſet nam mouetur à mouente motu id [illegible]que aliter, atque aliter ſe habente, & penes Ariſtotelem, quoque primum cælum, quod ipſi erat ſtellatum ſecum rapit inferiores orbes, & vſque elementa, at non viciſſitudine quadam, ſed perpetuo, & inceſſabili motu; quoniam verò propoſitio ſuipſius veluti rationem, & cauſam in ſe ipſa continere videtur, eam conſideremus eſt itaque quoniam in contrarijs locis, atque formis exiſtit, at de primo mobili vix quicquam conceſſerit eſſe in contrarijs locis, & formis in cælo enim loca non ſunt contraria, & motus circularis.

Digitized by Google

laris non eſt ad loca contraria, ſed ab eodem ad idem, vt Ariſtoteles ipſe fatetur lib. 8. phyſ. tex. 73. & ideo alibi Ariſtoteles ad viciſſitudinem generationis, & corruptionis inducendam non eſt contentus ſolo primo motu, ſed motum; præterea Zodiaci affectui viciſſitudinem tribuit veluti eius effectum, at motui primo continuitatem aſſignat non viciſſitudinem. Ariſtotelem
„ ipſum adducamus, qui lib. 2. de gen. & corrupt. hæc ſcribit. „ Quoniam au-
„ tem ſuppoſitum eſt, & demonſtratum continuam eſſe rebus generationem,
„ & corruptionem dicimus autem lationem cauſam eſſe generationis; mani-
„ feſtum eſt, quod vna exiſtente lationem non contingit fieri ambo, quia con-
„ traria ſunt, idem enim & ſimiliter ſe habens ſemper idem natum eſt facere.
„ quocirca generatio ſemper erit, aut corruptio, oportet autem multos eſſe,
„ & contrarios motus, aut latione, aut inæqualitate, contrariorum enim con-
„ trariæ cauſæ, ideoque non prima latio cauſa generationis, & corruptionis
„ eſt, ſed quę ſecundum obliquum circulum in hac .n., & continuum vnum eſt,
„ & moueri duobus motibus. Neceſſe enim ſi erit ſemper continua genera-
„ tio, & corruptio ſemper aliquid moueri, vt non deficiant ipſæ tranſmuta-
„ tiones, duobus autem, vt non ſolum contingat alterum. Continuitatis igi-
„ tur, quæ eſt totius latio cauſa eſt: accedendi verò, & recedendi inclinatio con-
„ tingit enim quandoque fieri longè, quandoque verò propè, inæquali verò
„ diſtantia accedente, inæqualis erit motus, quocirca ſi in aduen iendo, & in
„ propinquitate generat in recedendo, & diſtantia corrumpit, &c. Hæc Ariſtoteles, qui fortè repugnare ſibi ipſi videtur, at eſto nullam repugnantiam in dictis huius præclari philoſophi intercedere; certè adducta ex rebus inſtantia vbique viget, nam niſi orbes cęleſtes à primo corpore rapti modo moueantur, modo quieſcant, vel ergo primum mobile non eſt in contrarijs locis, & formis, & ita falſa eſt minor. vel ſi ſit in contrarijs loccis, atque formis non tamen contrarias inducit diſpoſitiones, & ita falſa eſt maior. Et hæc inſtantia nedum contra motum primum militat, ſed etiam contra motum obliquum, nam ex Aſtronomis rapit ſecũdum mobile motu obliquo ſecum orbes inferiores ſaltem octauam ſphæram, & orbes eos qui auges deferunt, & tamen hi perpetuo eo motu mouentur, non autem modo quieſcunt, modo mouentur.

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE

FINIS.

FINE

Digitized by Google

LABORATORIO RESTAURO
A. Lombardi
Via [illegible] n. 126-127
Tel. [illegible]
1971